

דע"ה ח"ב

21	יבאר כי עיקר התהוות שרשי אבי"ע הוא מהעביות שהיתה כלולה באורות שבמלכי העיגולים ומלכי היושר, וכל זה משום חסרון גילוי דאור א"ם	הקדמה אות א'
22	יבאר כי עולם האצילות הוא המעון והמדור לאור א"ם שנתגלה למטה, ותלוי בתוספת היחוד וגילוי דאור א"ם שבה שנעשה ע"י ישראל, שלפעמים יעדיף ולפעמים יחסר ח"ו. ושמעשי גויים מגיעים רק לשר שלהם	הקדמה אות ב'
27	יבאר כי חסרון אור א"ם בנקודות גרם שנתגלו שרשי בי"ע בחיצוניות דב"ן, החסרון דאור א"ם הוא בחיצוניות דאחוריים יותר מאשר בחיצוניות דפנימיים. יציאתם לפועל היא רק על ידי ש"ך ורפ"ה שירדו עמהם כי הם היו אז לנשמתם שמהאורות, והם מהגבורות שבנקודותיהם ה"ה שורש הרע. לכן יצא ע"י הטומאה שבעולם התהו, וזהו אשר גרם חטא עין הדעת, שמה שנתן מעשה בראשית באור מ"ה חזרו וירדו על ידי החטא. וכן יבאר איך יצאה הטומאה בעולם התהו ויפרט צרכו וענינו, וכן יבאר עוד בעניני הנהגותיו ית'	הקדמה אות ג'
	מלכים קדמאין דז"א ודנוק, ושל עגולים ויושר	דרוש א'
30	יקדים לפרש את דברי הפרקי דרבי אליעזר פרק ג' עד שלא נברא העולם היה הקב"ה הוא ושמו לבד וכו', וכן יקשה למה ברא העולם בתחילה באופן שלא יתקיים	דרוש א' ענף א'
	שבירת המלכים	ענף ב'
33	יבאר כי שבירת המלכים היתה בכל הפרצופים, ובכולם הג"ר נתקיימו והז"ת מיתו. בתורה נזכרת רק שבירת זו"נ	דרוש א' ענף ב' אות א'
34	יבאר לפ"ד שמלכי ז"א הם מלכי יושר ושל נוק' הם מלכי עיגולים. מלכי ז"א הם ז"א של מלכי עיגולים ויושר כא' ומלכי נוק' הם נוק' של עיגולים ויושר כא'	דרוש א' ענף ב' אות ב'
34	יבאר שלפ"ז יתבאר טעם מיתת המלך השמיני בדבה"י	דרוש א' ענף ב' אות ג'
37	יבאר שעומק כוונת הרב היא החילוק בין מלכי יושר לעיגולים בענין הג"ר וטעם היות השם שלהם ביחד י" ה"ה ו"ו ה"ה, דהוא שם מ"ב השייך לנקודות	דרוש א' ענף ב' אות ד'
	החילוק בין מלכי ז"א למלכי נוק', ובין יושר לעיגולים	ענף ג'
38	יבאר שמלכי פרשת וישלח הם מלכי ז"א ומלכי דבה"י הם מלכי נוק' ויש חילוקים ביניהם	דרוש א' ענף ג' אות א'
39	יבאר שמלכי נוק' לא נתקנו עדיין והם טבועים בעמקי הקלי' כי לא נתקנה בה עמרת היסוד, ודווקא שם נאחזת הסמ"א ומלך השמיני שבו מת. מלך השמיני של ז"א לא יצא בעולם הנקודות אלא בתיקון ואז היו הגבורות ממותקים שהם יותר מעולים מחסדים	דרוש א' ענף ג' אות ב'
41	יבאר כי מהמלך השמיני דמלכי עיגולים שמת יצא	דרוש א' ענף ג' אות ג'

דע"ה ח"ב

	בשלימות רק הארה דהארה מהת"ת שבה	ג' אות ג'
41	יבאר הטעם שיצאה עטרת היסוד דנוק' דווקאבנקודות ולא בתיקון	דרוש א' ענף ג' אות ד'
42	יבאר כי ממילא יתבאר מ"ט בפרשת וישלח כתוב במלך הרביעי "עוית" ובדבה"י "עוית"	דרוש א' ענף ג' אות ה'
43	יבאר כי לפ"ז יתבאר למה לא נזכר עניין מלוכה במלך הראשון שבדבה"י ולפ"ז יבאר מ"ט לא נזכר שם אביו של המלך השביעי (יסוד)	דרוש א' ענף ג' אות ו'
44	יבאר לפ"ז מ"ט לא נזכר שם אביו במלך הח' לא במלכותו ולא במיתתו	דרוש א' ענף ג' אות ז'
44	יבאר לפ"ז מ"ט המלך הז' הוא על שם מלך הדעת והמלך הח' ע"ש מלך הת"ת	דרוש א' ענף ג' אות ח'
	עוד חילוקים בין מלכי עיגולים למלכי יושר, בבחי' חסד ועט"י הפרטיים שלהם	ענף ד'
44	יבאר כי חושם הוא מלך החסד	דרוש א' ענף ד' אות א'
45	יבאר שאם מלך הח' דעיגולים הוא עטרת היסוד מ"ט אשתו היא מהיטבאל, ועוד בעניניו	דרוש א' ענף ד' אות ב'
47	יבאר הטעם שלא נזכרים הדר ומהיטבאל אצל מלכי העיגולים על אף שהם נתקנו כבר	דרוש א' ענף ד' אות ג'
47	יבאר בענין מלך השמיני דמלכי עיגולים מ"ט שם עירו פעי	דרוש א' ענף ד' אות ד'
49	יבאר כי מהיטבאל של מלכי העיגולים היא הבחי' שהיתה מוכנה לקבל את הארת ז"א אם לא היתה יוצאת למלך בפנ"ע	דרוש א' ענף ד' אות ה'
	שיטת האר"י בעניינים האמורים בענף ד'	ענף ה'
49	יבאר איך ביאר את כל הנ"ל על פי דברי הגר"א הרי אין הוא כדברי האר"י	דרוש א' ענף ה' אות א'
50	יבאר מש"כ האר"י שמלך השביעי הוא מלכות שאין זה לא עטרת היסוד אלא נוק' הכללי	דרוש א' ענף ה' אות ב'
50	יבאר כי המלך השביעי היה בסוד עטרת ז"א ה"ה המלכות וסוף מלך הדעת דהיינו מלכות דכתר דנוק'	דרוש א' ענף ה' אות ג'
52	יבאר כי המלכות דיסוד אשר יצאה היא המלכות הפרטית שביסוד	דרוש א' ענף ה' אות ד'
53	יבאר כי יש לנוק' ה' מלכים שמתו, בכ"א ו' נקודות, ולכן צריך לתקנו בבחינת חלה שהיא א' ממ"ה על ידי השם יו"ד ה"א ו"ו ה"ה שמספרו מ"ח	דרוש א' ענף ה' אות ה'
53	יבאר מהי עטרת היסוד בעולם הנקודות	דרוש א' ענף ה' אות ו'
54	יבאר שכל מה שנת"ל לעניין המלכות הוא רק לשיטת האר"י"ל, אבל להגר"א הדבר פשוט יותר שכן אין בתורה	דרוש א' ענף ה' אות ז'

דע"ה ח"ב

	זכר למלכים דנוק' הכללי	
55	יבאר כי כל דברי האריז"ל הם רק על מלכי העיגולים ולכן הנוק' היא נוק' דעיגולים	דרוש א' ענף ה' אות ה'
56	יקשה כי במק"א כ' האריז"ל שהמלך הראשון הוא חסד ופעם כותב שזה גבורה, ומיישב שזה בעיגולים וזה ביושר	דרוש א' ענף ה' אות ט'
56	יקשה שבדע"ה חלק א' איתא שעיגולים הם היסודות דכל עולם והרי היסודות לעולם יוצאים ראשונים, ואילו כאן מבואר כי עיגולים יוצאים אחרונים	דרוש א' ענף ה' אות י'
57	יבאר שמה שהזכרנו יושר במלכי עיגולים שאחרי התיקון הם כעיגולים לגבי הגילוי של מלכי היושר	דרוש א' ענף ה' אות י"א
	השינויים הקיימים בין המלכים שבפרשת וישלח לבין המלכים שבדבה"י	ענף ו'
58	עוד בשינויים שיש בין המלכים	דרוש א' ענף ו' אות א'
58	בענין שמות העיירות	דרוש א' ענף ו' אות ב'
59	בענין המלך חושם	דרוש א' ענף ו' אות ג'
60	בענין הזכרת שמות האבות של המלכים	דרוש א' ענף ו' אות ד'
	בענין שמות המלכים קדמאין, וענין תולדותיהם, וענין המלך הדר שבצד הקל"י	ענף ז'
61	בענין שמות המלכים קדמאין	דרוש א' ענף ז' אות א'
62	יבאר כי חטא עין הדעת גרם לפגם בכל ד' העולמות דקדושה ועל ידי כך נעשה תיקון באבי"ע דקל"י	דרוש א' ענף ז' אות ב'
63	יבאר לפי הנ"ל מהיכן יש כח לאו"ה לפו"ר, שלא היו בכלל אדה"ר אלא רק מתולדת החטא, והוא ענין המלך הח' ואשתו מהיטבאל	דרוש א' ענף ז' אות ג'
65	יבאר שהדר דקדושה, שהוא התיקון, והדר ממלכי אדום, הוא ענין א'	דרוש א' ענף ז' אות ד'
66	יישוב הסתירה בכתבי האריז"ל אם יש לרע אחיזה רק בעשיה או שמא גם ביצירה או שמא גם בכריאה	דרוש א' ענף ז' אות ה'
67	ענין מלך הדר דקל"י	דרוש א' ענף ז' אות ו'
	ענין ה' מחצבים ופירוט תולדותיהם בעולמות בי"ע	דרוש ב'
	ענין ה' מחצבים	דרוש ב ענף א
67	יקדים שהמציאות כולה מחולקת לה' "מחצבים": ספירות, נשמות, מלאכים, קל"י ועולמות	דרוש ב' ענף א' אות א'
68	יבאר כי כל ה' הנ"ל כלולים בכלים דנקודות, ובעת	דרוש ב' ענף

דע"ה ח"ב

	"מלכותם לרגע", היו כל ה' המחצבים במדרגת ספירות, ורק בשבירתם יצאו כל תכונותיהם מהכח אל הפועל	א' אות ב'
68	יבאר שהאצילות הוא אלהות גמור רק מצד התייחדות המאציל שם לאחר תיקון המ"ה אבל לא מצד האצילות עצמו, וד' המחצבים האחרים הם הסיגים שמנעו את הא"ס מלהתייחד בעולם הנקודות	דרוש ב' ענף א' אות ג'
69	סדר תיקון ה' מחצבים	דרוש ב' ענף א' אות ד'
70	יבאר כי ריחוק המחצבים מאור א"ס נתן מקום שבשבירה יעשה כל עולם התהו ותולדותיה, ד' מחצבים התחתונים הם יסוד לעולמות ב"ע, ומהם יצאו פרטי המציאות. התתקע"ד דורות היו תולדות המחצב הנשמות	דרוש ב' ענף א' אות ה'
72	יבאר עניין האלף דור שיצאו ממחצב הנשמות שבשברי הכלים, והחילוק בין תתקע"ד הדורות לכ"ו שאחריהם	דרוש ב' ענף א' אות ו'
73	יבאר שהתתקע"ד הדורות שיצאו, בגלל גבורתם לא הכניעו עצמם לקב"ה, ואם היו משתמשים בתוקף גבורתם לשעבד עצמם למאציל ית' היו הדינים מתהפכים לדינין דקדושה, ומכיוון שהרעו מעשיהם קלקלו ג' המחצבים שתחתיהם	דרוש ב' ענף א' אות ז'
74	יבאר כי הכח לכל ד' המחצבים להוציא תולדות הוא מחצב הספירות הרי הם הכלים דאצילות שהיו כלולים בשברי כלים. והם בבחי' נשמה לבי"ע, ועמם ירדו מאורות דנקודות הש"ך פ"ר ורפ"ח ניצוצין, והרע לקחו, ולכן הוא צריך בירור ותיקון	דרוש ב' ענף א' אות ח'
75	יבאר כי מד' המחצבים שנפרדו ממחצב הספירות נעשתה עצמות עולמות ב"ע אשר אין בהם קדושה עצמית, אעפ"כ גם בהם יש בחי' של אור. האור והקדושה שבד' המחצבים שבעולם התהו לא נפרדו ממחצב הספירות, ונתגלו רק בעת התיקון. וכן יבאר מציאות הטוב שבספירות	דרוש ב' ענף א' אות ט'
	תתקע"ד הדורות ותולדותיהם	דרוש ב' ענף ב'
77	יבאר כי בגלל רשעת התתקע"ד דורות גזר המאציל והחריבם	דרוש ב' ענף ב' אות א'
78	יבאר ענין החורבן שהמאציל הפך כל רעת תתקע"ד הדורות לדין קשה ואש משפט	דרוש ב' ענף ב' אות ב'
79	יבאר מש"כ שגיהנם נברא קודם שנברא העולם, ועוד בענין הגיהנם	דרוש ב' ענף ב' אות ג'
82	יבאר שהחורבן שנעשה לתתקע"ד הדורות היתה תועלת גדולה לכל הניצוצין ושברי הכלים, שכן נסתלק מהם עיקר הזוהמא	דרוש ב' ענף ב' אות ד'
83	כאשר נעקרו הקלי' דעולם התוהו נשאר ריח רע, וממנו נעשו זו"ן דקלי'	דרוש ב' ענף ב' אות ה'

דע"ה ח"ב

	כל הרע נעשה כדי לייסד את כח הבחירה והאפשרויות, וענין תחיית המתים	דרוש ב' ענף ג'
85	יבאר כי הרע נעשה כדי לייסד את כח הבחירה והאפשרויות. ויקשה, שלכאורה יותר טוב לא הבחירה ולא שכרה	דרוש ב' ענף ג' אות א'
86	יישב ע"י חקירה מ"ט מי שאומר שיש שכר עתיד אבל אין תחיית המתים מה"ת הוא מין	דרוש ב' ענף ג' אות ב'
88	יבאר שתכלית כל פרט בעולם התחדשותו העתידית בעת תחיית המתים, ממילא אין דבר העולם שהוא לריק שכן לבסוף יבוא על תיקונו	דרוש ב' ענף ג' אות ג'
89	ענין תחיית המתים שתכלית כל הבריאה לטובה וזה נעשה גם ע"י העונשים ושורש דבר זה הוא במלכין קדמאין ותיקונם	דרוש ב' ענף ג' אות ד'
91	יבאר שעל אף שרוב ימי העולם רעים, אמנם עיקר שמחתו ית' יהיה לעתיד	דרוש ב' ענף ג' אות ה'
92	יבאר לפי הנ"ל שכל מעשיו ית' הם דרך פעולה ולא דרך העדר וסילוק	דרוש ב' ענף ג' אות ו'
94	יבאר שכל המציאות עד התיקון עומדת בבחי' סיבה ומסובב בלבד וכעת הכל באמצע המלאכה	דרוש ב' ענף ג' אות ז'
	מציאות הקלי' יצאו ממחצב הקלי' אשר הכין לזה ה' בחיצוניות הכלים דנקודות וגילויי בכל עולם ועולם	דרוש ב' ענף ד
95	יבאר שהקלי' יצאו ממחצב הקלי' שבחיצוניות הכלים דנקודות ויציאתם היתה על ידי רשעת תתקע"ד הדורות, וששורש הגבורות הוא למעלה והמה הכופים את אותם הגבורות	דרוש ב' ענף ד' אות א'
99	יבאר שכל גילויי ית' שבכל עולם משתנים כפי מציאותו	דרוש ב' ענף ד' אות ב'
102	יבאר שכל גילויי ית' הם רק על ידי בחי' הגבורות	דרוש ב' ענף ד' אות ג'
104	יבאר כי כל רגע של ו' אלפי שנים מעלה ניצוצין לשרשם שבתיקון בגלל הגבורות	דרוש ב' ענף ד' אות ד'
106	יבאר שכל חלקי הזמן יחד יוצרים מציאות א' של שיעור קומה. וזהו הן באור ישר והן באור חוזר	דרוש ב' ענף ד' אות ה'
	ה' הבחנות בגילויי ית', ואיך המלכות הינה שורש לכלל ישראל ולכל הבריאה	דרוש ב' ענף ה
107	יבאר שרצה ה' להמציא את עולמות בי"ע כדי התאחדות המציאות תהיה על ידיהם. ה' הבחנות בגילויי ית' (א עולמות א"ס ב) אצילות ג) בי"ע ד) תכלית הבריאה ה) הסיבה המביאה לתכלית, ה"ה תורה ומצוות וכל המאורעות	דרוש ב' ענף ה' אות א'
110	יבאר שהאורות שיצאו מא"ק בעולם התהו היו המלכים דשם ב"ן, והוא שורש הסינים והפסולת שפגמו בשכינה, וזה	דרוש ב' ענף ה' אות ב'

דע"ה ח"ב

	סוד הגלות	
113	יבאר שהעולמות כוללים עגולים ויושר, והם קשורים זה בזה ולכן תיקון כולם תלוי זה בזה, ומה שנתקן במעשה בראשית הוא רק מה שנצרך לאדם, והאדם צריך לתקן את השאר	דרוש ב' ענף ה' אות ג'
116	יבאר כי השכינה וישראל חד בכ"מ, ומעם הדבר מצד שורש נשמת ישראל שבמלכות דא"ס ומיתת המלכים	דרוש ב' ענף ה' אות ד'
	הקלי' ותיקונן	דרוש ג
117	יבאר מה היתה מדריגת הקלי' אחרי תיקון מעשה בראשית וקודם הטא ע"ן הדעת, וכמה נתגדל לאחר מכן, ומהו חלק הבריאה הנתקן במעשה בראשית ומהו החלק התלוי במעשה אדה"ר	דרוש ג ענף א'
120	יבאר כי ישנם ד' מדריגות של קלי'	דרוש ג ענף ב'
122	בעניין קלי' נונה, ובחינות בחוה	דרוש ג ענף ג'
125	יבאר עניין אכילת אדם הראשון	דרוש ג ענף ד'
127	יבאר מאמר חז"ל "עתידין צדיקים שנקראים על שמו של הקב"ה"	דרוש ג ענף ה'
129	יבאר כי ד' עולמות אבי"ע, ד' יסודות ארמ"ע וד' מיני דצח"מ ענין א' להם, שכן הם בסוד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה	דרוש ג ענף ו'
133		מאמר שרשי הדצח"ם
144	יבאר את ב' התיקונים המחוייבים על אדה"ר וכלל ישראל, והם תיקון סוד הכלילות וכליון הזוהמא	דרוש ג ענף ז'
152	יבאר את תיקון סדר הכלילות	דרוש ג ענף ח'
155	מדריגת העולמות בו' ימי בראשית, ועלייתם בערב שבת	דרוש ג ענף ט'
160	יבאר מה היתה מעלת אדה"ר [ובפרט ראשון] ואבי"ע שקודם החטא	דרוש ג ענף י'
163	יבאר מהו שורש איברי אדם הראשון	דרוש ג ענף יא'
165	עוד בנ"ל, וכן מעלת א"י וחז"ל קודם החטא	דרוש ג ענף יב'
169	עוד בענין אדה"ר, ושינוי דרגות מלאכים	דרוש ג ענף יג'
175	יבאר מעלת נרנח"י של אדה"ר קודם החטא, ועלייתו אח"כ בערב שבת אחר הצות	דרוש ג ענף יד'

דע"ה ח"ב

181	יבאר את ירידת אדה"ר אחר החטא	דרוש ג ענף טו
186	המשך הנ"ל כפי שמתבאר בכמה מקומות בדברי האריז"ל	דרוש ג ענף טז
193	מעלת מט"ט, ועוד בענין אדה"ר	דרוש ג ענף יז
197	יבאר מדריגת העולמות ואדה"ר לאחר חצות היום דע"ש בראשית, יבאר את ענין אכילת אדה"ר באותה העת	דרוש ג ענף יח
201	יבאר מהו החילוק בין אכילת אדה"ר קודם החטא לאכילת אדה"ר אחר החטא	דרוש ג ענף יט
204	יבאר ענין הכנת מאכלו של אדה"ר ע"י מלאכי השרת	דרוש ג ענף כ אות א
206	יבאר עומק איסור אכילת בשר לאדה"ר, וענין בירור נשמות בני אדם ונפשות בעלי חיים	דרוש ג ענף כ אות ב
209	יבאר ענין בהמות הררי אלף ולויתן, ואיסור זיווג אדם וחוה שהיה קודם שבת	דרוש ג ענף כ אות ג
213	עוד בענין איסור אכילת בשר ותיקון האכילה	דרוש ג ענף כ אות ד
214	היתר הצמחים לאדה"ר	דרוש ג ענף כ אות ה
217	יבאר את תחילת התיקון שהיה בין, וענין אכילה בכמה דרגות	דרוש ג ענף כא
219	יבאר את החילוק הקיים בין קודם החטא לאחר החטא בענין הזמן	דרוש ג ענף כב
	קלי' נוגה ועץ הדעת	דרוש ד
222	יבאר כי בעת התיקון דמעשה בראשית היו ג' בחינות: טוב גמור, רע גמור וממוצעים, עוד בענין תיקונים בזמנים שונים	דרוש ד ענף א
226	בענין קלי' נוגה	דרוש ד ענף ב
230	בענין עץ הדעת	דרוש ד ענף ג
234	יבאר כי הנחש והאדם המה בחי' עץ הדעת	דרוש ד ענף ד
242	יבאר כי עץ החיים ועץ הדעת בשרשם הם א' ומהם כל הטוב הצפון לעתיד לבא, ענין הת"ד	דרוש ד ענף ה
247	בענין ג' עולמות היוצאים מהתיקון הראשון דת"ד דא"א	דרוש ד ענף ו
	ג' יעודים העתידים	דרוש ד ענף ז
256	בענין ג' היעודים העתידיים	דרוש ד ענף ז סימן א

דע"ה ח"ב

260	בעניין הלוי'תן וסנפיריו	דרוש ד ענף ז סימן ב
262	עוד בענין הלוי'תן הרי הוא סוד הדעת	דרוש ד ענף ז סימן ג
265	בעניין זיו שדי	דרוש ד ענף ז סימן ד
	עוד בענין בלוי'תן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף	דרוש ד ענף ה
269	יבאר את חלקי איסור שישנם עתה בלוי'תן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף	דרוש ד ענף ח סימן א
270	יבאר כי נר"נ דאדם המתלבשים בג' הכלים דהגוף (חיצון תיכון פנימי) הרי הם בשר גידין עצמות הנמשכים ממוח לב כבד, ויפרש איך היה הדבר אצל אדה"ר	דרוש ד ענף ח סימן ב
272	בעניין העור	דרוש ד ענף ח סימן ג
	משכא דחויא ותיקונו	דרוש ד ענף ט
275	יבאר כי ע"י החטא נעשים הלבושים דזו"ן מבה"י אלהים קדושים דקטנות דיניקה הנקרא נחש	דרוש ד ענף ט סימן א
277	יבאר כי גילוי דשם הוי"ה ב"ה שבאצילות הוא בז"א ובעולמות ב"ע הוא ע"י שם אדני, ענין שם הוי"ה אלקים	דרוש ד ענף ט סימן ב
280	עוד בענין שם הוי"ה אלקים	דרוש ד ענף ט סימן ג
285	עוד בענין שם הוי"ה אלקים	דרוש ד ענף ט סימן ד
287	עוד בענין שם הוי"ה אלקים, ואם נזכר זה השם לאחר החטא אם לאו	דרוש ד ענף ט סימן ה
	הנחש והלוי'תן	דרוש ד ענף י
291	יבאר כי גם יסוד דז"א בעת הקטנות נקרא נחש, מידת היסוד פועלת רק כאשר היא מקבלת תוספת אור מהמזלין, עוד בענין הלוי'תן	דרוש ד ענף י סימן א
292	יבאר את התיקון העתידי וסוד הכלילות וסוד האחדות	דרוש ד ענף י סימן ב
293	פירוש מאמר חז"ל "עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים משרו של לוי'תן" וכן "עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לוי'תן"	דרוש ד ענף י סימן ג
	מהדורא קמא של ענף י	דרוש ד ענף יא
297	הגבורות בשרשם למעלה הם קודש קדשים, ומהם הטוב העתידי ושפע התורה. בהתפשטותם למטה הענפין	דרוש ד ענף יא סימן א

דע"ה ח"ב

	מתפרדין, והוא שורש לבהירה	
300	יבאר כי גילוי ית"ש אשר יתגלה בשלהובין דרחימוהיינו הטוב העתיד, והוא נתקן על ידי האדם	דרוש ד ענף יא סימן ב
304	יבאר עניין תיקון עולמות בי"ע מכתנות עור לכתנות אור, ועוד בענין הג' היעודים, ועניין חומת ירושלים	דרוש ד ענף יא סימן ג
307	עוד בענין ג' היעודים	דרוש ד ענף יא סימן ד
	עוד בענין הג' היעודים של ימות המשיח	דרוש ד ענף יב
310	שורש הג' יעודים של ימות המשיח בג' עולמות שבתיקון ראושן דדיקנא דא"א	דרוש ד ענף יב סימן א
313	ענין בהמות בהררי אלף ואיסורים	דרוש ד ענף יב סימן ב
315	ענין שם הויה ועסמ"ב שבו, וענין אכילה הקשור לזה	דרוש ד ענף יב סימן ג
318	בירור נעשה על ידי בחי' הגבורות, וענין בהמות בהררי אלף, ובענין המלכות	דרוש ד ענף יב סימן ד
323	עוד בענין בהמה אחת היא ורבוצה על אלף הרים והסבר דברי הזהר	דרוש ד ענף יב סימן ה
325	עוד בענין דברי המדרש בענין הבהמות בהררי אלף	דרוש ד ענף יב סימן ו
327	ענין אכילתן של צדיקים מהבהמות בהררי אלף אשר לעתיד	דרוש ד ענף יב סימן ז
331	עוד בהנ"ל	דרוש ד ענף יב סימן ח
333	ביטול הזוהמא, שהוא כאשר יגמרו להתברר כל הניצו"ק והשב"כ כולם בסוד אכילתה דהב"ן, יתחדשו כל המציאויות כולם בפנים חדשות, ושחיטת הליתן ובהמות בהררי אלף	דרוש ד ענף יב סימן ט
339	מלחמות גוג ומגוג, ושינוי העולם אז	דרוש ד ענף יב סימן י
343	כל הקרבנות בטלות לעתיד לבוא חוץ מן התודה, וג' ענינים בקרבנות	דרוש ד ענף יב סימן יא
347	לפי הנ"ל מובן דברי חז"ל יש אומרים שלעתיד לבוא יתיר הקב"ה את כל מה שאסר, ושינויים בתחיית המתים	דרוש ד ענף יב סימן יב
350	שחיטת ליתן ובהמות בהררי אלף	דרוש ד ענף יב סימן יג
	בענין ב' מיני המלאכים	דרוש ד ענף יג
356	ביאור דברי המדרש "אלף הרים מגדלין לה כל מיני עשבים והיא אוכלת", ביאור ב' מיני המלאכים	דרוש ד ענף יג סימן א

דע"ה ח"ב

358	ביאור מאמר הזהר שהמלאכים שולמים לפי שעה שכן נבראו בשני והמה עומדים למאכל לבהמה שרביעאה על אלף טורין	דרוש ד ענף יג סימן ב
363	עוד בענין הנ"ל, ועוד בענין אכילה	דרוש ד ענף יג סימן ג
	בעניין נהר דינור	דרוש ד ענף יד
366	יבאר כי נהר דינור הוא היכל הזכות ובחי' הגבורה שבכל עולם ועולם, ושם הוא מקום בירור המלכים	דרוש ד ענף יד סימן א
367	יוכיח מג' מקומות בזהר שיש בחי' דכר ונוק' בקלי'	דרוש ד ענף יד סימן ב
373	יבאר כי הקליפין הם הסיגים היוצאים מנהר דינור, עוד בענין המלאכים	דרוש ד ענף יד סימן ג
	ענין הניצוצין שירדו למטה במיתת המלכים, ובחי' הגבורות	דרוש ד ענף טז
374	יבאר כי במיתת המלכים ירדו הניצוצין למקום בי"ע של עתה, והם עשו שם את שרשיהם העיקריים, אם כי הם היו רק שרשים קטנים וכקרני הגבים	דרוש ד ענף טז סימן א
376	יבאר כי שורש הבהמות בהררי אלף הוא בעטרה דגבורה שבדעת אשר שרשה הוא בעלמא תליתאה	דרוש ד ענף טז סימן ב
377	יקשה על ד"ז שכל בירור הוא דווקא על ידי גבורות	דרוש ד ענף טז סימן ג
381	יבאר כי יום שני דמע"ב הוא יום שליטת דספי' הגבורה, ואז החל הבירור הגמור	דרוש ד ענף טז סימן ד
383	יבאר כי ביום ב' ע"י הבירור הנ"ל נעשו מהניצוצין מציאויות בכל העולמות בי"ע, ב' חסרונות הקיימים בפעולת הגבורה	דרוש ד ענף טז סימן ה
388	יבאר ענין ג' הנעשה ע"י שליטת הגבורה	דרוש ד ענף טז סימן ו
	ניצוצין המתבררים מהמלכין קדמאין	דרוש ד ענף טז
391	יבאר את ענין בחי' מקלקל על מנת לתקן הנעשה ע"י ספי' הגבורה דיום ב', ואילו עצם מציאותו היא דווקא מהפעולה דיום א' אם כי הוא משתתף בפעולת יום ב' ג"כ	דרוש ד ענף טז סימן א
393	ענין הניצוצין הטבועים ברע והקליפות והחיצונים היונקים מהם, ויבאר כי מן ההכרח שיעלו הניצוצין, ואז נאחזים בהם ועולים עמהם כמה סיגים	דרוש ד ענף טז סימן ב
395	יבאר שכאשר הניצוצים עולים נבררים מהם איזה בירורים ועולים לשרשם בקודש, עוד בענין שליטת הרע	דרוש ד ענף טז סימן ג
399	יבאר שתיקון הניצוצין הוא כעין תיקון השפע	דרוש ד ענף טז סימן ד
400	הניצוצין מתבררין בכל עת הם בסוד "מצמיח הציר	דרוש ד ענף

דע"ה ח"ב

	מז סימן ה	לבהמה, קומת הקלי יש א' פנימי וג' היצוניים, הקלי נתקנת על ידי בירור הניצוצין באופן תמידי
	דרוש ד ענף יז	בירור הניצוצין ותיקונם התמידי
405	דרוש ד ענף יז סימן א	יבאר כי בירור הניצוצין ותיקונם הוא תמידי. אלו שלא זכו להתברר ע"י תורה ומעשים טובים נתקנים ע"י העונשים. עצמות הרע ומציאותו הוא העון והעונש כאחד
406	דרוש ד ענף יז סימן ב	יבאר כי סוד שורש עולם התוהו נעשה מתוקף הדינין דהמלכויות דב"ן אחר שנתגלה תוקף הדינין בעת מיתת המלכים, אותן שברי הכלים היו השרשים דבי"ע ומציאותם במשך כל ימי העולם
408	דרוש ד ענף יז סימן ג	יבאר את ענין יציאת הרע: מהמלכות יצאו ד' שרשים, הרי הם שורשי בי"ע וכל צאצאיהם, הרי הם ד' המחצבים שחוצבו זה מזה, ענין הבחירה.
412	דרוש ד ענף יז סימן ד	יבאר כי כל מציאות הרע נעשתה ע"י רשעת תתקע"ד הדורות שהרשיעו מדעתם ומרצונם
413	דרוש ד ענף יז סימן ה	יבאר כי כל הנ"ל הוא מעומק כוונתו ית' שהכל יעשה ע"י האדם, בענין חסדים וגבורות
416	דרוש ד ענף יז סימן ו	יבאר כי כל הכחות הנצרכות לבי"ע הם ע"י הגבורות, עוד בענין תתקע"ד הדורות
420	דרוש ד ענף יז סימן ז	יבאר כי עולם התוהו היה בכוונה מהמאציל ית"ש להוציא עי"ז את כל הכחות דתוקף הגבורות מן הכח אל הפועל, וכן הוא בכל רע
	דרוש ד ענף יח	עולם התהו
421	דרוש ד ענף יח סימן א	יבאר כי אחר שיצא כל הרע במציאותו שבעולם התוהו מיד נחרב. כאשר נחרבו הקליפין כנוז', אע"פ שהיתה בזה תשועה גדולה, עכ"ז עדיין נשארו מלוכלכים בטומאה רבה, עוד בענין תתקע"ד דורות ואלף דור
425	דרוש ד ענף יח סימן ב	יבאר כי ע"י חטא דעי' הדעת חזר העולם לקלקולו ונעשתה מציאות הרע כדי להוציא על ידו את תוקף הדינים מהכח אל הפועל, ככל הנצרך לצורך תיקון העתיד, ענין שתוק כך עלתה במחשבה לפני
428	דרוש ד ענף יח סימן ג	יבאר כי עולם התהו הוא סיבת כל המאורעות
431	דרוש ד ענף יח סימן ד	המשך הנ"ל לעניין מעשינו איך הם קשורים וממונים בעולם התהו, וכך הוא הן במעשים לא טובים והן בעונשם
435	דרוש ד ענף יח סימן ה	יבאר כי המתקת הגבורות היא על ידי עונשים. וזהו רק על ידי הצדיקים וכל תיקון הרשעים היא בקישורם אל הצדיקים
438	דרוש ד ענף יח סימן ו	יבאר כי הן ע"י העוון והן ע"י העונש יוצאות הגבורות מן הכח אל הפועל, ככל הנצרך לטוב הצפון העתיד, עוד בענין

דע"ה ח"ב

	פעולת ניצוצי המלכים קדמאין, המתקת הגבורות היא שכרינו לעתיד לבא	
441	יבאר כי העולם קיים ו' אלפי שנים כדי שהתגלות הגבורות תהיה בהדרגה ולא בבת אחת. לעתיד לבא יתבטל הרע	דרוש ד ענף יח סימן ז
443	יבאר כי שורש מציאות העוון והעונש הוא בעולם התוהו, בסיבת תקע"ד הדורות, עניין גיהנם ונהר דינור	דרוש ד ענף יח סימן ח
	שני מיני תיקונים: קיום התורה והמצוות, והעונשים	דרוש ד ענף יט
446	יבאר כי קיום תורה ומצוות, והעונשים הינם שני מיני התיקונים הנעשים תמיד, ויבאר את החילוק ביניהם באופן תיקונם	דרוש ד ענף יט סימן א
449	איך ב' מיני התיקונים הנ"ל הנעשים בעץ החיים ובעץ הדעת	דרוש ד ענף יט סימן ב
452	יבאר כי כ"א מב' התיקונים הנ"ל נעשים בב' דרכים: ביעור וביטול הרע והמשכת אור קדושה של מעלה. וכן יבאר איך ב' התיקונים תלויים זה בזה ואיך ב' התיקונים טמונים בכל מצות עשה ולא תעשה	דרוש ד ענף יט סימן ג
455	יבאר מ"ט יותר קשה להתגבר על נסיון במצות לא תעשה מאשר הנסיון בקום ועשה, עוד בענין יצה"ר ויצר הטוב	דרוש ד ענף יט סימן ד
457	עוד בב' התיקונים של ביטול הרע וגילוי אור קדושתו, וכן יבאר את קשרם בעץ הדעת ועץ החיים, ענין דור המדבר	דרוש ד ענף יט סימן ה
460	יבאר מהי מדריגת אדה"ר קודם החטא ואחר החטא, ג' כללי הנסיונות שיש לאדם	דרוש ד ענף יט סימן ו
	חטא ההתבוננות בעניני הקליפות והרע	דרוש ד ענף ב
467	יבאר כי מינות היא עומק החטא דעץ הדעת, מצינוהו במה שנכנס אדה"ר להתבונן בעניני הקליפות והרע	דרוש ד ענף כ סימן א
470	יבאר כי אע"פ שהתבוננות זו היא חטא נורא כל כך, מצינו לכמה קדושים הבאים אחריו שסיבב הקב"ה והכניסם בנסיון זה שלא מרצונם, והם נכנסו ויצאו בשלום	דרוש ד ענף כ סימן ב
477	יבאר את עמידת יוסף הצדיק, משה והושע בזה הנסיון	דרוש ד ענף כ סימן ג
480	יבאר כי הקב"ה הכניס את דור המדבר בנסיון זה, והוא עומק ענין הליכתם במדבר	דרוש ד ענף כ סימן ד
485	יבאר כי אדה"ר נכנס בנסיון הזה מדעתו שלא ברשות, וכן יבאר הטעם שהאבות לא נכשלו בזה	דרוש ד ענף כ סימן ה
	כניסת גדולים בנסיון ההתבוננות הנ"ל	דרוש ד ענף כא
487	יבאר את כניסת נח ונדב ואביהוא בנסיון זה, וכשלונו בו	דרוש ד ענף כא סימן א
492	יבאר את כניסת שלמה המלך בנסיון זה וכשלונו בו	דרוש ד ענף

דע"ה ח"ב

		כא סימן ב
497	יבאר מש"כ ששלמה החכים יותר מכל חכמת מצרים היינו שהעמיק בידיעת הקליפות והחיצונים וזה סוד אלף הנשים שנשא	דרוש ד ענף כא סימן ג
498	ביאור דברי המדרש ששלמה השיג יותר מאדם הראשון וממשה רבינו, ופירוש דברי הגמ' שמשמע ממנו שמשה לא למד את כל התורה אלא רק את הכללים שבו.	דרוש ד ענף כא סימן ד
501	יפרש דברי הז"ל "דברים שלא נגלו למשה רבינו ע"ה נגלו לר' עקיבא וחביריו"	דרוש ד ענף כא סימן ה
507	פירוש מה שנאמר בשלמה "ויחכם מכל האדם כו'", שהוא נכנס להתחכם בסוד עץ הדעת ועמקי ידיעות החיצונים יותר מאדה"ר, ויבאר מה היה בשלונו של שלמה	דרוש ד ענף כא סימן ו
	בעניין הד' שנכנסו לפרדס	דרוש ד ענף כב
511	יבאר כי נסיון נורא זה הוא גופא ענין הד' שנכנסו לפרדס, הטעם שג' נכשלו ור"ע יצא בשלום	דרוש ד ענף כב סימן א
518	יבאר כי הד' שנכנסו לפרדס מקבילים לד' יסודות וד' חיות שבמרכבה וד' המלאכים, לכן לכל א' אירע מקרה שונה	דרוש ד ענף כב סימן ב
522	יבאר איך הד' הנ"ל מרומזים בפסוק "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים וגו'"	דרוש ד ענף כב סימן ג
527	עוד בעניין הקבלת הד' שנכנסו לפרדס לד' היסודות, ואיך בכל עולם יש ד' מיני יסודין, א' מצד הרוח שבו וא' מצד הנפש שבו, ענין "אבני שיש טהור", ענין ממ"ט וסנדלפון	דרוש ד ענף כב סימן ד
535	יחקור אם "אל תפנו אל האלילים" הוא איסור ראייה בלבד, ונ"מ לכאן	אבני מילואים
538	עוד בענין "אבני שיש טהור", עץ הדעת ועץ החיים, הורדת דמעות לתהום רבא	דרוש ד ענף כב סימן ה
	חטא עץ הדעת	דרוש ד ענף כג
550	יבאר מה היתה כוונת אדם הראשון בחטא עץ הדעת, טעם להסרון הצלחתו בד"ז, סדר התיקון הראוי	דרוש ד ענף כג סימן א
558	יבאר כי גניזת האור דיום א' דמע"ב היינו שזו"ן היו אהור באחור, ועל אדה"ר מוטל היה לתקנם ולהביאם פב"פ בזיווג תדירי, כן יבאר הטעם מ"ט היו צריכים לעלות את הזו"ן לאו"א לשם זיווגם הראשון	דרוש ד ענף כג סימן ב
563	יבאר כי אחר שראה אדה"ר את המוטל עליו, התחיל להתבונן באיזה אופן וסדר ימשיך את המוחין דגדלות שני, מיקום האמא והכתר אז	דרוש ד ענף כג סימן ג
565	יבאר כי כאשר הבין אדה"ר כי אי אפשר להמשיך את המוחין דאבא (מוחין דגדלות שני) שיתלכשו בז"א אלא ע"י התנה"י דאימא, חשב שיש לצמצמא את ז"א עבורם, ומה	דרוש ד ענף כג סימן ד

דע"ה ח"ב

	הקשר בין כל הנ"ל לבין איסור עין הדעת והחטא שאירע בו	
569	יבאר כי מכיוון שעיקר אור הדעת הוא למעלה במוחין, הרי שהוא מתפשט ונמשך עד החזה דו"א, ושם הוא יוצא ומתגלה, ומזה נעשה הלב שהוא השני במעלה אחרי המוחין, ועי"ז יוצאים פרצופי לאה ורחל, בחי הדעת בירידתו ופגמו בלאה וברחל ובז"א	דרוש ד ענף כג סימן ה
572	יבאר מהו התיקון האמיתי שהיה ראוי לאדם הראשון לעשותו	דרוש ד ענף כג סימן ו'
576	יבאר כי היה ראוי לאדה"ר לעורר באוירא עלאה, אשר שם האור הגנוז, להמשיכו למטה בזו"ן, כדי לייחדם פב"פ גם במקומם שלמטה על ידי יחודים בכוונות ושמות השייכים למוחין דגדלות שני. אמנם ד"ז נמשך רק מצד אמא ותולדתו הוא בחטא של אדה"ר	דרוש ד ענף כג סימן ז
579	יבאר כי כאשר ראה אדה"ר הפגמים שנעשו על ידו, רצה לתקן את מה שקלקל, והכניס את עצמו בנסיון הנורא הנ"ל (ענף כ'). ב' החטאים הנ"ל הם במחשבה, ואחר כל הנז' נכשל עוד וחטא גם במעשה	דרוש ד ענף כג סימן ח
	קלקול חטא אדה"ר ונסיונות לתקנו	דרוש ד ענף כד
584	יבאר כי ע"י החטא נתקלקלו כמעט כל התיקונים דמע"ב. ומאחר החטא והלאה, הגם שעשה תשובה גדולה, לא הועילה לו תשובתו להחזיר את התיקון כמקדם	דרוש ד ענף כד סימן א
587	חוזר ומבאר שכמה גדולי עולם רצו לתקן את חטא אדה"ר	דרוש ד ענף כד סימן ב
589	יבאר כי אדה"ר חטא במחשבה בב' בחי'	דרוש ד ענף כד סימן ג
592	יבאר עניין הד' שנכנסו לפרדם שנכנסו לתקן את ב' הבחינות הנ"ל	דרוש ד ענף כד סימן ד
596	יבאר את מהות בן זומא ובן עזאי לפי שורשם ויסודם	דרוש ד ענף כד סימן ה
601	מהות אלישע אחר, עוד בענין ד' אלה	דרוש ד ענף כד סימן ו
603	יפרש את עומק דברי הגמ' "שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא וכו' בתולה שעיברה מהו לכ"ג וכו'", והוא בנוגע לב' התיקונים שניסו לפעול הד' שנכנסו לפרדם	דרוש ד ענף כד סימן ז
607	פירוש דברי הגמ' "אמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם", ענין יום הראשון של פסח, ומה שנעשה תמיד לצורך הכרח קיום העולם	דרוש ד ענף כד סימן ח
613	המשך פירוש דברי שמואל שהוא בענין סוד העיבור	דרוש ד ענף כד סימן ט
616	עוד בענין דברי שמואל, וכן מה שאמר "יכילנא לתקוני	דרוש ד ענף

דע"ה ח"ב

	לכולה גולה". מהו שרמזו לבן זומא "בתולה שעברה מהו לכה"ג, מי היישינן לדשמואל כו", וכן המשך הגמ' שם "מעשה בר' יהושע בן חנניה וכו', וראהו בן זומא וכו' א"ל צופה הייתי בין מים העליונים וכו' אמר ר' יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחזין כו"	כד סימן י
622	יבאר שבן עזאי היה מיסוד העפר ובן זומא היה מיסוד הרוח ואלישע היה מיסוד האש, מעלת ר' עקיבא	דרוש ד ענף כד סימן יא
	גדר עולם האצילות לפני החטא ולאחריו	דרוש ד ענף כה
627	יקשה ע"פ כל הנ"ל בענין ירידת הדעת על ידי חטא אדה"ר, איה המקום לכל דרושי הרב בענין חב"ד ובענין גילוי החו"ג שבחזה דו"א, ועוד הרי כוונות התפילות והעבודה וטעמי המצות הם ע"פ הסדר הזה, תירוץ ע"ז	דרוש ד ענף כה סימן א
628	יבאר את עליית ז"א ונוק' ע"ש בראשית אחר הצות, והתפשטותו, ועד היכן פגם חטא דאדה"ר.	דרוש ד ענף כה סימן ב
633	המשך הנ"ל ביתר פירוט	דרוש ד ענף כה סימן ג
639	מיישב הסתירה בדברי חז"ל בענין זמן נניזת האור הראשון (ביום הראשון, או ביום הרביעי או במוצאי שבת)	דרוש ד ענף כה סימן ד
643	יבאר את דברי האריז"ל שמתחילה הוה הזיווג התחתון תמידי כזיווג העליון וכאשר צפה הקב"ה במעשי הרשעים שעתידים לפגמוגנוזו לצדיקים לעת"ל, ענין נשמת רשב"י והאריז"ל, וישוב הסתירה אם זיווג זו"ן שאחרי יום א' היה אב"א אם לאו, ואם אדה"ר השתמש באור הגנוז	דרוש ד ענף כה סימן ה
	הפגם שבירידת הדעת למטה	דרוש ד ענף כו
646	יבאר את הפגם דירידת הדעת ונפילתו למטה ע"י חטא אדה"ר, ומחשבתו לתקנו	דרוש ד ענף כו סימן א
649	יבאר כי הקלקול האחרון של האדם היה שנפגם הדעת ונתחדשו תיקוניו באופן שונה מאשר לפני החטא, ודוגמתו שבדור המדבר	דרוש ד ענף כו סימן ב
	מציאות כלל ישראל בגלות וקטרוג הלבנה, וביאור דברי תיקו"ז: אימא עלאה מקננא בכרסייא	דרוש ה ענף א
653	ביאור דברי האריז"ל שבגלות מצרים היו הזו"ן ג' גו ג', וכן יבאר את שמות הכלים דבי"ע ואם הם אלוקות	דרוש ה ענף א אות א
658	יבאר עוד בענין קטרוג הירה, ענין בי"ע ומה שהם מקבלים מאצילות	דרוש ה ענף א אות ב
664	יבאר דרגת בי"ע קודם קטרוג הירה ולאחריו	דרוש ה ענף א אות ג
668	יבאר כי מיעוט הלבנה היתה בדווקא ביום הרביעי, וכי מדרגיתה תלויה במעשה אדם	דרוש ה ענף א אות ד

דע"ה ח"ב

671	יבאר את הארת האצילות לבי"ע לפני המיעוט ולאחריו	דרוש ה ענף א אות ה'
674	יבאר את דברי תיקון"ו אימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין" בג' פנים	דרוש ה ענף א אות ו'
676	פן רביעי בביאור דברי התיקון"ו הנ"ל	דרוש ה ענף א אות ז'
680	יבאר את ענין הכסא, הרי הוא היכל קדש הקדשים והאדם היושב עליו	דרוש ה ענף א אות ח'
681	פן חמישי בהנ"ל	דרוש ה ענף א אות ט'
683	אימא דבריאה ונבואת ישעיה	דרוש ה ענף א אות י'
684	זו"ן דבריאה, וכן יבאר איך כל הנ"ל מתגלה ביצירה ועשיה	דרוש ה ענף א אות י"א
686	יבאר ששורש עולם הבריאה במלכות דאצילות, ובוה יתבאר פן ו' בדברי התיקון"ו הנ"ל	דרוש ה ענף א אות י"ב
688	פן ז' בהנ"ל	דרוש ה ענף א אות י"ג
692	חזרה על כל הז' פנים הנ"ל	דרוש ה ענף א אות י"ד
	גלות ונאולת מצרים	דרוש ה ענף ב
698	יבאר טעם לירידת הדעת, צורת עמידת זו"ן מחטא דעין הדעת עד לגאולת מצרים	דרוש ה ענף ב אות א
700	יבאר כיצד יתכן מה שאמרו חז"ל שהיו עיכובים לגאולת ישראל ממצרים	דרוש ה ענף ב אות ב
704	יבאר איך יתכן שיש קיום לעולם אם אין זכות קיום מצד מעשה הנבראים	דרוש ה ענף ב אות ג
706	יבאר את רמתם הרוחנית של כלל ישראל בעת גאולת מצרים, צורת הנהגתו ית' אז	דרוש ה ענף ב אות ד
710	יבאר עוד בענין הנ"ל, וממילא גם יתבאר החילוק בין גלות מצרים לד' הגלויות האחרות, ענין איסור חמין בפסח	דרוש ה ענף ב אות ה
715	יבאר ענין ליל א' של פסח, ז' של פסח, מ"ט ימי העומר ושבעות	דרוש ה ענף ב אות ו'
719	עוד בענין ליל א' של פסח	דרוש ה ענף ב אות ז'
724	יבאר איך הדברים הנ"ל משפיעים עלינו יום יום במשך ימי הגלות, ענין נשיכת הנחש לשם פתיחת הרחם, והחילוק בין זה לבין גאולתנו ממצרים ועוד בענין ז' של פסח	דרוש ה ענף ב אות ח
728	יבאר איך השתתפו אור הגבורה וחסד עילאה דע"ק	דרוש ה ענף ב אות ט

דע"ה ח"ב

730	עוד בענין נשיכת הנחש לשם פתיחת הרחם, ויבאר איך דבר זה נוגע לנאולת מצרים ולחיותינו בגלות	דרוש ה ענף ב אות י
738	קריעת ים סוף, ועוד בענין ליל א' של פסח	דרוש ה ענף ב אות יא
744	יבאר את ענין הלידה של ליל ז' של פסח, ומתן תורה	דרוש ה ענף ב אות יב
	הצור, הסלע וב' המטות	דרוש ה ענף ג
749	יבאר ענין מעשה הצור והסלע וב' המטות	דרוש ה ענף ג אות א'
752	עוד בענין מעשה הצור והסלע, ענין מט"ט, ועוד בענין המטות	דרוש ה ענף ג אות ב
756	יבאר את ענין גלות השכינה בגלות מצרים, ומה שקרה לשכינה בנאולת מצרים, ענין הצור	דרוש ה ענף ג אות ג
759	עוד בענין הנשיכה, ענין "באר הפרוה שרים", ב' החותמות ביסוד דנוק' דו"א	דרוש ה ענף ג אות ד
765	יבאר שכל צרותינו באים מחטא עין הדעת, ענין מי מריבה	דרוש ה ענף ג אות ה
768	יבאר למה לאה היא שורש נשמת דור המדבר, ענין לאה ורחל, ולמה עיקר השבטים מלאה	דרוש ה ענף ג אות ו
771	יבאר השינויים שבין המאורע דמי מריבה אשר בסלע לבין המאורע בצור, וטעמם	דרוש ה ענף ג אות ז
774	יבאר את ענין מעשה הצור, וענין הסלע	דרוש ה ענף ג אות ח
	מאורעות כלל ישראל במדבר	דרוש ה ענף ד
784	יבאר שבכל ג' המתנות שזכו ישראל במדבר לא עברה עליהם תלאה כ"כ כמו בבאר	דרוש ה ענף ד אות א
787	עוד בענין הנשיכין, ענין השירה, ו' מיני ניסים	דרוש ה ענף ד אות ב
790	פירוש "היש ה' בקרבנו אם אין"	דרוש ה ענף ד אות ג
796	יבאר שכמה קדושי עליון נכשלו בחטא הנ"ל	דרוש ה ענף ד אות ד
801	יבאר עוד בענין הנ"ל לגבי יעקב אבינו, לחזקיה המלך, אברהם אבינו ומשה רבינו	דרוש ה ענף ד אות ה
804	יבאר החילוק בין צדיקים הנ"ל לבין דור המדבר, עוד בענין נאולת מצרים	דרוש ה ענף ד אות ו
809	יבאר אם היה לדור המדבר אמונה ובטחון כראוי אם לאו, החילוק בין א"א לז"א	דרוש ה ענף ד אות ז
	בענין עשרת הנסיונות של דור המדבר	דרוש ה ענף

דע"ה ח"ב

		ה
813	יבאר ענין עשר הנסיונות של דור המדבר	דרוש ה ענף ה אות א
816	המשך הנ"ל, ויבאר ענין העונשים בעולם הזה ובבא	דרוש ה ענף ה אות ב
		אקדמות מילין
823		דרוש ש"ך פ"ר רפ"ח
823	יחקור אחר מקורו שבדברי האר"י אם מנצפ"ך וש"ך הם מגבורות או נקבות, ואם הם אורות או כלים	סימן א'
826	יבאר כי ישנם ב' מיני ניצוצות בכל הג' הבחי' ש"ך פ"ר ורפ"ח, א' דב"ן וא' דמ"ה	סימן ב'
828	יבאר כי שורש אלו הג' הם בג' מוחין חב"ד	סימן ג'
830	יבאר כי ש"ך פ"ר ורפ"ח דב"ן יתוקנו על ידי אותם בחי' דמ"ה רק לעתיד	סימן ד'
834	יבאר כי לפי הנ"ל יתבאר איך יתכן שהרב גם יזכיר שהש"ך הם דכורים וגם יזכיר שהם נוקבים	סימן ה'
835	יבאר כי ד"ז ששיש בחי' זכר ונקבה בש"ך פ"ר ורפ"ח הוא רק במקומם וגילויים שבז"ת דכל פרצוף אמנם בשרשם הש"ך הוא מחכמה, פ"ר מבינה ורפ"ח מדעת	סימן ו'
838	יישב לפי הנ"ל את קושייתינו על דברי האר"י בסימן א'	סימן ז'
840	המשך הנ"ל	סימן ח'
843	יחקור אם הניצוצין הם אורות או כלים	סימן ט'
849		דרוש עין הדעת
850	יחקור איך יתכן שאדם חטא אם זכה לבחי' חיה	סימן א'
852	יקשה ג' קושיות בענין הקל"י שבגן עדן	סימן ב'
853	יבאר כי איסור אכילת עין הדעת כלל ג' דברים: א) אכילה ממש, ב) איסור זיווג עם חוה קודם טהרתה, ג) השכלה ודעת	סימן ג'
857	ביאור איסור עין הדעת של השכלה ודעת	סימן ד'
860	יבאר עניין פיתוי הנחש את חוה לאכילה וזיווג	סימן ה'
863	יבאר עניין פרישת אדם מחוה אחר החטא, וגרמת הזיווג שאחר החטא	סימן ו'
867	פירוש מש"כ שכל הדורות הרשעים מתייחסים אחרי קין	סימן ז'
869	יפרש את סיבת ותכלית החטא דאדה"ר	סימן ח'
871	יבאר מעלתם של העולמות קודם החטא ביחס למה שיהיה לעתיד לבא	סימן ט'
874	יבאר כי בחי' עין הדעת טו"ר שהיה בי"ם דעשיה היה בכל חלקי הדצח"ם שבהם	סימן י'
877	יבאר התיקון הנצרך לעולמות אפילו אחרי תיקון המ"ה	סימן י"א

דע"ה ח"ב

	דמעשה בראשית	
880	יבאר מהו אופן תיקונם אשר על ידי אדה"ר, פעולת הטאון, תשובה לא יכלה לתקן כאן	סימן י"ב
885	יבאר כי תיקונים אלו יכולים היו ליתקן על ידי מעשי אדה"ר בע"ש, אמנם גם כן היו נתקנים ממילא על ידי קדושת שבת בראשית לולא הטאון, הוכחה מדברי המדרש שו' אלפי שנין כוללים צ"ג שנה נוספים, ענין בין השמשות	סימן י"ג
892	יבאר שאע"פ שבע"ש יכול היה אדה"ר לתקן את עצמו, בכ"ז השלמת תיקונו יהיה רק על ידי הקב"ה	סימן י"ד
897		דרוש מיעוט הירח
898	יבאר כי יש בחי' דו"ן בכל הפרצופים שבעקודים ובאצילות, ובשום פרצוף לא היו דו"ן שוים זל"ז	סימן א'
899	יבאר שלמרות כל הנ"ל יש חילוק גדול בין העקודים לאצילות שכן בערך האצילות היה העקודים מתוקן לגמרי	סימן ב'
900	יבאר את שורש החילוק בין עקודים לאצילות	סימן ג'
902	יבאר כי החסרון שנמצא בעקודים ישנו גם באצילות, והוא נמשך לאצילות מהעקודים, וכן הוא בכל הפרצופים הפרטיים שבהם	סימן ד'
904	יבאר כי כל הנ"ל טמון בקטרוג ומיעוט הירח	סימן ה'
908	המשך הנ"ל	סימן ו'
912	יבאר כי השעיר של ר"ח בא על ב' ענינים: א) להעלות את ניצוצות הגבורות למעלה בכדי לתקנם, ב) ליתן שפע לצד הרע	סימן ז'
920	יבאר עוד בענין שעיר ר"ח בזמן מיעוט הירח, וענין שאר שעירי המאות	סימן ח'
928	יבאר כי עיקר מיעוט הירח נעשה ביום ד' ושרשו היה ביום א'	סימן ט'
930	יבאר כי יש ב' בחי' במלכות: א) שהיא למעלה מהכל ב) שהיא למטה מהכל	סימן י'
932	יבאר מ"ט הנוק' היא שורש לכל מציאות שלמטה ממנה	סימן י"א
935		דרוש ספיקות עגולים ויושר
935	יבאר כי הספיקות שבעיגולים ויושר נקראים ספיקות בדרוש העולמות, והם בחי' הב"ן	סימן א'
938	יבאר כי הרח"ו מסתפק אם העגולים דב"ן נעשו מהב"ן דב"ן או לא	סימן ב'
946	יבאר כי הרח"ו מסתפק אם בחי' הנקודות היא ב"ן או ס"ג, ומדו בחי' התיקון	סימן ג'

דע"ה ח"ב

960	יבאר את יציאת הב"ן הכללי שהוא בחי' היושר שלו ושאעפ"כ הוא בחינת נוק' ביחס למ"ה הכללי	סימן ד'
-----	--	---------

דע"ה ח"ב

דרושי עולם התוהו
חלק שני¹
פתיחה

אמר המחבר הנה החלק השני הזה אשר לפנינו הנה הוא מחובר ומקושר עם כל אותן הדברים עצמן אשר לעיל (חלק ראשון דרוש ו' בהמהדורא בתרא) וכן עם כל החלק הראשון כולו, ועכ"ז הנה חלקתי אותו בחלק בפנ"ע משום שכל החלק הראשון הנה הוא סובב והולך רק ע"ד ביאור לדברי האריז"ל הנתגלה אלינו ע"י תלמידו נאמן ביתו הרח"ו ז"ל (ומטעם זה כניתי אותן תמיד בשם הר"ב סתם משום שנתגלה לנו ע"י שניהם וחמרא למריה וטיבותא לשקיא). משא"כ החלק השני הנה הוא נראה רובו כדרושים בפנ"ע מה שחנני השית"ש בהם, הגם שבאמת הנה שאבתי אותן כולן ג"כ רק מדברי האריז"ל וכן מדברי הגר"א ז"ל, וקצת מהם הוא מהוזה"ק ממה שהאיר הקב"ה עיני בו ע"י הני תרי נביאי קשוט רבותינו הנזכרים, וכמו שמבואר אמתתן לכל מעיין על דברינו היטיב כהראוי, ובזה הנה אתחיל ואומר בעזרת החונן לאדם דעת קדוש ישראל ומושיע.

[אות א']

עיקר התהוות שרשי המציאות דכל העולמות אבי"ע הוא מהעביות אשר היתה כלולה באורות מלכי העגולים והיושר אשר בעולם הנקודות. ומאחר שהתגלות עולם הנקודות היתה על ידי התעלמות אור א"ס, ועל כן היא מרוחקת ממעלת מדרגת אלהות, ממילא עי"כ היתה בהם עביות מרובה. ובפרט לאחר מיתת המלכים ושבירת הכלים, שאז עלו כל אורותיהם למעלה, ושברי הכלים ירדו למטה, הרי שנתעבו עי"ז בעיבוי אחר עיבוי, ויצאו ונעשו מהם גם כל השרשים הראשונים דהעולמות בי"ע.

המלכים שיצאו הם שורש לב' בחי' (א) פנימיות הפנים הרי הוא בבחי' אצילות, (ב) חיצוניות הפנים ופנימיות וחיצוניות דאחוריים שהם בחי' בי"ע.

מאחר שיצאו עולם הנקודות על ידי העלם אור א"ס, ממילא יצאו בתורת נקודות בלבד ללא גילוי שלם של אורות, ועל ידי זה מתגלה (אחרי השבירה) שורש בחי' בי"ע שאינו אלהות כלל.

הפנימיות של בחי' הנקודות (גם של הפנים וגם של האחוריים) נשארת לעולם ע"מ להיות שרש לאצילות גם לאחר ירידת המלכים, וכל חלקי הפנימיות ירדו למטה יחד עם הניצוצין דש"כ ורפ"ח כדי להוציא ולהמציא את שרשי הבי"ע וכדי שישתתפו אף הם בעולמות בי"ע, ויתלו את בנין האצילות עצמו במעשי בני האדם, ע"י התורה והמצוה.

הנה ביארנו לעיל ח"א בדרוש ו' סי' ג' (אות ה') וכן בכ"מ שם כי עיקר התהוות שרשי המציאות דכל העולמות אבי"ע הנה הם מהעביות אשר היה כלול בהאורות עצמן, היינו בהאורות דהמלכי עגולים והיושר אשר בעולם הנקודות. כי משום שכל עולם הנקודות היה אצילותו בהתעלמות גדול דאור א"ס, ר"ל שלא נתגלה בו אור א"ס כלל, ומכל שכך שלא היה ניכר בהם יחודו כלל, הגם שהכל היה גם אז רק ממנו ית"ש, אך היה נתעלם בהם הרבה מאד, והיה כל עולם הנקודות מרוחק עדיין ממעלת מדרגת אלהות לגמרי (וכמו שבארנו לעיל ח"א² בכ"מ בארוכה בזה ע"ש ותמצא). ועי"ז היו הם גבורות תקיפין, וכן היה בהם עי"ז עביות מרובה, ובפרט אחר מיתת המלכים ושבירת הכלים, שעלו כל אורותיהם למעלה³, והשברי כלים הם ירדו למטה ונפרדו ממקורן ויצאו ממחיצתם, ולא נשאר בהם אלא רק קיסטא דחיותא, שהוא בחי' הבלי דגרמי לבד⁴, והם הרפ"ח והש"כ⁵ ניצוצין

¹ עי' לקמן דף קמח ע"ג שכמעט כל חלק ב' מיוסד על ענין "נורא עלילה", דהיינו שכל רע שקורה, הוא רק בגזירה ממנו ית', אפילו שהוא נעשה על ידי בחירה.

² דרוש ה' סי' ז' אות א'.

³ עי' הערה ח.

⁴ עי' זהר לך לך פג ע"א. ועי' שם במקדש מלך, שמפרש דהיינו מדה קטנה דחיות האדם וכעין הבלא דגרמי.

⁵ לא מזכיר פ"ר, אם כי נראה שהוא לא נשמט במכוון, ועי' דרוש ש"ך פ"ר רפ"ח.

דע"ה ח"ב

שירדו עמהם לקיימם עד עת התחיה שהיא זמן התיקון. הנה נתעבו עי"ז בעיבוי אחר עיבוי ויצא ונעשה אז מהם גם כל השרשי הראשונים דכל המציאות דהעולמות בי"ע כולן. וכמ"ש הרב בשער אנ"כ (סוף פרק ה') כי המלכים שיצאו לא יצאו בבחי' אצילות לבד, שהם הפנים דב"ן, אלא שיצאו בבחי' בי"ע ג"כ, שהם האחוריים דב"ן. והיינו כי החיצוניות דהפנים היה לעצמות עולם הבריאה, והחיצוניות דהאחוריים היה לעצמות העולם היצירה, והחיצוניות דהיצוניות דהאחוריים היה לעצמות דעולם העשיה. והכוונה הוא רק על שרשיהם הראשונים לבד אשר כקרני חגבים, כי בעולם הנקודות כל מה שיצא אז לא היו אלא רק כקרני חגבים לבד, וכמו שאמרו הנטיעות כקרני חגבים היו (זהר בראשית ז ע"א), ולכך נקרא בשם עולם הנקודות. וכ"ז הוא משום ההעלם דאור א"ס שבהם, ולכך לא יצאו אלא רק נקודות קטנות וכקרני חגבים. וכן עי"ז היה האפשרות ליציאת העצמות הראשונים דהעולמות בי"ע (שהוא כחותיהם ושרשיהם אשר מעיקר עצמותם דמדרגת הבי"ע), כי ע"י ההעלם דאור א"ס שבהם הנה היה כל הנקודות משולל עדיין ממדרגת אלהות. ולכך היה האפשרות להמציא אז מהם כל העצמות הראשונים דהעולמות בי"ע ג"כ, שהם רק נבראים נוצרים נעשים ואינם אלהות כלל וכלל ה"ו.⁶

וגם כל המציאות דעצמות הבי"ע, הנה לא היה מתגלה בהם ולא נעשו אלא רק אחר השבירה לבד, אחר שנתרוקנו מהאורות, וירדו השברים למטה. הנה אז יצאו ונעשו השרשי הראשונים דעולם הבריאה מהחיצוניות דהפנים, והשרשי הראשונים דעולם היצירה מהחיצוניות דהאחוריים, והשרשי הראשונים דעולם העשיה מהחיצוניות דהיצוניות דהאחוריים, וכמ"ש הרב בשביה"כ (פרק ז). אבל כל הפנימיות כולן אשר הן מהפנים והן מהאחוריים, הנה זה נשאר לעולם לשרשי האצילות גופה גם אחר ירידתן, אלא שירדו למטה גם הם עם הניצוצין דש"כ ורפ"ח, אי משום כדי להוציא ולהמציא למטה על ידיהם כל שרשי הבי"ע הנזכרים, ואי משום {ב ע"ב} כדי שישתתפו גם הם בהעולמות בי"ע, ולתלות עלייתם ובירורם שהוא בנין האצילות עצמו ג"כ במעשי בני אדם ע"י התורה והמצוה.

[אות ב']

טעם הדבר, שכן עולם האצילות הוא המעון והמדור לאור א"ס שנתגלה למטה, וא"כ בע"כ שגילוי אלהותו ית' בעולם תלויה במעשה ישראל. שכן על ידי כך נתקנו שברי הכלים והניצוצין של האצילות. בכל מצוה נתקנים עולמות עליונים, ויש מהם מצוות המתקנים בעשיה, ויש שמתקנים ביצירה ויש שבאצילות. אמנם הכוונות, וכן המצות לקבוע בלב את אמתתו ואחדותו ית' ושאיין עוד מלבדו - לעולם אינם נוגעים כי אם לגילוי שמתו ית' אשר באצילות.

כל זה במעשה ישראל, אמנם מעשי הגוים אינם פועלים תיקון אלא בבחינת השר שלהם. ובעמקם של דברים, מעשי ישראל פועלים אפילו למעלה מהאצילות. ומה שמבואר שכל א' אינו מתקן אלא עד שורש נשמתו, זהו רק כמה שנוגע לשם במכוון ובהדיא, אמנם ישנה פעולת תיקון גם למעלה למעלה מזה, שכן שורש נשמת ישראל נובע מאור היחוד הפנימי המצוי למעלה מאצילות ופועל גם שם. מעשים רעים אינם מגיעים למקומות גבוהים שכאלו, וכל פעולת מעשינו למעלה רק מוסיף בגילוי אור א"ס, שלפעמים יעדיף ולפעמים יחסר ח"ו, אמנם הוא אף פעם אינו מקלקל למעלה.

והענין הוא כי הנה עולם האצילות הנה הוא המעון והמדור לאור א"ס שנתגלה למטה, ושם הוא משכן כבודו תמיד, ושם הוא גילוי אלהותו ית'ש להיות מהוה וממציא הכל ומשגיח בכל ומנהיג את הכל. ור"ל כי ע"י העולם האצילות פועל המאציל א"ס ית'ש ומתגלה שם להיותו מהוה וממציא ומשגיח ומנהיג, והוא כל גילוי אלהותו דא"ס ית'ש.⁷

⁶ עי' תיקו"ז ד ע"א הו"ד לקמן הערה 8.

⁷ עי' לעיל ח"א דרוש ה' סי' ז' אות א' שלמעלה מאצילות הוא עולמות א"ס, ולמטה ממנו נמצאים עולמות הנפרדים.

דע"ה ח"ב

ומתייחד הוא באצילות להיות חד עמו⁸, ונעשה לאחר התיקון האצילות עצמו לגילוי אלהותו דאור א"ס⁹. וא"כ הרי נמצא כי במה שתלה עליית ובירור דכל חלקי השברי כלים והניצוצין השייכים להאצילות ג"כ שהוא בנין האצילות עצמו ושלימותו במעשי בני אדם, הרי נמצא בזה כי תלוי כל גילוי אלהותו הנז' כולו ג"כ רק במעשי בני אדם.

וזהו מה שאמרו בשמואל רבתא (פרשה ה') וכן הוא בספרי דברים (סי' שמ"ו) תני ר' שמעון בן יוחאי כל זמן שישראל עשויין אגודה אחת מלמטן כביכול מלכות שמים במקומה ואית לן חמשה קריין, הבונה בשמים מעלותיו אימתי ואגודתו על ארץ יסדה, ויהי בישורון מלך אימתי בהתאסף ראשי עם יחד כו', כשהם עשויים אגודה אחת ולא כשהם עשויים אגודות אגודות כו', רוכב שמים בעזרך כו'. כיוצא בו אתה אומר ואתם עדי נאום ה' ואני אל, כשאתם עדי אני אל, וכשאינ אתם עדי אין אני אל. כיוצא בדבר אתה אומר, אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים, אלמלא אני לא היית יושב בשמים. והוא ע"פ שאמרנו, כי כל אלהותו ית"ש שהוא כל הגילוי דאור א"ס להיותו מהוה וממציא ומשנה ומנהיג, הוא תלוי במעשי ישראל. דאילו לא זה לא היה מתגלה אור א"ס בשום בחי' אלהות כלל, ולא היה נגלה בשום שם משמותיו כלל, אלא שהיה נעלם כבתחילה, וכמו קודם שהאציל את האצילות לגמרי.

וזהו מה שכתוב ג"כ (תהלים סח לה) תנו עוז לאלהים, וכן להיפך ח"ו (דברים לב יח) צור ילדך תשי. ואמרו בזוה"ק (פ' בא לב ע"ב) כד ישראל עבדין עובדין דלא כשרין כביכול מתישין חילא דקודשא בריך הוא, וכד עבדין עובדין דכשרין יהבין תוקפא וחילא לקודשא בריך הוא¹⁰. וכן הוא במדרש איכה (פ"א סי' לג) בזמן שישראל עושין רצונו של הקב"ה מוסיפין כח בגבורה של מעלה, כמד"א ועתה יגדל נא כח ה', ובזמן שאין עושין רצונו של הקב"ה כביכול מתישין כח גדול של מעלן כו'. והוא הענין העבודה צורך גבוה¹¹, ור"ל לצורך גילויי שהם שמותיו ופעולותיו ית"ש כנודע.

ומ"ש בתנחומא (פ' שמיני סי' ז) וכי מה אכפת לו להקב"ה בין ששוחט את הבהמה ואוכל או אם נוחר ואוכל, כלום אתה מועילו או כלום אתה מזיקו, או מה אכפת לו בין אוכל טהורות לאוכל נבילות, הא לא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות וישראל. וכבר עמדו על קושיא זו כמה חכמי לב, אך באמת לא קשה כלל, כי כוונתם הוא רק על בחי' עצמותו ית"ש {ב ע"ג} קודם גילוי, וכן זולת גילוי. וכן מדוקדק בדבריהם במה שאמרו וכי מה אכפת לו להקב"ה כו', ודקדקו ואמרו לו להקב"ה ומלת "לו" הוא מיותר, והוא כפול לשון. וכן הוא ג"כ בב"ר (ריש פ' מד סי' א) וכי מה אכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף כו', והרי דקדקו שם ג"כ ואמרו "ליה" להקב"ה, וכן הביא בלשון זה הרמב"ם ז"ל במורה (ח"ג פרק כו) ובעבוה"ק להר"מ גבאי ז"ל (בחלק העבודה פרק ג), והכוונה במלת "לו" הוא על בחי' עצמותו ית"ש עצמו זולת גילוי. כי תואר הקב"ה הוא רק על גילוי שבאצילות, ולכך דקדקו ואמרו מה אכפת לו להקב"ה, ור"ל לעצמות א"ס ית"ש זולת גילוי.

והוא משום כי הרי כל גילויי כולם שהם כל שמותיו ופעולותיו, הנה הם ג"כ רק כדי להיטיב לזולתו, כי מצד עצמו הרי לא היה צריך לכ"ז כלל, אלא רק כדי להיטיב

⁸ עי' תיקו"ז ד ע"א: דעשר ספירות דאצילות מלכא בהון איהו וגרמיהון חד בהון אינון וחיינו חד בהון מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריא דלאו אינון וחיינון חד לאו אינון וגרמיהון חד.

תרגום: שעשר ספירות של אצילות מלך בהם הוא ועצמותו אחד בהם, הם וחיינו אחד בהם מה שאין כן בעשר ספירות דבריא שאינם וחיייהם אחד ואינם ועצמותם חד.

⁹ עי' חלק א' דרוש ה' סי' ז' אות ה', ובהקדו"ש ש"ד פ"ד, וש"ז פ"ד אות א' וז'.

¹⁰ תרגום: כאשר ישראל עושה מעשים שאינם כשרים כביכול הם מתישים כחו של הקב"ה, וכאשר עושים מעשים כשרים, נותנים כח וחוזק להקב"ה.

דע"ה ח"ב

לזולתו הנה נתגלה להיות מהוה וממציא ומשגיח ומנהיג, שהוא כל גילוי אלהותו כולו אשר הוא באצילות. ותלה את כל אותן הגילויים עצמן שהוא כל בנין האצילות ושלמותו רק במעשי התורה והמצוה שע"י ישראל, כי עי"ז הנה נצרפו ונתלבנו גם כל השברי כלים והניצוצין השייכים להאצילות ג"כ, ונבנה ונשלם האצילות כולו שהוא גילויי ית"ש רק ע"י מעשי התורה והמצוה שע"י ישראל. וכן נשמת ישראל גופה עם כל המציאויות דהב"ע המתחדשים בכל עת, הנה הם כולם רק מאותן הנבררים דהשברי כלים והניצוצין אשר נצרפו ונתלבנו ועולין ונבררים תמיד ע"י מעשי התורה והמצוה, וזהו שאמרו הא לא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות וישראל, והוא סוד הבנין דכל הד' עולמות אבי"ע. והוא ע"פ מה שנודע, כי כל הבריות הם בחיצוניות וישראל הם בפנימיות, וכן יש חילוק בהמצות, כי יש מהם שהם בחיצוניות ויש מהם שהם בפנימיות וכמ"ש הרב בפנימיות וחיצוניות (דרוש ב ג) ובכ"מ, ויש מהם שהם בעשיה, ויש שהם ביצירה ובבריאה, ויש שהם באצילות עצמו וכנודע מדרושי הכוונות ושער המצות. אך כוונת המצות כשמכוון שעושה למען שמו יתברך, וכן מצות קביעות הלב באמתתו ובאחדותו ובמלכותו שהוא ית"ש לבד המהוה וממציא ומשגיח ומנהיג בכל העולמות כולם ואין עוד מלבדו, הנה זה נוגע לעולם לשמותיו ית' לבד, וכנ"ל מדברי הספרי (דברים שמ"ו), והוא באצילות עצמו.

וזהו סוד הכתוב (דברים לב ו) הלה' תגמלו זאת, ונכתבת [מלת הלה'] שתיים¹¹ ונקראת אחת (והל' נקראת בשבא נח, ע"י רבינו בחיי שם ובשאלת יעב"ץ ח"ב סי' קנ"ד), כי במה שנקראת אחת הנה הה' בלשון תמיהה, אבל במה שנכתב שניים יהיה הה' בלשון הלא וכמו שתרגם אונקלוס, והוא אינו תמיהה אלא שהוא תוכחה להראות גודל ענין העון עד כמה שמגיע רח"ל. וגם לפי מה שנקראת אחת, והוא בלשון תמיהה, הנה אין התמיהה לומר שאין החטא מגיע למעלה כלל, אלא שהתמיהה הוא ג"כ רק ע"ד תוכחה איך אפשר לחטוא לפניו ית"ש אחר כל הטובות הגדולות שעשה עמנו וכמו שאומר (שם) הלא הוא אביך קנך כו', וכן הוא מבואר הכוונה ממלת תגמלו, וכמ"ש בזה"ק (האזינו רצו ע"ב) מה כתיב בתריה הלי"י תגמלו זאת, לשלמא גמול דא לקב"ה על כל אינון טבאן דגרים לך ועביד לקבלך¹² ע"ש. ומה גם, כי מאחר שכל גילויי כולם הנה הם אינם לצורך עצמו אלא רק כדי להיטיב עם בריותיו, וא"כ איך אפשר לחטוא לפניו ולסתור את טובתו עצמו ח"ו, והרי זה דומה לאחד שבונה בית ונוטע גנות ופרדסים מכל מיני מחמדים להנות לאחרים, ואח"כ באו הם עצמם ומחריבים את הכל.

ועד"ז הנה הוא ג"כ מה שנאמר (איוב לה ו) אם חטאת מה תפעל בו, ורבו פשעך מה תעשה לו, אם צדקת מה תתן לו כו', וכן יסדו לנו חז"ל ג"כ בתפילות נעילה, ואם יצדק מה יתן לך. אך הכוונה בכ"ז הנה הוא ג"כ רק ע"ד הנז', כי מאחר שכל גילויי ית"ש הנה אינם כלל לצורך המאציל א"ס ית"ש עצמו אלא רק כדי להיטיב לזולתו, וא"כ כאשר שאתה גורם במעשיך לסתור או להחשיך ח"ו איזה גילוי מהם, הלא אין אתה עושה בכ"ז אלא רק לעצמך לבד. [ומ"ש (ברכת נשואין) שהכל ברא לכבודו, הגם שבאמת אינו צריך הוא לזולתו כלל¹³, אלא הוא רק ע"ד שכתוב (יחזקאל לח ג) והתגדלתי והתקדשתי כו', שהכל הוא למען גילוי כבודו יתב', שזה עצמו הוא עיקר כל הזיו והזוהר והנועם והעונג. והוא ג"כ מה שנאמר (זכריה יד ט) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, וכן (ישעיה ב יא) ונשגב ה' {ב ע"ד} לבדו ביום ההוא, כי כ"ז הוא תכלית תיקון האחרון והטוב האמיתי שאין

¹¹ ה ליהו"ה.

¹² תרגום: מה כתוב אחריו הלה' תגמלו זאת לשלם גמול זה להקדוש ברוך הוא על כל אלו הטובות שגרם לך ועשה עבורך.

¹³ עי' אריכות בזה בביאורים ח"א א ע"ב.

דע"ה ח"ב

למעלה הימנו לכל המציאות כולו, וכמו שבארנו בארוכה בכ"ז בכללי התפשטות והסתלקות כלל י"ז¹⁴ ע"ש ותמצא נחת].

אמנם הוא כי מפסוקי איוב הנה גם בלא"ה לא קשה כלל, כי הרי יש כמה דעות בדברי הז"ל (ב"ב טו ע"ב) וכן הוא בזוה"ק (פ' בא דף לג ע"א ופ' תצוה קפב רע"א) כי איוב לא היה מזרע אברהם יצחק ויעקב כלל, ולכן לא הגיע מעשיו למעלה מאומה, וכמ"ש בזוה"ק (ויקרא ח ע"א) כתיב כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו כו', הכי אוליפנא בחוביהון דעמא דלתתא אתפגים לעילא כו' ואתעבר רברבא דלהון דלעילא משולטניה כו'¹⁵. ע"ש שמבואר שמעשיהם אינם גורמים אלא רק עד השר שלהם לבד, ולכן אמר היטיב אליהוא לאיוב (שם לה ה) הבט שמים וראה ושור שחקים גבהו ממך, [ור"ל באותן העולמות אשר למעלה משרשך, ובפרט בעולם האצילות אשר שם אין חלק כלל לשום אומה ולשון אלא רק לזרע אברהם יצחק ויעקב לבד]. ולכן אמר לו (שם ו) אם הטאת מה תפעל בו ורבו פשעך מה תעשה לו, אם צדקת מה תתן לו, או מה מידך יקה. משא"כ בישראל הנאמר עליהם (דברים לב ט) כי חלק ה' עמו, הנה הם גורמים במעשיהם למעלה למעלה, וכמ"ש בזוה"ק (ויקרא שם ח ע"א, ופ' בלק קפה ע"ב, ובפ' האזינו רצו ע"א וע"ב, ובכ"מ בזוה"ק רבו מלספר) וכן לעיל מדברי הספרי, וע' בזה בספר נפש החיים (שער א פרק ד) ובכל דבריו שם בארוכה.

והנה בדברינו ניהא היטיב כל מה שהקשה השל"ה בשער הגדול¹⁶ על הר"מ גבאי ז"ל ע"ש, והעיקר הוא כמ"ש הר"מ גבאי ז"ל, שכל המעשים הם נוגעים גם בעצם האצילות גופה וכן למעלה למעלה, וכמו שמבואר בדברי האריז"ל בשער מטי ול"מ (פרק ב), ע"ש שמבואר כי מעשי בני אדם נוגע גם בעולם העקודים ע"ש. והגם שנודע הוא שכל א' אינו נוגע אלא רק עד שורש נשמתו¹⁷. אך כ"ז הוא רק מה שנוגע שם במכוון ובהדיא, אבל באמת הנה נוגע אח"כ הענין ממילא גם למעלה למעלה, והוא משום ששורש נשמת ישראל הוא נובע מאור היחוד הפנימי¹⁸, לכן נוגע ממילא כל מעשי ישראל גם למעלה למעלה כי כל העולמות כולם הם קומה אחת ותלויים זב"י, וכל זמן שיש איזה פגם וחסרון למטה הנה לא נשלם עדיין גם העליון שבעליונים, וכנודע ממדרגות העולמות שקודם החטא איך שירדו כולם ע"י החטא דעין הדעת, וכמו שיתבאר לקמן דרוש ג'. ואמרו (בפסיקתא ס"פ זכור ובמדרש תהילים ט הובא ברש"י ס"פ בשלח יז טז) נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם, וידוע הוא דשמו הוא כלל האצילות כולו¹⁹. וכפי ערך חסרון השלימות שבאצילות כן הוא ג"כ בעולמות שלמעלה לפי ערכם, כי כולם תלויים זב"י שהם כולם אחת. וע' בתיקונים (תיקון סט) בענין הגילגולי דאדה"ר שנתגלגל בהאבות כמ"ש שם (דף קיה ע"ב) מסיק שם התיקונים ואומר, וכל טרחא דלעילא לא הוה באדם אלא בגין אצילות דאדם דלעילא דדא בדא תליא²⁰ עכ"ל ע"ש²¹. והרי לנו מפורש כמו שאמרנו.

¹⁴ ע"ש ענף ד' מאות ח' ועד סופו.

¹⁵ תרגום: ונאמר "כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו וגו'" (מיכה ד'). אלא כך למדנו: בחטאי העם שלמטה - נפגם למעלה וכו' מעבירים את הגדול [שר] שלהם שלמעלה משלטונו.

¹⁶ בתולדות אדם. וע"ש שקושייתו היא עד כמה משפיעים מעשי האדם על הנהגת הקב"ה.

¹⁷ עי' תיקונים (צב ע"ב): מאן דפגם לתתא, פגים לעילא, לאתר דאתגזר נשמתיה.

¹⁸ אורא ומוחא דא"ק (הקדו"ש שער ו' פרק י"א).

¹⁹ עי' ביאורים ח"א א ע"ג.

²⁰ תרגום: כל טרחא של מעלה לא היה באדם אלא בשביל אצילות האדם של מעלה שכן זה תלוי בזה.

²¹ "אדם דלעילא" הוא כינוי לשם מ"ה דאצילות, ולכן לפי דבריו "דלעילא" הוא א"ק.

דע"ה ח"ב

אמנם כל ענין נגיעת מעשי בני אדם אשר מסוף אצילות ולמעלה אינו ח"ו ענין נגיעת הרע והתקרבותו שם חלילה וחלילה, כי על זה נאמר (במדבר א נא) והזר הקרב יומת²², וזה מה שמוזכר בכ"מ כי באצילות אינו מגיע פגם ועון, ור"ל כי שם אין להרע שום נגיעה ואין שם שום פירוד ח"ו לעולם, וע' ברע"מ (פנחס רכה ע"א בארוכה²³) עש"ה. אך כל

²² תיקר"ז י ע"א.

²³ ז"ל: ואינון דהוו בנין ל"הוה הה"ד בניס אתם ליי' אלהיכם בחובין דלהון מתפרדי אתון ותקונא (ס"א דלהון הוא אורייתא) הוא דלהוי אורייתא דאיהו שם ידוד לקרבא אתון י בה' ו' בה' בקרבנא דלהון הרי בכל קרבנין בין דבעירי בין דמלאכין דממנן על פקודין בין במלכותא בין בשמיה כלא צריך לקרבא לקב"ה (דאורייתא דיליה) באתון קדישין ואיהו רכיב בארבע חיון דמלאכים ואיהו רכיב בארבע יסודין דמנהון אתבריא ארבע חיון טבעיים ואיהו הוא דמקרב מיא באשא ורוחא בעפרא הה"ד עושה שלום במרומיו ואוף הכי הוא מקרב מיכאל דאיהו מים שכליים עם גבריאל דהוא אש שכלי ואיהו מקרב אוריאל דאיהו אור דהיינו רוח שכלי עם רפאל דאיהו אפר דהיינו עפר שכלית דמיד דאסתלק קב"ה מבינייהו לית בהון חילא

ואי תימא הא כתיב בכל קרבנין לידו"ד ואיך אמרנא דאית פרודא באתון אלא האי אתמר בדרגין דאתבריא ואתקריאו בשמיה ולא דאינון איהו ממש הה"ד כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו דאית אתון דידו"ד באצילות דלית בהו פרודא והפסקה דאינון כמבועין לגבייהו דאשקיין לאילנין ובגין אלן דאתבריא אדמיין י' לרישא ו' לגופא ה' ה' לעשר אצבעאן אבל עלות העלות על כלא דאתקרי ידו"ד אתמר ביה ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו אני יי' לא שניתי לא מטי ביה חובין לאפרשא אתווי י' מה' ו' מה' דלית ביה פרודא ועליה אתמר לא יגורך רע איהו שליט על כלא ולית מאן דשליט ביה איהו תפיס בכלא ולית מאן דתפיס ביה ואיהו לא אתקרי ידו"ד ובכל שמהן אלא באתפשטות נהוריה עלייהו וכד אסתליק מנייהו לית ליה מגרמיה שם כלל מנהון עמוק עמוק מי ימצאנו לית נהורא יכיל לאסתכלא ביה דלא אתחשכת אפילו כתר עליון דאיהו נהוריה תקי על כל דרגין ועל כל חילי שמיא עלאין ותתאין אתמר עליה ישת חשך סתרו ועל חכמה ובינה ענן וערפל סביביו כ"ש שאר מפיראן כ"ש חיון כ"ש יסודין דאינון מתים איהו סובב על כל עלמין ולית סובב לון לכל סטרא עילא ותתא ולארבע סטרין בר מניה ולית מאן דנפיק מרשותיה לבר איהו ממלא כל עלמין ולית (ס"א אלהא כו' לון בר מניה) אוחרא ממלא לון איהו מחיה לון ולית עליה אלהא אחרא למיהב ליה חיון הה"ד ואתה מחיה את כלם ובגיניה אמר דניאל וכל דארי ארעא כלא חשיבין וכמצבייה עביד בחיל שמיא איהו מקשר ומיחד זינא לזיניה עילא ותתא ולית קורבא להו בד' יסודין אלא קב"ה כד איהו בינייהו מיד דחבו אלן דאתקריאו בניס אתם לידוד אלקיכם אסתלק מן אתון אשתארו בפרודא ומאי תקוניה לקרבא אתון בקב"ה י' בה' ו' בה'.

תרגום: ואותם שהם בניס לה' זהו שנאמר (דברים ז) "בניס אתם לה' אלהיכם" בחטאיהם מתפרדות האותיות, והתקון (שלהם הוא התורה) הוא שתהיה תורה, שהוא שם יהו"ה, כדי לקרב את האותיות י' לה' וו' לה' ע"י קרבנותיהם. הרי בכל הקרבנות, בין של בהמות בין של מלאכים שממונים על המצוות, בין במלכות, בין בשמו, הכל צריך להקריב לקדוש ברוך הוא (שתורתו) באותיות קדושות והוא רוכב בארבע חיות של המלאכים והוא רוכב על ארבעה יסודות שמהם נבראו ארבע חיות טבעיות, והוא הוא שמקרב מים לאש ורוח לעפר. זהו שנאמר (איוב כח) "עשה שלום במרומיו" וגם כך הוא מקרב את מיכאל שהוא מים שכליים לגבריאל שהוא אש שכלי והוא מקרב את אוריאל שהוא אור שהינו רוח שכלי לרפאל שהוא אפר שהינו עפר שכלית שמיד כשמסתלק הקדוש ברוך הוא מביניהם אין בהם כח.

ואם תאמר הרי נאמר בכל הקרבנות "ליהו"ה" ואיך אמרנו שיש פרוד באותיות אלא זה נאמר בדרגות שנבראו ונקראו בשמו ולא שהם הוא ממש. זהו שנאמר "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיה מג) שיש אותיות של יהו"ה באצילות שאין בהן פרוד והפסקה שהן כמו מעיינות לגביהם שמשקים את האילנות ומשום אלה שנבראו נדמים י' לראש ו' לגוף ה' ה' לעשר אצבעות אבל עילת העילות על הכל שנקרא יהו"ה, נאמר בו "ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש" (שם מ) "ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו" (שם) "אני ה' לא שניתי" (מלאכי ג) לא מגיע אליו חטאים להפריד אותיותיו י' מה' ו' מה' שאין בהם פרוד ועליו נאמר "לא יגורך רע" (תהלים ה) הוא שולט על הכל ואין מי ששולט בו הוא תופס את הכל ואין מי שתופס בו והוא לא נקרא יהו"ה ובכל השמות אלא בהתפשטות אורו עליהם וכשמסתלק מהם אין לו מעצמו שם כלל מהם עמוק עמוק מי ימצאנו אין אור יכול להסתכל בו שלא נחשך אפלו כתר עליון שאורו חזק על כל הדרגות ועל כל חילות השמים עליונים ותחתונים נאמר עליו "ישת חשך סתרו" (שם יח) ועל חכמה ובינה "ענן וערפל סביביו" (שם צג) כל שכן שאר הספירות, כל שכן החיות, כל שכן יסודות שהם מתים הוא סובב על כל העולמות ואין סובב אותם לכל צד למעלה ולמטה ולארבעה צדדים פרט לו ואין מי שיוצא מרשותו החוצה הוא ממלא כל העולמות ואין (אלוה וכו' להם חוץ ממנו) אחר שממלא אותם הוא מחיה אותם ואין אלוה אחר עליו לתת לו חיים זהו שנאמר "ואתה מחיה

דע"ה ח"ב

נגיעת מעשי בני אדם שאמרנו שנוגע גם באצילות, הנה הוא רק בענין תוספת היחוד והגילוי דאור א"ס שבה, שלפעמים יעדיף ולפעמים יחסר ח"ו. וזהו ענין כל הברכות כולן וכל ענין העבודה צורך גבוה, כי כאשר יש איזה חסרון ופגם בהעולמות בי"ע ע"י כניסת הרע שבהם הנה נוגע הענין הזה עכ"פ באצילות ג"כ שהיא הנשמה שלהם. והגם ששם אין להרע שום אחיזה והתקרבות כלל, אך מה שנוגע לאצילות ג"כ הנה הוא בענין יחודה ונילויה מאור א"ס שבה. והוא ע"ד הנשמה שבאדם שאינה שואבת מלמעלה כשיש איזה חסרון בהנוף, ונגרע גם היא עי"ז מערכה והבן כ"ו.

וע' בכ"ז בדברי הרב בשער המלכים (פרק ו) ובדברי השמש שם בתחילתו, ובמה שהוסיף על דבריו תלמידו נאמן ביתו הרב הקדוש תו"ח {ג' ע"א} (בדף קיא ע"ב) ע"ש²⁴ (הבאתי לשונו בכללי התפשטות והסתלקות כלל כ"א ענף ג'), ובשער מיעוט הירח (פרק ג) ובלאה ורחל (פרק ו) ובמ"ן ומ"ד (דרוש א) ובפנימיות וחיצוניות (דרוש ו וע"ש דרוש ב), שמבואר שם שמעשי המצוות הם מגיעים בכל הד' עולמות אבי"ע בכללות ובפרטות. וראיה ברורה לדבר מענין החטא דאדה"ר וכמ"ש בתיקונים תיקון ס"ט (דף קלג ע"ב²⁵) וכנודע, וע' בפע"ח (שער ראש השנה פרק ב) שאמר שם הרח"ו ז"ל שגם הבידורים דעתיק וא"א ירדו ג"כ. ודי בזה כעת כי הרי יצאנו מן הענין אלא שנמשך לנו הדברים דרך אגב ויתבאר בעה"י במ"א כי הדברים בזה הם ארוכים.

[אות ג']

מכח העלם אור א"ס שהיה בנקודות, נתגלו שרשי העולמות בי"ע בחיצוניות דב"ן. שכן הללו נתעברו, ואחר השבירה ירדו למטה, ושם יצאו כל כחותיהם מן הכח אל הפועל. יציאתם זו הוא על ידי ש"ך ורפ"ח שירדו עמהם, שכן באותה העת הם אשר היו לנשמתם וחייתם, שכן הם מהאורות, והם מהגבורות שבאורות דנקודות והם שורש דמציאות הרע כולו. ולכן כל הטומאה והזוהמא שבעולם התהו יצא על ידיהם.

את כלם" (נחמיה ט) ובגללו אמר דניאל "וכל דארי ארעא כלא חשיבין וכמצבייה עביד בחיל שמיא איהו מקשר ומיחד זינא לזיניה עילא ותתא" [וכל דירי הארץ כאינם חשובים וכרצונו עושה בחיל השמים הוא מקשר ומיחד מין למינו למעלה ולמטה] (דניאל ד) ואין קרבה להם בארבעה יסודות רק הקדוש ברוך הוא כשהוא ביניהם מיד שחטאו אלו שנקראו "בנים אתם לה' אלהיכם" הסתלק מן האותיות ונשארו בפרוד. ומה תקנתם, לקרב אותיות בקדוש ברוך הוא: 'בה' ו' בה'.²⁴ ז"ל הע"ח, דע כי כל העולם כולו מתנהג עי' זר"ן, וכמו שהם נקראו בנים של אר"א, גם אנחנו נקראים בנים של זר"ן, בסוד בנים אתם לה' וגו'. וגם כי הכתוב אומר כי אמרתי עולם חסד יבנה, ר"ל שהעולם מבחינת החסד ואילך שהם ז"ת, שהם כללות זר"ן, וז"ס ז' ימי בראשית כנודע. ולכן כל הפגם שגורמים התחתונים ע"י מעשיהם הרעים אינו מגיע בג"ר שהם א"א ואר"א, רק בז"ת שהם זר"ן, עכ"ל.

וז"ל השמ"ש: "ב' וז"ל, ודאי שהם א"א ואר"א שבכל פרצוף משה פרצופי האצילות, אותם אשר לא היתה בהם שבירת הכלים כנז"ל בפ"ז משער שבירת הכלים, אבל בזר"ן שבכל פרצוף ופרצוף מהם אשר השבירה בהם היתה שוה וכולן נפלו לבי"ע כנזכר, הפגם מגיע בהם ח"ו וכן כל המעשים טובים שעושים התחתונים פועלים בהם כולם בשוה וכו', עכ"ל.

וז"ל התו"ח: ולפי מש"כ הר"ר המהר"ש שרעבי ז"ל שגם אר"א וא"א שבכל פרצוף מהו' פרצופים נקראו זר"ן בערך העליון מהם והיה בהם שבירת המלכים ונפלו לבי"ע שהו אהפרצוף התחתון מהם הנקרא בי"ע בערכו וא"כ ודאי שבכולם מגיע הפגם אלא שהפגם המגיע בכל ג"ר שהם א"א ואר"א שבכ"א אוחד אינו נקרא פגם בערך הפגם המגיע לזר"ן שבכל א' וא' אבל בערך העליון מהם נקראו זר"ן ונקרא שמגיע הפגם בהם והזר"ן שבפרצוף הב' לא נפלו לבי"ע התחתון כי אם לא"א ואר"א שבפרצוף השני להם הנקרא בי"ע בערכם וכן עד"ז בשער א"כ הפגם המגיע בכולם שהרי כולם נקראו זר"ן וענין אדם הראשון יוכיח וכו'.

ז"ל: ²⁵ אמר ליה רבי שמעון ברי במחשבה דאיהו מוחא אוף הכי חב וכו' וערב תמן חשך דאפסיק בין עלת העלות למוחא סתימא ובגין דא כי לא יראני האדם וחי עד דההוא חשך אתעבר מתמן ודא איהו רזא כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם.

תרגום: אמר לו רבי שמעון, בני גם כן חטא במחשבה שהוא מוח וכו' ועירב שם חשך שהפסיק בין עילת העילות למוח הנסתר, ומשום זה "כי לא יראני האדם וחי" (שמות לג כ) עד שאותו החשך יעבור משם, וזה סוד "כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלהיכם" (ישעיה נט ב).

דע"ה ח"ב

והנה על אף שנחרבו ולא נשאר מהם מאומה, אמנם עכ"פ נשאר מהם ריח גדול וזוהמא מכל הטומאה דעולם התהו (ובהם נתערבו השרשים של עולמות ב"ע שיצאו לפועל וכן שברי הכלים מחלקי האצילות עם הניצוצין דש"ך ורפ"ח). וזוהמא זו שנשארה מעולם התהו היא אשר גרמה את החטא דעץ הדעת, וממילא מה שנתקן מעולם התהו מעיקרא ע"י אור המ"ה במעשה בראשית חזר וירד על ידי החטא, וכן המשיכה הירידה בחטא קין ודור אנוש וכו', וממנו נעשה היצר הרע שבאדם וכל התלאות הבאות ממנו.

והנה כאן אבוא לבאר בע"ה איך יצאה הטומאה בעולם התהו, וצרכו ועניינו, וכן נבאר מ"ט יורדים הדורות, איה המקום לתשובה והכי אבדה תקותינו לעליה וגילוי, ח"ו. וכן לעניין ביאת הגואל, אם ביאתו היא רק למענו ית' או דילמא תלוי הדבר בתשובה, ואם ביאת הגואל הינה רק למענו ית' למה השי"ת מביא עלינו את הצרות במשך זמן ארוך כ"כ.

ונחזור להענין כי משום ההעלם הגדול דאור א"ם שהיה בעולם הנקודות הנה ע"ז נתגלה בהחיצוניות דהפנים והאחוריים דהב"ן כל הכחות דשרשי העולמות ב"ע. והוא כמו שאמר אליהו זכור לטוב (תיקו"ז יט ע"א) וכד אנת תסתלק מינייהו אישתארו כוליהו שמהן כנופא בלא נשמתא. ולכך ע"י ההעלם דאור א"ם נתעבו כל אותן החיצוניות להכחות דשרשי הבי"ע ג"כ. ואחר השבירה וירידתם למטה יצאו כל כחותיהם מן הכח אל הפועל, וע"י שהיו גבורות גדולים יצאו אז בכל כחותיהם בכל האפשרי ויצאו בלא סדרים כלל. והוא כמו שאמר אליהו זל"ט ג"כ (סס) ואנת הוא דקשיר לון ומייחד לון, ולכך ע"י גודל ההעלם דאור א"ם נפרדו ונתפזרו בכל כחותיהם לאין קץ.

והנה פשוט הוא כי ההעלם דאור א"ם אשר היה בהחיצוניות דהאחוריים שהם הכחות דשרשי עולם היצירה, הנה הוא יותר גדול מההעלם דאור א"ם אשר היה בהחיצוניות דהפנים שהם רק הכחות דשרשי עולם הבריאה. ומשום גודל ההעלם אשר היה בהחיצוניות דהאחוריים ביותר נתחלק אותו החיצוניות גופה לשניים, ויצאו החיצוניות דחיצוניות לבחי' בפנ"ע שהם הכחות דשרשי עולם העשיה, אשר בהם היה ההעלם דאור א"ם עוד ביותר הרבה, ולכך היה האפשרי להעשות שם כל הטומאה והרע ג"כ כמו שיתבאר.

אמנם כל יציאתם מן הכח אל הפועל שאמרנו הנה כ"ז נעשה ונגמר ע"י פעולת הניצוצין הש"כ ורפ"ח²⁶ שירדו עמהם, והם אשר פעלו בהשברים אחר ירידתם למטה ויצאו מן הכח אל הפועל ע"י ניצוצי האורות, כי הם היו אז לנשמתם וחיותם ע"י שהם מהאורות, ועל ידם יצאו כל העלמין קדמאין דאתחרבו. והנה אותן הניצוצין הנה הם כולם מעיקר הגבורות החזקים שבכל האורות כולם, ובהם היה כל השמרים והפסולת והסיגים מכל תוקף הגבורות שבהאורות דהנקודות. ואלו הסיגים הם השורש והכח דמציאות הרע כולו, ולכן יצא על ידיהם אח"כ כל הטומאה והזוהמא הנעשה בעולם התהו בסבת הנבראים עצמן כמו שיתבאר (דרוש ב' ענף א').

וכל אותן הנבראים שנברא אז²⁷ עם כל הטומאה והזוהמא שיצא מהם, הנה הם העלמין קדמאין דאתחרבו, כי לא נשאר מהם ממש מאומה. אמנם עכ"ז הנה נשאר מהם עדיין ריח גדול וזוהמא רבא מכל הטומאה והזוהמא דעולם התהו, ובהם נתערב כל השרשים דהמציאויות כולם דכל העולמות ב"ע שיצאו אז מן הכח אל הפועל כנז'. וכן גם השברי כלים אשר מחלקי האצילות עם הניצוצין דש"כ ורפ"ח, הנה נתערב בהם ג"כ הרבה מאד, וזהו אשר גרם אח"כ החטא דעץ הדעת לאדה"ר, וכל ירידת העולמות כולם אשר ירדו ממעלתם הגדולה שעלו ונתקנו בעת התיקון דמע"ב ע"י האור דשם מ"ה, וחזרו וירדו ע"י החטא דעץ הדעת כנודע. וכן זהו אשר גרם כל הענין דקין והבל ודור אנוש ודור המבול ודור הפלגה וכיוצא, הנה כולם הם רק מסבת הזוהמא הנשאר מעולם התהו, וממנו הוא כל היצר הרע וכל התלאות שסובלים כל באי עולם בסבתו.

²⁶ עי' לעיל הערה 5.

²⁷ עי' דרוש ב' ענף א' אות ז' שהטומאה והרע שבעולם התהו יצאו על ידי תתקע"ד הדורות.

דע"ה ח"ב

והנה באנו בחזקת היד לבאר הענין איך שיצא כל הטומאה והזוהמא הגדולה הזו בעולם התהו, ובפרט עיקר צרכו וענינו, כי למה ברא הקב"ה ענין רע כזה לעבר ולהשחית את כל המציאות כולו, ואיך שלטו הקב"ה כ"כ הרבה לגרום ולסבב את כל הצרות והתלאות וכל המאורעות כולם אשר אירע לאבותינו ולנו מעת היותינו לעם, ובפרט הגלות הארוך המר והנמהר הזה, אשר כל המתבונן עליו מסתער ומשתומם על מה עשה ה' ככה לעמו ונחלתו, ומה גם כי הרי אנו רואין שהדורות תמיד מתמעטים והולכים, וכמ"ש בסוף סוטה (פח ע"א) מיום שחרב ביהמ"ק כו'²⁸. וא"כ איה מקום לתשובה, והכי אבדה תקותינו ח"ו, ואדרבא הוא הרי אמרו ג"כ (סנהדרין פח ע"א) וג"כ (ב) אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או כו'. וכן אמר הכתוב (יחזקאל לו כא) ואחמול על שם קדשי אשר חללהו בית ישראל בגוים כו' לא למענכם אני עושה כו' בושו והכלמו כו' וקדשתי את שמי הגדול כו' ולקחתי אתכם כו' והושעתי אתכם כו'. והרי לנו כי אין הדבר תלוי בתשובה כלל, וע' רמב"ן פ' האזינו (פסוק כו ובפסוק מ'²⁹). וא"כ הרי מאחר שבין כך ובין כך אנו מובטחים על הגאולה העתידה, א"כ מה צורך הוא להאריך כ"כ בכל הצרות הנוראות שעוברים עלינו תמיד, עד שאין בנו כח לשאוף את רוחינו, ומה בצע בשפיכת דמינו חנם בלא תועלת, ועל מה ולמה לא חס הקב"ה על שמו הגדול ועל תורתו הקדושה אשר נתחלל רח"ל בכל הגוים זה יותר מ"ח מאות שנה, ומה תועלת יבוא מזה.

והנה לבאר כל הענין הזה על עומקו הוא באמת סכנה גדולה ואי אפשר אפי' להוציא מלבא לפומא, ומכל שכן להעלותם על הכתב, אך עכ"ז הנה נבוא בחזקת היד לבאר בזה שורש והתחלת דברים מה שיהיה די בזה לחכם ומבין בדעתו³⁰, ליקח הדברים בעומקא דליבא ובדרך רצוא ושוב³¹, וכדי להבין איך שכל אורחות ה' הם חסד ואמת. ע"כ הפתיחה, והוא קיצור תוכן הענין מאיזה תולדות הדברים אשר בחלק א' הנצרך לעניינינו, ומעתה נתחיל דברינו בעזרת גדול העצה ורב העלילות למען שמו יתברך ויתעלה.

²⁸ אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות.

²⁹ וז"ל בפסוק כו': אשביתה מאנוש זכרם - גלותנו בין העמים אנחנו יהודה ובנימין, שאין לנו זכר בעמים ולא נחשב לעם ואומה כלל והנה יאמר הכתוב, כי היה במדת הדין להיותנו כן בגלות לעולם, לולי כעס אויב ויורה זה, כי בגלותנו עתה תמה זכות אבות ואין לנו הצלה מיד העמים רק בעבור שמו, כענין שאמר ביחזקאל (כ מא מד) וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצותם בס' ונקדשתי בכם לעיני הגוים, וידעתם כי אני ה' בעשותי אתכם למען שמי לא כדרכיכם הרעים וכעלילותיכם הנשחתות בית ישראל, וכן נאמר עוד (שם פסוק ט) ואעש למען שמי לבלתי החל לעיני הגוים וגו', ע"כ.

וז"ל בפסוק מ': והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה, רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יתברך יעשה בנו בתוכחות חימה, אבל לא ישבית זכרנו, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, וכפר על חטאתינו למען שמו, אם כן השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינין וכך הזכירו בספרי (האזינו מג), גדולה שירה זו שיש בה עכשיו ויש בה לשעבר ויש בה לעתיד לבוא ויש בה בעולם הזה ויש בה לעולם הבא ולזה רמז הכתוב שאמר (פסוק מד) ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם, הזכיר "כל" להגיד שהיא כוללת כל העתידות למו, ואם היא קטנה בדבור, כי ביאר להם עניניה הרבים.

³⁰ עי' גמ' (חגיגה י"א ע"ב): לא במרכבה ביחיד אלא אם כן הוא חכם ומבין מדעתו. ועי' ב"ע רכז ע"ב ז"ל, דהיינו שהוא עומד במעלת המתקלא, ובמעלת עולם התיקון.

³¹ כל לימוד הקבלה היא בדרך "רצוא ושוב" עי' ס"י (פ"א מ"ו): עשר ספירות בלי מה, צפייתן כמראה הבזק, ותכליתן אין להם קץ, ודברו בהן ברצוא ושוב, ולמאמרו כסופה ירדופו, ולפני כסאו הם משתחווים.

עי' בהגר"א על ספד"צ כב ע"ד ד"ה ואמר, שזהו ברית העיניים, שלא להסתכל במה שלמעלה מהניתן לך. ועי' בהגר"א על תז"ח נ ע"ג, ז"ל, שהן רצין להשיג את האדם שעל הכסא שהוא כבוד ה' כמ"ש ביחזקאל שהוא חכמה כידוע שהכסא הוא בינה והחיות הן ג' חיון חג"ת וחיה הרביעי מלכות כוללת נה"י ע"כ, ועי' בהגר"א על ספד"צ כב ע"ג וז"ל, אע"ג שבתז"ח אמר על החכמה, ובס"י אמר על כל הע"ס, הכל כפי הבחינה של המשכיל, כאן על ז"א אמר ברדל"א והחיות כו'.

דע"ה ח"ב

דרוש א ענף א

לענין מאי דאיתא בפרקי דרבי אליעזר פרק ג' "עד שלא נברא העולם היה הקב"ה הוא ושמו הגדול בלבד", אפשר לפרש ד"הוא" היינו א"ק, "ושמו" היינו עולם העקודים, הרי הם הכלי והשם הראשון, או אפשר לפרש ד"הוא" היינו ג"ר דא"ק "ושמו" היינו א"ק עצמו. ופי' מש"כ בפרד"א שם "עלה במחשבה לברוא את העולם", היינו שהאורות מטבור דא"ק ולמטה עלו למעלה למו"ס דא"ק.

וממשיך בפרד"א "וראה שאין העולם מתקיים" ולכן "ברא תשובה". וקשה, מ"ט ברא את העולם תחילה באופן שלא יתקיים.

אלא צ"ל שה' ברא את העולם באופן שיש גם טבע (אשר באופן זה אין העולם יכול להתקיים), וגם אפשרות יציאה מגדר הטבע (הרי הוא עצמו בריאת התשובה). והנה כדי שהעולם יתנהג על ידי שני ההנהגות האלה יחד צריך שהטבע יברא חסר, ויצטרך תיקון על ידי העל-טבעי. וזהו עולם הנקודות, שבו טמונים כל היסודות והשרשים של כל ד' העולמות אבי"ע, והללו לא היו קיימים עד שברא את התשובה, הרי הוא בינה דהיינו י"ג ת"ד שהם בבינה הרי הוא עלמא עילאה, וכן הם נפקין מבינה דמו"ס, הרי הוא אור הדעה עלאה שממנו יוצא שם מ"ה בעת התיקון, והיינו האור הניסי שבו מנהיג השי"ת את העולם תמיד בהעלם.

שנינו בפרקי דר"א (ריש פרק ג) ר' אליעזר בן הורקנוס פתח מי ימלל גבורות ה' ומי ישמיע כל תהלתו, וכי יש אדם בעולם שהוא יכול למלל גבורותיו של הקב"ה או להשמיע כל תהלתו, אפי' מלאכי השרת אינן יכולים לספר אלא מקצת גבורותיו, יש לנו לדרוש במה שעשה ובמה שהוא עתיד לעשות למען יתרומם שמו של הקב"ה בבריותיו שברא מסוף העולם ועד סופו שנאמר דור לדור ישבה מעשיך. עד שלא נברא העולם היה הקב"ה ושמו הגדול בלבד. [מ"ש הקב"ה ר"ל על גילוי שבאדם קדמאה, ומ"ש ושמו הגדול ר"ל על עולם העקודים, כי הרי שם נתגלה בחי' כלי כנודע (ע"ח עקודים א), ומתחיל משם הגילוי דהשם הויה ב"ה, כי התחלת השם הוא רק מהתחלת הגילוי דבחי' כלי וכמו שמבואר ברע"מ (פ' בא מב ע"ב) ע"ש³². וכן אמר האריז"ל (בשער מטי ול"מ פרק א סמוך לסופו) כי בעולם העקודים היה הגילוי דהשם הויה ב"ה.

³² ז"ל בשלימות: כתיב (שם ד טו) כי לא ראיתם כל תמונה איהו יתרץ ליה האי תמונה חזינא דהא כתיב (במדבר יב ח) ותמונת ה' יביט ולא בכל תמונה אחרת (ס"א דברא ויצר באתווי) דבר נש דיצר באתווי ובגין דא אמר (ישעיה מ כה) ואל מי תדמיוני ואשוה ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו ואפילו האי תמונה לית ליה באתריה אלא כד נחית לאמלכא על בריין ויתפשט עלייהו יתחזי לון לכל חד כפום מראה וחזיון ודמיון דלהון והאי איהו (הושע יב יא) וביד הנביאים אדמה ובגין דא יימא איהו אף על גב דאנא אדמה לכו בדיוקנייכו אל מי תדמיוני ואשוה דהא קדם דברא קודשא בריך הוא דיוקנא בעלמא וצייר צורה הוה הוא יחידאי בלא צורה ודמיון ומאן (נ"א ואית) דאשתמודע ליה קדם בריאה דאיהו לבר מדיוקנא אסור למעבד ליה צורה ודיוקנא בעלמא לא באות ה' ולא באות י' ואפילו בשמא קדישא ולא בשום אות ונקודה בעלמא והאי איהו כי לא ראיתם כל תמונה מכל דבר דאית ביה תמונה ודמיון לא ראיתם אבל בתר דעבד האי דיוקנא דמרכבה דאדם עלאה נחית תמן ואתקרי בההוא דיוקנא יהו"ה בגין דישתמודעון ליה במדות דיליה בכל מדה ומדה וקרא אל אלהים שדי צבאות אה"ה בגין דישתמודעון ליה בכל מדה ומדה איך יתנהג עלמא בחס"ד ובדינא כפום עובדיהון דבני נשא דאי לא יתפשט נהוריה על כל בריין איך ישתמודעון ליה ואיך יתקיים (ישעיה ו ג) מלא כל הארץ כבודו ווי ליה מאן דישוה ליה לשום מדה ואפילו מאלין מדות דיליה כל שכן לבני האדם (איוב ד יט) אשר בעפר יסודם דכלים ונפסדים אלא דמיונא דיליה כפום שלטנותיה על ההיא מדה ואפילו על כל בריין ולעילא מההיא מדה וכד אסתליק מינה לית ליה מדה ולא דמיון.

תרגום: נאמר "כי לא ראיתם כל תמונה" (דברים ד) הוא יתרץ לו, הרי תמונה ראיתי, שהרי נאמר "ותמונת ה' יביט" - ולא בכל תמונה אחרת (שברא ויצר באותיותיו) של אדם שיצר באותיותיו, ולכן אמר "ואל מי תדמיוני ואשוה" "ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו" (ישעיה מ כה) ואפלו תמונה זו אין לו במקומו אלא כשיורד למלך על הבריות ומתפשט עליהם, יראה להם לכל אחד כפי מראה וחזיון ודמיון שלהם. וזהו "וביד הנביאים אדמה" (הושע יב יא) ולכן הוא יאמר, אף על פי שאני אדמה לכם בדיוקנכם, "אל מי תדמיוני ואשוה" שהרי קודם שברא הקדוש ברוך הוא דיוקן בעולם וצייר צורה, היה הוא יחידאי בלי צורה ודמיון, ומי (ויש) שנודע לו קודם בריאה שהוא מחוץ לדיוקן, אסור לעשות לו צורה ודמות או דיוקן בעולם לא באות ה' ולא באות י' ואפלו בשם הקדוש ולא בשום אות ונקודה בעולם, וזהו "כי לא ראיתם כל תמונה" מכל דבר שיש בו תמונה. ודמיון לא ראיתם, אבל אחר שעשה דיוקן זה של המרכבה של האדם העליון, ירד לשם, ונקרא באותו דיוקן יהו"ה, כדי שיכירו אותו במדות שלו בכל מדה ומדה. וקראן אל, אלהים,

דע"ה ח"ב

ויותר נראה לפרש לפי עניינינו ע"פ מה שכתבנו לעיל ח"א (דרוש א סי' ד, ושם דרוש ד, ובפרט בכללי התפשטות והסתלקות כלל יח ענף י) כי א"ק נבחן בכל הבחי' כולם ממש כמו שהוא באצילות, וישנם בו כל הבחי' הג' רישין, וכן כל בחי' או"א וזו"ן אשר הם מהגרון עד הטבור שבו, כי שם מסתיים עיקרו כמו שבארנו שם ע"ש. ויהיה לפי"ז מ"ש הקב"ה ר"ל על בחי' הג' רישין שבו, ששם אין גילוי עדיין לבחי' שם כלל, כי הרי גם הרישא תליתאה נקרא עדיין בשם חכמתא סתימאה, שהיא סתימא דכל סתימין (אד"ד קמ"ד ע"א), ומ"ש ושמו הגדול ר"ל על בחי' או"א וזו"ן אשר מהגרון עד הטבור שבו, והם הדי' אותיות דהשם הויה ב"ה כנודע. וזהו ג"כ מה שדקדק ואמר ושמו הגדול ולא אמר ושמו סתם, משום שכוונתו הוא על בחי' השם שבא"ק או על העקודים כנו, כי באצילות הוא עיקר השם, ושם הוא שמו סתם. ונראה כי הסר בהגירסא שלפנינו בפרד"א מלת הוא, וכצ"ל היה הקב"ה הוא ושמו הגדול בלבד, וכן הביא הרמב"ם ז"ל במורה (ח"א פרק סא) במלת הוא, כי תואר הקב"ה הרי הוא ג"כ רק על גילוייו, וכשמדבר ממנו ית"ש בלתי גילוייו צ"ל מלת "הוא".

ואמר הפרד"א עוד: ועלה במחשבה לברוא את העולם, והיה מחריט את העולם לפניו ולא היה עומד. משלו משל למה הדבר דומה, למלך שהוא רוצה לבנות פלטרים שלו, אם אינו מחריט בארץ יסודותיו ומובאיו ומוצאיו אינו מתחיל לבנות. כך הקב"ה החריט לפניו את העולם ולא היה עומד עד שברא את התשובה עכ"ל. והנה מ"ש ועלה במחשבה בו, ר"ל על עליית והסתלקות כל חלקי האורות שמהטבור דא"ק ולמטה אשר עלו למעלה לצורך המציאות דעולם הנקודות, שהם השרשים הראשונים (ג ע"ג) דכל הדי' עולמות אבי"ע וכמ"ש הרב (בנקודות פרק ב), והיה עלייתם בהמ"ס דהא"ק שהוא סוד המחשבה העליונה וכנ"ל ח"א דרוש ב' ובכ"מ, וזהו שאמר ועלה במחשבה. ומ"ש לברוא את העולם, ר"ל על המציאות כולו אשר מאחר א"ק ולמטה. ומ"ש והיה מחריט את העולם לפניו ולא היה עומד, הנה כוונתו בזה הוא על כל מציאות דעולם הנקודות, וכמ"ש גם הרד"ל ז"ל בביאורו שם ע"ש³³. ומ"ש לפניו, ר"ל על יציאת כל הנקודות אשר יצאו מבחין (מהעינים ולחין), ולא ירדו דרך פנימיותו וכנ"ל (ח"א דרוש ב'³⁴), וז"ש לפניו, ור"ל שהלכו מבחין אליו ועמדו מהטבור ולמטה. ומ"ש מחריט שהוא לשון חקיקה, ר"ל על כניסת האורות בהכלים, כי הכלים אשר הם העביות והשכבת וגלידת הדינין, הנה כאשר שנכנסו האורות בהם להאיר ולפעול על ידיהם כהנשמה בהגוף, הרי הוא זה כבחי' חקיקה שחקקו האורות בהעביות ונכנסו והתלבשו בתוכם, והוא כל ענין דמלוכת המלכים דהנקודות ע"י כניסתם בהכלים. ובארנו לעיל (ח"א דרוש ה סי' ו ובכ"מ) כי כל ענין מלוכתם הוא מה שיצאו בכל כחם לפועל והוציאו והמציאו את כל שרשי המציאות דכל הדי' עולמות אבי"ע. אך משום שהיו כולם הן האורות והן הכלים רק גבורות תקיפין, ועי"ז יצאו בלי חק

שדי, צבאות, אה"ה, כדי שיכירו אותו בכל מדה ומדה איך יתנהג העולם בחס"ד ובדין כפי מעשי בני האדם. שכן אם לא יתפשט אורו על כל הבריות, איך יכירו אותו ואיך יתקיים "מלא כל הארץ כבוד" (ישעיה ז) אוי למי שישוה אותו לשום מדה, ואפלו מעשר המדות הללו שלו, כל שכן לבני האדם "אשר בעפר יסודם" (איוב ד) שכלים ונפסדים. אלא הדמיון שלו כפי שלטונו על אותה המדה, ואפלו על כל הבריות ולמעלה מאותה מדה. וכשמסתלק ממנה, אין לו מדה ולא דמיון.
³³ ז"ל, פי' בעבודת הקודש חלק העבודה פרק לה, ז"ל, שלא ראה במחשבתו ית' קיום לאדם שהוא עיקר העולם, מפני שהוא עתיד לחטוא וכו', עד שברא מדת קבלת התשובה. ועי' בלשון מהר"י אבוהב במנורת המאור ר"ס ער"ה, ז"ל, ענין חריטה הזו שלא היו העולמות עומדין ובריאת התשובה הוא רמז מכוין לענין מלכין קדמאין שאמרו באד"ר דפריס קמיה וכו' ובה גליף וכו' ולא אתקיימו שהוא מכוין ללשון מחריט דהכא, היינו לא היה עומד דכאן. ובריאת התשובה הוא יסוד עולם התיקון בבנינו ע"י שחזרו האורות למעי אימא שהיא התשובה, עכ"ל.
³⁴ סימן א' אות ב'.

דע"ה ח"ב

וסדר כלל, ולא היה אפשר להם להתקיים כנ"ל ח"א בכ"מ, וזהו שאמר הפדר"א ג"כ ולא היה עומד.

ומ"ש משלו משל למה הדבר דומה למלך שהוא רוצה לבנות פלטרם שלו אם אינו מחריט בארץ יסודותיו ומובאיו ומוצאיו אינו מתחיל לבנות, כך הקב"ה החריט לפניו את העולם ולא היה עומד עד שברא את התשובה, ר"ל בזה כי הרי לכאורה קשה כי למה עשה הקב"ה מתחילה דבר כזה שאינו מתקיים, וגם מאחר שלא היה להם קיום א"כ הרי נראה לכאורה שהיה כל הפעולה לריק ח"ו. ועל זה אמר משלו משל כו', ור"ל בזה ע"פ מה שכתבנו במ"א כי הנה ראה רצונו ית"ש לייסד את כל המציאות כולו על ב' יסודות, אחד טבעי ואחד נסיי. והטבעי הוא שיומשך כל הבריאה כולה ע"פ סדר השתלשלות המדרגות, ויילכו כל העניינים שבה ע"פ סדר אחד וייחס אחד, שיתייחסו התולדות אל השרשים. ותהלוכות השרשים הם ע"פ סדר התולדות ומתייחסים זה לזה בכל ענייניהם, ומשום צורך התהוות כל פרטי הבי"ע אשר הם בריבויים שונים, וכל פרט ופרט הוא מצומצם ומוגבל בכל ענייניו ועומד כל א' בפנ"ע. לכן הוצרך מתחילה להיות בחי' פירוד ופיזור גם בשרשיהם העליונים, ונתרבו גם הם ונתגלה עי"ז כל שורש ושורש בגילוי בפנ"ע, ובפרט אח"כ היינו ע"י מיתת המלכים ושבירת הכלים אשר נתרחקו עי"ז ממקורם העליון המייחדם, ונפרדו משרשם העליון, הנה נתחלפו עי"ז לצאת כל א' למדרגה בפנ"ע, ונתעבה כל א' בעיבוי הראוי לו, להוציא את הפרט שכנגדו בהבריאה. והרי היה מיתתם ושבירתם לתועלת גדול, כי נעשו עי"ז לבחי' שרשי דהבי"ע ככל הראוי, ועי"ז יצא מהם אח"כ כל המציאות דבי"ע בכל ריבויים ונכולם כמו שהם. ועל זה מכוון הפדר"א בהמשל הנז', כי הנה היה הצורך לייסד את כל היסודות הבריאה לפי תכונת התולדות שראה רצונו ית"ש להוציא מהם, ובמה שלא נתקיימו ומיתו ונשברו, הנה בזה גופה נעשו יסודות לכל תולדות הבריאה כולו. וכ"ז הוא משום חק הטבע אשר ראה רצונו ית"ש לייסד אותו ג"כ בהעולמות בי"ע, לכך סידר את תהלוכות היסודות לפי תכונת התולדות שרצה להוציא מהם.

וזהו שאמר, למה הדבר דומה, ור"ל בזה כי רצה הקב"ה לייסד את חק הטבע בהבי"ע שיש ייחס ודמיון לתולדות עם השרשים, למלך שהוא רוצה לבנות פלטרם שלו, והוא עולם האצילות, שהוא מעון ומדור לאור א"ס להתגלה על ידה לכל ברואיו במציאותם והנהגתם. אם אינו מחריט בארץ, ר"ל על המלכות דאצילות ארץ החיים שבה נברא הכל, יסודותיו ומובאיו ומוצאיו, פי' הרד"ל שם שמרמו בזה על הג' עולמות בי"ע ע"ש, כי הבריאה שהיא יש מאין³⁵, על זה אמר יסודותיו. והעשירה שהיא יש מיש והיא המבוא והאמצעי בין הבריאה להעשייה, על זה אמר מובאיו. והעשייה שהיא סוף הכל על זה אמר מוצאיו, כמו תוצאות הגבול (רד"ל). ואלו הג' הם כולם נחקקו בהמלכות דאצילות, כי נסדר בה כל העניינים כולם הנצרך לתכונת כל העולמות בי"ע אשר נבראו אח"כ ממנה ועל ידה, והוא כל ענין דעולם הנקודות (ג' ע"ד) במלכותם ומיתתם ושבירתם, אשר כולם היו מהמלכיות דהב"ן הכללי שהיא המלכות דאצי" כנודע. אינו מתחיל לבנות, כי סוף המעשה במחשבה תחילה, ואינו מתחיל לבנות עד שחוקק בתחלה את כל יסודותיה לפי תכונת הבנין הנצרך אליו, וכ"ז הוא ע"י שרצה לייסד את הבריאה כולה בחק הטבע ג"כ.

³⁵ עי' זר"ח יז ע"א: אמר רב חסדא, וכי השמים מאין נבראו, והלא מאותו האור של מעלה נבראו. א"ר תנחום, כך הוא, אלא גוף השמים מאין היה, וצורתם מדבר ממשות. וכן הוא האדם. ותמצא בשמים בריאה, ואחר כך עשייה. בריאה בורא השמים, כלומר מאין. עשייה, לעושה השמים, מדבר ממשות, מהאור של מעלה. וא"ר תנחום, עשייה הוא תיקון הדבר בגודל ומעלה מכמות שהיה. כמא דאת אמר, "ויעש דוד שם".

דע"ה ח"ב

וזהו שאמר, כך הקב"ה החריט לפניו את העולם, והוא כל העולם הנקודות שבה נעשה כל היסודות והשרשים הראשונים של כל הד' עולמות אבי"ע כנ"ל בכ"מ מדברינו. ולא היה עומד, והוא כמו שאמרנו שזה גופה, ר"ל מה שלא נתקיימו וכל מיתתם ושבירתם, הנה כ"ז גופה הוא היסוד העיקרי להעולמות בי"ע, לכל ריבויים וגבולם שרצה בהם. עד שברא את התשובה, שהוא בינה, ור"ל על הי"ג תיקוני דיקנא, שהם הי"ג מדות, תליסר מכילין דרחמי, אשר הם בבינה עלמא עלאה (זחר ויצא קסד ע"א), וכמ"ש בספד"צ פ"ב (כ ע"א) בזמנא דמטא ירחא שביעאה משתכחי ירחי אלין תליסר בעלמא עלאה, שהיא בינה ע"ש בהגר"א בארוכה. וע"י הי"ג מדות הרהמים מתקבל התשובה, ונקרא עי"ז הבינה בשם תשובה כנודע, וכמ"ש ב"ב בזה"ק ויקרא (מז ע"א) ע"ש וברע"מ (פ' נשא דף קכב וקכג). וכן כל הי"ג תיקונים הם נפקין מהבינה דהמ"ס וכמ"ש בשער א"א (פרק י), ובהם מתקיים העולם, והוא מדת התשובה שאמר הפדר"א שעל ידו נתקן הכל. והכוונה הוא על האור הדעת עלאה אשר ממנו הוא השם מ"ה אשר יצא בעת התיקון³⁶, והוא הי"ג ת"ד שנקראים כל טובי³⁷, והוא מדת התשובה כנז'. והוא אור היחוד המיוחד את הכל, והוא ג"כ אור הנסיי אשר מיוסד הוא בהבריאה בעצם וראשונה, ועליו הוא עומד תמיד וכנ"ל ח"א דרוש ה' סי' ה' אות כ' כ"א ובכ"מ, וממנו הוא הנהגתו הנעלמה ית"ש אשר מנהיג הכל תמיד לתכלית תיקון האחרון שהוא עולם הנצחי, וכן על ידו נעשה התיקון דמעשה בראשית.

והנה פתח הפדר"א את כל דבריו בזה על יסוד הפסוק (תהלים קו ב) מי ימלל גבורות ה', משום שכוונתו הוא על כל סוד עולם הנקודות כנז', אשר היה אז כל האורות והכלים רק מבחי' גבורות תקיפין, והיו בסילוק והעלם גדול מאור א"ס, ועי"ז יצא אז כל השרשי דהעולמות בי"ע, וכן נעשה עי"ז כל עולם התוהו. אמנם מעצם עולם התוהו, שהוא מהטומאה והזוהמא שנעשה אז, הנה לא השמיענו בזה הפדר"א דבר, ואינו מדבר אלא רק משרשי המציאויות דהבי"ע לבד, ומלמדינו כי מקודם הבריאה דמעשה בראשית, הנה הוציא הקב"ה את כל היסודות דכל המציאויות כולם, וכמ"ש החריט לפניו את העולם. ואמר יסודותיו ומובאיו ומוצאיו כנ"ל, ולא היו מתקיימים, וכמ"ש ולא היה עומד, אמנם בסבת וטעם ביטולם לא השמיענו בזה דבר, אלא במה שמרמז לנו רמז מעט ע"י שבנה את יסוד דבריו על הפסוק מי ימלל גבורות ה', אשר לכאורה אין שייך הפסוק הזה לדבריו כלל, אלא שמרמז לנו בזה שהיו כולם גבורות קשים וזהו סיבת ביטולם וכמו שהארכנו בזה לעיל ח"א, אלא שכן הוא דרך חז"ל בכל דברי אגדה, להעלים ולכסות הדברים כנודע. והנה הקדמנו דברי הפדר"א הללו משום שחביבים לנו דבריהם ז"ל המדברים בענין זה כדי לפתוח בדברי אגדה, ומעתה נבוא לעניינינו ונייחד לזה ענף בפנ"ע.

דרוש א ענף ב

[אות א']

שבירת המלכים היתה בכל ו' הפרצופים, ובכולם נתקיימו הג"ר, ואילו הז"ת מיתו ונשברו. אמנם רק מלכי זו"ן הם שנזכרו בתורה ולא מלכי א"א, ואילו מלכי א"א מכוסים במזלין ונכללים בא"א וממילא מובן מ"ט אינם נזכרים בכלל ואפילו בזהר. אמנם האד"ר מזכירם ג' פעמים כנגד א"א וזו"ן.

³⁶ כלומר ששורש הדעת המתפשט, הרי הוא עיקר השם מ"ה, בא מהבינה, ועי"ש מש"כ שם הגר"א, ז"ל, תיקון י"ג הוא נגד ההיכל השביעי בינה ק"ק. ועי' שם ו ע"א, שההיכל השביעי הוא דעת, ולכאורה צ"ע. אמנם האמת היא דלא קשיא מידי, שכן הרבה פעמים מצינו בכתביו (ובפרט בספרו על הספד"צ) שמחליף הגר"א בין דעת לבינה.
³⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה ואמר אתקין.

דע"ה ח"ב

הנה בענין המלכין קדמאין נודע הוא מדברי האריז"ל בשער שבירת הכלים (פרקים ו³⁸ ז) כי היה מקרה המלכים בכל הו' פרצופים כולם, היינו בעתיק וא"א ואו"א וזו"ן, כי בכל א' מהם יצאו הג"ר ונתקיימו והז"ת שבהם מיתו ונשברו (ע' בזה לעיל ח"א דרוש ג סי' ה מאות ג עד אות י). אמנם כתב הרב במבו"ש (שע"ב ח"ג פ"ו) כי מכל הו' מיני מלכים הללו הנה לא נזכר בתורה אלא רק שנים לבד, אחד בס"פ וישלח והם המלכים דזעיר, כי התורה הוא בחי' ז"א, ואחד בדברי הימים והם המלכים דהנוק, כי כתובים הם בנוק' דז"א, משא"כ המלכים דא"א לא נזכרו בתורה כלל כי א"א הוא למעלה למעלה והוא גבוה הרבה, וכמ"ש באד"ר (קל ע"א) שמייה דעתיקא סתים מכלא ולא מתפריש באורייתא. וכן המלכים דאו"א לא נזכרו בתורה ג"כ (ד ע"א) משום שהם מכוסין וטמירין בהמולין והם נכללין בא"א³⁹. אמנם באד"ר מזכיר שם המלכים דא"א ג"כ, והוא מה שנזכר באד"ר ענין המלכים ג' פעמים (קכח ע"א קלה ע"א קמב ע"א) והם דא"א ודזו"ן, וכן אמר הרב ג"כ במאמרי רשב"י (בביאור אד"ר דף ל ע"ב, ודף סד ע"א). ואמר שם כי המלכים אשר בקב"ח ע"א הם דא"א, וקל"ה ע"א הם דז"א, וקמ"ב ע"א הם דנוק'. וזהו מה שתראה כי בהמלכים דא"א לא נתפרש באד"ר שום מלך מהם, ובהמלכים דז"א מביא האד"ר גם את הפסוק (בראשית לו לב) וימלוך באדום, והוא ז"א מקביל ליעקב, עשו הוא אדום (שם א). אבל בהמלכים דהנוק' אינו מביא שם אלא רק את הפסוק (שם לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום. ואמרו שם אתה דכל דינין משתכחין ואינון תיקוני אתתא (כ"ז הוא מהרב שם). וכתב מהור"ר צמח ז"ל בהגהת מבו"ש דפוס שאלוניקי (דף טל ע"א יד ע"ד) כי עכ"ז הנה מרומז בתורה כל הו' מיני מלכים כולם עכ"פ היינו בהו' של ואלה, שמרומז בזה כי היה ו' מיני מלכים כי ליכא מידי דלא רמוז באורייתא.

[אות ב']

לפי דברינו בח"א שבכל פרצופי המלכים יש מלכי יושר ומלכי עיגולים, יוצא כי המלכים של ז"א הם באמת מלכי יושר, ושל נוק' הם מלכי עיגולים, ולפי מש"כ בדרוש ז' ענף א' אות ג' יוצא שהמלכים של ז"א הם ז"א של מלכי העיגולים והיושר כאחד, וכן המלכים של נוק' הם נוק' של עיגולים ויושר כאחד. והנה לפי דברינו שהעלינו לעיל ח"א⁴⁰, כי כל הו' בחי' מלכים אשר מהו' פרצופים הנז' הנה היו בב' מינים, אחד מלכי יושר ואחד מלכי עגולים, והם כללות הזו"ן דעולם הנקודות אשר יצאו מאו"א שבא"ק, כי כמו שהוא לאחר התיקון הוה כל האצילות כולו המ"ה וב"ן הכלליים שבא"ק כנודע, כן היה מעין זה בעולם הנקודות ג"כ, כי המלכי יושר והעגולים הם השתמשו אז במקום מ"ה וב"ן, והם הזו"ן הכלליים אשר יצאו מאו"א הכלליים שבא"ק וכנ"ל בדברינו ח"א. והנה יהיה לפי"ז כי המלכים דפרשת וישלח, הם המלכי יושר שהם כללות הזו"א, והמלכים אשר בדברי הימים הם המלכי עגולים שהם כללות הנוק'. וע' בדברינו עוד לעיל ח"א דרוש ז' סי' א' אות ג' מ"ק, שאמרנו כי בפרטיות הנה היו ב' מיני מלכים שהם היושר והעגולים בכל א' מהם גופה, והם הזו"ן אשר בהאורות העינים גופה, והזו"ן אשר בהאורות דצפר"ג גופה (ע' לעיל ח"א דרוש ג סי' ב). ויהיה לפי"ז כי המלכים דפרשת וישלח הם בחי' הז"א שבשניהם, והמלכים אשר בדברי הימים הם בחי' הנוק' שבשניהם.

[אות ג']

³⁸ כאן לא נזכרו כי אם ה' פרצופים.

³⁹ עי' אד"ר רפט ע"ב.

⁴⁰ בהקדמה אות ג', דרוש ב' סימן ב' אות ה', ועוד הרבה.

דע"ה ח"ב

לפי זה יתבאר למה בדבה"י מת המלך השמיני, הרי הוא עטרת היסוד, ובחי' התיקון [שם מדובר במלכי נוק' שלא נתקנן] ועל כן מלך השייך לתיקון לא היה בנקודות דנוק' ולכן היו חסרים בחי' הזיווגים.

וזהו הענין מ"ש בדברי הימים (דבה"י א' א נא) המלך השמיני הדרד וכתוב בו מיתה ג"כ. והענין בזה הוא כי הנה המלך השמיני הנה הוא עטרת היסוד, וכמ"ש הגר"א בספד"צ פ"א (ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא) והוא אור התיקון שהוא החסד עלאה אשר נתגלה בפומא דאמה⁴¹, והוא השם מ"ה, הדר אשר יצא בהתיקון דמע"ב, ונתקנו על ידו כולם, כי בעטרת היסוד הנה בו תלוי כל הזווג, וכמ"ש (יבמות עה ע"ב) עטרה כל שהוא מעכבת. ובעולם הנקודות לא היה אז בחי' עטרת היסוד כלל, ולכן היה חסר שם כל הזווגים כולם וכנ"ל ח"א דרוש ו' סי' ג'. והוא מ"ש הרב בשער הנסירה (סוף פרק ח) וכן בשער הקדמות (מג ע"א נב ע"א) כי עד שלא נתהוו זו"ן פב"פ⁴², ונעשה סוד האצילות עד היסוד, לא נתגלה מציאות דעת עליון שבין או"א, לכן לא נזכר בכלל הי"ס⁴³. וזה סוד ענין אבר מאברהם⁴⁴, ובמקום שלא נתהוו זו"ן פב"פ לא נתגלה מציאות אות יו"ד במילוי השמות⁴⁵, כי סוד היסוד⁴⁶ לעולם הוא סוד המוח, וכשאינן זווג אין צריך למוח, לכן לא תמצא רק יו"ד ראשונה שבשם⁴⁷, וזה סוד מילוי ההי"ן שהוא אהור באהור, לכן אין בו רק י' אחת⁴⁸ עכ"ל. וראיתי בספר אחד שכתב שיגע בזה ולא עלה בידו לפרש זה הדיבור, ולזאת נבארהו* כולו הגם שיתארך קצת ובפרט כי הוא נצרך לענינינו הרבה.

*הגהה עי' עיקר הביאור בזה בדברינו בשער מטי ולא מטי פ"ד אות כ"ב.

והנה מ"ש כי עד שלא נתהוו כו', ר"ל כי כל זמן שלא נעשה סוד אצילות עד היסוד נור"ל עד סוף היסוד כולו שהוא עם בחי' העטרה שבין, לא נתגלה מציאות דעת עליון שבין או"א נור"ל גם על כללות האו"א שבא"ק שלא קבלו מהי"ג ת"ד שבא"ק שהוא עולם העקודים, והוא בבחי' הדעת עלאה מהעקודים לצורך עולם הנקודות כלל, וכמ"ש בזה ג"כ בכללי התפשטות והסתלקות כלל י"ב ענ"ג⁵⁰, והוא ג"כ ענין החסרון דאור האו"ן שהוא אור העליון העיקרי שהיה חסר בעולם הנקודות (ד ע"ב) כנודע⁵¹. וכן לא נתהוו אז זו"ן פב"פ (כי לא נזדווגו המלכי יושר והעגולים שהם הזו"ן הכלליים בעולם הנקודות זה בזה וכנ"ל

⁴¹ עי' אד"ר קמב ע"א.

⁴² הגהת המחבר: כי כאשר לא חזרו זו"ן להיותם פב"פ אשר עדיין לא נאצלה ספ"י היסוד הנה ג"כ עדיין אז לא היה נגלה מציאות הדעת העליון המכריע בין אבא לאמא וזהו הטעם למה אין הדעת נמנה בכלל הי"ס.

⁴³ עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ב בהגה"ה.

⁴⁴ הגהת המחבר: בשעה"ק הוא דבור מיוחד בפנ"ע, ובלשון זה גם דע כי בתחילה כאשר עדיין לא נתחברו זו"ן להיות פב"פ, לא נתגלה עדיין בחי' אות יו"ד בשום מלוי השמות, לפי שלעולם כל בחי' אות יו"ד הוא סוד המוח.

⁴⁵ כלומר של ע"ב וס"ג, שהוראתם על גילוי המוחין והתפשטות השפע מהם בכל הי' ספירות כולם (דברי הביאורים המצויינים לקמן בהגה"ה).

⁴⁶ הי"ד (תוקן בביאורים שם על פי שעה"ק וזוהר הרקיע).

⁴⁷ ב"ן (ביאורים שם). הוראת יו"ד זו שונה ממש"כ לעיל הערה 45, שכן כאן הוא הוראתו על היות המוחין במקומן ובהעלם, וזולת זה אפילו שם ב"ן לא היה יוצא להתגלות.

⁴⁸ ראשונה (ביאורים שם).

⁴⁹ עי' ע"ח טנת"א א' במ"ב שמבאר כי אורות האח"ף המה דיקנא דא"ק, ועי' ביאור ענין זה באריכות בכללים ח"ב סוף סימן ה' באבני מילואים. ועי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ג ד"ה ותיקון של, שכאשר מזכיר המתקלא בא"א הם חב"ד ועי"ש בגליונות רבינו שכותב או"א ומזלין, ועי' דברינו שם בארוכה אם המזלין הם בחי' הדעת.

⁵⁰ במש"כ עקודים כוונתו לשורש העקודים כלומר הע"ב וס"ג דס"ג דמו"ס לא הזדווגו ביציאת הנקודות אלא רק בתיקון המ"ה.

⁵¹ עי' ע"ח נקודות ב'.

דע"ה ח"ב

ח"א דרוש ב' ובכללי התפשטות והסתלקות כלל י"ח ענ"ב ע"ש, והוא משום כי היה חסר אז סוד בחי' העטרה שעל הברית אשר בו תלוי כל הזווג [לכן לא נזכר [הדעת] בכלל הי"ם [משום שלא היה בעולם הנקודות, דכל מה שהיה בעולם הנקודות הם אינם חסרים לעולם, וכל מה שלא היה אז הם רק בבחי' תוספת ולפעמים ישנם ולפעמים אינם, ולכן הם אינו מן המניין⁵² וע' לעיל ח"א דרוש ו' סי' ג' אות י"א]. וזה סוד ענין אבר מאברהם [כי אברהם הוא אבר מ"ה וכמ"ש בזוה"ק בראשית ג' ע"ב (ד ע"א⁵³), ובעולם הנקודות היה רק האבר לבד בלא המ"ה. כי מלך הו' שהוא בעל הנזן והוא היסוד וכמ"ש הגר"א בספר"צ פ"א (י ע"א ד"ה מלך השביעי) הרי יצא גם הוא בעולם הנקודות, אבל המלך הח' שהוא עטרת היסוד והוא נמשך מן הדעת עלאה והוא השם מ"ה, הנה הוא היה חסר בעולם הנקודות ולא יצא הוא אלא רק בעת התיקון, וכמ"ש בזוה"ק בראשית (דף ד ריש ע"א) נטל קוב"ה מ"ה ושדי באבר ואתעביד אברהם, וזהו מ"ש הרב שם [שער הנסירה] לעיל בפ"ה על כלל האצילות בעת התיקון כי קנה מחדש בחי' היסוד המזווג שניהם, ור"ל כי נעשה בו בהיסוד פנים חדשות ע"י העטרה שנתחדש בו, ועי"ז אתגליא תכונתו ופעולתו של כל היסוד כולו, וזהו שאמר כי קנה מחדש בחי' היסוד כו'. ובמקום [ר"ל כל זמן] שלא נתהוו ז'ין פב"פ, לא נתגלה מציאות אות יו"ד במילוי השמות [כי המילוי הוא יותר בשלימו וכמו שמבואר בזוה"ק (משפטים צד סע"ב⁵⁴) ע"ש (ויש בענין זה מקום עיון וביאור בדברי הרב ויתבאר בעזה"י במקום אחר) והי' הוא חכמה ומילוי היו"ד הוא הדעת עלאה, כי הו"ד הם התרין עטרין דהו"ג דהדעת הנמשך מלמעלה למעלה ואתמליא החכמה מיניה⁵⁵, כי הוא השקיא דאילנא (תיקו"ז יט ע"א), וכן מרמו הי' על היסוד שהוא באבא⁵⁶, כי הי' הוא חכמה אבא, שבו הוא היסוד אשר על ידו הוא עיקר הגילוי דאבא, וכן הוא ג"כ כי היסוד הוא נפיק ממוחא. אך היו"ד במילואו הוא עטרת היסוד הנמשך מהדעת עלאה, והוא יו"ד תניינא שהוא מילוי היו"ד, וכמ"ש באד"ר (קמב ע"א) וכלהו תליין בפומא דאמה דאתקרי יו"ד, וכיון דאתגלייא יו"ד פומיה דאמה אתגלי חסד עלאה, והאי אמה חסד הוא דאתקרי ותלי בהאי פום אמה (שהוא העטרה), ולא אקרי חסד עד דאתגלייא יו"ד דפום אמה כו' ע"ש. וזהו שאמר הרב כי כל זמן שלא נתהוו ז'ין פב"פ, שהוא בעולם הנקודות אשר אז היו בלא זווג, לא נתגלה המילוי דאות יו"ד כי היה חסר אז עטרת הברית, שהוא מלך הדר החסד עלאה אשר יצא רק בעת התיקון]. כי סוד היסוד לעולם הוא סוד המוח [וכנ"ל שהוא עיקר תכונת אבא חכמה והוא המזדווג עם הבינה, ומהם שניהם יוצא הדעת המתפשט בכל הה' קצוות ומתגלה ביסוד הנקרא כ"ל (זהר בדאשית יז ע"א), ונמצא כי היסוד הוא הברית התיכון

⁵² עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ב בהגה"ה ז"ל, סוד זה הדעת לא היה בעולם התהו, ולכן לא נחשב דעת בספירות, כי כל מה שלא היה בתחלה קודם התיקון אינו אלא תוספת ולא נחשב במנין.

⁵³ עי' בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב.

⁵⁴ ז"ל הזהר: מאי חיים אלא אינון י"ה דעלייהו אתמר (תהלים קנ ו) כל הנשמה תהלל יה ואשתלים ביה יהו"ה, זכה יתיר יהבין ליה יהו"ה בשלימו דאתוון יו"ד ה"א וא"ו ה"א דאיהו אדם בארץ אצילות דעילא ואתקרי בדיוקנא דמאריה.

תרגום: איזה חיים, אלא אותם י"ה שעליהם נאמר "כל הנשמה תהלל יה" (תהלים קנ), ונשלמה בה יהו"ה. זכה יותר, נותנים לו יהו"ה בשלמות האותיות יו"ד ה"א וא"ו ה"א שהוא אדם בדרך אצילות למעלה, ונקרא בדמות של רבנו.

עי' רפ"ח ב' באופן אחר, שאותיות השם בלי שום מילוי המה במעלה יותר גדולה מאשר כשהם במילוי, ועי' הולדת או"א וז'ין פרק א' שיש ג' דרגות של מילויים (מילוי יוד"ן מילוי הה"ן ומילוי אלפ"ן) ומתוכם מילוי יוד"ן הוא במעלה העליונה ביותר, ועוד משמע מכאן שזה שייך למילוי היר"ד הראשונה שבשם וצ"ע.

⁵⁵ כלומר שכאן התגלות החכמה היא ע"י התגלות הדעת.

⁵⁶ עי' ב"ע קכה ע"א שמש"כ הגר"א בריש ספד"צ שחכמה הוא "ספר" כוונתו ליסוד דחכמה.

דע"ה ח"ב

המבריה מן הקצה אל הקצה⁵⁷, כי הוא המוח פנימי של כל הגוף, דעת דמלייא אדרין ואכסדראין הה"ד ובדעת חדרים ימלאו, כמ"ש באד"ז (רפט סע"ב) וכן שם (רצה סע"ב) אתפשט דכורא בדעת ואתמליין אכסדרין ואדרין מרישא דגלגלתא שרי ואתפשט בכל גופא מהדוי ודרועי ובכלא. וכשאין זווג, אין צריך למוח. ור"ל כי לכן בעולם הנקודות היה חסר שם הדעת העיקרי⁵⁸, וכן עטרת היסוד, ולא היו שם אלו שניהם כלל, משום שאז היה הצורך שייצאו כולם בלא זווג דוקא וכנ"ל ח"א דרוש ו' סי' ג', לכן היו חסרים אלו שניהם כי הם רק לצורך הזווג לבד. ואלו שניהם הם באמת אחד, כי דעת הוא לעילא והוא תמיד מבפנים משום שהוא עלאה ורוחני מאד שהוא רק אור המוחין שבכל הגוף, ועטרת הברית הוא כללותו של הדעת המתגלה על ידו לתתא והוא מבחין⁵⁹. לכן לא תמצא רק יו"ד ראשונה שבשם, וזה סוד מילוי ההי"ן שהוא אהור באהור, לכן אין בו רק י' אחת עכ"ל. ור"ל כי הטעם מה שלא נמנה בספירות הדעת ועטרת היסוד לספי' בפנ"ע, משום שהם לא היו בעולם הנקודות, ומה שלא היו בעולם הנקודות הם חסרון לפעמים, וכמ"ש הרב במלכים (פרק ו) ולכן אינם מתגלים הם אלא בעת הזווג, כי באין זווג אין דעת ואין גילוי אז ג"כ לתכונת העטרה כלל, ולכן לא יש בהשם הוי"ה ב"ה אלא רק י' אחד לבד שהוא החכמה עצמה {ד ע"ג} אשר היה בעולם הנקודות ג"כ, כי זולתה אין שום מציאות כלל וכמ"ש (תהלים קד כד) כולם בחכמה עשית. אבל הי' שניה שהוא הי' זעירא, שהוא כללות הדעת והעטרה לא נמצא בהשם, משום שלא היו בעולם הנקודות והם חסרים לפעמים גם עתה וכנ"ל. ולכן גם בעת שנתקנו הזו"ן ונעשו כל א' להוי"ה שלימה והוא השם ב"ן, שהוא הוי"ה כפולה⁶⁰, וזה מורה על שלימות הפרצוף דכל א' לאחר התיקון, והנה אז יש בכל א' מהדעת העיקרי עכ"פ גם בעת שהם בלתי זווג, והוא כל מה שנוגע להשלמת פרצופו דכל א' גופה, וזהו הוראת דמילוי היו"ד אשר בהוי"ה דב"ן. אמנם עכ"ז הנה לא נמצא שם גם אז אלא רק יו"ד אחת המורה על החכמה, והוא במילואו המורה על הדעת אשר להשלמת פרצופו דכל א' גופה, אבל הי' תניינא שהוא הי' זעירא המורה על עטרת הברית לא נמצא שם, כי בחי' שם ב"ן הוראתו הוא בהיותם אהור באהור בלא זווג, ואז אין גילוי להעטרה כלל. אמנם המילוי יו"ד שהוא הדעת כנ"ל, הנה ישנם בכל א' גם בהיותם אב"א, כי זה מורה על שלימות הפרצוף שנשלם כל א' בכל פרצופו כולו, ואינו חסר לאחר התיקון בהיותם אב"א אלא רק בחי' העטרה לבד ולכן אין שם אלא רק י' אחת.

[אות ד']

ישנו חילוק שבין ג"ר דמלכי יושר לג"ר דמלכי עיגולים, שביושר יצאו י' בחי' הכוללים את ג"ר, ומתוכם רק הג"ר נתקיימו ואילו הז"ת נשברו. אמנם בעיגולים לא יצאו ג"ר כי אם רק הז"ת בלבד. וממילא השם שלהם ביחד היא י' (בלא מילוי) ה"ה ו"ר ה"ה, באופן שהי' מרמז לג"ר. והיה הדבר במלכי יושר ולא במלכי עיגולים, והוא עולה מ"ב, והוא שם מ"ב אשר בו נברא עולם הנקודות.

⁵⁷ לשון זו נאמרה בזהר תרומה קעה ע"ב לעניין ת"ת, אמנם פנימיותו היא הדעת, ועיין שם בשעה"פ שמייחסו לז"א. ועי' זהר בראשית א ע"ב, וכן עי' בהגר"א על ספד"צ סוף יג ע"ג, ועי' עוד בתיקו"ז יד ע"א.

⁵⁸ שהרי המלך הראשון, הרי הוא בלע בן בעור, הוא בחי' הדעת (בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד ד"ה ומלך), אמנם זהו רק דעת דגבורות (הגה"ה שם).

⁵⁹ עי' בהגר"א על תיקו"ז פא ע"א ד"ה ביה איהו וז"ל, והכל אחד, כשזה נפתח זה נפתח ודעת ויסוד הוא א'.

⁶⁰ עי' ע"ח שער רפ"ח פ"ג, שבמילוי ב"ן יש ה"ה ו"ו ה"ה שכולם כפולים ואפילו מילוי הי' הוא בגימ' של י' ולכן גם הוא חשוב כפול.

דע"ה ח"ב

ועיקר עומק כוונת הרב בזה הנה הוא על מה שאמרנו בח"א דרוש ג' סי' ה' אות יו"ד, כי היה חילוק בין המלכי יושר למלכי העגולים בענין יציאת הג"ר שלהם, כי המלכי יושר יצא כל א' בהג"ר ג"כ ונתקיימו והז"ת שלהם נשברו, אבל כל המלכי עגולים אשר יצאו מהעינים הנה בהם לא יצאו הג"ר כלל. והנה היה אז בחי' הויה דב"ן, שהוא הויה כפולה אשר הוראתו הוא על כללות כל המלכים כולן שהם המלכי יושר והעגולים שניהם יחד, הנה היה אז בחי' האות י' שבו בלא מילוי כלל, ולא היה אז באמת כל אותה ההויה בבחי' שם ב"ן כלל, אלא רק בבחי' שם מ"ב⁶¹, כזה י' ה"ה ו"ו ה"ה. כי המלכי יושר היו בבחי' הויה שלימה, כי היה בהם הג"ר ג"כ שהוא כללות האות י' הכולל כל הג"ר כנודע, אבל מלכי העגולים אשר יצאו מהעינים והיו הם חסרים מהג"ר, הנה היה חסר בהם האות י'. וזהו שאמר הרב, שלא היה בו אלא רק י' אחת. אמנם הה' ראשונה הנה היה בהם ג"כ, כי הוא מורה על שרשם שמהאימא עלאה שבא"ק אשר ממנה נמשכו, וכן על כל שרשם אשר לעילא לעילא. ובפרטיות הנה היו בהם ה' בחי' אורות משרשם שלמעלה, היינו מאימא א', ומהפה ב', ומהחוטם ג', ומהעינים דא"ק ד', ומפנימיות החזה דא"ק ה', וכמו שבארנו כ"ז בח"א דרוש ג' סי' ה' אות י"א. ועל זה מרמוז הה' ראשונה אשר היה במלכי העגולים ג"כ, ומזה היה מלך הדעת אשר הוא כללות הג"ר וכמ"ש בשביה"כ (ריש פרק ב בהגהה שם בשם המבו"ש ע"ש). אבל האות י' שהוא כללות הג"ר העיקרים שבהם, הוא היה חסר בהמלכים דהעינים, וזהו מ"ש הרב שלא היה אלא רק י' אחד וכנ"ל. ונמצא כי בעולם הנקודות היה כל בחי' השם הויה אשר בהמלכים רק הויה דמ"ב, והוא השם מ"ב אשר בו נברא העולם דהנקודות, הרמוז באותיות בהר"ד כנודע⁶². והם ג' פעמים מ"ב⁶³ נגד הג' עולמות ב"ע, אשר שם נפלו השברי כלים, ונתחלקו לג' שהם פנימיות וחיצוניות וחיצוניות דחיצוניות כמ"ש הרב בשביה"כ (פרק ז). וענין המ"ב הוא נגד הו' מיני הז' מלכים דהו' פרצופים עתיק א"א או"א זו"ן וכנ"ל בריש דברינו, וו' פעמים ז' הוא מ"ב וכמ"ש בספר קהלת יעקב בערך מ"ב ע"ש.

דרוש א ענף ג

[אות א']

כבר ביארנו שמלכים דז"א הם המלכים הנזכרים בפרשת וישלח, ומלכים דנוק' הם המלכים הנזכרים בדבה"י. אמנם יש ביניהם ז' שינויים: א) במלך הראשון שבדבה"י לא כתוב "וימלוך" ב) במלכים דוישלח (מלך השלישי) כתוב "חשם" חסר ו', ובדברי הימים כתוב עם ו' ג) מלך הרביעי שבוישלח שם עירו "עוית", ואילו בדבה"י שם העיר היא "עוית" ד) בדבה"י במיתת המלך השביעי לא נאמר שם אביו (ה) בוישלח כתוב "הדר" ובדברי הימים "הדר" ו) על "מלך הדר" שבוישלח לא נאמרה מיתה, ואילו ה"מלך הדר" דדבה"י מת ז) במלכים דוישלח נאמר במלך הח' "עירו פעו" ובדברי הימים "פעו".

ונחזור להענין כי הנה מלך השמיני הדר הנו' בסוף פ' וישלח, הנה הוא עטרת היסוד אשר בו תלוי עיקר הזווג, והוא יצא רק בעת התיקון. אבל בעולם הנקודות לא היה עדיין העטרת היסוד כלל, ולכן היה חסר אז כל בחי' הזווגים וכנ"ל ח"א דרוש ו' סי' ג'. ובעת התיקון כאשר יצא גם הוא, הנה נתקנו כולם על ידו בכל בחי' הזווגים וכמו שבארנו בכללי התפשטות והסתלקות כלל י"ח ענף ה'.

⁶¹ עי' זהר תצוה קפז ע"א, ע"ח שבירה ב' ובהגר"א על ספד"צ ג ע"א בענין שם מ"ב בכללות, אמנם מה שהרב כאן מביא שזה שם ב"ן ללא מילוי יו"ד צ"ע, מהו המקור למילוי שם הו"ה באופן זה.

⁶² עי' מקורו בבהגר"א על תיקו"ז כ ע"ב ד"ה כללי השמות, ועי' תוס' ר"ה ח ע"א ד"ה לתקופות, דהיינו המולד של השנה שלפני בריאת העולם.

⁶³ צ"ע מהו המקור לדבר זה.

דע"ה ח"ב

{ד ע"ד} ונבאר מעתה עי"ז את כל השינוים אשר נמצא בתורה בין המלכים דז"א אשר בפ' וישלח, לבין המלכים דנוק' דז"א אשר הם בדברי הימים. והיינו כי בהמלכים דז"א כתוב המלך השמיני הדר ולא כתוב בו מיתה כלל, ובהמלכים דנוק' כתוב שם המלך השמיני הדר וכתוב בו מיתה ג"כ והוא ב' שינוים. שינוי ג' כי בהמלכים דז"א כתוב בהמלך הרביעי ושם עירו עוית, ובהמלכים דהנוק' כתוב בו ושם עירו עוית. שינוי ד' כי בהמלכים דז"א כתוב וימלוך באדום בלע בן בעור, והרי נזכר בפירוש בו מלוכה ג"כ, ובהמלכים דהנוק' כתוב סתם ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל בלע בן בעור כו' ולא נזכר שם מלוכה בהמלך הראשון. שינוי ה' כי בהמלכים דז"א הנה כתוב במיתת מלך הז' וימת בעל חנן בן עכבור, והרי נזכר שם שם אביו במיתתו ג"כ, אבל בהמלכים דנוק' כתוב וימת בעל חנן ולא נזכר שם שם אביו במיתתו כלל. שינוי ו' כי בהמלכים דז"א כתוב חשם חסר ו', ובהמלכים דהנוק' כתוב חושם מלא. שינוי ז' כי בהמלכים דז"א כתוב בהמלך השמיני ושם עירו פנו בו' ובהמלכים דהנוק' כתוב בו ושם עירו פני ב'. והרי לנו ז' שינוים בין המלכים דז"א להמלכים דהנוק' דז"א.

[אות ב']

מלכי עיגולים (שהם מלכי נוק') לא נתקנו עדיין בשלימותם אלא הם טבועים בעמקי הקלי'. וזאת, מאחר שלא נתקנה בה עטרת היסוד שבה כלל, וממילא דווקא שם נאחזת הסט"א. ולכן המלך השמיני אשר בבחינה זו מת, ולכן דעתן של נשים (בחי' נוק') קלה, כי הדעת תלוי ביסוד (והדעת שלה אינו בראש אלא בין כתפיה), ומכח זה הוא שנגזר על הנוק' "בעצב תלדי בנים", ואין לה מצות מילה. ולכן אין לקטן דעת שכן הוא כולו בעטרת היסוד שלה שאינה מתוקנת.

אמנם בז"א לא יצא המלך השמיני בעולם הנקודות אלא רק בזמן התיקון, ואפילו הגבורות שבעטרת היסוד, הרי הם בחינת "מהיטבאל" יצאו בתיקון יחד עם הדר, ואז היו הגבורות ממותקים שכן הם יותר מעולים מהחסדים.

אך הענין בכ"ז הוא כי הנה אמרנו לעיל ריש ענף ב', כי המלכים דפ' וישלח הנה הם כללות המלכי יושר אשר הן מהצפר"ג והן דאורות העינים, אבל המלכים דדברי הימים הנה הם המלכי עגולים שבשניהם. וכללות העגולים הם המלכות הנוק' העיקרית כנודע, והנה היא לא נתקנה עדיין בשלימותה⁶⁴, אלא שכל המלכויות שלה שהם הבחי' האחרונות שבה, הנה הם טבועים עדיין בעמקי הקליפות הרבה, וכמו שכתב הרב בזהר הרקיע (פ' ויקהל דף קסה ע"ב⁶⁵) ע"ש. והיינו כי לא נתקנה בה עדיין עטרת היסוד שבה כלל, ולכן נאחזת שם הס"א הרבה מאד, וסביב רשעים יתהלכון (תהלים יב ט), וכמ"ש הרב בדרושי מ"ן (דרוש א בהמ"ק שם) בסוד ערו ערו עד היסוד בה, והוא ענין מיתת מלך השמיני הנז' בדברי הימים, כי עטרת היסוד שבה ירדה ונפלה ג"כ ועדיין טבועה שם עד עת התיקון האחרון. וזה ענין הכתוב (בראשית ג טז) בעצב תלדי בנים, משום הס"א שנאחזת שם, ולא נתקן עדיין המלך השמיני שבה שהוא עטרת היסוד. ולכן לא נמצא באשה הענין דמצות מילה, וכמו שהאריך הרב בזה בשער מוחין דקטנות (פרק ב) ע"ש בארוכה. ואמר שם כי זהו הענין ג"כ מה שאין לקטן בימי העיבור בחי' דעת, משום שכל קיבוצו הוא בעטרת היסוד, שהוא יסוד החיצון, ובאשר שחסר בה אותו הכלי, אין להדעת מקום במה

⁶⁴ עי' דע"ה חלק א' בהקדמה, אות ג' [וכן הוא בכללים כלל יח ענף ב' אות ד'] שמה שנתקן במעשה בראשית היא המלכי עיגולים, ואילו מלכי היושר הם בידינו לתקנם, אמנם עי' לקמן סוף אות ד' שכוונתו לבחי' המלכות שבמלכי העיגולים העומדת ליתקן רק בקץ הימים, וכנראה שהוא גילוי כל התיקונים בפועל ובמעשה.

⁶⁵ ז"ל (מהדורת קארעץ), הנה במלכות יש ד' בחי' שהם מלכויות דאבי"ע לכן אמר מאלה כי המלכות דעשיה אף שהיא מן הקדושה אין לו לאדם לירא ממנה מפני שהיא בלעוה בעמקי הקלי' דעשיה ושם הרע מרובה ואם ירא מאותו המלכות ירא מהקלי' ח"ו וזהו היא המלכות שאנו אומרים שכינה בגלות.

דע"ה ח"ב

להתקבץ, ולכך חסר הוא להקטן בעת העיבור, כי כל בניינו אז הרי הוא רק מהנה"י כנודע⁶⁶.

וכ"ז הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל ענף ב' שהדעת ועטרת היסוד ענין אחד הם, וזהו ג"כ סוד מ"ש (שבת לג ע"ב) דעתן של נשים קלה, ואין לה דעת שלם וכמ"ש הרב (בשער לידת המוחין פרק ב ובכ"מ) וכנודע כי הם תלויים זה בזה, ומה שחסר בה העטרה הוא משום שלא נתקנה עדיין בשלימות באור הדעת עלאה העיקרי, שהוא האור דהמ"ה. ולכך נשארת היא לעולם רק בשם ב"ן, ואין בה בחי' העטרה כמעט כלל, וכמ"ש הרב במוחין דקמנות (פרק ב), וע' בדברי הרב בשער לידת המוחין (פרק ב) שאמר שם כי כל בחי' דעת שבהנקבה אינו למעלה בראשה אלא רק למטה בין הכתפין, ומבואר שם בסופו, כי זהו מסבת הסרון דאור הכתר ג"כ, שאין לה אלא רק אור ממועט בהכתר שלה, שהוא רק חצי שלישי אור לבד מהשליש התחתון דהת"ת שבו וכנודע. וכן נודע הוא משער תיקון נוקבא (סוף פרק ו) ושער הירח (פרק ב) כי היסוד והמלכות שבהנוק' אין להם על מה שיסמוכו בז"א, ונעשה לה היסוד רק מנקודת הת"ת שבה, והעטרה שבה הוא רק מהארת החותם דהיסוד.

והרי לנו גודל המיעוט שנתמעט הנוק' בכל המוחין דקו האמצעי שבה, ובפרט הדעת ועטרת היסוד, כי אין לה אלא רק דעת ק"ל, וגם זה אינו במקומו הראוי, ועטרת היסוד הנה כמעט שאין בה כלל. וכ"ז הוא לנו לראיה ועד שלא לקחה היא מהדעת עלאה ומהאור דהמ"ה אשר יצא בעת התיקון אלא רק מעט מן המעט, היינו כשיעור שיהא אפשר לה להתתקן ע"י התורה ומעשים טובים, וכידוע שתיקון המלכות הוא תלוי במעשה התחתונים. וזהו הענין מ"ש (ה ע"א) בדברי הימים המיתה במלך השמיני ג"כ, כי שם מדבר במלכי העגולים שהיא הנוק', והיה בה המיתה בהמלך השמיני ג"כ, והיינו בהמלכות אחרונה שבה, שהוא בחי' העטרה שבה, כי היא יצא ג"כ ונפלה וירדה בין הקליפות, ולא נתקנה עדיין גם עתה.

משא"כ בז"א, הנה לא יצא ממנו בחי' העטרה בעולם הנקודות כלל, ולא יצא הוא אלא רק בעת התיקון, וכשיצא בחי' העטרה שבו שהוא המלך השמיני, היה יציאתו מאור הדעת עלאה, ויצא הוא מתוקן בשלימות. ותיקון הוא גם את כל המלכים הראשונים ג"כ, והוא המלך הדר אשר מלך ונתקיים וקיומו לעד, והוא דוד מלך ישראל חי וקים כנודע (בהג"א על ד"צ ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא). ונמצא כי בז"א לא יצא המלך השמיני בעולם הנקודות כלל ולכך לא כתוב בתורה המיתה אלא רק בז' מלכים לבד.

והנה המלך השמיני אשר היה ראוי לצאת ממנו בעולם הנקודות, הנה הוא בחי' המהיטבאל. אמנם לא יצאה היא בפנ"ע ח"ו, אלא שיצאה ביחד עם הדר בעלה רק בעת התיקון, וכמ"ש (בראשית לו לט) וימלוך הדר ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב. ואמרו באד"ו (רצב סע"א) בת מאימא דמסמרהא מתאחדין דינין דטרדין לכולא נור"ל שהיא ג"כ מבחי' הב"ן דהנקודות אשר יצא מהס"ג אשר נהרסו אז כולם ומשום שיצאו בסטרא דגבורות לבד, אבל היא, ר"ל המהיטבאל, היא יצאה ביחד עם הדר, והיה יציאתה מבוסס ומתוקן בחסדים ג"כ, וזהו שאמר האד"ז שם עוד] בת מי זהב דינקא בתרין אנפין דנהירו בתרין גוונין בחסד ובדינא⁶⁷, ור"ל כי הנה כאשר ייצאו הגבורות מבוסס ומתוקן בחסדים היטיב, אז מאירין הגבורות ג"כ והם מעולים אז יותר מהחסדים, וכנודע מסוד זהב

⁶⁶ עי' ע"ח שער כד פרק א' בסופו לעניין ביאור סוד "ראשו בין ברכיו".

⁶⁷ תרגום: בת מאימא שמצדה אוחזים דינים שטורדים כולם בת מי זהב שינוק משתי פנים שמאירים בשתי צבעים בחסד ודין.

דע"ה ח"ב

וכסף⁶⁸, כי הם דינין דקודשא אשר מהם הוא כל הנועם והזיו והזוהר והמודת כל החמודות, וכמ"ש הגר"א בתיקונים (דף מז ע"א ד"ה על אליו) כי דינא דקודשא יראת ה' הוא שלהובא דרחימותא, וכל התעוררות והשמחה ושכר העוה"ב וכל טובה הכל שם, וכמ"ש מה רב טובך אשר צפנת בצפון, תערוך לפני שולחן כו' והוא יין המשומר בענביו יין המשמה עין לא ראתה כו' עכ"ל.

[אות ג']

המלך השמיני דמלכי עיגולים שמת, לא יצא בשלימות, אלא רק בבחינת הארה דהארה מהת"ת שבו, שכן עיקר בחי' היסוד הוא לעולם רק כללות דה' קצוות, ונמשך מהת"ת ומכללות הארת ה' הגבורות שביסוד הוא שנמשכת הארה דהארה זו, והוא מציאות עטרת היסוד דנוק'. ולכן נשתנה שמו בדברי הימים ונקרא "הדד" כשמו של המלך הרביעי הרי הוא ת"ת, שכן כל מציאותו של המלך השמיני דמלכי העיגולים היא מהארה דהארה דת"ת.

והנה יצא המלך השמיני בז"א רק בעת התיקון, ויצא בכל שלימותו. אמנם המלך השמיני דהנוק', ור"ל המלך השמיני דמלכי העגולים אשר אמרנו שהוא יצא בעולם הנקודות ונאמר בו מיתה ג"כ כנו', הנה הוא אינו יצא אז בשלימות ח"ו אלא שהיא רק הארה דהארה מהת"ת שבה, וכנודע כי גם עיקר בחי' היסוד הוא לעולם ג"כ רק כללות דהה' קצוות ונמשך מהת"ת ומכללות הארת ה' גבורות אשר ביסוד, הנה ממנו נמשך הארה דהארה והוא מציאות עטרת היסוד בהנוק', וכמ"ש הרב בשער תיקון נוק' (סוף פרק ו) ובשער הירח (פרק ב ושם בסוף דרוש אמב"ח). והנה אותה ההארה דהארה דהת"ת שהוא עטרת היסוד דהנוק', הנה הוא המלך השמיני הנז' בדברי הימים אשר יצא בהנוק' ומת ג"כ, וזהו מה שנקרא בדברי הימים המלך השמיני ג"כ בשם הדד וכמו המלך הרביעי שהוא ת"ת (כמ"ש הרב בנקודות פרק ד ובשביה"כ סוף פרק ב) משום שכל מציאותו הוא רק מהת"ת שהוא הדד וכנו', ורק הוא אשר יצא ומת בעולם התהו מהנוק'. אבל המלך השמיני העיקרי שבה אשר היה ראוי להב"ן דהנקודות, והוא המהיטבאל, הנה הוא נתקן בהנוק' ג"כ, ולא יצא גם הוא אלא רק בעת התיקון דוקא וכמו שכתבנו בח"א דרוש ד' סי' י', וכן בכללי התפשטות והסתלקות כלל י"ח ענף י' סי' ו' שם. ולא היה שינוי בין המלכי עגולים להיושר, אלא רק כי במלכי העגולים הנה יצא ההארה דהארה דהת"ת שהוא בחי' עטרת היסוד שבהם, הנה יצאה היא בעולם הנקודות ג"כ, ומלכה ומתה, והוא המלך השמיני אשר בדברי הימים כנו' אבל בהמלכי יושר לא יצאה היא אז כלל.

[אות ד']

טעם יציאת עטרת היסוד דנוק', שכן מלכי העיגולים הם מבחי' הגבורות תקיפין, ומדרכן הוא להתחלק ולהתפרד, ולכן אפילו ההארה דהארה היה בכוחה לצאת להיות מציאות בפני עצמה, משא"כ מלכי היושר שלא היו בהם גבורות כל כך, לא נאצלה בהם ההארה דהארה להיות למציאות בפני עצמה, ורק יצא עד היסוד, הרי הוא כללות הארת כולם. "מלך הדד" הנ"ל לא נתקן בתיקון כלל, ויתוקן רק בקץ הימין.

והסבה בזה הוא כי הנה המלכי עגולים הם מבחי' גבורות תקיפין הרבה יותר, ומדרכן של הגבורות הוא להתחלק ולהתפרד בכל האפשרי וכמו שבארנו בזה בח"א, לכן היה בכח גם בהארה דהארה דכללות הגבורות כולם לצאת למציאות בפנ"ע, ונפרדה משרשה ויצאה למלוכה בפנ"ע ומלכה ומתה. משא"כ המלכי יושר אשר הם לא היו גבורות כ"כ, לא נאצלה בהם ההארה דהארה מהם למציאות בפנ"ע כלל, ולא יצא בהם אלא רק עד היסוד לבד שהוא כללות הארת כולם, והוא זה ע"ב { בעל חנן בן עכבור וכמ"ש

⁶⁸ עי' תיקון ק"ח ע"ב: "מצרף לכסף" דא אברהם, "וכור לזהב" דא יצחק, ע"כ. ועי' ע"ח לאה ורחל פרק ג' בהגה"ה, ז"ל, ידוע כי זהב חשוב יותר מן הכסף לכן הגבורות חשובים יותר מחסדים.

דע"ה ח"ב

הגר"א בספד"צ פ"א (י"ע"א ד"ה מלך השביעי). אבל לא נאצל בהם מאותה הכללות עוד כללות אחר כלל, ולכן לא היה בהמלכי יושר אלא רק ז' מלכים לבד. אבל במלכי העגולים שהם גבורות יותר גדולים, הנה נתפרד הכללות ונאצל מהם עוד כללות אחר שהוא כללות הכללות, והארה דהארה, ויצאה היא למציאות בפנ"ע שהוא המלך השמיני כנז', והוא עטרת היסוד דעולם הנקודות שבהנוקבא אשר מלכה ומתה ג"כ, והוא המלך השמיני בדברי הימים אשר נקרא ג"כ הדרד על שם הת"ת מלך הרביעי, כי ממנו ובכחו נמשך ונאצל עוד לכללות שני. ואותו המלך השמיני דהנוק' הנה הוא אשר לא נתקן עדיין גם עתה, וממנו הוא המלכיות הטבועים בעמקי הקליפות דהעשיה אשר אמר הרב בספר זוהר הרקיע (פ' ויקהל⁶⁹). וגם אחר שיצאו הדרד ומאיטבאל דהנוק' ג"כ וכנ"ל ח"א דרוש ד' סימן י' וסי' י"ג עכ"ז הנה נשאר עדיין אותו המלך השמיני הנז' בחסרונו ותלוי תיקונו במעשה התחתונים, ולא נגמר להתקן אלא רק בעת קץ הימין. והוא כמו שנודע שכל השברי כלים והניצוצין מכל הז' מלכים כולם הם עולים ומתבררים תמיד ע"י המ"ה והט"ר דב"ן שהם הדרד ומאיטבאל, ובסיוע דמעשה התחתונים ומאורעותיהם כמו שיתבאר לקמן דרוש ד'. אך סוף הביורורים כולם שהוא בהמלך השמיני הנז', הנה הוא עתיד להשתלם ולהתברר בכל שלימותו רק בעת קץ הימין דוקא. והרי נתבאר בזה ענין הב' שינויים העיקריים והראשונים אשר נמצא בין המלכים דפ' וישלח להמלכים אשר בדברי הימים, והיינו במה שבהמלכים אשר בדברי הימים קרא את המלך השמיני ג"כ בשם הדרד וכתוב בו מיתה ג"כ, ובדברינו הנז' הרי נתבאר לנו כ"ז היטיב וע' לקמן ענף ד' תשלום הדברים בזה בעה"י.

[אות ה']

ממילא יתבאר למה בפרשת וישלח כתוב במלך הרביעי "עוית" ואילו בדבה"י "עיות", שהמלכים בעיקרם הם ו' (שכן המלך הראשון הוא דעת, יסודם וכללם של שאר המלכים), וכל א' מהם כלול מ', ולכן בדבה"י שהוא הנוק' שבה יש גבורות גדולות שאין מעצור לרוחם וכ"א פועל בפ"ע, הרי שהיו"ד שבכ"א הוא עיקר, ואילו כללותם, דהיינו מספר כולם, טפלה לו. וזה סוד לשון הכתוב "עיות" דהיינו יו"ד לפני וי"ו שכן מתגלה ה' של כל אחד מהם והו' הוא יותר בהעלם. אמנם במלכי וישלח, הרי הם מלכי היושר, גילויים העיקרי הוא בחי' הו' הכוללם, ואילו פרטיהם דהיינו ה' הינם בהעלם, וממילא הו' הוא יותר נגלה והי' יותר נעלם. וע"פ דברינו הנז' הנה מתבאר ג"כ ענין השינוי הנז' אשר נמצא בדברי הימים ממה שכתוב בפ' וישלח. כי בפ' וישלח כתוב במלך הרביעי ושם עירו עוית, ובדברי הימים כתוב בו ושם עירו עיות. והוא משום כי הנה כל אותן המלכים הנה עיקרם הם רק ו' לבד, כי המלך הראשון דעת הוא רק יסודם וכללם, וכידוע שהדעת הוא רק כללות הו"ק ופנימיותם ואינו מציאות בפנ"ע כלל⁷⁰. ולכן תראה כי בשבירת הכלים (פרק ב) אינו חושב אותו הרב כלל בשם של מ"ב ע"ש, והוא משום כי מלך הדעת אשר יצא מתחלה הוא רק כללות כולם והוא שרשם, והו' מלכים שיצאו אח"כ הם עצמם אשר יצאו מתחילה כלולים בשרשם במלך הדעת, אלא שמתחילה יצאו בכללות ואח"כ כשנשבר כלי הדעת נתגלה מציאותם אחד לאחד, והרי נמצא כי הז' מלכים הם רק ו'. וכן הוא ג"כ כי בפרטיות הנה היה כל א' כלול מ', וכמ"ש הרב בשביה"ב (פרק ז) ובשער המלכים (פרק ה) וכן בדרושי מ"ן (דרוש א). והנה המלכי עגולים אשר הם היו גבורות תקיפין מאד, אשר דרכם הוא להתחלק ולהתפרד וכנ"ל, הנה נתגלה כל א' ל' כי כל ה' בחי' אשר היו כלולים בכל א' הנה יצאו כולם בהם מן הכח אל הפועל, ונתגלו שם כל ה' כולם, וזהו שכתוב בדברי

⁶⁹ עי' לעיל הערה 65.

⁷⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ יד ע"ד, שדעת המתפשט הוא פנימיות הו"ק ולכן אינו נחשב לספירה בפני עצמה שכן הוא בכלל הו"ק.

דע"ה ח"ב

הימים ושם עירו עיות, והוה שם האות י' נגלה ואות ו' נעלם, וכי כן הוא הברת המלה לפי הכתוב] והוא ללמדינו ולומר כי הגם שעיקרם הם רק ו', עכ"ז יצאו ונתחלקו ונתגלו לי, כי יצאו בכל כחותיהם לחוץ. משא"כ המלכי יושר שהם המלכים דפ' וישלח אשר לא היו גבורות כ"ב, הנה היה גילויים העיקרי רק בבחי' ו' לבד, והג"ר שבהם נשאר נעלמים ובפנימיותם, וזהו שכתוב בפ' וישלח ושם עירו עיות, והוה שם האות ו' נגלה והי' נעלם, לומר כי לא נתגלו אלא רק בו' לבד שהוא גילויים העיקרי שבהם. והנה כתוב כ"ז הן בפ' וישלח והן בדברי הימים בהמלך הרביעי שהוא הוד, והוא ת"ת, כי הת"ת הרי הוא כולל את כל הו"ק כנודע⁷¹ והוא עיקרן, לכן מלמדינו התורה את כל הענין דשינוי הזה בהת"ת וממילא נודע שכן היה עד"ז בכולם.

[אות ו']

כמו כן יתבאר מעתה מ"ט אין נזכרת מלוכה על המלך הראשון שבדבה"י, שכן בנוק' נתמעטה הדעת גם לאחר התיקון.

כמו כן יתבאר מ"ט אין נזכר השם של אביו של המלך השביעי הרי הוא היסוד, שכן שם האב מורה על שרשו של דבר, ושורש היסוד הרי הוא הת"ת (ועל אף שבעולם הנקודות מלך היסוד יצא מהוד אמנם עיקרו הוא מהת"ת). והנה בנוק', היסוד לקח את ה' הגבורות ע"י ב' המלכים דיסוד ומלכות כאחד דהיינו המלך הז' והמלך הח', והרי שניהם מתו, לכן במיתת מלך היסוד אין נזכר שם אביו, שכן שורשו הנמשך בו אין מיתתו גמורה שכן לא נגמרה מיתתו כי אם במיתת המלך הח', ורק שם היתה עיקר מיתתו. אמנם במלכותו אכן נזכר שם אביו, שכן אז הוא לקח את כללות השורש כולו.

וכן נתבאר ג"כ ע"פ דברינו הנ"ל אות ג' מעם השינוי הד', והיינו מה שלא נזכר בדברי הימים מלת מלוכה על המלך הראשון בלע, והוא כי הרי בלע הוא מלך הדעת, ומשום שבהנוק' הרי נתמעט הדעת שבה גם לאחר התיקון, כי הרי אין לה אלא רק דעת ק"ל⁷², וגם זה שלא במקומו העיקרי וכנ"ל, ולכן היה בהמלכים דהנוק' עד"ז בעולם התהו ג"כ, כי נתמעט (ה ע"ג) מלוכת מלך הדעת שהוא בלע עד שלא היה ניכר מלוכתו כלל בערך מלוכת שאר המלכים, ולכן לא נזכר עליו בדברי הימים שם מלוכה כלל.

וכן הוא נתבאר ע"פ דברינו הנ"ל אות ג' הענין דשינוי הה', מה שלא נזכר בדברי הימים שם אביו במיתת מלך הז', שהוא בעל חנן והוא היסוד וכמ"ש בהג"ר א בספד"צ פ"א (י ע"א ד"ה מלך השביעי), כי ענין דשם אביו נודע הוא שהוא מורה על שורשו מהיכן שיצא ונמשך, ושורש היסוד הוא הת"ת כי משם הוא נמשך ויוצא. והגם שבעולם הנקודות יצא מלך היסוד רק מהוד, עכ"ז הנה שורשו לעולם הוא רק מהת"ת, אלא משום שאו יצאו נפרדות, והנצח וההוד שהם ענפי החסד והגבורה הרי הם קודמים להיסוד שהוא ענף הת"ת, לכן מלכו הנצח והוד מתחילה להיסוד, ויצא אז היסוד רק מההוד ואחריו, אבל עיקרו הוא לעולם רק מכח הת"ת, ויש בו כללות דכל הה' קצוות כולם, וכמ"ש הרב הענין הזה בהיסוד דהנקודות ג"כ בדרושי נקודות (פרק ה). וכבר אמרנו לעיל אות ג', כי הכח דהת"ת וכן כללות הה' גבורות אשר לקחם היסוד, הנה נחלק בהמלכים דהנוק' לשנים, והוא המלך השמיני הוד אשר בדברי הימים, והוא מת ג"כ, והיה מיתתו עוד יותר קשה, כי הוא לא יושלם להתתקן אלא רק בקץ הימין וע"י הקב"ה לבד, ולכן לא נזכר בדברי הימים שם אביו במיתת היסוד, כי שם אביו שהוא שורשו הנמשך בו הנה לא נגמר מיתתו אלא רק במיתת המלך השמיני, ושם היה עיקר מיתתו. ור"ל שענין מיתת השורש דכח הת"ת וכללות הה' גבורות היה ביותר עיקר רק בהמלך השמיני שבה, ובעת אשר מת מלך היסוד לא היה נגמר עדיין כלל מיתת השורש דכח הת"ת וכללות הה' שבו, אלא שיצא אה"כ למלוכה עוד בהמלך השמיני הוד, ולכן לא כתב בדברי הימים שם אביו במיתת

⁷¹ עי' בהג"ר א על ספד"צ ו ע"ג.

⁷² עי' ע"ח שער כה דרוש ב (ב), כללי חו"ג כלל י'.

דע"ה ח"ב

היסוד כלל. ומשום שהרי לא נגמר מיתת אותו השורש עדיין, אלא שחזר ויצא למלוכה בהמלך השמיני הדרד, וכאשר מת גם הוא וכמ"ש וימת הדרד, הנה רק אז היה נגמר מיתת אותו השורש לגמרי. אמנם במלוכת היסוד, הנה נזכר שם אביו היטיב, כי בעת מלוכת היסוד, הנה לקח הוא באמת את כל כללות השורש כולו, אלא שאח"כ נאצל ממנו הארה דהארה (וע"ד שכתוב בתיקון נוקבא סוף פרק ו' ע"ש), ונחלק ויצא למלוכה בפנ"ע שהוא המלך השמיני כנז', ולכן נזכר במלוכתו שם אביו היטיב. משא"כ במיתתו, כי מאחר שנחלק ממנו ויצא בפנ"ע, הרי לא נגמר מיתתו אלא רק במות המלך השמיני דוקא וכנז'.

[אות ז']

ולכן לא נזכר אף במלך הח' שם אביו לא במלכותו ולא במיתתו, שכן במלכי העיגולים אין המלך הח' מציאות בפני עצמה, אלא רק הארת השורש דהיינו ת"ת אשר נחלק מהיסוד. ומה שלא נזכר בהמלך השמיני שם אביו כלל לא במלוכתו ולא במיתתו, הוא משום כי הרי כל המציאות דהמלך השמיני הוא אינו מציאות בפנ"ע כלל, אלא שהוא רק הארת דאותו השורש עצמו אשר נחלק מהיסוד, ואין בו מציאות אחר כלל, וכל מלוכת ומיתת המלך השמיני הנה הוא רק הארת מכללות השורש הנז' אשר יצא למלוכה בפנ"ע ומת גם הוא, ואז נגמר המיתת דאותו השורש לגמרי. והגם שהרי גם היסוד הנה הוא ג"כ רק מבח הת"ת וכללות הארת כולם דכל הה"ק, ועכ"ז הנה נזכר בו במלוכתו שם אביו, אך הוא משום שהוא לוקח את עיקר ההארה דכללות, הנה יצא הוא למציאות בפנ"ע ג"כ. משא"כ המלך השמיני שהוא לא לקח אלא רק הארה דהארה, לא יצא הוא בנילוי מציאות בפנ"ע ממש, אלא שהוא נקרא באותו השם עצמו דמלך הת"ת שהוא הדרד, משום שכל עצמותו הוא רק חלק מאותו השורש עצמו וכנז'. וכן הוא ג"כ לאחר התיקון, הרי לא נקרא עטרת היסוד בשם בפנ"ע אלא רק על שם היסוד, ומשום שאז יצאו מיוחדים נעשה סניף להיסוד ונקרא עטרת היסוד. אך בעולם הנקודות אשר יצאו מופרדות נקרא על שם השורש עצמו שהוא הדרד שהוא השם דמלך הת"ת.

[אות ח']

ממילא יתבאר מ"ט מביא האריז"ל שהמלך הז' נקרא על שם המלך הדעת, והמלך הח' נקרא על שם הת"ת. והאמת הוא כי גם מלך השביעי שהוא בעל הנז' בן עכבור שהוא מלך היסוד כנז', הנה כתוב בשער הפסוקים (פ' וישלח) כי כל שמו הוא ג"כ על שם מלך הדעת שהוא בלע בן בעור, כי בעל הרי הוא אותיות בלע, וכן עכבור הרי יש בו אותיות בעור ע"ש. ונקרא המלך הז' שהוא היסוד על שם מלך הדעת, והמלך הח' שהוא עטרת היסוד נקרא על שם מלך הת"ת. אלא באשר שהיסוד יצא למציאות בפנ"ע (זה ע"ד) ג"כ כנז' ונעשה לפנים חדשות, נתוסף לו שם הנז' על שם תכונתו הפנימית שהוא צדיק חונן ונותן כמ"ש הגר"א בספד"צ פ"א (י ע"א ד"ה מלך השביעי), ולכן נקרא הוא בעל הנז'. וכן בשם אביו נתוסף בו האות כ', שהוא ר"ת כל, לרמוז שהוא כללות כולם, כי כן נקרא היסוד כל כנודע (והדר בראשית יז ע"א), משא"כ המלך השמיני שלא נעשה למציאות בפנ"ע, הנה נקרא הוא על שם מלך הת"ת עצמו שהוא הדרד.

דרוש א ענף ד

[אות א']

חושם הוא מלך מידת החסד, והוא מלך במלכי עיגולים על דרך "כל היתר כנטול דמי" שכן המה הגבורות תקיפין אשר בהם עצמם אין חסד כי אם על ידי הארת מלכי היושר שהאירו בהם, וזהו הו', דהיינו ו'

דע"ה ח"ב

מלכי היושר שהאירו להם, ואין להם חסד מצד עצמם. על אף שגם מלכי היושר היו חסרים חסד, שכן עיקר החסד בא משם מ"ה והוא הרי עוד לא נתקן, אמנם ביחס לעיגולים נחשב הדבר שהיתה להם בחינה זו. ונבאר מעתה שאר הב' שינויים שנמצא בהם, היינו שינוי אחד מה שבהמלכים דפ' וישלח כתוב חשם חסר ו', ובהמלכים שבדברי הימים כתוב חושם מלא. שינוי ב' כי בפ' וישלח כתוב במלך הח' ושם עירו פשוט ב', ובדברי הימים כתוב פעי ב'. והנה הענין השינוי הא' הוא כי חושם הרי הוא מלך החסד, וכמ"ש הגר"א בספר"צ פ"א (ט ע"ג) וכן אמר הרב ג"כ בשער הפסוקים (פ' וישלח)⁷³, ומ"ש בדברי הימים חושם מלא הוא באמת רק ע"ד שאמרו (חולין נח ע"ב) כל יתר כנטול דמי, כי הרי אמרנו שהמלכים בדברי הימים הם מלכי העגולים, והם המלכים דהנוק', וכל עיקרם הם גבורות תקיפין אשר אין בהם עצמם חסד כלל, וכל בחי' החסד שהוא חושם מלך החסד שהיה בהם, הנה הוא רק ע"י הארת המלכי יושר שהם המלכים דז"א שהאירו במלכי העגולים וכנ"ל ח"א דרוש ב' וג' בכ"מ שם. וזהו שכתוב שם חושם מלא ו', לרמוז שכל החסד הזה הוא אינו מעצמם אלא רק מה שנמשך ונבלע בהם מהמלכי יושר, שהם המלכים דז"א שהוא ו' ולכן כתוב שם חושם מלא ו', וכדי ללמדנו כי כל אותו המלך חושם הוא נעשה ונמצא בהם רק מהז"א שהוא ו' כנודע. משא"כ בפ' וישלח אשר המלך החסד שבהם הוא מעצמם, כתוב שם חשם חסר וכמו שהוא. ור"ל כי הרי האמת הוא שגם המלכי יושר היו ג"כ גבורות גדולים וכנודע בדברינו בח"א, וכל מלך החסד שבהם היה ג"כ חסר הרבה ואינו מעיקר החסד כלל, כי החסד העיקרי הוא רק השם מ"ה אשר בא בעת התיקון, והוא החסד עלאה מהדעת עלאה אשר מרזא דאור א"ס ית"ש. אבל מלך החסד דהנקודות הוא רק מעין ובדוגמא לבד, ולכן כתוב שם בדוקא חשם חסר וכמו שהוא באמת ממועט וחסר הרבה. אך במלכי העגולים שהם המלכים דהנוקבא אשר בדברי הימים, אשר גם המלך הזה דהחסד שהיה בהם, הנה הוא ג"כ רק מה שקבלו מהארת החסד דהמלכי יושר, שהם המלכים דז"א שהוא ו', לכך כתוב שם חושם מלא, לומר שכל עיקרו הוא רק מה שנתמלא בהם מהז"א שהוא ו' וכנ"ל.

[אות ב']

לפי דברינו בענף ג' אותיות ג' וד' שהמלך הח' דעיגולים הוא עטרת היסוד, צ"ע לכאורה, מ"ט יש לו את אשתו הרי היא מהיטבאל, הרי היא הט"ר דב"ן שלא יצאו כלל. ענין "שם עירור" הוא יחוסו ומקומו, הרי הוא מקום מושבו, ולכן במלך השמיני שבמלכי עיגולים נאמר "שם עירור פעי" עם י', המרמז על עטרת הברית דז"א. אמנם במלכי יושר כתוב "פעו", ומלמד בזה על שרשו דהדר הרי הוא מהחסד עלאה הנמשכת מרזא דאור א"ס. אמנם במלכים דעיגולים לא נתקנו עדיין, מכיוון שבחי' העטרה שלה נתפרדה ויצאה בפני עצמה ומתה, ולכן לא יכלה לקבל אורות דמ"ה וט"ר דב"ן. וענין השינוי הב' שאמרנו, והוא מ"ש בדברי הימים בהמלך השמיני ושם עירו פעי ב'. הענין בזה כי הרי לכאורה יש להפליא על דברינו שאמרנו לעיל ענף ג' אות ג' ד', כי כל המלך השמיני אשר בדברי הימים אשר נאמר שם בו מיתה ג"כ, הנה הוא אינו ח"ו אותו המלך השמיני אשר בפ' וישלח, אלא שהוא רק בחי' העטרת היסוד דהנוק' דהנקודות, והוא רק הארה דהארה מכת הת"ת, וכללות הח' גבורות אשר נחלק בהנוק' בעולם הנקודות לשניים, ויצאה למלוכה בפנ"ע, ולכן מתה היא ג"כ, והיה מיתה עוד יותר קשה מכל מיתה הז' מלכים הראשונים שבה וכנ"ל ענף ג' אות ג' ד'. א"כ הרי היא תמוה מאד מ"ש גם בהמלך השמיני בדברי הימים ושם אשתו מהיטבאל כו', הרי מה שייכא להמהיטבאל כאן, ומה לכהן בבית הקברות, כי הרי המהיטבאל שהוא הט"ר דב"ן, היא

⁷³ והוא דלא כמו שכתב בע"ח בנקודות ד' שיושב הוא חסד, אלא הוא כמ"כ בשער מאמרי רשב"י סב ע"ג. אמנם עי' בשער מאמרי רשב"י על האד"ר שמפרש כמו שכתב בע"ח.

דע"ה ח"ב

לא יצאה גם בהנוקבא אלא רק בעת התיקון עם מלך הדר דסוף פ' וישלה, ושניהם הם מכלל המ"ה אשר יצא רק בזמן התיקון, וכמו שבארנו בח"א דרוש ד' ובכ"מ וכנודע.

אך דע כי מ"ש בדברי הימים ושם אשתו מהיטבאל כו', הוא ענין אחד עם האות י' אשר כתוב שם, ושם עירו פעי ב'. כי מ"ש ושם עירו, ר"ל יחוסו ומקומו שהוא מושבו ומהצבתו אשר אחר שם הוא מתייחס וניכר בשמו, ומלמד הכתוב על המלך השמיני אשר אמר שם, אחר מי שהוא מתייחס, וכדי שנדע מי הוא. כי הנה האות י' הוא עמרת הברית וכנ"ל ענף ב', ועיקרו הוא בעמרת היסוד דדכורא, וכמ"ש בתיקונים תי' י"ט {ו ע"א} (דף מ סע"ב) ודא ברית מילה לגבי שכינתא דאתקריאת גר, ורוא דמלה והמן כזרע גד הוא בהוא יו"ד אתעבידת גיד, וכן בריש תי' ל' (פא ע"א) ונקודה כו' תנא דס"ת עמרה על ברית ע"ש וכן הוא בכ"מ בתיקונים.

ואמרו באד"ר (קמב ע"א) וימלוך תחתיו הדר, מאי הדר, חסד עלאה. ושם עירו פעו, בהאי פעי בר נש דזכי לרוחא דקודשא. ושם אשתו מהיטבאל, בכאן אתבסמא דא בדא. ור"ל כי מ"ש ושם עירו פעו, הוא מלמד על השורש דהדר שהוא מהחסד עלאה דכל עלאין, כי הוא נמשך מרוא דאור א"ס רישא דכיסופא דכל כיסופין, כי שם הוא תשוקת ותאות כל העליונים ותחתונים לקבל משם איזה גילוי אור, ושם הוא כל הבקשות והתפילות להמשיך ולקבל מאור קדושתו ית"ש. וזהו פעו שהוא ענין בקשה ותשוקה להתדבק שם, והוא נמשך מלמעלה דרך כל הדרגין ומתגלה בעמרת היסוד דז"א שהוא הדר, והוא החסד דאתגלי בפומא דאמה⁷⁴ ומשפיע בהנוק, וזהו שכתוב תיכף (בראשית לו ט) ושם אשתו מהיטבאל, ומשם נמשכת אח"כ לכל התחתונים כולם.

והנה בהמלכים דוישלה אשר הם זכו למלך הדר כהראוי ונתקנו כולם על ידו, הנה כתוב שם פעו בו, ומלמדינו כי הו' שהוא יסוד⁷⁵, הנה הוא אשר נתקן במלך הדר שהוא עמרת היסוד, ונתקנו כולם על ידו באותו החסד עלאה. אמנם המלכים דדברי הימים שהם המלכים דהנוק, הנה הם לא נתקנו עדיין בשלימות כלל, והוא ע"י שבחי העמרה שלה דהנקודות נתפרדה ויצאה בפנ"ע ומתה ונטבעה בעמקי מצולת ים, ועדיין לא נשלמה לצאת משם ולהתקן היא ג"כ עד עת קץ הימין דוקא וכנ"ל. ולכך לא היה אפשר לה לקבל בשלימות את כל האור דמ"ה והט"ר דב"ן אשר יצאו בעת התיקון, כי כל מה שיצא בעולם הנקודות הרי הוא מעיקר כל פרצוף, וכל מה שיצא לאחר התיקון הרי הוא רק בסוד תוספת ונשמה כנודע⁷⁶. ולכן כל זמן שחסר עדיין להתברר מעיקר הפרצוף גופה שבה, אי אפשר לקבל את כל שלימות האור דמ"ה והט"ר דב"ן, כי אין להם מקום ומעון במה לכנוס ואין להם כלי במה להתלבש. והוא ע"ד הנשמה שאי אפשר להתלבש בהגוף ולפעול באורה אלא רק כשהגוף הוא שלם, ולכן באשר שהמלך השמיני דהנוק שהוא בחי' העמרה שהוא מעיקר פרצופה שבה, ירדה ונפלה בעמקי הקליפות, ואי אפשר לה לעלות ולהתקן אלא רק בעת קץ הימין דוקא. א"כ ממילא הוא שלא נתקנה הנוק כולה בשלימות עדיין כלל, ובפרט כי הרי העמרה הנז' שהוא המלך השמיני דהנוק, הרי אמרנו כי הוא כללות ההארה דכל פרצופה כולה כנ"ל ענף ג' אות ג' ד'. ומאחר שנפלה היא ונטבעה עדיין בעמקי הקליפות, הרי חסר מהנוק חלק גדול גם מעיקר פרצופה כולה. וזהו מ"ש האריז"ל בזוהר הרקיע (קסו ע"ב) כי כשנפלה המלכות נפלו כל בחי' המלכות שבהנוק מכל העשר ספי' שבה וכמו שיתבאר עוד למטה בסמוך.

⁷⁴ עי' אד"ר קמב ע"א, ובבהגר"א על ספד"צ פ"א (ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא).

⁷⁵ עי' זהר ויקרא סו ע"ב, שאות ו' הוא כינוי גם ליסוד וגם לו"ק.

⁷⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ב בהגה"ה.

דע"ה ח"ב

[אות ג']

הטעם שלא נזכר הדר אצל מלכי העיגולים על אף שגם הם נתקנו, שכן דבה"י נכתב על ידי עזרא ונחמיה שאז כבר חזרו המלכיות ונפלו, וחזר והתעורר חטא דע"ן הדעת מירידת ונפילת כל המלכיות כולם. אמנם כל זמן שמשא רבינו היה קיים (בזמן כתיבת פרשת וישלח) עדיין היה העולם תלוי ועומד באופן שאולי יחזור לתיקונו הראשון.

וזהו ג"כ ענין המלכים בדברי הימים שהם המלכיות האחרונים דהנוק', מה שלא נזכר שם ממלוכת הדר שהוא השם מ"ה דהתיקון כלל. הגם שבאמת הרי נתקנה הנוק' ג"כ בהמ"ה והט"ר דב"ן בעת התיקון דמעשה בראשית, ולא נשאר להתקן בה אלא רק מעט לבד וכמו שידוע ממדרגת העולמות קודם החטא דע"ן הדעת וכמו שיתבאר לקמן דרוש ג', וא"כ הרי היה צריך שיהיה כתוב מלוכת הדר ומהיטבאל גם בהמלכים דהנוקבא ג"כ. אך הטעם הוא כי כל דברי הימים הרי נכתב ע"י עזרא ונחמיה (וכמ"ש ב"ב טו ע"א) אשר כבר חזרו ונפלו המלכיות כולם מאז, שהוא מהחטא העגל [ואח"כ ע"י גזירת מיתת משה רבינו ע"ה בהמי מריבה, כי כל זמן שמשא רבינו ע"ה היה קיים היה עדיין תלוי ועומד שיחזור העולם לתיקונו הראשון, וכמו קודם החטא דע"ן הדעת, וכמו שיתבאר לקמן דרוש ד'. אמנם ע"י החטא העגל ואח"כ בגזירת מיתת משה רבינו ע"ה] הנה חזר והתעורר אז החטא דע"ן הדעת מירידת ונפילת כל המלכיות כולם, ועומדים עדיין כל המלכיות האחרונים שבה בעמקי הקליפות וכנ"ל מדברי האריז"ל (וע' במב"ש שע"ב ח"ג פ"ח ובספר תו"ח ז ע"ב). והרי חסר בה עדיין מעיקר פרצופה הרבה וכנז', ולכן אין לה מקום לקבל את האור דמ"ה והט"ר דב"ן בעצמותה, משום שהיא חסרה עדיין (ו ע"ב) מעיקר פרצופה, ולכן הוא באמת עדיין העולם תוהו, וכמ"ש בתו"ח (דף כז ע"א וע"ב) ע"ש, ולכך לא נזכר בדברי הימים מתיקון מלך הדר כלל, כי הרי הוא כמו שעדיין לא נתקנה ועדיין הוא העולם תוהו.

[אות ד']

ביאור מש"כ שהמלך השמיני דמלכי עיגולים "שם עירו פעי" הוא משום שעיקר מציאותו הוא העטרת היסוד דזכר, והיא אשר היתה מקבלת את כל התיקון דמ"ה אם היא לא היתה נפרדת מהיסוד (הרי הוא המלך הז') למלוך בפני עצמה. אמנם מכיוון שהיא יצאה להיות מלך בפני"ע, התגברה הנוק' דנקודות יותר מז"א דנקודות, שכן אצלו יצאו רק ז' מלכים ואילו אצלה יצאו ח', ולכן ממנה הוא שיצאו הקלי' היותר קשות. וזה מה שגרם לאריכות זמן דעת קץ הימין. לכן לא נאמר שמו של אביו של בעל חנן במיתתו, שכן ממנו נעשה אותו הדר הרי הוא המלך הח', ורק במיתת מלך הח' נגמרה מיתת אביו.

ונחזור להענין כי מה שכתוב בדברי הימים ושם עירו פעי בי' הוא ללמדינו על ייחס המלך השמיני אשר אמר שם כי הוא מתייחס אחר עטרת היסוד שהוא יו"ד, והיה עומד אותו המלך השמיני בעולם הנקודות בבחי' עטרת היסוד דהנוק', וכדי ללמדינו על המלך השמיני דהנוק' אשר הוא נפל ומת ג"כ מה שהוא, ואיך שגרם בנפילתו ומיתתו מניעת התיקון לכל המלכים כולן דהנוק', הנה כתוב בדברי הימים ושם עירו פעי בי', להורות לנו שאותו מלך השמיני דהנוק' הגם שהוא נקרא בשם הדר שהוא המלך דת"ת, עכ"ז הנה הוא מתייחס לעטרת היסוד שהוא י'. והיה ראוי הוא לקבלת אור החסד עלאה שהוא החסד דאתגליא בפומא דאמה⁷⁷, אשר אליו הוא תאות ותשוקת הכל, שהוא אור דהמ"ה המשתתף עם הט"ר דב"ן אשר הם שניהם יצאו בעת התיקון ביחד כנודע, והם עטרת היסוד הכללי דהתיקון שהוא מלך הדר ומהיטבאל דפ' וישלח. והנה לכל זה הנה הוא מתייחס המלך השמיני דהנוק' כי הוא עטרת היסוד שבה, והיה ראוי הוא לקבל את

⁷⁷ עי' אד"ר קמב ע"א, ובבהגר"א על ספד"צ פ"א (ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא).

דע"ה ח"ב

העטרת היסוד דהתיקון שהוא הדר ומהיטבאל, ואלו שלא היה נפרד מהיסוד שהוא מלך הז' לצאת ממנו למלוכה בפנ"ע, אלא שהיה נשאר כלול בו כמו שהיה בהמלכי יושר שהם המלכים דפ' וישלח, הנה אז לא היה נתגלה תוקף גבורתו כ"כ, ולא היה נעשה ממנו הקליפות היותר קשים כלל, ועי"ז הנה היה מתתקן גם הוא במלך הדר ומהיטבאל דהתיקון כמו המלכים דפ' וישלח. אמנם עתה אשר יצא הוא למלוכה בפנ"ע, והיה משתמש ועומד בבחי' עטרת היסוד להנוק' דהנקודות, והרי נתגברה הנוק' דהנקודות יותר מהז"א, כי הוא לא יצא אלא רק בז' מלכים (ולא נתגלה בו אז בחי' עטרת היסוד כלל), והנוק' יצאה בשמונה מלכים שנתגלה בה עטרת היסוד ג"כ למלך בפנ"ע. ובאשר שהוא יותר תחתון ויותר גבורות, יצא ממנו הקליפות היותר קשים, ומעכב עי"ז את תיקון כולם, וגרם עי"ז את כל אריכות הזמן דעת קץ הימין וכמו שיתבאר לקמן דרוש ד'.

וכ"ז מרמז לנו הכתוב דדברי הימים במ"ש (דבה"א א' ו) וימת בעל הנן וימלוך תחתיו הדר ואינו מזכיר שם אביו במיתת בעל חנו, משום שהרי ממנו עצמו נעשה אותו הדר שהוא המלך השמיני, ולא נגמר מיתת אביו עד שמת אותו הדר ג"כ וכנ"ל ענף ג' אות ו'. וז"ש וימלוך תחתיו הדר, ור"ל שנחלק ונפרד ויצא למלוכה בפנ"ע, מה שלא היה ראוי לו לעשות כן כלל, כי גרם בזה רעה גדולה לו ולכל המלכים כולם וכנ"ל. וכ"ז היה מסבת תוקף גבורתו, כי לא היה אפשר לו להתאפק וליתן מעצור לרוחו.

ואח"כ הנה מלמדינו הכתוב עוד ומרמז לנו על אותו מלך השמיני אשר הוא נקרא ג"כ בשם הדר כמו הת"ת, ומרמז לנו את מקומו ויחוסו וכדי ללמדינו ענין שימושו כי היה משתמש ועומד בעולם הנקודות בבחי' עטרת היסוד, וכן ללמדינו את כל הרעה אשר גרם לו ולכל העולם כולו ע"י שנתחלק ונפרד לצאת למלוכה בפנ"ע. וזהו שאמר ושם עירו, ר"ל יחוסו ומחצבתו הוא פעי, ושם אשתו מהיטבאל כו' (בראשית לו לט). ואמר פעי ביו"ד ור"ל כי הוא בחי' עטרת היסוד שהוא י', וא"כ הרי היה מוכן לקבל את האור דחסד עלאה אשר אליו משתוקקים הכל (וז"ש פעי), וכן היה מוכן לקבל אז ג"כ את כל הט"ר דב"ן שהוא מהיטבאל אשר מקומם הוא להתלבש ולהתגלה בעטרת היסוד, חסד דאתגלה בפום אמה. אך באשר שהוא יצא למלוכה בפנ"ע, והוא מתוקף הגבורות הקשים, לכן וימת

הדר והיה מיתתו מיתה קשה באין מרפא רח"ל, כי אין לו תקנה אלא רק בעת קץ הימין, ורק ע"י הקב"ה בעצמו וכנ"ל, כי משום שהיא הבחי' האחרונה והיא מהגבורות היותר גדולים, לכך יצא ממנה ע"י מיתתה קליפות יותר קשים ונטבעה בהם, לכן היה נפילתה בעמקי מצולת ים אשר אין לו תקנה אלא רק ע"י הקב"ה לבד. ומשום שהיא הנקודה העיקרית דעטרת היסוד שבהפרצוף, לכן כל זמן שלא עלתה ונתתקנה היא, הרי אין לה כלי בהגוף שלה לקבל בתוכה את האור דהחסד עלאה אשר עיקר גילוינו הוא רק בעטרת היסוד דהגוף וכנ"ל. ומכיון (ו ע"ג) שאין לה הכלי להתגלה על ידה להתחוננים, הנה חסרה גם לה לכל פרצופה כולה ג"כ, וכמ"ש בזה"ק (פ' בראשית נה ע"ב ופ' נח סז ע"א) בסוד הכתוב (ישעיה נז א) הצדיק אבד, דכל זמן שלא נמשך השפע למטה הנה יש מיעוט וחסרון גם למעלה. ועוד כי הרי אמרנו שאותו עטרת היסוד הנה הוא כללות המלכיות והארת דכל הי"ס כולם שבה, וא"כ הרי עומדים עדיין כל המלכיות האחרונים כולם שבה בתוך הקליפות הקשים רח"ל, ולכן לא היה אפשר להנוקבא לקבל בשלימות את האור דהמ"ה והט"ר דב"ן גם בהט"ס הראשונים שלה, משום שגם הם אינם בשלימות והם חסרים עדיין בעיקר פרצופה, ולכך לא יגמר להתתקן הנוק' בשלימות בכל אור המ"ה והט"ר דב"ן כהראוי אלא רק כאשר יושלם להתברר כל המלך השמיני שלה ג"כ, שהוא התיקון דכל העטרת היסוד שבה כולה, ואז יתקיים מ"ש (יהזקאל טז ח) ואעבר עליך ואראך והנה עתך

דע"ה ח"ב

עת דודים ואפרוש כנפי עליך ואכסה ערותך כו' ואבוא בברית אותך כו' ותצלהי למלוכה בב"א.

[אות ה']

והרי נתבאר כי מ"ש בדברי הימים פעי ב' הוא ללמדינו על אותו המלך השמיני שהוא עטרת היסוד, והמלמד ע"ז הוא כי מלת פעי ענינו הוא רק על החסד עלאה דאתגלי בפום אמה וכנ"ל, ומזה אנו נלמוד שאותו המלך השמיני הוא מתייחס אחריו, וכמ"ש ושם עירו שענינו על יחוסו כנ"ל. והרי היה עומד אותו המלך השמיני לבחי' עטרת היסוד בעולם הנקודות, וכן מרמז לנו בזה ג"כ כי הוא היה מוכן ועתיד להתגלה על ידו אור החסד עלאה, כי מלת פעי הוא רק על החסד עלאה כנו'. ומ"ש (בראשית לו לט) ושם אשתו מהיטבאל כו', הוא מצורף רק עם מה שאמר ושם עירו פעי, ואותה המהיטבאל היא ג"כ רק מה שהיה מוכן לקבל אם לא היה נפרד ומתחלק לצאת ולמלוך שלא בזמנו, כי פעי ומהיטבאל הם המ"ה והט"ר דב"ן כנו', והיה מוכן לקבל שניהם, אבל עכשיו שיצא בפנ"ע למלוך שלא בזמנו לא זכה לשום אחד מהם. והרי ניחא בזה מה שהקשינו לעיל, כי הרי מה שייך להזכיר בדברי הימים ושם אשתו מהיטבאל, כי האמת הוא שהוא מצורף רק עם מה שאמר ושם עירו וכנו' והבן כ"ז היטיב. והרי נתבאר לנו מעתה כל הז' שינוים אשר נמצא בין המלכים דדברי הימים לבין המלכים דפ' וישלח הכל באר היטיב בעה"י.

דרוש א ענף ה

[אות א']

כל הנ"ל הוא על פי שיטת הגר"א בעניין זה. והרי האריז"ל נראה כחולק עליו בכ"מ, ואיך יתכן כי התעלמתי מדבריו. אלא מצאתי מקום לנטות מדרך האריז"ל מכיוון שבשער הפסוקים וכן בשער מאמרי רשב"י הוא עצמו נוטה משיטת עצמו וסובר כדעת הגר"א. אלא צ"ל שכל מלך ומלך היה כלול מכולם, ועל ידי תוקף גבורתם היו מתחלפים ומתחלפים מזה לזה תמיד, ולכן יש מקום לדברי הכל והכל אמת.

ואל תתמה על דברינו, מה שיצאנו הפעם משיטת האריז"ל בשמות המלכים ובנינו את יסוד דברינו רק ע"פ שיטת הגר"א ז"ל בספד"צ פ"א (דף ט - י), כי הרי האריז"ל אמר בנקודות (פרק ד) ששאל מרחובות הנהר הוא היסוד ובעל הנן הוא המלכות [כן הוא בע"ח דפוס ירושלים ע"ה ת"ו וכן הוא במב"ש (שע"ב ח"ב פ"ח)] וכן אמר שם ג"כ (פרק ה) כי המלך הז' הוא המלכות, ומשמע לכאורה שכוונתו הוא על עטרת היסוד דז"א, כי הרי אי אפשר לומר שכוונתו הוא על הנוק' הכללי, כי הרי המלכים דהנוק' הכללי אמר האריז"ל בכ"מ שהם המלכים אשר בדברי הימים וכנ"ל ענף ג', וא"כ הרי ע"כ שכוונתו הוא על עטרת היסוד דז"א, והרי הוא שלא כדברי הגר"א ז"ל בספד"צ פ"א (ט ע"ד ד"ה ואח"כ) שעטרת היסוד הוא רק המלך הדר וכנ"ל. וכן הנצח והוד חושב האריז"ל לאחד, משום שהם תרי פלגי גופה (תז"ח נא ע"ד), והגר"א ז"ל חושב אותם לשניים. וכן שאל מרחובות הנהר אמר האריז"ל שהוא יסוד והגר"א ז"ל אמר שהוא הוד, ובעל הנן הוא יסוד וכנ"ל. והנה נטיתי בזה מדברי האריז"ל משום שבשער הפסוקים (פ' וישלח מב - מד) וכן במאמרי רשב"י (דף סד סב) נמצא שם בדברי האריז"ל עצמו שינוים רבים בשמות המלכים ממה שכתוב בע"ח.

ונראה העיקר בזה כי משום שהרי כל מלך ומלך הנה היה באמת כלול מכולם, וכמ"ש בשביה"כ (סוף פרק ז) ולכן בעולם הנקודות אשר כל יציאתם הנה היה שלא בסדר כלל, כי יצאו נפרדות כנודע, וכן כל האורות הכלולים בכל א', הנה לא היו ג"כ מסודרים כלל, ולכן ע"י תוקף גבורתם שלא (ו ע"ד) היה מעצור לרוחם, הנה היו מתחלפים

דע"ה ח"ב

ומתחלפים בגילויים שכל אחד ואחד מהם רגע היה עומד בגילוי החסד ורגע בגילוי הגבורה ורגע בגילוי הת"ת וכן כו' כו', ולא היו עומדים בגילוי אחת כל משך עת מלוכתם, אלא שהיו מתחלפים בכל רגע בגילוי אחרת, והוא ע"י שכל א' היה כלול מכולם. לכן ע"י תוקף גבורתם, הנה יצא כל אור ואור שבו מן הכח אל הפועל, ופעם שהיה מתגבר זה ופעם היה מתגבר זה. וא"כ הרי כל השינוים הנמצא בזה בדברי האריז"ל הם כולם אמת, כי כל א' יצא לגילוייו בכולם פעם בזה ופעם בזה, וכן שמותיהם אשר נקראו בתורה, הנה נופל ומתייחס היטיב על כל הבחי' כולם שבהם, וכמו שביאר האריז"ל בע"ה ובשער הפסוקים את ייחוס שמותיהם על כמה פנים וכולם אמת. וא"כ הרי דברי האריז"ל והגר"א ז"ל הם ג"כ אינם סותרים זה לזה כלל כי כולם ישנם בהם.

[אות ב']

מש"כ האריז"ל שהמלך השביעי הוא מלכות, אין כוונתו לעטרת היסוד, שכן בחינה זו לא יצאה בנקודות, אלא כוונתו לנוק' הכללי, והוא כללות כל המלכים שבדבה"י. אמנם מ"ש האריז"ל בע"ה כי המלך השביעי הוא מלכות, האמת הוא כי אין הכוונה על עטרת היסוד דז"א, כי בז"א לא יצא בו עטרת היסוד למלוכה בפנ"ע כלל בעולם הנקודות וכנ"ל, אלא כוונת האריז"ל הוא באמת רק על המלכות נוק' הכללי, ומשום דליכא מידי דלא רמוז באורייתא לכן מפרש האריז"ל את המלך השביעי אשר הוא מת ג"כ על המלכות, וכוונתו הוא על המלכות נוק' הכללי. וכולל התורה את כל המלכים כולן שבה בכלל אדא, והוא המלך השביעי אשר בפ' וישלח, והוא כללות כל אותן הח' מלכים עצמן אשר בדברי הימים, אלא שבדברי הימים מבאר שם בפרטיות כל השמונה מלכים שבה כל אחד ואחד בפנ"ע, ובתורה כולל את כל השמונה מלכים שבה בכללות אחת שהוא במלך השביעי. וכן מוכח בדברי האריז"ל עצמו שכוונתו הוא על המלכות נוק' הכללי ממה שמבאר שם (בנקודות פרק ה) את סבת שבירת כלי המלכות משום שהיא היה ממועט וחסר אור גם בעולם העקודים ע"ש, ובעולם העקודים הרי היה שם הענין הזה דחסרון האור בכלי המלכות נוק' הכללית, ומשום שהיא נכנס ונשאר בכלי היסוד כמו שמבאר במטי ול"מ (פרק ד) ובעקודים (פרק ה), ובארנו שם בדברינו במטי ול"מ פ"ד אות ה' ז', כי האור דהנוק' העיקרי דעקודים הנה עלתה בז"א ונכללה עמו בבחי' העטרה שבו, ולא נתגלה הנוק' העיקרי בפנ"ע בעולם העקודים כלל (וע' בדברינו בספר הכללים כלל ד ענף ד [ג]⁷⁸). ונשארה הכלי שלה חסר מאור, ועי"ז היה גם הכלי דהמלכות דהנקודות ג"כ חלוש ונשברה ג"כ. והרי לנו כי כוונתו הוא בכל מ"ש שם שהמלך הז' הוא המלכות, ר"ל המלכות נוק' הכללי, אבל עטרת היסוד דז"א לא יצא בעולם הנקודות למלוכה בפנ"ע כלל וכנ"ל בדברינו ענף ג'. וכן אמר הרב בפירוש במב"ש (שע"ב ח"ב ספ"ב) כי בז"א לא יצא רק ו' נקודות מחסד עד היסוד, והמלכות שביסוד היתה כלולה עמו ע"ש. ובאם שנאמר שיצא עטרת היסוד דז"א למלוכה בפנ"ע בעולם הנקודות, א"כ הרי יהיה בז"א עצמו ג"כ ז' נקודות, ובשער המלכים (פרק ה) ובכ"מ מבואר שלא היה בז"א אלא ו' נקודות לבד. וע"כ הוא שלא יצא עטרת דז"א למלוכה בפנ"ע כלל, ומ"ש הרב שהמלך השביעי הוא מלכות, ר"ל על המלכות נוק' הכללי שהיא הנקודה הה' אשר אמר במלכים (פרק ה) וכן בתיקון נוק' (פרק ב אות ט).

[אות ג']

⁷⁸ שם מבאר שאז שלטו הס"ג ומ"ה במקום המ"ה וב"ן.

דע"ה ח"ב

נזכר בע"ח "ואז הנקודה של הנוקבא היתה בסוף היסוד דז"א בסוד העטרה עצמה דיסוד" ואין הדברים כפשוטם אלא שהוא המלכות והסוף של מלך הדעת, והוא מלכות דכתר דנוק', והיינו המלכות מהי"ס דעטרה דז"א שיצאה אחר כך בעולם התיקון.

ומ"ש שם הרב (בתיקון נוק' פרק ב אות ט) כי הז"א היה אז ו' נקודות כמנין ו' של הו"ה והם מדעת עד יסוד כו', ואז הנקודה של הנוקבא היתה בסוף היסוד דז"א בסוד העטרה עצמה דיסוד, בחי' נקודה ז' אליו, עטרה בראש צדיק כו' ע"ש. הנה אין הכוונה שהיא היתה אז לעטרה ממש על היסוד שבו דבוקה בו, כי הרי נקודת הנוק' הנה היא יצאה למלוכה בפנ"ע ונפרדת ממנו, והיא המלך הז', נקודת המלכות אשר יצא היא למלוכה רק אחר מות המלך הו' שהוא יסוד וכמו שמבואר בנקודות (פרק ה) ובשביה"כ (סוף פרק א), וא"כ הרי אי אפשר לומר שהיא היתה אז לעטרת היסוד שבו ודבוקה בו, כי הרי לא יצאה היא למלוכה אלא רק אחר שמת כל המלך היסוד כולו. וגם לפי"ז הרי יסתור את עצמו מיניה וביה, כי הרי שם באותו הדיבור אמר שהז"א הוא אינו אלא רק ו' נקודות, ובאם שנאמר שאותו המלך הז' הוא היה עטרת היסוד שבו, א"כ הרי היה הז"א ז' נקודות ממש, כי הרי הם הז' מלכים שיצאו זו ע"א} ומלכו זה אחר זה ומתו זה אחר זה, והם ז' נקודות ממש. ועוד כי הרי במבו"ש הנז' אמר בפירוש כי המלכות שביסוד יצאה כלולה עמו, ולא יצא למלוכה בפנ"ע כלל.

אלא שמ"ש שם כי נקודת הנוק' היתה אז בבחי' העטרה, ר"ל כי היא היתה הכללות והסוף של מלך הדעת, כי הדעת והעטרה אחד הם⁷⁹, זה בראש וזה בסוף, והמלכות היא העטרה, כי העטרה דז"א הוא כתר דהמלכות, ומשם היא נמשכת. וזהו שאמר שם כי הנוק' הכללית היה בעולם הנקודות בסוד העטרה דז"א, כי לא נתגלה אז בז"א בחי' עטרה כלל, ואור הדעת דהנקודות⁸⁰ אשר היה ראוי לעטרה דז"א⁸¹ היה אז הנוק' הכללי שבהנקודות, והוא המלך הז' בעל חנן בן עכבור. ולכך נקרא על שם הדעת, כי בעל הוא אותיות בלע, וכן עכבור יש בו אותיות בעור אלא שניתוסף בו חנן, משום שהן הוא במלכות, חן אשה על בעלה (סוטה מז ע"א), וכן בשם אביו ניתוסף בו אות כ' משום שהיא כלולה מכולם.

ונמצא כי מה שהיה ראוי להעטרה דז"א ניתן אז להנוק' הכללי, ור"ל שכל הנוק' הכללי דהנקודות הנה היה אז רק אותה הבחי' השייך להעטרה דז"א⁸², כי הנה לאחר התיקון עומד הכתר⁸³ דהנוק' הכללי בעטרה דז"א דבוק עמו, ומלוש בהיסוד שלו, והיא שייך להנוק', כי הוא הכתר שלה, וכל הנוק' הכללי כולה היא רק מהחכמה ולמטה⁸⁴. אך

⁷⁹ עי' בבהגר"א על תיקו"ז פא ע"א ד"ה ביה איהו ז"ל, והכל אחד כשזה נפתח זה נפתח, ודעת ויסוד הוא א'.

⁸⁰ הגהת המחבר: וכן הוא כמעט מפורש בירח (תחילת פרק א).

⁸¹ הגהת המחבר: והוא המל' דכתר דנוק' (אשר יצאה רק היא בעולם הנקודות) והיא המל' מהי"ס דעטרה דז"א אשר לאחר התיקון.

עי' שער המלכים פרק ה' והערת הלש"ו שם והארת המאיר העץ שם באריכות. עי' גליונות הלש"ו על ע"ח שער האצילות פרק ג' וז"ל: וכן אמר גם כן בשבירת הכלים פ"ז [שיצא רק המלכות דנוק'] אבל שם פ"ו וכן במלכים פרק ה' ו' אמר כי יצא הכתר שלה. ועי' בזה בשער הכוונות ברכת מפלת המינים בסופו, ולקמן בשער תיקון נוק' פ"ב כלל ט' ומ"ש בהגה"ה כאן (עי' הגוב"י אות ז') הוא מספר אור זרוע כ"כ השמן ששון. כוונתו שמה שיצא הוא הכתר שבמלכות. ובשעה"כ הנ"ל מוסיף שזה המלכות הפרטי די' הכתרים שבי' המלכיות דב"ן (ביאורים ח"א ל ע"א, וכן דע"ה ח"א כ ע"א ודף סח ע"ג).

⁸² הגהת המחבר: ר"ל כי כל הכתר שלה הנה היה אז המל' מהי"ס דעטרה דז"א אשר לאחר התיקון ועומדים הט"ר בעטרה דז"א והמל' הוא עומד בכתר שלה אמנם נתוסף לה עוד ט' כמ"ש בדרוש אטב"ח אבל בעולם הנקודות הנה יצאה רק אותה המל' לבד.

⁸³ הגהות המחבר: ר"ל הט"ר דכתר.

⁸⁴ הגהת המחבר: כמ"ש הגר"א בספר יצירה פ"א מ"א אופן ה' (ה ע"ב).

דע"ה ח"ב

בעולם הנקודות הנה היה כל הנוק' הכללי רק אותו הכתר לבד, וכנודע שלא יצא בהנוק' בעולם הנקודות אלא רק הכתר שבה, והיא מה שהיה ראוי להעטרה דו"א, הנה מזה היה נעשה כל הנוק' הכללי דהנקודות, ולא יצאה אז כלולה עמו בהעטרה שלו, אלא שיצאה בפנ"ע אחר שמיתו כל המלכים כולן דו"א, והיינו אחר גם מיתת מלך הו' שהוא היסוד שבו, הנה אז יצא אותה העטרה שהיתה ראויה אליו⁸⁵ למלוכה ומיתה בפנ"ע.

ונמצא כי לא היה אז לז"א בחי' העטרה כלל, ומשמיענו הרב בכ"ז כי לא היה להז"א אז בחי' נוק' כלל, וכמ"ש הרב שם בתיקון נוק' (פ"ב סוף אות ט וכן שם ריש פרק ד) והוא ע"י שלא היו שניהם בעולמם ביחד כלל, כי הרי רק אחר שמת הוא אז יצאה היא למלוכתה. וזהו מ"ש "ואז הנקודה של הנוקבה כו' בחי' נקודה ז' כו'", ור"ל שהיא היה המלך הו' אשר מלכה רק אחר שמת היסוד ג"כ. וא"כ הרי לא היה לו בחי' נוק' כלל (וע"ש בכל הדיבור עד סופו וכן שם פ"ד ותראה כוונתו מוכח כן כמו שכתבנו עש"ה). וכן משמיענו עוד בדבריו הנו' אשר אמר שהנוק' הכללי הוא היתה בחי' העטרה, ור"ל שהיא לקחה כל מה שהיה ראוי להעטרה שלו וכמו שבארנו ומשמיענו בזה עוד, כי לא היה לו אז בחי' עטרה כלל וכמו שאמרנו לעיל ענף ג' אות ג' ד', כי הרי העטרה העיקרי שבו הנה הוא יצא אלא רק לאחר התיקון שהוא מלך הדר ואור הדעת דהנקודות אשר היה ראוי להעטרה דהנקודות, והוא שורש הנוק' המושרש בז"א, הנה לא נשרשה בו אז כלל אלא שיצא כולו לבחי' הנוק' הכללי דהנקודות ונפרדה ממנו, כי יצאה היא למלוכה בפנ"ע, ולא מלכה אלא רק אחר שמת הוא לגמרי. א"כ לא היה לו בחי' עטרה כלל, ולא היה לו עי"ז ג"כ בחי' נוק' אליו כלל וכנז"ז⁸⁶. וע' עוד בזה בדברינו במטי ולא מטי פ"ב אות ז'⁸⁷.

[אות ד']

פי' ד"ז שמלכות דיסוד יצאה כלולה עמו, כוונתו רק למלכות הפרטית של היסוד, ולא עטרת היסוד. ואותה המלכות שייכת לז"א גופא, הרי הוא המלכות הפרטית דהיסוד שבו. שכן אע"פ שבעולם הנקודות יצאו כולם בבחינת נפרדים, בז"א בחי' זו לא נפרדה והיתה כלולה בו גם בעולם הנקודות. משא"כ הנוק' העיקרית, שאע"ג שכל עיקרה אינה אלא נקודה אחת, ועכ"ז היא נפרדה ונתחלקה לשמונה מלכים, והם ח' המלכים אשר בדברי הימים.

ומ"ש במבז"ש (שער ב ח"ב סוף פרק ב) הנו' שהמלכות שביסוד יצאה כלולה עמו, הנה אין הכוונה על בחי' עטרה ממש וע"ד שהוא לאחר התיקון שהמלכות דכל כללותו הוא עטרה אליו, אלא הכוונה הוא רק על המלכות שבהיסוד עצמו, ואותה המלכות היא שייך להז"א גופה שהיא המלכות הפרטי דהיסוד שבו, והיא מתקשרת ומתייחדת לאחר התיקון עם הכתר דהנוק' הדבוק עמו כנז', ומשניהם נעשה העטרה דז"א. ועל אותה המלכות דהיסוד שבו גופה, הנה עליה אמר המבז"ש הנו' שהיא יצאה כלולה עמו, ר"ל בהמלך היסוד ולא יצאה היא למלוכה בפנ"ע, והיתה משתמשת היא בעולם הנקודות לבחי' עטרת היסוד שבו, כי יצאה דבוקה בו וכלולה עמו. ומשום שבהנוק' הנה נפרדה אותה הבחי' מהיסוד שבה, ויצאה היא לבחי' בפנ"ע, שהוא המלך השמיני שבה כנ"ל. אך בז"א הנה לא נפרד ממנו אותו הבחי' אלא שיצא כלולה עמו, וזהו החידוש מה שמשמיענו

⁸⁵ הגהת המחבר: כי הרי היא המל' מה"ס שבעטרה.

⁸⁶ הגהת המחבר: אבאר הדבר בפשיטות יותר. הגם שהכוונה א' הוא כי הנה העטרה דז"א הוא כתר דמל' אמנם הוא רק הט"ר דכתר אשר הוא יצא לאחר התיקון אבל בעולם הנקודות הם לא יצאו הט"ר כלל ולא יצא אז רק המל' דכתר עי' שעה"כ דף ל"ו ע"ד והרי לא יצא אז העטרה כלל אלא רק המל' דבחי' העט' ולא יצאה דבוקה עמו כי כן הוא לעולם גם אחר התיקון הנה היא כתר דנוק' עצמה והוא הנקודה השרשית שבה והוא הא"א שבה אך העטרת דז"א הנה הוא העטרת יסוד שבה' ועל"פ כי היא אינה העטרה עצמה אלא רק המל' מה"ס דהעטרה והיא לעולם מה"ס דהנוק' שהיא פרצוף בפנ"ע וכן יצאה בעולם הנקודות ג"כ בפנ"ע ואחריו.

⁸⁷ שכן שם הם תמיד בזיווג.

דע"ה ח"ב

המבו"ש הנז', כי הגם שבעולם הנקודות הנה יצאו אז כולם נפרדות, עכ"ז הנה זה הבחי' לא נפרדה בהז"א והיתה כלולה בו גם בעולם הנקודות, ולכך היה (ז ע"ב) הז"א רק ו' נקודות לבד, ולא מיתו בו אלא רק ו' מלכים. משא"כ הנוק' העיקרית, שהגם שכל עיקרה הוא רק נקודה אחת, והיא נקודה החמישית אשר אמר שם (באות ט ובמלכים פרק ה), ועכ"ז הנה היא נפרדה ונתחלקה לשמונה מלכים, והם הח' מלכים אשר בדברי הימים. והיינו כי שם נתחלקו הנצח וההוד ג"כ לשניים, וכן בחי' העטרה שבה, הגם שהוא רק הארה דהארה לבד, עכ"ז הנה יצאה היא ג"כ למלוכה בפנ"ע וכנ"ל ענף ג'. והרי נחלק בה גם היסוד לשניים, יסוד ועטרה, ומלכו ומתו בה שמונה מלכים, הגם שהיא רק נקודה אחת לבד. משא"כ בז"א שהוא ו' נקודות, ונעשה בו רק ו' מלכים, כי הנצח והוד לא נתחלקו בו לשניים, וכמ"ש הרב, שהם תרי פלגי גופה וחושבן רק למלך אחד. וכן בחי' עטרת היסוד שבו לא נפרד בו מהיסוד כלל כנוז', וזהו ג"כ מה שאמר הספד"צ פ"א (ב ע"ב) ומלכין קדמאין מיתו וארעא אתבטלת. כי הו"ק דז"א הנה לא נתחלק כל נקודה שבו אלא שמלכו ומיתו כל א' בכללו, משא"כ הנוק' הרי נתחלק הנקודה אחת שבה לח' חלקים ומלכו ומתו כל א' במיתה בפנ"ע, ובזה נמצא כי הוא נתפררה לפירורין דקין ונתבטלו לגמרי.

[אות ה']

אחרי שיש לנוק' ח' מלכים שמתו, הרי שיש בכל א' מהם ו' נקודות. לכן, לצורך תיקונו, צריך להעלות ולתקן "הפרשת חלה" שהיא א' ממ"ח, ועניינו לקשר את מ"ח הבחי' שבה לכל נקודה שבז"א. וזאת על ידי השם יו"ד ה"א ו"ו ה"ה שמספרו מ"ח, ולכן ניתנה מצוה זו דווקא לאשה שכן מלכים אלו שייכים לנוק'. וזהו סוד מצות חלה שהוא אחד ממ"ח, כי הרי נתחלקה הנוקבא למ"ח חלקים בערך הז"א, כי ו' פעם ח' הוא מ"ח. והנה צריך להעלות ולתקן את כל ניצוצי השמונה מלכים שבה ולקשרם ולייחדם בכל נקודה ונקודה שבו, שהוא בכל קצה וקצה מהו"ק דז"א, כי היא אתנטלית מכולהו⁸⁸, ובעינין לסלקה לה לעילא דלהדרו לאתריהו כמ"ש הארזי"ל בשער מיעוט הירח (ריש פרק א)⁸⁹, וע"י מצות חלה שהוא אחד ממ"ח הנה נתקן ועולה ניצוצי כל מלך ומלך מהשמונה מלכים שבה בכל קצה וקצה מהו"ק שבו. ועלייתם הוא ע"י השם יו"ד ה"א ו"ו ה"ה שמספרו מ"ח, והוא הפנימי של מוח החכמה דהנוקבא וכמ"ש הרב בשער השמות (פרק ד) ובשער המצות (פ' שלח נט ע"ב), כי כל הביורורים הוא לעולם ע"י מוח החכמה הפנימי. וכנודע שבמחשבה אתבריר כולוהו כמ"ש בזוה"ק פקודי (רנד סע"ב), ומתתקנים ועולים ע"י מוח הפנימי דהחכמה שלה, שמספרו מ"ח, כל המ"ח תיקונים הנצרך לניצוצי השמונה מלכים שבה, ולכך ניתן מצות חלה לאשה משום שכל קלקולם וכן כל תיקונם הוא הכל בבחי' הנוק' כנוז'.

[אות ו']

מש"כ שהיתה בחי' עטרת היסוד בעולם הנקודות, אין זו עטרת היסוד שהוא תיקון המ"ה, אלא רק מעין זה, הרי הוא המלכות הפרטי שביסוד דז"א, בו הוא השתמש בתורת העטרה שבו, ובז"א היא היתה כלולה עם היסוד, ובנוק' יצאה זו העטרה למלך לבד. וזהו מכיוון שבעולם הנקודות יש מעין מה שיהיה בתיקון. ונחזור להענין, כי הנה נתבאר מדברינו שהמלך הז' אשר אמר הרב בנקודות (פרקים ד וה) שהוא נקודת המלכות, הנה כוונתו הוא רק על המלכות נוק' הכללי, אבל בחי' עטרת היסוד דז"א שהוא המלכות הפרטי דהיסוד שבו, הנה היא לא יצא למלוכה בפנ"ע כלל, והיא לא נפרד מהיסוד גם בעולם הנקודות וכמו שאמר במבו"ש (שער ב ח"ב

⁸⁸ עי' תיקו"ז יב ע"ב.

⁸⁹ כלומר שהיא רק נקודה אחת, ומחמתה היא תמיד בסוד אור חוזר שחוזרת לשרשה (ביאורים ח"ב פא ע"ב).

דע"ה ח"ב

ספ"ב) זה לשונו: אך הרביעית (שהוא ז"א) לא יצא רק הו"ק התחתונים שבה מחסד עד היסוד, ומלכות שביסוד כלולה עמו, והה' (שהיא הנוק') יצאה החלק העליון והוא הכתר שבה⁹⁰ בו' (וכמ"ש בשער המלכים פ"ה) ע"ש. והרי הוא מפורש כמו שאמרנו שהמלך הז' אשר אמר בנקודות (פרקים ד וה) הכוונה הוא על הנוק' הכללי שהיא הנקודה הה' אשר אמר בשער המלכים (פרק ה) ובתיקון נוק' (פ"ב אות ט). וכן מה שאמרנו כי המלכות דהיסוד שבו היתה לבחי' עטרה אליו, אין הכוונה כי היא היתה עטרה ממש, כי העטרה ממש הנה לא היה באמת בעולם הנקודות כלל, כי הרי העטרה העיקרי הנה הוא לא יצא אלא רק לאחר התיקון⁹¹ וכמו שהארכנו בזה לעיל. וכן גם העטרה הראוי להנקודות שהוא שורש הנוק' הכללי שבו, הנה לא נשרשה בו אז כלל⁹², ויצא כולו רק בהנוק' הכללי ובפנ"ע וכנ"ל. אלא הכוונה הוא על המלכות הפרטי דהיסוד שבו, אשר לאחר התיקון הנה מתייחד הוא עם הכתר דהנוק' הכלולה בו⁹³ ונעשה מהם שניהם העטרה דז"א וכנ"ל. אך בעולם הנקודות אשר יצא אז הכתר⁹⁴ דהנוק' למלוכה בפנ"ע, שהיא הנוק' הכללי דהנקודות כנ"ל, הנה השתמש אז המלכות דהיסוד שבו לבחי' עטרה אליו, ולא היה אז באמת העטרה ממש אלא רק מעין ובדוגמא לבד, כי עיקר מציאות העטרה הנה הוא רק הכתר דהנוק'⁹⁵. ועתה אשר יצאה היא למלוכה בפנ"ע⁹⁶, ולא נשאר בו אלא רק המלכות דהיסוד שלו לבד⁹⁷, הנה לא היה בו אלא רק דוגמת העטרה (ז' ע"ג) ולא העטרה ממש. והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל ח"א בכמה מקומות, כי בעולם הנקודות הנה הגם שהיו חסרים הרבה והיו כולם רק נקודות קטנות וכקרני חגבים, עכ"ז הנה היה בעולם הנקודות ג"כ מעין ובמקצת מכל הענינים כולם אשר לאחר התיקון. וכן הוא בעניינינו, כי הנה הגם שהדעת עלאה העיקרי אשר ממנו הוא העטרה העיקרי שעל הברית, נוממנו הוא יהוד הכל וכלילותם זב"ן, ונכלל על ידו הכתר דהנוק' בהיסוד דז"א להעשות בו לעטרת היסוד וכנ"ל] הנה הוא לא היה בעולם הנקודות כלל, עכ"ז הנה היה בעולם הנקודות ג"כ איזה בחי' דעת, והוא דעת החיצוני אשר מתמצית הארה לבד, והוא מלך הראשון מלך הדעת בלע בן בעור, וכמו שכתבנו כ"ז בח"א דרוש ו' סי' ג' אות י"א ע"ש. וכן הנה היה ג"כ אז איזה בחי' עטרה עכ"פ, הן בהז"א והוא המלכות הפרטי שבהיסוד שבו אשר הוא השתמש אז לבחי' עטרה שבו כנ"ל, והן בהנוק' הכללי שהוא הארה דהארה כנ"ל אות ג'. אלא שבהנוק' יצא העטרה שבה ג"כ למלוכה בפנ"ע, ובהז"א יצא העטרה כלולה עמו וכמו שהארכנו בכ"ז לעיל והבן.

[אות ז']

⁹⁰ הגהת המחבר: ר"ל המל' דכתר שבה שהוא הנקודה השרשית שבה והיא אשר יצאה בעולם הנקודות.

⁹¹ הגהת המחבר: כי הוא הט"ר דכתר דנוק' אשר יצאו הם רק לאחר התיקון ונעשו הם לעטרה דז"א.

⁹² הגהת המחבר: ר"ל הגם שהיא המלכות דכתר שבה והרי היא המל' מה"ס דעט' דז"א ובעולם הנקודות אשר לא יצאה בו העט' כלל עכ"ז הנה לא נשרשה בו גם היא אז אלא שהיא יצאה כולה לנוק' שהיא נקודה ה'.

⁹³ הגהת המחבר: ר"ל הט"ר דכתר דנוק' הנעשים לעט' בז"א.

⁹⁴ הגהת המחבר: ר"ל המלכות דכתר דנוק' כי הט"ר דכתר לא יצאו אז כלל.

⁹⁵ הגהת המחבר: ר"ל הט"ר דכתר דנוק'.

⁹⁶ הגהת המחבר: ר"ל כי הט"ר הרי הם לא יצאו אז כלל ולא יצאה רק המלכות דכתר שבה והיא יצאה בפנ"ע שהוא כל נוק' דפרצוף הנוק' [כל נקודות של מלכים קדמאין שבפרצוף הנוק' שהוא מש"כ בספר דבה"י].

⁹⁷ הגהת המחבר: ר"ל המלכות הפרטי דהיסוד עצמו.

דע"ה ח"ב

כל האמור לעיל לענין המלכות היא רק לשיטת האריז"ל. אמנם לשיטת הגר"א הדבר הוא פשוט יותר שכן לא נזכר בתורה מהמלכים דנוק' הכללי מאומה.

והנה כל מה שדברנו בזה עתה הנה הוא רק לשיטת האריז"ל אשר אמר שהמלך הו' דסוף פ' וישלח הוא נקודת המלכות, וחושב הוא את הנצח והוד למלך אחד, ולכן אמרנו ובארנו ע"פ דעתו ז"ל, שמה שכתוב שהמלך הו' הוא נקודת המלכות כוונתו הוא על המלכות הנוק' הכללי אשר עיקרה מתבאר היא באמת רק בדברי הימים, אלא משום דליכא מידי דלא רמוז באורייתא, לכך מבאר האריז"ל את המלך הו' דפ' וישלח עליה ג"כ, וכולל אותה התורה רק במלך אחד אבל באמת הנה יצא היא ונתחלקה לח' מלכים, והם הח' מלכים אשר בדברי הימים.

אמנם שיטת הגר"א ז"ל הוא יותר פשוט, כי הוא חושב את הנצח והוד לשניים, והמלך הו' הנה הוא היסוד, ולא נזכר בתורה מהמלכים דהנוק' הכללי מאומה. וכבר אמרנו שאלו ואלו הם דברי א"ח, כי דברי תורה הם כפטיש יפוצץ סלע, ומתפרשים על כמה פנים, וכמו שראינו מהאריז"ל עצמו בשער הפסוקים ובמאמרי רשב"י, שמפרש הוא עצמו ג"כ בזה בפנים שונים. וע' בספר קול ברמה בד' ע"א כמה שמרה שם מהרי"צ ז"ל ג"כ בענין השינויים הנמצא בזה בדברי האריז"ל ובאמת הם כולם ישנם וכנ"ל.

[אות ח']

לפי מה שנתבאר לעיל בדברי האריז"ל שהמלך הו' הוא מלכות והוא הנוק' הכללי, אם כן מלך רק אחרי מלוכת כל מלכי ז"א. וד"ז צ"ע, שכן לדברינו מלכי העיגולים והיושר מלכו יחדיו ולא בזה אחר זה. אלא צ"ל שכל דברי האריז"ל קאי רק על מלכי העיגולים ולא על מלכי היושר, ולכן הנוק' המדובר כאן היינו נוק' דעיגולים. וכן היה עד"ז ג"כ בהזו"ן הכלליים דאורות הצפר"ג גופה, אלא שעיקר דברי האריז"ל קאי על אורות העינים.

אמנם מה שצריך ביאור ע"פ דברינו, כי מאחר שאמרנו שכל מ"ש האריז"ל על המלך הו' שהוא מלכות הנה כוונתו הוא על המלכים דהנוק' הכללי אשר בדברי הימים, ויהיה נמצא לפי"ז שכל מלוכת המלכים דהנוק' הכללי וכל מיתתם, הנה היה רק אחר גמר כל מיתת המלכים דז"א הכללי, כי הרי המלך הו' שהוא בעל הנן אשר אמר האריז"ל שהוא המלכות, היה כל מלוכתו ומיתתו רק אחר מיתת מלך הו' שהוא יסוד, והרי יצא המלך הו' שהוא הנוק' הכללי רק אחר גמר כל מיתת המלכים כולן דהז"א. וא"כ הרי נמצא שכל מלוכת המלכים דהנוק' הכללי לא היה ביחד כלל עם מלוכת המלכים דהז"א הכללי, והוא לכאורה תמוה כי הרי לעיל ח"א בארנו בכ"מ שהמלכים דאורות העינים הם מהאימא שבא"ק והם המלכי עגולים, והיו הם בבחי' הנוק' הכללי דהנקודות, והמלכים דהז"א הם מאורות הטבור והיסוד וצפר"ג והם מהאבא שבא"ק והם המלכי יושר והיו הם בבחי' הז"א הכללי דהנקודות. ואמרנו שם כי האירו המלכי יושר בהעגולים, ועי"ז נתבסמו קצת ויצאו למלוכתם. ומבואר הוא מכל דברינו שם כי המלכי עגולים והיושר היה שליטתם בעת אחד, וא"כ הרי איך אפשר לומר שמה שאמר האריז"ל שהמלך הו' הוא המלכות, כוונתו הוא על המלכות נוק' הכללי אשר בדברי הימים, כי הרי הנוק' הכללי שלטה ומלכה ביחד בעת אחד ממש עם כל המלכים דהז"א הכללי.

אך באמת לא קשה כלל, כי הנה כל דברי האריז"ל אשר בדרושי נקודות (פרקים ד וה) וכן משם ולהלאה הנה אינו מדבר אלא רק באורות העינים לבד, כי הם הנקודות העיקריים, והם הנקודות סתם המוזכר בדברי האריז"ל וכמו שכתבנו בזה לעיל ח"א דרוש ב' ס' ג' אות א'. ובאורות העינים עצמן הנה היה בהם ו' מיני מלכים, היינו בעתיק וא"א ובא"א וזו"ן וכמ"ש בשער שבירת הכלים (פרקים זז ע"ד ו וז) והם הח' נקודות כלליים אשר אמר שם (פרק ו), ובמלכים (פרק ה) וכן בתיקון נוק' (פ"ב אות ט) ע"ש ושם וכנודע. ומבואר שם בשבירת הכלים (פרקים ו וז) כי מתחילה יצא עתיק ונעשה בו כל מקרה

דע"ה ח"ב

המלכים, ואח"כ א"א, ואח"כ באו"א, ואח"כ היה מקרה המלכים בהז"א שהוא הנקודה הרביעית, ואחר שמת הוא יצא הנקודה החמישית שהוא הנוק' הכללי, והיה בה כל מקרה המלכים. והרי פשוט הוא שכל מלוכתה ומיתתה היה רק באחרונה לכולם, וע"ז קאי כל דברי האריז"ל אשר בנקודות (פרקים ד וה) שמבואר שם שהמלך הז' הוא המלכות, ואמרנו לעיל שכוונתו הוא על הנוק' הכללית שהוא הנקודה החמישית, ור"ל על הנוק' הכללית דאורות העינים גופה, שהיא מלכה ומיתתה רק אחר מיתת הז"א הכללי, שהוא הנקודה הרביעית דאורות העינים עצמן. וקאי כל דברי האריז"ל רק על הפרצופים דאורות העינים גופה, שהם מלכו ומיתתו זה אחר זה. וכן היה עד"ז ג"כ בכל הז' פרצופים דהצפר"ג שהם המלכי יושר המוזכר בדברי האריז"ל בנקודות (פרק ג) וכמו שביארנו עניינם בח"א דרוש ג' סי' ב' ובכ"מ שם. אך אותן הב' מיני מלכים הכלליים שהם המלכי יושר והעגולים, הנה הם היה באמת שליטתם ומלוכתם וכן מיתתם ושבירתם הכל בעת אחת, ועליהם אמרנו לעיל ח"א שהמלכים דהיושר הם הז"א הכללי דעולם הנקודות, והמלכים דהעגולים הם הנוק' הכללי דעולם הנקודות, והם אשר מלכו ביחד והאירו זה לזה. אבל דברי האריז"ל אשר בנקודות (פרקים ד וה) בסדר מלוכתם ומיתתם הוא קאי רק על הז"א והנוק' הכלליים אשר בהאורות העינים גופה, והם אשר מלכו ומתו רק זה אחר זה. וכן היה עד"ז ג"כ בהזו"ן הכלליים דאורות הצפר"ג גופה, אלא שעיקר דברי האריז"ל הוא קאי רק על האורות דהעינים, וכמו שבארנו בח"א דרוש ב' סי' ג' אות א' ודרוש ג' סי' ב' אות ה' ופשוט הוא.

[אות ט']

ולכן ג"כ יתבאר מש"כ האריז"ל שהמלך הראשון הוא חסד, ואילו במק"א כותב שהוא גבורה, שכן הראשון עוסק במלכי יושר ואילו השני עוסק במלכי העיגולים.
וכן הוא פשוט ג"כ כי אותן הזו"ן הכלליים אשר באורות דהעינים עצמן, וכן הזו"ן הכלליים אשר באורות הטבור ויסוד וצפר"ג, הנה הם ג"כ כל א' בבחי' עגולים ויושר, כי הנוק' הכללי דכל א' הוא בחי' עגולים, והז"א הכללי דכל א' הוא בחי' יושר.
ובזה ניחא ג"כ ענין השינוי אשר נמצא בדברי האריז"ל, כי בע"ה בדרושי נקודות (פרק ד) אמר שמלך החסד יצא קודם להגבורה, ובשער הפסוקים (פ' וישלח מג ע"א) אמר שמלך הגבורה יצא מקודם, ואמר שם הטעם כי משום שהם דינין תקיפין לפיכך קדמה הגבורה להחסד. והענין בזה הוא כי הנה היושר והעגולים הם בבחי' חסדים וגבורות, ובמלכי יושר שהם החסדים, יצא בהם המלך חסד מקודם, ובמלכי העגולים שהם הגבורות יצא בהם הגבורה מקודם. ונמצא לפי"ז כי בהמלכים דפ' וישלח, ששם מדבר במלכי היושר, שהם הז"א הכללי וכנ"ל, הנה יהיה שם יובב מלך החסד. אבל בדברי הימים אשר שם מדבר במלכי העגולים שהם הנוק' הכללי הנה יהיה שם יובב למלך הגבורה, וכבר דברנו בזה בח"א דרוש ג' סי' ה' אות ב' ע"ש. ולפי מה שכתבנו כאן, הרי קאי דברי האריז"ל אשר בע"ה על המלכי יושר דאורות העינים גופה.

[אות י']

נתבאר בחלק א' שעגולים הם היסודות דכל עולם. וצ"ע שהרי יסודות לעולם יוצאים ראשונים, ואילו כאן הם יצאו אחרונים. ועי' מש"כ לעיל אות ג', שעיקרו של היושר הכללי הוא מהעולם העליון ומכוחו נמשכים ויוצאים כל העיגולים, הרי הם יסודות דתחתון, ואח"כ מתייחד בעיגולים הכללי, ועי"ז יוצאים המציאויות הפרטיים דעולם התחתון, הרי הם היסודות. וכן הדבר כאן, שהז"א הכללי דנקודות שהוא היושר הכללי שבהם, והוא קדם לבחי' הנוק' הכללי דנקודות, אמנם הם לא מלכו יחד בכללות, אלא שכל פרט ופרט שבעיגולים מלכו יחד עם כל פרט ופרט שביושר.

אך עדיין צריך ביאור בענין הנ"ל, כי הנה אמרנו בח"א דרוש ה' סי' ב' כי בחי' העגולים הנה הם היסודות דכל עולם ע"ד הד' יסודות ארמ"ע שהם כולם עגולים. וא"כ איך

דע"ה ח"ב

אמרנו שהמלכים דהנוק' אשר בדברי הימים הם העגולים, והם [לשימת האריז"ל] המלך הז' אשר בפ' וישלח, הלא העגולים שהם היסודות הם קודמים לכל, ואיך יצאו כאן באחרונה. אמנם גם זה לא קשה כלל, כי הרי בארנו שם ג"כ בס"י ג' על היושר הכללי, כי עיקרו הוא מהעולם העליון המתפשט בהתחתון, וממנו ומכחו נמשכים ויוצאים כל העגולים כולן עצמן שהם היסודות דהתחתון, ואח"כ הנה מתייחד היושר הכללי בהעגולים הכללי ויוצאים עי"ז כל מציאות הפרטיים דהעולם התחתון מהעגולים הכללי שהם היסודות העיקרים דאותו העולם, הנה יוצאים מהם עי"ז (כל הפרטי המציאותיות כולם) מן הכח אל הפועל ע"ש בארוכה. והרי עכ"פ הוא כי היושר הכללי הנה הוא קודם בזמן ובמעלה מהעגולים הכללי לעולם, וכן היה כאן (ח ע"א) בעניינינו, כי הז"א הכללי דאורות העינים שהוא היושר הכללי שבהם, הנה הוא היה קודם בזמן ובמעלה מהנוק' הכללי דאורות העינים שהיא העגולים הכללי שבהם, כי כל אותה המציאות דהנוק' הכללי שהיא מלך הז', הנה היא עצמה נעשה רק מהאורות דהז"א הכללי, היינו מהאור שנמשך בה מהמלך הז' וכמ"ש הרב בנקודות (פרק ה), אלא שבכאן לא זכו להתקיים בעולמם ביחד ולהתייחד זב"ז, ולא מלך המלך הז' אלא רק אחר מיתת מלך הז' כנודע וכנז'. אמנם עכ"ז הנה היתה מקבלת הארה מהמלכי יושר העיקריים, שהם המלכים דהצפר"ג, כי הם שלטו ומלכו בעת אחת וכנ"ל, והיתה מקבלת הנוק' הכללי דאורות העינים הארה וביסוס מהנוק' הכללי דהצפר"ג אשר היא ממלכי יושר העיקריים, והם מלכו שניהם בעת אחת, והאירו זב"ז, וכן היה בכל מלך ומלך מכל המלכים כולן דאורות העינים, שהיה מקבל הארה וביסוס מהמלך שכנגדו אשר מהמלכים דצפר"ג ששלטו שניהם בעת אחת והאירו זב"ז, ועי"ז יצאו אז כל הפרטים כולן דעולם הנקודות אשר היה ג"כ עולם מלא מכל שרשי הפרטיים דכל המציאותיות כולם אשר בכל העולמות כולם, וזוהו כל ענין מלוכתם וכמו שכתבנו לעיל ח"א וע"ש דרוש ה' ס"י ו' אות ו' ובכ"מ שם.

[אות י"א]

כל מה שהזכרנו כאן מענין היושר, הנה הוא רק לפי מצב מדרגת עולם הנקודות עצמו. כל אותן בחי' היושר שבעולם הנקודות נחשבות לאחר התיקון לבחי' עגולים בלבד.
אמנם פשוט הוא כי כל מה שהזכרנו כאן מענין היושר, הנה הוא רק לפי מצב מדרגת עולם הנקודות עצמו, אבל באמת הנה כל אותן בחי' היושרים שבעולם הנקודות הם נחשבים כולן לאחר התיקון רק לבחי' עגולים לבד, כי בעולם הנקודות לא היה עדיין מהיושר העיקרי מאומה, וכמ"ש לעיל ח"א דרוש ד' ס"י ט"ו. כי עיקר היושר הכללי הוא רק השם מ"ה אשר לאחר התיקון, אלא שבערך עולם הנקודות עצמו נחשב כל המלכים דהאבא שבא"ק שהם האורות דהטבור והיסוד וצפר"ג לבחי' יושר וז"א ומ"ה בערך המלכים דהאימא שבא"ק, שהם האורות דהעינים, כי הם נחשבים נגד המלכים דהאבא לבחי' עגולים ונוק' זב"ז. וכן גם באורות העינים עצמן ובאורות הטבור ויסוד וצפר"ג עצמן, הנה נחשב הז' מלכים הראשונים שבהם לבחי' יושר וז"א ומ"ה, בערך המלך הז' שבהם שהוא נחשב לבחי' עגולים ונוק' זב"ז נגדם, כי כל דבר הוא נידון בערכין כנודע. וכ"ז הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל, כי גם בעולם הנקודות הנה היה ג"כ הכל מעין ובדוגמא מכל הבחי' כולם ומכל העינים כולם אשר לאחר התיקון, ולכן היה גם בהם בחי' היושר ומ"ה שהוא הז"א אשר בהם גופה וכנז' וכ"ז פשוט הוא.

דרוש א ענף ו

דע"ה ח"ב

[אות א']

להשלים ענייני השינויים שמצינו בין המלכים: אלה שהזכירו בהם את שם עירם הם מהקו האמצעי שהיינו דעת ת"ת ועטרת היסוד. המלך הדר שרשו מאור הדעת עלאה, וממילא לאחר התיקון מתפשט בג' מלכים אלה עיקר האור דהדעת עלאה מרזא דא"ס, ולכן המלכים שבקו האמצעי היו קרובים יותר לאור הא"ס מאשר המלכים שבקצוות.

ונשלים דברינו עתה בענין השינויים אשר נמצא בפרטיות השמונה מלכים גופה בין זה לזה, כי הרי במלך הא' והד' והח' נאמר בהם ושם עירו, ובמלך הב' והה' והו' נאמר סתם מבצרה ממשרקה מרחובות הנהר, ובמלך הג' נאמר שם ארצו מארץ התימני, ובמלך הז' לא נזכר בו שם מקומו כלל. והענין בזה הוא כי מה שנאמר בהם שם עירו, הנה הם בלע שהוא מלך הדעת, והדר שהוא ת"ת, והדר שהיא עטרת היסוד, וכולם הם מהקו האמצעי. ומ"ש שם עירו במלך הדר כבר נתבאר בדברינו לעיל אות ה', כי הוא מלמדינו על שורשו ואצילותו שהוא מהאור דהדעת עלאה אשר מרזא דאור א"ס ית"ש. והרי משונה הוא המלך הדר לשבח ומעלה גדולה מכל שאר המלכים כולם אשר אין להם דמיון אליו (וע' עוד בזה לקמן אות ט). אמנם מה שצריכין אנו לבאר בזה בעניינינו, הנה הוא רק במלך בלע שהוא הדעת והדר שהוא ת"ת שכתוב בהם ג"כ ושם עירו מה שלא כתוב כן בשאר הה' מלכים. אך הענין בזה הוא כי הרי גם אותן הב' מלכים, הנה הם ג"כ עכ"פ רק מבחי' הקו האמצעי אשר לאחר התיקון, הנה מתפשט בהם עיקר האור דהדעת עלאה אשר מרזא דאור א"ס ית"ש, וכנודע שהקו האמצעי הוא המכריע המיוחד את הכל, כי הוא נמשך מעילא לעילא ומתפשט ויורד עד לתתא תתא, ועל ידו מתקנים כולם. ולכן בעולם הנקודות הגם שהיו כולם אז דינין תקיפין והיו רחוקים (ח ע"ב) ומסולקים מאור א"ס לגמרי וכמו שבארנו בח"א דרוש ב' ודרוש ה' סי' ז' ובכ"מ, עכ"ז הרי פשוט הוא שהיה גם בהם בחי' מחולקים, וכל אותן המלכים אשר הם משורש דהקו האמצעי הם לא היו רחוקים כ"כ מתמצית הארת דאור א"ס שהיה מתפשט ומאיר להם ג"כ מרחוק עכ"פ, דאל"כ הרי לא היה נעשה מציאותם כלל וכמו שבארנו בח"א בכ"מ שם. והנה פשוט הוא דכל אותן המלכים אשר שרשם הוא מקו האמצעי היו קרובים הם ביותר לאותו ההארה דאור א"ס מאותן המלכים אשר שרשם הוא רק מקוי הקצוות לבד, ולכן אנו רואין כי בלע בן בעור הנה הוא שורש בלעם אשר הוא יצא מסיני דמלך הדעת וכמ"ש הרב בדרוש נקודות (פרק ד), וזכה הוא לנבואה ג"כ, וכן עד"ז כמה נביאים שהיה באו"ה קודם שביקש משה רבינו ע"ה (שמות לג טז) ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה וכמו שאמרנו רז"ל (ב"ב טו ע"ב). הנה כולם היו מבחי' הוזה שהוא מסיני המלכים הראשונים אשר הם משורש הדעת קו האמצעי, שהוא היה קרוב יותר לתמצית הארה דאור א"ס שבהם, ולכן זכו הם לנבואה מצד שרשם. והרי לנו עכ"פ כי המלכים דקוי הקצוות היו עוד רחוקים יותר מתמצית הארה דאור א"ס שהיה מאיר גם בהם מרחוק עכ"פ מאלה המלכים אשר הם מבחי' קו האמצעי. והגם שאז הרי היו כולם רק בקו אחד לבד, עכ"ז הנה פשוט הוא שמלך הדעת והת"ת אשר עצמותם הוא מהקו האמצעי, הנה זכו הם ליטול חלק בראש מתמצית הארה דאור א"ס שבהם, הרבה יותר מאותן המלכים אשר עצמותם הוא רק מקוי הקצוות לעולם.

[אות ב']

שמות הערים מורים על תוקף הדינים הקשים אשר משם יצאו, אם כי תוקפם תלוי בעיקר בעירם ולא להם עצמם משא"כ מלכי הקצוות שתוקף הדינים שלהם הוא עצמי בהם.

דע"ה ח"ב

והנה כל שמות הערים הנזכר בהם, הנה כולם הוראתם הוא על תוקף הדינים הקשים אשר משם יצאו ונמשכו, ועליהם מתייחסים כל אלו המלכים כולם. וכמ"ש באד"ר (קלה ע"א) ושם עירו דנהבה, מאי דנהבה כלומר דין הבה, כד"א לעלוקה שתי בנות הב. וכן יובב בן זרח מבצרה הוא ע"ד שכתוב (ישעיה סג ג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, מדוע אדום ללבושך כמ"ש הגר"א בספד"צ פ"א (ב ע"ד ושאר הו'). וכן ושם עירו עוית הוא ע"ש ומעוות לא יוכל לתקן (קהלת א טו), וכן ודרך רשעים יעוות (תהלים קמו ט) כמ"ש הרב בשער הפסוקים (ס"פ וישלח). וכן שמלה ממשרקה הוא ע"ד שכתוב שרקן ויחרקו שן (איכה ב טז) וכן שרקן עליך בלהות (יחזקאל כז לו). וכן שאול מרחובות הנהר הוא על שם שכתוב לכן הרחיבה שאול נפשה ופעה פיה לבלי חק (ישעיה ה יד) וכמ"ש הילקוט ראובני בפ' וישלח בשם הרמב"ן ז"ל. והרי לנו כי כולם הם מורים על תוקף הדינים הקשים אשר משם יצאו, ואחריהם הם מתייחסים.

ולכן הוא כי כל אותן המלכים אשר שרשם הוא מקוי הקצוות שהם יותר דינים, הנה כתוב בהם סתם מבצרה וממשרקה מרחובות הנהר, לומר כי הם מתייחסים אחריהם ממש, והם עצמם כל אותן התוקף הדינין גופה. משא"כ אותן המלכים אשר מבחי' הקו האמצעי שהיה בהם קצת רחמים ע"י תמצית הארה דאור א"ס כנו', הנה כתוב בהם ושם עירו, ושם עירו דנהבה, ושם עירו עוית, וכאלו שהיה משמע שאותן ההוראות דתוקף הדינין אשר שמות הערים מורים עליהם, הוא רק על הערים ולא עליהם. משא"כ כאשר כתיב סתם יובב בן זרח מבצרה, שמלה ממשרקה, שאול מרחובות הנהר, הרי מורה שהם עצמם היו מאותן תוקף הדינין אשר אלו השמות מורים על זה. אבל כאשר כתוב ושם עירו דנהבה, ושם עירו עוית, הרי משמע שאותן הוראת דתוקף הדינין הוא רק על הערים ולא עליהם. וכ"ז הוא משום שאותן המלכים אשר הם מבחי' השורש דקו האמצעי היו חלוק במקצת מאותן המלכים אשר הם מבחי' השורש דקוי הקצוות וכמו שאמרנו. ולכן יש בהם שינוי בהוראת שרשיהם ואצילותם והבן כ"ז.

[אות ג']

לכן על מלך חושם נאמר שהוא "מארץ התימני" שכן על אף שהוא עצמו חסד, זהו רק ביחס למלכים אחרים, אמנם הוא עצמו דין. ולכן כל בחי' החסד שבו מיוחדות לארצו ולא לו, ולכן נזכר בו ארצו ולא עירו, שכן זכירת ארץ היא יחס רחוק יותר. במלך השביעי לא נאמר שם עירו כלל, שכן הוא יסוד לגר"א ונוק' לארז"ל, ונקרא כך על שם הדעת כנ"ל, שכן אין לו שורש (דהיינו שם עירו) בפני עצמו אלא שהוא רק תולדה של מלך אחר. וכן ע"ז הוא הענין במלך הג' חושם, אשר לא כתוב בו שם עירו כלל אלא רק שם ארצו מארץ התימני, כי חושם הנה הוא מלך החסד כנ"ל בדברינו, וזהו שכתוב מארץ התימני, בדרום, תימנה, כי חסד הוא בדרום וכמ"ש הגר"א בספד"צ פ"א (ב ע"ד ד"ה והשני), ומשום כי הרי האמת הוא שגם הוא היה מגבורות גדולים, וכל בחי' חסד שבו הוא רק בערך זולתו, (ח ע"ג) ולכן כתיב בו אותו ההוראה דבחי' חסד רק על שם ארצו ולא עליו גופה, שהרי לא כתוב חושם מתימנה אלא רק מארץ התימני. וכן כתיב בו ארצו ולא עירו, כי ארצו הוא יחס יותר רחוק מעירו, וכן לא כתיב בו ושם ארצו אלא רק מארץ, כי ושם ארצו משמעותו הוא שהוא עומד בתוכה. אבל כאשר כתוב מארץ הוא מורה שהוא חוץ ממנה, כי אין אדם מתייחס אחר ארצו אלא רק כשהוא חוץ ממנה. וכ"ז הוא כי כל הוראת ויחס החסד אשר עליו, הנה היה באמת רחוק ממנו הרבה מאד. וכל בחי' החסד שבו היה רק בערך זולתו כנו', וגם זה היה רק מעין ובודוגמא לבד, ולכך כתוב בו כל יחס החסד אשר עליו רק בהוראת יחס רחוק מאד וכמו שבארנו והבן.

דע"ה ח"ב

ובהמלך הז' בעל חנן לא כתיב בו עירו כלל, והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל אות ד' ואות ו', כי בעל חנן הנה הוא מלך היסוד לשיטת הגר"א, או מלך הנוק' לשיטת האריז"ל, ובארנו שם כי כל שמו הנה הוא על שם מלך הדעת עצמו, כי דעת הוא בראש ומבפנים, והיסוד והמלכות הם בסוף והם גילוי. ולכן לא כתיב בו שם עירו כלל, כי אין לו יחוס מיוחדת ושורש בפנ"ע כלל, וכל שורשו ויחוסו הנה הוא רק אחר מלך הדעת, אשר שמו נקרא עליו, ולכך לא נזכר בו שם עירו, כי כל ענין דשם העיר המוזכר בכולם הוא רק להורות על שרשם ואצילותם ויחוסם כנ"ל. [וכן הוא בספר הציוני פ' וישלח, כי עירו הוא מקום אצילותו]. ומאחר שהוא אין לו יחוס אחר כלל, לכן נקרא רק בשמו ובשם אביו לבד, שהוא בעל חנן בן עכבור, אשר הוראתם הוא שהוא נלקח מן הדעת, והוא סופו וכללותו. כי בעל הוא אותיות בלע, ועכבור הוא אותיות בעור, אלא שניתוסף בו מלת חנן על שם תכונתו וגילוי שהוא צדיק חונן ונותן וכנ"ל לשיטת הגר"א, או לשיטת האריז"ל על שם החן שהוא במלכות, חן אשה על בעלה. ובשם אביו ניתוסף בו הכ' שהוא כ"ל, על שם שהוא נמשך מכולם ונלקח מכולם וכנ"ל בדברינו שם, ואין לו עוד שום שורש ויחוס אחר מאומה ולכן לא נאמר בו שם עירו כלל.

[אות ד']

שם האב נזכר רק בד' המלכים בלע, יובב, הדד ובעל חנן. ואומר האריז"ל שהיינו ד' האחוריים דאו"א וישסו"ת שנפלו, ומשום שכל ירידתם של אלו ד' הבחי' לא היה כי אם באצילות גופה, ולא מיתו, לכך לא נכתב שם אביהם גם באלו הד' כולם אלא רק בעת מלוכתם ולא במיתתם.

המלך היחיד שנאמר בו שם אביו במיתתו הוא בעל חנן, מכיוון שהוא בחינת כללות כל ד' האחוריים והיא תכונתו וגילוי של הדעת, והדעת היא כללות של הג"ר שכל מיתתם וירידתם לבי"ע לא היתה אלא מצד כללותם במלך הדעת. אמנם כל זמן היותם במלך הדעת עצמו הם לא ירדו לבי"ע, ולכן אין נזכרת מיתת אביו של מלך הדעת כי אם לאחר התפשטותו בו"ק.

בדברי הימים אינו נזכר אביו של בעל חנן, מכיוון ששם מדובר במלכי נוק', שכן מיתתו של יסוד דנוק' לא נגמרה עד המלך השמיני הרי הוא מלך המלכות.

והנה נמצא עוד שינויים בהמלכים בין זה לזה, היינו מה שלא נכתב שם אביהם אלא רק בד' לבד. אמנם השינוי הזה הרי ביאר הרב זל"ה בעצמו בשבירת הכלים (סוף פרק ב) ובמב"ש (שע"ב ח"ב פ"ח) כי הוא מרמז על ד' בחי' אחוריים דאו"א וישסו"ת שנפלו ג"כ. ומשום שלא היה אלא רק ד' בחי' אחוריים לבד, והם האבות של כל המלכים, לכך לא נזכר שם אביהם אלא רק בד' לבד. ומשום שאלו הד' בחי' האחוריים שהם האבות היה כל ירידתם רק באצילות גופה, והרי ירדו ונפלו אבל לא מיתו, לכך לא נכתב שם אביהם גם באלו הד' כולם אלא רק בעת מלוכתם ולא במיתתם.

אמנם בבעל חנן הנה נכתב שם אביו גם במיתתו, והוא ע"פ מה שאמרנו כי בעל חנן הוא כללות כולם, והוא תכונתו וגילוי של הדעת. וידוע הוא שמלך הדעת הוא כללות הג"ר, כי הגם שהג"ר לא מיתו ולא נפלו הם עצמם לבי"ע, עכ"ז ע"י כללותם אשר במלך הדעת הנה נפלו ומיתו הם ג"כ, וכמ"ש במב"ש (שער הקליפות פרק א) זה לשונו, ואל תתמה איך מחו"ב היו קליפות, כי זהו מבחי' שמתלבשים בזו"ן להיות להם מוחין, ובאותו בחי' נחשבת כזו"ן ממש, וכמו שנעשו ראש לז"א (לאחר התיקון), כן נעשו סיגיהם ראש לז' מלכים והם הי"א סימני הקטורת עכ"ל. וכמ"ש הרב ג"כ בשבירת הכלים (פרק ב) כי הז' מלכים עם הד' אחוריים דאו"א וישסו"ת הם י"א סימני הקטורת, שהם י"א אורות שנשארו מאלו הי"א בחי' שירדו, ולא יכלו להתברר ונשארו נתונים תוך הקליפות בו"ע"ש. והכוונה בכ"ז הוא על כללות הד' אחוריים הנו' אשר נכללו במלך הדעת, כי הדעת הוא כללות כל הג"ר כנודע. אמנם כל זמן היותם עדיין במלך הדעת עצמו, לא ירדו הם עדיין לבי"ע כלל, ולכן לא נזכר שם אביו במיתת מלך הדעת גופה וכנ"ל. אך אחר שמתפשט הדעת בכל הו'

דע"ה ח"ב

מלכים כולם (כי הדעת הוא פנימיותם כנודע), והתפשט וירד ממדרגה למדרגה עד בואו למלך האחרון שהוא בעל חנן בן עכבור, שהוא הסוף של כולם, והוא גילוי של הדעת כנ"ל, הנה אז נפלו ומתו ג"כ כל אותן הבחי' דהר' אחוריים הנו' המתפשטים בהפנימיות דכל הז' מלכים כולן, ונפלו אז (ח ע"ד) וירדו גם הם כבי"ע ומתו הם ג"כ. וזהו מה שנזכר שם אביו בבעל חנן בן עכבור במיתתו ג"כ, ומשום שהנה אז מיתו גם בחי' האבות שהם הר' אחוריים הנו', ור"ל בחינתם המתפשט בהז' מלכים, כי לעולם אין הקליפות נאחזים אלא בהזו"ן לבד, שהם אותיות ו' ה' של השם, וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק א), והוא מסבת הז' מלכין קדמאין שמתו עם הר' אחוריים הנו' שהיה מתפשט בהם והם י"א כמנין ו' ה' של השם.

אמנם בדברי הימים אשר שם מדבר בהמלכים דהנוק' שהוא פרטות כל המלכים דאותו מלך הז' הנזכר בתורה וכנ"ל ענ"ה, הנה לא נזכר שם שם אביו גם במיתת בעל חנן, משום שלא נגמר עדיין מיתת אביו אלא רק במיתת מלך השמיני שבה, שהוא בחי' אביו בעצמו, אשר נחלק ממנו ונתפשט וירד עוד למלוכה ומיתה בפנ"ע, ונקרא על שם הת"ת וכנ"ל ענף ג' ד'. וע"ש שאמרנו כי היה מיתתו יותר קשה מכולם יען שהוא כללות כל הגבורות של כל המלכים כולן וסופא דילהון, כי הדעת כולל אותם בתחילתן והוא כולל אותם בסופן, ולכן הוא קשה מכולם, ואינו מתקן ועולה הוא אלא רק ע"י תיקון הקטורת ולפי שעה, ולא יושלם להתברר בכולו אלא רק בקץ הימין דוקא וכמ"ש האריז"ל בזהר הרקיע (דף קסו סע"א).

ובדברינו הנ"ל יומתק לנו היטיב להבין מה שאחד מן הר' אשר נזכר בהם שם אביהם הוא בעל חנן, והנה הטעם מה שלא נכתב שם אביו בהמלך הג' חושם כבר כתב הרב ז"ל בעצמו טעם על זה בשבירת הכלים (פרק ב), אמנם מה שבחר התורה להזכיר שם אביו בהר' רק בהמלך האחרון מהז' שמתו, שהוא בבעל חנן דוקא, הנה הוא מובן בפשיטות ע"פ דברינו, משום שהוא הגילוי דמלך הדעת אשר הוא כללות דכל הר' אחוריים כולם דאז"א וישסו"ת, שהם האבות, ובו נתגלו כולם, ועל ידו מיתו גם הם וכנז', ולכך נזכר בו שם אביו עוד בהזכרה יתירה מכולם, היינו כי בו נזכר שם אביו, הן במלכותו והן במיתתו וכנ"ל. והרי נתבאר תהלה לאל ית"ש גם כל השינוים כולם אשר נמצא בהמלכים בין זה לזה הכל באר היטיב.

דרוש א ענף ז

[אות א']

"מלכים קדמאין" נקראים כך על שם שהם קדמו לעולמות אבי"ע, וזהו עולם התהו. והנה צריך לדעת שח' המלכים היו אנשים, והם היו מפסולת המלכים קדמאין. והנה ד"ז צ"ע, שכן אם כן זה כולל גם את המלך הדר שהיה מסיגי המלכים, ועליו אפילו מבואר שהוא הסמ' הידוע. ואם כן קשה, הרי מצינו בזהר וכן מפרש האריז"ל שהמלך הדר הוא תיקון הכל.

אמנם הנה צריכים אנו לבאר עוד בענין מלך הדר שהוא המלך השמיני דפ' וישלח, כי הנה הגם שהוא נודע ומפורסם בדברי הזוה"ק והאריז"ל שהוא האור דהשם מ"ה והט"ר דב"ן אשר יצא רק בעת התיקון, וכל הז' מלכים הראשונים הנה הם המלכים אשר מלכו בעולם הנקודות ומיתו בעולם התוהו, ר"ל שמלכותם אשר יצאו ומלכו מהטבור דא"ק ולמטה עד סוף רגליו הוא עולם הנקודות, ומיתתם שהוא ירידתם למטה מרגלי א"ק שהוא המקום שהיה עתיד להעולמות בי"ע. ואחר שירדו שמה כל השברי כלים ויצא ונעשה מהם ועל ידיהם כל הקליפות כולם ונטבעו בהם כל הניצוצין והשברי כלים וכל תולדותיהם, שהוא כל השרשים דמציאויות כל הבי"ע אשר יצא מהם וכמו שכתבנו בכ"מ בח"א, ויתבאר עוד כ"ז לקמן בעה"י. הנה כל יציאת הקליפות ונפילת וטביעת כל

דע"ה ח"ב

המציאויות של אז שנמבעו בהם, כ"ז נקרא בשם עולם התוהו, והם המלכין קדמאין דאתחרבו ונקראו קדמאין משום שהם כולם היו קודם שנבראו כל העולמות אבי"ע של עתה⁹⁸ וכנודע כ"ז.

עכ"ז הנה פשוט הוא שכל אלו השמונה מלכים הנזכרים בתורה הנה הם היו כולם בפשטות ממש ג"כ, והם מפסולת וסיגי המלכין קדמאין דעולם הנקודות אשר יצאו אח"כ בעוה"ז ג"כ ומלכו בארץ אדום קודם מלך מלך לבני ישראל, וכמו שמבואר בסדר הדורות זמן מלכותם בפרטיות, כי בלע בן בעור מלך ב' אלפים רנ"ח (שהוא ג' שנים אחר מיתת יעקב אבינו ע"ה), ואח"כ יובב בן זרח מלך ב' אלפים רפ"ח, וחושם מארץ התימני ב' אלפים רצ"ח, והדר בן בדד ב' אלפים שי"ח, ואח"כ שמלה ממשרקה ב' אלפים שני"ג, ואח"כ שאול מרחובות הנהר ב' אלפים שע"א, ואח"כ בעל חנן בן עכבור ב' אלפים תי"א, ואח"כ הדר ב' אלפים תמ"ו (ע"ש בהגהת ר"נ משכיל איתן ב' אלפים תמ"ד) ונמשך מלכותו עד (ט ע"א) שנת ב' אלפים תצ"ג ואז נהרג, שהוא ג' שנים קודם כבישת ארץ ישראל ובשבע שכבשו, והוא כמו שכתוב בתורה לפני מלך לבני ישראל. אמנם דעת הרמב"ן בביאורו שם ס"פ וישלח נוטה לומר שכל אלו השמונה מלכים אשר מלכו לאדום כבר חלפו ועברו כולם קודם משה רבינו ע"ה ע"ש. אך עכ"פ הוא כי כולם היו בפשטות ממש, וכנודע שכל דברי התורה הם נאמרים בפרד"ס, וכולם ישנם כזה בן זה. והרי לנו עכ"פ כי גם מלך הדר היה ג"כ מהמלכים דארץ אדום ממש, והרי היה הוא ג"כ רק מסיגי המלכים וכן כתוב ג"כ בסתרי הרמב"ן ז"ל הובא בילקוט ראובני פ' וישלח בענין עשר ספירות הטומאה, ואמר שם כי הספירה שמינית הוא סמ' הידוע, הצר הצורך, שר המקטרג, וכנגדו כתיב בתורה (בראשית לו טז) וימלוך תחתיו הדר ושם עירו פעו, ושם אשתו מהיטבאל. ע"ש בארוכה שדורש את כל המקרא הזה ג"כ רק על הטומאה והרע ועל תוקף הדינים הקשים, וכמו הז' מלכים הראשונים. וא"כ איך יתקשר זה עם דברי הזוה"ק והאריז"ל שאמרו שמלך הדר הוא האור דשם מ"ה אשר יצא בעת התיקון, והרי לא היה בו סיגים כלל ח"ו, כי עליו נאמר (בראשית א ג) ויאמר אלהים יהי אור (שם ד) וירא אלהים את האור כי טוב, והוא האור הגנוז כנודע. וא"כ הרי מאין יצא אותו המלך הדר ממש אשר מלך גם הוא בארץ אדום ממש וכנז'.

[אות ב']

חטא עץ הדעת גרם לחסרון ופגם בכל ד' העולמות ועל ידי כך נעשה תיקון באבי"ע דקלי'. וכל אלו שנחקנו, נתקנו על ידי המ"ה דתיקון דקלי' הרי הוא המלך הדר. אך הענין בזה הוא כי נודע הוא מ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ג) וכן הוא במיעוט הירח (פרקים ב' וג') איך שהחטא דעץ הדעת גרם חסרון ופגם בכל הד' עולמות אבי"ע דקדושה, ונעשה עי"ז תיקון באבי"ע דקליפה. והיינו כי באצילות דקדושה היה מגיע הפגם כביכול גם בא"א, ולא היה מאיר באורו, אלא שנתעלם ונגנז תוך או"א, והאיר על ידם, ועי"ז גרם מיעוט אל נוק' דז"א דאצילות, ונסתלקו ממנה כל ט' ספי' העליונים ולא נשאר בה רק אור המלכות שלה לבד". ובעולם הבריאה דקדושה נפגמה שם הא"א וגם אבא של הבריאה ואינה מאיר שם אלא רק מאימא ולמטה, ועי"ז הנה נתמעט קומתו של הז"א דבריאה ג"כ, ומכל שכן שנתמעט הנוק' דבריאה. ובעולם היצירה דהקדושה נפגמה שם האימא ג"כ ואינו מאירים שם אלא רק הזו"ן, ועי"ז נתמעט גם קומת אימא עלאה דיצירה, ומכל שכן שנתמעט קומת הזו"ן דיצירה. ובעולם העשיה נפגם שם גם הז"א ואינה מאירה

⁹⁸ עי' בהגר"א ספד"צ ב ע"ג ד"ה ומלכין קדמאין.

דע"ה ח"ב

שם אלא רק הנוק' לבד, ועי"ז נתמעט גם קומת אבא דקדושה שבהעשיה, ומכל שכן שנתמעטו שם אימא וזו"ן, ולא נשאר שם אלא רק הא"א שבה לבד, שהוא עומד בשיעור קומתו הראשונה.

וכפי ערך הפגם והמיעוט אשר היה בהאבי"ע דקדושה, כן עדי"ז היה תיקון בהאבי"ע דהקליפה, ונתקנו הם מלמטה למעלה. והיינו כי בהקליפה דאצילות נעשה תיקון בהנוק' שבה, כי מקודם לא היתה אלא רק בנקודה אחת לבד שהוא המלכות שבה, ועי" החטא נבנית בפרצוף שלם מי"ס, כי נתלבשו הט' ניצוצין העליונות דהנוק' דקדושה אשר נסתלקו ממנה ע"י החטא, ונתלבשו בהנקודה אחת דהנוק' דקליפה ונעשית היא פרצוף שלם מי"ס. וכן הז"א דקליפה דאצילות נתקן ג"כ בבחי' הכלים שלו, כי נתפשט בפרצוף גמור של י"ס בבחי' כלים, כי מקודם לא היה רק בבחי' ו' קצוות לבד, ואחר החטא נתפשטו הו"ק שלו ונעשה פרצוף גמור מי"ס. אמנם האורות שבו אין בו רק הו' אורות הראשונים, והם לבדם נתפשטו בהי"ס דהכלים שנעשה בו עתה, משא"כ הנוק' דהקליפה דאצילות, הנה נתוסף בה הט"ס העליונים דהאורות ג"כ מהנוק' דקדושה כנו'. ועכ"פ הוא כי ע"י החטא דע"ן הדעת הנה נבנו הזו"ן דקליפה דאצילות לפרצופים גמורים מי"ס, הז"א דקליפה בבחי' הכלים שלו, והנוק' דקליפה בבחי' אורות וכלים. ובעולם הבריאה נתקנו שם הקליפות מאו"א ולמטה, ונמשך להם אור מאו"א של הבריאה דקדושה. ובעולם היצירה נתקנו שם הקליפות מא"א ולמטה ונמשך להם אור מא"א דיצירה דקדושה. ובעולם העשיה נתקנו שם הקליפות גם מעתיק ולמטה וכמו שמבואר כ"ז בשער הקדמות (דף עא ע"א).

והנה כל אלו האורות אשר נתוסף להקליפות ונתקנו על ידם, הנה הם רח"ל גם מאור המ"ה דהתיקון. כי הרי הט' ניצוצין מהט"ס העליונות דהנוק' דקדושה אשר נסתלקו ממנה ע"י החטא, הנה הם מה שנתוספו ובאו רק בעת התיקון מהאור דהמ"ה והט"ר דב"ן כנודע⁹⁹. והוא מה שנאמר (ירמיה יג יז) במסותרים תבכה נפשי מפני גווה מפני גאותן של ישראל {ט ע"ב} שניטלה מהם וניתנה לאו"ה (חגיגה ה ע"ב), וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ג) ובמיעוט הירח (פרק ג), והוא רק על האור המ"ה דהתיקון אשר ממנו הוא כל בנין הנוק' דהאצילות, מה שנתוסף בה הט"ס עליונים שבה ונתקנת ונשלמה בכל פרצופה לגמרי, והיא גאותן של ישראל. וע"ש עוד במיעוט הירח (פרקים ב' וג') שמבואר שם שגם הארת ה"ר דז"א שהיו מאירים אליה פב"פ, גם הם נסתלקו והלכו אל הקליפות רח"ל ע"ש. וכ"ז הרי הוא מהאור התיקון דהמ"ה והט"ר דב"ן, כי מהם נבנו פרצופיהם דהזו"ן דקדושה (וכן כל הפרצופים כולם), והוא המעמידם פב"פ כנודע ופשוט הוא. והרי לנו כי ע"י החטא הנה נתוסף וניתן להקליפות גם מאור התיקון ג"כ.

[אות ג']

איתא בזהר שהס"א הוא סריס וממילא אינו יכול לעשות פירות. א"כ צ"ע מהיכן יש לגוים, שהם תולדותיו, כח לפו"ר. אלא מש"כ שהס"א לא עושה פירות, הוא רק מצד עצמו, אבל ע"י החטא נתקנו ונשלמו בחינותיו ועושין פירות ג"כ, שכן ע"י החטא נמשך להם מאור הדעת דהתיקון, ומה שיוצא להם לשם תיקונם מדעת ה"ה המ"ה הוא רק מהחלק החיצוני ביותר שלהם, שכן עיקר האור נסתלק על ידי החטא ועלה למעלה. וזהו ענין דמלך הח' הרי הוא המלך הדר שהיה מהמלכים דטומאה וקלי', וכן זהו הענין של אשתו מהיטבאל, שהיא כנגד הט"ר דב"ן דקדושה.

⁹⁹ עי' שער סדר אצילות בקיצור פרק ג'.

דע"ה ח"ב

וזהו ענין מ"ש בסבא דמשפטים (זהר ח"ב דף קג ע"א) ואל אחר אסתרס ולית ליה תיאובתא לעלמין, ולא אפיש ולא עביד פירין כו'¹⁰⁰. והקשו האחרונים בזה א"כ מהיכן נמשך הפריה ורביה לאו"ה, אך לא קשה כלל, כי ע"י החטא הנה נמשך להווי"ן דקליפה מאור התיקון ג"כ, שהוא אור הדעת, ועי"ז נשלמו הם למעבד תולדין ופירין ג"כ. וכן מוכח בהסבא שם, שהרי מסיק ואומר שם באותו הדיבור, ובג"כ בר נש דגרים לההוא סטר דיפוש בעלמא אקרי רע ולא חמי אפי שכינתא כו'¹⁰¹ ע"ש. והרי מבואר בדבריו עצמו דמ"ש דלא עביד פירין, הוא רק מצד עצמו, כי לא נתקן ולא נשלם כלל, וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ג), אבל ע"י החטא נתקנו ונשלמו ועושיין פירות ג"כ. וכן אמר האריז"ל בשער הפסוקים (דף קמז) וכן בלק"ת תהילים (פרק לב) כי כשברא הקב"ה את אדה"ר כל הנשמות שנכללו בו, לא היו אלא רק נשמות דישראל לבד, ואם לא היה חוטא לא היה או"ה יוצאים לעולם כלל. וזהו שאמרו (יבמות סא רע"א) אתם קרוים אדם ואין או"ה קרוין אדם, כי לא נכללו באדה"ר אלא רק ע"י החטא. ומזה הוא הפריה ורביה להווי"ן דקליפה, כי ע"י החטא נמשך להם מאור הדעת דהתיקון כנו'. אמנם פשוט הוא כי כל תיקונם וכל ההארה שנמשך להם הנה הוא רק מאור היותר חיצוני לבד, ורק תמצית הארה לבד, כי עיקר האור הוא נסתלק בהחטא ועולה למעלה ואינו נפגם ח"ו כנודע. וכמו שהיה ג"כ בעת מיתת המלכים, שעיקר האורות עלו למעלה ולא נפלו למטה אלא רק הניצוצין דהש"כ ורפ"ח לבד, ופשוט הוא.

והרי לנו עכ"פ כי כמו שהוא בהקדושה שלא נאצלו מתחלה אלא רק הו"א בבחי' ו' נקודות לבד, והנוק' רק בבחי' נקודה אחת לבד. ואח"כ בעת התיקון ניתוסף בהם אורות רבים בתוספת מרובה על העיקר ונשלמו ונתגדלו ונתעלו לאין קץ כנודע, כן הוא עד"ז בהקליפה וכקוף בפני אדם, כי מתחלה לא היו אלא רק נקודות קטנות לבד, ולא היה בהם אלא רק נהירו דיק דאית גו מסאבותא¹⁰², והוא מהניצוצין דהו' מלכין קדמאין, וכמ"ש בשער הקדמות (דף ע"ד) כי זו"ן דאצילות הטמא הנקראים סמ' ולילי' העליונים. הנה סמ' היה בבחי' ו' קצוות לבד, כי לא נתלבשו בתוכו אלא רק ו' אורות של קדושה להחיותו, והם סוד ההוא נהירו דיק דאית גו מסאבותא כנו' בוהר (יתרו דף סט ע"א), וכן אור אחד ז' בנוקביה כדוגמת זו"ן דקדושה בהיותם אב"א עכ"ל. והנהירו דיק שאמר, הוא מהניצוצין דהו' מלכין קדמאין, כי מזה נתהוו ומזה הוא כל קיומם וחיותם. אמנם ע"י החטא הנה נגדלו ונשלמו, כי ניתוסף בהם אורות רבים גם מאור התיקון רח"ל, והוא מתמצית הארה דאור התיקון וכנ"ל, עד שנברו וגדלו עד להשחית ונסדר תיקונם ג"כ ע"ד תיקון הווי"ן דקדושה, כי גם את זה לעומת זה עשה האלהים (קהלת י ד).

וזהו הענין דמלך הח' שהוא מלך הדר המוזכר בתורה, אשר הוא היה מהמלכי אדום ג"כ, והיה הוא ג"כ רק מהמלכים דהטומאה והקליפה וכנ"ל בריש דברינו. כי הנה הוא מבחי' אור הנוסף אשר נתוסף להקליפה ע"י החטא דעי' הדעת, והוא כנגד אור המו"ה דהקדושה. וכן מ"ש (בראשית לו לט) ושם אשתו מהיטבאל היא כנגד הט"ר דב"ן דהקדושה, וכמו שאמרנו לעיל, שהתוספת אור דהקליפה אשר נתוסף להם ע"י החטא הנה הוא מהאור דהתיקון, ולכך נזכר בו ושם אשתו משא"כ בכל הז' מלכים הראשונים, כי כל הז' מלכים הראשונים היו רק מבחי' הז' נקודות דהקליפה אשר קודם החטא דעי' הדעת, והיו הם עדיין בלא תיקון כלל, והוא מבחי' אל אחר דאסתרס ולא עביד פירין, ולכך לא

¹⁰⁰ תרגום: ואל אחר נסתרס ואין לו תאוה לעולם, ולא מתרבה ולא עושה פירות וכו'.
¹⁰¹ תרגום: ולכן אדם שגורם לאותו צד (הסט"א) להתרבות בעולם נקרא רע, ואינו רואה את פני השכינה.
¹⁰² הארה דקה שיש בתוך הטומאה.

דע"ה ח"ב

נזכר שם אשתו בשום {ט ע"ג} אחד מהן, כי הם בלא זיווג. וזהו מ"ש הרמב"ן ז"ל בביאורו על התורה שם שהכתוב מספר שלא היו מלך בן מלך, אבל המלך הדר הנה הוא היה מאור התיקון שבהקליפה אחר שנתקנה ע"י החטא, והוא תמצית הארה דאור הדעת דהקדושה אשר על ידו הוא הזיווג, לכן נזכר בו ושם אשתו, וזהו מה שכתוב בה בת מטרד בת מי זהב. ויש בהם ט' אותיות במלת "מטרד מי זהב" לומר שהיא נלקחת מהט' ספי' עליונות דהנוק' דהקדושה אשר נפלו בהקליפה וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ג) וכנז'. ובמלת מהיטבאל יש ז' אותיות הוא על הז"ת שבה, שהוא בנין פרצופה, וכל הט' עליונות הם מאור הדעת שהוא הג"ר שבה, ונתקנת הנוק' דקליפה ונבנית בכ"ז רק מאחר החטא, וכן נתקן הוא אז ג"כ ונתפשט לפרצוף גמור מ"ס כנז'. וזהו מ"ש בסתרי הרמב"ן ז"ל הובא בילקוט ראובני ס"פ וישלח, שהמלך הדר הנה הוא סמ' הנודע והוא שר המקטרג, והוא משום שכל בניינו הוא רק ע"י החטא. וידוע הוא שהחטא עצמו הוא המקטרג, וממנו גופה נעשה העונש, ולכן נתיסדר הוא להיות כל עניינו לעולם להיות יורד ומתעה ועולה ומסמין כו' (ב"ב טו ע"א), משום שמזה הוא כל מציאותו, ולכן נעשה הוא עצמו הרצועה בישא והעונש עצמו על החטא. וכנודע שהחטא גופה הוא מתהפך אח"כ להעונש, וזהו ג"כ מ"ש הרמב"ן בילקוט ראובני שם שהוא נקרא כפיר ותנין, כי הוא נכנס בלבן של בני אדם לכפור בהקב"ה (והוא משום שכל בניינו הוא מזה כנז'), והוא התנין הרובץ בתוך יאוריו (יחזקאל כט ג), כי הוא הנחש הקדמוני אשר על ידו היה החטא דע"ן הדעת, והוא התנין שהוא בחי' דעת וכמ"ש בזוה"ק (פ' בא ל"ד ול"ה) וכמו שהאריך בזה הגר"א בספד"צ (פרק א בד"ה גלופי דגלופין יב ע"א ד"ה זנב ברישא) ע"ש. וכ"ז הוא משום שכל בניינו הוא מתמצית הארה דאור הדעת עלאה דהתיקון, ונבנה ונעשה מזה ע"י החטא דע"ן הדעת כנז'.

[אות ד']

הדר דקדושה, הרי הוא התיקון, וכן הדר שהוא ממלכי אדום ממש, ענין א' להם, זה מצד הקדושה, וזה מצד הטומאה. וכמו כן כל התורה נמצאת בכל עולם ועולם כפי הגילוי השייך לאותו עולם. והרי נמצא מזה כי הדר דהקדושה אשר אמרו בזוה"ק באדר"ר (קלה ע"ב, וקמב ע"א) וכן בכל דברי האריז"ל שהוא אור הדעת עלאה דהתיקון, והוא קודש קדשים כי הוא נמשך מרוא דאור א"ס ית"ש, וכן אותו מלך הדר ממש אשר גם הוא היה מהמלכי אדום ממש, והוא ג"כ רק מהטומאה והרע, הנה ענין אחד להם, כי זהו מאור התיקון דהקדושה וזהו מאור התיקון דהקליפה אשר נעשה ע"י החטא. ומכוון התורה על ב' הענינים, כי הוא מגדולת ופליאות תורתנו הקדושה, שמדבר למעלה ולמטה ובכל עולם לפי עניינו, וכן בהטוב והרע לפי הענין שבכל א' מהם. כי כל הענינים כולם, וכן כל המעשיות והסיפורים כולם אשר בכל התורה כולה, הנה הם בכל הד' עולמות אבי"ע, בכל אחד ואחד לפי ענינו. ובאצילות הוא הכל קודש קדשים, והם כולם על גילויי ית"ש אשר מתגלה באורו ועצמותו להמציא ולהוציא את כל אותן הענינים כולם בהעולמות בי"ע. והנה הוציא אח"כ בהעולמות בי"ע את כל אותן הענינים כולם אשר התגלה לזה באצילות בכל מציאותם ממש, והם כל הנבראים נוצרים נעשים, וברא בהם את הטוב ואת הרע, והם זה לעומת זה בכל עניניהם. כי מעולם הבריאה ולמטה הנה משם יפרד כנודע, וישנם שם כל הענינים כולם הן בהטוב והן בהרע, אלא הוא כי בעולם הבריאה הוא רובו טוב ומיעוטו רע ואינם מעורבים¹⁰³. וביצירה הם שקולים זה כנגד זה, והם מעורבים ואינם מעורבים. כי כל מה שהוא יותר עליון ויותר פנימי הוא יותר מרוחק מהרע אשר שם, ומה

¹⁰³ כן הוא בציוור עולמות אבי"ע פרק א, אמנם עי' שער סדר אבי"ע פרק ד', שבבריאה הטו"ר שוים ואינם מעורבים זב"ז, ועי' בשער הקלי' ג' שהטוב מרובה על הרע ומעורבים זב"ז.

דע"ה ח"ב

שהוא יותר תחתון ויותר היצוני הוא יותר קרוב להרע אשר שם*. והעיקר הוא כי תערובות הרע שבהם הוא תלוי לפי מעשה התחתונים וכמו שכתבנו לעיל ח"א דרוש ו' סי' ד' אות ג' עש"ה. ובעולם העשיה הוא רובו רע ומיעוט טוב והם מעורבים. וגם בעשיה הנה תלוי ג"כ תערובת הרע שבהם לפי זכות ומעשה האדם, ואינו עומד התערובת במצב אחד לעולם, אלא שמתחלף (ט ע"ד) בכל רגע ורגע הן בכלל העולם והן בפרט כל אדם ואדם כי לפעמים יגדל ולפעמים יתמעט.

*הגהה: והענין בדיוק הוא כי בהו' ראשונות דהיצירה, שם הם אינם מעורבים, ובהו' תחתונות דהיצירה שם הם מעורבים. כי כן נתייחד מקום הקליפות בתחילה רק מהו' דיצירה ולמטה, וכמ"ש בלק"ת בראשית (דף יג ע"א) וכן בספר הגלגולים (פרק טז) ומאמרי רשב"י (פ' קדושים לו ע"א).

[אות ה']

וע"פ זה יש ליישב סתירה הקיימת בכתבי האריז"ל, שיש מקומות שכתוב שיש לרע אחיזה רק בעשיה, ובמק"א אומר שגם ביצירה ובמק"א אומר שגם בבריאה.

ולפי הנ"ל דברינו בענף זה יש ליישב שהחילוק בכל עולם הוא בין מציאותם בתחילת יצירתם למציאותם אחרי חטא בני אדם: עולם העשיה נתייחד מציאותו באופן שתמיד הרע יהיה יותר מהטוב עד לתיקון האחרון, וביד האדם לכוף את הרע לטוב על ידי מעשה המצוה. עולם הבריאה נתייחד מציאותו באופן שיש שם רע ממועט ללא אחיזה בו כלל, אמנם מעשה בני אדם מגדלים את הרע עד שהוא נעשה כביכול שוה עם הקדושה והוא בבחינת "נכנס צלם בהיכל". מציאות עולם היצירה נתייחדה באופן שבו הטוב והרע שקולים אם כי אינם מעורבים זב"ז, אמנם מעשה בני"א מערבים אותם.

ובדברינו הללו תבין מה שנמצא סתירה בזה בדברי הרב. כי בשער ציור עולמות (בהקדמת מהרח"ו) אמר שם שגם ביצירה אינם מעורבים, וכן אמר ג"כ בשער הפסוקים (פ' תולדות בפסוק וישקף אבימלך) כי בעולם היצירה אינה דבוקה הקליפה עם הקדושה. ובשער סדר אבי"ע (פרק ד) אמר כי בעולם היצירה יש אחיזה אל החיצונים והרע נתערב עם הטוב, ורק בעולם הבריאה אין שם אחיזה לחיצונים כלל, ואין הרע יכול להתערב עם הטוב כלל. אמנם אמר שם, כי גם בעולם הבריאה הוה שם הרע והטוב לחצאין שוה. ובשער הקליפות (פרק ג) אמר שגם בעולם הבריאה הם מעורבים יחד, אמנם אמר שם כי בבריאה הוה הקדושה מרובה על הטומאה, וכן אמר ג"כ בשער ציור עולמות בהקדמה הנז', כי בבריאה הקליפה מועטת מן הקדושה.

אך העיקר בזה הוא כמו שאמרנו, כי תערובות הרע בטוב אשר בבריאה ויצירה, וכן ערך כמות הרע אשר בעולם הבריאה הוא תלוי במעשה האדם, וכן אמרו בספרד"צ פ"ד (כח ע"ב) חב אדם אתפשט שמאלא ע"ש בביאור הגר"א (כט ע"א ד"ה וז"ש חב אדם), וכן בדבריו שם פרק ג' (בסוף ד"ה כתיב ויאמר כו ע"ב ד"ה חיה טבא) ע"ש. וזהו שאמר בקליפות (פרק ג) כי בהבריאה הטוב ורע מעורבים, ר"ל כי שם אפשר להם להתערב ע"י מעשה בני אדם, וכן הוא במכל שכן בהו' ראשונות דיצירה. משא"כ באצילות, כי שם הוא לעולם הזר הקרב יומת¹⁰⁴ (במדבר א נא). וכן גם בעולם העשיה הגם ששם הוה לעולם (עד התיקון האחרון אשר יתחיל מביאת המשיח והלאה) הרע מרובה וגובר על הטוב ומעורב שם הרבה, וכמ"ש הרב בהמקומות הנז', עכ"ז הנה כל ערך כמותו ותערובתו והתגברו שם הוא תלוי ג"כ רק במעשה האדם. כי עולם הבריאה הנה הוא הוכן ונתייחד מציאותו ומצבו מהמאציל ית"ש להיות שם הרע ממועט ובלי אחיזה בו כלל, אך כשמעשה בני אדם הם רעים רח"ל, נתגדל גם שם הרע הרבה עד שנעשה שוה עם הקדושה אשר שם, ונכנס צלם בהיכל, ומתאחו בהקדושה אשר שם ג"כ רח"ל. ועולם היצירה הנה הוא הוכן ונתייחד

¹⁰⁴ תיקון י ע"א.

דע"ה ח"ב

מציאותו ומצבו מהמאציל ית"ש להיות הטוב והרע שקולין, אבל אינן מעורבין אך כשמעשה בני אדם הם רעים מתערב שם הרע הרבה. ועולם העשיה הנה הוא הוכן ונתייסד מציאותו להיות בית קיבול דהטומאה והרע, וישנו לו שם מקום להתגבר על הטוב ולהתגדל עליו. אבל כשמעשה האדם הם טובים ומתחזק ומתאמץ בהתורה והמצוה ולהדבק בהשם, אז נעשה כל הרע כפוף וכבוש תחת ידם והולך הרע ומתמעט ויורד מטה מטה עד מצולת תהום ואז ונגלה כבוד ה' עד שיתבטל הרע מכל וכל.

[אות ו']

מלך הדר דקלי' שבעולם העשיה לקח את תיקון המ"ה לעצמו, וע"י זה נמשך המלך הח' דארץ אדום, ולכן לא מת, שכן הוא קיים בעוונותינו המרובים עד עת התיקון האחרון. ונחזור להענין, כי הנה ישנם בהעולמות בי"ע כל העניינים כולם הן בהקדושה והן בהטומאה, אך באצילות הנה שם הוא כל אותן העניינים כולם קודש קדשים. ותורתנו הקדושה בכל סיפוריה וענייניה, הנה הוא מדבר ומכוון על כל עולם ועולם לפי ענינו. וכן הוא בהמלך הדר דעניינינו, כי בעולם העשיה ובעוה"ז אחר שנתעבר ונתגשם בכל העביות והזוהמא מהחטא דע"ן הדעת ולהלאה, ונתקנה הקליפה ונתגדל למעלה ראש, עד שלקח ג"כ תמצית הארה מאור התיקון דמע"ב, והוא גאותן של ישראל שנמלה מהם ונתנה לאו"ה (חגיגה ה ע"ב). ונבנה מזה הסמ' הצורר שר המקטרג התנים הרובץ בתוך יאוריו, והוא הנחש הקדמוני, ומזה היה נמשך המלך הח' דארץ אדום שהוא הדר הטמא, ולכן לא נאמר בו מיתה, כי עדיין הוא קיים בעוונותינו המרובים, עד שיעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו, ואז יתקיים מ"ש (ישעיה לד ו) כי זבח לה' בבצרה, ואתא הקב"ה ושחט למלאך המוות (פיוט חד גדיא), וכמ"ש בסוכה (גב ע"א) וכן במכות (יב ע"א) וע' עוד ברע"מ (ריש פ' שופטים ועד ע"ב) בארוכה. אבל עד עת התיקון עדיין הוא קיים בעוונותינו המרובים, ולכן לא נאמר בו וימת. וכ"ז הוא במלך הדר הטמא אשר זכה לתמצית הארת אור התיקון ע"י החטא דע"ן הדעת, והוא הסמ' הצורר כנז'. אמנם עיקר אור התיקון עצמו שהוא קודש קדשים, והוא האור דשם מ"ה עם המ"ר דב"ן הנמשכים מאור הדעת עלאה, ויצא ונתגלה הוא בעת התיקון דמע"ב, הנה הוא הדר דאצילות, שהוא פרי ע"ן הדר וכפות תמרים (ויקרא כג מ), אשר עליו נאמר (תהלים צב יג) צדיק כתמר יפרח וכמ"ש באד"ז (רצב ע"א), וממנו י' ע"א} הוא דוד מלך ישראל חי וקיים (ר"ה כה ע"א). כי אותו האור דהדעת עלאה הוא הליותו נחש בריח ונחש עקלתון אשר יתגלה בהתיקון האחרון, ויתחיל גילויו מביאת המשיח, וכמ"ש הספד"צ (פרק א יא ע"ב) גלופי דגלופין כחיוז דחויא כו' חד לאלף יומין זעירין אתגליא, שהוא כביאת משיח בן דוד בב"א.

דרוש ב ענף א

[אות א']

כל המציאות מתייסדת בה' מחצבים: ספירות, נשמות, מלאכים, קלי' ועולמות. והמה זה לפנינו מזה וזה למעלה מזה, והם נמשכים זה מזה, באופן שחלק התחתון דכל עליון הוא יסוד ושורש לכל התחתון ממנו. הנה הרח"ו זללה"ה בספר שער הקדושה (בחלק ג) מבאר לנו איך שכל המציאות כולו הוא נתיסד מה' מחצבים, והם מחצב הספי', ומחצב הנשמות, ומחצב המלאכים, ומחצב הקליפות, ומחצב העולמות. ואלו הה' מחצבים הם זה לפנינו מזה, וכן הם זה למעלה מזה, שכל עליון מתלבש בחבירו בהקצה התחתון שלו. והם נמשכים זה מזה, שמהקצה התחתון דהעליון נמשך כל המציאות דהמחצב השני אשר למטה הימנו המלביש עליו. ומחצב הספי' הנה הם הנאצלים כולם, אשר הם למעלה במדרגה מכל המציאות דהבי"ע, ואי אפשר לשום בריה להשיג בהם מאומה מה שהם. ובהבחי'

דע"ה ח"ב

האחרונה שבהנאצלים נעשה היסוד לכל המציאות דמחצב הנשמות, וכן בהבחי' האחרונה דמחצב הנשמות נעשה היסוד למחצב המלאכים, ובהבחי' האחרונה שבהמחצב דהמלאכים נעשה היסוד למחצב הקליפות, ובהבחי' האחרונה שבהם נעשה היסוד למחצב העולמות. ומחצב הקליפות הנה שם שהוא אור חשוך וכולו דינים קשים. ור"ל גבורות תקיפין שממנו נאצלו כל הקליפות כמו שיתבאר, ולכן בהבחי' האחרונה דאותו אור החשוך אשר שם הוא גלידת¹⁰⁵ הדינין, הנה שם נעשה שורש העביות כולו לכל הגשמיים והחומריים כולם והם המציאות דכל העולמות עצמן.

[אות ב']

כל הה' המחצבים הנ"ל היו כלולים בכלים דנקודות. וכאשר נכנסו האורות בכלים במקומם שמטבור ד"ק עד סוף רגליו, היו הה' מחצבים במדרגת מחצב הספירות לבד, והיינו בעת מלכותם שהיתה כרגע. וכאשר נשברו הכלים, יצאו שבירי הכלים וירדו למטה, ואז יצאו להתגלות בכל תכונותיהם מהכה אל הפועל. ונתהוו בהם ה' מדרגות לה' מחצבים.

והנה אופן התהוות ויציאת הקליפות מאותו המחצב והיסוד שלהם שהוא האור חשוך הנז', הענין הוא כי כל אותן הה' מחצבים כולם הנה היו הם כלולים בהכלים דהנקודות אשר בארנו ענינם לעיל ח"א, ור"ל כי כל עצם הכלים דהנקודות הנה היה כל מציאותם רק העצמות והכה והתכונה של כל הה' מחצבים הנזכרים. וכאשר נכנסו האורות בהכלים כמ"ש הרב בנקודות (פרק ד) ונתלבשו בתוכם כהנשמה בהגוף, הנה יצא אז מציאותם מהכה אל הפועל, ונעשה ונתהווה שרשי כל הספי' כולם כהראוי, והוא ענין מלכותם¹⁰⁶, במה שיצא ונתהווה אז שרשי כל האצילות כולו. ובאמרנו שרשי כל הספי', ר"ל כי כל זמן שהיו עומדים כל הכלים למעלה, שהוא מהטבור עד סוף רגליו קודם שנשברו וירדו למטה היו עומדים עדיין כל הכלים כולן רק במדרגת האצילות לבד, והיה כל תכונת הה' מחצבים הנזכרים כולם רק במדרגת שרשיהם העליונים אשר באצילות, שהוא רק בחי' מחצב הספי' לבד, ולא נתגלה כל בחי' הה' מחצבים הנז' אלא רק אחר השבירה ואחר שירדו השבירי כלים למטה מרגלי א"ק, שהוא במקום העתיד להעולמות ב"ע. אבל בעת שהיו עומדים עדיין למעלה מרגליו¹⁰⁷, שהוא רק מקום האצילות לבד, הנה כאשר נכנסו האורות בהכלים ויצאו למלכותם באותה הרגע שמלכו, היה עדיין כל הכלים כולם רק במדרגת מחצב הספי' לבד. אך כאשר נשברו ויצאו האורות מהם וירדו השבירי כלים למטה, והרי נתרוקנו מהאורות ונתרחקו מהם, הנה אז יצאו לכל תכונתם מהכה אל הפועל ונתהווה בהם אז כל הה' מחצבים כולם.

[אות ג']

אמרנו ח"א ענף ה' אות ד' שהאצילות היא אלהות גמור. והנה זה הוא רק מצד שהמאציל מתייחד שם, אבל מצד האצילות עצמו אין בו אלהות כלל, שכן הוא חדש. וזהו רק מאחר התיקון ואילך, אבל בזמן הנקודות לא היה שייך בו שם אלהות כלל, מאחר שכל עצמות ותכונות ד' המחצבים התחתונים היו מעורבים בו, והללו היו מרוחקים מאור א"ס וממילא לא נתגלה בהם יחודו ית' כלל. ד' מחצבים אלה הם הסיגים שהיו מעורבים בהם שגרמו את הפירוד, ובעת התיקון נתבררו ועלו למעלה ונתקנו.

וכבר כתבנו לעיל ח"א דרוש ה' סי' ז' בארוכה וכן בכ"מ שם, כי הנה הגם שנודע הוא מדברי הרב בכ"מ שכל האצילות הוא כולו אלהות גמור, הנה הוא אינו מצד עצמם ח"ו אלא רק מצד שהמאציל א"ס ית"ש מתייחד שם. אבל מצד האצילות עצמו, אין בהם שום אלהות כלל, כי כל האציל' כולו הוא ג"כ כולו מתודש אחר שלא היה, ואין בו שום

¹⁰⁵ פי' התקשות.

¹⁰⁶ בענין מלכותם, עי' ח"א דרוש ו סימן ג אות ה.

¹⁰⁷ נדצ"ל מהטבור עד סוף רגליו. אמנם סוף כל סוף עיקר ספירותיו היו למעלה מרגליו וא"כ

לכאורה לזה נתכווין רבינו.

דע"ה ח"ב

אלהות כלל, אלא רק מצד שהמאציל א"ס ית"ש מתייחד שם ביחוד עצום למאד, עד שנעשה הוא והם כולו חד ממש וכמו שבארנו כ"ז בארוכה בדברינו שם ע"ש. והנה לא התייחד המאציל בהם אלא (וי ע"ב) רק מאחר התיקון ולהלאה, אבל קודם התיקון לא היה עדיין יחודו בהם כלל, וכל משך זמן עולם הנקודות בכל מציאותם ומלוכתם לא היה מתייחד בהם עדיין א"ס כלל, ולא היה נופל עליהם שום שם אלהות כלל וכלל ה"ו. וגם לא היה נקרא אז בשם אצילות כלל, כי כל שם אצילות הוא ג"כ רק מאחר התיקון ולהלאה, שמתייחד שם המאציל א"ס ית"ש, אבל קודם התיקון לא היה נקרא עדיין בשם אצילות כלל, אלא רק בשם עולם הנקודות לבד, וכמו שבארנו שם ע"ש. וכ"ז היה כי כל זמן שהיה מעורב וכלול בהם כל העצמות ותכונת הד' מחצבים התחתונים, שהם מחצב הנשמות ומחצב המלאכים מחצב הקליפות ומחצב העולמות, הנה היו מרוחקים עדיין מאור א"ס, ולא היה נתגלה בהם יחודו כלל, דאילו לא זה לא היה אפשר לכל אלו הד' מחצבים התחתונים להתהוות כלל. והגם שאמרנו שהם לא נתגלו בפועל אלא רק אחר שירדו למטה, אבל כל זמן שהיו עומדים למעלה מרגליו¹⁰⁸, היו עומדים כל הכלים כולם רק במדרגת מחצב הספי' לבד, עכ"ז מאחר שהיה כלול ומעורב בהם כל העצמות דד' מחצבים התחתונים בכח עכ"פ, הנה לא היה מתייחד בהם עדיין המאציל א"ס ית"ש, ולא היה נופל עליהם עדיין שום שם אלהות כלל וכלל ה"ו. ועל אותן העצמות דד' מחצבים התחתונים שהיה כלול בהם, הנה עליהם אמר האריז"ל במב"ש (שער ב ח"ב פרק ג) שהיה סיגים מעורבים בהם, והם גורמים הפירוד. ובעת התיקון נתבררו מהסיגים ועלו למעלה ונתקנו וכנ"ל ח"א דרוש ו' ס' ד' ע"ש, כי כל אלו הד' מחצבים כולם הנה הם מעולמות הנפרדים¹⁰⁹ ואינם ראויים לקבל את יחודו בהם כלל, ולכן כל זמן שהיו הם כלולים בהכלים דהנקודות, לא נתייחד אז בהם המאציל כלל, ולא היה נופל עליהם שום שם אלהות כלל. ורק אחר שנפרדו ויצאו כל אותן הסיגים, שהם כל הד' מחצבים כולם, אשר הם הכחות דעולמות הנפרדים אחר שנפרדו מהכלים דהנקודות ויצאו לעצמן, ונטהרו הכלים דהנקודות מכל תוקף הגבורות שבהם, הנה אז מתבררים ומתקנים ועולים למדרגת מעלת עולם האצילות, ולהתייחד באור א"ס ית"ש. והוא ע"י אור דהמ"ה דהתיקון ונעשים עי"ז חד עמו ומן אז והלאה הנה לא סר ולא יסור יחודו מהם לנצח.

[אות ד']

בעתיד יתקנו מחצבי הנשמות והמלאכים ופנימיות מחצב העולמות (אם כי גופם יתבטל לגמרי) להתעלות למדרגת אצילות, אמנם מחצב הקלי' יתבטל מכל וכל, ואפילו שרשו, הרי הוא האור החשוך והדינים והגבורות התקיפים שעל ידם יצא כל המציאות. ומאז יהיו רק ד' מחצבים. ואח"כ יתעלו עוד יותר שיהיו רק ג' מחצבים (שכן יתבטלו העולמות לגמרי) וכן הלאה יתעלו למעלה למעלה עד שישאר רק מחצב הספירות. אמנם תיקון מחצב הספירות כבר החל, וחלק גדול ממנו אירע בעת תיקון דמעשה בראשית שאז נבנה האצילות ע"י הביורר מהכלים והניצוצין דב"ן, ומני אז הם עולים ונבררים תמיד. והנה תיקונם היה צריך להיעשות אדם הראשון על ידי מעשיו, וכאשר נתקלקל על ידי החטא נתעכב תיקונם ונתאחר עד מתן תורה, ואחרי חטאי דור המדבר נתעכב עוד עד ביאת המשיח. אמנם מעת מתן תורה והלאה הם נתקנים ועולים לאט לאט על ידי כל מה שקורה בעולם הזה, ואין רגע ללא תיקון כל שהוא בדרך זה.

אמנם דע כי גם באלו הד' מחצבים התחתונים שאמרנו, הנה יש בהם ג"כ חילוק גדול בין זה לזה. כי הב' מחצבים העליונים שהם מחצב הנשמות ומחצב המלאכים, הנה הם יתקנו לעתיד ג"כ לבוא למדרגת האצילות בכל עצמותם כולו. ומחצב העולמות הוא עתיד ג"כ להתקן אבל רק הפנימיות העיקרי שבהם לבד, אבל כל גופם החומרי והגשמי זה יתבטל לגמרי, וכמ"ש בפדר"א (פרק נא) שמים וארץ עתידין לעבור ולהתחדש יעו"ש

¹⁰⁸ ע"י הערה הקודמת.

¹⁰⁹ ע"י זהר בראשית כב ע"א, ושער השמות פרק א'.

דע"ה ח"ב

בארוכה (וכמו שבארנו בזה לעיל ח"א דרוש ה סי' ג אות ד ע"ש). וכן עד"ז כל הגופות והכלים כולם, כי הם ג"כ רק ממחצב העולמות, ולכן יתחדשו כולם כי יזדככו ויצרפו ויתלבנו ויהיו לפנים חדשות לגמרי ממה שהם עתה. אך מחצב הקליפות הנה הוא יתבטל מכל וכל, ור"ל כי כל הטומאה והרע הנה הוא יתבטל לגמרי ולא ישאר ממנו שום זכר מאומה, וגם מחצבו ושורשו שהוא האור חשוך ודינין וגבורות תקיפין, אשר עי"ז יצא כל מציאותו וכנ"ל מדברי הרח"ו, הנה יתבסמו כל הגבורות ויאירו בשלהובין דרחימו. וא"כ נמצא כי גם שורשו יתהפך מחושך לאור, והרי יתבטל כל מציאות הרע וכן שורשו ג"כ, כי הרי לא יהיה עוד שום שורש לבחי' הרע כלל. ומה שהוא עתה ה' מחצבים לא יהיה אלא רק ד', וכן הד' יזדככו ג"כ ויתעלו ויעלו מד' לג', ומג' לב', ומב' לאחד, עד שיהיה אז רק ה' אחד ושמו אחד, וכמו שבארנו בכללי התפשטות והסתלקות כלל ט"ו וכלל י"ז בארוכה.

והרי לנו עכ"פ כי לעתיד הנה יתוקנו כולם, אמנם מחצב הספי' הנה התחיל תיקונו תיכף ונתקן חלק גדול ממנו בעת התיקון דמעשה בראשית שהוא ביציאת השם מ"ה, שאז נבנה כל האצילות ע"י שבירר הוא מהכלים והניצוצין דב"ן, וכן הם עולים ונבררים תמיד כנודע. והרי עכ"פ כבר נתקן חלק גדול ממחצב הספי' בעת יציאת השם מ"ה, שהוא בעת התיקון דמע"ב. אבל שאר כל המחצבים כולם, הנה היה עומד להתחיל תיקונם ולבוא למדרגת האצילות גם הם (י ע"ג) בעת בריאת אדם הראשון וע"י מעשיו, וכאשר נתקלקל ע"י החטא הנה נתעכב תיקונם ונתאחר עד מתן תורה. והיה מוכן אז לקרב את כל התיקון דלעתיד בזמן משה רבינו ע"ה ובדור המדבר, אך אחר שנעשה גם בהם כל מה שנעשה, הנה נתעכב עוד כל תיקונם ונתאחר עד ביאת המשיח דוקא. אמנם עכ"ז הנה מעת מתן תורה ולהלאה הם מתתקנים ועולים תמיד לאט לאט, ואין שעה ולא רגע בלא תיקון, והוא ע"י דין כל בני חילוף אשר עובר על כל המציאויות כולם, וכן ע"י כל המאורעות כולם אשר עוברים עליהם בעוה"ז ובעולם הנפשות וכמו שיתבאר לקמן כ"ז בעה"י, כי מתצרפים ומתלבנים בכל האפשרי עד התכלית, ובזה הם מזדככים ועולים תמיד. אך סוף תיקונם ונילוויים אשר יתגלה גם בעוה"ז, הנה זה יתחיל רק מביאת המשיח ולהלאה, וכמו שבארנו בכללי התפשטות והסתלקות כלל ט' ויתבאר בעה"י בזה עוד לקמן.

[אות ה']

כאשר נשברו הכלים, נעשה על ידיהם כל עולם התהו ותולדותיה מחמת ריחוקם של המחצבים מאור

א"ס.

הנה לא נדבר כאן אלא על בחי' עולמות ביי"ע בלבד, שכן ד' המחצבים התחתונים הם יסוד לכל העולמות ביי"ע, ומהם יצאו כל פרטי המציאות, שכן הם היו גבורות בלבד וממילא טבעם הוא להוציא את כחם לפועל, וזהו שרש כל מה שעתיד להיות בעולמות ביי"ע.

המציאות הראשונה שיצאה היא מחצב הנשמות, שכן הוא המחצב הראשון מד' המחצבים התחתונים. והוא הוציא את כל כחו לפועל והיינו תקע"ד הדורות שיצאו קודם שנברא העולם. והנה הללו לא היו שלמים כמותיניו, אלא בבחינת שרשים בלבד. והנה אלו תקע"ד הדורות הם מחשבון אלף דור שנבראו קודם מתן תורה. והיו כולם רשעים שלא היה בהם טוב כלל מצד עצמם, ולכן נימחו. אמנם כ"ז הדורות הבאים אחריהם היו יותר מתוקנים, והיינו שורש לכל יחידי הסגולה שבכל דור. לכן לא ניתנה התורה אלא לאחר שעברו אלף הדורות, משום שהיו רובם רשעים, ואי אפשר היה ליתן להם את התורה.

ונחזור להענין כי ע"י כללות הד' מחצבים התחתונים אשר הם כולם מעולמות הנפרדים שהיו כלולים בכח מחצב הספי' שבהנקודות, הנה עי"ז לא התייחד אז הא"ס גם במחצב הספי' כלל, והיו הם רחוקים עדיין ממדרגת אור אלהותו ית"ש לגמרי. וע' בדברינו בח"א דרוש ד' סי' י"ד, שבארנו שם גודל ההבדל אשר היה בין אורות הנקודות לאורות התיקון. וכן ענין הריחוק דכל אורות הנקודות כמה שנתרחקו אז מאור א"ס, וכן גודל המיעוט שהיה נתמעט בהם שפעת אורות העליונים אשר מהג' רישין דא"ק, וכן מכל

דע"ה ח"ב

האורות שמהטבור ולמעלה. ואיך שהיו ממועט ומרוחק ומובדל הרבה ממה שנעשה בהם לאחר התיקון, שאז נתרבה בהם האורות לאין קץ ונתקרבו ונתקשרו לכל האורות העליונים כולם, עד שנתייחד בהם הא"ס לגמרי ונעשו חד ע"ש וכן בדרוש ה' סי' ז' בארוכה.

והנה ע"י גודל ריחוקם אז מאור א"ס, לכן כאשר נשברו הכלים וירדו למטה, הנה יצא ונעשה אז על ידיהם כל עולם התווה וכל תולדותיה. והיינו כי כבר בארנו בח"א, כי כל אלו השברי כלים הם היו כלולים מכל הכחות כולם אשר לכל פרטי המציאויות דכל העולמות אבי"ע, והוא ע"י כלילות כל הה' מחצבים כולם, שהם מחצב הספי' ומחצב הנשמות ומחצב המלאכים ומחצב הקליפות ומחצב העולמות, שהיו כלולים בהכלים דהנקודות כנ"ל. וכן היו כולם כלולים אח"כ ג"כ באותן השברי כלים כאשר נפלו וירדו למטה, וכנודע שגם בנין כל האצילות היה נעשה ג"כ רק מבירורי דהמלכים.

אמנם לא נדבר עתה אלא רק מבחי' בי"ע לבד, שהם הד' מחצבים התחתונים, ואחר כך נדבר מה שנעשה על ידי זה גם במחצב הספי'. כי מהד' מחצבים התחתונים, שהם היסודות דכל העולמות בי"ע אשר היו כלולים בהשברי כלים, הנה יצא מהם אז כל פרטי המציאויות כולם, וכמו שבארנו בח"א דרוש ו' סי' ג' אות ה'. כי כאשר שהיה אז כל עצמותם רק גבורות גדולים, ומטבע הגבורות הוא שלא לשקוט ושלא לנוח כלל ולהוציא כל כחם לפועל, לכן הוציאו אז כל כחותיהם לחוץ, ויצא אז מאותן הד' מחצבים כל הפרטיים כולם אשר היו עתידים לצאת מהם בכל משך זמן דקיום העולם כולו, הנה יצאו אז כולם בפעם אחת ובלא סדרים כלל. אמנם כאשר שכל אותן הכלים כולן בכל הד' מחצבים שהיו הכלים כלולים מהם, היו רק מהמלכיות לבד שהוא רק נקודות קטנות וכקרני חגבים, לכן כל מה שיצאו מהם אז היו ג"כ רק השרשים לבד של כל פרטי המציאויות, ולא היו עדיין מציאות גמורים כלל. אבל עכ"פ הוא כי כל השרשים הנה יצאו כולם, וזהו הענין דשבירת הכלים, כי נתפזרו בכל כחותיהם ונפרד הרכבתם ונתפררו ונתפוצצו לפירורין דקין אין חקר, והוא פרידת כחותיהם אשר נפרד ויצא כל כח וכח בפנ"ע מן הכח אל הפועל, וכמו שבארנו כ"ז בארוכה לעיל ח"א דרוש ו' סי' ג' אות ה' ובכ"מ שם.

אמנם הנה המציאות הראשונים אשר יצא מהם מקודם ובתחלה היה הכחות דמחצב הנשמות, כי הוא המחצב הראשון מהד' מחצבים התחתונים. והוציא הוא את כל כחו לפועל מקודם ובתחלה. והנה יצא אז כל התקע"ד דורות שאמרו בהגיגה (יג סע"ב) וי ע"ד} שעליהם נאמר אשר קומטו ולא עת, נהר יוצק יסודם, אלו תשע מאות ושבעים וארבעה דורות שקומטו להיבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו, עמד הקב"ה ושתלן בכל דוד ודור. ופי' רש"י ז"ל, נגזר עליהם להיבראות כו' ע"ש. ומלשון זה משמע לכאורה שלא נבראו כלל, אמנם במדרש תהילים (מזמור צ) בפסוק זרמתם שנה יהיו, אמרו שם אלו תשע מאות ושבעים וארבעה דורות שהיו קודם לבריאת עולם, ונשטפו כהרף עין בשביל שהיו רעים, והם מרומזים במלת בראשית ע"ש. והרי לנו כי נבראו ויצאו במציאות ממש. אך הענין הוא כמו שאמרנו, כי לא היו נשמות גמורים אלא רק בבחי' שרשים לבד, וזהו שאמרו בגמרא ולא נבראו, ר"ל שלא נבראו בשלימות, וכן היה להם גופים ג"כ, ולא היו כמו שלנו, אלא ג"כ רק בבחי' שרשים לבד, וכן אמר בעמק המלך בשער עולם התווה (פרק ל) כי אלו התקע"ד דורות היו נשמות מצד הגבורות, והיה להם גופים ספיריים שלא היו כל כך חומריים כמו שלנו ע"ש. ואלו התקע"ד דורות נודע הוא כי הם מחשבון אלף דור שהיו עתידין להיבראות קודם מתן תורה, וכמ"ש בבראשית רבה (פכ"ח סימן ד) אלף דור עלו במחשבה להיבראות, וכמה נימוחו מהם תתקע"ד, ועם הכ"ו דורות אשר מאדה"ר

דע"ה ח"ב

עד משה רבינו ע"ה הם אלף דור, שעל זה נאמר דבר צוה לאלף דור. וכן הוא ג"כ במדרש תהילים (מזמור קה) ובכ"מ במדרש, כי התתקע"ד היו כולם רשעים שלא היה בהם טוב כלל מצד עצמם וכמו שיתבאר, ולכן נימוחו כולם. אך הכ"ו דורות היו יותר מתוקנים הרבה, ומזה היה כל היחידי סגולה אשר היה בכל דור ודור מאדה"ר עד משה רבינו ע"ה, וכמ"ש בפדר"א (פ' כב) ובאבות דר' נתן (ר"פ לב) וכן בזוה"ק (בראשית לח ע"א ודף נו ע"א ובכ"מ), ולכן לא ניתן התורה אלא רק אחר שעברו כל אלו האלף דורות כולם, משום שהיו רובן רשעים ולא היה אפשר ליתן להם התורה כלל.

[אות ו']

ביתר ביאור: שורש "אלף דור" שיצאו ממחצב הנשמות שבשברי הכלים הוא בח' המלכים שהיו גבורות גדולים, והיו בהם סיגים רבים ומכל א' מהם יצאו קכ"ה זיני מסאבותא. טעם המספר קכ"ה, שכן עיקר המלכים המה חמשה, כאשר דעת הוא שרשן ויסוד הוא כללותן ומלכות נלקחת מהמלכות של כולם, ובכ"א מהם יש ה' גבורות ולכן הם כ"ה, והרי היו מלכים בכל ה' הפרצופים (א"א או"א וזו"ן) ממילא הם קכ"ה (האמת היא שיש ו' פרצופים, אמנם ממלכים דעתיק לא יצאו קליפות ממש).

מתוך "אלף הדרי"ן" שעלו במחשבה ליבראות נימחו תתקע"ד שכן הם יצאו בבחי' נקודות קטנות ובחי' שרשים בלבד, וכ"ו (הרי הם כ"ו הדורות מאדה"ר ועד משה רבינו) היו מתוקנים מהם, ולכן יצאו לאחר יציאת שם מ"ה, והיו יכולים לקבל את אור המ"ה. אמנם מכיוון שסוף כל סוף אף כ"ו הדורות עצמם היו גבורות, הרי שרובם הרעו מעשיהם וקלקלו הרבה, ולא נשאר מאור המ"ה ההוא אלא ההגון ליחידי סגולה בלבד.

כל דור ודור מה"אלף דרי"ן" היה כלול מס' רבוא, ואז יצאו ממחצב הנשמות אשר בשברי הכלים כל בחינות שרשיהם ונקודותיהם העיקריים של הנשמות אשר עתידים היו לצאת כל משך ימי העולם, והם יצאו ראשונים לכל שרשי המציאות (כלומר ביחס למחצבים אחרים), ומהם תתקע"ד הדורות היו גבורות בלבד, וכ"ו הדורות הנותרים היו כלולים מחסדים ג"כ, אמנם אחרי חטא דעץ הדעת חזר ונגזר אור המ"ה ולא נשאר ממנו חסדים כי אם באותן יחידי סגולה שבכל דור, ולכן היו רובן רשעים. ומכיוון שאותן כ"ו הדורות קלקלו מעשיהם ונתערבו בטומאה והרע, צריכים כל הנשמות הרבה תיקון, והיינו הצירוף והליבוך בכל משך ימי עולם עד ביאת משיח.

וענין מספר אלף הוא כי הרי כל אותן האלף דור אשר יצאו ממחצב הנשמות שבהשברי כלים, הנה הם מהשמונה מלכים אשר היו כולם גבורות גדולים, ובפרט השמונה מלכים אשר בדברי הימים וכו"ל דרוש א'. ועי"ז הנה היה בהם סיגים הרבה, ויצא מכל א' קכ"ה זיני מסאבותא שאמרו בזוה"ק (אחרי מות עט ע"א), והוא משום כי נודע הוא שכל השמונה מלכים הנה עיקרם הם ה', כי דעת הוא שורשן, ויסוד הוא כללותן, והמלכות נוק' היא נלקחת מכולם שהיא המלכות של כולם, והיא הגבורות של כולם. והרי הם בעיקרם רק ה', והם ה' גבורות, וכל גבורה הנה הוא כלול מה' כנודע (כי העשר ספי' הם חמש כנגד חמש (ס"ו פ"א מ"ג), חמשה חסדים וחמשה גבורות, וכמו שבארנו בכללי התפשטות והסתלקות כלל ט"ז, וכל גבורה הוא כלול מכל ה' גבורות כולם). א"כ הרי הוה ה' גבורות במספר כ"ה, ובאשר שאלו המלכים היו בכל ה' פרצופים שהם א"א או"א זו"ן וכו"ל דרוש א', לכן יצא מהם קכ"ה זיני מסאבותא, וכמ"ש בספר קהלת יעקב ערך קכ"ה. והגם שאמרנו לעיל דרוש א' כי היו ו' מיני מלכים, אך מהמלכים דעתיק לא יצאו קליפות ממש ח"ו, כי הם רק שרשם, ועל זה נאמר (עובדיה א ד) אם תגביה כנשר כו' משם אורידך, ולא התחיל מציאות הקליפות אלא רק מהמלכים דא"א ולמטה. והיה כ"ה גבורות בהמלכים דא"א, וכ"ה בהמלכים דאבא, וכ"ה בהמלכים דאימא, וכ"ה בהמלכים דז"א, וכ"ה בהמלכים דהנוק', והם בסך הכל קכ"ה גבורות, והיה מעורב בהם סיגים גדולים, ומהם יצא הקכ"ה זיני מסאבותא.

ובפרטיות הנה היה כל מלך ומלך גופה כלול מכל הקכ"ה כולם, ובפרט המלכים דהנוק', שהיא האחרונה לכולם, והיא כוללת כולם. והגבורות שבה היו יותר גדולים, ויצאו הם בעוד יותר מן הכה אל הפועל בכל כח כח כחותיהם אשר היה כלול בהם מכל הפרצופים העליונים וכל א' מכולם, ולכן יצא כל מלך ומלך שבה ונתפשט לקכ"ה, והרי

דע"ה ח"ב

היה בה' ח' פעמים קב"ה והם האלף דרין שעלה במחשבה להבראות ונימוחו מהם תתקע"ד, ושאר הכ"ו אשר הם היו היותר מתוקנים שבהם, כי הם מתמצית הארה דהשם הויה ב"ה, אשר מאור א"ס הפנימי, אשר ממנו נאצלו ונתהוו כולם, וכמו שכתבנו בח"א דרוש ב' ובכ"מ שם. ולכן היו הם היותר מתוקנים שבהם, והם הכ"ו דורות (כמספר השם הויה ב"ה) אשר מאדה"ר עד משה רבינו ע"ה, אשר (יא ע"א) הם יצאו אחר יציאת השם מ"ה בהתיקון דמע"ב, כי משום שהיו הם היותר מתוקנים שבהם, היה יכולים הם לקבל את האור דמ"ה ולהשתלם כהראוי. ור"ל כי הרי כל התקע"ד הנה יצאו רק בבחי' נקודות קמנות ובבחי' השרשים לבד כנ"ל, אבל אותן הכ"ו הרי יצאו בשלימות. אך באשר שהיו הם ג"כ רק מהגבורות הראשונים, הרעו את מעשיהם וקלקלו הרבה, ולא נשאר האור דמ"ה אלא רק בהיחדי סגולה שבהם, אשר היה בכל דור ודור מאותן הכ"ו דורות ומהם נשתל העולם.

והנה האלף דרין הללו היה כל דור ודור כלול מששים רבוא, וכמ"ש ברע"מ פ' עקב (רעג ע"א) כי אין דור פחות מששים רבוא. וכן הוא ג"כ בקהלת רבה (פ"א ס"ו ה) בפסוק (קהלת א ד) דור הולך ודור בא. ואמרו שם אין לך בכל יום ויום שאין נולדין בו ששים רבוא ומתים בו ששים רבוא וזהו דור הולך ודור בא. והנה כל הנשמות הללו אשר היו עתידין לצאת בכל משך ימי עולם, הנה כולם יצאו אז שרשיהם ונקודתם העיקרי ממחצב הנשמות אשר בהשברי כלים אחר שנפלו וירדו למטה, ויצאו הם בראשונה לכל שרשי המציאויות כולם, אשר יצאו אח"כ שרשיהם ג"כ מהג' מחצבים התחתונים. והרי נתבאר כי אותן האלף דור שהם התקע"ד עם הכ"ו אשר עד מתן תורה, היה כל דור כלול מס' רבוא, והם כל הנשמות כולם אשר היו עתידין לצאת בכל משך ימי עולם. אמנם דע כי הם היו רק בחי' הגבורות שבהנשמות, כי כל נשמה הוא כלול מהו"ג, ואותן התקע"ד דורות היו כולם רק מהגבורות לבד. אמנם הכ"ו דורות אשר מאדה"ר עד משה רבינו ע"ה, אשר הם יצאו אחר יציאת השם מ"ה, הרי היו הם כלולים מחסדים ג"כ, אך ע"י החטא דע"ן הדעת וחזר ונגנזו אור המ"ה העיקרי ולא נשאר אלא רק באותן היחדי סגולה שבכל דור. ולכן היה ג"כ רובן רשעים, כי הם היו ג"כ רק מהגבורות תקיפין ומחשבון האלף גבורות הנו' אשר בהשמונה מלכים. והנה אותן האלף גבורות הם שרשי כל הנשמות כולם אשר בכל משך ימי עולם, ובאשר שקלקלו את מעשיהם ונתערבו בהטומאה והרע כמו שיתבאר לקמן, ולכך צריכים כל הנשמות תיקון הרבה, והוא כל הצירוף והליבון אשר בכל משך ימי עולם עד ביאת המשיח.

[אות ז']

כל התקע"ד דורות יצאו מכח הגבורות, לא הכניעו את עצמם לקב"ה ונתגאו הרבה ע"מ להרשיע. ואם היו משתמשים בתוקף גבורתם כדי לשעבד את עצמם למאציל ית', היו כל הדינים מתהפכים לדינין דקדושה, והיו ממשיכים את אורות התיקון להאיר בכל תוקף ועוז. ומכיוון שלא עשו כך, נתרחקו עוד יותר וגם גרמו לפגם וקלקול ביתר ג' המחצבים.

והנה כל אלו בחי' הנשמות אחר שיצאו ונתהוו, הנה באשר שהיו כולם מגבורות תקיפין והיו רחוקים ומסולקים מאור הא"ס הרבה מאד וכמו שבארנו בח"א דרוש ב' ובכ"מ שם. הנה מחמת תוקף גבורתם לא הכניעו את עצמן להקב"ה כלל, וגברו ונתגאו והרבו להרשיע ולפשוע, ויאמרו לאל סור ממנו, ודעת דרכיך לא הפצנו, מה שדי כי נעבדנו וכו' וכמ"ש (איוב כא טו), וכן שם (כב טז) אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם (שהם התקע"ד דורות כנו'), האומרים לאל סור ממנו ומה יפעל שדי למו, וכנ"ל ממדרש

דע"ה ח"ב

תהלים שהיו רעים. ואלו שהיו משתמשים בתוקף גבורתם לשעבד את עצמם להמאציל א"ס ית"ש ולהיות מכלל הנאמר בהם (תהלים קג כ) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו, הנה היה אז מתהפך כל הדינין והגבורות שהיה בהם לדינין דקודשא ולשלהובין דרחימו, והיו ממשכיכים תיכף את כל האורות דהתיקון כולו בכל תוקף ועוז, וכמו שיהיה בהתיקון האחרון.

אבל עכשיו שהרעו את מעשיהם ונתגאו וגברו להרשיע, הנה נתרחקו עוד ביותר הרבה, וכן גרמו ג"כ פגם וקלקול גדול בכל שאר הג' מחצבים כולם שתחתיהם, שנתקלקלו גם הם בעוד יותר, ויצא ממחצב המלאכים כל שרשי המלאכי חבלה והמקטרגים, וממחצב הקליפות הנה יצא משחיתים רבים מבהילים ונוראים הרבה מאד, וכמו שמבואר בעמק המלך (שער קרית ארבע פרק יא) ע"ש, והם עיקר הטומאה והרע של עולם התהו. וממילא הוא כי נפגם ונתקלקל הרבה כל מחצב העולמות ג"כ, כי כל שרשי המציאויות כולם שיצא ממחצב העולמות הנה שלטו עליהם כל הטומאה והרע, ונתערבו כל שרשי המציאויות בתוכם ונטבעו בהם וזהו מיתתם וביטולם. וכ"ז היה מגרמת רשעת התתקע"ד דורות, כי היו בעלי בחירה, והיה הכח בידם להיטיב ולהרע, וע"י רשעתם קלקלו בכל הג' מחצבים כולם, כי הנה היו כולם אז מתוקף הגבורות ורחוקים הרבה מאור קדושת המאציל ית"ש, והיה נקל להם ליפגם ולהתקלקל (יא ע"ב) ונתקלקלו ע"י רשעת התתקע"ד דורות, והוציא כל מחצב ומחצב כל מה שהוציא ממנו הכל להרע, ובפרט המחצב דהקליפות הנה הוא הוציא אז את כל תולדתו על צד הטומאה והרע בכל האפשרי, ושם נתערבו ונטבעו כולם.

והרי נתבאר עיקר יציאת הקליפות ממה שהיה, כי הם יצאו ממחצב הקליפות אשר היה כלול בהשברי כלים, ואותו המחצב עצמו הנה הוא אינו טומאה ורע ח"ו, אלא שהוא תוקף הגבורות ודינים, והוא אור חשוך בעצמו. והנה יש בו האפשרות לקבל ביסוס והמתקת אור מלמעלה ולהאירו ולהפכו לדינין דקודשא ולשלהובין דרחימו, אך באשר שכל הד' מחצבים כולם הם תלויים זב"ז, כי כל תחתון נמשך בכח ותכונת העליון שעליו, ומשום שהתתקע"ד דורות אשר הם מהמחצב הראשון שבהם, הנה קלקלו הם את מעשיהם בבחירתם והרשיעו מאד, לכן גרמו הם פגם וקלקול גדול בכל הג' מחצבים התחתונים, ובפרט בהמחצב דהקליפות, והוציא הוא את כחו ותולדתו הכל להרע, ויצא ממנו כל המשחיתים והמזיקים מבהילים ונוראים הרבה מאד כנז', והם כל הטומאה והרע דעולם התהו וכמו שיתבאר עוד בדברינו לקמן בעה"י.

[אות ח']

הכח לכל ד' המחצבים להוציא תולדות נובע ממחצב הספירות, הרי הם הכלים דאצילות שהיו כלולים בשברי הכלים, והמה בחי' נשמה לבי"ע. ועיקרם הם הש"ך פ"ר ורפ"ח ניצוצין מאורות הנקודות שירדו עמם ע"מ להחיות את הכלים, ולהם הוענק הכח להוציא תולדות, ובכחם הוציאו אל הפועל את מחצבי הרע המושרשים בהם. והנה דרכה של טומאה הוא לגזול את מה שאינו שלה, ולכן היא גברה על כולם ולקחה הכל לעצמה ואפילו ממחצב הספירות. וזה שמחייב את הבידורים הנתקנים ועולים תמיד.

והנה הכח והחיות אשר היה לכל הד' מחצבים הנז' כולם, להוציא כל א' את תולדתו ממנו, הנה הוא בכח מחצב הספי' שהם הכלים דאצילות אשר היו כלולים ג"כ בהשברי כלים כנ"ל. והכלים דאצילות הנה הם בבחי' נשמה לבי"ע וכמ"ש הרב בשער השמות (פרק א). והעיקר הוא כי הנה ירדו עמהם כל הש"כ ופ"ר ורפ"ח ניצוצין מהאורות דהנקודות ג"כ אשר נאצלו מא"ק, ולאותן האורות הנה ניתן להם הכח והגבורה מהמאציל ית"ש להוציא תולדות ולבנות ולנטוע ולהוציא כל כחותיהם אשר ניתן בהם מהמאציל ית"ש להוציאם מן הכח אל הפועל. ואותן הניצוצין דש"כ ופ"ר ורפ"ח שירדו עם השברי

דע"ה ח"ב

כלים במחצב הספי' שבהם, הנה הם היו הנשמה והחיות של כל הד' מחצבים התחתונים להוציא כל א' את כל פרטי כחותיו מהכח אל הפועל, ובכחם וחיותם דאותן הניצוצין ומחצב הספי' אשר הם היו הנשמה הפנימית והחיות והכח לכל הד' מחצבים התחתונים, הנה הוציא עי"ז מחצב הנשמות את כל התקע"ד דורות הנז'. ומחצב המלאכים הוציא עי"ז את כל המלאכי חבלה והמקטרגים. ומחצב הקליפות הוציא עי"ז את כל הטומאה והרע. ומחצב העולמות הוציא עי"ז את כל שרשי פרטי המציאויות כולם כנז'.

והנה הטומאה והרע אשר דרכה הוא לגזול ולחמוס ליקח ולחטוף את שאינה שלה, הנה גברה היא על כולם ולקחה את הכל לעצמה, ושלתה עליהם ונתערבו ונטבעו כולם בה. ולא עוד אלא שהתגבר גם על מחצב הספי' ג"כ, ונתערב גם מחצב הספי' עם כל הניצוצין כולם בהטומאה והרע הרבה מאד רח"ל, והוא ע"י שכל עיקרן היו ג"כ גבורות גדולים אשר הם השורש לכל הנז', ולכן נפגמו גם הם ונתערבו עמהם, והם כל הביוררים אשר מתקנים ועולים תמיד כנודע.

וכ"ז היה ע"י שכל עולם הנקודות כולו לא התייחד בו אור א"ס כלל, ולא היה נופל עליהם שם אלהות כלל, וכן לא היה נקרא עדיין ג"כ בשם אצילות כלל וכנ"ל אות ג', וכמו שבארנו בארוכה בזה בח"א דרוש ה' סי' ז' ושם דרוש ב' ובכ"מ שם. ובפרט הכלים והשברי כלים אחר שנתרוקנו מהאורות ונתרחקו מהם, ולא נשאר בהם אלא רק הש"כ ופ"ר ורפ"ח ניצוצין לבד שהם רק בבחי' הבלי דגרמי, וכמ"ש הרב בשער רפ"ח (פרק א). והיה כל השברי כלים והניצוצין רק מתוקף הגבורות ודינים קשים, והם היו הנשמה והחיות לכל הד' מחצבים התחתונים שנפרד מהם אחר שנפלו למטה, ולכך נעשו בכל אלו הד' מחצבים כל מה שנעשה ויצא מהם כל מה שיצא וכנז'.

[אות ט']

ד' המחצבים שנפרדו ממחצב הספירות אינם שייכים כי אם לבי"ע התחתונים המכונים "נפרדים", שמהם נעשתה עצמות עולמות הבי"ע אשר אין בהם שום קדושה עצמית כלל, והיינו הגבורות היותר תחתונים ויותר קשים שבשברי הכלים דאצילות.

אמנם האור והקדושה השייכים לכל ג' המחצבים האמצעיים דהיינו נשמות, מלאכים ועולמות, אשר על ידיהם מתקשרים בי"ע באצילות לאחר התיקון, הוא שורש לכל הקדושה שבנשמות ובמלאכים ובארץ, אפילו במחצב הקלי' יש אור של קדושה המחיהו.

האור והקדושה שבד' המחצבים לא נפרדו ממחצב הספירות בעולם התהו, אלא נשארו כלולים בספירות שבשברי הכלים, ולא נתגלו עד לאחר התיקון. והנה היה כלול במחצב הספירות עם הניצוצין שבהם, שרשי הטוב והקדושה דבי"ע אשר על ידיהם נקשרים בי"ע באצילות לעולם. כל ד' המחצבים התחתונים היו כלולים בכלים דאצילות, אלא שלפני ירידתם למטה עדיין לא היו ניכרים ויצאו לפועל רק על ידי נפילתם של שברי הכלים.

אמנם בחי' הטוב והקדושה שבספירות אינם עומדים למטה לגמרי ח"ו, כי הם הממוצע והיחוד אשר על ידם מתקשר עולם האצילות עם עולמות בי"ע. וכשמתגברת הזכות הם מתייחדים ממש, דהיינו שהאצי' מתלבש בבי"ע על ידיהם כנשמה המתלבשת בגוף, ולא היתה מתגלה אותה הבחי' בבי"ע אלא בעת התיקון, אמנם קודם התיקון היתה אותה הבחי' נשארת לעולם כלולה במחצב הספי' לבד. שכן באותה העת לא יצא בעולם התהו אלא מה ששייך לעיקר הבי"ע גופא, והיינו הגבורות היותר תחתונות. וכל הטוב והקדושה השייכים לבי"ע שהיו כלולים בהם לא נתקנו בעת תיקון הספי', ונשארים עדיין למטה. ורק אח"כ הם נתקנים ועולים ג"כ ע"י הספי', וזהו הביוררים דכל הנשמות והעולמות העולים ונתקנים תמיד.

ודע עוד כי מה שאמרנו שכל הד' מחצבים התחתונים הנה הם היסודות דכל העולמות הנפרדים¹¹⁰, והם הכחות דכל מציאות העולמות בי"ע אשר היה כלול בהשברי כלים ויצאו לעצמן אחר שנפלו וירדו למטה. כי אז נפרדו לה' מחצבים: מחצב הספי' לעצמו, ומחצב הנשמות לעצמו, ומחצב המלאכים לעצמו, וכן מחצב הקליפות לעצמו, ומחצב העולמות לעצמו וכנ"ל בכל דברינו הקודמים. ועל זה ראוי לדעת כי הנה כל אותן

¹¹⁰ עי' זהר בראשית כב ע"א, ושער השמות פרק א'.

דע"ה ח"ב

הד' מחצבים שנפרדו אז ממחצב הספי' הנה הם רק מעיקר (יא ע"ג) עצמות הבי"ע התחתונים לבד, אשר הם נקראים נפרדים משום שמהם נעשה אח"כ עצמות הבי"ע גופה אשר אין בהם שום קדושה לעצמן כלל, ואלו הם מבחי' הגבורות היותר תחתונים והיותר קשים שבהשברי כלים, והם יצאו אז לעצמן לכל המציאות דהד' מחצבים הנזכרים.

אבל האור והקדושה אשר שייך לכל הג' מחצבים, שהם מחצב הנשמות ומחצב המלאכים ומחצב העולמות, האור והקדושה שבהם אשר על ידה מתקשרים העולמות בי"ע באצילות לאחר התיקון, ומאותו האור והקדושה הנה הוא כל הנשמות הקדושים והמלאכים הקדושים, וכן קדושת הארץ בכל העשר קדושות שבה אשר במסכת כלים (פרק א) וכן כל תשמישי מצוה ותשמישי קדושה אשר הם ממציאות העולם גופה, והוא מקדושת העולמות. וכן הוא ישנו באמת ג"כ גם במחצב הקליפות, וכמ"ש בזה"ק (יתרו סט סע"א וכן שם רכו סע"א ורלו ע"ב) דהא לית סטרא אחרא דלית ביה נהירו דקיק ועיר מסטר דקדושה¹¹¹.

הנה כל האור והקדושה הזוה אשר לכל הד' מחצבים כולם, הנה הם לא נפרדו אז עדיין ממחצב הספי' כלל, אלא שנשארו הם כלולים עדיין במחצב הספי' אשר בהשברי כלים, ולא היו מתגלים הם עדיין כלל עד אחר התיקון. והנה היה כלול במחצב הספי' עם הניצוצין שבהם כל שרשי הטוב והקדושה של כל העולמות בי"ע, כי בהכלים דאצילות ובהבחי' האחרונה שבהם שהוא בהמלכיות שבהם, הנה שם הוא השרשים דהטוב והקדושה דהבי"ע אשר על ידה נקשר הבי"ע באצילות לעולם. וכן היה עד"ז בעולם התהו ג"כ, כי הטוב והקדושה אשר לכל הד' מחצבים כולם הנה היה נשאר כלול עדיין במחצב הספי' עצמו, וכל הד' מחצבים התחתונים שאמרנו לעיל אשר הם נלקחו ג"כ רק ממחצב הספי' וכנ"ל בריש דברינו, והם יצאו בעולם התהו, הנה הם רק מה שהיו מתכונת הבי"ע התחתונים ומבחי' היותר גבורות שבהם, והוא שרשם העצמותית. והם היה מושרש בתחלה ג"כ בהכלים דאצילות, אלא קודם שירדו למטה לא היו ניכרים עדיין, ורק אחר שנפלו השברי כלים למטה, הנה אז נגמרו ויצא תכונתם מזו הכח אל הפועל. אבל עכ"פ הוא כי הם היו עומדים לעולם רק לצורך הבי"ע הנפרדים, כי כן יסד המאציל ית"ש כל עצמות הבי"ע בהכלים דאצילות ע"ד שמיוסד כח הבן במוח האב, (ועיקרו הוא גנוז וטמון בעטרת היסוד שבו, וכמ"ש בכללי התפשטות והסתלקות כלל ו ובכ"מ), והוא לעולם רק להבין עצמו.

וכן הוא עד"ז בעניינינו, כי הד' מחצבים התחתונים שאמרנו לעיל שהיו כלולים בהשברי כלים ויצאו לפועל ע"י נפילתם, הנה הם היו מוכנים לעולם רק להבי"ע העיקרים אשר הם למטה מאצילות לגמרי, ולכן יצאו הם לפועל ממש אחר שנפלו השברי כלים וירדו למטה. אבל בחי' הטוב והקדושה שבהם שאמרנו ג"כ שהם מושרשים בהכלים דאצילות, הנה הם אינם עומדים למטה לגמרי ח"ו, כי הם הממוצע והיחוד אשר על ידם מתקשר האצ"ע עם הבי"ע. וכשמתגבר הזכות הם מתייחדים ממש היינו שמתלבש האצ"ע בהבי"ע על ידיהם כהנשמה בהגוף, ולא היה מתגלה אותו הבחי' בהבי"ע אלא רק בעת התיקון דוקא, אבל קודם התיקון היה נשאר אותו הבחי' לעולם כלול במחצב הספי' לבד, והיא הטוב והקדושה של כל העולמות בי"ע. והם שרשי כל הנשמות הקדושים, וכל המלאכים הקדושים אשר התחילו לצמות ולצאת רק מעת התיקון והלאה, שהוא ע"י אור דהמ"ה וניתוסף בהם אז אור הרבה בתוספת מרובה על העיקר, ויצאו גם הם מן הכח אל הפועל.

¹¹¹ תרגום: שהרי אין סטרא אחרא שאין בה הארה דקה מצד הקדושה.

דע"ה ח"ב

והיינו כי אחר שנברר ועולה הביוררים דמחצב הספי' אשר בהשברי כלים והניצוצין, ומתקנים ועולים למדרגת האצילות וליחוד אור א"ס שבה, והנה אז נברר מתחילה ובראשונה מה ששייך להספי' עצמן, שהוא לאצילות גופה. כי התיקון והבירור הוא הולך לאט לאט ומלמעלה למטה, ולא נברר מתחילה אלא רק מה ששייך להספי' עצמן, וכל הטוב והקדושה השייך להבי"ע שהיה כלול בהם, הנה לא נתקנו הם בעת התיקון דהספי', ונשארים הם עדיין למטה. ויוצאים אז מכלילותם בהספי' ועומדים בפנ"ע טבועים עדיין בהקליפות, ואח"כ הם מתקנים ועולים ג"כ ע"י הספי', כי כל עליון אחר שנתקן הוא הנה מתקן ומעלה הוא אח"כ את התחתון השייך אליו, ואז נמשך אור וקדושה בהבי"ע ג"כ {יא ע"ד} ומשפיעים נשמות קדושים ומלאכים קדושים, וכן שפע קדושה גם בהעולמות עצמן, ונמשך זה משורש קדושת הבי"ע שהיה כלול בהספי' ונתגלה לעצמו בעת התיקון כנז' ויוצא אז קדושת הבי"ע בגילוי בפנ"ע ג"כ. וזהו הביוררים דכל הנשמות והעולמות אשר הם עולים ומתקנים תמיד כנודע. וכ"ז הוא רק מאחר התיקון והלאה, אבל קודם התיקון הנה היו כלולים הם במחצב הספי' עצמו אשר בהשברי כלים, ולא יצאו הם בעולם התוהו בפנ"ע כלל, כי לא יצא אז אלא רק מה שהוא שייך לעיקר הבי"ע גופה, והם הגבורות היותר תחתונים שבהשברי כלים, והנה הם השרשים העיקרים דהבי"ע הנפרדים. ומשום שהם הגבורות היותר תחתונים והיותר קשים ויצאו הם לברך, לכך נעשה מהם כל מה שנעשה וכנ"ל. אבל כל שרשי הטוב והקדושה שבהם, הנה זה נשאר כלול עדיין במחצב הספי' עצמן וכנז'. אמנם הוא הרי אמרנו כי הנה נפל וירד אז כל מחצב הספי' ג"כ עם הניצוצין דהש"כ ופ"ר ורפ"ח, וע"י גודל התגבורת דהטומאה והרע אשר נתגבר בעת עולם התוהו, הנה נתערב בהם כל אותו מחצב הספי' כולו ג"כ. וכנודע שגם כל בנין האצילות הנה הוא ג"כ רק מה שעלו ונבררו ע"י האור דהמ"ה, וכן עולים ומתבררים אח"כ על ידו ג"כ כל האורות דהנשמות והמלאכים ויוצאים ומתהווים בכל מציאותם כהראוי, כי הבירור הוא הולך לאט לאט. שכל מה שהוא יותר עליון הוא נברר מקודם, ועל ידו מתברר אח"כ התחתון ג"כ (וכמ"ש בדרושי מ"ן דרוש א ובכ"מ), ונברר מקודם כל מה ששייך להספי' דאצי', ואח"כ נברר כל מה ששייך לקדושת הנשמות.

אך קשה לפ"ז כי א"כ למה נבראו המלאכים תחילה, ואולי הוא כי במקורן שהוא בעולם הבריאה יצאו באמת הנשמות מקודם, אך בעוה"ז שהוא עולם העשיה יצאו אח"כ, כמו שהעשיה הוא רק אחר היצירה, ע' פע"ח (שער הברכות פ"ו) ואח"כ כל מה ששייך לקדושת המלאכים, וכן אח"כ כל מה ששייך לקדושת העולמות. והרי לנו עכ"פ כי לא יצאו קדושת הנשמות והמלאכים והעולמות ממחצב הספי' לבחי' בפנ"ע אלא רק בעת הבירור דוקא, אבל עיקר מדרגת הבי"ע עצמן שהוא בחי' ומדרגת הנפרדים שבהם הנה יצא כל שרשיהם בעת עולם התוהו גופה וכנ"ל וזכור ודע כ"ז.

דרוש ב ענף ב

[אות א']

בגלל רשעת תקע"ד הדורות והמשחיתים שיצאו מהם, גזר המאציל והחריבם, ונעקרה ונכרתה מציאותם לגמרי. וזהו עוד כוונה במה שאמרו חז"ל שהיה הקב"ה "בונה עולמות ומחריבן", חוץ ממיתת המלכים קדמאין. והנה השחתתם היתה בבחירה, שכן היה להם כח להתגבר ולהיטיב את מעשיהם, אמנם לאחר שהרשיעו, לא זו בלבד שהם לא תקנו את שרשי המציאות, אלא גם קלקלו אותם עד שנבלעו ולא היתה מציאותם ניכרת כלל, ואחר כך נבנו העולמות על ידי אורות דחו"ג כאחד.

והנה מחמת רשעת כל התקע"ד דורות וכל הרוחין בישין והמשחיתים שיצאו עי"ז, ונטמאו על ידיהם כל שרשי המציאותיות כולם שיצאו אז, הנה גזר המאציל ית"ש והחריב אותם כולם, ונעקר ונכרת מציאותם לגמרי, ועליהם אמרו בב"ר (פ"ג סימן ז) שהיה

דע"ה ח"ב

בונה עולמות ומחריבן. והכוונה הוא הן על מלוכת המלכין קדמאין דהנקודות הנאמר בהם וימלוך בבחי' האצילות שבהם, ואח"כ היה בהם המיתה והחורבן בנפילתם לבי"ע, שיצא האורות מהם ונשברו הכלים ונפלו וירדו למטה והוא המיתה והחורבן כמ"ש הרב בשער רפ"ח (פרק א) וכנודע. וכן קאי ג"כ הכוונה דבונה עולמות ומחריבן על התתקע"ד דורות והמלאכי חבלה והרוחין בישין ושרשי המציאויות דבי"ע שיצא אז, ובניינם היה ע"י מיתת המלכין קדמאין, שהוא בחי' האצילות שבהם, כי ע"י שבירת הכלים ומיתת המלכין קדמאין דהנקודות שהוא בחי' האצילות דעולם התהו, נעשו ונתהוו כל התתקע"ד דורות והמלאכי חבלה והקליפות, וכן כל שרשי המציאויות כולם, שהם כל בחי' הבי"ע דעולם התהו, ואח"כ הנה נעקרו ונתחרבו כולם מחמת גודל הרשעה והטומאה והרע, והרי היה בונה עולמות ומחריבן.

ואמרו עוד בב"ר (פ"ב סימן ה, ופ"ג סימן ח) והארץ היתה תוהו ובוהו אלו מעשיהם של רשעים, והוא על כל התתקע"ד דורות והרוחין בישין שנברה רשעתם למאד, וכל רשעתם היה מדעתם, שהוא בבחירה ורצון, כי היה להם הכח והאפשרות להתגבר ולהטיב מעשיהם ולהפך כל גבורתם לרשפי אש שלהבת יח"כ¹¹², ואז היו עולים לקודש הקדשים, ולהמשיך עליהם אור קדושה של מעלה בכל תוקף ועוז, והיו נמתקים כל הגבורות הגדולות והנוראות שהיה בהם, להעשות גם הם לשלהובין דרחימו, כי היו ממישיכים את כל האור דהמ"ה והמ"ד דב"ן, וכן כל טוב העליונים הכל במעשיהם עצמן, והיה נעשה התיקון תיכף לכל המציאויות כולם ע"י מעשה הנבראים עצמן, אשר זהו עיקר כוונת רצונו ית"ש בתכלית בריאת עולמו, ואז היה הקב"ה שש ושמה יב ע"א בעולמו בשמחת קדושת עולם. אבל מאחר שהרשיעו כ"כ והשתמשו בכל כחות הגבורות שבהם הכל להרע, הנה לא די שלא תיקנו את כל שרשי המציאויות שיצא אז להשלימם ולהביאם לידי גמר, להעשות מכל שורש אילן שלם וקומה שלמה, אלא אדרבה שקלקלו אותם בעבירתם וזוהמתם, עד שנבלעו כולם בהם ולא היה ניכר מציאותם כלל, כי כן הוא הטבע דכל הטומאה והרע להשחית ולחבל ולהרוס את הכל. ולכן גזר המאציל ית"ש להחריב אותם מכל וכל, ונעקרו ונתחרבו ממצאויותם ונבנה אח"כ כל העולמות כולם ע"י האורות דחסדים וגבורות ביחד דוקא, וכמ"ש (רש"י בראשית א א) בתחלה עלה במחשבה לברוא במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. כי מאחר שע"י שברא מתחלה הכל בתוקף הגבורות לבד, לא עמדו בנסיונם והרבו לפשוע ולהרשיע עד להשחית, והוצרך להחריבם, חזר וברא אח"כ בשיתוף החו"ג ביחד ואז נתקיימו. וכן אמרו בב"ר (פ"י סימן ב) כיון שנעקר תהו ובוהו מן העולם נראית מלאכת שמים וארץ ויצא לצורך כלי כו'. אמנם פשוט הוא כי הנה לא היה כ"ז ח"ו בדרך חרטה והתחדשות ידיעה אצל המאציל ית"ש, אלא שהיה כ"ז הכל בכוונה ורצון ממנו וכמו שיתבאר לקמן.

[אות ב']

¹¹² צ"ע מקור לזה, ועי' זהר בראשית רמה ע"א, וז"ל: רשפיה רשפי אש שלהבת יה, מאן שלהבת יה, דא שלהובא דאתוקדא ונפקא מגו שופר, דאיהו אתער ואוקיד, ומאן איהו שמאלא, הדא הוא דכתיב (שיר ב ו) שמאלו תחת לראשי, דא אוקיד שלהובא דרחימו דכנסת ישראל לגבי קב"ה. תרגום: "רשפיה רשפי אש שלהבת יה", מה זה "שלהבת יה". זו שלהבת שבוערת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושורף. ומיהו, השמאל. זהו שכתוב "שמאלו תחת לראשי", זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא. ועי' עוד זהר ח"ב קיד ע"א ח"ג נד ע"ב, ועי' ע"ח שער מד פרק ו, ז"ל, הגבורה דז"א השם הפנימי הוא שם י"ה והוא סוד שלהבת יה היוצא מבינה אל הגבורה.

דע"ה ח"ב

ענין החורבן הוא, שהמאציל הפך כל הרע לדין קשה ולאש משפט, וזהו אור של גיהנם, והוא נעשה מהעבירות עצמן.

והנה ענין החורבן אשר אמרנו שגזר עליהם המאציל ית"ש ונעקרו ונתחרבו מן העולם, הענין הוא כי הנה הפך המאציל ית"ש את כל הרע כולו וכל הטומאה והזוהמא שגרמו במעשיהם לדין קשה ולאש משפט, והוא מ"ש בחגיגה (יג סע"ב) כי על התקע"ד דורות הנה נאמר עליהם (ירמיה כג יט) הנה סערת ה' חמה יצאה וסער מתחולל על ראש רשעים יחול, וכן (באיוב כב מז) נהר יוצק יסודם, ונהפך עליהם כל הרע כולו לאש משפט, כי מאש הגבורות יצאו, ובזה הם נשפטים. והיינו שכל הרוחין בישינ' והמשחיתים והטומאה והרע שנבראו ויצא ממחצב הקליפות, וכן כל המלאכי חבלה והמקטרגים שנבראו ויצא ממחצב המלאכים וכנ"ל ענף א', הנה הם נתחרבו כולם ונהפך מציאותם לדין קשה ולאש משפט, ושם נידונין כל התקע"ד דורות אשר גרמו אותם במעשיהם, והוא החמה וסער מתחולל אשר הם נידונים בו, והנה הוא האור של גיהנם אשר אמרו בזוה"ק (פ' צו לד ע"ב) שהוא נברא קודם בריאת העולם, והוא ע"פ מ"ש בזוה"ק (תרומה קג ע"ב) דהאור של גיהנם הנה הוא מהעבירות עצמן, ואמרו שם דהא גיהנם לא אתוקד אלא מהמימו דתוקפא דיצה"ר דחייבא, ובהוא חמימו נורא דגיהנם אתוקד יממי ולילי בו'.

וכ"ז הוא מפעולת המאציל ית"ש מה שגזר ופעל בעולם התוהו, כי הפך עליהם כל הטומאה והרע אשר יצא מציאותו ע"י רשעתם לאש משפט לייסר אותם בו, כי מאחר שכל מציאותו דהרע הנה הוא מתוקף הגבורות החזקים אשר נתקלקל ונפגם ע"י רשעת התקע"ד דורות והרוחין בישינ' כנז', הנה עי"ז נתהפך אותו הכח דהגבורות למציאות דין קשה ולרוח משפט, לכלות ולהתם כל זוהמא טומאה ורע ולטהר את המציאות להיות קודש לה'. וכן הוא נוהג תמיד בכל משך ימי עולם עד עת תיקון האחרון, כי נתהפך כל עון וכל פשע לאש בער ולרוח משפט, עד שכלה ונתבטל כל אותו הרע כולו אשר הן בהעון והן בהעונש, כי כל היצה"ר כולו וכל העונות כולם הם כולם רק מהזוהמא והריח אשר נשאר לדראון עולם מהעולם התוהו, כי רק הוא השאור שבעיסה המחמיץ את כל הלבבות לגרום כל חטא וכל פשע וכמו שיתבאר כ"ז בדברינו לקמן, ולכן נתהפך אח"כ כל חטא עצמו ליסורים ולעונש עד שיכלה כל אותו הרע כולו מכל וכל, וכמו שהיה בעולם התוהו. ועי' נאמר (ישעיה ל לג) ערוך מאתמול תפתה גם הוא למלך הוכן (למלך זקן וכסיל¹¹³) וכן הוא בתדא"ר פ' לא) העמיק הרחיב מדורתה אש בו', כי הוא המקום המוכן ומיוסד מאז ומקדם לאש משפט ולרוח בער לכל הרע כולו. והרי נתבאר לנו לעניינינו כי ענין החורבן אשר גזר המאציל ית"ש על העולם התוהו הנה הוא מה שהפך עליהם את כל רשעתם לדין קשה ונשרפו וכלו מן העולם.

[אות ג']

מה שאמרו חז"ל שגיהנם נברא קודם שנברא העולם, אין כוונתו כי אם לחללה של גיהנם, אמנם האור שבו נברא רק ביום השני. ומש"כ שהרע של תקע"ד הדורות נהפך לאש משפט, אין הכוונה שהיו הדורות נידונים בו מיד בזמן עולם התוהו שאם כן היה לא היתה להם תרופה ח"ו. כלומר, אם היה מתחיל הדין קודם תיקון המ"ה בעולם התוהו, היו הכל נכרתים ומתבטלים על ידי תוקף הדינים מכל וכל, והיתה כל בריאתם לריק. והאמת היא, שלבסוף יהיה תיקון לכל תקע"ד הדורות, והאש עצמה של הדין נעשית במיתוק, שכן ללא זה היו הכל כלים. לכן נעשה האש להיות נידון בו ביום השני דמעשה בראשית אחרי התיקון, ואז האש לא באה לאבד ולכלות אלא רק לצרף וללבן. לכן עשה ה' חסד נוסף, שלא נשלמה כל מלאכת יום ב' באותו יום עצמו, אלא רק ביום ג' הרי הוא מדת הרחמים. לכן כתוב דווקא ביום ג' 'כי טוב' ולא ביום ב'.

מש"כ שאש של גיהנם אינו כבה לעולם, זהו רק כל זמן קיום העולם הזה עד התיקון האחרון, שאז יתבטל הרע מכל וכל, וכמו כן יתקדשו תקע"ד הדורות.

¹¹³ עי' קהלת ד יג ורש"י שם שזהו כינוי ליצר הרע.

דע"ה ח"ב

כל מה שאמרנו לעניין לדון את התקע"ד הדורות לכף זכות, הוא מפני שאין להאשימם כל כך שכל בריאתם היה מתוקף הגבורות, אבל אינם מעצם הרע עצמו כמו הרוחין בישיין אשר יצאו ממחצב הקלי, שכן כל מה שהוא עצם הרע, הוא וכל תולדותיו יתבטלו לעתיד. וכאשר יכלה הזוהמא, אזי יתמתק חלל הגיהנם הרי הוא היסוד דבינה דעולם התהו על ידי האור דמ"ה וט"ר דב"ן, ויתקדש ויצורף כל חלל הגיהנם עם הגן עדן, וייעשה חד עמו.

אמנם הוא כי הנה בגמרא פסחים (נד ע"א) מסיק שם הגמרא כי הגיהנם אשר נברא קודם שנברא העולם, הוא רק חללה של גיהנם, אבל האור שבו הוא לא נברא אלא רק ביום שני. וכן הוא בפדר"א רפ"ד (ע' רד"ל שם) (יב ע"ב) וכן הוא במדרש כונן, כי ביום שני נפח הקב"ה באש והסיק ז' מדורי גיהנם, וכן אמר ג"כ בזוה"ק (בראשית מו ע"א) בשני אתברי גיהנם לחייבי עלמא, וכן בזוה"ק (תרומה קמט ע"ב) וביומא תניינא דאיהי סטר שמאלא אתברי ביה גיהנם דאיהו נפיק מגו התוכא דנורא דשמאלא. אך הענין הוא כי מה שאמרנו כי הרע של התקע"ד דורות נהפך להם לאש משפט, והוא החמה וסער מתחולל אשר נידונים בו, הנה אין הכוונה שהיו נידונים בו תיכף, והיה מתחיל תיכף הדין שלהם בעת עולם התוהו עצמו, כי באם שהיה בן לא היה ח"ו תרופה למכתם. אך באשר שהקב"ה חושב מחשבות לבל ידה ממנו נדה, וממציא מזור ותרף לכל נפש ורוח, ובפרט לאותן אשר הם היו השורש לכל הנשמות כולן שהיו עתידין להבראות וכנ"ל ענף א', ואלו שהיה מתחיל הדין שלהם תיכף בעת עולם התהו גופה קודם יציאת השם מ"ה דהתיקון, היו נברתים ומתבטלים ע"י תוקף הדינין מכל וכל, והרי היה כל בריאתם לריק ולבטלה ח"ו. והאמת הוא כי לבסוף הנה יהיה תיקון לכל התקע"ד דורות ג"כ, וכמ"ש בתז"ח (דף טל ע"א וע"ב) לאומנא דהוה ליה מאנא דכספא מעורב במינא אחרא בעא לבררא ללבנא ליה מה עבד הוה יוצק ליה במנא כמה זמנין וארמי ליה בנורא עד דאתברר ואתלבן, ורזא דמלה אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם, מאי נהר דא נהר דינור דתמן יוצק נשמתא עד דאתלבנא, ומאי אשר קומטו ולא עת, אלין תתקע"ד דריין דאתקמיטו בלא עת (שגזירתם ובריאתם היה קודם הזמן, שהוא קודם שנשלמו כל המאורות העליונים כהראוי, ע' לעיל ח"א דרוש ב' ובכללי התפשטות והסתלקות כלל י"ח ענ"ב) ואסתלקו בלא עת קדם זמנייהו (כי נתחרבו תיכף ולא נתארך עליהם הזמן כלל) וזריק לון קוב"ה בגלגולא על כל דרא ודרא וחזר לון ליסוד, ודא איהו נהר יוצק יסודם דאינון ד' יסודין דד' פרצופין כו' עלייהו אתמר הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר כו'¹¹⁴ ע"ש כל הענין. ובתיקון ס"ט (דף קיט ע"א) וכן כתב הרמ"ע מפאנו ז"ל (באם כל חי ח"ג סי' יא), וכן הוא בעמק המלך בעולם התוהו פ' ל"א, כי עליהם נאמר (תהלים קיט קנה) רחוק מרשעים ישועה, מכלל דישועה יש להם אלא שהיא רחוקה ועתידה להתקרב, וכמ"ש (ישעיה נז יט) שלום שלום לרחוק ולקרוב. וע"ש עוד בחיקור דין (ח"ד פרק ג) כי אדם הראשון ביקש רחמים עליהם והשתדל בתקנתו, והרי לנו עכ"פ שיתוקנו לבסוף. ומה גם כי הרי באמת הנה יש להם טענה על מה שברא הקב"ה את כל מציאותם מתוקף הגבורות כ"כ ובסילוק והעלם דאור א"ס, כי אילו שהיה נגזר מציאותם ע"י איזה ביסום מהחסדים ג"כ הרי לא הרשעו כ"כ, וכמ"ש בעמק המלך בשער עולם התוהו ר"פ ל"ה, שעליהם נאמר (קהלת ד א) דמעת העשוקים ואין להם מנחם.

¹¹⁴ תרגום: [משל] לאומן שהיה לו כלי של כסף מעורב במין אחר, ורצה לבררו וללבנו. מה עשה, היה יוצק אותו בכלי כמה פעמים וזורקו לאש, עד שהתברר והתלבן. וסוד הדבר "אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם" (איוב כב טז). איזה נהר, זה נהר דינור ששם יוצק הנשמה עד שמתלבנת. ומה זה "אשר קומטו ולא עת" (שם) אלו תשע מאות שבעים וארבעה דורות שהתקמיטו בלא עת והסתלקו בלא עת טרם זמנם, וזרק אותם הקדוש ברוך הוא בגלגול על כל דור ודור והחזיר אותם ליסוד. וזהו "ונהר יוצק יסודם", שהם ד' יסודות של ארבעה פרצופים וכו', עליהם נאמר "הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר" (איוב לג).

דע"ה ח"ב

ומחמת כ"ז הנה חושב הקב"ה בתקנתן ג"כ, ואלו שעשה להם האש לידון בו מאותו הרע עצמו דעולם התהו אשר נעשה מתוקף הגבורות החזקים בלא שום ביסוס כלל, אז היו כלים לגמרי ח"ו. ולכך לא נעשה להם האש לידון בו אלא רק ביום שני דמעשה בראשית, אשר כבר נתבסמו הגבורות ונתקנו באור דמ"ה והט"ר דב"ן, ועי"ז הנה האש של גיהנם אשר נעשה אז הוא לא לאבד ולכלות את הנפש החוטאת, אלא רק לצרפה וללבנה. ולא עוד אלא משום שגם היום שני הוא מדת גבורה כנודע, ולכן עשה הקב"ה עוד חסד יתירה, שלא נשתלם כל מלאכת יום שני באותו היום עצמו וכדי שלא יתגבר הדין כל כך, ולא נשלם אלא רק ביום שלישי שהוא מדת רחמים, ונעשה בו רחמים גם על יורדי גיהנם, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית מו ע"א) בשני אתברי ביה גיהנם לחייבי עלמא כו' בשני לא אשתלים ביה עבירתא ובג"כ לא כתיב ביה כי טוב עד דאתא יום תליתאה ואשתלים ביה עבירתא בג"כ כתיב ביה כי טוב תרי זמני, חד על אשלמות עבירתא דיום שני, וחד לגרמיה. ביומא תליתאי אתתקן יום שני וביה אשתלימו רחמי על חייבי גיהנם, ביומא תליתאה משתככו שביבי דגיהנם בגיני כך אתכליל ביה יום שני ואשתלים ביה¹¹⁵ עכ"ל. הרי לנו חסדי הקב"ה גם על הרשעים ויורדי גיהנם, ולא כלו רחמיו בכליון, ולכן משום כל זה לא נעשה האש של גיהנם גם להתקע"ד דורות תיכף כשנתחרבו בעולם התוהו, אלא רק ביום שני דמעשה בראשית, אחר שנתבסמו הגבורות ע"י האור דמ"ה יב ע"ג והט"ר דב"ן, וגם לא נשלם עד יום שלישי וכדי שלא יהא להם האש של גיהנם לכליה ולאיבוד ח"ו, אלא רק לצירוף ולתיקון ולהמתיק להם הדין ברחמים. אבל כל אותו האש של גיהנם, הנה הוא מאותו הטומאה והזוהמא דעולם התוהו, כי נתהפך הוא עצמו לאש משפט כנ"ל, וכמ"ש בזוה"ק תרומה (דף קמט ע"ב) דאיהו נפיק מגו התוכא דנורא דשמאלא, והוא מ"ש בזוה"ק (צו לד ע"ב) שהוא נברא קודם בריאת העולם, ור"ל על האש היסודי שבו שהוא נעשה בעת עולם התוהו, אבל אשו ושריפתו לא התחיל אלא רק ביום שני דמע"ב ונשלם ביום ג', וכל התקע"ד דורות שנתחרבו בעת עולם התוהו, הנה לא היו חיים ולא נידונים עד יום שלישי למע"ב, וכדי להמתיק את הדין ברחמים כנז'. וע' דברינו לקמן דרוש ד' ענף י"ח שכתבנו שם שהצירוף והליבון דמחצב המלאכים ומחצב העולמות שהם החיצוניות, הנה התחיל צירופם וליבונם מיום ב', אך הצירוף והליבון דמחצב הנשמות שהוא הפנימיות והם התקע"ד דורות, הנה בהם התחיל הדין רק מיום ג' ע"ש. אך עכ"פ הוא כי כל הדין והאש משפט שבכולם הוא אינו ע"ד כליון ח"ו, אלא רק לצרפם וללבנם שהוא לתקנם לבסוף.

ומ"ש רז"ל בפסחים (נד ע"א) כי האש של גיהנם הנברא ביום שני אין לו כביה לעולם, כבר כתב הרמ"ע מפאנו ז"ל בחיקור דין (ח"ה פ"ה), שהכוונה הוא רק על כל הזמן דקיום העולם הזה, כל זמן שעומד בזוהמתו ובמציאות הרע שבו, אז בודאי יש קיום להאש של גיהנם ג"כ, כי הוא האש משפט לצרף וללבן את כל המציאות כולו מכל טומאה וזוהמא ורע, אבל בהפסק העבירות והזוהמא שהוא בעת תיקון האחרון, שיתבטל אז הרע מכל וכל וימחה שמו של עמלק לגמרי, וכמ"ש (שמות יז יד) כי מחה אמתה כו', וכן כתוב (תהלים צב ו) כי הנה אויבך יאבדו, הנה אז יכבה ויתבטל האש של גיהנם ג"כ, וכמו שאמרנו לעיל, כי כל אשו ושריפתו הוא רק העון בעצמו, וכשיכלה הרע והעון אז יכלה ממילא האש של

¹¹⁵ תרגום: בשני נברא גיהנם לרשעי העולם וכו', בשני לא נשלם בו המעשה, ולכן לא כתוב בו "כי טוב", עד שבא היום השלישי ונשלם בו המעשה. לכן [נאמר בו] כי טוב פעמיים, אחד על השלמת המעשה של היום השני, ואחד לעצמו. ביום השלישי נתקן היום השני ונבדלה בו מחלוקת, ובו השתלמו רחמים על רשעי הגיהנם. ביום השלישי שוקטים שלהבות הגיהנם, ולכן נכלל בו יום שני ונשלם בו.

דע"ה ח"ב

גיהנם, וכמ"ש רז"ל (עבו"ז ג סע"ב) אין גיהנם לעתיד לבוא, כי יושלם אז התיקון של כל התקע"ד דורות ג"כ, ויתקדשו גם הם בקדושת עולמים (וע' במדרש הנעלם וירא קו סע"ב).

וכ"ז הוא מטעם שאין להאשימם כ"כ יען שכל בריאתם היה מתוקף הגבורות לבד וכנ"ל, אבל אינם ח"ו מעצם הרע עצמו כמו הרוחין בישין אשר יצאו ממחצב הקליפות, כי כל מה שהוא מעצם הרע עצמו, וכן משורש האדם בליעל אשר נעשה ע"י החטא, הנה הוא וכל תולדותיו יתבטלו מכל וכל, כי הם מכלל שנאמר בהם (תהלים צא ז) יפול מצדך אלף כו' וכמ"ש בתיקונים (תיקון ס"ט קיט ע"א), וע"ש בדברי הגר"א שאמר ובהנהו אשר קומטו לא כהנך שכתוב יפול, וע' עוד בתז"ח (דף לו ע"ב) ע"ש. וכשיתבטל אשו של גיהנם, שהוא בביטול כל הזוהמא כולו כנ"ל, הנה אז יטהר ויתקדש כל החללה של גיהנם כולו בקדושת הגן עדן, וכמ"ש הרמ"ע מפאנו בפ"ה הנו' ושם פ"ו וע"ש עוד בפרק א', וכן בעמק המלך בשער שעשועי המלך (פרק א) כי כל החללה של גיהנם כולו אשר אמרו רז"ל בפסחים (נד ע"א) ובכ"מ שהוא נברא קודם בריאת העולם, הנה הוא ג"כ רק מגלידת הדינין של הגבורות דב"ן, והנה הוא הארץ אדום שהיא היסוד דבינה של עולם התוהו, אשר ממנה יצאו כל הז' מלכין קדמאין. אך מכל הזוהמא והקליפות שנעשה מהם הנה מזה נעשה האש של גיהנם ושרפתו כנ"ל, וכשיכלה הזוהמא ויתבטל האש ושרפתו כנז', אז יתבסס כל החללה של גיהנם שהוא היסוד דבינה דעולם התוהו ע"י האור דהמ"ה והט"ר דב"ן, ויתקדש ויצורף כל החללה של גיהנם עם הגן עדן ויעשה חד עמו, כי הגן עדן הוא ג"כ בחי' אימא עלאה כמ"ש בהארת המוחין (פרק ה) וע' אנ"כ (סוף פרק ג) ובציור עולמות (פרק א) ויתבאר עיקר הדברים בכ"ז למטה בסמוך.

[אות ד']

החורבן שנעשה לתקע"ד הדורות היה לתועלת גדולה ותיקון לכל הניצוצין ושברי הכלים, כי נסתלק מהם עיקר הזוהמא. ועכ"ז, מאחר שנתלכלכו צריכים עדיין לטהרה גדולה, ובפרט הניצוצין דמחצב הספירות שהיו מתוקף הגבורות הקשים ד' המלכין קדמאין, שהם נשאר פגומים מאד מאחר ונתחללו מקדושתם, ונתהפכו הגבורות לדין קשה, ונעשו למקום והנושא ובית הקיבול לייסר את הרשעים, והם עיקר חללו של גיהנם. יוצא, אם כן, שאש הגיהנם נעשה מהרע עצמו, והמקום נעשה מאותם שברי כלים שנפגמו מתחילה. אמנם אש הגיהנם הולך ובטל תמיד, וכפי שיעור העונש כך מתקדש חלל הגיהנם על ידי המ"ה והט"ר דב"ן שנעשה לגן עדן עצמו, שנעשו מהגבורות לשלהובין דרחימו.

והנה החורבן והשממון אשר אמרנו שנעשה להתקע"ד דורות ולכל הרוחין בישין הנזכרים, הנה היה זה תועלת גדולה ותיקון לכל הניצוצין והשברי כלים דמחצב הספי', וכן לכל שרשי המציאויות דהעולמות בי"ע אשר יצאו אז ממחצב העולמות שבהם כנ"ל ענ"א. כי הרי נסתלק מהם עיקר הזוהמא והרע ונטהרו מטומאתם. כי הרי מקודם היו בלועים בהם לגמרי וחשך משחור תארם, עד שלא היו ניכרים כלל מחמת גודל יב ע"ד הטומאה והזוהמא והרע, אשר דרכו הוא להרוס ולחבל, אבל עתה כאשר נעקרו ונתחרבו, הרי היה תיקון גדול להם שנטהרו ויצאו מזוהמא רבה העיקרי וחזרו למציאותם. אמנם הוא כי הנה עכ"ז כי מאחר שנתלכלכו ונטנפו כ"כ הרבה, הנה צריכים עדיין לטהרה גדולה וכיבוס יתירה להטהר מכל וכל, כי נשאר ונקלט בהם הריח רע הרבה מאד, ויש בהם עדיין זוהמא רבה ג"כ, ובפרט כל אותן הניצוצין והשברי כלים דמחצב הספי' אשר היו הם מתוקף הגבורות הקשים דהז' מלכין קדמאין, הנה הם נשאר פגומים במאד מאד, כי יצאו מקדושתם לגמרי ונתחללו הרבה, ונתהפך הכח הגבורות שבהם למציאות דין קשה ולרוח משפט, והנה נעשו הם עצמן המקום והנושא וכלי בית קיבול לייסר שם את הרשעים, והם

דע"ה ח"ב

עיקר החללה כולו של גיהנם, הסובל בתוכו את כל האש שורף והדינים כולם, אשר נעשה מהטומאה והרע העיקרי כנ"ל.

והרי נמצא כי האש של גיהנם הנה הוא נעשה מהרע עצמו והגיהנם עצמו עם כל חללו, הנה הוא נעשה מאותן השברי כלים גופה, ע"י שנפגמו בתחילה. אמנם הוא כי האש של גיהנם אשר הוא מהרע עצמו, הנה הוא הולך ומתבטל תמיד. כי כשנגמר הדין והגמול של העון, הנה מתבטל האש שורף וכלה כל היסורים והעונשים, והנה אז חוזר כל מציאות הגיהנם וחללו לטהרתו ולקדושתו הראשונה. וכפי שיעור וערך ביטול היסורים והעונש כן נטהר ומתקדש בשיעור זה חלק הגיהנם וחללו ע"י האור דהמ"ה והמ"ר דב"ן, ונעשה הוא לגן עדן עצמו. ונמצא כי הגיהנם הוא מתמעט והולך תמיד, והגן עדן הוא מתגדל ומתרבה תמיד, כי כל עיקרו של גן עדן והנועם והשיעשוע והעונג הוא ג"כ רק מאותן הגבורות דב"ן הראשונים דמחצב הספי' אחר שנתבררו ונתייחדו עם המ"ה והמ"ר דב"ן, אשר הם מהדעת עלאה. כי אחר שנתייחדו בתוקף הגבורות דהב"ן, הנה אז נעשה מזה כל השלהובין דרחימו וכל השמחה והעונג שאין למעלה מזה, וזהו שאמר הגר"א בתיקונים (תיקון כא דף מז ע"א) שכל התעוררות והשמחה ושכר העוה"ב וכל טובה הוא הכל מדינא דקודשא סטרא דגבורות אשר הם בצפון, וכמ"ש מה רב טובך אשר צפנת, והוא שכר הצפון עין לא ראתה. והנה הוא מהגיהנם עצמו כמו שאמרנו, והוא בסוד אמלאה החרבה הנאמר ביחזקאל (כו ב) על צור וירושלים [ואמרו בשמות רבה ספ"ט טו יג, כל צור שבמקרא חסר במלכות הרשעה הכתוב מדבר, וכל צור מלא בצור המדינה הכתוב מדבר] והוא ג"כ ע"פ דברינו הנז', כי בנין ירושלים הוא מחורבנה של צור, שהוא מתוקף הגבורות, המוציא לך מים מצור החלמיש (דברים יז טו). והוא סוד טהרתו וקדושתו של גיהנם אשר לעתיד לבוא, כי כל הגיהנם כולו ובית חללו הוא יהיה הגן עדן העיקרי, וזהו מה שחשבו הגן עדן ג"כ מהו דברים שנבראו קודם בריאת העולם, כי התחלתו נעשה מהבירורים הראשונים אשר נבררו ע"י האור דמ"ה אשר יצא בעת התיקון.

ואל תתמה על דברינו מה שהזכירו רז"ל בפסחים (נד ע"א) וכן בנדרים (טל ע"ב) את הגן עדן קודם להגיהנם, כי הרי לפי דברינו צריך לחשוב את הגיהנם קודם, כי הרי עיקרו של גן עדן הוא היה נעשה בתחילה רק מהגיהנם עצמו. הנה בפדר"א (פרק ג) וכן בזוה"ק (פ' צו דף לד ע"ב) וכן בתדא"ר (פרק לא) חשבו שם באמת את הגיהנם קודם, ומה שחשבו בגמרא את הגן עדן קודם, הוא רק מפני השיבותו. והרי נתבאר לנו עכ"פ ענין מציאות האש של גיהנם וענין מציאות הגיהנם גופה וטהרתו וקדושתו אשר לעתיד לבוא ודע זה.

[אות ה']

כאשר נעקרו הקלי' דעולם התוהו, נשאר מהם ריח רע וזוהמא רבא בכל תולדות הגבורות דב"ן שיצאו מהמחצב דעולמות, שהוא שורש מציאות בי"ע. ובעת תיקון דמעשה בראשית, נטהרו מזוהמתם לצורך מציאות העולם. אמנם לא נתבטל כח הקלי' לגמרי, אלא הניחו הקב"ה לנסות בו בני אדם, ומזה נעשו זר"ן דקלי', הרי הם ז' הנקודות דקלי' הבאים מתמצית כל הטומאה והרע אשר נעשו ע"י רשעת תתקע"ד הדורות ממחצב הקלי'. והנה באותן ז' הנקודות היה כלול כח בחירה, וכן האפשרויות של הרע להימצא ולהיעשות ע"י החטא, הרי הוא הרע אשר נעשה ונשלם על ידי חטא דעה"ע וכן הוא מתפשט ומתקיים על ידי עונותינו המרובים בכל משך ימי העולם.

אם כן שורש מציאותו של הרע הוא במחצב הקלי' שהוא מציאות אור חשוך שאינו רע מצד עצמו אלא הוא רק תוקף של גבורות קשים, והוא בבחי' יסוד כללי, כעין כח היולי (דהיינו שהוא כחומר ביד היוצר להטותו לכל אשר יחפוץ), וע"י רשעות תתקע"ד הדורות שהרשיעו בבחירתם, יצאו תולדות דמחצב הקלי' להיות לרע גמור. ואע"פ שנחרב אח"כ, בכ"ז נידון כחו וזוהמתו לדראון, ולע"ל יתהפך שרשו לדינא דקודשא שהוא כולו טוב.

דע"ה ח"ב

ונחזור להענין, כי כאשר נעקרו ונתחרבו כל הקליפות דעולם התוהו, הנה נשאר עדיין הריח רע וזוהמא רבא בכל תולדות הגבורות דב"ן שיצא מהמחצב דהעולמות, שהוא כל שרשי המציאויות דהבי"ע שיצא אז, והיו נצרכים עדיין טהרה גדולה וכיבוס יתירה לתקנם, וזהו חורבנם מה שנתחרבו גם הם. כי הרי נשארים עדיין מלוכלכים הרבה מכל תמצית הרע שנשאר בהם, והיה נשאר בהם הרע בכח. וזהו הענין מ"ש בעמק המלך (בשער עולם התוהו פרקים מא מב מה וכן בשער קרית ארבע פרק ח) כי קודם החטא דעין הדעת היה כל הרע רק בכח לבד ולא בפועל כלל, ואילולא החטא לא היה יוצא לפועל ע"ש. והגם שבאמת הרי כבר יצא הרע בעולם התוהו במציאות נורא מאד (יג ע"א) וכנ"ל בדברינו, אך הכוונה הוא כי כל מציאותו שיצא בתחלה הרי הוא נתחרב לגמרי ונתהפך לאש משפט שהוא האשו של גיהנם כנ"ל, אך עכ"ז הנה נשאר זוהמתו וריחו בכל שרשי המציאויות כולם שהיו עדיין מלאים בזוהמא רבה, וכמ"ש (בראשית א ב) והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך, והוא כל כח הרע שנשאר אז. ובעת התיקון דמעשה בראשית, כאשר נבררו השרשי דהמציאויות ונטהרו מזוהמתם לצורך מציאות העולם, הנה לא נתבטל אותו הכח לגמרי, אלא הניח אותו הקב"ה לנסות בו בני אדם וכמו שיתבאר בדברינו לקמן, וכל אותו הכח דהרע שהיה בלוע בהם, והוא הזוהמא הנשאר בכל שרשי המציאויות הנזכרים, הנה כאשר נברר אותו הזוהמא מהם בעת התיקון ויצא לעצמו, הנה עשה הקב"ה מזה בחי' הזו"ן דקליפה אשר אמר האריז"ל בשער הקליפות (פרק ג) שהיה הז"א דקליפה בבחי' ו' נקודות לבד, והנוק' דקליפה בבחי' נקודה אחת. ובאותן הז' נקודות היה כלול בהם הכח והאפשרות שיוכלו להתקן לפרצופים גמורים ג"כ ע"י החטא, וכמו שמבואר בדברי הרב (בפרק ג שם) איך שנעשו אח"כ לפרצופים גמורים ע"י החטא דעין הדעת, וכל אלו הז' נקודות דהקליפה הנה נעשו מאותה הזוהמא אשר נפרד בעת התיקון מבירורי דהב"ן ומכל שרשי דהמציאויות כולם בעת התיקון דמע"ב, ונפרד אז כל הזוהמא מהם ויצא לעצמה, ומזה נעשו כל הז' נקודות דהזו"ן דהקליפה. ומה שנעשה בבחי' ז' נקודות הוא משום כי הנה הם מתמצית כל הטומאה והרע אשר נעשו ברשעת כל התקע"ד דורות ממחצב הקליפות, שהוא האור החשוך אשר היה כלול בהשברי כלים דהז' מלכין קדמאין וכנ"ל ענף א'.

וכבר אמרנו שם כי אותו אור החשוך עצמו הוא אינו רע ח"ו, אלא שבגרמת התקע"ד דורות נעשה הוא לבח ושורש הרע, ויצא ממנו אז כל הטומאה והרע כולו במציאות נורא מאד. ואח"כ החריב אותם הקב"ה, ולא נשאר מהם אלא רק תמצית טומאה ורע, והוא לבלוך וזוהמא אשר היו בלועים בזה כל הניצוצין והשברי כלים וכל שרשי המציאויות דהבי"ע כולם. ואח"כ בעת התיקון דמע"ב נבררו מכל אותה הזוהמא ונפרד ויצא אותה הזוהמא בפנ"ע, ונעשה מזה בעת התיקון הז' נקודות דהזו"ן דקליפה, הז"א בו' נקודות והנוק' בנקודה אחת, והיה כלול באותן הז' נקודות הכח והאפשרות דמציאות כל הרע כולו, להמצא ולהעשות ע"י החטא שהוא כל הרע כולו אשר נעשה ונשלם ע"י החטא דעין הדעת. וכן הוא מתפשט ומתקיים ע"י עונותינו המרובים בכל משך ימי עולם עד ביאת המשיח. והרי נמצא עכ"פ כי בעת התיקון דמע"ב הנה היה קצת תיקון להרע ג"כ, כי הרי יצא אז מציאותו בבחי' הז' נקודות הנז', כי הוא התחלת היצו"ר אשר נעשה בעת בריאת העולם, וכדי לנסות בני אדם על ידו, וכמו שיתבאר לקמן. וכנודע מאמרם ז"ל בב"ר (פ' ט סימן ז) (וכן בקהלת רבה פ"ג בפסוק את הכל עשה יפה בעתו אות ג) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד, טוב זה ייצר טוב, מאד זה יצה"ר.

דע"ה ח"ב

והרי נתבאר לנו ג"כ היטיב שורש מציאותו דכל הרע מהיכן שנתהוה, וסדר יציאתו איך שיצא. כי שורש מציאותו הוא ממחצב הקליפות שהוא רק מציאות אור חשוך אשר הוא אינו רע בעצמו כלל, אלא רק תוקף גבורות קשים, והוא בבחי' יסוד כללי ע"ד כח ההיול¹¹⁶, אשר אפשר לעשות ממנו כל מה שרוצה, כי הוא נושא חפשי שאפשר להטותו לכאן ולכאן, וע"י רשעת התתקע"ד דורות שהרשיעו מדעתם ובבחירתם כנ"ל ענ"א, הנה יצא ע"ז כל התולדות דמחצב הקליפות כולו לרע גמור במציאות נורא מאד. והגם שנעקר ונתחרב אח"כ, עכ"ז הנה נשאר כחו וזוהמתו לדראון לכל ימי עולם, והוא אשר מתפשט ומתגדל ע"י החטא ואי אפשר שיתבטל מעתה, אלא רק ע"י הקב"ה לבד, וכמ"ש (שמות יז טו) מלחמה לה' בעמלק, וכן כתוב (ישעיה סג ג) פורה דרכתי לבדי, וכמו שיהיה כ"ז בעת קץ תיקון האחרון, שאז יתבטל הרע מכל וכל וכמ"ש (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ושורשו יתהפך אז לדינא דקודשא שהוא כולו טוב כנ"ל בסמוך ולעיל ענף א' ע"ש.

{יג ע"ב}

דרוש ב ענף ג

[אות א']

אחרי הנ"ל, שכל הרע נעשה כדי לייסד את כח הבחירה והאפשרויות, היה הדבר מובן אם רוב סדר הבריאה היה על דרך הטוב, שיהא נקל לאדם לכבוש את יצרו. אמנם אין הדבר כן, ובכל דור ודור הרוב הוא רע, ואפילו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד ביצרו. וזכמו כן גם בעולם הנפשות יש צירופים וליבוים.

ואם כן, פשוט הדבר שהיה גלוי לפניו ית' בעת בריאת עולמו שאין כח לאדם לעמוד בניסונויותיו, ואם כן הטעם הנזכר לבריאת הרע אינו מספיק. ועוד מצינו בגמ' כי היתה קפידה על יהושע ומשה שלא בטלו את היצר הרע.

והנה צורך מציאות כל הטומאה והרע וכל הקליפות כולם, הנה נודע הוא כי הוא כדי לייסד את כל כח הבחירה והאפשרות שיהא האפשרות להאדם להטות לכאן ולכאן, כי מזה הוא כל עיקר השכר והעונש. וכמ"ש בתנא דבי אליהו זוטא (פרק יב) מפני מה ברא הקב"ה את היצר הרע כו' ע"ש, וכן הוא ג"כ בזה"ק (תרומה קסג ע"א), וכן אמר האריז"ל בשער הכללים (פרק ב), כי כוונת המאציל העליון היתה כדי שיהיה בחירה ורצון ביד האדם כאשר שתהיה טוב ורע בעולם מפני ששורש הרע בא ממאנין תבירין, והטוב בא מהאור הגדול, ואם לא היה כן לא היה רק טוב בעולם, ואז לא היה שכר ועונש. אך עתה שיש טוב ורע, יש שכר ועונש. שכר לצדיקים שע"י מעשיו הטובים מעלה את הניצוצין הקדושים שירדו מתוך הקליפות. ועונש לרשעים שהוריד ע"י מעשיו הרעים מאור הגדול אל הקליפות (וכמו שבארנו לעיל דרוש א ענף ז אות ב ע"ש). והקליפה עצמה היא הרצועה בישא לייסר את הרשע עכ"ל שם. וכן כתב ג"כ בשער המלכים (פרק ה) ואמר שם כי הקליפה והטומאה היא נעשית מהזוהמא שנתברר מהשברי כלים וכנ"ל סענ"ב וכ"ז הוא פשוט ונודע.

אמנם גם אחר כ"ז, הנה ישתומם כל מעין וידו כל הדוים, כי כ"ז היה ניהא באם שהיה הולך כל סדר הבריאה כולה ולכל הפחות רובה על דרך הטוב, והיה נתייסד הבריאה בסדר כזו, שיהא נקל אל האדם לכבוש את יצרו. והיינו שהיו שני הייצרים שקולים לפניו בלי התגברות האחד על חבירו, וכפשטות הכתוב ס"פ נצבים (דברים ל טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע, הנה אז קיינו רואין גם בעינינו את כל הנז' לטעם נכון ומספיק, אבל מאחר שהרי כפי מה שאנו יודעים מכל

¹¹⁶ ע"י ע"ח קיצור אבי"ע י'.

דע"ה ח"ב

דורות ימי עולם עד היום הזה, הנה מתייצב העולם על דרך לא טוב, ורובם הוא תמיד בכל דור ודור רעים וחטאים, וכמ"ש הכתוב (דברים ז ז) כי אתם המעט כו'. וגם הטובים והצדיקים, הרי כמעט אין אחד שיהא נקי בכלול, וכמ"ש הכתוב (קהלת ז ט) אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. [וע' בדברי הארז"ל בזוהר הרקיע (דף סט ודף ע) סוד כמוס, גם בענין הד' שמתו בעטיו של נחש (שבת נה ע"ב)]. וכן הרי מעיד התורה ג"כ ואמר (בראשית יז כא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ואמרו קידושין (ל ע"ב) קשה יצה"ר שאפי' יוצרו קראו רע. ואביי אמר אי מאן דסני לי הוה לא הוה מצוי לאוקמי נפשיה (סוכה נב סע"א), ומנשה אמר לרב אשי אי הות התם הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי (סנהדרין קב ע"ב). והרי לנו כי אפי' צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד בו, וכן כתיב הן בעבדיו לא יאמין ובמלאכיו ישים תהלה (איוב ד יח). ועי' הרי הולך בסבתו כל ההנהגה כולה מיום ברוא ה' אדם על הארץ בצרות גדולות משונות זו מזו, והעולם הולך וסוער תמיד, והאדם אין לו מנוחה מיצרו כל ימי חייו, כי הוא כנחש ישך וכצפעוני יפריש עד שנמנו וגמרו, נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא (עירובין יג ע"ב). ואמרו בפסיקתא דר"ב (אחרי דף קע) אמרתי להוללים אל תהולו כו' אמר הקב"ה לרשעים הצדיקים לא שמחו בעולמי כו' אדם הראשון לא שמח בעולמי כו' אברהם לא שמח בעולמי כו' כביכול הקב"ה לא שמח שמחה בעולמו כו' שמח ה' במעשיו אין כתיב כאן אלא ישמח כו', וכן הוא בויקרא רבה (פ' כ ס"ב).

ולא עוד כי לא די לו לאדם בכל התלאות הנוראות שעוברים עליו בכל ימי צבאו אשר בעוה"ז, אלא שגם בעולם הנפשות עלול הוא לכמה צירופים וליבונים עד בואו למנוחתו, וכנודע מחרדת ר' יוחנן בן זכאי (ברכות כח ע"ב) ובזוה"ק (ויקהל ריא ע"ב וריב ע"א). ובפרט דינא דקיברא שאמרו בזוה"ק (תרומה קנא ע"א) דהא לית לך כל צדיק וצדיק בעלמא דלית ליה דינא דקברא ע"ש. ובזוה"ק (ויקהל קצט ע"ב) וכן בפ' נשא (קכו ע"ב) הו' דינין שעוברין על כל אדם ע"ש. וע' עוד בספר הגלגולים (דפוס פרעמישלא פ' נט ופ' סט ושם פ' לח ופ' נה ובכ"מ שם), מענין הדינין של האדם אחר פטירתו. וכ"ז הוא מסבת הזוהמא והרע רח"ל.

והרי כ"ז היה גלוי וידוע לפניו ית"ש בעת בריאת עולמו אשר אין כח לאדם לעמוד בנסיוניו. [יג ע"ג] וא"כ הרי כל טעם הנזכר לבריאת הרע אינו טעם מספיק כלל, כי לא איהו בעינין ולא אנריה בעינין, וכמ"ש בסנהדרין (סד ע"א). ומה גם כי הרי אנו רואין דאיפקד הקב"ה על יהושע על מה שלא הקדים הוא בזכות הזה לבטל את היצה"ר דעבו"ז, וכמו שעשו אנשי כנה"ג, וכמ"ש רז"ל בפ' המוכר שדהו בערכין (לב ע"ב). ומלשון הגמרא משמע שם שגם על משה רבינו ע"ה יש ג"כ קצת איזה הרחור הקפדה בזה, שאמרו שם בשלמא משה לא בעא רחמי דלא הוה זכותא דא"י, אלא יהושע כו'. ונודע הוא כי כל לשון בשלמא שבגמרא הוא הוראת איזה הרחור על הפכו, והרי לנו עכ"פ כי היה רצונו של הקב"ה על זה מאד, וא"כ הרי יגדל הקושיא, כי למה ברא אותו מתחילה מכל וכל מאחר שקלקולו הוא הרבה יותר מתיקונו וכמ"ש ג"כ בזוה"ק (בראשית כג סע"א ע"ש).

[אות ב']

לתרץ את הקושיא הנ"ל יש להקדים קושיא, מ"ט שהאומר שיש שכר לעתיד אמנם אין תחיית המתים מן התורה הוא מין.

וכן יש להקשות, גם על כל תהפוכות ימי העולם ישנה את השאלה הנ"ל, הרי עד אדה"ר היו כמעט כולם רשעים, ואפי' באלפים תורה רק כלל ישראל נתקנו והם המעט, והרי עיקר התורה לא היה אלא כדי שיבנה בית המקדש, ובלילה שנבנה הבית נשא שלמה את בת פרעה וכבר התחילה ההכנה לחורבן. וכש"כ באלפים ימות המשיח, שעד הנה כבר יצאו רובם ולא זכה העולם כולו להיות אפילו יום א' בתיקונו. ונראה היה מכ"ז שכל הבריאה היתה לריק ח"ו.

דע"ה ח"ב

אמנם ע"י האמונה בתחיית המתים מתורצת השאלה וכמו שיתבאר.

אך הענין הזה הוא באמת עמוק נורא מאד, ואין איש כערכי אפשר לעמוד על סודו, עכ"ז הנה דחקתי את עצמי לכנוס בזה במעט קט וכפי מה שהעירוני מן השמים. הנה ראינו לרז"ל (בסנהדרין צ ע"א) שחשבו באלו שאין להם חלק לעוה"ב, האומר אין תחיית המתים מן התורה. וכן הרמב"ם ז"ל ברוח ה' אשר דיבר בו, הנה חשב הוא ג"כ את אמונת תחיית המתים מכלל הי"ג עיקרים, שהם פינות יסודי התורה. ולכאורה יפלא כי על מה ולמה הוא, וכמו שתמה על זה מהר"י אלבו ז"ל בספר העיקרים (מאמר ראשון פרק ג), ואמר כי המאמין בשכר ועונש אלא שיאמין הנמול לנפשות בעולם הבא ושאיין תחייה לגופות אחר המות, למה תפול התורה בכללה עד שיחויב למנות תחיית המתים עיקר מעיקרי התורה כו' ע"ש.

אך האמת הוא כי בזה תלוי עיקר הכל, ולולא זה היה נראה כי כל הבריאה כולה הוא רק לעמל ולתלאה ולדאבון נפש לכל בשר ורוח ח"ו. כי כאשר נתחקה ונתבונן על כל הנהגת ימי עולם, מיום ברוא ה' אדם על הארץ, הנה אדם ביקר כל ילין, ולא לן אדה"ר בכבודו אף לילה אחת, וכל הדורות כולם עד המבול שהוא אלף תרנ"ו שנים, הנה כולם נאבדו, ולא נשאר מהם אלא רק נח ובניו. וכן אח"כ בעשרה דורות אשר מנח עד אברהם אבינו ע"ה, הנה לא היה ג"כ תועלת מהם אלא רק באותן היחידי סגולה שבכל דור ודור, כי הגם דשם ויפת קבעו מדרשות להורות דרכי ה', אבל לא הצליח שלא הלכו רבים אחריהם, וכמ"ש בתיקונים (תיקון סט דף קכח סע"ב) חמא דלא אצלה כו'¹¹⁷ וע"ש בהגר"א¹¹⁸, ולא התחיל להתפרסם אמונת ה' בעולם אלא רק מאברהם אבינו ע"ה, כי אז נסתים הב' אלפים תוהו בהיותו בן נ"ב שנה, וכמ"ש רז"ל בעבו"ז (ט ע"א), והרי קראו רז"ל כל אותן הב' אלפים בשם תוהו. והרי נראה לכאורה שלא היה תועלת כלל מכל הדורות הללו.

וכן גם אח"כ בשני אלפים תורה, הרי לפי מה שנראה לכאורה לעינינו, הנה גם בזה לא הצליח העולם עדיין כלל, כי הרי לא ניתנה תורה אלא לישראל אשר הם המעט מכל העמים, ונשאר רוב העולם בתוהו אשר אין תועלת כלל מהם. וכן גם בישראל גופה, הרי לפי מה שנראה הנה לא נשלם עדיין הכוונה בהם ג"כ, כי הרי עיקר המטרה לגמר הצלחת ישראל ועילוים כפי מה שאנו רואים בתורה, הרי היה עיקר המטרה רק על בנין בית הבחירה, כי רק זהו המנוחה והנחלה אשר אמר התורה (דברים יב ט) כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה, וכמ"ש בזבחים (ק"ט ע"א) וכנודע מוזה"ק (פ' יתרו דף פה ע"א) כי רק בימי שלמה קיימא סיהרא באשלמותא, כי בו נשלם הט"ו דורות מאברהם אבינו ע"ה, והיה אז הצלחת ישראל במעלה העליונה, וע' בזה בדברי האריז"ל בשער מיעוט הירח (פרק ב). ואחר כ"ז הרי אמרו רז"ל במדרש רבה (נשא פ"י סימן ד) כי באותו הלילה שהשלים שלמה מלאכת בית המקדש נשא בת פרעה, ובאותו שעה עלתה במחשבה לפני הקב"ה להחריב את ירושלים הה"ד כי על אפי ועל חמתי כו' ע"ש. וכן

¹¹⁷ ז"ל: חמא דלא אצלה אעקר ליה מתמן ונטע ליה לבתר יחידאה אבל אדם אתנטע בתלת אבהן ואצטריף ואתלבן בהון ואשתרש בשרשוי ואצלח.

תרגום: ראה שלא הצליח, עקרו משם ונטעו אחר כך לבד, אבל אדם נטוע בג' אבות, והצטרף והתלבן בהם והשתרש בשרשיו והצליח.

¹¹⁸ ז"ל, חמא דלא אצלח - ר"ל שלא אתפשטו שרשין אע"ג דשם קבע מדרשות ברבים מ"מ לא הלכו הכל שם וכ"ש יפת וכן נח דלא בעא על עמיה נטע ל' יחידאי במשה ולמד תורה לכל ישראל ובעא עלייהו ואתקיימו על ידו והוא אצלח בענפי' לכל סטר ואמר אבל אדם כו' דנפקי מינייהו ענפי' לכל סטר שהולידו לכל ישראל וע"ל ק"ה ב' והאי אילנא קב"ה נטע כו' בתלת אבהן ומצלח תמן כו'.

דע"ה ח"ב

אמרו בשבת (נו ע"ב) בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים כו'. והרי לנו כי לא היה גם לילה אחת בנחת, והוא ג"כ ע"ד הכתוב (תהלים מט כא) אדם ביקר בל ילין.

וכן הוא במכל שכן בכל אותן שני אלפים דימות המשיח, כי כבר יצא מהן יותר מאלף ותרנ"ז שנים, ועדיין לא נושענו. והרי נמצא כי יג ע"ד מעת בריאת העולם עד עתה שהוא ה' אלפים תרנ"ח הנה לא זכה העולם להיות גם יום אחד בתיקונה, והרי נראה כאלו שכל הבריאה כולה היא לריק ולבהלה ח"ו, אמנם באמונת תחיית המתים יתורץ הכל ויבואר הכל על נכון.

[אות ג']

ענין תחיית המתים הוא לא יקרה רק לאדם אלא כל פרט ופרט בעולם עתיד לחזור ולהתחדש ולקום וליתקן. וזה נוהג תמיד, בכל רגע שהניצוצין דהמלכין קדמאין מתבררים בכל רגע שהם עולים מכל העולמות כולם. וכשמשתמשים בעולם הזה לצורך קדושה, עולים כל חלקי נפשו עם כל כחות הניצוצין ושברי הכלים הללו למעלה לשרשו, ומתחדשים שם בתוספת אור וברכה להאיר באור פני מלך חיים, וזהו ממש תחיית המתים. ולכן מטבע הברכה בתפילת עמידה הוא "מחיה מתים" דהיינו בלשון הווה. וכאשר יגמרו כל התיקונים אזי יקומו כל שוכני עפר גם בעולם הזה ויתעלו.

והענין הוא כי הנה עומק הענין דתחיית המתים הנה הוא אינו מתקנה המיועדת להאדם לבד, אלא שהוא מהיעודים ההכרחיים לכל כחות הבריאה כולה אשר מיום הוסדה עד סוף כל ימי עולם. הנה כל כחותיה וכח כחותיה אשר בהתהוות והקיום דכל פרטי הנמצאים שבהבריאה כולה, וכל תהלוכת עניניהם שעברו על כל אחד ואחד, הנה כל כחותיהם כולם אשר בכל פרט ופרט ובכל רגע ורגע מכל ימי צבאם, הנה הם עתידים כולם לחזור ולהתחדש ולקום ולהתתקן בעת תחיית המתים, ולא יהיה תחיית המתים להאדם לבד, אלא כל פרטי הכחות דכל הבריאה כולה והנהגתה אשר בכל ימי עולם, הנה כולם יתחדשו ויתוקנו בעת תחיית המתים. וכל ענין תחיית המתים אשר להאדם שהוא עולם קטן¹¹⁹, הנה יתנהג כמו כן לכל העולם כולו ובפרט ובפרטי פרטות אשר בכל זמן קיום העולם כולו.

והענין הוא כי הרי עיקר הענין דתחיית המתים נודע הוא מדברי האריז"ל שהוא נוהג באמת תמיד בכל רגע ורגע, והוא בהניצוצין והשברי כלים דהמלכין קדמאין אשר הם מיתו ונשברו, והם תמיד הולכים ומתבררים בכל רגע. כי הנה הם עולים במציאות כל העולמות כולם, ובנין כל העולמות בכל חלקי הדצח"מ שבכל א' הוא לעולם רק מהם. והוא מה שאנו רואין גם בעוה"ז שיוצא תמיד פעולות חדשות בכל חלקי הדצח"מ שבה, ומתתקנים לצורך האדם. ואין לך רגע בהזמן כולו שלא יתחדשו פעולות שונות בכל כלי המעשה ומלאכת אומן, וכן מה שיעשה מעצמו בכה הטבע אשר הטביע היוצר בראשית ית"ש בכל חלקי הד' יסודות ארמ"ע שיוציאו כחם ופעולתם לחוץ. והעולם כולו הרי הוא בפועל תמיד בלי מנוחה אף רגע אחת, וזהו שכתוב (בראשית ב ד) אשר ברא אלהים לעשות, ר"ל שיהיו בפועל תמיד להוציא כחם ופעולתם לחוץ. וכל פעולתם הרי הוא לצורך האדם, ובוה הם מתעלים, כי מתקשרים כל הנמצאות כולם בהאדם שהוא מבחר היצור, והוא עילויים וחיותם, וכן הוא בכל עולם ועולם.

והנה כל הכחות כולם היוצאים תמיד לפועל בעוה"ז הנה הם מהניצוצין והשברי כלים החיצוניים השייכים לחלקי עולם העשיה, וכשמשתמש האדם בהנאתם המגיע לו מהם לעשות רצון קונו, והרי מעלה בזה נפשו ורוחו לה', הנה עולה כל חלקי נפשו עם כל כחות הניצוצין והשברי כלים הללו למעלה למעלה, כל כח וכח לשורשו ומקורו,

¹¹⁹ והוא לשון התיקון קטז ע"ב.

דע"ה ח"ב

ומתחדשים שם בתוספת אור וברכה להאיר באור פני מלך חיים, והוא תחיית המתים ממש, כי הרי הם חוזרים לחיותם אחר שמתו ונפלו והיו טבועים בעמקי מצולות ים בלי שום חיות כלל, ועתה הם עולים ומתחדשים בעוד תוספת אור וברכה הרבה ממה שהיו מקודם.

ועד"ז הנה עולים תמיד ומתבררים מהניצוצין והשברי כלים אשר נפלו ומתו בעולם התוהו מכל הה' מחצבים כולם אשר כתבנו לעיל ענף א', השייכים לכל עולם ועולם מהד' עולמות אבי"ע, הנה עולים ומתבררים תמיד ע"י התורה והמצוה וכמ"ש הרב בשער פנימיות וחיצוניות (דרוש ב) ובכ"מ. וכנודע מכל כוונת הברכות והתפילה והמעשה בכל דרושי פע"ה, וע"ש בשער התפילה (פרק ז) ובספר הגלגולים (דפוס פרעמישלא פ' לח ושם מפרק נד והלאה) שמבואר שם כל אלו הענינים בארוכה ובביאור היטיב. והנה אמר הארז"ל בכוונת שמונה עשרה בברכת אתה גבור (שעה"כ עמדיה פרק ה), דלכך יסדו שם ה' פעמים מחיה המתים, והוא כנגד הה' מיני מלכים דא"א ואו"א וזו"ן אשר נפלו ומיתו בעולם התוהו וכנ"ל ענף א' אות ו', והנה הם מתתקנים ועולים תמיד כי אין רגע שלא יתקנו ועולים בירורים חדשים תמיד, ולכך נתייחד שם הזכרת מחיה המתים בלשון הוה ג"כ.

וכאשר יוגמר כל הברורים כולם אשר גם בתחתית עולם העשיה, הנה אז יקומו כל שוכני עפר אשר גם בעוה"ז ויעלו כולם, כי כל ענין המיתה והקבורה דהאדם הרי הוא ג"כ רק בסבת הזוהמא אשר מוכרח להתבלה ולהתעכל בעפרא, וכמ"ש בזוה"ק (פ' שלח דף קסב סוף ע"א) וכנודע. והוא ע"ד כל המלכין קדמאין אשר נפלו ומתו משום הסיגים שבהם, וכדי שיפרדו (יד ע"א) מהם כל הסיגים וכנ"ל ענף א', וכן לעיל ח"א דרוש ו' סימן ד', ואח"כ הם עולים ונבררים. כן הוא עד"ז המיתה והקבורה בהגופות שבעוה"ז, שמוכרח הוא שיתעכל כל הזוהמא שבהם אשר נתערבו ע"י כל הטומאה והרע, ולכן ככלות כל הזוהמא והעכירות, שהוא אחר ביאת המשיח אז יקיצו וירננו כל שוכני עפר, ויעמדו בגופם מזוככים ומלובנים. כי כמו שכל יצירת האדם הנה היה אחר כל מעשה בראשית כולם, ואחר כל בריאת העולמות כולם והוא כלל הכל ובו תלוי תיקון הכל, וכמו שבארנו כ"ז בכללי התפשטות והסתלקות כלל ט"ו ענף י"א, כן יהיה ג"כ כל תחיית המתים שבגופות בני אדם ג"כ רק אחר שיחיו ויעלו כל הברורים כולם שבכל חלקי העולמות כולם, כי הוא גמר התיקון של הכל, והוא כלל כולם. והרי נמצא כי ענין תחיית המתים הוא נעשה תמיד. אמנם יש מהם אשר הם עולים תיכף למקורם ושורשם העליון, ויש מהם אשר מתעכב ומתגלגל תיקונם עד זמן ביאת המשיח. ובאשר שכל הניצוצין כולם הם צריך שיתאחדו כולם יחד והם תלויים זב"ז, לכן יהיה גמר תשלום תיקון כולם רק אחר ביאת המשיח דוקא כאשר יהיה תחיית המתים להגופות בני אדם ג"כ.

[אות ד']

עולה, אם כן, שכל מה שנעשה בעולם הזה וכחות ד' יסודות ארמ"ע יתעוררו ויקומו ויעמדו בעת התיקון ולא יאבד ולא יבטל שום כח קל מהם.

מעשה יתבאר מ"ט אמונת תחיית המתים היא עיקר גדול, שכן רק עי"כ יתגלה לעין כל איך תכלית כל הבריאה והנהגתה אינה כי אם לתכלית הטוב. והנה קשה, היאך יתכן גילוי גדול שכזה של הטבה, לאחר שכבר נטמאו ונתעכרו כל כך הרבה בכל הזוהמא והטומאה והרע בעת נפילתם בעולם התהו. אלא אדרבא, על זה הוא שהקב"ה גדול העצה והכין על זה עצות מרחוק בתיקונים גדולים והיינו טעם כל התלאות המרובים העוברים על כל בשר בעולם הזה, וכן כל העונשים הנוראים שבעולם הנפשות, ועל ידי כך הולכים ומתבטלים כל הטומאה והרע ויחזרו עיקר כחותיהם הפנימיים הרי הם המלכין קדמאין ויעלו לשרשם בקודש.

ולא עוד, אלא אפילו כחות הרע עצמן יתוקנו עי"כ, שכן הרע והעונש אין להם מעיקרא מציאות עצמית ולכן הם הולכים ומתבטלים. אמנם הכח גופא, אשר היה הרע משתמש בו, יש לו מציאות עצמית, שכן הוא מהמלכין קדמאין, ולכן ישאר לעולם ויחזור לשרשו בקודש. ואם כן עולה שהיתה לכת הזה תועלת גדולה מהרע והעונש, שכן הם אשר הוציאו אותו מהכח אל הפועל ולא הטוב, כי הצדיק והטוב אינם יכולים להתגבר בכל כח

דע"ה ח"ב

קדושתם עד התכלית היותר אחרון, שכן מכיוון שהוא מכניע ומבטל את עצמו תמיד לקב"ה הרי שאינו מוציא את כל כחותיו אל הפועל על תכלית היותר אחרון, שכן לא יתכן שיתגלו הגבורות בכל כחותיהם אלא על ידי הרע, שכאשר ישתמשו בו בצד טוב, מיד מתמתקים בחסדים ומתהפכים לשלהובין דרחימו, ועי"כ יוצאים כל כחות הגבורות אל הפועל.

והנה כל כחות הפעולות כולם אשר נעשה בעוה"ז בכל משך ימי עולם מששת ימי בראשית עד היום הזה, וכן כל הכחות כולם דכל חלקי הדי' יסודות ארמ"ע הכלליים ודכל חלקי הדצח"מ הפרטיים אשר נשפעו ויצאו מהם בכל רגעי הזמן כולו דכל השית אלפי שנים, הנה כולם יעוררו ויזוררו ויעמדו ויקומו ויאירו ויזהירו בעת התיקון, ולא יאבד ולא יתבטל שום כח קל מהם, כי כולם הם מהה' מחצבים אשר היו כלולים בהניצוצין והשברי כלים דהמלכין קדמאין, ולכן מוכרח הוא שיחזרו ויעלו כולם לשרשם בקודש, והוא תחייתם אשר יעמדו ויקומו לעת קץ הימין, ויתחדשו בתוספת אור וברכה משפעת קודש דחי העולמים כולם ית"ש. וזהו מ"ש בדניאל (יב ז) וירם ימינו ושמאלו כו' וישבע בחי העולם, ומתאר אז את הקב"ה בתואר חי העולם (מה שלא נמצא תואר הזה בכל התנ"ך כולו), משום שאז יקום כל העולם כולו בתחיה ולא יאבד ולא יתבטל שום כח קטן וקל מכל הנמצאיים כולם אשר מעת מעשה בראשית עד סוף הזמן דביאת המשיח, ויעמדו כולם בתחיה בשפעת קודש מחי העולם ית"ש, ואז יחיו כולם לעד, ויאירו כולם באור פני מלך חיים.

והרי נמצא מכ"ז כי אמונת תחיית המתים הנה היא באמת עיקר גדול, כי רק בזה יתראה איך שכל הבריאה כולה והנהגתה היא רק לתכלית הטוב, והצור תמים פעלו אל אמונה ואין עול כו' (דברים לב ד), וכל ארחות ה' הם רק חסד ואמת, והרי הנה באמת אמונת תחיית המתים אמונה עיקרית שהכל תלוי בזה.

והגם כי הרי לכאורה איך אפשר להעשות כל זאת אחר שכבר נטמאו ונתעברו כ"כ הרבה בכל הזוהמא והטומאה והרע בעת נפילתם בעולם התוהו, ואח"כ ע"י הזוהמא והטומאה אשר מכל הפשעים והעונות דכל דור ודור אשר בכל דורות ימי עולם, שרובן הם רעים וחטאים וכנ"ל. אמנם על זה הנה הוא הקב"ה גדול העצה ורב העלילות, והכין על זה עצות מרחוק בתיקונים גדולים, והם כל התלאות המרובים העוברים על כל בשר בעוה"ז מיום ברוא ה' אדם על הארץ, וכן כל העונשים הנוראים אשר בעולם הנפשות, ששם הוא עיקר העולם דגמר הצירוף והליבון, ועי"ז הנה הולך ומתבטל כל טומאה וזוהמא ורע שבהם. ויתצרפו ויתלבנו כולם ויחזרו עיקר כחותיהם הפנימי שהם מהמלכין קדמאין, ויעלו לשרשם בקודש. ולא עוד אלא שגם כחות דכל הרע עצמו, ר"ל כל הכחות כולם אשר הרע משתמש בהם לעשות רעתו, וכן כל הכחות דכל התלאות והעונשים כולם אשר בעוה"ז, וכן בעולם הנפשות כנו', הנה גם כל אותן הכחות עצמן יתוקנו כולם ג"כ ויחזרו כולם לקודש, והוא משום כי הרי אין להרע שום כח מעצמו כלל, וכן כל תלאה ועונש אינה מציאות עצמותית מעיקרה כלל, אלא שהרע הוציא אותו הכח להרע. ואח"כ הנה מתהפך אותו הכח ע"י סבת יציאתו לרע, הנה מתהפך הוא עצמו עי"ז לשימוש תלאה ועונש, כי ע"י שהרע היה משתמש בו להרע, הנה נעשה עי"ז אח"כ לשימוש תלאה ועונש ולא נעשה העונש אלא מהרע עצמו וכנ"ל ענ"ב. ועי"ז יוד ע"ב) גופה הנה הוא הולך ומתבטל תמיד, כי הרע והעונש הוא כשמן עם האש, שהאש הוא מהשמן כן הוא העונש מהרע, והם מתבטלים שניהם יחד ממש, כי ככלות השמן נכבה האש, וכליון השמן הרי הוא ע"י האש, וכ"ז הוא משום שהן הרע והן העונש (אשר שניהם הם באמת רק אחד כנו') אין להם מציאות עצמותית מעיקרם, ולכן הם הולכים ומתבטלים.

אבל הכח גופה אשר הרע היה משתמש בו, וכן מה שמתהפך אח"כ להשתמש בו העונש, הנה הוא יש לו מציאות עצמותית, כי הוא מהמלכין קדמאין כנו', ולכן ישאר הוא

דע"ה ח"ב

לעולם ויחזור הוא לשרשו בקודש, ואז יהיה נמצא כי היה לו (לאותו הכח) תועלת גדול מהרע והעונש, כי הם אשר הוציאו אותו מהכח אל הפועל בכל האפשרי, והוא משום כי הרי הרע בעת קיומו הרי הוא הולך ומתגבר בכל האפשרי בלי הכנעה כלל. ובענין הזה הנה נבחן צד התגברות הרע ברעתו הרבה יותר מהתגברות הטוב, כי הצדיק והטוב אי אפשר להתגבר בכל כח קדושתו על תכלית היותר אחרון אחרי שהוא מכניע ומבטל את עצמו תמיד להקב"ה, וכל הכנעה הוא אינו הולך להלאה אלא מתייחד למעלה, וממילא הוא שאינו יוצא בכל כחותיו על תכלית היותר אחרון. משא"כ הרשע והרע הוא יוצא בכל כחותיו עד התכלית היותר אפשרי. והרי היה תועלת לכל אותן הכחות דהניצוצין והשברי כלים דהמלכין קדמאין אשר יצאו ונתגלו ע"י הרע והעונש, כי רק עי"ז יצאו לגילויים בכל האפשרי, ועוד כי הרי הגבורות לבדם הנה אי אפשר שיתגלה בכל כחותיהם, אלא רק ע"י הרע דוקא, כי כאשר ישתמשו בהם באיזה צד טוב וקדושה, הנה מתבסמים תיכף באורות החסדים ומתהפכים לשלהובין דרחימו, והרי משתתפים עי"ז בחסדים רבים, ואי אפשר שייצאו כל כחות הגבורות בכל כח כח כחותיהם הם לבדם, אלא רק ע"י הרע דוקא, וכמו שאמרנו לעיל ענ"ב, כי אלו שהתגברו כל התקע"ד דורות על עצמן מבלי להרע כלל אלא ששלטו בעצמן להיות מכלל הנאמר בהם (תהלים קג כ) גבורי כח עושי דברו, היו מתבסמים תיכף להמשיך עליהם שפעת אורה וקדושה מלמעלה, וא"כ הרי לא היה מתגלה כחות דתוקף הגבורות הם לבדן כלל. וכבר אמרנו שם כי כל העונג והנועם וכל טוב הצפון הוא הכל רק מדינא דקודשא, ולכן היה הצורך שייצאו ויתגלו כל כחות דתוקף הגבורות בתכלית היותר אפשרי, והוא רק ע"י שהתרחקו מהקדושה הרבה מאד, ויצאו בכל פעולתם רק להרשיע ולהרע, ואז יצאו עי"ז בכל כחותיהם כולם. והנה הוא כל מציאות הרע כולו, וכל הזוהמא כולה אשר מזה נופה נעשה אח"כ כל התלאות כולם העוברים על כל באי עולם, מיום ברוא ה' אדם על הארץ, וכן כל הגיהנם כולו וכל העונשים כולם אשר בעולם הנפשות וכנ"ל ענ"ב. ובוזה עצמו הרי הם הולכים ומתבטלים תמיד וכנ"ל. וכשמתבטל הרע והעונש הנה נשאר אח"כ כל אותן הכחות כולם נקיים זכים וטהורים, ויהיו אז במציאותם בכל תוקפם. וכשיתוקנו אח"כ באור וקדושה של מעלה, הנה אז יאירו ויזהירו בכל תוקף ועוז עד אין תכלית, ובהם הוא כל השעשוע והעונג והנועם וכל טוב הצפון אשר עין לא ראתה, כי רק תוקף הגבורות הנה הם הכלי מוכשר לזה להשתמש בהם, ועל ידם בפעולות הנועם והעונג וכל טוב הצפון.

והרי נמצא עכ"פ כי בריאת כל הרע והעונש הנה הוא צורך גדול לתכלית תיקון האחרון ולכל טוב הצפון, כי רק על ידו יצאו כל תוקף הגבורות מן הכח אל הפועל, וכשיתוקנו אח"כ באור קדושה של מעלה, ויחזרו לשרשם בקודש יתקיים בהם ע"ד שנאמר (איוב כו יז) יכין רשע וצדיק ילבש, כי אז יאירו ויזהירו באור פני מלך חיים בכל תוקפם וכנ"ל. ויתבאר בזה עוד בדברינו למטה ובפרט לקמן דרוש ד' ענף י"ז י"ח והתבונן בזה מאד ותבין¹²⁰.

[אות ה']

על אף שרוב ימי העולם רעים, אינם לבטלה ח"ו, ועיקר השמחה אצלו ית' רק יהיה בסופם וככל אומן שמייצר דבר שאינו שמח כי אם בגמר מעשיו.

¹²⁰ עי' הקדו"ש שער ו פרק ח' מה שהביא מדברי המדרש (בראשית רבה פ"ב סימן ה') מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים, אבל איני יודע באיזה מהם חפץ, אם במעשה אלו ואם במעשה אלו ועי' שם שמבאר רבינו שיש תיקון על ידי העונש על מעשים רעים באותה המידה שיש בעשיית מצוה.

דע"ה ח"ב

והרי לנו מכ"ז כי כל הזמן כולו דכל משך ימי עולם וכל הדורות כולם שבהם, הגם שרובם הם רעים, וכן גם כל השני אלפים תוהו וכל התלאות הנוראות והריסות הגדולות אשר עברו בכל משך ימי עולם, כמו המבול והפיכת סדום ועמורה וכדומה, הנה הם אינם לבטלה ח"ו שום רגע אחת מהזמן, ושום ענין קל מכל מה שנעשה תחת השמש. כי כל הפעולות כולם וכל המעשים כולם אשר נעשה בכל המציאויות כולם, וכן כל כחות ויד ע"ג) החיות וההתהוות והקיום של כל המציאות כולו, אשר בכל הזמן דשית אלפי שנין הנה הם כולם סיבובי תוצאות הגבורות דהמלכין קדמאין, מה שיוצאים מן הכח אל הפועל, והם כולם פעולות נפלאות וסבות מלאים כל טוב על עולם התיקון. כי הכלל הוא שכל העולם הזה, ר"ל כל העולמות כולם אשר בכל הזמן הזה עד עת התיקון, הנה הוא רק עולם המעשה והפעולה לבד, וכן הוא נמשך והולך בפעולה תמיד שאינו שובת רגע אחת, והם כולם תוצאות ותולדות כחות הגבורות דהמלכין קדמאין להוציאם מן הכח אל הפועל, כי רק הם הכלי מוכשר להוציא על ידם כל טוב הצפון אשר בתכלית תיקון האחרון וכנו. והנה כמו שכל פועל ואומן אין לו שמחה במעשיו כלל אלא רק בעת תכליתם, כן הוא בכל מציאויות כל העולמות כולם שהם פעולתו ית"ש, הנה בכל הזמן הזה הוא עדיין הכל רק בפעולתו, ולכן אמרו רז"ל (הנ"ל אות א) כי כביכול שגם הקב"ה לא שמח עדיין שמחה בעולמו, שנאמר ישמח ה' במעשיו שמח אין כתיב כאן אלא ישמח. ונודע הוא שבכל ענין מעשה ופעולה, הנה כל מה שההכנה והפעולה הוא יותר גדולה, הרי נמשך יקרת הנפעל יותר הרבה, כי מגודל הסבה יש להבין גדולת הענין המסובב ממנו, ומפעולה וסיבה גדולה כזו הנמשך בעמל ותלאה גדולה ונוראה העובר על כל באי עולם זה זמן כביר משך רב, שהוא עד קרוב לששת אלפים שנה. הרי לנו פתח להבין גודל יקרת המסובב והתכלית אשר יסובב מזה, כי יסובב באמת לתכלית שאין לה תכלית, והוא גילוי נועם זיו אור אחדותו הפשוטה ית"ש אשר יזכו לזה כל אלו אשר בשבילם פעל כל זאת, ונועם עונג אור הזה אין לו ערך וסוג עם כל הטובות והתענוגים הנעשה מימות עולם, ואין שום השגה ותפיסה לעוצם עונג האור הנפלא הזה. וה' אלהים אשר רק הוא הפועל והמסבב לכל זה, הנה הוא לבדו הבין דרכה והוא ידע את מקומה, וכמ"ש (ישעיה סד ג) עין לא ראתה אלהים זולתך יתעלה ויתברך שמו הגדול לעולם ולעולמי עולמים.

[אות ו']

לפי זה אפשר להבין מ"ט כאשר הקב"ה רוצה לעשות משהו אינו עושה זאת ע"י העדר וסילוק אלא על ידי פעולה, דוגמת מיתת האדם, שהקב"ה אינו מסלק את חייו אלא שולח מלאך להרגו (פי' הדבר הוא, מכיוון שאין מיתה ללא חטא, ולכן כאשר חוטא, החטא הוא אשר עומד כל העת להרגו, והקב"ה נושא עוון ומשגיח עליו מרחוק ואינו מניח לקטיגור להרגו, ורק בעת פקודתו מסיר השי"ת את השגחתו ואז המלאך בא עליו והורגו), וכן במכת בכורות, יתבאר עפ"ז מ"ט היה הדבר על ידי מעשה ופעולה שהשי"ת בא לכל בכור ובכור והרגו.

והנה בדברינו הללו תבין מה שאנו רואין בסדר הנהגתו ית"ש, שגם כל דבר אשר עניינו הוא רק ענין העדר וסילוק הנה נעשה ג"כ רק ע"י פועל ופעולה דוקא. כמו המות שהוא העדר החיים, הרי היה צריך לכאורה שיעשה זה בלי שום שליח כלל ובלי שום פעולה כלל, כי הרי כל שריית הנשמה בהגוף והרכבתם יחד הרי הוא רק בגזרה, ואינו מן הטבע כלל, כי הרי הנשמה הוא תמיד שואף ומשתוקק לעלות למעלה למקור מחצבתה, ונתינתה בהגוף הוא ירידה גדולה אצלה, כי אין לה שייכות עם כל גוף וחומר, והגוף הוא לה רק כמאסר ובית הכלא, וכל ישיבתה בהגוף הרי הוא רק בגזרה, והוא באור השגחתו ית"ש שהוא נשמתא דכל נשמתין, והוא המעמיד אותה בתוך הגוף כל ימי קיומו. וא"כ הרי צריך שיהא תהלוכות ההנהגה בזה, שבבוא עת פקודתו דכל איש יסלק את אור השגחתו

דע"ה ח"ב

ממנו וממילא תשוב הרוח אל האלהים אשר נתנה, ולמה היה צריך לייסד על זה כל שלוחי ומלאכי מות. וכן הוא קשה עד"ז במקרא שכתב ס"פ ו' ארא (שמות ט טו) כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ, הרי מה צריך הוא ית"ש לשליחות יד בזה להכחידו מן הארץ, יסלק את השגחתו ממנו מלחייהו וממילא יכחד ויאבד. וכן עד"ז בישעיה (לו לו) ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף, למה היה צריך לשלוח מלאך לזה, יסלק את השגחת אור חיותו מהם ויתמו ממילא. וכן אמרו באמת במדרש הנעלם (פ' וירא קטו ע"א) תסתיר פניך יבהלון וגו' מכאן שאין הקב"ה עושה רעה לשום אדם, אלא כשאינו משגיח בו הוא כלה מאליו, דכתיב תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון וגו', ואח"כ תשלח רוחך יבראון כו' ע"ש. ודברי מדרש הנעלם הזה הרי הוא תמוה לכאורה, כי הרי נודע שכל מיתה הוא לעולם ע"י מלאך ושליח על זה, וכמ"ש בזוה"ק (תרומה קנא ע"א) כל מתין דעלמא כלהו מתין ע"י דמלאכא מחבלא דאיהו מלאך המות, בר אינון דמתין בארעא קדישא לא מתין על ידוי אלא ע"י דמלאכא דרחמי¹²¹. והרי לנו כי כל המיתה הוא לעולם ע"י שליח ומלאך, והוא פשוט ונודע מכל דברי רז"ל.

אמנם כוונת המדרש הוא משום שהרי אמרו בשבת (דף נה ע"א) ובזוה"ק (בראשית נו ע"ב) וכן הוא בויק"ר (בחוקותי פל"ז סימן א) כי יד ע"ד אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון. והגם דבגמרא אתותב שם מכל הנהו דמיתו בעטיו של נחש, אמנם בזוה"ק הנו' הנה אמרו באמת כי בכל בני אדם אין מיתה בלא חטא לבר מאינון דמיתו בעטיו של נחש. [ומה גם כי הרי ע"פ סוד עטיו של נחש שמבאר הארז"ל (בספר זוהר הרקיע דף סט) הנה לא פליגי הגמרא והזוה"ק כלל וכולם מודים דכל מיתה הוא רק ע"י חטא דוקא ע"ש ותבין בנקל]. וא"כ הרי אותו החטא ועון עומד ורוצה תמיד להנקם ממנו ורוצה להמיתו תיכף, אלא שהקב"ה הוא נושא עון ומשגיח עליו לרחמה ואינו מניח להקטיגור להמיתו, וכמ"ש הרמ"ק ז"ל והובא בסוף ספר חסד לאברהם בביאור מדת נושא עון. כי הרי אין לך מעשה האדם שלא יברא משחית, וכמאמרם ז"ל (אבות פ"ד מ"א) העושה עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד, והרי אותו הקטיגור עומד לפני הקב"ה ואומר פלוני עשאני. ואין לך בריה שיתקיים בעולם אלא בשפעו של הקב"ה, והרי המשחית הזה עומד לפניו ותובע מזונו וצועק במה יתקיים, הרי הדין נותן שיאמר הקב"ה איני זן משחיתים שלך ילך אצל מי שעשאו ויתפרנס ממנו. והרי היה המשחית יורד מיד ונוטל נשמתו ונענש עליו כפי עגשו, עד שיתבטל המשחית ההוא. ואין הקב"ה עושה כן, אלא נושא וסובל העון, וכמו שהוא זן את העולם כולו, כן זן ומפרנס המשחית ההוא, עד שיהיה אחד מג' דברים: או שישוב החוטא ההוא בתשובה ויעכלהו ויבטלהו בסיגופיו, או יבטלהו ביסורין ומיתה, או ילך בגיהנם ושם יפרע חובו. והיינו שאמר קין (בראשית ד יג) גדול עוני מנשוא כו' ע"ש.

וזהו שאמר המדרש הנעלם כי בבוא עת פקודתו, הנה מסיר הקב"ה את השגחתו והוא כלה מאליו, ור"ל ע"י המלאך המשחית האורב עליו תמיד, וכמ"ש (תהלים קד כט) תסתיר פניך יבהלון, כי כשאינו משגיח בו שולט עליו העון והעונש וממיתו, וכמ"ש בזוה"ק (פ' ויגש רח סע"ב) ע"ש. אבל עכ"פ הוא כי כל מיתה אינו נמשך בהעדר וסילוק החיים, אלא ע"י פעולה ומציאות, והיינו ע"י שליח ומלאך שהוא מלאך המות, וכן כתב הראב"ד ז"ל (בהקדמת ספר יצירה דף ה ע"ב ושם ע"ג) כי כה הנקרא מות אינו העדר החיים, אלא שכאשר נגזר עליו גזירת מות או כרת, הנה האויב שהוא בעל החוב של העבירה, אשר

¹²¹ תרגום: כל מתי עולם, כולם מתים ע"י שמלאך חבלה שהוא מלאך המות, חוץ מאלו שמתו בארץ הקדוש, לא מתים על ידו אלא על ידי מלאך הרחמים.

דע"ה ח"ב

בסיבתו יתחייב מיתה, הורס את הצינורות של החיים הנמשכין מן שם המפורש, וכמ"ש (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם כו' ע"ש בארוכה, ושם עוד (דף ו ע"ב).

וא"כ הרי קשה לכאורה כנ"ל כי למה סידר הקב"ה כ"ז בהנהגה, שגם כל הדברים אשר הם היפך הפעולה והמציאות, והם היו יכולים להעשות ג"כ רק בסילוק רצונו והשגחתו ית"ש לבד, הנה גם הם סידר אותם שילכו ויעשו ג"כ רק ע"י פעולה ומעשה דוקא. ועד"ז תמצא כמה קושיות בכמה ענינים שבתורה, כמו (שמות יב יב) ועברתי בארץ מצרים והכיתי כל בכור, כי למה היה צריך לעבור שם ולהכות אותם, יסלק אור חיותו מהם וממילא יתמו ויכרתו. כי הרי רק הוא ית"ש מחיה את כל החיים באורו ורצונו, וכשמפסיק מלשלח את הארתו, בזה ימותו ממילא. וכן עד"ז קשה ג"כ בענין קריעת ים סוף במאי דכתיב (שמות יד כא) ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה וישם את הים לחרבה ויבקעו המים, כי למה היה נצרך לרוח קדים עזה לזה, הלוא נודע הוא שכח טבעת כל המציאות בכלל ובפרט ותכונת כל אחד בכל מה שהם, הנה עומדים כולם תמיד רק באור רצונו הנושא וסובל את הכל, ומהווים ומקיימים על כל מציאותם וטבעם ותכונתם בכל עת קיומם. ועד הנשמה אשר כל תכונת וכחות פעולות הגוף הוא לעולם רק על ידה, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל במורה (ח"א פ' ט) דלכך נקרא הקב"ה בפי הפילוסופים בשם העל"ה ראשונה, וסבה ראשונה לכל המציאות כולו, ולא קראו אותו בשם פועל סתם, משום שהוראת עלה וסבה הוא שכל עמידתם וקיומם לעולם הוא רק בשפע תמיד, והוא סבתם בכל עניניהם לעולם, שהוא ממשיך העמידה וההתמדה בהם בשפע ית"ש תמיד. וענין השפע הנה אמר שם במורה (ח"ב פ' יב) שכל ענין השפע הנמשך מהמשפיע ענינו הוא כי אין לו צד מיוחד שימשך ממנו, וכן זולתו המקבל את השפע אינו מקבל אותו דרך צד מיוחד, אלא שמכולו הוא נובע ולכל הצדדים הוא מרוה, וכן לא נמשך בעת בלתי עת, אלא שפעולתו הוא תמיד הן בכל מה שנוגע לעצמיות דהמציאות, והן לכל המקריים שבו, ולכך (טו ע"א) נקרא פעולת ה' ית' בהמציאות בשם שפע, כי הוא סבתם ועילולם בכל תמיד ע"ש בארוכה, וכנודע כ"ז. וא"כ הרי בכל הענינים הנז', כמו מכת בכורות וקריעת ים סוף וכל הנ"ל, למה היה צריך לעשות כ"ז ע"י מעשה ופעולה, יסלק ויפסיק את התמדת שפעו מהם והיו נכרתים ממילא כל בכורי מצרים מארץ החיים, וכן היה מתבטל מי ים סוף בכל אותו המקום שעברו ישראל בתוכו מכל תכונת נזילותם וליחותם, ולמה היה נצרך לזה לרוח קדים עזה.

[אות ז']

כל המציאות עד התיקון עומדת בבחי' סיבה ופעולה בלבד, והוא תמיד באמצע המלאכה, ולכן אפילו דבר של סילוק צריך להיעשות דרך מעשה, דאל"כ יהיה הענין ללא תכלית, וככל אומן העומד ומפסיק באמצע המלאכה, שאי אפשר להועיל כלום למלאכתו ע"י אותו הביטול. וכל מה שהיה הוה ויהיה כלול בו' מלכין קדמאין להוציא את כח גבורתם מהכח אל הפועל.

אך לפי דברינו הנ"ל הוא ניהא הכל, כי הרי אמרנו שכל המציאות כולו אשר בכל הזמן הזה עד התיקון האחרון, הם עומדים כולם עדיין רק בבחי' סבה ופעולה לבד, והם עדיין הכל באמצע המלאכה, ולכן לא שמח כביכול עדיין גם הקב"ה שמחה בעולמו, משום שאין שמחה בשום פעולה בעת פעולתו, אלא רק אחר שנגמר והגיע תכליתו וכנ"ל. וכל הכחות דכל המציאות כולו בכלל ובפרט, וכל עניניהם אשר בפרטי פרטות, אשר נעשה בכל רגעי הזמן כולו דכל הששת אלפים שנה, הם כולם רק פעולות ומלאכיות לצורך התכלית דלעתיד, ולכן סידר הקב"ה כל הנהגה כולה גם כל הדברים אשר הם נראים שהם רק סילוק והעדר, והם היו יכולים להעשות רק בהפסק פעולה, ועכ"ז הנה סידר הקב"ה גם אותם שילכו ג"כ רק במלאכה ופעולה דוקא, דאל"כ הרי יהיה אותו הענין בהמציאות ללא

דע"ה ח"ב

תכלית ח"ו, והוא ע"ד האומן שעומד ומפסיק באמצע מלאכתו, והרי אי אפשר שיעשה שום תכלית מאותו הפועל באותו העת, כי בעת שמפסיק אינו פועל כלל, ובאם שהיה כל אותן הדברים אשר הם נראים בעינינו כסילוק והעדר, היה הכוונה בהם רק לצורך עצמן לבד, היו נעשים באמת בלי שום פעולה על זה כלל. אבל באשר שכל גילוייו בכל הנהגתו ית"ש, הם כולם רק פעולות על התכלית דלעתיד, וכל תכלית הרי אינו נעשה אלא רק ע"י חומר וצורה ופועל הקודמים אליו שהם הסבה להתכלית כנודע, ולכן אינו נעשה שום דבר רק בפעולה ממנו ית"ש, והרי נמשך אותו הפעולה בחומר וצורה ופועל, ויגיע גם מהם היטיב התכלית דלעתיד כהראוי.

וכ"ז הוא ע"פ דברינו הקודמים, כי כל מה שנעשה בכל המציאות כולו, הן מציאותם העיקרי, והן כל מקריהם שהוא בהנהגתו ית"ש, הם כולם גילויי אורות דבחי הגבורות דכל המלכין קדמאין, להוציא כל כח גבורתם מהכח אל הפועל, וכמ"ש הספד"צ (פרק א דף ט ע"א) שתא אלפי שנין תליין בשתא קדמאי, וע"ש בהגר"א. והגם שהם היו ח' מלכים, אך הם כלילין רק בו, כי הדעת הוא כלילותן בראש, והמלכות הוא כללותם בסוף, וכמו שכתבנו לעיל דרוש א' ענ"ו אות ג'. וכל מציאות העולמות בכל חלוקי מדרגותיהם ובכל עביותם כפי מה שהם, אשר הם מתוקף גלידת הדינין, וכן כל מקריהם ומאורעותיהם הנוראים ומבהילים אשר בעוה"ז ובעולם הנפשות, הם כולם תוצאות תולדות כחות הגבורות דהמלכין קדמאין היוצאים תמיד מן הכח אל הפועל עד תכלית האחרון שבהם, אשר יוגמר ויושלם בזמן ביאת המשיח.

ולכן נמשך והולך כל המציאות כולו רק בפעולה תמיד, ואינו שובת מפעולה אף רגע אחת, כי כן הוא השיעור לכל תוצאות תולדות כל הכחות כולם דהמ"ק בכל רגעי דהזמן הזה כולו דוקא בלי יחסר אף רגע אחת, כי כל אותן השית אלפי שנין הם עצמן כל הו"ק דהמ"ק אשר נתבררו ע"י האור דהמ"ה, וכמ"ש (שמות כ יא) כי ששת ימים עשה ה' כו' ולא כתיב בששת כנודע (זהר ויקרא צד ע"ב). ובירורם ועלייתם הוא ע"י כל הפעולות כולם אשר בכל השית אלפי שנין כולו, ועיקר אופן וסדר יציאת כחותיהם בכל האפשרי הרי בארנו לעיל אות ד' ע"ש מאד, ולקמן דרוש ד' ענף י"ז י"ח. ומבואר הוא מכל דברינו הנז', כי ע"ז גופה הם נטהרים ונצרפים לנמרי ויאירו ויזהירו לבסוף בכל תוקף ועוז, שהוא בכל תכלית כח גבורתם שיצאו, כי רק בהם הוא כל השעשוע והעונג לבוא בהם ועל ידם לתכלית תיקון האחרון אשר אין לא ראתה כו' (ישעיה סד ג), וכנ"ל אות ד' ואות ה' והבן כ"ז היטיב.

ואין לי כעת מה לדבר בזה עוד אלא רק להזהיר את המעיין להתבונן על כל דברינו אשר בדרוש הזה מרישיה לסופו ומסופו לרישיה וכן בכל מה שכתוב לקמן דרוש ד' ענף י"ז י"ח, ואז תבין הרבה בעה"י וקח נא כל הדברים הללו בלבך ותשמרם. (טו ע"ב)

דרוש ב ענף ד

ומעתה הנה נשיח נא מעט באיזה שיחה קלה ואל יכבד נא על המעיין את דברינו אם שיתארכו קצת כי מתוך זה הנה נבוא מענין לענין לכמה דברים עמוקים בעה"י.

[אות א']

הקל"י יצאו ממחצב הקל"י אשר הכינו השי"ת בחיצוניות הכלים דנקודות לתכלית זו, ויציאתם לגילוי היתה על ידי רשעת תתקע"ד הדורות. והנה כל אותן הגבורות מושרשות למעלה ונכפות על ידי שרשם, שכן הגבורות העליונות תמיד ממותקות, וממילא הם עצמם כופים את הדינים הקדושים וממתיקים אותם, שכן הגבורות הקשות באות על ידי שנתרחק אור הקדושה מהם, וממילא יוצא ששורש מציאות הקל"י וכיטולם הוא א', וזהו ענין הזכרת י"ג המדות היוצאים ממו"ס, והם ממותרי המו"ס דהיינו תמצית אורו, ויוצאים לחוץ מגודל ריבוי תוקף האור שבפנים, שאפשר להוריד ממנו למטה רק תמצית ממנו.

דע"ה ח"ב

אמנם באמת שורש הגבורות הוא ההסתלקות הראשונה של אור א"ס, וע"י כל ירידה של הגבורות נצטמצם אורו יותר ויותר. כל זה תלוי במעשה האדם, וכולם ישובו לשלימותם לבסוף על ידי התורה, שכן התורה היא עצם אורו ית'.

ואכן התורה נתחלקה לד' בחי' פרד"ס כנגד ד' אותיות דשם הוי"ה ב"ה, והם מתחלקים לב' כללים: י"ה (דו"נ בג"ר) כנגד סוד ורמז, ור"ה (דו"נ דז"ת) כנגד דרש ופשט.

וכן הוא באדם: ששרשו הוא במחצב הנשמות המתלבש על מחצב הספירות, והם מתמעטים ממדרגה למדרגה עד לעולם הזה וזמ"ש קב"ה ואורייתא וישאל חד, שנשמת ישראל נמשכת מהנקודה הפנימית דמלכות העולה למעלה בסוד אנ"י ואי"ן.

כן הוא בעולמות עצמם: הגלגלים והרקיעים, הרי הם ד' היסודות העליונים הרוחניים, וכן ד' היסודות התחתונים הגשמיים הרי הם ארמ"ע, שרשם מאור העיגולים העליונים.

וכן הוא בבריאת המלאכים: א"ס ית' נתגלה והאציל אור א' בכח תכונה כזו, לברא את המציאות המלאכים כולם, וזה נקרא מחצב המלאכים והוא נמשך מהחיצוניות דמלכות הנ"ל.

וכן הוא בבריאת הקלי': שנעשו על ידי הגבורות היותר חזקים, ונמשכו מהאור היותר חיצוני שבמלכות דאצילות והוא הנקרא אור חשוך. אמנם יציאתם לפועל היא על ידי תקע"ד הדורות ואח"כ על ידי חטא האדם.

ה' ית' רצה להמציאן ובאותה המידה להכין את אפשרות ביטולן על ידי מעשה אדם, שבכך יגרום את הפיכתן לכל טוב העולם הבא, וכל א' יזכה לעולם הבא הפרטי שלו.

הנה אמרנו לעיל ענ"א כי כל מציאות הקליפות הנה יצאו ממחצב הקליפות אשר

הכין לזה המאציל ית"ש בהחיצוניות דהכלים דהנקודות, והיה יציאתם ע"י רשעת התתקע"ד דורות, ובסבת תוקף הגבורות דהניצוצין הש"כ ורפ"ח אשר נתגלה תוקף גבורתם לזה, אחר שירדו למטה מרגלי א"ק עם השברי כלים. וכל אותן הגבורות הנה הם מושרשים למעלה למעלה, כי הרי יציאת כל הנקודות היו מהעינים דא"ק, ומשורש המ"ס בוצד"ק¹²² וכמו שבארנו לעיל ח"א. ולכן הנה נכפין כל הדינין ע"י שורשם העליון, וכמ"ש הרב בכוונת שופר (דרושי ר"ה דרוש ז) כי כל כפיית וביטול הדינין אינם אלא ע"י שורשם, כי הגבורות והדינין העליונים הנה הם תמיד ממותקים ומבוססים, לכן הם עצמם כופים את הדינים הקשים ומבססים אותם וממתקים אותם, כי ע"י שכל תולדות הגבורות הקשים שיצאו למטה, הנה הוא רק ע"י שנתרחקו מאור קדושה שלמעלה. ולכן כאשר שנתעורר עליהם איזה הארה משורשם שלמעלה שהוא קדושת אור דגבורות העליונים, הנה תיכף נכפים ומתבטלים, ונמצא כי מציאות הקליפות וביטולם הוא הכל ממקור אחד. כי מציאותם הוא מכחות הגבורות אשר נשתלשלו למטה בלי ביסוס כלל, וביטולם הוא כאשר נתוסף באותן הגבורות עוד אור גבורה שלמעלה, ומתייחדים הכחות דגבורות התחתונים בשורשם העליון אז מתבססים גם הם, ומתבטלים תיכף כל הקליפות כולם ממציותם לגמרי.

וזהו הענין דהזכרת י"ג מדות הרחמים לבטל הדינין שלמטה, כי הי"ג מדות הרחמים הם השמות של הי"ג ת"ד דנפקין ממ"ס, וכל שערות הנה הם ממותרי מוחא¹²³, וכן הוא למעלה, כי הנה הם ממותרי המ"ס שהוא תמצית אורו ושורשיו המתבקעים ויוצאים לחוץ מגודל ריבוי תוקף אור שמכפנים, והנה הם הארת קדושת אור גבורות המ"ס שהוא בוצד"ק. ובאשר שהם רק תמצית הארתו לבד, יש להם אפשרות להמשיך ולהתגלה למטה, ולכן כאשר נתעוררו הם ונתגלה איזה גילוי מהם למטה, הנה נכפין ומתבטלים כל הדינים, וכמ"ש באד"ר (קלא סע"ב וקמ ע"א).

והנה שורש הגבורות הוא מתחיל באמת עוד יותר למעלה, כי הנה הוא מתחיל תיכף מאחר ההתפשטות הראשון דאור א"ס אשר בארנו בכללי התפשטות והסתלקות

¹²² דהיינו ראשית מציאות הדינים. ועי' ע"ח עגו"י פרק ב' ובהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה הכלל.

¹²³ עי' יהל אור ח"ג ל"ז ע"ב בליקוטים וז"ל, והענין כי הן (השערות) מותרי מוחא, וכפי מספר הכחות שבמוח כן מספר השערות, וכן השערות שבראש, אלא שהן מכחות שבאורא משכן הנשמה והן גבוהין יותר וכו', עכ"ל. ועי' מים אדירים מג, דהיינו מעכירת ופסולת המוח.

דע"ה ח"ב

כלל ב' ע"ש¹²⁴, כי רק ע"י הגילוי דהגבורות נעשה האפשרות לכל ההתהוות והמציאות דכל העולמות כולם, וכמו שבארנו כ"ז לעיל ח"א דרוש א' סימן ב'. והנה הוא מתחיל מהסתלקות הראשון דאור א"ס ומשם ולהלאה שהוא מאחר¹²⁵ א"ס המקיף קרוב וסמוך אליו, כי רק ע"י בחי' הגבורות נעשה הצמצום, וכן רק על ידו נעשה כל בחי' הקו. והיינו במה שנצטמצם שלא להאיר אלא רק בדרך קו ומדה, כי רק ע"י היה האפשרות ליתן גילוי לאורו ית"ש אשר נתגלה אח"כ בא"ק ואצילות שלא להאיר רק בהבחנת גבול וקצבה, וכמ"ש הרב בעגולים ויושר (ענף ב).

וכל מה שנתפשטו הגבורות יותר למטה נצטמצם ע"י אורו ביותר, וניתן האפשרות לגילוי ית"ש ביותר וביותר עד שנתגלה להיות מהוה וממציא גם את כל העולמות הנפרדים¹²⁶ ג"כ, והמציא אותם ומנהיג אותם, הכל רק הוא לבדו ית"ש. עד שבסוף כל סוף המציא ג"כ את כל הקליפות והרע. ואשתמודע בזה שהוא ארון על כולה, ותלה אח"כ את כל תיקוני דכל המציאות כולו במעשה בני אדם דוקא, ע"י התורה והמצוה אשר נתן לנו, ובכח הבחירה אשר שתל בנו, וע"י כל מאורעותיהם אשר בכל משך זמן דקיום העולם. ובזה יושלם תכלית כוונתו ית"ש בכל גילוייו אשר נתגלה, ובכל המציאות אשר המציא, שיתוקנו הכל ויחזרו כולם לשלימותם העיקרי ע"י התורה והמצוה, שנשלם ונתגלה על ידינו.

כי הנה כל התורה כולה, הנה עצמותה העיקרית היא היא עצם אורו ית"ש מהאור דא"ס אשר האיר ונתגלה בהקו, אלא שכשם שכל הגילוי דא"ס ית"ש הוא ע"י התהוות הלבושין דהקו והצמצום וא"ק והאצילות, וכן אח"כ בהבי"ע אשר נתהוו כולם ע"י בחי' הגבורות כנו. {טו ע"ג} וגילוי בכל אחד ואחד הוא לפי תכונת הלבושין דכל א', כן הוא התורה שנתלבשה עצמותה ואיכותה לפי האיכות והכמות דכל עולם ועולם אשר ירדה דרך הם, עד שבעוה"ז היא מלוכשת בהלבושי העשיה ועומדת אצלנו בכל הצורה שהיא עתה לפנינו. אבל עצמותה העיקרית היא באמת עצם אורו ית"ש לבד, וכמ"ש (זוהר יתרו צ ע"ב) אורייתא וקוב"ה כולו חד.

ונתחלקה ג"כ על דרך אותיות דהשם הו"ה ב"ה, שבכללות הוא נתחלק לשניים י"ה שהם בחי' דו"ן בהג"ר, וכן ו"ה שהם הדו"ן דהז"ת. וכן הוא בהתורה שחלקי הכוללת שלה הם שניים, תורה שבכתב ושבע"פ, ופרטותיה הם ד' שהם פרד"ס, וכל אחד ואחד עומד בגילוי הראוי לו. כי הסוד והרמז הנה גילויים הם ממועט, והם נסתרים. והדרוש והפשט הם נתגלו לכל ופתוחים לכל אחד. והוא על דרך גילוי ית"ש שנתגלה בהד' אותיות הוי"ה ב"ה, שעיקר הגילוי הם זו"ן ו"ה שבשם, והם הדרוש והפשט שנתגלה לכל. כי הו' הוא הדרוש והפשט הוא הה' אחרונה, אבל האותיות י"ה הם נסתרים, והם הסוד והרמז, שהי' הוא הסוד והי' ראשונה הוא הרמז¹²⁷. * (וע' בדברי הגר"א בהיכלות פקודי היכל ו בענין ד' שנכנסו לפרד"ס (כח ע"ב - כט ע"ג) וכן בתיקונים תיקון נד¹²⁸).

¹²⁴ כאן הוא המקום להקדים כי יש לדעת שלקמן הלש"ו בא לבאר שיש ב' התפשטויות וב' הסתלקויות בכל מקום כמו בעולם העקודים (עי' שער מול"מ), וכאן ההתפשטות הראשונה של תחילת הגילוי היא בהתגלות אור א"ס הממלא את כל המקום, וההסתלקות הראשונה היא סילוק הגילוי בכדי לפנות מקום לגילוי המציאות.

¹²⁵ דהיינו מאחר שנתהוותה מציאות של א"ס המקיף, כלומר שלפני ההסתלקות היה אור א"ס ממלא את כל המציאות, ומאחר שהיה הצמצום נעשה מקום ללא אור, והאור הוא מאז סביב למקום ההוא.

¹²⁶ עי' לעיל הערה 109.

¹²⁷ וכן הוא בבהגר"א על משלי ז יב.

דע"ה ח"ב

*הגהה אמנם הנה בענין הדרוש והרמו יש בזה עיון בדברי הרב, כי בשער המצות (פ' ואתחנן דף מז ע"ב) אמר כי הדרוש הוא ביצירה וכן הוא בפע"ח (בשער הנהגת הלימוד דף פד ע"ב), אמנם בשער הגלגולים (סוף הקדמה יז) מבואר שם כי הרמו הוא ביצירה והדרוש הוא בבריאה, וכבר התחבטו האחרונים בזה הרבה, ע' דב"ש דף ד' שאלה מ', אמנם יש כמה בחי' רמו וכמה בחי' דרוש וכמ"ש בפע"ח שם, ואין כאן המקום להאריך בזה.

וכן הוא עד"ו בהאדם, כי הנה שורשו הוא מאור מחצב הנשמות המלביש למחצב הספירות [ונמשך מהמלכות דהספירות מנקודה הפנימית שבה] המלביש לאור א"ס, וכהדין קמצא דלבושיה מניה וביה (ב"ד פרשה נא סי' ה) וכמ"ש הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ב). ונתפשט האור דמחצב הנשמות ג"כ ממדרגה למדרגה בכל עולם ועולם לפי תכונתה על דרך התפשטות אור התורה ואור א"ס עד בואה לעוה"ו, שנעשית ראוי להכנס באדם ולהתאחד עמו, להיות הנשמה עם האדם לעצם אחד, עד שרק היא כל האדם. והוא מה שאמרו קוב"ה ואורייתא וישראל כולו חד¹²⁹, והוא משום שנשמת ישראל נמשך מנקודה הפנימית דהמלכות העולה למעלה למעלה בסוד אנ"י ואי"ן¹³⁰, ולכך נאמר עליהם (דברים ד ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם כו', ונאמר (דברים יד א) בנים אתם כו'.

וכן הוא עד"ו גם בהעולמות עצמן, היינו כל הגלגלים והרקיעים שהם הדי' יסודות העליונים הרוחניים, וכן הדי' יסודות התחתונים הגשמיים שהם ארמ"ע, שכל זה הוא העולם עצמו, הנה שורשם הוא מאור העגולים העליונים הנאמר ב[ע"ח שער] עגו"י (ענף ב) ונתפשטו ממדרגה למדרגה בכל עולם ועולם לתכונתה עד מציאות העוה"ו, ור"ל כי כל בחי' העגולים אשר בכל העולמות דא"ס ובכל העולמות הנאצלים, הנה נתגלו ונאצלו בתכונת כח כזו כהראוי להתהוות הבי"ע על ידיהם, ונבראו ונתהוו כל הבי"ע בכל מציאותם, שהם ע"י תכונת אותה כח אשר נתגלה להם בהעגולים העליונים.

וכן הוא עד"ו בבריאת המלאכים, כי נתגלה א"ס ית"ש (בעולמות דא"ס¹³¹) והאציל (בעולם האצילות) אור אחד בכח תכונה כזו לברוא על ידו כל מציאות המלאכים כולם, ואותו האור הוא נקרא בשם מחצב המלאכים, והוא המלביש לאור מחצב הנשמות, והוא נמשך מהחיצוניות דהמלכות. ונתפשט אותו האור ממדרגה למדרגה ומעולם לעולם עד רדתו לבי"ע, ושם נבראו על ידו כל השרפים והמלאכים והאופנים כולם.

וכן הוא עד"ו בבריאת הקליפות והחיצונים שבבי"ע אשר נבראו ונעשו ע"י הגבורות והדינין היותר חזקים וכנ"ל. הנה כל אותן הגבורות והדינין החזקים אשר כל הקליפות והחיצונים נבראו מהם, הנה נמשכו כל אותן הגבורות מאור היותר חיצוני אשר בהמלכות דאצ"י, ונקרא בשם אור ה'שוך, והוא מחצב הקליפות, כי ממנו נמשכו כל תוקף הגבורות החזקים, אשר על ידיהם נבראו כל הקליפות שבבי"ע. ואותה אור החשוך הוא

ע"י בהגר"א על משלי א כא וז"ל, התורה ג"כ נחלקת לב' שהם ד' והם פשט וסוד ובכל א' שנים בסוד סודות עצמן ורמזו והוא פתח השער לסודות ובפשט דרש ופשט וכו' הדרש שמרחיב ההלכה.¹²⁸ קא ע"ב ד"ה לפרדס וז"ל, שתורתו היא קבלה למשה מסיני דנסתרה בתורה ונקבר שם (ברמז) בהגדות.

¹²⁹ אין בנמצא לשון כזו בחז"ל, אמנם בזהר אמור עג ע"א איתא דמתקשרין דא בדא, וע"י מש"כ נפה"ח שער ד פרק יא שמביא שהם 'חד'.

¹³⁰ ע"י תיקו"ז ז ע"א: שכינתא תתאה אדני, מתתא לעילא מן אנ"י עד אי"ן, עשרה מעילא לתתא.

¹³¹ דהיינו מעולמות א"ק ולמעלה (ע"י לעיל ח"א דרוש ה ענף ה אות כ). וע"י זהר פקודי רכו ע"א [כגרסת היהל אור ח"א כד ע"ב]: כל אינון נהורין מרזא דמחשבה עילאה ולעילא, כלהו אקרונ אין סוף, ע"כ. וכן ע"י מש"כ רבינו בביאורים ח"א מד ע"ב שמביא ראייה לכך מדברי האריז"ל בע"ח סדר אצילות בקיצור רפ"א וכן מדברי בהגר"א על ספד"צ טו ע"ד ד"ה וכן.

דע"ה ח"ב

נמשך ג"כ מלמעלה למעלה בכל עולם ועולם לפי תכונתה, והוא לבוש החיצוני לאור מחצב המלאכים שבכל עולם, (טו ע"ד) כי נתגלה א"ס ית"ש בכח תכונת האור הזה ג"כ, ונתפשט האור הזה ממדרגה למדרגה עד רדתו למטה בבי"ע ואז יצא ממנו כל כח הגבורות והדינים החזקים שבו, ונברא שם על ידם כל הקליפות והחיצונים. אמנם יציאתם מן הכח אל הפועל זה היה מתחילה ע"י התתקע"ד דורות בעולם התוהו ונתחרבו אז, ואח"כ חזרו ויצאו ע"י חטא האדם וכנ"ל ענף א' ב', והוא מ"ש בתנחומא פ' בראשית (סי' ז) שהקב"ה אמר להאדם אתה עשית אותו רע ע"ש.

וראה רצונו ית"ש להמציאם ע"י מעשי בני אדם דוקא, כדי להענוש ולייסר בהם את הרשעים רק באותן העונות אשר עשו הם עצמם, וכמ"ש ירמיה (ב יט) תיסרך רעתך, ועי"ז גופה הנה הולך ומתבטל תמיד הן העון והן העונש כנ"ל בדברינו. והנה ראה רצונו ית"ש לתלות כל ביטולם ג"כ רק ע"י מעשה בני אדם בהתורה והמצוה, וע"י כל מאורעותיהם, כי ע"י כ"ז יהיה נמצא שיתוקנו כל תוקף הגבורות ויטהרו ויתלבנו מכל חלאת צחנתם הנעשה בהם ע"י מציאות הקליפות, שבתחלה הנה יתלבנו כולם ויזדככו ויזהירו הכל ע"י מעשי בני אדם עצמם בהתורה והמצוה, וכן ע"י כל המאורעות והתלאות כולם אשר בזה ובבא. וע"י כ"ז הנה יתהפכו אח"כ כל תוקף הגבורות עצמן לרשפי אש שלהבת יה¹³², אשר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, שלהובין דרחימו, דינא דקודשא, יראת ה', אשר כל התעוררות והשמחה ושכר העוה"ב וכל טובה הכל עי"ז, וכמ"ש (תהלים לא ט) מה רב טובך אשר צפנת, בצפון, תערוך לפני שולחן (תהלים נג ה) והוא יין המשומר בענביו המשמח כו' (ברכות לד ע"ב), עין לא ראתה כו' (ישעיה סד ג) כמ"ש הגר"א בתיקונים (תיקון כא בדרך מז ע"א). ויהיה כל זה ע"י האדם עצמו. ובוזה יהיה נמצא שכל אחד יבוא בשלו להתענג ברב טוב אשר הכין לעצמו השי"ת יזכנו לזה.

[אות ב']

תולדות הגילויים דא"ס השתנו באופן שבו תכונת כל עולם ועולם היא כמות שהוא באותו עולם והכל בא מבחי' הגבורות, ובהגיע התפשטותו לאצילות עומדים הוא ושמו לבד. ובהגיע התפשטותו למקום הבי"ע, נתעלם אור עצמותו ית' כל כך, עד שהוא פעל ועשה נבראים נוצרים ונעשים מחודשים בכח גבורות (דהיינו בחינות העלם האור הנ"ל) שהגיעו לשם. וזאת, מאחר שבבי"ע נשתנו מגילוי אלהות - לגילוי נפרדים. והנה הגם שהכח הנ"ל של הא"ס התפשט למטה והמציא את כל הנפרדים, אעפ"כ הוא באמת כח אחד בלבד שגילה את אלהותו למעלה, אלא שפעולתו למעלה באה מפנימיותו, ופעולתו למטה באה מחיצוניותו. וכבר בעולם האצילות קיימים ב' גילויים, א' הנקרא "הוא" וא' הנקרא "שמו", והם נחלקים לב' שמות שהם הוי"ה ואדנ"י, שהויה הוא שם העצם, וזהו עצמותו ית' המתגלה באצילות (והוא פנימיות אור א"ס שבאצילות), ואדנ"י הוא גילוי של שם הוי"ה ב"ה אשר למטה (והוא חיצוניות אור א"ס שבאצילות).

כל שם בא להורות על הגילוי שבאצילות היותר קרוב להנהגה הנצרכת מהם שבעולמות בי"ע. וכל פעולה ופעולה היא בגילוי השם אשר כנגדו למעלה מתייחס אליו, כי באצילות עומד גילוי דא"ס בבחי' פועל, אמנם בבי"ע אין לנו שום גילוי הבא ממנו אלא רק הפעולות עצמן.

עיקר ההתהוות דכל הבי"ע הוא ממלכות דאצילות, ובמלכות זו מושרשים כל שרשי הבי"ע בכל פרטיהם. עיקר גילוי ז' תיקוני גלגלתא שבז"א המה שרשי הדינים, וי"ג ת"ד אשר עיקר מציאותם הוא ממלכות שרשי הקל"י, ולכן נמתקים כל הדינים ונתבטלו כל החיצונים על ידי הארת התיקונים העליונים.

והנה בכל הגילויים דא"ס ית"ש אשר נתגלה בהקו והצמצום ובאבי"ע ע"י אור התורה ואור מחצב הספי' והנשמות והעולמות, אשר כולם הוא מבחי' הגבורות כנז', הרי אמרנו כי כל מה שנתפשט כח הגבורות יותר למטה נשתנה תולדותיה, וכל מה שנתהווה ממנה לתכונת כל עולם ועולם כמו שהוא, עד שבהגיע התפשטותה למקום הבי"ע נתעלם ונסתתר שם אור עצמותו ית"ש כל כך הרבה עד שפעל ועשה בכח הגבורות שהגיע לשם נבראים נוצרים נעשים מחודשים. וא"כ נמצא שאותו כח הגבורות עצמה אשר נתגלה בו

¹³² עי' לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

הויתו ית"ש מתחילת הקו עד סוף האצילות, ונתגלה שם הוא ושמו לבד¹³³, הנה באותו הכח גופה נתגלה למטה מהאצילות בכל פעולת הבי"ע, אשר הם מציאות כל הנפרדים¹³⁴, ואינם אלהות ח"ו. וא"כ הרי נשתנה פעולת כח הגבורות בירידתו למטה מגילוי אלהותו ית"ש לגילוי הנפרדים על ידיהם.

והגם שהכח הוא באמת כח אחד לבד, כי באותו הכח עצמו אשר גילה אלהותו למעלה, הנה באותו הכח גופה המציא את כל הנפרדים למטה, אמנם הוא כי הנה מכונה כח גילוי למעלה בשם פנימיות, וכח מציאות הנפרדים למטה בשם היצוניות. והוא משום כי כל התהוותם וקיומם תמיד הוא נמשך רק מהגילוי אשר באצילות, כי נתפשט באותו אור הגילוי והמציא על ידו למטה את כל הנפרדים כולם, וכן עומד על ידו בתוכם ובפנימיותם תמיד, וממנו לבד ית"ש נמשך כל התהוותם וקיומם וכל מאורעותיהם. ולא עוד אלא שהאמת הוא כי גם גילוייו אשר למעלה, הגם ששם הוא רק הוא ושמו לבד, הנה סידר שם כל אופן גילוייו רק לפי התכונה אשר ראה לייסד את ההתהוות דמציאות הנפרדים למטה, ולפי סדר כל מאורעותיהם אשר היה עתיד להתפשט בהם בהתהוותם ובהנהגתם תמיד מגילוייו שלמעלה, ונסדר גם למעלה כל בחי' גילוי היותר קרוב למדרגת צורך הנפרדים בבחי' היצוניות של הגילוי העליון, והיותר קרוב לרוממות עצמותו, אשר ראה להתייחד עמם בכל התהוותם והנהגתם בבחי' הפנימיות דהגילוי העליון. כי על דרך שהוא למטה שמציאות הנפרדים עצמן הוא בחיצוניות ויחודו ית"ש בהם הוא בפנימיות, כן נסדר כל גילוייו שלמעלה רק על דרך הזה ג"כ.

והוא הענין דהוא ושמו שאמרנו, כי מלת שמו הנה הגם שכל עיקרו הוא רק בגילוי אשר למעלה מהנפרדים, וכמו שנודע שהשם הויה ב"ה אשר הוא עיקר השם¹³⁵, כי הוא שם העצם¹³⁶, הנה הוא רק על הוראת עצמותו ית"ש אחר שנתגלה באצילות דוקא¹³⁷, כי השם הוא הגילוי (מז ע"א) כנודע, וכל גילוי דא"ס הוא באצילות, ואותו הגילוי הוא השם הויה ב"ה, ונקרא שם העצם כי הוא על עצמותו ית"ש המתגלה באצילות, וכן המלכות דאצילות שהיא השם אדני נקרא ג"כ שם להשם הויה ב"ה, שהשם הויה בערכה נקרא בהוראת הו"א¹³⁸, שמורה על ההעלם, אבל השם אדני הוא השם והגילוי לאור ההויה ב"ה. ובפרטיות הוה כל ספירה תחתונה שם וגילוי לספירה העליונה. ומלת 'הוא' קאי על השורש הנעלם שבספירה העליונה, אשר הוא השורש להשם שבספירה תחתונה. אבל עכ"פ הוא כי הוראת שניהם, ר"ל הוראת הוא והוראת שמו, הנה הוא רק מאצילות ולמעלה לבד.

אמנם עכ"ז הנה הוראת דכל בחי' שם הוא רק על הגילוי היותר קרובה למדרגת צורך מציאותם והנהגתם של העולמות בי"ע, וכמ"ש (שמות רבה פ"ג סי' ה) לפי מעשי אני נקרא. וכל פעולה ופעולה אשר פעל ופועל למטה, הוא בגילוי השם אשר כנגדו למעלה

¹³³ עי' לעיל דרוש א' ענף א' שהוא לשון של הפרד"א.

¹³⁴ עי' לעיל הערה 109.

¹³⁵ עי' בבהגר"א על ספד"צ כ ע"ב ד"ה בהאי זמנא ז"ל: שם של ז"א הוא עיקר השם המיוחד. ועי' בהגר"א ס"י פ"א מ"א אופן ג' וז"ל, כל השמות הכל בשם הו"ה ב"ה, עכ"ל.

¹³⁶ עי' בבהגר"א על ספד"צ שם.

¹³⁷ עי' הקדו"ש שער ז פרק ד אות ז ז"ל: אבל עכ"פ הוא כי כל העבודה הוא רק ע"י שנתגלה באצילות בהשם המיוחד הנכתב בהו"ה ונקרא באדני, ואליו הוא כל העבודה, כי זולת גילוי באותו השם שהוא לעצמות א"ס פשוט אשר למעלה מאצילות, לא שייך שום עבודה כלל.

¹³⁸ עי' זהר ויצא קנד ע"ב שבחי' "הו"א" שייך לבינה, ועי' ע"ח שער לד פרק ב' וז"ל: הטעם שהבינה נקרא הוא, לא מפני ההעלם וכו', אלא משום (כי תיבת) הוא לעולם בכתר, ואמא הוא כתר לז"א, וא"א הוא כתר לאו"א.

דע"ה ח"ב

המתייחס אליו. וכאשר שהפעולה למטה הוא יותר מוגשם ויותר עב, הנה נודע לנו שהוא מהגילוי והשם היותר חיצוני גם למעלה, כי כשם שנסדר כל מציאות הבי"ע בפרטים אין חקר ובמאורעות לאין מספר, כן הוא בגילוייו ית"ש אשר למעלה הוא במדרגות חלוקות לאין סוף ותכלית, בבחי' פנימיות וחיצוניות, ועליון ותחתון, והם כולם שמות וכינויים (לפי פעולותיו שבבי"ע) אלפי אלפים ריבואות לאין קץ ותכלית וכמ"ש בשער פנימיות וחיצוניות (דרוש יג) ע"ש, וכ"ז הוא הכל ע"י בחי' הגבורות אשר נתגלה שורשם בהקו וצמצום כנ"ל, ונתפשטו מדרגא לדרגא עד סוף האצילות בבחי' פועל, ר"ל שעל ידם נתגלה א"ס ית"ש לפעול את הכל, ונקרא עי"ז בשם מהוה ופועל. ואח"כ מאצילות ולמטה שהוא בבי"ע, שם ירדו הגבורות ממדרגה למדרגה בבחי' פעולה. ר"ל כי מאחר אצילות ולמטה נצטמצם א"ס ית"ש כל כך הרבה ע"י בחי' הגבורות, עד שנתעלם כל כך ונתן מקום להמציא פעולות אשר לאו אינון וחייהון חד, ולא אינון וגרמיהון חד¹³⁹, והם כל פעולות הנפרדים אשר מבריא ולמטה. ור"ל כי הוריד שם בחי' גבורות תקיפין כל כך מכח הגבורות אשר בבחי' התחתונה שבסוף מדרגת האצילות, ועשה בהם צמצום חדש, שהוא מקום פנוי מגילוי אלהותו יתברך אשר באצילות, שלא נראה שם מאלהותו שבאצילות כלל. כי נצמצם שם גם מבחי' האצילות לגמרי, ואותו הצמצום הוא הוא העשיית מקום להעולמות בי"ע, כי ע"י שהם מסוף מדרגת האצילות כולו, וירדו למטה, עי"ז היה האפשרות להעשות בהם מדרגה חדשה לגמרי, שהוא המקום והנושא למציאות הבי"ע.

וכן אח"כ כל מציאות דהבי"ע עצמם, כי כל מציאות הבי"ע הוא הכל רק מפעולת הגבורות שבאצילות, ששם נתגלה כח הגבורות שבאצילות, להוציא בהם כל פעולת הבי"ע כמו שהם. ונמצא שבבי"ע נתגלה הכח דהגבורות גם בבחי' פעולה ג"כ, ויציאת כח הגבורות מאצילות לבי"ע, הוא היציאת מהכח אל הפועל, שהוא מהפועל אל הפעולה. כי באצילות עומד שם הגילוי דא"ס ית"ש בבחי' פועל, אבל בבי"ע אין לנו שום גילוי ממנו, רק ע"י הפעולות עצמן, וכמ"ש בעל שיר היחוד לא מצאנוהו כו', אך ממעשיו הכרנוהו. וכן אמר בשיר הכבוד דימו אותך ולא כפי ישך וישווק לפי מעשיך. אמנם הוא כי כל גילויין הן באצילות והן בהבי"ע, הוא הכל רק בכח אחד, שהוא בחי' הגבורות כנ"ל, וכל כח הגבורות שבכל פעולה שבבי"ע נמשך משורשו שכנגדו בבחי' הגבורות שבאצילות, שהשורש היותר פנימי שבאצילות הוציא כנגדו בבי"ע פעולה יותר וזכה ויותר קרובה לקדושה. והשורש היותר חיצוני שבאצילות הוציא כנגדו בבי"ע פעולה יותר עבה ויותר קרובה לקליפה. עד שמהשורש החיצוני לכולם יצא כנגדה למטה ג"כ את כל הרע כולה, כי הרע נברא מהגבורה היותר חיצוני לכל האצילות כולו, וכמו שנודע מסוד מ"ש (משלי ה ה) ורגליה יורדת מות שהוא על המלכות דאצילות אחר שירדה בבי"ע.

והנה עיקר ההתהוות דכל הבי"ע כולה, נודע הוא שהוא מהמלכות דאצילות. וישנם בהמלכות כל שרשי דהבי"ע לכל פרטיהם כולם, בבחי' פנימיות, ופנימיות לפנימיות, וכן בחיצוניות, וחיצוניות דחיצוניות, אשר בהם נברא כל הטוב והרע שבכל הבי"ע כולה. וכן ישנם ג"כ כל הבחי' דפנימיות וחיצוניות גם בכל פרצופים העליונים (טז ע"ב) ג"כ, והן ג"כ שרשים לכל הענינים דהבי"ע, אלא ששם הם רק בבחי' שורש להשורש, כי הם השרשים לכל הבחי' שבהמלכות אשר ממנה נבראו הבי"ע. ונמצא כי בכל פרצוף שהוא יותר עליון הוו השרשים יותר רחוקים. אבל בהמלכות שם הוא השרשים היותר קרובים, אבל עכ"פ הוא כי נמצא כל שרשיהם דבי"ע בבחי' שורש לשורש ושורש רחוק גם בכל פרצוף היותר עליון ג"כ, וכמו שכתב הגר"א בסוד התנינים בספד"צ (פרק א דף יא

¹³⁹ לשון התיקו"ז ד ע"ב.

דע"ה ח"ב

ע"ג) בד"ה זנבא ברישא ע"ש¹⁴⁰, וכן בהיכלות בראשית ריש היכל ו' (דף יש ע"ד) אמר שם הגר"א כי הב' מיני תיקונים דעתיק, שהם הו' תיקוני דגלגלתא והי"ג ת"ד, הנה הו' תיקונים הם שורשי הדינים (אשר עיקר גילויים הם בז"א), והי"ג ת"ד הם שורשי הקליפות (אשר עיקר מציאותם הם מהמלכות) עכ"ל. ולכך הנה נמתקים כל הדינין ונתבטלו כל החיצונים ע"י הארת כל התיקונים העליונים כנודע וכנ"ל, משום שכל מציאותם הוא קשור ותלוי רק למעלה למעלה, לכך ברצותו חוגג וברצותו ממוגג (פיוט לזיל יוה"כ), כי הגבורות העליונים כל מה שהם יותר עליון הם מיוחדים ביותר באור א"ס שהוא חסד פשוט, והוא והם כולו חד. ולכן כאשר ברצונו להמציאם מתפשט כח הגבורות למטה למטה, עד שנתעלם אור החסד שבהם ולא נראה אלא תוקף הגבורות לבד, ובורא ויוצר ועושה בהם כל הבי"ע וכל עניניהם כולם. אבל כאשר ברצונו להמתיק כל הדינים ולבטל כל החיצונים, מתחיל להקאות ומתראה את עוצם יחודו בשרשי הגבורות העליונים, ומתפשט גילוי יחודו ית"ש גם למטה, ונמתקין כל הדינין, ואז (ישעיה כד נג) וחפרה הלבנה דאיהו נחש אשת זנונים, ובושה החמה דאיהו גהינם סם המות, ושמים דאיהו סמאל כעשן נמלחו, והארץ דאיהו בת זוגיה כבגד תבלה, כי מלך ד' צבאות (ישעיה ל כו) והיה אור הלבנה שהיא מלכות דאצילות שכינתא תתאה כאור החמה, שהוא בינה שכינתא עילאה, קרן ביובלא אתער וכמ"ש כ"ז בתיקונים תי' ח' (כה ע"א) ובספר"צ בסופו (לו ע"ב), ונשגב ה' לבדו ביום ההוא (ישעיה ב יא) בב"א.

[אות ג']

שורש מציאות העולמות הוא גילוי בחי' הגבורות, שכן על ידי זה היה גילוי דא"ס, וכן קדושת התורה, שהיא האש שחורה על גבי אש לבנה, וכל זה רק אחרי הצמצום, אמנם מהצמצום ולמעלה לא נעשה ולא יעשה ח"ו שום התחדשות ושום תוספות בגילוי יחודו ית". לפי זה יתבאר שאין שום מעשה בעולם שאינו נוגע לכל המציאות כולה, שכן עצם א' וכח א' לכולם. ואע"פ שהם נפרדים מהאצילות, פירוד זה הינו רק מחמת החסרון המוכרח שיחול בהשגתנו, אמנם שרשם הוא א'.

והרי נתבאר שכל המציאות דכל העולמות כולם, הן העולמות בי"ע והן גם כל העולמות שמאצילות ולמעלה למעלה, הנה כולם הם רק ע"י הגילוי דבחי' הגבורות, כי ע"י היה כל הגילוי דא"ס ית"ש בכל גילוייו שנתגלה, הן בהתהוות דהמציאות והן בכל קיומה והנהגתה, וכן כל קדושת התורה והעבודה אשר עצמותה ופנימיותה העיקרית היא אור א"ס ית"ש המתפשט בכל העולמות כולם, הנה עיקר גילוייה היא ג"כ רק בבחי' הגבורות לבד, אש שחורה ע"ג אש לבנה (שיה"ש רבה פ"ה סוף פסוק יא). כי זולת בחי' הגבורות, שהוא קודם הצמצום ולמעלה, אין גילוי לתורה ועבודה כלל, שהרי כל התכלית מהתגלות התורה אחר שבא משה והורידה לארץ, הנה היא רק להמשיך, ע"י שעוסקים ומתמידים בה וע"י שמירתה וקיומה, אור קדושתו ית"ש ביותר וביותר בכל העולמות העליונים והתחתונים. ולבער את כל רוח הטומאה מן הארץ, ושימשך ויתגלה יחודו ית"ש למעלה ולמטה, עד שיתוקן הכל לסוד האחדות השלימה, והוא ע"י קדושת התורה אשר עצמותה היא אור עצם יחודו ית"ש כנזכר.

ובל זה הרי פשוט הוא כי לא שייך אלא רק מאחר שנצמצם אור יחודו בכל המציאות שמהצמצום ולמטה. אבל מהצמצום ולמעלה, שהוא באמיתת עצמותו ית"ש¹⁴¹, לא נעשה ולא יעשה ח"ו שום התחדשות ושום תוספות בגילוי יחודו ית"ש, ושם נאמר

¹⁴⁰ שם הוא מראה כי שורש הגבורות הוא בנחש בריח ונחש עקלתון שבחזרתא דראש א"א.
¹⁴¹ עי' כללים כלל ב' ענף א' שעצם התפשטות אור א"ס אף היא בחי' של צמצום והתפשטות, וכן כוונתו לעולם בהזכירו את הקו וצמצום שאין הכוונה דווקא לצמצום הראשון.

דע"ה ח"ב

(מלאכי ג' 1) אני ה' לא שניתני. וא"כ נמצא שכל אור קדושת התורה עצמה, הנה היא ג"כ רק מאור גילויי שמהצמצום ולמטה, ור"ל מאורו ית"ש המתפשט בהקו אשר הוא נצטמצם ג"כ שלא יאיר אלא בדרך קו, והוא ג"כ בבחי' גבורות [וע' בדברינו בכללי התפשטות והסתלקות כלל י"ד בביאור דברי הזוה"ק (בראשית טו ע"א) גליף גליפו בטהירו עלאה, בוצד"ק, וכן הוא מבואר ג"כ בדברי הגר"א בספד"צ (פרק ג בד"ה כתיב ויאמר לו ע"ב ד"ה בנלא) במה שאמר שם ואף באור של היסוד כיון שנסתלק נמצא בו דין, שכל סילוק הוא בסוד דין עכ"ל, והבין.] ומשום שהיא, ר"ל התוה"ק, הנה היא מהשורש הראשון של כולם, לכן יש בה כח כדי לזכך ולתקן את כל המציאות ולהחזיר את כולם לסוד האחדות השלימה כבראשונה, יען שכל המציאות כולה עם שורשה שהיא התורה, הם כולם מעצם אחד וכח אחת לכולם, והנה התורה עם המציאות כמו שורש האילן עם האילן ומתתקן האילן ע"י השורש. (מז ע"ג)

וכן נוכל להבין עפ"י זה ג"כ שאין שום מעשה בעולם מכל אשר נעשה תחת השמש הן לטוב הן למוטב, וכן גם כל המקרים המתילדים מכל מעשה, וכל ענין אם גדולה אם קטנה, שלא יהיה הרגש ונגיעה בזה לכל המציאות כולה ממש מלמטה מטה עד למעלה מעלה, כי עצם אחד וכח אחת לכולם. והגם שכל העולמות בי"ע הם נקראים נפרדים¹⁴² משום הצמצום החזק הנעשה בהם ונפרד מציאותם זה מזה לגמרי, וא"כ הרי נעתקו מהאחדות, כי הוראת נפרד הוא היפך מהוראת האחדות, ואין הרגש לפרט אחד מענייני פרט השני כלום. אך האמת הוא שלא כן הוא, כי הכח הפנימי שמהוה אותם ומקיימם הוא אינו סר ח"ו מאלהותו כלל וכלל, וכמ"ש הרב במב"ש (סוף שער ו בדרוש ב שם¹⁴³) כי העצמות דנרנח"י הם גם בבי"ע אלהות גמור ע"ש. וכן כח הצמצום החזק עצמו אשר נתן מקום לעצמיים מחודשים כנזכר והעתיקם להיות נפרדים, ובהיית עצמיים מחודשים וסובל אותם ונושא אותם בעצמותם המחודש, הנה כל זה הוא רק מאלהותו ית"ש לבד, ואין שום ממוצע בינו לבינם כלל וכלל, כי רק הוא לבד ית"ש הוא המהוה את כל פנימיותם וחיצוניותם בכל אופניהם, שהם גם את עצם כח הפירוד עצמו בכל התהוותו, וכולם עומדים במאמרו ית"ש, וקשורים ותלויים בשרשיהם העליונים אשר באצילות ולמעלה למעלה כנ"ל.

וא"כ נמצא שרק אור האחדות שהוא הוא ית"ש הוא מהוה הכל ומעמיד הכל, ואם שע"י כח הפירוד שבהם אינו יודע ומרגיש פרט אחד מחברו, הוא אינו משום שהאמת הוא כך, שאין שייכות לאחד עם זולתו, אלא שהוא רק מחמת חסרון הידיעה שנלקח מכח הפירוד אשר במציאות הנפרדים, שלא ידע ולא ירגיש כל פרט ופרט, אלא כל אחד מעצמו לבד. אבל הכח דעיקר התהוותם, אשר הוא בהם בהעלם, ובוה תלוי ועומד כל עיקר מציאותם וקיומם, והכח הזה הרי הוא מאחדות הגמורה, הנה בזה אין שום מעשה גדולה או קטנה, גם מכל המקריים המתילדים ועוברים על כל פרט ופרט שלא יהיה נגיעה בזה לכל המציאות כולה, הן למטה הן למעלה. כי בהעלם ופנימיות הנה אין שום ענין קטן שיוצא חוץ מסוד האחדות ח"ו (כי הוא המהוה את הכל ומנהיג את הכל), וסוד האחדות מנהיג את כל העולמות כולם בכל פרטיהם ועניניהם בכוונה אחת תכליתית הנשלם תמיד ע"י התורה וישראל, והוא להסיר את כל המסך המבדיל שהוא גשמיית הגוף שבכל העולמות כולם, ולגלות את מצפונייהם הטמון בהם, ולהתראות בכל הטוב הגנוז בהם. והיינו שאחדותו הנעלמה שבהם יתגלה לאור ויאירו כולם בסוד האחדות לבד, וזה יהיה

¹⁴² ע"י לעיל הערה 109.

¹⁴³ ע"י שער הצלם פרק א' ושער פו"ח פרק ח'.

דע"ה ח"ב

אחר שיטהר ויזדכך כל המציאות להיות כולה קודש לה, ואז תתעלה ממדרגה למדרגה עד סוד האחדות השלימה, וכמ"ש בכללי התפשטות והסתלקות כלל י"ז ע"ש. ועל זה הולך כל ההנהגה של עתה בכל המאורעות כולם אשר בעוה"ז ובעולם הנפשות, וכן בכל הפעולות ותיקוני כל המעשים אשר נעשה תחת השמש בכל משך זמן קיום העולם, וכמו שנילה לנו האר"י זלה"ה את סוד כל המלאכות והפעולות בטעמי מצות (פ' בהר) ובכמה מקומות, כי כ"ז הוא כדי להסיר ולזכך את כל בחי' החומריות ולעכל את כל הזוהמא ולבטל את כל הקליפות והחיצונים, שיכרתו משרשן, שהוא מאור מחצב הנשמות דישראל המתאחד באור הספי' ובאור התורה ואור א"ס ית"ש כנ"ל. כי אור א"ס ית"ש אשר נתגלה בקדושת התורה והספי' ובאור מחצב הנשמות ישראל הנמשך משם, הנה ע"י העמדת התורה בישראל ומחזיקים בה, הנה מתקרב ונמשך תמיד כל האורות הנעלמים העומדים במציאות כל העולמות להדבק בשרשן שבתורה וא"ס ית"ש, כי לעולם הוא שתשוקת כל אחד להדבק בשורשן, ומתקשרים ומתייחדים יחד, ועי"ז הנה מתקנים תמיד כל תוקף הגבורות התחתונים, עד שיזדככו ויזהירו כזוהר הגבורות העליונים, כי יחזרו מתחילה לקדושתן הראשונה, ואח"כ יתעלו כולם למעלה למעלה עד רום גבוהים להתאחד כל בחי' חיצונית עם שורשן הפנימית, עד שיחזרו כולם לשרשן שבא"ס, ולסוד האחדות הגמורה וכמו שמתבאר לקמן דרוש ד' ענף י"ז וי"ח עומק סוד הענין הזה בארוכה ע"ש.

[אות ד']

אין רגע בכל עת קיום העולם שלא יחזור חלק כל שהוא מהאורות לשרשו ושלא יתוקן חלק כל שהוא מהגבורות והדינים. והגם שלפי זה צריך היה שיהא התיקון הולך ומתקרב לכך שיתוקן העולם בכל יום יותר ויותר, ואילו לכאורה אנו רואים כי המציאות היא הפוכה, וא"כ לכאורה הדבר צ"ע. אלא העניין הוא כנ"ל שכל הנהגת העולם היא על פי הגבורות, דהיינו בסדר של קו שהוא בעל ראש וסוף, ובסוף הקו יחזור אור התיקון, ואז יהיה גילוי אחר הרי הוא גילוי האחדות שעתה אין לנו בו שום השגה.

כל הענין דגבול ומדה (שעל ידיו מאירים הגילויים של עתה) נסדרו בב' בחינות, כללית ופרטית. הכללית, שכל הזמן מעת הצמצום והקו ועד התיקון האחרון צורך להיות פרצוף א'. והנה בכל רגע ורגע של אותו הזמן, יש הארה מיוחדת והיא פרצוף פרטי בפני עצמו, והוא תת"ף צירופי שם הוי"ה ב"ה אשר בכל אחד מי"ב ההוו"ת.

כל אור וכח פרטי שנמשך להיות התהוות והנהגה לכל רגע פרטי בעת חלוף זמן שליטתו עולה אח"כ למקורו. וזאת, מכיוון שלאחר שאותו הכח עשה את פעולתו, הרי שהוא נתקן עי"ז, לצאת מבחי' גבול לבחינת בלתי גבול, ועי"כ חוזר אותו האור לשרשו הראשון.

והנה אין שום רגע בכל משך זמן דקיום העולם שלא יחזור איזה מהאורות לשרשן, ושלא יתוקנו איזה חלק (מז ע"ד) מתוקף הגבורות והדינים, כי עולים ומתקנים תמיד בכל רגע ורגע ממש. והגם שלפי זה היה צריך שיהא התיקון הולך ומתקרב, ושיתוקן העולם בכל יום ויום ביותר, ואנו רואים ההיפך, שאין יום שאין קללתו מרובה מחברתה (סוטה מט ע"א), והקליפות מתגברות והצרות מתרבות רח"ל. אך הענין בזה הוא דהרי אמרנו דכל התהוות הבי"ע וקיומם והנהגתם הוא רק ע"י שרשיהם העליונים שבהאצילות ובהעולמות דא"ס¹⁴⁴, לפי גילויי ית"ש אשר נתגלה בהם. ואמרנו ג"כ שכל גילויי הוא רק ע"י בחי' הגבורות שהוא לתת גבול ומדה לכל, וכל משך זמן דקיום העולם עד תכלית תיקון האחרון, שהוא עד שיוחזר לסוד האחדות השלימה, עומד בהגילוי הזה להאיר ולקיים ולהנהיג את הכל רק בגבול ומדה. ונמצא כי סידר את גילויי של עתה בבחי' התחלה וראשית ובסוף ותכלית, כי התגלותו בהצמצום והקו הוא התחלה וראשית, וכמ"ש הרב בענו"י (ענף ב) כי ע"י הקו נעשה הראש והסוף ע"ש, אבל בסוף הקו הנה יחזור להתנוצץ אור התיקון האחרון, עד שיגיע לחזרת סוד האחדות האמתית, והנה יהיה אז בחי' הסוף

¹⁴⁴ כלומר מא"ק ולמעלה. ועי' לעיל ח"א דרוש ה' סי' ז' אות א'.

דע"ה ח"ב

והתכלית לכל הגילויים של עתה, כי הרי יחזרו כולם לשרשן, ויהיה אז גילוי אחרת שהוא גילוי האחדות אשר אין לנו עתה שום השגה בזה, וע' בדברינו בכללי התפשטות והסתלקות כלל ב' ט"ו י"ז ע"ש.

והנה הענין דגבול ומדה אשר מאירים עי"ז הגילויים של עתה, הנה נסדרו בבחי' גבול ומדה כללית, ובבחי' גבול ומדה פרטית. והכללית היא מה שאמרנו שהוא מעת התחלת גילוי ית"ש בהצמצום והקו שהוא ההתחלה והראשית, עד שיבא לתכלית תיקון האחרון שהוא הסוף והתכלית, והוא הגבול ומדה הכללית שהוא קומה כללית אחת הכולל כל משך אותו הזמן כולו, אשר מעת התחלת זמן הצמצום עד עת התיקון. אמנם הנה נסדרו ג"כ בפרטות ובפרטי פרטות עד פרטים אין חקר, ור"ל כי אותו האור הכללי עצמו אשר נתגלה על ידו א"ס ית"ש, להאיר דרך בו מהתחלת זמן הצמצום והקו עד זמן תיקון האחרון, הנה נתחלק כביכול לפרטים רבים, עד שבכל רגע ורגע מכל אותו הזמן הכללי הנו' מאיר בהארה מיוחדת ממנו, כי בהרגע שמאיר בו אינו מאיר בו בהרגע אחרת, אלא כל רגע ורגע בהארה מיוחדת שבו, וניתן בו שיעור המאורות כפי שיעור רגעי הזמן דכל משך זמן הכללי הנזכר. ומקבל בו הארת א"ס ית"ש בכל רגע ורגע דרך קאור אחר, וככלות שיעור כל המאורות שבו, אז יהיה הסוף והתכלית דכל הקומה הכללי הנזכר, והוא מה שידוע מענין התת"ר"ף צירופי הוי"ה ב"ה אשר ישנם בכל הוי"ה מהי"ב הוי"ו"ת שמאירים בכל שעה מהי"ב שעות היום והלילה, ומאיר בכל רגע ורגע מהשעה צירוף אחר מהתת"ר"ף, והם התת"ר"ף חלקים שבשעה (וכמ"ש בפרדס בשער פרטי השמות (פרק ב) ובדברי הגר"א בהליקוטים שבסוף ספר יצירה (דף כג ע"ד) מדפוס ווארשא דשנת תרמ"ד¹⁴⁵, ונזכר גם בדברי האר"י ז"ל בכוונת ר"ה בשער הכוונות דף צ"ד סוף ע"א). הרי לנו כי ניתן בקיום המציאות בחי' גבול ומדה כללית וגבול ומדה פרטית, והכללית הוא נקרא בשם קומה שלימה, כי הוא קומה אחת הכולל בתוכה כחות רבות לפי הראוי להתהוות והנהגת המציאות כולו בכל רגעי הזמן הכללי הנזכר, כי כל רגע ורגע מתנהג בכח מיוחד שבו, וכשמקבל הארת א"ס בכל רגע להאיר ולפעול על ידו בכל רגע ההוה הנה יוצא אז כחו דאותה הרגע לפועל, והוא כבחי' פרצוף אדם אשר ניתן לו זמן וקצבה לימי חייו, וניתן לו שיעור כחותיו לכל אותו הזמן, ומקבל תמיד חיותו מלמעלה בכל רגע ורגע נשימה חדשה, ובזה הנה יוצא כל כחותיו לפועל ע"י החיות חדש שמקבל בכל רגע. כן הוא על דרך זה ממש בהאור הגבולי הכללי אשר נתגלה בו א"ס ית"ש להאיר ולפעול על ידו בהתהוות והנהגת כל המציאות בכל זמן הכללי הנזכר, הנה מאיר כל רגע ורגע באור חדש אשר מקבל אותו תמיד מא"ס ית"ש לפי מספר כחותיו הניתן בו מתחילה.

והנה כל אור וכח פרטי אשר על ידה נמשך ההתהוות וההנהגה לכל רגע פרטית כנו', הנה תיכף אחר עבור זמן שליטתה היא עולה למקורה, כי אחר שעשתה את פעולתה שהוא חיובה אשר לזה נשתלחה, הנה נתקנת עי"ז לצאת (וי ע"א) מבחי' גבול לבלתי גבול וחוזרת לשורשה הראשון. וכן מתקנים ועולים תמיד כל האורות והכחות הפרטיים דכל הרגעים העוברות, אלא שבכל רגע ההוה שולטת אור חדש וכח אחר, ותיכף בהרגע הבא נעשה היא עוברת ועולה האור והכח שבה למעלה למקורם ולשורשם, ושולט כח אחר באור חדש, וכן בכל רגע ורגע עד כלות כל האורות הפרטיים כולם אשר נתגלו בהקומה

¹⁴⁵ זה תוכן דבריו: "ב שעות היום הם נגד י"ב צירופי הוי"ה ובכל הוי"ה יש תת"ר"ף תיבות נגד תת"ר"ף חלקים שיש בשעה והם ו' נקודות, ה' תנועות גדולות (קמץ צירי חולם חיריק ושורוק) ושב"א, ולכל אות משם הוי"ה מצרפים אות אל"ף בכל האפשרויות עם ב' נקודות (דהיינו יָא יֵא יֶא יִא יֵא יֶא יִא, ואחר כך יָא יֵא וכו') הרי ל"ו (ו' פעמים ו') ולכן יש ל"ו פעמים שם הוי"ה שהוא גימ' תתקל"ו, ועוד קמ"ד אלפין (ל"ו כפול ד') סך הכל יש תת"ר"ף.

דע"ה ח"ב

הכללית לפי מספר רגעי הזמן שבכל משך זמן הכללי הנז'. והנה אז יגיע התיקון הכללי לכל הקומה הכללית כולו, ולכל המציאות כולה המתהווה ממנה ותלויה בה, עד שיחזור כולם לשרשן ולסוד האחדות השלימה והוא תכלית תיקון האחרון.

[אות ה']

באותה המידה שיש חלוקות בעצם מציאות העולמות כן הוא בסדר הזמנים: ככל שהתקופה היא מאוחרת יותר הרי שהיא קטנה יותר במדרגתה כך, שהראשונים היו קרובים יותר לא"ס, ואילו עכשיו התגברות הקלי' היא ביותר, והדינים והצרות מתרבים עד שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירו. על ידי האור הישר נמשכת ההתהוות דכל המציאות וכל הנהגתה בבחי' פעולה, ועל ידי האור החוזר כל פעולה מושכת ומביאה לתכלית והוא ההתעוררות שמלמטה כלפי מעלה, שכן אז כל אור פרטי חוזר למקורה הראשון. וכאשר ייגמר כל האור ישר ואור חוזר שבהם, יתחיל אור א"ס להתגלות למעלה מהגבול, וזהו סוד האחדות. אמנם הוא לא יתגלה אלא בסוף, שכן מצינו שעיקר החסרון אותו בא אור התיקון לתקן הוא בקצה התחתון של מלכות דאצילות בלבד.

והנה כשם שאנו רואין מדרגות חלוקות במציאות העולמות עצמן, שכל עולם שהיא יותר תחתון היא פחותה הרבה, הן באיכותה והן בכמותה מהעולם שלמעלה הימנה, כן הוא עד"ז ג"כ בסדר המשך הזמן דקיום העולם, הנה הוא ג"כ שכל זמן היותר אחרון היא קטנה במדרגה ובמעלה הרבה מאד מכל זמן היותר קודם והיותר ראשון. והיינו שהאורות השולטים בכל הזמן היותר אחרון הם קטנים במדרגה מהאורות ששלטו בהזמן היותר ראשון. והענין הוא ג"כ ע"פ דברינו הנ"ל, כי כל קיום והנהגת דכל המציאות כולו בכל הזמן הכללי הנז', הוא ע"י אורות הפרטיים המתגלים תמיד בקומת האור הכללי אשר נסדרה בבחי' ראש וסוף. והנה האורות המתגלים באותה הקומה בבחי' הראש שבה הנה הם שולטים בהזמן היותר ראשון, ובהסוף שבה הנה הם שולטים בהזמן היותר אחרון. וא"כ פשוט הוא שהאורות היותר ראשונים הם גדולים יותר במעלה מהאורות האחרונים, כי הראשונים הם יותר קרובים למעלת א"ס, וכמ"ש הרב בענו"י (ענף ב) שע"י הקו נעשה המעלה ומטה והראש והסוף, שהקצה הראשון אשר הוא מחובר בא"ס הוא המעלה והראש יעו"ש. וזהו מה שאמרו בתיקונים (סוף תיקון ע דף קסג ע"ב) דלכך היו בדורות הראשונים בריבוי שנין ואריכו דיומין משום, שאז שלטו האורות אשר מבחי' הג"ר (ע"ש בביאור הגר"א בליקוט) משא"כ בדורות האחרונים שהולכים ומתמעטין, משום ששליטת האורות של עתה הם מבחי' התחתונה והסוף של הקומה הכללית, עד שעתה הגיע לקצה הגבול התחתון, ולכן (תהלים צ ו) ימי שנתינו כו' ורהבם כו', כי כל מה שהוא יותר קרוב לסיומו הוה שם הצמצום יותר חזק, ושם הוא עיקר הגילוי של כל תוקף הגבורות והדינים, שהם עומדים כולם רק בסיומו של הארת הקו, ושם יצאו כל תולדותיהם שהם כל הקליפות והחיצונים אשר הם כולם מתוקף הגבורות והדינים ע"י גודל הצמצום אשר שם. ולכן הוא עתה כשאנו עומדים בהזמן האחרון ובסיומו של הקו כנוצר, הנה הוא עתה התגברות הקליפות היותר גרועים והדינים והצרות מתרבות רח"ל, עד שאין לך יום שאין קללתו מרובה מחברתה (סוטה מט ע"א) וכנ"ל. והנה התחלת אור התיקון והאחדות הוא יתחיל ג"כ להתנוצץ רק מלמעלה למטה, שהוא מהתחלה והראש של הקו על דרך תהלוכות הסדר דהתהוות המציאות דכל הקומה הכללי כולו.

והענין הוא במה שידוע, וכן ביארנו בכמה מקומות מענין האור ישר והאור חוזר אשר ישנם בכל ספי' וספי', כי ע"י האור ישר נמשך ההתהוות דכל המציאות וכל הנהגתה בבחי' פעולה, והוא מלמעלה למטה, כי על ידו פועל א"ס ית"ש ומנהיג הכל מתחילת הקו עד סוף כל העשיה, ואח"כ ע"י האור חוזר הוא מושך ומביא את כל פעולה ופעולה להתכלית, והוא מלמטה למעלה, כי על ידה חוזרת כל האורות הפרטיים מכל הקומה הכללית שאמרנו, שהם הכחות דהתהוות דכל פרט ופרט, מהמציאות כולו ושהוא כל

דע"ה ח"ב

עצם התהוותה וקיומה דכל פרט ופרט, אשר מתקנים בכל רגע ורגע כנ"ל. הנה ממשך אותה האור חוזר למעלה למעלה לשרשה ולמקורה הראשון כנ"ל, והוא התכלית. וכאשר יגיע סוף הזמן, שיוגמר כל האורות הפרטיים שבכל הקומה הכללית כולו, והיינו כאשר שיושלם ויסתיים כל האורות הפרטיים הניתן בו בכל פעולתם, הן בבחי' האור ישר שבהם והן בבחי' האור חוזר שבהם, ויושלם אז כל פעולת דקומה הכללית דבחי' גבול ומדה כנ"ל, הנה אז יתחיל להתגלה האור א"ס ית"ש אשר למעלה וזו ע"ב מהגבול, שהוא התגלות דסוד האחדות.

ונמצא שכל זה לא יהיה אלא רק אחר שיושלם ויסתיים פעולת דאור ישר ואור חוזר הפרטיים, אשר גם בקצה התחתון דהקומה הכללית, שהוא ככלות הזמן כולו, שהוא פעולת האורות הגבוליים כולם, ורק אז יתחיל להתגלות האור שלמעלה מהגבול, והנה יתחיל הארתו ג"כ רק מהשורש דהתחלת הקו שהוא מבחי' האור דא"ס המקיף, ועל דרך שביארנו בכללי התפשטות והסתלקות כלל ב' ט"ו י"ז ע"ש. אבל כל זמן שלא נגמר כל פעולת דאור ישר ואור חוזר הפרטיים והגבוליים אשר גם בקצה התחתון של הקומה הכללית, אי אפשר שיתגלה סוד האור האחדות והתיקון כלל, כי הרי אדרבה הוא שעיקר חסרון דהתיקון הוא רק בהקצה התחתון, וכמו שאמרנו שאורות הפרטיים אשר שם הם מחוסרי שלימות ביותר וביותר מכל האורות הפרטיים שבכל קומת הגבולי הכללי כולו, כי כל מה שהוא יותר מרוחק מהתחלת אור הקו נמשך התגלות הגבורות ביותר, עד שבהזמן היותר אחרון אשר שולטים אז האורות היותר אחרונים, הנה מתגלה מהם גבורות יותר חזקים, ונעשה שם קליפות וחיצונים יותר גרועים, ושם הוא כל הקלקולים, כי ע"י רחוקם מהאור שלמעלה הם מתגברים בכל עוז, עד שהעולם הולך וסוער בכל יום מרובה מחברו. וא"כ נמצא שאי אפשר להתחיל כלל גילוי התנוצצות דזוהר אור התיקון אלא רק עד שיושלם ויתוקן גם למטה, כי כל עיקר החסרון והקלקול הרי הוא מונח רק שם שהוא בתחתית העשייה ובה תלוי תיקון הכל וכנ"ל ע"ג.

דרוש ב ענף ה

[אות א']

רצה השי"ת להמציא מציאויות מחודשים והיינו עולמות ב"ע, וראה רצונו ית' שהבאתם להתאחד ולהתענג בזיו אחדותו תהיה על ידיהם עצמם.

הנה יש ה' הבחנות ממנו ית' שמגלה לנו השי"ת, זו למטה מזו: א) מה שהוא ית' משולל מכל גילוי, והיינו עולמות דא"ס. ב) גילוי העיקרי והיינו האצילות, שם עדיין אין עוד מלבדו ואפס זולתו. ג) הנפרדים, הרי הם עולמות ב"ע. ד) יכלתינו להבין מהי תכלית הבריאה, הרי הוא ההנאה מזיו אחדותו ית'. ה) הסיבה המביאה לידי התכלית הנ"ל, הרי היא התורה והמצוה וכל המאורעות אשר אירעו לאבותינו ולנו.

אי אפשר לדבר בהבחנה הא' והד' שכן הראשון הוא רק שורש לכולם, ואילו הד' הוא תכלית כולם. המלכויות דב"ן, המה גילוי דאצילות, אם כי הן אינן חלק מהאצילות עצמו שכן הם אינם שלמים, ועי"ז היתה האפשרות להמציא את הבי"ע והתורה והעבודה. וכן מכיוון שהם היו גבורות גדולות, לא נעשו עדיין כל חלקי הבי"ע אלא שרשיהם בלבד. ומכיוון שהם היו גבורות אשר טבעם שלא לנוח ולא לשקוט נפרדו האורות ונתפזרו לניצוצין רבים אין קץ, ואילו הכלים נשברו לשברים רבים וירדו למטה מאצילות (הרי הוא המקום מתחילת עולם הבריאה עד לתחתית מקום עולם העשייה). ואז הם הוציאו לידי גילוי לא רק את העביות דבי"ע, אלא גם את כל כוחות הרע, ונתערבו ניצוצי האורות ושברי הכלים יחד, ושלטה הקלי' על הפרי, ועל ידי כך נעשתה אפשרות הבחירה לאדם. אחרי כן נתגלו אורות המ"ה, ועל ידיהם נתקן האצילות ונשלמה מציאות הבי"ע.

והנה כל מה שנתקן, הוא רק מה שנוגע לצורך בריאת אדה"ר בלבד, כך שמאז והלאה יהא הוא הפועל והמתקן את כל התיקונים העליונים שלא נגמרו עדיין.

אמנם יש חילוק גדול בין עבודתינו לעבודת אדה"ר: פעולותינו הינן בעולמות ב"ע בלבד ובעולם התהו, שאז אנו מוציאים את הקדושה מהקלי' שבבי"ע, לעשותם ראויים לעלות למעלה למקומם שבאצילות, אמנם העליה באצילות עצמו לא נעשית כי אם על ידי הקב"ה. אמנם פעולת אדה"ר קודם החטא היתה מגיעה גם לאצילות.

דע"ה ח"ב

ומעתה הנה נאמר עוד כי הנה היסוד והשורש של כל המציאות כולו, הנה נודע הוא כי א"ס ית"ש אשר אמיתת עצמותו הוא משולל מכל השנה ותפיסה, רצה להתגלות באיזה גילוי, והוא בכל העולמות דא"ס ובאצילות, ורצה להמציא מציאות מחודשים והם כל העולמות דבי"ע ולהיטיב עמהם בטובה שאין לו סוף ותכלית, דהיינו להנהותם מזיו אחדותו ית"ש, שהוא העצם הטוב בעצמו. והנה ראה רצונו עוד בהם שיהא סיבת הבאתם להתאחד ולהתענג בזיו אחדותו יהיה על ידיהם בעצמם, כי מטבע כל אחד לחבב וליהנות את שלו בעצמו, שמה שהוא שלו גופה הוא יותר חביב לו, דכל אחד קרוב אצל עצמו¹⁴⁶. וזהו ג"כ רק מסבת כח האחדות אשר נטבע בהבריאה להיות נמשך כל אחד לעצמותו גופה, כי אין אחדות יותר (בכח האחדות הנטבע בהנבראים רק) מעצמו אל עצמו, ולכן אין באפשר לבוא לההנאת טובת האחדות בתכלית אם לא כאשר שיהיה מכחו גופה, וימשך ויתקרב מעצמו אל עצמו, עד שורש הנקודה הפנימית שבו שהוא מהמלכות דאצילות, וכן למעלה למעלה עד העצם הפשוט שהוא אחדותו הפשוטה ית"ש והבן כ"ז היטיב.

והרי יש לנו ה' הבחנות מה שאנו מבחינים ממנו ית"ש: א', דמה שהוא משולל מכל גילוי רצה להתגלות ואותו הרצון הוא שורש הגילויים והם העולמות דא"ס. ב', גילוייו העיקריים בעצמן אשר שם נתגלה למהוה ומנהיג והוא האצילות, ושם הוא עדיין אין עוד מלבדו ואפס זולתו (תפילת עלינו לשבח), ועליו אמרו פרקי דר"א (פרק ג) כי עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו לבד. ג', כל מציאות הנפרדים¹⁴⁷ אשר המציא והם העולמות בי"ע. ד', תכלית הבריאה וכוונתו לזה שהוא להנהותם מזיו אחדותו ית"ש. ה', הסבה המביאה לידי אותה התכלית והוא התורה והמצוה וכל המאורעות אשר אירע לאבותינו ולנו, והוא קודם להבחנה הד' כי הוא סבת התכלית אשר אמרנו, והנה היא באה על ידינו גופה.

והנה ההבחנה האחרונה מאותן ה' הבחנות שהוא ג"כ התכלית האחרון, והוא כאשר יגיע להגילוי דסוד האחדות, הנה יחזור אז לאור א"ס, כי יחזור הכל להסיבה הראשונה אשר יצא משם, והוא סוד (ס"י פ"א מ"ז) נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן, כי יצא מא"ס ויחזור לא"ס, שא"ס ית"ש אשר הוא הסבה הראשונה לכל הגילויים, והוא סיבת כל הסיבות, ואין לו סיבה, הנה הוא עצמו יהיה תכלית כל התכליות אשר אין לו תכלית, וכמו שהעמיק בזה הרמב"ם ז"ל במורה (ח"א פ' סט, וח"ג פ' יג, ובכ"מ מחלק שני). והאמת הוא כי אין לנו בהסיבה (יז ע"ג) הראשונה ובהתכלית האחרון שום הבחנה בהם כלל, כי הרי מה אנו יכולים להבחין בא"ס ית"ש. אך מה שחשבנו אותם ג"כ מכלל ההבחנות, הוא רק מה שנוגע מהם ונמשך על ידם להשלושה הבחנות שבינתיים, שהם גילוייו שבאצילות [הוא א'] ופעולתו שבהבי"ע [הוא ב'] והסבה המביאה לתכלית כוונתו שהוא התורה והמצוה, וכן הנהגתו התמידית שבכל מאורעותיהם [הוא ג'], ולכן הזכרנו מב' ההבחנות הקודמות והתכליתית משום שגם הג' ההבחנות האמצעיים הנה כל התהוותם והנהגתם הוא תמיד רק בהסיבה הקודמת ולכוונה התכליתית, כי משם הם באים ולשם הם שבים ללכת תמיד, ולא סר מהם אחדותו הפשוטה לעולם, אלא שעתה היא נעלמת בהם. אמנם ההבחנות העיקריים שאנו יכולים לדבר בהם הם באמת רק הג' הבחנות שבנתיים לבד.

והנה כדי להתגלות לאותן הג' הבחנות הנוכחים, העלים אור אחדותו שהוא אור א"ס, ע"י שגילה ממנו ית"ש כל בחי' הצמצום, שהוא הכח דנתינת הנובל. ואח"כ נתפשט שם בהקו ובכל האורות דא"ק, אשר כולם הם אורות שמאירים רק בצמצום ובבחי' פעולת

¹⁴⁶ עי' ירושלמי ערלה (ו ע"א): דאכיל מן חברה בהית מסתכל ביה, ע"כ ולכאורה כאן הוא המקור לענין נהמא דכסופא שלא מצאתי לו מקור בחז"ל.
¹⁴⁷ עי' לעיל הערה 109.

דע"ה ח"ב

והנהגת הנבול ומדה (וכמ"ש בענו"י ענף ב). אמנם כל אלו האורות דהקו וא"ק מחמת קירובם ודיבוקם באור א"ס ית"ש ומאיר שם א"ס ביחוד עצום מאד, לא היה אפשר עדיין לבוא לידי פעולת הבי"ע ח"ו, ולכן צמצם בהם עוד בצמצום אחר צמצום, וגילה על ידיהם אור דבחי' גבורות לבד, והם כל האורות המלכיות דהשם ב"ן, והם היו ההתחלה והגילוי הראשון מהבחנה הראשונה (שמהג' הבחנות שבנתיים שאמרנו), שהוא הגילוי דאצילות. אמנם עדיין לא נקראו בשם אצילות, משום שלא היו נשלמים עדיין כלל, כי היו רק נקודות קמנות כקרני הגבים (עי' זחר בראשית לה ע"ב) לבד¹⁴⁸, והיו גבורות גדולים ומרוחקים מבחי' א"ס הרבה, ולא היה בהם עדיין שום גילוי אלהות כלל. ועי"ז היה האפשרות להמציא על ידיהם גם את הב' הבחינות האחרונות מהג', שהם המציאויות דהבי"ע ואפשרות הסבה [שיביא אותם להתכלית] שיהא על ידינו. אמנם משום שגם אותן האורות עצמן לא היו נשלמים עדיין כנזכר, וגם מחמת שהיו רק גבורות גדולות לבד, לא נעשה עדיין על ידיהם כל הבי"ע כמו שהם, אלא רק השרשים העצמיים והתגלות הכחות שבבי"ע לבד, וכמ"ש לעיל ח"א דרוש ו'. וזהו מה שיצא מהם אז, היינו כל השרשים דבי"ע אשר מכל משך זמן דקיום העולם כולו, כי ע"י שהיו גבורות גדולים אשר טבעם הוא שלא לנוח ושלא לשקוט רק להוציא את כל כחותיהם [אשר מקבלים משרשם שלמעלה למעלה] בפרטות ופרטי פרטות בכל האפשרי, ועי"ז נפרדו האורות ונתפזרו לניצוצין רבים אין קץ, וכן הכלים נשתברו לשברים רבים ג"כ וירדו למטה מאצילות, שהוא ממקום הבריאה עד תחתית מקום העשיה, והמציאו שם כל הכחות והשרשיים העצמיים דבי"ע כולם וג"כ מבחי' הגבורות לבד.

ולא היה די להם במציאות כל הכחות דעביות הבי"ע לבד, אלא שמחמת תוקף גבורתם המציאו שם עוד את כל הכחות דהרע המתעה והמסטיין והרצועה בישא להעניש וכנ"ל ענף א' ב' ג'. והנה היה מעורבים כל הכחות דהרע בכל השרשים העצמיים דהבי"ע כולם, כי מחמת שהיו כולם מבחי' הגבורות לבד אשר גם הכחות דהרע יצא מחוזק תוקפם, הנה עי"ז נתערבו כולם יחד ושלטה הקליפה (מחמת תוקף הגבורות שבה) על הפרי והבליעה אותה בתוכה, והארץ היתה תוהו ובהו וחושך (בראשית א ב). ונמצא כי ע"י הסילוק דאור א"ס, ר"ל ע"י מה שנסתלק למעלה מהפרסא והפסיק הפרסא ביניהם ולא האיר להם אלא מרחוק ודרך הפרסא, הנה עי"ז היה כל הענין דעולם התהו, ועי"ז היה האפשרי להמציא כל הכחות והשרשים דהבי"ע והרע שבהם.

אך באשר שהקב"ה אינו חפץ בהשחתת עולם כלל, ולא לתכלית זה ח"ו נתגלה בכל גילוייו ית"ש, אלא שכל הקלקול הזה לא היה רק אלא על מנת לתקן רטיה מהמכה עצמה ולהוציא יקר מזולל, כי עי"ז נעשה האפשרות להאדם להטות עצמו לאיזה צד שירצה, ונעשה עי"ז הבחירה בידו, ויצא עי"ז כל המאורעות כולם אשר בזה ובכא וכנ"ל בדברינו. ונתקן עי"ז ההבחנה השלישית מהג' הבחנות שאמרנו, והיינו שיהא הסבה המביאה להתכלית האחרון יהיה נגמר ונשלם על ידינו גופה כנ"ל. ולכן אחר שאמר ונעשה רצונו גם בזה, האיר ונתגלה באור דמ"ה ונתקן על ידו כל האצילות, וכן נגמר וזי ע"ד} ונשלם על ידו גם מציאות הבי"ע בכל אשר נעשו בששת ימי בראשית כנודע.

אמנם כל מה שנתקן ונעשה אז הן באצ"י הן בבי"ע, לא היו רק אלא כל מה שנוגע ונמשך מהם לצורך בריאת אדם הראשון לבד, להעמידו על עמדו ועל דעתו, ועד שנעשה ראוי שמאז והלאה יהא הוא הפועל והמתקן את כל התיקונים העליונים והתחתונים אשר לא נגמרו עדיין. והיינו להוציא את כל הכחות הפרטיים שבכל פרצופי האצילות אשר הם

¹⁴⁸ עי' לעיל ח"א דרוש ה' ענף ז' אות א'.

דע"ה ח"ב

יוצאים תמיד מהכח אל הפועל בכל רגע ורגע דכל משך זמן דששת אלפים שנה (וכנ"ל ענ"ד וכן בכ"מ מדברינו), להוציאם לאור שיעשה מכל פרט ופרט קומה שלימה בהתהוות דאבי"ע ע"י פעולת אור ישר ולהחזירם לשרשם בפעולת אור חוזר, וכמו שהוא עתה בכל רגע ורגע כנ"ל ענ"ד. ועל זה הניחו בגן עדן לעבדה ולשמרה (בראשית ב טו¹⁴⁹). שיהא הוא המוציא והמביא לכל הכחות הפרטיים אשר ניתנו בקומת הגבול ומדה הכללית (כנ"ל ענף ד) להוציאם כולם לאור ולהביאם לסיבת תכליתם שהוא חזרתם לשרשן ועל דרך שהוא עתה.

אמנם חילוק גדול הוא בין עבודתינו עתה לעבודת אדה"ר קודם החטא, כי פעולתינו עתה הוא הכל רק בעולמות בי"ע לבד ובעולם התהו, ור"ל כי ע"י התורה והמצוות אנו מתקנים את כל הניצוצי קדושה להוציאם מהקליפה שבבי"ע ולעשותם ראוי לעלות למעלה למקומם שבאצילות, אבל עלייתם באצילות וכן כל התוספות אורות אשר נתוספו ונתגלו עי"ז בבניין האצילות עצמו הוא הכל רק ע"י הקב"ה לבד. אבל אדה"ר קודם החטא אשר היה בו זיהרא עלאה אור דאצילות, היה פעולתו גופה מניע גם באצילות עצמו ובעולם התיקון (וע' לקמן דרוש ג בענין תיקוני אדה"ר בארוכה ע"ש). וכן היה אילו זכינו שלא נשתברו הלוחות הראשונות, כי אז היה נעשית כל פעולתנו בעולם התיקון ובאצילות, אבל עכשיו הוה כל פעולתנו רק בבי"ע, ואנו עדיין בהתהו, וכמ"ש בתיקוני זוהר חדש (דף כז ע"א) דעד הגאולה הוא הכל בונה עולמות ומחריבן ואמר שם ואתחזר עלמא לתהו ובהו ע"ש.

[אות ב']

האורות שיצאו מא"ק בעולם התהו היו המלכים דשם ב"ן. והנה במלכות מצוי תוקף הגבורות והדינים שעל ידיהם נבראו הקלי' והחיצונים, וכן שרשי בי"ע שנבראו על ידי אותם המלכים, ולכן? היו בלועים בתוך הקלי'. מידת המלכות נשלחה לבי"ע להיות במקום בו היו הגבורות ע"מ לשמור על ניצוצות הקדושה שנמצאו שם, והיא מאוחדת עמהם בגולה כל זמן התהו, וסובלת צערם ולוחמת את מלחמותיהם. הסיגים והפסולת הנ"ל פגמו בשכינה בהוציאה אותם, אך כל זמן שהיו במקום האצילות סמוך לאורו ית' היה שליטתם על עניינים טובים שהיו בעולם, והיינו עצם מלכותם. ולשם צורך בריאת הרע סיבב וגלגל המאציל שירדו שברי הכלים למטה, והיינו מיתתם. וכאשר ירדה המלכות למטה המציא שם את כחות הרע על ידי תוקף גבורותיה. וזהו כל ענין צרות הגלות של ישראל, שכן כל מה שאירע לשכינה, אירע לכלל ישראל, שכן השכינה היא שורש נשמתינו.

והענין הוא כי הנה בעולם התהו הרי ידוע הוא שכל האורות אשר יצאו מא"ק לא היו רק המלכות דהשם ב"ן לחוד, ולא היה עדיין שום גילוי גם להאצילות, כי המלכות דהב"ן לא היו רק אלא השרשיים והזרעים לבד לכל בנין העולמות כולם, ועל דרך גרעינין הנזרעים בארץ, אשר אין שום גילוי עדיין להאילן כלל, וכמו שאמרו בזוהר (בראשית לה ע"ב) הנטיעות כקרני חגבים היו, ולכך לא היה נקרא עדיין בשם אצילות אלא רק בשם הנקודות. ובהמלכות שם היה תוקף כל הגבורות והדינים שהם הסיגים והפסולת, אשר על ידיהם נבראו כל הקליפות והחיצונים, וכן גם כל השרשים דהבי"ע אשר נבראו אז ע"י אותן המלכות היו כולם ג"כ מעצם הגבורות לבד, ולכך היו כולם מובלעים בתוך הקליפות וכנ"ל. והנה ידוע הוא שהשם ב"ן הוא המלכות הכללי דהעשר ספירות, וכל המלכות דהב"ן הם מהמלכות שבמלכות, ר"ל המלכות מהי"ס שבמלכות, כי המלכות דהב"ן הנה הם האורות הפרטיים שבמלכות דמלכות, וע"י ירידתם ונפילתם במקום בי"ע נברא על ידיהם כל שרשי הראשונים דהבי"ע, וכן כל הקליפות כולם. והרי נמצא כי לצורך

¹⁴⁹ ועי' תיקו"ז ס"ט ע"א לעבדה זו מ"ע ולשמרה זו מ"ל"ת.

דע"ה ח"ב

עולם התהו יצאה אותה המלכות דהב"ן לבדה בפנ"ע ונפרדה משורשה, ור"ל על כל הניצוצין דהש"כ ורפ"ח וכן השברי כלים השייכים לכל חלקי האצ"י אשר הם ירדו ונפלו למטה במקום ביי"ע, והם נטבעו ונבלעו ג"כ בתוך הקליפות, והוא המלכות דהב"ן שאמרנו והבן וזכור זה.

והרי נשתלחה אותה המלכות דב"ן למטה שהוא במקום הבי"ע להתגלות שם בכל תוקף גבורותיה, ולהוציא שם את כל הקליפה כולה עם כל שרשי הכחות דהבי"ע אשר הם נבלעו בה כנ"ל. והנה נשתלחה שם אותה המלכות דהב"ן להיות כבושה בגולה וכשושנה בין החוחים עבור מציאותם וקיומם של כל צאצאיה אשר הוציאה שם בגזירת מלך מלכים אדון יחיד א"ס ית"ש. והאמת הוא כי משום הכח דהקליפות והחיצונים אשר המציאה שם, לא היתה נשארת שם כלל, אלא אחר שעשתה את פעולתה היתה חוזרת תיכף למקום קדושתה למעלה. אמנם משום כל שרשי הבי"ע (יה ע"א) הטובים אשר המציאה שם ג"כ, והיה מגזירת המלך מלכו של עולם א"ס ית"ש להשליט הקליפה עליהם ולהבליעם בתוכה, הנה כדי לשומרם ולקיימם בתוך אותה הפח יקוש אשר ניתנו שם שלא יאבדו ביניהם, כי דרכה של הקליפה היא רק לחבל ולהשחית עד נחרצת שוממות רח"ל, וכדי להצילם מהם ולשומרם שם בכל האפשרי עד עת קץ התיקון, הנה ירדה ועומדת שם להתייחד עמהם בגולה כל הזמן דעת התהו, וסובלת את צערם ולוחם מלחמותיהם שלא יאבדו מכל וכל, וליתן להם קיום עכ"פ עד יזריח אור לישרים, שהוא האור דשם מ"ה, שהוא הגואל טוב. וכן הוא סוד מ"ה דמשה הנאמר בו כי טוב הוא (שמות ב ב), כי כן הוא כל זה בכל ענין הגלות שהוא סוד עולם התהו, והוא היה גואל ראשון והוא יהיה גואל אחרון, וכמו שכתוב (קהלת א ט) **מה שהיה הוא שיהיה שר"ת משה** (שער הגגולים הק' לח), וכמ"ש בתיקונים תי"ט ס"ט (קנט ע"ב) **ובביאור הגר"א שם (קלז ע"ב) בכ"מ, כי עולם התהו והגליות וכן האור דמ"ה ומשה ענין אחד הם.** שעל ידו יתוקנו בתיקון גמור ויגאלו בגאולה שלימה היא עמהם ביחד לשוב למקומם ולחזור לשרשם בקודש קודש הקדשים.

והרי נמצא שכל הצער הזה הוא להמלכות דהב"ן עבור הסיגים והפסולת שיצאו ממנה כאשר שנשתלחה לבדה בסילוק דאור א"ס כנ"ל. והנה אותן הסיגים והפסולת אשר יצאו מתוקף גבורותיה, הנה הם פגימו דשכינתא' רח"ל, כי הרי נפגמה הרבה על ידם בהוציאה אותם, וע"ד שכתוב (משלי טו ב) **וכסיל אדם בוזה אמו, ובפרט אחר שנמבעה ונבלעה בהם גם היא.** והגם שאמרנו כי כל יציאתם היה ע"י רשעת התקע"ד דורות, אמנם כ"ז היה רק ע"י תוקף גבורותיה וכנ"ל ענ"א כ"ז. וא"כ הרי נעשה לה פגם וצער גדול ע"י כ"ז. ומה גם כי הנה מטבע הגבורות כאשר שמתרחקים מאור שלמעלה ונעשו חסרים וריקים מכל טוב, הנה הם מתהפכים לדעת אחרת. וכמו שאנו רואין גם דוגמתן באדם כששולט בו כח הגבורות, הנה כאשר ששליטתם הוא על איזה ענין ונושא טוב, אז הוא פועל טוב בגבורתו, וכל מה שהגבורה מתגבר בו מתרבה הטובה ממנה. אבל כששולט הגבורות בלתי נושא טוב, אז הוא פועל רע בהם, כי ע"י שלא נח ולא שקט, והוא בלי פעולה טובה, אז עושה הכל לרעה.

ועד"ז היה בהתגלות הגבורות דעולם התהו בכל סבת רשעת התקע"ד דורות עצמן, ובפרט באור החשך דמחצב הקליפות אשר אמרנו לעיל ענ"א. כי כאשר גזרה רצונו ית"ש לברוא את הרע, המשיך וגילה את המלכויות דב"ן עצמותם העיקרי לבד (בלי השתתפות המ' ראשונים עמהם) אשר הם גבורות גדולים, והיו מרוחקים מאור אלהותו ית"ש, וכמו שכתבנו בכ"מ מדברינו. אך כל זמן שהיו במקום האצילות אשר שם הם

דע"ה ח"ב

סמוכים ודבוקים לאורו ית"ש, והיה שליטתם על נושא טוב, אז נאמר בהם וימלוך, כי שם האירו ומלכו ברב טוב עכ"פ וכמו שכתבנו לעיל ח"א דרוש ו'. אבל משום צורך בריאת הרע ג"כ, וכן משום צורך תוצאות כל העביות דהבי"ע, הנה סיבב וגילגל המאציל ית"ש שיירדו השברי כלים עם הניצוצין דש"כ ורפ"ח למטה ממקום אצילות, ואז נאמר בהם וימת, כי עלה אורם למעלה וירדו השברי כלים עם הניצוצין למטה, והם הגבורות היותר חיצונים והיותר עזים. וכאשר ירדו למטה שהוא במקום בי"ע, והיו רחוקים מאור העליון, אז נתרוקנו מכל טוב, ולא היה להם נושא טוב במה להשתמש בשליטתם, ואז פעלו והוציאו (בכוחותיהם אשר מקבלים משרשם שלמעלה למעלה, וע' בזה הרקיע (דף קז ע"א) שלא תאמר כו' ע"ש) בתוקף גבורתם את כל כחות דהרע ג"כ. הרי נמצא שכאשר ירדה המלכות האחרונה והחיצונה למטה והמציא שם בתוקף גבורותיה את הכחות דהרע, הרי נתגלה פגמתה וחסרונה, איך שנתרוקנת מכל טוב. עד שעיי"ז נתהפכו תוצאות ותולדות גבורותיה לרצון ולדעת אחרת, עד שהגיעו לשערי מות שהוא הקליפה הנקרא מות, וכמ"ש (משלי ה ה) ורגליה יורדת מות וכנודע. וזהו פנימו דשכינתא אשר נעשית בעולם התהו ע"י ירידת רגליה, שהוא בחי' החיצוניות והתחתונות שבה למטה. וע"ז השכינה הקדושה בוכה ומבכה תמיד בנהי ובכי תמרורים (ירמיה לא יד), להוציא מבין רגליה ולהרים את כל בחי' התחתונות שלה מחלאת צחנת זוהמא הגדולה הזה, אלא (יח ע"ב) שעכבתה שם הוא מוכרח כדי לשמור את כל חלקי הטוב המובלעים שם ג"כ כנזכר.

והנה עדי"ז הוא ג"כ כל הענין הצרות והגליות דישראל, כי אנחנו בני המלכות¹⁵⁰ יוצאי חלציה ויונקי שדיה והיא אמנו השוכן בקרבינו תמיד, כי נשמת ישראל היא מנקודת הפנימיות דהמלכות עצמותה העיקריות שלה העולה עד מלכות דא"ס, והיא מתפשטת בכל אחד ואחד מישראל, ואנן איברים דילה¹⁵¹. וכל מעשה ישראל וכל עניניהם הכל בה והיא כלל ישראל נוכמ"ש הגר"א כ"ז בתיקונים (דף מח ע"ד בד"ה הוא ובית דינו, ושם ע"ג בד"ה בכמה תחנונים, ובדף נ ע"ב ד"ה וכד כו', ובדף פז ע"ג בד"ה ולקבל נעימו, ושם ע"ד בד"ה מה כתיב בה, ובדף קו ע"ג כי השכינה אין בניינה כו' ושכנתי בתוכם כו' כו', ובי"א תיקונים האחרונים בריש תיקון ו בד"ה אלא בליל שבת) וכן באדרת אליהו בפ' תשא בפסוק (שמות לד ט) ילך נא אדני בקרבנו ולכן מקרה אחד לכולנו, שכל מה שאירע לשכינה אירע לישראל. וכמו שהיא סובלת כל הלחץ והדוחק מירידתה למטה עד מות רח"ל וכמ"ש (משלי ה ה) ורגליה יורדת מות, כן אנחנו יוצאי מעיה החבוקים ודבוקים בה, והיא וישראל כולו חד ירדנו ג"כ בגולה, ועוברים עלינו ג"כ צרות רבות ונוראות עד מות רח"ל. וכן תלוי קץ גאולתינו ג"כ רק בתשלום תיקון המלכות, והוא כאשר תגמר לברר את כל כחותיה אשר השפיעה במציאות חלקי הטוב דהבי"ע, ותעלה היא והם למעלה, ואז יתרוקנו הקליפות מכל טוב, ויצא בלעם מפיהם ויכלו ויתבטלו מכל וכל, כי כל קיומם וחיותם הוא רק ע"י השפעת השכינה והתפשטות כחותיה בכל חלקי הטוב דהמציאות, והם הניצוצי קדושה הנזכרים בכל מקום, כי כחותיה המושפעים ממנה במציאות שרשי הבי"ע הם ניצוצי אורותיה המתאחדים בהתהוותם וקיומם. וכל זמן שלא נגמר להתברר כח אחד מכחותיה הנה יונקים הקליפות ממנה, ויש להם עדיין מציאות וקיום, אבל כאשר

¹⁵⁰ עי' זהר בראשית כז ע"ב: ובג"ד אדם דאינון ישראל אית לון יחודא באורייתא דאתמר בה (משלי ג יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, ואיהי מטרוניתא מלכות דמסטרוא אתקריאו ישראל בני מלכים.

תרגום: ובגלל זה אדם, הרי הם ישראל, יש להם יחוד בתורה שנאמר בה "עץ חיים היא למחזיקים בה" והיא מלכה, דהיינו מלכות שמצדה נקראו ישראל בני מלכים.
¹⁵¹ עי' זוה"ק ח"ג קצט ריש ע"ב וז"ל, מאן כליה. אלין ישראל דאינון כלים דהאי כלה, ועי' בהגר"א על תיקו"ז לז ע"א ד"ה דאינון אברין.

דע"ה ח"ב

תעלה היא וכל צבאיה למעלה אז כל הרשעה כולה כעשן תכלה (תפילת ימים נוראים) ויהיה כבודו ית"ש מלא כל העולם כולו.

[אות ג']

הנ"ל הינו מוכרח, שהרי העולמות כוללים עגולים ויושר, וכל א' מהם נכלל מחומר וצורה, הרי שד' היסודות שבכל עולם המה מהעגולים, ואילו פרטי המציאויות שבעולם הם היושר והדצח"ם. שורש העגו"י שבעולמות בי"ע הוא הכחות הנשפעים ממלכות דאצילות, שכן הם נעשו משברי הכלים ורפ"ח הניצוצין דמלכות שבב"ן שבעולם התהו, הרי הוא החלק החיצוני שבמלכות. לאחר שנתקנה המלכות על ידי אור דמ"ה וט"ר דב"ן, השפיעה גם היא את כחותיה בכל תיקוני בי"ע. ואז החלק הפרטי היותר פנימי שבהם, הרי הוא המדבר, נמשך ונשפע מהחלק הפרטי היותר פנימי שבמלכות דאצילות, וממילא מה שישאל מתקנים, נוסף ונשלם בשורש נשמת ישראל על ידי קדושת כלל האורות דמ"ה וב"ן הרי הם כלל הגילויים העליונים. ואילו נשמות אר"ה נמשכים מאדם בליעל שהוא כללות הרע.

אחרי שכולם מושרשים במקום א' ממילא יתבאר שכולם תלויים זה בזה, ולכן מוכרח הדבר שיתעכבו כל חלקי ניצוצי הקדושה היותר פנימיים כל זמן שהחיצונים עומדים במציאות היותר חיצונית שכן על ידי הפנימיים נמשכים כל המציאות ותיקון החיצונים.

אע"ג שכבר נתקן אור הב"ן ע"י המ"ה החדש, עכ"פ לעולם הוא למטה ובמיעוט וסובל את כל התלאות של המציאות בכדי לברר את ניצוצי הקדושה הראשונים שלו שנפלו קודם לכן בעולם התהו, וירידתו למטה היא בתוך פנימיות נשמת ישראל, כי כלל ישראל נלקחים מעצמות אור הב"ן. ותיקונו גם האידנא הוא על ידי אור המ"ה, הרי הוא התורה שכלל ישראל לומדים.

ונבאר קצת הכרח הענין איך שמקרה אחד לשכינה וישראל בדרך כלל, כי ידוע הוא שכל העולמות כולם עם כל אשר בהם הם נחלקים לשניים שהם ארבע, והם החיצוניות והפנימיות, או עגולים ויושר, והם השניים. וכל אחד יש בו חומר וצורה, שהם בחי' גוף ונפש, והרי הם ארבע. והיינו כי הד' יסודות הכלליים שבכל עולם, החומר והצורה שלהם הם העגולים והחיצוניות, והוא כלל העולם. אך פרטי המציאויות מכל המיני דצח"מ בהחומר והצורה שלהם הנמצאים בכל עולם הם היושר והפנימיות (ע' דברינו ח"א דרוש ה סימן ב וסימן ג בכ"ז). ובן הוא ידוע ג"כ כי הן הד' יסודות הכלליים שהוא העולם עצמו, והן הד' מיני דצח"מ שהם המציאויות שבכל עולם, הנה האחד מקיף את חבירו, ונעשה זה חיצוני וזה פנימי. כי יסוד האש מקיף את יסוד הרוח, ובן הרוח ליסוד המים, והמים ליסוד העפר, ובהם הוא שְׁמִי שהוא יותר חיצוני הוא יותר רוחני, והיותר פנימי הוא יותר גשמי¹⁵², כי העפר הוא פנימי מהכל והוא יותר גשם מהכל.

ועד"ז בהד' מיני דצח"מ שהם מהיושר, כי הדומם הוא החיצוניות לכל נמצא והוא סובב ומקיף להכח הצומח אשר במציאות הצומח, שהכח הצומח היא פנימי לו, ובחי' הצומח סובב ומקיף להחי אשר במציאות החי, והחי מקיף להמדבר במציאות המדבר, אלא שבזה הוא שְׁמִי שהוא יותר פנימי הוא יותר מעולה.

והנה כל אלו הנמצאים כולם הן הד' יסודות הכלליים, והן כל פרטי המציאות דצח"מ שבכל העולמות בריאה יצירה עשיה, הם כולם מכוחות המלכות דאצילות המושפעים ממנה, ומתאחדים כחותיה בהתהוותם וקיומם, כי השרשים העצמיים שבהם, הנה נעשו מהשברי כלים והרפ"ח ניצוצין דהמלכות שבב"ן שבעולם התהו. (כי מהחיצוניות דהפנים שלהם נעשו השרשי העצמיים דהבריאה, ומחיצוניות דאחוריים נעשו השרשים העצמיים דהיצירה, ומהחיצוניות דחיצוניות דאחוריים נעשו השרשי העצמיים דהעשיה¹⁵³, וכמ"ש בכללי התפשטות והסתלקות כלל ז'). ואח"כ אחר שנתקנה המלכות דאצ"י ע"י האור דמ"ה והט"ר דב"ן, השפיעה גם היא כחותיה בכל תיקוני הבי"ע ותיקנם, והמציאם על מציאותם השלימות כמו שהם עתה. והנה {יח ע"ג} החיצוניות דכל הענינים

¹⁵² ע"י בזה בע"ח שער עגו"י ענף ג'.
¹⁵³ ע"י ע"ח שער השבירה פרק ז'.

דע"ה ח"ב

הנזכרים הם מכחותיה החיצוניות, והפנימיות שבהם הם מכחותיה הפנימים, כגון הד' יסודות הכלליים שהם העולם עצמו, והם החיצוניות להפרטי המציאות דצח"מ. וכן הפרטית דכל א', כגון היסוד האש אשר הוא היותר חיצוני לכולם, הנה נמשך ומושפע כל א' מהכח החיצוני והיותר חיצוני שבהמלכות. וכן על דרך זה בהפנימיות עד שנמצא כי המדבר שהוא פרטי היותר פנימי שבהמציאות, הנה הוא נמשך ומושפע מפרטית הכח היותר פנימי שבהמלכות דאצילות.

והנה ידוע הוא ג"כ מדברי הרב זללה"ה שבכל אחד מענייני המציאות הן מהכלליים והן בהפריטיים, הנה יש בכל אחד זה לעומת זה (קהלת י ד) שהם טוב ורע. כי הד' יסודות הכלליים שהם העולם עצמו, והם הענולים והם נחלקים לז' על דרך בחי' הז' היכלות כנודע, הנה ישנם היכלות דקדושה וכן היכלות דקליפה. ובעשיה הוא רובו רע ומעורבים, וכן בכל החלקי דצח"מ וכנודע כ"ז. והם אשר נעשו כולם בעולם התהו מתולדות תוקף הגבורות דהמלכיות דהב"ן, שהיא המלכות הכללי האחרונה, אשר השפיעה אז מכחותיה את כל מציאות השרשים העצמיים דכל בחי' החיצוניות והפנימיות דהעולמות ב"ע, והדצח"מ שבהם משוב ועד רע. והנה הפנימיות לכולם הוא המדבר שהוא האדם, והוא המשובח והמעולה שבכל המציאות כולה, וכמו שאמרנו לעיל שבהיושר הנה כל מה שהוא יותר פנימי הוא יותר משובח, ומציאות ישראל הוא מאותו חלקי הטוב היותר פנימי. ומציאות או"ה הוא מחלקי הרע היותר פנימי, וזהו שרשם שבעולם התהו.

אבל אחר התיקון דמעשה בראשית, שנתקשרו ונתלו כללות הד' יסודות עם הפרטי דצח"מ, וכן הפרטיים עצמן כולם זה בזה וזה בזה, וכן נתקשרו ונתלו כל העולמות כולם להיות כולם לקומה אחת, ומתתקנים ועולים תמיד הניצוצי קדושה למעלה למעלה ע"י האור דמ"ה והט"ר דב"ן. ומה גם מה שנתקן ונעשה ע"י כל הצדיקים שבדורות הראשונים, וכן אחר מתן תורה ע"י קיום התורה והמצוות, הנה ניתוספים ונשלמים בהשורש דכל נשמת ישראל מכל קדושת האורות דכל העליונים כולם, ונמשך שורש נשמת ישראל מעצמות פנימיות המלכות העולה למעלה למעלה עד מלכות דא"ס ית"ש כנ"ל.

ונשמת או"ה נמשכים מהאדם בליעל¹⁵⁴, שהוא כללות כל הרע כולה, אשר נעשה ג"כ לקומה אחת, וע"י מעשיהם הרעים הנה נמשכים ויוצאים נשמותיהם מרעה אל רעה עד הרע היותר חיצוני והיותר גרוע.

אך עכ"פ הוא כי שורש העצמות של מציאות האדם אשר בהשרשים הראשונים דהעולם התהו, הנה הוא מהיותר פנימי והיותר משובח מכולם, אבל בהעולמות עצמן, שהם הד' יסודות, הנה שם הוא מה שהוא יותר פנימי הוא יותר גרוע, שהרי הארץ היא יותר מנושם ומזוהם יותר מכולם. וא"כ נמצא שיעקר כחות הרע הנה מצאו להם משכן ומקום באיזה חלק מפרטית¹⁵⁵ הדומם והארץ, והיא ערות הארץ, שהיא אדמה אשר אררה ה' (בראשית ה כט). וע' במשנת חסידים במסכת עשיה גופנית (פרק ב משנה ג) ובמסכת היכלות הקליפות (פ"ו משנה ג ומשנה ה).

וא"כ אחרי שכל אלו הענינים כולם הם מה שהמציאה המלכות האחרונה, ומתפשט כחותיה בהם שהם הניצוצי קדושה אשר ירדו בעולם התהו להמציאם ולקיימם עד עת קיצם, וכל אלו הניצוצי קדושה הם כולם ממקום אחד, שהוא מהמלכות האחרונה

¹⁵⁴ עי' תיקו"ז קיד ע"א שזה כינוי לסמא"ל, ועי' ע"ח דרושי אבי"ע פרק ג' וז"ל, הקליפה דאצילות הוא כדמיון אדם א' בליעל עומד אחורי אדם דקדושה דאצילות.
¹⁵⁵ נדצ"ל מפרטיות.

דע"ה ח"ב

אשר נתגלית בכמה בחי' בחיצוניות וחיצוניות דחיצוניות ופנימיות ופנימיות לפנימיות לפי רצון וגזירת המאציל ית"ש, אשר גזרה עליה לפי צורך מציאותם וקיומם של כולם. וא"כ אחרי שהם כולם ממקור ומקום אחד, א"כ הרי פשוט הדבר שהם כולם תלויים זה בזה במציאותם ותיקונם, שכל מציאות ותיקון של כל בחי' תחתונה וחיצונה הנה הוא תלוי ועומד בהעליונה והפנימי, שהיא נשמה אליה, כי רק ממנה נמשך כל התהוותה וקיומה ותיקונה. וכל השפעת וירידת כחות ומציאות הפנימי הוא רק משום מציאותה ותיקונה של החיצוני, אשר היא תלויה בה. והוא על דרך שאנו רואין ההכרח דירידת ועמידת הנשמה בהגוף, וסובלת הנשמה את עכירת וזוהמת הגוף וכל תלאותיה אשר כ"ז הוא כדי ליקח ולברר את כל חלקי הטוב ממנו ולתקנם, שיהיו ראויים להתאחד עמה כדי להביאם למעלה העליונה. וכן עד"ז הוא ג"כ כל ירידת השכינה למטה כנודע.

וכן הוא ג"כ בענינינו, כי מוכרח הוא שיתעכבו כל חלקי הניצוצי (יה ע"ד) קדושה היותר פנימים שבהמציאות היותר פנימי כל הזמן שנעכבים ועומדים הניצוצי קדושה היותר חיצונים המתייחסים להם בהמציאות היותר חיצוני. ומוכרח הוא שישבלו הפנימים כל עכירת וזוהמת ותלאות המציאות כל הזמן דסבילת הניצוצין החיצונים המתייחסים להם. כי ע"י הפנימים נמשך כל מציאות ותיקון החיצונים, ומתקנים זה ע"י זה. רק בהיותם כולם ביחד בכל הרפתקאות שעוברים עליהם, ומשום זה, ר"ל משום שכל תיקוני התחתונים והחיצונים תלוי רק בהעליונים והפנימים, ולכן הוא שגם אח"כ כאשר ירד האור דמ"ה עם הט"ר דב"ן ונתקנה המלכות דאצילות במקומה למעלה, עכ"ז היא נתמעטה תמיד ויורדת ג"כ למטה וסובלת את כל תלאות המציאות כביכול, כדי לברר את הניצוצי קדושה הראשונים שלה אשר נפלו בעולם התהו, ולתקן את כל מה שאפשר לתקן בכל האפשרי מכל שרשי המציאות שהשפיעה בכחותיה הראשונים להעלותם למעלה, ולהוסיף בהם תוספות אור וברכה ולהחדשם ולבנותם לאורות שלימים ומתוקנים כהראוי לכל תיקוני האבי"ע, ובתיקונים שיהיו ראוי לבוא על ידיהם לתכלית האחרון.

ונמצא שגם המלכות דאצילות אחר שזכתה להבנות ולהשתלם למעלה מאור דמ"ה והט"ר דב"ן, עכ"ז מתמעטת ויורדת למטה וסובלת שם מפנימתה הראשונה, כדי לתקנם ולהשלימם ג"כ. והנה ירידתה למטה הנה משכנה ומקומה הוא בתוך פנימיות נשמת דישראל, ומשום שהם נלקחים מעצמותה העיקרית, שהוא מפנימיות כל הב"ן שלה אחר שנתקנה למעלה, וכן הם מחלקי הטוב והיותר פנימי דניצוצי המלכיות דהב"ן דעולם התהו כנ"ל. ולכן יורדת ומתלבשת בהם להתתקן ולהשתלם על ידיהם את כל הסרונה ופגמותיה הראשונים, שהם כל תוקף הגבורות דעולם התהו אשר נתרקו מהאור שלמעלה, ונתרוקנו מכל טוב, והמציאו עי"ז כל הכחות דהרע, ונשארים שם בפנימיותם כביכול, ונתאחזו ונתערבו עמהם. וכן עד"ז עומדים ישראל בגולה בתוך האומות, משום שהם מאותן הניצוצי קדושה היותר פנימיים, והשכינה וישראל כולו חד כנ"ל, וסובלים שניהם כל הרעות והצרות מכל הקליפות והחיצונים, כי טבעם הוא רק להזיק ולהרע ולהשחית ולחבל, ולכן כדי להוציא את עצמה ובניה מטיט היזן ובור האסורים המר והעכור הזה, ולברר ולתקן את תוקף גבורותיה אשר מהשברי כלים והניצוצי קדושה הראשונים, להעלותם לאור שלמעלה ולהשביעם מכל טוב העליונים, הנה אחר שזכתה במקומה העליון שהוא באצילות להאור דמ"ה והט"ר דב"ן, יורדת למטה ומתלבשת בתוך פנימיות נשמת דישראל, להוציא ממסגר אסיר ולתקן את כל פגמותיה אשר למטה ג"כ, ונשלם כל תיקוניהם רק ע"י השכינה דאצילות וע"י סיוע דישראל בקיום התורה. כי התורה הנה היא מהאור דמ"ה אשר נתגלה וירד ג"כ למטה ע"י מ"ה דמשה, ולכן הוא כי

דע"ה ח"ב

כשם שכל תיקוני המלכות דאצילות אשר היתה מקודם רק נקודה אחת לבד כנודע, הנה נתקנת ונבנית הנקודה השרשית שלה מהמ"ר דב"ן והאור דמ"ה, כן מתתקנים ג"כ כל הניצוצין דהנקודות דעולם התהו רק ע"י כל הפנימיות דהב"ן, שהוא נשמת דישראל ומלכות דאצילות, וע"י אור התורה דהמ"ה אשר במ"ה דמשה. ולכן כאשר יורדת השכינה אחר שנתתקנה למעלה באצילות למטה בפנימיות נשמת דישראל אשר עומדים בתחתית עשיה, הנה מתעורר אור העליון דכל הי"ס דהב"ן כולה אשר נתגלו למעלה להאיר ג"כ למטה ע"י אור התורה דהמ"ה, אשר עומד ג"כ למטה בהמ"ה דמשה. כי גם משה רבינו ע"ה אתפשטותיה הוא בכל דרא ודרא בכל צדיק וחכם דמתעסק באורייתא עד ס' רבוא לאשלמא כלהו מפנימו דלהון כמ"ש בתיקונים (תיקון סט דף קלא ע"א), ועי"ז הנה מאיר המ"ה בהב"ן וכן אור הב"ן כולו, גם בתחתית העשיה, ומתתקנים כל המלכיות דהב"ן מפנימו דלהון, עד שישתלם כל הפנימו דשכינתא מכל וכל.

והנה הפנימו דשכינתא הרי אמרנו שהוא תוקף גבורותיה המתגלים בה הם לבדם בריחוקם מאור העליון. ואמרנו לעיל שכך הם הולכים ומתגלים תמיד גבורות חדשים ממנה עד שיגמור להסתיים הקומה הגבולי הכללית, שהוא בכלות משך זמן קץ גלותינו. אבל עד הסוף הזמן הזה, הוא הכל עדיין העולם תהו, שהקליפות מתחדשות ומתגברות, ומתנהג עתה עדיין בבונה (יט ע"א) עולמות ומחריבן, כי כל פרטי המציאות כולם הם עתה תמיד במשפט בני חילוף, ותמיד הם מתחלפים ועוברים הללו נוצצים והללו נובלים, וכל זה הוא בעולמות בי"ע, ששם הוא התהו, ושם מתבטלים תמיד ומתים. אך באור התורה וישראל הנה מתברר תמיד כל האורות דמיתת המלכים הללו, ר"ל כל הכחות דכל פרטי המציאות שבבי"ע אשר מתחלפים ועוברים, הנה הם מתבררים מזהמתם ועולים בתיקון אחר תיקון ולמעלה למעלה במקום החיים האמתי, החיים הנצחי, שהוא בעולם האצילות, ושם הם נשלמים ונתוספים בתוספות אור וברכה מכל האורות העליונים, עד שיחזרו להתחדש גם בעוה"ז בגופם ולקום בתחיית המתים לְאור באור עולם לעת קץ תיקון האחרון.

[אות ד']

לפי כל הנ"ל יתבאר שהשכינה וישראל אחד הם, למעלה בשרשם וגם למטה בארץ, מכיוון שמשורש נשמת ישראל נמשכת פנימיות השכינה העולה למלכות דא"ס, הרי הוא שורש השכינה. וממילא הוא שע"י נפילת מלכיות דב"ן (דהיינו שורש השכינה וכלל ישראל) למטה, נתחדשה מציאותם במדרגת בי"ע. כאשר המלכיות דב"ן יצאו מהעינים דא"ק ועמדו מטבורו ולמטה, נתגלה השורש דאצילות (הרי הוא ההבחנה הראשונה דלעיל (הרי הוא עולמות א"ס, דהיינו היותו ית' משולל כל גילוי), וכשמתו ונפלו לבי"ע, נעשה מהם שורש לבי' ההבחנות האחרונים (דהיינו ההנאה מזוי אחדותו ית' והתורה המביאה אליה) שכן המה שורש למציאות הנפרדים בי"ע. סיבת התיקון הוא כח הבחירה, שהוא נעשה על ידי בריאת הרע והוא ההבחנה הג'.

על ידי חטא אדם הראשון נגמרה בריאת הרע ויצאה מהכח אל הפועל, ומאחר שהרע נברא על ידי מעשה ידי האדם ממילא בע"כ שרק בידינו הוא לתקנו. החלק שעשה השי"ת בבריאת הרע הוא רק בריאת הכח אשר ממנו יצא הרע, הרי הוא מחצב הקלי'. אמנם עצם הרע אין לו מקום כלל בבריאה וממילא מוכרח והוא ליבטל לעתיד לבא.

והרי נתבאר מכל זה איך שהשכינה וישראל כולו חד, הן למעלה והן למטה. כי הרי אמרנו ששורש נשמת ישראל למעלה הוא נמשך מעצמותה הפנימית העולה למעלה למעלה עד מלכות דא"ס. וכן שורש ישראל למטה הוא מהעצמות הפנימית דהמלכיות דהב"ן אשר נפלו בעולם התהו, אלא ששרשם למעלה הוא במדרגת האצילות, אבל ע"י נפילתם בעולם התהו נתחדש מציאותם במדרגת הבי"ע, וכמו שאמרנו שבנפילתם בעולם התהו נעשה על ידם כל השרשים העצמיים דהבי"ע. וכן נתבאר מדברינו ג"כ שכל ענין הגלות דהשכינה וישראל הוא ע"י מה שנעשה מתוקף הגבורות החזקים אחר שירדו בבי"ע

דע"ה ח"ב

ונברא ונעשה על ידיהם כל הכחות הרע אשר טבעם הוא רק להרע ולהזיק, ועומדים שם כל חלקי הטוב והמציאות עם פנימיותם שהוא השכינה וישראל, כבושים בגולה במצור ובמצוק רח"ל.

וכ"ז שאמרנו הנה הם השרשים להג' הבחנות אשר כתבנו לעיל בריש דברינו, כי המלכיות דהב"ן ביציאתם מהעינים דא"ק ועמדו מטבורו ולמטה כנודע, אז נתגלה השורש דהאצילות שהוא הבחנה הא', וכאשר מיתו ונשברו ונפלו למקום בי"ע אז נעשה השורש להב' הבחנות האחרונים, שהוא השורש למציאות הבי"ע שהיא ההבחנה הב', ושורש סיבת התיקון שיהא על ידינו שהוא ע"י כח הבחירה כנ"ל, אשר הוא ע"י בריאת הרע, והוא ההבחנה הג'. וכל אלו השרשים דהג' הבחנות אשר נעשו אז, הוא הנקרא בשם עולם הנקודות והתהו, כי שורש דהבחנה הא' הוא נקרא בשם עולם הנקודות, ושורש דהבחנה הב' וג' הוא הנקרא בשם עולם התהו. ואח"כ ע"י יציאת האור דמ"ה והמ"ר דב"ן היה נגמר ונשלם הב' הבחנות הראשונים שהוא האצילות והבי"ע.

וע"י החטא דאדם הראשון היה נגמר הרע, כי יצא עי"ז מהכח אל הפועל, כי משום שכל הבחנה הג' הוא להיות כל סבת התיקון על ידינו, לכן היה נעשה כל סבת הקלקול שהוא יציאת הרע מהכח אל הפועל ג"כ רק ע"י האדם. דאם שהיה נעשה סיבובו שלא ע"י האדם, לא היה הכח בידינו לתקנו, והוא משום שכל נמצא אשר נעשה ממנו ית"ש מוכרח הוא שיהא מציאותו מציאות אמיתי והחלטי, אשר לא אפשר שיתבטל כלל וחי וקיים לעד. וכן יהיה מציאות כל העולמות שיזדככו ויתעלו ממדרגה למדרגה עד מדרגה שאין לו סוף ותכלית, וכמו שבארנו בכ"מ, ויתבאר ג"כ לקמן דרוש ג' ענף ד' ה' בעה"י. אבל מציאות הרע הוא באמת אין לו מציאות אמיתי כלל, והוא יתבטל בביטול גמור, כי העצם הרע בעצמו לא יתהפך לטוב חלילה וחלילה, אלא שיתבטל בביטול גמור, וכמ"ש בזהר (פ') שלח דף קסב ריש ע"ב ע"ש).

ולכן הוא כי מה שעשה השם יתברך הוא רק שעשה את הכח אשר ממנו יצא הרע, והוא המחצב דהקליפות אשר אמרנו לעיל ענ"א, והוא אינו רע בעצמו ח"ו אלא שממנו יצא הרע ע"י סבובי כל הנ"ל (אות ב וכן לעיל ענף א). ואחר שיצא, הנה עומד בקיומו וחיותו ע"י הנהירו דקיק אשר אמר בזהר (יתרו סט ע"א) דאית בסטרא אחרא, ונתן הקב"ה האפשרות והכח להאדם שיהא היכולת בידו להוציא הרע מאותו הכח אשר הכין לזה, וכן נתן היכולת בהאדם לבטלו ג"כ, ויתהפך אותו הכח לטוב גמור, כי אותו הכח הוא רק נושא חפשי ותלוי ביד האדם אם לקלקלו אם לתקנו, וממנו הוא כל הכח דהבחירה אשר ניתן להאדם. ואותו הכח הוא מהוזהר ותוקף הגבורות דעולם התהו וכנ"ל בכל דברינו, ואותו הכח (יט ע"ב) עצמו הוא עתיד להטהר ולהתתקן מכל וכל ויתקדש בקדושת עולמים וכנ"ל ענף ב'.

ובזה נשלם כל מה שהיה ברצוני לדבר בזה הגם שהוא אינו מעיקר הדרוש, כי עיקר הדברים הוא מה שכתבנו לעיל ענף א' ב' ג' ע"ש, ומעתה נחזור לכוונתינו ונייחד לזה דרוש בפנ"ע.

דרוש ג ענף א

לאחר תיקון מעשה בראשית לפני חטא אדם הראשון, היו הקלי' ללא תיקון והיו נקודות בלבד, דוגמת זו"ן דקדושה קודם התיקון. ועל ידי חטא אדם הראשון נבנו הקלי' להיות בבחינת פרצופים גמורים, בכל עולם ועולם כפי אותו עולם.

תיקון מעשה בראשית נוגע רק לבנין העולמות עד לבריאת אדה"ר, אמנם שאר האורות, הרי הם מה שיצאו כל ו' אלפי שנים, תלוי במעשה אדה"ר ותולדותיו.

דע"ה ח"ב

נמצא, שבששת ימי בראשית היו עולמות אבי"ע ואדם הראשון מבוררים, ולא היה לרע שום אחיזה בהם. והגם שעדיין נותרו ניצוצין ושברי כלים אשר לא נתקנו עדיין, אך הם היו עומדים למטה ובפנ"ע. אם כן היו ג' בחי', וכל אחד מהם לעצמו: א) הטוב בפנ"ע, ב) הזוהמא אשר נבדלה מהם, ממנה היו הזו"ן דקליפה שבכל עולם כנז' והוא רע גמור, ג) הניצוצין אשר היו מאחר מעשה בראשית והלאה שאז לא נבררו עדיין, ותלה תיקונם במעשה אדה"ר וישראל, והיו עדיין מעורבים רע בטוב.

הנה הרב אמר בשער הקליפות (פרק ג) כי אחר התיקון דמעשה בראשית קודם החטא דאדה"ר, היו אז כל הקליפות בלי שום תיקון כלל, והיה הזכר דקליפה רק בבחי' ו"ק לבד, והנוקבא דקליפה רק בבחי' נקודה אחת לבד, ועל דרך שהיו הזו"ן דקדושה קודם התיקון. ואמר שם כי זהו הענין מ"ש הזוהר (בפ' יתרו דף סט ע"א) דאית נהירו דקיק גו מסאבותא¹⁵⁶, ור"ל כי סידר המאציל ית"ש את כל הזו"ן דקליפה מתחלה שיהא כחם וקיומם רק מאורות הנקודות לבד דהזו"ן דקדושה, ולא מאור התיקון כלל, ולא קבלו הם מאור המ"ה והט"ר דב"ן אלא רק מבחי' אור הנקודות לבד דהזו"ן דקדושה. ועל אותה ההארה אשר מקבלים שהוא רק מבחי' הנקודות לבד, הנה על זה אמר הזוה"ק שהוא נהירו דקיק, כי הרי הוא רק בבחי' כקרני הגנים לבד כנודע (זהר בראשית לה ע"ב). אמנם אח"כ ע"י החטא דאדה"ר, נבנו הזו"ן דקליפה כפרצופים גמורים בכל עולם ועולם לפי ערכו, וכמו שכתבנו לעיל דרוש א' ענ"ז אות ב' ג' ע"ש.

והענין בכ"ז הוא כי הרי אחר שנתחרבו כל הקליפות והחיצונים אשר יצאו בעולם התהו כנ"ל, ונשארו בבחי' כח עכ"פ, שהיו מובלעים ומעורבים בכל שרשי הבי"ע כולם. וידוע הוא כי כל שרשי הבי"ע הם התפשטות כחות המלכות דאצילות, שהרי הם מהניצוצין והשברי כלים דהז' מלכין קדמאין אשר הם כולם היו מהמלכות דהב"ן, שהוא המלכות הכללי דאצילות. והנה על דרך זה הוא ג"כ שכל הכחות דהרע דהבי"ע אשר היו מעורבים עם כל השרשים דהבי"ע, הנה השורש והמקור של כל אותן הכחות דהרע, הנה הוא ג"כ רק מכל אותן הסיגים והפסולת אשר נעשה בעולם התהו מהז' מלכין קדמאין, ומאותן הסיגים הוא הזו"ן דקליפה שאמר הרב. והגם שכל הקליפה והטומאה שנעשה בעולם התהו הנה נתחרבו ונימוחו כולם, אך כבר אמרנו לעיל דרוש ב' ענ"ב אות ד' ה' כי גם אחר שנתחרבו הנה נשאר עדיין זוהמא רבא בכל שרשי המציאויות כולם, ואותה הזוהמא הנה הפריד אותה הקב"ה בעת התיקון דמע"ב והבדילה לעצמה, ומאותה הזוהמא נעשה הזו"ן דקליפה הנז'. וכן אמר האריז"ל בשער המלכים (פרק ה) שהזוהמא אשר נתברר ונפרד מהשברי כלים, הנה מזה נעשה הקליפה והטומאה ע"ש. ועכ"פ הוא כי היה כל הקליפה מתחלה רק בבחי' נקודות לבד ובבחי' זו"ן לבד, כי הם מהזוהמא והסיגים דהז' מלכין קדמאין שמיתו.

והנה היו הזו"ן דקליפה בכל עולם ועולם לפי מדרגתו ומקומו, כי בחיצוניות דהפנים של הניצוצין והשברי כלים דהז' מלכין קדמאין אשר הם נפלו לבריאה (וכמ"ש הרב בשבירת הכלים פ"ז) נעשה שם השורש לזו"ן דקליפה דבריאה, ובחיצוניות דאחוריים נעשה השורש לזו"ן דקליפה דיצירה, ובחיצוניות דחיצוניות דאחוריים נעשה שורש לזו"ן דקליפה דעשיה. ולא עוד אלא משום שכל העולם דהנקודות היה מרוחק ומסולק הרבה ע"י הצמצום והפרסא מהאור דא"ס ית"ש, לכן היה נעשה אז (ר"ל ע"י שבירתם ונפילתם בעולם התהו וע"י רשעת התתקע"ד דורות וכל אשר עמהם) חסרון ופגם גם בהאחוריים דהפנימיות (ע' כללי התפשטות והסתלקות כלל ז'¹⁵⁷), שהוא בחלקי

¹⁵⁶ תרגום: הארה דקה שיש תוך הטומאה.

¹⁵⁷ במהדורא שיש לנו של ספר הכללים לא נמצא דבר זה בכלל ז', אלא נראה לענ"ד לומר שכוונת רבינו לדבריו שבכלל יח ענף ז' אות ה, עי"ש שביאר שאף חלק האצילות שלקחו את חלקי הפנימיות ירדו נמי לבי"ע בירידת החיצוניות, ונתערבו עם חלקי הבי"ע.

דע"ה ח"ב

האצילות ג"כ, ונעשה בסיומם ובתוקף הגבורות שבהם שורש ג"כ לבחי' זו"ן דקליפה דאצילות, כי כשם שנעשה אז התהו ובהו וחושך בכל שרשי המציאויות דהבי"ע גופה, והוא הכחות דהרע אשר נבלעו בהם כנ"ל, כן נעשה גם בשרשן המתייחס להם בכל עולם ועולם, שהוא בהמלכיות דהז' מלכין קדמאין דהבי"ע, נעשה בכל אחד מהם ג"כ כח ושורש להרע, וכן נעשה לפי ערכו ומדרגתו גם בשורש שורשן, שהוא בבחי' האצילות ג"כ, והם הם הזו"ן דקליפה דאבי"ע.

ואותו המקום אשר (יש ע"ג) נאחזין שם ומשם הם מתפשטים הוא הנהירו דקין דאית גו מסאבותא שאמר הרב. אמנם עדיין לא היו רק בבחי' שורש לבד, כי מאחר שכל מציאותם היא רק מאותן הגבורות האחרונות דהמלכיות דעולם התהו, אשר כל המלכיות גופה לא היו אז אלא רק בבחי' נטיעות כקרני חגבים, שהוא רק בבחי' השרשים לבד כנ"ל ח"א דרוש ו' ובכמה מקומות, א"כ הרי כש"כ הוא על הזו"ן דקליפה אשר כל מציאותם וחיותם הוא רק משם, הנה ודאי הוא שאין להם עדיין רק בחי' השורש לבד. וזה היה נתקן ונעשה בהם בעת התיקון דמע"ב כאשר נבררו המלכות דב"ן ע"י האור דהמ"ה והט"ר דב"ן ונתקן העולם, הנה אז היה נעשה קצת תיקון להקליפה ג"כ, כי מהזוהמא הנשאר ונבדלה בפנ"ע הנה נעשה מזה הזו"ן דקליפה אשר כקרני חגבים וכנ"ל דרוש ב' ענ"ב אות ה', ונעשה אז בחי' זו"ן דקליפה בכל עולם ועולם לפי ערכה.

אמנם הוא כי הנה כאשר האיר המאציל ית"ש את האור דמ"ה ונבררו ונתקנו המלכיות דהב"ן, ונבנה האצילות וכן העולמות בי"ע בכל התיקון דמעשה בראשית, הנה לא היה הברור והתיקון רק בכל מה שנוגע לבנין העולמות אשר עד בריאת אדה"ר לבד, אבל שאר כל האורות דהמלכיות דהב"ן אשר יצאו בעת עולם הנקודות וחזרו לשרשן במיתתן דעולם התהו, אשר צריך שיחזרו לצאת כולם ממקורן ולהאיר ולהתגלה כל אחד ואחד לעולם מלא ולקומה שלימה בבנין האצילות ונשמות דבי"ע, [ע"י בחי' הט"ר דב"ן והאור דמ"ה המתייחסים לכל א' שנשארו עדיין מבפנים ולא יצאו אז] והם כל האורות שהיו עתידים לצאת בכל משך זמן דששת אלפים שנה עד גמר תיקון האחרון, הנה הם לא יצאו עדיין בעת מעשה בראשית, אלא שתלה המאציל ית"ש את יציאתם ובנינם ע"י מעשה אדה"ר וישראל דוקא בהתורה והמצוה.

וכן גם כל השברי כלים וכל הניצוצין דכללות כל הרפ"ח והש"ך אשר גם לבנין העולמות בי"ע עצמן, והם אשר נפלו בעת עולם התהו ונבלעו בעמקי הכחות דהקליפה והרע כנ"ל, הנה גם הם לא נבררו ולא יצאו כולם אלא רק כשיעור הצורך לבנין הבי"ע אשר בששת ימי בראשית עד בריאת אדה"ר. אבל שאר כל הניצוצין כולם, וכן השברי כלים כולם אשר היו עתידים לצאת ולהתקן בכל משך זמן דששת אלפים שנה, הם נשארו עדיין בלועים בהרע, ותלה תיקונם באדה"ר וישראל, ועל זה הניחו בגן עדן לעבדה ולשמרה (בראשית ב' טו), להוציאם ולתקנם כולם במעשה התורה והמצוה דוקא, כי כ"ז הוא ההבחנה הג' אשר אמרנו לעיל דרוש ב' ענ"ה. אך כל מה שהיה נוגע לכל בנין העולמות דאבי"ע עד בריאת אדה"ר, הנה זה יצא ונתקן כולם ע"י הקב"ה בעצמו, כי חזרו ויצאו אורות המלכיות דב"ן ממקורן עם התוספות אור וברכה דהט"ר דב"ן והמ"ה, ובררו מהניצוצין והכלים כל השייך לאצילות, ונבנה האצילות, ואח"כ חזרו ובררו מהכלים והניצוצין מה ששייך לבי"ע, ובנו את הבי"ע.

וא"כ נמצא שכל העולמות דאבי"ע, כל אשר נתקנו ונבנו בששת ימי בראשית, וכן גם אדם הראשון עצמו, הנה היו כולם מבוררים ולא היה להרע שום אחיזה בהם, כי הרי

דע"ה ח"ב

כל בניינם היה מהאורות והניצוצין אשר נבררו ונתקנו. והגם שעדיין היה נשאר ניצוצין ושברי כלים הרבה אשר לא נתקנו עדיין, אך הם היו עומדים למטה ובפנ"ע. אבל מה שנבררו מהרע ע"י האור דמ"ה והט"ר דב"ן אשר לצורך התיקון דמעשה בראשית, הנה מאחר שיצאו מהרע, לא היה עוד להרע שום אחיזה בהם, כי נפרד כל הזוהמא מהם, ונעשה מזה הזו"ן דקליפה שבכל עולם כנ"ל, והיו עומדים בפנ"ע. וכן כל שאר חלקי הניצוצין והשברי כלים אשר לא נתבררו עדיין, היו עומדים ג"כ בפנ"ע.

והרי נמצא כי היו ג' בחי' וכל אחד לעצמו, הטוב בפנ"ע, והוא כל מה שנברר לצורך כל התיקון דמע"ב והם היו טוב גמור, והוא בחי' אחד. והזוהמא אשר נבדל מהם, וממנה היו הזו"ן דקליפה שבכל עולם כנ"ל והוא רע גמור, והוא בחי' הב'. וכל הניצוצין והשברי כלים אשר מאחר מעשה בראשית והלאה, שהם לא נבררו אז עדיין כלל אלא שתלה תיקונם במעשה אדה"ר וישראל והיו הם מעורבים עדיין רע בטוב, והיו הם עומדים ג"כ בפנ"ע, והוא בחי' הג'. וכן אמר בספר עמק המלך בשער עולם התהו פרק מ"ב, כי קודם חטא אדה"ר היה (יט ע"ד) הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע ע"ש.

אמנם גם אותו הרע אשר היה נשאר עדיין אז בכל חלקי הניצוצין והשברי כלים שלא נתבררו, שהוא הבחי' הג' הנז', הרי ביארנו לעיל דרוש ב' ענף ב' בארוכה כי לא היה אז רק בבחי' כח וזוהמא לבד, אבל עיקר הרע הגמור אשר יצא בעולם התהו, הנה נתחרב הוא לגמרי בעולם התהו גופה, ולא נשאר ממנו אלא רק ריחו וזוהמתו לבד, שהוא רק בבחי' כח לבד. וע' עוד מה ששייך לדברינו כאן לקמן בריש דרוש ד' בעה"י.

דרוש ג ענף ב

יש גם כמה מיני בחי' שהיו ממוצעות בין אלה שנתבררו לגמרי לבין אותם שלא נתבררו כלל, ועל ידי אותם בחי' מתקשרים זב"ז. וכל ג' הבחי' הללו (של אלו שנתבררו לגמרי, של אלו שנתבררו במקצת ושל אלו שלא נתבררו כלל) קיימים בכל ה' המחצבים: ספירות, נשמות, מלאכים, עולמות וקלי'. וזהו מש"כ בזהר שיש שינוי דרגות בס"מ, דהיינו שיש ד' קלי': רוח סערה, ענן, אש מתלקחת ונוגה. כל א' מהם הוא בבחי' קומה שלימה, ומכונה "אדם בליעל". ויש בו ס"מ ולילי' שהם בבחינת זו"ן שבטומאה. וכל א' מהם נבנה מקומה שלימה דהיינו ד' בחי' הרי הם עוון, משחית, אף וחמה, הרי הם כנגד ד' הבחי' חו"ב תו"מ, וכל הס"מ ולילי' אשר באלו ג' הקליפות רוח ענן ואש הם רעים לגמרי, זה גרוע מזה, והמה אשר פיתו את אדם וחווה. אמנם ס"מ ולילי' שבקלי' נוגה כלולים מטוב ורע כאחד, דהיינו שהג"ר שבהם רובם טוב והנהי"ם שבהם רובם רע, והחג"ת שבהם ממוצעים. כך הוא בכל ד' עולמות אבי"ע, אלא דקלי' דאצ"י אינם באצילות עצמה ח"ו אלא רק למטה ממנו לגמרי.

הקלי' הם בכל עולם ועולם לפי ערכו, כי מה שנקרא רע וטמא בבחי' אצילות נחשב לטוב וטהור בעולם הבריאה. אמנם הס"מ ולילי' דקליפת נוגה דאצילות היו מתחילה כולו טוב, אלא שהיו דין חזק, ועי"ז היו מקטרגים על בריאת האדם בעת שאמר הקב"ה (בראשית א כו) נעשה אדם.

ועזא ועזאל הם הענפים, ושניהם נפלו ואתעקרו מקדושתיהו, וכל א' נפל במקום הראוי לו. ואחר שנעקרו מקדושתיהו ירדו בנוקבא דתהומא רבא, הרי הוא קליפת הבינה דעולם הבריאה, ושם הוא השורש דכל הטומאה והרע, ובחרו וישרו להם המקום הזה, וזהו החטא שלהם. וכן חטאו עזא ועזאל כשנפלו למטה בבנות האדם. כאשר נפלו וירדו הזו"ן דקליפת נוגה דאצילות - נטמאו, א"כ כש"כ שג' הקליפות החיצונים דהאצילות ירדו בירידה אחר ירידה בנפילה שאין לה תקומה, אמנם לזו"ן דקליפת נוגה יש כח לעלות ולינק מסוד דדי בהמה.

והנה הגם שאמרנו שכל אותן הניצוצין והשברי כלים אשר היו שייכים לכל המציאות דהד' עולמות אבי"ע אשר מאחר מעשה בראשית והלאה, הנה הם לא נתבררו עדיין, והוא הבחי' ג' הנ"ל, ואמרנו כי הם היו עומדים למטה ובפנ"ע, עכ"ז הנה פשוט הדבר כי היה כמה מיני בחי' ומדרגות אשר הם היו ממוצעים בין אותן אשר נתבררו לגמרי לבין אותן אשר לא נתבררו עדיין כלל. ואותן כל בחי' הממוצעים הם היו מבוררים ואינם מבוררים, כי קבלו גם הם מאורות התיקון שלמעלה, והיה בהם איזה חלקים אשר נתבררו במקצת, ואיזה חלקים אשר נתבררו ביותר, וכן כמה מדרגות בדרך זה. ולכך היו הם

דע"ה ח"ב

בבחי' ממוצעים בין אותן שנתבררו לגמרי לבין אותן שלא נתבררו עדיין כלל. וע"י אותן כל בחי' הממוצעים הנה נמצא שהיו כולם מקושרים זב"ז עכ"פ.

וכ"ז הנה היה בכל בחי' הה' מחצבים כולם הנ"ל (דרוש ב ענף א), כי הן במחצב הספי' והן במחצב הנשמות והן במחצב המלאכים והן במחצב הקליפות והעולמות, הנה היה בכל א' מהם הג' בחי' הללו, היינו מה שנתבררו לגמרי ומה שלא נתבררו עדיין כלל והממוצעים שביניהם. והרי היה בהם כמה מדרגות חלוקות, וכמ"ש באד"ר (דף קלה ע"ב) מנהון אתבסמו מנהון אתבסמו ולא אתבסמו ומנהון לא אתבסמו כלל¹⁵⁸, כי כל החלקים היותר תחתונים שבהם ועמדו יותר מרחוק הם לא נתקנו כלל, והיו הם בפנ"ע ממש, אבל כל חלקי היותר עליונים הם היו יותר קרובים לאורות התיקון ונתקנו במקצת והם לא היו בפנ"ע כ"כ, ומה שהיו בהם עוד יותר עליון, הם היו מקורבים עוד יותר לכל חלקי התיקון וקבלו ג"כ תיקון הרבה עד שהיו ממוצעים ומעורבים מהטוב והרע ביחד. והנה אותן החלקים אשר הם לא קבלו אז עדיין תיקון כלל, הנה היו נחשבים הם לרע גמור, כי היו בלועים עדיין בהזוהמא הרבה. וכ"ז הנה היה בכל חלקי המציאויות כולם, הן במציאויות העולמות עצמן והן בכל פרטי הדצח"מ שבהם (כנ"ל דרוש ב ענף ה), כי מה שהיה הצורך לבנין העולמות ולכל פרטיהם עד בריאת אדה"ר, הם נתקנו על מציאותם בשלימות והיו כולם טוב גמור. אבל כל שאר החלקים הנה היה בהם כמה וכמה מדרגות חלוקות, הן בענין הזוהמא והרע שבהם והן בענין תיקון מציאותם, כי יש מהם שלא נתקנו כלל ונשארים עדיין בכל הזוהמא כולה, וכן כל מציאותם היה עדיין רק בבחי' שרשים לבד, וכמו שהיו בעולם התהו שהיו רק כקרני חגבים לבד, ויש מהם שנתקנו קצת הן בענין הזוהמא שבהם והן בבנין מציאותם ויש מהם שנתקנו בכ"ז יותר הרבה.

וזהו מ"ש בזוה"ק (בראשית דף כט ריש ע"א) אית ס"מ ואית ס"מ, ולאן כלהו שויין, כי הנה יש ד' קליפות (תיקו"ז לה ע"א, וז"ח לב ע"ב¹⁵⁹) והם: רוח סערה א' (והיא החיצונה לכולם), וענן ב', ואש מתלקחת ג', ונוגה ד'. וכל אחד ואחד הוא בבחי' קומה שלימה, ונקרא אדם בליעל. ובכל אחד מאלו הד' קליפות יש ס"מ ולילי' שהם הזו"ן שבכל א'. וכן הם כלולים כל א' מד' בחי', שהם עון ומשחית אף וחמה¹⁶⁰, שהוא כנגד הד' בחי' חו"ב תו"מ, וכמ"ש בפע"ח (בריש תפילת ערבית) וכן הוא ג"כ בע"ח (שער קליפת נוגה פרק ג), והם המתעה והמסטיין נוטל רשות ונוטל נשמה, והוא יצה"ר א', שטן ב', מלאך (רע) ג', חמות ד'¹⁶¹. והם הקומה הכללית אשר מהם נולדו ויצאו כל השדין ורוחין ומזיקין. וכל הס"מ ולילי' אשר באלו הג' קליפות רוח ענן אש, הם כולם רעים גמורים זה גרוע מזה, וכולם הם רעים ממש אין בהם טוב כלל, והם אשר פיתו לאדם וחווה וכמ"ש הרב בשער וכו

¹⁵⁸ תרגום: מהן נמתקו ומהם שנמתקו ולא נמתקו, ומהם שלא נמתקו כלל. כן היא גרסת הגר"א ביהל אור ח"ב ל ע"ב. אמנם עי' בשער מאמרי רשב"י (לג ע"ב) שלא גורס כך, אלא כך היא גרסתו: מנהון אתבסמו ומנהון לא אתבסמו. ועי' לעיל ח"א ב ע"א.

¹⁵⁹ עי' עוד ע"ח שער קלי' נוגה פרק ב.

¹⁶⁰ עי' זהר בראשית כ"ז ע"ב: דיינין ליה בגיהנם, ותלת ממנן עליהו, משחית אף וחימה, ע"כ. ועי' בהגר"א על ספד"צ כ"ג ע"ב ז"ל, אפיין ולכן נק' אריך אפיין זעיר אפיין וז"ש לאשתמודע - ואמר תלת שלהובין כו' הוא עשן ואש וגחלי אש שכנגדן הן אף וחמה ומשחית שכולן הן באף וכולן הן בפסוק (תהלים י"ח) עלה עשן באפו ואש מפיו תאכל גחלים בערו ממנו ואע"ג דכתיב מפיו עקרא דרוגזא בחוטמא, עכ"ל. ועי' תיקו"ז ט"ז ע"א: ולא בעריות בשלשה, מאי עריות סמא"ל ונחש לא צריך למהוי בשלשה, דאינון משחית"ת א"ף וחימ"ה למהוי תליתאה בינייהו דלא מתקשרין בהון [תרגום: ולא בעריות בג' מהו "עריות", סמא"ל ונחש. לא צריך להיות בג', שאלה משחית אף וחמה להיות ג' ביניהם ולא מתקשרים בהם], ע"כ. ועי' ש"ש בהגר"א שהרביעי שבמרכבה ההיא הוא עוון.

¹⁶¹ עי' ב"ב טז ע"א: במתניתא תנא, יורד ומתעה ועולה ומרגיז נוטל רשות ונוטל נשמה. וכו' אמר ר"ל, הוא שטן, הוא יצר הרע, הוא מלאך חמות.

דע"ה ח"ב

ע"א} קליפת נוגה (פרק ב) ע"ש, אבל הס"מ ולילי' שבקליפת נוגה הם כלולים מטוב ורע, שהג"ר שבהם הם רובו טוב, והנהי"מ שבהם הם רובם רע, והחג"ת שבהם הוא ממוצע. וכ"ז הוא בהקליפות אשר בכל עולם ועולם מהד' עולמות אבי"ע, כי בכל א' ישנם כל הד' קליפות הנוז', אלא שהקליפות דאצילות אינם באצילות ח"ו רק למטה אחר שמסתנים האצילות לגמרי. אך הם בכל עולם ועולם לפי ערכו, כי מה שנקרא רע וטמא בבחי' האצילות נחשב עדיין לטוב וטהור בעולם הבריאה וכמ"ש בפנימיות וחיצוניות (דרוש ח), וע' רפ"ח (פרק ו סמוך לסופו). אמנם הנה הסמ' ולילי' דקליפת נוגה דאצילות הנה הם היו מתחילה כולו טוב אלא שהיו דין חזק, ועי"ז היו מקטרגים על בריאת האדם בעת שאמר הקב"ה (בראשית א כו) נעשה אדם, ואמרו הם (תהלים קמד ג) מה אדם ותדעהו, דעתיד למחטי קמך, וטענת השכינה הקדושה היתה דאין להאשים האדם כ"כ כי יצרו תוקפו וגם הרי יש לו תקנה בתשובה, אך הם עמדו בטענתם וקטרגו, ואפיל לון שכינתא מקדושה דלהון, וכמ"ש בזוהר (בראשית כג ע"א, וע"ש לו ע"א, ופ' בלק רח ע"א וריב ע"א). והגם דשם אמרו כ"ז על עזא ועזאל¹⁶², אך הם מהזו"ן דקליפת נוגה דאצילות וכמ"ש הרב (בשער קליפת נוגה פרק ט), וע' בזוהר (פ' אמור קא ריש ע"ב) כי אותן הזו"ן הם השרשים, ועזא ועזאל הם הענפים והם תולדותיהם. והיה אותן הענין בשניהם, ושניהם נפלו ואתעקרו מקדושתיהו, וכל א' נפל במקום הראוי לו, כי עזא ועזאל נפלו למטה לגמרי בהחורבן והשממון דהעשייה ובעמקי הרי חושך. ושרשם שהוא הזו"ן דקליפת נוגה דאצילות, אשר מתחילה היו עומדים סמוך וקרוב להאצילות, אשר שם נאמר (תהלים ה ה) לא יגורך רע¹⁶³. ואחר שנתעקרו מקדושתיהו ירדו הם בנוקבא דתהומא רבא, שהוא קליפת הבינה דעולם הבריאה, ושם הוא השורש דכל הטומאה והרע, ובחרו וישרו להם המקום הזה משום שהיו מתוקף הגבורות שהוא שורש הרע, ונמשך מין למינו ונאחזו שם ונטמאו עי"ז, וזהו החטא שלהם. וכן חטאו עזא ועזאל כשנפלו למטה בכנות האדם כמ"ש בזוהר בראשית הנוז', וזהו שאמרו בספד"צ (פרק ד לא ע"א) בקיסטרא דקיטורא דפיגאן (ר"ל ע"י חזק הגבורות אשר קטרגו וצעקו) תרין מתחבקיין הוו לעילא (הוא סמ' ובת זוגו דנוגה דאצילות אשר היו מתחילה למעלה) לתתא נחתו ירתו עפרא אבדו חולקא טבא דהוה בהו¹⁶⁴. כי ע"י שבחרו בחפצם ובדעתם ונאחזו בהקליפה דבריאה, נאבד מהם החלק טוב שהוא הארת הקדושה דאצילות שהיה להם, ונטמאו ונעשים רע. ופשוט הדבר כי כאשר נפלו וירדו הזו"ן דקליפות נוגה דאצילות ונטמאו, א"כ כש"כ הוא על כל הג' קליפות החיצונים דהאצילות שהם ירדו בירידה אחר ירידה, ובנפילה שאין לה תקומה, אך הזו"ן דקליפת נוגה הנה הם יש להם כח לעלות ולינק מסוד דדי בהמה, עד דאשתמטי רגלייהו שלא לעלות יותר מהראוי להם וכמ"ש בשער הקליפות (פרק ב).

דרוש ג ענף ג

קליפת נגה היא הממוצעת מטוב ורע, והיא החרב המתהפכת, לפעמים היא מלאך ולפעמים שד. היא עומדת בין אור מחצב המלאכים לבין אור מחצב הקלי'. וכן הוא הנוגה שבכל עולם ועולם היא בין המלאכים והקליפות. והנה הזו"ן דקליפת נוגה דאצילות מתחילה היו מהניצוצין הנבררים, והיו לגמרי בקדושה, ואח"כ נפלו מקדושתן וירדו לקליפה דבריאה ונטמאו, ומעתה הם כלולים מטוב ורע כאחד. והנה הז"א, הרי הוא הסמ', נוטה יותר למלאך, שכן הטוב גובר בו, ואילו בנוק', הרי היא לילי', גובר הרע ונוטה יותר לשד, וכן הוא בהיכלות הרי הם העולמות, וכן הוא בפרטי הנשמות כולם, וכן הוא בכל הדצח"ם.

¹⁶² עי' בהגר"א על ספד"צ לא ע"ב.

¹⁶³ עי' רע"מ פנחס רכה ע"א ותיקו"ז קכו ע"א.

¹⁶⁴ תרגום: בהיכל של קשר של קיטרוג, שנים מתחבקים היו למעלה, ולתת ירדו וירשו עפר, ואבדו את חלקם הטוב שהיה בה.

דע"ה ח"ב

אדם וחוה יצאו אף הם כלולים מכל ד' עולמות אבי"ע, וכמו שיצאו מהפנימיים כך יצאו גם מהדינים והאחוריים דנהי"ם דזו"ן, ויצאו מהם בקליפות שבכל עולם מאבי"ע בחי' חוה ראשונה המכונה לילית, וכן אדם הראשון בעלה דלילית, והם בחי' אדם וחוה דקלי'. אך הם לא היו קלי' גמורות אלא הם היו מעורבים מטוב ורע דוגמת קלי' נוגה, אלא שהס"מ והלילי' דקלי' נוגה היו מלכים ממוצעים, ואילו אדם הראשון וחוה ראשונה המה הנשמות הממוצעות.

והנה אמנם כן הוא, שאדם וחוה הנזכרים בתורה, מהם נשתל העולם, היו נשמות מבוררות לגמרי, והיו כולם טוב וקודש קודם החטא.

ועד"ז היו בכל הדצ"ח, שיש מבוררים לגמרי ויש ממוצעים. וכל אלו שהיו ממוצעים וכלולים מטו"ר היו בסוד עץ הדעת, והיה אסור לאדם ליהנות מהם, אלא היה מוטל עליו לתקנם על ידי התורה והמצוות שלו, ואז היו נכללים בעץ החיים יחד עם כל העץ הדעת. אמנם שאר חלקי הדצ"ח אשר יצאו במעשה בראשית היו מבוררים לגמרי, וכולם ניתנו לאדם בכדי שישתמש בהם.

והנה אותן הזו"ן דקליפת נוגה דאצילות היו מתחילה מהניצוצין הנבררים והיו בקדושה לגמרי, ואח"כ נפלו מקדושתן וירדו בהקליפה דבריאה ונטמאו ג"כ, והם מעתה כלולים מטוב ורע. והנה הם הממוצעים בין הטוב הגמור להרע הגמור, כי למעלה מהם הוא האצילות שהוא כולו קודש קדשים, ולמטה מהם הם הג' קליפות החיצונים שהם כולם רע, אך הקליפת נוגה בעצמה היא הממוצע וכלול משניהם. והיא (בראשית ג כד) להטת החרב המתהפכת, לזמנין מלאך ולזמנין שד (ע"ז שער קלי' נוגה פרק ב), כי הנוגה דאצילות הוא בין אור מחצב המלאכים לבין אור מחצב דהקליפות. וכן הוא הנוגה שבכל עולם ועולם היא בין המלאכים והקליפות, כי מבפנים הם שרפים וחיות הקודש שהוא בבריאה ויצירה וכן האופנים שהם בעשיה, היו קודם החטא דאדה"ר טובים וקדושים לגמרי בלי שום תערובות כלל, ומחוץ להנוגה הם הג' קליפות, שהם שדין רוחין בישין. אך הזו"ן שהם הסמ' ולילי' דקליפת נוגה הם הממוצעים שביניהם, וגם בהם גופה הנה הזכר שהוא סמ' הוא נוטה יותר למלאך כי הטוב גובר בו, אבל הנוק' שהיא לילי' הנה בה גובר הרע ונוטה יותר לשד.

וכן הוא עד"ז בהיכלות שהם העולמות, כי הנה יש לכל זו"ן דקליפה ז' היכלות, וז' ע"ב} והם ז' בוז, ז' דדכורין וז' דנוקבין, והוו ההיכלות דהזו"ן דקליפת נוגה הממוצעים בין העולמות דטוב ורע והם כלולים משניהם, כי מבפנים להם הם כל ההיכלות דטובה וקדושה, כי הרי כל ההיכלות דכל פרצופי האצילות אשר בהם הם יושבים, והוא כלל עולם האצילות, הרי הוא כולו קודש קדשים. וכן היו העולמות בי"ע קודם החטא אשר בהם יושבים כל הפרצופי דבי"ע וכל הנשמות והמלאכים, היו כולם קודם החטא כולם קודש, וההיכלות של הזו"ן דהג' קליפות החיצונים הם כולם רע וטמא. אך ההיכלות של קליפות הזו"ן דנוגה הם ממוצעים וכלולים מטו"ר, ובעת הזכות מתהפכים ונכללים גם הם בהטוב, ובעת החובה להיפך רח"ל.

ועד"ז הוא בפרטי הנשמות כולם וכן בכל פרטי חלקי הדומם צומח חי אשר הם יוצאים בכל משך זמן דקיום העולם, הנה יש מהם שנתבררו לגמרי והם כולם טוב, והם כל אותן הנשמות המתתקנים בעוה"ז בהתורה והמצוה, ואחר שנשלם שנותם ועולים למעלה, והם הצדיקים גמורים, וכן גם כל שאר הנשמות אחר שנצרפו ונתלבנו, הנה עולים הם עם כל חלקי הדצ"ח אשר השתמשו בהם בעוה"ז, ועולים כולם למעלה למעלה בשורשם בקודש. ויש מהם שלא נתבררו עדיין כלל, כי הם עומדים עדיין בלועים בהרע דעולם התוהו, ולא יצאו עדיין בעוה"ז כלל. ויש מהם שהם ממוצעים והם כלולים מטוב ורע, והוא רוב בני אדם שבהעוה"ז, שהם בסוד קליפת נוגה לזמנין מלאך לזמנין שד, ועולים ויורדים תמיד, ואינם מתבררים לגמרי אלא אחר צירוף וליבון הרבה, אם בעוה"ז או בעולם הנפשות. ונודע הוא שהממוצעים הם רבים אין חקר, כי יש שהוא יותר קרוב לצד זה, ויש לצד זה, והם רבים אין חקר, והוא רוב בני אדם שבהעוה"ז.

וכן היה בעת התיקון דמעשה בראשית, כי כל מה שיצא בששת ימי בראשית היה הכל מבורר לגמרי, והיה כל חלקי הדצ"ח שיצאו אז מתוקנים לגמרי, אדה"ר עם כל

דע"ה ח"ב

המציאותיות כולם שיצאו אז. והיה תיקונם ע"י הקב"ה לבד, שהוא ית"ש לבד בירר ותיקן את כל הניצוצין כולם הנצרך לכל תולדות המעשה בראשית, ונתקנו בשלימות אדה"ר וכל השייך לו, שהוא כל חלקי הדצ"ח דששת ימי בראשית, אלא אחר החטא חזרו ונפלו כולם, אבל קודם החטא היה כל מה שיצא אז הכל מתוקן לגמרי. אך שאר כל הניצוצין כולם דש"כ ופ"ר ורפ"ח אשר היו עתידין לצאת בכל חלקי הדצ"ח מ"מ מאחר ששת ימי בראשית והלאה, הנה כמה וכמה חלקים מהם היו נשאר עדיין בלועים בהרע דעולם התוהו לגמרי, ולא נתתקנו עדיין כלל, וכמה חלקים מהם אשר היו עומדים בבחי' ממוצע, כי היו קרובים לאור התיקון ונתקנו במקצת אבל לא נשלמו, והיה בדרך זה מדרגות רבות שהיו בבחי' ממוצעים בין הטוב הגמור להרע הגמור. והיה בדרך זה בכל חלקי הדצ"ח העתידיים להתתקן ולצאת בכל משך ימי עולם בכל עולם ועולם מאבי"ע, כי הם מתתקנים והולכים תמיד מהניצוצין הנבררים ע"י התורה והמצוה כנודע, והיה נשאר כ"ז לאדה"ר לתקנם.

והנה הנשמות הממוצעים שהיו אז, הנה הם אשר אמר הרב (בשער הקליפות פרק ב, ובקליפת נוגה פ"ד ופ"ט, וכן במב"ש שער הקליפות פ"ה) כי כמו שהיה אדם הראשון וחיה שהם היו כלולים מכל הד' עולמות אבי"ע כמו שיתבאר לקמן, ויצאו ונעשו מהפנים והפנימיות דז"א ורחל דאצילות, ומהדעת הפנימי שבהם העולה למעלה למעלה כנודע, כן עד"ז יצא ג"כ מהדינין ואחוריים דהנהי"מ דז"ן אשר אותן האחוריים נמשכו מהדינין והאחוריים דעולם הג' [הגבו' שבדעת] שבתלת עלמין שבתיקון הראשון דדיקנא הנז' באדר' (דף קלב ע"א), ויצא מהם בהקליפין שבכל עולם מאבי"ע בחי' חיה ראשונה לילית¹⁶⁵, וכן אדם קדמאה בעלה דלילית, והן אדם וחיה דקליפה. אך לא היו קליפה גמורה, אלא מעורב משוב ורע ע"ד קליפת נוגה, אלא שהסמ' ולילית דקליפת נוגה הם בחי' המלאכים הממוצעים, אבל אדם קדמאה וחיה ראשונה הנז' הם הנשמות הממוצעים, והנשמות הם נמשכים מהפנימיות והמלאכים מהחיצוניות כנודע (ע"ח שער הזווגים פרק א), ולכך נקראו הם ג"כ בשם אדם וחיה, משום שהם מבחי' הנשמות. אמנם החיה ראשונה הנז', משום שהיא נוקבא אשר בה גובר הדין לעולם, לכן נקראת היא בזוהר (בראשית לד ע"ב) וכן בפ' ויקרא (יט ע"א) בשם לילית, (כ ע"ג) משום שהיא היתה יותר קרובה לקליפה מאדם קדמאה בעלה, ולכן לא נקרא הוא בשם סמ' לעולם.

והנה הם היו הנשמות הממוצעים וכלולים משוב ורע, כי אדם וחיה הנזכר בתורה אשר מהם נשתל העולם, הם היו הנשמות המבוררים לגמרי, והיו כולם טוב וקודש קודם החטא, אבל אדם קדמאה וחיה ראשונה הנז', הם היו מהנשמות הממוצעים ומעורבים מטו"ר, אך שאר כל חלקי הנשמות כולם דהעולמות בי"ע אשר לא נכללו באדם הראשון, הנה הם היו עדיין כבושים ומובלעים בהקליפין לגמרי מעת עולם התוהו, וכמו שיתבאר לקמן בדברינו. והרי היה בהנשמות ג"כ ג' בחי' טוב וממוצע ובלועים לגמרי.

ועד"ז היה ג"כ בכל פרטי הדומם צומח חי, כי כמה חלקים מהם נבררו מהרע לגמרי, והם כל המינים מהנבראים נוצרים נעשים אשר בכל חלקי הדצ"ח שיצאו בששת ימי בראשית המוזכר בתורה, וכמה חלקים מהם אשר היו עתידיים לצאת בכל משך ימי עולם היו בלועים עדיין בהרע לגמרי, וכמה חלקים מהם היו בדרך ממוצע וכלולים משוב ורע. וכל אלו החלקים אשר היו בדרך ממוצע וכלולים מטו"ר, הם היו כולם בסוד עין הדעת, והיה אסור לאדה"ר ליהנות מהם, אלא היה מוטל עליו לתקנם ע"י התורה והמצוה שהיה ניתן לו אלולא החטא, ועל זה נאמר (בראשית ב טו) ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה,

¹⁶⁵ ע"י ע"ח שער לאה ורחל פרק ב, וכן שער קלי' נוגה פרק ב.

דע"ה ח"ב

וכמ"ש בזה"ש (בראשית כז ע"א) לעבדה בפיקודין דעשה ולשמרה בפיקודין דל"ת, והיה מתתקן עי"ז כל העץ הדעת והיה נכלל בהעץ החיים¹⁶⁶, וכן היו נבררים ומתתקנים עי"ז גם כל אותן הבלועים בהרע לגמרי ג"כ וכמו שיתבאר בעה"י לקמן כ"ז בדברינו בארוכה. אך כל חלקי הדע"ה אשר יצאו ונבראו בששת ימי בראשית, והם היו מבוררים לגמרי, הנה הם ניתנו כולם לאדה"ר להשתמש בהם וליהנות מהם, וכדי לתקנם גם הם להעלותם מעילוי לעילוי וכמו שיתבאר בעה"י.

דרוש ג ענף ד

לא ניתן לאדה"ר רשות ליהנות מכל מיני בעלי החיים, והותר לו להשתמש בהם למלאכה בלבד. אמנם המלאכים היו צריכים להכין לאדה"ר את מאכלו, ודלא כמו שיהיה לעתיד לבא, אז לא יהיו צריכים לשום תיקון. והנה כ"ז הוא בהיותו בג"ע אמנם ביתר חלקי העולם אשר מחוץ לגן עדן, צריך היה עדיין תיקון ומלאכה גם קודם החטא. כל רוחני, עליון ופנימי הוא סיבת כל גשמי, תחתון וחיצוני. כ"ז הוא רק מצד סיבת הויית הגשמי, אמנם בתכליתם הדבר הוא להיפך, שכן מצד תכליתם אדרבא הם חוזרים ועולים מחיצון לפנימי, ומעלים איתם את כל השאר.

אמנם בכאן יש מקום ביאור, כי הנה אנו רואין שלא ניתן לאדם הראשון רשות ליהנות מכל מיני בעלי חי רק להשתמש בהם למלאכה לבר אבל לא לאכלם כלל, וכמ"ש בסנהדרין (נט ע"ב) אדה"ר לא הותר לו בשר לאכילה ואפי" בשר דגים וכמו שמבואר שם. ואמרו שם אדה"ר היה מיסב בגן עדן ומלאכי השרת היו מביאין לו בשר מן השמים וצולין לו ומסננין לו יין, והרי לנו כי בשר מן השמים היה ניתן לו, ובשר דעוה"ז היה אסור אצלו, ומהו הענין בזה. וכן מה שאמרו היו צולין לו בשר ומסננין לו יין, הרי לנו דגם בשר מן השמים היה מחוסר ג"כ תיקון דהיינו צליה, וכן היין הרי היה צריך תיקון דהיינו סינון, וכ"ז הוא לא כמו לעתיד, כי לעתיד לא יהיו צריכים לשום תיקון כלל, וכמ"ש בכתובות (קיא ע"ב) עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת כו', עתידה חטה כו', שמא תאמר יש צער לקוצרה כו', הקב"ה מביא רוח מבית גניזו כו'. ומבואר הוא בפרקי דר' אליעזר (פרק יב) על מה שאמר הכתוב (בראשית ב טו) ויניחחו בג"ע לעבדה ולשמרה, שמא תאמר יש מלאכה בג"ע כו', אלא לעסוק בדברי תורה ולשמור את דרך עץ החיים כו' ע"ש, והרי מבואר הוא שלא היה צריך שם לשום מלאכה ותיקון כלל, אלא שהיה מתוקן הכל לפניו ע"ד שיהיה לעתיד.

אמנם כ"ז היה בגן עדן לבר, אך בשאר כל חלקי העולם זולת הגן עדן, הנה פשוט הוא לכאורה שהיה צריך עדיין תיקון ומלאכה הרבה גם קודם החטא, כי הרי תיכף אחר בריאת האדם הנה נאמר (בראשית א כח) ומלאו את הארץ וכבשוה (ע' רמב"ן שם¹⁶⁷) ורדו בדגת הים ובעוף השמים כו' כו', ואמרו רז"ל בסנהדרין (נט ע"ב) שהיו נמסרים לו כולם למלאכה, ובמדרש רבה בראשית (פ"ט סימן ג) ותאמר האשה אל הנחש והיכן היה אדם באותה שעה כו' נטלו הקב"ה והחזירו בכל העולם, אמר לו כאן בית נטע כאן בית זרע. וא"כ הרי לנו פשוט שכל חלקי העולם זולת הגן עדן היה צריך לתיקון ומלאכה גם קודם החטא. ובאמת הנה פליגו בזה תרין תנאים, ר' נחמיה ורבנן, ותרין אמוראים רבי חנינא בר יצחק ורבי שמואל בר אמי בב"ר (פ"טו סימן ז) אם שהיה כל הדברים מתוקנים בשלימות קודם החטא ע"ד שיהיה לעתיד, או שהיו מחוסרים עדיין תיקון כמו בישול ואפיה וכדומה ע"ש במדרש רבה ותמצא. וא"כ הרי יש לכאורה בדברי תנאים ואמוראים

¹⁶⁶ ע"י דרוש ד ענף ה.

¹⁶⁷ ז"ל, וכבשוה - נתן להם כח וממשלה בארץ לעשות כרצונם בבהמות ובשרצים וכל זוחלי עפר, ולבנות, ולעקור נטוע, ומהרריה לחצוב נחשת, וכיוצא בזה וזה יכלול מה שאמר "ובכל הארץ".

דע"ה ח"ב

מאן דאמר שלא כדברינו הנ"ל, שאמרנו שכל מה (כ ע"ד) שברא הקב"ה בששת ימי בראשית היה הכל מבורר לגמרי.

וכן גם מה שאמרנו שכל מה שניתן לאדה"ר ליהנות ממנו ולהשתמש בו, היו כולם מהנבררים לגמרי, גם בזה יש להקשות, כי הרי ניתן לו להשתמש גם עם הנחש, וכמ"ש בסנהדרין שם ובכל היה הרומשת לאתווי נחש, ואם שהיה הנחש מהנבררים לגמרי איך נתגלגל על ידו כל החטא וכל הקלקולים. אמנם הוא הנה ביאור כל הדברים הללו על בוריים הם באמת עמוקים מני ים ועולים לגבהי מרומים וצריכים לכמה הקדמות, ובפרט לבאר הענין דמדרגות העולמות קודם החטא, ואיך שירדו אחר החטא, וענין התיקון בכל חלקי הדצח"מ אשר יהיה בהם לעתיד לבוא. ונבאר מקודם ענין התיקון בדרך כלל הנצרך לענינינו.

הנה כבר אמרנו לעיל דרוש ב', שכל העולמות הנבראים נוצרים נעשים, וכל צבאיהם מכל חלקי הדצח"מ שבהם, הנה הם כולם התפשטות כחות המלכות דאצילות והשפעתה אשר השפיעה בהתהוותם ומציאותם, וכן היא משפיע עד"ו תמיד בקיומם ובכל תהלוכות ההנהגה שבהם. וידוע הוא שכל השתלשלות דכל המציאות כולה בכללותה ופרטותיה, הנה נמשך ההשתלשלות לעולם מלמעלה למטה ומפנימי לחיצון, כי מהאצילות נמשך הבריאה ומהבריאה היצירה ומהיצירה עשיה. וכן מהנשמה נמשך הרוח ומהרוח נפש ומהנפש הדם והבשר. וכן כל חלקי הגוף הם כולם מכחות ושפעת הנר"ג שבו, ונמשך מפנימי לחיצון, ומתעבה בעיבוי אחר עיבוי עד שנעשה שפעת הנשמה למציאות הגוף. וכן עד"ו בכל חלקי המציאות כולם, כי מיבול הארץ ושמנה, ומגד השמש וגרש ירחים, בצירוף ליחות המים ושאיפת האויר, אשר כל אלו הם רק שפעת רוחניות לבד. הנה נעשה מזה כל חלקי הצמחים וכן גם כל חלקי הדוממים בכל עביותם כמו שהם. הרי נמצא שכל רוחני עליון ופנימי הוא סבת כל גשמי התחתון והחיצוני, ויורד כל דבר (בירידת מדרגה) מלמעלה למטה ומפנימי לחיצון. וע' דברינו בזה בארוכה בספר הכללים כלל מ¹⁶⁸.

אמנם כ"ז הוא רק בסיבתם, אבל תכליתם הוא להיפך כי בתכליתם הנה הם חוזרים ועולים (בעליית מדרגה) מחיצון לפנימי, ומלמטה למעלה עד רום המעלות, כי הרי תכלית כל פרטי הדומם צומח חי הם להנאת ותועלת האדם, והולך ומתחלף תכלית כל דבר מדומם לצומח ומצומח לחי ומחי למדבר. ומה שאנו רואין כמה מיני תועלויות המגיע לאדם מהדומם במכוון בלתי הליכת דרך הצומח והחי, הוא משום כי כל כח ועצמות הדצח"מ הם מהד' שמות עסמ"ב, וכל א' הוא כלול מכולם, וישנם כל בחי' העסמ"ב בכל א' מהם גופה כי אין מציאות שלא יהא כלול מעסמ"ב, וכמ"ש בשער פרקי הצלם (ריש פרק ב) ובדרושי אבי"ע (ריש פרק א). והרי ישנם כל בחי' הדצח"מ בכל אחד מהם, וכלול האדם גופה ג"כ מכל הדצח"מ, ולכן מקבל תועלת הדומם שבהאדם ממציות הדומם שבהעולם, ועד"ו מתחברים כל כחות הדצח"מ שבכל מציאות ומציאות עם חלקי הדצח"מ שבהאדם, כל כח וכח בהדומה לו. אבל באמת הנה אינו עובר שום אחד את חוקו וגבולו לדלג בפעם אחת על איזה מדרגה כלל, אלא כל א' הולך ומתעלה לאט לאט, שהוא רק ממדרגה למדרגה. ובדרך זה מתחלף ומתעלה תכלית כל מציאות עד הגיעו לתועלת ותכלית המציאות היותר נעלה, ומגיעים תכליות כל מיני הדצ"ח למדרגת האדם. ותכלית

¹⁶⁸ ע"ש ענף ג', ורצונו ית' היה להמציא את כל העולמות במדרגות שונות עד לעולם הזה ע"מ להוציא את כל תוקף הדינים ולבררם מכל הסיגים שזהו כל תכליתם, וכל דין ועביות נעשים על ידי צמצום אור פניו ית'. וע"ש ענף יד שבהתפשטות הראשונה נתייסד סדר ירידה, ובהתפשטות השניה נתייסדו סדרי העליה וסדר היחוד שבתיקון דלעתיד.

דע"ה ח"ב

האדם הרי הוא לפעולות וכחות הנר"ג שבו, כי הגוף הוא המקום דהנר"ג בעולם הזה, והנר"ג משתמשים בו ועושים על ידו כל פעולותיהם אשר שולחו לזה בעוה"ז, שהוא לעשות רצון קונם, ושיושלם רצונו ית"ש על ידיהם בכל בריאת עולמו. והרי נמצא כי כל המציאויות הנה הם כולם מתחלפים ועולים מתכלית לתכלית עד תכלית גילוי רצונו ית"ש, שהוא לתכלית כוונתו בבריאת עולמו, והוא תכלית כל התכליות ועונג כל העינוגים והמודת כל החמודות ותקוות הכל לשוב לרצונו ית"ש, וכמו שהעמיק בזה הרמב"ם ז"ל במורה (ח"א פ' סט, וח"ג פ' יג), וע' דברינו בארוכה בזה בספר הכללים סוף כלל ט' ובכ"מ. ואלו ב' הבחי' שאמרנו, היינו סיבת כל דבר אשר הוא נמשך מלמעלה למטה, ותכלית כל דבר אשר הוא עולה מלמטה למעלה, הנה הם ב' הבחי' דאור ישר ואור חוזר הנודע בדברי האריז"ל. כי באור ישר נעשה המציאות בדרך השתלשלות המדרגות ונמשך מלמעלה למטה, וכדי להמציאם ע"ד שהם עתה, ובאור חוזר עולים כולם מלמטה (כא ע"א) למעלה לזככם ולתקנם מתיקון לתיקון ולהעלותם מעילוי לעילוי לתיקונם ולתכליתם האחרון, וכמו שבארנו כ"ז בשער העקודים רפ"ז (אות א ט"ז וט"ח ז) בארוכה ע"ש.

דרוש ג ענף ה

עומק ענין התיקון האחרון הוא עומק דברי חז"ל ש"עתידין צדיקים שנקראים על שמו של הקב"ה", מה שאמרנו לעיל בענין, מענין עליית מדרגה הנעשה בכל א' מהדצח"מ שעולים מדומם לצומח, ומצומח לחי וכו'. כל זה נעשה עתה רק בצורתו ולא בחומר. יש כמה שזכו למעין זה, דהיינו אלו שלא שלט בהם מלאך המות ואף לא רימה ותולעה. אמנם בתיקון האחרון יהיה תיקון ועילוי גם לכל חלקי החומריים עצמם שיתחלפו מחומר לצורה עד אין חקר.

והנה עומק הענין דסוד התיקון האחרון הוא באמת עמוק נורא מאד מאד, והוא בסוד מאמרם ז"ל (כתובות קיא ע"ב) עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהן, ואמרו עוד (בבא בתרא עה ע"ב) עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה, עוד שם עתידין צדיקים שאומרים לפניהם קדוש כדרך שאומרים לפני הקב"ה. והענין בזה הוא, כי הרי כל מה שאמרנו לעיל מענין עליית מדרגה הנעשה בכל א' מהדצח"מ שעולים מדומם לצומח ומצומח לחי ומחי למדבר, הרי נעשה כ"ז עתה רק בצורתו לבד אבל לא בחומר כלל, כי הרי כשהאדם בונה בית ונוטע אילנות ורוכב על אתונות צחורות ומתענג נפשו בהם, ונתעלה מדרגת אותן הדברים להנאת האדם, הרי אינו מתעלה בזה רק צורתם לבד, אבל לא חומרם כלל¹⁶⁹, כי הרי נשאר חומרם על מדרגתם עתה תמיד. ולא עוד אלא אפי' האדם העושה רצון קונו, ומייגע את עצמו על התורה והעבודה בכל כחו, עכ"ז הרי נשאר חומריות גופו על מדרגתו כל זמנו בעוה"ז, ולא זכה לקרן עור פניו אלא רק משה רבינו ע"ה לבד, וגם עליו אמרו בדברים רבה (פי"א סס"ד) מחציו ולמטה איש.

אמנם מעין ובמקצת הנה זכו באמת כמה קדושי עליון היחידי סגולה המצויינים שבכלל ישראל, והם כל אותן שאמרו ב"ב (סוף פרק א"ז ע"א) שלא שלט בהן מלאך המות ולא רימה ותולעה, וכן ר' יהושע בן לוי שנכנס בחיים לג"ע בס"פ המדיר (עו ע"ב), ור' אלעזר ב"ר שמעון (ב"מ פד ע"ב) ורב אחאי בר יאשיה (שבת קנב ע"ב) ורב טובי בר מתנה בחזקת הבתים (דף נח ע"א), שכל אלו הקדושים הרי היו לאחר מיתה כמו בחיים, והרי נודרך גופם ממש. ונראה כי כן הוא בכל החז"ל כולם, וכן גם בכל הגאונים קדושי עליון, וכמו שמוכח מהמעשה שהביא החיד"א ז"ל בשם הגדולים ח"א מערכת הא' אות קצ"ט¹⁶⁹.

¹⁶⁹ ז"ל, ויהי היום אחרי מותו ימים וה"ר שלמה יושב ולומד בבית המדרש ביום וירא את ה"ר יחיאל יושב אליו וקורא עמו בהלכה ושאל לו מענינו ואמר לו כי הוא בגן עדן בטוב מאד ושהיה

דע"ה ח"ב

והוא מ"ש אליהו זל"ט במדרש משלי (פרק ט) שאין מומאה בצדיקים ולא בתלמידיהם, והוא כדעת מהר"ח כהן בתוספות (כתובות קג ע"ב). ומה שהקשה עליו הב"ח בטור (יו"ד סי' שעד) מברכות כח ע"ב, ע' בזה בדברי האריז"ל בספר הליקוטים (פ' וישב דף מה רע"ג, ופ' בשלח סט רע"ב) ע"ש ותמצא תירוץ לקושייתו. וכן בדברי האריז"ל שם תראה ותבין כי דעת מהר"ח כהן ודעת התוספות בכתובות שם וכן בב"מ (קיד ע"ב) דחולקין עליו, הנה אלו ואלו הם דברי א"ח כי יש מקום לדברי שניהם¹⁷⁰.

ועכ"פ הוא כי בצדיקים הקדושים המצויינים הנה מזדכך גופם ג"כ, והוא מ"ש ברכות (יח סע"א) צדיקים במיתתן נקראו חיים. ואולי הוא כי זהו הענין ג"כ ברבינו הקדוש, דכל בי שמישי הוה אתי לביתיה, והיה מוציא אותן בקידוש היום כמ"ש בכתובות (דף קג ע"א), משום שנזדכך גופו והיה לאחר מיתה כמו בחיים. אמנם הוא, כי הגם שבודאי הוא שהזדכך גופו וכמו כל הקדושים הנו, אך ממה דהוה אתי לביתיה אין ראיה, כי לא היה באותו הגוף ממש אשר בחיים אלא רק בהתלבשות החלוקא דרבנן שלו אשר בגן עדן, וכמ"ש הרב בשער קיצור אבי"ע (פרק ח סמוך לסופו) (וכן משמע ג"כ בגמרא שבת (דף קנב ע"ב) שבהגוף ממש אי אפשר) והוא ענין הצלם שאמר בשער הצלם (פרק א), וע' בזה בספר חסידים (סי' אלף קכט) ובציוני (פ' וירא). והרי נתבאר לנו כי מעין ובמקצת הנה מזדכך גם הגוף ממש בכל הקדושים המצויינים גם בעוה"ז. ומה גם (כא ע"ב) בחנוך ואליהו שעלו בחיים לשמים, אך שישתנה כל הגוף לגמרי בעוה"ז גופה למדרגת הנר"נ זה אי אפשר עתה, וע' בספר דע"ת לרמח"ל ז"ל (דף יג סי' ע עב), ולא נעשה כל העילויים עתה רק לצורת כל דבר בלבד.

אמנם בהתיקון האחרון אחר שיתעכל הוזהמא ויתבטל מכל וכל, אז יהיה עילויים גדולים ונוראים גם לכל חלקי החומריים עצמן, שיתחלפו כולם מחומר לצורה, ויתעלו ממדרגה למדרגה וממעלה למעלה עד אין חקר, כי יזדככו ויתהפכו מגוף לנפש ומנפש לרוח ומרוח לנשמה ומנשמה לחיה ויחידה, וכן מעשיה ליצירה ומיצירה לבריאה ומבריאה לאצילות, ויוחזרו כולם למקור האחדות. כי כשם שאנו רואין עתה שסוף כל דבר הוא שחזור לשרשו, וכמ"ש (קהלת ג כ) הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר, כן יהיה עדין סדר תיקון העתיד שיוחזר הכל לשרשם בקודש, וישוב כל העוה"ז עצמה עם כל צבאיה ככלות זוהמתם למקורם הראשון אשר לוקחו משם.

וכבר אמרנו לעיל בב"מ כי כל העולמות בי"ע וכל פרטיהם הם כולם שפעת המלכות דאצילות ומכחותיה המתאחדת עמהם תמיד בכל התהוותם וקיומם, ונתפשטה המלכות בכחותיה מעליון לתחתון ומפנימי לחיצון מראשית הבריאה עד סוף העשיה, ולכן כאשר יגיע תור חזרת כולם לשרשם לצורך תיקון העתיד, הנה אז תחזור המלכות להאסף את כל כחותיה אליה ויוחזרו כולם בה, ויגיעו כולם למדרגת האצילות ולסוד האחדות השלימה. והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל דרוש ב' ובכ"מ, כי היה גילוי ית"ש בשפעת אורו מאמתתו הנעלמה בדרך השתלשלות המדרגות, מאור א"ס למציאות האצילות, ומאצילות

לו כסא מוכן לעצמו בין כל חסידי הדור. וא"ל ה"ר שלמה אנא אדוני בעל בריתי תמה אני אם יש לך רשות להתראות לבני אדם, ויען לו ויאמר דע לך כי יש לי רשות לילך לביתי כבתחלה אלא שאיני רוצה שמא יאמרו כמה מתגאה עצמו צדיק זה יותר מכל הצדיקים שבגן עדן. והיה כששה חדשים אחר זה ולאחר פטירתו בליל שבת בחצי הלילה נראה לאשתו בהקיץ ואמר לה ומה את עושה הנה מהרי וקומי וקחי בניך ובנותיך והוציאם מהרה מהמקום הזה כי מחר יהרגו כל היהודים אשר במקום הזה וכן נגזר על כל הסביבות והתפללנו עליהם ונתקבלה תפלתנו חוץ מעל המקום הזה. ותקם ותעש כן וחזרה להציל את אשר לה אחר אשר הוציאה משם לא"א ז"ל ולאחריו, וכולם יצאו בליל שבת א"א ז"ל ואחיו ה"ר חיים ז"ל והיא ושה אחיות וכו'. זה לקטתי מהאגרת הנזכר ואשר כתב לבניו ודלגתי בה וקצרתי הלשון.¹⁷⁰
ע"י כללים ח"א דף קו ע"א.

דע"ה ח"ב

לאור שורש נשמת ישראל¹⁷¹, ומשם לאור מחצב המלאכים, ומשם לאור מחצב העולמות, שהוא כללות כל הגופים והלבושים, והם כולם זה למעלה מזה וזה לפנים מזה, כי ישנם כל הבחי' הללו בכל עולם ועולם לפי ערכו. והנה נמשך כל תחתון וחיצון מהמלכות העליון ופנימי, עד המלכות האצילות ועד המלכות דא"ס אשר נתפשטה מגילוי לגילוי ומפנימי לחיצון, עד רדתה להמציא את כל פרטי המציאויות מהדצח"מ שבהעוה"ו. ונעשה כ"ז בהגילוי דאור ישר, כי בו נתפשט מגילוי לגילוי שהוא מלמעלה למטה, עד המציאויות היותר תחתון שבהעוה"ו. ואח"כ שהוא ככלות כל הזוהמא, ויגיע הזמן דתיקון העתיד, הנה אז תאיר המלכות דא"ס בגילוי דאור חוזר ותתגלה בהמלכות האצילות להאסף את כל כחותיה מלמטה למעלה, ויחזור כל חיצון לפנימי ופנימי לפנימי, כל א' לשורשו, העולמות לשרשם והמלאכים לשרשם והנשמות לשרשם, ויעשה מהעולמות שהוא כל הגופים והלבושים למלאכים, וממלאכים נשמות, והנשמות לספי' שהוא האצילות.

והוא סוד מה שאמרו עתידים צדיקים שיעמדו במלבושיהן, כי כל הגופות והלבושים יתחלפו לאורות למלאכים ולנשמות. וכן זהו שאמרו ג"כ (ב"ב עה ע"ב) עתידין צדיקים שנקראין על שמו של הקב"ה, כי הרי יתעלו נשמות הצדיקים למדרגת האצילות המיוחד באור א"ס, והוא כולו אור אלהות גמור כנודע. וכל זה יהיה בהתיקון דימות המשיח, אבל לעולם הבא אשר שם נאמר (ישעיה טו ג) עין לא ראתה אלהים זולתך כמ"ש בברכות (דף לד ע"ב), הנה אז יתעלה הכל למדרגת הבינה ומשם עוד לכל הג"ר כולן, עד שיוחזר הכל להמלכות דאור א"ס, וזה יהיה בסוף אלף העשירי, כי יתעלה כל המציאויות כולו ע"ד הנז' מעילוי לעילוי עד אין סוף, והוא התיקון האחרון שיתעלה הכל לסוד האחרות הנעלמות, וכמו שבארנו עומק הדברים בזה בספר הכללים כלל י"ז ע"ש, וכן בדברינו לעיל בספר הדע"ה ח"א סוף דרוש ה'. והרי נתבאר בעה"י סוד סדר תהלוכות התיקון האחרון בדרך כלל ודי בזה כעת והבן. (כא ע"ג)

דרוש ג ענף ו

ד' העולמות אבי"ע, ד' היסודות ארמ"ע וד' המינים דצח"מ, כולם ענין א' להם, שכן הם בסוד ד' אותיות שם הוי"ה ב"ה. והנה האותיות הוי"ה הם שורש השרשים, והעולמות הם כללי הכללים, והיסודות הם שרשים, והדצח"ם הם הענפים. כאשר ירדו הניצוצין ושברי הכלים ונפלו מכל עולם ועולם בזמן עולם התהו הרי שחלקי הבריאה ירדו למטה מחלקי האצילות, חלקי היצירה יותר מהבריאה ועשיה יותר מהיצירה. וכן הוא בענין הדצח"ם, שכל א' נפל יותר מהשני. וכן היה בעת התיקון דמעשה בראשית, שהאצילות נתקן יותר מהבריאה, וכן המדבר יותר מהחי. אמנם התיקון העתיד יהיה חזרת הדברים לשרשן, שלא יהיו שינויים, אמנם בתיקון דמעשה בראשית כל מציאות ומציאות נסדרה ונבנתה להיות כל אחד מיוחד ונבדל מזולתו.

תיקון מעשה בראשית הוא על ידי אור ישר, והתיקון האחרון יהיה על ידי הקב"ה בלבד. אמנם סיבת התיקון דסוד האחרות ניתן לאדה"ר ולישראל לפעול על ידי התורה והמצוה, ועכ"ז נקרא מעשה בראשית בשם תיקון בערך עולם התהו. תיקון מעשה בראשית הוא רק המוכרח לבנין עולמות אבי"ע שהיה נצרך לשם בריאת אדה"ר. אמנם שאר החלקים תלויים במעשה אדה"ר וכלל ישראל, ולכן מוטלים עליהם ב' מיני תיקונים: א) לברר ולהוציא ניצוצין ושברי כלים מנפילתם וטביעתם שבעולם התהו, וזהו האור הישר, ב) לאחר שנגמרו בכל מציאותם יתקן אותם האדם על ידי מעשיו לזככם ולהאיר את כל חומריהם ויתראה כח האחדות הנרשם בכולם, זה על ידי המשכת אור הדעת העליון, וזה על ידי פעולת האור החוזר. וכל זה הוא כדי שיהיו ראויים לקבל אור בתיקון האחרון, הרי הוא תיקון דסוד האחרות האמיתי, וזהו התיקון הג', שאינו נעשה כי אם על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, שכן עד כאן יש יכולת באדם לתקן על ידי מעשיו, אמנם למעלה מזה (דהיינו למעלה ממושגי גבול ומדה הרי הוא עולמות דא"ס) אין לו כח.

והנה צריך לדעת שהאמת לאמיתה היא שגם התיקון הב' לא היה אפשרי אלא לאדה"ר קודם החטא, וכן אח"כ לישראל כאשר זכו ללוחות הראשונות, וגם זה רק ע"י פעולות אור חוזר שבי' הספי' אשר שם שורה אור שכניתו ית"ש המתפשט עד סוף העשיה. שכן עיקר המעשים והתיקונים של האדם הוא ע"י הקב"ה עצמו, שכן מעשי האדם המה דוגמת המדליק את הנר שעיקר אורו הוא על ידי השמן והכלי, אמנם אחרי חטא אדם הראשון וחטא העגל אי אפשר לתקן את המציאות החמרית כלל (הרי הוא התיקון הב') וכמו כן התיקון דמעשה

¹⁷¹ דהיינו מחצב הנשמות, ועי' לעיל ריש דרוש ב' ענף א'.

דע"ה ח"ב

בראשית, הרי הוא התיקון הראשון והקודם לכל כנ"ל, אין אנו מתקנים אותו עתה כראוי כלל, אלא הוא עדיין בסוד עולם התוהו רח"ל כל משך ימי הגלות עד ביאת המשיח.

ומעתה נחזור לעניינינו ונאמר כי הנה ידוע הוא שהד' עולמות אבי"ע והד' יסודות ארמ"ע והד' מיני דצח"מ כולם ענין אחד להם, וכמ"ש הרב (בשער קיצור אבי"ע בסוף הע"ה וכן בשערי הקדושה ח"ג) כי האצילות הוא ענין אחד עם יסוד המים והמדבר, והבריאה עם יסוד האש והחי, והיצירה עם יסוד הרוח והצומח*, והעשיה עם יסוד העפר והדומם. כי הם כולם סוד הד' אותיות הויה ב"ה: י' מים, ה' ראשונה אש, ו' רוח, ה' עפר, וכן: י' אצילות, ה' ראשונה בריאה, ו' יצירה, ה' עשיה. אלא שהדצח"מ (כא ע"ג) הם הענפים והפרטים, והיסודות ארמ"ע הם השרשים והכללים, והד' עולמות אבי"ע הם הכללי כללים, והד' אותיות השם הויה ב"ה הוא שורש השרשים שממנו הוא הכל, ועליו הם תלויים ועומדים. אמנם בפרטות הרי ידוע ג"כ שכל עולם הוא כלול מארבעתן, כי האצילות הוא כלול ג"כ מבי"ע, וכן יש בו בחי' הד' יסודות ארמ"ע, וכן גם בחי' הדצח"מ וכמו שכתב הרב בסוף הע"ה. וכן הוא בבריאה וכן ביצירה וכן בעשיה, כי כל א' הוא כלול מאבי"ע לפי ערכו, ובכל א' יש בו הד' יסודות, וכן הד' מיני דצח"מ, לפי המציאות השייך בכל עולם. וכן גם בסדר מצבם והתפשטותם של הד' יסודות והד' מיני דצח"מ שבכל עולם איך שנתפשט כל תחתון מהעליון ומקבל ממנו תמיד, הן בעיקר התהוותם והן בהנהגתם היינו בסדר מצבם שהוא בעליון ותחתון ופנימי וחיצוני, ובסדר הנהגתם שהוא נטייתם לחסד או לדין, הנה הוא ג"כ הסדר בכלם שוה ובכל א' לפי ערכו, הן בכללות דכל א' והן בפרטות דכל א', וכ"ז הוא פשוט וידוע.

ואחר כ"ז הרי מובן הוא בנקל שכאשר ירדו ונפלו בעולם התוהו הניצוצין והשברי כלים מכל עולם ועולם ומכל פרטות הכחות שבכל א' מהם, הנה ודאי הוא כי כשם שכל חלקי הבריאה הם ירדו יותר למטה ונטבעו בעמקי כחות דהרע יותר מכל חלקי האצילות, וחלקי היצירה יותר מהבריאה, וחלקי העשיה יותר מהיצירה וכמו שמבואר בשער דרושי אבי"ע (בפרק ג מהד' פרקים אחרונים) ובכ"מ, כן היה עדי"ז ג"כ בכל עולם ועולם גופה, כי חלקי החי שבכל א' מהם הם נפלו יותר למטה ונטבעו בעמקי הכחות דהרע יותר מחלקי המדבר שבאותו העולם, וחלקי הצומח שבכל א' הם נפלו ונטבעו עוד יותר גם מחלקי החי שבאותו העולם, וחלקי הדומם יותר הרבה מכולם, וכמו שמוכח בשער רפ"ח (פרק ב) ובמ"ן ומ"ד (דרוש א) ובכ"מ, שמבואר שם כי בכל תחתון היה הנפילה יותר גדול מכל עליון ופשוט הוא. וכן הוא אח"כ בעת התיקון דמעשה בראשית, כאשר נבררו ונתקנו ע"י השם מ"ה והט"ר דב"ן, הנה היה הסדר התיקון ג"כ ע"פ ערכין בכל עולם לפי ערכו. כי האצילות נתקן יותר מהבריאה, והבריאה נתקנה יותר מהיצירה, והיצירה מהעשיה. וכן עדי"ז בכל א' מהדצח"מ שבכל עולם, כי חלקי המדבר שהם הנשמות הם נתקנו יותר מחלקי החי, וחלקי החי הם נתקנו יותר מחלקי הצומח, וחלקי הצומח יותר מהדומם, והיה כ"ז בכל עולם ועולם לפי ערכו.

אמנם התיקון אשר היה במעשה בראשית הוא אינו ע"ד התיקון הנ"ל אשר יהיה בהתיקון האחרון דלעתיד, כי התיקון העתיד יהיה בחזרת הדברים לשרשן, שהוא בביטול שינויים והתעבותם אשר נשתנה כל א' מחבירו ונתעבה למציאות בפנ"ע, ובהתיקון האחרון יזדכך התעבותם ויתבטל קליפתם החיצונה, ויתאחדו כולם זה בזה וזה בזה, וכל א' בשרשו ושורשו בשורשו עד שורש כולם, וזה יהיה ע"י האור חוזר הנמשך ועולה ממטה למעלה וכנ"ל, וגם רק אחר כלות כל משך הזמן דהעוה"ז. אבל התיקון דמעשה בראשית, הנה היה כמעט להיפך, כי הרי אז נסדר ונבנה כל מציאות ומציאות להיות דוקא כל א' מיוחד ונבדל מזולתו בכל טבעו ותכונתו ומזגו, וניתן לכל א' חומר וצורה בפנ"ע, וגבול

דע"ה ח"ב

ומקום בפנ"ע, ועת זמן בפנ"ע. כי הרי נתייחד התיקון דמעשה בראשית בסדר זמנים דוקא, שהוא בששת ימי בראשית, ובכל המציאויות שנעשו אז כל א' ביומו, הנה ניתן בהם הכח לכל המציאויות כולם דכל משך זמן קיום העולם וכמ"ש (בראשית ב ד) אשר ברא אלהים לעשות. וכן הם יוצאים אח"כ מהכח אל הפועל ג"כ בסדר זמנים, שהוא בששת אלפים שנה, כל א' בעתו וזמנו המיוחד לו, מכחו ושורשו שבששת ימי בראשית, כי כל (כב ע"א) אלף נמשך מיומו כנודע¹⁷². וכ"ז הוא ע"י אור ישר, אשר הוא מתפשט ויורד מלמעלה למטה, כי בו ניתן כ"ל ומדה וגבול וקצבה בכל ההתהוות והנהגת דכל המציאויות כולם.

ונמצא כי התיקון דמעשה בראשית היה עדיין בסוד הפירוד, כי בו נעשו ונבנו כל העולמות הנפרדים¹⁷³, אבל התיקון האחרון, הוא יהיה בסוד היחוד, לייחדם כולם ולהביאם לסוד האחדות כנ"ל ענ"ה. ועיקר התיקון הזה יהיה באמת רק ע"י הקב"ה לבד, אמנם סיבת וגרמת דאותו התיקון דסוד האחדות, הנה זה ניתן לאדה"ר ולישראל ע"י התורה והמצוה, שע"ז יתוקנו לבוא לאותו התיקון דסוד האחדות האמיתי, אשר הוא יהיה ע"י הקב"ה לבד, וכמו שנתבאר בדברינו לעיל ח"א דרוש ה' סי' ה' ובספר הכללים כלל י"ז. ועיקר מה שנקראו המעשה בראשית בשם תיקון, הגם שהוא עדיין אינו התיקון האמיתי כנז', וגם עדיין העולם תוהו בכל משך ימי הגלות עד ביאת המשיח כמ"ש בתז"ח (דף כז ע"א), עכ"ז הנה נקראו המעשה בראשית בשם תיקון בערך העולם התוהו שקודם לזה, כי אז נתחרבו לגמרי והגיעו לאבדון ומות במה שנבלעו ונטבעו בעמקי המציאות דהרע שנעשה אז, ולכן כאשר יצא ונתגלה האור דהמ"ה והט"ר דב"ן, והאיר להם ונבררו ויצאו משם להאיר באור החיים, ונעשה מהם כל המציאות דהד' עולמות אבי"ע, הנה הוא להם לתיקון בודאי. אך כבר אמרנו, כי כל מה שנבררו אז, הוא רק שיעור ההכרה לבנין העולמות דאבי"ע מה שהיה נצרך לצורך בריאת אדה"ר לבד. אבל שאר כל החלקים כולם, מכל חלקי העולמות דאבי"ע שהיו עתידים להתברר ולצאת ולהתקן מעת בריאת אדה"ר עד ביאת המשיח, הנה הם היה תולה תיקונם במעשה אדה"ר, וכן אח"כ ע"י ישראל בהתורה והמצוה.

ונמצא כי היה מוטל על אדה"ר וכן אח"כ ע"י ישראל ב' מיני תיקונים: אחד, התיקון דמעשה בראשית, ר"ל ע"ד שנעשה בהתיקון דמע"ב, והיינו לברר ולהוציא תמיד ניצוצין ושברי כלים מנפילתם וטביעתם שבעולם התוהו, ולחזור ולחדשם ע"י המשכת אורות דהמלכויות דב"ן אשר עלו למעלה בעת המיתה והשבירה, וע"י המשכת התוספת (המרוכה על העיקר) אור וברכה מהמ"ה והט"ר דב"ן המיוחס ושייך לכל אור וניצוץ, וכדי לחדש מהם בכל יום תמיד מציאות עולמות באבי"ע עם כל צבאיהם שהוא כל פרטי הדצח"מ שבהם עד שיושלמו כולם, שהוא כל השיעור אשר נרשם ונשרש בכח הקומה הגבולי הכללית אשר בארנו לעיל דרוש ב' ענף ד', וכ"ז הוא פעולת הנעשה ע"י ה' ספי' דאור ישר, שהם המלכויות והט"ר דב"ן והאור דהמ"ה כנז' אשר כ"ז הוא נמשך מלמעלה למטה, והוא האור ישר, וזהו התיקון דמעשה בראשית אשר ניתן לאדה"ר וכן אח"כ לישראל לתקן ולחדש בכל יום תמיד.

עוד ניתן לו ג"כ עבודת תיקון שני, שהוא התיקון האמיתי כנ"ל, והיינו לאחר שנגמרו בכל מציאותם, כל מציאות ומציאות בכל ענייניו ושיעוריו הניתן לכל א' להיות מיוחד בו, ע"י פעולת אור ישר שהוא התיקון הראשון דמע"ב, הנה אח"כ יתקן אותם ע"י

¹⁷² ע"י בהגר"א על ספד"צ יא ע"א ד"ה שביעאה עלייהו.

¹⁷³ ע"י לעיל הערה 109.

דע"ה ח"ב

מעשיו לזכך אותם, להצהיר ולהזהיר את כל חומריותם, ויתראה כח האחדות הנרשם בכולם. ור"ל כי כאשר יודכך כל חומריותם, אז יתראה בעליל איך שכל שינוייהם אינם שינויים, אלא רק ע"י התרחקם מהמקור וע"י התעבות חומריותם. אבל כשיודכך החומר, שהוא הלבוש והכלי דכל כח וכח, ע"י קדושת אור שלמעלה, אז יתגלה איך שכח אחד לכולם וכולם מיוחדים באחד בלי פירוד ובלי שינוי כלל, וזהו ע"י המשכת אור הדעת העליון אשר מלמעלה למעלה, שהוא מרזא דא"ס ית"ש הנמשך למטה ע"י התגלות אור התורה מהעוסקים בה, ועי"ז יתקרב כל המציאות כולו לקדושת אור שלמעלה, (כב ע"ג) ואז יאירו ויזהירו כל חומר וגוף וכל כלי ולבוש להיות גם הוא בתכונת הצורה והנשמה, ועי"ז יתוקנו כולם לעלות כל א' לשורשו ע"י פעולת אור חוזר אשר יאיר ויזהיר ממטה למעלה, להאסוף את כל הכחות דאור ישר, ולהחזיר כל א' לשרשו ושורשו לשורשו עד שורש השרשים כולם. ועליית כל א' הוא יהיה בבחי' עליית מ"ן, שע"י ניתוסף לכל א' אור וברכה להאירו בהאור העליון שעליו. ואחר שיוגמרו כולם, היינו כל שיעורי האורות והכחות אשר ניתנו בהקומה הגבולי הכללית הנ"ל דרוש ב' ענ"ד, אשר הוא נסדר בבחי' היצון ופנימי עליון ותחתון, ואחר שיוגמרו להודכך ולעלות כל היצון להפנימי שלו וכל תחתון להעליון שעליו עד גמר עלייתם, שהוא כאשר יוגמרו כולם לצאת מבחי' הקומה הגבולי הכללית ולעלות בא"ס ית"ש, ואז יתחדשו ויאירו כולם במעלת אור א"ס ויתגלה אז סוד האחדות האמיתי ע"ד שבארנו בספר הכללים כלל י"ז ע"ש. והוא התכלית האחרון מכוונת המאציל ית"ש בבריאת עולמו, שהוא התכלית שאין לו סוף ותכלית.

והנה כל העליות אשר עד סוף הקומה הגבולי הכללית, הנה הוא התיקון השני הנז' אשר ניתן לאדה"ר (וכן אח"כ לישראל במתן תורה, אלו שזכו להלוחות הראשונות) לזככם ולתקנם שיהיו ראויים לבוא להתיקון האחרון, שהוא התיקון דסוד האחדות האמיתי, והוא התיקון השלישי אשר זה יהיה רק ע"י הקב"ה לבד. כי הנה אותו התיקון השני אשר ניתן לאדה"ר, הנה הוא התיקון דסוד הכלילות אשר בארנו ענינו בספר הכללים כלל י"ז ושם כלל ט"ו ע"ש, כי הוא לזכך את כל המציאויות כולם ולכללם זה בזה וזה בזה בהקומה הגבולי הכללית עצמה, ויעלו בו גופה ממקום למקום ומעלייה לעלייה עד סוף העלייה הראשונה והעליונה שבו, וזה ניתן לאדה"ר קודם החטא וכן אח"כ לישראל במתן תורה כנז', שיתקנו הם את התיקון השני הזה דסוד הכלילות והעליות כולם אשר בהקומה הכללית עצמה, כי עד שם יש יכולת באדם לתקן במעשיו. אבל כל העליות כולם אשר למעלה מהקומה הגבולי, אי אפשר להאדם להגיע שם כלל, והוא רק ע"י הקב"ה לבד, כי למעלה מהקומה הגבולי הוא מעולמות דא"ס, ובסוד א"ס ית"ש אין שום תפיסה לזולתו כלל וכלל, ושם הוא התיקון הנז' שהוא התיקון דסוד האחדות, שהוא רק ע"י הקב"ה לבד.

אמנם הוא כי גם התיקון השני, שהוא התיקון דסוד הכלילות, לא היה אפשר אלא רק לאדה"ר קודם החטא, וכן אח"כ לישראל במתן תורה אלו שזכו להלוחות הראשונות, וגם זה רק ע"י פעולות אור חוזר שבהי' ספי' אשר שם שורה אור שכינתו ית"ש המתפשט עד סוף העשיה. כי כל המעשים והתיקונים של האדם הנה עיקר הוא באמת לעולם ג"כ ע"י הקב"ה עצמו, והמעשים של האדם הוא רק ע"ד שכתוב (תהלים סח לה) תנו עוז לאלהים, כי הקומה הגבולי הכללית הוא סוד פרצוף אדם, ויסד המאציל ית"ש שיהא תיקונו תולה באדם התחתון ע"י התורה והמצוה, שהוא מיוסד ברמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת סוד אדם, ופנימיות התורה הוא אור קדושתו ית"ש גופה, ומה שמתקן ע"י התורה והמצוה, הנה נעשה התיקון ע"י אורו עצמו ית"ש, אלא שהאדם הוא הגורם ונקרא על שמו, כי בן יסד ורצה המאציל ית"ש שיהא האדם הגורם והמעורר לזה. אבל עיקר כל התיקונים הוא באמת לעולם רק מהקב"ה עצמו, והאדם הוא רק ע"ד המדליק את הנר, שאור הנר

דע"ה ח"ב

והשמן" והפתילה הרי הוא מהקב"ה אלא שהאדם הוא המדליק, כן הוא עד"ז כל תיקוני האדם אשר גם ע"י התורה והמצוה. וגם זהו רק בהתיקון השני שהוא התיקון דסוד הכלילות, כי עד שם היה אפשר להאדם להגיע ולתקן במעשיו, וגם זהו רק באדה"ר קודם החטא וכן היה אפשר אח"כ לישראל במתן תורה אלו שוכו להלוות הראשונות, אז היה (כג ע"א) אפשר להם ג"כ להגיע ולתקן כל התיקון דסוד הכלילות. אמנם אחר החטא דאדה"ר, וכן אנו בעונותינו המרובים, אין בנו כח לתקן גם בהתיקון דסוד הכלילות כלל, ולא יתוקן אלא רק בימות המשיח כמו שבארנו בספר הכללים שם. וכן גם התיקון דמעשה בראשית, שהוא התיקון הראשון והקודם לכל כנ"ל, אין אנו מתקנים עתה ג"כ כהראוי כלל, אלא הוא הכל עדיין בסוד עולם התוהו רח"ל כל משך ימי הגלות, עד ביאת המשיח. ואין לנו אלא לייחל ולצפות לרחמי שמים שהוא ישיב את שבותינו ויאר פניו אלינו לקרבינו אליו ולמהר ולהחיש ביאת משיח צדקינו בב"א.

*הגהה

(כא ע"ב) מאמר שרשי הדצח"מ

קיימת סתירה לכאורה בדברי האריז"ל, שבמקום אחד כותב שה' מדבר' הוא מכת יסוד האש וה' ח' הוא מכת יסוד הרוח וה' צומח' מכת יסוד המים כנגד חכמה בינה וז"א וכנגד יק"ו, ואילו במקום אחר כתוב ששורש יסוד המים גבוה מיסוד האש, ודווקא הוא כנגד חכמה וכנגד אות י' של השם.

אלא צ"ל שבשורשם של ד' היסודות הכלליים, יסוד המים גבוה מיסוד האש, וכ"ש מיסוד הרוח ועפר, שכן יסוד המים הוא בסוד חכמה הרי הוא אות י' של שם הוי"ה ב"ה, ואילו אש הוא בסוד אות ה' ראשונה שהוא בינה ויסוד הרוח הוא בסוד אות ו' של השם דהיינו ו"ק. אמנם גילויים אינו כן, שכן לחכמה אין גילוי כלל, וכל גילוי שבז"א הוא רק על ידי שמתלבש בבינה, והחכמה עצמה אינה מתגלה כי אם על ידי המלכות בסוד "ה' בחכמה יסוד ארץ", [שכן עיקר פנימיות החכמה הוא בחי' נוק', שכן בו הוא שגנוזה הגבורה דרדל"א, והוא בסוד חכמה דא"א, הרי הוא מו"ס, וכן שורש מציאות דחכמה אבא הוא בבינה דמ"ה וחכמה דב"ן, הרי הם בחי' נוק' (ולכן נקראת "חכמה" אע"ג שהוא בלשון נקבה)]. ולכן מציאותו העיקרי (כחו ומהותו) דיסוד המים אינו מתגלה כי אם למטה מאש ורוח, והוא רק בכח הצומח שבדצח"מ.

שורש יסוד האש הוא בסוד בינה, הרי הוא שורש הגבורות, והוא בבחינת ה' ראשונה של שם הוי"ה ב"ה, והוא בבחינת עולם הבריאה, הרי הוא מקום השרפים. מקום הבינה הוא בלב, והרוח שבלב הוא חיות הנברא, והוא השורש הנעלם של בחי' החי אשר בדצח"מ, שכן חיצוניות עולם הבריאה הוא בסוד בהמה (אמנם פנימיות הבריאה היא אלהות גמורה, שכן הוא שורש הארת הז"ת דבינה דאצילות המתלבשת באור המלכות דאצילות, והוא שורש כח הדיבור של האדם. וד"ז שחלק החי של הדצח"מ הוא בסוד החיצוניות דעולם הבריאה הוא השורש הנעלם דהחי, שכן מהכלים שבחיצוניות דכל עולם עליון נעשה האור והפנימיות דהתחתון).

תחילת הצומח אשר בעולמות ב"ע, הוא בחיצוניות דעולם הבריאה. אמנם מציאות וגילוי הצומח הוא ע"י שיתוף ב' יסודות, דהיינו יסוד המים מצד עצם צמיחתם שצומחים מהארץ ע"י המים, ויסוד הרוח מצד כח הצמיחה גופא, שכן יסוד הרוח הוא הנותן כח בארץ להוליד ולהצמיח. הא קמץ, שכח הצומח בעולם הוא בסוד עולם הבריאה, שהוא יסוד האש הכללי, ועיקר התהוות כח הצומח הוא מיסוד הרוח. אמנם יציאתו מהכח לפועל הוא ע"י יסוד המים. אמנם הוא מיסוד הרוח והמים הארציים, ולכן אין בו חיות כלל (כלומר רק כח הצומח הניתן ונמשך בהארץ, אבל לא מציאות הצמחים ממש, שכן המה באים מכל ד' היסודות כולם, ועיקר מה שמתגבר ומתגלה בהם הוא יסוד המים, וכן הוא עד"ז בחי' ובמדבר).

כמו כן המדבר נעשה משני יסודות, דהיינו מיסוד המים ומיסוד האש [העליונים, שהם בסוד אצילות ופנימיות דבריאה], שכן מיסוד האש בא כח הדיבור שבו ומיסוד המים בא כח המחשבה שבו. אמנם התקשרותו בגוף, שהוא מיסוד העפר הארצי, הוא ע"י יסוד הרוח הארצי.

וכן רוח החיים שבחלק החי שבדצח"מ, הוא מב' היסודות העליונים, דהיינו יסוד האש ויסוד הרוח אשר בחיצוניות דבריאה ויצירה. וחלק הצומח נעשה ע"י יסוד הרוח ויסוד המים, דהיינו מיסוד הרוח והמים הארציים, ולכן אין בו חיות כלל. יסוד האש משתתף בו, אמנם פעולת יסוד האש הוא רק שמחליף את הארץ, שהיא דוממת, מתכונתה, ע"כ שממשיך בה חמימות והתעוררות לפועל פעולות, ועי"ז היא מתהפכת מקרירות לחמימות ומדוממת לפועלת. כח הצומח מקבלת מיסוד הרוח. ואח"כ בא עליה יסוד המים ומרוה אותה, ומכשיר ומשלים אותה להוציא את כל מה שנעשה בה על ידי יסוד האש, וכל מה שקבלה ונמשך בה מיסוד הרוח, בכדי להוציאם מהכח אל הפועל.

כל הנ"ל הוא רק לעניין עצם כח הצומח הניתן ונמשך בארץ. אמנם מציאות הצמחים ממשבאים מכל ד' היסודות, ועיקר מה שמתגבר ומתגלה בהם הוא יסוד המים. וכן עד"ז בחי' ובמדבר, שכן עיקר החי הוא ביסוד האש העליון, אמנם מציאותו היא באמת מכל ד' היסודות העליונים כולם, ועיקר מה שמתגבר ומתגלה בו הוא יסוד הרוח.

דע"ה ח"ב

מעלת המדבר נמשך מיסוד המים אשר משם הוא שורש החכמה, ומיסוד האש היא בפנימיות הבריאה אשר משם הוא שורש מעלת הדיבור, ואעפ"כ נמשכת ונעשית מדרגת האדם מכל ד' היסודות העליונים. נתבאר לנו מכ"ז, שמציאות כל אחד מאלו ג' המינים, צומח חי ומדבר, נעשית ע"ב' יסודות כאחד, א' שהוא שורשו וא' המגלה אותו.

[ישנה מחלוקת ראשונים בעניין מקומו של השכל הפועל, שלרמב"ם הוא למטה מכל צבא השמים, והוא תחת גלגל הירח הממוצע, ושורש לד' היסודות ולכל תולדות הארץ, ואילו לרבינו יוסף גיקטליא השכל הפועל הוא הגלגל העשירי אשר ממטה למעלה, הרי הוא גלגל השכל, והוא מט"ט. וקשה, שכן כל דברי הרמב"ם ז"ל במורה היו גלויים לפניו ותמיד מזכיר אותו בשבח וכבוד כראוי לו, ואיך אמר דבר כזה אשר הוא פשוט בדברי הרמב"ם ז"ל ובכל ספרי המחקר להיפך.

אמנם נראה שהשכל הפועל הוא באמת למטה מגלגל הירח וכדברי הרמב"ם, שכן עשרת הגלגלים הם בבחי' י' הספי' דעולם העשיה, אשר הם הנפש דעשיה, שכן ד' היסודות ארמ"ע ותולדותיהן שלמטה בארץ הוא גוף העשיה, ואין כוונתי לפרטי גלגלי המזלות וכוכבים אשר הם ברקיע השני שמלמטה למעלה, אלא ל' גלגלי הרקיע הכלליים, והם בבחי' י' הספי' דעשיה. והנה הרקיע הי' הוא למטה מכולן, והוא המלכות דעשיה, והיינו השכל הפועל, שעל ידי מחדש הקב"ה בכל יום את מעשה בראשית, ומשם נמשך שפעת השכל לבני אדם, שכן הוא כח השכלי, ושם כחות כל הפעולות היוצאים מן הכח אל הפועל בעולם הזה.]

ישנה סתירה אם אבי"ע הם כנגד אש רוח מים ועפר, או מים אש רוח ועפר. ויש ליישב שהדבר תלוי בצירופי שמות הויה ב"ה, שבגבורות האצילות מגלה את האש שהוא כנגד ה' ראשונה, והבריאה רוח, ומים אינו מתגלה כי אם ביצירה. אמנם מצד החסדים זהו כסדר שם יהו"ה ב"ה כצורתו, ואז האצילות הוא כנגד מים, ובריאה כנגד אש, ויצירה כנגד רוח.

בן הוא בשער דרושי אבי"ע (פרק א, ושם ריש פרק ב) ובשער קיצור אבי"ע (פרק א) וכן בספר זוהר הרקיע (דף נ ע"א ע"ש). אמנם בשער קיצור אבי"ע (פרק י) וכן (כא ע"ד) בספר שער הקדושה (ח"ג שער א) מבואר שם כי המדבר הוא מכת האש, והחי הוא מכת הרוח, והצומח הוא מכת המים. וכן כתב ג"כ מהרמ"פ ז"ל בספר מאורי אור מערכת ד' אות כ"ד, וכן כתב ג"כ השל"ה בחלק תורה שבכתב בפ' ויקרא, וע' בזה בספר קהלת יעקב בערך צומח ובערך מדבר.

אך הענין בזה הוא, כי הנה בשורש הד' יסודות ארמ"ע הכלליים הנה פשוט הדבר ששורש יסוד המים הוא גבוה מיסוד האש, ומכל שכן מיסוד הרוח והעפר, כי שורש יסוד המים הוא בחכמה האות י' של שם, ושורש יסוד האש באות ה' ראשונה בינה שהיא בוצד"ק שורש הגבורות, ושורש הרוח הוא בו' ת"ת כנודע. אך זהו רק בשורש הנעלם שבהם אבל גילויים הוא אינו כן, וכנודע כי חכמה אין לו גילוי כלל, כי גם גילוי בו"א הוא רק ע"י שמתלבש בבינה אבל הבינה היא מתלבש ומתגלה בו"א. אמנם החכמה שהוא אבא הוא מתגלה רק ע"י המלכות נוק', כי מה שהנוק' יש בה כח להוליד זכר שהוא אינו ממינה, הוא ע"י כח האבא שבה, ובסוד (משלי ג יט) ה' בחכמה יסוד ארץ, אבא יסוד ברתא (זהו פנחס רנו ע"ב) כמ"ש בשער הכוונות (צח ע"ד), ולכך הוה היסוד דנוק' ג"כ ו' זעירא כמו היסוד של ז"א כמ"ש בשעה"כ (שם קו ע"ב). וכן ישנו אור החסד בהיסוד שלה ע"ד החסד הגנוז בפומא דאמה בו"א, וכמ"ש בשעה"כ (שם קא ע"ג, וע"ש קו ע"ב), וע' הגר"א ספר"צ (פרק ג דף מג סע"ד נו ע"א). וכ"ז הוא בסוד הכתוב ה' בחכמה יסוד ארץ אבא יסוד ברתא, ומתגלה מציאות החכמה אבא וכחו ומהותו בהנוק', ולכך נקרא היא ג"כ בשם חכמה שהיא חכמה זעירא וכמ"ש באד"ז (רצו ע"א), והוא ה' דאדני שהוא מהי' דהויה¹⁷⁴ משום שכת ומהות החכמה מתגלה בה.

ושורש הדברים הוא כי עיקר החכמה אבא פנימיותו הוא בחי' נוקבא¹⁷⁵, כי בו גנוז גבורה דרדל"א והוא בהחכמה מ"ס דא"א וכמ"ש בשער א"א (פרק ו), ובסוד (ישעיה מג טז) ובמים עזים נתיבה וכמ"ש הגר"א (בריש ספר יצירה), כי לכך מתפרש בו לל"ב נתיבות

¹⁷⁴ עי' רע"מ כי תצא רפא ע"א והקדמת תיקו"ז ז ע"א.

¹⁷⁵ עי' ביאורים (ח"א מז ע"ג, ח"ב לג ע"ב) שהחכמה היא בבחינת נוק' לגבי כתר, ולכן נקטינו לגביה בלשון נקבה.

דע"ה ח"ב

חכמה ומהם הוא הל"ב אלהים דמע"ב¹⁷⁶, כי הם מהגבורות דרדל"א. וכן כל המציאות דהחכמה אבא היא מהבינה דהמ"ה ומהחכמה דב"ן שהם בחי' נוק', ולכך נקרא חכמה בלשון נקבה משום שעיקרו הוא נוק' כמ"ש הרב (שער אנ"כ פ"ט). וזהו ג"כ מה שהעלייה היותר גדולה דהו"ן הוא שעולה המלכות שהיא הנוק' דאצילות בתפילת מנחת שבת בחיק אביה ובסוד (שמות לא יד) ושמתם את השבת כי קודש היא, כי הנוקבא עצמה עלתה באבא הנקרא קודש וזהו כי קודש היא, אבל הו"א עולה או בדיקנא דא"א והיא נשאר באבא והוא תכלית העליות דהו"ן מה שעולים במנחת שבת, והוא בסוד אבא יסוד ברתא (זהר פנחס דנו ע"ב), כי היא ממנו וכל גילוי הוא בה כנ"ל ולכך עלתה בו, והוא תכלית עלייתה כי עולה בשורשה שהוא צור מחצבתה. והוא ג"כ סוד מה שאמר הספר יצירה (פרק ג משנה ד) וארץ נבראת ממים, ושם (פרק א משנה יא) ויצק עליהם שלג ונעשה עפר שנאמר (איוב לו ו) כי לשלג יאמר הוא ארץ, והוא ארץ החיים מלכות נוק' שהיא נעשית מחכמה סוד המים. ולכן הוא כי החכמה עצמה במקומה אין לה גילוי כלל וכמ"ש הגר"א (ברייתא ספד"צ) כי אין לה גילוי רק במציאותה ולא במהותה, וכל גילוי הוא רק בהמלכות, והוא הי' דהויה המתגלה בהי' דאדני שהוא היסוד שבה, ובאותו הי' נעשה כל הבריאה כולה (כמ"ש הגר"א בספד"צ פ"ד נט ע"ד ד"ה כ"ב בארוכה ע"ש) ובה נתגלה למטה.

וזהו סוד הענין אשר בענינינו, שהוא בענין הד' יסודות ארמ"ע והדצח"מ היוצא מהם, כי הגם שהאמת הוא שיסוד המים בשרשו הוא גבוה מכולם, כי הוא באצילות ובחכמה חיה אבא, וממנו הוא סוד האדם אשר יצר את האדם בחכמה, וכן אד"ם שהוא מ"ה הרי הוא פנימיות האצילות, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקון יט ע"א) מלגאו איהו יוד הא ואו הא דאיהו ארח אצילות, וכן חכמה הוא כ"ה מ"ה כמ"ש בתיקונים (תיקון יט דף לט ע"א). והרי נמצא כי האדם שהוא המדבר העליון מהדצח"מ, הנה הוא משורש יסוד המים שהוא באצילות חכמה, וזהו שאמר הרב בקיצור אבי"ע (פרק א) כי המדבר הוא מיסוד המים כי כן הוא בודאי האמת והעיקר וכנז'.

אמנם זהו רק על שורשו הנעלם, כי שורש הנעלם של יסוד המים הוא גבוה ונעלה מכל הג' יסודות אש רוח עפר, ומשם הוא האדם שהוא העליון שבהדצח"מ, אך זהו רק במעלת האדם לבד במה שהוא אדם, והוא בהשכל ובהמחשבה שבו וכן במה שנשמתו היא חלק אלוה ממעל אשר כ"ז הם באמת נעלמים בו, ובוה הוא משורש יסוד המים שהוא נעלה מהכל וכמו שיתבאר למטה. אך המציאות העיקרי דיסוד המים, הנה מתגלה כחו ומהותו רק למטה מהאש והרוח, והוא רק בכח הצומח (כב ע"ב) שבהדצח"מ. וכן גם מציאות יסוד המים גופה הוא עומד ג"כ למטה מיסוד האש והרוח ועומד רק סמוך להארץ, והגם ששורשו הוא גבוה ונעלה מכולם, אך הוא רק בהעלם גדול אבל גילוי הוא רק למטה, ועומד מציאותו למטה סמוך להארץ. וכן נמשך כחו ותכונתו רק בחלק הצומח מהדצח"מ ומתגלה כחו רק ע"י הארץ, וכמ"ש (בישעיה נה י) כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים בו' והרוח את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאוכל. וזהו מה שכתב הרב (בקיצור אבי"ע פ"י) כי הצומח שבהדצח"מ הוא מיסוד המים. והגם ששורשו הוא נעלה מהכל, וממנו הוא מדרגת ומעלת האדם שהוא חלק המדבר שבהדצח"מ וכמ"ש הרב שם (פרק א), אך זהו רק בבחי' שורשו הנעלם לבד והוא בהעלם גדול, אבל מציאותו וגילוי הוא רק למטה, שהוא סמוך להארץ ובכח הצומח שבהדצח"מ וכמ"ש הרב שם

¹⁷⁶ ע"י זוהר פקודי דף רנ"ד ע"ב, ותז"ח לה ע"ג.

דע"ה ח"ב

(פרק י). והוא ע"פ מה שאמרנו בסודן של הדברים, כי שורש יסוד המים הוא בחכמה היה אבא האות י' של שם הוי"ה ב"ה, אשר כל זה הוא נעלם מאד, ואינו מתגלה אלא רק בהמלכות נוק' ובהאות י' של שם אדני ית"ש. והרי נתבאר לנו בכ"ז כי אין סתירה כלל בדברי הרב בענין יסוד המים ממה שאמר בשער קיצור אבי"ע (פרק א) למה שאמר שם פ"י, כי בזה מדבר בשורש הנעלם שבו ובזה מדבר בהגילוי שבו וחילוק גדול יש ביניהם וכנ"ל.

ועתה נדבר בענין יסוד האש, כי פשוט הדבר ששורש יסוד האש הוא בבינה שהיא בוצד"ק שורש הגבורות, והוא ה' ראשונה של שם הוי"ה ב"ה, ובכלל העולמות אבי"ע הוא עולם הבריאה ששם הוא השרפים¹⁷⁷, בינה מקננא בכורסייא (ע' ת"ז נד ע"ב, וע' ע"ח מיעוט הירח פרק ג), ושם הוא יסוד האש. והנה בינה נקרא אלהים חיים ע' זוה"ק (פ' יתרו סח ע"ב), והיא שורה בלב כמ"ש אליהו זל"ט (תיקו"ז יט ע"א) חכמה מוחא בינה ליבא, והוא האש היסודי שבלב שממנו הוא החום הטבעי אשר בו מתקיים כל חי, ע' סוף תיקון כ"א (עא ע"א) ובכ"מ. והנה הנשמה פנימית שבמות הוא חלק אלוה ממעל והוא מעלת האדם, אבל הרוח שבלב הוא חיות נברא, ושורשו הנעלם הוא מעולם הבריאה ומהרוחין הנבראים אשר שם וכמ"ש הרב בשער השמות (פרקים א' וב'), והנה מהם הוא שורש הנעלם לבחי' החי אשר בדצח"מ, כי עולם הבריאה הוא סוד בהמה שהוא הבהמות בהררי אלף (תהלים נ י), וכמ"ש הגר"א בספר"צ (פ"ד לב ע"ב ד"ה ויאמר) וכמו שיתבאר לפנינו לקמן דרוש ד' בארוכה (ענף יב סי' ב - ה). וזהו שאמר הרב ז"ל בקיצור אבי"ע (פרק א) כי חלק החי שבדצח"מ הוא מיסוד האש, כי שורש יסוד האש הוא בעולם הבריאה שהיא סוד בהמה, ושם הוא החיות הנברא שהם הרוחין הנזכר בהיכלות פקודי, ומשם הוא השורש דבחי' חי שבחלקי דצח"מ.

אמנם מה שהבריאה היא בסוד בהמה, הוא רק החיצונית דהבריאה ששם היא השרפים והרוחין הנזכר בהיכלות פ' פקודי, וכמ"ש הרב בפנימיות וחיצונית (דרוש י"א ט"ו) ובציור עולמות (פרק א), אבל הפנימיות דהבריאה הנה הוא אלהות גמור, כי שם היא הארת הז"ת דבינה דאצילות המתלבש באור המלכות דאצילות ומתפשט ושוכן בבריאה והוא הנשמה דהבריאה, ומשם הוא ג"כ סוד נשמת בני אדם שהיא חלק אלוה ממעל, והוא מאור האצילות השוכן בבריאה, והוא מהארת הבינה כנ"ל. והגם שאמרנו לעיל שמעלת מדרגות האדם הוא מגיע למעלה עד החכמה שורש הנעלם דיסוד המים, אך זהו רק בחי' הנשמה לנשמה שהיא חיה, ומשם הוא כח המחשבה שבאדם וכמ"ש בזוה"ק (פקודי רסב ע"ב) אבל הנשמה היא מהבינה, והיא מהארת הבינה השוכן בפנימיות עולם הבריאה כנ"ל, והבינה היא בוצד"ק שורש הנעלם דיסוד האש. והנה משם הוא כח הדיבור להאדם, והוא מ"ש הרב בקיצור אבי"ע (פרק י) שהמדבר הוא מיסוד האש וע"ד שאמרו (חגיגה יג רע"ב) חיות אש ממללות, כי הדיבור הוא מיסוד האש. ונמצא כי מעלת ומדרגות האדם הוא מגיע עד שורש הנעלם דיסוד המים וכמ"ש בקיצור אבי"ע (פרק א), ועד שורש הנעלם דיסוד האש וכמ"ש שם (פרק י), והוא בבחי' המחשבה והדיבור שבו כי הם מהנשמה והנשמה לנשמה, והוא מסוד האצילות ומסוד פנימיות הבריאה, שהם סוד יח מים אש.

¹⁷⁷ עי' ע"ח שער פנימיות וחיצונית דרוש טו.

דע"ה ח"ב

אמנם החיצוניות דהבריאה שהיא סוד בהמה, כי היא הבהמה דרביעא על אלף טורין¹⁷⁸, הנה היא סוד החי שבחלקי הדצח"מ וכנ"ל. ומשום שבהחיצוניות דהבריאה שם הוא השרפים כנ"ל שהם מיסוד האש, לכן אמר הרב בקיצור אבי"ע (פרק א) שהחי מהדצח"מ הנה הוא ביסוד האש וכנ"ל. אמנם מה שהחלק החי מהדצח"מ הוא בהחיצוניות דעולם הבריאה הוא רק שורש הנעלם דהחי, כי משום שבהפנימיות דבריאה שורה שם אור האצילות שהוא הנשמה אשר היא (כב ע"ד) אלהות, הנה מתעלה עי"ז כל הבריאה כולו ע"י שהיא מקום ומעון וכסא לכבודו ית"ש, ונעשה כל הבריאה כולו לשורש דהנשמה, והיא עולם הנשמות אשר שם הוא שורש האדם שהוא המדבר שבהדצח"מ, אבל שורש החי וסוד הבהמה אשר שם הוא נעלם בו, והגילוי העיקרי דשורש החי שהיא סוד בהמה הוא בעולם היצירה ששם הוא כללות דיסוד הרוח. והוא על פי מה שנודע, כי מהכלים שהוא בהחיצוניות דעולם העליון, נעשה האור והפנימיות דהתחתון וכמ"ש הרב בסוף הע"ח (שער נ פרק ז) וע' שער קליפות נונה (פרק א), ומתלבש חיצוניות דעולם הבריאה בפנימיות עולם היצירה ושם הוא החיות הקודש כמ"ש הרב בפנימיות וחיצוניות (דרוש יג), והנה שם הוא שורש החי שבחלקי הדצח"מ. וזהו שאמר הרב בקיצור אבי"ע (פרק י) כי החי שבהדצח"מ הוא ביסוד הרוח, שהוא בעולם היצירה ששם הם החיות הקודש, ושרשם הוא בהחיצוניות דהבריאה, ומתגלים בעולם היצירה, והוא רוח החיים שבהחיות הקודש דהיצירה שהוא הרוח הכללי, ומשם הוא שורש נפש כל חי שהוא החי שבהדצח"מ.

אמנם הוא, כי הנה יש ב' מיני חיות, וכמ"ש בתיקונים (בהקדמה דף ה רע"א) חיון עלאין דאינון חג"ת, חיון תתאין נה"י, ועיקר סוד הבהמה וחלק החי שבהדצח"מ הוא רק בנה"י, כי הנה"י הם בסוד בהמה, וכמ"ש בסתרי תורה (פ' ויצא קנא ע"ב) בסוד (בראשית נט ב) והנה שלשה עדרים צאן רובצים עליה, וכן הוא נודע בסוד צמר כבשים שהוא ביסוד כמ"ש הרב בהולדת או"א (פרק ה). והרי לנו כי הנה"י הם סוד בהמה, ובהחיות תתאין שבהנה"י דיצירה שם הוא שורש החי שבהדצח"מ. אבל בהחיות עלאין שבהחג"ת, שם שורה האור דשם מ"ה גימט' אדם והוא רוח האדם העולה למעלה, והוא בהדעת שהוא פנימיות הת"ת שהוא עולה עד לעילא לעילא כנודע. אך בהחיות שבהנה"י דיצירה, שם הוא רוח הבהמה שורש החי שבחלקי הדצח"מ, ושרשם הנעלם הוא בהחיצוניות דעולם הבריאה בהחיות הנזכרים בהיכלות פקודי. וע' בדברי הרח"ו ז"ל (בהקדמה לשער ציור עולמות) שאמר שם שהחיות הנזכר שם הם בחי נפש, והרוחין הם רוח, והשרפים הם כלים ולבושים, וע' מ"ש עוד בפנימיות וחיצוניות (דרוש טו וכן שם דרוש יא). ועכ"פ הרי נתבאר לנו, כי אין סתירה כלל בדברי הרב מ"ש בקיצור אבי"ע (פרק א) שהחי שבהדצח"מ הוא ביסוד האש שהוא בבריאה ושם (פרק י) אמר שהוא ביסוד הרוח שהוא ביצירה, כי שורש הנעלם דהחי הוא בהחיות שבבריאה, אבל עיקר גילוי הוא בהחיות שביצירה והוא בהחיות שבהנה"י שבו וכנ"ל.

והנה ער"ז הוא ג"כ בענין חלק הצומח מהדצח"מ, כי שם פרק י' אמר כי הצומח הוא מיסוד המים, אבל לפי מ"ש שם פרק א' יהיה הצומח ביסוד הרוח. אך הוא ג"כ ע"ד שאמרנו, כי התחלת הצומח אשר בעולמות בי"ע הנה הוא בהחיצוניות דעולם הבריאה, ובסוד הכתוב (תהלים קד יד) מצמיח הציר לבהמה ועשב לעבודת האדם, ואמרו בזוה"ק (פנחס ריו ע"א) וכן בכ"מ, מצמיח הציר אלין אינון שתין אלף רבוא דמלאכין כו' וכלהו אשא מלהטא, אלין אינון הציר. אמאי הציר, בגין דצמחין כהציר דא בעלמא, דכל יומא ויומא אתקצירו השתא ולבתר צמחין ומחדרין כמלקדמין, ועל דא כתיב מצמיח הציר

¹⁷⁸ עי' זהר בראשית יח ע"ב.

דע"ה ח"ב

לבהמה וכו' אלף טורין סלקין לה בכל יומא ויומא וכל טורא וטורא שתין רבוא הוי והיא אכלה כו'¹⁷⁹, ויתבאר בעה"י כל המאמר בארוכה לקמן דרוש ד' (ענף יג). והוא הבהמות בהררי אלף שאוכלת אלף הרים בכל יום. והוא בכל עולם ועולם מהג' עולמות ביי"ע כמ"ש הרב בחשמל (פרק ג). וכן ישנו באמת בחי' צומח באצילות ג"כ, כי כל הד' מיני דצח"מ הם בכל עולם ועולם כמ"ש הרב (בסוף שער קיצור אבי"ע).

אמנם מציאותו וגילוי דהצומח, הנה הוא ע"י ב' יסודות, כי הם צומחים מהארץ ע"י המים אך כח הצמיחה עצמה הוא מיסוד הרוח. כי היסוד הרוח הוא נותן כח בהארץ להוליד ולהצמיח אך המים הוא מרוה אותה להוציא כחה לפועל, ר"ל שהמים היא מכשרת את הארץ ומשלמת אותה להוליד ולהצמיח, אבל כח הצומח עצמה הנעשה בה הוא מיסוד הרוח. וכן הוא באמת מיסוד האש ג"כ, כי היא מחממה ומעוררה לצאת ולהעשות מדומם לצומח. אך פעולת יסוד האש הוא נעלם בה, ומקבלת עיקר הכח להוליד ולהצמיח מיסוד הרוח, וע"י יסוד המים נשלמת לזה, וכן על ידו מוציא כחה לפועל. ונמצא כי כח הצומח בהעלם¹⁸⁰ הוא בעולם הבריאה שהוא יסוד האש הכללי, ובסוד (תהלים קד יד) מצמיח חציר לבהמה שהתחלתו הוא בעולם הבריאה, וכן הוא התחלת דכח הצומח בעולם הזה מיסוד האש שבהד' יסודין, אמנם הוא נעלם מאד (ולכן הרחיבו וכן ע"א) בנפשם איזה חוקרים אחרונים והכחישו את יסוד האש מציאותו לגמרי, כי לא השיגו אותו ע"י גודל העלמו, ע' ספר נחמד ונעים שער א' סי' ז). ועיקר התהוות דכח הצומח הוא מיסוד הרוח, אך יציאתו מהכח לפועל הוא ע"י יסוד המים.

והרי נתבאר לנו כי כל אלו הג' מינים שהם צומח חי ומדבר, הנה כל א' נעשה מציאותו וגילוי ע"י ב' יסודות, כי מדרגות האדם ומעלתו, שהוא השכל והמחשבה והדיבור שבו אשר בזה הוא נעלה ונבדל משאר כל בעל חי, הנה הוא נעשה מיסוד המים ומיסוד האש, כי מיסוד האש הוא הדיבור שבו, ומיסוד המים הוא המחשבה שבו. אמנם הוא אינו מיסודות המים והאש הארצי, כי אין יסוד המים הארצי חושב, ואין יסוד האש הארצי מדבר, אלא שהוא ביסוד המים והאש העליונים, שהוא מסוד אצילות ומסוד פנימיות הבריאה, שהם אותיות יה' דהשם, שהם חכמה ובינה חיה ונשמה מים ואש. וישנם כמה מיני אצילות ובריאה, כי כל עולם הוא כלול מאבי"ע כנודע, וכן ישנם ג"כ בחי' אבי"ע דס"א, ע' שער דרוש אבי"ע (פרק ג) ובשער הקלי' (פרק ב) וכנודע והבן. ומאלו הב' יסודות מים ואש העליונים משם הוא מעלת מדרגת האדם. אך קישורו בגוף שהוא מיסוד העפר הארצי, הוא ע"י יסוד הרוח הארצי שהוא האויר, הקשור ביסוד הרוח העליון שהוא כללות עולם היצירה, אשר בפנימיותו הוא אור דשם מ"ה ז"א מקנן ביצירה (ע' ת"ז כד ע"ב, ועי' ע"ח מיעוט הירח פרק ג), שהוא הדעת המבריה מן הקצה אל הקצה¹⁸¹, שעולה עד אצילות למעלה ויורד עד עשיה למטה, והוא השם מ"ה שגימט' אדם, והוא רוח

¹⁷⁹ ז"ל בשלימות: מצמיח חציר אלין אינון שתין אלף רבוא דמלאכין שליחן דאתבריו ביומא תניינא דבראשית וכלהו אשא מלהטא אלין אינון חציר אמאי חציר בגין דצמחין כחציר דא בעלמא דכל יומא ויומא אתקצירו השתא ולבתר צמחין ומהדין כמלקדמין וע"ד כתיב מצמיח חציר לבהמה ה"ד יודע צדיק נפש בהמתו ותנינן אלף טורין סלקין לה בכל יומא ויומא וכל טורא וטורא שתין רבוא הוי והיא אכלה.

תרגום: "מצמיח חציר" (תהלים קד), אלה הם ששים אלף רבוא של מלאכים שליחים שנבראו ביום השני של בראשית, וכולם אש לוהטת, אלה הם "חציר". למה "חציר", משום שצומחים כחציר זה בעולם, שכל יום ויום נקצרו כעת, ואחר כך צומחים וחוזרים כמקדם. ולכן נאמר "מצמיח חציר לבהמה", זהו שנאמר "יודע צדיק נפש בהמתו" (משלי יב י), ושנינו אלף הרים מעלים לה בכל יום ויום, ובכל הר והר יש ששים רבוא, והיא אוכלת.

¹⁸⁰ היה כתוב "ההעלם" והוא לכאורה טעות המדפיסים.

¹⁸¹ עי' לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

האדם העולה למעלה וקשור ומתייחד בהנשמה והחיה שהוא בפנימיות הבריאה והאצילות. ועכ"פ כי מדרגת מעלת האדם הוא ביסוד המים והאש העליונים, אשר באצילות ופנימיות הבריאה, כי משם הוא החיה והנשמה שהם חלק אלוה ממעל.

ומדרגת החי שבחלקי הדצח"מ הנה הוא ג"כ מב' יסודות, היינו מיסוד האש ומיסוד הרוח, והם אינם ג"כ היסודות אש ורוח הארצי, כי אין יסודות אש ורוח הארצי חיים כלל, אלא שהוא מיסודות אש ורוח העליונים שהם בבריאה ויצירה. אמנם הוא אינו מפנימיותם שהוא אור אלהותו ית"ש אשר שם נכי בהבריאה הוה הנשמה אלהות, ובהיצירה הוה החיה אלהות, ר"ל על הנשמה והחיה דהרוח שבהם, אבל הנשמה הכללית הוא בכולם אלהות, וכמו שבארנו בהקדו"ש שער ג' (פרק ג) ע"ש. אלא שהוא רק מחיצוניות דהבריאה והיצירה אשר החיות אשר שם הוא חיות נברא, והם החיות הקודש אשר הם בהחיצוניות דעולם הבריאה והחיות הקודש אשר בהחיצוניות דעולם היצירה והם נבראים נוצרים, ומשם נמשך שורש נפש כל חי והוא חלק החי שבהדצח"מ, שהוא מהחיצוניות דיסוד האש ויסוד הרוח העליונים. והם קשורים בגוף דכל בעל חי שהוא מיסוד העפר הארצי ע"י יסוד הרוח הארצי שהוא האור, הנמשך ועולה ע"י היסוד האש הארצי עד גלגל הירח הקשור עם כל התשעה גלגלים כולם (ע' ע"ח שער נ' פרק א'), אשר בתוכם ובפנימיותם הם האופנים שהם נפש הגלגלים, והוא הנפש דעולם העשיה שהוא הנפש הכללי, והוא הנפש שותפא דגופא (תיקו"ז נה ע"ב) כי הוא משתתף עם הגוף (וכמו שמתבאר בטנת"א פ"ה ע"ש בדברינו), ומשם נמשך עיקר נפש הבהמית, שהוא מהגלגלים הכלולים ג"כ בד' שהם הד' יסודות העליונים. אלא שהאופנים שהם הנפש הכללי הנפש דהעשיה, מקבלים חיותם מהחיות הקודש דהיצירה שהיא הרוח הכללי, והם מהחיות הקודש דהבריאה, שהוא היסוד האש הכללי. ועכ"פ הוא, כי הרי נמשך רוח החיים שבנפש כל חי, שהוא חלק החי שבהדצח"מ, מב' יסודות העליונים שהוא יסוד האש ויסוד הרוח, אשר בהחיצוניות דהבריאה והיצירה.

וחלק הצומח שבהדצח"מ, הנה הוא נעשה ג"כ ע"י ב' יסודות, היינו יסוד הרוח ויסוד המים. אמנם הוא מיסוד הרוח והמים הארציים, ולכן אין בו חיות כלל. והגם שאמרנו שגם יסוד האש משתתף בו, אך פעולת יסוד האש הוא רק שמחליף את הארץ שהיא דומם מתכונתה שהיא דוממת ואין בתכונתה לפעול שום פעולה ולהתעורר כלל, ועל זה פועל בה יסוד האש שממשיך בה חמימות והתעוררות לפעול פעולות, ומתהפכת ע"ז מקרירות לחמימות ומדוממת לפעולה, אבל כח הצומח עצמה היא מקבלת רק מיסוד הרוח. ואח"כ בא עליה יסוד המים ומרוה אותה, ומכשרת ומשלמת אותה להוציא את כל מה שנעשה בה מיסוד האש, וכל מה שקבלה ונמשך בה מיסוד הרוח, להוציאם מכח לפועל ומתוכה לחוץ, ועי"ז הוא מוליד ומצמיח. וזהו שאמרנו לעיל שיסוד האש הוא נעלם בה, כי הרי עיקר תועלת אשר (כג ע"ד) מיסוד האש הוא רק בהפועל שהוא בהארץ, ולא בהפעולה שהיא בכח הצומח עצמו כי זהו רק מיסוד הרוח כנז'. אמנם יסוד המים הנה הגם שעיקר פעולתו הוא ניכר רק בהארץ עצמה, אך משום שהוא הגומר ועל ידו מוציא לחוץ, הנה מתגלה כחו בפעולת הצומח עכ"פ ונחשב גם הוא לעיקר בזה, משא"כ יסוד האש שהוא רק המתחיל ונשאר נעלם, ולכן לא נחשב בפעולת מציאות הצומח אלא רק יסוד הרוח ויסוד המים לבד.

אמנם פשוט הדבר כי מה שאמרנו שהצומח הוא מיסוד הרוח ומיסוד המים, הכוונה הוא רק על עצם כח הצומח הניתן ונמשך בהארץ, על זה אמרנו כי הוא מיסוד הרוח ומיסוד המים, ועיקרו הוא מיסוד הרוח כמבואר בכל דברינו בזה. אבל מציאות

דע"ה ח"ב

הצמחים ממש, הנה הם מכל הד' יסודות כולם, ועיקר מה שמתגבר ומתגלה בהם הוא יסוד המים. וכן עד"ז בהחי ובהמדבר, הגם שכל א' הוא מושרש בב' יסודות, כי החי הוא ביסוד האש והרוח העליונים, ועיקרו הוא ביסוד האש העליון, כי שם הוא ראשיתו והתחלתו וכנ"ל בכל דברינו בזה, אך מציאותו הנה הוא באמת מכל הד' יסודות העליונים כולם, ועיקר מה שמתגבר ומתגלה בו הוא יסוד הרוח, והוא רוח החיים אשר בו מתקיים נפש כל חי. וכן הוא בהמדבר, שהוא מדרגת מעלת האדם, הגם שמעלתו הוא נמשך מהב' יסודות עליוני עליונים, שהוא יסוד המים הנעלם והעליון על כולם, אשר משם הוא שורש החכמה והמדע שהוא השכל והמחשבה, ומיסוד האש העליון והנעלם שהיא בפנימיות הבריאה אשר משם הוא הדיבור נוע"ד שנאמר בפ' ואתחנן (דברים ד לו) ודבריו שמעת מתוך האש, וכן נאמר שם (דברים ה נג) קול אלהים חיים (בינה) מדבר מתוך האש, כי שם הוא הדיבור ומשם ניתנה תורה כנודע. ועיקר מעלת האדם הוא מהיסוד מים הנעלם אשר משם הוא השכל והמחשבה כי בלתי שכל הרי אין דבריו כלום. עכ"ז הנה נמשך ונעשה מציאות כל מדרגת האדם מכל הד' יסודות העליונים כולם, כי הרי הוא בהיסוד הרוח העליון שהוא עולם היצירה, ששם הוא אור המ"ה אד"ם כנ"ל, וכן הוא ביסוד עפר העליון אשר בעולם העשיה, והוא בגלגל העשירי שהוא גלגל השכל¹⁸² הנקרא בפי החוקרים בשם שכל הפועל, וכן כתב הגר"א בתז"ח (דף נ ע"א ד"ה בדיש) כי הבחינה אחרונה של שכל הפועל הוא קשור בשכל האדם, וממנו מתעורר התחלת הרצון שהוא שורש המחשבה ע"ש. והרי לנו כי מציאות מדרגת מעלת האדם הנה הוא מכל הד' יסודות העליונים כולם, אך העיקר מה שמתגבר ומתגלה בו הוא יסוד האש העליון, כי ממנו כח המתעורר ועל ידו מוציא כל כחותיו לפועל, כי על ידו הוא חושב ומדבר ומעיין ומשכיל, ומתראה על ידו כל מדרגת מעלת האדם.

והרי נתבאר לנו על כל א' מהצח"מ שורשו ומציאותו וגילוי דכל א' בהד' יסודות ארמ"ע, כי המציאות דכל א' הוא בהד' יסודות כולם, אך שורש דכל א' הוא בב' יסודות, והגילוי דכל א' הוא רק ביסוד אחד. כי שורש הצומח הוא ביסוד הרוח והמים, והוא מ"ש הרב בשער קיצור אבי"ע (פרק א) שהצומח הוא ביסוד הרוח ושם (פרק י) אמר שהוא ביסוד המים כי שניהם ישנם, אמנם גילוי הוא ע"י יסוד המים וכמ"ש בפ"י. וכן בהחי אמר (בפרק א) שהוא ביסוד האש, ובפרק י' אמר שהוא ביסוד הרוח ושניהם ישנם, אך גילוי הוא ע"י יסוד הרוח וכמ"ש בפ"י. וכן בהמדבר הנה אמר (בפרק א) שהוא ביסוד המים ובפ"י אמר שהוא ביסוד האש ושניהם ישנם, אך גילוי הוא ביסוד האש. ומתבאר כ"ז ע"פ מה שאמרנו. וכן הרי נתבאר מדברינו ג"כ קישורם זה בזה בשרשם, כי הרי שורש המדבר הוא בהמים והאש, ושורש החי הוא בהאש והרוח, ושורש הצומח הוא בהרוח ובהמים התחתונים, והרי נקשר החי בהמדבר ביסוד האש, וכן נקשר הצומח בהחי ביסוד הרוח, והרי הם נקשרים כולם זב"ז.

ואומר כאן עוד דבר אחד דרך אגב, והוא בענין השכל הפועל שזכרתי לעיל, כי נודע הוא שכמה חכמים מיאנו בו ומכחישים אותו לגמרי. אמנם באשר שגם הגר"א מקיים אותו ומזכירו ג"כ כנ"ל, וכן הרמ"ק בהפרדס שער ערכי הכנוים פ' כ"א ד"ה שכל טוב, וכן הספר קהלת יעקב בערכו עשו לו סמוכות בקודש ע"ש, לזה הנני אומר מה שיש להעיר בזה. כי ראיתי פלוגתא רחוקה במקומו ועמידתו, כי בדברי הרמב"ם ז"ל במורה (ח"ב פ"ד

¹⁸² ע"י ליקוטי הש"ס, מסכת חגיגה וז"ל, דע כי ז' רקיעים הם סוד י' ספירות, ורקיע הז' הנקרא ערבות הוא כולל ג' רקיעים בתוכו ולגודל קדושתו נקרא רוכב בערבות והז' הם למטה מהם הרבה במדרגותם והשלשה העליונים הם נקראים שמי השמים והם גלגל מזלות ועליו גלגל היומי ועליו גלגל השכל, עכ"ל. וע"י בהגר"א על ס"י י ע"ד, ה ע"ג, יא ע"א.

דע"ה ח"ב

ו"פ"ו) מבואר שהשכל הפועל הוא למטה מכל צבא השמים, והוא תחת גלגל הירח הממוצע, והשורש להדי' יסודות ולכל תולדות הארץ, וכן הוא בספר העיקרים מאמר ב' פ' י"א, ובעקידה שער ב', והוא פשוט וידוע בכל (כד ע"ב) ספרי המחקר.

אמנם ראיתי לאחד קדוש, והוא הרי"ג ז"ל בספר גינת אגוז בחלק שני בכמה מקומות שם, שהעלה לשכל הפועל ונתן אותו במרומים, ואמר שהשכל הפועל הוא הגלגל העשירי אשר ממטה למעלה, שהוא גלגל השכל אשר למעלה מגלגל היומי, והוא המניע לכל התשעה גלגלים כולם, הנה הוא השכל הפועל. והוא הראשון לקבלת השפע מהקב"ה לצורך הנהגת כל צבא השמים והארץ. ואמר שם כי הוא מטטרו"ן שר הפנים, העשירי קודש אשר עליו נאמר (שמות נג כא) כי שמי בקרבנו, וע"ש שהאריך בזה בכמה דברים נעימים לבאר ולברר איך שעכ"ז הנה נמשך ונעשה כל ההנהגה תמיד רק מהקב"ה לבד, כי הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים כולן, ע"ש.

והנה מ"ש שהגלגל העשירי העליון הוא מט"ט, הנה הגם שהאמת הוא שמט"ט הוא כולל כל הג' עולמות בי"ע, וכמ"ש בתיקונים (תיקון סח קיד ע"א וע"ש בהגר"א¹⁸³), וכן בתיקון נח¹⁸⁴), אמנם כל הגלגלים כולן הנה הם רק מעולם העשיה, ושר השולט בכללות עולם העשיה הוא סנדלפון שעליו נאמר (יחזקאל א טו) והנה אופן אחד בארץ וכמ"ש בחגיגה (יג ע"ב), וע' בשער כסא הכבוד (ריש פרק ז) ובסוף שער סדר אבי"ע (פרק ו). אך זה לא קשה עליו, כי בימיו לא נתגלה עדיין הזוה"ק והיה כל תורת הארז"ל נעלם בימים ההם. אך מ"ש בענין שכל הפועל שהוא למעלה מכל הגלגלים, זה בודאי קשה, כי הרי כל דברי הרמב"ם ז"ל במורה היו גלויים לפניו ותמיד מזכיר אותו בשבח וכבוד כהראוי לו, ואיך אמר דבר כזה אשר הוא פשוט בדברי הרמב"ם ז"ל ובכל ספרי המחקר להיפך.

ונראה כי גם הרי"ג ז"ל ראה את דברי החכמים אשר מיאנו בו ומכחישים אותו לגמרי, ואמרו שאין מציאות שכל בפנ"ע למטה מהגלגל הירח, אלא תיכף ובסמוך אליו מתחיל יסוד האש עם שאר היסודות וכל תולדות הארץ, והם מושפעים ע"י צבא השמים עצמן, וכמ"ש בב"ר (פ"י ס"ו ו) אין לך כל עשב ועשב למטה שאין לו מזל למעלה שמכה אותו ואומר לו גדל, לכן לקיים דברי הרמב"ם והכרחתו במציאות שכל הפועל, [והוא כי מוכרח הוא שיהיה שורש כללי לשכל האדם אשר יוצא בנו בפועל, וכן לכל הכחות היוצאים בפועל בכל המציאות כולו אשר מתחת גלגל הירח ולמטה. והוא המציאות דשכל הפועל שאמרו, שהוא השורש כללי לכל זה], הנה בחר הרי"ג ז"ל דרך לעצמו, ואמר שאותו השורש הכללי המוכרח שאמרו, הנה הוא אינו עומד למטה מגלגל הירח בבחי' ממוצע בין צבא השמים לתולדות הארץ, אלא שהוא השכל העשירי העליון אשר למעלה מכל הגלגלים כולן, והוא המניע לכולם בכח ושפע שמקבל תמיד מאת המחדש בטובו בכל יום תמיד מע"ב הקב"ה ית"ש. ואותו השכל העשירי העליון, הנה הוא השורש הכללי ובו הוא הכח לכל הגלגלים כולן ולכל תולדות הארץ כולו אשר יצאו אח"כ לפועל, כי כל כחות תולדות הארץ הם עומדים בצבא השמים, ואין להם שורש כללי לעצמן כי הם כולם יחד כללות עולם העשיה, ולכן ישנו רק שורש אחד כללי לכולם והוא הגלגל העשירי העליון אשר למעלה מגלגל היומי שהוא גלגל השכל, הנה הוא השורש כללי לכולם כי הוא הכתר דעולם העשיה, והוא השכל הפועל שאמרו, כן נראה לומר בדעת הרי"ג ז"ל.*

¹⁸³ ז"ל, הוא כליל בשמיא וארעא כו' - כבר כת' למעלה שמט"ט הוא כלל כל הג' עלמין למטה מאצילות דקב"ה אבל כל הנברא הוא כליל ונקרא מט"ט ראשו בבריאה וגופו ביצירה ורגליו בעשיה וכולל כל השם וכל הספירות מקננן בי' תלת ספירן מקננן בי' כו'.
¹⁸⁴ עי' בהגר"א שם קו ע"א ד"ה בראשית כו' איהי בת יחידה.

דע"ה ח"ב

* הגהה אמנם ראיתי בהקדמת הראב"ד לספר יצירה (דף 7 ע"א), שכתב צסם הפילוסופים שינסם צ' מיני שכל הפועל, אחד הפועל בגלגלים, ואחד הפועל בהיסודות ע"פ. וא"כ הרי דברי הרי"ג מתקיימים ג"כ. וכן הוא לפי האמת, והוא ע"פ מה שנודע כי מהמלכות להעליון הוא הכתר להתחתון¹⁸⁵, וכן הוא נודע כי ינסם צכל כתר ג' רישין, וכ"ז הוא צכל עולם ועולם. והנה הרישא עלאה היא מכלל המלכות להעליון, והרישא תליתאה היא הכתר העיקרי של התחתון¹⁸⁶ והאמלעית היא צחי' השכל הפועל להתחתון, והרי כל דברי חכמים קיימים והצנן.

אמנם נראה לקיים דברי חכמים כי עיקר מה שנקרא בשם שכל הפועל הוא באמת למטה מגלגל הירח, כי העשרה גלגלים הם בבחי' הי' ספי' דעולם העשיה אשר הם הנפש דעשיה, כי הדי' יסודות ארמ"ע וכל תולדותיהן שלמטה בארץ הוא הגוף דעשיה, והי' גלגלים הוא הנפש דעשיה. ואין כוונתי על פרטי גלגלי המזלות וכוכבים אשר הם כולם רק ברקיע השני שמלמטה למעלה כמ"ש בהגיגה (יב ע"ב), אלא כוונתי הוא על י' גלגלי הרקיע הכללים שהם: וילון רקיע שחקים זבול מעון מכון ערבות, והם ז', וערבות כולל עוד ג' * והם י' וכמ"ש בדרושי אבי"ע (בהד' פרקים אחרונים פ"א) ובציור עולמות (פרק ב), והם בחי' הי' ספי' דעשיה. והנה וילון שהוא הרקיע הי' למטה מכולן, הוא המלכות דהעשיה, והוא הוא השכל הפועל שאמרו המחקרים, שהוא למטה מגלגל הירח וסמיך אליו.

* מלת "עוד ג'" היא ט"ס, כי ערכות הוא צינה, והוא כולל עוד צ'. אך שחקים הם שנים שהם נלח והוד, כמס"כ צוה"ק ח"ג כו רע"א וכנודע.

וזהו שאמרו בגמ' שם שבו מחדש הקב"ה בו בכל יום מעשה בראשית, והוא השכל הפועל שמשם נמשך שפעת השכל לבני אדם כי הוא כח השכלי, וכן שם הוא כחות דכל הפעולות היוצאים מן הכח אל הפועל (כד ע"ד) בעולם הזה, הנה עומדים שם הכל בכח ומשם נשפע למטה, והרי מחדש הקב"ה בו בכל יום מע"ב. ונקרא בגמ' בשם וילון, משום שהוא פרוש על העולם כאוהל, כי הוא הרקיע היותר תחתון הסוכך עלינו. ובדברי המחקרים נקרא בשם שכל הפועל, כי ממנו הוא השכל וכל הפעולות וכמ"ש הרב (בציור עולמות פ"ב שם), כי היא בסוד (משלי לא טו) ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה, ממה שמקבלת למעלה, כי היא לית לה מגרמה כלום¹⁸⁷, וזהו שאמרו (חגיגה יב ע"ב) וילון אינו משמש כלום אלא נכנס שחרית ויוצא ערבית, כי מתחילה מקבלת מז"א, וזהו נכנס שחרית לקבל מהיום שהוא ז"א, ויוצא ערבית שהיא מדרת לילה ותקם בעוד לילה ותתן כו' (משלי שם) ועי' בזה"ק (פנחס רמט ע"א¹⁸⁸) ובפרשת בראשית (כ ע"ב¹⁸⁹) ובכ"מ. וכן הוא

¹⁸⁵ שער השמות א ב.

¹⁸⁶ עי' תיקו"ז דף עו ע"ב, ועי' בהגר"א בתז"ח יח ע"ג ד"ה דמחשבה עילאה כו' - מחשבה עילאה הוא ראש הג' מ"ס וכאן הוא מחשבה במוחא אבל בב' רישין שלמעלה אינו רק רעותא, וכן שם ד"ה ואתעבידו ט' היכלין - הן ט"ס דא"א שמן חכמה ולמטה שגלגלתא ובו גנוז אורא הוא כתר של א"א ומ"ס חכמה ומן מ"ס הוא שירותא דא"א שכתר לעולם אינו מן החשבון.

¹⁸⁷ עי' זהר וישב קפא ע"א שלשון זו היא כינוי למידת המלכות.

¹⁸⁸ ז"ל: מאי אילת השחר אלא דא איהי חיה חדא רחמנית דלית בכל חיון דעלמא רחמנית כוותה בגין דבשעתא דדחיקת לה שעתא ואצטריכת למזונא לה ולכל חיון איהי אזלת למרחיק לארח רחיקא ואתיאת ואובילת מזונא ולא בעאת למיכל עד דתייתי ותתהדר לאתרהא אמאי בגין דיתכנסון לגבה שאר חיון ותחלק לון מההוא מזונא וכד אתת מתכנשין לגבה כל שאר חיון והיא קיימא באמצעיתא ופלגת לכל חד וחד וסימן ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו' וממה דפליגת לון איהי שבעה כאלו אכלה יתיר מיכלא מכלא (אימתי פליגת לון) וכד ייתי צפרא דאקרי שחר ייתי לה חבלים דגלותא ובג"ד אתקריאת אילת השחר על שם קדרותא דצפרא דחבלים לה כיולדה הה"ד כמו הרה תקריב ללדת תחיל תזעק בחבליה וגו' (אמר ר"מ בההוא זמנא וכו' שייך אח"ז) אימתי פלגת להון כד צפרא בעי למיתי בעוד דאיהי ליליא וקדרותא סליקת לאנהרא כד"א ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו' כיון דאנהיר צפרא כלהו שבעין במזונא דילה.

תרגום: מהי "אילת השחר" (תהלים כב א), אלא זוהי חיה אחת רחמנית, שאין בכל חיות העולם רחמנית כמותה, משום שבשעה שדחוקה לה השעה וצריכה למזון, לה ולכל החיות, היא

דע"ה ח"ב

וילון, כי ביום הוא נכלל למעלה ברקיע השני ומקבל כחו שם, ובערבית נכלל למטה להשפיע בכל תולדות הארץ, ומתחדשים על ידו בשפע חדשה בכל בוקר בסוד (איכה ג נג) חדשים לבקרים¹⁹⁰, וזהו שאמרו בפ' פנחס שם ופלא בצפרא ע"ש ודי בזה.

ועכ"פ הוא כי וילון הנה הוא השכל הפועל שאמרו, והוא סופן של כל הגלגלים, ושורש כל הד' יסודות ארמ"ע עם כל תולדות הארץ. וכן כתב הרח"ו ז"ל (בשער הקדושה ח"ג שער א), כי וילון שהוא ספי' מלכות דכל הרקיעים, הנה הוא הכתר של הד' יסודות ארמ"ע ע"ש, והוא כדברינו. ונקרא בדברי רז"ל בשם וילון, ובדברי הרב בשם מלכות דעשיה, ובדברי החוקרים בשם שכל הפועל.

ונשלים דברינו בביאור עוד דבר אחד, כי הנה הרב בסוף שער קיצור אבי"ע (שער נ פרק י) אמר שם כי אצילות יסוד אש ובריאה יסוד רוח ויצירה יסוד מים כו', והוא היפך הנודע שאצילות מים ובריאה אש ויצירה רוח. אך הענין הוא פשוט, כי הרי נודע הוא ג"כ שכל א' הוא כלול מכל הד' בחי' ארמ"ע, אלא שמתחלפים הגילויים בכל א' תמיד, והוא ע"פ התחלפות הצירופים דהיי"ב צירופי הוי"ה ב"ה כמ"ש בשער השמות (פרק ז) ע"ש. ובצירוף הוי"ה והוא כשהחכמה נעלם בת"ת ומתגלה על המלכות, והוא כשמצטמצם

הולכת רחוק לדרך רחוקה, ומביאה ומובילה מזון ולא רוצה לאכול עד שתבא ותחזור למקומה. מדוע, כדי שיתאספו אצלה שאר החיות, ותחלק להן מאותו מזון. וכאשר מגיעה, מתאספות אצלה כל שאר החיות, והיא עומדת באמצע ומחלקת לכל אחת ואחת. וסימן [לדבר], "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו'" (משלי לא טו), וממה שמחלקת להן היא שבעה כאילו אכלה יותר אוכל מכולן (מתי שהיא מחלקת להן). וכאשר יגיע הבוקר שנקרא שחר, יגיע לה חבלי גלות, ומשום זה נקראת אילת השחר, על שם שחרות הבוקר שיש לה כאבים כמו היולדת, זהו שנאמר "כמו הרה תקריב ללדת תחיל תזעק בחבליה וגו'" (ישעיה כו יז). מתי מחלקת להן, כאשר הבוקר רוצה לבא, בעוד שהוא לילה והשחרות עולה להאיר, כמו שנאמר "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו'", כיון שהאיר הבוקר, כולם שבעים במזון שלה.

¹⁸⁹ נהורין עילאין דקא מנהרין נהרן בההוא רקיע השמים וכו' לאצטיירא לתתא ציורין כדקא חזי דכתיב ויתן אותם אלהים ברקיע השמים וגו' ולמשול ביום ובלילה שלטנו דתרין נהורין דא איהו שלטנו כדקא חזי מאור גדול שלטנו ביממא מאור קטן שלטנו בליליא ורזא דא מהכא שלטנותא דדכורא ביממא למנאה (נ"א למלאה) ביתיה דאצטריך ולאעלא ביה טרפא ומזונא כיון דעאל ליליא ונוקבא נקיט כלא לית שלטנו דביתא בר בנוקבא דהא כדון שלטנו דילה דכתיב ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה היא ולא הוא ממשלת היום דדכורא ממשלת הלילה דנוקבא (מאור גדול דא הוא שמשא ואית ביה תרין עשר פתחין אית ביה תרי עשר שעותי ושמשא שליט על יומא מאור קטן אית ביה תרי עשר פתחין ודא סיהרא ושלטא על ליליא ויליליא אית ביה תריסר שעותי ועל דא ביום ההוא יהיה יהו"ה אחד ושמו אחד ותריסר פתחין אתעבידן י"ג מכילן דרחמי ליל סיהרא ותריסר פתחין אתעבידו י"ג ואתעבידו שמשא וסיהרא חד יום ולילה אחד הה"ד ויהי ערב ויהי בקר יום אחד ורזא דא לעילא) ואת הכוכבים כיון דנוקבא פקידת ביתא ואתכניסת לבעלה לית שולטנו לביתא אלא לעולמתן דאשתארן בביתא לאתקנא כל תקוני ביתא ובתר אתהדר ביתא לשלטנו דדכורא ביממא כלא כדקא חזי.

תרגום: המאורות העליונים שמאירים, אורם באותו רקיע השמים וכו', לצייר למטה ציורים כראוי, שנאמר "ויתן אותם אלהים ברקיע השמים וגו', ולמשול ביום ובלילה" (בראשית א יז), שלטון של שני אורות אלו זהו שלטון כראוי. המאור הגדול שלטונו ביום, המאור הקטן שלטונו בלילה. וסוד זה מכאן, שלטון הזכר ביום לצוות (למלא) לביתו שצריך, ולהכניס בו טרף ומזון. כיון שנכנס הלילה והנקבה לוקחת הכל, אין שלטון הבית, רק בנקבה, שהרי אז השלטון שלה, שכתוב "ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה" (משלי לא טו), היא ולא הוא. ממשלת היום של הזכר, וממשלת הלילה של הנקבה. (מאור גדול זהו השמש, ויש בו שנים עשר פתחים, יש בו שתיים עשרה שעות. ושמש שולט על היום. המאור הקטן יש בו שנים עשר פתחים, וזו הלבנה, ושולטת על הלילה, ובלילה יש שתיים עשרה שעות, ועל זה "ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". השמש ושנים עשר פתחים נעשים שלש עשרה מדות הרחמים, וליל הלבנה ושנים עשר פתחים נעשו שלשה עשר, ונעשו השמש והלבנה אחד, ויום ולילה אחד. זהו שנאמר "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" (בראשית א ה), וסוד זה למעלה). "ואת הכוכבים" (שם טז), כיון שהנקבה פוקדת את הבית ומתכנסת לבעלה, אין שלטון לבית אלא רק לעולמות שנשארו בבית לתקן כל תקוני הבית, ואחר כך חוזר הבית לשלטון הזכר ביום, והכל כראוי.

¹⁹⁰ עי' ע"ח שער הנסירה פרק ג.

דע"ה ח"ב

ומתעלם גילויז אשר למעלה ויורד ומתלבש למטה ומסתתר שם, והרי יורד ממדרגתו הרבה, אז עומד האצילות בבחי' אש, והוא ע"י ששורש האצילות שהוא המ"ס דא"א, הנה היא מהגבורות דרדל"א¹⁹¹ בוצד"ק², ומתגלים הגבורות באצילות ונעשה לרשפי אש שלהבת יה¹⁹², ומסתתר אז פנימיות עולם הבריאה ג"כ שהוא בחי' אצילות שבה, ואינה עומדת הבריאה אלא בגילוי הרוחין שבה וכנ"ל בדברינו. והוא בסוד מ"ש הספד"צ פ"ד (כח ע"ב) חב אדם אתפשט שמאלא, ונתפרדה הבריאה מהאצילות רח"ל, ועומד אז האצילות בגילוי אש שהוא ה' ראשונה, והבריאה עומד אז בגילוי רוח שהוא ו', ואינו מתגלה אז ה' שהוא סוד המים אלא ביצירה, כי יורד ממדרגתו אשר למעלה ואינו מתגלה האות י' שהוא סוד המים חסד אלא ביצירה, והה' אחרונה שהוא עפר היא בעשיה, והוא הצירוף דהויה, אצילות אש, בריאה רוח, יצירה מים, עשיה עפר.

וע' בהקדמת תיקונים (יא ע"א) כי הצירוף הזה הוא מרומז בפסוק (שמות ט ג) הנה יד ה' הויה, כי הוא בבחי' דינין וכמו שאמרנו. ואמר שם עוד, כי הוא סוד מ"ש רז"ל (ברכות ג ע"א) ארבע משמרות הויה הלילה, כי הה' דהלילה הוא נמשך למעלה ונעשה מן הו"י הלילה, הויה לילה, והוא כי הצירוף הזה הוא מסטרא דגבורות שהם בחי' לילה ע"ש בהגר"א¹⁹³. וזהו סוד ארבע משמרות, כי בעת החסד מתייחד האצילות עם הבריאה, שהיא שורש היצירה והעשיה, ונעשים כולם אחד. אבל בעת הדין מתפרדין ועומד כל א' במשמר בפנ"ע והם ד', ואז הוא הצירוף הויה, ועומד אז אצילות בסוד אש, ובריאה רוח, ויצירה מים, ועשיה עפר, וכנ"ל מדברי הרב בסוף שער קיצור אבי"ע.

ועד"ז מתחלפים תמיד הד' עולמות אבי"ע בהגילוי ארמ"ע שבהם ע"פ הסדר דהי"ב צרופי הויה ב"ה, אשר הם משתנים תמיד בגילויים בהי"ב שעות דהיום ובהי"ב שעות דהלילה כנודע. ומשום כי שם בשער קיצור אבי"ע (פרק י) מבאר שם הרב את סדר הדצח"מ שהם מתייחסים אחר שרשי ארמ"ע, מדבר אש, חי רוח, צומח מים, דומם עפר, וכנ"ל בארוכה, והנה הם בהאותיות דהשם הויה ב"ה בסדר הצירוף הויה, לכן מסיק הרב ג"כ את סדר הד' עולמות אבי"ע כשהם ע"פ צירוף הזה, הנה הם אצילות אש, בריאה רוח, יצירה מים, עשיה עפר. והנה הוא בבחי' גילוי הגבורות שבהם, כי אז הם עומדים בהגילוי הזה, ר"ל שמצד הגבורות דאבי"ע הנה הם בסדר ארמ"ע וכנ"ל. אבל מצד החסדים שבהם, הנה הם בסדר מאר"ע, אצילות מים, בריאה אש, יצירה רוח, עשיה עפר, והוא בצירוף הויה כסדרן, שהוא יהוה ב"ה, ובבחי' הזה שהוא בבחי' החסדים, יהיה ג"כ יחס הדצח"מ לארמ"ע, מדבר מים, חי אש, צומח רוח, דומם עפר, וכמ"ש שם (פרק א). והרי נמצא כי מ"ש הרב שם פ"י שהדצח"מ הם בייחס עפר מים רוח אש הוא בבחי' הגבורות דאבי"ע, ומ"ש שם פרק א' שהדצח"מ הם בייחס עפר רוח אש מים הוא בבחי' החסדים דאבי"ע, והבן כ"ז היטיב ודי בזה כעת.

דרוש ג ענף ז

ב' התיקונים המיוחדים לאדה"ר נראים הפוכים זה מזה, אמנם ענין א' לשניהם אלא שהשני הוא במדרגה יותר גבוהה לאין שיעור. והנה בעניין בחי' היחוד והפירוד צריך לידע שכל עולם עליון נראה לבני העולם התחתון ממנו כאילו הוא פשוט בלי פירוד, מכיוון שמחמת גודל דקותו כנגד התחתון אין ניכר שם הריבוי וההבדלה אשר בין מיני

¹⁹¹ ע' ע"ח שער הולדת או"א וז"ן פרק ז, ועי' בהגר"א על ספד"צ ו' ע"א ד"ה והכלל, שהגבורה דרדל"א מתלבש במו"ס.

¹⁹² עי' לעיל הערה 112.

¹⁹³ ז"ל, הו"ה לילה ר"ל דה' דהלילה שדי למלת הוי דהלילה הוא ה' תתאה.

דע"ה ח"ב

המציאותיות שבו. ודבר זה הוא מכיוון שאין שום נמצא המשיג את מה שלמעלה ממדרגתו, חוץ ממה שנמשך ממנו.

עיקר הריבוי והפירוד קיימים במציאות הרע, שכן טבעם ותכונתם של כחות הרע הוא להתרחק כ"א מזולתו ולבנות את עצמם לבד, וכל קיומם והתחברותם הוא רק על ידי יניקתם מן הקדושה הנגרמת על ידי החטא. ורק הרע הוא פירוד מוחלט, וכל יתר ההפרדות אינם מוחלטים.

כאשר נבררו ניצוצי הקדושה ושברי הכלים מנפילתם בעולם התהו, ונעשתה מהם המציאות דד' העולמות אבי"ע, הוא עבורם בבחינת תחיית המתים ממש, ויצאו עי"ז מהפירוד אל היחוד. אמנם יחוד זה הוא רק בפנימיותם ולא בכמותם (הרי הוא חיצוניותם).

בתיקון דמעשה בראשית נבררו העולמות אבי"ע מהרע, כך שהיתה מציאות ד' העולמות עומדת בפני עצמה ומציאות הרע עומדת בפני עצמה. שהרי כל מה שנתקן ועלה בעת התיקון דמעשה בראשית היה נחשב להם לתיקון גמור ולכלילות בשרשן ממש, וכעין התיקון הב'. אמנם לאחר החטא, שנתערב הרע בטוב, לא נעשה התיקון הזה עתה כלל אלא רק בביאת המשיח.

התיקון הראשון, והוא תיקון דמעשה בראשית, נקרא "תיקון סדר הכלילות", שכן בה עולים ונבררים ניצוצי הקדושה ושברי הכלים מנפילתם וטביעותם בעמקי הקלי', ואז הדצח"ם שבעולם הזה עולים תחילה מן האדמה, ועולים מדומם לצומח, ומצומח לחי, ומחי למדבר, ובכך נכללים כל חלקי הדצח"מ זב"ז ע"י המדבר הרי הוא האדם. ודבר זה מתחדש בכל יום תמיד. וכלילותם תהיה רק בפנימיות אך לא בחיצוניות.

התיקון הב' יהיה בימות המשיח, וכן בכל ד' האלפים שיהיו אחריו, הוא "תיקון סוד הכלילות". והוא כשתכלה הזוהמא של כל הנמצאים כולם ויתכללו זה בזה גם בחיצוניותם. [וקראנו בשם "התיקון דסוד הכלילות" שכן עליות האלו עניינם הוא שיתעלו ויתכללו זב"ז. וזה יהיה אחר שתבטל כל הזוהמא ותכלית זו נעלמת מאתנו לעת עתה, לכן קראנו אותו "סוד", הכלילות] ואז, דהיינו באלף הז', יתכללו ויתעלו כולם במלכות דאצילות, מכיוון שבלי ו"ק אין למלכות מקום למטה, ממילא כאשר יגיע זמן שליטתה של המלכות שבאלף הז', תחזור תיכף למקומה הראשון שהוא בבינה, שכן אין לה מציאות בפני עצמה כלל אלא או שהיא כלולה בו"ק ומאירה ומתגלה על ידיהם והוא בכל ו' אלפי שנה, ומתגלית בסופם דהיינו בחינת עטרת היסוד, או שהיא כלולה בג"ר ומתגלית בסופא שהוא בעטרה דאימא. ובאלף הח' תיכלל כל המציאות בבינה, ובאלף הט' - בחכמה, ובאלף הי' - בכתר (אמנם בבריית מנוחה מבואר כי באלף הז' תתגלה מדרגת הבינה, ובח' לחכמה, ובט' צ"ל שיש התעלות למדרגת ת"ד, ובאלף העשירי לכתר עצמו שהוא מו"ס דא"א).

והתיקון הג' הוא "תיקון סוד האחדות", והוא מהאלף העשירי והלאה, והוא התיקון האחרון שהוא בעולמות דא"ס.

והנה לפי הנ"ל שיש תיקונים עד אלף העשירי, משמע דלא כדברי הראשונים בענין סוד השמיטין שיהיו שבע אלף שנה שבע פעמים (ועולמינו נמצא בשבוע השני). ויש ליישב שכל שמיטה ושמיטה הם בחי' ז"ת א', ולכל א' מהם יש מוחין משלו, הרי הם האלף השמיני, התשיעי והעשירי שיהיו בסוף כל שמיטה, ועל ידיהם תעלה כל שמיטה עד א"ס.

והנה לפי דברי הראשונים, מהי כוונת דברי חז"ל "שית אלפי שנין קאי עלמא ובשביעי חרוב" למימרא שיש רק ז' אלף שנים שבסופם חורבן, אלא בהכרח כוונתם שחידוש העולם הוא אחר ז' אלף שנים, דהיינו שאחר ז' אלף שנים תתחדש שמיטה אחרת, שכן השמיטות הקודמות תעלינה אז במוחין שלהן, ומשם הן עולות לא"ס כנז', וכך הוא בכל שמיטה ושמיטה. אמנם לפי דבריהם צ"ל שעדיין לא יהיה התיקון העיקרי בעליית כל שמיטה ושמיטה, אלא לאחר כלות כל ז' השמיטות כולם, הרי הוא באלף החמישים, שהוא בסוד היובל.

{כג ע"א} והנה אלו הב' תיקונים הא' והב' הניתן לאדה"ר שאמרנו, הנה הגם שאמרנו לעיל כי הם לכאורה בהיפוך זה מזה, אך האמת הוא שאינם מהופכים כלל, כי ענין אחד וסדר אחד לשניהם, אלא שהתיקון השני הוא במדרגה ומעלה יותר גבוה. והוא כי הרי כבר ידוע הוא וכן אמרנו לעיל שכל כללי ופרטי המציאותיות כולם הם נידונים בעירובין, שמה שהוא עליון נגד התחתון אשר למטה הימנו, הנה נחשב הוא עצמו לתחתון בערך העליון אשר למעלה הימנו. וכן בפנימי וחיצון, שהפנימי להחיצון אשר עליו הוא חיצון להפנימי שבתוכו, כי כל המציאותיות כולם מראשית האצילות עד סוף העשיה נבחן כל א' בהבחנות רבות ובחלוקות שונות אין מספר וחקר, וכמ"ש הספר יצירה (פרק א משנה ה) עשר ספי' בלימה מדתן עשר שאין להם סוף וע"ש בדברי הגר"א¹⁹⁴. וכל בחי' ובחי' מתלבש בהקצה התחתון שלה בהבחי' שלמטה הימנה, אור באור וכלי בכלי,

¹⁹⁴ ז"ל, עשר שאין להם סוף - פי' שכל א' כלול מעשר ועשר מעשר עד אין סוף, כמו האותיות של תורה שהן מתמלאין במלוי ומלוי המלוי עד אין סוף, כל זה לפי שאין סוף מתייחד בהם דהוא ואינון חד כמ"ש אליהו, וכך הם בכל הנבראים והיצורים והנעשים, לפי שהוא שליט בכולם ע"י שם קדשו, ותראה שאפילו בגשמיים יתחלקו לשטחים אין חקר, והשטחים לקוים אין חקר, והקוים לנקודות אין חקר, ואין יכולת באדם לשום תכלית למספרם.

דע"ה ח"ב

ונעשית נשמה ופנימי ועליון להתחתון, שהוא רק בבחי' רוח וחיצוני ותחתון להעליון שעל גביו, ובפרט מעולם לעולם נעשית אפי' הכלי העליון ג"כ להנשמה בהתחתון (ע' שער השמות פרקים א' ב', ובפנימיות וחיצוניות דרוש ה' ובכ"מ).

וכן הוא עד"ז בענין הבחנת היחוד והפירוד, כי גם הם נבחנים בעירוכין, שכל עולם עליון נגד התחתון נקרא מיוחד בערכו, שמחמת גודל דקותו נגד התחתון אין ניכר שם הריבוי וההבדל אשר בהמציאויות שבו. והוא על דרך שאנו רואין גם בעוה"ז שהפירוד בהמין הוא היחוד בהסוג, והיחוד שבאותו המין הוא פירוד להמינים הפרטיים הכלולים בו, ונקרא סוג אליהם, והוא משום שהכח הנושא לכל המינים הנפרטים, שהוא שרשם אשר בסוג, אינו ניכר בו שום שינוי והבדל. והגם שעל כרחק הוא שיש גם שם הבחנות לכחות שונות אין מספר, אך מחמת גודל דקותם והעלמם, כל זמן שהם בהשורש אינו ניכר שם שינויים כלל, וכמו שאינו ניכר ריבוי ההבדלים דהפירות של האילן כל זמן שהם עדיין בהשורש, ואינו נראה רק לשורש אחד לבד. וכן כל דבר ודבר מהאחדים, הנה הוא רק מיוחד כללי בערך הפרטים והחלקים אחר שנתפרטו ונתחלקו ממנו, כי כל זמן שהיו עומדים בו מיוחדים בכח אחד, לא היה היכר באותו הכח להבדיל ההבחנות אשר לכל חלק בפנ"ע מחמת דקותם בו.

וכן הוא בענינינו, כי הנה כל מדרגה עליונה ופנימי, הגם שהיא בעצמה נפרטת ג"כ לחלוקות שונות עליון ותחתון חיצון ופנימי רבות אין חקר, עכ"ז היא מכונה באחדות בערך המדרגה התחתונה, כי מחמת שכל עליון נגד התחתון הוא מזוכך ודק מאד, אין היכר להתחתון בו לכל השינויים וההבדלים אשר נמצא גם בו עצמו, ונראה בערך התחתון שהוא כולו רק אחד לבד. וכ"ז הוא משום שאין תפיסה לשום נמצא למעלה ממדרגתו אלא רק בהבחנה הראשונה שבו לבד, אשר משם הוא נמשך ויוצא, והוא החיצוניות העליון (כג' ע"ג) שהוא הפנימיות להתחתון, ולכן אפשר לו לתפוס ולהבחין עד שם, אבל מה שהוא מבפנים לאותה ההבחנה הראשונה, שהוא כל הפנימיות והעליונות אשר ישנם בהמדרגה והעולם אשר עליו, אשר יש שם ג"כ פנימי לפנימי ושורש לשורש, הנה בזה אין שום תפיסה כלל לשום נמצא, כי כל א' אינו מכיר אלא את שורשו הראשון הקרוב אליו אבל לא את שורש שורשו. וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א' בסוף ד"ה ספרא דשקיל א' ע"ג ד"ה ועיקר המתקלא) כי ז"א אינו משיג רק את אימא ולא את אבא, וע' בשער הכוונות (סוכות דרוש ד' דף קה ע"ב) כי השגת ז"א באימא הוא רק עד חצי התחתון דת"ת שבת, כי משם יצא, אבל לא למעלה. והרי נשאר כל עליון נעלם מהתחתון, ולכן נבחן כל עליון בערך התחתון בבחי' אחדות, אבל כל תחתון בערך העליון הוא בבחי' ריבוי, כי נגלו אצלו כל בחינותיו שבו.

אמנם הוא כי הנה עיקר הריבוי והפירוד בהחלט הוא רק בהמציאויות דהרע לבד, כי רק הם מתפרדים כל א' מחבירו בכל האפשרי, כי מלבד מה שאינו חושש כל א' על טובת תכלית זולתו כלל, כי טבעו הוא רק להרע ולהטיב לא ידעו, אלא גם לדאוג על תכלית עצמו ולקבל מזולתו איזה טובה ותועלת תכליתי גם בזה לא חפץ נפשו. וכל הכחות דעצם הרע הנה טבעם ותכונתם הוא להתרחק כל א' מזולתו בתכלית ההרחק ומתנגד אליו בתכלית ההתנגדות, וכל טבעם הוא רק לעשות פירוד בין הדבקים ולנתוץ ולהרוס ולהשחית ולחבל עד שמחבל ומאבד גם את עצמו. וכל קיומם והתחברותם קצתם אל קצתם הוא רק ע"י יניקתם מן הקדושה, שהוא מנרמת החטא, כי לולא שהיה להם איזה יניקה והשפעה מסטרא דטוב וקדושה היו מתפרדים זה מזה בתכלית האפשרי, ולא היה אפשר להם להתקיים גם לא להמצא כלל, אלא כל מציאותם וקיומם וכן כל פעולותיהם

דע"ה ח"ב

אשר נעשה ג"כ מהתחברות קצתם אל קצתם (שמתחברים ע"י עונותינו המרובים)¹⁹⁵, הנה הוא רק מגזרת מלכו של עולם אדון יחיד א"ס ית"ש. אבל לא נעשה מציאותם ע"ד שאר כל המציאויות שיש לכל א' יסוד אמיתי, שהוא הנקודה הפנימית שבו, אשר ממנו הוא נמשך ועליו הוא מתקיים, והוא האבן שתיה היכל הקודש המכוון באמצע שאמר הספר יצירה (פ"ד משנה ד) ע"ש¹⁹⁶, אבל המציאות דהרע אין לו יסוד אמיתי כלל, אלא כל מציאותם וכן כל ענייניהם הוא רק בגזרה ונמשך להם רק מחוץ להם, והוא הבחי"ה המאיר להם מבחוץ ומלמעלה וכמ"ש האריז"ל (בשער המלכים פ"י¹⁹⁶). לכך אין להם מעצמם יחוד כלל, ובהם הוא כל הריבוי והפירוד, וכן כל מעשיהם הוא בפירוד כנוז, וכל מה שמתמעט מהם היניקה מלמעלה הם מתפרדים ממילא, ופיזור לרשעים הנאה כו' (סנהדרין ע"א ע"ב) יתפרדו כל פועלי און (תהלים צב י). אבל זולת הרע העיקרי אין שום פירוד החלטי כלל, כי הרי גם כל מציאויות דהעוה"ז הנה הם נצרכים זה לזה ותלויים ונקשרים האחד בחבירו, ונמשכים כולם לכוונה אחת ולתכלית אחד, וניכר בהם שכולם יצאו משורש אחד, וכן הם חוזרים להתאחד תמיד, וכנודע שכל העולם בכללה הוא קומת אדם אחד, וכל המציאויות כולם הם מיוחדים זה בזה בקומה אחת.

וא"כ נמצא כי כאשר נבררו הניצוצי קדושה והשברי כלים מפילתם בעולם התוהו, ונתקנו בהתיקון דמעשה בראשית ע"י כל ה' ספ"י דהמ"ה והב"ן, ונעשה מהם כל המציאות דהד' עולמות אבי"ע, ויצאו ע"י מהמות אל החיים כי הוא להם תחיית המתים ממש, הרי נמצא כי יצאו ע"י ג"כ מהפירוד אל היחוד. כי הרי כל המציאויות דהעוה"ז הם קומת אדם אחד כנוז, והרי מתייחדים זב"ז בהקומת אדם דעשיה, והאדם דעשיה הרי הוא מיוחד בהקומת אדם דיצירה, והאדם דיצירה בהאדם דבריאה, והאדם דבריאה בהאדם (כד ע"א) דאצילות, והאצילות הרי הוא מיוחד בא"ס ית"ש. וכל הד' עולמות כולם הם רק קומה אחת כללי כנודע, וא"כ הרי באו בהתיקון דמעשה בראשית לכלל היחוד ג"כ, אלא שהוא אינו יחוד גמור גם בכמותם שהוא בהחיצוניות שבהם ג"כ, רק באיכותם שהוא בהפנימיות שבהם, אבל בפנימיות שבהם הרי באו לכלל היחוד תיכף בעת התיקון דמעשה בראשית.

וכן היה נחשב להם באמת התיקון דמעשה בראשית לתיקון גמור ממש, כי הרי קודם החטא דאדה"ר הרי היה עומד הרע בפנ"ע והטוב בפנ"ע, ר"ל כי זהו מה שנתקן בעת התיקון דמע"ב ע"י האור דהשם מ"ה שנבררו כל מה שהיה נצרך להוציא אז לצורך המציאות דהד' עולמות אבי"ע, הנה נבררו הם מהרע לגמרי, והיו עומדים כל המציאות דהד' עולמות אבי"ע בפני עצמן למעלה כולם מבוררים, והרע היה עומד אז למטה מכל העשיה כולה בריחוק והפסק מקום בינתיים וכמו שיתבאר לקמן. והרי נרחק הרע מהטוב לגמרי, וכל מה שנברר ועלה הרי נכללו עם הט"ר דב"ן והמ"ה. והרי נמצא כי כל מה שנתקן ועלה בעת התיקון דמע"ב הנה היה נחשב להם לתיקון גמור, ולכלילות בשרשן ממש, שהוא התיקון השני שאמרנו. אמנם זה היה רק קודם החטא, אבל לאחר החטא, כאשר נתערב הרע בטוב ועומד העולם עתה בזוהמא רבא, הנה לא נעשה עתה התיקון הזה כלל, אלא רק בביאת המשיח דוקא וכנ"ל. אך עכ"ז הנה בפנימיותם כל מה שנתקן גם עתה הרי הם באים לכלל היחוד עכ"פ וכנ"ל. וא"כ הרי נמצא שגם התיקונים של עתה הנה

¹⁹⁵ במהדורת המחבר נשמט הסוגר השני, והשלמתיו מסברא.

¹⁹⁶ ז"ל: ענין י"א סמני הקטרת וענין י"א יריעות עזים וי"א ארורים בפ' כי תבא, הם י' קליפות דנוגה, ויש בהם חיות דקדושה להחיותן. והנה ב"ס של הקדושה החיות שלהם נבלע אז בתוכם ונחשבין ל' בלבד, אבל בקליפה אין החיות נבלע בתוכם, כי אין קודש מתערב בחול, אך עומד על ראשם ומשם מאיר להם, ואז הם נחשבין ל"א.

דע"ה ח"ב

הם ג"כ מעין התיקונים דלעתיד, אלא שהוא רק בפנימיותם לבד, וגם זה רק מעין ובמקצת, אבל עכ"פ הוא כי הם כולם מענין אחד.

וע' דברינו בספר הכללים כלל מ"ו וי"ז, שקראנו להתיקון הא', שהוא התיקון דמעשה בראשית, בשם תיקון דסדר הכלילות, ולהתיקון הב' אשר יהיה בימות המשיח, וכן בכל הד' אלפים שאחר הששת אלפים שנה דקיום העולם, שהוא אלף הז' דחד חרוב (סנהדרין צז ע"א) ואח"כ אלף הח' והט' והי', קראנו אותו בשם תיקון דסוד הכלילות. ולהתיקון הג' שהוא התיקון האחרון, שאחר כל הי' אלפים, קראנו אותו בשם תיקון דסוד האחדות.

והוא משום כי התיקון הא' שהוא התיקון דמעשה בראשית, והוא כל התיקונים כולם אשר נעשה מאחר החטא דעין הדעת עד ימות המשיח, הנה הוא מה שעולים ונבררים הניצוצי קדושה והשברי כלים מנפילתם וטביעותם בעמקי הקליפות דעולם התוהו, ועולים ומתתקנים ונעשים לכל חלקי המציאויות דהדצח"מ שבהעוה"ז, והנה הם עולים מתחילה מן האדמה אשר אררה ה' (בראשית ה כט"ז), שהוא כל חלקי המדבריות והשממון שבהעולם אשר לא עבר בהם איש ולא ישב אדם שם (ירמיה ב ו) ¹⁹⁷, שהוא חלקי הקליפות והחיצונים, וכמ"ש בזה"ק (תרומה קנו ע"א ¹⁹⁷, ופ' תצוה קפד ע"א ¹⁹⁸). ובפרט בחלקי הצפון שבהעולם, ששם הוא מדור למוזיקין ולזועות לרוחות ולשדים וכמ"ש בפדר"א (פרק ג). וכל הניצו"ק והשברי כלים שנבררים מהם, כאשר מגיע עת תיקונם, הנה הם עולים ומתפשטים משם בבטן הארץ בחלקי הישוב שבה, והם כחות הארץ וסגולותיה וטובה היוצאים ונלקחים ממנה תמיד בכל המציאויות דהדצח"מ, ומתתקנים ועולים מדומם לצומח ומצומח לחי ומחי למדבר. כי הצומח הוא נעשה ונמצא ע"י כל כחות ארמ"ע הדוממים, והחי הוא יוצא ונעשה (כד ע"ג) מהצומח, כי טיפת הזרע דכל חי הוא נמשך מהמוח הנקלט בו מהחלב ושומן היותר זך דכל מאכל ומשתה שהם מהצמחים, וכן קיום כל חי הרי הוא ע"י הצמחים. ועד"ז נעשה המדבר שהוא האדם מהצומח והחי ומתקיים על ידם. והרי מתתקנים והולכים בירורי הניצו"ק והשברי כלים, מדומם לצומח ומצומח לחי ומחי למדבר, והרי נכללים כל חלקי הדצח"מ זב"ז ע"י המדבר שהוא האדם. וכן הרי אנו רואין שכל המציאויות כולם מהדצח"מ, הנה הם נצרכים תמיד זה לזה ומשתמשים זה בזה, ונעזרים ומתתקנים כל א' ע"י הבירו והרי הם כלולים זב"ז. וכל זה הוא ענין התיקון דמעשה בראשית אשר נעשה תמיד בהניצו"ק והשברי כלים בכל משך זמן דהעוה"ז אשר עד ביאת המשיח. ולכן קראנו את התיקון הזה בשם תיקון דסדר הכלילות, והוא התיקון דמעשה בראשית שמתחדש בכל יום תמיד בהניצו"ק והשברי כלים הנבררים ועולים, והוא התיקון

¹⁹⁷ ז"ל: ולית לך אתר בכל ישובא דלא אתזן מתמן פליג חרבא ולא אשתכח חרבא תקיפא בכל עלמא בר ההוא מדבר דתברו חיליה ותקופיה ישראל ארבעים שנה כמה דאת אמר (שם ח טו) המוליך במדבר הגדול והנורא בההוא מדברא שלטא סטרא אחרא ובעל כרחיה אזלו ישראל עליה ותברו חיליה ארבעין שנין.

תרגום: ולא נמצא מקום חרב קשה בכל העולם פרט לאותו מדבר ששברו ישראל כחו ותקפו ארבעים שנה, כמו שנאמר "המוליך במדבר הגדול והנורא" (דברים ח) באותו מדבר שולט הצד האחר ובעל כרחו הלכו עליו ישראל ושברו כחו ארבעים שנה.

¹⁹⁸ ז"ל: ההוא שעתא דנפקו ישראל ממצרים ואשתלימו לשתיין רבבן אתתקף מלכותא קדישא ואסתלק על כלא וסיהרא אתנהירת וכדין אתכפיא מלכו חייבא סטרא אחרא ואפיק לון קודשא בריך הוא למיהך במדברא תקיפא דאיהו אתר ושלטנו דסמא"ל חייבא דאיהו דיליה ממש בגין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה (ס"א ולאחתא ליה) ולאכפיא ליה דלא ישלוט.

תרגום: משום שבשעה ההיא שיצאו ישראל ממצרים ונשלמו לששים רבוא התחזקה המלכות הקדושה ועלתה על הכל והאירה הלבנה ואז נכנעה מלכות הרשעה, הצד האחר, והוציא אותם הקדוש ברוך הוא ללכת במדבר חזק שהוא מקום ושלטון סמא"ל הרשע שהוא שלו ממש, כדי לשבור חזקו וכחו ולכתת ראשו (ולהוריד אותו) ולהכניע אותו שלא ישלוט.

דע"ה ח"ב

הראשון והקודם לכל, והיינו מה שיוצאים מעמקי הקליפות והחיצונים, ששם הוא סוד הריבוי והפירוד כנ"ל, ועולים ומתקנים בהמציאויות דהדצח"מ שבהעוה"ז אשר הם מסודרים בסדר הכלילות שנכללים ועולים זב"ז כנוז', והוא התחלת התיקון דהיהוד הכללי וכנ"ל.

והתיקון השני אשר הוא יתחיל מימות המשיח והלאה, קראנו אותו בשם התיקון דסוד הכלילות, והוא משום כי הרי התיקון הא', מה שהם נכללים זב"ז כל חלקי המציאויות תמיד, הנה הוא רק באיכותם ופנימיותם לבד, אבל בכמותם שהוא בהחיצוניות שבהם, הרי אדרבה הוא כי בזה הם מופרדים זה מזה בכל עניניהם. כי הדומם והצומח הרי הם ב' מינים בב' מדרגות לגמרי, וכן עד"ז הצומח והחי וכן החי עם המדבר, ועד"ז בכל אישים הפרטים שבכל א' מהדצח"מ, הרי הם כל א' לעצמו בכל ענייניו, והם בריבוי ובפירוד מאד שכל א' מתרבה להמון ברואים לאין תכלית. משא"כ בהתיקון דימות המשיח, כשיכלה הזוהמא דכל הנמצאויות כולם, הנה יזדכך חומריותם ועביותם ג"כ, ואז יכללו זה בזה גם בחיצוניותם ע"פ הייחס והשייכות שיש לכל א' עם חבירו באיכותם ופנימיותם, ויתייחד כל תחתון בהעליון שעליו הגבוה ממנו, ויכללו זה בזה, ויתעלו מזה לזה בכל משך זמן דימות המשיח בכל הכלילות והעילויים היותר (כד ע"ד) אפשרי שבהג' עולמות בי"ע. ואח"כ באלף הז' שהוא החד הרוב, אז יכללו ויתעלו כולם בהמלכות דאצילות והוא אחר שליטת הו"ק שהם השית אלפי שנים.

אמנם המלכות עצמה, כשהיא בלתי הו"ק, אין לה מציאות למטה כלל, כי עצמותה היא מהכתר ובסוד אנ"י ואי"ן¹⁹⁹, ומקומה ומציאותה הוא בהבינה אימא, שהיא כח ותכונת הנוק' הכלול בהכתר, ושם הוא מקומה של המלכות. אמנם נשתלשלה וירדה בהו"ק ונצטמצמה בהם, והוא המלכיות של הו"ק, וירדה על ידיהם למטה להמציא את המציאות דהעולמות בי"ע מכה ותכונת הו"ק, והם השית אלפי שנים דמשך קיום העולם שהוא מהו"ק. ונעשה המציאות דהעולמות מהמלכות ע"פ קבלתה מהו"ק, כי גילוייה למטה הוא רק על ידם, ע"י שנצטמצמה בהם, וכן היא אחוז בהם לעולם, והוא עטרת היסוד שהוא כתר דהמלכות, וע"י כ"ז יש לה מציאות וגילוי למטה. אמנם אחר הששת אלפים שנה, שהוא אחר שיושלם שליטת (כה ע"א) הו"ק, ויגיע זמן שליטת המלכות, הנה באשר שבלתי הו"ק אין להמלכות מקום למטה כלל, לכן כאשר יגיע זמן שליטתה שהוא באלף הז', הנה תחזור תיכף למקומה הראשון שהוא בהבינה אימא. ותהיה אז בסוד (משלי יב ד) אשת היל עטרת בעלה, כי בכל הששת אלפים שנה היתה עטרה בסופו, שהוא עטרת היסוד, אבל באלף הז' תהיה עטרה בראשו, והוא בסוד עטרה דאימא שמכתיר את ז"א, וזהו שאמרו בספד"צ ספ"ה (לו ע"ב) קרן ביובלא אתעטר עשיראה באימא, כי בזמן שליטת המלכות תשוב אל אימא. וזהו שאמר הגר"א בספד"צ (פרק א' יא ע"א בד"ה שביעאה עלייהו) כי אין זמן לשליטת המלכות כי תיכף תשוב אל אימא בינה, כי שם הוא מקומה, והוא משום כי אין להמלכות מציאות ומקום בפנ"ע כלל, כי היא גילוי אור דהמלך עצמו, והוא עצמותה שבהכתר המתגלה בהבינה בהעטרה שלה וכנוז', ולכן כאשר יגיע אלף הז' שהוא זמן שליטת המלכות, ויובלל כל המציאות כולו בהמלכות, אז תעלה המלכות עמהם תיכף להבינה, כי אין לה מציאות בפנ"ע כלל, אלא או שהיא כלולה בהו"ק ומאירה ומתגלה על ידיהם, והוא בכל הששת אלפים שנה שהוא זמן שליטת הו"ק, או נשתלשלה המלכות ונצטמצמה בהם ומתגלית בסופם שהוא בעטרת היסוד ומאירה על ידיהם, או שהיא כלולה בהג"ר ומתגלית בסופם שהוא בעטרה דאימא ומאירה על ידיהם, והוא באלף הז'.

¹⁹⁹ ע"י לעיל הערה 130.

דע"ה ח"ב

שתשוב לאימא בסוד עיבור ולכן יתחרב העולם אז. ואח"כ יחזרו לצאת מאימא בסוד לידה ויתחדש כל העולם כולו כבראשונה, אלא שלא יהיה במדרגתם של עתה, שהוא מדרגת הו"ק, רק במדרגת הבינה עצמה שהיא מהג"ר, ויוכלל כל המציאות כולו במדרגת הבינה והוא באלף הח'. ואח"כ באלף הט' יוכללו עוד זב"ז ויעלו כולם למדרגת החכמה, וכן באלף העשירי למדרגת הכתר²⁰⁰.

אמנם בספר ברית מנוחה בהקדמה (ג ע"ג) מבואר כי באלף הז' גופה יתגלה מדרגת הבינה, ויעלה אז כל המציאות כולו למדרגתה ויאירו באורה, והוא סוד עולם הבא שאחר ימות המשיח והוא באלף הז'. וכן הוא בדברי הגר"א בספד"צ (פרק א יא ע"א בד"ה שביעאה עליהו) כי באלף הז' הוא סוד עוה"ב שעליה אמרו רז"ל (ברכות יז ע"א) העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא פריה ורביה בו, כי לא נבראו נשמות אז אלא שאז יובררו ויזדככו כל הנשמות והמציאות כולו דהעוה"ז ע"י העיבור במעי הבינה, להתעלה ולבוא למדרגת עוה"ב שהוא דרגא דבינה, ולכן אין בו אכילה ושתיה ופריה ורביה אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה (סס), שהוא שכינה עלאה ותתאה, בינה ומלכות, שיתיחדו זב"ז כנ"ל. אבל באלף הח' מבואר בברית מנוחה שם שהוא דרגא דחכמה, ויעלו כל המציאות אז במדרגת החכמה כנז', וא"כ הרי לפי זה צריך ביאור על אלף הט' והי' באיזה ספ"י שהם משמשים, כי מאחר שאלף הז' והח' הם ישמשו להבינה והחכמה שהם או"א, והרי לא נשאר אלא רק ספ"י הכתר לבד שהוא א"א, והאלפים הרי הם ב', שהם ט' וי', ועל מה משמשים אלו הב'. ועוד כי הרי אין סברא הוא שהכתר שהוא ספ"י העשירית העליונה ישמש הוא באלף הט'.

ונראה כי באלף הט' יעלה כל המציאות אז במדרגת הי"ג תיקוני דיקנא, והוא ע"ד עליות הו"ן בכוונת תפילת שבת, כי בתפלת מוסף עולים זו"ן באו"א הוא באבא והיא באימא, ובמנחת שבת עולה ז"א בהי"ג ת"ד והנוק' עולה אז באבא, והוא תכלית עליותם דהו"ן כמו שמבואר שם. כן הוא בעליות כלל העולמות דלעתיד, כי באלף הט' יעלו בדרגא דהי"ג תיקוני דיקנא, והוא תכלית עליות העולמות אשר בהקומה הגבולי הכללי, אבל באלף הי' יעלו אז להכתר עצמו, שהוא לא"א גופה, והוא להמ"ס דא"א, שהוא העיקרי דא"א הרישא תליתאה שבו, שהוא התחלת א"ס שממטה למעלה, וכמ"ש בתיקונים (תיקון ע קמא ע"ב) כי המ"ס אתקרי א"ס, וכן ברע"מ (פינחס רנה סע"א) דכתר א"ס אתקרי. והוה תכלית עליות העולמות אשר בהקומה הגבולי הכללי באלף הט', כי אז יעלו כולם במדרגת הי"ג ת"ד, אך באלף הי' יעלו אז בהמ"ס עצמו, שהוא סוד המחשבה העליונה, התחלת א"ס מלמטה למעלה. ולכן אמר בברית מנוחה שם, כי באלף העשירי לא יוכל אדם לדעת מה שיהיה. (כה ע"ב)

והנה כל אלו העליות כולם אשר מתחילת ימות המשיח עד אלף העשירי, קראנו אותם בשם התיקון דסוד הכלילות, כי כל אלו העליות הוא הכל מה שיעלו ויכללו זב"ז מכלילות לכלילות ומעליה לעליה, הכל עדיין רק בהקומה הגבולי הכללית עצמה, ומשום שזה יהיה אחר שיתבטל כל הזוהמא ובהזדככות כל החומריים והעביות, אשר כל זה הוא נעלם מאתנו עתה, ובפרט בעלייתם וכלילותם אשר מאלף הז' והלאה שהוא הכל באצילות אשר הוא כולו אלהות גמור כנודע, לכן קראנו אותו בשם "סוד", ואמרנו שהוא התיקון דסוד הכלילות, משום שנעלם מאתנו כל עניני דהתיקון הזה לגמרי. והוה אשר אמרנו כי כל התיקונים כולם אשר נעשה עתה עד ימות המשיח הוא התיקון דסוד הכלילות וכנ"ל, אבל כל התיקונים כולם אשר יהיה מימות המשיח והלאה עד אלף

²⁰⁰ עי' הערה י.

דע"ה ח"ב

העשירי, הוא התיקון דסוד הכלילות. ואלו הב' תיקונים הם עדיין הכל בסוד הקומה הגבולי הכללי, כי כל הד' עולמות אבי"ע הם כולם קומה גבולי כללי, כי הם בכללות קומת פרצוף אחד כנודע.

ויהיה אלו הב' תיקונים דסדר הכלילות וסוד הכלילות, הכל רק בכל בירורי הניצו"ק והשברי כלים שנבררו מפילתם ומיתתם בעולם התוהו, ונפרדו זה מזה ונתפזרו לאין קץ. אך ע"י אלו הב' תיקונים הנו', יובררו משם ויעלו ויכללו זה בזה וזה בזה, ויעלו מעילוי לעילוי עד הכתר דאצילות, כי בימות המשיח יתוקנו ויעלו עד ראש הבריאה, ובאלף ה' יתוקנו ויבררו מכל העביות דהעולמות בי"ע, ויעלו אז לאצילות למעי הבינה שהוא סוד עולם הבא²⁰¹, ויהיו כולם בקרבה נעלמים. וזה סוד (ישעיה ב יא) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא שהוא באלף ה', שיהיה אז כל המציאות כולו, שהוא מהניצו"ק והשברי כלים הנבררים, יהיה כולם נעלם בבינה, אם הבנים, ויתעלו כולם למדרגתה כי עובר ירך אמו הוא (גיטין מג ע"ב). ואח"כ יתחדשו כבראשונה, והוא חידוש העולם שאמרו רז"ל (סנהדרין צז ע"ב) שאחר ז' אלפים שנה שייצאו מהבינה ויתגלו ויתעלו למדרגת החכמה, והוא באלף הח', ואח"כ יעלו עוד באלף הש' למדרגת הי"ג ת"ד, והוא תכלית עליית המציאות בהקומה הגבולי הכללי, והוא תכלית התיקון דסוד הכלילות, כי יוכללו זה בזה כל תחתון בעליון ויעלו מעילוי לעילוי עד מעלת ומדרגת הי"ג ת"ד דא"א, כי עד שם מגיע הגילוי דהקומה הגבולי הכללי.

ואח"כ מאלף העשירי והלאה יתחיל התיקון הג', שהוא התיקון דסוד האחדות הנעלם, והוא התיקון האחרון שהוא בעולמות דא"ס, כי באלף העשירי הוא שלימת המ"ס דא"א שנקרא א"ס, והוא התחלת העולמות דא"ס אשר הוא למעלה מהקומה הגבולי הכללי. וכאשר יתעלה המציאות עד שם, אז יגיע לסוד האחדות הנורא והנעלם, כי הרי הוא למעלה מכל הגילויים כולם, והרי הוא נעלם ואין סוף לאחדותו, והוא התיקון הג' האחרון אשר עליו כוון המאציל ית"ש בכל גילוייו שבאצילות ובכל בריאת עולמו, לתקנם ולהעלותם עד שם. והרי נתבאר לנו כל ענין הג' תיקונים שאמרנו הנוגע לענינינו. וע' עוד בזה לעיל ח"א דרוש ה' סימן ה' ו' ובספר הכללים כלל י"ז (ענף ד מאות ח ואילך).

ודע כי כל מה שאמרנו כאן מענין סוף כל התיקונים שהוא עד אלף העשירי, כי משם ולמעלה הוא בעולמות דא"ס כנו', הנה אין זה סתירה כלל לענין השמיטות הנמצא בדברי הראשונים, ספר התמונה והקנה והרמב"ן (ויקרא כה י במדבר י לה) והמערכת והרקאנטי והציוני ורבינו בחיי (ויקרא כה ב) והרדב"ן וכן הרמ"ק ז"ל בפרדס בשער התיבות (פרק ב) ובשער פרטי השמות (פרק ג) האמין ג"כ בזה. אמנם בספר שיעור קומה מיאן בזה הרבה וכן בדברי הרח"ו ז"ל בלק"ת פ' קדושים. אך הגר"א ז"ל לא דחה דברי הראשונים כלל, ועשה סמוכות לדבריהם, ואמר בתיקונים ל"ו (דף פו ע"א) זה לשונו מכאן משמע כדברי הראשונים דשבע שמיטות ואנן בשניה עכ"ל. וכן נמצא ג"כ בדברי רבינו עזרא רבו של הרמב"ן בביאורו לשיר השירים המיוחס להרמב"ן, והוא לרבינו עזרא כנודע, ע"ש בתרי"ג מצות במצות יובל.

והנה ראיתי בספר אחד²⁰² שסתר את כל דברי הראשונים מספר ברית מנוחה, במה שחתם את כל העליות רק באלף העשירי וכנ"ל. אך באמת אין סתירה מדברי הברית מנוחה כלל ולא קשה כלל, כי אלו הג' אלפים שהם ח' ט' י' הנה הם מהגר', והם בסוד מוחין, שהוא המוחין דז"א שהוא הז"ת כנודע. ולפי דברי הראשונים הוה כל ז"ת שמיטה אחת, וישנם לכל שמיטה ושמיטה מוחין בפנ"ע, והוא העליות (כה ע"ג) דכל

²⁰¹ עי' פרע"ח שער התפילין פרק טז.

²⁰² עי' אגרות פתחי חכמה ודעת לרמח"ל (הנדפס בספר שערי הרמח"ל) סי' כג.

דע"ה ח"ב

שמיטה, כי כל שמיטה מתקן ועולה בהמוחין שלו ואח"כ בא"ס, והוא האלף הח' והמ' והי', שהם המוחין דכל שמיטה ושמיטה, ובהם יעלה כל שמיטה עד א"ס, כי ישנם לכל שמיטה מוחין בפנ"ע, אשר על ידיהם עולה בא"ס. ומה גם כי הז"ת והמוחין הם בסוד קטנות וגדלות כנודע, וישנם לכל שמיטה ושמיטה קטנות וגדלות, והברית מנוחה מדבר מהז"ת והמוחין שהוא הקטנות וגדלות דכל שמיטה ושמיטה.

והנה לפי דברי הראשונים, יהיה מ"ש רו"ל בסנהדרין (דף צו ע"ב) בענין חידוש העולם שהוא אחר ז' אלף שנים, יהיה הכוונה בפשטות שאחר ז' אלף שנים יתחדש שמיטה אחרת, כי השמיטה הקודמת יעלה אז בהמוחין שלו, וכן משם לא"ס כנוז, ויהיה כל זה בכל שמיטה ושמיטה. כי באלף הז' דכל שמיטה הוא החד חרוב (שם ע"א) שבו ויתחדש תיכף שמיטה אחרת בגילוי דו"ק, והשמיטה הקודמת יתעלה בבחי' מוחין, ומשם לא"ס. אמנם לפי דבריהם לא יהיה עדיין התיקון העיקרי בעליית כל שמיטה אלא רק אחר כלות כל הז' שמיטות כולם, שהוא באלף החמישים, והוא סוד היובל, אז יהיה התיקון הכללי לכל הז' שמיטות כולם, והוא גמר תיקונם, ע' רקאנטי פ' בהר, ובטעמי מצות להרדב"ז מצוה רצ"ח, וברבינו בחיי פ' בהר. אמנם אם יתחדש העולם עוד גם אחר היובל הגדול, ע' בזה ברבינו בחיי פ' בהעלותך בפסוק (במדבר י' לה) ויהי בנסוע הארון ע"ש בארוכה. וע' עוד בדברי מהר"י אברבנאל פ' בהר מה שהביא דעת הקדמונים בזה והסכים לדבריהם, והשם יתברך ויתעלה שמו הוא יראנו נפלאות בתורתו הקדושה בכל גילוייו ופעולותיו תמיד אמן.

דרוש ג ענף ח

בתיקון של "סדר הכלילות" שהיה אצל אדם הראשון קודם החטא, נתקן תיקון ד"סוד הכלילות" אשר יהיה בימות המשיח. שהרי קודם החטא לא היתה עביות של ממש, וכל העביות שהיתה נחשבת עביות רק ביחס לנר"נ שהיו לו אז, ואז היו האבי"ע והדצח"ם מתקשרים זה בזה אפילו בחיצוניותם. יוצא אם כן, שהתיקון דסוד הכלילות אשר היתה לאדה"ר קודם החטא, היה בסוד האצילות לבד, דהיינו לתקן את המציאות דעולמות ב"ע להעלותם בשרשם העליון שבאצילות, ולעלות שם מעילוי לעילוי. התיקון ד"סדר הכלילות" נעשה על ידו בכל חלקי העולם חוץ מגן עדן, שהאדם יצא לתקנם, ואילו תיקון ד"סוד הכלילות" היה אפשר לאדם לעשותו רק בהיותו בגן עדן.

ניתן לאדה"ר להשתמש בכל חלקי הדומם והצומח שבעולם על מנת להוציא מציאויות חדשות, וכל זה נעשה בארץ מכחות הניצו"ק ושברי הכלים הנכררים שמתפשטים בה, והם נתקנים והולכים ע"י מעשי בני האדם. וכן ניתן לאדם השלטון על כל מיני בעלי החיים אפילו בכל הרמש שהוא לאתווי נחש, וכמ"ש בסנהדרין (דף נט ע"ב), והוא משום שאלולא החטא לא היה שום עבדות והשתמשות מאדם אחד אל זולתו.

ונחזור להענין, כי הנה הב' תיקונים הראשונים שהם התיקון דסדר הכלילות וסוד הכלילות שאמרנו שהם ניתן לאדה"ר ג"כ גם קודם החטא וכנ"ל ענין, אך כל התיקון דסדר הכלילות שהיה אצלו קודם החטא, הנה היה נתקן בו ג"כ התיקון דסוד הכלילות אשר יהיה בימות המשיח. כי כל התיקונים שעתיד להתקן בימות המשיח היו כלולים בהתיקון דסדר הכלילות שהיה לאדה"ר קודם החטא, והתיקון דסוד הכלילות שהיה לאדה"ר קודם החטא, זה היה ממש התיקון דסוד הכלילות שעתיד להיות מאחר ימות המשיח עד אלף העשירי.

وهוא משום כי קודם החטא היו עומדים כל העולמות במדרגה גבוה הרבה ממה שהם עתה, וכל מה שנתברר מהניצו"ק והשברי כלים ועלו בעולמות ב"ע, היו נכררים מהרע לגמרי, כי היה עומד אז הרע בפנ"ע והטוב בפנ"ע, והיה הפסק גדול בין הרע להעולמות, ולא היה גם עולם העשיה בחומריות ועביות כמו שהיא עתה וכמו שיתבאר כ"ז לקמן בארוכה בעה"י. וכ"ז הוא מהתיקונים שעתיד להיות בימות המשיח, שיוברר אז הטוב מהרע לגמרי ויזדכך כל המציאות כולו מחומריותה של עתה, ועי"ז יוכללו כל פרטי הנמצאות זה בזה, ויעלו זה בזה, העשיה ביצירה והיצירה בבריאה, והוא התיקון דסוד

דע"ה ח"ב

הכלילות שבימות המשיח, שיוכללו ויתאחדו זב"ז גם בחיצוניותם מתחתית העשיה עד ראש הבריאה, ויעשה כולם לקומה אחת.

וכל זה היה נעשה בהתיקון דסדר הכלילות אשר לאדה"ר קודם החטא, כי כל מה שנברר ונתקן אז גם בהמציאויות דעולם העשיה, היה נכנס תיכף להטוב הנמור ובאו לכלל היחוד, והיינו כי הגם שנעשה אז ג"כ כל פרטי המציאויות דכל עולם כל א' על מציאותו ועביותו כהראוי לכל עולם ועולם, אך עכ"ז הנה משום גודל ההזדככות שהיה אז, לא היה העביות עביות ממש, אלא רק שנקרא בשם עביות וגוף בערך הנר"ן שלהם, אבל היו כולם בהזדככות מאד ומיוחדים זב"ז בקומה אחת. וע"ד פרצוף אדם אשר כל פרטי האברים וגידיים שבו הם קשורים זב"ז וכלולים ומיוחדים זב"ז בקומה אחת, כן היה הגילוי וההיכר בכל חלקי הדצח"מ שבכל עולם איך שהם כולם מציאות קומה אחת, ונכללו ונתקשרו כל חלקי הדצח"מ שבהעשיה בקומה אחת שהוא קומת העשיה. וכן נתקנו עוד בתיקון אחר תיקון, ועלו ונכללו קומת העשיה בקומת היצירה, וכן קומת היצירה בקומת הבריאה, ונעשו כולם לקומה אחת כלולים ומיוחדים זב"ז, והוא התיקון דסוד הכלילות שבימות המשיח. והיה נעשה כ"ז בהתיקון דסדר הכלילות אשר לאדה"ר קודם החטא, כי היה אז כל (כה ע"ד) חומריות המציאות וגופם באופן אחר נעלה אשר אין לנו השגה בזה, עד שהיו כולם מקושרים ומיוחדים זב"ז, גם בבחי' החומר וגופם, וכן יתוקנו בימות המשיח. אך התיקון דסוד הכלילות אשר לאדה"ר קודם החטא, הנה היה הכל רק בסוד האצילות לבד, והיינו לתקן את כל המציאות דהעולמות בי"ע להעלותם בשרשם העליון שהוא למדרגת האצילות, ולעלות שם מעילוי לעילוי ע"ד תיקון העתיד אשר מאחר ימות המשיח עד אלף העשירי וכנ"ל.

והנה אלו ב' התיקונים הניתן לאדה"ר קודם החטא, הנה התיקון דסדר הכלילות זה היה נעשה על ידו בכל שאר חלקי העולם זולת הגן עדן, אבל התיקון דסוד הכלילות זה היה אפשר להעשות על ידו רק בהיותו בגן עדן, כי גם בהיותו בגן עדן היה יוצא לחוץ ג"כ תמיד, והיה מתקן מבחוץ שהוא בכל שאר חלקי העולם את התיקון דסדר הכלילות, ואח"כ היה נכנס לג"ע והיה מתקן שם את התיקון דסוד הכלילות. וכמ"ש רז"ל בבראשית רבה (בפ' יט סימן ג) בפסוק ותאמר האשה אל הנחש, והיכן היה אדם באותה שעה, רבנן אמרי, נטלו הקב"ה והחזירו בכל העולם כולו, אמר ליה כאן בית נטע, כאן בית זרע. והרי לנו כי גם אחר שהכניסו בגן עדן, עכ"ז היה יוצא לחוץ תמיד, והיה מתקן בכל שאר חלקי העולם את התיקון דסדר הכלילות ע"י כל תיקוני העולם והמלאכות, והוא מה שאמר לו הקב"ה (בראשית א' כב) פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ. ואמר שם עוד, (שם כט) הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ כו', ואח"כ כתיב (בראשית ב' טו) וינחהו בגן עדן כו', והרי נתן לו הקב"ה את כל ב' חלקי העולם להשתמש בהם שניהם תמיד חלקי כל העולם הזה וחלקי הגן עדן, והוא לצורך אלו ב' התיקונים שאמרנו. כי מקודם היה צריך לתקן את התיקון דסדר הכלילות, וזה נתקן ע"י כל התיקוני עולם והמלאכות כולם וכן ע"י האכילה וכנודע מדברי הארז"ל (בלק"ת פ' בהר ופ' עקב), והתיקונים הללו היה מתקן בכל שאר חלקי העולם כולו זולת הגן עדן, ואח"כ היה נכנס בגן עדן ושם היה מתקן את התיקון השני דסוד הכלילות וכמו שיתבאר לקמן בעה"י.

והנה ניתן לאדה"ר להשתמש בכל חלקי הדומם צומח חי אשר בכל העולם כולו, וכמו שכתוב (בראשית א' כב) ומלאו את הארץ וכבשוה כו'. ובחלקי הדומם הוא להוציא תמיד מציאויות חדשים ממעבי האדמה, להצוב אבני גזית ולבנות חומות ומגדלים ולהוציא כל מטמונית הסגוליות מבטן הארץ, כמו ברזל ונחושת וכסף וזהב, וכן לחרוש

דע"ה ח"ב

ולזרוע זרעים ולנמוע אילנות, ולהוציא כל פרי טוב מחלקי הצומח. וכל זה נעשה בהארץ מכחות הניצו"ק והשברי כלים הנבררים שמתפשטים בה כנ"ל ענף ז', והם מתתקנים והולכים ע"י כל פעולות המלאכיות ממעשה בני אדם, וכמו שאמר הארז"ל (בלק"ת בטע"מ פ' בהר ופ' עקב), וכן ניתן להאדם השליטה והרדיה בכל מיני בעלי חי מדגים ועופות וכל מיני בהמה וחיה, ובכל הרמש שהוא לאתווי נחש, כמ"ש בסנהדרין (דף נט ע"ב), והוא משום כי אלולא החטא לא היה השליטה מהאדם בהאדם כלל²⁰³, ולא היה שום עבדות והשתמשות מאדם אחד אל זולתו כלל וכלל, כי כולם בני מלכים, הם בני מלך מלכו של עולם ית"ש אשר בצלם אלהים נעשו כולם, כזה כן זה. ולזה היה בריאת כל המיני בעלי חי שבעולם, שהם יהיו עבדים להאדם, ושיהו שומעין אליו לכל מה שמצוה אליהם, וכמ"ש רז"ל בב"ר (פ' כח סס"ו ו, ופ' לד ריש סימן יב) ע"ש.

וניתן כל מיני בעל חי להאדם שיהיו שומעין אליו כעבדים, ושישתמש בהם האדם בכל צרכיו בכל א' לפי כחו ומקומו, הדגים להשתמש בהם בכל השימושים וההצטרכות שבמים, לעבור בהם ארחות ימים ולהוציא על ידיהם כל הסגולות הטמונות בעמקי המים ושפע ימים משפוני טמוני חול. העופות להשתמש בהם בכל מקום גבוה אשר אין יד האדם מגעת שם, וכן לפרוח בהם באויר להתחקות ולהתבונן בנפלאות ה' בחכמת מערכת הגלגלים והכוכבים ומסילותם. וגם ע"י פריחתם הם חותכים ובוקעים האויר, ונתגלה עי"ז כמה סתרים מלמעלה, וכמ"ש הארז"ל בשער רוח הקודש (בתחילתו בדרוש ג ע"ש). וכן חכמת הטייר אשר אמרו במדרש (ויקר"ר פ' לב סימן ב, ובמדבר רבה פ' יט סימן ג, וכן בקה"ר (כו ע"א) פ"י פסוק כ) הנה הוא ג"כ רק ע"י עופות. ועוד כי גם לעמוד על סתרי פליאות התורה היה ג"כ תועלת גדול מאד אם היה אפשר לעוף באויר ולעלות לרום גבוהים בכל האפשרי, כי כל מה שהנשמה כאשר שהיא טהור ומקודש כהראוי מתקרב יותר אל שרשה למעלה, נתעורר עצמותה העיקרית להמשיך לה מפתחות החכמה ומעייני ההשגה, ומשנת הרבה יותר מכשהיא למטה בארץ. והרי היה מקבל האדם תועלת גדול מדגים ועופות אם שהיה זוכה להשתמש בהם כבעבדים.

ועד"ז ג"כ בכל המיני בעלי חיים כולם, הנה היה האדם מקבל מכולם תועלת גדול מכל א' לפי תכונתו, ובפרט מכל מיני הבהמות וחיתו יער אשר הם גבורי כח להשתמש עמהם בכל מיני עבודות גדולות וקשות בהרים וגבעות, וכן בכל המדבריות ובכל המקומות הרחוקות בכל א' לפי כחו ותכונתו, והיו כולם עבדים נאמנים להאדם אם היה זוכה לזה, וע"ד שאמרו רז"ל (בסנהדרין נט ע"ב) על הנחש חבל על שמש גדול שאבד מן העולם שאלמלא כו', כי קודם החטא היו כל המיני בעל חי מוכשרים בשכל ודעת ובכל כשרון הראוי ככל הצורך להאדם להשתמש בהם בכל מיני עבדות אשר היה שייך ונצרך אז להאדם לכל תיקון המציאות, והיו כולם בעלי דעת שלימה ובעלי דיבור, וכמו שמפורש בתורה מכל טענות ודיבורי הנחש. וכן כתב גם האבן עזרא שם, שהנחש היה בר דעת ובעל דיבור ממש. וכן היו אז כל הבעלי חיים כולן, שהכתוב לא אמר רק (בראשית ג א) והנחש היה ערום מכל חית השדה, ולא אמר שהיה בעל דיבור יותר מהם, כי בעלי דיבור ובעלי שכל היו כולם, אלא תכונת הערמוניות היה לנחש יותר מכל הבעלי חי. וע' בספר אדיר במרום לרמ"ח לוצאטו ז"ל (בדף י"א ע"א ז) שאמר שם כי הבהמות שבזמן אדה"ר קודם החטא היו במדרגת בני אדם של עתה [ובדברינו לקמן יבואר הענין עוד יותר עמוק ע"ש]. וכן הוא בזה"ק (פ' ויחי רכא ע"ב, וכן בפ' אמור קז ע"ב) בשעתא דאדם קאים על

²⁰³ ע"י לשון קהלת ח ט: "את כל זה ראיתי ונתון את לבי לכל מעשה אשר נעשה תחת השמש עת אשר שלט האדם באדם לרע לו", וע"י שעה"ג הק' כז, שכוונת הכתוב לשליטת היצר הרע באדם דקדושה.

דע"ה ח"ב

רגליו, חמו ליה בריין בלהו ודחילו מקמיה, והו נטלין אבתריה כעבדין בתר מלכא, והוא אמר לון אנא ואתון באו נשתחווה ונכרעה כו²⁰⁴, וכן הוא ג"כ בתיקונים (תיקון נו קד ע"א) ע"ש. ובפרקי דר' אליעזר (פרק יא) עמד אדם על רגליו והיה מתואר בדמות אלהים, ראו אותו הבריות ונתייראו כסבורין שהוא בוראן, ובאו כולם להשתחוות לו. אמר להם בואו, אני ואתם ונמליך עלינו מי שבראנו, הלך אדם והמליך אותו ראשון, וכל הבריות אחריו, ואמרו ה' מלך כו'.

והנה ע"ד שהיו אז כל הבעלי חי במדרגה יותר גבוהה, כן היה ג"כ כל חלקי הצומח והדומם, כי כל המציאות דהעוה"ז כולו היה אז במדרגה יותר גבוהה ונעלה מאד וכמו שיתבאר לקמן בעומק ובארוכה, והיה ניתן לאדם השליטה והרדייה בכולם להשתמש בהם, ולתקן בהם ועל ידיהם את התיקון דסדר הכלילות בכל חלקי העולם כולו, ואח"כ התיקון דסוד הכלילות בהיותו בגן עדן וכנ"ל וכמו שיתבאר עוד למטה בעה"ש.

דרוש ג ענף ט

מדריגת אדם של עתה הוא בכחינת הבלי דגרמי בערך מה שהיה קודם החטא, דהיינו שנותר רק תמצית דתמצית מהנר"נ שהיו לו קודם לכן. וכמו כן גם העולמות ירדו ממדריגתם הראשונה. קודם החטא היה כל עולם העשיה במקום ובמדרגת ד' האחרונות דבריאה של עתה ו' הראשונות של עולם היצירה של עתה. ועולם היצירה היה במדריגת ד' אחרונות של אחוריים דז"א דאצילות של עתה ו' דבריאה של עתה. ועולם הבריאה היה במקום שהוא עתה ה' ספירות דז"א בכחי' פנים שלו. וזו"ן דאצילות היו אז במדריגת או"א. ועד"ז היה למעלה למעלה, שכל א' לפי מעלתו נתעלה לפי ערך זה. כל הברורים שנבררו קודם החטא יצאו מהרע לגמרי ונעשו כולן טוב, ואז היה הרע בפני עצמו והטוב בפני עצמו, וכל הרע היה לגמרי למטה מהעשיה של אז. ועולם העשיה של אז עמד במקום בו עומדים היום ו' ראשונות דיצירה, ואילו הרע עמד במקום בו עומדים היום ד' הספירות התחתונות דיצירה של עכשיו ולמטה. והנה כל זה אירע עד שעה ה' דערב שבת בראשית. אמנם בתחילת השעה ה' התחילה להתנוצץ קדושת שבת, ואז עלה ז"א לי"ג ת"ד דא"א כמו במנחה של שבת של עתה, ואז עלו גם החיצוניות וכמו כן היתה עליה לנוק' ובי"ע, כל א' במדריגה א', ואז העשיה עלתה עד שד' הראשונות שלה היו באצילות ממש, ובמקום הנוק' דז"א של עתה. ובסוף השעה ה' הושם אדה"ר בגן עדן, ועלה עולם העשיה לעמוד בסוף ו' הראשונות דבריאה של עתה, ונהיה הפסק מקום בין עולם העשיה לקל"י בשיעור י' ספירות שהוא ד' דבריאה ו' דיצירה, ואחר החטא ירדו היצירה ועשיה לאותו המקום דהיום, ובזאת נקרא הדבר שעולמות אלו "נטבעו בתוך הקל"י" שהוא מקום י"ס דעשיה וד"ת דיצירה.

כל העליות של העולמות בע"ש היו באצילות, חוץ מו' תחתונות דעשיה. וד' הראשונות דעשיה שעלו באצילות לא עמדו כי אם באחוריים דהד"ת דיצירה של אז. אמנם מלבד זאת היו כל יתר הפרצופים והעולמות במקומם העיקרי הראוי להם, כי כן הוא מקומם האמיתי: ז"א דאצילות במקום י"ג ת"ד דא"א של עתה, והנוק' דאצילות במקום אבא, ועולם הבריאה במקום אימא, והיצירה במקום ז"א. ולוא החטא היה אמור התיקון דעשיה להיעשות ע"י קדושת השבת (דהיינו ע"י תוספת שבת). ועל ידי התפילות והיחודים דאדה"ר באותה השבת היו עולים כל הפרצופים והעולמות עליה אחר עליה, עד שהיתה המציאות חוזרת לשורשה שבא"ס, אבל מכיוון שחטא האדם קודם לתוספת שבת - נהרס הכל. הגה"ה: ב' העליות הנ"ל נעשו יחד עם בריאת האדם, ובאופן זה: עד סוף השעה החמישית היתה העליה הראשונה, והעליה השניה נעשתה בשעה ה'. כך, שעד יום ו' היה מקומם של העולמות והפרצופים ע"ד שהם עתה. אמנם יש חילוק בין אז לעתה, שאז היו גם עולמות בי"ע וכל מציאותם מצוחצחים בלי זוהמא.

ונבאר עתה כל ענין מדרגת העולמות דקודם החטא של אדה"ר כי היו אז במדרגה גבוהה מאד, וכן אדה"ר עצמו שהיה אז במדרגה נעלה ונוראה מאד מאד. ואחר החטא כאשר ירד בירידה אחר ירידה ולמדרגת האדם דהמציאות של העוה"ז כמו שהיא עתה, הנה מזה אנו רואין כי נתקיים בו מקרא שכתוב (בראשית ב יז) ביום אכלך ממנו מות תמות כפשטיה ממש, כי כל מדרגת האדם של עתה בערך שקודם החטא הוא ממש ע"ד הבלי דגרמי שנשאר בתוך העצמות בקבר כמ"ש בזוה"ק (פ' שלח קע ע"א), וע' בדברי הרב בטנת"א (פרק ה) ושער רפ"ח (פ"א) ובמוחין דקטנות (פרק ב) וכן בהגהות מהרח"ו בפ'

²⁰⁴ תרגום: בשעה שהאדם עמד על רגליו, ראו אותו כל הבריות ופחדו ממנו, והיו הולכים אחריו כעבדים אחר המלך, והוא אמר להם אני ואתם בואו נשתחווה ונכרעה וכו'.

דע"ה ח"ב

שלח הנז' קס"ט ע"א. כן עד"ז לא נשאר לאדה"ר אחר החטא מאור הנר"ג שלו אשר קודם החטא אלא רק תמצית דתמצית החיות, וכמו הבלי דגרמי שנשאר לעולם בתוך העצמות בקבר.

והענין הוא כי הנה מדרגת העולמות כולם שקודם החטא מבואר הוא בדברי האריז"ל (בלק"ת פ' בראשית, ובמאמרי רשב"י פ' קדושים, ובספר הגלגולים פ' טז יז יח), כי קודם שנברא אדם הראשון הנה היה אז כל העולם העשיה של (כו ע"ב) עתה²⁰⁵ בכל הי' ספי' שבה במקום ובמדרגת הששה ראשונות של היצירה של עתה וד' אחרונות דהבריאה של עתה. ומקום ומדרגת דהעולם היצירה בכל הי' ספי' שבו, היה במדרגת הששה ראשונות דהבריאה והד' אחרונות של האחרונים דז"א דאצילות, שהוא עתה מקום הנוק' דז"א בעת שהיא בהבחי' השניה מהז' בחי' המבואר בשער מיעוט הירח (פרק א) ע"ש. ומקום ומדרגת עולם הבריאה בכל הי' ספי' שבו היה במקום שהוא עתה הי' ספי' דז"א בבחי' הפנים שלו, וזו"ן דאצילות היו אז במדרגת או"א דאצילות. ועד"ז היה למעלה למעלה, שכל א' נתעלה לפי ערך זה במדרגת העליון דעליון אשר עליו למעלה. ומבואר שם כי כל מדרגות הגבוהות הללו הנה היה הן בפנימיותם והן בחיצוניותם, והרי היה נסתיים אז כל עולם העשיה בסיום הו' ראשונות דהיצירה של עתה.

וכל הד' עולמות אבי"ע הנה נודע הוא כי כולם הם מהניצו"ק והשברי כלים שנבררו ונתחברו עם האור דמ"ה והט"ר דב"ן, ומהם כולם נעשה המציאות דכל הד' עולמות אבי"ע. וכבר אמרנו כי כל הבירורים שנבררו קודם החטא יצאו מהרע לגמרי ונעשו כולן טוב וקדוש, והיה אז הרע בפנ"ע והטוב בפנ"ע, כי כל הרע היה עומד למטה לגמרי מהעשיה של אז שהוא בסיום הו' ראשונות דהיצירה כנו', והיה עומד כל הרע במקום הד' תחתונות דהיצירה של עתה והי' ספי' דהעשיה של עתה, והיה למטה לגמרי מכל העשיה של אז.

וכל זה היה קודם שנברא אדה"ר, וכן בעת בריאתו עד שעה ה' דערב שבת בראשית. אמנם מסוף שעה ה' ולמעלה שאז מתחיל להתנוצץ קדושת שבת (עי' שעה"כ סב ע"א), כי על זה מרמז ה' דהששי שהיא יתירה לומר שרק ה' שעות הוא חול גמור, אבל מאחר ה' שעות ולמעלה שהוא מתחילת שעה ו' ולמעלה הנה מתחיל להתנוצץ קדושת שבת, ועי"ז היה מתחיל אז להתעלה העולמות עוד מדרגה אחת, [והיה נמשך עלייתם כל משך זמן שעה ו' ובסוף שעה ו' שהוא בחצות היום נגמר עלייתם ועלו מדרגה אחת]. והיינו כי ז"א עלה בא"א והוא בהי"ג ת"ד דא"א* כמו במנחת שבת של עתה, אלא שאז עלה החיצוניות ג"כ כנו' (אבל עתה אינו עולה החיצוניות לעולם כמו שיתבאר בעה"י במ"א), והנוקבא דז"א עלתה באבא, ועולם הבריאה עלה באימא, ועולם היצירה עלה בכל הי' ספי' דהפנים דז"א, ועולם העשיה עלה בהאחרונים דהד' תחתונות דז"א ובהו' ראשונות דהבריאה, ועלו הד' ראשונות דהעשיה בהאחרונים דהד' תחתונות דהיצירה שהיה אז במקום הז"א כנו', והד' ראשונות דעשיה היו במקום הנוקבא דז"א וכנ"ל, וזה היה נעשה בחצות היום דערב שבת בראשית, שהוא בסוף שעה ו'.

והנה אז כאשר עלו הד' ראשונות דעשיה באצילות שהוא במקום הנוקבא דז"א כנו', הנה אז ניתן אדם הראשון בגן עדן, וכמ"ש במדרש תהילים (פרק צב) בשש שעות בערב שבת נכנס אדם בגן עדן וכן הוא בפדר"א (ריש פרק יט). ומ"ש שם בשבע שעות ר"ל בתחילת שבע, וכל זה הוא העלייה הב' אשר עלו אז בחצות היום דערב שבת בראשית והרי נסתיים אז כל עולם העשיה בסוף הו' ראשונות דהבריאה של עתה. והיה אז

²⁰⁵ צ"ל "אז".

דע"ה ח"ב

הפסק מקום בין עולם העשיה להקליפות שיעור די' ספי', שהוא הד' תחתונות דהבריאה והו' ראשונות דהיצירה, כי מקום הקליפות הוא למטה מהו' ראשונות דהיצירה, שהוא בהד' תחתונות דהיצירה ובהי' ספי' דהעשיה והוא שיעור י"ד ספי', ושם היא המקום קבוע להם. ולכן עתה שהוא אחר החטא וירדו היצירה והעשיה באותו המקום נקרא שנטבעו בתוך הקליפות²⁰⁶ אך היצירה הוא רק הד"ת לבד שהוא מהטבור ולמטה והוא הרגלין, אבל העשיה ירדה כולה, והיא כולה בתוך הקליפות רח"ל. אבל בערב שבת בראשית אחר הצות עלה כל העשיה למעלה למעלה, והיה הד' ראשונות שלה באצילות ממש ובמקום הנוק' דז"א של עתה, שהוא בהבחי' הב' של הז' בחי' שאמר הרב בשער מיעוט הירח (פרק א), והוא באחוריים דהד' תחתונות דז"א, והיה שם אז האחוריים דהד' תחתונות דהיצירה, ושם עלו הד' ראשונות דהעשיה והו' תחתונות דהעשיה היו במקום הו' ראשונות דהבריאה של עתה, ושם נסתיים אז כל העשיה כולה, שהוא בסיום הו' ראשונות דהבריאה של עתה. והרי היה הפסק מקום בין העשיה {כו ע"ג} להקליפות שיעור די' ספי', וכ"ז היה נעשה בחצות היום דערב שבת שהוא העלייה הב'.

*הגהה ע' לקמן ענף י"ד ומה שכתבתי עוד בזה לקמן דרוש ד' ענף ח' סימן ב'²⁰⁷.

ע"ש.

ודע כי העלייה הנה הנה הוא המקום העיקרי דהעולמות כולם, אלא שהיה עדיין כאן חסרון אחד, והוא מה שנשארו הו' תחתונות דהעשיה למטה מהאצילות, וגם הד' ראשונות דהעשיה שעלו באצילות הרי לא עלו ולא עמדו אלא רק בהאחוריים דהד"ת דהיצירה של אז. והיה צריך שיעלה עוד כל העשיה כולה למעלה באצילות, ושתהיה פנים בפנים עם כל הי' ספי' דהיצירה של אז, והרי היה עדיין חסרון גדול בכל עולם העשיה. אבל זולת העשיה הנה היו כל הפרצופים והעולמות כולם במקומן העיקרי הראוי להם, כי כן הוא מקומן האמיתי, להיות ז"א במקום הי"ג ת"ד דא"א, והנוק' במקום אבא (ע' לעיל ענף ו במאמר שרשי הצח"מ), ועולם הבריאה במקום אימא, והיצירה במקום ז"א, והעשיה במקום הנוקבא דז"א, ושתהיה עם היצירה פכ"פ בכל הי' ספי' שבהם שוה בשוה, שהוא הבחי' הז' שאמר הרב בשער מיעוט הירח (פרק א).

והנה אלולא החטא דע"ן הדעת, היה עומד שיתוקן גם החסרון שהיה עדיין בעולם העשיה כנו', והיה עומד שיתוקן הוא ג"כ ע"י קדושת תוספת שבת, שהוא קודם בין השמשות דערב שבת בראשית, שהוא בזמן בין הערבים. הנה אלולא החטא, שלא היה נכשל אדה"ר בע"ן הדעת, היה מתתקן החסרון דהעשיה ג"כ ע"י קדושת תוספת שבת, והיה עולה אז כל העשיה כולה באצילות ולהיות פכ"פ עם היצירה, בכל הי' ספי' שבהם שוה בשוה. והיה מגיעים אז כל העולמות כולן למקומן הראוי להם ולמדרגתם האמיתי, וכל זה היה נעשה מעצמו שלא ע"י מעשה אדה"ר אלא ע"י קדושת תוספת שבת. וכן אח"כ בליל שבת וביום שבת, וע"י התפילות והיחודים דאדה"ר היו עולים כל הפרצופים והעולמות כולם בעליה אחר עלייה, עד שהיה חוזר כל המציאות כולו לשורשו שבא"ס ע"ד שבארנו בספר הכללים כלל י"ו.

אמנם ע"י החטא, כאשר שנכשל בע"ן הדעת בערב שבת עצמו קודם בין השמשות, הנה לא די שלא נתקן החסרון שהיה עדיין בעולם העשיה כנו' (וכמו שמבואר כן בפירוש בספר הגלגולים ס"פ י"ו, כי העלייה הג' שהוא תיקון העשיה שיעלה הוא ג"כ למקום האצילות, הנה לא נתקן ולא נעשה כלל ע"י החטא דע"ן הדעת שהיה קודם תוספת שבת, ולא זכו העולמות להעלייה הג' שהוא תיקון העשיה כלל, אלא שהיה עתיד להעשות

²⁰⁶ ע"י כל זה בהקדו"ש מו ע"ד.

²⁰⁷ שהסתפק אם עליית ז"א בא"א היה בי"ג ת"ד או במו"ס עצמו.

דע"ה ח"ב

ולהתתקן העשיה ג"כ אלולא החטא. אבל מאחר שחטא בעץ הדעת שהיה קודם תוספת שבת כנודע, כי זמן תוספת שבת הוא לכל הדעות לא יותר מב' שעות זמניות קודם צאת הכוכבים, והחטא דעץ הדעת לפי גמרא סנהדרין (לח ע"ב) ופדר"א (פרק יא) היה בשעה י', והרי היה החטא קודם תוספת שבת. וכן גם להאבות דר' נתן (פרק א) שהיה החטא בשעה י"א שהוא בזמן תוספת שבת גופה, הרי לא הגיע התוספת שבת בלא חטא, ולכן לא זכו העולמות לעלייה הג' מעולם, וכמ"ש הרב עצמו בספר הגלגולים ס"פ י"ז וכנז', כי כיון שחטא הנה לא די שלא נעשה העלייה הג' בתיקון העשיה. אלא אדרבא כי ירדו כל הפרצופים וכל העולמות ממעלתם מאד מאד, וירדו הפרצופים דאצילות למדרגתם שהם עתה, והבריאה ירדה למטה מאצילות לגמרי, והיצירה למטה מהבריאה, עד שהרגלין דיצירה שהוא הד' תחתונות שלה, הם ירדו בתוך הקליפות, והעשיה היא ירדה כולה בתוך הקליפות לגמרי, ולכך נתרבה הזוהמא בה הרבה מאד. וכן מזה הוא כל הרעות והתלאות הגדולות והנוראות שעוברים על כל באי עולם מעת החטא דעץ הדעת עד ביאת המשיח בעוה"ז, וכן מזה הוא כל הדינים והעונשים אשר בעולם הנפשות, שהם ג"כ רק מזמן החטא דעץ הדעת עד התיקון העתיד, שיתוקן העולם כולו במלכות שדי ית"ש וכנ"ל דרוש ב' וכן יתבאר עוד בזה לקמן בעה"י.

והרי נתבאר לנו עכ"פ מדרגות העולמות שקודם החטא, כי גם עולם העשיה עלו הד' ראשונות שלה במקום ובמדרגת האצילות, וגם הו' תחתונות דהעשיה היו במקום ובמדרגת הו' ראשונות דעולם הבריאה, והיה כ"ז הן בהפנימיות דהעשיה והן בהחיצוניות דהעשיה, שהוא העולם הזה. ור"ל כי גם כל העולם הזה שלנו היה במדרגת הו' ראשונות דהבריאה, והיה אז כל חלקי החי והצומח והדומם דהעוה"ז במדרגת החיות הקודש והשרפים וההיכלות שבהו' ראשונות דעולם הבריאה, וכמ"ש הרב (בשער ציור עולמות) וכו' ע"ד { בהקדמה) כי החיות והשרפים וההיכלות דעולם הבריאה הם הנפשין והכלים והלבושים דהבריאה, וכן אמר הרב ג"כ בשער השמות (פרק ב) ע"ש. והיה אז כל חלקי הדומם צומח חי דהעוה"ז במדרגת הו' ראשונות דהיכלות והשרפים והחיות הקודש שבעולם הבריאה, כי בכל עולם ועולם יש בחי' דומם צומח חי כמ"ש הרב בסוף הע"ח (שער נ פרק י). ונודע הוא דעת הרמב"ם ז"ל ביסודי התורה (פרק ג הלכה ט) כי כל הכוכבים והגלגלים הם כולן בעלי נפש ובעלי דעת ושכל, והגם שרבים חלקן עליו בזה, אך כדברי הרמב"ם ז"ל כן הוא מפורש בזהר חדש (בראשית במדרש הנעלם בד"ה יהי אור ע"ש דף י רע"א מדפוס אמשטרדם ז ע"ד), וכן שם ע"ד (ז ע"ד) בפסוק ויקרא אלהים לאור יום בד"ה רבי חזקיה אמר) וא"כ הרי מכל שכן שכל ההיכלות דהיצירה והבריאה שכולם הם בעלי שכל ודעה ודיבור, וכל בחי' הדומם אשר שם הוא רק בערך הצומח והחי והמדבר אשר שם, כי הכל נידון בערכין כנודע. וא"כ הרי מאחר שקודם החטא דעץ הדעת היה גם כל חלקי הדומם וחלקי הצומח דהעוה"ז במדרגת ההיכלות והשרפים דהו' ראשונות דעולם הבריאה, הרי לנו גודל מעלתם ומדרגתם, עד שאין לנו עתה שום השגה בזה. והרי נתבאר לנו מעלת ומדרגות העולמות דקודם החטא איך שהיה נעלה ומרומם לאין חקר*.

*הגהה: אמנם נראה לי, כי כל אלו ב' העליות אשר היו בכל העולמות קודם החטא שאמרנו, הנה לא נעשו ולא נשלמו אלא רק בערב שבת ולצורך בריאת האדם, ונעשו אותן ב' העליות עם בריאת האדם יחד, כי מהם נעשה האדם. והיה העלייה ראשונה בשעה ראשונה דערב שבת, ומזה נעשה האדם בכל תיקונו אשר משעה ראשונה עד סוף שעה ה'. ואח"כ נעשה העלייה שניה בשעה ו', ומזה נשלם האדם ג"כ ונכנס בגן עדן בתחילת שבע, אבל עד יום ו' היה מקום המצב של העולמות והפרצופים ע"ד שהם עתה, וכמו שמבואר בדרושי הרב כל סדר אצילת הפרצופים ומצבם, וכן מצב כל העולמות, כי הם

דע"ה ח"ב

ע"ד שהם עתה. אלא שאז היו גם העולמות ב"ע וכל מציאותם כולם מצוחצחים בלי זוהמא כלל, והקליפות היו בלתי תיקון כלל כמ"ש בשער הקליפות (פרק ג), אבל מצב העולמות והפרצופים ומקומם היה ע"ד שהם עתה, וכמו שמשמע מכל דרושי הרב בסידרן אשר בע"ה וכן בספר"צ וכן באדר"ר ואד"ו. וכל העליות הנזכרים שאמרנו הנה כל זה נעשה רק בערב שבת בראשית, מעת שאמר הקב"ה נעשה אדם עד החטא דעין הדעת, אז נתעלו כל הפרצופים והעולמות באלו ב' עליות שאמרנו, והוא מקומם העיקרי והאמיתי שהיה ראוי להם אלולא החטא. והוא מ"ש בזה"ק (בראשית כ סע"א) עד יום שתיתאה דאתתקן דיוקנא דאדם תקונא כדקא יאות לא אתיישב בדוכתיה וכדין אתתקן כו' ועלמין כלהו אתיישבו בדוכתייהו כו' ע"ש.²⁰⁸

ובזה יובן לנו דברי רז"ל במדרש (בראשית רבה פ"ח סימן י) בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון טעו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש כו'. והקשה שם היפה תואר, כי איך אפשר לומר כן, הלא המלאכים נבראו קודם בריאת האדם, ועמהם נמלך הקב"ה על בריאת האדם ואיך אפשר שיטעו בזה. ואמר כי אפשר שכוונת המדרש הוא על שאר הבריות, בהמות וחיות שהם נקראו ג"כ מלאכי השרת על שם שכולם נבראו לעבודתו ית' ע"ש. ולכאורה כמה זר הדבר לומר כן, שיקראו בהמות וחיות בשם מלאכי השרת, וכי בשביל שנעלם מאתנו כוונת המדרש נעמים בדבריהם דבר זר ורחוק כזו. אמנם הנה רוח הקודש נצנצה בהגאון בעל יפה תואר ז"ל, כי לפי דברינו הנ"ל, הרי היה קודם החטא כל העוה"ז וכל צבאיה במדרגת הו' ראשונות דהבריאה, והיו כל הבהמות וחיות במדרגת החיות שבמרכבה, שהם אריה שור נשר, כי כל חיה וחיה מהחיות שבמרכבה הנה הוא בבחי' קומה אחת מכללות המין שבה, הכולל בתוכה פרטים רבים, שהם כל פרטי אישי המינים, ועל דרך כל קומת הפרצופים, וכמו שנבראו בהקדו"ש שער ז' פ"ז ע"ש. והוא הבהמה ורמש וחיתו ארץ, וכן כל עוף כנף למינהו המפורשים בתורה שנבראו ביום ה' ו' בעוה"ז, הנה היו כולם אז כל זמן שקודם החטא במקום הו' ראשונות דעולם הבריאה (ר"ל כי עד חצות היום דערב שבת בראשית היו רק בהו' ראשונות דהיצירה, אך אחר חצות נתעלו בהו' ראשונות דהבריאה) ובמדרגת החיות שבמרכבה דהבריאה.

וכן כל מיני הצמחים שנבראו ביום ג' ונאמר עליהם (בראשית א כט) הנה נתתי כזו ע"א) לכם את כל עשב זרע זרע כו' ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רמש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה, הנה היו כולם אז בסוד מ"ש בזה"ק (בראשית יח ע"ב, ופ' פנחס ר"ז ע"א) בסוד הכתוב (תהלים קד יד) מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם. ואמרו שם ושם מצמיח חציר אלין אינון שתין אלף רבוא דמלאכין שליטין לפום שעתא דאתבריאו ביומא תניינא דבראשית, וכלהו אשא מלהטא אלין אינון חציר. אמאי חציר, בגין דצמחין כחציר דא בעלמא, דכל יומא ויומא אתקצירו השתא ולבתר צמחין, ומהדרין כמלקדמין וע"ד כתיב מצמיח חציר לבהמה כו'²⁰⁹, דא בהמה

²⁰⁸ ז"ל: עד יום שתיתאה דאתתקן דיוקנא דאדם תקונא כדקא יאות לא אתיישב בדוכתיה וכדין אתתקן כורסיא עלאה וכורסיא תתאה ועלמין כלהו אתיישבו בדוכתייהו ואתון כלהו אתתקנו על גלגלי.

תרגום: עד היום הששי שנתקנה דמות האדם תיקון כראוי, לא התיישב במקומו, ואז נתקן כסא עליון וכסא תחתון, והעולמות כולם התיישבו במקומם.

²⁰⁹ נוסח זה של הזהר בדברי רבינו אינו כדבריהם המצויים בידינו, ולהלן לשון הזוה"ק בפנחס כפי המצוי בידינו: מצמיח חציר אלין אינון שתין אלף רבוא דמלאכין שליחן דאתבריאו ביומא תניינא דבראשית וכלהו אשא מלהטא אלין אינון חציר אמאי חציר בגין דצמחין כחציר דא בעלמא דכל יומא ויומא אתקצירו השתא ולבתר צמחין ומהדין כמלקדמין וע"ד כתיב מצמיח חציר לבהמה.

דע"ה ח"ב

דרביעאה על אלף טורין ומגדלין לה בכל יומא ההוא הציר, ותנינן אלף טורין סלקין לה בכל יומא ויומא, וכל טורא וטורא שתיין רבוא הוי, והיא אכלה ועשב לעבודת האדם עשב דא אלין אופנין וחיות וכרובים כו²¹⁰, ע' שם ושם. וע' בהגר"א בספד"צ (פ"ה לג ע"ג ד"ה וא"כ) בד"ה יהי רקיע ושם רפ"ד (כח ע"ג) בד"ה ויאמר) דעולם הבריאה הוא סוד בהמה, וכמו שיתבאר בעה"י לקמן דרוש ד'. והיה אז כל אינון הצמחים המפורשים בתורה בסוד הצמחים הנז' שבעולם הבריאה, והוא ע"פ מה שאמרנו כי כל עוה"ז היה אז במדרגת הו' ראשונות דהבריאה, והיו אז כל עניני דעוה"ז ע"ד שהוא עתה בהו' ראשונות דהבריאה.

אמנם אין כוונתי דהצמחים הנאמר בתורה במעשה בראשית הם עצמן היו קודם החטא אותן המלאכים המתחדשים בכל יום לצורך המאכל בהמה דרביעא על אלף טורין, כי הרי אותן המלאכים נבראו שרשם ביום שני דמעשה בראשית, ר"ל שאז נברא ונעשה המחצב דאותן המלאכים אשר משם צומחים ומתחדשים בכל יום לצורך המאכל בהמה הנז', אבל הצמחים הנאמר בתורה במעשה בראשית הרי הם נבראו ביום השלישי. אלא כוונתי הוא דקודם החטא, אשר כל העוה"ז היה אז במדרגת הו' ראשונות דהבריאה, הנה היה כל המציאויות הנאמרים במעשה בראשית בעוה"ז, היו כולם במדרגת המלאכים והשרפים וההיכלות אשר בעולם הבריאה של עתה, כי גם שם יש בחי' צמחים וכמ"ש בזוה"ק הנז' בסוד (תהלים קד יד) מצמיח הציר לבהמה, שהם כולם רק מלאכים. וכן יש שם בהמות וחיות ועופות שהם החיות שבמרכבה, אריה שור נשר, אלא שקודם החטא היה כל עולם הבריאה במדרגת האימא דאצילות, וכל העוה"ז היה במדרגת הו' ראשונות דהבריאה של עתה, והיה כל המציאויות שבעוה"ז ע"ד שהם עתה בהו' ראשונות דהבריאה. אמנם בכל עולם ועולם נעשה המציאויות שבו ויצאו ונשלמו ג"כ בששת ימי בראשית כל מציאות ומציאות ממדת היום הראוי לו, כי הצמחים אשר הם לבהמות וחיות והאדם דעשה שבכל עולם ועולם מאבי"ע, הם נבראו ביום ג'. אבל הצמחים אשר הם למאכל בהמה דרביעא על אלף טורין שבכל עולם מאבי"ע, הם נבראו ביום ב', כי הם רק ממדת גבורה. אבל יום ג' הוא דרגא דת"ת, והצמחים שנעשה ביום ג' הוא מדרגא דיסוד הכלול בת"ת, וכמ"ש בהשמטות זוהר (ח"א דף רנז ע"א²¹¹) והבן הדברים ודי בזה כעת. ועכ"פ הרי נתבאר לנו בכ"ז מעלת ומדרגות העולמות שקודם החטא כי היו כולם נעלה ומרומם נורא למאד.

דרוש ג ענף י

עוד בביאור מעלת אדה"ר קודם החטא.

כל עולם כולל בחינות אבי"ע: גן עדן דעוה"ז הוא אצילות דעולם הזה, וא"י בחי' יצירה שבעולם הזה וחוץ לארץ הוא בחי' עשה שבעולם הזה. וכן, א"י עצמה כוללת את ג' העולמות אצילות בריאה ויצירה, שכן

תרגום: "מצמיח חציר", אלה הם ששים אלף רבוא של מלאכים שליחים לפי שעה שנבראו ביום השני של בראשית, וכולם אש לוחטת, אלה הם "חציר". למה "חציר", משום שצומחים כחציר זה בעולם, שכל יום ויום נקצרו כעת, ואחר כך צומחים וחוזרים כמקדם. ולכן כתוב "מצמיח חציר לבהמה".

²¹⁰ ז"ל זהר בראשית: מצמיח חציר לבהמה וגו' דא בהמה דרביעאה על אלף טורין ומגדלין לה בכל יומא ההוא חציר וחציר דא אינון מלאכין שליטין לפום שעתא דאתבראו בשני וקיימין למיכלא דהאי בהמה בגין דאית אשא אכלא אשא ועשב לעבודת האדם (שם) עשב דא אלין אופנין וחיות וכרובים.

תרגום: וזה סוד "מצמיח חציר לבהמה וגו'" (תהלים קד), זו בהמה שרובצת על אלף הרים, ומגדלים לה בכל יום אותו חציר, וחציר הזה הוא אותם מלאכים שולטים לפי שעה, שנבראו בשני, ועומדים למאכל של הבהמה הזו. בגלל שיש אש אוכלת אש. "ועשב לעבודת האדם" (שם), עשב זה האופנים האלה וחיות וכרובים.

²¹¹ שם מבואר שלכן הוא שביום שלישי נאמר "כי טוב" ב"פ.

דע"ה ח"ב

מצוי בו היכל קודש הקדשים הנכלל בגן עדן הסמוך אליו שכן הוא מבחי' האצילות, ושאר מקום המקדש הוא בבחי' עולם הבריאה, ושאר ארץ ישראל בבחי' עולם היצירה.

לכן מובן הא דאיתא בגמ' שראשו של אדה"ר היה מא"י ע"ש שהוא היה בבחי' עולם היצירה של אז, (והוא בחי' ז"א דאצילות של עתה). ואע"פ שמצינו ג"כ שהיה מעפר דבית המקדש של העולם הזה, אבל העולם הזה הרי עמד אז למעלה, ואז היה מקום דבית המקדש של עתה למעלה.

והנה החלק העליון של האדם הראשון שהוא בראשו נעשה ממקום המקדש, הרי הוא בחי' הבריאה דכל עולם ועולם, ופנימיותו הוא מעולם הבריאה הכללי שהיה אז במדרגת ז"א דאצילות, והחלק התיכון שבראשו הוא מהבריאה שביצירה, והחלק החיצון שבראשו ממקדש דעשיה הרי הוא בית המקדש דלתתא, ולכן נאמר בזוהר שקודם החטא היה מעפר גן עדן שהוא מעולם הבריאה הכללי.

ומעתה נבאר מעלת ומדרגת אדם הראשון קודם החטא כי הוא עמוק נורא מאד. הנה רז"ל אמרו (סנהדרין לח סע"א) אדם הראשון גופו מבבל, וראשו מארץ ישראל, ואבריו משאר ארצות, ענבותיו מאקרא דאנמא. ואמרו שם עוד, ר' מאיר אומר אדה"ר מכל העולם כולו הוצבר עפרו, וכן הוא בפדר"א (פרק יא) שהיה עפרו של אדה"ר מקובץ מכל ארבע כנפות הארץ, וכן הוא ג"כ בזוה"ק בכ"מ כמו שהביא הרד"ל שם אות כ"ז כ"ח. (וכו ע"ב) ושם ר"פ י"ב ור"פ כ' אמר שנברא ממקום בית המקדש, וכן הוא ג"כ בזוה"ק (בראשית לד ע"ב ובכמה מקומות), וכן בב"ר (פ' יד סימן ח) ממקום כפרתו נברא שהוא ממקום המזבח. ובזוה"ק (וארא כד ע"ב) אמרו דכד ברא קוב"ה לאדם מעפרא דמקדשא דלתתא אתברי מעפרא דמקדשא דלעילא אתייהב ביה נשמתא. אמנם בפ' קדושים (פג סע"א) אמרו אדם קדמאה אע"ג דגופא דיליה הוה מעפרא, לאו מעפרא דהכא הוה אלא מעפרא דבי מקדשא לעילא. והארז"ל בשער הצלם (פרק א) אמר כי אדה"ר היה מעפר גן עדן הארץ, אך אחר החטא נעשה מעפר העוה"ז. ובשער מ"ן ומ"ד (סוף דרוש א) אמר שם כי קודם החטא היה גופו מיצירה ונפשו מבריאה ורוחו מנוק' דז"א דאצילות ונשמתו מז"א דאצילות והנשמה לנשמה מאו"א דאצילות, אך אחר החטא נעשה גופו מהעוה"ז, ונפשו מהעשיה (ר"ל מהאופנים שהם נפש הגלגלים, ומשם נמשך נפש האדם ג"כ) ורוחו מיצירה ע"ש.

והענין בכ"ז כי נודע הוא שכל עולם ועולם הנה הוא כלול מכל הדי' עולמות אבי"ע (ע"ח שער הפרצופים פרק ו), וישנם גם בעוה"ז בחי' אבי"ע. והיינו כי הגן עדן הוא מבחי' אצילות דהעוה"ז וכמ"ש הרב (בשער הכוונות דרושי הלילה דרוש ד דף נד ע"ב) כי ג"ע העליון שהוא בעולם הבריאה הוא ביסוד דבינה המקננא בבריאה (ת"ז כד ע"ב, וע"ח מיעוט הירח פרק ג), וג"ע התחתון אשר בעוה"ז הוא ביסוד דהמלכות המקננא בעשיה. ומקום בית המקדש הוא בחי' הבריאה שבהעוה"ז, והק"ק הוא בחי' היכל העליון ק"ק דהבריאה, ונכלל ההיכל ק"ק ג"כ באצילות כמ"ש בשער כסה"כ (פרק ב), וכן הוא בעוה"ז שהיכל קודש הקדשים הוא סמוך לגן עדן וכמ"ש בפדר"א (ריש פרק כ) ששערי גן עדן סמוך להר המוריה. וכל ארץ ישראל הוא בבחי' יצירה שבהעוה"ז, וחוף לארץ הוא בחי' עשיה שבהעוה"ז וכמ"ש הרב כ"ז בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א). והרי נמצא כי ארץ ישראל בכללו הוא כולל ג' עולמות, אצילות בריאה יצירה, כי הרי ההיכל קודש קדשים הנכלל עם הגן עדן הסמוך אליו הוא מבחי' אצילות, ושאר כל מקום המקדש הוא בחי' עולם הבריאה, ושאר כל ארץ ישראל כולו הוא בחי' עולם היצירה. וא"כ הרי לפי מה שאמרו רז"ל (סנהדרין לח ע"ב) הנ"ל כי אדה"ר נברא ראשו מא"י, הרי היה כלול בזה מכל הג' עולמות אצילות בריאה יצירה.

והאמת הוא כי כוונת רז"ל הוא סוד עמוק נורא מאד, כי הרי אמרנו שארץ ישראל הוא בחי' יצירה, ויצירה הרי הוא בחי' ז"א כי ז"א מקנן ביצירה כנודע, וכבר אמרנו לעיל ענ"ט כי בעת שנברא אדה"ר היה אז עולם הבריאה במקום ובמדרגת הז"א של עתה, ועולם הבריאה הרי אמרנו שהוא בבחי' בית המקדש, והיה אז מקום המקדש של עתה בבחי' ז"א.

דע"ה ח"ב

והיכל קודש הקדשים הנכלל עם הגן עדן שהיא המלכות דאצילות, היה אז במדרגת האימא עלאה גן עדן העליון, וכנ"ל ענ"ט שהמלכות דאצילות הנוק' דז"א היה בעת בריאת אדה"ר במקום ובמדרגת האימא עלאה. והיה אז גן עדן התחתון במדרגת הגן עדן העליון, וכן עולם היצירה הנה היה אז הד' ראשונות היצירה במקום ובמדרגת הנוק' דז"א של עתה כנ"ל ענ"ט. וזהו שאמרו ראשו מא"י וגופו מבבל כו', ובאמרם ראשו הכוונה הוא מהתחלת ראשו עד סוף גרונו, שהוא עד התחלת הגוף, והיה ראשו וגרונו מא"י, ועומק סוד כוונתם הוא, כי היה ראשו מהז"א דאצילות של עתה שהוא בחי' יצירה וא"י וכנז', והוא ע"י כי שם עלה אז עולם הבריאה ומקום המקדש וכנז' ומשם נלקח ראשו, וזהו סוד שאמרו ג"כ כי נברא ממקום בית המקדש.

ובאשר שההיכל קודש הקדשים אשר בבית המקדש, הנה הוא נכלל עם הגן עדן, לכן אמר האריו"ל שהיה מעפר גן עדן הארץ שהוא ג"ע התחתון, שהיה אז במדרגת ג"ע עליון של עתה וכנז'. וזהו ג"כ מ"ש בווה"ק (וארא כד ע"ב) כי היה מעפרא דמקדשא דלתתא, ובפ' קדושים (פג סע"א) אמרו כי היה מעפרא דבי מקדשא לעילא, והכוונה הוא כי הרי כל ארץ ישראל כולו שהיא בחי' יצירה שבהעוה"ז הרי היא מהד' ראשונות דהעוה"ז, ובפרט מקום המקדש והיכל קודש הקדשים, שהם בחי' אצילות ובריאה דהעוה"ז כנז', ובעת בריאת אדה"ר הרי היה עומד אז כל העשיה כולו בהד' תחתונות דעולם הבריאה של עתה ובהו' ראשונות דעולם היצירה של עתה, והיו הד' ראשונות דהעשיה במדרגת הד' תחתונות דהבריאה, וא"כ הרי היה מקום המקדש בעולם הבריאה, (כו ע"ג) וזהו שאמרו כי אדה"ר אף על גב דגופא דיליה הוה מעפרא לאו מעפרא דהכא הוה אלא מעפרא דבי מקדשא לעילא, ור"ל כי הרי הגם שהיה מעפר דבית המקדש של העוה"ז, אבל כל העוה"ז הרי היה עומד אז למעלה, והיה מקום דבית המקדש של עתה למעלה בעולם הבריאה, וז"ש מעפרא דבי מקדשא לעילא (ולא אמר דלעילא אלא לעילא), כי הרי מקום המקדש שלנו הוא גופה היה אז למעלה במקום עולם הבריאה של עתה.

אמנם הרי לעיל אמרנו כי היה אחוז באמת למעלה למעלה שהוא בז"א דאצילות, והיה מגיע ג"כ עד אימא דאצילות שהוא הגן עדן העליון שבאצילות ג"כ. אך הענין בזה כי באמת הנה היה כלול גופו ג"כ מכל הד' עולמות כולם, וע"ד נשמתו שהיה לו אז כל הד' חלקי גרנח"י מכל עולם ועולם שבהד' עולמות אבי"ע וכמ"ש בספר הגלגולים (פרק א ופרק יד), כן ער"ז היה נעשה בנין גופו ג"כ מכל הד' עולמות כולם, וממדרגת העולמות שהיו אז למעלה למעלה כנ"ל. אמנם הוא כי הנה עיקר בנין הגוף הוא אינו באמת אלא רק ג' לבד, והם הג' כלים שבגוף שהם מוח לב כבד, וכן הם הג' חלקי היצון תיכון פנימי שבכללות הגוף, והם בחי' בריאה יצירה עשיה שהם העולמות דהגוף, אבל אצילות הוא אינו גוף כלל וכנודע כ"ז (עי' שעד המוחין פרק ה), אלא שעב"ז יש רמז ורושם בהגוף מהבחי' רביעית ג"כ, והוא מה שנודע שנחלק הגוף לד' שהם עור בשר גידין עצמות*, וכמ"ש בשער פרקי הצלם (פרק ב) שהם בבחי' הד' שמות עסמ"ב שהם הד' עולמות אבי"ע. וכן ישנם גם בכל עולם מהג' עולמות בי"ע, הנה יש בכל א' רמז ורושם מאצילות ג"כ, וכנ"ל שהגן עדן וכן ההיכל קודש הקדשים הוא בחי' אצילות שבהעוה"ז.

*הגנה ר"ל המוח שבעצמות ולא העצמות עצמן כמ"ש בשעה"ג (דף כט ע"א ונט

ע"ב).

והנה היה בנין גופו של אדה"ר כלול מכל העולמות כולם, והיינו כי הנה נחלק הגוף לד' חלקים הן באורך והן בעובי. והד' חלקים שבאורך הם: מהראש עד התחלת הגוף הוא א', ומהתחלת הגוף עד החזה אשר שם הוא הלב והריאה שהחיים תלוי בהם הוא ב', ומתחת החזה ולמטה עד הרגליים הוא ג', והרגליים הוא ד'. והד' חלקים שבעובי הוא: עור,

דע"ה ח"ב

בשר, גידין, עצמות כנ"ל. והנה החלק העליון שהוא הראש של אדם הראשון, הנה הוא נלקח ונעשה ממקום המקדש שהוא בחי' הבריאה דכל עולם ועולם, והיה פנימיותו מעולם הבריאה הכללי שהיה אז במדרגת הז"א דאצילות כנ"ל. וחלק התיכון שבראשו היה מהבריאה שביצירה. וחלק החיצון שבראשו היה ממקום המקדש דהעשיה שהוא הבית המקדש דלתתא שהיה אז במקום ובמדרגת הד' אחרונות דעולם הבריאה של עתה. וזהו שאמרו כי היה ראשו מארץ ישראל, ור"ל ממקום בית המקדש. ומה שלא אמרו בפירוש מביהמ"ק, משום שהם כוללים את גרונו ג"כ שהוא נברא רק משאר כל א"י כמו שיתבאר למטה, וכן הרי זהו ג"כ מ"ש בזוה"ק וארא הנ"ל כי היה מעפרא דמקדשא דלתתא, ובפר' קדושים הנז' אמרו שהיה מעפרא דמקדשא לעילא, כי הרי מקום המקדש דלתתא היה אז לעילא וכנ"ל.

ובאשר כי הרי באמת הנה ישנו רמז ורושם מעולם האצילות ג"כ גם בעולם הזה, והוא ההיכל קודש הקדשים הנכלל עם הגן עדן, וכן היה בראשו של אדה"ר ג"כ, כי הפנימיות דכל חלק וחלק מהחיצון תיכון פנימי שבו שהם היו מבחי' הבריאה, היה בתוך כל חלק וחלק בתוכם ובפנימיותם מהאצילות דכל א' ג"כ, ולכן אמר האריז"ל בשער הצלם (פרק א) שקודם החטא היה מעפר גן עדן הארץ, והוא מהג"ע דהעוה"ז שהיה אז בהד' תחתונות דהבריאה של עתה. וכן היה מגיע פנימיותו דחלק הפנימי של הראש שבו שהיה מעולם הבריאה הכללי אשר היה אז במדרגת הז"א דאצילות כנ"ל, הנה היה אחוז ומגיע ג"כ בהחלק אצילות שבו, שהוא גן עדן העליון אשר בעולם הבריאה, שהוא מהאימא עלאה של אז, שהיתה במדרגת המ"ם ומזל תחתון ונקא והבן. והרי נתבאר לנו מעלת ומדרגת הראש הגופני של אדה"ר, כי היה מעולם הבריאה הכללי שהיה אז במדרגת ז"א דאצילות, וגם החיצוניות שבו הרי היה ג"כ ממדרגת עולם הבריאה של עתה שהוא בחי' השרפים וחיות המרכבה דעולם הבריאה, וגם היה בו רמז ורושם מהאצילות דכל א' וממעלת האצילות של אז וכנז' והבן. (כז ע"ד)

דרוש ג ענף יא

איתא בגמ' סנהדרין שגופו של אדה"ר מבבל, ראשו מא"י ואבריו משאר ארצות. וצ"ע, שכן בכתבי האריז"ל מבואר שגופו מא"י, עגבותיו מבבל ומן אקרא דאגמא. אלא יש ליישב את דברי הגמ' ש"ראשו מא"י" פי' מתחילת הראש עד לתחילת הגוף. אמנם הגרון נעשה משאר חלקי א"י דהיינו מכל עולם היצירה הכללי. מתחילת הגוף אשר מתחת הגרון ולמטה נעשה מבבל ומשאר ארצות. ולפי דברי האריז"ל "גופו מא"י" דהיינו שגרוננו נעשה מד' ראשונות דא"י (זולת בית המקדש הרי הוא ראשו) והוא מהד' ראשונות דיצירה. ומו' תחתונות נעשה חלק הגוף העליון אשר עד סוף החזה. והחלק התחתון דהגוף, שהוא מהחזה ולמטה, נעשה מד' ראשונות דעשיה, ואלו ד' הראשונות דעשיה הם עבר הירדן, והוא הג"ר דעשיה הכלולים במלכות דיצירה. והספירה הרביעית דעשיה, הרי היא תחילת הו"ק הוא סוריא, כאשר לעתיד לבא עתידה ירושלים להתרחב עד שם. אמנם עגבותיו, שהם מכל הפרקין העליונים דהרגלים נעשו מבבל. יוצא, שגופו נעשה מכל חלקי העולמות בי"ע כולם.

ועתה נדבר מכל שאר חלקי הגוף של אדה"ר אשר מתחת הראש ולמטה, אמנם דע כי הנה יש לנו בזה מבוכה גדולה, כי הרב ז"ל בכל המקומות שמדבר מענין זה (בלק"ת פ' בראשית ובמאמרי רשב"י פ' קדושים ובספר הגלגולים פ' טז) מביא בזה הלשון מדברי רז"ל אשר לא נמצא כן לפנינו בשום מקום, כי לפנינו בסנהדרין (לח רע"ב) הלשון הוא גופו מבבל וראשו מארץ ישראל ואבריו משאר ארצות, עגבותיו אמר ר' אחא מאקרא דאגמא, וכן הוא הגירסא ברש"י שם וגם במהרש"א בח"א. (אך בילקוט תהילים מזמור קלט בפסוק גלמי ראו עיניך, שם הוא הלשון ראשו מבבל גופו מארץ ישראל אבריו משאר ארצות, עגבותיו אמר ר' יוחנן מאקרא דאגמא עכ"ל, ופשוט הוא כי בילקוט הוא ט"ם ונתחלף שם מראשו לגופו וכנודע שהילקוט נשתבש הרבה). אמנם הרב ז"ל בכל המקומות

דע"ה ח"ב

הנז' הביא שם מדברי רז"ל, כי אדם הראשון נברא גופו מארץ ישראל (וזה כלשון הילקוט) ועגבותיו מבבל ומן אקרא דאגמא עכ"ל, ומראשו אינו מביא שם מלשון רז"ל מאומה, אלא שמבאר שם בענין ראשו כמו שכתבנו לעיל ענ"י. אך מה שאמר בגופו שהוא מא"י ובעגבותיו שהם מבבל, הרי לא נמצא לפנינו בזה בדברי רז"ל בשום מקום, וכפי הנראה שהוא ז"ל גורס וכותב כן בכוונה ומשנה הגירסא מרוח ה' אשר דיבר בו. אמנם באשר שהגירסא אשר לפנינו הוא כנ"ל, ולזאת נבאר הענין אשר ע"פ הגירסא שלפנינו ג"כ ובקצרה, ואח"כ נבאר בארוכה אשר ע"פ דעתו ז"ל וכמו שכתב הוא ז"ל בזה בכל המקומות הנז'.

והנה לפי הגירסא שלפנינו, כי ראשו מא"י וגופו מבבל, הכוונה הוא במה שאמרו ראשו, מהתחלת הראש עד התחלת הגוף שהוא הראש והגרון, שכל זה לבד הוא מא"י שהוא בחי' יצירה כנ"ל. אלא שהראש ממש הוא ממקום בית המקדש שהוא בחי' בריאה וכנ"ל ענ"י בארוכה, אבל הגרון היה נעשה מכל שאר חלקי א"י כולו, ונעשה הגרון מכל היצירה הכללי שהיה אז במקום ובמדרגת הנוק' דז"א דאצילות, ושם היה הד' ראשונות דהיצירה וכנ"ל ענ"ט, ומזה נעשה חלק הפנימי דהגרון. ומחו' אחרונות דהיצירה שהיה אז בהו' ראשונות דהבריאה כנ"ל ענ"ט, הנה מזה היה נעשה חלק התיכון דהגרון. ומכל חלקי א"י דהעוה"ז זולת מקום המקדש שהיה אז במקום ובמדרגת הספי' התחתונות דהבריאה (וכמו שיתבאר למטה הענין בדיוק), הנה מזה היה נעשה החלק החיצון דהגרון. והרי נעשה הגרון מכל בחי' יצירה, כי אלו הג' חלקיו פנימי תיכון חיצון שבו הם בבחי' בי"ע, והם בחי' הבי"ע שבהיצירה, וכן היה בו רמז ורושם להבחי' רביעית שהוא אצילות ג"כ, ור"ל גם להאצילות של אז, אשר המלכות נוק' היה במדרגת האימא עלאה בינה הכללי, כי המלכות הרי היא מתפשט בכל הבי"ע, שהיא השכינה השוכן בתחתונים לעולם, והוא בחי' רביעית שבגוף, ובסוד עור בשר גידין עצמות שהם העסמ"ב כנ"ל. ועכ"פ הוא כי נעשה הגרון מכל בחי' יצירה, והוא מכל חלקי א"י כולו. אבל מהתחלת הגוף אשר מתחת הגרון ולמטה, הנה היה נעשה מבבל ומשאר ארצות וכמו שיתבאר למטה בדברי האריז"ל בענין עגבותיו והרגליים. והנה כ"ז לפי גירסת הנמרא שלפנינו, כי ראשו מא"י וגופו מבבל. אך לפי גירסת האריז"ל, גופו מא"י ועגבותיו מבבל, הנה מבואר הוא בדבריו בכל המקומות הנז' כי נעשה גרונו רק מהד' ראשונות דארץ ישראל זולת הבית המקדש, והוא מהד' ראשונות דהיצירה שהיה אז במקום ובמדרגת הנוק' דאצילות של עתה, ורק מזה נעשה כל גרונו, והיה כל גרונו במדרגת האצילות של עתה. אבל הו' התחתונות דארץ ישראל וכן הו' תחתונות דהיצירה שהיו אז במדרגת הו' ראשונות דהבריאה, הנה מזה נעשה חלק הגוף העליון אשר עד סוף החזה, והוא מה שאמרו לפי גירסת האריז"ל גופו מא"י שהוא בחי' היצירה. אמנם הוא רק הו' תחתונות דהיצירה אשר היו אז בהו' ראשונות דהבריאה, וכן הו' תחתונות דארץ ישראל, הנה מזה היה נעשה החלק העליון שבגוף, והיה למטה גם מהאצילות של עתה, אמנם הרי היה עדיין בהו' ראשונות דהבריאה של עתה אשר שם היו אז הו' תחתונות דהיצירה. אך החלק התחתון דהגוף, שהוא מהחזה ולמטה עד סוף הגוף, הנה זה (כח ע"א) היה נעשה מהד' ראשונות דהעשיה שהיה אז במקום ובמדרגת הד' תחתונות דהבריאה של עתה כנ"ל ענ"ט. והנה מבואר שם בדברי האריז"ל, שאלו הד' ראשונות דהעשיה, הנה הם עבר הירדן שהוא ארץ בני גד ובני ראובן, והוא הג' ראשונות דהעשיה הכלולים בהמלכות דהיצירה, והספי' הרביעית דהעשיה שהיא התחלת הו"ק הנה היא ארץ סוריא שכבשה דוד, והיא עוד מעלתה גרועה מעבר הירדן. וכל עבר הירדן וסוריא הנה יש בהם מקדושת א"י ואינם כא"י לגמרי (ע' ביכורים פרק א משנה י, ובמדרש רבה פ' נשא פ"ז סימן ח וברש"ש שם אות י"ח, ובתנחומא ס"פ מטות בעץ יוסף

דע"ה ח"ב

שם, ובענין סוריא ע' ברמב"ם פרק א דתרומות הלכה ג ד ט, ובמדרש שה"ש פ"ז הובא ברש"י שם פסוק ה). וכל עבר הירדן וסוריא הנה הם בהד' ראשונות דהעשיה שהיו אז בהד' תחתונות דהבריאה של עתה, ומזה היה נעשה החלק התחתון דהגוף של אדה"ר, מהחזה ולמטה שבו עד סוף הגוף, והיה כ"ז עדיין בקדושת א"י קצת. וכן לעתיד לבוא עתידה ירושלים שתתרחב עד שם, וכמ"ש רז"ל בשהש"ר (פרשה ז פסוק ה)²¹² ומזה נעשה החלק התחתון דהגוף שלו, והוא מהד"ת דהבריאה של עתה, אשר אז היו שם הד"ר דהעשיה. אמנם עגבותיו שהם מכלל הפרקין העליונים דהרגליים, הם היו נעשה מבבל ומאקרא דאנמא, כי בבל הנה היא מחוץ לארץ ממש אלא שהיא סמוכה לארץ ישראל, ולכן נעשה מזה העגבות שהם בהפרקין העליונים דהרגליים. ושאר הד' פרקין דהרגליים, הנה הם נעשים משאר כל חלקי חוץ לארץ כולו. וכל חו"ל הנה היא בהו' תחתונות דהעשיה, שהם היו אז בהו' ראשונות דהיצירה של עתה.

ועכ"פ הוא כי נעשה גופו מכל חלקי העולמות בי"ע כולן, וזהו שאמרו בסנהדרין (לח סע"א) כי הוצבר עפרו מכל העולם כולו. וגם זהו ג"כ מ"ש שם (לח ע"ב) כי אדה"ר היה מן הארץ ועד לרקיע, וכן בב"ר (פ' יד סימן ח) ויפח באפיו מלמד שהעמידו גולם מן הארץ ועד הרקיע, ופי' רש"י שם דדייק מדלא כתיב וזרק שהוא מרחוק אלא ויפח, שהוא כביכול כאדם שנותן לתוך פיו של חבירו שעומד אצלו עכ"ל. והוא כמו שאמרנו שהיה מגיע קומתו בכל העולמות בי"ע, והרי היה מגיע עד אצילות, ומ"ש עד לרקיע, הכוונה הוא על המסך אשר בין הבריאה להאצילות כנודע. וכן זהו ג"כ מ"ש ב"ר (פ"ח סימן א) מלא כל העולם בראו, ופי' רש"י שם שהיה מגיע לכסא הכבוד, וידוע הוא כי כסא הכבוד הוא עולם הבריאה, והוא כמו שאמרנו שהיה כלול מכל העולמות בי"ע כולם ממש. וגם היה מהעולמות בי"ע של אז, אשר היה הבריאה במדרגת הז"א דאצילות, והד"ר דהיצירה ממדרגת הנוק' דאצילות, ושם היה מגיע ראשו וגרונו, והיה ראשו וגרונו ממדרגת האצילות ממש. וכן החיצוניות דראשו וגרונו אשר היו מהד' ראשונות דארץ ישראל שבהעוה"ז שהיה אז בהד' תחתונות דעולם הבריאה, הרי יש בהם ההיכל קודש הקדשים וגן עדן הארץ שהוא אצילות שבהעוה"ז, והרי היה ראשו וגרונו במדרגת האצילות, שהוא בחי' הגן עדן, והיה עד סוף גרונו בתוך הג"ע. אבל שאר כל חלקי הגוף אשר מתחת הגרון ולמטה, היה בהם מחוץ לגן עדן, כי הם נעשו משאר כל חלקי העולם אשר מתחת האצילות ולמטה, והוא מהו' תחתונות דארץ ישראל והיצירה שהיו אז בהו' ראשונות דהבריאה, וכן מכל חלקי העשיה כולו, שהיו בהד' תחתונות דהבריאה ובהו' ראשונות דהיצירה. והרי היה בשאר כל חלקי הגוף אשר מתחת הגרון ולמטה מחוץ להאצילות, והיה בהם מחוץ לגן עדן, אלא רק בתוך שאר כל חלקי העולם. וכל זה היה בעת בריאתו, שהוא עד סוף שעה ה' דערב שבת בראשית וכנ"ל ענ"ט.

דרוש ג ענף יב

מה שאמרנו כי עבר הירדן וסוריא המה בבחינת ד' הראשונות דעשיה, ואמרנו כי מזה נעשה רק החלק התחתון דהגוף, אמנם החלק העליון דהגוף הוא מא"י, דהיינו מהיצירה, וזה צריך ביאור, שכן הזכרנו לעיל ענף י בשם דרושי מ"ן ומ"ד דרוש א שא"י היא רק מעולם העשיה, דהיינו אצילות בריאה ויצירה שבעשיה, הרי הוא הד' ראשונות דהעשיה, אמנם עבר הירדן וסוריא הם הו"ת דהעשיה. ונראה ליישב שבאמרנו "עולם העשיה", כוונתנו לעולם העשיה של אז, שהוא במדרגת האצילות של עתה.

מאחר שאמרנו שכוונתם ז"ל הוא גם על א"י דהעוה"ז, שאף הוא ארץ ישראל דהעשיה, וא"כ הרי פשוט שהד"ר דהעשיה הוא רק א"י, והוא בחי' אצילות בריאה יצירה הכלולים בה, הרי שא"כ הוא אזי יקשה

²¹² הגהת המחבר: ועיין עוד בפסיקתא רבתי פסקא א.

דע"ה ח"ב

איך אמר האריז"ל שהד"ר דהעשיה הוא עבר הירדן וסוריא. ולכאורה צ"ל שי' הספי', הרי הם מלמעלה למטה, מכתר עד המלכות, הולכים ויורדים בכ' בחי', דהיינו הן באורך והן בעובי.

הד"ר דהחיצוניות הם לעולם בחי' מלכויות לגבי הפנימיות. וממילא מש"כ שעבר הירדן וסוריא המה ד"ר החיצוניים דעשיה דעוה"ז, ומהם נעשה החלק התחתון דהגוף (הרי הוא כבל) אשר מהחזה ולמטה, והאצילות, בריאה ויצירה העיקריים והפנימיים הם בא"י גופה, ובחי' עבר הירדן וסוריא היא המלכות שלהם. א"י, עבר הירדן וסוריא המה במקום ובמדרגת ד' התחתונות דבריאה של עתה, אלא שא"י הוא בפנימיותם ועבר הירדן וסוריא בחיצוניותם.

מה שאמרנו שהחלק העליון דהגוף נעשה מכל א"י, הרי היא ד"ר הפנימיים דהעשיה שבהעוה"ז, זהו רק החלק החיצוני, אמנם הפנימי שבו נעשה מכל עולם היצירה הכללי ומכל עולם הבריאה הכללי של אז. העגבות נעשו מכל חלקי חוץ לארץ, שהם בו' התחתונות דהעשיה, מאחר שגם כל הו"ת דהעשיה היו אז במדרגת ו"ר דהיצירה של עתה וחז"ל היה במדרגת קדושת א"י של עתה.

אמנם מה שיש לנו לבאר במה שאמרנו כי עבר הירדן וסוריא הוא הד' ראשונות דהעשיה, ואמרנו כי מזה נעשה רק החלק התחתון דהגוף, אבל החלק העליון דהגוף ובפרט הגרון, שכ"ז הוא מא"י, אמרנו שהוא מהיצירה, ונעשה הגרון מהד"ר דהיצירה שהיה אז במדרגת הנוק' דאצילות, והחלק העליון דהגוף היה מהו"ת דהיצירה, שהיה אז בהו"ר דהבריאה וכנ"ל כ"ז. ועל זה צריך ביאור, (כח ע"ב) כי הרי באמת הנה כל א"י כולה היא רק מעולם העשיה, אלא שהיא היצירה דהעשיה, ומקום בית המקדש הוא הבריאה דהעשיה, וההיכל קודש הקדשים עם הגן עדן הוא בבחי' האצילות דהעשיה, והרי הוה כל א"י כולה רק בהעשיה, והיא אצילות בריאה יצירה שבעשיה, שהוא הד' ראשונות דהעשיה, והיא אשר היה אז בהד' תחתונות דהבריאה, אבל כל עבר הירדן וסוריא, שהם אינם כא"י לגמרי, הרי הם באמת רק מכלל הו"ת דהעשיה שהיו אז בהו"ר דהיצירה של עתה. וכ"ז הוא לא כדברינו, כי אנחנו העלינו את ארץ ישראל במקום ובמדרגת היצירה הכללי לגמרי, שהוא בהנוק' דאצילות ובהו"ר דהבריאה, ואת עבר הירדן וסוריא העלינו במדרגת א"י לגמרי, ואמרנו שהוא הד"ר דעשיה אשר היה אז בהד"ת דהבריאה.

אמנם הוא, הנה בענין א"י כבר אמרנו לעיל ענ"י שכוונת רז"ל בזה הוא באמת על עומק סוד הדברים על מה שא"י הוא מרמוז, ועל שורש אותן הדברים אשר למעלה. כי מקום בית המקדש הוא בחי' בריאה, ושאר כל א"י הוא בחי' יצירה, והוה כוונתם על עולם הבריאה הכללי שהיה אז במדרגת הז"א דאצילות, ועל עולם היצירה הכללי שהיה אז במדרגת הנוק' דאצילות ובהו"ר דהבריאה, וכן הם מרמזים ג"כ על אחיזתו באצילות של אז שהוא כנגד ההיכל קודש הקדשים והגן עדן, וכ"ז הוא מרמוז בסוד מאמרם ז"ל, כי אדם הראשון היה ראשו מא"י, או לפי גירסת האריז"ל גופו מא"י וכנ"ל. ועכ"ז הרי כתבנו לעיל ג"כ איך שמכוון בכוונתם ז"ל גם על כל חלקי א"י שבהעוה"ז לפי מדרגת עוה"ז שהיה אז, ומדברים למטה ומרמזים למעלה, והוא כי היה גופו של אדה"ר נלקח ומקובץ מכל חלקי עולמות ב"ע כולם וכנ"ל בכל דברינו.

אך העיקר מה שצריך ביאור לפי דברינו, כי הרי מאחר שאמרנו שמכוון בכוונתם ז"ל גם על א"י דהעוה"ז, שהוא ארץ ישראל דהעשיה, וא"כ הרי פשוט הוא שהד"ר דהעשיה הוא רק א"י, והוא בחי' אצילות בריאה יצירה שכלולים בה, כי הד"ר הרי הוא כתר חכמה בינה חסד, וכתר חכמה הוא אצילות ובינה בריאה וחסד יצירה וכנודע, והרי הוה עיקר הד"ר דהעשיה רק א"י לבד כי היא כלולה מאצילות בריאה יצירה. וא"כ הרי איך אמר האריז"ל שהד"ר דהעשיה הוא עבר הירדן וסוריא, ואמר שם כי הג"ר דהעשיה הוא עבר הירדן והספי' הרביעית היא סוריא ע"ש במאמרי רשב"י (פ' קדושים דף כז ע"ב), ועל זה קשה, הלא כל הג"ר דעשיה הוא בודאי רק א"י לבד, וכן גם ספי' חסד שהיא ראשונה מהו"ק שהם בחי' יצירה, עיקרה היא ג"כ בא"י גופה שהיא סוד יצירה, וא"כ איך אמר הרב שהד"ר דעשיה הם עבר הירדן וסוריא.

דע"ה ח"ב

אך הענין הוא במה שנודע, כי כל הי' ספי' שהם מלמעלה למטה, מכתר עד המלכות, הנה הם הולכים ויורדים בב' בחי', היינו הן באורך והן בעובי וכנ"ל ענ"י, ובאורך הם מלמעלה למטה ובעובי הם מפנימי לחיצון, והכתר דהחיצון שהוא למעלה בבחינתם שבאורך, הנה הוא המלכות דהפנימי בבחינתם שבעובי. ועד"ז בבחי' אבי"ע שבהם, כי כל הי' ספי' הם כלולים בבחי' אבי"ע, כתר חכמה אצילות בינה בריאה ו"ק יצירה מלכות עשיה, אלא שהמלכות מלבשת ומתחלת מהחזה ולמטה כנודע ע' הגר"א ספר יצירה (פרק א משנה א אופן ה עש"ה²¹³). והנה הם ג"כ ע"ד הנז', כי מה שהוא בבחי' אצילות דהחיצון בבחינתם שבאורך, הנה הוא בחי' העשיה דהפנימי בבחינתם שבעובי, וכ"ז הוא בכל עולם ועולם ובכל פרצוף ופרצוף כנודע.

וכן הוא בענינינו, כי ישנם ד' ראשונות דעשיה בהי' ספי' דהעשיה הן בפנימיות והן בחיצוניות, אלא שהד"ר דהחיצוניות הם כולם רק בחי' מלכיות להפנימיות, ומה שהוא בהחיצוניות בבחי' אצילות בריאה יצירה הם להפנימיות רק בבחי' עשיה לבד. וא"כ הרי ניהא לנו היטיב, כי מה שאמר האריז"ל שעבר הירדן וסוריא הם הד"ר דהעשיה ומהם נעשה החלק התחתון דהגוף אשר מהחזה ולמטה, הנה הם הד"ר דהחיצוניות דהעשיה דהעוה"ז, והם בחי' אצילות בריאה יצירה דהחיצוניות שבהעוה"ז. ומה שאמרנו כי נעשה ראשו וגרוננו והחלק העליון שבהגוף אשר עד החזה מארץ ישראל הכולל בתוכה מקום המקדש והיכל קודש הקדשים שהם אצילות בריאה יצירה דהעשיה שבהעוה"ז, הנה הם הד"ר הפנימיים, והם הד"ר העיקריים ואצילות בריאה יצירה העיקריים, אשר כל עבר הירדן וסוריא הוא רק המלכיות שלהם (כת ע"ג) והעשיה שבהם.

אמנם הוא כי הנה כל א"י כולו וכן כל עבר הירדן וסוריא, שהם בכללן הד"ר דהעשיה שבהעוה"ז הפנימית והחיצונית, הנה הם היו כולם אז במקום ובמדרגת הד' תחתונות דהבריאה של עתה, זה בפנימיות וזה בחיצוניות. ר"ל א"י כולו היה אז במדרגת הפנימיות דהד"ת דהבריאה, ועבר הירדן וסוריא היו במדרגת החיצוניות דהד"ת דהבריאה. ונעשה מא"י כולו כל החלק דהגוף העליון אשר עד החזה, ומעבר הירדן וסוריא החלק דהגוף התחתון אשר מהחזה עד הפרקין העליונים דהרגליים אשר שם הוא העגבות, כי העגבות הם נעשו מבבל שהיא סמוכה לארץ ישראל כמ"ש בירושלמי (מעשר שני פ"ה הלכה ב), ונעשה מזה העגבות שהם סמוכים להגוף כי הם בהפרקין העליונים דהרגליים, והד' פרקין התחתונים דהרגליים הם נעשו משאר ארצות דכל חוץ לארץ כולו, אשר כ"ז, ר"ל בכל וכן שאר כל חו"ל, הם בהו"ת דהעשיה שבהעוה"ז, אשר היה אז בהו"ר דהיצירה של עתה.

וכן כל מה שאמרנו, שכל החלק העליון דהגוף אשר עד החזה היה נעשה מכל א"י כולו, שהיא הד"ר הפנימיים דהעשיה שבהעוה"ז אשר היה אז בהד"ת הפנימיים דהבריאה של עתה וכנ"ל, הנה זהו רק החלק החיצוני דכל החלק העליון שבהגוף, אבל הפנימי שבנו, הנה זה נעשה מכל היצירה הכללי כולו, ומכל הבריאה הכללי כולו, ור"ל מהיצירה והבריאה של אז, אשר הבריאה היה אז במדרגת הז"א דאצילות של עתה, ומזה נעשה כל חלקי הפנימים דהראש שבנו, ומהד"ר דהיצירה של אז, אשר היו במדרגת הנוק' דאצילות של עתה, ומזה נעשה כל חלקי הפנימים דהגרונ' שלו, ומהו"ת דהיצירה של אז, אשר היו במדרגת הו"ר דהבריאה של עתה, ומזה נעשה חלקי הפנימי דהחלק העליון שבגוף אשר מתחת הגרון עד החזה. אך כל חלקי החיצוניות אשר מהראש עד החזה, הם נעשו כולם

²¹³ ז"ל: פרגוד שני בין קודש לחצר אהל מועד ששם נוקבא, כי היא מתחלת כנגד שני שלישי התחתונים דז"א, ועיקר בנינה נה"י דז"א ושם קומתה, כי ב' השלישים דת"ת הן כתרה שהן ב' בחינות שבכתר.

דע"ה ח"ב

מארץ ישראל דהעוה"ז, הכולל בתוכה מקום המקדש וקודש הקדשים וכן כל שאר חלקי א"י כולו דהעוה"ז, אשר כ"ז היה אז במקום ובמדרגת הד"ת הפנימים דהבריאה של עתה וכנ"ל וכן לעיל ענ"י וי"א והבן כ"ז היטיב.

ודע כי הגם שאמרנו כי העגבות וכל הפרקין דהרגליים הנה הם נעשו מכל חלקי חוץ לארץ כולו, שהם בהו' תחתונות דהעשיה וכנ"ז, עכ"ז הרי מאחר שגם כל הו"ת דהעשיה היו אז במדרגת הו"ר דהיצירה, הנה היה אז באמת גם כל החוץ לארץ בקדושת ארץ ישראל של עתה, כי הרי היה כל החוץ במדרגת הו"ר דהיצירה שהוא עיקר קדושת א"י, וכנ"ל שא"י הוא בחי' יצירה, וע' בפע"ח בהקדמה בסופו (וכל דבריו שם הוא מהפרדס שער אבי"ע פרקים א ב ה). וא"כ הרי לא היה אז הפחיתות דבחי' חוץ לארץ כלל, והיה כל חוץ לארץ בקדושת א"י העיקרי²¹⁴. וכל עבר הירדן וסוריא היה בקדושת ירושלים, והוא מה שאמרו במדרש שיר השירים (פרשה ז פסוק ה), עתידה ירושלים להיות מתרחבת בכל צדדיה, עד שתהא מגעת לשערי דמשק שהיא סוריא. וכל א"י שהיה אז בהד"ת דבריאה הפנימית, היה אז בקדושת הבית המקדש, שהוא בחי' בריאה וכנ"ל. ומקום המקדש היה אז בקדושת ההיכל קודש קדשים, שהוא בחי' אצילות, והוא משום כי מהנשמה דבריאה ולמעלה הוא אלהות כנודע, וההיכל קודש הקדשים היה בקדושת הגן עדן, כי היה עילוי לכל א' עד למעלה למעלה. ועכ"פ הוא, כי לא היה אז הפחיתות דחוץ לארץ כלל.

וכן הנה לא היה אז באמת הפחיתות דכל עולם העשיה כלל, משום שהרי היה אז כל הו' ספ"י דהעשיה במדרגת הד"ת דהבריאה והו"ר דהיצירה, וכל עולם העשיה של עתה אשר בה הוא האלף יומין דחול שאמרו בזוה"ק (פקודי רכו ע"א) שהם הו' ספ"י דהעשיה, אשר כל א' הוא כלול מק' וכמ"ש הרב בשער סדר אצילות בקיצור (פרק ב), ונקראו אלף יומין דחול משום אחיות החיצונים בהם [וע' בע"ה שער נ' שהוא שער קיצור אבי"ע (פרק ג)], אמר שם הרב כי ע"י החטא דע"ז הדעת, ירד הדעת למטה בין תרין כתפין, וירדו הגבורות תחילה ולא נמתקו (ע' דרושי הצלם דרוש ב בכללי חו"ג כלל ט, ובלק"ת פ' בראשית בחטא אדה"ר בארוכה ועוד בכ"מ), ועי"ז נתאחזו החיצונים בהם, ואח"כ ירדו החסדים ג"כ ונתאחזו עי"ז החיצונים בשניהם, ונעשה מזה הקליפת נוגה דהעשיה טוב ורע, כי החסדים הם לעולם טוב, אך מצד אחיות החיצונים בהגבורות נפגמו החסדים ג"כ ונעשה עי"ז הו' ספ"י (וכה ע"ד) דקליפת נוגה דהעשיה בחי' ע"ז הדעת טו"ר, וכל ספ"י היא כלול מק' והם אלף. וכן החסדים הם ת"ק והגבורות הם ת"ק, כי שרשם הוא בהב' כתפין דא"א, וכל כתף מספרו ת"ק והרי הם אלף, והם אלף יומין דחול. וכן כתב הרמ"פ ז"ל במאורי אור מערכת א' אות פ"ז, כי האלף יומין דחול הם הו"ס דקליפת נוגה דהעשיה, וכן הוא במקדש מלך פקודי (רכז סע"א). אמנם בשער תיקון הירח (פרק ה) אמר שם הרב כי ספ"י הוד דהמלכות, הנה יש שם אותיות ק"ץ שמספרם אלף, ולהיותו גבורות קשות, נאחזין שם החיצונים, והוא האלף יומין דחול המתגברים בעולם העשיה ע"ש] הנה כ"ז הוא רק אחר החטא, שירד כל עולם העשיה בתוך הקליפות וכנ"ל ענ"ט, אבל קודם החטא שנסתיים אז כל עולם העשיה בסיום הו' ראשונות דהיצירה, והיה אז הרע והטוב כל א' בפנ"ע, הנה לא היה אז פחיתת העשיה כלל ולא הפחיתות דחוץ לארץ כלל, כי כל עולם העשיה הרי היה במדרגת הד"ת דהבריאה והו"ר דהיצירה, והיה אז כל חוץ לארץ של עתה בקדושת העיקרי דא"י, ועבר הירדן וסוריא היה בקדושת ירושלים, וא"י היה בקדושת הבית המקדש, וכן ע"ז למעלה למעלה וכנ"ל. והוא ע"ד שכתב הרב בלק"ת (תהילים לב)

²¹⁴ הגהת המחבר: וכן יהיה לעת"ל כמ"ש בפסיקתא רבתי פסקא א', שעתידה א"י להיות ככל העולם כולו.

דע"ה ח"ב

כי אלולא החטא לא היה יוצא נשמת או"ה כלל, והיו כל הנשמות שנכללו באדה"ר רק נשמות ישראל, כן הוא במציאות העולם ג"כ שהיה כולו בקדושת א"י וכנו".

דרוש ג ענף יג

מדריגתו הנ"ל של גופו של אדה"ר היא רק מעת שנברא עד סוף השעה החמישית דע"ש, שאז נתגלה כל גופו כעין אותם העולמות שעולים בע"ש, שראשו, שתחילה היה מעולם הבריאה, נתעלה למדריגת אימא דאצילות וכן הוא בכל דרגה ודרגה, עד שכל גופו עלה למדריגת האצילות. והוא מש"כ שהקב"ה הכניסו לג"ע בחצות היום דע"ש, שכן נוק' דאצילות הוא ג"ע, ואפילו וגליו, שהיו מחוץ לאצילות הגיעו למדריגת מעלת ה' הראשונות דבריאה של עתה (הרי הוא כסא הכבוד).

מש"כ שאדה"ר לא היה לו מהעולם הזה כלום, דהיינו ממדריגת עולם הזה של עתה, שגופו נעשה מיעקב ורחל של אז.

יש ב' מיני מלאכים שנבראו ביום ה' (חוץ מאלו שנבראו ביום ב', והיינו המלאכים שמתבטלים ומתחדשים בכל יום): א) המלאכים עליהם נאמר "עוף יעופף על הארץ" ולא נאמר בהם "למינהו", והם משתנים ומתלכשים בגוף, ב') המלאכים שנאמר עליהם "ואת כל עוף כנף למינהו". והאחרונים גדולים מן הראשונים, ואינם משתנים ואינם מתגלים לבני אדם אלא רק בבחינת השגת השכל ולא בחוש, והמה שליחין עילאין שנשלחו מן השמים לארץ לאיזה צורך וידיעה לראויים, והם יצאו מהנשיקין הראשונים קודם שנברר זו"ן והמה המלאכים אשר אין שמם משתנה לעולם כמיכאל גבריאל ורפאל וכו'. וכיוצא בהם כל שרי מעלה הממונים על כל דבר ודבר.

וקשה, איך הם נתגלו לאברהם אבינו (וכן ללוט ולמנוח ואשתו) בצורת גוף. אלא יש י' מיני מלאכים וישנם בכל א' ה' מלאכים פרטיים ארגמ"ן, וה"אישים", שהם התחתונים שבכולם יכולים הם ליראות בצורת גוף, והם אלה שנשלחו לאברהם אבינו, לוט, הגר, מנוח ואשתו.

והנה יש מלאכים שאינם שלוחים כלל, אלא הם שרי מעלה הממונים על כחות כל הבריאה כולה, ויש מהם שממונים על השירות והתשבחות. וענין השיר הוא כי עי"ז הם הם ממשיכים את גילוי אור יחודו ית' (הרי הוא החיות והשפע הבאים לכל העולמות כולם והוא עבודת המלאכים). אבל הם רק חיצוניות העולמות ולכן אי אפשר להם להתקיים בלא ישראל, וע"י ישראל נעשית התכלית משירתם באופן נעלה מאד, ולכן נקראו "מלאכים" על שם המלאכה ופעולה, וכן על שם השליחות.

בריאנו של אדה"ר היתה באופן שאפילו נהירו דהגוף שלו היה יותר מכל המלאכים. והנה לכאורה יקשה ע"ז אמרינו, שגופו של אדה"ר היה מ' הספירות דבריאה ומו' הראשונות דיצירה, וכמדרגת השרפים וחיות הקודש, ואם כן הרי שהם באותה המדרגה. אלא העניין הוא, שמציאות גופו היתה מכל ד' הבחי' אבי"ע שבכל עולם ועולם, משא"כ החיות והמלאכים שהם רק ממקום אחד בלבד. ועוד י"ל, שראשו וגרונו של אדה"ר בעת בריאתו היו ממדריגת כל הזו"ן דאצילות, ופשוט שנמשכים מזה מעלה ואור גדול לכל גופו.

אמנם הנה כל מה שאמרנו מענף י' עד עתה ממעלת ומדרגת הגוף של אדה"ר, הנה

כ"ז היה רק בעת שנברא וכן גם אח"כ עד סוף שעה ה' דערב שבת בראשית. אך מאחר שעה ה' שהוא מתחילת שעה ו' ולמעלה, שהתחילו העולמות לעלות עליה עוד, ועלו בסוף שעה ו' עולם הבריאה במדרגת האימא דאצילות, ועולם היצירה במדרגת הז"א דאצילות, ועולם העשיה עלה הד"ר שלה במדרגת הנוק' דאצילות, והו"ת דהעשיה במדרגת הו"ר דהבריאה וכנ"ל ענ"ט. הרי נתעלה אז כל גופו של אדה"ר ג"כ בדרך זה, כי ראשו שהיה מעולם הבריאה, נתעלה למדרגת האימא דאצילות, וגרונו והחלק העליון דהגוף אשר עד החזה שכ"ז היה מהי' ספי' דהיצירה, הנה עלה ונתעלה למדרגת הז"א דאצילות, והחלק התחתון דהגוף אשר מהחזה עד התחלת הרגליים שהיה מעבר הירדן וסוריא שהם בהד"ר דהעשיה, הנה עלה ונתעלה למדרגת הנוק' דאצילות, כי הרי שם עלו כל הד"ר דעשיה משעה ו' ולמעלה, והרי עלה עד סוף כל הגוף כולו, שהוא עד התחלת הרגליים למדרגת האצילות.

והוא מה שהכניסו הקב"ה לגן עדן בחצות היום דערב שבת, והוא ע"י כי הרי נתעלה אז למדרגת הנוק' דאצילות שהיא סוד הגן עדן עד סוף כל הגוף. כי מתחילה לא היה ממדרגת האצילות אלא רק עד סוף גרונו, כי גרונו היה אז במדרגת הנוק' דאצילות, ולא היה בגן עדן אלא רק עד סוף גרונו וכנ"ל ענף י"א. אבל מחצות היום ולמעלה, שנתעלה גם החלק התחתון דהגוף למדרגת הנוק' דאצילות, הרי נכנס אז בג"ע עד סוף כל הגוף. אמנם מהעגבות ולמטה, שהוא כל הפרקין דהרגליים אשר הם רק מהו"ת דהעשיה,

דע"ה ח"ב

והם נשארו עדיין למטה מהאצילות כי הם לא עלו רק בהו"ר דהבריאה, הנה היה בהם עדיין מחוץ לג"ע, ולא היה בג"ע אלא רק עד סוף הגוף לבד, שהוא עד התחלת הרגליים, אבל עכ"פ הוא, כי גם הם היו במדרגת הו"ר דהבריאה. והרי לנו גודל רוממות מעלת הגוף של אדה"ר, כי היה מגיע להאימא דאצילות של עתה, וגם רגליו אשר היו מחוץ להאצילות, עכ"ז הנה הגיעו למדרגת מעלת הו"ר דהבריאה של עתה שהוא כסא הכבוד כנודע.

וזהו מה שאמרו בזוה"ק (פ' קדושים דף פג סע"א בסתרי תורה שם) זה לשונו: אדם קדמא לא הוה ליה מהאי עלמא כלום, ר"ל ממדרגת העוה"ז כמו שהיא עתה לא היה לו לאדה"ר מאומה. [חד צדיק עבד שמושא בנוקביה²¹⁵], ר"ל על הזווג של יעקב ורחל אשר היו אז במדרגת יש"ם ותבונה, כי יעקב ורחל בערך כללות (כט ע"א) הזו"ן הם בחי' יסוד כמ"ש באנ"כ (פרק ט), והם ג"כ בבחי' ישסו"ת לגבי או"א כמ"ש שם. [ואתעביד מההוא שמושא גופא דא²¹⁶], והוא ע"ד הו"ק דז"א שהוא בחי' גוף בערך היותו בגדלות, ונעשה הו"ק שהוא הגוף מיססו"ת וע' שער המוחין ובכ"מ, וכן היה גופו של אדה"ר שהיה אח"כ במדרגת הזו"ן של עתה, ונעשה הגוף שלו מיעקב ורחל של אז.

[דנהירו דיליה יתיר מכל אינון מלאכין שליחין לעילא²¹⁷] כי הנה מבואר בזוה"ק (בראשית לד סע"א) כי יש ב' מיני מלאכים שנבראו שניהם ביום ה', והם זולת אותן שנבראו ביום ב' המתבטלין ומתחדשים בכל יום והם נזכרים בזוה"ק (בראשית יז ע"ב, ויח ע"ב) וכנ"ל ענ"ט, כי הם קטנים מכולם. אבל אותן שנבראו ביום ה' הם גדולים מהם, והם ב' מינים: אחד, הנאמר עליהם (בראשית א ט) ועוף יעופף על הארץ ולא נאמר בהם למינהו, והשני הוא מה שנאמר עליהם (שם טא) ואת כל עוף כנף למינהו. והשניים, הם גדולים מן הראשונים, וכמ"ש בזוה"ק שם, ועוף יעופף על הארץ אליו שליחי עלאין דאתהוון לבני נשא בחיזו דבר נש²¹⁸, ולכך נאמר בהם יעופף על הארץ, והרי הם משתנים ומתלבשים בגוף כנוונא בהאי עלמא, וכמ"ש בפ' תולדות (קמד ע"א) ופ' וירא (קא ע"א) וע' פ' יתרו (צד ע"א). אבל אותן שנאמר בהם למינהו, הם אינם משתנים לעולם ואינם מתגלים לבני אדם אלא רק בבחי' השנה ושכל ולא בחוש, ונהם נתגלו להרשב"י זללה"ה וזיע"א בעת שחיבר את התיקונים, וזהו שאמר שם בתחילתו ולכל מלאכיא באתכסיא ובארה שכל. ור"ל שגם אותן המלאכים אשר הם אינם מתלבשים ואינם מתגלים בחוש אלא רק בהשגה ושכל, הנה גם הם נתגלו לו להרשב"י ז"ל בהשגתו בעת שחיבר את התיקונים. והם גדולים מהראשונים המתלבשים ומתגלים בחוש ג"כ והם השליחין עלאין שנשלחו מן השמים לארץ לאיזה צורך וידיעה להראוים לזה, ע"ד המלאכים שנשלחו לאברהם אבינו ע"ה וכיוצא. וזהו שאמר הזוה"ק דענינינו כי הגוף של אדה"ר היה נהירו דיליה יתיר מכל אינון מלאכין שליחין לעילא, ור"ל מאותן המלאכים אשר לא נאמר בהם למינהו והם השליחין עלאין כנז, אבל לא מאותן המלאכים הנאמר בהם למינהו כי הם יותר גדולים.

ונראה לי כי אלו המלאכים המעולים הנאמר בהם למינהו, הנה הם אותן שיצאו מהנשיקין הראשונים קודם שנברר זו"ן, והם המלאכים אשר אין שמם משתנה לעולם וכמ"ש הרב (בדרושי מ"ן ומ"ד דרוש ד), והם כל השרי מעלה אשר אין שמם משתנה וכמ"ש בזוה"ק (ויקרא ב ע"ב) ובמדרש (ב"ר ר"פ עח סי' א), והם מיכאל וגבריאל ורפאל, וכיוצא בהם כל השרי מעלה הממונים על כל דבר ודבר, וכגון יורקמו שר הברד (פסחים

²¹⁵ תרגום: צדיק אחד הזדווג בנקבה.

²¹⁶ תרגום: ונעשה מאותו הזיווג גוף א'.

²¹⁷ תרגום: שהארה שלו יותר מכל מלאכים הללו שלוחים למעלה.

²¹⁸ תרגום: ועוף יעופף על הארץ אלה שלוחים עליונים שנראים לבני אדם במראה של בני

אדם.

דע"ה ח"ב

ק"ח ע"א), ממונה על הכרזה אכרזיא שמו וגזנאל רב סופר במרום וכמ"ש בדברים רבה (סוף ברכה פ"א ס"י י). והם רבים מאד וכמ"ש (איוב נה ג) היש מספר לגדודיו, ואלו אין שמם משתנה לעולם, והם אותם אשר נאמר עליהם למינהו. אבל כל השלוחי מטה, הנה משתנה שמם לפי שליחותם כמ"ש בב"ר (פ' עה סימן ד), וכן הוא מבואר במדרש שיה"ש (פרק ג פסוק ו סימן ה) על מקרא שכתוב בתהלים (סח יג) מלכי צבאות יודון יודון, אמרו שם מלאכי צבאות אין כתיב כאן אלא מלכי צבאות, מלכיהון דמלאכיא ואיזה זה מיכאל וגבריאל כו'. וכן הוא ג"כ בפ' נשא (פ' יא סימן ג) ובפסיקתא רבתי (פיסקא טו) ועוד בכ"מ. והרי לנו כי מיכאל וגבריאל הם גדולים מכל המלאכים, ובב"ר (ר"פ עה ס"א א) אמרו כי מיכאל וגבריאל אין שמם משתנה, והוא ע"פ מ"ש הרב במ"ן ומ"ד (דרוש ד) כי אותן המלאכים שאין שמם משתנה הם נעשו מהנשיקין הראשונים קודם שנבררו ז"ן, והם גדולים מכל המלאכים כולם והם קיימים לעולם. אמנם הוא אינם הם מיכאל וגבריאל לבד, אלא כל השרי מעלה כולם הם קיימין תמיד ואין שמם משתנה כנז', והנה הם אותן אשר נאמר עליהם למינהו, כן נראה לי.

אך יש לעיין בזה, כי הרי מיכאל וגבריאל ורפאל הנה הם נשלחו לאברהם אבינו ע"ה, ונדמו לו בדמות אנשים, וכמ"ש בבבא מציעא (פו ע"ב) וכן בב"ר (שם וירא פ' מה סימן ט), וע' שם (פ' ג סימן ט) כי נדחו ממחיצתן קל"ה שנה משום שאמרו כי משחיתים אנחנו²¹⁹, ואיך אפשר על אלו המלאכים הקדושים מכל המלאכים כולם שיתלבשו וישתנו כלל ויארע להם כ"ו. וגם איך אפשר על אלו המלאכים הקדושים הנוראים שנעשו מהנשיקין הראשונים כנז' שיתגלו הם ללוט ג"כ כמו שמפורש בתורה בכל (כט ע"ב) הענין ושישתלחו הם להפוך את סדום. ועוד כי הנה מבואר הוא בסתרי תורה (פ' וירא קא סע"ב) דהמלאך שנתגלה למנוח הנה הוא המלאך אוריאל ונתגלה באוירא ואתחזי למנוח ולאשתו, והרי כל זה קשה מאד איך אפשר על אלו המלאכים הנוראים שהם מהמרכבה העליונה שסימנו ארגמ"ן²²⁰, אוריאל רפאל גבריאל מיכאל נוריאל, שהם ישתלחו למטה ויתגלמו ויתגלו ללוט ולמנוח ולאשתו.

אך באמת לא קשה כלל, כי כבר כתב הרב (בשער קיצור אבי"ע רפ"ח) כי הדי' היות אריה שור נשר אדם שהם הדי' מלאכים שסימנם ארגמ"ן (כי אוריאל נוריאל אחד הוא כמ"ש בהשמטות זוהר בראשית (סימן ה' רנב ע"ב) ע"ש) הנה הם ישנם בכל עולם ועולם. ונודע הוא כי המלאכים הנה הם עשרה מינים כמ"ש בפ' בא (מג ע"א) שהם: מלאכים, אראלים, שרפים, חיות, אופנים, השמלים, אלים, אלהים, בני אלהים, אישים נע' לקמן דרוש ד' ענף ה'ז, וישנם בכל א' ענין הדי' חיות וארגמ"ן. והתחתון שבכולם הוא האישים, ומהם היה הג' מלאכים שנשלחו לאברהם אבינו ע"ה, כמ"ש הרב שם בשער קיצור אבי"ע (פרק ח) ע"ש. וכן הם אשר נתגלו להגר וללוט ולמנוח ולאשתו, והוא רק מהמלאכים הנקראים אישים, כי רק הם נשתלחו למטה ונתגלמו ונתגלו לבני אדם. וכן כתב ג"כ הרמב"ם ז"ל ביסודי התורה (פרק ב הלכה ז) כי לכך הם נקראים אישים משום שהם משתלחים למטה ומתגלים לבני אדם. וזהו ג"כ מ"ש בזה"ק (בראשית מו ע"ב) ועוף יעופף על הארץ, ועוף דא מיכאל כו', יעופף דא גבריאל כו', על הארץ דא רפאל כו', על פני רקיע השמים דא אוריאל כו' ע"ש כל הענין. ומדבר שם מאותן המלאכים דארגמ"ן אשר בהאישים, כי בכל א' יש כל הבחי' כנז'. ואינם מתגלמים ומשתלחים למטה אלא רק

²¹⁹ ז"ל: כי משחיתים אנחנו, ר' לוי בשם רב נחמן מלאכי השרת על ידי שגילו מסטורין של הקב"ה נדחו ממחיצתן מאה ושלושים ושמונה שנה, ורבי תנחומא הוה מפיק לישנא קלה, א"ר חמא בר חנינא על שנתגאו ואמרו כי משחיתים אנחנו את המקום הזה.

²²⁰ עי' תיקו"ז קמח ע"ב.

דע"ה ח"ב

האישים, אבל כל המי מינים העליונים* הנה יש מהם שהם שלוחים ג"כ, אבל הם רק שליחין לעילא, ומהם מקבלים האישים היורדים למטה ומתגלמים. ויש מהם שאינם שלוחים כלל אלא הם שרי מעלה הממונים על כחות כל הבריאה כולה בפרטות ופרטי פרטות, וע"ד שאמרו (ב"ר פ"י סימן ו) אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל כו', וע' זוה"ק שמות (טו סע"ב) ופ' תרומה (קע"ב) ופ' קדושים (פו סע"א). וכן יש מהם שממונים על שירות ותשבחות, וכמ"ש בפ' וישב (קפ"ב) שבכל רקיעא ורקיעא אית ביה כמה שמשין ממנין לשמשא ליה לקב"ה כו', מנהון משמשא בשליחותא דמריהון ואתפקדן בעלמא על כל עובדיהון דבני נשא, (והם הממונים על כל שבר ועונש שבעולם הנפשות, וכן בכל הנהגת עוה"ז וכמבואר בהיכלות בראשית ופקודי ובכ"מ), ומנהון דקא משבחין ליה ואינן אתפקדן על שירתא כו'²²¹ ע"ש.

*הגהה אמנם בזהר רות (יד ע"ג²²²) מבואר שגם אותן שנקראו בני אלהים הם אפשר להם ג"כ לירד למטה ולהתגלם, כי מהם הוא עזא ועזאל וכמו שמבואר שם, וכן בזהר בראשית (נח ע"א).

וענין השיר הוא כי ע"ז הם ממשכיכים גילוי אור יחודו ית"ש שהוא החיות והשפע לכל העולמות כולם, והוא עבודת המלאכים וכל צבא מרום, כי ע"י השיר והדביקות להקב"ה נמשך הגילוי דאור היחוד שהוא החיות דכל העולמות. וזהו ג"כ מ"ש רז"ל (חולין צ"א ע"ב) שאין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה, כי משום שתכלית השירה הוא להמשיך גילוי אור יחודו ית"ש בהעולמות, וזה אי אפשר אלא רק ע"י ישראל שנמשך נשמתם מאורו עצמו ית"ש, וכמ"ש בזה"ק (אחרי מות סב ע"ב) דהא אינן אתאחדון לעילא לעילא, אבל המלאכים הם רק מחיצוניות העולמות, ולכן אי אפשר להם בלא ישראל, אך ע"י ישראל נעשה התכלית משירתם ג"כ באופן נעלה מאד, משום שהם טהורים וקדושים וזכים ומצוחצחים מאד, משא"כ בני אדם למטה.

ועכ"פ הוא כי כל המלאכים הם עובדים עבודתם תמיד, ולכך נקראו בשם מלאכים שהוראתו הוא מלאכה ופעולה, כי הרי הם פועלים תמיד ופעולות כל א' אשר פועל הוא עצם מציאותו. וכן הוא הוראת מלאכים על שם שלוחים, כי כל פעולה הוא סיבה ושליח לתכליתו, ומשום שכולם הם משרתיו עושי רצונו, ואינם מכוונים על עצמם כלל אלא רק לעשות רצון קונם, שהוא להמשיך תכלית פעולתם אשר נמצאו ושולחו לזה, והם תמיד במלאכתם ושליחותם (כט ע"ג) אשר ממנו ית"ש, ר"ל שכוונתם הוא תמיד לעשות רצונו ית"ש, לכך נקראו בשם מלאכים והבן כ"ו.

והנה יצאנו מן הענין הרבה, ומעתה נחזור לענינינו, כי לפי כל דברינו הנז' הנה אפשר לנו לפרש באמת את דברי זוה"ק (פ' קדושים פג סע"א) הנ"ל בריש דברינו מה שאמר שם על אדם הראשון בעת בריאתו שגם הגוף שלו היה נהירו דיליה יתיר מכל אינן

²²¹ ז"ל בשלימות: פתח ואמר (איוב ט ז) האומר לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתום תא חזי שבעה ככביא עבד קב"ה ברקיעא וכל רקיעא ורקיעא אית ביה כמה שמשין ממנין לשמשא ליה לקב"ה בגין דלית לך שמשא או ממנא דלית ליה פולחנא ושמושא למאריה וקיימי כל חד וחד על ההוא שמושא דאתפקדא ביה וכל חד ידע עבידתיה לשמשא מנהון משמשי בשליחותא דמריהון ואתפקדן בעלמא על כל עובדיהון דבני נשא ומנהון דקא משבחין ליה ואינן (הא) אתפקדן על שירתא.

תרגום: פתח ואמר, "האמר לחרס ולא יזרח ובעד כוכבים יחתום". בא וראה, שבעה כוכבים עשה הקדוש ברוך הוא ברקיע, ובכל רקיע ורקיע יש כמה שמשים ממונים לשמושו של הקדוש ברוך הוא. משום שאין לך שמש או ממונה שאין לו עבודה ושימוש לאדונו, ועומדים כל אחד ואחד על אותו השימוש שנתמנה בו, וכל אחד יודע עבודתו לשמש, מהם משמשים בשליחות רבונם ומפקדים בעולם על כל מעשי בני האדם, ומהם שמשבחים אותו, והם (הרי) מפקדים על השירה. ²²² בדפוס אמסטרדם זה סג ע"ג ובמהדורת מוסד הרב קוק פא ע"ב.

דע"ה ח"ב

מלאכין שליחין לעילא, שהכוונה הוא באמת גם על אותן המלאכים המעולים דבראשית (לד רע"ב) אשר נאמר בהם למינהו, והם אינם משתנים כלל ואינם יורדים למטה כלל, וזהו שאמר שליחין לעילא כי הם עומדים לעולם למעלה, ונקראו כולם בשם שלוחים כנ"ל, שהם משרתיו עושי רצונו משמשים לפניו ית"ש, והם המלאכין שליחין לעילא. משא"כ הראשונים אשר לא נאמר בהם למינהו הם שליחין מלעילא לתתא, כי הרי הם יורדים למטה ואתחזון לבני נשא כמו שמבואר שם, והם המלאכים שנקראו אישים שהם המלאכים היותר תחתונים כנ"ל, ועל זה אמר הזוה"ק פ' קדושים הגו' דהגוף של אדה"ר היה נהירו דיליה יתיר גם מכל אותן המלאכים העליונים כולם העומדים למעלה תמיד והם רק שליחין לעילא.

והגם כי הרי לפי מה שאמרנו לעיל מענף י' והלאה הרי היה כל עיקר גופו בעת בריאתו רק מהי' ספי' דבריאה ומהו' ראשונות דהיצירה של עתה, שהוא מהו'ת דהיצירה של אז שהיו בהו"ר דבריאה אשר בזה היה תופס עד החוזה, ומהו"ר דעשיה שהיו בהו"ת דבריאה ובזה היה תופס מהחוזה עד רגליו, ומהו'ת דעשיה שהיו בהו"ר דיצירה ומזה היה הו' פרקין דהרגליים שלו. והרי היה גופו ורגליו רק בהי' ספי' דהבריאה של עתה אשר שם הוא השרפים וחיות המרכבה העליונה דעולם הבריאה, ובהו"ר דהיצירה אשר שם הוא המלאכים וחיות המרכבה דהיצירה, וא"כ הרי לא היה גופו יותר גדול מהם. אך הרי כבר אמרנו לעיל ענף י' וי"א כי מציאות גופו הנה היה מכל הדי' בחי' אבי"ע שבכל עולם, משא"כ החיות הקודש וכן השרפים והמלאכים, הנה הם רק כל א' מאותו המקום שהוא לבד, אם מבחי' בריאה אם מבחי' יצירה, אבל הגוף של אדה"ר, הרי היה מכל האבי"ע כולם שבכל א' מהם, ולכן היה גופו נהירו דיליה יתיר מכל אותן המלאכים כולם. ועוד כי הרי ראשו וגרונו הרי היה גם בעת בריאתו ממדרגת כל הזו"ן דאצילות של עתה וכמו שבארנו לעיל, א"כ הרי פשוט הוא כי היה נמשך מזה מעלה ואור גדול לכל גופו כולו, כי גופא בטר ראשו אזיל, ולכן אמר היטיב שגם הגוף שלו היה נהירו דיליה יתיר מכל אינן מלאכין כו'.

ואמר שם הזוה"ק עוד [וכד אתברי ההוא גופא מלכא עלאה²²³ ר"ל או"א עלאין אשר היו אז במדרגת א"א, [שדר בההוא צדיק כ"ב אתוון²²⁴ מ"ש צדיק כבר אמרנו שהכוונה הוא על יעקב ורחל שהם כוללים היסוד דז"א. ומ"ש כ"ב אתוון, הוא השם של כ"ב שבז"א²²⁵, שהוא בו מהי"ג יודי"ן והט' ווי"ן שבברכת כהנים, והם הכ"ב תיקונים י"ג דא"א וט' דז"א, ומהם הוא הכ"ב אתוון דאורייתא המקבל ז"א מאימא ונמשכים ביסוד שלו כמ"ש בירח (פרק ג), והוא בסוד י"ג בריתות אשר מא"א והט' תיקונים שבז"א, שהם בסוד (תהלים קיח ה) מן המצר קראתי י"ה וכמ"ש בהולדת או"א (פרק ה²²⁶). ועכ"פ הוא כי הרי נמשך בההוא צדיק שהוא יסוד דז"א כ"ב אתוון, ובהם היה כלול כל אורות הנשמות דהנרנח"י שהם מא"א או"א זו"ן, ונכנסו בהגוף שלו שנעשה ויצא מההוא צדיק כנ"ל.

²²³ תרגום: וכשנברא אותו גוף מלך עליון.

²²⁴ תרגום: שלח באותו צדיק כ"ב אותיות.

²²⁵ נזכר בתפילת ר' נחוניא בן הקנה: אנקת"ם פסת"ם פספס"ם דיונס"ם, ועי' בהגר"א על

ספד"צ כה ע"א.

²²⁶ ז"ל: ועיין בביאור מצות שעטנז חטא קין והבל בהקריבם צמר ופשתים, ושם תבין דיקנא דז"א שנאצלה מצמר הכבש העליון שהוא הדעת דדיקנא עלאה, שהוא הזקן התחתון שבא"א סביב לאות ברית קדש דא"א, בסוד (נדרים לא ע"א) גדולה מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות. וז"ס הפסוק (תהלים קיח ה) מן המצר קראתי י"ה הנאמר על דיקנא דז"א, שהוא מצ"ר דנפיק מן צמ"ר העליון, שהוא סוד אותן שערות לבנות שסביב ברית קודש דא"א. וכבר ידעת כי דיקנא דא"א כל שערותיו לבנים כמ"ש (דניאל ז ט) ושער ראשו כעמר נקא, והוא הצמר הנ"ל.

דע"ה ח"ב

וואשתתף בהדייהו ונפק לעלמא²²⁷ ר"ל שהמלכא עלאה שהוא או"א כנז, הנה הוא אשתתף בהדייהו והוא כמ"ש הרב במ"ן ומ"ד (דרוש א) כי הזווג דזו"ן אשר לצורך בריאת אדה"ר הנה היה ע"י שהעלו או"א את הזו"ן בחיקם, והמ"ן דבינה הם שמשו אל הנוק'. וכן הוא בספר הליקוטים (דף ט ע"ג), ואמר שם בלשון זה, מה עשו או"א מסרו למלכות המ"ן שלהן ועי"ז נולד נשמת אדה"ר. וזהו שאמר ואשתתף בהדייהו, ור"ל כי או"א עלאין אשר שניהם נקראים בשם אבא כנודע (עי' אנ"כ פרק ח) והוא המלכא עלאה שאמר הוא אשתתף בהזו"ן, ובכחם שהוא בהמ"ן דאו"א עלאין הוציאו הזו"ן את נשמת אדה"ר. ומכונה כמעט כל הזווג הזה על שם או"א שהרי היה רק בהמ"ן שלהם, והוא מ"ש ואשתתף בהדייהו. וגם כ"ז הרי היה כאשר שאו"א היו אז במדרגת א"א, והזו"ן היו במדרגת או"א וכנ"ל ענ"מ. והרי לנו גודל מעלת מדרגת הגוף (כט ע"ד) והנרנח"י דאדה"ר בעת שנברא, וכמו שיתבאר עוד בעה"י עיקר ענין הנרנח"י שלו לקמן בדברינו.

ואמר שם הזוה"ק עוד [כיון דנפק חמי ליה שמשא וסיהרא ואסתימו נהורייהו]²²⁸, כי הנה יש ג' בחי', והם: שמש וירח, חמה ולבנה, חרס וסהר. ושמש וירח הוא בבריאה, חמה ולבנה הוא ביצירה, חרס וסהר הוא בעשיה, וכמ"ש הרב בפע"ח (שער הזמירות פרק ד²²⁹) בכוונת ברוך שאמר, וזהו שאמר הזוה"ק שמשא וסיהרא שהם מהשמש שבבריאה עד הסהר שבעשיה, שכולם אסתימו נהורייהו מאדה"ר, כי הרי גופו היה כלול מכל הג' עולמות בי"ע וכנ"ל והיה אור גופו יותר גדול מכולם, שחלק גופו אשר מבריאה היה מאיר יותר מהשמש והירח שבבריאה, וחלק גופו שביצירה היה מאיר יותר מהחמה ולבנה שביצירה, וחלק גופו שבעשיה היה מאיר יותר מהחרס וסהר שבעשיה. [דתפוחא דרגליה אחשיך נהורא דלהון]²³⁰, וכמ"ש במדרש (ויקרא רבה פ"כ סימן ב) תפוח עקיבו של אדה"ר היה מכהה גלגל חמה, וכן הוא בפסיקתא (פיסקא פרה) ובמדרש משלי בסופו ובכ"מ. ומ"ש ב"ב (נח ע"א) שני עקיביו דומים לשני גלגלי חמה, זה הוא לאחר החטא שנתחשך אז לגמרי אך ע"י המיתה נזדכך וכמ"ש בספר עיון יעקב²³¹, ועכ"ז לא נזכך²³² לגמרי כמו קודם החטא, ואינם דומים מעתה רק כגלגלי חמה. אבל קודם החטא היה מכהה גלגל חמה, והוא החמה דהיצירה של עתה, אשר אז היה שם העשיה והיה רק בבחי' חרס וכנז, ושם היה שני עקיביו, שהוא בתחתית העשיה שהיה אז בסיום הו"ת דהיצירה. ובערב שבת אחר חצות הרי נתעלה עוד עד סיום הו"ת דהבריאה, והיה מכהה גם גלגל השמש שבהבריאה. אך אחר החטא ואחר מיתה, שנתחשך ונזדכך ולא נזדכך לגמרי, נשאר רק במה שהם דומים עתה לשני גלגלי חמה דהיצירה, והרי חסר לו ב' בחי', א' מה שהם רק דומים ולא מכהה, ב' מה שהם רק לגלגלי חמה דהיצירה ולא לגלגלי השמש דהבריאה. [מאי טעמא בגין דמעובדא דשמשא וסיהרא עלאה נפיק]²³³ משום שהרי גם הגוף שלו הוא יצא ונעשה מיעקב ורחל דאצילות שהיו אז במדרגת יש"ם ותבונה, והיה כלול כל הגוף שלו מבחי' אצילות ג"כ כנ"ל בדברינו, והיה מוכן מתחילה להיות עיקר דירתו בגן עדן, והשמש והירח שניתנו להאיר על הארץ הוא רק לכל חלקי העולם אשר מחוץ לגן עדן, אבל אדה"ר עצמו

²²⁷ תרגום: והשתתף איתם ויצא לעולם.

²²⁸ תרגום: כיון שיצא, ראו אותו שמש וירח ונסתמו אורם.

²²⁹ וכן עי' שעה"כ תפילת השחר דרוש א'.

²³⁰ תרגום: שתפוח רגליו החשיך אורם.

²³¹ ז"ל: איתא במפרשים בילקוט דף ו שזיוו נשתנה אחר החטא וכן הוא בילקוט ראובני דף כ

ע"ג וע"ד שאדם אחר החטא אל היה זיוו בצלם אלהים רק נמשל כבהמות נדמו ובמיתתו נתכפר לו חטאו וחזר זיוו בצלם אלהים לכך בדיוקני עצמו אל תסתכל כי לא יראני האדם וחי.

²³² אולי צ"ל נזדכך.

²³³ תרגום: למה, לפי ממעשה של שמש וירח עליון יצא.

דע"ה ח"ב

קודם החטא לא היה צריך לאור השמש וירח כלום, כי היה נתקיים בו ע"ד שכתוב (ישעיה ס יט) לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולנוגה הירח לא יאיר לך והיה לך ה' לאור עולם. והוא מה שכתוב (קהלת א ט) מה שהיה הוא שיהיה (ע' שמות רבה פ' טו סימן כא) כי כבר היה זה לאדה"ר קודם החטא, וכן זהו ג"כ מ"ש (פסחים סח ע"א) רב חסדא רמי כתיב וחפרה הלבנה ובושה החמה, וכתיב והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת הימים, לא קשיא כאן לעולם הבא כאן לימות המשיח. ולשמואל דאמר אין בין העוה"ז לימות המשיח כו' אידי ואידי לעולם הבא, כאן במחנה שכינה כאן במחנה צדיקים. ור"ל כמ"ש במדרש תהלים (פרק יא) ז' כתות של צדיקים כו' הכת המעולה שבהן שהיא מקבלת פני שכינה זו כת ישרים כו', כת ראשונה יושבת לפני המלך ורואה פני המלך כו' ע"ש. וזהו שאמרו בפסחים שם כאן במחנה שכינה, ור"ל כי אלו שזכו לישב במחנה שכינה הנה עליהם נאמר (ישעיה נד נג) וחפרה הלבנה ובושה החמה, שהוא ע"ד שהיה אדה"ר אשר תפוח עקיבו היה מכהה גלגל חמה, והוא מהארת אור האצילות שהיה כלול בכל גופו כנ"ל, וזהו שאמרו כאן במחנה שכינה.

ואמר שם הזוה"ק עוד [כההוא שמושא דעבד ההוא צדיק בנוקביה לא אשתכח מקדמת דנא ולבתר דנא²³⁴] כי הגם שאדה"ר היה האחרון למעשה בראשית, וכל מע"ב כולם הנה יצאו ונעשו משפעת הזו"ן דאצילות אשר ע"י זווגם, אך כולם הם נעשו רק משפעת הזווג דהיצוניות לבד, וכמו שמבואר בשער פנימיות והיצוניות (דרוש י) ובכ"מ, והרי לא אשתכח זווג כזה מקדמת דנא. ומכל שכן שלא אשתכח לבתר דנא, כי הרי לאחר החטא ירדו הזו"ן למדרגתם שהם עתה משא"כ מקודם הרי היו במדרגת או"א וכנ"ל, ויעקב ורחל אשר מזווגם יצא ונעשה גופו של אדה"ר היו במדרגת ישמו"ת, והיה זווגם בכח כל הפנימיות שבהם, ולכך היה כלול כל (ל ע"א) גופו מבחי' אצילות ג"כ תיכף בעת שנברא. ואח"כ בערב שבת אחר הצות הנה נתעלה ונעשה מראשו עד התחלת רגליו ממדרגת האצילות ממש, שהוא מהאימא והזו"ן דאצילות של עתה, ולא היה חוץ להאצילות רק הרגלים שלו לבד, וגם הם הרי היו במדרגת הו"ר דהבריאה ששם הוא עתה כל השרפים והחיות הקודש דהמרכבה העליונה דהבריאה וכנ"ל בדברינו בריש ענף זה. והרי נתבאר מכ"ז גודל רוממות מעלת גופו קודם החטא כי היה נורא מאד. ומעתה נבאר ג"כ ערך מעלת הנרנח"י שבו קודם החטא מעלתם ונגדולתם אשר הן בכמות והן באיכות.

דרוש ג ענף יד

[במקום אחד מתבאר כי] מעלת נרנח"י של אדה"ר קודם החטא כללה את הנרנח"י שבכל ד' עולמות אבי"ע, אמנם במקום אחר כתוב שאדה"ר הוא רק נר"נ דאצילות, שהרי ח"י הם מקיפים. ויתכן היה ליישב שהנר"נ של אז כללו את הנרנח"י של עתה. והנה אע"פ שהגיע אדה"ר למדרגת האצילות גם בגופו, עכ"פ לא היה בו אלקות כלל ח"ו, שכן היה חסר בו הגילוי דיחוד אור א"ס להיות חד עמו כמו שהוא באצילות. אמרנו לעיל כי בערב שבת אחר הצות נתעלו העולמות, א"כ הרי עלתה אימא ג"כ עוד למעלה מא"א של עתה, וא"כ הרי ממילא הוא שאדה"ר אשר היתה לו נשמה מאימא של אז, היה לו כמו כן אור ונשמה גם ממקום עליון מא"א, הרי הוא הגילוי דאור א"ס.

זו"ן דאצילות של אז, עם כל התעלותם היו עומדים רק אב"א ולא היו עומדים ליתקן להיות פב"פ אלא בשבת. וצ"ע לכאורה, שכן זו"ן של אז היו בדרגת או"א של היום, והם הרי תמיד עומדים פב"פ. ויש ליישב שאז היתה תחילת האצילות דזו"ן חסרה את היחוד דג"ר דא"א, שלא יכולה היתה לבא כי אם ע"י הגילוי דמו"ס, ורק עי"כ יכולים היו זו"ן לצאת בבחי' נקודות. ובתיקון נתקן כ"ז. אמנם לצורך נשמת אדם הראשון, שהוא כלל הנשמות כולם כנודע, הם יצאו ונעשו מזיווג הזו"ן דאצילות, הנה מכיוון שרצה המאציל עליון ית"ש להמציא את כל מציאות הבחירה, לכן סידר אז כי תחילת אצילותם דהזו"ן (אשר מהג' רישין דהא"א) תהיה בחסרון היחוד הראוי של הג' רישין זב"ז, והיתה יציאתם ג"כ רק בגילוי המ"ס לחוד הרי היא בוצד"ק, ועי"ז יצאו גם הזו"ן מתחילה רק בכחינת אחר באחור כדי להוציא את נשמת אדה"ר, אשר אינה אפשרית כי אם ע"י זיווג. לכן היא עלתה לחיק או"א, ואח"כ ירדו הזו"ן למטה

²³⁴ תרגום: כאותו זיווג שעשה אותו צדיק בנקבה לא נמצא בלפני כן ואחר כן.

דע"ה ח"ב

במקומם, ושם הם עמדו בבחינת אב"א. ושם הולידה הנוק' את נשמת אדה"ר, שהיא, בהיותה עם ז"א, היא רק בבחינת אב"א. לכן היתה נשמת אדה"ר כלולה מנר"נ שמאימא כבר מתחילה, שכן שרשו במ"ן דאימא, והיו הזו"ן במדרגת אר"א של עתה, ואר"א היו במדרגת ב' רישין תתאין של א"א, הרי הם אורא ומו"ס. והנה כ"ז היה בערב שבת קודם חצות, מכיוון שכל מה שנוגע לצורך הזו"ן ולצורך נשמת אדה"ר לא היו מתייחדים הג' רישין דא"א, ותיקונם היה תלוי במעשה אדה"ר, וכ"ז היה נפעל על ידי עצם קדושת שבת בלא צורך במעשי האדם לולא חטאו קודם לכן.

נתבאר כי לא זכה אדה"ר לכל ה' חלקי הנרנח"י דאצילות של אז אלא רק לג' לכד דהיינו נר"נ. והגם שהיתה הנשמה שלו מאימא של אז, שהיתה במדרגת הרישא תניינא דא"א הנקרא אי"ן, אשר שם שורה האור דא"ס, עכ"ז היתה אותה הנשמה נעלמת בו מאד. שהרי היתה הנשמה שלו של אז יותר גדולה מהיחידה של עתה. וזהו שאמר הרב בכ"מ כי היה לו גם הנרנח"י דהאצילות.

הנה מבואר הוא בספר הגלגולים (פרק א) כי אדם הראשון קודם החטא היה לו כל ה' חלקי נרנח"י שבכל ה' עולמות אבי"ע, מהנפש דהעשיה עד היחידה דאצילות. וכן הוא מבואר ג"כ בספר שער הגלגולים מהח' שערים הנדפס בירושלים ע"ה ת"ו (בהקדמה ז דף ט ע"ב, ובהקדמה יא דף יב ע"ב, ובהקדמה כט דף ל ע"א), אמנם שם (דף לג ע"א וכן בכ"מ) אינו מזכיר מהאצילות רק נר"נ לבד, והוא משום כי רק הנר"נ הם מתלבשים בהגוף, אבל החיה והיחידה עיקרם הם רק בבחי' מקיפים כגודע, אבל באמת הנה היה לו כל הנרנח"י דהאצילות ג"כ וכמו שמבואר בכל המקומות הנז'.

ואולי הוא כי מה שמזכיר בכ"מ רק נר"נ דאצילות הוא העיקר, אך משום שהרי אז היה מגיע אימא למדרגת א"א וכנ"ל ענ"ט, לכן אמר בכ"מ ג"כ שהיה לו הנרנח"י דהאצילות, כי הרי הנשמה של אז הוא היחידה של עתה, והרי היה לו כל הנרנח"י דאצילות של עתה. אבל למעלה מהנשמה של אז, שהוא למעלה מהיחידה של עתה, לא זכה באמת עדיין כלל, כי למעלה מהיחידה שהוא למעלה מא"א, הרי שם הוא הגילוי דאור א"ס, ולזה לא זכה אדה"ר מעולם. ולכן אמר הרב בכמה מקומות בספר הגלגולים (פרק יד ופרק טו) ובמאמרי רשב"י (ס"פ קדושים כח ע"ג) ובשער הגלגולים (לג ע"א) כי היה לו ג' חלקי נר"נ מהאצילות, נפש מנוק' ורוח מז"א ונשמה מאימא, והוא משום כי הרי אימא היתה אז במדרגת א"א.

ולמעלה מא"א הרי הוא רדל"א ששם הוא הגילוי דאור א"ס, ולא זכה לזה אדה"ר מעולם, כי הגילוי דאור א"ס הוא רק באצילות עצמו, ולכן הוה האצילות כולו אלהות גמור כגודע, אבל זולת האצילות עצמו אין שום דבר שיהיה במציאות אלהות ח"ו וח"ו. ולכן הגם שאמרנו לעיל תחילת ענף י"ג שהגיע אדה"ר גם בבחי' הגוף שלו למדרגת האימא דאצילות של עתה, עכ"ז הנה לא היה במציאות אלהות ח"ו.

כי כבר אמרנו לעיל ח"א דרוש ה' סימן ז' ובכ"מ מדברינו כי כל הנאצלים כולם הנה מצד עצמן אינם אלהות כלל, כי הם כולם מחודשים מעת הצמצום ולהלאה, ולכן נעשה בהם כל המאורעות דעולם הנקודות ויצא מהם כל עולם התוהו. ולא נעשה האצילות אחד עם אור א"ס להעשות עי"ז אחד ומיוחד עם המאציל א"ס ית"ש עצמו ולא להות גמור אלא רק אחר שיצא עולם התוהו מהנקודות ונטהרו מכל הכחות דהדינים קשים שהם הסיגים ופסולת, ואח"כ ירד עליהם האור קדושת דהשם מ"ה, שהוא הדעת עלאה בריח התיכון המבריה מן הקצה אל הקצה²³⁵, ומתפשט ונמשך מרזא דאור א"ס עצמו, והוא ירד ונתייחד באורות וכלים דהנקודות ונתרחבו ונגדלו ממה שהיו מקודם רק נקודות קטנות וכקרני חגבים. ובסוד מ"ש בזוה"ק (בראשית ל"ה ע"ב, וכן הוא בבראשית רבה ר"פ טו) הנטיעות כקרני חגבים היו ונהורא דלהון דקיק ולא הוו נהרין כיון דאתנטעו ואתתקנו

²³⁵ עי' לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

אתרביאו בנהורא ואקרון ארזי לבנון²³⁶, ואז נעשו לעולם מלא ושלם שהוא עולם האצילות, ומתייחד בהם אור א"ס מעתה ביחוד עצום עד שנעשה חד עמהם. וכן נעשו הם כולם חד ע"י יחודו בהם, וכמ"ש אליהו ז"ל"ט (תיקון יט ע"א) אנת הוא דקשיר לון ומייחד לון. והם מעתה כולם אחד ע"י יחודו בהם, כי מתחילה היו בסוד רשות הרבים, ועתה הם בסוד רשות היחיד²³⁷ שהוא יחידו של עולם ברוך הוא כי אתפשט בהון ואתלבש בהון ודר בהון כנשמה בתוך הגוף, וכמ"ש ברע"מ (פינחס רנז ע"ב²³⁸) ולא סר ולא יסור יחודו מהם {ל ע"ב} לנצח, ועי"ז הוה כל האצילות אלהות גמור על ידו לעולם²³⁹, אמנם מצד הנאצלים עצמן זולת יחודו בהם הם אינם אלהות כלל וכנוז.

וכן הוא באדה"ר, כי הגם שהגיע למדרגת האצילות גם בגופו וכנ"ל, עכ"ז הנה לא היה במציאות אלהות כלל ח"ו, כי היה חסר בו הגילוי והיחוד דאור א"ס להיות חד עמו ע"ד שהוא באצילות, והיה רק במדרגת האצילות כמו שהם מצד עצמן זולת יחודו בהם שאינם אלהות כלל וכנוז. ומה גם כי הרי באמת עדיין לא הגיע למדרגת האצילות לגמרי, כי הרי היו רגליו עדיין מחוץ להאצילות, והיה רק בהו"ר דהבריאה וכנ"ל ריש ענף י"ג.

ואחר כל הדברים הללו הנה נראה לי לעיקר, כי לא היה לו באמת מאצילות של אז רק הנר"ג לבד, נפש מהנוק' שהיתה אז במדרגת אימא, רוח מז"א שהיה אז במדרגת אבא, נשמה מאימא שהיתה אז במדרגת א"א. אבל למעלה מזה, שהוא למעלה מהא"א של עתה, לא היה לו אור ונשמה כלום, כי למעלה מא"א הוא הגילוי דאור א"ס, והוא אינו מתפשט ומתגלה ומתייחד רק באצילות העיקרי ממש, ולא באדה"ר, הגם שהיה במדרגתם ונמשך משם, כי עי"ז לא היה אדה"ר במציאות אלהות כלל ח"ו וח"ו והבן הדברים הללו היטיב. ולקמן בעה"י יתבאר עוד בזה ומשם תבין הדברים יותר.

אמנם הוא הרי אמרנו לעיל כי בערב שבת אחר חצות הנה נתעלו העולמות וכן הפרצופים עוד יותר, ועלתה הנוק' במדרגת אבא, וז"א במדרגת א"א וכנ"ל, וא"כ הרי עלתה אימא ג"כ עוד למעלה מא"א, וא"כ הרי ממילא הוא שאדה"ר אשר היה לו נשמה מאימא של אז, הרי היה לו אור ונשמה גם מלמעלה מא"א, שהוא מהגילוי דאור א"ס ג"כ וכנ"ל.

אך דע כי הענין בזה הוא באמת עמוק מאד, אך נבאר כאן רק מה שנוגע לענינינו ובקיצור נמרץ והוא זה, כי הנה הרב אמר בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) ובכ"מ, כי היו אז הזו"ן דאצילות רק אחור באחור ולא היו עומדים להתתקן ולחזור פב"פ רק בשבת בראשית, וכמו שמבואר בפע"ח ראש השנה (פרק ב) וכן בשער הקדמות (דף עז סע"א). ולכאורה יפלא כי מאחר שהזו"ן היו אז במדרגת או"א, הרי נודע הוא כי או"א הם תמיד

²³⁶ תרגום: הנטיעות כקרני חגבים היו, ואורם דק ולא היו מאירים, כיון שנטעו ונתקנו נתרבו באור ונקראו ארזי לבנון.

²³⁷ ע"י בענין זה בע"ח שער השבירה פרק ב.

²³⁸ ז"ל: מארי עלמא קדם דברא עלמא וברא בריין דיליה למאן אתקרי רחום וחנון או דיין אלא כל שמהן דיליה אינון כנויין ולא אתקרי בהון אלא על שם בריין דעלמא ובג"ד כד מארי דרא אינון טבין איהו אתקרי לגביהו יהו"ה במדת רחמים וכד מארי דרא אינון חייבין אתקרי אדני במדת הדין לכל דרא ולכל ב"נ כפום מדה דיליה אבל לאו דאית ליה מדה ולא שם ידיע כגוונא דספיראן דכל ספירה אית לה שם ידיע ומדה וגבול ותחום ובאלין שמהן מארי עלמא איהו אתפשט ואמליך בהון ואתקרי בהון ואתכסי בהון ודר בהון כנשמתא לגבי אברים דגופא.

תרגום: אדון העולם, קדם שברא את העולם וברא בריותיו למי נקרא רחום וחנון או דיין, אלא כל השמות שלו הם כנויים, ולא נקרא בהם אלא על שם בריות העולם. ומפני זה, כאשר בעלי הדור הם טובים, הוא נקרא אצלם יהו"ה במדת הרחמים. וכאשר בעלי הדור הם רשעים, נקרא אדני במדת הדין לכל דור ולכל אדם כפי מדתו. אבל לא שיש לו מדה ולא שם ידיע. כדוגמת הספירות שכל ספירה יש לה שם ידיע ומדה וגבול ותחום ובאלו השמות אדון העולם הוא מתפשט ומולך בהם ונקרא בהם ונתכסה בהם וגר בהם כנשמה אצל אברי הגוף.

דע"ה ח"ב

פב"פ אחר התיקון וכמ"ש בשער או"א (סוף פרק ז), ובפרט בערב שבת אחר חצות שעלה אז הו"א למדרגת א"א והנוק' למדרגת אבא, האיך שייך לומר עליהם שהיו אהור באהור, הלא כל הג"ר הם לעולם כחד השיבן (ע"ז שער מול"מ ב ועוד²³⁹).

אך עומק סוד הענין הוא, כי הנה כאשר היו הזו"ן מקודם שהוא בעת בריאת אדה"ר במדרגת או"א, הנה היו אז האו"א במדרגת הב' רישין תתאין דא"א שהם אורא ומ"ס, ואח"כ בערב שבת אחר חצות שעלה הו"א במדרגת א"א והנוק' במדרגת אבא, הנה היה הו"א במדרגת המ"ס שהיא הרישא תליתאה והיא עיקר הא"א²⁴⁰, והאו"א היו אז במדרגת הב' רישין עלאין דא"א שהם גלגלתא ואורא ע' שער א"א (פרקים ג' וד'). והנה בספר הכללים כלל י"ח ענף ב' בארנו שם בענין עולם הנקודות שיצאו מהענינים והצפר"ג דא"ק משום שלא התייחדו אז האו"א שבא"ק זה בזה והיו אהור באהור, וכמו שבארנו כ"ז ג"כ לעיל ח"א דרוש ב' ג', ובארנו שם כי עיקר הסיבה אשר לכלל זה הנה היה משום שהיה חסר אז הגילוי דאור א"ס בהמ"ס שהיא הרישא תליתאה דא"ק, ולא התייחדו הג' רישין דא"ק זב"ז בכל היחוד הראוי להם, ויצאו כולם בהגילוי אור דהמ"ס לחוד שהוא בוצד"ק, והיו גבורות גדולים, ולכך יצא מהם כל עולם התוהו. ור"ל כי משום שלא האירו הג' רישין דהא"ק זב"ז כהראוי, והיה חסר הגילוי דאור א"ס בהמ"ס, עי"ז לא התייחדו האו"א שבא"ק ג"כ זב"ז והיו רק אהור באהור, ועי"ז יצאו האורות דהנקודות מהענינים שהוא האורות דהאימא בפנ"ע, ומהצפר"ג שהוא האורות דהאבא בפנ"ע, ולכך נעשה עי"ז כל עולם התוהו. אך אחר התיקון נתקן כל זה בהא"ק, וכמו שבארנו בספר הכללים שם כלל י"ח ענף ח', ויצאו עי"ז כל האורות דאצילות מהא"ק מתוקנים, והנה נסדר א"א דאצילות ג"כ בג' רישין כנודע, ומהם יצאו כל פרצופי האצילות שהם או"א וזו"ן, ויצאו ע"י היחוד דהג' רישין שבא"א זב"ז בהיחוד הראוי ולכך יצאו כולם מתוקנים.

אמנם הנה לצורך נשמת אדם הראשון, שהוא כלל הנשמות כולם כנודע, והם יצאו ונעשו מזווג הזו"ן דאצילות, הנה באשר (ל ע"ג) שרצה המאציל עליון ית"ש להמציא כל מציאות הבחירה, ולתלות הנהגת עולם הזה בכל הששת אלפים שנה שהוא הנהגת הזו"ן דאצילות (וכמ"ש בספד"צ (פרק א ט ע"א) שתא אלפי שנין תליין בשתא קדמאי) שיהא תלוי הנהגתם לפי מעשה בני אדם. ומה גם לפי עומק מחשבתו ית"ש אשר רצה לסדר כל הנהגת עולם הזה אשר עד ביאת המשיח הכל בסוד עולם התוהו, שהוא כל משך זמן הגלות, שהוא בסוד שאמרו (מנחות כט ע"ב) כך עלה במחשבה לפני, ובסוד הכתוב (תהלים סו ה) לכו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם וכמ"ש במדרש תנחומא (פ' וישב פרק ד) בפסוק ויוסף הורד מצרימה, וכמו שבארנו בכמה מקומות, ויתבאר עוד בעה"י הענין לקמן דרוש ד' (ענף יח ס"ג) בארוכה. והנה כל זה הוא מהנהגת הזו"ן שהם הז' תחתונות דאצילות, אשר הם הז' כפולות בג"ד כפר"ת המתנהגות בטוב ובתמורה וזה לעומת זה וכמ"ש בספר יצירה (פרק ד משנה ג). ובאשר שכ"ז הוא מסוד מחשבתו הקדומה ית"ש ובסוד (ע"י תיקו"ז ז ע"א) סוף מעשה במחשבה תחילה, לכן נסדר אז תחילת אצילותם דהזו"ן אשר מהג' רישין דהא"א בחסרון יחוד הראוי בהג' רישין זב"ז, והיה יציאתם ג"כ רק בהגילוי המ"ס לחוד שהיא בוצד"ק. ועי"ז יצאו הזו"ן ג"כ מתחילה רק אהור באהור, כי היו עומדים בגילוי הגבורות דהמ"ס ולא היה אפשר להם להתייחד פב"פ מהטעם שמבואר בדברי הרב בעקודים (פרק ב) ע"ש כ"ז בדברינו בארוכה. ולכן כדי להוציא נשמת אדה"ר אשר זה אי אפשר רק ע"י זווג, וכל זווג הרי הוא רק ע"י פב"פ דוקא, הוכרחו שיעלו הזו"ן

²³⁹ ע"י לקמן קטו ע"ג שם מביא רבינו ראייה לכך מתיקו"ז כד ע"ב: אימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין.
²⁴⁰ ע"י תיקו"ז עו ע"ב, וע"י לעיל הערה 186.

דע"ה ח"ב

בחיך או"א וכנ"ל ענף י"ג, ושם נזדווגו הזו"ן פב"פ ונתעברה הנוק' מאור נשמת אדה"ר ע"י הזווג דפב"פ. ואח"כ ירדו הזו"ן למטה במקומם ושם עמדו רק אהור באהור כנז', ושם הולידה הנוק' את נשמת אדה"ר שהוא בהיותה עם ז"א רק אב"א וכמ"ש בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א), וכן במאמרי רשב"י (פ' פקודי דף כג ע"ד).

והנה באשר שכל מציאות נשמתו הנה נעשה ע"י שעלו הזו"ן בחיך או"א, והיה זווגם ע"י המ"ן דאימא, כמ"ש הרב שם כי נכללו הזו"ן באו"א ונשתמשה הנוק' בהמ"ן דאימא, ולכן הנה יצא נשמת אדה"ר תיכף ומתחילה כלולה מנר"נ כולם יחד, נפש רוח מהזו"ן ונשמה מהאימא, כי הוא מהמ"ן דאימא אשר השתמשה הנוק' בהם, ולכך יצא נשמתו תיכף כל הג' חלקי נר"ן שלו כולם בפעם אחת. וכ"ז היה בערב שבת קודם חצות שהוא בעת שנברא, אשר היו אז הזו"ן במדרגת או"א של עתה, והאו"א היו אז במדרגת הב' רישין תתאין של א"א שהם אוירא ומ"ס וכנ"ל, והיה אז הרוח ונפש של אדה"ר במדרגת האו"א של עתה, והנשמה שלו היה במדרגת המ"ס של עתה, שהוא מהאימא של אז שהיתה אז במדרגת המ"ס של עתה. ואח"כ בערב שבת אחר חצות, שנתעלו כולם, הנוק' למדרגת אבא, והזו"א למדרגת המ"ס רישא תליתאה, והאו"א למדרגת הב' רישין עלאין דא"א שהם נלגלתא ואוירא וכנ"ל, הנה נתעלו מדרגת הנר"נ שלו ג"כ עד"ו, הנפש למדרגת אבא, והרוח למדרגת המ"ס דא"א, והנשמה למדרגת הרישא תניינא דא"א, שהוא האוירא הנקרא אי"ן וכמ"ש באד"ז (רפח רע"ב) וכנודע.

אמנם הנה באשר שכל מה שנוגע לצורך הזו"ן ולצורך נשמת אדה"ר לא היו מתייחדים הג' רישין דהא"א זב"ז בכל היחוד הראוי להם (ע' לקמן דרוש ד ענף כה סי' ג), כי היה תולה תיקונם ויחודם זב"ז כהראוי רק במעשה אדה"ר שהוא יתקן כ"ז, והיה אפשר לו להתתקן כ"ז בתיקונם הראוי בערב שבת גופה ע"י מעשיו, וכן גם אם לא היה מתקן את כ"ז אך שלא היה נכשל בעיץ הדעת, היה עומד ג"כ להתתקן ממילא ע"י קדושת שבת בראשית. שהיה עומד אז אלולא החטא דעיץ הדעת במדרגת תיקון העתיד, שאז יתקן הכל ע"י הקב"ה בעצמו וכדעת ר' יהושע בסנהדרין (צז סע"ב וצח רע"א) שהתיקון העתיד אינו תלוי בתשובה ומעשים טובים כלל, וכן היה עומד להתתקן הכל אלולא החטא דעיץ הדעת ע"י קדושת שבת בראשית. והיה נתקן אז החזרת פב"פ דהזו"ן ממילא גם בלא המעשים טובים דאדה"ר וכמ"ש במאמרי רשב"י (פ' קדושים) ובלק"ת (פ' בראשית) וכנ"ל ענף ט'. והיינו כי בקדושת שבת בראשית היה עומד להתייחד הג' רישין דהא"א זב"ז בכל יחודם הראוי, וע"ז היו חוזרים הזו"ן ג"כ פב"פ כהראוי וכנז', ואז היה זוכה אדה"ר באמת לכל הנרנח"י דהאצילות של אז ג"כ. ונמצא כי {ל ע"ד} היה תולה התיקון העיקרי דהעולמות כולם ודאדם הראשון, דהיינו שיתייחדו הג' רישין דהא"א זב"ז בכל יחודם הראוי, ושיחזרו הזו"ן דאצילות פב"פ, נשיתעלה העשיה כולה למדרגת האצילות כנ"ל ענ"ט, ושיזכה אדה"ר לכל הנרנח"י כולם דהאצילות של אז, היה תולה כ"ז או במעשים טובים של אדה"ר שאז היה נתקן כ"ז בערב שבת גופה, או גם אם לא היה נתקן אלא שלא היה נכשל בעיץ הדעת, היה נתקן כ"ז ממילא ג"כ ע"י קדושת שבת בראשית שהיה מוכן אז להעשות למדרגת יום שכולו שבת ולחיי עולם הבא וכנז'.

אך הרי לא זכו העולמות לכל זה, כי הרי נכשל בהחטא דעיץ הדעת בערב שבת עצמו, והרי לא נתקן מעולם החסרון דהיחוד הראוי בהג' רישין זב"ז. ולכן הגם שהיה הנשמה שלו מהאימא של אז שהיתה במדרגת הרישא תניינא דא"א הנקרא אי"ן, אשר שם שורה האור דא"ס ע' שער א"א (פ"ד ופ"ו), עכ"ז הנה היה אותה הנשמה נעלם בו מאד, וכן היא נקרא בספד"צ (פרק א ד ע"ב) בשם סתרא גו סתרא ע"ש בהגר"א בהגהה (ה ע"א). ולכן לא זכה אדה"ר על ידה להגילוי דאור א"ס כלל משום שגם אותה הנשמה עצמה היתה

דע"ה ח"ב

נעלם בו, ומכל שכן שלא זכה להחיה והיחידה דהאצילות של או, אשר הם היו אז במדרגת הגלגלתא הרישא קדמאה דא"א הנקרא בספד"צ (פרק א ג ע"א) בשם רישא דכסופא דכל כסופין, ומשם היה אז מדרגת החיה דאצילות שהוא מאבא שהיה אז במדרגת הרישא קדמאה כנ"ל, וכן מכל שכן דכש"כ שלא זכה למדרגת היחידה של או שהיא היה אז מהרדל"א. וכ"ז הוא משום שלא התייחדו עדיין הג' רישין דא"א זב"ז בכל יחודם הראוי, כי היה תולה תיקונם במעשיו הטובים או בקדושת שבת בראשית כנוז, ולכן לא זכה עדיין להיחידה והחיה דהאצילות של או כלל. וכן גם הנשמה שלו שהיא מהאימא אשר היתה אז במדרגת הרישא תניינא של א"א כנוז, הנה היתה גם היא ג"כ רק נעלם בו מאד ולכן היה חסר עדיין מהגילוי דאור א"ס וכנוז.

והנה על אותה הנשמה שהיה לאדה"ר או מהאימא דאצילות של או, שהיתה במדרגת הרישא תניינא דהא"א של עתה שהיא האוירא הנקרא אי"ן, ונודע הוא מ"ש האריז"ל בשער א"א (פ"ד ופ"ו) כי האוירא היא נמשך מרדל"א, והוא אחזי נהוריה בהאי אוירא. הנה זהו שאמר באד"ר (קמא ע"ב²⁴¹) ויפח באפיו נשמת חיים טברקא דגושפנקא גו בגו, ר"ל שהיא רושם דחותם מהפנימי לפנימי, כי האוירא בו הוא הארת הרדל"א, והוא הנשמה שמהבינה אשר היא מרמוז על הכתר, שכן היא נקרא בשמו שהוא אהיה²⁴², וכמו שבארנו במ"א. וכל דא למה, ר"ל שהגם שהיה נעלם בו כנ"ל א"כ הרי לכאורה לא היה לו תועלת מזה, עכ"ז היה ניתן בו עכ"פ בגין לאשתלפא ולעיילא ביה סתים דסתימא עלאה עד סופא דכל סתימין, נשמתא דכל חיי דעילא ותתא תליין מההיא נשמתא ומתקיימי בה, כי היה הכוונה והרצון שיתקן הוא במעשיו להמשיך בו גם אור היחידה העיקרי עצמה אשר מהרדל"א כנ"ל, ולכך ניתן בו אור הנשמה מהאוירא אשר בו הארת הרדל"א, כדי שיהא אפשר לו לתקן במעשיו ולהמשיך בו גם אור היחידה העיקרי של או אשר מהרדל"א עצמו. וכן יזכו הצדיקים לעתיד, והוא מהרושם אשר היה לאדה"ר קודם החטא, עיי"ז יזכו גם לעיקר האור עצמו בעת התיקון העתיד.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי לא זכה אדה"ר לכל הה' חלקי גרנח"י דהאצילות של או, אלא רק לג' לבד שהם גר"ג, אמנם אותן הג' הנה היה לו ממדרגת הזו"ן והאימא של או, אשר הנוק' היתה אז שהוא בעלייתם בערב שבת אחר הצות היתה הנוק' במדרגת אבא, והז"א היה בהמ"ס דא"א, והאימא בהרישא תניינא דא"א, ומשם היה הנר"ג שלו. והרי היה הנשמה שלו יותר גדול מהיחידה של עתה. וזהו שאמר הרב בכ"מ כי היה לו הנרנח"י דהאצילות ג"כ, ור"ל מהאצילות של עתה אשר היחידה היא רק מהמ"ס דא"א, כי המ"ס היא העיקר הנקרא בשם א"א, ומשם הוא אור היחידה דאצילות עתה. אבל לפי מדרגת העולמות של או היה האימא במדרגת הרישא תניינא שהוא האוירא, ומשם היה הנשמה שלו. והרי נמצא כי הגם שלא היה לו אז רק עד הנשמה לבד מהאצילות של או, עכ"ז הנה הוא יותר גדול מכל הנרנח"י דהאצילות של עתה, כי הרי היחידה של עתה הוא רק בהמ"ס

²⁴¹ ז"ל בשלימות: ויפח באפיו נשמת חיים טברקא דגושפנקא גו בגו וכל דא למה בגין לאשתלפא ולעיילא ביה סתים דסתימא עלאה עד סופא דכל סתימין (הה"ד (שם) ויפח באפיו נשמת חיים) נשמתא דכל חיי דעילא ותתא תליין מההיא נשמתא ומתקיימי בה. תרגום: "ויפח באפיו נשמת חיים" - כחותם הטבעת זה תוך זה. וכל זה למה? כדי להוציא ולהכניס בו את הסתום מכל סתום העליון, עד לסוף של כל הסתומים (הה"ד "ויפח באפיו נשמת חיים"). הנשמה שכל חיי העליונים והתחתונים תלויים מנשמה זו ומתקיימים בה.

²⁴² עי' בבהגר"א על תיקו"ז לו ע"א דעיקר התגלות הכתר באור ובינה הוא ה' עילאה, לכן הם נקראים באותו שם והוא אה"ה. וכן עיי"ש מו ע"ד: גלגלתא שורש לאימא ולכן היא ג"כ גלגלתא לבושה למ"ס והן כח"ב דא"א גלגלתא ומ"ס ולבושה דמ"ס אלא שהלבושה הוא נכלל במ"ס חכמה בינה שבחכמה כנ"ל ונכלל ג"כ בכתר כי כל עניינה נק' ע"ש הכתר ונק' אה"ה וכל י"ג תיקונין בה משתכחין וכן כל הענינים כידוע והיא כתר לז"א.

דע"ה ח"ב

רישא {לא ע"א} תליתאה, והנשמה של אז הוא בהאורא רישא תניינא. והנה אותן הנר"ג דהאצילות של אז, שהוא כללות הנרנח"י דהאצילות של עתה, הנה הוא הנקרא בזוה"ק (פ' קדושים דף פג סע"ב) ובפרט בזוה"ק בראשית (לו רע"ב) ושיר השירים (נד ע"ד זו"ח טט ע"ב) בשם זיהרא עלאה²⁴³. ואמר שם שהיא היתה מאספקלריא דנהרא, אשר עליה נאמר (בראשית א ד) ויאמר אלהים יהי אור. והוא אור דנפק מאויר²⁴⁴ כמ"ש בזוה"ק (בראשית טז ע"ב), כי הוא מאוירא רישא תניינא כנז'. והוא הזיהרא עלאה דהאצילות שהיה לו קודם החטא, והוא הנר"ג דהאצילות של אז כנז'. ומעתה נבאר ג"כ כל הנרנח"י דהבי"ע שהיה לו אז, והוא נקרא ג"כ בשם זיהרא עלאה כמו שנבאר בעה"י.

דרוש ג ענף טו

איתא בגמ' "אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה, כיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו והעמידו על ק' אמה". וכמו כן איתא במדרש "אדה"ר היה חלתו של עולם". פי' הדברים, מתחילה היתה נשמתו כלולה מכל הנשמות כולם, דהיינו מכל ה' חלקי הנרנח"י שבג' עולמות בי"ע, וזהו "מסוף העולם ועד סופו", ולבסוף נשארו בו רק המלכיות דכתרים מ"י הפרצופים, הרי הם הזו"ן דבריאה ואו"א וזו"ן דיצירה ואו"א וזו"ן דעשיה, והם ביחד עולים ק' כתרים. ונקראים "אמה" ע"ש שהוא אותיות "אמה", שכן כל א' מהם הוא מדה אחת הכלולה אף היא מכולם. ואמרו עליו שהוא "חלתו של עולם", ע"ש שנשארו בו החלקים היותר חשובים שבהם דהיינו הכתרים.

הנה לאחר שסרח לא נותרו בו אותם הכתרים ממש כמו שהיו בו מתחילה, אלא הם נתמעטו ונשארו מהם רק המלכיות שבהם בלבד וכן לא נותרו בו כי אם מק' הכתרים ד"י הפרצופים דבי"ע. והנה יש בבי"ע י"ב פרצופים שכן יש ד' פרצופים (מלבד א"א) בכל עולם, וזהו סוד שית אלפי שנין הוי עלמא, הרי הם ת' ספירות (ר' זכרים ור' נקבות) ובהתבונן בה' החסדים שבספירות הזכר הם עולים אלף חסדים ועוד אלף בספירות הנקבה, ובג' עולמות הם ו' אלפים דחו"ג. והנה קודם החטא נכללו באדם הראשון כל ו' האלפים דחו"ג, ואח"כ נסתלקו ממנו האלף חו"ג הראשונים שמאו"א דבריאה. ומה' אלפים דחו"ג אשר מעשרת הפרצופים שמזו"ן דבריאה ולמטה נשארו מהם רק אחד מחמישים, הרי הם ק' הכתרים כנ"ל, וכמו כן אותן ק' הכתרים נתמעטו בו הרבה מאד, ולא נשארו בו מכל כתר כי אם המלכות שבו.

ט"ר שנסתלקו מכל כתר וכתר, עם הנרנח"י דאו"א דבריאה אשר נסתלקו ממנו מכונים "זיהרא עלאה", ע"ש שהינם ה"זיהרא עלאה" דבי"ע, והללו עלו למעלה עם הזיהרא עלאה דאצילות הרי הם הנר"ג דאצילות של אז, הרי הוא כל הנרנח"י דהאצילות של עתה, וכן הנרנח"י דאו"א דבריאה עם הרוח נשמה חיה יחידה שמכל כתר וכתר שבק' הכתרים דחו"ג דעשרת הפרצופים אשר מזו"ן דבריאה עד סוף העשיה.

נראה לי כי מה שזכו משה רבינו והאבות ועוד כמה צדיקים מהזיהרא עלאה שנסתלק מאדה"ר ע"י החטא, זכו רק מהנר"ג דמדרגת האצילות של עתה. אמנם לנר"ג דמדרגת האצילות שקודם החטא לא זכה אדם מעולם מאחר החטא והלאה. אמנם בעת מתן תורה, אילו זכינו ללוחות הראשונות, היה עתיד הכל להיות נתקן ע"י משה רבינו ע"ה, ולהחזיר הכל כמו קודם החטא ממש. גופו של אדם הראשון נעשה מכל עולמות בי"ע כנ"ל.

אחר שחטא אדם הראשון, כל הנר"ג שהיו לו מהאצילות עלו למעלה, וכן כל הנרנח"י דאו"א דבריאה, וכן הרוח נשמה חיה ויחידה אשר בכתרים דהחו"ג שבכל י' הפרצופים אשר מהזו"ן דבריאה ובאו"א וזו"ן דיצירה והעשיה. וכן אבדו ממנו אורות נרנח"י אשר בכל ט' הספירות התחתונים דהחו"ג שמחכמה ולמטה אשר בכל י' הפרצופים הנז'. אם כי האחרונים לא עלו למעלה, אלא ירדו ונפלו בתוך הקלי', ומהם הוא כל נשמות בני האדם אשר עד ביאת המשיח, שכן הם מתבררים תמיד מתוך הקלי' ע"י התורה והמעשים הטובים, או ע"י העונשים דעוה"ז ועולם הנשמות ולא נשארו באדה"ר אלא המלכיות, הרי הם בחי' הנפשות שבכתרים דהחו"ג אשר בי' פרצופים הנ"ל.

הנה אמרו רז"ל בהגיגה (יב ע"א) אדם הראשון מסוף העולם ועד סופו היה כו' כיון שסרח הניח הקב"ה ידו עליו ומיעטו והעמידו על מאה אמה, וכמ"ש בבראשית רבה (פ' יט סס"י ח). והנה ענין המאה אמה אשר נשארו אחר החטא, הוא ענין אחד עם מ"ש רז"ל ג"כ בתנחומא (רש"ב ר"פ נח) וכ"ה בב"ר (ס"פ יז ס"י ח) כי אדם הראשון היה חלתו של עולם²⁴⁵. וסוד הענין בזה הוא, כי הנה מתחילה היה כלול בנשמת אדה"ר כל הנשמות כולם מכל הה' חלקי נרנח"י אשר בכל הג' עולמות בי"ע, וזהו שאמרו שהיה מסוף העולם

²⁴³ ע"י הערה ו.

²⁴⁴ ע"י לקמן דרוש ד ענף כה ס' ד.

²⁴⁵ ע"י שעה"ג הק' לג.

דע"ה ח"ב

ועד סופו. אבל אח"כ לא היה נשאר בו אלא רק המלכיות דהכתרים מהי' פרצופים, שהם הזו"ן דבריאה ואו"א וזו"ן דיצירה ואו"א וזו"ן דהעשיה. ונודע הוא כי כל פרצוף הוא כלול מ' ספי' שלימים אשר כל ספי' היא כלולה מ' ע' שער פרצופי זו"ן (דרוש ז'), והנה נשאר בו אחר החטא רק מאור ה' כתרים שבכל פרצוף והם מאה כתרים, וזה סוד שנתמעט והעמידו על מאה אמה. ונקרא כל א' אמה שהוא אותיות מאה, כי כל א' הוא מדה אחת הכלול ג"כ מכולם כנודע. והוא ג"כ מ"ש שהיה חלתו של עולם, כי הרי נשאר בו מהיותר חשובים שהוא מהכתרים כנו', והוא החלה והתרומה שהוא קודש לה', כי הרי הכתרים הם יותר קודש מכולם.

והעיקר מה שנקרא בשם חלתו של עולם, כי הרי כל הנשמות כולם אשר הם מהק' ספי' שבכל פרצוף מהי' פרצופים הנ"ל שהיו מתחילה כולם כלולים באדה"ר, הנה לא נעשה נשמה משום ספי' אלא רק ע"י קבלת אור הדעת שהוא הב' עמרי' דה' חסדים וה' גבורות אשר מקבל כל ספי' מלמעלה. והיינו כי הספי' שבפרצוף הזכר מקבל את העטרה דה' חסדים, והספי' שכנגדה אשר בפרצוף הנק' מקבל את העטרה דה' גבורות, ומבין שניהם נולד הנשמה כלולה מה' חסדים וה' גבורות. וא"כ נמצא כי אלו העשרה פרצופים הנ"ל אשר הם חמשה זכרים וחמשה נקבות וכלול כל א' מק' ספי', והם אלף ספי' שהם שורש דכל הנשמות כולם, אשר הם מתהווים ונעשים כל א' ע"י הה' חסדים שבהזכר והה' גבורות שבהנוק'. והרי הם ה' אלף מציאויות דהחו"ג בכל העשרה פרצופים הנז', היינו כ"ה מאות חסדים בהת"ק ספי' דהה' פרצופי הזכרים, וכ"ה מאות גבורות בהת"ק ספי' דהה' פרצופי הנקבות, והרי הם שניהם יחד ה' אלף שהם נ' מאות. אמנם אדם הראשון הנה מתחילה היה כלול בו כל הה' אלף כולם, ואח"כ לא נשאר בו רק המאה כתרים לבד שבהם, והרי לא נשאר בו רק אחד מחמישים, שהוא שיעור תרומה במדה בינונית, ולכן נקרא חלתו של עולם, כי החלה והתרומה שם אחד הוא ונקרא ג"כ בתורה בשם תרומה, וכמ"ש בס"פ שלח (במדבר טו ט) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה. ומשום שנשאר בו כשיעור תרומה שהוא אחד מחמישים, וכן נשאר בו מהיותר מובחר שבהם שהם הכתרים, והוא כמו שכתוב בס"פ קרח (יח כט) תרימו את כל תרומת ה' מכל חלבו שהוא מהיותר מובחר. וכן הכתרים הרי הם הראשונים והוא כמ"ש ראשית עריסותיכם, ולכן משום כ"ז נקרא חלתו של עולם.

אמנם הוא כי מאחר שכל מה שנסתלק ממנו ולא נשאר בו רק אחד מחמישים, שהם הק' כתרים לבד כנו', הנה היה כ"ז מסיבת החטא, לכן הנה לא נשארו בו באמת כל אותן הכתרים ממש כמו שהיו בו מתחילה, אלא שנתמעטו בו גם הם (לא ע"ב) הרבה מאד, ולא נשאר בו גם מהם רק המלכיות לבד של הכתרים שהם הנפש דהכתרים, אבל הט' ראשונים מהם, שהם הרוח נשמה חיה יחידה דאותן הכתרים, הם נסתלקו ממנו ג"כ.

וכן הוא עוד, כי הרי אמרנו שלא נשאר בו רק מהק' כתרים דהי' פרצופים דהבי"ע כנ"ל, ובאמת הרי הם י"ב פרצופים, שהם: או"א וזו"ן דבריאה, ואו"א וזו"ן דיצירה, ואו"א וזו"ן דהעשיה, והם י"ב פרצופים בהבי"ע שהם ד' פרצופים בכל עולם, לבד א"א שהוא נעלם, כי אינם נגלים רק ד' פרצופים שהם בהד' אותיות דהשם הויה ב"ה, אבל א"א הוא רק בהקצו של י' והוא נעלם כנודע (ע"ח עגו"י ה). והרי הם ד' פרצופים בכל עולם מהעולמות בי"ע, שהם בכללות עולם אחד עולם הנברא, והם עלמא דנוקבא וכמ"ש הרב במ"ן ומ"ד (סוף דרוש יד) ובשער השמות (פרק א). וזה סוד הששת אלפים שנה דמשך זמן קיום העולם (סנהדרין צו ע"א), כי צריך לצאת בהם הנשמות כולם הכלולים בהי"ב פרצופים דהעולמות בי"ע, או"א וזו"ן בכל א' מהם, והם ת' ספירות ר' זכרים ור' נקבות, והנשמות הנולדים מהם הנה הוא ע"י ה' חסדים שבספי' הזכר וה' גבורות שבספי' הנק' כנ"ל, והרי

דע"ה ח"ב

הם אלף חסדים בר' ספי' דהזכרים שבכל עולם, ואלף גבורות בהר' ספי' דהנוקבין שבכל עולם, ובהג' עולמות הרי הם ג' אלפים חסדים וג' אלפים גבורות, והם ו' אלפים דחו"ג שמהם הוא מציאות כל הנשמות. וצריכים לצאת כולם, ולכך הוא משך זמן קיום העולם ששת אלפים שנה, שהם מציאויות דהחו"ג אשר בהי"ב פרצופים דהעולמות ביי"ע, שהם שרשי כל הנשמות כולם.

ומתחילה קודם החטא היה נכלל באדם הראשון כל אלו הו' אלפים דהחו"ג כולם, שהם מכל הי"ב פרצופים דהבי"ע, ואח"כ נסתלקו ממנו היינו כי האלף חו"ג הראשונים שהם מהאו"א דבריאה הם נסתלקו ממנו לגמרי, ומה' אלפים דהחו"ג אשר מהעשרה פרצופים שמהו"ן דהבריאה ולמטה, הנה נשארו בו מהם רק אחד מחמישים שהם הק' כתרין כנ"ל, וגם אותן הק' כתרין הם נתמעטו בו הרבה מאד, ולא נשאר בו מכל כתר רק המלכות שבו שהוא הנפש שבו, אבל הט' הראשונים דכל כתר, שהם הרוח נשמה היה יחידה שבו, הם נסתלקו ממנו ג"כ, והרי לא נשארו בו גם מהנרנח"י דהו"ן דבריאה ולמטה רק אחד מעשרה מהאחד שבחמישים.

והנה כל אותן הט' ראשונים שנסתלקו ממנו מכל כתר וכתר מהק' כתרין שנשארו בו מהחו"ג דהעשרה פרצופים אשר מהו"ן דבריאה ולמטה, עם כל הנרנח"י כולם דהאו"א דבריאה אשר הם נסתלקו ממנו לגמרי כנז', הנה כל זה נקראו ג"כ בשם זיהרא עלאה, כי הם זיהרא עלאה דהבי"ע. והם נסתלקו ממנו ע"י החטא, ועלו למעלה עם הזיהרא עלאה דאצילות שהם הנר"ג דאצילות של אז שהיה מגיע עד הרישא תניינא דא"א שהוא האור דנפק מאויר כנ"ל ענף י"ד. וכל זה הוא כלל הזיהרא עלאה דאסתלק ממנו, היינו הנר"ג דאצילות של אז, שהוא כל הנרנח"י דהאצילות של עתה, וכן הנרנח"י דהאו"א דבריאה עם הרוח נשמה היה יחידה מכל כתר וכתר מהק' כתרין דהחו"ג דהעשרה פרצופים אשר מהו"ן דבריאה עד סוף העשיה.

כל זה הוא הזיהרא עלאה דאסתלק ממנו ועלה למעלה למקורן ולשרשן, וכמ"ש בזוהר חדש (שיר השירים נד ע"ד סט ע"ב) כי ההוא זיהרא דנשמתא עלאה דפרחת מניה סליקת לעילא והות גניזא בחד אוצר דאיהו גוף עד דאוליד בנין ונפק חנוך לעלמא, כיון דאתא חנוך ההוא זיהרא עלאה נשמתא קדישא נחתת ביה, והוה חנוך בההוא רבו עלאה דשבק מניה אדם, הה"ד ויתהלך חנוך את האלהים²⁴⁶ כו'. וכן בזוהר בראשית (לו רע"ב) דאבדו זיהרא עלייהו דהוה חפי עלייהו ואסתלק מנייהו²⁴⁷ כו'. וע' בזה בזוהר ח"ב (בסופו דף רעז סע"א ושם ע"ב) ובספר הליקוטין (פ' בראשית יד ע"ג). ומבואר שם וכן בספר הגלגולים (פרק יט) כי חנוך נטל סוד הנשמה דזיהרא עלאה דאצילות, ואליהו נטל סוד הרוח דזיהרא עלאה דאצילות, והנפש ניתן לקין והבל כדי לתקנה וע' ספר הגלגולים (שם פרק כא), ואח"כ ניתן לנדב ואביהוא ואח"כ בפנחס ע"ש פ' נ"ב ובספר שער הגלגולים (הקדמה לב). ומשה רבינו ע"ה זכה לנשמה ורוח דזיהרא עלאה דאצילות אשר בהדעת וע"ש פ' ט"ו, והאבות להרוח דאצילות אברהם בחד יצחק בגבורה יעקב בת"ת, וישנם בכ"ז דרושים ארוכים הרבה כמו שמבואר בספר הגלגולים שם.

ונראה לי כי כל מה שזכו כל אלו הקדושים הנזכר מהזיהרא עלאה (לא ע"ג) שנסתלק מאדה"ר ע"י החטא, הנה לא זכו אלא רק מהנר"ג דמדרגת האצילות של עתה,

²⁴⁶ תרגום: ואותו זהר הנשמה העליונה שפרחה ממנו עלתה למעלה והיתה גנוזה באוצר אחד שהוא גוף עד שהוליד בנים ויצא חנוך לעולם כיון שבא חנוך אותו הזהר העליון הנשמה הקדושה ירדה בו והיה חנוך באותה גדלות עליונה שהשאיר ממנו אדם זהו שכתוב ויתהלך חנוך את האלהים וגו'.

²⁴⁷ תרגום: שנאבד הזהר מעליהם שהיה חופף עליהם והסתלק מהם.

דע"ה ח"ב

אבל הנר"ג דמדרגת האצילות שקודם החטא, אשר הנפש היה בסוד אבא היה נשמה לנשמה, והרוח היה בסוד המ"ס דא"א יחידה, והנשמה בסוד אור דנפק מאויר כנ"ל, הנה לזה לא זכה אדם מעולם מאחר החטא ולהלאה. אמנם בעת מתן תורה, אלו שזכינו להלוחות הראשונות, היה עתיד להתתקן הכל ע"י משה רבינו ע"ה, ולהחזיר הכל כמו קודם החטא ממש. אבל מאחר שלא זכינו לזה, הנה היה כל הזיזרא עלאה, שהוא הנר"ג דאצילות, אשר זכו כל אלו הקדושים הנז' רק ממדרגת האצילות של עתה, הנפש מהנוק' והרוח מז"א ונשמה מאימא, אשר כ"ז הוא למטה מהנפש של אז שהיתה מאבא כנו', כן נראה לי.

והרי נתבאר לנו מכל דברינו אשר מענף י' עד כה, גודל רוממות מעלת ומדרגת אדה"ר קודם החטא, הן בהגוף שלו והן בהנר"ג שלו, כי היה כולל את כל הדי' עולמות אבי"ע, ובמדרגת העולמות של אז אשר בארנום לעיל ענף ט'. והיינו כי בעת שנברא שהוא בערב שבת קודם סוף שעה המישית, היה התחלתו אשר ממטה למעלה מסיום הו' ראשונות דהיצירה של עתה עד המ"ס דא"א דאצילות של עתה, כי הרי אז היה מסתיים כל עולם העשיה בסיום הו"ר דהיצירה של עתה, וראש עולם הבריאה היה מגיע אז בראש הז"א דאצילות של עתה.

והנה גופו הוא נעשה מכל הג' עולמות בי"ע והיה בדרך זה, כי הו' פרקין דהרגליים שהם ג' פרקים בכל רגל, הנה הם היו מהו"ת דהעשיה שהיו אז בהו"ר דהיצירה, והחלק התחתון דהגוף אשר עד החזה, היה מהד"ר דהעשיה שהיו אז בהד"ת דהבריאה של עתה, ואלו הד"ר דהעשיה הנה הם עבר הירדן וסוריא, ומהם היה נעשה החלק התחתון הנז' דהגוף אשר מהחזה עד הרגליים. והחלק העליון דהגוף אשר מתחת הגרון עד החזה, היה מהו"ת דהיצירה שהיו אז בהו"ר דהבריאה של עתה, והוא ארץ ישראל בחי' יצירה, ומשם היה החלק העליון דהגוף שלו אשר מתחת הגרון עד החזה. והרי נעשה כל גופו כולו, ר"ל הרגליים והגוף שלו אשר עד הגרון מהו"ר דהיצירה של עתה ומכל הי' ספי' דהבריאה של עתה. והוא משום כי הנה אז לא היה פחיתות דהעשיה שהיא מדרגת הפחיתות דחוץ לארץ אשר עפרה טמא ואוירה טמא, וכ"ז הוא משום שכל העשיה כולה היא עתה נתונה ועומדת בתוך מקום הקליפות וכנ"ל ענף ט'. אבל אז הרי היה סיום כל העשיה בסיום הו"ר דהיצירה, שהוא למעלה לגמרי מכל מקום הקליפות שהם בהד"ת שהוא הרגלין דהיצירה של עתה ובכל הי"ס דהעשיה של עתה, והרי היה גם כל העשיה כולה למעלה לגמרי מכל המקום דהקליפות, ולכן לא היה אז פחיתות דהחוץ לארץ כלל, והיה אז כל העולם הזה בקדושת הארץ ישראל העיקרי, שהיא בחי' יצירה, וזהו מה שהיו הו"ת דהעשיה בהו"ר דהיצירה, והוא מה שהיה כל הו"ל בקדושת א"י העיקרי. והד"ר דהעשיה שהם עבר הירדן וסוריא שהם כא"י ואינם כא"י לגמרי, הנה הם היו אז בקדושת ירושלים לגמרי, ולכן אמרו רז"ל (שיה"ש רבה פ"ז סי' י"א) עתידה ירושלים שתתרחב עד דמשק, והוא משום שכן היה בעת בריאת אדם הראשון הד"ר דהעשיה בהד"ת דבריאה, והבריאה היא בחי' בית המקדש ומתפשט קדושת ביהמ"ק עד סוף ירושלים, כי הרי משום זה קרא יעקב אבינו ע"ה את כל ירושלים ג"כ בשם בית אל, וכמ"ש בפ' ויצא (כח יט. לא יג) ופ' וישלח (לה א. ג. ו), ולכן הד"ר דהעשיה שהיו אז בהד"ת דבריאה, היו בקדושת ירושלים. וכל ארץ ישראל כולו עד מקום המקדש שהיא בחי' יצירה והיא היצירה דהעשיה, הנה היה אז בקדושת בית המקדש שהוא בחי' בריאה, והוא הבריאה דהעשיה, ולכן היו אז הו"ת דהיצירה בהו"ר דבריאה, ומשם היה החלק העליון דהגוף שלו אשר מהחזה עד הגרון.

והגרון שלו הנה היה נעשה מהד"ר דהיצירה, שהיו אז במדרגת הנוק' דאצילות העומדת באחוריים דז"א מהחזה שבו ולמטה, ואותן הד"ר דהיצירה הנה הם כולל את מקום

דע"ה ח"ב

המקדש שהוא הבריאה דהיצירה שבעשיה, וההיכל קודש קדשים עם הגן עדן שהם האצילות דהיצירה שבעשיה. והיה אז כל מקום המקדש כולו בקדושת הגן עדן שהוא בחי אצילות, וכן היו אז הד"ר דהיצירה הכללי באצילות הכללי ממש, והוא במדרגת הנוק' דאצילות כנוז, ומכ"ז היה נעשה הגרון שלו שהוא מהד"ר דהיצירה של אז, אשר הן בכללות והן בפרטות. והראש שלו היה נעשה מהבריאה הכללי שהיו אז במדרגת הז"א דאצילות, וכן מהבריאה הפרטית אשר בהיצירה והעשיה וכנ"ל (לא ע"ד) בדברינו ענף י' וי"ב.

והרי היה גופו של אדה"ר מכל העולמות בי"ע, שהם כולם בכללם עולם אחד שהוא עולם הגופני, אלא שעולם הבריאה היה מגיע אז עד ראש הז"א דאצילות וכנוז, ועד שם היה מגיע מדרגת הגוף שלו. והוא מה שאמרו (חגיגה יב ע"א) שאדה"ר היה מסוף העולם ועד סופו, כי היה מגיע עד האצילות אשר שם הוא רק אורו עצמו ית"ש, כי כל האצילות הוא אלהות גמור כנודע. והנה מאחר שהיה מגיע גם הגוף שלו עד ראש הבריאה, הרי כש"ב הוא שהיה לו כל הנרנח"י שבכל הבי"ע, והיה הן בהגוף שבו והן בהנרנח"י שבו מכל הבי"ע של אז, אשר היו עומדים מסיום הו"ר דהיצירה של עתה עד ראש הז"א דאצילות של עתה, ששם היה מסתיים אז עולם הבריאה וכן הגוף של אדה"ר.

אמנם הנה היה לו אורות נר"ג גם משם ולמעלה שהוא מהאצילות העיקרי של אז ג"כ, והיינו כי הרי מאחר שהיה מסתיים עולם הבריאה והיה מגיע עד ראש הז"א, הרי היה מתחיל אז עולם האצילות מהאימא של עתה, והיה התחלת האצילות רק מהג"ר של עתה, והיינו כי הזו"ן היו אז במדרגת האו"א, והאו"א היו במדרגת הב' רישין תתאין דהא"א שהם אורא ומ"ס. והיה לו לאדה"ר הנר"ג דאצילות, הנפש מהנוק' שהיתה במדרגת האימא, והרוח מז"א שהיה במדרגת האבא, והנשמה מאימא שהיתה במדרגת המ"ס דא"א. והרי היה מגיע אדה"ר עד המ"ס דא"א, והיה ארכו מסיום הו' ראשונות דהיצירה של עתה עד המ"ס דא"א, כי גופו והנרנח"י דהבי"ע שבו היה עד ראש ז"א, והנר"ג דהאצילות שבו היה עד המ"ס דא"א.

וכ"ז היה בעת שנברא, אמנם מסוף שעה חמישית דערב שבת בראשית שנתעלו אז כל העולמות כולם, והיה סוף העשיה בסיום הו"ר דהבריאה, וראש עולם הבריאה היה מגיע בראש האימא דאצילות של עתה, ועלתה הנוק' באבא, וז"א בהמ"ס דא"א, ואו"א בהב' רישין עלאין דהא"א שהוא גלגלתא ואורא. והרי נתעלה אז אדה"ר ג"כ, והיה מגיע ארכו מסיום הו"ר דבריאה עד הרישא תניינא דא"א שהוא האורא שבו, כי גופו והנרנח"י דבי"ע היה מגיע עד הראש האימא דהאצילות של עתה, והנר"ג דהאצילות שבו היה מגיע עד הרישא תניינא דא"א שהוא האורא. והיה אז הנפש שלו מהאבא של עתה שהוא במדרגת הנשמה לנשמה, והרוח שבו היה מהמ"ס של עתה שהוא מדרגת היחידה, והנשמה שבו היה עוד יותר למעלה גם ממדרגת היחידה, כי היתה מבחי' אור דנפק מאויר (זחר בראשית טז ע"א)²⁴⁸, שהוא האור הגנוז שאדם מסתכל בו מסוף העולם ועד סופו (חגיגה יב ע"א), והרי לנו גודל רוממות מעלת אדה"ר קודם החטא.

אמנם אחר שנכשל וחטא בעין הדעת, הנה ירדו כל העולמות כולם וכל הפרצופים כולם למדרגתם שהם עתה, וכן ירד אדה"ר ג"כ מכל מדרגתו הן בכמותו והן באיכותו הרבה נורא מאד. כי כל הנר"ג שהיה לו מאצילות עלו למעלה, וכן עלו ונסתלקו ממנו ג"כ כל הנרנח"י דהאו"א שבבריאה, וכן גם הרוח נשמה היה יחידה אשר בהכתרים דהחו"ג שבכל העשרה פרצופים אשר מהזו"ן דהבריאה ובאו"א וזו"ן דהיצירה והעשיה הנה הם

²⁴⁸ עי' לעיל סוף ענף יד.

דע"ה ח"ב

כולם נסתלקו ממנו ג"כ ועלו למעלה, וכ"ז הוא הזיהרא עלאה אשר עלה למעלה ונסתלק ממנו. וכן נאבד ממנו ג"כ כל אורות דנרנח"י אשר בכל הט' ספי' התחתונים דהחוג"ג שמחכמה ולמטה אשר בכל העשרה פרצופים הנז' הנה הם כולם נאבד ממנו ג"כ. אך הם לא עלו למעלה אלא שהם ירדו ונפלו בתוך הקליפות, ומהם הוא כל הנשמות בני אדם אשר עד ביאת המשיח, כי הם מתבררים תמיד מתוך הקליפות ע"י התורה ומעשים טובים, או ע"י כל המאורעות והתלאות שבהעוה"ז, וכן בעולם הנפשות ע"י הם מתבררים ומתצרפים ונעשו לנשמות בני אדם. אך עכ"פ הוא כי הם נאבדו ממנו כולם, ולא נשאר באדה"ר אלא רק המלכיות שהם בחי' נפש שבהכתרים דהחוג"ג אשר בהעשרה פרצופים הנ"ל. והרי לא נשאר בו גם מאותן העשרה פרצופים רק אחד מעשרה מאחד שבחמישים וכנ"ל בדברינו. וכ"ז הוא לבד הזיהרא עלאה כולו שהוא נסתלק ועלה למעלה כנז', אשר כל האורות דכל העשרה פרצופים כולם הם רק בבחי' ניצוץ אחד נגד הזיהרא עלאה.

והרי נמצא כי כל מה שנשאר בו אחר החטא, הוא רק תמצית דתמצית האור והחיות בערך האורות הנפלאים שהיה לו מקודם, והוא רק כערך בחי' (לב ע"א) הבלי דגרמי הנשאר בתוך העצמות בקבר. והרי לנו כי נתקיים בו מה שאמר לו הקב"ה (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות כפשטיה ממש, וזהו שאמר לו כפל לשון מות תמות, כי האחד נתקיים בו תיכף, והשני על העתיד אחר שנשלם שנותיו. וגם המיתה השניה הרי התחיל תיכף באותו יום, כי מאחר שע"י החטא הוא הולך למות, הרי מת בכל יום חלק אחד מחייו, ומתחיל המות מיום הולדו (וכמ"ש שם רמ"ל מלבים ז"ל). ועכ"פ הוא כי נתקיים בו הגזירה ביום אכלך ממנו כו' כפשטיה, וע"פ מה שבארנו מדרגתו הקודמת שהיה נעלה ונורא מאד ועתיד להחזירה לכל הדבקים בו ובתורתו בתיקון העתיד בעוד יותר נעלה הרבה, יהי רצון שנהיה גם אנו מהזוכים.

דרוש ג ענף טז

כל הנ"ל הוא על פי דברי האריז"ל כפי שנכתבו בליקוטי תורה ובספר הגלגולים ובשער מאמרי רשב"י ובשער הפסוקים. אמנם בע"ח ועוד מקומות איתא שלא היה באדה"ר שום חלק מעולם העשיה וגופו היה מעולם היצירה. וקשה ע"ז, איך היה אפשר לו להמצא בעולם הזה, הלא אפילו המלאכים, שהם עצמם מהיצירה, אינם יכולים לירד לעולם הזה עד שמתלבשים באוירא דהאי עלמא ומתגלמים בבחי' גוף, וצ"ע. אלא בע"כ צ"ל שכל עולם העשיה היה אז במדרגת ו' ראשונות דיצירה וד"ת דבריאה של עכשיו. וממילא יצא שגופו מיצירה ובריאה ולא היה לו מהאי עלמא כלום. אמנם קשה מה שאמר שנפשו מבריאה ורוח מנוק' דז"א דאצילות ונשמתו מז"א דאצילות ונשמה לנשמתו מאו"א דאצילות, שהרי היו לו כל הנרנח"י דעולמות ב"ע ג"כ, והנר"ג שהיו לו מאצילות אף הם היו לו רק נפש מנוק' דז"א דאצילות, רוח מז"א ונשמה מאימא, אלא שהיו עומדים אז במדרגה יותר גבוהה ונעלית, ולא היתה באצילות בחי' נפש כלל, וג' האורות שהיו לו מאצילות היו רק בבחי' רוח ונשמה ונשמה לנשמה, אמנם בחי' הנפש לא היתה אז באצילות כלל, שכן הרוח והנפש הם ממ"ה וב"ן, והיה אז הב"ן כלול במ"ה והמ"ה היה כלול בס"ג, והיה מאיר הז"א באור הס"ג הרי הוא הנשמה, והנוק' היה מאיר באור המ"ה, הרי הוא הרוח. ומש"כ שזו"ן היו במקום או"א, כוונתו שמה שהוא עתה ע"ב וס"ג היו אז ס"ג ומ"ה, ואור הב"ן לא היה מאיר בפני עצמו אלא בעולם הבריאה, והיו כל הנרנח"י שבעולם הבריאה לבחי' אור הנפש המאיר לכלי נוק' דאצילות.

מבריאת העולם עד יציאת מצרים לא חזרו זו"ן לעלות לחיק או"א להזדווג שם. והנה מעלת הזיווג הזה הוא גופא סוד ברית אבות המקיימת אותנו עד היום ע"י הארתה דרך החומה המפסיקה בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו כן הוא הגילוי של י"ג מידות של רחמים.

איתא בשער מאמרי רשב"י וזהו הרקיע, שבעת שליטת האור הגנוז שבו ימי בראשית אז היו זו"ן בזיווג תמידי כמו או"א העליונים, וזהו סתירה למה שכתבו שהיו זו"ן בבחינת אב"א. והנה זיווג חיצוני יכול להתקיים בלא שיהיה זיווג פנימי, אבל זיווג פנימי לא שייך ללא חיצוני, ולכן זיווג דעולמות הוא הזיווג החיצוני בלבד ואילו זיווג הנשמות הוא פנימי וחיצוני כאחד. פנימיות דזו"ן היו רק אב"א, ולצורך בריאת נשמת אדה"ר עלו הזו"ן למעלה לחיק או"א ושם נזדווגו גם פב"פ, והוחזרו להיות פב"פ בפנימיות על ידי הנסירה וע"י מעשי אדה"ר (דהיינו ש"עשה מצוה והתפלל תפילה" כלשון הרב בשעה"כ) ואילו העולמות נעשו בזיווג דחיצוניות והיינו הזיווג התמידי. ובאותו הזמן היו העולמות בבחינת פב"פ דהיינו החיצוניות דזו"ן שהיו מזדווגים פב"פ, כי אין זיווג שאינו פב"פ. אמנם זה היה בגילוי אור הגנוז ולכן הם יצאו במדירגה גבוהה כ"כ עד שעולם העשיה היה במדירגת היצירה והבריאה דעכשיו. וכשעלו בחי' או"א הרי שהיו במדרגת ב' רישין תתאין דא"א, ושם

דע"ה ח"ב

נדווגו פב"פ בפנימיות שבהם ובחיצוניות שבהם כאחד, ועי"ז יצא אור נשמתו. אמנם הזו"ן עצמם כשהם במקומם שהוא במקום או"א של עתה, היו בפנימיותם רק אב"א.

הנה כל מה שכתבנו מענין מדרגתו של אדה"ר קודם החטא, הרי מבואר כל קוטב הדברים הללו בלק"ת (פ' בראשית) ובספר הגלגולים (מפרק יד עד פרק כ) ובמאמרי רשב"י (פ' קדושים) ובשער הפסוקים (דף ז). אמנם הנה נמצא עוד דיבור אחד בזה להאריז"ל אשר נראה כסותר לכמה דברים שאמרנו, וראינו להביאו פה ולהעיר בו כל מה שהערנו מן השמים. והוא מ"ש הרב בע"ה בדרושי מ"ן ומ"ד (סוף דרוש א) וכן הובא המאמר הזה בשער הפסוקים (בראשית דף י ע"א) ובמאמרי רשב"י (פ' קדושים דף כו ע"ב וע"ג וכן שם בפ' משפטים דף ג ע"א), ואמר שם הרב זה לשונו לעניינינו: דע כי אדה"ר לא היה בו שום חלק מעשיה, רק גופו מיצירה, ונרמז זה פ' קדושים (דף פג ע"א) אדה"ר לא הוה ליה מהאי עלמא כלום כו'. ואמנם נפשו מבריאה ורוחו מנוקבא דז"א דאצילות ונשמה מז"א דאצילות ונשמה לנשמה מאו"א דאצילות, אך מעשיה לא היה לו חלק ממנו.

ולחבין זה הדבר צריך לבאר סדר העולם, דע כי החורבה נגד הקליפה, והישוב נחלק לד', כי חו"ל נגד עשיה, וארץ ישראל נגד יצירה, ומקום המקדש נגד בריאה, ובית קדש הקדשים נגד היכל ק"ק דבריאה. והנה תבין בזה מ"ש בסבא דמשפטים (דף צט ע"ב) בענין נר ה' נשמת אדם, כי נשמה ורוח הם דבר ונוק', נשמה מאילנא רברבא, והרוח מאילנא זעירא, והם בסוד זו"ן. ומשם היה נשמה ורוח של אדה"ר קודם החטא, כי ז"א היה למעלה במקום בינה שממנה הוא נשמה, והנוקבא היתה אז במקום ז"א שממנו הוא הרוח. והוא מ"ש רז"ל (ב"ר פי"ד סי' ת) כי אדה"ר ממקום כפרתו נברא, שהוא המזבח מקום המקדש שהוא בריאה, לכן היה אז העולם בסוד שבת שהוא בריאה, משום כי זווג זו"ן היה אז למעלה בחיק או"א²⁴⁹ ובהיכלם, ולכן היה ז"א בסוד נשמה שהוא בינה, ומלכות היתה בסוד רוח שהוא ז"א.

אך אחר שחטא, ירדו כל העולמות ממקום קדושתן ונתהווה (העשיה) ביומין דחול, והיצירה נתלבש בהעשיה, ואין ארץ ישראל (בע"ה כתוב אימא והוא ט"ס) מקבלת מהיצירה רק ע"י עשיה, וכן בריאה נתלבשה ביצירה, והנוקבא בבריאה, וז"א בנוקבא. ועתה נמצא כי סוד נפש של אדה"ר שהיתה מתחילה בבריאה, הוא עתה ממלכות, כי הרי המלכות ירדה להיות בסוד נפש כי היא מתלבש בבריאה כנו', והז"א ירד בסוד רוח, כי הרי ירד במקום נוקביה, ובינה היא עתה בסוד נשמה, כי ירדו כולם ממדרגתם. ובזה לא יחלוקו מאמרי הזוהר מה שאמרו כי רוח בת"ת ונפש במלכות, עם האמור בסבא הנ"ל שרוח במלכות ונשמה בז"א, כי הסבא מדבר קודם החטא. והנה להיות כי הבריאה ירדה ביצירה, נמצא עתה כי הבריאה והיצירה הם יחד כו', ושניהם היו בשיתוף גוף אדה"ר, כי עיקרו היה מיצירה, ואח"כ נתלבשה הבריאה ביצירה. ותראה עתה כמה פחיתות גרם אדה"ר ע"י חטאו, כי תחילה היה גופו מיצירה ונפשו מבריאה, ואחר החטא נעשה גופו מזה העולם, ונפשו מעשיה, ורוחו מיצירה ממקום שהיה תחילה גופו, ומה שהיה מתחילה גוף נעשה עתה רוח של אדה"ר, עכ"ל לעניינינו בכל המקומות הנז' ע"ש.

והנה כל מעיין יראה כי כל כלל הכוונה העולה מהמאמר הזה הוא רחוק הרבה מכל עומק הענין כולו אשר בארנו לעיל. אך על זה אין לתמוה כלל, כי הרח"ו ז"ל במאמרי רשב"י (ר"פ קדושים) קודם שכתב כל המאמר הזה, (לב ע"ב) אמר שם זה לשונו: בראשונה אבאר ענין אחד ששמעתי ממורי ז"ל בקיצור ואח"כ ארחיב הביאור יותר כפי מה ששמעתי אח"כ, הנה אדה"ר לא היה לו שם חלק כו' וכנ"ל. והרי לנו כי ב' שמועות הן, כי

²⁴⁹ עי' ענף ט' דמראה מקורו בע"ח מ"ד ומ"ן פרק א'.

דע"ה ח"ב

מקודם שמע ממנו כל הדיבור הנז' והוא בקיצור מאד, ואח"כ שמע ממנו כל עומק הענין בזה ובארוכה הרבה וככל מה שבארנו לעיל מריש ענף ט' עד סוף ענף ט"ו.

אמנם מה שיש להעיר בזה עכ"פ על איזה דברים הנראים כסותרים זה לזה, והיינו א' כי מקודם אמר שלא היה בו שם חלק מעשיה רק גופו מיצירה, ואח"כ אמר כי ממקום כפרתו נברא שהוא בריאה. ועוד כי באם שלא היה לו חלק מעשיה, איך היה אפשר לו להמצא בעוה"ז, הלא המלאכים שהם מיצירה אי אפשר להם לירד בעוה"ז עד שמתלבשים באוירא דהאי עלמא ומתגלמים בבחי' גוף דהעוה"ז וכמ"ש בזוהר בראשית (נח ע"א ושם קא ע"א וקמד ע"א). ועוד כי הרי רו"ל אמרו (סנהדרין לח סע"א) כי אדה"ר מכל העולם כולו הוצבר עפרו, וכן הוא בפדר"א (פרק יא) ובזוה"ק (חיי שרה קל ע"ב, ופ' ויגש רה ע"ב, ופ' וארא כג ע"ב).

אמנם פשוט הוא שכוונתו ע"פ עומק הדברים שאמרנו לעיל, כי כל עולם העשיה עצמו היא היה אז במדרגת הו"ר דיצירה והד"ת דבריאה, והרי היה גופו מהיצירה והבריאה, ולא היה בו מהאי עלמא כלום עד אחר החטא, שירדו העולמות ונתגשם העשיה בחומר ונשם כמו שהיא עתה ע"י זוהמת הנחש, והוא מה שנתהווה העשיה ביומין דחול, וכן נתלבש אדה"ר בכתנות עור²⁵⁰, ונתהפך מאור לעור, מאור דבריאה להעור דעוה"ז.

אמנם מה שאמר כי נפשו מבריאה ורוחו מנוקבא דו"א דאצילות ונשמה מז"א דאצילות ונשמה לנשמה מאו"א דאצילות. הנה זה קשה מאד, כי הרי היה לו באמת כל הנרנח"י דהעולמות בי"ע ג"כ, והנר"נ שהיה לו מהאצילות היה לו ג"כ רק הנפש מהנוק' דו"א דאצילות, והרוח מז"א, והנשמה מאימא וכנ"ל בדברינו, וכן הוא בזוה"ק פ' ויגש (רה סע"ב) בענין הנר"נ דאדה"ר, אמר שם (רו ע"א) נפש דא נפש דוד כו' ע"ש, שמבואר שהנפש היה לו ג"כ מאצילות, והיה גם אז הנוק' דאצילות רק בבחי' נפש, אלא שהיו כולם אז במדרגה יותר גבוהה הרבה וכנ"ל.

גם מ"ש כי ע"י שעלו אז הזו"ן בחיק או"א ובהיכלם נעשה הז"א בסוד בינה והנוק' נעשה בסוד ז"א, גם זה קשה מאד, כי הלא אז היה ראוי להעשות הז"א בסוד אבא והנוק' בסוד אימא, וכן הוא מבואר במ"ן ומ"ד (דרוש א) כי ע"י שעלו הזו"ן בחיק או"א ונשתמש הנוק' בהמ"ן דאימא, הנה נקרא כמעט הזווג הזה על שם או"א, כי היה הזווג דהזו"ן בהכח והמ"ן דהאו"א, וא"כ הרי היה הז"א בסוד אבא והנוק' בסוד אימא. ועוד כי הרי לידת הנוק' מה שנתעברה מהזווג הזה, היה רק אחר שירדו למקומם למטה ולמדרגתם כמו שמבואר בדברי הרב שם, וכן במאמרי רשב"י (פ' פקודי דף כג ע"ד), וא"כ הרי נולד נשמת אדה"ר רק כאשר הזו"ן היו במדרגתם, והיה אז אור הנוק' לבחי' נפש, ואור הז"א לבחי' רוח.

וכן קשה עוד מ"ש הרב, כי לכך היה העולם בסוד בריאה, משום שעלו הזו"ן למעלה בחיק או"א ובהיכלם, כי ע"י נתעלה העוה"ז ג"כ להיות בסוד בריאה, וזהו שאמרו (ב"ד פ' יד ס"ח) כי אדה"ר ממקום כפרתו נברא, שהוא המזבח ומקום המקדש שהוא בחי' בריאה, ועומק כוונתם הוא כי נעשה העוה"ז בסוד בריאה ע"י שעלו הזו"ן בחיק או"א וכנ"ל בלשון הרב. ועל זה קשה מאד, כי הרי נודע הוא שעליית הזו"ן בחיק או"א הוא באמת אינו שבת גדול וטובה שלימה כלל, כי יותר טוב היה אם שהיה אפשר להזו"ן להתייחד פב"פ למטה במקומם גופה, אז היה להם יותר שבת ומעלה הרבה מאד, ולא עלו אז למעלה בחיק או"א אלא רק משום שלא היה עדיין המ"ן דהמלכות מבוררים, והיו מוכרחים לעמוד

²⁵⁰ ע"י זהר בראשית לו ע"ב ותיקו"ז יב ע"א. וכן ע"י ע"ח קליפת נוגה פרק ד', ז"ל, אח"כ עשה לו ג"כ מלבוש אחר מקליפות נוגה והם כתנות עור, וכנגד הלבוש דכתנות אור ג"ע הארץ וכו', וזהו קליפת נגה הוא משכא דחויא כי הרי היא הקליפה חצונה שבכולם בערך הנחש הדבוקה עם הקדושה.

דע"ה ח"ב

במקומם אחור באחור ולא היה אפשר להם להזדווג ולהוציא נשמת אדה"ר, ולכך עלו למעלה בחיק או"א והשתמשו בהמ"ן דאימא ונזדווגו שם, וכמו שמבואר כ"ז בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) ובשער עקודים (פרק ח) ובכ"מ. וא"כ איך אפשר שע"י עלייתם בחיק או"א יתעלו העולמות יותר מכאשר הזדווגו פב"פ למטה במקומם גופה, מאחר שעלייתם לא היה אז ע"י תיקון ושלימות אלא אדרבה מחמת חסרון והכרח וכנ"ז.

גם בעיקר דברי הסבא אשר אמר כי הנשמה ורוח הם בחי' דו"ן לא קשה כ"כ, מאחר שהרוח (לב ע"ג) נמשך מהנשמה ומקבל ממנה תמיד, הרי הם בבחי' דו"ן משפיע ומושפע. גם אפשר לפרשו על כמה פנים, ע' זוהר הרקיע בדברי הרח"ו שם²⁵¹ ובספר אור החמה וכן בדברינו בספר הכללים כלל ד' ענף ד'.

אמנם הוא הנה דברי האריז"ל הם באמת עמוקים מאד, וכל הדיבור הזה שהעתקתי הנה הוא בקצרה מאד וכמ"ש הרח"ו ז"ל וכנ"ל, וכוונתו בזה הוא ג"כ רק על עומק הדברים הארוכים אשר בארנו לעיל, ועכ"ז הנה למדנו כאן חידוש גדול אשר לא ביאר אותו בדבריו הארוכים הנ"ל. והיינו כי הרי שם אמרנו שהיה לו נר"ג מהאצילות ג"כ שהם מהנוק' והו"א והאימא, אלא שהיו עומדים אז במדרגה יותר גבוה ונעלה, כי בעת בריאת אדה"ר היו הזו"ן אשר מהם רוח ונפש במדרגת או"א אשר מהם הוא החיה ונשמה, והאו"א היו אז במדרגת התריין רישין תתאין דא"א, ומהם היה הנשמה שלו שהוא עתה בחי' יחידה. ואח"כ בערב שבת אחר הצות, שעלתה הנוק' לאבא וז"א להמ"ס דא"א והאימא להרישא תניינא דא"א, הרי היה הנפש שלו במדרגת החיה של עתה, והרוח שלו במדרגת היחידה של עתה, והנשמה שלו עוד יותר למעלה, ועכ"ז הרי אמרנו כי לפי ערך מדרגתם של אז היו נחשב לו לבחי' נר"ג כי הכל נידון בעירובין כנודע, וכן הנה אמרנו לעיל ענף י"ד כי למעלה מהנר"ג של אז לא זכה באמת גם אדה"ר מעולם.

והנה על זה מלמדינו הרב כאן כי לא היה אז באצילות בחי' נפש כלל, והג' אורות שהיה לו מאצילות הם היו רק בבחי' רוח ונשמה ונשמה לנשמה, אבל בחי' הנפש לא היה אז באצילות כלל, כי כשם שבעולמות בי"ע לא היה אז פחיתות העשיה מבחי' חוץ לארץ כלל, וכנ"ל בדברינו שהיה כל עוה"ז כולו בקדושת ארץ ישראל, כן לא היה אז למעלה באצילות בחי' מדרגת אור דהנפש כלל, כי הרוח והנפש הם מהמ"ה וב"ן סוד אדם ובהמה²⁵², והיה אז הב"ן כלול בהמ"ה והמ"ה היה כלול בהס"ג, והיה מאיר הו"א באור הס"ג שהוא נשמה, והנוק' היה מאיר באור המ"ה שהוא רוח, וכן הס"ג היה כלול בהע"ב והיה מאיר אימא באור החיה, ואבא היה מאיר באור היחידה. ומה שאמרנו כי היו אז הזו"ן במדרגת או"א, אין הכוונה שהע"ב וס"ג של עתה היו משתמשים אז למ"ה וב"ן, והיו החיה ונשמה לרוח ונפש, אלא הוא כי לא היה אז גילוי לבחי' נפש שהיא סוד בהמה כלל, כי הב"ן שהוא נפש סוד בהמה היה כלול בהמ"ה שהוא רוח סוד אדם, והיה מאיר המלכות נוק' באור הרוח מ"ה, והו"א היה מאיר באור הס"ג שהוא נשמה. וכאשר

²⁵¹ במשפטים צט ע"ב, ז"ל, הרח"ו זלה"ה, נשמה ורוח זכר ונקבה לא נהרא כחדא וכו'. הענין מש"כ נשמה ורוח זכר ונוקבא, והוא חולק על כל הזוהר. האמנם הענין קורא נשמה לחלק הנשמה דאצילות, וכולם נקראים נשמה ולז"א דכולא מיסוד דאצילות. אך נר"ן של בי"ע, דכולם נקראים עלמא דנוקבא, כולם משתתפים ונקרא בשם רוח, וז"ש ונשמה מעילא ורוח מלתתא. וז"ס והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, שהיא הנקבה. ובזה תבין מ"ש בפ' שמות רוחא דאנהרא לב"ג דאיהו מסט' דנוק' דיצירה, אבל לעילא נשמתא דאיהו מאילנא דחיי, יסוד דאצילות, צרורא דחיי, דאיהי מלכות דאצילות, הרי כי הנפש דאצילות נק' כולם בשם נשמה סתם, ונר"ן דבי"ע נקרא רוח וכו'.

²⁵² עי' ספד"צ דף כח ע"ב.

דע"ה ח"ב

עלו למקום או"א, נמצא כי היו משתמשים אז הע"ב וס"ג של עתה למדרגת ס"ג ומ"ה, ר"ל כי מה שאמרנו שמקום הזו"ן של אז היה במקום האו"א של עתה, הכוונה הוא כי מה שהוא עתה ע"ב וס"ג היו אז הס"ג והמ"ה, כי היה אור הס"ג של אז גדול כמו הע"ב של עתה, והאור המ"ה של אז היה גדול כמו הס"ג של עתה, והיה נחשב אז הע"ב וס"ג לס"ג ומ"ה, כי הע"ב היה עוד יותר גדול, שהוא כמדרגת היחידה של עתה, והב"ן שהוא אור הנפש לא היה ניכר אז באצילות כלל כי היה כלול בהמ"ה.

ולא היה מאיר אור הב"ן לאור בפנ"ע אלא רק בעולם הבריאה, והיה כל הנרנח"י שבעולם הבריאה לבחי' אור הנפש הכללי להנוק' דאצילות. כי באצילות גופה היה מאיר הנוק' ג"כ רק באור דהמ"ה, אך כאשר נתפשטה באורה להחיתים את עולם הבריאה, שהוא חותם הנחתם מהאצילות כנודע (שער השמות פרק א), הנה שם נתגלה אור הב"ן שבה לאור בפנ"ע, שהוא אור הנפש סוד בהמה. והוא מה שנודע כי עולם הבריאה הוא סוד בהמה דרביעא על אלף טורי"ן (עי' זחר בראשית יח ע"ב), כי היא נקרא בהמה משום שרק בה נתגלה אור הנפש, שם ב"ן גימ' בהמה. וזהו שאמר הרב כי הנפש של אדה"ר היה מתחילה רק מעולם הבריאה, כי כל אורות הנרנח"י דהבריאה הם רק אור הנפש הכללי של הנוק' דאצילות, שהיא היתה מאיר אז בהאור דהמ"ה שהוא רוח כנו'.

ומ"ש הזוהר (פ' ויגש רז רע"א) כי אדה"ר היה לו נר"נ מאצילות, וכן אמר האריז"ל בספר הגלגולים (פרקים י"ד וט"ו) ובכ"מ כי היה לו נפש מהנוק' דאצילות, ורוח מז"א דאצילות, ונשמה מהאימא דאצילות וכנ"ל בדברינו בארוכה, הוא רק על שמם של עתה, כי עתה הרי נקרא אור הנוק' בשם נפש, כי כן היא משתמש {לב ע"ד} עתה רק למדרגת אור הנפש לבד, והז"א הוא משתמש עתה למדרגת אור הרוח וכן נקרא עתה בשם רוח, והאימא לאור הנשמה, ולכן קורא אותן הזוהר והאריז"ל להאורות שהיה לו לאדה"ר מהנוק' והז"א והאימא דאצילות בשם נר"נ, כי כן הם נקראים עתה. אבל באמת כי אז לא היה באצילות פחיתות דאור הנפש כלל, והיה התחלת אור האצילות ממדרגת אור הרוח, שהיה הנוק' משתמש לאור הרוח, והז"א לאור הנשמה, והאימא לאור הנשמה לנשמה, והזו"ן אשר היו אז במדרגת או"א של עתה, והיו משתמשים אז לבחי' זו"ן, הנה לא היו משתמשים אז ג"כ לבחי' מ"ה וב"ן, שהוא אותן השמות שיש להם עתה, אלא שהיו משתמשים ועומדים בבחי' ס"ג ומ"ה שהוא אור נשמה ורוח, כי כן היה מדרגתם אז.

וזהו החידוש הגדול אשר משמיענו הרב כאן באלו דבריו הקצרים מה שלא ידענו קודם לכן מכל הדברים הארוכים אשר לעיל, כי מכל הדברים אשר שם היה משמע לנו שלפי רוממות מדרגות העולמות של אז, והיו הזו"ן במקום או"א, אלא שאז היו משתמשים למדרגת זו"ן, כי או"א היו אז עוד יותר גדולים. והרי היה משמע לנו לפי זה כי גם אז היו משתמשים הזו"ן לבחי' אורות דרוח ונפש, מ"ה וב"ן, ועל זה משמיענו הרב באותן הדברים הקצרים שלפנינו כי לא כן הוא, כי הב"ן לא היה ניכר אז לאור בפנ"ע, ולא היה אז מדרגת אור הנפש שהוא סוד בהמה באצילות כלל, אלא שהיה הנוק' במדרגת אור הרוח שהוא שם מ"ה אד"ם, כי הב"ן דאצילות היה כלול בהמ"ה, והז"א היה במדרגת אור הנשמה שהוא שם ס"ג, כי היה המ"ה שבו כלול בהס"ג, והאימא היה במדרגת אור החיה נשמה לנשמה שהוא שם ע"ב. ואדם הראשון אשר היה לו אורות ומוחין מהנוק' והז"א והאימא דאצילות, הנה היה לו מהם אורות דרוח ונשמה והחיה, אבל אור הנפש היה לו רק מעולם הבריאה, כי שם נתגלה הב"ן לאור בפנ"ע, ונעשה שם מדרגת אור

דע"ה ח"ב

הנפש, והוא הה' אורות דנר"ג ח"י דעולם הבריאה שהיו כולם בכללם אור הנפש הכללי דהנוק' דאצילות אשר נתגלה בה בעולם הבריאה, ומשם היה הנפש של אדה"ר, אבל מאצילות היה לו הרוח ונשמה ויהיה כנו'.

ומה שהערינו עוד בענין מה שתולה הרב את מעלת הזו"ן אשר היו אז במדרגת נשמה ורוח בענין עלייתם בחיק או"א ובהיכלם, והקשינו לעיל כי א"כ היה צריך הז"א להעשות בסוד חיה והנוק' בסוד נשמה כמו או"א. ועוד כי הרי כל עלייתם היה רק לפי שעה, ואח"כ חזרו תיכף וירדו למקומם. ועוד כי עלייתם למעלה הרי הוא רק מחמת שהם מחוסר תיקון למטה, ואותו החסרון הרי היה נשאר בהם גם אח"כ כאשר שחזרו וירדו למקומם, כי הרי שם חזרו לעמוד רק אחור באחור וכמו שמבואר בשער מ"ן ומ"ד (דרוש א) ובכ"מ, וא"כ הרי איך אפשר שע"י עלייתם בחיק או"א יתעלו עי"ז למדרגה גדולה וקבועה יותר מכאשר שהם מתוקנים למטה גופה.

אך דע כי עיקר הענין הוא באמת להיפך, כי ע"י שהיו אז הזו"ן במדרגה יותר גבוה ונעלה, עי"ז היה אפשר להם לעלות לפי שעה לחיק או"א ובהיכלם משום צורך הולדת נשמת אדה"ר. ועיקר הטעם מה שהיה הז"א בבחי' נשמה והנוק' רוח, הוא משום שהרי כל העולמות והפרצופים היו אז כולם במדרגה יותר גבוה ונעלה למאד, עד שגם עולם העשיה היה הדר' ראשונות שלה בהדר' דבריאה, לכן לא היה ג"כ פחיתת אור הנפש באצילות כלל, והיה הנוק' דאצילות בבחי' אור הרוח והז"א לאור הנשמה, ועמדו במקום או"א של עתה. וכן עלו עי"ז לעת הצורך גם לחיק או"א של אז.

וזהו מה שהקדים הרב בלשונו הנ"ל ואמר, כי לפי שאדה"ר ממקום כפרתו נברא, שהוא בריאה, ור"ל כי משום שגם העולם דעשיה הגיע ועלה למדרגת הבריאה, שהרי כל ארץ ישראל ובפרט מקום המקדש הרי היה אז בהדר' הפנימיות דעולם הבריאה וכנ"ל ענף י"ב, לכן היה אז העולם כולו בסוד שבת שאז משתמש ושולט אור הבריאה ע' פע"ח (בהקדמה בסופו). ועי"ז הרי כש"כ הוא על הזו"ן דאצילות שהיו אז נעלים וגדולים מאד, והיה אפשר להם לעלות לעת הצורך בחיק או"א ג"כ, והוא ע"י שהיו אז הז"א בסוד נשמה והמלכות בסוד רוח כנו'. כן הוא עיקר כוונת הרב בכל לשונו בזה אשר לעיל. וע' בע"ח ובשער הפסוקים ובמאמרי רשב"י אשר הובא שם המאמר הנז' בכל אותן המקומות וכמו שציננתי לעיל, וישנם בכל א' ולג ע"א שינוי לשון מזה לזה עיין עליהם (והלשון שבבע"ח הוא מספר זוהר הרקיע (דף פב ע"א) ומשובש שם בזה ובזה), אך הכוונה אחת לכולם וכמו שכתבתי.

ודע כי הנה ענין הזה שיעלו הזו"ן לחיק או"א, הנה זה לא נעשה עוד מעת בריאת העולם, שהוא לצורך הולדת נשמת אדה"ר וכנו', עד עת גאולת מצרים* שנעשו שם ג"כ כל התיקונים דהזו"ן ע"י או"א שהעלו אותם למעלה, ושם נעשה כ"ז ע"י ברית אבות אשר הוא בתר"כ עמודי אור שבכתר²⁵³, ושם הוא סוד ברית אבות וישראל, ומשם ניתנה התורה, והוא התר"כ אותיות שבעשרת הדברות²⁵⁴, וכמ"ש במדרש רבה (פ' נשא פי"ג סי' טז²⁵⁵). וזהו שכתוב בפ' שמות (שמות ב כד) וישמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו

²⁵³ עי' שעה"פ חבוקק וע"ח שער ז"א פרק א', שמביאים מקורו מספר הבהיר. והנה לא מצאתי שם, אמנם מצאתי במסכת אצילות וכן בתפילת ר' נחוניא בן הקנה. ועי' עוד בבהגר"א על ספ"י יד ע"א, ועי' פת"ש א"א יג.

²⁵⁴ עי' שער מאמרי רשב"י ב ע"ב.

²⁵⁵ ז"ל: עשרת הדברות שהיו כתובים בלוחות כמה דתימא (דברים י) ויכתוב על הלוחות כמכתב הראשון וגו' זהב כמה דתימא (שיר ה) ידיו גלילי זהב ואומר הנחמדים מזהב וגו' מלאה קטורת שתרי"ג מצות בלולות בהן וכן את מוצא תר"ג אותיות יש מן אנכי עד אשר לרעך כנגד תר"ג מצות וז' יתירות כנגד ז' ימי בראשית.

דע"ה ח"ב

כו', וכן בריש פ' וארא (שמות ו ה) ואזכור את בריתי, ולא נאמר שם זכות אלא ברית, כי התחלת הגאולה לא היה אפשר להעשות אלא רק מלמעלה למעלה, שהוא המקום אשר אין מעשי בני אדם מגיע שם כלל, ושם הוא התחלת הרצון לכל גילוייו ית"ש אשר במציאות העולמות כולם, ומשם היה נמשך סוד גאולת מצרים. ונעשה הגאולה מסוד אותו הגילוי עצמו אשר משם היה ראשית הבריאה כולה, והוא מסוד אור הגנוז, ובו הוא מציאות האבות וישראל, והיה עומד להתגלה כולו בשלימות אלו שזכינו להלוותה הראשונות.

וגם עכשיו אשר לא זכינו, עכ"ז הנה נמשך תמצית הארה ממנו דרך החומת ברזל שמפסיק בין ישראל לאביהם שבשמים, ובו אנחנו חיים וקיימים בנסים נסתרים תמיד, והוא הכל מהיסוד והשורש דברית אבות וישראל, וזהו מ"ש הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) ובכ"מ כי ענין עליית הזו"ן למעלה בחיק או"א הוא נהוג גם עתה, והגם שהוא למעלה מן הטבע ולמעלה מהמדה, אך הוא נעשה מסוד ברית אבות וישראל, אשר התחיל להתגלה בגאולת מצרים, ואח"כ מתקיים ונקבע בנו במתן תורה ע"י משה רבינו ע"ה, והוא מ"ש לו הקב"ה (שמות לג יט) אני אעביר כל טובי על פניך, והוא הי"ג מדות הרחמים שבהם אנחנו חיים וקיימים למעלה מהטבע". וכ"ז הוא משום שסוד ברית אבות הוא עומד באור הגנוז שהוא היסוד דהבריאה כולה, ובעת שלימת אור הגנוז שהוא בששת ימי בראשית, הלא היו הזו"ן במקום או"א של עתה, ובפרט בעת בריאת אדה"ר הנה עלו עוד הזו"ן גם בחיק או"א של אז, ולכן אפשר להעשות ענין הזה גם עתה לעת הצורך ע"י הזכות דברית אבות אשר זה קיים לעולם, וכמ"ש רבינו תם בתוספות (שבת נה ע"א ד"ה ושמואל) ע"ש. והרי נתבאר לנו בכ"ז עיקר דברי הרב שהעתקנו לעיל בכל מה שהערינו בו.

* הגהה ע' לקמן דרוש ד' ענף כ"ד סי' ה'.

ודע עוד כי הנה נמצא בדברי הרב בספר זוהר הרקיע (דף יג ע"ב) וכן במאמרי רשב"י (בראשית דף יג ע"ד) שאמר שם כי בעת שלימת אור הגנוז בששת ימי בראשית (ע' ב"ר פ"ג סימן ו, ופי"א סימן ב, ובאליהו זוטא פ' כא, ובפסיקתא רבתי פ' כג, ע"ש זמן שלימת אור הגנוז), הנה אז היה הזווג התחתון דהזו"ן ג"כ זוג תמידי כמו הזווג העליון דאו"א ע"ש. ולכאורה הוא* סתירה גדולה ממה שאמר בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) ובכ"מ שהיו אז הזו"ן רק אחור באחור, עד שלצורך בריאת נשמת אדה"ר הוצרכו לעלות בחיק או"א כדי להזדווג שם, כי למטה היו רק אחור באחור וכנ"ל, וכנודע ג"כ מכל סוד הנסירה משום שהיו אחור באחור ולא הוחזרו פנים בפנים רק ע"י אדם הראשון²⁵⁶ כמ"ש הרב בדרושי נקודות (סוף פרק ו) ובשער מיעוט הירח (סוף פרק ד) והוא מזוה"ק (בראשית לה רע"א).

אך הענין הוא כי הרי נודע שכל מציאות העולמות בי"ע הנה הם נעשו כולם משפעת הזו"ן ע"י זווגם, ע"ד מציאת הזו"ן דאצילות שיצאו מזווגי דאו"א, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית כט ע"ב) ע"ש וכן בכ"מ. והוא מרומז בהעשרה מאמרות דמעשה בראשית, הנאמר בכל א' ויאמר אלהים, שהוא גימט' אמ"ר ק"ב, כי נעשו כל מע"ב ע"י אמ"ר וק"ב²⁵⁷ אשר משפעת הזווג דהזו"ן, וע' דברינו בספר הכללים כלל י"ט (ענף ה). אמנם הוא כי הנה העולמות עצמן עם כל פרטי הדומם צומח חי שבהם, הם נעשו מזווג החיצוניות, והנשמות הם מזווג הפנימיות, וכמ"ש בשער העיבורים (פרק א) ובכ"מ וכנודע. והנה זווג החיצוניות בלתי הפנימיות אפשר להעשות, אבל הפנימיות אי אפשר {לג ע"ב} רק עם החיצוניות ביחד וכמ"ש בשער פנימיות וחיצוניות (דרוש ז). וא"כ נמצא כי הנשמות כולם אשר מעת

²⁵⁶ ע"י שעה"כ צא ע"ב אח"כ נברא אדה"ר ועשה מצוה והתפלל תפילה וע"י מעשיו וכו'.
²⁵⁷ אור מים רקיע וק' ברכות שהוא מציאות של עסמ"ב, וע"י שער מ"ד ומ"ן פרק ה'.

דע"ה ח"ב

בריאת אדם הראשון ולעולם, הנה הם יוצאים כולם ע"י זווג גמור דהזו"ן שהוא הזווג פנימי וחיצוני שניהם יחד, אבל העולמות עצמן הם נעשו רק ע"י הזווג דהחיצוניות לבד והוא הזווג דאחור באחור וכמ"ש בספר הגלגולים (פרק ז) ע"ש, כי הפנימיות דהזו"ן היו עדיין רק אחור באחור, ולצורך בריאת נשמת אדה"ר, עלו הזו"ן למעלה בחיק או"א, ונזדווגו שם פב"פ כנ"ל, אבל למטה היו רק אחור באחור בכל האורות והכלים הפנימים שבהם, ולא הותרו פב"פ גם בהפנימיות רק ע"י הנסירה וע"י אדה"ר כנ"ל. אבל כל מציאות העולמות עם כל הנמצא בהם אשר יצאו ונעשו בששת ימי בראשית זולת אדה"ר, אשר הם נעשו כולם בזווג דהחיצוניות, הנה היה כל אותו הזווג זווג תמידי והיו פב"פ, ר"ל שהחיצוניות דהזו"ן היו מזדווגים זב"ז פב"פ כי אין זווג אלא פב"פ, והוא היה תמידי בכל ששת ימי בראשית כי הרי מהם יצאו כל מעשה בראשית כולם. אמנם כל הזווג הזה משום שהוא רק בהחיצוניות לבד, הוא רק בחי' הזווג דאחור באחור, ולא נעשה הזווג דפב"פ העיקרי רק ע"י אדה"ר וע"י הנסירה וכנ"ל.

ונמצא כי מ"ש הרב בספר זוהר הרקיע ובמאמרי רשב"י בראשית, כי בכל זמן שליטת דאור הגנוז אשר בששת ימי בראשית, היה הזווג דהזו"ן תמידי, הוא רק על הזווג דהחיצוניות לבד, כי הרי כל מע"ב כולם זולת האדם הנה הם רק מהזווג דהחיצוניות לבד, והוא היה תמידי בודאי כי הרי מזה יצא ונעשה כל מעשה בראשית כולם. אמנם כל הזווג הזה נקרא רק בשם זווג דאחור באחור, ולא נעשה הזווג דפב"פ העיקרי רק ע"י אדה"ר וע"י הנסירה. אך משום שגם כל אותו הזווג החיצוניות אשר לצורך המציאות דהעולמות עצמן הנה הוא היה בהגילוי דאור הגנוז, לכן יצאו העולמות אז במדרגה גבוה למאוד עד שהעולם העשייה היה אז במדרגת היצירה והבריאה, ואדה"ר אשר הוצבר עפרו מכל העולם כולו, היה מהיצירה והבריאה של עתה, וזהו שכתוב (בראשית א כז) ויברא אלהים את האדם (שם ב ז) ויצר ה' אלהים את האדם, כי נעשה גופו מהיצירה והבריאה יחד, ואור נשמתו אשר מהאצילות היה ע"י שעלו הזו"ן אשר היו אז במקום או"א של עתה. ועכ"ז הנה היו בבחי' אחור באחור בהפנימיות שבהם, וכמ"ש בשער מיעוט הירח (פרק ד) שהיו אחור באחור גם בהיותם במקום או"א של עתה, ולכן עלו למעלה בחיק או"א של אז שהיו במדרגת הב' רישין תתאין דהא"א, ושם נזדווגו פב"פ הן בהפנימיות שבהם והן בהחיצוניות שבהם, שהוא הזווג דפב"פ העיקרי, ועי"ז יצא אור נשמתו. אמנם הזו"ן עצמן בהיותן במקומם שהוא במקום או"א של עתה, היו רק אחור באחור בבחי' פנימיותן, ולא חזרו פב"פ במקומן גם בפנימיותם אלא רק אח"כ שהוא ע"י הנסירה וע"י אדה"ר וכנ"ל ודי בזה.

* הגהה ע' עיקר עומק הדברים בזה לקמן דרוש ד' ענף כ"ה סי' ד' ה'.

דרוש ג ענף יז

אדה"ר קודם החטא היה גבוה מכל מלאכי מרום ואפילו ממט"ט. שכן מט"ט כולל את כל העולמות ב"ע, שכן ראשו בבריאה וגופו ביצירה ורגליו בעשייה אמנם רק את העולמות של עתה, ואילו אדה"ר כלל את כל הבי"ע של אז. שכן אז הגיעה תחתית העשייה לסיום הו"ק דיצירה, ואם כן רגלי אדה"ר קודם החטא היו במקום שהוא עתה ראשו של מט"ט, ועיקר גופו של אדה"ר היה באצילות, והמט"ט אז הגיע עד למקום של ב"ע של אז, ועכ"ז היה אדה"ר גבוה גם מהמט"ט של אז הרבה מאד מצד הנרנח"י שבו, שכן המלאכים הם רק מהחיצוניות דעולמות, ואינם יכולים להתעלות מעל למדריגתם אפילו נקודה א'. אמנם הנשמות של בני האדם הם מהפנימיות שבכולם, ואדם זכה לנרנח"י דכל הבי"ע ולנר"ג דאצילות. ומה שמצינו שחנך לקח מהזיהרא עלאה דאצילות של אדה"ר ונעשה למט"ט, זהו רק מצד החיצוניות שבנשמתו, שכן יש לנשמת האדם פנימיות וחיצוניות, והחיצוניות היא שנעשתה לשר הפנים.

מכח הזיהרא עלאה שהיה באדם הראשון, בקשו מלאכי השרת לומר לפניו שירה, ולהשתחות לו. אלא שזו היתה טעותם, שעל אף מעלותיו של אדם הראשון, שהיה מגיע באור נשמתו עד לרישא תניינא דא"א דאצילות, עכ"פ לא נתגלה בו היחוד דאור א"ס, ולכן לא היתה בו שום בחי' אלקות כלל.

דע"ה ח"ב

אמנם אירע לאדה"ר כמקרה עולם הנקודות, שבחטאו נסתלקו אורותיו למעלה, וכליו ירדו למטה ולא נשארה בו כי אם תמצית מהארת אור נשמתו הקודמת כעין הכלי דגרמי שנשאר בתוך העצמות בקבר. והנה היה אדם הראשון קודם החטא גבוה ונעלה הרבה מאד מכל מלאכי מרום, ואפי' ממטטרו"ן שר הפנים, כי מט"ט הגם שהוא כולל כל העולמות בי"ע כי ראשו הוא בבריאה וגופו ביצירה ורגליו בעשיה ע' בתיקונים (תיקון סח דף קר ע"א ובהגר"א שם) וכן הוא במאמרי רשב"י (פ' קדושים דף כח רע"ב). והרי עומד מט"ט כלול כל העולמות בי"ע ע"ד אדה"ר ממש וכנ"ל ענף י' וי"א, אך כל מה שמט"ט הוא כולל את כל העולמות בי"ע, הרי הוא רק מדרגת ומקום הבי"ע של עתה, אבל אדה"ר הרי היה כולל את הבי"ע של אז, אשר תחתית העשיה היה מגיע בסיום הו' ראשונות דהיצירה. ואח"כ בערב שבת אחר הצות, הרי היה מגיע תחתית העשיה בסיום הו' ראשונות דהבריאה, והרי היה רגליו של אדה"ר במקום שהוא עתה ראשו של מט"ט. ולא עוד אלא שעיקר גופו של אדה"ר הרי היה כולו באצילות, והיה מגיע עד ראשית האימא דאצילות של עתה וכנ"ל ענף י"ג, אבל מט"ט הרי אינו מגיע באצילות מאומה. אמנם הוא כי מאחר שהעולמות בי"ע היו עומדים אז רובם ככולם בהאצילות של עתה, וא"כ הרי מט"ט שהוא כולל לעולם את כל העולמות בי"ע, הרי היה מגיע אז מט"ט ג"כ עד ראש הבריאה של אז שהיה במקום האימא דאצילות, כי המציאות דמט"ט שר הפנים היה גם אז.

הגם שמט"ט {לג ע"ג} הוא הנוך²⁵⁸, אך לכל צדיק וצדיק יש תריין רוחין, חד לתתא וחד לעילא וכמ"ש בבוה"ק (פ' נח ס ע"א בתוספתא שם), ואותו הרוח של הנוך שהיה למעלה נקרא ג"כ מט"ט, והוא היה שר הפנים ושרו של עולם מעת בריאת העולם והלאה, ואחר שנסתלק הנוך, עלה גם רוחו דלתתא ונתחבר ונתייחד עם רוחו אשר לעילא²⁵⁹. וזהו שאמרו בספר היכלות²⁶⁰ כי הנוך הוא שר הפנים, והרי מתורין בזה קושיית תוספות חולין (ס ע"א ד"ה פסוק), וכמ"ש כ"ז האריז"ל בספר הגלגולים (פרק יט).

ועכ"פ הוא כי המלאך מט"ט היה גם אז והוא כולל כל העולמות בי"ע כנז', וא"כ הרי היה מגיע מט"ט ג"כ עד ראשית האימא דאצילות, כי הרי אז היה מגיע שם ראש עולם הבריאה. אך עכ"ז הנה היה מעלת אדה"ר גבוה ונעלה הרבה מאד גם מהמט"ט של אז מצד הנרנח"י שבו, כי כל הרוחין דהמלאכים הם רק מהחיצוניות דהעולמות, ור"ל כי מהחיצוניות י' ספי' שבכל עולם מהם נמשכים ונעשים נשמות המלאכים וכן נמשכו מהחיצוניות דפרצופי האצילות, ואינם יכולים לעלות למעלה ממדרגתן אפי' נקודה אחת [וכמ"ש הרב בשער העיבורים (פרק א ושם ריש פרק ד) ובשער פנימיות וחיצוניות (דרוש י)], אבל הנשמות בני אדם הם מהפנימיות העיקרי שבכולם. ואדה"ר אשר זכה להנרנח"י דכל הבי"ע ולהנר"ג דהאצילות כנ"ל ענף י"ד וט"ו, הרי גדלה מעלתו על מט"ט לאין קץ.

²⁵⁸ עי' עוד בח"א דרוש ה סימן ז אות ב.

²⁵⁹ הגהת המחבר: וכן הוא בכל הצדיקים, והוא מ"ש בצדיקים (בראשית כה ח, לה כט, מט לג) ויאסף אל עמיו, וכן הוא ג"כ עומק סוד מ"ש (בראשית יז יד, שמות לא יד, ויקרא ז כ כא כז, יט ח, ועוד) ונכרתה מעמיה ר"ל. ומה גם כי הנה כל נשמה הנה יש לה קשור ושתוף עם כמה מאות ואלפים נשמות זולתה שהם משורש נשמתה, ע' ספר הגלגולים (פרק ג ופרק כט ובכ"מ) (ולכ"א הוא תריין רוחין חד לתתא וחד לעילא) והרי הנה לכל נשמה עם בפנ"ע. והוא מ"ש גם בישמעאל (בראשית כה יז) אל עמיו כמו בצדיקים, כי עשה תשובה וכמ"ש רז"ל (ב"ב טז סע"ב). ובפרט בצדיקים גמורים גם זולת האבות, וכמו באהרן בפ' חוקת ובפ' האזינו. אך באבות ובמשה רבינו ע"ה, הנה פשוט הוא שהיא משום שהם נשמת כלל ישראל, ולכן נאמר בהם כולם ויאסף אל עמיו, וכן במשה רבינו ע"ה (במדבר כז יג) ונאספת אל עמך, שהוא אל חלקי כל הנשמות דכלל ישראל אשר לעילא. ודע כי לא נאמר ויאסף אל עמיו אלא במי שבא תיכף למדרגתו ולמחיצתו הראויה לו בלא דין כלל ובלא עיכוב כלל. וכן הוא פשוט הכתוב ויאסף אל עמיו שנאסף מהעוה"ז אל עמו אשר למעלה.

²⁶⁰ לא מצאתי שם אלא רק בתיקו"ז קמח ע"ב, ועי' עוד בע"ח שער מד פרק ז.

דע"ה ח"ב

והגם שאמרנו לעיל ענף ט"ו שתנוך נטל הנשמה דהזיהרא עלאה דאצילות של אדה"ר, וחנוך הוא מט"ט כנז', והרי אמרנו שאין לשום מלאך נשמה מהפנימיות מאומה. אך דע כי מה שנעשה חנוך למט"ט הוא רק החיצוניות שבו, כי נשמת האדם אשר אמרנו שנמשך מהפנימיות, הנה הוא אינו מהפנימיות לבד אלא שהוא מהחיצוניות ג"כ, כי פנימיות בלתי חיצוניות אי אפשר, ובאה נשמת האדם מלובש בהחיצוניות ג"כ, ואותה החיצוניות דחנוך הוא נעשה למט"ט שר הפנים, אבל הפנימיות דהזיהרא עלאה אשר זכה חנוך, הוא עלה באצילות עצמו אשר אין שום מלאך יכול להגיע שם.

וע' בספר הגלגולים (פרק סד) שאמר שם זה לשונו: ענין חנוך ואליהו שאמרו רז"ל, חנוך זה מט"ט ואליהו הוא סנדלפו"ן. וזה קצת קשה שהרי גדולים צדיקים ממלאכים, וא"כ מה הרויחו ואדרבא הפסידו, כי שכר העדן והגן הוא יותר חשוב מלהיות מלאך (וכמ"ש בזוה"ק חקת קפב ע"ב). אך הענין הוא כי גופם נהפך למלאך, אבל הנר"נ שלהם יושבים בגן עדן כשאר צדיקים, וא"כ הרויחו הרבה שגופם נתעלה במעלה זה, והגוף היינו הגוף האוירי שלהם, בסוד צלם הנראה לזכי הראות עכ"ל. ור"ל על החיצוניות דהנר"נ שהם מהחיצוניות דהי' ספי', אשר משם נמשך נשמת המלאכים, ובהם באו מלובש נשמת האדם, והם בבחי' גוף על הנשמה, ומהם נעשה בחנוך ואליהו מט"ט וסנדל', וע' עוד בזה בארוכה בדברי הרמ"ק ז"ל בשער ההיכלות פ' י"ב ושם פ' י' וי"א.

ונחזור להענין, כי אדם הראשון היה הרבה יותר גדול גם ממט"ט שר הפנים, כי היה מגיע באור נשמתו עד הרישא תניינא דא"א דאצילות, והוא מ"ש בתיקונים (סוף תיקון סה דף קיב ע"א) אדם הראשון בדיוקנא דהויה אתברי, ובדיוקנא דעשר ספירין דאינון יוד הא ואו הא, שהם פנימיות האצילות. וע"ש בריש תיקון ס"ו (דף קיב ע"א) אדהכי הא אליהו אודמן לגביה כו'²⁶¹. ושם בתיקון נ"ו (דף קד ע"א) ואדם אתעביד בדיוקנא

²⁶¹ אדהכי הא אליהו אודמן לגביה ואמר רבי כאחד מהם הוה ליה למימר אם על מלאכי השרת הוה אמר מאי כאחד ממנו ועוד הן אדם הוה ליה למימר מאי האדם בתוספת ה' אלא ה' דהאדם היה כאחד ממנו יהא (נ"א הוא) לא כתיב אלא היה חד מארבע אתון דאינון יהו"ה כחד מן ארבע אתון דאיהו ו'.

ועתה פן ישלח ידו דא י' אם זכה ולקח גם מעץ החיים דא ו' (נ"א ה') ואכל וחי לעולם דא ו' חי ודאי כד ה' הות יחידא מניה עאלת בין טוב לרע הה"ד וייצר ה' אלהי"ם את האדם תרין יצירות טוב ורע למנדע (ואתמר בהון ויפח באפיו נשמת חיים ודא ה' לדעת טוב ורע למנדע) מה דהו גרמין למעבד ובגין דא אעלת בינייהו בתר דחאב אדם דיצירה אתפרשת ה' עלאה ואסתלקת מניה ובגין דלא אתחזרת לגביה אמר אם זכה ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם והאי עץ החיים הוה נטוע בעץ הגן ובגין דלא זכה למיכל {קייב ע"ב} מניה מה כתיב ביה וישלחו ה' אלהי"ם מגן עדן לעבוד את האדמה אשר לקח משם ההוא דאתמר ביה וייצר ה' אלהי"ם את האדם עפר מן האדמה דלא הוה כדאי למהוי בגנתא דאורייתא כיון דלא נטיר בה עץ הדעת טוב ורע באסור והתר ועבר על מימרא דמאריה דאם הוה נטיר דלא עבר על מימרא דמאריה ולקח גם מעץ החיים דאתמר בה תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות עץ חיים היא למחזיקים בה ודא איהו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם גם לרבות נוקבא איבא דאילנא פרי צדיק.

@תרגום: בין כך בא אליהו והזדמן אליו. ואמר רבי, כאחד מהם היה לו לומר, אם על מלאכי השרת היה אומר, מה זה כאחד ממנו. ועוד היה לו לומר הן אדם, מה זה האדם בתוספת ה'. אלא ה' של האדם היה כאחד ממנו, לא כתוב יהא (הוא), אלא היה אחת מארבע אותיות, שהן יהו"ה כאחת מארבע אותיות שהיא ו'.
ועתה פן ישלח ידו זו י' אם זכה ולקח גם מעץ החיים זו ו' (ה') ואכל וחי לעולם זה ו' חי ודאי כשה' היתה יחידה ממנו נכנסה בין טוב לרע זהו שכתוב וייצר יהו"ה אלהי"ם את האדם שתי יצירות טוב ורע לדעת (ונאמר בהם ויפח באפיו נשמת חיים וזו ה' לדעת טוב ורע לדעת) מה שהיו גורמים לעשות ומשום זה נכנסה ביניהם אחר שחטא האדם של היצירה נפרדה ה' העליונה והסתלקה ממנו ומשום שלא חזרה אליו אמר אם זכה ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם ועץ החיים הזה היה

דע"ה ח"ב

דלעילא כו' כד אתעביד כלהו ספירין אתכלילו בדיוקנא דנשמתיא ונשמתיא הות מרכבה לון כו' ומניה הוה מזדעזעין עלאין ותתאין, והוה סגדין ליה בגין אלין נהורין דהוה נהירין ביה, כגוונא דאדם דלעילא דהוה סגדין ליה הכי הוה סגדין לאדם דלתתא, עד דהוה אמר איהו באו נשתחווה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו, ובההוא זמנא הוה איהו שליט על כל המוני עילא ותתא²⁶². ובפדר"א (פרק יא) אמר שם ג"כ כי היה מתואר בדמות אלהים, ראו אותו הבריות ונתייראו כסבורין שהוא בוראן ובאו כולם להשתחוות לו, אמר להם באתם להשתחוות לי בואו אני ואתם נלך ונלביש גאות ועוז ונמליך עלינו מי שבראנו, הלך אדם לעצמו והמליך אותו ראשון, וכל הבריות אחריו אמרו ה' מלך גאות לבש. וכן הוא בתנחומא (פ' פקודי סס"ג) ובבראשית רבה (פ"ה סימן י) בשעה שברא הקב"ה לאדה"ר, טעו מלאכי השרת ובקשו לומר לפניו קדוש כו'. וכ"ז הוא משום כל הזיהרא עלאה שהיה בו כנ"ל, לא הבחינו בו שהוא האדם כלל. אך באמת כבר אמרנו לעיל ענף י"ד, כי גם אחר כל מעלתו הגדולה הנ"ל, (לג ע"ד) עכ"ז הנה לא היה מתגלה בו היחוד דאור א"ס כלל, ולא היה אדה"ר בשום בחי' אלהות כלל וכלל ח"ו, ועי"ז היה אפשר לו לירד מכל מדרגתו ומעלתו ולהכשל בעין הדעת, וכמו שבארנו בחלק הביאורים בשער העקודים (פרק ב) ע"ש בארוכה²⁶³.

והנה אירע לו כמקרה עולם הנקודות, שהגם שיצאו כולם מהא"ק והיו במדרגת הנאצלים, אך מכיון שאז היה חסר בהם הגילוי והיחוד דאור א"ס עי"ז מיתו כולם כמו שמתבאר לעיל חלק א', היינו שהאורות פרחו מהם ונשברו כליהם וירדו השברי כלים למטה ויצא מהם כל עולם התוהו, כן אירע עדי"ז ממש לאדם הראשון אחר שירד ממדרגתו, כי הזיהרא עלאה פרחת מניה, ולא נשאר בו רק תמצית דתמצית מהארת אור נשמתו הקודמת ע"ד הבלי דגרמי שנשאר בתוך העצמות בקבר, וגופו ירד מרום שמים לשאול תחתית, ונשתנה ונעשה לחומר מזוהם אפר דם מרה בושה סרוחה רימה²⁶⁴. והרי

נטוע בעץ הגן ומשום שלא זכה לאכל ממנו מה כתוב בו וישלחהו יהו"ה אלה"ם מגן עדן לעבד את האדמה אשר לקח משם אותו שנאמר בו וייצר יהו"ה אלה"ם את האדם עפר מן האדמה שלא היה כדאי להיות בגן התורה כיון שלא שמר בה את עץ הדעת טוב ורע באסור והתר ועבר על מאמר רבונו שאם היה שומר שלא יעבר על מאמר רבונו ולקח גם מעץ החיים שנאמר בו תורת חכם מקור חיים לסור ממקשי מות עץ חיים היא למחזיקים בה וזהו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעלם גם לרבות הנקבה פרי האילן פרי צדיק

²⁶² ז"ל במהדורה המצויה בידינו, אמר ליה רבי אלעזר אבא איך אתעביד בדיוקנא דלעילא דהא שמענא כמה דעות תמן אמר ליה ברי כד אתעביד כלהו ספירין אתכלילו בדיוקנא דנשמתיא ונשמתיא הוה מרכבה לון דעלה אתמר ויברא אלה"ם את האדם בצלמו כגוונא דעשר ספירות בלימה וכלהו גוונין דנהורין הוה נהירין בנשמתיא והוה נהירין על אנפוי ומניה הוה מזדעזעין עלאין ותתאין והוה סגדין ליה בגין אלין נהורין דהוה נהירין ביה כגוונא דאדם דלעילא דהוה סגדין ליה הכי הוה סגדין לאדם דלתתא עד דהוה אמר איהו בואו נשתחווה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו ובההוא זמנא הוה איהו שליט על כל המוני עילא ותתא.

תרגום: אמר לו רבי אלעזר אבא איך נעשה בדמות של מעלה, שהרי שמענו שם כמה דעות. אמר לו בני כשנעשו כל הספירות, נכללו בדמות של נשמתו, ונשמתיא היתה מרכבה להם, כמו שנשמתיא שעליה נאמר ויברא אלה"ם את האדם בצלמו, כמו שעשר ספירות בלימה. וכל הגוונים של הנשמתיא היו מאירים בנשמתיא, והיו מאירים על פניו וממנו היו מזדעזעים עליונים ותחתונים, והיו משתחווים לו בגלל המאורות הללו שהיו מאירים בו, כמו שהאדם של מעלה שהיו משתחווים לו, כך היו משתחווים לאדם שלמטה, עד שהוא היה אומר בואו נשתחווה ונכרעה נברכה לפני יהו"ה עושנו, ובאותו זמן הוא היה שולט על כל ההמונים של מעלה ומטה.

²⁶³ כלומר דרוש עץ הדעת הנדפס בסוף הספר.
²⁶⁴ הגהת המחבר: אמנם לא נשאר ולא נעשה ח"ו כהגופות שלנו, כי ע"י תשובתו נתקן ובמיתתו נזדכך הרבה כמ"ש ב"ב (דף נח ע"א) וכנ"ל ענף ג' (יג).

דע"ה ח"ב

נתקיים בו בפשטות ממש מה שאמר לו הקב"ה (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות, כי הרי הוא באמת מיתה ממש על דרך שנאמר בהז' מלכים וימלוך וימת, משום שנפלו מאצילות לבריאה²⁶⁵. והגם שלא היו עדיין גם מתחלה רק בבחי' נקודות לבד, והרי מכל שכן כאן באדה"ר אשר היה אורו מבהיק מסוף העולם ועד סופו הרבה יותר מכל שרפי מעלה, וניטל ממנו הכל, ולא נשאר בו רק תמצית דאור הנפש הנשאר בתוך העצמות בקבר כנ"ל ענף ט"ו, וגופו נעשה לחרס מחרסי האדמה, א"כ הרי אין מיתה גדולה מזו. אמנם ע"י התורה והמצוה שהיא מאור הגנוז, הנה מתקיים בנו (ישעיה נח יא) והשביע בצחצחות נפשיך ועצמותיך יחליץ, וע"ד שאמרו (ברכות יח סע"א) צדיקים במיתתן נקראו חיים. אבל באמת הוה כל העוה"ז עולם התוהו והמיתה, אלא שלא ניכר עתה משום שאין החושך והמות נודע אלא רק ע"י החיים והאור, כמ"ש במדרש תמורה²⁶⁶, וכשיוחזר לנו האור הגנוז לעתיד אז נראה כ"ז בחוש ועין. והרי נתבאר לנו בכל זה מדרגת מעלת כל העולמות אשר בששת ימי בראשית קודם החטא, ובפרט אדם הראשון שהוא מבוחר כל היצור, עד שנלאה כל פה לדבר והלב לחשוב מגדולת רוממות מעלתו וכנ"ל בכל דברינו מענף ט' עד כה.

דרוש ג ענף יח

כאשר הכניסו הקב"ה לאדה"ר בגן עדן בחצות היום דע"ש, עלה עד שתחילת רגליו היו בעולם האצילות (כי גן עדן דעולם הזה הוא עולם האצילות דעשיה) אמנם רגליו גופא נשאר בו הראשונות דבריאה, שכן עד שם היה עולם העשיה. והנה מכיוון שד' הראשונות דעשיה היו במקום הנוק' דאצילות של עתה, נמצא כי כל גופו עד סוף רגליו היה באצילות הכללי של עתה.

כל העולמות וכל מעשיו של אדה"ר היו באותה העת בדרגא אחרת לגמרי ממה שהם עכשיו. ומאחר שהיה מופרש מענייני העולם הזה של עכשיו הרי שפשוט שאכילתו ופעולותיו היו עליונים יותר.

האכילה שלנו מיוסדת על ב' ענינים: א) צורך קיום וחיות ב) להעמיד תולדות שכן על ידי האכילה מתרבה נביעת הזרע שבמוח. והם נעשים ממטה למעלה, שכן על ידי האכילה נברר הטוב מהפסולת שבכל חלקי המאכלים שהם הדומם הצומח והחי ונתעלו ממדרגתם למדרגת אדם המדבר, דהיינו או לעצם קיום האדם או לשם זרע וכנ"ל. אח"כ כאשר האדם משתמש בכל תכונותיו וכחותיו שבתורה והמצוה והמוסר, ומעלה את עצמו ונפשו לקב"ה, נמצא כי נתעלו כל חלקי הדצח"מ לאשה ריח ניחוח לה'.

ומהלך הדברים כיצד על ידי האכילה נהיה המזון חלק מחלקי האדם הוא באופן זה: תחילה מתברר בקרבו כל תמצית הטוב מהמאכל ונהפך בו לכח הדם והבשר על ידי הכבד על ידי ורידי הדם, ואח"כ מברר הכבד את החלק היותר זך שבו, ומשלח אותו ללב. ועל ידי הלב הוא מתפשט לכל החלק האמצעי שבגוף על ידי העורקים, והלב מברר את החלק היותר זך שבו ומעלה אותו למח, ועל ידי המוח מתפשט הדם בכל הגידים.

והנה כל הענינים הללו ישנם ג"כ למעלה, והם הבירורים המתבררים בכל עת על ידי תיקוני תפילות, מצות ומע"ט של כלל ישראל, והמה בבחינת מאכל לאדם דלעילא, שכל עולם וכל פרצוף לוקח את המתייחס אליו, ואת היותר זך מהם מעלה לעולם ולפרצוף שעליו, והוא ענין עליית מ"ן.

האכילה העליונה המבוארת וכן אכילת אדה"ר קודם החטא היו לב' תיקונים: א' ממטה למעלה וא' מלמעלה למטה, ממטה למעלה היא כמ"ש לעיל לגבי מעשי האדם הגשמי. אמנם ישנה מעלה עוד יותר גדולה והוא התיקון הנעשה מלמעלה למטה, והוא בבחינת מאמר הכתוב "אכלו רעים שתו ושכרו דודים" הרי הוא אכילת או"א המקבלים את אכילתם מעתיק יומין וא"א (כלומר או על ידי עתיק יומין דרך א"א או ע"י א"א עצמו) והיינו "אכלו רעים", ומש"כ "שתו ושכרו דודים" הם ב' מיני אכילות דזו"ן, הא' מהשפעת א"א דרך או"א והא' מאו"א עצמו, והוא יותר מעלה מאשר ממטה למעלה והתיקון דלעתיד. בחי' אכילה זו האחרונה נעשית ביום התענית, שכן אז נמשך המזון מעילא לתתא, והוא מזון רוחני. וכן היה המן שאכלו ישראל במדבר.

ב' מיני האכילות הנ"ל תלויים זה בזה, ואי אפשר לזה בלא זה, כי אין האכילה מלמטה למעלה יכולה לפעול מאומה אם לא בשפע דאכילה שמלמעלה למטה, והיא העיקרית לעולם. אמנם האכילה ממטה למעלה נעשית על ידי מעשה התחוננים והוא תחילת התיקון, שכן רק על ידי עליית מ"ן מתעוררים בחי' זיווגי האורות

²⁶⁵ עי' אד"ר קלה ע"ב: כל מאן דנחית מדרגא קדמאה דהוה ביה קארי ביה מיתה.
²⁶⁶ נדפס באוצר המדרשים (אייזשטיין ח"א) תמורה עמוד 580: פרק א' - ר' ישמעאל אומר מי יתן שומע לי וכו', זה תמורת זה וזה כנגד זה, כדי שיתבוננו בחכמתו ולהודיע להם שכל דבר ודבר יש לו שותף ויש לו תמורה, ולולי זה לא היה זה, חיים למה נקראו חיים ומות למה נקרא מות, לולי מות לא נקרא חיים ולא נודע שהם חיים, וכן המות אילולי חיים לא היה מות ולא נודע המות.

דע"ה ח"ב

אשר למעלה, וכל גידולם נעשה רק על ידי הארה מלמעלה, וכעת יש את שניהם, ובעולם הבא לא תהיה כי אם ההערה מלמעלה למטה בלבד.

אכילת האדם הוא מהדצ"ח של מטה, והאכילת הפרצופים הוא מבירורי ניצו"ק המתבררים מכל הדצח"ם שבעולם הזה אחר שיצאו מגופם ועולים למעלה לשרשם. ועיקרם הם דיבוריו הבליו וכחותיו היוצאים ממנו ע"י התפילות והברכות ולימוד התורה והמעשים הטובים, ובפרט על ידי הכוונות והמחשבות הטובות והתשוקות ורצון הלב של האדם התחתון.

והנה מתבאר לנו בדברינו לעיל (ענף ט), כי כאשר הכניסו הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן שהוא בחצות היום דערב שבת בראשית, הנה מתעלה אז כל גופו אשר עד התחלת הרגליים שלו להיות בעולם האצילות. וזה עצמו הוא ענין הכנסו לגן עדן הנאמר בתורה, כי הגן עדן דהעולם הזה הוא האצילות שבהעוה"ז, והאדם אשר הוא בנוי ומסודר מד' מציאויות עור בשר גידין עצמות (ור"ל המוח שבהעצמות, כי זהו מעלת העצמות לעולם משום המוח שבהם, כי המוחין הם החיות דכל הגוף וזכור זה²⁶⁷) שהם מבחי' הד' שמות עסמ"ב וד' עולמות אבי"ע, וכל עולם מאבי"ע הרי הוא כלול מאבי"ע (ע"ח שער הפרצופים פרק ו), וזהו ענין כניסת אדה"ר בגן עדן שהוא האצילות שבהעוה"ז, כי נתעלה כל גופו, ר"ל כל הד' מציאויות דהגוף שלו, למדרגת האצילות שבכל הד' עולמות אבי"ע וכנ"ל ענף י' י"א י"ב. וזהו סוד הגן עדן האמור בתורה (בראשית ב טו) ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בגן עדן, כי עלה ונתעלה למדרגת האצילות, והיה כל גופו באצילות לבד הרגליים שלו שהם נשארו למטה, והיו הם במדרגת הו' ראשונות דהבריאה, כי עד שם היה מסתיים אז סוף העשיה כולו. והרי נמצא כי היה כל גופו לבד הרגליים שלו בכל האצילות הכללי ממש של עתה, ר"ל כי הגם שאמרנו שהד' בחי' עור בשר גידין עצמות שבהגוף שלו הנה הם היו מהד' בחי' אצילות שבהד' עולמות אבי"ע, והרי היה העור שלו מגן עדן הארץ, שהוא רק האצילות שבהעולם הזה. אך משום שהרי גן עדן הארץ הנה הוא מבחי' הד' ראשונות דהעשיה אשר הם היו אז ג"כ בהאצילות הכללי ממש, כי הד' ראשונות דהעשיה היו אז במקום הנוק' דהאצילות של עתה וכנ"ל ענף ט', והרי נמצא כי היה באמת כל גופו אשר עד הרגליים שלו בהאצילות הכללי של עתה ממש, וכן גם הרגליים שלו אשר אמרנו שהם נשארו בהו"ר דהבריאה של עתה, הרי נודע הוא כי שם הוא עתה סוד הגן עדן ולד ע"א} העליון²⁶⁸, ואמרו בזוה"ק (חקת קפב ע"ב) מאי בין עדן תתאה לעלאה כיתרון האור מן החושך כו' ע"ש. והרי נמצא כי גם הרגליים שלו היו ג"כ בגן עדן העליון של עתה, והרי היה כולו בגן עדן ועיקר גופו היה כולו באצילות ממש.

ואחר כל זה הרי דעת לנבון נקל, כי היה אז כל עניני דכל העולמות כולם וכן כל תהלוכותיו של אדה"ר בדרגא אחרת לגמרי ממה שהם עתה, והיה מופרש ומובדל הרבה מאד מכל עניני דהעוה"ז בהפרש נפלא ונורא מאד מאד. וא"כ הרי לא היה ענין אכילתו וכל פעולותיו ע"ד הפעולות והאכילה אשר אצלינו כלל וכלל, והיה כל פעולותיו בסוד הפעולות העליונים, וכן ענין אכילתו היה אז ג"כ רק בסוד האכילה העליונה, כי הרי כל המיני דצח"מ וכל שימושיהם היה הכל רק במדרגת העליונים לבד.

והנה ענין האכילה שלנו הרי הוא מיוסד על ב' ענינים: אחד, הוא לצורך הקיום והחיות, שהוא לצורך עצמו. והב', הוא כדי להעמיד תולדות, שהוא להוציא ולהוליד בנים, כי ע"י האכילה מתרבה כח נביעת הזרע שבהמוח, ושופע ומתמצה בכל האברים כולם, ועי"ז מוליד כל א' כיוצא בו, ונבנה עי"ז העולם כדור אחר דור עד כל משך זמן הצריך לקיום העולם. והנה כל ב' ענינים הללו הנעשים ע"י האכילה הם נמשכים ונעשים ממה למעלה, כי הרי ע"י האכילה הנה נברר הטוב מהפסולת שבכל חלקי המאכלים, שהם

²⁶⁷ ע"י לעיל ענף י בהגה"ה שם שמביא מקורו משעה"ג.
²⁶⁸ ע"י שעה"כ נד ע"ב.

דע"ה ח"ב

מהדומם צומח חי, ונתעלו ממדרגת הדומם צומח חי למדרגת האדם, אם לעצם האדם עצמו האוכלם או לטיפת זרע לבנים הנולדים כנוז'. ואח"כ האדם כאשר שהוא משתמש בכל תכונותיו וכחותיו בהתורה והמצוה ומוסר, ומעלה את עצמו ונפשו להקב"ה, הנה נמצא כי נתעלו כל חלקי הדצח"מ לאשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א ט), וכמ"ש הרב בשער מ"ן ומ"ד (דרוש ג) ובשער המצות (פ' בהר ופ' עקב) בארוכה. והרי נמשכים והולכים כל התיקונים הללו אשר ע"י האכילה מלמטה למעלה.

אך סוד האכילה העליונה, וכן אכילת אדה"ר קודם החטא, הנה היה לב' תיקונים, אחד מלמטה למעלה ואחד מלמעלה למטה. והתיקון אשר מלמטה למעלה הנה הוא ג"כ ע"ד שהוא בהאדם, כי כמו שהוא בהאדם שמתתקנים חלקי הדצח"מ ע"י האכילה להיות חלק מחלקי האדם, כי נתברר בקרבנו כל תמצית הטוב מהמאכל ונתהפך בו לכח הדם והבשר ונשתלח לכל האברים החיצונים שבו, ור"ל לכל חלקי החיצוניות שבכל גופו, ונעשה כ"ז בפעולת הכבד וע"י וורידי הדם הנמשכים מהכבד. ואח"כ מברר הכבד עוד היותר זך שבו ומשלח אותו ללב, וע"י הלב מתפשט לכל העורקים הדופקים, ומהם לכל חלקי האמצעית שבגוף. וכן מברר הלב ג"כ את היותר זך שבו ומעלה אותו להמות, וע"י המוח מתפשט בכל הגידין הבלתי חלולים, ומהם למוח שבעצמות²⁶⁹, שהוא כל חלקי הפנימיים שבהגוף, וכמ"ש הרב בשער המוחין (פרק ה) ובקליפת נוגה (פרק א) וע' זוה"ק (תרומה קנג ע"א).

וכל העניינים הללו הנה ישנם ג"כ למעלה למעלה וכמ"ש בזה"ק בראשית (יח ע"ב) ופנחס (ריז ע"א), בסוד מצמיח הציר לבהמה כו' אינון מלאכין כו' וקיימין למיכלא כו' ועשב לעבודת האדם אלין אופנים וחיות וכרובים כו'²⁶⁹, שהם למאכל אדם דלעילא שהוא האדם דאצילות, וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פ"ה בד"ה יהי רקיע לג ע"ג ד"ה ואח"כ הנה). והם הבירורים שמתבררים בכל יום ע"י תיקוני התפילות והמצות ומעשים טובים, וכמ"ש הרב בשער הצלם (פרק ב) כי בכל יום ויום אשר מבריא את העולם עד ביאת המשיח, מתבררים בירורים רבים מהניצו"ק והשברי כלים, ומהם הוא המלאכים הנבראים בכל יום בסוד (ברכת יוצר) יוצר משרתים שהם המלאכים הנוז', והם כולם למאכל אדם דלעילא ע"ד אכילת האדם שמתברר ועולה עד המוח כנוז'. וכן כל התורה ומעשים טובים הנעשים ע"י ישראל, וכל המסירות נפש, וכל הכחות וההבלים הנעשים מדיבורי התורה והתפילה, וכן כל המחשבות והרעותא דליבא שעולים מלמטה למעלה, הנה לוקח כל עולם וכל פרצוף את המתייחס אליו לעצמו והיותר זך שבו מעלה הוא להעולם והפרצוף שעליו, ונעשה עדין בירור וזיכוך ע"י כל הפרצופים כולם, עד שהיותר זך והיותר טוב בכל האפשרי דהיינו מה שהוא הזך והטוב בעצם הוא עולה למעלה למעלה, והוא סוד האכילה בכל הפרצופים העליונים העולה מלמטה למעלה, והוא הלחם אשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א ט). והוא כל הענין דעליית המ"ן, וכל (לד ע"ב) בירורי המלכים שעולים תמיד וכן גם כל מה שעלו ונתקנו בעת אצילות הראשון ע"י השם מ"ה, הוא הכל בסוד האכילה הזוה אשר מלמטה למעלה, וכמ"ש הרב בשער המוחין (פרק ה) כי היו מתבררין הבירורין של ז"א מעט מעט ומבררתן אימא ע"י אכילתה כו', וכן בשער החשמל (פרק ג) אמר ג"כ כי הבירורים הם דוגמת המאכל כו' ואוכלם הנוק' דעשיה כו' כו' ע"ש כל הענין. וכן הוא בשער מ"ן ומ"ד (דרוש ז ע"ש סמוך לסופו) במ"ש שם והוא דוגמת האדם כו'. והרי לנו עכ"פ כי כל עליית הנבררים וסוד המ"ן הוא הכל ע"י סוד האכילה הנזכר אשר היא מלמטה למעלה, והוא דוגמת אכילת האדם שנעשה ג"כ כל תיקוניו רק ע"י בירור ונמשך מלמטה למעלה כנ"ל.

²⁶⁹ ע"י לעיל הערה 210.

דע"ה ח"ב

אמנם הנה יש למעלה עוד סוד מין אכילה שניה, אשר היא נמשך מלמעלה למטה מכל פרצוף עליון להתחתון, ובחי' האכילה הזה הוא יותר גבוה ויותר נעלה, והוא בסוד הכתוב (שיה"ש ה א) אכלו ריעים שתו ושכרו דודים, וכמ"ש בזוה"ק (ויקרא דף ד ע"א) ובדברי הרב בכוונת יום הכיפורים (דרוש ב) כי אכלו ריעים הוא האכילה דאו"א המקבלים אכילתם מעתיק יומין וא"א, והם ב' מיני אכילות דאו"א: אחד, משפעת עתיק יומין הנמשך לאו"א ע"י א"א. ואחד, מא"א עצמו. ושתו ושכרו דודים הם ב' מיני אכילות דהזו"ן הנקרא בשם שתיה: אחד, משפעת א"א הנמשך להזו"ן ע"י או"א. ואחד, מאו"א עצמו וכמו שמבואר שם בדברי הרב בארוכה. והרי נמשך להם אכילה הזה מלמעלה למטה, והוא בחי' אכילה יותר עליונה ויותר גבוה הרבה מאד, והוא מעין תיקון העתיד.

ובאמת הנה נמצא באדם ג"כ בחי' האכילה הזה, והוא ביום התענית, כמ"ש בזוה"ק (תרומה קנג ע"א) ובדברי הרב בשער רוח הקודש (בכוונת תענית דף ז סע"ב ושם ע"א), כי אז נמשך המזון מעילא לתתא מן המוח אל הלב ומהלב לכל האברים, והוא מזון רוחני. וכן המן שאכלו ישראל במדבר היה ג"כ מעילא לתתא, ולכן לא היה בו פסולת, והוא מעין תיקון העתיד שיומשך אז כל הקיום והחיות רק מעילא לתתא, וכמ"ש ברכות (דף יז ע"א) העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה כו' אלא צדיקים יושבים כו' ונהנים מזיו השכינה, שנאמר ויהו את האלהים ויאכלו וישתו.

ולא יהיה לעתיד אלא רק אותה האכילה העליונה לבד, אבל עכשיו הנה משתמשים באמת ובדקדוק אלו ב' האכילות ביחד, וכמ"ש (דברים ח ג) כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, והוא השפע הרוחני הנמשך מלמעלה בכל מזון ומזון, והוא המקשר את הנשמה עם הגוף ע"י כל מאכל ומשקה. וכן כל הביורורים שעולים מלמטה למעלה שהם סוד האכילה העליונה אשר מתתא לעילא כנ"ל, הנה אינם מתתקנים ולא נעשה מהם שום דבר עד שנמשך עליהם שפע רב מלמעלה לחדשם ולתקנם ולהאיר בהם, והוא בסוד האכילה אשר מעילא לתתא, והוא שפע יותר גבוה ויותר נעלה, כי הוא נמשך מלמעלה למעלה עד א"ס וכמ"ש בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ז) ובכ"מ. וכן היה בהיורורים הראשונים בהתיקון דמעשה בראשית שלא עלו מלמטה למעלה ולא נתקנו אלא רק ע"י שירד עליהם האור דהמ"ה והמ"ר דב"ן, שהם תוספת מרובה על העיקר אשר היה נמשך עליהם מלמעלה למטה ועי"ז נבררו ועלו ונתקנו. ושם נעשה כ"ז ע"י עליית המ"ן דהז' אורות, שהם עלו בבינה בעת מיתת המלכים ולא ירדו הם למטה, והיה עלייתם בבינה בסוד מ"ן, ועי"ז יצא האור דמ"ה והמ"ר דב"ן, וביוררו והעלו מהש"ך ופ"ר ורפ"ח ניצוצין ותיקנו אותם בכל התיקוני דמעשי בראשית. אבל מאז ולהלאה, הנה נעשה כל הביורורים ע"י מעשה התחתונים, וכמ"ש כ"ז בדרושי נקודות (סוף פרק ו) ובשער התיקון (פרקים א' וב') ובדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ב).

ועכ"פ הוא כי הרי מתבאר מכל דברינו הללו, כי ענין ב' אכילות הנז' הם תלויים זב"ן, ואי אפשר לזה בלא זה. כי אין האכילה שמלמטה למעלה יכול לפעול מאומה אם לא בשפע דהאכילה שמלמעלה למטה, והיא העיקרית לעולם. וכל האכילה דמלמטה למעלה הוא רק בבחי' אתערותא דלתתא, אשר זה צריך להיות ע"י מעשה התחתונים, והוא רק התחלת התיקון לבד, כי אחר שנתברר הטוב מהסינים ועולה מלמטה למעלה ע"י מעשה התחתונים, הנה נעשה אותו הביורור לבחי' מ"ן, ומעורר עי"ז כל בחי' זווגי דהאורות אשר למעלה (לד ע"ג) למעלה, ונשפע ונמשך על הביורור שעלה שפע וברכה מכל האורות העליונים, והוא שפעת האכילה אשר מלמעלה למטה, ועי"ז נתמלא הביורור שעלה בכל טוב העליונים ונשלם בכל שלימותו. כי כל בירור אשר נתברר, הנה הוא עצמו רק בבחי'

דע"ה ח"ב

ניצוץ לבד, כי הוא מהניצוץ הראשונים אשר נפלו בעולם התווה והם רק ניצוץ דקים וכקרני חגבים, שהם רק בבחי' שרשים וגרעיני פירי אשר עדיין לא ניכר בהם לא אילן ולא פירי כלל, אך ע"י השפע הבאה להם מלמעלה הם נעשו לנטעי שעשועים, ונפרחים ונגדלים בכל פרחי שושנים עד שנשלמו בכל שלימותם ונעשים לארוזי לבנון. והרי נמצא כי הב' מיני אכילות שאמרנו הנה הם שניהם עתה באמת תמיד והם תלויים זב"ז, כי לא נעשה האכילה העליונה אשר מלמעלה למטה אלא רק אחר שנעשה בתחילה האכילה התחתונה אשר מלמעלה למעלה, אך עיקר התיקון וכל השלימות דהאכילה התחתונה אשר מלמעלה למעלה, הוא נעשה רק ע"י האכילה העליונה אשר מלמעלה למטה. אך כ"ז הוא רק עתה שהוא עד גמר תיקון העתיד, אבל בעולם הבא לא יהיה רק אלא האכילה העליונה אשר מלמעלה למטה לבד, וכמ"ש העוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתיה אלא כו' ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, שהוא רק האכילה אשר מלמעלה למטה וכנ"ל.

והרי נתבאר לנו מכל זה כי הן אכילת דהאדם התחתון והן סוד האכילות דהפרצופים העליונים, הנה הם נעשים עתה רק ע"י הב' האכילות ביחד, אחד מלמעלה למעלה ואחד מלמעלה למטה, וכמ"ש (דברים יג א) כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, שהוא האכילה אשר מלמעלה למעלה, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם, שהוא האכילה אשר מלמעלה למטה. וכן הוא בהפרצופים העליונים בענין הבירורי דהניצוץ העולים מלמעלה למעלה, שהוא בסוד האכילה ע"ד שהוא באדם התחתון וכנ"ל, הנה אינם מתקנים ונשלמים רק ע"י האכילה העליונה אשר מלמעלה למטה ובסוד (שיה"ש ה א) אכלו רעים ושתו ושכרו דודים, וכל האכילה התחתונה אשר מלמעלה למעלה, הוא רק בסוד מ"ן, ועיקר גמר התיקון והשלימות הוא רק ע"י האכילה העליונה אשר מלמעלה למטה. וענין אכילת דהאדם התחתון עם סוד האכילות דהפרצופים העליונים ענין אחד להם ממש, אלא שהאכילת דהאדם התחתון הוא בהדומם צומח חי שבהעולם הזה כפי מה שהם בגופם ובחומריים, וזהם נעשים באמת ג"כ ע"י בירורי דהניצוץ כמו שבארנו במ"א, והאכילות דהפרצופים העליונים אשר בכל הד' עולמות אבי"ע, הנה הוא בהבירורי דהניצוץ המתבררים מכל הדצח"מ שבהעולם הזה אחר שיצאו מגופם ועולים למעלה לשורשם. ועיקר בירורם אשר נעשים ראויים ע"י לעלות למעלה בסוד האכילה העליונה, הוא ע"י האדם התחתון מדיבוריו והבליו וכחותיו, היוצאים ממנו מהתפילות והברכות והתורה ומעשים טובים, ובפרט ע"י הכוונת והמחשבות טובות והתשוקות ורעותא דליבא אשר להקב"ה, הנה הם הם הלחם אשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א ט), ועולים דרך כל הפרצופים העליונים דכל העולמות עשיה יצירה בריאה, והוא סוד אכילתם אשר מלמעלה למעלה, ומתבררים בהם ע"י בבירור אחר בירור. ועולים אח"כ בעולם האצילות לריח ניחוח לה' בסוד מ"ן, ושם נשפע עליהם שפע טובה וברכה מלמעלה למעלה עד רזא דאור א"ס בתוספת מרובה על העיקר, בסוד האכילה אשר מלמעלה למטה, וע"י הם נשלמים ונעשים גם הם לעולמות גמורים, שהם עלמין דכסופין של הצדיקים בשביל תורה ומצות, וכמ"ש במדרש הנעלם חיי שרה (קכד ע"ב) ושם בפ' וירא (צז ע"ב), וכמו שהאריך בזה הגר"א בספד"צ (פרק א בד"ה חד לאלף יומין יב ע"ג ד"ה וז"ש האלף) ע"ש, ודי בזה והבין. והרי נתבאר לנו עכ"פ כי סוד אלו ב' האכילות הם נעשים עתה לעולם.

דרוש ג ענף יט

מש"כ שכל תיקוני האכילה נעשים רק מלמעלה למעלה הוא רק לאחר החטא, אמנם קודם החטא היו ב' הענינים הנ"ל כשם שהיה נכלל באדה"ר קודם החטא כל הנשמות כולם דכל הדורות עד ביאת משיח יש מין נשמות גבוהות יותר שלא נכללו באדה"ר, ואם הם היו בו לא היה חוטא, ובאלף השביעי יתיחדו אלה שנכללו בו באלה שלא נכללו בו, וע"כ יתקנו את כל אותם נשמות שנפגמו על ידי החטא. ב' מיני הנשמות האלה נאצלו

דע"ה ח"ב

בעולם הנקודות, ואלו שהיו מחלק עולמות ב"ע נפלו בעולם התהו, ומה שהיו מחלקו של עולם האצילות נשארו למעלה.

והנה בכל א' מב' סוגי הנשמות הנ"ל יש מעלה א' על השני: מצד אחד הזו"ן דאצילות היו אז עדיין אב"א, ולא הוחזרו להיות פב"פ כי אם על ידי הנסירה ועל ידי אדה"ר, ובכך נתקנו כל אותן הנשמות שנכללו בו בתיקון דפב"פ דזו"ן. ועוד, שכן תחילת יציאתם היתה על ידי חזרתם להיות פב"פ, והוא על ידי שעלו הזו"ן למעלה לחיק אר"א. ואתן הנשמות שלא נכללו בו, לא יצאו עדיין לעולם בתיקון זיווג דפב"פ. וכן נמשך על ידי זה חסרון נוסף, שעל ידי התיקון דפב"פ שבזו"ן לכל אותן הנשמות שנכללו בו, נבררו ועלו כל שרשי הנשמות של הבי"ע, הרי הם הנשמות של כל הדורות עד ביאת משיח, שנפלו בעולם התהו ונטבעו בתוך הקלי'. ועל ידי התיקון דפב"פ שבזו"ן שנעשה על ידי אדה"ר, נבררו ועלו שרשי אותן הנשמות דבי"ע שנכללו בו ועלו מהקלי' ונכנסו ונכללו באדה"ר ונתקנו בתיקון גדול. משא"כ חלקי הנשמות דבי"ע שלא נכללו בו, הם לא נתקנו כלל, ונשארו טבועים בתוך הקלי', שכן גם חלקי האצילות שבהם לא נתקנו עדיין בזיווג דפב"פ דזו"ן, וכל הנשמות שלא נכללו בו היו רק אב"א, ולכן חלקם שבבי"ע נשאר בתוך הקלי'. אמנם מצד שני יש יותר שבה ומעלה לכל אותן הנשמות שלא נכללו בו על אותן הנשמות שנכללו בו, שכן כל אותן שנכללו בו נפגמו בחטא דעץ הדעת, שהרי אפילו האצילות כולה ירדה במדרגתה, וכן ירדו עולמות ב"ע, ועל ידי שהיתה ירידתם על ידי החטא, נדבקו בהם הקלי' ביותר, אם כי אלה שלא נכללו בו נותרו במדרגתם הקודמת.

לאדם הראשון קודם החטא היו ב' תיקונים: הראשון לתקן את אותם הנשמות שלא נכללו בו להחזירם פב"פ, וממילא היה נעשה בהם גם התיקון השני, הרי הוא לתקן את כל חלקי הבי"ע הטבועים בתוך הקלי', להעלותם להיות נכללים בחלקי האצילות. חידוש הנשמות לצאת פב"פ הוא התיקון מלמעלה למטה, וביורו כל חלקי הבי"ע שהיו נתונים עדיין בתוך הקלי' לבררם ולהעלותם למעלה הוא תיקון שמלמטה למעלה. אמנם לאחר החטא אי אפשר לתקן את אותן הנשמות החדשות שבחלקי האצילות, וכל התיקונים של עתה אינם מתייחסים כי אם לחלקי נשמות דבי"ע, דהיינו גם אלה שנכללו בו וגם אלה שלא נכללו בו, וכולם רק מתקנים מלמטה למעלה. ועל אף שהתיקונים נעשו על ידי שפע אור הברכה הנמשך ויורד עליהם מלמעלה למטה. אמנם כל אותו השפע היורד הוא רק לצורך הביוריים העולים מלמטה למעלה.

אמנם מה שאמרנו לעיל ענף י"ח בתחילת דברינו בזה כי עתה נעשה כל תיקוני האכילה רק מלמטה למעלה, אבל קודם החטא היה תיקוני האכילה לב' העינים, הכוונה הוא ע"פ מה שאמר בספר הגלגולים (פרק ז) כי כשם שאמרנו שהיה נכלל באדם הראשון קודם החטא כל הנשמות כולם דכל הדורות אשר עד ביאת המשיח, (לד ע"ד) והם מהנפש דהעשיה עד היחידה דהאצילות וכנ"ל ענף י"ד וט"ו, כן ישנם עד"ז עוד מין נשמות אשר הם ג"כ מכל הנרנח"י דכל הד' עולמות אבי"ע והם לא נכללו באדה"ר כלל, והם יותר גבוהים ויותר מעולים, ואם שהיו נכללים גם הם באדה"ר לא היה בא לידי חטא כלל ע"י גודל קדושתם. ובאלף השביעי יתייחדו כל אותן שנכללו בו עם אותן שלא נכללו בו, כל חלק וחלק עם הדומה לו, ועי"ז יתוקנו כל אותן שנכללו בו שהם כל הנשמות שבעוה"ז אשר נפגמו ע"י החטא, לבוא לידי תיקונם האמיתי ולחיי העולם הבא להאיר באור פני מלך חיים. והנה הן אותן הנשמות שנכללו בו והן אותן שלא נכללו בו, שניהם נאצלו בעולם הנקודות ואירע בהם כל מקרה המלכים, ומה שהיו מחלקי העולמות ב"ע הם נפלו בעולם התהו ונטבעו בתוך הקליפות, אבל מה שהיו מחלקי עולם האצילות הם נשארו למעלה.

והנה בצד אחד היה יותר מעלה ושבח לאותן הנשמות שנכללו בו, ובצד אחד היה יותר מעלה ושבח לאותן הנשמות שלא נכללו בו. והיינו כי הרי כבר אמרנו לעיל ענף י"ד ובכ"מ, כי הזו"ן דאצילות היו אז עדיין אהור באהור ולא הוחזרו פב"פ אלא רק ע"י הנסירה וע"י אדה"ר וכנ"ל ענף ט"ז, והרי נתקנו כל אותן הנשמות שנכללו בו בהתיקון דפב"פ דהזו"ן וכמ"ש בזוה"ק (בראשית לה רע"א), וכן גם תחילת יציאת כל אותן הנשמות שנכללו בו היה ג"כ ע"י פב"פ, והוא ע"י שעלו הזו"ן למעלה בחיק אר"א וכנ"ל בדברינו (ענף ט), משא"כ אותן הנשמות שלא נכללו בו, הלא הם לא יצאו עדיין לעולם בתיקון הזווג דפב"פ שבהזו"ן. וכן היה נמשך עי"ז חסרון עוד, כי הנה ע"י התיקון דפב"פ שבהזו"ן לכל אותן הנשמות שנכללו בו, הנה נבררו ועלו כל שרשי דחלקי הנשמות שבהבי"ע שהם הנשמות של כל הדורות אשר עד ביאת המשיח אשר הם נפלו וירדו בעולם התהו ונטבעו בתוך הקליפות כנ"ל, הנה ע"י התיקון דפב"פ שבהזו"ן שנעשה ע"י אדה"ר, נבררו ועלו כל שרשי דאותן הנשמות דהבי"ע שנכללו בו ועלו מהקליפות ונכנסו ונכללו באדה"ר, והרי

דע"ה ח"ב

נתקנו הם בתיקון גדול. משא"כ כל חלקי הנשמות דהבי"ע מאותן שלא נכללו בו, הרי הם לא נתקנו כלל, ונשארו טבועים בתוך הקליפות כמו שהיו, והוא משום שגם חלקי האצילות שבהם לא נתקנו עדיין בהזווג דפב"פ דהזו"ן, והיה כל מציאות דכל אותן הנשמות שלא נכללו בו רק מסוד אהור באהור אשר בעולם הנקודות, ולא חזרו עדיין להתתקן ולצאת מהזווג דפב"פ שבהזו"ן כלל, ולכך נשארו עדיין כל חלקי הבי"ע שבהם טבועים בתוך הקליפות כמו שהיו מעת עולם התוהו, כי גם שרשיהם אשר באצילות הרי היו עדיין ג"כ רק מבחי' אהור באהור כמו שהיו בעולם הנקודות, והרי היה בכל זה שבת ומעלה גדולה לכל הנשמות שנכללו באדה"ר, מה שלא זכו לזה עדיין כלל כל אותן הנשמות שלא נכללו בו, הגם שמצד עצמן הם יותר גדולים ויותר גבוהים כנ"ל.

אמנם הנה מצד אחד, היה יותר שבת ויותר מעלה לכל אותן הנשמות שלא נכללו בו מאותן הנשמות שנכללו בו, כי כל אותן שנכללו בו הם נפגמו אח"כ כולם הרבה מאוד בהחטא דע"ן הדעת, כי הרי גרם בזה פגם גדול בכל העולמות כולם עד שגם עולם האצילות ירד עי"ז כמעט בכל מלואו, שהרי בהמקום שהוא עתה התחלת האצילות אשר למעלה והוא החכמה אבא שהוא הראשית וכמ"ש בזה"ק בראשית (לא רע"ב) ע"ש. והוא הי' דהשם הו"יה ב"ה, הנה קודם החטא, היה שם מקום המלכות נוק' שהיא סוף האצילות אשר למטה והוא הי' דאדני, והרי ירד ע"י החטא גם האצילות בכל מלואו. וכן ירדו גם העולמות בי"ע ג"כ כמעט בכל מלואם, כי הרי בהמקום שהיו אז הו' תחתונות דהעשיה שם הוא עתה הו' ראשונות דהבריאה. וכן כל חלקי הנשמות דהנרנח"י דהבי"ע אשר נכללו בו, הנה לא נשאר לו מהם רק המלכיות מהק' כתרים אשר מהזו"ן דבריאה ולמטה, וכל מה שלמטה מהק' כתרים הם כולם חזרו ונפלו ונטבעו בתוך הקליפות, וע"י שהיה נפילתם ע"י החטא נדבקו בהם הקליפות ביותר. והוא ירידה להם יותר גדולה גם ממה שהיו קודם התיקון, כי הקליפות אשר היו מעולם התוהו וקודם החטא הנה הם נהרסו ונתחרבו וכמו שבארנו לעיל דרוש ב', ובפרט אחר שהאיר האור דשם מ"ה שהוא אור התיקון דמעשה בראשית הנה ירדה כל הקליפה כולה ונחלשה הרבה מאד, אלא שע"י החטא חזרו ועלו (לה ע"א) למעלה ראש וכמו שמבואר בשער הקליפות (פרק ג). והרי נמצא כי מצד זה היה טובה ושבת ומעלה גדולה לכל אותן הנשמות שלא נכללו בו, כי הם לא חטאו ולא קלקלו ונשארו מצד עצמם במעלתם ובמדרגתם כמקדם, משא"כ הנשמות שנכללו בו והם כל הנשמות כולם שבכל הדורות אשר עד ביאת המשיח, הלא אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז ב) ונעשה על ידם כל הקלקולים תמיד. אבל אותן שלא נכללו בו הרי הם בטוחים מן החטא, ועל זה אמרו (עירובין יג ע"ב) נוח לאדם שלא נברא יותר משנברא.

והנה אדם הראשון קודם החטא היה מוטל עליו אלו ב' התיקונים, היינו לתקן את כל אותן הנשמות שלא נכללו בו. והיה נעשה כל מציאותם רק מסוד אהור באהור דהזו"ן, לחזור ולחדשם ע"י הזווג דפב"פ. וממילא היה נעשה בהם גם התיקון השני, והוא בכל חלקי הבי"ע שבהם אשר היה טבועים עדיין בתוך הקליפות מעת עולם התוהו, כי היו עולים ונבררים והיו נכללים זב"ז חלקי הבי"ע בחלקי האצילות, ע"ד העולמות עצמן שהיו אז כל העולמות בי"ע במקום האצילות של עתה וכנ"ל ענף ט', כי אילולא החטא דע"ן הדעת היה עולה גם הו"ת דהעשיה כולה בתוך האצילות, וכן היו נבררים ועולים כל חלקי הנשמות דהבי"ע והיו נכללים בחלקי האצילות שבהם, ועי"ז היו נכנסים גם כל אותן הנשמות שלא נכללו בו והיה נכנסים הם ג"כ באדם הראשון, והיו נכללים עם כל הנשמות שנכללו בו מקודם, והיו מתייחדים ונכללים זב"ז וכמו שיהיה באלף השביעי וכנ"ל. והרי

דע"ה ח"ב

נמצא כי היה מוטל עליו ב' תיקונים, אחד הוא בתיקון שמלמעלה למטה, והיינו לחדש את אותן הנשמות הנז' שיחזרו לצאת בהזווג דפב"פ דהזו"ן, ואח"כ יכנסו בו. ואחד בתיקון שמלמטה למעלה, והיינו לברר את כל חלקי הבי"ע אשר היו נתונים עדיין בתוך הקליפות לבררם ולהעלותם למעלה. וכל אלו ב' התיקונים היה מוטל על אדה"ר קודם החטא.

משא"כ אחר החטא דע"ן הדעת, הנה אי אפשר מעתה לתקן באותן הנשמות החדשות בחלקי האצילות שבהם מאומה, וכל התיקונים של עתה הוא רק על כל חלקי הנשמות דהבי"ע, הן מאותן שנכללו בו והן מאותן שלא נכללו בו אשר הם נתונים וטבועים בתוך הקליפות, לבררם ולהעלותם למעלה ולהמשיך עליהם מלמעלה ולמעלה אור שפע ברכה וקדושה לתקנם ולהשלימם בכל שלימות הראוי כנ"ל ענף י"ח. והרי נמצא כי כל התיקונים של עתה הרי הוא רק מלמטה למעלה, שהוא לתקן את כל חלקי הקדושה הנתונים למטה להעלותם למעלה, והגם שתקנם הוא ע"י השפע אור ברכה וקדושה הנמשך ויורד עליהם מלמעלה למטה, והוא בסוד האכילה העליונה אשר מלמעלה למטה הנעשה גם עתה תמיד וכנ"ל ענף י"ח, אמנם הרי כל אותו השפע היורד הרי הוא רק לצורך הברורים העולים מלמטה למעלה, וזהו אשר אמרנו לעיל בתחילת ענף י"ח שכל התיקונים של עתה הוא רק מלמטה למעלה. משא"כ קודם החטא דע"ן הדעת אשר היה אפשר לאדה"ר לתקן למעלה את כל אותן הנשמות שלא נכללו בו, לתקנם שיתחדש אורם ע"י הזווג דפב"פ דהזו"ן, וכל אותן הנשמות היו עומדים באצילות מעולם ולא ירדו הם למטה עדיין כלל, והיה אפשר לאדה"ר לתקנם ולהורידם למטה להביאם אצלו שיוכללו בו הם ג"כ, והרי היה כל התיקון הזה רק מלמעלה למטה.

וזהו אשר אמרנו לעיל ענף י"ח, כי קודם החטא היה נעשה ב' מיני תיקונים, אחד מלמטה למעלה, שהוא לברר את כל הניצו"ק שנפלו למטה ולהעלותם למעלה לתקנם שם בכל תיקונם הראוי להם, ואחד מלמעלה למטה, לתקן נשמות חדשות למעלה ולהמשיכם בו למטה כנוז'. אבל אחר החטא, הנה אי אפשר להמשיך נשמות חדשות מאצילות כלל, וכל אותן הנשמות דאצילות שלא נכללו באדה"ר, הנה הם לא נתקנו עדיין לצאת מהזווג פב"פ דהזו"ן, אלא הם עדיין רק בבחי' מציאותם הראשון אשר מעולם הנקודות, שהיו אז כל מציאותם דכל האורות כולם רק בסוד אהור באהור, וכמו שבארנו לעיל ח"א דרוש ב' ג' וכן בספר הכללים כלל י"ח ענף ב'. ולא יתוקנו כל אותן הנשמות שלא נכללו בו לחזור ולצאת ע"י הזווג דפב"פ, אלא רק לאחר התחייה, ולא יוכללו הם ג"כ בהאדם אלא רק באלף השביעי, שהוא החיים דעולם הבא וכנ"ל. וע' לקמן דרוש ד' ענף כ"ג סי' ב' (לה ע"ב) בענין הנשמות שלא נכללו בו מה שהם ע"ש, וכן לעיל ח"א דרוש ג' סי' ד' סוף אות א'.

דרוש ג ענף כ

אות א

וזה סוד מה שאמרו חז"ל שמלאכי השרת היו צולין לו בשר ומסננין לו יין, שכן על אף שהבשר ירד מהשמים, והיין עלה מן הארץ, עכ"ז כל א' מהם היה צריך תיקון מיוחד בפ"ע. מש"כ שירד בשר מן השמים, כוונתו לעמודא דאמצעייתא, כלומר בחי' היסוד, והיין שבא מהארץ היא מידת הנוק', וחיבור ב' אלה (בשר ויין) הוא עצמו בחי' זיווג פב"פ, ואז יתוקנו כל הנשמות שלא נכללו באדה"ר, לצאת בזיווג דפב"פ דזו"ן, ויומשכו גם הם למטה, ותייחדו הנשמות שלא נכללו בו עם הנשמות שנכללו בו.

סוד הצליה של הבשר שעשו המלאכים עבור אדה"ר הוא, שהבשר הוא מגבורות דמלכות, והללו לא היו עדיין מתוקנים כראוי. ביאור הדבר, שזו"ן היו בבחינת אב"א, וכל תיקון הדינים ומיתוקם היה על ידי שרשם דווקא, שכן הגבורות והדינים העליונים כבר היו מתוקנים. לכן הגבורות הללו נתקנים על ידי צלייה באש דווקא, שכן אש היא בינה ושרשה העליון הוא במו"ס דא"א. ובכך מתקנים את כל הנשמות חדשות שתצאנה בבחינת זיווג דפב"פ, והיה אדה"ר אוכלם בכוונות ויחודים אשר בסוד האכילה, והיה נתקן הכל כמו שיהיה לעתיד.

וזה סוד מאמרם ז"ל (סנהדרין נט ע"ב) אדם הראשון מיסב בגן עדן היה ומלאכי השרת היו צולין לו בשר ומסננין לו יין, ואמרו שם כי זה היה בבשר היורד מן השמים, אך

דע"ה ח"ב

היין הנה פשוט הוא שהיה מן הארץ. ועכ"פ הוא שהרי מבואר מזה שגם הבשר היורד מן השמים היה צריך ג"כ תיקון, דהיינו צליה, ובפרט היין שהיה מן הארץ היה צריך סינון, והרי היה בו פסולת, וכמו שהערינו בזה לעיל ענף ד'.

אך סוד הבשר היורד מן השמים, אמרו ברע"מ (פרשת צו דף לג ע"ב) מאי מן השמים, עמודא דאמצעיתא, דעלה אתמר ובשר מבשרי, ודא בשר הקודש דאדליקת בכמה שלהובין מסטרא דגבורה ברחימו דבעלה²⁷⁰. ובוהר פ' בראשית (כה ע"א) ויסגור בשר תחתנה דא בשר דאתמר ביה בשגם הוא בשר, בשר דמשה סומק, ועליה אתמר פני משה כפני חמה, ובג"ד יפה כלבנה ברה כחמה כו'²⁷¹. עוד שם, ויסגור בשר תחתנה, בשר דאיהו סומק מסטרא דגבורה, ואתכליל בתרווייהו, בההוא זמנא שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני כו', בההוא זמנא יזכו ישראל כל חד וחד לבת זוגיה, ודא איהו דכתיב ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם כו', ואלין אינון נשמתין חדתין דעתידין למהוי על ישראל, כמה דאוקמוה אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף ואז החדשות יבואו כו' ע"ש²⁷².

ור"ל כי אז יתוקנו כל הנשמות שלא נכללו באדם הראשון לצאת בהווג דפב"פ דהווג"ן ויומשכו גם הם למטה, ויטייחדו כל הנשמות שלא נכללו בו עם כל אותן הנשמות שנכללו בו כל חלק וחלק בהדומה לו כנ"ל ענף י"ט, וזהו מה שאמר שיזכו כל אחד לבת זוגיה. וסוד כל הנשמות כולם הם מהב' עטרין שבדעת הו"ג כנ"ל ענף ט"ו, והם יוצאין מן המלכות נוק' ע"י הווג דפב"פ, שהוא בשלהובין דרחימו מסטרא דגבורה דבעלה, והיא יפה כלבנה ברה כחמה. והיא בשר מן השמים, שהיא מעד"א עצם מעצמיו ובשר מבשרו. והיא נקרא בשר מסטרא דגבורה, כי הב' הוא ב' מיני שמות אלהים, אחד במילוי יודי"ן שהוא גימט' ש', והוא ש' דבשר. ואחד בריבוע שהוא ג'²⁷³ ר', והוא ר' דבשר, ושניהם הם גבורות והוא בשרא סומקא כמ"ש בקליפת נוגה (פרק א). וע"י משה רבינו ע"ה, ששרשו הוא בדעת כמ"ש בשער לאה ורחל (פרק ו), והוא דעת המתפשט שהוא פנימיות הת"ת, וכמ"ש בתיקונים תיקון י"ג משה מלגאו יעקב מלבר ע"ש (כט סע"ב), הנה הוא דאשקי לשכינתא מנביעו דנהורא עלאה, ומזדווגת על ידו פב"פ בשלהובין דרחימו, וזהו שאמר (זהר בראשית הנ"ל) בשר דמשה סומק כו', כי על ידו נעשה כל השלהובין דרחימא, שהוא ע"י הדעת המחבר שניהם, ואז (פסחים קט ע"א) אין שמחה אלא בבשר, שהוא בשר הקודש.

וע' עוד בתיקונים (תיקון י"ט סמוך לסופו דף מא ע"א) בסוד הבשר היורד מן השמים, שמבואר שם שהגם שאין דבר טמא יורד מן השמים, עכ"ז הנה ע"י החטא מתהפך לרע ח"ו, ולכן כתיב בערב רב (במדבר יא לג) הבשר עודנו בין שיניהם טרם יכרת ואף ה' כו'. והוא משום כי המלכות הנה היא כוללת כל העולמות בי"ע אשר הם עין הדעת טוב

²⁷⁰ תרגום: מהו מן השמים, העמוד האמצעי שעליו נאמר ובשר מבשרי וזה בשר הקודש שנדלק בכמה שלהבות מצד הגבורה באהבת בעלה.

²⁷¹ תרגום: ויסגור הבשר תחתנה, זה בשר שנאמר בו בשגם הוא בשר, בשר של משה אדום, ועליו נאמר פני משה כפני חמה ולכן יפה כלבנה ברה כחמה.

²⁷² תרגום: "ויסגור בשר תחתנה" (בראשית ב כא), בשר שהוא אדום מצד הגבורה, ונכלל בשניהם. באותו זמן "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני" (שיה"ש ב ו). וכו' באותו זמן יזכו ישראל כל אחד ואחד לבת זוגו, וזהו שכתוב "ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם" (יחזקאל יא ט), וכו' ואלו הם נשמות חדשות שעתידים להיות על ישראל, כמו שפרשוהו אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף, ואז החדשות יבואו.

ומש"כ ע"ש נראה שכוונתו שאז יעבור הערב רב מכלל ישראל.
²⁷³ פ' גימ'.

דע"ה ח"ב

ורע, והאדם בחטאו מהפך את הגבורות לרע, ולכן כאשר ניתן להם הבשר מן השמים שהיה מהגבורות דהמלכות אשר ירד למטה ג"כ במציאות בשר, הנה ע"י פשעם ומרדם נתהפך עליהם אותן הגבורות לדין קשה, ונעשה בהם הבשר לשב"ר רח"ל כמו שמבואר בתיקונים שם ע"ש.

וזהו סוד מה שאמרו בגמרא סנהדרין הנ"ל כי אדם הראשון מיסב בגן עדן היה ומלאכי השרת היו צולין לו בשר, ואמרו שם כי זה היה בבשר היורד מן השמים. וסוד הצליה הוא כי משום שהבשר הנה הוא מהגבורות דהמלכות, והגבורות שלה לא היו עדיין מתקנים כהראוי, וכנ"ל בדברינו ענף י"ד ט"ו ט"ז כי היו עדיין הזו"ן אחור באחור, ולכן כשנאצלו הגבורות וירדו למטה בסוד בשר היה מחוסר עדיין תיקון. ונודע הוא כי תיקון כל הדינים וביסומם הוא ע"י שורשם דוקא, כי הגבורות (לה ע"ג) והדינים העליונים הנה הם תמיד ממותקים ומבוסמים, לכן הם עצמם כופים את הדינים הקשים ומבסמים אותם וממתקים אותם, וכמ"ש הרב בכוונות שופר (דף צח ע"א) ובכ"מ, ולכן מתתקן הבשר שהוא מהגבורות דהמלכות החסר תיקון כנז, הנה הם מתתקנים ע"י צליית אש שהוא מהבינה, ושורשה העליון הוא בהמ"ס דא"א בוצד"ק, והם מתקנים וממתקים את הגבורות דהמלכות לעשות אותם לשלהובין דרחימו, והיו מתתקנים ע"י האחוריים דהזו"ן להסיר ולהרחיק יניקת החיצונים מהם, והיו חוזרים פב"פ להזדווג ולהוליד כל אותן הנשמות אשר לא נכללו באדם הראשון ולהורידם גם הם בו.

והרי נמצא כי ע"י סוד צליית הבשר שהיו מלאכי השרת צולין לו, היו מתתקנים כל הנשמות חדשות לצאת בהזווג בפב"פ, ושיתכללו גם הם באדה"ר, והיה נעשה אז כל התיקון העתיד להיות באלף השביעי. וזהו מ"ש בזוה"ק בראשית (כח ע"א) הנ"ל בסוד ויסגור בשר תחתנה, בשר דאיהו סומק מסטרא דגבורה כו'. ושם לעיל, ויבן ה' אלהים את הצלע כו' צלע ודאי מסטרא דחסד כו', בההוא זמנא שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקי כו' כו' ואלין אינון נשמתין חדתין כו' ע"ש. ור"ל כי אלולא החטא דע"ן הדעת היה עומד להתתקן ע"י אדה"ר כל תיקוני המלכות בשלימות, והיה נעשה אז כל התיקון אשר לעוה"ב, כי היו מתתקנים גבורותיה בסוד צליית הבשר שאמרנו, שהיה אוכלם אדה"ר בכל הכוונות ויחודים אשר בסוד האכילה המבואר בדברי האריז"ל בשער המצות (פ' עקב), ובפרט במעלת אדה"ר אשר היה לו אז, והיה אכילתו וכל מעשיו ע"ד פעולות ועבודת העליונים, וע"י היה מתתקן אז הכל כמו שיהיה לעתיד והבן הדברים מאד.

אות ב'

איתא שלא הותר לאדה"ר בשר לאכילה אלא בשר היורד מן השמים. טעם הדבר, שהרי היה הדבר בערב שבת אחרי חצות, ואז הרי נתעלו גם הד"ר דעשיה לאצילות, ולמטה נותרו רק הו"ת דעשיה והיו עומדים ליתקן ולעלות באצילות על ידי המעשים טובים דאדה"ר או על ידי קדושת השבת.

והנה כל מה שיצא בו' ימי בראשית היה כולו טוב וקדוש, שכן אז היה הפסק גדול בין טוב לרע. אמנם עדיין לא היו מבוררים מתוקף הדינים הקשים, ולכן היו עומדים הזו"ן דאצילות רק בבחינת אב"א, ועל כן היו יונקים החיצונים מרחוק. אמנם אדם הראשון בירר את הבירורים של העולמות והנשמות בבחי' אב"א, והיו חסרים בחי' פב"פ, שכן היו עדיין בתוקף הדינים הקשים, ולכן הוצרכו הזו"ן לעמוד אז רק בבחינת אב"א והיה מוטל על אדה"ר להמתיק את הדינים שבאחוריהם, כדי להחזירם פב"פ.

והנה הגם שאמרנו שכל מה שנברא בששת ימי בראשית היה טוב וקדוש לגמרי, שכן אז היו הטוב והרע נפרדים לגמרי זה מזה. אמנם עכ"ז עדיין נשאר מהם חלקים רבים המעורבים בתוך הקליפות, והללו לא יצאו בששת ימי בראשית כלל. אמנם הבהמות בהררי אלף (וכן כל הדומם והצומח) לא נבררו לגמרי לצאת מהרע, ורק חלקים מסויימים אשר יצאו בו' ימי בראשית, והם יצאו מהרע לגמרי. אמנם כל נשמות בני האדם כולם, וכן כל נשמות בעלי החיים (חוץ מהבהמות בהררי אלף) יצאו מהרע לגמרי תיכף בו' ימי בראשית.

אמנם גם ביניהם היה חילוק גדול, שכן נשמות בני האדם שנכללו באדם הראשון יצאו מהזיווג פב"פ דהזו"ן על ידי שעלו הזו"ן לחיק או"א וחזרו למקומם, ושם היו אב"א. אמנם נפשות בעלי החיים נבראו בבחי' זיווג אב"א בלבד בלא שום בחי' של זיווג פב"פ.

דע"ה ח"ב

התיקון והביורור אשר נעשה לכל נפשות בעלי החיים נעשה על ידי אדה"ר על ידי קריאת השמות שקרא לכל א' מהם. בזה קשר אותם בשרשם העליון ויחד אותם למעלה, ועל ידי זה נמשך עליהם אור וקדושה משרשם העליון. אמנם לבהמות בהררי אלף לא קרא שם, ולכן נקרא בשם "בהמות" סתם, ונתכנה בלשון רבים ע"ש שהיא בחי' רה"ר.

אכילת בשר נאסרה על אדם ההראשון מכל החי שכבר נתברר ואפילו מהבהמות בהררי אלף שאע"ג שהוא היה מחוסר תיקון במקצת, מאחר והאוכל בהמות מבוררים מבטל את מציאותם, שהרי כל ענין תיקון המאכל הוא להעלותו למעלת האוכלו, אבל כאן כבר היו מתוקנים להיות בדרגת הבהמות אשר במרכבה העליונה דעולם הבריאה, ותיקונם אינו על ידי אכילה אלא על ידי כלילויות שיכללו במ שיעשו את החיצוניות לבוש על פנימיות, וכן הוא תיקון בני האדם שכל מי שהוא קטן מחבירו נהיה לבוש על מי שגדול ממנו ונכלל עמו.

אמנם לענין הבהמות בהררי אלף נשאר הרבה מהם טבועים עדיין בתוך הקלי', ולכן היה אסור לאדה"ר לאוכלם כדרך כל איסור מאכלות אסורות וטמאות גם לאחר החטא.

והנה אמרו רז"ל בסנהדרין (דף נט ע"ב) כי אדה"ר לא הותר לו בשר לאכילה אלא רק בבשר היורד מן השמים כנו'. והענין בזה הוא כי הרי כבר אמרנו שבערב שבת אחר חצות, הנה נתעלה אז גם הדי' ראשונות דהעשייה ועלו באצילות וכנ"ל ענף ט', ולא נשאר למטה מאצילות אלא רק הו"ת דהעשייה, וגם הם היו עומדים להתתקן ולעלות כולם באצילות ע"י המעשים טובים דאדה"ר, או ע"י קדושת שבת בראשית. והנה כל מה שיצא ונעשה בששת ימי בראשית היה כולו טוב וקדוש, כי היה עומד אז הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע והיה הפסק גדול ביניהם. אמנם עכ"ז היה נמשך עדיין שפע גדול להחיצונים מרחוק, כי הגם שהיו כל העולמות אבי"ע מבוררים מהרע לגמרי, אך לא היו עדיין מבוררים מתוקף דינים קשים, כי הרי לכך היו עומדים אז גם הזו"ן דאצילות רק אחר באחר, ומזה היו יונקים החיצונים מרחוק, ולכן היה צריך עדיין תיקון ומלאכה בכל עולם העשייה כולה וזלת הגן עדן, וכמו שיתבאר עוד בזה לקמן.

וכתב הרב בשער קליפת נוגה (פרק ג) כי באדם הראשון הובררו כל הביורורין של כל העולמות וכל הנשמות בבחי' אחר באחר, והיו חסרים בחי' פב"פ. (ור"ל כי היו עדיין בתוקף דינים קשים, ולכך הוצרכו הזו"ן לעמוד אז רק אחר באחר, והיה מוטל על אדה"ר לבסמם ולהמתיק את כל הדינים שבאחוריהם וכדי להחזירם פב"פ וכנ"ל ענף ט"ז וי"ד ובכ"מ). והובררו כל הבהמות וזלת בהמות בהררי אלף²⁷⁴, ר"ל כי הוא בירר כל חלקי נפשות הבעלי חיים כולם שהיו מעורב בתוך הקליפות מנפילתם בעולם התוהו, הנה בירר אותם כולם מתוך הקליפות ונטהרו לגמרי מהטומאה והרע, אמנם היו עדיין רק מבחי' אחר באחר ובתוקף דינים קשים, והיו חסרים עדיין המתקה וביסוס ע"י התיקון דהחזרת זו"ן פב"פ, כי הרי אפי' הנרנח"י של אדה"ר עם כל הנשמות הכלולים בו שיצאו הם מהזווג דפב"פ, הרי היה כ"ז ג"כ רק ע"י שעלו הזו"ן בחיק או"א, אבל במקומם היה רק אב"א וכנ"ל בדברינו (ענף ט). והרי נמצא שהגם שכל מה שיצאו בששת ימי בראשית היו באמת מבוררים מהרע לגמרי, אך עכ"ז היו כולם עדיין רק מבחי' אב"א, והיו צריכים תיקון לחדשם מהאור פב"פ. אמנם הבהמות בהררי אלף, וכן כל הדומם והצומח, הנה הם לא נתבררו לגמרי, כי הם לא נגמרו להתברר ולצאת מהרע ג"כ.

והגם שאמרנו שכל מה שנבראו בששת ימי בראשית יצאו מהרע לגמרי והיו כולם טוב וקדוש כי אז היו הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, אך עכ"ז הנה נשאר עדיין חלקים רבים מהם מעורב בתוך הקליפות ולא יצאו הם בששת ימי בראשית כלל, כי לא יצאו בששת ימי בראשית מהבהמות בהררי אלף וכן {לה ע"ד} מהדומם והצומח אלא רק איזה חלקים מהם והם יצאו באמת מהרע לגמרי, אבל כמה חלקים מהם נשאר עדיין מעורב בתוך הקליפות. אבל כל הנשמות בני אדם כולם, וכן כל נפשות הבעלי חיים כולם, הנה הם יצאו מהרע לגמרי תיכף בששת ימי בראשית ולא נשאר מהם בתוך הקליפות מאומה,

²⁷⁴ ע"י בהגר"א על ספד"צ לב ע"ב ד"ה וז"ס, וע"י לקמן דרוש ד ענף יג.

דע"ה ח"ב

אלא שע"י החטא חזרו ונתערבו כולם, אבל מתחילה נבררו לגמרי כל הנשמות בני אדם וכל הנפשות דכל בעלי חיים. זולת הבהמות בהררי אלף וכן הדומם והצומח, הנה הם לא נבררו ולא יצאו מהרע אלא רק אותן החלקים אשר נבראו ויצאו בהעולם בששת ימי בראשית, אבל שאר כל החלקים מהם אשר היו עתיד לצאת בהעולם בכל משך ימי עולם, הם נשארו עדיין טבועים בתוך הקליפות. משא"כ כל הנפשות דבעלי חיים אשר זולת הבהמות בהררי אלף, ובפרט הנשמות בני אדם, הנה הם נבררו כולם ויצאו מהרע לגמרי, גם כל אותן שהיו עתידים לצאת ולהבראות בכל משך ימי עולם כולו.

אמנם עכ"ז הנה היה גם בהם חילוק גדול, כי הנשמות בני אדם, כל אותן אשר נכללו באדם הראשון, הנה הם יצאו ג"כ מהזווג פב"פ דהזו"ן ע"י שעלו הזו"ן בחיק או"א, אלא שאח"כ חזרו הזו"ן למקומם, ושם היו אחר באחור. ור"ל כי העיבור דהנוק' אשר נתעברה מאותן הנשמות אשר נכללו באדם הראשון, והם שורש כל הנשמות כולם דכל משך ימי עולם הזה עד אחר התחייה, הנה הם נעשו כולם ע"י שעלו הזו"ן בחיק או"א ושם נזדווגו פב"פ, ונתעברה שם הנוק' מכל אותן הנשמות. אך אח"כ חזרו הזו"ן למקומם והיו שם רק אב"א, ושם היה הלידה, והיה לידת כל אותן הנשמות ג"כ רק בבחי' אב"א שהוא בתוקף דינים קשים, אך הזווג והעיבור היו מבחי' פב"פ. משא"כ נפשות הבעלי חיים כולם, לא נבראו עדיין מעולם מבחי' פב"פ כלל, כי כל המציאויות כולם אשר זולת הנשמות הם כולם רק מההיצוניות, שהוא רק בחי' אב"א, אלא הוא שהם נבררו ג"כ מהרע לגמרי, ויצאו כולם מהקליפות, גם כל אותן שהיו עתידין לצאת בכל משך ימי עולם כולו. אבל הבהמות בהררי אלף עם הדומם והצומח, הם לא נבררו ולא יצאו מהרע אלא רק אותן אשר יצאו בהעולם בששת ימי בראשית, אך כל אותן אשר היו עתידין לצאת מהם בכל משך ימי עולם, הם נשארו עדיין טבועים בתוך הקליפות.

והנה התיקון והבירור הגמור אשר נעשה לכל נפשות הבעלי חיים, הנה היה נעשה זה ע"י אדה"ר, והוא ע"י קריאת השמות שקרא לכל א' מהם, וכמ"ש (בראשית ב ט) ויקרא האדם שמות לכל הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה, כי בקריאת השמות קשר אותן בשורשן העליון ויחד אותם למעלה, וכמ"ש בהקדמת זוהר בראשית דף (ב סע"א) וכן בתיקונים (תיקון מט דף צו ע"ב ותיקון נו דף קה ע"ב) ע"ש. ועי"ז נמשך עליהם אור וקדושה הרבה משורשם העליון שבקודש הקדשים, ונבררו ויצאו עי"ז מהרע לגמרי. אך לבהמות בהררי אלף, לא קרא לה שם, ולכן נקרא בשם בהמות סתם, על שם המין והסוג, וכמ"ש בתהילים (נ י) וכן באיוב (יב ז, מ טו) והוא שור הבר וכמ"ש בתרגום ירושלמי בתהילים שם. ונקרא שור ע"ש מ"ש עליו באיוב (מ טו) הציר כבקר יאכל, ומשום שהוא משולל מבני אדם נקרא הבר, אבל באמת אין לו שם בפנ"ע, כי אדה"ר לא קרא לו שם כלל, משום שנשארו הרבה ממנו טבועים בתוך הקליפות, ולא היה אפשר לו עדיין להתברר אלא רק ע"י טורח הרבה במעשים טובים או ע"י קדושת שבת בראשית, ולכך נקרא בהמות בלשון רבים משום שהוא נשאר עדיין בסוד רשות הרבים²⁷⁵. משא"כ שאר נפש כל חי, הם לא היו טבועים בתוך הקליפות כ"כ, ונגמרו ונעשה בירורם ע"י קריאת השמות דאדה"ר כנו'. וע' בענין הבהמות בהררי אלף בנמרא ב"ב (עד ע"ב) ובפדר"א (פרק יא) ובויקרא רבה (פ' כב סי' י) ובמדבר רבה (פכ"א סי' יח) ותנחומא פ' פינחס (פרק יב) ועוד בכ"מ ויתבאר עניינו בעה"י בארוכה לקמן דרוש ד'.

והנה נאסר אכילת בשר לאדה"ר הן משאר נפש כל חי אשר נתבררו כולם, והן מהבהמות בהררי אלף אשר היא מחוסר עדיין תיקון הרבה, והיה נאסר לו איסור

²⁷⁵ עי' שבירה פרק ב', שרה"ר היא בחי' שבירה וקלקול, ורה"י היא בחי' תיקון.

דע"ה ח"ב

הבשר בשניהם, זה מחמת מעלתן וזה מחמת חסרונן. כי כל הנפש חי אשר נתבררו, הנה לא שייך עליהם לאוכלם כלל, כי הרי ע"י האכילה הנה ולו ע"א מתבטל המציאות ממציאותו לגמרי, ונתהפך כל מאכל למעלת האוכלו, והוא התיקון הדומם צומח שנתהפכו למעלת הבעל חי, וכן התיקון דבעל חי שנתהפך למעלת האדם. אך זה לא שייך אלא בדבר שתערובתו קשה אשר אי אפשר לתקנו בענין אחר, ור"ל בכל הדברים כולם אשר תערובות הרע בטוב שבהם הוא חזק מאד עד שאי אפשר להפרידם זה מזה אלא רק ע"י שיתבטלו מתחילה ממציאותם לגמרי, וזהו כל ענין אכילה בכל הדומם צומח חי, וכן ענין המיתה הנוהג בבני אדם ע' זוה"ק (שלה קסב סע"א), וזהו כל ענין אכילות אשר מלמטה למעלה כנ"ל ענף י"ח. אמנם בדבר אשר הוא מבורר לגמרי והוא כולו טוב וקדוש, הרי ח"ו הוא לבטלו ממציאותו, מאחר שאין בו פסולת כלל, ולא נמשך תיקונו ועילוי ע"י אכילה שהוא בחי' כליון ועיכול ח"ו, אלא כל תיקונו ועילוי תמיד הוא נמשך לעולם רק ע"י כלילות, כי נכלל כל תחתון בהעליון, ונעשה בחי' לבוש אליו, ועי"ז הוא מזדכך תמיד ונעשה חד עם העליון.

ולכן אדם הראשון קודם החטא, אשר הגיע בהנרנח"י שלו עד רום האצילות, ומפנימיות כל העולמות, ונפש כל חי שהם הבהמות והחיות והעופות של אז אשר הם היו אז במדרגת החיות שבהמרכבה העליונה דעולם הבריאה, והם מהחיצוניות דהעולמות וכנ"ל בדברינו, הנה היה אז כל תיקונם ועילויים דהבהמות והחיות והעופות ע"י אדם הראשון לא ע"י אכילה ח"ו אלא רק ע"י כלילות שיכללו הם בו, והוא שיעשה החיצוניות לבוש על הפנימיות ויכללו זה בזה ויעשו כולם חד, כי כן הוא לעולם סדר העליות ותיקוני המדרגות כולם, שעולה כל מדרגה תחתונה להיות לבוש על העליונה שעליו ונכלל בו. וכן הוא ג"כ תיקון בני אדם זה ע"י זה, שכל מי שהוא ממדרגה קטנה נעשה לבוש על מי שהוא ממדרגה יותר גדולה ונכלל עמו, וזהו תיקונו וכמ"ש בספר הגלגולים (פרק סח) ובכ"מ, כי זהו מפנימיות וזהו מחיצוניות, ונעשים לבוש זה על זה וזהו תיקונם. והרי לנו לענינינו כי לכך נאסר אכילת בשר לאדה"ר, משום שכל נפש חי היה אז מבוררים לגמרי, וחלילה לאוכלם ולבטלם ממציאותם, אלא כל עילויים הוא רק ע"י כלילות וכנו', וע' דרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ג) ושער הפסוקים (דף ח ע"ב) ושער המצות (פ' עקב).

אך כ"ז הוא רק בשאר נפש כל חי אשר זולת הבהמות בהררי אלף, אך איסור אכילת אדה"ר להבהמות בהררי אלף, אשר הם לא היו מבוררים, הוה הטעם להיפך, שהוא מטעם חסרונו, כי משום שלא היו מבוררים לגמרי והיה נשאר הרבה מהם טבועים עדיין בתוך הקליפות, והרי היה להקליפות שייכות וקשר גדול גם עם אותן שנתברר מהם, ולכן היה אסור לאדה"ר לאוכלם ע"ד איסור אכילת כל הטמאים והאיסורין שבתורה, משום שישנו להרע שייכות ואחיזה בהם, ואסור לאוכלם שלא יטמא את גופו בהם. כי בכל דבר שיש להרע נגיעה בו אסור לישראל לאוכלו, וע"ד שכתוב (בראשית לב כה) ויגע בכף ירכו על כן לא יאכלו בני ישראל, כי כל אשר יגע בו הטמא יטמא, וכמ"ש בזוה"ק (פ' וישלח קע ע"ב וקעא ע"ב).

אות ג'

עיקר הדברים הוא בסוד מש"כ "ואף בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקים זה לזה מחריבים כל העולם כולו מה עשה הקב"ה סירס את הזכר וצינן הנקבה". והרי לכאורה יש להקשות, אם העולם לא מספיק להם, למה ברא הקב"ה בריות שכאלה, או מאידך גיסא מ"ט לא ברא עולם גדול יותר ההולם את מידותיהם.

והעניין לכאורה הוא שענייני זיווג הליותן וזיווג הבהמות בהררי אלף המה כעניין האור הגנוז, שגנזם ואכן יתוקנו לעתיד לבא. וזהו שאמרו חז"ל שאם היו נזקקים זה לזה היו מחריבים את העולם, שהוא דוגמת תקע"ד הדורות ששתלן הקב"ה בכל דור, משום שאין העולם יכול לסובלם להתקיים עמהם והוא מכיוון

דע"ה ח"ב

שתולדותיהם עדיין מחוסרים בירור, ואם יוצאים מחזירים את העולם לתהו ובהו וכמו שהיה בעולם התהו על ידי התקע"ד הדורות שהיו אז. שכן הלוייתן והבהמות בהררי אלף המה בסוד הדעת המבריה מן הקצה אל הקצה, כאשר הלוייתן הוא הבחינה העליונה שבו ואילו הבהמות בהררי אלף המה הבחינה התחתונה שבו. וכל גילוי דעת הוא גילוי הפנים, והפכו, דהוא סט"א, הוא גילוי העורף, והיינו החסדים והגבורות שבדעת.

והנה מהעטרין דחו"ג אשר למעלה באים חו"ג דלוייתן, ומהעטרין דחו"ג אשר למטה באים הבהמות בהררי אלף. תכלית הלוייתן והבהמות בהררי אלף הוא הצדיקים לעתיד לבא. אמנם על ידי חטא עץ הדעת נעשה פירוד בין העטרין דחו"ג שבדעת, וממילא נוצרה מציאות בה יונקים החיצונים מהגבורות, ולכן אומות העולם מצויים עתה בגדולה ובטובה גדולה, שכן הוא תוצאת יניקתם מהגבורות.

הלוייתן והבהמות בהררי אלף הם בסוד הדעת עלאה הפנימי אשר בא מנביעו דאור א"ס, אם כי הקצה התחתון שלו לא נתקן בו ימי בראשית, ותיקונם תלוי במעשים הטובים של אדה"ר או בקדושת שבת. ולכן לא העמידו תולדות, שכן תולדותיהם היו טובעים עדיין בעומק הקלי', והוא ג"כ טעם איסור התשמיש של אדה"ר שלפני כניסת השבת, שכן כל הנשמות הינם מסוד הדעת אשר עדיין לא נתקן הקצה התחתון שלו. ולכן, כאשר חטא בדעץ הדעת והזדווג עם חוה, הוליד את קין והבל, ואז חזר העולם לתהו שהרי הבל נהרג וכל תולדות קין נמוחו בדור המבול ואז נסתרסו הלוייתן והבהמות בהררי אלף.

על אף שאמרנו שהנשמות היו מבוררות לגמרי, עכ"ז מצינו שעדיין היו נשמות שלא היו מבוררים ומכח זה נאסר על אדה"ר להזדווג עם חוה. וביאור העניין הוא, שכן ישנם ב' מיני נשמות: א) אותן שנכללו באדה"ר (הרי הוא שורש לכל הנשמות דכל הדורות עד ביאת משיח), והם היו מבוררים לגמרי, אלא שהיו עדיין שרויים בדינים קשים, שהרי זו"ן היו אב"א. ב) נשמות שלא נכללו באדה"ר, והם לא נתקנו לצאת אלא על ידי זיווג פב"פ, והיו טובעים בעמקי הקלי'. לכן נאסר על אדה"ר להזדווג עם חוה כל זמן שלא נתקן אותם המ"ן. אמנם כשהזדווג (בג"ע לאחר החטא, כשעדיין היה באיסור), גרם לזיווג בזו"ן של מעלה, ונאחזו החיצונים באותו השפע והזיווג ר"ל. שכן אחרי החטא חזרו כל הנשמות דעולמות ב"ע שכבר נתבררו ונפלו וטבעו בתוך הקלי' כמו בעולם התהו, ולכן עלו הקלי' למעלה ראש ונולדו עי"ז קין והבל, ועי"כ נעשו כל הקלקולים.

נתבאר שאם היה נתקן המ"ן דהמלכות, היה מותר ומצוה על האדם להזדווג עם חוה, שכן היה מתקן את הנשמות שלא נכללו בו בכדי שיצאו להתגלות על ידי הזיווג דפב"פ של זו"ן דאצילות. והרי נתבאר כי איסור הזיווג שהיה על אדה"ר, וענין הרג וצינן את הנקבות בלוייתן ובבהמות בהררי אלף ענין אחד הם.

אמנם עיקר הדברים בזה הוא בסוד מה שאמרו רז"ל (ב"ב דף עד ע"ב) ואף בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם, ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו, מה עשה הקב"ה סירס הזכר וצינן הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא כו'. ואם כי ביאור סוד הדברים בזה הם עמוקים וארוכים למאד ואין כאן מקומו, אך מה שנוגע לענינינו נאמר בקיצור נמרץ. כי הרי לכאורה יפלא, כי לפי פשטות הדברים שאין העולם מספיק להם, א"כ למה ברא הקב"ה בריות כאלה מתחילה, ולמה בראם זכר ונקבה, מאחר שאי אפשר להם להעמיד תולדות. וגם וכי היד ה' תקצר ח"ו לברוא עולם יותר גדול שיספיק לכל בריותיו, והרי אדרבה הוא שנקרא אל שדי משום שאמר לעולמו די וכמ"ש בחגיגה (יב ע"א) ע"ש.

אך עומק הדברים הוא, כי ענין מה שאמרו שם בלוייתן נחש בריח ונחש עקלתון, שהרג את הנקבה, וכן בבהמות בהררי אלף שצינן את הנקבה, הנה הוא ענין אחד עם האור הגנוז שנגנז, והיה גניזתו ע"י החטא דעץ הדעת. וכן הוא כאן, כי אלולא החטא דעץ הדעת, לא היה כלל הענין דסירס את הזכר והרג או צינן את הנקבה, כי כ"ז נעשה רק ע"י החטא, ויתקנו לעתיד לבא. ועי' דברינו בזה בספר הכללים כלל י"ז (ענף ד אותיות 1 - י) סודות עמוקים בזה (לו ע"ב) ויתבאר בעה"י עוד לקמן דרוש ד' (ענף ז סימן ג). אך מה שנוגע לענינינו הוא, כי מה שאמרו ואלמלי נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו, הוא ע"ד שאמרו בחגיגה (יג סע"ב) בהתקע"ד דורות שקומטו להיבראות ולא נבראו ושתלן בכל דור, משום שאין העולם יכול לסובלם להתקיים עמהם. וכן הוא הענין כאן, כי משום שתולדותיהם לא היו מבוררים עדיין כלל, לכן אם היו מעמידים תולדות היו מחריבין את העולם, והיה חוזר העולם לתהו ח"ו וכמו שהיה בעולם התהו ע"י התקע"ד דורות. כי סוד הלוייתן וסוד הבהמות בהררי אלף שניהם הם בסוד הדעת שהוא מבריה מן הקצה אל הקצה²⁷⁶, והלוייתן הוא לעילא והבהמות בהררי אלף הוא לתתא. והדעת הוא התרין עטרין

²⁷⁶ עי' לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

דח"ג הנובעים בהנביעו דאור א"ס ומתפשטים בכל הגוף, ובהדעת הוא כל העינוגים ע"י הנביעו דאור א"ס שבו, ושם הוא כל טוב הצפון וכל שכר העוה"ב, והוא כשמתגלה דח"ג בהנביעו דאור א"ס.

ולמעלה הוא הגלופי הגלופין שאמר בספד"צ (פרק א יא ע"א) שהוא סוד לויתן נחש בריה ונחש עקלתון, שהם ב' עטרין דח"ג שהם הזו"ן דהליתן, ומשם הוא כל השלהובין דרחימו, ובסוד (דברים ה ד) פנים בפנים דבר ה' עמכם, ושם הוא שורש משה רבינו ע"ה שהוא בדעת²⁷⁷, ולכן נאמר עליו (במדבר יב ח) פה אל פה אדבר בו. וידוע הוא כי הסטרא אחרא למטה הוא תמיד נגד הקדושה אשר למעלה, ולכן כל יניקת הס"א הוא מהעורף²⁷⁸ שהוא נגד הפנים מאחוריו, ושם היה סוד פרעה²⁷⁹ ומצרים, וכן בלעם שהוא נגד משה²⁸⁰, כי יניקת הס"א הוא מהעטרה דגבורות ומהאחוריים שבה המתפשט למטה.

וכן מאלו העטרין דח"ג הוא סוד גן עדן וניהנם הסמוכים זה לזה, וכמ"ש במדרש קהלת (פ"ז ט"ו כב) בפסוק (קהלת ז יד) גם את זה לעומת זה עשה האלהים, זה גיהנם וגן עדן כמה ביניהם כו' ורבנן אמרו שתיהן שוות כו'*. ור"ל שהם נמשכות כאחד בלי שום הפסק ומחיצה ביניהם כלל, כי הם נמשכים ויוצאים מהתריין עטרין דח"ג שבדעת, וע"י הצדיקים הגורמים כל שלהובין דרחימו הוא הגן עדן, וע"י הרשעים הגורמין פירוד רח"ל ויוצאין הגבורות לעצמן ונעשים לדין קשה הוא הגיהנם.

* הגהה אמנם גירסת הרמב"ן בספר הגמול הוא שתי אצבעות, ובספר החייט דף קנ"א ע"א אמר שם אין בין ג"ע לגיהנם אלא כמלא נימא.

ונחזור להענין, כי מהעטרין דח"ג אשר למעלה הוא הזו"ן דלויתן שהוא הגלופי הגלופין כנ"ל, ומהעטרין דח"ג אשר למטה שהוא המלכות נוק' דז"א הנאמר עליה (בראשית ב כא) ויקח אחת מצלעותיו ויסגור בשר תחתנה ויבן ה' אלהים את הצלע, ואמרו בזה"ק (בראשית כ"ח ע"א) ויבן ה' אלהים את הצלע מסטרא דחסד כו' ויסגור בשר תחתנה, בשר דאיהו סומק מסטרא דגבורה כו', בההוא זמנא שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. והנה משם הוא סוד הבהמות בהררי אלף, שהם ג"כ זו"ן, שהם מהעטרין דח"ג שבהמלכות. ושניהם ר"ל הן הליותן והן הבהמות בהררי אלף, שניהם הם רק לצדיקים לעתיד לבוא כמו שאמרו בבא בתרא (עד ע"ב). והוא כי ע"י החטא דעי' הדעת נעשה פירוד בין הדבקים שהוא בין העטרין דח"ג שבדעת, ויונקים החיצונים מהגבורות, ולכן או"ה הם עכשיו בגדולה ובטובה מאד כי הוא תמצית עונג מעין טוב העתיד, הגם שהוא רק מהגבורות לבד והוא בלתי מתוק כלל, אך הוא תמצית ומעין עכ"פ. ומשום שכל יניקת החיצונים הוא עתה משם, לכן אמרו רז"ל במדרש ויקרא רבה (פכ"ב סימן י) כי הליותן וכן הבהמות בהררי אלף הם הותר מכלל איסור, וכן הוא בירושלמי (ספ"ט דשבת הלכה ז). והכוונה הוא כי מאחר שכל תולדותיהם הם לא הובררו עדיין כלל וכנ"ל, א"כ הרי יש להרע איזה אחיזה בהם ג"כ להניק מהם, וכמו שיתבאר עיקר הדברים בזה לקמן דרוש ד', ועל זה אמרו כי עכ"ז הם עצמם טהורים הם, כי הם נתבררו באמת לגמרי, אלא שיש להרע נגיעה בהם מצד תולדותיהם ולכן היה אסור לאדה"ר לאוכלם מצד נגיעת הרע שבהם וכנ"ל, אבל הם בעצמם טהורים הם. וזהו שאמרו בחולין (ס"פ אלו טריפות טו ע"ב) לויתן דג טהור הוא, ובאמרם טהור הוא מכלל דאיכא בו חשש טומאה, והכוונה הוא כמו שאמרנו.

²⁷⁷ ע"י זהר ח"ג רעט ע"א ובהגר"א על ספד"צ יא ע"ד ד"ה זנבא.

²⁷⁸ ע"י ענינו בבהגר"א על ספד"צ שם.

²⁷⁹ ע"י שעה"פ וישב ש"פרעה" אותיות "הערף".

²⁸⁰ ע"י זהר שמות כא ע"ב ושעה"פ שם.

דע"ה ח"ב

והרי נתבאר לנו כי הלוייתן וכן הבהמות בהררי אלף הנה הם בהדעת עלאה הפנימי אשר מהנביעו דאור א"ס, אמנם {לו ע"ג} הקצה התחתון אשר בהעטרה דגבורות שבו לא היה מתוקן עדיין בששת ימי בראשית מפילתן בעולם התוהו, והיה תולה תיקונן בהמעשים טובים דאדה"ר או בקדושת שבת בראשית. ולכן לא העמידו תולדות לא הלוייתן ולא הבהמות בהררי אלף, כי תולדותיהם היו טבועים עדיין בעמקי הקליפות, ובאם שהיו יוצאים לעולם היו מחריבין את כל העולם כולו, ולכן לא היה אפשר להם לצאת לעולם כלל אלא רק ע"י תיקוני דאדה"ר או ע"י קדושת שבת בראשית, שאז היו מתבררים ומתתקנים גם הם, והיה מתגלה אז כל טוב הצפון וכל שכר העוה"ב אשר עיקרו הוא בעטרה דגבורות כאשר מתייחד בהעטרה דחסדים ונמתק על ידו וכמ"ש בזה"ק (פ' שלח קעג ע"ב), וכן הגר"א בתיקונים (דף מז ע"א ד"ה על אלין) דכל העינוגים וכל טוב העתיד הוא בצפון כשהוא מתבסס ומתמתק ביהוד החסדים, ולכן כל זמן שלא היה מתתקן עדיין התפשטות דהעטרה דגבורות אשר למטה לא העמידו תולדות. וכן היה אסור לאדה"ר לאכול בשר כנו, אלא רק בבשר היורד מן השמים שהוא בסוד האכילה שמלמעלה למטה כנ"ל, וכן היה אסור אז לאדה"ר להזדווג ג"כ עם חוה ולהעמיד תולדות, כי כל הנשמות כולם שהיו עתידים להוולד הם ג"כ מסוד הדעת עלאה הפנימי אשר עדיין לא היה נתקן הקצה התחתון שלו, ולא היו עדיין כל אותן הנשמות מבוררים כלל ע"ד התולדות דהלוייתן והבהמות בהררי אלף. ולכן כאשר נכשל אדה"ר בעץ הדעת והזדווג אה"כ עם חוה והוליד לקין והבל, הנה חזר העולם לתוהו, שהרי הבל נהרג וכל תולדות קין נמוחו בדור המבול, וכן באדם וחיה נתקיים ג"כ מקרא שכתוב (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות וכנ"ל ענף י"ז, ובהלוייתן והבהמות בהררי אלף נסתרסו הזכרים ונתעלמו הנקבות, כי הרי אי אפשר להעולם מעתה להשתמש באור הדעת עלאה כלל והוא האור שנגנז כנודע.

והגם כי לעיל אמרנו כמה פעמים כי כל הנשמות היו מבוררים לגמרי, ועתה אמרנו כי לכך היה אסור לאדה"ר להזדווג עם חוה, משום שהיה עדיין כמה חלקי נשמות שלא היו מבוררים כלל ולכן נולד עי"ז קין והבל שלא היו מתוקנים כלל, ובפרט קין שהיה בזהמא יתירה כנודע²⁸¹. אך האמת הוא כי הרי הזווג דאדם וחיה אשר בלידת קין והבל הנה היה אותו הזווג לאחר החטא כנודע משיטת הזוהר, ולאחר החטא הנה חזרו כל הנשמות דהעולמות ב"ע אשר כבר נתבררו ונפלו ונטבעו בתוך הקליפות כמו בעולם התוהו.

אמנם העיקר בזה הוא, כי גם קודם החטא היה אסור עדיין ג"כ לאדה"ר להזדווג, משום שכבר אמרנו לעיל ענף י"ט כי ישנם ב' מיני נשמות אחד אותן שנכללו באדה"ר ומהם הוא כל הנשמות דכל הדורות אשר עד ביאת המשיח, והם היו כולם מבוררים לגמרי, אלא שהיו עדיין בדינים קשים, כי עדיין לא נמתקו האחוריים דהזו"ן והיו במקומם רק אחור באחור, והיה לידת אותן הנשמות מהזווג דהזו"ן פב"פ רק אחר שעלו הזו"ן למעלה בחיק או"א, אבל במקומם גופה היו רק אחור באחור וכנ"ל בדברינו (ענף ט), אך עכ"פ הוא כי אותן הנשמות היו כולם מבוררים לגמרי. אמנם ישנם עוד מין נשמות, והם ג"כ מכל הנרנח"י דכל הדי' עולמות אבי"ע מתחתית העשיה עד ראש האצילות אשר הם לא נכללו באדה"ר, והם נאצלו ג"כ בעולם הנקודות, והם לא נתקנו עדיין לצאת ע"י הזווג דפב"פ כלל, וכל חלקי הבי"ע שבהם היו טבועים עדיין בעמקי הקליפות מעת עולם התוהו כי הם לא נתבררו עדיין כלל. והוא מ"ש הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) וכן בפע"ח ראש השנה (פרק ב) ובמאמרי רשב"י (פ' פקודי בדרך כג כד) ע"ש בארוכה, כי המ"ן דהמלכות

²⁸¹ ע"י ספד"צ כז ע"א ובבהגר"א שם ע"ב ד"ה ואמר ותהר.

דע"ה ח"ב

לא היה נתברר עדיין בעת התיקון דמעשה בראשית, והכוונה על כל אותן חלקי הנשמות דהבי"ע מאותן אשר לא נכללו באדה"ר והיו הם טבועים עדיין בתוך הקליפות, והם המ"ן דהמלכות אשר לא נתבררו עדיין מעולם כי כל הנשמות כולם הם המ"ן דהמלכות, ובסיבתם היו עומדים הזו"ן אהור באהור משום שהחיצונים היו אחוזים עדיין באותן המ"ן דהמלכות, ולכך היה אסור לאדה"ר להזדווג ג"כ עם חוה כל זמן שלא היה מתקן כל אותן המ"ן ג"כ, והיה תולה תיקונם או במעשים טובים של אדה"ר או בקדושת שבת בראשית. ולכן כשהזדווג אדם עם חוה קודם שנתקנו הם, הנה גרם עי"ז זווג בהזו"ן למעלה, ונאחזו ולו ע"ד החיצונים באותה השפע דהזווג רח"ל, ובפרט כי הרי היה כ"ז גם אחר החטא דעין הדעת, ולכן נשתרבב ועלה הקליפה למעלה ראש, ונולדו עי"ז קין והבל ונעשה עי"ז כל הקלוקלים כולם.

והרי נתבאר לנו כי היה אסור לאדה"ר להזדווג ג"כ עד שהיה נתקן כל אותן המ"ן דהמלכות, ואז היה מותר ומצוה שיזדווג הוא עם חוה, כי היה מתקן אז כל אותן הנשמות שלא נכללו בו לצאת בהזווג דפב"פ מהזו"ן דאצילות, והיו נכללים גם הם בו ג"כ. ובאם שהיה זוכה העולם לזה, היינו לברר את כל המ"ן דהמלכות שהוא כל חלקי הבי"ע מאותן הנשמות שלא נכללו בו לבררם הם ג"כ ולהעלותם מהקליפות, וכן לתקן את כל חלקי האצילות שבהם לצאת מהזווג דפב"פ מהזו"ן, ושיכללו גם הם בו ג"כ, הנה היה מתקן אז גם את כל התולדות דהלויתן נחש בריח ונחש עקלתון, וכן כל התולדות דהבהמות בהררי אלף היו מתקנים כולם ג"כ לצאת בעולם, ולא היו מסתרסים הזכרים שבהם ולא היה נהרג הנקבה בהלויתן, ולא היה מצטנן הנקבה בבהמות בהררי אלף, אלא שהיה נעשה אז הכל כמו בהתיקון דלעתיד. והרי נתבאר כי איסור הזווג לאדה"ר וענין הרג וצינן את הנקבות בלויתן ובבהמות בהררי אלף ענין אחד הם והבן כ"ז מאד.

אות ד'

התיקון הנ"ל (היינו הולדות שהיו יכולים לצאת מאדם וחוה אילו נזדווגו בהיתר) היה נעשה על ידי סוד הבשר שירד מן השמים אותו צלו מלאכי השרת לאדם הראשון, ועי"ז היו נמתקים הדינים שבאחוריים דזו"ן על ידי שפעת המו"ס שהיה שורף ומכלה את כל הסט"א ועי"ז בירור כל חלקי הבי"ע מאותם הנשמות שלא נכללו בו, והיו עולים למעלה ומתייחדים עם חלקי האצילות שבו, ועי"ז יצאו כל הנשמות שלא נכללו בו, והיו נכללים גם הם באדה"ר ומתחברים בו, דהיינו שכל חלק מאותן שנכללו בו היה מתייחד עם החלק שבדומה לו מאותן שלא נכללו בו קודם, והוא תיקון העתיד אשר באלף הז'.

והנה לאדם הראשון נאסר הבשר הנ"ל שהוא האכילה העולה מלמטה למעלה והותרה לו האכילה שבאה מלמעלה למטה. שכן על ידי האכילה מלמעלה למטה נתכלה כל סיג ופסולת והיו נעשים נקיים וטהורים, ואז היה מותר לאכלם. והנה אין תקונם על ידי אכילה אלא על ידי הכלילות, וזהו רק מה שכבר נתברר ועלה. אמנם הבירור והעליה דכל הניצוצין והמ"ן העולים מהקלי' נעשים על ידי האכילה דווקא, והוא ענין אכילת הלויתן והבהמות בהררי אלף אחר שיתוקנו מכל אחזית הרע שבהם.

ואם היה תיקון, הרי שהיה מתבטל אז כל הענין של אכילה מלמטה למעלה, והעולם לא היה משתמש כי אם בסוד האכילה אשר מלמעלה למטה, ולכן אין אכילה ושתייה לעתיד לבא, ועכ"ז נוקטים חז"ל בלשון "צדיקים יושבים ונהנין מזיו השכינה" שנאמר "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו", שהוא סוד האכילה אשר מלמעלה למטה.

והנה כל התיקון הזה אשר היה אפשר להעשות, הנה הוא ע"י סוד הבשר היורד מן השמים שהיו מלאכי השרת צולין לו כנ"ל, כי עי"ז היה נמתק הדינין שבהאחוריים דהזו"ן ע"י שפעת המ"ס בוצד"ק שהיא שורף ומכלה כל הסטרא אהרא, והיו מתברר עי"ז גם כל חלקי הבי"ע מאותן הנשמות שלא נכללו בו והיו עולים למעלה ומתייחדים עם חלקי האצילות שבהם, והיו מתקנים כולם לצאת ע"י הזווג דפב"פ דהזו"ן, שהיו מתקנים ע"י סוד צליית הבשר היורד מן השמים לעמוד פב"פ גם במקומם גופה. ועי"ז כ"ז היו יוצאים גם כל הנשמות שלא נכללו בו ע"י הזווג דפב"פ דהזו"ן והיו נמשכים למטה, והיו נכללים גם הם באדה"ר, ומתחברים עם כל אותן שנכללו בו מקודם כל חלק וחלק בהדומה לו, ואז

דע"ה ח"ב

היה מותר לאדה"ר להזדווג עם חוה, והיה מוליד עי"ז נשמות שלימים שהיו כל א' עם בת זוגיה האמור בזוה"ק (בראשית דף כח ע"א), והיינו שכל חלק מאותן שנכללו בו היה מתייחד עם החלק שבדומה לו מאותן שלא היו נכללו בו מקודם וכנ"ל בריש דברינו, והוא כל התיקון העתיד אשר באלף הז'.

וכבר אמרנו כי הבירורים שמתבררים ועולים הוא בסוד האכילה שמלמטה למעלה, ולא הותר לו סוד הבשר שהוא מהעטרה דגבורה שבהדעת, שהם הבירורים העולים מלמטה למעלה והוא המ"ן דהמלכות שמתברר ועולה. הנה לא היה מותר לו לתקנם ע"י האכילה שמלמטה למעלה, אלא רק ע"י שהיה מתקן אותם מתחילה ע"י האכילה שמלמעלה למטה, שהוא בסוד צליית הבשר היורד מן השמים, כי עי"ז היה מבלה ושורף כל סיג וכל פסולת מאותן הבירורים העולים והיו נעשים נקיים וטהורים, ואז היה מותר לאוכלם ג"כ כדי להעלותם למעלה ע"י האכילה שמלמטה למעלה. והרי היה נעשה הכשר האכילה שמלמטה למעלה רק ע"י צליית הבשר היורד מן השמים, שהוא סוד האכילה שמלמעלה למטה, כי עי"ז היו הבירורים נעשים טהורים ונקיים מכל סיג ופסולת, והיו מוכשרים לאכילה. והגם שאמרנו לעיל שכל מה שנתבררו אין תיקונם ע"י האכילה כלל, אלא רק ע"י כלילות וכנ"ל, אך זהו רק מה שכבר נתבררו ועלו, אבל הבירור והעליה עצמה דכל הניצוצין והמ"ן העולים מהקליפות הוא לעולם רק ע"י האכילה דוקא, אלא שאינו נעשים מוכשר לאכילה רק אחר שנשרף וכלה כל הקליפה אשר אותו הבירור היה טבועה בה. והוא בענינינו סוד צליית הבשר היורד מן השמים שהיו מלאכי השרת צולין לו, כי עי"ז היו נמתקין כל הדינין, והיה נמשך שלהובא דאשא משלהבת יד למטה לשרוף ולהסיר את הקליפה, כדי שתוכל להתברר ולעלות בסוד האכילה שמלמטה למעלה. וכן יהיה בימות המשיח, והוא ענין אכילת הליות והבהמות בהררי אלף אחר שיתוקנו מכל אחיזת הרע שבהם וכנ"ל, וכן היה עומד שיתוקן כ"ז לאדם הראשון בערב שבת בראשית אלולא החטא ע"י סוד צליית הבשר היורד מן השמים כנז'. (לז ע"א)

אמנם אחר שהיה מתקן כ"ז, ר"ל אחר שהיה נגמר כל סוד האכילה שמלמטה למעלה, שהוא תיקון כל הבירורים ועליות המ"ן הנז' ע"י סוד צליית הבשר היורד מן השמים שהוא סוד האכילה שמלמעלה למטה, הנה היה מתבטל מאז כל מציאות האכילה שמלמטה למעלה לגמרי, והיה משתמש כל העולם רק בסוד האכילה אשר מלמעלה למטה לבד, וזה היה בשבת בראשית אלולא החטא, וכן יהיה באלף השביעי שהוא העולם הבא. והוא מ"ש רז"ל (ברכות יז ע"א) העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה בו, שהוא כל מציאות האכילה שמלמטה למעלה, אלא צדיקים יושבין בו ונהנין מזיו השכינה שנאמר ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, שהוא סוד האכילה אשר מלמעלה למטה כנ"ל ענף י"ח, והבן כל הדברים. והרי נתבאר לנו ענין מ"ש רז"ל כי אדם הראשון לא הותר לו בשר לאכילה רק בבשר היורד מן השמים, וסוד צליית דאותו הבשר מה שהוא, והתיקון הנעשה בזה.

אות ה'

הצמחים היו מותרים לאדם, שכן בירורם לא נגמר, ואשר ע"כ אכלם כדי לבררם. וצ"ע, מ"ט לא נאסרו מחמת אחיזת הרע שבהם, מאחר שלא היו מתוקנים, ומה שנאסר לאדם לאכול מהצמחים היה רק עץ הדעת טו"ר.

וקשה, מ"ט מותר היה לאכלם. והענין, שמה שיצא בעולם בו ימי בראשית היה מבורר לגמרי, באופן שהיה הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, ולא היה ביכלתו של הרע ליאחז אלא בתולדותיהם, וכן היה בליותן ובבהמות בהררי אלף כנ"ל, אלא שהליותן והבהמות בהררי אלף המה כגוף א' עם תולדותיהם שלא נבראו ממינם עוד פרטים, ולכן נאסרה אכילתם לגמרי. ואילו את הצמחים מותר לאכול מלבד כמה מתולדותיהם שהמה אסורים דהיינו הקרובים יותר לבחי' הגבורות, והיינו אותם החלקים שנזכרו בגמרא שהם מכלל עץ הדעת (אמנם אין

דע"ה ח"ב

האיסור חל על כלל הגפנים והתאנים והחטים אלא רק על גפן א', תאנה א' וכן שיכולת אחת של חטה [דהיינו כלל הדעות שבגמ' ברכות דף מ ע"א].

אם כן משמע (ודלא כמש"כ האריז"ל) שלא היו הצמחים מבוררים. אמנם יוצא מהנ"ל שההיתר לאכול הוא רק בגלל שהם היו מבוררים, וצ"ע. אלא בע"כ צ"ל שפי' מה שאמרנו שהצמחים היו מבוררים, עניינו שהיו מבוררים מכל טומאה ורע, וכל השייכות לרע מצד תולדותיהם, הוא רק בחלקים ובפרטים שבהם בלבד, שאינם בכלל עץ הדעת. אמנם תולדותיהם אשר היו עתידים לצאת מהם היו טבועים עדיין בתוך הקלי'. אם כן, איגלאי מילתא למפרע שגם שרשיהם אינם מזוככים עדיין מכל חומריות, אלא הם כחולין בעלמא, הטהורים מכל טומאה, אם כי עדיין צריכים הם זיכוך הרבה לבא לידי טהרת הקודש, ודבר זה נתקן על ידי אכילת אדה"ר, על ידי מתחלפים ממציאותם למדריגת האדם, ולכן היו מלאכי השרת צריכים לסנן לו את היין. על ידי התיקון הנ"ל של מעשי אדה"ר או ע"י קדושת השבת, היה נתקן כל הרע דעץ הדעת טוב ורע וכל תולדות הצמחים אשר היו טבועים עדיין בעמקי הקליפות, והיה נעשה כולו טוב וקדוש שכן היה נעשה א' עם עץ החיים.

אמנם הצמחים כולם הנה היה מותר לאדם הראשון לאוכלם, ואמר הרב בשער קליפת נוגה (פרק ג) כי הם לא נגמרו להתברר ולכן היה אוכלם כדי לבררם, וכן אמר הרב ג"כ בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ג) ובשער הפסוקים (דף ח ע"ב בדרוש ד שם) וכן בשער המצות (פ' עקב). ולכאורה קשה, כי מאחר שהם לא נגמרו להתברר והיה אחוז הרע בהם, הרי היה צריך שיהא אסור לאוכלם ג"כ ע"ד שאמרנו לעיל בענין הלוייתן והבהמות בהררי אלף. אך האמת הוא כי זהו סוד עץ הדעת, מ"ש רז"ל (ברכות מ ע"א) כי ר' מאיר אומר גפן היה, ור' נחמיה אומר תאנה היתה, ור' יהודה אומר חיטה היתה, ואלו ואלו דברי א"ת, כי כל אותם כולם הם נאסרו לאדה"ר לאוכלם משום שהרע היה אחוז בהם והם עץ הדעת טוב ורע, והיה אסור לאוכלם ע"ד שהיה אסור לו הלוייתן והבהמות בהררי אלף כי היה אז בהם ג"כ סוד עץ הדעת, וכמו שיתבאר בעה"י בארוכה לקמן דרוש ד' וכנ"ל.

אמנם עדיין נשאר הקושיא על שאר כל הצמחים כולם על מה שהיה מותר לו לאוכלם מאחר שכולם לא נגמרו להתברר, וכמ"ש הרב בכל המקומות הנ"ל כי כל אכילתו אותם היה כדי לבררם, והרי אדרבה הוא, כי מאחר שלא נגמרו להתברר הרי אחוז הרע בהם, והיה צריך שיהא אסור לו לאכול את כולם, כי כל אשר יגע בו הטמא יטמא וכנ"ל. אך הענין הוא כי כבר אמרנו לעיל כי האמת הוא שכל מה שיצא בעולם בששת ימי בראשית היה הכל מבורר לגמרי, כי אז היה הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע והיה הפסק גדול ביניהם, וכנ"ל ענף ט' כי בערב שבת אחר שעה ו' נעשה הפסק בין הטוב לבין הרע שיעור מקום די' ספי'. וכל מה שאמרנו לענין הלוייתן והבהמות בהררי אלף שלא נגמרו להתברר הוא רק מצד תולדותיהם וכנ"ל, וכן היה עדי"ו בהצמחים, כי כל הצמחים כולם שיצאו בעולם בששת ימי בראשית הם עצמם היו מבוררים לגמרי, אלא שתולדותיהם אשר היו עתידים לצאת מהם בכל משך ימי עולם הם היו טבועים עדיין בתוך הקליפות, ולכן אמר הרב שהצמחים לא נגמרו להתברר.

אמנם כי הרי אמרנו לעיל ג"כ בענין הלוייתן והבהמות בהררי אלף כי מצד תולדותיהם הנה ישנו להרע איזה שייכות עמהם גופה ג"כ, ולכך נאסרו הם באכילה ג"כ מצד שייכות הרע שבהם וכנ"ל, וכן הוא עדי"ו באמת בהצמחים. אלא שהחילוק הוא כי הרי הלוייתן והבהמות בהררי אלף הם רק אישים ופרטיים מיוחדים שאין שני להם, כי הלוייתן נחש בריח ונחש עקלתון שהם זכר ונקבה, וכן הבהמות בהררי אלף שהם ג"כ זכר ונקבה, הרי לא נבראו יותר מהם כלל, כי לא נבראו ב' זו"ן דלוייתן וב' זו"ן דבהמות בהררי אלף, אלא רק זו"ן אחד בכל א' מהם, ולכן כשנאסרו הם נאסרו בכולן, כי השייכות הרע אשר נעשה באיזה קצה מהם, וכמו שיתבאר לקמן דרוש ד', הרי שדי תכלא בכולו כי הוא כולו גוף אחד. משא"כ הצמחים, הנה הם נבראו פרטים רבים בכל מין ומין, וכמ"ש (בראשית א יא) תדשא הארץ דשא שנעשה כמו לבוש על הארץ כמו שפי' רש"י ז"ל, וכל שייכות הרע אשר היה בהם ע"י תולדותיהם, הנה לא היה בכולם ח"ו, אלא רק באיזה חלקים אשר

דע"ה ח"ב

באיזה מינים שבהם הקרובים יותר לבחי' הגבורות שמשם הוא שורש הרע כנודע. והנה אותן החלקים הנה הם עצמן (לו ע"ב) כל אותן שחשבו בברכות (מ סע"א) הנ"ל מכלל עין הדעת, שהם גפן ותאנה וחיטה כנ"ל, והם הרי היה אסור לו באמת לאוכלם. ואין הכוונה על כל הגפנים והתאנים והחיטים כולם שכל המינים הללו כולם היו בכלל עין הדעת, אלא הכוונה הוא רק על אילן גפן אחד ועל אילן תאנה אחת וכן על שיבולת חיטה אחת, אותן אשר היו קרובים יותר לבחי' הגבורות, הנה הם היו מכלל עין הדעת והיה אסור לו לאוכלם.

והרי נמצא כי היה באמת איסור אכילה בהצמחים ג"כ ע"ד איסור אכילה שהיה בהלכותן ובבהמות בהררי אלף, אלא באשר שהם היו רק אחדים לבד וכל א' מהם הוא כולו גוף אחד, ולכן בשנמצא בו איסור גם רק באיזה חלק קטן ממנו, הרי שדי תכלא בכולו ונאסר כולו. משא"כ הצמחים שנבראו פרטים רבים בכל מין ומין, ולכן כשנאסר איזה פרט מהם ע"י שייכות הרע אשר בו, הנה לא נאסר רק אותו הפרט לבד, אבל שאר כל הפרטים אשר גם באותו המין עצמו, ומכל שכן שאר כל המינים כולם, הם נשארו בהיתרן והם מותרים כולם, ולכן היה מותר לאדה"ר לאכול מכל הצמחים לבד מאותן הפרטים אשר הם היו מכלל עין הדעת כנז'.

אמנם עדיין לא יצאנו ידי חובת הביאור בזה, כי לפי דברינו הרי היה מותר לו לאכול הצמחים משום שהם היו מבוררים, כי מה שלא נברר מהם היה אסור לו לאכול שהם מכלל עין הדעת כנז', ומדברי הרב הנ"ל הרי משמע להיפך, דלכך היו ניתן לו לאוכלם, משום שלא נגמרו להתברר והיה אוכלם כדי לבררם, והרי לא נתבררו אלא רק ע"י אכילתו. ועוד כי באם שהיו מבוררים לגמרי כדברינו עתה, הלא אמרנו לעיל כי כל מה שהוא מבורר לגמרי אין תיקונו ע"י אכילה כלל, אלא רק ע"י כלילות וכנ"ל.

אך כוונת הדברים הוא כי מה שאמרנו שכל הצמחים כולם זולת אותן המינים דעין הדעת כנז' הם היו כולם מבוררים לגמרי, הכוונה הוא רק שהיו מבורר מכל טומאה ורע, כי גם שייכות הרע שבהם אשר מצד תולדותיהם הם רק באיזה חלקים ופרטים שבהם לבד, שהוא בחלקי המינים שחשבו אותם מכלל עין הדעת כנז', כי הם קרובים יותר לבחי' הגבורות אשר שם הוא שורש החיצונים כנודע, אבל שאר כל הפרטים וכל המינים כולם אין להרע שייכות בהם כלל, והם נקיים וטהורים מכל טומאה. אמנם עכ"ז הנה באשר שכל תולדותיהם אשר היו עתידים לצאת מהם בכל משך ימי עולם הם היו טבועים עדיין בתוך הקליפות, א"כ הרי ע"כ הוא שגם שרשיהם אשר יצאו בששת ימי בראשית הם אינם מזוכך עדיין מכל חומר וגשם לגמרי, ולא באו גם הם עדיין על טהרת הקודש כהראוי אלא שהם כחולין בעלמא אשר הם טהורים מכל טומאה, אבל עדיין צריכים זיכוך הרבה לבוא על טהרת הקודש בכל כמותם ולבושם, כי כחותיהם ותולדותיהם אשר היו טבועים עדיין בהטומאה והרע מטילים פגם בהם להיות מלוכלך באיזה חומר וגשם, והיה משתנה צורתם ע"י הרבה עד שהיו צריכים גם הם לצירוף וזיכוך ולחזור לפנים חדשות כדי לבוא לידי קדושתם הראוי להם.

וזהו מ"ש הרב שכל הצמחים כולם הם לא נגמרו להתברר, ואין הכוונה על שייכות הטומאה והרע בהם, כי זה לא היה אלא רק באותן הפרטים שחשבו מכלל עין הדעת כנז', אך הכוונה הוא כי היו צריכים עדיין בירור לברר אותם מכמותם וחומריותם, ולצרף ולזכך אותם להעשות לפנים חדשות כדי לבוא לעילויים ולקדושתם הראוי להם. ועל זה היו ניתן לו לאוכלם כדי לבררם ולתקנם ולהעלותם למדרגה ומעלה יותר גבוה כנודע מכוונת אכילה, שמתחלפים ע"ז ממציאיותם הראשונה ועולים למדרגת האדם. וזהו ענין מאמרם ז"ל (סנהדרין נט ע"ב) שמלאכי השרת היו מסננין לו יין, והרי היה בהם פסולת וכמו

דע"ה ח"ב

שהערינו בזה לעיל ענף ד' ע"ש. והוא משום שהיין הרי הם מהצמחים שלא נגמרו להתברר, והיה בהם פסולת מחומריותם כנז' ולכך היו צריכים צירוף וזיכוך, ולכן היו מסננין לו לשתותם כי עי"ז נתקנו, ומשום שהיין הם מבחי' הגבורות והם צריכים שימור, לכן היה נעשה זה ע"י מלאכי השרת ובגן עדן וכדי לקדשם ולהעלותם בכל קדושתם ועילוים הראוי להם כנז'.

אמנם כל מה שניתן לו מהצמחים לאכילה ובסוד האכילה שמלמטה למעלה, הנה היה זה רק באותן הצמחים שיצאו בששת ימי בראשית, שהם היו מבוררים מהרע לגמרי אלא שהיו (לו ע"ג) צריכים עדיין בירור מחומריותם, הנה הם היו ניתן לו לאכילה, כי עי"ז נעשו לפנים חדשות ונתצרפו ונתעלו כנז'. אבל כל תולדות הצמחים אשר היו טבועים עדיין בעמקי הקליפות והיו צריכים תיקון לבררם מהרע עצמו, הנה הם עלו ונתקנו ע"י המעשים טובים של אדה"ר, ואח"כ היה מותר לו גם הם לאכילה לתקנם מחומריותם ולהעלותם בסוד האכילה שמלמטה למעלה ע"ד הצמחים הראשונים. ואילולא החטא היה מתקן עדי"ז את כל הצמחים כולם, כי היה מוצא ומעלה את כל תולדותיהם מעמקי הקליפות, ואח"כ היה מתקן ומעלה אותם לכל עילוים הראוי ע"י האכילה. וכאשר היה נגמר לברר את כל התולדות כולם מהטומאה והרע, הנה אז היה מתבטל כל המציאות דהרע אשר בהעץ הדעת טוב ורע והיה נעשה כל עץ הדעת כולו טוב וקדוש, כי היה נעשה העץ הדעת עם העץ החיים שניהם לאחד. והוא כי הרי כל מציאות דעץ הדעת טוב ורע הרי הוא רק ע"י תולדות הצמחים אשר הם נתונים בתוך הקליפות ועי"ז ישנו להרע שייכות ואחיזה גם למעלה, והוא העץ הדעת טו"ר, אבל אחר שהיו מתבררים ועולים כל הניצו"ק הטבועים בהם, הרי אין להרע עוד שום שייכות למעלה כלל, והיה מתבטל כל הרע שבהעץ הדעת והיה מתהפך כולו לעץ החיים. וכן היה מתבטל באמת כל הרע כולו לגמרי, כי כל קיומו וחיותו הוא רק מהניצו"ק שנפל בו, אבל אחר שיוצאים ממנו ועולים למעלה אין להרע חיות וקיום כלל כנודע. ואחר שהיו מתתקנים כל תולדות הצמחים כולם ג"כ, הנה היה מתבטל מאז והלאה כל סוד האכילה שמלמטה למעלה והיה משתמש אז רק סוד האכילה שמלמעלה למטה, וכן יהיה בעוה"ב וכמ"ש (ברכות יז ע"א) העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה כו' אלא צדיקים יושבין כו' ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו כנ"ל ודי בזה והבן מאד.

דרוש ג ענף כא

תחילת התיקון נעשה ביין ולא בלחם, שכן היין הוא סוד הגבורות הניתנות אל המלכות הנמשכים מיסוד דבינה.

אמנם הבשר יורד מן השמים, והוא בחי' אכילה מלמעלה למטה. אבל היין לא ניתן מן השמים אלא נובע מהצמחים שבארץ והוא האכילה ממטה למעלה. טעם הדבר הוא, כי האכילה היא בסוד או"א והשתיה היא בסוד זו"ן כי הזו"ן היו חסרים שלימות עדיין והיו אב"א, ולכן לא בא יין מלמעלה. אכילה היא בסוד ג"ר דאו"א, ונמשכת מעתיק יומין המתלבש בגלגלתא דא"א ומשם לג"ר דאו"א. ואילו האכילה של זו"ת דאו"א נמשכת מהמוחין דא"א עצמו. שתיה היא בסוד זו"ן, כאשר הג"ר שלהם נמשכת מן האכילה הב' דאימא המקבלת ממוחין דא"א, והשתיה הב' אשר היא בבחינת זו"ת דזו"ן נמשכת מהמוחין דאימא עצמה.

והנה הקבלת בחינות העולמות היא כדלהלן: בע"ש בראשית אחר חצות היה זו"א דאצילות של עתה במדרגת א"א דאצילות של אז, ונוק' במדרגת אבא (הרי הוא או"א עלאין), עולם הבריאה הוא במדרגת אימא (הרי הוא ישו"ת) ויצירה במדרגת זו"א. ד' ראשונות דעולם העשיה הינן במדרגת נוק' דזו"א דאצילות והו' אחרונות דעשיה הן במדרגת ו' ראשונות דעולם הבריאה של אז. יוצא, אם כן, שאז לא היה בפרצופי אצילות סוד שתיה כלל, שכן אפילו נוק' היתה במדרגת אבא, וא"כ אז נתגלה סוד האכילה העליונה אשר בג"ר דאו"א. אם כן, לא היתה אז האכילה הב' כלל. אם כן, לא נתגלה באצילות של אז שורש לסוד השתיה כלל, אלא רק בעולמות ב"ע. שכן רק עולם הבריאה היה בדרגת אימא של עתה, שהוא בחי' הזו"ת דאו"א הכלליים הנקראים ישו"ת, ולכן לא היה נשפע מלמעלה לאדה"ר סוד היין הרי הוא שתיה, שכן אז הוא כלל את כל העולמות ב"ע, והיה מגיע בגופו עד האצילות, ומשם היה מקבל את כל שפעת חיותו.

דע"ה ח"ב

מה שאמרנו שאכילה היא בסוד או"א, ושתייה היא בסוד זו"ן, האמת שגם בזו"ן ישנה בחי' אכילה, אלא שבערך או"א נקראת אכילת הזו"ן שתייה. וכל ענין השתייה נמשך משם, שכן הוא במדרגת הזו"ן של עתה, אבל לפי מדרגת העולמות שקודם החטא לא נתגלתה באצילות של אז בחי' שתייה כלל.

וענין מה שהיה נעשה תחילת פעולתו בתיקון הצמחים ביין ולא בלחם, משום שהיין הוא סוד הנבורות הניתנין אל המלכות כמ"ש בתיקון הירח (פרק ג). והם נמשכים מהיסוד דבינה שהיא הויה בנקודת אלהים, והם ז' נקודות²⁸² גימט' יין, וכן הם מהד' יודיין דע"ב והג' יודיין דס"ג גימט' יין וכמ"ש בהגהות מהרח"ו בזה"ק תרומה (קמז ע"א). והוא יין המשמח יין המשומר הנמשך מרשפי אש שלהבת יה, שהם יו"ד ה"י דע"ב יו"ד ה"י דס"ג גימט' יין כמ"ש בפע"ח (שבת פ' ט"ז). והם נבורות נמתקין מאד, והוא שורף ומכלה את החיצונים. ולכן היה תחילת פעולתו בתיקון הצמחים מהיין, כדי לעורר ולהמשיך גבורות עליונים נמתקים לשרוף ולכלות את החיצונים, לברר ולתקן את הצמחים אשר לא נבררו עדיין, והיה סוד סינון היין ע"ד שאמרנו לעיל בסוד צליית הבשר. אמנם הבשר הנה היה בבשר היורד מן השמים שהוא סוד האכילה שמלמעלה למטה, אך היין הנה לא ניתן לו מן השמים והיה רק מהצמחים שבארץ, שהוא בסוד האכילה שמלמטה למעלה וכנ"ל. והוא משום כי סוד האכילה הנה הוא באו"א וסוד השתייה הוא בזו"ן, ובסוד (שיה"ש ה א) אכלו ריעים ושתו ושכרו דודים וכנ"ל ענף י"ה. וכבר אמרנו לעיל ענף י"ד כי הזו"ן היו מחוסרים שלימות עדיין והיו רק אהור באהור, ולא הוציאו את נשמת אדה"ר ע"י פב"פ אלא רק ע"י שעלו בחיק או"א והשתמשו בהמ"ן דאו"א, אבל במקומם היו רק אב"א משום חסרון המ"ן דהמלכות שלא היה מתוקן עדיין בשלימות וכנ"ל ענף כ'. והרי לא היה מתוקן עדיין סוד השתייה גם למעלה, לכן לא ניתן לו יין מן השמים רק מן הצמחים שבארץ, כי עי"ז היה נתקן גם למעלה וכנ"ל. ולא ניתן לו מן השמים רק בשר שהוא גבורות קדושים נמתקין דהמלכות המקבלת מז"א מהדעת הפנימי שבו אשר מאו"א ומלעילא לעילא, ומלאכי השרת היו צולין לו אותו הבשר ברשפי אש שלהבת יה היורד מאו"א, להסיר ולסלק כל יניקת החיצונים מהמלכות לטהר ולברר את המ"ן דילה, כי עי"ז היו מתתקנים ועולים כנ"ל ענף כ'.

אמנם הנה בענין מה שלא ניתן לו יין ג"כ מן השמים, יש בזה ענין יותר עמוק, כי הרי מבואר הוא בדברי הרב בכוונת (לז ע"ד) יום הכיפורים (דרוש ב ג) כי האכילה והשתייה הם שתייה ממקור אחד, כי הרי שתייה בכלל אכילה הוא (יומא עו ע"א), אלא שהאכילה היא יותר פנימי ונמשכת ממקום יותר גבוה ונמשך השתייה מאכילה. ואמר שם כי הנה האכילה אשר בסוד אכלו רעים שהם או"א נמשך מן עתיק יומין המתלבש בגלגלתא דאו"א ומשם נמשך האכילה העליונה שהיא להג"ר דאו"א, והאכילה אשר להז"ת דאו"א הוא נמשך מהמוחין דאו"א עצמו. והשתייה אשר בסוד (שיה"ש ה א) שתו ושכרו דודים שהם זו"ן, הנה השתייה העליונה להג"ר שלהם נמשך מן האכילה הב' דאימא אשר מקבלת מהמוחין דאו"א, והשתייה הב' אשר להז"ת דזו"ן נמשך מהמוחין דהאימא עצמה. והרי נמצא כי האכילה בכלל נמשך מאו"א, והשתייה בכלל נמשך מאימא.

וא"כ הרי אחרי שבארנו שמדרגת העולמות אשר היה אז בערב שבת אחר הצות, שהיה ז"א במדרגת א"א, ונוקבא במדרגת אבא (שהוא או"א עלאין), ועולם הבריאה במדרגת אימא (שהיא ישסו"ת), ויצירה במדרגת ז"א, ועולם העשייה הד' ראשונות שלה בהנוקבא דז"א והו' אחרונות שלה בהו' ראשונות דהבריאה, וא"כ נמצא לפי זה שלא היה אז בפרצופי האצילות סוד השתייה כלל, כי כל בחי' השתייה הרי הוא רק בהזו"ן והוא

²⁸² שוא סגול חולם וחירק, וכל נקודה היא יו"ד שהוא בגימ' עשר, ועי' לקמן קג ע"ב.

דע"ה ח"ב

מאימא, והרי אז היה גם הנוק' דו"א במדרגת אבא, והרי לא היה אז סוד השתיה בפרצופי האצילות כלל. ולא עוד אלא שגם בסוד האכילה הנה לא נתגלה אז באצילות אלא רק סוד האכילה העליונה אשר בהג"ר דאו"א, כי הרי נודע (שער מ"ד ומ"ן פרק יב) שהג"ר דאו"א הם בחי' או"א עלאין הנקראים בשם אבא, והז"ת דכללות או"א הם ישסו"ת הנקראים בשם אימא, והרי אז אשר כל הנוק' היה במדרגת אבא כנז' שהוא הג"ר דאו"א, הרי לא היה אז בפרצופי האצילות כל סוד האכילה דהז"ת כלל, כי הרי כל האצילות היה נגמר אז רק במדרגה הג"ר דאו"א שהוא אבא הכללי של עתה. וכבר אמרנו שכל סוד השתיה היא נמשך מהאכילה הב' שהיא האכילה דהז"ת, וא"כ הרי אז שלא היה האכילה הב' כלל, הרי נמצא שלא היה נתגלה באצילות גם המקור דסוד השתיה כלל, ולא נתגלה אז כל סוד ושורש השתיה רק בהעולמות בי"ע לבד, כי הבריאה של אז היא היתה במדרגת האימא של עתה, שהוא בחי' הז"ת דאו"א הכלליים הנקרא בשם ישסו"ת והוא אימא הכללית כנודע²⁸³, ושם היה סוד האכילה השניה דאו"א שהיא המקור דסוד השתיה העליונה, ועולם היצירה עם הד"ר דהעשיה אשר הם היו אז במדרגת הזו"ן של עתה, הנה שם היה נתגלה סוד השתיה אבל לא למעלה.

והרי נמצא כי כל פרצופי האצילות הנה היו אז רק בסוד אכלו רעים, אבל לא בסוד (שיה"ש ה א) שתו ושכרו דודים, ולכן לא היה נשפע לאדה"ר מלמעלה סוד היין שהוא שתיה, והוא משום כי הרי הוא היה כולל אז את כל העולמות בי"ע של אז, והיה מגיע בגופו עד האצילות ממש ומשם היה מקבל את כל שפעת חיותו וכנ"ל ענף י' י"א י"ג, ובפרט בהג"ר נ' שלו שהיה מגיע עד א"א וכנ"ל ענף י"ד. וא"כ הרי נמצא שלא היה לו לקבל מאצילות אלא רק סוד האכילה העליונה לבד, והוא הבשר היורד מן השמים שהיו מלאכי השרת צולין לו ברשפי אש שלהבת י"ה, שהוא מהמ"ס דאו"א וכנ"ל. אבל בחי' השתיה הרי לא נתגלה אז באצילות כלל, ולכך היה סינון היין רק מהיין שלמטה שהוא מהצמחים דהעשיה וכדי לבררם ולתקנם כנ"ל.

אמנם דע כי מה שאמרנו שענין אכילה הוא באו"א ושתיה הוא בזו"ן, הנה האמת הוא שגם בהזו"ן ישנו ג"כ בחי' אכילה, אלא שבערך או"א נקרא אכילת הזו"ן בשם שתיה וכל ענין שתיה היא נמשך משם, שהוא ממדרגת הזו"ן של עתה, אבל לפי מדרגת העולמות שקודם החטא, לא נתגלה באצילות של אז בחי' שתיה כלל וכנז', ויתבאר עוד בזה במ"א אם יהיה ה' עמדי.

דרוש ג ענף כב

כמו שכל העולמות היו שונים משל עתה, כן היה במשך הזמן של כל יום ויום על דרך אחרת לגמרי, שהיו אותן הימים גדולים וארוכים מאד בלי שיעור וערך מהימים שלנו. וכמו שהימים של האצילות הם אלף שנה, כמו כן היו הימים של בריאה ארוכים משל העולם שלנו, וכן הוא לענין עולם היצירה. ממילא בע"כ שימי עולם היצירה (שאו היו הדי' ראשונות שבו במדריגת נוק' דאצילות של היום) היו ארוכים מאד מימי הבריאה של עתה, והיו קרובים למדריגת הימים דאצילות. ובע"ש אחרי חצות הם היו אפילו יותר ארוכים, ומעת החטא נתמעט שיעור הימים והשעות הרבה מאד.

וכן כתוב שלעתיד לבא, כאשר יתוקן חטא אדה"ר, יגאלו הגלגלים מגלותם וישבו למסלול ארוך יותר וממילא יהיו הימים ארוכים יותר.

והוא סוד ריבוי שנין ואריכו דיומין שהוא בסוד א"א (וכן מעוטא דיומין ושנין שהוא מז"א), והרי יש לשאול לכאורה, אם יש ריבוי שנים וגם אריכות ימים, צ"ל שהם שני ענינים שונים, ופירוש אריכות ימים ששיעור השעות של הימים היה ארוך יותר.

ועפ"ז יתבאר ג"כ המבואר בחז"ל שחכמי ישראל מונין למבול כר"א, כלומר שנות יצירה, ושנות הדורות מתשרי. וקשה, מהו הקשר שיש בין המבול לשנות היצירה ולשנות כל הדורות אשר היו מאדה"ר ועד

²⁸³ ע"ח שער אנ"כ פרק ח'.

דע"ה ח"ב

המבול. ועל פי דברינו יתבאר, שכן קודם המבול היה הילוך הגלגלים והמזלות על דרך אחרת ממה שהוא עתה, שאז היה מעין הנהגת א"א, ולכן לא היה הבדל בין ניסן לתשרי, שכן הכל היה חסדים.

והנה נאמר עוד דבר אחד הנצרך לענינינו לדעת זה מאד, כי כבר אמרנו לעיל ענף י"ח כי לפי מדרגת העולמות שהיו בששת ימי בראשית, ובפרט בערב שבת בראשית אחר הצות היום שנתעלו אז עוד בעלייה שניה והיו כולם נעלים ונפלאים מאד, הנה היה כל עניניהם של כל העולמות כולם ע"ד אחרת לגמרי ממה שהם עתה, והיה כולם גבוה מופלא ונורא אשר אין לנו שום השגה (לח ע"א) בזה. והנה נאמר ע"ד ג"כ בענין שיעור משך הזמן דכל יום ויום מששת ימי בראשית שהיו ע"ד אחרת לגמרי ממה שהם עתה, והיו אותן הימים גדולים וארוכים מאד בלי שיעור וערך מהימים שלנו. וידוע הוא מאמרם ז"ל (ב"ר פ"ח סימן ב ובכ"מ) שיומו של הקב"ה הוא אלף שנה, והכוונה הוא שהימים של עולם האצילות הוא כשיעור אלף שנה שלנו, וע"ד"ו הרי מובן לנו ג"כ כי שיעור הימים של עולם הבריאה, הנה הגם שאינם כהימים של אצילות, אך עכ"פ הם ארוכים למאד הרבה יותר משיעור הימים של היצירה, וכן הימים של עולם היצירה הם ארוכים הרבה מהימים שהעשיה שהוא הימים שלנו, כי בכל עולם ועולם נשתנה בו כל הענינים הן באיכותם והן בכמותם והן בזמנם, בכל אחד ואחד לפי מדרגתו ומעלתו.

וע' בדברי הרב במוחין דצלם (פרק ב) שאמר שם כי הבחי' הקטנה שבכל ספי' העליונה היא גדולה מכל מה שלמטה ממנה, וכן הוא בדרושי אבי"ע (פרק יד), ואמר שם כי הוא ע"ד שאמר רז"ל בחגיגה (יג ע"א) רגלי החיות כנגד כולן קרסולי החיות כנגד כולן כו' כו' (וע' בזה במאמרי רשב"י פ' קדושים דף כו סע"ד וכן בלק"ת בראשית טז ע"א), וע' עוד בשער א"א (פרק ה) אמר שם הרב כי בא"א הוא בסוד אלפים, ובא"א הם מאות, ובזו"ן הם עשרות ואחדות. וע' בשער או"א (ספ"ז כלל ד שם) ובשער פרטי עיבור יניקה ומוחין (סוף פרק ב) וכן בדרושי אבי"ע (סוף פרק ה), כי כל ספי' בפנימיות הוא עשר אלפים רבבות, ובאמצעית הוא ו' אלפים רבבות, ובחיצוניות הוא אלף רבוא, והוא מתיקונים תיקון ע' (קמה רע"ב). והרי לנו מכ"ז כי בכל עולם עליון נגדל כל הענינים כולם הרבה מאד ממה שהם בהתחתון ממנו, וכן הוא ע"ד"ו ג"כ בענין הזמן, כי נשתנה שיעורו בכל עולם ועולם לפי ערכו.

וא"כ נמצא כי²⁸⁴ בששת ימי בראשית אשר היה עולם הבריאה במדרגת הז"א דאצילות, הרי נמצא כי היה אז הימים של עולם הבריאה כל יום אלף שנה, וכן עולם היצירה אשר היה אז הדי' ראשונות שבו במדרגת הנוקבא דאצילות, והו' תחתונות דהיצירה בהו' ראשונות דהבריאה. וא"כ הרי היו כל יום מהששת ימי בראשית דהיצירה של אז ארוכים הרבה מימי הבריאה של עתה, והיו הם קרובים ג"כ למדרגת הימים דהאצילות שכל יום הוא מאלף שנה. וכן עולם העשיה אשר היה אז בהד"ת דהבריאה ובהו"ר דהיצירה, הרי היו הימים דהעשיה של אז ארוכים הרבה גם מהימים דהיצירה של עתה. ועד"ז אח"כ כאשר הגיע הצות היום דערב שבת בראשית ונתעלו אז העולמות עוד, עולם הבריאה בדרגא האימא דאצילות, ועולם היצירה בדרגא דז"א, ועולם העשיה הדי"ר שלה בדרגא הנוק' דז"א, והו"ת דהעשיה בהו"ר דבריאה, הרי היו הימים דהעשיה כל יום קרוב לאלף שנה, והימים דהיצירה לאלף שנה ממש, והימים דהבריאה עוד הרבה יותר. וע' בפרקי דר' אליעזר (בפ"ו ופ' מח) שמבואר שם דיומו של הקב"ה שהוא אלף שנה הוא רק על י"ב שעות דהיום לבד, ואמר שם כי שיעור שעה אחת מיומו של הקב"ה הוא פ"ג שנה וד' חדשים, וא"כ הרי אדה"ר אשר גופו היה כולל את כל הג' עולמות ב"ע של אז ובהנר"נ שלו היה מגיע עד הא"א דאצילות של אז וכנ"ל בדברינו, הרי היה אצלו שיעור הו'

²⁸⁴ הגהת המחבר: עי' לעיל ענף ט בהגהה שם.

דע"ה ח"ב

שעות אשר מחצות היום דערב שבת בראשית ולמטה הרבה יותר משיעור ת"ק שנה של עתה. אמנם מעת החטא הנה נתמעט בו תיכף שיעור הימים והשעות הרבה מאד ולפי ערך הנר"ג שלו אשר אחר החטא, ע' לעיל בדברינו ענף ט"ו. אך עכ"פ הוא כי שיעור כל השעות והרגעים אשר מעת שנברא עד החטא, הנה היו אצלו גדולים וארוכים בשיעור נפלא הרבה מאד, עד שהיו מגיעים לכמה מאות שנה של עכשיו.

וכדי שלא תפליא ותשתומם על דברינו הללו, צא ולמד מה שכתב ספר התמונה תמונה ג' אות סמ"ך, כי לעתיד לבא כאשר יתקן החטא דאדה"ר אז יגאלו הגלגלים מגלותם, ופירשו המפרשים שם כי יהיו הימים ארוכים הרבה והולכים ומתארכים לאין חקר, וע' ספר הברית ח"ב מאמר י"ב פ"ט ע"ש, וא"כ הרי פשוט הדבר ג"כ כי קודם החטא היה מהלך הגלגלים והמזלות לפי התיקון האמיתי והיה הזמן ע"ד אחר לגמרי. וכן הוא ג"כ במדרש (בראשית רבה פ"י סימן ד) עד שלא חטא אדם הראשון היו המזלות מהלכין דרך קצרה כו' משחטא סיבבן דרך (לח ע"ב) ארוכה כו', הרי לנו כי נשתנה הילוך המזלות ע"י החטא, כי קודם החטא היה כל מדרגת העולמות והגלגלים והזמן הכל במדרגה אחרת גבוה ונפלא הרבה מאד וכמו שאמרנו. וכל דברי הקדוש התמונה זללה"ה וזיע"א כבר היה לעולמים שהוא בששת ימי בראשית ואין כל חדש תחת השמש, וכוונת התמונה מה שאמר שיגאלו הגלגלים מגלותם היא ע"פ מה שאמרנו שיהיה שיעורי הזמנים במדרגת העליונים, וכן יעלו ממדרגה למדרגה עד אין קץ ע"פ סדר עליית העולמות אשר בארנו בכ"מ מדברינו.

והנה זה סוד מה שאמרו בתיקונים (סוף תיקון ע קסג ע"ב) כי ריבוי שנין ואריכו דיומין אינון מא"א, ומעוטא דיומין ושנין מזעיר אנפין. והנה מ"ש אריכו דיומין אין לו ביאור כלל, כי אחר שאמר ריבוי שנין מה הוא עוד אריכו דיומין. ואין לומר דהכוונה הוא על טובה ושלוה דזה נקרא ג"כ אריכות ימים כמ"ש רש"י ז"ל (בשבת קה סע"ב) על מה שאמרו שם ימים האריכו שנים לא האריכו, כי הרי טובה ושלוה היה גם להדורות שאחר המבול ג"כ, וכמו שמבואר במדרש (ויקרא רבה פ"ה סימן ב ג) מגודל שלות סדום ע"ש, וא"כ הרי אי אפשר להעמיד בזה דברי התיקונים שם ע"ש. אלא הכוונה מ"ש אריכו דיומין הוא בפשטות כי עד המבול היה כל מצב העולם כולו ג"כ ע"ד אחר ע' ב"ר (פל"ד סימן יא, וריש פ' לו, ושם פכ"ח סוף סימן ו), והיה להם גם שיעור הימים והשעות ארוכים הרבה משל עתה, וכמו שחיו שנים רבות כן היה זמן של כל יום ג"כ יותר ארוך, וזהו שאמר ריבוי שנין ואריכו דיומין, כי היה הילוך החמה והלבנה וכל המזלות יותר במתינות ע' ב"ר (פ"י סימן ד, בפ"י רש"י שם ד"ה והרבה). והגם שלא היה כמו באדם הראשון קודם החטא, אך עכ"ז הנה היה הימים שלהם יותר ארוכים הרבה משל עכשיו.

וזהו ענין מאמרם ז"ל בראש השנה (יב ע"א) ת"ר חכמי ישראל מונין למבול כר"א, ופ"י רש"י ותוספות שמונין שנות היצירה ושנות הדורות מתשרי כר"א. ולכאורה יפלא מה ענין מבול לשנות היצירה ולשנות כל הדורות אשר מאדה"ר עד המבול, הלוא ר"א עצמו אמר זה בשני מאמרים מיוחדים, וכמ"ש שם (י ע"ב) ר"א אומר בתשרי נברא העולם, ושם (יא ע"ב) בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחודש השני בשבעה עשר יום לחודש כו' ר' אליעזר אומר אותו היום י"ז במרחשון היה כו', וא"כ אם כוונתם הוא על שנות היצירה כמו שפ"י רש"י ותוספות, למה תפסו ענין המבול לזה. אך ע"פ דברינו הוא ניהא, כי מאחר שקודם המבול היה הילוך הגלגלים והמזלות ע"ד אחר ממה שהוא עתה, [וכמו שמוכח ג"כ בבראשית רבה (פ' ל"ד סי' יא) הנז', שאמרו שם שהיה כל האויר משונה וכל העתים משונה, והיו זורעים פעם אחת למ' שנה, ושם (ר"פ לו סי' א) שהיתה אשה יולדת בכל יום או לשלושה ימים ע"ש, ונודע הוא כי תהלוכות העולם הוא תלוי במערכת השמים, וא"כ

דע"ה ח"ב

הרי ע"כ הוא שהיו משמשים אז כל מערכת השמים ע"ד אחר ממה שהוא עתה. וא"כ הרי אין הבחנה והבדל בין ניסן לתשרי שקודם המבול להבחין ולומר אם בניסן נברא עולם שהוא בחסד או בתשרי נברא עולם שהוא בדין, כי קודם המבול היו ניסן ותשרי שניהם שוים, והוא כמו שאמר התיקונים הנ"ל שקודם המבול היה מעין הנהגת א"א, ושם אין הבחנה בין חסד לנבירה שכולו חסד, ולכן אין הבחנה במציאות העולם להבחין בה אם בניסן נברא או בתשרי נברא אלא רק מאחר המבול ולהלאה, אבל קודם המבול לא היה הבחנה בה בין ניסן לתשרי כלל. וע"ש בהגר"א (תיקון קסג ע"ב) שאמר ג"כ כי היה מהנהגת הג"ר שאין השגה שם ע"ש, ולכן אין להבחין אם בניסן או בתשרי אלא רק מן המאוחר אל הקודם, מן אחר המבול על קודם המבול. וע' עוד בספד"צ (פ"ה לד ע"ב ד"ה לא ידון) בפסוק ויאמר ה' לא ידון רוחי באדם לעולם שמבואר שם ג"כ כי עד המבול היה משתמש העולם בשפעת א"א ע"ש, ולכן לא היה שם גילוי לסוד ניסן ותשרי כלל, ולא נתגלו הניסן ותשרי לחו"ג אלא רק מאחר המבול והלאה. וזהו שאמרו למבול כר"א, ור"ל על הבחנת ניסן ותשרי אשר נתגלו מאחר המבול, ונלמד מהמאוחר אל הקודם כי בתשרי נברא העולם. וע' בזה דברים עמוקים נפלאים מאד בספר הכללים כלל ט' ענף י"א וע"פ מה שמבואר [לח ע"ג] שם ענף ט' י' ע"ש.

ועכ"פ הוא כי נתבאר מדברינו כי קודם המבול היה נשתנה אז שימושי הגלגלים והמזלות הרבה מאד, ולכן היה אז האויר משונה משל עתה, וכן כל תהלוכות העולם משונה הרבה לעילויא, ועי"ז היו אריכו דיומין וריבוי שנין, ור"ל שגם הימים היו ארוכים הרבה ממה שהם עתה, והיה ערך אריכו דיומין שלהם לפי ערך הריבוי שנין שלהם. אך הששת ימי בראשית, ובפרט ערב שבת בראשית אחר חצות שהוא מו' שעות ולמעלה עד החטא, אשר כל העולמות כולם היו אז במדרגת האצילות, לבד הו"ת דהעשיה שהם היו בהו"ר דבריאה, והימים דאצילות הם היומין דקוב"ה, שהוא אלף שנה כל יום, וכל שעה הוא פ"ג שנה וד' חדשים, א"כ הרי היה שיעור כל אותן השעות אשר מעת שנברא עד שחטא שיעור משך דכמה מאות שנים וכנו'. והבן ודע זה כי הנה יש לי בזה עוד דברים כבושים אשר לא ניתן לכתוב כעת ותן לחכם ויחכם עוד.

והרי בארנו תהלית"ש מדרגת העולמות ומדרגת אדה"ר קודם החטא, ומעתה נחזור על הראשונות במה שהתחלנו לדבר בתחילת דרוש הזה, ומתוכם יתבאר כמה דברים עמוקים בענין עץ הדעת ועץ החיים עם עוד כמה דברים עמוקים הנמשך מענין לענין בעהית"ש ונייחד לזה דרוש בפנ"ע.

דרוש ד ענף א

לעיל אמרנו שבעת התיקון דמעשה בראשית היו ג' בחינות: א' טוב גמור, וא' רע גמור, וא' ממוצע. והנה בחינות אלו היו בכל חלקי הדצח"ם בכל עולם של בי"ע, אע"ג שלא ניתן לתקן אחרי חצות כי אם ו' תחתונות דעשיה, וגם הם נצריכו רק למקצת תיקון, וכעין ו"ר דבריאה של עתה. אמנם כל זה עוסק במה שנוגע למציאות העולמות שהיתה נצרכת לשם בריאת אדם הראשון בלבד, אמנם שאר הניצוצין ושברי הכלים דנקודות שהיו עתידין לצאת בכל חלקי הדצח"ם במשך זמן קיום העולם מאחר בריאת אדם הראשון והלאה היו נשארים עדיין מובלעים בקלי' לגמרי, והם המ"ן דמלכות שלא נתקנו בעת מעשה בראשית והיה על אדה"ר לשקוד לתקנם, ובינתיים היו עדיין בתורת רע גמור, כאשר חלקם העליון היה ממוצע. וכל הבחי' העומדות ליתקן כעת הם ממוצעים ביחס לאלה שצריכים ליתקן לאחר זמן. מכל רגע ורגע יש בירורים חדשים, והם השרשים העיקרים לכל המציאות כמו גרעין הפרי. אמנם יש בירורים כללים וכללי כללים וכן פרטים ופרטי פרטיים.

יש חילוק בענין סדר מציאות העולמות בין הסדר שנעשה בעת התיקון דמעשה בראשית לבין הסדר אשר נעשה במציאותם המתחדש אח"כ תמיד. והנה על אף ששורש שניהם הוא בניצוצין הנבררים, שכן מציאותם הראשונה כפי שהיתה בעת התיקון אינה נעשית כי אם על ידי הא"ס ית"ש לבד, והיא אינה נמשכת אלא מלמעלה למטה. אמנם כל הבירורים מאחר ו' ימי בראשית הולך תיקונם מלמטה למעלה, והכל נעשה או על ידי התורה והמצוה או על ידי היסורים והעונשים, הן בעולם הזה והן בעולם הנשמות.

דע"ה ח"ב

כל פעולתנו בתיקון הבירורים הראויים לאצילות אינו נעשה על ידי שום פעולה מעשית וגופנית אלא רק על ידי הרצון והתשוקה בלבד, שהרצון שיש לנו במצוות עולה באצילות עצמו, והוא הרצון הפשוט ללא מחשבה כלל, והיינו התדבקות רוחא ברוחא, והוא דרגא דמשה רבינו עליו נאמר "פה אל פה אדבר בו", אמנם המצוות והכוונות אינם עולים כי אם בבי"ע.

אלו הכחות הפנימיים שבאדם, שמהם נעשים הרצון והתשוקה, נמשכים ונעשים מחלקי הדצ"ח שבעולם על ידי השתמשות האדם והנאתו מהם, ועי"ז הם באים באדם ונעשים בו חלק מעצמותו. וכאשר הוא מקריב אותם לקב"ה, אזי עולים לאצילות בכח"י מ"ן ונעשים לחלק ממציאות האצילות ממש, והאצילות מתחדשת עי"ז באורות חדשים כמו במעשה בראשית. וכך כל התיקונים נעשים רק מלמטה למעלה. אמנם כל זמן שלא עלו לאצילות, נשארים בתוך האדם הכלול מטוב ורע, והניצוצין שבדצ"ח עומדים בכח"י ממוצעים (בעוד שלפני כן היו שבורים וטבועים בקלי"י) ואינם מתבררים כי אם על ידי עשיית תו"מ של ישראל.

הנה אמרנו בדברינו דרוש ג' ענף ב' ג', כי היה בעת התיקון דמעשה בראשית ג' בחי' טוב גמור, ורע גמור, וממוצעים. ואלו הג' בחי' היה בכל חלקי הדצ"ח שבכל עולם ועולם מהג' עולמות בי"ע. והגם שהרי אמרנו שם ענף ט' כי לא נשאר להתתקן אחר הצות היום דערב שבת בראשית אלא רק הו' תחתונות דהעשיה לבד, וגם הם לא היה מחוסר אלא רק תיקון קצת, וכמדרגת הו' ראשונות דהבריאה של עתה. אך כבר אמרנו בכ"מ שם כי זה היה רק בכל מציאות העולמות שהיה נוגע לצורך בריאת אדם הראשון לבד. אבל שאר כל הניצוצין והשברי כלים דהנקודות אשר היו עתידין לצאת בכל חלקי הדצ"ח מכל משך זמן דקיום העולם אשר מאחר בריאת אדה"ר והלאה, הנה הם היו נשארים עדיין אז מובלעים בהקליפות לגמרי, והם המ"ן דהמלכות אשר לא נתקנו עדיין בעת מעשה בראשית, והיה מוטל על אדה"ר לתקנם, ועליהם אנו אומרים שהיו עדיין ברע הגמור רח"ל. אלא שאיזה חלקים מהם, דהיינו מה שהיו קרובים לאור התיקון, והיו עומדים להתתקן במשך הימים התכופים להששת ימי בראשית, עליהם אנו אומרים שהם ממוצעים. כי כן הוא הסדר לעולם, שהבירורים אשר עתידים להתתקן להתברר ולעלות ליום מחר, הנה הם בבחי' ממוצע בערך הבירורים העתידים להתתקן לאחר זמן, כי עלייתם הוא לאט לאט ומדרגא לדרגא, וע' דרושי מ"ן ומ"ד (סוף דרוש ב). וישנם בדרך זה בחי' רבות ונידונים בעירובין, כי בערך זה נחשב לממוצע, ובערך זה נחשב שהוא עדיין ברע הגמור. ועכ"פ הוא כי בכללות הם ג' בחי' טוב גמור, ורע גמור, וממוצע. והנה בכל רגע ורגע עולים בירורים חדשים למציאות ההתהוות והקיום דכל העולמות בי"ע, ור"ל דההתהוות והקיום דכל מציאות הבי"ע אשר בכללות ובפרטות הוא בכל רגע ורגע מבירורים חדשים. כי הבירורים הם השרשים העיקרים לכל מציאותם, והם כמו גרעין הפרי להאילן, כי הבירורים כאשר שהם נבררים ועולים הוה עלייתם בסוד מ"ן, וניתוסף עליהם עי"ז תוספת אור וברכה מלמעלה, ומתהווים עי"ז למציאות גמורים, הן בכללות העולמות, והן בפרטי הדצ"ח שבהם. וקבלתם מלמעלה הוא ג"כ על דרך גרעין הפרי הנזרעת בארץ שמקבלת השפעתה, וניתוסף בה תמיד תוספת ברכה מכל הד' יסודות הכלליים עד שנגמרו לתכלית. כן הוא עד"ז בענין הבירורים העולים, כי הוא באמת הכל ענין אחד וכמו שבארנו בכ"מ והבן.

אמנם הוא הנה יש בירורים כללים וכללי כללים, וכן פרטים ופרטי פרטים. כי הבירורים של כל משך דור אחד הם מבחי' קומה כללית אחת הכולל בתוכה את כל הבירורים הפרטיים דמציאות הדצ"ח {לח ע"ג} אשר בכל שנה ושנה דאותו הדור. והבירורים של השנים הם קומות כלליים הכולל בתוכם את בירורי הפרטיים דמציאות הדצ"ח שבהם שכלל חודש וחודש מחדשי השנה, והבירורים של החדשים הם קומות כלליים הכולל בתוכם את הפרטים דהשבועות, והשבועות הם כללים לפרטי הימים, והימים הם כללים להשעות, והשעות לרגעים. כי כל המציאות דהבי"ע הוא בכל רגע ורגע מבירורים חדשים, וע"ד החיות של האדם אשר הוא בכל רגע ורגע ע"י נשימה חדשה, ומתהדר"ף

דע"ה ח"ב

צירופי דהויה ב"ה אשר בכל שעה כנודע²⁸⁵. והוא הכל ענין אחד עם הבירורים והבן. והכלל הוא שכל מציאות העולמות כולם והתהוותם וכל תהלוכותיהם הם לעולם מהניצוצין המתחדשים ונבררים בכל עת, וכן גם עולם האצילות הנה מתחדש תמיד מהניצוצין הנבררים, וע' דברינו בספר הקדו"ש שער ז' פ"ו, ובספר הכללים כלל ט' ענ"ד דברים נוראים בכ"ז.

אמנם הוא הנה יש חילוק בזה בענין סדר מציאות העולמות אשר נעשו בעת התיקון דמעשה בראשית, למציאותם המתחדש אח"כ תמיד, הגם ששניהם הם מהניצוצין הנבררים כנו', וכנודע כי מציאותם הראשונה בעת התיקון דמעשה בראשית אשר נעשה הכל אז רק ע"י א"ס ית"ש לבד, הנה היה נעשה אז ונמשך מציאותם רק מלמעלה למטה. כי האצילות נתקנה מקודם להעולמות ב"ע, ונעשה כל הבי"ע ע"י האצילות, והיצירה נעשה אחר הבריאה וע"י הבריאה, והעשיה נעשה אחר היצירה וע"י היצירה (ע' דברינו בספר הכללים כלל י"ט ענ"ז), וכמ"ש בשער סדר אצילות בקיצור (סוף פרק א) והגר"א בספר יצירה (פרק א סוף משנה ו'²⁸⁶) ובשער דרושי אבי"ע (פרק א מהד' פרקים האחרונים) ובכ"מ. וכן הוא נודע ומפורסם, כי כל התיקונים הראשונים אשר במעשה בראשית היה נמשך תיקונם רק מלמעלה למטה, וכמ"ש ג"כ בשער התיקון (פרק א) ובדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א). משא"כ כל הבירורים אשר מתבררים ומתקנים מאחר ששת ימי בראשית והלאה, הנה הולך תיקונם מלמטה למעלה, מדומם לצומח, ומצומח לחי, ומחי למדבר, וכן מעשיה ליצירה, ומיצירה לבריאה, ומבריאה לאצילות, וכמ"ש במ"ן ומ"ד (דרוש ג ושם דרוש יא סימן ז) וכן בכ"מ. כי מאחר ששת ימי בראשית והלאה הנה נעשה עליית כל הבירורים ע"י התורה והמצוה, או ע"י הצירוף והליבון מהיסורים והעונשים העוברים על כל אדם, אם בעוה"ז אם בעולם הנפשות, והם הולכים ומתקנים לאט לאט ומדרגא לדרגא, ולכן הם מתקנים והולכים ממטה למעלה.

אמנם הוא הנה כל פעולותינו בתיקון הבירורים הראוים להאצילות הנה אינו ע"י שום פעולה מעשית וגופנית, אלא רק ע"י הרצון והתשוקה לבד. כי כל רצון ותשוקה אשר יש מאתנו אל הקב"ה במעשה כל מצוה ומצוה, וכן בעבודת התפילה ולימוד התורה כאשר נעשים בלב ונפש ורצון ותשוקה אליו ית"ש, הנה אותו הרצון והתשוקה הוא עולה באצילות עצמו²⁸⁷, והוא הרצון הפשוט בלי שום מחשבה כלל, אלא רק תשוקה לבד,

²⁸⁵ ע"י נפה"ח שער א' פרק ב' בהגה"ה, וז"ל, הד' יסודין עלאין, דאינון השרשין קדמאין ואבהן דכולא, כנז' בזוהר (וארא כ"ג ע"ב), שהם שרש כל מעשה בראשית ופנימיות כולם והם ד' אותיות הו"ה ב"ה, התמזגותם והרכבתם כל עת ורגע בשרש שרשם אינו מושג כלל, והוא ית"ש מחדשם כל רגע לפי רצונו וענין התמזגותם כל רגע הם התתר"ף צרופי השם ב"ה, עכ"ל.

ועי' בגר"א ס"י כ"ג ע"ד שמביא מספר הפרדס לרמ"ק ז"ל, י"ב שעות היום הם נגד י"ב צירופי הו"ה ובכל הו"ה יש תתר"ף תיבות נגד תתר"ף חלקים שיש בשעה והם ו' נקודות ה' תנועות גדולות (קמץ צירי חולם חיריק ושורק) ושב"א ולכל אות משם הו"ה מצרפים אות אל"ף בכל האפשרויות עם ב' נקודות (דהיינו יָא יֵא יֶא יִא וְאָ וְאֶ וְאִ וְאֵ וְאֹ וְאוּ) הרי ל"ו (ו' פעמים ו') ולכן יש ל"ו פעמים שם הו"ה שהוא גימ' תתקל"ו ועוד קמ"ד אלפין (ל"ו כפול ד') סך הכל יש תתר"ף.

²⁸⁶ ז"ל, כי א"ס ע"י התלבשו בחכמה דא"ק האציל ע"ס שבאצילות, ולכן הן כולן במחשבה לבד ונקראין ע"ש יר"ד שבהו"ה, וע"י התלבשו בבינה דא"ק וחוזר ונתלבש בבינה דאצילות ברא ע"ס דבריאה ולכן נק' ע"ש ה' שבשם, וע"י התלבשו בו"ק דא"ק ודאצילות ודבריאה יצר ע"ס דיצירה ונקראו ע"ש וא"ו של השם, וע"י התלבשו במלכות דא"ק ואצילות ובריאה ויצירה עשה ע"ס דעשיה ולכן נק' ע"ש ה' אחרונה של הו"ה ב"ה.

²⁸⁷ ע"י ביאורים ח"ב מח ע"ד שד"ז נתקן גם על ידי עבודת האדם בכוונות התפילה והמצוות.

דע"ה ח"ב

ובסוד (שיה"ש ו ג) אני לדודי ודודי לי, (שם ז יא) אני לדודי ועלי תשוקתו, והוא התדבקות רוחא ברוחא (זהר משפטים קכד ע"ב), בסוד (שיה"ש א ב) ישקני מנשיקות פיהו²⁸⁸.

והוא דרגא דמשה רבינו ע"ה (במדבר יב ז) פה אל פה אדבר בו, ולכן מת בנשיקה, ובשבת במנחה, שאז הוא התגלות הרצון, רעוא דרעוין²⁸⁹, ע' בהגר"א בספר יהל אור (בהיכלות בראשית היכל ו דף כ ע"ג, ובקיצור היכלות פקודי לז רע"ד היכל הז' טמיר בטמירו) כאן אין גוף כלל קדשי קדשים ע"ש. והוא מ"ש בזה"ק (ויקהל ריג ע"ב) ובעוד דפומיה ושפוטתיה מרחשין לביה יכוון ורעותיה יסתלק לעילא לעילא כו'²⁹⁰, הרי אמר רעותיה יסתלק כו' נוסף על מ"ש לביה יכוון. והכוונה הוא על הרצון הפשוט והתשוקה הפנימית אשר נמשך מהעובד בלב ונפש נוסף על הכוונה, הנה זה לבד אשר עולה באצילות ממש והוא כח הפנימי של האדם, וזה אשר עולה למעלה לקרבן אשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א ט), והוא אכילה דלעילא עינוגה דקוב"ה כו' ישראל מפרנסי לאביהן שבשמים כו' ישראל אחידן ביה והוא אחיד בהו כו' בנים אתם כו' כמ"ש כ"ז בזה"ק (ויקרא ז ע"ב²⁹¹).

ואלו הכחות פנימיות המופשט מגשם, שהם הרצון והתשוקה דהאדם העולים למעלה, הם אורות הניצוצין העולים באצילות מהבירורים בסוד מ"ן. וכאשר עולים שם ניתוסף בהם אור וברכה (לט ע"א) מלמעלה למעלה, ומתקנים הם למציאות האצילות המתחדש בכל עת, ובסוד (ברכת ק"ש) המחדש בטובו בכל יום תמיד מע"ב, כי הראשונים חוזרים לשרשן כמו שביארנו בהקדו"ש שער ז' פ"ו, אבל פעולת כל המצוות עם כוונותיהם

²⁸⁸ ע' בהגר"א על ספד"צ י"ד ע"ב.

²⁸⁹ רצון הרצונות. וע' בהגר"א על ספד"צ סוף ו ע"א שזהו תיקון ד' דת"ג והוא גילוי המצח.
²⁹⁰ תרגום: ובעוד שפיו ושפתותיו מדברים/מרחשים@, לבו מכוין ורצונו מסתכל למעלה.

²⁹¹ ז"ל בשלימות: תא חזי בשעתא דאשתכח מזונא לתתא אשתכח מזונא לעילא למלכא דאתקין סעודתא דיליה ולא אתקין לעבדוהי כד אתקין לעבדוהי אכיל הוא סעודתא דיליה ואינון אכלי סעודתייהו הדא הוא דכתיב (שיה"ש ה א) אכלתי יערי עם דבשי דא סעודתא דמלכא אכלו רעים שתו ושכרו דודים דא סעודתא דידהו מריחא דקרבנא כד ריחא דקרבנא הוה סליק בגיני כך אקרי ריח ניחוח ליהו"ה (במדבר כח כז) ריח לעבדוהי ניחוח ליהו"ה (מאתר דענוגא דעתיקא אשתכח) ועל דא סעודתא דמלכא אתעכב בגין סעודתא דעבדוהי ובגין כך ישראל מפרנסי לאביהן שבשמים תנינן ומסעודתא דמלכא מאן אכיל אלא אינון נשמתין דצדיקייא תו פתח ואמר (תהלים קלג א) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד זכאין אינון ישראל דלא יהב לון קודשא בריך הוא לרברבא או לשליחא אלא ישראל אחידן ביה והוא אחיד בהו ומחביבותא דלהון קרא לון קודשא בריך הוא עבדין הדא הוא דכתיב (ויקרא כה נה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם לבתר קרא לון בנים הדא הוא דכתיב (דברים יד א) בנים אתם ליהו"ה אלהיכ"ם לבתר קרא לון אחים הדא הוא דכתיב (תהלים קכב ח) למען אחי ורעי וגו' ובגין דקרא לון אחים בעא לשוואה מדוריה בהו ולא יעדי מנייהו כדין כתיב הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד:

תרגום: בא וראה, בשעה שנמצא מזון למטה נמצא מזון למעלה, (משל) למלך שתיקן את סעודתו ולא תיקן לעבדיו, כשתקן לעבדיו הוא אכל את סעודתו והם אכלו את סעודתם, זהו שכתוב (שם) אכלתי יערי עם דבשי זו סעודת המלך, אכלו רעים שתו ושכרו דודים זו סעודתם. מריח הקרבן כשריח הקרבן היה עולה, ולכן נקרא ריח ניחוח לה', ריח לעבדיו, ניחוח לה'. (ממקום העונג של העתיק נמצא) ולכן סעודת המלך מתעכבת בגלל סעודתם של עבדיו, ולכן ישראל מפרנסיים את אביהם שבשמים שנינו. ומסעודת המלך מי אוכל, אלא אותן נשמות הצדיקים. עוד פתח ואמר (תהלים קלג) הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, אשריהם ישראל שלא נתן אותם הקדוש ברוך הוא לשר או לשליח אלא ישראל אחוזים בו, והוא אחוז בהם. ומחביבותם קרא להם הקדוש ברוך הוא עבדים, זהו שכתוב (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם, אחר כך קרא להם בנים, זהו שכתוב בנים אתם לה' אלהיכם, אחר כך קרא להם אחים, זהו שכתוב למען אחי ורעי וגו', ומשום שקרא להם אחים רצה לשים את מדורו בהם ולא יסור מהם, ואז כתוב הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד.

דע"ה ח"ב

אינם עולים רק בבי"ע ובספירן דבי"ע²⁹², ורק הרצון הפשוט הנז' העולה מכל מצוה ומצוה הוא אשר עולה מדרגא לדרגא באצילות ממש. והנה הוא נמשך ויוצא ע"י כל הכחות דכל הג' כלים שבגוף, כי לא נשלם התשוקה הפנימית בכל הראוי אלא רק אחר שמתמצה מכל הכחות כולם שבכל הגוף. והג' כלים שבגוף הם נגד בחי' הג' עולמות בי"ע וכמו שביארנו בארוכה בזה בספר הקדו"ש שער ג', ולכן מה שנתמצה ונתפשט מהם הוא העולה למעלה בקודש הקדשים, שהוא האצילות. ונמצא כי אינו עולה באצילות אלא אחר שנשלם להתתקן בכל תיקוני דהבי"ע וגם רק מה שנתפשט ונודרך מכל הגופות והחומריות דהבי"ע והבן כ"ז היטיב.

והנה אלו הכחות הפנימיות שבהאדם אשר מהם נעשה הרצון והתשוקה הנז', הרי הם נמשכים ונעשים מחלקי הדומם צומח חי שבהעולם, ע"י השתמשות האדם והנאתו מהם, ועי"ז הם באים בהאדם ונעשו בו חלק מעצמותו. ואח"כ כאשר שהוא מקריב אותם להקב"ה, אז עולים לאצילות לבחי' מ"ן, ונעשים למציאות האצילות ממש, ומתחדש האצילות עי"ז באורות חדשים כמו במעשה בראשית. והרי נעשה עתה כל התיקונים רק מלמטה למעלה. אמנם קודם שעולים למעלה והם כלולים עדיין בהאדם עצמו בהכחות הפנימיים שבו, והם רק חלק מעצמות האדם גופה אשר הוא כלול ומורכב מטוב ורע, הרי עומדים בו עדיין כל אלו הניצוצין רק בבחי' ממוצעים. וכן כל התיקונים דמעשה בראשית המתחדש בכל יום בהעולמות בי"ע מהניצוצין הנבררים כנ"ל, והם מתבררים ומתקנים ע"י פעולת כל המצוות וכוונתם הנעשים מהאדם ע"י הכח ששואב בכל עת מהשתמשות הדומם צומח חי, שאוכל אותם ונהנה מהם. הנה קודם שנעשה המצוה, הרי הם עדיין כלולים בגוף האדם, אשר הוא כלול ומורכב מטוב ורע, והרי עומדים בו עדיין כל אלו הניצוצין רק בבחי' ממוצעים, ואינם באים לטוב הנמור ולתיקונם ולתכליתם לחדש על ידיהם המעשה בראשית הראוי לכל יום, אלא רק בפעולת כל מצוה וכוונתה, שאז נעשים כולם קודש לה'.

והרי לנו עכ"פ כי עוברים על הניצוצין והשברי כלים אשר נפלו ונשברו בעולם הנקודות ג' זמנים, היינו זמן בליעתן וטביעתן בהקליפה והרע לנמרי, וזמן שהם עומדים בבחי' ממוצע, והוא כל עת עלייתם מהקליפות כל הזמן שעומדים בחלקי הדצח"מ שבהעולם, והזמן שעולים גם מהדצח"מ בפעולת כל תורה ומצוה, אז הם נעשים קודש לה' ועולים מעילוי לעילוי עד מקורם הראשון ע"י תוספת אור וברכה שמקבלים תמיד מא"ס ית"ש, ומתחלפים והולכים בדרך זה בכל עת. כי כאשר עולים הראשונים למקורם, אז עולים הממוצעים במקומן להיות קודש לה', ומתקנים הם, ואז עולים מאותן הבלועים והטבועים בהקליפה ומתבררים הם ועולים במקום הממוצעים, ועד"ז מתחלפים תמיד עד שיגמרו להתברר כולם, שהוא בזמן ביאת המשיח, ואז יתבטל הקליפה מכל וכל והיתה לה' המלוכה בב"א.

דרוש ד ענף ב

²⁹² עי' ביאורים ח"ב יא ע"ב: כל הגידול הזה דהמקיפים הוא רק בזו"ן הפרטיים המתגלים בכל דור, והוא בבחי' תיקונם וגידולם שבמשך הזמן הנמשך ובא בכל א' מהם מאליו (כאשר אין מעכבים על הדבר). ואם מתנהג הדור כתיקונו הרי שגידול זה נמשך לכל הדור. אמנם בבחי' תיקונם אשר על ידי כוונות המצוות וקדושת הימים דשבתות וימים טובים, נמשכים אף הפנימיים והמקיפים דאז"א לזו"ן הכלליים, והזו"ן הפרטיים והכלליים מתחלפים ומתחדשים תמיד כפי כוונות התפילות וקדושת הימים, אך המשכה זו תלויה במעשה ועולה ויורד כפי מעשה כל דור דור, אמנם המשכה הבאה מצד המקיפים דזו"ן הפרטיים היא תמידית.

דע"ה ח"ב

כל בחי' הממוצעים הם בסוד קל' נוגה העלול לנטות לקדושה או לטומאה באותה המידה, ובה עומדים רוב בני האדם שבעולם הזה. אמנם הבחי' השלישית הגרועה מכולם הם בסוד יתר ג' הקל'י, דהיינו רוח סערה, ענן ואש מתלקחת, וכולם רע גמור. ובירורם הוא ע"י העלייה מרוח לענן ומענן לאש עד שבאים לקל'י נוגה, ומשם עולים עוד עד שמגיעים לטוב הגמור.

כל בחי' הממוצעים נקראים "עץ הדעת טו"ר" שכן שרשם הוא בניצוצין שנפלו בעולם הנקודות, והיו מטיפות מ"ן ומ"ד של או"א דא"ק, וכל טיפות מ"ן ומ"ד המה מהדעת הכלולה מחו"ג, וכאן לא היו מהדעת הפנימי המייחד את או"א אלא רק מהדעת החיצוני אשר באבא עצמו ובאימא עצמה. וכאשר הם עולים ונבררים, כל זמן שהם בבחי' ממוצעים הם כלולים מטוב ורע, ונקראים עץ הדעת טו"ר, אבל אחר שנבררים לגמרי, והוא כאשר עולים לאצילות שהוא חכמה אבא דכלל העולמות, אזי נעשים בסוד עץ החיים, והוא גמר הביורר שיהיה בזמן שליטת העטרה שהוא עתיד להיות בסוף אלף הששי כאשר יחזור הכל ליכלל במלכות דאצילות הרי הוא חכמה זעירא. והנה כל זה היה צריך ליתקן על ידי אדם הראשון בע"ש בראשית, ולכן היתה אז האכילה מעץ הדעת אסורה, שכן הוא לא היה מתוקן, אמנם הנגיעה בו היתה מותרת, שכן העץ ניתן לו להשתמש בו בכל המלאכות והפעולות אשר תכליתם היתה לנקותם מכל פסולת, דהיינו המלאכות שהיו מוטלים על אדה"ר, דהיינו לחרוש ולזרוע ולבנות ולנטוע.

כמובן שכל המלאכות הנ"ל הם רק לפי העולמות של אז, שעולם העשיה של אז היה במדרגת עולם הבריאה של עכשיו. וכל תיקונו של אדה"ר הם תיקון דסדר הכלילות הנ"ל, דהיינו לקשר את חלקי המציאות זה בזה ע"מ להוציאם מהרע הגמור ולהעלותם לבחי' הממוצעת הרי הוא סוד עץ הדעת.

לאדם הראשון הותר לאכול מכל הצמחים אשר בו"ת דעשיה חוץ מאיזה פריטים, על אף שכולם היו עדיין מכלל עץ הדעת, שכן כל הו"ת דעשיה מבוררים מהרע לגמרי, שכן היה אז הפסק מקום בין ו"ת דעשיה לבין הרע בשיעור מקום "ספירות. ומה שאמרנו שהם היו בכלל עץ הדעת הוא מצד תולדותיהם, ולכן הותרו לו בחינות אלו באכילה, בכדי לתקן את חומריהם ולהעלותם בכלל האדם שהיה אז בגן עדן, הרי הוא בחי' האצילות ובסוד עץ החיים, שם אין לו צורך למלאכה כלל.

יוצא אם כן, שהיה ניתן לאדה"ר כל המלאכות והפעולות בכל חלקי העולם שמחוץ לגן עדן כדי לתקנם ולהביאם בתיקון דסדר הכלילות עד שיוכלל הכל באדם. והוא סוד שליטת האדם על כל בעלי החיים האחרים, היות תיקונם ותכליתם ליכלל במעלת האדם. אמנם זה מותר לו באכילה רק אחרי שיתקן אותם מכל הפגם דעץ הדעת על ידי תפילותיו ומלאכתו.

והנה הגם שבאמת מעלת ומדרגת העולמות קודם החטא נעלה ונפלא מאד, וכמו שעתיד להיות בסוף ימות המשיח, עכ"ז היה צריך תיקון בכל חלקי דצ"ח שבעולם. והוא משום התפשטות הפגם דעץ הדעת שהיה אז בכל העולם כולו, וחלק הרע נפלו ש"ך ופ"ר ורפ"ח ניצוצין דמלכין קדמאין שלא נתקנו בתיקון מעשה בראשית, אלא היו תלויים תיקוניהם במעשים הטובים של אדה"ר. לכן היה אדה"ר צריך למלאכות לתקנם, משא"כ בימות המשיח, שאז תבטל הקל'י לגמרי ולא יהיה נצרך אז לשום תיקון של מלאכה ופעולה כלל.

והנה כל בחי' הממוצעים שאמרנו הנה הם בקליפת נוגה, שהיא נוטה פעם לכאן ופעם לכאן. ובה עומדים רוב בני אדם שבעוה"ז, שהם נוטים פעם לזכות ופעם לחובה. אבל בחי' הג' הגרוע מכולם, הם בהג' קליפות רוח ענן אש²⁹³ אשר כולם הם רע הגמור, זה גרוע מזה. והולך ומתברר מרוח לענן, ומענן לאש, עד שבאים לקליפת נוגה, ומתבררים גם בה מנהי"מ שבה לחג"ת שבה, ומהחג"ת לכח"ב, ומשם הם מתבררים ועולים להטוב הגמור.

והנה כל בחי' הממוצעים הם נקראים עץ הדעת טוב ורע, כי הרי הם מהניצוצין שנפלו בעולם הנקודות, והיו מטיפות מ"ן ומ"ד דאו"א שבא"ק וכמו שבארנו לעיל ח"א דרוש ב' ג', וכל טיפת מ"ן ומ"ד הוא מהדעת הכלול מחו"ג, אלא שלא היו מהדעת הפנימי המייחד או"א רק מהדעת החיצוני אשר באבא עצמו ובאימא עצמה, וכמו שמתבאר לעיל ח"א, וכן בספר הכללים כלל י"ח. והרי היו מבחי' דעת עכ"פ הכלול מחו"ג, {לט ע"ב} ומצד הגבורות שבהם נפלו הניצוצין וירדו בהקליפה כנ"ל ח"א וכן לעיל דרוש ב', וכשהם עולים ונבררים, כל זמן שהם בבחי' ממוצעים כנ"ל בסמוך, הם כלולים מטוב ורע ונקראים עץ הדעת טו"ר, אבל אחר שנבררים לגמרי והוא כאשר עולים להאצילות, שהוא החכמה אבא דכלל העולמות, שהוא סוד המחשבה כמ"ש הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ב), ושם נגמר בירורם ותיקונם, ואז נעשים בסוד עץ החיים, ונעשה העץ הדעת לעץ החיים, והוא

²⁹³ עי' ע"ח שער הקל'י נגה פרק ג', וכן עי' בהגר"א על ספד"צ כג סוף ע"ב שהם ג"כ מכונים עשן, אש וגחלי אש.

דע"ה ח"ב

ע"י החכמה, כי חכם גימ' חיים²⁹⁴, החכמה תחיה בעליה (קהלת ז יב), והוא גמר הבירור אשר יהיה לעתיד בזמן שליטת העטרה, שהוא בסוף אלף השישי, שיוחזר הכל להמלכות דאצילות, שהיא חכמה זעירא, כמ"ש באד"ו (רצו ע"א), והוא הי' דאדני שהוא מהי' דהוי"ה, והיא סוד עין החיים. אבל כשיורדת בבי"ע, היא בסוד עין הדעת, ולכן לעתיד יתהפך עין הדעת לעין החיים, וכן היה עומד להתקן בערב שבת בראשית ע"י אדם הראשון, כי הנה היה אז עדיין הו' תחתונות דהעשיה מחוץ להאצילות, והיו הם בבחי' עין הדעת טו"ר, והיה עומד להתקן ע"י אדה"ר, להעלותם ג"כ להאצילות ולסוד עין החיים. אבל כל זמן שהיו למטה והיה בסוד עין הדעת, הנה נצטוו עליו אדה"ר (בראשית ב יז) ומעין הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, והיה הציווי רק על האכילה לבד ולא על הנגיעה, כי אדרבה הוא שניתן לו להשתמש בהם בכל המלאכות והפעולות כדי לנקות אותם מכל פסולת וסיג, לברר את הטוב מהרע לקשרם בו ולכללם עמו ע"י הנאתו מהם, וזהו ענין כל המלאכות והפעולות שהיה לאדה"ר ג"כ לחרוש ולזרוע לבנות ולנטוע, כמ"ש רז"ל ב"ר (פ"ט ס"ג) והוא בחלקי הדומם צומח שבכל העולם זולת הגן עדן, וכן ניתן לו כל הבהמות והחיות, שהם כל חלקי החי, להיות לו למשרתים ועבדים, וכמ"ש (בראשית א כב) ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה כו', כדי להוציא את כל חלקי הטוב דהמציאות ולברור אותם מהסיגים והפסולת ולכללם עמו.

אמנם פשוט הדבר שכל המלאכות הללו היה אז רק לפי מדרגת העולמות של אז, וכמו שאמרנו לעיל דרוש ג' ענף י"ח, שהיו אז כל הענינים כולם במדרגה אחרת לגמרי נפלא ונורא ממה שהם עתה. כי הרי היה אז הו' תחתונות דהעשיה במקום ומדרגת הו' ראשונות דהבריאה, והיו כל המלאכות הללו לפי יחוסם השייך בעולם הבריאה, כי בכל עולם ועולם ישנם בכל א' כל הענינים כולם, אלא שבכל א' הוא כפי הייחוס והשייכות אליו. ועכ"פ הוא כי לפי הערך השייך למדרגת העולמות של אז, היה נצרך שם ג"כ כל המלאכות כולם, והיה תיקונם ג"כ על דרך תיקון המלאכות והפעולות שאמר הרב בטעמי מצות (פ' בהר) ובכ"מ, אלא שעכשיו הוה כל תיקוני המלאכות שלנו רק במדרגת העשיה של עתה אשר היא בדיוטא התחתונה שאין למטה הימנה, והיא רובה רע²⁹⁵ רח"ל. אבל אז היה כל תיקוני המלאכות דאדה"ר אשר בהו' תחתונות דהעשיה במדרגה גבוה מאד, שהוא במדרגת הו' ראשונות דהבריאה של עתה. אבל עכ"ז הנה לא היו עדיין מתוקנים לגמרי כל זמן שלא עלו גם הם באצילות, ולכן היה נצרך שם ג"כ כל תיקוני המלאכות והפעולות כולם לפי ערך הייחוס השייך שם וכנ"ז.

והנה היה כל תיקונו אשר ע"י המלאכות בבחי' התיקון דסדר הכלילות שאמרנו לעיל דרוש ג' ענף ו' ז' ח'. אך כ"ז לא היה שייך אלא רק בשאר כל חלקי העולם זולת הגן עדן, כי שאר כל חלקי העולם שהם הו"ת דהעשיה שהם היו עדיין למטה מהאצילות, ובהו"ר דהבריאה שהוא מעולמות הנפרדים²⁹⁶, וכל התיקונים שנעשה שם הוא רק בבחי' התיקון דסדר הכלילות, שהוא לקשר את כל המציאות זב"ז ולכלול כל א' בחבירו, ולהוציא בירורים חדשים תמיד לתקנם מהסיגים והפסולת, ולכלול אותם בהו"ת דהעשיה אשר היו אז בהו"ר דבריאה, והרי היה כל תיקונם בזה להוציאם מהרע הנמור ולהעלותם לבחי' ממוצעים שהם בסוד עין הדעת.

²⁹⁴ ע"י ע"ח עקודים פרק ה'.

²⁹⁵ ע"י שער הקלי' פרק ג'.

²⁹⁶ ע"י לעיל הערה 109.

דע"ה ח"ב

אמנם כבר אמרנו לעיל דרוש ג' ענף ב', כי היה מותר לאדה"ר לאכול מכל הצמחים כולן אשר בהו"ת דהעשיה, זולת איזה פרטים אחדים שביארנו שם. הגם שאמרנו שכל הו"ת דעשיה היו עדיין מכלל ע"ן הדעת, והוא משום כי הרי באמת היה כל הו"ת דהעשיה מבורר מהרע לגמרי, כי הרי היה אז הפסק מקום בין הו"ת דהעשיה להרע שיעור מקום די' ספי'. אלא מה שאמרנו שהיו עדיין (לפ' ע"ג) מכלל ע"ן הדעת, הוא רק מצד תולדותיהם, והיה בהם עי"ז איזה חומר וגשם עכ"פ, וזהו כל פגם ע"ן הדעת שבהם. ולכך היה מותר לו באכילה לתקן את הומריותם ולהעלותם בכללא דאדם, אשר הוא היה אז בגן עדן, שהוא בחי' אצילות, סוד ע"ן החיים, ושם הוא התיקון דסוד הכלילות. ולא היה נצרך שם לשום מלאכה כלל, וכמו שאמרו בפרקי דר"א (פרק יב) ומה עבודה היה בתוך הגן שאמר לעבדה ולשמרה, שמא תאמר יש מלאכה בגן עדן כו', אלא לעסוק בדברי תורה כו' כי אלולא החטא היה ניתן התורה לאדה"ר תיכף והיה לו כל התורה והמצוה בבחי' התורה דאצילות²⁹⁷ שהוא רק בכוננת השמות ויהודים, דכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, וכמ"ש בזוה"ק (משפטים קכד רע"א) אורייתא כלא שמא דקודשא בריך הוא כו' דאורייתא כלא חד שמא קדישא הוא²⁹⁸, שמא עלאה, שמא דכליל כל שמהן. ובזה היה מתקן כל התיקון דסוד הכלילות, להעלות את הו"ת דהעשיה בהאצילות, ואז היה נעשה הכל בסוד ע"ן החיים. והרי נמצא כי היה ניתן לו כל המלאכות והפעולות בשאר כל חלקי העולם אשר זולת הגן עדן כדי לברר את כל הבירורים, שהם כל אותן המ"ן דהמלכות אשר לא נבררו עדיין ולתקנם בהתיקון דסוד הכלילות, ואח"כ להביאם עמו בגן עדן שהוא להעלותם באצילות שהוא התיקון דסוד הכלילות.

והרי נתבאר לנו מדברינו כי היה ניתן לאדה"ר כל המלאכות והפעולות בכל חלקי העולם כולו אשר זולת הגן עדן כדי לתקנם ולהביאם בהתיקון דסוד הכלילות עד שיוכלו הכל בהאדם. וזהו מ"ש הכתוב (בראשית א טו) ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה כו', ור"ל כי זהו תיקונם ותכליתם לכלול הכל במעלת ומדרגת האדם שהוא בצלמנו כדמותנו. ולכן נאמר אח"כ ג"כ ויברא אלהים את האדם בצלמו כו' (שם טז). ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה כו' (שם כז), וכל זה הוא הכל בדרך ציווי, שימשול וישלוט על הכל וישתמש בכלם, כי זהו תיקונם ותכליתם לכללם עמו. וזהו ג"כ מה שנאמר אח"כ (שם כט) ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ כו' לכם יהיה לאכלה. ומילת "לכם יהיה" הרי הוא לכאורה מיותר, וכן בפסוק אח"כ (שם) ולכל חית הארץ, הרי נאמר שם סתם לאכלה בלתי מילת "יהיה". אך הכוונה הוא כי לא הותר לו אכילת שום דבר רק אחר שיתקן אותם מכל הפגם דע"ן הדעת שהיה עדיין בכל חלקי העולם כולו אשר זולת הגן עדן, והיה מתקן אותם בתפילתו, וכן בכל המלאכות והפעולות, ואז היה מותר לו לאכול ולהנות מכל הצמחים כולן אבל לא קודם לכן. וזהו שנאמר "לכם יהיה לאכלה", ולשון יהיה הוא מורה לעתיד, שהוא רק אחר שיתקן אותם מפגם ע"ן הדעת שהיה עדיין בכל חלקי העולם כולו זולת הג"ע. ולכן אח"כ כשהכניסו בג"ע נאמר (בראשית ב טז) מכל ע"ן הגן אכל תאכל, ושם לא נאמר מילת "יהיה" כי שם לא היה המציאות דע"ן הדעת רק בפרט מיוחד לבד, ואותו הפרט מיוחד היה גם בכל שאר חלקי העולם כולו ג"כ במכל שכונ, וכמו שיתבאר לקמן. אך בכל שאר חלקי

²⁹⁷ עי' בתיקו"ז ה' ע"ב שיש תורה דאצילות ותורה דבריאה, והם נסתר ונגלה (עי' שעה"ק א ע"ב).
²⁹⁸ תרגום: כל התורה היא שמו של הקב"ה וכו' שכל התורה כולה שם אחד קדוש הוא.

דע"ה ח"ב

העולם היה מתפשט עוד הפגם דע"ן הדעת גם בכולו, אלא שהיה נקל לאדה"ר לתקנם ע"י תפילתו (ע' בגמרא חולין ס ע"ב, ובזוה"ק פ' וירא צו ע"א, כיון דאתברי אדם כו' כו' עת הזמיר הגיע דאתתקן תקונא דתושבתן לזמרא קמי קב"ה מה דלא אשתכח עד לא אתברי אדם ע"ש). וכן ע"י תיקוני כל המלאכות והפעולות ובכוונתם כמבואר בדברי האריו"ל בטע"מ (פ' בהר ופ' עקב), הנה בזה היה נקל לאדה"ר לתקן היטיב את כל התפשטות הפגם דע"ן הדעת שהיה מתפשט בכל חלקי העולם כולו אשר זולת הג"ע, ואז היה מותר לאכול את כל הצמחים כמו שכתבנו לעיל דרוש ג' ענף כ'.

והנה נתבאר מדברינו ג"כ כי הגם שהיה באמת מעלת ומדרגת העולמות קודם החטא נעלה ונפלא מאד מאד וכמו שעתיד להיות בסוף ימות המשיח, עכ"ז היה צריך עדיין תיקון ומלאכה בכל חלקי הדומם צומח חי שבהעולם, והוא משום התפשטות הפגם דע"ן הדעת שהיה אז בכל העולם כולו. וכן היה עיקר המציאות דע"ן הדעת ג"כ בפרטים מיוחדים אשר גם בגן עדן, ומכל שכן בכל שאר חלקי העולם וכמו שיתבאר. והוא משום כי אז בעת בריאת העולם הנה היה עדיין מציאות הרע ג"כ, אלא שהיה עומד בפנ"ע, והיה הפסק (לט ע"ד) מקום בין מציאות הרע להעולמות שיעור מקום די' ספי', אבל הרי היה מציאות הרע עכ"פ. ונודע הוא כי כל מציאותו הוא ע"י שיש לו שורש למעלה, ומשם נמשך כל התהוותו וקיומו. והנה אותו השורש שהיה לו למעלה הוא המציאות דע"ן הדעת העיקרי כמו שיתבאר בארוכה לקמן בדברינו? וכן הוא נודע ג"כ כי באותו המציאות דהרע אשר היה למטה, הנה נפלו בו כמה מיני נצוצי קדושה דש"כ ופ"ר ורפ"ח מעת עולם התוהו, והיה נשאר עדיין הרבה מהם אשר לא נבררו בעת בריאת העולם, כי היה נתלה תיקונם בהמעשים טובים של אדה"ר. וכל אותן אשר נשארו עדיין טבועים בתוך הקליפות, הם היו התולדות דכל חלקי הדצח"מ שהיו עתידין לצאת בכל משך זמן קיום העולם, וע"י אותן התולדות שהיו טבועים עדיין בהקליפה והרע הנה היה שייכות להרע גם בכל חלקי הדצח"מ אשר נבררו ג"כ משום תולדותיהם וכחותיהם שהיה נבלע בהם, והוא התפשטות פגם דע"ן הדעת שאמרנו שהיה מתפשט ועומד בכל חלקי העולם כולו אשר זולת הגן עדן. ולכן משום כל זה היה נצרך לאדה"ר לכל תיקון המלאכות והפעולות כדי לתקן את הפגם דע"ן הדעת שהיה מתפשט בכולו, וכן לברר ולהוציא בירורים חדשים תמיד וכמו שכתבנו כ"ז לעיל דרוש ג' ענף כ'. משא"כ בימות המשיח, שאז יתבטל הקליפה והרע מכל וכל, לכן לא יהיה נצרך אז לשום תיקון מלאכה ופעולה כלל, וכמ"ש בכתובות (דף קיא ע"ב) עתידה א"י שתוציא גלוסקאות וכלי מילת כו' כו' ע"ש, כי אז יתברר הכל ויתוקן כל הפגמים, וכן יתהפך גם ע"ן הדעת העיקרי ג"כ כולו לע"ן החיים וכנ"ל.

דרוש ד ענף ג

ענין ע"ן הדעת שהיה בגן עדן, ואז היו כל הד"ר דעשיה במקום האצילות והיינו ד' הבחי' ג"ע, היכל קודש הקדשים, מקום המקדש וארץ ישראל. אם כן, צ"ע לכאורה, איך יתכן שתהיה שם בחי' של רע. אלא צ"ל שמש"כ שע"ן הדעת היה בגן עדן אין הכוונה לאחיזת ושייכות הרע לשם ממש ח"ו, אלא גם הקלי' והרע נידונים בעירוכין, ומה שנקרא "קלי" באצילות הוא טהרה בכריאה. ממילא ע"ן הדעת שהיה במקום נוק' דאצילות שהיה אז אב"א עם ז"א דאצילות (ואם היו אב"א כלומר שהיו בתוקף הגבורות), וכדי שלא ינקו החיצונים היו אב"א ונוק' דאצילות, הוא הד"ר דעשיה והז"א הוא ז"א דאצילות, והיו חסרים עדיין תיקון גדול. ואע"פ שהיה הרע למטה ממנו הרבה, עכ"ז היה לו איזה חלק ושייכות למעלה הרי הוא שורשו. ולכן הדבק בע"ן הדעת מרגיש ויודע בכח הטומאה והרע, ואפשר לו ח"ו להסתכל בו ולהמשך אחריו.

איסור אכילת ע"ן הדעת כולל ג' דברים: אכילה ממש, זיווג עם חוה, והשכלה ודעת שלא להסתכל להשכיל לדעת מהו שורש הטומאה והרע כדי שלא יתפתה אחריהם. ובדבר שלישי זה הוא אשר בו נכשל אדם בראשונה וממנה יצא ליכשל באכילה ובזיווג.

ע"ן הדעת טוב ורע היה בכל חלקי הדצח"מ שבד' ראשונות דעשיה שהיו בגן עדן, וכן היו בו"ת שהיו מחוצה לו, אם כי לא בכל הדצח"מ אשר שם אלא רק בפרטים אחדים שבחלקי הדומם דד"ר דעשיה, היתה מציאות ע"ן הדעת בסוד הר עיבל שבארץ ישראל, ובו"ת הוא בכל המדבריות שבעולם. שכן לפני החטא הם היו

דע"ה ח"ב

ללא ישוב, ורק אח"כ נעשה שם מקום ומשכן לקלי' והחיצונים והוא סוד הר שער. ובצמחים מציאות עץ הדעת הוא בכל אלה המינים שנמנו בברכות שהיו פרי של עץ הדעת אם כי רק בפרט א' מכל מין ומין וכמשנ"ת לעיל. וזהו הן בד"ר והן בו"ת דעשייה, ולכן נאסרו לאדם כל הצמחים שבו"ת עד שיתקן אותם בתיקון המלאכות והתפילה. אמנם עץ הדעת שבד"ר נתקן על ידי לימוד התורה של אדה"ר שבגן עדן שהיה זוכה לזה לולא החטא - ולא זכה לזה.

הנה ענין עץ הדעת שהיה בגן עדן ובפרט לפי מדרגת העולמות של אז, אשר כל הד"ר דעשייה היו במקום ובמדרגת האצילות, והד"ר הנה הם הג"ע וההיכל קודש הקדשים ומקום המקדש וכל ארץ ישראל כולו וכנ"ל דרוש ג' ענף י"ב י"ג ע"ש, וא"כ איך אפשר להיות שם איזה בחי' רע כלל וכלל ח"ו. אך האמת הוא כי מה שנאמר בתורה עץ הדעת טוב ורע בגן עדן, אין הכוונה על אחיזת ושייכות הרע ממש שם ח"ו, אלא הוא ע"פ מ"ש הארזי"ל בשער פנימיות וחיצוניות (דרוש ה) וכן בשער רפ"ח (פרק ו) כי גם הקליפה והרע הנה הוא נידון בעירובין, ומה שנקרא קליפה באצילות היא נקראת טהרה בהבריאה, וטהרה דבריאה היא נקרא טומאה באצילות. וענין עץ הדעת טוב ורע אשר בגן עדן, הוא כי הרי הד' ראשונות דהעשייה אשר היו אז במקום ומדרגת האצילות, הנה אמרנו לעיל דרוש ג', כי היו במקום הנוק' דאצילות בהיותה במדרגה הב' מהו' מדרגות שאמר הרב בשער מיעוט הירח (פרק א), והוא שהנוק' היא אחר באחור עם הז"א באחורי התנהי"מ שבו אשר מהחזה ולמטה, ואין הה' ספי' ראשונות שלו מאירין בה, וכן היו אז היצירה עם העשייה, כי היצירה היה אז במקום ומדרגת הז"א, והד' ראשונות דהעשייה היו במקום הנוק' דז"א, בהיותה בבחי' הב' כנו', והיו הד"ר דעשייה באחורי הד"ת דהיצירה. ונודע הוא כי עמידתם אחר באחור הוא מורה על שיש בהם תוקף הגבורות והדינין, ולכך עומדים אב"א כדי שלא ינקו החיצונים מאחוריהם. וא"כ הרי נמצא שכאשר היו הד"ר דהעשייה במדרגה הזוה של הנוק' דאצילות, היה חסר להם עדיין אורות הרבה ותיקון גדול, והיה אז עדיין בהד' ראשונות דהעשייה גילוי הגבורות ודינין קשים, והנה עי"ז היה נמשך משם שפע להחיצונים, כי שרשם הוא מהגבורות כנודע. והרי היה עי"ז להרע שייכות בהם, והגם שהיה אז כל הרע בפנ"ע למטה הרבה וכנ"ל, עכ"ז הנה היה לו איזה חלק ושייכות למעלה שהוא שרשו, וכמ"ש בזה"ק פקודי (רכז סע"א) אע"ג דפרישו (ר"ל הפרש והבדל) אית לקודש מן החול, חולקא חדא אית ליה בקדושא מסטרא דשמאלא²⁹⁹ כו' והוא בהגבורות ההאחוריים כנו'. וע' בדברי הרב בשער הקליפות (פרק ג, ושם פרק ב בתחילתו) ובהאר"ת המוחין (פרק ה), וזהו הענין דעץ הדעת שהיה בתוך הגן עדן, הגם שהיה אז בדרגא דהנוק' דאצילות, אך עכ"ז הנה היה שם מקום אחד אשר בו היה עדיין רושם דתוקף הגבורות והדינין של עולם התוהו אשר לא נתקן עדיין, ושם היה שורש של כל הקליפה והרע. (מ ע"א)

ומשום שעצם אותו המקום גופה הוא באמת טהור וקדוש אלא רק שהוא השורש להרע, לכך נקרא אותו המקום והשורש עץ הדעת טוב ורע, כי משם נתהווה הרע למטה, ומשם נתוודע, ר"ל כי הדבק באותו העץ הוא מרגיש ויודע בכח הטומאה והרע, ואפשר לו ח"ו להסתכל בו ולהמשך אחריו. אבל אם היה מרחיק אדם הראשון את עצמו מאותו עץ הדעת, לא היה יודע מהרע כלום וכמו שיתבאר בעה"י לקמן הדברים בארוכה. והרי לנו עכ"פ כי אותו עץ הדעת עצמו הנה היה רק שורש להרע, וכן כתב הרב בשער ציור עולמות (פרק ג), כי בעץ הדעת אשר בגן עדן הנה אין שם להחיצונים אלא קצת אחיזה כל שהוא, אבל אין נכנסים שם כלל, אלא שבחטא אדה"ר [שהתדבק באותו העץ והסתכל משם בכל כחות הטומאה והרע וכמו שיתבאר לקמן בארוכה, גרם שנשתרבה הרע למעלה] ונכנס הנחש עד עץ הדעת ונגע בו וצעק העץ ואמר רשע אל תגע בי כו' ע"ש.

²⁹⁹ תרגום: אע"ג שיש הפרש בין קודש לחול, חלק א' יש לו לצד שמאל מהקדושה.

דע"ה ח"ב

ודע כי ענין אכילת עץ הדעת אשר נצטווה עליו אדה"ר, הנה היה הכוונה בצינוי האכילה על ג' פנים: אחד, אכילה ממש. והשני, הוא בחי' זיווג שנקרא ג"כ בלשון אכילה, וכמו שדרשו רז"ל בב"ר (ס"פ פו סי' ו) על הפסוק כי אם הלחם אשר הוא אוכל, וכן אכלה ומחתה פיה (משלי ל ז), וכנודע, כי נצטווה שלא ימהר להזדווג עם חוה, כי לא היתה מתוקן עדיין בשלימות, והיה תולה תיקונה אם במעשים טובים של אדה"ר או בקדושת שבת בראשית, ולכן נצטווה שלא ימהר להזדווג עמה, וכמו שביארנו הענין הזה בעומק וארוכה בדברינו בחלק הביאורים בשער העקודים (סוף פרק ב³⁰⁰) ע"ש בזה כי קשה לנו לכפול הדברים. והשלישי, הוא על בחי' השכלה והדעת אשר נקרא ג"כ בלשון אכילה, וכמ"ש בישעיה (נה א) לכו שברו ואכולו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, וכן משלי (כד יג) אכול בני דבש כי טוב, וכן (שיה"ש ד יא) דבש וחלב תחת לשונך, וכן אמרו רז"ל במדרש שה"ש בפסוק (שיה"ש א ב) כי טובים דודך מייין (סימן ג פ"א סי' יט), נמשלו דברי תורה במים בייין בשמן בדבש, וכן הוא בגמרא תענית (דף ז ע"א) וביחזקאל (ג א – ג) את אשר תמצא אכול אכול את המגילה הזאת, ויאכילני את המגילה, בטנך תאכל ומעך תמלא את המגילה הזאת ואוכלה ותהי בפי כדבש למתוק. והרי לנו כי השכלה והדעת נקרא ג"כ בלשון אכילה, ונצטווה אדה"ר שלא יסתכל להשכיל ולדעת בשורש הטומאה והרע ובכחותיהם כדי שלא יתפתה אחריהם, וזה היה עיקר החטא דעץ הדעת, ובוה נכשל אדה"ר בראשונה, ועי"ז נכשל בהאכילה ג"כ, וכן אח"כ בהזווג ג"כ, וכמו שבארנו בשער עקודים (סוף פרק ב) וכנז', אך ענין החטא דהשכלה ודעת זה יתבאר עיקרו בדברינו לקמן.

והנה היה סוד עץ הדעת טוב ורע בכל חלקי הדצח"מ כמו שיתבאר, והיה כ"ז הן בחלקי הדצח"מ שבהד' ראשונות דהעשיה אשר הם היו מבפנים, שהוא במקום ומדרגת האצילות, והן בחלקי הדצח"מ אשר מבחוץ להאצילות, והוא בהו' תחתונות דהעשיה, שהם היו אז בהו' ראשונות דהבריאה. והיה העץ הדעת מו"ר בחלקי הדצח"מ שבשניהם, אמנם לא בכל הדצח"מ כולן הו', אלא רק באיזה פרטים אחדים שבהם לבר. והיינו כי בחלקי הדומם שבהד"ר דעשיה הנה היה המציאות דעץ הדעת מו"ר בסוד הר עיבל אשר הוא בארץ ישראל, וכתוב בספר שערי ירושלים שער ב' כי הר עיבל הוא משמאל לעמק שכם והוא שמים וערום מכל פרי עץ ודשא, קללת אלהים ירחף על פניו, והוא הר גבוה ושמש, כולו אבנים גדולות ודרכים עקלקלות. אך הר גריזים הוא לצד דרומית מערבית לעמק שכם, והוא מלא ברכת ה' בגנות ופרדסים ועצי פרי נחמדים עכ"ל. והנה הר עיבל הוא סוד עץ הדעת טוב ורע אשר בחלק הדומם שבהד' ראשונות דהעשיה, כי הד"ר דהעשיה הם נמשכים עד סוף ארץ ישראל וכנ"ל דרוש ג' ענף י"ב, ואמר האריז"ל במבוב"ש (שער א"א פרק יד) כי סוד הר עיבל אשר עליו אמרו הלויים הקללות, הוא נמשך מהמלך הראשון בלע בן בעור שהוא מלך הדעת מהו' מלכין קדמאין כנודע, וזהו עיבל שהוא אותיות בלע, והי' יתירה דעיבל הוא אור הקדושה שנתפשט בתוכו אחר התיקון ע"ש במבוב"ש. והרי לנו כי סוד הר עיבל הוא בחי' דעת, והנה הוא סוד עץ הדעת טוב ורע שבהד' ראשונות דהעשיה (מ ע"ב) בהחלק הדומם שבהם. ובהו' תחתונות דהעשיה הנה היה בהם סוד עץ הדעת מו"ר אשר בחלק הדומם כל המדבריות והשממון שבהעולם, והוא סוד מ"ש רז"ל (ברכות לא ע"א) כל ארץ שגזר עליה אדה"ר להתיישב נתיישבה, וכל ארץ שלא גזר עליה אדה"ר לישוב לא נתיישבה, כי הם בסוד עץ הדעת מו"ר. אמנם לאחר החטא נעשה שם מקום ומשכן להקליפות והחיצונים שהם רע גמור ממש, וכמ"ש בבוה"ק (פ' תצוה קפד ע"א), וכן הוא סוד הר שעיר וכמ"ש הרב בשער קיצור אבי"ע (פרק א).

³⁰⁰ כלומר דרוש עץ הדעת הנדפס בסוף הספר.

דע"ה ח"ב

אך קודם החטא ובמדרגת העולמות של אז, היה שם רק סוד עיץ הדעת טו"ר ע"י תוקף הדינין קשים, שהם שורש להרע שהיה אז בכל המקומות הנו, והיה אדה"ר מוזהר עליהם להתרחק מהם. וכ"ז הוא בחלקי הדומם שבעולם העשיה, ועד"ז היה ג"כ מציאות עיץ הדעת טו"ר בחלקי הצמחים, והוא בכל אותן המינים שאמרו בברכות (מ סע"א) אילן שאכל ממנו אדה"ר ר' מאיר אומר גפן היה, ר' נחמיה אומר תאנה היתה, ר' יהודה אומר חיטה היתה. ואין הכוונה שכל המינים הללו הם כולם מכלל עיץ הדעת והיו אסורים עליו, כי הרי בסנהדרין (נט ע"ב) אמרו שמלאכי השרת היו מסננין לו יין, והרי היה מותר ביין. אלא הכוונה הוא רק על אילן אחד מהגפנים, וכן על אילן אחד מן התאנים, ומן החיטים אותן אשר היו מתוקף הדינין קשים, והיו שורש להרע בהם, הנה הם נאסרו עליו מסיבת שייכות הרע בהם, והיו כל פרטי המינים הללו דע"ה הדעת שבהצמחים, הן בהד"ר דעשיה והוא העיץ הדעת שבגן עדן, והן בהו"ת דהעשיה במכלל שכן, כי הענין דע"ה הדעת הוא בכל העולמות כולם ובכל א' לפי ערכו. וע' במדרש (ב"ר פט"ו סי' ז) ששם אמרו עוד, ר' אבא דעכו אומר אתרוג היה. והנה כולם הם דברי א"ת, כי אלו הד' מינים שאמרו הם בסוד חגת"מ, כי חטה הוא חסד, וגפן הוא גבורה, תאנה ת"ת, אתרוג מלכות. ומשום שכל א' הוא כלול מ' ספי' הכלולים בחגת"מ, והיה עיץ הדעת ג"כ כלול מכולם, והוא העיץ הדעת שבהצמחים, ועליו נצטוה אדה"ר על אכילה ממש משום שייכות הרע אשר בו, כי שם היה השורש לכל מציאות הרע כנ"ל, ולכך נאסר עליו באכילה, כי הוא ע"ד כל הטומאות והאיסורין שבתורה, שכולם הם משום שייכות הרע שבהם, והוא ע"ד שכתוב (בראשית לב כה) ויגע בכף ירכו, על כן לא יאכלו בני ישראל, וכמ"ש בזה"ק פ' וישלח (קעא ע"ב) ע"ש בארוכה.

ובהו' תחתונות דהעשיה הנה היה באמת התפשטות הפגם דע"ה הדעת בכל הצמחים כולן, והיו כולן נמנעים ממנו בתחילה, עד שיתקן אותם בתיקון המלאכות והתפילה וכנ"ל ענ"ב, אלא שבכל הצמחים כולם שם היה התיקון נקל מאד, והם אשר תיקן אדה"ר והותרו לו תיכף. אך בעיץ הדעת העיקרי, שם היה חסר תיקון גדול, ולא היה אפשר להתתקן אלא רק ע"י התורה והמצוה אשר היה ניתן לו בגן עדן אלולא החטא, והיה אצלו כל תהלוכות התורה וכל שימושיה, הכל רק ע"פ פנימיותה ופנימיותה ע"ד התורה דאצילות. ובוה היה מתתקן העיץ הדעת כולו, והיה מתהפך גם הוא לעיץ החיים וכנ"ל ענ"ב.

אמנם זכור ואל תשכח מעלת ומדרגת העולמות של אז, ומעלת ומדרגת אדה"ר אשר קודם החטא, והיה אז כל מציאות הצמחים כבחי' הצמחים אשר בעולם הבריאה של עתה וכנ"ל דרוש ג' סוף ענף ט', וכן ענין אכילת אדה"ר היה ג"כ ע"ד אחר לגמרי וכמו שכתבנו שם ענף י"ח. והרי היה כל הענינים הללו נעלה ומרומם מתפיסתנו בזה, ובפרט בענין עיץ הדעת שבגן עדן, אשר נודע הוא שגם עתה הוה כל הגן עדן רק מקום הנפשות לבד, ואין שם אכילה גופניית כלל, ומכל שכן וכש"כ לפי רוממות מעלת אדה"ר והעולמות של אז. ולזאת הנה הגם שכל הדברים הללו הנאמר בתורה בזה הם דברים ככתבם וכפשוטן ממש, עכ"ז הנה הוא נעלם מאתנו מלהשיג את מהותם כלל, משום שהרי היה אז כל המציאויות כולם נעלה ומרומם ממה שהם עתה ברוממות נפלא ונורא מאד. אך נשתלשל תולדות ותפיסת כל הדברים הללו אלינו בסדר השתלשלות המציאות כולו אשר נשתלשל אחר החטא מפנימי לחיצוני ומחיצוני לחיצוני, שהוא מנפש לגוף ומגוף ללבוש ומלבוש ללבוש, ונעתק כל הדברים הללו מפנימי לחיצון כמו מחותם לנחתם³⁰¹

³⁰¹ ע"י שער השמות פרק א.

דע"ה ח"ב

והם בכולם בדוגמא אחת ממש, אלא שבכל א' הוא לפי מציאותו השייך אליו, ומתחלף מהות הדברים ע"פ ירידת המציאויות. והרי עכ"פ הוא כי הם בפשוטן ממש ודי בזה, ומ ע"ג ונחזור לענינינו לבאר מציאות דע"ן הדעת אשר היה גם בחלקי החי והמדבר ונייחד לזה ענף בפנ"ע.

דרוש ד ענף ד

עץ הדעת אשר במין בעלי החיים הוא הנחש, וקודם החטא לא היה הנחש עצם הרע ממש, אלא היה מוכן לכך על ידי שהוא משורש הדינים, ולכן היה מותר לאדם הראשון להשתמש בו, והיה בנחש כח בחירה להטותו לכאן ולכאן, שהרי הדעת כלולה מחו"ג. וכל הרע שיצא ממנו היה על ידי הס"מ שהתלבש בו, שכן הנחש היה כלי מוכן לכך, וכל היכולת של הס"מ ליכנס לג"ע לפתות הוא רק על ידי כשלון אדה"ר בחטא ההסתכלות.

אדה"ר עצמו לא היה מתוקן אלא היה בבחי' עץ הדעת, והוא בחי' עץ הדעת טו"ר שבמדבר, ולכן נכשל בחטא עץ הדעת שכן כל מין נמשך למינו.

הזכרנו לעיל (דרוש ג ענף יח) שיש ב' מיני אכילות, הא' מלמעלה למטה וא' ממטה למעלה. האכילה שמלמעלה למטה עיקר המקבל הוא החלק העליון שבפרצוף, והוא מהראש ועד החזה, ומשם נמשך למטה. והמקבל הוא הקנה ומשם ללב והריאות, ומשם לכל איברי הגוף. אמנם האכילה התחתונה שמלמעלה למטה פועלת את ההיפך, שעיקר המקבל הוא הכבד ובני מעיים, הרי הוא החלק התחתון דגוף, ואח"כ עולה משם אל הלב והמוח. שכן אחרי שמברר הכבד את בירורי המאכל השייכים לדם ולבשר, מעלה את החלק היותר זך ושולחו ללב וכן הלב מברר את החלק היותר זך שבו ושולחו למוח. והנה אצל אדה"ר, שהנה"י שלו לא היו מתוקנים לגמרי, והיו בסוד עץ הדעת, לכן נאסרה עליו אכילת עץ הדעת, כדי שזה לא ידבק בו ויתחזק בתגבורת כח הרע. ואם היה אדם הראשון מתוקן, היה מותר לו לאכול מעץ הדעת ג"כ, שהרי הוא אינו אלא שורש לרע על ידי תוקף הדינים הקשים שבו. ואם היו דיניו מתבמתקים והיה נמתק תוקף הדינים שבועץ הדעת על ידי אכילת אדה"ר.

אמנם איסור עץ הדעת הוא גם איסור עולם וגם איסור לפי שעה, שכן הוא עומד להפוך לעץ החיים, ואז יהיה הדבר מותר, והוא ענין ההיתר העתיד לחול על בהמות טמאות לעתיד לבא, שכן אז תבטל כל הטומאה והזוהמא שבהם ויחזרו לטהרתן חוץ מהנחש.

אמנם קשה, שכן אמרנו לעיל שמתחילה לא היה הנחש כי אם כלי המוכשר לכך שיתלבש בו הס"מ והיה רק בבחי' עץ הדעת טו"ר ולא רע ממש, אם כן למה לא נתקן לעתיד.

כל מה שאמרנו בענין עץ הדעת טו"ר בכל הדצח"ם אינו דומה למה שיש אצל הנחש, כי כל בחי' עץ הדעת היתה על ידי שהיה תיקון העולמות הולך ונמשך לאט לאט והיה בג' בחינות טוב רע וממוצע. אמנם סיבת בחי' עץ הדעת אשר בנחש, לא היתה בדרך טבעי של סיבה ומסובב. אלא תחילה היה בניינו בפחיתות, וכל בניינו שנתעלה מהדיוטה התחתונה למעלה בגובה ללכת בקומה זקופה ולהיות ערום מכל חית השדה ולאכול מכל מיני מעדנים כאדם ולהיות מלך על כל בהמה, כ"ז נעשה לו כדי שיהיה כלי מוכשר שיתלבש בו הס"מ. נמצא, כי היה תיקונו - קלקולו, שכן נעשה מקום ומשכן לס"מ. קודם שנתלבש בו הס"מ היה רק בחי' עץ הדעת טו"ר, שהוא רק בבחי' ממוצע, אך ע"י ערמימותו בחר ברע, נתלבש בו הס"מ, ונעשה כולו רע גמור. ולכן אין לו מקום בתיקון דלעתיד, כלומר שלא יחזור למעלתו הראשונה, אלא ישאר כראוי לו מצד עיקרו. אם כן, הנחש אכן נרפא במקצת, באופן שנשאר ככל חיה הרומשת, וכן עפר יהיה לחמו תמיד, שכן כל זה הוא מצד עיקרו, וכל הקלות הנאמרות עליו המה רק לגבי מעלתו הראשונה, וזה לא יתוקן עד שיתחלף העולם לגמרי.

והנה על אף שנכשל האדם מעצמו בחטא ההסתכלות וגרם שנשתרבב הרע למעלה ונתלבש הס"מ בנחש, ואם לא היתה חוה נשמעת לדברי הנחש אזי היה נשאר הטוב בפני עצמו הרע בפני עצמו, והיה כל היצר הרע מחוץ לאדם, והיו או"ה נולדים רק מהנחש וישראל נולדים רק מאדם וחוה. ואם היינו זוכים שלא היה נכשל אדם בחטא ההסתכלות אזי גם לא היה משתרבב הרע למעלה ולא היה מתלבש הרע בשום גוף כלל, וממילא לא היתה מציאות דאו"ה כלל. אמנם מאחר שהנחש כן פיתה את חוה ובא עליה, וכן האדם בא עליה אף הוא בעוד זוהמת הנחש בתוכה, ממילא נתערב ונכלל מעתה הרע בתוכם, והיינו היצר הרע שבתוכנו, ויצאו מאדם וחוה כל התולדות שהיו ראויים לצאת מהנחש, כלומר אומות העולם. עולה אם כן, שאו"ה באים מעצם הרע עצמו, והם תולדות הס"מ ולא יתוקנו לעתיד לבא אלא בביטולם ע"י ביטול הרע.

ואם תקשה הרי מצינו כי יש מידות טובות אצל הגויים ומניין להם זה, הוא על ידי התערבות שיצאו מאדם ותולדותיו ונתערבו בו עם שורש נשמת ישראל שבו יחד, וכן הוא הסיבה שיש מדות רעות אצל כלל ישראל, וכל התערבות כזו, הן הטוב אצל הגויים והן הרע אצל ישראל, היא רק במקרה ולא בעצם. ועוד יש לומר, שכל קיום מציאות הרע הוא על ידי שיש לו איזה שורש בקודש אשר משם הוא נמשך ומתהווה למטה ומשם נמשכת חיותו.

ענין עץ הדעת אשר היה במין הבעלי חיים הוא הנחש, כי מציאות הנחש הוא מתוקף הדינים קשים דהה' גבורות מנצפ"ך שבעולם העשיה, והוא מהנ' דהמנצפ"ך שהוא יותר קשה מכולם, ולכן הנ' הוא בצורת נחש וכמ"ש האריז"ל (בספר הליקוטים) בפסוק

דע"ה ח"ב

(בראשית ג א) והנחש היה ערום ע"ש. וקודם החטא לא היה הנחש עדיין מעצם הרע ממש, אלא שהיה מוכן לכך ע"י שהוא משורש הדינים היותר קשים, ולכן היה מותר לאדה"ר להשתמש בו, וכמ"ש בסנהדרין (נט ע"ב) ובכל חיה הרומשת לאתווי נחש, כי לא היה קודם החטא רע ממש כלל, ושרשו הוא בהנחש דקדושה, שהוא למעלה למעלה בקודש הקדשים, והוא בהדעת עלאה הגלופי הגלופין³⁰² חיוורתא דא"א. ומשם הוא שורש פרעה שהוא בעורף (שעה"פ וישב), והוא בדעת המתפשט באחוריו, ולכן נקרא פרעה ג"כ בשם תנים, וכמ"ש ביחזקאל (כט ג) הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול. ולכך היה התחלת המופתים לפני פרעה בתנינים, והיה למטה בכפו (שמות ד ד) והיה לעין יבש, לומר שנחלש כחו ונפסק משרשו. ונעשה כ"ז ע"י משה רבינו ע"ה שהוא מהדעת נחש דקדושה, וכמ"ש האריז"ל בסוד קריעת ים סוף, וע' כ"ז בדברי הגר"א זללה"ה בספד"צ (פרק א יא ע"ג בד"ה זנבא ברישיה).

ועכ"פ הוא כי הנחש הנה הוא מבחי' דעת, והוא היה העין הדעת טוב ורע מחלקי החי שבהדצח"מ, ולכן נאמר עליו (בראשית ג א) והנחש היה ערום מכל חית השדה, משום שהוא היה מסוד הדעת. וזהו ג"כ מ"ש במדרש (ב"ר פ' כ סימן ה) וכן בגמרא סוטה (ט ע"ב) כי הנחש היה קודם החטא מלך על כל בהמה וחיה, והיה מהלך בקומה זקופה כאדם, משום ששורשו הוא מבחי' דעת, והדעת הוא מברית מן הקצה אל הקצה³⁰³, שעולה למעלה על הכל כנודע, ומשום שהוא מהדעת אשר הוא כולל ב' עטרין חו"ג, לכן היה בו ג"כ כח הבחירה להטות לכאן ולכאן.

אמנם עדיין לא היה רע גמור, אלא באשר שהיה מתוקף הדינים קשים והיה כלי מוכן ומוכשר לכך, הנה ירד הס"מ ונתלבש בו, והלך אצל חוה ופיתה אותה, וכמ"ש בפרקי דר' אליעזר (פרק יג) שכל רשעתו של נחש היה ע"י הס"מ שנתלבש בו. ואמר שם משל למה הדבר דומה, לאדם שיש בו רוח רעה, וכל המעשים שהוא עושה אינו עושה מדעתו אלא מדעת רוח רעה שיש בו, כך הנחש כל מעשיו שעשה וכל דבריו שדיבר לא דיבר ולא עשה אלא מדעתו של ס"מ, וכן הוא בספר הבהיר בסופו (ס"ד ו) וכן בזוה"ק (בראשית לה ע"ב). וכ"ז הוא משום שהנחש גופה לא היה אז עדיין רע ממש כלל, אלא שהיה כלי מוכשר שיתלבש הס"מ בתוכו, משום שהיה מתוקף הדינים קשים, שמשם הוא שורש הרע. והיה הנחש רק בבחי' עין הדעת טו"ר, והוא היה העין הדעת שבחלקי החי מהדצח"מ.

אמנם איך שהיה אפשר להס"מ לעלות למעלה להתלבש בהנחש אחרי שכל הרע כולו היה אז בפנ"ע ולמטה הרבה בהפסק מקום די' ספי' בינתיים וכנ"ל דרוש ג' ענף ט', וא"כ הרי איך היה אפשר לו לעלות למעלה. וגם איך היה אפשר לו ליכנס בגן עדן, הנה זה היה מסיבת מה שנכשל אדה"ר בתחילה בחטא ההסתכלות וכנ"ל ענף ג', ועי"ז נשתרבב הרע ועלה למעלה ונתלבש בהנחש שהוא העין הדעת טו"ר שבחלקי החי אשר בהו' תחתונות דהעשיה, ומשם נשתרבב עוד ועלה עד העין הדעת שבגן עדן ג"כ, וכמו שיתבאר עוד עיקר עומק הענין בכ"ז לקמן בדברינו בעה"י.

וענין מה שלא היה מתוקן עדיין גם באדם הראשון עצמו, והיה גם בו גופה בחי' עין הדעת, והוא העין הדעת טו"ר אשר בהמדבר מחלקי הדצח"מ. הענין בזה הוא כי הרי אמרנו לעיל דרוש ג' ענף י' וי"א איך שהיה מציאות גופו של אדה"ר מכל העולמות בי"ע, והיה מהחזה ולמטה שבו מכל עולם העשיה, כי מהחזה עד סוף גופו שהוא עד הרגליים היה מהד' ראשונות דהעשיה, וכל הרגליים היו מהו"ת דהעשיה. וכבר אמרנו כי כל העשיה

³⁰² זה לשון הספד"צ יא ע"א ועיי"ש בבהגר"א.

³⁰³ עי' לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

כולה לא היה עדיין גם אז מתוקן בשלימות כלל מתוקף הדינים קשים, ובפרט הו' תחתונות דהעשיה, שהם היו עדיין למטה ומבחוץ להאצילות. והרי היה אז בכל (מ ע"ד) העשיה כולה שורש ויניקה להרע וכנ"ל ענף ג'. והנה על אותו השורש, שהוא בהאחוריים ההו"ן אשר מהחזה ולמטה, וקודם החטא היו אז הד"ר דהעשיה עם היצירה וכנ"ל הנה בהגבורות והדינין אשר שם, משם נמשך כל החיות והקיום דהסטרא אחרא כולה. והוא מה שאמרו בזה"ק (פ' יתרו סט סע"א) דהא לית סטרא אחרא דלית ביה נהירו דקיק זעיר מסטרא דקדושה³⁰⁴, ונמשך אותו הנהירו דקיק בהס"א מהדינין שבהאחוריים דהנוק'. אמנם אותו הנהירו דקיק אינו נכנס בתוכם ממש ח"ו, אלא רק שהוא מאיר להם מסביב, ובסוד (יחזקאל א ד) ונוגה לו סביב, וכמ"ש בזה"ק (שם ע"א) דהא בסטרא אחרא אית נהירו דקיק חד דנהיר סחרניה כד"א ונגה לו סביב³⁰⁵, וע' שער המלכים (פרק³⁰⁶). והנה אותו הנהירו דקיק הוא בחי' עץ הדעת טו"ר, וכן גם אותן הדינין שבהאחוריים דהנוק' אשר משם נמשך הנהירו דקיק, הם ג"כ סוד עץ הדעת טוב ורע, כי סוד עץ הדעת טו"ר הוא בכל העולמות כולם, אלא שהוא בכל א' לפי ערכו וכנ"ל ענף ג'. והנה אדה"ר אשר מהחזה ולמטה שבו היה מהד"ר דעשיה, שהיו עומדים בהאחוריים דהד"ת דיצירה אהור באהור, וע"ד הנוק' עם ז"א כשהיא בבחי' הב' מהו' בחי' שאמר הרב במיעוט הירח (פרק א), והוא מחמת תוקף הדינין שבהאחוריים כמ"ש הרב בעקודים (פרק ב) ובכ"מ. הרי היה באדם הראשון עצמו סוד עץ הדעת טו"ר, וזה גרם לו מה שנכשל בכל החטא דעץ הדעת, משום שהוא עצמו היה אהור בזה ג"כ ולכן היה נמשך אחריו כמין בתר מינו.

והנה אמרנו לעיל דרוש ג' ענף י"ח כי יש ב' מיני אכילות, אחד אכילה שמלמעלה למטה, ואחד אכילה שמלמטה למעלה. והאכילה שמלמעלה למטה, הנה עיקר המקבל אותה בתחילה הוא החלק העליון שבכל פרצוף, והיינו הראש עד החזה שבו, שהוא הכח"ב וחג"ת, כי הם מקבלים את השפע מקודם, ומהם נמשך למטה ג"כ. וכמו שמבואר בכוונת יום הכיפורים. והפועל והמשמש לפעולה הזה להוריד השפע למטה הוא הקנה שבגרון, כי הוא מקבל שפע דהאכילה העליונה ע"ד שהוא שואף האויר שמבחוץ, וממנו בא להלב והריאה, ומשם לכל איברי הגוף כולו. אבל אכילה התחתונה שממטה למעלה הרי היא להיפוך, כי עיקר המקבל תחילה את פעולת האכילה התחתונה הוא הכבד ובני מעיים שהוא החלק תחתון דהגוף אשר למטה מהפרסא, והוא בחי' הנה"י, וקבלתה הוא דרך הושט שהוא המשמש להבשר והדם ולכל איברים החיצונים, ואח"כ עולה משם למעלה ג"כ, שהוא להלב והמות, כי אחר שמברר הכבד את בירורי המאכל השייך להדם והבשר הנה מעלה הוא את היותר זך ושולח להלב, וכן הלב מברר עוד את היותר זך שבו ושולח להמות, וכמ"ש בשער המוחין (פרק ה) ע"ש. והרי נמשך קבלת תועלת דאכילה התחתונה מנה"י לחג"ת, ומחג"ת לכח"ב, ומקבלה הנה"י מתחילה. ובאשר שבאדם הראשון לא היו עדיין הנה"י שלו מתוקן כהראוי, והם היו בו בסוד עץ הדעת כנוז, לכן נאסר לו אכילת עץ הדעת. כי כשיאכל אותו יתדבק מין במינו ויתחזק כל א' ע"י חבירו בתגבורות כח הרע שהוא שורש הרע אשר היה בעץ הדעת, ועי"ז יתגדל שורשו ויתרבה

³⁰⁴ תרגום: שהרי אין סטרא אחרא שאין בו הארה דקה קטנה מסטרא דקדושה.

³⁰⁵ תרגום: שהרי בסטרא אחרא יש הארה דקה אחת שמאיר סביבו כמו שנאמר "ונוגה לו

סביב".

³⁰⁶ שם מתבארים ענין י"א סמני הקטרת וענין י"א יריעות עזים וי"א ארורים דפ' כי תבא, והם י' קליפות דנוגה, ויש בהם חיות דקדושה העומדת להחיותו, והיינו הי"א. והנה בי"ס של הקדושה החיות שלהם תמיד נבלעת בתוכם וממילא נחשבין לי' בלבד. אמנם בקליפה אין החיות יכולה ליבלע בתוכם, כי אין קודש מתערב בחול, ולכן עומד הוא לעצמו מעל ראשם ומשם מאיר להם, ולכן הקלי' נחשבין דווקא לי"א.

דע"ה ח"ב

יניקתו ויתחזק לעלות למעלה וכמו שנעשה כן באמת, לכן נצטווה אדה"ר שלא לאכול. אבל באם שהיה אדה"ר מתוקן בעצמו לגמרי, היה מותר לו לאכול מעץ הדעת ג"כ, כי מאחר שהעץ הדעת גופה הוא עצמו אינו רע כלל, אלא שהיה רק שורש להרע ע"י תוקף הדינים קשים שבו וכנ"ל, א"כ באם שהיה אדה"ר עצמו מתוקן לגמרי גם מתוקף הדינים בכל גופו, היה מותר לו לאכול גם מעץ הדעת כדי לתקנו, כי היה מתבסס ונמתק התוקף הדינים שבעץ הדעת ג"כ ע"י אכילת אדה"ר, והיה מתהפך בו העץ הדעת להעץ החיים. אך באשר שגם אדה"ר עצמו לא היה מתוקן כהראוי מתוקף הדינים, והיה גם בו גופה סוד העץ הדעת בהנה"י שלו, לכך היה סכנה מרחפת עליו באכילתו כדי שלא יתחזקו בתוספת כח הדינים זה ע"י זה כנוז, ולכן צוה לו הקב"ה שלא לאכול ממנו.

והנה היה האיסור דעץ הדעת איסור עולמות, וכן היה ג"כ רק איסור לפי שעה, והענין הוא כי באמת היה איסורו אז רק לפי שעה, והיינו כי היה עומד שיהיה נמשך זמן איסורו רק עד שבת בראשית. כי אז היה עומד שיתעלו כל העולמות בעלייה השלישית, והיה עולה כל העשיה כולו באצילות ובמדרגת הנוק' דאצילות בבחי' (מא ע"א) פנים בפנים עם ז"א וכנ"ל דרוש ג' ענ"ט, ואז היו מתבסמים כל הדינים כולם, כי היו מתייחדים כל החסדים וגבורות זה עם זה ביחודא שלים, והיו מתהפכים כל הגבורות לשלהובין דרחימו, והיה נסתלק אז כל אחיזת ויניקת הרע, והיה מתבטל כל הרע כולו מכל וכל כמו שיהיה לעתיד. והרי לא היה אז כל המציאות דעץ הדעת טו"ר כלל בשום חלק מכל חלקי הדצח"מ, כי היה מתתקן כל העץ הדעת להיות לעץ החיים ממש, וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א יב ע"ג ד"ה ומ"ש לעיל) בד"ה חד לאלף יומין, כי לעתיד יוחזר כל העץ הדעת כולו לקדושה ע"ש. ויתגלה כל טוב הצפון על ידו כמו שיתבאר עוד בדברינו לקמן. וא"כ נמצא כי הגם שהמציאות דעץ הדעת טו"ר הוא נאסר באיסור עולמות, עכ"ז לא היה איסורו ג"כ רק לפי שעה, כי הרי היה עומד להתבטל כל מציאות שורש הרע שבו, והיה כל הגבורות שבו לשלהובין דרחימו השורפים ומכלים כל טומאה וזהמא ורע, והיה הוא ג"כ לעץ החיים ממש. והרי נמצא כי היה כל איסורו דעץ הדעת איסור שחוזר להיות, שהרי כל איסורו הוא רק משום שיש בו שורש למציאות הרע, אך מאחר שמתבטל המציאות הזה ממנו, הרי הוא חוזר להיותו שהוא כולו קדוש, כי הרי כל שייכות הרע שבו שהוא אסור באיסור עולמות היה מתבטל אז ממנו לגמרי.

ובזה יתבאר לנו מאמר אחד מדברי רז"ל במדרש תהילים (פרק קמו) בפסוק ה' מתיר אסורים, אמרו שם: יש אומרים כל הבהמה שנשמאת בעוה"ז מטהר אותה הקב"ה לעתיד לבוא כו', ויש אומרים אינו מתירן לעתיד לבוא, שכן הוא אומר אוכלי בשר החזיר כו', ומה אם למי שהיה אוכלם הוא מכרית ומאבד, הבהמה הטמאה עצמה לא כל שכן. ועד"ז יש ג"כ פלוגתא בספרי (פ' בחקותי) בפסוק (ויקרא טו ו) והשבתי חיה רעה מן הארץ, ר' יהודה אומר מעבירם מן העולם, ר' שמעון אומר משביתם שלא יזקו, וכן הוא אומר וגר זאב עם כבש כו' ושעשע יונק על חור פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הדה כו' ע"ש. ולכאורה קשה הרי מקרא מפורש כר' שמעון ומאי דעתיה דר' יהודה בזה, אך הכוונה הוא ע"פ מה שאמרנו ואין כאן פלוגתא כלל ויש מקום לדברי שניהם. והענין הוא כי מאחר שתכונת הרע אשר ישנו בכל חיות המזיקות, וכן כח הטומאה והזהמא והרע אשר ישנם בכל דברים הטמאים והאיסורים אשר לכך נאסרו, הנה הוא עתה מעורב בהם בכולו שהוא בכל מלואם, עד שנדמה שזהו כל מציאותם ואין להם מציאות אחר רק זה. וא"כ לעתיד לבוא כאשר יוסר מהם כל תכונתם הרעה וכל זהמאתם וטומאתם, הרי יתראו לפנים חדשות לגמרי שאין בהם מציאותם הראשונה כלל, וזהו שאמר ר' יהודה מעבירם מן העולם, כי הרי מציאותם הרעה יתבטל לגמרי ואינם מציאותם הקודמות, אלא אחרים

דע"ה ח"ב

הם. וכן זהו שאמרו במדרש תהילים הנז', אינו מתירן לעתיד לבוא, כי בודאי הוא שהאיסור לא יותר, וכל טמא לא יטהר והזוהמא עצמה אי אפשר שתנקה ותשאר, כי כל זה הוא שני הפכים בנושא אחד, שהרי כאשר מתלבן הזוהמא הרי היא אינה בנמצא עוד. וכן עד"ז הטומאה והטהרה והאיסור וההיתר הם שני הפכים בנושא אחד, שכאשר יטהר אין הטומאה עוד בנמצא כלל, ואז ממילא יותר מאיסורו. אמנם המציאות הנושא בתוכה את הטומאה והזוהמא היא בודאי אפשר שתטהר ותתלבן, וזהו שאמרו במדרש תהילים הנז' כל הבהמה שנטמאת בעוה"ז, והוא ע"י החטא דנחש הקדמוני שנכנס בהם הטומאה והזוהמא, מטהר אותה הקב"ה לעתיד לבוא כי תתבטל ותתעכל כל טומאה וזוהמא ויחזרו לטהרתן כמו קודם החטא. וזהו ג"כ שאמרו במדרש (ב"ר פ"ב סימן ה) כי לעתיד לבוא הכל מתרפאין חוץ מהנחש, כי הטומאה והרע עצמו הוא יתבטל מכל וכל, אך כל המציאות כולם אשר הטומאה והרע נתערב בתוכם, הם יתוקנו כולם לגמרי, והרי יתרפאו כולם חוץ מהנחש שהוא הטומאה עצמו.

אמנם לעיל אמרנו כי גם הנחש היה מתחילה רק כלי מוכשר לכך שיתלבש הס"מ בתוכו, והיה רק בבחי' עץ הדעת טו"ר ולא רע ממש. וא"כ הרי מאחר שמציאותו גופה הוא מציאות עצמותית זולת הרע הגמור, הרי צריך שיתוקן הוא ג"כ ע"ד כל החיות הטמאים, שיתוקנו כולם משום שהם רק מציאות נושא את הרע בתוכם, ולכן יתוקנו כולם בביטול הרע כנ"ל, וא"כ הרי צריך שיתוקן עד"ז הנחש ג"כ. אמנם הוא הנה {מא ע"ב} באמת הרי לא אמרו רז"ל שהנחש יתבטל ממציאותו לגמרי, אלא שאמרו רק שלא יתרפא ממכתו, שישאר לעולם בהקללה ונחש עפר לחמו, וכמו שאמרו ג"כ שם בבראשית רבה (ר"פ צה סי' א) ע"ש, ולמדו זה ממקרא שכתוב (ישעיה סה כה) זאב וטלה ירעו כאחד ואריה כבקר יאכל תבן ונחש עפר לחמו לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כו', והרי מדבר כל המקרא הזה בביטול הרע אשר בהתיקון דלעתיד, ועכ"ז הרי כתיב ונחש עפר לחמו. והרי נלמד מזה שהנחש לא יתרפא ממכתו וקללתו ועפר תאכל גם לעתיד, אמנם הרי גם מזה גופה נלמד ג"כ שלא יתבטל הנחש לגמרי אלא שישאר בקללתו.

והענין מה שלא יתוקן באמת הנחש ג"כ, מאחר שעיקר מציאותו הוא אינו הרע עצמו כנז'. ומה גם כי הרי אמרנו שכל עיקרו דהנחש קודם החטא היה ג"כ מכלל עץ הדעת, והוא היה העץ הדעת טוב ורע שבבעלי חיים, והרי אמרנו ג"כ שכל בחי' עץ הדעת יתוקן לעתיד לגמרי להיות להעץ החיים ממש. אך דע כי אינו דומה כל בחי' עץ הדעת שאמרנו לעיל שהיה בכל העולמות כולם, וכן היה בכל חלקי הדומם והצומח, וכן גם באדם הראשון עצמו וכנ"ל לבחי' עץ הדעת שאמרנו בהנחש. כי כל בחי' עץ הדעת כולם היה ע"י גרמת וסיבת משום שהיה נמשך והולך כל תיקון העולמות לאט לאט, והיה בני בחי' טוב ורע וממוצע וכנ"ל ענף א' ב', כי היה כוונת המאציל ית"ש שכל זה יתוקן ע"י אדה"ר וע"י דורות של כל הצדיקים ע"י התורה והמצוה וכנ"ל בדברינו. וכל אלו הממוצעים כולם שלא נתקנו עדיין לגמרי הנה הם היו כולם בבחי' עץ הדעת טו"ר, והיה כ"ז באמת בכל חלקי הדצח"מ, ועל כל אלו הבחי' דעץ הדעת עליהם אמרנו כי הם יתוקנו כולם לעץ החיים ממש, כי הרי היו עומדים להתתקן מתחילה אלא שלא נגמר עדיין תיקונם. והעץ הדעת והעץ החיים שבהם הם שניהם אחד, אלא מה שלא נגמר עדיין תיקונם הוא היה עדיין מכלל עץ הדעת, והיה כ"ז גם בהמינים אשר בחלקי הבעלי חי היותר נפלאים והיותר גבוהים במעלה, כמו בהלוייתן ובהמות בהררי אלף והזיו שדי³⁰⁷, הגם שהם כולם מעץ החיים ממש, עכ"ז הנה היה בהם ג"כ איזה בחי' שלא נגמרו להתתקן, והיו עדיין בבחי' עץ

³⁰⁷ ע"י ענינם בענף ז' ו"ב.

דע"ה ח"ב

הדעת וכמו שיתבאר בעזרת השם יתברך עומק הדברים בזה בארוכה לקמן בדברינו הבאים.

מה שאין כן בחי' העץ הדעת אשר אמרנו על הנחש, הנה לא היה סיבתו ממילא ע"י שהגיע למדרגת ממוצע כזו, ור"ל שכל תיקונו של הנחש מה שהיה ערום מכל חית השדה, והיה מהלך בקומה זקופה כאדם, והיה מלך על כל בהמות וחיות כנ"ל בריש דברינו, הנה לא היה סיבתו בכל זה ע"י שהיה מעיקרו כך, ר"ל שלא הגיע למדרגה הזו ע"י השתלשלות מציאותו משרשו ע"ד כל המציאויות כולם, שיצא כל א' במצב מדרגתו בכל תכונותיו וצורתו ע"י השתלשלות מציאותו משרשו, וירד ממדרגה למדרגה עד הגיעו למדרגה הזו אשר יצא בו, הן בהמעלות שבו והן בהחסרונות שבו, והרי הוא מעיקרו כך. משא"כ ענינו של הנחש לא היה כן, כי מעיקרו לא היה לו יתרון על שאר בעלי חיים בשום דבר, ואדרבה הוא כי הוא מעיקרו מהמינים הפחותים שבבעלי חי, שהוא מכלל היה הרומשת על הארץ, וכמ"ש בסנהדרין (נט ע"ב) ובכל היה הרומשת על הארץ לאתווי נחש שיש להם רגליים אלא שהם נמוכים מאד שאין הלוכן ניכר, ואכילתו הוא ג"כ עפר מעיקרו. אמנם הוא היה רק בבחי' ממוצע, כי גם בחיה הרומשת יש ג"כ בחי' ממוצע, וכן הוא משורש הדעת, כי כל נחש הוא משורש הדעת כנ"ל, אלא שהיה מסופו וסיומו, והיה משמרי הדינין והגבורות, ולכך הוא עפר לחמו מעיקרו. והרי נמצא כי מציאות הנחש מעיקרו הוא בריה פחותה ממיני חיה היותר פחותים, והוא מעיקרו ג"כ עפר לחמו, אך כל בניינו מה שנבנה ונתעלה מדיוטא התחתונה למעלה גבוה כזו להלך בקומה זקופה כאדם, ולהיות ערום מכל חית השדה, ולאכול כל מיני מעדנים כאדם, ולהיות מלך על כל בהמה וחיה (ע' תוספתא סוטה ספ"ד, ואבות דר"נ פרק א, וב"ר פ"כ סי' ה), הנה כל מעלתו הזו נעשה לו כדי שיהיה כלי מוכשר ומוכן שיתלבש הס"מ בתוכו, ולתכלית הזו נבנה מציאותו וצורתו היפך ממה שהיה ראוי לו מעיקרו.

ונמצא כי היה תיקונו קלקולו, ומעלתו קבורתו, כי נעשה מקום ומשכן להס"מ לקבל עליו קללת אלהים להיות ארור מכל, וזהו שאמרו רז"ל בבראשית רבה (מא ע"ג) (פ"ל סימן ח) שכל מי שנאמר בו היה הוא מתוקן לכל אותו המאורע הנאמר בו, וזהו שנאמר והנחש היה, שהיה מתוקן לפורעניות ע"ש, וכן בשמו"ר (פ"ב סי' ד). והנה קודם שנתלבש בו הס"מ היה רק בבחי' עץ הדעת טו"ר שהוא רק בבחי' ממוצע, אך ע"י ערמימותו היה בעל בחירה ובוחר ברע ועי"ז נתלבש בו הסמ"ג"כ ונעשה כולו רע גמור, כי הרי כל בניינו וצורתו וכל תכונותיו היה רק מקום ומעון להשראת הרע בתוכו כנוז, והתלבש בו הס"מ כהנשמה בהגוף, ונתייחד עמו בכל מלואו ונעשה הנחש כולו רע גמור. ומשום שכל בניינו וצורתו ותכונותיו הנה היה רק להיות כלי מוכשר להשראת הרע בתוכו, לכן אמרו בב"ר (פ"כ סי' ה) כי גם לעתיד לבוא הכל מתרפאין חוץ מהנחש, כי לא יתוקן הוא לחזור למעלתו הראשונה גם בביטול הרע לגמרי, אחרי שכל מעלתו שהיה לו בתחילה, הרי לא היה כ"ז מצד מציאותו העיקרית אשר משרשו, אלא רק כדי להיות מקום מעון ומשכן להרע. ולכן כאשר ניטל ממנו מעלתו ע"י החטא ונשאר לבריה פחותה כהראוי לו מצד עיקרו, הרי לא שייך שיתוקן הוא בעת שיתבטל הרע ויזכה לחזור למעלתו הראשונה, אחרי שכל המעלה הזו לא היה לו אלא רק לצורך הרע, א"כ הרי אדרבה הוא שראוי שיוסר ויתבטל ממנו המעלה הזו לעולם עם ביטול הרע ביחד. ומה גם שהרי כבר ניטל ממנו כל המעלה הזו ע"י גרמות הרע גופה בעת החטא, וניטל ממנו ע"י החטא מה שניתן לו בתחילה ג"כ רק לצורך החטא, וא"כ הרי אין מקום ואין סיבה בו כלל במה שיחזור ויזכה לזה עוד. ולכן אמרו הכל מתרפאין לעתיד לבוא חוץ מהנחש, משא"כ שאר כל הממוצעים כולם אשר נעשו בבחי' עץ הדעת טו"ר משום שלא הגיעו לגמר תיקונם,

דע"ה ח"ב

והוא ע"י מציאות הרע שנשאר עדיין בעולם בעת התיקון דמעשה בראשית, הנה הם יתוקנו כולם בודאי לעתיד לבוא בביטול הרע, ויתהפכו כולם לעץ החיים ממש, כי העץ הדעת והעץ החיים הם אחד משרשן וכמו שיתבאר בעה"י בדברינו לקמן.

והנה מדברינו נלמד כי מה שאמרו שהנחש לא יתרפא לעתיד לבא, הכוונה הוא רק שלא יחזור למעלתו הראשונה, אלא שישאר כהראוי לו מצד עיקרו כנ"ל, וא"כ הרי יתרפא במקצת מאיזה קללות הנאמר בו עכ"פ, וכן הוא מוכרח ג"כ, כי הרי מקללותיו הוא שיהא ארס בפיו כמו שהוא בתרגום יונתן שם (בראשית ג יד) וכן בפדר"א (פרק יד) וזה ודאי יתבטל לעתיד לבוא, וכמ"ש (ויקרא כו ו) והשבתי היה רעה מן הארץ, וכן כתיב (ישעיה יא ח) ושעשע יונק על חור פתן וכן"ל מדברי הספרא, וכן הקללה (בראשית ג טו) ואיבה אשית כו' הוא יושפך ראש כו', הרי כ"ז תסתלק לעתיד לבוא אך ישאר ככל היה הרומשת. וכן יהיה עפר לחמו תמיד, כי כ"ז הוא מצד עיקרו, וכל הקללות הנאמר עליו הוא רק על מעלתו הראשונה, ובוה לא יתוקן כל ימי עולם עד שתתחלף העולם לגמרי והבן.

ודע כי באם שזכינו שלא נתפתה חוה אחר הנחש ולא הכשילה את אדם בזה, הנה הגם שכבר נכשל אדם מעצמו בחטא ההסתכלות³⁰⁸ וגרם עי"ז שנשתרבב הרע למעלה ונתלבש הס"מ בהנחש כנ"ל, אך אם לא שמעה חוה להנחש ולא הכשילה את אדם עוד, הנה אז היה נשאר ג"כ הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, והיה כל היצר הרע מחוץ להאדם, שהוא הס"מ שהיה נשאר מתלבש בגוף הנחש אשר היה אז בקומה זקופה כאדם כנ"ל, והוא היה היצר הרע והיה כולו מחוץ להאדם. והנה אז היה יציאת ולידת כל או"ה מהנחש, ויציאת ולידת ישראל היה מאדם וחוה. ובאם שזכינו שלא נכשל אדה"ר גם בחטא ההסתכלות, אז לא השתרבב הרע למעלה ולא היה מתלבש הרע בשום גוף כלל, ואז לא היה המציאות דאו"ה כלל, וכמ"ש האריז"ל בספר הגלגולים (פרק נח) וכן בלק"ת (תהילים מזמור לב) ובכ"מ, וכן הוא בזוה"ק (פ' בלק קפט ע"א) ע"ש. אך גם אחר חטא ההסתכלות שהשתרבב עי"ז הרע למעלה ונתלבש בגוף הנחש, והיה אז כל הרע לעצמו והטוב בפנ"ע, היה יוצא כל המציאות דאו"ה מהנחש, שהוא ג"כ זכר ונקבה, והם נחש בריה ונחש עקלתון הנאמר בישעיה (כו א), ובתוכם מתלבש ס"מ וליל, ומהם היו יוצאים כל או"ה. וזהו שאמר בתיקונים (תיקון כד עז ע"א) נחש אשת זנונים (שהוא נחש עקלתון) ס"מ דאל אחר, דאיהו סמא"ל ואיהו כלל דע' אומין פלחי כוכביא ואיהו הללה זונה כו', ואז לא היה לאו"ה חלק באדה"ר כלל, כי היה כל יציאת או"ה מהנחש וכל יציאת ישראל מאדם וחוה, כי על זה נקרא חוה אם כל חי (בראשית ג כ), ע' תיקונים (תיקון סה קיא ע"ב). וכן לזה אמרו (יחזקאל לד לא) אתם קרוואין אדם, (מא ע"ד) אך אחר שנתפתה חוה מהנחש ובא עליה ג"כ וכמ"ש בשבת (קמו רע"א) ובכ"מ שבא נחש על חוה, וכן הכשילה לאדם באכילת העץ, וגם באדם עליה אח"כ בעוד שזוהמת הנחש עליה, הנה נכנס ונתלבש אז זוהמת הס"מ ונחש באדם וחוה עצמן, ונתערב ונכלל מעתה הרע בתוכם, והוא השאור שבעיסה והיצר הרע אשר כלול תמיד בהאדם עצמו. ויצא מעתה מאדם וחוה כל התולדות שהיה ראוי לצאת מהנחש, שהם כל או"ה כולם, וכן מתערבים בישראל תמיד ע"ד שנתערבו באדם וחוה, והוא המשכא דחויא שנתלבש בו האדם כמ"ש בתיקונים (תיקון כא דף נד ע"א ובסוף תיקון נח דף קח ע"א, וכן בתיקון ג מ"א תיקונים אחרונים קסא ע"ב³⁰⁹) ובכ"מ. והרי לנו עכ"פ מכל הנז' כי כל או"ה פלחי כוכביא הם כולם רק מעצם הרע עצמו, כי הם מכחות ותולדות הס"מ אל אחר ומזוהמת הנחש הקדמוני, וא"כ הרי הם לא יתוקנו כלל לעתיד

³⁰⁸ ע"י לעיל ענף ג'.

³⁰⁹ המקור האמיתי הוא באמת קסד ע"ב, אמנם במהדורא שבידינו ציוני הדפים קסא עד קסג בטעות נדפסו פעמיים.

דע"ה ח"ב

לבוא אלא שיתבטלו בביטול הרע בביטול גמור, כי הרע גופה לא יתוקן כלל, וכנ"ל שהזוהמא הוא היפוך הנקיות והרע הוא היפוך הטוב והתיקון, וכן הוא בזוה"ק (פ' שלח קסב סע"א) שהרע עצמו הוא יכלה ויתעכל לגמרי. וכן הוא נודע בענין מחיית עמלק, שיתמחו לגמרי, וזהו כוונת הפייטן בפ' זכור, ימח שמו וזכרו ונמח זכורו מלהזכירו בזכרון קדוש, כי כאשר יזכר ויפקד עת הגילוי דאור קדושתו ית"ש, שיאר ויתגלה בכל העולם כולו, אז ממילא הוא שימחה שמו וזכרו של עמלק, אל אחר (בגימט') לגמרי, משום שהוא היפך דכל אור הקדושה.

אמנם מה שיש להעיר ממה שאנו רואין שיש גם באו"ה פלחי כוכביא כמה תכונות טובות ג"כ, והרי אנו אומרים שהם כולם מהרע הגמור שהוא היפך הטוב לגמרי, וא"כ איך אפשר שימצא בהם איזה מדה טובה. אך לכאורה נראה פשוט שהוא ע"י התערובות, כי ע"י שבסיבת החטא נתלבש הרע עם זוהמת הנחש באדם וחיה ויוצאים כל או"ה ג"כ רק מאדם ותולדותיו, והרי נתערבו בו עם שורש נשמת ישראל שבו יחד, ונתערב הרע בהטוב והטוב בהרע, ועי"ז נמצא כמה תכונות ומדות טובות באו"ה פלחי כוכביא ג"כ, וכן כמה תכונות ומדות רעות בישראל ג"כ. אמנם נודע הוא שכל ענין אשר סיבתו הוא התערובות הוא אינו בעצם אלא רק במקרה, כי הרי הוא מתחדש ונעשה בו רק ע"י שנעשה מורכב מזולתו, וא"כ נמצא שכל התכונות טובות הנמצא באו"ה פלחי כוכביא הוא רק במקרה, כי העצם שלהם הוא רע לגמרי, ובישראל הוא להיפך שכל התכונות רעות הנמצא לפעמים בהם ג"כ הוא רק במקרה, אבל העצם שלהם הוא טוב גמור, כי הרי כל שורשם הוא רק בקודש לבד. וכמ"ש ישעיה (נא א) הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם, וע' בזוה"ק (חיי שרה קכב ע"ב) ובגין דאברהם ושרה לא אתדבקו ביה כו'³¹⁰ ע"ש.

אמנם הוא הנה הגם שכל מה שנמצא בישראל איזה תכונות רעות ג"כ, הנה הוא רק בסיבת השאור שבעיסה הנמשך בהם ע"י התערובות רע בטוב שנתערב באדה"ר בסיבת החטא וכנ"ל. אך מה שנמצא לפעמים איזה תכונות טובות באו"ה פלחי כוכביא ג"כ הוא אינו רק בסבת התערובות הנז' לבד, אלא שהוא משרשם ג"כ. והגם שכל מציאותם הוא מתולדות הס"מ וזוהמת הנחש הקדמוני שהוא כולו רע גמור ממש וכנ"ל, אך באשר שנודע הוא שכל מציאות הרע גופה הנה כל התהוותו וקיומו הוא ע"י שיש לו איזה שורש בקודש אשר משם הוא נמשך ונתהווה למטה, ומשם נמשך חיותו ומתקיים כל זמן קיומו. ובסוד הכתוב (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם. והנה הוא הנהירו דקיק שאמרו בזוה"ק (יתרו סט ע"א) דבכל סטרא אחרא אית נהירו דקיק חד דנהיר פחרניה, והנה הוא נמשך מהגבורות דהאחוריים דהנוק', ואותו הנהירו דקיק הוא קודש והוא שורש להרע, ולכן עומד הוא בבחי' עץ הדעת טו"ר וכנ"ל. והנה ע"י אותו אור הנהירו דקיק שמאיר להם

³¹⁰ תא חזי אתת חוה לעלמא אתדבקת בהאי חויה ואטיל בה זוהמא וגרמא מותא לעלמא ולבעלה אתת שרה ונחתת וסלקת ולא אתדבקת ביה כמה דאת אמר (בראשית יג א) ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו אתא נח לעלמא מה כתיב (שם ט כא) וישת מן היין וישכר ויתגל וגו' ובגין דאברהם ושרה לא אתדבקו ביה בגין כך שרה זכתה לחיין עלאין לה ולבעלה ולבנהא בתראה הה"ד (ישעיה נא א) הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם ועל דא ויהיו חיי שרה דזכתה בהו בכלהו ולא כתיב בכלהו נשי ויהיו חיי חוה וכן בכלא היא אתדבקת בחיין ועל דא דילה הוו חיין.

תרגום: בא וראה, באה חוה לעולם ונדבקה בנחש הזה, והטיל בה זוהמא, וגרמה מות לעולם ולבעלה. באה שרה וירדה ועלתה ולא נדבקה בו, כמו שנאמר "ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו" (בראשית יג א). בא נח לעולם, מה כתוב, "וישת מן היין וישכר ויתגל" וגו' (בראשית ט כא). ומשום שאברהם ושרה לא נדבקו בו, לכן זכתה לחיים עליונים לה ולבעלה ולבניה אחריה. זהו שכתוב "הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם". ועל כן "ויהיו חיי שרה" (בראשית כג א), שזכתה בהם בכלם, ולא כתוב בכל הנשים ויהיו חיי חוה, וכן בכלם, היא נדבקה בחיים, ועל כן שלה היו החיים.

דע"ה ח"ב

מסביב ונכנס הארתו בתוכם, הנה מזה נמצא בהם איזה תכונות טובות ג"כ, והוא הטוב שבהם, כי בלתי זה לא היה אפשר להם להתקיים כלל. והנה זהו סוד שחיתת היצר הרע לעתיד לבוא, שאמרו רז"ל בסוכה (נב ע"א) והכוונה הוא שיכרת אותו משורשו, שהוא מאותו הנהירו דקיק שמאיר עליו, ויופסק חיותו ממנו ויכלה ויתבטל. וע' בדברי הגר"א בתיקונים סוף תיקון ל"ב (דף פה ריש ע"ב) ע"ש³¹¹ והבן ודע כ"ז. (מב ע"א)

דרוש ד ענף ה

אמרנו כי עץ החיים ועץ הדעת המה אחדים בשרשם, ומהם כל הטוב הצפון לעתיד לבא. מציאות דעץ הדעת הוא לעולם מבחי' אור הגבורות, והוא שורש לכל מציאות הרע, אמנם זהו רק כאשר הוא נמשך למטה ומתגלה לבדו, אבל כאשר הוא מתחבר לחסדים ומתמתק בהם אזי הוא כולו טוב ומכלה את הרע. שורש הגבורות של כל הטוב הצפון הוא ב"ג ת"ד ושרשם הראשון הוא במו"ס דא"א הרי הוא הבודד"ק שבו גנוזה גבורה דרדל"א. והנה בעודו במו"ס הוא סתום כשמו ורק יתגלה לעולם הבא, אמנם בגילוי כל היעודים אשר יהיו לימות המשיח הם ב"ג ת"ד שנתגלו למשה. התיקון הא' דדיקנא נקרא א-ל, ע"ש שכל י"ג התיקונים הנמשכים ממו"ס הרי היא מוחא חדא דכליל תלת, ובו גנוזה הגבורה דרדל"א, ולכן בתיקון א' דדיקנא נעשו ג' עלמין דגבורות כלליים, שהם השרשים דכל הדינים כולם. ועיקר ג' העולמות האלה יוצאים באמת רק למטה, הרי הוא בעולמות הבי"ע, והוא נהר הדינור שיש בכל עולם ועולם מעולמות בי"ע, ועיקר אור הגבורה יורד מא"א למטה לעולם הבריאה ושולט שם (כלומר שכאן רואים ששרשו הרי הוא שלטונו עליו לכפייה ולבסמו לעת הצורך) כך שגם השורש יורד עמו למטה ע"מ לתקן ולמתק את הגבורות שבהיכל הזכות דבריאה, ויש בו ג' שמות א-ל (א"ל שד"י בבריאה, א"ל הויה ביצירה וא"ל אדני בעשיה). והוא השם הראשון הכולל את כולם וכלל בו את כל ג' השמות א-ל ובגימ' מג"ן, אשר תרגומו "תריס" ושם באותו היכל עומדים המלאכים הקרויים "מארי תריסין" וענינם לחצוץ ולהפריד וכמ"ש הרב, שבעולם הבריאה עומד הטוב בפני עצמו והרע בפני עצמו, ואינם מעורבים יחד והם כת המלאכים הנקראים "בני אלהים" ע"ש ששרשם הוא מהגבורה דרדל"א הגנוז במו"ס דא"א, שכן כל גבורה הוא ע"ש שם אלקים.

אמנם בספר זוהר הרקיע איתא שהמלאכים הנקראים "בני אלהים" מהוד דבריאה, ולא מגבורה דבריאה וצ"ע. והעניין שבכל אחד מג' העולמות בי"ע ישנם י' סוגי מלאכים, וכל י' כתות בבריאה נקראים שרפים, ואלה שביצירה נקראים חיות, ואלה שבעשיה נקראים אופנים. ובכתות האלה שבבריאה השייכים לגבורה הם הנקראים בני אלהים. אמנם ביצירה בני אלהים הם דווקא בסוד הוד, והם בהוד דיצירה ויונקים מהוד דבריאה.

הנה אמרנו כי העץ החיים ועץ הדעת הנה משרשם אחד הם, ולכן נבאר עתה ענינם ושורשם בקודש הקדשים, ומזה תראה איך שיתהוו לבסוף לאחד ממש, ומהם הוא כל טוב הצפון לעתיד לבא. הנה כבר אמרנו כי כל המציאות דעץ הדעת הנה הוא לעולם מבחי' דאור הגבורות, והוא השורש לכל מציאות הרע. אמנם כ"ז הוא רק כאשר הגבורות נמשכים למטה ומתגלים לבדם, אבל כאשר שמתבסמים ונמתקים בחסדים אז מתהפכים הגבורות ונעשים לרשפי אש שלהבת יח³¹², שלהובין דרחימו, אשר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה (שיה"ש ח ז - ז), ואז אדרבה הוא כי הגבורות עצמן שורפים ומכלים את כל החיצונים ומאירים ומתגלים לכל טוב הצפון, שהוא ג"כ רק ע"י הגבורות, וכמ"ש בזוה"ק (פ' שלח קעג ע"ב). וזהו מ"ש (תהלים לא ט) מה רב טובך אשר צפנת, שהוא בצפון, וכמ"ש באותיות דר' עקיבא (אות ס) ע"ש³¹³, וכן בדברי הגר"א בתיקונים (דף מז ע"א³¹⁴), והוא ענין עץ הדעת ועץ החיים שהם שניהם אחד, כי הוא מיתוק הגבורות בחסדים.

³¹¹ ז"ל: הכל יתוקן [לעתיד לבא] לבד הנחש וזהו שחיתתו לע"ל וישאר חלק דקדושה לבד וד"ל.
³¹² ע"י לעיל הערה 112.

³¹³ ז"ל: זכותן של דוד ושלמה בצפון לפי שכל נבואתן שנתנבאו על ישראל לא נתנבאו אלא כנגד מתן שכרן של צדיקים שבגן עדן שהוא נתון בצפון ומנין שהגן עדן בצפון שנאמר (תהלים יז יד) ממתים ידך יי ממתים מחלד וגו' דוד נתנבא ואמר כשראה טובה של גן עדן מה רב טובך אשר צפנת ליראיך (שם לא כ) שלמה נתנבא ואמר יצפון לישרים תושיה (משלי ב ז) ישרים אלו צדיקים גמורים שהן מקבלין פני שכינה בכל יום שנאמר (תהלים קמ יד) ישבו ישרים את פניך הקדוש ברוך הוא נקרא ישר והצדיקים נקראו ישרים הקדוש ברוך הוא מנין שנאמר (שם כה ח) טוב וישר יי צדיקים מנין שנאמר (שם קיא א) אודה יי בכל לבב בסוד ישרים ועדה הקדוש ברוך הוא נקרא טוב

דע"ה ח"ב

והנה שורש הגבורות בכל טוב הצפון בהם, הנה הוא בהי"ג תיקוני דיקנא, שהם הי"ג מדות הרחמים שנקראים כל טובי³¹⁵, וכמ"ש אני אעביר כל טובי על פניך (שמות לג יט), ונתגלה לו ביי"ג מדות הרחמים. ושורשם הראשון הנה הוא בהמ"ס דא"א, שהוא בוצד"ק³¹⁶, שבו גנוז גבורה דרדל"א כגודע (בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב ד"ה וגבורה דרדל"א), אמנם שם הם סתומים מאד שהרי היא נקרא מוחא סתימאה, ושם הוא סוד יין המשומר אשר עין לא ראתה, וכמו שאמרו בברכות (לד ע"ב), שהוא רק לעוה"ב. אך כל היעודים אשר לימות המשיח, הנה הם בהי"ג ת"ד שנתגלו למשה רבינו ע"ה, ושם הוא סוד הלוייתן ושור הבר וזיו שדי הנאמר בדברי הנביאים כמו שיתבאר, והם כולם סוד עין החיים. אמנם הנה יש עדיין איזה בחי' בהם אשר אינם מתוקנים בשלימות, והוא סוד עין הדעת המיוחד עם העין החיים בשורש אחד וכמו שיתבאר כ"ו למטה בדברינו בארוכה בעה"י, וכ"ז הוא משום ששרשם הוא מהגבורות והוא בהגבורות שבהי"ג ת"ד.

והענין הוא כי הנה מבואר הוא באדרא רבא (רף קלב ע"א) כי בתיקונא קדמאה דדיקנא שנקרא אל, הנה משום שכל הי"ג תיקונים כולם הם נמשכים מהמ"ס שהיא מוחא חדא דכליל תלת (אד"ד קמ ע"א), והמ"ס הוא בוצד"ק שורש הגבורות. שבה גנוז גבורה דרדל"א, לכן הנה נעשה ונתגלה בתיקונא קדמאה דדיקנא תלת עלמין דגבורות כלליים שהם השרשים דכל הדינים כולם אשר למטה, ונעשה שורשם כאן בקודש הקדשים כדי לאכפיייה לון³¹⁷, שיהא כל הדינים כבושים ומשועבדים באור החסד לבסמם ולהמתיקם בכל עת הצורך. ואמר שם באדר"ר הנו' [עלמא קדמאה דנפיק מתקונא קדמאה] כי עיקר כל עלמין אלו הם יוצאים באמת רק למטה למטה, שהוא בעולמות ביי"ע, והוא הנהר דינור³¹⁸ אשר ישנו בכל עולם ועולם מהעולמות ביי"ע, אלא ששרשם הוא כאן בתיקונא קדמאה דדיקנא, שהוא בא"א הנקרא עתיק יומין³¹⁹. וזהו המראה שנתגלה לדניאל כמ"ש (שם ז ט) חזה הוית כו' ועתיק יומין יתיב לבושיה כתלג חור, הוא הי"ג ת"ד המלבישים אותו, והם מדות הרחמים, נהר דינור נגד ונפק מן קדמוהי אלף אלפים ישמשוניה, ר"ל לההוא נהר, ורבו רבון קדמוהי יקומון. וזהו שאמר באדר"ר שם, [שליט ונחית] כי עיקר אור הגבורה הוא יורד מכאן ונחית עד עולם הבריאה בהיכל זכות אשר שם³²⁰, ונעשה שם הנהר דינור וכמ"ש בזוה"ק (פקודי רנב ע"ב) בהיכל זכות מהכא אתעביד נהר דינור אלף אלפין ישמשוניה לההוא נהרא. ומ"ש שליט, ר"ל כי בכאן בתיקונא קדמאה שהוא שורשו, הנה מראה כאן שלטנותיה עליו לאכפיייה ולבסמו לעת הצורך כנ"ל. וזהו שאמר שליט ונחית, והכוונה הוא על השורש עצמו, כי אור השורש עצמו הוא יורד ג"כ בהארתו למטה לתקן ולבסם את הגבורות דנהר דינור שבהיכל זכות דבריאה.

שנאמר (שם קמה ט) טוב יי לכל צדיקים נקראו טובים שנאמר (ישעיה מ י) אמרו לצדיק כי טוב וגו' כי טוב שכר מעשיו לעולם הבא פרי מעלליהם יאכלו בעולם הזה.
³¹⁴ ד"ה על אלין טפין, ז"ל: כל התעוררות והשמחה ושכר העוה"ב וכל טובה הכל שם וכמ"ש מה רב טובך אשר צפנת בצפון תערוך שלחן לפני כו' והוא יין המשומר בענביו המשמח כו' (ישעיה סד ג) עין לא ראתה כו'.

³¹⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה ואמר אתקין.

³¹⁶ עי' לעיל הערה 122.

³¹⁷ לשון האדר"ר קלב ע"א: ומתאחדן מניה לאכפייא בקודלא בחיורא.

³¹⁸ עי' שער מאמרי רשב"י (מב ע"ב), ז"ל שם, ודע, כי ג' עולמות אלו מתפשטין למטה כי עולם הראשון הוא סוד נהר דינור אשר אלף אלפין ישמשוניה, והנה הוא בהיכל הגבורה של שבעה היכלות הנז' בפ' פקודי הנקרא היכל הזכות ושם עומד זה הנהר דינור כנז' שם בדרנ"ב ע"ב.

³¹⁹ אין הכוונה כאן לפרצוף עתיק אלא לכינוי לא"א המופיע בספר דניאל.

³²⁰ עי' ע"ח שער מו פרק ג שזהו ההיכל הרביעי מלמטה למעלה בז' ההיכלין, והוא כנגד גבורה (וכן הוא ביהל אור ח"א טז ע"ד).

דע"ה ח"ב

וסליק לאלף אלפין ורבוא רבבן מארי תריסין, ר"ל שאותו השורש הוא מתפשט לאלף אלפין ורבוא רבבן אורות, כי מהם הוא האלף אלפין ורבוא רבבן המשמשים ועומדים לפני נהר דינור כנו'. והנה כל המספר הזה אשר הן בהשורש והן אשר בנהר דינור, הם נקראים כולם מארי תריסין, כי תריס הוא מגן, והוא כי הרי אמרנו שאלו הג' עלמין הם בתיקונא קדמאה שנקרא (מב ע"ב) אל, ויש בהם ג' שמות אל, ונמשכין בעולמות בי"ע, והוא אל שדי בבריאה, אל הויה ביצירה, אל אדני בעשיה. ועלמא קדמאה שהוא הראשון הוא הכולל כולם, וכלל בו כל הג' שמות אל, והם גימט' מגן, ולכן כל האורות היוצאין מכאן הם מארי תריסין שהוא בעלי מגינים? והוא ע"פ מ"ש הרב בשער ציור עולמות (בהקדמה) וכן בשער סדר אבי"ע (פרק ד) כי בעולם הבריאה עומד הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע ואינם מעורבים יחד, והוא ע"י בעלי מגינים הללו שעומדים שם, שהם מגן ומחסה לפני הטוב שעומד שם בפנ"ע להצילו מכל תערובות רע ה"ו.

והנה מארי תריסין הללו העומדים בהיכל זכות דבריאה, הם כת המלאכים הנקראים בני אלהים. כי יש עשרה כתות מלאכים כמ"ש בזה"ק (פ' בא מג ע"א) ואחד מהם נקראים בני אלהים, והם המארי תריסין הללו שעומדים בהיכל זכות דבריאה לפני נהר דינור אשר שם. והטעם שנקראים בני אלהים, כי הרי אמרנו ששורשם הוא מהגבורה דרדל"א הגנוז בהמ"ס דא"א, וכל גבורה הנה בו הוא שם אלהים, ולכן אלו המארי תריסין שיוצאין משם נקראים בני אלהים. והנה השם אלהים הזה אשר בגבורה דרדל"א שהוא שורש כל הגבורות כולם, הנה הוא אלהים במילוי ההי"ן ובכחי' אחריים שבו כזה, אל"ף, אל"ף למ"ד, אל"ף למ"ד ה"ה, אל"ף למ"ד ה"ה יו"ד, אל"ף למ"ד ה"ה יו"ד מ"ם, והוא גימט' אלף ואחד, והוא ענין אלף אלפין שישנו בכאן. אמנם כי שם אלהים הוא בהעלם כאן, אלא שכאן הוא שרשם, ומזה יוצאים כת המלאכים הנקרא בני אלהים שהם בהיכל זכות דבריאה שהוא בגבורה כנו', וכמ"ש הרב כ"ז בדרוש תלת עלמין במב"ש (סוף שער א"א ע"ש פרק טו).

אמנם הוא כי בספר זוהר הרקיע (ריש פ' ויקהל) אמר שם הרב כי כת המלאכים אשר נקראים בני אלהים הם מהוד דבריאה, ע"ש שחושב כל חי' כתות מלאכים ואמר כי אראלים הם ממלכות דבריאה ובראשם הוא מיכאל, וכת המלאכים הנקראים אישים הם מיסוד דבריאה ובראשם צפניה, והנקראים בני אלהים הם מהוד דבריאה ויש בתוכם טוב ורע לכן כתיב (איזב א ו) ויבוא גם השטן בתוכם ובראשם הפניאל. (וכן הוא בעמק המלך שער היצירה (פרק א) כי חציים הם פרי מתוק ומלמדים סניגוריא על ישראל, וחציים הם פרי מר והם מקטרגים ומסיתים לעשות עבירות. וע' עוד בדברי הרב בשער קליפת נוגה (פרק ג) ובשער הכללים (פרק יג) ובלק"ת (פ' וישב דף מה ע"ב) ובעמק המלך עוד בזה בשער שעשועי המלך (פרק ג)). כת הד' הם נקראים מלאכים והם מנצח דבריאה ובראשם עוזיאל. והנקראים חשמלים הם מת"ת דבריאה ובראשם חשמל. והנקראים תרשישים הם מגבורה דבריאה ובראשם תרשיש. והנקראים שנאנים הם מחסד דבריאה ושאוונם כקול מים רבים ובראשם צדקיא. והנקראים כרובים הם מבינה דבריאה ובראשם כרוביא. והנקראים אופנים הם מחכמה דבריאה ובראשם רפאל. והנקראים שרפים הם מכתר דבריאה ובראשם המלאך הקדוש יהואל עכ"ל בספר זוהר הרקיע הנו'.

והרי אמר על בני אלהים שהם מהוד דבריאה, ובדברינו הנ"ל ממב"ש אמר שהם בגבורה דבריאה. עוד יש לכאורה סתירה אחת, כי בזוהר הרקיע הנו' אמר שכת האחרונה שהיא העשירית הם אראלים, שהרי אמר שהם מהמלכות דבריאה, ובעץ חיים (שער החמישים פ"ח) אמר שכת העשירית הם האישים ע"ש פ"ח סמוך לסופו. אך הענין בזה הוא

דע"ה ח"ב

כי הנה כל אלו הי' כתות מלאכים הנו' הנה הם בכל עולם ועולם מהג' עולמות בי"ע וכמו שמבואר בע"ח שם (ריש פרק ח) ע"ש (וע"ע לעיל דרוש ג ענף יג), אמנם כלל הי' כתות אשר בבריאה נקראו בשם שרפים, וכלל הי' כתות שביצירה נקראו בשם חיות, וכלל הי' כתות אשר בעשיה נקראו בשם אופנים, אבל הם עשרה כתות בכל א' מהם, וישנו לכל כת וכת שם פרטי. והנה בעשרה כתות אשר בבריאה הוו בני אלהים בגבורה דבריאה. ובהם מדבר המבו"ש הנו', אבל בעשרה כתות אשר ביצירה שם הוו הבני אלהים בהוד ובהם מדבר בזוהר הרקיע (ריש פ' ויקהל), וכמו שמפורש שם שמדבר בעשרה כתות שביצירה, כי הבני אלהים אשר ביצירה הם יונקים רק מהוד דבריאה, והם בהוד דיצירה.

והנה כל דברי הרב אשר בזוהר הרקיע הם לקוחים ממסכת אצילות, (מב ע"ג) אלא שיש שם שינוי כי שם חושב אישים בת"ת וחשמלים בנצח ומלאכים בהוד ובני אלהים ביסוד, והרב ז"ל בזוהר הרקיע הוא משנה ומניהה בזה ברוח ה' אשר דיבר בו, ואמר כי חשמלים הם בת"ת ומלאכים בנצח ובני אלהים בהוד ואישים ביסוד. וכן ישנם במסכת אצילות עוד תוספת דברים בענין הממונים, כי אמר שם שהממונה על שרפים הוא שמועאל ואית דאמרי יהואל, והממונה על אופנים הוא רפאל ואור פניאל, ועל שנאנים הוא צדקאל וגבריאל, ועל תרשישים הוא תרשיש ושלוואל, וכ"ז הוא בעשרה כתות של היצירה, כי בזה מדבר המסכת אצילות והרב בזוהר הרקיע הנו', וכמו שמפורש שם ושם.

אמנם העשרה כתות של הבריאה הנה הוא מפורש בברייתא דפרקי המרכבה פ"ה הנדפס בספר ארוי לבנון, והם כרובים שרפים אופנים חיות חשמלים טפסרים (תרשישים) אראלים אישים, וחסר שם לפנינו עוד אחד גם סדרם לא ידענו. *ומ"ש, שם נתבאר מזה הפרק בו, נראה לי שכ"ז הוא אינו מהברייתא אלא הוא הוספה מהקדוש מוהר"י גיקטליא ז"ל. ועכ"פ הוא כי קצתם משונים בשמותם, כי מפיך שם שנאנים מלאכים בני אלהים, וחושב במקומם חיות טפסרים (ואחד חסר כנו'), אך מפורש שם שהם לפני כסא הכבוד שהוא בעולם הבריאה. וכבר אמרנו מדברי הרב במבו"ש הנ"ל כי גם בעולם הבריאה ישנם ג"כ כת הנקרא בני אלהים, והם בגבורה דבריאה בהיכל זכות אשר שם, ואולי זהו אשר חסר בברייתא דפרקי המרכבה הנו'. אמנם הנה בזוה"ק (פ' בא מג ע"א) חושב שם ג"כ עשרה כתות מלאכים וכזה, מלאכים אראלים שרפים חיות אופנים חשמלים אלים אלהים בני אלהים אישים, והרי מפיך כרובים שנאנים תרשישים וחושב במקומם חיות אלים אלהים. והרמב"ם ז"ל ביסודי התורה (פרק ב הלכה ז) אמר שם כי העשרה כתות מלאכים הם חיות הקודש אופנים אראלים חשמלים שרפים מלאכים אלהים בני אלהים כרובים אישים, והרי מפיך שנאנים תרשישים וחושב במקומם חיות אלהים. ואולי הוא כי דברי הזוהר פ' בא הוא בעשרה כתות דהבריאה, כי הרי אמר שם שהם משמשים לכרסייא שהוא כסא הכבוד עולם הבריאה, ולא ישתוו דברי הזוהר עם הברייתא דפרקי המרכבה, כי שם חושב כרובים טפסרים תרשישים, והזוהר חושב אלים אלהים בני אלהים. אך עכ"פ הוא כי שניהם הוא בהי' כתות דהבריאה, ודברי הרמב"ם ז"ל שהם בודאי ג"כ מאיזה מדרש אגדה, הנה הם בעשרה כתות דעולם העשיה.

*הגהה כי שם בפנים מבואר סדרם כנוכר, אמנם אחר כך בדברי מהרי"ג"ק מבואר סדרם, כרובים חשמלים חיות אראלים שרפים תרשישים אופנים אישים טפסרים, וראיתי בספר הקנה דף ל"א ע"א (כי שם הובא כל הברייתא הנו' עם דברי מהרי"ג"ק ג"כ), ואמר שם כרובים כתר, חשמלים חכמה, חיות בינה, אראלים גדולה, שרפים גבורה, תרשישים ת"ת, אופנים נצח הוד, אישים יסוד, טפסרים מלכות עכ"ל. והרי מבואר מזה כי מה שאינו נזכר שם רק תשעה משום שחושב נצח הוד לאחד.

דע"ה ח"ב

אמנם הנה נמצא עוד שיטה אחת בזה לרבינו הגדול הגר"א ז"ל בביאורו לאגרות ברכות³²¹, ואמר שם כי העשרה כתות הם כרובים השמלים אופנים בני אלים אישים שרפים אלהים ובני אלהים אראלים שנאנים מלאכים, וחושב אלהים ובני אלהים לאחד, ומבואר שם בדבריו כי בפרטיות הם באמת י"ב, וכן יש עוד אחת הכולל כולם והוא י"ג אלא שנכללים בי, וכנודע שכל י' הם י"ב והם י"ג (ע' דבריו בספד"צ בתחילתו³²² שכל י' הם י"ב והם י"ג כי הי"ג הוא כלל כולם והם עשר והם ג' והם ב' והם אחד ע"ש בארוכה בזה). וא"כ הרי ישתוו בזה כל השיטות, אלא שהוא ז"ל אמר שם כי תרשישים אינם בחשבון כלל ע"ש דבריו הקדושים בזה בפ' הרואה אות מ"ז. והנה הם בפרטיות שרפים אופנים חיות כרובים טפסרים אלים שנאנים השמלים מלאכים אלהים בני אלהים אראלים אישים, והם י"ג, אמנם מה שמוציא תרשישים מן החשבון לגמרי, הנה הגם שהאמת הוא כי מברייתא דפרקי המרכבה שאמרנו לעיל אין ראיה כ"כ, כי נראה שם שמה שחושב (מב ע"ד) שם תרשישים מן הי' כתות הוא אינו מלשון הברייתא עצמו אלא רק שהוא מתוספות דברים שנתוסף שם ממוהר"י גיקאמיליניא ז"ל וכנ"ל. אך במסכת אצילות הנז' הרי נחשב שם תרשישים להדיא, ואמר כי תרשיש ושלויאל ממונה עליהם, וכן האריז"ל בזה הרקיע ריש פ' ויקהל הרי חושב אותם ג"כ. ולא עוד כי הספר ברית מנוחה אשר הוא מוחזק ומוסכם לנאמן בכל דבריו, והוא מוסכם מהאריז"ל ומהרמ"ק ז"ל וכן הגר"א ז"ל מביאו בכ"מ, והוא חושב ג"כ את התרשישים מחשבון הי' כתות, כי כל לשון האריז"ל אשר בזה הרקיע ריש פ' ויקהל הנז' הנה הוא מהברית מנוחה (דף לח מדפוס ווארשא תרמ"ד, וכן שם עוד דף יד ע"ג, ע' שם ושם). וכן מביא שם עוד את כת המלאכים הנקרא תרשישים בכ"מ, וא"כ הרי יהיה לפי"ז ב"י"ג הפרטיים שבהם התרשישים ג"כ מהחשבון, אלא כי אלהים ובני אלהים הם נחשבים לעולם לאחד וכמ"ש הגר"א ז"ל וכנז'. והנה הם שרפים אופנים חיות כרובים טפסרים אלים שנאנים תרשישים השמלים מלאכים אלהים ובני אלהים אראלים אישים, והם י"ג ונכללים בי' וכנ"ל מדברי הגר"א. וישנם אלו הי"ג הנכללים בי' הן בבריאה והן ביצירה והן בעשיה, אלא שבבריאה נקראים אלהים ובני אלהים אותן שהם בגבורה, אבל ביצירה נקראים אלהים ובני אלהים אותן שהם בהוד וכנ"ל, וכן הוא עוד כי בבריאה ויצירה הנה נקראים אותן שהם ביסוד בשם אישים, ואותן שהם בהמלכות בשם אראלים וכמ"ש האריז"ל בזה הרקיע הנ"ל. וכן אמר ג"כ הברית מנוחה שם (בדף לח ע"ב וע"ד), אלא שאמר שם כי האישים מקבלים מן המלכות ג"כ, אבל עיקר השפע אשר להם הוא מיסוד ע"ש. וכ"ז הוא בבריאה ויצירה, אבל בעשיה הוו האישים עיקרם בהמלכות, והוא מ"ש הרב בע"ה שער החמישים פ"ח סמוך לסופו, כי האישים הם כת העשירית וכן הוא ג"כ דעת הרמב"ם ז"ל ביסודי התורה (פרק ב

³²¹ פרק ט' אות מז, ז"ל, ת"ר כליות כו' והן י"ב אברים פנימיים לבד הלב שהוא מלך עליהן והן עשרה בהחשב כבד ומרה לאחת ופה ולשון כאחת והכליות חשיב כאן ג"כ לאחד שהן אבר אחד וכיודע בכ"מ ש"י"ב הן עשרה והן המרכבה העליונה כליות כרובים לשון החשמל כמ"ש עתים חשות ועתים ממללות חשמל פנימאה דרגא דיעקב והוא הדעת ופה האופנים כי רוח החיה באופנים בלכתם ילכו ובעמדם כו' וד' אופנים הן השינים והשפון חך וגרון ולשון הוא רצוא ושוב רצוא בנוריאל ושוב במט"ט שהוא החשמל כולל כולם קנה בני אלים ושט אשים ריאה שרפים כבד אלהים מרה בני אלהים ואינן ויתיצבו על ה' וכו' והן א' טחול הוא אראלים שהיו מלאכי שלום טחול שוחק עתה יבכיון לכן עתה כל עצבון ממנה ומתורץ קושית הפילוסופים קרקבן הוא שנאנים אלפי שנאן, והן הרחיים ארבע משריין קיבה מלאכים, וכמ"ש למעלה כאן ע"י מלאך וכו' וכמ"ש בר"מ ואלו העשרה כתות.

³²² ב ע"א ד"ה וכן כל, ז"ל, שהי' הם י' ספירות אבל המלכות יש לה בחי' שהיא נוק' דנה"י נוק' דחג"ת ונוק' דחב"ד וממילא יש י"ב וכללות כולם יחד הוא י"ג.

דע"ה ח"ב

הלכה ז) והרי נתבאר בזה עכ"פ כי אין בזה קושיא כלל ולא מחלוקת כלל, אלא שכולם אמת דברי א"ח.

ודע עוד כי הגם שאמרנו כי אופנים הם מחכמה וכרובים מבינה ושנאנים מחסד ותרשישים מגבורה ומלאכים מנצח ובני אלהים מהוד, עכ"ז הנה אמר בברית מנוחה שם כי כל אלו שמצד שמאל הם למעלה במדרגה על אותו שכנגדו בצד ימין, והוו הכרובים למעלה מהאופנים, והתרשישים למעלה מהשנאנים, ובני אלהים למעלה מהמלאכים, ואמר שם הטעם כי כל אלו שהם מצד הגבורה הם מתחזקים בגבורתם ומקבלים אור וקדושה יותר מאותן שכנגדן בצד ימין, ולכן הם גדולים במעלה כל א' על אותו שכנגדו. וכן הוא ג"כ להיפך בבחי' הפגם, כי הבני אלהים אשר אמרנו שהם חציים טוב וחציים רע וכנ"ל בריש דברינו בזה, הנה ע"י שהם מצד השמאל ומהגבורות, לכן כאשר קטרנו למעלה נפגמו ביותר, והפילים הקב"ה והם הנפילים שהם מכת בני אלהים הנו' הנאמר בהם (בראשית ו ד) אשר יבואו בני האלהים אל בנות האדם, וכמ"ש בפדר"א (פרק כב) ובזוה"ק בראשית (לו ע"א ונה ע"א). וכ"ז הוא משום שהם מצד הגבורות, והם בהגבורות האחרונות דהעשיה, כי הם בהוד כנו', והם מתפשטים ויוצאים מנהר דינור וכמ"ש בברית מנוחה שם (טל ע"א), והוא הוד שהוא ענף הגבורה ששם הוא הנהר דינור, כי ישנו נהר דינור בכל עולם ועולם כנ"ל. ומשום שהם מהגבורות הקשים, לכן אירע בהם ענין הנפילים וקלקולם, וזהו הענין ג"כ מ"ש בזוהר חדש רות (דף י"ד רע"ג הנדפס בווארשא תרכ"ה עם פי' הגר"א [בדפוס אמסטודם סג ע"ג ובדפוס הר"ר מרגליות פא ע"ב]) ולית לך בכל אינון מלאכין דאשלימו [ר"ל שנתרצו לזה או פי' שיהיו ראויים לזה] לאתערבא גו בני נשא כאינון דאקרון אישים וכאינון דאקרון בני אלקים כיון דאפיל לון הקב"ה אתגלימו מכל אינון יסודי דבני נשא מתלבשין בהון³²³ כו'. וכ"ז הוא משום שהאישים דהעשיה הם האחרונים לכולם כנ"ל, והבני אלקים הם מהגבורות היותר קשים כנ"ל. והנה יצאנו מענין לענין אנג דאתי לידן ומעתה נחזור לענינינו בענף בפנ"ע.

דרוש ד ענף ו

כתוב באד"ר דף קלב ע"א: "עלמא קדמאה דנפיק מתקונא קדמאה שליט, ונחית וסליק לאלף אלפין ורבוא רבבן מארי תריסין", הרי הם מגבורות דמו"ס המתפשטים בתיקון הראשון דדיקנא, ומשם הוא נמשך ויוצא למטה בהיכל זכות דבריה הרי הוא הנהר דינור, וה"מארי תריסין" המה האלף אלפים ורבוא רבבן משמשמים והעומדים לפניו, כנ"ל ענף ה'.

וממשיך האד"ר: "ומניה מתאחדין בקסטא [קסטא פירושו מדה, והוא תמצית הארה הנמשך מעט מעט במדה ובמשקל] בעזקא רבא [הרי הוא יסוד דבינה, שכן יסוד דמלכות הוא עזקא זוטא]". אלה הם ג' עלמות הנמשכים בעולמות ב"ע, בהיכל זכות ונהר דינור שבכל עולם ועולם. והם נמשכים מהגבורות שבבינה ומז"א ומלכות דאצילות.

המשך דברי האדרא: "עלמא תניינא דנפיק מהאי תקונא שליט ונפיק" כאן מראה את שלטונו על כל דינים דגבורות היוצאים מכאן למטה בעולם היצירה בהיכל הזכות ונהר דינור אשר שם, והוא נמשך ויוצא מהגבורות שבאחוריים דז"א. והוא שולט עליהם בכדי להמתיקם בכל עת הצורך והוא שאמר "ונפיק", כלומר שהוא עצמו יוצא עמהם על מנת שהם יהיו תחת השגחתו, וזהו בדווקא בעולם היצירה, בו יש טו"ר השקולים ולכן הוא יוצא לשומרם מהרע שלא יתפשט יותר מהצורך.

"ונחית וסליק לשבעה וחמשיין אלף דרגין מארי דיבבא". טעם מניין נ"ז, מאחר שבעולם היצירה שולטים אותיות דשם אל הויה שהוא בגימ' נ"ז, משא"כ בעולם הבריאה שם שולטים האותיות דשם א"ל שד"י שהוא בגימ' אלף (במילואו). ומכיוון שבעולם הבריאה מאירה ספי' הבינה, המספרים גדולים יותר, וממילא מתפשט הדבר לרבוא רבבן. אמנם ביצירה מאיר פרצוף ז"א ששרשו באלהים דהה"ן באחוריים שמספרו אלף, ולכן זה נ"ז אלף". ומש"כ "דרגין" מורה כי ה"מארי יבבא" כאן אינון יוצאים מאותיות א"ל הויה להדיא, אלא רק אחר השתלשלות מדרגות, שכן שם הויה ב"ה הוא רחמים, ואילו "מארי יבבא" הם דינים. ועיקר מארי יבבא

³²³ תרגום: ואין לך בכל אלה מלאכים שהשלימו להתערב תוך בני אדם כאלה שנקראים אישים וכאלה שנקראים "בני אלהים", כיון שהקב"ה הפילם נתגלמו מכל אלה יסודות שבני אדם מתלבשים בהם.

דע"ה ח"ב

אלו המה המלאכים הבוכים על גלות השכינה וחורבן הבית וחילול התורה וצערן של ישראל. אמנם יש עוד מלאכים אחרים, והמה היוצאים דרך השתלשלות המדריגות, ויצא מהם למטה כל הקליפות והחיצונים.

"ומתאחדן מניה לאכפייא בקודלא בחיורא", כנ"ל שכל הגבורות מושרשים כאן כדי למתקם, ושורש הגבורות הוא באחוריים ובעורף, ולכן הגבורות שבו"א מתמתקים על ידי הארת החיבורתא דא"א.

"עלמא תליתאה דנפיק מהאי תיקונא, שליט ונחית וסליק לצ"ו אלפין מארי דיללא" העולם השלישי

מתפשט באחורי נוק' דאצילות, ומשם לעולם העשיה אשר שם שולטים אותיות שם א"ל **אדני** דהמה בגימ' צ"ו, ושורש הגבורות כנ"ל הם באלהי"ם דההי"ן באחוריים, שהוא גימ' אלף וא', והא' נשאר בשרשו ולכן זה צ"ו אלף. וצ"ו אלה הם גבורות יותר קשים, ומהם הקליפה היותר גרועה, הרי הוא ע"ז, ולכן זה מכונה כאן "מארי יללה" שהם כנגד תרועה, בשונה מהעולם השני שהוא "מארי יבבא" הרי הם כנגד שברים. אמנם ישנם גם מארי יללה שהם מלאכים קדושים המרבים בכביה על הגלות וכו' ועל צערן של ישראל. ומהם המתפשטים למטה דהיינו לילית והכת שלה, המכניסים עצבון בלבו של אדם, שכן לכל קלי' יש שורש בקדושה, וזה שורש קיומם, וקיומה של לילית הוא כאן בסוד גבורות דאחוריים דנוק'.

והוא מש"כ כאן "ומתאחדן מני" בבוסטא לקוסיטרא", דהיינו בפנים דהסיגים, כלומר שלשם הם פונים ע"מ לקבל את שפע חיותם. כשם שכל קיומם הוא רק מזה, כן להיפך, שכפיייתם ותיקונם הוא רק על ידי הארה משם. ושרשם הראשון הוא במו"ס, ושם הוא מקום הורדת הדמעות ע"מ להמתיק את הסיגים.

"ומהאי תקונא מתכפייין כולהו" שכל הדינים הקשים מתכפייין ע"י שורשם שבתיקונא קדמאה דדיקנא, שכן כולם הם מושרשים שם.

"ומתבסמן במרירו דדמעין", שכאשר עולה צערן של ישראל למעלה, נפרדין הדינים משרשם ועי"ז מתבסמן כל הגבורות.

"דמתבסמן בימא רבא", כי מתכפייין הדינין ע"י "המרירו דדמעין" אשר באין מתוקף הצרות דשמרי הדין שהיו כלולים למעלה ע"י הגילוי דאור המ"ס דא"א. [ע"כ ביאור דברי האד"ר]

שורש הגבורות הוא בז' מלכים דעולם הנקודות, והגבורות שבג' עלמין הנ"ל הם מהג' מלכים ראשונים, הרי הם בלע, יובב וחושם. והם כנגד דעת, חסד וגבורה. ואחר התקון ד**מ"ה**, נעשו אלו התלת עלמין שבתקונא קדמאה דדיקנא מהגבורות דג' המלכים הראשונים, ועל דם מתכפייין כל הדינין כולם. ואז נמשך כל א' לתולדתו, הראשון לבינה דאצילות ואח"כ לעולם הבריאה, והשני לז"א דאצילות וליצירה, והשלישי למלכות דאצילות ולעולם העשיה. והם באחוריים הן במקומם שבאצילות והן במקומם שבבי"ע, שכן שרשם בדעת הנמשך מאחורי הגוף בחוט השדרה. ואפילו מה שנמשך דרך הדיקנא הוא ג"כ דינים, שכן כל ההטבה היא רק במדה ובקצבה. ולעולם כוללת הדעת חו"ג וכן הוא כאן.

מאלו ב' העלמין הוא סוד עץ החיים ועץ הדעת שבגן עדן, שכן העלמא תניינא הרי הוא החסדים שבדעת בא מאור ד**מ"ה** אשר נתחדש בעולם התיקון, ושורשו הוא באור האוירא ואור א"ס. וכל הילוכו והתפשטותו הוא לעולם דרך קו האמצעי, שכן הוא מהדעת עלאה, אלא שבצאתו מהדעת הוא פונה לימין הרי הוא החסד אם כי עיקרו ותלייתו הוא בקו האמצעי. לכן כל האוכל ממנו חי לעולם, ולכן האילן הוא באמצעיתא שבו.

עד"ז היה נמשך ג"כ למטה האור דעלמא תליתאה שהוא מעטרה דגבורה שבדעת, בנוק' דאצילות, ואח"כ בעשיה אשר היה אז קודם החטא, היו ד' הראשונות שלה בדרגא דהנוק' דאצילות של עתה כשהיא אחר באחור עם ז"א באחורי ד' התחתונות שלו.

והנה טעם היותם אב"א הוא משום שעדיין לא נתקנו כל הגבורות כולם, ורק ג' המלכים הראשונים אשר מהם היו כל הנשמות כולן אשר נכללו באדה"ר, והם היו מבוררים לגמרי. אמנם מהגבורות אשר בד' המלכים האחרונים לא נתברר אלא מעט, ובהם היו הנשמות אשר לא נכללו מעולם באדה"ר, והם לא נתבררו ולא נתקנו, וניתנו לאדה"ר לתקנם בערב שבת בראשית. כמו כן היו נתקנים ממילא ע"י קדושת שבת בראשית גופא אילמלא החטא. הרי לנו כי נותרו חלקים שהיו טבועים עדיין בעמקי הקליפות, ועי"ז היה להם שורש ושייכות לגבורות שבאחורי זו"ן. לכן היו אב"א, כדי שלא ינקו החיצונים משפעם אף מרחוק. ועל שם אותו השורש לחיצונים, נקראו כל אותן הגבורות בשם עץ הדעת טוב ורע, ולכן העלמא תליתאה דענינינו, שהוא מהגבורות שבדעת, אע"ג ששורשו בג' המלכים הראשונים (שהיו מבוררים לגמרי כנז'), עכ"ז הוא שורש השרשים לעץ הדעת טוב ורע.

עץ החיים ועץ הדעת באים משורש אחד דהיינו בחי' הגבורות. אלא שכאשר יוצאים מהשורש נפרדים. ובאמת עץ הדעת מושרש בעץ החיים, וממילא לעתיד לבא כאשר יתבטל הרע, יתהפך עץ הדעת גופה להיות לעץ החיים ממש. אמנם אי אפשר להתעלות למדריגת עץ החיים עד שיתוקן עץ הדעת, שכן עץ הדעת הוא הקודם והראשון שבמדריגות העולות מלמטה למעלה, ובו נאחזת עתה כל המציאות כולה עד ביאת המשיח. כל ההתעוררות והאהבה והתשוקה להתגלות נועם הזיו העליון אינו מתחיל כי אם מהגבורות היותר גדולים, וזאת רק כאשר הם ממותקים ומבוסמים.

והנה אמר שם באד"ר (קלב ע"א) בענין התלת עלמין כי עלמא קדמאה דנפיק מתקונא קדמאה שליט ונחית וסליק לאלף (מג ע"א) אלפין ורבוא רבבן מארי תריסין, כי הם מהגבורות דהמ"ס בוצד"ק המתפשטים בתיקונא קדמאה דדיקנא. ומשם הוא נמשך ויוצא למטה בהיכל זכות דבריאה, הנהר דינור, עם האלף אלפין ורבוא רבבן המשמשים

דע"ה ח"ב

והעומדים לפניו והם מארי תריסין הנז' וכנ"ל תחילת ענף ה'. ואמר שם באד"ר עוד, ומיניה מתאחדין בקסטא בעזקא רבא. ביאור מילת קסטא, הוא מדה, ועניינו הוא תמצית הארה הנמשך מעט מעט במדה ובמשקל. ועזקא רבא הנה הוא היסוד דבינה, כי היסוד דמלכות הוא עזקא זוטא, אבל היסוד דבינה הוא עזקא רבא, כי היא הנהר הגדול כנודע³²⁴. והענין הוא כי הנה אלו התלת עלמין הנמשכין בהעולמות בי"ע בהיכל זכות ובנהר דינור שבכל עולם ועולם, הנה הם נמשכים מהגבורות שבבינה וז"א ומלכות דאצילות, כי הנהר דינור שבבריאה הוא מהגבורות שבבינה, והנהר דינור שביצירה הוא מהגבורות שבז"א, והנהר דינור שבהעשיה הוא מהגבורות שבמלכות. והבינה ז"א מלכות הנה הם מקבלים מאלו הנז' עלמין שבתיקונא קדמאה דדיקנא הנמשכים מהמ"ס, מהנז' מוחין הכלולים בו, אשר בו גניז הגבורה דרדל"א כנ"ל, כי כן הם נמשכים מגבורה לגבורה עד העולמות בי"ע. והרי נמצא כי האלף אלפין ורבוה רבבן מארי תריסין שבנהר דינור דעולם הבריאה הנה הם אחוזים בהבינה דאצילות, ומקבלים הארה ויניקה מהיסוד שבה, אשר היא אחוזה ומושרשת בהעלמא קדמאה שבתלת עלמין דענינינו. וזהו שאמר, ומניה מתאחדין בקסטא בעזקא רבא, ור"ל כי מה שיונקים ואחוזים בהיסוד דבינה דאצילות ומקבלים תמצית הארה ממנה, הוא בסיבת שורשם העליון אשר בהעלמא קדמאה דענינינו, כי באותה העלמא קדמאה הוא שורש הגבורות דהבינה. וכך הוא ג"כ שורש השורש להאלף אלפין ורבוה רבבן המארי תריסין המשמשים ועומדים לפני נהר דינור שבעולם הבריאה, ולכך הם אחידין ויונקים מהיסוד דבינה דאצילות מהגבורות שבה, כי שורש אחד לשניהם. אמנם דע כי סוד תלת עלמין אלו הנמשכין בבי"ע מהגבורות דבינה וזו"ן כנז', הנה הם נמשכים דרך אחוריהם, כי כשם ששורשם הראשון הוא מבחי' אחוריים דאלהים דההי"ן כנ"ל ענ"ה, כן הוא המשכתם תמיד דרך האחוריים, ונמשכין אלו התלת עלמין באחורי בינה וזו"ן, והם מושרשים שם, ומשם נמשכו בהעולמות בי"ע, וכמ"ש הרב כ"ז בע"ה שער הקליפות (פרק ב) ע"ש בארוכה ויתבאר עוד למטה בעה"י.

ועתה נדבר מענין עלמא תניינא ותליתאה. ואמר שם האד"ר עוד [עלמא תניינא דנפיק מהאי תיקונא שליט ונפיק³²⁵], כי כאן הוא מראה שלטנותיה על כל דיני הגבורות שיוצא מכאן למטה, שהוא בעולם היצירה בהיכל זכות ובנהר דינור אשר שם. והוא נמשך ויוצא מהגבורות שבהאחוריים דז"א דאצילות כנ"ל, הנה נתגלה כאן לשלוט באור קדושתו עליהם לבסמם ולהמתיקם בכל עת הצורך, וזהו שאמר שליט ונפיק, כי מקודם מתגלה בשלטנותו עליהם, ואח"כ יוצא הוא עצמו ג"כ עמהם שיהיו תמיד תחת השגחתו. וכ"ז הוא בהיצירה כי שם הוא הטוב ורע שקולין, ולכך הוא נפיק ג"כ לשומרם מהרע שלא יתפשט יותר מהצורך. והוא ע"ד שכתוב (שמות יז ה) הנני עומד לפניך שם על הצור, בחורב משום שהס"מ היה אורב עליהם, וכמו שיתבאר סוד הדברים בזה לקמן בדברינו בעה"י. ונחית וסליק לשבעה וחמשיין אלף דרגין מארי דיבבא³²⁶ כי יורד ומתפשט לנז' אלף דרגין, כי בעולם היצירה מאיר ושולט האותיות דשם אל הויה שהוא גימט' נ"ו, כי בעולם הבריאה אשר שם שולט האותיות דשם אל שדי ובמלואו כזה אלף למ"ד שי"ן דל"ת יו"ד הוא עם הכולל גימט' אלף, ולכן מתפשט שם לאלף אלפין, ומשום שבעולם הבריאה מאיר שם אור הבינה כי בינה מקננא בכורסייא כנודע (ע' ת"ז כד ע"ב, וע' ע"ח מיעוט הירח פרק ג), וכבינה שם הוא תמיד במספר גדול³²⁷, כי היא ימא רבא³²⁸, נהרא

³²⁴ ע"י לקמן הערה 329.

³²⁵ תרגום: העולם השני, שיוצא ממנו התיקון, שולט ויוצא.

³²⁶ תרגום: יורד ועולה לחמישים ושבע אלף מדריגות של בעלי היבבה.

³²⁷ ע"י שער מאמרי רשב"י מא ע"א.

דע"ה ח"ב

רבא³²⁹, ובה הוא אותיות רבתי³³⁰, לכן מתפשט שם האלף אלפין לרבוא רבבן כנ"ל. אבל כאן שהוא ביצירה, ששם הגילוי דאור הז"א, כי ז"א מקנן ביצירה (סס), ומאיר כאן האותיות דשם אל הויה, שהוא גימט' נ"ו, ושורשם הראשון הוא באלהים דההי"ן אשר באחוריים שמספרו אלף ואחד, אך כאן שהוא מדרגה השניה, כי הרי הוא היצירה, עלמא תניינא, נשאר האחד למעלה ונשאר אל"ף, ולכן מתפשט כאן לנ"ז אלף, וזהו שאמר וסליק לנ"ז אלף, ר"ל כי מה שמתפשט במספר אלף (מג ע"ב) הוא ע"י שעולה לשורשו לאלהים דההי"ן דאחוריים, ולכך הוא מתפשט לנ"ז אלף דרגין מארי דיבבא.

ואמר, דרגין, להורות כי אלו המארי יבבא אינם מתפשטים ויוצאים מהאותיות דאל הויה להדיא, אלא רק אחר השתלשלות דכמה מדרגות, כי הרי השם הויה ב"ה הוא רחמים והמארי יבבא הם דין, ולכן אינם יוצאים משם להדיא אלא רק אחר השתלשלות דכמה מדרגות. אמנם עיקר המארי יבבא הללו אשר הם מושרשים בעלמא תניינא שבתיקונא קדמאה דדיקנא, וכן בעלמא תניינא שבהאחוריים דז"א דאצילות, הנה הם כל המלאכי השרת הבוכים ומבכים על גלות השכינה וחורבן בית המקדש וחילול התורה וצערן של ישראל. וכמו שאמרו במדרש איכה (פ"א ס"ו נג) בפסוק (איכה א ב) בכה תבכה בלילה, בוכה ומבכה הקב"ה עמה (ופי' הקדוש מהר"א גלאנטי ז"ל שהכוונה הוא על עולם האצילות) בוכה ומבכה מלאכי השרת עמה, בוכה ומבכה שמים וארץ עמה, והוא כל העולמות בי"ע, וכמו שכתוב ג"כ (ישעיה לג ז) הן אראלים צעקו חוצה. ואמר בזה"ק (ויקהל קצה סע"ב) ואלין אינון אבלי ציון ואינון דבכו על חורבן בי מקדשא, וכן שם עוד (פ' פקודי רמח ע"ב³³¹, וכן בפ' ויגש רי סע"א³³² ע' שם ושם). והוא הכל לעורר רחמים, והם מלאכים

³²⁸ עי' אד"ר קלז ע"ב: כד בעי קודשא דקודשין לרחמא על ישראל אחית תרין דמעין לאתבסמא בימא רבא, מאן ימא רבא ימא דחכמתא עלאה, עכ"ל. [תרגום: כאשר הקב"ה רוצה לרחם על ישראל מוריד שתי דמעות להמתיקם בים הגדול, מהו ים הגדול ים של חכמה עליונה.] ועי' בהגרא"א על ספד"צ יג ע"א ד"ה ידוע, ז"ל, וידוע שמ"ס נקרא ימא רבא דחכמתא, ע"כ. אמנם עי' עוד שם לא ע"א ד"ה והענין כי, ש"ימא רבא" הוא כינוי לחכמה ו"תהום רבא" הוא כינוי לבינה, ולכן צ"ע בדברי רבינו כאן.

³²⁹ כנראה שכוונתו לדברי המדרש הנעלם בראשית קכה ע"א: והנשמה לגבי מעלה כנקבה בפני הזכר, וכל אחד מעלתו יורש. תנן התם, בארבעה פעמים בשעה בכל יום, עדן מנטף על הגן, ויוצא מאותם הטפות נהר גדול המתחלק לארבעה ראשים, ושמנה וארבעים טפות מנטף בכל יום, ומשם שבעים אילני הגן, עכ"ל. עי' לוקטי תורה בראשית וז"ל: ביצירה הוא עולם המלאכים שם הד' מחנות שכינה, וזהו ומשם [מבריאה] יפרד והיה לד' ראשים [דיצירה]. ועי' פת"ש שביורה ה' ז"ל: הנהר הגדול שמתחלק לד' ראשים שהם סוד ד' מוחין שיוורדים מעדן עילאה סתימאה, שהם נגד ד' אותיות הויה, והוא שפע המוחין המתפשט בז"א.

³³⁰ עי' תיקו"ז קלד ע"א: אמר ליה א' עלאה (נ"א אות א') לעילא מן א' דאית א' מאתוון רברבן, ואית א' מאתוון זוטון, ואית א' מאתוון בינוניים, אינון אדם דבריאה, אדם דיצירה, אדם דעשיה, ועלייהו אתמר כי גבוה מעל גבוה שומר, עכ"ל [תרגום: אמר לו, א' העליון למעלה מן אל"ף. שיש אלף מאותציות גדולה, ויש אלף מאותיות קטנות, ויש א' מאותיות בינוניות, הם אדם דבריאה, אדם דיצירה אדם דעשיה, ועליהם נאמר כי גבוה מעל גבוה שומר]. ועי' שם קנ"ח ע"ב, שמפרש שכוונתו לאימא ז"א ונוק'.

³³¹ ז"ל: אית דמעין אחרנין ורשימין תדיר על כל אינון רתיכין עלאין דלא אתמחון (ס"א אתמחון) אלין אינון דמעין דאושדו לעילא ותתא כד אתחרב בי מקדשא דכתיב הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון (ישעיה לג ז) ואינון דמעין דאושדין על צדיקייא וזכאין כד מסתלקי מעלמא כלהו נטלי לון אינון רתיכין וערבי לון באינון דמעין דאתושדו על חריבו דבי מקדשא ועל דא כתיב ומחה יהו"ה אלהים דמעה מעל כל פנים (ישעיה כה ח) מאן פנים אלין רתיכין עלאין קדישין ולבתר וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי יהו"ה דבר.

תרגום: יש דמעות אחרות ורשומות תמיד על כל אותן מרכבות עליונות שלא נמחות (נראות) אלה הן דמעות ששפכו למעלה ולמטה כשנחרב בית המקדש שנאמר "הן אראלם צעקו חוצה, מלאכי שלום מר יבכיון" (ישעיה לג ז) ואותן דמעות ששפכו על צדיקים וטהורים כשמסתלקים מהעולם, את כולן נוטלות אותן המרכבות ומערבות אותן באותן דמעות שנשפכו על חרבן בית המקדש, ועל זה נאמר "ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים" (ישעיה כה ח) מי הפנים, אלו

דע"ה ח"ב

הקדושים, והם ג"כ מארי יבבא לעורר רחמים על ישראל. אמנם יש ג"כ מלאכים אחרים, והם מארי דדינא קשיא, וכמ"ש בזוה"ק (שמות יח רע"א ע"ש³³³). והם ג"כ מארי יבבא, ועליהם אמרנו כי הם אינם מתפשטים מאותיות השם דאל הויה בהדיא, אלא רק אחר השתלשלות מדרגות רבות כנז', ועליהם נאמר (ישעיה לד ד) ונמקן כל צבא השמים, וכן יצא מהם למטה כל הקליפות והחיצונים בעלי המרה שחורה ועצבון, והם ג"כ בהאחוריים הדעולמות ב"ע, וכמו"ש הרב בשער קליפת נוגה (סוף פרק ט), והם כולם ממארי יבבא הנז'.

ואמר שם האד"ר עוד, ומתאחדן מניה לאכפייא בקודלא בחיורא³³⁴, והכוונה הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל שנשרשו כאן כל הגבורות אשר למטה כדי לאכפייא לון ולבסמם ולהמתיקן, ושורש הגבורות הוא באחוריים ובעורף של כל פרצוף, ולכן מתפשט מהחוררתא דרישא דא"א דרך אחוריו על העורף דז"א עד כנגד החזה מאחוריו (כמ"ש במוחין דצלם פ"ד, ובדרושי הצלם דרוש ה, וע' בא"א פ"ה³³⁵) כדי להמתיק כל הגבורות שבעורף דז"א, והרי נמתקין הגבורות שבעורף דז"א ע"י החוררתא דא"א. וכ"ז הוא משום ששורש הגבורות דז"א אשר באחוריו, אשר מהם הוא המארי יבבא הנז', הנה הוא בעלמא תניינא שבתיקונא קדמאה דדיקנא דא"א הנמשך מהמ"ס שבו, אשר משם נמשכין החוררתא ג"כ כמו שנתבאר בדברינו במ"א בארוכה. ולכן נמתק שורש הגבורות דמארי יבבא הנז' ע"י המשכת אור החוררתא בעורף, משום שהם אחוזים כולם בשורש אחד,

המרכבות העליונות הקדושות. ואחר כך "וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר" (ישעיה כה ח).

ז"ל³³²: תא חזי כד אתחרב בי מקדשא וגרמו חובין ואתגלו ישראל מארעא אסתלק קב"ה לעילא לעילא ולא אשגח על חרוב בי מקדשא ועל עמיה דאתגלו וכדין שכינתא אתגלייא עמהון כד נחת אשגח על ביתיה דאתוקד אסתכל על עמיה והא אתגלי שאל על מטרוניתא ואתתרכת כדין ויקרא יהו"ה אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק והיא גם היא מה כתיב בה אלי כבתולה חגורת שק על בעל נעוריה (יואל א ח) כמה דאת אמר כי איננו בגין דאסתלק מינה ואשתכח פרודא ואפילו שמיא וארעא כלהו אתאבלו דכתיב אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם (ישעיה נ ג) מלאכי עלאי כלהו אתאבלו עליה דכתיב הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון (שם לג ז) שמשא וסיהרא אתאבלו וחשכו נהוריהון דכתיב חשך השמש בצאתו וגו' (שם יג י) וכלא עלאי ותתאי בכו עלה ואתאבלו מאי טעמא בגין דשלטא עלה סטרא אחרא דשלטא על ארעא קדישא.

תרגום: בא וראה, כשנחרב בית המקדש וגרמו החטאים וגלו ישראל מן הארץ, הסתלק הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, ולא השגיח על חרבן בית המקדש ועל עמו שגלו, ואז השכינה גלתה עמהם. כשירד, השגיח על ביתו שנשרף, הסתכל על עמו, והנה גלו. שאל על המלכה, והיא נתגרשה. אז "ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא, לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק והיא גם היא" (ישעיה כב יב), מה נאמר בה "אלי כבתולה חגורת שק על בעל נעוריה" (יואל א ח), כמו שנאמר "כי איננו", משום שהסתלק ממנה ונמצא פירוד. ואפילו שמים וארץ כולם התאבלו, שנאמר "אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם מלאכים עליונים" (ישעיה נ ג), כולם התאבלו עליה, שנאמר "הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון" (שם לג ז). השמש והלבנה התאבלו והחשיכו את אורם, שנאמר "חושך השמש בצאתו וגו'" (שם יג י), וכל העליונים והתחתונים בכו עליה והתאבלו. למה, משום ששולט עליה הצד האחר, ששולט על הארץ הקדושה.

ז"ל³³³: מלאכי שלום מר יבכיון וכי יש מלאכים שאינם של שלום אמר ליה אין תא חזי אית מארי דדינא קשיא ואית מארי דדינא דלא קשיא ואית מארי דינא (ורפיא) ורחמנותא ואית מארי דרחמנותא דלית בהו דינא כלל ואלין אתקרון מלאכי שלום.

תרגום: "מלאכי שלום מר יבכיון" (ישעיה לג ז) וכי יש מלאכים שאינם של שלום, אמר לו, כן, בא וראה, יש בעלי דין קשה ויש בעלי דין לא קשה, ויש בעלי דין (רפה) ורחמים, ויש בעלי רחמים שאין בהם דין כלל, ואלה נקראו "מלאכי שלום".

תרגום³³⁴: ומתחברים ממנו לכפות בעורף בחלק הלבן שבו.
שם מבואר שא"א הוא כעין ז"א. שהרי עיקר דברי האד"ר הוא שהארת חיוררתא דא"א יורד על העורף דא"א עצמו.³³⁵

דע"ה ח"ב

וזהו שאמר ומתאחדן מיניה לאכפייא בקודלא בחוורא, שמכאן נמשך להם הכח לאכפייא כל הדינין שבעורף ע"י אור החוורא.

ועתה נדבר מענין עלמא תליתאה. ואמר שם האד"ר, עלמא תליתאה דנפיק מהאי תקונא שליט ונחית וסליק לצ"ו אלפין מארי דיללה ומתאחדן מיניה בבוסטא לקוסיטרא ומהאי תקונא מתכפייין כלהו ומתבסמן במרירו דדמעין דמתבסמין בימא רבא³³⁶. והענין הוא כי הנה אותה העלמא תליתאה היא מתפשט באחורי המלכות נוק' דאצילות, ומשם מתפשט בעולם העשיה, אשר שם שולט ומאיר האותיות דהשם אל אדני, שהם גימט' צ"ו. ושורש אלו הגבורות כבר אמרנו כי הם באלהים דההי"ן באחוריים, שהם גימט' אלף ואחד, וזהו שאמר שהוא מתפשט לצ"ו אלפין, כי האחד נשאר בשרשם שהוא בז"א, ובאל הויה שביצירה שמשם נמשך העלמא תליתאה שבהאחוריים דהנוק' המתפשט מהשם אל אדני שבה, ומתפשט היא לצ"ו אלפין. והנה אותן הצ"ו הם הגבורות היותר קשים, ומהם הוא הקליפה היותר הגרוע שהוא עבודה זרה, ולכן אמרו (סנהדרין נו ע"ב) כי צו הוא עבו"ו, שנאמר הואיל הלך אחרי צו. ומשום שהם הגבורות היותר קשים, יוצא מהם המארי יללה, שהם יותר קשים ממארי יבבא, כי יבבא הוא גנוחי גניח (ר"ה לג ע"ב) שהוא שברים, וכאן הוא ילולי יליל שהוא תרועה.

אמנם ישנם מארי יללה מלאכים קדושים ג"כ, המרבים בבכיה ויללה על גלות התורה והשכינה ועל חורבן בית המקדש וצערן של ישראל, ע"ד שכתוב (ישעיה לג ז) מלאכי שלום מר יבכיון וכנ"ל במארי יבבא. אך מהם מתפשטים ויוצאים למטה קליפת לילית וכל כת דילה, המייללים תמיד ומכניסים {מג ע"ג} כל עצבון ודאבת נפש ורוח בלבו של אדם. וכבר אמרנו לעיל ענף ד', כי כל קליפה וכל רע יש להם נהירו דקיק דנהיר להם מבחוץ, והוא שורשם אשר יש להם בקדושה, שמוזה הוא כל קיומם, ואותו הנהירו דקיק הוא בהגבורות דהאחוריים דהנוק', והוא בהעלמא תליתאה שהיא באחוריים דהנוק' דאצילות, המתפשט ויוצא מהעלמא תליתאה שבתקונא קדמאה דדיקנא. וזהו שאמר ומתאחדן מיניה בבוסטא לקוסיטרא. ומילת בוסטא הוא פי' פנים, וקוסיטרא הוא סיג ופסולת, ור"ל כי הפנים דהסיגים, הנה הוא לאותה הנהירו דקיק הנמשך מהעלמא תליתאה הנו', ושם הם פונים תמיד לקבל כל שפע חיותם, כי משום שהעלמא תליתאה הוא שורש כל הדינים, אשר מהם הוא יניקת החיצונים, לכן הם אחודים עי"ז בפניהם להסתכל על הנהירו דקיק לקבל הארת חיותם ממנו. וכל הפנים דהקליפות שהוא הבוסטא אשר יש לקוסיטרא, הוא רק מזה שהוא משורש הגבורות אשר בהעלמא תליתאה, כי רק על ידם יש להם פנים להסתכל ולהאחו בהנהירו דקיק הנו'.

אמנם הוא כי כשם שכל קיומם וחיותם הוא רק מזה, כן הוא להיפך ג"כ, כי גם מזה הוא כל כפייתם וכל ביטולם אשר לעתיד. כי כפיית כל הדינים הוא לעולם רק ע"י שרשם, שכאשר נמשך להם איזה הארה משרשם שבקודש הקדשים, עי"ז מתבסמים ונמתקים, והם שורפים ומכלים את החיצונים ברשפי אש שלהבת יד. ושרשם הראשון והעליון הנה הוא במוהא סתימאה דא"א, שהיא שורש כל הגבורות, בוצד"ק, והמ"ס היא נקרא ימא רבא כמ"ש באד"ר (קלו ע"ב) וכך בעי קודשא דקודשין (שהוא א"א) לרחמא על ישראל,

³³⁶ תרגום: העולם השלישי שיצא מהתיקון הזה שולט, ויורד ועולה לתשעים וששה אלפים בעלי יללה. נאחזים ממנו בתואר הפנים שבשוטר ומושל. ומתיקון זה נכנעים כל אלו, ונמתקים בדמעות מרים שמתמתקות בים הגדול.

דע"ה ח"ב

אחית תרין דמעין לאתבסמא בימא רבא מאן ימא רבא ימא דחכמתא עלאה כו³³⁷. וכן אמרו (ברכות נט ע"א) בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרוים בצער בין או"ה, מוריד שתי דמעות לים הגדול כו', כי הדמעות הוא מיתוק הדינין שנמתקין ברחמים, ויוצאין ונפרדין שמרי הדין לעצמן, ועי"ז מתכפיין כל הדינין קשים (ע' כ"ז בארוכה בהגר"א לספד"צ פרק ב בד"ה כד אתגליין כב ע"א ד"ה חזה האונס).

וזהו שאמר בעניינינו [ומהאי תקונא מתכפיין כלהו], שכל הדינים קשים כולם, אשר יוצא מהתלת עלמין שבהעולמות בי"ע, הנה הם מתכפיין ע"י שורשם שבתיקונא קדמא דדיקנא, כי כולם הם מושרשים שם, ולכן מתכפיין על ידו כולם. [ומתבסמן במרירו דדמעין], שכאשר עולה למעלה צערן של ישראל, הנה נפרדין תוקף וקשיות הדינין, שהם שמרי הדין, משורשם ונפרדין ויוצאים לעצמן, ומתבסמן עי"ז כל הגבורות כולם ע"י רשפי אש שלהבת י"ה, שהם שלהובין דרחימו הנמשך מהגבורות דמ"ס. וזהו שאמר עוד, [דמתבסמן בימא רבא], כי מתכפיין הדינין קשים וכל תולדותיהם הנעשה מהם בהעולמות בי"ע, ומתבסמים הגבורות כולם ע"י המרירו דדמעין אשר מתוקף הצרות דשמרי הדין שהיו כלולים למעלה, והם נפרדין עי"ז ויוצאים לעצמן, ומתבסמים מעתה כל הגבורות כולם שנתהפכו לרשפי אש שלהבת י"ה ע"י הגילוי דאור המ"ס דא"א.

ואחר כ"ז הנה נבוא מעתה לעניינינו, כי מציאות כל הגבורות כולם נודע הוא שעיקרם הם מהו' מלכין קדמאין דעולם הנקודות, והגבורות שבאלו התלת עלמין הם מהג' מלכים הראשונים שהם: בלע יובב הושם, והם דעת חסד גבורה³³⁸. ואחר התקון דמע"ב שנתקנו כמה גבורות ע"י אור דמ"ה והט"ר דב"ן ונתבסמו ונמתקו הגבורות הרבה מאד, הנה נעשה מהגבורות דהג' מלכים הראשונים אלו התלת עלמין שבתיקונא קדמא דדיקנא הנמשכין מהמ"ס, אשר על ידם מתכפיין כל הדינין כולם. וכן נמשכו אח"כ העלמא קדמא בבניה דאצילות, ומשם לעולם הבריאה, כי העלמא קדמא שהיא מהמלך הראשון בלע שהוא הדעת, והדעת הרי הוא כללות הג"ר נמשך הוא בבניה, ומשם לעולם הבריאה, כי בינה מקנא בכורסיא (ע' ת"ז כד ע"ב, וע' ע"ח מיעוט הירח פרק ג). והעלמא תניינא, שהוא ממלך השני חסד, נמשך הוא בז"א דאצילות, וממנו לעולם היצירה. והעלמא תליתאה שהוא ממלך השלישי שהוא גבורה, נמשך בהנוק' דאצילות, וממנה לעולם העשיה. והם בהאחוריים דהבינה זוו"ן כמ"ש בשער הקליפות (פרק ב), וכן הם באחוריים דהעולמות בי"ע כמ"ש בשער קליפת נוגה (פרק ט), כי שרשם הוא בהמוח הג', דעת, הכלול בהמ"ס דא"א שהוא מוחא חדא דכליל תלת (אד"ר קמ ע"א), והדעת הוא נמשך מאחוריו ובעורף דרך חוט השדרה. (מג ע"ד)

וכן גם מה שמתפשטים ויוצאים בתיקונא קדמא דדיקנא שהוא מצד הפנים, הרי הוא נמשך ג"כ דרך האזניים, כי משם יוצאים כל התיקונים, וכמ"ש בספד"צ (ריש פרק ב יח ע"א) מאודנין נפקא. והאזניים הרי הם אינם בפנים ממש כמו העינים, אלא שהם רק לצדדי הפנים הקרובים לעורף, וכ"ז הוא משום שעיקרם הם גבורות אשר הם מבחי' אחוריים, וע' בפע"ח בכוונת שופר (פרק א ופרק ב) שמבואר שם שכל הי"ג ת"ד הם כולם דינים, ולכך נקראים בשם י"ג מדות, משום שנותנים הרחמים רק במדה ולא ברווח, כי הם מתפשטים ממ"ס אשר בתוכה גבורה דעתיק, והגבורה שהוא הדין העליון הוא נותן מדה

³³⁷ תרגום: וכשרוצה קדש הקדשים לרחם על ישראל, מוריד שתי דמעות להתמתק בים הגדול. מי הוא "ים הגדול", הים של החכמה העליונה.

³³⁸ עי' ע"ח בנקודות ד', שיובב הוא מלך החסד וחושם הוא מלך הגבורה. אמנם בשער מאמרי רשב"י סב ע"ג איתא שיובב הוא גבורה וחושם הוא חסד, ועי' דברי רבינו ח"א דרוש ג סימן ה אות ב'.

דע"ה ח"ב

וקצבה ע"ש וכן בע"ה (שער א"א ספ"ה). והגם שהם נקראים כל טובי³³⁹, עכ"ז הם אינם מתגלים עתה רק במדה ובמשקל, כי הם כולם מעיקרם גבורות אלא שהם גבורות קדושים אשר בהם הוא כל טוב הצפון וכנ"ל ענ"ה. אך באשר שהם גבורות עכ"פ הם מתגלים עתה רק במדה וקצבה, ולא נתגלו בכל מיתוקם שהם עתה כלל.

והרי לנו עכ"פ כי אלו התלת עלמין הם כולם גבורות גדולים, והם מהג' מלכים הראשונים בלע יובב חושם שהם דעת חסד גבורה, שאחר שנתקנו נעשה מהם הג' עלמין שבתקונא קדמאה דדיקנא, וכן הם יורדים בבינה ז"א ומלכות דאצילות, ומשם בהג' היכלי זכות דבי"ע וכנ"ל. ונודע הוא כי הדעת הוא כולל את החו"ג, כי הם מתפשטים ויוצאים רק ממנה והוא פנימיותם והם גילוי, כי הדעת הוא כללות הג"ר שהם נעלמים, והוא כולל ב' עטרין עטרה דחסדים ועטרה דגבורות, ושניהם מיוחדים בו באחד, ואח"כ מתפשט ויוצא ממנו כל א' לעצמו. וכן הוא בענינינו, כי העלמא קדמאה שהוא הדעת הוא כולל את הב' עלמין ג"כ, ולכן אמרנו לעיל ענ"ה כי יש בו כל הג' שמות אל, והוא נשאר נעלם ועיקר אשר נתגלו הם העלמא תניינא ותליתאה, שהם בזו"ן והם החסד והגבורה כנו'.

והנה אלו הב' עלמין הנה מהם הוא סוד העץ החיים והעץ הדעת שבגן עדן, כי העלמא תניינא שהוא החסדים שבדעת והוא אשר בא מאור דמ"ה אשר נתחדש בעולם התיקון, ושורשו הוא מרזא דמתקלא³⁴⁰, מסוד אורא עלאה³⁴¹ עד רזא דא"ס ית"ש. ונמשך העלמא תניינא בז"א דאצילות, וכן אח"כ עד עולם היצירה אשר היה אז קודם החטא במדרגת ז"א של עתה³⁴². וכל הילוכו והתפשטותו הוא לעולם דרך קו האמצעי, כי הוא מהדעת עלאה כנו', אלא בצאתו מהדעת הוא פונה לימין שהוא החסד, אבל עיקרו ותלייתו הוא בקו האמצעי, והוא הז"א שהוא ו' דהשם. ולכן כאשר נתעלה אז הד' ראשונות דהעשיה במדרגת הנוק' דאצילות, ובהבחי' שניה מהו' בחי' שבה³⁴³, שהוא להיות מחובר ודבוק עמו בכותל אחד לשניהם, והיא מקבלת מז"א תמיד. הנה המשיך בה וקיבלה ממנו מאותו אור התיקון והעטרה דחסדים אשר מהקו האמצעי שבו ג"כ, ומהאור הזה נעשה בה ובתוכה סוד העץ החיים, אשר כל האוכל ממנו הוא חי לעולם, כי הוא נמשך מהקו דאור א"ס שהוא חי העולמים כולם. ובאשר שכל אור מוציא תולדתו ודוגמתו למטה, ולכן הוציא אור הזה את דוגמתו גם בהארץ התחתונה דהעשיה, והוא העץ החיים שבגן עדן, שהוא מהד' ראשונות דהארץ דעשיה. ויצא בה אותו האילן ג"כ באמצעיתה שבה, כי הוא מהקו האמצעי כנו', וכמ"ש בזוה"ק (בראשית לה ע"א) כי העץ החיים הוא במציעות דגינתא ממש. וכן הוא ג"כ בתרגום אונקלוס ויונתן באותו הפסוק (בראשית ב ט), והוא להורות שהוא מהדעת, הקו האמצעי. והרי נתבאר כי העץ החיים הנה הוא מהעלמא תניינא שבתקונא קדמאה דדיקנא, והוא מהעטרה דחסדים שבדעת, והוא מבחי' ז"א אות ו' דהויה, שהוא אילנא דחיי, כמ"ש בזוה"ק ס"פ במדבר (קכא ע"א).

והנה עדי"ז היה נמשך ג"כ למטה האור דעלמא תליתאה שהוא מעטרה דגבורה שבדעת, והיה נמשך העלמא תליתאה בהנוק' דאצילות, וכן אח"כ עד עולם העשיה אשר היה אז קודם החטא הד' ראשונות שלה בדרגא דהנוק' דאצילות של עתה כשהיא אחר באחור עם ז"א באחורי הד' תחתונות שלו. וכן היה באמת גם הנוק' עצמה של אז, גם אחר כל עילויה ורוממות מדרגתה של אז, אשר היא היתה במדרגת אבא, וז"א היה במדרגת

³³⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ד ד"ה ואמר אתקין.

³⁴⁰ עי' ריש ספד"צ שהוא מציאות התיקון.

³⁴¹ עי' דע"ה ח"א דף כד ע"ג שאורא הוא נעלם, ובבחינת אור הגנוז.

³⁴² עי' לעיל דרוש ג' ענף ט' שם מביאים כמה וכמה מקורות לזה.

³⁴³ עי' שער תיקון הנוק' פרק ג.

דע"ה ח"ב

א"א, עכ"ז הנה היו עומדים אז עדיין רק בבחי' אהור באהור, והוא משום כי {מד ע"א} עדיין לא נתקנו כל הגבורות כולם. והיינו כי מה שנתקן אז לגמרי, הוא רק הגבורות דהג' מלכים הראשונים שהם בלע יובב חושם, שמהם נעשו התלת עלמין כנו', ומהם היו כל הנשמות כולן אשר נכללו באדה"ר, והם היו מבוררים לגמרי. אבל הגבורות אשר בהד' מלכים אחרונים, שהם הדרד שמלה שאול בעל חנן, הנה מהם לא נתברר אלא מעט, כמ"ש הרב במבו"ש (בדרוש תלת עלמין שער ג חלק ב פרק טז) ובהם היו הנשמות אשר לא נכללו מעולם באדה"ר, והם לא נתבררו ולא נתקנו כמ"ש הרב בספר הגלגולים (פרק ז), וכנ"ל בדברינו דרוש ג' ענף כ'. והם כל המ"ן דהמלכות אשר לא נבררו עדיין והיו טבועים בעמקי הקליפות והחיצונים, כי זה היה ניתן לאדה"ר לתקן בערב שבת בראשית, וכן היו מתתקנים ג"כ ממילא ע"י קדושת שבת בראשית אילולא החטא. והרי עכ"פ הוא כי היה עדיין חלק גדול מהניצו"ק שהיו טבועים עדיין בעמקי הקליפות, ועי"ז היה להם שורש ושייכות בהגבורות שבהאחוריים דהזו"ן. וע' דברינו בשער עקודים פרק ב' בדרוש עין הדעת³⁴⁴ שם סימן ה' וסימן י"א עש"מ. ולכן נסדרו אז הזו"ן להיות אז רק אהור באהור גם אחר מעלתם הגבוה שהיו עומדים אז, וכדי שלא ינקו החיצונים משפעם אף מרחוק, ומשום אותו השורש אשר היה להחיצונים בהגבורות שבהאחוריים דהזו"ן, הנה נקראו כל אותן הגבורות בשם עין הדעת טוב ורע, כי הרי הם עצמן קדושים, אלא שהם שורש להרע ג"כ, ולכן הוא כי הנה העלמא תליתאה דענינינו שהיא מהגבורות שבדעת, הנה הגם שהיא עצמה הנה היא מהג' מלכים הראשונים שהם היו מבוררים לגמרי כנו', עכ"ז הנה היא שורש השרשים להעין הדעת טוב ורע, ובפרט אחר שירדה בהיכל זכות דהעשיה, כי שם ירד העלמא תליתאה כנ"ל. ונמצא כי בעת התיקון דמעשה בראשית הנה הגם שהיו עומדים אז כל העולמות כולם במדרגה גבוה מאוד וכנ"ל דרוש ג' ענף ט, עכ"ז הנה באשר שהקליפות היו עדיין במציאות ג"כ, והיו כמה מיני ניצו"ק טבועים בהם, וכל אותן הניצו"ק הם תולדות הגבורות דעולם הנקודות, שהם מהמלכיות דהב"ן כנודע, והרי היה עדיין הב"ן הכללי אינו מתוקן לגמרי כלל.

ונודע הוא כי כל הד' עולמות אבי"ע הם נתקנו ונעשו ונבנו מהמ"ה והב"ן, ומאחר שהגבורות דהב"ן לא נתקנו עדיין בשלימות וישנו להרע שורש בהם, הנה הם כולם עי"ז בבחי' סוד עין הדעת טו"ר, ולכן הוא כי העלמא תליתאה שהיא הגבורות דהדעת, הגם שהיא גופה היא מהמבוררים לגמרי, והיא כולה קודש קדשים, עכ"ז היא שורש השרשים לעין הדעת טו"ר, ונשתלשל וירד בחי' העין הדעת בכל פרצוף ופרצוף ובכל עולם ועולם לפי ערכו. וכן הוציא תולדתו למטה בהארץ התחתונה, שישנו מציאות דעין הדעת בכל חלקי הדצח"מ וכנ"ל ענף ג' ד', ונעשה המציאות דעין הדעת בגן עדן שהוא מהד' ראשונות דהארץ דעשיה, ונמשך עין הדעת אשר שם מהגבורות דאחוריים דהד' ראשונות דעשיה אשר היו אהור באהור עם הד' תחתונות דהיצירה, ומזה יצא העין הדעת שבגן עדן, שהוא בהד' ראשונות דהארץ התחתונה. והנה הוא נמשך מלמעלה למעלה, שהוא מגבורה לגבורה, עד שורשו העליון שבהעלמא תליתאה שבתקונא קדמאה דדיקנא, שהיא מהגבורה שבדעת כנו'. והרי נתבאר כי שורש העין החיים הוא בעלמא תניינא שבתקונא קדמאה דדיקנא, שהוא מהחסדים שבדעת, ושורש דעין הדעת הוא בהעלמא תליתאה שבתקונא קדמאה דדיקנא, שהוא מהגבורות שבדעת.

והעלמא קדמאה שבתקונא קדמאה דדיקנא היא הדעת עצמו אשר הוא כולל ב' עטרין, עטרה דחסדים ועטרה דגבורות. והרי נמצא כי העין החיים והעין הדעת שניהם הם

³⁴⁴ הובא כאן סוף הספר.

דע"ה ח"ב

משורש אחד, אלא כאשר יוצאים מהשורש מתפרדין, וכן כתבו רבינו בחיי והרקאנטי כי העץ החיים והעץ הדעת הם מיוחדים בשורש אחד באמצע הגן כמו שתרגם אונקלוס (בראשית ב ט) במציעות גנתא, אלא שהולכים ומתפרדים למעלה. והרי לנו כי העץ הדעת הוא מושרש בהעץ החיים, ומעץ החיים עצמו נמשך העץ הדעת ג"כ, כי משום ששניהם הם מבחי' הגבורות, כי הרי הם בתיקונא קדמאה דדיקנא אשר כל הדיקנא כולה הוא נמשך מהמ"ס, בוצד"ק, אשר בו גנוז הגבורה דרדל"א כנ"ל. והגבורות אחר שנשתלשלו למטה למטה, נעשה בהם שורם להרע, אך הגבורות עצמן ובפרט כל מה שהם הולכים למעלה למעלה הם קודש קדשים, והם סוד העץ החיים. אך עכ"פ הוא שמהעץ החיים עצמו נמשך העץ הדעת ג"כ, והוא מחובר ומיוחד עמו. ולכן לעתיד כאשר יתבטל הרע כולו ע"י שיומתק ויתבסס שורשו, (מד ע"ב) הנה יתהפך אז העץ הדעת גופה להעץ החיים ממש, כי הרי הם באמת אחד כנו'. אמנם אי אפשר לבוא להעץ החיים עד שיתוקן העץ הדעת, כי העץ הדעת הוא הקודם והראשון אשר מלמטה למעלה, ובו נאחו עתה כל המציאות כולה עד ביאת המשיח וכנ"ל ענ"ב, ולכן אי אפשר לבוא להעץ החיים עד שיתוקן הוא. אך אחר שיתוקן ויומתק ויתבסס כל הגבורות שבו ויחזור הוא להע"ה ג"כ, אז יתגלה כל טוב הע"ה ג"כ רק על ידו, כי הרי הוא מבחי' הגבורות יותר, וכל ההתעוררות והאהבה והתשוקה להתגלות נועם זיו העליון הוא מתחיל רק מהגבורות היותר גדולים, כאשר שהם ממותקים ומבוססים, ובסוד (שיה"ש ב ה) שמאלו תחת לראשי, ואח"כ וימינו תחבקני. ולכן יתחיל הגילוי דכל טוב העתיד העיקר מהעץ הדעת ואח"כ יתגלה העץ החיים, כי הוא ג"כ שורשו מהגבורות כנ"ל. וכל שלהובין דרחימו וכל טוב הצפון הוא מתחיל מהגבורות, וכמו שנאמר (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת, וכן הגן ערץ הוא בצפון כמ"ש באותיות דר' עקיבא (אות ס), וכן הוא בלק"ת בראשית (דף ה ע"א).

והרי נתבאר לנו מכ"ז ענין עץ החיים ועץ הדעת שהם משרשם אחד ושניהם הם מושרשים בקודש הקדשים, וכל טוב העתיד הוא יתחיל רק מהם, כי הם בתיקונא קדמאה דדיקנא שנקראים כל טובי, והם אשר נתגלו למשה רבינו ע"ה, וכמ"ש (שמות לג יט) אני אעביר כל טובי על פניך. והנה כולם הם מהיעודים העתידיים לימות המשיח, וכמו שאמרו (ברכות לד ע"ב) כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך. ולזאת הנה נדבר בזה קצת מה שנוגע לענינינו למען שמו יתברך ויתעלה.

דרוש ד ענף ז סימן א

ג' היעודים העתידיים המה לויתן, בהמות בהרי אלף וזיו שד"י. והמה ג' מינים, וכולם מסעודת הצדיקים אשר תהיה לימות המשיח והם מעץ החיים, ועכשיו הם כלולים מהחלק של עץ הדעת, שהרי עץ הדעת מושרש בעץ החיים כנ"ל, ורק לעתיד לבא יתוקנו.

אף שורש ג' המינים הללו הם בתלת עלמין שבתקונא קדמאה דדיקנא הנ"ל, שרשי הגבורות, אשר בהם הוא העדן של כל העידונים. שורש הליתן הוא בהעלמא קדמאה הרי הוא בחי' דעת כאשר סוד הדעת נמשך מלמעלה למעלה, הרי הוא מארחא דפלגותא דשערי, דהיינו החוורתא הארוך הנקרא נחש בריח, אשר מקומו באמצע הראש, וכן הוא נמשך ומתעגל ומקיף את כל הראש והוא בחינת ה"נחש עקלתון", הנמשך מהיסוד דא"ק ומהטבור דא"ק, והוא נמשך מהעקודים הרי הוא הס"ג הכללי הנמשך מהע"ב הכללי הנמצא בקרקפתא דא"ק, וכן הוא נמשך מלמעלה למעלה עד הקו דא"ס ית"ש הנמשך ובא מא"ס המקיף ונוקב ויורד עד סוף כל עלמין, ודרכו מתברכים כל העולמות בתוספת אור וברכה כאשר הם זוכים שיתגלה טובו. וכמו כן גם כשאנים זוכים לגילוי אורו ממש, עכ"ז הנה כל חיותם העיקרי אשר לצורך קיומם הוא לעולם רק מאותו הדעת הפנימי, אלא שהוא מצומצם עתה ונעלם מאד, ואותו הדעת הפנימי הוא חי העולמים כולם, כי הוא נשמה לנשמה לכולם, הרי היא שכינת עוזו ית"ש.

והוא סוד הליתן דאצילות (וכן הוא השור הבר, ותרנגול הבר). אמנם כמו כן ישנה דוגמתם למטה בעולמות בי"ע, כי מציאות כל הענינים הוא בכל העולמות כולם, בכל עולם לפי ערכו, ויהיו אלו הסעודות בכל משך ימות המשיח כולו, ויהיו הם לנשמה וגוף יחד. ואע"ג דעיקר תשוקת הצדיקים הוא לפנימיות סוד הדברים,

דע"ה ח"ב

הרי הוא ההנאה מזיו השכינה, עכ"ז אף פשטות הדברים היא אמת, והעיקר הוא שיהיו כל הסעודות הללו בכל ימות המשיח, כדי לזכך את הגוף על ידם לבוא לחיי עולם הבא גם בגוף.

איכות כל הסעודות הללו נעלה ומרומם בהרבה מאיכות האכילה אשר אצלינו עתה, שהרי לימות המשיח תבטל כל זוהמת הגוף וכל עכירות שבה, ויהיו הגופות זכים ובהירים. עוד טעם לדבר, שכן עיקר הסוד הפנימי דליותן (הרי הוא התענוג דנועם הזיו העליון אשר מהדעת עלאה הפנימי המתגלה מרזא דאור א"ס) יתגלה רק בעוה"ב, אשר זמנו אחרי ימות המשיח, והוא רק מהאלף השביעי והלאה, שאז יתהפכו הגופות לנפשות ממש, ולא תהיה אז שום אכילה גופנית.

הנה מהיעודים העתידיים לימות המשיח הנזכר בדברי רז"ל בכמה מקומות הנה הם הלוייתן, ובהמות בהררי אלף שהוא שור הבר (כמ"ש בתרגום תהילים נ י), וזיו שדי שהוא תרנגול הבר כמ"ש בתרגום שם (פסוק יא). ונזכרים אלו הג' בדברי רז"ל במדרש (ויקרא רבה ס"פ כב ט"ו י, ופ' פינחס פכ"א סימן י"ח, ופסיקתא רבתי ור"כ בפסקא קרבני לחמי, וע' ב"ב דף עד ע"ב, ובפדר"א פרק יא ועוד בכ"מ). והרי לנו ג' מינים: לוייתן מדגים, ושור הבר מבהמות, ותרנגול הבר מעופות. והם כולם הם מסעודות הצדיקים לעתיד לבוא, שהיא לימות המשיח, כי לעוה"ב עין לא ראתה (ישעיה טד ג) כנ"ל. והנה אלו הג' הם כולם מסוד עין החיים, אלא עתה ישנו עדיין בכל א' מהם בחי' עין הדעת ג"כ באיזה חלק מהם כמו שיתבאר. והוא כמו שאמרנו לעיל שהעין הדעת נמשך מהעין החיים עצמו והוא מחובר עמו, כן הוא ג"כ בכל א' מהג' מינים הללו, הנה ישנו עתה איזה חלק בכל א' מהם שהוא בבחי' עין הדעת טוב ורע. ולעתיד לבוא יתוקן גם הוא לעין החיים ממש כנ"ל, ויהיו כולם קודש לה', לאכול לשבעה ולמכסה עתיק שהוא לצדיקים בימות המשיח כמ"ש בפסחים (ק"ה סע"ב וק"ט רע"א).

והנה שורש הג' מינים הללו הנה הם ג"כ בהתלת עלמין שבתקונא קדמא דדיקנא הג"ל, כי הם כולם מהגבורות העליונים שבקודש הקדשים הממותקים ומבוססים, אשר בהם הוא הנועם והזיו והזוהר והעדן של כל העידונים והמורת דכל החמודות, והוא באלו התלת עלמין שבתקונא קדמא הגז'. כי סוד שורש הלוייתן הנה הוא בהעלמא קדמא, כי כבר אמרנו שאלו התלת עלמין הם בבחי' דעת חסד גבורה, והעלמא קדמא הוא הדעת שהוא כולל חו"ג, ושם הוא סוד שורש הלוייתן שהוא בהדעת עצמו וכמ"ש בזוה"ק שמות (יא סע"א), וכן בפ' שלח (קעד ע"א) על פסוק (שמות ב א) וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, כי מבית לוי הוא אתר דחכמה עלאה, וההוא נהר (שהם או"א) מתחברן כחדא ולא מתפרשין לעלמין. [כי לוי הוא לשון חיבור (בראשית כט לד) הפעם ילוה אישי אלי, והוא הדעת המחבר או"א שעל ידו הם (זהר ויקרא ד ע"א) תרין ריעין דלא מתפרשין כנודע³⁴⁵]. מבית לוי דאשרי לוייתן לחידו בעלמא הה"ד לוייתן זה יצרת לשחק בו³⁴⁶. ר"ל כי מה שאמר מבית לוי, הכוונה הוא ללמדינו שנשמט משה רבינו ע"ה הוא מהמקום שנתייסד שעל ידו יהיה כל שמחת העולם, והוא הדעת, שהוא החידו דעלמא³⁴⁷, שהיא (מד ע"ג) בינה עלמא דאתי (זהר משפטים קטו ע"ב), וזהו שנאמר (תהלים קד כו) לוייתן זה יצרת לשחק בו. והרי לנו כי הלוייתן הוא סוד הדעת המחבר את או"א, ומשם היה נשמט משה רבינו ע"ה.

והנה ידוע³⁴⁸ הוא כי סוד הדעת הוא נמשך מלמעלה למעלה, שהוא מארחא דפלגותא דשערי, שהוא החוורתא הארוך הנקרא נחש בריח אשר הוא באמצע הראש, וכן

³⁴⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ סוף ב ע"א מביא עוד טעם, שדעת אינו אלא נקודת החיבור שבין או"א, ואו"א הרי תמיד מחוברים, ולכן אין לדעת אף פעם גילוי כאשר הוא בפני עצמו.

³⁴⁶ תרגום: כי מבית לוי הוא מקום של החכמה העליונה, ואותו הזהר (נהר) מתחברים כאחד שלא נפרדים לעולמים מבית לוי, שהשרה לוייתן (כל שמחה) בלבדו בעולם, זהו שנאמר "לוייתן זה יצרת לשחק בו" (תהלים קד כו).

³⁴⁷ עי' זהר אחרי מות סו ע"א.

³⁴⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ טו ע"א ד"ה וידוע שחב"ד.

דע"ה ח"ב

הוא נמשך ומתענג ומקיף את כל הראש כולו ג"כ והוא הנחש עקלתון³⁴⁹, והם בבחי' דו"ן כי נקבה תסובב גבר (ירמיה לא כא), והוא מ"ש (ב"ב דף עד ע"ב) אף לויתן נחש בריח ונחש עקלתון זכר ונקבה בראם. והם סוד הגלופי דגלופין שאמר בספד"צ (פרק א יא ע"א), שהוא כחיוזו דחויא אריך ומתפשטין לכאן ולכאן. וסודו הוא מאוירא עלאה, אוירא דלא אתפיש (ד"ח דף ע ע"א, וס"י פ"ב מ"ו), שהוא מרדל"א דאחזי נהוריה ברישיה דא"א כמ"ש האריז"ל (בשער א"א פרקים ד ו). והוא נמשך מהיסוד דא"ק ומהטבור דא"ק מנקודת חולם שבנו, ששם הוא התחלת הגילוי דהשם מ"ה הכללי, והוא נמשך מהעקודים שהוא הס"ג הכללי, אשר הוא נמשך מהע"ב הכללי, שהוא בקרקפתא דא"ק, וכן הוא נמשך מלמעלה למעלה עד הקו דא"ס ית"ש, הנמשך ובא מא"ס המקיף. והוא³⁵⁰ רזא דמתקלא הנאמר בספד"צ (פרק א דף א ע"א) שהוא הדעת הפנימי קו האמצעי, בריח התיכון, אשר הוא מבריה מהקצה אל הקצה³⁵¹, כי הולך ומתפשט במישור, מחי העולמים א"ס ית"ש ונוקב ויורד עד סוף כל עלמין, ודרך בו מתברכים כל העולמות בתוספת אור וברכה כאשר שהם זוכים שיתגלה טובו. וכן גם כשאננם זוכים לגילוי אורו ממש, עכ"ו הנה כל חיותם העיקרי אשר לצורך קיומם הוא לעולם רק מאותו הדעת הפנימי, אלא שהוא מצומצם עתה ונעלם מאד, אבל עיקר הכל הוא לעולם רק משם עכ"פ. וגילוי אורו הנה הוא האור שהאדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו שאמרו בחגיגה (יב ע"א) ונגנו לצדיקים לעתיד לבוא. ואותו הדעת הפנימי שאמרנו שהוא חי העולמים כולם, כי הוא נשמה לנשמה לכולם³⁵², הוא שכינת עוזו ית"ש, שהוא מלכותו, מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, וזהו אמונת ישראל³⁵³, כי הוא לבדו מלך, ה' מלך עולם ועד. והוא הוא עיקר סוד ע"ן החיים, אשר כל האוחז בו תמיד ומתדבק בו הוא חי לעולם, וזהו שאמרו במדרש הנעלם (תולדות דף קלה ע"א³⁵⁴) כי הטוב

³⁴⁹ ע"י שיטתו בזה בליקוטים בסוף הקדו"ש ליקוט א' אות ג' שהם בחי' א'.

³⁵⁰ דהיינו הלוייתן.

³⁵¹ ע"י לעיל הערה 57.

³⁵² ע"י בזהר בהר קט ע"ב: אנת לית עלך נשמתא דתהוי אנת כגופא לגבה דאנת הוא נשמה לנשמות ולית נשמה עלך ולא אלהא עלך אנת לבר מכלא ולגו מכלא ולכל סטרא ולעילא מכלא ולתתא מכלא ולית אלהא אחרא עילא ותתא ומכל סטרא ומלגו דעשר ספירן דמנהון כלא ובהון כלא תליא ואנת בכל ספירה בארכה ורחבה עילא ותתא ובין כל ספירה וספירה ובעובי דירה, ע"כ [תרגום: ואתה, אין נשמה מעליך שתהיה אתה כגוף אליה, שכן אתה הוא נשמה לנשמות, ואין נשמה עליך, ולא אלוה עליך. אתה מחוץ לכל ובתוך הכל ולכל צד ולמעלה מהכל ולמטה מהכל, ואין אלוה אחר למעלה ולמטה ומכל צד. ומתוך עשר הספירות, שמהם הכל, ובהם הכל תלוי, ואתה בכל ספירה באורכה ורחבה, למעלה ולמטה, ובין כל ספירה וספירה, ובעובי כל ספירה וספירה], וע"י לש"ו הקדו"ש יב ע"ד שמבאר שבנקודה זו הוא שנמצא אורו ית' ממש השוכן בתוך פנימיות העולמות, בבחי' נשמה לנשמה.

³⁵³ ע"י בהגר"א על ספד"צ יז ע"ד ד"ה מהימנותא - כמ"ש באד"ר (דף קל ע"ב) דיקנא כו' מהימנותא דמהימנותא דכלא ושם (דף קלא ע"א) דיקנא יקירא מהימנא שלימא כו', וענין מהימנותא כמו אמונת ישראל שבה משיגין את א"ס, ולכן ז"ל נקראין בכל מקום מהימנותא, עכ"ל.

ע"י תז"ח יא ע"ב: אתקריאת שכינתא אמונה דישאל, ע"כ. וע"י בבהגר"א על תז"ח טו ע"ד ד"ה אמונה דישאל בהון, ז"ל, ר"ל כל אמונת ישראל בע"ס הכל בה שעל ידה מכירין ישראל להון ולעלת העלות זה השער לה', עכ"ל, וע"י יהל אור ח"ב יט ע"א שהאריך בענין זה. והנראה לענ"ד, שבאמת אמונה עניינה הזיווג של ז"א ונוק', שהרי אין לנוק' (דהיינו שכינתא) גילוי מצד עצמה אלא רק מצד מה שמקבלת מז"א. אמנם ההשגה שלנו היא לעולם דרך המלכות בלבד.

³⁵⁴ ז"ל: אמר רבי יהודה לרבי חייא הא דתנינן דעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא, מאי האי, אמר ליה, עד לא אזלית קמי אינון מלאכין קדישין מארי מתניתין הכי שמיע לי. כיון דשמעית הא דאמר רבי אלעזר, אתישבא בלבאי דאמר רבי אלעזר סעודת הצדיקים לעתיד לבא כהאי דכתיב "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" (שמות כד יא) ודא הוא דתנן "ניזונין" ואמר רבי אלעזר באתר חד תנינן "נהנין" ובאתר אחרת תנינן "ניזונין". מאי בין האי להאי, אלא הכי אמר אבוי, הצדיקים שלא זכו כל כך, נהנין מאותו זיו שלא ישיגו כל כך, אבל הצדיקים שזכו, ניזונין עד שישגו השגה שלמה. ואין אכילה ושתייה, אלא זו וזו היא הסעודה והאכילה. ומנא לן הא, ממשה,

דע"ה ח"ב

הגנוז לצדיקים לעתיד לבוא הוא מה שיהנו מזוי השכינה שעתיד הקב"ה להשרות שכינתו עמם, והוא שמחת הנשמה כמבואר שם.

והוא סוד הלוייתן דאצילות (וכן הוא השור הבר, ותרנגול הבר כמו שיתבאר עניינם למטה). אמנם כמו כן ישנם דוגמתם למטה בהעלמות בי"ע, כי מציאות כל הענינים הוא בכל העולמות כולם בכל עולם לפי ערכו, לפי המתייחס אליו. והם הסעודות גדולות דכל הנזכר אשר יהיו בימות המשיח כהאמונה פשוטה דכלל ישראל, ויהיו אלו הסעודות בכל משך זמן דימות המשיח כולו, ויהיו הם להנשמה וגוף יחד, וכמו שאמרו במדרש הנעלם שם (קלה ע"ב) כי האי והאי איתא לעתיד לבא, וכן שם (קלו ע"א) אמר ר' יוחנן לית לן לסתור מהימנותא דכולא אלא לקיימא ביה דהא אורייתא אסחידת עלוי (בתהילים נ י – יא כי לי כל חיתו יער בהמות בהררי אלף ידעתי כל עוף הרים וזיו שדי עמדי. ע' תרגום שם³⁵⁵ ושם (קד כו) לויתן זה יצרת לשחק בו, ובתרגום שם³⁵⁶, ובאיוב מ' מ"א כמה פסוקים בזה), דהא אנן ידעין מהימנותא דצדיקא וכסיפו דלהון מאי היא דכתיב נגילה ונשמחה בך ולא באכילה³⁵⁷. ור"ל דאע"ג דעיקר תשוקת הצדיקים הוא על פנימיות סוד הדברים שהוא להנות מזוי השכינה, עכ"ז הנה פשטות הדברים הוא ג"כ אמת, כי הרי יש כמה פסוקים על זה. והעיקר הוא כי יהיו כל סעודות הללו בכל ימות המשיח כדי לזכך את הגוף על ידם לבוא לחיי עולם הבא בהגוף ג"כ, והוא ע"ד שהיה המן במדבר כדי לזכך את גופם לאור קדושתו יתברך לקבוע התורה בלבם. וע' כ"ז בספר שולחן ארבע לרבינו בחיי ז"ל (בשער ד שם³⁵⁸), ע"ש שהאריך בזה בדברים הראויים אליו.

דכתיב "ויהי שם עם יהו"ה ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה" (שמות לד כח) מאי טעמא לחם לא אכל ומים לא שתה מפני שהיה נזון מסעודה אחרת, מאותו זיו של מעלה, וכהאי גוונא סעודתן של צדיקים לעתיד לבא. אמר רבי יהודה סעודת הצדיקים לעתיד לבא, לשמוח בשמחתו. הדא הוא דכתיב "שמעו עונים ושמחו" (תהלים לד ב).

תרגום: אמר רבי יהודה לרבי חייא, זה ששינינו שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מה זה. אמר לו, טרם שהלכתי לפני אותם המלאכים הקדושים, בעלי המשנה, כך נשמע לי. כיון ששמעתי את זה שאמר רבי אלעזר, התיישב בלבי. שאמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב "ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו" (שמות כד יא). וזה הוא ששינינו נזונים. ואמר רבי אלעזר, במקום אחד ששינינו נהנים, ובמקום אחר ששינינו נזונים. מה בין זה לזה. אלא כך אמר אבי, הצדיקים שלא זכו כל כך, נהנים מאותו זיו, שלא ישיגו כל כך. אבל הצדיקים שזכו, נזונים עד ששיגו השגה שלימה. ואין אכילה ושתייה אלא זו, וזו היא הסעודה והאכילה. ומנין לנו זה, ממשה, שכתוב "ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה" (שמות לד כח). למה לחם לא אכל ומים לא שתה, מפני שהיה נזון מסעודה אחרת, מאותו זיו של מעלה. וכמו כן סעודתם של צדיקים לעתיד לבא. אמר רבי יהודה, סעודת הצדיקים לעתיד לבא לשמוח בשמחתו, זהו שכתוב "שמעו עונים ושמחו" (תהלים לד ב).

³⁵⁵ ארום דלי כל חות חורשא (ועתדת לצדיקא בגן עדן) בעיריא דכין (ותור בר דרעי בכל יומא) בטורין אלפא. גלין קדמי כל מיני עופא דפרחין באויר שמיא ותרנגול ברא (דקרצוליה שרין בארעא ורישיה מטי בשמיא) מרנן קדמי.

תרגום: כי שלי כל חיות היער (ועתידה לצדיקים בגן עדן) בהמות טהורות (ושור בן רצון בכל יום) בהררי אלף. גלוי לפני כל מיני עופות שפורחים באויר שמים, ותרנגול הבר (דקרצוליה שורה בארץ וראשו מגיע השמימה) שרים לפני.

³⁵⁶ תמן אלפיא אזלין לויתן דין בריתא למגחך ביה לצדיקא בסעודת בית מדוריה.

תרגום: שם אלפים הולכים, לויתן זה ברית, לשמח בו צדיקים בסעודת בית מגוריו.

³⁵⁷ תרגום: אמר רבי יוחנן, אין לנו לסתור את אמונת הכל, אלא לקיים אותה. שהרי התורה מעידה על זה שהרי אנו יודעים את אמונת הצדיקים, והגעגוע שלהם מה הוא, שכתוב "נגילה ונשמחה בך" (שיה"ש א ד), ולא באכילה.

³⁵⁸ ז"ל, סעודות המתקנות גופניות ושכליות, אלו ואלו בגוף ובנפש, ויש סעודות שכליות לנפשות הנצבות לבדנה מבלעדי הגוף ומתענגות בהם בקיום נצחי בעולמות שבהם כל אחת ואחת לפי מדרגתם. הסעודות הגופניות הן מעותדות להם מבראשית מהמאכלים הדקים והזכים שנבראו מן האור העליון בסבה אחר סבה והם לויתן בדגים ובר יוכני בעופות שנבראו ביום חמישי, ונקרא לויתן על שם שהוא מזומן לצדיקים, וכן בהמות בהררי אלף שנבראו ביום ששי עם בריאת האדם וקודם לו. ומעלת המאכלים האלה עצומה מאד לחדד השכל ולזכך הלב כענין המן שזכו בו דור

דע"ה ח"ב

אמנם הוא כי הנה הגם שהאמת הוא שיהיו כל הסעודות הללו סעודות גופניות ג"כ כהאמונה פשוטה דכלל ישראל, עכ"ז הנה פשוט הדבר שיהיה איכות כל הסעודות הללו נעלה ומרומם הרבה מאיכות האכילה אשר אצלנו עתה, כי הרי לימות המשיח יתבטל כל זוהמת הגוף וכל עבירות שבה, והרי יהיו כל הגופות כולם הם עצמן ג"כ זכים ובהירים, כי יתעלו אז כל המציאויות כולם ויעלו מעשיה ליצירה ומיצירה לבריאה, ויובללו זב"ז בהתיקון דסדר הכלילות שאמרנו (מד ע"ד) לעיל דרוש ג' ענף ו' ז' ח'. וא"כ הרי יתעלו כל הענינים כולם, וכן ענין האכילה באופן נעלה ומרומם הרבה ממה שהם עתה. הגם שהדברים הם בפשוטן ממש ג"כ כנוז, ואולי הוא עוד כי סוד הפנימי דליתן שהוא התענוג דנועם זיו העליון אשר מהדעת עלאה הפנימי המתגלה מרזא דאור א"ס, הנה זה יתגלה עיקרו רק בעוה"ב, אשר הוא אחר ימות המשיח והוא רק מאלף השביעי והלאה, שאז יתהפכו הגופות לנפשות ממש ולא יהיה אז שום אכילה גופנית, וכן כל בחי' אכילה דמלמטה למעלה כלל וכנ"ל דרוש ג' ענף י"ח י"ט כ'. והוא מה שאמרו (ברכות יז ע"א) העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה כו' אלא צדיקים יושבין ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה שנאמר ויחזו את אלהים ויאכלו וישתו, שהיא רק סוד האכילה אשר מלמעלה למטה וכנ"ל שם בדברינו. אמנם בכל ימות המשיח, הנה אז יהיה כל אותן הסעודות ממש ע"ד שאמרנו, ויהיו לגוף ונפש יחד, כי לא יתגלה סוד הליתן הפנימי אשר הוא לבחי' נשמות לבד, וכי גם הגופות יתהפכו אז לנשמות ממש כנז"ל, אלא רק באלף השביעי שהוא חיי העולם הבא, וע' בזה בדברי הרשב"א הובא בהכותב בע"י פ' המוכר את הספינה ובדברינו לקמן ענף י"א ס' ד' וענף י"ב ס' זח"ט וס' י"ג.

דרוש ד ענף ז סימן ב

איתא במדרש שמקום הליתן הוא מתחת לים האוקיינוס. וסנפיריו של הליתן הם היסוד דכל העולם כולו. ישנם שני ליתנים, הא' נחש בריח והב' נחש עקלתון, הן בשמים ממעל והן בתהום אשר מתחת לארץ, שכן הליתן הוא היסוד דכל העולם כולו, והוא כולל את כל העולם כולו. הליתן הוא נחש העקלתון השוכב בים אוקיינוס בתוכו ובתחתיתו כנ"ל, שהוא מקיף את כל הים ואת כל העולם כולו, וכעין הנחש בריח המתפשט מקצה לקצה באורך, והנחש עקלתון מתייחד עם הנחש בריח בסופו, כמו שהיו אחד בתחילתם. לכן כתיב בבראשית (א כא) "ויברא אלהים את התנינם הגדולים", שהוא קאי על ליתן נחש בריח ונחש עקלתון, "התנינם" חסר י' שניה, להורות שהם חוזרים לבסוף להיות אחד, שכן הם בחי' הדו"ן אשר בכל פרצוף ופרצוף גופה, והם שניהם פרצוף אחד, ולכן הם נכללין יחד הן בתחילתן והן בסופן.

נשמע מזה, שתחילה נבראו בלא בן זוג, והרי הוא לכאורה נגד הגמרא ב"ב (עד ע"ב) שגם הם נבראו זו"ן, אך על פי דברינו הכל ניחא, שכן הם רק בבחי' זו"ן אשר ישנם בכל פרצוף בפני עצמו, ואמנם בפני עצמם הרי הם פרצוף אחד ממש. אם כי אין להם בן זוג בבחי' פרצוף בפנ"ע. אמנם בזה"ק איתא, שכתוב "תנינם" חסר י' בגלל שהקב"ה הרג את הנקבה, וזה רק היה בגלל החטא. עכ"ז כתיב תנינם חסר גם בעת הבריאה עצמה, כי קיום הנקבה היה תלוי במעשי אדם הראשון שהיה עתיד ליבראות אח"כ, והרי כבר נבראה הנקבה ונתייסדו פעולותיה ותכונותיה מתחילה רק ע"ד תנאי.

ונחזור להענין ונאמר, כי הליתן הנה אמרו בתנחומא (פ' נצבים סימן ד) שהוא רובץ על התהום שהוא מתחת הים אוקיינוס, והוא בהמים שבחלל כדור הארץ שהם המים התחתונים. אמנם הוא, הליתן נחש בריח אשר הוא שוכב לאורך ומבריח מהקצה אל הקצה, שהוא מזורח למערב, וכן הוא בפדר"א (פרק ט) שהליתן נחש בריח מדורו במים התחתונים, אמנם כי מצד מזרח הנה הוא מתפשט לכאן ולכאן, ומתעקם ומתעגל ומקיף לכל העולם כולו דרך הים אוקיינוס בתוכו ובתחתיתו והוא הליתן נחש עקלתון שמקיף את כל העולם כמ"ש הרשב"ם (בבא בתרא דף עד ע"ב), וכן הוא בדברי רבינו גרשום

המדבר שהוא כצפיחית בדבש, והיה מתולדת האור העליון שכתוב עליו (קהלת יא) ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש, ואפשר שתהיה מעלתם גדולה על מעלת אוכלי המן, כי כפי שתהיה ההשגה באחרית הימים גדולה ומעולה יותר מכל הזמנים.

דע"ה ח"ב

מאור הגולה (שם הנדפס בש"ס החדש דפוס ווילנא), וכן הוא במדרש כונן בד"ה דרום יישוב, שהלוייתן שרוי בתוך המים התחתונים שהם מתחת מימי אוקיינוס, והם בבחי' מעיין למימי אוקיינוס, והים אוקיינוס הוא עומד על סנפירו של לוייתן. ור"ל שהוא יסודו כמו שיתבאר למטה.

עוד שם במדרש כונן, ביום ה' נטל הקב"ה אור ומים (שהם חסדים וגבורות) וברא מהן לוייתן ואשתו (שהם הנחש בריח ונחש עקלתון) וכל דגיהם, ותלה כל העולם כולו בסנפיריו של לוייתן (ור"ל שהם היסוד דכל העולם כולו כמו שיתבאר) עירב רקק המים בהן וברא בהן זיו שדי וכל עוף השמים ותלה רגליו של זיו שדי על סנפירו של לוייתן, וראשו כנגד כסא הכבוד, וכן אמר הגר"א בספד"צ (פרק א יא ע"ג) בד"ה בחיזו דחויא, וידוע ששני תנינין הן, אחד לוייתן נחש בריח שהוא שוכב לאורך הים כבריח כידוע, ואחד לוייתן נחש עקלתון שמתעגל ומקיף את כל העולם ואוחז הזנב בראש, וכן הוא בתנין השמים ששוכב באמצע המולות כבריח וחוזר ומתעגל זנב בראש כמו שכתבו הקדמונים עכ"ל. וע' ברייתא דשמואל (פרק א) התלי כמלך כו' נחש בריח זה התלי כו' התלי מוגף המאורות ונטוי מקצה אל קצה כנחש עקלתון. וע' עוד בענין התלי בחכמוני בפירושו לספר יצירה פ"ו, ובספר רזיאל (שהוא להרוקה ז"ל כנודע) בד' י"ט ע"ג ובדף כ"א ע"א, ובספר הקנה דף ל"ב ע"ג. ועכ"פ הוא כי ישנם הלוייתן נחש בריח ונחש עקלתון הן בשמים ממעל והן בתהום אשר מתחת לארץ, כי הוא היסוד דכל העולם כולו והוא כולל את כל העולם כולו.

אמנם מה שאמרו כי הלוייתן נחש עקלתון אשר הוא בהים אוקיינוס בתוכו ובתחתיתו שהוא מקיף את כל העולם כולו, הנה לא מצאתי זה מפורש בשום מקום מדברי רז"ל אלא רק בדברי הנאונים, רבינו גרשום מאור הגולה, ורשב"ם ב"ב ע"ד ב', והגר"א בספד"צ (פרק א בד"ה בחיזו דחויא יא ע"ג ד"ה וידוע, ובד"ה זנבא ברישא יא ע"ג), וכן הוא מפורסם בפי העולם. והוא נלמד מתנין השמים שאמר בברייתא דשמואל (פרק א) שהוא נטוי מקצה אל קצה כנחש עקלתון. וכן בשרשו שבקודש הקדשים שהוא הגלופי הגלופין (ספד"צ יא ע"א) הרי אמרו (מה ע"א) בספד"צ (פרק א יא ע"ב) כי זנביה ברישיה, ר"ל שמתעקל ומקיף את כל הקרקפתא כולו, שהוא היסוד והשורש דכל העולמות כולם, ומגיע זנביה לרישיה. וכן בהתנין דקליפה אמר ג"כ בספד"צ פ"ה (לו ע"א) כי זנביה בפומיה.

ומכל זה הנה נלמד על הלוייתן נחש עקלתון השוכב בים אוקיינוס בתוכו ובתחתיתו כנ"ל, שהוא מקיף את כל הים וכל העולם כולו, וכנהנחש בריח שהוא מתפשט מקצה לקצה באורך, ומתייחד הנחש עקלתון עם הנחש בריח בסופו כמו שהם אחד בתחילתו, כי הבריח עצמו מתפשט לכאן ולכאן בקצה המזרח ומתעקל ומתעקם ומתפשט ומקיף עד שמגיע ראשו לזנבו בקצה המערב, כי ראשו הוא באחוריו שהוא בקצה המערב (כמ"ש (תהלים קלט ה) אחור וקדם צרתני) וכמ"ש הגר"א בספד"צ שם (יא ע"ג ד"ה זנבא ברישא), ומתחלק בקצה המזרח לשניים ומתפשט לשני הצדדים, שהוא לדרום ולצפון, ומתייחדים בסופו שהוא בזנבו, ומגיע זנביה לרישיה בקצה המערב של הנחש בריח, והם הדו"ן דהלוייתן שהם שניים בריח ועקלתון והם אחד, כי הם מיוחדים בראשן ובסופן, וזהו מ"ש בספד"צ (פרק א יג ע"א) תרין הוו חד אתחזרו תנינם כתיב חסר, ור"ל דלכך כתיב בכראשית (א כא) ויברא אלהים את התנינים הגדולים, שהוא קאי על לוייתן נחש בריח ונחש עקלתון כמ"ש ב"ב דף עד ע"ב, וכתוב שם התנינים חסר י' שניה, כי הוא להורות שהם חוזרים לאחד, וכן הוא בזוה"ק (פרשת בא דף לד רע"ב) ובבראשית רבה (פ"ז סימן ד). וכ"ז הוא ע"פ מה שאמרנו בספר הכללים כלל י"ז ענף ד' כי סוד הדו"ן דהלוייתן נחש בריח ונחש עקלתון הנה הם רק בבחי' הדו"ן אשר בכל פרצוף ופרצוף גופה, והרי הם

דע"ה ח"ב

שניהם פרצוף אחד ולכן הם נכללין יחד הן בתחילתן והן בסופן, משום שהם אחד מעיקרן. ובוזה ניחא מ"ש בב"ר שם, כי לכך כתיב התנינים חסר, משום שאין להם בן זוג ע"ש. והרי נשמע מזה שגם מתחילה לא נברא להם בן זוג, והרי הוא לכאורה נגד הגמרא ב"ב (דף עד ע"ב) שגם הם נבראו זו"ן, אך על פי דברינו הוא ניחא, כי הם רק בבחי' זו"ן אשר ישנם בכל פרצוף עצמו, והרי הם פרצוף אחד ממש, אבל אין להם בן זוג בבחי' פרצוף בפנ"ע. אמנם בזה"ק (פ' בא לד סע"א) אמרו ויברא אלהים את התנינים הוא רוא דא לויתן ובת זוגו תנינים חסר כתיב, בגין דקטל לנוקבא וסלקא קב"ה לצדיקייא³⁵⁹. והגם דבעת הבריאה הרי נבראו שנים, ומה שהרג את הנקבה הוא רק אח"כ, שהוא אחר החטא כנ"ל דרוש ג' ענף כ', עכ"ז הנה כתיב תנינים חסר גם בעת הבריאה, כי קיום הנקבה היה תלוי וקיימא במעשי אדם הראשון שהיה עתיד להבראות אח"כ והרי נברא הנקבה ונתייסד פעולתה ותכונתה מתחילה רק ע"ד תנאי, ולכך כתיב תנינים חסר גם בעת הבריאה, כי לא היה בריאותה לקיום החלמי. אמנם כל עיקרה הוא רק בבחי' הנוקבא שבוזר עצמו כנו', וגם בזה לא נתקיימה ולא נעשה עתה פעולתה כלל, כי הרג את הנקבה ולא תתגלה אלא לעתיד, וכמו שמבואר בדברי הגר"א בספר"צ (פרק א יג ע"א ד"ה תרין). ויתבאר עוד בדברינו לקמן בעה"י.

דרוש ד ענף ז סימן ג

הלוייתן הוא סוד הדעת המיוחד את או"א, והדעת היא בבחינת "שביל דק" העובר בין חכמה לבינה [דהיינו גילוי מצומצם שהחכמה נותן לבינה], והוא בחי' הנחש בריח. וכשנכנס בגו אימא, הנה מתפשט בה וממלא אותה. והיינו הנחש עקלתון שמקיף את כל היס, והיינו ים האוקיינוס הסובב את כל העולם (ו"ק). כל הכח אשר ישנו בתהום להתפשט בכל המציאות דים האוקיינוס הוא ע"י הנחש בריח הניתן בתוכו, כי רק ע"י מתברכים מימיו. וזהו שאמר במדרש כי ים האוקיינוס עומד על ספירו של לויתן. והנה ע"ד שאמרנו בדעת אשר יוצא מהשפעת החכמה לבינה, הרי הם הלוייתן נחש בריח ונחש עקלתון, הרי המה שורש הכל, כן הוא ע"י בצדיק אשר נשפע מזו"א לרחל, שכן גם הצדיק הוא בדרגא דלוייתן, וכן המט"ט נקרא נחש בריח הכולל את בי"ע. הגם שכל העולם כולו עומד על ספירו, הרי הוא היסוד, עכ"ז עתה נצטמצם שפעו הרבה מאד, עד לעתיד לבא והוא בחי' הרג את הנקבה, וכל שפעו הוא בסוד הבלי דגרמי בלבד, הרי הוא תמצית החיות הנשארת בתוך העצמות שבקבר. אך הלוייתן נחש בריח, הנה הוא בסוד "סירוס", דהיינו שנסתם אורו ואין אורו יוצא אלא דרך מסך ומחיצה, ועל זה הוא שמתקיים העולם עתה. ועתה כל העולם עומד על ספיר א', הרי הוא הסנפיר דגבורה בלבד, והוא ע"ד עולם הנקודות שלא שלטו אז רק הגבורות לבד. אמנם בעולם הנקודות, הגם שעיקר כל הזיווגים היו חסרים שם, עכ"ז גם בהם היה מעין כל הענינים כולם, שכן בלעדי זה לא יתכן שיצאו לידי קיום כלל אפילו לרגע אחד. וכן הוא בענינינו, שכן אע"ג שסירס את הזכר והרג את הנקבה, הרי שחסר עתה שפעם העיקרי, עכ"ז הנה הוא מאיר עליה בהארה כל שהוא, דהיינו הארה הנמשכת ממנו אליה דרך מסך ומחיצה. וכ"ז הוא בחי' הסנפיר דחסד, כי הוא אשר נסתם ונעלם. ועיקר מה ששולט עתה הוא הסנפיר דגבורות, ועליו עומד העולם עד עת התיקון העתיד. המתבאר מכל דברינו, כי סוד הלוייתן הוא היסוד דכל העולמות כולם, כי הוא אור הדעת הפנימי המבריח מהקצה אל הקצה, ובו תלוי כל האור הגנוז, ונסתם ונעלם עתה כל הלוייתן כולו, והנה הוא שורש דעץ החיים ועץ הדעת, ולכן הלוייתן הוא העיקר לכל היעודים אשר בימות המשיח, כי הם מושרשים בעה"ח ועץ הדעת, הרי הם ענפי הדעת, והוא בדעת עצמו.

וסוד הדברים בכ"ז כי הרי אמרנו שהלוייתן הוא סוד הדעת המיוחד או"א, והדעת הוא השביל דקיק³⁶⁰, נתיב לא ידעו עיט (איוב כז ז'³⁶¹), והוא הנחש בריח. וכשנכנס בגו אימא, הנה מתפשט בה בכולה ומלייא כל אדרין ואכסדראין³⁶² וכמ"ש (משלי כד ד) ובדעת

³⁵⁹ תרגום: "ויברא אלהים את התנינים הגדולים ואת כל נפש החיה הרומשת אשר שרצו המים למיניהם." פסוק זה פרשוהו, אבל ויברא אלהים את התנינים הוא סוד זה לויתן ובת זוגו, תנינים חסר כתוב, משום שהרג את הנקבה והעלה אותה הקדוש ברוך הוא לצדיקים.

³⁶⁰ ע"י זהר תרומה קמו ע"ב.
³⁶¹ וע"י בהגר"א תיקו"ז ריש כ ע"ג שזהו יסוד דחכמה שבתוך יסוד דבינה. וע"י עוד בבגה"א על ספד"צ סוף ב ע"א.

³⁶² כלשון האדרא רבא קלו ע"א וז"ל: בחללא תליתאה נפקין אלף אלפין אדרין ואכסדראין.

דע"ה ח"ב

חדרים ימלאו, כמו שאמרו בפ' משפטים (קכג ע"א³⁶³), והוא הנחש עקלתון שמקיף את כל הים, והוא ים אוקיינוס הסובב את כל העולם, שהוא דרגא דבינה הסובבת את כל הו"ק, שהם העולם. כי הבינה מקיף את ז"א, וכנודע מדרושי הצלם³⁶⁴. וכן הוא הים אוקיינוס ג"כ בדרגא דבינה של המלכות, המקפת את כל העולמות בי"ע שהם הו"ק, שהוא הגוף כמ"ש בטנת"א (פרק ה). והלוי"תן הוא הדעת אשר מהחכמה לבינה הנאמר עליו (משלי ג כ) בדעתו תהומות נבקעו, שהוא תהום עלאה³⁶⁵ בינה, תהום תתאה מלכות, והוא הנהר דנגיד ונפיק מעדן חכמה שביל העליון³⁶⁶, פלא³⁶⁷, ונגנו בתהום, והוא הנחש בריח, ומשם נמשך הים אוקיינוס, ובתוכו הנחש עקלתון להקיף את העולם. ור"ל כי הים אוקיינוס הוא נמשך מהתהום שהוא היסוד דבינה, ומתפשט הים {מה ע"ב} מהתהום להקיף את העולם שהוא הו"ק, וכן מתפשט הנחש עקלתון מהנחש בריח הרובץ בתוך התהום שהוא השביל העליון דנגיד ונפיק מעדן כנו'. הנה מתפשט ממנו הנחש עקלתון בתוך הים אוקיינוס להקיף את העולם ג"כ, ונמצא כי הים אוקיינוס הוא התפשטות הבינה שהיא התהום, והנחש עקלתון הוא התפשטות החכמה, שהרי הוא מהנחש בריח אשר בהתהום.

אמנם הוא כל הכח אשר ישנו בהתהום להתפשט בכל המציאות דהים אוקיינוס הוא ג"כ ע"י הנחש בריח הניתן בתוכו, כי רק עי"ז מתברך מימיו, וזהו שאמר במדרש כונן כי הים הגדול הנקרא אוקיינוס הוא עומד על סנפיריו של לוי"תן, כי סנפיריו הם מכת היסוד שבו (ע' בהגר"א בספד"צ) (פרק א בסוף ד"ה קולטרא בקטרוי סנפירא בעדבוי ג ע"א ד"ה ויטוד), שאמר שם ויסוד דלוי"תן הוא הסנפיר כו' ע"ש, כי מכת היסוד שהוא רצוא ושוב (ע' בהגר"א שם יג ע"ד בד"ה והחיות רצוא ושוב) הנה מזה יוצאים ונמשכים הסנפירים אשר הוא פורה ושט בהן, ולכן נקרא גם היסוד שלו לעצמו ג"כ בשם סנפיר*. וזהו שאמר כי הים אוקיינוס עומד על סנפיריו של לוי"תן, כי ע"י היסוד דהנחש בריח הניתן בתהום, עי"ז מתברך מימיו ונובע ומתפשט ויוצא הים אוקיינוס מהתהום. וזהו ג"כ מ"ש עוד במדרש כונן שם יום ה', כי כל העולם כולו הוא תולה על סנפיריו של לוי"תן. וכן אמרו בזה"ק (פ' בא לד ע"ב) דכל עלמא לא משתלשלא אלא על סנפיריו. וכן ברע"מ תצא (רעט ע"א) לוי"תן דקאים על שפת הים ועלמא קאי על סנפיריו דא צדיק יסוד עולם דכל עלמא קאים עליו. וכן בסבא משפטים (קח ע"ב) כל עלמא לא קאים אלא על גפא חדא דלוי"תן.

* הגהה כי אין לומר שהסנפיר עצמו הוא היסוד, שהרי מבואר הוא בגמרא בכורות (דף ח ע"א) שבדגים זכרותם מבפנים ע"ש, והסנפירין הרי הם מבחוץ, אלא הכוונה היא שהיסוד נקרא ג"כ בשם סנפיר, כי הסנפירין הם תולדתו. ונקרא היסוד ג"כ בשם סנפיר ע"ש תולדותיו, כי הם מהחוג שבו. וכן הוא מבואר בתיקונים (תיקון כא דף מד ע"ב) כי הסנפירין הם חו"ג ע"ש ובהגר"א שם (ד"ה תרין סמכי קשוט).

והענין בכ"ז הוא כי הרי הלוי"תן, שהוא הנחש בריח מהחכמה, הרבוץ בתהום, שהוא היסוד דבינה, והם תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין (זהר ויקרא ד ע"א), והרי מקבל הבינה תמיד משפעת היסוד שהוא הסנפיר דהלוי"תן. ועי"ז יצא ונעשה כל העולם כולו

³⁶³ ז"ל: דעת גניז בפומא דמלכא דאקרי פשיטותא דתפארת דכל אוצרין וכל גוונין אתאחדן ביה דכתיב (משלי כד ד) ובדעת חדרים ימלאו והוא דעת גניז באימא ומלכא ומלייא כל אדרין ואכסדראין.

תרגום: דעת גנוז בפי המלך, שנקרא התפשטות התפארת שכל אוצרות וכל הצבעים מתאחדים בו, שנאמר "ובדעת חדרים ימלאו", ואותו דעת הוא גנוז באימא ומלך, וממלא כל החדרים ואכסדרות.

³⁶⁴ ע"י שער מוחין דצלם פרק ה'.

³⁶⁵ ע"י שער מאמרי רשב"י טז ע"ב שהיינו תהום רבה.

³⁶⁶ ע"י לעיל הערה 361.

³⁶⁷ ע"י זהר בלק קצג ע"ב.

דע"ה ח"ב

שהוא הו"ק, וכן כל קיום העולם כולו הוא תמיד רק עליו, כי הם תרין ריעין דלא מתפרשין, והרי עומד כל העולם כולו תמיד רק על הסנפיר דהלויתן, שהוא היסוד דהנחש בריח הרבוץ בהתהום. אך מ"ש בהסבא הנו' שהוא רק על גפא חדא זה יתבאר למטה.

והנה ע"ד שאמרנו בהדעת אשר מהחכמה לבניה, שהוא הלויתן נחש בריח ונחש עקלתון, שהוא שורש הכל והוא כולל ומקיף את כל הו"ק שהם עומדים רק עליו, כן הוא עד"ז בהצדיק אשר מו"א לרחל. כי הצדיק הוא ג"כ בדרגא דלויתן, וכמ"ש בזוה"ק (אחרי מות נח ע"א) לויתן זה יצרת לשחק בו דא צדיק כו' ע"ש, וכן בתיקונים (תיקון כא דף מד ע"ב) לויתן לעילא דא צדיק. ומ"ש לעילא כי גם מט"ט נקרא לויתן, משום שהוא כולל את כל העולמות ב"ע. הרי לנו כי גם הצדיק נקרא לויתן כי הוא עולה עד המוחין כמ"ש בפ' משפטים (דף קי ע"ב) והוא הנחש בריח אשר בתהום תתאה יסוד דהמלכות, וע"ז מתברך מימיו ומתפשט להמציאות דים אוקיינוס, שהוא משפעת התהום הסובב את כל העולם, ובתוכו מתפשט אור הנחש בריח ג"כ, והוא המציאות דלויתן נחש עקלתון. וכל העולם כולו עומד על סנפירו, שהוא יסודו, כי על שפעו עומד ותלוי הכל וכנז, והם העולמות ב"ע אשר תלויים ועומדים על שפעת הזו"ן דאצילות, והוא הים אוקיינוס עם הלויתן, נחש עקלתון שבתוכו הסובב ומקיף את כל העולם כולו. ע' תיקונים (תיקון יא מ"א תיקונים האחרונים קטב ע"א) בראשית ברא אלהים, מאי אלהים ימא שביעה כו', ים אוקיינוס כלילא משבע ימים, ואמר שם דאיהי שכינתא אימא קדישא דאיהי בת שבע ע"ש. ועד"ז הנה ישנם ג"כ המציאות דלויתן נחש ברית נחש עקלתון ומציאות התהום וים אוקיינוס בכל עולם ועולם מהעליון להתחתון והבן כ"ו. (מה ע"ג)

אמנם הוא כי הנה הגם שכל העולם כולו הוא עומד על סנפירו שהוא היסוד וכנז, כי לכך נקרא בשם יסוד שהוא יסודא דעלמא דעליה קיימין עלמין וכמ"ש בזוה"ק (בראשית טז סע"א). עכ"ז הנה עתה נצטמצם שפעו הרבה מאד, וכמ"ש בספד"צ (פרק א יא ע"ב) אעבר וזעיר נטיל וגניז, כי נגנז אורו לעתיד לבוא, והוא בסוד (ב"ב דף עד ע"ב) סירס את הזכר והרג את הנקבה. כי הלויתן נחש עקלתון שמקיף את כל העולם הנה הוא נעלם עתה לגמרי, וכל שפעו עתה הוא רק בסוד הבלי דגרמי, שהוא תמצית חיות הנשאר בתוך העצמות בקבר כמ"ש בפ' שלח (דף קסט ע"א וקע ע"א). אך הלויתן נחש בריח, הנה הוא בסוד סירס, שנסתם אורו ואינו יוצא אלא דרך מסך ומחיצה, ובוה מתקיים העולם עתה, והוא בסוד נהיר לנוקבא דרך דופן כמ"ש הרב בשער הארת המוחין (פרק ט), ואותה הארה אשר דרך דופן הוא החסד שמנהיג את כל הדורות וזן בחסדו את כל בשר מקרני ראמים עד ביצי כינים, והוא בהסתר פנים מאד כמ"ש הגר"א כ"ז בספד"צ (פרק א יב ע"ב ד"ה וזן ז"ו) שם, וע' דבריו בתיקונים (תיקון מ דף פט ע"ג³⁶⁸). וזהו שאמר בסבא משפטים (קח ע"ב) כל עלמא לא קאים אלא על גפא חדא דלויתן כנ"ל, כי הנה התרין סנפירין שלו הם החסדים וגבורות שבו וכמ"ש בתיקונים (מד ע"ב) והם מהח"ג דהדעת והיסוד כנ"ל. ומשום שהדעת והיסוד הנה נסתם עתה אורם, ואינו מתגלה עיקר אור החסד שבהם כלל, ובסוד סירס את הזכר כנז, הרי נמצא כי הסנפיר של החסד אינו עושה עתה פעולתו כלל, ואינו עומד העולם אלא על הסנפיר דהגבורה לבד. והוא ע"ד עולם הנקודות שלא שלטו אז רק הגבורות לבד, כן הוא ג"כ, כי מאחר החטא דעין הדעת הנה נסתם אור החסד, והוא אור הגנוז עד לעתיד לבוא. וכ"ז הוא סוד הגלות, שהוא בבחי' עולם התוהו, דהוה בעלה

³⁶⁸ ז"ל: כי לויתן הוא צדיק כמ"ל נ"ב ב' לויתן לעילא דא צדיק כו' והוא ז"ל אמר ועטרה כנ"ל והנה אור ומים הן ב' עיטרין דח"ג והיו ראויין להיות שם ולהזדווג וליתן שניהם לנוק' אבל באמת אינו יוצא אלא מים.

דע"ה ח"ב

לעילא סתים כמ"ש בתז"ח (דף כז ע"א³⁶⁹) ע"ש, והוא בסוד סירס את הזכר שאמרנו, שנסתם אורו.

אמנם כבר אמרנו לעיל ח"א בכ"מ כי בעולם הנקודות הנה הגם שעיקר כל הזווגים היה חסר שם, עכ"ז הנה היה גם בהם מעין ובמקצת כל הענינים כולם עכ"פ, כי בלתי זה לא היה אפשר להם לצאת לידי קיום כלל אף כרגע³⁷⁰. וכך הוא בענינינו, כי הגם שסירס את הזכר והרג את הנקבה, והרי חסר עתה השפע העיקרי אשר מהם לגמרי, עכ"ז הנה הוא מאיר עליה באיזה הארה עכ"פ, והוא בהארה הנמשך ממנו אליה דרך מסך ומחיצה. וכך היא גם היא הנה משפעת עתה להעולמות באור ההבלא דגרמי, ולכן היא מקפת את כל העולם כולו, משפעת עליהם באיזה תמצית הארה עכ"פ, והוא החסד שמנהיג את כל הדורות וזן בחסדו את כל בשר כנו. וכ"ז בחי' הסנפיר דהחסד, כי הוא אשר נסתם ונעלם, ועיקר מה ששולט עתה הוא הסנפיר דגבורות, ועליו עומד העולם עתה עד עת התיקון העתיד. וזהו שאמר הסבא הנז', כי כל עלמא לא קאים אלא על גפא חדא דלויתן. ועכ"פ הנה מתבאר מכל דברינו כי סוד הלוייתן הנה הוא היסוד דכל העולמות כולם, כי הוא אור הדעת הפנימי המבריה מהקצה אל הקצה³⁷¹, ובו תלוי כל אור הגנוז, ונסתם ונעלם עתה כל הלוייתן כולו, והנה הוא השורש דעין החיים ועין הדעת, כי סודו הוא בהעלמא קדמאה שבתיקונא קדמאה דדיקנא שהוא הדעת כנ"ל ענף ו', ובו מושרשים העין החיים והעין הדעת באחד, כי הדעת הוא כללות החו"ג שהם שניהם אחד בו כנ"ל וכנודע, אלא שאח"כ ענפין מתפרדין, והוא בצאתם מהדעת ולמטה. ולכן הלוייתן אשר סודו הוא בהדעת עצמו, הנה הוא העיקר לכל היעודים אשר בימות המשיח, כי הם מושרשים בהע"ה והעין הדעת שהם ענפי הדעת, והוא בהדעת עצמו. ולכן הוה הלוייתן העיקר לכולם, כי הוא למעלה וממנו יצאו הב' יעודים התחתונים, שהם הבהמות בהררי אלף והזיו שדי, אשר הם כולם מהיעודים העתיד לימות המשיח וכנ"ל, והם מושרשים בהעין החיים ועין הדעת כמו שיתבאר.

דרוש ד ענף ז סימן ד

שורש הזיו שדי הוא בעין החיים וחסדים שבדעת, ושורש הבהמות בהררי אלף הוא בסוד עין הדעת והגבורות שבדעת, הרי הם העולמות הב' והג' שבתיקון א' דדיקנא. זיו שדי הוא תרנגול הבר, והוא מסעודת הצדיקים אשר יהיה לעתיד לבוא. ולכאורה קשה, כי מוכח בש"ס שהוא מהעופות הטמאים. אלא שבאמת הוא מכלל הדברים שאסורים עתה, ולעתיד לבוא יטהרו. יש בהם עכשיו איזה צד איסור מסוד עין הדעת האחוז בהם עתה, אם כי בעיקרם הם טהורים. העופות הם מהגבורות הנמתקות, ולכן הם רובם טהורים, שכן שרשם בחסדים. אמנם הבהמות הם מעטרת הגבורה שבדעת, וכן הם מב' הגבורות דנצח והוד שלא נמתקו. שורש העופות הוא בשם מ"ה שהוא חסד, והבהמות שרשם הוא בכ"ז הרי הוא גבורה.

הבהמות בהררי אלף המה היסוד הכללי של כל הבהמות והחיות, והזיו שדי היא היסוד הכללי של כל העופות, והלוייתן הוא היסוד הכללי של כל הדגים. ומשום ששורש הבהמות בהררי אלף הוא הגבורות, לכן הבהמות והחיות הטמאים היוצאים ממנה מרובים מהבהמות וחיות הטהורות, ואילו הזיו שדי, שרשו הוא בחסדים, ולכן כל העופות הטהורים היוצאים ממנו מרובים מהטמאים. והלוייתן, שהוא עצמו בסוד הדעת שהוא כללות החו"ג, הנה יש בדגים היוצאים ממנו טמאים וטהורים ובכל א' מהם מינים רבים. והנה תולדותיהם, הרי הם כל המינים הפרטיים של הבהמות והעופות והדגים נחלקו לטמאים כמציאות בפני עצמם ולטהורים כמציאות בפני עצמם. וזאת, מאחר שכל מה שהוא יותר למטה הענפין מתפרדין ונעשים לשניים החלוקים זה מזה יותר ויותר. אמנם בשורשים הרי הם הבהמות בהררי אלף, זיו שדי והלוייתן, הרי הם הגבורות העליונים אשר גם למעלה למעלה לא האירו עדיין במיתוקן כהראוי כלל, כל זמן שלא בא המשיח הרי שכל אלו הג' המה דינים וממילא לע"ע הם אסורים.

³⁶⁹ עי' עוד בבהגר"א שם ד"ה ואלין אינון.

³⁷⁰ עי' מב"ש שער ב' ח"א פרק ו', שכל יציאת אורות היא אך ורק דרך זיווג.

³⁷¹ עי' לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

ענין הבהמות בהררי אלף והזיו שדי, הנה שורש הזיו שדי הוא בהעץ החיים, ושורש הבהמות בהררי אלף הוא בהעץ הדעת. וכבר אמרנו לעיל ענף ו' כי סוד העץ החיים הוא בהעלמא תניינא שבתיקונא (מה ע"ד) קדמא דדיקנא, וסוד העץ הדעת הוא בעלמא תליתאה, וא"כ נמצא כי שורש הזיו שדי הנה הוא בהעלמא תניינא שהוא החסדים שבדעת, ושורש הבהמות בהררי אלף הוא בעלמא תליתאה שהוא הגבורות שבדעת.

ונבאר עתה ענין הזיו שדי ששרשה הוא בהעלמא תניינא, החסדים שבדעת סוד העץ החיים, ולכן נאמר עליה בתהלים (נ יא) וזיו שדי עמדי, והרי מכנה אותה הכתוב שהיא במחיצתו של הקב"ה, והוא משום שהיא מסוד שורש עץ החיים כנוז'. והנה היא מסעודת הצדיקים לעתיד לבוא כמו שמבואר במדרש ויקרא רבה (פכ"ב סימן י) ופ' פינחס (פכ"א סי' יח) וכן בפסיקות בפסקא (פרשה טז) קרבני לחמי. אמנם הוא הנה בתרגום יונתן (תהלים נ פסוק יא, וכן קאפילט פ פסוק יד) מתרגם על זיו שדי, תרנגול ברא, ואמר שם (נ יא) ותרנגול ברא דקרצוליה שרין בארעא ורישיה מטי בשמיא, והוא כמו שאמרו בבא בתרא (עג ע"ב) שהוא הזיו שדי. והנה הוא העוף בר יוכני הנזכר בגמרא בכמה מקומות (יומא פ ע"א, סוכה ה רע"ב, בכורות נו ע"ב) וכן בפסוק (איוב לט יג) כנף רננים נעלסה מתרגם יונתן (שם) שהוא תרנגול הבר, ובגמרא בכורות שם (נו ע"ב) אמרו שהוא בר יוכני, וכן הוא בפ' רש"י שם באיוב (טל יג). והרי לנו מכ"ז כי תרנגול הבר שאמר התרגום יונתן הוא העוף שקראו הגמרא בשם בר יוכני, והיא הזיו שדי שהיא מסעודת הצדיקים אשר לעתיד לבוא. וכן אמר רבינו בחיי בספר שולחן ארבע (שער ד), כי העוף בר יוכני היא מסעודת הצדיקים אשר לעתיד לבוא ע"ש³⁷², והנה הוא התרנגול הבר כנ"ל מתרגום יונתן.

והרי לכאורה קשה, כי בגמרא גיטין (סח ע"ב) מבואר דתרנגול הבר הוא הדוכיפת, שהוא מעופות הטמאים, וכן הוא בחולין (סג ע"א), אך במדרש ויקרא רבה (ס"פ כב סי' י) מבואר שם כי היא באמת מכלל הדברים שאסורים עתה, ולעתיד לבוא יטהר, כי על זה נאמר ה' מתיר אסורים, מה שאסרתי לך התרתי לך. תחת איסור דגים לויתן דג טהור, תחת איסור עופות זיו עוף טהור הוא כו', תחת איסור בהמות בהמות בהררי אלף, וכן בירושלמי שבת (ספ"ט ה"ז) אמרו על הליתן כי הותר מן כלל איסור הוא, שעכשיו הוא אסור אלא שלעתיד יטהר, וע' בקרבן העדה שם³⁷³, וכן ברד"ל בפדר"א (פ"ט אות טל³⁷⁴). וסוד הדברים הוא כמו שיתבאר לקמן בדברינו, כי יש בהם עכשיו איזה צד איסור מסוד עץ הדעת האחוז בהם עתה, אבל עיקרן הם באמת כולם טהורים, אלא שעכשיו יש בכל א' מהם ג"כ איזה צד איסור עכ"פ, כמו שיתבאר לקמן בדברינו בארוכה, וזה ג"כ מ"ש בחולין

³⁷² הובא דבריו לעיל 358.

³⁷³ ז"ל: ומשני לא הותר מכלל איסור – פי' לויתן אע"פ שדג טמא הוא הותר מכלל איסור שאר דגים טמאים ובהיותו בחיים דינו כאוכלים טמאים שמשחקים בהם.

³⁷⁴ ז"ל: וכתבי נמי התשחק בו כצפור, וכאן עדיף ליה להביא מקרא דתהלים שכתוב בו השחוק בלשון ודאי (ושם כתיב שנאמר לאיוב בלשון תמיה) וגם שמבואר בו שלכך נוצר מתחילה ובירושלמי ספ"ט דשבת מביא מקרא דאיוב לאקשו' מניה אהא דאמר ר"י שם אוכלין טהורין אין משחקים בהם (דס"ד דלויתן דג טהור הוא כדאמרין בש"ס דידן ספ"ג דחולין) ומשני דהיתר הבא מכלל איסור הוא, ר"ל טמא הוא ולעתיד לבא יטהר וכמ"ד הכי בויקרא רבה ס"פ כ"ב תחת איסור דגים לויתן דג טהור (ר"ל יטהר לעתיד לבא) ולכן מותר בעולם הזה לצחק בו. (וענין היתר הבא מכלל איסור מכון למ"ש הגר"א בפ' ספד"צ שהוא נוגה שלעתיד לבא יוחזר לקדושה) והדר מקשה מדכתיב כציפור (ור"ל דסתם ציפור הוא טהור ומשמע דמותר לשחק) ומפני זה הוא שמקשה מאיוב מפני שכתוב בו כציפור (ועוד י"ל דניחא ליהטפי להקשות מקרא דאיוב שנמר כן לאיוב התשחק בו גו' דמשמע מיני דגם לבני אסד היה מותר לשחק בו אבל מקרא דתהלים שכתוב בו רק שהקב"ה מצחק בו אינו כ"כ קושיא).

דע"ה ח"ב

(סוף פרק ג טו ע"ב) לויתן דג טהור הוא, וסוד הכוונה הוא כי הנה הגם שיש עתה גם בו איזה צד איסור מאחיזת עין הדעת, עכ"ז עיקרו טהור הוא.

והנה הו"ז שדי אמרנו כי שרשה הוא בהעלמא תניינא שבתיקונא קדמא דדיקנא שהיא החסדים שבדעת, והבהמות בהררי אלף הם בעלמא תליתאה שהוא הגבורות שבדעת, וכן הוא בתיקונים בתיקון מ"ז (צד רע"א) עוף השמים אלין מארי דזכוון כו', רוחא דאיהו עוף יעופף בגדפין דפקודין דעשה ובבהמה אלין עמי הארץ כו'. וכן שם ריש תיקון מ"ה (צב ע"ב) ועוף יעופף דא רוח דאתמר ביה כי עוף השמים כו', שהם דרגא דשמים, ת"ת, ע"ש בהגר"א (ד"ה ועוף) וכן בדברי הארז"ל (בטעמי מצות פ' שמיני) כי העופות הם מהג' גבורות הנמתקות ולכן הם רובם טהורות, וכמ"ש בחולין (סג ע"ב) דלעופות טהורים אין מספר, כי משום ששרשם הוא מהחסדים, אין להחיצונים אחיזה בהם אלא מעט. וגם זה המעט הוא ג"כ משום שגם אותן החסדים עצמן הם ג"כ רק מבחי' החסדים שבגבורות וכנ"ל ענף ה' ו', שעיקר כל התלת עלמין הם מהגבורות דהמ"ס אשר בו גנוז הגבורה דרדל"א, אבל עכ"פ משום שהעופות הם מהחסדים שבהם, לכן אין להחיצונים אחיזה בהם אלא מעט, ולכך הוא לעופות טהורים אין מספר.

אבל הבהמות הם מעטרה דגבורה שבדעת, וכן הם מהב' גבורות דנצח והוד שלא נמתקו, וב' גבורות הם ב' הויות שמספרם ב"ן גימט' בהמה, ולכך בהבהמות מרובים הטמאים מהטהורים וכמ"ש בחולין שם. ואמר עוד הארז"ל שם בלק"ת בטע"מ וכן בספר הליקוטים (פ' שמיני) כי הדגים והעופות הם מו"א, אבל הבהמות והחיות הם מהנוק, והוא כמו שאמרנו, שהדגים אשר הלוייתן הוא שרשם וכוללם כמ"ש במדרש כונן יום ה', הוא בהעלמא קדמא שהיא הדעת, והעופות הם בהעלמא תניינא שהוא (מו ע"א) החסדים שבדעת. והבהמות והחיות הם בהעלמא תליתאה שהוא הגבורות שבדעת, ומתפשטים אלו התלת עלמין בבינה ז"א ומלכות כנ"ל ענף ה' ו'.

והרי לנו עכ"פ כי העופות שרשם הוא בהשם מ"ה שהוא הסד, והבהמות שרשם הוא בהב"ן שהוא גבורה, ולכן נמשלו הצדיקים לעופות והרשעים לבהמות, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית מז ע"א) ואת כל עוף כנף למינהו אלין צדיקיא, וכן בתיקונים (תיקון מז ד ע"א) עוף השמים אלין מארי דזכוון כנ"ל וכן הוא בסנהדרין (קח ע"ב) שדירתן של עופות טהורים עם הצדיקים, אבל הרשעים נמשלו לבהמות כמ"ש בחולין (ה ע"א) מן הבהמה להביא בני אדם שדומים לבהמה, מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כו'. וכן (שם ע"ב) מסיק הגמרא שם דכל היכא דכתיב בהמה לחודיה גריעותא הוא ע"ש, וכן הוא בזוה"ק (בראשית מז ע"א) בהמה ורמש וחיתו ארץ אלין שאר עמים עכו"ם כו', וכן ברע"מ (פ' צו דף כט ע"א) עם הארץ בהמה אקרי, וכ"ז הוא משום ששורש העופות הם מהחסדים ושורש הבהמות הם מהגבורות וכנ"ל.

והנה מבואר הוא במדרש כונן כי הבהמות בהררי אלף הם היסוד הכללי של כל הבהמות והחיות, והו"ז שדי היא היסוד הכללי של כל העופות, והלוייתן הוא היסוד הכללי של כל הדגים, ע"ש במאמר הג' אשר סמוך לסופו. ונמשכים כל הבהמות וחיות מהבהמות בהררי אלף שהוא שורשם, וכל הדגים מהלוייתן שהוא שורשם. ומשום שהבהמות בהררי אלף שרשה הוא מהגבורות, לכן הוא הבהמות והחיות היוצאים ממנה הטמאים מרובים מהטהורות, והו"ז שדי אשר שרשו הוא בהחסדים לכן הוא כל העופות היוצאים ממנו הטהורים מרובים מהטמאים וכנ"ל כ"ז. והדגים אשר שרשם הוא הלוייתן ושהוא בהדעת שהוא כללות החו"ג, הנה יש בהם טמאים וטהורים בכל א' מינים רבים כמו שמבואר בחולין (סג ע"ב), ז' מאות מיני דגים הן, וע"ש ברש"י ותוספת

דע"ה ח"ב

שהם המינים טמאים. אמנם במדרש (סוף פתיחתא דאיכה) אמרו שם ז' מאות מיני דגים טהורים וכמו שהעיר בזה בהגהות הב"ח שם, וכן הוא בירושלמי תענית (פ"ד סוף הלכה ה) וכן בפסיקתא דרב כהנא פסקא דברי ירמיהו, מפורש שם ושם שהם ז' מאות מיני דגים טהורים, ואולי באמת הטמאים הם מועטים הרבה. ועכ"פ הוא כי הנה ישנם בכל א' טמאים וטהורים והוא מצד החו"ג אשר בהשורש דכל א' מהם וכנ"ז. והנה בתולדותיהם שהם כל המינים הפרטיים דהבהמות ועופות ודגים, הנה בהם נבדלו הטמא והטהור לשניים, ויצאו בכל א' מהם בשני מציאויות נפרדים, הטמא בפנ"ע והטהור בפנ"ע, כי כל מה שהוא יותר למטה הענפין מתפרדין ונעשו לשניים, וכל אותן הפרטיים אשר בשורש נפשם שבהעולמות ב"ע הם קרובים למציאות הרע אשר שם, וישנו להרע אחיזה בהם מצד תוקף הגבורות שבהם, הנה הם המינים הטמאים אשר נאסרו לנו, וכמ"ש בזה"ק (פ' וישלח דף קע וקעא), דוהו הטעם לכל הטומאות והאיסורין שבתורה, משום נגיעת הרע בהם. אבל כל אותן הפרטיים אשר הם משורש נפשם רחוקים מהרע, הנה הם כל המינים הטהורים והמותרים.

וכ"ז הוא רק בהתולדות והפרטיים אחר שיצאו ונתרבו לריבויים שונים בכל סוג ומין אשר בהבהמות והעופות והדגים, ואז נפרדו ונבדלו לשניים בכל מין ומין, הטמאים לעצמן והטהורים לעצמן וכנ"ז. אמנם בהשורשים והכלליים שהם הבהמות בהררי אלף שהוא שורש דכל הבהמות, והזיו שדי שהוא שורש דכל העופות, והלוייתן שהוא שורש דכל הדגים, הנה באשר שכל אלו הג' הנה הם משתלשלים ונמשכים ויוצאים מהתלת עלמין שבתיקונא קדמאה דדיקנא, המתפשטים בהבינה וזו"ן, ואח"כ בהג' היכלי זכות דבי"ע וכנ"ל ענף ה' ו', והם כולם ג"כ גבורות גדולים משרשן, אלא שלמעלה הם קודש קדשים והם כולם מסוד שורש עץ החיים הכלול בהאור הגנוז הנמשך מרזא דאור א"ס, ולכן הם כולם מהיעודים העיקריים אשר לימות המשיח וכנ"ל בכל דברינו. אמנם כל הזמן של עתה קודם ביאת המשיח, אשר כל אלו הגבורות העליונים אשר גם למעלה למעלה לא האירו עדיין במיתוקן כהראוי כלל, ולכן ישנו עדיין להרע מציאות גדולה הרבה מאד רח"ל, ושרשו וקיומו וחיותו הוא מהגבורות שבהעולמות ב"ע, כי הוא נאחו בהתוקף הגבורות והדינין האחרונים (מו ע"ב) אשר שם, ומשם הוא יונק ומתקיים. וכן הוא מושרש בכל גבורה וגבורה לפי ערך הסרון מתוקה ומקומה, וזהו ענין עץ הדעת טוב ורע הנמשך מהעץ החיים גופה וכנ"ל סוף ענף ו'.

וא"כ נמצא כי כל אלו הג' שהם הלוייתן והזיו שדי ובהמות בהררי אלף, הגם שעיקרן הם מסוד עץ החיים אך באשר שהם כולם מהגבורות העליונים, לכן כל זמן שישנו להרע עדיין מציאות בעולם, והוא בסיבת הסרון המיתוק הראוי גם למעלה כנ"ז, הנה יש עתה להרע איזה אחיזה גם באותן הג' יעודים ג"כ, ובכל א' לפי ערכו. והוא סוד עץ הדעת שבהם ע"ד המציאות דעץ הדעת שבגן עדן, כי הגם שהם כולם מעיקרן טהורים וקדושים, עכ"ז הנה יש עתה בכל א' מהם בחי' עץ הדעת ג"כ באיזה חלק מחלקיו בכל א' לפי ערכו וכמו שיתבאר. והוא מה שאמרו רז"ל על הלוייתן בירושלמי (ספ"ט ה"ז דשבת) שהותר מכלל איסור הוא, וכן הוא במדרש (ויק"ר ס"פ כב ט"ו י) על הלוייתן וזיו שדי, שעכשיו הם אסורים ולעתיד לבוא יהיו מותרים, וכן אמר האריז"ל בשער קליפת נוגה (פרק ג) על הבהמות בהררי אלף, שעדיין לא נתקנה מעולם ע"ש. ויש עתה בכל א' מהם איזה צד איסור עדיין, כי משום שהם כלליים, לא נפרד מהם האיסור לעצמו כמו שהוא בהפרטים וכנ"ל, כי הרי הם כוללים ושרשים אשר כל פרטי מציאויות האיסור וההיתר יחד, נכללו כולם בהם. ומושרש בהם האיסור וההיתר בשורש אחד, לכן עומד האיסור בהם גופה באיזה חלק מחלקיהם, ומשום אותו החלק הם אסורים עתה לגמרי, כי הוא כולו גוף אחד

דע"ה ח"ב

ושדי תיכלא בכולא. אך לעתיד לבוא יטהרו הם לגמרי, וכן יטהרו כל הטמאים כולם כמ"ש האריז"ל בשער קליפת נוגה (פרק ג) וכנ"ל ענף ד'. וכ"ז הוא כי אז יומתקן כל הגבורות כולם, ויתהפכו כולם לרשפי אש שלהבת יה³⁷⁵ השורפים ומכלים כל קליפה טומאה ורע, ויוחזר כל העץ הדעת כולו לקדושה, שיעשה גם הוא לעץ החיים ממש, ואז יאירו ויזהירו כל אותן הג' יעודים הנזכרים בנועם זיו אור העליון, ויתענגו בהם הצדיקים בהסעודות גדולות דימות המשיח, וכן אח"כ באור קדושתם לעוה"ב כנ"ל סימן א'.

דרוש ד ענף ה סימן א

בענין חלקי האיסור שישנם עתה בלוייתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף, הנה הוא מצוי בהם ע"ד שהוא בתולדותיהם שיצאו מהם: בבהמות הרבה, בעופות פחות. והלוייתן מכיוון שהוא בסוד הדעת, הרי שבאותה מידה שהוא יכול להיות למעלה מכל הבהמות, הוא ג"כ למטה מכולם, שכן מצד שורשו הוא למעלה מכולם, ומצד התפשטותו למטה נעשים על ידו כל הקלקולים כולם, ולכן נקרא הלוייתן גם בשם נחש. אמנם מה שמצינו שנקרא הלוייתן בשם נחש גם בקדושה, הוא רק מצד יסוד דקטנות שבו. ואפילו שיש בלוייתן הרבה מינים טמאים, אמנם אותו צד איסור הוא אינו בכלול ח"ו, אלא רק בעורו בלבד, כי שם יש עתה לחיצונים אחיזה, כי שם הוא סוד כתנות עור שנפגם ונתקלקל ע"י החטא, ונתחלף מ"אור" בא' ל"עור" בע'.

ענין החלקי איסור שאמרנו שישנם עתה בכל אלו הג' מינים מהיעודים דימות המשיח, שהם, הלוייתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף, הנה הוא בהם ע"ד שהוא בתולדותיהם שיצאו מהם, כי בבהמות וחיות אשר בהם הוא הטמאים מרובים מהטהורים, והרי יש להחיצונים אחיזה בהם למאד. הנה ע"ז הוא ג"כ בשורשם שהוא הבהמות בהררי אלף, כי יש בה עדיין ג"כ אחיזה גדולה להחיצונים, כי הוא מהעטרה דגבורה שבדעת, והיא בהעלמא תליתאה שבהיכל זכות דהעשיה, כי העלמא תליתאה ירדה עד שם. ובהעשיה הוא מדור דכל הקליפות והחיצונים כנודע, ושם היה עיקר הירידה והנפילה של הניצוצין דש"ך ופ"ר ורפ"ח שנפלו בעולם התוהו, ומשם הוא התחלת בירורם, כי הם מתבררים והולכים מעשיה ליצירה ומיצירה לבריאה ומבריאה לאצילות. ונעשה כל הבירורים ע"י סוד הבהמות בהררי אלף עצמה, אשר היא ג"כ בכל עולם ועולם דהבי"ע בהחיצוניות דכל א', שהוא בחי' העשיה שבהם, וכנודע שבכל א' ישנם כל בחי' הד' עולמות אבי"ע³⁷⁶ וכל הבחי' כולם. ונעשה תחילת כל הבירורים והתיקונים אשר מתבררים ומתתקנים תמיד בכל יום ובכל שעה ובכל רגע. הנה נעשה תחילת כל תיקונם ע"י סוד הבהמות בהררי אלף עצמה אשר בכל עולם ועולם, וכמו שיתבאר סוד הדברים הללו בארוכה לקמן ענף י"ב. אך קודם שנגמר להתברר כולם, הנה הוה בה אחיזת החיצונים הרבה מאד ולכן הוא בתולדותיה, שהם כל הבהמות והחיות הטמאים מרובים מהטהורים כנז'.

אך הזיו שדי שהיא שורש כל העופות, הנה כשם שבתולדותיה שהם העופות כולם הוה הטהורים מרובים מהטמאים, כן הוא ג"כ בה עצמה אין בה צד איסור אלא בחלק קטן ממנה לבד, כי היא מהעטרה דחסדים ואין להחיצונים אחיזה בה אלא מעט וכמו שיתבאר בעה"י ענינה לקמן.

אמנם הלוייתן, הנה הגם שהוא למעלה מכולם, כי הוא בהדעת (מו ע"ג) עצמו וכנ"ל, עכ"ז הנה נודע הוא כי הדעת כשם שהוא למעלה מכולם כן הוא למטה מכולם ג"כ, כי הוא הבריה התיכון המבריה מהקצה אל הקצה³⁷⁷, ולכן הוא הנה אפשר לכנות עליו ולומר בו כי מצד אחד הוא תיקונו קלקולו רחמ"ל. כי באשר שהוא שורש הכל ועיקר הכל, הנה כל זמן שישנו להרע בעולם, הוה כל תשוקתו ומגמתו לאחוז בו ולינק ממנו, ולכן הוא כי הנה

³⁷⁵ ע"י לעיל הערה 112.

³⁷⁶ שער הפרצופים פרק ו'.

³⁷⁷ ע"י לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

הגם שמצד שורשו אשר למעלה הוה הדעת קודש קדשים ועולה למעלה למעלה עד שאין דונמתו בכל הנאצלים כולם, כי הוא רזא דמתקלא אשר על ידו נתקן הכל, אך מצד התפשטותו למטה הרי נעשה לבחי' עץ הדעת טו"ר, אשר על ידו נעשה כל הקלקולים רח"ל. וזהו ג"כ מה שאנו רואין שכל המציאות דהלויתן הנה נקרא בתורה בשם תנין, וכמ"ש (בראשית א כא) ויברא אלהים את התנינים הגדולים, זה לוייתן ובה זוגו כמ"ש רז"ל (ב"ב עד ע"ב). והרי נקרא הלויתן בשם תנין שהוא שם הנחש, והוא משום כי מצד התפשטותו למטה יצא ממנו הנחש ג"כ, וקודם החטא היה הנחש קשור עמו כי הנחש הוא ג"כ רק מבחי' דעת שהוא העץ הדעת טו"ר שבבעלי היים כנ"ל ענף ד'. ואחר החטא, הנה נעשה הנחש עם הלויתן בבחי' שכתוב (קהלת י יד) את זה לעומת זה עשה האלהים. כי הנחש הוא בדעת דקליפה, המבריח בהקליפה מהקצה אל קצה, והוא כולל את כל הקליפה כולה ע"ד הלויתן שהוא בדעת דקרושה הכולל את כל העולמות כולם כנ"ל, ולכן נקראו שניהם בשם אחד.

אמנם עיקר מה שנקרא בשם נחש בהקדושה ג"כ, הוא רק בהבחי' התחתונה והחיצונית דהדעת, שהוא היסוד דקטנות כמו שיתבאר בעה"י כ"ז בדברינו לקמן. אך עכ"פ הוא, כי הלויתן שהוא סוד הדעת, הנה ישנו בו עתה אחיזה להחיצונים ג"כ, ולכן נמצא בתולדותיו שהם כל הדגים שבים מינים ממינים ג"כ הרבה מאד, וכן ישנו בו גופה עתה ג"כ איזה צד איסור והוא בו בבחי' עץ הדעת טו"ר. אמנם אותו הצד איסור הוא אינו בכולו ח"ו, אלא רק באיזה חלק קטן שבו, והיינו כי הנה הלויתן אשר שרשו הוא מהדעת עלאה כנז', הנה הוא באמת כל עיקרו ובשרו אשר מראשו עד זנבו כולו טהור הוא, ומה שיש בו צד איסור עכ"פ הנה הוא רק בעורו לבד, כי שם בעורו יש עתה אחיזה להחיצונים והוא בו בחי' עץ הדעת טו"ר ושם הוא מקום האיסור, כי שם הוא סוד כתנות עור אשר נפגם ונתקלקל ע"י החטא ונתחלף מאור בא' לעור בעי' ³⁷⁸. אמנם הוא כי גם זה אינו בכל העור כולו ח"ו, אלא רק באיזה חלק קטן ממנו. אמנם גם זה גורם לו פגם גדול, וע"ד שכתוב (קהלת ט יח) וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, וכמו שיתבאר כ"ז לפנינו בעה"י.

דרוש ד ענף ה סימן ב

הנר"נ דאדם מתלבשים בג' הכלים דהגוף, הרי הם חיצון, תיכון ופנימי, והם ג"כ בשר, גידין ועצמות, הנמשכים מהמוח, הלב והכבד, והמה ג"כ בחי' בריאה יצירה עשיה שבכל פרצוף. הנה מלבד ג' הכלים הללו שהם עיקר הגוף, הנה יש להנר"נ ג' לבושים נוספים הנמשכים ובאים ג"כ עם הנר"נ עצמן ממקורן, שהוא מאו"א, והנר"נ מתלבשים בתוך ג' הכלים דהגוף, ועד"ז הוא ג"כ לגוף של כל פרצוף, שכן לגוף יש לבוש המלביש אותו מבחוץ, הרי הוא העור שלו, וכמו כן יש לו בחי' עור הנמשכת אליו מאימא, והיא מצויה מחוץ לעורו.

והנה אדם הראשון קודם החטא, שהיה כלול מכל העולמות במדרגת העולמות של אז, והיה שורש הנר"נ שלו באימא ואבא וא"א של עתה. וכן היו לו מהם לבושים להנר"נ כנז'.

החיצוניות דהאימא היא בחי' תבונה, וא"כ הרי שהיה לאדה"ר את הלבוש החיצוני דהעור שלו מעור התבונה. והנה היה לאדה"ר את הלבוש החיצוני דהעור שלו עשוי מעור התבונה השלישית (דהיינו מלכות דאימא). אמנם זה היה בעת בריאתו, אמנם לאחר השעה החמישית דערב שבת בראשית, עלו כל העולמות ועמם עלה גם לבושו של האדם ואז הוא עשוי מעור התבונה השניה. ואח"ז בעליה השניה, היתה נפש אדה"ר מאו"א עלאין, ולכן הלבוש החיצוני של אור נפשו בא מהחיצוניות דעור אימא עלאה, שהוא מהתבונה ראשונה (ואותו העור הוא הכתנות אור [בא'] שהיה לאדה"ר קודם החטא).

והענין הוא כי הנה נודע שהנר"נ דאדם אשר הם מתלבשים בהנ' כלים דהגוף, שהם חיצון תיכון פנימי, והם בשר גידין עצמות ³⁷⁹, הנמשכים ממוח לב כבד ³⁸⁰, והם ג"כ

³⁷⁸ עי' זהר בראשית לו ע"ב.

³⁷⁹ עי' ע"ח שער המוחין פרק א'.

³⁸⁰ עי' שם פרק ה'.

דע"ה ח"ב

בחי' בריאה יצירה עשיה שבכל פרצוף³⁸¹. הנה לבד הג' כלים הללו שהם עיקר הגוף, הנה יש להנר"נ עוד ג' לבושים אשר הם נמשכים ובאים ג"כ עם הנר"נ עצמן ממקורן שהוא מאו"א, ומתלבשים הנר"נ עם לבושיהם בתוך הג' כלים דהגוף (וכמ"ש בשער המוחין פרקים ה יא יב, ובשער הצלם ריש פרק א, ובדרושי מ"ן ומ"ד דרוש ה, ובחשמל פרק א, ובקליפת נוגה פרק ד). והרי נמצא שיש להנר"נ הכל פרצוף לבושים מאו"א ג"כ, ועד"ז הוא ג"כ להגוף של כל פרצוף, כי הגוף הרי יש לו לבוש המלביש אותו מבחוץ והוא העור שלו, והנה יש לו כמו כן בחי' עור ג"כ הנמשך לו מאימא והוא לבוש על העור אשר לו גופה, והוא אינו ע"ד הלבושים דהנר"נ הנז' הנמשך לו מאו"א, שהם מתלבשים בתוך הג' כלים דהגוף שלו עצמו. אבל העור הנמשך לו מאימא הוא מחוץ להעור שלו עצמו דבוק ומיוחד עמו, והוא החלק החיצוני דהעור של כל פרצוף, והוא נמשך ג"כ מהחלק החיצוני דהעור של האימא כמ"ש בדרושי אבי"ע (פרק ד ושם פרק יג) ובכ"מ. וכ"ז הוא בכל פרצוף וכן בכל עולם, כי הוא נוהג הן בכללות והן בפרטות וכן בפרטי פרטות (וכמ"ש בקליפת נוגה פרק ד, ומהחשמל דבריאה לבוש הנשמה, ומהחשמל דיצירה לבוש רוח, ומהחשמל דעשיה לבוש הנפש והבן).

והנה אדם הראשון קודם החטא אשר היה כלול מכל העולמות כולם, וממדרגת העולמות (מו ע"ד) של אז, אשר בעת בריאתו היה עולם הבריאה במדרגת הז"א של עתה, והיצירה הד' ראשונות שלו במדרגת הנוק' של עתה כשהיא אב"א בהד' תחתונות דז"א, והו' תחתונות דהיצירה בהו"ר דהבריאה, ועולם העשיה היה בהד"ת דהבריאה ובהו"ר דהיצירה של עתה, ומשם ולמטה הוא מקום הקליפות שהיו אז בפנ"ע לגמרי למטה מכל העולמות כולם, והיה גופו של אדה"ר מכל אותן העולמות בי"ע כולן. והנר"נ שלו היה מהנוק' וז"א והאימא של אז, שהנוק' היתה במדרגת האימא של עתה, וז"א היה בהאבא של עתה, והאימא במדרגת הא"א של עתה. והרי היה הנר"נ שלו מאימא ואבא וא"א של עתה. וכן היה לו מהם ג"כ לבושים להנר"נ כנז'. וא"כ הרי היה לו עד"ז ג"כ הלבוש החיצון, שהוא החלק החיצוני דהעור שלו כנ"ל, מהנוק' דאצילות של אז שהוא האימא של עתה, כי משם היה לו אז בחי' נפש, והיה לו הלבוש החיצון דהאור דבחי' נפש, שהיא החיצונה לכולם, היה לו אז מהחיצוניות דהעור דהאימא של עתה.

והנה נודע הוא כי החיצוניות דהאימא הוא בחי' תבונה וכמ"ש בשער הזווגים (פרק ו) ובכ"מ, וא"כ הרי היה לאדה"ר הלבוש החיצוני דהעור שלו מעור התבונה, ור"ל מהתבונה השלישית. כי ד' בחי' הוא באימא, שחב"ד שלה הוא אימא עלאה, וחג"ת שלה הוא תבונה ראשונה (והוא התבונה דאימא עלאה), ונה"י שלה הוא תבונה שניה (והוא הבינה דתבונה, ור"ל בעת שהבינה ותבונה הכלליים הם בשני פרצופים וע' אח"פ (פרק ג)) והמלכות שלה הוא תבונה שלישית (והוא התבונה דתבונה) והיא רביעית בערך בינה, וכמ"ש באו"א (סוף פרק ח) ובשער פרטי עי"מ (סוף פרק ד) ובכ"מ. והנה היה לאדה"ר הלבוש החיצוני דהעור שלו מעור התבונה השלישית שהיא הרביעית בערך בינה. אמנם זה היה בעת בריאתו, אבל אח"כ שהוא אחר שעה ה' דערב שבת בראשית, שנתעלו אז העולמות והיו הו"ת דהעשיה בהו"ר דבריאה, והד"ר דעשיה במקום הנוק' דאצילות כשהיא אב"א בהד"ת דז"א, והיצירה עלה אז בכל הי"ס דז"א, והבריאה עלה באימא שהוא ישסו"ת, והנוק' עלתה באבא שהוא או"א עלאין, וז"א עלה בא"א שהוא בהמ"ס רישא תליתאה, והאימא עלתה באוירא רישא תניינא, ואבא ברישא קדמאה שהוא גולגלתא

³⁸¹ עי' שער הפרצופים פרק ו'.

דע"ה ח"ב

רישא חוורא, וא"א ברדל"א שהוא מהמלכות דא"ק, כי כן הוא א"א בבחי' א"ק כנודע³⁸², וע' עוד לקמן ענף י"א סי' ב'.

[ואולי הוא כי עליית ז"א בא"א היה רק בהי"ג ת"ד וכמו במנחת שבת, והאימא עלתה בהמ"ס, והאבא בהרישא תניינא הכללי שהוא גלגלתא ואוירא, וא"א ברדל"א ואין בידי להכריע. אך יותר נראה כנ"ל וכמו שכתבתי לעיל דרוש ג' ענף י"ד, וכן כתבתי ג"כ בשער העקודים פרק ב' בדרוש עין הדעת³⁸³ שם סימן י"א. אך לעיל דרוש ג' ענף ט' כתבתי כסברא הב' הנז', משום שאין בידי להכריע כ"כ, אך יותר נראה לי כנ"ל, כי קודם החטא היה עיקר מקומו של ז"א הראוי לו להיות במדרגת א"א ממש שהוא המ"ס³⁸⁴. וכן משמע מסתימת לשון דברי הרב בכל המקומות שמדבר בזה, שאמר שבעליה שניה עלה ז"א בא"א. והרי משמע כי עלה אז בא"א ממש, והוא למעלה מעליית דמנחת שבת. והנה היה עלייתו בבחי' הדעת שבמ"ס, כי המ"ס הרי הוא מוחא הדא דכליל תלת כנודע (א"ד"ד קמ ע"א), ועלה אז ז"א בבחי' הדעת שבו, והוא בהוא"ו דמילוי ס"ג שבו, וכמ"ש בתיקונים (תיקון ע דף קמא ע"ב³⁸⁵) ור"ל בהא' דמילוי וא"ו³⁸⁶ והבן כן נראה לי ודי בזה.]

והנה אז בעליה שניה, כשעלתה הנוק' באבא שהוא או"א עלאין, והיה אז הנפש של אדה"ר מאו"א עלאין, וא"כ הרי היה אז הלבוש החיצוני דאור הנפש שלו מהחיצוניות העור דהאימא עלאה, שהוא מהתבונה ראשונה, כי היא החיצוניות דהאימא עלאה. ואותו העור הוא הכתנות אור בא' שהיה לאדה"ר קודם החטא, כי היה מהתבונה דהאימא עלאה (ע' בשער החשמל פרק א), והוא זיוו ואורו שהיה לאדה"ר קודם החטא, כי היה מבהיק עור גופו, כמ"ש בב"ר (פ' יב סימן ו) והוא מסיבת שהיה לו הכתנות אור בחיצוניות דכל הגוף שלו מהתבונה ראשונה שבאימא עלאה, אך אחר החטא שירדו כל העולמות, וכן ירד הוא במכל שכן בירידה אחר ירידה, ונעשה מהעשיה דהעוה"ז נתחלף לו לכתנות עור בע' שהוא משכא דחויא כמו שיתבאר. (מז ע"א)

דרוש ד ענף ה סימן ג

שורשה וענינה של מציאות העור:

הנה כל הנקודות היו ממלכיות דב"ן. ובעת מיתת המלכים ידוע כי האורות העיקריים עלו למעלה, ולא ירדו עם שברי הכלים כי אם הש"ך ופ"ר ורפ"ח ניצוצין, והמה מג' המוחין חב"ד דהנקודות, ומהם נעשה כל עולם התוהו, והמה רק תמצית של האורות החיצוניות ביותר מהאורות העיקריים שבהם שעלו למעלה. מקומם העיקרי דכל הניצוצין ושברי הכלים אשר בכל עולם ובכל פרצוף ובכל המציאויות, הוא המקום החיצוני ביותר שבו, שהרי עיקרם הוא רק מבחי' החיצוניות כנו', ולכן גם לאחר התיקון הם עומדים רק בחלק החיצוני ביותר דכל מציאות, והוא בחי' העור שבו. משברי הכלים הוא שבא החומר והגוף דהעור, ומהניצוצין הוא שנובעת הצורה והחיות הרי הם הנפש דהעור.

וזהו ענין מש"כ הרב שהארת העור הוא הבלא דגרמי, שכן הם מהניצוצין אשר ירדו עם הכלים בבחי' הבל דגרמי. ולוא החטא היו כל הניצוצין ושברי כלים מתבררים מהרע לגמרי, שכן אז היה הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, ולא היה להרע שום אחיזה בשום ניצוץ ושברי כלים המתבררים מהם, והיו נעשים כולם לכתנות אור. ורק ע"י שירדו כל העולמות מחמת החטא, וירדה העשיה לתוך הקליפות עצמן, וממילא עדיין יש לרע אחיזה בכל מה שמתברר מהם כל זמן שהם בעולם הזה, ולכן נעשה מהם עתה "כתנות עור" בע'.

והנה יש בכל העולמות כולם ובכל המציאויות והפרצופים שבכל א' מאותם עולמות בחי' עור. אמנם באצילות אין לרע שום אחיזה ונגיעה ח"ו, אם באשר שע"י החטא דעין הדעת נשתרבו ועלה הרע עד ראש הבריאה, ומגיע עד סמוך לאצילות, הרי שמהאצילות ומטה, מהארת האור הזה אשר בעור, הנה נאחז הרע

³⁸² כלומר אם מעמידים שא"ק ואב"ע המה כנגד נרנח"י וכנגד א"א או"א וזו"ן, עי' הקדו"ש שער ה' פרק א'.

³⁸³ ה"ד בסוף הספר כאן.

³⁸⁴ עי' תיקו"ז עו ע"ב, ועי' לעיל הערה 186.

³⁸⁵ לא מצאתי שום דבר שם, אמנם עי' לקמן דרוש ד ענף כד סימן ד שמביא משם שס"ג הוא

א"א, ועכ"פ צ"ע.

³⁸⁶ עי' שער מ"ד ומ"ן פרק ה'.

דע"ה ח"ב

באותה הארה המתפשטת מעור מלכות דאצילות, ויונק מהארת האחוריים ועטרת היסוד, וכן מסיומי הקצוות של עשרת אצבעות הידים והרגלים. שכן באלו החלקים מתגלים הגבורות ביותר והרע יונק מסופי הגבורות המתפשטים משם. ועי"ז נפגמים אותן חלקי העור דהמלכות ג"כ, ונחשב לבחי' עץ הדעת טוב ורע ולכתנות עור. אבל לאו למימרא ח"ו שהקליפה יונק מעצם האצילות.

והנה כן הוא ג"כ בעניין הליתן, הגם ששורשו הוא אור הדעת עלאה, אמנם עורו הוא מהניצו"ק ושברי הכלים הנבררים, והוא מהמלך הראשון בלע בן בעור אחר שנתקן ונברר. ולכן, מאחר שיצאה מציאותו בעולמות בי"ע (שכן הוא יסוד כל העולם כולו, וכנ"ל שכל העולם עומד על סנפירו של ליתן), ומכיוון שגרם החטא ועלתה הקליפה עד ראש הבריאה, הרי שיש לרע אחיזה בעורו של ליתן, והוא בבחי' האחוריים בעטרת היסוד שבו. ושם הוא משתתף עם המציאות דהעולמות בי"ע עצמן, ולכן ישנו להרע אחיזה שם, והוא צד האיסור אשר ישנו עתה בהליתן. אמנם עיקרו וכולו הוא טהור לגמרי גם עתה.

ונבאר מציאות העור שורשו וענינו. כי הנה נודע שכל הנקודות אשר יצאו בעולם

הנקודות אשר מהם נעשה אח"כ כל עולם התוהו, הנה היו כולם רק מהשם ב"ן לבר, ולא הב"ן כולו רק המלכות דהב"ן שהם החיצוניות דהב"ן. ואח"כ בעת מיתת המלכים ידוע הוא כי אורות העיקריים הם עלו למעלה², ולא ירדו למטה עם השברי כלים רק הש"ך ופ"ר ורפ"ח ניצוצין, כי האורות הגם שהם היו רק מהמלכות דב"ן לבר, עכ"ז השתמשו אז בעולם הנקודות לבחי' מוחין להם. והמוחין הם חב"ד כנודע, ולכן נשאר מהם ג' בחי' ניצוצין שהם ש"ך ופ"ר ורפ"ח, כי הם מהג' מוחין חב"ד דהנקודות כמו שבארנו בארוכה בדרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח בשער טנת"א פ"ה³⁸⁷. ואלו הג' מיני ניצוצין הם ירדו למטה עם השברי כלים ונעשה מהם כל עולם התוהו, שהוא מציאות הקליפות והחיצוניים, והם נטבעו ונבלעו בתוכם כנ"ל דרוש א' ב' בארוכה. וכל אלו הניצוצין הם רק תמצית הארות והחיצוניות היותר אפשרי מהאורות העיקריים שבהם שעלו למעלה. ואח"כ בעת התיקון כאשר יצא המ"ה והט"ר דב"ן וביררו מאותן הניצוצין והשברי כלים ונעשה ונבנה מהם כל העולמות והפרצופים כולם והמציאויות כולם, אשר הם כולם מהניצוצין והשברי כלים הנבררים כנודע. הנה פשוט הדבר שמקומם העיקרי דכל הניצוצין והשברי כלים אשר בכל עולם ובכל פרצוף ובכל מציאויות, הנה הוא בהמקום היותר חיצוני שבו, כי הרי עיקרם הוא רק מבחי' החיצונית כנו, ולכן הם עומדים גם אחר התיקון רק בחלקי היותר חיצוני דכל מציאות. והנה החלק היותר חיצוני שבכל גוף ומציאות הנה הוא העור שבו, וא"כ נמצא שהעור דכל גוף ומציאות הנה הוא מהניצוצין והשברי כלים הנבררים ומתתקנים ועולים מנפילתן בעולם התוהו, והיינו כי אחר שמתקנים ועולים בכל מציאות ומציאות הנעשה מהם, הנה הם החומר והצורה דמציאות העור שבכל א'. כי מהשברי כלים הוא החומר והגוף דהעור, ומהניצוצין הוא הצורה והחיות שהוא הנפש דהעור, וזהו מ"ש הרב בפרקי הצלם (ריש פרק ב) כי העור הוא מלכות המקפת הכל והיא שם ב"ן, כי הרי הוא כולו מהניצוצין והשברי כלים דעולם התוהו שהם רק מהמלכות דהב"ן.

וזהו הענין ג"כ מ"ש הרב (בדרושי אבי"ע פרק ד) שהארת העור הוא הבל דגרמי, כי הרי הם מהניצוצין אשר ירדו עם הכלים בבחי' הבל דגרמי כמ"ש בשער רפ"ח (פרק א) (ובעומק הו' גם הלבושים הפנימים דנר"ג כנ"ל הם ג"כ רק מזה וכמ"ש בשער הצלם (ריש פרק א) והבן מאד). וזהו ג"כ מ"ש בחשמל (פרק א) כי העור הוא מן שמות אלהים הנקרא באדרא רבא (קכז ע"ב) בשם כורסייא דשביבין, והוא משום שהרי הניצוצין והשברי כלים דעולם התוהו הם כולם מתוקף הדינים כנודע, וע' דברינו לעיל ח"א דרוש ו' סימן ב'. וזהו הענין מ"ש בחשמל (פרק א) שם כי אותיות עור הוא ר"ע ו', והו' הוא אור הקדושה אשר בפנימיות העור. ואמנם הוא שגם הר"ע שבו הוא אינו רע גמור ח"ו, אלא שמשם יש להרע

³⁸⁷ הציון כאן נכתב מתוך המחשבה של רבינו בתחילה לכלול דרוש זה בביאורים על שער טנת"א, אמנם לבסוף הוא הדפיסו בפ"ע בסוף הספר הזה.

דע"ה ח"ב

יניקה להיותו דינין תקיפין ע"ש. והוא מובן ע"פ מה שאמרנו, כי הרי אלולא החטא היה כל הניצוצין והשברי כלים שנתבררו היו מתבררים מהרע לנמרי, כי אז היה הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, והיה הפסק גדול ביניהם שיעור מקום די' ספי', והרי לא היה להרע שום אחיזה בשום ניצוץ ושברי כלים הנתברר מהם. ולא עוד כי אלולא החטא הרי היה עולה כל עולם העשיה כולה באצילות ג"כ, והיו כולם קודש לה' וכנ"ל דרוש ג' ענף ט', והיו נעשו כולם לכתנות אור בא'. ורק ע"י החטא שירדו כל העולמות, וירדה העשיה בתוך הקליפות עצמן, והרי יש להרע עדיין אחיזה בכל מה שמתברר מהם כל זמן שהם בעולם הזה. ולכן נעשה עתה מהניצוצין ושברי כלים שמתבררים לכתנות עור בע', והוא אותיות ר"ע שבעור, כי ישנו עדיין להרע אחיזה בו להיותו דינין תקיפין מעולם התוהו. והאות ו' שבו הוא מאור התיקון, שהוא השם מ"ה אשר על ידו נתברר, והוא אור הקדושה שבעור. אך עכ"פ הרע יונק ממנו רח"ל משום שהוא נאחז בו כנז', והוא ע"י שהוא דינין תקיפין, שהם שורש הרע, והיה מתחילה נבלע בו לנמרי. וגם עתה אחר שמתברר הרי הוא עומד במקומו ואחוז בו עדיין, ולכן הוא עתה רק כתנות עור בע' שהוא אותיות רע ו'.

והנה כל בחי' עור הרי נודע הוא שישנו בכל העולמות כולם (מו ע"ב) ובכל המציאויות והפרצופים שבכל א'. וישנו גם בכל פרצופי האצילות, והיא המלכות דב"ן המקפת בבחי' עור לכל פרצוף וכמ"ש הרב בפרקי הצלם (פרק ב) ע"ש. והוא גם באצילות מהניצוצין והשברי כלים שנבררו ועלו באצילות. אמנם בכל האצילות כולו, הנה אין שם שום אחיזה ונגיעה להרע ח"ו וכמ"ש (תהלים ה ה) לא יגורך רע³⁸⁸, (במדבר א נא) והזר הקרב שם יומת³⁸⁹. וכל בחי' עור אשר בכל פרצופי האצילות עצמו, הנה הוא בכולם בבחי' כתנות אור בא', כי הם כולם קודש לה', ומאירים כולם באור פני מלך חיים. אמנם מהארת האור הזה אשר בהעור אחר שמתפשט מאצילות ולמטה, הנה באשר שע"י החטא דעין הדעת, הנה נשתרבב ועלה הרע עד ראש הבריאה (ע' שער הקליפות פרק ב) ומגיע עד סמוך לאצילות, הנה נאחז באותו הארת האור המתפשט מהעור דהמלכות דאצילות ויונק משם. אמנם אינו מכולו אלא רק מהארת אחוריים ומהעמרת היסוד, וכן מסוימי הקצוות של העשר אצבעות ידים ורגלים, כי באלו החלקים מתגלה הגבורות ביותר ויונק מסופי הגבורות המתפשטים משם. ועי"ז הנה נפגם כל אותן חלקי העור דהמלכות ג"כ, ונחשב לבחי' עין הדעת טוב ורע ולכתנות עור בע' שהוא בחי' משכא דחויא³⁹⁰, והוא ע"י שהנחש שהוא הדעת דקליפה יונק משם, והוא מהארת אותן חלקי העור המתפשטים למטה כנז'. אבל לא ח"ו שהקליפה יונק מאצילות עצמו, והשמר בזה שאל תטעה, וכמ"ש במבוי"ש שער הקליפות (פרק ב נז ע"א) (ע"ש בדפוס שאלוניקא כי בדפוס קארעין וקראקא חסר שם ומשובש ונדפס שם היפך האמת במקום שהטעות בזה הוא סכנה גדולה רחמ"ל), ועי' כ"ז בשער החשמל (פרק א). וכל זה הוא משום שגם כל בחי' העור אשר גם בכל פרצופי האצילות הם ג"כ רק מהניצוצין והשברי כלים אשר נתבררו מעולם התוהו, והם מהגבורות תקיפין שהם שורש דכל מציאות הרע, והיו מתחילה שהוא בכל זמן דעולם התוהו, בלועים בתוך הקליפות. ולכן גם אחר שנבררו ועלו באצילות, הנה מאחר שגם החטא ונשתרבב הקליפה ועלה עד ראש הבריאה שהוא למטה וסמוך לאצילות [ע' שער הקליפות (פרק ב) ובמבוי"ש שער הקליפות פ"ו (נח ע"ג) מדפוס שאלוניקא ובדברינו לעיל ח"א דרוש ה סימן

³⁸⁸ עי' רע"מ פנחס רכה ע"א, תיקו"ז י ע"א וקכו ע"א.

³⁸⁹ עי' תיקו"ז דף י ע"א ודף קכו ע"א.

³⁹⁰ עי' תיקו"ז דף נד ע"א ודף קח ע"א, ודף קסא ע"ב.

דע"ה ח"ב

ה אות כג עש"ה] הנה יונק הקליפה מאותן האורות דחלקי העור הנז' המתפשטים מאחר אצילות ולמטה.

והנה כן הוא ג"כ בענינינו שהוא בענין הליות, כי הנה הגם ששורשו ועיקרו הנה הוא מאור הדעת עלאה העולה למעלה למעלה וכנ"ל בכל דברינו, אך עורו הוא ג"כ מהניצוץ והשברי כלים הנבררים, והוא מהמלך הראשון בלע בן בעור אחר שנתקן ונברר ועלה בהעלמא קדמאה שבתיקונא קדמאה דדיקנא וכנ"ל ענף ו' ז'. ולכן מאחר שיצא מציאותו בהעולמות בי"ע כי הוא יסוד כל העולם כולו, וכנ"ל שכל העולם עומד על סנפירו של ליות, ולכן מאחר שגרם החטא ועלה הקליפה עד ראש הבריאה, הנה ישנו להרע אחיזה בעורו של ליות, והוא בבחי' האחוריים שבו ובעמרת היסוד שבו, ששם הוא הגילוי דהגבורות וסופן וסיומן. ושם הוא משתתף עם המציאות דהעולמות בי"ע עצמן, ולכן ישנו להרע אחיזה שם, והוא הצד איסור אשר ישנו עתה בהליות, כי הוא בחי' עץ הדעת מור שבו. אבל כל עיקרו וכולו הוא טהור גם עתה לגמרי, אלא משום אותו בחי' עץ הדעת מור הנמצא עתה בעורו הנה הוא עכשיו אסור, אלא שלעתיד יטהר כי יתוקן לגמרי לסעודה גדולה של צדיקים בימות המשיח כמ"ש בפדר"א (פרק י) וכמו שיתבאר עוד למטה בעה"י.

דרוש ד ענף ט סימן א

אמר הרב, כי ע"י החטא נעשו הלבושים דזו"ן מבחי' אלהים קדושים דקטנות דיניקה הנקרא נחש כו', והלבוש הזה דקטנות נקרא משכא דחוייא, ואז הנחש החיצון הטמא יונק משם ונעשה טוב ורע ובכחינת עור. והענין הוא, כי הרי קודם החטא הנה היו הזו"ן במדרגת או"א, ובפרט בערב שבת בראשית אחר חצות, שאז נתעלו עוד יותר, היה העור שלהם בכחינת כתנות אור. אמנם לאחר החטא, נעשו כל העולמות בי"ע ואדה"ר בכחינת כתנות עור, אמנם כל פרצופי האצילות נשארו קודש קדשים. עכ"ז ירדו ירידה גדולה ממדרגתם הראשונה, וגם נעשה בזו"ן דאצילות עוד ב' חסרונות:

האחד, שנתפשטו מהלבוש דחיצוניות עור דאימא והוא סוד "וידעו כי עירמם הם". פי', לאחר שנתפשט מהם הלבוש דאימא, יש כח לחיצונים לינק מהם, כי הלבוש החיצוני דאימא היה מגן עליהם [והגם שקודם החטא כתיב ג"כ ויהיו שניהם ערומים, אך שם הכוונה היא שהיו ערומים מגוף, וכך היו אז אדם וחיה שהיו ערומים מגוף דהעוה"ז, ואחר החטא נשארו אדם וחיה ערומים מכל הזיהרא עלאה כולו].

החסרון השני הוא במציאותם גופה, שנעשתה מציאותם בבחי' הקטנות דיניקה, שהוא רק משמות אלהים, והוא נעשה כולו לבחי' עור דגדלות.

ונאמר עוד כי אמר הרב בחשמל (סוף פרק א) כי ע"י החטא נעשה הלבושים דזו"ן מבחי' אלהים קדושים דקטנות דיניקה הנקרא נחש כו', והלבוש הזה דקטנות נקרא משכא דחוייא, ואז הנחש החיצון הטמא יונק משם ונעשה טוב ורע עור, כי העור שהוא אותיות רע ו', והו' הוא מאור התיקון שבו כנ"ל, והרי הוא מור.

והענין הוא כי הרי קודם החטא הנה היו הזו"ן במדרגת או"א, ובפרט בערב שבת בראשית אחר חצות שאז נתעלו למדרגת (מז ע"ג) א"א ואבא, והרי היה העור שלהם כתנות אור בא', וכן גם העולמות בי"ע ואדה"ר שהיו מלובשים מעור התבונה השלישית, ואח"כ בערב שבת אחר חצות מעור התבונה הראשונה וכנ"ל ענ"ח סימן ב', והרי היה גם לאדה"ר ולהעולמות בי"ע הכתנות אור בא'. אמנם לאחר החטא, כשירדו העולמות בי"ע וכן גם כל פרצופי האצילות למדרגתם של עתה, והנה נעשה כל העולמות בי"ע ואדה"ר בכתנות עור בע' וכנ"ל ענ"ח סימן ג', ולא עוד שהרי כל הגופות הוא מעורב בזוהמת הנחש הטמא, והרי הוא משכא דחויא ממש. אמנם כל פרצופי האצילות הנה הם נשארו כולם קודש קדשים, כי שם נאמר (תהלים ה ה) לא יגורך רעה³⁹¹, (במדבר א נא) והזר הקרב יומת³⁹². אך עכ"ז הנה נעשה להם ירידה גדולה ממדרגתם הראשונה עכ"פ, וגם נעשה אז בהזו"ן דאצילות עוד ב' חסרונות גדולות מאורם ומעלתם הראוי להם.

³⁹¹ ע"י לעיל הערה 388.

³⁹² ע"י לעיל הערה 389.

דע"ה ח"ב

והיינו אחד הוא, כי הרי גם לפי מדרגתם שהם עתה הנה צריך שיתלבשו בהחיצוניות דהעור דאימא על העור שלהם כנ"ל ענ"ח סימן ב', וכן היו מלובשים בה קודם החטא, אך לאחר החטא הנה נתפשטו מהלבוש הזה ובסוד (בראשית ג ז) וידעו כי עירמם הם. והכוונה הוא כי אחר שנתפשט מהם הלבוש דאימא, הנה יש כח להחיצונים לינק מהם, כי הלבוש החיצוני דאימא מגין עליהם. אבל מאחר שנתפשט מהם הלבוש הזה אז וידעו כי עירמם הם. והגם שקודם החטא כתיב ג"כ (בראשית ב כה) ויהיו שניהם ערומים, אך שם הוא הכוונה שהיו ערומים מגוף, כי היו אז הזו"ן במדרגת או"א שהם למעלה מגוף, כי הגוף דאצילות מתחיל רק מז"א של עתה שהוא ו"ק, אבל אז היה הז"א שהוא הו' במדרגת ה' שהוא אבא, וזהו שכתוב שם ערומים בו' י', והכוונה הוא שמה שהיו ערומים מגוף הוא משום שבחם ומעלתם, שהז"א שהוא ו' היה במדרגת אבא שהוא י'. [ומה שנקרא אז ג"כ בשם ו', הוא משום מעלתו שהוא הדעת המבריה מהקצה אל הקצה³⁹³]. וכן היו אז אדם וחוה שהיו ערומים מגוף דהעוה"ז וכנ"ל דרוש ג' ענף י"ג וי"ז, אבל אחר החטא היה הזו"ן ערומים מלבוש החיצוני דהאימא שהיא הנשמה, וכן אדם וחוה נשאר ערומים מכל הזהרא עלאה כולו³⁹⁴, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית לו ע"ב) וידעו כי ערומים הם דאברו זהרא עלאה דהוה חפי עליהו ואסתלק מנייהו ואשתארו ערומים מניה, והוא הנר"ג דאצילות ודבריא שנסתלק מהם ע"י החטא וכנ"ל דרוש ג' ענף מ"ו. והרי עכ"פ מה שנוגע לעניינינו, כי לאחר החטא נשאר הזו"ן ערומים מהלבוש החיצוני דהעור דהאימא, שהוא העור דהתבונה כנ"ל ענ"ח סימן ב', והוא הכתנות אור בא'. וכיון שנתפשט מהם הלבוש הזה, יש אפשרות להחיצונים לינק מהם, והרי הוא חסרון גדול אחד.

החסרון השני הוא במציאותם גופה, כי נעשה מציאותם בבחי' הקטנות דיניקה שהוא רק משמות אלהים, כי רק הם מתגלים בימי היניקה כמבואר בשער מוחין דקטנות (פרק ב) ובעיבורים (פרק ה), והנה הם דינים שהם שורש להחיצונים, והוא נעשה כולו לבחי' עור דגדלות וכמ"ש בחשמל (פרק א). והעור הרי הוא בחי' טו"ר כנ"ל, כי משם הוא יניקתם ושורשם כנז', וזהו שאמר שם בסופו בלשון הנ"ל [כי ע"י החטא נעשה הלבושים דזו"ן], ור"ל על הגוף שלהם, שהם הלבושים להנר"ג והוא מציאותם גופה, הנה נעשה אז [מבחי' אלהים קדושים דקטנות דיניקה הנקרא נחש], והוא ע"פ מ"ש במבו"ש שער הקליפות (פרק ב) כי להיותו אז שורש להחיצונים, לכן גם הוא נקרא נחש. והעיקר הוא כי הוא על שם היסוד שבו שהוא נקרא שדי, ובקטנותו מתפשט בו האחוריים דאהיה גימ' ד"ם ועם שדי הוא גימט' נחש, וכמ"ש בשער תיקון הנז"ק (פרק ב אות ט"ז) [והלבוש הזה דקטנות נקרא משכא דחוייא] כי הוא מתוקף הדינים שורש להחיצונים, [ואז הנחש החיצון הטמא יונק משם ונעשה טוב ורע עור] כי אותו הלבוש שהוא הגוף דקטנות נעשה לבחי' עור בעת הגדלות. והעור הרי הוא מאחר החטא בבחי' טוב ורע ע"י יניקת החיצונים משם כנ"ל, ולכן נקרא בשם משכא דחוייא. והוא החסרון השני אשר הוא במציאותם גופה, כי חזר מציאותם לבחי' יניקה, שכל בחי' גופם אשר אז הוא רק בחי' עור דהגדלות, שהוא טו"ר ע"י יניקת החיצונים. וזהו שאמר הרב בחשמל (פרק ב), כי ביניקה אין בז"א רק הבל דגרמי, שמות אלהים, והוא ע"פ דברינו שכל מציאותו אשר ביניקה הנה הוא רק בחי' העור דהגדלות. וכבר אמרנו לעיל ענף {מז ע"ד} ח' סי' ג' שכל הנר"ג דהעור הוא מהניצוצין דש"ך ופ"ר ורפ"ח, שהם רק ההבלי דגרמי שירדו בעולם התוהו, ולכן הוא כי גם אחר שנבררו ועלו למעלה, הנה מאחר מה שחזרו לירד לבחי' יניקה הוא נעשה ע"י החטא, לכך

³⁹³ ע"י לעיל הערה 57.

³⁹⁴ ע"י הערה ו.

דע"ה ח"ב

יש להחיצונים יניקה מהם אחר שנתפשט מהם הלבוש החיצוני דהעור דאימא המגין עליהם כנ"ל. ולכן נקרא משכא דחוייא, משום שהנחש החיצון הטמא יונק משם, וכן נקרא הוא עצמו אז נ"כ בשם נחש משום שהוא שורש אליו כנ"ל. [אמנם כבר אמרנו בענ"ח סי' ג' שם כי אין נגיעת החיצונים באצילות עצמו כלל וכלל ח"ו, אלא רק בהארחתם ושפעם המתפשט מאחר אצילות ולמטה] ודע וזכור זה.

דרוש ד ענף ט סימן ב

כל הגילוי עתה דהשם הויה ב"ה אשר באצילות הוא רק בז"א. אמנם בעולמות בי"ע גילוי הוא רק ע"י שם אדני. וכן סוד שם המפורש הוא עתה שם מ"ה, והוא מתלבש ומתגלה בשם אדני. אמנם כ"ז הוא רק מאחרי החטא והלאה, אמנם במדרגת העולמות שקודם החטא, היה הגילוי דשם הויה ב"ה רק ע"י שם אלהים, והיו שניהם ביחד תמיד. ולכן לאחר שנשלמה הבריאה ונזכר שם הויה ב"ה, אנו רואים ששם זה נזכר תמיד רק בצירוף עם שם אלהים, והוא עד לאחר שגורש האדם מגן עדן, שאז נגמרה ירידת העולמות למדרגתם שהם עתה. ומשם והלאה לא נזכר בתורה עוד שם הויה ב"ה עם שם אלהים ביחד, זולת מאמה"כ "כי טרם תיראון מפני הויה אלהים".

השם הזה שהוא השם הויה אלהים, נקרא שם מלא ושם שלם. ר"ל, שהוראת השם הזה הוא לכלול את היכלות הבריאה זכ"ז, ולייחד את הבריאה באצילות, וכמו שהיה קודם החטא. ואז היה האצילות במדרגה הרבה יותר גבוהה, עד שז"א היה אז בדרגא דעתיקא קדישא של היום, ולכן נתגלה אז א"ס ית"ש בגילוי דשמה שלים, הרי הוא הויה אלהים, אשר הוא רזא דעתיקא קדישא ורזא דז"א. וכן הוא כללות האצילות וכללות העולמות בי"ע, שכן הם היו אז כולם כלולים זכ"ז וכולם חד.

הטעם שהזכיר משה רבינו ע"ה את השם הזה, מכיוון שפרעה הרשע היה כופר בשם הויה ומודה בשם אלהים, ולכן הזכיר לו משה רבינו ע"ה את השם הזה דווקא, שכן כל כפירת פרעה היתה תלויה בד"ז. והנה גם עתה קיים הגילוי של הויה אלקים בלא הפסק של רגע אחד אם כי הוא רק בהעלם.

הענין ד"הויה הוא האלהים" הוא ענין מה שנאמר 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד'. ומ"ש "ה' אחד", ר"ל שזו"ן יהיו ג"כ בבחי' תרין ריעין דלא מתפרשין. ומ"ש "ושמו אחד", ר"ל עולמות בי"ע, שהם נבראים נוצרים נעשים ואינם אלהות כלל. וכן בדרך כלל נקראים כל העולמות בי"ע בשם עולמות הנפרדים, שכן יחוד דהויה אלהים הוא כלל דכל רזא דמהימנותא.

והענין בביאור הוא כי הנה נודע הוא שכל הגילוי עתה דהשם הויה ב"ה אשר

באצילות הוא רק בז"א, ובעולמות בי"ע הנה גילוי הוא רק ע"י שם אדני, וכנודע בענין הכתוב (שמות ג טו) זה שמי וזה זכרי³⁹⁵. וכן סוד שם המפורש הוא עתה השם מ"ה³⁹⁶ בנקודות מוציא אותיותיו³⁹⁷, שהוא במספר ס"ו³⁹⁸, ובסוד אל"ף³⁹⁹ שמספרו אי"ק, והוא מתלבש ומתגלה בשם אדני שמספרו ס"ה, ומספר נקודתו מ"ו⁴⁰⁰, והוא ג"כ אי"ק סוד אל"ף, וכמ"ש הגר"א בסוד (שמות לד ג) מסו"ה משה⁴⁰¹. והרי נעשה עתה כל הגילוי דהשם

³⁹⁵ ע"י פסחים נ ע"א, וכן ע"י בבהגר"א על ספד"צ כח ע"ג ד"ה ואמר בגין.

³⁹⁶ ע"י תיקו"ז ח ע"א.

³⁹⁷ חולם צירי קמץ צירי. וע"י ע"ח שער מד פרק א', שזהו ניקוד שם הויה"ה דדעת דז"א, שכן כל אחד מהניקודים הללו הינם הניקוד העיקרי של ביטוי שם האות: יו"ד ניקודו חולם, ה"א ניקודו צירי, וי"ו ניקודו קמץ, וה"א אחרונה ניקודו צירי.

³⁹⁸ החשבון הוא כדלהלן: נקודת ניקוד חירק היא עצמה יו"ד אחת, וב' נקודות דניקוד צירי הראשון הם ב' יוד"ן נוספים, הקמץ כלול מו' וי', ועוד ב' יוד"ם שבצרי האחרון, סה"כ ס"ו.

³⁹⁹ ע"י פע"ח ק"ש פרק יט.

⁴⁰⁰ ניקוד שם אדני כפי שהוא בתורה הוא חטף פתח, חולם וקמץ, מכיוון שזו היא דרך קריאתו. אמנם ניקודו האמיתי אליו מכוונים דברי רבינו כאן מתחיל בשבא ולא בחטף פתח (ע"י בהגר"א על ס"י פ"ו מ"ו בליקוט שם) מכיוון שכן הוא ניקוד שם הויה"ה ב"ה. לכן החשבון העולה מניקודיו הוא שבא הרי הוא ב' יודין, חולם י', קמץ י' ו', סה"כ מ"ו.

⁴⁰¹ והוא באדרת אליהו שמות לד לג, ז"ל, ענין המסוה הוא שם המפורש בנקודת השורש במוצאותיו כידוע. וידוע שהנקודה הוא בתוך ופנימות האותיות והוא אלף וכן אי"ק. אבל נקודות הפשוט ה' אחרונה בלא נקודה יראה וזהו ההפרש לשם המפורש. ועוד דכאן הכל נקבות חירק ושוא אבל הוא"ו הוא שוה שניהם במספר יב"ק, וזהו שזכה משה למסוה שהוא דרגיה כידוע. מסוה

דע"ה ח"ב

הויה ב"ה בעולמות בי"ע רק ע"י שם אדני. אמנם כ"ז הוא רק מאחר החטא ולהלאה, אחר שירדו העולמות למדרגתם שהם עתה. אבל במדרגת העולמות שקודם החטא, היה אז כל הגילויי דהשם הויה ב"ה רק ע"י שם אלהים, והיו שניהם ביחד תמיד הן בכתיבה הן בקריאה, ובכתיב תריין ריעין דלא מתפרשין (זחר ויקרא ד ע"א), ולכן הוא כי אחר שנשלם הבריאה ונזכר שם הויה ב"ה הנה אנו רואין שהוא נזכר תמיד רק עם השם אלהים, והוא עד אחר שגורש האדם מגן עדן, שאז נגמר ירידת העולמות על מדרגתם שהם עתה. הנה משם ולהלאה לא נמצא עוד נזכר בתורה שם הויה ב"ה עם שם אלהים ביחד, זולת פעם אחד בדברי משה רבינו ע"ה בסוף פ' וארא (שמות ט ז) שאמר לפרעה ואתה ועבדיך ידעתי כי מרם תיראון מפני הויה אלהים, אבל זולת זה לא נמצא בתורה בשום פעם כלל מאחר שגורש האדם מגן עדן מאז ולהלאה שיהיה נזכר שם הויה ב"ה עם שם אלהים ביחד.

והענין הוא כי הנה השם הזה שהוא השם הויה אלהים, הנה קורא אותו בזוה"ק בשם שם מלא (וכן הוא בבראשית רבה פי"ג סי' ג) ובשם שמא שלים וכמ"ש בפ' בראשית (דף כ ע"א) ובפ' פקודי (רסב ע"א) שם מלא הויה אלהים שם דא איהו שלם בכל אינון היכלין בכל אינון נהורין עלאין למהוי בלהו חד⁴⁰². ר"ל שהוראת השם הזה הוא לכלול היכלות הבריאה זב"ז, ולייחד את הבריאה באצילות, וכמו שהיה קודם החטא וכמבואר בהגר"א בספד"צ (רפ"ד כט ע"ג). ובפ' תרומה (קסא ע"א) אמרו בענין שם זה הכא תליא כל רזא דמהימנותא למנדע מגו דא רזא דכל רזין למנדע סתימו דכל סתימין הויה אלהים שם מלא וכולא חד⁴⁰³. ובאדר"ר (קמא ע"ב) כי השם הזה הוא רזא דעתיקא קדישא ורזא דזעיר אפיין ולהורות שכולם חד. וכן השם אלהים הוא כולל את כל העולמות בי"ע, כי כולם נבראו בל"ב אלהים דמע"ב⁴⁰⁴.

וקודם החטא שהיו אז נקיים וטהורים מכל זוהמא וסיג ופסולת, ולא היה בהם מחומרות ועביות של עתה מאומה, ולא עוד אלא שהיו כולם במדרגה גבוה ונעלה מאד, עד שנתעלו כולם במדרגת האצילות של עתה, זולת הו' תחתונות דהעשיה, הם נשארו עדיין למטה בהו' ראשונות דהבריאה של עתה. וכן היה אז כל האצילות כולו במדרגה יותר גבוה הרבה, עד שז"א היה אז בדרגא דעתיקא קדישא, ולכן נתגלה אז א"ס ית"ש בהגילוי דשמא שלים שהוא הויה אלהים, אשר הוא רזא דעתיקא קדישא ורזא דז"א. וכן הוא כללות האצילות וכללות העולמות בי"ע, כי היו אז כולם כלולים זב"ז וכולם חד, והיה אז גילוי קדושתו ואחדותו ית"ש ממלא כל עלמין, והוא הוראת דשמא שלים שהוא הויה אלהים, והיו שניהם אז רק שם אחד שם מלא ושמא שלים, ובשם הזה היה נתגלה אז א"ס ית"ש, והיה מאיר ועומד הגילוי הזה אחר שנשלם הבריאה דכל מעשה בראשית (מח ע"א) כולם עד שגורש אדה"ר מגן עדן.

פנים ואחור. פנים דשמא מפרש ודאחור בשמא דנוק' והוא בצד שראו ישראל, וניקוד היא עיגולא בגו ריבועא חיות באופנים, אבל בה הוא משולב חיות עם האופנים.
⁴⁰² תרגום: שם מלא הו"ה אלהים, שם זה הוא שלם בכל אותם היכלות בכל אותן אורות עליונים להיות הכל אחד.
⁴⁰³ תרגום: כאן תלוי כל סוד האמונה לדעת מתוך זה סוד של כל הסודות לדעת את הנסתר של כל הנסתרים הו"ה אלהים שם מלא והכל אחד.
⁴⁰⁴ ע"י לעיל הערה 176.

דע"ה ח"ב

ולכן נזכר אז בתורה השם הויה ב"ה הכל רק עם השם אלהים ביהוה, ונזכר אז השם הזה כ' פעמים: אלה תולדות כו' ביום עשות הויה אלהים (בראשית ב ד), כי לא המטיר הויה אלהים (שם ב ה), וייצר הויה אלהים את האדם (שם ז), ויטע הויה אלהים גן בעדן (שם ח), ויצמה הויה אלהים מן האדמה (שם ט), ויקח הויה אלהים את האדם (שם טו), ויצו הויה אלהים על האדם (שם טז), ויאמר הויה אלהים לא טוב היות האדם לבדו (שם יז), וייצר הויה אלהים מן האדמה (שם יח), ויפל הויה אלהים תרדמה (בראשית ב כא), ויבן הויה אלהים את הצלע (שם כב), אשר עשה הויה אלהים (בראשית ג א), את קול הויה אלהים מתהלך ויתחבא כו' (שם ח), מפני הויה אלהים (שם ח), ויקרא הויה אלהים אל האדם (שם ט), ויאמר הויה אלהים לאשה (שם יג), ויאמר הויה אלהים אל הנחש (שם יד), ויעש הויה אלהים לאדם ולאשתו (שם כא), ויאמר הויה אלהים הן האדם היה (שם כב), וישלחהו הויה אלהים מגן עדן (שם כג), והם כ' פעמים. והנה הם נגד עשר ספיי דא"א ועשר ספיי דז"א, שהיו אז כלולים זב"ו. משא"כ עתה אין מלביש ז"א לא"א רק בנה"י שלו ולמטה מן הפרסא, וכן אתפרד ע"י החטא כלילות הבריאה באצילות, וכמ"ש בספד"צ (רפ"ד⁴⁰⁵), ולכן נפסק מאז ולהלאה הגילוי דהיחוד הזה, ולא נזכר עוד בתורה בשום מקום השם הויה אלהים מאחר שגורש האדם מגן עדן מאז ולהלאה, זולת פעם אחד והוא בסוף פ' וארא (שמות ט ז) בדברי משה רבינו ע"ה שאמר לפרעה ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני הויה אלהים⁴⁰⁶.

והטעם שהזכיר משה רבינו ע"ה את השם הזה הוא ע"פ מ"ש האריז"ל (בכוונת פסח שענה"כ דרושי פסח דורש א' ופרע"ח חג המצות פרק ה) כי פרעה הרשע היה כופר בשם הויה ומודה בשם אלהים, כי משם אלהים הרי ידע מכבר, שהרי יוסף אמר לו (בראשית מא טז) אלהים יענה את שלום פרעה, והוא השיב ואמר (שם לט) אחרי הודיע אלהים אותך כו', אבל בשם הויה ב"ה היה כופר, ואמר (שמות ה ב) מי ה', לא ידעתי את ה'. ולכן, הגם כי אח"כ הודה ואמר (שמות ט כז) ה' הצדיק, עכ"ז הנה אמר לו משה רבינו ע"ה, ידעתי כי עדיין אין אתה מאמין בלב שלם, כי הויה הוא אלהים, ולכן הזכיר לו משה רבינו ע"ה את השם הזה, כי בזה היה תלוי כל כפירת פרעה. אבל אין הכוונה שאור היחוד דהשם הזה היה מאיר אז בהתגלות, כי א"כ היה בטל כל הזוהמא כולו וכל החומרית והעביות כולן וכמו שהיה קודם החטא, וכן יהיה לאחר התיקון. אבל עתה הוא רק בהעלם, אמנם בהעלם הנה הוא באמת לעולם בלי הפסק רגע אחת ח"ו, כי הוא לבדו ית"ש עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, וכמ"ש (דברים ד לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי יהוה הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. וכן נאמר עוד (דברים ד לה) אתה הראת לדעת כי יהוה הוא האלהים אין עוד מלבדו. אמנם הוא עתה רק בהעלם, וכמ"ש בזוה"ק פ' תרומה (קסא ע"ב) וכן בפ' ואתחנן (רסד ע"א) כי הענין דהויה הוא האלהים הוא הענין מה שנאמר (זכריה יד ט) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

ומ"ש ה' אחד, ר"ל שהזו"ן יהיו ג"כ בבחי' תריין ריעין דלא מתפרשין (זהר ויקרא ד ע"א) ויהיו הזו"ן כמו או"א, ר"ל שיתעלו הזו"ן ג"כ עד למעלה מן הפרסא ויוכללו כולם

⁴⁰⁵ נראה שכוונתו לדברי הגר"א שם דף כט ע"א ד"ה וז"ש חב אדם.

⁴⁰⁶ אמנם עי' זר"ח מא ע"ד שגם "ה' אלקינו" ו"ה' אלקיך" הוא השם השלם ולכאורה הדבר צ"ע גדול.

דע"ה ח"ב

בא"א⁴⁰⁷. ומ"ש ושמו אחד, ר"ל על העולמות ב"ע, שהם נבראים נוצרים נעשים ואינם אלהות כלל, כי נצטמצם עצמותו יתברך מסוף אצילות ולמטה, ולא נודע שם רק שמו. אך מחמת גודל הזוהמא והעכירת אשר נעשה בהמציאות ע"י החטא, הנה נמצא מקומות רבים אשר נצטמצם משם קדושת שמו יתברך ג"כ, ואסור להרהר שם שום דבר קדושה. ומה גם כל מציאות עבודות זרות כולם, אשר בא הציווי עליהם לשקץ ולתעב, והרי הם מובדלים משמו, וכמו שמפורש בתורה (ויקרא י י) להבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור, וכן גם במקומות הקדושים ובמציאויות הקדושים, הרי יש כמה חילוקים בקדושתם, ויש הבדל בין קודש לקודש⁴⁰⁸. וכן בדרך כלל הרי נקרא כל העולמות ב"ע בשם עולמות הנפרדים⁴⁰⁹, ועליהם נאמר (בראשית ב י) ומשם יפרד כו' כמ"ש הרב בשער השמות (פרקים א ב). והרי הוא עתה כאלו אין שמו אחד ח"ו, אבל לעתיד לבוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, כי יוכללו כל העולמות ב"ע באצילות, ויהיה ה' אחד ושמו אחד. וע' נמרא פסחים (סוף פרק ג נ ע"א) ובזוה"ק (תרומה קלד ע"א) כי עכשיו הוה אחדותו ית"ש רק בהעלם, אבל לעתיד יתגלה, והוא היחוד דהויה אלהים, שיוכללו העולמות ב"ע באצילות ויהיה כולא עלמין אחד. ומבואר שם (קסא ע"ב) כי היחוד דהויה אלהים הוא כללא (מה ע"ב) דכל רזא דמהימנותא, כי הוא גימט' יב"ק, כמספר אהיה הויה אדני, שהם השמות דכלל האצילות, אהיה הוא בהג"ר (שהוא שם הכתר ושם הבינה וחכמה בינתיים), והויה הוא בז"א, ואדני במלכות. וכן ג' יהודים הם הויה אהיה, הויה אלהים, הויה אדני, שהם גימט' נ"ר כנודע⁴¹⁰. והויה אלהים הוא כוללם, כי אלהים הוא גימט' אהיה אדני, וכן כשתעמוד הג' שמות כזה אהיה^{יהויה} אדני, הרי תראה שחציים הימיני הוא גימטריא הויה, וחציים השמאלי הוא גימט' אלהים, כמ"ש הגר"א בליקוטיו בסוף הספד"צ מדפוס ראשון (ליקוט ד). וכן הויה אלהים הוא גימט' כמספר הנקודות דג' הויות דמלך מלך ומלך, כמ"ש ברע"מ (פינחס ריז ע"א). כלל הדבר הוא כי היחוד דהויה אלהים הוא כולל הכל, והוא סוד הויה אחד ושמו אחד שיתגלה לעתיד, וכן הוא כולל הב' יהודים דמשמע ישראל וברוך שכמל"ו, וכמ"ש בפ' תרומה קס"א ואתחנן רס"ד ע"ש, שהם עצמן היחוד דהוא ושמו אשר הוא עתה רק בהעלם כנו'.

דרוש ד ענף ט סימן ג

סוד יקרת היחוד הזה, שהוא תכלית בריאת האדם, לדעת כי ה' הוא האלהים. כי שם הויה ב"ה מיוחד לו ית', ואילו שם אלקים שייך אפילו לעניני חול. והוא שייך לכל הספירות שבצד שמאל של ג' הקוים של הספירות, והויה הוא בקו האמצעי העולה עד א"ס א"כ ביחוד זה נמתקין כל הגבורות. הגילוי הראשון של שם אלקים הוא בכורסייא דשביבין הוא הדרגה הראשונה שמתחת לעתיקא קדישא, הרי הוא הכתר הכללי דעולם האצילות, ומתפשט עד סוף עולם העשיה, ומקומו הוא בין האור המקיף

⁴⁰⁷ עי' שער מאמרי רשב"י ל"ב ע"ב וז"ל, סוד שם ההויה, כי אבא שיש לו פרצוף גמור ב"ס רמוז ביר"ד של ההויה, אבל ז"א שאין בו רק שש קצוות נרמז באות ו' של ההויה, לפי שאין בשורשו רק ו' קצוות, ובזמן המוחין ניתוספה י', בראשית ו' זו כנז' שהם סוד המוחין ואז נשלם ל"ס וכו', לעתיד לבא שאז אין היצר הרע ואין רמאות ועבירות בעולם יהיה הז"א קבוע תמיד אף בשלשה ראשונות, ויהיה תמיד שלם בפרצוף של עשר ספירות גמורות, ויהיה שקול בערך אבא ויהיה נקרא באות יוד כמו אבא, ואז במקום מה שהוא עתה שם יהו"ה יהיה אז שם יהו"ה.
⁴⁰⁸ עי' בהגר"א על תיקו"ז ז ע"ב ד"ה ואפילו מכל, שנכלל באיסור זה [ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה מעשה ידי חרש ושם בסתר] מי שמצייר דיוקנא דב"ע באצילות.

⁴⁰⁹ עי' לעיל הערה 109.

⁴¹⁰ עי' שער הזיווגים פרק א', ועי' סידור הרש"ש שבכל מקום שמכוונים את זיווג או"א מכוונים את כל ג' הייחודים האלה.

דע"ה ח"ב

של כל הספי' העליונות לאור מקיף של הספי' התחונה בחלל שבין מקיף למקיף, דוגמת כל גילויי שבין א"ס המקיף בתוך חלל הצמצום.

כל הקליפות והחיצונים נעשו ע"י הגבורות, וכן כל קיומם וחיותם הוא מהגבורות ע"י שיונקים משם, אלא שבעת הזכות הם מתרחקים ויניקתם מתמעטת, ובעת החובה רח"ל הם מתקרבים. והנה קודם החטא דעץ הדעת, אז היו הקליפות בלי תיקון כלל, וכמו כן היה הפסק גדול בין העולמות לקליפות. ואז היו כל השמות אלהים אשר מרום גבוהים עד סוף העשיה כנז', זכים ובהירים מאד, והיו מאירים בגילוי דאור א"ס המתיחד בהם, והוא היחוד דהויה אלהים.

אמנם אחר החטא, כאשר ירדו העולמות ונטבעו בתוך הקליפות, ונפרד עולם הבריאה מעולם האצילות, מאז והלאה נפגם השם אלהים וירד ונשתתף במלאכים ובבני אדם, ואפי' בס"א הוא משתתף ונקרא אלהים אחרים, ולכן מאז נסתלק מאז אור היחוד דהויה אלהים, כי נתעלם אור א"ס גם בשמות אלהים אשר למעלה. ולכן ענין גדול מאוד הוא לקבוע בלבד תמיד כי רק הויה הוא אלהים, וכל הכחות החיצונים הם כאין נגדו, שכן הכל הוא ברצונו והשגחתו ית"ש תמיד. וכאשר קובע האדם את מחשבתו בזה תמיד, עושה בזה תיקון גדול ע"י אמונת ישראל, שנותנים את נפשם על מלכותו ויחודו ית"ש, ועי"ז מקיימים את היחוד הזה עכ"פ.

והנה עתה תלוי קיום העולם אשר ע"י היחוד הזה רק באמונת ישראל, והוא רק מאחר החטא והלאה, שאין אור שכינתו שורה בעולם כי אם בעולם. אמנם קודם החטא, אז היה גם העולם הזה כולו טוב, היה אור קדושתו ית"ש ממלא כל עלמין בהתגלות ממש, ולכן היה נקרא אז בשם מלא ושמה שלים.

וסוד הענין מה שהיחוד הזה יקר כ"כ, עד שרק הוא לבדו נקרא בשם שם מלא ושמה שלים, ואמרו בפ' תרומה (קסא ע"ב) דהא בגין דא אייתי ליה קודשא בריך הוא לבר נש בהאי עלמא, לדעת כי ה' הוא האלהים ע"ש. וסוד הענין הוא ע"פ מ"ש בפ' משפטים (צו ע"א) תא חזי כל שמהן וכל כנויין דשמהן דאית ליה לקב"ה כלהו מתפשטין לאורחיהו (שיש לכל שם ושם פעולות מיוחדים, וכמ"ש (שמות רבה פ"ג ט"ה) לפי מעשי אני נקרא וכנודע בספר שערי צדק ושערי אורה), וכלהו מתלבשין אלין באלין וכלהו מתפלגין לארחין ושבילין ידיעין (כי הם מתלבשין במלאכים ואופנים אשר הם רבוא רבואות, וכל א' ממונה על דבר מיוחד ועל כח מיוחד, וכל כחם הוא ע"י שמותיו וכנוייו ית"ש המתלבש בהם, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקון יט ע"א) ובהון אתקריאו מלאכיא), בר שמא יחידאה בריר דכל שאר שמהן דאחסין לעמא יחידאה, בריר מכל שאר עמין, ואיהו יוד הא ואו הא, דכתיב כי חלק ה' עמו. וכתיב ואתם הדבקים בה' בשמא דא ממש יתיר מכל שאר שמהן, ושמה חד מכל שאר שמהן דיליה, ההוא דאתפשט ואתפלג לכמה ארחין ושבילין ואקרי אלהים, ואחסין שמא דא ואתפלג לתתאי דהאי עלמא (שהרי הדיינים נקראו אלהים כנודע), ואתפלג שמא דא לשמשין ולממנן דמנהגי לשאר עמין, כד"א ויבא אלהים אל בלעם לילה ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה, וכן כל ממנא וממנא דאחסין לון קב"ה לשאר עמין בשמא דא כלילין ואפי' ע"ז בשמא דא אקרי⁴¹¹. והוא כמ"ש (שמות כב יט) זוכה לאלהים יחרם והרי נקרא עבו"ז ג"כ בשם זה. והנה מה שירד כ"כ ונפגם כ"כ השם הזה הוא רק ע"י החטא דעץ הדעת.

והענין הוא כי נודע שהשם אלהים הוא דין⁴¹² (כי הדין הוא ע"פ משפטי התורה שהיא כ"ב אותיות, ודיין עם כ"ב הוא פ"ו שהוא מספר אלהים, והה' אותיות אלהים הוא

⁴¹¹ תרגום: בא וראה, כל השמות וכל כנויי השמות שיש לקדוש ברוך הוא כולם מתפשטים לדרכיהם וכולם מתלבשים אלה באלה, וכולם נחלקים לדרכים ושבילים ידועים, פרט לשם היחיד הנבחר של כל שאר השמות שהוריש לעם היחיד הנבחר מכל העמים, והוא יר"ד ה"א וא"ו ה"א שנאמר "כי חלק ה' עמו" (דברים לב ט) ונאמר "ואתם הדבקים בה" (דברים ד ד) בשם זה ממש, יותר מכל שאר השמות.

ושם אחד מכל שאר שמותיו, אותו שהתפשט ונחלק לכמה דרכים ושבילים ונקרא אלהים והוריש את השם הזה ונחלק לתחתונים של העולם הזה, ונחלק השם הזה לשמשים ולממונים שמנהיגים את שאר העמים כמו שנאמר "ויבא אלהים אל בלעם לילה" (במדבר כב כ) "ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה" (בראשית כ) וכן כל ממונה וממונה שהוריש הקדוש ברוך הוא אותם לשאר העמים נכללים בשם הזה, ואפילו עבודה זרה נקראת בשם הזה.

⁴¹² עי' ע"ח שער העקודים פרק ח'.

דע"ה ח"ב

הה' אותיות מנצפ"ך ודי"ן וכ"ב וה' הם צ"א כמספר הויה אדני להורות שכולם אחד.) וכן הוא השם אלהים בבינה, שהוא הויה בניקוד אלהים (ת"ז י ע"א), וכן הוא נקרא אלהים חיים (זהר פנחס רמה ע"א), וכן הוא השם אלהים בגבורה, וכן בהוד שהוא נקרא אלהים צבאות (שער מאמרי רשב"י ג ע"א). והרי הוה השם אלהים בכל הקו שמאל שהוא גבורות, והשם הויה ב"ה הוא בת"ת שהוא הקו אמצעי העולה עד א"ס, וא"כ הרי ע"י היחוד דהויה אלהים נמתקין כל הגבורות.

והתחלה הראשונה מהמציאות דשם אלהים, הנה כתב האריז"ל בביאור אדר"ר (שער מאמרי רשב"י לט ע"ד) בסוד מה שאמרו שם (קכה ע"ב) על עתיקא קדישא עתיקא דעתיקין, כי הוא יתיב על כורסייא דשביבין לאכפייא לון, והוא סוד השם אלהים שהוא גימ' הכס"א, והוא הכורסייא דשביבין כי הוא גבורות ודינין, והוא מתחיל מתחת עתיקא קדישא, כי הגבורות כשהם מתוקנים הם סוד כל הנועם והעונג דכל טוב הצפון דלעתיד, ולכן נתייסד התחלתם תיכף מאחר עתי"ק ולמטה, כי הוא מה שעתיד הקב"ה לשמוח ומה ע"ג בעולמו בתיקון העתיד. וכן מאחר החטא דע"ן הדעת אשר נפגמו הגבורות ונעשו לדינין, הנה הוא תיקון גדול ג"כ מה שנתייסד התחלתם ושורשם שם שהוא במקום גבוה כזו, כי עי"ז הם מתכפייין תמיד, וזהו שאמר (אד"ד שס) יתיב על כורסייא דשביבין לאכפייא לון. ועכ"פ הוא כי הוא מתחיל מתחת עתי"ק שהוא הכתר הכללי דאצילות, ומתפשט עד סוף כל עולם העשיה כולו, ומקומו הוא בין אור מקיף של כל ספי' עליונה לאור מקיף של הספי' התחתונה בהחלל שבין מקיף למקיף, כי כשם שראה רצונו ית"ש לעשות את המציאות כולו ע"י הצמצום שהוא שורש כל בחי' גבורה ודין ועומד הצמצום בתוך א"ס המקיף, כן הוא בפרטות כל ספי' ג"כ הנה נתייסד מציאות גבורה ודין שהוא גילוי אור דשם אלהים בין כל מקיף למקיף, והרי עומד הגבורה ודין בתוך כל מקיף ע"ד הצמצום אשר בתוך א"ס המקיף.

והנה נודע הוא שכל הקליפות והחיצונים כולם הם נעשו ע"י הגבורות, וכן כל קיומם וחיותם הוא מהגבורות ע"י שיונקים משם, אלא כי בעת הזכות הם מתרחקים ומתמעט יניקתם ובעת החובה רח"ל הם מתקרבים. והנה קודם החטא דע"ן הדעת, אשר אז היו הקליפות בלי תיקון כלל וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ג), וכן היה אז הפסק גדול בין העולמות להקליפות וכנ"ל דרוש ג' ענף מ', הרי היה אז כל אלו השמות אלהים אשר מרום גבוהים עד סוף העשיה כנז' היו כולם זכים ובהירים למאד, והיו מאירים כולם בהגילוי דאור א"ס שמתייחד בהם, והוא היחוד דהויה אלהים. כי השם הויה ב"ה הרי הוא שמו של א"ס ע"י התלבשו ויחודו באצילות, ומתגלה בשם זה ע"י האצילות, וכמו שבארנו לעיל ח"א דרוש ה' סי' ז' בארוכה. ולכן קודם החטא, אשר היו אז כל העולמות כולם כלולים עם האצילות, והוא אחר בריאת אדה"ר ואחר שהושם בגן עדן, שאז נתעלו כולם באצילות (לבד הו' תחתונות דהעשיה שהם נשארו עדיין למטה בהו' ראשונות דהבריאה וכנ"ל דרוש ג' ענ"ט). והעולמות בי"ע הרי הם נבראו בשם אלהים, שהם הל"ב אלהים דמע"ב⁴¹³, ולכן כאשר נתעלו באצילות הרי נעשה היחוד דהויה אלהים, כי גם הו' תחתונות דהעשיה, אשר הם נשארו עדיין למטה בהו' ראשונות דהבריאה של עתה, הרי היו מהורים וזכים ובהירים למאוד, מאחר שהיה אז הפסק גדול בינם להקליפות, ולכן היו כלולים גם הם עם האצילות היטיב, ועי"ז היה עומד אז הגילוי דא"ס ית"ש באור היחוד

⁴¹³ עי' לעיל הערה 404.

דע"ה ח"ב

דהויה אלהים בכל העולמות כולם. כי הרי השם אלהים הוא מתחיל מהתחלת החכמה כנ"ל שהוא ראשית האצילות כמ"ש בזה"ק (בראשית לא רע"ב), ומתפשט עד סוף העשיה כנז', וע"י שהיו כולם כלולים אז עם האצילות ששם הוא עצם האור דהשם הויה ב"ה, הרי היה היחוד דהויה אלהים בכלם ולכך נזכר אז בתורה תמיד השם הויה אלהים ביחד. אמנם אחר החטא כאשר ירדו העולמות ונטבעו בתוך הקליפות, כל העשיה כולה עם הד' תחתונות דהיצירה הרי נפגמו ע"י כל הגבורות כולם ונפרד הבריאה מהאצילות, הנה מאז ולהלאה נפגם השם אלהים וירד ונשתתף במלאכים ובבני אדם ואפי' בס"א אלהים אחרים, ולכן נסתלק מאז אור היחוד דהויה אלהים, כי נתעלם אור א"ס גם בשמות אלהים אשר למעלה ואינו מאיר גם שם בגילוי גמור אלא רק בהעלם, ולכן לא נזכר עוד בתורה היחוד הזה בשום מקום, והוא משום תוקף אחיות החיצונים ויניקתם משם. ולכן הוא ענין גדול מאוד לקבוע בלבו תמיד כי רק הויה הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, וכל כחות החיצונים הם כאין נגדו ומאפס ותוהו נחשבו לו, וגם כל כחם ופעולתם הנראה מהם הנה הוא תמיד ג"כ רק ע"י תמצית שפעו ית"ש שמשפיע גם בהם, ובסוד (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, וכדי לנסות בהם את הבריות, וגם כל קיומם הוא רק לפי שעה, כי לעתיד יתבטלו מכל וכל. ועכ"פ הוא כי הכל הוא ברצונו והשגחתו ית"ש תמיד, וברצותו חונג וברצותו ממוגג (פיוט לימים נוראים), וכאשר קובע האדם מחשבתו בזה תמיד עושה בזה תיקון גדול ומלחמות ה' הוא נלחם, כי בזה מבלע פני הלוט הלוט והמסכה הנסוכה ומחליש כח החיצונים הרבה מאד. ולכן אמרו בזה"ק (תרומה קסא ע"ב) דהא בגין דא אייתי ליה קודשא בריך הוא לבר נש בהאי עלמא, לדעת כי ה' הוא האלהים, דא איהו כללא דכל רזא דמהימנותא כללא דכל אורייתא כללא (נח ע"ד) דעילא ותתא⁴¹⁴. ואמר שם עוד, דכל מאן דהוי בהאי עלמא ולא אשתדל למנדע ליה, טב ליה דלא יתברי, כו' ע"ש כל הענין⁴¹⁵, כי ע"י החטא דעין הדעת נתעלם היחוד הזה

⁴¹⁴ תרגום: שהרי בשביל זה הביא הקדוש ברוך הוא את האדם לעולם הזה, לדעת כי ה' הוא האלהים. זהו הכלל של כל סוד האמונה (כלל) של כל התורה כלל שלמעלה ולמטה.
⁴¹⁵ ז"ל בשלימות: בשעתא דזמינין לנחתא בהאי עלמא קרי קודשא בריך הוא לחד ממנא די מני קודשא בריך הוא ברשותיה כל נשמתין דזמינין לנחתא להאי עלמא ואמר ליה זיל אייתי לי רוח פלוני. בההיא שעתא אתייה ההוא נשמתא מתלבשא בדיוקנא דהאי עלמא וההוא ממנא אחזי לה קמי מלכא קדישא קודשא בריך הוא אמר לה ואומי לה דכד תיחות להאי עלמא דתשתדל באורייתא למנדע ליה ולמנדע ברזא דמהימנותא, דכל מאן דהוי בהאי עלמא ולא אשתדל למנדע ליה טב ליה דלא יתברי, בגין כך אתחזי קמי מלכא קדישא למנדע בהאי עלמא ולאשתדל ביה בקודשא בריך הוא ברזא דמהימנותא. הדא הוא דכתיב (דברים ד לה) "אתה הראת לדעת" אתחזיאת על ידא דההוא ממנא קמי קודשא בריך הוא לדעת למנדע ולאסתכלא בהאי עלמא ברזא דמהימנותא ברזא דאורייתא, וכל מאן דהוה בהאי עלמא ולא אשתדל באורייתא למנדע ליה טב ליה דלא יתברי. דהא בגין דא אייתי ליה קודשא בריך הוא לבר נש בהאי עלמא לדעת כי יהוה הוא האלהים דא איהו כללא דכל רזא דמהימנותא (נ"א כללא), דכל אורייתא כללא דעילא ותתא ורזא דא איהו כללא דכל רזא דמהימנותא.

והכי הוא ודאי כללא דכל אורייתא דא איהו רזא דתורה שבכתב ודא איהו רזא דתורה שבעל פה וכלא חד כללא דרזא דמהימנותא בגין דאיהו שם מלא דאיהו רזא דמהימנותא ומאן איהו יהוה אחד ושמו אחד יהוה אחד שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד, דא איהו יחודא חד ושמו אחד ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הא יחודא אחרא למהוי שמהי חד ורזא דא (מ"א יח לט) יהוה הוא האלהים דא כתיב כד אינון ביחודא חדא.

ואי תימא אי הכי כגוונא דכתיב (זכריה יד ט) יהוה אחד ושמו אחד לאו איהו יהוה הוא האלהים, דאי כתיב (נ"א יהוה ושמו הוא אחד) יהוה אחד ושמו הוא אחד הוה אמינא הכי, אבל לא כתיב אלא יהוה אחד ושמו אחד ואצטריך למימר כגוונא דא יהוה הוא האלהים הוא ואתחזי יהוה אחד ושמו אחד אלא כלא חד דכד מתייחדן תרין שמהן אלין דא ביחודא חד ודא ביחודא חד כדן תרין שמהן אלין אתעבידו חד ואתכלילו דא בדא והוי כלא שמא שלים ביחודא חדא. ובכן

דע"ה ח"ב

הרבה מאד עד עת התיקון דלעתיד. אך ע"י אמונת ישראל, שנותנים את נפשם על מלכותו ויחודו ית"ש⁴¹⁶, שרק הוא ית"ש עושה ויעשה לכל המעשים, וכמ"ש"ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, הנה עי"ז מקיימים את היחוד הזה עכ"פ, וה' מלך עולם ועד (תהלים י טז) ומתקיים העולם. ולכן אמר הכתוב (דברים ד טז) וידעת היום (ר"ל עד עת התיקון, שנתעלם ע"י החטא, והוא תלוי מעתה רק בכך ולכך, וידעת) והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד, וכן נאמר עוד (שם לח) אתה הראת לדעת כו'. ואמרו בזוה"ק שם, כי כל נשמה ונשמה קודם שיורדת לעוה"ז, הנה הוא מובא לפני הקב"ה ומתראה לפניו, ואומר לה ומשביע אותה שתשתדל למנדע ברוא דא, וזהו שאמר אתה הראת (קמי קב"ה ונעשה מושבע ממנו ית"ש) לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו. כי באם שמסתלק היחוד הזה לגמרי ח"ו היה מתחרב העולם ומתבטל כל המציאות כולו כרגע תיכף, אך ע"י שישראל מאמינים לעולם כי ה' הוא האלהים, הנה מתקיים היחוד הזה גם עתה בהעלם עכ"פ תמיד, ומתקיים העולם בזה.

יהו"ה הוא האלהים, דהא כדין אתכליל כלא דא בדא למהוי חד ועד דאתיחדו כל חד, דא בלחודוי ודא בלחודוי לא אתכלילו דא בדא, למהוי כלא חד כללא דכל אורייתא, הכי איהו ודאי דהא אורייתא איהי תורה שבכתב, ואיהו תורה שבעל פה, תורה שבכתב דא איהו דכתיב יהו"ה תורה דבעל פה דא הוא דכתיב האלהים ובגין דאורייתא איהו רזא דשמא קדישא אקרי הכי תורה שבכתב ותורה דבעל פה דא כלל ודא פרט כלל אצטריך לפרט ופרט אצטריך לכלל ואתיחדו דא בדא למהוי כלא חד ועל דא כללא דאורייתא איהו כללא דעילא ותתא בגין דשמא דא לעילא ושמא דא לתתא דא רזא דעלמא עלאה ודא רזא דעלמא תתאה ועל דא כתיב אתה הראת לדעת כי יהו"ה הוא האלהים דא איהו כללא דכלא ודא אצטריך בר נש למנדע בהאי עלמא.

תרגום: בשעה שמזמנים לרדת לעולם הזה קורא הקדוש ברוך הוא לממונה אחד שמינה הקדוש ברוך הוא ברשותו את כל הנשמות העתידות לרדת לעולם הזה ואומר לו לך תביא לי את רוחו של פלוני. באותה שעה באה אותה נשמה מלובשת בדמות של העולם הזה ואותו ממונה מראה אותה לפני הקדוש ברוך הוא.

הקדוש ברוך הוא אומר לו ומשביע אותה, שכשתרד לעולם הזה, שתשתדל בתורה לדעת אותה ולדעת את סוד האמונה שכל מי שהיה בעולם הזה ולא השתדל לדעת אותה טוב לו שלא יבא לכן נראה לפני המלך הקדוש, לדעת את העולם הזה, ולהשתדל בקדוש ברוך הוא בסוד האמונה. זהו שנאמר "אתה הראת לדעת" "הראית" על ידי אותו הממונה לפני הקדוש ברוך הוא לדעת לדעת ולהסתכל בעולם הזה בסוד האמונה ובסוד התורה וכל מי שהיה בעולם הזה ולא השתדל בתורה להכירו טוב לו שלא נברא, שהרי בשביל זה הביא הקדוש ברוך הוא את האדם לעולם הזה. "לדעת כי ה' הוא האלהים" זהו הכלל של כל סוד האמונה (כלל) של כל התורה כלל שלמעלה ומטה וסוד זה הוא הכלל של כל סוד האמונה וכך זה ודאי הכלל של כל התורה. זהו סוד התורה שבכתב וזהו סוד התורה שבעל פה, והכל אחד, הכלל של סוד האמונה בשביל שהוא שם מלא שהוא סוד האמונה. ומיהו "ה' אחד ושמו אחד", "ה' אחד" - "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" זהו יחוד אחד, "ושמו אחד" - "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הרי יחוד אחר להיות שמו אחד וסוד זה "ה' הוא האלהים" זה כתוב כשהם ביחוד אחד.

ואם תאמר אם כן כעין מה שכתוב "ה' אחד ושמו אחד" לא הוא, "ה' הוא האלהים" שאם היה כתוב (ה' הוא ושמו אחד) ה' אחד ושמו הוא אחד, הייתי אומר כך. אבל לא כתוב אלא "ה' אחד ושמו אחד" וצריך לומר כעין זה "ה' הוא האלהים" הוא ונראה ה' אחד ושמו אחד.

אלא הכל אחד, שכשמתיחדים שני השמות הללו זה ביחוד אחד וזה ביחוד אחד, אז שני השמות הללו נעשים אחד ונכללים זה בזה, ונהיה הכל שם שלם ביחוד אחד. ובכן "ה' הוא האלהים" שהרי אז הכל נכלל זה בזה להיות אחד וטרם שמתיחדים כל אחד זה לבדו וזה לבדו לא נכללים זה בזה להיות הכל אחד.

הכלל של כל התורה כך הוא ודאי, שהרי התורה היא תורה שבכתב והיא תורה שבעל פה, תורה שבכתב זהו שנאמר "ה'" תורה שבעל פה זהו שנאמר "האלהים" ומשום שהתורה היא סוד של השם הקדוש, נקראת כך תורה שבכתב ותורה שבעל פה, זה כלל וזה פרט, הכלל צריך את הפרט והפרט צריך את הכלל, ומתיחדים זה עם זה להיות הכל אחד.

ועל זה הכלל של התורה הוא הכלל של מעלה ומטה משום ששם זה למעלה ושם זה למטה, זה הסוד של העולם העליון וזה הסוד של העולם התחתון, ועל זה נאמר "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים", זהו הכלל של הכל וזה צריך אדם לדעת בעולם הזה.

⁴¹⁶ עי' שעה"כ כא ע"ד.

דע"ה ח"ב

והנה תלוי עתה קיום העולם אשר הוא ע"י היחוד הזה רק באמונת ישראל, והוא רק מאחר החטא ולהלאה, שאינו שורה אור שכינתו בהעולם רק בהעלם וע"י ישראל. כי ע"י החטא, נעשה העוה"ז רובו רע ומיעוט טוב⁴¹⁷, ואינו ניכר אור קדושתו ית"ש המקיים ומחיה את כל המציאויות כולם ומנהיג אותם תמיד רק הוא לבדו בהעולם כלל. אך קודם החטא אשר היה גם העולם הזה כולו טוב, והיה הפסק בין כל עולם העשייה להקליפות שיעור מקום די' ספירות, הנה היה אז אור קדושתו ית"ש ממלא כל עלמין בהתגלות ממש, ולכן היה נקרא אז בשם מלא ושמה שלים, שהוא היחוד דהויה אלהים, שהוא מורה על זה שהוא ית"ש הכח דכל המציאות כולו בכל הנהגתה ואין עוד מלבדו. ועכ"פ הוא כי מה שנפגם כ"כ השם אלהים עד שמשתתף במלאכים ובבני אדם וכן גם בס"א, הנה כ"ז הוא ע"י החטא ע"י אחיזת החיצונים בהגבורות, ולכן לא נזכר עוד בתורה היחוד דהויה אלהים בשום מקום, כי נעלם היחוד הזה הרבה מאד כנז'.

דרוש ד ענף ט סימן ד

הטעם שנזכר היחוד הזה גם אחר החטא עד שגורש האדם מגן עדן, הוא מכיוון שהאור הגנוז היה משמש והולך גם אחר החטא עד סוף שבת בראשית. אמנם בלידת קין נאמר רק שם הויה ב"ה בלא שם אלקים, הגם שהיה ד"ז בערב שבת עצמו, אך זהו מכיוון שבקין, וכן גם בחוה גופה, נתרבתה זוהמת הנחש. ולכן לא הזכירה חוה את היחוד הזה, שכן היא הכירה וידעה שבסיבתה הוא שעומד להסתלק. ועיקר העניין הוא כי האור הגנוז שהאיר להם מאחרי החטא עד סוף שבת בראשית היה רק מחוץ להם, והיו משתמשים בו ע"ד שאנו משתמשים באור השמש. ולכן נזכר בתורה היחוד דהויה אלהים גם אחרי החטא עד שגורש מגן עדן, אבל מאז והלאה הנה לא נזכר עוד בתורה. וגם בדברי הנביאים לא נזכר היחוד הזה כיוצא מפי הקב"ה, אלא רק בדברי הנביאים עצמם. וגם שם, כאשר מזכירים את היחוד הזה, אין הכוונה בהם למצב העולמות כפי שעומדים בגילוי הזה עתה שכן באופן זה בלתי אפשרי הוא שיתגלה זה היחוד, אלא רק להעלם וההסתר שבעולמות, הרי הוא פנימיותם וכח קיומם העיקרי. אעפ"כ יש מצוה לייחד את ב' השמות האלה. ובענין מה שנזכר היחוד הזה בנביאים ובכתובים בכ"מ הוא משום שכל הנביאים הסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, ופי' רש"י ז"ל שם וכסבורים לראות ולא ראו, כי ע"פ האספקלריא המאירה היחוד הזה עתה הוא בבחינת נעלם.

והנה הטעם שנזכר היחוד הזה אז גם אחר החטא עד שגורש האדם מגן עדן, הטעם הוא ע"פ מה שאמרו בבראשית רבה (פי"א סי' ב. ופי"ב סי' ו) כי האור הגנוז היה משמש והולך גם אחר החטא עד סוף שבת בראשית, כי חלק הקב"ה כבוד לשבת ולא ניטל ממנו הזיו והזוהר עד מוצאי שבת, והיה גילוי ית"ש באור היחוד דהויה אלהים עד סוף שבת בראשית. ועכ"ז הנה חוה בלידת קין אמרה (דברים ד א) קניתי איש את ה', ולא אמרה ה' אלהים, הגם שהיה כ"ז ג"כ בערב שבת עצמו⁴¹⁸. אך משום כי הרי בקין נתרבה בו זוהמת הנחש, וכן גם בחוה גופה, כי הרי בא נחש על חוה (שבת קמו דע"א), לכן לא הרהבה בנפשה לזכור את היחוד הזה, כי הכירה וידעה שבסבתה הוא עומד להסתלק. והעיקר הוא כי האור הגנוז שהיה מאיר להם מאחר החטא עד סוף שבת בראשית היה רק מבחוץ להם, אבל הם בעצמם הרי נשתנו לגמרי ונתחלפו מכתנות אור בא' לכתנות עור בע'⁴¹⁹, משכא דחויא⁴²⁰ תיכף מאחר החטא, ולכן לא אמרה היא ולא הזכירה רק את השם הויה ב"ה לבד ולא הויה אלהים, כי מעצמותם גופה הנה נסתלק מהם אור הגילוי דהיחוד הזה תיכף. אך מבחוץ להם היה מאיר האור הזה, והיו משתמשים בו ע"ד שמשמש באור

⁴¹⁷ שער הקלי' פרק ג'.

⁴¹⁸ עי' סנהדרין לח ע"ב.

⁴¹⁹ עי' לעיל הערה 250.

⁴²⁰ עי' תיקו"ז דף נד ע"א ודף קח ע"א, ודף קסא ע"ב.

דע"ה ח"ב

השמש, ולכן נזכר בתורה היחוד דהויה אלהים גם אחר החטא עד שגורש מגן עדן, כי היה מאיר עדיין האור הזה עד סוף שבת בראשית, כי חלק הקב"ה כבוד לשבת כמ"ש במדרש שם, ביקש הקב"ה לגנוז את האורה וחלק כבוד לשבת. אבל מאז ולהלאה הנה לא נזכר בתורה עוד היחוד הזה בשום מקום [זולת בסוף פ' וארא כנ"ל סי' ב' ומהטעם שאמרנו שם], כי נתעלם אור היחוד הזה ע"י החטא דעין הדעת עד לעתיד לבוא וכנ"ל. (מט ע"א)

והתבוננתי עוד וראיתי כי גם בדברי הנביאים לא נמצא נזכר מפי הקב"ה היחוד הזה אלא רק בדברי הנביאים עצמן, ר"ל מה שאמרו מעצמן לא בנבואה בשם ה', וכמו בירמיה (י י) והויה אלהים אמת, והוא דברי ירמיה עצמו כמו שיראה הרואה שם מפסוק ו' עד פסוק י"ח. וכן ביונה (ד ו) וימן הויה אלהים קיקיון כו', והוא דברי הספר שהוא אנשי כנה"ג שהם כתבו תרי עשר כמ"ש ב"ב (טו רע"א). וכן נזכר ביהושע (פרק כב) בדברי בני גד ובני ראובן, וכן בשמואל (ב ז) בדברי דוד, ובמלכים ב' (יט יט) בדברי חזקיה, ובדברי הימים א' ב' באיזה מקומות בדברי דוד ושלמה, וכן בתהלים באיזה מקומות. אבל בדברי הקב"ה עצמו אשר בתורה ובנביאים, לא נזכר היחוד הזה בשום מקום זולת אותן הכ' פעמים אשר מעת שנשלם הבריאה עד שנשלח מגן עדן וכנ"ל והוא דברי הקב"ה עצמו, וכמ"ש סוף פ' משפטים (שמות כד ד) ויכתוב משה את כל דברי ה', ופי' רש"י שם מבראשית עד מתן תורה. וכן הוא כל התורה הרי היא כולה דברי הקב"ה עצמו כנודע, והרי לא נזכר היחוד הזה מפיו של הקב"ה לא בתורה ולא בנביאים רק במצב העולמות שקודם החטא וכנ"ל. (ואל תסתכל בזה בדברי הספר קונקורדאנציא במערכת דשם אלהים, כי במערכה הזוה הוא נשתבש מאד ונלקה בחסר ויתר ובחילוף הרבה עד שלא ידעתי מה לידון בו, ולכן הוא כי גם אחר רוממות מעלתו של הספר הזה כנודע, אך במערכה הזוה אל תסמוך עליו עד שתעיין על כל דבר בתנ"ך גופה).

אמנם הנה בדברי הנביאים עצמן וכן בכתובים מפי דוד ושלמה וכיוצא, הנה נזכר היחוד הזה גם עתה בכמה מקומות, ואין הכוונה בהם על מצב העולמות שעומדים בגילוי הזה גם עתה, אלא הכוונה הוא רק על ההעלם וההסתר שבהם שהוא פנימיותם וכה קיומם העיקרי, כי בהעלם והסתר הרי הוא ית"ש מקומו של עולם⁴²¹ תמיד, הנושא אותה בכל מלואה, ורק עליו היא מתקיים ועומד, והוא בבחי' נשמה לנשמה רוחא לרוחא לכל מציאותה ומאורעותיה, וכמ"ש ברע"מ (פ' בהר קט ע"ב וכן בפ' וירא קג ע"ב). ובדרך זה הנה הוא כל מה שנזכר בדברי הנביאים וכתובים השם הויה אלהים, והוא כמו שכתוב (דברים ד טז) וידעת היום והשבות אל לבבך כי הויה הוא האלהים כו', אבל אין הכוונה שמצב העולמות עומד עתה בגילוי היחוד הזה, כי הוא רק בהעלם כנז'.

אמנם הוא כי גם בדרך יחוד, הנה הוא ג"כ ענין גדול ומצוה רבה גם עתה, לשלב ולייחד אלו הב' שמות הויה אלהים, וכמ"ש האריז"ל (בכוונת שים שלום וכן בדרושי הלילה דרוש י ובכוונת נר הנוכה ובכ"מ), כי הוא ענין גדול לעורר את אור היחוד הזה ולהוציאו מהעלם לגילוי בכל האפשרי. אמנם גילוי העיקרי אשר יתגלה בכל העולמות כולם וכן גם בעולם הזה בגילוי גמור זה אי אפשר מעתה, שהוא מאחר החטא ולהלאה עד עת התיקון דימות המשיח דוקא.

עוד יש לומר בענין מה שנזכר היחוד הזה בכתובים בכ"מ וכן בדברי הנביאים עצמן, הגם שכל דבריהם ברוח הקודש נאמרו, הנה הוא ע"ד מה שאמרו יבמות (מט ע"ב)

⁴²¹ מלשון המדרש בראשית רבה פס"ח סי' ט.

דע"ה ח"ב

שכל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, ופ"י רש"י ז"ל שם וכסבורים לראות ולא ראו, כי ע"פ אספקלריא המאירה הוה באמת היחוד הזה נעלם עתה מאד וכנז'.

דרוש ד ענף ט סימן ה

פשטות כוונת היחוד דהויה אלהים, הוא על שהוא ית"ש עם כל המציאות כולה על אף שהמציאות אינה אלהות כלל. לפי זה מובן שרק כאשר הויה ואלהים כתובים יחד אז הוא שהם נחשבים לשם א'. וטעם היותם כתובים ב' תיבות ולא בתיבה אחת היא, כי גם לאחר רוממות מעלת מדרגת העולמות שהיו אז, אעפ"כ היו רק במדרגת הנאצלים כפי מה שהם מצד עצמם ולא במדרגתם אשר מצד יחוד המאציל א"ס ית"ש בהם, אשר איהו וגרמיהו חד בהוין. שכן המעלה של איהו וגרמיהו חד בהוין הוא בעולם האצילות מצד היחוד המאציל בהם.

והוא ע"ד שאנו רואין במציאות אדם התחתון, שהגם שהנשמה ממלאת את הגוף וכולו חי על ידה, עכ"ז הרי שעומד הגוף במציאותו מצד זה שהוא בשר ודם, ולעולם אינו נעשה לנשמה. ועוד טעם לדבר שנכתב זה השם ב' תיבות, הוא מאחר שיש חסרון בכך ש' התחתונות דעשיה היו מחוץ לאצילות, לכן העשיה עם היצירה הם אב"א, וממילא על דרך זה היה חסרון בזו"ן דאצילות, לכן נשאר השם הויה אלקים ב' תיבות.

מאחר החטא, כל הגילוי דשם הויה ב"ה הוא רק ע"י שם אדני, וגם כשהוא בניקוד אלהים ונקרא בשם אלהים, אף הוא רק בצירוף שם אדני, ואין גילוי של שם הויה אלקים כפשוטו עד לעתיד לבוא. אחר החטא, כאשר ירדו העולמות על מדרגתן שהם עתה, נתעלם שם אורו ית"ש הרבה מאד, ולכן נתפשט שם אלהים עד למטה ומשתתף ג"כ עם המציאויות דהעולמות בי"ע עצמן, ונתפשט ונתחלק לקודש וחול, טהור וטמא וכו'. והנה הגם שעיקר הכח דכל הטומאה והרע ומציאותו אף הוא אינו אלא ע"י איזה אור הממועט מהארת אור הקדושה דוקא. אך הארת הקדושה אשר בה הוא תלוי ועל ידיה הוא מתקיים אינה ניכרת בו כלל, והיא עומדת עליו רק מלמעלה ומסביב. וכ"ז הוא משום שלאחר שנפרדו עולמות בי"ע מאצילות ע"י החטא, נתעלם היחוד דהויה אלהים.

שם הויה אלהים הוא רזא דעתיקא קדישא ורזא דזעיר אנפין. וגילוי הוא כאשר הז"א כלול בכל י' הספ"י שבא"א. אך לאחר החטא, כשירד הז"א רק בנה"י דא"א ולמטה מהפרסא, והרי הנה"י הוא לבר מגופא, אזי כביכול נעשית בחי' הבדל בין היחוד דהויה אלהים גם למעלה, וירד הז"א לבחי' קטנותו, וזה היה ביום ב'. אמנם אח"כ בערב שבת כאשר נברא האדם התחתון, נתקן מקודם האדם העליון ג"כ, ועלו הזו"ן במדרגת אור"א עילאין.

וכן אחר החטא, כשירד אדה"ר, הנה ירדו כל העולמות, ועי"ז נתגלו הדינין בשם אלהים שבז"א, ונעשה שורש ליניקת החיצונים, ובפרט בעור שלו, שהוא מהניצוצין הראשונים שנפלו בעולם התהו. ובכך נעשה העור שלו טו"ר, שכן אז היה הלבוש שלהם מבחי' אלהים הקדושים מקטנות דיניקה, הנקראת נחש, והוא נחש דקדושה מבחי' דינין, והוא שורש ליניקת החיצונים.

ונחזור להענין, כי פשטות כוונת היחוד דהויה אלהים הוא על שהוא ית"ש אחד עם כל המציאות כולו, כי הרי השם אלהים הוא אורו המתפשט בהתהוות כל המציאות, והם הל"ב אלהים דמעשה בראשית⁴²² אשר מהם נעשה כל המציאות. וכאשר שהם עומדים בקדושתם כמו שיצאו ממנו ית"ש ומתגלה אורו בהם, אז הוא והם כולו חד והוא היחוד דהויה אלהים, ועליה חתם התורה (בראשית ב ד) ביום עשות הויה אלהים ארץ ושמים. כי אז היה הוא ית"ש עם המציאות כולו חד, כי היה ניכר ומתגלה שמו וקדושתו בכלם, והיה ה' אחד ושמו אחד, כי העולמות בי"ע שהם עצמם אינם אלהות (מט ע"ב) כלל אלא ששמו עליהם שהוא המציאם ומהוה אותם ומנהיגם, וכאשר שהיו כולם מקודשים לשמו, הרי היה שמו אחד בהם, שהרי היה מתבאר מכל המציאות כולו שאמת מלכנו אפס זולתו. ואמרו בב"ר (פ"ט סימן ד) כי בשעה זו אמר הקב"ה לעולמו, עולמי עולמי הלואי תהא מעלת חן לפני בכל עת כשם שהעלית חן לפני בשעה זו, ולכן חתם שמו עליה ביום עשות הויה אלהים ארץ ושמים. והנה עתה אשר הגילוי דהשם הויה ב"ה הוא ע"י שם אדני הרי הוא מלובש באדני ומתכסה בו וכמ"ש בזה"ק (פ' נשא קמו ע"ב), וכנודע בענין מ"ש (שמות ג טו) זה שמי וזה זכרי⁴²³. אבל הגילוי דהויה אלהים היה גילוי ממש, כי

⁴²² עי' לעיל הערה 404.

⁴²³ עי' פסחים נ ע"א ובבהגר"א על ספד"צ כח ע"ג ד"ה ואמר בגין.

דע"ה ח"ב

היה נקרא בהשם הזה כולו, כי הם שניהם שם אחד, ונקרא שם מלא ושמה שלים כי כל שם הוא הגילוי, ואז הרי היה מתגלה אורו וקדושתו בכל המציאות כולו, ונתמלא ונשלם גילויו ית"ש בכל העולמות כולם בלי חסרון כלל, והוא הוראת דהשם הזה כנו. ולכך נקרא שם מלא ושמה שלים, כי הם שניהם שם אחד, וכ"ז היה במדרגת העולמות שקודם החטא. אמנם מה שנכתב בתורה גם אז בשני תיבות הוא מסיבות הדברים שאמרנו לעיל

דרוש ג' ענף י"ד, כי גם אחר כל רוממות מעלת מדרגת העולמות שהיו אז עד שהיו כמעט כולם במדרגת הנאצלים אשר מאימא ולמטה, עכ"ז הנה היו רק במדרגת הנאצלים כפי מה שהם מצד עצמם ולא במדרגתם אשר הם ביחוד המאציל א"ס ית"ש בהם אשר איהו ונרמיהון (שהוא התהוותם העצמי) חד בהון (שמתייחד עם כל התהוותם ומציאותם להיות חד עמהם. והגם שהם בבחי' גבול נגדו עכ"ז הנה הוא מצטמצם להיות חד עמהם, והרי הוא כביכול בבחי' ירידה אצלו, והוא ע"ד שאמרו ב"ר (פ"ד ס"ו ד) וע' ספרא (ר"פ ויקרא) כי מחמת חיבתן של ישראל צמצם שכינתו בין שני בדי ארון) אינון וחיווי (שהוא אור המאציל ית"ש המחיה אותם שהוא מתלבש בהם לבחי' נשמה, ולכן אמר בלשון יחיד, כי שם הוא האחדות עצום למאד). חד בהון (תיקו"ז ד ע"ב), שהם נעשים מיוחדים בו ונתעלו עי"ז למדרגת אלהות, כי הם חד עמו, והם אלהות גמור על ידו.

וכ"ז הוא רק בעולם אצילות לבד, אבל העולמות בי"ע אף במדרגתם שקודם החטא הנה לא הגיעו עדיין למדרגה הזו אלא היו במדרגת הנאצלים כפי מה שהם מצד עצמם שאינם מצד עצמם אלהות כלל, כי הם מחודשים שנאצלו ונתחדשו אחר שלא היו, וכן הם מצד עצמם בבחי' ריבויים וגבוליים כמ"ש ברע"מ (פינחס רנו ע"ב⁴²⁴), אלא עי"י יחוד המאציל ית"ש בהם הם נעשים לאחד, וכמ"ש אליהו זל"מ (תיקו"ז יט ע"א) ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון. והם מעתה, ר"ל אחר שיצא אור דמ"ה בעת התיקון דמע"ב, ומאז ועד עולם הם אחד ואלהות גמור על ידו. אבל העולמות בי"ע וכן אדם הראשון, גם במדרגתם הנעלה והנורא שקודם החטא, לא היו אלהות כלל ח"ו הגם שהיו גם הם מיוחדים באורו ית"ש, והיה אורו וקדושתו מתגלה בהם ומאיר בהם כולם ג"כ וכנו. עכ"ז מציאותם גופה לא נעשה אלהות כלל, והוא ע"ד שאנו רואין במציאות אדם התחתון, שהגם שהנשמה ממלא את הגוף בכל מלואו והוא כולו חי על ידה, עכ"ז הרי עומד הגוף לעולם על מציאותו שהוא בשר ודם, ואינו נעשה הגוף לנשמה כלל, ולכן הוא כי היחוד דהויה אלהים שהוא שם מלא ושמה שלים אשר היה קודם החטא כתיקונו, והוא מה שנזכר אז בתורה תמיד אלו הב' שמות יחד וכנ"ל. עכ"ז הנה נכתב גם אז בשני תיבות, הגם שהוראתו הוא על יחוד הבי"ע באצילות, והרי היה ראוי שיהיו שניהם בתיבה אחת שהם שם אחד מלא ושלים, אך משום שגם אז הנה היה נבדל האיכות דהבי"ע מהאצילות הרבה עכ"פ, כי האצילות הרי הוא אלהות גמור משא"כ העולמות בי"ע שהם לא היו מעולם אלהות כלל, לכן נכתב גם אז שם הויה אלהים רק בשני תיבות.

אך העיקר נראה לי, כי מה שנכתב גם אז השם הויה אלהים בשני תיבות, הנה הוא בסיבת חסרון אחד אשר היה עדיין גם אז, והוא כי הו' תחתונות דהעשיה הנה היו עדיין גם אז מחוץ להאצילות ובהו' ראשונות דהבריאה, ועי"ז היה העשיה עם היצירה אחר באחור, וכן היו עי"ז גם הזו"ן דאצילות וכנ"ל דרוש ג' ענף י"ד. ולכן משום חסרון הזה הנה נשארו השם הויה אלהים עדיין בשני תיבות, כי לא נשלם עדיין גם אז היחוד בהם

⁴²⁴ ה"ד לעיל הערה 238.

דע"ה ח"ב

בשלימות בכל (מט ע"ג) הראוי. ואלולא החטא היה מתקן גם זה בקדושת שבת בראשית והיו נעשים אז באמת לשם אחד ממש, כן נראה לי לומר אם שהוא לרצון לפני ה'.

אמנם עכ"ז הגם שהיו אז עדיין בשתי תיבות עכ"ז לא היו מתפרדין דא מן דא, ולכן נקרא אז תמיד בדברי התורה בשם הויה אלהים באלו ב' השמות יחד, והם הכ' פעמים הויה אלהים שנזכר אז בתורה כנ"ל. משא"כ לאחר החטא ולאחר שנשלח אדם הראשון מגן עדן, שנננו אור הראשון וירדו העולמות על מדרגתן שהם עתה, הנה לא נמצא עוד השם הזה מפי הקב"ה או מדברי התורה עצמו שהוא הכל אחד, לא בתורה ולא בנביאים בשום מקום כנ"ל סי' ב'. וכל הגילוי דהשם הויה ב"ה הוא עתה רק ע"י שם אדני, וגם כשהוא בנקודות אלהים ונקרא בשם אלהים, הנה הוא ג"כ רק בצירוף שם אדני, וכמ"ש בבראשית (טו ח) ודברים (ג כד, ט כו). אך הגילוי דהויה אלהים לא נמצא עוד מעתה מפי הקב"ה או בדברי התורה עצמה בכל התורה כולה עד לעתיד לבוא וכנ"ל, כי לעת"ל יוכללו העולמות בי"ע, אשר הם נבראו בהאור דשם אלהים, והוא הל"ב אלהים דמע"ב⁴²⁵, יוכללו לגמרי באצילות, אשר שם הגילוי אור דהשם הויה ב"ה, ויתגלה אז היחוד דהויה אלהים בגילוי גמור ובתכלית השלימות בב"א.

ומעתה נחזור לענינינו דלעיל סי' א', כי הנה אחר החטא כאשר ירדו העולמות על מדרגתן שהם עתה, וירדו בירידה אחר ירידה ולא היה די בירידתם לבד אלא שנפרד הבריאה מהאצילות, וכמ"ש בספד"צ (רפ"ד כט ע"א) ע"ש בהגר"א (ד"ה כד נחתא) בארוכה. ונתעלם שם אורו ית"ש הרבה מאד, ולכן נתפשט השם אלהים עד למטה ומשתתף ג"כ עם המציאויות דהעולמות בי"ע עצמן, עד שבכמה מקומות יצא בהם מקדושתו לגמרי ונקרא הוא עליהם, כי הרי יש כת מלאכים שנקרא אלהים, וכמ"ש ברע"מ (פ' בא מג ע"א) וכנ"ל ענף ה' ע"ש. וכן בני אדם, וכמ"ש (שמות ד טז) ואתה תהיה לו לאלהים. וכן הדיינים נקראו אלהים, וכמ"ש (שם כא ו) והגישו אדוניו אל האלהים, ועוד כמה פסוקים. וכן גם בס"א, אלהים אחרים. והרי נשתתף השם הזה בכל המציאויות כולן, ויצא וירד כ"כ, והוא ע"ד שיצא כל המציאות דהבי"ע לאחר החטא ונתפשט ונתחלק לקודש חול טמא, כן נתפשט ונתחלק לכל זה ג"כ השם אלהים שהוא הכח דכל מציאות, ונקרא כחות הטומאה בשם אלהים אחרים. והגם שעיקר הכח דכל הטומאה והרע וכל מציאותו וקיומו הנה הוא ג"כ רק ע"י איזה אור ממועט מהארת אור הקדושה דוקא, כי בלתי זה אין לו כח כלל ולא חיות כלל ולא קיום ומציאות כלל, וכמ"ש בזוה"ק (יתרו סט סע"א) דהא לית סטרא אחרא דלית ביה נהירו דקיק זעיר מסטרא דקדושה כו' ע"ש⁴²⁶. וכן בפ' פקודי (רכז סע"א) חולקא דהא אית ליה בקדושה מסטרא דשמאלא כו' ע"ש, וכן (שם רלז ע"ב) דהא מגו קדושה נפיק שלטנו דיליה⁴²⁷. אך כל אותה הארת הקדושה אשר עליו הוא תלוי ובו הוא מתקיים הנה אינו ניכר בו כלל, והוא עומד עליו רק מלמעלה ומסביב ובסוד (יחזקאל א ד) ונוגה לו סביב, כמ"ש בפ' יתרו (סט ע"א) וע' פ' תרומה (קסד ע"ב) ובע"ח (שער המלכים פ"י). ולא ניכר בהטומאה והרע רק כחות הטומאה והרע עצמו, ונקרא אלו הכחות אלהים אחרים. וכ"ז הוא משום שאחר שנפרדו העולמות בי"ע מאצילות ע"י החטא ונתעלם היחוד דהויה אלהים, הנה אתפשט השם אלהים ואתפלג לכמה ארחין ושבילין, וכמ"ש

⁴²⁵ ע"י לעיל הערה 176.

⁴²⁶ תרגום: שהרי אין צד אחר שאין בו הארה דקה קטנה מצד הקדושה. ומ"ש עי"ש שמדבר על נבואת בלעם.

⁴²⁷ תרגום: שהרי מתוך הקדושה יוצא שלטונו.

דע"ה ח"ב

בסבא (משפטים צו ע"א) ע"ש⁴²⁸. והוא ע"ד שנתחלק כל המציאויות דהבי"ע עצמן וכנ"ל, ונעשה השם אלהים בהעולמות בי"ע בבחי' עין הדעת טו"ר, כי הרי מתפשט ומתחלק בהס"א ג"כ וכמ"ש הגר"א בספד"צ פ"ד (כט ע"א ד"ה ו"ש חב) ע"ש.

וכבר אמרנו לעיל סימן ב' כי השם הויה אלהים הוא רוא דעתיקא קדישא ורוא דזעיר אנפין, והוא כאשר כלול הז"א בא"א בכל הי' ספי' שבו כנ"ל. אך אחר החטא כשירד הז"א רק בהנה"י דא"א ולמטה מהפרסא, והנה"י הרי הוא לבר מגופא (זהר בראשית כא ע"ב), אז נעשה כביכול בחי' הבדל בין היחוד דהויה אלהים גם למעלה, וירד הז"א לבחי' קטנותו ובסוד מה שנאמר (בראשית א ו) יהי רקיע בתוך המים שהוא להבדיל בין הקודש ובין קודש הקדשים, עתיקא לזעירא אתפרש ואתדבק לא אתפרש ממש כמ"ש בספד"צ (פ"ה לג ע"א) ע"ש בהגר"א (לג ע"ב ד"ה ואמר אתפרש). וזה היה ביום ב' (מט ע"ד) שהוא בעת קטנותו, אבל אח"כ בערב שבת שנברא אדם התחתון, אז נתקן מקודם אדם העליון ג"כ ועלו הזו"ן במדרגת או"א עלאין, ואח"כ בערב שבת אחר שעה ה', נתעלו הזו"ן עוד, ועלה הז"א למדרגת א"א והנוק' לאבא. וכן נתעלה אח"כ, שהוא אחר שעה ו' אדה"ר ג"כ, כי הכניסו הקב"ה לגן עדן⁴²⁹ וכנ"ל דרוש ג' ענ"ט.

וכן אחר החטא כשירד אדה"ר, הנה ירדו כל העולמות כולם, וכן ירד הז"א לבחי' קטנותו כמו שהיה ביום ב', וירד בנה"י דא"א ולמטה מהפרסא. והרי נעשה כביכול בחי' פירוד בהיחוד דהויה אלהים, כי הרי הפרסא מפסיק ביניהם, ועי"ז נתגלה הדינין בהשם אלהים שבו"א, ונעשה שורש ליניקת החיצונים, ובפרט בהעור שלו שהוא מהניצוצין הראשונים שנפלו בעולם התוהו, ונעשה העור בבחי' טו"ר ע"י שהוא שורש ליניקת החיצונים, וכמ"ש הרב (בדרושי אבי"ע פ"ד) ע"ש וכנ"ל ענ"ה. והוא שאמר בחשמל (פרק א)

⁴²⁸ ז"ל: תא חזי כל שמהן וכל כנויין דשמהן דאית ליה לקודשא בריך הוא כלהו מתפשטן לארחייהו וכלהו מתלבשין אלין באלין וכלהו מתפלגין לארחין ושבילין ידיען בר שמא יחידאה בריר מכל שאר שמהן דאחסין לעמא יחידאה בריר מכל שאר עמין ואיהו יו"ד ה"א וא"ו ה"א דכתיב (דברים לב ט) כי חלק יהו"ה עמו וכתיב (שם ד ד) ואתם הדבקים ביהו"ה בשמא דא ממש יתיר מכל שאר שמהן ושמא חד מכל שאר שמהן דיליה ההוא דאתפשט ואתפלג לכמה ארחין ושבילין ואקרי אלה"ם ואחסין שמא דא ואתפלג לתתאי דהאי עלמא ואתפלג שמא דא לשמשין ולממנן דמנהגי לשאר עמין כמה דאת אמר (במדבר כב ט) ויבא אלה"ם אל בלעם לילה (בראשית כ ג) ויבא אלה"ם אל אבימלך בחלום הלילה וכן כל ממנא וממנא דאחסין לון קודשא בריך הוא לשאר עמין בשמא דא כלילן ואפילו ע"ז בשמא דא אקרי ושמא דא מלך על גוים ולא הוא שמא דא ההוא דמלך על ישראל דאיהו יחידאה לעמא יחידאה לעמא דישראל עמא קדישא.

תרגום: בא וראה, כל השמות וכל כנויי השמות שיש לקדוש ברוך הוא כולם מתפשטים לדרכיהם וכולם מתלבשים אלה באלה וכולם נחלקים לדרכים ושבילים ידועים, פרט לשם היחיד הנבחר של כל שאר השמות שהוריש לעם היחיד הנברר מכל שאר העמים והוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שנאמר "כי חלק ה' עמו" ונאמר "ואתם הדבקים בה" בשם זה ממש, יותר מכל שאר השמות. ושם אחד מכל שאר שמותיו אותו שהתפשט ונחלק לכמה דרכים ושבילים ונקרא אלהים, והוריש את השם הזה, ונחלק לתחתונים של העולם הזה ונחלק השם הזה לשמשים ולממונים שמנהיגים את שאר העמים כמו שנאמר "ויבא אלהים אל בלעם לילה" "ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה" וכן כל ממונה וממונה שהוריש הקדוש ברוך הוא אותם לשאר העמים נכללים בשם הזה, ואפילו עבודה זרה נקראת בשם הזה. ושם זה מלך על גוים, והוא אינו שם זה שהוא מלך על ישראל שהוא יחיד לעם היחיד, לעם ישראל העם הקדוש.

⁴²⁹ עי' גמ' סנהדרין דף לח ע"ב: אמר רבי יוחנן בר חנינא שתיים עשרה שעות הוי היום (של יום הששי של ששת ימי בראשית) שעה ראשונה הוצבר עפרו, שניה נעשה גולם, שלישית נמתחו אבריו, רביעית נזרקה בו נשמה, חמישית עמד על רגליו, ששית קרא שמות, שביעית נזדווגה לו חוה, שמינית עלו למטה שנים וירדו ארבעה, תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן, עשירית סרח, אחת עשרה נידון, שתיים עשרה נטרד והלך לו, עכ"ל. אמנם כתוב באדר"נ (פ"א מ"ח) באופן אחר: שעה ראשונה הוצבר עפרו, שניה נברא צורתו, שלישית נעשה גולם, רביעית נתקשרו אבריו, חמישית נתפתחו נקביו, ששית נתנה בו נשמה, שביעית עמד על רגליו, שמינית נזדווגה לו חוה, תשיעית הכניסו לגן עדן, עשירית צוהו, אחד עשר סרח, שתיים עשר נטרד והלך לו.

דע"ה ח"ב

כי ע"י החטא חזר הז"א לסוד היניקה, ונעשה העור שלו טו"ר, כי אז היה הלבוש שלהם (ור"ל על הגוף שהוא לבוש על הנר"ג, וכן כל הגוף הזה דיניקה הוא נעשה למציאות העור בגדלות שהוא לבוש על הגוף) מבחי' אלהים קדושים מקטנות דיניקה (כי באצילות הוה כל שמות אלהים קדושים לגמרי בלי השתתפות כלל ח"ו. משא"כ בעולמות בי"ע, שם נעשה השם אלהים לשם משתתף למלאכים ולבני אדם, וכן גם לס"א כנ"ל, משא"כ באצילות ח"ו ששם הכל קדוש). הנקרא נחש, והוא נחש דקדושה מבחי' דינין שורש ליניקת החיצונים, שהוא נחש הטמא היונק משפעת העור דקטנות דיניקה דז"א אחר שנתפשט ממנו, ע"י החטא הלבוש החיצוני דהעור דאימא המנין עליו כנ"ל סימן א'. והרי נתבאר לנו מכ"ז איך שע"י החטא יונקים החיצונים משפעת העור דז"א ומסוד שם אלהים, כי נעשה כ"ז בבחי' עין הדעת טו"ר מצד יניקת החיצונים מהשפע הנמשך מהם למטה וכנ"ל.

דרוש ד ענף י סימן א

בעת הקטנות נקרא יסוד דז"א נחש. ומציאות היסוד הנה הוא רק ע"י תוספת אור מהמזלין, ומסוד זה נבראו התנינים הרי הם לויתן נחש בריה ולויתן נחש עקלתון. ומשום שבעת הקטנות נקרא היסוד נחש, הרי שהזו"ן דלויתן נקראו אף הם בשם תנינים, והחיצונים יונקים מעורו. לכן עתה הוא אסור, אלא שלעתיד לבא יטהר.

הנה מבואר הוא בשער תיקון נוק' (פרק ב כלל טז) כי היסוד דז"א בעת הקטנות נקרא נחש ע"ש. ונודע הוא כי מציאות היסוד הנה הוא רק ע"י תוספת אור מהמזלין וכמ"ש הרב בנסירה (פרק ח'⁴³⁰), ומסוד היסוד היוצא מהמזלין שהוא הדעת עלאה נבראו התנינים שהם לויתן נחש בריה ולויתן נחש עקלתון, כמ"ש הנר"א בספד"צ (פרק ג בד"ה אתקין ביה כח ע"א ד"ה ויברא ע"ש סמוך לסופו). ומשום שהיסוד בעת הקטנות נקרא נחש, כן הוא הזו"ן דלויתן נקראו ג"כ בשם תנינים, וכתוב (דברים לב ג) תנינם חסר להורות על חסרון השלימות שבהם, כי היו עדיין בגילוי הגבורות לבד כנ"ל ענף ז'. ובפרט אחר החטא, הנה נמשך שפעם רק מסוד הנחש דקטנות, וישנם להחיצונים יניקה מעורו כנ"ל ענ"ח, ולכן הוא עתה אסור אלא שלעתיד יטהר.

וזהו סוד מ"ש רז"ל (ב"ב עה ע"א) בשעה שלויתן רעב מוציא הבל מפיו ומרתיה כל מימות שבמצולה שנאמר ירתיה כסיר מצולה, ואלמלא מכנים ראשו לגן עדן אין כל בריה יכולה לעמוד בריחו. ופ' רשב"ם שם, שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה, יוצא ריח קשה, שנאמר ים ישים כמרקחה. ופ"י רשב"ם שם, כמרקחה – כבשמים, כמו רוקח מרקחת, מתוך שהכנים ראשו לגן עדן. והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל ענ"ז, כי שורשו הנעלם של הלוייתן הנה הוא למעלה למעלה, שהוא בהעלמא קדמאה שבתיקונא קדמאה דדיקנא הנתקן מהמלך הראשון דהז' מלכין קדמאין, שהוא בלע סוד הדעת דעולם הנקודות הנתקן ע"י האור דשם מ"ה הנמשך מרזא דאור א"ס, והוא האור הגנוז המאיר מסוף העולם ועד סופו, שהוא מיסוד דבינה עד יסוד דמלכות, כי אותו האור הנה הוא הדעת עלאה הדעת הפנימי המבריה מהקצה אל הקצה⁴³¹, והוא המיוחד למעלה את או"א, וממנו הוא היסוד דגדלות דז"א המיוחד למטה את ז"א ומלכות, ומאותו האור הוא הלוייתן המקיף את כל העולם כולו. והרי היה מוכן הלוייתן מתחילה לקבל תמיד מהנביעו דאור א"ס ולהשפיע

⁴³⁰ ע"י בהגר"א על תיקו"ז נא ע"ב ז"ל, שאדם רגע ללא תורה דעת שלו הוא אבר מת, ונקרא מת, וכל האברים תמיד בתוקפם, לבד הברית שאינו חי כי אם על ידי התעוררות הדעת לזיווג. וכן הוא באדם, עד לעתיד לבא בזמן התחיה שהוא זמן התגלות העטרה וכו' דוד מלך ישראל חי וקיים, עכ"ל.

⁴³¹ ע"י לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

בזה לכל העולם כולו העומד עליו כנ"ל ענ"ז, אבל מאחר שגרם החטא ונסתם האור הזה כולו ועומד ז"א רק בבחי' אלהים דקטנות, ואינו מקבל הליותן [נ ע"א] עתה אלא רק מהיסוד דקטנות הנקרא נחש שהוא כולו גבורות, ועי"ז יונקים החיצונים מעורו כנ"ל. והנה מאחר שגרם החטא להטיל פגם בעורו, ונפגם ע"י יניקת החיצונים, וא"כ הרי פשוט הדבר שנשתנה מעתה כל עיקרו כולו ג"כ, כי כל אשר יגע בו הטמא יטמא, ולא נמצא בו עתה מריחו וטעמו העיקרית שבו מאומה. וזהו שאמרו [בשעה שליותן רעב], כי הרי כל שפעו היאות לו הנה הוא רק שפעת הדעת עלאה אשר מלמעלה למעלה, שהוא גבורות ממותקים באור החסד, והוא שלהובין דרחימו שהוא טוב הצפון דלעתיד לבוא. ובאשר שכל זה הרי הוא נגנז ונסתם עתה, ואינו מקבל הוא עתה ג"כ רק שפעת הגבורות לבד, כי ע"י החטא נתהפכו כל השפעות לגבורות ודינין ויונקים ממנו החיצונים כנז', ונשתנה בו עי"ז ריחו וטעמו. וזהו שאמר הרשב"ם ז"ל (ברוח ה' אשר דיבר בו) שמתוך שיש לו הבל וחמימות הרבה מוציא ריח קשה, ור"ל כי ע"י ריבוי הגבורות קשים שבו אשר הם אינם לפי תכונתו כלל, הנה הוא מוציא הבלו וחמימותו לחוץ, וע"י אחיזת החיצונים באותן הדינים קשים, נעשה בו הריח רע ומזוהם. וזהו שאמרו [ומרתיח כל מימות שבמצולה], הנה מצולות ים הם הזו"ן דקליפה כמ"ש בזה"ק (פ' שלח קסג ע"ב), וכן כל חיילין דס"מ נקראים כולם מצולות ים, כמ"ש בפ' בלק (קצו ע"א), והנה הם כולם מתערין ומתגברין ע"י הריח דדינים קשים היוצא מהליותן, וזהו שאמרו [מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות שבמצולה].

והנה כאשר מגיע להליותן כל הלחץ והרוחק מחסרון שפעת האור שלמעלה ואינו יכול לסבול עוד הרתיחת דתוקף הגבורות ודינין קשים ומוציא אותן לחוץ ומתגברין החיצונים עי"ז כנז', והרי אפשר להעולם להתמוטט ולהתחרב ח"ו, הנה מכנים ראשו לגן עדן, הגן עדן הוא היסוד דהמלכות דאצילות כמ"ש הרב בשער הכוונות (נד ע"ב בדרושי הלילה דרוש ד) וכל האצילות כולו הרי הוא בקדושתו לעולם כנ"ל, ולכן כדי שלא תתחרב העולם ניתן לו רשות להתעורר ולהתייחד בשורשו, שהוא בהארץ אור הדעת עלאה השורה לעולם בהיסוד דהמלכות דאצילות כי הארתו לא נפסק משם לעולם, ושם מכנים הליותן ראשו ור"ל שמתחזק ומתגבר להדבק ולהתייחד בשורשו הנעלם, ועי"ז נמתקים ומתבסמים תוקף הגבורות שבו, ומתמעט עי"ז אחיזת החיצונים ממנו, כי נתבסם ריחו וטעמו באיזה מקצת עכ"פ, וכל המתקת וביסוס הדינין הוא גורם כליון ואבדון להחיצונים, ולכן הם בורחים מזה ומסירים ממנו וניתן קיום להעולם.

דרוש ד ענף י סימן ב

כל הנ"ל הוא עד עת קץ הימין, שאז יתגלה האור הגנוז ויתבסמו כל הגבורות. ואז יתהפכו לפעול בגבורתם הגדולה לכלות רשע ולתקן את ביי"ע להעמידם על דקות עצמותם ויתעלו בסוד הכלילות וסוד האחדות. והנה סיבת כל התיקונים האלה הוא פעולת הגבורות הגדולים, אשר מתגלים עתה רק על ידי גילוי הדינים הקשים. והנה עיקר תחילת גילוי הגבורות הוא התיקון הראשון דדיקנא, והעולם הראשון שבו הוא הדעת שבו, והוא סוד הליותן. ולכן בו הוא שורש התיקון הראשון.

והנה כ"ז הנה הוא רק עתה כל זמן שנסתם ונתעלם שורש אור דהליותן שהוא האור הגנוז וננעלו שערי השפע אשר מהנביעו דאור א"ם. אבל כאשר יגיע עת דודים שהוא לעת קץ הימין, שיתגלה האור הגנוז ויאיר הדעת עלאה בשלהובין דרחימו בלתי הפסק, עד שימתקו ויתבסמו גם כל הגבורות תתאין ויאירו ויפעלו כולם את כל החמודות והעינוגים בשפעת אורות שלמעלה אשר מקודש הקדשים, כי כל הגבורות עצמן היותר תחתונים אשר נתגלו ע"י ירידתם בכל תוקפם היותר אפשרי וע"י היותם לבדן, ר"ל בלתי המתקה כלל למטה בתחתית התחתון, הוציאו עי"ז את כל פעולות התלאות, וכל סיבתם אשר עברו עלינו ועל שכנינו עויזנו ית"ש מעת גורש אדם מגן עדן ועד עתה. ומה גם כל

דע"ה ח"ב

התהוות המקריים והמאורעות אשר נעשה מהגבורות (ע"י היותן אז בלתי המתקה לגמרי) בעת עולם התוהו וכנ"ל דרוש ב' בארוכה. הנה כל אותן הגבורות עצמן כאשר יומתקו בעת התיקון מאור קדושה שלמעלה, יתהפכו הם עצמן כולן לפעול בגבורתם הגדולה להתם פשע ולכלות רשע ולצרף וללבן את כל המציאות דהעולמות ב"ע להעמידם על קדושת עצמותם העיקרי, אשר הם כולם התפשטות הכחות דהמלכות אדני. וכן יתעלו באחדותם גם בה' תתאה דהויה ית"ש, שהוא התיקון דסוד הכלילות אשר אמרנו לעיל דרוש ג' ענף ה' ו'. וכן יתעלו אח"כ עוד שיתגלה בהם האחדות הנעלם אשר למעלה למעלה מקדושת אור א"ס, עד שיגיעו למדרגת דאינון וחייהון חד בהון ואינון וגרמיהון חד בהון (תיקון ד ע"ב). עד שיגיעו להתיקון האחרון שאין לו {ג ע"ב} אחרית, שהוא התיקון דסוד האחדות הנעלם, הם כולם עצמן ג"כ כמו שביארנו בספר הכללים כלל י"ז ולעיל ח"א סוף דרוש ה'.

וסיבת המביאם לכל אלו התיקונים כולם הנה יהיה כ"ז מפעולת הגבורות הגדולים אשר הם עומדים עתה בגילוי דינים קשים, ועוברים עלינו עתה על ידיהם כל התלאות הנוראות אשר מעת החטא דע"ן הדעת עד סוף גמר הגלות האחרון, אבל אחר שיומתקו ויתבסמו משפעת אורות החסדים שמלמעלה למעלה, יתהפכו הם עצמן לשלהובין דרחימו, לסבב ולפעול כל חמדה וכל טוב העתיד אשר עין לא ראתה (ישעיה טד ג). וכבר אמרנו לעיל ענף ו' כי עיקר התחלת גילוי הגבורות ושורש כל העולמות לקיומם והנהגתם הנה הוא בתיקונא קדמא דדיקנא בהתלת עלמין אשר שם, והעלמא קדמא הנה הוא גילוי דאור הדעת עלאה, והוא שורש סוד ע"ן החיים וסוד הליותן שבכל עולם ועולם. ולכן כאשר יגיע עת דודים להאיר ולהתגלה בכל טוב העתיד ולתקן את העולמות ב"ע מוזהמתם וצחנתם להאירם ולהזהירם באור קדושתו ית"ש, הנה הראשון אשר יתוקן ויגיע אליו שפעת אור קדושתו ית"ש בעצם וראשונה הוא הליותן, כי הוא השורש דכל המציאות כולו שכל העולם עומד על סנפירו כנ"ל ענ"ז. ולכן יתוקן הוא בתחילה מבחי' ע"ן הדעת אשר בעורו כנ"ל ויעשה כולו לסוד ע"ן החיים, וממנו יאכלו כל הזוכים אליו כדי לזכות לחיי עולם.

דרוש ד ענף י סימן ג

והוא מה שאמרו רז"ל, "עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של ליותן וכן עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של ליותן". שכן בשר הוא סוד הגבורות הנמתקין, והוא סעודת הצדיקים אשר מבשרו של ליותן, הרי הוא העונג והטוב דשלהובין דרחימו שיתגלו לעתיד מאור הדעת עלאה. ומ"ש שעתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של ליותן, פירושו הוא כי הנה עורו הרי הוא עתה בסוד ע"ן הדעת ע"י יניקת החיצונים ממנו, והוא בבחי' עה"ד כל זמן שהגבורות ירדו למטה בלי מיתוק כלל, ואז הם שורש לחיצונים, והחיצונים יונקים מבחינת עור הליותן הנ"ל. אמנם כאשר יתגלה אור הדעת עלאה, וימתקו ויתבסמו כל הגבורות, אזי אדרבה הוא, כל אותן הגבורות עצמן ידחו ויכפו את החיצונים, שכן הם היו שורש להחיצונים, וע"י היתה אחיזה לחיצונים בצדיקים ג"כ, להכשילם באיזה חטא עכ"פ. [והנ"ל הוא לאפוקי ממש"כ "כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", והיינו "עטיו של נחש" כמאמר חז"ל, והחטאים הבאים מחמתו אינם נופלים תחת שלטון בחירת האדם, והוא סיבת המיתה, והוא בתורת גזרה ובסוד כבשי דרחמנא.]

כ"ז יהיה בכל משך הזמן שיטול הקב"ה את נקמתו מהס"מ הצורר ומכל אויביו וצרי, אמנם אח"כ כאשר יטהר ה' את הארץ, ויתבטל הרע וכל תולדותיו מכל וכל, אזי תזדכך כל העביות והחומריות ויתהפכו כולם לצחצחות עליונות, ויתהפך אז ע"ן הדעת לע"ן החיים, ויתהפך עור הליותן מכתנות עור לכתנות אור, ומה שהוא עתה עור הערלה תהיה לעתיד מכלל העטרה עצמה, ויהיה עורו כבשרו כולו קודש לה'. כי יש ג' קליפות רעות שבערלה, והם יתבטלו ויכלו לגמרי, אמנם הקליפה הרביעית שהיא נגה תישאר ותחזור לקדושה, והוא העצמות העיקרית שבעור, לכן תשאר ותחזור להיות בשר.

וזה סוד מה שאמרו רז"ל (ב"ב עה ע"א) עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של ליותן כו'. עוד שם, עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של ליותן כו'.

דע"ה ח"ב

והענין בזה הוא, כי בשר הוא סוד הגבורות הנמתקין, כי הש' דבשר הוא אלהים דיודיין, שהוא גימט' ש', והר' דבשר הוא אלהים באחוריים גימט' ר', וסוד אלהים דיודיין הנה הוא עולה בהב' שמות הויה שקודם הי"ג מכילין דרחמי, שהם בסוד מצפ"צ גימט' ש', כמספר אלהים דיודיין כמ"ש בשער א"א (פרק יא), והוא הב' דבשר כי עולה עד הב' שמות מצפ"צ העליונים, שהם בהב' פאות הראש, וכל פאה הוא גימט' אלהים, ומשם הם נמתקין.⁴³² והוא מ"ש הרב בקליפת נוגה (פרק א) כי בשר הוא בסוד שם אלהים, כורסיא דשביבין⁴³³, ע"ש. ובשער פרקי הצלם (ריש פרק ב) אמר כי בשר הוא בסוד שם מ"ה, כי הבשר הוא גבורות הנמתקין באור הדעת עלאה שהוא שם מ"ה, והוא סוד בשרו של לויטן שהוא גבורות הנמתקין באור הדעת עלאה, ומשם הוא כל העונג וכל החמודות. וע' בהגר"א בתיקונים (תיקון מ דף פט ע"ג) שאמר שם כי האור ההולך בזיווג בכל האיברים הוא התענוג בזיווג כו' ע"ש, כי התגלות אור הדעת הוא העונג של כל העינוגים. ולכן כאשר יתגלה אור הדעת עלאה, שהוא מיתוק כל הגבורות אשר בהעלמא קדמא שבתיקונא קדמא דדיקנא ששם שורש הלויטן, ויתגלה אורו ויתפשט בהלויטן שלמטה, אז יאכלו וישבעו ויתענגו בו כל הצדיקים שהן בדרגא דיליה, כי כל הצדיקים הם אחוזים בהקו האמצעי לעולם, שהוא באחדותו ית"ש המהוה הכל ומקיים הכל ומנהיג את הכל. ואורו ית"ש הוא לעולם בבחי' נשמה לנשמה⁴³⁴ ופנימי לפנימי וכח לכח דכל הפעולות והמעשים. והוא האור הדעת עלאה שאמרנו תמיד שהוא מבריה מן הקצה אל הקצה⁴³⁵, כי הוא מהקו דא"ס עד המלכות דאצילות, והוא אור דהשם הויה ב"ה המתגלה בשם אדני ית"ש שהוא אדון כל המעשים, ובו נאחזים הצדיקים כי זהו אמונתם, ועל זה נותנים את נפשם תמיד וכמ"ש (חבוקק ב ד) וצדיק באמונתו יחיה, שהוא יחיה תמיד באמונתו ולא סר מזה אף רגע, ובה נאחזים הצדיקים באור הדעת עלאה ולכן יתענגו הם בהטוב והעונג שיתגלה ממנו לעתיד. והוא סעודת הצדיקים אשר מבשרו של לויטן, שהוא העונג והטוב דשלהובין דרחימו שיתגלה לעתיד מאור הדעת עלאה.

וזהו ג"כ מ"ש עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויטן, כי הנה עורו הרי הוא עתה בסוד עין הדעת ע"י יניקת החיצונים ממנו כנ"ל. וכ"ז הוא רק כל זמן שהגבורות ירדו למטה בלי מיתוק כלל, אז הם שורש להחיצונים ויונקים מהם. אבל כשיתגלה אור הדעת עלאה וימתקו ויתבסמו הגבורות כולם, הנה אז אדרבה הוא שיהיה כל אותן הגבורות עצמן הדוחין וכופין את החיצונים מכל (נ ע"ג) וכל, ויהיו הם עצמם למסך מבדיל למנוע כל אור ויניקה מהם, והוא הסוכה של צדיקים אשר מעורו של לויטן. כי כל אותן הגבורות עצמן אשר הם היו שורש להחיצונים, ועי"ז היה אחיזה להחיצונים בצדיקים ג"כ להכשילם באיזה הטא עכ"פ, ובסוד הכתוב (קהלת ז כ) אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ועי"ז שולט המיתה והעונש בצדיקים ג"כ, כי הוא ע"י החטא והעון אשר נכשלו צדיקים ג"כ בהכרח עכ"פ ע"י השאור שבעיסה דעמיו של נחש. וכן אמרו במדרש (ויקרא רבה פי"ד סימן ה) על פסוק הן בעוון חוללתי, כי אפי' חסיד שבחסידים אי

⁴³² ע"י שער קלי' נוגה פרק א.

⁴³³ מקור לשון זו הוא האד"ר קכח ע"ב. והנה להמעין שם באד"ר, יראה דמיירי שם בצואר דא"א דאצילות. ע"י יהל אור ח"א כה ע"א וז"ל, בינה גרון דא"א ואינו נקרא רישא כי הוא (ראשית מחכמה) רק הוא התחלת הגוף כי יסוד דבינה נמנה עם הגוף ובה מתלבש גבורה דע"י ולכן כל הגבורות מגרון כידוע והוא כסא הדין והתחלת הכסא בפה והוא כורסיא שביבין די נור וכו'.

⁴³⁴ ע"י זהר בהר קט ע"ב וכן בפ' וירא קג ע"ב.

⁴³⁵ ע"י לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

אפשר שלא יהיה לו צד אחד מעון, ע"ש שאמר זה על ישי אבי דוד שהוא מהמתים בעמיו של נחש (שבת נה ע"ב), והוא משום כי כ"ז הוא ע"י שאור שבעיסה אשר מזוהמת הנחש דחטא עין הדעת הנשרש בכל אדם. ועי"ז נכשלים הצדיקים ג"כ באיזה מכשולים ג"כ עכ"פ, והוא בהכרח, ועי"ז שולט המיתה והיסורין גם בצדיקים. והוא סוד כל אותן המתים בעמיו של נחש, והכוונה הוא כי מיתו ע"י חטא ועון שהיה להם בהכרח בסיבת זוהמת הנחש, ולא היה להם חטא ועון אחר כלל זולת אותן ההכרחיים, וכמ"ש האריז"ל כל זה בספר זוהר הרקיע (פ' משפטים דף סט ע). ואמר שם כי לולא אותן חטא ועון ההכרחיים, לא היה יצה"ר בהם כלל ולא היו בעלי בחירה כלל ולא היה שולט בהם המיתה, וזהו שאמרו בגמרא (שבת נה ע"ב) אין מיתה בלא חטא ואין יסורים בלא עון, ואע"ג דאיתותב שם בגמרא וכמ"ש שם תיובתא דרב אמי תיובתא, הנה לא איתותב אלא על שמשמע מדבריו דכל מיתה ויסורין הוא על חטא ועון שחוטא האדם גם מעצמו בלתי הכרח, כי הרי למד זה מתוכחת הנביא ביחזקאל (יח ד) הנפש החוטאת היא תמות כו' ע"ש.

וכ"ז לא קאי אלא על מה שחוטא האדם מעצמו נוסף על ההכרח, כי על ההכרח לא היה בא תוכחות הנביא כלל, כי הרי הוא רק בגזרה, ומכבשי דרחמנא⁴³⁶ ובסוד הכתוב (תהלים טו ה) נורא עלילה על בני אדם, וכמו שאמרו במדרש (תנחומא פ' וישב פדק ד) בפסוק ויוסף הורד מצרימה ע"ש. והרי לנו עכ"פ כי כל עמיו של נחש וחטא ההכרח אשר עי"ז וסיבת המיתה והיסורין אשר עי"ז, הוא הכל בגזרה ובסוד כבשי דרחמנא, שהוא מהנהגתו הנעלמה ית"ש הנעלם מכל בריה, ולא יתגלה אלא לעתיד. ועל זה נאמר (במדבר נג כג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, שאז יתגלה שכל אורחות ה' הם חסד ואמת. אבל עד התיקון העתיד הוא הכל נעלם, וכל עיקר הנהגתו ית"ש אשר בכל משך זמן העוה"ז, הוא בגזרה ונעלמה מעיני כל חי, ולכן איתותב בזה ר' אמי על סברתו בזה בגמרא שבת שם (נה ע"ב) ע"ש. אבל עיקר הדברים דאין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון הם אמת לאמיתתן, וכן הוא במדרש (ויקרא רבה פל"ז סימן א) וכן בזה"ק (בראשית נו ע"ב), ועומק הכוונה הוא על גזרת המיתה והיסורים שהוא ע"י חטא ועון שבסיבת גזרת עמיו של נחש וכנו'.

ודע עוד כי בגמרא שבת שם הובא זה בשם ר' אמי, ואיתותב שם מההיא ברייתא דארבעה מיתו בעמיו של נחש ע"ש, אבל בזה"ק הנז' אמר שם זה לשונו, דתנינן אין מיתה בלא חטא בר אינון דאסתלקו בגין ההוא עיטא דנחש הקדמוני כו' ע"ש⁴³⁷, וא"כ הרי ממילא אין קושיא בזה. וגם הרי הובא הדברים ג"כ בשם ברייתא שהרי אמר דתנינן, וכבר העיר החיד"א ז"ל בזה בהגהת הזוהר שם ע"ש בניצוצי אורות⁴³⁸, והרי עכ"פ כי אנדות

⁴³⁶ עי' ברכות י ע"א: בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הזה ולא תחיה לעולם הבא אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה, ע"כ. ועי' יונת אלם פרק א' ש"כבשי דרחמנא" הוא כינוי לבחי' הרשימו (שאורו הוא כעין המקיפים).

⁴³⁷ ז"ל: רבי ייסא אמר כלהו בני עלמא חמאן ליה לאדם הראשון בשעתא דמסתלקי מן עלמא לאחזאה סהדותא דבגין חובוי דבר נש איהו אסתלק מעלמא ולא בגיניה דאדם כמה דתנינן אין מיתה בלא חטא בר אינון תלתא דאסתלקו בגין ההוא עיטא דנחש הקדמוני.

תרגום: רבי ייסא אמר, כל בני העולם רואים את אדם הראשון בשעה שמסתלקים מהעולם, להראות עדות שמשום חטאי האיש הוא מסתלק מהעולם ולא בגללו של אדם. כמו ששנינו אין מיתה בלא חטא, פרט לאותם שלשה שהסתלקו בעצתו של נחש הקדמוני.

⁴³⁸ ז"ל, לא דק, כי פירושו שדבר לה"ר כנחש ופי' במדבר בדבור ופשוט. הרש"ב. בשבת דנ"ה אסקי לר' אמא דא' אין מיתה וכו' בתיובתא מהא דמתו בעטיו. וכפי הזוהר הקדוש הא והא איתא

דע"ה ח"ב

חלוקת הן בבעל האומר. וגם לפי דברי הזוהר לא איתותב כלל, כי אין סתירה מאלו שמיתו בעטיו של נחש וכמו שאמרו בפירושו, שבכל בני אדם אין מיתה בלא חטא בר אינון כו', וכן לפי דברי המדרש (ויק"ר פ"ד סימן ה) שאמרו שם שגם חסיד שבחסידים אי אפשר שלא יהיה (נ ע"ד) לו צד אחד מעון, ואמרו זה גם על ישי אבי דוד שהוא מכלל אלו שמתו בעטיו של נחש, הרי מתקיים ג"כ המאמר דאין מיתה בלא חטא בלי קושיא כלל. והרי לנו כי הגמרא דילן שמסיק בתויבתא עם דברי הזוהר והמדרש אנדות חלוקות הם. אך לפי מה שאמרנו לעיל הנה בעיקר הדבר אין כאן מחלוקת כלל, ועכ"ז הגמרא שמסיק בתויבתא שפיר קא מותיב וכנ"ל והבן כ"ז.

והרי לנו עכ"פ כי זוהמת הנחש הקדמוני הנדבק בהאדם בחטא דעין הדעת הוא מושרש בכל אדם, ועי"ז מוכרח שימצא צד אחד מעון אפי' בחסיד שבחסידים בכל א' לפי ערכו, ועי"ז הוא המיתה והיסורין אשר לא ימלט מזה שום איש, ואין מקוה ממות. וכ"ז הוא בכל משך זמן דהעוה"ז עד התיקון דימות המשיח, שאז ימתקו ויתבסמו כל הגבורות שהם שורש להחיצונים, ויהיו הם עצמן כופין ודוחין לכל החיצונים כולם, ויתקיים אז מה שנאמר (יואל ב ב) ואת הצפוני ארחיק מעליכם והדחתיו כו'. והוא סוד הסוכה שעתידי הקב"ה לעשות לצדיקים מעורו של לוייתן, כי עורו הוא עתה בסוד עין הדעת ובסוד כתנות עור בע' שבו נאחזים החיצונים, והוא עור הערלה שעל הברית (ע' לעיל ח"א דרוש ו סימן ב אות ג). אבל לעתידי יהיה הוא עצמו הדוחה את החיצונים, ויעשה הוא לסוכה לכל הצדיקים, להיות עליהם למחסה מכל מגע זר, הן להצילם מכל חטא ועון, והן לשומרם מזרם וממטר, כי ימטר על רשעים פחים, וכמ"ש במדרש תהלים (פרק יא) ע"ש. ועל זה תהיה הסוכה אשר מעורו של לוייתן, וכמ"ש (ישעיה ד ו) וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמסתור מזרם וממטר.

אך כ"ז יהיה בכל משך זמן שיטול הקב"ה נקמתו מהס"מ הצורר ומכל אויביו וצוריו, וכמ"ש (דברים לב מג) ונקם ישיב לצריו, וכן ביהזקאל (כה יד) ונתתי את נקמתי כו', ואז יתקיים מה שנאמר (ירמיה נ כה) פתח ה' את אוצרו ויוצא את כלי זעמו כו', וכן בישעיה (סו טו) כי הנה ה' באש יבוא וכסופה מרכבותיו כו', כי באש ה' נשפט ובהרבו את כל בשר כו'. וכן בתהלים (יא ו) ימטר על רשעים פחים אש וגפרית ורוח זלעפות כו'. ואז תהיה הסוכה מעורו של לוייתן לצדיקים להיות להם למחסה ולמסתור מגחלתן של רשעים. אבל אח"כ כאשר יטהר ה' את כל הארץ כולו, ויתבטל הרע וכל תולדותיו מכל וכל, אז יזדכך כל העביות והחומריות ויתהפכו כולם לצחצחות עליונות, ויעשה אז כל העין הדעת כולו להעין החיים ממש וכנ"ל ענף ו' ובכ"מ. הנה אז יתהפך עור הלוייתן ג"כ מכתנות עור בע' לכתנות אור בא', ומה שהוא עתה עור הערלה תהיה לעתידי ג"כ מכלל העטרה עצמה, ויהיה עורו כבשרו כולו קודש לה', כי הג' קליפות רעות שבערלה שהם: רוח סערה וענן ואש מתלקחת⁴³⁹, והם משחית אף וחמה⁴⁴⁰, הנה הם יתבטלו ויכלו לגמרי, אך הקליפה הרביעית שהיא נונה, היא תשאר ותחזור לקדושה, וכמ"ש בתיקונים (תיקון לז 19 ע"ב) ע"ש בהגר"א⁴⁴¹, והיא עצמות העיקרי שבעור לכן תשאר היא ותחזור לבשר, כי יתוקן אז כל

אין מיתה בלא חטא בר וכו' ואי אמרינן דגם מ"ש הש"ס תיובתא ר"ל למאי דקפסיק ותני יתיישבו דברי הרמב"ם באגרת ודברי הרא"ם פ' וישלח ופ' שופטים וזולתם אך קשה דמוכח הכא דהוא תוספתא והר"ל לש"ס להביאה. גם בש"ס במקום לוי או' כלאב גם הכא אמר ל' ומייתי לישי בשם אית דאמרי ובש"ס קאמר ד' וקאמר התם דישי הוא מקרא בת נחש. וד"ק כי קצרת.

⁴³⁹ עי' לעיל יט ע"ד, שם הובא לשון זה בראשית כט ע"א.

⁴⁴⁰ ג"ז הובא לעיל שם.

⁴⁴¹ ז"ל התיקונים: תלת קליפין אינון בערלה לקבל תלת קליפין דאגוזא ועלייהו אתמר והארץ היתה תהו ובהו וחשך תהו קו ירוק קליפה קדמאה בהו קליפה תניינא חשך קליפה תליתאה ותלת

דע"ה ח"ב

החיצוניות בסוד פנימיות וכמו שכתבנו בעקודים (ריש פרק ב) ובכ"מ ע"ש. וע' עוד בענין בשרו ועורו של לויתן בדברי הגר"א בספד"צ (פרק א בד"ה אעבר וועיר יב ע"ג ד"ה ומ"ש לעיל) ע"ש⁴⁴². והרי נתבאר לנו מכל דברינו אשר מענף ו' עד כה סוד שורש של הלויתן ומציאותו אשר בכל עולם, ואיך שעיקרו הוא השורש דע"ן החיים, ועכ"ז הנה נמצא בו עתה סוד בחי' ע"ן הדעת ג"כ, ולכן אמרו עליו שהוא יהיה לעתיד הותר מכלל איסור, כי עכשיו הוא עדיין מחוסר תיקון, ויש בו צד איסור מצד ע"ן הדעת שבו. אך לעתיד יתוקן לגמרי הוא מתחילה לכל, ועל ידו יתוקן העולם כולו כי הוא יסוד העולם, ולכן יתוקן הכל על ידו ויהיה ליושבים לפני ה' לאכול לשבעה ולמכסה עתיק. (נ ע"ג)

דרוש ד ענף יא

אמר המחבר הנה שורש הדברים מכל מה שכתבתי מענף ו' עד כה כתבתי זה למעלה מ"ב שנים בסגנון אחר ונמצא שם כמה דברים נשגבים ולזאת אעתיקנו פה בשם מהדורא קמא אך אקצר אותו כדי למעט הכפל בכל האפשרי.

דרוש ד ענף יא סימן א

עוד מהדורא בענין הנ"ל: הגבורות של מעלה הם קודש קדשים בשרשם, ומהם כל השכר הצפון וכל הטוב העתיד. אמנם בהתפשטותם למטה ענפין מתפרדין ונעשים שורש לחיצונים, והם בחי' ע"ן הדעת טו"ר הנתקן על ידי תורה ומעשי הצדיקים, וממילא מכיוון שמעשי בני האדם המה הגורמים תיקון, ממילא כאן הוא שורש הבחירה. וסידר ה' ית' כך את האדם, באופן שכל טובתו תהיה מכח עבודתו, שכן עיקר הבחנת הטוב הוא רק על ידי מציאות הרע. וכן היה צורך ליתן כח לאדם לקלקל את הכל כדי שהנאת עונג דשבח ומעלת היותו מתקן את כולם תהא ניכרת ונרגשת. ובאשר שעיקר ההנאה והנועם מכל זיו וטובה הוא רק כאשר הוא שלו ולא מזולתו (וע"ד שאמרו (ב"מ לח ע"א) "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חברו"). וכ"ז הוא בסיבת שורש האחדות שבכל א', כי כולם נשואים רק על שורש האחדות שהוא פנימיות הכל. והנה עיקר התיקון והטובה שאין למעלה ממנה הוא מה שיפתח המקור והנביעו דאור א"ס, והם רק פרטי גילויי אור הדעת עלאה.

{נ ע"ג} הנה אמרנו כי הג' יעודים דימות המשיח שהם לויתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף שרשם הוא בהתלת עלמין שבתיקונא (נ ע"ד) קדמא דדיקנא, אשר נתקנו מהג' מלכים הראשונים בלע יובב חושם, שהם דעת חסד גבורה דעולם הנקודות, והם גם

אלין דא על גב דא לקבל תלת גוונין דעינא דאתמר בהון ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכו'.

תרגום: יש לערלה ג' קליפות כנגד ג' קליפות של האגוז, ועליהם נאמר "והארץ היתה תהו ובהו וחשך" (בראשית א ב). תהו הוא קו ירוק, הקליפה הראשונה. בהו הוא הקליפה השנייה. חשך הוא הקליפה השלישית. ושלושה אלה הם עומדים זה על גב זה כנגד ג' צבעים שבעיין, שנאמר בהם "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם וכו'" (במדבר טו לט).

וז"ל ביאור הגר"א: תלת קליפין כו' - ר"ל בערלה לבדו יש ג' קליפין זע"ז כגלדי בצלים והוא שלש שנים יהיה לכם ערלים וצריך לאבד אותם אבל שנה הרביעית שהוא פריעה א"צ לחתוך ולאבד אלא להפריש ושתכלל בבשר והן ד' קליפין רוח סערה כו' ונוגה לו סביב ועמש"ל וע"ל י"ד ב'.

⁴⁴² ז"ל, ומ"ש לעיל מבשרו וכאן מעורו, הוא סוד גדול ונעלם מאד, שמילה נק' בשר, ושם מתגליא החסד כנ"ל, ועורו הוא עור הערלה, והוא בסוד כתנות עור של אדה"ר, שאמרו משוך בערלתו היה (סנהדרין לח ע"ב), ובתחלה היה כתנות אור כמ"ש בזהר, והוא אור הגנוז, ואח"כ נכסה בעור ונגנז, ולא יגלה עד שיוסר הס"א, ועור הזה הוא ע"ן הדעת טוב ורע, שממנה אכל אדה"ר, ונמשכה ערלתו, ולעתיד יחזור ע"ן הדעת כלו לקדושה, ויהיה כלו היקף לקדושה, בסוד "ונגה לו סביב" (יחזקאל א ד), וז"ס הסוכה ופריסתו על חומת ירושלים, שהחומה הוא חומת אש, כמ"ש "ואני כו' חומת אש לה סביב", ונאמר "כמראה אש ונגה לו סביב", עיין ביחזקאל (א ד), והוא ע"ן הדעת טוב ורע כידוע, ואז "ושעשע יונק על חור פתן כו' לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כו'" (ישעיה יא ח-ט), והוא תורה שנמסרה לחיצונים, שאז פורסו על חומת ירושלים, וז"ש שם (ב"ב עה ע"א) שנאמר "והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך" (שם ס ג), ש"אז יהפוך אל עמים שפה ברורה" (שם ג ט), שהרע של נגה יחזור לטוב, לפיכך ילכו מלכים לנגה זרחך.

דע"ה ח"ב

אחר התיקון לעולם גבורות גדולים כי נפקין ממ"ם שהוא בוצד"ק, וכן הם נמשכין בהאחוריים דבינה ז"א מלכות, ואח"כ בהג' היכלי זכות דבי"ע, והם {נא ע"א} בכולם גבורות. ונודע הוא כי הגבורות הם למעלה קודש קדשים רשפי אש שלהבת יה⁴⁴³ שלהובין דרחימו, אשר מהם הוא כל שכר הצפון וכל טוב העתיד, ומהם נתגלה וניתנה התורה, כמ"ש (שמות כ א) וידבר אלהים, וכן (דברים ה ג) קול אלהים חיים מדבר מתוך האש, וכן (דברים לג ב) מימינו אש דת. אך בהתפשטותם למטה הנה ענפין מתפרדין, ומה הוא כח הבחירה להאדם, כי הם נעשים למטה שורש להחיצונים, ולכן הם עץ הדעת טו"ר, והוא נתקן ע"י התורה והמצוה שהיא השורש אשר למעלה, ומתקיים ונעשה התורה והמצוה בכח הבחירה של האדם שהוא בחי' עץ הדעת שבו, ומתגלה ומאיר עי"ז שורש קדושת הגבורות, שהם רשפי אש שלהבת יה שלהובין דרחימו אשר למעלה, שמשם הוא כל שכר הצפון וכל טוב העתיד. והרי מתגלה ונעשה כל טוב ע"י האדם הזוכה עצמו, והוא מה שאמרו (אבות פ"ד מ"ב) שכר מצוה מצוה, כי יתענגו בהטוב הצפון אשר האירו במעשיהם עצמן.

וכן הג' יעודים דימות המשיח שהם, הלויין וזיו שדי ובהמות בהררי אלף, שהם כולם גבורות ומהתלת עלמין הנז', הנה כל זמן שהגבורות התחתונים בהתפשטותם למטה הם אינם מתוקנים והם פגומים עדיין, לא נשלמו ולא נתקנו כל אלו הג' יעודים ג"כ, ותולה כל תיקונם וכל טובם, שהוא כל העונג וההנאה אשר בהם, רק במעשה הצדיקים עצמן אשר בהתורה והמצוה, כי כח הבחירה שבאדם הנה היא בחי' עץ הדעת שבו שהוא מפגם הגבורות שלמטה. וכאשר מתקן אותו האדם למטה ע"י שהוא בוחר בחיים, מגלה אורה למעלה שהוא כל טוב ההגבורות העליונים שהם אורה וזיוה דהתורה. והוא משום כי כל זמן שהם פגומים למטה, נסתם למעלה המקור ומבוע דאור א"ס אשר בהתורה ג"כ, ואינו מתגלה גם בה השלהובין דרחימו הראוי לה, והרי נסתם עי"ז כל שכרה שהוא הנאתה וזיוה שבה. ונמצא כי הכל נתקן ונשלם רק במעשה הצדיקים עצמן, וזהו שאמרו שכר מצוה מצוה.

אמנם הוא כי הרי עיקר גודל פגם הגבורות אשר למטה וכח הבחירה הניתן באדם, ר"ל מה שיצר לב האדם רע מנעוריו ולבבו פונה לעשות רע, הרי הוא נעשה ג"כ רק ע"י האדם עצמו. כי האלהים עשה את האדם ישר⁴⁴⁴, ולא היה יצה"ר באדה"ר כלל כי היה הרע מתחילה בפנ"ע לגמרי, ובערב שבת בראשית אחר חצות היה הפסק מקום בין אדה"ר והעולמות להרע שיעור מקום די' ספי'. אלא שאדה"ר בעצמו הוא היה הגורם שישתרבב הרע ויעלה למעלה, וכן גרם עוד שיתערב הרע בטוב ונכנס יצה"ר באדם, וכמו שמבואר כ"ז באר היטיב בדברינו בחלק הביאורים בשער העקודים פרק ב' בדרוש עץ הדעת שם ע"ש⁴⁴⁵. והרי נעשה כל עיקר גודל פגם הגבורות התחתונים, שהוא ע"י אחיזת החיצונים בהם, וכל בחי' עץ הדעת שבאדם שהוא כח הבחירה שבו להטות לכאן ולכאן, הכל בגרם האדם עצמו ולכן תולה כל תיקונו ג"כ רק במעשיו, שהוא המקלקל והוא המתקן בנז'.

וסידר המאציל ית"ש שיהא כח להאדם בכ"ז, משום שהאדם הוא תכלית כל הבריאה, ובו נכלל מראשית שורש המציאות עד סיומה כולה, וכל מה שהוא עושה הוא

⁴⁴³ עי' לעיל הערה 112.

⁴⁴⁴ מטבע לשון זו הוא ע"פ מאמה"כ בקהלת ז כט. ועי' זהר בראשית רכא ע"ב שפסוק זה מדבר על אדם הראשון קודם החטא.

⁴⁴⁵ הובא בסוף חלק זה. וכוונתו לסימן ו' שם.

דע"ה ח"ב

בכח כולם. ועי"ז, כשהוא עושה טוב הוא מתקן ומטיב לכולם, וכשעושה רע מקלקל לכולם. ובאשר שעיקר הבחנת הטובה הנה הוא רק ע"י מציאות הרע, כי עי"ז יש היכר והרגש מהטוב, וכמ"ש הספר יצירה (פ"ו מ"ד) הטוב מבחין את הרע והרע מבחין את הטוב, וכן הוא במדרש תמורה בארוכה ע"ש⁴⁴⁶. וכל הנאה והעונג מכל נועם זיו וטובה, הנה הוא רק מכח ההעדר אשר ישנו בהמקבל. והרי היה הצורך להמציא את מציאות הרע, כי לולא זה לא היה שום הנאה והרגש מזיו הטובה, וכן היה הצורך ליתן כח להאדם לקלקל את כולם כדי שיהא ניכר ונרגש הנאת עונג דשבה ומעלה כשהוא מתקן את כולם. ובאשר שעיקר הנאה והנועם מכל זיו וטובה הנה הוא רק כאשר שהוא שלו ולא מזולתו וע"ד שאמרו (ב"מ לח ע"א) אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו, ובפרט כאשר שנעשה גם כל עצם מציאות הטובה גופה בפעולותיו ובכחותיו, אז הוא הנאה והנועם מזיו הטובה לאין חקר. וכ"ז הוא בסיבת שורש האחדות שבכל א', כי כולם נשואים רק על שורש האחדות שהוא פנימיות הכל והוא נושא את כולם, ולכן נמשך האדם רק אחר עצמו ומה (נא ע"ב) שהוא שלו הוא חביב לו מהכל כי הוא אחד עמו, וכל תשוקתו הוא רק במה שהוא יותר מיוחד עמו, והוא משום שזה הוא עיקר נשואו. והגם שבאמת הרי מיוחד שורש האחדות את כל הנפרדים ג"כ כי כולם נשואים רק עליו, ולא נעשו לנפרדים אלא ע"י המסכים והמחיצות שהוא מהחומריות והעביות אשר הוא בסיבת הזוהמא שע"י החמא, אבל בפנימיותם הם מיוחדים לעולם. אך עכ"ז הנה כל מה שהאחדות ניכר גם עתה, הרי הוה היחוד בזה יותר עצום ולכן הוא תשוקת האדם תמיד לשלו, כי הוא מעצמו אל עצמו, אשר היחוד בזה הוא ניכר גם עתה. והרי עכ"פ הוא כי כאשר שנעשה מציאות הטובה בפעולותיו וכחותיו הנה זהו עיקר ההנאה והעונג והזיו. לכן יסד המאציל ית"ש הכח להאדם שהוא כלול מכל העולמות כולם, וכל מה שהוא עושה הוא עושה בכח כולם, שיהא הוא עצמו העושה והפועל את כל התיקון היותר אפשרי, וכל הטובה היותר אפשרי הנוגע לו ולכל העולמות כולם, כי רק בזה יהיה הנועם והעונג דכל טוב העתיד לאין שיעור וחקר, הן בבחי' הכמות והן בהאיכות. כי מאחר שהוא נוגע לכל העולמות כולם ומתייחדים כולם באותה הטובה, הרי נמשך הנועם והעונג מראשית שורש המציאות עד סיומה כולה, והרי גדלה בחי' כמותה ואיכותה לאין שיעור וחקר.

והנה עיקר התיקון והטובה שאין למעלה ממנה הוא מה שיפתח המקור והנביעו דאור א"ס ית"ש ויתגלה אורו וקדושתו למעלה ולמטה בשלהובין דרחימו בכל המציאות כולו, והוא הנועם והזיו והעדן והעונג דכל טוב העתיד הצפון לצדיקים, כי מה שיתגלה אורו וקדושתו למעלה ולמטה ברשפי שלהבת י"ה שלהובין דרחימו דאור הדעת עלאה, ויתאחד בזה כל המציאות כולו ליהנות מזיו אורו ושכינתו בהם. הנה זהו כל טוב הצפון וכל היעודים כולם, הנה הם עצמן רק מציאות הגילוי דאור הדעת עלאה בכל פרטיו שבנו, והם הלוייתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף, שהם היעודים דימות המשיח, וכולם הם רק פרטי גילויי דאור הדעת עלאה ממציאותו אשר בהתלת עלמין וכנ"ל ענ"ז. וזהו מה שיסודו (נוסח שבע ברכות) שהכל ברא לכבודו, שהוא לגילוי אור קדושתו ית"ש, שיתגלה כבודו ומלכותו בכל המציאות כולו, ויהיה נגלה כבוד ה' לכל בשר, והוא העונג דכל העינוגים והעדן דכל העידונים שאין למעלה מזה, וכל היעודים כולם הם רק פרטיו כנז' והבן זה מאד.

וזהו מה שנמצא בכמה ספרי קדושי עליון שאמרו שכוונת כל הבריאה הנה היה כדי להיטיב לבריותיו, הגם שהכתוב אומר (משלי טז ד) כל פעל ה' למענהו. [אמנם שם

⁴⁴⁶ עי' לעיל הערה 266.

דע"ה ח"ב

אפשר לפרש ג"כ שהוא למען האדם, וכן הוא בתרגום יונתן שם⁴⁴⁷, וכן כתב הרמב"ם ז"ל במורה (ח"ג פרק יג) שהכתוב הזה אפשר לפרש ג"כ שהוא למען האדם, אך בדברי רז"ל (שבת נ ע"ב ובכ"מ) שהוא למענו ית"ש, וכן יסדו שהכל ברא לכבודו. אך האמת הוא שהוא הכל דבר אחד, כי גילוי כבודו ית"ש הוא גופה עונג כל העינוגים ותכלית כל הטובות וכל היעודים כולם הנאמר בדברי הנביאים ובדברי רז"ל בטוב העתיד, הם כולם המציאויות שבהעולם אשר ייצאו ויתהוו מפרטי גילוייו, והם הכל דבר אחד והבן מאד. וע' בדברינו בספר הכללים כלל ט"ו ענף י"א וצרף אותם עם הדברים הנאמר כאן ויונעם לנפשך בעה"י.

דרוש ד ענף יא סימן ב

כל הטוב העתיד הוא רק גילוי ית"ש אשר יתגלה בשלהובין דרחימו, הרי הם אורות הגבורות הנמתקות, והוא נתקן על ידי האדם עצמו. הנה כל זה לא היה אפשרי כי אם על ידי אדם הראשון קודם החטא, אבל מאחר החטא והלאה אין הדבר יכול להיות אפי"ע צדיקים גדולים, אלא ע"י הקב"ה בלבד. והוא משום ירידת כל העולמות, שהירידה שאירעה אחר החטא היו הן באורות העליונים והן בעולמות בי"ע, וכן בכל גילוייהם ומציאותם אשר למעלה ולמטה, הן בכללות והן בפרטות.

והנה קודם החטא, כל הכוונות, תפילות וייחודים שהיה האדם עושה היו מגיעים למעלה למעלה עד הנביעו דאור א"ס אשר ברישא דא"א, מאחר שכל גופו (וכן העולמות בי"ע) יוצא מבחינת כתנות אור, הרי שלא היה מסך ומחיצה שיסתיר ויעלים את האור העליון, והיה נקל לפניו לעורר את הנביעו דאור א"ס ית"ש ולהמשיך את אורו וגילוייו למטה. אמנם מאחר שגרם החטא ונתחלפו מכתנות אור לכתנות עור, וירד האדם עם כל העולמות, והרע נשתרבו ועלה למעלה עד לראש הבריאה, הרי שעומדת חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים רח"ל, ועי"ז אי אפשר מעתה לשום אדם בעולם לעורר את הגילוי דאור א"ס במכוון ובהדיא בכל העולמות כולם. והנה הגם שכל מעשה התורה והמצוה נוגעים באמת למעלה למעלה עד אין חקר, אך עכ"פ הוא בהעלם גדול מאד, ומעתה לא יתכן שיתבטל הרע מכל וכל ויתחפך העולם וכל המציאויות כולם מכתנות עור לכתנות אור ע"י מעשה בני אדם בשום אופן אלא רק על ידי הקב"ה. שכן לא יתכן שיהא אדם צדיק בארץ אשר לא יחטא, וכנ"ל בסוד המתים בעטיו של נחש.

מאחרי החטא ירדו כל העולמות בי"ע למטה מאצילות לגמרי וכן הנר"נ של כל אדם, ואפילו אותם שזכו לזיהרא עלאה דאצילות כמשרע"ה והאבות וכו' לא זכו אלא עד אימא והיא כלולה במזל התחתון, אמנם הגילוי דאור הדעת תלוי בתיקון הראשון דדיקנא ובג' עלמין אשר שם. והוא ענין צ"ג שנים שיתווספו על ו' אלפי שנים, הרי הוא בחי' בין השמשות שבין העולם הזה לאלף השביעי.

והנה כל מה שאמרנו שכל טוב העתיד הנה הוא רק גילוי ית"ש אשר יתגלה בשלהובין דרחימו, שהם אורות הגבורות דהדעת עלאה בכל המציאות כולו, והוא ניתן הכל להאדם עצמו שהוא יסבב כל זה במעשיו, משום שהוא כלול מכל אותן האורות העליונים כולם, ומכל המציאות כולו. וכל מה שהוא עושה הוא עושה בכח כולם ומעורר בכלם, והוא מוציא מן הכח אל הפועל את האורות העליונים בכל המציאות כולו שהוא הגילוי דטוב העתיד כנוז. הנה כל זה היה אפשר להעשות בעצם ובמכוון רק לאדם הראשון קודם החטא, אבל מאחר החטא והלאה הנה אי אפשר להעשות זה אפי"ג גם ע"י צדיקים גדולים אלא רק בהעלם גדול, ולא יעשה עתה כל זה בעיקר אלא ע"י הקב"ה לבד, וכי"ז הוא ע"פ מה שבארנו לעיל (נא ע"ג) דרוש ג' מענף ט' והלאה את מדרגות העולמות קודם החטא, כי אריך אנפין היה אז במדרגת רדל"א שהוא בבחי' א"ק, המלכות דא"ק, והיו רדל"א וא"א בא"ק ממש, ולא כמו שהוא עתה שהם רק בהארת המלכות דא"ק כמ"ש הרב (בשער סדר אצילות בקיצור פרק ב), אלא שאז היו שניהם בא"ק ממש, רדל"א מהחזה עד הטבור וא"א מהטבור עד סיומו, שהם הב' בחי' שבכתר כנודע מדברי הגר"א בספר יצירה (פרק א משנה א אופן ה ה ע"א⁴⁴⁸), אלא שאז היה בא"ק ממש חציו התחתון שבו והבן*.

⁴⁴⁷ כלהון עובדין דאלהא לאלין דמשתמעין ליה.

תרגום: כלם מעשים של אלקים לאלה שנשמעים לו.

⁴⁴⁸ ז"ל, וכל א' מאלו ג' שמות מהפרצופים כלול מעשר, ובין כל א' פרגוד, והם ב' פרגודין, פרגוד אחד הוא סוד פרוכת המבדלת בין קדש הקדשים שהן סוד ג' ראשונות דכלולין בהיכל הז' שנקרא

דע"ה ח"ב

ואו"א וז"א של עתה היו אז במדרגת הג' רישין הפרטיים שבא"א גלגלתא אוירא ומ"ס כנ"ל ענ"ח סימן ב'**. והנוקבא היה אז במדרגת או"א עלאין שהוא האות י' של שם הויה ב"ה. וכן עד"ז העולמות ב"ע, עד שעשיה היה אז במדרגה הנוק' של עתה, שהיא הה' אחרונה של שם לבד, הו' תחתונות דהעשיה שהם היו אז במדרגת הו' ראשונות דהבריאה וכנ"ל דרוש ג' ענ"ט. והרי נמצא כי המלכות שהיא עתה סוף האצילות והיא קץ הימין, משום שהוא הסוף והקץ למדרגת האצילות, היא היתה אז לראש וראשון כי היתה במדרגת אבא שהוא ההתחלה, וכמ"ש באדר"ז (רפ"ט ע"ב) אתר דשירותא אשתכח כו' הוא נהירו דחכמתא⁴⁴⁹, וכן שם (רצ ע"א) האי חכמתא כו' מיניה הוי שירותא ואקרי אב כו', והוא משום כי הכתר הוא נעלם לכך הוה החכמה הראשית, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית לא רע"ב) ע"ש⁴⁵⁰. והרי היה מתעלה אז המלכות מסוף כל דרגין לראש כל דרגין, וכן עולם העשיה שהיא הסוף לכולם, הרי היתה אז במקום שהוא עתה המלכות דאצילות שהיא למעלה מכל הבריאה. והרי נתעלו אז העולמות כולם מסוף לראש שהוא במשך כל מילואם, והיה הירידה שאחר החטא מהתחלת הראשית עד סוף סיומם, הן באורות העליונים והן בהעולמות ב"ע, וכן בכל גילוייהם ומציאותם אשר למעלה ולמטה, הן בכללות והן בפרטות. כי נודע הוא ששורש הכל הוא גילוי ית"ש בהד' אותיות הויה ב"ה והם מסתעפים להד' שמות עסמ"ב, והם נתגלו להד' חלקי טנת"א, והוציאו הם בהעולמות ב"ע את כללות הד' יסודות ארמ"ע (ע' לעיל דרוש ג' ענף ו במאמר שרשי הצח"מ), ומהם נמשכים הד' חלקי מציאויות דצח"מ. וכן באורות הנשמות, הם הה' חלקי גרנח"י הכלולים בד', כי היחידה היא שורש כולם, והיא נעלם וההתחלה הוא מהחיה שהיא מחכמה וכנ"ל, וכן מציאות העולמות והפרצופים הוא ג"כ כל א' בד', שהם נשמות וגופות ולבושים והיכלות⁴⁵¹. וכן בפרטות הוא ג"כ ד' שהם ג' חלקי גוף: חיצון תיכון פנימי וכללות הנשמה שבו. וכן המוחין הם ג' שהם ד', כי הם חב"ד, והדעת הוא נחלק לשניים שהם חסדים וגבורות וכנודע כ"ז.

* הגהה ע' דברינו בזה בארוכה בחלק הביאורים שער מטי ולא מטי פ"ה אות י"ח ע"ש⁴⁵².

** הגהה ע' לקמן ענף כ"ה סי' ג' מה שהעליתי שם בזה.

והנה כאשר נבחין בכל אלו הד' שחשבנו, כאשר שירדו ע"י החטא מראשן לסופן, הרי ירד הי' במקום הה' אחרונה, כי הרי אבא ירד במקום ומדרגת המלכות, וכנ"ל שבמקום המלכות של אז הוא אבא של עתה. וכן הע"ב ירד במקום הב"ן, כי הע"ב של

קודש הקדשים שלכן נק' ק"ק, קודש חד, קדשים תרין הרי ג', ובין הקודש שהוא ו"ק דז"א, ופרגוד שני בין קודש לחצר אהל מועד ששם נוקבא, כי היא מתחלת כנגד שני שלישי התחתונים דז"א, ועיקר בנינה נה"י דז"א ושם קומתה, כי ב' השלישים דת"ת הן כתרה שהן ב' בחינות שבכתר, עכ"ל. אמנם לא נ"ל שזהו מקורם של הדברים של רבינו ואולי כוונתו לפירושו לפ"א מ"ד וז"ל: כי כתר שבאריך נחלק לשנים גולגלתא וקרומא, וגולגלתא הוא מלכות שלמעלה והוא שורש עשר ספירות, וקרומא הוא כתר של מטה, וכן הוא בכתר של עשר ספירות הכללים שנחלקין לעתיק וא"א, ולכן מחלק לקמן (פ"א מ"ט, ומ"י) הרוח לשתיים רוח ורוח מרוח.

⁴⁴⁹ תרגום: מקום שההתחלה נמצאת וכו' הוא הארת החכמה.
⁴⁵⁰ ז"ל: בראשית ב' ראשית (היא חכמה כמה דתרגם יונתן בראשית בחכמתא) בגין דאיהי תניינא לחושבנא ואקרי ראשית בגין דהאי כתרא עלאה טמירא היא קדמאה ועל דלא עייל בחושבנא תניינא הוי ראשית בגין דא ב' ראשית.

תרגום: בראשית, ב' ראשית, (היא חכמה, כמו שתרגם יונתן "בראשית" בחכמה) בגלל שהיא שניה לחשבון, ונקראת ראשית, בגלל שכתר עליון זה הוא נסתר, הוא ראשון. ועל שלא נכנס בחשבון הראשית הוא שני, בגלל זה ב' ראשית.

⁴⁵¹ ע"י ע"ח שער היכל אבי"ע פרק ב'.
⁴⁵² שם הוא מחלק בין עקודים לאצילות שיש פרסא בין אצילות לא"ק ואילו בעקודים אין.

דע"ה ח"ב

עתה היה אז מקום ומדרגת הב"ן, וירד ע"י החטא הע"ב במדרגת הב"ן. והטעמים ירדו במקום האותיות, כי מה שהוא עתה טעמים היה אז מדרגת האותיות, והרי ירדו הטעמים במקום האותיות, וכן בהאורות דנרנח"י ירד החיה במקום הנפש, כי במקום הנפש של אז הוא החיה של עתה, וכן בבחי' הד' מוחין ירד מוח החכמה שהוא שורש החסדים במקום הגבורות דינין, כי מה שהיה אז בחי' גבורות ודינין הוא נחשב עתה לשורש החסדים. וכן בבחי' הד' יסודות ארמ"ע, ירד היסוד העליון במקום ובמדרגת היסוד התחתון, כי מה שהוא עתה היסוד העליון היה אז ליסוד התחתון שהוא עפר. וכן בבחי' הדצח"מ ירד המדבר למדרגת הדומם, כי מה שהיה נחשב אז לבחי' דומם הוא עתה בחי' מדבר, והמדבר של עתה היה נחשב אז לבחי' דומם. והרי נתקיים מה שכתוב (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות כפשטיה ממש. וכן בהד' בחי' שבכל פרצוף, שהם ג' חלקי גוף היצון תיכון פנימי עם כללות הנשמה שבו, הנה ירד הנשמה למדרגת החלק היצון שבגוף, כי החלק (נא ע"ד) היצון שבגוף של אז הוא בחי' הנשמה של עתה. והרי היה מלובש אז בבחי' כתנות אור בא', כי גם חלק היצון של כל גוף היה מאור שהוא הנשמה של עתה, ואחר החטא הנה נעשה זה לבחי' נשמה. והג' חלקי גוף שבו הוא עתה מגושם ומזוהם והרי נעשה מלובש בכתנות עור בע'.

והנה קודם החטא, כשהיו כל העולמות והפרצופים במדרגתם העליון הנו', ואדם הראשון היה כלול מכולם, והגיע בהנר"נ שלו, שהם מאימא וזו"ן עד הב' רישין דא"א, והרי כל מה שהיה עושה מהכוונות והתפילות והיהודים היה מגיע למעלה למעלה עד הנביעו דאור א"ס אשר ברישא דא"א, והיה מעורר עד שם במכוון ובהדיא בלי שום מסך ומחיצה כלל, כי מאחר שהיה כל גופו וכן העולמות בי"ע כל גופם ומציאותם הכל מכתנות אור בא', הרי לא היה מסך ומחיצה להסתיר ולהעלים את האור העליון והיה נקל לפניו לעורר בהנביעו דאור א"ס ית"ש ולהמשיך אורו ונילוויו למטה לתקן את הב' תיקונים אשר ביארנו לעיל דרוש ג' ענף כ'. וכן גם אם לא היה מתקן הוא אלא שלא היה נכשל בהחטא דעין הדעת היה מתקן הכל ממילא ע"י קדושת שבת בראשית וכמו שבארנו שם, והיה מתגלה אז כל הנילווי דאור הדעת עלאה בכל היעודים דימות המשיח הנ"ל סימן א' תיכף מאחר שבת בראשית והלאה. אך מאחר שגרם החטא ונתחלפו מכתנות אור בא' לכתנות עור בע', וירד הוא עם כל העולמות כולם מראשם לסופם כנז', והרע נשתרבב ועלה למעלה עד ראש הבריאה ונתערב בכולם וכנ"ל ענף ד' ח' ובכ"מ, הנה נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, ועי"ז אי אפשר מעתה לשום אדם בעולם לעורר את הנילווי דאור א"ס במכוון ובהדיא בכל העולמות כולם. והגם שכל מעשה התורה והמצוה הם נוגעים באמת למעלה למעלה עד אין חקר, אך הוא רק בהעלם גדול למאד, ואי אפשר מעתה שיתבטל הרע מכל וכל ויתהפך העולם וכל המציאויות כולם מכתנות עור בע' לכתנות אור בא' ע"י מעשה בני אדם בשום אופן, והוא משום כי כל אדם אי אפשר שיהא נקי לגמרי בלי צד אחד מעון אפי' בצדיקים גדולים וכנ"ל ענף י' סימן ג', בסוד המתים בעטיו של נחש, והרי שאין כח לשום אדם לבטל את הרע מכל וכל. ומאחר שכל אדם נכשל באיזה חטא ועון עכ"פ, הרי נעשה להרע על ידו גופה איזה מקום ומציאות, וישנו להרע קשר ומקום בכל עיקר מציאות הגוף של אדם, וכמ"ש (תהלים נא ז) הן בעון חוללתי כו', ועל זה מוכרח המיתה והקבורה כדי לעכל את מציאות הרע שבגוף כמ"ש בזוה"ק (פ' שלח קסב סע"א⁴⁵³). הנה אי אפשר מעתה שיתבטל הרע מכל וכל אלא ע"י הקב"ה לבד וכמ"ש

⁴⁵³ ז"ל: אהדרו לגבי אינון מארי מקרא אשכחו דהוו אמרי אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם אני אמרתי בשעתא דאקדימתון עשיה לשמיעה דהא אלהים אתם וגו' כיון דאמשכתון בתר יצר הרע אכן כאדם תמותון וגו' מה מיתתו של אדם אחית ליה לעפרא בגין דיתמחי ההוא יצר

דע"ה ח"ב

(ישעיה סג ג) פורה דרכתי לבדי, ע' פע"ח (בכוונת הבדלה שער שבת פרק כד⁴⁵⁴) וכן בזכריה (יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, הרי שלא יעשה כ"ז מעתה אלא ע"י הקב"ה לבד. וכן אמרו רז"ל (סוכה נב ע"א) כי לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצה"ר ושוחטו בו. והעיקר בכ"ז הוא כי מאחר החטא הנה ירדו כל העולמות בי"ע למטה מהאצילות לגמרי, וכן הנר"נ של כל אדם אפי' אותן שזכו להזיהרא עלאה דאצילות⁴⁵⁵ כמו האבות ומשה רבינו ע"ה וחנוך ואליהו, הנה לא זכו עתה אלא עד האימא בינה כנ"ל דרוש ג' ענף ט"ו ע"ש. והאימא הנה היא עתה כלולה במול תחתון ונקה שהוא תיקון הי"ג, אבל כל הגילוי דאור הדעת עלאה אשר מרוא דאור א"ס הנוגע לתיקון הכללי דהעולמות בי"ע לתקנם מכתנות עור בע' לכתנות אור בא', שהוא בביטול כל הזוהמא ולזככם מכל החומריות הנמצא בהם עתה, זה תלוי בתיקונא קדמא דדיקנא ובהתלת עלמין אשר שם, שהם השורש דהג' עולמות בי"ע וכנ"ל ענף ה' ו'. והוא סוד הצ"ג שנים אשר מוסיף האותיות דר' עקיבא (באות ב⁴⁵⁶) על השית אלפי שנין דר' קמינא בסנהדרין (צו ע"א), כי השית אלפי שנין הוא תולדות ותוצאות מן הכח אל הפועל דהו"ק דז"א שהם הששת ימי בראשית, והם תלויים בהו' תיקוני דגלגלתא כי הגלגלתא עצמה היא בינה, והיא ג"כ מהתיקונים כמ"ש הנר"א בספר"צ (פרק א ה ע"א ד"ה בחד) והיא תיקון הא', והו' תיקונים הם לז"א והם השית אלפי שנין והם באצילות. אך הצ"ג שנים הם תיקוני העולמות בי"ע שהם בהמלכות כמ"ש הרב במ"ן ומ"ד (סוף דרוש יד) ובשמות (פרק א), והמלכות היא כלל הי"ג ת"ד כמ"ש הנר"א שם בהנ"ל, כי {נב ע"א} כל י"ג הוא במלכות שהיא סוד אהב"ה וסוד אח"ד⁴⁵⁷ וסוד שם של י"ב שבדעת ג' הויות דמלך מלך ימלך⁴⁵⁸, והמלכות דרדל"א היא כלל הי"ג ת"ד. ולכן בתיקונא קדמא שם הוא התלת עלמין, וישנם שם ג' שמות אל, שהם אל שדי שורש הבריאה, אל הויה שורש היצירה, אל אדני שורש העשיה. והג' פעמים אל הרי הם גימט' צ"ג ובהם יושלמו העולמות בי"ע להתתקן לחזור לשרשם באלף הו' לבוא לחיי העולם הבא כנ"ל דרוש ג' ענף ז'. והוא הצ"ג שנים שמוסיף האותיות דר' עקיבא, כי בהם יתגלו ויאירו הג' שמות אל שהם בהמלכות דרדל"א לתקן

הרע די בגויה וההוא יצר הרע איהו דמית ואתעכל בגויה אמר ההוא סבא דעלייהו אוף הכא כתיב ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה מאי פגריכם דא יצר הרע כליל דכר ונוקבא חסרונין דאית בכו דיצר הרע נחית תדיר לחסרונא ולא סליק בקדש מעלין ולא מורידין במסאבו מורידין תדיר ולא מעלין וע"ד אקרון פגריכם חסרונין דלכון כד"א אשר פגרו מעבור את הנחל וגו' סופא דקרא אוכח דכתיב יפלו ולא תפלו וע"ד במדבר הזה יתמו אינון פגרים ושם ימותו בגין דרעותא דקב"ה לשיצאה להני פגרים מעלמא לעלם.

תרגום: חזרו לפני אותם בעלי מקרא, ומצאו שהיו אומרים, "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם" (תהלים פב ו). "אני אמרתי" בשעה שהקדמתם עשיה לשמיעה, שהרי "אלהים אתם וגו'", כיון שנמשכתם אחר יצר הרע, "אכן כאדם תמותון וגו'", מה מיתתו של אדם מורידתו לעפר כדי שימחה אותו יצר הרע שבתוכו, ואותו יצר הרע הוא שמת ונתעכל בתוכו. אמר אותו זקן שעליהם, גם כאן כתוב "ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה" (במדבר יד לב), מה זה פגריכם, זה יצר הרע, הכולל זכר ונקבה, החסרונות שיש בכם, שיצר הרע יורד תמיד לחסרון ולא עולה. בקודש מעלים ולא מורידים, בטומאה מורידים תמיד ולא מעלים, ועל זה נקראו פגריכם חסרונותיכם, כמו שנאמר "אשר פגרו מעבר את הנחל וגו'" (שמואל א' ל י), סוף הפסוק מוכיח, שכתוב יפלו ולא תפלו, ועל כך במדבר הזה יתמו אותם פגרים ושם ימותו, משום שרצון הקדוש ברוך הוא להשמיד אותם פגרים מהעולם לעולם.

⁴⁵⁴ ז"ל "וזהו פורה דרכתי לבדי", כי "לבדי" אותיות בד"ל, ר"ל להבדיל שהם דינין קשין דרכתי בשעת הבדלה. והשם של אדם בליעל שהוא ארמי"ס, הולך ומתמעט, והוא ראש הקליפה.

⁴⁵⁵ ע"י הערה ו.

⁴⁵⁶ ע"י הקדו"ש נז ע"ג, צו ע"א.

⁴⁵⁷ ע"י ליקוטי תורה להאריז"ל פרשת ויחי, שאחד בגימ' אהבה.

⁴⁵⁸ ע"י לעיל הערה כא.

דע"ה ח"ב

את העולמות ב"ע שהם בהמלכות דאצילות, והוא אחר שיסתיימו השית אלפי שנין שהם בהו"ק דו"א אשר שרשם הוא בהו" תיקוני דגלגלתא שהם מהו"ת דרדל"א כנוז. ואלו הצ"ג שנים הם ג"כ סוד בין השמשות אשר מערב שבת לשבת, שהוא האלף הז' יום שכולו שבת שאמרו בראש השנה (לא ע"א) וכמו שכתבנו בארוכה בשער העקודים פרק ב' בדרוש עין הדעת⁴⁵⁹ סימן י"ג ע"ש, כי בין השמשות הוא עטרת הברית כתר מלכות, ובו הוא י"ג בריתות, והוא הבין השמשות אשר בין ו"א ומלכות המחבר שניהם (ע' ספר קהלת יעקב בערכו). והוא הי"ג ת"ד שהוא עטרה דרדל"א והיא הכתר שהוא השורש להמלכות דאצילות, ויתגלו ויאירו הג' שמות אל שבתיקונא קדמאה בהצ"ג שנים שהוא הבין השמשות הגז' לתקן את העולמות ב"ע להחזירם לשרשם לבוא לחיי העולם הבא שהוא בינה עלמא דאתי (זהר משפטים קטו ע"ב) עלמא עלאה (זהר ויצא קסד ע"א) אשר בה משתכחין כל הי"ג תיקונים כמ"ש בספד"צ (פרק ב' יט ע"ב). והוא באלף הז' שאז קרן ביובלא אתער, עשיראה באימא כמ"ש שם (סוף פרק ה' ל"ו ע"ב), והיא שביעאה עלייהו דאתתקף בלחודוי כמ"ש שם (פרק א' יא ע"א) ובהגר"א שם (יא ע"א ד"ה שביעאה), והבן כ"ז היטיב כי קצרנו כאן משום שהארכנו בזה במ"א.

דרוש ד ענף יא סימן ג

תיקון העולמות ב"ע שיתוקנו מכתנות עור לכתנות אור, תלוי בגילוי אור הדעת עלאה אשר בתיקונא קדמאה דדיקנא בתלת עלמין אשר שם, ושם אין מעשה בני האדם מגיע עתה אלא בהעלם גדול מאד, שכן כל התיקון הוא ע"י האור דשם מ"ה שהוא האור הגנוז שנגנו ע"י החטא וחזר לשורשו, הרי הוא ברישין דא"א. הנה יש פגם בכל ג' היעודים (בהמות, זיו ולויתן) בהיותם בכי"ע, מחמת אחיזת החיצונים בהם, ולעת עתה כולם אסורים, אמנם לעתיד יתוקנו ע"י אור דשם מ"ה. והוא סוד מאמרם ז"ל "עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן, והשאר פורסו הקב"ה על חומות ירושלים כו" (והנה ענין "חומת ירושלים" הוא המלכות דהנוק', ועתה הוא כעניין מאמה"כ "שם סביב רשעים יתהלכון" לינק משם, כי שם הוא סוד הדינין). ונחזור להענין, כי הנה תיקון העולמות ב"ע שיתוקנו מכתנות עור בע' לכתנות אור בא', הנה זה תלוי בהגילוי אור דהדעת עלאה אשר בתיקונא קדמאה דדיקנא בהתלת עלמין אשר שם, שהם שורש העולמות ב"ע, ושם הוא סוד שורש עין החיים ועין הדעת, וסוד כל היעודים דימות המשיח שהם הלוייתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף וכנ"ל ענף ז'. ושם אינם מגיעים עתה מעשה בני אדם כלל אלא בהעלם גדול מאד, כי כל התיקון הוא לעולם רק אלא ע"י האור דשם מ"ה שהוא האור הגנוז שנגנו ע"י החטא וחזר לשורשו שהוא בהרישין דא"א. וכאשר יתגלה הוא ויתפשט בהתלת עלמין הגז', אז יתוקנו כל העולמות ב"ע וכל העין הדעת שבהם להעין החיים, ויתוקנו אז כל היעודים הגז' לסעודה גדולה של צדיקים. כי אלו היעודים ישנם מציאותם בכל עולם ועולם, ועכשיו כשהעולמות ב"ע הם בכתנות עור בע' שהוא משכא רחוייא וזהמת הנחש, הנה יש פגם בכל אלו הגז' יעודים ג"כ בהיותם בכי"ע מחמת אחיזת החיצונים בהם והם עתה כולם אסורים, אך לעתיד יתוקנו ע"י אור דהשם מ"ה. והוא סוד מאמרם ז"ל (ב"ב דף עה ע"א) עתיד הקב"ה לעשות סוכה לצדיקים מעורו של לויתן (ע' לעיל ענף י' סי' ג) והשאר פורסו הקב"ה על חומות ירושלים כו', ואמר הגר"א בספד"צ (פרק א' יב ע"ג ד"ה ומ"ש לעיל) כי עורו הוא עור הערלה והוא עין הדעת טו"ר, אשר לעתיד יחזור כולו לקדושה, ויהיה כולו היקף לקדושה בסוד (יחזקאל א' ד) ונוגה לו סביב. וזה סוד הסוכה ופריסתו על חומת ירושלים, שהחומה הוא חומת אש כמ"ש (זכריה ב' ט) ואני אהיה לה' כו' חומת אש סביב, והוא הנאמר ביחזקאל (א' כז) כמראה אש ונוגה לו סביב, והוא עין הדעת טו"ר אשר לעתיד יחזור

⁴⁵⁹ מובא בדרושים הנדפסים בסוף הספר.

דע"ה ח"ב

לקדושה. והוא מה שנאמר (ישעיה יא ט) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה', שהוא התורה שנמסרה לחיצונים שאז פורסו על חומת ירושלים, וזה שאמרו (ב"ב שם) וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר והלכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחק, עכ"ל הגר"א ע"ש עוד.

וענין החומת דירושלים הנה הוא המלכות דהנוק' כמ"ש הרב בתיקון הירח (פרק ג), ועתה הנה הוא שם סביב רשעים יתהלכון (תהלים יב ט) לינק משם, כי שם סוד הדינין כמ"ש במוחין דקטנות (פרק ב), והוא סוד שאמרו בזה"ק (ויקהל רמז ע"א) [תלת גווני אשא הכא אשא קדמאה איהו אשא דקביל אשא בחדו וחדאן (גב ע"ב) דא בדא ברחימו⁴⁶⁰] והוא שלהובין דרחימו אשר בהזיווג, [אשא תניינא איהו אשא דכתיב ביה ונגה לאש דאתחזי ביה נוגה ודא איהו אשא דקיימא גו אשא פנימאה בחדו כמה דאתמר⁴⁶¹] והנה הוא הנוגה דאצילות והוא עין הדעת דאצילות, ושם הוא כולו טוב כמ"ש הרב בקליפת נוגה (פרק ב). והאשא קדמאה מקומו הוא בהיסוד דהמלכות והאשא תניינא מקומו הוא בעטרה דהמלכות, ובעת הזיווג מתקדש האשא תניינא ג"כ ופועל הוא ג"כ להתעוררות וחמימות הזיווג ונכלל עם האשא קדמאה, וזהו שאמר ודא איהו אשא דקיימא גו אשא פנימאה בחדו. [אשא תליתאה איהו אשא דלבר דסחרא לההוא נגה ובהאי אשא שארי דחילו דדינא (כאן מתחיל יראת העונש) לאלקאה חייביא⁴⁶²] והנה הוא הג' קליפות דאצילות אש מתלקחת ענן גדול רוח סערה, (ע' פ' תרומה קלא רע"א ובזוהר הרקיע שם ופ' ויקהל רג ע"ב) אשר הם מסבבים להננה דאצילות. וכבר כתב הרב (בפנימיות וחיצוניות דרוש ח) כי הקליפה דאצילות הגם שבאצילות נחשב זה לטומאה ורע, אך בערך עולם הבריאה הוה הקליפה דאצילות טהרה וטוב, וזה שאמר על האשא תליתאה הנז' שהוא הקליפה דאצילות, דבה שארי דחילו דדינא לאלקאה חייביא, כי הוא אינה טמא ממש ח"ו ולא רע ממש, אלא כאן מתחיל יראת הדין והעונש להסתכל על מעשה הרשעים לפרוע בהם, ושם הוא השלוחים לזה. משא"כ בעולמות בי"ע בכל הקליפות אשר שם, בהם הוא הדינין והעונשים ממש, כמ"ש בפ' פקודי (רמג ורמד, וכן שם מדרג רסג עד סופו בהיכלות דהס"א שבבריאה, ובפ' בראשית דף מ בהמדורין דס"א שביצירה, ובפ' נח סב ע"ב, ופ' ויחי רלז ע"ב, ובפ' תרומה קנ ע"ב בהו' מדורין דגיהנם דהעשיה, ובפרט בזוהר חדש רות דף סב ע"א וע"ב עט ע"ב ובהגדפס ע"פ נוסח הגר"א הוא בדרג י ודרג יא) בארוכה שם, אך בהקליפין דאצילות הוא רק שרשם.

והאמת הוא כי מה שאמר אשא תניינא כו' אשא תליתאה כו', אין הכוונה על הנוגה ממש ועל הקליפין ממש, אלא הכוונה הוא רק על כחות הגבורות הנמשך ומתפשט מהמלכות דאצילות שהם השורש דהנוגה והקליפין. וזהו שאמר בהאשא תניינא דאתחזי ביה נגה, כי הוא אינו הנגה עצמו אלא בו מתגלה הנגה, והנוגה הוא סחרניה וכמ"ש ביהזקאל ונגה לו סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש, והחשמל הוא העטרה כמ"ש הרב בקליפת נוגה (פרק ב). וכן בהאשא תליתאה הנה אמר שם בזה"ק הנז' והאי אשא דרחילו דקאמרן איהו קדש ואשתתף בקדושה, והאי איהו דסחרא לההוא נגה, כי האשא תליתאה שאמר הנה הוא ג"כ רק אש הגבורות דהמלכות עצמה, אלא שבה נעשה שלוחי הדין לענוש את הרשעים. וזהו שאמר עוד בזה"ק שם, בההוא אשא דקאמרן (שהוא

⁴⁶⁰ תרגום: יש כאן ג' גווני אש, האש הראשון הוא אש שמקבל אש בשמח ושמחים זה בזה באהבה.

⁴⁶¹ תרגום: אש השני הוא אש שנאמר בו "ונגה" לאש שנראה בו נוגה, וזהו אש שעומד בתוך האש הפנימית בשמחה כמו שנתבאר.

⁴⁶² תרגום: האש השלישי הוא האש שבחוש שסביב לאותו נוגה, ובאותו אש שורה יראת הדין להלקות הרשעים.

דע"ה ח"ב

האשא תליתאה) שארי דחילו דדינא ועל דא כתיב ויראת מאלהיך מההוא עונשא דיליה, והוא כמו שאמרנו שגם האשא תליתאה הוא אש הגבורות דהמלכות עצמה המתפשט ממנה, אלא שבה נעשה שלוחי הדין והם בהג' קליפין דאצילות הנז'. והנה הוא ע"ד שאמר באד"ו (רצג ע"ב) כי בעיני דז"א אתחזיין ד' גוונים אוכמא סומקא ירוקא חוורא, ואמר שם כי אינון גוונים מתלהטין ונפק מגוון סומקא מארי דאשגחותא לדינא ואינון אקרין עיני ה' משוטטות בכל הארץ⁴⁶³, שהם כולם בעלי דינים ע"ש. וכן הוא עד"ז כאן, כי מהאשא תליתאה, שהוא התפשטות אש הגבורות דהמלכות המתפשט ממנה ולחוי, הנה מזה יוצא שלוחי הדין לאלקאה חייביא, ואלו השלוחי הדין הם בהקליפין דאצילות שאמרנו.

וכ"ז הוא עתה, אבל בהתיקון דלעתיד כשיתבטל הרע כולו הנה יתהפך גם כל האשא תליתאה הנז' לשלהובין דרחימו, ויכלל הוא בהאשא תניינא, והתניינא בהאשא קדמאה ויהיו כולם קודש קדשים לעורר אהבת דודים בזווגא דלא פסק, וזהו שאמר ואני אהיה לה חומת אש סביב, שכל אותן האישים אשר הם מסבבים את העטרה שהיא החומת ירושלים, יהיו כולם לשלהובין דרחימו. והוא ג"כ ענין עורו של לויתן שעתידי להיות סוכה לצדיקים ולפרוס על חומת ירושלים, כי אותן הג' אישים שאמרנו סודם הוא מהתלת עלמין שבתיקונא קדמאה דדיקנא שהם כולם גבורות גדולים. ובהתפשטותם למטה נאחזים בהם החיצונים, והוא הפגם אשר בעורו של לויתן, שהוא עתה בבחי' עור הערלה. אבל בתיקון העתיד יהיה כולו היקף לקדושה, ויהיה סוכה לצדיקים ולפריסה על חומת ירושלים, שהוא (גב ע"ג) החומת אש הנאמר עליו ואני אהיה לה נאום ה' חומת אש סביב ולכבוד אהיה בתוכה. ונודע הוא כי כל העולמות בי"ע הם תולדות התפשטות כחות דהמלכות ובשפעה הם חיים וקיימים תמיד, ולכן כאשר תתוקן החומת ירושלים שבה שהיא העטרה אשר בה, נעשו ונמצאו כל העולמות בי"ע. הנה כאשר תתוקן היא בחומת אש ע"י פריסת עורו של לויתן, אז יתפשט אורה וזיווה על כל תולדותיה שהם כל העולמות בי"ע כולם. וזהו שאמרו (ב"ב שם עה ע"א) וזיוו מבהיק מסוף העולם ועד סופו שנאמר והלכו גוים לאורך ומלכים לנוגה זרחך, כי בימות המשיח יתקיימו האומות ג"כ, כמ"ש בפסחים (סח ע"א) (וע' בהגר"א בספד"צ פ"ה בד"ה יהי רקיע לד ע"א ד"ה וכן בירחא), וכ"ז יתוקן ע"י אור הגנוז, שהוא האור דשם מ"ה אשר נגזו ע"י החטא דעץ הדעת, ואינו מאיר עתה אלא רק בתמצית הארה ממנו דרך מסכים ומחיצות. ואי אפשר לנו להחזירו עתה בשום אופן, כי אין שום מעשה אדם מגיע עתה אליו במכוון ובהדיא לעוררו ולהאירו, ולא יתגלה לעתיד אלא ע"י הקב"ה לבד כמו שהיה בהתיקון דמעשה בראשית, ויתגלה בהרשין עלאין דא"א ויתפשט גילוי בהתלת עלמין שבתיקונא קדמאה, ששם הוא השרשין עלאין דהעולמות בי"ע לתקנם מכתנות עור בע' לכתנות אור בא'. ויתוקן אז כל סוד עץ הדעת שבכל העולמות כולם להעץ החיים ממש, ואז יתוקן ויתגלו כל הג' יעודים המושרשים בהתלת עלמין הנז' שהם, הלויתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף כנ"ל ענף ז'. הנה יתוקנו כולם לסעודה גדולה של צדיקים בימות המשיח, ויתוקן כ"ז רק ע"י הקב"ה לבד כנז'. וזהו שאמרו רז"ל במדרש (ויקרא רבה ס"פ כב ס"ו ז) אמר ר' מאיר ואולם שאל נא בהמות ותורך זה בהמות בהררי אלף, ועוף השמים ויגד לך זה זיו שדי, או שיח לארץ ותורך זה גן עדן [הוא תיקון המלכות דאצילות, שהיא ארץ החיים הארץ, אשר נשבעת לאבותינו, שתתוקן היסוד והעטרה שבה בהג' אישים הנ"ל, והוא הגן עדן בהיסוד שבה כמ"ש הרב בשער הכוונות (בדרושי הלילה דרוש ד)], ויספרו לך דני הים, זה לויתן, מי לא

⁴⁶³ תרגום: כי בעיני ז"א נראים ד' צבעים: שחור אדום ירוק ולבן וכו', כי הם צבעים שמתלהטים ויוצאים מצבע אדום, בעלי השגחה לדין, והם הנקראים עיני ה' משוטטות בכל הארץ.

דע"ה ח"ב

ידע בכל אלה כי יד ה' עשתה זאת, כי כל אלו היעודים שורשם הוא בהדעת עלאה הפנימי התלוי בהאור הגנוז, ומשום שהוא נעלם עתה ואין יד האדם מגעת שם, והרי אי אפשר להעשות כל תיקונים וגילויים אלא ע"י הקב"ה לבד, ולכן אמר מי לא ידע בכל אלה כי יד ה' עשתה זאת.

דרוש ד ענף יא סימן ד

בימות המשיח יהיו ג' היעודים הנ"ל בבחי' אכילה גופנית ממש, שכן אז יתבטלו כל כחות הרע, וא"כ הרי שלא ימצא אז שום פסולת במאכל, שכן יודככו כל העביות והחומריות דהגוף, וא"כ ממילא פשוט שלא תהיה אכילתן ע"ד המאכלים של עתה. [אמנם בחיי עולם הבא יהיו כל ג' היעודים הללו במציאות שורשם אשר למעלה בקודש הקדשים, והוא בגילוי דאור הדעת עלאה עצמו, והוא אור זיו שכינתו ית"ש].

והנה תענוגים אלו אינם כ"כ בהשגתנו כאשר אנו מגושמים מאוד, אמנם עכ"ז ע"פ ההרגש המועט אשר יש לנו בהם עתה אכתוב כאן איזה הסבר להבין מקצת מאיכות התענוגים הללו כיצד יהיו כאשר יופשטו מחומרם.

כל הטעמים וכל התענוגים שבעולם הזה כולם מלובשים בגשם עב ובחומר עכור, ואחר שמתמצה הטעם ונלקחה התועלת מהם, הרי שנעשה חומרים בגוף האדם לפסולת עכורה ומזוהמת, ואילו תמצית הטעם שבהם נמצא הרגש הנאה מכל מאכל רק בחיך. והנפש מרגיש את ההנאה והתועלת כאחד דרך לבוש הגוף והחומר של האדם. והרי נמצא כי כל ההנאה הבאה להאדם הוא בא לו דרך שני לבושים, אחד דרך לבוש חומר המאכל המשפיע, והשני דרך לבוש חומר האדם שהוא המקבל. והנה יש לכל הנאה והנאה חוש מיוחד ואבר מיוחד, ושאר האברים והחושים אשר זולתם הנה אדרבה הוא שהם מפסיקים לזה. וכאשר נעריך את כל ההנאות כולם בלי לבושים כלל כי אם מעצם המשפיע לעצם המקבל, דהיינו כאשר יופשטו הן המשפיע והן המקבל מחומריותם, הרי שיש לנו בזה הבנה במקצת באופן עילוי ההרגש וההנאה עד כמה שהוא יגדל הן בכמות והן באיכות לאין שיעור וחקר.

ודע והבן, כל הטעמים והתענוגים וכל ההרגש וההנאה אשר מהם, נמשכים ובאים מבחי' המוחין אשר הן במשפיע והן במקבל. והמוחין מתפשטין בכל הגוף כנודע, והוא השמנונית והטעם שבכל מאכל, והכח והתועלת של כל דבר. והנה אור החיות נמשך ובא מהתפשטות ההארה וכח דאור הקדושה המתפשט ומשתלשל ממלכות דאצילות לעולמות ב"ע, ובכל מציאותם לכל אחד ואחד לפי ערכו הראוי לו. מזה נוכל להבין מקצת ענין כל התענוגים מהיעודים הנ"ל אשר לעתיד לבא.

ואם תתמה מהיכן באים טובות והנאות מדברים אסורים וטמאים, ואדרבא נמצא בהם הרבה יותר תענוג מאשר המותרים והטהורים. והעניין, שבזמן הגלות, בו הרע הוא ששולט וממילא השפע יורד דרכו דווקא, וממילא נמצא עתה שעיקר התענוגים כפי שיורדים לעולם הזה הוא בעיקר בהם. אמנם עכ"פ הרי שרשו שבעליונים הוא אור הקדושה בלבד, ושם הוא מקור כל הטעם והעונג. א"כ, הרי שאין ערך ודמיון למעלת גדולת התענוגים הללו אם היינו זוכים להם בדרך טהרה וקדושה וממילא היינו מקבלים אותם באופן ישר ומכוון. וכן כ"ז הוא רק מכיוון שהם מלובשים בגשם וחומר דעשיה, ולאחר שנתרחקו משורשם העליון ונתפשטו ונשתלשלו עד סוף העשיה של עתה. אמנם כאשר נעריך את איכותם כפי שתהיה כאשר יובררו ויטהרו מכל תערובות ואחיצות העכירות והזוהמא. וכאשר יופשטו מכל גשם, חומר ולבוש ויתעלו בעילוי העולמות דהתיקון העתיד לבא, מעשיה ליצירה ומיצירה לבריאה, הרי שאז יומשך כל שפעת טובה ועונג, מקודש לקודש ומאור לאור ומזיו לזיו, ובפרט כאשר נעלה עוד בעינוגי קודשא דקודשין, שורש כל העינוגים כולם אשר באצילות, הנאת זיו השכינה עצמה.

הנה ענין הג' יעודים שהם, הליותן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף, הרי פשוט הוא באמונת כלל ישראל כי הם יהיו בימות המשיח בבחי' אכילה גופנית ממש, כי ישנם מציאותם בכל עולם ועולם והם בעולם הזה ג"כ, והוא הסעודות גדולות אשר לימות המשיח ויהיו בכל משך ימות המשיח כולן. אמנם בחיי עולם הבא הנה יהיו כל הג' יעודים הללו במציאות שורשם אשר למעלה בקודש הקדשים, שהם בהתלת עלמין שבתיקונא קדמאה דדיקנא, והוא בהגילוי דאור הדעת עלאה עצמו והוא אור זיו שכינתו ית"ש, שהוא שמחתו של הקב"ה בגילוי אורו למטה, והוא הנאה ואכילה דעוה"ב הנעלם מכל בריה הנאמר עליה (ישעיה סד ג) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו. אמנם גם בימות המשיח, אשר יהיו במציאות דהעולמות ב"ע שהם אכילת והנאת גופנית, הנה באשר כי בימות המשיח יתבטל כל הזוהמא והרע, וכמ"ש (זכריה יג ב) ואת רוח הזוהמא אעביר מן הארץ, וכן (יואל ב כ) ואת הצפוני ארחיק מעליכם והדהתיו כו', ויתבטל ויוסר אז כל הזוהמא מכל המציאות כולם. וא"כ הרי לא ימצא אז שום פסולת במאכל, כי יודרך

דע"ה ח"ב

כל העביות והחומריות והגוף, א"כ הרי ממילא הוא שלא יהיה אכילתן ע"ד המאכלים של עתה, אלא יהיה כל הסעודות הללו אשר גם בימות המשיח באופן נעלה ומרומם מכל תענוגי החומריים אשר עתה, כי הרי יתחלפו ויתעלו הן האדם עצמו והן כל המאכלים והתענוגים כולם למדרגה יותר נעלה הרבה ממה שהם עתה. הגם שיהיה הכל בגוף ג"כ, אך מאחר שיטהרו כולם מכל זוהמא וצחנה ומכל סיג ופסולת, הרי אין לנו שום השערה בזה בתוארם ומהותם כלל וכלל.

אמנם עכ"ז הנה אכתוב כאן איזה הסבר להבין קצת איכות (נב ע"ד) התענוגים וכאשר יופשטו מחומריים ע"פ ההרגש אשר יש לנו בהם עתה, ובזה יובן קצת אופן עילויים איך שיתעלו ויתגדלו איכות כל הנאות והתענוגים של אז על מה שהם עתה עד אין חקר. כי הנה אנו רואין כי כל הטעמים וכל התענוגים שבהעולם הזה הרי הם כולם מלובשים בגשם עב ובחומר עכור, טעם הבשר בחומר הבשר, וטעם היין בחומר הענבים והמשקה היוצא מהם, ומתיקות הדבש בממשות וחומר הדבש, ועד"ז כל הטעמים כולם הרי הם מלובשים בגוף וגשם. ואחר שמתמצה הטעם ולוקח התועלת מהם, הרי נעשה חומריים בגוף האדם לפסולת עכור ומזוהם, וצא תאמר להם⁴⁶⁴, וכן תמצית הטעם הבאה להאדם אשר כל חיך אוכל יטעם ורק בחיך הוא הרגש הנאה מכל מאכל, הרי בא ג"כ כל הרגש ההנאה והתועלת מהם לנפש וחיות האדם רק ע"י לבוש החומר והגוף שלו, ומרגיש הנפש את ההנאה והתועלת דרך לבוש הגוף והחומר של האדם. והרי נמצא כי כל ההנאה הבאה להאדם הוא בא לו דרך שני לבושים, אחד דרך לבוש חומר המאכל שהוא המשפיע, והשני דרך לבוש חומר האדם שהוא המקבל. וגם כל עיקר הטעם וההנאה הרי הוא רק בהחיך ובאותה הרגע שהולך דרך בו, ולא ניתן כלי אחר בהגוף להרגש הנאה מכל מאכל ומשקה אלא רק החיך לבד שהוא בהתחלת בית הבליעה ולא קודם לזה ולא אחר לזה. ועד"ז שאר כל ההנאות כולם, הנה יש לכל הנאה והנאה חוש מיוחד ואבר מיוחד, ושאר האברים והחושים אשר זולתם הנה אדרבה הוא שהם מפסיקים לזה. והנה כאשר נעריך את כל ההנאות כולם בלתי לבושים כלל רק מעצם המשפיע לעצם המקבל וכן בלתי הפסקות ומקומות מיוחדים, אלא שכל הנפש והחיות מקומת האדם כולו ירגיש ויהנה מעיקר תמצית הטעם והמתיקות כמו שהיא בעצם בלתי לבוש, והיינו כאשר יופשטו כולם מחומריותם הן המשפיע והן המקבל, הרי יש לנו בזה הבנה קצת אופן עילוי ההרגש וההנאה עד כמה שיגדל הן בכמותה והן באיכותה לאין שיעור וחקר.

ודע והבן כי כל הטעמים והתענוגים וכל ההרגש וההנאה אשר מהם, הנה הם כולם נמשכים ובאים מבחי' המוחין אשר הן בהמשפיע והן בהמקבל, כי ישנם בכל המציאויות כולם בחי' מוחין [ע' פרקי הצלם (ריש פרק ב) כי אין דבר שאין בו נר"ג ח"י וכו'] והמוחין הם מתפשטין בכל הגוף כנודע, והוא השמנונית והטעם שבכל מאכל והכח והתועלת של כל דבר. וכן מזה הוא כל ההרגש וההנאה והמוחין שהם השמנונית והטעם שבכל מאכל והכח והתועלת שבכל מציאויות, הנה הם בחי' הגשם והחומר דאור החיות והנפש, כי אור החיות הוא מתפשט ומתעבה לבחי' מוחין. וישנם להמוחין מקום מיוחד בכל גוף ומציאות, אלא שמתפשטים המוחין בכל הגוף כולו דכל מציאות, ואותו ההתפשטות דהמוחין הוא השמנונית והטעם והכח והתועלת שבכל דבר. ואור החיות הנה הוא נמשך ובא מהתפשטות הארה וכח דאור הקדושה המתפשט ומשתלשל מהמלכות דאצילות בהעולמות ב"ע ובכל מציאותם בכלל ובפרט, לכל אחד ואחד לפי ערכו הראוי לו, והוא מה שכתוב (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם והבן כ"ז היטב. וראה והתבונן במציאות

⁴⁶⁴ והוא ע"פ לשון הפסוק "וטמאתם את צפוי פסילי כספך ואת אפדת מסכת זהבך תזרם כמו דוה צא תאמר לו" (ישעיה ל כב).

דע"ה ח"ב

הטעם וההנאה שבכל התענוגים כולם ממה שהוא, ומזה נוכל להבין קצת ענין כל התענוגים מהיעודים הנ"ל אשר לעתיד, וסוד מאמרם ז"ל (ברכות יז ע"א) בשכרן של צדיקים ונהנים מזיו השכינה, כי הוא עונג כל העינוגים וסוף כל ההנאות אשר מעולם ועד עולם, והבן כ"ז.

אמנם לפי דברינו אל תתמה כי מאין נמצא כמה טובות והנאות בדברים האסורים והטמאים, ונמצא בהם גם יותר תענוג הרבה מהמותרים והטהורים. אך דע כי הוא באמת רק ע"י עונותינו המרובים, וכידוע בסוד מ"ש (משלי ל כב) תחת עבד כי ימלוך כו', וכן בירמיה (יג יז) במסתרים תבכה נפשי מפני גוה, ואמרו רז"ל (הגיגה ה ע"ב) מפני גאוותן של ישראל שנימלה מהם ונתנה לאו"ה, וכן במגילה (ו ע"א) אם מליאה זו חרבה זו, ויורד השפע דרך הם⁴⁶⁵, ולכך נמצא עתה עיקר התענוגים רק בהם. אבל עכ"פ הוא כי הרי הוא רק מאור הקדושה ושם הוא כל הטעם והעונג, וכמ"ש בשבת (קט ע"א) תבלין אחד יש לנו שבת שמו כו'. ואמרו בזוה"ק (תרומה קנב ע"ב) בזמנא דהוון ישראל בארעא קדישא הוה נחית לון מזונא מאתר עלאה, ואינון יהבי חולק תמצית לעמין אחרנין, ועמין כלהו נג ע"א לא אתזנו אלא מתמצית, והשתא דישאל אינון בגלותא אתהפך בגוונא אחרא מתל למלכא כו' ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים דהא תמצית דגעוליהון אכלי כו' ע"ש בארוכה⁴⁶⁶. אמנם עכ"ז הנה לא נמשך להם כל מחמודיהם ותענוגיהם רק דרך צינורות המכוערים ודרך כל חומריות וזוהמת העשיה. אך עכ"ז הרי אנו רואין כמה גדלו ורבו טובתם עתה, א"כ הרי אין ערך ודמיון למעלת גדולת תענוגים הללו אם היינו זכינו להם אנחנו, שהרי היו באים לנו בדרך טהרה וקדושה ישר ומכוון. וגם כ"ז הוא רק לפי מה שהם מלוכש בהגשם והחומר דהעשיה, ואחר שנתרחקו משורשם העליון ונתפשטו ונשתלשלו עד סוף העשיה של עתה. אבל כאשר נעריך איכותם כאשר שיובררו ויטהרו מכל תערובות ואחיזת העכירות והזוהמא וכאשר יופשטו מכל גשם וחומר ולבוש, ויתעלו בעילוי העולמות דהתיקון העתיד, מעשיה ליצירה ומיצירה לבריאה, הרי יומשך אז כל

⁴⁶⁵ ע"י שעה"כ דורשי פסח פרק א'.

⁴⁶⁶ ז"ל בשלימות: ועשית שלחן עצי שטים וגו' רבי יצחק פתח ואכלת ושבעת וברכת את יהוה אלהיך וגו' (דברים ח י) כמה זכאין אינון ישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהו וקריב לון לגביה מכל עמין ובגינהון דישאל יהיב מזונא ושבעא לכל עלמא ואלמלא ישראל לא יהיב קודשא בריך הוא מזונא לעלמא והשתא דישאל אינון בגלותא על אחת כמה וכמה דנטלי מזונא על חד תרין בזמנא דהוון ישראל בארעא קדישא הוה נחית לון מזונא מאתר עלאה ואינון יהבי חולק תמצית לעמין עובדי עבודה זרה ועמין כלהו לא אתזנו אלא מתמצית והשתא דישאל אינון בגלותא אתהפך בגוונא אחרא מתל למלכא דאתקין סעודתא לבני ביתיה כל זמנא דאינון עבדי רעותיה אכלי סעודתא עם מלכא ויהבי לכלבי חולק גרמין למגרר בשעתא דבני ביתיה לא עבדי רעותא דמלכא מלכא יהיב כל סעודתא לכלבי וסליק לון גרמי כגוונא דא כל זמנא דישאל עבדי רעותא דמאריהון הא על פתורא דמלכא אינון אכלי וכל סעודתא אתתקן להון ואינון מההוא חדוה דלהון יהבי גרמי דאיהו תמצית לעובדי עבודה זרה וכל זמנא דישאל לא עבדי רעותא דמאריהון אזלי בגלותא והא סעודתא לכלבי ואסתלק לון תמצית.

תרגום: "ועשית שלחן עצי שטים וגו'" רבי יצחק פתח "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וגו'" (דברים ח י) כמה צדיקים הם ישראל, שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם וקרבים אליו מכל העמים, ובשביל ישראל נתן מזון ושובע לכל העולם. ואלמלא ישראל לא נתן הקדוש ברוך הוא מזון לעולם, ועכשיו שישאל בגלות על אחת כמה וכמה שנוטלים מזון על אחד פי שנים. בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, היה יורד להם מזון ממקום עליון והם נותנים חלק תמצית לעמים עובדי כוכבים, וכל העמים לא ניזונו אלא מהתמצית. ועכשיו שישאל הם בגלות, התהפך לגוון אחר. משל למלך, שהתקין סעודה לבני ביתו. כל זמן שהם עושים את רצונו, אוכלים סעודה עם המלך, ונותנים לכלבים חלק העצמות לגרר. בשעה שבני ביתו לא עושים את רצון המלך, המלך נותן את כל הסעודה לכלבים, ומעלה להם את העצמות. כמו זה, כל זמן שישאל עושים רצון ריבונם, הם אוכלים על השלחן הזה של המלך, וכל הסעודות מתוקנות להם. והם, מאותה שמחה שלהם, נותנים עצמות שהן תמצית לעובדי כוכבים. וכל זמן שישאל לא עושים רצון ריבונם, הם הולכים לגלות, והסעודה הולכת לכלבים ועולה להם התמצית.

דע"ה ח"ב

שפעת טובה ועונג מקודש לקודש ומאור לאור ומזיו לזיו, ובפרט כאשר נעלה עוד בעינוג קודשא דקודשין, שהוא שורש כל העינוגים כולם אשר הוא באצילות והוא הנאת דזיו השכינה עצמה, אשר אותו הזיו הוא שורש כל החמודות וכל העינוגים, ועליו נאמר (ישעיה טו ג) עין לא ראתה, כי הוא רק לעולם הבא. וזהו שכתוב (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, ואמרו בספרי וזאת הברכה (סימן שנו) בפסוק אשריך ישראל, כי קודם פטירתו של משה רבינו ע"ה נתקבצו כל ישראל אצל משה, אמרו לו רבינו משה אמור לנו מה טובה עתיד הקב"ה ליתן לנו לעולם הבא, אמר להם איני יודע מה אומר לכם, וזהו אלא כמו שאמרו (ברכות לד ע"ב) כל הנביאים כולן לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך אשריכם מה מתוקן לכם, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, עם נושע בה, עם שאין ישועתו אלא בשכינה כו' ע"ש. ואמרו במדרש (שוחר טוב פרק לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, אמר הקב"ה לישראל אתם צפנתם לי תורה ומצות, ואני צופן לכם מאותו הטוב שמתוקן לצדיקים לעתיד לבוא, אתם לפי כוחכם ואני לפי כוחי. ודי בזה ועתה נחזור לעניינינו הראשון אשר לעיל ענף ז' ח'.

דרוש ד ענף יב סימן א

שורש ג' היעודים דימות המשיח הוא בתלת עלמין שבתיקונא קדמאה דדיקנא אשר נתקנו מג' המלכים הראשונים דהמלכין קדמאין, ונתקנו ע"י אור דשם מ"ה, ונעשו התלת עלמין הנז'. והנה משם נתמעט אורם באחוריים דבינה וזו"ן, ומהם יצאו ג' העולמות ב"ע, ועיקרם נתגלה בג' היכלי הזכות דבי"ע, הרי הם הגבורות שבבי"ע.

הלוייתן הוא מעלמא קדמאה, הרי הוא הדעת עצמו, והוא עיקר ויסוד הכל. הזיו שדי הוא מעלמא תניינא, הרי הוא החסדים שבדעת. והבהמות בהררי אלף הוא בעלמא תליתאה, הרי הוא הגבורות שבדעת. אמנם ע"י החטא דעץ הדעת נסתלק האור דשם מ"ה ונגנז, ולא נשאר ממנו כי אם תמצית הארה אשר בו נוהג בחסדו בכל דור, וכל אלו הגבורות נפגמו ונעשו בסוד עץ הדעת טו"ר. והנה עתה ישנה אחיזה לרע אף בכל אלו ג' היעודים, והם עתה כולם אסורים, אלא שלעתיד לבא יתוקנו. אחיזה הרע אשר בלוייתן הוא רק בעור שבו. וזאת, מאחר ומכיוון שהם מושרשים בקודש, אין להרע אחיזה אלא בחלק קטן שבהם. אמנם דווקא ע"י אותו החלק הוא בבחינת "שדי תיכלא (כלו' ריעותא) בכולו", ומכיוון שכן עתה הם אסורים.

אין האיסור שבזיו שדי בכולו ח"ו, אלא רק בחלק קטן ממנו. וזאת, מכיוון שהוא מהחסדים שבדעת, הרי הוא בבחי' הרגליים שבו ובסופן דוקא. הרגלין דזיו שדי המה רמז לסנדלפון.

והנה כאן אבוא לבאר מהו ענין מה שרמזו רז"ל את סוד הגבורות ואחיזה הרע אשר בהזיו שדי במים, ואילו את הבהמות בהררי אלף רמזו את סוד הגבורות שבו באש. והעניין, כי החו"ג דהזכר הם אור ומים, ואילו החו"ג דנוק' המה מים ואש, שכן הזיו שדי הוא בעלמא תניינא הרי הוא החסדים שבדעת והוא בחי' זכר, ולכן רמזו סוד הגבורות שבו במים, אבל הבהמות בהררי אלף הנה הוא בעלמא תליתאה שהוא הגבורות שבדעת, והוא בחי' נוק' לכן רמזו סוד הגבורות שבו באש.

אמרו במדרש למה נקרא שמו זיו, מכיוון שיש בו כמה מיני טעם מזה ומזה ור"ל מכל הטהורים ומכל הטמאים. שכן הוא שורש כל העופות כולם הטהורים והטמאים כאחד, שהרי לעתיד ייטהרו ויותרו כל הטמאים. ואמרו שם במדרש, בשעה שהוא פורש את כנפיו מכהה גלגל חמה, פי' חמה הוא בת"ת דיצירה, והזיו שדי הוא בעלמא תניינא דתיקונא קדמאה דדיקנא, שהוא שורש עולם היצירה, ולכן, בשעה שהוא פורש את כנפיו, הרי הם החו"ג שבו, דהיינו כאשר נתגלו כחות החו"ג שבו, הוא "מכהה גלגל חמה" דהיינו ת"ת דיצירה, שהרי הוא גדול ממנו, מאחר שהוא בשורש היצירה. ואמרו שם במדרש, כי עליו נאמר "המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן", פי' משום שהוא מהדעת היוצא מהבינה, לכן אמר "המבינתך". ומשום שהוא מהחסדים שבדעת שהוא בימין, אמר "יפרוש כנפיו לתימן", שכן תימן הוא דרום שהוא בימין, שכן הוא נוטה תמיד לימין.

אמרו במדרש כי רגליו של זיו שדי הוא תולה על סנפיריו של לוייתן. סוד הדברים הוא, כי הנה אמרנו שברגלין דזיו שדי נמצאת אחיזה החיצונים ולא יתוקן אלא לעתיד. והנה סנפיריו של לוייתן הם החו"ג היוצאים מהדעת המתפשטים ביסוד, והרי היום לא קאים עלמא אלא על גפא חדא דלוייתן, שהוא הסנפיר דהגבורה, שכן עתה שולטים הגבורות ואילו הסנפיר דחסדים הוא נעלם לע"ע, ותיקון העולם תלוי בגילוי אותו סנפיר דחסדים. וזהו שאמר במדרש כונן שהעולם תלוי בסנפיריו של לוייתן. שכן כאשר יתגלו כל ב' הסנפירין יתהפך גם הסנפיר דהגבורות שבו לרשפי אש שלהבת י"ה, הרי הוא שלהובין דרחימו. וכ"ז נעשה ע"י הגילוי אור הדעת עלאה, הרי הוא הלוייתן, כשיתגלה הסנפיר דחסדים שבו, ויתוקן כל הפגם שברגלין דזיו שדי, ויהיה כולו קודש לה, ותיקונם תלוי כדאמרן בסנפיריו של לוייתן, שכן הלוייתן הוא בסוד הדעת עצמו, והוא בעלמא קדמאה, הרי הוא שורש הכל ותולה את כל התיקונים רק בו.

דע"ה ח"ב

הנה אמרנו לעיל ענף ז' כי הג' יעודים דימות המשיח שרשם הוא בהתלת עלמין שבתיקונא קדמאה דדיקנא אשר נתקנו מהג' מלכים הראשונים דהמלכין קדמאין, שהם בלע יובב חושם, והם דעת חסד גבורה דעולם הנקודות, אשר הם כולם גבורות גדולים בערך אורות התיקון. והנה נתקנו הם ע"י האור דהשם מ"ה ונעשו התלת עלמין הנז', ומשם נתמעט אורם בהאחוריים דבינה וזו"ן, ומהם יצאו הג' עולמות בי"ע, ועיקרם נתגלו בהג' היכלי זכות דבי"ע שהוא הגבורות שבהבי"ע. והגבורות כשהם ממותקים ומבוסמים הנה הם שורש כל טוב, ולכן יצא ונעשה מהם הג' יעודים דימות המשיח שהם: לויתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף. הלויתן הוא מהעלמא קדמאה שהוא הדעת עצמו והוא העיקר והיסוד לכל. הזיו שדי הוא מהעלמא תניינא שהוא החסדים שבדעת. והבהמות בהררי אלף הוא בעלמא תליתאה שהוא הגבורות שבדעת. אמנם ע"י החטא דעין הדעת, הנה נסתלק האור דשם מ"ה ונגנז, ולא נשאר ממנו אלא תמצית הארה אשר בו נוהג בחסדו כל דור, ונפגמו כל אלו הגבורות כולם ונעשו בסוד עין הדעת טו"ר. וישנו עתה אחיזת הרע בכל אלו הג' יעודים ג"כ, והם עתה כולם אסורים אלא שלעתיד יתוקנו, והם הג' יעודים דימות המשיח וכנ"ל ענף ז' כל זה בארוכה ע"ש. והנה אחיזת הרע אשר בהלויתן הוא רק בהעור שבו, כי משום שהם כולם מושרשים בקודש אין להרע אחיזה בהם אלא רק בחלק קטן שבהם. אמנם ע"י אותו החלק הוא שדי תיכלא בכולו והם כולם אסורים עתה, ואחיזת הרע אשר בהלויתן הוא רק בהעור לבד, והוא סוד עין הדעת אשר ישנו עתה בהלויתן וכנ"ל ענף ח'. ולזאת נבאר עתה ענין אחיזת הרע וסוד עין הדעת אשר ישנו עתה בהזיו שדי ובהמות בהררי אלף אשר ע"י הם אסורים עתה ג"כ. (נג ע"ב)

ענין האיסור אשר ישנו בהזיו שדי, שהוא סוד עין הדעת אשר בו מחמת אחיזת הרע שבו הנה הוא ג"כ אינו בכולו ח"ו אלא רק בחלק קטן ממנו, ומשום שהוא מהחסדים שבדעת ואחיזת החיצונים הרי הוא רק בהגבורות, לכן נתמעט בו אחיזת הרע מאד ואינו אלא רק במיעוטו דמיעוטו. והנה הוא בבחי' הרגליים שבו ובסופן דוקא, והוא סוד מה שאמרו רז"ל (ב"ב עג ע"ב) כי הזיו שדי הוא הציפרא דרבב"ה דרישיה ברקיע ועד קרצוליה במיא. ואמרו שם כי אותו המים הם הריפים מאד ואינם נייחים ושקטים, כי הם סוד הגבורות שהם מרתיחים תמיד והם אדירי משברי ים, והוא ע"פ מה שכתב הרב הקדוש רמ"ע מפאנו ז"ל (במאמר אם כל חי סימן כב) [וכן משמע במדרש כונן ע"ש ביום ה'] שהרגלין דזיו שדי אשר קרצוליה במיא הוא רמזו לסנדלפון אשר עליו נאמר (יחזקאל א טו) והנה אופן אחד בארץ כמ"ש בחגיגה (יג ע"ב). והוא גימט' פ"ר, כי שורשו הוא מה' גבורות מנצפ"ך שהם פ"ר. וראשו למעלה וסופו בעולם העשיה כמ"ש הרב (בשער כסא הכבוד פ"ז ובציור עולמות פרק ב), והוא נמשך בתוך החיצונים והקליפות כמ"ש במאמרי רשב"י (פ' בראשית דף יב ע"ג) וכן בזוהר הרקיע (יא ע"ב), כי בעולם העשיה הוא מדור הקליפות ונמשך בתוכם. והרי לנו כי מה שאמרו על הזיו שדי, שעד קרצוליה הוא במיא, הוא סוד אחיזת החיצונים שבו, כי עד קרסוליו יש שם אחיזת החיצונים, והוא סוד עין הדעת אשר בהזיו שדי, ולכך הוא עתה ג"כ אסור, אלא שלעתיד יתוקן ויטהר כמ"ש במדרש (ויקרא רבה פ' כב ס' י) והוא מהיעודים דימות המשיח כנ"ל.

וענין מה שרמזו רז"ל סוד הגבורות ואחיזת הרע אשר בהזיו שדי במים, כי זהו שאמרו ועד קרצוליה במיא כנז'. אבל בבהמות בהררי אלף, הנה שם רמזו סוד הגבורות שבו באש כמו שיתבאר לקמן בארוכה בעה"י הענין, הוא ע"פ מ"ש הגר"א בתיקונים (תיקון מ דף פט ע"ג) בענין מה שלפעמים אומרים כי חו"ג הם אור ומים אור חסד מים גבורה, ולפעמים אומרים כי חו"ג הם מים ואש מים חסד אש גבורה. ואמר הגר"א ז"ל שם

דע"ה ח"ב

כי החו"ג דהזכר הם אור ומים, והחו"ג דהנוק' הם מים ואש ע"ש. וכן הוא ג"כ בעניינינו, כי הזיו שדי אמרנו שהוא בעלמא תניינא שהוא החסדים שבדעת והוא בחי' זכר, ולכן רמזו סוד הגבורות שבו במים, אבל הבהמות בהררי אלף הנה הוא בהעלמא תליתאה שהוא הגבורות שבדעת, והוא בחי' נוק' לכן רמזו סוד הגבורות שבו באש.

ונחזור להענין, כי הנה על הזיו שדי אמרו במדרש ויקרא רבה (פכ"ב סי' י) למה נקרא שמו זיו, שיש בו כמה מיני טעם מזה ומזה. והוא כמו שאמרנו לעיל ענף ז' סימן ד' (ע"ש בארוכה), שהוא שורש כל העופות כולם הטהורים והטמאים, וזהו שאמר שיש בו כמה מיני טעם מזה ומזה, ור"ל מכל הטהורים ומכל הטמאים, כי לעתיד יוטהרו ויתרו כל הטמאים ג"כ, כמ"ש הרב בשער קליפת נוגה (פרק ג). וע' לעיל ענף ד', ואמרו שם במדרש רבה עוד, בשעה שהוא פורש את כנפיו מכהה גלגל חמה, כי חמה הוא בת"ת דיצירה, וכמ"ש הרב בפע"ח (שער הזמירות פ"ד) כי שמש הוא בת"ת דבריאה חמה בת"ת דיצירה, והת"ת הוא כללות החו"ג כנודע, והזיו שדי אמרנו כי הוא בהעלמא תניינא דתיקונא קדמאה דדיקנא שהוא שורש היצירה, ולכן בשעה שהוא פורש כנפיו שהם החו"ג שבו, כאשר נתגלה כחות החו"ג שבו, הוא מכהה גלגל חמה, כי הרי הוא יותר גדול ממנו שהוא בשורש היצירה. ואמרו שם במדרש, כי עליו נאמר (איוב ט"ו כו) המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן, כי משום שהוא מהדעת שהוא יוצא מהבינה, לכן אמר המבינתך, ומשום שהוא מהחסדים שבדעת שהוא בימין, לכן אמר יפרוש כנפיו לתימן שהוא דרום ימין כי הוא נוטה תמיד לימין.

והנה אמרו במדרש כונן (יום ה') כי רגליו של זיו שדי הוא תולה על סנפיריו של לויתן, וסוד הדברים הוא כי הנה אמרנו שהרגליו דזיו שדי שם הוא אחיות החיצונים ולא יתוקן אלא לעתיד. והנה בסנפיריו של לויתן הרי אמרנו לעיל ענף ז' סימן ג' כי הם החו"ג היוצאים מהדעת והם מתפשטים בהיסוד, ועכשיו לא קאים עלמא אלא על גפא הדא דלויתן שהוא הסנפיר דהגבורה לבד כי הגבורות שולטים עתה, אבל הסנפיר דהחסדים הוא נתעלם עתה (נג ע"ג) בסוד סירס את הזכר (ב"ב עד ע"ב) כמו שביארנו שם. והרי תלוי תיקון כל העולם כולו בגילוי הסנפיר דהחסדים, וזהו שאמר במדרש כונן שם, שכל העולם תלוי על סנפיריו של לויתן, כי כשיתגלו כל ה' סנפירין שבו ויתגלה הסנפיר דהחסדים ג"כ, אז יתחפך גם הסנפיר דהגבורות שבו לרשפי אש שלהבת יה שהוא שלהובין דרחימו, וכדין עת הזמיר הגיע [מלשון זמיר עריצים, שהם ענפוי דערלה, כמ"ש בזוה"ק (וירא צו סוף עמוד ג)] שיגיע זמן כריתות הסיטרא אחרא שהוא עור הערלה, ויתחלף מכתנות עור לאור ויתגלה אז החסד עלאה בפומא דאמה כמ"ש באד"ר (קמב ע"א⁴⁶⁷), ומשם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם כמ"ש באד"ו (רצו ע"ב), ויתוקן אז העולם בהמלכות שדי, ובסוד והוא [שהוא אברהם אבר מ"ה חסד עלאה אור הגנוז בהקדמת זוהר בראשית (ד ע"א)] יושב פתח האהל [רזא דתרעא דצדק] כחום היום שלהובין דרחימו דצדיק, כמ"ש בסתרי תורה (וירא צח ע"ב). ונעשה כ"ז ע"י הגילוי דאור הדעת עלאה שהוא הלוייתן, כשיתגלה הסנפיר דהחסדים שבו והרי יתוקן ג"כ אז כל הפגם שברגליו דהזיו שדי ויהיה כולו קודש לה' לסעודה גדולה של צדיקים, וזהו שאמר המדרש כונן הנז' כי הרגליו דזיו שדי הוא תולה על סנפיריו של לויתן, כי עד שיתגלה אור קדושת השלהובין דרחימו בסנפיריו של לויתן, עומדים עדיין הרגליו דזיו שדי פגומים, כי הם קשורים וטבועים באחיות החיצונים, ובסוד מה שאמרו דקאים עד קרצוליה במיא וכנ"ל. ותולה תיקונם רק

⁴⁶⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא.

דע"ה ח"ב

בסנפיריו של לויתן, כי משום שהלויתן הוא בהדעת עצמו, והוא בהעלמא קדמאה, הנה הוא שורש הכל ותולה כל התיקונים רק בו.

דרוש ד ענף יב סימן ב

צד האיסור אשר ישנו בבהמות בהררי אלף הוא מרובה מכולם, מאחר והוא מהגבורות שבדעת והרי עיקר אחיזת החיצונים הוא בגבורות. וכן יציאת הבהמות בהררי אלף הוא מעלמא תליתאה שבתיקונא קדמאה דדיקנא, הרי הוא שורש העשיה, הרי הוא מדור הקליפות. ואפי' קודם החטא דעץ הדעת ולפי מדרגות העולמות שהיו אז, אעפ"כ לא נתברר הבהמות בהררי אלף בשלימותו כלל, והיה תיקונו תלוי בעלייה השלישית דהעולמות בשבת בראשית, לכן היה אדה"ר אוכלם, בכדי לבררם.

ענין הבהמות בהררי אלף הוא פעולת המלכות דאצילות אחר שנתפשטה ונתלבשה בעולמות בי"ע, ופעולתו נעשית והולכת מששת ימי בראשית ועד לימות המשיח בלי הפסק אפי' רגע אחד, והוא כולל בפעולתו את כל העולמות בי"ע וכל מקריהם ומאורעותיהם מתחתית העשיה עד רום עולם הבריאה.

ענין הצד איסור אשר ישנו בבהמות בהררי אלף הנה הוא מרובה מכולם כי הוא

מהגבורות שבדעת אשר עיקר אחיזת החיצונים הוא בהגבורות ושם הוא שורשם ומשם הוא יניקתם. וכן יציאתו דהבהמות בהררי אלף הנה הוא מהעלמא תליתאה שבתיקונא קדמאה דדיקנא שהוא שורש העשיה ששם הוא מדור כל הקליפות, ולכן הוא האיסור וסוד עץ הדעת טו"ר אשר בהבהמות בהררי אלף גדול מאד, כי האיסור מעורב בו ותפוס בו בכולו. ולא עוד אלא אפי' גם קודם החטא דעץ הדעת ולפי מדרגות העולמות שהיו אז, עכ"ז הנה לא היה נתברר אז ג"כ הבהמות בהררי אלף בשלימותו כלל, והיה תיקונו עדיין תלוי ועומד בהעלייה שלישית דהעולמות בשבת בראשית, שהיה עומד העולמות להתעלות אז עוד אילולא החטא וכנ"ל דרוש ג' מענף ט' והלאה, ולא היה הבהמות בהררי אלף מבורר בשלימות גם קודם החטא וכמ"ש הרב בקליפת נוגה (פרק ג). ואמר שם, ודע כי באדה"ר הובררו כל הבירורין של כל העולמות וכל הנשמות כו' והובררו כל הבהמות זולת הבהמות בהררי אלף והדומם והצומח לא נגמרו להתברר, לכן היה אוכלם לבררם (ע' דרושי מ"ן ומ"ד דרוש ג' ובדברינו לעיל דרוש ג' ענף כ), וכאשר חטאו חזרו הנשמות והבהמות לעמקי הקליפות, ועתה עולין הנשמות בסוד מ"ן והבהמות המהורות לבד מתבררין ע"י אכילתנו, וכן דומם וצומח, ולעתיד יתבררו הבהמות בהררי אלף וגם הטמאים עכ"ל. הרי לנו שגם אחר שנברא אדה"ר ונתעלו כל העולמות בהעלייה שניה דערב שבת בראשית אחר חצות, והוא כאשר הוכנס אדה"ר בגן עדן וכנ"ל דרוש ג' ענף ט', עכ"ז הנה הבהמות בהררי אלף לא נתקנו עדיין. ובשער החשמל (פרק ג) אמר שם הרב כי הז"א יורד ומתלבש בבחי' הכלים שלו בבי"ע (וע' שער השמות פרקים א ב) לברר משם הבירורים, והנה הבירורים הם דוגמת המאכל, כי הם סוד הבהמות בהררי אלף המבררים באכילתן בעולם העשיה, ושם בעשיה יש בחי' ניצוצין ראויין אל אצילות ג"כ לבחי' כלי החיצון דאצילות, ואוכלם הנוק' דעשיה, ומשם ניתנין בסוד מ"ן להאימא דעשיה וכן משם מתבררים יותר עד שעולין להמלכות דהיצירה, וחוזרת מלכות דהיצירה לברר מהמלכים דהיצירה כו', ומשם עולים לאימא דיצירה, וכן עולים עד מלכות דהבריאה כו', והחלקים השייכים לבי"ע נשארים במקומם, ומה ששייך לאצילות עולים להנוק' דאצילות כו', ע"ש כי נצרך לנו הדברים לעניינינו לקמן. (נג ע"ד)

ודע כי ענין הבהמות בהררי אלף הוא סוד עמוק מאד, ועניינה ופעולתה הנה הוא נעשית והולכת מעת ששת ימי בראשית עד ימות המשיח בלי הפסק אפי' רגע אחת. והיא כוללת בפעולתה את כל העולמות בי"ע וכל מקריהם ומאורעותיהם מתחתית העשיה עד רום עולם הבריאה. ופעולתה הוא פעולת המלכות דאצילות אחר שנתפשטה ונתלבשה בהעולמות בי"ע וירדה בהי' ספירן דבי"ע. ואל תחשוב שתעמוד על סודה בדיבור אחד כי היא עמוקה מיני ים ויורד עד עמקי תהום רבה, ולכן לא ניתן רשות לדבר בה אלא רק

דע"ה ח"ב

בדרך קצרה וארוכה דוקא והלואי שנעמוד על סודה, והקב"ה ברחמיו יכפר ויסלח על הכנסי בזה וינחני במעגלי צדק למען שמו ודי בזה להעיר להמעייין.

הנה ענין הבהמות בהררי אלף הוא נזכר בדברי רז"ל במדרשים ובזוה"ק בכמה מקומות, ונביא מהם מה שהוא צורך להענין, בויקרא רבה (פכ"ב סימן י') אמרו שם בהמות בהררי אלף ר' יוחנן וריש לקיש ורבנן ר' יוחנן אומר בהמה אחת היא (ר"ל הגם שהכתוב (תהלים נ י) קורא אותה בהמות לשון רבים אך אינה אלא אחת, ומה שנקרא לשון רבים הוא רק כי כן הוא שמה, והוא מטעם שלא נתבררה עדיין והיא בסוד רשות הרבים⁴⁶⁸) ורבוצה על אלף הרים, ואלף הרים מגדלין לה כל מיני עשבים והיא אוכלת כו'. וריש לקיש אמר בהמה אחת היא רבוצה על אלף הרים, ואלף הרים מגדלין לה מאכל לאכילתן של צדיקים, והיא אוכלת כו'. ורבנן אמרי, בהמה אחת היא ורבוצה על אלף הרים, ואלף הרים מגדלין לה מיני בהמות והיא אוכלת כו', ואפשר כן אית בעיר אכיל בעיר אמר ר' תנחומא גדולים הם מעשה האלהים. [ובפסיקתא דר"כ וכן ברבתי בפסיקא את קרבני לחמי וכן בתנחומא פ' פנחס הגירסא הוא גדולים מעשה אלהינו, והוא יותר נאות לעניינינו כמו שיתבאר לקמן.] מה משונין הם מעשיו של הקב"ה. ובפדר"א (פרק יא) מסיים בה, והוא מוכן לסעודה גדולה של צדיקים. וכן הוא בגמרא (ב"ב עד ע"ב) ואף בהמות בהררי אלף זכר ונקבה בראם, ואלמלא נזקקין זה לזה מחריבין כל העולם כולו, מה עשה הקב"ה סירס הזכר וצינן הנקבה ושמרה לצדיקים לעתיד לבא, וע' דברינו בזה לעיל דרוש ג' ענף כ'. ובזוה"ק (פנחס רמ ע"ב) דאית בהמה דרביעא על אלף טורין ואלף טורין אכלית בכל יומא וכלהו אקרין בהמות בהררי אלף, ועל דא תנינן דאית בעירא אכיל בעירא, וממה הוּו מאשא וכלהו לחיך לון, ההיא בהמה בלחיכא חדא הה"ד כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא⁴⁶⁹.

וענין אלף טורין שאוכלת בכל יום הוא מ"ש בזוה"ק (בראשית יח ע"ב) בסוד מצמיח הציר לבהמה, דא בהמה דרביעא על אלף טורין ומגדלין לה בכל יומא ההוא הציר, וחציר דא אינון מלאכין שליטין לפום שעתה דאתבריאו בשני וקיימין למיכלא, דהאי בהמה בגין דאית אשא אכלא אשא⁴⁷⁰. וכן בפ' פינחס (ריז ע"א) מצמיח הציר לבהמה אלין אינון שתין אלף רבוא דמלאכין שליחן (אולי ע"ל שליטין וכמ"ש בפ' בראשית וכנו') דאתבריאו ביומא תניינא דבראשית וכלהו אשא מלחטא, אלין אינון הציר, אמאי הציר, בגין דצמחין כחציר דא בעלמא, דכל יומא ויומא אתקצירו השתא ולבתר צמחין ומהדרין כמלקדמין, ועל דא כתיב מצמיח הציר לבהמה, הה"ד יודע צדיק נפש בהמתו, ותנינן אלף טורין סלקין לה בכל יומא ויומא וכל טורא וטורא שתין רבוא הוי, והיא אכלה. ועשב לעבודת האדם אלין אינון נשמתהון דצדיקא דההוא אדם דרכיב ושליט על בהמה דא, אכיל ואעיל לון בגוויה, ובזכותהון אתון כל עלמא מההוא אדם דכתיב ביה ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם, ועל דא כתיב האדם ההוא דאשתמודע בגין להוציא לחם מן הארץ, לאפקא מזונא לעלמא מן הארץ קדישא עכ"ל⁴⁷¹. ובפ' בלק

⁴⁶⁸ עי' ע"ח שער השבירה פרק ב'.

⁴⁶⁹ תרגום: יש בהמה שרובצת על אלף הרים, ואלף הרים אוכלת בכל יום, וכולן נקראות "בהמות בהררי אלף", ועל זה למדנו שיש בהמה שאוכלת בהמה, וממה הם [נעשו], מאש, ואת כולם לוחכת אותם אותה בהמה בלחיכה אחת, זה שנאמר "כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא".
⁴⁷⁰ תרגום: "מצמיח הציר לבהמה וגו'", זו בהמה שרובצת על אלף הרים, ומגדלים לה בכל יום אותו ציר, וחציר הזה הוא אותם מלאכים השולטים לפי שעה שנבראו בשני, ועומדים למאכל של הבהמה הזו. בגלל שיש אש אוכלת אש.

⁴⁷¹ תרגום: "מצמיח הציר", אלה הם ששים אלף רבוא של מלאכים שליחים שנבראו ביום השני של בראשית, וכולם אש לוהטת, אלה הם "חציר". למה "חציר", משום שצומחים כחציר זה בעולם,

דע"ה ח"ב

(קפט ע"א) אמר שם בענין חמה ושעורה שהם חסד וגבורה, דהא שעורה אקדים למיתי לעלמא ואיהו מתתקן למיכלא דבעירא סתם, ואיהו רזא דאלף הרים דמגדלין בכל יומא, והיא אכלה לון ואקרי לחם תרומה, מיכלא דההוא תרומה (שהוא מלכות כמ"ש בפ' שמיני (מ ע"ב) ובכ"מ). עוד במדרש (ויקרא רבה פי"ג סימן ג) כל בהמות ולויתן הם קניגין⁴⁷² של צדיקים לעתיד לבוא, וכל מי שלא ראה קניגין של או"ה בעוה"ז זוכה לראותה לעוה"ב, כיצד הם נשחטים בהמות נותין ללויתן בקרניו וקורעו, ולויתן נותין לבהמות בסנפיריו ונד ע"א} ונוחרו כו'. ובגמרא (ב"ב עה רע"א) אמרו עתיד גבריאל לעשות קניגיא עם לויתן כו', ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו כו'. ובפרקי דר"א (פרק י) מבואר כי יונה נדר להעלות את הלויתן ולזבוח אותו לפני הקב"ה ע"ש.

דרוש ד ענף יב סימן ג

גילוי ית"ש שבכל המציאות כולה הוא בהשם הויה ב"ה וכו' השמות **עסמ"ב** היוצאים ממנו. והנה השם ע"ב ס"ג המה נסתרות, אך השמות **מ"ה** ו**ב"ן** מאירים בד' עולמות אבי"ע, שכן השם **מ"ה** מאיר באצילות, והוא סוד אדם, שם **ב"ן** הוא מתפשט בבי"ע, והוא סוד בהמה. והאמת היא שכל העולמות בי"ע הם רק בבחי' בהמה, שכן הם נפש הבהמית לגבי האדם דאצילות הרי הוא הרוח. והנה קודם החטא דאדם הראשון, היו נכללין העולמות בי"ע באצילות, והיתה הבהמה בכלל אדם, ולא היה נקרא בשמה. אמנם מאחר החטא, אז נפרדו בי"ע מאצילות, נקראו עולמות בי"ע בשם בהמה, וכמו כן המלכות דאצילות, כאשר ירדה כלילתה לבי"ע בסוד מיעוט הירח, ואף כל בחינת המלכות המתפשטת ממנה ומתלבשת בבי"ע נעשית בסוד בהמה.

והנה ישנו גילוי של שם **ב"ן** בכל עולם ועולם מג' העולמות בי"ע, והוא הנשמה לנשמה שבו. והנה מאחר החטא, כאשר ירדו העולמות, וירדו כל הנשמות וכל כחות המציאות דהדצח"מ אשר היו עתידין לצאת בכל הששת אלפים שנה דזמן קיום העולם ירדו ונטבעו בתוך הקליפות, והם מתבררים והולכים תמיד ע"י התורה והמעשים הטובים והמאורעות והתלאות. והנה המברר אותם הוא השם **ב"ן** שבכל עולם ועולם, והוא סוד גלות השכינה רחמ"ל, כי היא יורדת עמהם כדי לשומרם שלא יאבדו ולברר את כל הבירורים, הרי הם הניצו"ק, והיינו השם **ב"ן** שבכל עולם. כי השם **ב"ן** דעשיה הוא המברר את בירורי המלכים דעשיה וכו' ומעלים אותם עד היצירה, וכן למעלה למעלה. אמנם כל חלקי הבירורים השייכים לבי"ע עצמן, נשארים בבי"ע, והמה הדצח"מ שבבי"ע, וזהו תיקונם שנתקנים ליעשות למדרגת ומציאות דבי"ע, ואינם עולים באצילות אלא החלקים השייכים לאצילות.

והנה הבירורים הם דוגמת המאכל שמתברר מהם הזך והיפה, ונעשה מזה בהאדם לבשר, דם, כחותיו וצורתו. והנה סדר התיקון הנעשה מכל מאכל ע"י האכילה נעשה ע"י החום הטבעי הנמשך מהאש היסודית שבלב, כך שהחום הטבעי מבשל את המאכל ומעכל אותו במעיו, ואח"כ הוא מפריד את הפסולת ודוחה אותו ומברר את התמצית הזכה והיפה ממנו, והוא מתהפך לדם ובשר. כל בירור נעשה ע"י בחי' הגבורות שבו, והגם שהגבורות הם שורש החיצונים, ומהגבורות הוא כל יניקתם, אך זהו רק כאשר הגבורות הם בלי מיתוק. משא"כ השם **ב"ן**, הנמשך בגבורות ממותקים.

וזהו ענין מש"כ כי הבירורים הם דוגמת המאכל, שכן הם סוד הבהמות בהררי אלף המבררים את עולם העשיה ע"י אכילתם, שכן בעשיה יש בחי' ניצוצין הראויין גם לאצילות, והם בבחי' הכלי החיצון דהאצילות, וב"ן דעשיה מבררם, ובירור מכונה אכילה, ומשם ניתנין לאימא דעשיה בסוד מ"ן, ומשם מתבררים יותר ויותר למעלה. ושם הם מתחדשים במוחין חדשים, וחוזרים ויורדים לזו"ן לצורך תולדות אורות ונשמות חדשות, כי זוהי עבודת האדם תמיד.

והענין בכ"ז הוא, כי נודע הוא שגילוי ית"ש בכל המציאות כולו ובכל הנהגתה

הנה הוא בהשם הויה ב"ה, ובהד' שמות **עסמ"ב** היוצאים ממנו⁴⁷³, והם כלל כל גילוייו.

שכל יום ויום נקצרו כעת, ואחר כך צומחים וחוזרים כמקדם. ולכן כתוב "מצמיח חציר לבהמה", זהו שנאמר "יודע צדיק נפש בהמתו". ושינינו, אלף הרים מעלים לה בכל יום ויום, ובכל הר והר יש ששים רבוא, והיא אוכלת. "ועשב לעבודת האדם", אלו אותן נשמות הצדיקים שאותו אדם שרוכב ושולט על בהמה זו אוכל ומכניסם בתוכו, ובזכותם נזון כל העולם, מאותו אדם שנאמר בו "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם וגו'" (יחזקאל א כו), ועל זה כתוב "האדם", אותו שנודע, כדי להוציא לחם מן הארץ, להוציא מזון לעולם מהארץ הקדושה.

⁴⁷² פי' שחוק (ספר הפליאה).

⁴⁷³ עי' שער רפ"ח פרק ב', שהו"ה היא יותר עליונה מאשר השמות עסמ"ב.

דע"ה ח"ב

והנה השם ע"ב ס"ג הם נסתרות, כי הם בהעולמות דא"ס⁴⁷⁴ ובא"ק עד סוף עולם העקודים, אך השם מ"ה וב"ן הם מאירים בהד' עולמות אבי"ע, כי השם מ"ה הוא מאיר באצילות שהוא פנימיותו ונשמתו, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקו"ז יט ע"א) מלגאו איהו יוד הא ואו הא דאיהו אורח אצילות, והוא סוד אדם, כי הוא גימט' אד"ם. והשם ב"ן הוא מתפשט בבי"ע, כי הוא הנשמה לנשמה דבי"ע, והוא סוד בהמה⁴⁷⁵, כי הוא בגימט' בהמה. דכל העולמות בי"ע הם רק בבחי' בהמה, נפש הבהמית להאדם האצילות שהוא הרוח. והנה קודם החטא דאדם הראשון, היו נכללין העולמות בי"ע באצילות, והיה הבהמה בכללה דאדם וכמ"ש בספר"צ (פ"ד כז ע"ב), ולא היה נקרא בשמה כלל, וכמו שהוא נפש הבהמית באדם התחתון שהיא בטלה למדרגת האדם. אך אחר החטא שנפרדו הבי"ע מהאצילות, הנה נקראו העולמות בי"ע בשם בהמה, וניכרו מעתה שהם בהמה המה להם⁴⁷⁶, וכן המלכות דאצילות כאשר ירדה כלילותה בבי"ע בסוד מיעוט הירח וכמ"ש בשער כסא הכבוד (פרק ב ושם ספ"ה) ונע' בסדר אבי"ע (פרק ו) ובדברינו בסוד מיעוט הירח בשער מטי ולא מטי (פרק ג אות י"ז⁴⁷⁷). הנה מאחר החטא אשר ירדו העולמות בי"ע ונעשו בבחי' בהמה, הנה ירדה המלכות עמהם ג"כ, וע"ד שאמרו (מגילה כט ע"א) שבכל מקום שגלו שכינה עמהן, ונעשית המלכות ג"כ כל בחינתה המתפשט ממנה ומתלבש בבי"ע בסוד בהמה. אמנם שרשה אשר באצילות הוא לעולם בבחי' אדם, ועליה נאמר (יחזקאל א כו) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, אך אורותיה המתפשט ומתלבש בבי"ע היא בסוד בהמה, והוא השם ב"ן דאצילות המתפשט ומתלבש בבי"ע לבחי' נשמה לנשמה, והוא סוד בהמה, וכן ב"ן גימט' בהמה. וכ"ז הוא מאחר החטא כי אז ירדו הבי"ע ונפרדו מאצילות וכן ירד עמהם השם ב"ן וניכר לעצמו ונתגלה אז בסוד בהמה, אבל קודם החטא היה הכל בכלל דאדם כנז'⁴⁷⁸.

והנה ישנו שם ב"ן בכל עולם ועולם מהג' עולמות בי"ע, והוא הנשמה לנשמה שבו. וכנודע שכל עולם תחתון הוא תולדות העליון, וכל מה שישנו בזה ישנו בזה, כי העליון עם התחתון הוא כחותם עם הנחתם⁴⁷⁹. והנה מאחר החטא, כאשר ירדו העולמות, וירדו אז כל הנשמות כולם, וכל כחות המציאויות דהדצח"מ אשר היו עתידין לצאת בכל הששת אלפים שנה דזמן קיום העולם, הנה ירדו כולם ונטבעו בתוך הקליפות, וכן ירדו כל הבירורים השייכים להאצילות ג"כ ונפלו גם הם, וכמ"ש בפע"ח ראש השנה (סוף פרק ב) ע"ש. והכוונה הוא ג"כ על כל כחות הדצח"מ דהאצילות (כי בכל עולם יש בחי' דצח"מ כמ"ש הרב בסוף הע"ח (שער נ פרק י)) שהיו עתידין לצאת במציאות האצילות מאחר התיקון דמעשה בראשית עד ביאת המשיח, הנה הם כולם נפלו ג"כ ע"י החטא דעין הדעת, והם מתבררים והולכים תמיד ע"י התורה ומעשים טובים, וכן ע"י כל המאורעות והתלאות שבזה ובבא (ר"ל בעולם הנפשות ביסורי גיהנם ושארי עונשים רחמ"ל כמו שיתבאר

⁴⁷⁴ עי' דע"ה ח"א נב ע"ג, שרק מעולם האצילות ולמעלה הוא אלקות, אמנם רק את בחינת עולם האצילות אפשר לכנות בשם ולא למעלה ממנו. טעם הדבר (דע"ה ח"א מז ע"א) הוא, שכל העולמות שלמעלה מאצילות אינם נקראים אלקות אלא עולמות דא"ס.

⁴⁷⁵ שער הקלי' פרק ד'.

⁴⁷⁶ מלה"פ קהלת ג יח.

⁴⁷⁷ כוונתו לדרוש מיעוט הירח שבסוף הספר, אלא שבכתבו ספר זה עדיין חשב לכללו

בביאורים.

⁴⁷⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ בהגה"ה בסוף פרק ב' החילוק בין שם אדני לה' אחרונה של שם

הו"ה.

⁴⁷⁹ עי' ע"ח שער השמות פרק א'.

דע"ה ח"ב

בעה"י לקמן). והנה המברר אותם הוא השם ב"ן שבכל עולם ועולם, והוא סוד גלות השכינה רחמ"ל, שבכל מקום שגלו שכינה עמהן, כי היא יורדת עמהם כדי לשומרם שלא יאבדו ולברר את כל הבירורים שהם הניצו"ק. והוא השם ב"ן שבכל עולם, כי הוא המברר תמיד וכמ"ש הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש יא כלל ז) כי השם ב"ן דעשיה הוא המברר בירורי המלכים דעשיה כו' ומעלין אותן עד היצירה, ושם הרוח של הצדיקים יורד עד מלכים שביצירה ומוציא משם ומברר משם כו', וזה בסיוע שם ב"ן שביצירה, ואז עולים שניהם עד הבריאה, ואז הנשמה עם שיתוף ב"ן דבריאה מבררים מלכי הבריאה ועולים עד נוקבא דאצילות, ושם ניתנין (נר ע"ב) ביסוד שלה בסוד מ"ן כו'. וע' בשער המלכים (סוף פרק ז) כי השם ב"ן היורד בהעולמות בי"ע לברר בירורים הוא סוד גלות השכינה ע"ש. ועכ"פ הוא כי השם ב"ן שבבי"ע הוא המברר תמיד ומעלה אותן למעלה בסוד מ"ן ושם מתתקנים. אמנם כל חלקי הבירורים השייכים להבי"ע עצמן הם נשארים בבי"ע גופה למציאויות הדצח"מ שבבי"ע, וזהו תיקונם שמתתקנים להעשות למדרגת ולהמציאויות דהבי"ע, ואינם עולים באצילות אלא רק החלקים השייכים לאצילות וכמ"ש בשער החשמל (פרק ג) ע"ש.

והנה כל הבירורים הם דוגמת המאכל שמתברר מהם הזך והיפה, ונעשה מזה בהאדם לבשר ודם ולכל כחותיו וצורתו. כן הוא כל הבירורים כולם כי הם בבחי' אכילה בכל מקום, שעולים ומתתקן ונעשה מהם כל ענין תועלת וכח ומציאות הנוגע ונצרך לכל פרטי המציאויות שבכל עולם ועולם לקיומם ולכל התועלויות שבהם, וכן כל עיקרי המציאויות המתחדשים תמיד בכל עת הם הכל מהבירורים לפי שורש כל בירור ובירור ולפי תכונתו וכחו הניתן בו, כן יוצא ונעשה התועלת ממנו וכל פעולתו שבו, ונעשה כ"ו ע"י השם ב"ן שבכל עולם שהוא הנשמה לנשמה כנ"ל. ומתתקן כל בירור דכל ניצוץ וניצוץ ע"י השם ב"ן בסדר ודוגמת בחי' האכילה, ועי"ז יוצא ונעשה פעולתו ותועלתו בכל עולם ועולם.

והנה סדר התיקון הנעשה מכל מאכל ע"י האכילה הרי נודע הוא כי הוא נעשה ע"י חום הטבעי הנמשך מאש היסודי שבלב, כי החום הטבעי הוא מבשל את המאכל ומעכל אותו במעי, ואח"כ הוא מפריד את הפסולת ודוחה אותו ומברר את תמצית הזך והיפה ממנו, ומעכל גם אותו עוד ומהפכו לתכונתו שהוא לדם ובשר שהם תולדות והתפשטות המציאות דחום הטבעי הנמשך מהאש היסודי שבלב, [והוא נמשך מכח הנשמה שהיא בוצד"ק, אש שורף, ומזה הוא כל חיות האדם המתלבש בהחום הטבעי אשר בו תלוי כל חיותו]. אמנם אח"כ הנה תמצית הזך דכל מאכל המתהפך לדם ובשר, הנה הוא מוליד את החום הטבעי ומשלחו לאש היסודי שבלב, כי החום הטבעי הוא תמצית הזך דהדם וכחו, והוא נמשך ומתברר ממנו ועולה לאש היסודי שבלב, והתמצית ממנו שהוא החיות הכלול בו הוא עולה להנשמה בוצד"ק, ונמצא שהבירור דכל מאכל הוא נותן מה שנטל, עד שמתתקן ונעשה לחיות האדם. וע' בלק"ת (פ' עקב דף צו מדפוס ווילנא תר"מ) ויש בזה קצת דברים ארוכים אלא שאין כאן המקום, אך עכ"פ הוא כי נעשה הבירור דכל מאכל וכל תיקונו ע"י כח האש שהוא חום הטבעי ואש היסודי שבכל חי. והנה ער"ז הוא כל הבירורים דהניצו"ק שמתבררים ע"י השם ב"ן דכל עולם והם בסדר ודוגמת המאכל כנו'. הנה נעשה כל בירור ע"י בחי' הגבורות שבו, והגם שהגבורות הנה הם שורש החיצונים ומהגבורות הוא כל יניקתם, אך זהו רק כאשר שהגבורות הם בלתי מיתוק כלל, והגבורות בלתי מיתוק הנה הם מתגלים רק ע"י השם אלהים, והוא בהק"כ צרופי אלהים (ע' פע"ח

דע"ה ח"ב

בחג המצות פ"ה ושם בכוונת מה נשתנה). אך השם ב"ן, הנה הוא נמשך בגבורות ממותקים ולכן הוא ב' הויות, כי הב"ן הוא הויה כפולה משום כח המיתוק שבו, והוא סוד בנימין, כי רחל אמנו קראה לו בן אוני, ויהי בצאת נפשה כי מתה (בראשית לה יח), אך יעקב אבינו קרא לו בנימין (ע' פע"ח שער הפורים פ"ו בד"ה משם הרב ובכ"מ). כי יעקב אבינו ע"ה ראה כי הוא גבורות ממותקים, ולכן כאשר מתמתקים הגבורות ע"י תורה ומעשים טובים או ע"י כל המאורעות כנ"ל, הנה מברר הב"ן את הניצו"ק, כי בכח הגבורות שבו הוא דוחה ומכלה את הקליפות ומעלה את הבירורים מהם ע"ד האכילה כנ"ל, והם עולים ומתקנים בהמציאויות דהדצח"מ דהד' עולמות אבי"ע בכל עולם ועולם השייך אליו.

וזהו ענין מ"ש הרב בחשמל (פרק ג) כי הבירורים הם דוגמת המאכל, כי הם סוד הבהמות בהררי אלף המבררים באכילתן בעולם העשיה, כי שם בעשיה יש בחי' ניצוץ ראוי אל אצילות ג"כ, והם לבחי' כלי החיצון דהאצילות, ואוכלם נוקבא דעשיה (שהיא הב"ן סוד בהמה הנזכר), ומשם ניתנין בסוד מ"ן לאימא דעשיה, ומשם מתבררים יותר (כי כל מה שעולים יותר למעלה הם מתבררים בבירור {נד ע"ג} אחר בירור שהוא היותר זך והיותר ראוי), עד שעולים למלכות דיצירה (שהוא שם ב"ן סוד בהמה דיצירה), ושם חוזרת המלכות דיצירה ומברר עוד ונוטלת מהם מה ששייך להמציאות דיצירה וכן מה ששייך מהם לחלק האצילות שהיא לכלי האמצעי דהאצילות, ומעלהו לאימא דיצירה, וכן עולין עד המלכות דבריאה (שהיא שם ב"ן סוד בהמה דבריאה), ושם נבררים גם המלכים דבריאה מה ששייך להבריאה וכן החלק אצילות אשר שם שהוא להכלי הפנימי דהאצילות, וכל הג' חלקי דהאצילות הנז' הם עולים להנוק' דאצילות שהיא שם ב"ן דאצילות (ושם היא אינה בסוד בהמה, כי שם כלולים הב"ן והמ"ה יחד והיא בכלל האדם כנ"ל, והוא האדם היושב על הכסא) ועולים בה בסוד מ"ן. ומה ששייך לבי"ע הם נשואים בבי"ע, ומה ששייך לאצילות עולים להנוק' דאצילות, ועולים משם להאחוריים דהאו"א, כי גם בהם היה בחי' ביטול כנודע, ולכן עולים עד שם ג"כ, כי ע"י הבירור עולה כל א' למקומו, שהוא להמקום אשר ירד משם בעת עולם הנקודות והתוהו, ונכנסים ועולים עד המוחין דאו"א, כי שם מגיע סוד האחוריים (שהוא החו"ג דהדעת הנמשך דרך הוט השדרה) וכמ"ש בדרושי נקודות (פרק ו), ושם הם מתחדשים במוחין חדשים, וחוזרים ויורדים לזו"ן לצורך תולדות אורות ונשמות חדשות, והוא סוד הכתוב (תהלים קד יד) ועשב לעבודת האדם, שהוא לחדש אורם דנשמות הצדיקים, כי זהו עבודת האדם תמיד, והוא האדם היושב על הכסא, המלכות דאצילות. ועם החידוש אור דנשמות יורד שפע המזון לכל חי, והוא ע"ד המציאות דהחלב שמתהווה ונעשה בעת לידת הולד, והוא מ"ש הזוה"ק (פינחס ריז ע"א) הנ"ל סימן ב', ועשב לעבודת האדם אלין איננו נשמתהון דצדיקא דההוא אדם כו' ובזכותהון אתון כל עלמא מההוא אדם כו', כי בעת שמתחדשים ויוצאים הנשמות ממנה מתחדש בה שפע המזון לכל חי ע"ד החלב המתחדש בשדיים בעת לידת הולד. וע' סוד התהוות החלב בשער הולדת או"א (פרק ג ופרק ה), וכל זה הוא מעבודת האדם, שהוא המלכות והשם ב"ן דאצילות, מהבירורים שעולים בה. אבל כל מה שמתבררים בהמלכות שהיא השמות ב"ן דהעולמות בי"ע, הוא בסוד הכתוב (תהלים קד יד) מצמיח הציר לבהמה שאמרו בזוה"ק הנז' וכמו שיתבאר בעה"י בדברינו לקמן.

דרוש ד ענף יב סימן ד

דע"ה ח"ב

כל הבירור נעשה ע"י בחי' הגבורות, שכן הגבורות דוחין ומכלין את הקליפות והחיצונים. והוא משום שבחי' החסד סובלת הכל, משא"כ הגבורות שהם דינים, ובהם הוא כל ההבחנה בין רע לטוב. וכמו כן דרך בחי' החסד להתפשט למטה כתכונת המים, משא"כ הגבורות שהוא כתכונת האש העולה תמיד למעלה, ועל ידם נעשות כל העליות, והוא שייך להר וגם לאלף ולכן איתא דבהמה אחת היא ורבוצה על אלף הרים, והוא בחינת השם ב"ן שהוא סוד בהמה השוכן ושרוי על הגבורות, הרי הן מקומה ויסודה.

מה שאמרו בגמ' "בהמה אחת היא", עניינו לרמז על מלכות דאצילות אשר ירדה בעולם הבריאה בסוד מיעוט הירח. הגם שהיא ירדה לעולם הבריאה והוציאה שם את כל העולמות ב"ע הרי הם העולמות הנפרדים, עכ"ז המלכות גופה היא מעולם היחוד הגמור, שכן היא מהאצילות ממש, ופגם אינו יכול לפגום בעצמותה ח"ו, וכן הוא עניין עצמות המלכות המתפשטת בכל העולמות ב"ע בבחי' נשמה לנשמה, הרי הוא האלהות אשר בפנימיות כל הבי"ע והוא חייהון. ומ"ש בכ"מ שיש פגיומו דשכינתא, כוונתו להארתו המתפשט ממנו, והוא המשתתף עם הבי"ע.

והנה כללות המלכות היא סוד יו"ד במילוי כמו חכמה אבא, והיא נקראת חכמה זעירא. והו' דמילוי יו"ד שבה, היא הארתה המתפשטת בו' ההיכלין דבריאה, והד' דמילוי יו"ד שבה היא הארתה המתפשטת ביצירה והארת ההארה המתפשטת בעשיה.

והנה הי' הראשונה היא פשוטה, ואילו הארתה המתגלה בו' ההיכלין דבריאה, הוא סוד מאמר הכתוב "ששים המה מלכות", ע"ש שכל א' מו' ההיכלין מתפשט לי' וביחד הם עולים ששים. אמנם הארתו המתפשטת ביצירה ועשיה ומתפשט בכל א' רק בד' התחתונות שבה, ואף כ"א מהם מתפשט לי', וז"ס "ושמונים פלגשים". הנהגת עולמות ב"ע היא ע"י המלכות וכפי אופן קבלתה מז"א. בזמן שבית המקדש היה קיים, כאשר היתה השכינה בגילוייה בבית קודש הקדשים, היתה נמשכת הנהגת עולמות ב"ע ע"י עצמותה של המלכות גופה, הרי הוא הי' הפשוטה כנ"ל, שכן היכל קודש הקדשים נכלל עם האצילות. אז היו ההארות המתפשטות ממנה מתבטלות באור הגדול של האצילות, ולא היו ניכרים כלל.

אמנם לאחר החורבן נעלם עיקר אורה, ואינה מאירה עתה בחי' הפשוטה גופה אלא רק ע"י המילוי ו"ד שבה, מכיוון שעתי מתייחד ז"א עם בחינת "ששים המלכות" או עם בחינת "שמונים הפילגשים". דהיינו שבשבתות וימים טובים נמשכת ההנהגה מהארת המלכות אשר בהו' היכלין דהבריאה ומתבטלת הארת היצירה והעשיה באור הגדול דבריאה. אמנם בו' ימי החול, לא נמשכת הנהגת המלכות בקבלתה מהיחוד עם ז"א ע"י ו' ההיכלין דהבריאה במכוון, אלא רק כאשר מתלבש עולם הבריאה ביצירה, וזהו בארץ ישראל. אמנם בחוץ לארץ מתלבש היצירה גם בעשיה, ונמשכת ההנהגה ע"י ההארה דהארה אשר בעשיה. הארת היצירה והעשיה מכונה בשם "פילגשים" משום שהם אינם עיקריים כלל, ואינו מתייחד עמהם אלא מתוך הלחץ והדחק כדי להמשיך שפע לעולמות לצורך קיומם עכ"פ.

סוד ששים המלכות ושמונים הפילגשים אשר באצילות ושרשם, הוא סוד ס' ומ' אשר בכינה ותבונה. והם סוד מאה הברכות שמברך הקב"ה את הנשמה קודם צאתה לאויר העולם, שכן על ידי כך הוא שיש כח לאדם להתגבר על יצרו, משום שבכינה אין לרע אחיזה כלל. וכן אם נמשך האדם אחר יצרו הרע ונתקלקל לו תקנה על ידי תשובה, והוא ג"כ רק ע"י ק' ניצוצי האורות דכינה ותבונה שניתנו לכל נשמה, ולכן ד"ז אינו שייך כי אם לכלל ישראל. ועל ידי מאת הברכות שהאדם מברך בכל יום הוא מחזיק בתוכו את הק' ברכאן דנשמתו.

הנה אמרנו כי כל הבירור נעשה ע"י בחי' הגבורות, כי הגבורות הם דוחין ומכלין את הקליפות והחיצונים, והוא משום כי בחי' החסד הרי הוא סובל הכל וטוב ומטיב לרעים ולטובים. משא"כ הגבורות הם דינים, ובהם הוא כל ההבחנה בין רע לטוב, והוא דוחה את הרע ומברר את הטוב אליו. וכן בחי' החסד דרכו הוא להתפשט למטה, כי הוא עושה חסד עם כל כנוז, והוא תכונת מים שהם מתפשטים ויורדים תמיד, משא"כ הגבורות הוא כתכונת אש שהוא תמיד עולה למעלה. והוא ענין שם מ"ב שהוא סליק ולא נחית כמ"ש בזוה"ק (תרומה קלב ע"ב), ולכן הוא כי רק הגבורות הם המבררים ומעלים למעלה, ועל ידם נעשה כל העליות כולם, ולכן נקראו הגבורות בשם הרים כמ"ש במאורי אור (מערכת ה אות ו), משום שהגבורות הם עולים תמיד, וכן הוא הוראת אותיות הר, כי הה' הוא ה' אותיות אלהים, והר' הוא השם אלהים בריבוע שהוא גבורות ודינין כנודע, וכמ"ש הרב בלק"ת (פ' שמות) בפסוק (שמות ג א) הר האלהים. ועכ"פ הוא כי הגבורות נקראו הרים. והנה סוד שורש הגבורות כולם כתב הרב במבוא שערים (שער א"א פרק טו) כי הנה הוא השם אלהים דההי"ן בריבוע כזה: אל"ף, אל"ף למ"ד, אל"ף למ"ד ה"ה, אל"ף למ"ד ה"ה יו"ד, אל"ף למ"ד ה"ה יו"ד מ"ם, והוא גימ' אלף ואחד. והנה האחד הוא תליתו למעלה וקישורו בשורשו, והגבורות עצמן הם אֵלֶף, והנה הם סוד אלף הרים דעניינינו כי כל הגבורות הם הרים כנוז. וזהו שאמרו (ויק"ד פכ"ב ס"י) בהמה אחת היא ורבוצה על אלף

דע"ה ח"ב

הרים, והוא השם ב"ן שהוא סוד בהמה כנ"ל סימן ג', הנה היא רבוצה על אלף הרים, כי היא שוכן ושרויה על הגבורות כי הם מקומה ויסודה, כי השם ב"ן הוא משורש הגבורות, והוא שוכן ושולט עליהם לאכפיא (נד ע"ד) לון, ושורש הגבורות הרי הוא אלהים דהיי"ן בריבוע שהם אלף הרים והרי שוכן השם ב"ן על אלף הרים.

ומה שאמרו בהמה אחת היא, סוד הכוונה הוא על המלכות דאצילות אשר ירדה בעולם הבריאה בסוד מיעוט הירח, ועל המלכות דאצילות עליה נאמר (שיה"ש ו ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאימה וכמ"ש בזה"ק (פ' שמות יד ע"ב), ור"ל כי הגם שהיא ירדה בעולם הבריאה והוציא שם את כל העולמות בי"ע שהם עולמות הנפרדים⁴⁸⁰, והם בריבויים שונים המון ברואים לאין תכלית, וכן שם הוא עין הדעת טוב ורע טמא וטהור, עכ"ז הנה המלכות גופה היא מעולם היחוד הגמור, כי היא מאצילות ממש והיא תמיד בקדושתה לעולם והיא לעולם מיוחד עם ז"א, וזהו שאמר אחת היא יונתי תמתי, וכן היא לעולם קשורה בהג"ר, וזהו שאמר אחת היא לאימה, ואין פגם מגיע בעצמותה ח"ו וכמ"ש בשיר היחוד יום ג' כל טנופת לא תטנף, וזהו שאמר (שיה"ש ו ט) ברה היא ליולדתה, כי עצמותה היא לעולם כמו בעת יציאתה מהאימא שאין פגם מגיע בהג"ר כנודע (שער המלכים פרק ו). וכן הוא עצמות המלכות המתפשט בכל העולמות בי"ע בבחי' נשמה לנשמה, והוא האלהות אשר בפנימיות כל הבי"ע שהוא חייהון, הנה שם אין פגימה שולט ח"ו וכמ"ש (מלאכי ג ו) אני ה' לא שניתני, כי איהו לא אשתני בכל אתר (תיקו"ז ד ע"ב). וזהו שאמר (שיה"ש ד ז) כולך יפה רעיתי ומום אין בך, ור"ל הגם שהיא מתפשט בכל הבי"ע, ובסוד (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, עכ"ז הנה בה עצמה לא שלטא פגימו ח"ו. ומ"ש בכ"מ (בשער המלכים פ"ו ובשער מיעוט הירח ובכמה מקומות) מענין הפגימו דשכינתא, הכוונה הוא רק על הארתה המתפשט ממנה, והוא אשר משתתף עם הבי"ע עצמן. וישנם הארה, והארה דהארה, כי מתפשט הארתה בהתפשטות אחר התפשטות, ובהתפשטות היותר תחתונה שבהם שם מגיע רחמ"ל הפגם דהאדם והעולמות, אבל לא בה עצמה ח"ו וע' ברע"מ (פנחס רכה ע"א, ובפ' תצא רעז ע"ב).

והנה כללות המלכות הנה היא ג"כ סוד יו"ד במילוי כמו החכמה אבא, כי אבא יסד ברתא (ע' ברע"מ פנחס רנו סע"ב ובכ"מ), ועצמותה הוא הי' פשוט והוא הי' דאדני שהוא מהי' דהוי"ה, שהיא ג"כ כלל כל העשר ספי' כמו החכמה אבא (ע' רע"מ הנז' ובכ"מ). וכן היא נקרא חכמה זעירא, כמ"ש באד"ז (רצו ע"א) ובכ"מ. אך הו' דמילוי יו"ד שבה, הוא הארתה המתפשט בהו' היכלין דבריאה (ע' דרושי מ"ן ומ"ד דרוש ח סמוך לסופו), והד' דמילוי יו"ד שבה הוא הארתה המתפשט ביצירה וכן ההארה דהארה המתפשט בעשיה (וע"ד שאמר הרב בשבירת הכלים פ"ז, כי העשיה הוא החיצוניות דחיצוניות) כי בהו' היכלין דבריאה היא מתגלה בהארת כל הו"ק שבה, אבל ביצירה ועשיה אינה מתלבש אלא רק בהארת הנהי"מ שבה, וכן הוא מבואר בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ח סמוך לסופו), כי העולמות בי"ע הם סוד ו"ד דה' אחרונה דהמלכות דאצילות ע"ש. אבל ההיכל הז' העליון דהבריאה, שהוא היכל קודש הקדשים, הנה הוא נכלל באצילות אשר שם הוא העצמות דהמלכות האות י' פשוט שבה (ע' שער סדר אבי"ע פ"ו וכסה"כ ספ"ה ושם פרק ב).

והנה על הארתה המתגלה בהו' היכלין דבריאה, הנה על זה אמר בשיר השירים (ו ח) ששים המה מלכות, כי כל א' מהו' היכלין מתפשט לי' והם ששים, ומשום ששם הוא

⁴⁸⁰ עי' לעיל הערה 109.

דע"ה ח"ב

גילויה לכן נקראו על שמה מלכות, אך הארתו המתפשט ביצירה ועשיה ומתפשט בכל א' רק בהד' תחתונות שבה, והם מתפשטים ג"כ כל א' ל', הנה עליהם אמר (שם) ושמונים פלגשים, אבל עצמותה גופה שהוא הי' פשוט הנה על זה אמר (ש"ה"ש ד ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאימה כנ"ל. והנה הנהגת העולמות בי"ע הוא לעולם רק ע"י המלכות וכפי קבלתה מז"א, ע"י שהיא תמיד מיוחד עמו (ע' פ' בשלח נא ע"א, ופ' אחרי מות עד סע"א, ובפרט באד"ז רצו ע"א ע"ש וכן בכ"מ). ובזמן שבית המקדש היה קיים, שהיה השכינה בגילויה בבית קודש הקדשים, שהוא מכוון כנגד היכל קודש הקדשים דעולם הבריאה, כמ"ש הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (סוף דרוש א במ"ק שם) היה נמשך אז הנהגת כל העולמות בי"ע ע"י עצמותה גופה, שהוא הי' פשוט, כי ההיכל קודש הקדשים הוא נכלל עם האצילות כנו', והיה אז כל ההנהגה ע"י המלכות דאצילות עצמה שהיא הי' פשוט (ע' זוה"ק פקודי רמ"א {נה ע"א} ע"א ורמב ע"א ובדברי הרב בשער מיעוט הירח פרק ב, ובפע"ח שער תיקון הצות פרק א, ובשער הכוונות דף כב ע"ג ריש דרוש ו, וכן בדרך נג סע"ג), והנה אז היה מתבטל כל ההארות המתפשטים ממנה בהו' היכלין דבריאה, שהם הששים מלכות, וכן ההארות המתפשטים ביצירה ועשיה, שהם השמונים פלגשים, היו מתבטלים הם באורה הגדול ולא היו ניכרים כלל ע"ד שרגא בטיהרא. אמנם אחר החורבן הנה נתעלם עיקר אורה ואינה מאירה עתה בהי' פשוט גופה אלא רק ע"י המילוי ו"ד שבה, ונמשך הנהגת המלכות בקבלתה מהיחוד עם ז"א ע"י הארת דו"ד דהמילוי שבה, שהם הששים מלכות ושמונים פלגשים, ומכונה הוא כי עתה מתייחד ז"א עם הששים מלכות או עם השמונים פלגשים. והיינו כי בשבת וימים טובים הנה נמשך ההנהגה מהארות המלכות אשר בהו' היכלין דהבריאה וכמ"ש בפע"ח (שער מקראי קודש פרק ג ע"ש), (וכן הוא ג"כ בהקדמת פע"ח, אמנם כל אותה ההקדמה הוא אינו מהאריות"ל, אלא הוא מלשון הרמ"ק ז"ל בפרדס שער אבי"ע פרקים א ב ופרק ה ע"ש ותמצא, ובפע"ח הוא משובש שם באיזה מקומות וע' בפרדס ותמצא תיקונם). והנה מכונה אז כי מתייחד הז"א עם הששים מלכות שבבריאה, והוא הארת המלכות המתפשט בהו' היכלין דבריאה, ואז מתבטל הארת היצירה ועשיה שהם השמונים פלגשים בהאור הגדול דהבריאה, כי לא ניכר אורם כלל ע"ד שרגא בטיהרא, כמ"ש בפע"ח שם, וכן הוא בשער הכוונות (דף עו סע"ד) ע"ש כל הענין. אמנם בו' ימי החול, הנה לא נמשך הנהגת המלכות בקבלתה מהיחוד עם ז"א ע"י הו' היכלין דהבריאה במכוון, אלא רק כי מתלבש הבריאה ביצירה, ונמשך ההנהגה ע"י הארת המלכות שביצירה, וזהו בארץ ישראל. אך בחוץ לארץ הנה מתלבש עוד היצירה בהעשיה, ונמשך שם ההנהגה ע"י ההארה דהארה אשר בהעשיה. והארת היצירה והעשיה הנה הוא מכונה בשם פילגשים, כי אינו מתגלה אז הארת המלכות שבבריאה כלל, ונמשך הנהגתה אשר מקבלת מז"א רק ע"י ההארה וההארה דהארה דהיצירה והעשיה, והם מכונים בשם פילגשים. ומכונה אז שמתייחד ז"א עם אותן הפילגשים, כי נקראו הם רק בשם פילגשים משום שהם אינם עיקריים כלל, ואינו מתייחד עמהם אלא מתוך הלחץ והדוחק כדי להמשיך שפע להעולמות לצורך קיומם עכ"פ. ומתעלמת אז הארת הבריאה ומכל שכן שמתעלם ומסתתר אור עצמותה העיקרי שהוא הי' פשוט שבה, כי אינה מאירה עתה בו' ימי החול אלא רק בהארת הנהי"מ שבה המתפשטים ביצירה ועשיה, וכל א' הוא כלול מו', והם מו' ביצירה ומו' בעשיה, והם השמונים פילגשים. והרי אינו מתייחד הז"א עתה בו' ימי החול אלא עם אותן השמונים פילגשים. והנה נמשך ההנהגה פעם ע"י זה ופעם ע"י זה, שהוא פעם ע"י הנצח ופעם ע"י ההוד, וכן בפרטי פרטות כי כל א' הוא כלול מו' כנו',

דע"ה ח"ב

והוא תולה לפי הזכות והמעשים או לפי העת והזמן, כי אינו דומה יום אחד לחבירו וכן שעה אחת לחברתה כנודע⁴⁸¹. והוא היחוד דשמונים פילגשים אשר בו' ימי החול, ועד"ז הוא היחוד אשר עם הששים מלכות בשבת ויו"ט, כי נמשך ההנהגה פעם ע"י החסד ופעם ע"י הגבורה, וכמ"ש הרב בפע"ח (בשער מקראי קודש פרק ג) הנז', שהוא תלוי לפי העת והזמן. כי בפסח הוא ע"י החסד, וראש השנה הוא ע"י הגבורה, וכן בשאר ימים טובים כל א' לפי שעתו. ועד"ז הוא בפרטי פרטות, כי הרי כל א' הוא כלול מ', ואינו דומה שעה אחת לחברתה, והוא היחוד אשר עם הששים מלכות דשבת ויו"ט, כי הוא פעם בזה ופעם בזה לפי העת והזכות והבן כ"ז.

ודע כי סוד הששים מלכות ושמונים פילגשים אשר אמרנו שהם בעולמות ב"ע, הנה סודם ושורשם אשר באצילות הוא סוד ס' מ' אשר בבינה ותבונה המבואר בדברי הרב בשער הזווגים (פרקים ד ה), והם סוד ס' מ' דאפרסמון אשר בזה"ק (פ' תרומה קבו ע"א ע"ב), והם סוד מאה ברכאן כמ"ש בזה"ש שם, והוא המאה ברכות שמברך הקב"ה להנשמה קודם צאתו לאויר העולם, כמ"ש בסתרי תורה (פ' לך לך דף עו סע"ב). ואמר שם, ומסר לה מאה מפתחאן דברכאן דכל יומא לאשלמא לדרגין עלאין כחושבן לך לך, דהא כלהו אתמסר לה בנין לאתקנא בהו לגנתא (שהוא המלכות) ולמפלח לה ולנטרא לה⁴⁸². והענין הוא כי הקב"ה (נה ע"ב) מוסר לכל נשמה ק' ניצוצי אורות מסוד ס' מ' הנז' דבינה ותבונה, כי בזה יש כח להאדם להתגבר על יצרו, משום שבבינה אין להרע אחיזה כלל⁴⁸³, ואותן הק' ניצוצי אורות הם המאה ברכות שמתברך בו כל נשמה, כי ע"ז אפשר לו להתגבר על הס"מ הצורר, והוא ע"י הס' מ' דאפרסמון שבבינה ותבונה שהוא דוחה כל רע, [כי סוד הס' שבבינה הוא ע"י כלילותה בהו' ראשונות דהחכמה שהוא י', וו' פעם י' הוא ס', והוא הס' שבבינה כמ"ש הרב בזווגים (פרק ה) וכלילות הבינה בחכמה הוא דוחה את החיצונים כמ"ש בשער לאה ורחל (פרק ז)].

וכן גם אם נמשך האדם אחר יצרו ונתקלקל, הנה יש לו תקנה בתשובה, והוא ג"כ רק ע"י הק' ניצוצי אורות דבינה ותבונה שניתן לכל נשמה, כי כל ענין התשובה ותיקונה איך שמתקן כל העונות ע"ז הוא ג"כ רק בבינה כנודע, והוא בהס' שבה, כי בה ניתר כל האיסורים שהם בטילים בס', וכמ"ש הגר"א בתיקונים (תיקון יט דף לו ע"ג ע"ש⁴⁸⁴). וזהו הענין דהק' ברכאן שמתברך כל נשמה [ומכאן תבין כי ענין התשובה הוא רק לישראל ולא לאו"ה]*.

*הגהה ומ"ש זירמיה (יח ז) רגע אדבר כו' וקצ הגוי ההוא כו', הוא רק על חיי העוה"ז, ומועיל להם על זה תקוה ג"כ כמו שהועיל לפי שעה לאנשי נינוה (ע' פדר"א פרק מג). אבל לזכות לחיי עוה"ז ולהיות מכלל חסידי או"ה, הנה על זה אינו מועיל להם קום תקוה כלל, כי לא ניתן התקוה אלא רק לישראל, וכן מוכח זירושלמי (נזיר פ"ט ה"א) שאמר קם וכפר עליו, ילאו

⁴⁸¹ פי', בכל רגע יש גילוי אחר המצריך תיקון חדש. ד"מ, שחרית הוא בסוד חסד, מנחה גבורה ומעריב תפארת. וכן הימים: יום ראשון הוא בסוד חסד, יום ב' גבורה וכו', חדשי הקיץ המה חסדים, והראשון שבהם הוא בסוד חסד והשני בסוד דין וכו' (אמנם עי' בליקוט בסוף בהגר"א על ס"י שהוא בסדר הפוך שמתחיל במלכות ואח"כ יסוד וכו'). וכן הוא בשנים: יש ו' אלפי שנים, והאלף הראשון הוא בסוד חסד, והב' דין וכו'. וכן במאות: המאה הראשונה היא בסוד כתר, והב' חכמה וכו' וכן בעשרות ויחידות.

⁴⁸² תרגום: ומוסר לה מאה מפתחות של ברכות של כל יום להשלים את הדרגות העליונות כחשבון ל"ך ל"ך. שהרי כולם נמסרו לה כדי לתקן בהם את הגן ולעבדה ולשמרה. ע"י שער המלכים פרק ו'.

⁴⁸³ ז"ל, ומ"ם הזאת מ"ם סתימא דבינה ד"ת דבה שנקרא תבונה שבה עולין ז"נ וז"ש בן ארבעים לבינה ובס' דילה ניתר כל האיסורים בששים וזהו בה' שלה שהן ד"ו מ' וס'.

דע"ה ח"ב

עכו"ס שאין להם כפרה. הרי לנו שאין וידוים והחכמה שלהם מועיל להם כלום, וע' ברמ"ע מפלנו חקור דין (ח"צ פרק יא).

ובהמאה ברכות שהאדם מברך בכל יום הוא מחזיק בתוכו את הק' ברכאן הנשמתו, וכמ"ש הרב (בשער הברכות בפע"ח ריש פרק א) כי סוד המאה ברכות שאדם מברך בכל יום הנה הם ג"כ בבינה להמשיך מאימא עלאה אל ז"א כו' ע"ש, ולכן עי"ז מתקיים הק' ברכאן דהבינה הנשמתו. וזהו שאמר בסתרי תורה הנ"ל, ומסר לה מאה מפתחאן דברכאן דכל יומא לאשלמא לדרגין עלאין, כי נמסר הכח להנשמה להמשיך על עצמו המאה ברכות ע"י המאה ברכות דכל יום שמתקן למעלה, להמשיך מאימא לז"א. ועכ"פ הוא כי ענין הק' ברכאן הוא הק' ניצוצי אורות דס' מ' שבבינה ותבונה שניתן לכל נשמה ובוזה יוכל להתגבר על יצרו. וכן בזה יש תקנה בתשובה, והנה סוד הס' מ' שבבינה ותבונה הנה הם שורש הזו"ן, כי הם' הוא שורש הז"א שהוא ו"ק והמ' הוא שורש הנוק' שהיא ד', כי היא יצאה בנהי"מ דז"א כנודע. וכן הוא הס' מ' דבינה ותבונה, שורש השרשים להששים מלכות ושמונים פילגשים שבהעולמות בי"ע כנ"ל. והנה יצאנו מן הענין כדי לבאר סוד הששים מלכות ושמונים פלגשים הנמשך לנו מענין לענין משום שלא ראיתי בזה דברים המתיישבים על לבי, אך מה שבארנו בזה הוא הנכון בעה"י. וע' בזה עוד בזה"ק פ' שמות (יד ע"ב) ובהגהות מהרח"ו שם, ומעתה נחזור לעניינינו בסימן בפנ"ע.

דרוש ד ענף יב סימן ה

הנה אמרנו כי סוד מה שאמרו בהמה אחת היא ורבוצה על אלף הרים הכוונה הוא על המלכות דאצילות היורדת בהיכל הז' העליון דהבריאה שהוא היכל קודש הקדשים, ושם היא עומדת בגילוי שם ב"ן סוד בהמה (כי באצילות גופה היא בכללא דאדם כנ"ל). והיא רבוצה על אלף הרים שהם סוד הגבורות דאלהים דההי"ן גימט' אלף, שהם שורש כל הגבורות כולם, והיא רבוצה עליהן לאכפייא לון ולבסמם ולהמתיקם. והנה עי"ז היא מבררת בירורים תמיד כנ"ל ריש סי' ד', והם הניצוצ' שמתבררים בכל עת אשר רק הם הם הכחות דכל המציאויות כולם שבכל רגע כנ"ל סי' ג', וכן הנהגת דכל העולמות בי"ע בכללות ופרטות ופרטי פרטות אשר מעת ששת ימי בראשית עד ביאת המשיח. הנה נמשך תהלוכות כל ההנהגה תמיד ע"פ כמות ואיכות הבירורים שמתבררים בכל עת, כי רק הם כחות דכל המציאויות כולם כנוז', והמברר אותם הוא השם ב"ן כנ"ל סי' ג', שהוא השם ב"ן המתפשט בכל עולם דבי"ע. ושורשם ועיקרם הוא המלכות דאצילות היורדת ושוכנת בהיכל קודש הקדשים דהבריאה, שהיא שם ב"ן סוד בהמה הרבוצה על אלף הרים הנוז'. וכבר אמרנו כי תהלוכות כל הבירורים הוא בסוד אכילה (כנ"ל סי' ג' וע' לעיל (נה ע"ג) דרוש ג ענף יח יט כ בארוכה), וכן אמרנו לעיל ריש סי' ד' כי מציאות כל הבירורים הוא נעשה ע"י הגבורות אשר הם משורשם אלף, שהם סוד האלף הרים אשר רובצת עליהן. והנה עי"ז הנה נמשך ונעשה פעולת הבירור ג"כ תמיד במספר אלף, כי האלף הרים אשר רובצת עליהן שהם המבררים כנוז', הנה כל גבורה וגבורה עושה פעולתו ומברר את השיך אליו, ונמשך הבירור ג"כ במספר אלף.

وهוא מה שאמר הזוה"ק (פנחס רמ ע"ב) ואלף טורין אכלית בכל יומא, כי כל הניצוצ' המתבררים הרי הם כולם מעולם הנקודות, שהם כולם גבורות גדולים כנודע, ולכן נקראו כולם ג"כ בשם הרים, והם מתבררים תמיד בסוד אכילה, והם אלף, וזהו שאמר ואלף טורין אכלית בכל יומא. ואמר שם עוד, וכלהו אקרונ בהמות בהררי אלף, והוא משום כי הרי כל הבירורים שהם הניצוצ' הרי הם מעולם הנקודות שהיו כולם מהמלכות

דע"ה ח"ב

דב"ן שהם סוד בהמ"ה, והם גבורות שהם הרים ושורשם הוא אלף כנ"ל כ"ו, ולכן נקראים כולם ג"כ בשם בהמות בהררי אלף. והנה הם מתבררים ועולים עד המלכות דאצילות אשר בהיכל קודש הקדשים דהבריאה, שהיא בהמה אחת הרבוצה על אלף הרים כנ"ל. וזהו שאמר שם הזוה"ק עוד, ועל דא תנינן דאית בעירא אכיל בעירא, כי הרי כל פעולת הבירורים הרי הוא בסוד אכילה כנו'. ומ"ש תנינן, כי היה להם הדבר בקבלה ידועה להם מהראשונים. והנה כל הניצו"ק המתבררים הנה הם מתוקף הגבורות דהאורות דהנקודות אשר ע"י גודל רתיחתם מיתו ונתדעכו וירדו בעמקי הקליפות כמו שבארנו לעיל ח"א. וכן המלכות שהיא הב"ן המברר אותם הנה הוא ג"כ בסיבת תוקף הגבורות המבוססים שבה, ועי"ז היא מברר אותן בסוד אכילה כנ"ל בדברינו, וזהו שאמר עוד הזוה"ק הנז', וממה הוו מאשא וכלהו לחיך לון ההיא בהמה בלחיכא חדא הה"ד כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא, כי ה' אלהיך שהוא המלכות דאצילות (כמ"ש פרשת יתרו פו ע"א, ופרשת צו לד ע"א, וע' בראשית נא ע"א) הנה היא אש אוכלה, שהיא אש אכלה אשא, כי בכח הגבורות הממותקים שבה שהם שלהובין דרחימו, היא מכלה את הקליפות והחיצונים ומברר את הבירורים מהם שהם הניצו"ק אשר הם מאש הגבורות, ואוכלת אותן בסוד (יומא כא ע"ב) אש אוכלה אש, וזהו עלייתם וכל תיקונם שעולים בה. וזהו שאמר אל קנא, כי הוא מקנא על צערן של הניצו"ק ומברר אותן מתוך הקליפות ומעלה אותן בקרבה. ומ"ש כי לחיך לון בלחיכא חדא, שהוא בפעם אחת ובמהירות היותר אפשרי, והוא ע"י שעדיין לא הגיע העת דביטול הקליפות לגמרי, והרי יש להחיצונים מציאות גדולה ע"י עונות הדור, ולכן כאשר מגיע עת הבירור דאיזה ניצוצין, הנה ההכרח הוא לחטוף אותם בכח ובמהירות האפשרי, משום התגברות החיצונים שלא יחזרו לשלוט עליהם עוד בחטא הדור ח"ו. וז"ש כי לחיך לון בלחיכא חדא.

והרי נתבאר לנו בכ"ז דברי הזוה"ק פינחס (רמ ע"ב) הנ"ל סי' ב', דאית בהמה הרביעא על אלף טורין ואלף טורין אכלית בכל יומא, וכלהו אקרון בהמות בהררי אלף, ועל דא תנינן דאית בעירא אכיל בעירא, וממה הוו מאשא וכלהו לחיך לון ההיא בהמה בלחיכא חדא הה"ד כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא⁴⁸⁵. וכן מבואר ג"כ דברי הזוה"ק בלק (קפט ע"א) הנ"ל סי' ב', שאמרו שם בענין חטה ושעורה שהם חו"ג דהא שעורה אקדים למיתי לעלמא (והוא כל אורות דהנקודות שהיו כולם גבורות גדולים ומהם נפלו הניצוצין בעולם התוהו) ואיהו מתתקן למיכלא דבעירא סתם (ר"ל כי הגם שגם כל אותן הניצוצין נקראו ג"כ בשם בהמות בהררי אלף כנ"ל, אך הבעירא סתם הוא המלכות שהיא שם ב"ן אשר בהיכל קודש הקדשים דהבריאה, כי היא השורש והכולל את כולם) ואיהו רזא דאלף הרים דמגדלין בכל יומא, והיא אכלה לון ואקרי לחם תרומה מיכלא דההוא תרומה⁴⁸⁶, שהיא המלכות שנקרא תרומה כנ"ל, והוא על שם כי הגם שהוא מתפשט ושוכן בכל העולמות בי"ע, עכ"ז הנה היא לעולם תרומה לה, כי היא מאצילות ומיוחד באצילות תמיד, וכל הניצוצין שהם הגבורות אשר מעולם הנקודות שהוא השעורה איהו מיכלא דההוא תרומה כנו'.

⁴⁸⁵ תרגום: שיש בהמה שרובצת על אלף הרים, ואלף הרים אוכלת בכל יום, וכולם נקראים "בהמות בהררי אלף", ועל זה למדנו שיש בהמה שאוכלת בהמה, וממה הם [נעשו] מאש, ואת כולם לוחכת אותם אותה בהמה בלחיכה אחת, זהו שכתוב "כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא" (דברים ד כד).

⁴⁸⁶ תרגום: שהרי שעורה קדמה לבא לעולם, והיא מתוקנת למאכל, בהמה סתם היא סוד אלף הרים שמגדלים בכל יום, והיא אוכלת אותם ונקראת לחם תרומה, אוכל של אותה תרומה.

דע"ה ח"ב

דרוש ד ענף יב סימן ו

התיקון הנמשך לניצוצין שנפלו, בא להם מתחילה מג' המילואים דע"ב ס"ג מ"ה, הרי הם מ"ו ל"ז י"ט, שהם עולים ק"ב כמספר שם אלהינ"ו, שכן מהשמות עצמן אינם יכולים לקבל. אמנם יש עוד בחי' ק"ב אשר נמשך למטה אף הוא, והוא מד' האחוריים דעסמ"ב שאף בהם יש ק"ב אותיות והחיצונים יונקים מהם. וסוד הק"ב הזה הוא בחינת "ק"ב חרובין".

והנה מתבאר מעתה ג"כ דברי המדרש רבה הנ"ל סימן ב' (נה ע"ד) שאמרו בויקרא רבה (פכ"ב סי' י) בענין הבהמות בהררי אלף, כי ר' יוחנן אמר שאלף הרים מגדלין לה כל מיני עשבים והיא אוכלת, וריש לקיש אמר כי אלף הרים מגדלין לה מאכל לאכילתן של צדיקים והיא אוכלת, ורבנן אמרי כי אלף הרים מגדלין לה מיני בהמות והיא אוכלת. והנה דברי ר' יוחנן שאמר שמגדלין לה כל מיני עשבים הנה הם בסוד (תהלים קד יד) מצמיח הציר לבהמה שאמרו בזה"ק (בראשית יח ע"ב ופרשת פינחס ריו ע"א) ויתבאר בעה"י בארוכה לקמן ענף י"ג. אמנם דברי ריש לקיש שאמר שמגדלין לה מאכל לאכילתן של צדיקים, ודברי רבנן שאמרו שמגדלין לה מיני בהמות הנה הם מתבארים ע"פ דברינו הנ"ל. ודברי ריש לקיש עם דברי רבנן הם דבר אחד, כי אותן המיני בהמות שמגדלין לה שאמרו רבנן הנה הם מתוקנים כולם לאכילתן של צדיקים לעתיד לבוא, כי ע"י שהיא אוכלת אותם, הנה ע"י מתתקנים ונעשים ועומדים לאכילתן של צדיקים לעתיד לבוא וכמו שיתבאר לקמן. ומה שאמרו מיני בהמות, והרי נשמע מזה שהם כמה מינים שונים, הוא משום כי מאחר שהם לאכילתן של צדיקים, הרי פשוט הדבר שיהיה בזה חלוקות רבות כי אין צדיק דומה לחבירו, וכמאמרם ז"ל בשבת (קנב ע"א) כל צדיק וצדיק נותנים לו מדור לפי כבודו, ובבא בתרא (עה ע"א) כל אחד ואחד נכוה מחופתו של חבירו, ואמרו במדרש תהילים (סוף מזמור לד) כל צדיק וצדיק יש לו עולם בפנ"ע ויש לו גן עדן בפנ"ע. וכן גם כל צדיק וצדיק עצמו הרי אינו דומה שכרן של מצות זו לזו. וע"י התורה ומעשים טובים הנה מתבררים הבריורים כל בירור השייך ומתייחס לאותה המצוה והם מינים ממינים שונים, והבריורים הם המיני בהמות שמגדלין לה והיא אוכלת וכנ"ל סי' ה' מזה"ק פנחס (רמ ע"ב), שכולהו אקרין בהמות בהררי אלף, ולכן אמר המדרש שמגדלין לה מיני בהמות, כי הם מינים רבים שאינם דומים זו לזו.

והנה אמרו במדרש שם, ואפשר כן אית בעיר אכיל בעיר, אמר ר' תנחומא גדולים מעשה אלהינו כו' כנ"ל סי' ב'. וסוד הכוונה הוא כי המדרש מתמה כי מאחר שהמלכות המתקן אותם היא נקרא ג"כ בשם בהמה, וכנ"ל שהיא הבהמה הרבוצה על אלף הרים, כי באצילות היא נכללת בכללא דאדם, אבל ביורדת בבריאה היא רק בסוד בהמה וכנ"ל סי' ג', וא"כ איך אפשר שתתקן היא את כל הניצוצין העולין בה ע"י אכילתה מאחר שהם שניהם במדרגה אחת. כי המלכות כשיורדת בבריאה היא בסוד בהמה, וכן הניצוצין העולים בה הם בסוד בהמה וכנ"ל, שכולהו אקרין בהמות בהררי אלף, והרי כל שהם במדרגה אחת אינם מתתקנים זה ע"י זה ע"י אכילה כלל, כי התיקון דאכילה הוא לעולם רק ע"י מדרגה אחרת גבוה ממנו, כי הצומח מתתקן ע"י אכילת בהמה, והבהמה מתתקן ע"י אכילת האדם. אבל כל שהם במדרגה אחת אינם מתתקנים זה בזה ע"י אכילה אלא רק ע"י כלילות ויחוד שנכלל אותו שלמטה עם אותו שלמעלה ממנו ומתייחדים זב"ז ונעשים לאחד, וע"י מתתקן ונתעלה הקטן בהגדול אבל לא ע"י אכילה ח"ו וח"ו וכמו שכתבנו לעיל דרוש ג' ענף כ', וכן הוא בעניינינו. ולכן מתמה המדרש ואמר ואפשר כן אית בעיר אכיל בעיר מאחר שהם שניהם במדרגה אחת, איך אפשר שיומשך תיקונם זה בזה ע"י אכילה.

דע"ה ח"ב

ומתריץ המדרש ואומר, אמר ר' תנחומא גדולים הם מעשה אלהינו, מה משונים הם מעשיו של הקב"ה. וסוד הכוונה הוא ע"פ דברי האריז"ל בשער אנ"כ (פרקים ב ג) (ובמב"ש שער ב ח"ג ספ"ה ושם בדרושי א"א פרק יד ושם עוד בשער ה ח"א פ"י) ומבואר שם כי התיקון הנמשך להניצוצין שנפלו אשר הם מהב"ן, הוא בא להם מתחילה מהג' מילואים דע"ב ס"ג מ"ה, שהם מ"ו ל"ז י"ט, שהם ק"ב כמספר שם אלהינו. ואמר שם כי ע"י שהם מהמילוי שהוא גימט' אלהים והם דינין, לכך הם נמשכו להמלכים שנקראו ג"כ בשם אלהים, שהם דינין והם הניצוצין העומדים למטה בתוך הקליפות, והנה הם מקבלים אור ושפע בתחילה רק מהמילוי דעס"מ, כי מהשמות עצמן אין יכולים לקבל ואלו הג' מילואים שהם במספר ק"ב הוא נמשך מהדעת שבתיקונא קדמאה דדיקנא בהעלמא קדמאה, אשר שם הוא השורש המלך הראשון בלע אחר שנתקן, ובלע שהוא מלך הדעת מספרו ג"כ ק"ב, והוא כולל את כל הז' מלכים כולם כנודע⁴⁸⁷, ולכן אחר שנתקן הוא הנה נמשך ממנו הק"ב הנו' מהמילואים (נו ע"א) דהע"ב ס"ג מ"ה לתקן ולברר את הניצוצין דהב"ן כאשר הגיע עת תיקונם ובירורם. אמנם הנה יש עוד בחי' ק"ב אשר הוא נמשך ג"כ למטה, והוא מהר' אחוריים דעס"מ"ב שיש בהם ק"ב אותיות⁴⁸⁸, אך לפי שהוא מבחי' אחוריים, הוא גבורות ביותר, ויונקים מהם החיצונים. וסוד הק"ב הזה הוא נקרא ק"ב חרובין⁴⁸⁹, משום שהקליפות נאחזים בו. אך הק"ב הראשון אשר מהמילוי דעס"מ, הוא נקרא ק"ב טהור, וממנו נמשך כל תיקון ובירור, כי נמשכו המילואים דעס"מ שהוא גימט' אלהינו להניצוצין שהם מהב"ן, ועי"ז הם מתתקנים ומתבררים.

והנה על סוד הזה רמזו רז"ל במדרש הנו' במה שאמר ר' תנחומא לתריץ על הקושיא, ואפשר כן, אית בעיר אכיל בעיר, וכמו שפירשנו לעיל שהכוונה הוא איך אפשר שיתוקנו הניצוצין שהם במדרגת בהמה, משום שהם מהמלכות דהב"ן סוד בהמה ע"י אכילת הב"ן הכללי, אשר הוא ג"כ רק בבחי' בהמה וכנ"ל. ועל זה אמר ר' תנחומא, גדולים הם מעשה אלהינו, והכוונה הוא כי הב"ן הכללי הרי הוא מקבל הק"ב אורות דשם אלהינו שהם הג' מילואים דעס"מ והוא הק"ב הקדוש (וכמ"ש במב"ש שער ב' ח"ג ספ"ח כי מן הג' מילואים הנו' אשר נתקנו כבר והם למעלה בקדושה משם נמשך כו'), ולכך יש בהב"ן הכללי כח לתקן את הניצוצין ע"י אכילתה הגם שהם ג"כ ממדרגת הב"ן, משום שהתיקון הוא נמשך מאור הג' מילואים דעס"מ היורדים ונכללים בהב"ן הכללי, והרי נתעלה ונעשה עי"ז הב"ן הכללי למדרגה יותר גבוה הרבה, ולכן יש בה יכולת היטיב לתקן את הניצוצין אשר כל מציאותם הוא רק מהמלכות דהב"ן לבד ע"י אכילתה. וזהו שאמר גדולים מעשה אלהינו, כי הרי האורות שבמספר אלהינו שהם הק"ב אורות דהעס"מ, הרי הם יותר גדולים הרבה והם במדרגה אחרת לגמרי, לכך כאשר שנכללים הם בהב"ן הכללי יש בה כח לתקן ולברר ע"י אכילתה את כל הניצוצין דהמלכות דהב"ן, ועד"ו היא הכוונה ג"כ במדרש (ויקרא רבה פכ"ב סי' י) הנ"ל סי' ב', אשר הגירסא שם הוא גדולים הם מעשה האלהים, ור"ל כי ע"י מעשה אלהים שהם האורות דמילואים, כי

⁴⁸⁷ מבר"ש כח ע"ד.

⁴⁸⁸ שעה"פ ויצא, ליקוטי תורה וישלח.

⁴⁸⁹ ע"י ברכות דף יז ע"ב: בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ואומרת כל העולם כולו נזונן בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, ועי' ע"ח שער קלי' גה פרק ז'.

דע"ה ח"ב

מלו"י הוא גימט' אלהים, וע"י האורות דמלואי עס"מ הנכללים בה, נעשית למדרגה יותר גבוה, ויש לה יכולת לתקנם ע"י אכילתה. וזהו ג"כ מה שמסיק המדרש עוד ואמר, מה משונין הם מעשיו של הקב"ה, כי נודע הוא שתואר הקב"ה הוא מכונה ע"פ רוב על ז"א⁴⁹⁰, שהוא הדעת הכללי דאצילות, וכמו שנאמר (שמואל א' ב ג) כי אל דעות ה', וכמ"ש באד"ו (רצא ע"א ורצב ע"ב). וכבר אמרנו לעיל כי אלו הג' מלואים דעס"מ הם נמשכו בה מהדעת, וזהו שאמר מה משונין הם מעשיו של הקב"ה, כי ע"י הג' מלואים הנז' הנמשך מהדעת להב"ן הכללי, הנה נשתנה למדרגה יותר גבוה הרבה ומתקנים בה הניצוצין ע"י אכילתה בנו'.

דרוש ד ענף יב סימן ז

נבאר כעת ענין אכילתן של צדיקים מהבהמות בהררי אלף אשר לעתיד: תיקוני הניצוצין מאחרי ירידתם בעולם התווה ועד התיקון האחרון נמשכים על ידי ג' מיני תיקונים: סדר הכלילות, וסוד הכלילות, וסוד האחדות.

תיקון דסדר הכלילות הוא כל המציאויות הדצח"מ המתחדשים ונעשים מעת ששת ימי בראשית עד ביאת המשיח. שכן הם מניצו"ק ושברי הכלים העולים ונבררים, והרי מציאויות הדצח"מ משתמשים זה בזה ונצרכים זה לזה ונעזר כל א' ע"י חבירו שכן תלויים הם זב"ז, ועי"כ הם נכללים זב"ז, וזהו תיקונם הראשון. ועי"כ שמתייסדת מציאותם בסדר הכלילות להיות נכללים זב"ז, הם מתחילים לבוא גם בכלל תיקון האחדות דהיינו שבסוף יהיו כולם אחד ממש, אמנם בתיקון הזה לע"ע לא הגיעו לתיקון הגמור כלל, שכן כלילותם זב"ז הוא רק בבחי' הצורה והאיכות שבהם, אמנם לא בכמותם. שהרי בגופם נבדלים כל א' מחבירו לגמרי, ונבחנים בסוגים רבים ובמינים ממינים שונים. וכן באישים המה פרטים עד אין חקר, ולא יתחיל התיקון דהאחדות הגמור אלא בימות המשיח. ובימות המשיח יזדכך ויתעלה עוד העשיה ליצירה והיצירה לבריאה, ויוכללו כל העולמות בי"ע ג"כ זב"ז ויעשו כולם לקומה אחת ולבחי' פרצוף אחד. אמנם עכ"פ הוא שבסוף ימות המשיח יגיע התיקון עד ראש עולם הבריאה. ואחרי ימות המשיח, הרי הוא העולם הבא, יתעלה הכל וייכלל במלכות דאצילות.

והנה פשוט הדבר, כי הכלילות והאחדות אשר ייעשו אז בכל המציאויות יהיו נידונים בערכין, ובכל פרטי המינים שבכל סוג ומין שבבריאה תהיינה הכלילות והאחדות אשר בהם שונות זה מזה, כך, שככל שיש לאדם השתוות גדולה יותר עם מין אחר הרי שיתחבר עמו להיות נחשב עמו למין פרטי חדש בפנ"ע, ותהיה בהם הכלילות והאחדות גדולה יותר. והאישים הפרטיים שבכל מין יוכללו זב"ז ויתאחדו ביותר עד שיהיו נחשבים לאחד ממש, ויהיו כל הבהמות לאחד ממש, וכל העופות לאחד ממש, וכל הדגים לאחד ממש, ועד"ז בכל האישים הפרטיים שבכל א' מהדצח"מ. ולפ"ז יתבאר היטב מש"כ כי שורש כל הבהמות הוא הבהמות בהררי אלף, ושורש כל העופות הוא הזיז שדי, ושורש כל הדגים הוא הלוייתן.

והנה נעשה כ"ז ע"י ביטול הזוהמא והעביות, שיתפכו כל הגופות כולם מכתנות עור, הרי הוא משכא דחויא, לכתנות אור, וייעשו אז כל הגופות כולם ע"ד שהיו בישראל במתן תורה. אלא שאז היה כ"ז בישראל בלבד, אם כי העולם היה עדיין בעביותו וזוהמתו. אמנם בימות המשיח יגיע התיקון הזה לכל העולם כולו, שכל הגופות יזדככו מעביותם ויתהפך כל חומר לצורה שלו כנ"ל.

והנה השי"ת יעשה את כל זה ע"י המלכות דהיינו שם ב"ן שבכל עולם מעולמות בי"ע, שהוא המברר והמעלה את כל ניצו"ק ושברי הכלים מנפילתן בעולם התווה. והנה כל זמן שלא נגמרו להתברר, לא די שחסרים עדיין פרטי מציאויות הרבה בכל חלקי הדצח"מ שלא יצאו עדיין בעולם, אלא גם אותן שנבררו ויצאו, שולטת עליהם הקליפה להטיל בהם זוהמא, והם כולם לבושים בכתנות עור.

והנה מלאכת ופעולת המלכות (הרי הוא אור דשם ב"ן) השוכנת בפנימיות כל העולמות בי"ע הוא לברר בירורים חדשים, והוא מכלה ושורף את הזוהמא מהם, ודוחה את הקליפה והרע למטה. אמנם מה שמכלה את הזוהמא לגמרי הוא רק חלקי האצילות שבהם, שכן ישנה בחי' אצילות בכל הבי"ע כולם בפנימיות ופנימיות דפנימיות שבהם. וזאת, מכיוון שכל מה ששייך מהם לחלקי הבי"ע דהבי"ע עצמן נשארים שם, ומה ששייך מהם לאצילות ממש מתבררים בהב"ן דכל א' ע"י סוד האכילה, ועולים באצילות ממש, ואינם נטהרים מזוהמתם אלא ע"י מיתה וכיליון והפסד החל על כל מציאות, ויתחדשו לעתיד בימות המשיח לחזור ולצאת בעולם בכל חלקי הדצח"מ מבוררים ומתוקנים מכל סיג, פסולת, זוהמא ועביות, ובסוד תחיית המתים. והוא סוד הכתוב "כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה".

ונבאר עתה ענין אכילתן של צדיקים מהבהמות דהררי אלף אשר לעתיד מה שהוא, ובפרט מה שאמרנו מדברי המדרש הנז', כי ע"י התיקון דסוד אכילה אשר להשם ב"ן שהיא סוד הבהמה הרבוצה על אלף הרים, הנה מזה מתקן ונעשה הסעודה גדולה של צדיקים מהבהמות דהררי אלף אשר לעתיד. והענין הוא כי הנה כתבנו לעיל דרוש ג'

⁴⁹⁰ ע"י ע"ח שער הכללים פרק יב אשר מקורו הוא שעה"ק מו ע"א.

דע"ה ח"ב

ענף ו' ז' ח', כי תהלכות תיקוני כל הניצוצין מאחר ירדתם בעולם התוהו עד התיקון האחרון, הנה הוא נמשך בג' מיני תיקונים: סדר הכלילות, וסוד הכלילות, וסוד האחדות, ע"ש בארוכה, וכן בספר הכללים כלל ט"ו ענף י' וכלל י"ז ענף ד'.

והתיקון דסדר הכלילות הוא כל המציאויות מהדצח"מ המתחדשים ונעשים מעת ששת ימי בראשית עד ביאת המשיח, שכולם הם מהניצוצ"ק והשברי כלים העולים ונבררים כנודע, והם מסודרים בסדר הכלילות. כי הרי כל מציאויות הדצח"מ הם משתמשים זה בזה ונצרכים זה לזה ונעזר כל א' ע"י חברו, והרי הם נכללים זב"ז, וזהו תיקונם הראשון מאשר ירדו בעולם התוהו ונעשו בסוד רשות הרבים⁴⁹¹. אבל עתה הרי הם מתחיל לבוא בכלל תיקון האחדות, ונו"ע"ב} והוא ע"י שמתייסד מציאותם בסדר הכלילות להיות נכללים זב"ז כנו", והוא התחלה לסוד תיקון האחדות, והוא תיקון הראשון. אמנם בהתיקון הזה הנה לא הגיעו עדיין באמת להתיקון הגמור כלל, כי הרי כל כלילותם זב"ז הנה הוא רק בבחי' הצורה והאיכות שבהם אבל לא בכמותם, שהוא בהחומר והגוף שלהם כלל וכלל. כי בגופם הרי הם מובדלים כל א' מחבירו לגמרי, והם בסוגים רבים ובמינים ממינים שונים וכן באישים פרטים לאין חקר, עד שכל א' מפרטי הדצח"מ הוא מתרבה להמון ברואים לאין תכלית, והרי אין בהם עדיין מהתיקון דהאחדות ממש מאומה. ולא יתחיל התיקון דהאחדות הגמור אלא רק בימות המשיח, כי אז יתבטל הזוהמא ויזדכך העביות, וכמ"ש ישעיה (נא ו) כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה, ושם (סה יז) כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה, וכן שם (סו כב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה, וכן כמה פסוקים בזה בביטול הזוהמא וזיכוך העביות. ויתהפך אז כל חומר לצורה ויכללו האישים הפרטים זה בזה גם בכמותם ובגופם וכמו באיכותם וצורתם, וכן מין במין וסוג בסוג שיוכללו ויתלבשו זה בזה עד שיעשה כל העולם כולו למציאות אחת, ויזדככו ויתקנו לאט לאט בכל משך ימות המשיח, עד שיתאחדו כל המציאויות כולם להעשות לקומה אחת שהוא בבחי' פרצוף אחד, ויהיה כל העולם כולו רק אדם שלם אחד. ובזה יתבטל קנאת איש מרעהו, וכן הבושה והצער מהקטן אל הגדול על מה שאינו מגיע הקטן גם הוא למדרגת הגדול, יען שאז יוכללו כל אישים הפרטיים כולם וכן כל הדורות כולם בבחי' קומה אחת ואדם שלם אחד, הרי לא יקנאו זה את זה ולא יבושו זה מזה, כמו שאין שייך קנאה ובושה באברי האדם מזה לזה, בין אברי הרגל לאברי הלב והמות. וזהו שאמרו בבא מציעא (סוף פרק ב ג ע"ב) מאי דכתיב שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים, אמרו אחיכם אלו בעלי מקרא, שנאיכם אלו בעלי משנה, מגדיכם אלו עמי הארץ, שמא תאמר פסק סברם ובטל סיכויים, ת"ל ונראה בשמחתכם. שמא תאמר ישראל יבושו, תלמוד לומר והם יבושו, או"ה יבושו וישראל ישמחו. וכל זה הוא משום שיתאחדו בימות המשיח כל האישים כולם וכל הדורות כולם בבחי' פרצוף אחד, והוא ע"י גודל הזיכוך דהגופות והעביות, שיתהפך כל חומר לצורה והגוף לנשמה, וכן יזדכך ויתעלה עוד בימות המשיח העשיה ליצירה, והיצירה לבריאה, ויוכללו כל העולמות בי"ע ג"כ זב"ז ויעשו כולם לקומה אחת ולבחי' פרצוף אחד, שכל העולמות בי"ע יתראו כולם רק לאדם שלם אחד. אמנם יעשה כל זה רק לאט לאט, אבל עכ"פ הוא כי לבסוף ימות המשיח יגיע התיקון עד ראש עולם הבריאה, כי יוכללו כל העולמות בי"ע זב"ז מתחתית העשיה עד ראש עולם הבריאה, ויתלבשו זה על זה ויעשו כולם לאחד ממש, שיתראה ויתגלה היחוד בהם גם בבחי' הכמות והגופות שבהם, והוא ע"י גודל הזיכוך כנו".

⁴⁹¹ ע"י שבירה פרק ב' שרה"ר היא בחי' שבירה וקלקול, ורה"י היא בחי' תיקון.

דע"ה ח"ב

והרי יגיע התיקון דהיחוד בסוף ימות המשיח עד ראש עולם הבריאה, ואחר ימות המשיח שהוא בחיי עולם הבא, אז יתעלה ויכלל הכל בהמלכות דאצילות וכמו שבארנו בספר הכללים כלל י"ז ובכ"מ, והוא התיקון דסוד הכלילות שאמרנו וכנ"ל דרוש ג' ענף ז' ח', וכל ימות המשיח הוא יהיה הכנה להתיקון דסוד הכלילות שבחיי עוה"ב. והרי לנו עכ"פ כי בימות המשיח יוכללו כל המציאויות כולם זב"ז גם בגופם, אלא שזה יהיה ע"י שיתבטל העביות והחומריות ויתהפך כל חומר וגוף לצורה ונשמה כנז', ועכ"ז הנה יהיו גם אז במציאות גוף ונשמה, כי הרי גם הנשמות יתעלו או למדרגה יותר גבוהה הרבה ע"ד התעלות הגופים. ועי"ז הנה יהיה גם אז ההשתמשות להאדם בכל חלקי הדומם צומח חי מענין המלאכות ואכילה ושתיה כמו שהוא עתה, כי עי"ז יומשך כלילותם ואחדותם זב"ז ע"ד שהוא עתה כ"ז בהתיקון דסוד הכלילות וכנ"ל, אלא שאז יהיו כל אותן הענינים באופן יותר נעלה הרבה מאד לפי יחס הגופות והנשמות של אז וע' לעיל ענף י"א סי' ד'.

והנה פשוט הדבר כי הכלילות והאחדות אשר יעשה אז בכל המציאויות כולם הנה יהיה נידון בערכין, כי הכלילות והאחדות אשר בפרטי המינים שבסוג אחד יהיה יותר גדול מהכלילות והאחדות אשר בהסוגים מזה לזה, והכלילות והאחדות אשר מזה לזה (נו ע"ג) בפרטי האישים שבכל מין יהיה יותר גדול מהכלילות והאחדות דהמינים מזה לזה, כי האישים הפרטים שבכל מין הם יוכללו זב"ז ויתאחדו ביותר עד שיהיו נחשבים לאחד ממש, ויהיו כל הבהמות לאחד ממש, וכל העופות לאחד ממש, וכל הדגים לאחד ממש. ועד"ז בכל אישים הפרטיים שבכל א' מהדצח"מ, הנה כל מי שיש לו השתוות ביותר עם חבירו להחשב עמו למין פרטי בפנ"ע, הנה יהיה בהם הכלילות והאחדות יותר גדול ויותר חזק. וכן הוא פשוט עוד, כי מאחר שכל הכלילות והאחדות הנה הוא בבחי' עילוי שיתעלו להכלל למעלה, הרי פשוט הוא כי יהיה הכלילות מלמטה למעלה, שיוכלל הקטן בהגדול וכל ענף בשורשו, ויתבטל כל התחתון במדרגה בהעליון שעליו, להתעלה בו ולהקרא בשמו. וכבר אמרנו לעיל ענף ז' בשם המדרש כונן כי שורש כל הבהמות הוא הבהמות בהררי אלף, ושורש כל העופות הוא הזיו שדי, ושורש כל הדגים הוא הלוייתן. וא"כ בימות המשיח, כאשר יוכללו ויתאחדו האישים הפרטיים שבכל מין ביותר כנז', ויתעלה להתאחד כל ענף בשורשו, הרי יוכללו כל הבהמות הפרטיים בהררי אלף להתאחד עמו ולהקרא בשמו, וכל העופות יוכללו בהזיו שדי, וכל הדגים בהלוייתן, ולא יהיה אז אלא רק בהמה אחת הכולל כולם, והוא הבהמות בהררי אלף, ועוף אחד הכולל כולם והוא הזיו שדי, וכן דג אחד הכולל כולם והוא הלוייתן.

והנה נעשה כ"ז ע"י ביטול הזוהמא והעביות שיתהפכו כל הגופות כולם מכתנות עור בע'⁴⁹² שהוא משכא דהויא⁴⁹³, לכתנות אור בא', ויעשה אז כל הגופות כולם ע"ד שהיה בישראל במתן תורה, שאמרו בזה"ק (ס"פ יתרו צד ע"א) וכל גופין הוו מצחצחין כצחצחא דמלאכין עלאין כו' ונשמתין לגו כזוהרא דרקיעא כו' ע"ש⁴⁹⁴. אלא שאז היה כ"ז רק

⁴⁹² עי' לעיל הערה 250.

⁴⁹³ עי' תיקו"ז דפים נד ע"א, קח ע"א, קסא ע"ב.

⁴⁹⁴ ז"ל: ההוא יומא דקיימו ישראל על טורא דסיני אעבר זוהמא מנייהו וכל גופין הוו מצחצחין כצחצחא דמלאכין עלאין כד מתלבשין בלבושי מצחצחין למעבד שליחותא דמריהון ובההוא מלבושא מצחצחא עאלין לאשא ולא דחלין כגוונא דההוא מלאכא דמנוח כד אתחזי ליה ועאל בשלהובא וסליק לשמיה דכתיב (שופטים יג כ) ויעל מלאך יהו"ה בלהב המזבח וכד אעבר מנייהו ההוא זוהמא אשתארו ישראל גופין מצוחצחין בלא טנופא כלל ונשמתין לגו כזוהרא דרקיעא לקבלא נהורא הכי הוו ישראל דהוו חמאן ומסתכלן גו יקרא דמריהון מה דלא הוי הכי על ימא דלא אתעבר זוהמא מנייהו בההוא זמנא והכא בסיני דפסקא זוהמא מגופא.

תרגום: אותו היום שעמדו ישראל על הר סיני עברה מהם הזוהמא, וכל הגופים היו מצוחצחים כצחצוח של מלאכים עליונים כשמתלבשים בלבושים מצוחצחים לעשות את שליחות אדונם.

דע"ה ח"ב

בישראל לבר, אבל כל העולם כולו היה עדיין בעביותה וזוהמתה, וגם ישראל עצמן לא היו עומדין במדרגה הזוה אלא רק ההוא יומא לבר, ולא היה מגיע עדיין התיקון הגמור אלא רק אלו שזכו להלוחות הראשונות, כי אז היה מתקן העולם כולו ג"כ. אבל בימות המשיח, יגיע התיקון הזה לכל העולם כולו, שכל הגופות כולם יודככו מעביותם ויתהפך כל חומר לצורה שלו כנ"ל.

והנה יעשה כל זה ע"י המלכות שהיא שם ב"ן שבכל עולם מהעולמות ב"ע, שהיא מברר ומעלה את כל הניצו"ק והשברי כלים מפילתן בעולם התוהו, ואותן הניצו"ק והשברי כלים הנה הם מהמלכות שלה, כי כולם הם מהמלכות דהב"ן כנודע, והם הכחות דכל העולמות ב"ע מכל חלקי הדצח"מ שבהם בכלל ובפרט ובפרטי פרטות כמו שנתבאר בדברינו לעיל ח"א. והנה כל זמן שלא נגמרו להתברר כולם, הנה לא די שחסר עדיין פרטי מציאויות הרבה בכל חלקי הדצח"מ שלא יצאו עדיין בעולם, אלא גם אותן שנבררו ויצאו, הנה שולט עליהם הקליפה להטיל בהם זוהמא, והם כולם מלובשים בכתנות עור משכא דחויא, והוא הזוהמא והעביות יתירה אשר ישנו בכל המציאויות של עתה, כי כל זמן שלא נגמר הבירור לגמרי, הרי ישנו עדיין מציאות להרע ויש לו שליטה על כולם ע"י אותן שהם טבועים בו כי הם שייכים זב"ז. ולכן הוא משתתף בכלם, שגם אותן שמתבררים ויוצאים במציאות כל חלקי הבי"ע, הם כולם מלובשים בכתנות עור. אבל כשיוגמר להתברר כולם, אז יתבטל הקליפה מכל וכל, ואז יתהפך כל הגופות כולם מעור לאור.

והנה מלאכת ופעולת המלכות ב"ן השוכן בפנימיות כל העולמות ב"ע, הנה מלאכתה הוא תמיד לברר בירורים חדשים ומכלה ושורף את הזוהמא מהם ודוחה את הקליפה והרע למטה. אמנם כל מה שמכלה את הזוהמא לגמרי הנה הוא רק מחלקי האצילות שבהם, כי ישנו בחי' אצילות בכל הבי"ע כולם בפנימיות ופנימיות דפנימיות שבהם, ואותן החלקי דאצילות אשר בהניצו"ק והשברי כלים דהבי"ע, הנה מברר הב"ן שבכל עולם ע"י סוד אכילה שאמרנו לעיל, והם מתבררים מזוהמא לגמרי, ולא נעשה בהם עביות כלל, כי הם נכללים בהב"ן גופה תיכף ועולים בה מעשיה ליצירה ומיצירה לבריאה עד הב"ן העיקרי שבהיכל קודש קדשים, כי הם מתבררים ועולים בבירור אחר בירור ובעלייה אחר עלייה עד שעולים באצילות ממש. ור"ל כי כל מה ששייך מהם לחלקי הב"ן דהבי"ע עצמן, נשארים שם, ומה ששייך מהם לאצילות ממש מתבררים בהב"ן דכל א' ע"י סוד אכילה ועולים באצילות ממש. כי ישנם בהניצו"ק והשברי כלים מכל (נו ע"ד) המציאות דהד' עולמות אבי"ע כולן, אך מה ששייך מהם לחלקי המציאויות דהבי"ע עצמן, הם יוצאים ומתחדשים בכל חלקי הדצח"מ שבהם, והוא מציאות הדצח"מ שמתחדשים בכל עת, והם יוצאים עדיין עתה בעביות וזוהמא כנוז, ואינם נטהרים מזוהמתם אלא רק ע"י מיתה וכליון והפסד העובר על כל מציאות, והוא משום הזוהמא שבהם כנודע, וע"ז הנה הם מתבררים ג"כ ועולים ונכללים גם הם בהמלכות ב"ן שבכל עולם. [אמנם לא נעשה בירורם אשר ע"י מיתה וכליון והפסד אלא רק אחר שנעשה בכל א' כל שימושו ותיקונו בהיותו בעולם, ונעשה בו כל הפעולות והתועלויות הראוי אליו, אשר לזה שולח

ובאותו מלבוש מצוחצח נכנסים לאש ולא פוחדים, כדוגמת אותו המלאך של מנוח כשנראה לו ונכנס בשלהבת ועלה לשמים, שכתוב ויעל מלאך ה' בלהב המזבח, וכשעברה מהם אותה זוהמא נשארו ישראל גופים מצוחצחים בלי טנוף כלל, והנשמות בפנים כזהר הרקיע לקבל את האור. כך היו ישראל שהיו רואים ומסתכלים לתוך כבוד אדונם, מה שלא היה כך על הים שלא עברה מהם הזוהמא באותו זמן, וכאן בסיני שפסקה הזוהמא מן הגוף.

דע"ה ח"ב

בעולמו. (ומכאן תבין סוד איסור בל תשחית וכמו שיתבאר עוד למטה.) וכן אחר שעובר על כל מציאות ובפרט על האדם כל המאורעות אשר בעולם הזה ובעולם הנפשות, הנה ע"י כ"ז נעשה הבירור הגמור לכל הניצו"ק והשברי כלים אשר גם להמציאות דהדצח"מ, ועולים ומתתקנים גם הם בהב"ן שבכל עולם ע"י סוד אכילה שבה, ויתחדשו לעתיד, שהוא בימות המשיח, לחזור ולצאת בעולם בכל חלקי הדצח"מ מבוררים ומתוקנים מכל סיג ופסולת זוהמא ועביות, ובסוד תחיית המתים שבארנו לעיל דרוש ב' ענף ג', שהוא בכל חלקי הדצח"מ כולם. והוא סוד הכתוב בישעיה (סה יז) כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה ולא תזכרנה הראשונות, כי על הראשונות נאמר שם (נא ו) כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה, והוא בבחי' מיתה וכיליון לעכל את זוהמתם ולזכך את עביותם. ואח"כ יהוה ויתחדשו בבחי' תחיית המתים מתוקנים ומצוחצחים, והם השמים החדשים והארץ החדשה. וכן כל צבאיהם וכמ"ש שם (לד ד) ונמקן כל צבא השמים, וכן כל חלקי הדצח"מ שבארין בכללות ופרטות ופרטי פרטות, כולם יתבטל עביותם ויתהפכו לפנים חדשות וכמו שהיו קודם החטא, ולכן לא נחשב כל ביטול העביות שיתבטל לימות המשיח לבחי' הורבן העולם, כי אדרבה הוא שאז יהיה עיקר מציאותה כי יהיה הכל כמו שהיו בששת ימי בראשית, וזהו שאמרו במדרש בראשית רבה (פ"א סימן יג) אפי' אותן שכתוב בהן כי הנני בורא שמים חדשים כבר הן ברואין מששת ימי בראשית כו', כי הם השמים והארץ שקודם החטא, והם עיקר הבריאה והמציאות האמיתית. וכן יתחדש העולם לאחר התחייה שיהיה כל המציאות כולו כמו קודם החטא, ויהיה נעשה כל זה ע"י בירור הניצו"ק והשברי כלים, שהם הכחות דכל המציאויות כולם שיתבררו בהב"ן שבכל עולם מהבי"ע ע"י סוד אכילה, ועי"ז יוטהרו אז גם הם, ר"ל גם כל הניצו"ק והשברי כלים השייכים להמציאויות דהדצח"מ עצמן, הנה יוטהרו גם הם ע"י אכילת הב"ן, ויתחלפו ויתחדשו כולם לאחר התחייה מכתנות עור לכתנות אור.

דרוש ד ענף יב סימן ח

והרי יתבאר מעתה סוד כוונתם ז"ל במדרש רבה הנ"ל סי' ב', מה שאמרו כי אלף הרים מגדלין לה מאכל לאכילתן של צדיקים והיא אוכלת, כי הרי כל הניצו"ק והשברי כלים שמתבררים הנה הם בסוד אלף הרים כנ"ל סי' ה'. כי בירורם הוא ע"י הגבורות שהם הרים, והם מסוד אלהים דההי"ן בריבוע שהוא במספר אלף, ועל ידיהם מתבררים ועולים הבירורים וזהו שאמרו כי אלף הרים מגדלין לה. והנה הבירורים שמתבררים הנה הם לצורך המציאויות דכל הדי' עולמות אבי"ע לכל חלקי הדצח"מ שבהם, והם מתבררים בהב"ן דכל עולם ע"י סוד אכילה כנ"ל סי' גדה"ו, וזהו שאמרו שהם מגדלין לה מאכל. והנה כל הבירורים שהם לכל חלקי הדצח"מ אשר לצורך האצילות הם עולים באצילות עצמה, ועליהם נאמר (ישעיה סד ג) עין לא ראתה אלהים זולתך, כי הם שמורים רק לסוד עולם הבא, שהוא כאשר יגיעו העולמות כולם להתיקון דסוד הכלילות וכנ"ל סי' ז', כי אז יתעלו כל העולמות בי"ע להכלל בהמלכות עצמה, ויזכו אז לזיו השכינה שהוא להנות מאותן הבירורים הנכללים בהמלכות דאצילות ע"י סוד אכילה שבה, והוא ג"כ סוד אכילתן של צדיקים, וע"ד שנאמר (שמות כד יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו, וכמ"ש בברכות (דף יז ע"א). ועל זה הכוונה אמר ריש לקיש במדרש רבה הנ"ל סי' ב' כי אלף הרים מגדלין לה מאכל לאכילתן של צדיקים והיא אוכלת, והרי (נז ע"א) אמר ריש לקיש מאכל סתם ולא אמר מיני בהמות כמו שאמרו רבנן שם (ויתבאר למטה), כי ריש לקיש מדבר על סוד עולם הבא, שאז יתגלה הטוב הצפון דבירורי האצילות עצמן, וכן גם כל

דע"ה ח"ב

בירורי הבי"ע הנה הם יתעלו אז ג"כ עי"ז למדרגת האצילות, וכאשר יוכלל הכל באצילות הם אינם מעתה בסוד בהמה כלל, כי שם הוא הכל בכלל דאדם וכנ"ל סי' ג', ולכן אמר ריש לקיש מאכל סתם. אך כאשר שגם כל בירורי דכל חלקי האצילות הנה הם מתבררים עתה תמיד, ונעשה בירורם רק ע"י הב"ן דכל עולם מהעולמות בי"ע, והם הולכים ומתתקנים בסוד האצילות ע"י המלכות ב"ן אשר בהיכל קודש הקדשים דבריאה שהיא עתה בסוד בהמה, והיא הבהמה אחת הרבוצה על אלף הרים כנ"ל סי' ד'. ולכן אמר ריש לקיש ג"כ בהמה אחת היא רבוצה על אלף הרים (והיא המלכות אשר ירדה בסוד מיעוט הירה בהיכל ק"ק דבריאה), ואלף הרים מגדלין לה מאכל. (ואמר מאכל סתם ולא אמר מיני בהמות כמו שאמרו רבנן משום שהוא מדבר על תיקוני האצילות ועל סוד הכלילות דעוה"ב שלא יקראו אז בשם בהמה כלל), לאכילתן של צדיקים (והוא זיו השכינה, וע"ש שנאמר (שמות כד יא) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו), והיא אוכלת כי הם מתתקנים בה תמיד בסוד האצילות ע"י סוד אכילתה הנ"ל סי' ג'. וכל חלקי בירורי האצילות, ר"ל השייכים להאצילות, הם מתתקנים בה תמיד גם עתה. אך בימות המשיח יתוקנו בה עוד ע"י סוד אכילתה גם כל חלקי הבי"ע כולן, עד שיתעלו ויוכללו בה הכל בהתיקון דסוד הכלילות לחיי העולם הבא, ואז יהיה אכילתן של צדיקים הנאת דזיו השכינה כנו'.

אמנם דברי רבנן שאמרו במדרש שם, ורבנן אמרי בהמה אחת היא ורבוצה על אלף הרים, ואלף הרים מגדלין לה מיני בהמות והיא אוכלת, מאי טעמא שנאמר וכל חית השדה ישחקו שם ואפשר כן אית בעיר אכיל בעיר כו' ע' לעיל סי' ו'. הנה דברי רבנן הוא על חלקי הדצח"מ אשר להמציאויות דהעולמות בי"ע שהם בבחי' בהמה, וכוננתם הוא על תיקוני דימות המשיח, שאז יהיה כל תיקונם רק בביטול הזוהמא ובזיוכך העביות. אבל עדיין יהיה הכל רק במדרגת הבי"ע לבר, כי כלילותם באצילות הוא רק בחיי עולם הבא שהוא באלף השביעי, וכל זמן שלא נכללו הבי"ע באצילות הם בסוד בהמה, ולכן אמרו רבנן כי אלף הרים מגדלין לה מיני בהמות, והוא כל הבירורים דהניצו"ק והשברי כלים השייכים להמציאויות דהבי"ע עצמן, והם מתבררים בהב"ן שבכל עולם, שהיא סוד בהמה והיא הבהמה הרבוצה על אלף הרים, כי הב"ן שבכל עולם הנה עיקרם היא המלכות ב"ן אשר בהיכל קודש קדשים דהבריאה שהיא הבהמה אחת כנ"ל סי' ג' ד', אלא שמתפשטת בכל הבי"ע כולן בסוד הששים מלכות ושמונים פילגשים וכנ"ל שם, ונעשה עיקר הבירור בכח אותו הב"ן שבהיכל ק"ק דהבריאה שהיא הבהמה אחת הרבוצה על אלף הרים, והניצו"ק והשברי כלים שמתבררים תמיד בכל העולמות בי"ע הם כולם נקראו בהמות בהררי אלף, וכמ"ש הזוה"ק פנחס (רמ ע"ב) וכלהו אקרונן בהמות בהררי אלף וכנ"ל סי' ה', וזהו שאמרו ואלף הרים מגדלין לה מיני בהמות והיא אוכלת, כי הם מתבררים בה ע"י סוד אכילה וכנו'.

ואמרו מאי טעמא, ר"ל לאיזה צורך אוכלת אותן, שנאמר (איוב מ כ על הבהמות בהררי אלף) וכל חית השדה ישחקו שם, כי חיה הנה היא ממילוי המילוי דב"ן, שהוא כ"ג אותיות כמספר חיה, ולכן אמרו חולין (דף עא ע"א) כי חיה בכלל בהמה, שהוא שם ב"ן סוד בהמה, וכמ"ש הרב (בספר הליקוטים וטעמי מצות פ' שמיני). והם כולם מהניצו"ק והשברי כלים דהמלכיות דב"ן שנפלו בעולם התוהו ועולין ונבררין בהב"ן הכללי שבכל עולם. והנה בירור כל הניצו"ק הוא לעולם ע"י כפיית והמתקת הדינין, וכל כפיית הדינין הוא ע"י שחיקה וטחינה וכמ"ש הרב בפע"ח (שער השופר פרק א סמוך לסופו), כי הדין כדי לכפותו צריך לטוחנו ולפררו שלא יהא דבוק במקום אחד ולפררו לפרורים דקים. וזהו

דע"ה ח"ב

ג"כ ענין הקטורת שכתוב בה (שמות ל לו) ושחוקת ממנה הדק וכשהוא שוחק אומר הדק היטב היטב הדק. וביום הכיפורים היה דקה מן הדקה כמ"ש הגר"א ביהל אור (בראשית טז סע"ג) כי המיתוק של הגבורות הוא להתפור הרבה ולטחון דק. וזהו הסוד מה שנאמר (איוב מ ט) וכל חית השדה ישחקו שם, כי נעשה (נז ע"ב) בירורם ע"י שחיקה וטחינה, והוא ג"כ סוד אכילה שאמרנו, כי באכילה הם מתדעכים וע"ז נמתקים ונבררים, והנה הם הבהמות בהררי אלף אשר לסעודה גדולה של צדיקים בימות המשיח כנ"ל סי' ב'.

דרוש ד ענף יב סימן ט

ע"י ביטול הזוהמא (דהיינו כאשר יגמרו כל הניצו"ק והשב"כ להתברר בסוד אכילתה דהב"ן) יתחדשו כל המציאויות כולם בפנים חדשות ויוכללו זב"ז, שכן הדגים יוכללו בלוייתן והעופות בזיו שדי, והבהמות והחיות בבהמות בהררי אלף, והיינו ג' סעודות הצדיקים אשר בימות המשיח, והוא סוד הקניגין (פי' שעשועים) של הצדיקים שיהיו לעת"ל.

ביאר אופן שחיטתן של הלוייתן והבהמות בהררי אלף לעת"ל, הוא שכל מעשה המצות וכל תיקוניהם נוגעים בכל עולם ועולם לפי ענינו ולפי ערכו. וכן הוא בכל האיסורים, שכן טהרה דבריה היא טומאה דאצילות. ועפ"ז תתישב שמצינו בחז"ל לעניין אם מצוות בטילות לעתיד לבא או לא, שכן תהלוכות ההנהגה אשר בימות המשיח בתחילה יהיו הטבע והניסי מעורבים ביחד, וע"ד שהיה בגאולת מצרים, שהגם שאפילו שתחילת הגאולה היתה בנסים, עכ"ז עדיין כל מצבם של ישראל היה ע"פ הטבע, שכן עדיין לא פסקה זוהמתן עד מתן תורה.

ומציאות זו תימשך באופן זה עד סוף זמן תחיית המתים (הרי הוא תלוי בשיטות השונות: מ' שנה או ר"י או ר"ד או שאין לו מן קצוב מעת תחילת תחיית המתים), ועל אותו הזמן אמרו שאין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, ולא יתחיל העולם להתחלף ממצבו ולצאת מהזוהמא והחומריות והעביות ולבסוף מהטבע לגמרי אלא מזמן תחיית המתים והלאה, וגם זה יהיה לאט לאט ובהדרגה. והנה לכאורה היה נראה לומר דזמן העיכול של כל אותם שימותו קודם התחייה לא יהיה שוה בכלם, אלא בכל א' לפי מדרגתו.

לפי הנ"ל מתורצת קושיית הגמרא דכתיב "בלע המות לנצח" וכתיב "כי הנער בן מאה שנה ימות". ועל אף שהגמ' מתרצת כאן בישראל כאן באו"ה, אמנם לפי הדברים הנז' גם בישראל ניחא, שכן מ"ש "בלע המות לנצח" הוא רק לאחר התחייה, אמנם קודם התחייה הרי מוכרח הוא שימותו כולם כדי שתתעכל העביות וחומריות, ועל זה קאי מ"ש "כי הנער בן מאה שנה ימות".

והנה הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל סי' ז', כי ע"י ביטול הזוהמא וזיכוך העביות, שהוא

כאשר יוגמרו להתברר כל הניצו"ק והשב"כ כולם בסוד אכילתה דהב"ן, יתחדשו כל המציאויות כולם בפנים חדשות. ויוכללו זב"ז, ובפרט כל האישים הפרטים שבכל מין, הם יתאחדו זב"ז ביותר, ויוכללו כל ענף בשורשו. שכל הדגים יוכללו בהלוייתן, וכל העופות בהזיו שדי, וכל הבהמות וחיות בהבהמות בהררי אלף, והם הג' סעודות הצדיקים אשר בימות המשיח. ונקראו סעודות גדולות כמ"ש בפדר"א (פרקים י יא) משום שהוא מכללות כל הדגים כולן וכל העופות כולן וכל הבהמות כולן. והנה יוכללו אז כל הטמאים ג"כ עם הטהורים, כי הרי יתבטל כל הטומאה והזוהמא לגמרי ויטהרו כולן ובסוד ה' מתיר אסורים שכתבנו לעיל ענף ד' ע"ש, ויוכללו גם הם עם הטהורים, וכולם בשרשם כנז' לסעודה גדולה של צדיקים.

והנה על סוד הכלילות הזה שאמרנו, שיוכללו כל הבהמות וחיות בהבהמות בהררי אלף, וכל הדגים בהלוייתן, וכל העופות בהזיו שדי, הנה על סוד הזה רמזו רז"ל במדרש ויקרא רבה (פי"ג סימן ג), אמר ר' יודן בר' שמעון כל בהמות ולוייתן הם קניגין⁴⁹⁵ של צדיקים לע"ל (וע"ש בפ"י מהרז"ו שמוחק תיבת כל, אבל לדברינו הרי הוא ניחא ומוכרח וחלילה למוחקו), וכל מי שלא ראה קניגין של או"ה בעוה"ז זוכה לראותה לעוה"ב. וסוד הקניגין הוא כי יוכללו כל הבהמות והחיות כולם זב"ז, וכולם בהבהמות בהר"א כנז'. והנה יעשה זה בדרך ניצוח והתגברות מזה על זה, והוא משום כי הרי יעשה כ"ז בכח ותוקף התנוצצות אור הקדושה לבטל כל זוהמא וכל סיג ופסולת וכח דכל עביות

⁴⁹⁵ פי' שחוק (ספר הפליאה).

דע"ה ח"ב

והומריות. ונדע ופשוט הוא כי אין כל בריה דומה לחברתה, לא בזוהמתה ולא בעביותה, והרי יעשה כ"ו בקיבוץ כולם ובניצוח והתגברות מזה על זה, ע"י חלוקי פרטי הכחות דזוהמא ועביות שנמצא בכל בריה חלוקים מחברתה, והרי הוא⁴⁹⁶ כ"ו קניגין ממש, כי הרי יתקבצו כולם ויתגרו זב"ז, ור"ל שיתגברו זה על זה בענין כלילותם בחלוקי פרטי כחותיהם, כי בכח זה יוכלל האחד בחבירו ובכח זה יוכלל חבירו בו, והרי הוא קניגין ממש. ומה שלא הזכירו שם הקניגין בעופות ג"כ, כי העופות הרי הם מעטרה דחסדים וכנ"ל סי' א' וכן לעיל ענף ז', ולכן יהיה כלילותם זב"ז בלי התגברות כלל וכלי ניצוח כלל אלא בנחת השקט ושאנן, ואין זה מענין קניגין כלל.

ואמרו שם במדרש עוד, כיצד הם נשחטים בהמות נותין ללויתן בקרניו וקורעו, ולויתן נותין לבהמות בסנפיריו ונוחרו. וחכמים אומרים זו שחיטה כשירה היא בתמיה, ולא כך תנינן בכל שוחטין חוץ כו', אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא, חדוש תורה מאתי תצא. והענין הוא כי הנה סוד השחיטה נודע מדברי האריו"ל (בשער המצות פ' ראה וכן בטע"מ שם) כי הוא למתק את הדינין שבגרון שהם דינין גדולים ולברר אותם מהסיגים שבהם ע"י הוצאת הדם. כי גרון הוא גימט' ג' שמות אלהים עם הכולל, והם הג' מוחין דקטנות, וכשהם מתמתקים במוחין דגדלות שהם שמות הויות, נעשים ג' פעמים הויה אלהים, שהם עם הכולל גימט' השחיטה, של"ו. ונעשה זה ע"י שחיטת הסימנים, כי סימן עם הכולל הוא אהיה קס"א⁴⁹⁷, והקנה הוא כמספר אהיה קנ"א⁴⁹⁸ עם ד' אותיות, והושט הוא כמספר ז' פעמים אד"ם, שהם הז' מלכין קדמאין, וכל מלך הוא אדם אחד, והז' פעמים אדם הם במספר ושט, אשר כולם הם ניצוצין של גבורות ודינין גמורים של המלכים שמינו, וכמ"ש הרב (בשער רפ"ח פרק ה). וע"י שחיטת הקנה ושט מתבררים מהסיגים שבהם ומתמתקים, ונשלמים הג' שמות אלהים שבגרון בהויות ומתקנים מקטנות לגדלות. וצריך להיות השחיטה בסכין שלם ולא בפגום, כי פגם הוא גימט' ג' פעמים מ"א אותיות שהם פשוט (גז ע"ג) ומלא ומלא דמלא שבכל א' מהג' שמות אהיה דיודיין דאלפיין דההיין, והם קכ"ג כמנין פגם, והם כולם דינין וגבורות, והסכין עצמו הוא גימט' ק"מ כמספר המילוי דאהיה דיודיין. וכשתסיר ממנו הפגם, הנה מתמתקים הג' פעמים מ"א אותיות הגז ע"י ג' פעמים מ"ב אותיות שיש בפשוט ומלא ומלא דמלא דהג' הויות ע"ב ס"ג מ"ה, וג' פעמים מ"ב הוא קכ"ו כמספר פגם עם הג' אותיות שבו, כי ע"י הג' פעמים מ"ב מתקן הפגם ומתמתק הדינין שבסכין שהוא גימט' ק"מ, שהוא המילוי דאהיה דיודיין כנו', שהוא השורש דכל הג' פעמים מ"א הגז. והרי לנו מכ"ז כי סוד השחיטה הוא למתק הדינין שבגרון, כי שם הוא עיקרם וגילויים ותוקפם, וכמו שמבואר (במוחין דקטנות ספ"ג ובעיבורים פ"ה) ומבואר שם כי בעת הזכות גדול הם יורדין למטה עד ראש הבריאדה, אמנם החיצוניות שלהם הנה הם בכל העולמות ביע"כמ"ש באנ"כ (פרק י) ובמבו"ש (שער הקליפות פ"ב), ומאלו החיצוניות המתפשטים בכל הבי"ע, הנה מזה הוא כל העביות והחומריות. והנה בימות המשיח כאשר יתבטל הזוהמא ויזדכך כל העביות ויתמתקו כל הדינין, הרי ממילא הוא כי ישתנה כל ענין השחיטה ג"כ, והוא ע"ד שיטהרו כל הטמאים ויתרו כל האיסורים ובסוד ה' מתיר אסורים כנ"ל.

⁴⁹⁶ נדצ"ל הוה.

⁴⁹⁷ דהיינו במילוי יודיין כזה: אל"ף ה"י יו"ד ה"י.

⁴⁹⁸ דהיינו במילוי ההיין כזה: אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה.

דע"ה ח"ב

אמנם הוא כי נודע היא כי כל מעשה המצות וכל תיקוניהם הנה הם נוגעים ונוהגים בכל העולמות כולם, בכל עולם ועולם לפי עניניו ולפי ערכו, וכן הוא בכל האיסורים כולם, וכמ"ש הארז"ל (בפנימיות והיצונית דרוש ח) כי טהרה דבריאה הוא טומאה דאצילות, וישנם בחי' קליפות בכל העולמות כולם, אלא מה שהוא קליפה בהעליון הוא טהור בהתחתון, ומה שהוא סיג ופסולת בהעליון הוא בר ונקי בהתחתון, וכן העביות והחומריות דהעליון הוא זך ורוחני בהתחתון. והרי נמצא כי בעליית הדברים מעולם לעולם יהיה נצרך ג"כ מעשה המצות וכל תיקוניהם כולם, אלא שהם לפי ערך עילויים ולפי הענין השייך בכל א'. וזהו ענין מה שנמצא מאמרים שונים בזה בדברי רז"ל הנראה כחולקים זה על זה בענין קיום התורה והמצות לעתיד לבוא, כי בנדה (סא ע"ב) אמרו מצות בשלות לעת"ל, וכן בשבת (קנא ע"ב) אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה, וכן בעבו"ז (ג ע"א) היום לעשותם ולא למחר לעשותם, ופי' רש"י שם (ע"ז ד ע"ב) דאין מצות לעתיד, ובמדרש שוחר טוב (מזמור קמו) בפסוק ה' מתיר אסורים, יש אומרים כל הבהמה שנשמאת בעוה"ז מטהר אותה הקב"ה לעתיד לבוא כו', ולעתיד לבוא הוא מתיר את כל מה שאסר, ויש אומרים אינו מתיר לעתיד לבוא כו' ע"ש. וכן הוא עד"ז בגמרא קידושין (עב ע"ב) ממזירי ונתיני טהורים לעתיד לבוא דברי ר' יוסי ר' מאיר אומר אינם טהורים כו'. ובירושלמי (פ"א דמגילה הלכה ה) ר' יוחנן אמר הנביאים והכתובים עתידין ליבטל, וחמשת ספרי תורה אינן עתידין ליבטל, מה טעמא קול גדול ולא יסף, רשב"ל אמר אף מגילת אסתר והלכות (שבתורה שבע"פ) אינן עתידין ליבטל שנאמר הליכות עולם לו ע"ש, וכן פסק הרמב"ם (בספ"ב דהלכות מגילה) שאינן בטלין לעולם ע"ש. וכן מוכח ג"כ בגמרא ראש השנה (דף ל ע"א) שאמרו שם מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח עכשיו נמי כו', הרי מוכח מזה דאין מצות בטילות לעתיד לבוא, וכמו שהעיר בזה מהר"י יעב"ז ז"ל בהגהותיו לש"ס שם, וכן הוא עד"ז בביצה (דף ה ע"ב) ובסנהדרין (כב ע"ב) ע' שם ושם, וכן מבואר ג"כ במדרש שוחר טוב (סוף מזמור עג) שאמרו שם, בעולם הזה אדם הולך ללקוט תאנים בשבת אין התאנה אומרת כלום, אבל לעתיד אדם הולך ללקוט תאנה בשבת היא צווחת ואומרת שבת היא, בעולם הזה אדם הולך ומשמש ממתו נדה אין ממתו מעכבתו, אבל לעתיד אדם רוצה לילך ואשתו נדה האבן צועק ואומר נדה היא כו'. ושם (מזמור נו ומזמור ק) כל הקרבנות בטילות לעתיד לבוא הוי"ן מן התורה, וכן הוא בויק"ר (פ' ט סימן ז) ובמדרש משלי (פרשה ט) שכל המועדים עתידים בטלים וימי הפורים אינם בטלים לעולם כו', אמר ר' אלעזר אף יום הכיפורים אינו בטל לעולם כו'. והרי לנו בזה כמה מאמרים שונים בדברי רז"ל הנראים כחולקים זה על זה. ובאמת כי לכאורה הרי יש לתמוה, כי הרי מפורש הוא כמה פסוקים ופרשיות ביחזקאל אשר הוא מדבר (נז ע"ד) בקיבוץ גליות ובבנין העתיד, ומפורש שם על שמירת התורה וקיומה לעתיד, כמ"ש שם (לו כג) וקדשתי את שמי הגדול כו' ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם כו', וזרקתי עליכם מים טהורים כו', ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש כו', ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחוקי תלכו ומשפטם תשמרו ועשיתם בארץ. וכן שם (לז כב) ולא יחצו עוד כו', ולא יטמאו עוד כו', ועבדי דוד מלך עליהם ורועה אחד יהיה לכולם ובמשפטי ילכו וחקותי ישמרו ועשו אותם וישבו על הארץ כו'. ובפרט בענין הקרבנות ובמשפטי הכהנים ושמירת המועדים, הרי מפורש שם כמה פסוקים, ואיך אפשר לומר שיתבטלו ח"ו לימות המשיח.

אך הענין בזה הוא, כי הנה תהלוכות הנהגה אשר בימות המשיח הנה יהיה מתחילה הטבע והנסיי מעורב ביחד וע"ד שהיה בגאולת מצרים, שהגם שגם ראשית התחלת הגאולה היה תיכף בנסים, עכ"ז הנה היה עדיין כל מצב ישראל עצמן בטבע

דע"ה ח"ב

והומרי, כי עדיין לא פסקה זוהמתן עד מתן תורה ע' זוה"ק (ס"פ יתרו צד ע"א⁴⁹⁹). והגם שהיה ההנהגה עמהם בנסים גדולים, עכ"ז הם עצמן היו עדיין לפי הטבע לגמרי, וכן יהיה בהימים הראשונים דימות המשיח, שהגם שיהיה הגאולה וההנהגה בניסים גדולים, עכ"ז יהיה הטבע משמשת ג"כ, ויתקיים עדיין החומרי והגשמי בהעולם כולו וכן גם בישראל עצמן, וכל ביטול הזוהמא וזיכוך העביות יתחיל רק אח"כ ולאט לאט שהוא בהדרגה גדולה. וכמ"ש בשוחר טוב (סוף מזמור יח) מגדיל ישועות מלכו כו', כתוב אחד אומר מגדול וכתוב אחד אומר מגדיל, ר' יודן אומר לפי שאין הגאולה באה על אומה זו בבת אחת אלא קימעה קימעה, ומהו מגדיל לפי שהיא מתגדלת והולכת לפני ישראל כו', לפיכך משולה הגאולה כשחר שנאמר אז יבקע כשחר אורך כו' ע"ש.

והנה יתקיים הטבע והחומרי וכל העביות כולו עד זמן תחיית המתים, שהוא לא פחות מארבעים שנה אחר קבוץ גליות וכמ"ש במדרש הנעלם פ' תולדות (קלט ע"א וע"ש קמ ע"א), וע' עוד פ' שמות (י ע"א), ועל אותו הזמן הנה אמרו (ברכות לד ע"ב) אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שיעבור מלכות בלבד. ולא יתחיל העולם להתחלף ממצבו ולצאת מהזוהמא והחומריות והעביות ומהטבע לגמרי אלא מזמן תחיית המתים והלאה, וגם זה יהיה לאט לאט ובהדרגה, כי גם התחייה גופה לא יהיה לכולם בפעם אחת, והוא מה שאמרו (פסחים סח ע"א) עתידין צדיקים שיחיו את המתים וע' מדרש הנעלם (פ' וירא קיד סע"ב). וקודם התחייה יתבטל הזוהמא ויתעכל חומריות כל גוף, והוא מה שאמרו (שבת קנב ע"ב) עתידים צדיקים דהוו עפרא דכתיב וישוב העפר על הארץ כשהיה, וכן (בראשית ג יט) כי עפר אתה ואל עפר תשוב. והוא שעה אחת קודם תחיית המתים, כי כל אותן שיהיו אז בחיים ימותו כולם כדי לעכל את חומריות הגוף, ולהתחלף מכתנות עור לכתנות אור⁵⁰⁰, ולא יהיה המיתה ע"י המלאך המות ח"ו כי הוא יתבטל אז לגמרי, וכמ"ש (סוכה נב ע"א) לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים כו', הללו בוכין והללו בוכין כו', ואז יטהר העולם מהזוהמא לגמרי. אלא ענין המיתה שיהיה אז הוא ע"י הקב"ה לבד וכדי להחיותם לאלתר, ולהמציאם בפנים חדשות לגמרי כמו גופו של אדם הראשון קודם החטא ובעת שנכנס לגן עדן, וכמו שאמרו במדרש הנעלם (פ' וירא קי"ג ע"ב) ועל אותו העת הנה נאמר (דברים לב לט) אני אמית ואחיה, כי יהיה מיתתם ע"י הקב"ה לבד, וע"ד מיתת משה רבינו ע"ה, ומיתת האבות ואהרן ומרים, כמ"ש ב"ב (ספ"א יז ע"א), וכמו שמבואר בזוה"ק (פ' משפטים קח ע"ב) ובהוא זמנא כתיב ראו עתה כי אני הוא כו', אני אמית ואחיה עד השתא מותא הות מסטרא אחרא, מכאן ולהלאה אני אמית ואחיה, מכאן דבהוא זמנא כל אינון דלא טעמי טעמא דמותא מניה (ר"ל מהקב"ה) תהא לון מותא ויקים לון [מידן], אמאי בגין דלא ישתאר מההוא זוהמא בעלמא כלל ויהא עלמא חדתא בעובדוי ידוי דקב"ה⁵⁰¹.

⁴⁹⁹ ז"ל: תנינן, דחמאת שפחה על הים מה דלא חמא יחזקאל נביאה. יכול כההוא יומא דקאימו ישראל על טורא דסיני, לאו הכי, בגין דההוא יומא דקיימו ישראל על טורא דסיני, אעבר זוהמא מנייהו וכל גופין הוו מצחצחון כצחצחא דמלאכין עלאין כד מתלבשן בלבושי מצחצחון למעבד שליחותא דמריהון.

תרגום: שנינו, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא. יכול כמו אותו יום שעמדו ישראל על הר סיני, לא כך, משום שאותו היום שעמדו ישראל על הר סיני עברה מהם הזוהמא, וכל הגופים היו מצחצחים כצחצוח של המלאכים העליונים כאשר מתלבשים בלבושים מצחצחים, לעשות את שליחות רבונם.
⁵⁰⁰ ע"י לעיל סוף מו ע"ד.

⁵⁰¹ ז"ל הזהר בשלימות: ובההוא זמנא כתיב (דברים לב לח) ראו עתה כי אני הוא ואין אלה"ם עמדי (ראו עתה) ראו כי אני הוא סגי מאי עתה אלא דלא הוה קדם לכן וההוא זמנא ליהוי אמר קודשא בריך הוא עתה ראו מה דלא יכלתון למיחמי מקדמת דנא כי אני תרי זמני אמאי אלא לדייקא דהא לית תמן אלה"ם אלא הוא דהא כמה זמנין דאתמר אני זמנא חדא ולא

דע"ה ח"ב

והנה לכאורה היה נראה לומר דזמן עיכול של כל אותן שימותו קודם התחייה לא יהיה שוה בכלם אלא בכל א' לפי מדרגתו, אבל לפי הנ"א שכתוב בזוהר הנז' ויקים לון מיד, הרי משמע שזמן אחד לכלם. אמנם נראה כי ישתנה בכל א' זמן המיתה והתחייה, ור"ל {נח ע"א} שלא ימותו כולם בפעם אחד, וממילא שישתנה זמני התחיות ג"כ, כי מי שיחיה מתוקן קודם מזוהמתו, יוקדם בו ג"כ המיתה והתחייה, כי המיתה של אז יהיה רק לעכל את חומריות הגוף ולחדשו בפנים חדשות, ויהיה המשך הזמן אשר מהמיתה להתחייה לכלם שוה, אלא שזמני המיתה לא יהיה שוה בכלם. וימשכו זמני המיתות והתחיות אשר לכל הדור ההוא זמנים הרבה, אך הצדיקים אשר מיתו כבר הם יקומו בראשונה, שהוא תיכף אחר ארבעים שנה לקיבוץ גלויות, וזהו שאמרו במדרש הנעלם (פ' תולדות קמ ע"א) שיהיו הרבה תחיות. ויומשך זמן כל התחיות לדעת רבי יהודה ממ' שנה אחר קיבוץ גלויות, שאז יהיה התחייה ראשונה כנז', ומאז יומשך זמן כל התחיות עד התחייה האחרונה המשך מאתיים ועשר שנים, ולדעת רבי יצחק מאתיים וארבעה עשר שנים, ורב נחמן אמר שם שאין זמן קצוב לזה, אלא לכל א' לפי השיעור שנבלע בעפר (ור"ל שר"נ לא סבירא ליה שיהיה התחייה מיד אחר המיתה, אלא לכל א' עד שיתעכל החומריות דכתנות עור משכא דחויא), ואמר ליה ר' יוסי כי עכ"ז הנה יהיו כל התחיות במשך זמן הנז', ר"י לדעת ר' יהודה, ר"ד לדעת ר' יצחק.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי יהיו הרבה תחיות ויומשך זמן רב, וגם התחייה הראשונה הוא רק מ' שנה אחר קבוץ גלויות, וכמ"ש שם (דף קלט ע"א) מ' שנה קודם הקבוץ גלויות לתחיית המתים כו', ומשעה שיעברו הצרות עד תחיית המתים ארבעים שנה כו' וכן הוא עוד שם בכ"מ. וע"ש עוד בפ' חיי שרה (קכו ע"א) שמבואר שם שהתחייה יהיה באותו הגוף עצמו ממש, כי הוא עצמו יקום בתחיית המתים, ואמר שם (קכו ע"א) אותו הגוף שנצטער עם הנשמה באותו העולם ולא היה לו הנאה ממנו מכל התורה ומעש"ט שלו, הוא עצמו ממש יקום בתחיית המתים ע"ש, אלא שיזדכך מכל זוהמתו וחומריותו הנס, והוא ע"י המיתה והעיכול בעפר, וכמו שמבואר שם בפ' וירא (קטו סע"ב וקטז ע"א) ואמר שם, כהאי אומנא דאפיק כספא ממקורא דארעא בקדמיתא מעייל ליה בנור דליק עד דנפיק מניה כל זוהמא דארעא, והא אשתארת כספא אבל לא כספא שלימתא לבתר, מאי עביד מעייל ליה בנורא כדבבקדמיתא כו' כך הקב"ה מעייל האי גופא תחות ארעא עד דמתרקיב כוליה ונפיק מניה כל זוהמא בישא, ואשתאר ההוא תרווד רקב ואתבני גופא מניה, ועד כען הוא גופא לא שלים (ר"ל שמתחילה יבנה הגוף מאותו התרווד רקב ויהיה נקי וטהור מזוהמא, אבל יהיה בו עדיין עביות וחומריות והוא עדיין לא שלים כי אין זה עדיין השלימות האמיתי) לבתר ההוא יומא רבא דכתיב והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה

יתיר והוה תמן סטרא אחרא אבל השתא אני אני הוא ואין אלהים עמדי דהא כל סטרא אחרא אתעבר ודייקא אני אני אמית ואחיה עד השתא מותא הות מסטרא אחרא מכאן ולהלאה אני אמית ואחיה מכאן דבהווא זמנא כל אינון דלא טעמי טעמא דמותא מניה תהא לון מותא ויקים לון (מיד) אמאי בגין דלא ישתאר מההוא זוהמא בעלמא כלל ויהא עלמא חדתא בעובדוי ידוי דקודשא בריך הוא.

תרגום: ובאותו זמן נאמר "ראו עתה כי אני אני הוא, ואין אלהים עמדי" (דברים לב לט) (ראו עתה) ראו כי אני אני הוא גדול, מה זה "עתה", אלא שלא היה קודם לכן, ובאותו הזמן זה יהיה. אמר הקדוש ברוך הוא, עתה ראו מה שלא יכלתם לראות קודם לכן. "כי אני אני" למה ב' פעמים, אלא כדי לדייק, שהרי אין שם אלהים אלא הוא, שהרי כמה פעמים שנאמר "אני" פעם אחת ולא יותר, והיה שם הצד האחר. אבל עכשיו "אני אני הוא ואין אלהים עמדי" שהרי כל הצד האחר העבר, ודוקא אני אני. "אני אמית ואחיה" (דברים לב לט) עד עכשיו המח היה מן הצד האחר, מכאן והלאה "אני אמית ואחיה". מכאן שבאותו הזמן, כל אותם שלא טעמו טעם המות, ממנו יהיה להם מות, ויקים אותם (מיד). למה, כדי שלא תישאר מאותה הזוהמא בעולם כלל, ויהיה עולם חדש במעשי ידי הקדוש ברוך הוא.

דע"ה ח"ב

(והוא אחר מלחמות גוג ומגוג וכמ"ש שם קז ע"ב ובכ"מ) מתטמרין כלהו בעפרא כדבבדמיתא, מן קדם דחילו ותקיפו דקב"ה הה"ד ובאו במערות צורים ובמחילות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה (והוא ג"כ בביאת המשיח כמ"ש בפ' שמות ז ע"ב ופ' פנחס רמג ע"א) ונפיק נשמתיהו (ר"ל שהרבה ימותו מגודל הפחד ואימה) ומתעכל ההוא תרווד רקב (ר"ל כי מעת ביאת המשיח עד זמן תחיית המתים, הנה אז יחזור להתעכל גם העביות וחומריות הגוף ג"כ) ואשתאר גופא דאתבני תמן נהורא דיליה כנהורא דשמשא וכזהרא דרקיע כו⁵⁰². ור"ל כי בעת ביאת המשיח יבנו כל הגופות מתחילה מהורים ונקיים מזהמא, אבל יהיו עדיין בחומריות ועביות, ואח"כ יתעכלו גם הם ויחזרו להבנות בעת תחיית המתים מצוחצחים ומאירים כאור השמש וכזהר הרקיע, וכ"ז הוא בהמתים שמתו כבר והיה מיתתם ע"י מלאך המות. אבל בכל הדור שיזכו לביאת המשיח הם ימותו אח"כ, ויהיה מיתתם ע"י הקב"ה עצמו ע"ד מיתת האבות ומשה ואהרן ומרים. אמנם זמן המיתה לא יהיה לכולם שוה, כי לא יתחרב העולם קודם התחייה, אלא יש שימות קודם ויש אח"כ, וע"ד שהוא עתה ויומשך בדרך זה זמנים הרבה שהוא כל המ' שנה אשר מקבוץ גלויות עד התחייה הראשונה, וכן גם אח"כ שהוא כל הר"י או רי"ד שנים אשר מתחייה הראשונה עד סוף התחייה האחרונה וכנ"ל, כי מי שלא יהיה מתוקן עדיין לידי תחייה כבכל הראוי לחיי הנצחי הוא ימות בסוף.

ומתורין בזה קושיית הגמרא (פסחים סח ע"א) כתיב בלע המות לנצח וכתוב כי הנער בן מאה שנה ימות, כאן בישראל כאן באו"ה. אבל לפי הדברים הנז' גם בישראל ניחא, כי מ"ש {נח ע"ב} בלע המות לנצח הוא רק אחר התחייה, אבל קודם התחייה הרי מוכרח הוא שימותו כולם, וכדי להתעכל כל עביות וחומריות, ועל זה קאי מ"ש (ישעיה סח ט) כי הנער בן מאה שנה ימות. אמנם הגמרא לא ניחא להו לאוקמי בהכי, כי א"כ אין זו טובה וברכה כלל, כי הוא רק לאותן שלא זכו לבוא לידי תיקון התחייה מקודם וכנז'. וע' במדרש הנעלם (פ' וירא קיד סע"ב) אמרו שם כי מ"ש כי הנער בן מאה שנה ימות הוא על הגרים, שהם יזכו לתחייה ע"י הצדיקים, ועל זה אמרו (פסחים סח ע"א) עתידין צדיקים שיחיו את המתים, ואולי הוא הוא רק בהגרים שאינם צדיקים אלא בינונים, וע' בעמק המלך סוף שער עולם התוהו שאמר שהוא על הגרים שיתגירו אחר ביאת משיח ע"ש. וקשה כי הרי אמרו (יבמות כד ע"ב) אין מקבלין גרים לימות המשיח, אמנם י"ל דמיירי

⁵⁰² האי אומנא דאפיק כספא ממקורא דארעא מאי עבד בקדמיתא מעייל ליה בנור דליק עד דנפיק מניה כל זוהמא דארעא והא אשתארת כספא אבל לא כספא שלימתא לבתר מאי עביד מעייל ליה בנורא כדבבדמיתא ומפיק מניה סטייפי כמה דאת אמר הגו סיגים מכסף וגו' (משלי כה ד) וכדין הוא כספא שלימתא בלא ערבוביא כך הקדוש ברוך הוא מעייל האי גופא תחות ארעא עד דמתרקב כוליה ונפיק מניה כל זוהמא בישא ואשתאר ההוא תרווד רקב ואתבני גופא מניה ועד כען הוא גופא לא שלים לבתר ההוא יומא רבא דכתיב והיה יום אחד הוא יודע ליהו"ה לא יום ולא לילה (זכריה יד ז) מתטמרין כלהו בעפרא כדבבדמיתא מן קדם דחילו ותקיפו דקודשא בריך הוא הה"ד ובאו במחלות עפר מפני פחד יהו"ה ומהדר גאווה וגו' (ישעיה ב יט) ונפיק נשמתיהו ומתעכל ההוא תרווד רקב ואשתאר גופא דאתבני תמן (נ"א נהורא) דיליה כנהורא דשמשא וכזהרא דרקיעא.

תרגום: האומן הזה שמוציא כסף ממקור הארץ, מה עושה. בתחלה מכניס אותו לאש דולקת עד שמוציא ממנו את כל הזוהמא של הארץ, והרי נשאר כסף, אבל לא כסף שלם. אחר כך מה עושה, מכניס אותו באש כבתחלה ומוציא ממנו סיגים, כמו שנאמר "הגו סיגים מכסף וגו'" (משלי כה ד), ואז הוא כסף שלם ללא ערבוביה. כך הקדוש ברוך הוא מכניס את הגוף הזה תחת הארץ, עד שכולו נרקב ויצאה ממנו כל הזוהמא הרעה, ונשאר אותו תרווד רקב ונבנה ממנו הגוף, ועד עכשיו הוא גוף לא שלם. אחר אותו היום הגדול, שנאמר "והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה" (זכריה יד ז), מסתתרים כולם בעפר כבתחלה מפני פחד והכח של הקדוש ברוך הוא. זהו שנאמר "ובאו במערות צורים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה וגו'" (ישעיה ב יט), ויוצאת נשמתם ומתעכל אותו תרווד רקב, ונשאר גוף שנבנה שם, [האור] שלו כאור השמש וכזהר הרקיע.

דע"ה ח"ב

בנתגירו מעצמן, והם הנקראים גרים גרורים וכמו"ש בעבו"ז (דף ג ע"ב) משום שנגררו אחר ישראל בע"כ, והם יתקבלו לבסוף עכ"פ, ועליהם נאמר כי הנער בן מאה שנה ימות, ויזכו הם לתחייה אח"כ ג"כ ע"י הצדיקים כנז'. ועכ"פ הוא כי כל הדור ההוא שיזכו לביאת משיח מוכרח שימותו גם הם, אלא שמיתתם יהיה ע"י הקב"ה, אבל ימותו עכ"פ כדי להתחלף מכתנות עור לכתנות אור, ויומשך זמן מיתתם ותחייתם כמה שנים כנ"ל, ויהיה נמצא שגם אחר שיחיו כל הצדיקים שמיתו כבר ויקומו הם מצוחצחים כזוהר הרקיע, יהיה נמצא עדיין כמה מאותו הדור אשר עדיין לא מיתו, והם ימותו אח"כ ויחיו אח"כ (כי על זה נאמר כי הנער בן מאה שנה ימות, וכן מה שאמרו עתידים צדיקים שיחיו את המתים והבן). וזהו שאמרו (ב"ב עה ע"ב) עתידים צדיקים שאומרים לפניו קדוש כו', כי כל אותן שיחיו עדיין בחיי דהעוה"ז, הם יאמרו קדוש לפני הצדיקים, שכבר קמו בתחיית המתים, והרי יהיה העולם משמש אז לבחי' מלאכים ולבני אדם יחד.

אמנם לדעת רב נחמן הנ"ל שאומר (במדרש הנעלם פ' תולדות קמ ע"א) לפי השיעור שנבלע בעפר, הנה אפשר לומר כי שעה אחת קודם תחיית המתים הנה אז ימותו כל אותו הדור כולו, ויהיה ע"ד שהיה במתן תורה, שאמרו רז"ל בשבת (פה ע"ב) שבכל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל, אלא שהקב"ה הוריד עליהן מל של תחיה והחיה אותן. והיה כ"ז ג"כ משום שגם אז יצאו מכל זוהמתן, ונתחלף גופן מכתנות עור לכתנות אור וכמו"ש בזוה"ק (ס"פ יתרו ד ע"א⁵⁰³). ולכן יצתה נשמתן אז והיה מיתתם מיתת נשיקה, נפשי יצאה בדברו, ונשרף עי"ז כל זוהמתן ונתבטל עביותם, ונעשה גופן מצוחצחין כזוהר הרקיע. וכן יהיה ענין המיתה קודם תחיית המתים, וימותו אז כל אותו הדור כולו ברגע אחת קודם תחיית המתים בבחי' מיתת נשיקה, אלא שהתחיה יהיה לכל א' לפי זכותו ומעשיו, כי יש מהם שיקומו תיכף וע"ד שהיה במתן תורה, וכן כל הצדיקים שמיתו מכבר יחיו ג"כ אז תיכף, ויש מהם שישארו עדיין במיתתם אם יום או שנה ושנתיים לפי שיעור עיכולו, עד שנבלע בעפר. ויהיה בדרך זה תחיות הרבה לדעת רב נחמן ג"כ, ויומשך זמני התחיות עד מאתיים ועשר שנים או רי"ד שנים כמ"ש במדה"ג שם, וכ"ז הוא לדעת רב נחמן שאמר שלא יקומו כולם תיכף אחר המיתה אלא כל א' לפי שיעור זמנו עד שנבלע בעפר וכנז'. אבל לגירסת הזוהר משפטים (קח ע"ב) שאמרו שם שהתחיה יהיה מיד אחר המיתה, וכן לכל התנאים ואמוראים במדרש הנעלם שם, שלא הזכירו שיעורו דרב נחמן, ועכ"ז אמרו שימשך זמני התחיות ר"י או רי"ד שנים, הרי יהיה זמני המיתות הרבה ג"כ, היינו שהמיתה והתחיה דכל א' יהיה לכל א' לפי זכותו ומעשיו, כי בכמה מהם יהיה המיתה והתחיה שלהם בזמן מוקדם, ובכמה מהם בזמן מאוחר. אך כולם יחיו עכ"פ באותו הזמן הנז', שהוא ר"י או רי"ד שנים, כי בסוף רי"ד שנים מזמן התחיה הראשונה אז יקומו ויחיו כולם עכ"פ, ויהיו כולם בגופים מצוחצחים כזוהר הרקיע כנ"ל, ויחיו מאז ולהלאה בחיים הנצחיים בגופם ג"כ, וכמו"ש סנהדרין (צב סע"א) צדיקים שעתיד הקב"ה להחיותן אינן חוזרין לעפרן כו', וכן הוא במדרש הנעלם פ' וירא (קיד ע"א ושם ע"ב וכן שם קמז ע"ב) ובפ' תולדות (קמא סע"א) ע"ש וכן הוא עוד בזוה"ק סוף פ' בלק ע"ש, וענין משך זמן התחיות ר"י או רי"ד שנה ע' לקמן ענף ט"ז סי' ה'. (נח ע"ג)

דרוש ד ענף יב סימן י

אחרי ביאת המשיח יתעוררו מלחמות גדולות על ישראל, והוא מלחמות גוג ומגוג. ואחר שיטול הקב"ה את נקמתו מהם (כמו שמפורש ביחזקאל) יהיה קבוץ גליות וישבו ישראל לבטח בארצם בטובה גדולה, אם כי תהלוכות העולם ככל העניינים הגשמיים יהיו רק ע"ד שהוא עתה, וכך ימשך הדבר ארבעים שנה. ועל

⁵⁰³ ע"י לעיל הערה 499.

דע"ה ח"ב

אותו הזמן אמרו "אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד", ואז יתקיימו כל משפטי התורה וכל המצוות וההלכות כולם כפי שהם היום. ומה שאמרו חז"ל שכל הקרבנות בטלות לעתיד לבוא חוץ מן התורה, וכן שכל המועדים עתידים ליבטל חוץ מפורים ויום הכיפורים, כל זה קאי על זמן דתחייה שמאחר אותם ארבעים השנה עד סוף מאתיים וי"ד שנים לזמן ההוא, אשר אז כל הצדיקים יתעלו להיות למעלה ממדרגת המלאכים, ויהיה מאיר גופם באור האספקריא המאירה.

אז יהיה שינוי גדול, שהכל יהיה רק קדושה שכן יתבטלו הטומאה והחולין. וזהו שאמרו שכל המועדים עתידים ליבטל, שכן כל הזמן כולו יהיה בקדושת המועדים, ולא יהיה חול כלל, יום א' יהיה פסח, יום ב' ר"ה וכו'. אמנם פורים ויום הכיפורים אכן ישארו שכן פורים הוא הגילוי דיסוד דאבא, והוא רמז על האלף הח' הרי הוא זמן שליטת החכמה, וכן יום הכיפורים (וכן שבת) שהוא דרגה דבינה, הרי הוא סוד עולם הבא שבאלף הז'.

החילוק אשר בין מועד לשבת הוא בענין מלאכת אוכל נפש. ביאור הדבר הוא שיש להקדים שסוד המלאכות הוא נפילת הניצוצין שבעולם התוהו שירדו ונטבעו בתוך הקליפות והרע, והניצוצין המה הכחות דכל המציאויות כולם אשר בעולם הזה, ולכן אין דבר שלא יהא צריך תיקון ומלאכה עד שיהיה נשלם למציאותו הראוי לו. לכך אמרו חז"ל על ימות המשיח, אשר אז תבטל כל הקליפה והזוהמא כולה, "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת", דהיינו שכל הדברים יצאו מתוקנים מתחילה, ולא יהיו נצרכים לתיקון ומלאכה כלל. וד"ז שאמרו בגמרא שהתיקון יהיה ב"ארץ ישראל", אין פירושו א"י ולא חו"ל, אלא בא לרמז שכל העולם של אז יהיה בקדושת ארץ ישראל של עתה. אמנם כל הזמן ההוא, הרי הוא כל משך זמן התחייה, יהיו כל העומדים אז עדיין בבחי' גוף דחיי עולם הזה צריכים תיקון גדול בבחי' זיכוך העביות והחומריות. וכאשר יטהר האדם מהזוהמא, יטהר כל העולם ג"כ, וכאשר יזדכך האדם מעביותו, ויתחלף גוף האדם לכתנות אור, כמו כן יזדכך ויתחלף העולם כולו.

כל משך זמן התחייה, מעת התחייה הראשונה עד סוף התחייה האחרונה, כל אותן שיהיו עומדים עדיין בבחי' גוף דחיי עולם הזה, צריכים עדיין לתיקון גדול, באופן שיהיו ראויים גם הם להסתלקות דמיתת נשיקה. ועדיין יתעכב התיקון הגמור הראוי גם לכל חלקי ד' היסודות ארמ"ע. וכאשר יטהר האדם מהזוהמא, יטהר ויתוקן העולם ג"כ. והנה אע"פ שיהיו נמצאים אז גם צדיקים רבים שכבר קמו בתחייה הרי כל ישראל ערבים זה בזה, לכולם קומת פרצוף אדם אחד, ולכן כל זמן שחסר עדיין התיקון הגמור באחד מהם, לא יושלם התיקון בכולם, ויהיה חסר התיקון בעולם.

ועתה יתבאר, שכן הגם שיהיה כל העולם אז זך כ"כ באופן שלא יהיה נצרך אז למלאכות גמורות כלל, אעפ"כ יהיה נצרך עדיין עכ"פ לאיזו בחי' מלאכה בכל חלקי המציאויות כולם מכח העביות והחומריות אשר יחסר עדיין תיקון וההזדככות בכלל העולם כולו כנו'. כי אז יהיה מוכרח עדיין לאיזו בחי' מלאכות בכל חלקי המציאויות העולם כולו, ולא יהיו מלאכות גמורים אלא בבחי' מלאכת אוכל נפש הנצרכת לתיקוני ההזדככות.

והנה אחר ביאת המשיח יתעוררו מלחמות גדולות על ישראל וכמו שמבואר בזוה"ק (שמות ז ע"ב ע"ש בארוכה עד דף י, וכן בפ' וירא קיט ע"א ופ' תולדות דף קלט) והוא מלחמות גוג ומגוג שאמר ביחזקאל (לח לט) ובזכריה (פרק יד). ואמרו במדרש תהלים (מומור קיה פסוק ט) כי שלש פעמים עתידים גוג ומגוג לבוא על ישראל ולעלות על ירושלים ויכנוס וירגזו את כל האומות עמו להעלותם לירושלים כמו שמבואר שם, וע' עוד ויקרא רבה (פכ"ז סימן יא) ובכ"מ. ואחר שיטול הקב"ה נקמתו מהם כמו שמפורש ביחזקאל, אז ישבו ישראל לבטח בארצם בטובה גדולה, ויתרבה הדעת והחכמה והטהרה והקדושה הרבה מאד. אך תהלוכות העולם בכל ענייני הגשמיים יהיה רק ע"ד שהוא עתה, ויומשך כזה ארבעים שנה, ועל אותה הזמן אמרו (ברכות לד ע"ב) אין בין העוה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד, והנה אז פשוט הוא שיעמדו ויתקיימו כל משפטי התורה וכל המצוות וההלכות כולם, ויהיו נעשים הכל ע"ד שהם נעשים עתה ע"י כל הצדיקים והחסידים והקדושים, וכמ"ש ביחזקאל (לו כד) ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם כו', ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה כו', ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם. וכן שם (לז ובפרט שם מב מג מד) בענייני הקרבנות ובמשפטי הכהנים, ושם (מה מז) בחגים ובחדשים ובשבתות בכל מועדי בית ישראל כו' כו'. והרי לנו שיתקיים אז כל התורה כולה בכל מלוואה על צד היותר שלימות. אמנם מה שאמרו (ויק"ד פ"ט ט"ז) כל הקרבנות בטלות לעתיד לבוא חוץ מן התורה, וכן מה שאמרו (מדרש משלי ט) שכל המועדים עתידים בטילים חוץ מפורים ויום הכיפורים, הנה זה קאי על כל אותו הזמן דתחייה, שהוא מאחר ארבעים שנה לקבוצ' גלויות עד סוף מאתיים וי"ד

דע"ה ח"ב

שנים לזמן ההוא, אשר כל הצדיקים והזוכים יהיו אז למעלה ממדרגת המלאכים, ויהיה מאיר אז גופם ג"כ באור אספקלריא המאירה, וכמ"ש בזה"ק (פ' תולדות קמא סע"א).

והנה אז יהיה שינוי גדול בכל העולם כולו ג"כ, ר"ל גם באלו שיעמדו אז עדיין בחיי העוה"ז כנ"ל סי' ט', והרי יהיו הם עדיין בעביות וחומריות ממש, עכ"ז הנה יהיה אז גם בהם שינוי גדול, והיינו כי הרי עתה עומד כל העולם כולו בג' חלוקות כלליים, שהם טמא טהור קודש, וגם הטהור הרי הוא עתה רק חול וחולין שאין בו קדושה כלל, אבל אז הנה לבד מה שיתבטל כל הטומאה והזוהמא לגמרי, אלא שגם כל המציאות דחול וחולין לא יהיה אז כלל, ויהיה כל המציאות כולו על טהרת הקודש ע' לעיל דרוש ג' ענף י"ב בסופו. וזהו שאמרו כי כל המועדים עתידים במילים, כי יהיה אז כל הזמן כולו בקדושת המועדים, ולא יהיה חול כלל. ואולי הוא כי אז יתחלקו הימים למועדים כל יום למועד המתייחס אליו, כי יום א' שהוא בחי' חסד יהיה בו קדושת פסח, יום ב' ראש השנה (והוא ג"כ סוד בהר"ד⁵⁰⁴), יום ג' שבועות, יום ד' ראש חודש דאיקרי נמי מועד כמ"ש בגמרא (שבועות דף י ע"א), יום ה' סוכות כי הוא ג"כ ענף הגבורה כמ"ש בזה"ק (פ' אמור צו ע"א) ע"ש בהגהות מהרח"ו, והוא ביום ה' שהוא חודש ענף הגבורה כי אז יתהפך לשלהובין דרחימו והוא זמן שמחתינו, יום ו' שמיני עצרת, כי יום ו' הוא יסוד הכולל עטרה עמו, חסד המתגלה בפומא דאמה⁵⁰⁵, והוא שמיני עצרת, חדוותא דכולא כמ"ש בפ' אמור (צו ע"א). וזהו שאמרו כל המועדים עתידים בטלים, כי יתחלקו לימי השבוע, ויהיה כל הזמן כולו בקדושת המועדים. אמנם פורים ויום הכיפורים יהיו נשארים כי פורים הוא הגילוי דיסוד דאבא כנודע בכוננות פורים (שעה"כ פרק א), והוא רמז על אלף הח' שהוא זמן שליטת החכמה ע' לעיל דרוש ג' ענף ז'. וכך יום הכיפורים שהוא דרגה דבינה, סוד עולם הבא אלף הו', והוא ג"כ יום שכולו שבת כמ"ש בראש השנה (לא ע"א). ולכן כל אלו שהוא שבת ויום הכפורים ופורים אשר הם רמוזים רק על הזמן אשר אחר כל ימות המשיח כולו, והם בסוד עולם הבא ואור החיים הנצחי, הנה הם יתקיימו אז עדיין ג"כ כדי לזכות על ידיהם לאורם ולגילויים העתיד. אבל כל המועדים כולן שהם מרמזים רק על (נח ע"ד) אורות דהתיקון דימות המשיח מאחר התחלת זמן דתחיית המתים ולהלאה עד סוף הששת אלפים שנה ע' הגר"א בספד"צ (פ"ה בד"ה יהי רקיע סמוך לסופו שם לד ע"א ד"ה ודע שכל), הנה כל אותן המועדים יהיו בטלים אז, כי יהיה אז כל הזמן כולו בקדושת אותן המועדים תמיד וכנו', ומה שעתה הם מרמזים יהיה אז אורם וגילויים עצמן. והוא ע"ד שאמרו על אלף הו', שאז יהיה יום שכולו שבת, כן יהיה ע"ז בימות המשיח מאחר זמן דתחיית המתים והלאה יום שכולו מועד, אלא משום שהמועדים הם מחולקים באור קדושתם לששה מיני זוהרי אור, שהם פסח שבועות סוכות שמיני עצרת ראש השנה ראש חודש, והם סוד שורש דששת ימי השבוע. הנה כאשר יתגלה אז אורם העיקרי ממש להאיר למטה תמיד, יהיה מאיר כל יומו באור קדושת המועד המתייחס אליו, ויהיה כל הזמן כולו בקדושת המועדים⁵⁰⁶.

והנה החילוק אשר בין מועד לשבת הנה הוא במלאכת אוכל נפש, ומבואר הוא בדברי האריז"ל (בטעמי מצות פ' בהר) כי סוד כל המלאכות הוא בסיבת נפילת הניצוצין שבעולם התוהו ונטבעו בתוך הקליפות והרע, והניצוצין הם הכחות דכל המציאויות כולם אשר גם בעולם הזה, ולכן אין דבר שלא יהא צריך תיקון ומלאכה עד שגשלים למציאותו הראוי לו, כי כולם מלובשים ומעורבים בסיגים ופסולת דהזוהמא והקליפה, וצריך תיקון ומלאכה לנקותם ולהביאם לתועלתם ולתכליתם, וכל המלאכות כולם הם

⁵⁰⁴ עי' הערה 62.

⁵⁰⁵ עי' אד"ר קמב ע"א, ובהגר"א על ספד"צ ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא.

⁵⁰⁶ עי' בכל זה בספר הכללים ח"א פה ע"ג.

דע"ה ח"ב

בירורים שע"ז מתבררים ובאים לשלימותם. ולכך בימות המשיח אשר אז יתבטל כל הקליפה והזוהמא כולה, אמרו רז"ל (שבת ל סע"ב) עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת, כי ייצאו דברים מתוקנים מתחילה ולא יהיה נצרך לתיקון ומלאכה כלל, וכן אמרו בבראשית רבה (פ' טו סימן ז) כי עתידה הארץ להוציא לחם גמור ע"ש. ומה שאמרו בגמרא ארץ ישראל, אין הכוונה על א"י לבד ולא חו"ל, אלא בא לרמז בזה מה שאמרו בפסיקתא רבתי (פיסקא א) עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם כולו. והרי יהיה לעתיד לבוא כל העולם כולו בקדושת ארץ ישראל, ולא יהיה נצרך אז לתיקון ומלאכה כלל, כי אז תוצא הארץ דברים מתוקנים.

אמנם הוא, כי כל הזמן ההוא שהוא כל משך זמן התחייה, מעת התחייה הראשונה עד סוף התחייה האחרונה, שהוא מאתיים ו"ד שנה, הנה כל אותן שיהיו עומדים עדיין בבחי' גוף דחי עולם הזה, הרי הם צריכים עדיין תיקון גדול בבחי' זיכוך העביות והחומריות, שיהיו ראויים גם הם להסתלקות דמיתת נשיקה, להחליף גופם לכתנות אור, שיהיו מאירים גם הם בזוהר אור דאספקלריא המאירה ככל מדרגת הצדיקים שכבר קמו בתחייה. ולא עוד כי ע"י כל אותן שלא זכו עדיין להתחלף לכתנות אור, הנה יתעכב עדיין התיקון הגמור הראוי גם לכל חלקי הד' יסודות ארמ"ע, והדומם צומח חי שבכל העולם כולו, כי תיקון העולם הוא תלוי בתיקון האדם כנודע, כי ע"י הכתנות עור דהעביות והזוהמא הנעשה להאדם ע"י החטא, הנה נעשה כמו בן להעולם כולו. וכאשר יטהר האדם מהזוהמא, יטהר ויתוקן העולם ג"כ. וכאשר יזדכך האדם מעביותו, ויתחלף גוף האדם לכתנות אור, יזדכך ויתחלף העולם כולו ג"כ, ולכן ע"י אותן שלא זכו עדיין להתחלף לכתנות אור בגופן, ויהיה גופם עדיין בעביות וחומריות, יתעכב עדיין התיקון הגמור בכל העולם כולו ג"כ. והגם שיהיה נמצא אז כמה צדיקים רבים שכבר קמו בתחייה ומאירים באספקלריא המאירה בגופם ג"כ, אמנם הוא כי כל ישראל הנה הם ערבים זה בזה, וכמו שדרשו רז"ל (סנהדרין כז סע"ב) וכשלו איש באחיו, איש בעון אחיו, והוא משום כי כולם הם קומה אחת, שכל האישים כולם שבכל דור וכל הדורות כולם הם כולם קומת פרצוף אדם אחד הכולל בתוכו כל האישים הפרטיים אשר מאדם הראשון עד סוף כל ימי עולם, כי הם רק אברים מיוחדים דהקומת פרצוף הכללי, וכמו שבארנו בשער עקודים (פרק ג אות מ ס' ג) ובכ"מ מדברינו, ולכן כל זמן שחסר עדיין התיקון הגמור בשום אחד מהם, הנה לא נשלם התיקון בכלם, וחסר התיקון בכל העולם ומלואו. והרי נמצא כי עד סוף זמן דהתחייה האחרונה שיעמוד עדיין שום אחד מישראל בעביות וחומריות דהגוף, הנה יחסר עדיין תיקון ההודככות בכל העולם (נט ע"א) כולו.

והנה התיקון דהאדם הוא ע"י התורה והמצוה, ותיקוני דכל חלקי העולם הוא ע"י מלאכה, והגם שלא יהיה נצרך אז מלאכות גמורים כלל, כי הם רק בסיבת הקליפה והסינים והפסולת, ואז הרי כבר נתבטל כל הזוהמא כולה מעת התחייה הראשונה, ולא יהיה נצרך אז מלאכה גמורה כלל, עכ"ז הנה יהיה נצרך עדיין איזה בחי' מלאכה עכ"פ בכל חלקי המציאויות כולם בסיבה העביות והחומריות אשר יחסר עדיין תיקון ההודככות בכלל העולם כולו כנ"ל. וזהו ענין מה שאמרנו, כי ע"י כל הצדיקים והזוכים אשר כבר קמו בתחייה, יהיה אז כל הזמן כולו בקדושת המועדים, והחילוק אשר בין מועד לשבת הרי הוא במלאכת אוכל נפש, כי מלאכות גמורים אסורים ומלאכת אוכל נפש הנצרך הוא מותר ומצוה והוא הכרח וחיוב, כן בדרך זה יהיה אז ג"כ, כי יהיה מוכרח אז עדיין איזה בחי' מלאכות בכל חלקי המציאויות דהעולם כולו, ולא יהיו מלאכות גמורים אלא רק בבחי' מלאכת אוכל נפש הנצרך לתיקוני ההודככות. והוא ע"ד שאמר האריז"ל בפע"ח (שער מקראי קודש פרקים ה ו) ובשער הכוונות (דף עח ע"ד) בסוד ההיתר דמלאכת אוכל

דע"ה ח"ב

נפש אשר ביו"ט עתה בזמן הזה, כן יהיה עד"ו לעתיד כאשר יהיה אז כל הזמן כולו בקדושת המועדים וכנו' והבן כ"ז. והרי נתבאר לנו ענין מאמרם ז"ל כי לעתיד לבוא הנה עתידים כל המועדים להיות בטלים חוץ מפורים ויום הכיפורים ומכל שכן שבת, שכ"ז יתקיים לעתיד ג"כ, והוא קאי על כל משך זמן התחייה שהוא במאתיים וי"ד שנים שבין התחייה הראשונה להתחייה האחרונה וכמו שבארנו.

דרוש ד ענף יב סימן יא

פי' מש"כ חז"ל "כל הקרבנות בטלות לעתיד לבוא חוץ מן התודה" הוא, שכן לקרבנות ישנם ג'

טעמים:

(א) ריצוי על החטא, והוא בא מהדומם, הצומח והחי שבאדם שכן הנה קרבן בהמה כלול מכולם, כי המלח הוא הדומם, ועצי המערכה הוא הצומח, ונפש הבהמות הרי הוא הבהמה עצמה. ולכן צריך כל קרבן וידוי דברים, שבזה נתקנת הנפש המדברת שבו. ועוד יש בזה ענין נוסף, שכן כל קנין כספו של האדם שייכים לשורש נפשו, והם אשר גרמו לו את החטא. ולכן, כאשר מקריב אותם על המזבח, ואש המזבח שורפתם, הרי שנפשו נטהרת מהם.

אמנם הוא שאת אותם העניינים עצמם נמצא ביתר הקרבנות, הן בקרבנות חובה והן בקרבנות נדבה. (ב) המתקת הדינין, להפך מדת הדין לרחמים, שכן מציאותם הנה הוא ע"י שנפרדו העולמות בי"ע מהאצילות ע"י חטא הראשון, ועי"ז ירדו ונתעבו למדרגות הדומם, הצומח והחי, שהרי שורש הנפש הבהמית הוא בבריאה, ושורש הצומח ביצירה, ושורש הדומם בעשיה. ולכן, כאשר מקריב אותם לה', מתמתקים הדינין ועביותם נשרפת ומתכלה ע"י אש המזבח, ועולים ומתקריבים למעלה.

(ג) תיקון המלכות עצמה, הרי הוא הב"ן הכללי אשר ירד בהיכל קודש הקדשים דעולם הבריאה ע"מ להיות שורש לכל הנבראים כולם, ושם היא נעשית בסוד בהמה. ועי"ז נעשתה העביות דחלקי הדומם, הצומח והחי, ולכן כאשר מקריב אותם לה', מתעלה סוד הבהמה העליונה ונכלל באצילות.

והנה הב' טעמים הראשונים הם תיקוני דימות המשיח, אמנם הטעם הג' דענין הקרבנות, הנה הוא קאי על התיקון דסוד העולם הבא, שייכלל הכל באצילות, והיינו התיקון דסוד הכלילות.

ועתה יתבאר מ"ט כל הקרבנות בטלות לעתיד לבוא חוץ מן התודה, שכן בכל אותו הזמן דמשך התחייה יתבטל הצורך בפעולות אשר עניינם תיקון העולם לטהרו מהרע..

והנה בענין הטעם השני הרי הוא צורך המתקת הדינין, יש בזה שני ענינים: אחד, מה שנוגע לצורך הברכה, שאז לא יהיו צריכים שום פעולות ותיקונים, שכן כבר יהיה הכל מוכן ומזומן, שהרי לעתיד לבא תתגלה המתקת הגבורות מלעילא לעילא, דהיינו כביכול מהקב"ה עצמו.

ענין שני, שנעשה לעתיד לבא ע"י המתקת הדינים, הוא זיכרון העביות. ועל התיקון הזה הוא שאמרו שכל הקרבנות בטלות לעתיד לבוא חוץ מן התודה, שכן תיקון קרבן תודה יהיה אחד עם מלאכת אוכל נפש של אז, הרי הוא תיקון זיכרון החומריות והעביות, ועי"כ להחזיר את העולם להיות כמו קודם החטא, ולא יגמר התיקון הזה עד עת התחייה האחרונה.

בקרבן תודה הוא גם לצורך התיקון הגי' דהיינו להעלות את סוד הבהמה העליונה בכללה דאדם, והוא התיקון דהעולם הבא.

והנה על כל אותו הזמן ג"כ הוא מה שאמרו (ויק"ד פ"ט ט"ז ז) כל הקרבנות בטלות

לעתיד לבוא חוץ מן התודה. כי הנה סוד הקרבנות בדרך כלל הוא על ג' ענינים, כי כל הקרבנות אשר הם על חטא, הנה באשר שכל חטא הוא בא ע"י נפש הבהמית שבאדם,

וכן ע"י נפש המרכבת שבדומם, ונפש הצומחת שבצומח, שכל זה הוא כלול בגוף האדם, כי האדם הוא עולם קטן שכלול מכל הכחות כולם⁵⁰⁷, ובפרט ע"י הנאתו מהם ואכילתו

אותם, ומעבירותם וזוהמתם שהוא מהטומאה והרע המעורב בכל דבר, הנה מזה בא כל החטאים כולם, ונעשה עי"ז פגם בנפש האדם עצמו, והרי נפגמו כל חלקי הדצ"ח מ

שבהאדם. ולכן צריך כל קרבן וידוי דברים, שבזה נתקן נפש המדברת שבו, שהוא נפשו עצמו⁵⁰⁸. ושאר חלקי הדצ"ח הנה קרבן בהמה הוא כלול מכולם, כי המלח הוא הדומם,

ועצי המערכה הוא הצומח, ונפש הבהמות הרי הוא הבהמה עצמה. וכן גם בקרבן מנחה

הנה אמרו רז"ל (מנחות קד ע"ב) לכך כתיב בה נפש, כי משום שהוא עני הוא חשוב לפני

הקב"ה כאלו הקריב נפשו לפניו. והנה ע"י שפיכת נפשו לפני ה', וע"י אש המזבח השורף

⁵⁰⁷ רע"מ פנחס רנז ע"ב.

⁵⁰⁸ ע"י רמב"ן ויקרא א ט.

דע"ה ח"ב

את הקרבן, הנה נשרף וכלה עבירת זוהמת הדצ"ח הנעשה ע"י החטא. ושהם סיבת החטא, ר"ל כי מתחילה הם סיבתו, ואח"כ הם יוצאים מהכת אל הפועל ומתגלים ומתגדלים, ועתה הם נשרפים וכלים באש המזבח, וע' כ"ז בשער קיצור אבי"ע (פרק ב ושם פרק ז).

ועוד יש בזה ענין נוסף, כי כל קנין כספו של האדם הם שייכים לשורש נפשו, והם אשר גרמו לו את החטא כנו', ולכן כאשר מקריב אותם על המזבח, ואש המזבח שורף אותם, נטהר נפשו מהם. וזהו שאמרו (סוכה ל ע"א) מכם להוציא את הגזול דלאו דידיה הוא, ואפי' נתיאשו הבעלים, דכתיב קרבנו ולא הגזול כמ"ש ב"ק (סו ע"ב), כי הרי אי אפשר שיטהר נפשו אלא רק כאשר שורף ומכלה את הזוהמא שלה דוקא.

והנה כ"ז הוא בכל הקרבנות אשר הם על חטא. אמנם הוא הנה אותו הענין עצמו הוא באמת ג"כ בכל הקרבנות כולם, הן בקרבנות חובה והן בקרבנות נדבה, הנה יש בכלם אותו הענין ג"כ. והוא עוד יותר לרצון לפני ה', כי כאשר שכל החטאים הנה הם בסיבת הזוהמא אשר בנפש הבהמית ובעבירת הדומם צומח כנ"ל, ולכן כאשר שהם נקריבים לפני ה', הנה אש המזבח שורף ומכלה אותם, ועי"ז נתמעט ונחלש כל כח דהזוהמא טומאה ורע וטיהר את הארץ שלא לבוא לידי חטא, וכ"ז הוא ענין אחד מענין הקרבנות, והוא קרוב לדברי הרמב"ם ז"ל שאמר בטעם הקרבנות שהוא מטעם הרחקת עבו"ז (נט ע"ב) כנודע. והקשו על דבריו הרבה, ובפרט מאדם הראשון שגם הוא הקריב קרבן, ע' מורה (ח"ג פרק לב ופרק מו), וברמב"ן פ' ויקרא (א ט), ובעקדה שם, ועוד בכמה מפרשי התורה. אך ע"פ דברינו אינם רחוקים דברי הרמב"ם ז"ל מהאמת, כי הם למעט את הרע ולטהר את העולם מהזוהמא וכנו', והקרבן שהקריב אדה"ר היה ג"כ רק אחר החטא כמ"ש בעבו"ז (דף ח ע"א), והוא כאשר נתערב הרע בטוב ונעשה העולם מלא זוהמא בסיבת החטא, אבל קודם החטא לא היה נצרך לקרבן כלל וכמו שיתבאר בעה"י.

עוד יש בענין הקרבנות טעם שני יותר גבוה, והוא לצורך המתקת הדינין, להפך מדת הדין לרחמים, כי כל המציאות דהנפש הבהמית וכן הדומם וצומח הנה הם מתוקף הדינין והעביות, ולכן כשמקריב אותם לה' ממתיק את הדינין ומבסמם, כי כל מציאותם הנה הוא ע"י שנפרדו העולמות בי"ע מהאצילות ע"י חטא הראשון כמ"ש בספד"צ (רפ"ד כז ע"ג ד"ה ויאמר), ועי"ז ירדו ונתעבו למדרגת הדומם צומח חי, כי נפש הבהמית הוא מהבריאה, והצומח מהיצירה, והדומם מהעשיה. ונעשה כ"ז ע"י שנפרדו מאצילות ונתרחקו ממקורן ונעשו לדינין קשים ונתחשבו ונתעבו. ולכן כאשר מקריב אותם לה', הנה מתבסמים הדינין ונשרף וכלה עביותם ע"י האש המזבח, ועולים ומתקריבים למעלה, והוא הטעם השני, כי הטעם הראשון הוא משום תיקון הזוהמא לטהר את העולם מזוהמתו, והטעם השני הוא משום תיקון העביות לזכך את העולם מעביותם.

הטעם הג' הוא עוד יותר גבוה ונעלה, והוא לתקן את המלכות עצמה שהיא הב"ן הכללי אשר ירדה בהיכל קודש הקדשים דעולם הבריאה, להיות שורש לכל הנבראים כולם, ונעשית שם בסוד בהמה, שהיא הבהמה דרביעא על אלף טורין (זהר פינחס רמ ע"ב) כנ"ל בדברינו, ויצאו ונעשה עי"ז כל העביות דחלקי הדומם צומח חי, והוא ע"י שנעשית היא בסוד בהמה. ולכן כאשר מקריב אותם לה', מתעלה הסוד בהמה העליונה ועולה ונכללת באצילות, ונעשית שם בכלל דאדם כנ"ל סימן ג'. והרי נמצא כי מתקן בזה המלכות עצמה, והוא הטעם הג', כי הב' טעמים הראשונים הוא לתקן כחותיה שהוא העולמות בי"ע, אבל הטעם הג' הוא לתקן אותה עצמה, להעלותה להיות בכלל דאדם, והרי הם ג' טעמים בענין הקרבנות בכלל.

דע"ה ח"ב

והנה הב' טעמים הראשונים הם תיקוני דימות המשיח, כי התיקון דביטול הזוהמא הוא במ' שנה אחר קיבוץ גליות בהתחלת זמן התחייה, שאז יתקיים מה שנאמר (בראשית ג יט) כי עפר אתה ואל עפר תשוב, והוא שעה אחת קודם תחיית המתים, ועל זה אמרו עתידים צדיקים דהוו עפרא כמ"ש בשבת (קנב ע"ב), ואז יתבטל הזוהמא כולא מכל וכל, והוא בעת התחייה הראשונה וכנ"ל סימן ט'. והתיקון דביטול החומריות והעביות הוא בסוף הזמן דהתחייה האחרונה, שהוא ברי"ד שנים אח"כ וכמו שבארנו לעיל. והנה כ"ז הוא תיקוני דימות המשיח, ויגיע אז התיקון רק עד ראש עולם הבריאה, ר"ל שתחתית העשיה יהיה כלול ומיוחד עם ראש עולם הבריאה, שיוכללו כל המציאויות כולם זב"ז וכן העולמות בי"ע זב"ז, מתחתית העשיה עד ראש הבריאה, ויזהירו כולם באור האספקלריא המאירה. אך עכ"ז יהיו עדיין רק במדרגת עולם הבריאה, והוא תיקוני דימות המשיח, שעל זה הוא הב' טעמים הראשונים דענין הקרבנות. אבל הטעם הג' דענין הקרבנות, הנה הוא על התיקון דסוד עולם הבא, שיוכלל הכל באצילות, והוא התיקון דסוד הכלילות שהזכרנו לעיל בכ"מ ע' לעיל סימן ז'.

ומעתה נבוא לעניינינו, כי הנה זהו הענין מה שאמרו (ויק"ד פ"ט ט"ז ז) כל הקרבנות בטלות לעתיד לבוא חוץ מן התודה, כי הרי בכל אותו הזמן דמשך התחייה, אשר בין התחייה ראשונה להתחייה האחרונה, שהוא מאתיים וי"ד שנה, הרי יתבטל אז כל צורך הפעולות אשר הם לתקן העולם מהזוהמא והטומאה והרע, מאחר כי מעת התחייה הראשונה הנה כל הרשעה כולה כעשן תכלה (תפילת ימים נוראים), ולא יהיה שום טומאה ורע במציאות כלל, וכמ"ש (ויקרא כו ו) והשבתי חיה רעה מן הארץ, וכן (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ. והרי פשוט הוא כי יתבטלו אז כל הקרבנות שהם על הטא, כי לא יהיה שום חטא במציאות כלל, וכמ"ש (תהלים קד לה) יתמו חטאים מן הארץ, חטאים כתיב⁵⁰⁹, והרי לא יהיה שייך אז שום קרבן חטא כלל. והוא מה שאמרו (שבת קנא ע"ב) והגיעו (נט ע"ג) שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ, אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה.

וכן גם ענין השני דהקרבנות שאמרנו, שהוא לצורך המתקת הדינין. והנה ישנו בענין הזה גופה שני ענינים, אחד מה שנוגע לצורך הברכה והטובה והשלוחה, להמתיק את הדינין שישפיעו הם עצמן כל מיני טובה וברכה, והנה גם בזה לא יהיו צריכים אז שום פעולות ותיקונים כלל, כי כבר יהיה הכל מוכן ומזומן, וכמו שנאמר (ישעיה מ יד) הנה אדני יהוה בחזק יבוא וזרועו מושלה לו (שהוא בהמתקת כל הגבורות), הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו. וכן שם (סב יא) הנה ה' השמיע אל קצה הארץ אמרו לבת ציון הנה ישעך בא, הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו. וכן שם (מג ו) אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי, ואמרו בזוה"ק (פ' שלח קעג ע"ב) כי הצפון אשר עליו נאמר מצפון תפתח הרעה, הנה ביה שרי כל אגר טב וכל טיבו דזמין קב"ה למיהב לישראל, ולזמנא דאתי קרי קב"ה לצפון ויימא ליה בך יהבית כל טיבו וכל אגר טב לְבָנֵי כו' הה"ד אומר לצפון תני כו'⁵¹⁰, כי תוקף

⁵⁰⁹ רבינו מרמז לדברי הגמ' בברכות דף י ע"א: הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי מאיר והוו קא מצערו ליה טובא הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו אמרה ליה ברוריא דביתוהו מאי דעתך משום דכתיב "יתמו חטאים" מי כתיב "חוטאים", "חטאים" כתיב. ועוד שפיל לסיפיה דקרא "ורשעים עוד אינם". כיון דיתמו חטאים, ורשעים עוד אינם. אלא בעי רחמי עלויהו, דלהדרו בתשובה "ורשעים עוד אינם" - בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה.

⁵¹⁰ ז"ל בשלימות: אלא פוק וחמי עובדין דרחמנו דעבד קב"ה במה דאיהו מחי ביה יהיב אסוותא במה מחי בשמאלא בימינא קריב ובשמאלא מחי במה דמחי ביה יהיב אסוותא לעולם כתיב מצפון תפתח הרעה (ירמיה א) ובצפון מחי דמתמן נפקי כל דינין וכל גזירי קשיין וביה שרי כל אגר טב וכל טיבו דזמין קב"ה למיהב לישראל לזמנא דאתי קרי קב"ה לצפון ויימא ליה בך יהבית כל טיבו וכל אגר טב לבני דסבלו כמה בישין בהאי עלמא על קדושת שמי הב אגרין טבין

דע"ה ח"ב

כל הדינין אשר משם הוא כל הרעות והצרות, הנה הם עצמן יתמתקו ויתבסמו, וישפיעו הם עצמן כל טוב (והוא ענין השיבות הזהב על הכסף⁵¹¹, כי כשהגבורות הם נמתקים נעשה עיקר הטובה רק בהם). והרי לנו כי לעתיד יתגלה המתקת כל הגבורות כולם מלעילא לעילא, שהוא מהקב"ה עצמו, ולא יהיה צריך אז על זה שום פעולות ותיקונים ממעשה בני אדם כלל, והוא מה שאמרו (ג ע"א) היום לעשותם ולא למחר לעשותם אלא ליטול שכרן. ולכן אמרו כל הקרבנות בטלות לעתיד לבוא, כי הם כולם על המתקת הדינין, להפך מדת הדין לרחמים, אבל אז יהיה הכל מוכן ומזומן בשלהובין דרחימו מהקב"ה לישראל, וכמ"ש (ש"ה ש"ח טו) כי עזה כמות אהבה כו' רשפיה רשפי אש שלהבת יה⁵¹².

אמנם עוד ענין שני מה שיהיה נעשה לעתיד ע"י המתקת הדינין, והוא זיכור העביות כנ"ל, וענין הזה לא יושלם תיקונו רק עד התחייה האחרונה וכמו שכתבנו לעיל סימן י' בסוד מלאכת אוכל נפש, שיהיה נצרך אז עי"ז ג"כ בכל משך זמן התחייה. והנה על ענין תיקון הזה אמרו כי כל הקרבנות בטלות לעתיד לבוא חוץ מן התודה, כי תיקון דקרבן תודה הוא יהיה אז פעולת תיקון אחד עם מלאכת אוכל נפש של אז, והוא לתיקון הזדככות כל החומריות והעביות, להחזיר את העולם כמו קודם החטא. ולא יוגמר עדיין התיקון הזה עד עת התחייה האחרונה, ולכן יהיה צריך עדיין פעולות ותיקונים ממעשה בני אדם, והוא הקרבן תודה ומלאכת אוכל נפש, ששניהם הם תיקונים על זה, כי הרי הקרבן תודה הנה הוא על הטובה והנס שכבר נעשה, להמשיך אורו להלאה. וכן מלאכת אוכל נפש הנה הוא על מלאכה גמורה שכבר נעשה להשלימה ולהביאה לידי גמר תיקונה, והוא על ענין ההזדככות של אז אשר כבר היה מתחיל אורו להאיר מעת התחייה הראשונה, להמשיך אורו ולהאירו עד תשלום גמר התיקון דעת התחייה האחרונה, שאז יושלם תיקון ההזדככות לכל העולם כולו, ויוחזר אז העולם לכתנות אור באל"ף כמו קודם החטא. וצריך על זה פעולות ותיקונים ממעשה בני אדם ג"כ, והוא הקרבן תודה ומלאכת אוכל נפש, כי התיקון דמלאכת אוכל נפש הוא בחיצוניות כנודע בסוד המלאכות. והתיקון דקרבן תודה הוא על המזבח ובאש של מעלה, והוא בפנימיות וכנודע בסוד הקרבנות, אך עכ"פ הוא כי שניהם הם תיקונים לענין אחד, וישארו הם שניהם להעשות בכל משך זמן אשר מעת התחייה הראשונה עד התחייה האחרונה, משא"כ שאר כל הקרבנות כולם אשר הם בפעולות המתקת הדינים, להפוך מדת הדין לרחמים לצורך הריבוי טובה והברכה, הנה הם בטלות לעת"ל, כי לא יהיה נצרך אז על זה שום פעולות בני אדם כלל, שכבר יהיה כל

דיהבית בך ה"ד אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי וגו' (ישעיה מג) וכי ארחא הכי הוא דדרום לממנע ברכאן והא כל ברכאן מסטרא דדרום וכל טבין דעלמא מדרום נפקי.

תרגום: אלא צא וראה מעשי הרחמנות שעושה הקדוש ברוך הוא, במה שהוא מכה, בו נותן רפואה, במה מכה בשמאל, בימין מקרב ובשמאל מכה, במה שמכה בו נותן רפואה לעולם, כתוב "מצפון תפתח הרעה", ובצפון מכה, שמשם יוצאים כל הדינים, וכל הגזרות הקשות, ובו שורה כל שכר טוב וכל טוב שעתידי הקדוש ברוך הוא לתת לישראל. לעתיד לבא יקרא הקדוש ברוך הוא לצפון ויאמר לו, בך נתתי כל טוב, וכל שכר טוב לבני שסבלו כמה רעות בעולם הזה על קדושת שמי, תן שכרים טובים שנתתי בך. זהו שכתוב "אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי וגו'". וכי דרך הדרום כך הוא למנע ברכות, והרי כל הברכות מצד דרום וכל טובות העולם מדרום יוצאות.

⁵¹¹ המקור לזה שכסף הוא כינוי לחסד וזהב לגבורה, הוא בתיקו"ז ק"ח ע"ב הרוצה להחכים ידרים דאיהי חכמה ואיהי מחשבה, באברהם אתלבן אדם, וביצחק אצטריף, ורזא דמלה מצרף לכסף וכור לזהב, מצרף לכסף דא אברהם, וכור לזהב דא יצחק, עכ"ל. ולענין החשיבות עי' ע"ח לאה ורחל פרק ג' בהגה"ה, ז"ל, ידוע כי זהב חשוב יותר מן הכסף לכן הגבורות חשובים יותר מחסדים, וזשארז"ל צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן, שהיא נוקבא גבורה, עטרת בעלה שהוא חסד, והנה זהו בזמן מתוק הגבורות אבל כשעדיין אינם נמתקים אז ודאי החסדים חשובים מהגבורות, עכ"ל.

⁵¹² עי' לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

זה מוכן ומזומן, ויעשה אז כ"ז מהקב"ה בעצמו כנז'. וכן עד"ז בענין המלאכות, כי לא יהיה נצרך אז למלאכות גמורים אשר הם לצורך הניקיון והבירור מהסיגים ופסולת דעכירות הזוהמא, כי כבר יהיה בטל אז כל הזוהמא כולה מעת התחייה הראשונה וכנז' וכן לעיל סימן י', ולכן לא יהיה אז מהמלאכות אלא רק בבחי' מלאכת אוכל נפש לבד, ומקרבנות רק קרבן תודה לבד.

וכן הוא ענין עוד בקרבן תודה מה שהוא ישאר או ג"כ, כי הוא לצורך התיקון הג' שאמרנו לעיל בענין הקרבנות, שהוא (נט ע"ד) להעלות הסוד בהמה העליונה בכללה דאדם, והוא התיקון דעולם הבא, שיעלו ויוכללו אז כל העולמות בי"ע בעולם האצילות, והוא התיקון דסוד הכלילות אשר באלף הז'. וצריך על זה פעולה ותיקון ממעשה בני אדם, כי הכל הוא ע"י אתערותא דלתתא, והכל נעשה ע"י התורה והמצוה אשר במחשבה ודבור ומעשה. והנה על זה יבוא אז הקרבן תודה גם בימות המשיח, כי הוא לצורך התיקון דסוד הכלילות אשר לעולם הבא, והוא התיקון הג' שאמרנו לעיל שישנם בקרבנות, שיתוקנו העולמות בי"ע להתיקון דעולם הבא, ויעשה התיקון הזה ע"י קרבן תודה שהוא רק על טובה, ונס להמשיך אורו ולהגדילו למעלה למעלה. משא"כ שאר כל הקרבנות כולם, הנה עיקרם הוא רק אם על ביטול הזוהמא אם על המתקת הדינין, להפך מדת הדין לרחמים, אשר כ"ז לא יהיה נצרך אז, ולכן כולם בטלות לעת"ל לבד התודה שהוא להמשיך אור הנסיי ולהגדילו עד סוד התיקון דעוה"ב, ולכן יתקיים התודה בכל ימות המשיח ג"כ, וכן גם בזה הנה מרומז התיקון דמלאכת אוכל נפש שאמרנו, שהוא תיקון אחד עם התיקון דקרבן תודה, אלא שזה בחיצוניות וזה בפנימיות כנז'ל. וכן הוא בעניינינו ג"כ, כי מהתיקון דמלאכת אוכל נפש הרי מתעלה כל מאכל ומשקה, שהם ממדרגת הדומם והצומח למדרגת האדם כנודע בענין תיקוני האכילה, והרי מרומז בזה התיקון דעוה"ב ג"כ, שהוא להעלות הכל בכלל דאדם וכנז'. והרי נתבאר לנו בכ"ז ענין מאמרם ז"ל שכל הקרבנות בטלות לעת"ל חוץ מן התודה, וכל המועדים בטלים חוץ מפורים ויום הכיפורים ושבת.

דרוש ד ענף יב סימן יב

לפי הנ"ל יתבאר דברי חז"ל, שיש אומרים שלעתיד לבוא יתיר הקב"ה את כל מה שאסר, ויש אומרים שאינו מתירן לעתיד לבוא, שכן כאשר יתבטל הרע, הרי ממילא הוא שיתורו הכל, שכן יתבטל מהם האיסור. וכל זה יהיה בימות המשיח מעת התחייה הראשונה והלאה. וכן הוא גם במצוות עשה, וכמו שהבאנו מאמרי חז"ל שכל המועדים בטילים וכל הקרבנות בטילים, והוא מאחר והתורה הקדושה היא נשמתה הפנימית של כל העולמות, ואפילו העולמות הנאצלים, שכן עצמותה היא הגילוי דאור א"ס הנקראים בשם עולמות דא"ס שהם למעלה למעלה מהאצילות, אלא שאורה נתפשט ע"י גילוי המציאות דהעולמות, ומתגלית בכל עולם לפי ערך מציאותו. ומאחר ששורש נשמת ישראל הוא מאור קדושה דהתורה עצמה אשר לעילא לעילא, ממילא נמסרה התורה בידם. א"כ, הרי שהתורה מצויה בכל עולם ועולם בכל פרטיה ודקדוקיה, וישנה את כל התורה והעבודה בכל עולם ועולם לפי נושאו וענייניו, אלא שבכל העולמות שלמעלה הוה כל התורה והמצוה בבחי' נועם וזיו דאור של מעלה, והוא המזון דהנפש והעונג והעדן שלה, ממילא לא נופל עליה שום לשון של עול ושיעבוד על העוסק בה והמקיים אותה, כי היא אינה כי אם קבלת השכר בעצמה. נמצא, כי בין אם נאמר שמצוות בטילות לעתיד לבוא, ובין אם נאמר שאינן בטילות, שניהם הוא דבר אחד, כי העול והשיעבוד שבהם אכן בטלים, אך מציאותם וקיומם אינם בטילים ח"ו, כי הם עצמם החיים הנצחיים וכל הטוב הצפון, והם בכל עולם ועולם לפי מציאותו ונושאו וענייניו וכנז'.

אמנם בכל אותו הזמן אשר מעת התחייה ראשונה ועד התחייה האחרונה, יהיו כמה אשר יקומו בתחייה והם מצוחצחים כזוהר הרקיע, וגם יהיו עוד שיעמדו עדיין בבחי' העביות דהעוה"ז, והרי שאז יעמוד העולם ע"ד הממוצע בין חיי העוה"ז לחיי העוה"ב. ואז יהיה קיום התורה והמצוה ג"כ ע"ד הממוצע, שכמה מהמצוות תהינה קיומן ע"פ תהלוכות העבודה שיהיו עובדים להקב"ה בהם לשם קיום רצונו ית"ש, וכמה מצוות מהם יהיה קיומם בהשתמשות בנועם והזיו שבהם, הרי הוא בבחי' קבלת שכר.

והנה בכל דברינו הנ"ל הרי מתבאר לנו היטיב ג"כ מאמרם ז"ל במדרש שוחר טוב (מזמור קמו בפסוק ה) מתיר אסורים, כי יש אומרים שלעתיד לבוא יתיר הקב"ה את כל

דע"ה ח"ב

מה שאסר, ויש אומרים אינו מתירן לעתיד לבוא. כי אלו ואלו הם דברי א"ת, כי באשר שיתבטל כל טומאה זוהמא ורע, הרי ממילא הוא שיותרו הכל, כי יתבטל האיסור מהם, ובהסר האיסור הרי הוא מותר, והרי נמצא כי האיסור עצמו הוא לא יותר לעולם, אלא שהאיסור ילך ויתבטל, וכמו שבארנו כ"ז באר היטיב לעיל ענף ד' ע"ש. אך בדברינו עתה הנה מתבאר לנו, כי כל זה יהיה בימות המשיח מעת התחייה הראשונה והלאה, כי מאז יתבטל כל טומאה זוהמא ורע, ויתבטל כל האיסורין. אמנם הנה לכאורה הוא רק מה שנוגע למאכלות אסורות וכן מה שנוגע להטומאות וטהרות, כי לא יהיה עוד איסור בעולם ולא טומאה בעולם, אבל שאר כל הלאוין כולן הם יתקיימו. אך כאשר נתבונן בזה, הרי יהיה נמצא שלא יהיה מקום גם לכל הלאוין כולם, כי כולם הם משום הרחקת הרע וכמו שמבואר בטעמי מצות להאריז"ל⁵¹³. וכן בארנו במ"א (לקמן ענף יט סימן ג) כי כל הלאוין כולם הם כלולים בהמאמר (שמות כ ג) לא יהיה לך אלהים אחרים⁵¹⁴, כי כל האיסורים הוא בנין מציאותו וקיומו דהס"מ הרשע, שורש כל פורה ראש ולענה, וא"כ מאחר כי אז הרי יתבטל הוא מכל וכל, הרי ממילא שאין מקום לשום איסור לאו כלל.

וכן גם במצות עשה, הרי אמרנו שכל המועדים בטילים וכל הקרבנות בטילים, וכן אמרו במדרש (ויקרא רבה פ"ט סימן ז) ובכ"מ שגם כל התפילות בטלות לעת"ל לבד ההודאה, וא"כ איה מקום לתורה ועבודה לעת"ל אשר זהו תקוות כל חמדת ישראל, להיות דבוקים בה ולהאיר באורה לעולמי עד. אך הענין הוא במה שנודע, כי התורה הקדושה הנה היא הנשמת פנימית לכל העולמות כולם, לא לבד להעולמות ב"ע, כי בה נברא ונוצר ונעשה הכל, אלא גם לכל העולמות הנאצלים, כי עצמותה היא הגילוי דאור א"ס הנקראים בשם עולמות דא"ס שהם למעלה למעלה מאצילות⁵¹⁵, כי מהם הוא הקו דא"ס אשר בו נתגלה באצילות. והעולמות דא"ס הנה הם התורה, ושם הוא חביון עווה וכמו שנתבאר בדברינו בהקדמות ושערים בשער הפונה קדים ע"ש, אלא שנתפשט אורה בגילוי המציאות דכל העולמות כולם, ומתגלית בכל עולם לפי ערך מציאותו. ומה שנודע ענין מאמרם ז"ל (עירובין נה ע"א⁵¹⁶) לא בשמים היא, הכוונה הוא על המפתח הפותח וסוגר בה ואבני המשקולת וכלי המדה לשקול ולמדוד בה, הנה כל זה (ס ע"א) בא משה והורידה לארץ⁵¹⁷, וניתן ביד חכמי הדור הכח להכריע בה לשקול בפלס הרריה ובמאזנים גבעותיה,

⁵¹³ בריש טעמי המצות מבואר שכל הלאוין שורשם בגבורות, ולכן אם נמתקים הגבורות יש מקום לומר שלא יהיו עוד לאוין.

⁵¹⁴ ע"י תיקו"ז עא ע"ב וזהר יתרו צא ע"א.

⁵¹⁵ ע"י לעיל הערה 474.

⁵¹⁶ ז"ל: אמר אבדימי בר חמא בר דוסא מאי דכתיב לא בשמים היא ולא מעבר לים היא לא בשמים היא שאם בשמים היא אתה צריך לעלות אחריה ואם מעבר לים היא אתה צריך לעבור אחריה.

⁵¹⁷ מלשון המדרש וז"ל: ויהי ביום כלות משה רב אומר כל מקום שהוא אומר ויהי דבר חדש הוא ורבי שמעון אומר כל מקום שהוא אומר ויהי דבר שהיה נפסק להרבה ימים וחזר לכמות שהיה זש"ה "באתי לגני אחותי כלה" (שיר השירים ב) אמר רבי שמואל בר נחמן בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים ברא את האדם וצוה אותו ואמר לו מכל עץ הגן "אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו" (בראשית ב) ועבר על צויו. אמר ליה הקב"ה, כך הייתי מתאוה שיהא לי דירה בתחתונים כמו שיש לי בעליונים ודבר אחד צויתי אותך ולא שמרת אותו מיד סלק הקב"ה שכינתו לרקיע הראשון מנין דכתיב "וישמעו את קול ה' אלהים מתהלך בגן" (שם) כיון שעברו על הצווי סלק שכינתו לרקיע הראשון עמד קין והרג להבל מיד סלק שכינתו לרקיע שני כו' (כדאיתא לעיל סדר פקודי סי' ו') אמר הקב"ה שבעה רקיעים בראתי ועד עכשיו יש רשעים לעמוד בה מה עשה קפל את כל הדורות הראשונים הרשעים והעמיד אברהם כיון שהעמיד אברהם סיגל מעשים טובים ירד הקב"ה מן רקיע שביעי לששי עמד יצחק ופשוט צוארו על גבי המזבח ירד משישי לחמישי כו' (שם) עמד משה והורידה לארץ שנאמר "וירד ה' על סיני" וכתוב "באתי לגני אחותי כלה" (שיר השירים ה) אימתי כשהוקם המשכן.

דע"ה ח"ב

ואין פותח וסוגר בה זולתם. וכל מה שמסכימים הב"ד של מטה, כן מסכימים הב"ד של מעלה, ועל זה היה בקשת המלאכים באמרם (תהלים ח ב) תנה הודך על השמים, על המפתח הפותח וסוגר בה. ונצח אותם משה, וניתן לישראל⁵¹⁸, משום ששורש נשמת ישראל הוא מאור קדושתה דהתורה עצמה אשר לעילא לעילא, וכאשר שהם שרוים בגוף למטה בארץ, הרי הם כוללים את כל העולמות כולם כמו התורה עצמה, ולכן להם ראוי המפתח הפותח וסוגר בה. ועכ"פ הוא כי התורה הנה היא הפנימיות דכל העולמות כולם, ומתלבשת בכל עולם לפי מציאות העולם, ומתגלית בכל א' לפי גילוי השייך אליו, וכנודע כ"ז.

וא"כ הרי היא באמת בכל עולם ועולם בכל פרטיה ודקדוקיה, וישנו כל התורה והעבודה בכל עולם ועולם לפי נושאו ועניניו, כי כל העולמות כולם הם כחותם ונחתם זה מזה⁵¹⁹, וכל מה שישנו בזה ישנו בזה, אלא שבכל א' הוא לפי מציאותו המתייחס אליו, והוא מה שנאמר באדם הראשון (בראשית ב טו) ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, ואמרו בזוה"ק (בראשית כז ע"א) ובכ"מ לעבדה במ"ע ולשמרה במצות ל"ת, כי אילולא החטא היה ניתן התורה לאדה"ר בהיותו בג"ע. והרי לנו כי גם בג"ע וגם לפי מדרגת העולמות של אז שהיו למעלה למעלה כנ"ל דרוש ג', הנה שייך ג"כ כל התורה כולה בכל פרטיה, וכן כתב הראב"ד ז"ל בספר יצירה (פרק ב משנה א) שישנו כל התורה והמצוה בכל עולם ועולם, וגם באצילות ג"כ ע"ש⁵²⁰, אלא שבכל העולמות שלמעלה הוה כל התורה והמצוה

⁵¹⁸ ז"ל הגמ' (שבת פח ע"ב): אמר רבי יהושע בן לוי, כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא חזרו ישראל לאחוריהן שנים עשר מיל, והיו מלאכי השרת מדדין אותן. שנאמר "מלאכי צבאות יודון יודון" אל תיקרי יודון, אלא יודון. ואמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, מה לילוד אשה בינינו, אמר להן, לקבל תורה בא. אמרו לפניו, חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים". אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, החזיר להן תשובה. אמר לפניו, רבוננו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. אמר לו, אחוז בכסא כבודי, וחזור להן תשובה. שנאמר "מאחז פני כסא פרשז עליו ענני". ואמר רבי נחום, מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. אמר לפניו, רבוננו של עולם תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה, "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" אמר להן, למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם, שוב מה כתיב בה, "לא יהיה לך אלהים אחרים" בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת גלולים, שוב מה כתיב בה "זכור את יום השבת לקדשו" כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות, שוב מה כתיב בה "לא תשא" משא ומתן יש ביניכם, שוב מה כתיב בה "כבד את אביך ואת אמך" אב ואם יש לכם, שוב מה כתיב בה "לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב" קנאה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם, מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא. שנאמר "ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו'" ואילו "תנה הודך על השמים" לא כתיב. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר. שנאמר "עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם" בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות, אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר "ויתן את הקטורת וכפר על העם" (במדבר יז יב) ואומר "ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו'" (שם יג) אי לאו דאמר ליה, מי הוה ידע.

⁵¹⁹ עי' ע"ח שער השמות פרק א.
⁵²⁰ ז"ל, כף זכות וכף חובה. צריך אתה לדעת, כשם שאנו מצווים לעבוד יוצרנו בתר"ג מצות כן כל אחת ואחת מה"ס מצווה לעבוד את יוצר הכל ויתנשא המלך לעדי עד. וז"ס שאנו אומרים אשר קדשנו במצותיו כי המצות ניתנו מן העולם ועד העולם וזהו סוד מנין שהקב"ה מניח תפילין. וז"ס שארז"ל מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר ושמתים בבית תפילתי. ונאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו אלו תפילין. וכן תמצא בכמה מקומות שהקב"ה עוסק בתורה. וכן אם תדקדק בדברי רז"ל ובדברי הנביאים ע"ה תמצא זה מבואר מאד וכן נקראת תורת ה' וכן תמצא בכמה מקומות תורת מלאכי השרת כמו שארז"ל בפסוק אשר תנה הודך על השמים בענין מ"ת ולפיכך יש במלאכים ג"כ עונש וגמול ודחייה קל"ח שנים והם המלאכים שבאו להפוך סדום מפני שגלו סודו של הקב"ה ואמרו כי משחיתים אנחנו נדחו ממחיצתם מאז עד סולם יעקב אבינו והנה מלאכי אלהים וגו' שזמן זה תמצאהו קל"ח שנים ועיין בב"ר, מכאן אתה למד שכף זכות וכף חובה פשוטות לעליונים ולתחתונים והכל לפי הדין. כף זכות וכף חובה שארז"ל עבר אדם עבירה אוי לו שהכריע עצמו ואת כל העולם כלו לכף חובה, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו ואת כל העולם כלו לכף זכות.

דע"ה ח"ב

בבחי' נועם וזיו דאור של מעלה, והוא המזון דהנפש והעונג והעדן שלה, שהוא הנאתה היותר אפשרי, ולכן לא נופל עליה שום לשון עול ושיעבוד על העוסק בה והמקיים אותה, כי היא רק הקבלת שכר בעצמה. וזהו שאמרו (שבת ל ע"א) כיון שמת בטל מן התורה ומן המצות ואין להקב"ה שבה בו, ואמרו עוד (שם) מאי דכתיב במתים חפשי, כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות, כי שם הוא כל עסק התורה וכל קיומה רק קיבול שכר לבד. והרי נמצא כי בין אם נאמר שמצות בטילות לעתיד לבוא, ובין אם נאמר שאינם בטילות, שניהם הוא דבר אחד, כי העול והשיעבוד שבהם הם בטילות, אך מציאותם וקיומם הם אינם בטילות ח"ו, כי הם עצמם החיים הנצחי וכל טוב הצפון, והם בכל עולם ועולם לפי מציאותו ונושאו ועניניו וכנ"ל.

אמנם בכל אותו הזמן אשר מעת התחייה ראשונה עד התחייה אחרונה, אשר הזוהמא כבר יהיה בטל מכל וכל, וגם בענין החומריות והעביות, הנה יהיו אז כמה וכמה אשר קמו בתחייה, והם מצוחצחים כזוהר הרקיע, וגם יהיו עוד כמה וכמה שיעמדו עדיין בבחי' העביות דהעוה"ז וכנ"ל סימן ט'. והרי יעמוד העולם אז ע"ד הממוצע בין חיי העוה"ז לחיי העוה"ב אשר מאחר זמן התחייה כולו והלאה, והנה יהיה אז ג"כ ע"ד קיום התורה והמצוה ג"כ ע"ד הממוצע, כי כמה מצות יהיה קיומם ע"פ תהלוכות העבודה שיהיו עובדים להקב"ה בהם לשם קיום רצונו ית"ש [ר"ל בלי הרגש הנאה מהזיו והנועם שבה, רק לקיים רצונו ע"ד שאנו עושים עתה], וכמה מצות מהם יהיה אז קיומם בהשתמשות הנועם והזיו שבהם, שהוא בבחי' קבלת שכר וכנ"ל, והוא מה שאמרו (ויק"ד פ"ט ט"ז ז) כל הקרבנות בטילות לעת"ל חוץ מן התורה, וכן כל המועדים עתידים בטלים חוץ מפורים ויום הכיפורים, והכוונה על כל אותן שאמרו בטילות, כי יהיה קיומם בבחי' המציאות דעוה"ב שאחר התחייה, אשר אז יהיה הקיום דכל התורה כולה ע"פ אור הפנימי שבהם, שהוא בבחי' קבלת שכר, כי לקיימם בתורת העבודה ולשם קיום רצונו לא יהיה שייך בהם אז כנ"ל סימן י' וי"א והבן כ"ז. והרי לנו עכ"פ כי כל התורה כולה וכל המצות כולם בכל פרטיהם ודקדוקיהם הנה הם נצחיות, והם בכל עולם ועולם לפי המציאות שבו, ובכל עולם היותר עליון עומדת שם ביותר ע"פ קבלת שכר שבה, ובכל עולם היותר תחתון עומדת שם ביותר ע"פ בחי' העבודה לשם קיום רצונו ית"ש. וישנם כמה עולמות אשר היא משתמשת שם בשניהם יחד, אבל עכ"פ הוא כי היא מן העולם ועד העולם לפי ערך המקבלים והנושאים, וכן יתחלף שימושה בה לעתיד לבוא שהוא מאחר זמן התחייה ראשונה והלאה לפי ערך מצב העולם שיתחלף אז מיום ליום ממדרגה למדרגה ומעילוי לעילוי והבן כ"ז ודי בזה.

{ס ע"ב}

דרוש ד ענף יב סימן יג

נתבאר כי ישנה שחיטה בלוייתן ובבהמות בהררי אלף.

ולכאורה יש להקשות, הרי הלוייתן הוא דג, ואין שחיטה בדג. והעניין הוא שכל שחיטה היא המתקת דינים ואופן הוצאת סיגים ופסולת. והנה עד התיקון העתיד ישנו צד איסור ופגם בלוייתן מצד יניקת החיצונים ואחיותם בו, וממילא צריך לתקן ולמתקן ע"ד תיקון השחיטה, וכל שכן שכך הוא בבהמות בהררי אלף. אך בימות המשיח יתחלף העולם מיום ליום וממדרגה למדרגה, ואין לנו השגה בזה כלל, אם כי לבסוף יתחלף כל המציאות לענין אחר לגמרי. וא"כ, הרי שהשחיטה של אז בכל תיקוניה יחולו על עניינים אחרים לגמרי ממה שהיא עתה. וכן יתחלפו מעשי כל המצוות להיות באופן אחר ממה שהם עתה, הגם שהם עצמם יעמדו לעולם ויתקיימו בכל פרטיהם, אמנם נושאייהם המה שיתחלפו. שכן המתקת הדינים הוא לעולם ע"י שרשם בלבד, וזהו פירוש מה שאמרו חז"ל שבהמות נותן את הלוייתן בקרניו, שכן שורש הבהמות בהררי אלף הוא בעלמא תליתאה שבתיקונא קדמאה דדיקנא, ו"קרניו" הוא תוקפו וחזקו, הרי הוא שורשו, ובהם הוא נותן את הלוייתן וקורעו, והיינו שחיטת הלוייתן, כי נעשה בזה התיקון והפעולה דשחיטה ממש.

דע"ה ח"ב

ולכאורה יש להקשות, הרי בעיני כח גברא בשחיטה וליכא, אמנם כן הוא, שאותה הפעולה דשחיטת הלוייתן ע"י הבהמות בהררי אלף שאמרנו, שרשו בגבהי מרומים, אשר ראשיתו בשורש הגבורות העליונות הוא בתיקונא קדמאה דדיקנא, בעלמא תליתאה שבו. ומשם יתפשט למטה, ויהיה תחילת הדבר ע"י יונה בן אמיתי בשרשו שבהיכל הזכות שבבריאה, אשר שרשו הוא כוחו של אליהו הנביא, הרי הוא שורש הגבורות העיקריים, ושכן הנסיונות הם קשים מאד ואלו שעמדו בהם כאלהו נתגברו מאוד ונצחו היו לצדיקים גמורים (ולכן לא שלט עליהם מלאך המות). וכן יתקן גבריאל את הלוייתן בשרשו שבעולם היצירה שהוא הממונה על היכל הזכות שבו, שכאשר יומתקו הגבורות, יעורר הוא להמשיך את אור שורש הגבורות העליונים על הלוייתן כדי להמתיק את דינו. ומשם בעולם העשיה הוא הבהמות בהררי אלף שיתקן את הגבורות ע"י שיתוף את הלוייתן בקרניו. עכ"פ נמצא א"כ שהדבר נעשה בכח גברא דיונה בן אמיתי.

ועד"ז הוא ג"כ מה שאמרנו באופן פעולת השחיטה ותיקונו דהבהמות בהררי אלף ע"י הלוייתן, שהלוייתן נותן את הבהמות בסנפיריו ונוחרו. וענין סנפיריו הוא בחי' החור"ג שבו. אמנם שורש הבהמות בהררי אלף הוא עלמא תליתאה שבתקונא קדמאה, שם הוא העטרה דגבורה דדעת, והגבורות הם השורש דכל הקליפות והחיצונים, וכל יניקתם הוא משם. ולכן כל זמן שאנו רואים שיש עדיין מציאות של קליפות בעולם, הרי שמוכן ונודע שלא נגמר עדיין הבירור והתיקון בגבורות. ולפי ערך מציאות הרע בעולם, כן הוא ערך החסרון בתיקון ובירור הגבורות, ותיקונה תלוי במעשים טובים דאדה"ר. ואחר החטא, נעשה בה פגם גדול, ולכן נסתרסו הדו"ן שבה.

וכן הוא עד"ז ג"כ בלוייתן אחר החטא, שנתלבש הס"מ בנחש ונעשה הנחש טמא ארוך ורע. וע"י החטא, שנקשר הנחש הרע בקצה התחתון של הלוייתן, שכן נעשו כתנות עור גם בו, ולכן נסתרס גם הלוייתן, כדי שלא יוציא תולדות רעים. אמנם בבהמות בהררי אלף, שהוא מהעטרה דגבורה, היה הפגם גדול עוד יותר, וממילא כאשר יגיע עת התיקונו לעתיד לבוא הוא יצטרך תיקון גדול יותר, להמשיך בה שפעת חסדים ע"מ להמתיק את כל הדינין שבו. וזהו שאמרנו כי לוייתן נותן לבהמות בסנפיריו ונוחרו, שכן הדבר נעשה ע"י הלוייתן, שהוא מאור הדעת עלאה הכולל ב' עטרין והוא מהעלמא קדמאה.

ותיקוני השחיטה נעשים בשניהם, כל אחד ע"י חברו, שכן כאשר יגיע עת התיקון, יתעוררו הגבורות העליונים בגילוי קדושתם למטה, והוא חרבו של הקב"ה, לבסם את כל הדינים ולהסיר ולהכרית כל סיג ופסולת, הן מהלוייתן והן מהבהמות.

ויהיו שם רק אותן המינים אשר בעולם העשייה, וכן יהיה עד"ד כל תיקוני השחיטה שבהם, ע"ד הממוצע בין סדרן הראוי בעודן בעביותם, לבין סדרן הראוי אחרי התיקון דההזדככות הגמורה. אמנם לאחר כל זה עדיין יהיה חסר כלילות האישים הפרטיים ושאר מינים זב"ז.

אמנם אחר התחיה האחרונה, אז תושלם ההזדככות כראוי, ויתהפך כל חומר לצורה, ויושלם התיקון דסדר הכלילות כראוי, שיוכלו כל הפרטים והעולמות ב"ע זב"ז, ויהיו כל ג' הסעודות הללו, דלוייתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף, כלולים ומיוחדים מכל מיני הטעם והמתקות דכל מיני המעדנים שבכלל עולמות ב"ע בנועם הזיו העליון שבהם, שהוא מעין נועם זיו השכינה דעולם הבא (בעולם הבא עצמו יהיו בנועם זיו השכינה אשר באצילות, ששם היא בכללא דאדם).

עלה לן, כי הסעודות הללו תהיינה בג' זמנים ובג' מדרגות:

המדרגה הראשונה, משך זמן התחיה שמהתחיה הראשונה לתחיה האחרונה, אז תהיינה כל הסעודות הללו רק במציאותם אשר מבעולם הזה.

המדרגה השנייה, משך הזמן דמאחר התחיה אחרונה עד תחילת האלף הז', אז יזדככו הגופות כזוהר הרקיע ויאירו באספקלריא המאירה, ויגיע התיקון דסדר הכלילות מתחתית העשיה עד לראש הבריאה.

המדרגה השלישית היא באלף הז' הרי הוא חיי העולם הבא, אשר אז יתעלו הכל להיות במדרגת מלכות דאצילות עצמה, והמלכות אז תתעטר בבניה, ותהיינה כל הסעודות הללו בקודש קודש הקדשים, הרי הוא בהיכל הקודש דמלך מלכי המלכים הקב"ה ובנועם זיו השכינה העליונה.

והנה מעתה יתבאר לנו ע"פ דברינו מאמרם ז"ל בויקרא רבה (פ' י"ג סימן ג) הנ"ל

בדברינו סימן ט', שאמרו שם על הלוייתן ובהמות בהררי אלף כיצד הם נשחטים, בהמות נותן ללוייתן בקרניו וקורעו, ולוייתן נותן לבהמות בסנפיריו ונוחרו, וחכמים אומרים וכי זו שחיטה כשירה היא כו', אמר הקב"ה תורה חדשה מאתי תצא (והוא ע"ש הכתוב בישעיה

(נא ד) כי תורה מאתי תצא) חדוש תורה מאתי תצא. והנה אמרם ז"ל כיצד הם נשחטים,

לכאורה קשה הרי הלוייתן דג הוא, ומה שחיטה שייך בו. וכן בפדר"א (פרק י) אמרו שם

ג"כ כי יונה בן אמיתי נדר להעלות את הלוייתן ולזבוח אותו, והעיר שם הרד"ל ג"כ הרי

דגים לאו בני שחיטה נינהו, ואמר כי לשון לזבוח הוא לאו דוקא. אמנם הוא כי הנה אמרנו

לעיל סי' ט' בטעם השחיטה, כי הנה הוא להמתיק את הדינין ולהוציא את הסיגים ופסולת

אשר מתוקף הדינים קשים ע"ש. וכבר אמרנו לעיל ענף זחטי"י כי בכל הזמן כולו עד התיקון

העתיד הנה ישנו צד איסור ופגם בהלוייתן ג"כ מצד יניקת ואחיות החיצונים בו, וצריך

תיקון והמתקה וביסוס ע"ד תיקון השחיטה, ומכל שכן בהבהמות בהררי אלף אשר בו הוא

דע"ה ח"ב

הצד איסור ופגם עוד הרבה יותר, ולכן אמר המדרש הנו' כיצד הם נשחטים, כי הרי הם צריכים תיקון ע"ד תיקון השחיטה ממש. אך באשר כי אז, שהוא בימות המשיח, הרי יתחלף העולם מיום ליום ממדרגה למדרגה, ויתחלף מצב העולם כולו בכל תוארו ומהותו ע"ד אחר לגמרי אשר אין לנו השערה בזה כלל, אלא שיהיה לאט לאט ובהדרגה גדולה וכנ"ל סי' ט', אבל לבסוף הרי יתחלפו כל המציאויות כולם עכ"פ בתואר ומהות אחר לגמרי, וא"כ הרי יהיה ענין השחיטה של אז בכל תיקוניה בנושאים אחרים לגמרי ממה שהיא עתה. וזהו שאמרו על מה שכתוב כי תורה מאתי תצא, חידוש תורה מאתי תצא, כי הרי יתחלפו מעשה כל המצות כולם ע"ד אחר ממה שהם עתה. והגם שהם עצמם יעמדו לעולם ויתקיימו כולם בכל פרטיהם, אך יתחלף נשואיהם ע"י חילוף המציאויות כולם וכנ"ל, ויעשו כל המצות כולם וכל תיקוניהם ע"פ שייכות ויחס נשואיהם של אז. ואמרו כי בהמות נותין ללויתן בקרניו וקורעו, והכוונה הוא כי כבר אמרנו לעיל סס"י ה' כי כפיית הדינין והמתקתן הוא ע"י שחיקה ופיזור, וכן הוא נודע ג"כ מדברי הרב בשער השופר (שעה"כ דרושי ר"ה פרק א) כי כל המתקת הדינין הוא לעולם רק ע"י שרשם, כי כאשר מתגלה עליהם זוהר אור משורשם, אז הם מתבססים ונמתקים ומתפזרים ונשחקים ומתגלים ומאירים בכל טוב הצפון שבהם וכנ"ל סי' י"א. וזהו שאמרו כי בהמות נותין ללויתן בקרניו, כי שורש הבהמות בהררי אלף הנה הוא בהעלמא תליתאה שבתיקונא קדמאה דדיקנא, ששם הוא עטרה דגבורה דדעת עלאה כנ"ל ענף ז', והוא שורש הגבורות. וז"ש כי בהמות נותין ללויתן בקרניו, שהוא תוקפו וחוזקו והוא שורשו, ובו הוא נותין להלויתן וקורעו, כי הבהמות בהררי אלף הוא בא על הלויתן בשורש הגבורות שבו, ועי"ז הוא שוחק ונותין את הדינים קשים שבו ומתפזרים ומתמתקים והוא שחיטתו דהלויתן, כי נעשה בו בזה התיקון והפעולה דשחיטה ממש.

וע' במדרש (ויקרא רבה פ' י"ג סי' ג) שהעיר שם הרש"ש הלא בעינן כח גברא בשחיטה וליכא, אמנם הוא כי הנה כל אותה הפעולה דשחיטת הלויתן מהבהמות בהררי אלף שאמרנו, הנה זה יהיה ע"י יונה בן אמיתי, והוא מ"ש בפדר"א (פרק י) כי הוא עתיד לזכות את הלויתן, כי הנה יונה בן אמיתי אמרו בזה"ק (ויקהל קצו סע"א) יונה מחילא דאליהו קא אתא⁵²¹, והוא בן הצרפית שהחיה אליהו כמ"ש בפדר"א (פרק לג) וכן הוא בשו"ט (סוף מזמור כו). כי אליהו הוא גימט' ב"ן, כי הוא משם ב"ן סוד בהמ"ה, והוא מסוד הגבורות דהמלכות, ולכן הוא הממונה בהיכל זכות דבריאה שהוא הגבורה דבריאה כמ"ש בפע"ח שער הק"ש (פרק א), וע' ספר הגלגולים (פרקים נא נב) מענין אליהו בארוכה. וההיכל זכות שם הוא הנהר דינור, שהוא עיקרן דכל הגבורות כולם וכנ"ל בדברינו ענף ה' ו' בארוכה ע"ש, ושם הוא שורש אליהו, וממנו הוא יונה בן אמיתי, והרי הוא ג"כ מהגבורות דנוק' וכמ"ש בזה"ק (ר"פ חי שרה קנא ע"א) ע"ש במ"מ⁵²². (ס ע"ג) ולכן אליהו ויונה אשר הם משורש הגבורות העיקריים, ושם הוא הנסיונות קשים מאד ונתגברו ונצחו והיו צדיקים גמורים, הנה לא שלט עליהם מלאך המות אשר כל מציאותו וקיומו הוא מכת תוקף הדינים קשים כנודע. הנה לא שלט הוא על אליהו ויונה, וכמ"ש במדרש תהילים (הוצאת רש"ב סוף מזמור כו) כי יונה בן אמיתי נכנס בחייו בכבודו לנן עדן, וכן יהיו הם ג"כ השושבינין בתקות חמדת ישראל, כי אליהו יהיה המבשר, שהוא

⁵²¹ תרגום: יונה, מכחו של אליהו הוא בא.

⁵²² דהיינו ספר מקדש מלך, וז"ל, אוליפנא כד הוו וכו' דע לך שכתב הרב ז"ל שיונה הוא מסוד יצחק מסטרא דנוק' ובזה תבין טעם שהוצרך למות מיתה גמור הלהיותו מגבורות דנוק' משא"כ יצחק שהיה מגבורות הזכר העתידות לינתן לנוקבא ולכן היה די לו בעקודה כמ"ש בס' יודעי בינה שלי ובזה נמצא שייכות לענין זה בכאן שאין לו התקשרות עם הפרשה וכו'.

דע"ה ח"ב

השושבין בביאת המשיח, ויונה יהיה הטבות טבח והכן בסעודת הלוייתן. כי כל ענין מה שהבהמות בהררי אלף יהיה נותן להלוייתן בקרניו, זה יהיה ע"י יונה בן אמת, שהוא יהיה הפועל בזה, ובכחו ועל ידו יתון הבהמות בהררי אלף להלוייתן בקרניו וקורעו, והוא מ"ש הפרד"א פ"י שיונה בן אמת הוא עתיד לזבוח את הלוייתן.

ואמרו עוד בגמרא (ב"ב עה רע"א) עתיד גבריאל לעשות קניגיא עם לוייתן כו' ואלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו כו'. כי גבריאל הוא שר על כל פעולות הגבורות כמ"ש בברית מנוחה (דף לה ע"ג), ולכן לעתיד לבוא כאשר יומתקו כל הגבורות כולם, הנה יעורר הוא להמשיך אור שורש הגבורות העליונים על הלוייתן כדי להמתיק את דיניו, ובאשר ששורש הגבורות העליונים הנה הם בתיקונא קדמא דדיקנא בהעלמא תליתאה שבו, אשר אין שום מלאך ושרף מניע שם, לכן אמרו כי אלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו. והנה יונה בן אמת שורשו הוא בהיכל זכות דבריא וכו"ל, וגבריאל שאמרו הכוונה הוא על הממונה בהיכל זכות דיצירה, כי הוא האיש לבוש הבדים אשר ראה יחזקאל (ט ז), וכמ"ש בשבת (נה ע"א) ויומא (עז ע"א), ומראה יחזקאל היה ביצירה כמ"ש בהקדמת תיקונים (ז ע"ב) והרב בקליפת נוגה (ריש פרק ב), והבהמות בהררי אלף שיתון את הלוייתן בקרניו הוא הבהמות דהעשיה, כי יתפשט אור שורש הגבורות מהעלמא תליתאה דדיקנא דרך העולמות בי"ע דרך הבריא ע"י יונה בן אמת, דרך היצירה ע"י גבריאל, ובעשיה ע"י הבהמות בהררי אלף, והוא יתון את הלוייתן בקרניו להמתיק את דיניו ולבסמו לתקנו לסעודה גדולה של צדיקים. והוא ענין פעולת השחיטה ותיקונו דהלוייתן אשר ע"י הבהמות בהררי אלף.

ועד"ז הוא ג"כ מה שאמרו בפעולת השחיטה ותיקונו דהבהמות בהררי אלף ע"י הלוייתן אשר אמרו במדרש (ויק"ר פ' י"ג ס"י ז) הנ"ל, כי לוייתן נותן לבהמות בסנפיריו ונוחרו, וענין סנפיריו הוא בחי' החו"ג שבו כמ"ש בתיקונים (תיקון כא דף מד ע"ב), כי הלוייתן שורשו הוא בהעלמא קדמא שבתיקונא קדמא שהיא הדעת עצמו הכולל ב' עטרין, ושם הוא המקור של כל החו"ג דאצילות. אבל הבהמות בהררי אלף, היא מעלמא תליתאה שבתיקונא קדמא ששם הוא עטרה דגבורה דהדעת, וכל חוזה הגבורות ותוקפם אשר מתגלים ומתהוים בכל העולמות כולם הוא רק משם, ובפרט אחר שנתפשטו למטה בהעולמות בי"ע, ומכל שכן אחר שירדו בעשיה. הנה יצא שם כל תוקף הדינים קשים וכל תולדותיהם, ומשום שהבהמות בהררי אלף הנה היא הכללות דכל הגבורות כולם, והגבורות הם השורש דכל הקליפות והחיצונים וכל יניקתם הוא משם, ולכן הוא כי כל זמן שאנו רואים שיש עדיין מציאות הקליפות בהעולם, הרי מובן ונודע שלא נגמר עדיין הבירור והתיקון בהגבורות. ולפי ערך מציאות הרע בהעולם כן הוא ערך החסרון בהתיקון והבירור דהגבורות, ולכן הבהמות בהררי אלף שהיא מכללות ושורש דכל הגבורות, הנה היא מחוסר תיקון הרבה, ולא זכתה היא להתברר מעולם גם קודם החטא דאדה"ר, כי היא תולה תיקונה בהמעשים טובים דאדה"ר. ובפרט אחר החטא, הנה נעשה בה הפגם הרבה מאד, ולכך נסתרסו הדו"ן שבה כמ"ש ב"ב (עד ע"ב), והוא בסוד אל אחר אסתרים ולא עביד פירין כמ"ש בזוה"ק (משפטים קג ע"א), (ע' לעיל דרוש א ענף ז אות ג, ודרוש ג ענף ב) כי אלו שהיה עביד תולדות, היו מטשטשין את העולם, שהיה יוצא מהבהמות בהררי אלף היות רעות טורפות הרבה והיו מחריבים את העולם. וכן הוא עד"ז ג"כ בהלוייתן אחר החטא, שנתלבש הס"מ בהנחש ונעשה הנחש טמא ארור רע, וע"י החטא שנקשר הנחש הרע ג"כ בהלוייתן בהקצה התחתון שלו, כי נעשה גם בו כתנות עור⁵²³ משכא דחויא⁵²⁴, ע'

⁵²³ ע"י לעיל הערה 250.

⁵²⁴ ע"י תיקו"ז דפים נד ע"א, קח ע"א, קסא ע"ב.

דע"ה ח"ב

לעיל סוף ענ"ה וסוף ענ"ט ובענף ד'⁵²⁵ בענין הנחש. ולכן היה ההכרח שיסתרם גם הלוייתן כדי שלא (ס ע"ד) יוציא תולדות רעות, והוא ע"ד שפירש אדם מחוה ק"ל שנה עד שיצא זוהמתו ממנו כמ"ש בזה"ק (בראשית נה ע"א) אך הבהמות בהררי אלף שהיא מהעמרה הגבורה, הנה בה היה הפגם עוד יותר, והיא לא נבררה מעולם כנז'. ולכן כאשר יגיע עת התיקון לעתיד לבוא, הנה צריכה היא תיקון ביותר להמשיך בה שפעת החסדים להמתיק ולבסס כל הדינין שבה ולהוציא ממנה כל הסינים והפסולת, שהוא כל תיקוני דהשחיטה כנ"ל. וזהו שאמרו כי לוייתן נותן לבהמות בסנפיריו ונוחרו, כי הלוייתן שהוא מאור הדעת עלאה הכולל ב' עטרין והוא מהעלמא קדמאה, השורש דבהמות בהררי אלף שהיא מהעלמא תליתאה, הנה ממשיך הלוייתן בהבהמות את הב' עטרין משורשו העליון, ועי"ז נתבסמו דיניו דהבהמות ג"כ ונתקן הבהמות בכל תיקוני השחיטה.

והנה נעשה תיקוני השחיטה בשניהם ע"י אחד לחבירו, וכמו שיסד הפייטן באקדמות, וחד בחד כי סביך ועביד קרבותא בקרנוהי מננה בהמות כו', יקרטע נון לקבליה בציצוי כו', מקרב ליה בריה בחרביה כו'. כי כאשר יגיע עת התיקון, יתעוררו הגבורות העליונים בגילוי קדושתם למטה, והוא חרבו של הקב"ה לבסס כל הדינין ולהסיר ולהכרית כל סיג ופסולת הן מהלוייתן והן מהבהמות. וכמו שאמרו בגמרא (ב"ב דף עה רע"א) שעל זה נאמר (איוב מ יט) העושו יגיש חרבו, וע"י התעוררות הגבורות העליונים ישתרגו ויסבכו הבהמות והלוייתן זב"ו, כי שניהם הם משורש הגבורות העליונים וכנ"ל ענף הו"ו, ויעוררו זה על זה הבהמות על הלוייתן בשלהבת רשפי אש הגבורות דהעלמא תליתאה, והלוייתן על הבהמות בזהר אור הדעת דהעלמא קדמאה, ויאירו ויזהירו שניהם בקדושת אור שורשם העליון, ועי"ז יתבסס דיניהם ויתקנו שניהם לסעודה גדולה של צדיקים.

והנה הלוייתן והבהמות הללו אשר יתקנו בתחילה לסעודה ממש בכל ימות המשיח, הנה הם הלוייתן והבהמות דהעשיה, ויעשה בהם ההתעוררות הנז' ע"י אור גילוי הגבורות שבהיכל זכות דיצירה, והוא ע"י המלאך גבריאל שהוא השר על כל פעולות הגבורות דהיצירה, והוא מקבל כחו מהיכל זכות דבריאה, אשר שם הוא הממונה אליהו זל"ט, וממנו מקבל יונה בן אמיתי דאתי מחיליה, וממשיך הוא הכח הזה לגבריאל ביצירה. וכל קדושת הגבורות הללו המתגלים בהעולמות בי"ע הנה הם מבינה ז"א מלכות דאצילות הנמשך בהם מהג' עלמין שבתקונא קדמאה דדיקנא וכמו שבארנו לעיל ענף הו"ו, והרי ישתתפו בתיקוני כל הנז' כל העולמות כולם, וכ"ז הוא בכל משך זמן התחייה אשר מעת התחייה ראשונה עד התחייה האחרונה כנ"ל, אשר אז יעמוד עדיין התיקון דהעולם הזה בהודככות הראוי לה רק ע"ד הממוצע וכנ"ל. וממילא הוא שיהיה חסר עדיין תיקון הכלילות דהעולמות זב"ו, ולכן לא יהיה אז כל סעודות הצדיקים מהלוייתן ובהמות בהררי אלף וכן מהזיו שדי אלא רק מאותן המינים אשר בעולם העשייה לבד. וגם זה לא יהיה עדיין בשלימות כלל, כי כל זמן שלא יושלם תיקון ההודככות כהראוי הנה יהיה חסר עדיין ג"כ כלילות האישים הפרטיים שבכל מינים וכן כללות המינים בהסוג וכנ"ל סימן ז' ע"ש וכן בריש סימן ט', ויהיה אז עדיין הלוייתן והזיו שדי והבהמות בהררי אלף רק אישים פרטיים לבד, ומהעשיה לבד. וכן יהיה עד"ז כל תיקוני השחיטה שבהם ע"ד הממוצע בין סדרן הראוי בעודן בעביותם אלא רק בבילתי וזהמא כלל לבין סדרן הראוי אחר התיקון דהודככות הגמורה שהוא אחר התחייה האחרונה, ויהיה בכל אותו הזמן אשר בין התחייה הראשונה להתחייה האחרונה הכל רק ע"ד הממוצע, והרי יהיה חסר כלילות האישים

⁵²⁵ לכאורה לא נמצא שם, אולי כוונתו לענפים ו'ז'.

דע"ה ח"ב

הפרטיים זב"ז, וכלילות המינים זב"ז, ומכל שכך כלילות העולמות זב"ז, ולכן לא יהיה אז כל הסעודות הללו אלא רק מהעשייה לבד, וגם זה אינו בשלימות כלל כנז' (ע' לעיל סי' ז ח וריש סי' ט ותבין).

אמנם אחר התחייה האחרונה, שאז יושלם ההודככות כהראוי ויתהפך כל חומר לצורה, ויושלם אז התיקון דסדר הכלילות בכל הראוי שיוכללו כל הפרטיים זב"ז, וכן גם כל העולמות בי"ע זב"ז, מתחתית העשייה עד ראש הבריאה. ויהיה נעשה כ"ז ע"י סוד אכילה דהב"ן שבכל עולם, שיובררו ויעלו בה כל הכחות דהדצח"מ ויתוקנו בה ע"י סוד אכילה, ויחזרו לצאת ממנה בסוד {סא ע"א} התחייה במציאות הבי"ע מתוקנים ומצוחצחים מכל סיג ופסולת דכל עביות וחומריות, אלא שיעמדו כולם אז רק על הטעם וההנאה שבהם ובהנועם דזיו העליון (ע' לעיל ענף יא סימן ד ותבין), וכלולים זה בזה מתחתית העשייה עד ראש הבריאה. והרי יהיה אז כל הג' סעודות הללו דהלוייתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף סעודות כוללים⁵²⁶ ומיוחדים מכל מיני טעם ומתיקות דכל מיני מעדנים שבכללות כל העולמות בי"ע כולם ובהנועם זיו העליון שבהם, שהוא מעין נועם זיו השכינה דעולם הבא. אלא שבעולם הבא יהיו בנועם זיו השכינה אשר באצילות, ששם היא בכללא דאדם, ובימות המשיח מאחר התחייה האחרונה עד סוף אלף הששי, יהיו הסעודות הללו בנועם זיו השכינה אשר בעולמות בי"ע.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי יהיו הסעודות הללו בג' זמנים ובג' מדרגות. מדרגה א', הוא בכל משך זמן התחייה שבין התחייה ראשונה להתחייה אחרונה, שהוא משך רי"ד שנים, הנה אז יהיו כל הסעודות הללו רק במציאותם אשר מהעולם הזה לבד, וכן גם באישים פרטיים לבד. ר"ל שהלוייתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף יהיו אישים פרטיים מהעולם הזה והשורשים שבמיניהם, כי הלוייתן הוא השורש דכל הדגים כולן, והזיו שדי הוא השורש דכל העופות כולן, ובהמות בהררי אלף היא השורש דכל הבהמות והחיות כולן. והנה על הסעודות הללו שבכל אותו הזמן הנה אמרו במדרש תהלים (פרק כג) תערוך לפני שולחן מלוייתן ומבהמות וזיו שדי, נגד צוררי שיהיו הרשעים רואין מתוך גיהנם ומתביישין, כי על אותו הזמן נאמר (דניאל יב ב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו, אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם, והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע, הם אותם שיהיו כבר קמו בתחייה כנ"ל סי' ט' י'. אמנם גם אז הנה לא יהיה כל הסעודות הללו ע"ד שהם עתה, כי הרי כבר יתחלף העולם כולו על מצב אחר לגמרי, שיהיה נתבטל כל הזוהמא והעכירות כולו, והרי יהיו כל הגופות וכל המציאויות כולם במהות אחר ממה שהם עתה בלי סיג ופסולת כלל, ואין לנו השערה בזה במהותם הגם שיהיו בגוף ממש וע' לעיל ענף ז' סימן א'.

מדרגה השנייה דהסעודות הללו הוא בכל משך זמן דאחר תחייה אחרונה עד האלף הז', אשר אז יודככו כל הגופות כולם כזוהר הרקיע, ויאירו כולם באספקלריא המאירה כנ"ל סי' י', ויגיע אז התיקון דסדר הכלילות מתחתית העשייה עד ראש הבריאה. והרי יהיה אז כל הסעודות הללו צח ומצוחצח ובכלילות ואחדות כולם, כי הלוייתן יהיה כולל כל מיני דגים כולן, והזיו שדי יהיה כלול מכל מיני עופות כולם, והבהמות בהררי אלף יהיה כלול מכל מיני בהמות וחיות כולן. וכן יתהפך כל חומר לצורה ויעמדו כולם רק על הטעם וההנאה שבהם וכנ"ל ענף י"א סי' ד' ולעיל סי' ז' ח' ט'. והרי יהיה אז כל הסעודות הללו נעלה ומרומם מכל השגת אנושי, ויהיו קודש קדשים בנועם זיו השכינה שבבי"ע, והוא יהיה הכנה לזכך את כל הגופים לחיי עולם הבא.

⁵²⁶ נדצ"ל כלולים.

דע"ה ח"ב

מדרגה השלישית דהסעודות הללו הנה הוא באלף הז' שהוא החיי עולם הבא, אשר אז יתעלה הכל בהמלכות דאצילות עצמה, והמלכות תתעטר בבינה, ואז יהיה כל הסעודות הללו בקודש קודש הקדשים, שהוא בהיכל הקודש דמלך מלכי המלכים הקב"ה ובנועם זיו השכינה העליונה, כי אז יתגלה אלו הג' סעודות דלוינתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף באור שורשם העליון גופה, שהם התלת עלמין דתקונא קדמאה דדיקנא, וכמ"ש באד"ר (קלד ע"ב) ובהוא זמנא דאתער עתיק יומין בתקונין דלעילא ההוא אתקרי יום אחד דביה זמין לאוקיר דיקניה הה"ד יום אחד הוא יודע לה' כו'⁵²⁷, והוא באלף הז', זמן שליטת הבינה, אשר כל הי"ג תיקונין בה מתגלין, כמ"ש בספד"צ פרק א (יא ע"א) וע"ש בהגר"א (בד"ה שביעאה עליהו יא ע"א⁵²⁸) ע"ש כל הענין, וכן שם פרק ב (יח ע"ג ד"ה ארבע) בזה. והנה יתגלה אז בה אור התלת עלמין עצמן, כי כאשר יתעלו העולמות בי"ע [שבהם הוא שליטת הזו"ן] בהמלכות, אז יעלו הזו"ן בהבינה וכמ"ש בסוף הספד"צ (לו ע"ב) וכולא תיביין לאתריהו, ויתגלו אז אור התלת עלמין שבתקונא קדמאה שהם השורשים דהעולמות בי"ע כנ"ל ענף ה' ו', להאיר בהבי"ע שעלו בהמלכות, ויהיו אז כל הג' סעודות הנז' מהנועם והזיו דהתלת עלמין עצמן, ויהיו הם עצמן הסעודות (סא ע"ב) דלוינתן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף דהעולם הבא, ועל זה נאמר (ישעיה טד ג) עין לא ראתה אלהים זולתך.

דרוש ד ענף יג סימן א

איתא במדרש שאלף הרים מגדלין לה (לבהמות בהררי אלף) כל מיני עשבים והיא אוכלת. והוא בסוד "מצמיח חציר לבהמה", הרי הם סוג המלאכים שנבראו ביום השני, השולטים רק לפי שעה שכן הם מתים ומתחדשים בכל יום מנהר דינור. המלאכים הללו הם מביורוי המלכים שמתו. אמנם גם איתא בגמ' שמביא המלכים הנ"ל וי"ח שכל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד, ואין מח' באגדה אלא כאשר שנים מדברים על ב' בחינות מזכירים את זה כמח', דהיינו שיש ב' כיתי מלאכים. שכן המלאכים שנבראו בכל יום מנהר דינור, הם ניצוצין המתבררים השייכים לעולם היצירה, ותיקונם הוא על ידי אורות הפה, ולכן הם הממונים על השירה. והם נחלקים לב' מיני מלאכים, א' מצד החסדים וא' מצד הגבורות. אותם שמצד הגבורות אומרים שירה ומתבטלים, שכן הם חוזרים לנהר דינור, שכן הם נברין וחוזרין ונברין מסיגים ופסולת עד שנשלמים.

אמנם אותם המלאכים שמצד החסדים, עליהם אמרו ז"ל שכל דיבור ודיבור היוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד, ולא אמרו שמתבטלים ומתחדשים, כי הם מתבררים מהסיגים שבהם בפעם אחת. וממילא יש מהם שעולים לשורשם הראוי לאלתר, ויש מהם שאינם עולים לשורשם הראוי להם אלא ע"י שירה.

ונבאר עתה מה שייעדנו לעיל ענף י"ב סי' ו' לבאר דברי ר' יוחנן שאמר בויק"ר (פ' כב סי' י) כי אלף הרים מגדלין לה כל מיני עשבים והיא אוכלת. ואמרנו כי הם אותן הדברים עצמן שאמרו בזה"ק בסוד (תהלים קד יד) מצמיח חציר לבהמה, ואמרו שם וחציר דא אינון מלאכין שליטין לפום שעתא דאתבריאו בשני וקיימין למיכלא דהאי בהמה בגין דאית אשא אכלא אשא⁵²⁹, עוד כמה מאמרים בזה בזה"ק (כפ' בראשית יח ע"ב, ופ' ויחי רכג סע"א, פנחס ריו ע"א ורמ ע"ב ועוד בכ"מ) והעתקנו קצתם לעיל ענף י"ב סימן ב' ע"ש. ובהגהות מהרח"ו ז"ל בפנחס (דף ריו ע"א), אמר כי המלאכים הללו הם מביורוי המלכים שמיתו, והם זיקין דאתדעכו לאלתר, ולכן הם מתים ומתחדשים בכל יום. וטעם היותם מנהר דינור כי הוא היכל זכות עכ"ל. ור"ל כי הם עצמן מ"ש בנמרא (חגיגה יד ע"א) כל יום

⁵²⁷ תרגום: ובזמן ההוא, שאז יתעורר עתיק יומין בתיקונים של מעלה, זה יקרא יום אח"ד שבו עתיד לכבד את זקנו. זהו שנאמר "יום אחד הוא יודע לה".

⁵²⁸ ז"ל, שביעאה עליהו כו' דכתיב היתה תהו וגו' - ר"ל אלף השביעי תליא במלת בראשית, שהיא עליהו, כמ"ש לעיל בראשית ברא שית, עליהו, והיא בינה כנ"ל (ח' ע"א), והיא סוד השבתת עולם, בסוד שבתאי, שהוא דרגא דבינה כידוע, ובינה הוא בסוד אחרית, שהכל תשוב אל שרשו.

⁵²⁹ תרגום: והחציר הזה הוא אותם המלאכים השולטים לפי שעה שנבראו בשני, ועומדים למאכל של הבהמה הזו. בגלל שיש אש אוכלת אש.

דע"ה ח"ב

ויום נבראים מלאכי השרת מנהר דינור ואמרי שירה ובטלי שנאמר חדשים לבקרים רבה אמונתך, ובשמות רבה (פט"ו סס"ו ו) המלאכים מתחדשין בכל יום ומקלסין להקב"ה, והן חוזרין לנהר אש שיצאו ממנו, ושוב האלהים מחדשן ומחזירן כשם שהיו בראשונה שנאמר חדשים לבקרים, כך ישראל משתקעין בעונות מיצר הרע שיש בגופם, וחוזרין בתשובה והאלהים בכל שנה סולח לעונותיהם ומחדש לבם ליראתו שנאמר כו' ע"ש. והרי מבואר מזה שאותן שמתבטלין, הם עצמן מתחדשין בכל יום, וכן משמע בזוה"ק (פנחס ריו ע"א) שאמר שם מצמיח חציר אלין אינון שתין אלף רבוא דמלאכין שליחן (נ"ל כי צ"ל שליטין וכמ"ש בבראשית יח ע"ב ור"ל שליטין לפום שעתא כמ"ש שם), דאתבריאון ביומא תניינא דבראשית וכלהו אשא מלהטא אלין אינון חציר, אמאי חציר בגין דצמחין כחציר דא בעלמא, דכל יומא ויומא אתקצירו השתא ולבתר צמחין ומהדרין כמלקדמין כו⁵³⁰. וממה שאמר שהם נבראו ביום שני דמעשה בראשית ונקצרו בכל יום ומתחדשין בכל יום, הרי משמע שאותן שמתבטלין הם עצמן מתחדשין. אמנם בבראשית רבה (ר"פ עח ס"א) אמרו, ר' חלבו בשם ר' שמואל בר נחמן אמר לעולם אין כת של מעלה מקלסת ושונה, אלא בכל יום בורא הקב"ה כת של מלאכים חדשה והן אומרים שירה חדשה לפניו והולכין להם כו', ע"ש, והרי מבואר מזה שהם חדשים ממש. אך באמת הנה שם בחגיגה אמרו ופליגא דר' שמואל בר נחמני (והוא אותו רשב"ג שבב"ר הנז'), דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן, כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד שנאמר בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. ובאמת הנה זה וזה איתא, כי ישנם כת מלאכים הנבראים בכל יום מרוח פיו של הקב"ה לבד, וישנם כת מלאכים המתחדשים בכל יום מנהר דינור, והם ג"כ ע"י רוח פיו של הקב"ה כי רק ברוח פיו ית"ש נעשה הכל ומתחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, וכמו שמבואר בזוה"ק (אחרי מות סח סע"א וכן בפ' צו לב ע"ב ע' שם ושם). ומ"ש בנמרא ופליגא דרשב"ג, הנה כן דרכן דחז"ל באגדה בכמה מקומות על האומר ענין כזה על כוונה אחרת לומר לשון ופליגא, ור"ל⁵³¹ אבל הוא אמר ענין כזה בפנים אחר, אבל באמת הנה זה וזה איתא ושניהם ישנם.

והנה ענין אלו המלאכים שנבראו בכל יום מנהר דינור, הנה הם הניצוצין המתבררין השייכים לעולם היצירה ונכנסים שם בנהר דינור שבהיכל זכות דהיצירה, ונשרף שם כל סיג ופסולת שבהם, ויוצאים משם למציאות מלאכים. ונודע הוא כי כל הניצוצין הם מהמלכויות דהב"ן, ובירורם הוא ע"י האור דהמ"ה הנמשך ומאיר להם. והנה נמשך אותו האור דהמ"ה אשר לצורך המלאכים הללו מהפה דא"א ואח"כ מהפה דהזו"ן, וזהו שנאמר (תהלים לג ו) וברוח פיו כל צבאם (וכמ"ש באד"ר קמא ע"א, ופ' אחרי מות סח סע"א, ופ' צו דף לב ע"ב ע"ש), ומשום שהאור הנמשך להם להתקן הוא רק מהפה, (סא ע"ג) לכך ממונים הם רק על שירה, וכמ"ש באד"ר שם וכלהון אקרונ פה, וכן הוא באד"ז (רצה ע"ב) וכלהו פה ה' אקרונ ע"ש.

אמנם הנה הם שני מיני מלאכים, אחד מצד החסדים ואחד מצד הגבורות, ועל אותן שהן מצד הגבורות עליהם אמרו שנבראו מנהר דינור ואמרי שירה ובטלי, שהם חוזרים לנהר דינור, כי הם נבררין וחוזרין ונבררין בבירור אחר בירור, וכן קיומם הוא רק לפי שעה, כי משום שהם מהגבורות היה נפילתן בעולם התוהו יותר מדאי. ויש בהם סיגים

⁵³⁰ תרגום: "מצמיח חציר", אלה הם ששים אלף רבוא של מלאכים שליחים שנבראו ביום השני של בראשית, וכולם אש לוהטת, אלה הם "חציר". למה "חציר", משום שצומחים כחציר זה בעולם, שכל יום ויום נקצרו כעת, ואחר כך צומחים וחוזרים כמקדם.
⁵³¹ נדצ"ל ור"ל הוא.

דע"ה ח"ב

ופסולת הרבה, לכך צריכים בירור אחר בירור, כי בכל פעם שמתבררים ועולים הם אומרים שירה ומתקדשים בקדושה של מעלה. ואי אפשר להם עדיין לעלות למקומם הראוי להם לפי שורשם הראשון שבעולם הנקודות מחמת ריבוי הסיגים שבהם, לכך הם חוזרים לנהר דינור, ונעשה בהם בדרך זה עד שנגמרו להתברר בכל הראוי, כי בכל בירור ובירור הם עולים יותר עד שנשלמים. ויש מהם שנמשכו בדרך זה זמן קצר ויש זמן מרובה עד ביאת המשיח וכמו שיתבאר עוד למטה. וכ"ז הוא באותן שמצד הגבורות.

אבל אותן שהם מצד החסדים הנה עליהם אמרו כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד ולא אמרו שמתבטלים ומתחדשים, כי הם מתבררים מהסיגים שבהם בפעם אחד. וענין בריאותם ע"י דיבורו של הקב"ה, ע' בהגר"א בספד"צ (פרק א בסוף ד"ה והחיות רצוא ושוב יד ע"א ד"ה וענין ג'). אמנם יש בהם ג"כ שני מינים, יש מהם שעולים לשורשם הראוי לאלתר, ויש מהם שאינם עולים לשורשם הראוי אלא ע"י שירה, ועליהם אמרו (ב"ר ר"פ ע"ח ס"א) בכל יום בורא הקב"ה כת של מלאכים חדשה והן אומרים שירה חדשה לפניו והולכין להם, ולא אמר שמתבטלין כנ"ל אלא והולכין להם, כי הם הולכים ועולים לשורשם. [והגם ששם בב"ר הובא שם עוד אותן הדברים בשם ר' יהושע בן חנניא, ואמר שם ג"כ כי הם נבראים מנהר דינור וחוזרים לנהר דינור ע"ש, אך ר' שמואל בר נחמן שם ע"כ הוא שאינו מדבר בזה, כי הרי אמר בגמרא חגיגה הנ"ל ופליגא דרשב"נ והבן. וע' עוד במדרש איכה (פרק ג ס"ח) בפסוק (איכה ג כב) חסדי ה' כי לא תמנו ששם לא נזכר רשב"נ אלא ר' חלבו לבד, וא"כ הרי ניחא בפשיטות. אמנם משמע כי שם קיצרו הדברים ע"ש, והעיקר כמו שהובא בב"ר, ורשב"נ ורבי יהושע ב"ח הם מדברים בשני מיני מלאכים וכמ"ש בגמרא, ופליגא דרשב"נ וכנ"ל והוא כמו שאמרנו והבן.] ועלייתם הוא ע"י השירה, כי עי"ז הם מתתקנים. אבל יש בהם שעולים לשורשם לאלתר, ועליהם אמרו כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה נברא ממנו מלאך אחד, ובאלו שני המינים מדבר ר' שמואל בר נחמני בגמרא חגיגה (יד ע"א) ובמדרש (ב"ר ר"פ ע"ח) כנ"ל, והם שניהם מצד החסדים אשר ירידתם בעולם התוהו לא היה כ"כ, ולכן הם עולים מהקליפות תיכף. אבל כל אותן שהם מצד הגבורות, הם צריכים בירור אחר בירור, ועליהם אמרו, ואמרי שירה ובטלי, כי הם נבראים מנהר דינור וחוזרים לנהר דינור כנ"ל וכמו שיתבאר עוד למטה בארוכה.

דרוש ד ענף יג סימן ב

[ביאור מאמר הזהר שהמלאכים שולטים לפי שעה שנבראו בשני ועומדים למאכל הבהמה שרכינא

על אלף טורים]

פי' "שליטין", שבעת מיתת המלכים ירדו הניצוצין במקום העולמות ב"ע, והוציאו את שרשי המציאויות בכל פרטיהם שהיו עתידים לצאת בכל משך זמן קיום העולם, והיו רק שרשים קטנים, והם יצאו נפרדים ומפוזרים. וכמו כן לא היה כל א' קשור בשרשו לקבל ממנו שפע שלימותו, והימנותו גבורתו קשים. ולכן נתפזרו ודעכו גם הם, ונפלו וירדו בתוך עמקי הקליפות והחיצונים. ואח"כ בעת התיקון דמעשה בראשית עלו ונבררו הניצוצין אשר לצורך מעשה בראשית, ושאר הניצוצין (הרי הם כחות המציאויות שהיו עתידים לצאת ולהמצא במשך זמן קיום העולם) ניתנו לאדם הראשון לבררם. אך כאשר גרם החטא ונתקלקל מעשה בראשית וחזר וירד כנודע, מאז מתבררים חלקיו ועולים בכל משך זמן קיום העולם לאט לאט. והנה כל ניצוץ וניצוץ, כאשר נברר, מראה הוא את כחו ופעולתו, ונעשים על ידו איזה פרטים מחלקי הדצח"מ המתייחסים לאותו הניצוץ, דהיינו שכאשר הם עולים, אינם עולים בעצמם לבד, אלא שלוקחים עמהם את מציאותם העצמי הרי הוא שרשיו שהוציאו תחילה, ואח"כ נתערבו ונטבעו בחלאת הרע דעולם התוהו. ממילא יתבאר מש"כ "מלאכין שליטין", ששליטתם הוא מה שנעשה בכחם בחלקי המציאויות מפרטי הדצח"מ אשר אותן הניצוצין הם שורש להם, והוא ממערכת הכוכבים והמזלות. וכמו כן מקבלים הם את שפעם וכחם מהמלאכים דהיצירה. והרי עכ"פ הוא שכח דכל תחתון נמשך מהעליון שעליו והוא השליט והמושל עליו. ונעשה כ"ז מהניצוצין הנבררין בכל עת, ובעולם היצירה המה המלאכים דאמרי שירה, ובעולם העשיה הם מוציאים את כחם ופעולתם בפרטי המציאויות דחלקי הדצח"מ המתייחסים להם, ואף הם אומרים שירה, והוא מש"כ בפרק שירה.

דע"ה ח"ב

ומ"ש כי הם "שליטין לפום שעתא דאתבריאו בשני", פי' שכל הניצוצין הללו הם מבחי' הגבורות, והם אינם מתבררים בפעם אחת אלא רק בכירור אחר בירור. ויש מהם שבירורם נמשך בדרך זו עד ביאת המשיח, שכן רק אז יושלם בירורם. לכן אמר שהם "שליטין לפום שעתא", שכן שליטתם היא רק לפי שעה. וכן אין קיום להמציאויות היוצאים מהם בעוה"ז, משום תוקף גבורתם וריבוי הסיגים שבהם. והנה ספ"י הגבורה נתגלתה ביום שני דמעשה בראשית, ומאחר שגם החטא ונתקלקל המעשה בראשית, הרי שנמשך בירורם זמן זמנים הרבה, ולא יגמר תיקונם אלא בביאת המשיח דוקא. ולכן צ"ל שכוונת מש"כ "דאתבריאו בשני" הוא כי הם תולדות דספ"י הגבורה שמציאותה נתגלתה ביום שני דמע"ב, ולכן אין להם קיום כלל כנוד'.

אמנם המלאכים שהם מהניצוצין שמספ"י החסד שנתגלה ביום הראשון דמע"ב יש להם קיום, שכן ששת ימי בראשית הנה הם ו"ק דאצילות, וכאשר נתקנו ע"י שם מ"ה, הוציא כל א' ביומו את המציאויות דמעשה בראשית המפורשים בתורה המיוחדים לאותו היום בכל עולם ועולם מעולמות בי"ע, שכן הם אכן שייכים בכל עולם ועולם לפום מדרגה דיליה. והנה בעולם היצירה נקראו כל המציאויות אשר שם בשם מלאכים, ויש בהם ג"כ את כל חלקי הדצח"מ וד' היסודות של שמים וארץ. כך שכללות ד' יסודות העליונים שמכונה "שמים", נקראים בעולם היצירה בשם "חיות הקודש", והם ד' חיוון עילאין בלשון הזהר. והארץ, שהיא כללות ד' היסודות התחתונים, נקראו בעולם היצירה בשם "חיות הקודש", והם ד' חיוון תתאין.

והנה ביום הראשון (הרי הוא שליטת החסד הכולל את כל ו"ק, ונתגלה בו האור הגנוז הרי הוא סוף התכלית ותיקון הכל) נבראו ד' היסודות העליונים שבכל עולם ועולם, הרי הם כח הנפשי אשר בכל חלקי הדצח"מ, וד' היסודות התחתונים, הרי הם הכח החומרי שבכל חלקי הדצח"מ, וכ"ז הוא רק הנוגע ליסודות הפשוטים בלבד. וכן נבראו אז ג"כ הכלים והגוף שלהם, כאשר כלי העליונים הוא השמים, וכלי התחתונים המה הארץ עם המים, הרוח והאש.

ניצוצין דגבורות התחילו להתברר ביום השני, והיינו בחי' חלק הצומח דהמלאכים. שכן בכל א' יש כל חלקי הדצח"מ כנוד'. והנה חלקי הצומח דהמלאכים החלו לצאת ביום ב', והם היו מהניצוצין דהגבורות, ולכן חלק הצמחים דהמלאכים לא נשלמו אלא ביום ג'. וכן הוא לעולם, שבכל יום יוצאים מלאכים מסטרא דגבורות לבד, והם מתחלפים תדיר, שכן הם מתבררים בכירור אחר בירור. אמנם המלאכים, הרי הם שרשי הכללים, אינם מתחלפים, והוא ע"ד השמים והארץ והימים והנהרות וכיוצא שאף הם אינם מתחלפים לעולם.

והנה מ"ש בזוה"ק (בראשית יח ע"ב) כי הם מלאכין שליטין לפום שעתא דאתבריאו בשני וקיימין למיכלא דהאי בהמה כו' כנ"ל, הרי כ"ז צריך ביאור: א', מ"ש שליטין, לאיזה ענין הוא שליטתם. ב', מ"ש דאתבריאו בשני, הלא אמרנו כי הם נבראים בכל יום. ג', מ"ש דקיימין למיכלא דהאי בהמה, והוא בסוד מה שבארנו לעיל ענף י"ב סי' ג' ובכ"מ שם, הלא אמרנו כי הם חוזרים תיכף לנהר דינור, וא"כ אימתי הם למיכלא דהאי בהמה.

והנה מ"ש שליטין הנה הוא ע"פ מה שנודע בדברינו, כי כל הניצוצין כולם כאשר ירדו במקום העולמות בי"ע במיתת המלכים, הוציאו אז את כל שרשי המציאויות כולם בכל פרטיהם שהיו עתידים לצאת בכל משך זמן דקיום העולם, והיו רק שרשים קמנים ובקרני חגבים ובלי סדרים כלל, כי יצאו מופרדים ומפוזרים, וכן לא היה קשור כל א' בשרשו לקבל ממנו שפע שלימותו, וגם היו כולם מתוקף גבורות קשים, ולכן נתפזרו ונתדעכו גם הם ונפלו וירדו בתוך עמקי הקליפות והחיצונים אשר נעשו אז בסיבת רשעת התקע"ד דורות וכמו שבארנו כ"ז בארוכה לעיל {סא ע"ד} דרוש א' ב' ובח"א דרוש ו' ע"ש ותמצא הכל מבואר בעה"י. ואח"כ בעת התיקון דמעשה בראשית הנה עלו ונבררו כל הניצוצין כולם אשר לצורך מעשה בראשית, ושאר הניצוצין שהם הכחות דכל המציאויות שהיו עתידים לצאת ולהמצא בכל משך זמן קיום העולם זה היה ניתן לאדם הראשון לבררם, אך כאשר גרם החטא ונתקלקלו גם המעשה בראשית כולם וחזרו וירדו כנודע, והם מתבררים ועולים בכל משך זמן קיום העולם לאט לאט. הנה כל ניצוץ וניצוץ כאשר נברר מראה כחו ופעולתו ונעשה על ידו איזה פרטים בהמציאות דכל חלקי הדצח"מ המתייחסים לאותו הניצוץ, והיינו כי כאשר שהם עולים אינם עולים הם בעצמם לבד אלא שלוקחים עמהם כל אותן השרשיים העצמיים אשר הוציאו בתחילה ואח"כ נתערבו ונטבעו בחלאת הרע דעולם התוהו, וכאשר מתבררים הניצוצים ממשיכים עמהם כל העצמיים דחלקי המציאות שהוציאו בתחילה ויוצאים במציאות העולם שהוא בחלקי הדצח"מ דהעולם הזה, וכן עולים מתיקון לתיקון ע"ד תיקוני הניצוצין עצמן, וזהו הענין מ"ש הזוה"ק הנז' מלאכין שליטין, כי שליטתם הוא מה שנעשה בכחם בחלקי המציאויות

דע"ה ח"ב

מפרטי הדצח"מ אשר אותן הניצוצין הם השורש להם וע"ד שאמרו ב"ר (פ"י סימן ו) אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל, והוא ממערכת הכוכבים ומזלות, וכן הם מקבלים שפעם וכחם מהמלאכים דהיצירה, וכן למעלה למעלה עד הקב"ה המחדש בטובו בכל יום תמיד מע"ב (ברכת יוצר שחרית).

והרי עכ"פ הוא כי כל תחתון נמשך כחו מהעליון שעליו והוא השליט ומושל עליו, ונעשה כ"ז מהניצוצין הנבררין בכל עת כי הם הכחות דכל המציאויות כולם, והנה הם כמספר הימים והשעות והרגעים של כל זמן קיום העולם, ועל כל פרטי ופרטי פרטיות דכל המציאויות שבעולם, שכל ניצוץ כאשר עולה נעשה עלייתו בבחי' מ"ן ומקבל עי"ז תוספת אור וברכה מלמעלה להוציא ולהשלים את כל כחו ופעולתו בכל מציאות ומציאות אשר הוא שורש אליו⁵³². והרי הם מלאכין שליטין בודאי, כי בעולם היצירה הם מלאכים דאמרי שירה כנ"ל, ובעולם העשיה מוציאים כחם ופעולתם בפרטי המציאויות דחלקי הדצח"מ המתיחס להם, והם שורש להם וכנו, והם אומרים שירה שם ג"כ כמו שמבואר בברייתא בפרק שירה, כי כחם המתפשט במערכת הכוכבים ומזלות להיות שרשים לאותן המציאויות שבעולם הזה הם האומרים שירה ברקיע. כי ע"י שירתם הם מתדבקים ומתייחדים למעלה ומקבלים שפע הקודש להוציא כחם לפועל בכל אותן המציאויות ולקיימם בכל הזמן הראוי להם, וכן אח"כ להעלותם ולתקנם, כי כל המציאויות כולם הם תמיד בעלייה ותיקון וכמו שבארנו בכ"מ מדברינו, וכ"ז הוא ע"י שורשם שלמעלה המנהיגים אותם.

אמנם מ"ש כי הם שליטין לפום שעתא דאתבריא בשני, הנה הוא כמו שאמרנו לעיל סימן א' כי כל הניצוצין הללו הם מבחי' הגבורות אשר נפילתן בעולם התוהו היה הרבה מאד, והם אינם מתבררים בפעם אחת אלא רק בבירור אחר בירור, ויש בהם שנמשך בירורם בדרך זה עד ביאת המשיח, כי רק אז יושלם בירורם, ולכן אמר שהם שליטין לפום שעתא, ששליטתם הוא רק לפי שעה, וכן המציאויות שיוצא מהם בעוה"ז אין להם ג"כ קיום כלל. וכ"ז הוא משום תוקף גבורתם וריבוי הסיגים שבהם, וספי' הגבורה הנה היא נתגלה ביום שני דמעשה בראשית (כמ"ש בפ' בראשית יז ע"א ע"ב, וכן לג ע"א ודף מו ע"א ע"ב, ובפ' תרומה קמט ע"ב ובכ"מ) ואלו שנתקנה ע"י אדם הראשון, הנה אז היו מתבררים כל תולדות הגבורות כולם, שהם כל הניצוצין אשר גם מצד הגבורות תיכף בשבת בראשית, והיו באים מאז לידי תיקונם בשלימות. אבל מאחר שגרם החטא ונתקלקלו המעשה בראשית ג"כ, הנה נמשך בירורם זמן זמנים הרבה, ולא יוגמר תיקונם אלא בביאת המשיח דוקא. ועכ"פ הוא כי זהו שאמר דאתבריא בשני, הכוונה הוא כי הם תולדות דספי' הגבורה שנתגלה מציאותה ביום שני דמע"ב, ולכן אין להם קיום כלל כנו. אבל כל המלאכים שהם מהניצוצין אשר מספי' החסד, שנתגלה ביום ראשון דמע"ב, הנה הם יש להם קיום היטיב, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית מו ע"א) אינון מלאכין דאתבריא ביומא קדמא אית לון קיומא לאתקיימא לסטר ימינא כו' כלהו מלאכין דאתיין מסטרא דאור דא (שהוא האור שנברא ביום ראשון) כלהו נהרין (סב ע"א) כקדמיתא בקיומא שלים⁵³³.

⁵³² עי' ע"ח שער הצלם א', וז"ל, כבר ידעת מהתחלקות הנשמה ל כמה ניצוצין, ובכל גלגול וגלגול באים מקצת מהם, וכפי מספר הניצוצין של צלם ההוא הבא להשתלם עתה בגלגול זה, כך הוא מספר ניצוצין שיש בצורה ההוא, לכן הצלם הזה נקרא מדת ימי האדם הנזכר בזוהר ויחי (רכ"ד ע"א) כי כמספר ניצוצותיו כך מספר ימי חייו.

⁵³³ ז"ל בשלימות: ואלין אינון מלאכין דאתבריא ביומא קדמא אית לון קיומא לאתקיימא לסטר ימינא וירא אלה"ם את האור כי טוב את לאתכללא אספקלריאה דלא נהרא עם אספקלריאה דנהרא דאתמר (ד"א ביה) כי טוב א"ר אלעזר את לאתכללא (ד"א לאכללא) ולאסגאה כלהו מלאכין דאתיין מסטרא דאור דא וכלהון נהרין כקדמיתא בקיומא שלים.

דע"ה ח"ב

כי כל הששת ימי בראשית הנה הם הו"ק דאצילות כמ"ש בזה"ק (בראשית לא סע"א), וכאשר נתקנו הם ע"י השם מ"ה, הוציא כל א' ביומו בכל עולם ועולם מהעולמות ב"ע את המציאויות דמעשה בראשית המפורשים בתורה, כי הם בכל עולם ועולם, וכמ"ש בברייתא דפרקי המרכבה (פרק ה) כי בכל עולם ועולם יש להם רקיע וכוכבים ומזלות ושמש וירח וד' יסודות ודומם וצומח וחי ומדבר עכ"ל. וע' בדברי הרב בסוף הע"ה (שער נ פרק י) וכן כתב הרמב"ן (בסוף פסוק בראשית) כי הכתוב יגיד בתחתונים וירמוז בעליונים עכ"ל. והנה בעולם היצירה נקראו כל המציאויות אשר שם בשם מלאכים, ויש בהם ג"כ כל חלקי הדצח"מ וד' יסודות ושמים וארץ, כי שמים שהם כללות הד' יסודות העליונים נקראו בעולם היצירה בשם חיות הקודש, והם הד' חיוון עלאין. והארץ שהיא כללות הד' יסודות התחתונים, נקראו בעולם היצירה ג"כ בשם חיות הקודש, והם הד' חיוון תתאין, וכמו שמבואר בהקדמת תיקונים (ד ע"ב) ובכ"מ שם שיש חיוון עלאין ותתאין, והם הד' יסודות העליונים והתחתונים דהעולמות אצילות בריאה יצירה, אך עיקר שם חיות הוא ביצירה, כנודע שהוא עולם המלאכים. ויהיה הכתוב (בראשית א א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ אשר בעולם היצירה על אלו הב' מדרגות דחיות הקודש אשר שם, והם היסודות דכל מלאכים הפרטיים שבכל חלקי הדצח"מ דהיצירה, כי המלאכים דחלקי החי והמדבר שבהיצירה הם נבראו ביום חמישי ועליהם נאמר (בראשית א כ) ועוף יעופף על הארץ, כמ"ש בפ' בראשית (דף מו ע"ב) ע"ש⁵³⁴, והם ב' מינים כמ"ש שם (לד סע"א ורע"ב) ע"ש⁵³⁵, והם חלקי החי והמדבר דהמלאכים שהם מבחי' נה"י וחג"ת, ונבראו הם ביום החמישי, והכח"ב שבהם שהוא פני אדם הוא נשלם להם ביום הששי, כי אז נתקן ונשלם

תרגום: ואלה הם המלאכים שנבראו ביום הראשון, יש להם כח להתקיים לצד ימין. "וירא אלהים את האור כי טוב" (בראשית א ד), "את", לכלול את האספקלריה שלא מאירה עם אספקלריה מאירה, שנאמר (בו) "כי טוב". אמר רבי אלעזר, "את" לכלול (להכליל) ולרבות את כל המלאכים הבאים מצד האור הזה, וכולם מאירים כבתחילה בקיום שלם.

⁵³⁴ ז"ל: ישרצו המים שרץ נפש חיה (בראשית א כ) אמר רבי אלעזר הא אוקמוה דאינון מין רחישו ואולידו כגוונא דלעילא והא אתמר (שם) ועוף יעופף על הארץ יעוף מבעי ליה מהו יעופף א"ר שמעון רזא הוא ועוף דא מיכאל דכתיב (ישעיה ו ו) ויעף אלי אחד מן השרפים יעופף (ד"א ל"ג יעוף מבעי ליה אלא) דא גבריא"ל דכתיב (דניאל ט כא) והאיש גבריא"ל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף (ד"א ל"ג ודא הוא יעופף) על הארץ.

תרגום: "ישרצו המים שרץ נפש חיה". אמר רבי אלעזר, הרי פרשוה שאותם מים רחשו והולידו כדוגמא שלמעלה, והרי נאמר, "ועוף יעופף על הארץ" (בראשית א כ), היה צריך לכתוב יעוף, מה זה יעופף. אמר רבי שמעון, סוד הוא, ועוף זה מיכאל"ל, שכתוב "ויעף אלי אחד מן השרפים" (ישעיה ו ו), "יעופף" (יעוף צריך לו אלא) זה גבריא"ל, שכתוב "והאיש גבריא"ל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף" (דניאל ט כא). (וזהו יעופף). "על הארץ".

⁵³⁵ ז"ל: ישרצו המים שרץ נפש חיה למינה (בראשית א כ) אמר רבי אלעזר אלין מיין תתאין דרחשין זיינין כגוונא דלעילא אינון עלאי ואינון תתאין רבי חייא אמר עלאי אפיקו נפש חיה ומאי ניהו דא נפש דאדם קדמאה כמה דאת אמר ויהי האדם לנפש חיה (בראשית ב ז) ועוף יעופף על הארץ (בראשית א כ) אלין שליחי עלאין דאתחזון לבני נשא בחיזו דבר נש משמע דכתיב יעופף על הארץ בגין דאית אחרנין דלא אתחזון אלא ברוחא ממש לפום סכלתנו דבני נשא בגיני כך לא כתיב באלין למינהו כאינון אחרנין דכתיב בהו (בראשית א כא) ואת כל עוף כנף למינהו בגין דאלין לא משניין ממינייהו לעלמין כהני אחרנין דלא כתיב בהו למינהו ואי תימא אית בהו דמשניין דא מן דא הכי הוא ודאי דהא אית בהו דמשניין אלין מאלין בגיני כך כתיב ומשם יפרד (בראשית ב ז).

תרגום: "ישרצו המים שרץ נפש חיה למינה" (בראשית א כד). אמר רבי אלעזר, אלו מים תחתונים שרוחשים מינים דוגמת למעלה, אותם עליונים ואותם תחתונים. רבי חייא אמר, עליונים הוציאו נפש חיה, ומה הוא, זו הנפש של אדם הראשון, כמו שנאמר "ויהי האדם לנפש חיה". "ועוף יעופף על הארץ", אלו שליחים עליונים שנראים לבני אדם כמראה אדם. משמע שכתוב "יעופף על הארץ", היות שיש אחרים שלא נראים אלא ברוח ממש לפי שכל בני האדם, לכן לא כתוב באלו למינהו כמו אותם אחרים שכתוב בהם "ואת כל עוף כנף למינהו", היות שאלו לא משונים ממיניהם לעולמים, כאחרים הללו שלא כתוב בהם למינהו. ואם תאמר, יש בהם שמשונים זה מזה, כך זה בודאי, שהרי יש בהם שמשונים אלה מאלה, לכן כתוב "ומשם יפרד".

דע"ה ח"ב

דיוקנא דאדם בכולם, וכמ"ש בספד"צ (סוף פרק ג נח ע"ב) ובזוה"ק (בראשית כ סע"א ושם ע"ב ובהשמטות שם דף רנו סע"א וע"ב).

והנה ביום הראשון שהוא שליטת החסד אשר הוא כולל כל הו"ק, ונתגלה בו אור הגנוז שהוא סוף התכלית ותיקון הכל, הנה נברא בו אז בכל עולם ועולם הד' יסודות עליונים שהם כח הנפשי אשר בכל חלקי הדצח"מ, והד' יסודות התחתונים שהם כח החומרי שבכל חלקי הדצח"מ, וכ"ז הוא רק היסודות הפשוטים לבד. וכן נבראו אז ג"כ הכלים והגוף שלהם, והם השמים שהם הכלים והגוף דכל הד' יסודות העליונים, והארץ עם המים רוח אש שהם הכלים והגוף דהד' יסודות התחתונים. וכל הכלים והגופות הללו הם כולם מורכבים שכל א' הוא כלול מכל הד' הפשוטים, והרי נברא ביום הראשון כלל הבריאה כולה, שהרי הם כחות כל הפרטים כולם, ונבראו אז ג"כ, אלא שלא יצאו עדיין מן הכח אל הפועל, ומה שיצא ביום ראשון לפועל ממש הוא רק חלק הדומם לבד. וביום השני שהוא שליטת הגבורה, ועל ידה הוא ההתעוררות דכל פעולה, התחיל לצאת אז הפרטים ג"כ. ועכ"ז עד יום ג' שהוא שליטת הת"ת, שהוא המייחד את החסד וגבורה ומכריע ביניהם, הנה לא היה אפשר לצאת ע"י הגבורה לבד שום פעולה שלימה כלל, לכן לא נזכר ביום שני שום תולדה פרטי, הגם שהתעוררות נעשה אז, משום שלא נגמרו, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית מו ע"א) בשני לא אשתלים ביה עבדתא ובג"כ לא כתיב ביה כי טוב עד דאתא יום תליתאה ואשתלים ביה עבדתא, בג"כ כי טוב תרי זמני, חד על אשלמות עבדתא דיום שני, וחד לגרמיה. ביום תליתאי אתתקן יום שני בו⁵³⁶. והוא מ"ש שם בסוד (תהלים קד יד) מצמיח הציר לבהמה (בדף יח ע"ב) וחציר דא אינון מלאכין שליטין לפום שעתא דאתבראו בשני כו', ואמרו שם (יו ע"ב) כי הם אינון דמתבטלי ולית לון קיומא כו', וכן שם (יט ע"א) כי לית לון קיומא קיימי לפום שעתא ואתאכילו באשא דאכלא אשא ומהדרין כמלקדמין⁵³⁷. וכן בכל יומא כי הם כולם מהניצוצין דהגבורות אשר התחילו להתברר ביום שני, והם בחי' חלק הצומח דהמלאכים, כי בכל א' יש כל חלקי הדצח"מ כנוז, והיה מתחיל לצאת חלקי הצומח דהמלאכים ביום ב', והיו הם מהניצוצין דהגבורות ולכן לא נשלמו ולא נגמרו חלק הצומחים דהמלאכים ג"כ אלא רק ביום ג'. וכן הוא לעולם, כי יוצאים בכל יום מלאכים מסטרא דגבורות לבד, והם אינם מתקיימים אלא מתחלפים תמיד כי הם מתבררים בבירור אחר (סב ע"ב) בירור כנ"ל, וכן יוצאים עד"ז מלאכים מקיימים ג"כ בכל יום משליטת שאר הספי', כי הם כולם מתחדשים תמיד עד"ז המציאויות דהעוה"ז, מאת המחדש בטובו תמיד בכל יום מע"ב (תפילת יוצר שחרית), וזמן קיומם הוא אינו שוה בכולם, כי יש שמתקיימים זמן ארוך ויש זמן קצר וחוזרין לשרשן עד"ז המציאויות דהעוה"ז, כי המלאכים הם שרשם אשר בעולם היצירה. אמנם המלאכים שהם שורש דהכללים, הם אינון מתחלפין, והוא עד"ז השמים והארץ והימים והנהרות וכיוצא, והוא מ"ש במדרש (ב"ר ר"פ עח ט"ו א) על מיכאל וגבריאל דכלהו מתחלפין ואינון לא מתחלפין, וכן יש מדרגות רבות לאין קץ בענין המלאכים וקיומם, כמ"ש הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ד) ובפנימיות וחיצוניות (דרוש י ו"ג) ובשער הצלם (פרק ב). ועי' עוד בשער הגלגולים (הקדמה כה) בענין בריאת החרים והגבעות והמעיינות, שכל מה שנעשה בהם בעוה"ז כן הוא בשריהם אשר למעלה ע"ש. ושם מדבר בהשרי מעלה אשר בעשיה, ועד"ז הוא ג"כ בהמלאכים דהיצירה, כי הם השרים על הממונים שבהעשיה.

⁵³⁶ תרגום: בשני לא נשלם בו המעשה, ולכן לא כתוב בו כי טוב, עד שבא יום שלישי ונשלם בו המעשה. לכן [נאמר בו] כי טוב פעמיים, אחד על השלמת המעשה של יום שני, ואחד לעצמו. ביום השלישי נתקן היום השני וכו'.
⁵³⁷ תרגום: כי אין להם קיום, שקיימים לפי שעה, ונאכלו באש שאוכלת אש ומחזירים כמקדם.

דע"ה ח"ב

ועכ"פ הוא כי הרי נתבאר לנו שמה שאמרו בסוד (תהלים קד יד) מצמיח חציר לבהמה, שהם מלאכין שליטין לפום שעתא דאתבריאון בשני, כי הם מהבירורים אשר נתבררו מהניצוצין דספי' הגבורה שהתחיל תיקונה ביום שני דמע"ב, והנה הם עולים ומתבררים בכל יום תמיד בכל הד' עולמות אבי"ע. ומה שמתברר מהם בעולם היצירה הם מלאכים, ושליטתם הוא כי פועלים בחלקי המציאות דעוה"ז המתייחסים ג"כ לספי' הגבורה להוציאם לפועל בעוה"ז, ע"ד שאמרו (ב"ר פ"י סימן ו) אין לך כל עשב ועשב למטה שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל. ומשום שהם מספי' הגבורה שהיא שורש להחיצונים, לכן היה נפילתן בעולם התוהו הרבה יותר מדאי, ועי"ז הנה הם צריכים בירור הרבה, לכן אינם מתקיימים רק לפי שעה, שמתבטלים תיכף וחוזרים להתברר, כי בכל פעם מתתקן ומתברר מעט מהם, והם תמיד בבירור עד ביאת המשיח. והנה הם מבחי' הצומח דהמלאכים שבעולם היצירה, וכן התולדות היוצא מהם בעוה"ז הוא ג"כ מחלקי הצמחים, והם מהצמחים שאינם מתקיימים וכו'. [אבל הצמחים המתקיימים הם מתולדות ספי' ת"ת ויסוד שהם נתקנו ביום שלישי דמע"ב וכמ"ש בזוהר (ח"א רנז ע"א, וע"ש דף יח יט ובכ"מ)] אמנם ענין ביטולם ותיקונם אשר עי"ז יתבאר בסמוך.

דרוש ד ענף יג סימן ג

במקום אחד ביארו חז"ל כי המלאכים עומדים לאכילת הבהמה שרביעאה על אלף טורין, ובמק"א כתוב שהם חוזרים לנהר דינור וצ"ע. והנה בביאור הדבר יש להקדים, שבכל ניצוץ יש בחי' השייכת לכל ד' העולמות אבי"ע, ולכן במלאכים דיצירה עולים הניצוצים ומתבררים בנהר דינור דיצירה, ואז נעשים מהם מלאכים האומרים שירה, וע"י שירתם מתבררים מהם חלקי האצילות שבהם והם עולים בשם ב"ן דיצירה, הרי הוא "הבהמה" ובגימ' שם ב"ן שכן הם עומדים לאכילת הבהמה.

והנה כל עלייה אשר משם ב"ן בעולם תחתון לשם ב"ן שבעולם עליון ממנו הוא ע"י סוד האכילה, וכך עולה מיצירה לבריאה ולאצילות, ומשם מצטרף לפרצוף אדם. ובכל בחי' אכילה נעשים ב' ענינים: א) שכל עלייה היא בבחי' מ"ן הגורם זיווג למעלה, ב) שע"כ נגרמת ממילא ירידת שפע של מ"ד למטה, ונעשים מזה אורות ונשמות חדשות, שהם תוספת אורות ומוחין הנוגעת לפנימיות העולמות. וחלק יותר חיצוני היורד למטה, הוא שפע הנוגע לעולמות בי"ע לכל המציאות דחיצוניות העולמות שהם דצ"ח דבי"ע. וכן במלאכים עצמם, שיוצאים מנהר דינור, שהחלק היותר מובחר מתקדש על ידי שירתם ועולה בב"ן שבכל עולם, והחלק הגרוע חוזר ויורד לנהר דינור להתברר שם, שכן הם צריכים בירור אחר בירור כנ"ל.

ולפי זה יתבאר מש"כ במדרש, "בהמה אחת היא, ורבוצה על אלף הרים, ואלף הרים מגדלין לה כל מיני עשבים והיא אוכלת" דהיינו העלייה האחרונה העולה בשם ב"ן שבהיכל קודש הקדשים דבריאה, ושם היא בסוד בהמה אחת. וכן משם יורד שפע לכל העולמות בי"ע שגם הם בחי' בהמה, והוא סוד מש"כ "מצמיח חציר לבהמה", אמנם החלק העולה למעלה (ממנו הוא אורות ונשמות כנ"ל), הוא בסוד מ"ש "ועשב לעבודת האדם". כל דברי המדרש כאן קאי על תיקוני הבירורים דעוה"ז עצמו אשר יהיו עד ביאת המשיח, מה שזן בחסדו בכל דור ומכלכל חיים בחדש, הכל הוא ע"י תיקוני הבירורים אשר נתקנים תמיד באור שכינתו ית"ש השוכן בכל העולמות בי"ע.

ענין מה שאמרו דקיימין למיכלא דהאי בהמה בנין דאית אשא אכלא אשא כמ"ש פ' בראשית (יח ע"ב), והערינו לעיל כי הרי במדרש (ב"ר ר"פ עח טו' א ושמו"ר פ' טו סימן ו) אמרו כי הם יוצאין מנהר דינור והם חוזרים לנהר דינור. הנה הענין בזה הוא כי כבר אמרנו שהם מהניצוצין דספי' הגבורה המתבררים בכל יום, ובירורם הוא ע"י הנהר דינור, ששם מתצרפים מהסיג ופסולת שבהם. והנה ישנם בכל ניצוץ בחי' השייכים לכל הד' עולמות אבי"ע הכלליים והפרטיים. ובעניינינו עתה שאנו מדברים מהמלאכים דהיצירה, הנה כאשר עולים הניצוצין ומתבררים בהנהר דינור דהיצירה, ונעשה מהם מלאכים ואומרים שירה כנ"ל סי' א', הנה ע"י שירתם להקב"ה מתברר מהם כל חלקי אצילות שבהם, ועולים בהשם ב"ן דהיצירה שהוא האצילות דהיצירה, והשם ב"ן כבר אמרנו שהוא סוד בהמה, וזהו שאמרו דקיימין למיכלא דהאי בהמה, כי הבירורים שעולים בה ע"י השירה מהמלאכים שיצאו מנהר דינור, הנה הם מתבררים בה בסוד אכילה וכנ"ל ענף י"ב סי' ג' עש"ה. ועולים משם עוד בעלייה אחר עלייה עד השם ב"ן שבהיכל ז' קה"ק

דע"ה ח"ב

דהבריאה, שהיא סוד הבהמה אחת הרבוצה על אלף הרים (ויק"ד פכ"ב סי' י) כמו שבארנו שם סימן ד' ה' עש"ה, ומשם עולים בהמלכות דהאצילות העיקרי אשר היא בכללא דאדם, האדם היושב על הכסא⁵³⁸.

והנה כל עלייה ועלייה אשר מהשם ב"ן להשם ב"ן הנה הוא ע"י סוד אכילה. ונעשה בכל סוד אכילה ואכילה אשר בהשם ב"ן שבכל עולם שני ענינים, כי חלק אחד עולה למעלה וחלק אחד יורד למטה. והחלק העולה למעלה הוא בסוד מ"ן, ונעשה מזה אורות ונשמות חדשות, שהם תוספות אורות ומוחין הנוגע לפנימיות כל העולמות כולם. והחלק (סב ע"ג) היורד למטה הנה הם מסוד מותרי האכילה, ומזה הוא השפע הנוגע להעולמות ב"ע לכל המציאויות דחיצוניות העולמות, שהם הדומים צומח חי דהבי"ע, שהם רק בחיצוניותם כנודע. וכן עד"ז באותן המלאכים עצמן כאשר שהם יוצאים מנהר דינור, הנה הם מתחלקים ג"כ לשני בחי', כי החלק היותר מובחר שבהם הוא מתקדש בקדושה של מעלה ע"י שירתם ועולה בהב"ן שבכל עולם, אבל החלק הגרוע שבהם הוא חוזר ויורד לנהר דינור להתברר עוד, כי הם צריכים בירור אחר בירור כנ"ל.

והרי נמצא כי הבירור דכל ניצוץ הוא מתחלק לשתיים שהן ארבע, כי בתחילה עולה לנהר דינור ומתצרף שם ונעשה ממנו מלאך שאומר שירה, ומתחלק לשני חלקים כנז'. והנה הוא מתבטל תיכף, כי חלק אחד עולה להב"ן כי זהו שאמר דקיימין למיכלא דהאי בהמה כנ"ל, וחלק אחד חוזר לנהר דינור להתברר עוד, והרי הוא מתחלק לשני חלקים ומתבטל ע"ז. וכן אח"כ באותו החלק אשר עלה בהב"ן הנה הוא מתחלק ג"כ לשני חלקים, אחד לפנימיות העולמות ואחד לחיצוניות העולמות כנ"ל. והרי מתחלק כל בירור שעלה לשתיים שהן ארבע. והרי נתבאר לנו מ"ש בזה"ק (בראשית יח ע"ב) בסוד מצמיח הציר לבהמה (תהלים קד יד) שהם מלאכין שליטין לפום שעתא דאתבראו בשני וקיימין למיכלא דהאי בהמה, בגין דאית אשא אכלא אשא, כי אלו המלאכים הם מסטרא דגבורה, שעליהם נאמר (שם ט) משרתיו אש לוהט, והם למיכלא דהאי בהמה שהיא שם ב"ן, ועליה נאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא (דברים ד כד), אש אוכל אש (יומא כא ע"ב), ע' זוהר ויקרא (כה ע"ב) ובכ"מ.

והנה על כל זה הוא סוד מאמרם ז"ל במדרש (ויקרא רבה פ' כב סי' י) בדברי ר' יוחנן שם שאמר בהמה אחת היא ורבוצה על אלף הרים, ואלף הרים מגדלין לה כל מיני עשבים והיא אוכלת, ומדבר ר' יוחנן על העלייה אחרונה אשר עולים בהשם ב"ן שבהיכל קודש קדשים דהבריאה, ששם היא בסוד בהמה אחת, אחת היא יונתי תמתי (שיה"ש ו ט), כי משם ולמעלה היא בכללא דאדם, אדם היושב על הכסא כנ"ל ענף י"ב סי' ד' ה'. וההיכל קודש הקדשים דהבריאה הוא הבית המקדש של מעלה המכוון כנגד מקדש של מטה, והוא כסא כבודו ית"ש, אשר משם הוא זן ומפרנס כל הברואים כולם מקרני ראמים עד ביצי כינים. וכ"ז הוא הכל מבירורי הניצוצין העולים שם ומתבררים בה בסוד אכילה, ומתחלקים לשני חלקים, חלק אחד עולה למעלה, וחלק אחד יורד למטה כנז'. ומאותו החלק היורד למטה, הוא זן ומכלכל לכל בריה, והוא ג"כ סוד (תהלים קד יד) מצמיח הציר לבהמה, שהם כל העולמות ב"ע שהם בסוד בהמה וכנ"ל ענף י"ב שם. אבל החלק העולה למעלה, וממנו הוא אורות ונשמות כנ"ל, הנה הוא בסוד מ"ש (שם) ועשב לעבודת האדם, וכמ"ש בפ' פנחס (ריז ע"א) ועשב לעבודת האדם אליו אינון נשמתהון דצדיקיא דההוא אדם דרכיב ושליט על בהמה [ור"ל האדם דאצילות] דא אכיל ואעיל לון בגוויה [ור"ל על

⁵³⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ כח ע"ד.

דע"ה ח"ב

החלק העולה למעלה] ובזכותהון אתון כל עלמא מההוא אדם דכתיב ביה ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם כו⁵³⁹. ור"ל כי גם שפע המזון אשר הוא מהחלק היורד למטה כנז' הנה הוא ג"כ ע"י זכות החלק העולה למעלה לצורך אורות ונשמות, ובזכותהון נמשך שפע מאצילות לאור השכינה שבהיכל קה"ק דהבריאה, ומתרבה ומתברך אותו החלק היורד למטה בתוספת אור וברכה להשביע בטובו לכל חי. וכנודע שכל בירורי הניצוצין העולים למעלה נעשה עלייתם בסוד מ"ן, ומקבלים עי"ז תוספות אור וברכה מלמעלה למעלה בתוספות מרובה על העיקר, ועי"ז מתתקן ונשלם בכל מציאותו ופעולתו אשר נתייסד לזה. וכן הוא בענינינו, כי החלק העולה למעלה בהאדם היושב על הכסא נעשה שם עלייתו בסוד מ"ן, ומתרבה בתוספת אורות ומוחזין ונעשה לאורות ונשמות, והוא בסוד מ"ש (תהלים קד יד) ועשב לעבודת האדם, ועי"ז יורד משם שפע ג"כ להשם ב"ן שבהיכל קודש קדשים דהבריאה, שהיא הבהמה אחת הרבוצה על אלף הרים (ויק"ד פכ"ב ס' י), שעליה נאמר (תהלים קד יד) מצמיח חציר לבהמה. וניתוסף עי"ז שפע ברכה וטובה בהחלק שנשאר בה ויורד למטה לשפע המזון לכל חי.

וזהו שאמר ר' יוחנן בהמדרש הנז', ואלף הרים מגדלין לה כל מיני עשבים והיא אוכלת. הנה מ"ש אלף הרים מגדלין לה כבר בארנו לעיל ענף י"ב ס' ד' ה', כי כל הבירורים העולים הם בסוד אלף הרים ע"ש. ומ"ש כל מיני עשבים, משום שהוא (סב ע"ד) מדבר על העלייה האחרונה והעליונה אשר בהשם ב"ן דהבריאה, שהיא הבהמה אחת כנ"ל, ועולים שם כל הבירורים כולם אשר לשפע המזון השייך לכל העולמות בי"ע לכל הנמצאים הפרטיים שבכל א', והם מינים ממינים שונים, לכן אמר כל מיני עשבים. ואמר והיא אוכלת, כי הם מתבררים בה בסוד אכילה, ועי"ז נעשים ראויים ונשלמים לשפע המזון לכל העולמות וכנז'.

וע' לעיל ענף י"ב ס' ו' וס' ח' שבארנו שם דברי ריש לקיש ורבנן אשר במדרש ויק"ר (ס"פ כ"ב ס' י) הנז' שהם מדברים על תיקוני דימות המשיח וחיי העוה"ב, כי ריש לקיש מדבר על תיקוני דחיי עוה"ב ורבנן מדברים על תיקוני דימות המשיח ע"ש דברינו בס' ח'. אמנם דברי ר' יוחנן הם קאי על כל תיקוני הבירורים דעוה"ז עצמו אשר עד ביאת המשיח, מה שזן בחסדו בכל דור ומכלכל חיים בחסד, הוא הכל ע"י תיקוני הבירורים אשר מתתקנים תמיד באור שכינתו ית"ש השוכן בכל העולמות בי"ע, והוא השם ב"ן שבכל עולם, ועולים מב"ן לב"ן עד הב"ן שבהיכל קודש הקדשים דהבריאה, ושם נגמר תיקונם. ואח"כ יורד משם שפע המזון ג"כ מב"ן לב"ן עד הב"ן דעשיה, ומקבל כל עולם ועולם את שפע חיותו וקיומו כל מה שמתייחס ושייך אליו מאור שכינתו ית"ש השוכן בכולם. והנה הוא מהבירורי הניצוצי קדושה המתבררים תמיד, כי כל מציאות העולמות כולם וכל שפע חיותם וקיומם הוא הכל מזה, כי הם ניצוצי אור השכינה עצמה שהם כחות דכל המציאות כולה וקיומה תמיד. ולכן ע"י בירורם ותיקונם מתפרנסים הכל, ותלוי חיות כל המציאות כולו וקיומו רק בבירורם ותיקונם, והוא הן מה שנוגע לחיות וקיום המציאות דהעוה"ז, והן מה שנוגע לכל יעודים העתידים אשר בימות המשיח, והן אשר לחיי העוה"ב, שגם כל טוב העתיד הוא תלוי הכל בתיקוני הניצוצין ועלייתם ושלמותם, כי הם כולם מסוד המחשבה העליונה אשר שם הוא סיבת הכל וכן תכלית הכל, ובסוד (עי' תיקו"ז ז ע"א) סוף מעשה במחשבה תחילה כמו שבארנו בכ"מ מדברינו.

⁵³⁹ תרגום: "ועשב לעבודת האדם", אלו אותם נשמות הצדיקים שאותו אדם שרוכב ושולט על בהמה זו אוכל ומכניסם בתוכו, ובזכותם נזון כל העולם, מאותו אדם שכתוב בו "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם וגו'".

דע"ה ח"ב

דרוש ד ענף יד סימן א

איתא עוד במב"ש כי נהר דינור הוא היכל הזכות ובחי' הגבורה שבכל עולם ועולם, ושם הוא מקום בירור המלכים. לכן בו נטבעים המלאכים ומתים, שכן זהו בירורם. ומיתת המלאכים הוא ענין סוד הגלגול, והנה אין עניינו שאותה הנשמה עוברת מגוף לגוף, אלא שהנשמה ראשונה מתחלקת לכמה ניצוצין, וכל גלגול הוא לתקן חלק מאותה הנשמה. וכל מה שנתקן אינו חוזר לגלגול, אלא עולה לשרשו ועומד במדרגה הראויה לו, וכן הדבר במלאכים, שאלה שחוזרים לנהר דינור תכליתם לתקן עוד בחי' שלהם, ומה שנתקן עולה למעלה. איתא במב"ש הנ"ל, שהמלאכים אינם יכולים לקבל הארה, ומתים. פירוש הדבר, שההארה למעלה היא בחי' המ"ה וט"ר דב"ן, ומאחר שלא נגמר בירורם, ולא עוד אלא שאף מעורבים בפסולת, אזי אינם יכולים לקבל את הארת האור הגדול ומתים ומתבטלים.

ונאמר עוד, כי הנה הרב אמר במבוא שערים (שער א"א פ' טו) זה לשונו: כי סוד נהר דינור הוא היכל זכות, ונודע הוא כי בכל עולם ועולם יש נהר דינור אחד. והנה הנהר דינור שבכל עולם היא הגבורה שבה, שהוא נור אש גמור, והוא נקרא היכל זכות, כמ"ש בזוהר (בהיכלות בראשית מג ע"ב ובהיכלות פקודי רנב ע"ב), וכבר ידעת שהמלאכים הנבראים בכל יום ומתים הם נבראים מנהר דינור, זה כמו שארז"ל בהגיגה (יד ע"א) ושם נטבעים ומתים. וסוד הענין כי זה נהר דינור הוא סוד בירור המלכים דמיתו, ולכן בכל יום ויום מתבררים מהם ניצוצות ונעשה מהם מלאכים, ואינם יכולים לקבל הארה ומתים וחוזרים לשרשם בנהר דינור עצמו עכ"ל.

וע"ש עוד (בשער ב ח"ג פ"ח) שאמר שם כי המלאכים המתים בכל יום ומתחדשים הנה הוא ג"כ ענין אחד עם סוד הגלגול ע"ש, והוא ע"פ מה שאמר הרב בספר שער הגלגולים (הקדמה יד, וכן הוא בספר הגלגולים פ' נא במהרח"ו שם) כי ענין כל הגלגולים הנזכר תמיד אין הכוונה כי הנשמה הראשונה עצמה היא המתגלגלת, אלא הוא כי כל נשמה מתחלקת לכמה ניצוצין, ומוכרח שיתוקנו כולם בלי חיסור ניצוץ אחד ממנה, וכאשר אינה נתקנה כולה בשלימות בהיותה בעוה"ז אז מתגלגלים אותן הניצוצות שלא נתקנו עדיין. ובכל גלגול וגלגול נתקנים איזה ניצוצות מהם, ואותן שלא נתקנו הם חוזרים להתגלגל כדי להתקן. ומתגלגלים בדרך זה עד אלף פעמים לאין קץ, וזהו שנאמר (שמות כ ו) ועושה חסד לאלפים, כי נמשך הגלגולים לפעמים עד אלפים עד שיתוקנו כל הניצוצין כולם לגמרי, ע' ספר הגלגולים (פרק ו). אך כל אותן הניצוצין אשר מתקנים בכל גלגול וגלגול, הם אינם חוזרים להתגלגל עוד ח"ו, אלא עולים לשרשם ועומדים במדרגה הראויה להם. וכן הוא ג"כ ענין המלאכים הנבראים מנהר דינור בכל יום ומתחדשים תמיד וחוזרים לנהר דינור, {סג ע"א} אין הכוונה שכל אותן שנבראים הם חוזרים כולם, אלא בכל יום מתברר מעט מכל א' מהם ועולים לשרשם ומתקנים במדרגתם הראויה להם. אך הניצוצין היותר גרועים שבהם, המעורבים בסיג ופסולת יותר מדאי, מחלאת הרע דעולם התוהו, הנה הם אשר חוזרים לנהר דינור כדי להתצרף ולהתלבן, ונמשכים בדרך זה עד ביאת המשיח ע"ד הגלגול וכנ"ל בכל דברינו לעיל ענף י"ג. שכל מלאך שנברא מנהר דינור ואומר שירה הוא מתחלק לב' חלקים, חלק אחד ממנו הוא מתברר ועולה בהשם ב"ן והוא ע"י השירה. כי עי"ז הוא מתדבק באור השכינה ונשאר שם, אך החלק היותר גרוע הוא חוזר לנהר דינור כדי להתצרף עוד. וכן בכל יום ויום, כי בכל יום ויום מתברר ממנו איזה ניצוצין ומתקנים והוא ע"ד הגלגול ממש, וכ"ז הוא באותן המלאכים אשר הם מתולדות ספי' הגבורה שהתחיל תיקונה ביום שני דמעשה בראשית. אבל שאר כל המלאכים אשר הם מתולדות שאר הספי', הנה כאשר מתבררים הם מתקנים תיכף והם מלאכים המתקיימים, וע"י שירתם ועבודתם הם עולים בעלייה אחר עלייה, וע"ד הצדיקים גמורים בעוה"ז שעולים מתיקון לתיקון תמיד, וישנם גם כזה כמה חלוק מדרגות לאין חקר

דע"ה ח"ב

כי אין דומה אחד לחבירו בענין עלייתו ותיקונו. ועד"ז הוא ג"כ במלאכים, כי הם כמה מדרגות לאין קץ וכנ"ל ענף י"ג סי' א' ב'.

והנה מה שאמר במבוא שערים הנ"ל, ואינם יכולים לקבל הארה ומתים, הכוונה הוא פשוט ע"פ מה שאמרנו וע"פ מה שנודע, כי כל בירורי הניצוצין כאשר מתבררים ועולים הנה ניתוסף עליהם אור מלמעלה בתוספת מרובה על העיקר, כי כל הניצוצין כולם הם רק מהמלכויות דב"ן, והאור שניתוסף עליהם כדי לתקנם ולהשלימם לתכלית הכוונה אשר לזה נאצלו, הנה הוא האור דהשם מ"ה והט"ר דב"ן. אך כאשר שלא נגמר בירורם ועדיין הם מעורבים בסיג ופסולת הרבה, אינם יכולים לקבל הארת האור הגדול הזה ומתים ומתבטלים. ומה שאמר, וחוזרים לשרשם בנהר דינור עצמו, הנה הוא כי שרשם הוא מספי הגבורה כנ"ל, וישנם בה חיצוניות ופנימיות, והפנימיות הוא השם ב"ן שבכל עולם, והוא האצילות שבה אור השכינה הקדושה המתלבש בכל עולם, והחיצוניות דספי הגבורה הוא ההיכל זכות שבו הוא הנהר דינור וכנ"ל מזוה"ק (בראשית מג ע"ב, ופקודי דף רנב ע"ב), וכאשר מתבטלים אלו המלאכים ומתחלקים לב' חלקים כנ"ל, הנה אותו החלק שנברר מהם הוא עולה להשם ב"ן שבפנימיות דהיכל זכות, ואותו החלק שלא נברר עדיין הוא יורד בנהר דינור עצמו, שהוא בהחיצוניות דהיכל זכות כדי להתצרף ולהתלבן שם עוד כנ"ל.

דרוש ד ענף יד סימן ב

בזהר מתברר שיש בחי' דכר ונוק' דקלי' המקבילה לנוק' דז"א דאצילות, עם כל בחינותיה הפרטיות. אמנם יש לדעת כי קיים חילוק ביניהם, שבקלי' יש רק ב' מוחין חו"ב ואין דעת, שכן הדעת הוא סוד המתקלא העולה עד אין סוף, והקלי' אינן עולות עד אין סוף לעולם. והנה בקדושה, הזכר עיקר, שעיקרו מאור החדש, והנקבה טפלה לו, אך בקלי', שהוא רע, הנקבה עיקרית יותר שכן בה יש יותר טומאה ורע, כי היא מהגבורות היותר קשות, ולכן הזכרים שבקליפות אינם מפתים את האדם להחטאו, אלא עיקר ענינם הוא להשגיח על מעשה בני אדם ולגלות חסרונם, והם מכונים "שני אנשים מרגלים". ושרשם הוא בחכמה ובינה דז"א דקליפה, והם מעולם הבריאה ולמטה, שגם הקליפין אשר כנגד הז"א דאצילות גם מקומם הוא בעולם הבריאה בלבד, והם מצויים בכל עולם ועולם, הן בבריאה והן ביצירה והן בעשיה.

והנה עד"ז הוא ג"כ בצד נוק', דהיינו ב' המוחין שהם חכמה ובינה דנוקבא דקליפה, והמה בכל עולם מהד' העולמות אבי"ע, אלא שגם הקליפה דאצילות אינה בעולם האצילות ח"ו, אלא מקומה הוא רק בעולם הבריאה, ושרשה הוא בסוד האחוריים דלאה ורחל, הרי הם זלפה ובלהה, ומהם פשוט ב' המוחין דחכמה ובינה דקליפה. ואמר הרב, שגם צד הדכר שבקלי' (הרי הם החו"ב דז"א דקליפה אשר בעולמות ב"ע) הוא מכלל ה"שתיים נשים זונות" המפתים את האדם, שכן כל עולמות ב"ע המה עלמין דנוקבא, ואין נקראים "שנים אנשים מרגלים" כי אם החו"ב דז"א דקליפה דאצילות.

הזכרים נקראים "בני האלהים" משום שהם מסטרא דנחש שבא על חוה. וטעם הדבר שנקראו הנקבות "בנות האדם" הוא לרמז על הסיבה אשר נעשו לקליפין, והוא משום שיצאו מכללא דאדם ונפרדו ממנו, ויצאו לעצמן ונעשו עי"ז לטומאה ורע. והוא ע"פ מה שאמרנו, שקודם החטא היו גם העולמות ב"ע בכללא דאדם, וכל הרע היה אז כולו למטה לגמרי, ובפנ"ע.

וביתר ביאור, עיקר העולמות ב"ע הוא מהגבורות, אך מכיוון שהיו העולמות ב"ע בכללא דאדם, נמתקו גבורתן והיו קודש קדשים. אמנם כאשר יצאו ונפלו מכללא דאדם, הנה נעשה גבורתן ע"ד מיתת המלכים דעולם התהוה, ויצאו מהם קליפין וטומאה ורע, והיינו "בנות האדם", משום שהם יצאו ונפקו מכללא דאדם. והנה הקליפין הם תולדות הדינים הקשים אשר יצאו מהגבורות בעודם מחוסרי המיתוק, ושרש הגבורות הוא בתלת עלמין שבתיקונא קדמא דדיקנא המתפשטים באחוריים דבינה וזו"ן, ומשם להיכלי הזכות דעולמות ב"ע בנהר דינור שבכל א' מהם. והנה אין ח"ו גילוי לשורש הקליפות הבא מבינה דאצילות, ואין אחיזתם כי אם באחוריים דזו"ן ולמטה, שכן אחוריים דז"א הוא השורש דשני אנשים מרגלים, ואחוריים דנוק' הוא שורש שתיים נשים זונות. אמנם שני אנשים מרגלים אינם יונקים מהנוק' בלבד, אלא יונקים הם גם מצפורני הידים של א"א דאצילות. ואילו מצפורני רגליה יונקות התרין נשים זונות. אמנם החו"ב דנוק' דקליפה דאצילות יונקים מהנוק' בסוד דדי בהמה (שהם בגבול עולם הבריאה) אשר מקומם הוא למטה בבית הרחם שלה. ותיקף לאחר יניקתה חוזרים לירד למטה.

והנה זמן יניקת הנוק' היא בחצי השני של הלילה, וזמן יניקת הדכר הוא בקדרותא דצפרא(פי' עלות השחר) והוא בחשאי. ומש"כ בדברי הרב שעולים ויונקים ממלכות דאצילות, פי' שנמשך להם שפע מן המלכות ככוונה תחילה ולא שהם עולים באצילות ממש ח"ו.

דע"ה ח"ב

אמנם הנה יש עוד בענין מיתת המלאכים הנזכרים סוד עמוק מאד ונדבר בזה ע"פ יד ה' הטובה עלינו והוא ברחמיו יסלה ויכפר וינחנו במעגלי צדק למען שמו יתברך ויתעלה, והוא ע"פ מה שאמרו בזה"ק (אחרי מות דף ס ע"ב) בענין סוד הגבורות ותולדותיהם, אמר שם, אלף טורין סלקין ועאלין בכל יומא משקיו דההוא ימא (מלכות רחל), לבתר אתעקרו מנה וסלקי לימא אחרא (שעולים ויונקים מסוד לאה), לית חושבן לאינן דאתאחדן בשערהא (כי השערות הם ממותרי מוחין⁵⁴⁰ שהם דינין ונאחזים ויונקים משם כמה שלוחי הדין לאין מספר), תרין בנין ינקין כל יומא דאקרון מאללי ארעא (כי הם בבחי' מרגלים⁵⁴¹ על כל אינן דעברין על פתגמי אורייתא כמ"ש שם סב סע"ב), ודא הוא רזא דכתיב וישלח יהושע בן נון שנים אנשים מרגלים חרש לאמר, ואלין ינקין מתחות סטרא אברהא (שהוא מצפורני הידים), תרין בנות בתחות רגלהא, ועל דא כתיב ויראו בני האלהים את בנות האדם. והם השתים נשים זונות הנאמר בשלמה המלך ע"ה, כי נקראו זונות כי הם אשר מזונים ומתדבקין עם האדם ואתיילדין נגעי בני אדם⁵⁴².

ובפ' ויחי (דף ר"ז ע"ב) עלמא חדא אשתמודע לעילא, וכד כרוזא נפיק ההוא עלמא מזדעזא ומתחלחלא, נפקי תרין צפרין דאסתלקו מההוא עלמא דמדוריהון תחות אילנא דחיוו דחיי ומותא ביה, נפקא חד צפורה לסטר דרומא (סג ע"ב) וחד צפורה לסטר צפונא. חד צפורה כד נהיר יממא וחד כד אתחשך יממא, כל חד וחד קרי ומכרזי מה דשמעין מההוא כרוזא, לבתר בעו לאסתלקא לאתרייהו ומשתמטי רגלייהו בנוקבא דתהומא רבא ומתלכדן בגויה, עד דאתפליג ליליא, כד אתפליג ליליא כרוזא קרי וכצפרים האחוזות בפח כהם יוקשים בני אדם⁵⁴³ עכ"ל.

ובפ' ויצא (דף קסב סע"ב) מבואר כי אלו התרין צפרין שרשם הוא בסוד הנאמר (בראשית כ"ט טז) וללבן שתי בנות שהם לאה ורחל. ועי' כ"ז בדברי הרב בשער הקליפות (פרק ב) וכן במאמרי רשב"י (פ' ויחי) שאמר שם כי כ"ז הוא בסוד הכתוב (קהלת ז יד) גם את זה לעומת זה עשה האלהים, והוא הקליפה שהוא כנגד הקדושה מסוד הזו"ן דאצילות ולמטה. אמנם בהקליפות לא יש בכל א' מהם רק ב' מוחין, שהם נגד חו"ב, אבל מוח דעת אין להם, כי המוח דעת הוא מרזא דמתקלא שעולה עד אור א"ס, ולכן אין בהם מוח זה חו"ו⁵⁴⁴. והנה בקדושה הוה לעולם הזכר יותר עיקר והנקבה מפלה לו, משום שעיקרו מאור החסד. אבל בהקליפה שהיא הטומאה והרע, בהם הוא הנקבה יותר עיקר, שהיא יותר

⁵⁴⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ג ד"ה לבושין דיקר, ועי' אד"ר קלד ע"א תיקון ט', עי' מים אדירים מג, דפי' דהיינו מעכירת ופסולת המוח. ועי' פת"ש אב"ע כה, ז"ל, שהיינו כל הדרכים של פעולות פרטיות שבפרצוף נסדרים הם במוחין, כמו שאנו רואים שהמוח בו מסדר האדם כל הדרכים, עכ"ל. ועי' לש"ו דע"ה ח"ב טו ע"ב, שפירושו תמצית אורו ושיוריו המתבקעים ויוצאים לחוץ מגודל ריבוי תוקף אור שבפנים.

⁵⁴¹ עי' אריכות בבהגר"א על ספד"צ לא ע"א והלאה.

⁵⁴² תרגום: אלף הרים עולים ונכנסים (אלו מכוסים נכנסים ועולים) בכל יום מהשקאת אותו הים, אחר כך נעקרים ממנה ועולים לים אחר. אין חשבון לאותם הנאחזים בשערותיה, שני בנים יונקים כל יום שנקראים מרגלי הארץ, וזהו סוד של ספרא דצניעותא, שנאמר "וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר", ואלו יונקים מתחת צדי איברה שתי בנות תחת רגליה, (ואלו יונקים מצד אברהם שתי בנות בתחתיה), ועל זה נאמר "ויראו בני האלהים את בנות האדם".

⁵⁴³ תרגום: עולם אחד נודע למעלה, וכשהכרוז יוצא, אותו העולם מזדעזע ומתחלחל, יוצאות שתי ציפורים שעולות מאותו העולם שמדורם תחת העץ שמראה החיים והמות. יוצאת צפור אחת לצד דרום, וצפור אחת לצד צפון, וצפור אחת כשמאיר היום, ואחת כשנחשך היום, וכל אחת ואחת קוראת ומכריזה מה ששומעים מאותו כרוז. אחר כך רוצות להתעלות למקומן ונשמטות רגליהן בנקב תהום רבה ונלכדות בתוכה, עד שנחלק הלילה, וכשנחלק הלילה הכרוז קורא "וכציפורים האחוזות בפח כהם יוקשים בני האדם" (קהלת ט).

⁵⁴⁴ עי' זהר משפטים קג ע"א ועי' ע"ח קל"ב בענין אל אחר שאין לו דעת אסתרטס.

דע"ה ח"ב

טומאה ויותר רע, כי היא מהגבורות היותר קשים. ולכן הזכרים שבהקליפות הם אינם מפתים להאדם להחטיא אותו, אלא עיקרם הוא להשגיח על מעשה בני אדם⁵⁴⁵, ועליהם נאמר בזכריה (ד י) שבעה אלה עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, והם לגלגל עובדין כמ"ש בפ' האזינו (רצג ע"ב). וע' פ' משפטים (קז ע"א) והם השנים אנשים מרגלים הנאמר ביהושע, כי הם מאללי ארעא כנ"ל. ויהושע תיקן אותם ונתבסמו כמ"ש בספד"צ (פ"ד לא ע"א ופ"ה לד ע"ג) ע"ש בהגר"א. ואלו השנים אנשים מרגלים הם מחכמה ובינה דו"א דקליפה, והנה הם בעולם הבריאה, ומשם ולמטה שגם הקליפין אשר כנגד הו"א דאצילות מקומם הוא ג"כ רק בעולם הבריאה, והם בכל עולם ועולם, הן בבריאה והן ביצירה והן בעשיה, ועליהם נאמר (בראשית ו ב) ויראו בני האלהים כו', כי הם מסטרא דנחש שבא על חוה⁵⁴⁶ ונולדו מנוקבא שנקראת אלהים, והם מהנחש שהוא זכר, ולכן הם ג"כ זכרים, אלא שנולדו מהנוקב, ולכך נקראים בני האלהים, והם מהח"ב דו"א דקליפה דאצילות כנו', ובאו על בנות האדם שיתבאר למטה בסמוך, ויצאו מהם עזא ועזאל שהם הנפילים, והם הבנים של הבני האלהים ע' פ' בראשית (דף לו) ובאד"ר (קמד ע"א).

והנה עד"ז הוא ג"כ בנות האדם שהן נוקבין, הנה הם ב' מוחין חכמה ובינה דנוקבא דקליפה, והם בכל עולם מהד' עולמות אבי"ע, אלא שגם הקליפה דאצילות אינה בעולם האצילות ח"ו, אלא מקומה הוא רק בעולם הבריאה. ושרשם הוא מסוד אחוריים דלאה ורחל, שהם זלפה שפחת לאה, ובלחה שפחת רחל, ומהם נתפשט ב' מוחין דחכמה ובינה דקליפה, והם הנוקבין דקליפה שבכל הד' עולמות אבי"ע. אלא שהב' מוחין חכמה ובינה דנוקבין דקליפה דאצילות הנה הם נקראים תרין צפריין, כי כן לאה ורחל נקראים צפריים, כמ"ש בזוה"ק (ויצא קסג רע"א) וכן בהקדמת תיקונים (ב ע"א) ולית צפור אלא שכינתא, ולכן הב' מוחין דנוקב' דקליפה דאצילות נקראים ג"כ תרין צפריין, כי הם מסוד אחוריים דלאה ורחל כנו'. אך הב' מוחין חו"ב דנוקבין דקליפין דהעולמות בי"ע הם נקראים שתיים נשים זונות, כי הם מפתים את האדם להחטיא אותו ומתדבקין בו ומתיילדין נגעי בני אדם. ואמר הרב בשער הקליפות (פרק ב) וכן במאמרי רשב"י (פ' ויחי), כי גם הבני האלהים הנ"ל שהם החו"ב דו"א דקליפה אשר בעולמות בי"ע הם ג"כ מכלל השתיים נשים זונות המפתים לאדם, כי כל עולמות בי"ע הם עלמין דנוקבא כמ"ש בפ' ויחי (רמו סע"א ורע"ב וכן שם רמא סע"א). ואינם נקראים שניים אנשים מרגלים אלא רק החו"ב דו"א דקליפה דאצילות לבד, שהחו"ב דנוקב' דקליפה דאצילות הם התרין צפריין, והחו"ב דו"א דקליפה דאצילות הם התרין מאללי ארעא, אבל כל החו"ב דו"א דקליפה דהעולמות בי"ע הם כולן מכלל השתיים נשים זונות המפתים לאדם, וכן הם נקראים ג"כ בנות האדם, כי הם כולם מסטרא דנוקבא.

והטעם שנקראו הזכרים בני האלהים אמרנו משום שהם מסטרא דנחש שבא על חוה, אך הטעם מה שנקראו הנקבות בנות האדם הוא לרמוז על הסיבה אשר נעשו לקליפין, והוא משום שיצאו מכללא דאדם ונפרדו ממנו ויצאו לעצמן ונעשו עי"ז לטומאה ורע. והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל ענף י"ב סימן ג', כי קודם החטא היו גם העולמות בי"ע בכללא דאדם (ע' לעיל דרוש ג ענף סג ע"ג ט), והיה אז כל הרע כולו למטה לגמרי ובפנ"ע (ע' לעיל ענף ד). אך ע"י החטא ירדו העולמות בי"ע למטה ונפרדו ויצאו מכללא דאדם, והרע נשתרבב ועלה למעלה עד ראש הבריאה ונתערב בכולם (ע' לעיל דרוש א ענף ז אות ה), ויצאו עי"ז הקליפות במציאות אנשים ממש ג"כ כנ"ל ענ"ד, והם מעתה בנות האדם

⁵⁴⁵ ע"י בהגר"א על ספד"צ לא ע"א שכותב שהם המקטרגים, וזה יצר פנימי יותר מאשר נשים זונות שהמה המפתות מבחוץ.
⁵⁴⁶ ע"י שבת קמו ע"א.

דע"ה ח"ב

ממש ג"כ, כי כל עולמות בי"ע הם בסטרא דנוק' כנז'. ונקרא גם כל הקליפין ממש אשר אינם במציאות אנשים, נקראו ג"כ בנות האדם, משום שהרי כל מציאותם אשר עלו ונתערבו בהעולמות בי"ע הוא ע"י שהעולמות בי"ע ירדו למטה ונפקו מכללא דאדם, והכוונה מה שאמר בנות האדם שיצאו ונפקו מכללא דאדם.

והענין ביותר ביאור הוא, כי העולמות בי"ע עצמן הנה נודע הוא שעיקרן הם ממציות הגבורות, וכמ"ש (בראשית א א) בראשית ברא אלהים, וכן כל הל"ב אלהים דמעשה בראשית⁵⁴⁷, וכן אמרו (רש"י בראשית א א) בתחילה עלה במחשבה לברוא במדת הדין ראה שאין העולם מתקיים שיתף עמו מדת הרחמים. אך כאשר שהיו העולמות בי"ע בכללא דאדם, נמתקו גבורתן ונתבסמו והיו כולם קודש קדשים. אבל כאשר יצאו ונפקו מכללא דאדם, הנה נעשה בגבורתן ע"ד מיתת המלכים דעולם התוהו, ויצא מהם גופה קליפין וטומאה ורע, והם בנות האדם, משום שיצאו ונפקו מכללא דאדם. ונמצא כי בחטא דעין הדעת שירדו העולמות בי"ע ממדרגתן הרבה מאד כנ"ל דרוש ג', הנה לבד מה שנשתרבו הרע ועלה למעלה ונתערב הרע בטוב כנודע, אלא שגם הגבורות דהבי"ע עצמן נעשה בהם כל מקרה המלכים, והוא מה שנאמר (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות, שהוא מיתת המלכים ממש, ויצא מהם קליפין טומאה ורע והם בנות האדם.

וזה הוא כוונת הגר"א מ"ש בספד"צ (פ"ד בד"ה כד נחית נט ע"א ד"ה ו"ש חב) והוא היה לבוש בכתנות אור, שהן לבוש הבריאה, ורע אתכליל שם בטוב קודם חטאו, וכמ"ש בתז"ח דף פ"ה ע"ד כו' ע"ש. ולכאורה הדברים תמוהים מאד, כי איך אפשר לומר שקודם החטא היה כלול הרע בטוב, הרי נודע הוא מדברי האריז"ל⁵⁴⁸ כי קודם החטא היה הרע למטה הרבה מכל העולמות כולם, והיה הפסק גדול ביניהם שיעור מקום די' ספי' וכנ"ל דרוש ג' ענ"ט. אך כוונת הגר"א הוא על הגבורות דהבריאה, אשר ע"י החטא אירע בהם מקרה המלכים, ונתהפכו לכתנות עור⁵⁴⁹, משכא דהויא⁵⁵⁰, ונעשה מהם דינים קשים, ויצא מהם קליפין וטומאה ורע וכנז'. הנה קודם החטא היה כל אותן הגבורות עצמן כלולים לגמרי בהטוב, כי היו ממותקים ומבוססים והיו כולם קודש קדשים. וכן הוא בתז"ח שהביא הגר"א שם, שאמרו אלא אימא הוה לה כנו"י דסליק לחושבן אלהים, והוא כנוי איהו אור וחושך, ובגין ההוא חושך דהוה בההוא כנוי, אמר אבא דעתיד למחטי לאדם דבריאה דאיהו אור כו' וע"ש בהגר"א. והכוונה הוא כי אור וחושך הם חסדים וגבורות, והם כלולים שניהם בהשם אלהים, כמ"ש בפ' תרומה (קנט ע"ב), אך בהגבורות שבו אשר בהעולמות בי"ע, הנה סכנה מרחפת עליהם, כי כאשר שהם חסרים ממיתוק מתהפכים לדינים קשים, ויוצא מהם קליפות וחיצונים, וזהו שאמר, ובגין ההוא חושך דהוה בההוא כנוי כו' עתיד למחטי לאדם דבריאה כו'.

והרי עכ"פ הוא כי מהגבורות דבי"ע עצמן אחר החטא, כאשר ירדו העולמות בי"ע ונפקו מכללא דאדם כנ"ל ענף י"ב סימן ג', הנה יצא מהם קליפין וטומאה ורע, והם בנות האדם, וכללותם הוא השתים נשים זונות, שהם החו"ב דנוק' דקליפה דהעולמות בי"ע. אבל החו"ב דנוק' דקליפה דאצילות, הם התרין צפריין כנ"ל. ובני האלהים הם השנים אנשים מרגלים, תרין מאללי ארעא, והם החו"ב דז"א דקליפה דאצילות וכנ"ל כ"ז, וע' עוד בדברי הרב (בשער קליפת נוגה פ"ט).

⁵⁴⁷ ע"י לעיל הערה 176.

⁵⁴⁸ ספר הגלגולים פרק יח.

⁵⁴⁹ ע"י לעיל הערה 250.

⁵⁵⁰ ע"י תיקו"ז דפים נד ע"א, קח ע"א, קסא ע"ב.

דע"ה ח"ב

והנה הקליפין כולם נודע הוא שהם תולדות הדינים קשים אשר יצאו מהגבורות כשהם בלתי מיתוק. וסוד שורש כל הגבורות הנה הם בהתלת עלמין שבתיקונא קדמאה דדיקנא המתפשטים באחוריים דבינה וזוין, ומשם בהיכלי זכות דהעולמות בי"ע בהנהר דינור שבכל א' מהם וכנ"ל ענף ה' ו' בארוכה ע"ש. והנה מן הבינה דאצילות אין שם גילוי כלל לשורש הקליפות ח"ו, אלא (סג ע"ד) כל אחיותם הוא רק מסוד האחוריים דהזוין ולמטה, כי מהאחוריים דז"א משם היא השורש דשני אנשים מרגלים, ומהאחוריים דהנוק' משם הוא השורש דתריין צפריין הנ"ל. אמנם יניקתם הנה גם השני אנשים מרגלים אינם יונקים רק מהנוק', אלא שהם יונקים מצפורני הידים והוא אחיותם בידין דנוקבא שהם נגד שוקין דדכורא (ע' בהגר"א ספד"צ פרק ג נו ע"ג ד"ה אתקין ביה). אך התריין בנות הם יונקים מצפורני רגליה וכמ"ש בפ' אחרי מות הנ"ל תריין בנין מתחות סטרי אברהא תריין בנות מתחות רגליה ואלין מתאחדן בטופרי כו' ע"ש (דף ס ע"ב). אבל התריין צפריין הנ"ל שהם החו"ב דנוק' דקליפה דאצילות, הנה הם יונקים מן הנוק' מסוד דדי בהמה אשר למטה בבית הרחם שלה, החכמה דקליפה יונק מצד ימין, והבינה דקליפה יונק מצד שמאל. וכן החכמה דקליפה זמן יניקתה הוא בעת עלות השחר שהוא בקדרותא דצפרא, אבל תיכף אחר יניקתה חוזר לירד למטה כי ביום ממש אין לה כח לינק משם. אך הבינה דקליפה, אין לה כח לינק אפי' בקדרותא דצפרא, וזמן יניקתה הוא רק כד אתחשך יממא, שהוא בחצי לילה הראשונה. ואמר הרב בשער הקליפות (פרק ב) כי גם השנים אנשים מרגלים הם יונקים ג"כ מסוד דדי בהמה הנז', ולא עוד אלא שהם יונקים ביום ג"כ, אמנם יניקתם ביום הוא רק בחשאי, שהיא רק בהסתר. אך עכ"פ הוא כי כל הקליפות כולם יניקתם הוא רק מסוד הנוק' דאצילות אשר שורשה הוא בהעלמא תליתאה סוד הגבורות שבדעת, ויונקים הקליפות ממנה מתחות סטרי אברהא ומתחות רגליה וכן מסוד דדי בהמה כנז', אמנם כל יניקתם הוא רק למטה מאצילות וכמ"ש הרב במבוא שערים שער הקליפות (פרק ב) כי אינם יונקים מן הקדושה ממש ח"ו. וגם סוד דדי בהמה הוא רק למטה מאצילות (ע' שער ז"א פרק א ובמלכים פ"ד ובכ"מ) שהם רק בגבול עולם הבריאה, ומה שזוכר לפעמים בדברי הרב (ע' שער הקליפות פרק ב) שהם עולים לינק מן המלכות דאצילות, הכוונה הוא שנמשך להם השפע מן המלכות דאצילות במכוון, אבל לא שהם עולים באצילות ממש ח"ו, אלא כאשר שהם מקבלים שפע המלכות דאצילות הנמשך להם במכוון נקרא שהם עולים לינק מן המלכות, וכן הוא מפורש בספר שער הקדמות (דף לו ע"א) ע"ש והוא רק עליית מעלה ולא עליית מקום וזכור זה⁵⁵¹.

וזהו כוונת הזוהר פ' ויחי (ריז ע"ב⁵⁵²) הנ"ל [עלמא הדא אשתמודע לעילא] הוא העולם הג' התחתון מהתלת עלמין הנ"ל שהוא הגבורות שבדעת והוא מתפשט בהאחוריים דהמלכות דאצילות, ומשם הוא כל שפעת החיצונים, ומשם כל הדינין קשים והעונשים שבעולמות בי"ע. [וכד כרוזא נפיק] שכאשר יוצא הכרוז להעשות איזה דין ועונש, והוא כאשר גורם החטא ומתגבר הקטיגוריא. [ההוא עלמא מזדעזעא ומתחללא]

⁵⁵¹ עי' לש"ו כללים ח"א לו ע"ג (וכן הוא בח"ב יז ע"ב בשם הרש"ש), שייסד שכל עילוי באורות אינו יכול להיות עלייתם למעלה ממש, דא"כ לא יהיה זה עילוי, אלא אדרבא כעין מיתה, שכן עיקרם הפך להיות נעלם. אלא בע"כ דעיקר עניינו הוא שנמשך מבחינות עליונות יותר אור גדול לבחינות התחתונות, עד שמתעלה התחתון במקומו ונהפך להיות במדרגת העליון.
⁵⁵² תרגום: שנינו עולם אחד נודע למעלה, וכשהכרוז יוצא, אותו העולם מזדעזע ומתחלחל, יוצאות שתי ציפורים שעולות מאותו העולם שמדורם תחת העץ שמראה החיים והמות. יוצאת צפור אחת לצד דרום, וצפור אחת לצד צפון, וצפור אחת כשמאיר היום, ואחת כשנחשך היום, וכל אחת ואחת קוראת ומכריזה מה ששומעים מאותו כרוז. אחר כך רוצות להתעלות למקומן ונשמטות רגליהן בנקב תהום רבה ונלכדות בתוכה, עד שנחלק הלילה, וכשנחלק הלילה הכרוז קורא "וכציפורים האחוזות בפח כהם יוקשים בני האדם" (קהלת ט).

דע"ה ח"ב

כי כל עיקרן דהתלת עלמין שהם שורש דכל הגבורות, הנה הם לשלהובין דרחימו לעורר אהבת דודים בין ישראל לאביהם שבשמים, ולכן כאשר גרם החטא ומתהפכים לדין ועונש ולהשפיע להחיצונים רח"ל, ההוא עלמא מזדעזעא ומתחלחלא. [נפקי תרין צפרין] שהם החו"ב דנוקבא דקליפה דאצילות, והם מבחי' לאה ורחל דקדושה מסוד האחוריים דזלפה ובלהה. [דאסתלקן מההוא עלמא] ששרשם הוא בההוא עלמא תליתאה המתפשט בהמלכות דאצילות, אלא שע"י החטא נפרדו ויצאו מהקדושה ונעשו לקליפה. [דמדוריהון תחות אילנא דחיוז דחיי ומותא] שמקומם הוא למטה מההיכל קודש קדשים שהוא ההיכל הז' העליון דבריאה אשר שם ירד המלכות דאצילות. והמלכות כשירדה שם היא אילנא דחיוז דחיי ומותא, כי היא נותן חיות להקליפות ג"כ, ובסוד (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם. ומדוריהון דהתרין צפרין הנז' הם למטה מהאחוריים דההיכל קודש קדשים דהבריאה, ומשם הם יונקים תמיד, כי הגם שהם למטה עכ"ז יש להם שליטה לקבל הארה מלמעלה שהוא מכל האחוריים דאותו ההיכל כולו. [נפקא חד צפורה לסטר דרומא וחד צפורה לסטר צפונא] ר"ל כי הגם שאמרנו שמקומם הוא רק למטה מהאחוריים דההיכל הז' העליון דהבריאה, עכ"ז הנה בעת שגורם החטא והפגם, ויוצא הכרוז להתגברות הדינין כנ"ל, הנה עולים אז אלו התרין צפרין נגד כל האחוריים דהז' עצמו, ויונקים אז מהמלכות דאצילות עצמו ומסוד דדי בהמה המתפשטים למטה, שהוא תחת האצילות סמוך לה, ויונק הצפור שהוא החכמה מדד ימין והצפור השני שהוא הבינה מדד שמאל, וזהו שאמר (סד ע"א) נפקא חד לסטר דרומא וחד לסטר צפונא. [וחד צפורה כד נהיר יממא] והוא אותה הצפור הימיני שהיא החכמה, היא יונקת כד נהיר יממא והוא באילת השחר דדרומא דצפרא, ומכל שכן שיונקת בלילה ג"כ, אבל הצפור השני שהיא הבינה הנה היא אין לה יכולת לינק באילת השחר אלא רק בחצי לילה הראשונה, שאז מתגברין הדינין כנודע. וזהו שאמר עוד [וחד כד אתחשך יממא כל חד וחד קרי ומכרוא מה דשמעין מההוא כרוזא] שהם מודיעים לכל שלוחי הדין שלמטה מה צריך להעשות. [לבתר בעו לאסתלקא לאתריהו ומשתמטי רגליהו בנוקבא דתהומא רבא ומתלכדין בנויה] כי אחר שעלו וינקו מסוד דדי בהמה אשר מכונה היניקה הוה שיונקים מן המלכות דאצילות עצמה, הנה רוצים לעלות עוד בהאחוריים דהמלכות גופה אשר משם הוא שורשם כנ"ל, והרי רוצים לדלג ממקומם יותר מדאי, ועי"ז משתמטי רגליהו ונופלים ונלכדים בנוקבא דתהומא רבא. והענין הוא כי כל הז' היכלות דקליפה דעולם הבריאה הנה הם תחת ההיכל הז' העליון דקדושה דבריאה, ועומדים הז' היכלין דקליפה רק כנגד הז' היכלין תתאין דקדושה מאחוריהם. והנה ההיכל הז' הוא בינה כולל כל הג"ר, ובינה נקרא תהום רבא כמ"ש בפ' פקודי (רסח ע"א) והיסוד דבינה נקרא נוקבא דתהומא רבא, וזהו הן בקדושה והן בקליפה, וזהו שאמר שכאשר רוצים התרין צפרין הנז' לעלות באחורי המלכות דאצילות אז נופלים ונלכדים בנוקבא דתהומא רבא, שהוא בהיסוד דבינה דקליפה, כי רק שם הוא מקומם העיקרי לעמוד בההיכל הז' העליון דקליפה שהוא למטה מההיכל הז' עליון דקדושה. וכ"ז הוא [עד דאתפליג ליליא], שהוא בחצות לילה הראשונה, שאז יש יכולת גם להציפור השני, שהיא מסוד האחוריים דבלהה שפחת רחל, ג"כ לעלות למעלה לינק מסוד דדי בהמה כנז', ולכן היא נלכדה ג"כ בנוקבא דתהומא רבא, שהוא ביסוד דבינה דקליפה. אבל אח"כ, שהוא אחר חצות לילה, הנה חוזר הציפור השני שהיא מסוד האחוריים דבלהה שפחת רחל ויורד עוד למטה בההיכל התחתון דקליפה ששם הוא בחי' מלכות, ושם הוא ג"כ נוק' דתהומא, אלא שאינו תהומא רבא רק נוקבא דתהומא סתם. ואחר שיורדת שם והוא [כד אתפליג ליליא כרוזא קרי וכצפרים האחוות בפח כהם יוקשים בני האדם], כי כאשר יורדת למטה אז מכרזת להשמיע לשלוחי הדין כל מה שצריך להעשות

דע"ה ח"ב

על ידם. וכוונת הכתוב (קהלת ט יב) כצפרים האחוזות בפח כו', כי כאשר גורם החטא ומתגברים הקליפות לעלות למעלה עד שנצרך לפרוש רשת לרגלם שיולכדו בפח אז כהם יוקשים בני האדם רחמ"ל.

דרוש ד ענף יד סימן ג

כל אלו הקליפין הם הסיגים היוצאים מנהר דינור אשר בהיכלי הזכות שבכל עולם ועולם מעולמות בי"ע הנמשכים מאחוריים דבינה וזו"ן המתפשטים מתלת עלמין הנ"ל. וע"י החטא דעץ הדעת, נפלו הניצוצין מכל הפרצופים והספירות (שהרי נתקנו ביום השני של מעשה בראשית), והם עולים ומתבררים ונתקנים לאט לאט ללא הפסק ע"י תורה ומעשים טובים וכן ע"י המאורעות מהדינים והעונשים אשר עוברים על כל אדם, אם בעוה"ז או בעולם הנפשות אשר לאחר המיתה. וכאשר יושלם בירורם יבוא המשיח.

ומהם באים ג"כ המלאכים הנבראים בכל יום מנהר דינור, ומכיוון שהם מניצוצי הגבורות (הרי הם שורש כל החיצונים) הרי שיש בהם סיגים הרבה, וממילא נעשים מהסיגים שבהם קליפות וחיצונים, שכן ע"י קדושת השירה שהם שרים נפרד הטוב מהרע שבהם ועולה לשורשו שבקודש, והרע יורד למטה ומהם נעשים קליפות וחיצונים.

אלו שחוזרים לרדת להתברר שוב, כך שנעשים מהם קליפות וחיצונים ע"י ניצוצי הקדושה שלא זכו עדיין להתברר מחמת ריבוי הסיגים שבהם, ולכן הם חוזרים לירד למטה להיות לחיות לקליפות ולחיצונים, וירידתם למטה הוא ע"ד הגלגול.

ומעתה נחזור לעניינינו, כי הנה סוד כל אלו הקליפין כולם הם מהדינים קשים, והם הסיגים היוצאים מנהר דינור אשר בהיכלי זכות שבכל עולם ועולם מהעולמות בי"ע הנמשכים מהאחוריים דבינה וזו"ן המתפשטים מהתלת עלמין הנ"ל. והנה הם מתחדשים ונעשים תמיד מסיגי הבירורים דניצוצי ספי' הגבורה אשר התחיל תיקונה ביום שני דמעשה בראשית כנ"ל ענף י"ג. וע"י החטא דעץ הדעת חזרו ונפלו כל הניצוצין מכל הפרצופים והספי' כולם כמ"ש בפע"ח (שער ראש השנה פרק א), והנה הם עולים ומתבררים ומתקנים תמיד, אם ע"י תורה ומעשים טובים או ע"י המאורעות מהדינים והעונשים אשר עוברים על כל אדם, אם בעוה"ז או בעולם הנפשות אשר לאחר מיתה, שכולם הם לצירוף ולבירור כמו שיתבאר עוד בעה"י בדברינו לקמן. אמנם בירורם הוא לאט לאט, כי הם מתבררים מעט בכל יום, וכשנשלם בירורם אז יבוא משיח וכנודע כ"ז.

והנה מהם הוא ג"כ המלאכים הנבראים בכל יום מנהר דינור, כי הם תולדות דספי' הגבורה דיום שני דמעשה בראשית ומתלבנים בנהר דינור ומתבררים וכנ"ל ענף י"ג. אך באשר שהם מניצוצי הגבורות שהם שורש כל החיצונים, הנה יש בהם סיגים הרבה, ולכן הוא כי הנה כשם שנברא מהם מלאכים בכל יום ואומרים שירה כמ"ש בחגיגה (יד ע"א), כך חוזר להעשות מהסיגים שבהם קליפות וחיצונים, כי ע"י קדושת השירה הנה נפרד מהם הטוב מהרע ועולה הטוב לשורשו בקודש, והרע יורד למטה ונעשה מהם קליפות (סד ע"ב) וחיצונים, והם כל הקליפין הנ"ל סימן ב' שיוצאים ונעשים מנהר דינור ג"כ, והוא מסיגי הגבורות היותר קשים, ומתחדשים הם ג"כ בכל יום ע"ד המלאכים הנז'. והוא סוד מאמרם ז"ל (חגיגה יד ע"א) ואמרי שירה ובטלי, כי ע"י השירה נפרד הרכבתם, שנפרד הטוב מהסיגים, ועולה הטוב לשורשו בקודש והסיגים חוזרים לירד למטה לקליפות וחיצונים.

וזוהו ג"כ עומק כוונת דברי הרב מ"ש במב"ש (שער א"א פרק טו) בענין התלת עלמין שהם שרשי הגבורות כולם, כי מהם נמשכים הנהר דינור בכל עולם ועולם מהעולמות בי"ע, והוא בהיכל זכות שבכל א' מהם. ואמר שם, וכבר ידעת שהמלאכים הנבראים בכל יום ומתים הם נבראים מזה הנהר דינור כמ"ש רז"ל, ושם נטבעים ומתים, וסוד הענין כי זה הנהר דינור הוא סוד בירור המלאכים דמיתו (ר"ל כי שם הם מתלבנים ומתצרפים ומתבררים), ולכן בכל יום מתבררים מהם ניצוצות ונעשים מהם מלאכים ואינם יכולים לקבל הארה ומתים וחוזרים לשרשם בנהר דינור עצמו. והלשון במבוא שערים דפוס שאלונקי וכן גם בדפוס ירושלים ע"ה ת"ו הנדפס כעת שנת תרס"ה וכן הוא במב"ש

דע"ה ח"ב

כת"י, ואינם יכולים לקבל הארה וחוזרים למות וחוזרים לשרשם בנהר דינור עצמו עכ"ל. ומ"ש וחוזרים למות וחוזרים לשרשם, עומק הכוונה הוא כמו שאמרנו, כי כאשר נבראים המלאכים מנהר דינור ואומרים שירה, הנה נפרד מהם עי"ז הטוב מהסיגים שבהם ויורדים הסיגים למטה, ועי"ז אמר וחוזרים למות, כי הוא ע"ד מיתת המלכים דעולם התוהו, שנעשה מהם קליפות וחיצונים, והטוב שבהם הוא עולה לשרשם בקודש, ועי"ז אמר וחוזרים לשרשם. ומ"ש בנהר דינור עצמו הוא בהשם ב"ן שבפנימיותו שהוא באצילות שבו ע"ד הנ"ל סוף סימן א' והוא שורשם בקודש ושם הם מתבררים ועולים.

והנה נעשה בהם בדרך זה בכל יום, כי גם אלו שחוזרים למות, שנעשה מהם קליפות וחיצונים, הוא ע"י הניצוצי קדושה שלא זכו עדיין להתברר מחמת ריבוי הסיגים שבהם, ולכן הם חוזרים לירד למטה להיות לחיות להקליפות וחיצונים, כי עי"ז אמר, וחוזרים למות כנו", וירידתם למטה הוא ע"ד הגלגול כנ"ל סי' א'. הנה גם הם מתתקנים תמיד ומתבררים ועולים, אם ע"י תורה ומעשים טובים, או ע"י המאורעות מהדינים והעונשים אשר בעוה"ז או בעולם הנפשות כנ"ל. והרי נעשה בהם אותו הענין דחוזרים למות וחוזרים לשרשם בכל יום, וכ"ז הוא משום שהם מתוקף הגבורות המלכיות דב"ן, ורבו בהם הסיגים, ועי"ז אינם יכולים לקבל את הארת אור התיקון שהוא האור דשם מ"ה והט"ר דב"ן בפעם אחת אלא רק לאט לאט. וזהו שאמר המבו"ש, ואינם יכולים לקבל הארה וכנ"ל סי' א', ולכך מתחדש בהם הענין דחוזרים למות וחוזרים לשרשם בכל יום, ולא נגמר תיקונם אלא בביאת משיח שיבוא במהרה בימינו אמן.

דרוש ד ענף טו סימן א

כל הניצוצין שירדו למטה במיתת המלכים, דהיינו בירידתן במקום העולמות בי"ע של עתה, עשו שם את השרשים העיקריים דכל המציאויות דכל העולמות בי"ע, בפרטות ובפרטי פרטות. אמנם הם היו רק שרשים קטנים, וכקרני חגבים, וזה היה רצון המאציל ית"ש, שרק על זה ישלחו. אם כן, יש לפרש את מש"כ שה"מלאכים שליטין לפום שעתא" על הניצוצין הנ"ל. וכן אח"כ, כאשר שהם עולים ונבררים בכל יום ויום תמיד, הנה אף הם מקיימים את רצון קונם תמיד, וכאשר שהם מתבררים ועולים, אינם עולים בעצמם לבד, אלא שלוקחים עמם את השרשים העצמיים אשר הוציאו תחילה ונתערבו ונטבעו בחלאת הרע דעולם התוהו. אמנם כל שליטתם ופעולתם הוא רק לרגע בלבד דוגמת הנשימה, וכן השפע שיורד מהם הוא רק לרגע, שכן הם עולים למעלה למעלה עד מלכות דאצילות, ועד המו"ס דא"א דא"ק עד עולמות דא"ס, ושם נגמרים התיקונים ומורידים משם שפע בסוד מ"ד אשר יתענגו בהם הצדיקים לעוה"ב. וכן נמשך מהם עתה ג"כ התמצית דתמצית לצורך שפע החיות והקיום של העולמות של מטה.

אמר המחבר הנה זה יותר מי"ב שנה שכתבתי בענין הזה בארוכה ובסגנון אחר קצת וראיתי להעתיקם כאן משום תוספת כמה דברים נכונים שנמצא בהם.

הנה בענין המלאכין שליטין לפום שעתא שאמרו בזוה"ק (בראשית יז ע"ב יח ע"ב יט ע"א ובפ' תרומה קמד ע"ב ויקרא כה ע"ב פנחס ריז ע"א וכן בכ"מ), הענין הוא ע"פ מה שכתבנו לעיל ח"א דרוש ו', כי כל הניצוצין שירדו למטה במיתת המלכים, והוא בירידתן במקום העולמות בי"ע של עתה, אשר אז לא היו עדיין העולמות בי"ע כלל, הנה פעלו ועשו שם את השרשים העיקריים דכל המציאויות כולם דכל העולמות בי"ע בפרטות ופרטי פרטות כל אשר היו עתיד לצאת בכל משך זמן דששת אלפים שנה, והוציאו אז את כולם בבת אחת בלי סדר כלל, אלא כולם בפעם אחת. אמנם היו רק שרשים קטנים וכקרני חגבים, ועל זה אמרו בזוה"ק (בראשית לה ע"ב) וכן בב"ר (ר"פ טו סי' א) הנטיעות כקרני חגבים היו, ועל כל זה הרי היה רצון המאציל ית"ש, כי רק {סד ע"ג} על זה נשתלחו והורידן למטה, ונתן בהם אור וכח לפעול ולהוציא את כל השרשים כולן, והרי נמצא כי היו הניצוצין מלאכים ושלוחים ממנו ית"ש לפעול ולעשות כל אשר היה ברצונו. וכן אח"כ כאשר שהם עולים ונבררים בכל יום ויום תמיד, הנה הם מקיימים ג"כ תמיד את רצון

דע"ה ח"ב

קונם, והם נאמנים בשליחותם לעולם לעשות ולהשלים את תכלית כוונתו ית"ש אשר כיוון בהם מתחילה לתקן ולהעלות את כל המציאות על ידיהם. והיינו כי כאשר שהם מתבררים ועולים, אינם עולים הם בעצמם לבד, אלא שלוקחים עמהם את כל אותן השרשים העצמיים אשר הוציאו בתחילה ונתערבו ונטבעו בחלאת הרע העולם התוהו. וכאשר מתבררים הניצוצין, ממשיכים עמהם כל העצמיים החלקי הטוב שבהמציאות המתייחסים לאותן הניצוצין העולים ומעלים אותן ג"כ עמהם, להעלותם מעילוי לעילוי ומתיקון לתיקון עד סוף תיקון האחרון. וכל ניצוץ העולה בכל יום, הוא מעלה את השייך לו מהמציאות של אותו היום ונכמו שכתבנו במקום אחר, כי סכום הניצוצין היו כמספר הימים והשעות והרגעים של כל זמן קיום העולם⁵⁵³, ועל כל פרטי ופרטי פרטות דכל המציאויות שבהעולם.]

והרי נמצא מכל זה כי כל ניצוץ וניצוץ הוא באמת מלאך ושליח מהמאציל ית"ש לעשות את פעולתו אשר נשתלח לזה, ופועל ועושה רצון קוננו, הן בירידתו והן בעלייתו. אמנם כל שליטתם ופעולתם הוא לעולם רק רגע אחת לבד, כי הרי בירידתם אשר פעלו אז כל העצמיים דהמציאויות, ופעלו אז ג"כ בתוקף גבורתם את כל פעולת המציאות דהרע וכנ"ל דרוש ב'. הרי נתחרבו ונהרסו עי"ז וגרמו חורבן ושממון להם עצמם וכן לכל העצמיים שהמציאו, כי נטבעו כולם בעמקי זוהמת הרע וצפו מים הזדונים על ראשם עד שלא נראה וניכר כחם כלל, ונחשב להם לאבדון ומות רח"ל, כי זהו הענין דמיתת המלכים כנודע. והרי היה שליטתם בעולם התוהו רק כרגע, וכן אח"כ בעת התיקון דמעשה בראשית, כאשר שהתחילו להתברר ולעלות ע"י האור דהמ"ה והמ"ר דב"ן, וכן אח"כ כאשר שמתקנים ונבררים ועולים בכל יום ע"י המעשים טובים של צדיקים, וע"י אור השכינה השורף ומכלה כל חלאה וכל סיג, וכמ"ש בספר הגלגולים (פרק א). הנה כאשר שהם עולים אינם נשארים כמו שהם, כי הם רק כקרני חגבים וכגרעיני פירות אשר אין בהם עדיין פעולה שלימה ותועלת רצויה, ולא נחשב להם היציאה והבירור מהקליפות לגמר תיקון כלל, אלא שהוא רק התחלת תיקונם לבד, והיינו כי מתחילה הנה הם יוצאים מהקליפה היותר גרוע להקליפה שאינה גרוע כ"כ, ויוצאים עד"ז מעמקי הקליפות הקשים, שהם הג' קליפות רוח ענן אש⁵⁵⁴, ונכנסים לקליפת נוגה, ומשם נמשכים ויוצאים בעוה"ז לחלקי המציאויות דהדצח"מ, ועולים מדומם לצומח, ומצומח לחי, ומחי למדבר. ועובר ומתחלף עליהם סיבובים מסיבובים שונים עד שזוכים לעלות לאיזה כח דהתורה והמצוה הנעשה על ידיהם, ועולים עי"ז ומתדבקים באור השכינה אשר בפנימיות דכל עולם, ונכנסים בה לבחי' מ"ן שלה, כי הוא הענין דאלף הרים שאוכלת כנ"ל ענף י"ב, וכן עולים מעולם לעולם עד המלכות דאצילות עצמה, והמלכות מעלה אותן ג"כ למעלה למעלה עד המ"ס דא"א⁵⁵⁵ והעולמות דא"ס, ושם הוא גמר תיקונם, כי שם נשלמו להעשות מהם מציאות העולמות אשר יתענגו בהם הצדיקים לעוה"ב. וכן נמשך מהם עתה ג"כ התמצית דתמצית לצורך שפע החיות והקיום דכל העולמות שלמטה.

⁵⁵³ עי' ע"ח שער הצלם א' וז"ל, כבר ידעת מהתחלקות הנשמה לכמה ניצוצין, ובכל גלגול וגלגול באים מקצת מהם, וכפי מספר הניצוצין של צלם ההוא הבא להשתלם עתה בגלגול זה, כך הוא מספר ניצוצין שיש בצורה ההוא, לכן הצלם הזה נקרא מדת ימי האדם הנזכר בזוהר ויחי (רכ"ד ע"א) כי כמספר ניצוצותיו כך מספר ימי חייו, עכ"ל. עולה אם כן, שרבינו בנה אב מזה לכל העולם כולו.

⁵⁵⁴ כלומר רוח סערה. עי' ע"ח שער קלי' נוגה פרק ב', ועי"ש בהגהות הלש"ו שמציין לתיקון לז' וסוף תיקון כד ותיקון נח, והקדמת תיקון יב ע"ב. אמנם עי' בשער הנ"ל בפרק ג', שם מזכירו כ"רוח" ולא כ"רוח שיערה".

⁵⁵⁵ עי' בהגר"א על ספד"צ ד ע"ד ד"ה ביה סליקו.

דע"ה ח"ב

והרי נמצא כי בכל עלייה ועלייה מתתקנים הם עם כל כחות המציאויות דהדצח"מ שממשיכים עמהם בתיקון יותר גבוה ויותר מעולה, עד שמגיעים לשורש השרשים שהוא א"ס ית"ש⁵⁵⁶. והנה כל עלייה ועלייה הוא רק בשיעור רגע לבד, וכן שפע החיות והקיום וכל ההנהגה כולה הנמשך מעליית הניצוצין לפי ערך עלייתם ובירורם הוא כל רגע ורגע בשפע חדשה הנמשך מחידוש עלייתם ובירורם, והוא ע"ד נשימות האדם⁵⁵⁷ ששואף בכל רגע נשימה חדשה וחי בכל רגע ברוח חיים חדש. כן הוא הכחות דכל המציאויות כולם, וחיותם וקיומם הוא בכל רגע בכח אחר, כי כל כחותיהם שהיה בהם בהרגע שעבר הם נתעלו ברגע ההוא בעלייה יותר גבוה. וכ"ז הוא משום שכל החיות הפנימי והכחות הפנימיים שבכל המציאויות כולם הוא רק ע"י בירור הניצוצין שנפלו בעולם התוהו, אשר מתבררים ועולים תמיד מששת ימי בראשית עד ימות המשיח. (סד ע"ד) וכן מעלים הם את כל הכחות דהמציאויות עמהם ג"כ תמיד בכל רגע ורגע, ומקיים ועומד המציאות דכל רגע ע"י ניצוצין אחרים חדשים המתבררים ועולים מלמטה תמיד. וזהו מ"ש הוזה"ק (בראשית יח ע"ב) שהם מלאכים שליטין לפום שעתה, והכוונה הוא על הניצוצין העולים תמיד, שכל שליטתם ופעולתם בכל חלקי הדצח"מ הרי הוא רק בשעה מיוחדת, שהוא רק רגע אחת, והוא רגע ההוא לבד. אבל ברגע הבא, הרי עולים כל כחות המציאויות דהרגע שעבר למדרגה יותר גבוה, ומיוסדים רק על רגע מיוחדת לכל עליית מדרגה ומדרגה, עד שעולים כולם להמלכות דאצילות, שהיא הב"ן הכללי, והיא הבהמה אחת דרביעא על אלף טורין (זחר פינחס רמ ע"ב) כנ"ל ענף י"ב, ומשם להעולמות דא"ס. והרי נתבאר כי הניצוצין הנבררים הם המלאכים שליטין לפום שעתה, ונקראו בשם מלאכים משום שהם עושים שליחותם בפעולת המציאויות תמיד כנז. והוא ע"פ מה שנודע שגם ספי המלכות דאצילות, אשר היא מיוחדת באחדות האצילות שכינת עוזנו ית"ש, נקרא ג"כ לפעמים בשם מלאך, כי היא המלאך הגואל, כמ"ש בזוה"ק (ויחי רל ע"א ובכ"מ), ומשום שעל ידה הוא כל הנהגת דהעולמות בי"ע, כמ"ש בפ' בשלח (נא ע"א) ופ' אחרי (עד סע"א) כן ע"ז נקראו הניצוצין בשם מלאכים משום שעל ידם הוא כל הפעולות כולם וע' עוד למטה.

דרוש ד ענף טו סימן ב

הבהמות בהרי אלף הוא מעטרה דגבורה שבדעת, ושרשה הוא בעלמא תליתאה, שם הוא הגילוי דגבורות, וכל בירור הניצוצין ועלייתן הוא לעולם ע"י אור הגבורות העליונים, כי הם שורפים ומכלים כל סיג

⁵⁵⁶ עי' זהר פקודי רלט ע"א ז"ל: עד היכן איהו סלקא [המ"ן דקרבות], א"ל הא אוקימנא עד א"ס. ועי' בהגר"א שצויין בהערה הקודמת ביאורו לדברי הזהר.
⁵⁵⁷ עי' תז"ח (דף עט ע"א וע"ב (יט ע"ג)) וכד אתפשט' מטאת לחד מאלין ואשתני ואתעביד רוח דלא שכיך לעלמין ונביעו תדיר, בגין דההוא קשרא דאיהו תחומא דבוצינא בטש ביה, ובגיניה נביע בחשאי, ודא רזא ח' הכי אתקרי, דא עביד בניינא בגרון דבר נש, ודא הוא תחומא קדמאה, כד בעי לאתפשטא ההוא נקודה סליק האי קשרא ונטיל ליה מהאי אתר.
תרגום: וכאשר מתפשטת, מגיעה לאחד מאלה והשתנה ונעשה רוח שאינו שקט לעולם ונובע תמיד, לפי שאותו קשר שהוא התחום של הנר הכה בו, ובגללו נובע בשקט אותו נקודה, עולה הקשר הזה ונוטל מהמקום הזה.

עי' שם בבהגר"א וז"ל, [רוח דלא שכיך לעלמין] הוא הבל הפה דנפיק מגרון תמיד, [ברצוא ושוב שהרי הוא נושם, מוציא ומכניס, עי' ב"ע רכה ע"א] אף שלא בעת הקול והדיבור, והוא דרגא של בינה נהר דנגיד ונפיק תדיר ולא פסיק (זהר תולדות קמא ע"ב), משא"כ בזו"נ כידוע, ולכן אין העולם מתקיים אלא על הבל תינוקות של בית רבן, שהן נר"ה, כמ"ש וכל בניך לומודי ה', כמ"ש בז"ח, ונביאים מבינה ירכתי צפון כרובים זהב שבינה עליהון אתפשטת לכן אין העולם כו', עכ"ל. לפ"ז בע"כ עולה שהדעת המבואר כאן הוא דעת עליון השרוי בין או"א ולא דעת המתפשט, ודעת עליון הוא לעולם מתגלה בתורת רצוא ושוב. ועי' בבהגר"א על ס"י יא ע"א, שרוח החיות הוא בבחינת ג"ר, וקול ודיבור הם בבחינת זו"נ.

דע"ה ח"ב

ומצרפים ומלבנים את הניצוצין מכל זוהמתם. לכן נבראו הניצוצין הנ"ל ביום השני, שכן הוא היום המתייחס לספי' הגבורה הרי הוא בחי' האש, וקיימין למיכלא, שכן כל בירור הוא בחי' אכילה. אמנם מה שאמרו על אלו המלאכים שהם הניצוצין הנז' דאתבראו בשני וקיימין למיכלא דהאי בהמה בגין דאית אשא אכלא אשא (זהר בראשית יח ע"ב), הענין הוא כי כבר אמרנו שהבהמות בהררי אלף הוא מעטרה דגבורה שבדעת, ושרשה הוא בהעלמא תליתאה, ששם הוא הגילוי דהגבורות. וכל בירור הניצוצין ועלייתן הוא לעולם ע"י אור הגבורות העליונים, כי הם שורפים ומכלים כל סיג ומצרפים ומלבנים את הניצוצין מכל זוהמתם וצחנתם ומתבררים הניצוצין על ידם. וכן כאשר מתגלים אור גבורות העליונים ומאירים ומתפשטים למטה, מתדבקין בהם הניצוצין ונמשכין אחריהם, כי כל דבר נמשך אחר שורשו ועולים על ידיהם. כי כל אור גבורה העליונה הוא ממותק ומבוסם בחסדים, ונמתקין על ידה הניצוצין ג"כ מקשיות הדינין שבהם, ומתצרפים מכל זוהמא וחלאה, ומתבררים ועולים. והנה הששת ימי בראשית הם הו' ספי' חג"ת נה"י דז"א שהאירו במלכות, ובהם נברא העולם כמ"ש בזוה"ק (בראשית לא סע"א) וכן בספר יצירה (פ"ד⁵⁵⁸) ובכ"מ וכנודע. והרי היה שליטת דספי' הגבורה ביום שני, ונעשה ונתחדש אז הכח דהבירור, והתחיל אז הבירור דהטוב מהרע, והוא בירור הניצוצין שנבררו ע"י הבהמות בהררי אלף, שהיא מעטרה דגבורה דהדעת עלאה שנתגלה ונתפשטה למטה ביום שני דמעשה בראשית. והרי התחיל מלאכת הבירור דהמלאכים שליטין לפום שעתא הנ"ל ביום שני דמע"ב, וזהו שאמר דאתבראו בשני וקיימין למיכלא דהאי בהמה (כי כל בירורם הוא ע"י סוד האכילה כנ"ל ענף יב), בגין דאית אשא אכלא אשא שהיא האש דעטרה דגבורה האוכלת הניצוצין שהם ג"כ אש, כי הם מאש הגבורות דהמלכות דב"ן כנודע, והם מתבררים בהבהמות בהררי אלף ע"י אכילתה ומתלבנים עי"ז מכל זוהמתם, כי היא שורף ומכלה כל סיג ופסולת שהם האש דקליפה.

דרוש ד ענף טו סימן ג

ד"ז שאמרנו שכל בירור נעשה על ידי גבורות לא נהירא, הרי היו דברים שנבראו ביום הראשון הרי הוא הוא זמן שליטת החסד, וכמו כן הרי אור המ"ה הוא חסד ואעפ"כ הוא מברר בירורים דב"ן. אלא צ"ל שכל בירור דמ"ה הוא רק על ידי תוספת ט"ר דב"ן, ולכן גילוי החסד כולל אף הוא את כל בחי' הגבורות שבחסד, ולעניינינו היינו ט"ר דב"ן. והנה עכ"ז לא היתה עד לאותה העת בריאה גמורה ביום א' זולת האור הראשון שנגנו, שכן כל זמן שלא נתגלתה ספי' הגבורה ביום שני, לא היה שום בירור גמור כלל. שכן אור החסד עצמו סוכל את הכל והוא טוב ומטיב לרעים ולטובים כאחד, ואשר על כן לא היה אז בירור גמור כלל וגם הם היו בערכוביא עם הקליפות והחיצונים בכל שרשי המציאויות שנבראו ביום הראשון. ולא ניתן היה לבנות את העולם כל זמן שהיה שם מתערובתם כי הם אוסרין במשהו, ולכן לא נעשתה בריאה ביום הראשון. ומאז והלאה כל מה שנברא היה מהטוב הגמור, וזהו מה שנאמר על כל הבריאה אשר מהיום השלישי ואילך "וירא אלהים כי טוב". וזהו ענין גניזת האור ע"מ שלא יהנו ממנו הרשעים, שכן השפעת אור הוא רק בתנאי שהוא עולה בקנה אחד עם מידת הדין והרי הרשעים מקלקלים אותו, ולכן הוא נגנו עד לעתי"ל אז הכל יהפך לטוב. גניזת האור היתה כבר ביום הראשון עצמו, אע"פ שאז עדיין לא היו רשעים, בגלל התוהו ובוהו וחושך שאף הם נבראו אז, והוא מציאות הרע והקליפות והחיצונים. ולא עוד אלא מחמת התערובות שלהם, מאחר ועדיין לא היה בירור גמור ביום הראשון, וכמו כן עדיין לא קבלו מאותו האור גם את חלקי הטוב דהמציאויות דהיום הראשון, מכיוון שעדיין היה מעורב הרע בטוב. בששת ימי בראשית נעשו בה חילוקים רבים בהתפשטות אורה וזיוה, שכן בתחילה היה נגלה ביום הראשון ככל תוקפו, ונבראו בה שרשי הבריאה, ואח"כ נעשתה בה הגניזה, (הרי היא ההבדלה בין האור לבין החושך), ונתמעט מגילוייה. ועכ"ז המשיך האור שהוא לשמש עד היום הדי'. אח"כ חזר האור ההוא ביום הו' והאיר באדם הראשון עד שחטא, אלא שחלק הקב"ה כבוד לשבת ולא נסתם ממנו אורו עד למוצאי שבת. אמנם באמת בכחינת הארה מועטת שימש אותו האור בששת ימי בראשית.

⁵⁵⁸ כנראה שכוונתו למשנה טו: שבע כפולות בג"ד כפר"ת שבהן נחקקין שבעה עולמות, שבעה רקיעין, שבע ארצות, שבע ימים, שבע נהרות, שבעה מדברות, שבעה ימים, שבעה שבועות, שבע שנים, שבע שמיטין, שבעה יובלות, והיכל הקדש לפיכך חבב את השביעיות תחת כל השמים.

דע"ה ח"ב

אמנם מה שאמרנו כי התחיל מלאכת הבירור רק ביום שני דמע"ב משום שאז היה שליטת דספ"י הגבורה, וכל בירור הוא רק ע"י אור דהגבורות כנ"ל, הרי הדבר קשה, כי הרי נודע הוא שכל הנבראים כולם הם מהניצוצין הנבררים, וכבר נבראו כמה דברים ביום ראשון ג"כ הגם שאז היה רק שליטת דספ"י החסד לבד, וכמ"ש בחגיגה (יב ע"א) (וכן הוא בפדר"א פרק ג' ובזוהר שמות יח ע"ב ובתיקונים ריש תיקון ע קלט ע"א) עשרה דברים נבראו ביום ראשון ואלו הן: שמים וארץ, תהו ובהו, אור וחושך, רוח ומים, מדת יום ומדת לילה. ורש"י בחומש בפסוק (בראשית א יד) יהי מאורות אמר שם (סה ע"א) כי גם כל תולדות השמים והארץ נבראו כולם ביום ראשון בכח, אלא שיציאתם בפועל היה כל א' ביזמו, והוא ממדרש (ב"ר פ' יב סימן ד וע"ש פ' א סי' יד). והרי התחיל בירור הניצוצין תיכף מיום א', הגם שאז היה רק שליטת ספ"י החסד לבד. וכן הרי נודע כי האור דהמ"ה שהוא חסד הנה הוא המברר את הבירורים דב"ן, והרי נעשה הבירור רק ע"י אור החסד. אך זה לא קשה כלל, כי הבירור הוא ע"י המתקת גבורות בחסדים, ולא היה הבירור ע"י אור המ"ה לבד אלא רק בצירוף הט' ראשונות דהב"ן, ע' לעיל ח"א דרוש ד' ובכ"מ שם, כי ע"י המ"ה והט"ר דב"ן נבררו הניצוצין שהם מהמלכיות דהב"ן כנודע, כי נמתקו ונתבסמו גם הם וכנ"ל, והוא ע"י המ"ה והט"ר דב"ן שהם שורש המתקת כל הגבורות כנודע. וכן כל מה שנברא ביום ראשון, הגם שאז היה שליטת דספ"י החסד לבד, הטעם הוא ג"כ כי אותו ספ"י החסד הרי היה כלול מאור המ"ה והט"ר דב"ן, והוא מה שנודע כי כל הז"ת דז"א הם מהז' כפולות בג"ד כפר"ת, שהם בדגש ורפה דין וחסד כמ"ש בספר יצירה (פ"ד מ"א), וע' בדברי הרב (בשער מנת"א רפ"ז) כי בהז"ת מתגלה בחי' החו"ג דמ"ה וב"ן, והרי הוה גם ספ"י החסד כלול מדין ג"כ, והוא המתקת דגבורות בחסדים, ולכן נתברר גם ביום א', ועי"ז נבראו כל העשרה דברים הנז'. ומשום שהחסד הוא כולל כל הז"ת, וכמ"ש בפ' אמור (דף קג רע"ב), לכן נברא אז הכל בכח אלא שיצאו לפועל כל א' ביזמו כנ"ל.

אמנם עכ"ז הנה לא היה באמת עדיין שום בריאה גמורה ביום א' כלל זולת האור הראשון שנגנו, ע' רמב"ן (שם פסוק א ד ח) כי כל זמן שלא נתגלה ספ"י הגבורה ממש, שהוא ביום שני, לא היה באמת שום בירור גמור כלל, וזהו מה שחשבו מעשרה דברים שנבראו ביום ראשון התוהו ובוהו ג"כ. ונודע הוא כי הם נדרשים בסתם על הקליפות והחיצונים, והוא משום כי לא היה אז עדיין בירור גמור כלל, ונתעלו ונתערבו גם הם בכל שרשי המציאויות שנבראו ביום ראשון, (וכן הוא בזוה"ק (פ' קדושים דף פ ע"ב) בשעתא דקב"ה ברא עלמא ובעא לגלאה עמיקתא מגו מסתרתא (אור הקו מתוך הצמצום) ונהורא מגו חשוכא (עולם התיקון מעולם התוהו והוא ביום א' דמע"ב) הוה כלילין דא בדא כו' יצר טוב ויצר רע ימינא ושמאלא ישראל ושאר עמין כו'⁵⁵⁹ ע"ש.) והסיבה הוא כי אור החסד בעצמו הנה הוא סובל הכל והוא טוב ומטיב לרעים ולטובים, ועי"ז לא היה אז בירור גמור כלל ועלו גם הם בערבוביא ונתערבו אז הקליפות והחיצונים ג"כ בכל שרשי המציאויות כולם שנבראו ביום ראשון, ולכך לא יצא אז שום בריאה גמורה כלל משום התוהו ובוהו שעלה עמהם ג"כ ונתערב בהם, והתוהו ובוהו שהוא הקליפות והחיצונים הם לעולם שורש החורבן והשממון שהם היפך המציאות, ולא היה אפשר לבנות העולם כל זמן שהיה מתערובתם כי הם אוסרין במשהו, ולכן לא נעשה ביום ראשון שום בריאה גמורה כלל.

⁵⁵⁹ תרגום: בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את העולם ורצה לגלות עמוקות מתוך ההסתר ואור מתוך החשכה, היו כלולים זה עם זה, וכו', יצר טוב ויצר הרע, ימין ושמאל, ישראל ושאר העמים.

דע"ה ח"ב

והנה לא היה מתחיל הבירור הגמור אלא רק ביום שני, שאז נתגלה האור דספי גבורה, והוא מבחין בין רעים לטובים, ודוחה ומדחה כל סיג וכל פסולת, והוא סוד ההבדלה הנאמר בשני, כי ע"י ספי הגבורה נפרד ונבדל הטוב לעצמו והרע לעצמו, ונדחה אז כל הרע כולו למטה, ע' לעיל דרוש ג' ענף ט'. ומאז והלאה הנה כל מה שנבראו היו מהטוב הגמור, וזהו מה שכתוב על כל הבריאה אשר מיום שלישי ואילך, וירא אלהים כי טוב (בראשית א ד), כי כל מה שנבראו מיום שלישי ואילך ע"י בירור הניצוצין אשר נתבררו אחר שנתגלה ספי הגבורה ביום שני הנה היו כולם טוב גמור, כי ע"י ספי הגבורה נעשית הבירור העיקרי והגמורה. והרי לנו עכ"פ כי לא היה מתחיל הבירור האמיתי אלא רק ע"י ספי הגבורה דיום שני.

וזהו הענין מ"ש רז"ל (בהגינה יב ע"א) אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה בדור המבול ובדור הפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו בו, ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא. ולכאורה קשה, כי הלא ידוע הוא כי הרשע בחטאו הוא גורם רעה לעצמו ומונע את הטוב ממנו, וא"כ אפי' אם לא גנזו לא היה מאיר לרשעים מאומה, וכמ"ש (משלי כ ב) ידעך נרו באשון חושך, ואמר (נחום א ח) ואויביו (סה ע"ב) ירדף חושך. וכן אמרו במדרש תהלים (מזמור כז) בנוהג שבעולם אדם מוליך אור הנר בתוך פלטיין שלו שמא יכול לומר פלוני שהוא אוהבי ישתמש לאורה ופלוני שהוא שונאי אל ישתמש לאורה, אבל הקב"ה אינו כן, ברא את האור והרשעים אינן רואין לאורו לעתיד לבא, שנאמר (משלי יג ט) אור צדיקים ישמח ונר רשעים ידעך. וכן היה דוגמא במצרים (שמות י כג) לא ראו איש את אחיו ולכל בני ישראל היה אור, ויהי הענן והחושך ויאר את הלילה (שם יד ט), וע"ש עוד כעין זה (מזמור כב סימן ג⁵⁶⁰). וא"כ למה נגנזו, הלא גם אם לא גנזו לא היו משתמשים בו הרשעים מאומה.

אך הענין הוא כי ענין הגניזה הרי הוא מה שנאמר (בראשית א ד) ויבדל אלהים בין האור ובין החושך, ואמרו רז"ל (ב"ר פ"ג ס"ו ו) וכן במדרש תהלים (מזמור כז הנז') הבדילו לצדיקים לעתיד לבא, וכן בגמרא (חגיגה יב ע"א) הנ"ל עמד וגנזו מהן שנאמר וימנע מרשעים אורם, ולמי גנזו לצדיקים לעתיד לבא שנאמר וירא אלהים את האור כי טוב, ואין טוב אלא צדיק. ור"ל שראה הקב"ה להמשיך ולהאיר את אותו האור רק לצדיקים לבד, אבל מרשעים מנע מהם את האור, שהם לא ישתמשו בו כלל, כי להם לא יאיר כלל, וכמו שנאמר (משלי כ ב) ידעך נרו באשון חושך, וע"ד שהיה במצרים שהם לא ראו איש את אחיו ולכל בני ישראל היה אור. וזהו שנאמר ויבדל אלהים בין האור ובין החושך, ואמרו רז"ל (ב"ר פ"ג ס"ו ח) שהוא בין מעשיהן של צדיקים למעשיהן של רשעים, שעשה הבדל בהארת האור שלא יומשך ולא יאיר אלא רק לצדיקים, שבמעשיהן של צדיקים ימשיכו אותו להאיר להם ובמעשיהם של רשעים ימנע מהם, ויהיה חשך לפניהם. וזהו עצמו ענין גניזת האור וכמו שאמרו בגמרא הנ"ל, עמד וגנזו מהן שנאמר וימנע מרשעים אורם, כי נצטמצם האור ונסתלק מהרשעים, והוא ענין גניזתו, ולא נגנז רק מהן.

⁵⁶⁰ דבר אחר "והיה אור ישראל", זו אסתר, שהאירה את ישראל כאור של שחר. והלא אור זה אש ואש זה אור, אלא, אמר הקב"ה, דו פרצופים אני עושה את הדבר אור לישראל וחשך לאומות העכו"ם. שנאמר "הוי המתאווים את יום ה' למה זה לכם יום ה' הוא חשך ולא אור" (עמוס ה, יח). בנוהג שבעולם, אדם מדליק את הנר בבסילקי שלו יכול לומר פלוני שהוא אוהבי ישתמש לאורו, ופלוני שהוא שונאי אל ישתמש לאורו, אלא, הכל משתמשין כאחד. אבל הקב"ה אינו כן, מאיר לעולם הבא ומאיר לעולם הזה, ומאיר לזה ומחשיך לזה כאחד. אמר ר' חנינא, "טוב ה' לכל" (תהלים קמה, ט). בעולם הזה. אבל לעתיד לבוא, "הטיבה ה' לטובים" (שם קכה, ד). וכך היה מרדכי ואסתר, נר לישראל וחושך לאומות העכו"ם.

דע"ה ח"ב

וכן הוא ג"כ עתה, שהוא מאחר החטא דעי' הדעת שנתערב הרע בטוב בכל העולם כולו, ואין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז ט), ומשוך על כל העולם כולו עור משכא דחויא⁵⁶¹, הנה השכו עתה הרואות בארובות והחושך מכסה ארץ. ולכן אין אנו משתמשים עתה באותו האור מאומה, כי הוא גנוז מאתנו, והיכן הוא מאיר, בגן עדן, כי שם הוא מאיר גם עתה, וכמו שאמרו בשמות רבה (ר"פ לה ט"א) והיכן גנוז בגן עדן שנאמר אור זרוע לצדיק (וע' זוה"ק פ' תרומה קסו ע"ב). וכן היה מאיר ג"כ בעת מתן תורה, כמ"ש בזוהר הקדוש (סוף פרשת יתרו צד ע"א) וכן בעת גאולת מצרים כמ"ש בפ' בא (לח סע"א), וכן היה מתגלה בלידת משה רבינו ע"ה כמ"ש בפ' שמות (יא ע"ב וע' פ' בראשית לא ע"ב). וע' פ' תרומה (קסו ע"ב) שאמרו שם כי הגם שנגנו האור עתה, עכ"ז הנה מאיר עכ"פ בתמצית הארה ממנו, דאל"כ לא היה אפשר להעולם להתקיים כלל ע"ש. ועכ"פ הוא כי הענין מה שיסוד הקב"ה ועשה צמצום והבדל בהאור שגם בהעת שהוא הולך ומאיר, לא יאיר אלא רק לצדיקים, הנה זה עצמו הוא ענין גניזת האור, כי נגנו מהרשעים וכמו שאמרו בגמרא, עמד וגנוזו מהן שלא ישתמשו בו אלא רק הצדיקים והרשעים אל ישתמשו בו גם בהעת שהוא הולך ומאיר, וזהו שנאמר ויבדל אלהים בין האור ובין החושך, בין מעשיהן של צדיקים שהם ימשיכו את אורו עליהם, לבין מעשיהן של רשעים שהם ימנעו אורו מהן ויחשיך לפניהם, גם בהעת שהוא הולך ומאיר, וזהו ענין גניזת האור, כי נגנו מהרשעים שהם לא יתנו ממנו וכנו'.

והנה נעשה ענין גניזת האור ביום הראשון עצמו, הגם שאז לא היה עדיין רשעים כלל, אך היה כ"ז משום התוהו ובוהו וחושך שנבראו אז ג"כ, והוא מציאות הרע והקליפות והחיצונים (וכמ"ש במדרש ב"ר פ"א סימן ט, וכן שם פ"ב כי תוהו ובוהו וחושך הוא על בריאת הרע). ועלו הם ג"כ ביום ראשון ונתערבו בכל שרשי המציאויות כולם שנבראו אז וכנ"ל, וכדי שלא יקבלו גם הם ח"ו מזיו אורו של אותו אור הראשון, והיו מתגברים בכח זה הרבה יותר מדאי, לכן עשה הקב"ה ענין גניזת האור ויסד בו כח הצמצום והבדלה שלא יאיר אלא רק להראים אליו, וכמו שנאמר (בראשית א ד) ויבדל אלהים בין האור ובין החושך, ועי"ז הנה הגם שעלו התוהו ובוהו ג"כ ונתערבו גם הם בכל כחות המציאויות כולם שנבראו ביום ראשון. עכ"ז לא קבלו הם מאותו אור הראשון מאומה כי לא האיר להם כלל, וכמ"ש (איוב לח טו) וימנע מרשעים אורם. ולא עוד אלא משום התערבות שלהם שלא היה עדיין בירור גמור ביום ראשון כלל וכנ"ל, הנה (סה ע"ג) לא קבלו עדיין גם חלקי הטוב דהמציאויות דיום ראשון מאותו האור בכל הראוי כלל, יען שהיה עדיין מעורב הרע בטוב. וזהו שאמרו כי גנוז לצדיקים לעתיד לבא, שהוא לזמן הבירור הגמור, אבל ביום הראשון עצמו, הגם שנתגלה אז אותו האור כי הוא היה באמת היסוד והשורש דכל הבריאה כולה (וכמ"ש בשמות רבה (פ' טו סימן כב) וע' זוה"ק (בראשית טז ע"ב לא ע"ב מו ע"א), וכן הוא ג"כ בב"ר (פ' יב סימן ו) אותו האורה שנברא בה העולם אדה"ר כו' ע"ש]. עכ"ז הנה לא האירה בהם בכל הראוי ג"כ אלא רק אחר שנברא אדה"ר ועד החטא, וכן האירה ג"כ עד מוצאי שבת בראשית, אך עיקרה הוא רק לעתיד לבא. אבל בששת ימי בראשית היה נעשה בה חילוקים רבים בהתפשטות אורה וזיוה, כי בתחילה היה נתגלה ביום ראשון בכל תוקפה, ונברא בה כל שרשי הבריאה כולה, ואח"כ נעשה בה הגניזה שהוא ההבדלה כנו' ונתמעט מגילוייה. ועכ"ז שימשה עדיין עד יום ד', כמ"ש בב"ר (פ"ג ס"ו ו) וכן הוא בתנא דבי אליהו זוטא (פרק כא) אור שברא הקב"ה ביום ראשון שימש שלשה ימים קודם שנבראו המאורות ביום רביעי, כיון שנבראו המאורות עמד הקב"ה וגנוז כו'. אמנם אח"כ

⁵⁶¹ עי' תיקו"ז דפים נד ע"א, קח ע"א, קסא ע"ב.

דע"ה ח"ב

הנה חזר ביום ו' והאיר אז באדם הראשון עד החטא, אלא שחלק הקב"ה כבוד לשבת ולא נסתם ממנו אורו עד מוצאי שבת כמבואר בב"ר (פ' יא ו"ב) ובכ"מ, ועכ"ז הנה באמת שימש קצת אורו בכל ששת ימי בראשית כולם כמ"ש בזה"ק (בראשית מו ע"א), והוא יום דנפק אור קדמאה אתפשט בכלהו יומי כו', יומא קדמאה אזיל עם כלהו כו' ע"ש. אלא שגילוי ממש הנה לא היה רק מתחילה בעת שיצא, ונתגלה עד שנעשה בו ההבדלה כנ"ל, וכן חזר ונתגלה אח"כ בהעולמות בי"ע ג"כ ביום ו', אבל בכל שאר ששת ימי בראשית, היה בו חלוקת מדרגות רבות, בין קודם שנגנו שהוא הבדלה הנז' ולאחר שנגנו, וכן אח"כ בין קודם המיעוט הירח לאחר המיעוט, וכן עד"ז היה הארתו בכל יום ויום לפי ערך מדרגת היום, ויתבאר במ"א בעה"י עוד בזה [ע' לקמן ענף כ"ה סי' ג' ד'].

דרוש ד ענף טו סימן ד

ביום השני דמע"ב, הרי הוא יום שליטת ספי' הגבורה, התחיל הבירור הגמור. וזאת, מכיוון שע"י ספי' הגבורה נמשכה מהמאציל ית"ש הנהגת דין ומשפט והוא אינו סובל את הרע ודוחה אותו לחוץ. והנה היתה פעולת ספי' הגבורה בג' בחי': א) בחי' תיקון, ב) בחי' פעולה, ג) בחי' מקלקל על מנת לתקן.

והנה התיקון הוא מה שתיקן בפעולת ספי' החסד דיום א', וכן מה שמתקן אח"כ בפעולת שאר הספי' של כל יום ויום דששת ימי בראשית.

מה שנברא ביום א', דהיינו הכחות דכל הבריאה כולה, עיקרו הוא רק הכחות דהמציאויות שהיו עתידים לצאת בששת ימי בראשית, אבל לא הפועל היוצא מאותם הכחות שהיה עתיד לצאת במשך כל ימות עולם, שכן עליהם נאמר "אשר ברא אלהים לעשות", והם עדיין לא נתקנו. וכחותיהם ושרשיהם היו עדיין טבועים במציאויות הרע דעולם התהו, שכן עדיין לא נתבררו מהם ניצוצי הקדושה, הרי הם הכחות דכל המציאויות כולם. והיה תיקונם תלוי במעשה אדם הראשון ובמעשה ההצדיקים שבכל הדורות. התיקון שנעשה על ידי ספי' הגבורה הוא סוד ההבדלה בין מים עליונים למים תחתונים וכן בין היבשה לים שנאמרו ביום ה', כי אז נפרד ונבדל הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע.

ונחזור להענין כי ביום שני דמע"ב שהוא שליטת דספי' הגבורה, הנה אז היה מתחיל הבירור הגמור, כי ע"י ספי' הגבורה נמשך ההנהגה מהמאציל ית"ש מה שהוא מתנהג ופועל בדין ומשפט ואינו סובל את הרע כלל ודוחה אותו לחוץ. ולכן נעשה על ידו בירור גמור בכל המציאויות שנברא ביום א', כי היה מברר את חלקי הטוב מהרע, ונבררו אז המציאויות דיום א' מהסינים ופסולת שבהם, ויצא אז הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, ונדחה הרע והסינים ופסולת למטה.

והנה היה פעולת דספי' הגבורה בג' בחי': אחד, בבחי' תיקון. ואחד, בבחי' פעולה. ואחד, בבחי' מקלקל על מנת לתקן. והתיקון הוא מה שתיקן בפעולת ספי' החסד דיום א', וכן מה שמתקן אח"כ בפעולת שאר כל הספי' של כל יום ויום דששת ימי בראשית, כי כל ספי' וספי' מהו"ק הנה לבד מה שמוציא ומברר ניצוצין לפעולות המציאויות השייך לעצמותה גופה, והם הפעולות והמציאויות שנעשו ויצאו בכל יום מו' ימי בראשית, שכל א' הוא מתולדות הספי' המיוחד לאותו יום וכמ"ש בהשמטות זוהר (ח"א רנו ורנו) וכנודע מענין עשרה מאמרות שבהן נברא העולם, שהם העשר ספי' הכלולים בו"ק, שהם הששת ימי בראשית. והיה מעשה כל יום ויום מהספי' המיוחד אליו, עכ"ז הנה אמרו בזה"ק (תרומה קמט ע"ב) דכל חד שמש בעובדא דחבריה לאחזאה דהא אתכלילו דא בדא⁵⁶², והיה הגילוי דכל ספי' בבחי' פעולה, ותיקון הפעולה הוא מה שהוציא את המציאויות המתייחס אליו, והתיקון הוא מה שהשתתף בעובדא דחבריה להיות לו לתועלת וליתן בו מכחו ג"כ כי כל א' הוא כלול מכולם, וכן כל המציאויות הם שייכים ג"כ כל א' בחבירו, וכמו שאנו רואין שכל המציאויות כולם הם נצרכים זה לזה ונעזר כל א' ע"י חבירו. והרי לנו כי היה הגילוי דכל ספי' בבחי' פעולה ותיקון, וכן היה בספי' הגבורה דעניינינו, כי היה

⁵⁶² תרגום: כל א' שימש במעשה חבירו להראות, שהרי נכללים זה בזה.

דע"ה ח"ב

גילויה בפעולה ותיקון, והתיקון הוא מה שתיקנה בפעולת דיום ראשון בהמציאויות (סה ע"ד) שנעשה בו לברר אותם מהתוהו ובוהו וחושך ולגמור את בריאתו. והוא מה שנאמר (בראשית א ו) יהי רקיע, יחזק הרקיע כמו שפי' רש"י בחומש, והוא מדברי רז"ל במדרש (שם פ"ד ט" ב). אמנם הארץ שהיא מסוד ושורש המלכות, היה עיקר תיקונה ביום שלישי, שהוא הרגא דת"ת ויסוד, כמ"ש בח"א (דף רנז ע"א), ובהם תלוי תיקון המלכות, ולכן נתקנה ונשלמה הארץ רק ביום ג'. אבל השמים שהם מאש ומים, כמ"ש בחגיגה (יב ע"א) והם חו"ג, הנה הם נתקנו ונשלמו ביום ב', כי נתקן אז בירור הניצוצין השייכים למציאות השמים ונגמרה מלאכתן. וכן נתקן אז ג"כ בירור הניצוצין השייכים לכל כחות הבריאה כולה שנעשו ביום א' כנ"ל, הנה נתקן בירורם ג"כ ביום ב' ע"י ספי' הגבורה, כי על ידה נעשה מלאכת הבירור כנו'. ונתקן אז ביום ב' גמר הבירור הנצרך לכל המציאויות דיום א', וזהו בחי' התיקון שנעשה ע"י ספי' הגבורה דיום ב' בפעולת יום א'.

אמנם דע כי הגם שאמרנו כי ביום ראשון יצא ונעשה הכחות דכל הבריאה כולה, וכן אמרנו כי ביום ב' נגמר כל מלאכת הבירור שבהם, עכ"ז הרי פשוט הוא כי מה שנברא ביום א', הכחות דכל הבריאה כולה, הנה היה העיקר רק הכחות דהמציאויות שהיו עתידים לצאת בששת ימי בראשית וכמו שמבואר בבראשית רבה (פ"א ס"י יד ופ' יב סימן ד). אבל לא הכחות דכחות והתולדות דתולדות, שהיו עתידים לצאת בכל משך ימי עולם, כי עליהם נאמר (בראשית ב ד) אשר ברא אלהים לעשות, שהוא לעשות אח"כ בכל משך ימי עולם, והוא אשר מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית (תפילת יוצר שחרית). והרי לא יצא ביום ראשון אלא רק השרשי המציאויות שהיו עתידין לצאת אח"כ בששת ימי בראשית, ואח"כ יצאו ונגמרו כל א' ביומו. כן הוא עדי"ז בענין הבירור שאמרנו שע"י ספי' הגבורה, דיום ב' נברר ונתקן כל המציאויות דיום א' מהתוהו ובוהו וחושך שהם הסינים והרע שהיה מעורב בהם, הנה היה הבירור ג"כ רק בכל אותן המציאויות שיצאו ונמצאו בששת ימי בראשית לבד. אבל כל המציאויות כולם, שהיה עתידים לצאת בכל משך ימי עולם, הנה הם לא נתקנו עדיין כלל, והיה כחותיהם ושרשיהם טבועים עדיין במציאות הרע דעולם התהו. כי לא נתברר עדיין הניצוצי קדושה, שהם הכחות דהמציאויות כולם, דכל משך ימי עולם אשר מאחר ששת ימי בראשית והלאה, הנה הם כולם לא נתבררו עדיין מהסינים שבהם מאומה, והיה תולה תיקונם במעשה אדם הראשון וכן בכל דורות הצדיקים כולם, וזהו ג"כ כוונת הכתוב (בראשית ב ד) אשר ברא אלהים לעשות, שהוא לעשות ולהתתקן ע"י האדם ודע כ"ז.

ונחזור להענין, כי ג' עניינים נעשה ע"י ספי' הגבורה דיום ב': אחד הוא ענין התיקון, והוא מה שבירר את כל המציאויות דיום א' מחלאת הרע והתוהו שבהם, ונברר הטוב שבהם בפנ"ע והרע נדחה למטה. והוא סוד ההבדלה הנאמר ביום ב', כי אז נפרד ונבדל הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, וכמ"ש בזוה"ק (ויקרא יב ע"א) ויהי מבדיל בין מים למים, בין קב"ה כו' ובין עבו"ז כו', וע' תרומה (קמט ע"ב) וויקהל (קצח ע"ב), וכן הוא בתיקונים בכ"מ, בסוף תיקון ל' (פג ע"ב) ויהי מבדיל בין מים למים, בין מים דדכיו דטהרה כו' ובין מים דמסאבו כו', ועלייהו אתמר לא יהיה לך אלהים אחרים כו', וכן בתיקון מ' (צ ע"א) בין מיין מתיקין לבין מיין מרירין כו' ע"ש, וכן בסוף תיקון ס"ז (קיד ע"א) בין מי דכיא למי נדה ע"ש, וכן בתיקון ע' (קמ ע"א) סמוך לתחילתו היכלא תניינא כו', ע"ש ובהגר"א.

והענין הוא כי הנה נזכר ביום שני ה' פעמים מים וה' פעמים רקיע כמ"ש בפ' תרומה (קסז ע"א), והה' פעמים מים הם הה' גבורות, מים עזים, מים אדירים היוצאים מהה' גבורות מנצפ"ך שבבינה, כמ"ש בדרושי הצלם (דרוש א) וע' שער מ"ז ומ"ד (דרוש ו)

דע"ה ח"ב

ובשער רוח הקודש (ביחוד שם שדי בסופו דף נ ע"א). ונודע הוא כי הה' גבורות הם שורש ג"כ להחיצוניים ומהם הם יונקים, ועל זה צריך הבדלה להבדיל בין קודש לחול ובין טמא לטהור כדי שיכרתו משרשן. וזהו שכתוב (בראשית א' ו) יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים, בין מים טהורים לטמאים, כי רקיע שם הוא אותיות קרע, שהוא שם קר"ע שט"ן כמ"ש בתיקון ע' (קמ ע"א) הנז', כי בו נעשה ההבדל בין הטהור לטמא. ונזכר ה' פעמים רקיע להבדיל בהה' פעמים מים, שהוא בהה' גבורות דמנצפ"ך, להבדיל בהם בין טמא (סו ע"א) לטהור כדי להכרית אותן משרשן. ונעשה הבדלה ביום שני, שהוא שליטת דספ"י הגבורה, והבדיל בין הטוב והרע, שהוא התוהו ובוהו שהיה מעורב בהמציאויות דיום ראשון, והוריד את כל הרע כולו למטה, וכמו שכתבנו לעיל דרוש ג' ענף ט'. שקודם החטא היה כל הרע כולו למטה מכל העולמות כולם, אלא שביום ראשון ע"י שליטת דספ"י חסד, כאשר העלה את הניצוצי קדושה השייך אליו, להמציא את המציאויות דיום ראשון, הנה משום שהחסד הוא סובל ומעלים עין מסוררים, ולכן לא נעשה על ידו בירור גמור בהניצוצין שהעלה הוא, והם התוהו ובוהו שעלו ג"כ עמם. ולכן ביום שני, שהוא שליטת דספ"י הגבורה, שאינו סובל כלל ודוחה ומדחה כל סיג וכל פסולת, הנה בירר הוא את הטוב מהרע, ודחה את כל התוהו ובוהו דיום ראשון לחוץ והורידם למטה, וזהו התיקון דיום שני אשר עשה בפעולת דיום ראשון ג"כ.

דרוש ד ענף טו סימן ה

הענין השני הנעשה ביום השני, הרי הוא שליטת ספ"י הגבורה, הוא פעולת הגבורה, שכן הוא בירר והעלה ניצוצין השייכים אליו ונעשו על ידם מציאויות בכל העולמות ב"ע. והנה בפעולת ספ"י הגבורה לבדה ישנם ב' חסרונות:

החסרון הראשון הוא, שעד היום הג', הרי הוא זמן שליטת הת"ת שבו מתייחדים חו"ג, עומדים החו"ג כל אחד בפני עצמם. והגבורה, כאשר שהיא בפנ"ע, הרי שהיא כאש צרבת וממילא עושה פעולותיה בלי משקל, ואשר על כן אין קיום לפעולותיה שכן הם מיוסדים על היותם בלתי בעלי סדר כלל. ממילא כל הניצוצין אשר ספ"י הגבורה דיום ב' מבררתם, שליטין רק לפום שעתא, שכן אין להם קיום ועמידה, ובכדי ליתקן צריכים הם מיתוק גדול. לכן הניצוצין שנתבררו ע"י ספ"י הגבורה דיום הב' הם שליטין רק לפום שעתא, וחוזרים ודועכים לאלתר ע"י תוקף גבורתם אשר ישנו בהם, הן מצד עצמם והן מצד הפועל הרי הוא ספ"י הגבורה דיום ב' המבררת אותם כנז'.

החסרון הב' הוא, שהגם שאמרנו שעיקר מלאכת הבירור נעשתה ע"י ספ"י הגבורה, שכן היא דוחה כל סיג וכל פסולת, אעפ"כ כאשר שהיא לבדה יש בה חסרון בבירורה. והוא, שבירור הניצוצין מתנהג והולך לאט לאט ובהדרגה גדולה. לכן כל הבירורים שנתבררו ע"י ספ"י הגבורה דהיום הב', המה נעשים במהירות ובחטיפה ובדרך ניצוח. נמשך מזה שחוטפת כמה ניצוצין קודם זמנן, ולכן הם חוזרים ויורדים תיכף, והמה המלאכין דשליטין לפום שעתא.

והנה מהם באים המציאויות שבעולמות ב"ע אשר אינם מתקיימים. ולכך לא נאמר ביום ב' "כי טוב" משום אלו ב' החסרונות שישנם בפעולתה. וכמו כן זהו הטעם שלא נזכר ביום הב' שום חידוש של מציאות, ולא נזכר בו כי אם מלאכת התיקון אשר תיקן במציאות דיום א'. וממנו באים כל המציאויות הנעשים תמיד בלא קיום. והוא כענין מה שאנו רואין בעוה"ז שישנם כמה מציאויות בכל חלקי הדצח"מ וענייניהם, אשר כל מציאותם ועניינם הוא רק לפי שעה וכרגע.

אמנם עכ"ז ישנו צורך גדול בפעולת מידת הגבורה בכך שכל פעולתו בכל פעם היא לרגע, שהרי על ידה נעשה בירור, והוא התעוררות והתחלה לבירור העיקרי ותיקון המציאויות שנעשו אח"כ בשליטת שאר הספ"י אשר מהיום הג' והלאה. וכן הוא לעולם, שכל ענין בטל ומחוסר קיום הוא תועלת החל על עניין המתקיים, והוא התעוררות והתחלה אליו. לכך נאמר ביום הג' ב' פעמים כי טוב: א' על גמר המלאכה דהיום הב', ואחד על יום ג' עצמו.

אמנם מה שאמרנו שהמציאויות והעניינים שאינם מתקיימים הנעשים תמיד, הם תולדות ספ"י הגבורה דיום הב', הוא קשה, שכן ביום ג' דמעשה בראשית, זמן יציאת ספ"י ת"ת המכריעה בין חסד וגבורה ומייחדתם, ומאז והלאה אין גילוי לספ"י גבורה אלא ביחוד עם ספירת החסד. וכן מאחר ששת ימי בראשית, אשר אז יצאו כל הז"ת, לעולם כלולים כל הספירות זב"ז. וא"כ מאין נעשים כל המציאויות והעניינים הבלתי מקויימים. והענין הוא, שלעולם נשאר בכל אחד מהספ"י והאורות הפרטיים שיצאו ונתגלו בראשונה בגילוי בפנ"ע ביום שנתגלו, דהיינו בכל אחד ואחד מששת ימי בראשית, את אותו הכח והגילוי, וע"י כך נמשכים ג"כ פעולות ומציאויות אשר בבחי' כחו וגילוי הבלעדית. והגם שאח"כ נכללת אותה הספ"י עם שאר הספ"י והאורות

דע"ה ח"ב

כולם, ויוצאים על ידו בכל הבריאה פעולות כלליות ג"כ. עכ"ז, מאחר שיצא פעם אחת לברו, נשאר בו אותו הכח עם יכולת לפעול באופן פרטי ג"כ, שהוא מכחו וגילוייו בלבד.

ונמצא, כי מכל הספי' יוצאות ב' מיני פעולות: האחד לפי גילויים הראשון אשר בו יצאו ונתגלו כל א' לעצמו ופועל בזה פעולות פרטיות לפי תכונתו המיוחדת לו בלבד, והשני, לפי כללותם ואחדותם אשר נכללו אח"כ זב"ז ונעשו כולם לקומה אחת, ועי"ז יצאו מכולם יחד פעולות כלליות אשר הם מתכונת כולם וממוזגים מכולם.

וזהו מה שנאמר בכל א' מששת ימי בראשית "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" וכו' אחר מעשה כל יום בפ"ע. שכן ששת הימים המה הו"ק, ועל ידם נעשות המציאות והפעולות של כל יום ויום. אך כללות ששת הימים האלו גופא אינה מזכירת במעשה בראשית כלל, ואינה נזכרת אלא ברמז ובג' מקומות: א) בראשית בראשית, ב) היות שם אלהים אותיות מ"י אל"ה, ג) היות הפסוק הראשון דבראשית בעל ז' תיבות.

אמנם מה שנאמר "ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" כו' אין הכוונה לגילוי ששת הימים עצמם הרי הם הו"ק, שכן הם באמת לעולם נעלם, אלא הכוונה היא רק על ענין הפרטיים שבהם, שיש גילוי לעולם על כל אחד ואחד בפני עצמו ג"כ, הגם שהם נכללו זב"ז בכל מעשה בראשית כולו.

לפי זה המלאכין השליטין אינם הניצוצין, אלא תולדותיהם שבכל עולם ועולם.

ענין השני הנעשה ביום שני שהוא שלימת דספי' הגבורה הוא הפעולה, כי בירר והעלה ניצוצין השייך אליו ונעשה בהם מציאויות בכל העולמות בי"ע, מציאויות המתייחס לאותן הניצוצין דספי' גבורה. כי כל ספי' וספי' העלה ניצוצין השייך אליו והמציא בהם מציאויות בכל העולמות בי"ע בכל עולם לפי ערכו, המציאויות המתייחס לתולדות אותן הניצוצין דאותה הספי'. והם העשרה מאמרות דמעשה בראשית, שהם העשר ספי' (ע' השמטות זוהר ח"א רנו סע"ב ורנו ע"א ובכ"מ וכנודע) הנכללין בו"ק שהם הששת ימי בראשית, והעלה כל ספי' שבכל יום את הניצוצין השייך אליו, ובהם המציא את המציאויות בכל העולמות בי"ע השייך לאותה הספי' שבכל יום.

אמנם ספי' הגבורה לבד הנה יש בפעולתה ב' חסרונות, ור"ל כי עד יום ג' שהוא שלימת ת"ת, שהוא קו האמצעי המכריע בין חסד לגבורה ומיחד אותם כנודע, היו עומדים עדיין החסד דיום א' בפנ"ע והגבורה דיום ב' בפנ"ע (ע' פ' בראשית יז ע"א יח ע"א מו ע"א ושם רנו ע"א), והגבורה כאשר שהיא בפנ"ע הנה היא כאש צרבת ועושה פעולותיה בלי משקל, וכל פעולתה הוא במהירות והתגברות יותר מדאי, ולכן אין קיום לפעולותיה כי הם מיוסדים על בלתי סדר כלל, ולכן כל הניצוצין אשר ספי' הגבורה דיום ב' מברר אותם, הם רק שליטין לפום שעתא, כי אין להם קיום והעמדה. ומה גם כי הרי כל ספי' מברר רק הניצוצין אשר הם ממנה, והוה אותן הניצוצין ג"כ רק גבורות גדולים, והם אשר נתפוררו ונתפזרו בעת מיתת המלכים לפירורין אין חקר ע"י רתיחת גבורתם כמו שבארנו לעיל ח"א. וצריכים הם כדי להתתקן המתקן וביסוס גדול. והרי אינו מספיק ספי' הגבורה כשהיא לבד כנו' להמתיקן ולבסמם כהראוי, ולכן כל אלו הניצוצין שנתבררו ע"י ספי' הגבורה דיום ב' הם שליטין רק לפום שעתא וחוזרים ומתדעכים לאלתר ע"י תוקף גבורתם אשר ישנו בהם, הן מצד עצמם והן מצד הפועל שהוא ספי' הגבורה דיום ב' המברר אותם כנו', והוא החסרון אחד בפעולת דספי' הגבורה שאמרנו, כי פעולתה הוא בלתי מקוימת, שאין להם קיום והעמדה ע"י ריבוי הגבורות שישנו עדיין בהם גם אחר שנתבררו, והוא הן מצד ספי' הגבורה המברר אותם, והן מצד הניצוצין שלה הגבורים, שהוא הן מצד הפועל והן מצד הפעולה.

חסרון הב' הוא כי הנה הגם שאמרנו כי עיקר מלאכת הבירור הוא נעשה לעולם ע"י ספי' הגבורה, כי היא דוחה ומדחה כל סיג וכל פסולת וכנ"ל, עכ"ז כאשר שהיא לבדה כנו' הנה יש בה בצד אחד חסרון ג"כ בבירורה, והוא כי הנה ברירת הניצוצין הרי נודע הוא שהוא מתנהג והולך לאט לאט ובהדרגה גדולה, כי בתחילה מתבררים הניצוצין שאינם טבועים כ"כ, ואח"כ מתבררים גם היותר טבועים. כי ע"י התורה ומעשים טובים של הצדיקים, וכן ע"י המאורעות מהדינים והעונשים הנעשים בכל יום, הנה מתצרפים הניצוצין מחלאת טומאתם לאט לאט, ומתבררים ועולים. וכן עלייתם ממדרגה למדרגה

דע"ה ח"ב

הוא ג"כ לאט לאט ובבירור אחר בירור, שהוא בליבון אחר ליבון, ועלייה אחר עלייה, עד שעולים בקודש פנימה כי מחמת ריבוי הזוהמא שנתערב בהם קשה פרידתם כפיטורי בפי ושט וכחירוא (סו ע"ב) בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא (ברכות ז ע"א), ולכן נעשה בירורם תמיד לאט לאט ובהדרגה גדולה, וכן אינם נשלמים בפעם אחת כמ"ש הרב בשער מ"ן ומ"ד (סוף דרוש ב) ע"ש. ועכ"פ הוא כי צריך שיעשה בירורם ותיקונם תמיד לאט לאט, ולכן הוא כל אלו הבירורים אשר נתבררו ע"י ספי' הגבורה דיום ב', שהוא שליטת דספי' הגבורה לבד, ר"ל בלתי יחודה הראוי בכל הז"ת כולם, ופעולתה הוא בהתגברות יתירה כנוז', ונעשה פעולתה במהירות ובחטיפה ובדרך ניצוח. הנה נמשך מזה שחוטפת כמה ניצוצין קודם זמנן, שלא הגיעו עדיין לטהרת הקדש, ומעלה אותן כשהם מעורבים עדיין באיזה סיגים ופסולת ג"כ. אמנם באשר כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק (אסתר ד ב), ובפרט כי הרי מתכונת הגבורה גופה הוא שהיא דוחה ומדחה כל סיג ופסולת כנ"ל, ולכן הוא הנה הם חוזרים ויורדים תיכף, והם הם המלאכין שליטין לפום שעתא, כי הם עולים ויורדים ע"י שנעשה עלייתם קודם זמנן, וזהו החסרון הב' שאמרנו אשר ישנו בפעולת הגבורה כאשר שהיא לבד, כי היא מעלה ג"כ כמה ניצוצין שאינם נקיים עדיין מוזהמתם לגמרי, ולכך הם חוזרים ובטלים.

והנה מהם הוא כל המציאויות שבהעולמות בי"ע אשר אינם מתקיימים, וישנם כמה מציאויות אשר בן לילה היה ובן לילה אבד, כי הם מהבירורים שנתבררו קודם זמנן, ומעורבים עדיין בסיגים הרבה מהזוהמא דעולם התוהו, ולכן אי אפשר להם להתקיים, כי אותה הזוהמא הוא שורש כל החורבן והשממון כנודע. והנה נעשה כ"ז ע"י ספי' הגבורה דיום ב', ולכך לא נאמר בו כי טוב משום אלו הב' חסרונות שישנם בפעולתה. וכן זהו הטעם ג"כ מה שלא נזכר על יום ב' שום מציאות כלל, ולא נזכר בו אלא רק מלאכת התיקון אשר תיקן בהמציאות דיום א' כנ"ל סימן ד', אבל בו עצמו הרי לא נזכר בו שום פעולה כלל הגם שבאמת הוציא הוא פעולות ג"כ וכנ"ל מדברי הזוה"ק בכ"מ דאתבריאו בשני כו', אך משום שכל המציאויות שנעשה בו הם לא נתקיימו, וכן ממנו הוא כל המציאויות הנעשים תמיד בלא קיום. וכמו שאנו רואין בעוה"ז שישנם כמה מציאויות בכל חלקי הדצח"מ וכן בכל ענייניהם אשר כל מציאותם ועניינם הוא רק לפי שעה וכרגע, וכולם הם מתולדות דספי' הגבורה דיום ב', ולכן לא נאמר בו כי טוב, וכן לא נזכר בו שום מציאות כלל כי חזרו ונתבטלו ואינם עולים בשם.

אמנם עכ"ז הנה ישנם צורך גדול בפעולתה ג"כ, כי הרי נעשה על ידה איזה בירור קצת עכ"פ, והוא התעוררות והתחלה על הבירור העיקרי והתיקון דכל מציאויות המקויימים שנעשה אח"כ בשליטת שאר הספי' כולם אשר מיום ג' והלאה, וכן הוא לעולם תמיד שכל ענין בטל, ובלתי קיום הוא תועלת והבחנה על ענין המתקיים, והוא התעוררות והתחלה אליו. ונעשים הכל מסדרן דמעשה בראשית דיום ב' ויום ג' והבן, כי המאמרות דמעשה בראשית הם עומדים בהבריאה לעולם, והם הפועלים בכל המציאויות ובכל ענייניהם כנודע. וזהו שאמרו בזוה"ק (בראשית מו ע"א) (וכן הוא בב"ר פ"ד סימן ו) דלכך נאמר ביום ג' שני פעמים כי טוב, אחד על הגמר מלאכה דיום ב', ואחד על יום ג' עצמו, כי גם הפעולה דיום ב', הגם שהיא בלתי מקויימת, עכ"ז הנה היא התחלה על כל פעולות המקויימות, ויש לה שיתוף ושייכות בפעולת כל הימים כולם, ולכך נכפל בשלישי כי טוב שהוא אחד על יום ב' כי אז נתגלה תועלת פעולת דיום ב' ג"כ.

אמנם מה שאמרנו כי כל המציאויות והעניינים שהם בלתי מקויימות הנעשים לעולם תמיד הם כולם מתולדות דספי' הגבורה דיום ב'. הרי יש להקשות בזה כי הרי ביום ג' דמעשה בראשית אשר אז יצא ספי' ת"ת המכריע בין חסד וגבורה ומייחד אותם תמיד,

דע"ה ח"ב

הנה מאז והלאה הרי אין גילוי לספי' גבורה לבד, אלא שהיא תמיד ביחוד עם החסד. וכן מאחר ששת ימי בראשית, אשר אז יצאו כל הז"ת כולם, הנה מאז ולעולם הרי הם כולם כלולים זב"ז, וכל מה שנעשה מאז ולהלאה עד סוף ימי עולם הרי הוא כלול וממוזג מכל הז"ת כולם, וא"כ מאין נעשים עתה כל המציאויות והעניינים הבלתי מקויימות.

אך הענין הוא כי הנה כל ספי' ואורות הפרטיים שיצאו ונתגלו בראשונה בגילוי בפנ"ע, ורשם והשריש כחו ופעולתו בהבריאה, הנה נשאר בו לעולם אותו הכח והגילוי תמיד, ונמשך {סו ע"ג} על ידו תמיד ג"כ פעולות ומציאויות אשר בבחי' כחו וגילוי לבד. והגם שאח"כ נתייחד ונכלל אותו הספי' והאור עם שאר כל הספי' והאורות כולם, ויוצא על ידו ג"כ פעולות כלליות בכל הבריאה כולה, עכ"ז מאחר שיצא בפעם אחד לבדו, נשאר בו אותו הכח לעולם לפעול בפרטיות ג"כ, שהוא מכחו וגילוי לבד. ונמצא כי יוצא לעולם מכל הספי' כולם שני מיני פעולות: אחד, לפי גילויים הראשונה אשר יצאו ונתגלו כל א' לעצמו ופועל בזה פעולות פרטיות אשר לפי תכונתו לבד. שנית, לפי כללותם ואחדותם אשר נכללו אח"כ זב"ז ונעשו כולם לקומה אחת, ויוצא עי"ז מכולם יחד פעולות כלליות אשר הם מתכונת כולם וממוזג מכולם.

וזהו מה שכתוב בכל א' מששת ימי בראשית ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (בראשית א ה), ויהי ערב ויהי בקר יום שני (שם ח) וכן כו' כו', וכתוב כ"ז אחר מעשה כל יום, אשר לכאורה היה צריך לכתוב את מציאות היום קודם המעשה שנעשה בו, כי הששת ימים הם הו"ק כמ"ש בזוה"ק (בראשית לא סע"א ובכ"מ), ועל ידם נעשה המציאות והפעולות של כל יום, והרי היה הגילוי של כל יום קודם המעשה. אך הענין הוא כי הששת ימים גופה הנה הם אינם נזכרים באמת במעשה בראשית את עיקר מציאותם גופה בהדיא כלל, ואינם נזכרים אלא רק ברמז ובג' מקומות, והם: א', בראשית ברא שית. ב', אלהים הוא אותיות מ"י אל"ה, ור"ל מ"י שהוא בינה ברא אל"ה שהם הו"ק שכל א' כלול מו'. ג', הפסוק בראשית הוא ז' תיבות, והוא על בינה שהוציא את הו"ק וכנודע כ"ז בספד"צ וזוהר ותיקונים בכ"מ, ובאו ברמז ג' פעמים על יציאתם מהג"ר. ויצאו מגילוי לגילוי, תחילה מהכתר והם הו"ת דרדל"א, שעליהם נאמר (דברים ד לב) כי שאל נא לימים הראשונים, שהם התחלת הגילוי התחלת האצילות והוא בתיבת בראשית. ומרומז באמת גם בו בב' רמזים: א', הו' אותיות שבו, והוא הו"ת דרדל"א שהם הו' ימים הראשונים. ב', ברא שית כנז', והוא הו"ת דא"א, שבו מתהווים הו"ק דו"א, כמ"ש בשער העיבורים (פרק ב) ע"ש. וכן התלבשות ז"א על א"א בנה"י שלו, ושם יצא ונעשה הו"ק דו"א ורמוז בתיבת בראשית, הן הו"ת דרדל"א והן הו"ק דו"א שנעשו ע"י א"א.

רמו השני שאמרנו, שהוא בתיבת אלהים, מי ברא אלה כנ"ל. הנה עיקר תואר מ"י הגם שהוא על הבינה כמ"ש בהקדמת זהר בראשית (א ע"ב ודף ב ע"א) ובכ"מ, עכ"ז הנה כלול בו כל הג"ר כולם, וכמ"ש בפ' בלק (רד ע"א) מאי מ"י, דא רישא וגזעא ושבילא י⁵⁶³ ע"ש, כי ה' שבו הוא חכמה ויש ב' ג' קוצין המרמוזין על כח"ב, כמ"ש בפר' ויקרא (י ע"ב) והם רישא וגזעא ושבילא. והרי לנו כי תואר מי הוא כללות החו"ב, וכן הוא בזוהר הרקיע ובמאמרי רשב"י בהקדמת זהר בראשית שם ע"ש, והוא רמו השני על התהוות הו"ק שהם מהחו"ב.

רמו הג', שהוא הו' תיבות שבפסוק בראשית, הוא על יציאתם ולידתם מהבינה כמ"ש בספד"צ (פרק א ז ע"ב) ובהג"ר"א שם (ח ע"א ד"ה בראשית ברא). ועכ"פ הוא כי מציאות הששת ימי בראשית עצמן שהם הו"ק, הם לא נזכרו במעשה בראשית אלא רק

⁵⁶³ תרגום: מהו מי, זה ראש וגוף ושביל י'.

דע"ה ח"ב

ברמז, והוא משום כי הם עצמן הם למעלה מהבריאה והם נעלמים, ולא נזכרו מציאות הששת ימים עצמן אלא רק במצות שבת בעשרת הדברות, וכן בפ' תשא (שמות כ יא) כי ששת ימים עשה ה' כו', כי השבת שהוא יום השביעי והוא המלכות, הנה בו נכללין כל הו' ימים ומתגלים בה, והוא פעולת כל הבריאה כולו שנעשה מהמלכות ע"י הו"ק שנכללין בה ומתגלין בה וכמ"ש בפ' בראשית (כב ע"א כט ע"ב), וגילויים בה הוא פעולת המלכות שנעשה על ידם, ולכך נזכרים ביום השביעי שהוא המלכות, כי שם מתגלים בהפעולה. אבל מציאותם גופה שהוא מהותם, הוא לעולם נעלם ואין להם גילוי רק ע"י הפעולה, וזהו ענין הכתוב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ור"ל כי עם בריאת שמים וארץ שהוא ע"י הפעולה, ע"ז נתגלה מציאות הששת ימים עצמן.

אמנם מה שכתוב אחר כל מעשה יום ויום ויהי ערב ויהי בקר יום אחד (בראשית א ה) יום שני יום שלישי כו' כו', הנה אין הכוונה על מציאות הששת ימים עצמן, כי אם לזה הרי היה צריך שיזכור מציאות כל יום קודם הפעולה שנעשה בו, כי הם הפועלים וכמ"ש בעשרה מאמרות (הנכללים בו"ק) נברא העולם (ר"ה לב ע"א) וכנ"ל. (סו ע"ד) ואין לומר כאן ג"כ ע"ד שאמרנו שהוא משום שאין גילוי למציאות היום אלא רק אחר הפעולה וע"י הפעולה דוקא, כי הרי מציאות הימים עצמן הרי הם באמת לעולם נעלמים, ואין גילוי רק בפעולתם לבד. ומה שאמרנו שע"י הפעולה נתגלה מציאותם ג"כ, כוונתנו הוא רק שיש גילוי ע"י הפעולה שישנם, אבל הם עצמן לא נתגלו לעולם, ומה שאמרנו שנתגלה מציאותם ע"י הפעולה, ר"ל שהם נמצאים וישנם, אבל אין גילוי להם לעולם מאומה כלל, כי הם למעלה מהבריאה והם לעולם נעלמים.

אך מה שכתוב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד יום שני יום שלישי כו' אין הכוונה על גילוי הששת ימים עצמן שהם הו"ק, כי הם באמת לעולם נעלם כנו, אלא הכוונה הוא רק על ענין הפרטיים שבהם, שיש גילוי לעולם לכל אחד ואחד בפני עצמו ג"כ. ור"ל כי הגם שהם נכללו זב"ז בכל מעשה בראשית כולם, וכמ"ש בפ' תרומה (קמט ע"ב) דכל חד שמש בעובדא דחבריה לאחזאה דהא אתכלילו דא בדא⁵⁶⁴, עכ"ז הנה מתגלה לעולם כל א' בהבריאה בפעולתה והנהגתה אשר בכל משך ימי עולם כל א' בתכונתו לבד ג"כ, ומתנהג בהם הבריאה כולה תמיד בב' מיני פעולות: אחד, כי נעשה ומתחדש ויוצא מהם תמיד פעולות ומציאויות וענינים אשר מכלילותם זב"ז. ואחד, מה שהם מתכונת כל א' בפניע, ועומדים הו"ק תמיד בהבריאה בהב' מיני גילויים הללו. וזהו שכתוב (בראשית א ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד יום שני כו' כו', ואין הכוונה על גילוי הימים עצמן, אלא הכוונה הוא רק על גילוי הפרטים שבהם, שהאחד ושני ושלישי כו' שהוא תכונת הפרטים שבהם מה שזה חסד וזה גבורה וזה ת"ת כו', הנה זה נשאר בהם לעולם ג"כ, ומוציא כל א' מציאויות וענינים בהבריאה תמיד מתכונתו לבד ג"כ. והנה כוונת הכתוב לא על גילוי הימים עצמן אלא על הגילוי דאחד ושני ושלישי כו' שבהם, וזהו שאמר הוזה"ק (בראשית יח ע"ב) על המלאכים שליטין לפום שעתא המתחדשים בכל יום דאתבריאו בשני, והכוונה הוא כי הם יוצאים ומתחדשים תמיד מיום שני דמעשה בראשית שעומד תמיד בהבריאה על תכונתו לבד ג"כ.

והנה לעיל אמרנו כי ענין המלאכין שליטין לפום שעתא הנה הם הניצוצין עצמן דספי גבורה וכנ"ל סימן א' ב', אך ע"פ כל דברינו עתה, שע"י הניצוצין יצא ונעשה כל המציאויות כולם אשר בהעולמות בי"ע בכל עולם ועולם לפי מציאותו וענינו. ובעולם העשיה יוצאים ונעשים מהניצוצין דספי גבורה דיום שני כל המציאויות הבלתי מקוימות

⁵⁶⁴ ע"י לעיל הערה 562.

דע"ה ח"ב

הנעשים תמיד בעוה"ז וכנ"ל, והנה עד"ז הנה נעשה מהם תמיד בעולם הבריאה אשר שם השרפים, ובעולם היצירה אשר שם המלאכים. הנה נעשה שם ג"כ מאותן הניצוצין דספי' גבורה דיום שני מציאות שרפים ומלאכים שאינם מקויימים, והם המלאכין שליטין לפום שעתא שאמרו בזוה"ק הנו'. והרי הם מלאכים ממש, אלא שאין להם קיום משום שהם מהניצוצין דספי' גבורה דיום שני כנ"ל, והם המלאכים המתחדשים בכל יום שאמרו בגמרא חגיגה (יד ע"א) ובב"ר (ר"פ ע"ח ט' א) ובשמו"ר (פ' טו סימן ו), ואמרו שם ושם שהם מתחדשים ומתבטלים וכנ"ל ענף י"ג י"ד ע"ש בארוכה ודי בזה.

דרוש ד ענף טו סימן ו

הענין השלישי הנעשה משליטת דספי' הגבורה דיום השני הוא בבחי' מקלקל על מנת לתקן, ובה מיוחדת ספי' הגבורה בלבד, שכן ב' הבחי' הראשונות, הרי הם התיקון והפעולה, בזה שווים כל הספי' כולם, שכן כל ספי' מבררת ומעלה ניצוצין המתייחסים אליה, ופועלת על ידיהם.

והנה הבירור שעשתה ספירת הגבורה ביום השני בכל חלאה טומאה ורע ודחתה אותם לחוץ, נחלקו לשני חלקים: אלו שאין בהם צורך כלל, ואלו שיש בהם צורך לבריאת היצר הרע, הרי הוא לצורך הבחירה. וכלול בזה אלו שיש בהם צורך לעונשים אשר בעוה"ז ובעולם הנפשות.

אמנם החלק הראשון שאמרנו, שהוא אלו שאין בהם צורך כלל נתבטלו לגמרי, שכן כל חיותם וקיומם הוא ע"י ניצוצות הקדושה שנבלעו בהם. ומאחר שנתבררו ונבדלו מהם, תיכף נתבטלו לגמרי. ואין להרהר א"כ למה נבראו מתחילה, שכן כל ענין מציאות הרע אשר נעשה ויצא בעולם התוהו תכליתו להוציא מהכח אל הפועל את כל הכחות דתוקף הדינין היותר אפשריים. ואח"כ, כאשר יתבררו מהרע ויתבטלו, יתהפך תוקף הדינין לשלהובין דרחימו, הרי הם רשפי אש שלהבת י"ה, וע"י כ"ז יעשה תיקון גדול לעתיד.

אמנם הענין השלישי דעניינינו, הרי הוא בחי' מקלקל על מנת לתקן, שעתה הוא קלקול ולעתיד לבא יצאו ממנו תיקונים גדולים, כ"ז נעשה בחלק השני שאמרנו. והוא ע"פ מה שאמרנו, שכל מלאכת הבירור שנעשה ביום ב' ע"י שליטת ספי' הגבורה, וכן כל הו"ק על ידי ו' ימי בראשית, שיצאו כל א' ונתגלה ביומו, היה בירורם רק מה שהיה בו צורך לכל תולדות השמים והארץ שנבראו בששת ימי בראשית. אמנם שאר הבירורים שלצורך כל המציאות שבעולם, שהיו עומדין לצאת מאחר ששת ימי בראשית עד סוף ימי העולם עדיין לא נתבררו, אלא היה בירורם תלוי במעשים הטובים של האדם הראשון וצדיקי כל הדורות. והוא ע"י כח הבחירה שניתן ביד האדם. והנה כאשר כובש את האדם את יצרו ועושה את רצון קונו, הרי שמתבטלת הזוהמא השייכת לאותו האדם ולאותה המציאות אשר ממנו נמשך לאדם הכח הראוי לשם פעולת אותה המצוה, ואור קדושתו ית"ש ממשכה למטה להעלות את הניצוצין דאותו הכח.

וכן יסד המאציל ית"ש תקנה נוספת לשם ביטול הזוהמא והרע, והוא הדינים והעונשים אשר בעוה"ז, וכן לאחר מיתה, אשר ע"י מצטרף ומתלבן האדם מכל זוהמתו, ומתבטלת הטומאה וכמו שיתבאר בעה"י בדברינו לקמן, וע"י יתבררו כל הניצוצין, וע"י יתוקן ג"כ כל העולם כולו.

ע"י ספי' הגבורה דיומא תניינא, שהוא דוחה ומדחה כל סיג וכל פסולת, נפרדו ונבדלו התוהו ובוהו דהיום הא' ויצאו לעצמן, ונעשה מהם היצר הרע ומלאך המות והגיהנם, וע"י נשארו כל המציאות דהיום ראשון טובים וקדושים, מאחר ונבררו הטוב לעצמו והרע לעצמו.

ענין השלישי הנעשה משליטת דספי' הגבורה דיום שני הוא בבחי' מקלקל על מנת

לתקן. ובה מיוחד ספי' הגבורה ללבד, כי הב' בחי' הראשונות, שהם התיקון והפעולה, הנה בזה שווים כל הספי' כולם, כי כל ספי' היא מבררת ומעלה ניצוצין המתייחסים אליה, ופועל

על ידיהם ובהם פעולת המציאות בכל עולם ועולם מהבי"ע, מציאותיות השייכים לאותן הניצוצין אשר לכל ספי'. וזה מתחדש ונעשה תמיד מאת המחדש בטובו בכל יום תמיד

מע"ב, ונעשה מעליית הניצוצין דכל ספי' פעולות בהמציאות תמיד, וזה ענין הפעולה דכל ספי' וכנ"ל כ"ז. וכן בענין התיקון שווים ג"כ כל הספי' כולם, כי כל ספי' וספי' לבוד מה

שמוציא פעולות וממציא מציאותיות תמיד אשר הם מעצמותה וכוחה, הנה היא מסייע לזולתה ג"כ, ומשתתף כל א' וכולל את עצמו עם כולם, כדי (סו ע"א) שתהא כל מציאות

כלול מכולם, וכמ"ש בפ' תרומה (קמט ע"ב) דכל חד שמש בעובדא דחבריה לאחזאה דהא אתכלילו דא בדא⁵⁶⁵, והרי תיקן כל א' בפעולת חבירו ג"כ, וזה ענין התיקון אשר מכל ספי', והרי נמצא כי באלו ב' הבחי' שהם פעולה ותיקון, הנה בזה שווים כל הספי' כולם, כי

⁵⁶⁵ עי' לעיל הערה 562.

דע"ה ח"ב

מכל ספי' וספי' נמשך ונעשה אלו ב' הבחי' תמיד. אך ענין הג' שהוא בחי' מקלקל על מנת לתקן, הנה בזה מיוחד ספי' הנבורה לבד, כי זה נמשך ונעשה רק על ידה.

והענין הוא כי הנה אמרנו לעיל סימן ד' כי ספי' הנבורה דיום שני היא היתה מתקן בכל פעולת החסד דיום ראשון, כי בירר מהם את התוהו ובוהו, שהוא כל חלאה וזהמא ורע שהיה מעורב בהמציאויות דיום ראשון, הנה בירר אותם לגמרי, ונעשה עי"ז כל המציאויות דיום ראשון טהורים ונקיים. והוא סוד הבדלה הנאמר בשני, שהבדיל בין מים למים, בין מים מתיקין לבין מים מרירין (תיקו"ז צ ע"א) כנ"ל סי' ד'. והנה כל חלאה טומאה ורע שבירר אותם ודחה אותם לחוץ נחלקו לשני חלקים, חלק אחד הוא מה שאין בהם צורך כלל, וחלק השני הוא מה שהם צורך לבריאת היצר הרע, שהוא לצורך הבחירה. וכן כל מה שיש בהם צורך להיות לרצועה בישא לענוש בהם את הרשעים, שהם כל העונשים כולם אשר בעוה"ז, וכל הז' מדורי גיהנם אשר בעולם הנפשות שהוא לאחר מיתה. [ע' ענין הז' מדורי גיהנם בפרטות במדרש הנעלם רות (עט ע"ב) בארוכה ובמדרש תהלים (מזמור יא) ובמדרש כונן ובוזה"ק (פ' תרומה קנ ע"ב) ובכ"מ, ובגמרא עירובין (יט ע"א) ועוד באיזה ברייתות הובא בראשית חכמה שער היראה פ' י"ג ובכמה ספרים]. וכולם הם ממציאות הזוהמא וטומאה ורע הנשאר מעולם התוהו ונתקנו ונעשו ביום שני דמעשה בראשית ע"י שליטת דספי' נבורה. אך החלק הראשון שאמרנו שהוא מה שאין בהם צורך כלל, הנה זה נתבטל אז לגמרי, כי כל חיותם וקיומם הוא ע"י הניצוצין שנבלעו בהם, ומאחר שנתבררו ונבדלו מכל חלקי הקדושה נתבטלו הם תיכף לגמרי.

ואין להרהר כי א"כ למה נבראו מתחילה, אך זה יתבאר בעה"י בדברינו לקמן, כי כל ענין מציאות הרע אשר נעשה ויצא בעולם התוהו, הנה הוא כדי להוציא כל כחות דתוקף הדינין היותר אפשרי מן הכח אל הפועל, כי אח"כ כאשר שיתבררו מהרע ויתבטל הרע מכל וכל, הנה יתהפכו כל אותן תוקף הדינין לשלהובין דרחימו, שהם רשפי אש שלהבת יד, אשר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. והרי יעשה ע"י כ"ז תיקון גדול לעתיד וכמו שיתבאר כ"ז בדברינו לקמן בארוכה בעה"י.

והיה מתחיל התיקון הזה שיתוקנו התוקף דינים קשים מהחלאה והזוהמא שנעשה על ידם תיכף ביום ראשון דמעשה בראשית בהתחלת הבירור שנעשה אז כנ"ל סי' ג', שגם ביום ראשון היה קצת בירור עכ"פ, ובכל בירור נעשה ביטול להרע. והרי היה מתחיל התיקון דתוקף דינים קשים שיתוקנו מהסיגים והפסולת שבהם תיכף מיום ראשון. ואח"כ ביום שני, כאשר נגמר הבירור בכל המציאויות דיום ראשון, ונפרד מהם התוהו ובוהו שבהם לגמרי, אז נתבטלו כל חלקי הרע שאין בהם צורך כלל, בביטול גמור מכל וכל, והוא החלק א' שאמרנו שנתבטל תיכף, ונתקנו אותן התוקף דינים קשים אשר מהם נמשכו כל אלו שנתבטלו, הנה נתקנו הם תיכף מאז לכנוס ולהתייחד בהאור הגנוז אשר יצא ונתגלה לצורך בריאת האדם ולכל תולדות הצדיקים כולם. והנה כ"ז הרי הוא מכלל ענין הראשון הנעשה בשליטת הנבורה דיום שני, שהוא בחי' התיקון אשר תיקן בפעולת יום ראשון כנ"ל סי' ד', כי הרי בביטול אותו החלק דהרע אשר נתבטל לגמרי מכל וכל, הרי נתקנו אותן הניצוצין שנתבררו מהם בתיקון גמור ונתקנו תיכף, והרי הוא ענין הראשון דהוא בחי' התיקון שאמרנו לעיל סי' ד'.

אמנם ענין השלישי דעניינינו שהוא בחי' מקלקל על מנת לתקן, שעתה הוא קלקול ולעתיד יוצא מזה תיקונים גדולים, הנה כ"ז נעשה בהחלק השני שאמרנו. והנה הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל סי' ד', שכל מלאכת הבירור שנעשה ביום ב' ע"י שליטת דספי' הנבורה, וכן הוא עד"ז כל הבירורים כולם שנתבררו בששת ימי בראשית כולם ע"י שליטת הו"ק שיצאו ונתגלו כל א' ביומו, הנה היה בירורם אז רק מה שהיה צורך לכל תולדות השמים

דע"ה ח"ב

וארץ שנבראו בששת ימי בראשית, אבל שאר כל הברורים כולם אשר הם לצורך כל המציאויות שבהעולם שהיו עומדין (סז ע"ב) לצאת מאחר ששת ימי בראשית עד סוף כל ימי עולם, הנה הם לא נתבררו עדיין כלל, אלא שהיה תולה בירורם בהמעשים טובים של אדם הראשון ובכל דורות הצדיקים כולם, והוא ע"י כח הבחירה שניתן ביד האדם. הנה כאשר כובש את יצרו ועושה רצון קונו, מתבטל הזוהמא והטומאה השייך לאותו האדם ולאותו המציאות אשר ממנו היה נמשך הכח להאדם לפעולת אותה המצוה, וממשיך אור קדושתו ית"ש למטה להעלות את הניצוצין דאותו המציאות והכח למעלה, כי כל המציאויות והכחות כולם דהעולמות בי"ע הנה הם כולם מהניצוצין והשברי כלים אשר נפלו בעולם התוהו ונבלעו אז בהקליפות והחיצונים כנודע. ולכן בפעולת כל מצוה אשר עושה האדם בעוה"ז ע"י שמושו והנאתו בכל חלקי הדעה"מ שבעולם המשתתפים בו, הנה מתבטל הזוהמא מהם ומעלה את הניצוצין בקודש פנימה, וכ"ז הוא ע"י כח הבחירה שניתן בידו, והוא ע"י יצה"ר המעורב בו. הנה כאשר כובש את יצרו ועושה רצון קונו, מבטל את הזוהמא ומעלה את הניצוצין למעלה.

וכן יסד המאציל ית"ש עוד תקנה לביטול כל הזוהמא והרע כולו, והוא כל הדינים והעונשים אשר בעוה"ז וכן לאחר מיתה כנ"ל, הנה עי"ז מתצרף ומתלבן האדם מכל זוהמתו וצחנתו, ומתבטל וכלה הטומאה והרע וכמו שיתבאר בעה"י בדברינו לקמן, ועי"ז יתבררו כל הניצוצין כולם ויתוקן עי"ז ג"כ כל העולם כולו. והרי עכ"פ הוא כי מציאות היצר הרע אשר בהאדם וכן כל העונשים כולן הנמשך ממנו, הנה הגם שהם עצמן הם קלקולים גדולים, אך לעתיד כאשר יתבטל הרע כולו ויתבטלו כל העונשים כולם, יסובב מכ"ז תיקונים גדולים וכמו שיתבאר כ"ז לקמן בארוכה בעה"י. והרי הוה כל הרע וכל העונשים בבחי' מקלקל על מנת לתקן.

והנה כ"ז יצא ונעשה ע"י שליטת ספי' הגבורה אשר ביום שני דמעשה בראשית, וכמ"ש בזוה"ק (פ' תרומה קמט ע"ב) ומגו זוהמא תקיפא אתהדר לאוכס כו' והאי אקרי אלהים אחרים⁵⁶⁶, ואמר שם וכל דא אתברי בשני. וכן בפ' בראשית (מו ע"ב) מלאך המות בשני אתברי, ושם (עמוד א') בשני אתברי גיהנם לחיבי עלמא, ור"ל האש של גיהנם וכמ"ש בפסחים (נד ע"א) וכנ"ל דרוש ב' ענף ב' ע"ש. ואמרו בפ' תרומה (קמט ע"ב) וביומא תניינא דאיהו סטר שמאלא אתברי ביה גיהנם כו' כו', יומא תניינא בסטרא דיומא קדמאה עבד כו'⁵⁶⁷ ע"ש. והוא ע"פ מה שאמרנו, כי ע"י ספי' הגבורה דיומא תניינא שהוא

⁵⁶⁶ ז"ל: אוכס גוון דא נפיק מהתוכא דסומקא כד אתהתך ואתחלש לתתא בהתוכא דזוהמא ונחית לתתא ונפיק מההוא זוהמא גוון סומק מזוהמא תקיפא ומגו זוהמא תקיפא אתהדר לאוכס וכלא מההוא סומקא קדמאה (ס"א עלאה) אתהתך וכל דא אתברי בשני והאי אקרי אלהים אחרים.

תרגום: שחור, צבע זה יוצא מהתוך שבאדום, כשמתהתך ונחלש למטה בהתוך של הזוהמא ויורד למטה, ויוצא מאותה זוהמא צבע אדום מהזוהמא הקשה. ומתוך הזוהמא הקשה חוזר לשחור, והכל מאותו האדום הראשון (העליון) התהתך, וכל זה נברא בשני, וזה נקרא אלהים אחרים.

⁵⁶⁷ ז"ל: וביומא תניינא דאיהו סטר שמאלא אתברי ביה גיהנם דאיהו נפיק מגו התוכא דנורא דשמאלא ובימא אצטבע בה גוון תכלא דאיהו כורסייא דדינא.

ונטיל האי יומא מים דהו מסטרא דימינא ואינון מים דהו מסטרא דימינא לא אתגלו אלא ביום שני ביומא דיליה לא אתגלי מים אלא אתחלף בגין דאתכליל דא בדא ואתבסס דא בדא אור דיומא קדמאה נהירו קדמאה מכל שיתא נהורין איהו והאי אור בסטרא דאשא הוה דכתיב (ישעיה יז) והיה אור ישראל לאש וההוא אור דישראל מסטרא דימינא הוה ואתכליל באשא.

ויומא קדמאה מאינון שיתא יומין מים איהו ולא שמש עובדא דמים אלא עובדא דאור דאיהו מסטרא דאש דאיהו יום שני לאחזאה דקודשא בריך הוא לא ברא עלמא אלא על שלום ובארח שלום הוה כלא יומא קדמאה כל מה דעבד מסטרא דחבריה עבד יומא תניינא בסטרא דיומא קדמאה עבד ההוא אומנא ושימש בה דכל חד שימש בעובדא דחבריה לאחזאה דהא אתכלילו דא

דע"ה ח"ב

דוחה ומדחה כל סיג וכל פסולת, נפרדו ונבדלו התוהו ובוהו דיום א' ויצאו לעצמן, ונעשה מהם אז היצר הרע ומלאך המות וגיהנם, ועי"ז נשאר כל המציאויות דיום ראשון טוב וקדוש, כי נברר הטוב לעצמו והרע לעצמו.

וזהו הענין ג"כ מ"ש בתנחומא (פ' וישב סי' ד) דמלאך המות נברא ביום ראשון, שנאמר וחושך על פני תהום זה מלאך המות המחשיך פניהם של בריות. וע' במפרשים שטרחו בזה, אך לפי דברינו נחא, כי נודע הוא שבריאה הוא יש מאין, והיה הבריאה דהוהמא אשר ממנו נעשה המלאך המות ביום ראשון, כי הוא התוהו ובוהו וחושך דיום ראשון, והיה מעורב בכל המציאויות שבו וכנ"ל. אך ביום שני כאשר נבדלו ויצאו לעצמן, נעשה מזה המלאך המות והגיהנם כנו, וזהו כוונת הזוה"ק ג"כ, שהגם שאמרו מלאך המות בשני אתברי, עכ"ז הרי אמרו יומא תניינא בסטרא דיומא קדמאה עבד. ואמרו שם דכל חד שמש בעובדא דחבריה, והרי היה מעשה יום שני בזה בפעולת יום ראשון וכנ"ל, והרי נמצא כי הבריאה יש מאין דהיצר הרע ומלאך המות וגיהנם היה עיקרו מיום ראשון, אלא שגמר בריאתו ועשייתו היה ביום ב'. ומה גם כי הרי כל הבריאה כולה נעשה בכח ביום א', אלא שיציאתם מן הכח אל הפועל היה כל א' ביומו כנ"ל וכנודע. אמנם היצור ומלאך המות וגיהנם הם גם מעיקרן מהמציאויות דיום א' גופה, כי הם התוהו ובוהו וחושך הנאמר בו, שהם מעשרה דברים שנבראו ביום ראשון וכנ"ל סי' ג', אלא שיצאו ונתגלו על מציאותם ע"י ספי' הגבורה דיום שני וככל מה שאמרנו. והנה כ"ז הוא בבחי' מקלקל על מנת לתקן, כי הרי עתה הם כולם קלקולים גדולים אך לעתיד יסובב מהם תיקונים גדולים וכמו שיתבאר בעה"י בדברינו לקמן, והוא ענין השלישי הנעשה משלימת דספי' הגבורה דיום שני, ונעשה כ"ז ג"כ רק בהפעולה דיום ראשון וכנ"ל. (סז ע"ג)

דרוש ד ענף טז סימן א

ביאור הנ"ל, ששורש בחי' דמקלקל על מנת לתקן (הנעשה ע"י ספי' הגבורה דיום ב') הוא בפעולה דיום א'. ואעפ"כ הוא משתתף בענין השני הרי הוא הפעולה דיום ב'. טעם היות התוהו ובוהו מעורב במציאויות דיום א':

לאיזה צורך עלה התוהו ובוהו ביום א' להתערב בכל כחות המציאויות שבו. ר"ל, איזו תועלת נעשתה מתערובתם ביום א' אחר שהיו עתידים ליפרד ולצאת להיות לעצמן ביום ב'. ועוד קשה, שכן בשליטת הגבורה דיום ב' מצינו כי נבדלו הקלי' ויצאו לעצמן. ולכאורה קשה, מאחר שנבדלו מהקדושה והטוב נברר מהם לגמרי, א"כ מאין יש להם חיות וקיום. אך הענין בזה הוא, שאם לא היו מתערבים התוהו ובוהו בתחילה לא יכולים היו להתערב אחרי החטא דעץ הדעת, ולכן כל התערבות תהו ובהו שביום הראשון אף הוא בסוד מקלקל על מנת לתקן כנ"ל. אמנם אח"כ ביום ב' נבדלו ויצאו לעצמן, כי כן יהיה בסוף התיקון, שיוברר מהם הטוב לגמרי ויתבטלו מכל וכל.

אמנם לענין חיותם וקיומם, נמשך להם הכל מפעולת דספי' הגבורה דיום ב', שכן שם הם נאחזים ומשם הם יונקים, וכל מה שנעשה בהם הוא מהכח אשר מקבלים משם. והוא, משום שהרי עיקר מציאותם נעשה מהסיגים והפסולת שיצאו מתוקף הגבורות דעולם הנקודות, וממילא אחיזתם ויניקתם הוא מהגבורות בלבד,

בדא יומא תליתאה הוה בסטרא דתרוייהו וביה הוה ארגמן ועל דא כתיב כי טוב כי טוב תרי זמני ביומא תליתאה.

תרגום: וביום השני, שהוא צד השמאל בו נברא גיהנם שיוצא מתוך התוך של האש של השמאל וביום נטבל בו צבע תכלת שהוא כסא הדין.

ונוטל היום המים שהיו מצד הימין, ואותם המים שהיו מצד הימין לא התגלו אלא ביום שני ביום שלו לא התגלה מים אלא התחלף משום שנכלל זה בזה והתמתק זה בזה האור של היום הראשון האור הראשון מכל ששת האורות הוא והאור הזה היה בצד האש שנאמר "והיה אור ישראל לאש" ואותו אור של ישראל היה מצד הימין נכלל באש.

והיום הראשון מאותם ששת הימים הוא מים ולא שמש מעשה המים אלא מעשה האור שהוא מצד האש שהוא יום שני להראות שהקדוש ברוך הוא לא ברא את העולם אלא על שלום ובדרך שלום הכל היה היום הראשון כל מה שעשה מצד חבירו עשה היום השני בצד יום הראשון עשה אותו אמן ושמש בה שכל אחד שמש במעשה חבירו להראות שהכל נכללו זה בזה היום השלישי היה בצד של שניהם, ובו היה ארגמן, ועל זה נאמר כי טוב כי טוב פעמים ביום השלישי.

דע"ה ח"ב

ומהם נעשה כל מה שנעשה ע"י הכח שמקבלים מספי' הגבורה דיום ב'. והוא השיתוף של מקלקל על מנת לתקן בפעולת הגבורות.

בענין פעולת הגבורה דיום ב' הזכרנו לעיל ענף ט"ו סי' ה' שהיו שני חסרונות: והחסרון השני הוא מה שהיא מעלה ניצוצין קודם זמן בעוד שאינם נטהרים מהסיגים לגמרי, וכך עולים אף הסיגים. והנה מיד היא חוזרת ודוחה אותם ואז הם חוזרים למטה. אמנם עכ"פ הרי הם עלו לרגע, ובעלייה זו הם מקבלים יניקה גדולה ושפע חדש תמידי. יוצא כי כל מה שנעשה נעשה רק ע"י הכח שמקבלים מלמעלה, וכ"ז נעשה ע"י ספי' הגבורה דיום ב', כי על ידה הם מקבלים את כחם תמיד מלמעלה.

אמנם דע כי כל ענין השלישי הזה שאמרנו שהוא הבחי' דמקלקל על מנת לתקן הנעשה ע"י ספי' הגבורה דיום ב', ואמרנו כי מציאותו הוא מהפעולה דיום א', עכ"ז הנה האמת הוא כי הענין השלישי הזה הוא משתתף תמיד בהענין השני שהוא בהפעולה דיום ב' עצמו שאמרנו לעיל סי' ה', וכל מה שנעשה בהענין השלישי מהקלקולים שבו הנראים בו עתה עד זמן ביאת המשיח, והם נראים כולם לקלקולים נוראים וענינים מבהילים אשר נפש כל אדם משתוממת עליהם על מה עשה ה' ככה, כי הוא התוהו הנאמר בתורה. ואמרו בספר הבהיר (סימן ב) מאי תוהו דבר המתהא בני אדם, כי הרי מזה הוא כל הריסות הגדולות הנעשה בעולם, וכל התלאות הנוראות העוברות על כל באי עולם, והרי הם כולם קלקולים נוראים הנעשים עתה. אמנם לפי ערך גודל קלקולם עתה יסובב מהם עצמם תיקונים גדולים ועצומים לעתיד על אחת עשר עד אין סוף ותכלית וכמו שיתבאר בעה"י בדברינו לקמן. אך עתה הרי הם נראים עכ"פ לקלקולים גדולים, וראייתם עתה לקלקולים הוא ג"כ צורך גדול, כי הוא היסוד לכל קלקולם והבן זה. ונחזור להענין כי כל מה שנעשה בהענין השלישי מהקלקולים שבו הנראים בו עתה הנה הם נעשים כולם רק בהפעולה דיום ב' עצמו שאמרנו לעיל ענף ט"ו סי' ה'.

והענין הוא כי הרי אמרנו שהתוהו ובוהו שהיה מעורב בהמציאויות דיום א', הנה בשליטת הגבורה דיום ב' נבדלו ויצאו לעצמן ונחלקו לשני חלקים, חלק אחד נתבטל לגמרי, והחלק השני נעשה ממנו היצה"ר וכל הדינין דמסאבותא לענוש בהם הרשעים. והרי לכאורה קשה, כי מאחר שנבדלו מקודש ונברר מהם הטוב לגמרי, א"כ מאין יש להם חיות וקיום, והרי צריך שיתבטל החלק השני ג"כ, ויתבטל התוהו ובוהו מכל וכל. וכן צריך ביאור עוד לאיזה צורך עלה התוהו ובוהו ביום א' להתערב בכל כחות המציאויות שבו, ר"ל מה תועלת נעשה מתערובתם ביום א' אחר שהיו עתיד להפרד ולצאת לעצמן ביום ב'. אך הענין בזה הוא, כי באם שלא נתערבו בתחילה לא היה אפשר להתערב בסוף, שהוא מאחר החטא דעי' הדעת, אשר נעשה כ"ז ברצון ופעולת המאציל ית"ש, ובסוד (תהלים 10 ה) נורא עלילה על בני אדם, כמו שיתבאר בעה"י לקמן בארוכה. ולכן תיכף ביום הראשון עצמו, אשר אז נבראו כל תולדות השמים והארץ כולן בכח כנ"ל, הנה נתערב בהם התוהו ובוהו ג"כ, כי הרי הם צורך הבריאה ג"כ, ע"פ מקלקל על מנת לתקן כנ"ל. אך אח"כ ביום ב' נבדלו ויצאו לעצמן, כי כן יהיה בסוף התיקון, שיוברר הטוב מהם לגמרי ויתבטלו הם מכל וכל, ונתייסד הבריאה בששת ימי בראשית בכל ההכנות והכחות כולם, אשר הן בכל זמן קיום העולם, והן כל מה שעתיד להיות בהתיקון האחרון. ויצאו ונבדלו התוהו ובוהו לעצמן ביום ב' ולא חזרו להתערב אלא מאחר החטא דעי' הדעת ולהלאה. אמנם הרי זה צריך ביאור, כי מאחר שיצאו ביום ב' ונבדלו מהקודש לגמרי, א"כ מאין היה להם חיות וקיום, והיה צריך שיתבטלו תיכף מכל וכל.

אך חיותם וקיומם וכן כל כחם וכל מאורעותיהם כל מה שיוצא מהם וכל מה שנעשה בהם, הוא נמשך להם הכל מפעולת דספי' הגבורה דיום ב', כי שם הם נאחזים ומשם הם יונקים, והרי כל מה שנעשה בהם הוא הכל בהכח אשר מקבלים משם. והוא משום כי הרי עיקר מציאותם הוא נעשה מהסיגים ופסולת שיצאו מתוקף הגבורות דעולם הנקודות, וכמו שבארנו לעיל דרוש ב' ובכ"מ, לכן כל אחיזתם ויניקתם הוא הכל רק

דע"ה ח"ב

מהגבורות, ונעשה מהם ובהם כל מה שנעשה ע"י הכח שמקבלים מספ"י הגבורה דיום ב'. והרי נמצא כי ענין השלישי שאמרנו, הוא משתתף תמיד בהענין השני, כי נעשה כל קלקולם עתה, אשר הם בבחי' מקלקל על מנת לתקן כנ"ל, רק בהכח שמקבלים מפעולות דיום ב' עצמו.

ועומק הענין בביאור הוא כי הרי אמרנו לעיל ענף ט"ו סי' ה', כי היה בפעולת הגבורה דיום ב' שני חסרונות, והחסרון השני הוא מה שהיא מעלה ניצוצין קודם זמנן בעוד שאינם נטהרים (סז ע"ד) עדיין מהסיגים לגמרי, והרי עולים הסיגים ג"כ. אמנם אמרנו שם כי היא חוזרת ודוחה אותם תיכף וחוזרים למטה, אמנם הרי עלו כרגע עכ"פ, ובעלייה הזאת הנה הם מקבלים יניקה גדולה ושפע חדשה תמיד, כי פעולת הגבורה היא נעשית תמיד באין הפסק וכמו שאמרנו שם, שכל ספ"י פועלת בכל המציאות דהעולמות בי"ע בכל מעשה בראשית תמיד, וכמו שיסדו (יוצר שחזרית) המחודש בטובו בכל יום תמיד מע"ב. והרי עושה ספ"י הגבורה ג"כ פעולותיה בכל רגע, ובאשר שתכונת הגבורה הוא לפעול תמיד בהתגברות יתירה ובמהירות, היא מעלה תמיד ניצוצין קודם זמנן ג"כ בעוד שאינם נטהרים כהראוי, ועולים עם הסיגים שבהם. והרי ישנם עלייה עי"ז גם להסיגים, ומקבלים גם הם עי"ז שפע חדשה תמיד, ובוה מקבלים כח להוציא כל קלקולם מן הכח לפועל. והרי נעשה כל מה שנעשה רק בהכח שמקבלים מלמעלה, ובסוד (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, ובסוד הנאמר (מיכה ד ו) ואשר הרעותי וכמ"ש בברכות (לב רע"א), כי הכל הוא מפעולותיו ית"ש, ובסוד (תהלים טו ה) נורא עלילה על בני אדם. ונעשה כ"ז ע"י ספ"י הגבורה דיום ב', כי על ידה הם מקבלים כל כחם תמיד מלמעלה. והרי נמצא כי כל הענין דמקלקל על מנת לתקן, שהוא ענין השלישי הנ"ל ענף ט"ו סי' ו', הנה הוא משתתף תמיד עם הפעולה דיום ב' עצמו, שהוא הענין השני הנ"ל ענף ט"ו סי' ה', כי כל מה שנעשה בהם בכל משך ימי עולם הוא הכל בפעולת דיום ב' עצמו.

דרוש ד ענף מז סימן ב

כל המציאות יחד מהווים קומה אחת, ופרצוף אחד, וכן הוא בבחי' גבול וקצבה לצבאו וזמנו. כל קיומו וכל הנהגתו תמיד רק בשפעת אור א"ס, הרי כי כל הניצוצין אשר נפלו בעולם התוהו, הכל רק בגזרת המאציל א"ס.

נמצא, א"כ, שגם כל אלו הניצוצין הטבועים ברע והקליפות והחיצונים היונקים מהם ומתקיימים ע"י, ועי"כ עושים את כל חפצם ורצונם להרע ולהשחית רח"ל, הרי מוכרח הוא שגם כל אלו הניצוצין יעלו תמיד עלייה כש"ה כדי להניק את הקליפות כדי לפעול על ידיהם כל מה שהוא בגזרת מדין של מעלה ית"ש. וממילא יתבאר, שכאשר הם עולים, נאחזים בהם כמה סיגים ופסולת ועולים עמהם ג"כ. וכל זה קודם לעת בירורם של הניצוצין, וכל קבלתם הוא מבחי' האחוריים דד' השמות עסמ"ב שהוא בחי' ק"ב חרובין [ויש להעירשישנה עוד בחינה של ק"ב חרובין שמחיה את המלכים שמתו].

אמנם כאשר הם עולים, הגם שכל עניין עלייתם אינו כי אם לקבל איזה שפע ולחזור תיכף למטה להניק את הקליפות וכנז', עכ"פ בע"כ שמתברר מהם ג"כ איזה בירור, והיינו שהחלק היותר זך שבהם נדבק בשרשו ונברר ועולה. ויש בזה שינוי דרגות של תיקון עד כמה הדברים מתבררים.

לפי זה מובן מש"כ האריז"ל שיש ניצוצין שחוזרים למות ויש שחוזרים לשרשם, שאלה שחוזרים למות תכליתם לרדת למטה ליתן שפע חיות לקלי', ואלה שחוזרים לשרשם הם אלה שנתקנו.

ועיקר הענין בכ"ז הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל דרוש ב' ענף ד' אות ד', שכל המציאות כולו אשר מראשית גילוי הקו דא"ס ית"ש עד סוף כל העולמות כולם, שהוא עד סוף תחתית העשיה, הנה כולם הם בבחי' קומה אחת, שהוא כללות פרצוף אחד, והוא קומה גבולי כללית, כי הוא בבחי' גבול ומדה, שהוא מראשית הקו עד סוף תחתית העשיה כולו [והוא בבחי' ו"ק והבן]. וכן הוא בבחי' גבול וקצבה לצבאו וזמנו, שהוא מעת התחלת גילוי הצמצום וקו עד הגיעו לתכלית תיקון האחרון, שאז יתבטל הבחנת הגבולי שבו ויוחזר כולו לסוד האחרות הנעלמה וכמו שבארנו בספר הכללים כלל י"ז ובכ"מ. אמנם כל קיומו וכל הנהגתו בכל ענייניו ומקריו אשר גם בפרטי פרטיו היותר אחרון שאפשר לפרט,

דע"ה ח"ב

הנה הוא תמיד רק בשפעת אור א"ס ית"ש המשפיע ומאיר בו בכל רגע ורגע מבפנים ומבחוץ לפי כחות הגבוליים שבו, ולפי כל תכונותיו אשר נסדרו בו. והרי לנו לענינינו ג"כ כי כל הניצוצין אשר נפלו בעולם התוהו, וכל אשר נעשה אז על ידיהם, וכן כל הענינים הנעשה עי"ז גם עתה, הנה הוא הכל רק בגזרת המאציל א"ס ית"ש, והם כולם תמיד מפעולת הארת א"ס הנפעל ונעשה לפי תכונתם, כי לפי הכח והתכונה דכל ניצוץ וניצוץ הנה נעשה על ידיהם כל מה שנעשה, אבל הכל הוא רק בהכח והשפע אשר נמשך בהם מלמעלה, והכל הוא בגזרה ממנו ית"ש.

וא"כ נמצא כי גם כל אלו הניצוצין הטבועים עדיין בדכיות תהום, והקליפות והחיצונים יונקים מהם ומתקיימים על ידיהם, ועושים עי"ז כל הפצם ורצונם להרע ולהשחית רח"ל, הרי מוכרח הוא שיעלו תמיד כל אלו הניצוצין ג"כ באיזה עלייה עכ"פ להניק להקליפות, כדי לפעול על ידיהם כל מה שהוא בגזרה מדין של מעלה ית"ש. וממילא מובן שכאשר עולים הם, נאחזים בהם כמה סינים ופסולת ועולים עמהם ג"כ, וזהו מה שנמצא בכמה מקומות בדברי האריז"ל מענין עליית הקליפות ויניקתן, והוא ע"י הניצוצין הטבועים בהם. והרי לנו כי כל הניצוצין כולם גם קודם שמגיע עת בירורם ועדיין הם חבושים בגולה ומשועבדים להניק להקליפות, מוכרחים הם ג"כ לעלות באיזה עלייה כדי לקבל שם שפע המוכרח לזה כפי הנצרך להם לכל פעולתם אשר בגזרה ממנו ית"ש. וקבלתם אז הנה הוא מהק"ב הרובין שהם האחוריים דד' שמות עסמ"ב, שהם ק"ב אותיות, והם סוד ק"ב הרובין שבהם נאחזים הקליפות. והנה יש עוד ק"ב אחד יותר גבוה, והוא מהמילואים דהג' שמות עס"מ שהם מ"ו ל"ז י"ט גימ' ק"ב, ובעת מיתת וחורבן המלכים שהם מהב"ן, היה חיותם (סח ע"א) ומתפרנסין מהק"ב הזה, שהוא המילואים דעס"מ, והיה נקרא אז הק"ב הזה ג"כ בשם ק"ב הרובין משום שהיה נמשך להמלכים שנתחרבו⁵⁶⁸. אמנם הוא נתקן אח"כ בעת התיקון דמעשה בראשית ע"י השם מ"ה, ועכ"ז הוא לעולם בבחי' דין, וממנו היה ניזון ר' חנינא בן דוסא, ע' סוד הדברים ברע"מ (פ' פנחס רמז ע"ב) ובדברי האריז"ל על זה בשער מאמרי רז"ל (דף יג ע"א ט ע"ד⁵⁶⁹). ונקרא הק"ב הזה בשם קב טהור בערך הקב דהאחוריים, כי עיקר אחיות הקליפות ויניקתן הוא רק מהק"ב דהאחוריים, וע' לעיל ענף י"ב סימן ו'. והנה עולים הניצוצין אשר לא הגיע עדיין זמן בירורם, והם משועבדים עדיין להניק להקליפות, הנה עולים הם עם הסינים שלהם ומקבלים מהק"ב דאחוריים הנז' שפע חדשה תמיד להפיק מזימתם לפי הרשות והגזרה היורד וניתן להם מהדין של מעלה, והנה נעשה כ"ז ע"י פעולת הגבורה דיום שני כנ"ל סי' א', כי על ידה נפעל ונעשה כל הדינין שלמטה.

אמנם הוא הנה כאשר שהם עולים הנה הגם שעלייתם הוא רק לקבל איזה שפע ולחזור תיכף למטה להניק להקליפות וכנז', הנה ע"כ הוא שמתברר מהם ג"כ איזה בירור עכ"פ, והיינו החלק היותר זך שבהם הוא מתדבק בשרשו ונברר ועולה בקודש. והנה ישנם בזה כמה חילוקים בהניצוצין דבחי' הגבורות, כי יש מהם שרובם עולים למעלה בקודש ורק המיעוט מהם חוזרים למטה להניק להקליפות, ויש מהם להיפך שרובם יורדים למטה ורק המיעוט מהם נברר ועולה בקודש, וכן כמה חילוקים בדרך זה לפי ערך קדושת הניצוצין וסיניהם. אך עכ"פ הוא כי הם מתחלקים לב' חלקים, חלק אחד נברר ועולה

⁵⁶⁸ ע"י מקורו באנ"כ ה', וע"י שער הפסוקים פרשת האזינו שקבלת ההארה מהק"ב הוא בדווקא בדרך עלייתם.
⁵⁶⁹ וע"י עוד בשער מאמרי רשב"י א ע"א.

דע"ה ח"ב

בקודש פנימה, וחלק אחד יורד למטה להניק להקליפות וכ"ז נעשה בפעולת דספי הגבורה דיום ב'.

וזהו מ"ש הרב במב"ש (שער ג ח"ב פ' ט"ו) בענין המלאכים המתחדשים בכל יום ומתים, שהם הניצוצין העולין ע"י פעולת ספי הגבורה דיום ב' כנ"ל בדברינו. הנה אמר שם הרב שהם חוזרים למות וחוזרים לשרשם, ונודע הוא שענין המיתה בהם הוא ירידתם וטביעתם בתוך הקליפות והחיצונים וכנודע מענין מיתת המלכים. והוא ע"פ מה שאמרנו כי הניצוצין העולין ע"י פעולת דספי הגבורה דיום ב' הנה הם מתחלקים לב' חלקים: חלק אחד נדבק בשרשו ועולה בקודש, וחלק אחד חוזר למטה להניק להקליפות, וזהו שאמר וחוזרים למות (והוא על החלק שיורד למטה), וחוזרים לשרשם והוא על החלק שנברר ועולה בקודש.

דרוש ד ענף מז סימן ג

ענין היות הניצוצין המשובדים עדיין להניק את החיצונים עולים אף הם ע"מ לקבל שפע כדי להוציא אל הפועל את מזימתם ולקיים את מה שנגזר מהדין של מעלה. עכ"ז, כאשר הם עולים, נבררים מהם בירוים כש"ה והמה עולים לשרשם בקודש.

והנה בעליית הניצוצין הללו אשר עדיין משובדים לחזור למטה, ותכלית עלייתם היא לקבל שפע לצורך הקליפות והחיצונים רח"ל, יש להבחין ג' בחי': (א) הניצוצין אשר ירדו לעולם הנקודות, (ב) השפע שהם מקבלים בעלייתם, והוא הבא ע"י פעולת הגבורה של היום הב' דמעשה בראשית, (ג) הרשעה עצמה שבשבילה ירדו הניצוצין למטה. בחי' הרשעה נחלקת לשתי בחי': (א) מה שהיא מפתה את האדם לחטוא, (ב) העונשים והצרות, הן בעוה"ז והן בעולם הנפשות אשר לאחר מיתה.

ב' הבחי' הראשונות, הרי הן הניצוצין והשפע הם בעיקרן קודש, שכן גם השפע היורד מלמעלה הוא בעצמו קודש. אלא שהקליפה משתמשת בה להרע ולהשחית רח"ל, ועי"ז מתלכלך השפע בזהמא יתירה, עד שלא ניכר עצמותה כלל, שכן הוא מתלבש בקליפה לגמרי ונעשה לחיותם וכחם. אמנם מאחר שהם קדושים, לכן הם הולכים ונתקנים תמיד, שכן השפע מאת המאציל הוא תמידי, וכמו כן גם הרשעה עצמה מתחלפת אף היא בכל רגע, שכן הרשעה דהרגע שעבר מתבטלת תיכף. והוא כמו שאנו רואין בפעולות הרע הנעשין ע"י האדם, שכאשר הוא עושה איזה ענין רע מחמת כעס או תאוה, מיד אח"כ מתבטל אותו הכעס או התאוה וכלה והולך. שכן הרשעה אשר מקורה במציאות הדינים הקשים דעולם התוהו, והוא מציאות האדם בליעל העומד מראש עולם הבריאה עד סוף העשיה, ומאיתו האדם בליעל עצמו, אשר נבנית ונעשית מציאותו מהרע דעולם התוהו ע"י החטא דעץ הדעת, ועי"ז נשתרבו ועלה עד לראש עולם הבריאה, והכחות דכל רגע עובר פְּלִים ומתבטלים, ונמשכים ומתחדשים אחרים תחתיהם עד שיכלה כחו ויתבטל לגמרי, והוא בעת קץ הימין.

וזה הסיבה שיש התגברות הרשעה בכל עת היותר אחרון, והוא מב' טעמים: (א) משום שאותו האדם בליעל מסודר בתחילה ובסוף, הרי הוא מראשו ועד רגליו, בכל זמן היותר אחרון נמשכים כחותיו מציאותו היותר תחתונה שבו, והיא היותר מזוהמת וגרועה, הן בכמותה והן באיכותה.

(ב) בסוד מאמה"כ "עת אשר שלט האדם באדם לרע לו", והיינו שליטת האדם בליעל הנותנת לו כח, ומקבל הוא אז שפע מלמעלה כנ"ל להוציא אל הפועל את כל מזימותיו. והכל הוא לרע עבורו, כדי שיוציא עי"ז את כל נפשו וכחו שיש בו, שכן כל מה שהוא מתגבר ביותר יוצא כחו ביותר, ועי"ז יתקרב ביטולו. והוא כמו שאמרנו לעיל, שכל כח היוצא ממנו ע"י כל פעולה שעושה מתבטל תיכף. משא"כ הצדיקים, שבכל פעולה שעושה וככל שמתגבר יותר, ממשיך הוא את החיות ממקור החיים.

כל רע הזה צריך צירוף, והוא כמאמרם ז"ל שכל דבר שנכשל האדם על ידו, כולם עתידים ליתן עליהם את הדין, מכיוון שהנמצאים מתקיימים רק בכח השפע הנמשך בהם מלמעלה, ואותם הכחות יתקיימו לעד, כי הם ממקום קדוש, אמנם הוא נתלכלך מעבירת האדם ולכן הוא צריך צירוף.

וכן הוא בענין השפע שבעניינינו: שפע היניקה אשר יונק הרע מהקדושה להוציא עי"ז את כחותיו לחוץ, ואותן הכחות מתחלפים בכל רגע ומתחדשים אחרים תחתיהם. והכחות שלו דכל רגע שעבר מתבטלים לגמרי, ושפע היניקה שהשתמש בה עולה ליתקן ומעטה הוא צריך צירוף וליבון גדול.

אמנם כאשר עולה השפע הנז', הנה הגם שעלייתו הוא ע"מ ליתקן, אעפ"כ הוא נעשה לבחי' גדיפין לאותן הניצוצין שהורידו אותה כשעלו לינק, והם המשיכו את השפע למטה וכנ"ל. והנה בכך נעשה קלקול, ותיקון הקלקול הוא היותם חוזרים לינק לקבל שפע לצורך הקליפות. ומלבד זאת, כאשר הם עולים הרי שעולים עמהם גם הסיגים, כ"ז הוא קלקול גדול. והתיקון הוא מה שאמרנו לעיל, שכאשר הניצוצין עולים לינק לצורך הקליפות, הנה מתגברת השכינה הקדושה ומקנאת עליהם וחוטפת מהם את היותר זך שבהם ומעלה אותם בקודש.

והנה על סוד הזה אשר אמרנו, שגם הניצוצין אשר הם משובדים עדיין להניק להחיצונים והם עולים ג"כ לקבל שפע כדי להפק כל מזימתם ולקיים כל מה שנגזר מהדין

דע"ה ח"ב

של מעלה, עכ"ז כאשר שהם עולים הנה נברר מהם ג"כ איזה בירורים עכ"פ ועולים לשרשם בקודש, הנה על סוד הזה הוא מה שאמרו בזוה"ק (פנחס רמ' ע"ב) ברזא דקרנני בגין דאית בהמה דרביעא על אלף טורין ואלף טורין אכלית בכל יומא וכלהו אקרין בהמות בהררי אלף כו' (כמו שבארנו כ"ז לעיל ענף יב) וכלהו לחיך לון ההיא בהמה בלחיכא חדא הה"ד כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא⁵⁷⁰ עכ"ל. הנה עומק הכוונה הוא על אלו הניצוצין שאמרנו, כי משום שהם עדיין חבושים בגולה ומשועבדים עדיין להניק להקליפות, ולכן כאשר שהם עולים ג"כ לקבל עוד שפע לזה, הנה מקנא עליהם השכינה הקדושה קנאה גדולה, כי הם בניה העמוסים מני בטן ונשואים מני רחם, ולזאת מתחזקת ומתגברה בכל האפשרי וחוטפת מהם כל היותר זך שבהם ומכניסם בקרבה בכל תוקף ועוז עכ"פ. וזהו שאמר הזוה"ק וכלהו לחיך לון ההיא בהמה בלחיכא חדא כו', והלשון הזה הוא מורה שפעולתה הוא בחטיפה ועל דרך התגברות בקנאה וניצוץ, והוא משום כי אותן הניצוצין לא הגיעה עדיין זמן בירורם כלל, כי הם משועבדים עדיין לחזור למטה כנז, אלא שהשכינה הקדושה היא מקנא עליהם וחוטפת מהם כל היותר אפשרי, וזהו שאמרו הה"ד כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא. (ספח ע"ב)

והנה בעליית הניצוצין הללו אשר משועבדים עדיין לחזור למטה, ועלייתם הוא לקבל שפע לצורך הקליפות והחיצונים רח"ל. הנה יש לנו להבחין בזה ג' בחי' וכמה ענינים שונים הנעשים בכל א' מהם, והג' בחי' הם: אחד, הניצוצין עצמן אשר הם קודש מעיקרן, והם מעולם הנקודות מעולם הקדם. ב', השפע אשר מקבלים בעלייתם שהוא מפעולת הגבורה דיום ב'. ג', הרשעה עצמה אשר בשבילה ירדו הניצוצין למטה, ונעשה מציאותה על ידיהם בעת עולם התוהו, ובשבילה הם עולים לקבל שפע לקיים מציאותה ולהוציא את פעולתה בכל הכחות הניתן לה עתה עד ביאת המשיח בגזירת מלך מלכי המלכים הקב"ה, שכל קיום מציאותה וכל הכחות דפעולתה הוא רק באותה השפע הנז'. והנה פעולת הרשעה כולה הוא ג"כ בב' בחי': אחד, מה שגורמת להאדם לחטוא ומפתה אותו לכל עון ולכל חטאת. ב', כל הדינין דמסאבותא שהם כל העונשים כולם וכל הצרות והתלאות הנעשה בהם עתה, הן בעוה"ז והן בעולם הנפשות אשר לאחר מיתה, אשר כ"ז הוא פעולת הרשעה הנעשה בגזרת מלכו של עולם ית"ש. והנה עושה כ"ז רק בכח שפע הדינין הנז' אשר מקבלת תמיד מלמעלה.

והנה הב' בחי' הראשונים שהם הניצוצין והשפע, הנה הם שניהם באמת קודש מעיקרן, כי גם השפע היורדת מלמעלה היא בעצמה קודש, כי הרי ממקום קודש היא מהלכת, אלא שהקליפה משתמשת בה להרע ולהשחית רח"ל ומתלכלך עי"ז בזוהמא יתירה עד שלא ניכר עצמותה כלל, כי מתלבשת בהקליפה לגמרי ונעשית לחיותם וכחם, והיא ע"ד הניצוצין ג"כ שנתחלפו לתוהו, וכמ"ש (בדאשית א ב) והארץ היתה תוהו והוא המלכות דב"ן שבעולם הנקודות שהיא הארץ שהיתה תוהו, כמ"ש בדרושי נקודות (פרקים א ב) ובשער רפ"ח (פרק א) וכנודע. וכן הוא ג"כ בהשפע הנז', אבל הן הניצוצין והן השפע, הרי הם שניהם קודש מעיקרן, ולכן הוא כי הנה הם באמת הולכים ומתתקנים תמיד, והיינו כי אותה השפע הנה היא מתחלפת ומתחדשת תמיד, כי כן יסד המאציל ית"ש שכל המציאות כולו בכל מלוואו יהא תלוי לעולם רק עליו, וכל קיומה וחיותה תמיד הוא רק בשפעו אשר משפיע בה בלי הפסק ומקיים המציאות כולו בשפע חדשה בכל רגע. והיא כל רגע בכח חדש, כי הכחות דכל רגע שעבר הם חוזרים לשרשן ומתתקנים ועולים

⁵⁷⁰ תרגום: שיש בהמה שרובצת על אלף הרים, ואלף הרים אוכלת בכל יום, וכולם נקראים "בהמות בהררי אלף", וכו', ואת כולם לוחכת אותם אותה בהמה בלחיכה אחת, זהו שכתוב "כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא אל קנא".

דע"ה ח"ב

מעילוי לעילוי וכמו שבארנו בספר הכללים כלל ט' ובכ"מ. וכן הוא באותה שפע הנז', כי היא מתחלפת ומתחדשת תמיד בכל עת ורגע, כי אחר שנעשית פעולתה בכל רגע ההוה, היא יוצאת מהקליפה ועולה להתתקן, כי גם הרשעה עצמה היא מתחלפת ג"כ בכל רגע, שהרשעה דהרגע שעבר היא מתבטלת תיכף. וכמו שאנו רואין בפעולות הרע הנעשין ע"י האדם, כשעושה איזה ענין רע מחמת כעס או תאוה, מתבטל אח"כ הכעס או התאוה וכלה והולך, כי הרשעה אשר מקורה הוא במציאות הדינים קשים דעולם התוהו, והוא מציאות האדם בליעל העומד מראש עולם הבריאה עד סוף העשיה, וכמו שבארנו לעיל ח"א דרוש ה' סי' ה' מאות י"ב ולהלאה ע"ש בארוכה. ומאותו האדם בליעל אשר נבנה ונעשה מציאותו מהרע דעולם התוהו ע"י החטא דע"ן הדעת, ונשתרבו ועלה ע"י עד ראש עולם הבריאה, וכן נתערב ע"י בהמציאות כולו, הנה נמשך ממנו כחות חדשים בהמציאות תמיד ומתחלפים בכל רגע, כי הכחות דכל רגע העוברת כלים ומתבטלים ונמשכים ומתחדשים אחרים תחתיהם עד שיכלה כחו כולו ויתבטל לגמרי והוא בעת קץ הימין.

וזהו ענין התגברות הרשעה בכל עת היותר אחרון, ומתגבר והולך תמיד הן בכל חטא ועון והן בהצרות והתלאות, כי החטא ועון הרי הוא נתרבה ועולה עתה עד להשחית רח"ל, וכן הצרות והתלאות הרי אין יום שאין בו קללה, ובכל יום ויום מרובה קללתו משל חבירו כמ"ש בסוטה (מה ע"א מט ע"א). והוא מסיבת ב' טעמים: אחד, הוא משום שאותו האדם בליעל הרי הוא מסודר בתחילה וסוף, שהוא מראשו ועד רגליו, וכחותיו הנמשך בהעולם ומתערב הרע בטוב בכל המציאויות כולם מעת החטא דע"ן הדעת עד קץ הימין, הנה הוא נמשך והולך ג"כ לפי סדר בנין הפרצוף שלו אשר מראשו ועד סופו, ובכל זמן היותר אחרון נמשך כחותיו ממציאותו היותר תחתון שבו, שהוא יותר מזוהם ויותר גרוע, הן (סח ע"ג) בכמותו והן באיכותו, עד שבזמן הזה הנה נמשך כחותיו בהמציאות מבחי' הרגליים שלו אשר שם הוא חלאתו וצחנתו היותר מגושם ומזוהם בתכלית הפחיתות ובתכלית הרע, ולכן מתרבה עתה החטא ועון עד אין חקר רח"ל, וכן מתרבים ומתחדשים הצרות והתלאות עד מאד.

טעם השני הוא בסוד הכתוב (קהלת ח ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו, והוא שליטת האדם בליעל, שנותנים לו כח ומקבל שפע מלמעלה כנ"ל להפק כל מזימותיו, והוא הכל לרע לו, כדי להוציא ע"י כל נפשו וכחו שיש בו, כי כל מה שהוא מתגבר ביותר יוצא כחו ביותר, וע"י יתקרב ביטולו. והוא כמו שאמרנו לעיל, שכל כח שיוצא ממנו ע"י כל פעולה שעושה, הוא מתבטל תיכף, והוא סוד מ"ש עשו (בראשית נה לב) ואנכי הולך למות, כי הרע הוא הולך ומתבטל תמיד ע"י הכחות שיוצא ממנו בפעולותיו. משא"כ בצדיקים הוא להיפך, וכמ"ש (יחזקאל לג יט) ועשה משפט וצדקה עליהם הוא יחיה, וכן (משלי י כז) יראת ה' תוסיף ימים, כי בכל פעולה שעושה וכל מה שמתגבר ביותר, ממשיך החיות מהמחיה חיים ית"ש, אבל ברשעים הוא אינו כן, כי בכל עבירה שעושה, מוציא כחו ונפשו, והוא תמיד הולך למות. וכן הרשעה עצמה, היא הולכת ומתבטלת תמיד ביציאת כחותיה, וכמ"ש ישעיה (כו יא) ביבש קצירה תשברנה, והוא כאשר יכלו כל כחותיה לצאת בכל פעולות הרע שעושה. ולכן עתה שהוא בעקבות משיחא, הנה ניתן רשות להרשעה להתגבר בכל כחה רחמ"ל כדי לקרב קצה ולהחיש עת ביטולה, ועל זה נאמר עת אשר שלט האדם באדם לרע לו וכנז'.

ונחזור להענין כי כל פעולת הרשעה כולה בכל מה שהיא עושה להרע ולהשחית רחמ"ל, הנה הוא עושה רק ע"י שפע היניקה שעולים תמיד לינק מהאחוריים דסופי קצוות הדקדושה. ובכל פעולה שעושה מתבטל אותו הכח דהרע וחוזר השפע דאותו הכח שנתבטל ויוצא ממנו, כי אותו השפע היא בעצמה הרי היא נמשך מקודש, ולכן חוזר ועולה

דע"ה ח"ב

להתתקן. אמנם תיקונה הוא ע"י צירוף וליבון גדול, כי הרי נתלכלך בזוהמת הרשעה שהשתמש בה להוציא כחו לפועל על ידי אותה השפע, והיה עושה פעולתו בה להרע ולהשחית, והרי נתלכלך אותה השפע מאד וצריכה צירוף וליבון גדול.

והוא סוד מ"ש רו"ל בב"ר (פ' כו סימן ו) כי כל דבר שנכשל האדם על ידו, כולם עתידים ליתן עליהם את הדין. ואמרו שם, אפי' מקל אפי' רצועה אף אילני סרק אף עצים עתידין ליתן דין וחשבון, וע' ספר חסידים סי' תשצ"ט בזה. והוא כי כל הנמצאים כולם הרי הם נמצאים ומתקיימים רק בכח ושפע הנמשך בהם מלמעלה, ואותן הכחות כולם הם יתקיימו לעד, כי הם ממקום קדוש יהליכון וכמו שבארנו לעיל דרוש ב' ענף ג' אות ד' ע"ש. ולכן כל כח מהנמצאים כולם אשר נכשל בהם האדם, הן בתקלת חטא ועון שנסבב על ידו, והן באיזה צער ועונש שנעשה בו, אשר כ"ז הנה הוא מפעולת הרשעה שהשתמש באותו המציאות והתלבש בו, והרי נתלכלך אותו הכח דהמציאות בזוהמתו וצריך צירוף וליבון לחזור לקדושתו מהמקור שיצא כדי ליתן לו שם ושארית בעולם הנצחי, וזהו שאמרו שכל דבר שנכשל בו האדם עתידין ליתן דין וחשבון.

וכן הוא בענין השפע בעניינינו, כי שפע היניקה אשר יונק הרע מהקדושה להוציא עי"ז כל כחותיו לחוץ, ואותן הכחות הם מתחלפים בכל רגע ומתחדשים אחרים תחתיהם, והכחות שלו דכל רגע שעבר הם מתבטלים לגמרי, ושפע היניקה שהשתמש בה היא עולה להתתקן וצריכה צירוף וליבון גדול, והיא מתלבנת בנהר דינור שבכל עולם, וכמ"ש בפ' פקודי (רלט ע"ב) כי נהר דינור איהו אתר לאוקדא לכל אינון דלא קיימי בקיומיהו, ור"ל לכל אותן המתחלפין בכל עת, והוא אותה השפע הנז' שהיא הארה מהקדושה שנתלכלכה בזוהמת הרע ע"י שירדה ונתלבשה בהם כרגע וכנ"ל.

אמנם הנה אותה השפע הנז', כאשר שהיא עולה הנה הגם שעלייתה הוא להתתקן, עכ"ז הנה היא נעשה לבחי' גרפין לאותן הניצוצין שהורידו אותה כאשר שעלו לינק, והם המשיכו את אותה השפע למטה וכנ"ל. הנה כאשר שחזור השפע לעלות, נעשה השפע לבחי' גרפין להניצוצין לחזור לעלות ולינק למעלה. והנה נעשה {סח ע"ד} בזה קלקול, ותיקון הקלקול הוא כי הרי הם חוזרים לינק לקבל שפע לצורך הקליפות. ומה גם כי כאשר שהם עולים, הרי עולים עמהם הסינים ג"כ וכנ"ל סי' ב', והרי כ"ז הוא קלקול גדול. והתיקון הוא כי הרי אמרנו לעיל, שכאשר הניצוצין עולים לינק לצורך הקליפות, הנה מתגבר השכינה הקדושה ומקנא עליהם וחושפת מהם את היותר זך שבהם ומעלה אותם בקודש, והרי נעשה בזה תיקון ג"כ. והנה נעשה התיקון הזה ג"כ ע"י אותה הסיבה עצמה דעליית השפע, כי הרי אמרנו שסיבת עליית השפע הוא משום שנתבטל הכח דהרע, אשר אותה השפע היה מלוכש בתוכה, ועי"ז עלתה השפע להתתקן וכנ"ל. וא"כ הרי אותו התיקון שנעשה להשפע, במה שנתבטל הרע ממנה, הרי נעשה אותו התיקון עצמו להניצוצין ג"כ, אלא שלהניצוצין הכלליים דכל יום, הוא רק לאיזה חלק מהם, ולשפע היניקה דכל רגע הוה התיקון לכולו. אבל עכ"פ הוא כי נעשה בזה איזה תיקון להניצוצין ג"כ, ולכן כאשר עולים אותן הניצוצין לינק עוד, והוא ע"י עליית השפע שמסייעין אותן לעלות ונעשית לבחי' גרפין אליהם כנז', הנה ע"י התיקון אשר נעשה להניצוצין ג"כ לאיזה חלק מהם עכ"פ, יש כח ואפשרות להשכינה הקדושה להציל מהם עוד ולחטוף עוד איזה חלק מהם להעלותן בקודש, וכן נעשה בדרך זה בכל עלייה ועלייה עד שמתקנים אותן הניצוצין ג"כ לגמרי, כי בכל עלייה ועלייה מתקנים מעט עד שלבסוף מתקנים לגמרי.

והרי לנו עכ"פ כי גם עליית הניצוצין אשר עולים לינק לצורך הקליפות, נעשה בזה ג"כ קלקול ותיקון, והקלקול הוא מה שהם יונקים ומקבלים שפע לצורך הקליפות, והתיקון הוא מה שבכל עלייה ועלייה מציל השכינה הקדושה איזה חלק מהם ומעלה אותם בקודש,

דע"ה ח"ב

עד שמתקנים בדרך זה כל אותן הניצוצין כולם. ונמצא כי עליית הניצוצין אשר עולים לינק לצורך הקליפות הנה הוא ג"כ בבחי' מקלקל על מנת לתקן, כי לבסוף הרי מתקנים עי"ז לגמרי. ור"ל כי הגם שעלייתם אשר הם עולים לקבל שפע לצורך הקליפות, הרי נעשה בזה קלקול גדול, עכ"ז הנה אותו הקלקול עצמו הרי הוא על מנת לתקן, כי ע"י השפע שהקליפות מקבלים להוציא כחם לפועל, הנה עי"ז גופה הרי הם הולכים ומתבטלים תמיד, וכנ"ל בסוד הכתוב (קהלת ח ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. ועי"ז הרי מתבטל הרע תמיד ומתקנים הניצוצין עי"ז לאט לאט עד שמתקנים לגמרי, וכמו שאמרנו שבכל עלייה ועלייה מתקן איזה חלק מהם ועולה בקודש פנימה, והרי נמצא כי גם עלייתם אשר עולים לינק לצורך הקליפות, הנה הוא רק בבחי' מקלקל על מנת לתקן.

דרוש ד ענף טז סימן ד

סדר תיקון הניצוצין הוא ע"ד תיקוני השפע, וע"י צירוף וליבון דוקא. שכן מאחר שנתלכלכו בחלאת הזוהמא דהקליפות שהיו טבועים בהם מעת עולם התוהו, הרי אי אפשר להם לעלות בקודש פנימה אלא ע"י צירוף וליבון דרך נהר דינור, שכן שניהם משורש אחד, הרי הוא משליטת ספי' הגבורה דיום ב'. ולכן, כאשר עושה הקליפה את פעולתה ע"י השפע שהיא מקבלת, יוצא כחה ממנה ומתבטל לגמרי, וחוזר השפע עם אותו חלק הניצוץ שהיה בה. וכל זה הוא ע"ד תיקוני האדם, שהאדם נתקן מחלאתו ע"י צירוף וליבון דכל היסורין והעונשים שבעוה"ז ושבעולם הנפשות.

אמנם ע"י היסורים של אהבה שמקבלים הצדיקים על עצמן, נטהרים השפע והניצוצין לגמרי, ונתקנים תיכף ועולים בקודש ואינם עוברים בנהר דינור אלא בדרך טבילה. וכן הוא ג"כ בתיקון הניצוצין הנתקנים ע"י תורה ומעשים טובים, אף הם אינם צריכים צירוף וליבון.

הניצוצין הולכים ונתקנים תמיד, שכן גם אלו שלא זכו ליתקן ע"י תורה ומעשים טובים, נתקנים ג"כ ע"י סדר סוד הכתוב עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. אך עכ"פ הוא, שכל סיבוכי העולם הוא בסוד התיקון, הגם שנראה לעינינו אחרת.

והנה תיקון הניצוצין שאמרנו, שהם מתקנים עי"ז ועולים בקודש, הנה נעשה סדר תיקונם ג"כ ע"ד תיקוני השפע שאמרנו, והוא ע"י צירוף וליבון דוקא. כי מאחר שנתלכלכו בחלאת הזוהמא דהקליפות שהיו טבועים בהם מעת עולם התוהו, הרי אי אפשר להם לעלות בקודש פנימה אלא רק ע"י צירוף וליבון, כי הם עולים ג"כ בנהר דינור ומתלבנים שם, ומשם הם עולים בקודש. והרי נעשה התיקון דהשפע והניצוצין בסדר אחד, כי הם שניהם משורש אחד, שהרי הם שניהם משליטת ספי' הגבורה דיום ב'. וכן ענין אחד וכוונה אחת לשניהם, כי הרי ירידת ונפילת הניצוצין אשר היה נעשה בעולם התוהו היה לצורך התהוות ומציאות הקליפות, לייסד מציאותם עד עת התיקון האחרון. וכן הוא ענין השפע הנז' הנמשך להם בכל עת, הרי הוא כדי ליתן להם קיום וכח לעשות את פעולתם המכוון מהם. והרי הם שניהם ענין אחד, ולכן נעשה תיקונם ג"כ בסדר אחד לעולם, שכאשר עושה הקליפה את פעולתה ע"י השפע שמקבלת, יוצא כחה ממנה ומתבטלת תיכף לגמרי וחוזרים השפע עם אותו חלק הניצוץ שהיו בה ועולים ונכנסים בנהר דינור להצטרף ולהתלבן מחלאתם וצחנתם, ומתקנים עי"ז לעלות בקודש פנימה, ומתקנים הניצוצין עי"ז ג"כ לאט לאט, עד שיושלם תיקונם לגמרי לעת קץ הימין. והרי נעשה תיקוני השפע והניצוצין ע"ד תיקוני האדם, כמו (סט ע"א) שהאדם מתקן מחלאתו וצחנתו ע"י צירוף וליבון דכל היסורין ועונשים שבעוה"ז ושבעולם הנפשות, כן הוא בהשפע הנז' והניצוצין, שהם מתקנים ע"י צירוף וליבון בהאש של נהר דינור.

אמנם ביסורים של אהבה מה שהצדיקים מקבלים על עצמן, הנה נטהרים השפע והניצוצין לגמרי ומתקנים תיכף ועולים בקודש ואינם עוברים בנהר דינור אלא בדרך טבילה, וכמ"ש בפ' מקץ (רא ע"א) ויקהל (ריא ע"ב) פקודי (רמוז ע"א) בנשמות הצדיקים ע"ש. וכן הוא ג"כ בתיקון הניצוצין המתקנים ע"י תורה ומעשים טובים, הנה הם אינם צריכים ג"כ צירוף וליבון, אלא שהם עוברים בנהר דינור בדרך טבילה לבד, ואינם צריכים

דע"ה ח"ב

צירוף וליבון אלא רק אותן שתיקונם הוא ע"י יציאת כחותיהם דהקליפות בהפעלות שנעשה על ידיהם שהוא בדרך מקלקל על מנת לתקן כנ"ל, הנה הם צריכים צירוף וליבון הרבה, כי הרי נטמאו בכל הפעולות דהקליפות, ואין להם תקנה להפטר מצירוף וליבון אלא ע"י יסורים של אהבה הצדיקים. משא"כ כל אותן שמתקנים ע"י תורה ומעשים טובים, הנה הם אינם צריכים צירוף וליבון כלל, אלא שנכנסים בנהר דינור וטובלים שם ועולים תיכף בקודש פנימה.

והרי נתבאר לנו עכ"פ כי הניצוצין הם הולכים ומתקנים תמיד, כי גם אלו שלא זכו להתקן ע"י תורה ומעשים טובים, הם מתקנים ג"כ תמיד ע"י סדר סוד הכתוב (קהלת II ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו, וככל מה שאמרנו והבן כ"ז היטיב. אך עכ"פ הוא, כי כל סיבובי העולם הוא הכל על סוד התיקון, שגם כל הקלקולים שאנו רואים, הגם שהם רבים וגדולים ונוראים, הן מצד התגברות החטא ועון רח"ל, והן מצד ריבוי וגודל הצרות ותלאות, והרי נראה מזה שהרע הולך ומתגבר תמיד רח"ל. אבל באמת הנה מזה עצמו נעשה כל ביטולו, וכל מה שהוא מתגבר הוא הולך ומתבטל, וכל בניינו הוא עצמו הריסותיו, וכל תוקפו הוא עצמו מחריביו, ונעשה הורסיו ומחריביו משלו. והרי הולך העולם ומתקן תמיד, והוא מנפלאות תמים דעים ית"ש, אשר ממכה עצמה מתקן רטיה, ובמה שהוא מכה בו הוא מרפא (כמו"ש בשמו"ר פ' כג סימן ג), ויסד את העולם על יסוד כזו, שגם כל הקלקולים שבה יסובבו הם עצמם כולם לתיקונים, וכמו שיתבאר בעה"י עוד בזה לקמן בארוכה.

דרוש ד ענף מז סימן ה

הניצוצין המתבררין בכל עת הם בסוד מצמיח חציר לבהמה, שכן אף בפעולות שעושות הקליפות להרע ולהשחית רח"ל, הרי שכח הקליפה תמיד מתבטל, ועי"ז נטהר איזה חלק מהניצוצין, ונעשה מוכשר לבוא על טהרת הקודש. ובכל עלייה ועלייה שעולים לינק, מוציאה השכינה הקדושה צמחים חדשים הראויים אליה ולוקחת אותם לעצמה.

הקליפות מסודרים ג"כ בסדר פנימיות וחיצוניות, ובכללותן יש ג' חיצונים וא' פנימי, כאשר הפנימי נקרא קלי' נגה, והיא קרובה לקדושה. ובעת שישראל זכאים היא נכללת בקדושה. והנה ע"י הניצוצין יש לקלי' קיום ומציאות, שכן על ידיהם הם מקבלים שפע חדש, שעולים הניצוצין לינק מהקדושה לצורכם. אמנם עליית הניצוצין לינק מהקדושה, הוא רק הניצוצין העומדים בקליפת נוגה. והניצוצין עולים לינק ממלכות דאצילות, שמתפשט בעולם הבריאה ע"י הארת הנה"י שלה. ואותם הנה"י המתפשטים הם בסוד בהמה, וישנם בבית הרחם שלה שני שדים הנקראים דדי בהמה, והניצוצין דקליפת נוגה עולים לינק מאותן דדי בהמה.

והנה מקליפת נוגה מקבלים שאר הקליפות כולם, וע"י יש לקליפות כח להוציא לפועל את מזימתם בכל מה שעושים להרע ולהשחית רח"ל, עד בא עתם, והוא עת קץ הימין. אמנם בכל פעולה שעושים, יוצא כחם ומתבטלים תיכף, שכן ככלות כחו שבכל פעולה ופעולה, מתבטל איזה חלק מהרע. והנה בכל בירור נמשך התיקון לכולם והם נתקנים ליעשות מחיצוניות לפנימיות, אמנם כאן הסדר הוא להיפך שכן ראשית עולים בה חלקי ניצוצין מג' הקליפות הקשות, מהפנימית שבהם ועד החיצונית שבהם, ובדרך זו מתחלפים הם תמיד.

ועל זה הסוד יסוד אנשי כנסת הגדולה מסדרי התפילה, להזכיר בברכת גבורות ה' פעמים תחיית המתים, וכולם בלשון הווה. שכן הם כנגד הניצוצין דה' מיני המלכים דחמשת הפרצופים א"א או"א זו"ן שמלכו ומתו וירדו ניצוצין מכל א' מהם, והם מתבררים והולכים תמיד כנו'. ונתקן להזכירם דווקא בברכת גבורות משום שביורם הוא ע"י שליטת ספי' הגבורה דיום ב'.

ענין הניצוצין המתבררים תמיד הוא גם סוד קיבוץ גליות. וכמו כן הוא מה שיסודו בתפילה את המטבע "גואל ישראל" בלשון הווה, שכן הם מתבררים תמיד. אלא שיש חילוק בדבר, שתחיית המתים חלה על הניצוצין אשר בג' הקליפות הטמאות, שהרי שם הם בבחי' מתים, אמנם קיבוץ גליות, קאי דווקא על הניצוצין העומדים בקליפת נוגה הקרובה יותר לקדושה.

והוא ג"כ ענין מה שאמרו שקיבוץ הגליות קודם לתחיית המתים מ' שנה, על שם שיש ד' קלי' וכל א' מהם כולל מ'.

גאולתם ותחייתם של הניצוצין הנ"ל לעת עתה הוא רק בחלקים היותר זכים שבהם, דהיינו בפנימיותם, ע"ד נשמת האדם שמתבררים ממנה ניצוצין העולים בתורת מ"ן, ועי"ז נוספים עליהם אור וברכה מלמעלה, ונשלמים ונעשים למציאות נשמה, אמנם תיקונם אשר נעשה ע"י כ"ז הנה הוא רק אחרי שחזור כל דבר ליסודו, והוא ע"ד האדם עצמו, שעיקר תיקונו הוא רק לאחר המיתה והקבורה, שע"ז מתעכלת זוהמתו. אמנם קיבוץ

דע"ה ח"ב

הגליות העיקרי, הרי הוא הגאולה העיקרית אשר תהיה לגופות שבעוה"ז. וכמו כן תחיית המתים העיקרית אשר תהיה לגופות ולחיצוניות שבכל העולם כולו, הנה זה יהיה רק לעתיד.

והנה באותה המידה שנעשים קיבוץ הגליות ותחיית המתים, שהולכים ומתהווים בכל עת הגם שעיקרן נעשה לעתיד לבא, כן הוא בתיקון דבנין ירושלים. ולכך תיקנו לומר ג"כ את מטבע הברכה "בונה ירושלים" בלשון הוה, שהרי ירושלים הוא בחינת החיצוניות דמידת המלכות רחל.

והנה על סוד הזה הוא מה שאמרו בפ' פינחס (ריז ע"א) בסוד מצמיה הציר לבהמה בגין דצמחין כחציר דא בעלמא, דכל יומא ויומא אתקצירו השתא ולבתר צמחין ומהדרין כמלקדמין⁵⁷¹. והוא ענין הניצוצין שאמרנו שמתבררין בכל עת, כי הרי גם בכל פעולות הקליפות שעושין להרע ולהשחית רח"ל, הרי מתבטל כח הקליפה תמיד ונטהר עי"ז איזה חלק מהניצוצין ונעשה מוכשר לבוא על טהרת הקודש, והם הצמחים שצומחים תמיד לצורך השכינה הקדושה, ובכל עלייה ועלייה שעולים לינק, מוציא השכינה הקדושה צמחים חדשים הראוים אליה ולוקחת אותם לעצמה.

והענין בביאור הוא כי הקליפות הם מסודרים ג"כ בסדר פנימיות וחיצוניות וכמ"ש בפ' תרומה (קלא רע"א) שהם דרגין מגו דרגין, אלין פנימאין מאלין, קליפה גו קליפה, ומוחא גו מוחא⁵⁷². והם ג' קליפות קשים: א', רוח סערה, והיא חיצונה לכולם גרוע מכולם, והוא מלכות דקליפה. ב', ענן גדול, והוא נה"י דקליפה. ג', אש מתלקחת, והוא חג"ת דקליפה. ד', הוא קליפת נוגה, והוא כח"ב דקליפה, והיא קרובה לקדושה, ובעת שישראל הם זכאים היא נכללת בקדושה, ע' ספר זוהר הרקיע (דף נו ע"ב) ובזוהר הקדוש בראשית (טז ע"א). והניצוצין כאשר נפלו בעולם התוהו, ובפרט ע"י החטא דעין הדעת, הנה נפלו וירדו עד הקליפה התחתונה, וע"י אותן הניצוצין יש להקליפות קיום ומציאות, וכן על ידיהם מקבלים שפע חדשה תמיד, כי עולים הניצוצין לינק מהקדושה לצורכם, ע"י שהם משועבדים להם, כל זמן שהם חבושים בנולה. אמנם עליית הניצוצין לינק מהקדושה, הנה הוא רק הניצוצין העומדים בקליפת נוגה, כי קליפת נוגה היא קרובה להקדושה, ועולים הניצוצין שבה לינק מהקדושה ממש, והוא מהמלכות דאצילות שמתפשט בעולם הבריאה בהארת הנה"י שלה. (סט ע"ב) ואותן הנה"י המתפשטים, הם סוד בהמה, וישנם שם למטה בבית הרחם שלה שני שְׂדֵים ונקראים דדי בהמה, ועולים הניצוצין דקליפת נוגה לינק מאותן הדדי בהמה. אמנם ע"י הניצוצין עולים הקליפות נוגה ג"כ, כי הם קרובים לקדושה, וכן הם נכללים לפעמים ג"כ בקדושה, והרי יונקים הקליפות נוגה מסוד דדי בהמה, שהוא מהתפשטות הארת המלכות דאצילות המתפשט מאצילות ולמטה. והוא סוד מה שאמרו בפ' אחרי מות (דף ס ע"ב) תרין בנין ינקין כל יומא כו' ואלין ינקין מתחות סטרי אברהא, תרין בנות בתחות רגלהא כו'⁵⁷³, והתרין בנין הם הדכורין דנוגה, ולהם נמשך היניקה יותר מלמעלה, והתרין בנות הם הנוקבין דנוגה, ולהם נמשך היניקה מלמטה, ויניקתם הוא ע"י הניצוצין שבהם העולין, והם יונקים מהתפשטות הארת הקדושה ממש לצורך הקליפות נוגה, ואח"כ מקליפות נוגה מקבלים שאר הקליפות כולם, שהם חג' קליפות קשים, והכל הוא ע"י הניצוצין שבהם. ועי"ז יש כח להקליפות להפק כל מזימתם בכל מה שעושים להרע ולהשחית רח"ל, עד בא עתם שהוא לעת קץ הימין. אמנם בכל פעולה שעושים, יוצא כחם

⁵⁷¹ תרגום: משום שצומחים כחציר זה בעולם, שכל יום ויום נקצרו כעת, ואחר כך צומחים וחוזרים כמקדם.

⁵⁷² תרגום: דרגות מתוך דרגות, אלה פנימיים מאלה, קליפה בתוך קליפה, ומח בתוך מח.
⁵⁷³ ז"ל בשלימות: תרין בנין ינקין כל יומא דאקרון מאללי ארעא ודא הוא רזא דספרא דצניעותא דכתיב וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר ואלין ינקין מתחות סטרי אברהא תרין בנות בתחות רגלהא.

תרגום: שני בנין יונקים כל יום שכן הם נקראים "מרגלי הארץ", וזהו סוד של ספרא דצניעותא, שכתוב "וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר", ואלו יונקים מתחת צדדי איבריה שתי בנות תחת רגליה.

דע"ה ח"ב

ומתבטלים תיכף, כי מתבטל איזה חלק מהרע ככלות כחו בכל פעולה ופעולה, ומתבררים הניצוצין שבהם ועולים למעלה. ונמשך ביטול הרע ובירור הניצוצין מלמעלה למטה ומפנימי לחיצוני, כי הרע דנוגה הוא מתבטל מתחילה ומחלקי היותר פנימי שבה, וכן נמשך בירור הניצוצין, שהפנימיות היותר זך שבהם הם מתבררים בכל עלייה ועלייה, כי השכינה הקדושה חוטפת ולוקחת מהם את כל הראוי לה בתכלית האפשרי מהפנימיות, וכפי השיעור שמתברר בכל יום מהפנימיות דנוגה, כן חוזר וניתוסף בה חלקי ניצוצים חדשים מהחיצוניות שבה, ונעשים הם לפנימיות. כי בכל בירור נמשך התיקון לכולם ומתתקנים להעשות מחיצוניות לפנימיות, ועולים בה מהג' קליפות קשים חלקי ניצוצין מהם, מהפנימיות שבהם להחיצוניות שבה, וכן מתחלפים בדרך זה תמיד, כי הפנימיות העליונים דנוגה הם מתתקנים ועולים בקודש, וכן נמשך התיקון ג"כ להחיצוניות שבה, ועולים הם לפנימיות, ונכנס חלקי ניצוצין אחרים מהג' קליפות הקשים להיות לחיצוניות דנוגה, כי נמשך התיקון לכולם כנו', ומתחלפים ומתתקנים בדרך זה בכל עלייה ועלייה שבכל עת ועת. ועל אותן חלקי הפנימיות דנוגה שמתבררים תמיד ועולים בקודש, הנה עליהם אמר הזוה"ק הנ"ל בסוד (תהלים קד יד) מצמיח חציר לבהמה דצמחין כחציר דא דכל יומא ויומא אתקצירו ולבתר צמחין ומהדרין כמלקדמין.

והנה על זה הסוד הוא מה שיסדו אנשי כנסת הגדולה מסדרי התפילה להזכיר בברכת אתה גבור ה' פעמים תחיית המתים, כולם בלשון הוה, כי הנה הם נגד הניצוצין דה' מיני מלכים דחמשה פרצופים א"א או"א זו"ן שמלכו ומיתו וירדו ניצוצין מכל א' מהם, והם מתבררים והולכים תמיד כנו', ולכך נזכרו כולם בלשון הוה. והם בברכת אתה גבור משום שבירורם הוא ע"י שליטת ספי' הגבורה דיום ב', ובירורם הוא ע"י סוד הבהמה דרביעא על אלף טורין (זהר פינחס רמ ע"ב), והוא בסוד המלכות היורדת בבריאה, ששם היא נקראת בשם אדני [וכמ"ש בהקדמת תיקונים (ז סע"א) ואינון דאדני אתבריא, וכן הוא בפע"ח (סוף שער הקריאת שמע פרק כט) וכן הוא בשער הכוונות (צג ע"ג) וכן בשער כסא הכבוד (סוף פרק ד)] ולכן נזכר בברכת אתה גבור שם אדני, שהוא על המלכות היורדת בבריאה, כי כל הבירורים הוא על ידה, ובה הוא כל התיקונים. וכנודע שמייתת המלכים וכל פגם הניצוצין היה רק בירידתו במקום עולם הבריאה, וכן נעשה תיקון כל הבירורים רק ע"י המלכות היורדת בבריאה, והוא שם אדני שבברכת אתה גבור, ועליה נאמר (דברים ד כד) כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא, אל קנא הנ"ל סי' ג', וכמ"ש בפ' בראשית (נא ע"א) וע' בפ' שלח (קסג ע"ב) ובהנהות מהרה"י⁵⁷⁴ שם והבן.

וכן ענין הניצוצין הללו המתבררים תמיד, הוא ג"כ סוד קיבוץ גליות, והוא מה שיסדו בתפילה (שמונה עשרה) גואל ישראל ג"כ בהוה, כי הם מתבררים תמיד, אלא שתחיית המתים הוא על הניצוצין אשר הם בהג' קליפות הטמאים, כי שם הם בבחי' מתים, כי הם רחוקים שם מאור הקדושה לגמרי, וכל זמן שהם עומדים שם הם בבחי' מתים ממש רח"ל, ולכן מזכירין תחיית המתים גם בשבת, כי אין דבר שעומד בפני פיקוח נפשות. אך קיבוץ גליות, הוא על הניצוצין שעומדים בקליפת נוגה, שהיא קרובה לקדושה, וכן נכללת לפעמים (סט ע"ג) בקדושה ג"כ כנ"ל, ולכן הם אינם שם בבחי' מתים ח"ו אלא רק בבחי' גולים.

והוא ג"כ ענין מה שאמרו במדרש הנעלם (פ' תולדות קלט ע"א) כי מ' שנה קודם הקיבוץ גליות לתחיית המתים, כי הגולים אשר הם בקליפת נוגה הנה הם מבחי' הניצוצין העומדים בהתירין בנין ובהתירין בנות דינקין כל יומא כנ"ל, והם הב' מוחין חו"ב דקליפה

⁵⁷⁴ לא מצאתי.

דע"ה ח"ב

דז"א דנוגה, והב' מוחין חו"ב דקליפה דנוק' דנוגה, וכמ"ש בהנהות מהרח"ו בפ' אחרי מות דף ס' ע"ב, והם ג"כ הד' קליפין עון ומשחית אף וחמה כמ"ש הרב בשער קליפת נוגה (פרק ג) ע"ש. וכל א' הוא כלול מעשר, והם ארבעים, וכל הניצוצין אשר בנוגה הם הגולים כנו', ויתבררו הם בקיבוץ גליות, כי כל המאורעות דישראל שבכל דור הוא לפי ערך פגם ותיקון הניצוצין אשר הם מהנשמות דכל דור, כי שורש כל הנשמות הוא מהם, וכל המאורעות דהנשמות הוא מהמאורעות דהניצוצין, הן בכל ענין דהגלות, והן כל ענין דהגאולה. ויהיה מתחילה קיבוץ גליות שהוא ג"כ בירור ותיקון הניצוצין אשר בקליפת נוגה, ואח"כ יהיה תחיית המתים שהוא בירור ותיקון דהניצוצין אשר גם בהג' קליפות הטמאים. ויהיה זמן הקיבוץ גליות מ' שנה קודם, שהוא כל משך זמן הבירור ותיקון הניצוצין העומדים בהד' קליפות עון ומשחית אף וחמה דנוגה, שהם הד' מוחין דחו"ב דזו"ן דנוגה, אשר כל א' הוא כלול מעשר כנו', והם מ'. ויומשך בירורם ותיקונם מ' שנה, ואחר שיובררו ויתוקנו הם, שהם בבחי' גולים כנ"ל, יתחיל אח"כ תחיית המתים, שהם הניצוצין שנבלעו בהג' קליפות הטמאים, והוא ענין המ' שנה שיקדים הקיבוץ גליות לתחיית המתים.

ואמרו שם במדרש הנעלם עוד (בדף קמ ע"א) כי הרבה תחיות יהיו, ויומשך זמן התחיות כולם מאתים ועשר שנים לדעת ר' יהודה, ורי"ד שנה לדעת ר' יצחק ע"ש. והנה ענין משך זמן התחיות בין לר' יהודה בין לר' יצחק הוא ג"כ ע"פ מה שאמרנו, כי הרי ענין תחיית המתים הוא תלוי בבירור ותיקון הניצוצין העומדים בהג' קליפות הטמאים כנ"ל. והנה קליפת נוגה היא בבחי' כח"ב שהם המוחין, אבל הג' קליפות הטמאים הם בבחי' הזו"ת, וכמ"ש הרב בספר זוהר הרקיע (דף נו ע"ב) וכנ"ל. והנה המוחין הם ד' כנודע חו"ב וחז"ג, וכלול כל א' מ' והם ארבעים כנ"ל, אבל שאר הג' קליפות הוה כל א' מבחי' זו"ת, הכלול כל א' מ' והוא ע', והג' קליפות הם ג' פעמים ע', והם מאתים ועשר, וכאשר נחשוב הד' אחוריים דאו"א ויש"ס ותבונה וכמ"ש בשער שבירת הכלים (ריש פרק ב) ע"ש, הנה כאשר נחשוב אותן הד' אחוריים עמהם ג"כ, הם מאתים וי"ד. והנה ר' יהודה סובר כי אותן הד' אחוריים הם מהמוחין, ולכן הם נכללים בקליפת נוגה, ולכך אינו חושב הוא אלא הג' קליפות עצמן, והם בפרטיות מאתים ועשר. אבל ר' יצחק חושב את הד' אחוריים ג"כ עמהם, משום שהם המוחין דהזו"ת עצמן, ולכן אמר הוא שהם מאתים וארבעה עשר. אך בין למר בין למר הוה זמן התחיות עד שיתברר ויתוקן כל הניצוצין העומדים בהג' קליפות הטמאים, וכן יהיה נמשך כל הזמן הזה התחיות דהנשמות וגופים ג"כ כי הם תלויים זה בזה כנו'.

והגם שאמרנו כי הן המתים והן הגולים הם מתבררים והולכים תמיד, כי לכך תיקנו הזכרת תחיית המתים בהוה, וכן גואל ישראל בהוה וכנ"ל. אך גאולתם ותחייתם עתה הנה הוא רק בחלקי היותר זך שבהם, שהוא בהפנימיות שבהם, וכן נעשה עיקר גאולתם ותחייתם רק בהפנימיות דהעולמות. והוא ע"ד שאנו רואין בנשמת בני אדם, כי נודע הוא שכל הנשמות כולם הם מבירור הניצוצין שמתבררים תמיד ועולים בבחי' מ"ן, ועי"ז ניתוסף עליהם אור וברכה מלמעלה, ונשלם ונעשה למציאות נשמה, ויוצא בעוה"ז להתלבש בגוף כמבואר בדרושי מ"ן ומ"ד ע"ש (דרוש ב ג) ובכ"מ. וכאשר זוכה הנשמה בתורה ומעשים טובים, הרי יוצא מעוה"ז להתעדן ולהתענג בעדן גן אלהים להנות שם מזיו השכינה, והיא צרורה שם בצרור החיים וכמ"ש בפ' בשלח (נט ע"א) ובפ' ויקרא (כה ע"א). והרי הוה מיתת הצדיקים גאולה שלהם, כי הרי נגאלין בזה מכל תלאות היצר הרע ומכל צרות העוה"ז. וכן הוא תחייה שלהם, כי כאן הם שרוים בחשכת הזוהמא דמשכא

דע"ה ח"ב

דחויא⁵⁷⁵ שהיא קשה כמות, ושם הם צרורים (סט ע"ד) בצרור החיים. אמנם הרי הוא רק להנשמה לבד, כי הגוף הוא שוכן בקבר עד עת התחייה גם בצדיקים גמורים, וכמ"ש בשבת (קנב ע"ב). והרי נעשה עתה הגאולה והתחייה רק לנשמות ולא לגופים, והוא רק בפנימיות העולמות שהוא בגן עדן, וכן הוא כ"ז ממש בבירור ותיקון הניצוצין, כי כל מציאות הנשמות הוא נעשה מהניצוצין כנוז, וכן הוא מהם ג"כ כל המציאויות המתחדשים בעוה"ז בכל חלקי הדצח"מ תמיד, והוא בירורם ותיקונם, כי יוצאים מהקליפות ונעשים למציאויות בעוה"ז, ועל זה הוא מה שאמרנו, כי הוא בבחי' קיבוץ גליות ותחיית המתים אשר בהוה, כי הרי הם נתבררו ונתקנו תמיד. אך באמת הרי הוא אינו עדיין גמר בירור כלל וגמר תיקון כלל, כי הרי כל העוה"ז כולו הוא עדיין מחוסר תיקון הרבה, כי הרי הוא מעורב טוב ברע ורע בטוב, והוא כולו בזוהמא יתירה ומשכא דחויא, ואינם מגיעים לתיקונם אלא רק אם ע"י התורה והמצוה דמעשה הצדיקים, אם ע"י הדינים והמאורעות קשים הנעשים בעולם, ועי"ז הולך העולם ומתתקן תמיד גם עתה, וכמו שיתבאר כ"ז לקמן.

אך תיקונם אשר ע"י כ"ז הנה הוא רק אחר שחזור כל דבר ליסודו, והוא ע"ד האדם שמתתקן בעיקר תיקונו רק אחר המיתה והקבורה, שע"י נתעכל זוהמתו, וכמ"ש בפ' שלח (קסב סע"א), ואז מגיע לתיקונו אשר ע"י התורה ומעשים טובים שעשה בעוה"ז, או ע"י הדינים והעונשים דגיהנם. ועכ"פ הוא כי אינו מגיע האדם לתיקונו אלא רק לאחר מיתה, כן הוא ג"כ תיקון כל המציאויות, אלא רק אחר שחזורים ליסודם והוא בעולם העליון שהוא בפנימיות העולמות ע"ד תיקוני האדם שבגן עדן, וגם כל התיקון הוא עתה רק להפנימיות דכל מציאויות. אבל החיצוניות שבו הוא אינו מגיע עתה לתיקון הגמור כלל, אלא שהוא חוזר לעפרו, הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר (קהלת ג כ), וע"ד גוף האדם, שסוף ביתו עתה הוא קברו.

והרי נתבאר לנו עכ"פ, כי כל מה שאמרנו בענין קיבוץ גליות ותחיית המתים שהוא בהוה תמיד, הנה הוא עתה רק בחלקי הפנימיות היותר זך שבהם, והם באים לתיקונם ג"כ רק בפנימיות כל עולם, וזה נעשה באמת בהוה תמיד, כי הולך העולם ומתתקן תמיד בלי הפסק רגע וכנ"ל בדברינו. אך קיבוץ גליות העיקרי, שהוא הגאולה העיקרי אשר יהיה בעוה"ז ולהגופות ג"כ, וכן תחיית המתים העיקרי אשר יהיה לכל הגופות ולכל החיצוניות ג"כ ובכל העולם כולו כמו שבארנו לעיל דרוש ב' ענף ג' אות בג"ד עש"מ, הנה זה יהיה רק לעתיד ובמשך זמן הנ"ל.

והנה ע"ד שאמרנו בקיבוץ גליות ותחיית המתים, שהגם שעיקרן הם לעתיד, עכ"ז הנה הם נעשו בהוה תמיד ג"כ עכ"פ, כן הוא עדי"ז ג"כ בבנין ירושלים, כי הוא נעשה ג"כ בהוה תמיד, ולכך תיקנו לומר בונה ירושלים ג"כ בהוה, כי ירושלים הנה הוא המלכות רחל בבחי' החיצונית שבה, וכמ"ש בפ' שלח (דף קעא ע"א), והוא ההיכלות דהמלכות נוק' דאצילות ע' שער מיעוט הירח (סוף פרק ב ופרק ג). וישנם בהיכלות ג"כ בחי' פנימיות וחיצוניות וכמ"ש בדרושי עגולים ויושר (ענף ג) ובכ"מ, וכל בנין ההיכלות הללו הוא הכל מהניצוצין שנבררו ועלו בעת התיקון דמעשה בראשית כנודע. וכן הוא חורבנו כאשר שחזרו ונפלו בעת החטא רח"ל וכמ"ש בשער מיעוט הירח שם וכן בשער הקליפות (פרק ג). והנה הם עולים ונבררים ג"כ תמיד, וככל מה שאמרנו לעיל, אלא כי עתה נעשה הבירור והתיקון רק בחלקי היותר פנימי דאותן הניצוצין ג"כ, ומתתקן והולך רק הפנימיות דההיכלות שבה, אבל בהחיצוניות הנה הוא עתה להיפך, כי הולך הרשעה ומתגבר עתה תמיד, והוא בסיבת ב' הטעמים שאמרנו לעיל סי' ג' ע"ש. אבל הפנימיות היא מתתקן

⁵⁷⁵ ע"י תיקו"ז דפים נד ע"א, קח ע"א, קסא ע"ב.

דע"ה ח"ב

תמיד, והיא הולך ומתתקן מפנימי לחיצוני עד שיתוקן כולו לעתיד לבוא, ולכך תיקנו בונה ירושלים שהוא ג"כ בהוה כי הרי היא נבנית תמיד עכ"פ.

דרוש ד ענף יו סימן א

בירור הניצוצין ותיקונם הוא תמידי, באופן שכל אלו שלא זכו להתברר ע"י תורה ומעשים טובים מתבררים ונתקנים ע"י העונשים. ושורשם הוא ב"אדם בליעל", וממילא הולך הוא ומתבטל ע"י כל פעולה ופעולה שעושה. והגם שע"י כל חטא ועוון מתגבר הרע, אמנם האמת היא שזה עצמו הוא סיבת ביטולו, שכן ד"ז שהרע הולך ומתגבר הוא משום ששורשו הוא תוקף הדינין הקשים שנעשו ע"י מיתת המלכים ושבירת הכלים, וע"י כל חטא ועוון שנעשה למטה, התעורר באותו השורש אשר למעלה, ונוסף לאדם בליעל תוספות כח מתוקף הדינין הקשים הרי הם שורשו.

אמנם מאחר ועיקר תוקף הדינים הנ"ל, נעשה בהעלם מאור א"ס, מובן הדבר שאין לו מקור הנובע ללא הפסק. ושיעורם הוא כשיעור מציאות כח הזוהמא שהיה בכוונת המאציל ית"ש. א"כ, כל מה שמתגבר הרע וגדל ע"י החטא הוא מתוספת הכח שנוסף לו ע"י מתוקף הדינין הקשים דעולם התוהו. הרי שנתמעטו ע"י ג"כ כל אותן תוקף של הדינין הקשים משיעורן.

והנה עצמות הרע ומציאותו הוא גופא העוון והעונש, שכל מציאותו וקיומו הוא מעת פעולת העוון עד לסוף פעולת העונש, שכן אחר שיוצא העוון מהכח אל הפועל הוא עצמו נהפך לעונש, ולאחר שנעשה העונש מתבטל הרע וכלה לגמרי. והנה מציאותו נעשית ע"י רשעת תקע"ד הדורות שבעולם התוהו שנחרבו תיכף, ואח"כ חזר ונתחדש ע"י חטא דעץ הדעת, ונתערב בכריאה כולה ועלה עד למעלה ראש. שכן מתחילה בעת החורבן דעולם התוהו, ירד כל הרע למטה ממקומם העיקרי העתידי דהיינו למקום העולמות. אמנם בעת התיקון דמעשה בראשית אשר נעשה ע"י האור דשם מ"ה, נבררו מהם ד' העולמות אבי"ע דמעשה בראשית, ונצטמצם הרע ונעשה בלי תיקון כלל. אמנם אח"כ, ע"י החטא דעץ הדעת נתקן הרע בתיקונו של עתה ועלה עד למעלה ראש ונתערב בכל הכריאה כולה.

הנה אמרנו כי בירור הניצוצין ותיקונם הוא נעשה תמיד, משום שגם כל אלו שלא זכו להתברר ע"י תורה ומעשים טובים, הנה (ע"א) הם מתבררים ומתקנים ג"כ ע"י מה שיסד המאציל ית"ש שהרע יהיה הולך ומתבטל תמיד ע"י כל פעולותיו גופה, הן במה שהוא עושה להרע, שהוא בכל פיתוייו שמפתה לכל עון ולכל חטאת, והן במה שהוא עושה להשחית, שהם כל הדינין והעונשים אשר הן בעולם הזה והן מה שהוא לאחר מיתה. אשר כולם הם נעשים ע"י הס"א, שהם מהאדם בליעל שהוא כללות המציאות דטומאה ורע, וע"י תולדותיו וכחותיו נעשים כל הפעולות אשר הם להרע ולהשחית רח"ל, והנה הוא הולך ומתבטל בכל פעולה ופעולה שעושה. והגם שהרי נודע שאדרבא הוא, שע"י חטא ועון מתגבר הרע ומתחזק ומתגדל וכנודע מהחטא דעץ הדעת, שעלה ע"י למעלה ראש, וכן עד"ז בעונות כל דור וכנודע. אך האמת כי עכ"ז הנה זה עצמו הוא סיבת ביטולו ג"כ, כי מה שהולך ומתגבר הוא משום שהרי שורשו ומציאותו הוא מתוקף הדינין קשים שיצאו ונעשו ממיתת המלכים ושבירת הכלים. ונעשה מזה הטומאה ורע ע"י רשעת התקע"ד דורות שהשתמשו בכל תוקף הדינין הללו להרע, ומזה נעשה שורש המציאות דהאדם בליעל וכל תולדותיו, וע"י כל חטא ועון שנעשה למטה הנה מתעורר באותו השורש אשר למעלה, וניתוסף להאדם בליעל תוספות כח מתוקף הדינין קשים שהם שורשו הנז', ומתגבר ומתגדל רח"ל.

אמנם הנה כל אותן תוקף הדינין קשים אשר יצאו ונעשו ממיתת המלכים ושבירת הכלים, הנה משום שכל עיקרן הם נעשו בהעלם גדול מאור א"ס, הנה יש להם שיעור וגבול למציאותם, כי כל מה שהוא בהעלם מאור א"ס אין לו מקור ומעיין נובע בלי הפסק, אלא מוכרח שיופסק עכ"פ. ובכל עולם הנקודות כולו היה העלמת דאור א"ס כמו שבארנו לעיל ח"א דרוש ב' ג' ובכ"מ שם ובפרט בעולם התוהו. והרי הוה כל תוקף הדינין קשים שנתגלו אז בגבול ומדה, ויש להם הפסק, ושיעורם הוא כשיעור כל מציאות כח הזוהמא והטומאה והרע שהיה בכוונת המאציל ית"ש, להוציא מהם בכל משך הזמן אשר מעת עולם התוהו עד ימות המשיח. וא"כ הרי כל מה שמתגבר הרע ומתגדל ע"י כל חטא ועון, והוא מתוספת כח שניתוסף לו ע"י מתוקף הדינין קשים דעולם התוהו וכנ"ל, הרי נתמעט ע"י ג"כ כל

דע"ה ח"ב

אותן תוקף דינין קשים משיעורן, והם מתמעטים והולכים ע"י כל תוספת כח שניתוסף להרע מהם בכל עת ועת. והרי נמצא שכל התגברות דהרע וחזקו הוא עצמו סיבת ביטולו, כי מתמעט ומתייבש מקורו בכל תוספת כח שניתוסף בו, והרי הוא הולך ומתבטל בשורשו תמיד.

והנה עצמות הרע ומציאותו הוא העון והעונש, שכל מציאותו וקיומו הוא רק מעת פעולת העון עד סוף פעולת העונש. והעון והעונש הם אחד, כי אחר שיוצא העון לפועל הוא עצמו נהפך להעונש, ואחר שנעשה העונש מתבטל וכלה לגמרי. והעון הוא התחלתו והעונש הוא הסוף שלו. והנה נתחדש ונעשה מציאותו ברשעת התקע"ד דורות שבעולם התוהו ונתחרבו תיכף, ואח"כ חזר ונתחדש בהחטא דעין הדעת, ונתערב בהבריאה כולו ועלה עד למעלה ראש. כי מתחילה בעת חורבן העולם התוהו ירד כל הרע למטה ממקום העיקרי העתיד להעולמות כולם, שהיה המקום העתיד להם רק עד סוף ה' ראשונות דהיצירה של עתה, וירד אז הרע כולו במקום הד' דהיצירה של עתה, ובמקום כל ה' דהעשיה של עתה, שהוא למטה לגמרי ממקום העולמות אשר בעת התיקון. אמנם הנה ירדו עמהם הש"כ ופ"ר והרפ"ח ניצוצין שהם השרשים והכחות דכל המציאות כולו. הנה ירדו הם ג"כ ונתערבו עמהם ונטבעו בהם, אך בעת התיקון דמעשה בראשית אשר ע"י האור דשם מ"ה, נבררו מהם כל הד' עולמות אבי"ע דמעשה בראשית, ונתמעט ונצטמצם הרע כולו ונעשה בלי תיקון כלל. אמנם אח"כ ע"י החטא דעין הדעת, נתקן בתיקונו ועלה עד למעלה ראש ונתערב בכל הבריאה כולו, והוא ע"ד שהיה בעת עולם התוהו, שירדו אז הניצוצין למטה ונתערבו בו. כן היה אח"כ ע"י החטא דעין הדעת, כי עלה הרע למעלה עד ראש הבריאה, ונתערב הוא בכל הבריאה כולו, וכן מתגבר במציאותו ומתקיים ע"י עוונות כל דור, כי העון עצמו הוא מציאות הרע, ובפעולת כל עון מתחדש מציאותו. אמנם הוא נהפך תיכף לעונש, והם כל התלאות והמאורעות דהריסות כולם הנעשים ומתחלפים בהעולם מעת החטא דעין הדעת עד ביאת המשיח, וכמו שאמרנו שכל מציאות הרע הוא רק העון (ע"ב) והעונש שהם אחד, ואין לו מציאות כלל אלא רק מעת פעולת העון עד סוף פעולת העונש, כי רק אלו ב' הפעולות הם מציאותו. ואחר שנעשה העונש אשר על אותו העון, הנה מתבטל תיכף אותו החלק דהרע מציאותו לגמרי, ויתבטל עד"ז כולו בהצירוף והליבוץ דהיום הדין הגדול, שאז יכלה כל העונשים, ואז כל הרשעה כולה כעשן תכלה (תפילת ימים נוראים).

דרוש ד ענף יז סימן ב

שורש עולם התוהו נעשה מתוקף הדינין דמלכות דב"ן אחר שנתגלה תוקף הדינין ויצא לעצמו בעת מיתת המלכים, ושברי הכלים שירדו למטה אחר שנשברו, הם עצמן תוקף הדינין והגבורות, וכאשר ירדו למטה, הרי שיצאו לעצמן ונפרדו משרשן. והנה ענין היותם תוקף הדינין והגבורות הוא מכח שהם בחי' החיצוניות והעביות דהמלכות דהב"ן אשר עיקרם הוא לעולם מבחי' גבורות. וגם בעת שנאצלו בכחית עולם הנקודות היתה אצילותם בבחי' גבורות, והם היו אז מרוחקים מהגילוי דאור א"ס, והיה אז אור הא"ס נסתר ונעלם הרבה מאוד גם במקום האצילות, ועי"ז הם נעשו לתוקף הדינים הקשים.

והנה אותן שברי הכלים היו השרשים דעולמות בי"ע ומציאותם אשר במשך ימי העולם, והש"ך פ"ד ורפ"ח ניצוצין היו בחי' האצילות שבהם. ושרשי ד' העולמות אבי"ע ירדו למטה בבחי' חלקי הדצח"מ שבהם, הרי הם העולמות והנשמות. הנשמות היו תקע"ד הדורות, עליהם אמרו חז"ל שעלו במחשבה ליבראות, שכן עולם הנקודות הוא סוד המחשבה, שיצאו מהע"ב דהמ"ס (הרי הוא בסוד המחשבה העליונה), כאשר עלו שם מתחת הפרסא בתורת מ"ן לעלות למעלה מהפרסא, ומשם יצאו דרך העינים. וע"י תוקף גבורתם יצאו בלי סדר, ולא יכולים היו להתקיים ומתו ונשברו, ואורם העיקרי עלה למעלה. וכאשר ירדו למטה לבדן, נעשו לתוקף דינין קשים ע"י שנתרחקו ממקורן ומאור קדושתם שלמעלה, ועי"ז הרשיעו תקע"ד הדורות וגברו ברשעתם, ומזה נעשה הרע, ובתוך הרע היו טבועים כל הניצוצין ושברי כלים. ומשם הם יוצאים ומתבררים לאט לאט, והיינו המציאותיות המתחדשים בכל יום בחלקי הדצח"מ, שכן המה מהבירורים המתבררים תמיד.

דע"ה ח"ב

והנה הרע יצא לגילוי בסיבת הנבראים עצמן, הרי הוא רשעת תתקע"ד הדורות, מכיוון ששרשם היה בצמצום החזק הנעלם מאור א"ס, ולא היה להם במה לידבק ולהתקרב לשרשם. ומכיוון שטבע הגבורות הוא שלא לנוח, השתמשו בכל תוקף גבורתם רק בפעולת הריחוק עצמו, ובכך נעשתה מציאות הרע, אמנם היו צריכים להשתמש בגבורתם כדי לידבק בשרשם.

והענין בבירור הוא, כי הנה סוד שורש עולם התוהו וכל מציאות הרע שנעשה אז, הרי נודע הוא שנעשה כ"ז מתוקף הדינין והגבורות דהמלכיות דהב"ן אחר שנתגלו ויצאו לעצמן כל תוקף הדינין כולם בעת מיתת המלכים ושבירת הכלים ונפרדו משרשן, והשברי כלים שירדו למטה אחר שנשברו עם הניצוצין דש"כ ופ"ר ורפ"ח שירדו עמהם, הם עצמן תוקף הדינין והגבורות שאמרנו. וכאשר ירדו למטה, הרי יצאו לעצמן ונפרדו משרשן. וענין היותם במציאות תוקף דינין וגבורות, כי הרי הם בחי' החיצוניות והעביות דהמלכיות דהב"ן, אשר עיקרו דהב"ן הוא לעולם מבחי' גבורות ובפרט המלכיות שלו. וגם בעת אשר נאצלו במציאות עולם הנקודות, היה אצילותם ג"כ בבחי' גבורות, וכמו שבארנו לעיל ח"א דרוש ב' ג', ובפרט בספר הכללים כלל י"ח ענף ב'. וכן אח"כ כאשר שיצאו ומלכו⁵⁷⁶, שהוא עצמו כל הענין דעולם הנקודות, הנה היו אז מרוחקים ג"כ מהגילוי דאור א"ס, והיה אז אור הא"ס נסתר ונעלם הרבה מאוד גם במקום האצילות, שהוא מהטבור דא"ק ולמטה, כי הרי נסתלק משם האור ועלה למעלה מהפרסא, ונשאר למטה ריקן מהאור לגמרי כנודע (ע"ז נקודות פרק ב). ושם במקום הזה ירדו כל הנקודות, והרי היו כל הנקודות בהעלם מאור א"ס, ונשארו רק בבחי' גבורות גדולים, כי הרי היו רק בעצמותם לבדשהם המלכיות דב"ן, ובסיבת זה מיתו ונשברו. ועלו גם אורות הנקודות למעלה וכמו שמתבאר כ"ז לעיל ח"א, וירדו למטה רק הניצוצין עם השברי כלים לבד, ונפרדו עוד משרשן, שהוא גם מאורות הנקודות ג"כ, ונעשו עי"ז לתוקף דינין קשים.

והנה אותן השברי כלים הם היו השרשים דכל העולמות בי"ע ומציאותם אשר בכל משך ימי עולם כולו, והניצוצין היו בחי' אצילות שבהם. והרי ירדו כל שרשי הד' עולמות אבי"ע למטה בבחי' כל חלקי הדצח"מ שבהם, שהם עולמות ונשמות, והנשמות הם היו התתקע"ד דורות שעליהם אמרו כי עלו במחשבה להיבראות כמ"ש בבראשית רבה (פכ"ח סימן ד). כי עולם הנקודות הוא סוד המחשבה שיצאו מהע"ב דהמ"ס כאשר שעלו שם למ"ן מלמטה מהפרסא, וכמו שבארנו לעיל ח"א, והוא סוד כוונתם ז"ל עלו במחשבה להיבראות, כי הע"ב דהמ"ס הוא סוד המחשבה העליונה, ושם עלו למ"ן, ומשם יצאו דרך העינים, והם הנקודות שיצאו ומלכו ושלטו כרגע והמציאו בשליטתם את כל השרשים דהד' עולמות אבי"ע מכל חלקי הדצח"מ שבהם, שהם עולמות ונשמות. אך היו גבורות גדולים, משום שהיו רק מהמלכיות דב"ן בהעלם, אור א"ס מהם כנז'. וע"י תוקף גבורתם יצאו בלי סדרים, ולא היה אפשר להם להתקיים כלל ומיתו ונשברו, ועלו כל אורם העיקרי ג"כ למעלה והוא ענין מיתתם, ונשברו כלים וירדו השברי כלים עם הניצוצין דש"כ ופ"ר ורפ"ח למטה, והם הגבורות היותר גדולים אשר גם בהנקודות עצמן. וכאשר ירדו למטה לבדן, נעשו לתוקף דינין קשים ע"י שנתרחקו ממקורן ומאור קדושתם שלמעלה, ועי"ז הרשיעו התתקע"ד דורות וגברו ברשעתם הרבה מאד, ונעשה מזה כל הטומאה והזוהמא והרע, ובתוכה היו טבועים כל הניצוצין והשברי כלים, שהם השרשים דכל המציאויות כולם שהיה עתיד לצאת בכל הד' עולמות אבי"ע בכל משך ימי עולם אשר עד ביאת המשיח. והם יוצאים ומתבררים משם לאט לאט כנ"ל בכל דברינו, והם המציאויות המתחדשים בכל יום בכל חלקי הדצח"מ כי הם מהבירורים המתבררים תמיד.

⁵⁷⁶ עי' ח"א דרוש ב' סימן ב' אות ה' שהיינו כאשר האירו מלכי היושר למלכי עיגולים.

דע"ה ח"ב

והנה יצא כל הטומאה והזוהמא והרע בסירת הנבראים עצמן, שהוא ברשעת התתקע"ד דורות, כי ע"י שהיו מהצמצום החזק הנעלם מאור א"ס ולא היה להם במה להתדבק ולהתקרב לשורשם, שהוא כל האורות דב"ן אשר נסתלקו ועלו למעלה, ומכל שכן לשורש שורשם שהוא הא"ק עצמו המיוחד בא"ס ית"ש, כי לא היה נשפע להם עדיין שום שפעת אור דתורה ומצוה, שהוא החוט הפנימי (ע"ג) המקשר ומיחד את כל העולמות כולם זב"ן, וכולם במקור האחדות, ולא היה להם שום מציאות שפע במה להתקשר למעלה. ובאשר שמטבע הגבורות הוא שלא לשקוט ולנוח כלל, השתמשו בכל תוקף גבורתם רק בפעולת הריחוק עצמו, וכמו שהיו מתכוננת עצמותם, שהיו מהכחות דהצמצום החזק מרוחק מאור א"ס הרבה מאד וכנז'. ובסיבת זה הנה התגברו את עצמם מדעתם ומרצונם להתרחק עוד יותר והרשיעו בכל האפשרי בכל כחם ומציאותם, ותחת אשר היה להם לדחוק ולייגע את עצמם להשתמש בכל תוקף ואומץ גבורתם להתקרב ולהדבק לשורש שורשם הנעלם שהוא א"ס ית"ש אשר רק ממנו עצמו ית"ש, הרי נעשה באמת כל הצמצום החזק בכל תכונותיו ותולדותיו, שהם כל תוקף הדינים קשים ותולדותם, שהוא כל עצמותם והתהוותם דהתתקע"ד דורות עצמן. והיה להם לקיים בעצמן ע"ד שאמרו כל מה שאומר לך בעה"ב עשה חוץ מצא (פסחים פו ע"ב), להתגבר בכל תוקף ועוז להתקרב לשרשם עכ"פ. ואז היה מתקיים עליהם ג"כ הבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד ע"א), וכן מקרא שכתוב (נחום א ז) טוב ה' למעוז ביום צרה. והיה נפתח להם ג"כ שפעת אור היחוד להתקדש ולהתענג באור קדושה של מעלה כנחל שופר וכמעייין המתגברולפי תוקף גבורתם שהיה בהם, ועי"ז היה נתחדש ונעשו אז כל המציאות דהד' עולמות אבי"ע ג"כ כולם בקדושת נועם זיו העליון, ע"פ השלימות דסוף תיקון העתיד, אשר אין לנו עתה בזה שום השגה כלל. אמנם הם לא עשו כן אלא שעשו בהיפך והתרחקו עצמן בכל תוקף גבורתם מאור היחוד של מעלה, וקצצו בנטיעות, כי סלקו את עצמן משורש הקדושה להעשות לרשות בפנ"ע, ונעשה על ידיהם כל מציאות הרע, כי יצא על ידיהם מהכח אל הפועל, שהוא מתוקף הדינים קשים מציאות הרע עצום מאד, ונעשה העולם תוהו, והוא מציאות הטומאה והזוהמא והרע שיצא אז, ובהם נתערבו ונטבעו כל הניצוצין והשברי כלים, שהם השרשים והכחות לכל המציאויות כולם וכמו שיתבאר עוד למטה בכ"ז בעה"י.

דרוש ד ענף יז סימן ג

ביאור עניין יציאת הרע: מהמלכות יוצאים ומתפשטים ד' שרשים שהם שורשי העולמות בי"ע וכל צאצאיהם, והיינו ד' המחצבים הנולדים זה מזה ומהם חוצבו כל המציאויות כולם, הרי הם מחצב הנשמות הנולד מהמלכות, ממנו נולד מחצב המלאכים, ממנו נולד מחצב הקל"י וממנו נולד מחצב העולמות, הרי הוא שורש המציאות של הגוף והעביות.

כל ד' אלה וכן כל תולדותיהם במשך ו' אלפי השנים היו נכללים בניצוצין ובשברי הכלים דעולם הנקודות.

כח הבחירה נמצא רק אצל מחצב הנשמות, שכן המה הפנימיים והעיקריים יותר מכל המציאות דהבי"ע, והם המושלים על כולם, וכל ג' האחרים נמשכים מהחיצוניות שלו בלבד. ועל אף שהנשמות משועבדים למלכות דאצילות, עכ"ז המלכות מעניקה להם את הרשות לעשות כחפצם. ואילו בג' המחצבים התחתונים אין בחירה, מאחר שהתהוותם והנהגתם נמשכת משרשם בחיוב ולא ברצון, אמנם הנשמות נעשות ממלכות דאצילות ברצון.

אמנם לפעמים נמשך כח הבחירה קצת למלאכים, כשמעשה בני האדם אינו הגון, ואז הרע עולה למעלה ושולט קצת במלאכים, ולכן הם צריכים יגיעה רבה לעשות רצון קונם. וכן להיפך, כאשר מעשה הצדיקים הוא בשלימות, אז נמשך טוב בקל"י, ונעשית קצת אפשרות של בחירה להטיב מעט.

בחירת הנשמות גורמת או לגילוי מלכות או להתעלמות. לתתקע"ד הדורות היה כח של בחירה להרע ולהיטיב, אך באשר שהם עצמם היו מתוקף הגבורות, ובהעלם דאור א"ס, הרשיעו הרבה, והוא ג"כ באותן הנשמות שהם מסטרא דגבורות ביותר והם הנוטים לרע קודם שבאו לעולם הגם שיש להם את כח הבחירה, ואין להם תקנה אלא לאחר מיתה ע"י גיהנם.

דע"ה ח"ב

מחצב הקליפות הוא מחיצוניות דמחצב המלאכים, והוא עצמות הסיגים דתוקף הדינים קשים עצמן. הוא נתקלקל ע"י רשעת תתקע"ד הדורות, ויצא לדעת אחרת לגמרי, והוציא בכל תוקפו את כל הטומאה והרע, משום שבעולם התוהו היתה אז העלמה דאור א"ס הרבה מאד, לכן היו תולדות ד' המחצבים בבחי' שרשים קטנים בלבד וכקרני חגבים, והללו לא נשלמו. משא"כ מחצב הקליפות, שהוא אור חשוך, וכל כחו הוא רק מהצמצום החזק אשר פעל המאציל א"ס ית"ש בהעלמת אורו, הנה הם יצאו בתכלית שלימותם, שכן מאז לא היה להם עת מוכשר יותר למציאותם, שכן אז אור א"ס ית"ש היה מסתתר ונעלם, והדינים קשים היו הולכים ומתגברים, ורשעת תתקע"ד הדורות גדלו מאד.

אמנם אותו תוקף הגבורות והדינין הקשים, הוא רק הכח לזה בלבד, והיינו מחצב הקליפות שאמרנו, שהוא השורש והכח לקליפה, וזהו מה שעשה הקב"ה. אמנם יציאתם מן הכח אל הפועל נעשתה ע"י סיבת הנבראים, הרי הוא ע"י רשעת תתקע"ד הדורות כנז'.

והנה, כאשר יצאה מציאות הרע בעולם התוהו, ויצאה בכל גריעותה כנז', היה מתגבר ושולט על כל ד' המחצבים שהיו כלולים בניצוצין ובשברי הכלים שירדו במקום העתיד לעולמות בי"ע, היה מתגבר הרע על כולם ושלט עליהם והכניסם בתוכו ונבלעו בו, והוא הנאמר "והארץ היתה תהו ובהו".

והקב"ה הפך עליהם את השיטה, וחזר והוציא יקר מזולל ע"י שהאיר באור דשם מ"ה, שעליו הוא שנאמר "ויאמר אלהים יהי אור", וע"י תיקן את מעשה בראשית.

וענין יציאת הרע שיצא אז הנה הוא ע"פ מה שכתב רבינו מהר"ח ז"ל בספר שערי

הקדושה (ח"ג שע"ב), כי מהמלכות ד' ספ' יוצא ומתפשט ד' שרשים שהם שורשי כל העולמות בי"ע וכל צאצאיהם, ואלו הד' שורשים הם זה לפניו מזה, שזה מלביש לזה, והם ד' מחצבים אשר מהם חוצבו כל המציאויות כולם. כי לפניו מכולם הוא מחצב הנשמות, והוא אור מתיילד ונמשך מאור המלכות עצמה, וממנו הוא כל נשמת ישראל כולם. ועליו הוא אור מחצב המלאכים, והוא מהחיצוניות דאור מחצב הנשמות, וממנו הוא כל המלאכים הקדושים והטהורים. ומהחיצוניות דאור מחצב המלאכים נמשך אור אחד מועט ונקרא אור חשוך, והוא כולו דינים קשים, והוא מחצב הקליפות, כי ממנו נאצלו כל הקליפות כולם. ועליהם ועל כולם הוא מחצב העולמות, שורש לכל המציאות דעביות וגוף, וממנו נמשכו מציאות כל העולמות בי"ע עצמן, אשר בתוכם עומדים כל הנשמות והמלאכים והקליפות הנזכרים. וכל אלו הד' מחצבים הם מחוץ להי' ספ' דהאצילות, כי כולם יוצאים מהמלכות דהי' ספ' שהיא לפניו מכולם, וכולם הם לבושים עליה, זה לפניו מזה כנז'. והמלכות דאצילות הנה היא כללות דכל הי' ספ', שכולם נכללו בתוכה, והיא מתפשטת בכל העולמות בי"ע. והרי כלולים העולמות מספ' ונשמות ומלאכים וקליפות ועביות שהם הגופות, והוא העולמות עצמן, שהם הבתים וההיכלות לכל הנז'.

והנה בהניצוצין והשברי כלים, היה כלול בהם כל אלו השרשים כולם דספ' ונשמות ומלאכים וקליפות ועולמות עם כל פרטיהם. ר"ל שגם תולדות השרשים ופירותיהם ופירי פירותיהם כל מה שהיה עתיד לצאת בכל משך זמן דקיום העולם מכל חלקי הדצח"מ בפרטות ופרטי פרטות, הנה כולם היו כלולים באותן הניצוצין והשברי כלים, כי בעולם הנקודות בעת שליטת המלכים יצאו כולם במציאותם, אלא שהיו רק נקודות קטנים וכקרני חגבים, אבל היו במציאות עכ"פ, אלא שהיו עדיין במדרגת המלכות דב"ן, שהוא בבחי' האצילות והספ'. אך כאשר מיתו ונשברו וירדו הניצוצין {ע"ד} עם השברי כלים במקום העתיד להבי"ע, אז יצאו במדרגת המציאויות דהבי"ע, נשמות ומלאכים קליפות ועולמות, והגם שלא היו במציאויות גמורים כמו שהוא עתה, אבל היו במציאויות עכ"פ כנז', והיו כולם גבורות גדולים ודינין תקיפין כנ"ל סימן ב', אך עכ"ז הנה לא היו עדיין הקליפות רע ממש כלל אלא רק דינין קשים.

והנה בכל אלו הד' לא היה בשום אחד מהם כח הבחירה והאפשרות להיטיב ולהרע אלא רק להנשמות לבד, כי הם הפנימיים והעיקריים לכל המציאות דהבי"ע, שכל הג' מחצבים דמלאכים קליפות ועולמות הם נמשכים מהחיצוניות דמחצב הנשמות כנ"ל, ולכן הנשמות הם העיקרים, שהם המושלים על כולם, שכולם הם משועבדים אליהם, ולא היה נמצא אפשרות הבחירה להיטיב ולהרע אלא רק להנשמות לבד. והגם שהנשמות הם

דע"ה ח"ב

מהמלכות דהספי' והם משועבדים אליה, הנה בודאי כן הוא, אך המלכות נותן הרשות והשליטה להנשמות לעשות כחפצם, כי כן הוא כוונת המאציל ית"ש בכל המציאות כולו, שאחר מעשה בראשית והלאה יהיה הנהגת כל העולמות וכל תיקונם והשלמתם רק ע"י הנשמות, וכמו שכתבנו לעיל דרוש ב' ענף ה' אות א', ובח"א דרוש ו' סימן ד' אות ג', ע' שם ושם. והרי נותן המלכות עצמה כח האפשרות והבחירה להנשמות להטות לכאן ולכאן. אמנם להנשמות, הנה אין להם כח ליתן ענין אפשרות הבחירה ג"כ להמלאכים ולהקליפות לעשות כחפצם. והסיבה בזה הוא כי התהוות המלאכים והקליפות אשר נמשך התהוותם זה מהחיצוניות של זה, והמלאכים הם מהחיצוניות דהנשמות כנ"ל, הנה לא היה נמשך התהוותם אשר זה מזה ברצון רק בחיוב, שהוא מפעולות המלכות ג"כ שיומשכו זה מזה. משא"כ הנשמות וכל כחותיהם ותולדותיהם הנעשים מהמלכות דאצילות, הנה נעשה כל מציאותם ממנה רק ברצון, וכן תלוי שליטתם וכל תהלוכותיהם והנהגתם הכל רק ברצון המלכות, ונותן להם המלכות כח ורשות ואפשרות הבחירה להטות לכאן ולכאן. משא"כ הנשמות אשר כל המציאות דהמלאכים והקליפות שנמשך מהם, לא נמשכו ברצון מהם אלא בחיוב. הנה כמו כן נמשך כל שליטתם דהמלאכים והקליפות וכל תהלוכותיהם והנהגתם אשר מהנשמות לא ברצון אלא רק בחיוב, וזהו שאמרנו לעיל ח"א דרוש ו' סי' ד' אות ג' כי לפעמים ע"י מעשה בני אדם נמשך כח הבחירה קצת להמלאכים ג"כ, והוא כשמעשה בני אדם אינם הגונים, משתרבב הרע ועולה למעלה ושולט קצת במלאכים ג"כ, וצריכים גם הם יגיעה רבה לדחות אותו מהם ולעשות רצון קונם, וכעין יגיעת בני אדם בכל מעשה התורה והמצוה. וכן הוא להיפך ג"כ, כי ע"י מעשה הצדיקים והקדושים מחלישים כח הרע, ונמשך קצת טוב בהקליפה ג"כ, ונעשה בה ג"כ קצת אפשרות הבחירה להטיב מעט. והוא מה שאמרו במועד קטן (כח ע"א) ברבא ורב נחמן לימא ליה מר דלא לצערן, ושם ברב ששת איתא לגבי ביתא, ורב אשי אמר ליה איתרה לי תלתין יומין ואהדרי לתלמודאי. כי ע"י צדקתם וקדושתם ניתן גם במלאך המות כח הבחירה להטיב עמהם, ונמשך כ"ז להם ממעשה בני אדם בדרך חיוב, אבל הבחירה אשר להאדם הוא ניתן להאדם מהמלכות דאצילות ברצון ולא בחיוב ח"ו. וכ"ז הוא ע"ד התהוות דעיקר מציאותם ג"כ וכנ"ז והבן כ"ז.

ועכ"פ הוא כי כח אפשרות הבחירה החפשית להטות לכאן ולכאן ומה שנמשך ע"י להמלאכים ולהקליפות ולהעולמות, הנה לא ניתן הכח הזה אלא רק להנשמות לבד. וכשמעשיהם הם הגונים, ממשיכים טובה ומהרה וקדושה בעולם, כי גורמים ע"י מעשיהם גילוי מלכותו יתברך בכל המציאות כולו, ונמתקים הדינין ומתבסמין ונעשים גם הם על טהרת הקודש, ואינו יוצא מהם שום רע כלל. משא"כ כשמעשה בני אדם הם רעים, הנה מתעלם אור קדושתו יתברך מהמציאות, ויוצא ע"י מהדינין קשים קליפות וחיצונים להרע ולהשחית רח"ל. וכן היה בענין התתקע"ד דורות, כי היה להם כח הבחירה להרע ולהטיב, אך באשר שהיו מתוקף הגבורות ובהעלם דאור א"ס כנ"ל הרשיעו הרבה. והוא ע"ד שאמרו בזוה"ק (פ' אחרי מות סא ע"ב) דכל אותן שהם מורדים ופושעים בעוה"ז, כן הוא ג"כ נשמתם למעלה, גם קודם שבאו לעולם ע"ש, ובזו"ח (שיר השירים נד ע"ג סט ע"א). והוא ג"כ באותן הנשמות שהם מסטרא (עא ע"א) דגבורות ביותר, והם קרובים להחיצונים לעולם, ולכן הם נוטים להרע גם קודם שבאו לעולם. וכן עושים אח"כ בעוה"ז, הגם שיש להם כח הבחירה, ואין להם תקנה אלא לאחר מיתה ע"י גיהנם, כמ"ש בזו"ח שה"ש שם ע"ש. וכן היה במכל שכך בהתקע"ד דורות שהיו מתוקף גבורות גדולים ובהעלם דאור א"ס והרשיעו הרבה כנ"ל סי' ב', ועי"ז נתהפך ג"כ מחצב המלאכים, שהוא מהחיצוניות דהמחצב דהנשמות, והוא עוד יותר גבורות, הנה נתהפך הוא והוציא ממנו כל תולדות

דע"ה ח"ב

מלאכי חבלה, שהם כל שלוחי הדין לענוש ולייסר, והם אינם טמאים ורעים ממש, אלא שלוחי הדין לבד. והם עתידים להתתקן ג"כ לעתיד לבא, כשיתבסמו הדינין ויומתקו או יעשו הם כולם לצינורות השפע להמשיך על ידם את כל טוב העתיד.

אמנם מחצב הקליפות שהוא מחיצוניות דמחצב המלאכים, והוא העצמות הסיגים דתוקף הדינים קשים עצמן. הנה הוא נתקלקל ע"י רשעת התתקע"ד דורות, ויצא הוא לדעת אחרת לגמרי, והוציא הוא בכל תוקפו את כל הטומאה והרע כולו, ויצא אז הרע על תכלית שלימותו היותר אפשרי שבו הרבה יותר מכל הד' מחצבים כולם. כי כל הד' מחצבים שהם: ספי', נשמות, מלאכים, עולמות, אשר כל התהוותם ושלימותם הוא רק ע"י השפעת אור מהגילוי דאור א"ס ית"ש. הנה משום שבעולם התוהו הרי היה אז העלמת דאור א"ס הרבה מאד, לכן היה כל תולדות הד' מחצבים כולם אז רק בבחי' שרשים קטנים וכקרני הנבים, ולא נשלמו הם אז כלל. משא"כ מחצב הקליפות שהוא אור חשוך, וכל כחו הוא רק מכת הצמצום החזק אשר פעל המאציל א"ס ית"ש בהעלמת אורו, ופעל וגילה ע"י כל עביות ותוקף הגבורות, אשר מהם נעשה כל הסיגים דדינים קשים בעולם התוהו, והם אשר הוציאו את כל הרע כולו בסיבת רשעת התתקע"ד דורות כנו'. הנה יצאו הם בתכלית שלימותם, כי לא היה להם עת מוכשר למציאותם יותר מאז, שאור א"ס ית"ש היה מסתתר ומתעלם, והדינים קשים היה הולך ומתגבר, ורשעת התתקע"ד דורות גדלו מאד. והרי היה רק אז עת זמן למציאותם, ולכן יצא אז כל הטומאה והרע על תכלית האחרון שבו, ונעשה אז כל הרוחין בישין והמשחיתים ומזיקים נוראים הרבה מאד, וככל מה שכוון עליהם המאציל א"ס ית"ש בתוקף הגבורות שהמציא מהצמצום החזק.

אמנם כל אותו תוקף הגבורות והדינין קשים הוא רק הכח לזה לבד, והוא מחצב הקליפות שאמרנו, שהוא השורש והכח לקליפה. וזהו מה שעשה הקב"ה, אבל יציאתם מן הכח אל הפועל, זה נעשה ע"י סיבת הנבראים, שהוא ע"י רשעת התתקע"ד דורות כנו'. והרי יצא הרע ע"י הנבראים עצמן, ועד"ז הוא תמיד, כי מציאות הרע אשר לכל אדם בפרט, הנה נעשה יציאתו מהכח אל הפועל, ומציאותו להאדם רק ע"י כל אדם בעצמו ע"י מעשיו. וזהו שאמרו במדרש (תנחומא בראשית אות ז) שאמר הקב"ה לאדם הראשון, אתה עשית אותך⁵⁷⁷ רע, כי הקב"ה לא נתן בהאדם אלא רק הכח אשר לזה לבד, ואפשר להאדם להפכו ולעשות את אותו הכח עצמו לטוב, ואז היה הוא בו לטוב גדול שאין למעלה מזה. וכמו שאמרנו לעיל שגם התתקע"ד דורות בכל כח דתוקף הגבורות שהיה בהם, שהוא השורש דדינים קשים, עכ"ז הנה היה להם אפשרות הבחירה, והיה אפשר להם להשתמש בתוקף הגבורות להיות מגיבורי כח עושי רצונו של המאציל א"ס ית"ש, ואז היו ממשיכים גילוי אורו ית"ש להמתיק כל הדינים ולהפך אותם לרשפי אש שלהבת ית"ש⁵⁷⁸, ואז היה נעשה על ידיהם התיקון הגמור דהמציאות כולו, וכמו התיקון העתיד תכלית האחרון. והרי עכ"פ הוא כי הקב"ה לא עשה אלא רק הכח לבד אשר לכל הקליפה והרע, ואפשר להאדם להפכו לטוב ולא נעשה הרע אלא ע"י מעשה הנבראים עצמן, שהם הוציאו אותו מן הכח אל הפועל להרע רח"ל.

והנה כאשר יצא כל מציאות הרע בעולם התוהו ויצא בכל שלימותו כנו', היה מתגבר ושלט הוא על כל הד' מחצבים כולם שהיו כלולים בהניצוצין והשברי כלים שירדו במקום העתיד להעולמות בי"ע כנודע בדברי הרב, היה מתגבר הרע על כולם ושלט עליהם והכניסם בתוכו ונבלעו בו. והוא מה שנאמר (בראשית א ב) והארץ היתה תוהו, שכל

⁵⁷⁷ פ' את היצר הרע.

⁵⁷⁸ ע"י לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

שרשי המציאויות כולם שהיה עתיד לצאת בכל זמן דקיום העולם, {עא ע"ב} אשר כולם יצאו אז בבחי' נקודות קטנות וכקרני חגבים, הנה נבלעו כולם בתוך הקליפות ונהרסו ונתחרבו, כי כן הוא תכונת הקליפה והרע תמיד להרע ולהשחית ולהרוס ולחבל.

והנה הפך הקב"ה עליהם את השיטה, ונמדד להם כמידתם וכמו שיתבאר למטה, וחזר והוציא יקר מזולל ע"י שהאיר בהאור דשם מ"ה, שעליו נאמר (ד שס) ויאמר אלהים יהי אור ותיקן על ידו כל מעשה בראשית כולם כנודע. וכן נעשים על ידו כל המציאויות הנולדים ומתחדשים תמיד בכל משך זמן דקיום העולם בכל חלקי הדצח"מ אשר בכל עולם ועולם מהד' עולמות אבי"ע, וכולם הם מהניצוצין ושברי כלים המתבררים תמיד ע"י האור דשם מ"ה, והרי הוא המוציא יקר מזולל. וכשיושלמו להתברר כולם, אז הרשעה כולה כעשן תכלה, והוא עת התיקון אשר אנו מקוים על זה בכל יום.

דרוש ד ענף יז סימן ד

מציאות הרע נעשתה ע"י רשעת תתקע"ד הדורות שהרשעו מדעתם ומרצונם. שכן אם היו רוצים, היה להם את האפשרות להטות את עצמם לטוב, ועי"ז היו מתקדשים (ועמהם המחצבים). שכן אע"פ שתהלוכות עולם התווהו היו בהעלמה גדולה של אור א"ס, עכ"ז מה שנעשה בהם ומה שיצא מהם היה בהשגחתו והנהגתו ית"ש, שכן גם בעולם הנקודות היה מעין כל תיקון ותיקון. והרי שהיה בכל המלכיות דב"ן (ובכל תוקף הדינין והגבורות שיצא מהם) כח אור הקדושה של מעלה, ובזה היה אפשר גם לתתקע"ד הדורות לבטל את עצמם לאלהותו ויחודו של אדון יחיד א"ס ית"ש, והיו מעוררים ע"ז במקור אור היחוד שיתגלה ויתפשט למטה, ואור כבודו ית"ש היה מתפשט במלוא חלל הצמצום, ולא היה נעשה התווהו כלל ח"ו, אלא היה אור התיקון דלעתיד מתחיל להתפשט תיכף לתקן את כל שרשי המציאויות כולם שהיו אז רק כקרני חגבים. ועי"ז היו העולמות ותולדותיהם אשר מאז ולהלאה ע"פ תיקון השלימות בלא זכות וחובה כלל, שכן כבר היה נתקן כ"ז ע"י תתקע"ד הדורות, ולא היה עתה שום יצה"ר בעולם, והעבודה היתה כעין עבודת משרתי מעלה וספי' דאצילות. אמנם לבד ממה שלא טרחו להתקרב לאור הקדושה של מעלה, אלא שאדרכה, עוד הרחיקו את עצמם וקצצו בנטיעות והתגברו בכל תוקף הגבורות שבהם להרע. ועל ידיהם נעשה בנין הרע כולו, ויצא הרע בשלימות.

הנה אמרנו שכל מציאות הטומאה והרע שנעשה אז, וממנו הוא הדראון לכל בשר אשר בכל משך ימי עולם עד ביאת משיח צדקינו, הנה נעשה כ"ז ע"י רשעת התתקע"ד דורות שהרשעו מדעתם ומרצונם, כי אם היו רוצים היה להם הכח והאפשרות להטות את עצמם לטוב, ועי"ז היו מתקדשים הם וכל המחצבים כולם בקדושה נפלאה ונוראה לאין חקר. והוא ע"י כי הרי כל התהוותם דכל הה' מחצבים כולם אשר היו כלולים בהניצוצין והשברי כלים, שהם מתוקף הדינין והגבורות, הרי הם כולם מהמלכיות דהב"ן הכללי שבא"ק, שהיא משרשה קודש קדשים. וכן כל אותן הה' מחצבים כולם עם כל תולדותיהם, שהם פרטי הכחות דכל המציאויות כולם שיצאו אז בבחי' נקודות קטנות וכקרני חגבים כנ"ל, הנה היה אז ג"כ כ"ז עכ"פ ע"י תמצית הארת דאור א"ס שהיה מתפשט בהם עכ"פ. ור"ל כי הגם שאמרנו שכל עולם הנקודות ובפרט עולם התווהו היה תהלוכותיהם בהעלמת דאור א"ס הרבה מאוד, עכ"ז הנה כל מה שנעשה בהם וכל מה שיצא מהם, הנה היה הכל בהשגחתו והנהגתו ית"ש, והוא בכח תמצית הארה ממנו, שהיה נמשך ומתפשט בהם עכ"פ, דאילולא זה לא היה נעשה שום דבר והיו מתבטלים כולם, ונעשה כלא היו. והרי היה נמשך בהם תמצית אורו עכ"פ, ובזה נעשה ויצא כל מה שנעשה, והיה הכל בכונתו ורצונו ית"ש, וכן כתבנו לעיל ח"א דרוש ב' סי' ד' אות ג', כי גם בעולם הנקודות היה ג"כ קצת מעין וברוגמא מכל התיקונים כולם, דאל"כ לא היו יצאו מתחילה למלוכה כלל, ולא היה נעשה בהם כל מה שנעשה, כי הכל הוא רק בכונתו ורצונו ובהנהגתו ית"ש.

והרי היה בכל המלכיות דב"ן ובכל תוקף הדינין והגבורות שיצא מהם כח אור קדושה של מעלה, ובזה היה אפשר גם להתתקע"ד דורות לאחוז ולהתחזק בשורשם ולהתאמן בכל תוקף ועוז לבטל את עצמם לאלהותו ויחודו של אדון יחיד א"ס ית"ש

דע"ה ח"ב

ולקבל על עצמם בכל לבם ונפשם מלכותו ית"ש תמיד, ועי"ז היו אחוזים ודבוקים בפנימיות אור היחוד של מעלה, והיו מעוררים עי"ז במקור ומבוע דאור היחוד שיתגלה ויתפשט למטה, ואז היה כבודו ית"ש מתפשט באורו במלוא כל חללו דהצמצום. והרי לא היה נעשה התווה כלל ח"ו, אלא שהיה מתחיל להתפשט תיכף אור התיקון דלעתיד לתקן את כל שרשי המציאויות כולם שהיו אז כקרני הגבים, להמשיך בהם תוספת אור וברכה לתקנם ולהשלימם בכל אור התיקון דלעתיד, שהוא גבוה נעלה הרבה מאד ממדרגת התיקון דששת ימי בראשית של עתה, שהרי היה אז התגברות אור הקדושה והגילוי דאור א"ס לפי התעוררות הנשמות אשר לפי כח תוקף גבורתם של אז, אשר אין לנו עתה שום השגה בזה כלל. והיה נפתח והולך להם שערי השפע כנחל שוטף וכמעייץ המתגבר בכל קדושת פנימיות אורות העליונים אשר מקודש קודש הקדשים, שהוא בגילוי דתיקון סוד האחדות דאור א"ס ית"ש אשר בתכלית תיקון האחרון שבארנו בספר הכללים כלל י"ז.

והרי נמצא כי היה באמת גם להם אפשרות הבחירה לבחור בחיים ולהתקדש בקדושת אור העליון אלא שהרשיעו לדעתם, והתקינו את המות ואת הפורעניות לעצמם. כי הרי לבד מה שלא טרחו בכל כחם להתקרב את עצמם לאור קדושה של מעלה ולהאחז בשרשם העליון הנעלם, אלא שאדרבה הוא שעוד (עא ע"ג) הרחיקו את עצמם וקצצו בנטיעות והתגברו בכל תוקף הגבורות שבהם אך להרע. והנה עי"ז נמרד להם כמדתם ונכרתו משרשם בקודש, ונתקיים בהם (יומא לח ע"ב) הבא לממא פותחין לו, ונעשו הם ג"כ לטומאה ולזוהמא, ונעשה ונבנה על ידיהם כל בנין הרע כולו, ויצא אז הרע על שלימותו.

וכאשר תתבונן בזה הרי תראה שכל ענין כח הבחירה אשר רצה המאציל ית"ש לייסד בהנבראים, ומשום צורך ההבחנה הג' אשר בארנו לעיל דרוש ב' ענף ה', הנה אם היו זוכים אותן הנשמות דעולם התווה, שהם התתקע"ד דורות, היה נשלם כל אותה הכוונה דתיקון הבחירה על ידיהם, והיה יוצא אור התיקון הגמור מאז ומקדם. ועי"ז הנה היה כל מציאות העולמות ותולדותיהם כולם אשר מאז ולהלאה הכל ע"פ תיקון השלימות בלא זכות וחובה כלל, כי כבר היה נתקן כ"ז ע"י התתקע"ד דורות. ולא היה עתה שום יצה"ר בעולם, אלא שהיה כל העבודה ע"ד עבודת משרתי מעלה והספי' דאצילות, והיה הולך מציאות העולמות כולם בעילויים נשגבים נפלאים ונוראים תמיד, וכמו שיהיה בתכלית תיקון האחרון וכנ"ל. אמנם כאשר לא זכו הנשמות דעולם התווה לתקן כלל, אלא אדרבה שהרשיעו וקלקלו כנו', הנה היה הצורך לחזור ולייסד אח"כ את המציאות דששת ימי בראשית על יסוד הבחירה, ובזכות וחובה, וכמו שהוא עתה, וכדי שיסובב את תיקון המציאות כולו ע"י האדם עצמו. כי רק זה הוא הטוב האמיתי, ורק בזה נשלם התיקון הגמור דסוד האחדות השלימה, שהוא תכלית כוונתו ית"ש בכל בריאת עולמו, וכמו שבארנו כ"ז בכ"מ מדברינו. והרי נתבאר לנו עכ"פ כי הנשמות דעולם התווה הנה הם לא מצאו עדיין שום יצה"ר כלל, אלא רק על ידיהם יצא ונעשה כל מציאות הרע בעולם וכנ"ל.

דרוש ד ענף יז סימן ה

והנה כל הנ"ל לא היה כי אם מכח עומק כוונתו ית', ולצורך הכוונה התכליתית דנועם הזיו והזוהר, שיעשה הכל ע"י האדם עצמו. שכן כוונת המאציל ית"ש בכל מציאות הרע היתה להוציא עי"ז את הכחות דתוקף הגבורות עד התכלית האחרונה, שכן אור א"ס ית"ש הוא חסד פשוט, וכל זמן שהיה עומד במדרגת האור הזה, לא נעשה שום דבר, והוא הגילוי הראשון והיסוד הראשון לכל המציאות וכן הוא התכלית האחרון.

(והסוד הזה מסכים עם מה שעמדו החוקרים ואמרו כי ההעדר המיוחד הוא סיבת ההויה).

אמנם בהיותו עדיין בגילוי דאור החסד הפשוט לבדו, הרי שעדיין לא היתה מציאות כלל, שכן המציאות נעשתה ע"י הצמצום, הרי הוא הגילוי דשורש הגבורות. ותחילה יצאו הגבורות בלבד בכל המקום אשר עתידים העולמות להיות שם, כדי שתהיה אפשרות של גילוי למציאות הגבורות. אח"כ המשיך שם אור הקו

דע"ה ח"ב

(שהוא מאור החסד הפשוט) ונעשית בו התעוררות ע"י הגבורות והצמצום לפעול פעולות. והיינו כל האורות דעגולים ויושר והא"ק שנתגלו שם.

אמנם המתגלה בכל זה, הוא אמתתו הנעלמה אשר אין בה שום תפיסה.

אע"ג ששורש המציאות היא אור החסד, עכ"ז ההתעוררות היא ע"י הגבורות בלבד. אמנם החסדים הם ניחים ושקטים, וככל שהגבורות הם גדולים יותר, מתגלה הזיו והטוב דהחסדים ויוצא על ידיהם יותר. אמנם כ"ז הוא רק כשהחסדים והגבורות הם ביחד ומתייחדים ושיעורם שוה, ואז אין טובה למעלה מכך. משא"כ כשהגבורות הם לבדם.

מכיוון שהחסדים והגבורות המה כשני הפכים, זה מים וזה אש, הרי אי אפשר שיצא ויתגלה כל א' במציאותו בשלימות, אלא רק כאשר יתגלו כל א' לבדו. ולכן תחילה נתגלה אור החסד הפשוט, שורש החסדים הנצרכים לכוונתו ורצונו ית"ש, ורק אח"כ נתגלה הצמצום, שורש הגבורות הנצרכות לו.

והנה נמשכו והתפשטו חסדים וגבורות מגילוי לגילוי, דהיינו מעולמות דא"ס, עד לעולמות אבי"ע. והנה עולם האצילות הוא תחילת הגילוי שהוא בכחינת גבול ומידה, ר"ל ששם כביכול נתגלה הוא ית"ש באופן של אפשרות הגבול ומדה הנצרכים למציאות דעולמות בי"ע, ועל ידיהם כביכול נעשה הוא עצמו ית"ש לשורש לעולמות בי"ע. ובאמרנו "שורש", כוונתנו לומר "סיבה", דהיינו שהוא ית"ש מסבב את ההתהוות דכל העולמות בי"ע בכל החומר והצורה שבהם, הגם שעצמותו גופה הוא משולל מכל התכונות הללו, אלא שפועל אותם ברצונו.

אמנם דע כי גם כ"ז הנה היה באמת רק מעומק כוונתו ית"ש ולצורך הכוונה התכליתית דנועם הזיו והזוהר, שיעשה הכל ע"י האדם עצמו, והוא מנפלאות תמים דעים ית"ש וכמו שיתבאר בעה"י כ"ז למטה. כי הנה היה כוונת המאציל ית"ש בכל מציאות הרע כדי להוציא עי"ז כל הכחות דתוקף הגבורות על תכלית האחרון היותר אפשרי להמצא בהם. כי נודע הוא שאור א"ס ית"ש הוא חסד פשוט, וכל זמן שהיה עומד בהאור הזה, לא נעשה שום דבר. והוא אור א"ס שקודם הצמצום שהיה עומד אז רק בבחי' אור חסד פשוט, ולא היה רק⁵⁷⁹ אלא אור א"ס לבד, והוא הגילוי הראשון והיסוד הראשון לכל המציאות וכמו שבארנו בספר הקדו"ש שער ד' ובספר הכללים כלל ב'. כי אור א"ס הוא ג"כ מכלל הגילויים, והוא היסוד הראשון שהוא הסיבה הראשונה, וכן הוא התכלית האחרון והבן כ"ז מאד, וע' לעיל ח"א דרוש א' ובדברינו בחלק הביאורים בעגו"י ענ"ב.

וסוד הזה הוא מסכים עם מה שעמדו החוקרים ואמרו כי ההעדר המיוחד הוא סיבת ההויה. והרמב"ם ז"ל במורה העמים זה ג"כ בתואר צור, מה שנקרא הוא ית"ש צור העולמים ע"ש ח"א פ' ט"ז ופ' י"ז. והוא מוסכם עם מה שאמרנו, שהגם שתואר א"ס הרי הוא שולל כל גבול ומדה, אשר עליו מיוסד כל המציאות, והרי הוא הפכו, עכ"ז הנה רק הוא עצמו הסבה המיוחדת לכלל המציאות והבן הדברים.

אמנם בהיותו עדיין בהגילוי דאור חסד פשוט לבד, הרי לא היה עדיין המציאות כלל, [כי הוא רק סיבת המציאות וכוונת תכליתו], והוא אור א"ס שקודם הצמצום. ולא נעשה המציאות אלא ע"י הצמצום שהוא הגילוי דשורש הגבורות ג"כ, ויצא מתחילה הגבורות לבד בכל המקום העתיד להעולמות, כדי ליתן אפשרות גילוי למציאות הגבורות. ואח"כ המשיך שם אור הקו שהוא מאור החסד פשוט, ונעשה בו התעוררות ע"י הגבורות דהצמצום, לפעול פעולות, ולהתחיל בסיבובי תוצאות המציאות, והוא כל האורות דעגולים ויושר והא"ק שנתגלה שם. וכן התפשט מגילוי לגילוי עד סוף האצילות אשר שם הוא המחשבה והרצון⁵⁸⁰ והגילוי כח דגבול ומדה הנצרך לכלל המציאות דהעולמות בי"ע והנהגתם. וכבר אמרנו כי גם בחי' אור א"ס שהוא {עא ע"ד} אור חסד פשוט אשר קודם הצמצום, הוא ג"כ מכלל הגילויים, כי הוא הסבה הראשונה ושורש השרשים לכל הגילויים שנתגלה אח"כ לצורך המציאות. אך אותה הסבה הראשונה עצמה לא פעל שום דבר אלא רק בהקו הנמשך ממנו, וגם זה רק ע"י התעוררות דאור הגבורה אשר נתגלה בו בהצמצום,

⁵⁷⁹ לכאורה יש להשמיט תיבת "רק".

⁵⁸⁰ עי' בהגר"א על תיקו"ז כ ע"ג וז"ל, כתר הוא רצון בסוד רצון ומחשבה והרהור וקול ודיבור נגד ה' פרצופים.

דע"ה ח"ב

כי אור א"ס שהוא אור חסד פשוט, כאשר שנצטמצם הנה נתגלה בזה באור דבחי גבורה ג"כ, ואותו האור דגבורה הוא אשר התעורר באור החסד דהקו הנמשך בו לפעול פעולות ולהתחיל בסיבובי המציאות כנו'.

אמנם המתגלה בכל זה, שהוא בכל אורות הללו ובכל סדר הזה דבחי גילויי תכונות הללו כביכול, הנה הוא אמתתו הנעלמה עצמו אשר אין בו שום תפיסה בשום תואר כלל ובשום דיבור ומילה וכינוי כלל, כי מרומם הוא על הכל באין ערך וחקר, והוא נעלם בתכלית ההעלם מכל מחשבה ורעיון. ובאמתתו הנעלמה עצמו הנה נתגלה בכל גילוי אורות שאמרנו ובכל סדרן הנו', ובאותן הגילויים וסדרן אשר רצה להתגלה בהם, הנה בהם אנו עוסקים בכל דברינו, ובהם הוא כל דברי הזוה"ק והאריז"ל וכל המקובלים כולם.

ואחר שהקדמנו כ"ז אשר ראינו צורך להקדימם, והגם שבארנו כ"ז בכמה מקומות מדברינו, מעתה נחזור לעניינינו, כי הנה כל המציאות כולו, הגם שהוא מאור החסד וכמ"ש (תהלים פט ג) עולם חסד יבנה, כי החסד דרכו להתפשט ולהאיר, משא"כ הגבורות דרכן להצטמצם ולהסתלק, מים ואש, זה יורד וזה עולה⁵⁸¹, עב"ז כל ההתעוררות הוא רק ע"י הגבורות, אבל החסדים לבד הם נייחים ושקטים ואינם פועלים שום פעולה אלא ע"י הגבורות, ובהגבורות מאירים החסדים, ונתראה מה שהם. והרי אינו יוצא תכונת החסד, חסדו וטובו, אלא ע"י הגבורות. וכל מה שהגבורות הם יותר גדולים, מתגלה ויוצא על ידיהם הזיו והטוב דהחסדים ביותר. אמנם כ"ז הוא רק כשהחסדים והגבורות הם ביחד, ומתייחדים ושיעורם שוה, משא"כ כשהגבורות הם לבדם, דרכם הוא להצטמצם ולהסתלק, וכל העביות והחושך הוא מהם, וכן כל הדקדוק והדין לדקדק עם כל א' ולדונו כפי מעשיו הוא מהם. וכן כל הפורענויות והעונשים הם מתוצאות ופעולות הגבורות. והרי נמצא כי כשהחסדים והגבורות הם מתייחדים, אז אין בטובה למעלה מזה, כי מהם הוא כל הזיו והזוהר והנועם והעונג וחמודת כל החמודות, וכן כל השמחה היותר אפשרי, כי הם משלהבין ומתלהטין בשלהובין דרחימו שאין למעלה מזה. וזהו שכתוב (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת, שהוא בצפון, וכן הגן עדן הוא בצפון, כמ"ש באותיות דר' עקיבא (אות ס). כי החסדים אינם מוצאים עונג אלא בהגבורות, ולכן הם חוזרים אחריהם, וסובב אל צפון (קחלת א ו), כי על ידיהם משפיעים טובם ומתגלה מה שהם, וכן כל טוב העתיד ושכר העוה"ב הוא הכל בהגבורות, וכמ"ש בזוה"ק (פ' שלח קעג ע"ב) כי בהם מתגלים החסדים כנו'.

והרי נתבאר לנו עכ"פ כי כל המציאות כולו, וכל תכלית כוונתו ית"ש אשר בו, שהוא להנהות לברואיו מזיו אורו, הנה הוא רק ע"י הגבורות כאשר שהם מתייחדים עם החסדים. ובאשר שהם כשני הפכים, זה מים וזה אש, הרי אי אפשר [בהסדר שנסדר מאמתתו הנעלמה ית"ש] שיוצא ויתגלה כל א' על מציאותו בשלימות, אלא רק כאשר שיתגלו מתחילה כל א' לבדו, ולכן נתגלה מתחילה אור חסד פשוט, שורש כל החסדים הנצרך לכל כוונתו ורצונו ית"ש, ואח"כ נתגלה הצמצום, שורש דכל הגבורות הנצרך לו לכל הנו'. והוא עומק סוד מה שאמר הרב בעגו"י (ענף ב) כי מתחילה היה אור עליון פשוט ממלא כל המציאות, ואח"כ נעשה הצמצום במקום העתיד להעלמות כולם. והיה הגילוי דאור החסד מתחילה, כי הרי הוא העיקר והוא הנושא כמבואר לעיל.

והנה היה נמשך ומתפשט באלו ב' המיני אורות מגילוי לגילוי, והם כל העולמות דא"ס, עד הגיעו להתחלת תוצאות העולמות דאבי"ע, כי כל אלו הגילויים כולם הנה הם

⁵⁸¹ ע"י בהגר"א בתיקו"ז מח ע"ג ד"ה וחיוון.

דע"ה ח"ב

בבחי' יציאת מכח לכת. אבל התחלת תוצאות העולמות אבי"ע הם בבחי' יציאה מן הכח אל הפועל, [כי כן נסדר מאמתתו הנעלמה ית"ש], והנה עולם האצילות שם הוא הגילוי כח הפעולות גבול ומידה, ר"ל ששם נתגלה הוא בעצמו ית"ש באפשרות הכחות דגבול ומדה הנצרך לכל המציאות העולמות בי"ע. וכן נתגלה שם ג"כ באפשרות הכחות והתכונות העביות והריבויים הנצרך לכל המציאות דהבי"ע, ונתגלה באצילות {עב ע"א} להיותו פועל לכל זה, כי מציאות הספי' דאצילות הם השרשים דכל הכחות והתכונות הנו'. ואחר שהתלבש בהם והתייחד עמהם להיותם חד עמו⁵⁸², הרי נתגלה בהם ועל ידיהם לכל אפשרות הכחות והתכונות שבהם, ונעשה הוא עצמו ית"ש על ידיהם השורש לכל העולמות בי"ע. ובאמרינו שורש, ר"ל סיבה, שהוא ית"ש מסבב את ההתהוות דכל העולמות בי"ע בכל החומר והצורה שבהם, הגם שעצמותו גופה הוא משולל מכל התכונות הללו, אלא שפועל אותם ברצונו, ומעמיד ומקיים אותם תמיד, וכן מסבב אותם תמיד ברצונו בכל מקריהם ותהלוכותיהם, והרי הוא הסבה שלהם.

אך הגילוי הזה, להיות סבה להם, הוא ע"י התלבשו ויחודו באצילות, כי עי"ז נתגלה ונעשה להם לפועל ולסבה תמיד. כי ע"י שהאציל את הספירות דאצילות במציאות כחות ושורש דכל תכונות הללו, הנצרך לכל המציאות דהבי"ע ולכל תהלוכותיהם, והתלבש בהם ומשפיע באותן הכחות והשרשים להוציא כחם לפועל ותולדותיהם להוץ, הרי נתגלה עי"ז להיותו פועל. וע"י שהתייחד בהם להיות חד עמהם, הרי נתגלה עי"ז להיות סבה, שהם מסובב ממנו גופה ע"י האצילות, עד שנעשה כביכול הוא עצמו ע"י האצילות לבחי' שורש להם ג"כ, הגם שמשולל הוא מלתאר בו שום תכונה ח"ו, אך במה שנמשך ממנו להבי"ע הנה נעשה לזה ע"י האצילות לבחי' שורש עכ"פ. וכן כשם שירד הוא כביכול ע"י האצילות להתגלה לבחי' פועל ולסבה ולשורש [והוא ע"ד שאמרו ספרא (פרק א) וב"ר (פ"ד סי' ד) (וע' שבת פח ע"ב ברש"י שם ד"ה בין שדי ילין, והוא בשהש"ר (פ"א פסוק יד סי' ג)) כי מחמת חבתן של ישראל צמצם שכינתו בין שני בדי ארון]. כן נתעלה האצילות ע"י יחודו בה, שנזדכך עצמותה ונתעלה ויצא מבחי' שורש בהכרח רק לבחי' שורש ברצון, כי נעשית חד עמו, וכמו שבארנו בכ"מ, ובפרט לעיל ח"א דרוש ה' סי' ז'. ועכ"פ הוא כי באצילות שם הוא הגילוי והשורש לכל הכחות והתכונות הנצרכים להעולמות בי"ע ולכל תהלוכותיהם אשר מעולם ועד עולם, ונתלבש הוא ית"ש בכל ה' ספי' דאצילות והתייחד בהם, וברא ויצר ועשה את כל העולמות בי"ע, וכן מנהיג אותם ע"י האצילות בכל תהלוכותיהם אשר עתה, שהם בחסרונם וקלקולם עד ביאת המשיח. ואח"כ יתקן אותם ע"י האצילות ג"כ בכל התיקונים דלעתיד, להעלותם מעילוי לעילוי, ולהביאם לטוב הצפון בכל הנועם והזיו והזוהר דאור פניו ית"ש, שהוא סבתם הראשונה ותכליתם האחרון שאין לו תכלית.

דרוש ד ענף יז סימן ו

הכחות והתכונות הנצרכים לעולמות בי"ע (הן לשם תיקונם העתיד והן לצורה שהיא בו עתה) נעשים ע"י הגבורות. וזאת, מכיוון שכל תיקון דלעתיד הוא רק על ידי הגבורות, וכמו כן כל צורה, גבול, עביות, ועוונות שבעולם הזה והבא.

הרעה היא סיבת הטובה כי החסדים מצד עצמם מכניעים עצמם למעלה ואינם יוצאים כמציאות בפני עצמם. אכן כשהגבורות מתייחדים עם החסדים הרי שאין טובה למעלה ממנו, וכאשר הם לבדם אזי אין רעה למטה ממנו. ממילא בע"כ שהרעה הוא גופא סיבת ההטבה, וטעם הדבר, מכיוון ששרש א' להם. כל המציאות נעשית על ידי המתקת הגבורות, אם כי בתחילת המציאות (הרי הוא עולם הנקודות) נתגלו קודם כל הגבורות לבדם ורק אח"כ הם נמתקו על ידי אור המ"ה, והוא דוגמת הצמצום שקדם לקו. אמנם

⁵⁸² לכאורה כוונתו לחלק בין גילוי הנקודות לתיקון המ"ה, עי' ח"א דרוש ה סימן ז אות א.

דע"ה ח"ב

יסד המאציל שכל גילוי הגבורות ויציאתם מן הכח אל הפועל יעשה רק על ידי שרש הנבראים עצמם הרי הוא תתקע"ד הדורות, שכן עיקר ההנאה הוא שכל א' יהנה משלו כמש"כ רוצה אדם בקו שלו מט' קבים של חבירו. כנ"ל אפשר היה לתקן את תתקע"ד הדורות בדרך הקודש אמנם הם לא עשו כן והרשיעו וכנ"ל, ותחת זאת יצאו הגבורות על ידיהם מן הכח אל הפועל. וגם זה הוא קיום רצונו ית', שכן כאשר מניחים את הרע לפועל בכחות עצמו הרי הוא הולך ומתגבר בכל האפשרי. וזוה נבחן צד התגברות הרע ברעתו יותר מהתגברות הצדיק בצדקתו, שהרי הצדיק למעשה מכניע את עצמו למעלה, ומבטל את עצמו לקב"ה, ולכן אף פעם אינו יוצא בכל כחותיו האפשריים. ועל אף שתתקע"ד הדורות נתבטלו תיכף על ידי גילוי המ"ה, עכ"ז כחות הגבורות יצאו עי"ז מן הכח אל הפועל.

תתקע"ד הדורות הם לצורך גדול, ולכך עמד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור. שכן אותו הצורך אשר לשם כך נעשו, והיו מתחילה בבחי' שורש, כן הוא הצורך והכוונה בהם תמיד, ר"ל שכל זמן שלא נגמרו כל הכחות דתוקף הגבורות לצאת בשלימות (והוא עד עת התיקון דביאת המשיח), הרי שהוא הצורך שיעמוד אותו השורש תמיד בבריאה להשלים על ידם את כוונתו ית"ש בתוצאות הכחות של כל הגבורות בשלימות. אמנם הנה הגם שמציאות הרע שיצאה ויוצאת על ידיהם תבטל לגמרי, אמנם לע"ל הם יתוקנו, ואפי' מחצב הקליפות עצמו יתוקן אע"פ שהקליפות יתבטלו לגמרי.

והנה כל אלו הכחות והתכונות הנצרכים להעולמות בי"ע, הן לתיקונם העתיד והן לצורתם שהם עתה, הרי הם כולם ע"י הגבורות. כי כל הנועם והזיו והזוהר דלעתיד, שהוא תכליתם האחרון, אשר לזה היה כוונת כל הבריאה כולה, הרי בארנו בס' הקודם שהוא רק ע"י הגבורות. וכן כל צורתם שהם עתה, והוא מה שהם בריבויים רבים המון ברואים לאין תכלית. וכן הגבול ומדה שבהם, אשר כל מציאות פרטי הרי הוא מיוסד על גבול ושיעור ומדה, הן בכמותו והן באיכותו בכל פרטי פרטיהם לאין חקר, וזוה עצמו הוא ענין ריבויים כי הריבוי הוא מכח הגבול ושיעור. וכן כל העביות שבהם וחומריותם, הרי כ"ז הוא רק ע"י הגבורות, כי תכונת הגבורה הוא לצמצם ולהסתלק, ומזה הוא העביות והגבול וכל הריבויים. ובפרט כל תהלוכותיהם ומקריהם ומאורעותיהם אשר מעת החטא דעין הדעת עד ביאת המשיח, שהם כל התלאות כולם והעונשים כולם אשר בעוה"ז וכן בעולם הנפשות שהוא לאחר מיתה, הרי הם כולם מכחות ותולדות הגבורות ומצאצאיה. והרי נעשה ע"י הגבורות כל החסרונות והקלקולים, וכן יעשה לעתיד על ידיהם כל התיקונים וכל העינוגים, כי כשהם מתייחדים עם החסדים ומתמתקים ומתבסמים, אין בטובה למעלה מהם, וכשהם שולטים לבדם אין ברעה למטה מהם, וכמ"ש הספר יצירה (פרק ב ט"ז) אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה למטה מנגע, ושניהם הם מצד הגבורות.

והאמת הוא כי הרעה הוא סבת הטובה, והנגע הוא סבת הענג, כי ע"י הרעה יוצאים מציאות הגבורות על מציאותם היותר אפשרי שבהם. ואין תקנה להוציא את כחות ותכונות הגבורות בכל {עב ע"ב} תוקפם, שהוא בהתגברות יתירה היותר אפשרי שבהם, אלא ברעה דוקא. כי בהיות בו איזה בחי' מתכונת הטובה והקדושה, הנה מכניע את עצמו בזה למעלה, ואז אינו יוצא בכל כחו, כי מתכונת הטובה הוא לבטל את עצמו ולהסתכל על זולתו להתקרב אליו, אבל תכונת הרע הוא להיפך, והרי אי אפשר שיוצא מציאות הגבורות על מציאות היותר אפשרי שבהם אלא ברעה דוקא, כי רק בזה הם מתגלים ויוצאים בכל תוקפם באין מניע. ואחר שיצאו ונעשו על תכלית מציאותם ע"י הרעה, אז כאשר נמשך בהם אור החסד, הנה מתמתקים ומתבסמים, כי מתייחדים עם החסדים בתכלית היחוד, יען שעיקר עצמותם הם משורש אחד, ועי"ז הם יוצאים תיכף מרעה לטובה, ואז הם מתגלים לכל טוב, ואין בטובה למעלה מהם, וכל הרעה שנעשה מהם הוא נשרף וכלה עי"ז ג"כ כמו שיתבאר למטה. ונשארים הגבורות נקיים וטהורים מכל סיג ופסולת, ונעשים הם גופה לקודשא דקודשין שלהובין דרחימו בין ישראל לאביהם שבשמים, להעשות על ידיהם כל נועם זיו העתיד. ועכ"פ הוא כי הרעה עצמה הוא סיבת הטובה, והוא סוד ענין הקליפה שקדמה לפרי (ליקוטי תורה בראשית). והוא ג"כ עומק סוד הדברים שאמרו במדרש תמורה, שצורך כל התמורות הרעות היה כי על ידיהם ניכר כל טוב אשר כנגדו.

דע"ה ח"ב

ועומק סוד הכוונה הוא, כי באשר שכל המציאות כולו וכל טובה אשר מעולם ועד עולם, הנה הוא ע"י המתקת הגבורות שנאצלו ונמשכו ממנו ית"ש, ובהם ועל ידיהם נברא כל המציאות כולה וכל טוב הצפון בה וכנ"ל. אך המתקת הגבורות אשר בחסדו וטובו ית"ש, הנה לא נעשה אלא רק אח"כ, אבל מקודם נאצלו הגבורות לבדם, והוא בעולם הנקודות, ואח"כ נמתקו ע"י האור דשם מ"ה. והיה כ"ז לצורך המציאות דהר' עולמות אבי"ע, ע"ד הצמצום שהיה קודם להקו, ואח"כ נמשך בו הקו לצורך המציאות דהעולמות דא"ס. והנה יסד המאציל ית"ש שהגילוי דכחות כל הגבורות ויציאתם מן הכח אל הפועל ככל הנצרך להמציאות דר' עולמות אבי"ע, יעשה כ"ז ע"י שורשי הנבראים עצמן, שהם הנשמות דהתקע"ד דורות אשר יצאו ממיטת המלכים, כדי שיעשה תכלית כוונתו ית"ש בהבריאה כולה ע"י הנבראים עצמן. כי זהו עיקר העונג והנועם של כל העינוגים והעידונים, כאשר יהנה כל א' משלו, וע"ד שאמרו (ב"מ לה ע"א) אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו. והוא מסיבת תכונת האחדות שישנו בכל א', משום שכולם יוצאים ממקור אחד, שהוא מאחדותו הנעלמה ית"ש, ולכך הוא עיקר הנאה כשנהנה משלו, כי אין אחדות יותר מעצמו אל עצמו. ולכך יסד המאציל ית"ש שיעשה גילוי השורש דכל המציאות כולה וכל טובה, שהוא יציאת כל הכחות דהגבורות מן הכח אל הפועל, ע"י הנבראים עצמן.

וכבר אמרנו לעיל סימן ג"ד, כי היה באמת האפשרות להתקע"ד דורות לעשות כ"ז ע"פ דרך הקודש, אמנם לא עשו כן, אלא שהרשיעו מדעתם והוציאו כל כחות הגבורות מן הכח אל הפועל בתוקף דינים קשים ובכל תולדותיהם, שהם הקליפות והמשחיתים הרבה נורא מאד שיצאו אז בעולם התוהו, כמבואר בעמק המלך שער קרית ארבע פ' י"א. אמנם הנה נשלם עי"ז ג"כ כוונת המאציל ית"ש עוד יותר, כי עי"ז יצאו כחות הגבורות מן הכח אל הפועל עוד ביתר שאת, והוא משום כי הרע בעת קיומו כאשר מניחים אותו מלמעלה, הנה הולך ומתגבר בכל האפשרי בלי הכנעה כלל. ובענין הזה הנה נבחן צד התגברות הרע ברעתו הרבה יותר מהתגברות הצדיק בצדקתו, כי הצדיק אי אפשר להתגבר בכח קדושתו בתכלית הגבורות היותר אחרון, שהרי הוא מכניע את עצמו למעלה, ומבטל את עצמו תמיד להקב"ה, וכל הכנעה הוא אינו הולך להלאה, אלא שהוא חוזר למעלה ומתייחד, וממילא הוא שאינו יוצא בכל כחותיו האפשרי שבו על תכלית היותר אחרון. משא"כ הרשע והרע, הוא יוצא בכל כחותיו עד התכלית האחרון. והרי נמצא כי ע"י שהרשיעו התקע"ד דורות ויצאו בכח תוקף גבורתם להרע, ונעשה עי"ז כל הטומאה והזוהמא והרע דעולם התוהו הרבה נורא מאד, הנה הגם שנתבטלו תיכף ע"י שהביק והוציא המאציל ית"ש רשפי אש אוכלה אש, ונתחרבו וכמו שנתבאר למטה מה שנעשה מהם, עכ"ז הרי עכ"פ הוא כי יצאו עי"ז כל כחות הגבורות מן הכח אל הפועל, ונתגלו כולם ע"י הנבראים עצמן ככוונת המאציל ית"ש על תכליתם (עב ע"ג) האחרון. ואח"כ כאשר שנתקנו ונתבסמו ע"י האור דשם מ"ה, ונעשה מהם כל המציאות אשר בהתיקון דמעשה בראשית, וכן הם הולכים ומתקנים תמיד עד ביאת המשיח, ויעשה מהם ועל ידיהם כל הנועם והזיו והזוהר דטוב הצפון אשר לעתיד, וכמו שיתבאר עוד למטה כ"ז בעה"י בארוכה, והרי יעשה הכל ע"י הנבראים עצמן וככל כוונתו ית"ש בכל בריאת עולמו.

והרי נתבאר לנו מדברינו עתה כי כל מציאות הרע כולו הוא כדי להוציא עי"ז את הכחות דגבורות כולם לפועל, אשר רק בהם ועל ידיהם נעשה המציאות כולו, וכן יעשה על ידיהם כל טוב העתיד וכנ"ל סי' ה'. והרי נעשה כל הרע לסיבת הטוב, וכל רעה הוא סיבת

דע"ה ח"ב

הטובה. וזהו שאמרו במדרש תמורה, כי הרעות הם לצורך, כי על ידיהם ניכר הטובה. ועומק הכוונה הוא כי בסיבת הרעות מתגלים ונעשים הטובות, כי ע"י כל רעה יוצא ומתגלה הכח אשר על ידו נעשה כל טובה שכנגדו. וכן גם כל הרגש הנאה, הנה הוא לעולם רק מצד ההעדר והחסרון, והוה הרגש ההעדר והחסרון סבה לההנאה והטובה, כי אלולא זה לא היה זה. וזהו שאמרו במדרש תמורה שם כי אלולא מות לא היה חיים, ואלולא רע לא היה שלום, כי הנאת החיים הוא נרגש מהמות, והנאת השלום הוא נרגש מרעת המלחמה והמחלוקת, שע"י גילוי כח הגבורה אשר בו משתמש מר המות ויצא לפועל בבריאת חרבו של מלאך המות עם טיפה של מרה התלויה בו⁵⁸³. הנה אחר שנמתק ונתבסם, נמשך על ידו עצמו כח החיים לכל חי, והוא ג"כ ענין הקטורת שעצרו המגפה, כי נמתקו ונתבסמו אותן כחות הגבורות שמלאך המות משתמש בהם, ונהפכו הם עצמן לחיים, ר"ל למשוך החיים על ידיהם⁵⁸⁴. וכן הוא לעולם בכל הטובות והישועות, כי הם יוצאים ונעשים ע"י הכחות דהגבורות אשר נתגלו ויצאו לפועל ע"י אותן הרעות עצמן אשר כנגדם. והוא ענין מה שאמרו בשמו"ר (פכ"ג סי' ג) כי הקב"ה במה שהוא מכה בו הוא מרפא, וכן אמרו (ילקוט תהלים סוף רמז תרכ"ח) בפסוק (מיכה ז ט) אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב בחושך ה' אור לי, אלולא שנפלתי לא קמתי, אלולא שישבתי בחושך לא היה אור לי. והוא ע"פ מה שאמרנו, כי הרעה עצמה הוא סבת הטובה, והוא ג"כ מ"ש (ירמיה ל ז) עת צרה היא ליעקב וממנה יושע, כי הצרה עצמה הוא סיבת הישועה. ואמרו במדרש תהלים (מזמור כב) שנו רבותינו מתוך כעס רצון, מתוך אפילה אורה, מתוך רוגז רחמים, מתוך צרה רווחה, מתוך ריחוק קירוב, מתוך נפילה קימה. והכוונה בכ"ז הוא שכל אלו התמורות הוה כל רעה גופה הסיבה להטובה שכנגדה, כי כל אלו הרעות הם מכחות הדינים קשים שיצאו מן הכח לפועל ע"י החטא ונתהפכו לעונשים כמו שיתבאר. ואחר שכלה העונש, נתבטל הרע שבהם, ונטהרו הדינים מכל סיג ופסולת, ומתבסמין ונמתקין ונעשים הם עצמן לדינים דקודשא. והרי נעשה כל טובה בסיבת הרע שכנגדה, ונעשה ויוצא מתוך כעס רצון ומתוך אפילה אורה וכן כו' כו'.

והרי לנו לעניינינו הנ"ל סי' ג' ד', כי ע"י התקע"ד דורות הגם שהרשיעו הרבה, עכ"ז הרי נשלם על ידם כוונת המאציל ית"ש בגילוי כחות הגבורות שייצאו מן הכח אל הפועל, ככל הנצרך להעשות על ידם כל המציאות כולו. וכל כוונת תכליתה אשר בתכלית האחרון בכל טוב הצפון דלעתיד, אשר כ"ז הוא ע"י הגבורות כנ"ל. והיה כוונתו ית"ש שייצאו כל הכחות דהגבורות הללו מן הכח אל הפועל ע"י הנבראים עצמן, כי רק זהו התכלית הטוב שאין למעלה מזה כנ"ל. והנה נעשה ונשלם כוונתו ית"ש ע"י התקע"ד דורות בכל עולם התוהו שיצא מהם, וככל מה שכוון בה על התכלית השלימות. והרי היה ענין התקע"ד דורות צורך גדול להבריאה, כי על ידיהם יצא ונעשה הכחות דהבריאה כולה מן הכח אל הפועל.

אמנם נעשה כ"ז רק ע"י תמצית הארה דאור א"ס, שהיה נמשך גם אז עכ"פ, ובתמצית אורו והנהגתו נעשה כל מה שנעשה וכנ"ל סי' ד', כי רק הוא לבדו ית"ש עשה ועושה ויעשה לכל המעשים מעולם ועד עולם, ובתמצית אור שפעו והנהגתו נעשה

⁵⁸³ ע"י עבודה זרה (דף כ ע"ב) אמרו עליו על מלאך המות שכולו מלא עינים, בשעת פטירתו של חולה עומד מעל מראשותיו וחרבו שלופה בידו, וטיפה של מרה תלויה בו, כיון שחולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורקה לתוך פיו, ממנה מת, ממנה מסריח, ממנה פניו מוריקות קרן זוית הואי.
⁵⁸⁴ ע"י שבת (דף פט ע"א) מיד כל אחד ואחד [מהמלאכים] נעשה לו אוהב ומסר לו [למשה רבינו בעלייתו להר סיני] דבר שנאמר עלית למרום שבית שבי, לקחת מתנות באדם בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות, אף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר ויתן את הקטורת וכפר על העם, ואומר ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו', אי לאו דאמר ליה מי הוה ידע.

דע"ה ח"ב

התתקע"ד דורות, וכן כל מה שנעשה על ידם מכוונתו ורצונו ית"ש אשר נשלם בהם ועל ידם כנז'. {עב ע"ד}

אך עכ"פ הוא כי נעשו והיו הם לצורך גדול בהבריאה ולשורש הכל, ולכך עמד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור, כי אותו הצורך אשר לזה נעשו, והיו מתחילה בבחי' שורש, כן הוא הצורך והכוונה בהם תמיד. ר"ל כל זמן שכל הכחות דתוקף הגבורות כולם לא נגמרו לצאת בשלימות, והוא עד עת התיקון דביאת המשיח, הנה הוא הצורך שיעמוד אותו השורש תמיד בהבריאה להשלים על ידם כוונתו ית"ש בתוצאות כחות כל הגבורות בשלימות, כי הם לעולם הכח והשורש דכל הטומאה והרע העומד בהבריאה עד ביאת המשיח, וכמו שהיו הם השורש לכ"ז בעולם התוהו, כן הם השורש לכ"ז בכל דור ודור. אמנם הנה הגם שכל מציאות הרע שיצא ויוצא על ידיהם הוא יתבטל לגמרי, אבל הם יתוקנו לעת"ל, ואפי' מחצב הקליפות עצמו יתוקן ג"כ. הגם שהקליפות יתבטלו לגמרי, אבל המחצב עצמו יתוקן, כי הוא רק הכח לזה כנ"ל סי"ג. ומכל שכן התתקע"ד דורות, שהם ממחצב הנשמות, הם יתוקנו לעת"ל לגמרי, וכמו שיתבאר עוד למטה. אבל מעת עולם התוהו עד עת התיקון דימות המשיח, הנה הם כמטרה לחיצים, ונסכב על ידיהם כל הרע כולו, וכל הרעות כולם. והוא מה שעמד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור (חגיגה יד ע"א), כדי להשלים על ידם כל תוצאות דכחות תוקף הגבורות מן הכח אל הפועל על תכליתם האחרון, כי רק הם יהיו הסבה לכל הנועם והזיו והזוהר דטוב הצפון כנ"ל.

דרוש ד ענף יז סימן ז

תכלית עולם התוהו היתה להוציא את כל הכחות תוקף הגבורות מן הכח אל הפועל. אמנם אין לומר שהיה רצונו ית' ח"ו להוציא רע לפועל, אלא שהוא ית' הופך את כל אותן הכחות לעשות לאש משפט ודין קשה, ורק נשאר חלק קטן ממנו שהוא קדוש. וכן הוא ית' נוהג תמיד גם עתה, שכל רע שנעשה, אשר נגרם מהזוהמא, מהפך הוא ית' לאש משפט, והיינו בחי' מדה כנגד מדה, ובכך מצטרפים ומתלבנים תתקע"ד הדורות תמיד עד שיטהרו ע"י תוקף הדינים הקשים מכל סיג ופסולת, ויתהפכו כולם לשלהובין דרחימו לסכב את כל הנועם והזיו והזוהר דהטוב העתיד. אמנם הוא כי כל מה שאמרנו שכל עולם התוהו אשר יצא בסיבת התתקע"ד דורות, והוא כל הטומאה והזוהמא והרע שיצא אז, הנה היה הכל בכוונה ורצון מהמאציל ית"ש כדי להוציא עי"ז כל הכחות דתוקף הגבורות מן הכח אל הפועל וכנ"ל כ"ז. הנה האמת הוא כי בזה לבד, ר"ל במה שיצא אז מציאות הרע על מציאותו היותר אפשרי שבו, הנה בזה לבד לא נשלם עדיין רצונו ית"ש לגמרי כלל ח"ו, כי הוא ית"ש הוא שחור עינים מראות רע, וכל הרע כולו הרי הוא נגד רצונו ית"ש לגמרי, ולכן הוא כי הנה על כל מה שנעשה ויצא אז גזר המאציל ית"ש ואמר כי כל דין לא הניין לי⁵⁸⁵, והפך עליהם את השיטה. שכל הכחות דתוקף הגבורות החזקים שהוציאו הם מן הכח אל הפועל בפעולת ומציאות הטומאה והזוהמא והרע, הנה הפך המאציל ית"ש את כל אותן הכחות דתוקף הגבורות כולם להעשות לאש משפט ולדין קשה, ונתחרבו כל המשחיתים והמזיקים שיצאו אז, ולא נשאר מהם אלא רק זוהמתם לבד, ומכל מציאות הרע בכלל אשר נעשה ונבנה אז בכל מציאותו שהוא בכל עשר ספירין דמסאבותא, הנה נתחרב ונתמעט ונקטם ראשו, ולא נשאר אלא רק בבחי' ז"ת לבד⁵⁸⁶. וגם זה רק בבחי' נקודות קטנות, שהוא בבחי' המלכיות שבהם לבד ובלא תיקון כלל. וכל תוקף הגבורות והדינין שהוציאו התתקע"ד

⁵⁸⁵ והוא ע"פ לשון המדרש (ב"ר פ"ג סי' ז) אר"י בר סימון "יהי ערב" אין כתיב כאן אלא "ויהי ערב" מכאן שהיה סדר זמנים קודם לכן. א"ר אבהו, מלמד שהיה בורא עולמות ומחריבן עד שברא את אלו. אמר, דין הניין לי, יתהון לא הניין לי. א"ר פנחס, טעמיה דר' אבהו "וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד" דין הניין לי, יתהון לא הניין לי.
⁵⁸⁶ כמו בעולם הנקודות. ועי' שער הקלי' פרק ג'.

דע"ה ח"ב

דורות מן הכח אל הפועל ברשעתם, הנה נתהפך עליהם לסערת חמה ולסער מתחולל אשר על ראשם יחול וכמו שיתבאר עוד למטה.

וכן הוא נוהג גם עתה תמיד, שכל פשע וכל עון אשר נעשה תחת השמש, והם בסיבת הזוהמא אשר נתערב בכל המציאויות כולם משורשם בעולם התוהו שנמטבעו בהם כנ"ל סי' ג', וכל אותה הזוהמא הרי הוא מתוקף הדינים קשים שיצאו. אז הנה אחר שנעשה העון אינו מניחו הקב"ה להתפשט יותר, משום שלא יתחרב העולם ע"ד שהיה בעולם התוהו, אלא הקב"ה הוא מהפך אותו הכח תיכף לאש משפט ולרוח בער לשרוף ולכלה את אותה הזוהמא אשר בנפש החוטאת, ועומד אותו האיש מוכן להתצרף ולהתלבן באותו האש משפט גופה מזהמתו וטומאתו אשר הכין לנפשו.

וזהו שאמרו במדרש (ב"ר פ"ט סי' יא) מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, ואמרו שם עוד כל המדות בטלו, מדה כנגד מדה לא בטלה. והוא ע"פ שאמרנו, כי מעת עולם התוהו יסד כ"ז המאציל ית"ש, שאותו הכח דתוקף הגבורות אשר יצא מן הכח אל הפועל בכל רשע ורע, הוא עצמו מתהפך לאש משפט ולדין קשה לשרוף ולכלה את הרע שיצא ממנו ונצרף, ומתלבן כל אותו הכח גופה ג"כ עי"ז מכל סיג ופסולת, {עג ע"א} עד שנעשה כולו קודש לה', וכמו שהוא משורשו ומעצמותו וכנ"ל ריש סי' ד'. והוא מה שאמרו שם עוד במדרש ב"ר הנז', כי ע"י שיסד הקב"ה שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, לפיכך אמרו חכמים (ב"ר פ"ט סי' יא) והנה טוב זה מדה טוב, מאד זה מדת פורעניות. והוא כי הרי ע"י שנעשה אותו הכח עצמו לאש משפט ולרוח בער, הנה עי"ז מתצרף ומתלבן כל נפש החוטאת עם אותו הכח עצמו אשר יצא מתחילה להרע, הנה מתלבן מכל רע שבו ומתהפך אותו הכח עצמו לרשפי אש שלהבת יח ולדינין דקודשא, לסבב על ידו כל טוב הצפון כנ"ל סי' ו'. ונאמר על מדת פורעניות מאד, כי הרי מאחר שכל מדת הפורעניות עצמו הנה הוא רק כדי לתקן את הרשע ולטהרו מהזוהמא והטומאה אשר גרם לעצמו, א"כ הרי יותר ניכר חסדו וטובו ית"ש במה שחש על תקנתן של רשעים ג"כ ולהפכם לכל מדה טובה מחסדו וטובו ית"ש, אשר⁵⁸⁷ על צדיקים כי הם באים בכח מעשיהם. וגם אמרו מאד על כל מדת פורעניות, משום עומק הדברים שאמרנו לעיל סי' ו', כי רק בזה יוצאים ומתגלים כל כחות הגבורות בכל תוקפם וגילויים היותר אפשרי, וכאשר מתצרפים ומתלבנים ע"י כל הפורעניות עצמן מכל סיג ופסולת שבהם, הנה יהיו הם עצמם הסיבובים לכל טוב העתיד כנז', וכן יתוקנו ע"י כ"ז כל התקע"ד דורות כולם ג"כ, ויזכו גם הם לכל טוב העתיד, כי הם היו המטרה לחיצים לסבב כל הרעות וכל התלאות על ידם. וכן שתו ומצו הם בראשונה את קובעת כוס התרעלה מסער מתחולל הנשפך מנהר דינור על ראשם בגיהנם תמיד, מיום שני דמעשה בראשית והלאה וכמו שיתבאר למטה בעה"י. וע"י האש משפט נשרף וכלה כל רע וכמו שאמרנו לעיל סי' א', שכל מציאות הרע וקיומו הוא רק מעת העון עד סוף העונש, ומתצרפים ומתלבנים התקע"ד דורות תמיד עד שיטהרו הם עם כל התוקף דינים קשים שיצאו התקע"ד דורות מהם מכל סיג ופסולת, ויתהפכו כולם לשלהובין דרחימו לסבב על ידיהם כל הנועם והזיו והזוהר דטוב העתיד.

דרוש ד ענף יח סימן א

⁵⁸⁷ נדצ"ל מאשר.

דע"ה ח"ב

הנה אמרנו כי אחר שיצא לפועל כל הרע שבעולם התוהו מיד נחרב. וכאשר נחרבו הקליפין כנז', הגם שהיתה עי"ז תשועה גדולה לשרשי המציאויות, אעפ"כ נשאר עדיין מלוכלכים בזוהמא יתירה וטומאה רבה. וכן הוא לכל ניצוצי הקדושה דש"כ ופ"ר ורפ"ח אשר ירדו למטה, שנותרו גם הם בלועים בזוהמא היתירה הזו.

והנה אחר המאורע הנורא הזה, האיר המאציל ית"ש והשפיע את אור דמ"ה והט' ראשונות דב"ן, ונמתקו עי"ז תוקף הגבורות דמלכויות דב"ן, וזה אירע בששת ימי בראשית הנזכרים בתורה, ועי"ז נתקן מעשה בראשית. אמנם לא נתקנו אז אלא המציאויות דאבי"ע המוכרחים לצורך בריאת אדה"ר. אבל מה שאירע ויארע מאז והלאה נשאר תלוי בתיקון המעשים של אדה"ר ותולדותיו, והיינו כל המציאויות וכל הדורות אשר היו עתידים להתחדש ולצאת במשך כל ימי העולם דששת אלפים שנה, שהם מהניצוצין דש"כ ופ"ר ורפ"ח ושברי הכלים שנפלו בעולם התוהו וצריכים להתברר וליתקן מזוהמתם וצחנתם כנז'. והיה תיקונם תלוי במעשה אדה"ר, שיתקנם וימשיך בהם את האור דשם מ"ה והט"ר דב"ן ע"י תפילות, וכן היחודים של התורה והמצוה שהיו ניתנים לו אלמלא החטא, וכל התורה והמצוה היתה לגבינו לפי מדרגת העולמות של אז, ע"פ פנימיות התורה ככוונות ויחודים האורות והשמות שבהן, הרי הוא התורה דאצילות, ועי"ז היה מתקן גם את כל הניצוצין ושברי הכלים כולם.

אמנם כאשר לא זכינו לזה, ולא די שלא תיקן אלא שקלקל גם את מעשה בראשית כולו ע"י החטא דעץ הדעת, ועי"ז חזר ונתקן הקליפה והרע עד שיצא ונעשה בעולם העשיה השם הרע במציאות נוראה מאד עד המציאות האחרונה היותר אפשרית שבו. ועי"ז כ"ז נתגלגלו כל העבירות של אלפיים תוהו, והמה כ"ו דורות יחד עם תתקע"ד, וזהו מש"כ "דבר צוה לאלף דור", שכן אחרי כל הדורות האלו היה מתן תורה, וכ"ו הדורות היו המוכרחים שבהם.

והאמת היא, ששני אלפים תוהו נשלמו בימות אברהם אבינו ע"ה בהיותו בן נ"ב שנה, ואז התחיל התיקון. אמנם התיקון לא נשלם עד תשלום כ"ו הדורות כולם, דהיינו במשה רבינו ע"ה, ובו נשלם האלף דור, והוא היה שורש כולם, ולכן ניתנה התורה על ידו.

וענין האלף דור, שכל הנשמות הם בסוד הדעת, ר"ל שבדעת נתגלתה מציאותם, והוא בדעת המתפשט דרך חוט השדרה, הרי הוא סוד אות ו' דהשם, והדעת הוא כללות החו"ג, הרי הוא ה"ח וה"ג, המתפשטים כל א' עד ת"ק, דהיינו תרין עטרין דאו"א, ובהם הוא סוד המאות, וב' פעמים ת"ק הם אלף, והוא שורש האלף דור.

ושורש השרשים דהאלף דור הוא מסוד הדעת הנמשך מהפרקין תתאין דחו"ג דא"א בין הכתפין דיליה, וכל כתף הוא גימט' ת"ק, כי שם הוא אורות המוחין דאו"א, ומאלו הב' פעמים ת"ק שבהכתפין דא"א נמשכת הדעת דז"א בחושבן אלף, ושם הוא שורש הנשמות כולם, שהוא בסוד דעת דז"א הנקרא ישראל.

ומה שאמרנו שמה רבינו ע"ה היה השורש של כל אלף הדורות כולם, והוא סוד הדעת, והיה כולל את כל אלף הדורות, שכן הוא היה הדור הכ"ו מאדם הראשון.

הנה אמרנו כי אחר שיצא כל הרע על מציאותו בעולם התוהו נתחרב תיכף, כי

נקטם ראשו ולא נשאר בו רק הו"ת לבד, וגם הם נתחרבו ולא נשאר מהם רק המלכויות שבהם לבד, וכן נתחרבו ונתבטלו כל המשחיתים וכל הרוחין בישין, ולא נשאר מהם רק זוהמתן לבד. והנה שרשי כל המציאויות כולם אשר יצאו אז מהד' מחצבים ונטבעו

ונתערבו כולם בהקליפין והחיצונים ששלטו עליהם והבליעו בתוכם כנ"ל ענף י"ז סי' ג',

הנה כאשר נתחרבו הקליפין כנז', הנה הגם שהיתה תשועה גדולה בזה לכל שרשי

המציאויות כולם, עכ"ז היו נשארו עדיין כולם מלוכלכים בזוהמא יתירה ובטומאה רבה, כי

הרי נגעו באבי אבות הטומאה, ולכן היה מושרש בהם עדיין הרע בכח, והוא השאור

שבעיסה אשר ישנו בכח בכל הנמצאים. וכן כל הניצוצי קדושה דש"כ ופ"ר ורפ"ח אשר

ירדו למטה ג"כ הנה נשארו גם הם בלועים עדיין בהזוהמא היתירה הלזו, והיו עומדים עדיין

בחושך וצלמות מריח הטומאה והזוהמא הקודמת. ולכן הנה אחר כל המאורע הנוראה

הלזו, הנה האיר והשפיע המאציל ית"ש את האור דמ"ה והט' ראשונות דב"ן, ונמתקו

ונתבסמו עי"ז תוקף הגבורות דהמלכויות דהב"ן, ונמשך וירד הארתם למטה כדי לברר

ולתקן את כל הניצוצין דש"כ ופ"ר ורפ"ח שנפלו מהם, ולבנות מהם את כל המציאות דהד'

עולמות אבי"ע על שלימותם. וזה היה בזמן ששת ימי בראשית המוזכר בתורה, ונתקנו

ונעשו עי"ז כל מעשה בראשית כולם. אמנם כבר אמרנו בכמה מקומות מדברינו, כי לא

נתקנו ולא נבנו אז אלא רק המציאויות דאבי"ע המוכרח לצורך בריאת אדה"ר, אבל כל

מה שמאז והלאה היה נשאר תלוי הכל בתיקון המעשים של אדה"ר. והם כל המציאויות

כולם וכל הדורות כולם, אשר היו עתידים להתחדש ולצאת בכל משך ימי עולם דששת

אלפים שנה, שהם ג"כ כולם מהניצוצין דש"כ ופ"ר ורפ"ח והשברי כלים שנפלו בעולם

דע"ה ח"ב

התוהו וצריכים להתברר ולהתקן מזהמתם וצחנתם כנו'. הנה היה {עג ע"ב} תלוי עדיין תיקונם במעשה אדה"ר, שהוא יתקן אותם וימשיך בהם האור דשם מ"ה והמ"ר דב"ן ע"י תפילות ויחודים דכל התורה והמצוה שהיה ניתן לו אלולא החטא. והיה כל התורה והמצוה אליו לפי מדרגת העולמות של אז, הכל ע"פ פנימיות התורה בכוונות ויחודים האורות והשמות שבה, שהוא התורה דאצילות⁵⁸⁸, ועי"ז היה מתקן את כל הניצוצין והשברי כלים כולם ג"כ.

אמנם כאשר לא זכינו לכ"ז, ולא די שלא תיקן אלא שקלקל גם את כל המעשה בראשית כולם ע"י החטא דע"ן הדעת, וירדו כל העולמות דמעשה בראשית ג"כ ממדרגתן הרבה נורא מאד. ועי"ז הנה חזר ונתקן הקליפה והרע בפרטי התיקונים המבואר בדברי הרב בשער הקליפות (פרק ג), ומבואר שם כי בעולם העשיה יצא ונעשה ונבנה שם הרע במציאות נורא מאד עד המציאות האחרון היותר אפשרי שבו ע"ש. והנה ע"י כ"ז נתגלגל כל הענין דקין והבל ודור אנוש, וכל הריסות הגדולות דדור המבול ודור הפלגה וסדום, והוא כל ב' אלפים תוהו שאמרו רז"ל (עבו"ז ט ע"א), כי היה עומד אז העולם לחזור לתוהו ממש. וכמו שהיה בעולם התוהו אלולא חסדו של הקב"ה, וכמ"ש רז"ל (פסחים ק"ה ע"א) הני עשרים וששה הודו כנגד מי, כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו. והוא בהב' אלפים תוהו שהיה עומד העולם לחזור לתוהו כמו בהתקע"ד דורות, כי אלו הכ"ו דורות אשר מאדה"ר עד משה רבינו ע"ה הם תשלום האלף דור אשר עליהם נאמר (תהלים ק"ח ז) דבר צוה לאלף דור, והם התקע"ד עם הכ"ו שהוא אלף וכמ"ש בב"ר (פכ"ח ט"ו ד). ואלו האלף דור הם שורש כל הנשמות כולם, והכ"ו היו המובחר שבהם, לכן היה יחידי סגולה בכל דור מהם, כמ"ש באבות דר' נתן (ר"פ לב) וע' פדר"א (ר"פ כב וברד"ל שם). ועכ"ז היו מועטים מאד, וכמ"ש בליקוטי תורה (בראשית בפסוק ויחי למך) בשם האריז"ל, כי עד מתושלח היה צדיק אחד בכל דוד ודור, ולא עמדו אלא בחסדו של הקב"ה. והוא אור החסד דשם מ"ה אשר נתגלה והופיע אורו בעת התיקון דמעשה בראשית, ונשאר תמצית הארה ממנו גם אחר החטא, והוא בהיחידי סגולה שבכל דור מאותן הכ"ו דורות, והוא האור דשם הו"ה ב"ה שמספרו כ"ו, והיה מאיר ומוזהיר אור אחד ממנו בכל דור, ובו היה מתקיים ועומד העולם, וכן הוא במדרש תהלים (כ"י מזמור ק"ה) הובא בהערות הרש"ב⁵⁸⁹ שם אות ט' ע"ש.

והאמת הוא כי השני אלפים תוהו היה נשלם בימי אברהם אבינו ע"ה בהיותו בן נ"ב שנה כמבואר בגמרא עבו"ז (ט ע"א ברש"י שם⁵⁹⁰) לפי חשבון כל הדורות המפורש בתורה, ולכן מאז נתגלה אור קדושת הקב"ה בהעולם ונתפרסם אור אלהותו ית"ש ע"י הנפש אשר עשו בחרן (בראשית יב ה), שהכניסו בני אדם תחת כנפי השכינה⁵⁹¹, והיה מתחיל זה בהיותו בן נ"ב שנה כמ"ש בגמרא שם, כי אז נשלם השני אלפים תוהו. ולכן הגם כי שם ועבר קבעו ג"כ מדרשות, אך לא הצליח כ"כ כמ"ש בתיקונים (תיקון ס"ט דף

⁵⁸⁸ ע"י לעיל הערה 297.

⁵⁸⁹ כוונתו לרבי שלום בוזגלו בעל ה"מקדש מלך".

⁵⁹⁰ ע"י ב"ר פרשה צה פסקה ג: ובן כמה שנים הכיר אברהם את בוראו, בן מ"ח שנה הכיר את בוראו, ע"כ. וע"י ע"ז ט' ע"א: תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח וכו', שני אלפים תורה מאימת אי נימא ממתן תורה עד השתא ליכא כולי האי, דכי מעיינת בהו תרי אלפי פרטי דהאי אלפא הוא דהוא, אלא מואת הנפש אשר עשו בחרן.
⁵⁹¹ עי"ש בתרגום.

דע"ה ח"ב

קב"ח סע"ב) ע"ש⁵⁹², כי היה עדיין בשני אלפים תוהו ולא הצליח עד אברהם אבינו ע"ה בהיותו בן נ"ב, שהוא אחר המעשה דאור כשדים, ועי"ז התחיל התיקון דאדה"ר, וכמ"ש בתיקונים (שם ק"ח ע"ב) כד אתא אדם בגלגול באברהם אתנסי ביה כו', באברהם אתלבן אדם וביצחק אצטרף כו' ע"ש⁵⁹³, ולכן נשלם ביה השני אלפים תוהו והתחיל התיקון. אמנם לא נשלם עד תשלום הכ"ו דורות כולם, שהוא במשה רבינו ע"ה, ובו נשלם האלף דור, והוא היה שורש כולם, ולכן ניתן התורה על ידו וכמ"ש (תהלים קה ח) דבר צוה לאלף דור. וענין האלף דור, כי כל הנשמות הם מסוד הדעת, ר"ל שבדעת נתגלה מציאותם, והוא בהדעת המתפשט דרך חוט השדרה שהוא סוד ו' דהשם, והדעת הוא כללות החו"ג, ה"ח וה"ג, ומתפשט כל א' עד ת"ק, כי הם תרי"ג עטרין דאו"א, ובהם הוא סוד מאות כמ"ש בשער א"א (פרק ה), וב' פעמים ת"ק הם אלף, ומשם הוא האלף דור. ואין דור פחות מס' רבוא כמ"ש בתיקונים (קטו סע"ב) וכן במדרש (קהלת א בפסוק דור הולך ודור בא), כי הוא מסוד ו' דהשם כנז', ומתפשט עד ס' רבוא כמ"ש בתיקונים שם.

ושורש השרשים דהאלף דור הוא מסוד הדעת הנמשך מהפרקין תתאין דחו"ג דא"א בין הכתפין דיליה וכמ"ש בנסירה (עג ע"ג) (פרק ו), וכל כתף הוא גימט' ת"ק, כי שם הוא אורות המוחין דאו"א, שהם י"ה ובמילואם הוא יו"ד ה"י באבא ויו"ד ה"ה באימא, והם נכללים זב"ז בסוד (ס"י פ"א מ"ד) הבן בחכמה וחכם בבינה. והרי ישנם הב' פעמים יו"ד ה"י יו"ד ה"ה הן באבא והן באימא, והנה מכים ומבטשים האורות זב"ז בדרך זה: יו"ד פעם ה"י הוא ש', יו"ד פעם ה"ה הוא ר', הרי ת"ק, וזוה הוא הת"ק דכת"ף ימין דא"א אשר לאבא, והת"ק דכת"ף שמאל דא"א אשר לאימא. ומאלו הב' פעמים ת"ק שבהכתפין דא"א, משם נמשך הדעת דז"א בחושבן אלף, ושם הוא שורש הנשמות כולם, שהוא בדעת דז"א הנקרא ישראל, ושם הוא שורש השרשים דהאלף דרין אשר עליהם נאמר דבר צוה לאלף דור. כי התורה שהיא הפנימיות, דהיא מאור א"ס המתפשט בהדעת, היא ניתנה להאלף דור שמהדעת. וניתנה ג"כ ע"י משה רבינו ע"ה, שהוא כלל כולם, כי הוא הדעת עצמו, ר"ל הדעת דשורש הנשמות אשר ממנו נמשכו הנשמות כולם, ובפנימיותו שורה אור התורה כנז', ולכן היא ניתנה רק על ידו, וכן יזכו על ידו כל האלף דרין כולם וכנ"ל סוף ענף י"ז,

⁵⁹² ז"ל: מה דהוה שרשא חדא עקרא חדא אתפלגו לתלת הכי איהי אזדריק בתלת גלגולין חד בנח ותרין בשם ויפת ובגין דכד אתא נח לא בעא רחמי על אלין גוברין דטופנא אתבייש לבתר ואמר ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת ושם לאו למגנא הוה קבע מדרשות ויפת אתמר ביה יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם באלין תלת הוה בעי לאשתרשא בשרשוי חמא דלא אצלח אעקר ליה מתמן ונטע ליה לבתר יחידאה אבל אדם אתנטע בתלת אבהן ואצטרף ואתלבן בהון ואשתרש בשרשוי ואצלח מיד אתא משה דאיהו בריה דאדם.

תרגום: מה שהיה שרש אחד, עיקר אחד - התחלקו לשלשה. כך הוא נזרק בשלשה גלגולים: אחד בנח, ושנים בשם ויפת. ומשום שכשבא נח לא בקש רחמים על אנשי המבול, התבייש אחר כך ואמר "ואם אין, מחני נא מספרך אשר כתבת" ושם, לא לחנם היה קובע מדרשות. וביפת נאמר "יפת אלהים ליפת, וישכון באהלי שם" בשלשת אלה היה צריך להשתרש בשרשיו. ראה שלא הצליח, עקר אותו משם ונטע אותו אחר כך יחיד. אבל אדם ננטע בשלשת האבות, והצטרף והתלבן בהם והשתרש בשרשיו והצליח. מיד בא משה, שהוא בנו של אדם.

⁵⁹³ ז"ל: כד אתגלגל ביצחק, נתנסה במעשה. באברהם, נתנסה במחשבה. וביצחק במעשה. יעקב כליל תרוייהו מסטרא דיצחק קרא ליה יעקב מסטרא דאברהם דתמן מחשבה קרא ליה ישראל דאבא אתגלגל באברהם דאיהו לימינא ואמא ביצחק דאיהו לשמאלא יעקב בגין דאיהו כליל תרוייהו אבא ואימא אתמר ביה ישראל עלה במחשבה בכתר עליון דאיהו מחשבה סתימא וכד אתא אדם אצטרף באברהם ואתפשטו שרשוי בארעא.

תרגום: כשהתגלגל ביצחק, נתנסה במעשה. באברהם נתנסה במחשבה, וביצחק במעשה. יעקב כולל את שניהם: מהצד של יצחק קרא לו יעקב, ומצד של אברהם, ששם המחשבה, קרא לו ישראל. שהאב התגלגל באברהם, שהוא לימין, והאם ביצחק, שהוא לשמאל. ויעקב, משום שהוא כולל את שניהם, את האב ואת האם, נאמר בו ישראל. עלה במחשבה בכתר עליון, שהוא המחשבה הסתומה. וכשבא אדם, הצטרף באברהם, והתפשטו שרשיו בארץ.

דע"ה ח"ב

שגם התתקע"ד דורות יתוקנו לבסוף, וניתן התורה להם ג"כ וכמ"ש (דברים כט יד) כי את אשר ישנו פה כו' ואת אשר איננו פה, ואמרו בשמות רבה (פכ"ח סי' ו) שגם הנשמות העתידות להבראות שאין בהם ממש, והם התתקע"ד דורות, שהם קומטו ולא עת (איוב כב טז, ע"י חגיגה יג ע"ב), ועליהם שייך לומר שאין בהם ממש, הנה גם הם קבלו את התורה. וע' פדר"א (פרק מא) שגם הכ"ו דורות אשר כבר מיתו כולם היו ועמדו על רגליהם לקבלת התורה. והרי ניתן התורה לכל האלף דורות כולם, והוא מה שכתוב דבר צוה לאלף דור, שכל האלף דור היו באותו המעמד דהר סיני.

ומה שאמרנו כי משה רבינו ע"ה הוא היה השורש של כל האלף דורות כולם, הנה הוא סוד מה שאמרו רז"ל [בספרי וכן במדרש שם] הובא ברש"י בחומש דברים בפסוק (דברים א יא) ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, כי אמרו לו רבינו משה אתה נותן קצבה לברכותינו כבר הבטיח הקב"ה את אברהם אבינו אשר אם יוכל איש למנות כו'. אמר להם מה שאמרתי אלף פעמים, זו משלי הוא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם. ואמר האריז"ל בליקוטי תורה (שם) כי משה הוא גימ' אל שדי, כי האור זה היה כלול בו. ואל שדי במילואו עם הכולל הוא גימט' אלף, וזהו שאמר כי זו משלי הוא, והוא כמו שאמרנו כי הוא סוד הדעת, והיה כולל את כל האלף דורות, כי הוא היה הדור כ"ו מאדם הראשון: אדם, שת, אנוש, קינן, מהללאל, ירד, חנוך, מתושלח, למך, נח, שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג, רעו, שרוג, נחור, תרח, אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה. והרי היה משה רבינו ע"ה הדור כ"ו, והוא דור האלף עם התתקע"ד דורות, שהיה דורו דור האלף. וזהו שאמר להם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, שכל הדורות הקודמים אשר לא זכו למתן תורה, כולם יוכלו בכם ויתוקנו על ידיכם, להזהיר ולהאיר על כולם אור התורה ג"כ. והגם שהדורות הקודמים אליו היו רק תתקצ"ט, אך כל אלה הדברים אשר דיבר משה אליהם הרי היה בשנת הארבעים אחר שמתו דור המדבר, והרי היו אלף דורות במכוון, ולכך אמר יוסף עליכם ככם אלף פעמים, שכולם יתוקנו ויזכו על ידיכם באור התורה ובקדושת הארץ ואל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלהיך נותן לך. והנה יצאנו מן הענין הרבה ומעתה נחזור לעניינינו בסימן בפנ"ע.

דרוש ד ענף יח סימן ב

ע"י החטא דעץ הדעת חזר העולם לקלוקלו ונעשתה מציאות הרע עי"ז, ובפרט בעולם העשיה. ועי"ז מתגלגלים העוונות שבכל דור, שכן כל אדם נעשה מחולל בעוון מעת יצירתו שבהעוה"ז, ועבור זה נעשו ונתגלגלו כל הרעות והתלאות שבעולם, וביחוד אלו שבאו על עם ישראל, שלא ראינו טובה אלא מעט מזער, עד שכל העוה"ז כאילו עומד לנגדינו, וכמ"ש "אין מזל לישראל".

אמנם כ"ז הוא מסיבת עולם התוהו, שכן מאחר וכל הנפשות ושאר הנמצאות אשר שרשם בחלקי הדצח"מ, הרי הוא האסור והמותר הטמא והטהור, נמשכים משרשיהם שנתהוו בעולם התוהו, שכן כל חלקי הטוב המה מה שמתבררים ויוצאים מהניצוצין ושברי הכלים שירדו ונפלו אז, וכל חלקי הרע צומחים ויוצאים מהזוהמא והטומאה שיצאו מתולדות הדינים הקשים. ובאשר שכולם נפלו ונבלעו בזוהמת הטומאה והרע של אז, ממילא כל מה שמתברר מהם ויוצא באופן מציאותו שבהעוה"ז, הרי שבע"כ יוצא מעורב עם הרבה רע.

הכל הוא בסיבת עולם התוהו, ועולם התוהו היה בסיבת שורש תוקף הדינים דעולם הנקודות, כי בעולם הנקודות נעשו השרשים דכל ד' העולמות אבי"ע. בעולם הנקודות עצמו היה הכל בבחי' אצילות, שכן במיתת המלכים ושבירת הכלים יצאו הכל להיות במציאות הבי"ע שבכל אחד מהם. וכ"ז נעשה כדי להוציא מן הכח אל הפועל את כל הכחות דתוקף הדינים היותר אפשריים שבהם ככל הנצרך לצורך תיקון העתיד, שכן תיקונם העיקרי הוא שיצאו ע"י הנבראים עצמן, וכן הם יומתקו רק ע"י כל אחד ואחד, ואז הרי לא נשלמו הנבראים ויצאו רק שרשיהם לבדם, והיו כנקודות קטנות וכקרני חגבים, ולכן הם חזרו ויצאו מעת התיקון דמעשה בראשית והלאה ע"י כל אחד ואחד אחר שנשלמה מציאותו.

וזהו סוד מאמרם ז"ל שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה "שתוק, כך עלה במחשבה לפני", כי מציאות כל הנקודות הוא ע"י שעלו מלמטה למעלה למו"ס, ומשם יצאו דרך העינים. והנה שם אין גילוי לשום בריה (וממילא אינו במושגים אנושיים כלל), ולכך אמר לו שתוק, שכן בריה אינה יכולה להתבונן במקום זה. וזהו ג"כ סוד מ"ש בענין עשרה הרוגי מלכות, שאמר הקב"ה אם אשמע קול אחר אהפוך את העולם לתוהו ובוהו. שכן

דע"ה ח"ב

חזרת העולם לתוהו וכוהו עתה, הוא לאחר שיצאו כל הנבראים אשר עד לאותו הדור, וע"ז היו נתקנים כל התיקונים שנעשו בהריגתם, שהרי היו נמתקים כל הגבורות ע"י חורבן העולם.

והנה ע"י החטא דע"ן הדעת שחזר העולם לקלקולו, ונבנה ונעשה מציאות הרע ע"ז, ובפרט בעולם העשיה שנבנה שם בכל שלימותו כנ"ל, ונתרבה הזוהמא שם הרבה מאד עד שבהעשיה הוא רובו רע ומיעוט טוב⁵⁹⁴ ומעורב זב"ז. הנה מתגלגל ע"ז כל העוונות שבכל דור, כי נעשה כל אדם מחולל בעון מעת יצירתו בהעוה"ז וכמ"ש (תהלים נא ז) הן בעון חוללתי כו', והעיד התורה על האדם (בראשית ח נא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, וכמה עלובה היא העיסה שנחתומה מעיד עליה (בר"ר פל"ד סי' י). ועבור זה הנה נעשה ונתגלגל כל הרעות והתלאות אשר מיום ברוא {עג ע"ד} אדם על הארץ ועד עתה, וביחוד על עם בני ישראל בני אברהם יצחק ויעקב מיום שהכיר אברהם אבינו ע"ה את בוראו עד ביאת גואל צדק שיב"ב, לא ראינו טובה אלא מעט מזעיר, עד שכל העוה"ז הוא עומד לנגדינו וכמ"ש (שבת קנו ע"א) אין מזל לישראל. כי הכוכבים והמזלות הם מתנגדים לנו, שע"פ המזל לא היה אברהם אבינו ע"ה ראוי להוליד כלל⁵⁹⁵, ולכן אין לנו חלק במזלות והם מתנגדים לנו, (וכמ"ש הגר"א שה"ש א פסוק⁵⁹⁶), ובפרט מעת החורבן אין יום שאין בו קללה וכל יום מרובה משל חבירו (סוטה מט ע"א).

אמנם כ"ז, ר"ל הן העונות של כל דור, וכל עון וכל חטאת של כל איש, והן כל התלאות והרעות שעברו עלינו, הנה הוא הכל מסיבת עולם התוהו. כי באשר שכל הנפשות כולם וכן גם כל הנמצאים כולם אשר מכל חלקי הדצח"מ, האסור והמותר הטמא והטהור, הנה כולם הם נמשכים וצומחים ויוצאים משרשיהם שנתהוו ויצאו בעולם התוהו, כי כל חלקי הכשר והמותר, וכן כל טוב וטהור, הנה הם מה שמתבררים ויוצאים מהניצוצין והשברי כלים שירדו ונפלו אז, וכל חלקי הפסול והאסור ורע וטמא, הנה הם צומחים ויוצאים מהזוהמא והטומאה שיצא אז מתולדות הדינים קשים כנ"ל ענף י"ז. ובאשר שהניצוצין והשברי כלים וכל שרשי המציאויות דחלקי הטוב והטהור שיצא מהם הם נפלו ונבלעו כולם בזוהמת הטומאה והרע של אז, ולכן ע"ז הנה גם כל מה שמתברר מהם ויוצא על מציאותו בהעוה"ז. הנה באשר שגם כל העוה"ז הרי חזר לקלקולו ע"י החטא דע"ן הדעת כנז', ולכן גם כל מה שמתברר ויוצא בעוה"ז, הרי יוצא ג"כ מעורב עם הרע הרבה מאד, ומלוכלך וכלול עמו בכל מלואו. וכ"ז הוא ג"כ רק בסיבת עולם התוהו, ר"ל שגם החטא דע"ן הדעת וכל הקלקולים שנעשה מזה, הנה היה ג"כ רק בסיבת עולם התוהו, והוא כי הרי אמרנו שגם בהתיקון דמעשה בראשית, הנה לא נתבטל הרע מכל וכל, אלא שנשאר במציאות עכ"פ כמבואר לעיל בדברינו. והיה זה בסיבת כי לא נתקנו עדיין כל תוקף הדינים קשים לגמרי כלל, ועבור זה לא היה נברא עדיין אדה"ר ג"כ על תכלית השלימות כלל, ובסיבת זה נתגלגל החטא דע"ן הדעת וכל קלקוליו וכמו שיתבאר בעה"י עוד לקמן בדברינו.

⁵⁹⁴ ע"י שער סדר אב"ע פרק ד.

⁵⁹⁵ קהלת רבה פ"ה סי' ד': שינוי השם מאברהם אבינו שנא' (שם י"ז) "ולא יקרא עוד את שמך אברם, והיה שמך אברהם" אברם אינו מוליד, אברהם מוליד. שרי אינה יולדת, שרה יולדת.

⁵⁹⁶ ז"ל, רז"ל הסכימו שאין מזל לישראל, ואם הם עושים רצונו של מקום עולים עד לשמים וכשהם יורדין יורדין עד לעפר והטעם לזה כי ידוע שנפשות של ישראל מן הארץ כמ"ש "תוציא הארץ וכו'" והארץ לית לה מגרמה כלום, עד שנותנין לה מן השמים. וגם כשזורעים, לכן אין להם לישראל כלום רק ע"י מעשה, אבל האומות, שנפשותם מן השמים, א"צ למעשים, ולכן הכוכבים ומזלות מתנגדים לנו, שע"פ המזל אברהם אינו מוליד עד שהגביהו למעלה מן המזלות ואמר לו, צא מאיצטגנינות שלך, ולכן כשהם עולין הם עולין עד למעלה מן הרקיע כמ"ש "הבט" ואין הבטה אלא מלמעלה למטה. וכשהן יורדין וכו' שאין להם חלק במזלות.

דע"ה ח"ב

והרי היה הכל בסיבת עולם התוהו, ועולם התוהו היה בסיבת שורש תוקף הדינים בעולם הנקודות כנ"ל ענף י"ז. ואמרנו שם וכן בכ"מ כי בעולם הנקודות נעשו השרשים דכל הדי' עולמות אבי"ע, אלא בהיותן עדיין בעולם הנקודות עצמו היה הכל בבחי' אצילות שבהם.⁵⁹⁷ אך במיתת המלכים ושבירת הכלים יצאו על מציאות הבי"ע שבהם, ואז נעשה הארץ (שהוא המלכות דב"ן, ור"ל הניצוצין והשברי כלים אשר ממנה) תוהו. ועכ"פ הוא כי יצא אז כל המציאויות כולם מכל חלקי הדעה"מ העתידין לצאת בכל משך זמן קיום העולם, הנה יצא אז שרשיהם כולם, והיו בבחי' תוקף דינים קשים, ונפלו כולם בעמקי התוהו. והנה מאז נתייסד בהם כולם כל המקריים וכל המאורעות אשר עוברים עתה על כל אחד ואחד מעת המצאו בעוה"ז עד עת תיקונו אשר לימות המשיח ותחיית המתים, הנה נתייסד הכל על כל אחד ואחד מאו, והיה עומד מוכן מאז ומקדם לכל המקריים והמאורעות האלה. והנה הם לפי ערך מציאות מדת הדינים קשים אשר בשורשו דכל א', ולפי ערך נפילתו בעמקי התוהו. והרי יצא כל אחד ואחד מאז להיות כמטרה להיציג לכל התלאות הנוראות שעוברים עליו בכל משך זמן דהעוה"ז עד עת התיקון דתחיית המתים. ונעשה כ"ז כדי להוציא על ידו כל הכחות דתוקף הדינים היותר אפשרי שבהם מן הכח אל הפועל ככל הנצרך לצורך תיקון העתיד כנ"ל ענף י"ז. ואמרנו שם כי תיקונם העיקרי הוא שייצאו ע"י הנבראים עצמן, וכן יומתקו ויתבסמו רק ע"י כל אחד ואחד גופה. ואז הרי לא נשלמו הנבראים על מציאותם כלל, אלא שייצאו רק שרשיהם לבד, והיו נקודות קטנות וכקרני חגבים. ולכן הנה הם חוזרים ויוצאים עתה מעת התיקון דמעשה בראשית והלאה ע"י כל אחד ואחד אחר שנשלם על מציאותו, והנה הם יוצאים ע"י כל אחד ואחד ונמתקים על ידו, והוא כל המאורעות והתלאות אשר בכל משך זמן דהעוה"ז, ועוברים על כל א' לפי שורשו מאז במדת הדינים ולפי ערך נפילתו אז בעמקי התוהו.

{עד ע"א} וזהו סוד מאמרם ז"ל (מנחות כט ע"ב) שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה שתוק כך עלה במחשבה לפני, כי מציאות כל הנקודות הוא ע"י שעלו מלמטה למעלה, שהוא מהפרסא ולמטה, ועלו בהמ"ס, בוצד"ק, שהיא מחשבה סתימאה, ומשם יצאו דרך העינים וכנ"ל ח"א דרוש ב'. והנה אין גילוי שם לשום בריה, כי הרי הוא מחשבה סתימאה דא"ק שהוא למעלה למעלה מכל האצילות, ולכך אמר לו שתוק, כי הרי אי אפשר לשום בריה להתבונן שם. וזהו ג"כ סוד הענין מה שאמרו במדרש אלה אזכרה (הנדפס בספר רב פעלים וכן הוא בפיט יום כיפור מוסף) בענין עשרה הרוגי מלכות, שאמר הקב"ה אם אשמע קול אחר אהפוך את העולם לתוהו ובוהו. והנה אין הענין ע"ד גיזום וכדי להפטר מן הצער, אלא הענין הוא בדיוק ובמכוון כי בחזרת העולם לתוהו ובוהו, עתה שהוא אחר שייצאו כל הנבראים אשר עד אותו הדור על מציאותם, היה נתקן ע"ז ג"כ כל התיקונים שנעשה בהריגתם, כי היו נמתקים כל הגבורות ע"י חורבן העולם, והיו מתתקנים והולכים ע"ד שהם מתתקנים ונמתקים עתה בכל הצרות והתלאות דהעוה"ז, והרי היו יוצאים עתה כל הכחות דתוקף הדינים אל הפועל היותר אפשרי ע"י פעולתם, והוצאת כחם לחוץ בפעולת חורבן העולם, והיה נפרע מעתה כל העולם כולו על עוונותיהם בשלימות, ובוהו הרי היו נטהרים הגבורות מכל הסיגים ופסולת שבהם, והיו חוזרים להעשות קודש לה', כמו שהם משרשם הראשון, והיו מתייחדים בשרשם וע"ז היו נמתקים כולם.

ובאשר שמסוד עולם התוהו אשר קודם מעשה בראשית, היו מוכנים אלו עשרה הרוגי מלכה לעבור עליהם כ"ז, וכמו שאמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה, שתוק כך עלה במחשבה לפני וכנ"ז, והיו הם מוכנים לכל המיתות המורות הללו כדי להשלים את הכוונה

⁵⁹⁷ ע"י שער הפרצופים פרק ו', שכל עולם כלול מאבי"ע פרטי שבו.

דע"ה ח"ב

התכליתית דהתוהו אשר כוון בה המאציל ית"ש, להיות סיבה לתיקון העתיד וכנ"ל ענף י"ז. ולכן אם היו אלו הקדושים ממאנים לקבל על עצמם כ"ו, אמר הקב"ה אהפוך את העולם לתוהו ובוהו, והרי ישאר הסיבה כמקדם לחפש בה סיבובים אחרים לתכליתה. והוא ע"ד שאמר הקב"ה לר' אלעזר בן פדת (תענית כה ע"א) ניהא לך דאפכיה לעלמא מרישא, אפשר דמתיילדת בשעתא דמוזני. אך כ"ז הוא באמת רק לתקנת הדורות שהיו עוד עתידים לבוא מזמן העשרה הרוגי מלוכה ולהלאה, אבל לכל הדורות אשר עד הם היה החזרה לחורבן העולם. מה שאמר הקב"ה אהפך את העולם לתוהו ובוהו, היה הוא עצמו הסיבה להכוונה התכליתית אשר כוון המאציל ית"ש בהתוהו הקודמות לצורך תיקון העתיד, כי היה נסבב כל התיקונים ע"י חורבן העולם כמו התיקונים שנעשה במסירת נפשם על קדושת השם וכנ"ל בסמוך. והוא כמו שאמר האריז"ל (בדרושי מ"ן ומ"ד דרוש א וכן במאמרי רשב"י פקודי) שאלולא עשרה הרוגי מלוכה היה מתחרב העולם ע"י עונות הדור שנברו מאד, ולא היה אפשר להעולם להתקיים ע"ש. וע"פ דברינו הנה היה חורבן העולם תיקון לזה כמו התיקון דעשרה הרוגי מלוכה, אך לכל הנשמות אשר היו עוד עתידים להבראות מאותו הדור ולהלאה, היה מייסד הקב"ה תיקונים אחרים להם, אם בבריאת עולם חדש כמו עתה או בתיקונים אחרים בעולם העליון עצמו.

והרי נתבאר לנו בכ"ז קושיא עצומה במה שאמר הקב"ה אם אשמע קול אחר אהפוך את העולם לתוהו ובוהו, והרי קשה לכאורה מאד, כי איך אפשר להעשות כזה, כי א"כ הרי יהיה פעולתו לריק ח"ו. אך בדברינו הוא ניהא היטיב, כי גם בזה היה נעשה אותו התיקון ממש, ואמרו ית"ש לתוהו ובוהו הוא בדיוק ובמכוון, שהוא כדי לסבב את כל מה שעלה במחשבה לפניו במציאות התוהו הקודמות ובכוונה התכליתית שבת, כי מהתוהו הקודמות היה נמשך כל המאורע הזה ולאותו העת במכוון, והיה חקוק מאז כל המאורע הזה לאותו העת להכוונה התכליתית דכל תיקון העתיד כנ"ל.

דרוש ד ענף יח סימן ג

כל המאורעות שעברו על עם ישראל מעת היותינו לעם עד כה, הכל הוא בסיבת עולם התוהו, והיה מוכן וחקוק מאז כל מעשה אשר נעשה על הארץ. והוא מבואר במדרש בכמה מקומות. והרי נתבאר לנו מכל הנז' כי כל המאורעות הנוראות שעברו עלינו מעת היותינו לעם עד כה, הנה הוא הכל בסיבת עולם התוהו, והיה מוכן וחקוק מאז את כל המעשה אשר נעשה על (עד ע"ב) הארץ, ואין כל חדש תחת השמש (קהלת א ט), כי הם מוכנים מעולם אשר היה מלפנינו, ונעשה כל דבר בעתו ובזמנו ע"פ אותה הזמן והעת אשר הוכן לו ג"כ רק מאז. והוא מה שנאמר (שם ג א) לכל זמן ועת לכל הפי' תחת השמים, ואמרו במדרש (קה"ר שם פ"ג ט"ו א) זמן היה לו לאדה"ר שיכנס לגן עדן כו' וזמן היה לו שיצא משם כו', זמן היה לו לנח שיכנס לתיבה כו' וזמן היה לו לצאת, זמן היה לאברהם שינתן לו המילה כו' וזמן היה לבניו שימולו בשני מקומות אחת במצרים ואחת במדבר שנאמר כי מולים היו כו' ונר"ל בסיבת המדבר כי לא מלו בדרך לכן מל יהושע אותן, כמ"ש ביהושע (ה ב) ובאותן השני מקומות מלו כל ישראל יחד ביום אחד אשר זה לא היו מעולם אלא אלו הב' פעמים, ע' ב"ר (פמ"ו סי' ב ברש"ש ובמהרז"ו שם) זמן היה שתנתן התורה לישראל כו'. והרי לנו שגם הזמן והעת של כל דבר הוא חקוק ומוכן ג"כ רק מאז ומקדם. ובתנחומא (פ' שמות סי' יז) הרבה נתייחדו עד שלא באו לעולם, המות מתוקן היה שיבא לעולם כו' ולא הביא הקב"ה את המות אלא ע"י הנחש שהיה מתוקן לזה, שנאמר והנחש היה, וצפוי היה לפני הקב"ה שאדם עתיד לאכול ממנו וימות בעלילה דכתיב כי ביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב יז). אמר ליה הקב"ה, אין זו משל עכשיו שכבר היה

דע"ה ח"ב

מתוקן דכתיב הן האדם היה. עתיד היה המבול לבוא לעולם ויתפלט ממנו נח ובניו דכתיב נח איש צדיק תמים היה, צפוי היה שצדיק היה עומד ועולם מתנהג בו והעמידו, ואחריו העמיד לאברהם דכתיב אחד היה אברהם (יחזקאל לג כד), עתידים היו היסורים לעמוד והיה איוב מתוקן שיבוא על ידו דכתיב איש היה בארץ עוץ. עתידין היו ישראל לימכר בימי המן והיה מתוקן להם מרדכי שינצלו על ידו, דכתיב איש יהודי היה (ע"ש בעץ יוסף). עתידין היו ישראל לירד ולהשתעבד במצרים והיה יוסף מתוקן להם (שעל ידו ירדו, וכן היה הוא סימן להם הן להשיעבוד והן להגאולה) דכתיב ויוסף היה במצרים (שהוא היה סימן להם). עתידין היו ישראל להגאל ממצרים והיה משה מתוקן להם דכתיב ומשה היה.

והוא ע"פ מה שאמרו בזה בשמו"ר (פ"ב סי' ד) כל מי שכתוב בו היה מתוקן לכך. ועד"ו אמרו ג"כ בב"ר (פ' ל סי' ח) הן האדם היה מתוקן למיתה, נחש היה מתוקן לפורעניות, קין היה מתוקן לגלות, איוב היה מתוקן ליסורין, נח היה מתוקן לנס, משה היה מתוקן לגואל, מרדכי היה מתוקן לגאולה. ובמדרש אסתר (בפתיחתא סי' י, והוא ממדרש אבא גוריון בתחילתו) ר' ברכיה פתח מי פעל ועשה קורא הדורות מראש, מתחילת ברייתו של עולם גזר הקב"ה מי יהיה לראש בכל דור ודור. אדם ראש ליצורים, קין ראש להורגים, הבל ראש לנהרגים, נח ראש לנמלטים, אברהם ראש לנימולים, יצחק ראש לנעקדים, יעקב ראש לתמימים, יהודה ראש לשבטים, יוסף ראש לחסידים, אהרן ראש לכהנים, משה ראש לנביאים, יהושע ראש לכובשים, עתניאל ראש למחלקים, שמואל ראש למושחים, שאול ראש לנמשחים, דוד ראש למנגנים, שלמה ראש לבונים, נבוכדנצר ראש למחריבים, אחשורוש ראש למוכרים, המן ראש לקונים.

ובתנחומא (פ' וישב פרק ד) בפסוק ויוסף הורד מצרימה, זה שאמר הכתוב (תהלים סו ה) ה' לכו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם, אמר ר' יהושע בן קרחה אף הנוראות שאתה מביא עלינו בעלילה את מביאן. בא וראה כשברא הקב"ה את העולם מיום הראשון ברא מלאך המות (ור"ל שהוכן מיום ראשון אבל בריאתו היה ביום שני ע' לעיל סוף ענף ט"ו). מנין, אמר ר' ברכיה משום שנאמר וחושך על פני תהום, זה מלאך המות המחשיך פניהם של בריות. ואדם נברא בששי ועלילה נתלה בו, שהוא הביא את המיתה לעולם שנאמר (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות. משל למה הדבר דומה למי שמבקש לגרש את אשתו, כשבקש לילך לביתו כתב גט נכנס לביתו והגט בידו מבקש עלילה ליתנו לה, אמר לה מזוגי לי את הכוס שאשתה, מזוגה לו כיון שנטל הכוס מידה אמר לה הרי זה גיטך, אמרה לו מה פשעי, אמר לה צאי מביתי שמזגת לי כוס פשור, אמרה לו כבר היית יודע שאני עתידה למזוג לך כוס פשור שכתבת הגט והביאתו בידך. אף כך, אמר אדם לפני הקב"ה, עד שלא בראת עולמך קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך אמון, שכך כתיב ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום {עד ע"ג} יום, שני אלפים שנה, וכתוב בה זאת התורה אדם כי ימות באוהל, אלולא שהתקנת מות לבריות היית כותב בה כך, אלא באת לתלות בי את העלילה, הוי נורא עלילה על בני אדם. וכן אתה מוצא שאמר לו הקב"ה למשה, אם יראה איש באנשים האלה כו' את הארץ הטובה, איש זה משה דכתיב והאיש משה ענו, האיש המסוים באנשים, וכן הוא אומר עתה תראה אשר אעשה לפרעה במלחמת פרעה אתה רואה ואין אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים, וכיון שאמר להם שמעו נא המורים אמר לו הקב"ה לכן לא תביאו את הקהל הזה הוי נורא עלילה. וכן הוא אומר ביוסף, ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם כו' בשביל כתונת פסים גרם לכל השבטים לירד למצרים, ואמר ר' יודן היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידוע תדע והביא עלילה לכל דברים אלו כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו ומכרוהו לישמעאלים ויורידוהו למצרים, וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים

דע"ה ח"ב

וישתעבדו שם, הוי ויוסף הורד מצרימה, אל תקרי הורד אלא הוריד את אביו והשבטים למצרים. אמר ר' תנחומא למה הדבר דומה, לפרה שמבקשין ליתן עול בצוארה והיא מונעת העול מן צוארה, מה עשו נטלו את בנה מאחריה ומשכו אותו לאותו מקום שמבקשין לחרוש, והיה העגל גועה, שמעה הפרה בנה גועה הלכה שלא בטובתה בשביל בנה. כך הקב"ה היה מבקש לקיים גזירת ידוע תדע, והביא עלילה לכל אלו הדברים וירדו למצרים ופרעו את השטר, לכך נאמר ויוסף הורד מצרימה הוי נורא עלילה עכ"ל.

והרי לנו מבואר מכל המדרשים הללו כי גם כל המאורעות כולם אשר מפורש בתורה סיבתם, הנה הסיבה הראשונה להם הוא רק בגזירה, והן המאורעות והן הסיבות הם כולם מסתרי הנהגתו ית"ש, והם כבושים אצלו מאז ומקדם, שהוא מקודם שנברא העולם, והוא הכל מסיבת עולם הנקודות ומיתתם ושבירתם וכל מה שנעשה בהם בעולם התוהו. כי בעולם הנקודות יצא כל השרשים, כל מה שהיה עתיד לצאת בכל הד' עולמות אבי"ע כלליהם ופרטיהם בפרטי פרטות היותר אחרון אשר מעולם ועד עולם. והיה יציאתם מסוד המחשבה העליונה דא"ק שהוא החכמתא סתימאה שבו, ושם היה המאציל כביכול בבחי' הושב מחשבות על כל הבריאה כולה איך לייסדה ולהמציאה, וכן בכל תהלוכות הנהגתה בכלל ובפרט מראשית שורשה עד סוף תכליתה. ושם היה צופה ומביט על הכל, ומשם יצא הכל ברצון ובמחשבה ובגזירה ממנו ית"ש, ושם היה הגזירה על כל עולם התוהו כולו, ועל כל המאורעות המתילד מזה, שהוא בכל תהלוכות הנהגה אשר בכל משך ימי עולם. ומצפייתו וראייתו שם בסוד המחשבה העליונה הנז' יצא כל עולם הנקודות, והוא סוד יציאתם דרך העינים, ויצאו הכל במציאות גבורות תקיפין, והיו אז שהוא בעולם הנקודות רק בבחי' אצילות שבהם, והוא מלוכת המלכין קדמאין מה שהוציאו ויצאו מכל אחד ואחד שרשי המציאויות המתייחס לכל ספי' וספי' שבו. וע"י שהיו כולם גבורות תקיפין, לא היה אפשר להתקיים כמבואר לעיל ח"א, ונסתלקו האורות מהכלים ועלו למעלה, והוא ענין מיתתם, כי הוא ע"ד יציאת הנשמה מהגוף, ולא נשארו למטה רק הש"כ ופ"ר ורפ"ח ניצוצין, והוא ע"ד הבלי דגרמי הנשאר בתוך העצמות בקבר⁵⁹⁸. וכ"ז היה אחר שירדו האורות עם הכלים במקום הבריאה, ר"ל במקום העתיד להבריאה, כי עדיין לא היה הבריאה כלל. אך כאשר ירדו למקום העתיד להבריאה והתחילו להוציא שם את כל כחם לפועל בכל המציאויות דהבריאה, וע"י שהיו גבורות תקיפין, הוציאו כל כחם בבת אחת ולא היו ביכולת דהכלים לסבול ונתבקעו הכלים ונשברו, והאורות עלו למעלה, והוא מיתתם ושבירתם, כי האורות יצאו מהם והכלים נשברו ונתחלקו השברי כלים עם הניצוצין שנשאר בהם, כי פנימיותם נשארו בבריאה⁵⁹⁹ והוציאו שם כל שרשי המציאויות דהבריאה אשר מעולם ועד עולם, ותוכניותם ירדו ביצירה והוציאו שם את כל שרשי המציאויות דהיצירה אשר מעולם ועד עולם, וחיצוניותם ירדו במקום העתיד להעשיה והוציאו שם את כל שרשי המציאויות דהעשיה אשר מעולם ועד עולם, ויצאו אז התקע"ד דורות וקלקלו ונעשה בסיבתם כל הטומאה והרע כולה ושלטו על כל שרשי המציאויות דהבי"ע כולם והבליעו אותם בתוכם כנ"ל ענף י"ז.

והנה כ"ז ברצון ובגזירה {עד ע"ד} מהמאציל ית"ש, שיסובב כ"ז ויעשה כ"ז כדי להוציא כל כחות דתוקף הגבורות מן הכח אל הפועל בתכלית האפשרי ע"י הנבראים עצמן כמו שבארנו לעיל ענף י"ז. אמנם באשר שכל מציאות הנבראים שיצאו אז לא היו עדיין רק שרשיים לבד, כי הרי לא היו אז רק אלא מהמלכיות דהב"ן לחוד, והרי היו הם

⁵⁹⁸ עי' ע"ח טנת"א פרק ה', מוחין דקטנות פרק ב'.
⁵⁹⁹ עי' ע"ח שבירה פרק ז'.

דע"ה ח"ב

רק שרשים לכל הנבראים והמציאויות אשר לאחר התיקון דמעשה בראשית, ולכן הנה כל מה שיעשה בהם אז, היינו כל מקרה המלכים מיתתם ושבירתם, וכן מה שנתפזרו ונתדעכו לניצוצין אין קץ ונתחרבו כמ"ש באד"ז (רצב ע"ב) וכנודע, וכן נפילתם ובליעתם בתוך הזוהמא והטומאה והרע, וכן כל ענין התתקע"ד דורות וכל מה שעבר עליהם, הנה היה כ"ז לשורש לכל תהלוכות ההנהגה שבהנבראים העיקריים אשר מאחר התיקון דמעשה בראשית והלאה. כי כשם שכל עולם הנקודות היה שורש לעולם התיקון, שכל המציאויות דהנקודות היו השרשים לכל המציאויות שלאחר התיקון דמעשה בראשית, כן כל המקריים והמאורעות אשר עברו על המלכים דהנקודות והניצוצין והשבירי כלים שבהם, הנה הוא שורש לכל תהלוכות ההנהגה אשר עם כל הנמצאים כולם שבכל הדורות כולם אשר מששת ימי בראשית ועד עולם. שכל מה שנעשה בשרשו בעולם הנקודות וכל מה שעבר עליו בעולם התוהו, הנה הוא שורש לכל המאורעות שעובר על כל אחד אחר שיצא בעוה"ז, והרי הוא הכל בנזרה מאז ומקדם ומסוד המחשבה הנעלמה העליונה כנ"ל, כי כן ראה רצונו ית"ש ומחשבתו העליונה שם להוציא ע"י כ"ז את כל הכחות דהגבורות תקיפין מן הכח אל הפועל ולגילויים היותר אפשרי ע"י הנבראים עצמן, שהוא ע"י כל מעשיהם ותהלוכותיהם, וע"י כל המאורעות כולם שעובר עליהם, הן בעולם הזה והן לאחר מיתה, שהוא כל הדינים והעונשים אשר בעולם הנפשות עד עת התיקון דתחיית המתים. כי בכל זה יצא כל הכחות דהגבורות כולם לגילויים היותר אפשרי ע"י הנבראים עצמן ככל הצורך לתכלית הנועם והזיו והזוהר דטוב העתיד, שהוא ע"י הגבורות הנמתקים, והנה נעשה מיתוקם ע"י כל אותן המאורעות עצמן, והרי יעשה ויתגלה כל טוב הצפון העתיד בסבת הנבראים גופה וככוונתו וכרצונו ית"ש בכל בריאת עולמו.

דרוש ד ענף יח סימן ד

טעם הדבר הוא, שכן כל עון נעשה ע"י תוקף הזוהמא הנדבקת בשורש כל א' בנפילתו בעולם התוהו. אמנם זה לבד היה נקל לאדם לכבשו, אמנם ע"י החטא דעץ הדעת, הנה חזר ונבנה הרע בשלימותו ויצא ונעשה האדם בליעל כולו אשר נשתרכב ועלה עד לראש הבריאה, והוא מציאות של מלאך רע הכולל פרטים רבים ועצומים כנגד כל חלקי הטוב הנמצאים בכל העולמות ב"ע בכלל ובפרט ובפרטי פרטות, וע"י שהוא מלאך רע נורא מאד, קשה מאוד לאדם לכבשו. והנה תוקף הדינין הקשים מצד עצמם הם טהורים ונקיים, אלא שע"י תתקע"ד הדורות שהשתמשו בהם לרעה יצא מהם כל מציאות הרע. ולכן הוא שלאחר שנעשה על ידיהם איזה חטא ועון מתהפכים ונעשים דין קשה ואש משפט השורף ומכלה את הרע מכל וכל.

אמנם אף זה אינו רק לתועלת ביעור הרע (שאינו אלא פעולת סילוק החסרון), אלא הוא ג"כ פעולת הטבה לשם התכלית הנ"ל. ובזה גופה הרי יוצאים הכחות דהגבורות שבהם ומתפשטים עוד ועוד. ועי"כ נתגלו כחות הגבורות הנצרכות בכדי ליעשות בהם, ועל ידיהם בא הטוב הצפון העתיד. נמצא, שבעומק סוד מה שנעשה תחת השמש אשר במשך ימי העולם, וכן מה שנעשה בעולם התוהו ע"י תתקע"ד הדורות ותולדותיהם אינו מנוגד לעומק כוונתו ית"ש בנוגע למציאות הבריאה.

וזהו סוד מאמרם ז"ל: "מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים כו' אבל איני יודע באיזה מהם חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו". שכן ע"פ עומק סוד הדברים יושלם כוונתו ית"ש בכל מה שנתכווין בבריאה ואפילו ע"י העונשים.

הנה אמרנו שכל המאורעות כולם אשר הן בכלל והן בפרט הם הכל בסיבת עולם התוהו, כי כל עון וכל חטאת הוא נעשה ונסבב מתוקף הזוהמא הנדבק בשורש כל א' בנפילתו בעולם התוהו, והוא השאור שבעיסה⁶⁰⁰, עכירת וחלאת כל נפש הממשיכו תמיד להרע. ועל זה נאמר (בראשית ח כא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו, שהוא מתולדתו ושורשו, והוא כח הרע הטבעי הדבוק באדם מתולדתו ושורשו, וכמ"ש (תהלים נא ז) הן בעון חוללתי. אמנם הנה זה לבד היה נקל להאדם לכובשו, כי כל נפש היפה אינו סובלו וממאס בו, והיה כובשו ומתגבר עליו. אך באשר שע"י החטא דעץ הדעת (שהוא ג"כ בסיבת עולם התוהו

⁶⁰⁰ יצר הרע (רש"י ברכות דף יז ע"א).

דע"ה ח"ב

כמו שיתבאר בעה"י לקמן), הנה חזר ונבנה הרע על שלימותו ויצא ונעשה האדם בליעל כולו אשר נשתרכב ועלה עד ראש הבריאה, והוא מציאות מלאך רע כולל פרטים רבים ועצומים נגד כל חלקי הטוב הנמצאים בכל העולמות בי"ע בכלל ובפרט ובפרטי פרטות, וכמ"ש (קהלת ז ט) גם את זה לעומת זה עשה האלהים. אלא שנתחלף במקומו, כי מציאות הטוב וקדושתו עיקרו למעלה, ואותו האדם רע ובליעל בטומאתו הוא עיקרו למטה, והנה הוא נכנס ומתפשט בהאדם ג"כ ומתייחד בכח הרע הדבוק בו מתולדתו כנו". וע"י שהוא מלאך רע נורא מאד, הנה קשה להאדם מאד לכובשו, ובסיבתו נאמר (קהלת ז ט) אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, כי הוא מחטיאו בעל כרחו [כמ"ש רש"י ז"ל ביומא דף כ' רע"א] באיזה חטא עכ"פ, וכמ"ש האר"ז בספר זוהר הרקיע (דף סט) ע"ש⁶⁰¹. ובשבילו אמרו (קדושין דף ל ע"ב) כי אלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו, ולכך אנו מתפללים להצילנו מיצר הרע, כי עזר הקב"ה הוא לפי התעוררות האדם בזה. אמנם הוא, כל מציאותו וכחו דהרע כולו כבר אמרנו כי הוא מתוקף הדינים קשים אשר יצאו ונעשו ממיתת המלכים ושבירת הכלים, וכל אותן תוקף הדינים קשים (עה ע"א) הנה אמרנו לעיל ג"כ כי הם בעצמן הם טהורים ונקיים, אלא שע"י התקע"ד דורות שהשתמשו בהם לרעה, הנה יצא מהם כל המציאות דהרע כולו, ונבלעו בתוכו כל שרשי דהנשמות והמציאויות כולם, ומזה הוא כל הזוהמא שבהעוה"ז כולו וכל הזוהמא והיצה"ר שבכל אדם. אך באשר שכל תוקף הדינים קשים בעצמן הנה הם טהורים, כי הנה הם ממקום קדוש יהליכון, שהוא מעולם הנקודות וכנ"ל ענף י"ג, הנה הם אינם סובלים את הרע כלל, ולכן הוא כי אחר שנעשה על ידיהם איזה חטא ועון, הנה מתהפכים תיכף ונעשו הם בעצמם לדין קשה ולאש משפט לשרוף ולכלות את הרע מכל וכל. וכן היה בעולם התוהו ג"כ, והוא מה שאמרו (פסחים נד ע"א) כי הגיהנם נברא קודם שנברא העולם, שנאמר (ישעיה ל ג) כי ערוך מאתמול תפתה. אמנם אותו האש משפט לכלות את הרע הוא הולך לאט לאט כמו שיתבאר כ"ז למטה, אך עכ"פ הוא כי מתהפכים כל אותן תוקף הדינים קשים שהם הכחות דהרע אשר לכל עון ולכל חטאת, הנה מתהפכים הם עצמם ונעשים לדין קשה ולאש משפט לבער ולכלות את כל אותו הרע כולו.

אמנם הוא, הנה גם זה הוא אינו לתועלת ביעור הרע לבד, שהוא רק פעולת סילוק החסרון והקלקול, אלא הוא פעולת מציאות הטובה להכוונה התכליתית ע"ד שאמרנו לעיל ענף י"ז סי' ו'. כי הנה ע"י פעולה הזאת אשר עושים לדון ולענוש ולשרוף את כל חלאת הרע דהעבירה ועון, הנה בזה גופה הרי יוצא ומתפשט ג"כ הכחות דהגבורות שבהם עוד ועוד, כי כל פעולה ופעולה הוא התפשטות והתגלות כח בפנ"ע, שיוצא מן הכח אל הפועל. והרי יוצא בכל הדינים והעונשים הכחות דהגבורות ביותר האפשרי, ומתגלה

⁶⁰¹ ז"ל, ודע כי שהע"ה ביאר זה הפסוק כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, והענין כי להיות שניתן כח גדול בקלי' להסית את האדם א"כ האדם הוא מוכרח לחטוא בהכרח וא"כ לא היה אדם ראוי לעונש כלל אמנם הענין נתבאר במ"ש מעביר ראשון ראשון והענין כי אם אין האדם חוטא כלל ועיקר הנה זה יורה כי אין לו יצה"ר כלל ואם כן אינו בעל בחירה ואמנם הקב"ה מקדים ומשליט בו יצה"ר כדי שיהיה ליצה"ר תפיסה וכח באדם להחטיא אותו וזהו ענין נתינת היצה"ר בגוף האדם ואז יוכל היצה"ר להחטיא אותו בהכרח בפעם הראשונה ולכן אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא כי הוא מוכרח להחטוא כיד שיהא בעל הבחיר הדאל"כ נמצא שאין יכולת ושליטת יצה"ר עליו והנה אותו החטא נקרא חטא ולא עון ופשע רק חטא כי היצה"ר נקרא חטאות כנודע לשון (חסרון) חטאין מלשון ולא יחטא לכן נקרא חטא כי אינו מדעת האדם רק הווי שוגג כמו שחושב לאכול שומן ואכל חלב נמצא שהוא מוכרח במעשי ואינו ראוי לענוש כי הלא איתרמי ליה הכי בלא כוונה והנה זה נרמז במשארז"ל בג' מקומות נתחזקו רגלי ישראל ולא נתמוטטו וחד מינייהו ואשר הריעותי כדאי' במס' ברכות כביכול אמר הקב"ה אני השלטתי את היצר הרע והמבין יבין.

דע"ה ח"ב

ויוצא ע"ז כל כחותיהם לפועל. והרי נעשה בזה הגילוי כחות דהגבורות כולם ככל הצורך להעשות בהם ועל ידיהם כל הנועם והזיו והזוהר דטוב הצפון העתיד כנ"ל ענף י"ז סי' ה'. והרי נמצא כי בעומק סוד הדברים הנה כל מה שנעשה תחת השמש אשר בכל משך ימי עולם, וכן כל מה שנעשה בעולם התוהו מתתקע"ד דורות ותולדותיהם, הנה כ"ז הוא אינו מנגד לעומק כוונתו ית"ש אשר בהמציאות כולו, ואדרבה הוא כי הכל הוא מעצתו העמוקה ומהנהגתו הנעלמה, ועל זה נאמר (תהלים טו ה) נורא עלילה על בני אדם וכנ"ל. וכל מה שנעשה הוא הכל רק להשלים הפצו ורצונו כפי אשר יצא בגזירה מעת אשר עלה במחשבה לפניו, כי הרי הן בפעולת העון והן בפעולת העונש, הנה יוצאים ומתגלים הכחות דתוקף הגבורות בכל היותר אפשרי שבהם. והעון שהוא הרע הוא נשרף וכלה ונתבטל ממציאותו לגמרי ע"י פעולת העונש, ונשארו אח"כ כל הכחות דתוקף כל הגבורות והדינין טהורים ומנוקים מסיג ופסולת ומכל שמץ דופי. אבל עכ"פ הוא כי ע"י כ"ז יוצאים ומתגלים תמיד כל הכחות דתוקף הגבורות בכל בחינותיהם היותר אפשרי, ונעשה כ"ז ע"י הנבראים בעצמן. והרי נשלם רצון המאציל בכל מה שרצה בתוצאות כחות כל הגבורות ע"י הנבראים גופה עכ"פ, ככל מה שכוון בזה בבריאת עולמו להתגלה להם ע"ז בנועמו וזיוו אשר בכל טוב הצפון לעתיד לבוא, שהוא כולו רק ע"י גבורות הנמתקים אחר שייצאו בכל כחם לפועל כנ"ל בכל דברינו. והרי לנו מכ"ז כי אין שום דבר מנגד לכוונתו ית"ש כלל וכלל, כי על הכל היה צופה ומביט מראש ומקדם, והכל עלה במחשבה לפניו והכל סובב רק לתכלית כוונתו ית"ש אשר בכל תקוות טוב העתיד.

וזהו סוד מאמרם ז"ל (בראשית רבה פ"ב סי' ה) מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים כו' אבל איני יודע באיזה מהם חפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים כו'. וכבר נתחבטו רוב מפרשי המדרש בכוונת דבריהם ז"ל בזה ע"ש. וכן עדי"ן ג"כ הוא בספרי (פ' שלח) ולא תתורו אחרי לבבכם למה נאמר, לפי שנאמר שמה בחור בילדותיך והלך בדרכי לבך, אם בדרך ישרה או בכל דרך שירצה, ת"ל ולא תתורו כו'. וכן בספרי (ריש פ' ראה) ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, לפי שנאמר החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה, שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן הקב"ה לפנינו שני דרכים, דרך החיים ודרך המות נלך באיזה מהם שנרצה, ת"ל ובחרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך (עה ע"ב) כו'.

והדברים הללו הרי הם לכאורה נפלאים מאד, וראיתי בספר קהלת בן דוד (שהוא ביאור על קהלת למהור"ר דוד חזן ז"ל) בתחילת הספר שם שנותן מקום להדברים על פי דברי החינוך במצוה ס"ט, שאמר שם על מ"ש בגמרא (יבמות ג ע"ב) עונש שמענו אזהרה מנין, והקשה שכיון שמפורש העונש למאי איצטריך האזהרה, ותירץ כי לולא האזהרה הייתי אומר שכאשר יחטא האדם ויענש הוא עושה ג"כ רצון קונו כמו במעשה המצוה, ולכן אפשר שיאמר האדם שרשות הוא לילך בדרך שירצה, לזה איצטריך האזהרה לומר שהקב"ה אינו חפץ במעשה הרע כלל אף שיענש, וכמו שכתוב (ויקרא כ ג) כי את כל אלה עשו ואקוץ בם. וזהו ג"כ מ"ש רז"ל (ויקרא רבה ריש פכ"ח סי' א) שבקשו לגנוז ספר קהלת שמצאו בו דברים שהם נוטים לצד מינות, והוא במ"ש שמה בחור בילדותיך כו' והלך בדרכי לבך כו', כיון שאמר ודע כי על כל אלה יביאך אלהים במשפט, אמרו יפה אמר שלמה. ולכאורה יש לדקדק במ"ש שמצאו בו דברים שנוטים לצד מינות, הרי הם מינות ממש. ועוד וכי לא ראו בתחילה מה שמסיק בסוף פסוק, ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט. אך על פי דברי החינוך נחא, כי גם מתחילה סברו שכוונתו הוא רק

דע"ה ח"ב

שבהעונש אשר יקבל עושה ג"כ רצון קונו כמו במעשה המצוה, וניתן הרשות להלוך באיזה דרך שירצה, אם במעשה העבירה והעונש או במעשה המצוה, ולכן אמרו שכל זה נוטה לצד מינות ובקשו לגוננו. ואח"כ דקדקו במ"ש ודע כי על כל אלה כו', והרי לשון ודע משמע שהוא ידיעה מחודשת, וכן לשון על כל אלה הוא מיותר, והרי מבואר כוונתו שגם על זה גופה יבוא במשפט, במה שבחר בהעונש, כי רצונו של הקב"ה הוא במעשה המצוות דוקא ולקבל שכרם וליהנות מטובם, ולכן אמרו כי יפה אמר שלמה ע"כ מספר קהלת בן דוד בשינוי לשון קצת ע"ש.

והרי לנו עכ"פ כי רבינו החינוך ז"ל נגע ג"כ בכל מה שאמרנו, והוא כי הרי ע"פ עומק סוד הדברים הנה יושלם כוונתו ית"ש בכל מה שכוון בהבריאה כולו ע"י העונשים ג"כ, כי הרי פשוט הדבר שמאחר שברא הקב"ה את כל מציאות הרע וראה מתחילה כל מה שיעשה על ידו, הנה בודאי הוא שלא ברא דבר שיהיה מנגד ח"ו לרצונו ולכוונתו התכליתית אשר כוון בבריאת עולמו. וזהו שאמרו כי מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים. אלא שהוא ית"ש גדול העצה ורב העלילה ויסד עצות מרחוק לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו, ויושלם עי"ז כוונתו ורצונו בבריאת עולמו עכ"פ. ולא עוד כי יהיה כ"ז גופה סיבה ג"כ לתכלית כוונתו ית"ש, והיינו כי כל מה שיעשה ע"י הרע, שהוא כל עון וכל הטאת, וכל מה שיעשה אח"כ מהם, שהוא כל הדינים והעונשים שהם נעשים מהעון והטאת גופא, ועי"ז יתבטל כל הרע כולו לגמרי, וכן יב"ה אח"כ כל העונשים כולם, הנה יהיה כ"ז גופה סיבה לתכלית כוונתו ית"ש וכנ"ל ענף י"ז סי' ו' בענין צורך מציאות הרע, ולעיל בסמוך בסימן זה בענין תועלת ביטולו, שהוא בפעולת כל העונשים. והרי נמצא כי מציאות הרע וביטולו יהיה כ"ז גופה סיבובים לתכלית כוונתו ית"ש להתגלה עי"ז בסוף בנועמו וזיוו ובקדושתו ואורו, להאיר לכל המציאות כולו באור פני מלך חיים, שכ"ז הוא ע"י השלהובין דרחימו שיתלהטו ברשפי אש שלהבת יה⁶⁰² ע"י גילוי כל הגבורות הנמתקים אחר שיתפשטו וייצאו בכל כחם לפועל כנ"ל בכל דברינו. והוא מה שאמרנו, כי כל הנברא לכבודו ברא (יזמא לח ע"א), שהוא לגילוי כבודו וקדושתו ית"ש, כי רק בזה הוא כל השמחה והעונג וכל טוב הצפון.

והוא מ"ש במדרש הנז', כי מתחילת ברייתו של עולם צפה הקב"ה במעשיהם של צדיקים ומעשיהן של רשעים הה"ד כי יודע ה' דרך צדיקים כו', והארץ היתה תוהו ובוהו, אלו מעשיהן של רשעים, ויאמר אלהים יהי אור (בראשית א ד), אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהם הפץ אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב וירא אלהים את האור כי טוב הוי במעשיהן של צדיקים הפץ ואינו הפץ במעשיהן של רשעים. והוא כי מאחר שאמרנו שגם מהעון והעונש נסבב עי"ז ג"כ רצונו וכוונתו ית"ש, וא"כ הרי יש מקום לטעות ולומר כי קיום התורה והמצוה עם עשיית העון וקבלת העונש, הם שניהם שקולים, והצדק והרשע אחת הוא, כי בזה או זה {עה ע"ג} הרי נשלם הפצו ית"ש עכ"פ, כי כל הטא ועון הוא נעשה לאש משפט ולסער מתחולל על ראשו יחול, והרי נשרף וכלה הרע עי"ז, ונשרף ונתלבן החוטא ג"כ, והרי יוצא ונעשה עי"ז המתקת הגבורות ג"כ כהצורך להכוונה התכליתית, ונשלם הפצו ית"ש מזה ג"כ עכ"פ. והרי יש מקום לטעות ששניהם שקולים לפניו, אבל מאחר שכתוב (טו) וירא אלהים את האור כי טוב, הרי גילה לנו כי הדרך הטובה הוא רק מעשה הצדיקים לבד, ורק דרך צדיקים לבד אותו ראה הקב"ה לטובה וכמו שיתבאר עוד למטה בסמוך בעה"י.

⁶⁰² ע"י לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

דרוש ד ענף יח סימן ה

המתקת הגבורות שנעשו ע"י העונשים, הוא מכיוון שהגבורות הם טהורים בשרשן. ולכן בעניינינו, כאשר ירדו הדינים למטה במיתת המלכים ושכירת הכלים, יצאו להתגלות בתוקף דינין קשים. ודבר זה נעשה בפרט ע"י תתקע"ד הדורות אשר השתמשו בהם לרעה. ועי"ז נתגלתה מציאות הרע והעונשים, ואי אפשר לבוא לתיקונן אלא לאחר שנגמר העונש. והרי נמצא, שהי נמצא, שגם כאשר יזכו רשעי ישראל לטוב העתיד אחר הצירוף והליבון היסורים והעונשים אשר בהעוה"ז ובעולם הנפשות, אמנם הטובה היא עבורם רק בתורת מתנת חנם, ועדיין איננה הטובה העיקרית. הטובה העיקרית והאמיתית היא רק כאשר תימשך המתקת הגבורות ע"י האדם בעצמו ע"י התורה שהיא עצמה מבחי' הגבורות כמש"כ בחז"ל שהיא אש שחורה ע"ג אש לבנה.

והתורה, שהיא רמ"ח ושס"ה וכלולה מפרצוף אדם, ובה נבראו כל העולמות כולם, וכן על ידה הוא כל ההנהגה אשר מן העולם ועד העולם, והיא עשויה מגבורות ממותקים.

המתקת הגבורות, הרי היא עיקר המציאות של הטוב העתיד נעשה ע"י מעשה הצדיקים, ובהם נשלם חפצו של הקב"ה. וכמו כן תקנתן של רשעי ישראל, יהיה רק ע"י שיכלול עם הצדיקים ליעשות עמהם לאחד, ע"ד כלילות הנשמה עם הגוף. ע"י כלילות החסדים והגבורות נעשה הכל, שכן העיקר הוא החסדים, אך ההתעוררות נעשית ע"י הגבורות, והוויית שניהם לאחד הוא השלימות.

ולכן מיום ברא ה' אדם על הארץ לא היה העולם ריק מיחידי סגולה שבכל דור, שכן רק על ידם שורה אור שכנינו ית"ש בעולם, הרי הוא הנשמה והחיות המחיה ומקיימת את העולם, וכן יהיה כל הטוב העתיד רק ע"י הצדיקים, והוא ענין הכרח היות בכל דור ודור מספר מסויים וקבוע של צדיקים, כמבואר בחז"ל בכ"מ.

והענין בזה הוא כי המתקת הגבורות שנעשה ע"י העונשים ג"כ, הנה הוא רק ע"י

שכל הגבורות הם משרשן כולם טהורים וקדושים. כי בשרשם הם ממוזג ומיוחד בחסדים,

והם שם כולם שלהובין דרחימו, אלא כאשר נתפשטו למטה ונתרחקו משרשם ונתגלו שם

הם לבדן, הנה נעשו שם לתוקף דינין קשים. ולכן הוא, כל המתקת הגבורות הוא לעולם

ע"י חזרתן לשרשן כמ"ש האריז"ל (בכוונת שופר דף צה ע"א), כי הכלל הוא שכל כפיית

וביטול הדינין והתמתקותם אינם אלא ע"י שורשם. כי הגבורות והדינין העליונים הנה הם

תמיד ממותקים ומבוסמים, לכן הם עצמם כופים את הדינים הקשים ומבסמים אותם

וממתקים אותם כו' ע"ש. ולכן בעניינינו, כאשר ירדו הדינים למטה במיתת המלכים

ושכירת הכלים, הנה יצאו שם לתוקף דינין קשים, ובפרט ע"י התתקע"ד דורות כאשר

השתמשו בהם לרעה וכנ"ל ענף י"ז, הנה יצא עי"ז כל מציאות הרע וכל מציאות העונשים,

ואי אפשר לבוא לתיקונן אלא אחר שנגמר העונש, ונצטרף ונתלבן כל כח גבורה ודין

מחלאתו וצחנתו. הנה אז הם מתבררים ומתתקנים ע"י האור דהשם מ"ה והט"ר דב"ן, כי

כל אותן תוקף הדינים קשים הם מהמלכיות דהב"ן, ואחר שנצטרפו ונתלבנו הם מתתקנים

ע"י המ"ה והט"ר דב"ן, שהם שרשם מקודש הקדשים, ומתבסמים ונמתקים עי"ז להעשות

לשלהובין דרחימו, להתגלות על ידיהם בכל הנועם והזיו טוב הצפון אשר לעתיד. והרי

לנו כי הנם שהאמת הוא שכל פעולות דגילוי הגבורות ויציאתם מן הכח אל הפועל ככל

הנצרך להכוונה התכליתית להתגלות בהם בהטוב הצפון הנז', הנה זה נשלם ונעשה ע"י

העון והעונש ג"כ וכנ"ל, אבל המתקתם וביסוסם אשר בהם נעשה ומתגלה העיקר דטוב

הצפון גופה הנה כ"ז נעשה מעצמו, שהוא ע"י האור דהשם מ"ה והט"ר דב"ן, והרי הוא

אינו ע"י הנבראים גופה, אלא שהוא רק ע"י חסדו וטובו ית"ש לבד ובמתנת חנם. והרי

נמצא כי גם כאשר יזכו כל רשעי ישראל כולם ג"כ לכל טוב העתיד אחר הצירוף והליבון

דכל היסורים והעונשים אשר בהעוה"ז וכן בעולם הנפשות, שהוא לאחר מיתת ואח"כ ביום

הדין הגדול והנורא, שהוא כאש מצרף וכבורית מכבסים, ויזכו כולם עכ"פ. אמנם הוא

להם רק במתנת חנם, והוא אינו עדיין הטובה העיקרית, כי הטובה העיקרית והאמיתית היא רק

כאשר יומשך המתקת הגבורות ג"כ ע"י האדם בעצמו, והוא במעשה הצדיקים דוקא בקיום

התורה והמצוה. כי התורה הנה הוא ג"כ מהאור דגבורות, אש שחורה ע"ג אש לבנה (שיה"ש

רבה פ"ה סוף פסוק יא), ולכן נקראת (דברים לג ב) אש דת, וכן אמרו סוף מכות (כד ע"א) מפי

הגבורה שמענום, וכמ"ש וידבר אלהים, אלהים דייקא, וע' בזהר (יתרו פד ע"א ובכ"מ).

דע"ה ח"ב

והתורה שהיא רמ"ח ושס"ה כלולה מפרצוף אדם, ובה נבראו כל העולמות כולם, וכן בה הוא כל ההנהגה כולה אשר מן העולם ועד העולם, והיא כולה גבורות ממותקים בכל נועם וזיו אור קדושת העליונים המדה גנוזה שעשוע של הקב"ה המשחקת לפניו בכל עת. והרי יש כח בקיומה למתק את כל הגבורות כולם ולבסס אותם, והרי נעשה המתקת כל הגבורות, שהוא עיקר המציאות דכל טוב העתיד, רק ע"י מעשה הצדיקים, ונשלם בהם הפצו ורצונו של הקב"ה, שיהא הגילוי דטוב העתיד רק במעשה האדם עצמו, כי זהו עיקר העונג כנ"ל ענף י"ז סי' ו' ובכ"מ. וכן יהיה באמת תקנתן של רשעי ישראל כולם אשר יזכו לעתיד לבוא ג"כ אחר הצירוף והליבון כנ"ל⁶⁰³, הנה יהיה כל תקנתן ג"כ רק ע"י שיכלול עם הצדיקים להעשות עמהם לאחד, ע"ד כלילות נשמה עם הגוף, וכן גוף ולבוש שמתלבשים זב"ז ונעשים {עה ע"ד} לאחד, ויהיה כלילותם זב"ז בסוד התכללות שמאלא בימינא וימינא בשמאלא⁶⁰⁴, מיתוק הגבורות בחסדים, וע"י שניהם נעשה הכל, כי העיקר הוא החסדים, אך ההתעוררות הוא ע"י הגבורות, וכשהם נעשים שניהם לאחד הוא השלימות. ועכ"פ הוא כי תקנתן של רשעים הוא לעולם רק ע"י הצדיקים, ולכן הוא כי מיום ברוא ה' אדם על הארץ לא היה העולם ריק מאיזה יחידי סגולה בכל דור, כי רק על ידם שורה אור שכינתו ית"ש בהעולם, שהוא הנשמה והחיות המחיייה ומקיים את העולם, וכן יהיה כל טוב העתיד, שהוא המשכת אורו ית"ש למטה, רק ע"י הצדיקים, כי הם אשר ימשכו אורו למטה לשכון כבוד בתוכם אחר שיכלה כל הזוהמא כולו, ואחר שיזדכך כל המציאות כולו, ויהיו הצדיקים למשכן ולמקדש לשכון בתוכם, ומהם לכל העולם כולו אחר הצירוף והליבון. ובאשר שכל דור ודור הנה הוא כללות פרצוף אחד, וכל דור כולו הוא רק אדם אחד שלם, לכן מוכרח הוא שיהיה מספר צדיקים בכל דור ודור כשיעור הראוי לקבלת טוב העתיד על ידם, שיזכו על ידם כל אותו הדור כולו, והוא מ"ש במדבר רבה (פ"ג סי' א) שאין ישראל חסדים מג' צדיקים בעולם כאברהם יצחק ויעקב, וכחנניה מישאל ועזריה כו' ע"ש. ובפסיקתא דרב כהנא (פיסקא ויהי בשלח) בשם רשב"י, נשבע הקב"ה לאבינו אברהם שאין העולם פחות משלשים צדיקים כמוהו, וכן הוא בב"ר (פל"ה סי' ב) והוא כי הרי נודע הוא שהאבות היו חלוקין במדרגתן, אברהם במדת החסד, יצחק גבורה, יעקב ת"ת, וישנם בכל דור ג' צדיקים אשר הם ג"כ מרכבה לאותן הג' מדות שהם מצויינים בהם כמו אברהם יצחק ויעקב, אלא שבכל דור הוא לפי ערכו כגודע, והם ג' מיני צדיקים בכל דור ודור. אך במדת החסד לבד שהוא מדת אברהם אבינו ע"ה, הנה נשבע הקב"ה אליו שלא יהיה פחות מל' צדיקים.

וענין הל' הוא כי הנה למדו זה ממקרא שכתוב (בראשית יח יח) ואברהם היו יהיה, והוא גימט' ל' כמ"ש בב"ר (פ' מט סי' ג) וכן הוא בפסיקתא דר"כ (בשלח) הנו', והוא בסוד מה שאמרו בזה"ק (ויקהל רטז ע"ב) כי בתיקון העתיד יתגלה השם הויה ב"ה ברזא דיהיה ע"ש. והכוונה הוא כמו שבארנו בחלק הביאורים בדרוש ספיקות עגולים ויושר סי' ב' אות ח' ע"ש. וע"י הל' צדיקים שבכל דור, שהם מצויינים במדת החסד כאברהם אבינו ע"ה, הנה יזכו על ידם כל הדור ההוא לאור הגילוי העתיד אשר ברזא דיהיה, וזהו שאמר הקב"ה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום, שכולם יזכו לרזא דיהיה על ידו, והוא ע"י שהוריש מדת החסד לבניו, ויהא בכל דור ל' צדיקים המצויינים במדת החסד, כדי שיזכו כל הדורות כולם לאור רזא דיהיה.

⁶⁰³ ע"י דבריו בהקדו"ש כג ע"ב.
⁶⁰⁴ ע"י זהר בראשית דף טז ע"ב.

דע"ה ח"ב

ונחזור להענין כי הנה מוכרח הוא שיהיו צדיקים בכל דור כשיעור הראוי לכל תיקון ותיקון, וזהו ג"כ מ"ש בחולין (צב ע"א) כי ישנם בכל דור מ"ה צדיקים ובסוכה (מה ע"ב), וכן בסנהדרין (צו ע"ב) אמרו לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, והם המסתכלים באספקלריא המאירה, אבל באספקלריא שאינה מאירה הם י"ח אלף. ובתיקונים (תיקון כא דף נז ע"א) מבואר כי הל"ו שאמרו הם באמת ב' פעמים ל"ו, והוא במספר ע"ב, כי הם ל"ו בארץ ישראל ול"ו בחו"ל, והם כולם נסתרים כי הם במדרגת לב, ועליהם אמרו סנהדרין (צט ע"א) ללבי גליתי לאברי לא גליתי, והוא לאותן הע"ב צדיקים שהם במדרגת לב, והוא ללבי שנימט' ע"ב, ע' הגר"א בתיקונים שם⁶⁰⁵. וכ"ז שאמרו, הנה הוא בבחי' חלוקי מדרגות, כי ישנם כמה מדרגות בצדיקים כנודע וכמבואר במדרש תהילים (מזמור יא⁶⁰⁶). וכל א' ממדרגת הצדיקים הם לצורך תיקון בפנ"ע, וע"ז אמרו כי ישנם בכל דור מדרגת צדיקים שהם במספר מ"ה, והוא לצורך התיקון דהאור דשם מ"ה, וישנם מדרגת צדיקים שהם במספר ע"ב, שהוא גימט' חסד והוא לצורך החסד שיתגלה בפומא דאמה⁶⁰⁷. ותמצית הארה מזה מוכרח להיות תמיד, כי בלא זה לא היה אפשר שיתקיים העולם אפי' רגע אחת וכמ"ש בווה"ק (תרומה קמט רע"א ושם עוד קסו ע"ב). וכן ישנם מדרגת צדיקים שהם במספר י"ח אלף, והם לצורך התיקון דסוד הענין שאמרו רז"ל (עבו"ז ג ע"ב) שהקב"ה רוכב על כרוב קל שלו בכל לילה ושט בשמונה עשר אלף עולמות, ורמוזו עומק סוד הזה בספר הקדו"ש שער ז' פ"ה אות ה'. וע' {עו ע"א} בספר יהל אור להגר"א ז"ל (בפ' שלח קסב ע"א) כי כרוב ק"ל הוא סוד המלכות, כי הכרובים הם סוד זו"ן כמ"ש בתו"ח (דף ג רע"ב) וכרוב ק"ל הוא המלכות, בסוד (שבת לג ע"ב) דעתן של נשים קלה, כמ"ש בפ' שלח (דף קע ע"א). והנה נעשה כ"ז בזכות הי"ח אלף צדיקים שבכל דור, והוא מ"ש בגמרא שם סוכה (דף מה ע"ב) כי הם המסתכלים באספקלריא שאינה מאירה, כי הם לתיקון המלכות שהיא עתה רק בבחי' אספקלריא שאינה מאירה, וכמ"ש בפר' בראשית (לג ע"ב) ובתיקונים (ריש תיקון מ פט ע"ב), וע"י סוד הענין הנז' שהקב"ה שט בה בכל לילה ביי"ח אלף עולמות, היא מתתקן תמיד להעשות לעתיד לאספקלריא המאירה לעולם.

וענין הל"ו צדיקים הוא לצורך התיקון האותיות אל"ה מהשם אלהים, ובסוד (ישעיה מ כו) מ"י ברא אל"ה, כי זה היה חטא העגל, שהפרידו אותיות אלה מ"י, וכמ"ש בהקדמת זוהר בראשית (דף ב ע"א) ע"ש כל הענין. כי הו"ק שהם כלולים זב"ן, וכל א' הוא כלול מו', והם ל"ו שהוא האותיות אל"ה מאלהים, ותיקונם הוא ע"י הני' תרעין דבינה, שהיא האותיות מ"י מאלהים, ובהתייחדם הוא השם אלהים בשלימות. וכל התיקון הוא לעולם רק בזו"ן כנודע, והם באותיות אל"ה, ולזה הוא הב' פעמים ל"ו צדיקים, שהוא לתיקון הזו"ן אשר בהאותיות אל"ה מאלהים, לייחדם בהבינה שהוא מ"י מאלהים. ומשום שהבינה היא בחי' לב, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקו"ז יט ע"א) חכמה מוחא איהו מחשבה מלגו, בינה לבא, בה הלב מבין, ועל דא כתיב (דברים כט כח) הנסתרות לה' אלהינו. ולכן אמרנו לעיל בשם התיקונים שהב' פעמים ל"ו הם במדרגת לב, והם

⁶⁰⁵ ז"ל ד"ה בגלותא חלק לבס כו' - וז"ש ל"ו צדיקים ר"ל בארץ ול"ו בח"ל כמו שמפרש והולך דצריך להיות ע"ב מובחרים שבדור שראויים להיות עי' סנהדרין ונשיא ואב"ד והן נק' עיני העדה עי"ן עי' סנהדרין וב' עיינין עצמן ב' שע"ג נגד שם ע"ב וע"ב נפש וע"ב אומין וכמ"ש במ"א.
⁶⁰⁶ ז"ל: אלו שבע כתות של צדיקים, שכן כתיב, (דניאל יב, ג) והמשכילים יזיהרו כזוהר הרקיע. כחמה וכלבנה, כרקיע, ככוכבים, כברקים וכשושנים וכלפידים וכו' והכת הראשונה יושבת לפני המלך ורואה את המלך ואת הפנים וכו' וכל כת וכת יש לו מדור בפני עצמו בגן עדן.
⁶⁰⁷ עי' אד"ר קמב ע"א, ובהגר"א על ספד"צ ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא.

דע"ה ח"ב

נסתרים, ותיקונם הוא להמשיך הבינה בהו"ו ולייחדם, שיהיו כולם אחד. והרי נתבאר לנו כי כל אלו השיעורים במספר הצדיקים שאמרו, ל' צדיקים, ל' צדיקים, מ"ה צדיקים, ע"ב צדיקים, וכן י"ח אלף צדיקים, הנה כולם הם מדרגות חלוקות, וכל מדרגה הוא לצורך תיקון בפנ"ע, ומוכרח הוא לצורך כל תיקון ותיקון שיהא מספר מיוחד אליו, ר"ל שלא יהא פחות מהשיעור הזה הנצרך לתיקונו, ולכן יש כמה מדרגות בצדיקים, שזה מצויין במדה זו וזה במדה זו כנודע כי כל א' הוא לתיקון מיוחד.

ומבואר שם בגמרא סוכה עוד כי ישנם בכל דור ג"כ לא פחות משניים שהם עיילי בלא בר, והנה הם מאותן הב' פעמים ל' ע"ב, כי הרי הם ע"ב, שהם כנגד ע' סנהדרין ומשה ואהרן על גביהן, ואמרו בתיקונים (שם נז ע"א) כי הנה הם משם של ע"ב המתפשט לע"ב שמות, והם השבעין אנפין לאורייתא דתליין מן ב' דבראשית, וסוד הב' הוא הת"ת ומלכות עצמן המתפשט כל א' ל' ק שהם הל' כנ"ל, ומשום שהם מהת"ת ומלכות עצמן, לכן הם עיילי בלא בר, ועילויים הוא להסתכל בעמקי פנימיות התורה, ועולים בסוד הדעת שהוא המייחד להז"א ומלכות. והוא בסוד ב' וא', שאמר הקב"ה לא', אל"ף אל"ף אע"ג דא"ת ב"ת בה אברי עלמא, לית בי יחודא אלא בכ (זהר בראשית ג ע"ב⁶⁰⁸). וזהו התיקון מאותן דעיילי בלא בר, שמתקנים את הז"א ומלכות לעמוד בסוד הדעת הפנימי המייחדם. והרי נתבאר לנו כי כל התיקונים נעשו רק ע"י מעשה הצדיקים דוקא, כי הם אשר ממשיכים אור קדושתו למטה, ועי"ז מתמתקים כל הגבורות ומתבסמים, ויתוקן עי"ז כל המציאות כולו, וכן כל רשעי ישראל כולם אחר הצירוף והליבון, כי יתייחדו כולם זב"ז ויעשו כולם לאחד. ומה גם כי הרי גם פושעי ישראל מלאין מצות כרימון כמ"ש בעירובין (יט ע"א), ולכן הוא כי אחר הצירוף והליבון, כשנמטהו כל כחות הגבורות שנתגלו ויצאו על ידיהם מן הכח אל הפועל ע"י העון והעונש כנ"ל, הנה אחר שנעשו כולם טהורים ונקיים מכל חלאתם וצחנתם ע"י הצירוף והליבון, הנה מתחיל להתנוצץ אז אור המצוות שלהם, וממשיכים הם אור קדושה של מעלה להמתיק את כל אותן הגבורות שיצאו על ידיהם, והרי נעשה המתקת הגבורות ג"כ רק ע"י עצמן. וכן אמרו במדרש בזוהר חדש (בראשית במדרש הנעלם יז ע"א) שם בפסוק אלה תולדות השמים, כי אין לך רשע מישראל שאין לו מעשים טובים דמעלייא להו לעלמא דאתי, כי ע"י המעשים טובים נמשך האור של מעלה להמתיק את כל הגבורות שיצאו על ידיהם. והרי נעשה המתקת הגבורות שבהם, הוא כל עיקר דטוב העתיד רק ע"י כל אדם (עו ע"ב) גופה, ועכ"פ הוא כי הוא רק ע"י המעשים טובים דוקא, ולכן נאמר על זה (בראשית א ד) וירא אלהים את האור כי טוב וכנ"ל סי' ד'.

דרוש ד ענף יח סימן ו

הגבורות יוצאות מהכח אל הפועל הן ע"י העון והן ע"י העונש ככל הנצרך להם לשם השלמת הטוב הצפון לעתיד, שאף הוא לעולם אינו יוצא לפועל כי אם ע"י הגבורות וכנ"ל. וזה גופא הוא הסיבה שהדבר נמשך זמן כה רב מעת הבריאה עד לעת התיקון.

והנה פעולת כל ניצוץ הנותר מהמלכין קדמאין נעשית ונגמרת ע"י ג' הבחנות: א) לפי מדרגת אותו הניצוץ עצמו כפי מה שהוא במקור מחצבתו שבקומת המלכיות דב"ן, ב) לפי מדרגות נפילתה וירידתה לעמקי הקליפות, ג) לפי שיעור וערך שפעת האור הנמשך בה מלמעלה הרי הוא מהמ"ה והט"ר דב"ן. וההבחנה הג' נחלקת אף היא לב' הבחנות כאשר פעם פועל זה ופעם פועל זה: א) לפי הכנת המקבלים שהוא ע"פ המעשים, ב) ע"פ הנהגתו הנעלמה ית"ש. והנה הנהגתו הנעלמה הוא רק בסיבת אותן ב' הבחנות הראשונים הנז', שכן על פיהם הוא כל הכבשי דרחמנא הסוככים אותו תמיד.

⁶⁰⁸ תרגום: אלף אלף אע"ג שבאות ב"ת נברא העולם, אין בי יחוד אלא בך. דברי הזהר שם מיוסדים על כך שבבריאת העולם כל כ"ב האותיות באו לפני הקב"ה לבקש שבהם יברא את העולם.

דע"ה ח"ב

נעימת כל העינוגים והטוב העתיד הנעלם מעין כל חי, נעשים רק ע"י הגבורות הקדושים היותר גדולים דוקא. אמנם עיקר ההנאה מכל טובה הוא רק כאשר נסבב מציאותה ע"י האדם עצמו, והוא נהנה משלו. ונהזור להענין, כי הנה אמרנו שהן בעון והן בהעונש הנה יוצא עי"ז מציאות הגבורות מן הכח אל הפועל וככל הנצרך להם לכוונת טוב הצפון העתיד, שהוא יעשה רק ע"י הגבורות וכנ"ל. והנה זהו הסיבה מה שנמשך כ"כ זמן רב מעת הבריאה עד עת התיקון, כי הנה כחות כל הגבורות כולם ושורשם הנה הם בהו' קצוות חג"ת נה"י, שהם הששת ימי בראשית וכמ"ש בפ' בראשית (דף ל' סע"א וברף לא סע"א). וכן הנה הם הששת אלפים שנה דכל זמן קיום העולם, כי כל א' מהו' קצוות הוא קומה שלימה בבחי' פרצוף אדם, אשר יש בו אברים שרשיים וכלליים, והם הראשים היוצאים ומתגלים בראשונה. וכן יש בו ענפים ותולדות אשר הם יוצאים ומתפשטים באחרונה, ועד"ז יש בהם ענפים לענפים ותולדות לתולדות, אשר הם נמשכים זה מזה ע"י סבובים מסבובים שונים, ומתפשטים ויוצאים מכללי לפרטי, ומפרטי לפרטי עד הפרט היותר אחרון. וכ"ז הוא בכל זמן וזמן עצמו ובכל דור ודור עצמו, וכן מתפשטים ויוצאים מראשון לשני ומשני לשלישי וכן כו' כו', והוא מוזמן לזמן ומדור לדור, עד סוף מספר כל הדורות כולם. וכל אלו הו' קצוות חג"ת נה"י הנה הם מהשם מ"ה והט"ר דב"ן שיצאו בעת התיקון דמעשה בראשית, והם מעלים ומבררים את הניצוצין דהמלכין קדמאין מהמלכיות דב"ן שהם ז' מלכים הכלולים ג"כ בו, וכי המלך הראשון דעת הוא רק בחי' הג"ר שלהם, והוא נשמת כולם, והוה המלכים ג"כ רק ו' שהם חג"ת נה"י וכמ"ש בשבירת הכלים (פרק ב). ואלו הניצוצין כולם הנה הם הכחות השרשיים דכל ההתהוות כולו, וכן בהם הוא השורש דכל תהלוכות ההנהגה כולה אשר מששת ימי בראשית עד זמן תיקון האחרון. והולך ההנהגה שבכל דור ודור בכל מקרו ומאורעיו ע"פ התיקון הצריך לאותן הניצוצין הנבררין ועולין בהתהוות ותהלוכות המציאויות שבאותו הזמן, ולפי ערך מדרגת של אותן הניצוצין באיזה מקום שנשרשו בהמלכיות דב"ן, וגם לפי ערך מדרגת דהקליפות אשר נפלו וירדו בהם, הנה ע"פ ערך כ"ז נשתנה ההנהגה תמיד ונתהווה מאורעות שונות בכל זמן וזמן. ונמצא שכל ההנהגה הוא הולך תמיד ע"פ ההכנה שהוכן באותן הניצוצין מאז ומקדם שהוא בעולם התהוה, וע"פ שרשן בהמלכיות דב"ן שבעולם הנקודות וכנ"ל סי' ב' ג'.

אמנם עכ"ז הנה הוא נמשך והולך ג"כ רק ע"י קבלת שפעת אור של מעלה מהמ"ה והט"ר דב"ן אשר נמשך לכל ניצוץ וניצוץ, ועל ידם הוא נברר ועולה, ועל ידם הוא מתתקן ונעשה ונבנה למציאות שלם. כי כל הניצוצין כולם הנה הם מקבלים תמיד שפע אור וברכה מהמ"ה והט"ר דב"ן, וע"י אותה השפע נעשה כל ניצוץ לאילן שלם אם כללי או פרטי או פרטי פרטי, ונעשה ממנו המציאות או הפעולה הראוי לבא על ידו באותו הדור ובאותו הזמן.

והנה נעשה ונגמר פעולת כל ניצוץ ע"י ג' הבחנות: א', לפי מדרגת אותו הניצוץ עצמו כפי מה שהוא ממקור מחצבתו בקומת המלכיות דב"ן, אם מהחסד שבה או מהגבורה שבה, וכן אם מהחסד שבה או מהנצה שבה, וכן עד"ז בכל החלוקות שונות שאפשר להמצא ע"פ דרך זה. ב', לפי מדרגות נפילתה וירידתה בעמקי הקליפות, כי אם שירידתה היה למטה הרבה, מוכרח שתעבור עליה הרפתקאות הרבה ונסיונות הרבה כדי שתסיר את כל המסכים שעליה ותשבור את כל המחיצות של ברזל אשר מפסיקים בינה לבין אור קדושה של מעלה. ג', לפי שיעור וערך שפעת אור הנמשך בה מלמעלה שהוא מהמ"ה והט"ר דב"ן, אם ממדרגה גדולה או ממדרגה קטנה, או אם שהשפע הוא במיעוט או שהוא בריבוי. ויש בזה ההבחנה הג' ג"כ ב' הבחנות, ר"ל כי ערך איכות והכמות

דע"ה ח"ב

דהשפע הבא מלמעלה הנה הוא בשני דרכים, כי לפעמים הוא לפי הכנת המקבלים שהוא ע"פ המעשים, ולפעמים הוא ע"פ הנהגתו הנעלמה ית"ש, וע"ד שכתוב (שמות לג יט) וחנותי את אשר (עו ע"ג) אחון ורחמתי את אשר ארחם אעפ"י שאינו כדאי והגון לכך (ברכות ז ע"א), וכן להיפך בסוד (סס) צדיק ורע לו, שהוא מכבשי דרחמנא⁶⁰⁹ שאין כל בריה יכול לעמוד עליהם. והנה הם ג"כ באמת רק בסיבת אותן ב' הבחנות הראשונים הנז', כי על פיהם הנה הוא כל הכבשי דרחמנא הסובבים תמיד, כי הנה הם ע"פ שורש כל נמצא אשר מאז ומקדם במלוכת המלכין קדמאין שבעולם הנקודות, והוא מהיכן שנמשך ויוצא כל א' ממקור מחצבתו אשר בהמלכויות דב"ן, שהוא ההבחנה הראשונה הנז', והיכן שהיה נפילתו בעולם התווהו שהוא ההבחנה השנייה הנז'. וע"פ אותן ב' ההבחנות הוא כל הכבשי דרחמנא, שהם סובבים רק ע"פ אותן ב' ההבחנות שאמרנו, ומשום שאותן ב' הבחנות הנה הם מעולם הקדם שהוא עולם הנקודות, אשר יצא מסוד המוחא סתימאה מחשבה סתימאה דהאדם קדמאה, לכן הם נעלמים מעיני כל חי, ולכך אמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה (מנחות כט ע"ב) שתוק כך עלה במחשבה לפני וכנ"ל סי' ב' ג'.

והנה היה כל אורות הנקודות, שהם המלכויות דב"ן, גבורות תקיפין למאד, כי הוציאתם המאציל ית"ש בהעלם אורו מהם כנ"ל ענף י"ז סי' ב'. והיה כ"ז ג"כ מסוד מחשבתו הנעלמה ית"ש לצורך הכוונה התכליתית, אשר בתכלית תיקון העתיד. כי נעימת כל העינוגים וחמודת כל החמודות, וכן כל השמחה היותר אפשרי בכל העשרה לשונות שבה, שהם גילה רינה דיצה חדוה כו' (כמ"ש באדר"ג פרק לד), וכן כל הזיו והזוהר וטוב הצפון העתיד הנעלם מעין כל חי, וכמ"ש בברכות (לד ע"ב) כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעוה"ב עין לא ראתה, הנה כ"ז הוא הכל רק ע"י הגבורות הקדושים היותר גדולים דוקא, ובאשר שסוף מעשה הוא במחשבה תחילה (ע"י תיקון ז ע"א), לכן היה גילויו הראשון אשר למציאות השורש דכל העולמות כולם בכחי הכחות דהגבורות לבד. אמנם באשר שעיקר הנאה מכל טובה הנה הוא רק כאשר נסכב מציאותה ע"י האדם עצמו והוא נהנה משלו, וע"ד שאמרו (בירושלמי ערלה פ"א ה"ג) דמאן דאכיל מן חבריה בהית מסתכל ביה, לכן יסד וסידר המאציל ית"ש שיהא יציאת כל הכחות דהגבורות מן הכח אל הפועל ככל הנצרך להעשות בהם ועל ידיהם כל הטוב העתיד רק ע"י הנבראים עצמן. והוא סוד כל עולם התווהו שיצא ונעשה ע"י התתקע"ד דורות, כי יצא על ידיהם הכחות דהגבורות תקיפין שהיה נשרש בהמלכויות דב"ן בכח. הנה יצא על ידיהם מן הכח אל הפועל הרבה מאד, אמנם הם הוציאו אותן, הכל בפעולת הרע, ויצא עי"ז הרע כולו שהוא לדראון לכל באי עולם. ובאשר כי עצם כחות הגבורות הם משרשן טהורים וקדושים, הנה אינם סובלים את הרע כלל, ולכן הוא כי אחר שיצאו ע"י התתקע"ד דורות בכל תוקף גבורתם, נעשו הם בעצמם לדין קשה ולאש משפט לשרוף ולכלות את הרע מכל וכל, ונעשה עי"ז מציאות הדינין והעונשים אשר לכל עון ולכל הטאת שמכל באי עולם. והרי נעשה ע"י התתקע"ד דורות מציאות כל העון אשר לכל באי עולם, ומציאות כל העונש אשר לכל באי עולם.

אמנם הוא, כי הן בפעולת העון והן בפעולת העונש, הנה יוצא עי"ז כחות הדינין תקיפין מן הכח אל הפועל, אלא שבהעון מתקלקלים ונוח להם שלא נבראו, ובהעונש מתתקנים ונעשה תיקונם יותר מקלקולם, כי הנה בפעולת העונש אשר עושים לדון ולעונש ולשרוף ולכלות את העון והרע, הנה בזה גופה הרי יוצא ומתפשט ג"כ כחות הגבורות מן הכח אל הפועל עוד ועוד, כי כל פעולה ופעולה הוא התפשטות והתגלות כח, ויוצא עי"ז

⁶⁰⁹ ע"י הערה 436.

דע"ה ח"ב

כחו לפועל. והרי נמצא כי לבד מה שתועלת העונש הוא שמתקן את קלקול העון ומבלה את הרע שנעשה בו, הנה הוא עושה פעולה ותועלת ג"כ בתוצאות כחות הגבורות מן הכח אל הפועל, שיוצא ומתגלה על ידו כחות חדשים, והם כולם מהורים ונקיים מכל סיג ופסולת, כי הרי הם מהצירוף והליבון עצמו, והרי הם בתכלית המהרה והנקיות. והרי לנו עכ"פ כי הן בפעולת העון והן בפעולת העונש, הנה ע"י שניהם יוצאים ומתגלים כל הכחות דתוקף הגבורות בתכלית היותר אפשרי שבהם. והעון שהוא הרע הוא נשרף וכלה ונתבטל ע"י פעולת העונש. והרי נשארו אח"כ כל הכחות דתוקף הגבורות שיצאו על ידיהם מהורים ונקיים מכל וכל, והרי נשלם בזה עכ"פ רצון המאציל ית"ש במה שבחר ברצונו להוציא את {עו ע"ד} כל הכחות דתוקף הגבורות שבהמלכות דהב"ן דעולם הנקודות מן הכח אל הפועל בסיבת הנבראים עצמן, ועי"ז יושלם תכלית כוונתו ית"ש בכל בריאת עולמו להתגלה לברואיו בכל טוב העתיד, שהוא ע"י אורות הגבורות הנמתקין שיצאו מן הכח לפועל ע"י סיבת הנבראים עצמן, כי רק זה הוא עיקר ההנאה והעונג מקבלת כל טוב וכנ"ל.

דרוש ד ענף יח סימן ז

סיבת אריכות הזמן עד עת התיקון, הוא מאחר שכל גילוי כחות הגבורות נעשה ע"י העון והעונש כנז', הרי שמן ההכרח שיהיו תהלוכותיהם נעשים לאט לאט ובמיעוט גדול דוקא כשיעור שיוכל העולם לסבול, כדי שלא יחרב עי"ז ח"ו. והוא ההיפך מדור המבול, ומאז שינה ה' מעשי בראשית באופן שיהיו פגעי זמן ומיעוט חיי האדם והוא כדי שלא ישקע האדם בחטא כל כך. וכן כל עבירה ורע נפסקים מיד בהשלמתו, וכמו כן עומד הס"מ ברסן שלא יתגבר ח"ו יותר מן הצריך לו. וכמו כן זו הסיבה ששתל הקב"ה רק מקצת מהתקע"ד בכל דור ודור. וכן הוא עד"ז בענין העונש, כי הן בעונשים דהעוה"ז והן בעונשים דלאחר המיתה, אין הקב"ה מוציא את כלי זעמו בפעם אחת, אלא רק בשיעור ומדה עכ"פ, שכן אין עניין בעונשים כי אם למרק ולצרף, לא להשמיד ולכלות ח"ו.

אמנם לבסוף כל העון והרע יתבטלו מכל וכל, ועיקר תכלית האש של גיהנם הוא לשרוף ולכלות את הרע, וכן יתבטלו האדם בליעל ותולדותיו.

והנה זה הוא עיקר הטעם והסיבה לכל אריכות הזמן אשר נתארך כ"כ מעת ששת ימי בראשית עד עת התיקון, כי מאחר שכל גילוי כחות דהגבורות הנה הוא יוצא ונעשה ע"י העון והעונש כנז', הנה מוכרח הוא שיהא תהלוכותיהם לאט לאט ובמיעוט גדול דוקא, כדי שלא תתחרב העולם עי"ז, ורק כשיעור שיוכל לסבול. כי הנה הן העון והן העונש הנה הם קשורים ורתוקים בזיקים ונחושתיים שלא יתגברו כ"כ, וע"ד שכתוב (תהלים קמ"ט) אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק בו. כי הרי בדור המבול שהניחם הקב"ה לעשות כל הפצם, נתחרב העולם עי"ז, ולכן בדור הפלגה הפר הקב"ה את עצתם ולא הניחם לגמור כל אשר יזמו לעשות. וכן מאחר דור המבול ולהלאה וכדי שלא ישתרבב האדם בחטא כ"כ, הנה שינה הקב"ה את מעשי בראשית ונסדר העולם בשינוי אדירים ובפגעי זמנים, וגם נתמעט חיי האדם מאז ולהלאה, והכל הוא כדי שלא ישתרבב האדם בחטא כ"כ וכמו שאמרו במדרש (פ' נח פ' לד סי' יא⁶¹⁰) ע"ש. ואמרו עוד (שם פ' לג סי' א) שמעשיהן של רשעים אינם עושין פירות, שאילו היו עושין פירות היו מחריבין את העולם, כי כל עבירה ורע הוא נפסק אלא שמתחלף תמיד עד הגיע עת ביטולו, אבל כל ראשון ראשון הוא נפסק וכלה, כי אין להרע קיום כלל. וכן גם עיקר האדם בליעל עצמו שהוא הס"מ, הנה הוא עומד ג"כ במתג ורסן, והוא הבוש ואסור בהרצובות וכבלי ברזל שלא להתגבר בכחותיו כ"כ וכמ"ש (תהלים לו לב) צופה רשע לצדיק כו' ה' לא יעזבנו בידו. וכן אמרו בזה"ק פ' בלק בענין עזא ועזאל דקשיר לון הקב"ה בשלשלאות של ברזל בהרי חושך כדי שלא ירשיעו את העולם, ע"ש (רח ע"א וריב ע"א). וכן מצינו עוד בענין התקע"ד דורות שאמרו בחגיגה

⁶¹⁰ לא מצאתיו שם.

דע"ה ח"ב

(יד ע"א) עמד הקב"ה ושתלן בכל דור ודור, כי אלו שהיו נמצאים כולם בדור אחד, היה נתגבר הרע יותר מדאי והיה העולם חרב.

והרי לנו מכ"ז כי הקב"ה אינו מניח את הרשעה והעון להתגבר בכל האפשרי, והם עומדים תמיד במתג ורסן עכ"פ. וכן הוא עד"ז בענין העונש, כי הן בהעונשים דהעוה"ז והן בהעונשים דלאחר מיתה, הנה אינו מוציא הקב"ה את כלי זעמו בפעם אחד, אלא רק בשיעור ומדה עכ"פ, וכמו שאמרו רז"ל במסכת עבו"ז (דף ד ע"א) רק אתכם ידעתי כו' על כן אפקוד עליכם כו', למה הדבר דומה לאדם שנושה משני בני אדם, אחד אוהבו ואחד שונאו, אוהבו נפרע ממנו מעט מעט כו'. ואמרו שם עוד, מאי דכתיב אך לא בעי ישלח יד אם בפידו להן שוע, אמר להן הקב"ה לישראל, כשאני דן את ישראל כו' אני נפרע מהן כפיד של תרנגולת. והוא משום שכל העונשים הוא רק למרק ולצרף, ולא להשמיד ולכלות ח"ו, ולכן באו בשיעור ומדה כדי שיוכלו לסבול. וכן אמרו בספרי (עקב ז) וכן במסכת סוטה (דף ט ע"א) היצי אכלה בם, היצי כלים והם אינם כלים. ואמרו עוד בתנחומא (פ' נצבים א) כי אני ה' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם, אמרה כנסת ישראל, דרך קשתו ויציבני כו', מלה"ד לגבור שהעמיד את הקורה והיה זורק בו את החצים, היצי כלין והקורה במקומה עומדת, אף ישראל כל זמן שהיסורין באין עליהן היסורין כלין והם במקומן עומדין ואינן כלין. והרי לנו כי כל היסורים הוא רק למרק ולצרף ולא להשמיד ולכלות ח"ו, ולכן הם באים לאט לאט ובשיעור שיוכלו לסבול. וכן הוא עד"ז ג"כ בהעונשים שלאחר מיתה, וכמו שאמרו בזה"ק (פ' שמות דף כא ע"ב) בפסוק והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל כי הסנה הוא רומז על הרשעים שדומין לקוצים, ומ"ש בוער באש הוא רומז לאש של גיהנם. אבל הסנה איננו אוכל, להיות בהם כליה, ומכאן למדנו רחמנותו של מקום על הרשעים, שהוא עושה דין ברשעים ואין עושה בהם כליה ע"ש. וכן הוא בזה"ק (בראשית מו ע"א) בשני אתברי גיהנם לחייבי עלמא כו' ביום תליתאי אתתקן יום שני ועז ע"א} כו' וביה אשתלימו רחמי על חייבי גיהנם, ביומא תליתאה משתככינן שביבין דגיהנם⁶¹¹, ור"ל שנעשים נשקטים ונייחים שלא עשות⁶¹² בהם כלייה ח"ו, ומתנהג ברחמנותו ית"ש עם חייבי גיהנם ג"כ, שכל הדין שנעשה בהם הוא אינו לכלותם אלא רק לצרפם וללבנם שיוזכו גם הם לכל טוב העתיד, ולכן באים כל עונשי גיהנם ג"כ בשיעור ובמדה, והם נשקטים ונייחים כנו', וכשיעור שיהא כה בהנפש לסבול שלא תכלה ח"ו.

וזהו שאמרו בראש השנה (דף יז ע"א) גיהנם כלה והם אינם כלים, ופירש הרמ"ע מפאנו ז"ל בחיקור דין ח"ה פ' א' ב' ושם פ' ה' ז', שהכוונה הוא ג"כ רק לזכות ולטובה, וע"ד שאמרו היצי כלים והם אינם כלים וכנ"ל, ולא כמו שפי' מהרש"א ז"ל בח"א שם אלא שיש תקוה לאחריתם ג"כ עכ"פ.

אמנם כל העון והרע הנה הוא יתבטל מכל וכל, ועל זה הוא כל עיקר האש של גיהנם, לשרוף ולכלה את הרע וכל הטומאה והזוהמא כולה, וכן יתבטל האדם בליעל כולו וכן כל תולדותיו. [ע' תיקונים ריש תיקון כ"ד (עו ע"א) ובזוהר (פ' בלק קפט ע"א) ובדברינו

⁶¹¹ ז"ל: בשני אתברי גיהנם לחייבי עלמא בשני אתברי מחלוקת בשני לא אשתלים ביה עבידתא ובגין כך לא כתיב ביה כי טוב עד דאתא יום תליתאה ואשתלים ביה עבידתא בגין כך כי טוב תרי זמני חד על אשלמות עבידתא דיום שני וחד לגרמיה ביום תליתאי אתתקן יום שני ואתפרש ביה מחלוקת וביה אשתלימו רחמי על חייבי גיהנם ביומא תליתאה משתככינן שביבין דגיהנם. תרגום: בשני נברא גיהנם לרשעי העולם, בשני נבראה מחלוקת, בשני לא נשלם בו המעשה, ולכן לא כתוב בו כי טוב, עד שבא יום שלישי ונשלם בו המעשה. לכן [נאמר בו] כי טוב פעמיים, אחד על השלמת המעשה של יום שני, ואחד לעצמו. ביום השלישי נתקן היום השני ונבדלה בו מחלוקת, ובו השתלמו רחמים על רשעי הגיהנם. ביום השלישי שוקטים שלהבות הגיהנם.⁶¹² לכאורה צ"ל לעשות.

דע"ה ח"ב

לעיל ענף ד'], כי עליהם נאמר (תהלים צב י) כי הנה אויבך יאבדו, שהם יאבדו ויכלו בכליון גמור, וליהט אותם היום הבא אשר לא יעזוב להם שורש וענף (שם), כי הם כולם יתבטלו מכל וכל. אמנם זה יהיה רק אחר שיברר מהם כל הניצוצי קדושה שנתערב בהם, וישארו ריק מכל וכל, אז יתקיים עליהם מ"ש (מלאכי ג יט) והיו כל זדים וכל עושי רשעה קש וליהט אותם היום הבא כו'. אבל כל זמן שלא נתברר מהם כל הניצוצין הנבלע בתוכם, הנה יש להם קיום עי"ז ולא נשפך גם עליהם הזעם והעונש בפעם אחת, אלא שנידונים גם הם בזמן זמנים, ונענשים בעונשי גיהנם לדורי דורות, כדי לצרף ולמרק את הניצוצי קדושה הנבלע בתוכם מטומאתם וזוהמתם, ואי אפשר להטיל עליהם כל תוקף הדינין בפעם אחת עד כלותם לגמרי תיכף בבת אחת משום הניצוצי קדושה שנמצא בהם.

והרי לנו עכ"פ כי גם כל העונשים כולם אשר הן בעוה"ז ואשר הן בעולם הנפשות, הנה הם אינם על התגברות האחרון היותר אפשרי שבהם, אלא הם כולם רק בשיעור ומדה לבד. וכן כל מציאות הרע כולו המסבב וגורם את כל עון וכל הטאת, הנה הוא עומד במתג ורסן שלא להתגבר בכל כחו כנ"ל.

והרי נמצא כי הקב"ה ברחמיו, הנה הוא משגיח תמיד עלינו לטובה, והוא תופס את השורש דכל תוצאות תוקף הגבורות החזקים תחת השגחתו ית"ש, ואינו מניחם לצאת בכל תוקפם בבת אחת, ולכן הוא כי הן העון והן העונש אינם מתגברים בכל כחם, ואינם יוצאים הכחות דתוקף הגבורות מן הכח אל הפועל בתכלית האפשרי שבהם, אלא רק לאט לאט ולפי כח האחרון שבהמציאות שאפשר לסובלם. ולכן מוכרח שיומשך זמן דיציאת כל הכחות דהגבורות כולם כל משך זמן הגדול הזה, אשר מעת הטא אדה"ר עד עת ביאת המשיח שהוא בזמן האחרון הזה. ומוכרח הוא שיומשך זמן רב כזה דוקא, כי אלו שהיה ניתן רשות מהמאציל ית"ש לצאת ולהתפשט כל הכחות דהגבורות אשר מסוד עולם הנקודות ועולם התוהו בזמן יותר קצר ע"י העון והעונש, לא היה ביכולת דהמציאות לסובלם, והיה מתחרב העולם ע"ד שהיה בדור המבול ובסדום ועמורה. והרי נמצא כי כאשר לא זכינו שיתפשטו הכחות דהגבורות בתכלית האחרון היותר אפשרי שבהם ע"י גבורי כח עושי דברו בתורה ומעשים טובים, והנה הם מתפשטים ויוצאים ע"י העון והעונש רח"ל, הנה מוכרח הוא שיומשך כל הזמן הרב הזה דוקא. וזהו הענין דכל הגלות הארוך המר והצר הזה, והוא ע"פ סוד כל הדברים שאמרנו, שהוא כולו לצורך תיקון העתיד, שיזכו עי"ז כל ישראל כולם, כי ע"י המאורעות כולם מהעון והעונש אשר בכל אריכת הזמן הזה, יושלם עי"ז תוצאות כל הגבורות כולם מן הכח אל הפועל בכל השיעור הנצרך להעשות על ידיהם כל טוב העתיד. והרי יהיה תוצאותם ע"י הנבראים עצמן, ובזה יתקיים עכ"פ תכלית כוונתו ית"ש אשר כוון מתחילה בכל המציאות כולו וכנ"ל בכל דברינו.

דרוש ד ענף יח סימן ח

שורש מציאות העון והעונש הוא בעולם התוהו, שכן העוון והרע הוא בסיבת תתקע"ד הדורות שנתחרבו. ענין התיקון דהצירוף והליבון החל מהיום השני דמעשה בראשית והלאה. הנה האש של הגיהנם נמשך ויוצא מנהר דינור ושם הוא הליבון מהטומאה והזוהמא העיקריים. והוא מתפשט לענפים ותולדות רבים בעולם הזה ג"כ, והיינו כל המאורעות, הרי הם כל התלאות שבהעוה"ז. הנה האש של הגיהנם נמשך ויוצא מנהר דינור ושם הוא מקום הליבון מהטומאה והזוהמא העיקריים. והוא מתפשט לענפים ותולדות רבים בעולם הזה ג"כ, והיינו כל המאורעות, הרי הם כל התלאות והעונשים שבהעוה"ז. אמנם הניצוצין שנפלו בעולם התוהו שמתבררים תמיד לצורך המציאויות המתחדשות בכל עת, ביורם התחיל ביום השני דמעשה בראשית ע"י האש של הגיהנם שהוצת והוסק אז.

אם היו התתקע"ד דורות נעשים מיד לאש שורף, הנה באשר היו אז דינין קשים מאד, היו נשרפים בהם גם כל שרשי המציאויות כולם דכל העולמות כ"ע שיצאו אז ונפלו ונבלעו בתוך הטומאה והזוהמא, וממילא לא שבת חיי לכל בריה, ולכן עיכב המאציל ית"ש את תוקף הדינין ההם, ולא הניחם לצאת תיכף להיות אש משפט

דע"ה ח"ב

שורפת עד עת התיקון דמעשה בראשית, שיצאו האור דשם מ"ה והט"ר דב"ן, ועי"ז נתמתקו מקצת מתוקף הדינין, ולא נעשו לאש מכלה אלא לאש מצרף בלבד.

וזהו ג"כ סוד טהרתו של הגיהנם לעתיד לבא, שיעשה לגן עדן, שלאחר שיטהרו הגבורות מאחיזת החיצונים בהם, ויתבטל הרע, יתמתקו הדינין והגבורות אשר מהם עיקרו של גיהנם.

ונראה לי לומר שמה שאמרנו שביום ב' דמעשה בראשית החל התיקון דהצירוף זהו רק לבחי' הניצוצין דמחצב העולמות והמלאכים, שהם מהחיצוניות דהנקודות, והיתה נפילתם בעולם התוהו גדולה יותר, ולכן התחיל בהם הבירור ביום ב', הרי הוא יום שליטת ספי' הגבורה, שכן הם צריכין צירוף וליבון חזק יותר, אמנם בירור הניצוצין דמחצב הנשמות והספי', שהם מהפנימיות דהנקודות, התחיל הבירור שבהם רק ביום ג' דמעשה בראשית.

והנה מציאות העון והעונש הנה הוא מעולם התוהו, כי העון והרע כולו הוא בסיבת התתקע"ד דורות ונתחרבו כולם, {עז ע"ב} ואמר הקב"ה דין לא הניין לי⁶¹³, ונעשה זה ג"כ בסיבתם גופה, וכנ"ל שהעון הוא סיבת העונש והם אחד. כי תוקף הגבורות עצמן אשר מהם יצאו התתקע"ד דורות והשתמשו בו לרעה, הנה הם עצמן אינם סובלים את הרע כלל, כי הם טהורים וקדושים משרשם, ולכן מתהפכים הם בעצמם לעונש ומכלים את הרע בתוקף גבורתם ועי"ז נתחרבו, והרי נעשה מציאות העון והעונש מסוד עולם התוהו. אמנם ענין התיקון דהצירוף והליבון, הנה זה היה מתחיל מיום שני דמעשה בראשית והלאה, והוא מה שאמרו במדרש כונן כי ביום שני נפת הקב"ה באש והיסק ז' מדורי גיהנם. והנה האש של גיהנם הנה הוא נמשך ויוצא מנהר דינור, ונהר דינור הוא מזיעתן של חיות וכמ"ש בחגיגה (יג סע"ב) ובזוה"ק (ויקהל ריא ע"ב), וסוד זיעתן של חיות הנה הוא בסיבת הרע וכמו שכתבנו לעיל ח"א דרוש ו' סי' ד' אות ג' ע"ש. ועי"ז יוצא מהם תוקף הדינין והוא זיעתן, ונעשה מזה הנהר דינור וממנו נמשך האש של גיהנם. וכל מה שיורד למטה הוא יותר קשה, וכמ"ש בזוה"ק (ויקהל ריא ע"ב) ואף על גב דנחית מלעילא כי הוא מנהר דינור ומזיעתן של חיות, כיון דמטא לארעא לתתא, איהו אשא דלא דקיק, כי נעשה למטה לאש קשה ונשמתא אתענשא ביה ואתברת⁶¹⁴ עכ"ל, ע"ש כל הענין. (וע' עוד מענין הנהר דינור בפ' פקודי רמז ע"א רנב ע"ב ופ' מקץ רא ע"א ופ' בראשית מג ע"ב מב סע"א יט ע"א). והנה ישנם נהר דינור בכל עולם ועולם, ובתוכו מתלבנים כל הניצוצין כולם, ושם הוא גמר תיקונם, כי משם הם עולים לשרשם בקודש כל א' למקומו הראוי לו.

אך האש של גיהנם הנמשך משם, הנה שם הוא הליבון מהטומאה והזוהמא העיקרי, והנה מתפשט האש משפט של גיהנם לענפים ותולדות רבים בהעולם הזה ג"כ, והם כל המאורעות כולם, שהם כל התלאות שבהעוה"ז, הנה כולם הם ענפים ותולדות מהאש משפט של גיהנם, והם נעשים ע"י המחבלים ושלוחי הדין הממונים של גיהנם שמתפשטים ומתלבשים בהעוה"ז ליפרע מכל אדם מאת אשר נגזר עליו מלמעלה, והם כולם צירופים וליבונים לטהר ולנקות את נפש החוטאת לצרפה וללבנה, ויזכו עי"ז כל ישראל כולם לטוב העתיד. והנה יש מהם שנידון בעוה"ז, ויש מהם שנידון בעולם הנפשות שהוא לאחר מיתה ובגיהנם ממש, ויש מהם שנידון בשניהם רחמ"ל, והכל הוא לפי ערך החטא ולפי הדין והמשפט היוצא מפלאות תמים דעים אל דעות ה' אשר לו נתכנו עלילות.

ונחזור להענין, כי התיקון דהצירוף והליבון הוא התחיל מיום שני דמעשה בראשית, וזהו שאמרו במדרש כונן כי ביום שני נפת באש והיסק הז' מדורי גיהנם. כי לצורך בריאת שמים וארץ וכל תולדותיהם אשר היה צריך להיבראות בששת ימי בראשית, וכן כל תולדות תולדותיהם המתחדשים ויוצאים תמיד בכל משך זמן קיום

⁶¹³ עי' לעיל הערה 585.

⁶¹⁴ ז"ל הזהר: ואף על גב דנחית מלעילא (אבל) כיון דמטא לארעא לתתא איהו אשא דלא דקיק ונשמתא אתענשא ביה ואתברת.

תרגום: ואף על גב שיורדת מלמעלה (אבל), כיון שמגיעה לארץ למטה היא אש שאיננה דקיקה והנשמה נענשת בה ונשברת.

דע"ה ח"ב

העולם מאת המחדש בטובו בכל יום תמיד מע"ב וכמ"ש (בראשית ב ד) אשר ברא אלהים לעשות, שהוא עושה ומחדש בטובו בכל יום תמיד, וכולם הם מהניצוצין שנפלו בעולם התוהו, שמתבררים תמיד לצורך המציאויות המתחדשים בכל עת. הנה התחיל בירורם ביום שני דמעשה בראשית (וע' לעיל ענף טו), והוא ע"י האש של גיהנם שניסק אז, והוא מתפשט לענפים ותולדות רבים, בצירופים וליבונים בכל חלקי המציאויות כולם כנוז, ועי"ז הם מתבררים תמיד מאז ולהלאה.

והנה מה שאמר במדרש כונן כי נפח באש, הרי מבואר מזה כי האש היה בכח גם מקודם, אלא שביום שני נפח בו והוציאו מן הכח אל הפועל. והנה הוא ע"פ מה שאמרנו, כי בעולם התוהו גופה, הנה נתהפכו כל כחות דתוקף הגבורות אשר השתמשו בהם התתקע"ד דורות והוציאו אותם לרעה, הנה נתהפכו הם עצמם לתוקף דינין קשים על הרע לכלותו. אמנם הוא, כי הנה באם שהיו נעשים אז גופה לאש שורף, הנה באשר שהיו אז דינין קשים למאד, היה נשרף בהם גם כל שרשי המציאויות כולם דכל העולמות ב"ע שיצאו אז ונפלו ונבלעו בתוך הטומאה והזוהמא וכנ"ל בכל דברינו, היו נשרפו הם ג"כ ח"ו עם הטומאה והזוהמא ביחד והיו כלים כולם לנמרי. ולכן הנה עיכב המאציל ית"ש את כל תוקף הדינין ההם, ולא הניחם לצאת אז תיכף לאש משפט ולאש שורף עד עת התיקון דמעשה בראשית שיצאו אז האור דשם מ"ה והט"ר דב"ן, ועי"ז (עז ע"ג) הנה נתבסמו קצת כל אותן תוקף הדינין ג"כ, ולא נעשו לאש מכלה אלא רק לאש מצרף. ור"ל שאינו שורף ומכלה אלא רק את הזוהמא והטומאה והרע לבר, ונצרף ומתלבן עי"ז כל כח וניצוץ טוב שבו, והוא מתתקן ועולה מתיקון לתיקון ולכל התיקונים שאפשר להעשות בו. אבל באם שהיה יוצא האש משפט מן הכח לפועל בעולם התוהו עצמו, היה שורף ומכלה את הכל ח"ו, ועי"ד שאמרו (ב"ק ס סע"א) כיון שניתן רשות כו' אינו מבחין כו'⁶¹⁵. אבל מאחר שנעשה ויצא לאש משפט רק בהתיקון דמעשה בראשית, אשר נתבסם קצת ע"י המ"ה והט"ר דב"ן, הנה הוא מעתה לעולם רק למרק ולצרף ולא לשרוף ולכלות ח"ו. אך עכ"פ הוא כי בכח הנה היה האש משפט של גיהנם כולו בעולם התוהו עצמו, והוא כל אותן תוקף הגבורות שהשתמשו בהם התתקע"ד דורות והוציאו אותם לרעה, הנה נעשו כל אותן תוקף הגבורות עצמן למציאות הגיהנם, והוא מה שאמרו (פסחים נד ע"א ובכ"מ) כי הגיהנם הוא מהדברים שנבראו קודם שנברא העולם. ואמרו שם ג"כ כי האור דידיה הוא בשני בשבת, וחללו הוא קודם שנברא העולם, וענין חללו הוא עצמותו ועיקרו אשר ממנו גופה נעשה האור שלו וכנוז.

וזהו ג"כ סוד טהרתו של גיהנם לעתיד לבא, שיעשה הוא כולו לגן עדן ע' זוה"ק (פ' שלח קעג ע"ב), כי אחר שיטהרו כל הגבורות כולם מכל אחיזת החיצונים בהם, ויתבטל כל הטומאה והזוהמא והרע כולו, הנה אז יתבסמו כל הדינין והגבורות כולם ויתהפכו כל אותן תוקף הגבורות עצמן, אשר מהם הוא עתה כל עיקרו של גיהנם וכנוז, הנה יתהפכו הם עצמן לשלהובין דרחימו, ויעשה על ידיהם כל הנועם והזיו והזוהר דטוב העתיד וכנ"ל ענף י"ז סי' ה' ובכ"מ, והרי יעשה כל עיקרו של גיהנם אשר עתה לעיקרו של גן עדן.

ונראה לי לומר, כי מה שאמרנו שביום ב' דמעשה בראשית היה מתחיל התיקון דהצירוף והליבון, הנה זה היה רק לבחי' הניצוצין דמחצב העולמות והמלאכים, שהם מהחיצוניות דהנקודות, והיה נפילתם בעולם התוהו יותר גדולה, ולכן התחיל בהם הביור ביום ב', שהוא שליטת דספי' גבורה, כי הם צריכין צירוף וליבון יותר חזק, והנה מהם הוא

⁶¹⁵ ז"ל: תאני רב יוסף מאי דכתיב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, כיון שניתן רשות למשחית, אינו מבחין בין צדיקים לרשעים, ולא עוד אלא שמתחיל מן הצדיקים תחלה.

דע"ה ח"ב

המלאכין שלימיין לפום שעתא דאתבריאון בשני שאמרו בפ' בראשית (דף יח ודף יט) ובכ"מ, וכנ"ל ענף י"ג וענף ט"ו. אבל בירור הניצוצין דמחצב הנשמות והספי', שהם מהפנימיות דהנקודות, הנה בהם היה מתחיל הברור והצירוף והליבון שבהם רק ביום ג' דמעשה בראשית, שבו משתכבין שביבין דגיהנם, וביה אשתלימו רחמי על הייבי גיהנם וכנ"ל סי' ז'.

אך עכ"פ הוא כי התיקון דהצירוף והליבון הנה זה היה מתחיל רק בששת ימי בראשית, שהוא אחר שיצא השם מ"ה והט"ר דב"ן, ונתבסמו אז כל הגבורות כולם, ונעשה עי"ז כל האש משפט רק למרק ולצרף ולא להשמיד ולכלות ח"ו. ונמשכו מאז כל עונשי גיהנם כולם, וכן כל המאורעות והתלאות שבהעוה"ז רק לצירופים ולתיקונים, כי מתברר עי"ז כל חלקי הטוב שבהזוהמא כולו, ועי"ז לא יאבד ח"ו שום ניצוץ קטן מהמלכיות דב"ן שנפלו בעולם התוהו ומכל כחותיהם שיצאו בכל הה' מחצבים כולם הנ"ל ענף י"ז סי' ג'. כי הזוהמא והטומאה וכל הרע כולו אשר נעשה על ידיהם בסיבת תוקף גבורתם, הנה הם יכלו ויתבטלו לגמרי ע"י האש משפט דהעונשים, ויצרפו ויתלבנו עי"ז כל הכחות דתוקף הגבורות כולם מכל שמץ דופי דהזוהמא ותולדותיה, וישארו כולם נקיים וטהורים מכל סיג ופסולת. ואז יומתקו ויתבסמו כולם בהאור דמ"ה והט"ר דב"ן אשר יומשך למטה ע"י אור התורה והמצוה הנעשה בכל דור מכל ישראל כולם כנ"ל סי' ה', ויתוקן עי"ז כל המציאות כולו ויתעלה מעילוי לעילוי וככוונתו ית"ש בכל המציאות כולו, הכל רק ע"י ישראל. ויזכו לזה כל ישראל כולם, ולא יאבד ח"ו שום חלק נפש אחת מהם, כי ע"י כולם מתתקן ונשלם כוונתו ית"ש שבתחילה וכנ"ל בכל דברינו, ולכן לא יאבד ח"ו שום חלק מנפש אחת שבישראל, ויש לכולם שארית ושם בארצות החיים ובאלהים חיים ית"ש סלה. עד כאן הגיע דברינו בזה בענין התקוה העתידה ובטוחה לכל ישראל כולם, התבונן נא בזה היטב ואל תטעה ח"ו, וע' עוד בכ"ז לעיל דרוש ב' ובספר הקדו"ש שער ו' ע"ש מאד וסתום הדברים בלבך כי סוד ה' ליראיו ואת ישרים סודו. {עז ע"ד}

דרוש ד ענף יט סימן א

מתבאר שנעשים שני מיני תיקונים תמיד בכל עת ובכל רגע: א) ע"י העונשים אשר בהעוה"ז ובעולם הנפשות. ב) ע"י התורה והמצוה של כלל ישראל. ואלו ב' מיני התיקונים הם שתיים שהן ארבע, א) בכל א' מהם מתבררים ניצוצין ועולים למעלה בקודש, ב) שנעשה רצונו ית' להוציא את כחות הגבורות מן הכח אל הפועל, ותהיה תוצאתם ע"י הנבראים עצמם במעשיהם ובסיבתם.

והנה יש חילוק גדול בין אלו ב' התיקונים, שבתיקון התורה והמצוה, הנה הן הן הניצוצין המתבררים ועולים ע"י כל מצוה ומצוה, והן הן הכוחות והגבורות שמתחדשים ומתגלים על ידיהם. ומאחר שנתקנים ויוצאים ע"י טהרת הקודש, הרי שהם עולים למעלה תיכף ונכנסים בנהר דינור, ושם הם טובלים להתרחץ וליטהר מכל ריח וזוהמא דהעוה"ז, ואח"כ הם עולים בעלייה אחר עלייה עד המלכות דאצילות לבחי' מ"ן, ושם מקבלים תוספת אור וברכה, וכל ניצוץ וכל כח נעשה לאילן שלם בכל עולם ועולם מאבי"ע. ובפירותיו מתעדן ומתענג אותו האיש אשר על ידו נבנה ונעשה כ"ז, והוא העדן, גן האלהים אשר בו מתענגים הצדיקים לאחר פטירתם, וכ"א מתעדן ומתענג בשלו. אמנם הקרן שמור וצפון רק לעולם הבא. אמנם כעת עומדים עדיין כל התיקונים הפרטיים הנעשים בכל עת בבחי' זריעה וצמיחה בלבד, וכן בבחי' פירות בלבד.

והענין, כי הנה פעולת הזריעה והצמיחה שבו הוא לפתוח את צינורות השפע העומדים עתה באופן מצומצם מאד, ולעתיד יהיו ברווח.

תיקון הניצוצין ע"י התלאות והעונשים, נמשך לאט לאט ובעיכוב גדול, ועיקר תיקונם בזה הוא רק ליטהר מחלאת הרע וצחנתו, אמנם עלייתם בקודש פנימה, הרי הוא יחודם באור המ"ה והט"ר דב"ן, הוא לעולם רק ע"י התורה והמצוה.

ומעתה הנה נאמר עוד בעזרת השם למען שמו יתברך ויתעלה, כי הנה לפי כל הדברים שאמרנו הרי מתבאר כי נעשים שני מיני תיקונים תמיד בכל עת ובכל רגע: אחד, הוא ע"י כל התלאות והעונשים אשר בהעוה"ז ואשר בעולם הנפשות שהוא בהאש משפט של גיהנם, אשר אלו הב' מיני עונשים הם נעשים תמיד ואינם נייחים ושקטים, ואינם

דע"ה ח"ב

נפסקים אפי' רגע אחת, והם כולם לצירוף ולליבון ולתיקון כנ"ל, והוא תיקון אחד. התיקון השני, הוא ע"י התורה והמצוה הנעשים תמיד בכלל ישראל עכ"פ, ואפי' פושעי ישראל הרי הם מלאים מצוות כרימון וכנ"ל ענף י"ח ס"ו ה', ואמרו במדרש במדבר רבה (פ"ג ט"ו א) אפי' סוריהן (ר"ל הקוצים שבהם) גומלי חסד אינון, והרי נעשה התיקון דמעשים טובים בישראל ג"כ תמיד והוא תיקון שני. ואלו הב' מיני תיקונים הם שתיים שהן ארבע, כי כל א' מתפרש לשנים, כי הרי בכל א' מתבררים ניצוצין תמיד ועולים בקודש פנימה, והוא תיקון אחד הנעשה מכל א', שמתקנים ע"י כל א' מהב' תיקונים הנז' ניצוצין תמיד. והב' הוא כי נעשה ע"י כל א' רצונו וכוונתו ית"ש אשר כוון בהמציאות כולו, שהוא להוציא כחות הגבורות מן הכח אל הפועל, ויהיה תוצאותם ע"י הנבראים עצמן במעשיהן ובסיבתם, והנה נשלם ונעשה כ"ז ע"י כל א' מהב' תיקונים הנז'. כי כל מצוה הרי היא נעשה בכפיית היצה"ר ובנסיונות אם מעט ואם הרבה, ונעשה כל מצוה רק ע"י פעולה וכח מן הכחות, והוא מגיבורי כח עושי דברו, והרי מוציא בזה כח אחד מן הגבורות מן הכח לפועל. וכן בהתיקון דהצירוף והליבון, הרי נעשה כל ענינם רק ע"י פעולות הדינין ותולדותיהם, ומתגלה ויוצא ע"ז כחות חדשות דהגבורות תמיד מן הכח לפועל בתכלית האפשרי ע"י הנבראים עצמן, והוא בהצירוף וליבון שנעשה בהם ובסיבתם, והרי נשלם גם בזה עכ"פ כוונתו ית"ש וכמו שביארנו לעיל ענף י"ז י"ח. והרי לנו כי הם ב' תיקונים כוללים, אחד הוא התיקון דהתורה והמצוה, והשני הוא התיקון דהצירוף והליבון, והם כל התלאות והעונשים שעוברים ומתחלפים על החיים ועל המתים, וכל א' מאלו הוא כלול משניים כנז'.

והנה יש חילוק גדול בין אלו הב' תיקונים, כי בתיקון התורה והמצוה, הנה הן הניצוצין שמתבררים ועולים ע"י כל מצוה ומצוה, והן הכחות הגבורות שמתחדשים ומתגלים על ידיהם, הנה מאחר שמתקנים ויוצאים ע"י טהרת הקודש, הנה הם עולים למעלה תיכף ונכנסים בנהר דינור, ושם הם טובלים להתרחץ ולטהר מכל ריח זיהמת דהעה"ז וכמ"ש בזהר (ויקהל ריא ע"ב), ואח"כ הם עולים בעלייה אחר עלייה עד המלכות דאצילות לבחי' מ"ן, ומקבלים שם תוספת אור וברכה, ונבנה ונעשה כל ניצוץ וכל כח לאילן שלם בכל עולם ועולם מאבי"ע. ובפירותיו הנה מתעדן ומתענג אותו האיש אשר על ידו נבנה ונעשה כ"ז, והוא העדן גן אלהים אשר בו מתענגים הצדיקים לאחר פטירתם, ומתעדן ומתענג כל א' בשלו.

אמנם הנה כל מה שנהנים הצדיקים עתה בגן עדן, הנה הוא רק מפירותיהם לבד, אבל הקרן הוא שמור וצפון רק לעולם הבא. כי עד שיתוקן העולם כולו וכל הדורות כולם, שהם כולם רק כללות קומה אחת ופרצוף אחד, והם תלויים זה בזה בהתיקון הכללי העתיד, (ע' דברינו בשער עקודים פרק ג' אות מ' ס"ג), הנה עומדים עדיין כל התיקונים הפרטיים הנעשים בכל עת רק בבחי' זריעה וצמיחה, ורק בבחי' פירות לבד. והוא ענין הגן עדן הנאמר בכל מקום, שהוא כולו עדיין רק בבחי' זרעים וצמחים, ועומדים עד לעתיד לבוא רק בבחי' גידולים, והם כענין הזרעים וצמחים המושכים את יבול הארץ, וכן הם לוקחים ומושכים המתקה ומגד מכל הד' יסודות כולם עד הביאם לגמר פירי. והפירות הנה הם צומחים ומתחלפים תמיד ע"י שגזעם קיימת ומתחדשים אחרים תחתיהם. והרי נהנים מהם בני אדם, הן מריחם וממראיתם שמתענגים מפרחי הצמחים ומתענגים בנטעי שעשועיהם, והן (עח ע"א) מהפירות עצמן שאוכלים מהם לשובע נפשם, ומשביעים בטוב עדיים, והם מתחלפים ומתחדשים תמיד ע"י שגזעם קיימת, והם לעולם בבחי' גידולים. כן הוא כל ענין הגן עדן, שהוא רק בבחי' זרעים וצמחים, ומושך את יבולו מארץ החיים שהוא המלכות דאצילות, וכן הוא מושך המתקה ומגד מכל הד' גזעין ויסודין עלאין, שהוא חגת"מ

דע"ה ח"ב

דאצילות, הד' אותיות דהשם הויה ב"ה. ועי"ז הנה הוא הולך וגדל תמיד בכל פרחי שושנים ונמעי שעשועים, ולכך נקרא גן עדן, שהוראתו הוא רק על גן נטועה בכל אילני פירי אשר גיזעם קיימת, ורק בפירותיהם מתענגים הצדיקים עתה, אבל עיקרם הוא שמור לעתיד לבא.

והענין הוא כי הנה ענין הזריעה והצמיחה שבו הנה פעולתם הוא לפתוח צינורות השפע אשר עומדים עתה מצומצמים מאד. הן הצינורות אשר מספירה לספירה בכל פרצוף ופרצוף גופה, והם כ"ב צינורות כלליים, והן הצינורות אשר מפרצוף לפרצוף וכנודע מהתלבשות הפרצופים זב"ז, ומקבל כל תחתון מהעליון רק דרך צינורות מיוחדים, והם מצומצמים עתה. וכמו היחוד דא"ס ית"ש אשר בהנאצלים הוא עתה ג"כ רק בדרך קו וצינור מצומצם⁶¹⁶, משא"כ לעתיד הנה כתיב (ישעיה מא יח) אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות, ובסוד מ"ש בספד"צ (פרק א יג ע"א) אתבר רישיה במיין דימא רבא ע"ש ובהגר"א⁶¹⁷. וגם עתה הנה יש מקום והכנה להצינורות שיתרבו ויתפשטו לששים רבוא צינורות כמספר אותיות התורה וישראל, וכן הם מתחדשים תמיד בכל עת לאלפים ולריבואות, ומתפתחים צינורות חדשים תמיד לפי התעוררות מעשה התחתונים וכמבואר כ"ז בפרדס שער הצינורות. והנה זהו ענין הזרעים וצמחים שבגן עדן, כי עי"ז מתרחבים ונפתחים מבועי הצינורות, ומתפשטים ומתגלים עד שיעשו לעת קץ תיקון האחרון לפתחים ושערים גדולים, להמשיך הגילוי דאור א"ס למטה בלי צמצום כלל וכמו שבארנו בספר הכללים כלל י"ז. ועכ"פ הוא כי כל התענוגים של הצדיקים בגן עדן עתה הנה הוא רק בבחי' פירות לבד אבל עיקרן הוא שמור לעוה"ב, וזהו מה שאמרו (קידושין דף מ ע"א) הזכות יש לה קרן ויש לה פירות שנאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, והרי לנו כי כל שכר הצדיקים עתה הוא רק בבחי' פירות לבד. עבירה יש לה קרן ואין לה פירות, כי ע"י העונש כלה ומתבטל העבירה מעיקרה, שכל הטומאה והזוהמא שנעשה ע"י העבירה, וכן כל עיקרו דהרע אשר סיבב אותה, הנה הם כלים ומתבטלים לגמרי בהעונש, ולא נשאר מהם מאומה. וכן הוא במדרש (ב"ר פל"ג ס"ד א) מעשיהם של צדיקים עושים פירות, והוא כמו שאמרנו שהגן עדן הוא הולך וגדל תמיד ועושה פירות.

והענין ביתר ביאור הוא, כי כל ניצוץ שמתברר ועולה ע"י תורה ומעשים טובים, וכן כל כח מן הגבורות שיוצא מן הכח לפועל ע"י מעשה המצוות, הרי נודע הוא שהגבורות והניצוצין הנה הם מהשם ב"ן, ור"ל מהמלכיות דהב"ן דעולם הנקודות, כי הם שורש כל הגבורות כנודע. וכל התורה כולה הנה היא מאור הדעת הפנימי הכולל עטרין דחו"ג, והם המצוות עשה ולא תעשה, שהם מהמ"ה והט"ר דב"ן הנמשך מהאור הגנוז עד רזא דאור א"ס, כי התורה הנה היא מתר"ך עמודי אור שבכתר⁶¹⁸, ולכן הם תר"ך אותיות בעשרת הדברות כמ"ש במדרש במדבר רבה (פי"ג סי' טו⁶¹⁹), כי הם התרי"ג מצוות והו' מצוות דרבנן⁶²⁰, וכולם הם בהתר"ך עמודי אור, שהם החוורתא דגלגלתא רישא עלאה, שהוא ראשית המתקלא הנמשך מרזא דאור א"ס, כי שם אין סוף לנביעו דנהוריה. ולכן כל

⁶¹⁶ והוא ענין "סירס את הזכר" (ב"ב עד ע"ב) ועי' לעיל לו ע"א.

⁶¹⁷ ז"ל, דעשה נוקבין ברישא דיליה, והענין הוא נקבי השערות, שמשם נמשך מבויעין ממ"ס.

⁶¹⁸ עי' לעיל הערה 253.

⁶¹⁹ ז"ל: מלאה קטורת שתרי"ג מצות בלולות בהן וכן את מוצא תר"ג אותיות יש מן אנכי עד אשר לרעך כנגד תר"ג מצות וז' יתירות כנגד ז' ימי בראשית. ללמדך, שכל העולם לא נברא אלא בזכות התורה, ע"כ. עי' שער מאמרי רשב"י ב' ע"ב.

⁶²⁰ עי' לקוטי תורה להאריז"ל (משלי יא) וז"ל, "ובאבדם רנה", שהם תר"ג מצות כנזכר ועם ז' מצות דרבנן כגון נר חנכה מקרא מגילה עירובין וכיוצא הרי תר"ך כמנין כתר.

דע"ה ח"ב

ניצוץ וכל כח מן הגבורות שהם מהמלכיות דהב"ן, כאשר שמתברר ועולה ומתגלה ויוצא ע"י מצוה מן המצוות, שהם מהמ"ה והט"ר דב"ן ומרזא דאור א"ס, הרי מתתקן אותו הניצוץ והכח מן הגבורות באור השפע דלית ליה הפסק, והרי נעשה לעץ שתול על פלגי מים העושה פירות תמיד, והוא נטוע בעדן גן אלהים אשר על יובל ישלח שרשיו, ועלהו רענן ולא ימיש מעשות פרי. והם הנטיעות שבגן עדן אשר הם מושרשים ועומדים על מי מבוע דשפעת אור א"ס, ובפירותיהם מתענגים הצדיקים לאחר פטירתם. והוא מה שאמרו שמעשיהם של צדיקים עושים פירות, כי מעשיהם נטוע על שפעת אור אשר אין סוף ועח ע"ב} לנביעו דנהוריה. משא"כ מעשיהם של רשעים, שהם כל העבירות כולם, הנה הם אינם עושים פירות ח"ו, כי שורשם שהוא האדם בליעל, הוא מדבר שומם ואינו מקום זרע כלל. ולכן אמרו בזה"ק (משפטים קג ע"א) אל אחר אסתרם ולא עביד פירין, כי אין לו כח מעצמו אלא רק מה שניתן לו (ע' דברינו לעיל דרוש א ענף ז אות ג), והוא כלה ונפסק. וכל עבירה ועבירה הנה היא עצמה נהפך לעונש ולאש משפט, והיא נשרף וכלה מכל וכל וכנ"ל בארוכה.

והנה כל תיקון הניצוץ שמתבררים ומתקנים ע"י התלאות והעונשים שהוא ע"י הצירוף והליבון, וכן כל כחות הגבורות שיוצאים ע"י מן הכח לפועל וכנ"ל בכל דברינו, הרי נמשך תיקונם לאט לאט ובעיכוב גדול וכנ"ל ענף י"ח סי' ז'. וכן תיקונם העיקרי להעשות ג"כ לזרע זרוע על מי מבוע דאור א"ס, והוא ע"י קישורם ויחודם בהמ"ה והט"ר דב"ן, הנה הוא מוכרח להעשות דוקא ע"י התורה והמצוה וכנ"ל שם סי' ה'. והרי לנו חילוק גדול בין התיקון דהצירוף והליבון, לבין התיקון אשר ע"י התורה והמצוה, כי כל מה שמתתקן ע"י הצירוף והליבון, הוא נמשך לאט לאט ובזמן זמנים, וגם כל עיקר תיקונם בזה הוא רק להטהר מהזוהמא והטומאה ומחלאת הרע וצחנתו, אבל עלייתם בקודש פנימה, שהוא יחודם באור המ"ה והט"ר דב"ן, הרי הוא לעולם רק ע"י התורה והמצוה, והוא במה שפושעי ישראל מלאים ג"כ מצות כרימון (סנהדרין לו ע"א), וכן אמרו בז"ח (בראשית במדרש הנעלם שם יט ע"א יז ע"א) כי אין לך רשע מישראל שאין לו מעשים טובים דמעלייא להו לעלמא דאתי. והרי נעשה סוף תיקונם ג"כ עכ"פ רק ע"י המעשים טובים. משא"כ תיקון הניצוץ וגילוי הכחות דהגבורות אשר ע"י מעשה הצדיקים, הנה הם עולים בקודש פנימה תיכף, ונשרשים שם על מי מבוע דאור א"ס, והם הנטיעות שבגן עדן, ובפירותיהם מתענגים הצדיקים לאחר פטירתם, ועיקרם הוא שמור לעוה"ב.

דרוש ד ענף יט סימן ב

אלו ב' מיני התיקונים הנעשים בעץ החיים ובעץ הדעת שע"י התורה והמעשים הטובים, עולים על ידיהם הניצוץ למעלה למעלה בקודש הקדשים, ומעוררים לפתוח את גנזי אוצרות החיים הנעלמים ממקור המקורות כולם, א"ס ית"ש. ועל ידי זה מתגדל ומתרבה עץ החיים שהוא עטרה דחסד בסוד הקו האמצעי הרי הוא הדעת הפנימי המיוחד באור א"ס. ועד"ז הולכים גם תיקוני עץ הדעת תמיד, כי עץ החיים ועץ הדעת המה ב' עטרין שבדעת, הרי הוא עטרה דחסדים ועטרה דגבורות אשר בשורש המה אחד, ושניהם מיוחדים בקו האמצעי, הרי הוא הדעת עלאה, הרי הוא הדעת הפנימי. והנה באמת כל א' מהם כלול מחו"ג, אלא שעץ החיים כולו חסד, משא"כ עץ הדעת שכולו בבחי' גבורה בערך עץ החיים, אמנם הגבורות שבעץ הדעת אשר בעולם העשיה (הכלול ג"כ מחו"ג) הם השורש לרע, ושם הם נאחזים ויונקים. לכן בחו"ג שבעץ הדעת הוא שנעשים הטהור והטמא האסור והמותר, ולכך הוא נקרא בשם עץ הדעת טוב ורע.

תיקון עץ הדעת יכול ליתקן ע"י תורה ומעשים טובים בלבד, אמנם דבר זה הוא כמעט בלתי אפשרי שיקרה. לכן מוכרח שיהיה התיקון דעץ הדעת נמשך גם ע"י התיקון השני, הרי הוא התיקון דהצירוף והליבון. אמנם חפץ ה' ית' למען צדקו להמציא לנו דרך לתקן את עץ הדעת גם ע"י תורה ומעשים טובים כל זמן שמשא רבינו ע"ה היה קיים, והוא ע"י ההנהגה דגאולת מצרים, מתן תורה ודור המדבר, אז חזר הקב"ה והאיר ניצוץ של אור הגנוז דקודם החטא, ורצה לזכותינו בזה שניתקן על ידו. ואז לא היינו צריכים לתיקון השני של התיקון

דע"ה ח"ב

דצירוף וליבון כלל. אמנם ע"י עוונותינו ועוונות הדור, לא זכינו ללוחות הראשונות ונכשלו אבותינו בכל עשרת הנסיונות שניסו אבותינו את הקב"ה.

כאשר הגיעה העת להוריד את אור קדושת התורה וישראל למטה, נתעורר אז האור הגנוז שבשורשם העליון של ישראל והתנוצץ בהם, והוא מה שהיתה כל הנהגה שבהם הנהגה של אור ניסי בלבד, ומכח זה נגאלו ממצרים וניתנה להם התורה. אמנם אח"כ נסתלק מהם גילוי, כדי שיעשה כל התיקון מעתה רק על ידיהם ומהם. והוא ע"ד שהיה בעת בריאת העולם, שתחילת הבריאה נעשה אף הוא על ידי האור הגנוז, שכן שם הוא שורשה, וממנו יצאה, ובו תתוקן לבסוף ותחזור, אמנם הוא נגנוז ונעלם תיכף, שכן בזה נעשה תיקונה, שתחזור אליו בסיבתה עצמה.

והנה אלו ה' מיני תיקונים שאמרנו, הנה הם סוד התיקונים הנעשים בעץ החיים ובעץ הדעת, כי הניצוצין וגילויי כחות הגבורות המתתקנים ונעשים ע"י תורה ומעשים טובים, הנה הם עולים למעלה למעלה בקודש הקדשים, ומעוררים לפתוח גנוזי אוצרות חיים הנעלמים ממקור המקורות כולם א"ס ית"ש. והנה בזה מתגדל ומתרבה העץ החיים שהוא עטרה דחסד מסוד הקו האמצעי הדעת הפנימי המיוחד באור א"ס, והוא העיקר המקבל אור א"ס בעצם ובראשונה, ונוקב ויורד בכל העולמות כולם, והוא העץ חיים שבכל עולם, ע' לעיל ענף ו'. אלא שאורו הוא עתה גנוז ונעלם מאד, אך ע"י התיקונים התורה ומעשים טובים, הנה מתרבה אורו ומתגלה בגילוי אחר גילוי, עד שיתגלה גם למטה, ומתתקן העץ החיים, והוא הולך ומתגלה תמיד והוא החסד שיתגלה בפומא דאמה⁶²¹, וכמ"ש הספד"צ (פרק א יב ע"א) חד לאלף יומין זעירין אתגלייא, שהוא בימות המשיח כמ"ש הגר"א שם (יב ע"א ד"ה וז"ש חד). ועד"ו הנה הולך התיקוני דעץ הדעת ג"כ תמיד, כי העץ החיים והעץ הדעת, הם ה' עטרין שבדעת, שהוא עטרה דחסדים ועטרה דגבורות, אשר בהשורש הם אחד, ומיוחדים שניהם בהקו האמצעי, שהוא הדעת עלאה, הדעת הפנימי. אלא כאשר יוצאים מהדעת מתפשטים לענפין, מתפרדין חסד מימין וגבורה משמאל ושניהם קודש, אך בהתפשטותן למטה בהעולמות בי"ע, נעשים שם לעץ החיים ועץ הדעת. והנה באמת הנה כלול כל א' מחו"ג, אלא שהעץ החיים הוא כולו חסד, נגד העץ הדעת שהוא כולו בבחי' גבורה בערך העץ החיים, אבל באמת הנה כלול כל א' מחו"ג. והנה העץ החיים הוא כולו טוב וקדוש גם בעולם העשיה, אך העץ הדעת אשר בעולם העשיה, והוא כלול ג"כ מחו"ג, הנה הגבורות שבו הם השורש להרע, ושם הם נאחזים ויונקים, לכן נעשים בהחו"ג שבהעץ הדעת המהור והטמא האסור והמותר, ע' בהגר"א בתיקונים (תיקון יט דף לו ע"ג⁶²²), ולכך נקרא בשם עץ הדעת טוב ורע. והנה אילו שזכינו היה אפשר שיתוקן גם העץ הדעת ג"כ רק ע"י תורה ומעשים טובים, והיה נמשך תיקונו ג"כ ע"ד תיקוני העץ החיים, כי כל שורש ואחיזת החיצונים בצד הגבורות שבו הנה הוא רק משום שהם עומדים (עח ע"ג) עתה בלתי ביסוס והמתקה, והוא ע"י שנעלם מהם אור קדושה של מעלה, והם מסולק מאור א"ס. אבל ע"י תורה ומעשים טובים היה נמשך בו ג"כ אור קדושה מלמעלה למעלה, והיו נמתקים ומתבסמים הגבורות שבו, ועי"ז היה נכרת ומתבטל כל אחיזת ויניקת הרע משם, כי היה כלה ונשרף ע"י אור קדושה שלמעלה ומתבטל ממציאיותו לגמרי, והיה יחזור עי"ז כל עץ הדעת כולו לקדושה. ואז היו מתייחדים העץ החיים והעץ הדעת, להעשות שניהם לאחד, וכמו שהם בשרשם, כי הם שניהם מהדעת עלאה הקו האמצעי כנוז, וכן יהיה באמת לעתיד אחר שיתגלה אור א"ס ית"ש למעלה ולמטה, ויהיה מלא כל הארץ כבודו. ועי"ז הנה יתייחדו כל הקצוות כולם ונעשים לאחד, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקון יט ע"א) ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון וכנודע.

⁶²¹ עי' אד"ר קמב ע"א, ובהגר"א על ספד"צ ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא.

⁶²² ז"ל: האסור הוא מצד ע"ה ט"ר דשם הס"א אבל בעה"ח לא יגורך רע ומינה מתפשטין חו"ג מסט' דחסד טהור אף בע"ה ט"ר ומסט' דגבורה טמא שם ות"ת מכריע פעם לכאן כו'.

דע"ה ח"ב

אמנם הוא כי הנה דבר זה, דהיינו שיתוקן גם העץ הדעת כולו ג"כ רק ע"י תורה ומעשים טובים, הוא באמת מהדברים הכבדים הרבה מאד מאד, עד שכפי מה שאנו רואין כל תהלוכות עניינינו אשר מעת החטא דעץ הדעת עד עתה, הנה הוא כמעט מן הנמנעות. כי אדרבה הוא שאנו הולכים אחרנית תמיד בעוונות כל דור, וקלקולו תמיד הוא יותר מתיקונו, ולכן מוכרח הוא שיהיה נמשך התיקון דעץ הדעת רק ע"י התיקון השני, שהוא התיקון דהצירוף והליבון, ע"י כל התלאות והעונשים העוברים על החיים ועל המתים אשר בעולם הזה ואשר בעולם הנפשות, ועי"ז הוא מה שמתעכב ונמשך זמן זמנים הרבה כנ"ל ענף י"ח סי' ו' ז'. וכל זה הוא משום התיקון דעץ הדעת, שהוא הולך בקושי גדול, ונמשך כל תיקונו רק ע"י התלאות הגדולות והנוראות שמתחלפים ועוברים על כל באי עולם בעולם הזה, וכן בכל הז' מדורי גיהנם אשר לאחר מיתה.

וכבר ראינו כי הקב"ה ברוב רחמיו ותסדיו, אשר חפצו הוא תמיד להיטיב ולהצדיק את בריותיו, הנה חפץ למען צדקו והמציא לנו הכנה ודרך לתקן גם את התיקון דעץ הדעת ג"כ ע"י תורה ומעשים טובים, והוא בכל ההנהגה דנאולת מצרים ובמתן תורה ובדור המדבר כל זמן שמשא רבינו ע"ה היה קיים. כי אז הנה חזר הקב"ה והתנוצץ אז את האור הגנוז דקודם החטא, ורצה לזכותינו בזה שנתקן על ידו (ר"ל ע"י הגילוי דאור הגנוז שהתחיל להתנוצץ אז), גם את התיקון דעץ הדעת ג"כ רק ע"י תורה ומעשים טובים, ואז לא היינו צריכים להתיקון השני שהוא התיקון דצירוף וליבון כלל, והנה היה כ"ז העת מוכשר ומוכן ועומד עד החטא דמי מריבה וכמו שיתבאר כ"ז בעה"י בדברינו לקמן בארוכה. אך ע"י עוונותינו ועוונות הדור שלא זכינו להלוכות הראשונות ונכשלו בכל העשרה נסיונות שניסו אבותינו להקב"ה, עד שנסבב על ידיהם המאורע דמי מריבה, הנה אז אבדנו כ"ז, וחזר ונתיסד להיות נמשך כל התיקון דעץ הדעת מאז רק ע"י התיקון השני, שהוא התיקון דהצירוף והליבון, והוא יהיה נמשך והולך עד ביאת המשיח.

אמנם הוא הנה כבר אמרנו לעיל ענף י"ז י"ח (ע"ש סי' ג) שהכל היה מוכן מאז ומקדם, והכל הוא בגזירת נורא עלילות ית"ש, וכל הנהגת דנאולת מצרים ומתן תורה ודור המדבר אשר היה בהתנוצצות דהאור הגנוז, הנה היה כ"ז רק בעת שלקח הקב"ה את ישראל לחלקו. והוא ג"כ מהטעם והסיבה, כי מציאותם הוא מאור קדושתו ממש, והם עולים בשרשם עד האור הגנוז עצמו, כי שם הוא סוד ברית אבות וישראל, והוא בתר"כ חזרתא דגלגלתא⁶²³, ששם הוא שורש התורה כנ"ל, הנה שם הוא ג"כ שורש האבות וישראל. ולכן כאשר הגיע העת להוריד אור קדושת התורה וישראל למטה, נתעורר אז בשורשם העליון, והתנוצץ בהם מאור הגנוז עצמו ג"כ, והוא מה שהיה כל הנהגה שבהם אז רק הנהגת דאור הנסיי, ונגאלו ממצרים וניתן להם התורה, הגם שהיו עירום ועריה ממעשים טובים, והיה כ"ז הכל מסוד אור הגנוז שהם מושרשים בו. והגם שאח"כ חזר ונסתלק מהם, עכ"ז הנה נשאר ממנו רושם בהם לעולם, ועי"ז הנה תלוי תיקון כל העולם כולו רק בהם. וכן גם כל התיקון דעץ הדעת אשר הוא מוכרח להעשות ע"י הצירוף והליבון, ויתוקן גם הוא לבסוף להתייחד עם העץ החיים, ולהמשיך על ידיהם האור הגנוז למטה בתיקון העולם כולו, הנה יהיה כל פרי התיקון הזה, שהוא כל טוב הצפון בו רק לישראל לבד, כי כל (עח ע"ד) אור הגנוז הוא רק בשבילם, והוא שורשם כנוי. ולכן האיר להם בהאור הגנוז בתחילה, שהוא בעת שלקח אותם לחלקו, כי רק ממנו הוא כל מציאותם, ובוה הורידם למטה ונעשו לעמו ונחלתו. אך אח"כ נסתלק מהם גילוי ממש, כדי שיעשה כל התיקון מעתה רק על ידיהם ומהם.

⁶²³ ע"י הערה 253.

דע"ה ח"ב

והנה הוא ע"ד שהיה בעת בריאת העולם, כי תחילת הבריאה היה נעשה באור הגנוז, כי שם הוא שורשה וממנו יצאה, ובו תתוקן ותוחזר לבסוף, אבל הוא נגזו ונתעלם תיכף, כי בזה נעשה תיקונה, שתחזור אליו בסיבתה עצמה. כן היה עד"ו במציאות ישראל בעת שנמצאו ונעשו להיות לחלק ה' עמו, אז האיר בהם מהאור הגנוז, כי רק בזה הוא מציאותם, ואליו ישובו ויתוקנו לבסוף. אבל אח"כ נתעלם מהם, כדי שיעשה כל תיקונם רק על ידם גופה ובסיבתם עצמן. והוא אלו הב' תיקונים שאמרנו, שהוא התיקון דהתורה והמצוה, והתיקון דהצירוף והליבון, והם הב' תיקונים דהעץ החיים והעץ הדעת, שיתוקן העץ הדעת ויוחזר כולו לקדושת העץ החיים, להעשות עמו לאחד מתחילתו ועד סופו. וכן יתוקן העץ החיים מהעלמתו ויתגלה בגילוי אחר גילוי, עד החסד שיתגלה בפומא דאמה, והוא הגילוי דאור הגנוז, וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א בד"ה חד לאלף יומין זעירין אתגלייא יב ע"א וד"ש תד) ע"ש כל הענין, וכמו שיתבאר כ"ז עוד בעה"י בדברינו לקמן בארוכה. אך מה שנוגע לעניינינו עתה, הנה הוא כי הב' תיקונים הנ"ל סי' א' הנה הם הב' תיקונים דהעץ החיים והעץ הדעת, והתיקון דהעץ הנה הוא לעולם רק ע"י הצירוף והליבון, והוא עד שיעשה הוא ג"כ להעץ החיים, ואז יהיה תיקונו ג"כ רק בהתיקון דהעץ החיים, אבל עתה הנה נמשך כל תיקונו דעץ הדעת לעולם רק ע"י התיקון דהצירוף והליבון.

והנה סיבת הדבר בזה הנה הוא באמת עמוק מאד ואינו ראוי להתבונן בזה כלל, ובפרט לאיש כמוני, אך באשר כי אין אדם שליט ברוחו ואמרו רז"ל בקהלת רבה (פרשה ח פסוק ח) כי הוא ע"ד שנאמר בירמיה כ', ואמרתי לא אזכרנו ולא אדבר בו' והיה בלבי כאש בוערת עצור בעצמותי ונלאיתי כלכל ולא אוכל, ואמר הרמב"ם ז"ל במורה (ח"ב פ' לז) כי כן הוא ג"כ בכל חכם ומחבר שהשפע הנשפע עליו מן השמים הוא מכריחיהו להעלות דבריו על הספר, והוא ענין הכרחי נמשך אליו מהשם אשר אי אפשר לו לעמוד נגדו ולהסתירו. וכן הוא ג"כ כמוני היום, כי אי אפשר לי להניח הדברים ולהפסיק הדיבור בכל מה שהערוני רעיוני בזה בחסדו וטובו ית"ש ממה ששאבתי וקלטתי מדברי הוזה"ק והאריז"ל והגר"א ז"ל בכמה מקומות מדבריהם, ולזאת הנה באתי בחזקת היד להעלות על הכתב כל מה שחנני ה' בזה למען שמו יתברך ויתעלה. ונדבר מן הקל אל החמור, ומן המאוחר אל הקודם, ומפשוטן של דברים להבין בעומקא דלבא על הנעלם שבהם, והקב"ה ברחמיו ינחנו במעגלי צדק וידריכנו בדרך הקודש למען שמו יתברך ויתעלה לעד.

דרוש ד ענף יט סימן ג

דרכי התיקונים הם שנים: האחד הוא בביעור וביטול הרע, והשני הוא המשכת אור הקדושה של מעלה בכל המציאות כולה, שיהא גילוי כבודו ומלכותו ית"ש מלא את כל העולם כולו. ואלו ב' מיני התיקונים כלולים בשני הדברות הראשונות, הרי הם "אנכי" ו"לא יהיה לך". שכן ע"י הדיבור דאנכי הוא שיקבל כל אחד ואחד מישראל על עצמו את אלוהותו ומלכותו ית"ש בקיום כל הרמ"ח מ"ע לשמו, ובזה נעשה האדם למרכבה לשכינה. וע"י הדיבור דלא יהיה לך, מסיר ומרחיק את עצמו מכל טומאה ורע.

אמנם האמת היא, שאלו ב' התיקונים תלויים זב"ז, וכמו כן נעשה כל א' ע"י שניהם, שהרי התיקון דביטול הרע, שנעשה ע"י שמירת מצוות ל"ת, הוא דוקא כשהאדם נזהר ומתרחק מהם למען שמו של הקב"ה, שכן כל התיקון הנעשה ע"י מצוות ל"ת הוא רק כאשר הוא מתקיים ע"י צירוף מצוות עשה, שהוא לעשות את הישר בעיני ה'.

וכן הוא להיפך במצוות עשה, שכן הגם שכל קיומם הוא בקום ועשה, אך זהו רק במעשה, אמנם במחשבה הם מצורפים ג"כ למצות לא תעשה, ור"ל כי עיקר התיקון דהמצות עשה הוא להמשיך את אור קדושתו ית"ש למטה, והוא מכיוון שעיקר הזכות דכל עשיית המצוה הוא רק כאשר הוא נעשה ע"י כפיית היצר.

ונתחיל ונאמר, כי הנה ידוע הוא שדרכי התיקונים הם שנים: אחד, הוא בביעור וביטול הרע, לבערו ולבטלו ממציותו לגמרי, שלא להניח לו שום שארית כלל בשום מקום כלל. ואחד, הוא להמשיך אור קדושה של מעלה בכל המציאות כולו, שיהא גילוי

דע"ה ח"ב

כבודו ומלכותו ית"ש מלא כל העולם כולו. ואלו הב' מיני תיקונים הם כלולים בהשני דברות הראשונות: אנכי (שמות כ ב) ולא יהיה לך (שם ג), כי הדיבור דאנכי הוא שיקבל וימשיך כל אחד ואחד מישראל על עצמו אלוהותו ומלכותו ית"ש במחשבה ודיבור ומעשה, שהוא בקיום כל הרמ"ח מ"ע לשמו. ובוה נעשה האדם מרכבה לשכינה, והוא משכן ומעון לאור קדושתו יתברך, כי הרמ"ח מ"ע הם פרטי הדברים אשר על ידם ממשיך האדם אור קדושתו ית"ש על כל גופו, שהם רמ"ח אבריו. וזהו מ"ש בתיקונים (תיקון כב דף עא ע"ב) וכן בזהר יתרו (דף צא ע"א) שכל המ"ע הם תלויים וכלולים באנכי, כי הם פרטי הדברים במה לקיים המ"ע דאנכי, ובכללותם מתקיים בהאדם מה שאמר הוא ית"ש אנכי ה' אלהיך. וכן הדיבור דלא יהיה לך הנה הוא להסיר ולהרחיק את עצמו מכל טומאה ורע, שהם אלהים (עט ע"א) אחרים במחשבה דיבור ומעשה, והיינו בשמירת זוהרת כל השס"ה ל"ת. כי כל הדבר טמא ואסור הנה הם כולם ע"י שיש להרע אחיזה ונגיעה בהם, וכשהאדם נזהר ומתרחק מהם כולם, הנה מרחיק את עצמו מהרע מכל וכל (וכמ"ש בתיקונים נט ע"א סב ע"ב ע"ש). וזהו שאמרו בתיקונים ובזהר יתרו הנ"ל, שכל הלא תעשה הם תלויים וכלולים בלא יהיה לך, כי הם כל פרטי הדברים במה שיש להרע אחיזה בהם, וכשנשמור ונרחיק מהם כולם, אז אנו מרוחקים מהס"מ אל אחר ומכל סייעתו וחיילותיו לגמרי, ואנו מקיימים בזה הדיבור דלא יהיה לך בשלימות. ונמצא כי אלו הב' מיני תיקונים, שהוא ביטול הרע והמשכת אור הקדושה למטה, הנה הם ע"י שמירת השס"ה ל"ת בכל פרטיהם, וע"י קיום כל הרמ"ח מ"ע בכל פרטיהם, כי האדם שהוא עולם קטן⁶²⁴, וכלול מכל המציאות כולו, והוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע למעלה (בדאשית כז יב) למעלה. הנה כאשר שהוא מרחיק את עצמו מהרע לגמרי, ואינו נותן לו מקום בתוכו כלל, הנה הוא מסלק את הרע מכל מציאות מקום ומכל צד אחיזה ויניקה, והרי אין להרע אחיזה ויניקה כלל ואין לו מקום כלל, ונעשה ע"ז כמוץ יסוער מגורן וכלה ומתבטל, והרי תלוי התיקון דביטול הרע בשמירת כל המצוות ל"ת. אך התיקון דהמשכת אור קדושתו ית"ש למטה הוא תלוי בהקיום דכל המ"ע, כי כל המצוות עשה הם כולם רק פרטי זוהרי אורו עצמו ית"ש, וכשמקיים האדם אותם בכל פרטיהם הנה באשר שהוא עולם קטן הכלול מכל המציאות כולו, הרי הוא מבהיק אורם בכל המציאות ומאיר ומתגלה אור קדושתו ית"ש בכל העולמות כולם, והרי נעשה התיקון דגילוי כבודו ומלכותו ית"ש למעלה ולמטה ע"י הקיום דמ"ע.

אמנם האמת הוא כי אלו ב' התיקונים הם תלויים זב"ז, וכן נעשה כל א' ע"י שניהם. כי הרי התיקון דביטול הרע שהוא ע"י שמירת המצוות ל"ת, הרי הוא אלא דוקא כשהוא נזהר ומתרחק מהם למען שמו של הקב"ה וכמ"ש בספרא (סוף פרשה קדושים והובא ברש"י בחומש שם פסוק כו) שלא יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר כו', אבל אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי. ואמרו בפירוש (קדושין טל סע"ב) על המשנה דמכות (כג רע"ב) ישב ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושה מצוה, ואפי' בדברים שנפשו של אדם קצה בהם, כמ"ש במכות שם, עכ"ז הנה הוא רק כאשר שבא לידו ופורש ממנו לשם שמים דוקא. וכן פירש הסיפורנו (דברים יב כה) שזהו מה שנאמר שם באיסור אכילת הדם למען ייטב לך כו' כי תעשה הישר בעיני ה', שאפי' הדם אשר נפשו של אדם קצה ממנו, יהיה מניעתו מזה רק בשביל שהוא הישר בעיני ה'. והרי לנו כי כל התיקון הנעשה במצוות ל"ת הנה הוא רק כאשר שהוא מתקיים ע"י צירוף מצוות עשה, שהוא לעשות הישר בעיני ה', ומוכרח הוא שיהא הכוונה בכל שמירת מצוות ל"ת לעשות רצון קונו בזה, שהוא מצוות

⁶²⁴ ע"י רע"מ פ' פנחס רנז ע"ב.

דע"ה ח"ב

עשה דעשיית הטוב והישר בעיני ה'. ואפי' למ"ד מצוות אין צריכות כוונה (ע' או"ח סי' ס סעיף ד) הוא רק בעשה, אבל בל"ת אם אינו מכוון שמונע מזה מחמת מצות ה', בודאי שאינו עושה בזה מצוה כלל, דהרי לא קא עביד מידי, וכמו שמוכח בקידושין (טל סע"ב) וכנ"ל. ואין להרהר על זה ממ"ש (פסחים נ ע"ב) הני נשי דמחוזא כו', כי שם היו שמחים ונהנים מזה עכ"פ במה שהם פנויים להמתין על קבלת שבת, והרי היה בזה מחשבת מצוה עכ"פ, וע' עוד במהרש"א שם. ואפי' אם נאמר דגם בל"ת בלא כוונה נחשב לו למצוה ג"כ ע"ד עושה שלא לשמה וכפשטות הגמרא פסחים הנז', [בשגם שיש לומר שהרי האומר שם הוא רבא, ואזיל לשיטתו (ראש השנה כה ע"ב) דמצות אין צריכות כוונה, אבל למ"ד צריכות כוונה, לא נחשב כזה למצוה כלל]. וכן הסברא נותנת, כי מאחר דאם עבר עליה הרי היה נענש על זה, א"כ יש לו שכר כשלא עבר מאיזה טעם שהוא, וכמצוה שלא לשמה עכ"פ. ומה גם כי בודאי הוא שהוא ע"י איזה זכות שהגין עליו, דאל"כ הרי יצרו של אדם מתגבר ומתחדש בכל יום. אך עכ"ז, הרי הוא אינו מעיקר המצוה עכ"פ, ועיקר התיקון הנעשה משמירת המצות ל"ת בביעור וביטול הרע שאמרנו, הנה הוא רק כאשר שפורש מהעבירה ומשתדל להנצל ממנה מחמת ציווי השם עליה. והרי נמצא כי כל שמירת המצות ל"ת הנה גם שקיומם במעשה הרי הם רק (עט ע"ב) בשב ואל תעשה, אבל במחשבה הנה נעשה כל תיקונם רק כאשר שהם מצורף למצוות עשה, שהוא לעשות רצון קונו ועשיית הטוב והישר בעיני ה', וכמ"ש באיסור אכילת הדם כנ"ל מדברי הסיפורנו, ורק באופן זה נעשה כל התיקון דמצות ל"ת בביעור וביטול הרע שאמרנו.

וכן הוא להיפך במצות עשה, כי הגם שכל קיומם הרי הוא בקום ועשה אך זהו רק במעשה, אבל במחשבה הנה הם מצורף ג"כ למצות לא תעשה. ור"ל כי עיקר התיקון דהמצות עשה שאמרנו לעיל, שהיא להמשיך ע"ז אור קדושתו ית"ש למטה, שיהא גילוי כבודו ומלכותו מלא כל העולם כולו, הנה נעשה עיקר התיקון הזה אשר ע"י מ"ע רק כשהוא מצורף במחשבה למצות ל"ת. והוא כי הרי עיקר הזכות דכל עשיית המצוה הנה⁶²⁵ רק כאשר שהוא נעשה ע"י כפיית היצר, וכמ"ש בעבו"ז (ג ע"א) גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, כי בזה יצרו תוקפו. וזהו ג"כ מה שאמרו בשבת (קנא ע"ב) במה שכתוב והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ, אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה, וכתב הרמב"ן (בדברים ל פסוק ו) שהוא סיבת ביטול היצר הרע. והרי לנו כי כל הזכות דמעשה המצוות כולם הוא רק באשר שהם נעשים בכפיית היצה"ר, וכובש את יצרו ומבטלו. והרי מצורף כל מצות עשה להדיבור דלא יהיה לך (שמות כ ג), כי במה שעושה נגד יצרו הרי מקיים הדיבור דלא יהיה לך, שהוא התיקון דביעור וביטול הרע. וכן כל קיום מצוות ל"ת, שהוא כדי לעשות רצון קונו כנ"ל, הרי הוא מצורף להדיבור דאנכי, שהוא התיקון דהמשכת אור קדושתו ית"ש וגילוי למטה. והרי לנו כי אלו ב' התיקונים הם תלויים זב"ז, ונעשו שניהם בכל א', וזהו שאמרו בזה"ק (יתרו פא ע"ב) כי על אלו ב' הדברות אנכי ולא יהיה לך על זה נאמר (תהלים סב יב) אחת דיבר אלהים שתיים זו שמעתי, כי מתקיימים שניהם ע"י כל א'. ולכן נאמרו הם בדיבור אחד, גם כשחזר ופרטן וכמ"ש הגר"א (בתיקונים תיקון כב דף עא עמוד ג ד) כי הם תלויים זב"ז, שאינו מקיים האדם הציווי דלא יהיה לך רק ע"י הציווי דאנכי, והרי מקיים בלא יהיה לך שניהם יחד, ומתקן בזה ב' התיקונים יחד, וכן הזכות להאדם בקיומו הציווי דאנכי הוא רק כאשר שהוא נעשה בהקיום דלא יהיה לך וכנ"ל. והרי לנו עכ"פ כי אלו ב' התיקונים שהם ביטול הרע והמשכת גילוי אור קדושתו ית"ש למטה, הם נעשו לעולם ביחד ע"י קיום כל מצוה ומצוה,

⁶²⁵ לכאורה חסרה כאן תיבת "הוא".

דע"ה ח"ב

הן המצות עשה והן המצות ל"ת. וזהו כל חובת האדם בעולמו, לתקן את אלו ב' התיקונים תמיד בכל משך ימי חייו, ואם אינו מתקנם ע"י תורה ומעשים טובים הנה מתתקן על ידו ובסיבתו עכ"פ, ע"י כל המאורעות והעונשים אשר בעוה"ז ואשר בעולם הנפשות כנ"ל ענף י"ז י"ח, ונתקן ע"י כל א' עכ"פ את כל המוטל עליו, כי כל א' הוא חלק מהקומה הגבולי הכללית הכוללת את כל הדורות כולם וכל האישים כולם, שהם כולם בכללם פרוץ אחד אשר עליו כוון המאציל ית"ש בבריאת עולמו, להביאו להטוב הצפון אשר בתכלית האחרון, ומוכרח הוא שיושלם כל אותו הקומה הגבולי כולו בכל חלקיו שבו. וכל זמן שחסר התיקון באיזה חלק ממנו, מעכב בכולו ומתתקן ע"י כל א' כל מה שנוגע אליו, והוא אותן הב' תיקונים שאמרנו, תיקון אחד בביטול הרע, והשני בהמשכת גילוי אור קדושתו ית"ש למטה, והם נעשים ביחד לעולם ע"י כל מצוה ומצוה, הן במצות עשה והן במצות ל"ת וכמו שאמרנו.

דרוש ד ענף יט סימן ד

אנו רואין שיותר קשה לעמוד בנסיון עבירת מצות ל"ת, מנסיון קיום מצות עשה. והענין פשוט, משום שהאדם מורכב מיצר טוב ומיצר רע, ולכך נמשך אחר שניהם: בא לידו מצוה, עושה, באה לידו עבירה, ג"כ עושה.

אמנם עדיין צריך ביאור, מ"ט נמשך האדם אחר שניהם בקום ועשה, הלא היה לאדם קל יותר שתהא משיכתו אחר שניהם בשב ואל תעשה. אך הענין בזה הוא, שיותר תועלת הוא לאדם שנמשך אחרי היצר הטוב והיצר הרע בקום ועשה משיהיה נמשך אחריו בשב ואל תעשה, שכן כל א' מהם מכריח את האדם באופן המועיל ביותר לפעול יותר תועלת אליו, שכן ראוי הוא להיצה"ר להניח להאדם לעשות אלף מצות ובלבד שיעשה עבירה אחת, כדי שימשכו בני אדם אחריו ויכשיל את הרבים. והאמת היא שגם ליצר הטוב יותר ניחא בזה, וכמו כן הוא יותר תועלת לאדם עצמו, ומוטב לאדם לעשות מצוה אחת, אע"פ שנכשל בכמה עבירות ח"ו, והוא יותר טוב אליו, משלא יעשה לא זה ולא זה. ולכן, הן היצה"ר והן היצה"ט מכריח כל א' לימשך אחריו בקום ועשה, שכן כל א' יוצא בזה הפסידו בשכרו.

והענין הוא, שכן כל מציאות היצה"ר הוא רק לפי שעה, שכן לעתיד לבא יתבטל לגמרי כנודע. וכל קיום מציאות הרע אשר אף הוא לפי שעה, הוא רק ע"י יניקתו מן הקדושה, שמקבל שפעו וכחו מן הקדושה ע"פ מעשה בני אדם, ועיקר יניקתו מן הקדושה הוא כשעובר האדם על מצות ל"ת ועושה עבירה בפועל בקום ועשה. לכן אין היצה"ר משתדל כ"כ לבטל את האדם מקיום מצוות עשה, אלא רק להכשילו בעבירה דמצות ל"ת, כי עי"ז הרי יש קדושה יתירה באותו האדם, שכן אז יניקת הקלי' יותר גדולה. ועומק הדברים הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל, שכל מצות ל"ת כלולים בלא יהיה לך. אמנם כ"ז הוא רק מטבע דרכיו של היצה"ר, שאינו מסתכל על העתיד ועל התכלית, אלא רק על הערב לו לפי שעה, שכן כל מציאותו אף היא אינה אלא לפי שעה וכנ"ל. אמנם כ"ז הוא זולת תלמוד תורה, שהוא קשה ליצה"ר יותר מכל.

אמנם היצר הטוב, אשר כל הסתכלותו, מגמתו ותשוקתו היא רק על התכלית הנצחי, ממילא כאשר האדם עובר עבירה ממצות ל"ת הוא ליצה"ט כמחט בבשר החי רחמ"ל, עכ"ז זהו מכיוון שהעבירה ועונשה הרי אינם נצחיים ח"ו. אבל המצות ושכרן הרי הם נצחיים, ולכן משתדל היצר טוב ג"כ ביותר שיקיים האדם המצות עשה, שכן הוא חביב ויקר אצלו אף שעובר כמה עבירות ממצות ל"ת ח"ו, שכן העבירה ועונשה תתבטלנה לבסוף, ואילו המצוה ושכרה תשאר לעד.

אמנם הוא כי הגם שאמרנו שאלו ב' התיקונים הם נעשים לעולם ביחד, כי כל הזכות דמצות עשה הוא משום שהיא נעשה ע"י כפיית היצר ג"כ, וכל הזכות דמצות ל"ת הוא כשהיא מתקיים בכוונת עשיית רצון קונו ג"כ וכנ"ל. עכ"ז הרי אנו רואין שיותר קשה לעמוד בנסיון מלעבור על מצות ל"ת, מהנסיון שבקיום מצות עשה, כי יותר נקל להאדם לעשות צדקה וחסד בממונו מלהיות נזהר להיות נושא ונותן באמונה. וכן נקל להאדם לקיים מצוות התלויות בדיבור כגון ק"ש תפילה וברכה, וכבוד להאדם לשמור פיו ולשונו מכל דיבור אסור. ועד"ז בכל המצוות כולן, קשה זהירות מלעבור על מצוות ל"ת {עט ע"ג} הרבה יותר מהקיום דמצות עשה, וכמ"ש⁶²⁶ שחורה אני במצות ל"ת ונאוה במצות עשה (כמו שכתב הגר"א בתיקונים בי"א תיקונים האחרונים תיקון א ד"ה ועלייהו ובה כלי"ן קסא ע"א). אך הענין הוא לכאורה פשוט, משום שהאדם הוא מורכב מיצר טוב ומיצר רע, לכך

⁶²⁶ הגר"א מציין שם "כמ"ש", אמנם לא מצאתי שום מקור לדבר.

דע"ה ח"ב

נמשך אחר שניהם, בא לידו מצוה עושה בא לידו עבירה עושה, וכן יסד הפיימן בסליחות ערב ראש השנה סליחה כ"ח, עובד שני אדונים כפי שניו עשות ליוצרו וליצרו כרצונו, והוא מילקוט איוב (ג רמז תתצו) האדם בחייו הוא עבד ליוצרו וליצרו כו' ע"ש.

אך עדיין צריך ביאור, כי למה נמשך האדם אחר שניהם בקום ועשה, הלא להאדם יותר נקל היה שיהא המשכתו אחר שניהם בשב ואל תעשה. אך הענין בזה הוא, כי הן להיצר טוב והן להיצר הרע, יותר תועלת הוא לכל א' כשהאדם נמשך אחריו בקום ועשה משהיה נמשך אחריו בשב ואל תעשה, ומכריח כל א' את האדם ביותר להיות תועלת אליו. כי ראוי הוא להיצה"ר להניח להאדם לעשות אלף מצות אך שיעשה עבירה אחת, ומכל שכן כשהעבירה הוא מאבזריהו דעבו"ז או מאיזה דעה מדעות כוזבות רחמ"ל, אז תועלת הוא להיצה"ר להניח להאדם להתנהג בכמה מדות טובות אשר בין אדם לחבירו⁶²⁷, וכן גם בדרכי צידקות וחסידות אשר בין אדם למקום, והוא מטעם פשוט כדי שימשכו בני אדם אחריו וכשיל את הרבים. וגם יש בזה טעם עוד כמו שיתבאר, אמנם כשהאדם יודע מהעבירות שהיא עבירה אלא שקשה לו ליפרוש ממנה, הנה הגם שגם לאדם כזה מניח היצה"ר לעשות כמה מצות, אך שיעשה עבירה אחת וכנוז, עכ"ז הנה האמת הוא שגם להיצר טוב הוא יותר נוחא בזה, וכן להאדם עצמו הוא יותר תועלת, ומוטב להאדם לעשות מצוה אחת אף שנכשל בכמה עבירות ח"ו, והוא יותר טוב אליו, משלא עשה לא זה ולא זה. ולכן הן היצה"ר והן היצ"ט מכריח כל א' להאדם שיהא המשכתו אחריו, העיקר בקום ועשה כי לכל א' יוצא בזה הפסידו בשכרו כמו שיתבאר.

והענין הוא כי היצה"ר כולו הנה כל מציאותו וקיומו הרי הוא רק לפי שעה, כי לעתיד יתבטל לגמרי כנודע. וכן כל העבירות והעונשים, הרי הם ג"כ רק לפי שעה, והוא כל זמן דקיום מציאות הרע, אבל לעתיד הרי לא יהיה לא יצה"ר ולא עבירה ולא עונש וכנ"ל ענף י"ז י"ח, משא"כ היצ"ט והמצות ושכרן הרי הם נצחיים, ע' לעיל ענף י"ב מס' ט' עד סוף סי' י"ג. וכן הוא נודע ג"כ, כי כל קיום מציאות הרע אשר גם לפי שעה, הנה הוא רק ע"י יניקתו מן הקדושה, ומקבל שפעו וכחו מן הקדושה ע"פ מעשה בני אדם, וכמו שמבואר בדברי הרב בספר הגלגולים (פרק ב) וכן בשער הגלגולים (הקדמה טו) ע"ש. ועיקר יניקתו מן הקדושה הוא כשעובר האדם על מצות ל"ת ועושה העבירה בפועל שהוא בקום ועשה, כי כבר אמרנו שכל המצות ל"ת הוא במה שיש להרע אחיזה בו, וכשהאדם עושה אותה הרי הוא מתדבק בו, ואז הרי מתחדש להרע כח ויניקה חדשה, והוא מן אור הקדושה שבנשמת אותו האדם העושה את העבירה אשר הוא אחוז בה. ולכן אינו משתדל היצה"ר כ"כ לבטל את האדם מהקיום דמצות עשה, אלא רק להכשילו בעבירה דמצות ל"ת, כי בצד אחד יותר נוח לו ג"כ, כי עי"ז הרי יש קדושה יתירה באותו האדם, ואז יניקתו יותר גדולה. ולכן אמרו בסוכה (נב סע"א) שמניח או"ה ומתגרה כו' ובתלמידי חכמים יותר מכולן, ולכך הוה עיקר השתדלות של היצה"ר להכשיל את האדם בעבירות דמצות ל"ת, כי אז אין הפסד לו כ"כ אף אם יקיים כמה מצות עשה ג"כ. זולת תלמוד תורה, שזה קשה עליו יותר מהכל, כי בזה גחלים אתה חותה על ראשו כמ"ש בסוכה (נב ע"א) וע' הגר"א במשלי (כה כב⁶²⁸), ולכן משתדל על זה היצה"ר ג"כ בכל כחותיו. אבל זולת ת"ת אינו מניח היצה"ר את כחותיו כ"כ על ביטול מצות עשה, רק כל מגמתו הוא להכשיל את

⁶²⁷ עי' בהגר"א על משלי יא ט, ז"ל, הבא להדיח הוא בפה חנף כי זולת זה אי אפשר לו להדיח ולכן רוב המינים טובים בטבע.

⁶²⁸ ז"ל הפסוק כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך, וז"ל הגר"א: כלומר ובזה שאתה לומד שלא לשמה הוא גחלים על ראשו, שאין רצונו שתלמוד שלא לשמה רק לפי שעה, שסובר שבזה יפתה אותך שלא תלמוד כלל, אבל באמת אין רצונו גם בזה שגם זה גחלים על ראשו.

דע"ה ח"ב

האדם בעבירות דמצות ל"ת, ומוטב לו להניח את האדם לקיים כמה מצות ממצות עשה אך שיעלה בידו להכשילו בעבירה אחת ממצות ל"ת.

ועומק קוטב הדברים בזה הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל, כי כל המצות ל"ת הם כלולים בלא יהיה לך (שמות כ א) והבן. אמנם כ"ז הנה הוא באמת רק מטבע ומדרכיו של היצ"ה"ר, שאינו מסתכל על העתיד ועל התכלית אלא רק על הערב לו לפי שעה, כי גם כל מציאותו הוא ג"כ רק לפי שעה וכנ"ל. אך היצר טוב אשר כל הסתכלותו ומגמתו ותשוקתו הוא רק על התכלית הנצחית, (עט ע"ד) ולכן הוא כי הנה הגם שכל עבירה ועבירה ממצות ל"ת, כאשר שהאדם עובר עליו ועושה, הנה הוא להיצ"ט כמחט בבשר החי רחמ"ל. עכ"ז הנה באשר שהעבירה ועונשה הרי הם אינו נצחי ח"ו, כי לעתיד יתלבנו ויצרפנו, וכמ"ש (ישעיה א כה) ואצרוף כבר סג"ך ואסירה כל בדיליך, ולא יהיה עוד לא עבירה ולא עונש כלל. אבל המצות ושכרן הרי הם נצחיים, ולכן משתדל היצר טוב ג"כ ביותר שיקיים האדם המצות עשה, כי זהו חביב ויקר אצלו אף שעובר כמה עבירות ממצות ל"ת ח"ו, כי העבירה ועונשה תבטל, והמצוה ושכרה היא תשאר לעד. וזהו שאמרו (סנהדרין לו ע"א) וירח את ריח בגדיו, אל תיקרי בגדיו אלא בגדיו, משום שגם פושעי ישראל מלאים מצות כרימון כמ"ש שם. ואחר הצירוף והליבון הרי יהיו כל פשעם ומרדם כלא היו, ואז יתעוררו המצות שלהם שהם נצחיים, ויחיו בהם בחיי עולם. וכן אמרו בעירובין (כא ריש ע"ב) על רשעים גמורים ג"כ, שמא תאמר אבד סברם ובטל סיכויים, ת"ל הדודאים נתנו ריח, אלו ואלו עתידין שיתנו ריח. והוא משום כי אין רשע מישראל שלא יהא לו איזה מצות, ואחר הצירוף והליבון יזכה על ידם לחיי עד. והרי נתבאר לנו הענין מה שהן היצ"ה"ר והן היצ"ט הנה כל א' מכריח להאדם להמשיכו אחריו ביותר בקום ועשה, כי הן היצ"ה"ר והן היצ"ט הנה כל א' מוציא את עצמו בזה, שכן ראוי לו יותר, כי בזה יוצא הפסידו בשכרו להיצ"ה"ר, יוצא בזה הפסידו בשכרו לחיי שעה, כי כל מציאותו וכל קיומו הוא רק לחיי שעה, שהרי לעתיד יתבטל ממילא מכל וכל. ולהיצ"ט טוב יוצא בזה הפסידו בשכרו לחיי עולם, ולכן מסתכל הוא על התכלית שהוא לזכותו ע"י להטוב הצפון העתיד שהוא נצחי וכנ"ז.

דרוש ד ענף יט סימן ה

ב' התיקונים, הרי הם תיקון ביטול הרע ותיקון גילוי אור קדושתו ית"ש למטה, הללו בעצמן הם ב' התיקונים דעץ החיים ועץ הדעת, שכן התיקון דעץ הדעת תלוי בביטול הרע, ואז יתקן עץ הדעת באופן שיעשה אף הוא לעץ החיים כנ"ל שם, ותכלית תיקון דעץ החיים אינו אלא להוציא מהעלמתו ולהגדיל את אורו, שכן הוא עתה מצומצם וגנוז ונעלם. ב' התיקונים האלה תלויים זב"ז, שכן צמצום האור דעץ החיים של עתה נעשה ע"י מציאות הרע.

והנה אילו זכינו לעשות את כל התיקונים ע"י תורה ומעשים טובים, אזי היו נעשים תיקון דעץ החיים ותיקון דעץ הדעת כאחד, והיו נשלמים זה ע"י זה, אך זהו רק אם היינו זוכים לסבב את ב' התיקונים הנז' ע"י התורה ומעשים טובים, אמנם עכשיו שלא זכינו לזה על ידי מעשה העגל ושאר נסיונות, נמשך ומתעכב הסתר הפנים מגילוי אור קדושתו ית"ש, הרי הוא תיקון דעץ החיים, ונעשה עיקרו רק ע"י הצירוף והליבון.

כל העולמות ב"ע נקראו בשם עץ הדעת טוב ורע, והאצילות הוא עץ החיים. כל זה הוא אחר החטא, אשר ע"י נתערב הרע בטוב, ונעשו העולמות ב"ע בכללות ובפרטות לעץ הדעת טוב ורע.

אע"ג שישנם כמה צדיקים ואנשי מעשה בכל דור, וכן יש קיום של התורה באופן כללי בתוך כלל ישראל עד שגם פושעי ישראל מלאים מצות כו', ובדורות הראשונים היו אפילו דורות שלמים שהיו צדיקים גמורים, אמנם עכ"פ לא יתכן לבער לחלוטין את התיקון דביטול הרע אלא ע"י גילוי האור הגנוז אשר נגנוז ע"י החטא דעץ הדעת, ושם [באור הגנוז] אין שום מעשה של בני אדם היכול לפעול תיקון כי אם מעשי אדה"ר שקודם החטא.

אילו זכינו ללוחות הראשונות, היה חוזר העולם להיות כקודם החטא, וכן אח"כ כל זמן שמשנה רבינו ע"ה היה קיים, היתה העת מוכשרת לכך ע"י משה רבינו ע"ה, להמשיך את כל הגילוי דאור הגנוז ולתקן על ידו את החטא דעץ הדעת, להחזיר את העולמות למדרגתם הראשונה אשר היתה קודם החטא. אמנם מכיון שלא זכינו לזה ע"י משה רבינו ע"ה, הרי שמאז אין אפשרות להמשיך את התיקון דעץ הדעת כראוי אלא ע"י הצירוף והליבון ומעשה הצדיקים וכנ"ל. והמתקת הגבורות הוא לעולם רק ע"י התורה והמצוה דוקא. ונמצא שאע"פ

דע"ה ח"ב

שעל האור הגנוז עצמו אין מעשה בני אדם משפיע להתעורר בו בהדיא, עכ"פ בסיוע התורה והמצוה תהיה איזו השפעה דרך מסך.

הרי נתבאר שתיקון העולמות בי"ע, הרי הם עץ הדעת הכללי, נעשה ע"י ג' דברים: א) התורה והמצוה, ב) הצירוף והליבון, ג) האור הגנוז. א' וב' נעשים על ידי הנבראים, אך הג' נעשה רק על ידי הקב"ה עצמו. תיקון דע"ץ החיים נעשה ע"י ב' דברים: א) התורה והמצוה, ב) האור הגנוז. אם כן, רק ע"י הקב"ה בעצמו (בגילוי דאור הגנוז) יתייחדו עץ הדעת ועץ החיים לאחד.

ונחזור להענין כי אלו הב' תיקונים שאמרנו בס"י ג', שהם התיקון דביעור וביטול הרע והתיקון דגילוי אור קדושתו ית"ש למטה, הנה הם עצמן הב' תיקונים דהעץ החיים והעץ הדעת שאמרנו לעיל ס"י ב', כי התיקון דהעץ הדעת הוא תלוי בביטול הרע, ואז יתקון העץ הדעת להעשות הוא ג"כ להעץ החיים כנ"ל שם. והתיקון דהעץ החיים הרי הוא רק להוציאו מהעלמתו ולהגדיל אורו, כי הוא עתה מצומצם וגנוז ונעלם, ותיקונו הוא להבהיק ולהזהיר אורו שיתגלה למטה ג"כ. והרי הוא עצמו התיקון דגילוי אור קדושתו ית"ש למטה, והנה הם תלויים זב"ו, כי צמצום והעלם אור דהעץ החיים אשר עתה, הרי הוא רק ע"י מציאות הזוהמא והרע, והוא המסך מבדיל להאור דהעץ החיים. והרי תלוי התיקון דהעץ החיים בהתיקון דהעץ הדעת, כי כל זמן שהעץ הדעת הוא טוב ורע ואחוז בו הרע ויונק ממנו, וישנו להרע מציאות בעולם, הרי מוכרח שיהא האור דהעץ החיים מצומצם וגנוז ונעלם שלא יהנה ממנו הרע ג"כ ח"ו, והיה מתגדל ועולה עד להשחית, וע"ד שכתוב (בראשית יא ו) ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות. והרי תלוי התיקון דהעץ החיים בהתיקון דהעץ הדעת, שכל זמן שלא נתקן העץ הדעת, אי אפשר להעץ החיים שיתגלה כלל, ולכן גורש האדם ג"כ מגן עדן, וכמ"ש (בראשית ג כב) ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים כו'.

והנה אלו שזכינו לעשות את כל התיקונים ע"י תורה ומעשים טובים, אז היה נעשה התיקון דהעץ החיים והתיקון דהעץ הדעת שניהם ביחד. והוא כמו שאמרנו לעיל ס"י ג', שכל מצוה ומצוה הן ממצות עשה והן ממצות ל"ת הנה מתקיים בכל א' השני דברות הראשונות אנכי ולא יהיה לך, כי נעשה כל א' בכפיית היצר ובכוונת עשיית רצונו ית"ש. והרי נסבב ונעשה בכל מצוה ומצוה ביטול הרע וגילוי אור קדושתו ית"ש, והוא התיקון דהעץ הדעת והעץ החיים שניהם יחד. והיה נשלם זה ע"י זה, כי ע"י המשכת אור קדושה של מעלה וגילוי אור דהעץ החיים, היו מתבסמים כל הגבורות שבהעץ הדעת, והיו נמתקים להעשות לשלהובין דרחימו, והיו מעוררים הם בהחסדים אשר בהעץ החיים לפעול ולהאיר, כי כל התעוררות החסדים הוא לעולם רק ע"י גבורות הנמתקים וכנ"ל ענף י"ז ס"י ה' ובכ"מ, והיה נעשה העץ החיים והעץ הדעת שניהם לאחד, והיה מתגלה על ידיהם כל טוב הצפון תיכף. אך זהו רק אם שזכינו לסבב את הב' התיקונים הנז', שהוא התיקון דביעור וביטול הרע והתיקון דהמשכת (פ ע"א) אור קדושתו ית"ש וגילוי למטה, הכל רק ע"י התורה ומעשים טובים. אבל עכשיו אשר לא זכינו לזה, ונמשך ומתעכב ההסתר פנים מגילוי אור קדושתו ית"ש, שהוא התיקון דהעץ החיים הרבה מאד, וכל התיקון דביעור וביטול הרע שהוא התיקון דהעץ הדעת, הנה הוא נמשך ונעשה עיקרו רק ע"י הצירוף והליבון וכנ"ל ס"י ב'. והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל ענף י"ז ס"י א', כי כל מציאות הרע ויציאתו בפועל הנה הוא רק מעת העון עד סוף העונש, כי קודם העון הוא בהאדם בכח, ובהעון יוצא לפועל, והוא נהפך תיכף לאש משפט ולדין קשה שהוא העונש, והוא נשרף וכלה בהעונש עצמו. והוא בכל אדם בפרט, וכן בפרטי פרטות בכל המציאויות כולם, והוא הסיג והפסולת שבהם, שאחר שנפרד הרי כלה ומתבטל, וכן הוא בכל הבריאה כולו בכלל.

דע"ה ח"ב

ונקראו כל העולמות בי"ע בשם עץ הדעת טוב ורע, והאצילות הוא העץ החיים, וכל זה הנה הוא עתה אחר החטא, אשר נתערב ע"י הרע בטוב, ונעשה כל העולמות בי"ע כולן בכללות ובפרטות לעץ הדעת טוב ורע, ע' לעיל דרוש א' ענ"ו אות ד' ה'. אבל קודם החטא, לא היה עץ הדעת טוב ורע רק בעשיה לבד, וגם לא בכל העשיה כולה אלא רק במקומות מיוחדים, וכן רק באיזה מינים מיוחדים מחלקי הדצח"מ, וכמו שכתבנו לעיל ענף ג' ד' ע"ש בארוכה. וכן גם עתה לאחר החטא, שנעשו כל העולמות בי"ע לעץ הדעת טוב ורע כנוז, עכ"ז הנה האצילות שבהם, כי כל עולם הוא כלול מאבי"ע כנודע (פרצופים ו), והאצילות ההעשיה הוא הגן עדן, וכן ההיכל קדשי קדשים שהוא נגד היכל ק"ק דבריאה, הנה הם לעולם כולו טוב וקדוש, והוא מכלל העץ החיים. אמנם עכ"ז, הנה יש בגן עדן ג"כ איזה חלק קטן ופרט אחד אשר הוא נקרא עץ הדעת טוב ורע לפי ערכו, וכמו שכתבנו לעיל ענף ג' ע"ש. ועכ"פ הוא כי העולמות בי"ע זולת האצילות הפרטי שבהם, הנה הם עתה כולם בכללם עץ הדעת טוב ורע, כי ע"י החטא נתערב הרע בכלם, ומזה הוא כל הוזהמא והסינים והפסולת אשר בכל המציאויות כולם, וכל החטאים והעוונות ופשעים אשר בכל הדורות כולם, וכל עון וכל חטאת הוא נהפך לעונש כנוז, והם כל התלאות והעונשים העוברים על כל באי עולם. ועי"ז הנה הולך ומתבטל הרע תמיד, ומוכרח שיתעכב וימשך זמן זמנים הרבה כנ"ל ענף י"ח סי' ז'. והרי נעשה התיקון דהעץ הדעת עיקרו רק ע"י הצירוף והליבון, אבל התיקון דהעץ החיים הוא לעולם רק ע"י התורה והמצוה כנ"ל.

והגם כי באמת הנה ישנם כמה צדיקים ואנשי מעשה בכל דור, וכן מתקיים התורה בכללה בתוך כלל ישראל כולם, עד שגם פושעי ישראל מלאים מצות כו', ומה גם כי בדורות הראשונים שהיה כמה דורות שהיו צדיקים גמורים, כמו דורו של שמואל ודוד וחזקיהו ודור של אנשי כנה"ג, אך התיקון דביטול הרע לבערו לגמרי, שהוא התיקון האחרון, הנה זה אי אפשר אלא רק ע"י הגילוי דהאור הגנוז אשר הוא נגנוז ע"י החטא דהעץ הדעת, כמ"ש במדרש (ב"ר פי"ב סי' ו) ע' לעיל ענף ט"ו סי' ג'. והאור הגנוז הנה הוא בהג' רישין דא"א, שהוא הגלופין שבהחזרת דא"א שאמרו בספד"צ (פרק א' י"א ע"ב), ושם אינו מגיע מעשה בני אדם כלל, ורק אדם הראשון קודם החטא, לפי מדרגת העולמות של אז, כמו שביארנו לעיל דרוש ג' היה מגיע מעשיו גם עד שם, כמ"ש בתיקונים (תיקון סט דף קל"ג ע"ב) ע"ש כל הענין, ולכן נגנוז ע"י החטא, כי היה מגיע מעשיו גם עד שם. אבל מאחר החטא, הנה ירדו העולמות הרבה כנ"ל דרוש ג', ואינו מגיע מעתה מעשה בני אדם שם כלל, וזהו ג"כ מה שלא הועיל לו תשובתו, הגם שעשה תשובה גדולה כמ"ש בעירובין (יח ע"ב), כי אחר החטא שירד הוא והעולמות כולם ממדרגתם הרבה מאד, לא הגיע שם מעשיו ותשובתו כלל להחזיר הדבר כמקדם, ע' דברינו בחלק הביאורים שער העקודים פרק ב' בדרוש עץ הדעת סי' י"ב ולקמן ענף כ"ד סי' א'. וזהו הענין מה שלא נתקן החטא ג"כ ע"י כל הדורות הצדיקים הגז, כי תיקונו האחרון הוא תלוי רק בהגילוי דהאור הגנוז, ושם אינו מגיע מעשה בני אדם כלל.

אמנם בעת מתן תורה, אלו שזכינו להלוחות הראשונות, היה חוזר העולם כמו קודם החטא. וכן גם אח"כ כל זמן שמשנה רבינו ע"ה היה קיים, היה אז העת מוכשר לזה ע"י משה רבינו ע"ה, (פ' ע"ב) להמשיך את כל הגילוי דהאור הגנוז ולהתתקן על ידו כל החטא דהעץ הדעת, להחזיר את כל העולמות כולם למדרגתם הראשונה אשר קודם החטא. אך מאחר אשר לא זכינו לזה גם ע"י משה רבינו ע"ה, הנה אין תקנה מעתה להמשיך את התיקון דהעץ הדעת בכל הראוי אלא רק ע"י הצירוף והליבון דוקא וכנ"ל סי' ב'. אמנם הנה הוא נעשה ג"כ בצירוף התורה והמצוה אשר מתקיים עכ"פ ע"י כלל ישראל כולם בכל דור ודור כנ"ל, וכן המתקת הגבורות הוא לעולם רק ע"י התורה והמצוה דוקא וכנ"ל ענף

דע"ה ח"ב

י"ח סי' ה' ע"ש, והוא גמר התיקון. ונמצא כי הגם שבהאור הגנוז עצמו אינו מגיע שם מעשה בני אדם כלל להתעורר בו, אלא שהוא יתעורר מעצמו אחר הצירוף והליבון להחזיר את כל הבריאה כולו למדרגתה שקודם החטא, עכ"ז הנה יהיה זה בסיוע התורה והמצוה ג"כ עכ"פ. כי לא יתעורר האור הגנוז אלא רק אחר שיומתקו כל הגבורות אשר נטהרו מחלאתם וצחנתם ע"י הצירוף והליבון, והמתקת הגבורות הוא באור המ"ה והט"ר דב"ן אשר שם מגיע מעשה בני אדם, כי שם הוא כל התורה והמצוה שהוא ג"כ התפשטות אור מהאור הגנוז אשר ירד וניתן בעוה"ז ע' השמשות זוהר בראשית (סי' לז דף רסד ע"א). ועל ידם הוא מיתוק כל הגבורות כנ"ל ענף י"ח סי' ה'. ואז יתעורר האור הגנוז עצמו, שהוא הגלופי הגלופין הנו', להאיר ולהתגלה הוא גופה למטה להחזיר ולהעלות את כל הבריאה כולו למדרגתה הראשונה, וגילוי למטה הוא החסד שיתגלה בפומא דאמה⁶²⁹, שהוא התיקון דהעץ החיים, והוא העולם האצילות שיתגלה בהעולמות בי"ע להתייחד עמהם ולהעלותם אצלו. וזה יהיה בסיוע התורה והמצוה, שהוא העץ החיים העומד בהעולמות בי"ע עצמן לעולם, אלא שהוא עתה מצומצם וגנוז ונעלם, ומתקן תמיד ע"י התורה ומעשים טובים להתייחד בהאור הגנוז עצמו אחר הצירוף והליבון שבכל העולמות בי"ע, שהם העץ הדעת הכללי. ואחר המתקת הגבורות שבו, שאז יתייחד האצילות שהוא העץ החיים הכללי בהעולמות בי"ע, והוא היחוד דהעץ הדעת בהעץ החיים וחזרתו לקדושה, והוא ע"י הגילוי דהאור הגנוז שיתגלה למטה שהוא בכל העולמות בי"ע כולן, ואז יתעלו הבי"ע באצילות וכמו מדרגתם שקודם החטא.

והרי נתבאר לנו עכ"פ כי התיקון דהעולמות בי"ע כולן שהם העץ הדעת הכללי, הנה הוא נעשה ע"י ג' דברים: א', התורה והמצוה. ב', הצירוף והליבון. ג', האור הגנוז. והא' והב' שהם התורה והמצוה והצירוף והליבון, הנה הם נעשים ויוצאים מהנבראים ממעשיהם ובסיבתם, אבל הג' שהוא האור הגנוז, הנה הוא מהקב"ה עצמו, כי בו אינו נוגע מעשה בני אדם כלל וכנ"ל. והתיקון דהעץ החיים הוא ע"י ב' דברים: אחד, התורה והמצוה, והשני האור הגנוז. והרי נמצא כי מה שנמשך מהאדם בתיקון העץ הדעת והעץ החיים, הנה נמשך תיקון דהעץ הדעת ע"י התורה והמצוה וע"י הצירוף והליבון, והתיקון דהעץ החיים הוא לעולם רק ע"י התורה והמצוה. אמנם התיקון האחרון אשר הן בהעץ החיים והן דהעץ הדעת, הנה יהיה רק ע"י הקב"ה בעצמו, והוא ע"י הגילוי דהאור הגנוז, ועל ידו יתייחדו שניהם לאחד. והוא ג"כ ענין היחוד דאצילות בבי"ע וכלילותם זב"ז, ואז יתעלו כל העולמות כולם למדרגתם הראשונה ובעוד יותר נעלה ומרומם הרבה. כי הרי קודם החטא לא היה מתפשט האור הגנוז במקום הבי"ע של עתה כלל, ולכן היה עדיין מציאות הרע ג"כ עכ"פ, והיה גם בעשיה של אז מציאות העץ הדעת טוב ורע, כי היה תולה תיקונו וביטול הרע לגמרי במעשה אדם הראשון. אבל בהתיקון האחרון יתפשט הגילוי דהאור הגנוז גם במקום הבי"ע של עתה, ויתבטל הרע לגמרי, והעץ הדעת יחזור להעץ החיים, וכן כל העולמות בי"ע יהיו כולן בקדושת האצילות, וכן יתעלה כל המציאות כולו מעילוי לעילוי עד אין קץ וכמו שבארנו בספר הכללים כלל י"ז ע"ש.

דרוש ד ענף יט סימן ו

אמרנו שמעשי אדם הראשון קודם החטא השפיעו גם על האור הגנוז, וממילא אפשרי היה שיתקן על ידו כל התיקון האחרון דלעתיד, לכן נאסר לאכול מעץ הדעת, כדי שיהא קל לבטל את הרע, אמנם מאחר שאכל ממנו ונדבק בו הרע, נסתלק ממנו האור הגנוז, ומעתה קשה לפרוש מהרע, ונמשך התיקון דעץ הדעת ועיקר ביטול הרע הוא ע"י הצירוף והליבון בלבד.

⁶²⁹ עי' אד"ר קמב ע"א, ובהגר"א על ספד"צ ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא.

דע"ה ח"ב

והנה כלל הנסיונות של העבירות היותר קשות הם ג', וכולם נכללים בחטא דעץ הדעת. ואלו הם: (א) העבירות שנפשו של אדם מחמתן כגזל ועריות ושאר ההנאות שהתורה אסרתם והגוף נהנה מהם, והפורש מהם כדי לעשות רצון קונו ולכוף את יצרו עומד בנסיון, והוא מגיבורי הכח עושי דברו, אמנם הוא שאם האדם נכשל בהם ח"ו, הנה הגם שעונשו גדול ויענש בעונשי התורה, עכ"ז אין נמנעת התשובה ממנו, ואז הוא נפטר מהעונש.

(ב) גרוע הרבה מהראשון, והנסיון שבו יותר קשה, והמכשול שבו גדול יותר, עד שכמעט ואין לו תקנה רח"ל: מינות ואפיקורסות.

דהיינו, שכל מי שמכניס עצמו להתחכם ולחקור על האמונה הפשוטה דכלל ישראל בחידוש העולם ובהשגחתו והנהגתו ית"ש וכו'. וכל מי שמכניס עצמו בנסיון לחקור בשכלו להתבונן על אמיתתן כדי שגם שכלו ולבו יסכימו על כך מלבד עצם האמונה הפשוטה, הוא מגונה, שכן כיצד אפשר לו לאדם בכל פחיתות ערכו הנודעת להתחקות על כל מעשה האלהים והנהגתו ורצונו לירד לעומקן ולעמוד על תכליתן, באשר שאין להם סוף ותכלית.

גם כמה חכמים מהראשונים שנכנסו בזה, הגם שהיתה כוונתם לשמים, שכן חשבוהו לחכמת מעשה בראשית ומעשה מרכבה אשר לראויים לכך המצוה רבה להתבונן בהם, ובאשר שחכמת הקבלה היתה נעלמת בימיהם, ואעפ"כ לא יצא אף אחד מהם נקי לגמרי. ומכל שכן עתה אחר שכבר נתבררו עניני מעשה בראשית הכלולים בספר יצירה, ועניני מעשה מרכבה הכלולים בספד"צ בספרי הזוהר ותיקונים, אי אפשר יותר לטעות לחשוב את חכמת הפילוסופיא לאיזה חלק מחלקי התורה ח"ו. מי שמכניס את עצמו בנסיון להלוך אחר שכלו, להתחקות ולחקור באמונות הפשוטות הנטועות בלב כלל ישראל, ומתחכם עליהם להתבונן באמיתתם אם בכללים אם בפרטים ע"פ השכלת הפילוסופיא, שאפי' אם יצא מזה נקי לגמרי, אין קבלת שכר על זה, כי הכניס את עצמו בדבר שלא חייבתו התורה כלל. ואינו משים על לבו שכל הדורות הראשונים וראשוני הראשונים, חכמים מחוכמים, והיו טהורים וקדושים מבלי שום פניה והרגש תאוה וכבוד, והם אשר קבלו את כ"ז איש מאיש ודור מדור, אלפי רבואות מאלפי רבואות עד משה רבינו ע"ה מפי הגבורה. ואלו שהרימו ראש להתחכם ולהרהר על איזה פרט שבה, נראה בעליל שיש טינא בלבם, והם עומדים גם על החמורות ומהרהרים על הכל רחמ"ל. ואפי' מי שזוכה שלא פשתה בו הצרעת בכולו, אלא מה שנשתבש באיזה דעה אחת לבד, גם זו מכה רעה חולה מאד אשר לא יוכל להרפא ממנה, כי נעשה לבעל מום מאחת מאבריו או מגידיו ועורקו מקומת פרצוף הנשמה שבו, ונשאר בו המום לעולם. והכלל הוא, כי מי שנשתבש באיזו דעה כוזבת רחמ"ל, אין תרופה למכתו, והוא בכלל מה שנאמר כל באיה לא ישובון, והוא גרוע בזה מרשע גמור שעובר על כמה עבירות שבתורה, כי הרשע הוא מלא חרטות, ומיצר ודואג על החטא, ועלול הוא להתוודות לכל הפחות לפני מותו. אבל המתחכם בעיניו, רחוק הוא מתשובה ויודי מאחר שדרכו ישרה לפניו.

הנה אמרנו כי אדם הראשון קודם החטא היה נוגע מעשיו גם באור הגנוז, והיה אפשר שיתוקן על ידו כל התיקון האחרון דלעתיד, שהוא לבטל את הרע לגמרי, ולתקן את העץ הדעת להחזירו כולו להעץ החיים, ולהמשיך את הגילוי דהאור הגנוז בכל המציאות (פ' ע"ג) כולו. וזהו מה שנאסר לו אכילת העץ הדעת, כדי שלא יהא להרע דיבוק בו, ויהא נקל לבטלו ע"י המשכת הגילוי דהאור הגנוז. אבל מאחר שאכל ממנו ונדבק בו הרע, הנה נסתלק ממנו האור הגנוז, והוא זיהרא עלאה דפרחא מיניה כמ"ש בזוהר (פ' טז) שה"ש נד ע"ד טט ע"ב), וקשה מעתה לפרוש מהרע כפיטורי בפי ושט⁶³⁰. ונמשך מעתה התיקון דעץ הדעת וביטול הרע עיקרו רק ע"י הצירוף והליבון כנ"ל. וכבר אמרנו כי הוא נתקן ונעשה ע"י התורה והמצוה ג"כ, כי כל תורה ומצוה הרי הוא נעשה בכפיית היצר והוא ביטול הרע ותיקון דעץ הדעת, אלא מה שלא נשלם בהתורה והמצוה, הוא נשלם בהצירוף והליבון, והוא ערך הצירוף והליבון בכל אדם ואדם לפי ערך החסרון שלו בהתורה והמצוה. ונודע הוא כי עיקר הזכות דכל מצוה ומצוה הוא לפי ערך הניסיון שבה, וכמ"ש (אבות פ"ה מכ"ב) לפום צערא אגרא, ולכן נמצא לאיזה צדיקים גמורים שהיו מביאין את עצמן לידי נסיון, וכמ"ש בעבו"ז (יו רע"ב) ניזיל אפיתחא דבי זונות ונכפייה ליצרין, ובפרט פלטי בן ליש (סנהדרין יט סע"ב), ומעשה בחסיד אחד (שבת קכז ע"ב), ועכ"ז הנה

⁶³⁰ מלשון הגמ' ברכות דף ח ע"א: תשע מאות ושלושה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות תוצאות בגימטריא הכי הוּו קשה שבכלן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחזרא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא.

דע"ה ח"ב

אמרו בסנהדרין (קז רע"א) לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון שהרי דוד מלך ישראל בו.

והנה כלל הנסיונות מהעבירות היותר קשים ג' הם, וזה גרוע מזה, וכולם הם נכללים בהחטא דהעץ הדעת אשר המכשלה הזאת משמשת והולכת עד עתה, ובהם כולם יוקשים כמה מבני האדם בכל דור ודור רחמ"ל. ואלו הם: אחד, הוא כל העבירות שנפשו של אדם מחמדתן כמו גזל ועריות, ושאר כל ההנאות כולם מה שאסרה התורה אותם והגוף נהנה מהם. והפורש מהם כדי לעשות רצון קונו ולכופף את יצרו הרי הוא עומד בנסיון, והוא מגיבורי כח עושי דברו. אמנם הוא אם שהאדם נכשל בהם ועובר על איזה מהם ח"ו, הנה הגם שעונשו גדול והוא ענוש יענש ע"פ עונשי התורה המפורש בכל א' מהם, עכ"ז הנה אינו מנוע התשובה ממנו, ואז הוא נפטר מהעונש ג"כ. וכן גם כשלא עשה תשובה כהראוי עכ"ז, הרי מיצר ודואג תמיד על הטאיו, וכמ"ש הגר"א בעלים לתרופה, כי הרשע יודע בעצמו שרע ומר דרכו אך שקשה לו לפרוש, והנה הוא בכלל מה שאמרו רז"ל (סנהדרין מד רע"א) אע"פ שחטא ישראל הוא. ואמרו שם כל זה על עכן הגם שעבר על כמה עבירות חמורות כמו שמפורש שם ע"ש⁶³¹, וכן בהגר"א בתיקונים (מב ע"א⁶³²). והנה עבירות הללו שהם גזל ועריות וכן איסור מאכלות אסורות, שכ"ז הוא נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן, הרי היו כלולים בהחטא דעץ הדעת, כי מה שאכל ממנו הרי הוא איסור האכילה, וכן גזל ועריות כמ"ש בסנהדרין (נו ע"ב⁶³³). וע"פ מה שבארנו בחלק הביאורים שער עקודים פרק ב' בדרוש עץ הדעת, שהיה אסור לאדה"ר לבוא על חוה קודם שבת בראשית, ובפרט אחר שבא נחש על חוה והטיל בה זוהמא כמ"ש בשבת (קמו רע"א) ע"ש דברינו בארוכה. והרי היה נכלל בהאיסור דעץ הדעת כל העבירות הנזכרים אשר נפשו של אדם מתאוה להן ומחמדתן. וכן כתב התורה עליו (בדאשית ג ו) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד כו', ולכן נשאר החטאים הללו נשרש בלב כל אדם, וגדול כח הנסיון העומד בזה וכמ"ש (ב"ב קסה רע"א) רובן בגזל, וכן אין אדם ניצול מהרהור עבירה בכל יום כמ"ש שם (קסד סע"ב), וכן בשבת (סד סע"א) אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו, הגם שהיו צדיקים גדולים כמו שאמרו בספרי (פ' מטות פיסקא קנז). והרי נשאר החטא דעץ הדעת בזה לדראון לכל באי עולם, כי הרי אפי' צדיקים גמורים אינם יוצאים נקי בזה מכל וכל, וכמ"ש במדרש (ויקרא רבה פי"ד סי' ה) על

⁶³¹ ז"ל, מד ע"א: "חטא ישראל" אמר רבי אבא בר זבדא אף על פי שחטא ישראל הוא וכו' "וגם עברו את בריתי אשר צויתי אותם גם לקחו מן החרם גם גנבו גם כחשו גם שמו בכליהם". אמר רבי אילעא משום רבי יהודה בר מספרתא מלמד שעבר עכן על חמשה חומשי תורה שנאמר חמשה "גם". ואמר רבי אילעא משום רבי יהודה בר מספרתא, עכן מושך בערלתו היה. כתיב הכא "וגם עברו את בריתי" וכתיב התם "את בריתי הפר". פשיטא, מהו דתימא במצוה גופיה לא פקר, קא משמע לן. "וכי עשה נבלה בישראל" אמר רבי אבא בר זבדא, מלמד שבעל עכן נערה המאורסה. כתיב הכא "וכי עשה נבלה" וכתיב התם "כי עשתה נבלה בישראל". פשיטא, מהו דתימא, כולי האי לא פקר נפשיה, קא משמע לן. רבינא אמר, דיניה כנערה המאורסה, דבסקילה.

⁶³² לא יפסיק כו' דבגין כו' אבל בגין כו' - הענין כי כ"ז שמאמין באחדותו ית' אפי' עובר כמה עבירות אינו מומר לכל התורה ואעפ"י שחטא ישראל הוא ומצטרף למנין כמ"ש עברין כו' ונכלל תפלתו בכלל ישראל, ותפלתו היא בקוץ הנ"ל. והענין כי קוץ הנ"ל הוא מבועא דלא פריש מבירא לעלמין, כי זאת בחי' אחרונה מל' של ז"א, אות ברית של ישראל, דבוק תמיד בה, כיון שתמיד ישראל מאמינים באחדותו, וזה הקוץ מורה דלא ליחלף באל אחר, שלכן הד' והר' גדולים.

⁶³³ אמר רבי יוחנן דאמר קרא "ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכול תאכל", "ויצו" אלו הדינין, וכן הוא אומר "כי ידעתיו" למען אשר יצוה את בניו וגו' ה' זו ברכת השם וכן הוא אומר "ונקב שם ה' מות יומת" "אלהים" זו עבודת כוכבים. וכן הוא אומר "לא יהיה לך אלהים אחרים" "על האדם" זו שפיכות דמים, וכן הוא אומר "שופך דם האדם וגו'" "לאמר" זו גילוי עריות. וכן הוא אומר "לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר" "מכל עץ הגן" ולא גזל, "אכל תאכל" ולא אבר מן החי.

דע"ה ח"ב

פסוק (תהלים נא ז) הן בעון חוללתי, כי אפי' חסיד שבחסידים אי אפשר שלא יהיה לו צד אחד מעון. והרי לא נשלם החטא דע"ן הדעת בזה ע"י תורה ומעשים טובים, ומוכרח שיהא נמשך תיקונו ע"י צירוף וליבון, ונעשה הצירוף וליבון לכל אחד ואחד לפי ערך מה שחסר לו בתיקון הפגם הזה אשר מהחטא דע"ן הדעת שבו, שהוא לפי מה שנכשל הוא ג"כ בזה. עוד יש עבירה כללי שנית הכלולה ג"כ בהחטא דע"ן הדעת, והיא גרוע הרבה מהראשון, והנסיון שבה הוא יותר קשה, וכן המכשול שבה הוא יותר גדול, עד שכמעט אין תקנה אליו רח"ל, והנה הוא מינות ואפיקורסות. והיינו כל מי שמכנים עצמו להתחכם (פ' ע"ד) ולחקור על אמונת⁶³⁴ הפשוטה דכלל ישראל בחידוש העולם ובהשגחתו והנהגתו ית"ש ובנבואה ובנסים ובשכר ועונש, ובכל מה שמפורש ומבואר בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ, במעשה המצות כולן ובאזהרתן שהם חובת האדם בעוה"ז שמתחכם עליהם למה הם ומה תועלתם, ואיך אפשר שיעשו רושם למעלה, וגם מתחכם וחוקר על אמיתת השארת הנפש ובכל היעודים העתידים אשר בעולם הנפשות, ואשר לימות המשיח ולהיי העוה"ב, וכן באמונת פנימיות התורה נוסף על גילוייה⁶³⁵. כי הגם שכל גילוייה ופשוטה היא קודש קדשים ולא יזוז ממנה זיו כל שהוא לעולמי עד, עכ"ז הנה אין ערך וחקר לקדושת פנימיותה ולעומק הנעלם שבה אשר בכל דבריה וסיפוריה ובכל אות ואות וקוץ וקוץ שבה, וכהראוי כ"ז לתורת אלהות, באשר שהיא אורו ית"ש ממש. והנה כ"ז הוא מהאמונה הפשוטה דכלל ישראל מעת שנעשו לחלק ה' עמו, שהוא מעת מציאותם אשר מן העולם ועד העולם. וכל מי שמכנים עצמו בנסיון לחקור בשכלו על כל זה להתבונן על אמיתתן גם מִשְׁכָּלוֹ ולבו, אם גם לבו יסכים על כ"ז גם זולת האמונה, הנה הנסיון הזה הוא יותר קשה מהראשון הנ"ל, ומכנים את עצמו בסכנה גדולה. כי איך אפשר לאדם בכל פחיתת ערכו הנודע להתחקות על כל מעשה האלהים והנהגתו ורצונו, לירד לעומקן ולעמוד על תכליתן, באשר שאין להם סוף ותכלית. וכבר ראינו שגם כמה חכמים מהראשונים שנכנסו בזה, הגם שהיה כוונתם לשמים כי חשבו זה לחכמת מעשה בראשית ומעשה מרכבה, אשר המצוה רבה להתבונן בהם הראויים לזה, ובאשר שחכמת הקבלה היה נעלם בימיהם, היו חושבים זה למעשה בראשית ומעשה מרכבה כמבואר ברמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ד מהלכה י עד סופו⁶³⁶) והרי היה כניסתם בזה לשם שמים, עכ"ז הרי לא

⁶³⁴ נדצ"ל אמונה.

⁶³⁵ נ"ל שנמנה כאן כל מה שהרמח"ל ייסד על פיו את ספרו "דעת תבונות", וכן כולל כאן את מש"כ בתחילת ספר פתחי שערים, אמנם הם מיוסדים על הקבלה, ולכן אין בכך איסור, אמנם כנראה שלהוסיף על זה ללא מקור מחכמת הקבלה חל עליו איסור זה.

⁶³⁶ וז"ל: (הלכה י') כל הדברים האלו שדברנו בענין זה [ד' יסודות אש מים רוח עפר] כמר מדלי הם ודברים עמוקים הם אבל אינם כענין עומק פרק ראשון ושני וביאור כל אלו הדברים שבפרק שלישי ורביעי הוא הנקרא מעשה בראשית וכך צוו החכמים הראשונים שאין דורשין בדברים האלו רבים אלא לאדם אחד מודיעין דברים אלו ומלמדין אותן.

(הלכה י"ב) בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו ומכיר כל הברואים ממלאך וגלגל ואדם כיוצא בו ויראה חכמתו של הקב"ה בכל היצורים וכל הברואים מוסיף אהבה למקום ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהוב המקום ברוך הוא ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו כשיעריך עצמו לאחד מהגופות הקדושים הגדולים וכ"ש לאחת מהצורות הטהורות הנפרדות מן הגולמים שלא נתחברו בגולם כלל וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושא וכלימה ריק וחסר.

(הלכה י"ג) ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצות האלו הם שחכמים הראשונים קוראין אותו פרדס כמו שאמרו ארבעה נכנסו לפרדס ואע"פ שגדולי ישראל היו וחכמים גדולים היו לא כולם היה בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על בורין ואני אומר שאין ראוי לטייל בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו לחם ובשר ולחם ובשר הוא לידע האסור והמותר וכיוצא בהם משאר המצות ואע"פ שדברים אלו דבר קטן קראו אותן חכמים שהרי אמרו חכמים דבר גדול מעשה מרכבה ודבר קטן הוויות דאביי ורבה אע"כ ראויין הן להקדימן שהן מיישבין דעתו של אדם תחלה ועוד שהם הטובה הגדולה שהשפיע הקב"ה ליישוב העולם הזה כדי לנחול חיי העולם הבא ואפשר שידעם הכל קטן וגדול איש ואשה בעל לב רחב ובעל לב קצר.

דע"ה ח"ב

יצא שום אחד מהם נקי לגמרי⁶³⁷. ומכל שכן עתה אחר שכבר נתברר עניני מעשה בראשית הכלול בספר יצירה, ועניני מעשה מרכבה הכלול בספד"צ בספרי הזוהר ותיקונים⁶³⁸, ע"פ עומק הדברים אשר בכל ספרי הארז"ל אשר כל חכמי ישראל שמאותו הדור ולהלאה עונין אחריו מקודש מקודש. לבד מה שהאמת עד לעצמו לכל מי שזוכה לראות ולהסתכל באור הגנוז הזה, והרי אי אפשר מעתה למעות כלל לחשוב את חכמת הפילוסופיא לאיזה חלק מחלקי התורה ח"ו. וא"כ הרי מי שסותם עיניו ועושה את עצמו כקטן שנולד וכמי שלא ידע משום דבר, ומכניס את עצמו בנסיון להלוך אחר שכלו להתחקות ולחקור בהאמונות הפשוטות הנטועות בלב כלל ישראל, ומתחכם עליהם להתבונן על אמיתתם אם בכללים אם בפרטים ע"פ השכלת הפילוסופיא אשר נתברר מעתה, שאפי' אם ייצא מזה נקי לגמרי אין לו שום קבלת שכר על זה, כי הכניס את עצמו בדבר שלא חייבתו התורה כלל. ואדרבה הוא כי הרי עובר תיכף על מ"ש (משלי א ח) אל תמוש תורת אמן, שהם האמונות הנטועות בלב כלל ישראל, ואינו משים על לבו כי הרי כל הדורות הראשונים וראשוני ראשונים אלפי רבואות חכמים מחוכמים והיו מהורים וקדושים מבלי שום פניה והרגש תאוה וכבוד, והם אשר קבלו כ"ז איש מאיש ודור מדור אלפי רבואות מאלפי רבואות עד משה רבינו ע"ה מפי הגבורה. ולא עוד אלא שגם המה

⁶³⁷ קצת משמע שכוונתו לרמב"ם ולשו"ע, ועי' גר"א על יו"ד סי' קעט סק"ג.

ז"ל הרמב"ם במשנה תורה פרק יא הלכה טז: ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן והם שהטעו בהן עובדי כוכבים הקדמונים לגויי הארצות כדי שינהגו אחריהן ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו ולא להעלות על לב שיש תועלת בהן שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל ונאמר כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן וגו' כל המאמין בדברים האלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו שהן אמת ודבר חכמה אבל התורה אסרתן אינן אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלימה אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה אלא תהו והבל שנמשכו בהן חסרי הדעת ונטשו כל דרכי האמת בגללן ומפני זה אמרה תורה כשהזירה על כל אלו ההבלים תמים תהיה עם ה' אלהיך.

וז"ל הרמב"ם בפירושו לפ"ד ממסכת ע"ז, מה שראוי שתדעהו, שהפילוסופים השלמים אינם מאמינים בטליסמאות, אלא צוחקים מהם ומאלה החושבים שיש להן השפעה. וביאור זה יאריך, ואמנם אמרתי זאת ליודעי שרוב בני האדם ואולי כולם מרומים בהם תרמית גדולה מאד, ובהרבה דברים מסוגם, ויחשבו דברים אמיתיים, ואינם כך. עד שהטובים החסידים מאנשי תורתנו חושבים שהם דברים אמיתיים אלא שהם אסורים בגלל התורה בלבד, ולא ידעו שהם דברים בטלים כוזבים שהזירה מהם התורה כמו שהזירה מהשקר. והם דברים שזכו לפרסום רב אצל האומות, ושורש זה, הצאבה, והם העמים אשר יצא אברהם אבינו מכללם וחלק על דעותיהם הנפסדות במה שאצר ה' בליבו מן החכמה, והיו מגדלים את הכוכבים ומייחסים להם פעולות שאינן להם, והם אשר יסדו את גזירת הכוכבים והכישוף והלחשים והורדת הרוחניות ושיחות הכוכבים והשדים והקסם והניחוש לכל ריבוי מיניהם, ודרישת המתים, והרבה מאלה הענינים אשר שלפה התורה האמיתית חרבה עליהם וכתרה אותם וכו' וכבר ביארו החכמים שכל מה שיחשבו בו שהוא מפעולות אלו הטליסמאות, אמנם קורה במקרה, ומיוחס להן. וזה ענין פילוסופי אמיתי וכו' וכבר הארכתי גם כאן אבל בענין של תועלת ותיקון אמונה, לפי שהאמונות התפלות של בני אדם בכוכבים ובטליסמאות אינן מעטות, וכבר נטשו בהן את התורה לגמרי בהאמינם באמיתותן.

וז"ל השו"ע (סעיף ז'), מי שנשכו עקרב מותר ללחוש עליו ואפילו בשבת, ואע"פ שאין הדבר מועיל כלום הואיל ומסוכן הוא התירו כדי שלא תטרף דעתו עליו.

וז"ל הגר"א – הרמב"ם, וכ"כ בפ"י המשנה לפ"ד דעבודת כוכבים אבל כל הבאים אחריו חלקו עליו שהרי הרבה לחשים נאמרו בגמ' והוא נמשך אחר הפילוסופיא, ולכן כ' שכשפים ושמות ולחשים וכו' והפילוסופיא הטתו ברוב לקחה לפרש הגמ' הכל בדרך הלצתי ולעקור אותם מפשטן וח"ו איני מאמין בהם ולא מהם ומהמונם אלא כל הדברים הם כפשטן אלא שיש בהם פנימיות לא פנימיות של בעלי הפילוסופיא שהם חזוניות אלא של בעלי אמת.

⁶³⁸ משמע מכאן שהעסק בספר יצירה נחשב כעסק במעשה בראשית, ואילו העסק בשאר ספרי קבלה נחשבים למעשה מרכבה, ועי' ליקוטי הש"ס מסכת חגיגה וז"ל: מעשה בראשית הם דרושי עולם התוהו שזה ה' בבראשית קודם התיקון. מעשה מרכבה הם דרושי התיקון והתלבשות הפרצופים זה בזה.

דע"ה ח"ב

בעצמם ראו את מעשה ה' וכל נפלאותיו, וכמו שנאמר (דברים ה' ד) לא את אבותינו כו' פנים בפנים דיבר ה' עמכם כו', ושם (יא ב) כי לא את בניכם כו' כי עיניכם הרואות כו', והם אשר הורישו לנו מדור לדור את כל התורה שבכתב ושבע"פ, וכל האמונה הפשוטה בכל הפרטים המוזכרים בכל דברי רז"ל והגאונים שבכל דור ודור המחזקים תמיד יסודותיה, והיא לא תשתנה לעולם. וכמו שלמדנו הנסיון, שכמה מצירים ומציקים מהחכמים בעיניהם שעמדו לעקור איזה אמונה פרטית מהנמועות בלב כלל ישראל, ולבסוף הם כענן כלה, וכל דבריהם כרוח נושבת. ואמונת כלל ישראל בכל פרטיה קמה על מקומה בלב כל יראי ה' שבכל דור ודור, כי שקרא לא קאי וקושטא קאי (שבת קד ע"א), וכהבטחתו ית"ש כי לא תשכח מפי זרעו (דברים לא נא). ואלו שהרימו ראש להתחכם ולהרהר על איזה פרט אשר גם מהפרטים הקלים שבה, הרי נראה בעליל שיש טינא בלבם, והם עומדים גם על החמורות ומהרהרים על הכל רחמ"ל. וגם אפי' מי שזוכה מהם שלא פשתה בו הצרעת בכולו, אלא מה שנשתבש באיזה דעה אחת לבר, גם זו מכה רעה חולה מאד אשר לא יוכל להרפא, כי (פא ע"א) נעשה בעל מום מאחת מאבריו או מגידו ועורקו מקומת פרצוף הנשמה שבו, ונשאר בו המום לעולם. והכלל הוא כי מי שנשתבש באיזה דעה כוזבת רחמ"ל, אין תרופה למכתו, והוא בכלל מה שנאמר (משלי ב יט) כל באיה לא ישובון, והוא גרוע בזה מרשע גמור שעובר על כמה עבירות שבתורה, כי הרשע הוא מלא חרטות ומיצר ודואג על חטא, ועלול הוא להתוודה לכל הפחות לפני מותו. אבל המתחכם בעיניו, רחוק הוא מתשובה ויודי מאחר שהוא דרך ישר לפניו, ועליו נאמר (משלי יד יב) יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות.

והעיקר המחויב לכל מי אשר בשם ישראל יכונה, להאמין באמונה שלימה שכל מה שנמצא בדברי רז"ל בהלכות ואגדות בש"ס ומדרשים, הם כולם דברי אלהים חיים, כי כל מה שאמרו הוא ברוח ה' אשר דיבר בם, ומסוד ה' ליראיו, וכמו שמצינו בסנהדרין (מה סע"ב) שגם בענין שאינו נוגע להלכה ולמעשה כלל ושאל הגמרא על רב נחמן מנא ידע, והיתה התשובה שם סוד ה' ליראיו כו'.

ובזה כתבתי במ"א על דברי מהר"צ חיות ז"ל בסוטה (לו ע"ב) במאמרם ז"ל וחד אמר לעשות צרכיו נכנס, וכתב על זה מהר"צ חיות ז"ל זה לשונו, ע' תשובת רלב"ח סי' קנ"ו שתמה בזה, כי הרי ראינו דרך חז"ל בכמה מקומות להצדיק את הצדיק ולהכריע עליו את הכף מאזניים לזכותו אף במקום שפשטות המקרא מורה על חטא, כמו בראובן ובני עלי ובני שמואל ודוד ושלמה בשבת נ"ה נ"ו, וכאן ביוסף הצדיק דנו אותו לכף חובה, שלעשות צרכיו נכנס באין הכרח מפשטות הכתוב כלל ע"ש בארוכה עכ"ל מהר"צ חיות ז"ל. וכתבתי בגליון שם, ואני אומר כי אדרבא הוא שמכאן הוא באמת ראייה שלא דרשו כרצונם ח"ו, אלא רק ברוח ה' אשר דיבר בם ומסוד ה' ליראיו, ע"ד שאמרו בסנהדרין (מה סע"ב) וכן בסוטה (ד ע"ב) נדה (כ ע"ב).

וכן כל דבריהם ז"ל אשר בגזירות ותקנות אינם ע"פ שכל אנושי כלל (וע' רע"מ ח"ג רנד ע"א ואי תימא וכו' ⁶³⁹), אלא כולם הם ברוח ה' אשר דיבר בם מקול ה' בכח (תהלים כט

⁶³⁹ ז"ל בשלמות: ואי תימא אי כך הוא מאי איהו דלזמנין טעי חד מנייהו ויימא הדרי בי. אלא עד דיעבדי הוראה מההיא מלה דחולקין עלה יכיל ההוא דאקשי עלה למימר הדרי בי דלא כל מפרקי תכשיטין דכלה ידעין בחתיכות לאן אזלן עד דיהא פסק על בורייה פרוקין דהלכות על בורייהון.

תרגום: ואם תאמר, אם כך הוא, מהו שלפעמים טועה אחד מהם, ויאמר חוזרני בי. אלא, עד שיעשו הוראה מאותו דיבור שחולקים עליו, יכול אותו שהקשה עליו לומר חוזרני בי, שלא כל אלו שמפרקים תכשיטי הכלה יודעים בחתיכות לאן הולכות, עד שיהא הפסק על בוריו, תרוצי ההלכות על בוריין.

דע"ה ח"ב

(ד), קול גדול ולא יסף (דברים ה יט) דמתן תורה, והקול הזה היה ממשמש והולך בכל מייסדי התורה שבע"פ, כה תדברו אל בני ישראל (שמות ג טו⁶⁴⁰), וכה תאמרו לבני ישראל (שם יד⁶⁴¹). והם כולם גזירות העליון ב"ה אשר האיר ונתגלה לנו ע"י קדושת תורתם וחכמתם, והם רק בשלוחים בדבר זה לומר להם כזאת וכזאת עשו. (וכמדומה לי שראיתי כ"ז בשל"ה). וזו היא סברת בה"ג מה שכולל המצות דרבנן עם דאורייתא, כי כולם ניתנו מרועה אחד, כמ"ש בחגיגה (ג ע"ב), וע' בדברי הגר"א בספד"צ פ"ה (בסוף ד"ה תליסר לו ע"א⁶⁴²).

והרי נמצא מזה כי כל המתחכם על דבריהם להתבונן על אמיתתם הוא מכניס את עצמו בסכנה גדולה, כי אין שכל אנושי אפשר להשיג אותם, ועלול הוא לבוא לכפירה רחמ"ל, ועל זה נאמר (קהלת ז טז) ואל תתחכם יותר למה תשומם. כי המכניס עצמו בזה קשה לו מאד להלוך נגד דעתו, והוא פוסח תמיד על שתי הסעיפים, ולכן אמרו (עבו"ז יז ע"א) כי על כל דרכי מינות ואפיקורסות הנה על זה נאמר כל באיה לא ישובון, ואם ישובו לא ישיגו ארחות חיים, אבל וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב ד) כי הוא יסוד כל התורה כולו.

והנה גם החטא הזה הנה הוא נכלל ג"כ בהחטא דעיף הדעת, וכמ"ש (בראשית ג ו) ונחמד העיף להשכיל, והוא גרוע מהראשון כנ"ל, הן בהקלקול שבו והן בהנסיון שבו, שהוא יותר גדול ויותר קשה וככל מה שאמרנו.

אמנם הנה יש נסיון עוד יותר גדול ויותר נורא, וכן הקלקול שבו הוא יותר עצום רחמ"ל, כי כל מי שנשתבש באיזה דעות כוזבות אף גם שהוא מכלל המינים והאפיקורסים והכופרים (ע' ברמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ז ה מי הם כל אלו בדיוק ע"ש), אם הגם שרעתם הוא רבה והם נידונין לדורי דורות, גיהנם כלה והם אינם כלים, כמ"ש בראש השנה (יז ע"א), עכ"ז הנה הם כולם אינם עדיין בכלל יודעים רבונם ומכוונים למרוד בו. והגם שהמינים ממש והאפיקורסים ממש הם עלול לכל ועושים להכעים ג"כ, אך מי שנשתבש רק באיזה דעה מדעות כוזבות, הגם שהוא ג"כ בדבר (פא ע"ב) זה מכלל המינים והאפיקורסים והכופרים רחמ"ל, עכ"ז הוא אינו עדיין בכלל יודע רבונם ומכוון למרוד בו, כי מאחר שנשתבש הרי אינו מכיר את האמת מעתה, ולכן אמרנו כי הנסיון בזה הוא סכנה גדולה, והוא פושע במה שנכנס להתחכם בזה, וכן הוא נידון תמיד כמזיד במה שהולך נגד דעת כל יראי ה' וחושבי שמו. כי הרי מחויב כל א' לבטל שכלו ודעתו תמיד נגד כל מה שנטועה באמונת לב כל ישראל מכל הדורות שלפנינו בכל הנודע ומפורסם בתוך כלל ישראל, וכל המהרהר אחריהם גם באיזה פרט קטן וקל שבהם כאלו מהרהר אחר שכינה, כי קב"ה ואורייתא וישראל אינן מתקשרין דא בדא כמ"ש בזה"ק (פ' אחרי מות דף עג ע"א), ובפרט מה שנזכר בדברי רז"ל בש"ס ומדרשים וזוהר ותיקונים וכן בכל ספרי הגאונים קדושי עליון, וכל המתחכם ומהרהר על איזה פרט שבהם הוא בכלל הכופרים והאפיקורסים, והוא גרע בפרט אחד מרשע גמור וכנ"ל. והנה הוא העבירה כללית השנית שאמרנו, שהיא כלולה ג"כ בהחטא דהעיף הדעת, והיא גרוע מהראשון וכנ"ל.

אמנם הנה יש עוד עבירה כללית שלישית אשר היא עוד גרוע הרבה, והנסיון לכנוס בה הוא יותר קשה הרבה, כי הסכנה בזה היא עצום ונורא מאד מאד, השם יתברך

⁶⁴⁰ לשון הפסוק שם הוא "כה תאמר אל בני ישראל".

⁶⁴¹ לשון הפסוק שם הוא "כה תאמר לבני ישראל".

⁶⁴² וז"ל, וכ"ז הוא בק"ש ובהילולין דבכל יום שמחוייב מן התורה כמ"ש בה"ג, הוא תהלתך כו' (דברים י כא) כידוע.

דע"ה ח"ב

יצילנו מכל רע ויפרוס עלינו סוכת שלומו לעד. ונבאר גם אותה למען שמו יתברך ויתעלה, כי הנה היא העיקרית דעומק החטא דע"ן הדעת אשר נכשל בזה אדה"ר, במה שנכנס בהנסיון הזה. וכן אח"כ נכשל בזה ג"כ נת, כי רצה לתקן את החטא דאדה"ר, ונכנס הוא ג"כ בהנסיון הזה ולא עמד בה גם הוא. וכן הוא ג"כ ענין החטא דנדב ואביהוא בהקריבם אש זרה (במדבר נו טא), שגם הם נכנסו בזה ולא עמדו בה. וכן הוא ג"כ ענין הד' שנכנסו לפרדס (חגיגה יד ע"ב) ולא יצא מזה בשלום רק ר' עקיבא. וכן הנהגת האבות ומשה רבינו ע"ה בכמה ענינים היה ג"כ בתיקון ענין זה. וכן עוד כמה קדושי עליון שנכנסו בזה, וכמו שנבאר הכל בעה"י בארוכה כיד ה' הטובה עלינו, והוא ית"ש ברחמיו ינחנו במעגלי צדק למען שמו יתברך ויתעלה לעד ויאר פניו אלינו להאיר עינינו במאור תורתו הקדושה סלה.

דרוש ד ענף כ סימן א

ג) נזכר בזהר בכמה מקומות, שיש מצוה לדעת את הרע [פי' ידיעת השדים] ועכ"ז לבחור בטוב, והוא עיקר עומק החטא דע"ן הדעת אשר בו נכשל אדם הראשון, כי הכניס את עצמו בנסיון זה. והיתה כניסתו לשם לשם שמים, כי סמך על רוממות מעלתו, וסבר שיעמוד בזה ויצא משם בשלום. אמנם לא כן היה, שכן לא עמד בזה ונכשל, ועי"ז ירד מאוד ממדרגתו יחד עם העולמות, ונשתרבו הרע ועלה למעלה עד לראש עולם הבריאה. ובכך ניתן כח בס"מ הרשע אשר נתלבש בנחש, ונכנס לגן עדן ופיתה את חוה לאכול מעץ הדעת שבג"ע, וכן בא עליה.

עומקו הגדול ביותר של חטא ע"ן הדעת, הוא שנכנס להתבונן בעניני הקליפות והרע כדי להכירם, ונכנס בכל פנימיותם להבין מהותם וסדרם, והיה בדעתו שמאחר שצוהו הקב"ה רק על האכילה ולא על הנגיעה, הרי שהותר לו להתבונן שם בתנאי שלא יהנה מהם, ובאמת שאצלו אפילו הנגיעה חשובה היתה לאכילה, אמנם באמת אסור היה לו להכניס את עצמו בנסיון הזה ולהסתכל שם.

הנה אמרו בזה"ק (פ' בא דף לד ע"א) דהכי אתחזי לבר נש למנדע טוב ולמנדע רע ולאהדרא גרמיה לטוב, ודא איהו רזא דמהימנותא⁶⁴³. וכן אמרו בפ' ויחי בשלמה המלך ע"ה, ועל דא אשתדל למנדע בדעתא (ר"ל בדיעות) דרוחין ושדין כו' ע"ש (רכג ע"ב), וכמו שיתבאר בעה"י לקמן בארוכה, וכן בפ' תצוה (קפד ע"א) דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו השוכא, דכד אתכפיא סמרא דא אסתלק קב"ה ביקריה, ועל דא שלימו דכלא טוב ורע כחדא ולאסתלקא לבתר בטוב, (ר"ל שידע בטוב וידע ברע ויכנס ויעלה בהטוב וכנ"ל בפ' בא ופ' ויחי, והזהר בזה ואל תטעה ח"ו, וכבר טעה בזה חכם אחד כמ"ש בספר בן דוד דף מה מו במה שהתרעם שם על גדול אחד שטעה בזה) ולית טוב אלא ההוא דנפק מגו בישא (ר"ל שמסתכל ומתבונן בכל כחות הטומאה והרע ויוצא משם בשלום שאינו נהנה משם כלום ואינו חפץ בהם מאומה) ובהאי טוב אסתלק יקריה, ודא איהו פולחנא שלים⁶⁴⁴ עכ"ל, ע"ש כל המאמר. והנה זהו הנסיון העצום שאמרנו, כי הוא באמת עצום ונורא מאד, כי הסכנה בזה היא גדולה ונוראה ותלויה בחוט השערה רחמ"ל, עד שגם כמה מקדושי עליון שבדורות ראשוני ראשונים ברחו ג"כ מזה מלנגוע בקצהו, וכמו שיתבאר כ"ז בדברינו לקמן בעה"י.

והנה זהו עיקר עומק החטא דע"ן הדעת אשר נכשל בו אדם הראשון, כי הכניס את עצמו בהנסיון הזה, והיה כניסתו לשם שמים, כי סמך על רוממות מעלתו (הגהה ע' לקמן ענף כג ושם סי' ח עיקר הסיבה אשר הכריח אותו לכנס בזה ע"ש), וסבר שיעמוד בזה ויוצא משם בשלום. אבל לא היה כן, כי לא עמד בזה ונכשל בו, ועי"ז ירד הוא עם

⁶⁴³ תרגום: שכך ראוי לאדם, לדעת טוב ולדעת רע, ולהחזיר את עצמו לטוב. וזהו סוד האמונה.
⁶⁴⁴ תרגום: אין אור אלא אותו היוצא מתוך החשך, שכאשר נכנע צד זה מתעלה הקדוש ברוך הוא למעלה ומתכבד בכבודו, ואין עבודת הקדוש ברוך הוא אלא מתוך החשך, ואין הטוב אלא מתוך הרע. וכאשר נכנס בן אדם בדרך רעה ועזב אותה, אז מתעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו. ועל זה שלמות הכל טוב ורע כאחד, ולעלות אחר כך בטוב, ואין טוב אלא ההוא שיצא מתוך הרע, ובטוב זה מתעלה כבודו. וזוהי עבודה שלמה.

דע"ה ח"ב

העולמות כולם ממדרגתם הרבה (פא ע"ג) מאד, ונשתרבו הרע ועלה למעלה ראש, שהוא עד ראש עולם הבריאה, וניתן כח בס"מ הרשע ונתלבש בהנחש, כמ"ש בפדר"א (פרק יג) ונכנס בגן עדן ופיתה את חוה לאכול מהעץ הדעת שבג"ע, וכן בא עליה ג"כ, וכמ"ש בא נחש על חוה (שבת קמו ע"א). והיה כ"ז ע"י המכשול של אדה"ר שלא עמד בהנסיון הנוז, ע"ז ניתן כח בהס"מ לכנוס בג"ע ג"כ ונעשה כל מה שנעשה, וכמו שיתבאר כ"ז לפנינו בארוכה בעה"י.

הנה בזוה"ק (בראשית נב סע"א) תא חזי עד לא חטא אדם הוה סליק וקאים בחכמה דנהירו עלאה ולא הוה מתפרש מאילנא דחיי, כיון דאסגי תיאובתא למנדע ולנחתא לתתא, אתמשך אבתריהו עד דאתפרש מאילנא דחיי וידע רע ושבק טוב, ועל דא כתיב כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע (תהלים ה ה), מאן דאתמשך בתר רע לית ליה דירה עם אילנא דחיי כו⁶⁴⁵. ובפ' נח (עה סע"ב) להוי שמיה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא די חכמתא ונבורתא די ליה היא, דהא בגין דאנחית קב"ה רזי דחכמתא לעלמא אתקלקלו ביה בני נשא ובעו לאתגרא ביה (הכוונה הוא על דור הפלגה כמו שמבואר שם בהענין ע"ש) יהב חכמתא עלאה לאדם הראשון ובההיא חכמה דאתגלי ליה ידע דרגון (שהסתכל והתבונן בכל מדרגות הטומאה והרע ובכל כחותיהם) ואתדבק ביצר הרע עד דאסתלקו מניה מבועי דחכמתא, ולבתר תב קמי מאריה ואתגליין ליה מנייהו ולא כקדמיתא, לבתר בההוא ספרא דיליה ידע חכמאן, ולבתר אתו בני נשא וארגיזו קמיה יהב חכמתא לנח ופלה בה לקב"ה, לבתר מה כתיב וישת מן היין וישכר ויתגל כמה דאתמר, יהב חכמתא לאברהם ופלה בה לקב"ה, לבתר נפק מניה ישמעאל דארגיזו קמיה קב"ה, וכן יצחק נפק מניה עשו, יעקב נסב תרין אחתן (יתבאר כ"ז לקמן בעה"י) יהב חכמתא למשה, מה כתיב ביה בכל ביתי נאמן הוא, ולא הוה כמשה שמש מהימן בכלהו דרגין ולא סטא לביה בתיאובתא דחד מנייהו, אלא קאים במהימנותא עלאה כדקא יאות, יהב חכמתא עלאה לשלמה מלכא לבתר מה כתיב ביה כו' נאום הגבר לאיתיאל לאיתיאל ואוכל, אמר שלמה אתי אל וחכמתא דיליה הוא ואוכל איכול למעבד רעותי, לבתר ויקם ה' שטן לשלמה. תא חזי בגין זעירו דחכמתא דאשכחו אלין (ר"ל על דור הפלגה) מההוא חכמה דקדמאי אתגרו ביה בקב"ה ובנו מגדל ועבדו כל מה דעבדו, עד דאתבדרו מאנפי ארעא ולא אשתאר בהו חכמה למעבד מדי, אבל לזמנא דאתי קב"ה יתער חכמתא

⁶⁴⁵ תרגום: טרם שאדם חטא היה עולה ועומד בחכמת האור העליון, ולא היה נפרד מעץ החיים. כיון שהגדיל תאותו לדעת ולרדת למטה, נמשך אחריהם עד שנפרד מעץ החיים, וידע רע ועזב הטוב. ועל זה נאמר "כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע". מי שנמשך אחר רע, אין לו דירה עם עץ החיים.

ע"י עוד זהר בראשית רנח ע"א מש"כ בעניין נח: כד אתא נח דאקרי צדיק מה כתיב ביה (בראשית ח כ) ויבן נח מזבח ליי' הא אוקימנא ההוא מזבח דאקריב ביה אדם הראשון ומ"ט ויבן בגין דחייבי עלמא עבדי בה פגימו אתא נח וקריב ההוא מזבח בבעלה הה"ד (שם) ויעל עלת במזבח חסר כד חמא קב"ה דאתקריב ההוא מזבח וקריב הנהו בעירי דכיי יהב ליה רשו למיכל כלהו בעירי מ"ט בגין דאתקיף בההוא ברית עץ החיים וקריב ליה בעץ הדעת ועבד יחודא כקדמיתא אלא דלבתר אתפתה דבעא למבדק בה ההוא חובה ולא לאתדבקא ביה אפילו הכי לא אשתזיב מניה ונציב ההוא כרמא.

תרגום: כשבא נח שנקרא צדיק, מה נאמר בו "ויבן נח מזבח לה" (בראשית ח), הרי פירשנו אותו המזבח שבו הקריב אדם הראשון. ולמה (כתוב) "ויבן", משום שרשעי העולם עשו בה פגם, בא נח והקריב אותו מזבח לבעלה, זהו שנאמר "ויעל עלת במזבח", חסר. כשראה הקדוש ברוך הוא שהתקרב אותו מזבח, והקריב אותם בהמות טהורות, נתן לו רשות לאכול את כל הבהמות. למה, משום שהוא החזיק באותו ברית עץ החיים, וקריב אותו לעץ הדעת, ועשה יחוד כבראשונה. אלא שאחר כך התפתה, שכן רצה לבדוק את אותו החטא, ולא לידבק בו. אפילו כך לא ניצל ממנו, ונטע אותו כרם.

דע"ה ח"ב

בעלמא ויפלחון ליה בה הה"ד ואת רוחי אתן בקרבכם כו⁶⁴⁶. ובפ' תולדות (קלט סע"ג) תא חזי לא דן קב"ה לאדם קדמאה עד דפקיד ליה לתועלתיה דלא יסמי לבניה ורעותיה לארח אחרא, בגין דלא יסתאב ואיהו לא אסתמר ועבר על פקודי דמאריה כו⁶⁴⁷. ושם (קמ ע"ג) כד ברא קב"ה לאדם פקיד ליה לאוטבא ליה, יהב ליה חכמתא, אסתלק בדרגוי לעילא, כד נחת לתתא חמא תיאובתא דיצר הרע ואתדבק ביה ואנשי כל מה דאסתכל ביקרא עלאה דמריה וכו⁶⁴⁸. ובסתרי תורה (ויצא קמו ע"ב) אדם עאל ולא אסתמר ואתפתא אבתרה וחטא בההיא אשת זנונים נחש קדמאה⁶⁴⁹, שהיא נוקבא דס"מ, כמ"ש שם (קמח ע"א). ובפ' אמור (קו סע"א) בשעתא דברא קב"ה לאדם ואוקיר ליה ביקירו עלאה, בעא מיניה לאתדבקא ביה בגין דישתכח יחידאי ובלבא יחידאי, ובאתר דדביקותא יחידאי דלא ישתני ולא יתהפך לעלמין בההוא קשורא דמהימנותא, יחידאה דכלא ביה אתקשר, הה"ד ועץ החיים בתוך הגן, ולבתר סאטו מאורחא דמהימנותא ושבקו אילנא יחידאה עלאה מכל אילנין ואתו לאתדבקא באתר דמשתני ומתהפך מגוונא לגוונא, ומטב לביש ומביש לטב, ונחתו מעילא לתתא ואתדבקו לתתא בשנויין סגיאין, ושבקו עלאה דכלא דהוה חד ולא אשתני לעלמין הה"ד אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה כו, כדין אתהפך לבייהו בההוא סטרא ממש זמנין לטב זמנין לביש כו' כו' דאדם סגיד להאי אתר ואתדבק ביה כו⁶⁵⁰, ע"ש כל הענין.

⁶⁴⁶ תרגום: "להוא שמיה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא די חכמתא וגבורתא די לה היא". שיהיה שמו שם האלוה [של הקב"ה] מבורך מהעולם ועד העולם, שהחכמה והגבורה שלו היא]. שהרי משום (זה) שהוריד הקדוש ברוך הוא סודות החכמה לעולם, התקלקלו בה בני אדם ורצו להתגרות בו. נתן חכמה עליונה לאדם הראשון, ובאותה חכמה שהתגלתה לו, ידע דרגות ונדבק ביצר הרע, עד שהסתלקו ממנו מעיינות החכמה, ואחר כך שב לפני רבונו והתגלו לו מהם, ולא כמו מקודם. אחר כך באותו הספר שלו ידע חכמות. ואחר כך באו בני אדם והרגיזו לפניו. נתן חכמה לנח ועבד בה את הקדוש ברוך הוא, ואחר כך מה נאמר, "וישת מן היין וישכר ויתגל" כמו שנתבאר. נתן חכמה לאברהם ועבד בה את הקדוש ברוך הוא, אחר כך יצא ממנו ישמעאל שהרגיז לפני הקדוש ברוך הוא. וכן יצחק יצא ממנו עשו. יעקב לקח שתי אחיות. נתן חכמה למשה, מה נאמר בו, "בכל ביתי נאמן הוא". ולא היה כמשה משמש נאמן בכל הדרגות, ולא סטה לבו בתשוקת אחד מהם, אלא עמד באמונה עליונה כראוי. נתן חכמה עליונה לשלמה המלך, אחר כך מה כתוב בו, "משלי שלמה", "המשא נאום הגבר לאיתיאל לאיתיאל ואוכל", אמר שלמה איתי אל, והחכמה שלו היא, "ואוכל" ואני יכול לעשות רצוני, אחר כך "ויקם ה' שטן לשלמה וגו'". בא וראה, משום קצת חכמה שמצאו אלה מאותה חכמת הראשונים, התגרו בקדוש ברוך הוא ובנו מגדל ועשו כל מה שעשו, עד שהתפזרו מעל פני הארץ, ולא נשארה בהם חכמה לעשות דבר. אבל לעתיד לבא הקדוש ברוך הוא יעורר חכמה בעולם ויעבדו אותו בה, זהו שנאמר "ואת רוחי אתן בקרבכם וכו'".

⁶⁴⁷ תרגום: בא וראה לא דן הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון עד שצוה אותו לתועלתו, שלא יסטה לבו ורצונו לדרך אחרת, כדי שלא יטמא. והוא לא נשמר ועבר על מצוות אדונו. ⁶⁴⁸ תרגום: בא וראה כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם צוה אותו להיטיב לו, נתן לו חכמה, התעלה בדרגתו למעלה. כשירד למטה ראה תשוקת היצר הרע ונדבק בו, ושכח כל מה שהתעלה [שהסתכל] בכבוד העליון של רבו.

⁶⁴⁹ תרגום: אדם נכנס ולא נשמר והתפתה אחריה וחטא באותה אשת זנונים, הנחש הקדמוני. ⁶⁵⁰ ז"ל בשלימות: בשעתא דברא קב"ה לאדם ואוקיר ליה ביקירו עלאה בעא מיניה לאתדבקא ביה בגין דישתכח יחידאי ובלא יחידאי ובאתר דדביקותא יחידאי דלא ישתני ולא יתהפך לעלמין בההוא קשורא דמהימנותא יחידאה דכלא ביה אתקשר הה"ד ועץ החיים בתוך הגן ולבתר סאטו מאורחא דמהימנותא ושבקו אילנא יחידאה עלאה מכל אילנין ואתו לאתדבקא באתר דמשתני ומתהפך מגוונא לגוונא ומטב לביש ומביש לטב ונחתו מעילא לתתא ותאדבקו לתתא בשנויין סגיאין ושבקו עלאה דכלא דהוה חד ולא אשתני לעלמין הה"ד אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים והמה בקשו חשבונות רבים ודאי כדין אתהפך לבייהו בההוא סטרא ממש זמנין לטב זמנין לביש זמנין לרחמי זמנין לדינא כההוא מלה דאתדבקו בה ודאי והמה בקשו חשבונות רבים ואתדבקו בהו א"ל קב"ה אדם שבקת חיי ואתדבקת במותא חיי דכתיב ועץ החיים בתוך הגן עץ דאתקרי חיי דמאן דאחיד ביה ולא טעים טעמא דמותא לעלמין ואתדבקת באילנא אחרא הא ודאי מותא הוא לקבלך הה"ד רגליה יורדות מות וגו' וכתוב ומוצא אני מר ממות את

דע"ה ח"ב

והרי נתבאר מכ"ז כי עומק החטא דעין הדעת הוא במה שנכנס להסתכל ולהתבונן בעניני הקליפות והרע בכל מציאותם וכחותיהם, להכיר אותם ולידע אותם, ונכנס בכל פנימיותם מה שהם ואיך שהם מראשם עד סופם, והסתכל והתבונן בכל מעשיהם (פא ע"ד) ופעולותיהם ושימושיהם, וכבר אמרנו כי כניסתו בזה היה לשם שמים וכנ"ל מדברי הזוה"ק פ' בא, דהכי אתחזי לבר נש למנדע טוב ולמנדע רע ולאהדרא גרמיה לטוב ודא איהו רזא דמהימנותא, והיה בדעתו כי מאחר שצוה אותו הקב"ה רק על האכילה ולא על הנגיעה, הרי מותר לו להתבונן שם, אלא שלא יהנה מהם, ולכך צוה הוא לחוה על הנגיעה ג"כ באשר שנשים דעתן קלות (שבת לג ע"ב), לכן עשה לה סייג לדבר, אבל הוא הכניס עצמו בהנסיין הזה, כי סמך את עצמו על מעלתו הגדולה, אך הלואי שעשה לעצמו אותו הסייג ג"כ, כי באמת היה אצלו הנגיעה ג"כ לאכילה, והיה אסור לו להכניס את עצמו בהנסיין הזה ולהסתכל שם כלל, וכמו שיתבאר כ"ז עוד למטה באר היטיב בעה"י.

דרוש ד ענף ב סימן ב

אמנם מצינו כמה קדושים שבאו אחריו שסיבב הקב"ה והכניסם בנסיין הזה שלא מרצונם, והם עמדו בכך, ונכנסו ויצאו בשלום. והמה האבות: אברהם, יצחק, יעקב ויוסף הצדיק ומשה רבינו ע"ה, וכך הושע הנביא. באברהם היה הדבר ע"י נסיון ירידתו למצרים ומה שאירע לו עם שרה, וכמו כן היה ביצחק אצל אבימלך, ואצל יעקב כירידתו ללבן.

והנה עכ"ז איתא בזהר בעניין אלו הנסיונות, שיצא ישמעאל מאברהם ועשיו מיצחק וכן יעקב נשא ב' אחיות. והנה אין הכוונה שלא נשלמו בנסיין, אלא שא"א לתקן את הקלקול דחטא עין הדעת עד ביאת המשיח, ועל ידי התיקון שאכן כן עשו הוציאו מהם את הזוהמא וע"כ נעשו למרכבה לשכינה. וכן מש"כ שיעקב נשא שתי אחיות, הוא בגלל שהמלכות בעולם הזה אינה שלימה, ולכן היא נחלקת לד' בחי', הרי הם ב' נשי יעקב וב' פיגלשיו.

אמנם מצינו לכמה קדושים הבאים אחריו הנה להם סיבב הקב"ה והכניס אותם בהנסיין הזה גם שלא מרצונם, והם עמדו בזה, ונכנסו ויצאו בשלום. והם: האבות אברהם יצחק ויעקב, ויוסף הצדיק, ומשה רבינו ע"ה, וכן הושע הנביא, שהיה גדול משאר הנביאים כמ"ש בפסחים (פז ע"א). הנה הם כולם הכניסם הקב"ה בהנסיין הזה ונכנסו ויצאו בשלום, וכמ"ש בזוה"ק (פ' לך לך דף פב סע"ב) בענין ירידת אברהם אבינו ע"ה למצרים עם כל

האשה ודאי באתר דמותא אתדבק ושבק אתר דחיי בגין כך אתגזר עליה ועל כל עלמא מותא אי הוא חטא כל עלמא מאי חטאו אי תימא דכל בריין אתו ואכלו מאילנא דא ואתרמי מכלא לאו הכי אלא בשעתא דאדם קאים על רגלוי חמו ליה בריין כלהו ודחלו מקמיה והוו נטלין בתריה כעבדין קמי מלכא והוא אמר לון אנא ואתון בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני יי' עושנו וכלהו אתו בתריה כיון דחמו דאדם מגיד להאי אתר ואתדבק ביה.

תרגום: בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכיבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו כדי שימצא יחידי ובלב יחידי ובמקום של דבקות, יחידה שלא ישתנה ולא יתהפך לעולמים, באותו קשר האמונה היחידה שהכל נקשר בו, זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן. ואחר כך סטו מדרך האמונה ועזבו את העץ היחיד העליון מכל העצים, ובאו להדבק במקום שמשתנה ומתהפך מצבע לצבע ומטוב לרע ומרע לטוב, וירדו ממעלה למטה ונדבקו למטה בשנויים רבים, ועזבו את העליון של הכל, שהוא אחד ולא משתנה לעולמים, זהו שכתוב "אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים" והמה בקשו חשבונות רבים ודאי, אז התהפך לבם לאותו צד ממש, לפעמים לטוב לפעמים לרע, לפעמים לרחמים לפעמים לדין, כמו אותו הדבר שנדבקו בו ודאי, והמה בקשו חשבונות רבים ונדבקו בהם. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אדם, עזבת את החיים ודבקת במות, חיים שכתוב ועץ החיים בתוך הגן, העץ שנקרא חיים, שמי שאוחז בו לא טועם טעם המות לעולמים, ונדבקת בעץ אחר, הרי ודאי מות הוא כנגדך, זהו שכתוב "רגליה ירדות מות וגו'", וכתוב "ומוצא אני מר ממות את האשה" ודאי שנדבק למקום של מות, ועזב את המקום של חיים, לכן נגזר עליו, ועל כל העולם מות, אם הוא חטא מה חטאו כל העולם. אם תאמר שכל הבריות באו ואכלו מהעץ הזה, ונלקח מכלם, לא כך אלא בשעה שאדם עומד על רגליו, ראו אותו כל הבריות ופחדו מפניו, והיו נוסעים אחריו כמו עבדים לפני המלך, והוא אומר להם, אני ואתם "בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו" וכולם באו אחריו, כיון שראו שאדם משתחוה למקום הזה ונדבק בו.

דע"ה ח"ב

המאורע שאירע לו בשרה אמנו, אמר ר' אבא כל כך למה אזדמן ליה לאברהם ולמאי אצטריך כו', אמר רבי שמעון תא תזי כלא רזא דחכמתא איהו וקא רמו הכא בחכמתא ודרגין דלתתא דקא נחית אברהם לעומקייא דלהון וידע לון ולא אתדבק בהו, ותב לקמי מריה ולא אתפתא בהו, כאדם דכד מטא להווא דרגא אתפתא בנחש וגרים מותא לעלמא ולא אתפתא, כנח דכד נחת ומטא להווא דרגא מה כתיב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, אהלה כתיב בה"א (ר"ל דהיה לו למכתב אהלו כו', וכתיב אהלה בה, ור"ל אהלה דהווא כרם מיין המשכר⁶⁵¹, שהוא נוקבא דס"מ, נחש, אשת זנונים, כמו שיתבאר לקמן בעה"י). אבל באברהם מה כתיב ויעל אברם ממצרים, דסליק ולא נחית ותב לאתריה לדרגא עלאה דאתדבק ביה בקדמיתא⁶⁵² כו' ע"ש. וכן שם (פג ע"ב) מבואר שם ג"כ כי אחר שנתעלה אברהם אבינו ע"ה לרוממות מעלתו, לבתר ידע דבעי לאצטרפא ולאצטרפא בדרגין (שצריך להתנסה גם בזה לירד בכל מדרגות הקליפות והחיצונים להתבונן בהם ולהכיר אותם כולם, ועכ"ז לא ידבק בידו מאומה מן החרם, שלא יהנה מהם מאומה, ויכנס לשלום וייצא לשלום) מיד וירד אברם מצרימה ואשתזיב מתמן ולא אתפתא גו אינון טהירין ואתצריף ותב לאתריה כו', ואתדבק במהימנותא עלאה דכתיב הנגבה כו' ואתעביד ימינא דעלמא כו'⁶⁵³ ע"ש כל הענין. ומבואר שם כי אלולא שנכנס בהנסיון הזה לא היה זוכה להיות לחלק ה' ונחלתו.

וכן היה עד"ו ביצחק, והוא ענין מה שנאמר (בראשית כו א) וילך יצחק אל אבימלך מלך פלישתים גררה, וגם הוא נכנס בשלום ויצא בשלום, וכמו שמבואר בפ' תולדות (קמ ע"ב) ע"ש.

וכן היה עד"ו ביעקב, והוא כל ענין יציאתו וירידתו אצל לבן, וכמ"ש בסתרי תורה (פ' ויצא דף קמז וקמח) סתרא דסתרא כו' ויעקב עאל בהאי רישא למהימנותא, כיון דאתדבק בהימנותא דא אצטריך ליה לאתבחנא בהווא אתר דאתבחינו אבהן דיליה, דעאלו בשלם ונפקו בשלם. אדם עאל ולא אסתמר ואתפתא אבתרה וחטא בההיא אשת זנונים נחש קדמאה, נח עאל ולא אסתמר ואתפתא אבתרה וחטא דכתיב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, אברהם עאל ונפק דכתיב וירד אברם מצרימה, וכתיב ויעל אברם ממצרים, יצחק עאל ונפק דכתיב וילך יצחק אל אבימלך מלך פלישתים גררה, וכתיב ויעל משם באר שבע, יעקב כיון דעאל במהימנותא אצטריך למיעל ולנחתא לההיא סטרא, בגין דמאן דאשתזיב מתמן איהו רחימא וברירא דקב"ה, מאי כתיב ויצא יעקב מבאר שבע סתרא דרזא דמהימנותא, וילך חרנה סטרא דאשת זנונים אשת מנאפת כו'

⁶⁵¹ עי' שעה"כ ברכת השחר בברכת הנותן לשכוי בינה וז"ל, יין המשמח והוא סוד היום, אבל הגבו' בעצמ' היא יין המשכר, והוא סוד הלילה, וזמ"ש"א להבחין בין יום ובין לילה, שהוא ע"י היין המשמח הנמשך מבינה, והיא המבחין בין יום ובין לילה, עכ"ל. ועי' שער מאמרי רשב"י כ"ד ע"ג וז"ל, וביום שני זה נתגלה גוון הגבורה, שהיה נעלם במלכו' והוא גוון סומק, וירית גוון דהבא מאימא עלאה אשר שם הזהב, והיא הנקראת גם כן אלהים אלהים חיים, דכולא גוונא חדא, שזו גבורה עלאה וזו גבורה תתאה, אלא שזה זהב בסוד היין המשמח וזה בסוד היין המשכר, ויונקת היא התחתונה מהעליונה דהא מסטרא דאימא נפיק גבורה כנודע, עכ"ל. ועי' יהל אור ח"ג י"ד ע"א וז"ל, כי במנחה זמן השכרות כמ"ש בפ"ד דתענית כ"ו ע"ב והענין כי אז יין המשכר, עכ"ל.

⁶⁵² תרגום: אמר רבי אבא, כל כך למה הזדמן לאברהם ולמה הצטרך וכו'. אמר רבי שמעון, בא וראה, הכל הוא סוד של חכמה, ורמז כאן בחכמה והדרגות שלמטה שאברהם ירד לעומקם וידע אותם ולא נדבק בהם, ושב לפני רבונו, ולא התפתה בהם כאדם שכאשר הגיע לדרגה היא התפתה בנחש וגרם מות לעולם. ולא התפתה כמו נח, שכאשר ירד והגיע לדרגה היא מה כתוב, "וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה", "אהלה" כתוב בה"א. אבל באברהם מה כתוב. "ויעל אברם ממצרים", שעלה ולא ירד. ושב למקומו לדרגה עליונה שנדבק בה בראשונה.

⁶⁵³ תרגום: אחר כך ידע שצריך להצרף ולהתעטר בדרגות, מיד, "וירד אברם מצרימה". וניצל משם, ולא התפתה תוך אותם האורות, ונצרף ושב למקומו וכו', ונדבק באמונה העליונה, שנאמר "הנגבה", ונעשה להיות הימין של העולם.

דע"ה ח"ב

כו' ע"ש. יעקב נחת לגבה ואזל לאתרה שנאמר וילך חרנה וחמא כל תיקון ביתה ואשתזיב מינה, דכורה דילה ס"מ אבאיש קמיה ונחת לאגחא ביה קרבא ולא יכיל ליה, דכתיב ויאבק איש (פב ע"א) עמו וגו', כדין אשתזיב מכלא ואשתלים בשלימו ואסתלק בדרגא שלים ואתקרי ישראל, כדין סליק בדרגא עלאה ואשתלים בכלא והוה עמודא דאמצעייתא ועליה כתיב והבריח התיכון וגו', מהו ויגע בכף ירכו ליה לא יכיל אבל נגע בכף ירכו דאינהו נדב ואביהוא כו'⁶⁵⁴, והרי לנו כי האבות כולם הם נכנסו בהנסיין הזה ויצאו לשלום.

⁶⁵⁴ ז"ל בשלימות: סתרא דסתרא דא כד הוה בקדמיתא בהאי סופא דמחשבה דאיהו פרושא דאורייתא דבכתב ואיהי תורה שבעל פה ועל דא אקרי באר שנאמר "הואיל משה באר את התורה" (דברים א ה) בא"ר איהו להווא דאקרי שבע דכתיב "ויבנהו שבע שנים" (מ"א ו לח) והיינו קול גדול ודא סופא דמחשבה בא"ר שבע איהו ויעקב עאל בהאי רישא למהימנותא כיון דאתדבק בהימנותא דא אצטריך ליה לאתבחנא בהווא אתר דאתבחינו אבהן דיליה דעאלו בשלם ונפקו בשלם.

אדם עאל ולא אסתמר ואתפתא אבתרה וחטא בההיא אשת זנונים נחש קדמא נח עאל ולא אסתמר ואתפתא אבתרה וחטא דכתיב "וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה" (בראשית ט כא) אברהם עאל ונפק דכתיב "וירד אברם מצרימה" (שם יב י) וכתוב "ויעל אברם ממצרים" (שם יג א) יצחק עאל ונפק דכתיב "וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה" (שם כו א) וכתוב "ויעל משם באר שבע" (שם כג). יעקב, כיון דעאל במהימנותא אצטריך למיעל מנחתא לההיא סטרא בגין דמאן דאשתזיב מתמן איהו רחימא וברירא דקודשא בריך הוא מאי כתיב "ויצא יעקב מבאר שבע" (בראשית כח י) סתרא דרזא דמהימנותא וילך חרנה סטרא דאשת זנונים אשה מנאפת סתרא דסתרין סתרא מגו דתוקפא דטיהרא דיצחק (נפק) מגו דורדיא דחמרא נפק חד נעיצו קטירא כליל חד דכר ונוקבא סומקא כוורדא מתפרשן לכמה סטרין ושבילין דכורא אקרי סמא"ל נוקביה כלילא בגויה תדיר כמה דאיהו בסטר קדושה הכי נמי בסטרא אחרא דכר ונוקבא כלילין דא בדא נוקבא דסמא"ל נחש אקרי אשת זנונים קץ כל בשר קץ הימים תרין רוחין בישינ מתדבקן כחדא רוחא דדכורא דיקק רוחא דנוקבא בכמה אורחין ושבילין מתפרשא ומתדבקא בהווא רוחא דדכורא קשיטת גרמה בכמה תכשיטין כזונה מרחקא קיימת בריש אורחין ושבילין לפתאה.

בני נשא שטיא דקריב בהדה אתקיפת ביה ונשקת ליה מסכת ליה חמרא דדורדיא דמרורת פתנים כיון דשתי אסטי אבתרה לבתר דחמאת ליה סטי אבתרה מאורחא דקשוט אפשית גרמה מכל אינון תקונים דהות מתתקנא לגבי דההוא שטיא תקונין דילה לפתאה לבני נשא שערחה מתקנין סומקן כוורדא אנפהא חורין וסומקין באודנהא תלין שיתא תקונין אטונא דמצרים תלין על קדלהא כל חילי דארעא דקדם פיה מתתקנא בפתיחו דיקק יאה בתקונהא לישנא חדידא כחרבא שעיען מלהא כמשחא שפוהא יאן סומקין כוורדא מתיקו בכל מתיקו דעלמא ארגוונא לבשת אתתקנת בארבעין תקונין חסר חד שטיא (דא) סטי אבתרהא ושתי מכסא דחמרא ועביד בה ניאופין ואסטי אבתרה מה עבדת שבקת ליה נאים בערסא וסלקת לעילא ואלשינת עליה ונטלא רשו ונחתא אתער ההוא שטיא וחשב לחייכא בהדה כקדמיתא והיא אעדיאת תקונהא מינה ואתהדרת גיבר תקיף קאים לקבליה לביש לבושא דנורא מלהטא בדחילו תקיף מרתתא גרמא ונפשא ערומה מלייא דעינין דחלן חרבא שננא בידיה טיפין מרירן תלין מהווא חרבא קטיל ליה להווא שטיא וארמי ליה לגו גיהנם.

יעקב נחת לגבה ואזל לאתרה שנאמר "וילך חרנה" (בראשית כח י) וחמא כל תקון ביתא ואשתזיב מינה דכורא דילה סמא"ל אבאיש קמיה ונחת לאגחא ביה קרבא ולא יכיל ליה דכתיב "ויאבק איש עמו וגו'" (בראשית לב כד) כדין אשתזיב מכלא ואשתלים בשלימו ואסתלק בדרגא שלים ואתקרי ישראל כדין סליק בדרגא עלאה ואשתלים בכלא והוה עמודא דאמצעייתא ועליה כתיב "והבריח התיכון וגו'" (שמות כו כח) מהו "ויגע בכף ירכו" (בראשית לב כה) ליה לא יכיל אבל נגע בכף ירכו דאינהו נדב ואביהוא.

תרגום: הסתר של הסתר הזה כשהיה בהתחלה, בסוף הזה של המחשבה, שהוא הפירוש של תורה שבכתב, והיא התורה שבעל פה, ועל כן נקרא באר, שנאמר "הואיל משה באר את התורה" (דברים א), בא"ר הוא לאותו שנקרא שבע, שכתוב ויבנהו שבע שנים. והיינו קול גדול, וסוף המחשבה הזה הוא בא"ר שבע. ויעקב נכנס בראש הזה לאמונה, כיון שנדבק באמונה הזו הצריך לו להבחין באותו המקום שנבחנו אבותיו שנכנסו בשלום ויצאו בשלום.

אדם נכנס ולא נשמר והתפתה אחריה וחטא באותה אשת זנונים, הנחש הקדמוני. נח נכנס ולא נשמר והתפתה אחריה וחטא, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אברהם נכנס ויצא, שנאמר "וירד אברם מצרימה", ונאמר "ויעל אברם ממצרים". יצחק נכנס ויצא, שנאמר "וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה", ונאמר "ויעל משם באר שבע". יעקב כיון שנכנס באמונה, הצטרך להכניס מנחה לצד ההוא, משום שמי שניצל משם הוא אהוב ונבחר של הקדוש ברוך הוא. מה

דע"ה ח"ב

אמנם מה שאמרו בפ' נח (עו ע"א) כי אברהם נפק מניה ישמעאל, וכן יצחק נפק מניה עשו, יעקב נסב תריין אחתין וכנ"ל סי' א', אין הכוונה כי היה להם כ"ז ע"י שלא נשלמו הם ג"כ בהנסיון הזה לגמרי ח"ו, כי האמת הוא שהם יצאו מזה בשלום מכל וכל. אך הענין הוא כי הנה הקלקול הכללי דהחטא דע"ז הדעת אשר נעשה בכל העולמות בכלל, שירדו ממדרגתם הרבה מאד, ונעשה העוה"ז מגושם ומזוהם ע"י שנתערב הרע בטוב כנודע, הנה זה אי אפשר להתתקן מעתה כלל עד ביאת המשיח דוקא, כי גמר תיקונו הוא תלוי בגילוי דהאור הגנוז, ושם אין מגיע מעשה בני אדם כלל וכנ"ל ענף י"ט סי' ה'. וכל מעשה האבות וכל התיקון שנתקן על ידיהם בהעולם בכלל הנה היה רק למציאות ישראל ולקדושת אור התורה להורידה למטה, אשר כ"ז הוא רק הכנה לתיקון העולמות בכלל אשר לעתיד. ולכן גם אחר המעשים טובים הגדולים של האבות, וגם אחר שיצאו בשלום גם מהנסיון הגנוז, לא הוחזר העולם למדרגתה הראשונה שקודם החטא, להסיר הזוהמא מהעולם בכלל, אלא רק שנתקנו הם עצמם להסיר הזוהמא מהם גופה, ונעשו הם ע"י מרכבה לשכינה וכמ"ש ב"ר (פ' מז' סי' ו' ופ' פב' סי' ו') האבות הן הן המרכבה, להמציא מהם מציאות ישראל בעולם, וליתן להם התורה, ולהתגלה בהם בסוף בכל אור התיקון העתיד, וזהו הענין דיציאת ישמעאל מאברהם ועשו מיצחק. והנה היה זה מזוהמת החטא דע"ז הדעת, וע"י מעשיהם הטובים פסקה הזוהמא מהם, ויצאה לעצמה, כי לְבַטְלָהּ לַגְמָרִי הִנֵּה אִי אֲפֹשֶׁר מֵעַתָּה, ר"ל מאחר החטא דע"ז הדעת, אלא רק בתיקון העתיד, וזהו שאמר הזוה"ק הגנוז, כי אחר שעמדו אברהם ויצחק בהנסיון הזה ויצאו ממנו לשלום, הנה יצא מהם ישמעאל ועשו ופסקה מהם ע"י הזוהמא העיקרי דהחטא דהע"ז הדעת, וע"י נעשו הם מרכבה לשכינה, והרי נעשה ע"י הכנה גדולה בהעולם לתיקון העתיד וכנ"ז.

וכן עד"ז מ"ש בזוה"ק הגנוז, יעקב נסב תריין אחתין, אין הכוונה שזה היה מסיבת שלא יצא מהנסיון הזה נקי לגמרי ח"ו, כי באמת הנה היה מוכרח יעקב אבינו ע"ה לישא את שתיהן דוקא, והיה בזה תיקון גדול, כי ע"י נעשה ונתגלה היחוד דז"א למעלה ולמטה,

נאמר "ויצא יעקב מבאר שבע", הסתר של סוד האמונה, "וילך חרנה", הצד של אשת זנונים, אשה מנאפת, סתר הסתרים, סתר מתוך התוקף של אורו של יצחק, [יצא] מתוך שמרי היין, יצאה צורה מורכבת אחת, כוללת יחד זכר ונקבה, אדומה כמו שושנה, נפרדים לכמה צדדים ושבילים. הזכר נקרא סמא"ל ונקבתו כלולה בתוכו תמיד, כמו שהוא בצד הקדושה, כך גם בצד האחר, זכר ונקבה כלולים זה עם זה, הנקבה עם סמא"ל, נחש נקראת אשת זנונים. קץ כל בשר, קץ הימים, שתי רוחות רעות נדבקות יחד, רוח הזכר דקה רוח הנקבה בכמה דרכים ושבילים נפרדת, ונדבקות באותה הרוח של הזכר, מקשטת את עצמה בכמה תכשיטים, כמו זונה מרוחקת, עומדת בראש הדרכים והשבילים לפתות בני אדם.

השוטה שקרב אליה מחזיקה בו ומנשקת אותו, מוזגת לו יין המשומר של מרורת פתנים {נחשים}, כיון ששותה סוטה אחריה. אחר שרואה אותו סוטה אחריה מדרך האמת, מפשיטה את עצמה מכל אותם התקונים שהיתה מתקנת לשוטה הזה. התקונים שלה לפתות בני אדם: שערותיה מתוקנים אדומים כשושנה, פניה לבנים ואדומים, באזניה תלויים ששה תקונים של אטון מצרים, תלויים על צוארה כל חיילות ארץ קדם, פיה מתוקן כפתיחה דקה יפה בתקוניה, לשון חדה כחרב, דבריה חלקים כשמן, שפתותיה יפות אדומות כשושנה מתוקות בכל המתקנות של העולם, לבושה ארגמן מתוקנת בארבעים תקונים חסר אחד. שוטה [זה] שסוטה אחריה ושותה מכוס היין ועושה עמה נאופים וסוטה אחריה, מה היא עושה משאירה אותו ישן במטה ועולה למעלה ומלשינה עליו, ונוטלת רשות ויורדת מתעורר השוטה ההוא, וחושב לצחוק עמה כמו בראשונה, והיא מסירה את תקוניה ממנה וחוזרת לגיבור חזק שעומד כנגדו לבוש בלבוש של אש לוחטת בפחד חוזק מרותת עצמה, ונפשה ערומה מלאה בעינים מפחידות, חרב שנונה בידו, טפות מרירות תלויות מהחרב, ההיא הורג את השוטה ההוא וזורק אותו לתוך גיהנם.

יעקב ירד אליה והלך למקומה, שנאמר "וילך חרנה", וראה את כל תיקון הבית וניצל ממנה. הזכר שלה סמא"ל הרע לפניו, וירד לערוך בו קרב, ולא יכל לו, שנאמר "ויאבק איש עמו וגו'", אזי ניצל מן הכל, והשתלם בשלמות והתעלה בדרגה שלמה, ונקרא ישראל. אז עלה לדרגה עליונה ונשלם בכל, ונהיה העמוד האמצעי ועליו נאמר "והבריח התיכון וגו'". מהו "ויגע בכף ירכו", לו לא יכל, אבל נגע בכף ירכו, הרי הם נדב ואביהוא.

דע"ה ח"ב

שהוא מן העולם ועד העולם וכמ"ש בזוה"ק ויצא (קנג קנד) ע"ש כל הענין. וכן בפ' תרומה (קעה ע"ב) והבריה התיכון בתוך הקרשים מבריה מן הקצה אל הקצה דא הוא יעקב קדישא שלימא כו' ויעקב איש תם יושב אהלים יושב אוהל לא כתיב אלא יושב אוהלים תרי דאחיד להאי ואחיד להאי כו' 655 ע"ש, וכן בספד"צ (סוף פרק א טז ע"ב 656). כי לאה ורחל שרשם הוא מבינה ומלכות, ויעקב הוא ז"א, ומוכרח הוא שיתייחד בשניהם, והוא יחוד הנ"ר בהז"ת, ומתייחד עי"ז א"ס באצילות והאצילות בבי"ע, והיה ה' למלך על כל הארץ. עוד בפ' תרומה (קכו ע"ב) יעקב דהוה שלים אעיל רחימו בתרין עלמין כו' שאר בני נשא דעבדין כדין מגלין עריין לעילא ותתא גרים דבבו בתרין עלמין וגרים פרודא הה"ד ואשה אל אחותה לא תקח לצרור דאתעבידו מארי דבבו דא לדא כו', ועכ"ד אפי' יעקב לא אשלים לגבייהו כדקא חזי כו' 657 ע"ש כל הענין. והוא ע"פ מ"ש בתיקונים (תיקון נו ג' ע"ב) דבספירן תשכח אב ואם ובן כחדא ולית תמן ערוה כו', אח ואחות תרוייהו ביחודא כו' כו' האי עריין אינון ודאי לתתא אבל לעילא אתמר (תהלים ה ה) לא יגורך רע כו' לעילא לית ערוה וקיצוץ ופירוד ופרוץ ובג"ד לעילא אית יחודא באח ואחות ובבן ובבת באם עם בן, א"כ לית לך לידמה ליוצרך דאנת הוית גרים דלא תהא בדיוקנא דיליה לעילא כד"א כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם כו' 658, ע"ש כל הענין, כי ענין העריות

655 תרגום: והבריה התיכון בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה, זהו יעקב הקדוש השלם וכו', ויעקב איש תם יושב אוהלים, לא כתוב יושב אוהל אלא יושב אוהלים, שנים שאוחז את זה ואוחז את זה.

656 ואחיד לתתא להאי ולהאי.

657 ז"ל בשלימות: יעקב דהוה שלים אעיל רחימו בתרין עלמין כמה דאוקימנא שאר בני נשא דעבדין כדין מגלין עריין לעילא ותתא גרים דבבו בתרין עלמין וגרים פרודא דא הוא דכתיב (ויקרא יח יח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור דאתעבידו מארי דבבו דא לדא ואי תימא (בראשית ל א) ותקנא רחל באחותה הכי הוא ודאי דהא עלמא תתאה כל תיאובתה לאו איהו אלא בגין למיהוי כגוונא דעלמא עלאה ולמירת דוכתאה בדוכתא אחרא קנאת סופרים אסגיאת חכמתא והכא קנאת סופרין בגין דאית ספר וספר אסגיאו משיכו דחכמתא (עלאה) לגבייהו (נ"א ועל דא יעקב אשלים כו') ועם כל דא אפילו יעקב לא אשלים לגבייהו כדקא חזי.

תרגום: יעקב שהיה שלם הכניס אהבה בשני עולמות כמו שבארנו שאר בני אדם שעושים כך מגלים עריות למעלה ולמטה גורמים יריבות בשני עולמות וגורמים פירוד זה שנאמר "ואשה אל אחותה לא תקח לצר"ר" (ויקרא יח) שנעשות יריבות זו לזו. ואם תאמר "ותקנא רחל באחותה" (בראשית ל) כך הוא ודאי, שהרי כל תשוקת העולם התחתון אינה אלא כדי להיות כמו העולם העליון ולירש מקומו במקום אחר קנאת סופרים תרבה חכמה וכאן קנאת סופרים משום שיש ספר וספר מגדילים משיכת החכמה (העליונה) אליהם (ועל זה יעקב השלים כו'). ועם כל זה אפילו יעקב לא השלים אליהם כראוי.

658 ז"ל בשלימות: דבספירן תשכח אב ואם ובן כחדא בבי"ה ב"ן י"ה ולית תמן ערוה ותשכח לון לתתא אח ואחות תרוייהו ביחודא אח איהו עמודא דאמצעיתא ד' אחות דיליה ותרוייהו אינון חד בלא פרודא אף על גב דצדיק איהו יחודא דכלהו אדהכי הא אליהו קא אזדמן ליה לרבי שמעון ואמר ליה רבי רבי שעורא דעריין הכי איהו ודאי בכל ספירן לית יחודא חד בחברתה כגוונא דדכר ונוקבא אלא בצדיק דיחודא דתרוייהו לאו איהו בכל אברין דילהון אלא בברית מילה בשאר אברין קורבא דאחיה אית תמן ולא דיחודא ודא איהו רזא דאילנא דענפוי מתפרשין לעילא בכל סטרא ורזא דמלה ותשב באיתן קשתו ויפוזו זרועי ידיו אבל לתתא כלהו אגודה אחת יחודא חדא ובגין דא לתתא בצדיק צריך לקרבא אתון דיה"ה עם שכינתיה דאיהי קורבא דיליה קרבן ליה"ה והכי שכינתא עלאה עם חכמה צריך לקרבא לון בצדיק וכל ענפין תמן מתייחדין ומתקשרין ומשלבין ומקבלין דא מן דא וכלא על ידא דצדיק ובלא צדיק לית קורבא דיחודא אלא אחיה ובגין דא חסד תמן אתקרי ו' אח ו' אחות מסטרא דימינא ובהאי אתר אתמר ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו וגו' חסד הוא ועם כל דא דחסד הוא ונכרתו לעיני בני עמם מאן דמחבר אתון באתר דפרודא כאלו אפריש בינייהו ובגין דא ונכרתו מדה לקבל מדה והכי י"ה בימינא אינון באחיה ולית יחודא אלא על ידא דצדיק ובגין דא בהאי אתר לא תקרבו לגלות ערוה והכי בשוקא ימינא ושמאלא תמן אלקים אחרים ולא צריך לקרבא תמן אתון בזמנא דאלה"ם אחרים תמן דאינון מסטרא דעבודה זרה ורזא דמלה ויקריבו לפני ה' אש זרה וכל אינון עריין אינון סמא"ל ונחש דתבעין למעבד דינין ומגלין לון קדם ה' ובגין דא אתקריאו עריות ודא איהו רזא וסוד אחר אל תגל דדא גרים גלות ואתגלי בין עממיא מאן דגלי עריתיה תמן הכי איהו אתגלי בין עריין

דע"ה ח"ב

בכל הקרובים הוא משום כי כל קרובים שהם משורש אחד, הרי הם בדיוקנא דהד' אותיות

דאינון אלקים אחרים ומאן דמכסי עליהו הכי איהו אתכסי בינייהו ובגין דא ולא יגלה כנף אביו דא שכינתא דגלת בין עממיא בגין חובא דא כמה דאת אמר ובפשעיכם שולחה אמכם. וארבע זמנין גלת שכינתא בגלותא בגין דאעילו ערוה בין ארבע אתוון ואף על גב דאתמר כל אלן עריין בספירן ובשמא דיהו"ה לאו באתריה דלעילא אלא כד שכינתא גלת כל ספירן נחתו עמה ולית פרוודא בה ובין עשר ספירן וכד נחתו אתלבשו בשית יומין דחול שית ענפין חסד ביומא קדמאה גבורה ביומא תניינא עמודא דאמצעייתא ביומא תליתאה תלת ספירן תניינין בתלת יומין אחרנין דאינון רביעאה חמשהא ושתייתאה ועשר אמירן דא י' אבא חמש אור דא ה' אימא שית זמנין טוב ו' דאית בשית יומי דחול ה' דהששי ה' דיהו"ה רא"ש דבראשית דא כתר רישא דכל רישין ואמאי אית פרוודא בגין דלית צדיק אות ברית תמן ורזא דמלה אדם אין צדיק בארץ דאיהו אות ברית תמן ובשבת דאיהו יומא שביעאה תמן קריבו ויחודא דשמא דיהו"ה וכל ספירן ובגין דא תלמידי חכמים זווגייהו מלילי שבת ללילי שבת האי עריין אינון ודאי לתתא אבל לעילא אתמר לא יגורך רע וצדיק דקריב לאתתיה ביומין דחולא ההוא בן דעביד עליה אתמר צדיק ורע לו דגרים דאתעביד קדש חול דאיהו יום השביעי ובההוא זמנא איהו רזא דצדיק ורע לו רשע וטוב לו אבל לעילא לית ערוה וקצוץ ופרוד ופרוץ ובגין דא לעילא (לית לך לידמה ליוצרך דתימא הכי דלעילא) אית יחודא באח ואחות ובבן ובבת ובאם עם בן אם כן לית לך לידמה ליוצרך דאנת הוית גרים דלא תהא בדיוקנא דיליה לעילא כמה דאת אמר כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם.

תרגום: אב ואם ובן כאחד בבניה ב"ן י"ה ואין שם ערוה ותמצא אותם למטה אח ואחות שניהם ביחוד האח הוא העמוד האמצעי ד' - אחותו ושניהם הם אחד בלי פרווד אף על גב שצדיק הוא היחוד של כלם.

בינתים הנה אליהו הזדמן לרבי שמעון ואמר לו: רבי רבי שיעור העריות כן הוא ודאי בכל הספירות אין יחוד של אחת עם חברתה כמו של זכר ונקבה אלא רק בצדיק שהיחוד של שניהם אינו בכל האיברים שלהם אלא רק בברית מילה בשאר האיברים קרבה של אחוה יש שם ולא של יחוד וזהו סוד האילן שענפיו נפרדים למעלה בכל צד וסוד הדבר "ותשב באיתן קשתו ויפזו זרעי ידיו" אבל למטה כלם אגדה אחת יחוד אחד ומשום זה למטה בצדיק צריך לקרב את אותיות יהו"ה עם שכינתו שהיא קרבה שלה קרבן ליהו"ה.

וכן השכינה העליונה עם חכמה צריך לקרבה לצדיק וכל הענפים שם מתיחדים ונקשרים ומשלבים ומקבלים זה מזה והכל על ידי הצדיק ובלי צדיק אין קרבת היחוד אלא אחוה ומשום זה חסד שם נקרא ו' אח וה' אחות מצד הימין ובמקום הזה נאמר "ואיש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו" וגומר חסד הוא ועם כל זה שחסד הוא "ונכרתו לעיני בני עמם" מי שמחבר אותיות במקום של פרווד כאלו הפריד ביניהן ומשום כך ונכרתו מדה כנגד מדה.

וכן י"ה בימין הם באחוה ואין יחוד אלא על ידי צדיק ומשום זה במקום הזה "לא תקרבו לגלות ערוה" וכך בשוק ימין ושמאל שם אלהים אחרים ולא צריך לקרב שם אותיות בזמן שאלהים אחרים שם שהם מצד של עבודה זרה וסוד הדבר – "ויקריבו לפני יהו"ה אש זרה".

וכל אותם העריות הם סמא"ל ונחש שתובעים לעשות דינים ומגלים אותם לפני יהו"ה ומשום זה נקראו עריות, וזהו סוד "וסוד אחר אל תגל" שזה גורם גלות וגולה בין העמים מי שמגלה ערותו שם כך הוא מתגלה בין העריות שהם אלהים אחרים ומי שמכסה עליהם כך הוא מתכסה ביניהם ומשום זה ולא יגלה כנף אביו זו שכינה שגלתה בין העמים בגלל החטא הזה כמו שנאמר ובפשעיכם שלחה אמכם.

וארבע פעמים גלתה שכינה לגלות משום שהכניסו ערוה בין ארבע האותיות ואף על גב שנאמר כל העריות הללו בספירות ובשם של יהו"ה לא במקומו שלמעלה אלא כששכינה גלתה כל הספירות ירדו עמה ואין פרווד בה ובין עשר הספירות וכשירדו התלבשו בששת ימי החול ששה ענפים חסד ביום הראשון גבורה ביום השני העמוד האמצעי ביום השלישי שלש ספירות שניות בשלשה ימים אחרים שהם רביעי חמישי וששי.

ועשר אמירות זה י' האבא חמשה אור זו ה' האמא שש פעמים טוב ו' שיש בששת ימות החול ה' של הששי ה' של יהו"ה רא"ש של בראשית"ת זה כתר הראש לכל הראשים.

ולמה יש פרווד, משום שאין צדיק אות הברית שם וסוד הדבר – "אין אדם צדיק בארץ" שהוא אות הברית שם ובשבת שהוא היום השביעי שם קריבה והיחוד של שם יהו"ה וכל הספירות ומשום כך זוגם של תלמידי חכמים מלילי שבת ללילי שבת העריות הללו הם ודאי למטה אבל למעלה נאמר לא יגרך רע וצדיק שקרב לאשתו בימות החול אותו הבן שעושה נאמר עליו צדיק ורע לו שגורם שנעשה קדש חול, שהוא היום השביעי ובאותו זמן הוא הסוד של צדיק ורע לו רשע וטוב לו. אבל למעלה אין ערוה וקצוץ ופרוד ופרוץ ומשום זה למעלה (אין לך לדמה ליוצרך שתאמר כך שלמעלה) יש יחוד באח ואחות ובבן ובבת באם עם בן אם כן אין לך לדמות ליוצרך שאתה היית גורם שלא תהיה בדמותו למעלה כמו שנאמר "כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם".

דע"ה ח"ב

השם, שהם סוד אבא וברתא אימא וברא כלה וחמיה חתן וחמותו אח ואחותו ב' אחיות אימא ובתה, וכן כל ע"ב (ע"ב) העריות כולם, ע' בתיקונים (סוף תיקון נו בהגר"א שם קה ע"ב ד"ה ודא לילית⁶⁵⁹) ובזוה"ק בראשית (כו ע"ב). ומשום שבהחטא דע"ן הדעת נתערב הרע בטוב וכלול כל א' מטוב ורע, לכך נאסרו העריות כדי שלא להכניס את הרע ח"ו בהאותיות דהשם. וזה סוד עריה וערוה להרחיק את הרע מהאותיות י"ה ומאותיות ו"ה, וע' בהגר"א בתיקון נ"ח (קז ע"ב בדיבור המתחיל ועוד ויבן בסופו שם) וזהו סוד העריות כו⁶⁶⁰ ע"ש. וזהו סוד הכתוב (ויקרא יח יח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור, כי ע"י החטא דע"ן הדעת שכלול הרע בכל א', הנה כשנושא את שתייהן מכניס הרע בתוכם ועושה פירוד בין הדבקים ונעשים צרות זו לזו, וגורם ח"ו להפריד כמו כן היחוד גם למעלה. וזהו שאמר הזוה"ק הנ"ל יעקב דהוה שלים אעיל רחימו בתרין עלמין שאר בני נשא דעברין כרין מגלין עריין לעילא ותתא כו', ועכ"פ הוא כי ביעקב אבינו ע"ה היה תיקון גדול מה שנשא את שתייהן ע"ש בכל מאמרי הזוהר הנז' ותמצא.

אמנם מ"ש בפ' נח (עו ע"א) יעקב נסב תרין אחתן, והרי משמע כי היה פגם בזה, וכן מ"ש בפ' תרומה (קכו ע"ב) הנ"ל, ועכ"ד אפי' יעקב לא אשלים לגבייהו כדקא חזי, סוד הענין בזה הוא ע"פ מה שכתבנו בספר הקדו"ש שער ז' פ"ה אות ג' וכן שם ולהלאה בארוכה, כי ע"פ התיקון האמיתי הנה היה צריך שיהיו כל הד' נשי יעקב, שהם רחל ולאה בלהה וזלפה, כולם לגוף אחת, כי בלהה וזלפה שרשם הוא מאחוריים דרחל ולאה, וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ב). והיה צריך ע"פ תיקון האמיתי שיהיו כולם לגוף אחת ואשה אחת ובשם רחל, כי היא העיקרית, אלא שהיתה נקראת לפעמים בשם לאה ג"כ, ועל דרך יעקב וישראל שלא נחלק לשני גופים ח"ו אלא רק בשני שמות, כן היה צריך שיהיו לאה ורחל ג"כ לאחד, ובתוכן היו נכללין בלהה וזלפה ג"כ כנוז', והיו נולדו כל הי"ב שבטים מאם אחת, ואז היה התיקון האמיתי. ומה שנתחלקו לאה ורחל לשניים, וכן נחלק מהן ממילא ומכל שכן זלפה ובלהה ג"כ כל א' בפנ"ע, כי בחסרון התיקון דהפנים מכל שכן שהוא חסר בהאחוריים ונחלקו לד', אך עיקרן הם שניים, לאה ורחל כנודע, כי אין קוראין אימהות אלא לד' (ברכות טז ע"ב), שרה רבקה רחל ולאה. והרי עכ"פ כי מה שנתחלקו רחל ולאה לשניים זה היה מחסרון התיקון, וזהו שאמר הזוה"ק הנז', ועכ"ד אפי' יעקב לא אשלים לגבייהו כדקא חזי, כי אילו השלים התיקון בהן בכל הראוי היה צריך שיהיו רחל ולאה

⁶⁵⁹ ז"ל, ור"ל לאדם שהוא דכורא. הזהיר כל העריות והוא ו' של שם, וערות אשה ובתה הן ה"ה, וכלתך יר"ד, הרי יהו"ה. וכן שאר כל העריות באלו ג' אותיות, והזהיר את הוא"ו כנ"ל ועב"פ, בראשית ואינון אפרישין בין ה' לה' דלא אתקריב וא"ו בינייהו הה"ד "ערות אשה ובתה לא תגלה" ואינון שכינתא עלאה ותתאה כו', ורזא דמלה ונהר יחרב כו' ובג"ד לית קריבו כו' ע"ש. ומפ' שם כל העריות, על ג' אתוון הנשארים ומפ' שם על הע"ר דהן עריות דישראל וגלותא דלהון עש"ב.

ואמר דא י' זעירא כו' ר"ל מלכות דילה שהיא הכלה ומפ"ו ת"ח שבינתא כו'. והן ד' דרגין דנוק' כמש"ל נ"ג ד' ובכל קו האמצעי ביסוד כלה ובת"ת אחות ומסט' דאימא בת והן ג' נקבים שורק וכמש"ש.

ואמר שאר בשרו כו', ר"ל מסט' דדעת דכליל כולא כמ"ש למעלה בתכ"א וש"מ ופה מסט' דאימא הוא בבחי' חיצונית אבל מסט' דפנימית הוא מסט' דיו"ד חכמה דכליל כולא כמ"ש בפ' ויקרא יר"ד ב' עש"ב (ובע"א כלה י' וש"ב ה' אמ' ו' וב' וב' כולל הכל ה' אחרונה דכולל הכל) והוא ד' אתוון דהו"ה כסדר הזה כלה אחות ובת ושאר בשר דכליל כולא.

⁶⁶⁰ לא מצאתי כזה ד"ה, אמנם עכ"פ ז"ל, וזהו סוד העריות שהן קרובים מאד, והיו ההתבנות ואצילות להשפיע בולד נשמת עץ חיים מאצילות, אבל כבר נאבד מהאדם זה ע"י ע"ה להוליד מאצילות, בסוד (בראשית ד א) והאדם ידע בע"ה טוב ורע שהוא דרגא דבי"ע, במט"ט, מצפ"ץ זה, ולא תדמה ליוצרך, וכמש"ל (צ"ג ב') דאנת גרים ולא הותר אלא ביבם להתכללות רוחא ברוחא, ואז יהיה במדרגת הנער הולד כנ"ל, ולולי זה אף זה לא יזכה כנ"ל וע"ש בהמאמרים הנ"ל שהבאתי למעלה ותבין הכל.

דע"ה ח"ב

לגוף אחת, ובתוכן היו נכללין בלהה וזלפה ג"כ, והיו נולדו כל הי"ב שבמים מאם אחת, והיו האימהות ג"כ ג' כמו האבות. וזהו ג"כ מ"ש בזוה"ק (פ' נח עו ע"א) יעקב נסב תרין אחת, ור"ל כי מה שהיו לשניים ולא נעשו לאחד הרי היה כ"ז ג"כ מסיבת החטא דעין הדעת, ולא נשלם גם בהם התיקון בכל הראוי. אמנם בעיקר הנסיון גופה הנה יצאו האבות בשלום מכל וכל, אלא מה שהיה נוגע לתיקון הכללי דהעולם כולו הנה זה לא היה אפשר עדיין להתתקן עד לעתיד, ולכן יצא ישמעאל מאברהם ועשו מיצחק, ויעקב נסב תרין אחת, ור"ל שלא נעשו לאחד אלא שהיו לשתיים שהם ארבע וכנז'.

דרוש ד ענף ב סימן ג

וכן יוסף הצדיק נכנס בנסיון הזה בהיותו במצרים במקום הקלי', וגם הוא עמד בזה ויצא בשלום מכל וכל.

וכן היה אצל משה רבינו ע"ה, וע"ז נאמר "וינס משה מפניו, ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוז בזנבו כו' ויהי למטה בכפו". שכן השורש שבקדושה של התנין דקליפה הוא זנבו, כי משם הוא תוקפו. ונעשה למטה בכפו, ובזה הראה לו הקב"ה שהוא אינו צריך לפחוד ממנו, והוא יכול לו, משום ששורש משה רבינו ע"ה היה בנחש דקדושה. הרי לנו כי עכ"פ גם משה רבינו ע"ה היה ירא לגשת שם, ולא נכנס שם אלא ע"י ציווי של הקב"ה, ונכנס בשלום ויצא בשלום.

וכן היה אצל הושע הנביא, שהיתה כניסתו בזה ג"כ ע"י ציווי של הקב"ה, ולכן אכן יצא מזה אף הוא לשלום, והוא הענין דאשת זנונים וילדי זנונים דהושע.

והנה על אף שיש מח' אם מעשה דהושע היה כמראה נבואה או כפשוטו, אעפ"כ ניחא, שכן ישראל שבאותו הדור הלכו אחר תאוות עוה"ז ונכנסו בהיכלין דסטרא דמסאבא, והגיעו עד שערי מות שבהיכל הו' דס"א. לכן ציוה לו הקב"ה שיקח את האשת זנונים לכובשה תחת ידו, והוא מה שילדה לו שני בנים ובת אחת, הרי הם הילדי זנונים, ג' קליפין, ונתקן עי"ז כלל חטא ישראל שבאותו הדור במה שנכשלו בזנות ובעידוניה דהאי עלמא. והנה בהיכל הזה הסתכל הושע ג"כ וראה את כל מחמדיהם והעידוניהם וכל כחותיהם, ועכ"ז לא נמשך אחריהם ח"ו ולא נהנה מהם מאומה, והיה תמיד בעוצם קדושתו ואמונתו, כי ידע שכל כחותיהם אינם שלהם כלל, אלא הוא רק מה שניתן להם לפי שעה לנסות בהם בני אדם, וכל מחמודיהם אחריהם מרה כלענה.

וכן נכנס בהנסיון הזה יוסף הצדיק ג"כ, וגם הוא עמד בזה ויצא בשלום מכל וכל, וכמ"ש בזוה"ק (פ' בלק ר"ז ע"א) יוסף כד אתפרש מאבוי ידע בחכמתא דלעילא ברזא דכתרין קדישין עלאין, כיון דהוה במצרים אוליה בההיא חכמתא דלהון באינון כתרין תתאין היך אחידן אינון דימינא ואינון דשמאלא, עשרה דימינא ועשרה דשמאלא, חמרי ואתני, ובנין כך רמזו לאבוי ממה דאוליה תמן, דכתיב ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים כו' ועשר אתונות⁶⁶¹ כו' כו', ע"ש כל הענין. וזהו שכתוב (בראשית מה כו) ויגידו לו לאמר עוד יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, והכונה הוא שכבש תחתיו כל המרכבה הטמאה, ולכן נאמר (שם) ויפג לבו, כי לא האמין להם, ונאמר עוד (שם כח) ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי, שהיה מתמה על זה, על עוצם צדקתו שהוא עדיין בדרגא דחי, וכמ"ש בזוה"ק (ס"פ ויגש ריא ע"ב בשביבי נוגה שם). {פב ע"ג}

והנה בהנסיון הזה נכנס ג"כ משה רבינו ע"ה, וכמ"ש בזוה"ק (פ' בא לד ע"א) אמר רבי שמעון השתא אית לגלאה רוין דאינון מתדבקין לעילא ותתא (ר"ל שיבאר איך שהתורה מדבר למטה ומרמז למעלה, כי העילא ותתא מתדבקין דא בדא, וכל מה שנעשה למטה כן הוא למעלה, ע' ספר אשמורת הבוקר), מה כתיב בא אל פרעה לך אל פרעה מבעי ליה, מאי בא, אלא דעייל ליה קב"ה אדרין בתר אדרין לגבי תנינא חדא עלאה תקיפא (הוא אריך דקליפה), דכמה דרגין משתלשלין מניה, ומאן איהו רוא דתנין הגדול (שהוא שורש פרעה אשר למעלה בקליפה, והיה ראש לקליפות, אשר ממנו משתלשלין כל

⁶⁶¹ תרגום: יוסף כשנפרד מאביו ידע בחכמה העליונה בסוד כתרים קדושים עליונים. כיון שהיה במצרים, למד באותה חכמה שלהם, באותם כתרים תחתונים איך אחוזים אלה של ימין ואלה של שמאל, עשרה של ימין ועשרה של שמאל, חמורים ואתונות, ומשום זה רמז לאביו ממה שלמד שם שכתוב "ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים וגו'".

דע"ה ח"ב

מדרגות המומאה לאין מספר, וזהו שאמר בא אל פרעה מדרגה אחר מדרגה עד פרעה התנין הגדול, ומשה דחיל מניה ולא קריב אלא לגבי אינון יאורין (ר"ל ההמשכות וההתפשטויות שנמשכין ומתפשטין ממנו), ואינון דרגין דיליה, אבל לגביה דחיל ולא קריב, בגין דחמא ליה משתרש בשרשין עלאין, (והוא כמו שכתוב (קהלת ז יד) גם את זה לעומת זה עשה האלהים, והוא נגד לויתן נחש בריח ולויתן נחש עקלתון אשר בחוורתא דא"א, ושם הוא שרשו כמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א יא ע"ג בד"ה זנבא ברישיה). ע"ש כל הענין, ומשום ששם אינון מגיעין מעשה בני אדם כלל, לכך דחיל משה רבינו ע"ה למקריב לגביה, שהוא להתנין דקליפה אשר כנגדו, כי היה ירא שלא יכיל ליה לכובשו תחת ידו) כיון דחמא קב"ה דדחיל משה כו' אמר קב"ה הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו כו'⁶⁶² ע"ש. וזהו שכתוב (שמות ד ג) וינס משה מפניו, ויאמר ה' אל משה שלח ידך ואחוז בזנבו כו' ויהי למטה בכפו, כי שורש של התנין דקליפה אשר בהתנין דקדושה הוא בזנבו ע' שער הקליפות (פרק ג), ולכן אמר לו הקב"ה שיחזיק בזנבו כי משם הוא תוקפו, ונעשה למטה בכפו, ובוזה הראה לו הקב"ה שאין צריך לפחד ממנו כי יכול לו, והוא משום כי משה רבינו ע"ה היה שורשו בהנחש דקדושה עצמו, וכמ"ש ברע"מ (פ' תצא רעט ע"א) דאנת לויתן נחש בריח כו' ולכן היה שולט הוא על התנין דקליפה לכובשו תחת ידו. והרי לנו עכ"פ כי גם משה רבינו ע"ה היה ירא לגשת שם, ולא נכנס שם אלא ע"י ציווי של הקב"ה, ונכנס בשלום ויצא בשלום. וכן אמרו בזה"ק (פ' נח עו ע"א) הנ"ל סי' א', יהיב חכמתא למשה מה כתיב ביה בכל ביתי נאמן הוא, ולא הוה כמשה שמש מהימן בכלהו דרגין (ור"ל כי הוא נכנס והעמיק בזה עוד יותר מהאבות הנ"ל סימן ב'), ולא סטא לביה בתיאובתא דחד מנייהו אלא קאים במהימנותא עלאה כדקא יאות.

וכן בענין הוה הנה נכנס ג"כ הושע הנביא, והיה כניסתו בזה ג"כ ע"י ציווי של הקב"ה, ולכך יצא מזה גם הוא לשלום. והוא הענין דאשת זנונים וילדי זנונים דהושע, וכמ"ש בזה"ק (פקודי רמה ע"א) כתיב תחלת דיבר ה' בהושע דחמא מגו דרגא דא (שהוא מההיכל קדמאה דהו' היכלות דקדושה), דאיהו שירותא דכל דרגין לסלקא לעילא (שהוא התחלה לכל מדרגות הקדושה מלמטה למעלה), וסופא דכל דרגין לנחתא לתתא (כי שם הוא הקצה העליון דכל הספרא דמסאבותא, שכל אחיותם ויניקתם הוא מהקצה התחתון דהקדושה, והגם שמקומם הוא כנגד האחוריים דהו' היכלין כולן וכמ"ש בשער הקליפות (פרק ב), אך האחוריים הם לעולם רק הקצה התחתון דההיכלא קדמאה אשר מלמטה למעלה, כי ההיכלות הם נכללין זב"ז כנודע בסוד הקדיש (שעה"כ טו ע"א), וההיכלא קדמאה אשר מלמטה למעלה הוא לעולם התחתון והחיצון לכולם, הן באורך והן בעובי, והוא הסוף אשר בו מסתיימים ההיכלות דקדושה, ושם הוא הקצה העליון דכל הקליפות והחיצונים כולם, ולכן הסתכל הושע משם להתבונן בכל עומקיא דלהון. ובגין דהושע חמא מגו שירותא דא סופא דכל דרגין, אצטריך לנטלא האי אשת זנונים, בגין דישראל אתאחדון ואתמשכו מתמן לתתא לגבי ההוא אתר דאקרי אשת זנונים, בגין דשבקו ולא אתדבקו בהאי אשת חיל, וחמא מתמן כל אינון היכלין דאינון בסטרא מסאבא היכלין דמסאבא, כלהו מסאבין למאן דאתדבק בהון, ועל דא כתיב קח לך אשת זנונים וגו', וכי

⁶⁶² תרגום: אמר רבי שמעון כעת יש לגלות סודות שהם נדבקים למעלה ולמטה מה כתוב בא אל פרעה היה צריך (לכתב) לך אל פרעה מה זה בא אלא שהכניס אותו הקדוש ברוך הוא חדרים אחר חדרים לתנין אחד עליון תקיף שכמה דרגות משתלשלות ממנו ומיהו סוד התנין הגדול. ומשה פחד ממנו ולא קרב אלא לאותם יאורים ואותן הדרגות שלו אבל ממנו הוא פחד ולא התקרב משום שראה אותו מושרש בשרשים עליונים. כיון שראה הקדוש ברוך הוא שמשה פוחד ושלוחים ממונים אחרים למעלה לא יכולים להתקרב אליו אמר הקדוש ברוך הוא "הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרובץ בתוך יאוריו".

דע"ה ח"ב

נביאה דקשוט אצטריך לדא, אלא בנין דאסיר ליה לבר נש לאעלא באינון היכלין, בנין דלא יתמשך בתרייהו, כגוונא דעבד נח, דכתיב וישת מן היין וישכר ויתגל. והושע דחיל לאסתכלא באינון היכלין (פב ע"ד) דאסתאבו בהו ישראל ואתדבקו, דלא יתמשך אבתרייהו, כמה דכתיב בנח וישת מן היין וישכר ויתגל, עד דאמר ליה קח לך אשת זנונים וילדי זנונים, וכתיב וילך ויקח את גמר בת דבלים למנדע במה דאתדבקו ואסתאבו, ושבקו רזא דמהימנותא בנין אל נכר ועל דא חמא מגו היכלא דא שירותא דכל דרגין⁶⁶³ עב"ל.

והנה בענין הזה, נודע הוא שיש ב' דעות בדברי רז"ל (והובא ברש"י בהושע שם) כי התרגום יונתן אמר שהיה כ"ז במראה הנבואה ובדרך משל, אך בגמרא פסחים (דף פז ע"א) משמע שהיה הענין כמשמעו. והנה גם אם נאמר שהענין הוא כמשמעו הוא. ניהא ג"כ, כי משום שישראל שבאותו הדור הלכו אז אחר תאוות עוה"ז ונכנסו בהיכלין דסטרא דמסאבא, והגיעו עד שערי מות שהוא בהיכל הו' דס"א, ששם הוא הנשיקין בישין ותיאובתין בישין, וכל עדונין דגופא דהאי עלמא, אשר עליה נאמר (משלי ה ג) כי נפת תמפנה שפתי זרה בו' כמ"ש בפ' פקודי (רס"ו ורס"ז) ע"ש, לכן ציוה לו הקב"ה שיקח הוא האשת זנונים לכובשה תחת ידו. והוא מה שילדה לו שני בנים ובת אחת, והם הילדי זנונים, ג' קליפין, ב' דכורין ונוקבא אחת הכלולים ביסוד ועטרה שהם כלל הכל, וכולם חזרו לקדושה על ידו, ע' כ"ז בדברי הגר"א (ביהל אור פקודי דף יז עמוד ג ד). ונתקן ע"ז כלל חמא ישראל שבאותו הדור במה שנכשלו בזנות ובעידונין דהאי עלמא, ע"י שכבש אותה הקליפה דהתאוה תחת ידו, כי הרי החזיר את האשת זנונים שלקח והילדי זנונים שנולד לו ממנה, החזיר אותם לקדושה. וכן תיקון עוד יותר, והוא החמא עבו"ז שנכשלו אז ישראל ג"כ, והוא ע"י שהסתכל והתבונן בכל ההיכלין דמסאבותא, וירד גם בהיכל הו' אשר שם הוא השמרים של היין המשכר⁶⁶⁴, ושם לא היה יכול נח לעמוד בו, וכמ"ש בפ' פקודי (רסז ע"ב) היכלא שביעאה דא היא היכלא דשמרי דחמרי לאתרוואה ביה כד"א וישת מן היין וישכר ויתגל, סחיטה דכל אינון ענבין, כלהו ענבין בישין, הכא איהו סחיטה דלהון, ודא איהו מ"ש (תהלים עה ט) יין חמר בו', אך שמריה ימצו ישתו כל רשעי ארץ, שמרים דחמר דלית מאן דשתי מניה דלא גרים מותא לגרמיה, מיינא דא אטעימת חוה לבעלה ואעלת ליה בהיכלא דא, דתנינן סחיטה ענבין ויהיבת ליה, וגרימת מותא ליה ולכל עלמא אבתריה בו'⁶⁶⁵. והנה בהיכל הזה הסתכל הושע ג"כ וראה כל מחמודיהם ועידונין שלהם וכל כחותיהם, ועב"ז לא נמשך אחריהם ח"ו ולא נהנה מהם מאומה, והיה תמיד

⁶⁶³ תרגום: נאמר "תחלת דבר ה' בהושע" שראה מתוך דרגה זו, שהיא ראשית כל הדרגות, לעלות למעלה, וסוף כל הדרגות לרדת למטה. ומשום שהושע ראה מתוך הראשית הזאת את סוף כל הדרגות הצטרך ליטול את אשת הזנונים הזאת משום שישראל נאחזו ונמשכו משם למטה לאותו מקום שנקרא אשת זנונים משום שעזבו ולא נדבקו באשת חיל הזו וראה משם כל אותם היכלות שהם בצד הטמאה (שיש לו). היכלות הטמאה כולם טמאים למי שנדבק בהם ועל זה נאמר "קח לך אשת זנונים וגו'" (שם) וכי נביא אמת צריך את זה, אלא משום שאסור לו לאדם להכנס לאותם היכלות כדי שלא ימשך אחריהם כמו שעשה נח, שנאמר "וישת מן היין וישכר ויתגל". והושע פחד להסתכל באותם היכלות שנטמאו בהם ישראל ונדבקו, שלא ימשך אחריהם. כמו שנאמר בנח "וישת מן היין וישכר ויתגל" עד שאמר לו "קח לך אשת זנונים וילדי זנונים" ונאמר "וילך ויקח את גמר בת דבלים" לדעת במה נדבקו ונטמאו ועזבו את סוד האמונה בשביל אל נכר, ועל זה ראה מתוך ההיכל הזה ראשית כל הדרגות.

⁶⁶⁴ ע"י לעיל הערה 651.

⁶⁶⁵ תרגום: ההיכל השביעי זהו ההיכל של שמרי היין לרוות בו כמו שנאמר "וישת מן היין וישכר ויתגל" סחיטת כל אותם הענבים כולם ענבים רעים כאן היא הסחיטה שלהם וזהו יין חמר שמרים של יין, שאין מי ששותה ממנו שלא גורם מות לעצמו. מן היין הזה הטעימה חוה את בעלה והכניסה אותו להיכל הזה ששנינו, סחיטה ענבים ונתנה לו, וגרמה מות לו ולכל העולם אחריו.

דע"ה ח"ב

בעוצם קדושתו ואמונתו. כי כל כחותיהם אינו שלהם כלל, אלא מה שניתן להם לפי שעה לנסות בהם בני אדם, וכל מחמודיהם אחריתם מרה כלענה, והם רק לצוד בני אדם, וכשור אל טבח יובל.

והיה בזה בעוצם קדושתו תמיד גם בעת שהסתכל בהם, שהם כולם רק רע כל היום, ואין בהם טוב מאומה כלל, ולא חפץ בהם כלל. ועי"ז תיקן החטא של עבו"ז שנכשלו ישראל אז, ולכן תיכף אחר המעשה דאשת זנונים אשר היה זה הן במעשה והן במחשבה כנוז, ותיקן עי"ז החטא של גילוי עריות והחטא של עבו"ז שבאותו הדור, הנה התחיל לומר על ישראל דברי שבח וברכה, והיה מספר בני ישראל כחול הים כו' (הושע ה ב), והוא עי"ז תיקון החטא של ג"ע, והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי (שם ב א), והוא עי"ז תיקון החטא של עבו"ז. ועכ"פ הוא כי גם הושע הנביא הנה נכנס בזה לשלום ויצא מזה לשלום מכל וכל, וגם כל כניסתו בזה היה רק בהכרח ולא מרצונו וכמ"ש הזוה"ק (פקודי רמה ע"א) הנוז. והושע דחיל לאסתכלא באינון היכלין עד דאמר ליה הקב"ה קח לך כו' וכנ"ל, וכן כל הקדושים הנ"ל, שהם האבות ויוסף ומשה רבינו ע"ה שנתנסו בזה, היה ג"כ כל כניסתם בהניסיון הנורא הזה רק עי"ז הקב"ה שסיבב אותם לזה, ונכנסו בזה בהכרח. ובמשה רבינו ע"ה הרי נאמר בו בפירוש (שמות ד ג) וינס משה מפניו, עד שאמר לו הקב"ה (שמות ד ד) שלח ידך כו' וכנ"ל, ומשום שהם כולם נכנסו בזה רק עי"ז הקב"ה, לכן נכנסו בשלום ויצאו בשלום, וכמו שיתבאר עוד בזה לפנינו בעה"י.

דרוש ד ענף כ סימן ד

דור המדבר נתנסה אף הוא בנסיון זה, שכן המדבר הוא מקום הס"מ וחיילותיו, ועי"ז קבלת התורה וקיומה, וכן עי"ז קדושת המשכן וענני הכבוד שהיו במקום המדבר (הרי הוא מקום הס"מ וחיילותיו), נשבר מאוד כח הס"מ עי"ז שנתנסו ישראל בתחבולותיו ולא נכשלו, וראו כחו, הכירוהו ולא נמשכו אחריו (והיו מ' שנה כנגד מ' מלקיות). ועכ"ז דווקא שם הוא שקבלו את התורה ונעשו לחלק ה' עמו, ולא נכשלו אלא בעשרה נסיונות, כי המקום גרם להם כנ"ל. וחטא העגל, שהוא החטא הקשה ביותר מכולם, ישראל עצמן לא חטאו כי אם הערב רב, וחטא ישראל בזה היה רק על שלא מיחו בהם. והוא פירוש הכתוב "ויש אשר יהיה הענין ימים מספר כו' ויש אשר יהיה הענין מערב עד בוקר כו'" והנה יש במדבר גופא מקומות מחולקים, אשר יש בהם חלקים מזוהמים יותר והיה צורך שיתעכבו שם ישראל זמן ארוך יותר לבטלו ולטהר את אותן המקומות. וכן פירוש מאמה"כ "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו", שכאשר באו ישראל למקומות הללו, היה קשה להם מאד, והיו מרגישים תיכף חושך וצלמות וכל מיני צער ומצוקה מצרת הייצר, והיו נופלים ממדרגתם הרבה, ורצו לברוח, ועכ"ז הלכו רק על פי ה', כמה שנצרך לתקן את המקום מזוהמתו.

והנה זוהי העבודה היותר עיקרית שאין למעלה מזה, אשר בה חפץ הקב"ה שיהיה עי"ז קדושי עליון הגדולים יותר, שלאחר שעמדו וירדו למעמקי פנימיות התורה בסתרי מעשה בראשית ומעשה מרכבה יתבוננו ג"כ בכחות הטומאה והרע מראשית שורשם שבעולם הבריאה ביניקתו שם ובכל שימושיו ופעולותיו אשר בעולם הבריאה, וכן בהתפשטותו אח"כ שבעולם היצירה ועולם העשיה, להתבונן בהם כדי להשכיל ולדעת איך כחותיהם אינם שלהם כלל וכלל, אלא הוא רק מה שניתן להם לפי שעה מהיוצר אור ובורא רע, כדי לנסות בהם בני אדם.

אמנם הנסיון ליכנס בזה הוא גדול והסכנה עצומה עד שכמעט שאין בכח אנושי לעמוד בזה. וכנודע שהשכל והמשכיל והמושכל אחד הם, ובפרט כשמעורבים באותו הענין גם חמדה ותאוה, והוא עצמו מתוק לחיך, וכל שכן כאשר אותו הדבר יש בו גם רוח חיים, ותשוקתו תמיד היא לידבק באדם, וממילא נמשך האדם אחריו כחושק אל חשוקתו, ומתמסר אליו בכל כחו. והענין הזה הוא רחמ"ל הקורה לכל מי שמשים עיונו להתבונן ולהסתכל בכפטי מציאות הסטרא אחרא ופעולתו בשמות הטומאה ושימושיהם אשר בכל עניני הכשפים. ובפרט שכאשר משתמש בהם ונהנה מהם, הרי שהוא עושה עצמו ממש כצאן לטבח יובל, ומפקיר את עצמו ליאבד משני עולמות.

והנה בהנסיון הנורא הזה הכנים הקב"ה את כל דור המדבר ג"כ, כי כל המדבר כולו הוא מקום הס"מ וחיילותיו, ושם {פג ע"א} הוא עומד בכל כחו ותוקפו, וכמ"ש בפ' תרומה (קנו ע"א) ולא אשתכח חרבא תקיפא (מדבר עצום) בכל עלמא בר ההוא מדבר דתברו חייליה ותוקפיה ישראל ארבעים שנה, כמה דאת אמר המוליכך במדבר הגדול והנורא, בההוא מדברא שלטא סטרא אחרא, ובעל כרחיה אזלו ישראל עליה ותברו

דע"ה ח"ב

חיליה ארבעין שנין, ואי ישראל ישתכחו זכאין באינון ארבעין שנין הוה מתעברא ההוא סטרא אחרא מעלמא, ומדקא ארגיזו ליה לקודשא בריך הוא כל אינון זמנין, אתתקף ההוא סטרא אחרא ונפלו כלהו תמן תחות רשותיה⁶⁶⁶. כי ע"י קבלת התורה וקיומה וקדושת המשכן וענני כבוד שהיה במקום המדבר, נשבר כחו ותוקפו דהס"מ הרבה מאד. כי בדרך כלל היה כל דור המדבר כולו צדיקים גדולים, ואנשים מצויינים הרבה מאד יותר מכל דורות עולם, וכמו שמבואר בזה"ק פ' שלח (דף קסב וקסג) ובפדר"א (ס"פ מא) ובתנא דבי אליהו רבא (פרק כג) ע' שם ושם, אלא ע"י הליכתם במדבר ששם הוא כל תוקפיה דס"מ, הנה זה היה גורם להם שנפלו בכמה דברים, שהם העשרה נסיונות שניסו אבותינו להקב"ה (אבות פ"ה מ"ד). והיה המקום גורם להם, וזהו שכתוב (שמות טו ג) על כן קרא שמה מרה, (שם יז ז) ויקרא שם המקום מסה ומריבה, (במדבר יא ג) ויקרא שם המקום ההוא תבערה, (שם טז) ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה.

וכן שמעתי בזה בשם מהרי"צ במהר"ח ז"ל מוולאזין, שזהו מה שכתוב (שם ט יח) על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו ובהאריך הענן כו' ויש אשר יהיה הענן ימים מספר כו' ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר כו' על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו. והרי יש בזה לכאורה אריכות דברים הרבה ללא צורך, וגם עיקר הענין מה משמיענו התורה בזה. אך התורה מדבר בשבחן של ישראל, כי הנה כל המדבר כולו היה מקום חושך וצלמות, והיה מלא טומאה וזהמא ורע מכל מיני קליפות וחיצונים, משכן הס"מ וחילותיו. והיה הליכת ישראל שם כדי לשבור כל תוקפיה וחיליה, וכדי לבטלו ולטהר את המקום, והיה מתבטל ע"י מכל העולם כולו. ולכן הלכו שם ארבעים שנה, שהוא כנגד מספר הארבעים מלקיות כמ"ש בפ' תצוה (קפד ע"א), כי כ"ז הוא תוקפיה וחיליה דהס"מ אשר יש לו אחיזה בזה, והוא בהידין ורגלין ויונק מכללות החגת"מ הכלול כל א' מעשר, והם ארבעים, ולכן הלכו במדבר ארבעים שנה לשבור תוקפיה וחיליה.

והנה יש שם במדבר גופה מקומות מחולקים אשר שם הוא יותר מזהם ויותר טמא, והיה הצורך שיתעכבו שם ישראל זמן יותר ארוך לבטלו ולטהר אותן המקומות ג"כ. וכאשר באו ישראל למקומות הללו היה קשה להם מאד, והיו מרגישים תיכף חושך וצלמות וכל מיני צער ומצוקה מצרת היצר, והיו נופלים ממדרגתם הרבה. ובודאי שהיו רוצים לברוח משם כברוח מהאש, ואח"כ כאשר נתעכבו שם וטיהרו את המקום, היו רוצים להשאיר שם, וזהו שאמר הכתוב על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו, שלא הסתכלו על עצמם מאומה, אלא שהיו עושים רצון ה', הן בהחנייה והן בהנסיעה, ובהאריך הענן כו' והיו רוצים לברוח משם, עכ"ז ושמרו בני ישראל את משמרת ה' ולא יסעו. ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר, משום שלא היה שם מקום מזהם כ"כ, והרי היו רוצים להתעכב שם, עכ"ז ונעלה הענן בבוקר ונסעו, ומדבר הכתוב בשבחן של ישראל שהעמיסו על עצמן כל הטורח והעמל הזה כדי לכוף את יצרם ולכובשו בכל האפשרי. והגם שהיה קשה להם מאד, עכ"ז את משמרת ה' שמרו כו'. וזה לימוד גדול להאדם לקבל עליו דין שמים במה שנסבב עליו סיבות שונות כמה פעמים, אשר ע"י נופל ממדרגתו בהכרת, ויש לו נסיונות גדולים מכפיית היצר, כי כל זה הוא מהעבודה המוטל על האדם, פעמים באופן זה ופעמים באופן

⁶⁶⁶ תרגום: ולא נמצא מקום חרב קשה בכל העולם פרט לאותו מדבר ששברו ישראל כחו ותקפו ארבעים שנה כמו שנאמר "המוליכך במדבר הגדל והנורא" (דברים ח) באותו מדבר שולט הצד האחר, ובעל כרחו הלכו עליו ישראל ושברו כחו ארבעים שנים ואם ישראל נמצאו צדיקים באותם ארבעים שנים היה מעבר אותו הצד האחר מן העולם ומשהרגיזו את הקדוש ברוך הוא כל אותן פעמים התחזק אותו הצד האחר ונפלו כולם תחת רשותו.

דע"ה ח"ב

זה, פעמים בצער ופעמים ברווח, ועל זה נאמר (קהלת ז יד) ביום טובה היה בטוב, ור"ל לשמור את אותו העת כבבת עיניך, וביום רעה ראה להתחזק עצמו בכל האפשרי.

ונחזור להענין, כי הליכת ישראל במדבר הנה היה שהכניסם הקב"ה בהנסיון הנורא הזה, שהכניס אותם בתוך משכן הס"מ וחיילותיו וכל הרשעה כולה, ונתנסו בכל פיתוייו ותחבולותיו, וראו אותו וידעו אותו מכל וכל ועכ"ז הנה שם גופה קבלו את כל התורה כולו ונעשו לחלק ה' עמו, וכמ"ש (דברים לב י) ימצאהו בארץ מדבר (פג ע"ב) ובתוהו יליל ישימון, וכן כתוב עוד (ירמיה ב ב) לכתך אחרי במדבר כו' קודש ישראל לה' כו', ולא נכשלו אלא רק בהעשרה נסיונות, כי המקום היה גורם להם כנ"ל. וחטא העגל שהוא החטא הקשה יותר מכולם, הנה בזה ישראל עצמן לא חטאו בזה מאומה אלא רק הערב רב, וכל חטא ישראל בזה היה רק על שלא מיחו בהם, וכמו שיתבאר כ"ז לפנינו לקמן בארוכה בעה"י ע"ש ותמצא נחת. ועכ"פ הוא כי בדרך כלל הנה נשארו כל אותו הדור קיים באמונתו של הקב"ה, ונשארו קודש לה' גם אחר הנסיון העצום והנורא הזה.

ובזוה"ק פ' תצוה (קפג סע"ב) פתח ההוא סבא ואמר ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלהיך כו', האי קרא הכי מבעי ליה, ובמדבר אשר נשאך, מהו ראית, אלא קודשא בריך הוא דבר לון לישראל במדברא מדברא תקיפא, כמה דכתיב נחש שרף ועקרב וגו', מדברא דאיהו תקיף משאר מדברין דעלמא, מאי טעמא בגין דההיא שעתא דנפקו ישראל ממצרים ואשתלימו לשתיין רבבן, אתתקף מלכותא קדישא ואסתלק על כולא, וסיהרא אתנהירת, וכדין אתכפייא מלכו חייבא סטרא אחרא ואפיק לון קב"ה למיהך במדברא תקיפא, דאיהו אתר ושלטנו דס"מ חייבא, דאיהו דיליה ממש, בגין לתברא תוקפיה וחיליה, ולכתתא רישיה ולאכפיא ליה דלא ישלומי, ואלמלא דחאבו ישראל, בעא קב"ה לאעברא ליה מעלמא, ועל דא אעבר לון באחסנתיה ועדביה וחולקיה ממש. כיון דחאבו בכמה זמנין, נשיך לון חויה, וכדין אתקיים הוא ישופך ראש וגו', ישראל מהו רישיה בקדמיתא, ולא ידעי לאסתמרא מיניה, ולבתר איהו מהא בבתרייתא, ונפלו בלהו במדברא ואתקיים ואתה תשופנו עקב. וארבעין שנין לקו מיניה לקבל מ' מלקות דבי דינא, ועל דא כתיב אשר ראית בעינייהו, הו חמאן לההוא מארי דמדברא, אזיל כפית קמיהו ונטלי אחסנתיה ועדביה מנלן, מדכתיב אז נבהלו אלופי אדום, ואלין אינון נחש שרף ועקרב, ואנן אופי הכי אתפרשנא מישובא למדברא תקיפא ולעינינא תמן באורייתא, בגין לאכפייא לההוא סטרא. ותו דלא מתיישבן מילי דאורייתא אלא תמן (כי מי שעומד בהנסיון הזה ויוצא ממנו לשלום, הוא זוכה לעומקי פנימיות התורה, ואין הפרגוד ננעלת לפניו) דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא, דכד אתכפייא סטרא דא אסתלק קב"ה לעילא ואתייקר ביקריה, ולית פולחנא דקב"ה אלא מגו חשוכא, ולית טיבא אלא מגו בישא. וכד עאל בר נש באורח בישא ושביק ליה, כדין אסתלק קב"ה ביקריה, ועל דא שלימו דכלא טוב ורע כחדא (ר"ל למנדע טוב ולמנדע רע), ולאסתלקא לבתר בטוב, ולית טוב אלא ההוא דנפיק מגו בישא (ר"ל שיודע מהרע ואינו נהנה ממנו, וכמ"ש בפ' בא (לד ע"א) וכנ"ל סי' א), ובהאי טוב אסתלק יקריה דקב"ה ודא איהו פולחנא שלים, ואנן עד השתא יתיבנא תמן כל יומי שתא בגין לאכפייא במדברא לההוא סטרא, השתא דמטא זמנא דפולחנא קדישא דסטרא דקדושה אהדרנא לישובא כו' ⁶⁶⁷ ע"ש. והרי לנו מכל זה כי

⁶⁶⁷ תרגום: פתח הזקן ההוא ואמר "ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו וגו'" פסוק זה כך היה צריך לומר "ובמדבר אשר נשאך" מהו "ראית", אלא הקדוש ברוך הוא הנהיג את ישראל במדבר מדבר חזק, כמו שנאמר "נחש שרף ועקרב וגו'" (דברים ח) ומדבר שהוא חזק משאר מדבריות בעולם. מה הטעם, משום שבשעה ההיא שיצאו ישראל ממצרים ונשלמו לששים רבוא, התחזקה המלכות הקדושה ועלתה על הכל, והאירה הלבנה, ואז נכנעה מלכות הרשעה, הצד האחר, והוציא אותם הקדוש ברוך הוא ללכת במדבר חזק שהוא מקום

דע"ה ח"ב

כל ענין הליכת ישראל במדבר הנה היה כדי ללחום עם הס"מ ולעמוד בכל הנסיונות שלו, והיה הליכתם שם ע"ד ירידת אברהם למצרים, ויצחק לפלישתים, ויעקב לחרן וכנ"ל סי' ב', כי במדבר הנה היה עומד שם הס"מ בכל תוקפיה וחיליה והתבוננו בו וידעו אותו, ועכ"ז הנה שם גופה נעשו לחלק ה' ונחלתו וכתת עמהם הברית להיות עמו בברית עולם.

והנה זהו באמת העבודה היותר עיקרי שאין למעלה מזה, אשר הקב"ה חפץ מהקדושי עליון היותר גדולים, שהם הגיבורי כח עושי דברו בכל התורה והמצוה כולו, שאחר שעמדו וירדו בעמקי פנימיות התורה בסתרי מעשה בראשית ומעשה מרכבה דקודש הקדשים, יתבוננו ויסתכלו ג"כ בכל כחות הטומאה והרע מראשית שורשו והתחלתו אשר בעולם הבריאה באחזתו ויניקתו שם ובכל שימושיו ופעולותיו אשר בעולם הבריאה. וכן התפשטותו אח"כ בעולם היצירה אשר שם הוא עומד בבחי' (קהלת ז יד) זה לעומת זה, הן באיכות והן בכמות⁶⁶⁸. ולהתבונן ולהסתכל שם בכל ההיכלות והמדורים דילהון ובפרטי פרצופיהם וכחותיהם וחמודותיהם אשר מראה עצמו תמיד מתוק לחיך וחמדה ותאוה לעינים. ויש חמדה ותאוה הרבה בכל שימושיו ופעולותיו מאד מאד, וכמו שכתב התורה (בראשית ג ו) כי טוב העץ למאכל ותאוה הוא לעינים ונחמד כו', וכן בפסוקי משלי (משלי ה ג) נופת תיטופנה כו', (שם ז טו) מרבדים רבדתי נפתי {פג ע"ג} משכבי נתעלסה באהבים. ובפרט בעולם העשיה ששם הוא רובו רע ומדור כל המזיקין ורוחין בישין שידין לילין, ונעשה שם במציאות נורא מאד. הנה על כל זה הוא העבודה השלימה אשר הקב"ה חפץ מקדושו להתבונן בהם כולם, ולהשכיל ולדעת איך שכל כחותיהם הוא אינו שלהם כלל וכלל, אלא הוא רק מה שניתן להם לפי שעה מהיוצר אור ובורא רע כדי לנסות בהם בני אדם. וכל מחמודיהם הם דרכי שאול יורדות אל חדרי מות, כי כל מציאותם הגם שנראים גדולים ונוראים הרבה מאד, הנה הם תלויים רק על חוט השערה הנמשך ועומד במאמרו של הקב"ה, וכל מציאותם וקיומם הוא רק לפי שעה ובגזרה ממנו ית"ש. והחוט השערה שאמרנו הוא סוד שער של תפילין האמור בזה"ק (פקודי רלו ע"ב). ופשוט הוא כי כן הוא ג"כ בתפילין דמארי עלמא וע' זוה"ק (יתרו סט ע"א⁶⁶⁹ ופקודי רכו סע"א⁶⁷⁰). וכל כחותיהם הניתן להם המבהיל ומפחיד ומרגיז לב כל

ושלטון סמא"ל הרשע שהוא שלו ממש כדי לשבר חזקו וכחו ולכתת ראשו (ולהוריד אותו) ולהכניע אותו שלא ישלט ואלמלא חטאו ישראל רצה הקדוש ברוך הוא להעבירו מן העולם ועל זה העביר אותם בנחלתו וגורלו וחלקו ממש. בגלל שחטאו בכמה פעמים נשך אותם הנחש ואז התקיים "הוא ישופך ראש וגו'" (בראשית ג) ישראל הכו ראשו בתחלה ולא ידעו להשמר ממנו ולבסוף הוא הכה באחרונה ונפלו כולם במדבר והתקיים "ואתה תשופנו עקב" (שם) וארבעים שנה לקו ממנו כנגד ארבעים מלקות של בית דין. ועל זה כתוב אשר ראית בעיניהם היו רואים את אדון המדבר הולך קשור לפנייהם ולקחו נחלתו וגורלו מנין לנו שנאמר "אז נבהלו אלופי אדום" ואלה הם "נחש שרף ועקרב" (דברים ח) ואנחנו גם כן נפרדנו מהישוב למדבר החזק לעין שם בתורה כדי להכניע את הצד האחר. ועוד שלא מתיישבים דברי תורה אלא שם שאין אור אלא אותו היוצא מתוך החשך, שכאשר נכנע צד זה מתעלה הקדוש ברוך הוא למעלה ומתכבד בכבודו, ואין עבודת הקדוש ברוך הוא אלא מתוך החשך, ואין הטוב אלא מתוך הרע וכאשר נכנס בן אדם בדרך רעה ועזב אותה אז מתעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו ועל זה שלמות הכל טוב ורע כאחד ולעלות אחר כך בטוב ואין טוב אלא ההוא שיצא מתוך הרע ובטוב זה מתעלה כבודו וזוהי עבודה שלימה. ואנחנו עד עכשיו יושבים שם כל ימי השנה בכדי להכניע במדבר לצד האחר עכשיו שהגיע זמן עבודת הקדש של צד הקדשה חזרנו לשוב.

⁶⁶⁸ עי' שער סדר אבי"ע פרק ד.

⁶⁶⁹ ז"ל: בסטרא אחרא אית נהירו דקיק חד דנהיר סחרניה, כמה דאת אמר "ונגה לו סביב" (יחזקאל א ד) ובדא אסתכלותא זעיר (ועל דא) הוה מסתכל מרחיק ולא בכלהו מלין.

תרגום: לצד האחר שהרי בצד האחר יש אור דקיק אחד שמאיר סביבו כמו שנאמר "ונגה לו סביב" וזו הסתכלות קטנה (ועל זה) היה מסתכל מרחוק ולא בכל הדברים.

⁶⁷⁰ אף על גב דפרישו, אית לקדש מן החול חולקא חדא, אית ליה בקדושה מסטרא דשמאלא. הדא הוא דכתיב "האלף לך שלמה" (שיר השירים) דאינון אלף יומי החול ואינון יומי דגלותא.

דע"ה ח"ב

שומע, וכן כל מחמדיהם הניתן להם אשר בהם יוקשים בני האדם, הנה כ"ז הוא רק כדי להבחין עי"ז בין צדיק לרשע ובין עובד אלהים לאשר לא עבדו, כי העובד האמיתי המואס בכל מחמדיו והוא קדוש לאלהיו, אינו מתפעל מכל כחות הס"מ מאומה ואינם שולטים עליו כלל, ואינם מפחידים אותו כלל, וכמ"ש ברכות (לג ע"א) אין ערוד מחית אלא החטא ממית, ובחולין (ז ע"ב) לא מסתייעא מילתך אין עוד מלבדו כתיב.

אמנם הנסיון לכנוס בזה הנה הוא גדול ורב, והסכנה בזה הוא נורא ועצום מאד מאד, עד שכמעט שאין בכח אנושי לעמוד בזה, כי הוא על דרך שבור חבית ושמור יינה. הענין הוא כי הרי מטבע האדם הוא שבכל ענין שהוא משים את לבו להתבונן בו ומכניס את שכלו ומחשבתו בזה, הוא נעשה דבוק אליו ואוהב ומחבב אותו, וכל מה שהענין הוא יותר עמוק והעיון בו הוא יותר גדול דבק בו האדם ביותר, ונותן את נפשו עליו עד שאינו מניח לו לא לאכול ולא לישן, וכל חפצו ותשוקתו הוא רק בזה, עד שנעשה בו לקנין עצמי, ונעשה אחד עמו. וכנודע שהשכל והמשכיל והמושכל אחד הוא⁶⁷¹, ובפרט כשאותו הענין יש בו גם המדה ותאוה, והוא מתוק לחיך, ומכל שכך כאשר אותו הדבר יש בו רוח חיים ג"כ, ותשוקתו הוא ג"כ תמיד להדבק אל האדם, וכל חשקו ומלאכתו הוא למצוא חן בעיניו וקן בלבבו, ולהעשות אליו למשכן ולמעון, ונותן כחו על זה להמשיך האדם אחריו. והרי עסוקים שניהם לענין אחד לקרב ולהתקרב זה לזה, ולהתקשר זה לזה, והרי נמשך האדם אחריו כחושק אל השוקתו, ונמסר אליו בכל כחו ונפשו ומאודו. והנה כל ענין הזה הוא רחמי"ל וחלילה וחלילה לכל מי שמשים עיונו להתבונן ולהסתכל בידיעות הסמרא אחרא בפרטי מציאותם וכחם באחיותם ויניקתם במקומם ופעולתם בשמות הטומאה ושימושיהם אשר בכל עניני הכשפים, ומעשה שדים רוחין לילין בשמותיהם למיניהם, וחוקר ודורש בזה להכיר אותם, ולדעת כל אופני שימושיהם. ובפרט שכמשתמש בזה ונהנה מהם, הנה האיש הזה הוא עושה את עצמו ממש כצאן למבח יובל, וכעכס אל מוסר אויל, ומפקיר את עצמו לאבד את עצמו משני עולמים. כי עלול הוא חלילה וחלילה להיות עובד עבו"ז ממש, ושיהיה אדוק בזה בכל כחו וכנו, כי הקליפה היא הומיה וסוררת להמשיך את האדם אחריה תיכף כאשר מסתכל בה. ולא עוד אלא גם כשמתבונן האדם במקומות התערובות ר"ל, שאינו מסתכל בהרע עצמו אלא במקומות שיש שם תערובות ממנו, גם זהו סכנה גדולה עצומה, כי עלול הוא שיטעה ולא יבחין, והוא ענין הד' שנכנסו לפרדס, כמ"ש בהקדמת תיקונים (דף יב ע"ב) וע' בתיקון נ"ח (בהגר"א דף קז ע"ד ד"ה ובג"ד) וכמו שיתבאר לפנינו בעה"י לקמן ענף כ"ב בארוכה.

והרי נתבאר לנו מכ"ז גדול הסכנה העצומה ואיך שהנסיון לכנוס בזה הוא עצום ונורא, עד שגם משה רבינו ע"ה היה ירא להכניס עצמו בזה, עד שאמר לו הקב"ה שיכנוס ולא יפחוד. וכן הכניס הקב"ה בזה את האבות הקדושים, וכן יוסף הצדיק, והושע הנביא, והם כולם יצאו מזה בשלום לגמרי. וכן הכניס הקב"ה בזה את דור המדבר ג"כ, וטרחו ועמלו בזה הרבה, וסבלו את כל התלאה (פנ ע"ד) הנוראה הלזו ארבעים שנה, עד שמתו עי"ז כל הדור כולו במדבר, כי לא יצאו כל ידי חובתם בשלימות, ועכ"ז הנה היה תיקונם יותר הרבה מקלוקלם, ויצא הפסידם בשכרם, כי נעשו שם לחלק ה' עמו, וזכו להיות קודש ישראל לה' ראשית תבואתה כמ"ש בירמיה (ב ג), ובמותם לא שלטה בהם רמה ותולעה,

תרגום: אף על גב שנפרדה, יש לקודש מחול חלק אחד, יש לו בקדושה מהצד השמאלי, זהו שנאמר "האלף לך שלמה", שהם אלף ימי החל והיינו ימי הגלות.
⁶⁷¹ לשון זו מקורה במורה נבוכים ח"א פ' ס"ח. ועי' בהגר"א על ס"י ב' ע"א וז"ל, ובדעת הוא השגת הדבר והוא מתפשט אח"כ בגוף כשעושה אח"כ הדבר, ולכן אמרו דעת המתפשט וכו', והן שקראו שכל ומשכיל ומושכל, ומושכל כלול מן השכל ומשכיל וכו', ע"כ.

דע"ה ח"ב

וזכו להיות כמלאכי השרת וכמ"ש בפדר"א (ס"פ מא) וע' זוה"ק שלח (דף קסב וקסג). וכ"ז היה משום שכל אלו הקדושים היה כניסתם ברשות* שהקב"ה הכניסם בזה בעל כרחם, וכמ"ש (תהלים יא ה) ה' צדיק יבחן, ולכן נתקיים עליהם (שמואל א' ב ט) רגלי חסידיו ישמור, ונשארו בקדושתם לעולם, וזכו ע"י הנסיון הזה לרוממות מעלתם עד אין חקר.

*הגהה אמנם הנה בזה"ק (פ' לך לך דף פא ע"ב) הנה מבואר שם כי ירידת אברהם אינינו למצרים היה ג"כ שלא ברשות ע"ש. אמנם הוא כי שם הוא דברי ר' יהודה, ואמר כ"ז קודם ששמע את דברי רשב"י אשר שם (פג עמוד א ב), אבל אח"כ הרי הסכים עמו והוטב לפניו את כל דברי רשב"י בזה מאד מאד וכמבואר שם (פג סע"ב), ע"ש"ה ותראה שכן הוא. וכן דברי ר' יצחק שם (פב ע"א) דבגין כך כו', וכן כל דברי הזהר בפ' תוריע (נב ע"א) ע"ש, הנה כ"ז הוא לא כדברי ר' יהודה בזה ע"ש בכ"ז היטיב ותמצא שכן הוא.

דרוש ד ענף כ סימן ה

אדה"ר נכנס מדעתו בנסיון הזה שלא ברשות, ואדרבא, הקב"ה הזהיר אותו על כך. ומה שהיה הציווי בלשון אכילה ולא בלשון נגיעה והסתכלות, שכן ע"י הסתכלותו שם הרי שנתערב בו ונעשה בו כעין אכילה ממש. ואדה"ר היה סבור, מדאפקיה רחמנא בלשון "אכילה" היתה הכוונה רק לאסור אותו מידיעה שיש בה הנאה, דהיינו שלא יתפתה אחריה ליהנות ממנה. אמנם כוונתו ית"ש מה שאמר לו בלשון אכילה, הנה הוא היה משום שידע הקב"ה כי תיכף כאשר רק יסתכל שם ימשך אחריה, ותהא בפיו כדבש למתוק.

וצ"ע לכאורה, הכיצד הוא שהשי"ת הכניס את האבות בנסיון הזה ויצאו בשלום, ואילו לאדה"ר היה אסור, ואדרבא לא יצא בשלום, והרי אדה"ר היה גדול מהם במעלתו, ודווקא הוא נכשל ונתקלקל. אך הענין הוא פשוט, שכן הם היו אחרי החטא, אחר שנתערב הרע בטוב, והיו כולם בלידתם וגידולם מגוף וחומר דעוה"ז הכלול מרע וטוב, לכן היו מוכרחים ליכנס בנסיון הזה, כדי לכבוש את הרע תחת ידם ולבטלו מהם. משא"כ אדה"ר קודם החטא, שהיה מובדל מהרע לגמרי, ואפילו גופו היה קודש קדשים, ואסור היה לו להסיח דעת אפילו לרגע מקדושת העבודה שהיתה לו כעין עבודת ספי' דאצילות של עתה, שעבודתם היא לייחד את עצמם ביחוד עצום במאציל א"ס ית"ש, והתיקון שהיה מוטל על אדה"ר היה בעץ החיים בלבד, דהיינו להמשיך את הגילוי של אור קדושת א"ס ית"ש למטה, שהוא במקום עלמות בי"ע של עתה, והיינו התיקון דעץ החיים. ועי"ז נשרף מציאות הרע ע"י זוהרי אור, ונעשה התיקון דעץ הדעת ממילא ע"י גילוי אור עץ החיים.

וביתר ביאור, משום שקודם החטא היה אדה"ר במעלה כה גבוהה, היה אסור לו להסתכל במציאות הרע כדי שלא להטעים את החלק הרע מזיו אורו ח"ו. שכן בכל דבר בו מתבונן האדם נעשה דבק אליו במחשבתו, שגורם עי"ז לעלייה ותיקון לכל פרצופי הקליפות.

אמנם תיקון עץ הדעת שנעשה על ידי האבות ומשה רבינו וכו' הוא שידעו את החלק הרע ויפרשו ממנו, שכן ע"י שממאן בו והולך כנגדו ומתגבר עליו, מחלישו ומבטלו.

אמנם אדה"ר הנה הוא נכנס בהנסיון הזה שלא ברשות אלא מדעתו וחפצו ורצונו, וכמ"ש בזה"ק (בראשית נב סע"א) כיון דאסני תיאובתיה למינדע ולנחתא לתתא כו' וכנ"ל סי' א'. ואדרבא הוא כי הזהיר הקב"ה אותו על זה, והיה האזהרה הן על עצם הרע ממש והן גם על התערובות וכמ"ש בסנהדרין (נו ע"ב) ויצו זו עבו"ז, והוא האזהרה על עצם הרע העיקרי, והעץ הדעת טוב ורע הוא התערובות, והוא הקליפת נוגה⁶⁷² שהוא מעורב מטוב ורע, והזהיר אותו הקב"ה על זה ג"כ. ומה שהיה הציווי בלשון אכילה ולא בלשון נגיעה והסתכלות, כי ע"י הסתכלותו שם הרי נתערב בו בכולו ונעשו בו כעין אכילה ממש, ורמז לו הקב"ה מה שיסובב לו מזה. וכבר אמרנו לעיל ענף ג' כי השכלה והתבוננות היא מכונה ג"כ בשם אכילה, וכמ"ש ביחזקאל (ג א) אכול את המגילה הזאת כו' ואוכלה ותהי בפיו כדבש למתוק. ואדה"ר היה סבור מדאפקיה רחמנא בלשון אכילה, הכוונה הוא רק לאסור אותו מידיעה שיש בה הנאה דוקא, והיינו שלא יתפתה אחריה ליהנות ממנה, כי רק ידיעה כזו שייך לכנותה בלשון אכילה ומשום ההנאה שיש בה, וסמך על מעלתו הגדולה שלא יסור אחריה כלל. אך שנה בזה הרבה, כי כוונתו ית"ש מה שאמר לו בלשון

⁶⁷² יש ברע ד' קלי': ג' רעים (ענן, רוח סערה, אש מתלקחת) וא' שיכול להיות טוב או רע, והוא הקלי' נוגה. ועי' ע"ח שער קלי' נוגה פרק ד'.

דע"ה ח"ב

אכילה, הנה היה משום שידע הקב"ה כי תיכף כאשר יסתכל שם ימשך אחריה, ותהא בפיו כדבש למתוק, ויתאוה ויתפתה אחריה ותכנוס בקרבו ובכל גופו כמאכל הנכנס ונימס ומתערב בכל הגוף, שנעשה האוכל והמאכל לאחד, וכמו שהיה כן בסוף שנתערב עי"ז הרע בכולו.

אמנם הדבר צריך ביאור, כי הרי בארנו לעיל דרוש ג' גודל רוממות מעלתו דאדה"ר קודם החטא, והיה אז גדול הרבה יותר מהאבות וגם ממשנה רבינו ע"ה עד אין חקר. וא"כ אלמה הוא שהם כולם הכנים אותם הקב"ה בהנסיון הזה ויצאו כולם לשלום, ולאדה"ר היה אסור לו והוא נכשל ונתקלקל. אך הענין הוא פשוט, כי הם כולם הנה היו אחר החטא, אחר שנתערב הרע בשוב, והיו כולם בלידתם וגידולם מגוף וחומר דעוה"ז הכלול מרע וטוב, לכן היה מוכרח להם לכנוס בהנסיון הזה כדי לכבוש את הרע תחת ידם ולשלוט עליו ולבטלו מהם, ויצאו עי"ז מכל זוהמת דעוה"ז אשר היה מעורב בהם מלידתם וגידולם, ונטהרו ונתקדשו בקדושת עולם, והרי היה מוכרח להם לכנוס בהנסיון הזה משום כלילות הרע שהיה כלול בהם מתחילה, וכדי לבטלו מהם ולהטהר ממנו. משא"כ אדה"ר קודם החטא, אשר היה אז מובדל ומופרש מהרע לגמרי, והיה כולו קודש קדשים גם בכל גופו, כי היה כולו כמעט במדרגת האצילות של עתה וכנ"ל דרוש ג', לכן היה אסור לפניו באיסור גדול להסתכל בהרע לגמרי, כי איך אפשר לכהן גדול ונזיר עולם לכנס בבית (פר ע"א) הקברות. והיה אסור לפניו באיסור חמור להסיה דעת רגע אחת מקדושת העבודה שהיה לו אז, על דרך עבודת הספי' דאצילות של עתה⁶⁷³, שכל עבודתם הוא להתייחד את עצמם ביחוד עצום בהמאציל א"ס ית"ש, ולבטל את עצמן אליו תמיד בלי הפסק בתכלית האפשרי. וכל עסקם תמיד הוא ביחודים נוראים מכוונת התורה והמצוה העולים למעלה למעלה עד א"ס, ובזה הם מיוחדים בהמאציל בתכלית היחוד, ומתענגים ונהנים בזיוו. וכ"ז היה צריך להיות עסק אדה"ר ג"כ לפי רום מעלתו שהיה לו אז, ולכן היה אסור לו להתבונן במציאות הרע כלל ולחשוב בו מאומה, כי היה מובדל ממנו ורחוק ממנו לגמרי. וכל התיקון שהיה מוטל על אדה"ר היה רק בהתיקון דהעץ החיים הנ"ל ענף י"ט סי' ג' ה', והיינו להמשיך הגילוי דאור קדושת א"ס ית"ש למטה, שהוא גם במקום דהעולמות בי"ע של עתה, והוא התיקון דהעץ החיים. ואז עי"ז היה נשרף וכלה כל מציאות הרע כולו ע"י זוהרי אור מרשפי אש שלחבת יד⁶⁷⁴ מהדר גאון עוזו ית"ש, שהיה הופיע ומבהיק בכל מקום החלל דהצמצום כולו. והרי היה נעשה התיקון דעץ הדעת ממילא ע"י הגילוי אור דהעץ החיים, והיה מוטל על אדה"ר אז רק עבודת התיקון דהעץ החיים לבד. והיה כ"ז משום רום מעלתו וכן גודל רוממות מעלות מדרגת העולמות של אז, שהיו כולם מובדל ורחוק ממצויאות הרע לגמרי, לכן היה כל תיקונו דאדה"ר אז רק בהתיקון דהעץ החיים, ועי"ז היה נעשה התיקון דהעץ הדעת ממילא. ולכך היה אסור לאדה"ר להתבונן שם מאומה, כי היה חלילה לו להפסיק רגע אחת מקישורו ודביקותו באור קדושה של מעלה ומהתיקון דהעץ החיים המוטל עליו, ולירד ולכנוס במקום קיא צואה⁶⁷⁵ ח"ו, ולכן כאשר עבר על ציוויו של הקב"ה ונכנס שם, לא הגין השם בעדו ונכשל ונתקלקל.

⁶⁷³ עי' הראב"ד ז"ל בספר יצירה (פרק ב מ"א לו ע"ד) ז"ל, כשם שאנו מצווים לעבוד יוצרנו בתר"ג מצות כן כל אחת ואחת מה"ס מצווה לעבוד את יוצר הכל ויתנשא המלך לעדי עד. וז"ס שאנו אומרים אשר קדשנו במצותיו כי המצות ניתנו מן העולם ועד העולם וזהו סוד מנין שהקב"ה מניח תפילין.

⁶⁷⁴ עי' לעיל הערה 112.

⁶⁷⁵ עי' זהר פקודי רנב ע"א וע"ח שער החשמ"ל פרק ג' שזה לשון הרומז על הקלי'.

דע"ה ח"ב

והענין ביתר ביאור הוא, כי משום שאדה"ר קודם החטא היה נשמתו מזוהרא עלאה דאור הגנוז, וגם גופו היה אז ממדרגת האצילות של עתה וכנ"ל דרוש ג', לכן היה אסור לו להסתכל במציאות הרע כלל ולהתבונן בו מאומה, וכדי שלא להטעימן מזיו אורו ח"ו, כי במקום שמסתכל האדם ומתבונן בו נעשה דבק אליו במחשבתו וכנ"ל. ולכן היה אסור לו להסתכל שם מאומה, וכדי שלא להכניס אור קודש קדשים במקום הקליפות והחיצונים ולהטעימן מזיו הארת האור הנורא הזה, אשר היה אז אדה"ר כלול ממנו, כי גורם בזה עלייה ותיקון להם, וכמו שהיה כן אח"כ, שגם עי"ז עלייה ותיקון גדול לכל פרצופי הקליפות כולם, וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ג). והרי נמצא כי מה שהיה אסור לאדה"ר לכנס בהנסיון הזה הוא משום גודל רום מעלתו ואור קדושתו שהיה בו אז, וכדי שלא להטעימן מהארת זיו האור הנורא הזה ח"ו, והיה מוכרח לו להתרחק מהם בתכלית הריחוק שלא ליתן דעתו עליהם כלל, ושלא להסתכל בהם מאומה כדי שלא יראו באורו כלל.

ומה שאמרו בפ' בא (לד ע"א) דהכי אתחזי לבר נש למנדע טוב ולמנדע רע כו' וכנ"ל סי' א', הוא רק מאחר החטא ולהלאה שירדו העולמות ונתלבשו בכתנות עור⁶⁷⁶, משכא דחויא⁶⁷⁷, ונתערב הרע בטוב, הנה אי אפשר מעתה לכובשו ולאכפייא ליה בכל הראוי אלא רק עי"ז שיידע אותו ויפרוש ממנו, כי ע"י שממאן בו והולך נגדו ומתגבר עליו, עי"ז מחלישו ומבטלו ממנו. וזה היה ענין האבות ומשה רבינו ע"ה ושאר כל הקדושים הנ"ל שנכנסו בזה ויצאו לשלום וכנ"ל, כי רק זהו התיקון המוכרח והיותר גדול להחליש את הרע ולבטלו ע"י כל מי שעומד בהנסיון הזה, ויוצא ממנו לשלום. וזהו כל עיקר התיקון דעין הדעת, שיתוקן גם הוא ע"י מעשים טובים וכנ"ל ענף י"ט, והיינו ע"י נסיונות, ובפרט ע"י הנסיון הנורא הזה. משא"כ קודם החטא, שהיו אז העולמות כולם מובדל ומופרש מהרע לגמרי, הנה היה אסור אז באיסור גדול להכניס את עצמו בנסיונות כלל, ולקרב את עצמו להרע ח"ו, והיה תהלוכות כל התיקונים אז רק להמשיך הגילוי דאור קדושתו ית"ש למטה, שהוא התיקון דהעין החיים, והיה כלה ומתבטל עי"ז כל הרע כולו ממילא, שהוא התיקון דהעין הדעת, להעשות הוא ג"כ לעין החיים ע"י ביטול הרע ממנו. אבל הוא עצמו היה אסור להתקרב אליו מאומה, וכדי שלא יראו באורו כלל וכנ"ל. (פד ע"ב)

דרוש ד ענף בא סימן א

אף נח נכנס לנסיון הזה, וגם הוא לא עמד בו ונכשל. אמנם כניסתו היתה לש"ש ע"מ לתקן את החטא דאדה"ר. והוא מ"ש "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה". שכן "כרם" הוא כינוי למלכות דאצילות, והיא מתפשטת ושוכנת בהיכל קודש הקדשים דבריאה, ובה הוא סוד היין המשמח. וע"י החטא של אדה"ר שהרע נשתרבו למעלה, נאחזו החיצונים בסופה ובתחתיה, ושם הוא מקום בחינת היין המשכר, וע"י היניקה הזו נעשית אף מלכות הרשעה לבחי' כרם. שהרי ע"י המבול, שנעשה דין ברשעים, נתקן קצת החטא דאדה"ר ונסתמה הפרצה, כי כשהרשעים בלין אזי מתבטלות אף הקליפות, והפרצה נסתמה ע"י חורבן העולם דהמבול. אך כאשר נכשל נח באותו היין המשכר, חזר וניער וגלי פרצה דעלמא דהוה סתים. אמנם נח לא חטא כ"כ כאדה"ר, שכן עיקר הפגם דאדה"ר היה ע"י שירד לשם בעודו ברום מעלתו, ולכן היה אדה"ר מוזהר ע"ז מפי הקב"ה. והקב"ה כביכול הוצרך להוכיח את אדה"ר ע"כ כדי שישוב, ואילו בנח כתיב "וייקץ נח מיינו", דהיינו שמעצמו חזר בו תיכף לאחר חטאו והתחרט. וכן נכנסו לכך נדב ואביהוא כדי לתקן את חטא אדה"ר, והבינו שהם ראויים לכך מכיוון שהם היו האנשים הגדולים ביותר מכל ישראל, וגם הם לא עמדו בכך. והתבוננו והעמיקו בכל כחות החיצונים ובעידוניהם שלהם, ונכשלו, ונהנו בהסתכלותם שם. ולא היה להם להתקרב לשום עבודה באותה העת, אלא היה עליהם להפסיק ולהתחזק ולהרחיק את עצמם מרגש ההנאה מהם ולבטלם, והיתה כוונתם על ידי זה לנצח את כח הרע ולבטלו ע"י התגברות גילוי אור הקדושה של מעלה.

⁶⁷⁶ עי' לעיל הערה 250.

⁶⁷⁷ עי' תיקו"ז דף נד ע"א ודף קח ע"א, ודף קסא ע"ב.

דע"ה ח"ב

ביאור טעם היות דווקא המלכות נפגמת, ואילו את ט' הספירות הראשונות דאצילות יחדו נדב ואביהו בשלמות בלא פגם, הוא מכיוון שהמלכות מתפשטת בבי"ע, בסוד היין הצריך שמירה חותם בתוך חותם משא"כ ט' הספירות העליונות, שהם בסוד עולם האצילות, ושם הדין הוא "הזר הקרב יומת". לכן נתייחדו נדב ואביהו את הט"ר ע"י מעשה הקטורת שהקריבו כהלכתן בכל הכוונות והיחודים הראויים, אמנם כאשר הסתכלו בחיצונים ונהגו מהם, הרי שפגמו במלכות והיו בבחינת "שתויי יין".

מה שלא הגן עליהם הקב"ה שיכנסו בשלום וייצאו בשלום, אע"פ שהיתה כוונתם לשמים והיו צדיקים גדולים ומצויינים, שכן היתה בידם שגיאה אחרת, והוא שזנו עיניהם מאור השכינה שנתגלתה עליהם בעת מתן תורה, וכן על עיקר הקירבה הזו לא נצטוו כלל אלא אהרן בלבד.

והנה בהנסיון הזה הנה נכנס נח ג"כ, וגם הוא לא עמד בו ונכשל. אמנם כל כניסתו בזה היה כדי לתקן החטא דאדה"ר, והרי היה כוונתו לשם שמים, אך לא היה לו כח לעמוד בזה, ונכנס שלא ברשות ולכן לא הגין עליו ה' בעדו ונכשל ונתקלקל. והוא מ"ש (בראשית ט ו) ויחל נח איש האדמה ויטע כרם וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, ואמרו בזוה"ק (בראשית עג סוף ע"א) ר' שמעון אמר רזא דחכמתא איהו הכא בהאי קרא, כד בעא נח למדבק בההוא חובא דבדק אדם הראשון (שנכנס לראות את המקום שנכשל בו אדה"ר ובאיזה מקום נתפתה אחריהם) לאו לאתדבקא ביה אלא למנדע ולא תקנא עלמא ולא יכיל, סחט ענבין למדבק בההוא כרם⁶⁷⁸. כי כרם הוא המלכות דאצילות, כרם ה' צבאות (ישעיה ה ז), כרם חמר ענו לה (שם כו ב), והיא מתפשט ושוכן בהיכל קודש קדשים דהבריאה, ובה הוא סוד היין המשמח⁶⁷⁹, כי הוא עטרה דגבורה שלהבת יח, ושם הוא יין המשומר. כי הגבורות צריך להיות שמורים מן החיצונים שלא יתאחזו בהם, כי יניקתן הוא מהגבורות, וע"י החטא של אדה"ר שנשתרבב הרע למעלה נאחזו החיצונים בסופה ובתחתיה, ובסוד (משלי ה ה) רגליה יורדות מות. ועי"ז נעשה בסוף הגבורות שבה סוד הסיגים והשמרים, ובסוד מ"ש (תהלים עה ט) אך שמריה ימצו ישתו כל רשעי ארץ, שהם כל החיצונים שמוצים השמרים ויונקים מהם, ושם הוא יין המשכר⁶⁸⁰ יין חמר מלא מסך משתה שמנים משתה שמרים (ישעיה כה ו). ועי"ז יניקה הזה נעשית מלכות הרשעה ג"כ לבחי' כרם, אשר עליה נאמר (דברים לב לב) כי מגפן סדום גפנם, וכן (ירמיה ב כא) גפן נכריה, (מלאכי ב יא) בת אל נכר, כמ"ש בזוה"ק (ויחי רלח ע"ב). ושם הוא מ"ש (דברים לב לב) ענבימו ענבי רוש אישכלות מרורות למו. וזהו שאמר הזוה"ק הנז', סחט ענבין למדבק בההוא כרם, ואמרו בפ' פקודי (רסז ע"ב) סחיטה דכל אינון ענבין כלהו ענבין בישין, והוא בהיכל ז' דסטרא אחרא ע"ש. ושם ירד אדם ונסתכל ונכשל, כי נתפתה ונמשך אחריהם בירידתו שם, וכן שם ירד נח ג"כ [כיון דמטא להאי כדן וישכר ויתגל, ולא הוה ליה חילא למיקם, ובגין כן ויתגל גלי פרצה דעלמא דהוה סתים⁶⁸¹], כי ע"י המבול שנעשה דין ברשעים, הנה נתקן קצת החטא דאדה"ר ונסתם הפרצה, כי כשהרשעים כלין אז מתבטלים הקליפות ג"כ, והרי נסתם הפרצה ע"י חורבן העולם דהמבול. אך כאשר נכשל נח באותו היין המשכר ג"כ, חזר וניער וגלי פרצה דעלמא דהוה סתים, [בתוך אהלה כתיב בה"א וע"ד כתיב ואל תקרב אל פתח ביתה], כי המלכות הרשעה נקרא ג"כ בשם בית ואהל, וזהו שאמר (בראשית ט כא) ויתגל בתוך אהלה גלי פרצה דעלמא כו' כנוז', [בתוך אהלה דההוא כרם] מהיין המשכר.

⁶⁷⁸ תרגום: רבי שמעון אמר, סוד החכמה הוא כאן בפסוק הזה. כשרצה נח לבדוק באותו חטא שבדק אדם הראשון, לא כדי להתדבק בו, אלא לדעת ולתקן העולם, ולא יכל, סחט ענבים לבדוק באותו כרם.

⁶⁷⁹ עי' הגהות מהרח"ו תרומה קמז ע"א ובהגר"א על התיקונים (דף מז ע"א ד"ה על אלן הובא לעיל לז ע"ג).

⁶⁸⁰ עי' לעיל הערה 651.

⁶⁸¹ תרגום: כיון שהגיע לזה, (אז) "וישכר ויתגל", ולא היה לו כח לעמוד, ולכן "ויתגל", גילה פרצה של העולם שהיתה סתומה.

דע"ה ח"ב

והרי לנו כי נח נכשל ג"כ בהחטא דאדה"ר, כי הסתכל והתבונן בהיכלות דס"א ונהנה ונתערב בהם, וכמ"ש (שם) וישת מן היין וישכר. אמנם הוא לא חטא כ"כ כאדה"ר, כי עיקר הפגם דאדה"ר היה ע"י שירד שם ברום מעלתו כנ"ל סוף ענף ב', ולכן היה הפגם שלו גדול מאד, ונשתנה על ידו כל סדרי בראשית כולן, כי ירדו עי"ז כל העולמות כולן ממדרגתן הרבה מאד. משא"כ בנח, וכנודע כי החטא והפגם הוא בכל א' לפי מדרגתו כנודע, והעיקר הוא כי נח לא נכשל כ"כ כמו אדה"ר, כי לא נמשך אחריהם כ"כ. וכן הענין דבא נחש על חוה, וכן החטא דאיסור האכילה ממש, לא היה בנח. וגם אדה"ר הרי היה מוזהר ע"ז מהקב"ה בעצמו, וכן בנח הרי כתיב (שם נד) וייקץ נח מיינו, שחזר תיכף והתחרט מעצמו, אבל באדה"ר הרי בא הקב"ה בתוכחה עמו, ומחמת כ"ז לא גרם נח הריסה גדולה כ"כ כמו שגרם החטא דאדה"ר. אמנם עכ"ז הנה אמרו במדרש (ב"ר פ' לו סי' ד) וכי גם נח גרם עי"ז הגלות לו ולדורות ע"ש, והרי לנו עכ"פ כי גם נח נכנס ג"כ בהנסיון הנורא הזה ולא עמד בו ונכשל.

וכן נכנסו עוד בזה נדב ואביהוא ג"כ, וגם הם לא עמדו בזה, וכמ"ש בזה"ק הנז' (ח"א דף עג רע"ב) בענין נח כנ"ל, ואמרו כנוונא דא בני אהרן דתנינן שתויי יין הוה, כי מאן יהיב לון חמרא בההוא אתר למשתי כו', אלא ודאי מההוא חמרא רוו, דכתיב ויקריבו לפני {פד ע"ג} ה' אש זרה, כתיב אש זרה וכתיב לשמרך מאשה זרה, וכלא חד מלה כו'.⁶⁸² וכן בפ' וישב (קצב ע"א) אדם הראשון אנתתיה סחטא ליה ענבין וגרימת ליה מותא ולכל ישראל ולכל עלמא, נח אתא להני ענבין ולא אתנטר כדקא יאות, מה כתיב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה בה"א, בני אהרן שתו חמרא מגייהו וקריבו קרבנא בההוא חמרא ומיתו, ובנ"כ כתיב ענבימו ענבי רוש אשכולות מרורות למו כו'.⁶⁸³ ובפ' תשא (קצג ע"א) אהרן שוי ליה לההיא מזבח לפניו ועגלא תב לאחורא בניו שוו לסטר אחרא לפניו וסטר קדושה אהרן לאחורא דכתיב ויקריבו לפני ה', לפני ה' שוו כו'.⁶⁸⁴ ובפ' שמיני (לו ע"ב) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו וגו' תנן בההוא יומא חדוותא דכנסת ישראל הוות לאתקטרא בקיטורא דמהימנותא בכלהו קשרין קדישין כו', ואינן אתו וקשירו כל אינן אחרנין כחדא (שכל הט' עליונות יחדו כהוגן), ושרו לה לבר, דלא קשרו לה בהדיהו וקשירו מלה אחרא כו' ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו' ודאי מלה אחרא אתקשרו בקישורא דא ושרו לכנסת ישראל לבר. אמר ר' פינחס לא תימא דאינן שארו לה לבר (ר"ל שלא תאמר שהם כווננו לכך ח"ו) אלא כנסת ישראל לא אתקשרא על ידיהו כו'.⁶⁸⁵

⁶⁸² תרגום: כדוגמא זו בני אהרן ששנינו שהיו שתויי יין, וכי מי נתן להם יין באותו מקום לשותות וכו', אלא ודאי מאותו יין שתו, שכתוב "ויקריבו לפני ה' אש זרה", כתוב כאן "אש זרה", וכתוב שם "לשמרך מאשה זרה", והכל דבר אחד.

⁶⁸³ תרגום: אשתו של אדם הראשון סחטה לו ענבים וגרמה לו מות ולכל ישראל ולכל העולם. נח בא לענבים הללו ולא נשמר כראוי, מה כתוב "וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה" (בראשית ט) בה"א. בני אהרן שתו יין מהם והקריבו קרבן באותו היין ומתו, והרי נתבאר. ולכן נאמר "ענבימו ענבי ראש אשכולות מרורות למו" (דברים לב).

⁶⁸⁴ תרגום: אהרן שם את אותו מזבח לפניו והעגל שב לאחוריו בניו שמו את הצד האחר לפניו וצד הקדשה חזר לאחור שנאמר "ויקריבו לפני ה'" (ויקרא ז).

⁶⁸⁵ תרגום: "ויקחו שני בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו וגו'". שנינו, באותו היום היתה שמחתה של כנסת ישראל להתקשר בקשר האמונה בכל הקשרים הקדושים, שהרי קטורת קושרת הכל כאחד, ולכן נקראת קטורת. והם באו וקשרו את כל אותם האחרים כאחד, והניחו אותה בחוץ, שלא קשרו אותה עמם, וקשרו דבר אחר. ולכן הזהיר אחר כך את הכהנים, שכתוב (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקודש, ובכמה אופנים ערבבו את שמחתה של כנסת ישראל: אחד, שלא נשאו ולא היו ראויים להקריב ושיתברכו העולמות על ידם, ואחד, שלא היתה השעה כראוי, ואחד, שדחקו את השעה, ואחד, שהרי מקודם לכן יצא גזר דינם. ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו', ודאי שדבר אחר קשרו בקשר הזה, והשאירו את כנסת ישראל בחוץ. אמר לו רבי פנחס, אל תאמר שהם השאירו אותה בחוץ, אלא שכנסת ישראל לא נקשרה על ידיהם.

דע"ה ח"ב

ע"ש. ושם (לח ע"ב) נדב ואביהו אתערו ערבוביא בין מטרוניתא ומלכא, ובג"כ ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם כו' 686 ע"ש. ובפ' אחרי (נו ע"ב) בנוכראה אתעקם בקדמיתא דכתיב בהקריבם אש זרה כו' 687 ע"ש. וע' עוד בפ' צו (לג סע"ב ולד רע"א 688) ענין החטא שלהם בכמה פנים, וכן בפ' אחרי (ס ע"א 689). והנה מבואר מכ"ז כי הם נכשלו ג"כ בהחטא דאדה"ר ונת, כי הם נכנסו בהנסיון הזה ורצו לתקן את החטא דאדה"ר, והוא ע"י שהיו אנשים גדולים ומצויינים יותר מכל ישראל, כמ"ש בפ' אחרי (נו סע"ב), וסמכו על רום מעלתם שהם כדאי לזה ונכנסו בהנסיון הזה, והתבוננו והעמיקו בכל כחות החיצונים ובעידונין שלהם ונכשלו ונהנו בהסתכלותם שם.

והנה לא היה להם באותו העת להתקרב לשום עבודה כלל, אלא להפסיק ולהתחזק להתרחק את עצמם משום הרגש הנאה מהם ולבטלם, והוא מה שאמרו (ברכות ל ע"ב) אפי' נחש כרוך על עקבו לא יפסיק אבל עקרב פוסק, כי בכל הרהורי התאוות שנופלין על האדם בעת התפילה והעבודה אל יפסיק, אבל הרהורי עבו"ז שהוא מכונה

686 תרגום: נדב ואביהו שעוררו ערבוביה בין המלכה והמלך, ולכן ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וגו'.
687 תרגום: ובמה שהתעקם בראשונה נתקן כאן. בנכריה התעקמו בהתחלה, שנאמר "בהקריבם אש זרה".

688 ז"ל: תא חזי אף על גב דבני אהרן מיתו בההיא שעתא יאות הוה בכמה גוויין חדא דלא הוה שעתא דקטרת דהא קטרת לא סלקא אלא בזמנין ידיען דכתיב "והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר" (שמות ל ז) ואימתי בהטיבו את הנרות וגו' לאשתכחא שמן וקטרת כחדא וכתיב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה וגו' ובזמנין אלין אתקריב ולא בזמנא אחרא בר בזמנא דמותנא שריא בעלמא כמה דאערע דכתיב "ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש וגו'" (במדבר יז יא) ובני אהרן לא קריבו בשעתא דשמן וקטרת משתכחי כחדא ועוד דדחקו שעתא בחיי דאבוהון ועוד דלא אנסיבו והוּו פגימין דמאן דלא אנסיב פגים הוא ולא הוא כדאי לאשתכחא ברכאן בעלמא על ידוי עלוי לא שריין כל שכן על ידוי לאחריים ועוד דהא תנן רווי חמרא הוּו ובגין כך "ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וגו'" (ויקרא י ב) דהא קטרת חביב הוא מכלא וחדוותא דעלאין ותתאין וכתיב "שמן וקטרת ישמח לב" (משלי כז).

תרגום: בא וראה אף על גב שבני אהרן מתו באותה שעה, זה היה ראוי בכמה אופנים, אחד שלא היתה זו שעת הקטורת, שהרי קטורת אינה עולה אלא בזמנים ידועים, שנאמר "והקטיר עליו אהרן קטורת סמים בבוקר בבוקר" (שמות ל), ומתי, "בהיטיבו את הנרות וגו'", ושימצא שמן וקטורת כאחד, ונאמר "ובהעלת אהרן את הנרות בין הערביים יקטירנה וגו'". ובזמנים הללו נקרבת ולא בזמן אחר, פרט לזמן שהמוות שרוי בעולם, כמו שקרה, שנאמר "ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש וגו'" (במדבר יז). ובני אהרן לא הקריבו בשעה ששמן וקטורת נמצאים כאחד. ועוד שדחקו את השעה בחיי אביהם, ועוד שלא היו נשואים והיו פגומים, שמי שלא נשוי הוא פגום ואינו כדאי שימצאו ברכות על ידו בעולם, עליו הן לא שורות, כל שכן על ידו לאחריים. ועוד שהרי שנינו שהיו שתויי יין, "ולכן ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וגו'", שהרי הקטורת היא חביבה מן הכל, והיא שמחת העליונים והתחתונים, ונאמר "שמן וקטורת ישמח לב".

689 ז"ל: קם ר' אלעזר פתח ואמר וידבר יי' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו' האי קרא אית לאסתכלא ביה דאתחזי דיתירא איהו דהא כתיב בתריה ויאמר יי' אל משה דבר אל אהרן אחיך מכאן שירותא דפרשתא האי קרא דלעילא מאי הוא דכתיב וידבר יי' אל משה מאי הוא דאמר ליה ולבתר ויאמר יי' אל משה אלא בשעתא דקב"ה יב קטרת בוסמין לאהרן בעא דלא ישתמש ביה בחייו בר נש אחרא מ"ט בגין דאהרן אסגי שלמא בעלמא א"ל קב"ה את בעא לאסגאה שלמא בעלמא על ידך יסגי שלמא לעילא הא קטורת בוסמין יהא מסור בידך מכאן ולהלאה ובחיין לא ישתמש ביה בר נש אחרא נדב ואביהו אקדימו בחיי דאבוהון לאקרבא מה דלא אתמסר להו ומלה דא גרים להון דטעו ביה.

תרגום: קם רבי אלעזר פתח ואמר, "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו'", בפסוק הזה יש להתבונן, שנראה שהוא מיותר, שהרי כתוב אחריו, "ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך", מכאן ראשית הפרשה הפסוק הזה שלמעלה מה הוא, שכתוב "וידבר ה' אל משה", מה הוא שאמר לו, ואחר כך "ויאמר ה' אל משה", אלא בשעה שהקדוש ברוך הוא נתן קטורת בשמים לאהרן, רצה שלא ישתמש בו בחייו אדם אחר, למה, משום שאהרן מרבה שלום בעולם. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה רוצה להרבות שלום בעולם, על ידך ירבה שלום למעלה, הרי קטורת הבשמים תהיה מסורה בידך מכאן ולהלאה, ובחיין לא ישתמש בה אדם אחר. נדב ואביהו הקדימו בחיי אביהם להקריב מה שלא נמסר להם, ודבר זה גרם להם שטעו בו.

דע"ה ח"ב

בשם עקרב פוסק, וכמ"ש הגר"א (בתיקונים דף מב ע"א⁶⁹⁰ ונט ע"ג⁶⁹¹) ע"ש. וקודם שנתבטל יצה"ר דעבו"ז כמ"ש (סנהדרין סד ע"א) היה תאוות הנאה לזה מאד, כמ"ש שם (קב ע"ב) אי הות התם הות נקיטנא בשיפולי גלימא כו', והרי היה אז הנסיון הזה עוד עצום יותר הרבה, ולכן נדב ואביהוא כאשר הרגישו בעצמם איזה הרגש הנאה ותאוה בהסתכלותם שם, היה להם להפסיק באותו העת משום עבודה כלל, עד שייצא מלבם. אבל הם השכילו לעשות להיפך, כי נכנסו באותו העת להקטיר קטורת לייחד יחודים למעלה כל האורות והפרצופים זב"ז, והיה כוונתם בזה כדי לנצח עי"ז את כל כח הרע ולבטלו ע"י התגברות גילוי אור קדושה של מעלה. אמנם לא עשו כהוגן כלל ושגו בזה, וכמ"ש בתיקונים (תיקון נח קח ע"א) ובזמנא דהוו מתלבשין באלין קליפין אתמר בהון לא תקרבו כו' ולא צריך לקרבא אתוון י' בה' ו' בה' כו'⁶⁹² ע"ש. כי אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק (אסתר d b) בעת שעקרב כרוך על עקבו. וזהו שאמרו בזה"ק הנ"ל בפ' וישב, בני אהרן שתו חמרא מנייהו וקריבו קורבנא בההוא חמרא ועי"ז נתרחה תיכף השכינה מהם, כי נעשה המסכה צרה כהתכנס וקצר המצע מהשתרע, ע"ד שאמרו ביומא (ט ע"ב⁶⁹³). וזהו שאמרו בזה"ק הנ"ל שמיני (לו ע"ב) מלה אחרא (מלכות הרשעה) אתקשרו בקישורא דא ושרו לכנסת ישראל לבר⁶⁹⁴, כי השכינה הקדושה נתרחה תיכף. וכן הוא מה שאמרו (שם לח ע"ב) נדב ואביהוא אתערו ערבוביא בין מטרוניתא ומלכא, והוא ע"י אש זרה, אשה זרה, שהיה כרוך על עקבם בקרבתם לפני ה', וכמ"ש בפ' נח (עג ע"ב) הנ"ל, אש זרה, אשה זרה, כלא חד מלה. וכאשר נתקרב שם האשה זרה נתרחה השכינה תיכף, והוא מ"ש בפ' תשא (קצג ע"א) הנ"ל, אהרן שוי ליה לההוא מזבח לפניו ועגלא תב לאחורא בנוי, שוו לסטר אחרא לפניו דכתיב ויקריבו לפני ה' אש זרה לפני ה', שוו וסטר

⁶⁹⁰ וז"ל, לא יפסיק כו' דבגין כו' אבל בגין כו' - הענין כי כ"ז שמאמין באחדותו ית' אפי' עובר כמה עבירות אינו מומר לכל התורה ואעפ"י שחטא ישראל הוא ומצטרף למנין כמ"ש עברין כו' ונכלל תפלתו בכלל ישראל, ותפלתו היא בקוץ הנ"ל. והענין כי קוץ הנ"ל הוא מבוטא דלא פריש מבירא לעלמין, כי זאת בחי' אחרונה מל' של ז"א, אות ברית של ישראל, דבוק תמיד בה, כיון שתמיד ישראל מאמינים באחדותו, וזה הקוץ מורה דלא ליחלף באל אחר, שלכן הד' והר' גדולים. אבל אשאר הבחי' שתלויים בשאר מצות מסתלקין בעו"ה מחמת עונות כשרובם ח"ו כו' וזה הוא סט' דנחש בשאר עבירות אבל עקרב הוא המודה בעבודת כוכבים ומשתחוה לאל אחר וכן בבת אל נכר אז הקוץ ח"ו מסתלק מצדו וזהו פירוד הגמור וז"ש ואיהו פוסק וברח כו' ר"ל יוסף במדרגתו ומסתלק הקב"ה ממנו כלל וכלל ואין תפלתו עולה כלל דהעלי' משכינה לז"א ע"י זיווג וז"ס נחש ועקרב דעקרב הוא הכופר בעקר אותיות עקרב ובמקום ד' עם עקב עושה ר' עם עקב וז"ס יעקב שקוצו של ד' הוא יו"ד אות ברית ולכן יעקב נוק' ור"ל של דכורא ולכן תפלת יעקב רשות שהיא בחי' אחרונה הנשארת בלילה שיעקב תיקנה שאינה מסתלקת לעולם ואמרו בניו שמע ישראל כו' אחד וכן לעולם אנו אומרים שמע ישראל סבא כו' כמ"ש במ"ר משא"כ של אברהם ויצחק.

⁶⁹¹ וז"ל, וכבד איהו קטרוגא דריאה כו' נחש איהו קטרוגא דלבא ועלה אתמר אפי' נחש כו' שרף איהו מרה קטרוגא דמוחא בגין דמרה כו' - כצ"ל, ועמש"ל מ"ג א' ואמר אפי' נחש כו' ר"ל אפילו רדוף אחר התאוות והרהורי התאוות רודפין אותו מ"מ לא יתבטל מהתפלה אבל עקרב דהוא הכבד שהן נחש שרף ועקרב ויותרת הוא צמאון אשר כו' דלא יהיב אלא תמצית והן ד' גליות כידוע והיא האחרונה מד' אבות נזיקין שהיא תכלית תכלית דכלהו כנ"ל בור מים אין בו כו' ונק' עקרב כעס דכבד כמש"ל נ"ב דעקר בית וכמ"ש בפ' תצוה דכעס עקר נשמתא כו' טורף נפשו באפו ואמרו ביומא דרתח לא הוה מצלי וזהו פוסק ואמר בגין דמרה כו' ר"ל וסליק אף למוחא שמשם המעין דאשקי לגופא.

⁶⁹² תרגום: ובזמן שמתלבשים בקליפות האלה נאמר בהם "לא תקרבו וכו'" ולא צריך לקרב

אותיות י' בה' ו' בה'.

⁶⁹³ ז"ל: מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני שלשה דברים שהיו בו עבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים. עבודה זרה דכתיב "כי קצר המצע מהשתרע" מאי קצר המצע מהשתרע, אמר רבי יונתן, קצר מצע זה מהשתרר עליו שני רעים כאחד, והמסכה צרה כהתכנס.

⁶⁹⁴ תרגום: דבר אחר קשרו בקשר הזה, והשאירו את כנסת ישראל בחוץ.

דע"ה ח"ב

קדושה אהדר לאחורא⁶⁹⁵. והגם שנדב ואביהוא עצמם הם לא נמו לבם ולא סרו מאחרי ה' ח"ו כלל וכלל, אך החטא שלהם היה כי נהנו בהסתכלותם שם. ובאותו (פד ע"ד) העת עצמו הקריבו קטורת לפני ה', ובוזה הקריבו אש זרה לפני ה' וכנ"ל בזוה"ק שתו חמרא מנייהו וקריבו קרבנא בההוא חמרא, אמנם הנה היה כוונתם בזה לשם שמים אלא ששנו כנז'.

והענין מה שאמרו בפ' שמיני (לז ע"ב) שכל המ' עליונות יחדו כהוגן לבד המלכות, כי המלכות היא מתפשט בבי"ע, ובה הוא סוד היין הצריכין שמירה חותם בתוך חותם (ע"ז לא ע"א) כמ"ש הרב בתיקון הירח (פרק ג) ע"ש. ולכן כאשר שהסתכלו בהחיצונים ונהנו מהם, כי זהו שאמרו (ויק"ד פ"כ ט"ו) שתויי יין היו מיין המשכר⁶⁹⁶ כנז', והיה עקרב כרוך על עקבם, והרי היה מוכרח להמלכות להתרחק מהם, וכדי שלא ינקו החיצונים ממנה. וכ"ז הוא רק להמלכות משום שהיא מתפשט למטה ומשפעת לכולם ובסוד (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, ולכן היא צריכה שמירה חותם בתוך חותם כנז'. משא"כ המ' העליונים שהם לעולם באצילות, ושם הוא (במדבר א נא) הזר הקרב יומת⁶⁹⁷, הנה הם נתייחדו ע"י מעשה הקטורת שהקריבו כהלכתן ובכל הכוונות והיהודים הראוי, כי היו צדיקים גדולים ואנשים מצויינים מאד, ולכן נתייחדו כל המ' העליונים על ידיהם כהוגן לבד המלכות כנז'. אמנם מה שלא הגין הקב"ה עליהם ג"כ שיכנסו בשלום ויצאו בשלום, מאחר שהיה כוונתם לשמים והיו צדיקים גדולים ומצויינים, שהיו שקולין ככל השבעין סנהדרין דהוו משמשין קמי משה, כמ"ש בפ' אחרי (נו ע"ב)⁶⁹⁸ ע"ש. וא"כ אלמה לא הגין עליהם זכות צדקתם ותורתם שאל ישלוט הרע עליהם להטיל בהם ארס מחמדיו והנאותיו, והיה צריך שיקויים בהם מ"ש (תהילים קמא ד) אל תט לבי לדבר רע כו' ובל אלחם במגעמיהם. אך הסיבה בזה הוא כי הנה היה בידם עוד שגיאה אחרת מכבר, והוא כי זנו עיניהם מן אור השכינה שנתגלה עליהם בעת מתן תורה, וכמ"ש רש"י בחומש (משפטים כג י) והוא ממדרש (ויק"ר פ"כ סי' י) וכן הוא ג"כ בזוה"ק סוף משפטים (קכו ע"א). וכן גם על עיקר הקרבה עצמה לא נצטוו כלל, וכמ"ש (ויקרא י א) ויקחו כו' אשר לא צוה אותם, אותם לא צוה אבל לאהרן צוה כמ"ש בזוה"ק (פ' אחרי ס ע"א). והם לקחו את העטרה לעצמן והקריבו הם מה שהיה שייך לאביהם. וע' עוד בתו"כ (פ' שמיני שם) ובגמרא עירובין (סג ע"א) ובמדרש (ויק"ר פ' כ) ובזוה"ק (פ' צו לג סע"ב) ופ' שמיני (לז ע"ב). והרי לנו כי גם אחר כל מעלתם הגדולה, עכ"ז לא היו מצויים וראויים לאותה ההקרבה כלל, ולכן משום כ"ז כאשר שנכנסו בהנסיון הנורא הזה שלא ברשות, לא הגין ה' בעדם ולא יצאו מזה לשלום וימותו לפני ה'. וע' עוד דברים עמוקים בזה לקמן ענף כ"ב סי' א', וענף כ"ד סי' ג'.

דרוש ד ענף כא סימן ב

⁶⁹⁵ תרגום: אהרן שם את אותו מזבח לפניו והעגל שב לאחוריו בניו שמו את הצד האחר לפניו וצד הקדשה חזר לאחור שכתוב (ויקרא י) ויקריבו לפני ה'.

⁶⁹⁶ ע"י לעיל הערה 651.

⁶⁹⁷ תיקו"ז י ע"א.

⁶⁹⁸ ז"ל: נדב ואביהוא בלחודייהו שקולין הוי לקבל שבעין סנהדרין דהוו משמשין קמי משה ובגין כך מיתתהון מכפרא על ישראל ועל דא כתיב (ויקרא י ו) ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה ואמר רבי שמעון הבכור נדב כלומר ההוא דכל שבחא ויקרא דיליה (מה שמיה) נדב ואביהוא על אחת כמה וכמה דהני תרי לא אשתכחו כוותייהו בישראל.

תרגום: נדב ואביהוא לבדם שקולים היו כנגד שבעים סנהדרין שהיו משמשים לפני משה, ולכן מיתתם מכפרת על ישראל. ועל זה כתוב, ואחיכם כל בית ישראל יבכו את השריפה. ואמר רבי שמעון, הבכור נדב, כלומר אותו שכל השבח והכבוד שלו (מה שמו) נדב, ואביהוא על אחת כמה וכמה, ששני אלה לא נמצאו כמותם בישראל.

דע"ה ח"ב

גם שלמה המלך ע"ה נכנס בנסיון הזה, ולא עוד אלא הוא נכנס והעמיק בזה הרבה מאד, כי סמך על רום מעלתו וחכמתו, וע"ז נאמר "ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים". "חכמת כל בני קדם" הוא ידיעת סוד המלכין קדמאין אשר מעולם הנקודות ועולם התוהו הרי הוא עולם הקדם. מה שידע בכתרין קדישין הוא תולדת ידיעתו בירושת הלבנה בשלימות, והוא ידיעת כל האצילות וסוד המרכבה העליונה וידיעת סוד מעשה בראשית אשר הוא בסוד הלבנה הרי הוא המלכות דאצילות, שבה ועל ידה נבראו ונוצרו ונעשו כל עולמות ב"ע. ו"חכמת מצרים" היא ידיעת הכחות החיצונים ושימושיהם.

אמנם מה שידע באצילות היה רק בידיעה ולא בהשגה, שכן אין כל בריה היכולה להשיג באצילות, וכמ"ש "כי לא יראני האדם וחי", והיתה השגתו רק מהבריאה ולמטה. ומאחר שזכה להשיג את המלכויות שבבי"ע מלך על הבי"ע. וכן מכח זה היה דן בלא עדים והתראה אלא ע"פ רוח הקודש. ומלכותו של שלמה היתה מעין מלכות דרקייע.

החכמה לה זכה שלמה, הינה חכמה זעירא, הרי הוא אור היסוד דמלכות דאצילות היורד בבריאה, (ולא זכה במלכות שבאצילות עצמה). ואותו הי' זעירא הוא בחינת רוח הקודש, הרי הוא רוח מההוא קודש דלעילא. והנה כמו שיש ל"ב נתיבות ב"י עילאה, חכמה עילאה, כן יש ל"ב נתיבות חכמה ב"י זעירא חכמה זעירא הנ"ל, ואותן ל"ב נתיבות המה הכחות והסיבות דכל הבריאה כולה. ולכן נאמר בשלמה "וידבר על העצים מן הארז אשר בלבנון ועד האזוב אשר יוצא בקיר", שכן היו גלויים לפניו טבעי כל הנבראים וכחותיהם ותכונתם בפרטי פרטים, וכן שרשי כל אחד ואחד והמשכתו ותולדתו מד' היסודות ארמ"ע הכלליים, וכל ענייני ההרכבה שבכל א' מהם. וכן ידע את כל פרטי המציאויות, מיסודם אשר למעלה למעלה ועד לראשית עולם הבריאה, ויסודם בקודש אשר בהמלכות דאצילות אחר שנתלבשה בבריאה כנז'.

וכן בהנסיון הזה הנה נכנס שלמה המלך ע"ה ג"כ, והוא נכנס והעמיק בזה הרבה מאד כי סמך על רום מעלתו וחכמתו, וכמ"ש בשמות רבה (רפ"ו סי' א) לאיתאל לאיתאל ואוכל, שאמר אתי אל ואוכל להתחקות על כל, ולכן נכנס בהנסיון הזה ג"כ והעמיק והתבונן בידיעות הקליפות והחיצונים. וכמ"ש בזוה"ק (ויחי רכג ע"ב) ובגין דשלמה מלכא כו' ועל דא אשתדל למידע בידיעתא דרוחין ושדין כו',⁶⁹⁹ ושם (רכג ע"א) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים, מאי היא חכמת שלמה ומאי היא חכמת מצרים ומאי היא חכמת כל בני קדם כו' כתיב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, מאי את כל אשר לו, דא חכמתא עלאה דהוה ידע בשמא קדישא דקב"ה וזו היא ג"כ חכמת שלמה שאמר שם דשלמה מלכא ירתא לסיהרא באשלמותא ע"ש בארוכה אלף טורין כו' כו' ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות, דיהב להו מילין ידיעין בכתרין תתאין, ובאן אתר אשרי לון אל ארץ קדם וזו היא מחכמת כל בני קדם וכן הוא לפי דברי ר' יצחק שם, אבל לפי מה שאמר ר' שמעון שם אח"כ, הנה הוא רק בכלל חכמת מצרים, דא חכמא תתאה דאקרי שפחה דבתר ריחיא, אבל חכמת כל בני קדם אמר ר' שמעון שם] רזא עלאה הוא כמה דכתיב ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל ואלין אקרין בני קדם כו',⁷⁰⁰ ע"ש כל הענין. והוה חכמת שלמה מה שידע

⁶⁹⁹ ז"ל בשלימות: ובגין דשלמה מלכא ירתא לסיהרא בשלימותא בעי לירתא לה בפגימותא ועל דא אשתדל למידע בדעתא (ברעותא) דרוחין ושדין.
תרגום: ומשום ששלמה המלך ירש את הלבנה בשלמותה, צריך לירש אותה בפגימתה, ולכן עסק לדעת את דעת [ברצון] הרוחות והשדים.

⁷⁰⁰ ז"ל בשלימות: ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם (מ"א ה' י) תמן תנינן מאן אינון בני קדם הא אוקמוה אבל חכמת בני קדם היא חכמתא דירתו מאברהם דתניא כתיב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק (בראשית כה ה) מאי את כל אשר לו דא חכמתא עלאה דהוה ידע בשמא קדישא דקב"ה ומשמע את כל אשר לו דהוה דיליה כדתנינן בההיא בת דהות ליה לאברהם ובכל שמה ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וגו' (בראשית כה ו) דיהב להו מילין ידיעאן בכתרין תתאין ובאן אתר אשרי לון אל ארץ קדם ומתמן ירתו בני קדם חכמתא והיינו דכתיב מחכמת כל בני קדם. תאנא יומא חד הוה אתי רבי שמעון מקפוטקיא ללוד והוה עמיה רבי אבא ורבי יהודה רבי אבא הוה לאי והוה רהיט אבתריה דרבי שמעון דהוה רכיב אמר רבי אבא ודאי אחרי יהו"ה ילכו כאריה ישאג (הושע יא יא) נחת רבי שמעון, אמר ליה ודאי כתיב ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה (דברים ט ט) ודאי חכמתא לא מתיישבא אלא כד בר נש יתיב ולא אזיל אלא קאים בקיומיה והא אוקימנא מלי על מה כתיב ואשב השתא בניחא תלייא מילתא יתבו אמר רבי אבא כתיב ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים מאי היא חכמת שלמה ומאי היא חכמת מצרים ומאי היא חכמת כל בני קדם אמר ליה תא חזי בכמה אתר אוקמוה בההוא שמא דסיהרא כד אתברכא מכלא כתיב ותרב ביומוי דשלמה דאתרביאת ואתברכת

דע"ה ח"ב

וקיימא באשלמותא ותנינן אלף טורין מתרברבין קמה וכלהו נשיבא חד הוו לקמה אלף נהרין סגיאין לה ובגמיעא חדא גמעא לון טופרהא מאחדא לאלף ושבעין עיבר ידהא אחידן לארבע ועשרין (וחמש) אלף עיבר לית דנפיק מינה להאי סטר ולית דנפיק מינה לסטר אחרא כמה וכמה אלף תריסין מתאחדין בשערהא חד עולימא דאורכיה מרישא דעלמא לסייפי דעלמא נפיק בין רגלהא בשתיין פולסי דנורא מתלבש בגוויי דא אתמנא על תתאי (מתחות) מארבע סטרהא דא איהו נער דאחיד שית מאה ותלת עשר מפתחן עלאין מסטרא דאימא וכלהו מפתחן עלאין בשנא דחרבא דחגיר בחרציה תליין ההוא נער קרון ליה חנוך בן ירד באינון ברייתי דכתיב (משלי כב ו) חנוך לנער על פי דרכו ואי תימא מתניתין היא ולא ברייתא במתניתא דילן אוקימנא מילי והא אתמר וכלא מלתא חדא אסתכלו (נ"א אשתכללו) תחותיה תטלל חיות ברא (דניאל ד ט) דתניא (נ"א דתא חזי) כמה דישראל קדישא עלאה אקרי בן לאמיה דכתיב (שם ד ג) כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי וכתיב (שמות ד כב) בני בכורי ישראל הכי נמי לתתא דא אקרי נער לאמיה דכתיב (הושע יא א) כי נער ישראל ואוהבהו. ובכמה גוויין אקרי בן ירד והא אוקימנא אבל תא חזי בן ירד ממש דתנינן עשר ירדות ירדה שכינה לארעא וכלהו אוקמוה חברייא ואתמר ותחות האי כמה חיותא קיימין דאקרון חיות ברא ממש תחות אינון חיותא מתאחדן שערהא דסיהרא דאקרון ככביא דשרביטא דשרביט ממש מארי דמארין מארי דמתקלא מארי דקשיו מארי דחוצפא וכלהו אקרון מארי (נ"א שערי) דארגוונא ידהא ורגלהא אחידן בהאי כאריה (קדישא) תקיפא דאחיד על טרפיה ועל דא כתיב וטרף ואין מציל (מיכה ה ז) טופרהא כל אינון דאדכרין חובי בני נשא וכתבין ורשמיין חובייהו בתקיפו דדינא קשיא ועל דא כתיב חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפורן שמיר (ירמיה יז א) מהו שמיר, ההוא דרשים ונקיב אבנא ופסיק לה לכל סטרא זוהמא דטופרהא כל אינון דלא מתדבקין בגופא דמלכא וינקין מסטרא דמסאבותא כד שארי סיהרא בפגימו. ובגין דשלמה מלכא ירתא לסיהרא בשלימותא בעי לירתא לה בפגימותא ועל דא אשתדל למידע בדעתא (ברעותא) דרוחין ושדין למירת סיהרא בכל סטרא וביומי דשלמה מלכא בכלא אתנהיר סיהרא הדא הוא דכתיב ותרב חכמת שלמה (מ"א ה י) ותרב דייקא מחכמת כל בני קדם רזא עלאה הוא כמה דכתיב (בראשית לו לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו' ואלין אקרון בני קדם.

תרגום: היינו שנאמר "ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם" (מלכים א ה). שם שנינו, מי הם בני קדם, הרי פרשוה, אבל חכמת בני קדם היא חכמה שירשו מאברהם, ששנינו כתוב "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק" (בראשית כה). מה זה "את כל אשר לו", זו חכמה עליונה, שהיה יודע בשם הקדוש של הקדוש ברוך הוא, ומשמע את כל אשר לו, שהיה שלו, כמו ששנינו, באותה בת שהיתה לאברהם ובכל שמה. "ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וגו'", שנתן להם דברים ידועים בכתרים התחתונים. ובאיזה מקום השרה אותם, אל ארץ קדם, ומשם ירשו בני קדם חכמה, והיינו שנאמר "מחכמת כל בני קדם".

שנינו, יום אחד היה בא רבי שמעון מקפוטקיא ללוד, והיה עמו רבי אבא ורבי יהודה. רבי אבא היה עייף ורץ אחרי רבי שמעון שהיה רוכב, אמר רבי אבא ודאי "אחרי ה' ילכו כאריה ישאג" (הושע יא). ירד רבי שמעון אמר לו, ודאי נאמר "ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה" (דברים ט), ודאי שחכמה לא מתיישבת אלא כשאדם יושב ולא הולך, אלא עומד בקיומו. והרי בארנו, את הדברים, על מה כתוב ואשב, עכשיו במנוחה הדבר תלוי. ישבו, אמר רבי אבא, נאמר "ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים". מה היא חכמת שלמה, ומה היא חכמת מצרים ומה היא חכמת כל בני קדם. אמר לו בא וראה, בכמה מקומות פרשוה, באותו שם שהלבנה, כשמתברכת מהכל כתוב ותרב, בימי שלמה שהתרבתה והתברכה ועמדה בשלמות. ושנינו אלף הרים מתגדלים לפניה, וכולם היו לפניה שאיבה אחת, ואלף נהרות גדולים לה וגומעת את כולם בגמיעה אחת, צפרניה אוחזות באלף ושבעים עברים, ידיה אוחזות לעשרים וארבעה [וחמשה] אלף עברים, אין יוצא ממנה לצד זה, ואין יוצא ממנה לצד אחר, כמה וכמה אלפי מגנים אוחזים בשערותיה. נער אחד שארכו מראש העולם ועד סוף העולם יוצא בין רגליה מתלבש בששים מכות של אש, מתלבש בצבעים, זה התמנה על התחתונים [מתחת] מארבעה צדדיה. זהו נער שאוחז שש מאות ושלוש עשרה מפתחות עליונים מצד האם, וכל המפתחות העליונים בלהב החרב שחוגר במתניו תלויים, קוראים לאותו נער חנוך בן ירד באותן ברייתות, שנאמר "חנוך לנער על פי דרכו" (משלי כב). ואם תאמר משנה היא ולא ברייתא, במשנתנו בארנו את הדברים, והרי נתבאר והכל דבר אחד. הסתכלו [נתקנו] תחותיה תטלל חיות ברא [תחתיו] {תהנו} מהצל חיות השדה], ששנינו [שבא וראה] כמו שישראל הקדוש העליון נקרא בן לאמו, שנאמר "כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי" (שם ד), ונאמר "בני בכורי ישראל" (שמות ד), כך גם למטה, זה נקרא נער לאמו, שנאמר "כי נער ישראל ואוהבהו" (הושע יא). ובכמה אופנים נקרא "בן ירד", והרי בארנו. אבל בא וראה "בן ירד" ממש, ששנינו: עשר ירדות ירדה שכינה ארץ ואת כולם בארו החברים, ונתבאר. ותחת זה כמה חיות עומדות שנקראות חיות השדה ממש, תחת אותן החיות נאחזות שערות הלבנה שנקראות כוכבי שרביט, של שרביט ממש, בעלי הבעלים בעלי משקל בעלי הדין הקשה בעלי חוצפה, וכולם נקראים בעלי [שערות] ארגמן. ידיה ורגליה אוחזות בזה, כמו אריה [קדוש] חזק שאוחז בטרפו, ועל זה נאמר "וטרף ואין מציל" (מיכה ה). צפרניה, כל אותם שמזכירים את חטאי

דע"ה ח"ב

בכתרין קדישין בחכמתא עלאה דהוה ידע בשמא קדישא דקב"ה וירתה לסיהרא (פה ע"א) בשלימותא, והוא ידיעת כל האצילות וסוד המרכבה העליונה וידיעת סוד מעשה בראשית אשר הוא בסיהרא שהוא המלכות דאצילות, שבה ועל ידה נבראו ונוצרו ונעשו כל העולמות בי"ע. וחכמת מצרים הוא כל ידיעת כחות החיצונים ושימושיהם בכל מיני מעשה כשפים ומעשה שדים, וחכמת כל בני קדם הוא כל ידיעת סוד המלכין קדמאין אשר מעולם הנקודות ועולם התוהו שהוא עולם הקדם.

אמנם מה שידע באצילות היה רק בידיעה ולא בהשגה⁷⁰¹, כי באצילות לא אפשר להשיג לשום בריה וכמ"ש (שמות לג כ) כי לא יראני האדם וחי, והיה השגתו רק מהבריאה ולמטה. והוא מה שנאמר (בדה"י א' כט כג) וישב שלמה על כסא ה', והוא עולם הבריאה שהוא כסא ה', כסא להמלכות דאצילות היורדת בהיכל קה"ק דהבריאה, והוא כסא הכבוד שהוא המלכות שהיא כבוד ה', כבודו ומלכותו ית"ש. והבריאה הוא כסא לכבוד, ושלמה היה מרכבה להאור הזה שהאירה בו ונתגלה בו ונתלבשה בו, וזכה לבנין בית המקדש שנתגלה על ידו למטה לשכון כבוד בתוכו, ומלך על העליונים והתחתונים כמ"ש סנהדרין (כ ע"ב), כי מאחר שזכה להמלכות שבבי"ע עי"ז מלך על הבי"ע כולן. וכן היה דן בלא עדים ובלא התראה אלא ע"פ רוח הקודש, וכמ"ש בזוה"ק (יתרו עה ע"א) וכן במדרש תהלים (עב סי' ב) ובשיר השירים רבה (פ"א פסוק א סי' י). אמנם בגמרא (ראש השנה כא סע"ב) אמרו כי רק ביקש לדון בלא עדים ובלא התראה, ויצתה בת קול ולא הניחוחו. ויש לומר כי זה היה קודם שנתמעט מלכותו וזה היה אחר שנתמעט, וע' במדרש (שה"ש שם) ג' ירירות ירד שלמה בו', כי קודם שנתמעט אמרו במדרש שמות רבה (פ' טו סי' כו) שנתן לו הקב"ה מלכותא בארעא כעין מלכותא דרקיעא, שאמרו שם מה הקב"ה שולט מסוף העולם ועד סופו בו', כן שלט שלמה בו', הקב"ה לבושו הוד והדר ונתן לשלמה הוד מלכות בו', בכסאו של הקב"ה כתיב ודמות פניהם פני אדם ופני אריה, ובשלמה כתיב ועל המסגרות בו' (ע' מהרו"ו ויפה תואר שם), וכתוב אחד אומר כמעשה אופן המרכבה בכסאו של הקב"ה אין דבר רע נוגע שנאמר (תהלים ה ה) לא יגורך רע, ובשלמה כתיב אין שטן

בני האדם, וכותבים ורושמים את חטאיהם בתוקף הדין הקשה, ולכן נאמר "חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפורן שמיר" (ירמיה טז), מה זה שמיר, אותו שרושם ונוקב באבן, וחוטך אותה לכל עבר. זוהמת הצפרנים, כל אלו שלא נדבקים בגוף המלך ויונקים מצד הטומאה כשמתחילה הלבנה להפגם. ומשום ששלמה המלך ירש את הלבנה בשלמותה, צריך לירש אותה בפגימתה, ולכן עסק לדעת את דעת [ברצון] הרוחות והשדים, כדי לירש את הלבנה בכל צדדיה. ובימי שלמה המלך הלבנה האירה בכל, זהו שנאמר "ותרב חכמת שלמה" (מלכים א ה), "ותרב" דוקא, "מחכמת כל בני קדם" (שם), סוד עליון הוא, כמו שנאמר "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו'" (בראשית לו), ואלה נקראים בני קדם.

⁷⁰¹ עי' בהגר"א על ספד"צ לז ע"ג, וז"ל, וידוע תדע שמרע"ה לא השיג אלא בבריאה ובהיכל הרצון כמ"ש מהרמ"ק והאר"י ז"ל, וכ' שתורתנו אינה אלא בבריאה, וכ"ה בסת"ח, והנביאים לא השיגו אלא ביצירה ודניאל בראש עולם העשיה תחתית עולם היצירה, ושם אמר "ועתיק יומין יתיב כו'" (דניאל ז ט) והוא היה בין הנביאים לדורות הבאים, והולך ומתמעט עד שבדורותינו אין משיגים אלא בעקב עשיה, ולכן רבו המתפרצים, כמ"ש "הוא ישופך כו'" (בראשית ג טו) בעקבות משיחא כו' (סוף סוטה), וכל שאנו מדברים בא"ק ואבי"ע הכל בעולמות התחתונים מאד, שבכל עולם יש אבי"ע וכל הבחי', אלא שהן אחורים דאחוריים ואינם מצחצחים לכן מדברים דרך משל, ואינן מבינין כלל, כי יחזקאל אמר בדרך חידה שהיה בחו"ל ובסוף הבית, וזכריה מראות סתומות ואין אתנו יודע עד מה (תהלים עד ט), עד יערה רוח ממרום עלינו, כי מעת שחרב הבית יצאה רוחינו עטרת ראשינו ונשארנו רק אנחנו הוא גוף שלה בלא נפש, ויצאה לח"ל הוא הקבר ורימה מסובבת עלינו, ואין בידינו להציל הן [אומות העולם] (עכו"ם) האוכלים בשרינו, ומ"מ היו חבורות ושיבות גדולות עד שנרקב הבשר והעצמות נפזרו פיזור אחר פיזור, ומ"מ היו עדיין העצמות קיימות שהן הת"ח שבישראל מעמידי הגוף עד שנרקבו העצמות ולא נשאר אלא תרווד רקב מאתנו ונעשה עפר "שחה לעפר נפשינו" (תהלים מד כו), ואנחנו מקוין עתה לתחיית המתים, התנערי מעפר קומי כו'" (ישעיה נב לב טו) ויערה רוח ממרום עליהו.

דע"ה ח"ב

ואין פגע רע. הקב"ה עשה ששה רקיעים ובשביעי יושב, ובכסאו של שלמה כתיב שש מעלות לכסא ויושב במעלה השביעית. וכן במדרש (שיר השירים הנו') מה כסא ה' דן בלא עדים והתראה, אף כסא שלמה דן בלא עדים והתראה. ולא במעשה דשתיים נשים זונות לבד, אלא בכל הדינין כמו שמבואר מדברי הוזה"ק (יתרו עת ע"א) ע"ש, והיה כ"ז קודם שנתמעט מלכותו. אבל אחר שנתמעט יצתה בת קול ומיחה בו, וכמ"ש בגמרא ראש השנה (כא ע"ב) וכנ"ז.

והנה נאמר בשלמה (מלכים א' ג כח) כי חכמת אלהים בקרבנו, והוא חכמה היורדת בבריאה, שזהו מה שירת שלמה, ולכן נאמר כי חכמת אלהים, שהוא הבריאה שנברא בשם אלהים, בראשית ברא אלהים (בראשית א א), והוא חכמה זעירא, וכמ"ש בפ' פינחס (רכג ע"א) וה' נתן חכמה לשלמה חכמה זעירא, ואמר הגר"א בספד"צ (פ"ד ל ע"ג ד"ה ואמר וביו"ד) שהוא אור היסוד (שהוא י' זעירא והוא חכמה זעירא) דהמלכות דאצילות, והוא יורד בבריאה, ואילו זכה שלמה. אבל לא שנתחכם בהמלכות שבאצילות רק בהי' זעירא שלה היורדת בבריאה, וכמ"ש בספד"צ (פ"ה לג ע"ב) דמינה אתחכם לתתא, וע' בהגר"א שם (לה ע"א ד"ה ויחכם). ואותו הי' זעירא הוא רוח הקודש, שהוא רוח מההוא קודש דלעילא, שהוא י' עלאה, חכמה עלאה אבא, כמ"ש בפ' אחרי מות (סא ע"א) ומשום שזכה לההוא י' זעירא, לכך היה דן ברוח הקודש בלא עדים והתראה, כמ"ש בפ' יתרו (עת ע"א).

והנה כמו שיש ל"ב נתיבות בהי' עלאה חכמה עלאה, כן יש ג"כ ל"ב נתיבות חכמה בהי' זעירא חכמה זעירא, שהיא חכמת שלמה כנ"ז, וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פ"ד בד"ה כ"ב אתוון ל ע"ג ואמר וביו"ד) ע"ש כל הענין. ואותן הל"ב נתיבות הם הכחות והסיבות דכל הבריאה כולה. ולכן נאמר בשלמה (מלכים א' ה יג) וידבר על העצים מן הארץ אשר בלבנון ועד האזוב אשר יוצא בקיר, וידבר על הבחמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים, כי היה גלוי לפניו טבעי כל הנבראים כולם וכל כחותיהם ותכונתם בפרטות ופרטי פרטות, וכן שרשי כל אחד ואחד והמשכנתו ותולדתו מהד' יסודות ארמ"ע הכלליים, וכל עניני ההרכבה שבכל א' מהם. וכן ידע בכל פרטי המציאויות (פה ע"ב) כולם, יסודם למעלה למעלה עד ראשית עולם הבריאה, ויסודתם בקודש אשר בהמלכות דאצילות אחר שנתלבשה בבריאה כנ"ז. ובכל זה נתחכם שלמה וידע כ"ז בהשגתו ממש, והוא חכמה זעירא דירית שלמה, שהוא חכמת הבריאה כולה שהשיג אותה בהשגה ממש. וכן היה גלוי לפניו כל ידיעת האצילות ויחודם בא"ס ית"ש, וכמו שמבואר בפ' תרומה (קמד ע"א) שהכל כלול בשיר השירים ע"ש. והרי לא היה נעלם ממנו שום דבר, אלא שכל מה שידע באצילות היה רק במציאותם ולא במהותם, שהוא רק בידיעה ולא בהשגה, וכמו שנאמר (שמות לג כ) כי לא יראני האדם וחי. והוא שאמרנו כי לא זכה אלא לחכמה זעירא ולא לחכמה עלאה. וגם בהמלכות דאצילות עצמה לא השיג מאומה, אלא רק באור היסוד שלה המתפשט בבריאה כנ"ל. וכן אמרו בפ' מקץ (קצה ע"ב) כל עובדין דעלמא בכמה קסטרין תליין (והוא זוהרי אור הגבורות העליונים הנמשכים משם מ"ב דאצילות שעליו תלוי הכל) ואפי' שלמה מלכא דהוה חכים מכל בני עלמא לא יכיל לקיימא בהו⁷⁰², והוא מה שכתוב (איוב כו ז) תולה ארץ על בלימה, בל"י הוא שם מ"ב, והוא בלי מהות מושג⁷⁰³,

⁷⁰² תרגום: כל מעשי העולם תלויים בכמה רוחות, וכל בני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה עומדים בעולם, ואפילו שלמה המלך שהיה חכם מכל בני העולם לא יכל לעמוד בהם.
⁷⁰³ עי' בהגר"א על ס"י ו ע"ב.

דע"ה ח"ב

וע' דברי הארז"ל (בשער הפסוקים באיוב שם⁷⁰⁴). והנה כ"ז הוא חכמת שלמה מה שידע בחכמתא עלאה בכתרין קדישין בשמא קדישא דקב"ה הנ"ל בזה"ק (פנחס רכג ע"א), וחכמת בני קדם הרי אמרנו כי הוא סוד כל עולם הנקודות, שהוא עולם הקדם, וסוד כל עולם התוהו שיצא ממנו ונתחכם שלמה בכ"ז ועמד על בוריון.

דרוש ד ענף כא סימן ג

מה שכתוב בשלמה החכים יותר "מכל חכמת מצרים", הוא מלכות הרשעה כתרא נוכראה, הרי הוא ידיעת הקליפות והחיצונים בהם העמיק שלמה המלך, וסמך על גודל חכמתו שיכנס ויצא בשלום. וזהו סוד הענין דאלף הנשים שנשא שלמה, שהן היו מקליפת נוגה. והיתה כוונת שלמה לתקן את קליפת נוגה להחזירה לקדושה, ולכך נשא את אותן אלף נשים הכוללים את כל הקלי', כדי לכלול אותן בקדושה. והיתה כוונתו ע"ד אשת הזנונים הרושע. אמנם האמת היא שהוא שגה בזה, שכן אשת הזנונים הרושע הרי ישראלית היתה, ואילו בשלמה היו נכריות. ורצה לתקן את הקליפה לכן לא עלתה בידו, שכן ד"ז אינו אפשרי כי אם בביאת המשיח. והוא ג"כ ענין הערב רב אשר לקחם משה רבינו ע"ה.

ומה שכתוב מכל חכמת מצרים, ואמרו בפ' ויחי (רכג ע"ב) דא חכמה תתאה דאקרי שפחה דבתר ריחיא, והוא מלכות הרשעה כתרא נוכראה, כמ"ש בפ' אחרי (סט ע"א) וע' בפ' בא (לו ע"ב), והנה הוא כל ידיעת הקליפות והחיצונים דהעמיק בזה שלמה המלך ע"ה הרבה מאד. וכמ"ש בפ' בראשית (יט ע"ב) שלמה מלכא כד נחית לעומקא דאגוזא כו' נטל קליפה דאגוזא ואסתכל בכל אינון קליפין וידע כו', ובפ' משפטים (קיב ע"ב) בכל יומא הוה אקדים שלמה בצפרא והוה שוי אנפוי לסטר מזרח וחמי מה דחמי, ולבתר תב לסטר דרום וחמי מה דחמי, והדר תב לסטר צפון וקאים תמן מאיך עיניו וזקיף רישיה בהאי שעתא הא עמודא דאשא ועמודא דעננא (דו"ן דקליפה) הוה אתיין, ועל ההוא עמודא דעננא (שהוא זכר דקליפה) הוה אתי נשרא חדא (בינה דקליפה), וההוא נשרא הוה רברבא ותקיף וכן הוה אתי (ר"ל בסדר הזה היה ביאתו) גרפיה ימינא על גבי עמודא דאשא, וגופיה וגדפא שמאלא על גבי עמודא דעננא, וההוא נשרא הוה מייתי תרין טרפין בפומהא. אתא עמודא דעננא ועמודא דאשא וההוא נשרא עלייהו וסגדין לקמיה דשלמה מלכא. אתא נשרא ומאיך לקמיה ויהיב ליה אינון טרפין, נטיל לון שלמה מלכא והוה מריח בהו והוה ידע בהון סימן, ואמר דא איהו דנופל ודא איהו דגלוי עינים (הם עזא ועזאל כמ"ש בפ' בלק רח ע"א ריב ע"א ע"ש), בשעתא דתרין טרפין הוה ידע דתרווייהו נופל וגלוי עינים בעאן לאודעא ליה מילין. מה עביד חתים כרסייה בגושפנא דהוה חקיק ביה שמא קדישא, ואיהו נטיל עזא דחקיק עליה שמא קדישא, וסליק לאיגרא ורכיב על ההוא נשרא ואזיל ליה, וההוא נשרא הוה מסתלק לרום עננין. ובכל אתר דאיהו עבר הוה אתחשך נהורא כו' גבה נשרא בהדיה ופרח ארבע מאה פרסין עד דמטי לטורי חשוק, ותמן איהו תרמוד במדבר בהרים (ע' פ' פנחס רלג ע"א) ואיהו נחית תמן וקיף רישיה וחמי טורא חשוק, והוה ידע תמן כל מה דאצטרך, והוה ידע דתמן יעול הוה רכיב על נשרא כמלקדמין וטאס ועאל לגו טורין עד ההוא אתר דזיתא, תמן קרב בחילא ואמר ה' רמה ירך בל יחזיון (ע' שער רוח הקודש כד ע"ב). עאל תמן עד דקריב לההוא אתר שוי עזא קמייהו וקריב, ותמן הוה ידע כל מה דבעי מאינון חכמתן נוכראין דבעי למנדע. כיון דהוה אמרין ליה כל מה דבעי, כדין הוה רכיב על ההוא נשרא ותב לאתריה. כיון דהוה יתיב על כורסייה, אתיישב בדעתיה והוה ממלל בדעתיה מלין דחכמתא יקרא, בההיא שעתא הוה

⁷⁰⁴ לא מצאתי בשעה"פ ונ"ל שכוונתו לספר הליקוטים וז"ל, נוטה צפון על תוהו תולה ארץ על בלימה. פירוש, תלה העולם, על בלי, אותיות, שהוא בגימטריא מ"ב. בל"י במלוי, כזה. ב"ת למ"ד יר"ד, בגימטריא אנגית"ץ. וכן הוא הנעלם של בלימה, בזה השם ברא את העולם. שנאמר כי הוא אמר ויהי. כ"י ר"א בגימטריא מ"ב. ועל כל דבר ודבר ופעולה, היה הדיבור של ל"ב נתיבות וי"ס, וכל א' וא' היה אות אחת ממ"ב. זש"ה אני ה' הוא שמי וכבודי לא אתן, וכבוד"י. גימטריא מ"ב. וזה השם מסר הקב"ה למרע"ה, שנאמר אה"ה אשר אה"ה.

דע"ה ח"ב

אמר ושבתי אני ואראה שבתי מההוא ארחא, שבתי מההיא חכמתא ואתיישב בלבאי ובדעתאי, וכדין ואראה (פה ע"ג) כו⁷⁰⁵. והרי לנו כמה שהעמיק שלמה להסתכל ולעסוק בזה כי סמך עצמו על גודל חכמתו שיכנס ויצא בשלום.

וזהו ג"כ סוד הענין דאלף נשים שנשא שלמה, ואמר האריו"ל (בשער הפסוקים וכן בלק"ת מלכים א' יא) כי הם היו מקליפת נוגה, שהיא בסוד אלף, ת"ק חסדים ות"ק גבורות, והם אלף יומין דחול שאמרו בזוה"ק (פקודי רכו ע"א), ובסוד (שיה"ש ח יב) האלף לך שלמה, שהוא חול, והיה כוונת שלמה לתקן את קליפת נוגה להחזירה לקדושה, ולכך נשא אותן האלף נשים כדי לכלול אותן בקדושה, והיה כוונתו ע"ד האשת זנונים דהושע כנ"ל ענף כ' סימן ג' ע"ש. אבל באמת שגה בזה, כי האשת זנונים דהושע הרי היתה ישראלית ובשלמה היו כולן נכריות, ואפי' למ"ד שגירין (ע' במדבר רבה פ' י סימן ד, ובשה"ש רבה פ"א פסוק א סימן י, וע' עוד שבת נו ע"ב, ויבמות עו ע"א ע"ב) הנה לא נתגיירו בלב שלם והטעו אותו. וכ"ז היה כי רצה לכבוש את כל הקליפה כולה ולתקנה כולה, כי לכך נשא אלף שהוא כנגד הקליפה כולה, שהיא אלף יומין דחול כנז' ע' שער קיצור אבי"ע (סוף פרק ג). ומשום שרצה לתקן את כל הקליפה כולה לכן לא עלתה בידו, כי זה אי אפשר רק בביאת המשיח. והוא ג"כ הענין דערב רב אשר לקחם משה רבינו ע"ה, ומשה רצה לתקן את הזכר דנוגה ושלמה הנוק, וכמ"ש הרב בשער קליפת נוגה (סוף פרק ג). וע' עוד בענין אלף נשים שנשא שלמה ברקאנטי פ' שופטים, בפסוק (דברים יז יז) ולא ירבה לו נשים. ועכ"פ הוא כי שלמה המלך ע"ה העמיק בזה הרבה מאד, ונכנס בזה גם מה שהוא נגד התורה, וכמ"ש בזוה"ק (פ' נח עו ע"א) יהב חכמתא עלאה לשלמה מלכא לבתר מה כתיב ביה כו' נאום הגבר לאיתאיל לאיתאיל ואוכל, אמר שלמה אתי אל ואוכל למעבד רעותי⁷⁰⁶, והיה מתחכם על דברי תורה ובזה שגה ונכשל, וע' בשמו"ר (ר"פ וארא פ"ו ט"ו א) ובירושלמי סנהדרין (פרק ב הלכה ו) ובכ"מ.

דרוש ד ענף כא סימן ד

⁷⁰⁵ תרגום: בכל יום היה מקדים שלמה בבקר והיה שם פניו לצד מזרח, ורואה מה שרואה, ואחר כך שב לצד דרום, ורואה מה שרואה, ואחר כך שב לצד צפון, ועומד שם, מנמיך עיניו - ומרים ראשו. בשעה הזו הרי עמוד אש ועמוד ענן היו באים ועל אותו עמוד הענן היה בא נשר אחד ואותו הנשר הוא גדול וחזק, וכך היה בא כנף ימין על גבי עמוד האש, והגוף וכנף שמאל על גבי עמוד הענן. ואותו נשר היה מביא שני עלים בפיו, בא עמוד הענן ועמוד האש, ואותו הנשר עליהם, ומשתחויים לפני שלמה המלך. בא הנשר והנמיך לפניו ונתן לו אותם עלים, לוקח אותם המלך שלמה, ומריח בהם, והיה יודע בהם סימן, ואומר זהו הנופל וזהו גלוי העינים, בשעה ששני עלים היו, היה יודע ששניהם נופל וגלוי עיניים רוצים להודיעו דברים. מה עשה, חתם את כסאו בחותם שהיה חקוק בו השם הקדוש, ונוטל טבעת שחקוק עליה השם הקדוש, ועולה לגג, ורוכב על אותו הנשר והולך לו. ואותו נשר היה מתעלה לרום העננים, ובכל מקום שהוא עבר, היה האור נחשך. החכמים שהיו באותו המקום שחשך האור, היו יודעים והיו אומרים, שלמה המלך הרי הולך ועובר כאן, ולא יודעים לאיזה מקום היה הולך. הטפשים שהיו שם היו אומרים, שהם היו עננים שהולכים ומחשיכים את העולם. הגביה הנשר עמו, ופורח ארבע מאות פרסאות עד שמגיע להרי החשך שם הוא תרמוד במדבר בהרים, והוא יורד שם, מרים ראשו, ורואה הר חשוך. ושם היה יודע כל מה שצריך, והיה יודע ששם יכנס. היה רוכב על הנשר כמקדם, וטס ונכנס לתוך ההרים עד אותו מקום ששם הזית, קורא בחיל ואומר "ה' רמה ידך בל יחזיון וגו'". נכנס לשם עד שקרב לאותו מקום, ושם טבעת לפניו וקרב, ושם היה יודע כל מה שרצה מאותן חכמות זרות שרצה לדעת. כיון שהיו אומרים לו כל מה שרצה, אז היה רוכב על אותו נשר ושב למקומו. כיון שהיה יושב על כסאו, התישב בדעתו, והיה מדבר בדעתו דברי חכמה נכבדה. באותה שעה היה אומר, "ושבתי אני ואראה" "שבתי" ודאי, מאותה דרך שבתי, מאותה חכמה, והתישבה בלבי ובדעתי, ואז "ואראה".

⁷⁰⁶ עי' לעיל הערה 646.

דע"ה ח"ב

והנה נאמר בשלמה "ותרב חכמת שלמה מכל חכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול", ואמרו רז"ל האדם זה אדם הראשון כו' מאיתן האזרחי זה אברהם כו' והימן זה משה כו' וכו'.

והנה פשטות דברי המדרש הלז הוא פלא, הרי אם חושב את אדם הראשון ומשה רבינו ע"ה, הרי שכולם בכלל ולא היה צריך להזכיר עוד. ועוד קשה מש"כ אדה"ר, שמבואר שם שהכוונה גם למדרגת אדה"ר קודם החטא, והוא הרי השיג אז את כלל האצילות, וא"כ איך יתכן לומר ששלמה המלך היה גדול מאדה"ר, הרי השגת שלמה היתה רק מסיום האצילות ולמטה, וגם השגת אדה"ר קודם החטא שהשיג את כל האצילות, היתה במדרגת האצילות של אז, שהיתה נעלית מאד.

וכן מה שאמרו שהיה חכם יותר ממשה רבינו ע"ה, גם זה פלא, שהרי התורה היא לעולם רק על ידו, וממילא אף חכמת שלמה אינה אלא מכוונו.

(אמנם במדרש אמרו, וכי כל התורה למד משה, הלא כתיב ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ולארבעים יום למדה משה, אלא כללים למדהו הקב"ה למשה כו' ע"ש. אך לכאורה צ"ל שר' אבהו לא אמר זה אלא כנגד המינין, כי הוא היה רגיל להתווכח עם המינין, ואמר זאת כדי לסכור את פיהם. אבל הוא עצמו ודאי סובר ככל המאמרים הנז' שלמד הקב"ה למשה כל דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וכנ"ל).

והנה נאמר בשלמה (מלכים א' ה' י) ותרב חכמת שלמה מכל חכמת כל בני קדם ומכל

חכמת מצרים ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול, ואמרו רז"ל (בפסיקתא פ' פרה וכן ברבה במדבר פ"ט ט"ג, ותנחומא פ' חוקת פ"ק ו) האדם זה אדם הראשון כו', מאיתן האזרחי זה אברהם כו', והימן זה משה כו', וכלכל זה יוסף כו', ודרדע זה דור המדבר, דור שהיו כולם מלאים דעת, בני מחול שמחל להם הקב"ה על עון העגל. והנה פשטות דברי המדרש הלז הרי הוא יפלא מאד, כי מאחר שהחושב אדם הראשון ומשה רבינו ע"ה, הרי כולם בכלל ולא היה צריך להזכיר עוד. ויותר קשה כי הרי אדה"ר שאמר הנה מבואר שם שהכוונה הוא גם על מדרגת אדה"ר שקודם החטא, שהרי אמרו שם מה היתה חכמתו של אדה"ר, ואמרו שהוא ענין קריאת השמות שקרא שמות לכל בריה, כי עמד על שורש דכל א' אשר משם הוא נברא ומתקיים, והוא השם דכל א', שהוא מקור חיותו ושורש התהוותו. ולא עוד אלא שעמד גם על שמו של הקב"ה אשר משה רבינו ע"ה לא עמד על זה מעצמו, עד שהודיע לו הקב"ה בעת הסנה כמבואר שם בפרשה. אבל אדה"ר עמד על זה מעצמו כמ"ש במדרש פ' חוקת ובפסיקתא שם, ושמו של הקב"ה הוא גילוי דא"ס, שהוא כל סדרי גילויי ית"ש המתפשטים ויוצאים מהעלמתו שבא"ס, ואותן הגילויים הוא הד' אותיות דהשם הויה ב"ה והוא כלל האצילות, כי א"ס נתגלה ע"י הי' ספי' דאצילות להקרא בהשם הזה וכמו שבארתי כ"ז בארוכה לעיל ח"א דרוש ה' ס"ז ו' וכן בספר הקדוש ע"ש. ועל כ"ז הנה עמד אדה"ר מעצמו, והיה זה קודם החטא, כי אז השיג את כל האצילות. וא"כ הרי איך אפשר לומר כי שלמה המלך היה גדול מאדה"ר, הרי כל השגת שלמה היה רק מסיום האצילות ולמטה וכנ"ל ס"ז ב'. וגם השגת אדה"ר קודם החטא שהשיג אז את כל האצילות, הנה היה במדרגת האצילות של אז שהיה גבוה ונעלה מאד כנ"ל דרוש ג'. אבל השגת שלמה שהיה רק מסיום האצילות ולמטה היה, וג"כ רק במציאות האצילות של עתה שנתמעט אחר החטא באין ערך ושיעור ממדרגתה הקודמת, והרי גדלה חכמתו של אדה"ר מחכמתו של שלמה לאין חקר. וע' לעיל דרוש ג' בדברינו בזה ותראה כי מציאות אדה"ר שקודם החטא היה (פה ע"ד) למעלה לגמרי מכל חק סוג אנושי אשר מאחר החטא ולהלאה, וא"כ איך אפשר להעלות על הדעת ולומר כי שלמה המלך ע"ה היה יותר חכם מאדה"ר גם ממדרגתו אשר קודם החטא.

וכן גם מה שאמרו שהיה חכם יותר ממשה רבינו ע"ה, גם זה יפלא מאד ואין הדעת סובלתו, כי הרי זה משה האיש ידענו מה היה לו, שכל התורה כולה הוא לעולם רק על ידו וכמ"ש בתיקונים (תיקון ס"ט דף קלא ע"א) ואתפשטותיה הוא בכל דרא ודרא בכל צדיק וחכם דמתעסק באורייתא כו' 707 ע"ש. וכל חכמת שלמה, כל מה שזכה היה ג"כ ע"י משה

⁷⁰⁷ תרגום: התפשטותו הוא בכל דור ודור בכל צדיק וחכם שעוסק בתורה.

דע"ה ח"ב

רבינו ע"ה, ר"ל ע"י אור נשמת משה רבינו ע"ה שנתפשט והאיר בשלמה, כי נשמת משה רבינו ע"ה הוא לעולם הצינור לכל החכמה והמדע אשר מעת שניתן התורה על ידו עד עולמי עד, ולכן אמרו בסדר עולם (פרק ל) כי משה רבינו ע"ה הוא אבי החכמה ואבי התבונה, ובתנא דביה אליהו רבא (ר"פ יז) שמשה רבינו ע"ה היה אב החכמים ואב הנביאים והכל ניתנו לו בסיני. וכמ"ש (ברכות ה ע"א) מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם, לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זה מקרא, והמצוה זה משנה, אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים, להורותם זה גמרא, מלמד שכולם נתנו למשה מסיני. ובמגילה (יט ע"ב) שהראהו הקב"ה למשה דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, ומה שהסופרים עתידין לחדש. ובתנ"כ (בחוקותי בסוף התוכחה) אלה החוקים והמשפטים והתורות כו' מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושיה ע"י משה מסיני. ובמדרש תהלים (מזמור יב) על כל דיבור שהיה אומר הקב"ה למשה היה אומר מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא כו'. ובירושלמי פאה (פ"ב ה"ד) מקרא משנה תלמוד ואגדה אפי' מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני, מה טעם יש דבר שיאמר אדם ראה זה חדש, הוא משיבו חבירו ואומר לו כבר היה לעולמים, שכבר נאמר זה למשה רבינו ע"ה בהר סיני. ולכן אמרו (סנהדרין צט ע"א) שכל האומר על איזה דקדוק מדברי חז"ל כל התורה כולו מן השמים חוץ מדקדוק זה הוא מכלל מה שנאמר כי דבר ה' בזה, כי כל דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וכל מה שהסופרים עתידין לחדש כבר היה לעולמים, שכולם ניתנו למשה בסיני כנו', אלא כל חידוש וחידוש יש לו עתו וזמנו אימתי שיתגלה, וכמ"ש (קהלת ג א) לכל זמן ועת לכל הפיץ. וע' במדרש שם, וכן מתייחד כל חידוש וחידוש להכנס פרטי שעל ידו יתגלה⁷⁰⁸, ואמר בספר ארחות חיים לר' אליעזר הגדול פיסקא י"ט, כי אין אדם נכנס לתחומו של חבירו, ואין אדם יכול לחדש דבר בתורה שחבירו מזומן לחדשו כי הכל מוכן לפניו מיום שהתורה נבראת. ובשמות רבה (פ' כה סי' ו) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר, אמר ר' יצחק מה שהנביאים עתידים להתנבאות בכל דור ודור קבלו מהר סיני, אלא שניתן לכל א' בזמנו, שעד אותו הזמן לא ניתן לו רשות להתנבאות. ואמרו שם, ולא הנביאים בלבד, אלא אף החכמים העומדים בכל דור ודור, כל אחד ואחד קבל את שלו מסיני ע"ש, והיה כ"ז ע"י משה רבינו ע"ה וכנ"ל. וכן הוא ג"כ בשמו"ר (שם ר"פ מז טו א) אפי' מה שהתלמיד שואל לרב אמר הקב"ה למשה באותה שעה. וכן בויקרא רבה (פכ"ב סי' א) שמקרא משנה הלכות תלמוד תוספתות אגדות, ואפי' מה שתלמיד ותיק עתיד לומר לפני רבו כולן נאמרו למשה בסיני. אמנם בשמות רבה (פ' מא סי' ו) אמרו שם, וכי כל התורה למד משה, הלא כתיב ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, ולא רבעים יום למדה משה, אלא כללים למדהו הקב"ה למשה כו' ע"ש. והוא לא ככל המאמרים הנז', ומשמע מזה שאגדות חלוקות הן, והאומר שם הוא ר' אבהו, ומשמע מזה כי ר' אבהו פליג על כל המאמרים הנז'. אך העיקר נראה לי, כי ר' אבהו לא אמר זה אלא כנגד המינין, כי הוא היה רגיל להתווכח עם המינין, וכמ"ש בעבו"ז (דף ד ע"א) וכדי שלא ליתן פתחון פה למינים להעזי נגד קבלת חז"ל אמר כמה דברים גם מה שהוא נגד דעתו, ע"ד שאמרו (חולין כז ע"ב) לאויבי דחיתי בקש, וע"ד ששינו הע"ב זקנים כמה דברים בתורה בהעתקתם לתלמי המלך כמ"ש במגילה (ט ע"א). וכן כתבתי ג"כ לעיל ח"א דרוש ה' סי' ז' אות ב' בענין הסתלקות חנוך, שהשיב ר' אבהו למינים רק לפי דעתם במדרש בראשית רבה (ר"פ כה טו א) ע"ש. וכן הוא בעניינינו, כי מה שאמר ר' אבהו בשמו"ר (פו ע"א) {פ' מא סי' ו} הנו' שלא למדה משה רק כללים, לא

⁷⁰⁸ והוא פירוש התפילה ותן חלקנו בתורתך.

דע"ה ח"ב

אמר זה אלא כנגד המינים וכדי לסכור את פיהם, אבל הוא עצמו ודאי סובר ככל המאמרים הנז' שלמד הקב"ה למשה כל דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וכנ"ל. וכן נראין הדברים ג"כ כי הרי מה שאמרו שם איך אפשר ללמוד את כל התורה בארבעים יום מאחר שארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים, הרי פשוט הדבר שאין זה הוכחה וקושיא כלל, כי הרי המלמד היה הקב"ה בעצמו, והיפלא מה דבר. והרי יוסף הצדיק שגבריאאל המלאך למד אותו ע' לשון בלילה אחת ע"י שהוסיף בו אות אחת משמו של הקב"ה, וכמ"ש בסוטה (לו ע"ב). וכן בשמואל ודוד אמרו בילקוט שמואל (א' יט) אותה הלילה שברח דוד מלפני שאול למד משמואל הנביא מה שאין תלמיד ותיק לומד במאה שנה. וא"כ מאי קושיא הוא על משה רבינו ע"ה איך שלמד כל התורה כולה מפי הקב"ה בארבעים יום, ומה שייך להרהר על מעשה נסים. אלא ודאי כדאמרן, כי כל דברי ר' אבהו שם לא דיבר אלא כנגד המינים משום שהיה רגיל אצלם כמ"ש בעבו"ז (דף ד ע"א), אנן דשכיחינן גביכון רמינן אנפשינן כו', וקיים ר' אבהו בעצמו מ"ש אבות (פרק א מ"א) חכמים הזהרו בדבריכם כו', וכן אמרו במגילה (כה ע"ב) לעולם יהא אדם זהיר בתשובותיו שמתוך תשובה שהשיבו אהרן למשה פקרו המינים כו', ולכן היה נזהר ר' אבהו בדבריו משום שהיה רגיל אצלם, וכדי שלא ילמדו מדבריו לשקר. אבל הוא בעצמו ידע וסובר ככל המאמרים הנז' שניתנו הכל למשה רבינו ע"ה, והוא אב לחכמים ולנביאים כנ"ל, וכמו שנאמר (תהלים פ"ו) ותחפריהו מעט מאלהים, וכמ"ש ראש השנה (כא סע"ב) וכנודע.

דרוש ד ענף כא סימן ה

איתא בחז"ל, דברים שלא נגלו למשה רבינו ע"ה נגלו לר' עקיבא וחביריו. והנה הדברים הללו נפלאו מאד. היעלה על הדעת לומר שר' עקיבא וחביריו ידעו יותר ממשה רבינו ע"ה. ופשוט שאי אפשר ואסור לאומרו.

והענין יש ליישב ע"פ מה שנקדים, שהיעלמות האור וכיסויו הוא גופא סיבת תיקונו, שכן ע"י שבא האור מלובש יש אפשרות להשיגו. לכן נמצא לפעמים שישנם נשמות אשר שורשם והשגתם גבוהה יותר, כל מה שמשגיגים אינו בא להם בהתגלות כ"כ כהשגת הנשמות אשר למטה מהם, שכן ככל שדבר יורד יותר למטה הוא יותר מלובש, וממילא מתגלה להם אותו הענין בהרחבה גדולה יותר. אמנם ד"ז הוא רק כל זמן היות האדם בעוה"ז, שהרי אין בעל גוף יכול להשיגה, ממילא כל מה שמשגיג אז בהיותו בעוה"ז הוא רק בבחי' העלם. אמנם ככל שהנשמה היא תחתונה יותר הרי שהשגתה באותן הענינים בגילוי גדול יותר גם בהיותה בעוה"ז, שכן יש מקום שאפילו בעל גוף יכול להשיג את אותה ההשגה. והיינו המציאות של ר"ע ותלמידיו.

משא"כ משה רבינו ע"ה, אשר מדרגת הסתכלותו על אותם הדברים עצמם היא גבוהה כ"כ עד שאין לבעל גוף יכולת להשיגו ולהגדירו בדיבור, והיא היתה גדולה מכל הדורות הבאים אחריו. ודע, שהדברים שהם הלכה למשה מסיני ואין להם רמז לא במקרא ולא בסברא, אף המה מכלל הדברים הנז', שכן שרשם הוא למעלה למעלה אשר אין לו תפיסה במושגי גוף וכלי.

ואין להקשות, מאחר שאין להלכות אלו השתוות עם שום גוף וכלי, איך יתכן שיחוייבו להתקיים ע"י מעשה בני אדם, ועוד שיעשו פרי למעלה. שהרי כך היא הנהגתו ית"ש אף בניסים הנגלים, שיש להם פעולה כאן בעולמינו אע"פ שאין לאור הזה השתוות עם שום גוף וכלי.

ישנם ב' מיני הלכה למשה מסיני: האחד, הנהוגות תדיר ובכל מקום (כגון הלכות תפילין), והשני, הנהוגים רק לעתים מיוחדים ובמקומות מיוחדים (כגון הלכות שבבית המקדש). והנה הנהוגים תדיר הם השורש לכל הכבשי דרמנא אשר בהנהגה השולטת תמיד. והנהוגות לפרקים הם השורש והסיבה להנהגת הנסים הגלויים שאף הם נוהגים רק לפרקים.

והנה ע"פ דרכינו יתבאר מש"כ חז"ל: "בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך? אמר לו הקב"ה, אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות, ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תליץ תליץ של הלכות". "כתרים" מרמזים על ענינים שהינם כה גבוהים, עד שאין להם רמז באותיות התורה כלל. ולכך היה השי"ת יושב וקושרם, כדי לכלול אף ענינים אלו באותיות התורה. ובאמרו "רבש"ע מי מעכב על ידך" רמז שיתכללו הכתרים באותיות ממילא. וכוונת השי"ת בתשובתו היתה שר"ע ימצאם תלויים ומרומזים בהאותיות, ויתגלה על ידו שהם באמת מחוברים ומיוחדים בתורה כך, שמעתה הכל יוכלו להשיגם. (ורק על ידי ר"ע נתגלה ד"ז, משום שכל חידוש וחידוש הנה יש לו את עתו וזמנו אימתי יתגלה, ואי אפשר שיתגלה מקודם.)

אמנם עיקר ענין הקשירה היה רק לפי גודל רוממות השגת משה רבינו ע"ה בעת עלייתו למרום, והסתכל באותם הכתרים במציאותם אשר למעלה. ובאשר שידע הקב"ה שעתידיה התורה להתגשם ע"י חטא העגל ולהתלבש בלבוש דהעוה"ז, ומאז אין לאותן הענינים הגבוהים, הרי הם הכתרים הנז' כלילות בהתורה

דע"ה ח"ב

עתה אלא בהכרח ודוחק. והוא ענין הקשרים שקשרן הקב"ה כדי לתלותם בתורה. והשיב לו הקב"ה, שעתידי ר' עקיבא לחדש ולמצאם בתורה, ויתגלה על ידו שהם כלולים בתורה אפילו בלבוש שהיא נמצאת בו עתה. כל מה שמשה רבינו לא הבין הוא רק מה שהיו דורשים ויודעים כ"ז מהתורה עצמה, ומשה רבינו עצמו השיג באותן הענינים עצמם והשיגן במעלה גדולה הרבה יותר, במקום אשר אין תפיסה בדיבור כלל, ואין שום גוף וכלי היכול להלבישם.

ואמר משה לפני הקב"ה, "רבש"ע, יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידיי, דהיינו שמן הראוי הוא שתינתן התורה דווקא על ידי משה, מאחר שהשגתו מתייחסת לכל לבושה ג"כ.

"אמר לו הקב"ה, שתוק כך עלה במחשבה לפניי שכן שורש התורה הוא באור הגנוז, הרי הוא אור הדעת הפנימי, סוד הנשמה לנשמה דכל העולמות כולם, ושם הוא מקום נשמת משה רבינו ע"ה הכוללת את כל נשמות ישראל. אמנם ד"ז שנתלבש התורה בלבושה של עתה, הוא רק כדי לתקן את חיצוניות העולמות שנעשה בסיבת עולם התווה, שנמשך ויצא בסוד המ"ס, הרי הוא בוצד"ק, סוד המחשבה הנעלמה.

אמנם הנה בפסיקתא (פ' פרה) וכן במדרש (פ' חוקת פ' יט ס"ו) אמרו שם דברים שלא נגלו למשה רבינו ע"ה נגלו לר' עקיבא וחביריו, שנאמר וכל יקר ראתה עינו זה ר"ע (כי ר"ת ראתה עינו הוא ר"ת ר"ע כמ"ש בידי משה שם) והנה הדברים הללו הם נפלאו מאד, כי היעלה על הדעת לומר שר' עקיבא וחביריו שהם כל התנאים שבדורו היו יודעים יותר ממשה רבינו ע"ה, ופשוט הוא כי הוא דבר שאי אפשר ואסור לאומרו.

וע' בזה בדברי מהר"ח ז"ל (בשער מאמרי רז"ל מסכת שבת ועוד שם דף טו ע"ב ובספר הגלגולים פרק מא) שהאריך שם בזה ע"פ דרכו בקודש ע"ש. אך הענין בפשוטו הוא ע"ד שאמר האריז"ל בשבירת הכלים (פרק ב) ובכ"מ, כי התעלמות האור וכיסויו הוא סיבת תיקונו, כי ע"י שבא האור מלובש, ע"י יש אפשרות להשיגו⁷⁰⁹. וכן הוא כל ענין התיקונים שהם הז' תיקוני גלגלתא, והי"ג ת"ד, וכן הי"ג נימין, כי ע"י שנתמעט האור ונצטמצם ונתלבש ע"י, נתקן להתגלות לתחתונים. ולכן בסיבת זה הנה נמצא לפעמים שכמה נשמות אשר שורשם הוא יותר למעלה והשגתם הוא יותר גדולה, הנה כל מה שמשיגים אינו בא להם בהתגלות כ"כ כמו השגת הנשמות אשר למטה מהם, כי משום שכל מה שיורד למטה הוא יותר מלובש, הנה מתגלה להם אותו הענין בהרחבת דברים יותר, ונגלה להם כל מה שמשיגים ביותר גילוי מהשגת הנשמות היותר עליונים מהם, כי משום שהם משיגים אותן הדברים יותר למעלה, הנה הם נעלמים ואין להם תפיסה בדיבור. ונמצא כי הגם שכל מה שהנשמה היא יותר עליון, הוה השגתה יותר גדולה, עכ"ז כל מה שמשגת הוא רק בבחי' ההעלם. אמנם הוא רק כל זמן היות האדם בעוה"ז, כי אין לאותה ההשגה השתוות עם הגוף לתפוס אותה בהיותו בגוף, ולכן כל מה שמשיג אז בהיותו בעוה"ז הוא רק בבחי' ההעלם. אבל הנשמה אשר היא למטה מהעליונה, והוה השגתה באותן הענינים במדרגתן למטה, הנה משגת אותן בגילוי יותר גם בהיותה בעוה"ז, כי ישנו לאותה ההשגה השתוות עם הגוף ג"כ לתפוס אותה, ותופס אותן בהתגלות. ובזה הצד הוא מה שאמרו דברים שלא נגלו למשה רבינו ע"ה נגלו לר' עקיבא וחביריו, והשמיענו בזה שהם השיגו אותן הדברים ג"כ אשר השיג משה רבינו ע"ה, אלא שהוא רק במציאותן אשר למטה, אשר שם הם מגולים יותר, ולכן היו תופסים אותן הענינים בהתגלות, משא"כ משה רבינו ע"ה אשר הוא הסתכל על אותן הדברים עצמן יותר למעלה, (פו ע"ב) אשר שם אין להם השתוות עם שום כלי ולבוש וגוף כלל, ואין להם תפיסה בדיבור, ולכן היה השגתו בהם רק בהעלם. אך עכ"פ הוא כי השגת משה רבינו ע"ה היה גדולה מכל הדורות הבאים אחריו, וכמ"ש ברע"מ (פינחס רכג ע"א) בפסוק אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, דאפי' לבינה לית בר נש בעלמא דיכיל לסלקא בר ממשה כו' ע"ש, ובזוהר (בראשית לא ע"ב) כי משה רבינו ע"ה מעת מתן תורה ולהלאה היה משתמש כל ימיו באור הגנוז, וזהו הענין דקרני הוד ע"ש, וכן בפ' בשלח (נג ע"ב)

⁷⁰⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג ד"ה ולזה אמר, שעיקר התיקון הוא צמצום האור כדי שיהיה לתחתונים תפיסה בו.

דע"ה ח"ב

בענין נשמת משה רבינו ע"ה ע"ש בארוכה. ובפ' תצא (רפ ע"א) דמשה רבינו ע"ה הוא לכל החכמים הבאים אחריו כאור השמש המאיר בלבנה וכוכבים, שכל אורם הוא רק ממנו, ואורו הוא בבחי' אור השמש נגד כל הדורות הבאים אחריו, ואורם נגדו הוא רק בבחי' אור הלבנה וכוכבים. אך מה שאמרו דברים שלא נגלו למשה רבינו ע"ה נגלו לר"ע וחביריו, הנה הוא רק משום שהם השיגו אותן הדברים יותר למטה הרבה, אשר שם יש אפשרות לתפוס אותם גם בהיות הנשמה בעוה"ז, ולכן בא להם הדברים בהתגלות וכנו'.

ודע כי כל הדברים שאמרו עליהם שהם הלכה למשה מסיני ואין להם רמז לא במקרא ולא בסברא כמ"ש הרמב"ם (בהקדמת סדר זרעים) ע"ש, ובס' חות יאיר סי' קצ"ב, שחושבם אחת לאחת. הנה כולם הם ג"כ מכלל הדברים הנז', כי סבתם ומקורם הוא למעלה למעלה אשר אין להם השתוות עם גוף וכלי, ולכן אין להם רמז לא במקרא ולא בסברא, אלא באו כולם רק בציווי ובתורה שבעל פה למשה מפי הגבורה, כי הם מדעת הפנימי שבמלכות העולה למעלה למעלה, ובסוד אנ"י ואי"ן⁷¹⁰, ואין להם גילוי בתורה שבכתב רק בתורה שבע"פ כי הם מתגלים ע"י המלכות.

ואין להרהר על זה כי איך אפשר שיעשו ויתקיימו ע"י מעשה בני אדם ויעשו ע"י פרי למעלה מאחר שאין להם השתוות עם שום גוף וכלי, כי הנה הם ע"ד הנהגתו ית"ש בנסים נגלים הנעשים ג"כ, הגם שאין להאור הזה השתוות עם שום גוף וכלי, וכן מזה הוא ג"כ כל הכבשי דרחמנא⁷¹¹ הנעשים תמיד בהנהגה, הגם שהם כולם רק מהאור הנעלם, עכ"ז הרי הם נעשים עכ"פ, ומתגלה מציאותם בעוה"ז. הנה כן הוא ער"ז ג"כ כל הדברים הנאמרים בהלכה למשה מסיני, כי הגם שהם מהאור הנעלם, עכ"ז הם נעשים ומתקיימים בעוה"ז ע"י מעשה בני אדם, הגם שאין להם גילוי כלל, כי הרי לכך אין להם רמז בתורה שבכתב וכנו', עכ"ז הנה מתגלה מציאותם עכ"פ, כי הם יסוד כל הנהגת הנסיי והנהגת דכל הכבשי דרחמנא. וכנודע שהתורה ומצוות הם יסוד דכל הנהגה כולה, ולכן ישנם תורה ומצוות שהם ג"כ לעולם רק מהאור הנעלם לבר, והם כל הדברים הנאמרים בהלכה למשה מסיני שאין להם גילוי בתורה שבכתב כלל, והם נעשים תמיד, וכגון שי"ן של תפילין, וקשר של תפילין, ורצועות שחורות, ותפילין מרובעות, ומעברתא דתפילין הלכה למשה מסיני כמ"ש במנחות (דף לה ע"א), וכן נכרכות בשערן ונתפרות בגידין הלכה למשה מסיני כמ"ש (שבת כח ע"ב), כותבין ספר תורה בדיו ושרטוט הלכה למשה מסיני מסכת סופרים (פרק א הלכה א) שיעורין חיצונין ומחיצין הלכה למשה מסיני (עירובין ד ע"א), גוד ולבוד ודופן עקומה הלכה למשה מסיני (שם ע"ב, סוכה ו ע"ב), תפילין על קלף ומזוזה על דוכסוסמוס ס"ת על הגויל הלכה למשה מסיני (שבת עט ע"ב ומסכת סופרים פרק א הלכה ה), ערלה בחו"ל הלכה למשה מסיני (קידושין טל ע"א), פריעת מילה הלכה למשה מסיני (יבמות עא ע"ב תוספות ד"ה לא ניתנה). וכל אלו הדברים הרי הם נהגות תמיד ומתקיימים בכל עת, וכן ישנם עוד כמה דברים בהלכה למשה מסיני שהם רק בארץ ישראל, וכן רק בזמן הבית, וכגון ערבה שבמקדש, וניסוך המים (סוכה מד ע"א), וכן עוד

⁷¹⁰ ע"י לעיל הערה 130.

⁷¹¹ ע"י ברכות י ע"א: "בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו'" מאי "כי מת אתה ולא תחיה", מת אתה בעולם הזה, ולא תחיה לעולם הבא. אמר ליה מאי כולי האי אמר ליה משום דלא עסקת בפריה ורביה אמר ליה משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה, ע"כ. ועי' יונת אלם פרק א', ש"כבשי דרחמנא" הוא כינוי לבחי' הרשימו (שאורו הוא כעין המקיפים).

דע"ה ח"ב

כמה דברים שהושב הרמב"ם שם בהקדמת סדר זרעים ע"ש, ובספר חות יאיר סי' קצ"ב בארוכה בזה ע"ש.

והרי ישנם ב' מיני הלכה למשה מסיני: אחד, הנהוגות תדיר ובכל מקום. ואחד, אשר הם רק לעתים מיוחדים ובמקומות מיוחדים. והנהוגות תדיר הם השורש והסיבה לכל הכבשי דרחמנא אשר בהנהגה, שהם שולטים תמיד, והנהוגות לפרקים הם השורש והסיבה להנהגת הנסים נגלים שהם ג"כ רק לפרקים. אך עכ"פ הוא כי כל הדברים הבאים בהלכה למשה מסיני הם מאור הנעלם, והם השורש והסיבה לכל הנהגה הנעלמה. והאמת הוא כי כל התורה שבעל פה כולה אשר היא יש לה התלות ורמז במקרא (פו ע"ג) אלא שלא באה מפורש, הנה היא השורש והסיבה להנהגתו ית"ש אשר עם ישראל בפרט, שהיא לעולם בנסים נסתרים המלוכש בדרכי הטבע, והוא ע"י התורה שבע"פ, שבזה אין לאו"ה בה מאומה, וכמ"ש במדרש (שמות רבה ר"פ מזו ט"ו א) בפסוק אכתוב לכם רובי תורת ע"ש, ובגמ"טין (דף ס רע"ב בתוספות ד"ה אתמוהי קא מתמה) והבן כ"ז ודי בזה.

והנה ע"פ דרכינו יובן לנו ג"כ דבריהם ז"ל (מנחות כט ע"ב) בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך, והכוונה הוא כי מלת כתרים הוראתו הוא על איזה ענינים גבוהים ורמים המגיעים למעלה למעלה, עד שאין להם התלות ורמז באותיות התורה כלל, ולכך היה יושב וקושר אותם כדי לכלול גם אותם בהאותיות התורה עכ"פ, כי כן הוא הוראת לשון קשר, שאינו מחובר מאליו ובעצמו אלא ע"י קשירה. לכן אמר לפניו, רבש"ע מי מעכב על ידך, אם להעלות את התורה שתהיה כלולה עם אותן האורות היותר עליונים ג"כ, או להמשיך את אותן אורות עליונים שיתפשטו יותר למטה כדי שיהיו מחוברים ומיוחדים עם האותיות התורה מעצמן, ושיכללו זה בזה ממילא. אמר לו הקב"ה, אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו, שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות, והנה הם הם אותן הכתרים שאני קושר אותם, והוא ימצא אותם תלויים ומרומזים בהאותיות, ויתחדש ויתגלה על ידו שהם באמת מחוברים ומיוחדים בהתורה וכולם כלולים בה. אך משום שכל חידוש וחידוש הנה יש לו עתו וזמנו אימתי שיתגלה ואי אפשר שיתגלה מקודם וכמ"ש בשמו"ר (פ' כח סי' ו) וכנ"ל סי' ד', ולכן הם נעלמים עתה, ואינם מחוברים אליה וכלולים בה אלא ע"י קשירה דוקא, כי ע"י שאני קושר אותם ונעשו סמוכים בתורה עכ"פ, הנה עי"ז נרשמים בה ונכללים בה בהעלם, ויהיה אפשר לו לר' עקיבא עי"ז לחדש ולמצוא אותם רמוזים בה ויתגלו על ידו אח"כ שהם כלולים בתורה ממש.

אמנם הוא כי הנה עיקר עומק ענין הקשירה היה רק לפי גודל רוממות השגת משה רבינו ע"ה בעת עלייתו למרום, והסתכל באותן הכתרים במציאותם אשר למעלה למעלה. ובאשר שידע הקב"ה שעתידיה התורה להתגשם ע"י חטא העגל, ולהתלבש בלבוש דהעוה"ז, ואין לאותן הענינים הגבוהים שהם הכתרים הנז' התלות וכלילות בהתורה עתה אלא בהכרח ודוחק, והוא ענין הקשרים שקשרן הקב"ה כדי לתלות אותם בתורה עכ"פ. וזהו מה שראה משה רבינו ע"ה שהקב"ה קושר כתרים לאותיות, והוא כל מציאות אור הגנוז שהוא כלול בתורה, ועומד בה גם עתה לעולם ע"י אותן הקשרים וע"ד הנשמה לנשמה, שהיא קשורה בהגוף. אך באשר שלא רצה הקב"ה לגלות לו מענין התגשמות והתלבשות התורה שע"י חטא העגל בעת שעלה משה למרום לקבל את הלוחות הראשונות, לכן הסתיר ממנו אז את התשובה הברורה הזו והלביש אותה בהתשובה הנז', שהיא באמת ג"כ רק ע"פ אותה הכוונה, כי אלולא חטא העגל היה התורה גלויה לכל מעת נתינתה, כי היה מתעלה כל המציאות כולה למדרגתה שקודם החטא, והיה עומדת התורה

דע"ה ח"ב

כולה גלויה באור הגנוז לעולם, וכמו שכתבנו בכמה מקומות מדברינו. ועל זה היה באמת עומק כוונת משה רבינו ע"ה באמרו, מי מעכב על ידך, ור"ל ליתן את התורה כולו בכל הגילוי דאור הגנוז עצמו, כי הסתכל משה רבינו ע"ה באותן האורות דהכתרים וראה שאין להם התלות בתורה, כי אין להם תפיסה והתלבשות כלל, אלא שהקב"ה קושר אותם לעשותם סמוכים בתורה ולתלות אותם בה בהכרח ודוחק, ועל זה אמר מי מעכב על ידך, ליתן את התורה בהגילוי דאור הגנוז, שהוא במדרגת דאותן הכתרים עצמן.

והשיב לו הקב"ה שעתיד ר' עקיבא לחדש ולמצוא אותם בתורה ג"כ, ויתגלה על ידו שהם כלולים בתורה גם באותו הלבוש שהיא עתה. [אמר לפניו רבש"ע הראהו לי אמר לו חזור לאחורידך] ר"ל שיורד למטה למדרגות התחתונים, [הלך וישב בסוף שמונה עשר שורות, כן הוא הגירסא הנכונה] והוא ע"פ מאמרם ז"ל (סוכה מה ע"ב) תמני סרי אלפי דרא הוה דקמיה קודשא בריך הוא שנאמר סביב שמונה עשר אלף, וע' רש"י שם שהם הצדיקים הנתונים לפניו ממלאכי השרת היושבים לפניו ה', שעליהם נאמר כעת יאמר ליעקב ולישראל (פו ע"ד) מה פעל אל כמ"ש בירושלמי (שבת ספ"ו ה"ט), ואלו הי"ח אלף הם בסוד הי"ח אלף עולמות שהקב"ה רוכב על כרוב ק"ל שלו, ושט בהם בכל לילה, כמ"ש בעבו"ז (ג ע"ב) וכנ"ל ענף י"ח סי' ה' ע"ש, ובהגר"א ספר יצירה (דף ג ע"ג).

ועכ"פ הוא כי אלו הי"ח שורות הם הצדיקים היושבים לפניו ה' ומגלה להם רזי תורה, כי עליהם נאמר מה פעל אל כנז'. ור' עקיבא הוא בראש כולם, כי הוא מסוד יסוד ח"י עלמין, ע' ספר הגלגולים (פרקים מ מא), והנה ישב משה רבינו ע"ה בסוף אותן הי"ח שורות לשמוע מפיהם רזי אל. [ולא היה יודע מה הן אומרים] כי שמע מהם שהם דורשים בכל עניני הסודות דהכתרים הנז', ומוצאים הכל בתורה, שדורשים כ"ז מהתורה עצמה, ולא היה יודע ומבין איך שהם מרומזים בתורה, ע' שער מאמרי רז"ל (טו ע"ב) ובדפוח"ח תרנ"ח הוא יא ע"ב). והנה הוא ע"פ מה שאמרו בזוה"ק (פ' אחרי סא ע"ב) דכל נשמתין עד לא ייחתון לעלמא כל מה דאולפין בהאי עלמא כלא ידעו עד לא ייתון לעלמא⁷¹², ולכן כל מה שנתחדש ע"י ר' עקיבא וחביריו בהיותן בהעוה"ז היה גלוי לפנייהם מקודם כל זמן שהיה נשמתם למעלה, והיו דורשים שם אותן התילין תילין של הלכות על כל קוץ וקוץ שהם כתרי אותיות ע"פ סודם דפנימיות התורה, שהם אורות הכתרים הנז'. והיו דורשים ויודעים כ"ז מהתורה עצמה, ולא היה יודע משה רבינו ע"ה מה הן אומרים, והוא משום כי הוא הסתכל בכל אותן הענינים והשיג אותן יותר למעלה הרבה, ובמקום אשר אין תפיסה להם בדיבור כלל, ואין להם השתוות עם שום גוף וכלי להתלבש כלל. וכל ההשגה בהם עתה מאחר החטא דעין הדעת והלאה הוא רק בבחי' ההעלם, לכן כאשר שמע שהם מדברים ומוצאים הכל בתורה, לא היה יודע מה הן אומרים. ועי"ז [תשש כחו], כי השד את עצמו שהשגתם הוא למעלה ויותר מהשגתו, אך האמת היה כי ע"י שהם השיגו כל אותן הדברים למטה הרבה, כי הרי זהו שאמר לו הקב"ה חזור לאחורך וכנ"ל, ובמקום למטה הנה יש תפיסה והתלבשות לאותן הדברים, ולכן היה גלוי לפנייהם כ"ז למצוא אותם בתורה עצמה, גם באותו הלבוש אשר היא עתה לפנינו. אך משה רבינו ע"ה שחשד את עצמו שהם משיגים יותר ממנו.

[תשש כחו, כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך, אמר להן הלכה למשה מסיני נתיישרה דעתו], והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל כי ישנם כמה דברים אשר הם מאורות הנעלמים הנשאר נעלם לעולם, כי הם אינם מתלבשים כלל, ולכן אין להם רמז במקרא שהוא בתורה שבכתב, אלא הם מתורה שבע"פ, כי הם מסוד הדעת

⁷¹² תרגום: שכל הנשמות טרם שיבואו לעולם כל מה שלמדנו בעולם הזה הכל ידוע טרם שיבואו לעולם.

דע"ה ח"ב

הפנימי דהמלכות אשר מרוא דא"ס, ובסוד אנ"י ואי"ן⁷¹³, שהוא אותיות אנ"י דאדנ"י⁷¹⁴ העולה עד אי"ן שבכתר, ולכן אין להם רמז במקרא, כי הם נשאר נעלם לעולם, וניתנו למטה רק בתורה שבע"פ. והם כל הדברים הנאמר עליהם שהם הלכה למשה מסיני, כי סיני הוא המלכות כמ"ש בהשמטות זוהר (בראשית דף רס ע"ב), ומשה הוא הדעת הפנימי שבה, כמ"ש בתיקונים (תיקון יג דף כט סע"ב) יעקב מלבר משה מלגאו. וכל הלכה למשה מסיני הוא מהדעת הפנימי שבמלכות אשר מרוא דא"ס, והם השורש והסיבה לכל הנסים נגלים ולכל עניני הכבשי דרחמנא שבהנהגה וכנ"ל. ולכן כאשר שאלו לר' עקיבא על איזה ענין מאותן הדברים מנין לך, אמר להם כי הוא הלכה למשה מסיני, ור"ל שהוא מהדעת הפנימי שבמלכות, אשר שם הוא השנת משה רבינו ע"ה, והוא מהדברים הנעלמים הנשאר נעלם לעולם ואין להם התלבשות כלל, ולכן אין להם רמז במקרא עתה עד עת התיקון העתיד, שתתפשט התורה מלבושה הגשמי של עתה ותתגלה ותתראה באור הגנוז הנעלם שבה. וכיון ששמע משה הדברים הללו אז נתיישבה דעתו, כי נתוודע לו שכל אותן התילין תילין של הלכות הנוגע לאורות הכתרים הנ"ל אשר מצאן ר' עקיבא רמז במקרא ובהקוצין של אותיות, והוא לא הבין אותם שם וכנ"ל, שלא היה יודע מה הן אומרים, הנה הוא אינו מטעם שר' עקיבא משיג יותר ממנו, אלא אדרבא הוא שכ"ז הוא מטעם שהשגתו הוא יותר למעלה, כי הוא מהדעת הפנימי שמלגאו. אבל ר' עקיבא הוא ממדרגת יעקב דלבר וכמ"ש האריז"ל (בספר הגלגולים פרקים מ ומא) ע"ש בארוכה, ולכן משום שהשנת ר' עקיבא ע"ה היה יותר למטה ובגוף, וכמ"ש בתיקונים (תיקון יג) הנ"ל יעקב ומשה דא מגופא ודא מנשמטא, אמנם יעקב אבינו ע"ה נתעלה אח"כ בסוד ישראל, (פז ע"א) לי ראש⁷¹⁵, ונצח להס"מ, הוא ישופך ראש (בראשית ג טו). אבל בר' עקיבא ע"ה נתקיים, ואתה תשופנו עקב, רח"ל כמ"ש האריז"ל (בספר הגלגולים שם). ומשום שמדרגת ר' עקיבא ע"ה היה במקום ההתלבשות, לכך מצא הכל בתורה. אבל משה רבינו ע"ה, שהיה במדרגת נשמה, והיה השגתו בהמקום שאינו מתלבש כלל, לכן לא מצא להם רמזים בתורה לכל אותן הכתרים כלל, ולכך נתגלה הוא ית"ש לפניו על מציאות כל אותן הכתרים ותליותם בתורה רק בבחי' קשירה לבד, וכמ"ש שמצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות. ולשון קשירה הוא מורה שאין להם התחברות אלא רק בהכרח ודוחק וכנ"ל, והוא משום לבוש הגשמי דהתורה אשר היא נתלבש בה עתה וכנ"ל.

והנה אחר שעמד משה רבינו ע"ה על כל הגז, וראה שכל השגתו הוא למעלה מהלבוש התורה שנתלבשה בה, אבל השגת ר' עקיבא ע"ה הנה הוא משיג את כל אותן הדברים ג"כ ומשיג אותם במקום שמתייחסים לכל לבוש התורה אשר הוא עתה לפנינו, הנה חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי, הרי ראוי הוא שתנתן התורה על ידו דוקא, אחר שהשגתו מתייחס לכל לבושה ג"כ. אמר לו הקב"ה שתוק כך עלה במחשבה לפני. כי האמת הוא שכל עצמות התורה כולה וכל עיקרה היא מהאור הגנוז, שהוא עצמו אור הדעת הפנימי, סוד הנשמה לנשמה דכל העולמות כולם, ומשם הוא נשמת משה רבינו ע"ה הכולל נשמת כל ישראל כולם, כמ"ש האריז"ל (בשער הפסוקים פ' שמות) ע"ש בארוכה הרבה. ולכן נקרא התורה על שמו, והוא הצינור לעולם,

⁷¹³ עי' לעיל הערה 130.

⁷¹⁴ עי' זהר ח"א ו' ע"א וז"ל, וההיא נקודה אקרי אני ועלה שריא ההוא דסתים עלאה דלא אתגליא, והיינו יה"ה, וכלא חד, עכ"ל, ועי' רע"מ פנחס רכ"ג ע"א, ועי' בגר"א בתיקון"ז קמ"ח ע"ב שאנ"י דאדנ"י היא כח"ב (עי' בהגר"א בסד"צ י"ח ע"ג).

⁷¹⁵ עי' שעה"פ ויצא - כשתקן כל ז"א לגמרי, נקרא ישראל, כמבואר במקומו כי ישראל הם אותיות "לי ראש", כי תקן עד הראש, אבל בתחלה היה למטה בנה"י שלו, ולכן נקרא יעקב.

דע"ה ח"ב

שאי אפשר שיתגלה שום חידוש בתורה אלא ע"י אור נשמתו דוקא, שהוא מהאור הגנוז. אך מה שנתלבש התורה בכל לבושה שהיא עתה, הנה הוא רק כדי לתקן את כל החיצוניות דהעולמות כולם הנעשה בסיבת עולם התוהו, שנמשך ויצא מסוד המ"ס בוצד"ק, סוד המחשבה הנעלמה, כמו שבארנו בכמה מקומות מדברינו. וע"י שהיא תינתן ומתגלה לעולם על ידו שהוא הצינור לעולם כנוז, הנה עי"ז מתתקן החיצוניות תמיד בהאור הגנוז, ונמשך תיקונה מפנימי לחיצוני עד שתתקן כל החיצוניות כולו בהאור הגנוז בעת תיקון העתיד, ואז יתוקן כל אותו סוד המחשבה עצמה, שהיא בוצד"ק, לרשפי אש שלהבת יה⁷¹⁶, שלהובין דרחימו. והוא טוב הצפון כנ"ל ענף י"ז וי"ח ובכ"מ, והוא הכל ע"י התורה אשר היא מתגלה ומתפשט לעולם ע"י משה רבינו ע"ה, וזהו שאמר לו הקב"ה שתוק כך עלה במחשבה לפני, כי על כ"ז היה סוד המחשבה וכוונתו הנעלמה ית"ש בכל המציאות כולו והבן. והרי נתבאר לנו עכ"פ כי גם מאמרם ז"ל שאמרו דברים שלא נגלו למשה רבינו ע"ה נגלו לר' עקיבא וחבריו, הוא אינו סותר כלל למה שנודע ומפורסם באמונות העיקריים דכלל ישראל שמשה רבינו ע"ה הוא לעולם אב לחכמים ולנביאים ולא קם בישראל עוד כמשה.

דרוש ד ענף כא סימן ו

וביישוב איך שלמה החכים כביכול יותר ממשה, יש ראשית להקדים, שמשה זכה לבינה דמלכות, ואילו שלמה זכה רק לחכמה זעירא, אשר הוא רק ביסוד דהמלכות. וממילא צ"ל שכוונת רז"ל היא כי שלמה ע"ה נכנס להחכים בסוד עץ הדעת, ובכל עמקי הידיעות החיצוניות יותר מאדה"ר וכו', ולזה לא זכה משה. אמנם אע"פ ששלמה המלך ע"ה שגה בזה ולא יצא מזה בשלום, עכ"ז לא נדחה ח"ו, שכן עמדה לו חכמתו וזכות דוד אביו, והוא עצמו לא נמשך אחריהם ולא נכשל בחטא עבו"ז ח"ו מאומה, והיה עומד תמיד באמונתו. מכיוון שכל כחותיהם ומחמודיהם אינם שלהם, אלא שמקבלים את הראוי להם ע"י יניקתם מתחתית הקדושה, וכל קיומם ומציאותם אשר נמצאו, ומתקיימים לפי שעה כדי לנסות בהם את הבריות. וזו כוונת מאמרם ז"ל "למה נקרא שמן כשפים, שמכחישים פמליא של מעלה". והנה לא אמרו שמנצחים פמליא של מעלה או מתגברים על פמליא של מעלה, אלא אמרו "מכחישים", והכוונה ע"ד מאמר הכתוב וכיחש בעמיתו בפיקדון או בתשומת יד כו', שהכוונה שיש בידו איזה דבר מזולתו ומכחיש, ואמר שאין בידו מזולתו מאומה, אלא כל מה שבידו שלו הוא. כי כן הוא דרכה של הקליפה, שאפילו שכחותיהם הוא רק מה שמקבלים מפמליא של מעלה, אך הם "מכחישים", ואומרים שהוא שלהם עצמן. וכל שעשה שלמה היה להכניס את הקלי' תחת שלטון הקדושה.

ונחזור לעניינינו אשר בסי' ד', בענין מה שנאמר בשלמה (מלכים א' ה' י) ויחכם מכל האדם כו', ואמרו והימן זה משה, ופשטות הדברים הם תמוהים מאד כי איך אפשר לומר שהתחכם שלמה יותר ממשה רבינו ע"ה מאחר אשר ידעו ה' פנים אל פנים (שמות לג יא) והשתמש כל ימיו באור הגנוז וכנ"ל בכל דברינו סי' ד' ה'. ולא עוד כי הרי השי"ת הבטיח לו ואמר לו (שם יט) אני אעביר כל טובי על פניך, והרי לא היה נשאר שום דבר שיהא חסר לו. וכן כאשר ביקש ואמר (שם יח) הראני נא את כבודך, היתה התשובה ממנו ית"ש (שם כ) כי לא יראני האדם וחי. הרי מבואר מזה כי עד אותו הנבול שאפשר להשיג ולקבל לחק גדר אנושי בעוה"ז לא האציל ממנו שום דבר, ואיך אפשר לומר שהתחכם שלמה יותר ממנו. ובפירוש אמרו (בפסיקתא רבתי ור"כ פיסקא פרה) שאמר הקב"ה למשה, לך אני מגלה טעמי תורה אבל לאחרים חוקה. ואפי' למ"ד בראש השנה (כא סע"ב) ולא קם נביא כו' בנביאים לא קם אבל במלכים קם, הרי לא אמר ג"כ אלא רק כמשה, אבל לא יותר ממשה ח"ו ח"ו.

והעיקר הוא כי גם אם נאמר שהיה ידיעתו כידעת משה רבינו ע"ה, עכ"ז הנה כל מה שהשיג היה למטה במדרגה הרבה וע"ד שאמרנו לעיל סי' ה' בר' עקיבא וחבריו. ואמרו בזוה"ק (פינחס רכג ע"א) ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני {פז ע"ב} ולא הלכתי בגדולות

⁷¹⁶ ע"י לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

ובנפלאות ממני. שלמה אמר הא בינה איהי דמשה, אשאל בחכמה עלאה דאיהי לעיל מדרגיה. מה כתיב אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. והא כתיב ויהי נתן חכמה לשלמה, חכמה זעירא, ובעא לסלקא מתתא לעילא ואתרחקית מניה, בגין דאפי' לבינה לית בר נש בעלמא דיכיל לסלקא בר ממשה כש"כ לעילא מניה, דאיהו חכמה עלאה כו' 717 ע"ש. ומ"ש דמשה זכה לבינה 718, ר"ל לבינה דהמלכות, אבל החכמה שלה היא בת מלך פנימאה (תהלים מה יד), שהוא אבא, אבא יסד ברתא (זהר פנחס רנו ע"ב), והוא עין החיים, והיא סתימא בסלע 719 שהוא הקרקפתא בינה דידה, ונתעכב ממשה רבינו ע"ה בגין הערב רב, ובחטא הסלע, והיא נקודה פנימאה דסיהרא 720, והיתה מקודם דרגא דמשה ואח"כ נסתתרת ממנו, ע' כ"ז ברע"מ (פינחס רמח ע"ב 721) ובזו"ח (בסתרי אותיות בתחילתו א ע"ב) שזוהו שכתוב (שמות לג יט) וקראתי בשם ה' לפניך, בגין דהוה מקדמת דרגא דיליה

717 תרגום: "ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני". שלמה אמר, הרי בינה היא של משה, אשאל בחכמה עליונה שהיא מעל דרגתו. מה נאמר "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני", והרי נאמר "והי נתן חכמה לשלמה". חכמה קטנה, ורצה להעלותה מלמטה למעלה, שהתרחקה ממנו, משום שאפילו לבינה אין אדם בעולם שיכול לעלות פרט למשה, כל שכן למעלה ממנה, שהיא חכמה עליונה.

718 עי' ע"ח זיווגים ו', ועי' בבהגר"א על תז"ח יח ע"א: כי משה דרגא דהתפשטות בינה בעד"א וזהו בינה לבא בגו גופא עד"א.

719 עי' תיקו"ז מו ע"ב: דשכינתא איהי מעין גנים דלית ליה פסק טפה דאתמשכא מן מוחא וכמה טפין אתמשכאן מניה דאינון בתולת אחריה רעותיה קרקפתא איהי סלע ומבועא מלגאו דא מוחא על אלין טפין.

תרגום: השכינה היא מעין גנים שאין לה הפסק, טפה שנמשכת מן המח וכמה טיפים נמשכים ממנה שהם בתולת אחריה רעותיה קרקפת, היא סלע ומבוע מפנים זה מוח על אלה טיפות.

720 ע' תיקו"ז ל"ה ע"א ובהגר"א שם ד"ה דא נקודה.

721 ז"ל: ועוד "ובראשי חדשיכם" אמרו רבנן דמתני' דכד הוה מקדשין ירחין על פי בית דין הוה משיאין משואות בראשי ההרים והוה אמרין כזה ראה וקדש לזמנין סהרא הות כגוונא דא U הוה מסתכלא לעילא בקרנהא ולזמנא מסתכלא לתתא כגוונא דא A לזמנין מסתכלא במזרח כגוונא דא C לזמנין למערב כגוונא דא כ לזמנין לדרום ולזמנין לצפון והאי איהו אסתכלותא דילה לשית סטרין דכליל לון תפארת דאיהו ו' גדולה גבורה תפארת נצח והוד יסוד נקודא דנגיד עליה מלגו היא חכמה וההיא חוט דאסחר עלה איהו כתר וההיא נקודה איהו לזמנין עטרה ולזמנין כסא למיתב עליה לזמנין שרפשא להדום רגליו ואמאי אתקריאת לבנה על שם לבון ההלכה דאיהי מלגו כל כבודה בת מלך פנימה ובאשא דבינה דנחית עלה איהי מתלבנת ורזא דמלה "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו" ומאי דהוה אדנ"י דינא סומקא בגבורה דתמן בינה אתלבנת מסטרא דחסד דתמן חכמה ואתהדרת יהו"ה ומה גרים לאתהפכא מדינא לרחמי צדיקים גמורים דסיהרא מסטרא דעץ הדעת טוב ורע איהי קליפא דיליה חשוכא "אם בהרת" שחורה היא יצר הרע שפחה "ושפלה איננה והיא כהה" ולית לה מדילה אלא ההוא חוט דנהיר בה, דאיהו לוח לה בליליא דאיהי גלותא ואתעבר מנה ביממא דאיהו עלמא דאתי דביה "וזרח לך שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה".

תרגום: ועוד "ובראשי חדשיכם", אמרו חכמי המשנה שכאשר היו מקדשים חדשים על פי בית דין, היו משיאין משואות בראשי ההרים, והיו אומרים "כזה ראה וקדש". לפעמים היתה הלבנה כדוגמא זו U, היתה מסתכלת למעלה בקרניה, ולפעמים מסתכלת למטה כדוגמא זו A, לפעמים מסתכלת למזרח כדוגמא זו C, לפעמים למערב כדוגמא זו כ, לפעמים לדרום, ולפעמים לצפון, וזוהי ההסתכלות שלה לששה צדדים שהתפארת כוללת אותם, שהיא ו', גדולה גבורה תפארת נצח הוד יסוד. נקודה שמושכת עליה מבפנים היא חכמה, ואותו החוט הסובב עליה הוא כתר, ואותה הנקודה היא לפעמים עטרה, ולפעמים כסא לשבת עליה, לפעמים שרפף להדום רגליו. ומדוע נקראת "לבנה", על שם לבון ההלכה, שהיא מבפנים, "כל כבודה בת מלך פנימה", ובאש הבינה שיורד עליה היא מתלבנת, וסוד הדבר "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו", ומה שהיתה אדנ"י דין אדומה בגבורה, ששם הבינה, התלבנה מצד החסד, ששם חכמה וחזרה אותיות יהו"ה. ומה גרם להתהפך מדין לרחמים, צדיקים גמורים, שהלבנה מצד של עץ הדעת טוב ורע, הקליפה שלה היא חושך, "אם בהרת" שחורה היא יצר הרע, שפחה, "ושפלה איננה והיא כהה" ואין לה משלה אלא אותו חוט שמאיר בה, שהוא לוח אותה בלילה שהיא גלות, ועובר ממנה ביום שהוא עולם הבא, שבו "וזרח לך שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה".

דע"ה ח"ב

דההוא נציצא קדמאה, כתיב לפניך, וכמ"ש כ"ז הגר"א (בתיקונים ריש תיקון נו קג ע"ב⁷²²) ובתיקון כא בארוכה, ע"ש מדרף מד עד דף מז, ובריש תיקון יט, וע' עוד בתיקון סט בדרף קיט ע"ג).

ועכ"פ הוא כי הבינה אשר זכה משה, הוא הבינה דהמלכות, אבל החכמה זעירא אשר זכה שלמה, הוא רק בהיסוד דהמלכות וכנ"ל סי' ב' ע"ש. והרי היה השגת שלמה בכל חכמתו שהשיג בכמה דרגין למטה מהשגת משה רבינו ע"ה. וכ"ז הוא לבד כל התורה הנעלמה, שהוא כל דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים, מה שהיה עתיד להתחדש ולהתברר בכל דור ודור מחכמי כל דור אשר ישנו לכל א' עתו וזמנו אימתי שתתגלה וכנ"ל סי' ד' ה'. הנה כ"ז ניתנו למשה לבד ולא לזולתו כלל, כי ניתנו למשה משום שהוא הצינור לכל חכמה והמדע, ועל ידו מתגלה כל חידוש כשמגיע עתו וכנ"ל בכל דברינו. הנה כ"ז פשוט הוא שלא זכה לזה רק משה לבד. וכן ענין אור הגנוז שהיה משתמש בו משה רבינו ע"ה כל ימיו, כמ"ש בפ' בראשית (לא ע"ב) וכנ"ל, והרי אין ערך לידיעת משה רבינו ע"ה לידיעת שלמה, והיה ידיעת משה רבינו ע"ה מרום ונעלה על ידיעת שלמה הן באיכות (שהיה ממדרגה יותר גבוה כנ"ז), והן בכמות לאין חקר.

אמנם מה שאמרו על פסוק (מלכים א' ה' ו) ויחכם מכל האדם כו', האדם זה אדה"ר, מאיתן האזרחי זה אברהם, והימן זה משה, וכלכל זה יוסף, ודרדע זה דור המדבר וכנ"ל סי' ד' ע"ש, הנה הכוונה הוא כי נכנס שלמה ע"ה להתחכם בכל סוד עץ הדעת, ובכל עמקי ידיעות החיצונים במציאותם וכחותיהם ושימושיהם ובכל עניינם עוד יותר מאדה"ר, וזהו שאמרו האדם זה אדה"ר. וכן נכנס וירד בהם עצמם במקומם ובמקום שלימתם, והכניס את עצמו בהנסיון הנורא הזה עוד יותר מאברהם אבינו ע"ה וכנ"ל ענף כ' סי' ב', שזהו ענין ירידת אברהם אבינו ע"ה למצרים, דקא נחית אברהם לעומקייא דלהון, כמו שכתבנו שם ע"ש, וזהו שאמרו מאיתן האזרחי זה אברהם. וכן התקרב שלמה את עצמו לעסוק עמהם ולהסתכל ולהתבונן בהם, והכניס את עצמו בהנסיון הנורא הזה עוד יותר ממה רבינו ע"ה, כי זהו הענין מה שאמר לו הקב"ה (שמות ז' כו) בא אל פרעה, ואחיזתו בנחש, וכמו שכתבנו לעיל ענף כ' סי' ג' ע"ש, וזהו שאמרו והימן זה משה. וכן השתמש בהם שלמה המלך ע"ה ונכנס בהנסיון הזה עוד יותר מיוסף הצדיק בהיותו במצרים, כל הזמן דקודם ביאת יעקב ואחיו, והיה אז לבדו, ועכ"ז עמד בהנסיון הזה ונשאר בצדקתו, כי זהו שנאמר (בראשית מה כו) עוד יוסף חי וכמו שכתבנו כ"ז בסי' ג' שם, וזהו שאמרו וכלכל זה יוסף. וכן נכנס שלמה המלך ע"ה במקומות המיוחד להם, שהוא במדבר ובהרי חושך עצמן, ועסק עמהם ולמד מהם, והיה עוסק בזה הרבה מאד כנ"ל ענף זה סי' ג' ע"ש. והרי נכנס בהנסיון הנורא הזה הרבה יותר מדור המדבר, כי זה היה ענין כל הליכתם במדבר שהוא מקום של הס"מ ושלטנותיה, וכמו שכתבנו לעיל ענף כ' סי' ד' ע"ש. וזהו שאמרו ודרדע זה דור המדבר, והרי לנו כי הכניס שלמה את עצמו בהנסיון הנורא הזה יותר מכולם, ועסק בזה ימים ושנים והעמיק בזה הרבה, וכמו שמבואר בפ' משפטים (דף קיב ע"ב) ופ' פנחס (רלג ע"א), כי סמך על חכמתו הגדולה, אבל שגה בזה הרבה, כי זה הביאו ג"כ להאלף נשים שנשא וכנ"ל ענף כ' סי' ג', וזהו שאמרו בפ' נח (עו ע"א) יהב חכמתא עלאה לשלמה מלכא

⁷²² ז"ל: עץ החיים הוא מסט' דחיה, והוא החיים, ב', חיה דרוחא ונפשא, והוא באכילתו שהוא מעשה הגוף ונפש היה זוכה אל החיה דילה, ומרע"ה נתחנן הראני נא את כבודך, כבוד ידוע, ולא ניתן לו, ואמר השי"ת כי לא יראני האדם וחי' דייקא, כי הגוף והנפש א"א לבוא אליה בעוה"ז, ועבז"ח (ה ע"ב) וע"ד לא קאים משה עליהו, בגין דהוה מקדמת דרגא דיליה כו' וז"ש שמושה זכה לבינה לבד, אבל בת מלך פנימה, לא זכה אליה עדיין, עד לע"ל, כמש"ל (נג ע"ב) בארוכה עש"ה, ובסלע רצה השי"ת לזכותו וגרע בגין הע"ר, והיא סתימא בסלע, לית שמגיע אליה, וע"ל (נד ע"ב) קרקפתא איהי סלע ומבועא מלגאו דא מוחא וע"ש.

דע"ה ח"ב

לבתר מה כתיב ביה כו' נאום הגבר לאיתיאל, לאיתיאל ואוכל, אמר שלמה אתי אל וחכמתא דיליה הוא ואוכל ואיכול למעבד רעותי, לבתר ויקם ה' שטן לשלמה⁷²³. והנה (פו ע"ג) היה כ"ז משום שהעמיק בזה הרבה יותר מדאי, ונכנס בזה שלא ברשות ובלא אונס ע"ד שבארנו באדה"ר לעיל ענף כ' סי' א' וסי' ה'. משא"כ שאר כל הקדושים כולם שיצאו מזה לשלום, הנה הם כולם נכנסו בזה או ברשות או באונס, וכמו שבארנו שם בסי' כג"ד, ולכן יצאו הם כולם מזה לשלום וכמו שבארנו שם ע"ש.

אמנם גם שלמה המלך ע"ה, הנה הגם ששגה בזה ולא יצא מזה בשלום, עכ"ז הנה לא נדחה ח"ו, כי עמדה לו חכמתו וזכות דוד, ולא נמשך אחריהם הוא עצמו כלל ולא נכשל הוא עצמו בחטא עבו"ז ח"ו מאומה, וכמ"ש בשבת (נו ע"ב) כל האומר שלמה חטא אינו אלא טועה, והוא כי גם אחר שהעמיק בהם וקבל מהם הרבה, וכמ"ש בפ' משפטים (קיב ע"ב) ופנחס (רלג ע"א), עכ"ז הנה היה עומד תמיד באמונתו, שכל כחותיהם ומחמודיהם הוא אינו שלהם כלל, אלא רק שמקבלים את השייך להם ע"י יניקתם מתחתית הקדושה, ומקבלים הכל מלמעלה, ובזה הוא כל קיומם ומציאותם אשר נמצאו ומתקיימים לפי שעה כדי לנסות בהם את הבריות, והוא הקליפה המתעה ומטעה את דעת הבריות לומר שיש לה רשות בפנ"ע ח"ו, כי מראה להם את גודל כחה, ואומרת שהיא עושה הכל מחפצה ומרצונה באין רשות ושליטה עליה ח"ו, וע"ד הרשעים שבהעוה"ו, שאומרים מי אדון לנו. ואותה הקליפה הוא עצמו היין המשכר⁷²⁴ המתעה ומטעה את הבריות לעשות כל חפצם ותאוותם, כאלו לית דין ולית דיין ח"ו.

וזהו ג"כ כוונת מאמרם ז"ל בסנהדרין (סז ע"ב) וכן בחולין (ז ע"ב) למה נקרא שמן כשפים, שמכחישים פמליא של מעלה. והנה לא אמרו שמנצחים פמליא של מעלה או מתנברים על פמליא של מעלה אלא אמרו מכחישים, והכוונה הוא כפשוטו ע"ד שכתוב (ויקרא ה כא) וכיחש בעמיתו בפיקדון או בתשומת יד כו', שהכוונה הוא שיש בידו איזה דבר מזולתו ומכחיש ואמר שאין בידו מזולתו מאומה, אלא כל מה שבידו הוא שלו. כן הוא דרכה של הקליפה והחיצונים, הגם שכל כחותיהם וכל מה שבידם הוא רק מה שמקבלים מפמליא של מעלה, אך הם מכחישים ואומרים שהוא שלהם עצמן, והוא ע"ד שכתוב (ירמיה ה יב) כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ופירשו הת"י ורש"י ז"ל, לא מן קדמוהי אתיא עלנא טבתא. וכן הוא ג"כ ענין מכחישים פמליא של מעלה, שמכחישים ואומרים שאינם מקבלים מפמליא של מעלה מאומה, אלא כל כחם הוא שלהם, ועושים כל מה שבחפצם בלי שליטה עליהם, והוא באמת הכחשה ושקר, כי כל כחם הוא רק מה שמקבלים מפמליא של מעלה הכח והרשות והשלטנות, וכדי לנסות בהם את הבריות, וכמ"ש (דברים יג ב) כי יקום בקרבך כו' ובא האות והמופת כו' כי מנסה ה' אלהיכם אתכם, ולכך ניתן לה מלמעלה הממשלה הזאת להשלים חפצה וכמ"ש בסנהדרין (ספ"י טז ע"ב), אמנם למי דנפיש זכותיה כרבי הנינא דאמר אין עוד מלבדו כתיב, והיה מתנהג בכל ענייניו רק במחשבה זו, הנה לפניו מתבטל ממשלתם וכחם ומאפס ותוהו נחשבו לו וכמ"ש בחולין (שם ז ע"ב). ועכ"פ הוא כי מדרך של הקליפה כולה להיות מכחש ואומר שכל כחה הוא משל עצמה, והוא עבדא בישא, עבד מורד באדונו, כופר בטובתו של הקב"ה, כי כל מציאותו וכחו הנה הוא באמת תמיד רק ע"י היניקה אשר יש לו, וניתן לו רשות לינק מתחתית הקדושה, ורק בזה הוא קיומו ובוזה פועל כל מה שפועל, והכל הוא רק בהשגחת והנהגה הקב"ה, כי שיעור וערך יניקתו הוא תלוי במעשה התחתונים, וכשאינן הדור זכאין, ניתן לו רשות להתגבר ולטרוף טרף רחמ"ל. ועכ"ז הנה הוא עומד במתג ורסן תמיד ורחים

⁷²³ ע"י לעיל הערה 646.

⁷²⁴ ע"י לעיל הערה 651.

דע"ה ח"ב

בלחיו ונחשתיים ושלשלאות על צוארו שלא להשתרבב כ"כ וכנ"ל ענף י"ח סי' ז', והרי הוא מונח תמיד תחת השגחתו ית"ש, ועכ"ז הנה הס"מ חייבא מכחש ומשקר ומתפאר במה שאין בו, ועושה את עצמו אלוה, אל אחר, והוא שורש עמלק ימח שמו, כי אל אחר גימ' עמלק ימ"ש, ועליו נאמר (תהלים צב ו) כי הנה אויבך יאבדו, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה (תפילת ימים נוראים).

והנה בכ"ז היה שלמה המלך ע"ה עומד ומתקיים באמונתו תמיד, ולא סר לבו מה', ואדרבא הוא כי היה עסקו להוציא בלעם מפיהם, ולהכניע את הקליפה כולה תחת הקדושה, וזה היה כוונתו בהאלף נשים וכנ"ל סי' ג', וכן גם במה שהרבה לו סוסים וכן כסף וזהב, וכמ"ש סנהדרין (כא ע"ב), ויקרא רבה (פ' יט סי' ב), היה ג"כ כוונתו כי הכנים עצמו בנסיון כדי להתגבר על הקליפה ולכבושה (פז ע"ד) תחת ידו, ובזה שגה במה שהתחכם על דברי תורה. אמנם לא היה נכשל בזה ג"כ אלא רק ע"י שראה כי ה' עמו, לכן סמך על כחו וחכמתו והכנים את עצמו בהנסינות הללו, ומשום שהיה כוונתו לשמים והיה לו במה להטעות את עצמו, לכך לא נדחה ח"ו, וצתה עליו בת קול ואמרה אל תגעו במשיחי כמ"ש בשה"ש רבה (פ"א פסוק א סי' ה). וע' בירושלמי (סנהדרין פ"י סוף הלכה ב⁷²⁵) שאמרו שם כי אחד מאנשי כנה"ג שהיה רגיל תמיד להיות נענה בתפילתו, וכאשר שנמנה עליו באותו המנין שנמנו לדחותו, הנה מאז היה מתפלל ולא נענה. והרי לנו עד כמה שהגין ה' בעדו, ונפטר מזה בשלום, ולא עוד אלא ששרתה עליו רוח הקודש, ואמר ג' ספרים משלי שיר השירים וקהלת, וכמ"ש שם בשה"ש רבה הנז'.

והרי נתבאר לנו עכ"פ, כי מ"ש (מלכים א' ה') ויחכם מכל האדם כו', הכוונה הוא כי התחכם ונכנס בהנסיון הנורא הזה יותר מכל אלו הקדושים שחושב שם כנ"ל, וכן הוא הוראת סמיכת הכתובים שם (מלכים א' ה') ותרב חכמת שלמה מכל בני קדם ומכל חכמת מצרים ויחכם מכל האדם כו', ור"ל שהתחכם בחכמת בני קדם ובחכמת מצרים, שהוא בידיעת כל סוד עולם התוהו שהוא חכמת בני קדם, ובעומק ידיעת כל הקליפות והחיצונים במעשה כשפים ומעשה שדים וכל שמות הטומאה ושימושיהם שהוא חכמת מצרים והררי קדם וכנ"ל סי' ב' ג', וע' זוה"ק (פ' בלק רח ע"א וריב ע"א). הנה התחכם ונכנס בזה יותר מאדוה"ר ומאברהם אבינו ע"ה, וכן ממש רבינו ע"ה ומיוסף הצדיק ומדור המדבר, אשר הם כולם נכנסו ונתנסו בזה וכנ"ל בכל דברינו. ושלמה המלך ע"ה התחכם ונכנס בזה יותר מכולם, והיה זה שלא ברשות כלל ושגה בזה, ועכ"ז הנה הגין ה' בעדו ונפטר ויצא מזה ג"כ לשלום וכנו'.

דרוש ד ענף כב סימן א

הנסיון הנורא הזה הוא ג"כ ענין ה"ד שנכנסו לפרדס". והיתה כוונתם לתקן את החטא דעץ הדעת ולהחזיר את העולם לתיקונו.

וענין כניסתם לפרדס היה, שהם היו מתבודדים ומייחדים יחודים בשמות קדושים אשר בפנימיות העולמות ב"ע, והיתה כוונתם לעלות אפילו באצילות ע"י העלאת מ"ן ומ"ד דעולמות ב"ע. ונודע כי בעולמות ב"ע ישנה מציאות של רע, והוא נאחז בכל עולם ועולם לפי ערכו. והנה בעלייתו ממדרגה למדרגה שהוא בהילוכו דרך העולמות ב"ע, הוא מוכרח לעבור דרך מציאות הרע, הרי הם ג' הקליפות הקשות רוח סערה, ענן גדול ואש מתלקחת, ואח"כ קליפת נוגה הרי היא הרביעית, שכן הם סובבים את הקדושה, ומשם הוא בא לחשמל, ומשם לעיקר מבוקשו אשר בקודש פנימה.

⁷²⁵ ר' חנניה ור' יהושע בן לוי, בשעה שנמנו ואמרו שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא, יצתה בת קול ואמרה "המעמך ישלמנה כי מאסת אלא כי אתה תבחר ולא אני ומה ידעת דבר". ביקשו לצרף את שלמה עמהן, בא דוד ונשתטח לפניו. ויש אומר אש יצאת מבית קדש הקדשים וליהטה סביבותיהם. הדר עילה היה יליף מצלי ומתענה. כיון שנמנה עמהן צלי ולא איתעני.

דע"ה ח"ב

והנה מכל אלו ד' התנאים זכה לעלות באצילות ממש ר' עקיבא בלבד, משום שכאשר הלך דרך הקליפות, לא נתנסה על ידיהם כלל ולא הסתכל בהם, אלא עבר דרכם ולא נתפעל מהם. משא"כ שאר הג' שלא עמדו בזה. אמנם בן עזאי ובן זומא לא נדבקו בס"א ח"ו, אלא רק הציצו ונכשלו, אמנם לא נשאר שם ח"ו, וע"י שנכשלו עמדו בבחינת עץ הדעת טוב ורע שם נאחזים הקליפות ויונקים שם, והיה ראוי להם שלא לעלות עוד ביחודי האורות שבאצילות כלל. ולכן, כאשר דחקו את עצמן ועלו למעלה, נדחו ונדחפו, וכמ"ש בן עזאי הציץ ומת, בן זומא הציץ ונפגע, ולא די שלא תיקנוהו, אלא שנתקלקל. ואף ר' עקיבא בקשו מלאכי השרת לדוחפו משום שהרי הוא היה באותו המנין, והתוועדו כולם יחד לזה, ומה גם שהרי נכנסו בכ"ז שלא ברשות, אך משום שכל הילוכו של ר' עקיבא היה בטהרת הקודש כנו', עמדה לו טהרתו.

אלו הד' שנכנסו לפרדס היו גלגול של הבל, שכן חטא הבל היה ג"כ מעין החטא דאדה"ר, אלא שאדם היה במדרגה יותר גדולה והגיע חטאו יותר למעלה. אדם נתגלגל ונתקן באבות ובמשה רבינו ע"ה, והבל נתגלגל באלו הד', ולא תיקנו אלא ר' עקיבא, ואעפ"כ אפילו הוא נהרג לבסוף, שכן גלגולו הוא שגרם לו. ואף חטאו של הבל היה רק במה ש"הציץ".

אמנם סוד "הציץ", הוא סוד "המסתכל בקשת ראוי לו שלא בא לעולם". והענין הוא כי הקשת הוא כינוי ליסוד, והקשת הניתן בענין הוא היסוד במלכות, ואז מאיר המלכות באותן ג' הגוונים. אמנם כ"ז הוא רק בעת הזכות והרצון, אבל כשהדבר הוא להיפך רחמ"ל, אזי סוכבת הערלה את היסוד. והנה יש בערלה ג' קליפין זה על זה כגלדי בצלים, והקשת מתלבשת באלין תלת קליפין ואתחזייה בהון ומתהפכין בו ג' הגוונים הנ"ל, הרי הם חוור סומק ירוק, וכולם המה מצד הרע.

אותן ג' הגוונים הם גם ג' גווני עינא, ועיקר הראיה הוא מתוך האוכס שבהם, והוא משורש החכמה הרי היא הלבן, ואי אפשר שיתגלה החכמה למטה אלא אחר שנצטמצם בצמצום אחר צמצום. וכן הוא בקשת, והגם שבקשת הוא חיוור ובעיניו הוא אוכס והמה הפכים זה לזה, אמנם כנ"ל שעיקר אור הראייה, שהוא מהשחור שבעין, אף הוא רק מהחורא דלעילא קדמאה, אלא שלמטה אין השגה באותו אור חוורא.

סוד הזיווג תלוי בעינים, שכן ע"י הגוונים נהירין דעיניו נעשים הגוונים נהירין דהקשת. אמנם בעת הקלקול והפגם רח"ל, נסתם ונעלם הגוון חיוור שבעין ואינו מאיר בג' הגוונים שבעיניו, ואז עומדין ג' הגוונים, דהיינו סומק, אוכס וירוק, בבחי' גבורות ודינין.

לכן איסור חמור להסתכל בקשת, כל זמן שהקליפין נאחזין בגוונים דעיניו ובגוונים דקשת, שכן הראייה של מטה גורמת לראייה של מעלה ג"כ, והזיווג תלוי בראייה כנו', והוא בסוד בא נחש על חוה. לכן בעת בעירת הסנה שגילוי ית' התלבשו בקלי', הסתיר משה את פניו. אמנם אח"כ, כאשר נתפשטה השכינה הקדושה מכל הלבושיין נוכראין שבה, אז נאמר על משה "ותמנות ה' יביט".

והנה הנסיון הנורא הזה אשר לעיל ענף כ' וכ"א הנה הוא ג"כ כל ענין הד' שנכנסו לפרדס שאמרו בחגיגה (יד ע"ב), והם בן עזאי ובן זומא אלישע אחר ור' עקיבא, והנה הם נכנסו כולם בהנסיון הנורא הזה. והיה כוונתם לתקן את החטא דעץ הדעת ולהחזיר את העולם על תיקונו, אם לכלל התיקון כולו או לכל הפחות כל מה שנוגע לשורש נשמתם אשר באדה"ר וכמ"ש האריז"ל (בליקוטי תורה בראשית). וענין כניסתם לפרדס היה כי היו מתבודדים ומייחדים יהודים בשמות קדושים אשר בפנימיות העולמות בי"ע, ועלו מעשיה ליצירה, ומיצירה לבריאה, והתבוננו במעשה מרכבה דיצירה ובריאה בכוונת יחודי האורות והשמות אשר בכל א', והיה כוונתם לעלות באצילות ג"כ ע"י העלאת מ"ן ומ"ד דהעולמות בי"ע, וע"ד שמבואר בשער מ"ן ומ"ד (דרוש יא סי' ז) ובחשמל (פרק ג), ע"ש ובדברינו לעיל ענף י"ב סי' ג'. והיו עולים בקדושת כוונתם ויחודם מעולם לעולם עד האצילות, והיו מייחדים גם שם לתקן את כל פרטי הפגם שנעשה שם ע"י החטא דעץ הדעת ולהחזיר את הזו"ן פב"פ. והנה היה עליית כל אחד ואחד כאשר עלו מעולם לעולם, הנה עלה כל א' לפי מדרגתו ושרשו אשר בכל עולם ועולם כמו שיתבאר בעה"י למטה בארוכה. ונודע הוא כי בהעולמות בי"ע ישנו שם מציאות הרע, ונאחו שם בכל עולם ועולם לפי ערכו, וכל העולה שם באיזה כוונות ויחודים להדבק את עצמו בקדושת אורו ית"ש אשר בפנימיות העולמות בי"ע בבחי' נשמה לנשמה, וכדי לעלות משם לשכינת עוזו ית"ש אשר בנבחי מרומים שהוא עולם האצילות, אשר שם הוא רק אורו ית"ש לבד ואפס זולתו, הנה בעלייתו ממדרגה למדרגה שהוא בהילוכו דרך העולמות בי"ע, מוכרח הוא לעבור דרך מציאות הרע, שהם הג' קליפות קשות, רוח סערה ענן גדול אשר מתלקחת⁷²⁶, ואח"כ

⁷²⁶ ע"י לעיל יט ע"ד, שם הובאו דברי הזהר בראשית כט.

דע"ה ח"ב

קליפת נוגה שהיא הרביעית, כי הם כולם מסבבים להקדושה, ומשם הוא בא להחשמל, ומשם לעיקר מבוקשו אשר בהקודש פנימה, ע' פ' תרומה (קלא רע"א).

והנה מכל אלו הד' כולם לא זכה להיות הילוכו בקודש ולעלות באצילות ממש אלא רק ר' עקיבא לבד, כי הוא בקע את כל החומות ברזל ולא נגע בו שום אחד (פח ע"א) מהמשחיתים שהלך דרך הם, ולא שלט בו שום און, והיה כל הילוכו בטהרת הקודש עד שזכה לעלות באצילות ג"כ. והוא משום כי כאשר הלך הוא דרך הקליפות, הנה לא עמד בהם כלל ולא הסתכל בהם, אלא שעבר דרך הם ולא נתפעל מהם ולא הפיץ בהם, אלא עבר בהם דרך מעבר לבד, והיה תמיד במחשבת הקודש שאינו מהם ולא מהמונם ומהמהם, ולא נה בהם, והרי יצא מהנסיון הנורא הזה לשלום. משא"כ שאר הג', הנה הם לא עמדו בזה וכמ"ש בחגיגה (יד ע"ב) בן עזאי הציץ כו' בן זומא הציץ כו' אחר כו', ובהקדמת תיקונים (יב סע"ב) קליפה דערלה דכסי על י' (הקליפה שמכסה על הקדושה) תלת קליפי כגלדי בצלים דא על דא כו' ובהון מסמרא דערלה ארבעה נכנסו לפרדס ג' אכלו מאלין קליפי ומתו, רביעאה אכל איבא וזרק קליפין וחי, כגוונא דא אתמר ר' מאיר רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק⁷²⁷. אמנם בן עזאי ובן זומא הם לא נדבקו בהס"א ח"ו אלא שהציצו ונכשלו אבל לא נשארו שם ח"ו, וע"י שנכשלו הרי היו עומדים בעי' הדעת טוב ורע שהקליפות נאחזים ויונקים שם, והיה ראוי להם שלא לעלות עוד ביחודי האורות שבאצילות כלל, וכמ"ש בתיקונים (תיקון נח קח ע"א) ובזמנא דהוו מתלבשין באלין קליפין אתמר בהון לא תקרבו לגלות ערוה, ולא צריך לקרבא אתוון י' בה' ו' בה⁷²⁸, כי על זה נאמר ואל יבוא בכל עת אל הקודש, וע"ד שאמרנו לעיל ענף כ"א סי' א' בנדרב ואביהוא. ולכן כאשר נדחקו את עצמן ועלו אז למעלה, נדחו ונדחפו, וכמ"ש בן עזאי הציץ ומת, בן זומא הציץ ונפגע, ולא די שלא תיקנו אלא שנתקלקל כמו שיתבאר בעה"י למטה. ואף ר' עקיבא בקשו מלאכי השרת לדוחפו משום שהרי הוא היה באותו המנין והתוועדו כולם יחד לזה, ומה גם כי הרי נכנסו בכ"ז שלא ברשות וכנ"ל בדברינו. אך משום שר' עקיבא היה כל הילוכו בטהרת הקודש כנוז, הנה עמדה לו טהרתו ותורתו וקדושתו, ואמר להם הקב"ה הניחו לזקן זה שראוי להשתמש בכבודי, שהוא לעלות באצילות עצמו, ועלה שם ותיקן הוא את מה שנוגע אליו כהראוי, וע' בהגר"א בהיכלות פקודי (היכל ו' כח ע"ב) ע"ש ותמצא כ"ז. ואמר שם כי אלו הד' שנכנסו לפרדס היו גלגול הבל, כי הטא הבל היה ג"כ מעין החטא דאדה"ר, אלא שאדם היה ממדרגה יותר גדולה והיה מגיע הטא יותר למעלה, כי פנים החטא הוא לפי מדרגת כל איש, ואדם נתגלגל ונתקן בהאבות ומשה רבינו ע"ה, והבל נתגלגל באלו הד', ולא תיקנו רק ר' עקיבא לבד, ועכ"ז הנה נהרג גם הוא, כי גלגולו גרם לו. והנה הטא הבל היה ג"כ במה שהציץ. וכמ"ש בתיקונים (תיקון סט דף קיה ע"א) וע"ד שאמרנו בבן עזאי ובן זומא, ע' הגר"א ביהל אור (פקודי דף כח ע"ב) ובתיקונים (תיקון סט) בכ"מ שם.

אמנם סוד הענין דהציץ הוא באמת עמוק נורא מאד, והוא בסוד מה שאמרו (חגיגה טז ע"א) המסתכל בקשת ראוי לו שלא בא לעולם, ואמרו שם כל שלא חס על כבוד קונו ראוי לו שלא בא לעולם. מאי היא זה המסתכל בקשת, וכמו שנאמר כמראה הקשת כו' הוא מראה דמות כבוד ה'. ובתיקונים (תיקון יח דף לה ע"א) שאל ר' אלעזר לר' שמעון

⁷²⁷ תרגום: קלפת הערלה שמכסה על י', יש לה שלש קלפות כמו גלדי בצלים זו על זו וכו'. ובהם מצד של ערלה ארבעה נכנסו לפרדס שלשה אכלו מהקלפות הללו ומתו הרביעי אכל הפרי וזרק הקלפות וחי. כמו זה נאמר, רבי מאיר רמון מצא, תוכו אכל קלפתו זרק.

⁷²⁸ תרגום: ובזמן שהיו מתבלשים אלה הקליפות, נאמר בהם, לא תקרבו לגלות ערוה, ולא צריך לקרב אותיות י' בה' ו' בה'.

דע"ה ח"ב

ואמר לו אבא ואמאי אסור לאסתכלא בקשת, אמר ליה רבי שמעון ברי, בנין אינון קליפין דמתלבשין ביה ודאינון ביה, דאינון רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב, ודא איהו דחזא יחזקאל ע"ה, דאמר וארא והנה רוח סערה כו' וברי כל זמנא דאלין קליפין לא מתעברין מקשת לא יהא קשת בגונוני נהירין, וסימנא דא יהא בידך עד דתחזי קשתא בגונוני נהירין לא תצפה לרגלי דמשיחא, ומיד דיהא נהיר בגונוני נהירין מיד וראיתיה לזכור ברית עולם, ומיד אתגלייא ההוא דאתמר ביה כו', לקיימא ביה כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות כו',⁷²⁹ ע"ש. וכן הוא בזוה"ק (פרשת נח דף עב ע"ב) וע' עוד בתיקון ל"ז (פו ע"ב) ובסוף תיקון ג"ח (קז ע"א) בכל הענין שם.

והענין הוא כי הקשת הוא יסוד, והקשת הניתן בענן, הוא היחוד יסוד במלכות כמ"ש בפ' בראשית (יח סע"א ורע"ב). ויש לו לקשת ג' גוונים, חוור סומק ירוק, והם הגוונים דחג"ת שמאירין ביסוד, והוא ע"י טיפת הזווג היורד מהג' מוחין חב"ד, ואז נהיר היסוד בהג' גוונים דחג"ת ומתייחד בהמלכות, ומאיר אז המלכות ג"כ באותן הג' גוונים. והוא שכתוב (יחזקאל א כח) כמראה הקשת אשר יהיה בענן (פח ע"ב) ביום הגשם (כי אז אתחזי רחמי, אבל בלא גשם הוא דינא, כמ"ש בפ' פנחס (רלא רע"א), כי הגשם הוא מורה על הורדת הטיפה הניתן מהיסוד להמלכות), הוא מראה דמות כבוד ה', כי אז היא מתלבשת בלבושי יקר דמלכו ומתחזי קמי מלכא בלבושי וקישושי דגוונים נהירין, שהם הג' גוונים דקשת, ואז מתקיים (בראשית ט טז) וראיתיה לזכור ברית עולם וכמ"ש בפ' פנחס (רטו ע"א) בזוהר וברע"מ ע"ש. וכן אמרו בהקדמת תיקונים (ח ע"א) כמראה הקשת הקשת דא צדיק יסוד עלמא כו', כן מראה הנגה סביב דא שכינתא תתאה נקבה תסובב גבר, ע"ש בהגר"א.⁷³⁰

אמנם כ"ז הוא רק בעת הזכות והרצון, אבל כשהוא להיפך רחמ"ל, אז סובב הערלה על היסוד וישנו בהערלה ג' קליפין זה על זה כגלדי בצלים, והוא סוד שלש שנים יהיה לכם ערלים (ויקרא יט נג), וכמ"ש בהקדמת תיקונים (יב ע"ב) קליפה דערלה דכסי על י' (שהוא עמרת הברית) אית לה תלת קליפי כגלדי בצלים דא על דא⁷³¹ כו' ע"ש, ומתלבש הקשת באלין תלת קליפין ואתחזייא בהון ומתהפכין בו הג' גוונים הנ"ל, שהם חוור סומק ירוק, כולם מצד הרע, כי עומד אז ג"כ בג' גוונים הנ"ל. אבל כולם הם מצד המבייש והמתבייש, כי דרך המתבייש הוא שנעשה סומק ואח"כ חוור דאזל סומקא ואתא חוורא (ב"מ נח ע"ב), וכשהוא בבושת זמן ארוך הוא ירוק. ותחת הג' גוונים נהירין הנ"ל, שהם חוור מצד החסד דאברהם, סומק מצד הנבורה דיצחק, ירוק כחלמון ביצה שהוא כללות אדום ולבן, אשר מהרכבתם הוא הפאר והיופי, דודי צח ואדום (שיה"ש ה י), והוא ת"ת מדת יעקב. הנה תחת הג' גוונים נהירין הללו נעשה בו אותן הג' גוונים ג"כ כולם מצד הבושה, מסיבת התלבשות הקליפין שעליו, שהם נגעי צרעת לבנה אדמדם ירקרק, לבנה מצד ישמעאל דנפיק מאברהם, אדמדם מצד עשו דנפיק מיצחק, ירקרק מצד הערב רב

⁷²⁹ תרגום: אמר רבי אלעזר, אבא, ולמה אסור להסתכל בקשת, אמר לו רבי שמעון: בני בגלל אותם הקלפות שמתלבשים בו ושהם בו שהם "רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב" וזהו שראה יחזקאל עליו השלום שאמר "וארא והנה רוח סערה וכו'" ובני, כל זמן שהקלפות הללו לא עוברים מן הקשת לא תהיה הקשת בגוניה מאירים, וסימן זה יהיה בידך, עד שתראה קשת בגוניה מאירים, אל תצפה לרגלי המשיח. ומיד שתהיה מאירה בגוונים מאירים - מיד "וראיתיה לזכור ברית עולם" ומיד מתגלה אותו שנאמר בו "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך לקיים בו כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

⁷³⁰ ז"ל: דא צדיק - שעל הקשת נאמר אות ברית. דאיהו כליל כו' - ר"ל שכל המראות ראה מתוך מט"ט שכולן נכללין בו. דאתמר נקבה תסובב גבר - ר"ל שהיא מסובבת היסוד, ולכך נאמר סביב, ר"ל סביב הקשת: אש נגה - ראה שעלה אומר שהיא נקראת אש נגה.
⁷³¹ עי' לעיל הערה 727.

דע"ה ח"ב

שנתערבו בישראל, ובסיבתם נאמר (ירמיה ל ו) ונהפכו כל פנים לירקון, והם הג' קליפין: חוור סומק ירוק. ולכן נאמר לעתיד בישעיה (כט כב) לא עתה יבוש יעקב בגוון סומק וירוק, ולא עתה פניו יחורו בגוון חוור, כי כל החרפה והבושת הוא מצד הרע המעורב בהאדם. ולכן קודם החטא (בראשית ב כה) ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו, ובעת החטא והפגם מתלבש הקשת ועומד בתלת גוונים תלת קליפין הנ"ל, ואתחזיית בהון, ובגין דא אסור לאסתכלא בגוונים דקשת, וכמ"ש כ"ז בתיקון נ"ח (קז ע"ב) ובהגר"א שם ע"ש⁷³², וכן בתיקון ל"ז (פ"ט ע"ב).

והענין בזה הוא, כי הנה אותן הג' גוונים הם ג"כ הג' גווני עינא, כי הנה יש בעין ג' גוונים, והם סומק אוכם ירוק וכמ"ש באדר"ר (קלו ע"ב וקלו ע"א), ועיקר הראיה הוא מתוך האוכם וכמ"ש במדרש בהעלותך (ט"ז ס"ז ז). והוא הנקרא בת עין, כי סוד הראייה הנה היא יוצאת ממוחא עלאה, חכמתא עלאה, והוא משורש המ"ם, משורש הראשון שבו הנמשך בו מאוירא עלאה, אור הנפיק מאויר⁷³³, והיא בעצמה היא חוורא דלעילא קדמאה, כמ"ש באדר"ר (קלו ע"ב), והוא גוון ד' דעיינין, שהיא גוון חוור, כמ"ש באדר"ר (רצג ע"ב) ארבע גוונים בעיינין חוור סומק אוכם ירוק ע"ש. ואותו החוור הוא האור הראשון שנגנו, ואי אפשר שיתגלה למטה אלא אחר שנצטמצם בצמצום אחר צמצום, ובהסתר אחר הסתר, ומשם נמשך תמצית הארה ממנו, והוא אור הראייה דהענינים. וכל צמצום הוא בחי הסתר והעלם ומסך, והם מבחי הגבורות ודינין, והם הג' גוונים שבעין: סומק ירוק אוכם, שבהם מתלבש אור הראייה דהמוח ומתגלה על ידיהם. והעיקר ע"י האוכם שהוא השחור שבעין, כי בו נעשה האפשרות להתגלה כח הראייה על ידו, משום שהוא הצמצום היותר אחרון והיותר חזק. ונשלם בו להוציא התמצית הארה דכח הראייה שבמוח על ידו, ולהשתמש בו בכל הראייה הראוי להאדם. ולכן נקרא הוא בת עין, כי אין אשה אלא ליופי (כתובות נט ע"ב), והיא בת מלך פנימאה (תהלים מה יד), בתו של המוח, אבא יסד ברתא (זהר פנחס דנו ע"ב), אשר על ידה הוא כל הפאר והיופי התלוי בראייה. ונקרא אישון ע"ש השחרות שבה, כי השחרות היותר גדול הוא מכונה בשם אישון, וכמ"ש (משלי ז ט) באישון לילה ואפלה, וכן שם (כ כ) באישון חושך, ולכן נקראת אישון בת עין וכמ"ש (תהלים יז ח) שמרני כאישון בת עין.

והנה אותן הג' גוונים שבעיינין הם ענין אחד עם ג' גוונים שבקשת, והגם כי בקשת הוא חיזור ובעיינין הוא אוכם והם הפכים זה לזה מקצה לקצה, אך כבר אמרנו שעיקר אור הראייה (פח ע"ג) שהוא מהשחור שבעין הוא ג"כ רק מהחוורא דלעילא קדמאה, אלא

⁷³² ז"ל: ובג"ד אסור כו' - וכמ"ש כל המסתכל בערוה כו' וכן אסור לחקור ולדרוש בהן, וכמ"ש אין דורשין כו' ואסור כו' שלא יקרה כמו לאדה"ר, וכיוצא דאלו ג' מד' שנכנסו לפרד"ס, וכמ"ש ל (א"א א') ואמר ודא דערלה כו' כמ"ש ל בתל"ז ועמש"ש, ואמר ועל אלין תלת קליפין אתמר כו' והוא גוף הטפה סרוחה שהוא כתנות עור דחויא הערלה דילי, כמ"ש ל תל"א, שהן ג' קליפין דאגוזא, עור תהו, ובורא רע שהוא תהו, ובשר בהו, קליפה הקשה מכולם, "קץ כל בשר", וחושך גידין והדום וכידוע, ואמר ומיד "וראיתיה", כמ"ש ש "אל תקרב הלום", ואח"כ "ותמונת ה' יביט", וכן במשה "ידעתוך בשם", וביה נתקרבה השכינה.

⁷³³ דהיינו ה' הוא שמאיר, והאור נשאר למעלה. וכן הוא בפירוש בב"ע לג ע"א ע"ש. ועי' לש"י ביאורים ח"א פ ע"ג, שיציאת ה' היינו יציאת החכמה מאוירא הרי היא הכתר - גורמת להוויית אור, דהיינו שמאיר הכתר עצמו על ידי החכמה [עי' ע"ח שער דרושי הצלם פרק א' שאויר הוא חכמה ואור הוא בינה, וצ"ע]. ועי' בבהגר"א על תז"ח יט ע"א ד"ה בגין דאית וז"ל, אוירא הוא אור הגנוז שאינו מושג כלל כמו האוירא, משא"כ אור המאיר מושג לכל והוא אור הגנוז באות י'. עי' יהל אור ח"א ח ע"ג וז"ל, אור דא רזא סתימא קאי על אוירא עלאה בין גולגלתא ומוחא, והוא נק' רזא דא"ס, סתים דסתימו כמבואר שם, ואתפשט ממנו מהאי אוירא הנ"ל י', שהוא חכמה תתאה, והוא אתפשט מרזא דסתרא דאויר עלאה, והוא זיווג הנעלם דמטי ולא מטי דאוירא ומוחא [מהמסדר], עכ"ל.

דע"ה ח"ב

שאותו אור החוורא אין לו תפיסה למטה, כי הוא מאור שנננו כנ"ל ואי אפשר להיות לו גילוי למטה כלל, ורק ע"י השחור שבעין, שהוא גוון אוכם והוא הפכו, נעשה בו האפשרות להוציא על ידו תמצית הארה ממנו. והוא כל אור הראייה שמשמשים בו בני אדם וכנ"ל, והרי הוה כל אור הראייה רק גוון חוור מעיקרו אלא שמתלבש באוכם ועל ידו מתגלה. אבל עיקרו הוא רק משורש הגוון חוור עצמו, והרי הוה היטיב הג' גוונין שבעין ענין אחד עם הג' גוונין שבקשת ומקרה אחד לשניהם, כי בעת הזכות והרצון הנה נהרין הג' גוונין דעינין באור קודש הקדשים שהוא באור המוחין, ונכללים כולם באור שורשם העליון שהוא בגוון חוור, וזהו סוד הכתוב (שיה"ש ה יט) עיניו כיונים על אפיקי מים רוחצות בחלב. ומ"ש על אפיקי מים, כי הם ממבועין דנפקין ממוחין. ומ"ש רוחצות בחלב, הוא כלילותם בהחוורא דלעילא.

והנה נודע הוא שסוד הזווג הוא תלוי בהעינים וכמ"ש (שם ו ה) הסבי עיניך מנגדי, דאינון מוקדין לי בשלהובי רחימותא וכמ"ש בפ' קדושים (פר ע"א⁷³⁴). והוא ג"כ סוד הכתוב (בראשית ט טז) וראיתיה לזכור ברית עולם, כי ע"י הגוונין נהרין דעינין נעשה הגוונין נהרין דהקשת, ומתקיים (שם ט יג) את קשתי נתתי בענן, שהוא סוד היחוד כנ"ל מדברי התיקונים (תי' יח לה ע"א) שאמר ומיד דיהא הקשת נהיר בגוונין נהרין, מיד וראיתיה לזכור ברית עולם, וכנ"ל כ"ו. אמנם בעת הקלקול והפגם רח"ל, הנה נסתם ונעלם הגוון חוור שבעין לגמרי, ואינו מאיר הוא בהג' גוונין שבעינין כלל, ואז עומדין הג' גוונין שהם סומק אוכם ירוק כולם בבחי' גבורות ודינין, וכמ"ש באד"ר (קלו קלו) ובאדר"ו (רצג ע"ב) ע"ש. ובהתפשטותם למטה, נאחזים בהם החיצונים רח"ל (ע' הגר"א בספר"צ פרק ב ד"ה כד אתגליין נא ע"ד ד"ה חד רגשא, ובפ"ד ד"ה ויראו בני האלהים לא ע"א ד"ה והענין כי ע' כל הענין שם⁷³⁵ ושם⁷³⁶) ומתלבשין הג' גוונין דעינין ג"כ בהג' קליפין הנ"ל, ונעשה בהם כמו בהג' גוונין דקשת, וכמו שמבואר בתיקונים (תיקון לז טו ע"ב) ע"ש.

ולכן הוא האיסור חמור מאד מאד להסתכל בקשת כל זמן שהקליפין נאחזין בהגוונין דעינין ובהגוונין דקשת, כי הראייה שלמטה גורם למעלה ג"כ, והזיווג תלוי בראייה כנ"ל. ובעת אחיזת הקליפות והחיצונים, אסור לגרום זיווג למעלה ח"ו וח"ו, כי הוא בסוד (שבת קמו רע"א) בא נחש על חוה, ובסוד (משלי ז נג) ושפחה כי תירש גבירתה רחמ"ל, ע' דברינו בשער עקודים פרק ב' בדרוש עין הדעת סי' ה', עש"מ. ולכן משה רבינו ע"ה בעת מראה הסנה שנתגלה אליו השכינה הקדושה בלבת אש מתוך הסנה (שמות ג ב),

⁷³⁴ חביבותא דקב"ה לקבליה ומסגיאות רחימותא דיליה גביה אמר ליה לקב"ה דיהדר עינוי לקבליה ויסתכל ביה בגין דאינון שפירן בכלא כד"א הסבי עיניך מנגדי וגו' הסבי עיניך מנגדי דבשעתא דאלין עיינין מסתכלי ביה בקב"ה כדון מתערין בלביה קסטין דבלסטראי ברחימותא עלאה ובסגיאות שלהוביתא דרחימו עלאה לגביה אמר "הסבי עיניך מנגדי" אסחר עיניך לסטר אחרא מני דאינון מוקדין לי בשלהובי רחימותא.

תרגום: חביבותו של הקדוש ברוך הוא כנגדו, ומרוב אהבתו אליו אמר לקדוש ברוך הוא, שיחזיר עיניו כנגדו ויסתכל בו, משום שהם יפים בכל, כמו שנאמר "הסבי עיניך מנגדי וגו'", "הסבי עיניך מנגדי", שבשעה שהעינים הללו מסתכלות בו בקדוש ברוך הוא, אז מתעוררים בלבו חיצו בליסטראות באהבה עליונה, ומגודל השלהבת של האהבה העליונה אליו אמר, "הסבי עיניך מנגדי", סובבי עיניך לצד אחר ממני, שהם שורפים אותי בשלהבות אהבה.

⁷³⁵ פ"ב - חד רגשא בגין לאתפרשא - ר"ל כי בעיינין דז"א, שלשה גוונין שם, אוכם סומק וירוק, וכשמתגלה עינא דע"ק, אז מתפרש גוון אוכם, שהוא שמרי הדין, ואז רגשא גדול שם, והשאר גוונים נכלין בחוורא דנחית מעינא עלאה, ומסתחין בחלב דחוורא ונכללין בו.

⁷³⁶ פ"ד - קין והבל הן נאחזין בנ"ה כמ"ש לעיל (סוף פ"ג (כח ע"א)), והן תרין דמעין, קין שורש הקליפות והבל שורש הדינין כידוע, והן נופלין לימא רבא שהן שני גווני עינא כמ"ש לעיל (כב ע"א), ועינים הן נ"ה ולכן הן נאחזין בנ"ה, ושרשי הגוונין אמרנו לעיל (שם (כז ע"ג ד"ה והבל)) א' בימא רבא חכמה, וא' בבינה תהום רבה, ולכן שקעום הקב"ה לקין בנוקבא דתהומא רבא, ולהבל בשקועא דימא רבא.

דע"ה ח"ב

שרמו לו בזה שהיא מתלבש בתוך הקליפה וכמ"ש בזה"ק (יתרו סט ע"ב), והוא ע"י גלות מצרים וע"ש (תהלים צא טו) עמו אנכי בצרה. וכן היה משה רבינו ע"ה ג"כ אז, כי על זה נאמר אליו (יהושע ה טו) של נעלך מעל הגלך, וכמ"ש בתיקונים (תי' נח דף קז ע"ב) ובדברי הרב בשער קליפת נוגה (פרק ב וריש פרק ה), ולכן אז תיכף (שמות ג ו) ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים, והיה אסור לו אז להסתכל בשכינה, כי הסתכלות של מטה גורם הסתכלות למעלה, והוא סיבת היחוד, כי הסתכלות גורם יחוד. וכאשר הגוונין דעיינין הם מלובש בקליפין, וכן הגוונין דקשת הרי נעשה היחוד בצירוף הקליפין רחמ"ל, והרי הוא מכנים צלם בהיכל⁷³⁷, ועליו נאמר (במדבר יט יג) את משכן ה' מימא, ע' זוה"ק (בראשית נג ע"א) ופ' ויקהל (קצה רע"ב ורג ע"ב) ופ' אחרי (עד ע"א עט ע"א) ופ' בלק (קצו ע"א). אבל אח"כ כאשר נתפשטה השכינה הקדושה מכל הלבושין נוכראין שבה, ונתקנו כל הגוונין דעיינין ודקשת, כלהו גוונין נהירין, וכן נזדכך משה רבינו ע"ה עד שזכה לקרני הוד (שמות לד כט), הנה נאמר עליו אז (במדבר יב ח) ותמונת ה' יביט. וכן היה מראה כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל כמ"ש בסוף משפטים (כד יז), וכן בפ' שלח (יד יד) כי עין בעין נראה אתה ה', כי אז היה נעשה ע"י ההסתכלות תיקון גדול למעלה, ובסוד (בראשית ט טז) וראיתיה כנ"ל. והוא ע"ד שכתבו בסוד הכתוב (שמות נג יז) שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך, שהוא כדי לגרום זווג עליון, כי הבית המקדש שהוא היכל ה', מלכות אדני, והוא (משלי יח ו) מגדול עוז שם ה', וע"י התראות כל זכורך יתקיים סוף הפסוק (שם) בו ירוץ צדיק ונשגב שהוא יחוד עליון, וכמ"ש הרב הקדוש מוהר"ר יהודה בן חנוך ז"ל בספר ע"ן החיים מצוה רכ"ח, וכן הוא מורה לשון הזוה"ק (בפ' תצוה קפג ע"א) שאמרו שם יראה כל זכורך דכורין ולא נשין, בגין דרזא דברית בדכורא איהו⁷³⁸ כו' ע"ש. והרי לנו מזה ג"כ כי ההתראות והסתכלות בקודש בעת (פח ע"ד) הראוי וממי שראוי לזה הוא גורם תיקון גדול למעלה ביחוד העליון, וזהו שנאמר במשה רבינו ע"ה (במדבר יב ח) ותמונת ה' יביט, כי היה מתקן בזה תמיד היחוד למעלה, משא"כ כשהוא להיפך ח"ו וכנז'.

וזהו עומק סוד כל אלו שפגמו בענין זה, והם הבל ונדב ואביהוא, כי בהבל אמרו בתיקונים (תיקון סט דף קיח ע"א) בההוא יום הציץ ומת, והוא בעת שהקריב קרבנו ירדה אש מן השמים ולחכה מנחתו כמ"ש רש"י בפ"י התורה (בראשית ד ד), וכן הוא ג"כ בפסיקתא זוטרותא שם, והיה לו אז גילוי שכינה והציץ. ונודע הוא משיטת הזוה"ק כי קין והבל נולדו אחר החטא, ולא היה גם הבל מתוקן בשלימות כלל כמ"ש בפ' בראשית (לו ע"ב) ובכ"מ, והיה גם הבל מסטרא דע"ן הדעת טו"ר, ולא היה לו להסתכל בשכינה כלל וכנז', ולכן כאשר הציץ עשה בזה פגם גדול ולכך נהרג, וכמ"ש בתיקונים (תי' סט דף קיח ע"א). ואמר שם בתיקונים עוד כי עובדא דאבוה הוה ביה, וע"ש עוד (מדרף קכח ע"ב עד קל"ג ב') בארוכה, והוא כי הנה נכנס ג"כ בכל הנסיון כמו אדם, והרי היה לו במכל שכן לְזַהֵר מאד מלהסתכל אז בשכינה, ולכן כאשר לא נזהר והציץ הנה קבל עונשיה באותו יום ונהרג.

וכן היה ג"כ אותו ענין בנדב ואביהוא, כי הם נכנסו ג"כ בהנסיון הנז' כנ"ל ענף כ"א סי' א', ועב"ז הציצו הם ג"כ וזנו עיניהם מן השכינה כמ"ש במדרש (ויק"ר פ"כ סי' י), וכן הוא בענינינו בענין הד' שנכנסו לפרדס, מ"ש בן עזאי הציץ, בן זומא הציץ, הנה סוד עומק הכוונה הוא ג"כ ע"פ הנז'. וע' בדברי האריז"ל בזה (בספר הליקוטים) בפסוק (שמות ג ב) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש, ע"ש ודי בזה והבן כל זה מאד.

⁷³⁷ ע"י תענית כו ע"ב.

⁷³⁸ תרגום: יראה כל זכורך, זכרים ולא נשים, לפי שסוד הברית הוא בזכר.

דע"ה ח"ב

דרוש ד ענף כב סימן ב

ישנם ד' יסודות עליונים הרי הם חגת"מ דאצילות, וכנגדם ד' החיות שבמרכבה, הרי הם אריה, שור, נשר ואדם, וכנגדם ד' המלאכים הרי הם מיכאל, גבריאל, אוריאל ורפאל. וד' בחי' אלו מקבילים לפשט רמז דרש סוד. ד' בחי' אלו מקבילים לד' שנכנסו לפרדס, ומכח תכונתם קרה לכל א' המעשה המתאים למציאותו. ר' עקיבא היה מיסוד המים, שהוא חסד שבימין (דרום), אלישע היה מיסוד האש, שהוא גבורה שבשמאל (צפון), בן זומא היה ביסוד הרוח, שהוא ת"ת שבמזרח, בן עזאי היה ביסוד העפר, שהוא מלכות שבמערב. השכלת כל א' מהם היתה לפי תכונת יסודו, וזה היה הגורם לכל מה שקרה להם.

והענין בזה הוא כי הנה בכל הד' יסודות יש פסולת, אשר מהם יוצאים ד' היסודין דסט"א, והם כנגד התוהו, ובוהו, וחושך ורוח הנאמרים במעשה בראשית. ומהם יוצאים הד' קליפין הנאמרים ביחזקאל, דהיינו רוח סערה, ענן גדול, אש מתלקחת ונוגה, הרי הם שורש מציאות הרע וכללות הקליפין, ועי"ז נכשלו הג' שנכנסו לפרדס מלבד ר' עקיבא.

אלישע היה מיסוד האש, סטרא דגבורות, שורש הרע, ומשם הוא יניקתם, ולכן מתחילה היה הוא בסכנה יותר מכולם. ויסוד האש הוא כנגד חלק הרמז שבפרד"ס, והמה אגדות הש"ס המכוסים ונסתרים, ובהם גנוזים הסודות. כל מי שהוא משורש הגבורות היותר גדולים, כל ענייניו הם גבוהים, הן בתיקונו והן בקלקולו, וכשהוא זוכה הוא מזכה ומעלה את כל העולם עמו. וכשהוא מקלקל, הוא גורם רעה ומהרס לכל העולם כולו. ובאשר שאלישע היה משורש הגבורות הללו, אשר משם הוא תוקפיה דס"מ וחיילותיו, והכניס את עצמו ללחום עמו ולכבוש אותו בביתו בלי זהירות יתירה כראוי, התגבר עליו הסט"א ושלט בו רחמ"ל, אך עכ"פ הוא יסודו הוא שגרים.

אמנם ר' עקיבא, שהיה מיסוד המים שהוא בימין והוא בחי' אהבה (ולכן יצאה נשמתו בק"ש שהוא בהיכל האהבה) ושם הוא חלק הסוד מד' חלקי פרד"ס, וחלק הסוד הוא האצילות שבכל עולם, והוא האלהות שבכל עולם, ואין שם אחיזה לס"א ח"ו, ולכן נכנס בשלום ויצא בשלום.

בן עזאי שורשו ביסוד העפר, הכלול מימין ומשמאל, חסד ודין, אם כי הוא נמשך יותר אחר השמאל, וגם הוא לא נזהר כראוי, שכן יסודו גרם לו. אמנם הוא לא ירד בס"א עצמו ח"ו כאלישע, אלא שהוא התחיל לנטות קצת אחרי הפסולת דיסוד העפר הנמשך לס"א, וקודם שנתקלקל מת. והיה בכך עזאי טעם נוסף, משום שלא נשלם עדיין בשנים, לכך לא יצא בשלום כר' עקיבא, הגם שהיה חסיד גדול.

שורש בן זומא הוא ביסוד הרוח, ובצד הרע נק' הרוח "פגע רע" ולכן אצלו "הציץ ונפגע", כי יסוד דרוח הוא שורש אחד עם צד מזרח שהוא באמצע, ואף הוא כלול מימינא ושמאלא, וצריך לזהירות גדולה שלא יטה לשמאל ובן זומא לא נזהר כראוי ופגע ברוחא דמטא לס"א הנקרא בשם פגע רע, שאינו הרע עצמו אלא פוגע ברע.

ומעתה נאמר עוד כי הנה בזוה"ק בהיכלות פקודי (רנד ע"ב) בענין הד' יסודין עלאין שהם חגת"מ דאצילות, ובן הד' חיות שבמרכבה שהם אריה שור נשר אדם, ובן הד' מלאכים שהם מיכאל גבריאל אוריאל רפאל, וישנם אלו הד' חיות והד' מלאכים בכל עולם ועולם כמ"ש בשער קיצור אבי"ע (ריש פרק ח), אלא בעולם הבריאה נקראים בשם כסא ושרפים, ובעולם היצירה בשם חיות ומלאכים, ובעולם העשיה בשם אופנים ושמשין, ובעולם הזה הם הד' יסודין והד' נהרות פישון גיחון חרדקל פרת. והחיות שבכל עולם הוא בחי' הנפש, והמלאכים שבכל עולם הוא בחי' הרוח, ע' פנימיות וחיצוניות (דרוש יג) ובשער ציור עולמות (בהקדמה) ובשער השמות (פרק ב). וכל אלו הד' שבכל עולם הם בחי' כלליים על דרך הד' יסודות ארמ"ע שבהעוה"ז, ומהם ומהרכבתם יוצאים ונמשכים פרטים רבים אין חקר בכל עולם ועולם, והם כל המציאויות הפרטים שבו.

והנה אמרו שם בהיכלות פקודי (רנד ע"ב) כי זהו הענין דארבעה שנכנסו לפרדס ולא יצא בשלום אלא ר' עקיבא בלבד, משום שהיו כל א' משורש ויסוד בפנ"ע, ר' עקיבא היה מיסוד המים שהוא חסד בימין, אלישע היה מיסוד האש שהוא גבורה בשמאל, בן זומא היה ביסוד הרוח שהוא ת"ת מזרח, בן עזאי היה ביסוד העפר שהוא מלכות מערב. והיה התבוננות והשכלת כל א' לפי תכונת יסודו, וזה היה הגרם והסיבה בכל מה שקרה להם כמו שיתבאר. כי כל אלו הד' מיני מציאויות שחשבנו, שרשם הוא הד' חלקי תורה שהם: פשט רמז דרוש סוד.

והנה פשט הוא בבחי' יסוד העפר, כי הכל הולך אחר הפשט, והיא כלילא מכולם, ולית לה גוון כלל, והכל נמשכין אליה, כי היא יסוד הכל, והוא הי' של שם אדני, ע' הגר"א

דע"ה ח"ב

בתיקונים (דף נ סע"ב). וכן הוא יסוד העפר, הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר (קהלת ג ט, ובוזה היה כח בן עזאי שהוא בפשט, וכמ"ש סוף סוטה (מט ע"א) משמת בן עזאי בטלו השקדנים, והוא נופל על תכונת לומד הפשט, והיה כחו לכלול הכל בפשט, והוא הנהר הראשון פישון, פי שונה הלכות (תיקו"ז קא ע"א), והוא ביסוד העפר, וכמ"ש בפ' פקודי (רנד ע"ב) בן עזאי נחית ביסודא דעפרא ועד לא מטא לאוקידו דעפרא המאטי לה הוא סטרא אחרא, אמבע בה הוא עפרא ומית, ועל דא כתיב יקר בעיני ה' המותה לחסידיו⁷³⁹, וכמ"ש ברכות (נז ע"ב) הרואה בן עזאי יצפה לחסידות.

והענין בזה הוא כי הנה בכל הד' יסודות הנה יש בהם פסולת, אשר מהם יוצאים הד' יסודין דס"א. כי מהפסולת {פס ע"א} דיסוד המים הם מצולות ים, שהם זו"ן דקליפה דיסוד המים כמ"ש בזוהר (שלח קסג ע"ב, וע' פ' בלק קצו ע"א). וכן הם ג"כ הקליפין הנקרא צלמות, שהם דו"ן צל מות כמ"ש בפ' ויצא (קס ע"ב), וע' בספר קהלת יעקב ובס' מאורות נתן בערך מצולות ים ובערך צלמות. ומהפסולת דיסוד האש הוא הקליפה אש מתלקחת, וכן הקליפה הנקרא אש זרה, כנ"ל ענף כ"א סי' א'. ומהפסולת דיסוד הרוח הוא הרוח סערה, והוא כלול ג"כ דו"ן כמ"ש בפ' בלק (קצו סע"א) וע' עוד פ' בראשית (יא ע"ב), וכן הקליפה הנקרא פגע רע הוא ג"כ מיסוד הרוח. אמנם הוא אינו הרע הגמור, אלא הוא סמוך לו, ומגיע אליו, וממנו מקבל הרע הגמור, שהוא הרוח סערה הנז', שהוא הרע הגמור דיסוד הרוח, ולכן נקרא בשם פגע רע (מלכים א' ה יח) על שם שהוא פוגע ברע, וכמ"ש בפ' פקודי (רנד ע"ב). ומהפסולת דיסוד העפר הוא אפר, אשר עליה נאמר (דברים כט כב) שריפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמית, והוא נמשך ומגיע לס"א, שהוא רוחא חדא הנקרא אפרירא כמ"ש בפ' פקודי (רסו ע"ב). וכן ישנם ג"כ תרין רוחין הנקראים בשם עפרירא וקסטימון כמ"ש בפ' בראשית (ט ע"ב), ונראה לי כי הם נמשכים ג"כ מהפסולת של עפר הנקרא עפר שריפת החטאת כמ"ש בפ' פקודי שם, וכן נקרא הפסולת של עפר ג"כ בשם אבק, וכמ"ש בפ' וישלח (דף קע ע"א). ומאלו הב' שהם עפר שריפת החטאת ואבק נמשכים ויוצאים הב' רוחין עפרירא וקסטימון הנז', ומהפסולת הנקרא בשם אפר נמשך ויוצא הרוחא הנקרא בשם אפרירא הנז'.

ועכ"פ הוא כי הנה ישנם פסולת בכל הד' יסודין, והם ג"כ התוהו ובוהו וחושך ורוח הנאמר במעשה בראשית, כמו שמבואר בפ' בראשית (טז ע"א) ואלו הפסולת נמשכים להס"א, ומהם יוצאים הד' קליפין הנאמרים ביחזקאל, שהם רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה (עי' תיקו"ז לה ע"א), שהם שורש מציאות כל הרע וכללות כל הקליפין כולן, ועי"ז נכשלו כל אלו הג' שנכנסו לפרדס לבד ר' עקיבא שהוא יצא בשלום, וכמ"ש בהיכלות פקודי (רנד ע"ב) בענין הד' יסודין עלאין שהם הגת"מ דאצילות, והד' יסודין תתאין שהם הד' חיות הקודש אשנ"א⁷⁴⁰, והד' מלאכים מיכאל גבריאל רפאל אוריאל תחות אלין כמה דרגין לדרגין [והם מדרגות הפסולת והס"א], כלהו נפקי מנייהו מאלין יסודין תתאין מנייהו מסטרא דמיא ומנייהו מסטרא דאשא ומנייהו מסטרא דרוחא ומנייהו מסטרא דעפרא, כגוונא דא תנינן ארבעה נכנסו לפרדס וכלהו אתברירו לדוכתא דא [ר"ל כי כאן נתבררו ונבחנו תכונת וכח כל א'] לאלין ארבע יסודי, וכל חד וחד אתקשר בדוכתיה, דא בסטרא דאשא ודא בסטרא דמיא ודא בסטרא דרוחא ודא בסטרא דעפרא, וכלהו אמבעו ביסודא דיליה כמה דעאלו [שנמבע ונתקל כל א' בהיסוד שלו אשר עלה בו], בר ההוא שלימא חסידא דאתיא בסטרא דימינא ואתדבק בימינא [והוא ר' עקיבא

⁷³⁹ תרגום: בן עזאי ירד ביסוד העפר, וטרם הגיע לשרפת העפר שמגיע לאותו הצד האחר טבע באותו עפר ומת ולכן נאמר "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו" (תהלים קטז).
⁷⁴⁰ אריה שור נשר אדם.

דע"ה ח"ב

שהלך כל המדרגות תתאין, הכל בסטרא דימינא, ששם אין אחיזה לס"א, ואתדבק בימינא שהוא בהיכל אהבה, חסד דעולם הבריאה, והוא נקרא אהבה זוטא⁷⁴¹, וסליק לעילא [שהוא לחסד דאצילות הנקרא אהבה רבה], ואשלים אהבה זוטא באהבה רבה כדקא חזי [שעל ידו נתייחדו שניהם לאחד, והוא ענין תיקון החטא דאדם הראשון, לייחד הבריאה באצילות כמו שמבואר בספד"צ (ריש פרק ד דף כח ע"ב)] ועל דא מית באהבה ונפק נשמתיה בהאי קרא ואהבת, זכאה חולקיה. [והוא כמ"ש ברכות (סא ע"ב) כי יצתה נשמתו באחד, וכל ק"ש הוא בהיכל אהבה, כמ"ש בפ' פקודי (רס ע"ב) וכנודע, וזהו שאמרו ועל דא מית באהבה]. כל אינון אחרנין [שהם אלישע ובן עזאי ובן זומא] נחתו לתתא כל חד וחד ואתענשו בההוא יסודא דנחת לתתא⁷⁴², [כי הם כאשר עלו להתבונן באלו ההיכלות, לא נזהרו כ"כ ממציאאות הפסולת אשר ישנם בכל מדרגה ומדרגה, ובאשר שהם רודפים מאד להתדבק אל האדם, ובפרט למי שהוא יותר גדול במעלה כקדושים הללו נתדבקו בהם ונענשו בהם כל א' לפי יסודו ובהפסולת והרע שבו].

[המשך זחר פקודי:] אלישע נחת לתתא בסטר שמאלא דאיהו אשא ונחית ביה ולא סליק, ואערע בההוא סטרא אחרא דאקרי אל אחר, ואתמנע מניה תשובה ואתתרך בגין דאתדבק ביה, ועל דא אקרי אחר⁷⁴³. כי אלישע היה מיסוד האש, סטרא דגבורות, שורש הרע, ומשם הוא יניקתם, ולכן היה הוא גם מתחילה בסכנה יותר מכולם. ויסוד האש הוא בהד' חלקי פרד"ס חלק הרמוז, והם האגדות שהן [פט ע"ב] בש"ס, אשר הם מכוסים ונסתרים ובהם גנוז כל הסודות⁷⁴⁴. והם מכוסים משום שאותן הסודות הרמוזים בהם הם מאורות הגבורות, וכדי שלא יתקרב הרע אליהם לכן הם מכוסים. ויש בהם אשר מתגבר הרע לינק מהם גם אחר שנעלמו, ועי"ז הם מלובשים בסיפורים ודברים אשר נפשו של אדם משתוממת עליהם, וכמו המעשה דסנחריב (סנהדרין צד ע"ב), ומעשה דששון ושמחה (סוכה מז ע"ב), וכן כל ספורי דרבב"ח (ב"ב עג ע"ב) וכיוצא. ועד"ז גם בתורה שבכתב, וכמו שאמרו (חולין ס ע"ב) הרבה מקראות שראויין לשרוף והן הן גופי תורה. ועי' ברע"מ (תצא רפ ע"א) שזה סוד מה שנאמר במשה רבינו ע"ה (דברים לד ו) ויקבור אותו בני בארץ מואב מול בית פעור, כי סוד משה הוא התורה, תורת משה, הלכה למשה מסיני, ונקבר ונתלבש

⁷⁴¹ עי' שעה"כ תפילת השחר דרוש א'.

⁷⁴² תרגום: ארבעת העמודים הללו עומדים לעלות ולהאחז את ההיכל הזה למעלה במקום שנקרא שמים, לחבר את הנשיקות אלו באלו כאחד תחת אלו כמה דרגות לדרגות כולם יוצאים מהם מהיסודות התחתונים הללו: מהם מצד המים, ומהם מצד האש, ומהם מצד הרוח, ומהם מצד העפר. כמו כן שנינו: ארבעה נכנסו לפרדס, וכולם נבחרו למקום הזה, לאלו ארבעה היסודות, וכל אחד ואחד נקשר במקומו; זה בצד האש, וזה בצד המים, וזה בצד הרוח, וזה בצד העפר. וכולם טבועים ביסוד שלהם כמו שנכנסו, פרט לאותו השלם החסיד שבא מצד הימין ונדבק בימין ועלה למעלה. וכשהגיע למקום הזה שנקרא היכל אהבה, נדבק בו ברצון הלב. אמר, ההיכל הזה צריך הוא להדביקו בהיכל שלמעלה באהבה רבה, ואז השתלם בסוד האמונה, והוא עלה והשלים אהבה קטנה באהבה גדולה כראוי, ולכן מת באהבה ויצאה נשמתו בפסוק הזה "ואהבת" - אשרי חלקו. כל אותם האחרים ירדו למטה, כל אחד ואחד ונענשו באותו יסוד שירד למטה.

⁷⁴³ תרגום: אלישע ירד למטה בצד השמאל שהוא אש, וירד בו ולא עלה, ופגש את אותו הצד האחר שנקרא אל אחר.

⁷⁴⁴ עי' יהל אור ח"ג ג' ע"ג ד"ה האדם ואשתו, ז"ל, מרע"ה עם הלכה שיגלה הכל בפירוש, ולא כמ"ש התורה עכשיו בלבוש הסיפורים בשביל הע"ר שלא ילמדו הפנים כמו שמפרש והולך וכו', ע"כ. ועי' בגר"א על תיקו"ז מ"ג ע"ג וז"ל, [אורו של משה] אינו מאיר לעולם, וזהו גלותא דיליה בגלות רביעי, וכל מ"ש בזהר ובר"מ עליו הכל על התפשטות אורו בת"ח, ושם מחולל מפשעינו ובחבורתו כו' לא תואר לו כו', עכ"ל, ועי' עוד בהגר"א על תיקו"ז מ"א ע"ב, ז"ל, שמחולל מפשעינו היא הצער של ת"ח בעולם הזה, עכ"ל. ועי' יהל אור ח"ב כ"ח ע"ד וז"ל, סוד משה הוא תורתו הלכה למשה מסיני שהוא הסוד, והוא גנוז ברמז והן הגדות שהן בש"ס וכו', שהן לפי הנראה ח"ו כמו דברים בטלים ובהן גנוז כל האורה והתורה וכו', וזה שבקש משה שלא יגנוז הסוד באלו הדברים ולא ניתן לו, וזהו מחולל מפשעינו שנעשה חול דברים של חול והוא מפשעינו.

דע"ה ח"ב

בצולמא דלאו הנונה ליה, ארץ ציה לא תואר לו ולא הדר ונראהו ולא מראה כו' נבזה ולא חשבנוהו (ישעיה נג ג). וזה היה בקשת משרע"ה, שלא ימות בחוץ לארץ, ארץ ציה ועיף בלי מים, כי בעי רחמי מקב"ה דלא ייעול בההוא קבורה, ולא ניתן לו בקשתו בזה, כי הוא מחולל מפשעינו מדוכא מעונותינו (שם ה), וכמ"ש (דברים ג כו) ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי, ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה (שם לד ו), כי הם נעלמים ונסתרים עד עת בא יום אחד, שהוא יודע לה' לא יום ולא לילה (זכריה יד ז), ואז לא יהיה אור יקרות וקפאון (זכריה יד ו), וכמ"ש פסחים (נ רע"א). ועכ"פ הוא כי חלק הרמז שבתורה הוא מצד הגבורות יסוד האש, ומשם היה אלישע, והיה חכם גדול חריף ושנון, עוקר הרים, כי יסודו גרמה לו. וכל מי שהוא משורש הגבורות היותר גדולים, הנה כל ענייניו הם גבוהים, שהן תיקונו והן קלקולו, הם מגיעים למעלה למעלה. וכשהוא זוכה הוא מזכה ומעלה את כל העולם עמו. וכשהוא מקלקל הוא גורם רעה ומהרס לכל העולם כולו. וכן היה באלישע, כי אלו שהיה זוכה היה תיקונו יותר מכולם. אמנם האנשים הללו הם תמיד בסכנה גדולה, וצריכים לזהירות יתירה, והלואי כי הוא תמיד בנסיונות גדולות, ואין להם תקנה אלא בסיגופים גדולים ולאפוי ברחמי, ושלא להסיה דעת מהתורה. וכן עשה דוד המלך ע"ה, עד שזכה להיות מרכבה למלכות שמים. ועכ"פ הוא כי אלישע היה מיסוד האש, והיה צריך זהירות יתירה יותר מכולם, כי שם הוא שורש הקליפה והרע כולו, והוא הקליפה הנקרא אש מתלקחת (תיקו"ז לה ע"א) כנ"ל. והוא לא נזהר בזה כהראוי לו, ואתדבק ביה כנ"ל מדברי הזוה"ק, עד שנדחה רח"ל.

אמנם ר' עקיבא אשר הוא היה מיסוד המים, שהוא בימין, ושם הוא חלק הסוד מהד' חלקי פרד"ס, וחלק הסוד הוא האצילות שבכל עולם⁷⁴⁵, והוא האלהות שבכל עולם, ואין אחיזה שם לס"א ח"ו, כי שם הוא (במדבר א נא) הזר הקרב יומת⁷⁴⁶. והיה נזהר ר' עקיבא להיות דבוק בקדושתו ית"ש בכל המדרגות שהלך, והכין את עצמו על זה מתחילה, ולא הסיח דעתו מזה מתחילה ועד סוף, ולכן נכנס בשלום ויצא בשלום. משא"כ אלישע אחר, שהוא היה מיסוד האש מסטרא דשמאלא, שהוא הגבורות, שמשם הוא בריאת הרע ואחיזתו ויניקתו, ומסיבת זה הוא ג"כ חלק הרמז שבתורה, שהם מכוסים ונעלמים ומלוכשים בדברים שאינם הגונים כלל. והוא ע"י הרע ששוכן סביבם להניק מאורם, ובאשר שאלישע היה משורש הגבורות הללו, אשר משם הוא תוקפיה דס"מ וחיילותיו, והכנים את עצמו ללחום עמו ולכבוש אותו בביתו בלתי זהירות יתירה כהראוי, הנה התגבר עליו ושלט עליו רחמ"ל אך עכ"פ הוא כי יסודו גרמה לו.

ואמר שם (ח"ב ב נד ע"ב) הזוה"ק עוד [בן עזאי נחית ביסודא דעפרא] ויסוד העפר הוא שורש אחד עם צד מערב העולם, שהוא כלול מימין ומשמאל, הסד ודין, והוא נמשך יותר אחר השמאל כמ"ש בתיקונים (תיקון יג דף ל ע"א) וצדיק נטיל משמאלא ועד"א מימינא, ולכן צריך שם ג"כ זהירות גדול, ולא נזהר גם הוא כהראוי, כי יסודו גרמה לו. אמנם לא ירד הוא בהס"א ח"ו, אלא התחיל לנטות קצת אחר הפסולת דיסוד העפר הנמשך להס"א, והוא האפר אשר נאמר עליה (דברים נט כב) שריפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמיח, והוא דמאטי ונמשך להס"א [ועד דלא מאטא לאוקידו דעפרא דמאטי לההוא סטרא אחרא, אטבע בההוא עפרא ומית], שסלקו הקב"ה קודם שהגיע לשם [ועל דא כתיב יקר בעיני ה' המותה לחסידיו⁷⁴⁷]. ונשאר הוא עדיין בעפר של הקדושה, אשר כל איבין⁷⁴⁸

⁷⁴⁵ ע"י בהגר"א על תיקו"ז קז ע"ג.

⁷⁴⁶ תיקו"ז י ע"א.

⁷⁴⁷ ע"י לעיל הערה 739.

⁷⁴⁸ פירות.

דע"ה ח"ב

וכל מיבו דעלמא נפקי מיניה, והוא עפרא דשריא תחות כורסי יקרא קדישא, עפרות זהב, ע' וישלח (קע ע"א) צו (לד ע"ב) פקודי (רסו ע"ב). וכתב הגר"א בהיכלות (פט ע"ג) שם (ח"ב כח ע"א) כי היה עוד סיבה בבן עזאי, משום שלא נשלם עדיין בשנים, וכ"כ הסדר הדורות בח"ב קפ"ב סע"ב, וכן כתב ג"כ היפה קול במדרש שה"ש בפסוק (שיה"ש א ד) הביאני המלך חדריו, וע"י שהיה עדיין רך בשנים, לכך לא עלה כר' עקיבא, הגם שהיה חסיד גדול, וכמ"ש (ברכות נו ע"ב) הרואה בן עזאי בחלום יצפה לחסידות.

ואמר שם הוזה"ק עוד, [בן זומא נחית ביסודא דרוחא ואערע ברוחא אחרא דמטא לסטר מסאבא דאקרי פגע רע, ובגין כך פגע ביה (והוא מ"ש בן זומא הציץ ונפגע) ולא אתישב ביה (שכאשר הסתכל שם לא עמד עליו כהראוי ולא הבחין על הפסולת והרע שבו להתרחק ממנו ופגע ביה ואתענש), ועל דא אמר שלמה יש הבל כו' אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים]⁷⁴⁹. והענין בבן זומא הוא ג"כ ע"ד בן עזאי, כי יסוד דרוח הוא שורש אחד עם צד מזרח שהוא באמצע, והוא כלול ג"כ מימינא ושמאלא, וצריך לזהירות גדול שלא יטה לשמאל ולא נזהר כהראוי ופגע ברוחא דמטא לס"א, והוא הנקרא בשם פגע רע, שאינו הרע עצמו אלא פוגע ברע. ונכשל בו וגרמה לו יסודו, כי יסוד הרוח הוא רוחא דחכמתא, שהוא אוריאל, שבו ניתנה התורה, כמ"ש בפ' יתרו (דף עח ע"א וע"ב), והעמיק בזה הרבה ולא אתיישב בו כהראוי, כי פגע ברוחא דמטא לס"א כנוז, וזהו שאמרו בחגיגה שם (יד ע"ב) כי עליו הכתוב אומר דבש מצאת אכול דייך פן תשבענו והקאתו, כי העמיק הרבה ובלא זהירות יתירה כהראוי. וגרמה לו יסודו וחכמתו, שהיה חכם גדול רוחא דחכמתא כנוז, וכמ"ש (ברכות נו ע"ב) הרואה בן זומא בחלום יצפה לחכמה, וע"י כ"ז נתקיים גם בו (קהלת ח יד) אשר יש צדיקים שמגיע עליהם כמעשה הרשעים, וכלהו לא אשתזבון מעונשא, כי נכשל כל א' ביסוד שלו אשר עלה בו, וכמ"ש כ"ז בארוכה הגר"א בהיכלות פקודי (רנד ע"ב יהל אור לא ע"ב) ע"ש וכן יתבאר עוד למטה בעד"י.

דרוש ד ענף כב סימן ג

כל הנ"ל מרומז בפסוק "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים", הארבעה דנכנסו לפרדס, כי הנהר הוא בחי' הדעת עילאה, והוא משקה ובונה את עולם הנקודות, כדי לעשותו לעולם האצילות, והוא על ידי ד' בחי' חגת"ם דאצילות.

ויש נהר נוסף למטה והוא מטטרוין שהוא דעת דעולמות ביי"ע. והוא משקה את הגן הרי הוא הסנדלפון שהוא בחי' נוק' לגבי מט"ט. והמט"ט נחלק לד' הרי הם ד' המלאכים מיכאל, גבריאל, נוריאל ורפאל.

[המזרח והמערב כלולים בימין ובשמאל. לכן יש לאוריאל ב' שמות, שכן מצד הימין הוא נקרא "אוריאל" ומצד השמאל הוא נקרא "נוריאל". וכן לרפאל ישנם ב' שמות, שכן מצד ימין הוא "רפאל" ומצד השמאל הוא נקרא "בוא"ל". והנה כל א' מהם כלול ממזרח ומערב, ומתחלפים: לפעמים בגילויים, דהיינו רפאל בואל במזרח ואוריאל נוריאל במערב ולפעמים הוא להיפך, וכן מסיבת זה מתחלפים גם החיות בגילויים, שכן לפעמים הוה נשר במזרח ואדם במערב, ולפעמים הוא להיפך.]

נמצאים בעניין זה ג' שיטות: שיטה א' הוא כנוז, והוא המבואר בזה"ק ע"פ מה שפירש הגר"א את דבריהם ז"ל בהיכלות פקודי בספר יהל אור. שיטה ב' הוא שיטת התיקונים, שם מבואר כי פישון הוא צפון - כנגד גבריאל, וגיתון הוא בדרום - כנגד מיכאל, חידקל במזרח - כנגד אוריאל ונוריאל, ופרת במערב - כנגד רפאל ובואל. שיטה ג', והוא כמ"ש הגר"א בפירושו על התיקונים, ואמר שם בכוונת זוהר בראשית, שפישון הוא לימינא (דרום) וגיתון לשמאל (צפון), חידקל במזרח ופרת במערב.]

והנה כמו שיש נחש הטמא, והוא שורש לצרות אשר יהיו במשך ימי העולם, כמו כן הנחש דקדושה הוא עיקר לכל גילוי של אור קדושתו ית"ש המתגלה להאציל ולהמציא את העולמות, והוא הדעת עילאה אשר הוא שורש להתורה ולנשמת משה רבינו ע"ה, ולכן מכונה משה "לוייתן נחש בריח". ובאותה הדעת עילאה נמצא

⁷⁴⁹ תרגום: בן זומא ירד ביסוד הרוח, ופגש ברוח אחרת שהגיע לצד הטומאה שנקרא "פגע רע" ומשום כך פגע בו ולא התישב בו, וכולם לא נצלו מעונש. ולכן אמר שלמה "יש הבל אשר נעשה על הארץ, אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים" (קהלת ח).

דע"ה ח"ב

האור הגנוז שרואין בו מסוף העולם ועד סופו, הרי הוא הרזין דאורייתא, ובו השתמש משה רבינו כל ימיו. והנחש הטמא שוכב אצל הגבורות תמיד ואורב לינק משם, ולכן פנימיות התורה, הרי הוא חלק הסוד, הוא כל כך נעלם, משום שהוא אור קדושתו עצמו ית"ש אשר בדעת עילאה.

ופשט הוא מבחי' יסוד העפר שהוא לסטר מערב, והרמז הוא מבחי' יסוד האש שהוא לסטר צפון, ומשום ששם הוא עיקר שרייתו של הס"מ והנחש המטמא, לכן בא חלק הרמז שבתוה"ק במציאות דברים אשר נפשו של אדם משתוממת עליהם, וזהו שאמר הזוה"ק הנד' כי בגיחון תמן הוא קבור ההוא דאתמר ביה כל הולך על גחון, והוא תורת משה, אור הגנוז, הנה הוא קבור בחלק הרמז, בדברים הבאים מבחינת הנחש הארוך שאינם הגונים כלל.

בפ' בראשית (כו ע"ב) ד"א ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, אלין אינון ארבעה דנכנסו לפרדס, ר"ל כי מ"ש (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, הנה עדן הוא סוד הכתר, שהוא עדן עלאה, ונהר היוצא ממנו הוא הדעת עלאה סוד הי"ג ת"ד⁷⁵⁰, אשר כללותם הוא נוצר ונקח, עטרין דחו"ג. להשקות את הגן, הוא המלכות שהוא הב"ן דאדם קדמאה, כללות עולם הנקודות, להשקותה ולבנותה. כי כל התגלות והתפשטות הדעת עלאה קו האמצעי הנמשך מרזא דא"ס, שהוא המתקלא⁷⁵¹, הוא רק לצורך המלכות דא"ק, לבנותה ולעשותה לעולם שלם, שהוא עולם האצילות, ועל זה אמר ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ר"ל כי מאותה הדעת עלאה יוצא ומתגלה, והיה הד' אותיות דהשם הויה ב"ה, שהוא כללות האצילות, שהם הד' פרצופים או"א זו"ן. וכ"ז הוא בכללות, וכן הוא ג"כ בפרטות, כי עדן הוא אבא חכמה, והגן הוא אימא בינה, ונהר הוא התיב נעלם שביניהם המייחדם. והארבעה ראשים הם החנת"ם השרשין וגזעין עלאין, שהם היסודין עלאין אשר הם באצילות. וכן הוא עוד, כי הנהר הוא הדעת דז"א, והוא יוצא מעדן שהוא המוחין, להשקות את הגן הוא המלכות, חקל תפוחין קדישין. ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, הם הד' חיות שבכסא הנקראים בשם שרפים (ע' פנימיות וחיצוניות דרוש יג קיצור אבי"ע רפ"ח, ובגמרא חגיגה יג ע"ב כתוב אחד אומר שש כנפים כו' וכתוב אחד אומר וארבע כנפים כו', הרי מוכח ג"כ כי הם ד' חיות בבריאה כמו ביצירה אלא שבבריאה נקראים בשם שרפים). ועכ"פ הוא כי ענין עדן נהר גן, וכן הד' ראשים מתפרשים לכמה פנים, וכן הוא בתיקונים (תיקון נד ק ע"ב) אית עדן ואית עדן, אית נהר ואית נהר, וכן אית גן ואית גן, ע"ש ובהגר"א.

ואמר עוד בתיקונים שם ואית נהר לתתא שהוא בעולמות בי"ע דאיהו מטטרו"ן שהוא כולל כל העולמות בי"ע, כמ"ש בתיקון ס"ח (קיד ע"א) ובהגר"א בריש תיקון נ"ח (קו ע"א) והוא הדעת הפנימי דהעולמות בי"ע, והוא הנהר היוצא מעדן, שהוא המלכות דאצילות, חכמה זעירא. ומט"ט הוא סוד עין הדעת טו"ר, שהוא אורייתא דבריאה⁷⁵², מ"ט

⁷⁵⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב ד"ה ארבע עד.

⁷⁵¹ עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ג ד"ה ואמר לשון.

⁷⁵² עי' הקדמת מוהר"ח"ו לשעה"ק הנדפס בתחילת ע"ח דף ב ע"א, וז"ל, וכבודי לאחר לא אתן, דלא יכיל לאתערבא עמה קליפה אלא בעין הדעת טוב ורע, משנה טמא וטהור אסור ומותר כשר ופסול, עכ"ל. ועי' בהגר"א על תז"ח נ ע"ב סמוך לסופו ז"ל, כן הוא בעולמות שהכל מתנהג ע"י שר העולם מט"ט ביצירה, ובו שית סדרי משנה, ושם הוא כל הטורח ומעשה הפלפול עד שמגיעין אל הלכה שהיא המנוחה שבת שבו ינוחו כל יגיעי כח והיא התכלית ראשית המחשבה, עכ"ל. ועי' מקורם ברע"מ נשא קכד ע"ב. עי' בהגר"א על תז"ח מא ע"ב וע"ג, ז"ל, בגין דאורייתא כו' - שאורייתא דילן הוא אורייתא דבריאה, שלכן כתיב בה שר ועונש טוב ורע כמש"ו, ואע"ג דדרשו והשיגו בה כמה דברים מאצילות, הכל בבריאה שכלול מהכל, כמו שמשגינן ממלכות כל הספירות דלעילא, כמ"ש בזוהר בראשית כיון שמגיע למ"ה שהוא מלכות דאצילות אמורים מה פשפשת מה ידעת, ואף משה לא נתנבא ולא השיג אלא בבריאה, וז"ש חמשים ש"ב כו' דבינה מקנן בכורסייא, ואף שער החמשים שהוא כתר דבריאה לא השיג משה מלכות דאצילות, אבל באצילות שהוא בחכמה עליה נאמר כך עלה במחשבה, לא תשיג שם, וכל הנביאים לא נבאו אלא ביצירה, כמ"ש על יחזקאל שראה מגו מט"ט או במלכות דבריאה אספקלריא דלא נהרא, ואם לא היה נברא האדם מט"ט דבריאה היה תורת הבריאה לתהו כמש"ו.

דע"ה ח"ב

פנים טהור ומ"ט פנים טמא, כי מתפשטים {פט ע"ד} הגבורות שבו להיות שורש לכל מציאות הרע, והם המ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא שהראה לו הקב"ה למשה רבינו ע"ה על כל דיבור ודיבור כמ"ש במדרש תהלים (מזמור יב פסוק ז), כי הראה לו הקב"ה איך שהם נמשכים מצד אחד למציאות הרע ויניקתם, ומצד הזה הרי הוא טמא, כל מה שמצד השני הוא טהור. ומפאת התפשטותו לאותו הצד, אשר משם הוא שורש כל מציאות הרע ויניקתו, נקרא מט"ט בשם עץ הדעת טו"ר, הגם שהוא עצמו כולו טהור וקדוש בתכלית הטהרה והקדושה, והוא הדעת דהעולמות ב"ע, והוא הנהר היוצא מעדן, שהוא המלכות דאצילות כנו'.

ומ"ש (בראשית ב י) להשקות את הגן הוא סנדלפון, כי מט"ט וסנדלפון הם בבחי' זון, כמ"ש בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ח) ובסדר אבי"ע (פרק ו), ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, אינון מיכאל גבריאל נוריאל רפאל, כי הם יוצאים ממט"ט שהוא הדעת הכולל חגת"מ, ונמשכין ממנו ומתפרשין לד' סטרין, כי כאשר נמשך הנהר להשקות את הגן, והמשכתו הוא דרך קו האמצעי, שהוא דרך ת"ת ויסוד, הנה מתפרש דרך הילוכו לד' סטרין, תרין דרועין מת"ת, ותרין רגלין מיסוד. והתרין דרועין הם ימין ושמאל, דרום צפון, והם מיכאל גבריאל, שהם חסד גבורה הכלולים בת"ת. והתרין רגלין שהם נצח והוד הכלולים ביסוד, הנה הם הפנים ואחור, שהם מזרח ומערב, והוא ת"ת ויסוד, ת"ת מזרח ויסוד מערב, והם נמשכין בנצח והוד, נצח פנים שהוא מזרח, הוד אחור שהוא מערב, כי ת"ת נוטה לימין ויסוד לשמאל כמ"ש בזוהר (ח"א רנב ע"ב). והגם שבפרטות הו"ק הוה נצח והוד מעלה מטה וכמ"ש בהקדמת תיקו"ז (טז ע"ב) וכנודע, אך בכללותם בד', שהם תרין דרועין ותרין רגלין, הנה נכללים הת"ת ויסוד בנצח והוד, והוה נצח פנים והוד אחור, שהם מזרח ומערב, והם אוריאל ורפאל, אוריאל במזרח ורפאל במערב, כי המעלה ומטה הם בסוד (ישעיה מד ו) אני ראשון ואני אחרון, כתר מלכות⁷⁵³, והכתר הוא למעלה מהמציאות והמלכות עיקרה, ר"ל עיקר גילוי עצמותה הוא למטה מהמציאות. אמנם באשר שהם מתייחדים בהמציאות עכ"פ, הנה יחודם הוא בהפנים ואחור, המעלה מתייחד בהפנים, והמטה מתייחד בהאחור, וכן נטייתם הוא לימין ולשמאל, כי הפנים הנמשך עם המעלה נוטה לימין, והאחור הנמשך עם המטה נוטה לשמאל. ונמצא כי הם ו', והם ד', והם ב', והם נכללים כולם באחד, שהוא הו"ק דהגוף, והוא משום כי משורש שרשם הם אחד באמת, כי המעלה ומטה שהם כתר מלכות הם אחד, ובסוד אנ"י ואי"ן⁷⁵³, אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אי"ן, והוא אנ"י ואי"ן המרומז בשם אדני⁷⁵⁴. ואח"כ מהכתר נמשכין החו"ב שהם ימין ושמאל, או"א עלאיין, וכן הם מעלה ומטה בישסו"ת, והם שתיים שהן ארבע, ואותן המעלה ומטה הם ג"כ פנים ואחור, כי ישסו"ת שהם מהחזה ולמטה דאו"א הם נמשכים מהאחוריים, והרי כאן אחד, וב', וד', וו'. ואח"כ מתגלים ויוצאים כל א' בפרטיות הב', שהם ימין ושמאל יוצאים בחו"ג, והב' שהם פנים ואחור יוצאים בת"ת ויסוד, והב' שהם מעלה ומטה יוצאים בנצח והוד, ואח"כ חוזרים ונכללים כל הד' בחי' שהם החו"ב הכלליים עם הג' פרטיים שהם חו"ג, אחד ת"ת יסוד, ב' ג"ה, ג' חוזרים ונכללים כל אלו הד' בחי' כולם באחד שהוא המלכות, כמו שיצאו כולם מהאחד שהוא הכתר. ואותן הד' בחי' הוא הד' דאדני, ונכללים באנ"י דאדני⁷⁵⁵, לומר כי אני אני הוא (דברים לב לט), אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אי"ן, ומה שמתגלה המעלה בנצח שהוא אחר ימין ושמאל,

⁷⁵³ עי' לעיל הערה 130.

⁷⁵⁴ עי' שער מ"ד ומ"ן פרק טו.

⁷⁵⁵ עי' לעיל הערה 714.

דע"ה ח"ב

ואחר הפנים ואחור, הוא משום שהרי מציאותו הוא בכתר שהוא נעלם מאד, אין לו גילוי אלא רק אח"כ, והבן כ"ז היטיב.

ועכ"פ הרי מתבאר לנו כי כשנכלילין הו"ק בהענפין שהם תרין דרועין ותריין רגלין, אז הוה הנצח הוד הגילוי דת"ת ויסוד, שהם פנים ואחור מזרח מערב, והם אוריאל ורפאל. ואלו הדי' שהם מיכאל גבריאל אוריאל רפאל, הם הדי' סטריין דרום צפון מזרח מערב היוצאים מהנהר שהוא הדעת מט"ט, ועל זה נאמר (בראשית ב' י) ונהר כו' ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, כי אלו הדי' מלאכים הם הדי' יסודין אשר בבחי' הרוח שבכל עולם, כי ישנם די' יסודין הן בבחי' הנפש שבכל עולם, והם הדי' היות אריה שור נשר אדם שבכל עולם, והן בבחי' הרוח שבכל עולם, והם הדי' מלאכים הנז', והם הדי' סטריי עלמא דרום צפון מזרח מערב, והם השורשים והיסודין של כל המלאכים כולם.

(צ ע"א) אמנם המזרח והמערב נודע הוא שהם כלולים בימין ובשמאל, ולכן ישנם לאוריאל ורפאל ב' שמות לכל א', כי מצד הימין נקרא אוריאל ומצד השמאל נקרא נוריאל בני, וכמ"ש בפ' בראשית (כג ע"ב⁷⁵⁶). וכן ברפאל, כי מצד ימין הוא רפאל ומצד השמאל נקרא בוא"ל, וכמ"ש פ' תרומה (קמז סע"א) ויקהל (רט סע"ב). וכן הם כלולים כל א' ממזרח וממערב, ומתחלפים לפעמים בגילויים רפאל במזרח ואוריאל נוריאל במערב ע' בספר יהל אור להגר"א (בהיכלות פקודי דף כו ע"ד וכל הענין שם, ופ' בהעלותך דף יג רע"ב), כי המזרח והמערב הם משורש המעלה ומטה שהם אחד כנ"ל, וכן הם ת"ת ויסוד, גוף וברית הם ג"כ חד. ולכן משורש הכתר שבהם הוה אוריאל נוריאל במזרח ורפאל בוא"ל במערב ע' רע"מ פנחס (רכה ע"א), ומשורש המלכות שבהם הם להיפך וכמ"ש בהיכלות פקודי (רנד ע"א). וכן מסיבת זה מתחלפים החיות ג"כ בגילויים, כי לפעמים הוה נשר במזרח ואדם במערב ולפעמים הוא להיפך ע' הגר"א בהנז'. והנה אלו הדי' מלאכים הם ג"כ סוד הדי' נהרות פישון גיחון חידקל פרת, והם הדי' יסודין דהרוח שבעולם העשיה, וכן הם שורש אחד עם הדי' סטריי עלמא, וענין אחד עם הדי' יסודין ארמ"ע שהם היסודין דהגופות שבהעוה"נ, כי הם, ר"ל הדי' יסודין ארמ"ע דהעוה"נ, הם גוף וכלים על הדי' היות דהעשיה הנזכר בשער ציור עולמות (פרק ג), והם הנפש דהעשיה, והדי' נהרות עם הדי' סטריי עלמא הם הגוף וכלים על הדי' מלאכים הנז', שהם הרוח דהעשיה. ועכ"פ הוא כי הדי' נהרות עם הדי' יסודין ענין אחד הם, ופישון הוא יסוד העפר מערב רפאל, וגיחון הוא יסוד האש צפון גבריאל, חידקל הוא יסוד הרוח מזרח נוריאל, פרת הוא יסוד המים דרום מיכאל.

אמנם נמצא בזה ג' שיטות: שיטה א', הוא כנז' והוא בזה"ק (בראשית כו ע"ב) וע"פ מה שפירש הגר"א את דבריהם ז"ל בהיכלות פקודי בספר יהל אור (דף כט עמוד ע"א ע"ב). שיטה ב', הוא שיטת התיקונים (תיקון נד דף קא ע"א) שם אמרו כי פישון הוא צפון גבריאל, גיחון דרום מיכאל, חידקל מזרח אוריאל נוריאל, פרת מערב רפאל. ואמר הגר"א שם ע"א וביהל אור הנז' (ריש ע"ג שם), כי התיקונים עם הזוהר חלוקים בזה. שיטה ג', הוא כי הגר"א עצמו בתיקונים (שם ע"א סוף ד"ה אורייתא) אמר שם בכוננת זוהר בראשית, כי פישון לימינא וגיחון לשמאל חידקל במזרח פרת במערב, וכן אמר הגר"א עוד בליקוטיו בהליקוט הנדפס באדרת אליהו (בראשית ב פסוק יד, דף כ סע"א). והרי לנו בזה ג' שיטות, הזוהר בראשית, והתיקונים, והשינוי הנמצא בזה בדברי הגר"א עצמו. אמנם הנה דברי הזוה"ק בהיכלות פקודי שכתבנו לעיל סימן ב' הוא מסכים להשיטה הראשונה שאמרנו, כי פישון הוא מערב, גיחון צפון, חידקל מזרח, פרת דרום, והוא מה שאמרו בזוהר בראשית (כו ע"ב) הנז' [ד"א ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים אלין אינון ארבעה

⁷⁵⁶ עי' תז"ח כז ע"ד.

דע"ה ח"ב

דנכנסו לפרדס, חד עאל בפישון דאיהו פי שונה הלכות] והוא בן עזאי דהוא נחית ביסודא דעפרא שהוא לסטר מערב הכלול מימין ושמאל, ולא נזהר כהראוי כנ"ל סי' ב'. [תניינא עאל בגיחון] והוא אלישע אחר דנחית בסטר שמאלא דאיהו אשא, ונחית ביה ולא סליק כנ"ל סי' ב', [ותמן הוא קבור ההוא דאתמר ביה כל הולך על גחון], והוא הנחש ור"ל על הנחש דקדושה.

וכמו שהנחש הטמא הנחש הקדמוני הצר הצורר הוא אבי אבות הטומאה, הראש והמקור לכל הטומאות והזוהמא והרע, וכן הוא השורש והעיקר לכל הצרות וההרסות והעונשים אשר בכל משך ימי עולם. כן הוא הנחש דקדושה הוא הראש והמקור והעיקר לכל גילוי אור קדושתו ית"ש הנתגלה להאציל ולהמציא את כל העולמות כולם, כי הוא הקו דאור א"ס המתפשט בהצמצום, והוא אשר נמשך ונעשה לגלופי דגלופין בחיזו דחויא אריך ומתפשטאן לכאן ולכאן, זנבא ברישיה רישיה אחר אכתפין, שאמרו בספד"צ (פרק א יא ע"ב), שהוא הרוא דמתקלא הדעת עלאה, לויתן נחש בריח ונחש עקלתון⁷⁵⁷, כי שרשו הוא מא"ס המקיף והמוקף. ובאשר שהוא הנחש בריח שהוא באמצע, לכן הוא הוי"ו דגחון באמצע אותיות כל התורה⁷⁵⁸, וכן באשר שהוא הבריח התיכון המבריה מן הקצה אל הקצה⁷⁵⁹, לכן הוא הוי"ו דגחון, ו' רבתי. והנה מאותו הדעת עלאה משם הוא כל התורה, וכן משם הוא נשמת משה (צ ע"ב) רבינו ע"ה, ע' פ' יתרו (פט רע"א) דנשמתו אתממר ברדל"א, ולכן נקרא משה רבינו ע"ה ג"כ בשם לויתן נחש בריח כמ"ש פ' תצא (רעט ע"א).

ובאותו הדעת עלאה הנה הוא האור הגנוז שרואין בו מסוף העולם ועד סופו⁷⁶⁰, ואותו האור הוא הרזין דאורייתא. ומשה רבינו ע"ה שהוא מהו"ו דגחון לויתן נחש בריח הדעת עלאה, היה משתמש באור הגנוז כל ימיו כמ"ש בפ' בראשית (לא ע"ב), וזהו שנאמר עליו (במדבר יב ז) בכל ביתי נאמן הוא, (שם ח) פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט. וזהו שאמר הזוה"ק הנז' דאתמר ביה כל הולך על גחון, כי היה הולך על גחון שהוא האור הגנוז הדעת עלאה, והיה הולך ומשתמש בו כל ימיו.

ובאשר כי גם את זה לעומת זה עשה האלהים (קהלת ז יד), ויסד הקב"ה מעולם הבריאה ולמטה את הנחש הטמא, הנחש הקדמוני, נגד הנחש דקדושה. ושרשו הוא מהגבורות שבדעת מסטר שמאלא, והוא אורב וחומד בכל כחו לינק משם וכמ"ש (משלי ז יט) דרך נחש עלי צור, כי צור הוא גבורה וכמ"ש בפ' בשלח (סד ע"א), ושוכב הנחש הטמא אצל הגבורות תמיד ואורב לינק משם, ובכל מקום שהוא שוכב ושרוי שם הוא מטמא ומטנף את המקום. וזהו הענין מה שכל פנימיות התורה, שהוא כל חלק הסוד, הוא כל כך נסתר גנוז ונעלם משום, שהוא אור קדושתו עצמו ית"ש אשר בהדעת עלאה. כי כל חלק הנסתר הוא מדבר כולו באלהות, שהוא אור גילויי ית"ש, אשר א"ס נתגלה בהם באצילות. וכל גילויי הוא דרך הדעת, קו האמצעי, וכדי שלא ינקו החיצונים מהם, לכך הם נסתרים גנוזים ונעלמים, והנה הם גנוזים ומלוכשים בהג' חלקי פשט רמז דרוש.

⁷⁵⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ יא ע"ג ד"ה וידוע ששני.

⁷⁵⁸ עי' גמ' קידושין ל ע"א ז"ל: וא"ו דגחון חציין של אותיות של ס"ת. ועי' בהגר"א בתיקו"ז קא ע"ג ז"ל, לפרדס - שהוא ביצירה והוא ר"ת של ד' פנים הידועים וז"ש אלן דעאלו בקליפין כו' רביעאה דעאל כו' דהוא סוד וכמ"ש בפ' בראשית כ"ו ב' ד"א "ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים" אלן אינון ארבעה דנכנסו לפרדס חד עאל בפישון דאיהו פי שונה הלכות ור"ל פשט והוא בן עזאי בימינא ועליו נאמר "יקר כו' לחסידיו" בסט' דחסד תניינא עאל בגיחון ותמן הוא קבור ההוא דאתמר ביה כל הולך על גחון ר"ל תורתו של משה שהוא ברמז של הגדות שעליה נתחנן משה שלא להקבר בחו"ל בהאי צולמא דלאו הגונה ליה דע"י הכאת הסלע גרם ליה וכמ"ש בר"מ פ' תצא רע"ט ר"פ בארוכה גבריאל גבר אל ר"ל עליה אתמר לגבר "אשר דרכו נסתרה ויסך אלוה בעדו".

⁷⁵⁹ עי' לעיל הערה 57.

⁷⁶⁰ עי' חגיגה יב ע"א ועי' בהגר"א על ספד"צ י ע"ד ד"ה וכאן נשלמו.

דע"ה ח"ב

ופשט הוא מבחי' יסוד העפר שהוא לסמר מערב, אשר שם הוא רפאל, ובהד' נהרות הוא פישון כנ"ל. והרמוז הוא מבחי' יסוד האש, שהוא לסמר צפון, אשר שם הוא גבריאל, ובהד' נהרות הוא גיחון. ומשום ששם הוא עיקר שרייתו של הס"מ והנחש אשר הוא מטמא ופוגם במשכב ובמושב, לכן בא חלק הרמוז שבתוה"ק במציאות דברים אשר נפשו של אדם משתוממות עליהם, וכמו מעשה דסנחריב, וכיוצא אשר בהם רמוזים כמה גנוי נסתרות ואוצרות חיים וכנ"ל סי' ב'. וזהו גיחון אשר שם הוא אותיות חוין, שהוא חויה, הנחש הטמא, השוכן ושורה מצד צפון סביב הנחש דהקדושה. וזהו שאמר הזוה"ק הנז' כי בגיחון תמן הוא קבור ההוא דאתמר ביה (ויקרא יא מ) כל הולך על גחון, שהוא תורת משה, אור הגנוז, אשר בו השתמש משה רבינו ע"ה כנז', הנה הוא קבור בחלק הרמוז בדברים שאינם הגונים כלל מצד הנחש הארור השוכן סביביו⁷⁶¹. וזהו ג"כ מה שכתוב במשה רבינו ע"ה (דברים לד ו) ויקבור אותו בגיא בארץ מואב מול בית פעור, ולא ידע איש את קבורתו, כי הוא נסתר ונעלם שם מאד. ואמר שם הזוהר הנז' כי גיחון הוא [גבריאל גבר אל, עליה אתמר לגבר אשר דרכו נסתרה ויסך אלוה בעדו, ולא ידע גבר ית קבורתיה עד יומא הדין, דאתגלייא תמן ודא איהו רמוז ולחכימא ברמיזא⁷⁶²]. ור"ל כי הנהר גיחון והמלאך גבריאל וחלק הרמוז שבתורה, הם כולם ענין אחד, שכולם הם מצד הגבורות אשר שם שוכן הס"מ הצורך, וכמו שאמרו בגבריאל בזוה"ק שלח (קעא סע"ב וקעב רע"א) ע"ש כל הענין. ולכן הוא לעולם עתה, ר"ל עד עת התיקון העתיד, כל האורות הקדושים אשר מצד הגבורות נסתרים מאד, ולכן נאמר (איוב ג כג) על גבריאל לגבר אשר דרכו נסתרה ויסך אלוה בעדו, והוא גבריאל גבר אל, כי השם אל שבו מסכך בעד אורות הגבורות שבו ומסתיר אותן. ולכן אלישע אחר אשר הוא היה משורש הגבורות, כאשר נכנס להתבונן בהאור הגנוז, והיה כוונתו ללחום עם הס"מ ולדחותו מצד הגבורות ג"כ, ולגרום יחוד למעלה, הנה לא היה יכול לעמוד בזה ונתקלקל.

ואמר שם הזוה"ק עוד [נתליתאה עאל בתדקל חד קל, ודא לישינא חדידא קל לדרשא⁷⁶³] והוא בן זומא, וכמ"ש בסוף סוטה (מט ע"א) משמת בן זומא בטלו הדרשנים, והוא היה מיסוד הרוח שהוא לסמר מזרח הכלול מימין ושמאל, והוא אוריאל נוריאל, והוא חדקל חד קל, חד מצד השמאל גבורה, וקל מצד ימין חסד. ולא נזהר גם הוא כהראוי וכנ"ל סי' ב'.

[רביעאה עאל בפרת דאיהו מוחא דביה פריה ורביה], כי פרת הוא לימין ושורשו הוא בחכמה, שורש החסד, והוא המוח, ובימין הוא מיכאל. וכן שם הוא חלק הסוד דהתורה, שהוא בחכמה אשר בו מתלבש אור א"ס, כי כל הספי' מקבלים אור א"ס (צ ע"ג) רק על ידו כמ"ש בסוף שער השמות (סוף פרק ז) וכן בסדר אצילות בקיצור (פרק א). והרי הוה החכמה מעין נובע לאין סוף, וזהו שאמר דביה פריה ורביה, ובו הוא האור הגנוז, והוא ימינא דעלמא, ושם נכנס ר' עקיבא, כי שורשו הוא בימין כנ"ל סי' ב' ולכן נכנס בשלום ויצא בשלום.

דרוש ד ענף כב סימן ד

⁷⁶¹ עי' יהל אור ח"ב כ"ט ע"ב וז"ל, וז"ס וא"ו דגחון, גדול האיש, מה גדול והוא אמצע של תורה, לויתן נחש בריח, הבריח התיכון כמש"ל, ושם קבור בסלע, על חטא הסלע, בנחש כנ"ל בז"ח בשלח, והוא הולך בגלותא בת"ח ומתגלה בהם, והכל ברמז כנ"ל, וכמ"ש בפ' משפטים ברע"מ וז"ש הולך על הגחון, שעל הגחון הולך בגלותא.

⁷⁶² תרגום: גבריאל, גבר אל, עליו נאמר "לגבר אשר דרכו נסתרה ויסך אלוה בעדו". ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה שהתגלה שם, וזהו רמז ודי לחכימא ברמיזא.
⁷⁶³ תרגום: שלישי נכנס בחדק"ל, חד קל, וזו לשון מחדדת קלה לדרשה.

דע"ה ח"ב

בכל עולם יש ד' מיני יסודין מצד הרוח שבו (הרי הוא מטטרו"ן שבבי"ע), וד' יסודין מצד הנפש שבו (הרי הוא סנדלפו"ן שבבי"ע). הד' יסודין שבהרוח הכללי הם הד' מלאכים מיכאל גבריאל אוריאל רפאל, והגוף שלהם הוא הד' נהרות פישון גיחון חדקל פרת. הד' יסודין שבהנפש הכללי הם ד' החיות, אריה שור נשר אדם, והגוף שלהם הוא הד' יסודין ארמ"ע.

בן עזאי ובן זומא נכשלו בב' דברים: א) כאשר עברו דרך ג' הקליפין (הרי הם שרשי הרע), שהם רוח סערה, ענן גדול ואש מתלקחת, והנה העובר דרכם צריך לזהר בהם שלא להתפעל מהם ומכחותיהם, וכל הנכנס לפרדס להשתמש ברוח הקודש בהכרח הוא שיעבור דרכם, כי הם שוכנים סביב הקדושה. וצריכים לזהר מאד שלא לעמוד שם ולהסתכל בהם יותר מההכרח, אלא יש לעבור בהם דרך מעבר בלבד, ואילו הם הציצו. והגם שלא נשאר שם ח"ו זולת אלישע אחר, אמנם מ"מ הם הציצו יותר מהראוי, ונכנסו עי"ז בעץ הדעת טו"ר. ב) אחר שהרגישו בעצמם שהם בעץ הדעת טו"ר, היה עליהם להפסיק מליכנס עוד אל הקודש פנימה, אמנם הם הציצו ג"כ בשכינה.

והנה הב' מיני פגמים הנז' אשר נכשלו בהם היה בסיבת ב' מיני היסודין אשר ביארנו לעיל בסי' ב' ג'. שכן מסיבת היסודין דהנפש, גרם מה שהסתכלו בהקליפין יותר מהראוי, ומסיבת יסודין דהרוח, גרם להם הפגם השני שהציצו בשכינה שלא בעת הראוי.

והנה זה סוד מאמרם ז"ל בחגיגה (יד ע"ב), שכאשר נכנסו לפרדס אמר להם ר' עקיבא, כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני שכן כוונתו היתה לנפש ולרוח אשר בעולמות בי"ע. "אבני שיש טהור" באים מפעולת הגבורה אשר נתגלתה ביום השני דמעשה בראשית, הרי הם היסודים דהנפש והרוח מצד הגבורות המכונים "אבני שיש טהור" דהיינו שמצד הימין הרי הוא חסד - הוא קדוש, ומצד השמאל - הוא טהור. שכן מהם מתפשטים ויוצאים תוקפא דדינא קשיא. ונקראים כך, משום שכנגדם ישנם "אבני נגף". וכאשר הגבורות הם בתוקף הדינים אזי אין נובעים מהם מים כלל, ולכך נקראים "אבנים", אמנם "אבני שיש טהור" מלאים מים וממותקים בחסדים ונובעים מים תמיד, שכן מזה בא שפע הן לעולמות בי"ע והן לחיצונים.

וזהו שאמר להם ר' עקיבא, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, שכן כאשר הכינו את עצמם ליכנס לפרדס, והיתה כוונתם להתבונן בכל עומק פנימיות עולמות בי"ע, לעלות ממדרגה למדרגה, מתחתון לעליון והוא בכלל חכמת הטבע העיונית אשר השיגו החוקרים, והוא הדרגא הראשונה הראויה לנכנס בפרדס, וזהו החיצוניות דעשיה, ואילו הפנימיות דעשיה הוא הנפש העיקרי שבה, המקיים את הטבע, ובו נעשה הפכו, הרי הוא הניסים, והוא על ידי מלאך הסנדלפו"ן.

והנה הנכנס לפרדס, צריך לקשר את החיצוניות דהעשיה בפנימיותה, כל כח וכח באופן בו הוא קשור ותלוי ונמשך מסנדלפו"ן ומט"ט שכן הסנדלפו"ן הוא נוק' דמט"ט, ואח"כ יש לקשרם ולמסרם באור שכינתו ית"ש המתלבש בהם. והרי צריך הנכנס לפרדס להיות בקי בכל השמות דמט"ט וסנדלפו"ן השולטים בעשיה, וקישורם ותלייתם בשמותיו של הקב"ה עד למקור המקורות כולם, הרי הוא השם המיוחד יתברך. וכ"ז הוא בעשיה.

ואח"כ יעלה וילך עד"ז ביצירה, לקשר את העשיה ולייחדה ביצירה, ועד"ז יעלה אח"כ בבריאה, ומשם לאצילות. וכאשר מכון ומייחד את הראוי לזה, ובפרט מי שבשורשו הוא מנשמה גבוהה כוללת, כמו אלו הד' שנכנסו לפרדס, אפשר לו לתקן עי"ז את כל החטא דעץ הדעת. והגם שאי אפשר לאדם יחיד לתקן את העולם כולו כקודם החטא משום עוון הדור, אך עכ"פ הנה הוא מתקן את מה שנוגע לשורש נשמתו, והוא תועלת גדולה לתיקון הכללי ג"כ, שכן הוא מחליש את כחו של היצר, ומזה נעשה קל לכל א' להתגבר על יצרו. אמנם הוא, שכל מה שאמרנו שמוטל על הנכנס לפרדס לתקן את החטא הכללי דעץ הדעת בהשכלה, התבוננות, כוונות ויחודים, הנה כ"ז הוא דבר קל לעומת הנסיון העומד לנגדו ממלחמת הס"מ והקליפות כולם, ובפרט בעת עמדו בעולם העשיה, אשר שם הרע מרובה על הטוב. וקשה להבחין בין מה שהוא מצד הקדושה לבין מה שבא מצד הטומאה.

וזהו מה שהזכיר להם ר' עקיבא ואמר, כשתגיעו אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, שהוא כאשר יתבוננו בהיסודין דנפש ורוח שבעולמות בי"ע, לבוא משם אל הקודש פנימה, כאשר יגיעו אל מציאות היסודין שמצד הגבורות אשר במט"ט וסנדלפו"ן. וכאן הסכנה היא גדולה מאד, שלא להחליף ח"ו וכנ"ל, וזהו שזהיר אותם ר' עקיבא.

ועומק הכוונה הוא, שתיקון גדול הוא כדי להחליש את הסטרא אחרא ולבטלה, לדבר בגנותה ולמאס אותה, על אף שיותר טוב היה לבטלה בלבד לגמרי ולהתרחק ממנה, כדי שלא לדבר בה ולא להרהר בה מאומה, אלא שאם נתגלגל בה הדיבור ע"י איזה סיבה, אזי ענין גדול הוא לדבר בזילותה וגנותה ולמאס אותה, שכן על ידי זה הוא מחליש את כחו.

וזהו שאמר להם אל תאמרו מים מים, שאל תאמרו שיוצאים מהם שני מיני מים, אחד מים דדכיו דטהרה היתר כשר, דאינון מיינ מתיקין, ואחד מים דמסאבו דאינון איסור טמא פסול, מיינ מריירין, שהם השפע הנמשך לחיצונים, ולא תהוון שקילין דא לדא, לומר שגם להם ניתן כח לעשות כחפצם ושניהם יונקים בשוה מאבני שיש טהור, שא"כ הוא הרי שעלולים לטעות שמא חס ושלוש ב' רשויות יש למטה אלא שכל יניקתם בהשגת ה' ית', וכל קיום הרע הוא רק לפי שעה.

והנה החכם הזוכה ומתחקה על יסודן, לאיזה צורך העמידם שהקב"ה, הוא נזהר שלא להתפעל מהם מאומה, ומבטלם בלבד כמו שהוא האמת, ואינו נותן דעתו עליהם כלל. וזהו שאמר להם, משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, ר"ל כי המיינ דמסאבו הם מצד הנחש דמליל שקרא על קב"ה.

דע"ה ח"ב

והנה נתבאר לנו מב' הסימנים הללו, שהוא סי' ב' ג', סיבת המאורע של אלו הד' שנכנסו לפרדס, כי יסודן גרם להם, כי ב' מיני יסודין הם אשר כל א' הוא כלול מב', והם שתיים שהן ארבע: אחד, הוא ד' יסודין בבחי' המלכות שבכל עולם, שהיא הנפש הכללית. ואחד, הוא ד' יסודין בבחי' הו"א שבכל עולם, שהוא הרוח הכללית. ובעולמות בי"ע הנה הרוח הכללית הוא מטטרו"ן, שעליו נאמר (שמות נג כא) כי שמי בקרבו כמ"ש (סנהדרין לח ע"ב), כי הוא גופא דו"א דבריאה. והנפש הכללית הוא סנדלפו"ן, שעליו נאמר (יחזקאל א טו) והנה אופן אחד בארץ כמ"ש חגיגה (יג ע"ב), והוא גופא דנוק' דבריאה. וישנם בכל א' ד' יסודין הכלול מב' שהם חומר וצורה, גוף ונשמה. והיינו כי {צ ע"ד} הד' יסודין שבהנפש הכללית הם הד' חיות, אריה שור נשר אדם, והגוף שלהם הוא הד' יסודין ארמ"ע, והד' יסודין שבהרוח הכללית הם הד' מלאכים מיכאל גבריאל אוריאל רפאל, והגוף שלהם הוא הד' נהרות פישון גיחון חדקל פרת. והמקום של כל אלו הוא דרום צפון מזרח מערב, שהם ימין ושמאל פנים ואחור.

והנה ר' עקיבא עלה בימין שהוא דרום, ששם הוא יסוד המים, אשר החיה שלה הוא אריה, ושם הוא המקור של נהר פרת, ובו עומד מיכאל ומשמש במרום. ומכל זה היה שורשו של ר' עקיבא.

אלישע אחר נכנס בצפון שהוא שמאל, ששם הוא יסוד האש, אשר החיה שלו הוא שור, ומשם הוא המקור של נהר גיחון, ובו משמש גבריאל, ומכל זה היה שורשו של אלישע.

בן עזאי נכנס במערב ששם הוא יסוד העפר, אשר החיה שלה הוא אדם, ומשם הוא המקור של נהר פישון, ובו עומד רפאל ומשמש, ומכל זה היה שורשו של בן עזאי. בן זומא נכנס במזרח ששם הוא יסוד הרוח, אשר החיה שלו הוא נשר, ומשם הוא המקור של נהר חדקל, ובו עומד אוריאל ומשמש במרום, ומכל זה היה שורשו של בן זומא, והמאורע שאירע בכל א' היה מסיבת יסודו וכנ"ל סי' ב' ג'.

{צ ע"ג} והנה לעיל סי' א' מתבאר שם מדברינו כי בן עזאי ובן זומא נכשלו בב' דברים אשר הפגם השני היה קשה מהראשון. והיינו: אחד, הוא כי כאשר עברו דרך הג' קליפין, שהם רוח סערה ענן גדול אש מתלקחת⁷⁶⁴, שהם שרשי כל הזוהמא מומאה ורע, כי מהם הוא כל הקליפות והחיצונים כולם, והעובר דרך הם צריך לזהר מאד שלא להסתכל בהם, ולא להתפעל מהם ומכחותיהם מאומה כלל וכמ"ש (ויקרא יט ד) אל תפנו אל האלילים*, אלא צריך לקבוע בלבם שכל כחותיהם אינם מעצמם ח"ו, אלא הקב"ה יסד בהם כ"ז כדי לנסות בהם את הבריות. וגם כ"ז הוא רק עד עת ביטולם, שהוא בעת תיקון העתיד, שאז יתבטלו מכל וכל, ומשום שהם ממשיכים אחריהם כל הנכנס בהם כנ"ל ענף כ' סי' ד' ע"ש. לכן הוא כי הנה הגם שכל נביא וכן כל הנכנס לפרדס להשתמש ברוח הקודש הנה בהכרח הוא שיעבור דרך הם, כי הם שוכנים סביב הקדושה, אך צריכים לזהר מאד שלא לעמוד שם ולא להסתכל בהם יותר מההכרח, אלא לעבור בהם דרך מעבר לבר, והם הציצו וכמ"ש (חגיגה יד ע"ב) בן עזאי הציץ בן זומא הציץ. והגם שהם לא נשארו שם ח"ו זולת אחר, אבל מ"מ הנה הציצו יותר מהראוי, ונכנסו עי"ז בעץ הדעת טו"ר, והוא פגם אחד. פגם השני, הוא כי אחר שהרגישו בעצמם שהם בעץ הדעת טו"ר, הנה היה להם להפסיק אז מלכנס בקודש פנימה, וכמ"ש (ויקרא טו ב) ואל יבוא בכל עת אל הקודש, כי אסור להסתכל בשכינה ולגרום יהוד למעלה בעת שהוא מתלבש בקליפין, וכמ"ש (שמות ג

⁷⁶⁴ עי' לעיל יט ע"ד שם הו"ד זהר בראשית כט.

דע"ה ח"ב

ה) אל תקרב הלום של נעלך מעל רגלך, והם לא עשו כן אלא שהציצו בשכינה ג"כ, והוא פגם גדול רחמ"ל וכנ"ל סי' א' ע"ש כ"ז בארוכה.

והנה הב' מיני פגמים הנז' אשר נכשלו בהם היה מסיבת הב' מיני יסודין אשר בארנו בסי' ב' ג', כי מסיבת היסודין דהנפש אשר לעיל סי' ב' נמשך להם הפגם הא', מה שהסתכלו בהקליפין יותר מהראוי, והוא כי הנפש היא קרובה להקליפה, ובסוד (ויקרא ד ב) נפש כי תחטא (כמ"ש הרב בשער עקודים (פרק ב) וכן הגר"א בספד"צ (פ"ד דף כט ע"א) והוא בזה"ק ויקרא טז ע"א) שכל החטאים הם בנפש וכן כל העונשים הם בנפש משום שהיא בעין הדעת טו"ר, והיא קרובה אל הקליפה. ומסיבת יסודין בהנפש אשר לעיל סי' ב', זה גרם להם מה שהסתכלו בהקליפין יותר מהראוי, שהוא פגם הא'. ומסיבת יסודין דהרוח אשר לעיל סי' ג', הנה זה גרם להם הפגם השני, מה שהציצו בשכינה שלא בעת הראוי, כי לא היה אז מוכשרים לכך כנ"ל. אך יסודין גרם להם שנמשכו לזה מגודל התשוקה, והיה קשה להם ליתן מעצור לרוחם, כי הרוח הנה הוא העולה למעלה, (צא ע"א) ותשוקתו הוא תמיד להדבק בקונו, ובפרט הקדושים הללו, כמו בן עזאי ובן זומא, והציצו אז שלא בזמנם ונתקיים עליהם עי"ז (קהלת ח יד) אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה רשעים, ואתענשו, כמ"ש בהיכלות פקודי (רנד ע"ב) וכנ"ל. ועכ"פ הוא כי הב' מיני פגמים אשר אמרנו לעיל סי' א', ואמרנו כי יסודין גרם להם, הנה הוא הב' מיני יסודין שבנפש ורוח אשר אמרנו סי' ב' ג'.

והנה זה סוד מאמרם ז"ל בהגיגה (יד ע"ב) כי כאשר נכנסו לפרדס אמר להם ר' עקיבא, כשאתם מגיעין אצל אבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. ובזה"ק בראשית (כו ע"ב) וכן בתיקונים (תיקון מ דף ז ע"א) ביארו שם עומק ענין הדברים הללו בסוד האצילות וכמו שיובא ויתבאר למטה בעה"י. אמנם בתיקונים (תיקון ע דף קמ ע"א) הנה רמזו שם ג"כ על הדברים הללו אשר הוא יותר נאות לענינינו, ולפרש על היסודין דנפש ורוח שאמרנו, והם בעולמות בי"ע כי כמה פנים לתורה.

והנה אמרו שם בתיקון ע' כי אבני שיש טהור הם מפעולת הגבורה אשר נתגלה ביום שני דמעשה בראשית, והוא הרקיע אשר נאמר (בראשית א ו) יהי רקיע בתוך המים, והוא בעין הקרח הנורא אשר על ראשי החיות וכמ"ש בפ' בראשית (לב ע"ב ושם כט ע"ב), כי כל שהוא מתוקף הגבורות נקרשים ונקפים. והיסודין דנפש ורוח אשר מצד הגבורות הם נקראים אבני שיש טהור, כי מצד הימין שהוא חסד הוא קדוש, ומצד השמאל הוא טהור, כי מהם מתפשטים ויוצאים תוקפא דדינא קשיא, שהם אבני נגף דכשלין בהון בני נשא וכמ"ש בפ' ויצא (קנא ע"ב בס"ת), ולכך נקראו הם אבני שיש טהור, משום שכנגדם הם האבני נגף שהם טמא. והנה כאשר שהגבורות הם בתוקף דינים קשים, אז אין נובעים מהם מים כלל כי הם נקרשים ונקפים כנוז', ולכך נקראים בשם אבנים וכמ"ש בפ' ויצא (קנב ע"א) כי הם מים גלידין והם כאבנים. אמנם האבני שיש טהור שהם עצמן הרי הם גבורות קדושים, הנה אמרו עליהם בתיקון ע' הנז' (קמ ע"א) כי הם אבנין מרגלאן (אבני מרגליות) בלהו מליא מיא, כי הם ממותק בחסדים, והם נובעים מים תמיד, שהוא השפע הנצרך לכל העולמות בי"ע. אמנם הנה משום שהם מסטרא דגבורה, הנה מתפשט מזה שפע להחיצונים ג"כ, וכמ"ש בפ' ויצא (קנב ע"א) מסטרא דצפון מתפשטי דרגין עד דמטא לתתא כו⁷⁶⁵ ע"ש. והוא בסוד מה שאמרו בשמות רבה (פ' טו סי' כב) מים הרו וילדו

⁷⁶⁵ תרגום: מצד צפון מתפשטים מדרגות עד שמגיע למטה.

דע"ה ח"ב

אפילה, וכן הוא בזה"ק (בראשית לב ע"ב ופ' וירא קג ע"ב) אינון מייזן (ר"ל אשר הם מסטרא דגבורות) אעדו ואולידו חשוכא⁷⁶⁶, כי הם מתפשטים ויוצאים להחיצונים ג"כ. וזהו שאמר להם ר' עקיבא כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, כי כאשר הכינו את עצמם להכנס לפרדס, והיה כוונתם להתבונן בכל עומק פנימיות העולמות בי"ע, לעלות ממדרגה למדרגה, מכל תחתון לעליון, ומכל חיצוני לפנימי מהד' יסודין ארמ"ע, והד' נהרות פישון גיחון חדקל פרת, שהם כללות כל המציאויות כולם דהעוה"ז, להאופנים ושמשין שבכל הז' רקיעין עד ערבות, לקשרן ולתלותן זה בזה על דרך שאמרו (ב"ר פ"י סי' ו) אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו גדל, והם כללות השמים והארץ דעולם העשיה, לקשרם זה בזה, והנה הוא בכלל כל חכמת הטבע העיונית אשר השיגו החוקרים כולם, והוא דרגא הראשונה להכנס בפרדס. אמנם כ"ז הוא רק החיצונית דהעשיה, שהוא כלל כל חכמת הטבע כנז', אבל הפנימיות דהעשיה שהוא הנפש העיקרי שבה המקיים את הטבע והפועל אותה תמיד. וכן בו ועל ידו נעשה הפכו ג"כ, והוא כל שינוי הטבע אם ברב אם במעט אם בכלל אם בפרט, אשר כ"ז נעשה ג"כ תמיד בכל דור ודור אם בגלוי אם בסתר הנה הוא המלאך סנדלפון, כי הוא הנפש העיקרי דהעשיה. ועל ידו הנה (צא ע"ג) מקיים הקב"ה את הטבע כולו ופועל אותה תמיד, וכן על ידו הנה משנה אותה תמיד ג"כ כפי רצונו והשגחתו ית"ש, המשגיה בה ומנהיג אותה תמיד ע"פ תכלית כוונתו ית"ש בהמציאות כולו, כי השגחתו ורצונו הנה הוא מתלבש בתוך סנדלפון, ועל ידו הוא מנהיג את כל העשיה כולה, ע' סדר אבי"ע (פרק ו סמוך לסופו) שאמר שם כי סוד רישא דא"א דעשיה הוא סנדלפון. ונודע הוא כי היחידה הוא אלהות גם בעשיה (ע' דברינו בהקדו"ש שער ג), והרי לנו כי אורו ית"ש ממש הוא מתלבש בסנדלפון, וכן אמר הרב בפירוש בשער ציור עולמות (פרק ב) כי השכינה הוא בסנדלפון מבפנים ע"ש.

והענין הוא כי כבר אמרנו מדברי הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ח) כי מט"ט וסנדלפון הם דו"ן והם אחד, כי כל נוק' היא כללות הנה"י דהזכר, והוא מ"ש האריז"ל בשער מאמרי רשב"י (פ' קדושים סמוך לסופו דף כח רע"ב) וכן בהגר"א בתיקונים (ריש תיקון נח קו ע"א ובתיקון סח קיד ע"ב) כי מט"ט הנה הוא כולל כל הג' עולמות בי"ע, כי ראשו הוא בבריאה, וגופו הוא ביצירה, ורגליו הוא בעשיה. ורגליו הוא סנדלפון, כי הוא הנוק' שלו, והוא הרגלין שלו, כי כל נוק' הוא רגלין דהזכר כמ"ש בזה"ק (פ' וירא קיב ע"ב וקיג רע"א) בפסוק (שמואל א' ב ט) רגלי חסידיו ישמור. וכן אמר הרב בספר הגלגולים (פכ"ב) כי הנוק' היא נקרא רגל, כי היא כללות הנה"י שלו, והוא מ"ש כי רגלי מט"ט הוא בעשיה והוא כולל את העשיה ג"כ, הגם שבהעשיה הרי שולט סנדלפון, אך סנדלפון הוא עצמו רגלין דמט"ט, והם דבר אחד. וכבר אמרנו לעיל סי' ג, כי מט"ט הוא הדעת, שקיז דאילנא⁷⁶⁷ דכל העולמות בי"ע, כי הוא הבריה התיכון המבריה בהם מן הקצה אל הקצה⁷⁶⁸, ובו מתלבש השכינה ושורה על ידו בכל העולמות בי"ע, והוא מה שנאמר עליו (שמות נג כא) כי שמי בקרבו⁷⁶⁹. [אמנם ישראל אחידן בהשם הוי"ה ב"ה עצמו השורה בו בפנימיותו, ע' פ' בראשית (יג סע"א) ופ' ויקרא (ד ע"ב ז ע"א ע"ב) ופ' אחרי (עג ע"א), ולכן

⁷⁶⁶ תרגום: הם מים ונעלמו והולידו חשיכה.

⁷⁶⁷ השקאת האילן והוא לשון התיקו"ז יט ע"א.

⁷⁶⁸ ע"י לעיל הערה 57.

⁷⁶⁹ ע"י סנהדרין דף לח ע"ב: כתיב ואל משה אמר עלה אל ה' עלה אלי מיבעי ליה אמר ליה זהו מטטרון ששמו כשם רבו דכתיב כי שמי בקרבו.

דע"ה ח"ב

אמרו סנהדרין (לח ע"ב) הימנותא בידן דאפי' בפרוונקא נמי לא קבילניה⁷⁷⁰. ועכ"פ הוא כי הפנימיות דהעשיה הנה הוא סנדלפון אשר הוא ברגלין דמט"ט, והם הנפש ורוח דהעשיה, ובתוכם מתלבש השכינה, רוחא לרוחא נשמתא לנשמתא כמ"ש בפ' וירא (קג ע"ב).

והנה הנכנס לפרדס צריך לקשר את החיצוניות דהעשיה בפנימיותה, כל כח וכח איך שהוא קשור ותלוי ונמשך מסנדלפון ומט"ט, ואח"כ לקשרם ולמסור כולם באור שכינתו ית"ש המתלבש בהם, שהכל הוא ממנו בהשגחתו ורצונו ית"ש, וקישורם ויחודם הוא ע"י שמות קדושים השולטים בעשיה, וכלילותם ועלייתם במקורם שהוא בהשם הויה ב"ה המאיר שם. והרי צריך הנכנס לפרדס להיות בקי בכל השמות דמט"ט וסנדלפון השולטים בעשיה, וקישורם ותלייתם בשמותיו של הקב"ה עד מקור המקורות כולם, שהוא השם המיוחד יתברך. וכ"ז הוא בעשיה.

ואח"כ יעלה וילך עד"ז ביצירה, לקשר את העשיה ולייחדה ביצירה, ולהתבונן שם בכל השמות השולטים בהחיצוניות ופנימיות שבה, עד שמותיו ית"ש אשר בפנימיות פנימיותם, ואיך שהם כולם נמשכים ויוצאים מהשם המיוחד, שהוא השם הויה המאיר ביצירה, שהכל הוא ממנו ית"ש. ועד"ז יעלה אח"כ בבריאה, ומשם לאצילות, אשר שם הוא אפס זולתו, ואין עוד מלבדו ית"ש, כי שם הוא רק אורו עצמו וגילוייו כולם אשר נתגלה מאמיתתו הנעלמה. ומאיר בהם להיותם שורש להעולמות בי"ע בכל תוצאות מציאותם, ובכל כחות קיומם אשר בכל רגע, ובכל סדרי תהלוכותיהם ומאורעותיהם שבכל עת, שהוא כל ההנהגה כולה בכללות ופרטות ופרטי פרטות, אשר כ"ז הוא רק מגילוייו שבאצילות המאיר ומתגלה בהם מאמיתתו הנעלמה המתפשט באור א"ס, וכמו שבארנו בארוכה בספר הקדוש ע"ש. ועל כ"ז הנה צריך הנכנס לפרדס לקשר ולייחד את כל מה שהתבונן בהעולמות בי"ע בכחותיהם ובכל השמות הקודש השולטים בהם, ואת כל מה שהעלה מהעשיה ליצירה, ומיצירה לבריאה, לקשרם ולייחדם בכל האורות שבאצילות ע"י יחודי השמות המאירים באצילות, שהם שורש הכל כנוז, ולייחד את הכל באור א"ס עצמו, אשר ממנו הם מתפשטים ומתגלים. כי הנה ישנם יחודי שמות על כל זה לשלב ולייחד העשיה ביצירה, והיצירה בבריאה, ובריאה באצילות, וכן באצילות עצמו מזה לזה, ולייחד לון כולן כחדא ע"י ההוא טמיר ונעלם, (צב ע"א) שהוא אור א"ס המתלבש בהם ומחבר לון זב"ז, ומייחד לון כולן כחדא, וכמו שתמצא שורש כ"ז בשער רוח הקודש, כנודע להרגיל בו. וכאשר מכוון ומייחד הראוי לזה, ובפרט מי שהוא בשורשו מנשמה גבוהה כוללת, כמו אלו הד' שנכנסו לפרדס, הנה אפשר לו לתקן עי"ז כל החטא דעץ הדעת. והגם שאי אפשר לאדם יחיד לתקן את העולם כולו כמו קודם החטא משום עון הדור, אך עכ"פ הנה הוא מתקן מה שנוגע לשורש נשמתו, והוא תועלת גדול לתיקון הכללי ג"כ, כי הרי כבר נחלש עי"ז כח הס"מ והרע כולו. והרי צדיק כזה הוא דוחה את הפורעניות, וכן עי"ז יהיה נקל מעתה לכל א' להתגבר על יצרו ולהיטיב את מעשיו, והרי הוא זוכה ומזכה את כל העולם כולו עמו.

⁷⁷⁰ ז"ל הגמ' בשלימות: אמר ההוא מינא לרב אידי, כתיב, "ואל משה אמר עלה אל ה'" "עלה אלי" מיבעי ליה, אמר ליה, זהו מטטרון, ששמו כשם רבו. דכתיב כי שמי בקרבו אי הכי ניפלחו ליה כתיב אל תמר בו אל תמירני בו אם כן לא ישא לפשעכם למה לי אמר ליה הימנותא בידן דאפילו בפרוונקא נמי לא קבילניה דכתיב "ויאמר אליו אם אין פניך הולכים וגו'".
ופי' רש"י - זהו מטטרון - הוא אמר עלה אל ה': ששמו כשם רבו - "ה", לפיכך לא הזכיר שמו, וכתב סתם: אם כן לא ישא לפשעכם - לא יכול לסלוח לפשעכם, ומה יתרון בו אמר ליה הימנותא בידן שאין בו כח לשאת פשעינו, ואנו נמי מאסנוהו, ומיאנו לקבלו אפילו לפרוונקא שליח מוציא ומביא.

דע"ה ח"ב

אמנם הוא, כי הנה כל מה שאמרנו מאת אשר מוטל על הנכנס לפרדס לתקן את החטא הכללי דע"ה הדעת מההשכלה וההתבוננות וכוונות ויחודים, הנה כ"ז הוא הכל דבר קל נגד הנסיון העומד לנגדו ממלחמת הס"מ והקליפות כולם, ובפרט בעת עמדו בעולם העשייה, אשר שם הוא הרע מרובה על הטוב⁷⁷¹, ועומד שם בכל תוקפו, וכן הוא מעורב בכולו הרבה מאד, עד שבכמה וכמה ענינים גבוהים והשכליים צריך התבוננות יתירה להבחין מה שהוא מצד הטהרה והקדושה, ומה שהוא מצד הס"א, כי הוא מעורב בכל האדם כולו ברעיונו ודמיונו, ובכל מה שמתבונן ועולה על לבו, וקשה להבחין מאד. ולא עוד כי מגודל התערובות, הנה מתהפך מרגע לרגע מחיים למות וממות לחיים, וכן גם בהרגע עצמו, הנה שולטים שניהם, וצריך לזהר מאד שלא יטעה בדמיונו ושלא יתחלף לו בין קודש הקדשים לאבי אבות הטומאה רח"ל, כי הטעות בזה הוא תלוי בחוט השערה, ומתנודד ומתנועע בדמיונו, ולולא סיעתא דשמיא אי אפשר לעמוד בזה. והנה כל הנסיונות הללו הוא עומד לפני כל מי אשר גבה לבו בדרכי ה', לייסד דרכים אשר לא שערו הראשונים, ובפרט למי אשר משתמש בשמותיו יתברך לבוא לידי רוח הקודש לעלות לפני ולפנים, כי אין ראוי לזה אלא רק לחכם גדול ולצדיק גמור. וגם צריך שיהא מוכשר לזה מצד שורש נשמתו, אז נתקיים בו (שמואל א' ב ט) רגלי חסידיו ישמור, וכמו שנתקיים בר' עקיבא. אבל בן עזאי ובן זומא, הגם שהיו ג"כ חכמים גדולים וצדיקים גמורים, אך לא היו מוכשר לזה מצד שורש נשמתם, והיה הסכנה מרחף עליהם מסיבת יסודן וכנ"ל, והוא ע"י גודל תערובת הרע ותוקפו הניתן לו בעת החטא דע"ה הדעת עד זמן ביאת המשיח. והרי אפי' המלאך סנדלפון אחר כל רוממות מעלתו שאמרו עליו בגמרא חגיגה (יג ע"ב) ובזוה"ק (פ' בשלח נח ע"א), עכ"ז הנה משום שהוא מאור הגבורה, כי סנדלפון הוא גי' פ"ר, שהוא פ"ר דינין המרומזים בהאותיות מנצפ"ך ג"כ גי' פ"ר, והם כולם דינין כמ"ש בשער שבירת הכלים (סוף פרק ז) ובשער כסא כבוד (פרק ז), והרי הוא כולו מצד הגבורות, והם מתפשטים למטה עד הקליפות, כי משם הוא שורשם, וכמ"ש בזוה"ק (ויצא קנג רע"א) מסטרא דצפון מתפשטי דרגין עד דמטא לתתא כו⁷⁷², לכן הנה אמר הארזי"ל בשער מאמרי רשב"י (יב ע"ג ובדפוס החדש הוא ט ע"א) כי סנדלפון הוא מרומז באות ק' ובהקו שבו הנמשך ומתפשט למטה, יוצא לחוץ ונמשך למטה בקליפות. והגם שהוא כולו קודש, אך בסופו הוא מתפשט, ויש שם תערובות והוא משום שהוא כולו מצד הגבורות ודינין וכנו'.

וזהו מה שהזכיר להם ר' עקיבא ואמר, כשתגיעו אצל אבני שיש טהור, שהוא כאשר יתבוננו בהיסודין דנפש ורוח שבהעולמות ב"ע, וכדי לבוא משם אל הקודש פנימה, הנה כאשר יגיעו אל מציאות היסודין שמצד הגבורות אשר במט"ט וסנדלפון, והם אבני שיש טהור, כי הם מיין גלידין קשים כאבנים שהם כעין הקרח הנורא, אמנם מצד טהרתם הם אבנין מרגלאין כלהו מליא מיא, והם נובעים מים תמיד, שהוא שפע היוצא מהם, וכמו שפע היסודין הנמשך להמציאויות כולם. אמנם בהשפע הנמשך מצד הגבורות, הוא מתפשט להחיצונים ג"כ, וע"י זוהמת הנחש הקדמוני הנתערב בהמציאות, הנה נעשה השפע הנמשך להם למים עכורים, מים המרים סרוחים ומטונפים, ועל זה נאמר (בראשית א ו) ויהי מבדיל בין מים למים, כי צריך לזהר מאד לאפרשא ביניהון ולהבחין ולהבדיל בין זה לזה, וכמ"ש בזוה"ק (צב ע"ב) ויקרא (יב ע"א) ע"ש וכן בתיקונים (תיקון ל סמוך לסופו פג ע"ב ובתיקון מ פט ע"ב ובסוף תיקון סז קיד ע"א), וכאן הוא הסכנה עצום ונורא מאד, שלא להחליף ח"ו וכנ"ל, וזהו שהזהיר להם ר' עקיבא ואמר כשתגיעו כו' אל תאמרו מים מים.

⁷⁷¹ עי' ע"ח שער הקליפות פרק ג'.

⁷⁷² עי' לעיל הערה 765.

דע"ה ח"ב

ועומק הכוונה הוא, כי הנה תיקון גדול ועיקר גדול הוא כדי להחליש את הסמרא אחרא ולבטלה, לדבר בגנותה ולמאס אותה, והוא סוד מה שאמרו (מגילה כה ע"ב) כל ליצנותא אסירא בר מליצנותא דעבו"ז דשריא דכתיב כו', ומה שאמרו דשריא ולא אמרו שהוא מצוה, הוא משום שלא ירגיל אדם בליצנות וגם באמת, כי עוד יותר טוב הוא לבטלה בלבנו לגמרי ולהתרחק ממנה, שלא לדבר בה ולא להרהר בה מאומה. והוא עוד יותר טוב הרבה, אלא שאם נתגלגל בה הדיבור ע"י איזה סיבה, אז הוא ענין גדול לדבר בזילותה וגנותה ולמאס אותה, וכמו שאמרה התורה (דברים יז טו) שקיץ תשקצנו כו', כי הוא תיקון גדול להחליש את הקליפה ולבטלה, וכמו שאמר האריז"ל בכוונת עלינו לשבח (דף נ), ע"ש שמבואר כי ע"י שמדבר בגנותה וממאס אותה, הוא גורם חלישות גדול להקליפה ע"ש. ומכל שכן כאשר שממאס אותה בלבנו ומתרחק ממנה, שאינו מדבר בה מאומה מחמת שהיא שנאוי בעיניו, ואינו רוצה לדעת ממנה ולהרהר בה כלל, הוא עוד יותר ראוי ויותר טוב כנ"ז.

וזהו שאמר להם (חגיגה ה"ג) אל תאמרו מים מים, שאל תאמרו שיוצאים מהם שני מיני מים, אחד מים דדכיו דטהרה היתר כשר, דאינון מיין מתיקין, ואחד מים דמסאבו דאינון איסור טמא פסול, מיין מרירין, שהם כל שפע הנמשך להחיצונים, ולא תהוון שקילין דא לדא, לומר שגם להם ניתן כח לעשות כחפצם ושניהם יונקים בשוה מאבני שיש טהור, וא"כ הרי שמא חס ושלום ב' רשויות יש למטה, כי הרי יניקה אחת שוה לשניהם. אך האמת היא שכל יניקתם וכל כחם הוא בהשגחת והנהגת הקב"ה, ובשליטת מלכותו יתברך עליהם תמיד, וכחומר ביד היוצר, ברצותו מרחיב וברצותו מקצר (פיוט ימים נוראים), ולא ניתן להם רשות לעצמם כלל וכלל אף רגע אחת, והם תמיד במתג ורסן וברתוקות ונחושתיים תחת השגחתו ושליטתו ית"ש, וכל תוקפם ופעולתם הנה הוא תמיד רק בהנהגתו יתברך כגרון ביד החוצב בו, ואין בידם לא להיטיב ולא להרע מעצמם כלל וכלל. וגם כל מציאותם גופה עם כל גודל פעולתם ותוקפם הנראה מהם, הנה הם באמת הבל וריק, כי אין למציאותם יסוד קיים כלל, ואין להם ממש כלל, אלא שהם עומדים לפי שעה (ר"ל עד עת ביטולם) במציאות נוראה כזו ממנו ית"ש, המעמיד אותם לפי שעה כדי לנסות בהם את הבריות בכל פעולתם וטובתם, וכדי להיות שבט אפו וכלי זעמו בכל רעתם ורשעתם להפרע בהם מכל עוברי רצונו, ורק על זה הנה נמצאו ומתקיימים ממנו ית"ש לפי שעה, ע"י קבלת השפע הנז' אשר מקבלים מהארת הגבורות המתפשט ויוצא גם להם מאבני שיש טהור וכנ"ז.

והנה החכם הזוכה ומתחקה ומתבונן על יסודו, ועל איזה צורך וכוונה שהקב"ה מעמיד אותם, הנה הוא נוהר בכל זה שלא להתפעל מהם מאומה, ומבטלם בלבנו כמו שהוא האמת, ואינו נותן דעתו עליהם כלל, וכמו שאמר ר' חנינא לההיא רשעה (חולין ז ע"ב) שקולי לא מסתייעא מילתיך אין עוד מלבדו כתיב. וזה היה ג"כ כוונת ר' עקיבא ע"ה במה שאמר להם אל תאמרו מים מים, שלא תאמרו ששני מיני מים הם, ור"ל שלא תתפעלו מהמיין דמאסבו מאומה, ולא תתנו דעתכם עליהם כלל, לעשות שום דיבור מזה, אלא תבטלו אותם בלבכם, שהם הבל וריק ואין בהם ממש כלל, וכמו שעשה ר' חנינא ואמר אין עוד מלבדו כתיב. וזהו שאמר להם (חגיגה ה"ג), משום שנאמר דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, ור"ל כי המיין דמסאבו הם מצד הנחש דמליל שקרא על קב"ה, והוא דובר שקרים לא יכון, ר"ל שאין לו כן ובסיס כלל, ואין לו יסוד קיים ולא ממש כלל, כי שקרא לית ליה רגלין, וכך חויא לית ליה רגלין, על גחונך תלך, כמ"ש כ"ז בתיקונים (תיקון כב דף עג ע"ב). הנה כ"ז הזהיר להם ר' עקיבא בתחילה כאשר הכינו את עצמם לכנוס לפרדס,

דע"ה ח"ב

אך לא הועיל להם אזהרתנו, כי יסודם גרמה להן כנ"ל, ולא נזהר בזה בכל הראוי אלא הוא עצמו לבד ולכן יצא הוא בשלום. (צב ע"ג)

*אצני מלואים

יש מח' תנאים אם "אל תפנו אל האלילים" הוא איסור עבודה בלבד או שמא הוא גם איסור הסתכלות, והרבה ראשונים פוסקים שיש איסור הסתכלות.

וקשה על השו"ע שלא מביאו איסורו. ורק מביא איסור להסתכל בנויה להאות מיפיה. אמנם בראשונים יש חילוק אם האיסור הוא בהסתכלות או בהבטה. שכן "הסתכלות" הוא ההסתכלות בעיון.

מה שלא נאמר בתורה בפירוש איסור על הסתכלות כי אם בלשון פניה, שכן לפעמים ההסתכלות היא מצוה כגון אם צריך לשברו.

וכן הוא בענינינו, הנסיון אשר הקב"ה חפץ מקדושיו כפי שביארנו לעיל ענף כ', הוא בעיקר רק על דבר זה, לכנוס בכל עמקי הקליפות והחיצונים ולהתבונן בכל כחותיהם ושימושיהם, וזהו עיקר ההסתכלות והבטה באלילים, ועכ"ז הרי אמרנו כי הכניס הקב"ה את הקדושים היותר עליונים לנסיון בד"ז.

וכן הוא עד"ז בנביאים והנכנסים לפרדס, כאשר עולים לראות מראות אלהים, הנה מוכרחים הם ג"כ לעבור דרך הקליפות העיקריים, אלא שהם אינם רשאים לעמוד שם, אלא רק לעבור דרכם בדרך מעבר בלבד, ולכנוס תיכף אל הקדש פנימה. שכן לעמוד שם הוא מותר רק ע"מ להתגרות בהם ולכובשם תחת ידו, וזה הוא הנסיון הנורא הנו', אשר אין רשות לאדם לכנוס בזה מעצמו, אלא רק בע"כ, על ידי כך שהקב"ה מכניס את האדם לנסיון זה, או ע"י ציווי הקב"ה, לכן כתוב אל תפנו שההסתכלות אינו אסור אלא רק כאשר שההסתכלות אינו לצורך מצוה אלא כדי לראות את האלילים לבד מתאוות לבו כדי להכירם.

{ל ע"ז} בספרא קדושים (פרקה א אות ו) אל תפנו אל האלילים, אל תפנה לעצדס, ר' יהודה אומר אל תפנה לראותם ודיו. וכן הוצא זרייתא זו זירושלמי לעצ"ז (פרק ג הלכה א) אין מסתכלין בזיקנות (זכורות של עצ"ז), ומה טעמא, אל תפנו אל האלילים. אל תפנה לעצדן, ר' יהודה אומר אל תפנו לראותן ממנן. והרי מבואר מזה דמה שאמר מקודם אין מסתכלין בזיקנות הוא משום דפסיק כר' יהודה, וכן בגמרא שלנו (שבת קמט ע"א) כתב המהלך תחת כו' ודיוקנא ענמה אף בחול אסור להסתכל בה משום שנאמר אל תפנו אל האלילים, ולא הביא הגמרא את הפלוגתא כלל, אלא אמרו סתם אסור להסתכל ופסקו כר' יהודה דאמר אל תפנה לראותן ממנן, וכן פסק הרמב"ם בהלכות עצ"ז (פרק ז הלכה ב) שגם ההסתכלות לצד אסור ג"כ משום שנאמר אל תפנו אל האלילים, וכן פסק הסמ"ג במאות ל"ת י"ד, ואמר שם שאם היה בדרך שעשה בה מעשה הרי זה לוקה, ופי' רש"ל צביאורו לסמ"ג (הוצא בהגהות מהר"ץ חיות במסכת עירובין דף יז ע"ב) דמשכחת שהיתה עצ"ז מכוסה וגלל את הוילון לראותה, ונחשב זה מעשה למלקות. וכן כתבו ג"כ הרמב"ן והחינוך זפ' קדושים שם, שגם ההסתכלות הוא אסור משום אל תפנו אל האלילים, וכן הוא ג"כ דעת החוספות והרא"ש (שבת שם) וכן כתב הרמב"ם עוד בספר המאות ל"ת י'.

ומכ"ז אני מתמה מאוד על רבותינו בעלי השולחן ערוך שהשמיטו דין זה ולא הביאו בש"ע הלכות עכו"ם כלל שאסור להסתכל בעצ"ז מן התורה. אמנם בסוף סי' קמ"ב (שע"ף טו) כתבו דין כיוצא בו ואמרו שם כי אסור להסתכל בנוי עצ"ז כיון שנהנה בראייה עכ"ל, וכתב שם הש"כ ס"ק ל"ג פי' בעצ"ז עצמן שנעבדו אסור להסתכל בהן לראות נווין עכ"ל. ודברי רבינו הש"כ זללה"ה וזיע"א תמוהים מאוד בזה, כי אם כוונת השולחן ערוך היה על עצ"ז עצמן לא היה מטיל תנאי בזה מה שמסיק ואומר, כיון שנהנה בראייה, כי בעצ"ז עצמן אסור מן התורה להסתכל בה גם אם לא נהנה בראייה, וכמ"ש כל הפוסקים וכנ"ל. אלא ברור הדבר שכוונת השולחן ערוך הוא על נויה של עצ"ז שמקשטין אותה בהן, ועל זה אמרו כיון שנהנה בראייה, וע' צבית יוסף ודרכי משה, ותראה שכן הוא. ובאמת גם בנוי של עצ"ז אשר מקשטין אותה בהן, אם שמכוון להסתכל בהן בזדאי ג"כ אסור, כי רבינו ישעיה אשר הביא הדרכי משה לא התיר אלא רק כאשר שאינו חפץ בהנאה זו ואין צריך לה כמבואר בדרכי משה שם, אבל עכ"פ הוא כי דברי השולחן ערוך הוא רק על נוי של עצ"ז ולא על עצ"ז עצמה, כי הרי מרכיב את דין הזה עם שמיעת כלי שיר שמנגנים בהם לפני עצ"ז, והוא אותן הדברים אשר מביא שם צ"ז בשם רבינו ירוחם. ועוד כי באם שכוונת

דע"ה ח"ב

המחבר הוא על עבו"ז ע"מ, למה לו להזכיר נוי כלל, הרי היה לו לכתוב את הדין סתם שאסור להסתכל בעבו"ז, וכמו שכתבו הרמב"ם והסמ"ג והרא"ש והרמב"ן והחינוך וכנ"ל. אלא ודאי כי כוונת המחבר הוא רק על נוי של עבו"ז ולא על עבו"ז ע"מ, ודין איסור הסתכלות על עבו"ז ע"מ נשמט לגמרי בהש"ע, והוא תמוה מאד וכנזכר. ואומר עוד ולא אבוס כי אני בעניי איני מבין כלל גם דברי רבינו ירוחם ג"כ, כי ואל ע"ב לולא דבריו ז"ל הייתי אומר כי אין בזה חילוק כלל בין נוי עבו"ז לעבו"ז ע"מ ודין אחד לשניהם. שגם אם אינו נהנה בראייה אך אם מכוון לראותם עובר משום (ויקרא יט ד) אל תפנו אל האלילים.

ודע כי יש חילוק בזה בין הלשונות, כי בגמרא ובירושלמי אמרו האיסור בלשון הסתכלות, וכן הוא ברי"ף וב"מ"ס וברא"ש וכן ברמב"ן ריש פ' קדושים, אבל בסמ"ג ובחינוך אמרו האיסור גם על הראייה והבטתה. ויש חילוק בזה בין הלשונות, כי לשון הסתכלות הוא על הסתכלות בעיון כמ"ס הגר"א ב"ח"א (סי' רכט ס"ק ב), והלשון הוא כי במקור הדברים שהוא בצרייתא בספרא בדברי ר' יהודה ע"מ, הרי אמר בפירוש לשון ראייה אל תפנה לראותם ודיו וכנ"ל. ולכן נראה כי הרי לשון אל תפנו הוראתו הוא רק אם מכיון לזה שמכוין לראותה, וכאשר שהוא עושה זה בזוונה הוה הראייה כמו הסתכלות ואין שיעור לדבר, וכשפונה את ע"מ לראותה ורואה אותה הרי הוא עובר על מה שכתוב בתורה אל תפנו אל האלילים, וכמו שאמר ר' יהודה אל תפנה לראותם ודיו.

ואומר עוד מה שראיתי בספר אחד תמיהה לענ"ד, והוא בספר תורה תמימה פ' קדושים בפסוק (ויקרא יט ד) אל תפנו אל האלילים, מביא שם הגמרא שבת אין מסתכלין בדיוקנא כו', ומפרש שם בהערותיו שהוא אליבא דתנא קמא דר"י, שאמר אל תפנה לעודם ע"ס, והוא תמוה לענ"ד כי הרי זהו ע"מ הפלוגתא דת"ק ור"י אם לעודם או לראותם, וא"כ הרי הגמרא שאמרו אין מסתכלין ואמרו שם ודיוקנא ע"מ אף בחול אסור להסתכל בה, הרי הוא מפורש כר' יהודה, שאמר אל תפנה לראותם ודיו, ור"ל שאפי' שלא לשם עבודה אסור ג"כ להסתכל בה מן התורה. ונראה כי היה נמשך בזה אחר רש"י ז"ל בחומש שם ב"ח"א פסוק, שאמר ג"כ אל תפנו אל האלילים לעודם, ולזה נמשך הספר התורה תמימה ג"כ. אך כבר נודע הוא כי רש"י ז"ל הוא מפרש ולא פוסק, ולא כיון בדבריו לפסק הלכה, ובפרט בפ' רש"י בחומש, שעיקר מטרתו הוא לפרש לפי פשוטו של מקרא⁷⁷³, ומשום שכתוב אל תפנו ולא כתוב אל תביטו, משמע ליה לרש"י ז"ל שפשוטו של מקרא נוטה יותר לפרש על לעודם, וכמ"ס הגור אריה (וע' ב"ח"א עזרא הגם שהוא ג"כ פשטן גדול מפרש הוא על להסתכל). ועכ"פ הוא כי דברי התורה תמימה הוא בזה תמיהה גדולה, כי הרי יסוד ספרו הוא רק מה שנוגע להלכה. וכבר נתבאר שכל הפוסקים כולם פסקו כר' יהודה, גם מה שמתמה התורה תמימה שם על סתירת התוספת מעבו"ז לשבת לא קשה כלל, כי נודע הוא שכל התוספות אינם ממחבר אחר, ואין להקשות מזה על זה, וכמ"ס מהרש"ל ב"ס של שלמה ב"הקדמה לב"ח קמא, והתוספת בעבו"ז חולק על התוספת שבת ואוסר בכל גווני ופשוט הוא.

אמנם הטעם מה שלא כתב התורה בפירוש האיסור על ההסתכלות, וכתב אל תפנו ולא כתיב אל תביטו, הטעם הוא משום שענין ההסתכלות הוא תלוי לפי כוונת המסתכל, והוא לפעמים מותר ומאוי, והיינו כשכוונתו לשמים, וע"ד שכתוב (דברים ד כו) אבד תאבדון כו' (שם יב ג) ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם. ונריך לחפש אחריהם לעקור עבו"ז, ונריך לשרש אחריה, כמ"ס בעבו"ז (מה ע"ב) וכל זה אי אפשר בלא הסתכלות והבטתה, ולכן כתוב אל תפנו ולא כתיב אל תביטו, כי הבטתה היא לפעמים הכרח לצורך קיום מצות עשה, ואין האיסור רק אלא כאשר שהבטתה נמשך משרירות לבו, שהוא מצד היח"ר, ומעין תאוות עבו"ז רחמ"ל, ולכן כתיב אל תפנו כי הוא לשון מורה את האל איסור שבו.

⁷⁷³ עי' רש"י (בראשית ג ח) וישמעו - יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרים רבותינו על מכונם בב"ר ובשאר מדרשות, ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו.

דע"ה ח"ב

וכן הוא ג"כ בעומק הדברים אשר בעניינינו בפנים, כי כל הנסיון הנורא אשר הקב"ה חפץ מקדושו אשר בארנו לעיל ענף כ', הרי הוא עיקר רק על זה לכנוס בכל עמקי הקליפות והחילונים ולהתבונן בכל כחותיהם ושימושיהם, וזו הוא עיקר הסתכלות והבטה בהאלילים, אשר הסכנה בזה היא עצום למאד, כי הסתכלות שכליית וההתבוננות בהקליפות עצמן הרי הוא יותר סכנה ויותר גרוע מהסתכלות חושיית אשר בראיית עיני בשר על עצו"ז הגשמי דמעשי ידי אדם. ועכ"ז הרי אמרנו כי הכנים הקב"ה בזה את הקדושים היותר עליון, כמו האבות ומשה רבינו ע"ה וכיוצא וכנ"ל ענף כ', ונתקיים (לא ע"ד) בהם מ"ש (תהלים יא ה) ה' לדיק יבחן וכמ"ס בפרשת תולדות (קמ ע"ב). ויאלו הם כולם לשלום, כי גם בעת שהיו שם והסתכלו בכל עומקו היה לבס חזק ואמיץ עם ה', שרק הוא ית"ש הנותן להם כח לעשות חיל בכל פעולותיהם ושימושיהם, כדי לנסות בהם את הבריות. אבל הם בעצמם הם הבז וריק ואין גם בכל מציאותם שום ממש מאומה וכנ"ל ענף כ' וכן בענף כ"א סי' ו'. והרי נמצא כי כל אלו הקדושים שהכנים הקב"ה אותם בהנסיון הנורא הזה, הרי היה כל כניסתם שם וכל הסתכלותם בהם רק כדי להתגרות בהם. אך עכ"פ הוא כי הכנים אותם הקב"ה בהסתכלות בהכרח, אלא שהיה הסתכלותם ע"ד המלות עשה הנז', שהוא לעקור את הרע כולו ולשרש אחריו, ולקיים את המלות עשה בפועל. ובעצו"ז הגשמי דמעשה ידי אדם הוא ניתן לכל ישראל כולם וכמ"ס (דברים ד טו) אבד תאבדון כו' וכנז', וכן הוא ג"כ מלות מחייית עמלק, שהוא עמלק הגשמי הנה בזה מצויים כל ישראל כולם, אבל לקיים את המלות עשה בכח וללחום עם ה"ס"מ הרשע, שהוא שורש עמלק למעלה, כי עמלק גימ' אל אחר, ללחום עמו למעלה ולשרש אחריו, הנה זהו כל הנסיון הנורא שאמרנו. ולא הכנים הקב"ה בזה אלא רק איזה יחידי סגולה מכל הדורות עולם וכנ"ל ענף כ'.

וכן הוא ע"ד ג"כ כל הנביאים כולם, וכל הנכנסים לפרדם, כאשר עולים לראות מראות אלהים, הנה מוכרחים הם ג"כ לעבור דרך הקליפות העיקרים כנ"ל סי' א', אלא הם אינם רשאים לעמוד שם, אלא רק לעבור דרך הם דרך מעבר לבד, ולכנוס תיכף בקודש פנימה. כי לעמוד שם הנה הוא רק ע"ד להתגרות בהם ולכובשם תחת ידו, וזה הוא הנסיון הנורא הנז', אשר אין רשות לזה לכנוס מעצמו, אלא רק ע"י הקב"ה לבד, על ידו ממש, או ע"י ציווי ממש וכנ"ל ענף כ', שהאבות ויוסף הצדיק ודור המדבר הם נכנסו בזה שלא ברצונם אלא ע"י הקב"ה בעצמו, שהוא הכניסם בזה בע"כ. ומשה רבינו ע"ה והושע הנביא הם נכנסו בזה ע"י ציווי של הקב"ה. אבל זולת זה אין רשות לשום נביא לעמוד שם, אלא רק לעבור בהם דרך מעבר לבד. אבל עכ"ז הנה בעצרו דרך הם הרי הוא מסתכל ומתבונן באיזה מקום שעובר, כי מאחר שלכודו בקודש מוכרח לעבור דרך הם עכ"פ, הרי הוא מחויב להבחין ולהבדיל בין המדרגות, ר"ל שיהא יודע ומכיר ובקי בהם שלא יטעו אותו. כי זה היה עיקר סיבת כל נביאי השקר שלא היו בקיאים בזה, ולא היו מכירים אותם היטיב, ונתחלף להם הרע בטוב, וזה היה ג"כ סיבת כל הטועים והתועים רח"ל, כי גם כל המשמשים ברוח הקודש צריכים ג"כ להיות בקיאים ומכירים בכל מדרגות הטומאה כדי שלא יטעו ויתחלפו ח"ו. וצריך לזה זהירות יתירה הרבה מאד, ואחר כ"ז גם סיעתא דשמיא. ועכ"פ הוא כי כל הנביאים כולם, וכן כל בעלי רוח הקודש, צריכים להיות בקי ומכיר בהם, כדי לידע ממה להזהר ולהתרחק, והרי צריכים הם ג"כ להתבונן ולהסתכל בהם כדי לזכור ולזאת מהם לגמרי ולכנוס בקודש פנימה.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי יש כמה אופנים אשר ההסתכלות בהם הוא הכרח גדול לצורך מלוא רבה, ולכן כתב התורה אל תפנו כו' ולא כתיב אל תביטו או אל תשקיפו, כי הוא להורות לנו שההסתכלות אינו אסור אלא רק כאשר שההסתכלות הוא אינו לצורך מלוא, אלא כדי לראות את האלילים לבד, וזה אסור מן התורה לפנות את עצמו ולראותה וכנ"ל. וכן היה אסור להנביאים ג"כ לעמוד שם, אלא רק לעבור דרך הם, ולהתבונן ממה להתרחק כנז', כי הכלל הוא כל הסתכלות שם אשר אינו הכרח למלוא, אלא מסתכל בהם מתאוות לבו כדי לדעת אותם, הוא עובר משום אל תפנו

דע"ה ח"ב

אל האלילים. ואם הוא בדרך שנוקה מעשה הרי הוא בחיוב מלקות, ואינו מותר ההסתכלות אלל רק כאשר שהוא הכרח לקיום מצוה, אם שהוא כדי לעקור עבו"ז ולקרש אחריה, או כדי לידע ממה להבדל ולהתרחק וככל מה שצארנו.

דרוש ד ענף כב סימן ה

עד כאן בארנו את הענין דבחינת אבני שיש טהור על יסודן דנפש ורוח אשר בהעולמות ב"ע שהוא במט"ט וסנדלפון. אמנם בזה מתבאר עומק הענין דאבני שיש טהור גם באצילות.

ואיתא שם שהאבני שיש טהור המה הב' יודי"ן שיחד עם וא"ו מהוים אות אלף. והענין, שב' היודי"ן האלה עם אות ו' באמצען מרמזים על השילוב דהויה אדני יאהדונה"י, שהוא י' בתחלה וי' בסוף וו' אותיות באמצע, ושניהם מרמזים באות אחת, להורות על כך ששניהם אחד. הי' בראש הוא מיינ דוכרין, הי' בסוף הוא מיינ נוקבין, והו' שבאמצע הוא הדעת המייחדם. והנה שני היודי"ן הם מבחי' הגבורות, שכן כל יחוד הוא ע"י שלהובין דרחימו, אמנם כל מציאותם עניינה לפעול חסדים. והנה ה"אבני שיש טהור", המה גבורות המלאים בחסדים, כי אבני שיש המה גם קשים וגם לבנים, קשיים הוא מהגבורות, ולבנוניותם הוא מהחסדים. ואמר "טהור" שכן למטה בעולמות ב"ע, הגבורות הינן שורש לקליפות וממילא הוא טמא, אמנם באצילות הוא טהור. והם רמוזים באל"ף, ללמד על גודל ההעלם שבהם, שהאות א' היא הנעלמת ביותר מכל האותיות.

אות ו' הוא הקו האמצעי המייחד את ב' היודי"ן, שכן בו מתפשט ומתלבש אור א"ס המייחד את הכל, ועל ידו נעשית האצילות אלהות גמורה. המציאות כולה קיימת רק בגלל אור נשמתה, אלא שיש שאור נשמתו מתלבש בה מבפנים, ויש שרק מאירה אליו מבחוץ. כל אלו אשר אור חיותם הוא רק מבחוץ, יתבטלו הם ונשמתם בביטול גמור. אמנם אלו אשר אור חיותם מתלבש בהם מבפנים, נעשו משכן לאור שכינתו ית"ש, ואזי המה למעשה עצם מעצמות החיים, ממילא אין שייך בהם מיתה, ולכן הם עומדים וקיימים תמיד בחיים. אמנם כ"ז הוא רק לנשמות, אמנם הגופות אשר שורש מציאותם היא העוה"ז, המיתה מוכרחת בהם מצד עצמם. אמנם מכיוון שפעולת הנשמה בהיותה בעוה"ז היא רק על ידי חיבורה לגוף, ולכן גם הגוף תמיד בחיים, שכן התורה היא מאור הדעת הפנימי הרי הוא אורו ית"ש אשר בפנימיות כל האצילות, ודרך דעת החכמה, הרי הוא הדעת המתפשט ממנו, נמשכת החיות מאור א"ס לעולמות, וע"י הדעת אשר מחכמה תתאה, דהיינו המלכות, מתפשטת חיות לעולמות ב"ע, ולכן נקראת הדעת עץ החיים.

אמנם כל זמן שיש לרע מציאות בעולם, והחיים נמשך למציאות הרע ותולדותיו אשר בעולמות ב"ע, נקראת אותה הדעת אשר מחכמה תתאה בשם עץ הדעת טו"ר, שכן הוא מחיה את הרע ותולדותיו. אך אותה הדעת אשר מחכמה עילאה עומדת במדרגתה לעולם, הרי הוא עץ החיים, אשר מאן דאכיל מיניה וחי לעולם. ואין כוונתו רק לחיי הנצח דלעתיד אשר אז יתבטל המיתה מכל וכל, אלא גם עתה, שהמיתה שולטת בעוה"ז. אמנם מי שדבוק בעץ החיים, נשללת ממנו המיתה גם עתה, והוא חי לעולם.

שני הגילויים הנ"ל של עץ החיים ועץ הדעת נקראו אדם, ע"ש השם מ"ה דהתיקון, שהוא בגימ' אדם, ובו נעשה הכל. והוא אדם דאצילות הכולל זו"ן, הרי הם ז"א ומלכות בסוד עץ החיים, ואדם דבריאה הכולל מט"ט וסנדלפ"ב ובסוד עץ הדעת. והמה ב' יצירות נפרדות כל אחת לעצמה, שכן אינם שוים זה לזה, ולכן נאמר "וייצר" בב' יודי"ן.

ושניהם נקראים תעלומות חכמה, ע"ש ששרשם הוא בחכמה, וכל א' בהעלם המיוחד לו, זה נעלם במהותו וזה נעלם בהנהגתו.

ושניהם כנגד ב' העיניים שמורידים ב' דמעות ב"מא רבא". שכן שורש ה"עיניים" הוא בחכמה, ושרשו הוא במו"ס דא"א שיש בו ב' בחי', א' שורש הגבורות וכן שורש החסדים כנ"ל, ובצאתם ממנה מתגלה כל א' בפני עצמו, ובהם מושרשת המציאות של ב' קוים ימין ושמאל, ועכ"ז באצילות כולם הינם קודש קדשים, משא"כ בב"ע.

יש ד' גוונין בעינים, וכל א' מהם הוא בחי' אחרת של דין. ועל ידי הדמעות מתמתקין הדינים, ולכן איתא בזהר שכאשר רוצה הקב"ה לרחם על ישראל הוא מוריד ב' דמעות, שכן שורש הדמעות הוא באורא עילאה, ומשם מתהפכין הדינים הקשים לדינין מתוקין.

אם כן, מש"כ שמוריד ב' דמעות, הכוונה היא שהעיניים דז"א מקבלים מיתוק על ידי המו"ס דא"א, ולשון ירידה מתפרש כעין מה שפירש הזהר דבר אחר שהכוונה לעלייה לשורש.

אמנם האמת היא שהם גם בסוד ירידה ממש כלשונו, שהרי מיתוק הדינין יורד למטה לרחם על ישראל, ושתי הדמעות האלו נפרדים לשניים, כך שאותו שבא מגוון סומק נמתק, ואותו שבא מגוון אוכם הוא דין קשה. ושניהם יורדים לחכמה ובינה דבריאה. והנה הדין הקשה יורד לבינה דבריאה הנקראת תהום רבה, ונשאר שם ע"ד שנאמר "וביום פקדי ופקדתי". ובעת הזכות והרצון הוא עומד לנקמא נוקמין מאותן דמעיקין לון לישראל. וכן ב' הדינין דב' הדמעות הנז' הם סוד שורש קין והבל.

עוד איתא בזהר, שב' הדמעות האלה שירדו הינן בגלל תורת ב' הלוחות שנפלו ונשברו, כי הלוחות הראשונות היו מנצח והוד דז"א ובסוד עץ החיים, והלוחות השניות הם מנצח והוד דנוק' ובסוד עץ הדעת. והעינין דז"א הרי הם מנצח והוד דהחכמה שבו, והרי העיניים והלוחות הינם בחי' אחת, וכאשר נשברו הלוחות הראשונות הגיע הצער עד למעלה, ונחתו תרין דמעין מהעינין.

דע"ה ח"ב

והנה ירידת הדמעין אף היא היתה כדי למתק את הדינין בכדי שלא לכלות את ישראל ח"ו. ועוד, שבירת הלוחות גרמה לחורבן ב' בתי המקדש, שכן בתי המקדש הם בכינה ומלכות, ולכן פגם בנו"ה גורם לפגם במלכות, ומאחר ששורש הפגם הוא בנו"ה דחכמה דז"א לכן הגיע הפגם גם לכינה. ועל זה הוא שאמרו שפרח הו' מבין היודי"ן שבאל"ף, שכן הו' הוא הדעת עלאה, כעין מה שאמרו חז"ל שהאותיות פרחו באויר. וע"י הסתלקות אור הדעת עלאה נתעוררו הגבורות שבב' עינין, אבל על ידי תפילת משה רבינו נחתו ב' דמעות ונמתקו הדינים לעכב את הפורענות ואל למחילה ולא זכו עוד לגילוי דאור הדעת.

ומאז ניתנו לנו לוחות אחרות, שהם מצדו של עץ הדעת טו"ר, שכן התורה שהיא בסוד עץ החיים היא התורה דאצילות, אשר עליה אמרו שהקב"ה יושב ועוסק בתורה, אש שחורה ע"ג אש לבנה. ועסקו של הקב"ה בה הוא שמוציא מן הכח אל הפועל את האורות הכלולים בב' העטרין הרי הם חו"ג, דהיינו מה שצריך לשם הנהגת המציאות דכל רגע ורגע. והוא ג"כ ע"ד עסק התורה של בני אדם, שבכל עניין שעוסקים בו, מוציאים את ההשכלות מהכח אל הפועל.

והנה החו"ג דאצילות, הרי היא סוד עץ החיים, הוו הגבורות קודש קדשים הרי הוא תורתו של אדה"ר קודם החטא. אמנם מאחר שלא זכו ללוחות הראשונות וניטלו מהם כנז', הנה ניתנו להם הלוחות השניות, הרי היא אורייתא דבריא, בסוד עץ הדעת טו"ר, שהגבורות שבה הנה מצוות לא תעשה, שכל עניינם הוא לשמור את עצמו ולהרחיק מן הרע.

והוא עומק הציווי של ר"ע לתלמידיו, "כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים", שכן כוונת הד' שנכנסו לפרדס, היתה תיקון חטא אדה"ר, להתבונן, ולעלות ממדרגה למדרגה עד לתורת האצילות בשרשי כל מצוות עשה ולא תעשה, שהם בחו"ג דדעת עלאה, הרי הוא הו' הנ"ל המייחד את ב' היודי"ן. והנה קיים חילוק בין ב' סוגי הלוחות: בראשונות היתה האחדות עצומה בהם מראש ועד סוף, ואם היינו זוכים בהם היה נמשך על ידיהם תיקון האחדות גם למטה, שכן היתה הזוהמא בטלה, משא"כ השניות. שכן כל דבר עליון המתפשט למטה, נעשה לענפין המתפרדין, ואין בהם כח לתקן את מציאות העוה"ז גופה כלל, אלא רק לתקן את העוסקים בה והדבקים בה, שיעלו הם והיא עמהם להתאחד באור הלוחות הראשונות.

ונחזור לענין. אלו הד' שנכנסו לפרדס והיתה כוונתם לתקן את חטא אדה"ר הנוגע לשורש נשמתם, ועלו להתבונן ממדרגה למדרגה לייחד את המדרגות עד אור הדעת עלאה ובסוד עץ החיים, הרי הוא התורה דאצילות. ולכן הזהיר ר' עקיבא ואמר, כשתגיעו לאבני שיש טהור, הרי הם שפעת החו"ג שבאצילות, אמר להם ע"ז אל תאמרו מים מים, ר"ל שאל תאמרו ששני מיני מים הם, כי בהם האחדות היא גדולה מאד, ומה שהם שניים בהשגתינו הוא רק בבחי' גילויים למטה, הרי הוא התורה שבידינו. וכמו כן ע"י התבוננות הזו יומשך אור קדושת האחדות למטה, ועי"כ יידחה הרע מאחזיתו גם למטה, וישלם התיקון דכוונת כניסתם לפרדס.

שכן אם לא תזהרו בזה לא תתקנו מאומה, וגם תסתכנו בזה, וכנודע שכל מי שמכניס את עצמו לתקן את החטא דאדה"ר, אם לא נזהר כראוי הוא עומד בסכנה גדולה, וכמו שאירע לנח ולנבד ואביהו ושלמה המלך ע"ה, ויותר מכל לאלישע אחר. עי"כ יש לחיצונים שייכות ואחיזה בכל מחשבת ריבוי ופירוד, וכשתאמרו מים מים, יאחזו החיצונים באותה ההתבוננות והמחשבה ע"מ להתערב בה, ואין סכנה גדולה מזו, שכן הללו ימשכו אחרים שיתפתו אחריהם.

מאחר שנסתלק רזא דאור א"ס מהלוחות הראשונות אולי יש מקום לומר שיש פירוד בין ב' היודי"ן הנ"ל. ועל כך אמר להם "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", דהא לית תמן פרודא לעילא, כי האמת היא שבאצילות עצמו לא מגיע חטא העושה פירוד ח"ו. ומה שמשמע באיזה מקומות שגם באצילות מגיע פגם, דהיינו הזכות והחובה אשר מגיעים אפילו באצילות, הוא רק בענין הריבוי והמיעוט של הגילויים דאור א"ס, כי לעולם מתייחד אור א"ס ית"ש באצילות, ולכך הוה האצילות לעולם אלהות גמור, אלא שבעת הזכות מתרבה הגילוי דאור א"ס שבה (וזהו ענין כל הברכות כולם), ובעת החוב מתמעט ח"ו.

הנה בארנו את הענין דאבני שיש טהור על יסודן דנפש ורוח אשר בהעולמות ב"ע שהוא במט"ט וסנדלפון. אמנם הנה בזוה"ק (בראשית כו ע"ב) וכן בתיקונים (תיקון מ דף צ ע"א) הנה אמרו שם את עומק הענין דאבני שיש טהור באצילות ג"כ, וזה לשונם שם: אמר ר' אלעזר כו' מאי ניהו דאמר ר' עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, שמא תסתכנון גרמייכו דכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. אדהכי הא סבא דסבין קא נחית לון כו' ודאי רזא עלאה אית הכא, והא אוקמוה במתיבתא עלאה כו' בודאי אבני שיש טהור אינון י' י', דמנהון מיין דכייז נפקין, ואינון רמיוזן באת א', רישא וסופא י' ו' דאיהו נטוי בינייהו איהו עץ החיים, מאן דאכיל מניה וחי לעולם, ואלין תריז יודין אינון רמיוזין בויעצר, ואינון תריז יצירות, יצירה דעלאין ויצירה דתתאין, ואינון חכמה בראש וחכמה בסוף, תעלומות חכמה. ודאי אינון תעלומות מחכמה עלאה דתחות כתר עלאה, ואינון לקבל תריז עינין דבהון תריז דמעין נחתין בימא רבא, ואמאי נחתו, בגין דאורייתא מתריז לוחין אלין הוה, משה נחית לון לישראל ולא זכו בהון ואתברו, ונפלו ודא גרים אבודא דבית ראשון ובית שני, ואמאי נפלו בגין דפרח ו' מנייהו, דאיהו ו' מן וייצר

דע"ה ח"ב

ויהיב לון אחרנין מסטרא דעץ הדעת טוב ורע, דמתמן אתייהבת אורייתא באיסור והיתר מימינא חיי ומשמאלא מותא, ובגין דא אמר ר' עקיבא לתלמידוי כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, לא תהוו שקילין אבני שיש טהור דאינון ב' יודין דוייצר חכמה עלאה וחכמה תתאה, לאבנין אחרנין דאינון חיי ומותא דמתמן לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. ולא עוד אלא אתון תסתכנון גרמייכו בגין דאלין אבנין דעץ הדעת טו"ר אינון בפרודא, ואלין אבני שיש טהור אינון ביחודא בלא פרודא כלל. ואי תימרונ דהא אסתלק עץ החיים מנייהו ונפלי ואית פרודא בינייהו, דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, דהא לית תמן פרודא לעילא דאלין דאתברו מאינון הור⁷⁷⁴ עכ"ל.

והענין הוא כי הנה הב' יודי"ן דאות א' שהוא י' בראש וי' בסוף ו' באמצע, הנה הוא מרמז על השילוב דהויה אדני, יאהרונהי, שהוא י' בתחלה וי' בסוף ו' אותיות באמצע. ומרומזים שניהם באות א', להורות שהם שניהם אחד. וכן הוא עוד כי הי' בראש שהוא הי' דהשם הויה ב"ה הוא מיי"ן דוכרי"ן, והי' בסוף שהוא הי' דאדני הם מיי"ן נוקבין וכמ"ש ברע"מ (פנחס רכג סע"ב), כי המ"ד והמ"ן שניהם הם מן המוח שהוא החכמה י', והם הב' יודי"ן, והו' שבאמצע הוא הדעת המייחדם. והנה שניהם הם מבחי' הגבורות, כי כל יחוד הוא ע"י שלהובין דרחימו, ומזה הוא המ"ד ומ"ן, יורה כחץ⁷⁷⁵. וכן המוח שהוא חכמה, בו מתלבש גבורה דרדל"א, ולכן הוה המ"ס, בוצד"ק, שורש הגבורות, אלא משום שהוא שלהוביתא דרחימו עלאה, נעשה החכמה שורש החסד, והוא ע"י הרחימו עלאה דביה, הגם שכל פעולתו הוא גבורות. והרי הוה הב' יודי"ן דהויה אדני שהם הב' מוחין דזו"ן גבורות המתגלה בחסדים, ר"ל שכל הבחנת הגבורות שבהם הוא רק לפעול חסדים, שהוא שלהובין דרחימו כנו'. אמנם בהיותם עדיין בהמוח קודם שנתגלו לחוץ, עומד בהם הכל בעולם, והם הב' יודי"ן. והנה הם אבני שיש טהור, שהוראתם הוא גבורות מלאים בחסדים, כי אבני שיש הם קשים ולבן (כמ"ש רבינו גרשום מאור הגולה ב"ב דף ד ע"א), ומה שהם קשה הוא מהוראת הגבורות, ומה שהם לבן הוא מהוראת החסדים. ואמר "טהור" כי למטה, שהוא בעולמות בי"ע, הוה הגבורות שורש להקליפות, אבל כאן באצילות הוא כולו טהור, וזהו שאמר הוזה"ק הנ"ל (בודאי אבני שיש טהור אינון י' י" שהם הב' יודי"ן דהויה אדני, הב' מוחין דזו"ן, [דמנהון מיי"ן דכיי"ן נפקין] הם המ"ד ומ"ן

⁷⁷⁴ תרגום: מהו שאמר רבי עקיבא לתלמידיו כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים שמה תסתכנו בעצמכם, שכתוב "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני". בינתיים זקן הזקנים ירד ואמר להם, וכו'. אמר להם, ודאי סוד עליון יש כאן, והרי פרשוה בשיבה העליונה, וכו'. בודאי אבני שיש טהור הם שמהם יוצאים מים טהורים, והם רמוזים באות א' בראש ובסוף. ו' שהוא נטוי ביניהם הוא "עץ החיים", מי שאוכל ממנו "וחי לעולם". ושני היודי"ם האלה רמוזים ב"וייצר", והם שתי יצירות, יצירה של העליונים ויצירה של התחתונים. והם חכמה בראש וחכמה בסוף, תעלומות חכמה, ודאי הם תעלומות מחכמה עליונה שתחת כתר עליון. והם כנגד שתי עינים שבהם שתי דמעות יורדות לים הגדול. ולמה ירדו, בגלל שהתורה משני הלוחות הללו היה משה מוריד לישראל ולא זכו בהם, ונשברו ונפלו, וזה גרם אבדן לבית ראשון ושני. ולמה נפלו, בגלל שפרח ו' מהם, שהוא ו' של "וייצר", ונתן להם אחרים מצד של "עץ הדעת טוב ורע", שמשם נתנה תורה באיסור והיתר. מימין חיים ומשמאל מות. ולכן אמר רבי עקיבא לתלמידיו, כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, לא תהיו שוקלים אבני שיש טהור, (שהם שני יודי"ן של "וייצר", חכמה עליונה וחכמה תחתונה) לאבנים אחרות שהן חיים ומות, שמשם "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו". ולא עוד, אלא אתם תסתכנו את עצמכם, בגלל שאלה של "עץ הדעת טוב ורע" הם בפירוד, ואבני שיש טהור הן ביחוד בלי פירוד כלל. ואם תאמרו שהרי הסתלק עץ החיים מהם ונפלו ויש ביניהם פירוד, "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", שהרי אין שם פירוד למעלה, שאלה שנשברו היו מאלה.

⁷⁷⁵ עי' גמ' חגיגה טו ע"א: אמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מזרעת, ע"כ. ועי' רע"מ פנחס רנג ע"ב: אות ברית דאיהו י' טפה קדמאה דאתמשך מניה זרע יורה כחץ דאיהו ו' ואיהו י' סליק על ו' כאיבא דסליק על ענפא דאילנא, ע"כ. תרגום: אות ברית שהיא י', טפה ראשונה שנמשך ממנה זרע, יורה כחץ שהיא ו', והיא י' עולה על ו', כפרי שעולה על ענף האילן.

דע"ה ח"ב

היוצאים מן המות. [ואינן רמיזין באת א' רישא וסופא י' ין ר"ל בזה ללמדנו על גודל ההעלם שבהם ועל גודל האחדות שבהם, כי האות א' הוא אות נעלם יותר מכל האותיות, כי הרי הוא מאותיות אהו", שהם באו בנה נסתר⁷⁷⁶, והא' הוא עוד יותר מהם, כי הוא נחה אחר נח, כמו הוא היא, ולכן אלו הב' תיבות הוא היא מורה על זו"ן, שהם נסתרים, שכל האותיות דהשם הם מהאותיות הנסתרים. והאלף (צב ע"ד) הרי הוא עוד יותר נסתר, והוא אותיות פל"א, מופלא ומכוסה וכמ"ש הגר"א כ"ז בתיקונים (ריש תיקון ע דף קלח ע"א). וזהו שאמר שהם רמוזים באות א', ללמדנו על ההעלם שבהם, ולשלוף מהם כל הבחנת תמונה ודמות ח"ו. וכן הוא ללמדנו על האחדות שבהם, כי הגם שאמרנו שהם זו"ן והם ב', הנה הם רמוזים באות אחד ובאות אל"ף שהוא אחד, גם מצד עצמו להורות על גודל האחדות שבהם, כי מה שאמרנו שהם שניים והם זו"ן הוא רק ע"ש הפעולה שיוצא מהם וכנודע, וזהו שאמר ואינן רמיזין באת א'. ואמר רישא וסופא י' י', כי הוא מורה ג"כ על עוצם האחדות שבהם, שהרי אינם מרומזים בבחי' שונות אלא רק בבחי' אחת הוא י' והיא י'.

[ו' דאיהו נטוי בינייהו איהו עין החיים מאן דאכיל מניה וחי לעולם] כי הוא הקו האמצעי, דעת המבריה מן הקצה אל קצה⁷⁷⁷, והוא המייחד את הב' יודי"ן הנז', כי בו מתפשט ומתלבש אור א"ס המייחד את הכל, ועל ידו נעשה האצילות כולו אלהות גמור, משולל מכל גשם וחומר. והנה כל גשם וחומר הרי הוא אינו חי בעצמו רק מזולתו, שהוא מאור נשמתו המחיה אותו. והנשמה הרי היא ג"כ אינה חי בעצמה, אלא מאורו ית"ש המחיה אותה. ויש שהוא מאיר בה ומתלבש בה מבפנים, ויש שהוא מאיר עליה רק מבחוץ, ובסוד (יחזקאל א ד) ונוגה לו סביב וכמ"ש בזוה"ק (פ' יתרו סט ע"א), וע' בדברי הרב (שער המלכים פ"י) ובזוה"ק תרומה (קסד ע"ב). והנה כל אינן אשר אור חיותם הוא רק מבחוץ, הם יתבטלו בביטול גמור, הם ונשמתם. אבל כל אלו אשר אור חיותם מתלבש בהם מבפנים, הרי נעשו הם משכן ומעון לאור שכינתו ית"ש, כי עליהם נאמר (שמות כה ח) ושכנתי בתוכם, הנה מתקיים נשמתם בחיות נצחי, כי אורו ית"ש אינו נפסק מהם לעולם, ונעשה החיות לעצם בהם. והעיקר הוא כי גם נשמתם גופה הוא ג"כ רק ממנו עצמו ית"ש וכמ"ש בפ' ויקרא (ז ע"א) ע"ש, ולכן שוכן בתוכם גם בעוה"ז, ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם⁷⁷⁸. והרי הם מעצמות החיים גופה, ולכן הם נשארים לחיי עולם, ור"ל שלא שייך בהם מיתה כלל, יען שהם מעצם החיים, ולכן הם עומדים וקיימים תמיד בחיים. אך כ"ז הוא רק להנשמות, ומשום שהרי הם מעצם החיים כנז'. אמנם הגופות אשר מציאותם הוא מהעוה"ז, ועליהם נאמר (בראשית ג יט) כי עפר אתה ואל עפר תשוב, ומוכרח

⁷⁷⁶ עי' בהגר"א על תיקו"ז קלח ע"א, וז"ל, ולכן אותיות יה"ו הן נסתרות נח נסתר ולפי שלבא סופא דג"ר ורישא לז"ת שהיא קשר המרכבה לכן היא אינה נח רק בסוף התיבה לבד ומפני שהיא כתר לז"ת והיא דוגמת הכתר היא נחה אחר כל תנועה ואין בה נח נראה רק לפרקים מועטים כו' והיא נסתר אף דטמירין כנ"ל שהיא אחר כל תנועה ואין בה נח נראה רק לפרקים מועטים כו' והיא נסתר אף מהנסתרים נחה אחר נח כמו הוא היא ולכן אלו ב' תיבות הוא היא מורה על זו"ן נסתרים שכל האותיות הן מאותיות נסתרים והה"א מפני שהיא, עכ"ל. ועי' פת"ש עקודים ו' וז"ל ולכן אהו"י הם במספר כ"ב כנגד כ"ב אותיות, וז"ס יה"א דסמוך לבג"ד כפר"ת שהוא רפה, כי בג"ד כפר"ת הם ז"ת שהם ז' כפולות שיש בהם דין וחסד דגש ורפה, שאם הדין גובר, אז האור בא בסיתום וקימוץ בסוד נקודה לבד, ואם הם בסוד החסד, אז האור מתפשט בסוד קו על האות שהוא הרפה, ולכן, כאשר ז"ת מתחברים עם ג"ר וכתר ששם הוא עולם הרחמים כידוע, אז הם נעשים רפויים, אם לא כשיש דבר המבטל וגורם איזה הפסק בין הג"ר לז"ת, ע"כ. וכן עי' בהגר"א על ס"י ב ע"ד.

⁷⁷⁷ עי' לעיל הערה 57.

⁷⁷⁸ עי' בהגר"א על תיקו"ז קו ע"ג בשם זהר תרומה קמו ע"א ז"ל, אמר קב"ה רעותי לדיירא בינייהו אבל לא יכלנא עד דתתקון ההוא רוחא דילי דשריא בגוייהו הה"ד ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם כו', ור"ל דושכנתי בתוכם, הכוונה בתוך כל אחד ואחד מישראל.

דע"ה ח"ב

הוא המיתה בהם מצד עצמם. אך כאשר כל פעולתו הוא בהיותו בהעוה"ז להיות דבוק בקונו ולהשלים את חובתו בעולמו, והרי מוציא הנשמה את כל חובתה אשר לזה שולחה בעוה"ז רק ע"י הגוף. הנה נעשה ע"י הנשמה עם הגוף לתרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין⁷⁷⁹, והם דבוקים זה בזה לעולם. ונשאר הגוף ג"כ תמיד בחיים, והוא חי לעולם, ואין בהם מיתה ממש כלום וכמ"ש בזוה"ק (פ' תרומה קעד ע"א) ע"ש, וכן הוא במדרש תהלים (מזמור ל) אין בין הצדיקים החיים לצדיקים המתים אלא הדיבור בלבד, וכן בתנ"א (פרק ד) והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך מקיש הדבר מה הוא ית"ש חי וקיים לעולם ולעולמי עולמים, כך תלמיד חכם שעוסק בתורה ומת הרי הוא בחיים ועדיין לא מת, והוא חי לעולם ולעולמי עולמים, כי התורה הנה היא מאור הדעת הפנימי שהוא אורו ית"ש אשר בפנימיות כל האצילות, והוא מקור החיים, חי העולמים, והוא מתלבש בהדעת המברית מן הקצה אל הקצה, והוא מרומו בהו' דהא' שהוא בין ב' יודין, י' בראש וי' בסוף והו' בינתיים, חכמה בראש שהוא הי' דהויה, וחכמה בסוף שהוא הי' דאדני, ושם הוא מקור החיים, וכמ"ש (קהלת ז יב) ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה, כי בחכמה שם שורה מקור החיים, ולכן חכם גימ' חיים⁷⁸⁰, ודעת החכמה שהוא הדעת המתפשט ממנו, הנה דרך בו נמשך החיות לכל העולמות כולם, הדעת אשר מחכמה עלאה אבא, בו מתפשט אור א"ס לכל האצילות. והדעת אשר מחכמה תתאה, מלכות, בו מתפשט החיות לכל העולמות בי"ע, ולכן נקרא הדעת עין החיים.

אמנם כל זמן שישנו להרע מציאות בעולם, והונו העולמות בי"ע כלולים מטוב ורע, ונמשך החיים למציאות הרע ותולדותיו ג"כ, הנה נקרא אותו הדעת אשר מחכמה תתאה בשם עין הדעת טו"ר, כי הרי הוא מחיה את הרע ותולדותיו ג"כ, ובסוד (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם. אך אותו הדעת אשר מחכמה עלאה, שהוא הדעת דאצילות המתפשט מחכמה עלאה לתתאה ומייחדם, הנה הוא עומד במדרגתו לעולם, שהוא העין החיים, ועליו נאמר (בראשית ב ט) ועין צג ע"א} החיים בתוך הגן, שהוא בתוך חכמה תתאה, מלכות, וזהו שאמר, ו' דאיהו נטוי ביניהו איהו עין החיים, מאן דאכיל מיניה וחי לעולם, כי כל מי אשר חכמת אלהים בקרבו, שמסתפק ממנו תמיד, ורק זהו חיי נפשו וגופו, הרי נעשה גם גופו משכן ומעון לאור שכינתו ית"ש, שהוא מקור החיים, ונעשה החיים דבוק עמו ונשלל ממנו המיתה לגמרי, והוא חי לעולם. ור"ל כי אין הכוונה רק על החי נצחי דלעתיד אשר אז יתבטל המיתה מכל וכל, אלא הכוונה הוא גם עתה אשר המיתה שולמת בהעוה"ז, אבל למי שהוא דבוק בעין החיים, הנה נשלל ממנו המיתה גם עתה, והוא חי לעולם בחיים תמידי, וכנ"ל שאין מיתה ממש לצדיקים כלל.

ואמר שם הזוה"ק עוד: ואלין ב' יודין אינון רמיון בויער, ואינון תרין יצירות יצירה דעלאין ויצירה דתתאין, ואינון חכמה בראש וחכמה בסוף, תעלומות חכמה, ודאי אינון תעלומות מחכמה עלאה דתחות כתר עלאה. הענין בזה כי הכתוב אומר כולם בחכמה עשית, כי בהחכמה עלאה שהוא הי' דהשם הויה ב"ה, הנה בו נעשה יצירה דעלאין, שהוא כל האצילות כולו, שהוא סוד עין החיים. והחכמה תתאה שהוא הי' דאדני, בו נעשה היצירה דתתאין, שהוא העולמות בי"ע, שהם סוד עין הדעת, ושניהם נקראו אדם ע"ש השם מ"ה דהתיקון, שהוא גימ' אדם⁷⁸¹, ובו נעשה הכל כנודע. והוא האדם דאצילות הכולל זו"ן, שהם ז"א ומלכות, סוד עין החיים, ואדם דבריאה הכולל מט"ט וסנדלפ' סוד עין

⁷⁷⁹ עי' זהר ויקרא ד ע"א שלשון זו קאי על אר"א.

⁷⁸⁰ עי' ע"ח שער העקודים פרק ה'.

⁷⁸¹ עי' זהר בראשית השמטות רנה ע"א.

דע"ה ח"ב

הדעת. והם ב' יצירות, כי אינם שוים זה לזה, ולכן הוא וייצר בב' יודי"ן וע"ד שאמרו רז"ל (ברכות סא ע"א), ושניהם נקראו אדם. וז"ש הכתוב (בראשית ב ז) וייצר ה' אלהים את האדם (ומ"ש עפר מן האדמה ע' פ' צו (לד ע"ב) וכן בפ' וישלח (קע ע"א). ומ"ש (בראשית ב ז) ויפח באפיו ע' באד"ר (קמא ע"ב) ופ' משפטים (צד ע"ב) ויקרא (יט ע"א) ואין כאן המקום להאריך בזה). ואמר, ואינון חכמה בראש וחכמה בסוף, והוא כמ"ש בתיקונים (בהקדמה דף ז רע"א) כי הי' דהויה הוא חכמה עלאה, והי' דאדני הוא חכמה תתאה, ועל שניהם נאמר כולם בחכמה עשית כנו'.

ואמר תעלומות חכמה, ר"ל שעל זה נאמר (איוב יא ו) תעלומות חכמה. ואמר תעלומות שהוא לשון רבים, משום שהם ב' מיני חכמות אשר בכל א' נעשה יצירה בפנ"ע כנו'. אמנם הרי אמר הלשון רבים רק על ההעלם שבהם, אבל על החכמה עצמה, הרי אמר לשון יחיד, והוא משום כי הכוונה הוא במלת חכמה רק על השורש שלהם, שהם שניהם ממקור אחד, שהוא מהחכמה עלאה, מ"ס, אשר תחת האוירא והגלגלתא, שהוא כתר עלאה⁷⁸². ועיקר מה שמלמדינו הוא רק כי הם שניהם תעלומות, כי כשם שהיצירה דעלאין אשר מהחכמה עלאה הרי הוא נעלם, כן הוא נעלם היצירה דתתאין אשר מהחכמה תתאה, אלא שזה נעלם במהותה וזה נעלם בהנהגתה. כי היצירה דעלאין שהוא האצילות, הרי הוא נעלם במהותה. והיצירה דתתאין שהוא הבריאה כולו הרי היא נעלם בהנהגתה. והוא ענין בריאת כל הרע והזוהמא כולה, אשר בסיבתה נמנו וגמרו אשרי מי שלא נברא (עירובין יג ע"ב), והרי מתנהג כל הבריאה כולו רק בסוד (מנחות כט ע"ב) כך עלתה במחשבה לפני, והוא במחשבה עלאה אשר בחכמתא סתימאה. וזהו שאמר, ודאי אינון תעלומות מחכמה עלאה דתחות כתר עלאה, וע' בענין הי' דאדני בספד"צ (פ"ד בהגר"א ד"ה כ"ב אתוון סתימין ל ע"ג ד"ה ואמר וביד"ד ע"ש בארוכה).

ואמר שם עוד וואינון לקבל ב' עיינין דבהון תריין דמעין נחתו בימא רבא, כי העינים הם מהחכמה וכמ"ש בשער אח"פ (פרק א), כי הראייה היא מחכמה, ושמיעה מבינה, והתריין עיינין הם מאו"א עלאין. וכן הם ג"כ מחכמה עלאה ותתאה, שהם הב' יודי"ן דהויה אדני שבענינינו, והנה שניהם הם מהמ"ס דא"א, והמ"ס הנה יש בה ב' בחי', כי היא שורש הגבורות, בועד"ק, והרי היא שורש דכל הקו שמאל, בינה גבורה הוד, וכן היא שורש החסדים, שהוא הקו ימין, חכמה חסד נצח, כי הרי המ"ס היא חכמה, חכמתא סתימאה. והוא כמו שאמרנו לעיל, שהוא שלהובין דרחימו, ויש בה ב' הבחי' יחד וכנ"ל. אמנם בצאתם ממנה, מתגלה כל א' בפנ"ע, והם הב' קוין ימין ושמאל. אך באצילות שניהם הם קודש קדשים, והם כולם טוב, ועוד יותר הקו שמאל, כי שם הוא כל השמחה והעונג וכל טוב הצפון, וכמו שהארכנו בזה בכל דברינו לעיל, כי הוא כל סוד עין החיים וכל תקוה העתידה מחמודת כל החמודות. אך בעולמות בי"ע שהם {צג ע"ב} סוד עין הדעת טו"ר, הנה שם נעשו הגבורות לתריין ענפיין מתפרדיין, שמחה ותוגה, עונג ונגע, חיים ומות, וכן כל התמורות. והנה כאשר נתעורר הרחמים מגודל הצער והתלאה אשר מתוקף הדינים קשים הנעשים בעולם הזה, הנה מתעורר הרחמים למעלה למעלה, והוא באור א"ס ית"ש אשר בכללות רדל"א, דאחזי נהוריה בהאורא⁷⁸³ שבין גלגלתא ומ"ס, והוא הסתרא גו סתרא שאמר בספד"צ (פרק א ד ע"ב) כמ"ש הגר"א בהגהה שם (ד"ה ויותר נראה). ומשם מקבל המ"ס כל שפעה תמיד, והוא אורא עלאה, אורא דלא אתפיש (ד"ח ע ע"א וס"י פ"ב מ"ו), הנה מתעורר הרחמים עד שם שהוא מקור המקורות דכל החסדים כולן, והוא שורש

⁷⁸² עי' תיקו"ז עו ע"ב, ועי' לעיל הערה 186.
⁷⁸³ לשון ע"ח א"א ו', ועי' זהר בראשית מ"ב ע"ב.

דע"ה ח"ב

הגוון חוורא דהעינין. כי יש בעיינין ד' גוונין: חוורא אוכס סומק ירוק, והם מהד' מוחין חו"ב חו"ג כנ"ל סי' א'. וסומק הוא דין, ואוכס הוא שמרי הדין, וכמ"ש בנדה (יט ע"א) שחור אדום הוא אלא שלקה. ואמרו באד"ר (קלו ע"ב) בהני עיינין (דו"א) בתרין גוונין מנייהו בסומקא ואוכמא שראן תרין דמעין (כי ע"י הדמעות מתמתקין הדינין ומתפרשין ונפסקין, ויסד המאציל ית"ש בהדינין העליונים בהם גופה שורש המיתוק), וכד בעי קודשא דקודשין (הוא אור א"ס ית"ש אשר בהאורא עלאה הנז') לרחמא על ישראל, אחית תרין דמעין לאתבסמא בימא רבא, מאן ימא רבא ימא דחכמתא עלאה⁷⁸⁴ (הוא המ"ס), כלומר דיתסחון בחוורא במבועא דנפיק מחכמתא רבא ומרחם להו לישראל, כי כאשר עולה הרצון באור א"ס ית"ש אשר באורא עלאה הנז' לרחם על ישראל, אז מאיר בהמ"ס שהיא הימא רבא, לעורר המיתוק אשר שם, כי שם הוא שורש כל מיתוק הדינין, כי היא שלהובין דרחימו כנ"ל, ומתהפכין משם כל הדינים קשים לדינין מתוקין. והרי נמשך התעוררות הרחמים מאורא עלאה להמ"ס⁷⁸⁵, כי היא סוד המחשבה העליונה, אשר בה הוא שורש כל ההנהגה, ובסוד (מנחות נט ע"ב) כך עלה במחשבה לפני. וכן נמשך התעוררות מגוון חוורא דעינין, משורש החוורא דעינא עלאה, להב' גוונין סומק ואוכס להמתיק הדינין שבהם, ועי"ז יורד משם שתי דמעות, שהוא הוראת מיתוק הדינין, והוא סוד (שיה"ש ה יב) עיניו כיונים כו' רוחצות בחלב, שהוא מהחוורא דעינא עלאה, ומתפרשין הדינין קשים ואתכפיין.

והרי לפי דברינו יהיה הכוונה מה שאמרו "דבהון תרין דמעין נחתו בימא רבא", ר"ל דבהון שהוא בהב' עיינין דו"א, יורדין תרין דמעין ע"י הימא רבא, כי ע"י המיתוק שבהמ"ס דא"א, מתמתקין הדינין שבהב' גוונין סומק אוכס שבעיינין דו"א, ואתכפיין הדינין קשים ומתפרשין, והם התרין דמעין שיורדין. והרי מ"ש בימא רבא, ר"ל בסיבת הימא רבא, כי נמשך ההתעוררות מהאורא עלאה להמ"ס, שהיא הימא רבא, ומשם נמשך ויורד להגוון חוורא דעינא, והוא ע"י החוורא דעינא עלאה דא"א, ומהגוון חוורא נמשך להב' גוונין סומק אוכס, ונעשה שם המיתוק להב' דינין שבהם, ומתפרשין הדינין קשים, והוא ענין השתי דמעות.

אמנם הנה הענין דשתי דמעות הם נזכר בזוה"ק בכ"מ, בהקדמת זוהר בראשית (דף ד רע"ב) ובפ' שמות (יח ע"א ודף יט סע"א ורע"ב) ופ' ויקהל (קצה ע"ב וקצו ע"א). וראיתי בספר אור החמה פ' שמות הנז' הובא שם דברי הרח"ו ז"ל, וכן דברי הרמ"ק ז"ל, ופירשו שניהם כי מ"ש שהקב"ה מוריד שתי דמעות לים הגדול, הוא ע"ד שכתוב (שיה"ש ו יא) אל גינת אגוז ירדתי. ואמרו בזוה"ק (שמות טו ע"ב) כי מה דאמר ירדתי, הוא ע"ד שאומרים ירד פלוני למרכבה, וכן הוא הכוונה כאן, כי האי ירידה עלייה הוא, שעולין הב' דינין להמ"ס, ושם הם נמתקין, כי מיתוק הדינין הוא לעולם ע"י עלייתן בשרשם כנודע. וזהו שאמרו שהקב"ה מוריד שתי דמעות לים הגדול, ור"ל שעולין להמ"ס שהיא הימא רבא, ושם הם נמתקין. וכן פ' הרמ"ק עוד בפ' ויקהל (קצו ע"א), אמנם בהנהגות מהרח"ו ז"ל על גליון הזוהר שם (קצה ע"ב) פ' בדרך אחר ע"ש. ונראין דברי הרח"ו והרמ"ק ז"ל אשר בספר אור החמה, ובפרט המ"ס ששם הוא עומק מחשבתו ית"ש, והיא נקרא בספר יצירה (פרק א מ"ה) עומק אחרית, שהיא סוף הכל, שבה ישובו כולם, וכמ"ש בספד"צ (פרק א ד ע"ב) ביה סליקו וביה סלקן כו'. הנה נופל שם היטיב לשון ירידה, כי כל עניינה הוא ע"ש

⁷⁸⁴ תרגום: באלו עינים, בשני הגוונים שבהם. באדום ושחור שורות שתי דמעות, וכשרוצה קדש הקדשים לרחם על ישראל, מוריד שתי דמעות להתמתק בים הגדול. מי הוא "ים הגדול", הים של החכמה העליונה.

⁷⁸⁵ בבחינת מ"ד.

דע"ה ח"ב

העתיד, על תכלית העתיד בסוף הזמן האחרון, ולכן אמרו לשון ירידה הגם שאותו ירידה עלייה היא. אמנם ענין וצג ע"ג העלייה הוא בענינינו, ר"ל שנכללין בשרשם אשר בהמ"ס, ועי"ז הם מתבסמין ונמתקין.

אמנם עכ"ז הנה האמת כי הם בסוד ירידה ממש ג"כ, כי הרי יורד מיתוק הדינין למטה לרחם על ישראל, ומתפרשין אלו השתי דמעות, אשר אחד הוא מגוון סומק ואחד הוא מגוון אוכם, הנה מתפרשין לשניים, כי אותו שמגוון סומק הוא נמתק, ואותו שמגוון אוכם הוא דין קשה, והם יורדים שניהם לחכמה ובינה דבריאה. והחכמה דבריאה הוא נקרא ג"כ בשם ימא רבא⁷⁸⁶, ושם יורד אותו שנמתק, ונמשך משם ההנהגה בדינין מתוקין. ואותו שהוא דין קשה הוא יורד בהבינה דבריאה, והיא נקרא תהום רבה, ועליה נאמר (תהלים לו ז) משפטיך תהום רבה, ונשאר שם ע"ד שנאמר (שמות לב לד) וביום פקדי ופקדתי. ובעת הזכות והרצון הנה אותו הדין קשה שיוורד בתהום הוא לנקמא נוקמין מאותן דמעיקין לון לישראל, ומתחילה יורדים שניהם לימא רבא שהוא החכמה דבריאה ונמתקין שם בהמיתוק הראוי להנהגה, ואח"כ מתפרשין ויוצא אותו אשר מגוון אוכם להבינה דבריאה, כי משם הוא שרשו כמ"ש באד"ר (קלז ע"א) אוכמא כו' דנפיק מתהומא, ונשאר שם שהוא בתהום רבא. וכאשר מתפרש להתטמר בתהום, הוא מתרעש ונעשה רעש גדול בים כמ"ש באד"ר (שם) וכן בברכות (נט ע"א) וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו.

וכן אלו הב' דינין דהב' דמעות הנז' הם סוד שורש קין והבל⁷⁸⁷, קין הוא מגוון אוכם, ושקעיה הקב"ה בנוקבא דתהומא רבא, והבל הוא בשקועא דימא רבא, כמ"ש באד"ר (קמג ע"א), ור"ל שהם שורש הקליפות והדינין, כי קין הוא שורש הקליפות והבל הוא שורש הדינין, וכמ"ש האריז"ל במאמרי רשב"י (פ' בראשית על דברי הזוהר שם דף ב ע"א). [וע"ש בדברי האריז"ל שהוא מפרש את הענין דירידת שתי דמעות לים הגדול שהוא חכמה על החכמה דאור חוזר, שהוא למטה, ושם הם יורדים ומתבסמים ע"ש בארוכה]. ועי' עוד בכ"ז בדברי הגר"א בספד"צ פרק ב' (בד"ה כד אתגליין כב ע"א ד"ה חה) ושם פרק ג' (ד"ה וענין כלל ופרט כו ע"ד ד"ה ואמר אתקין) ובפ"ד (ד"ה ויראו בני לא ע"א ד"ה והענין כי) שהאריך שם הרבה בזה.

ונחזור על הדברים בדרך קצרה, כי אבני שיש טהור הם הב' יודיין דאות א' שהם הב' מוחין דזו"ן, ומנהון המיין דכייין נפקין שהם מ"ד ומ"ן, והם ג"כ הב' יודיין דהויה אדני שהם חכמה עלאה ותתאה, ובו הוא הי' בראש, כי הוא ראשית האצילות, ובה הוא הי' בסוף כי הוא חכמה תתאה, שבו נעשית כל הבריאה, והיא סוף האצילות וראש הבריאה, ראשית לנבראים⁷⁸⁸. והו' דאות א' הוא הדעת דנפיק מחכמה עלאה שהוא אבא, אשר גילויו הוא במות החכמה דז"א שהוא הי' דהויה, ואותו הדעת הוא הנתיב לא ידעו עיט (איוב כז⁷⁸⁹), שהוא מאבא, ומתפשט להאציל את הזו"ן, שהם סוד העץ החיים. ומתפשט הדעת עד החכמה תתאה שהוא הי' דאדני, והוא היסוד דהמלכות, אשר בו נעשה כל הבריאה כולו, הכולל מט"ט וסנדלפון, שהוא סוד עץ הדעת. ואלו הב' יודיין הם מרומז בהב' יודיין דוייצר (בראשית ב ז), שהם החכמה עלאה ותתאה, והם שניהם תעלומות חכמה, שהם מהחכמה עלאה מ"ס, ונעשה בהם הב' יצירות, יצירה דעלאין ויצירה דתתאין, שהם סוד עץ החיים ועץ הדעת כנוז, והם שניהם נעלמים, זה במהותה וזה בהנהגתה, ולכן נאמר עליהם (איוב יא ו) תעלומות חכמה, כי הם בסוד (מנחות כט ע"ב) כך

⁷⁸⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ כז ע"ג ד"ה והבל הוא.
⁷⁸⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ לא ע"א ד"ה והענין כי.
⁷⁸⁸ עי' תיקו"ז יב ע"ב.
⁷⁸⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"א ד"ה וכן התחלת.

דע"ה ח"ב

עלה במחשבה לפני, שהוא במחשבה סתימאה, חכמתא סתימאה דתחות כתר עלאה, ועל כ"ז נאמר כולם בחכמה עשית (תהלים קד כד). והנה אלו הב' יודיין, מהם הוא הב' עינים, כי הראייה הרי היא מהמות שבראש, והוא ממות החכמה שהוא י, וכל יו"ד הוא כלול מא"א עלאין, ומהם הוא הב' עינים. ובפרטות הוא כי מוח החכמה הוא כלול מי' ספי', והעינים הם הנצח הוד דהחכמה, ע' מאמרי רשב"י (בראשית דף י, ובדפוח"ח הוא ז ע"ג). ונצח והוד הם שניהם בחי' דינין, כי הם מהגבורות שבחכמה, כי בחכמה הוא שורש הדינין, שכן הוא בהחכמה, מ"ס, בו גנוז גבורה דרדל"א ע' שער א"א (פרק ו), והם העינים שהם נצח הוד דהחכמה, ושניהם הם בחי' דינין. אמנם הנה נשרש בהם ג"כ כח המיתוק, והוא נמשך בהם ג"כ מהמ"ס, ששם הוא כל הדינין מתוקין. וכן הוא בכל חכמה הנקרא ימא רבא, הנה בו נעשה מיתוק הדינין, ומשם נמשך להעיינין דו"א למתק הדינין שבהם, ויוצא מהם (צג ע"ד) עי"ז תרין דמעין ונחתו בימא רבא דעולם הבריאה, שהוא החכמה תתאה, הי' דאדני היורדת בהיכל קודש קדשים דעולם הבריאה, שהיא כסא הכבוד, להנהיג משם את כל העולמות בי"ע, ומתמתקין ומתבסמין בה הדינין ג"כ לרחם על ישראל ולנקמא נוקמין מכל אינון דמעיקין להון. ע"כ מה שחזרנו על כל דברינו לעיל בקצרה מה שנוגע לדברי הזוה"ק הנ"ל בקיצור.

ומעתה נבאר את יתר דברי הזוה"ק דענינינו שבפ' בראשית (כו ע"ב) ואמרו שם בענין אותן התרין דמעין דנחתו בימא רבא [ואמאי נחתו, בגין דאורייתא מתרין לוחין אלין הוה משה נחית לישראל ולא זכו בהון ואתברו ונפלו⁷⁹⁰], כי הלוחות הראשונים הנה היו מהנצח הוד דו"א, והלוחות השניים הם מהנצח הוד דנוק', וכמ"ש הרב בשער לאה ורחל (פרק ו). והנו"ה דו"א הם מסוד עי' החיים, כי בהם אין אחיזה להחיצונים ע' הגר"א בספד"צ (פרק ג ד"ה וענין כלל ופרט כו ע"ד ע"ש), אבל הנו"ה דהנוק' הם בסוד עי' הדעת, וכנודע בסוד (משלי ה ה) ורגליה יורדות מות. ובזוה"ק יתרו (פד ע"ב) כי הלוחות הראשונות הם מההוא טלא עלאה דנגיד מעתיקא קדישא כו' ע"ש. ואמרו בפ' משפטים (קיד רע"א) כי אלמלא לא אתברו כל מה דאתא לעלמא לבתר לא אתא⁷⁹¹, וכנודע כ"ז. ועכ"פ הוא כי הלוחות הראשונות הם היו מסוד העי' החיים, ומנצח הוד דו"א. והעיינין דו"א הרי הם מהנצח הוד דהחכמה שבו כנ"ל, והרי הם שניהם בחי' אחת, ולכן כאשר נשברו הלוחות הראשונות הגיע הצער עד למעלה, ונחתו תרין דמעין מהעיינין, וזהו שאמר, ואמאי נחתו, בגין דאורייתא מתרין לוחין אלין הוה משה נחית לישראל ולא זכו בהון ואתברו ונפלו.

והנה היה ג"כ ירידת הדמעין כדי למתק הדינין שלא לכלות את ישראל ח"ו, וע"ד שכתבנו לעיל [ודא גרים אבודא דבית ראשון ושני], שהם מבינה ומלכות, כמ"ש בפ' שמות (ט ע"ב), כי ע"י שנשתברו הלוחות שהם מנצח הוד דו"א, עי"ז נחרב הבית שני שהוא מהמלכות, אשר בניינה הוא מהנה"י דו"א. וכן ע"י שהגיע הפגם גם בהנצח הוד דהחכמה, עי"ז נחרב הבית ראשון שהוא מהבינה, אשר בניינה הוא מהנה"י דאבא. [ואמאי נפלו בגין דפרח ו' מנייהו דאיהו ו' דוייצר], והוא אור הדעת עלאה, סוד העי' החיים, שהוא האור הגנוז מששת ימי בראשית, שחזר ונתגלה בהלוחות הראשונות. הנה נסתלק הוא למעלה ע"י חטא העגל, והוא ע"ד הזיהרא עלאה דפרחא מאדם הראשון ע"י החטא דעי' הדעת⁷⁹², וכן הוא בגמרא פסחים (פו סע"ב) לוחות נשברו ואותיות פורחות,

⁷⁹⁰ תרגום: ולמה ירדו, בגלל שהתורה משני הלוחות הללו היה משה מוריד לישראל ולא זכו בהם, ונשברו ונפלו.

⁷⁹¹ תרגום: כי אלמלא לא נשברו, כל מה שבא לעולם אחר כך לא היה בא.

⁷⁹² ע"י ספר הגלגולים פרק טו וז"ל, כי אחר שחטא אדה"ר נתמעט חלקי בי"ע הנקראים ו' אלפין שנין כנ"ל והנה בעת שחטא נסתלקו ופרחו ממנו ההוא זיהרא עילאה, שהם נר"נ דאצילות, כי כבר

דע"ה ח"ב

וכן הוא בפדר"א (פרק מה) ובשמות רבה (ר"פ מו ט"א) ובכ"מ. וע"י הסתלקות האור הדעת עלאה, שהוא הו' דוייצר, נתעוררו הגבורות שבהב' עיינין, שהם הב' יודיין דוייצר, ונתעוררו הגבורות שבהם, שהם הב' גוונין סומק ואוכם שבעיינין לעשות כלייה ח"ו, וכמ"ש (שמות לב י) הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם. אך ע"י תפילת משה רבינו ע"ה, שהוא היה מאור הדעת עלאה, נחתו תריין דמעין ונמתקו הדינין. אמנם היה אז המתקתם רק לעכב את הפורעניות ולא למחילה גמורה, וכמ"ש (שם לד) וביום פקדי ופקדתי, ולא זכו עוד להגילוי דאור הדעת עלאה שהיה בהלוחות הראשונות מסוד העץ החיים, כי זה נאבד מהם.

[ויהיב לון אחרנין מסטרא דעץ הדעת טו"ר דמתמן אתייהבת אורייתא באסור והיתר מימינא חיי ומשמאלא מותא], כי התורה אשר מסוד עץ החיים, הוא התורה דאצילות⁷⁹³, אשר עליה אמרו (ע"ז ג ע"ב) שהקב"ה יושב ועוסק בתורה. כי התורה היא הב' עטרין דחו"ג דאור הדעת עלאה, אש שחורה ע"ג אש לבנה, כמ"ש בשיהש רבה (פ"ה סוף פסוק יא), וישנם באותן ב' עטרין כל הכחות דהמציאות כולו, אשר בכל רגעי הזמן דששת אלפים שנה של עתה, וכן כל מה שעתיד להיות בחיי העוה"ב, שהוא עד סוף אלף העשירי⁷⁹⁴. ועסקו של הקב"ה בה שמוציא מן הכח אל הפועל כל האורות הכלולים בהב' עטרין, כל הצורך להנהגת המציאות דכל רגע ורגע, והוא ג"כ ע"ד עסק התורה של בני אדם, שמוציאים את ההשכלות מהכח אל הפועל בכל ענין וענין שעוסקים בה.

והנה החו"ג דאצילות, שהיא סוד העץ החיים, הוו הגבורות כולם ג"כ קודש קדשים, ובהם הוא כל הנועם והזיו והזוהר דאור פני מלך חיים, שהוא כל טוב העתיד. וזה היה כל תורת אדם הראשון קודם החטא, שהניחו הקב"ה בגן עדן לעבדה ולשמרה (בראשית ב טו), וכן היה התורה שניתן לישראל אילו שזכו להלוחות הראשונות, והוא תורתו של הקב"ה, וכמ"ש (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם⁷⁹⁵, והוא התורה (צד ע"א) דלעתיד, שהיא אורייתא דאצילות, סוד העץ החיים. אך מאחר שלא זכו להלוחות הראשונות וניטל מהם כנוז, הנה ניתן להם הלוחות השניות שהיא אורייתא דבריאה⁷⁹⁶, והיא מסוד עץ הדעת טו"ר שהגבורות שבה הם המצוות לא תעשה, שהם כולם לשמור את עצמו ולהרחיק מן הרע, שהוא הטומאה והזוהמא כולה, והוא המות, והוה כל התורה עתה אסור מותר, טמא טהור, חייב זכאי, חול קודש, עבירה מצוה, פסול כשר, והוא מימינא חיי ומשמאלא מותא, וכמ"ש (דברים ל טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע. ואמר "היום", כי לעתיד תחזור התורה כולה להיות מסוד עץ החיים, וכן כל זמן שמשה רבינו ע"ה היה קיים היה האפשרות עדיין להתתקן על ידו, להמשיך את האור הגנוז, ולהחזיר לסוד העץ החיים. אך מאחר המאורע דמי מריבה, שנגזר עליו המיתה, לא היה אפשר להתתקן עוד, ועומד עתה התורה כולו רק בבחי' תורת הבריאה, שהוא בסוד עץ הדעת כנוז. אבל לעתיד תחזור לסוד העץ החיים, וזהו שאמר "היום".

ואמר שם הזוה"ק עוד [ובגין דא אמר ר' עקיבא לתלמידוי כשתגיעו לאבני שיש טהור אל תאמרו מים מים, לא תהוו שקילין אבני שיש טהור לאבנין אחרנין דאינון חיי ומותא, דמתמן לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו]. הענין הוא כי אלו הד' שנכנסו לפרדס, הרי היה כוונתם לתקן את החטא דאדה"ר וכנ"ל ריש סי' א', ולהתבונן ולעלות ממדרגה

ידעת כי בעולם אצילות כתיב ב' לא יגורך רע, ותיכף כשחטא ונמשך עליו הקלי' פרחו ממנו ונסתלקו ההיא זיהרא עילאה ואמנם זה החלק שנסתלק מאדה"ר לא הוטבעו בקלי'.

⁷⁹³ ע"י לעיל הערה 297.

⁷⁹⁴ ע"י בספה"ק ברית מנוחה ג ע"ג.

⁷⁹⁵ משמע שהשם כאן הוא שם קדוש, וצ"ע

⁷⁹⁶ ע"י לעיל הערה 752.

דע"ה ח"ב

למדרגה עד תורת האצילות בשרשי כל המצות עשה ולא תעשה, שהם בהח"ג דהדעת עלאה, שהוא הו' דוייצר, המייחד את הב' יודי"ן דוייצר שהם החכמה עלאה והחכמה תתאה, הב' יודי"ן דהויה אדני, שהם אבני שיש טהור, אשר מהם הוא הב' יצירות, יצירה דעלאין ויצירה דתתאין. ומהם היו הב' מיני לוחות הראשונות והשניות, כי הראשונות היו כללות כל היצירה דעלאין כאשר נכללו בסופן, והשניות הם כללות כל היצירה דתתאין אשר נכללו בראשן. ויש חילוק גדול ביניהם, כי הראשונות הוה האחדות עצום בהם מראש ועד סוף, ובאם שזכינו להם היה נמשך על ידיהם תיקון האחדות למטה ג"כ, כי היה מתבטל כל הזוהמא כולה, והיה מזדכך כל העביות כולו אשר גם בעוה"ז, והיה חוזר העולמות כולם למדרגתם שקודם החטא. משא"כ השניות, הנה כל מה שמתפשטים למטה, נעשו לענפין מתפרדין, ואין בהם עצמם כח לתקן את מציאות העוה"ז גופה כלל, ואין בכח להלוחות השניות, שהוא התורה אשר בדינו עתה, אלא לתקן את העוסקים בה והדבקים בה, שיעלו הם והיא עמהם להתאחד באור דהלוחות הראשונות, ולהטעימן מזיו דעין החיים אשר יחזור להתגלה עי"ז לעתיד, ואז יתוקן העולם כולו ג"כ. אבל עתה אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, וכמ"ש בעבו"ז (ה ע"א⁷⁹⁷). וזהו באמת עומק הענין מה שנתגלגל הדבר ולא זכינו להלוחות הראשונות, כי הכל הוא מנפלאות תמים דעים נורא עלילה על בני אדם, והוא בסוד (מנחות כט ע"ב) כך עלה במחשבה לפני, וזהו שאמרו בעבו"ז שם, לבטל מהם מלאך המות אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, וכמו שהארכנו בביאור עומק ענין זה לעיל ענף י"ז י"ח, ובספר הקדו"ש שער ו' ובכ"מ.

ונחזור להענין, כי הנה אלו הד' שנכנסו לפרדם והיה כוונתם לתקן החטא דאדה"ר הנוגע לשורש נשמתם, ועלו להתבונן ממדרגה למדרגה לייחד את כל המדרגות כולם עד אור הדעת עלאה סוד העין החיים, שהוא התורה דאצילות⁷⁹⁸, הנה הזהיר להם ר' עקיבא ואמר, כשתגיעו לאבני שיש טהור, שהם סוד שורש המצות עשה והמצות לא תעשה מכל התורה אשר בדינו, והם הב' יודי"ן דהויה אדני, אשר מהם הוא המ"ד ומ"ן, שפעת החו"ג שבאצילות, ועל זה אמר להם אל תאמרו מים מים, ר"ל שאל תאמרו ששני מיני מים הם, כי בהם הוא האחדות עצום למאד, כי לכך הם רמוזים בהב' יודי"ן דאות א' כנ"ל. ומה שהם שניים בהשגה הוא רק בכחי' גילויים למטה, שהוא התורה שבידינו, שהם המצות עשה ול"ת, אבל הם עצמם הם באמת באחדות עצום למאד. וזהו שאמר לא תהוו שקילין אבני שיש טהור. (שהם הב' יודי"ן דהויה אדני) לאבני אחרנין (שהם מט"ט וסנדלפון, אשר הגבורות שבהם מתפשטים להיות שורש להחיצונים, ועל זה הוא כל המצות לא תעשה, כדי להתרחק מכל מה שיש להרע אחיזה בהם, ולכן נקרא מט"ט וסנדלפון עין הדעת טו"ר משום החו"ג שבו). דאינון חיי ומותא דמתמן (ר"ל מצד החו"ג דמט"ט וסנדלפון שהם בעולמות בי"ע) לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, {צד ע"ב} ועל זה הזהיר להם ר' עקיבא שכאשר יתבוננו באבני שיש טהור, יקבעו בלבם ששם הוא האחדות עצום למאד, ושם הוא השורש דכל התורה כולו אשר בדינו ג"כ. ועי' התבוננות הזו יומשך אור קדושת האחדות למטה ג"כ, ועי"ז ידחה הרע מאחיותו גם למטה, ויושלם בזה התיקון

⁷⁹⁷ ז"ל: אמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי", מלמד שהתנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית ואמר, אם מקבלין ישראל את התורה מוטב ואם לאו אחזיר אתכם לתוהו ובוהו. מיתבי, "מי יתן והיה לבבם זה להם" לבטל מהם מלאך המות א"א, שכבר נגזרה גזרה. הא לא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא אומה ולשון שולטת בהן. שנאמר "למען ייטב להם ולבניהם עד עולם".

⁷⁹⁸ עי' לעיל הערה 297.

דע"ה ח"ב

דכוונת כניסתם לפרדס, שהוא לכלול הכל באצילות ע"י דחיית הרע מאחזותו, והמשכת אור קדושת האחדות למטה, אשר בזה תלוי כל תיקון החטא דע"ן הדעת.

[ולא עוד אלא אתון תסתכנון גרמיכון] ר"ל כי לבד מה שאם לא תזהרו בזה לא תתקנו מאומה, אלא גם תסתכנו בזה ג"כ, וכנודע שכל מי שמכניס עצמו לתקן החטא דאדה"ר, אם לא נזהר כהראוי הוא עומד בסכנה גדולה, וכמו שאירע לנח ולנדב ואביהו ולשלמה המלך ע"ה וכנ"ל ענף כ' כ"א, וביותר לאלישע אחר רחמ"ל. [בגין דאלין אבנין דע"ן הדעת טוב ורע אינון בפרודא, ואלין אבני שיש טהור אינון ביחודא בלא פרודא כלל (כן הוא הלשון בתיקונים תיקון מ צ ע"א)], ועי"ז הנה יש להחיצונים שייכות ואחיזה בכל מחשבת ריבוי ופירוד, וכשתאמרו מים מים, יאחזו החיצונים באותו ההתבוננות והמחשבה להתערב בה, ואין סכנה גדולה מזה, כי ימשיכו אצלם להתפתות אחריהם רחמ"ל והבין זה מאד.

[ואי תמרון דהא אסתלק ע"ן החיים מנייהו ונפלו ואית פרודא בינייהו] כי הרי אמרנו שהלוחות הראשונות היו מסוד האצילות, והם נשברו ע"י שנסתלק מהם אור הדעת עלאה שהוא מרזא דאור א"ס המייחד את כל, ונעשה עי"ז פגם בהב' יודי"ן ג"כ, ובסוד תרין דמעין וכנ"ל. וא"כ הרי מאחר שנסתלק רזא דאור א"ס מהם, הרי אית פרודא בינייהו ח"ו, שהרי נפגמו כנו, על זה אמר [דובר שקרים לא יכון לנגד עיני, דהא לית תמן פרודא לעילא], כי האמת הוא שבאצילות עצמו אינו מגיע שם שום חטא כלל לעשות שם פירוד ח"ו, וכמ"ש ברע"מ פינחס (רכה ע"א). כי באצילות לית בהון פרודא והפסקה כו' לא מטי ביה חובין כו' ע"ש. ומה שמשמע באיזה מקומות כי גם באצילות מגיע פגם, והוא בפ' ויצא (קנט ע"ב) שאמרו שם שכינתא לעילא שכינתא לתתא, ובזמנא דישראל בגלותא שלא אתתקנת לתתא, הכי נמי לא אתתקנת לעילא⁷⁹⁹ ע"ש. ובפ' בלק (קפה ע"ב) אם עונות תשמר יח, אם חובין סגיא עד דסלקין לעילא לגבי אבא ואימא כו'⁸⁰⁰, והרי לנו דמטי חובין גם בהג"ר דאצילות. אך הענין הוא כי נגיעת הרע הנה זה לא מטי באצילות כלל וכלל ח"ו, כי שם נאמר לא יגורך רע⁸⁰¹ (תהלים ה ה), והזר הקרב יומת⁸⁰² (במדבר א נא). אך הזכות והחובה אשר מגיע באצילות ג"כ, הנה הוא בענין הריבוי ומיעוט הגילויים דאור א"ס, כי לעולם מתייחד אור א"ס ית"ש באצילות, ולכך הוה האצילות לעולם אלהות גמור, יחיד ומיוחד לעולם, אלא בעת הזכות מתרבה ומתגדל הגילוי דאור א"ס שבה, וזהו ענין כל הברכות כולם. ובעת החוב מתמעט ח"ו. אבל לעולם הוה היחוד דא"ס באצילות עצום למאד, והיא לעולם אלהות גמור בלי הפסק ופירוד כלל. וראיה לדבר מהחטא דע"ן הדעת, שעב"ז הנה נשאר האצילות אלהות גמור לעולם, והוא יחיד ומיוחד כנודע, וכמ"ש הרב בשער הצלם (פרק א) ובכ"מ. וכן היה גם בחטא העגל, ואחר שנשברו הלוחות. וזהו שאמר

⁷⁹⁹ ז"ל בשלימות: ותא חזי שכינתא לתתא ושכינתא לעילא שכינתא לעילא בתריסר תחומי רתיכין קדישין ותריסר חיוון עלאין שכינתא לתתא בתריסר שבטין קדישין וכדין אתכלילת שכינתא לעילא ותתא וכלא בחד זמנא כחדא ואף על גב דבזמנא דישראל בגלותא לתתא לא אתתקנת לעילא הכי נמי לא אתתקנת בגין דלתתא לא אתתקנת ודא הוא בגלותא עמהון דישראל דאיהי בגלותא עמהון.

תרגום: ובא תראה, שכינה למטה ושכינה למעלה. שכינה למעלה בשנים עשר תחומים מרכבות קדושות, ושנים עשרה חיות עליונות. שכינה למטה בשנים עשר שבטים קדושים, ואז נכללת השכינה למעלה ולמטה, והכל בפעם אחת יחד. ואף על גב שבזמן שישראל בגלות למטה לא נתקנת למעלה, כך גם לא נתקנת משום שלמטה לא נתקנת, וזהו בגלות עם ישראל, שהיא בגלות עמהם.

⁸⁰⁰ תרגום: "אם עוונות תשמר יח", אם רבים העוונות, עד שעולים למעלה, לאבא ואמא.

⁸⁰¹ עי' רע"מ פנחס רכה ע"א, תיקו"ז י ע"א, קכו ע"א.

⁸⁰² תיקו"ז י ע"א.

דע"ה ח"ב

הזוה"ק דענינינו דהא לית תמן פרודא לעילא. ומה שאמרנו כי נסתלק אור הדעת עלאה ונעשה פגם בהיודי"ן ג"כ, הנה כל ההסתלקות והפגם הזה הוא רק ע"ד הסתלקות הזוהרא עלאה, והפגם הנעשה בהחטא דע"ן הדעת, כי הרי אמרנו שבעת מתן תורה דהדברות הראשונות היה עומד להתקן כל החטא דע"ן הדעת, ונעשה אז ההכנה לכל הזוהרא עלאה ולהגילוי דאור הגנוז, להחזיר את העולמות למדרגתן שקודם החטא. והנה המדרגה הנעלה הזוה"ק הוא מה שחזר ונסתלק ונפגם ע"י חטא העגל, אבל עכ"ז הנה לא ירד האצילות ממדרגת האלהות ח"ו, אשר היה גם קודם מתן תורה, כי היחוד דא"ס באצילות זה לא חסר ולא יחסר לעולם. ואדרבה הוא כי הרי גם אחר העגל, עכ"ז הנה נשתנה לעילויא הרבה כל מצב המציאות דהעולמות כולם ע"י הלוחות השניות וע"י ברית ברית אשר מה' עם ישראל והתורה אשר בידינו, שהגם שהיא עתה במציאות תורת הבריאה, הרי גנוז בה הכל, וכלולה מהכל שהיא שורש הכל, ובזכות והחוב שבה. הרי תלוי כל העולמות כולם בעילויים ותיקונם עד סוף התיקון האחרון, שהכל הוא על ידה. והרי נשתנה מצב העולמות לעילויא הרבה מעת מתן תורה והלאה ע"י התורה שבידינו, גם אחר (צד ע"ג) כל המאורע דשבירת הלוחות הראשונות וכנודע כ"ז. וא"כ הרי כל מה שאמרנו דפרח ו' מנייהו, ומהפגם שנעשה בהב' יודי"ן ג"כ, הנה הוא רק בענין שלימות התיקון אשר היה עומד להעשות אם שלא נשברו הלוחות הראשונות. אבל עכ"ז הרי נעשה תיקון גדול עכ"פ גם בהלוחות השניות ובכל התורה שניתן לנו, ונתקן ע"י גם האצילות הרבה בהגילוי והיחוד דאור א"ס שבה הרבה יותר ממה שהיה מקודם לזה.

וזהו שאמר, ואי תימרון כו' דובר שקרים לא יכון לנגד עיני דהא לית תמן פרודא לעילא דאלין דאתברו מאינזן הוו, ר"ל שהשבירה דהלוחות הראשונות אשר נשברו בסיבת הפגם שנעשה למעלה בהסתלקות האור דהדעת עלאה מהב' יודי"ן דתעלומות חכמה, הנה הוא רק משום שהלוחות הראשונות היו מאותו האור עצמו אשר נתגלה אז באלו הב' יודי"ן, וכדי לתקן את העולם להחזירם למדרגתם שקודם החטא, ולכן כאשר חזר אותו האור ונסתלק מלמעלה, הנה נשברו אותן הלוחות שמהם למטה ג"כ. וא"כ הרי נמצא כי לא נעשה ע"י שבירת הלוחות פגם באצילות להגרע מערכו הקודם ולהעשות שם פירוד ח"ו, אלא רק שאותו השבח והמעלה אשר היה עומד להתקן אז ע"י הגילוי דהאור הגנוז שנתחדש אז, הנה זה החידוש דהשבח הוא מה שחזר ונסתלק, אבל לא נגרע האצילות מערכו הקודם ח"ו, ולא נעשה שם פירוד חלילה וחלילה, ואדרבה הוא כי נעשה אז תיקון עכ"פ ע"י הלוחות השניות והתורה שניתן לנו וכנו'.

והנה כ"ז הזהיר אותם ר' עקיבא, להיות זהיר ביחוד האצילות הרבה מאד, כי על זה היה הכוונה דכל כניסתם לפרדס, להעלות את כל הכחות דהעולמות בי"ע בשורשם אשר באצילות, כדי לדחות ע"י את אחיות הרע שבהם ולייחד את הכל במקור האחדות שהוא השם הו"ה ב"ה, וכדי להמשיך אור קדושתו למטה בגילוי כבודו ומלכותו ית"ש, והוא תיקון החטא דע"ן הדעת שיתגלה לכל, כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד (דברים ד לט) וכנ"ל ענף ט' בארוכה ע"ש. והרי היה כניסתם לפרדס להעלות הכל ממדרגה למדרגה עד מקור האחדות שבאצילות, ולכן הזהיר אותם להזהר ביחוד האצילות הרבה מאד.

דרוש ד ענף כג סימן א

כוונת אדם הראשון בחטאו בע"ן הדעת היתה להוסיף שלימות בתיקון האצילות, אלא שלא כיוון כראוי בפעולותיו, ולא עשאו בסדר הראוי. וכן היה אח"כ בענין הד' שנכנסו לפרדס, שהם רצו לתקן את מה שפגם אדה"ר אפילו באצילות, אמנם היה בהם החסרון שהיו ד', שכן הפגם של אדה"ר שנגרם באצילות אינו יכול ליתקן אלא ע"י אדם אחד, שכן משום עוצם האחדות שבאצילות לא יתכן שיתחלק תיקונו לפרטים. וזהו שאמר

דע"ה ח"ב

רז"ל ואף ר' עקיבא בקשו מלאכי השרת לדוחפו אלא שהגין עליו הקב"ה, דהיינו ע"י גודל תורתו וקדושתו. והעיקר הוא שהפרט שלקח ר' עקיבא על עצמו לתקן נוגע לכלל כולו כאחד, ולכן יצא בשלום. אמנם באמת אי אפשר שתתוקן האצילות כולה בכל שלימותה אשר הוכנה אליו לצורך תיקון העתיד, אלא או ע"י כלל ישראל כולם כאחד, דהיינו שיהיו כולם צדיקים גמורים, מאחר וכולם מהווים כללות של קומת פרצוף אחד, או ע"י אדם כללי אחד כמו אדה"ר עצמו שהיה כולל את כל הנשמות, או כגון משה רבינו ע"ה, אמנם זולתם לא יכול מעתה לבוא לידי תיקון אלא ע"י המשיח דוקא, שהוא יהיה משה עצמו. ולכן אי אפשר היה לאצילות ליתקן ע"י הד' שנכנסו לפרדס.

בעת מעשה בראשית, אחר שנגנז האור הראשון שהיה תיכף ביום הא', היו הזו"ן רק בבחינת אהור באהור. וענין עמידתם אהור באהור הוא כאשר הם חסרים מהמוחין דאבא, הרי הוא האור דהחיה, הגם שיש להם את האור דהנשמה הרי הוא המוחין דאימא (והוא הנקרא ג"כ גדלות, אמנם הוא רק גדלות ראשון), והמה בבחינת אהור באהור. והיה מוטל אז על אדה"ר לתקנם ולהביאם פב"פ, דהיינו להמשיך בז"א את המוחין דאבא, הרי הוא האור דחיה, ע"י כוונות בשמות ויחודים השייכים לאורות דאבא עם ז"א. וכאשר ראה אדה"ר את המוטל עליו, היה מתבונן בכל סדרי היחודים דהשמות הקדושים אשר באורות אר"א וזו"ן, איך להתנהג עמהם ובאיזה אופן וסדר יכוון בהם כדי להשלים את כוונתו ית"ש בהמשכת האורות דאבא בז"א. והוא שגג בסידרם, וכיוון שלא כסדר כלל, והחליף את המאוחר להקודם. ועי"ז, לא די שלא תיקן, אלא שנעשה עי"ז פגם גדול בפרצופי הזו"ן דאצילות וקלקול גדול בעולמות בי"ע.

והענין הוא, שכן האורות והמוחין דאר"א המתלבשים בזו"ן, באים ע"י התנה"י דאר"א המתלבשים בז"א, שכן הכתר דז"א הוא במקום ת"ת דאר"א. והנה הנצח דאר"א מתפשט בכל קו הימין דז"א ע"י שיש בנצח ג' פרקין, וכן הוא עד"ז בהוד. אמנם יסוד דאימא הוא רק ב' פרקין, ולכן הוא מתפשט רק עד החזה דז"א. והגם שב' הפרקין דיסוד היו צריכים להתלבש בדעת ות"ת דז"א, אך משום שהדעת הוא בחי' אחת עם הכתר, שכן הוא מהחיצוניות שבו, והכתר הרי הוא למעלה מראשו, לכן ממשיך הכתר את הדעת עמו ואינו מניחו להתפשט כ"כ, ועי"ז אינו מתפשט אלא רק עד סוף שלישי הת"ת שבו בלבד, שהוא עד החזה שבו. ועי"ז נעשית תועלת גדולה, שכן משם ולמטה מתגלים האורות דהחור"ג שבדעת, ומזה נעשית מציאות הלב, אשר שם הוא ג"כ החכמה והמדע, והוא שני למוח, הן במעלת השכל, והן בענין החיות. ומלבד תועלת זו לז"א שנעשה לו לב, אף נעשית תועלת לנוק', שעל ידי כך היא יוצאת מהחזה ולמטה של הז"א.

אע"פ שעיקר מקום המוחין הוא בראש, הם מתפשטים בכל הגוף כולו דרך גידין הנמשכין מן המוח, ובעורקים, ורידי הדם והמוח שבעצמות. שכן חיות הגוף תלויה במוחין. והנה המוחין דחכמה ובינה אשר אר"א נותנים בו, שרשם הוא במוחין שבראש דאר"א, שכן בהם מתגדל ז"א ועל ידם יכול הוא לעלות למעלה. אמנם מוח הדעת הכלול מחור"ג אינו נמשך ממוח הדעת עצמו דאר"א, אלא מהחור"ג המתפשטים בו קצוות דאר"א, והוא משום שנעשה עיקר מדרגת הז"א מהדעת. לכן הוא אינו נלקח ממוח הדעת דאר"א אלא מהחור"ג המתפשטים בהו"ק שלהם. אמנם עכ"ז הוא נעשה למוח הדעת גם בראש דז"א, ועי"ז הוא נקשר במוחין דחור"ב, שכן עי"ז הוא יכול להתעלות ממדרגה למדרגה.

אמנם מה שנעשה למוח הדעת שבראשו הוא ע"י הארת אור הכתר, שעל ידי קבלת אור זה, הכתר ממשיך את הדעת אליו כנ"ל, ועי"כ עולה הדעת למעלה בראש, והוא מוח הדעת שמקומו הוא מתחת לחכמה ובינה, ואז הדעת מתאחד עמהם להיות בבחי' הג"ר שהם כחד חשיבן, ומקבל תמיד מהחור"ב, וכן מאור הכתר אשר למעלה, ומתעלה אור הדעת הרבה ע"י עלייתו למעלה בראש, ועי"ז מתגדל אורו הרבה עד שיוצאת הארתו ומתפשטת גם לחוץ דרך הגומא שבעורף (ובסוד קשר של תפילין, שהוא פרצוף לאה), ומתפשטת עד כנגד החזה, שם יוצאת רחל מאור הדעת המתגלה שם, שכן שם מסתיים יסוד דאימא.

והנה כ"ז הוא מה שנוגע בעולם האצילות גופה, וכן היו עד"ז תועליות גדולות לעולמות בי"ע. והוא שכן כבר נתבארה לעיל דרוש ג' מעלת מדרגת העולמות איך שהיו קודם החטא במעלה גבוהה יותר, ואף זה היה רק מכיוון שנתעלה אור הדעת למעלה ברישא דז"א אצל החור"ב והכתר, וגם הוא נעשה מהמוחין ומהג"ר שהם למעלה מהגוף, והם קרובים לאור א"ס. ועי"ז יצאו אז אף העולמות בי"ע להיות במדרגה נעלה מאד.

העולמות בי"ע נעשו ע"י האורות דחור"ג, שכן פעולתם היא בגבורות הרי הם ל"ב שמות אלהים דמע"ב, ע"י אורות החסדים המתייחדים עמם באופן זה, שהגבורות מעוררים ופועלים באורות דחסדים שיצאו להתגלות ולהוציא את כחם לפועל, והגבורות הינן סיבת הגילוי דאור החסד. נמצא, שהנושא דכל מציאות הוא החסד, אך פעולתו היא ע"י הגבורות. והנה עולמות בי"ע נעשו על ידי חור"ג דמלכות דאצילות. וכ"ז נעשה בעולמות בי"ע באופן בו יצאו ממנו ית"ש, שהיו כולם טובים מאד, ובתחילה לא היה מעורב בהם שום טומאה והיו קודש לה'.

אמנם מציאות הרע אשר ראה רצונו ית"ש להמציאו לשם תכלית הבריאה יצא ונעשה ע"י הגבורות בלבד, וראשית מציאותו היתה מתוקף הדינים הקשים דעולם התווה שנעשו מעולם הנקודות, שהיו גבורות גדולים בלי גילוי דאור החסד, ויניקתם ואחיותם תמיד הינה רק מאורות דגבורות. אמנם בזה עצמו תלוי ביטולם ג"כ, שכן אין קיום לגבורות בלי חסדים, ולכן גם לעולם הנקודות לא היה קיום, וקיומם אשר היה כרגע אף הוא לא היה כי אם ע"י תמצית דאור החסד שהיה בהם בצאתם משרשם.

והנה הרע אינו יכול לקבל שפע של קיום אלא לאחר שיתפשט וירד אור דהחסד למטה, אמנם להתקרב לאור החסד של מעלה לא יתכן לו כלל, שכן יכוה מאורו ויתבטל, שהרי כל מציאותו הוא מתוקף דינים קשים, שהם בעולם דאור החסד עד התכלית. וא"כ באור החסד שלמעלה מתבטלת קשיות הדינין, והגבורות מתמתקים ומתהפכין כל הדינין והגבורות לשלהובין דרחימו.

דע"ה ח"ב

והאמת שגם הגבורות אשר המה שורשם, אף הן משפיעות למציאות הרע רק לאחר שמתפשטות למטה ומתרחקות ממקורם עד אשר נעשית האפשרות שיתהפכו לדינים קשים, ויהיו שורש לכל מציאות הרע. אמנם בעיקרם ומקורם אשר למעלה, הם נמתקים ומתבסמים ע"י יחודם באור החסד, ומתייחדים שם בשלהובין דרחימו לצורך הנועם אשר בשכר התורה והמעשים הטובים דכל הצדיקים.

וזהו שאמרנו שבעת התיקון דמעשה בראשית יצאה המציאות באופן טוב מאד, ומתחילה לא היה מעורב בתוכם רע כלל, שהרי אמרנו שמציאות העולמות נעשתה ע"י אורות דחו"ג שנעשו מהם עולמות ב"ע, והמה היו למעלה קרובים לאור א"ס, ולא היה בהם שום מגע זר.

והעיקר בזה הוא כי החסדים והגבורות המה לכאורה שני הפכים, אמנם בשרשם הם מיוחדים ע"י אור א"ס המייחדם, והוא שלהובין דרחימו, שהוא רק יכול להיות ע"י חיבור חסדים וגבורות יחד. והרי נמצא שע"י שמתייחדים למעלה (והוא ע"י שנתעלה הדעת למעלה כנו"ן) הוא שמתהפכים הגבורות לחסדים, ואדרבא הוא, שכח ופעולת החסדים מתגלים ונעשים ע"י הגבורות, ולכן הגם שנתפשטו וירדו למטה, אין חשש בזה, שכן מאחר שנתייחדו למעלה, נעשה כל ענין ירידתם להוציא את פעולת החסדים לחוץ ולהוציאם מן הכח אל הפועל. וכל קלקול הוא רק כאשר יורדים החסדים והגבורות כל א' מהם בפני עצמו בלי חיבור.

הנה רבינו הקדוש האר"י זללה"ה גילה לנו עוד ענינים עמוקים בענין החטא דע"ן הדעת דאדה"ר, וכן בענין הד' שנכנסו לפרדס, ומבאר לנו כי היה כוונת אדם הראשון להוסיף שלימות בתיקון האצילות, וכמו שאמר הכתוב שהקב"ה הניחו בנן עדן לעבדה ולשמרה (בראשית ב טו), ובזה עסק אדה"ר מתחילה. אלא שלא כוון בפעולותיו כהראוי, ולא עשה בסדר הראוי, ועי"ז לא די שלא תיקן אלא שנסבב עי"ז חסרונות רבים בכל פרצופי האצילות גופה, ומזה נמשך כל מה שנכשל אח"כ בענין הע"ן הדעת למטה, שהוא בהעולמות ב"ע, וככל מה שבארנו לעיל. וכן היה אח"כ ג"כ בענין הד' שנכנסו לפרדס, שהם רצו לתקן ג"כ באצילות מה שפגם אדה"ר, אך בהם היה החסרון מה שהיו ד', כי הפגם דאדה"ר אשר גרם באצילות הוא לא אפשר להתתקן אלא ע"י אדם אחד דוקא, שאדם אחד יתקן כל אותן הפרטים שנתקלקל, אבל הם לא היה לכל א' כח לזה, אלא שנתחלקו לד', ולקח כל א' פרט לעצמו, וזהו חסרון גדול, כי משום עוצם האחדות שבאצילות אי אפשר שיתחלק תיקונו לפרטים. וזהו שאמרו רז"ל (חגיגה טו ס"ב) ואף ר' עקיבא בקשו מלאכי השרת לדוחפו אלא שהנין עליו הקב"ה ע"י גודל תורתו וקדושתו. והעיקר הוא כי הפרט אשר לקח ר' עקיבא הוא נוגע לכל הכלל כולו, וכמו שיתבאר למטה בעה"י, ולכן יצא הוא לשלום. אבל באמת הנה אי אפשר שיתוקן האצילות כולו בכל שלימותו אשר הוכן אליו לצורך תיקון העתיד אלא רק או ע"י כלל ישראל כולם, שיהיו כולם צדיקים גמורים בלי חיסור אחד מהם, כי הם כולם כללות קומת פרצוף אחד, והוא ע"ד שאמרו (ב"ר פ"ע ס"ט ט) שאם היה חסר אחד מס' רבוא לא היו כדאי (צד ע"ד) לקבל את התורה. וכן אפשר עי"ז להשלים את כל שלימות האצילות, כל מה שהוכן אליו מתחילה לצורך תיקון העתיד. או ע"י אדם כללי אחד כמו אדה"ר, שהיה כולל כל הנשמות, וכן היה ג"כ משה רבינו ע"ה, והיה עומד להתתקן על ידו ג"כ אילו שזכינו להלוחות הראשונות כנ"ל. וע' בלקו"ת להאריז"ל (בפ' תשא) בפסוק (שמות לג ה) ועתה הורד עדיך ובספר הגלגולים (פ' יט), אבל זולתם הנה אי אפשר להתתקן מעתה אלא ע"י משיח דוקא, שהוא יהיה משה עצמו, וכמ"ש (קהלת א ט) מה שהיה הוא שיהיה שר"ת משה (שענה"ג הק' לז), ויתלבש במשיח בן דוד, ויתעלה עוד יותר ממה שהיה בראשונה, ויתוקן הכל על ידו. אבל עד זמן ביאת משיח אי אפשר שיתוקן מעתה אם לא ע"י כל ישראל יחד, או ע"י אדם כללי אחד כמו אדה"ר ומשה ומשיח, ולכן לא היה אפשר להתתקן ע"י אלו הד' שנכנסו לפרדס, ונתהפך הדבר ולא יצא מזה בשלום רק ר' עקיבא לבד.

והענין הזה אשר גילה לנו האריז"ל, הנה הוא מבואר בדברי הרח"ו ז"ל בכ"מ, בלקוטי תורה (פ' בראשית) וכן בשער הפסוקים (שם ופ' פקודי ופ' תצא), ושורש הענין בזה הוא ע"פ מה שאמר בע"ה בשער עקודים (פרק ח) ובדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) וכן בשער מאמרי רשב"י (פ' פקודי) בארוכה, כי בעת מעשה בראשית, אחר שנננו האור

דע"ה ח"ב

הראשון שהיה תיכף ביום א', עי' זוה"ק פ' תרומה (קמח סע"ב), היו הזו"ן רק אהור באהור, וכן הוא בזוה"ק בראשית (לה רע"א). וענין עמידתם אהור באהור הוא כאשר שהם חסרים מהמוחין דאבא, שהוא האור דהחיה, הגם שיש להם האור דנשמה שהוא המוחין דאימא, והוא נקרא ג"כ בשם גדלות, עכ"ז הנה הוא רק גדלות ראשון, שהוא מיסודות כנודע⁸⁰³, ונקרא אז ג"כ שהם אהור באהור וכמ"ש בשער עקודים (פרק ב ופרק ח). ומבואר שם כי הפכ"פ העיקרי הנה הוא רק כאשר נכנס בהם המוחין דחיה, שהוא מאו"א עלאין, והוא הגדלות ב' שהוא מאבא הכללי. אבל כל זמן שאין להם רק המוחין דהאימא הכללי, נחשב להם רק להמוחין דאהור באהור, ובעת מעשה בראשית, אחר שנננו האור הראשון, היה לז"א רק המוחין דאימא לבד, ולכן היה נחשב עמידתם אז רק לאהור באהור, והיה מוטל אז על אדה"ר לתקנם ולהביאם פכ"פ, והיינו להמשיך בז"א המוחין דאבא, שהוא האור דחיה, הנשמה לנשמה, שהוא הגדלות ב', והוא ע"י כוונות בשמות ויחודים השייכים להאורות דאבא עם ז"א⁸⁰⁴. והיה צריך אדה"ר לייחד תמיד את היחודים הללו בדביקות ואהבה ויראה ובקדושה וכוונה להשלים את רצון העליון ית"ש, וע"י מדרגתו הגדולה ורוממות מעלתו הנוראה שהיה לו לאדה"ר אז כנ"ל דרוש ג', היה מעורר למעלה למעלה להמשיך את האורות דאבא בז"א, והיה נשלם בזה רצונו וכוונתו ית"ש בהבריאה כולו, לתקנה להשלימה ע"י האדם. והנה כאשר ראה אדה"ר את המוטל עליו, היה מתחקה ומתבונן על כל סדרי היחודים דהשמות הקדושים אשר בהאורות דהאו"א וזו"ן, איך להתנהג בהם ובאיזה אופן וסדר שיכוון בהם כדי להשלים את כוונתו ית"ש בהמשכת האורות דאבא בז"א, הנה שנג בסידרם, וכוון שלא כסדר כלל, והחליף את המאוחר להקודם, ועי"ז לא די שלא תיקן, אלא שנעשה עי"ז פגם גדול בכל הפרצופי דהזו"ן דאצילות וקלקול גדול בכל העולמות ביי"ע.

והענין הוא כי הנה נודע שהאורות והמוחין דאו"א המתלבשים בזו"ן, הנה הוא ע"י התנה"י דהאו"א שמתלבשים בז"א, כי בהת"ת דאו"א הוא הכתר דז"א. כי אור הכתר הוא ב' בחי' שהם עתיק וא"א, ואור דא"א הוא בהשליש תחתון דהת"ת, והאור דעתיק הוא בהשליש האמצעי דהת"ת, ואלו הבי' שליש ת"ת דאו"א, שהוא מהחזה שלהם ולמטה, שם הוא אור הכתר דז"א, העתיק וא"א שבו. ובהנה"י דאו"א שם האורות דחב"ד דז"א, כי בהנצה דאו"א מתלבש אור החכמה דז"א, ומתפשט ומתלבש הנצה דאו"א בכל הקו ימין דז"א. ובהוד דאו"א מתלבש אור הבינה דז"א, ומתפשט ומתלבש ההוד דאו"א בכל הקו שמאל דז"א. ובהיסוד דאו"א מתלבש אור הדעת דז"א, והוא מתפשט עד החזה, ומתגלה משם ולמטה, וע"י גילוי יוצא כנגדו פרצוף רחל מהחזה ולמטה. והנה הנצה אשר מתפשט בכל הקו ימין, הוא ע"י שהנצה יש בו ג' פרקין, ומתלבש הג' פרקין דהנצה דאו"א בהחח"ן דז"א, ועד"ז בהוד, כי הג' פרקין דההוד דאו"א מתלבש בהבג"ה דז"א. אמנם היסוד דאימא, הנה הוא רק (צה ע"א) ב' פרקין, ולכן מתפשט הוא רק עד החזה דז"א. והגם כי הבי' פרקין דהיסוד היה צריך שיתלבשו הם בהדעת והת"ת כולו דהז"א, אך משום שהדעת הוא בחי' אחת עם הכתר כי הוא מההיצוניות שבו כמ"ש במוחין דצלם (סוף פרק ח), והכתר הרי הוא למעלה מראשו כמ"ש שם (סוף פרק ב), לכן ממשיך הכתר את הדעת עמו ואינו מניחו להתפשט כ"כ, ועי"ז הנה אינו מתפשט הדעת אלא רק עד סוף שליש הת"ת שבו לבד, שהוא עד החזה שבו, ונעשה עי"ז תועלת גדול כי מתגלה משם ולמטה האורות דהחו"ג שבדעת, ונעשה מזה מציאות הלב, אשר שם הוא ג"כ החכמה והמדע, והוא השני להמות הן במעלת השכל והן בענין החיות. כי החיות הוא תלוי בהלב כמו שהוא תלוי

⁸⁰³ שעה"כ פסח ב'.

⁸⁰⁴ עי' שעה"כ פסח דרוש ב.

דע"ה ח"ב

בהמוח, והוא השני לו במעלה, כמ"ש הרב בשער פרצופי זו"ן (פרק ד), ועומד הלב באמצע גופו של אדם ומחייחו לכאן ולכאן, כי בו הוא עיקר אור הרוח והנפש כמ"ש בשער טנת"א (ריש פרק ו), וע' דברינו שם.

וכ"ז נעשה ע"י שמתפשט היסוד דאימא עם אור הדעת שבו רק עד החזה, שהוא עד סוף שלישי עליון דת"ת, ומסתיים שם ויוצא ומתגלה אורות החו"ג שבדעת משם ולמטה, ונעשה שם מציאות הלב בהרוח ונפש שבו, שהוא עיקר הז"א עצמו, וכנודע שעיקר מדרגת הז"א הוא בחי' הרוח, וכן ע"י אורות הנבורות שמתגלים שם, יוצא ונעשה עי"ז כל מציאות הנוק' אשר בניינה הוא מהנבורות שבדעת דז"א, והיא מהחזה ולמטה שבו. והרי נעשה כ"ז ע"י שמסתיים התפשטות היסוד דאימא באור הדעת דהז"א שבו במקום החזה דז"א, והוא בסיבת אור הכתר שממשיכו למעלה כנז', ונעשה עי"ז ב' תועלות: אחד להז"א עצמו, כי נעשה עי"ז מציאות הלב שבו, ואחד להנוק', שהיא יוצאת עי"ז מהחזה ולמטה שבו.

והאמת הוא כי נעשה עי"ז תועלת גדול עוד המתפשט לכמה תועלות גדולות ועצמות הנוגע ג"כ להז"א עצמו, וכן לפרצוף לאה, וכן הוא נוגע הרבה מאד לכל המציאות והנהגת דכל העולמות ב"ע כולן. והענין הוא כי אור המוחין דז"א שהם החב"ד שבו, הרי הם מאו"א ומהחב"ד שבהם. והנה המוחין הגם שעיקרם הם בראש, עכ"ז הנה הם מתפשטים בכל הגוף כולו דרך גידין הנמשכין מן המוח, ובעורקים הדופקים הנמשכים מן הלב, ובוורידים הדם שהם מן הכבד, וכן המוח שבעצמות הנמשך דרך חוט השדרה⁸⁰⁵, כי רק בהמוחין תלוי כל חיות הגוף כולו, ולכן אמרנו כי הנה"י דאו"א עם אור המוחין שבתוכם הם מתפשטים ומתלבשים בכל הגוף דז"א כנ"ל. והנה המוחין דחכמה ובינה אשר או"א נותנים בו, הנה הם מהמוחין שבראש דאו"א, כי בהם מתגדל ז"א ואפשר לו לעלות עי"ז למעלה למעלה, וכנודע מכל עליות הפרצופים⁸⁰⁶. אבל המוח דהדעת אשר הוא כלול מחו"ג, הנה הוא אינו נמשך ממוח הדעת עצמו דהאו"א, אלא מהחו"ג המתפשטים בהו' קצוות דאו"א, והוא משום כי מהדעת נעשה מזה עיקר מדרגת הז"א גופה, שהוא רק בחי' הרוח הכללי. ולכן אינו נלקח הוא ממוח הדעת דאו"א אלא מהחו"ג המתפשטים בהו"ק שלהם. אמנם עכ"ז הנה נעשה הוא למוח דעת בראשו דז"א ג"כ, ונקשר עי"ז עם המוחין דחו"ב, כי עי"ז אפשר לו שיתעלה מדרגתו עצמו ממדרגה למדרגה⁸⁰⁷.

אך מה שנעשה למוח דעת בראשו ג"כ, הנה הוא ע"י אור הכתר שממשיכו אליו כנ"ל, ועולה עי"ז למעלה בראש, והוא המוח דעת שתחת חכמה ובינה, ונקשר בהם ומתאחד עמהם להעשות מהג"ר שהם כחד חשיבן⁸⁰⁸, ומקבל תמיד מהחו"ב, וכן מאור הכתר אשר למעלה, והרי נתעלה אור הדעת הרבה ע"י עלייתו למעלה בראש, ומתגדל עי"ז אורו הרבה עד שיוצא ומתפשט הארתו לחו"ג ג"כ דרך הגומא שבעורף, ובסוד קשר של תפילין⁸⁰⁹, שהוא פרצוף לאה הנמשך ממוח הדעת שבראש במקום קשר של תפילין, ומתפשטת עד כנגד החזה, ששם יוצאת רחל ג"כ מאור הדעת המתגלה שם במקום החזה, כי שם מסתיים היסוד דאימא ונפתח ויוצא, ומתגלה שם אור הדעת עצמו, ונעשה שם עי"ז הלב דז"א ופרצוף רחל מאחוריו וכנ"ל, כי משום שהדעת עיקרו הוא מהו"ק דאו"א, לכן יוצא הוא ומתגלה ג"כ בהגוף דז"א בגילוי גמור, הגם שעיקרו עלה למעלה ג"כ למוח הדעת

⁸⁰⁵ מכאן משמע שהמוח שבעצמות הוא עצבים, וכן הוא בשער המוחין פרק ה', אמנם עי' שער חשמ"ל פרק א' שם משמע אחרת.

⁸⁰⁶ עי' ביאורים ח"א לד ע"ד, וכללים ח"א לו ע"ג בענין עליית הפרצופים.

⁸⁰⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ריש ד ע"ג לענין ב' בחי' דעת.

⁸⁰⁸ עי' לקמן קטו ע"ג שמביא ראיה לזה מתיקו"ז כד ע"ב וז"ל, אימא עילאה מקננא בכורסייא

בתלת ספירן עילאין, וכן עי' מול"מ ב'.

⁸⁰⁹ עי' דרושי הצלם פרק א'.

דע"ה ח"ב

שבראש כנז' ע"י אור הכתר שהמשיכו אליו. והרי נתבאר לנו גודל התועלת עוד שנעשה מזה, כי נעשה למוח דעת שבראש, וגם יצא ע"י כל המציאות דפרצוף לאה. והרי לנו גודל התועלות שנעשה מסיבת אור הכתר (צה ע"ב) שהמשיך לאור הדעת אצלו, כי ע"י נעשה בז"א מוח הדעת שבראשו והלב שבגופו, וכן נעשה מזה כל המציאות דפרצוף לאה ממקום הקשר של תפילין עד כנגד החזה, ובנין רחל מנגד החזה עד סופו. והרי לנו ד' תועלות הנעשים ע"י שהאור הכתר המשיך את אור הדעת למעלה, ב' לבנין הז"א, וב' לבנין לאה ורחל.

והנה כ"ז שאמרנו הרי הוא מה שנוגע בעולם האצילות גופה, וכן היה עד"ז ג"כ תועלות גדולות ועצומות לכל הבנין דהעולמות בי"ע. והוא כי הרי כבר בארנו לעיל דרוש ג' מגודל מעלת מדרגת העולמות שקודם החטא, איך שכל העולמות בי"ע היו נתונים אז למעלה למעלה, והיו כולם טהורים וקדושים מאד מאד, כי היה הפסק מקום בינם להקליפות שיעור מקום די' ספי', והיו הקליפות אז ממועט ובלי תיקון כלל וכמו שבארנו שם בארוכה. והנה היה כ"ז ג"כ רק בסיבת הנז', והוא ע"י שנתעלה אור הדעת למעלה ברישיה דז"א אצל החו"ב והכתר, ונעשה גם הוא מהמוחין ומהג"ר שהם למעלה מהגוף, והם קרובים לאור א"ס, והנה ע"י יצאו אז כל העולמות בי"ע ג"כ במדרגה נעלה ונוראה מאד.

והענין הוא כי הרי כבר בארנו לעיל חלק א' דרוש א', שכל המציאות דהעולמות בי"ע הנה הם נעשו ע"י האורות דחו"ג, כי פעולתם הוא בהגבורות שהם הל"ב אלהים דמע"ב⁸¹⁰, אך הוא רק ע"י אורות דחסדים שמתייחד עמם, כי הגבורות מעוררים ופועלים בהאורות דחסדים לצאת ולהתגלה ולהוציא כחם לפועל, שהוא להמציא מציאויות ליהנות מהם, שיתראה חסדו וטובו עמם ובהם, והנה הגבורות סיבת הגילוי דאור החסד, כי הגבורות גורם הראות החסד. ונמצא כי הנושא דכל המציאות הוא החסד, עולם חסד יבנה (תהלים פט ג), אך כל פעולתו הוא ע"י הגבורות, ע' דברינו שם בארוכה. והנה נעשה כל המציאות דהעולמות בי"ע בהח"ג דהמלכות דאצילות, כי המלכות בניינה וגילוייה הוא מהגבורות דאצילות מסופן וכללותן, ונמשך בה סופן וכללותן דהחסדים ג"כ, ופועלת בהם להוציא ולהמציא את כל המציאות דהעולמות בי"ע. וכן בהנהגתם תמיד, ר"ל כי גם כל ההנהגה הוא על ידה, ע"פ כללות כל החו"ג דאצילות הכלולים בה. והנה כ"ז הוא בהעולמות בי"ע עצמן במציאותם אשר יצאו ממנו ית"ש, שהיו כולם טוב מאד, ולא היה מתערב בתחילה שום טמא וזר בתוכם כלל, והיו כולם קודש לה'.

אמנם מציאות הרע אשר ראה רצונו ית"ש להמציא אותו ג"כ משום צורך תכלית כוונת הבריאה שראה רצונו ית"ש לייסד תכליתה ע"י מציאות הרע וביטולו וככל מה שבארנו לעיל ענף י"ז י"ח ע"ש, הנה הוא יצא ונעשה ע"י הגבורות לבד, והיה ראשית מציאות הרע מתוקף הדינים קשים דעולם התוהו אשר נעשה מעולם הנקודות, שהיו כולם אז גבורות גדולים בלתי גילוי דאור החסד כלל, וכן הוא יניקתם ואחיזתם תמיד רק מאורות דגבורות. אמנם הוא כי הנה בזה עצמו הוא תלוי ביטולם ג"כ, כי הגבורות בלתי חסדים אין להם קיום כלל, ולכן לא היה קיום ג"כ לעולם הנקודות, וקיומם אשר כרגע היה ג"כ רק ע"י תמצית דאור החסד שהיה בהם בצאתם משרשם, ע' זוהר הרקיע (קז רע"א) וכן במאמרי רשב"י (דפוה"ח כ"ב סע"ד ד"ה או יאמר). כי הגבורות הם גילוי בחידוש ממנו ית"ש, ומוכרח שיהא תלוי עליו, שהוא באור החסד אשר מהחסד פשוט דאור א"ס, ובפרט להדינים קשים, שהם אין להם קיום אלא ע"י הניצוצין דהמלכין קדמאין שמהנקודות, ומכל

⁸¹⁰ ע"י לעיל הערה 176.

דע"ה ח"ב

שכן דכל שכן להרע שיצא מהם. וכל קיומם ואחיותם ויניקתם הוא נתייסד בתחילה רק על אותן התוקף דינין קשים דעולם התווה העומדים על הניצוצין, וכשיתבררו הניצוצין מהם יתהפכו אותן הדינין קשים עצמן לסער מתחולל על אותו הרע עצמו שיצא ממנו ושורפו ומאבדו. והרי יתבטל הרע כולו ע"י שורשו עצמו, ושורשו יתוקן אז בסוד טהרתו של גיהנם, וכמו שכתבנו לעיל בארוכה בזה. והנה משום כ"ז מתגבר הרע ומתחזק בכל כחו תמיד, לקבל איזה יניקה מאיזה הארה דאור החסד ג"כ, כי משורשו, שהוא התוקף דינים קשים אשר יצא ממנו, אי אפשר לו להתקיים עליו כלל, אלא ג"כ רק ע"י איזה ניצוצי קדושה שהוא בתמצית דאור החסד המובלע בתוכו כנז'.

אמנם הוא הנה גם אור החסד, הנה אי אפשר להרע ג"כ לקבל אלא רק אחר שיתפשט ויורד אור דהחסד למטה, אבל להתקרב לאור החסד שלמעלה הנה אי אפשר לו בשום אופן, כי יכוה מאורו ויתבטל (צ"ח ע"ג) תיכף ויהיה כלא היה, והוא באשר שכל מציאותו הרי הוא מתוקף דינים קשים, שהוא בהעלם דאור החסד עד התכלית. וא"כ הרי באור החסד שלמעלה מתבטל כל קשיות הדינין, ומתמתקין הגבורות ומתבסמים ומתהפכין כל הדינין והגבורות לשלהובין דרחימו, שהם רשפי אש שלהבת יה⁸¹¹, השורף ומכלה כל סיג וכל פסולת. וא"כ הרי אי אפשר להרע להתקרב אל היכל הקודש פנימה, אשר שם הוא אור פני מלך חיים, כי יכוה מאורו ויתבטל מכל וכל, ואי אפשר להם לקבל תועלת מאור החסד אלא רק כשמתפשט למטה ומתרחק ממקורו, אז הוא ההנאה להם גדולה מאד מאד כשמקבלים איזה תמצית הארה ממנו.

והאמת הוא כי גם הגבורות אשר משם הוא שורשם, הרי הוא ג"כ רק אחר שמתפשטים למטה ומתרחקים ממקורם הרבה, אז נעשה האפשרות בהם להתהפך לדינים קשים, ולהיות שורש לכל מציאות הרע. אבל בעיקרם ומקורם אשר למעלה, הנה שם הם נמתקים ומתבסמים ע"י יחודם באור החסד, ומתייחדים שם בשלהובין דרחימו לצורך כל הנועם והעונג והזיו והזוהר אשר בשכר התורה ומעשים טובים דכל הצדיקים, וכן לצורך כל טוב הצפון אשר לעתיד לבוא. והרי אדרבא הוא כי משם יומשך לעתיד לבוא הכיליון והביטול הגמור לכל הרע כולו, כי הוא כאש מצרף וכבורית מכבסים, והרשעים נידונין בה וצדיקים מתעדנין בה⁸¹², וכן משם הוא תמיד כל כפיית הדינין למטה. וכנודע שכל כפיית הדינין הוא ע"י כללותן בשרשן⁸¹³, משום שבשרשם הם מיוחדים באור החסד דאור א"ס ית"ש ביחוד עצום למאד, בשלהובין דרחימו תמיד, ומשם הוא לעולם כל מיתוק הגבורות וביסומם.

והרי לנו כי גם הגבורות אשר משם הוא השורש לכל מציאות הרע כולו, הנה הוא ג"כ רק אחר שמתפשטים למטה, ומתרחקים ממקורם הרבה. והרי נמצא כי הן כל עיקר מציאות הרע אשר הוא נעשה ויצא מתוקף הדינים קשים דאורות הגבורות, והן כל מה שמתחזק ומשתדל תמיד להשיג איזה הארה מאורות החסדים, כי זה הוא כל הנאתו, ואילו הוא נותן את נפשו. הנה הוא רק מאורות החסדים והגבורות אשר מתפשטים למטה, ואחר שמתרחקים ממקורם דאור א"ס, אבל למעלה הנה אי אפשר להרע ולכלל החיצונים כולם להתקרב אליהם כלל, וכל הזר הקרב יומת⁸¹⁴ (במדבר א נא).

⁸¹¹ ע"י לעיל הערה 112.

⁸¹² והוא ע"פ לשון הגמ' בנדרים ח ע"ב: אין גיהנם לעולם הבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתיקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה שנאמר וזרחה לכם יראי שמי שמש וגו' ולא עוד אלא שמתעדנין בה.

⁸¹³ ע"י ע"ח סוף שער מז בשינויי הנוסחאות וז"ל: כל הדינים כשהם מתפשטים הם רעים וכאשר שורשם מאיר בהם הנה הם מתבטלים, וכן ע"י שעה"כ דרושי ר"ה דרוש ז'.

⁸¹⁴ תיק"ז י ע"א.

דע"ה ח"ב

וזהו הענין מה שאמרנו כי בעת התיקון דמעשה בראשית יצא אז כל המציאות כולו טוב מאד, ולא היה מתערב בתחילה שום טמא וזר בתוכם כלל, כי הרי אמרנו שמציאות כל העולמות הנה הם נעשו ע"י האורות דהו"ג, והנה היו אז האורות דהו"ג אשר כל העולמות בי"ע נעשה מהם היו אז למעלה קרובים לאור א"ס ולא היה אז שום מנע זר בהם כלל, ולכן יצאו אז כל העולמות בי"ע טהורים וקדושים מאד, והיה מקומם אז למעלה למעלה, כנודע ממדרגתם שקודם החטא וכנ"ל דרוש ג'. והנה הסיבה לכל זה הנה היה ג"כ הסיבה הנ"ל, והוא מה שהעלה הכתר את אור הדעת למעלה בהמוחין, להיות גם הוא מהג"ר הקרובים לאור א"ס, ונתעלו ונתקדשו עי"ז כל החו"ג שבדעת במעלת קדושת דאור א"ס, ולכן היה כל מציאות העולמות שיצא מהם במעלה גדולה מאד, עד שהיו כמעט כולם במדרגת הנאצלים, והיו עומדים למעלה למעלה כנ"ל דרוש ג'. והגם שהעולמות הרי לא נעשו מהחו"ג אלא רק אחר שירדו ונתגלו מהחזה ולמטה, ויצאו משם ולמטה פרוץ רחל כנ"ל, והיא נבנית ונעשה מהגבורות שבדעת, והיא סופן וכללותן דכל הגבורות דהאצילות. ואח"כ נמשך בה ע"י הזווג ב"ז א סופן וכללותן דכל החסדים ג"כ, ובאותן כללות דהחו"ג שבה נבראו ונעשו ממנה ועל ידה כל המציאות דהעולמות בי"ע, והרי לא נעשו מהחו"ג שבהדעת אשר למעלה אלא רק אחר שנתפשטו וירדו למטה הרבה.

אמנם הוא, כי מאחר שעיקרו דהדעת, אשר כל אותן החו"ג נמשכו ממנו, הנה הוא למעלה בהמוחין ומהג"ר הקרובים לאור א"ס, הרי נמתקים שם הגבורות שבו הרבה מאד. והרי כל מה שמתפשטים ויורדים למטה, הנה הם רק גבורות ממותקים לעולם, כי הענף הוא קשור לעולם בהשורש ומיוחד עמו תמיד.

והעיקר בזה הוא כי החסדים וגבורות הרי הם לכאורה שני הפכים, אמנם בשרשם הם מיוחדים, והוא ע"י אור (צה ע"ד) א"ס שמיחדם ונעשו שניהם לאחד, והוא שלהובין דרחימו שהוא רק ע"י חסדים וגבורות יחד, והוא ענין מיתוק הגבורות שנעשו לשלהובין דרחימו. והרי נמצא כי ע"י שמתייחדים למעלה, והוא ע"י שנתעלה הדעת למעלה כנוז, הנה מתהפכים הגבורות לחסדים ממש, ואדרבא הוא כי כל כח ופעולת החסדים מתגלים ונעשים ע"י הגבורות, ולכן הוא כי הגם שנתפשטו וירדו למטה, הנה אין חשש בזה, כי מאחר שנתייחדו למעלה, הנה נעשה כל ענין ירידתם להוציא את פעולת החסדים לחוץ ולהוציאם מן הכח אל הפועל. והרי נמצא כי בהתפשטותם וירידתם, הנה מתגלה ונעשה בזה התועלת והפעולה דהשבח והטובה אשר מיחדם למעלה. והרי מתבאר מזה כי הגם שאמרנו לעיל כי כאשר מתפשטים ויורדים החסדים וגבורות למטה, הנה עלול הוא לחסרון וקלקול גדול, כי נעשו שם הגבורות לדינין קשים, שהם שורש לכל מציאות הרע כולו והחיצונים כולם, וכן אפשר להם להאחוז ולניק ח"ו מהארת החסדים ג"כ וכנ"ל. הנה כ"ז הוא רק כאשר שאותן הגבורות והחסדים מתפשטים ויורדים כל א' בפנ"ע ובצמצום והעלם דאור א"ס בשרשם שלמעלה, אבל כאשר שהם מושפעים מאור א"ס ומתגלה בהם, הנה כל מה שמתפשטים ויורדים הוא רק להוציא את מיתוקם וטובתם לחוץ, וכל ירידתם הוא לתיקון ושבת, כי הם יורדים תמיד ביחוד ובמיתוק ובשפע רב מאור קדושה שלמעלה, ואז אדרבא הוא, כי מתרחקים החיצונים מהם הרבה, ונכוו מגחלתם.

וכן הוא בעניינינו, כי ע"י שהעלה אור הדעת למעלה, הנה ירדו אח"כ כל החו"ג שבו ביחוד גדול ובמיתוק עצום, והיו תמיד בשלהובין דרחימו מרשפי אש שלהבת יח ובקדושת נורא עצום מאד, ועי"ז יצאו אז כל העולמות בי"ע אשר נעשו מאותן החו"ג טהורים וקדושים בלי שום תערובות כלל, ונתעלו למעלה למעלה. עד שהיו כמעט כולם במדרגת הנאצלים, והוא ע"ד עילוי הדעת שהוא שורשם הראשון שנתעלה להיות מהמוחין ומהג"ר קרוב לאור א"ס. והרי נמצא כי בסיבת אור הכתר אשר העלה את אור הדעת

דע"ה ח"ב

למעלה, נעשה תועלות רבים בכל האצילות כולו, ועילויים גדולים בכל העולמות בי"ע, כי כל מדרגתם הנעלה שקודם החטא אשר בארנו לעיל דרוש ג', הנה נעשה כ"ז בסיבת אור הכתר ע"י שהעלה את אור הדעת למעלה. והנה בזה היה עומק פנים אדם הראשון, כי גרם ירידת אור הדעת למטה, ונעשה ע"י לעץ הדעת טו"ר, וקלקול גדול בכל העולמות כולם כמו שיתבאר לפנינו בעה"י.

דרוש ד ענף כג סימן ב

מבואר בדברי האריז"ל כי אחר שנגזר האור הראשון שהוא ביום א' דמע"ב, היו ז"ן במקומם רק בבחינת אחר באחור, וזה עצמו הוא ענין גניזת האור, והיה מוטל על אדה"ר לתקנם ולהביאם להיות בבחינת פב"פ במקומם בזיווג תדירי דלא פסיק לעלמין. וענין עמידתם אחור באחור הוא כאשר אין להם כי אם המוחין דאימא הכללי בלבד, הרי הוא המוחין דישסו"ת, והוא הגדלות ראשון. והוא נמשך מהמ"ס, הרי הוא רישא תליתאה [כלומר ללא ב' רישין קדמאין], כי שם הוא שורש אימא. אמנם החזרת פב"פ הוא רק כאשר נמשך בהם המוחין דאו"א עילאין, הרי הוא אבא הכללי, והוא המוחין דגדלות שני, ונמשך מגילוי אור דכללות ג' הרישין, שכן שם הוא שורש אבא באוירא עילאה הנמשך מרדל"א, והוא רזא דמתקלא המתגלה בעת התיקון, שהוא אור הדעת עילאה העולה עד רזא דאור א"ס.

והנה הגם שבאדם הראשון היו כלולים הנשמות של כל הדורות, עכ"ז נשארו עדיין נשמות רבות שלא נכללו בו, ואלו הנשמות הם יותר גבוהות מאותן שנכללו בו, והמה הנשמתין חדתינ הנזכרים בכ"מ, ושרשם הוא במוחין דאבא ואוירא עילאה (שהוא מהאור הגנוז). והמלכיות שבהם עם תמצית הארה מהאוירא עילאה יצאו בעולם הנקודות בסוד אחור באחור. ומאותן המלכיות באים מלכי היושר דעולם הנקודות, וכאשר נתקנו אח"כ היושר עם העגולים, לא נתקנו עדיין הנשמות דמלכי יושר שמאבא אלא מה שהיה נוגע לנשמת אדה"ר בלבד. אמנם מה שנוגע לנשמות הדורות הבאים אחריו, תיקונם היה תלוי במעשי אדה"ר, והם עומדים עדיין כמו שהיו בעת מיתת המלכים. האורות שלהם עלו למעלה, כל א' לשורשו אשר משם יצא. אמנם הכלים דכל א' מהם נשברו ונפלו לבי"ע בכל פרצופיהם, כל א' מהם לאשר כנגדו בבי"ע. יוצא, אם כן, שבתיקון המ"ה נתקנו הנשמות של מלכי העיגולים ולא של מלכי היושר.

והנה מש"כ שלצורך לידת נשמת אדה"ר עלו ז"ן למעלה לחיק או"א, הוא מכיוון שכל הנשמות כולן הם מ"ן דהמלכות, ושרשם הוא במוחין הפנימים שבה הרי היא המכונה "כנסת ישראל", ובנין המלכות הלא נעשית מביורוי המלכים דמלכי יושר ועגולים. ומאחר שלא נתקנו נשמות מלכי יושר, הרי נשאר עדיין חלק גדול מהמ"ן דהמלכות בלועים ונתונים בתוך הקליפות. והרי שורש כל הנשמות הוא בחו"ג שבדעת הנמשכים דרך האחוריים, אם כן הרי שיש לקליפות יניקה ואחיזה ח"ו באחוריים דז"ן. וממילא בע"כ שהיו מוכרחים לעמוד אחור באחור, כדי שלא תתפשט הארה לקליפות גם מהאחוריים של מעלה ח"ו.

הטעם שהנשמות הבאים ממלכי העגולים נתקנו ואילו הנשמות הבאים ממלכי היושר לא נתקנו, הוא משום ששורש מלכי היושר הוא או"א עילאין, שהם מהאוירא עילאה, אור הגנוז, אשר בו טמון כל התיקון העתיד. והיה רצון המאציל ית"ש שיתגלה ע"י התיקון הבא ע"י מעשה בני אדם ע"י התורה והמצוה דווקא שהמה מהאור הגנוז (הרי הוא התורה דאצילות, אורייתא דקב"ה שנתגלה לאדה"ר קודם החטא).

משא"כ מלכי העגולים, אשר שרשם הוא במו"ס, הרי הוא בוצד"ק, והוא בלעדי הגילוי דהאור הגנוז, והם מאימא דא"ק. נשמות בני האדם הבאים מהם הם מישסו"ת (הרי הוא אימא הכללי שבאצילות) ונתקנו בעת התיקון דמעשה בראשית, ונכללו באדה"ר, כי המה לצורך הקיום והתיקון ההכרחי למדרגת העולמות של עתה שהוא מאז ועד ביאת המשיח. וניתנה להם התורה אשר ממדרגת הלוחות השניות עכ"פ, הרי היא אורייתא דבריאה, הרי היא בבחי' נחתם מחותם אורייתא דאצילות. ונעשה בזה הכנה לתיקון העתיד לבא, שיתפשט אז הגילוי דהאור הגנוז, וע"י יתקנו כל הנשמות דמלכי יושר ג"כ, לחזור ולצאת בזיווג דפב"פ מכל הפרצופים העליונים.

נתבאר, שכל חלקי הנשמות דמלכי עיגולים, וכן כל חלקי הנשמות דמלכי יושר השייכים לנשמת אדה"ר עצמו בלבד (ולא לכל הדורות) נתקנו במעשה בראשית. והוא הזיווג דפב"פ שהיה במעשה בראשית, ואז עמדו ז"ן אב"א, כדי שלא ינקו החיצונים מהארת האחוריים שלהם, והעלה אותם המאציל ית"ש למעלה להיכל או"א, שם אין מגיעים החיצונים לינק כלל, ונזדווגו שם הזו"ן פב"פ. ומהזיווג הזה יצאה נשמת אדה"ר כלולה מכל הנשמות דמלכי העגולים כולם, ונשמת אדה"ר עצמו היתה כלולה גם מחלקי מלכי היושר השייכים אליו, ותיקף לאחר הזיווג ירדו ז"ן במקומם והפכו להיות בבחינת אב"א.

והנה כאשר שחלקי הנשמות דמלכי העגולים שהם מישסו"ת נתבררו בתיקון המ"ה, וממילא עלו למ"ן, וזה גרם לתוספת אור וברכה. וע"י עליית מ"ן יורדת תוספת מוחין מלמעלה ע"מ להוריד מ"ד. והנה ע"י עליית מ"ן דמלכי העיגולים נעשתה תוספת מוחין לז"א ע"מ להוריד מ"ד מאימא, שכן מלכי העיגולים הם ממנה. ואז מקבל הז"א רק את המוחין דישסו"ת הרי הם האימא הכללית, והוא רק המוחין דגדלות ראשון לבוד, ואז אין לז"א כי אם המוחין דאימא, וכ"ז הוא כאשר העלאת המ"ן הוא ממלכי העיגולים בלבד, אמנם כאשר נתקנים ועולים מהניצוצין ושברי הכלים דמלכי היושר ג"כ, ששרשם הוא באבא דא"ק, ושורש נשמות בני האדם היוצאים מהם הוא באבא הכללי דאצילות, הרי הם או"א עילאין.

דע"ה ח"ב

והענין הוא כי נודע הוא בדברי האריז"ל (בדרושי מ"ן ומ"ד דרוש א ובמאמרי רשב"י פ' פקודי ובכ"מ) כי אחר שנגזר אור הראשון שהוא ביום א' דמע"ב, ע' זוה"ק תרומה (קמח סע"ב), היו ז"ו"ן במקומם רק אהור באהור, וזה עצמו הוא ענין גניזת האור כמ"ש במאמרי רשב"י (דף ט סע"ד), והיה מוטל על אדה"ר לתקנם ולהביאם פב"פ במקומם ג"כ בזווג תדירי דלא פסיק לעלמין, ולהחזיר להאיר את האור הגנוז כמו לעתיד לבוא. וענין עמידתם אהור באהור הוא כאשר אין להם רק המוחין דאימא הכללי לבד, שהוא המוחין דישסו"ת⁸¹⁵ והוא הגדלות ראשון, והוא נמשך מהמ"ס רישא תליתאה, כי שם הוא שורש אימא. וכאשר נמשך משם לבד בלתי הגילוי דהב' רישין עלאין אז נחשב עדיין שהם אהור באהור, כי השפע הוא אז מבחי' אהוריים לבד והוא מעין שהיה בעולם הנקודות, ע' דברינו בספר הכללים כלל י"ח ענף א' ב', ולכך נקרא עמידתם אז בשם אב"א. אבל החזרת פב"פ הוא רק כאשר נמשך בהם המוחין דאו"א עלאין שהוא אבא הכללי, והוא המוחין הגדלות שני, ונמשך מגילוי אור דכללות כל הג' רישין כולן, כי שם הוא שורש אבא באורא עלאה הנמשך מרדל"א, והוא רזא דמתקלא הנתגלה בעת התיקון, שהוא אור הדעת עלאה העולה עד רזא דאור א"ס. והאור דאורא עלאה הוא עצמו האור הגנוז, ושם הוא שורש אבא הכללי, וכאשר נמשכו להזו"ן המוחין משם, אז נעשה הזווג דפב"פ העיקרי, וכאשר נגזר האור הראשון, היה נמשך להזו"ן רק המוחין דהאימא הכללי לבד והיו אז אהור באהור, והיה מוטל על אדה"ר לתקנם ולהביאם פב"פ ע"י המשכת מוחין דהאבא הכללי ג"כ. (צו ע"א)

והענין בביאור הוא ע"פ שאמר האריז"ל (בספר הגלגולים פ"ז) כי הגם שבאדם הראשון היו כלולים כל הנשמות כולם אשר מכל הדורות כולם וכמ"ש במדרש שמות רבה (פ"מ ס' ג), עכ"ז היו נשארו עדיין נשמות הרבה שלא נכללו בו, ואלו הנשמות הם יותר גבוהים מאותן שנכללו בו, והם הנשמות חדתין שאמרו בזוה"ק בראשית (כח רע"ב) וכן בשמות (דף י ע"א) ובתיקונים (ק"ט ע"א), ואלו הנשמות שרשם הוא ממוחין דאבא ומאורא עלאה, שהוא מהאור הגנוז. והמלכיות שבהם עם תמצית הארה מהאורא עלאה הם יצאו בעולם הנקודות ובסוד אהור באהור, ע' לעיל ח"א דרוש ב' ותבין. ומאותן המלכיות הם המלכי יושר דעולם הנקודות כמו שבארנו שם, וכאשר נתקנו אח"כ היושר עם העגולים ע"י האור דהשם מ"ה כמו שבארנו בספר הכללים כלל י"ח ענף, הנה לא נתקן אז עדיין מהנשמות דמלכי יושר שמאבא אלא רק מה שהיה נוגע לנשמת אדה"ר בלבד, אבל מה שנוגע לנשמת כל הדורות הבאים אחריו, הם לא נתקנו עדיין מהמלכי יושר מאומה, אלא שהיה תולה תיקונם במעשי אדה"ר, והם כל חלקי הנשמות שלא היו נכללו בו ונשארו עדיין בלא תיקון, כי לא היה נמשך בהם האור דהשם מ"ה שיחזרו לצאת בהזווג דפב"פ דכל פרצופי העליונים, אלא שהם עומדים עדיין כמו שהיו בעת מיתת המלכים, האורות שלהם עלו למעלה, כל א' לשורשו אשר משם יצא האורות דהיחידה להנוק' דא"א שממלכי יושר, והאורות דהחיה להאימא עלאה שממלכי יושר, והאורות דהנשמה להתבונה שממלכי יושר, והרוח להבינה דז"א שממלכי יושר, והנפש להבינה דרחל שממלכי יושר, וכי כל א' חזר ועלה להבינה שבאותו פרצוף, כי משם יצאו הז' מלכים שמיתו שבכל פרצוף].

וזהו באורות, כי הם עלו למעלה. אך הכלים דכל א' נשברו ונפלו לבי"ע בכל אותן הפרצופים אשר שם ג"כ, כל א' לאשר כנגדו בבי"ע כנודע. ועכ"פ הוא כי כל מה שהיה שייך להנשמות בני אדם, כל הנשמות כולן אשר מהד' עולמות דהאבי"ע, הנה לא נתקנו

⁸¹⁵ ע"י אנ"כ פרק ח.

דע"ה ח"ב

בעת התיקון אלא הנשמות שהיו ממלכי העגולים לבר, והם כל הנשמות דהדורות כולם אשר נכללו באדה"ר. אבל כל חלקי הנשמות אשר מהמלכי יושר, הם לא נתקנו אלא רק מה שהיה שייך לנשמת אדה"ר עצמו, אבל כל מה ששייך מהמלכי יושר לנשמת כל הדורות כולם, הם לא נתקנו עדיין, והם הנשמות שלא נכללו באדה"ר, כי הם נשארו עדיין כמו שהיו בעולם הנקודות ובעולם התוהו. והיינו כי יצאו אז רק מבחי' אחור באחור, ואח"כ במיתת המלכים חזרו אורותיהם ועלו למעלה כל א' להמקום אשר יצא משם כנז', והניצוצין עם הכלים שנשברו ירדו ונפלו למטה בבי"ע ונטבעו ונבלעו בהקליפות והניצוצים רחמ"ל כנודע, ולא יתקנו הם אלא בעת התיקון העתיד והם הנשמותין הרתין כנז'.

וזהו הענין מ"ש האריז"ל כי היה אז עמידת זו"ן במקומם רק אחור באחור, אלא שלצורך לידת נשמת אדה"ר עלו למעלה בחיק או"א⁸¹⁶. והוא באשר כי נודע הוא שכל הנשמות כולן הם מ"ן דהמלכות, ומהמוחין פנימים שבה שהיא כנסת ישראל וכמ"ש בזוה"ק (שמות יב ע"א וכן בפ' ויקרא ז ע"א ובכ"מ), ובנין המלכות היא נבנה ונעשית מבירורי המלכים דמלכי יושר ועגולים, כי מזה הוא בנין כל העולמות והפרצופים לאחר התיקון כנודע. ובאשר שכל מה שנוגע למציאות הנשמות מחלקי דהמלכי יושר מהניצוצ"ק והשברי כלים שלהם שנפלו לבי"ע, הם לא נתבררו עדיין כלל, הרי נשאר עדיין חלק גדול מהמ"ן דהמלכות בלועים ונתונים תוך הקליפות. ונודע הוא כי כל הנשמות כולן הם מהחוג שבדעת הנמשכים דרך האחוריים (והוא טיפת הזווג הנמשך דרך חוט השדרה) וכמ"ש הרב בדרושי נקודות (פרק ו). והרי כאשר נשאר עדיין חלק גדול מהם נתונים בתוך הקליפות, הרי ישנם להקליפות יניקה ואחיזה ח"ו בהאחוריים דהזו"ן, ולכן היו מוכרחים לעמוד אחור באחור, כדי שלא יתפשט הארה להקליפות גם מהאחוריים שלמעלה ח"ו. וזהו עומק הענין מ"ש האריז"ל, כי ישנם להקליפות יניקה ואחיזה בהאחוריים, והוא ע"י כל חלקי המ"ן אשר לא נתבררו עדיין, והם בלועים בהם. וכל המ"ן הרי הם מהחוג שבדעת הנמשכין דרך האחוריים, שהוא טיפת הזווג הנמשך דרך חוט השדרה כנז'. והרי יש להקליפות אחיזה {צו ע"ב} בהאחוריים למטה, ולכך מוכרחים לעמוד אחור באחור שלא ינקו גם מאור האחוריים אשר למעלה ח"ו.

והטעם והסיבה אשר הנשמות ממלכי העגולים נתקנו והנשמות אשר מהמלכי יושר לא נתקנו, הוא משום כי המלכי יושר שרשם הוא מאו"א עלאי"ן, שהם מהאורא עלאה, אור הגנוז, אשר בו הוא כל התיקון העתיד, והיה רצון המאציל ית"ש שיתגלה הוא ע"י מעשה בני אדם, ובתיקונם דוקא, והוא ע"י התורה והמצוה שהיא מהאור הגנוז עצמה, והוא התורה דאצילות⁸¹⁷, אורייתא דקב"ה שנתגלה לאדה"ר קודם החטא כנ"ל ענף כ"ב סי' ה'. וכן כל הנשמות דהמלכי יושר, שהם הנשמות חדשות דלעתיד, כל שימושם הוא רק בהתורה דאצילות, ולכן לא נתקנו הם ממילא, ולא נכללו הם באדה"ר, כי היה תולה תיקונם וכלילותם בו רק במעשה אדה"ר עצמו, כי כ"ז הוא רק מהתיקון דלעתיד אשר היה רצון המאציל ית"ש שיסובב תיקונו ע"י מעשה האדם. וכן היה עומד להתקן כ"ז ג"כ ע"י משה רבינו ע"ה וע"י דור המדבר אילו שזכינו להלוחות הראשונות, כי נשמת משה רבינו ע"ה היה ג"כ מאור הגנוז עצמו, וכמ"ש (שמות ב ב) ותרא אותו כי טוב הוא (עי' זחר ח"ג פח ע"א). וכן כל דור המדבר היו אחוזים בו, וכמ"ש (במדבר יא כא) העם אשר אנכי בקרבם וכנודע (עי' ע"ח שער הארת המוחין זו"ן פרק א). ולכן היה אפשר שיתקן על ידם ג"כ כמו ע"י אדה"ר. ועכ"פ הוא כי המלכי יושר אשר הם מהאבא הכללי, הנה הם אחוזים בהאור הגנוז,

⁸¹⁶ כנ"ל דרוש ג ענף ט שם הביאו מע"ח מ"ד ומ"ן פרק א'.
⁸¹⁷ ע"י לעיל הערה 297.

דע"ה ח"ב

ולכן לא נכללו כל הנשמות שבהם באדה"ר, כי תיקונם הוא תלוי בהגילוי דאור הגנוז שהוא התיקון דלעתיד, והיה הצורך שיתקון הוא ע"י מעשי האדם דוקא.

משא"כ מלכי העגולים אשר שרשם הוא מהמ"ם, בוצד"ק, בלתי הגילוי דהאור הגנוז, והם מהאימא שבא"ק כמו שבארנו לעיל ח"א דרוש ב' ע"ש. וכן הנשמות בני אדם שבהם הם מישסו"ת, שהוא אימא הכללי שבאצילות, הנה הם נתקנו כולם בעת התיקון דמעשי בראשית, ונכללו הם כולם באדה"ר, כי הם לצורך הקיום והתיקון ההכרחי, אשר גם לכל מדרגת העולמות אשר עתה שהוא עד ביאת המשיח. וניתן להם התורה אשר ממדרגת הלוחות השניות עכ"פ, שהיא אורייתא דבריאה⁸¹⁸, שהיא בבחי' נחתם מחותם אורייתא דאצילות, וע"י מעשי הדורות כולם אשר בעוה"ז בהתורה והמצוה, וע"י כל מאורעותיהם אשר בזה ובבא עד ביאת המשיח, הנה מתתקנים הם, והוא כל הנשמות כולם אשר מהאימא הכללי. ונעשה בזה הכנה לתיקון העתיד כנ"ל ענף י"ז י"ח, שיתפשט אז הגילוי דאור הגנוז, ויתקנו ע"י כל הנשמות דמלכי יושר ג"כ, להזור ולצאת בהזווג דפכ"פ מכל פרצופי העליונים, ויתקשרו ויתאחדו הם עם כל הנשמות דמלכי העגולים דהעוה"ז, ויזכו אז כל א' בבת זוגיה כמ"ש בפ' בראשית (כה רע"ב). והיינו כי בזמן דחד חרוב אשר אחר השית אלפי שנין דהעוה"ז (סנהדרין צו ע"א), שאז יחזרו כולם לשרשם באימא, והוא כל הנשמות דהעוה"ז שהם ממלכי העגולים, יעלו בה בסוד מ"ן (והוא ג"כ סוד ההסתלקות הב' דהעולמות כולם כמ"ש בספר הכללים כלל כא ענף ג). ואז יתקנו כל הנשמות דמלכי יושר שהם מהאבא הכללי לירד בה בסוד מ"ד, ויתאחדו אלו הב' מיני נשמות זב"ז כל א' בבת זוגיה, ואח"כ יחזרו לצאת כבראשונה בחידוש העולם שיתחדש לאחר שבעת אלפים שנה כמ"ש בסנהדרין (צו ע"ב).

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי כל חלקי הנשמות דמלכי יושר אשר היו שייך לכל הדורות כולם שבהעוה"ז, הנה הם לא נתקנו עדיין בהאור דשם מ"ה לצאת מהזווג דפכ"פ, וע"י לא נכללו הם באדה"ר. אך כל חלקי הנשמות דמלכי העגולים כולן, אשר הם מהאימא הכללי, וכן גם מה שהיה שייך מהמלכי יושר שהם מהאבא הכללי לנשמת אדה"ר עצמו, הנה הם כולם נתקנו בהאור דשם מ"ה בעת התיקון דמעשה בראשית, ויצאו הם כולם ע"י הזווג דפכ"פ שבכל פרצופי האצילות. והגם שאמרנו לעיל כי הזו"ן היו עומדים אז אחור באחור, וכדי שלא ינקו החיצונים מהארת האחוריים שלהם וכנ"ל, אמנם הוא כי המאציל ית"ש העלה אותם למעלה בהיכל או"א, אשר שם אינם מגיעים החיצונים לינק כלל, ונזדווגו שם הזו"ן פכ"פ, ויצאו מהזווג הזה נשמת אדה"ר כלול מכל הנשמות דמלכי העגולים כולם, ונשמת אדה"ר עצמו היה כלול גם מחלקי המלכי יושר ג"כ השייך אליו. והרי נתקן כ"ז ג"כ בהזווג {צו ע"ג} דפכ"פ, והוא ע"י עליית הזו"ן למעלה בהיכלי או"א, אמנם תיכף אחר הזווג ירדו הזו"ן למקומם ושם עמדו אב"א כנז'.

והנה באשר שכל חלקי הנשמות דמלכי העגולים כולם שהם מישסו"ת שהוא האימא הכללי, הנה הם נתבררו ע"י האור דשם מ"ה, ועלו הם למ"ן בכל פרצופי האצילות כולם, כל א' לשורשו להמקום אשר יצא משם ע"ד הנ"ל בהאורות. ונודע הוא שכל עליית מ"ן גורם תוספת אור וברכה, שהוא המשכת תוספת מוחין מלמעלה למעלה, ובסוד (תהלים מב ח) תהום אל תהום קורא לקול צנוריק, ע' תענית (כה ע"ב⁸¹⁹) ובזוה"ק (בראשית כט

⁸¹⁸ ע"י לעי הערה 752.

⁸¹⁹ ז"ל: רבי שמעון בן אלעזר אומר אין לך טפח מלמעלה שאין תהום יוצא לקראתו שלשה טפחים והא תניא טפחיים לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה אמר רבי אלעזר כשמנסכין את המים בחג תהום אומר לחבירו אבע מימך קול שני ריעים אני שומע שנאמר תהום אל תהום קורא לקול צנוריק וגו'.

דע"ה ח"ב

סע"ב) דעלאי דבר ותתאי נוק' ותתאי מן דכורא אתזנן, ומיין תתאין קראין לעלאין כנוקבא דפתיחת לדכורא, ושדת מיא לקבל מיא דדכורא למעבד זרעא⁸²⁰. ונוקבא מן דכורא אתזנת, כי ע"י עליית מ"ן יורד תוספת מוחין מלמעלה להוריד מ"ד, והנה ע"י עליית מ"ן דהמלכי עגולים נעשה התוספת מוחין לז"א להוריד מ"ד מהאימא, כי המלכי עגולים הם ממנה ונעשה ההתעוררות ע"י המ"ן שלהם למעלה למעלה, הכל רק מה ששייך להמוחין דאימא לבד. ומקבל אז הז"א רק המוחין דישסו"ת שהוא האימא הכללית, והוא רק המוחין דגדלות ראשון לבד, כי כל התוספת אור וברכה המתגלה אז מרוא דאור א"ס ונמשך דרך כל הפרצופים כולם, ומתברך כל א' בתוספת מוחין, ומשתתף כל א' ליתן מחלקו ג"כ. הנה הוא הכל רק מה ששייך להאימא הכללית לבד, ומשפיע אז האימא דרך הנה"י שלה לז"א לצורך הורדת המ"ד רק המוחין דגדלות ראשון לבד, שהוא מהאימא הכללית. והרי אין אז לז"א רק המוחין דאימא, וכ"ז הוא כאשר שהעלאת המ"ן הוא רק מהמלכי עגולים לבד.

אבל כאשר שמתקנים ועולים מהניצוצין והשברי כלים דהמלכי יושר ג"כ, שהם מהאבא שבא"ק והנשמות בני אדם שבהם, הם מהאבא הכללי דאצילות שהוא או"א עלאין. הנה כאשר מתבררים הם ועולים למ"ן, הרי נעשה התוספות אור וברכה שהוא המשכת מוחין חדשים אשר מלמעלה למעלה לצורך המ"ד דז"א מאורות המוחין השייך להאבא הכללי, שהוא המוחין דגדלות שני, המוחין דנשמה לנשמה, ונמשך אז מרוא דאור א"ס תוספות אור וברכה, שהוא תוספות מוחין, לכל פרצופי העליונים, הכל רק מה ששייך לאורות המוחין דאבא הכללי. ומתברך אבא בתוספת מוחין השייך אליו מכל העליונים כולם, ומתייחד הוא בהאימא, הנה"י שלו בהנה"י שלה, ומתלבשים בז"א, ונשלם אז בהמוחין דגדלות שני, ואז מזדווג הוא בהנוק', בהווג דפכ"פ העיקרי. וכנודע שהווג דפכ"פ העיקרי הוא רק ע"י הגדלות שני, שהוא המוחין דחיה אשר מהאבא הכללי. וכ"ז הוא כאשר שהעלאת המ"ן הוא מהמלכי יושר שהם מהאבא, וכנודע שכל המשכת מוחין אשר מלמעלה הוא כפי ערך העלאת המ"ן דהנוק', וכשהוא מהנשמות דהניצוצין והשברי כלים דהמלכי העגולים לבד, הוה המשכת המוחין רק מהאימא לבד, וכשהמ"ן הוא מהנשמות דהניצוצין והשברי כלים דמלכי היושר, אז הוה המשכת המוחין מהאבא ג"כ, שהוא הגדלות שני, ואז הוא הווג דפכ"פ העיקרי.

וזהו מ"ש האריז"ל, כי כאשר נברא אדה"ר היה אז לז"א רק המוחין דאימא לבד, והיו אז הזו"ן רק אחור באחור. והוא משום כי לא נתבררו אז עדיין רק הנשמות אשר מחלקי מלכי העגולים לבד, והם הנשמות אשר נכללו באדה"ר כנ"ל. והרי היה אז כל עליית המ"ן דהנוק' רק מהאורות דאימא, ולכן היה אז המוחין דז"א רק המוחין דמצד אימא בלבד, והיו אז רק אחור באחור, והיה מושל על אדה"ר לתקנם בהמוחין דאבא ג"כ ולהביאם פכ"פ, והוא ע"י תיקון ובירור המ"ן דכל חלקי הנשמות אשר מהמלכי יושר ג"כ, שהם הנשמות אשר לא נכללו בו לבררם ולהעלותם למ"ן, ועי"ז היה נשלם הז"א בהמוחין דמצד אבא ג"כ, שהוא המוחין דחיה, והיו חוזרים פכ"פ. והיה אפשר לאדה"ר לתקן כ"ז משום שכל מה שהיה נוגע לנשמתו גופה היה מתוקן היטיב בהחלק דהמלכי יושר ג"כ וכנ"ל, וזהו כל ענין הזיהרא עלאה מהאור הגנוז שהיה באדה"ר, וכמ"ש בזוה"ק בראשית (לו ע"ב) ובזוה"ר [חדש] שה"ש (גד ע"ד סט ע"ב), והוא ע"י שכל מה שהיה נוגע לנשמתו עצמו

⁸²⁰ תרגום: שעליונים זכר ותחתונים נקבה. והתחתונים נזונים מן הזכר. ומים תחתונים קוראים לעליונים כנקבה שפתוחה לזכר, ושופכת מים כנגד מים של הזכר לעשות זרע.

דע"ה ח"ב

היה נתקן בהאור דשם מ"ה מחלק המלכי יושר ג"כ, והיה נשמתו שלימה מחלקי העגולים והיושר יחד.

וכבר אמרנו כי המלכי יושר שהם מהאבא הכללי, שרשם הוא בהאורא עלאה שהוא האור הגנוז, והיו המלכי יושר אחוזים שם {צו ע"ד} בעולם הנקודות ג"כ, אלא שאז היה נעלם האור הגנוז גם בהם מאד, הגם שהיו אחוזים בו. אך בעת התיקון דמע"ב ע"י האור דשם מ"ה, כאשר נתקנו הם, כל מה שהיה נוגע מהם לנשמת אדה"ר עצמו, הנה נתגלה בזה הגילוי דהאור הגנוז, והוא הזיהרא עלאה שהיה בנשמת אדה"ר, והנה עי"ז היה אפשר לאדה"ר לתקן את כל המלכי יושר כולם, לברר את כל חלקי הנשמות שבהם ג"כ, להעלותם למ"ן, ולהמשיך עי"ז המוחין דאבא בז"א ונוק', להשלימם בהמוחין דגדלות שני בכל הראוי, ולהביאם פב"פ ביחוד תמידי בבחי' תרין ריעין דלא מתפרשין⁸²¹, וכמו בתיקון העתיד. והרי נתבאר לנו הענין מה שהיה אז להזו"ן רק המוחין דמצד האימא בלבד, אשר עי"ז היה עמידתם אז רק אהור באהור, ומה שהיה מוטל אז על אדה"ר להמשיך בהם המוחין דאבא ולהביאם פב"פ, וע' בזה עוד לעיל דרוש ג' ענף י"ד וי"ט ע"ש.

דרוש ד ענף כג סימן ג

והנה אחר שראה אדה"ר את המוטל עליו, והחל להתבונן באיזה אופן וסדר ימשיך את המוחין דגדלות שני, והשכיל וראה כי לעולם אי אפשר שיתלבשו מוחין דאבא בז"א אלא ע"י הלבושין דאימא, ושניהם מתלבשים בז"א. ובכך נעשית חציה התחתון של אימא (דהיינו מהחזה שבה ולמטה) כלי ומקום למוחין דאבא אשר בז"א. אמנם כאשר נברא אדה"ר (אז לא היו לז"א אלא המוחין דמצד אימא בלבד כנ"ל), לא נתלבש בו ממדרגת תנה"י דאימא כי אם מהטבור שבה בלבד, הרי הוא רק השליש תחתון דת"ת שבה, דהיינו שהאור והכלי דהשליש התחתון דת"ת שבה נעשו לכתר דז"א וג' פרקים דנה"י מתלבשות בכל קומת ז"א. אך כאשר מתלבש בו התנה"י דאבא עם המוחין דאבא ג"כ, אזי מתפשט הת"ת דאימא מהחזה שבה ולמטה, הרי הוא ב' שלישים דת"ת, ואז נגדל כתר דז"א באור וכלי שבו בשליש אחד יותר למעלה, והוא מחזה דאימא ולמטה. כביאור ד"ז שנגדל הכתר אז בשליש אחד יותר, הוא מאחר ונודע שכתר כלול מב' אורות, הרי הוא ב' הרישין שבו, הרי הם עתיק וא"א, והמה גלגלתא ומ"ס. והגלגלתא שם הוא שורש אבא, והמ"ס שם הוא שורש אימא. וזהו ענין ב' שלישי ת"ת הנז'.

וזהו ג"כ יישוב הסתירה הנראית בדברי האריז"ל, שלפעמים אומר שכתר דז"א הוא מחצי הת"ת ולמטה, ולפעמים אמר שהוא מהחזה ולמטה, ולפעמים אומר שהוא רק מהטבור דאימא ולמטה דהיינו רק השליש התחתון שבה. שכן בפרטות כלול הכתר מג' בחי', הרי המה גלגלתא ואורא ומ"ס, אלא שהגלגלתא והאורא נכללין בחד. אמנם בפרטות הם שנים, והם בשליש האמצעי דת"ת, שהוא מהחזה ועד הטבור, כאשר חצי שלישי הוא לגלגלתא וחצי שלישי הוא לאורא. וזהו שאמר שלפעמים הכתר הוא מחצי ת"ת (שהוא חצי שלישי למעלה מהטבור), דהיינו כאשר אינו מגיע אלא לאורא בלבד. אמנם כאשר מגיע גם לגלגלתא, הרי שאז מתגדל בעוד חצי שלישי למעלה ומגיע עד החזה ממש.

ובכך ניחא מה שנמצא בזה שיטה רביעית בדברי האריז"ל, שז"א מלביש לאור"א את הז"ת שלהן, והוא עוד שלישי אחד יותר למעלה, הרי הוא השליש העליון דת"ת. והוא מכיוון שלמעלה מהכתר העיקרי יש בחי' גבוהה ונעלמת יותר, הרי הוא הרדל"א, שהוא בחי' ממוצע שבין א"ק לאצילות. וזהו שאמר שז"א מלביש את הז"ת של או"א, וכונתו היא לכללות הז"א עם הרדל"א שבו.

והנה אחר שראה אדה"ר את המוטל עליו, והתחיל להתבונן באיזה אופן וסדר שימשיך המוחין דגדלות שני, שהוא המוחין דאבא הכללי בז"א, והשכיל וראה כי לעולם הוא שאי אפשר שיתלבש המוחין דאבא בז"א אלא ע"י הלבושין דהאימא דוקא, כי מתלבשים התנה"י דאבא מהטבור ולמטה שבו בהתנה"י דאימא מהחזה ולמטה שבה, ומתלבשים שניהם בז"א כנודע. והרי נעשה החציה התחתונה של אימא, שהוא מהחזה ולמטה שבה, כלי ומקום להמוחין דאבא אשר בז"א. אמנם כאשר נברא אדה"ר, שאז לא היה לז"א אלא המוחין דמצד אימא בלבד כנ"ל, הנה לא נתלבש בו אז מתנה"י דאימא ג"כ רק מהטבור שבה בלבד, שהוא רק השליש תחתון דהת"ת שבה, והיינו כי האור והכלי דהשליש תחתון דהת"ת שבה הוא נעשה לכתר דז"א, והנצח שבה שיש בו ג' פרקין, שם

⁸²¹ עי' לעיל הערה 779.

דע"ה ח"ב

מתלבש החכמה דו"א, והוא מתפשט ומתלבש בכל הקו ימין הח"ן דו"א, ועד"ז ההוד בקו שמאל, והיסוד בקו האמצעי. והרי הוה התנה"י שבה מהטבור ולמטה שבה הלבושים לאורות המוחין דו"א, שהם הכחב"ד שבו. אך כאשר מתלבש בו התנה"י דהאבא עם המוחין דאבא ג"כ, והוא ע"י התנה"י דהאימא כנו', אז מתפשט הת"ת דאימא מהחזה שבה ולמטה, שהוא ב' שלישי דת"ת, ובתוכו השליש אחד דת"ת דאבא מהטבור שבו ולמטה, ושם הוא אור הכתר דו"א, והרי נגדל אז הכתר דו"א בהאור והכלי שבו בשליש אחד יותר למעלה, שהוא מהחזה דהאימא ולמטה.

והענין מה שנגדל הכתר אז בשליש אחד יותר, כי נודע הוא שהכתר הוא כלול מב' אורות, שהוא הב' רישין שבו, והם עתיק וא"א⁸²², והם גלגלתא ומ"ס⁸²³. והגלגלתא שם הוא שורש אבא, והמ"ס שם הוא שורש אימא⁸²⁴. וזהו ענין הב' שלישי דת"ת הנו', כי כאשר מתלבש בו המוחין דאבא ג"כ אז נשלם הכתר שבו גם בהגלגלתא ג"כ, ואז מתעלה ומתגדל בעוד שלישי אחד למעלה, שהוא עד החזה דהאימא, כי הרי ע"י המוחין דאבא עולה וזוכה לאור הגלגלתא ג"כ, שהוא שורש אבא, ולכן מתגדל אז הכתר שבו בעוד שלישי אחד יותר, כי באותו השליש אשר מהחזה עד הטבור שבהאימא, שם הוא בחי' הגלגלתא שהוא העתיק אשר בהכתר דו"א.

וזהו עומק הענין ג"כ מה שנזכר לפעמים בדברי האריז"ל (בא"א פ"ה בהמ"ב א', ושם פ"ז, ובהולדת או"א פ' הו"ז וע' בהגהת מהרח"ו שם פ"ז) שהכתר דו"א הוא מהחצי ת"ת ולמטה, ולפעמים אמר שהוא מהחזה ולמטה וכמ"ש בדרושי הצלם (דרוש ה) [וע"ש שמבואר שהוא מהחזה ולמטה דאימא, ומהטבור ולמטה דהאבא, ושם (דרוש ג) אמר שהוא רק מהחצי ת"ת דהאימא, והעיר שם הרח"ו עצמו במה שבמ"א אמר שהוא מהחזה דאימא שהוא ב' שלישי דת"ת, וכן שם (דרוש ד) העיר שם הרח"ו עצמו ג"כ, במה שאמר לפעמים שהוא רק מהטבור ולמטה דהאימא, שהוא רק השליש תחתון שבה. ועל הסתירה הזה מתרין שם שהוא כאשר מתלבשים המוחין דאבא ג"כ, אז מתגדל עד החזה דאימא, וכשאיין בו רק המוחין דהאימא לבד, אז הוא רק עד הטבור דאימא. והוא ע"פ מה שאמרנו, שהסיבה בזה הוא כי ע"י המוחין דאבא הוא זוכה להבחי' (צו ע"א) העליונה שבכתר שהוא הגלגלתא, כי שם הוא שורש אבא. אמנם להסתירה האחרת אשר אמר שם (דרוש ג) וכן בכ"מ שהוא רק עד חצי ת"ת הנה על זה לא השמיענו דבר.]

אך ע"פ דברינו הנו' הוא נחא ג"כ, כי נודע הוא שבפרטות הנה כלול הכתר מג' בחי', שהם גלגלתא ואוירא ומ"ס וכמ"ש בשער א"א (פרקים ג ד), וכן הוא בהכתר דכל פרצוף, כי כל א' הוא כלול מכל הבחי' כנודע, אלא שהגלגלתא והאוירא נכללין בחד וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א דף ה ע"ג בסוף ד"ה קרומא דאוירא), אבל בפרטות הם שניים, והם שניהם בהשליש האמצעי דת"ת, שהוא מהחזה עד הטבור, חצי שלישי הוא להגלגלתא וחצי שלישי הוא להאוירא, וזהו אשר אמר לפעמים שהכתר הוא מהחצי ת"ת (שהוא חצי שלישי למעלה מהטבור), והוא כאשר שאינו מגיע אלא רק בהאוירא לבד. אבל כאשר שמגיע גם בהגלגלתא, אז מתגדל עוד חצי שלישי למעלה ומגיע עד החזה ממש. וזה עיקר בזה הוא, כי עיקר התחלת הכתר הוא באמת רק מהאוירא, כי הוא בחי' החכמה שברישא דא"א, ומחכמה הוא שירותא כנודע בזה"ק (בראשית לא רע"ב), ולכן אמר האריז"ל לפעמים שהכתר הוא מהחצי ת"ת כי שם הוא התחלת העיקרי שבו.]

⁸²² ע"י שער עתיק פרק א'.

⁸²³ ע"י תיקו"ז עו ע"ב וכן תיקו"ז קלח ע"א וגר"א שם.

⁸²⁴ ע"י בהגר"א על ספד"צ ו ע"ב.

דע"ה ח"ב

וכן ניתח לנו בדברינו ג"כ מה שנמצא בזה עוד שיטה ד' בדברי האריז"ל, והוא בשער סדר אצילות בקיצור (פרק א), שאמר שם שז"א מלביש לאו"א את הז"ת שלהן, והוא עוד שלישי אחד למעלה, שהוא השליש עליון דת"ת. וע' במפרשים שם שהעירו בזה, ובדברינו שם אות י"ג שיישבנו שם כל הסתירות הללו בדרך פשוט. אך ע"פ דברינו עתה הנה הוא ניתח ג"כ ע"פ עומק הדברים, והוא במה שנודע כי למעלה מהכתר העיקרי הנה יש עוד בחי' יותר גבוה ויותר נעלם, והוא הרדל"א, שהוא בחי' ממוצע בין א"ק לאצילות ע' דרושי אבי"ע (פרק א). וישנו בחי' רדל"א בכל פרצוף ופרצוף למעלה מהכתר העיקרי שבו, כי כל א' הוא כלול מכל הבחי' כנודע. והנה הוא בז"א באותו השליש העליון דהת"ת דאו"א אשר מהחזה ולמעלה שבהם, הנה שם המקום דהרדל"א דז"א, וזהו שאמר שז"א מלביש לאו"א את הז"ת שלהם, והכוונה הוא על כל כללות הז"א כולו עם הרדל"א שבו ג"כ.

הרי נתבאר לנו כי כל הד' שיטות הנמצא בזה בדברי האריז"ל בענין תפיסת המקום דהכתר דז"א, כי לפעמים אמר שהוא עד הטבור וכמ"ש בדרושי הצלם (דרוש ד ה), ולפעמים אמר שהוא עד חצי ת"ת כמ"ש שם (דרוש ג), ולפעמים אמר שהוא עד החזה וכמ"ש ג"כ שם (דרוש ה), ולפעמים אמר שהוא בכל הז"ת כולן דהאו"א וכמ"ש בסדר אצילות בקיצור (פרק א). הנה הם כולם אמת, כי הם על פרטות הג' רישין הפרטיים שבכתר, ועם הרדל"א הם ד', ומרמזו לנו האריז"ל תפיסת מקום של כל רישא ורישא עד היכן שמגיע. וגם נודע הוא שהשלמתו הוא אינו בפעם אחד אלא לאט לאט, ומתגדל והולך לפי זכות ומעשי התחתונים, ומגיע לפעמים במקום זה ולפעמים במקום זה. וכן מתגלה ומאיר למטה לפעמים ממקום זה ולפעמים ממקום זה, והכל לפי הזכות. ושורש כל הדברים הללו למדתי מדברי הגר"א בספר יצירה (פרק א משנה א אופן ה⁸²⁵), ודי בזה כעת. והנה יצאתי מן הענין אנכי דאתי לידן ומעתה נחזור לענינינו בסי' בפנ"ע.

דרוש ד ענף כג סימן ד

והנה כאשר השכיל אדה"ר וראה שאי אפשר להמשיך את המוחין דאבא, הרי הוא המוחין דגדלות שני שיתלבשו בז"א אלא ע"י התנה"י דאימא דוקא. והרי שאותו השליש הינו הכלי והמקום לכתר דז"א שמאבא, ועלה בדעתו של אדה"ר שבכדי שיתלבשו מוחין דאבא בז"א, תחילה יש להכין כלי ומקום לזה, דהיינו להגדיל את כלי הכתר דז"א אשר מהת"ת דאימא בעוד שלישי אחד יותר מאשר היה קודם לכן, ולהמשיך בו מת"ת דאימא את השליש האמצעי אשר מהטבור עד החזה (והוא ע"ד שנהג עמו הקב"ה ביצירתו, כי מקודם נאמר "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה", ורק אח"כ נאמר "ויפח באפיו נשמת חיים"). אז כיוון כוונות ויחודים בשמות השייכים לשליש האמצעי דת"ת דאימא עם השמות דז"א ע"מ לקשרם וליחדם, ועי"ז המשיך את השליש האמצעי דת"ת דאימא בז"א והגדיל את כלי הכתר שלו קודם שהמשיך את האורות דאבא הראויים אליו, ונעשה עי"ז כלי הכתר דז"א לכלי גדול שאורו ממועט, וזה גרם לפגם גדול בכתר דז"א.

ביאור הענין, ע"פ מה שבארנו על גודל וריבוי התועלות שבאצילות ובכ"י"ע הנעשים מעליית אור הדעת למעלה במוחין, ולכן ע"י שהגדיל אדה"ר את כלי הכתר, והחשיך את אורו והתיש כחו כנו', לא היה עוד כח באור הכתר להחזיק את אור הדעת אצלו למעלה בג"ר, ועי"ז ירד אור הדעת למטה, ונתבטלו ונהרסו עי"ז כל התועלות והפעולות אשר נעשו ע"י עליית אור הדעת. וגרם עי"ז הריסה גדולה בכל בנין האצילות, וחורבן גדול בכל העולמות ב"י"ע, ועי"ז נהרסו כל סדרי בראשית. והענין, שכאשר אור הדעת הוא למעלה במוחין, הוא בסוד עץ החיים, שכן אין לחיצונים אחיזה בהם. וכ"ז הוא משום שהם קרובים לאור א"ס, מקור החיים. אמנם כאשר הוא יורד למטה בלי הגילוי דאור יחודו שלמעלה, הנה נעשה הדעת בסוד עץ הדעת טו"ר, שכן החיצונים נאחזים בו ויונקים ממנו.

וענין הציווי אשר ציווהו הקב"ה "ומעץ הדעת טו"ר לא תאכל ממנו", עכ"ז שאז היתה הדעת למעלה, ע"י החסרון דמוחין דגדלות שני (הרי המה האורות דאבא שהיו חסרים עדיין בז"א), היו מוכרחים הזו"ן לעמוד במקומם רק אחור באחור, וא"כ הרי שאז כל אור הדעת אשר באחוריים שלהם נקראים בשם עץ הדעת טו"ר, שהרי יש לרע שייכות בהם והם יונקים מהם מרחוק.

⁸²⁵ עי' שם ז"ל, כרובים כתר לכן הם ב' כנגד ב' בחי' שבכתר, ע"כ, אמנם אכתי לא נהירא למה מתכוין רבינו, כיצד למד כ"ז מלשון זו של הגר"א.

דע"ה ח"ב

והנה אורות הנה"י הם ענין אחד עם אורות האחוריים, שכן אותן החו"ג שבדעת המתפשט באחוריים דרך חוט השדרה, מתפשטים ממוח הדעת שבראש למציאות החו"ג שבאחוריים, כמו כן הם מתפשטים ג"כ דרך היסוד שבאימא, המתפשט עד מקום החזה דו"א, ושם הוא מסתיים, ומתגלים החו"ג, ומזה נעשה הלב כנ"ל סי' א'. והם כולם באים ממציאות אחת, הרי הוא החלק התחתון והחיצון שבכל פרצוף. הגם שעיקר אור הדעת היה אז למעלה ע"י אור הכתר שהמשיכו אצלו, עכ"ז היתה אז ג"כ בחי' עץ הדעת טו"ר בדעת שלמטה וכנ"ז. ועל זה הוא שהיה הציווי לאדה"ר "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו", ולכן הוא שאע"פ שכל מה שנתברר מהם לצורך מעשה בראשית היה טוב וקדוש בלי שום תערובות ומגע זר, עכ"ז עדיין בכל עולם ועולם מאבי"ע היו איזה חלקים שחלקי הגבורות שבהם לא היו ממותקים כראוי, והיה לחיצונים איזו שייכות לינק מהם מרחוק, אבל זה איננו נחשב כמגע רע ממש, וע"י השייכות הזו נקראו אותן החלקים בשם "עץ הדעת טו"ר", אמנם לא היה בהם רע ממש ח"ו.

והנה כאשר השכיל אדה"ר וראה כי אי אפשר להמשיך המוחין דאבא שהוא המוחין דגדלות שני שיתלבשו בז"א ג"כ אלא רק ע"י התנה"י דהאימא דוקא, כי מתלבשים התנה"י דאבא מהטבור שבו ולמטה בהתנה"י דאימא מהחזה שבה ולמטה, ומתפשטים בז"א בהיותם מלובשים זב"ו, וע"י התלבשות המוחין דאבא מתגדל כלי הכתר דו"א בהת"ת דאימא בעוד שלישי אחד יותר משהיה, שהוא מהטבור שבה עד החזה שבה וכנ"ל. והרי הוה אותו השליש הכלי והמקום להכתר דו"א שמאבא, ועלה בדעתו של אדה"ר כי כדי שיתלבש המוחין דאבא בז"א, צריך מקודם להכין כלי ומקום לזה, והיינו להגדיל את כלי הכתר דו"א אשר מהת"ת דאימא בעוד שלישי אחד יותר משהיה, ולהמשיך בו מהת"ת דאימא את השליש האמצעי אשר מהטבור עד החזה, ובזה הרי יהיה מוכן כלי ומקום {צו ע"ב} שיתלבש בו המוחין דאבא ג"כ. כן עלה בדעתו של אדה"ר שראוי לעשות כן להכין מקודם את הכלי והמקום, ואח"כ להמשיך בו האורות והמוחין, והוא ע"ד שנהג הקב"ה עמו ביצירתו, כי מקודם (בראשית ב ז) וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה, ואח"כ ויפח באפיו נשמת חיים. וכן ע"ד שאמרו רז"ל (ברכות נה ע"א) שאמר בצלאל למשה רבינו ע"ה, מנהגו של עולם אדם בונה בית ואח"כ מכניס לתוכו כלים בו, ע"ש ברש"י ותוספת וברש"י בחומש ריש פקודי (לח כב). ובאמת כי בבנין הבית דלעתיד הנה אמרו בזוהר משפטים (קח ע"ב) וזמין קב"ה לאקדמא מוחא ע"ש כל הענין, כי עתה אשר מציאות כל העולמות הם בהשתלשלות המדרגות בדרך ירידה מלמעלה למטה, והוצרך שיצטמצם כל אור עליון למדרגה שלמטה, והוא ע"י הכלי שישנו לכל אור, ולכן היה הצורך לייסד הכלים בתחילה כדי שיצומצם כל אור למדרגת הכלי. משא"כ לעתיד שיוחזר ההשתלשלות ממטה למעלה, שיזדכך ויעלה כל תחתון למדרגת העליון, ולכן יוקדם אז בהתחדשות המציאות כל אור להכלי, כדי שיתעלה הכלי למדרגת האור, וע"י מה שהארכנו בזה למאד בספר הכללים כלל ט'. ועכ"פ הוא כי עתה הרי צריך בכל התלבשות והתפשטות מהעליון בהתחתון שיצומצם העליון לפי מדרגת התחתון, וכל אור לפי מדרגת הכלי, ולכן עלה בדעתו של אדה"ר כי צריך מקודם להכין הכלי ולהגדיל כלי הכתר דו"א עד החזה דאימא, ואח"כ להמשיך בתוכו האור דאבא, שהוא המוחין דגדלות שני. ועסק אדה"ר בזה, וכוון כוונות ויהודים בהשמות השייך להשליש אמצעי דת"ת דאימא עם השמות דו"א לקשרם ולייחדם, והמשיך עי"ז את השליש האמצעי דת"ת דאימא בז"א והגדיל את כלי הכתר שלו קודם שהמשיך את האורות דאבא הראוי אליו, ונעשה עי"ז כלי הכתר דו"א כלי גדול ואורו ממועט, כי האור שבו הרי היה בו אלא עדיין רק מהגדלות ראשון לבד, והוא האור שהשליש תחתון דת"ת דאימא, שהוא עד הטבור, והכלי נתגדל עד החזה דאימא שהוא ב' שלישי. והרי הגדיל כלי הכתר דו"א בכלי גדול ואור ממועט, והוא ירידת מעלה מאד, גם לאדם התחתון להיות בנוף גדול ונשמה קטנה, והרי גרם בזה פגם גדול בהכתר דו"א, כי נתמעט אורו ותשש כחו ונתחשך, ועי"ז הנה גרם עוד פגמים רבים גדולים ועצומים, הן לז"א כולו והן לכל שאר הפרצופים שלמטה, וכן לכל העולמות בי"ע כולן כמו שיתבאר.

דע"ה ח"ב

והענין הוא ע"פ מה שבארנו לעיל סי' א' גודל וריבוי התועלות באצילות ובבי"ע הנעשה מעליית אור הדעת למעלה בהמוחין, ע"ש הדברים בארוכה וקה אותם בלבך כי אי אפשר לנו לכפול הדברים, ובארנו שם כי כל סיבת עליית אור הדעת למעלה הנה היא ע"י אור הכתר, שהוא העלה את אור הדעת למעלה ע"ש. ולכן הוא כי עתה ע"י שהגדיל אדה"ר את כלי הכתר והחשיך אורו והתיש כחו כנוז', לא היה עוד כח באור הכתר להחזיק את אור הדעת אצלו למעלה בהג"ר, וירד ע"י אור הדעת למטה, ונתבטלו ונהרסו ע"י כל התועלות והפעולות כולם אשר נעשו ע"י עליית אור הדעת למעלה כנ"ל שם. והרי גרם ע"י הריסה גדולה בכל בנין האצילות, וחורבן גדול בכל העולמות בי"ע, ונהרסו ע"י כל סדרי בראשית כולם. והענין הוא כי הנה אור הדעת כאשר הוא למעלה בהמוחין, הנה הוא בסוד עין החיים, כי המוחין נקראים חיים, וכמ"ש (קהלת ז יב) החכמה תחיה בעליה, וכן חכם גימ' חיים⁸²⁶. וכן בינה נקרא חיים, אלהים חיים, כמ"ש בזה"ק (פ' יתרו סח ע"ב). והטעם הוא כי אין להחיצונים אחיזה בהם, לכן נקראים הם חיים. וכ"ז הוא משום שהם קרובים לאור א"ס, מקור החיים. ולכן הדעת כאשר היא למעלה נקרא עין החיים, כי הוא האות ו' דהשם, אילנא דחיי, כמ"ש בפ' במדבר (קכ"א ע"א ושם קיט ע"א) וכן בפ' אחרי (נח ע"א) אילנא דנטע שרשוי באינן חיים, והוא הדעת דנפק מהחו"ב שנקראים חיים, ולכן נקרא אז עין החיים. אבל כשיורד למטה בלתי הגילוי דאור יחודו למעלה⁸²⁷, הנה נעשה הדעת בסוד עין הדעת טו"ר, כי החיצונים שהם מסופן דהגבורות שבו, הם נאחזים בו ויונקים ממנו, ולכן כאשר הגדיל אדה"ר את כלי הכתר ותשש כחו מלהחזיק את אור הדעת למעלה וירד למטה כנוז', הרי נעשה הדעת ע"י בסוד עין הדעת טו"ר, והגביר ע"י כח החיצונים הרבה מאוד רח"ל. (צו ע"ג)

וענין הציווי אשר צוהו הקב"ה "ומעין הדעת טו"ר לא תאכל ממנו" (בראשית ב יז), הגם שקודם החטא הנה היה אז אור הדעת למעלה, וכשהוא למעלה הרי הוה אז כל התפשטותו למטה רק בהגילוי דאור היחוד ובהמתקת הגבורות כהראוי, ואז הרי נכפין כל הדינין ונדחין החיצונים למטה וכנ"ל סי' א', וא"כ הרי לכאורה לא היה אז המציאות דעין הדעת טו"ר כלל. אך הרי בארנו לעיל סי' ב' איך שעכ"ז הנה ע"י החסרון דמוחין דגדלות שני, שהוא האורות דאבא שהיה חסר עדיין בז"א, היו מוכרחים עדיין הזו"ן לעמוד במקומם רק אחור באחור, כי היה עדיין אחיזה להחיצונים בהנשמות אשר בהניצוצין והשברי כלים דמלכי יושר, שהם מאבא, וכל הנשמות הם מהחו"ג שבדעת שבהאחוריים, והוא טיפת הזווג הנמשך דרך חוט השדרה, ושייכים כל הנשמות כולם למציאות החו"ג שבהאחוריים. ולכן כאשר שלא נתבררו עדיין שרשי הנשמות דהמלכי יושר ג"כ, הרי לא היה נשלם עדיין האחוריים דהזו"ן, והיו מוכרחים ע"י לעמוד אחור באחור בכותל אחד לשניהם (כמ"ש הרב בדרושי נקודות פ"ו), כי היה עדיין האורות השייכים לתשלום מציאות האחוריים שלהם בלועים בתוך הקליפות, וא"כ הרי נקרא אז כל אור הדעת אשר בהאחוריים שלהם בשם עין הדעת טו"ר, כי הרי ישנם להרע שייכות בהם ויונקים מהם מרחוק.

והנה נודע הוא משער הפרצופים ומכ"מ כי אורות הנה"י הם ענין אחד עם אורות האחוריים, כי אותן החו"ג שבדעת המתפשט בהאחוריים דרך חוט השדרה, ומתפשטים הם ממוח הדעת שבראש למציאות החו"ג שבהאחוריים. הנה כמו כן הם מתפשטים ג"כ דרך היסוד שבאימא המתפשט עד מקום החוזה דז"א, ושם מסתיים ומתגלים החו"ג, ונעשה

⁸²⁶ ע"ח עקודים פרק ה'.

⁸²⁷ ע"י בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג.

דע"ה ח"ב

מזה מציאות הלב כנ"ל סי' א', והוא מציאות החג"ת שהוא האמצעי והתיכון דו"א. הנה מתפשט משם עוד החו"ג שבדעת המתגלה בהלב, ובוקע ויוצא דרך הפרסא להב' כליות ותרין ביעין והיסוד, שהם מציאות הנה"י, שהוא חלק התחתון והחיצון שבז"א, ונעשה מציאות הנה"י אשר מהחו"ג מאותו החלק עצמן דהחו"ג דמציאות האחוריים, והווי הנה"י והאחוריים מחלק אחד. והוא מה שנודע בדברי האריז"ל שהנה"י והאחוריים הם בחי' אחת, כי הם מציאות אחד, והוא חלק התחתון והחיצון שבכל פרצוף. והרי נמצא לפ"ז כי כמו שאמרנו שהאחוריים דהווי"ן היו אז ג"כ בבחי' עץ הדעת טו"ר, כן היה ג"כ הנה"י דהווי"ן, כי האחוריים והנה"י הרי הם שניהם מחלק אחד שבאור הדעת כנוז, והרי היה החו"ג שבהדעת המתגלה מהחזה ולמטה ובוקע ויוצא דרך הפרסא, הנה היה כ"ז גם אז ג"כ בבחי' עץ הדעת טו"ר. הגם שעיקר אור הדעת היה אז למעלה ע"י אור הכתר שהמשיכו אצלו כנ"ל סי' א', עכ"ז הנה היה אז ג"כ בחי' עץ הדעת טו"ר בהדעת שלמטה וכנוז, ועל זה היה הציווי לאדה"ר מהקב"ה "ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו", כי הרי כל זמן שלא נתבררו עדיין כל הניצו"ק והשברי כלים דהמלכי יושר ג"כ וכנ"ל סי' ב', הרי לא היה נשלם עדיין האחוריים והנה"י דהווי"ן, כי הרי היה עדיין מהמ"ן השייך להם נתונים בתוך הקליפות. והרי היה להקליפות עי"ז איזה שייכות עם הנה"י והאחוריים אשר למעלה, כי עי"ז היו מוכרחים לעמוד אב"א כנוז. ולכן הוא כי הנה הגם שכל מה שנתברר מהם לצורך כל מעשה בראשית כולם היה טוב וקדוש בלי שום תערובות ומגע זר בתוכם, עכ"ז הנה הגם שתערובות ממש ומגע ממש לא היה מהרע בהם מאומה כלל, עכ"ז הנה היה עדיין בכל עולם ועולם מאבי"ע איזה חלקים ומציאויות אשר חלקי הגבורות שבהם לא היה ממותקים עדיין כהראוי, והיה עדיין להחיצונים איזה שייכות לינק מהם מרחוק, ועי"י השייכות הזו היו נקראו אותן החלקים בשם עץ הדעת טו"ר, אבל לא שהיו רע ממש ח"ו. וזהו שאמרנו בפדר"א (פרק יג) וכן הוא בתיקונים (תיקון סא קט ע"א) (הובא בדברי הרב שער ציור עולמות פרק ג), כי בשעה שנגע הנחש הקדמוני בעץ הדעת, צווח העץ ואמר רשע אל תגע בי. הרי לנו שהעץ הדעת עצמו לא היה סובל את הרע כלל, ומה שהיה נקרא עץ הדעת טו"ר, הוא משום שלא היה נמתק עדיין כהראוי, והיה יניקה להחיצונים ממנו מרחוק, אך ע"י הפגם דאדה"ר שהוריד את אור הדעת למטה וניטל ממנו המיתוק אשר היה בו בהיותו למעלה ונעשה לדיון קשה, עי"ז היה כח להס"מ לכנוס בהגן עד עץ הדעת ונגע בו.

{צו ע"ד} והרי נתבאר לנו איך שהיה מציאות עץ הדעת גם קודם החטא, והוא ע"י כל חלקי המ"ן שלא נתבררו עדיין, ועי"ז היה להחיצונים איזה שייכות עדיין עם החו"ג שבדעת אשר בהאחוריים והנה"י, ולכן כל חלקי האורות והמציאויות שבכל עולם ועולם מאצילות בריאה יצירה עשיה, אשר הם מאותן החו"ג אשר ישנם להחיצונים איזה שייכות בהם, הנה הם היו מכלל עץ הדעת טו"ר, והוא המציאות דעץ הדעת שהיה בכל עולם ועולם גם קודם החטא. אמנם אז לא היה להחיצונים נגיעה בהם ממש ח"ו, אלא שהיו יונקים מהם מרחוק. אבל אחר שהוריד את אור הדעת למטה ונתבטל המיתוק ממנו, נתגבר עי"ז כח החיצונים הרבה, עד שגרם החטא אשר בארנו לעיל ענף כ', וכן היה עבירה גוררת עבירה לכל הקלקולים כולם אשר בארנו בדרוש עץ הדעת בחלק הביאורים שער העקודים פרק ב', ונעשה עי"ז מציאות העץ הדעת לטו"ר ממש בכל עולם ועולם לפי ערכו כמו שיתבאר עוד למטה בדברינו בעה"י.

והנה נתבאר לנו מדברינו, כי ע"י שהגדיל אדה"ר את כלי הכתר, קודם שהמשיך בו את האורות דאבא, הנה גרם בזה ג' פגמים: אחד, בהכתר עצמו, כי נעשה כלי גדול באור ממועט ותשש כחו ונתחשך. ב', כי עי"ז ירד אור הדעת למטה, ונתחלף ממדרגת אור

דע"ה ח"ב

המוחין למדרגת אור שבז"ת. וכלול בזה עוד פגם אחר כי נעשה עי"ז לסוד עין הדעת טו"ר, כי ע"י שירד מלמעלה הרי חסר מעתה מיתוק וביסוס, ואפשר להחיצונים לינק ממנו, והוא עי"ז בסוד עין הדעת טו"ר. ונמצא כי ע"י שהגדיל את כלי הכתר קודם שהמשיך בו את האורות דאבא, גרם בזה ג' פגמים: א' בהכתר עצמו, וב' בהדעת. ובאמרינו שנעשה לסוד עין הדעת, ר"ל כי מתחילה לא היה בו סוד עין הדעת אלא רק באיזה חלקים ממנו, וגם הם לא היו בבחי' עין הדעת טו"ר ממש אלא ע"י יניקת החיצונים, שהיו יונקים מהם מרחוק, וגם רק בדרך ממועט מאד. אבל אחר שירד למטה, נעשה רובו ככולו בסוד עין הדעת, ונתקרב ונתרבה יניקת החיצונים ממנו הרבה וכמו שיתבאר עוד בעה"י.

דרוש ד ענף כג סימן ה

כאשר היה עיקר אור הדעת למעלה במוחין, הנה הוא מתפשט ונמשך עד החזה דז"א, ושם הוא יוצא ומתגלה, ומזה נעשה מציאות הלב שהוא שני במעלה אחרי המוחין. ועי"ז יוצאים פרצופי לאה ורחל, שכן אור הדעת דז"א מלובש ביסוד דאימא, ויש ביסוד הזה שני פרקין: יסוד ועטרה, ומתלבש יסוד דאימא עם אור הדעת העיקרי שברישא דז"א, אבל העטרה דיסוד שבאימא מתלבשת בשליש העליון דת"ת דז"א עד החזה שבו, ושם יוצאים אורות החו"ג שבדעת מפי היסוד דאימא, ומזה נעשה הלב בז"א.

והנה כ"ז הוא בהיות אור הדעת העיקרי למעלה במוחין ע"י אור הכתר שהעלהו למעלה, אמנם כאשר נפגם ע"י אדה"ר וירד למטה כנ"ל, הרי שירד ג"כ כל היסוד והעטרה דאימא אשר אור הדעת מלובש בו, וירד כל היסוד דאימא עם אור הדעת שבו בת"ת דז"א, והתפשט היסוד בכל הת"ת והעטרה דאימא, ונתפשטה ונתלבשה בשליש העליון דיסוד דז"א, והוא ע"י שעיקר הדעת הוא רק מהז"ת דאו"א. והרי ראוי הוא להיות רק בז"ת דז"א, אלא שאור הכתר המשיכו למעלה במוחין, וע"י שגרם אדה"ר פגם בכתר והתיש את כחו, ירד אור הדעת למדרגתו וכמו שהוא ממקורו, שהוא רק ממדרגת הז"ת דאו"א.

והנה עי"ז נעשו פגמים רבים: א) בפרצוף לאה, מכיוון שירדה גם היא למטה כנגד הת"ת דז"א. ב) ברחל, שהרי אין לה עתה כמעט מקום באצילות, שהרי בניינה ומקומה הוא מגילוי אור הדעת אשר נתגלה ויוצא מפי היסוד דאימא, ואשר עתה העטרה דאימא ירדה למטה ומגיעה בסוף השליש העליון דיסוד דז"א, הרי שאין עתה מקום לרחל באצילות אלא מעט מן המעט, והיינו מסוף השליש העליון דיסוד עד לסוף רגליו. ג) ועוד פגם אחד גדול בז"א עצמו, והוא במציאות הלב שבו כנ"ל, שלא היה לו כח עוד מעתה להוציא אל הפועל את מציאות הלב כלל. וכן לא נתגלה בת"ת אלא רק בסוף השליש העליון דיסוד כנ"ל.

וכן נשתנו עי"ז סדרי בראשית בעולמות בי"ע וירדו ממעלתם הרבה מאד, שכן עולמות בי"ע נעשו ע"י החו"ג שבדעת. והנה בהיות אור הדעת למעלה, הרי שנוטל גם הוא זיו אור פני מלך חיים, ונעשה גם הוא ממדרגת המוחין, ומתייחדים החו"ג שבו זב"ז ביחוד דאור א"ס השורה בהם, ועי"ז נעשה הדעת בסוד עין החיים. אמנם כשירד כל אור הדעת ממדרגת המוחין ונפל למטה, הרי שמעתה חסר ממנו כל עיקר זיו האור העליון ואור היחוד של מעלה, ונעשו החו"ג לשני הפכים, זה של חסד וזה של דין. וכאשר ירדו בת"ת, נפרדו זה מזה, החסדים הלכו בצד ימין והגבורות הלכו בצד שמאל, משא"כ המח שבו הכל מצוי באיחוד. ונעשו עי"ז ב' פגמים: א) נחסר מיתוק מהגבורות ואז הם נעשו לדינים קשים והחיצונים יונקים מהם, ב) שמעתה יכולים החיצונים לינק אף מהחסדים.

והנה יש לגבורות ב' תכונות שונות: כאשר הם מיוחדים בחסדים והם ממותקים, אזי תשוקתם היא להיות עם החסדים, ואינם יורדים למטה אלא ע"י החסדים, ואז באות הגבורות רק אח"כ. וכאשר החסדים והגבורות נפרדין זה מזה, אזי יורדים הגבורות תחילה. שכן כאשר החסדים הם לבדם אין להם התעוררות כ"כ מעצמן לירד למטה. אמנם כאשר הגבורות הם לעצמן הם אש לזהט דינים תקיפים, והללו מתגברים על החסדים ומקדימים לצאת, ואז מתרבה הדין בעולם.

ס"ה"כ מצינו כאן ט' פגמים: א) נחשך הכתר. ב) ירד הדעת הדעת ממדרגת המוחין למדרגת הז"ת. ג) נתהפך עי"ז הדעת מעה"ח לעין הדעת. ד) ג' פגמים נפלו בז"א עצמו, ב' בהמוחין שהרי נחשך הכתר שלו ועוד שנעשה חסר ממוח הג' דהיינו דעת, ואחד במציאות הלב. ה) לאה ירדה מחציו העליון לחציו התחתון. ו) נתמעט מאוד מקומה של רחל באצילות. ז) ירדו הגבורות בתחילה, וירידת החסדים נתמעטה מאד, ועי"ז נתרבו הדינים הרבה מאד בכל העולמות בי"ע. ח) נתגברו החיצונים, שכן מאוד נתרבתה יניקתם. ט) התחילו הדינים לעלות ולהתקרב ולינק מהחסדים, וע"י כ"ז נעשתה הדעת למציאות עין הדעת טו"ר. אמנם כ"ז היה לאדם הראשון בשגגה, שכן כוונתו היתה לתקן, אלא שסטה מהסדר, והתחיל מתיקון הכלי לתקן את הכלי מתחילה.

אמנם הנה היה כ"ז לאדם הראשון בשגגה, כי כוונתו היה לתקן אלא שמעה מהסדר, והתחיל מתיקון הכלי לתקן הכלי מתחילה, ונסבב עי"ז כל הפגמים הנז'.

והענין בביאור הוא כי הנה בהיות אור הדעת עיקרו למעלה בהמוחין, הנה הוא מתפשט ונמשך עד החזה דז"א, ושם הוא יוצא ומתגלה, ונעשה מזה מציאות הלב שהוא השני במעלה להמוחין כנ"ל סי' א', וכן יוצאים עי"ז פרצופי לאה ורחל, לאה ממקום הקשר

דע"ה ח"ב

של תפילין עד כנגד החזה, ורחל מכנגד החזה עד סוף רגליו. והוא בסיבת כי אור הדעת דז"א הוא מלובש ביסוד אימא, והיסוד הנה יש בו שני פרקי: יסוד ועטרה (וכמ"ש בשער הכללים פ"ד, ודרושי הצלם דרוש ג, ונסירה פ"ד, ופרצופי זו"ן פרק ג), ומתלבש היסוד דאימא עם אור הדעת העיקרי ברישיה דז"א, והוא הדעת שבהמות, אשר מהארתו המתפשט לחוץ נעשה פרצוף לאה ממקום הקשר של תפילין עד כנגד החזה כנז. אבל העטרה דהיסוד שבאימא, היא מתלבש בהשליש עליון דהת"ת דז"א עד החזה שבו, כי העטרה היא בסוף היסוד, ומתפשט סוף היסוד דהאימא מרישא דז"א דרך הגרון, ומתלבש העטרה בהשליש עליון דהת"ת עד החזה, ושם יוצאים אורות החו"ג שבדעת מפי היסוד דאימא, שהוא מסוף ומסיום העטרה אשר במקום החזה דז"א. (וכמ"ש בדרושי הצלם בהמ"ק הא' אשר אחר דרוש א [וכן הוא הכוונה בהמ"ב אשר בדרוש ב' שם ובחנם טרחו המפרשים בזה], ובנסירה רפ"ח ושם פ"ד ובפרצופי זו"ן פרק ג', וכן הוא הכוונה בדרושי הצלם דרוש ה', וע"ש דרוש ג' ובכל אלו המקומות, ועוד בכ"מ מבואר כי העטרה דאימא הוא מסתיים ומגיע עד מקום החזה דז"א. ושם נפתח ומתגלה ויוצא אור החו"ג שבדעת, ונעשה מזה מציאות הלב בז"א כמ"ש בפרצופי זו"ן (פרק ד), וכן שם כנגדו יוצא פרצוף רחל מכנגד החזה עד סוף רגליו.

והנה כ"ז הוא בהיות אור הדעת העיקרי למעלה בהמוחין ע"י אור הכתר שהעלהו למעלה כנ"ל סי' א', אבל כאשר נפגם ע"י אדה"ר וירד למטה כנ"ל, הנה ירד ג"כ כל היסוד והעטרה דאימא אשר אור הדעת מלובש בו, וירד כל היסוד דאימא עם אור הדעת כולו שבו בהת"ת דז"א, והתפשט היסוד בכל הת"ת והעטרה דאימא, נתפשטה (צח ע"א) ונתלבשה בהשליש עליון דהיסוד דז"א. והוא ע"י שעיקרו דהדעת הוא רק מהז"ת דאז"א, והרי ראוי הוא להיות באמת רק בהז"ת דז"א, אלא שאור הכתר המשיכו למעלה בהמוחין. אך ע"י שגרים אדה"ר פגם בהכתר והתיש כחו וכנ"ל כ"ז, הנה ירד אור הדעת למדרגתו וכמו שהוא ממקורו, שהוא רק ממדרגת הז"ת דאז"א, ולכן ירד היסוד דאימא עם אור הדעת המלובש בו מהמוחין לגמרי ונתפשט בכל הת"ת דז"א, והעטרה דהיסוד דאימא נתפשטה ונתלבשה בהשליש עליון דהיסוד דז"א. והנה נעשה ע"ז פגמים רבים, והיינו אחד בפרצוף לאה, כי ירדה גם היא למטה כנגד הת"ת דז"א עד כנגד סוף השליש עליון דהיסוד דז"א, כי פרצוף לאה היא לעולם כנגד היסוד והעטרה דהאימא אשר בז"א, ומאחר שירדו היסוד והעטרה, הרי ירדה לאה ג"כ ממקום החצי עליון דז"א להחצי תחתון שבו. ופגם השני ברחל, כי הרי אין לה עתה כמעט מקום כלל באצילות, כי הרי בניינה ומקומה הוא מגילוי אור הדעת אשר נתגלה ויוצא מפי היסוד דאימא, שהוא בסוף וסיום העטרה שבה, ועתה אשר העטרה דאימא ירדה למטה ומגיע בסוף שלישי עליון דהיסוד דז"א, הרי אין עתה מקום לרחל באצילות אלא מעט מן המעט, היינו מסוף שלישי עליון דהיסוד עד סוף רגליו, אשר שם מסתיים האצילות, וכמבואר בסוד המעקה בדרושי אבי"ע (פ' י"ד), ומוכרח רחל להתפשט בעולם הבריאה, והוא פגם גדול מאד רח"ל. והרי נעשה ב' פגמים: אחד בפרצוף לאה, ואחד בפרצוף רחל.

ועוד פגם אחד גדול בז"א עצמו, והוא במציאות הלב שבו כנ"ל, כי הרי מתחילה בהיות הדעת למעלה, ונעשה גם הוא ממדרגת המוחין, הנה היה לו כח ע"ז לעשות מציאות הלב בז"א כאשר נתגלה ויצא במקום החזה מפי העטרה דאימא ולחוץ אשר הסתיים שם, ונעשה ע"י גילוי מציאות הלב שהוא השני במעלה להמוחין. אבל עתה אשר אור הדעת עצמו ירד ממדרגת אור המוחין למדרגת אור הז"ת, הרי לא היה לו כח עוד מעתה להוציא מציאות הלב כלל. ועוד כי הרי לא נתגלה עתה בהת"ת אלא רק בסוף השליש עליון דהיסוד כנ"ל, וכל הנה"י הרי הם לבר מגופא (זהר בראשית כא ע"ב), והרי לא

דע"ה ח"ב

נתגלה בעיקר הז"א כלל אלא למטה, שהוא במקום נמוך ולבר מגופא. והרי היה חסר מגילוי מציאות הלב לגמרי, והוא פגם גדול מאד.

והרי לנו מה שגרים עי"ז עוד ג' פגמים נוסף על הג' פגמים דלעיל ססי' ד': אחד בז"א עצמו במציאות הלב שבו, ואחד בפרצוף לאה, ואחד בפרצוף רחל. וכל זה הוא מה שפגם באצילות. וכן נשתנו עי"ז סדרי בראשית כולם בהעלמות בי"ע, וירדו ממעלתם הרבה מאד, כי הנה כל העולמות בי"ע נעשה מציאותם ע"י החו"ג שבדעת, והם מדת הדין ומדת הרחמים הנודע במאמרם ז"ל ששיתף מדת הרחמים למדת הדין וברא בהם את העולם, וכמ"ש בב"ר (פ' יב סי' טו⁸²⁸). והם הספר וספר וסיפור שאמר בספר יצירה (פרק א משנה א) שבהן ברא את עולמו, כי הספר וספר הם החו"ג, והסיפור הוא קו המכריע, אור היחוד שמיחדם, שהוא רזא דמתקלא הנודע בספד"צ (פרק א א ע"א⁸²⁹), והוא מרזא דאור א"ס המאיר בהמוחין ע"י אוירא עלאה אשר בגלגלתא השורה על הקרום, שהוא קרום המוח, קד"א, והוא אור היחוד שמיחדם, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקו"ז יט ע"א) ואנת הוא דקשיר לון ומיחד לון וכנודע כ"ז.

והנה בהיות אור הדעת למעלה, הרי נטל גם הוא זיו אור פני מלך חיים ע"י היותו יושב בסתר עליון, ונעשה גם הוא ממדרגת המוחין, ומתייחדים החו"ג שבו זב"ז בהיחוד דאור א"ס השורה בהם. והרי מאירין החו"ג ונמתקין זה בזה וזה מזה, ונעשה עי"ז כל הדעת בסוד העין החיים כנ"ל סי' ד'. אבל כשירד כל אור הדעת ממדרגת המוחין ונפל למטה, הרי חסר ממנו עתה כל עיקר זיו אור העליון ואור היחוד שלמעלה, ונעשו החו"ג לשני הפכים, זה חסר וזה דין, וכאשר ירדו בת"ת נפרדו זה מזה, החסדים הלכו בצד ימין והגבורות הלכו בצד שמאל, כי זהו סוד הענין מה שהגוף הוא מקום רחב, כי שם מתפרדין זה מזה, אבל המוח הוא מקום צר וקצר, כי שם הם כולם ביחוד עצום. והרי נעשה בהם פירוד גדול בירידתם למטה.

ונעשה עי"ז ב' פגמים גדולים: אחד הוא כי הרי חסר עתה המיתוק מהגבורות לגמרי ונעשו לדינים קשים ויונקים החיצונים מהם. ב' הוא כי ע"י הפירוד אפשר עתה להחיצונים לינק מהחסדים ג"כ, מאחר שירדו למטה (צח ע"ב) ונפגמו מקדושתם הראשונה, כי כל דחית החיצונים מלינק מן הקדושה הנה הוא רק ע"י גבורות ממותקין כאשר שהם מיוחדים עם החסדים, כי אז נעשו הגבורות עצמן לרשפי אש שלחבת יח⁸³⁰ השורפים ומכלים כל טמא וזר הקרב אליהם. אבל כאשר נפרדו החו"ג זה מזה ונעשו לדינים קשים, הנה אז לא די מה שיונקים החיצונים מהגבורות, אלא שאפשר להם להתקרב לאור החסדים ג"כ מאחר שנפרדו וירדו למטה, והרי נעשה ע"י ירידתם למטה ופירודם ב' פגמים גדולים אחד בהגבורות ואחד בהחסדים.

וכן גרם בזה עוד פגם ג', והוא ג"כ פגם גדול מאוד, והיינו כי הנה הגבורות הנה יש להם ב' תכונות שונות, כי כאשר הם מיוחדים בחסדים והם ממותקים, אז תשוקתם הוא להיות עם החסדים תמיד, ובסוד (בראשית ג טז) ואל אישך תשוקתך כמ"ש הרב בשער

⁸²⁸ ז"ל שם: ה' אלהים למלך שהיו לו כוסות ריקים אמר המלך אם אני נותן לתוכן חמין הם מתבקעין צונן הם מקריסין ומה עשה המלך ערב חמין בצונן ונתן בהם ועמדו כן אמר הקב"ה אם בורא אני את העולם במדת הרחמים הוי חטייה סגיאין במדת הדין היאך העולם יכול לעמוד אלא הרי אני בורא אותו במדת הדין ובמדת הרחמים והלואי יעמוד, ע"כ. אמנם עי' רש"י בראשית א א, ז"ל, ברא אלהים - ולא אמר ברא ה' שבתחלה עלה במחשבה לבראותו במדת הדין וראה שאין העולם מתקיים והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין. והיינו דכתיב ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים.

⁸²⁹ עי' בהגר"א שם א ע"א ד"ה ספרא.

⁸³⁰ עי' לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

או"א (פרק א), ואינם רוצים להפרד מהם ולירד למטה כלל, ואינם יורדים למטה אלא ע"י החסדים, כי החסדים דרכן הוא להתפשט, והוא סוד מים שטבעם הוא לירד למטה, ואז יורדים החסדים בתחילה לצורך כל שפע ופעולה, ואח"כ יורדים הגבורות ג"כ למלאות אחריהם ונעשה הפעולה משניהם יחד, שהוא בגבורות ממותקים ובשלהובין דרחימו אשר מזה הוא כל הנועם והעונג. אבל כאשר שהחסדים והגבורות הם נפרדין זה מזה, אז יורדים הגבורות בתחילה, כי החסדים כאשר שהם לבדם, אין להם התעוררות כ"כ מעצמן לירד למטה, אבל הגבורות כשהם לעצמן הם אש לזהם דינין תקיפין, ומתגברים הם על החסדים ומקדימים לצאת ואז מתרבה הדין בעולם.

וכן היה בעניינינו, כי בהיות אור הדעת למעלה ונתיחדו החו"ג יחד ונמתקו מאד כנ"ל, אז היה ירידת כל השפע מהזו"ן להעולמות בי"ע בגבורות ממותקים מאד, כי היה ירידתם ע"י התעוררות דיציאת החסדים מתחילה, והיה מאירים כל העולמות האבי"ע כולם באור פני מלך חיים, והיה הוד והדר ועוז וחרה בכולם, והוא ע"י אורות הגבורות ממותקות שהיה מתלהט אורו ית"ש בשלהובין דרחימו בכל העולמות כולם, ר"ל בהעולמות בי"ע ג"כ, והיו נכפין כל הדינין ונדהו כל החיצונים למטה הרבה וכנ"ל דרוש ג', מרום מעלת מדרגת העולמות שקודם החטא. אך ע"י פגם אדה"ר, שנפל אור הדעת למטה ונתהפך מעץ החיים לעץ הדעת, ונפרדו החו"ג זה לעצמו וזה לעצמו, ונתבטל המיתוק, הנה נתגברו הגבורות וירדו הם מתחילה, וממילא הוא שנתמעט ירידת החסדים הרבה מאד וכמ"ש בשער הפסוקים (דף ו' ע"ד), וע' דרושי הצלם (דרוש ב). ונתרבה עי"ז הדינין בכל העולמות בי"ע, והוא פגם אחד. ועי"ז נתרבה היניקה להחיצונים מהגבורות, והוא פגם שני. ולא עוד אלא שינקו החיצונים מהחסדים ג"כ כנ"ל, והוא פגם ג'. והרי לנו מה שגרם עי"ז ג"כ עוד ג' פגמים, אמנם כל הג' פגמים הללו הם כולם בכלל מה שאמרנו שנתהפך הדעת מעץ החיים לעץ הדעת, והוא פגם הג' דלעיל סוף סי' ד'.

ועכ"פ הוא הרי נתבאר כמה מיני פגמים שנעשה עי"ז, שהוא ע"י שהגדיל את כלי הכתר דז"א בהיותו בהגדלות ראשון, שהוא במוחין דאימא לבד, וע"י ההגדלה נעשה לכלי גדול ואור ממועט, ועי"ז נסבב כל המ' פרטי הפגמים הנז'. והיינו: אחד, בכתר, כי נחשך והתיש כחו. ב', בהדעת, כי ירד עי"ז ממדרגת המוחין למדרגת הז"ת. ג', כי נתהפך עי"ז מהע"ח לעץ הדעת. ד', במציאות הלב שבז"א, [והוא ג' פגמים בז"א עצמו, ב' בהמוחין כי נחשך הכתר שלו ועוד שנעשה חסר ממוח הג' דעת, ואחד במציאות הלב. ה', בפרצוף לאה, כי ירדה מחציו העליון לחציו התחתון. ו', בפרצוף רחל כי נתמעט מקומה באצילות הרבה מאד. ז', כי ירדו הגבורות בתחילה, וירידת החסדים נתמעט מאד, ועי"ז נתרבו הדינין הרבה מאד בכל העולמות בי"ע, וניטל מהם הנועם והזיו דאור פני מלך חיים, כי נפרדו החו"ג זה מזה, ונתבטל המיתוק מהגבורות ונעשו לדינין קשים וירדו ושלטו הם. ח', כי עי"ז נתגברו החיצונים, כי נתרבה יניקתם הרבה מאד ע"י שליטת הגבורות והדינין. ט', כי עי"ז התחילו לעלות ולהתקרב ולינק מהחסדים ג"כ, ונעשה הדעת ע"י כ"ז למציאות עין הדעת טו"ר ביותר וביותר. והוא ע"י יניקת החיצונים ממנו, שהיא ע"י ירידתו ונפילתו למטה, ע"י שהחשיך אור הכתר ותשש כחו כנז'. (צח ע"ג)

אמנם הנה היה כ"ז לאדם הראשון בשגגה, כי כוונתו היה לתקן אלא שמעה מהסדר, והתחיל מתיקון הכלי לתקן הכלי מתחילה וכנ"ל ריש סי' ג' וריש סי' ד', ונסבב עי"ז כל הפגמים הנז', ונעשה תיקונו קלוקלו. אבל היה לו כ"ז בשגגה עכ"פ, כי נכנס בזה לשם שמים והיה כוונתו לתקן וכנ"ל בריש דברינו.

דרוש ד ענף כג סימן ו

דע"ה ח"ב

התיקון האמיתי שהיה ראוי לאדם הראשון הוא, שהיה צריך לכוון כוונות ולייחד יחודים בשמות וביחודים אשר שייכים לגדלות שני דו"א, הרי הוא ייחוד האורות והמוחין דו"א אשר מאבא בז"א, ולהמשיכם בו. שכן שורש מוחין דאבא הוא ברישא תניינא דא"א, הרי הוא האור הגנוז, וכאשר מתלבשים הנה"י דאבא בז"א להמשיך בו מוחין הבאים מאבא, אזי נשלם כתר דו"א ברישא תניינא שבו, ונתעלה עד החזה דאימא. והיה צריך שיומשך התיקון הזה מלמעלה למטה ע"ד שיהיה לעתיד לבוא (שכן בתחילה נתגלתה המציאות בחיצוניות קודם, שהרי הצמצום קודם לקו והגוף קודם לנשמה וכו'), וכן היה ראוי לאדה"ר לעשות ג"כ, והיינו לעורר למעלה באור הגנוז אשר בכללות הרישא תניינא דא"א, הרי הוא גלגלתא ואוירא, אשר הוא שורש אבא שיתפשט ויתגלה באבא בכל צורכו, שיושלם ז"א בכללות הרישא תניינא שבו ובגילוי דאור הגנוז, ואז היה מתעלה ומתגדל ממילא עד החזה דאימא. שכן התלבשות אבא בז"א הוא לעולם ע"י אימא, והמוחין נולדו מכללות שניהם. ולאחר שנולדו חוזרים ומתחלקים או"א עילאין וישסו"ת.

והנה כמות אימא הכללית הוא כנגד חציו התחתון של אבא הכללי. וא"כ נמצא, שכאשר מתפשט השליש התחתון דת"ת דאבא הכללי להיות גם הוא לכתר דו"א, והתפשטותו היא ע"י הת"ת דאימא הכללי, הרי שמתפשט בו ע"י מת"ת דאימא ב' שלישים (שליש של אמא ושליש של אבא), ושניהם הם בת"ת דאימא מהחזה שבה ולמטה.

והגם שאותו השליש האמצעי דת"ת דאימא שמהחזה עד הטבור שבה נעשה כלי לשליש התחתון דת"ת דאבא עם אור הכתר דו"א שמאבא וכנו'. עכ"ז הנה הוא אינו נקרא כלי ממש, ר"ל שאינו יורד ממדרגתו שהוא מדרגת השליש האמצעי דת"ת דאימא למדרגת ז"א, אלא שז"א משתמש בו לקבל דרכו את אור הכתר שלו שמצד אבא, ונתעלה הז"א ע"י ג"כ הרבה כמה משתמש בשליש האמצעי דת"ת דאימא ג"כ.

וביתר ביאור, הנה"י המה לבר מגופא, שכן הם בכל עליון רק לצורך התחתון ממנו, אמנם למעלה מהטבור הוא מהחג"ת, והמה מעיקר הפרצוף העליון עצמו. וכמו כן הכתר העיקרי דכל תחתון מתלבש רק מהטבור ולמטה דהעליון ממנו. וא"כ, הרי בעניינינו, שע"י הכתר דו"א שמצד אבא (דהיינו מהטבור ולמטה שבו) נתעלה ז"א עד החזה דאימא, והשליש האמצעי דת"ת דאימא נהיה לבחי' כלי אליו, לקבל על ידו את הכתר הנ"ל, הנה אין השליש אמצעי דת"ת דאימא מצטמצם ע"י להיעשות לכלי דו"א, שכן דבר זה לא יתכן, שכן הכלל הוא שלמעלה מהטבור הוא השייך לעליון עצמו, והוא עומד לעולם בעיקר מדרגת העליון. אך מה שעלה ז"א ע"י הכתר דמצד אבא עד החזה דאימא, הוא באמת עילוי בשבילו, שכן נתעלה ועלה בכל השליש האמצעי שבה, והשתמש בו כדי לקבל על ידו את אור הכתר דמצד אבא אשר בשליש התחתון דת"ת דאבא, שהוא מהטבור שבו ולמטה המלוכב בשליש האמצעי דת"ת דאימא.

והנה התיקון האמיתי אשר היה ראוי לאדם הראשון, כי היה צריך לכוון כוונות ולייחד יחודים בהשמות והיחודים אשר להגדלות שני דו"א, שהם האורות והמוחין דו"א אשר מאבא, לייחדם בז"א ולהמשיכם בו. וכבר אמרנו כי המוחין דאבא שרשם הוא בהרישא תניינא דא"א, שהוא אוירא עלאה, ושם הוא אור הגנוז⁸³¹, וכאשר מתלבשים הנה"י דאבא בז"א להמשיך בו המוחין דמצד אבא, אז נשלם הכתר דו"א בהרישא תניינא שבו, ונתעלה עד החזה דאימא, ונתקן אז הז"א בכללות הרישא תניינא שבו, שהוא גלגלתא והאוירא, ונשלם אז הכתר שלו בבחי' עתיק וא"א. והיה צריך שיומשך התיקון הזה מלמעלה למטה ע"ד שיהיה לעתיד לבוא וכמ"ש בזה"ק (משפטים קח ע"ב) וזמין קב"ה לאקדמא מוחא כו' ע"ש⁸³², כי בתחילה נתגלה המציאות בהחיצוניות קודם, שהרי הצמצום הוא קודם להקו, והעגולים קודם להיושר, וכן הב"ן הוא קודם להמ"ה, וכן הגוף וכלי הוא קודם להאור ונשמה שבו, שהרי כתיב (בראשית ב ז) וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ואח"כ ויפח באפיו נשמת חיים. וכ"ז היה כדי ליתן אפשרות למציאות הגוף וכלי ג"כ, ולמציאות כל מדרגות התחתונים. אבל לעתיד כשיגיע העת להעלות את

⁸³¹ ע"י לעיל הערה 733.

⁸³² ז"ל: ישראל אינון מוחא עלאה דעלמא ישראל סליקו במחשבה בקדמיתא עמין עעכו"ם דאינון קליפה אקדימו דכתיב (בראשית לו לא) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל וזמין קודשא בריך הוא לאקדמא מוחא בלא קליפה דכתיב (ירמיה ב ג) קדש ישראל ליהו"ה ראשית תבואתה מוחא אקדים לקליפה ואף על גב דמוחא יקום בלא קליפה מאן הוא דיושיט ידא למיכל מניה בגין (שם) דכל אוכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם יהו"ה.

תרגום: ישראל הם המח העליון של העולם ישראל עלו במחשבה בתחלה העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות שהם קלפה הקדימו שכתוב (בראשית לו) "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל" ועתיד הקדוש ברוך הוא להקדים את המח בלי קלפה שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה המח קודם לקלפה ואף על גב שהמח יעמוד בלי קלפה מי הוא שיושיט יד לאכול ממנו משום שכל אוכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם ה'.

דע"ה ח"ב

כל המציאות מעלה מעלה, יומשך התיקון מלמעלה למטה ומפנימי לחיצוני כדי לזכך את כל היצון ותחתון ולעשותו ראוי לעלות מעלה, ויעשה כ"ז ע"י הגילוי דאור הגנוז שיתגלה לעתיד לבוא. וכן היה ראוי לאדה"ר לעשות ג"כ, והיינו לעורר למעלה בהאור הגנוז אשר בכללות הרישא תניינא דא"א, שהוא גלגלתא ואורא, אשר משם הוא שורש אבא שיתפשט ויתגלה באבא בכל צורכו. וכן יומשך ג"כ האורות והמוחין הראוי ממנו לז"א ויתלבשו בהנה"י שלו, ויתפשטו ויתלבשו בז"א, שיושלם גם הוא בכללות הרישא תניינא שבו ובהגילוי דאור הגנוז. ואז היה מתעלה ומתגדל ממילא עד החזה דאימא, והוא במה שנודע כי התלבשות אבא בז"א הוא לעולם ע"י אימא דוקא, וכמ"ש הרב בשער המוחין (פרק ה) ובכ"מ, והיינו כי הרי לצורך כל לידת ונתנת המוחין אשר מאו"א לז"א הנה נכללים אבא עלאה עם יש"ס לחד, ואימא עלאה ותבונה לחד וכמ"ש בז"א (סוף פרק א'⁸³³) וכן בדרושי הצלם (דרוש א ודרוש ז ח) ובכ"מ, ונולדו המוחין מכללות שניהם. ואחר שנולדו הזורים ומתחלקים או"א עלאין, שהם אבא הכללי בפנ"ע וישסו"ת שהם אימא הכללי בפנ"ע, ומתלבשים המוחין בנה"י דאימא, ואח"כ מתפשטים ומתלבשים בז"א וכמו שמבואר כ"ז בדרושי הצלם (דרוש ח).

והנה אימא הכללי הנה היא בכמות חציו התחתונה מהאבא הכללי וכמ"ש באח"פ (פרק ג), וא"כ נמצא כי כאשר מתפשט השליש תחתון דת"ת דאבא הכללי להיות גם הוא לכתר דז"א, והתפשטותו הוא ע"י הת"ת דאימא הכללי, הרי מתפשט בו ע"ז מהת"ת דאימא ב' שלישי⁸³⁴, כי מאחר שהם בשיעור שוה, שהשליש דאימא שוה לשיעור שלישי דאבא, הרי כאשר מתלבש השליש תחתון דהת"ת דאבא, שהוא מהטבור ולמטה שבו בהת"ת דאימא, להיות גם הוא כתר לז"א, הרי ניתוסף בו מהת"ת דאימא עוד שלישי אחד יותר ממה שהיה מקודם, ונעשה הכתר שלו מהאימא מהחזה שלה ולמטה, וזה נעשה בו ממילא ע"י שניתוסף בו המוחין, שלישי על שלישי, השליש תחתון דאבא על השליש תחתון דאימא, ושניהם הם בהת"ת דאימא. הנה ממילא הוא שתופס עתה בהת"ת דאימא ב' שלישי שהוא מהחזה שבה ולמטה.

והרי נמצא כי הגם שאותו השליש אמצעי דהת"ת דאימא שמהחזה עד הטבור שבה, שניתוסף לכתר דז"א ע"י המוחין דאבא, ור"ל ע"י אור הכתר דז"א שמאבא מהשליש תחתון דת"ת שבו, והרי נעשה השליש אמצעי דהת"ת דאימא כלי ומקום אליו, ר"ל (צח ע"ד) שבו מתלבש השליש תחתון דת"ת דאבא עם אור הכתר דז"א שמאבא וכנ"ז. עכ"ז הנה אינו נקרא זה כלי ממש, ר"ל שאינו יורד ממדרגתו שהוא מדרגת שלישי האמצעי דת"ת דאימא למדרגת ז"א, אלא שז"א משתמש בו לקבל דרך אליו את אור הכתר שלו אשר מצד אבא, ונתעלה באמת הז"א ע"ז ג"כ הרבה במה שמתמש בהשליש האמצעי דת"ת דאימא ג"כ, להעשות גם הוא לבחי' כלי אליו. אבל עכ"ז הנה אינו יורד אותו השליש האמצעי ממדרגתו לעולם, והוא לעולם במדרגת אימא, וזהו הכוונה מה שאמרנו שנעשה לבחי' כלי ממילא, ור"ל שאינו מצטמצם למדרגת כלי הכתר דז"א, אלא שז"א משתמש בו ג"כ, הגם שהוא לעולם במדרגת אימא. והוא באמת עילוי גדול לז"א, ונתעלה לזה ע"י אור הכתר שלו אשר מצד אבא, ומשתמש ע"ז בהשליש האמצעי דהת"ת דאימא ג"כ. והרי נעשה אותו השליש האמצעי ג"כ לבחי' כלי אליו, הגם שהוא לעולם במדרגת אימא.

והענין ביתר ביאור הוא כי הרי נודע הוא שהנה"י הם לבר מגופא (זחד בראשית נא ע"ב), כי הם בכל עליון רק לצורך התחתון, ע' דברינו בספר הכללים סוף כלל ח', ומהטבור

⁸³³ נדצ"ל ספ"ב.
⁸³⁴ נדצ"ל שלישים.

דע"ה ח"ב

ולמטה הוא נקרא בשם נה"י, כי התחלת היסוד הוא מהטבור כמ"ש הגר"א בתיקונים (דף ג סוף ע"ד), אבל למעלה מהטבור הוא מהחג"ת, והוא לעולם מעיקר הפרצוף העליון עצמו⁸³⁵. וכן הוא מה שנוגע לענינינו, כי הכתר העיקרי דכל תחתון הוא רק מהטבור ולמטה דהעליון, וא"כ הרי בענינינו אשר ע"י הכתר דז"א דמצד אבא שמהטבור ולמטה שבו, נתעלה ז"א עד החזה דאימא והשתמש בהשליש האמצעי דת"ת דאימא לבחי' כלי אליו, לקבל על ידו את כתר שלו דמצד אבא. הנה אינו נצטמצם השליש האמצעי דת"ת דאימא ע"ז להעשות לכלי ממש דז"א, כי זה אי אפשר בשום פנים, כי הכלל הוא שלמעלה מהטבור הוא לעולם מה ששייך להעליון עצמו, והוא עומד לעולם בעיקר מדרגת העליון. אך מה שעלה ז"א ע"י הכתר דמצד אבא עד החזה דאימא, הוא באמת עליו אליו, שנתעלה ועלה בכל השליש האמצעי שבה, והשתמש בו לקבל על ידו את אור הכתר דמצד אבא אשר בהשליש תחתון דת"ת דאבא, שהוא מהטבור ולמטה שבו, המלוכש בהשליש האמצעי דת"ת דאימא. והשתמש באותו השליש אמצעי ונעשה לבחי' כלי אליו, לקבל על ידו את אור הכתר דמצד אבא. אמנם הוא רק כי נעשה ונחשב אליו לבחי' כלי ממילא, והוא ע"י מה שמקבל על ידו, אבל באמת הנה הוא עומד לעולם במדרגת האימא עצמו, כי כל למעלה מהטבור הוא לעולם מעיקר העליון גופה, ועומד לעולם כל השליש אמצעי דת"ת דאימא מעיקר האימא גופה, אלא שנתעלה ז"א ונהנה ממנו ומזיו אורו ג"כ ע"י אור הכתר שלו דמצד אבא המלוכש בו. וזהו מה שאמרנו, כי נעשה לכלי אליו ממילא, כי הרי נעשה ע"י הנו' לבחי' כלי הכתר דז"א ג"כ עכ"פ, הגם שעיקרו הוא עומד לעולם למציאות העיקרי דהאימא עצמו. והנה הארכנו בכ"ז יותר מדאי כי בזה יסולק כל מה שתמהו המפרשים בדברי הרב בשער לידת המוחין (סוף פרק ג) וכן בדרושי הצלם (דרוש ה) ע"ש ותמצא, וכמו שיתבאר עוד בזה למטה בסמוך.

ואמנם דע כי מה שאמרתי לעיל בסמוך שהכתר העיקרי דכל תחתון הוא רק מהטבור ולמטה דהעליון, כוונתי הוא כי הגם שבפרטיות הנה יש ד' בחי' בכתר, שהם רדל"א גלגלתא אורא ומ"ס, והתחלתם הוא זה למעלה מזה עד התחלת הז"ת דהעליון וכנ"ל סי' ג', ואלו הד' נכללים בג', כי גלגלתא ואורא הם תד⁸³⁶, שהם שניהם הרישא חורא, ואלו הג' הם נקראים אפס אין⁸³⁷ א"א, ע' הגר"א בתיקונים (תחילת תיקון ע קלח ע"א⁸³⁸), והרי יש כמה בחי' בכתר (וכן הוא בהכתר דכל פרצוף), אשר הם זה למעלה מזה בהת"ת דהעליון וכנ"ל סי' ג'. עכ"ז הנה הכתר העיקרי הוא רק המ"ס⁸³⁹, כי הוא התחלתו בגלוי, אבל העליונים ממנו הם התחלתו בהעלם, כי למעלה מהמ"ס הם כולם נעלמים, ושם

⁸³⁵ ע' ליקוטי הגר"א בסוף סד"צ ל"ז ע"ד וז"ל, והענין כי הרוח באדם הוא האדם, אבל הנפש הוא המדרגה למטה ממנו, והנשמה למעלה ממנו והוא מדרגת מלאך כידוע, עכ"ל, וע' יהל אור ח"א כ"ח ע"ד וז"ל, הענין של נר"ג, נשמה היינו השכל אינו בגוף האדם אלא מזלו ושורה עליו, והרוח הוא כח ההרגש שבאדם, והנפש הוא כח החיוני הצומחת שבאדם, עכ"ל.

⁸³⁶ ע' בהגר"א על ספד"צ ה ע"ג.

⁸³⁷ ע' אד"ז רפח ע"ב: ע"ק אקרי אין דביה תלייא אין, ע"כ. דהיינו שבו מתלבש הרדל"א. ועי' בהגר"א על תז"ח יח ע"ד ז"ל רדל"א נק' אין לפי שהוא אין מושג כלל וכלל, אבל לענין הלשון "אפס" עי' שער דרושי אבי"ע פרק א' ושם גם נזכר "אין", אמנם הוא מכנה את א"ס "אפס".

⁸³⁸ ז"ל: הכל בכתר דהוא מופלא ומכוסה כמ"ש במופלא ממך כו' ובמכוסה ממך כו' ועבתז"ח ע"ד א' וש"מ והוא אומן אומן של עלת העלות וכמו שמפרש והולך בגין האי א"ק אתמר בעלת העלות ואהיה אצלו אומן ולהוא קדמון אמר נעשה כו' ואומן מופלא ומכוסה הן בג' רישין דביה: מ"ס הוא האומן דביה נעשה הכל כמ"ש בא"ז (רצב ע"ב) בארוכה ועי' בסוף א"ר קמ"ד א' ובא"ז רצ"ב ב' והוא דלא הוה כו' אומנא לאומנתיה כו' ומכוסה הוא ח"ס עלאה אורא עלאה ומופלא הוא רישא עילאה לכל רישין ואלף מורה על כולם אלף אומן כנ"ל אלף פלא אלף מכוסה. [עי' לש"ו ביאורים ח"א כ ע"ד שמשנה את הגרסא כאן, להורות על כך ש"מכוסה" הוא עליון יותר מאשר "מופלא", ועי' ס"י יד ע"ג שגורס כדאיתא בביאורים, וכן בתז"ח ג ע"א ד"ה דעליה].

⁸³⁹ עי' תיקו"ז עו ע"ב, ועי' לעיל הערה 186.

דע"ה ח"ב

הוא האור הגנוז, והתחלתו בגלוי הוא רק המ"ס, והוא העיקר הנקרא בשם א"א, והנה הוא מהטבור ולמטה דהעליון עד סוף הגוף, ולכן אמרנו כי הכתר העיקרי דכל תחתון הוא רק מהטבור ולמטה דהעליון ודע זה. [צטט ע"א]

דרוש ד ענף כג סימן ז

מעיקרא ראוי היה שאדה"ר יעורר למעלה באוירא עילאה (אשר שם נמצא האור הגנוז) ע"מ לייחד את זו"ן פב"פ גם במקומם שלמטה. וזאת, על ידי יחודים בכוונות ושמות השייכים למוחין דגדלות שני ולזו"ן, ובכך היה נשלם כראוי. וכאשר היה נתקן ז"א באור הכתר דמצד אבא ע"י אור אוירא עילאה רזא דמתקלא המתגלה ונמשך בו, הרי שהיה מתעלה אור הדעת ומאיר בכל תיקונו.

וקשה לכאורה, שכן לפי דברינו תיקוני אור הדעת ועלייתו תלויים דווקא באור הכתר והמוחין דמצד אבא, אמנם כל התועליות הנז' לעיל סימן א', וכן כל הפגמים שנתבאר לעיל סי' ד' ה' נעשו ע"י אור הכתר דמצד אימא בלבד (קודם שפגם אדם הראשון ע"י הגדלת הכלי) וצ"ע, מ"ט לא נעשו גם מצד אבא.

אמנם טעם הדבר הוא שגם אור הכתר והמוחין אשר מצד אימא נמשך ע"י השתתפות של אבא. שכן בכל זיווג אשר לצורך המוחין, הן במוחין דגדלות ראשון והן במוחין דגדלות שני, נכלל אבא באימא ונעשו שניהם לפרצוף אחד. וא"כ הרי שמשותפים האורות זכ"ז גם במוחין דגדלות ראשון. והגם שד"ו פשוט הוא, שכן אם לא כן הרי שאין נמשך מאבא כי אם מחלק החיצוניות שבו. אמנם עכ"ז, הנה הוא משתתף ג"כ עכ"פ, ולכן יש כח ויכולת גם לאור הכתר דאימא לתקן באור הדעת ולהעלותו למעלה, ולגרום בו ג"כ את כל התועליות שנתבאר לעיל סי' א'.

וזהו ג"כ ביאור מ"ש שבחי' נשמה שהוא מבינה אימא (וממילא בסוד שם ס"ג) הוא הויה דידרי"ן, אע"ג שהשם ע"ב הוא רק בסוד נשמה לנשמה, הרי הוא החיה, והוא מחכמה אבא. אמנם לפי הנ"ל יתבאר, שהרי גם הנשמה נולדה רק לאחר שנכללו או"א עילאין זכ"ז, והיינו התכללות דשם ע"ב בס"ג, דהיינו או"א בישו"ת.

ובדברינו הללו יהיה ניחא ג"כ מה שאמרנו לעיל סי' ד' בענין הפגם דאדה"ר, שהגדיל את כלי הכתר דז"א עד החזה דאימא, עד אשר נהיה לכלי גדול ואור ממועט, שכן אז לא היה לו עדיין אלא המוחין דגדלות ראשון בלבד, וכל אור הכתר שלו היה רק בשליש התחתון דת"ת דאימא, הרי הוא מהטבור שבה ולמטה. וכאשר הגדיל את הכלי והמשיכו מהחזה שבה ולמטה, הרי הוא ב' שלישים תחתונים דת"ת, הרי שנעשה הכתר שלו כלי גדול ואור ממועט, ותשש כחו ע"ז הרבה וכנ"ל שם. ומאחר שאי אפשר שיתוסף שום אור מהעליון בתחתון אם לא שיקבל העליון את התוספת הזו מלמעלה למעלה עד א"ס ית"ש, ממילא אי אפשר שיומשך האור דשליש האמצעי דת"ת דאימא בז"א בבחי' כתר אליו אלא ע"י מוחין דאבא דוקא וכנ"ל סי' ו'. אמנם בלי המוחין דאבא אין כח לאימא להתייחד עם ז"א אלא מהטבור ולמטה שבה בלבד, שכן רק זה הוא שניתן בה מלמעלה, ועל זה נתייסדו הנה"י שבה, שהם בכל עליון לצורך התחתון. והוא מה שנודע שהם לבר מגופא וכנ"ל.

אמנם צ"ע, מאחר שבאור השליש האמצעי דת"ת שבה לא יכלה אימא להתייחד בו בלי המוחין דאבא, א"כ איך יכול היה הכלי השליש האמצעי להמשיך בו, וק"ו שלא יכול היה להפריד את האור מהכלי. והנה בהיותן או"א לפרצוף אחד, כל התבונה לא היתה כי אם רק בחי' נה"י דכללות שניהם, ובעת הלידה עולים כל האורות דנה"י עצמן למעלה. ולאחר שנולדו המוחין, מתחלקים אימא עילאה ותבונה לשני פרצופים נפרדים, והמוחין ניתנים בז"א ע"י נה"י דתבונה, הרי הוא מהטבור שבה ולמטה. הרי לנו, שכבר הורגלו האורות דהתבונה כולה להסתלק מן הגוף והכלי שלה לצורך הז"א, שהרי נסתלקו ועלו למעלה בעת הלידה כנז', ונעשה אז כל הגוף והכלי דתבונה ריקן מאור לצורך לידת המוחין דז"א. ממילא יתיישב איך היה אפשר לאדה"ר להגדיל את כלי הכתר דז"א מן החזה דתבונה ולמטה, ולהפריד בה ע"ז את האור מן הכלי שלה, שהרי כבר נתייסד כ"ז בתבונה מאז ומקדם, לסלק האור שבה לצורך ז"א, ולהיות כל הגוף שלה שימוש לצורכו. לכן לא נחשב הדבר לאדה"ר לפגם כ"כ מה שגרם גריעותא בזה לתבונה לסלק את האור מהשליש האמצעי דת"ת שבה ולהפריד את האור מן הכלי כנז', אלא עיקר הפגם הוא רק מה שגרם לז"א עצמו ע"י הגדלת כלי הכתר שלו, שנעשה בכלי גדול ואור ממועט ועי"ז תשש כחו.

ונחזור לענינינו כי היה ראוי לאדה"ר לעורר למעלה בהאורא עלאה, אשר שם הוא האור הגנוז, להמשיכו למטה בזו"ן וכדי לייחדם פב"פ גם במקומם למטה, כי הנה היו אז הזו"ן אחור באחור, משום שלא נשלמו עדיין בהמוחין דמצד אבא שהוא המוחין דגדלות שני, אשר שרשם הוא בהאורא עלאה, כי זה היה מוטל על אדה"ר לתקן כנ"ל סי' ב' עש"ה. והיה צריך לייחד יחודים בכוונות ושמות השייך להמוחין דגדלות שני ולהזו"ן לייחדם זה בזה ולהמשיכם בהזו"ן, וע"י אור הכתר דמצד אבא שהיה נמשך בז"א, והיה נשלם בו בכל הראוי. הרי היה מתגדל אור הכתר שבו, והיה מתרבה אורו לאין קץ, והיה לו כח בודאי להמשיך את אור הדעת למעלה בהמוחין להיות סמוך אליו, ועי"ז היה נתקיים ונעשה כל התועליות הנמשך ע"י עליית אור הדעת למעלה אשר בארנו לעיל סי' א'.

דע"ה ח"ב

א', היה מתקיים ונעשה עתה כולם במכל שכך ביתר שאת ויתר עז, הרבה יותר ממה שהיה קודם כל אור הכתר מהגדלות ראשון לבד, שהוא מצד אימא לחוד. כי הרי עיקר אור הדעת הנה שרשו ופנימיותו ומציאותו הנה הוא מרזא דמתקלא הנמשך מהאורא עלאה, והוא משורש אחד ממש עם אור הכתר אשר מצד אבא, וכל עליית וירידת דאור הדעת וגילוי ומועומו עם כל התועלות אשר אמרנו לעיל סי' א' הנמשך מעלייתו, וכן כל הקלקולים אשר אמרנו לעיל סי' ד' ה' הנעשים ע"י ירידתו, הנה כ"ז תלוי הכל באופן יחודו בשורשו. כי כאשר מתייחד בשורשו, ר"ל ששורשו מאיר בו ומתגלה בו, אז הוא עומד לסיבה לכל התועלות כולם הנז', אבל כאשר ששורשו מתעלם ממנו, אז יורד למטה ונתמעט, ונעשה בו עי"ז כל הקלקולים הנז'. והרי אמרנו כי שורשו הוא שורש אחד ממש עם השורש דאור הכתר אשר מצד אבא, וא"כ הרי כאשר נתקן ז"א באור הכתר דמצד אבא, שהוא ע"י אור אורא עלאה רוא דמתקלא המתגלה ונמשך בו, הרי מתעלה אור הדעת ומאיר הוא ג"כ בכל תיקונו, שהוא בכל התועלות דלעיל סי' א'. כי הגילוי אור דהאורא עלאה הוא סיבה אחת ממש ותיקון אחד ממש לשניהם, ר"ל לאור הכתר דמצד אבא ולעליית דאור הדעת, ומתקן הו"א בשניהם יחד ע"י הגילוי אור דהאורא עלאה, כי הוא שורש אחד לשניהם כנז'. והרי נמצא כי כל התועלות כולם דלעיל סי' א', וכל תיקון הפגמים כולם דלעיל סי' ד' ה', הנה תלוי עיקרם רק בהמשכת אור המוחין דמצד אבא, כי באורם וגילויים מתקן הכל ונשלם הכל וכנז'.

ומזה תראה עומק דברי האריז"ל בשער לידת המוחין (סוף פרק ג) וכן בדרושי הצלם (דרוש ה) ואיך שאין מקום כלל לקושיית המפרשים שם כמה שהקשו איך יפרנס הרב את דבריו אחר שנכנסו המוחין דאבא ע"ש. אך לפי דברינו לעיל סי' ו', וכן לפי מה שבארנו כאן, הרי אין מקום כלל לשום קושיא בזה, כי הרי אדרבא הוא, כל התועלות והתיקונים שמתבאר שם בדברי הרב, והם כל התועלות דלעיל סי' א' וכל תיקון הפגמים דלעיל סי' ד' ה', הוא תלוי עיקרם בהמשכת כל מוחין דאבא דוקא ע"ש ובדברינו היטיב ותבין.

אמנם מה שנעשה כל התועלות הנז' ע"י אור הכתר דמצד אימא לבד, קודם שפגם אדם הראשון ע"י הגדלת הכלי וגרם אז עי"ז כל הפגמים הנז' סי' ד' ה', אבל קודם שפגם אדח"ר בכ"ז, הרי נעשה כל התועלות הנז' ג"כ, גם בהיות בז"א אור דהאימא לחוד וכנ"ל סי' א'. והרי קשה לכאורה, כי לפי דברינו הרי תלוי כל תיקוני דאור הדעת ועלייתו רק באור הכתר והמוחין דמצד אבא דוקא.

אך הסיבה בזה הוא כי גם אור הכתר והמוחין אשר מצד אימא, הנה הוא נמשך ג"כ ע"י השתתפות אבא. כי בכל זווה אשר לצורך המוחין, הן בהמוחין דגדלות ראשון והן בהמוחין דגדלות שני, הנה נכלל אבא באימא ונעשו שניהם לפרצוף אחד, אבא עלאה עם יש"ס ואימא עלאה עם תבונה, וכמ"ש בשער ז"א (סוף פרק ב) ובדרושי הצלם (דרוש א ז ח) ובכ"מ. והרי משותפים האורות זב"ז עכ"פ גם בהמוחין דגדלות ראשון, והגם כי זה פשוט הוא שאז אין נמשך (צט ע"ב) מאבא אלא רק מהחיצוניות שבו, אבל עכ"ז, הנה הוא משתתף ג"כ עכ"פ, ולכן הנה ישנו כח ויכולת לאור הכתר דאימא לתקן באור הדעת ולהעלותו למעלה, ולגרום בו ג"כ כל התועלות הנז' סי' א'.

וזהו הענין ג"כ מ"ש הרב בשער א"א (פרק ד) שכל בחי' הנשמה הוא הוי"ה דיודי"ן, והגם שנודע הוא כי השם ע"ב הוא רק נשמה לנשמה, שהוא החיה, והוא מחכמה אבא, אבל הנשמה היא רק השם ס"ג, והוא מבינה אימא. אך גם הנשמה הנה היא נולדה ג"כ רק אחר שנכללו או"א עלאין, שהם השם ע"ב בישסו"ת שהם השם ס"ג, ולכן הגם כי תיכף

דע"ה ח"ב

אחר שנולדה מתחלקים או"א עלאין מישסו"ת, ועומדת הנשמה בגילוי השם ס"ג לבד, אך עיקרה ושרשה הנה היא ג"כ משם ע"ב, כי מציאותה ולידתה היא משניהם יחד דוקא, ובהיותם שניהם יחד עומדים כולם בגילוי ע"ב. וכן הוא בענינינו ג"כ, כי גם בהיות הז"א באור הכתר, והמוחין דמצד האימא לבד, שהוא רק המוחין דגדלות ראשון, עכ"ז הנה יש כח גם באור הכתר הזה להעלות את אור הדעת למעלה ולתקנו בכל התועליות והתיקונים דלעיל סי' א', הגם שעיקר תיקונו דאור הדעת הנה הוא תלוי רק באור הכתר והמוחין דמצד אבא, שהוא המוחין דגדלות שני. אך באשר שגם המוחין דגדלות ראשון נעשו ג"כ ע"י כלילות או"א עלאין בישסו"ת, והרי יש בהמוחין דגדלות ראשון השתתפות אור מאבא הכללי עכ"פ, ולכן נתקן אור הדעת גם ע"י אור הכתר והמוחין דהגדלות ראשון ג"כ, אבל עיקר תיקונו הוא באמת לעולם רק ע"י המוחין דגדלות שני, שהוא אור הכתר והמוחין דמצד אבא וכנ"ל.

ובדברינו הללו יהיה ניחא לנו ג"כ מה שאמרנו לעיל סי' ד' בענין הפגם דאדה"ר, שהגדיל את כלי כתר דו"א עד החזה דאימא, ונעשה כלי גדול ואור ממועט, כי לא היה לו אז עדיין אלא המוחין דגדלות ראשון לבד, והיה אז כל אור הכתר שלו רק השליש תחתון דהת"ת דאימא, שהוא מהטבור שבה ולמטה, וכאשר הגדיל את הכלי והמשיכה מהחזה שבה ולמטה, שהוא ב' שלישי⁸⁴⁰ ת"ת, הרי נעשה הכתר שלו כלי גדול ואור ממועט ותשש כחו עי"ז הרבה וכנ"ל שם. ולכאורה קשה, הלא מאחר שעלה הכתר שלו עד החזה, הרי לקח ממילא את כל האור אשר שם ג"כ, והרי נתגדל אורו ג"כ שיעור הב' שלישי⁸⁴¹, ובאיזה סיבה והכרח נדחה האור משם ועלה למעלה. אך הטעם הוא כי הנה אי אפשר שיתוסף שום אור מהעליון בהתחתון אם לא שיקבל העליון תחילה כל שיעור תוספת זה מלמעלה למעלה עד א"ס ית"ש, דאל"כ הרי נתמעט כחו וגורם פגם בעצמו ח"ו, ע' דרוש מ"ן ומ"ד (דרוש ז). והענין בדקדוק הוא, כי גורם ח"ו בעצמו בחי' פירוד מלמעלה, וכרשות לעצמו ח"ו וח"ו, ולכן אי אפשר שיומשך האור דשליש אמצעי דת"ת דאימא בז"א בבחי' כתר אליו אלא ע"י מוחין דאבא דוקא וכנ"ל סי' ו', אבל בלתי המוחין דאבא אין כח להאימא להתייחד עם ז"א אלא מהטבור ולמטה שבה לבד, כי רק על זה ניתן בה מלמעלה, ועל זה נתיסד הנה"י שבה, שהם בכל עליון לצורך התחתון. והוא מה שנודע שהם לבר מגופא (זהר בראשית כא ע"ב) וכנ"ל.

אמנם הרי מאחר שבהאור דהשליש האמצעי דהת"ת שבה לא היה אפשר להאימא להתייחד בו בלתי המוחין דאבא, א"כ הרי איך היה אפשר ג"כ להמשיך בו הכלי דהשליש האמצעי, ומה גם להפריד עי"ז את האור מהכלי. אך הענין הוא ע"פ דברינו הנ"ל בסמוך, והוא כי באשר שגם המוחין דגדלות ראשון אשר הם מצד האימא לבד, הנה גם הם אינם נמשכים מלמעלה ומתגלים אלא רק אחר שנעשו או"א עלאין עם ישסו"ת לפרצוף אחד, ונולדו המוחין מהאימא אלא⁸⁴² רק בהיותם אימא עלאה ותבונה לפרצוף אחד. והנה בהיותן לפרצוף אחד הוה כל התבונה כולה רק בחי' נה"י דכללות שניהם, ובעת הלידה הנה עולים כל האורות דהנה"י עצמן למעלה, ובסוד (ברכות סג ע"ב) אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וכמ"ש כ"ז בדרושי הצלם (דרוש א ג ד ה ז ח) ובכ"מ. ואחר שנולדו המוחין, הנה מתחלקים אימא עלאה ותבונה לשניים, ונתנין המוחין בז"א ע"י נה"י דתבונה, שהוא מהטבור ולמטה שבה, וכמו שמבואר שם וכנודע. והרי לנו כי כבר הורגלו

⁸⁴⁰ ב' שלישי תחתונים דת"ת.

⁸⁴¹ שלישים.

⁸⁴² תיבה זו מיותרת.

דע"ה ח"ב

האורות דהתבונה כולה להסתלק מן הגוף וכלי שלה לצורך הז"א, כי הרי נסתלקו ועלו למעלה בעת הלידה כנו', ונעשה אז כל הגוף (צט ע"ג) וכלי דהתבונה כולה ריקן מאור לצורך לידת המוחין דז"א. וא"כ הרי אין קושיא כלל איך היה אפשר לאדה"ר להגדיל כלי הכתר דז"א מן החוזה דתבונה ולמטה ולהפריד בה עי"ז האור מן הכלי שלה, כי הרי כ"ז כבר נתייחד בהתבונה מאז ומקדם, להסתלק האור שבה לצורך ז"א, ולהיות כל הגוף שלה שימוש לצורכו, ולכן לא נחשב לפגם כ"כ לאדה"ר מה שגרם גריעותא בזה להתבונה להסתלק האור מהשליש האמצעי דהת"ת שבה, להפריד האור מן הכלי כנו', אלא עיקר הפגם הוא רק מה שגרם בזה לז"א עצמו, ע"י הגדלת כלי הכתר שלו, כי נעשה בכלי גדול ואור ממועט ותשש כחו עי"ז, וכן שאר כל הפגמים כולם שכתבנו לעיל סי' ד' ה', שעיקרם הם בז"א עצמו, וכן בשאר כל הפרצופים והעולמות שממנו ולמטה. אבל מה שגרם בזה להתבונה גופה להפריד האור מן הכלי דהשליש האמצעי דהת"ת שבה, שהרי מוכרח האור לעלות למעלה והכלי לבדה נמשך להכתר דז"א, הנה זה לא נחשב אצלה לפגם כ"כ, שהרי גם לצורך התיקון שהוא בעת המשכת המוחין דז"א ולידתם, אשר אז נכללו אימא ותבונה זב"ז ונעשו שניהם לפרצוף אחד, והוה אז התבונה כולה בבחי' נה"י דהכללות, הנה נסתלק אז כל האור שבה ונתרוקנה מאור לצורך לידת המוחין דז"א, ולכן לא נחשב לפגם כ"כ מה שנעשה מעין זה ג"כ ע"י אדה"ר, כי הרי נתייחד הענין הזה בהתבונה גם לצורך התיקון.

ועכ"פ הרי נתבאר לנו הסדר אשר היה ראוי לאדה"ר לעשות בתיקון הזו"ן כדי להחזירם פב"פ, והוא ע"י המשכת האורות והמוחין אשר מצד אבא, ואז ממילא הוא שהיה מתגדל ועולה הכתר שלו עד החוזה דאימא וכנ"ל סי' ו', והיה נשלם עי"ז בכל הב' רישין עלאין שהם גלגלתא ואוירא, ובהגילוי דאור הגנוז וכנ"ל סי' ב' ג', ועי"ז היו מתייחדים הזו"ן פב"פ ביחוד תמידי, תרין ריעין דלא מתפרשי⁸⁴³ וכן היה מתקן עי"ז כל שורש החסרון העולם הנקודות, שהוא ע"י שלא האיר האוירא בהמ"ס בכל הראוי, וכמו שכתבנו לעיל חלק א' דרוש ב', ובפרט בספר הכללים כלל י"ח ענף א' ב' ושם ענף ח' ע"ש.

אבל אם היה מתנהג אדה"ר בכוונות והיחודים בהסדר הראוי, שהוא לעורר מתחילה למעלה בהאור הגנוז עצמו, כי היה לו כח לזה כנ"ל סי' ב', ולכוון בכל סדר התיקונים מלמעלה למטה, אז היה משלים כל התיקון הראוי ולהמשיך את האור הגנוז בהזו"ן ולתקנם בהיחוד תמידי. אבל הוא לא עשה כן ושנג בזה, והתחיל את סדר התיקון מלמטה למעלה, להגדיל את כלי הכתר דז"א קודם המשכת המוחין דמצד אבא, וקודם ההתעוררות בהאור הגנוז, ועי"ז הנה לא די שלא תיקן אלא שנתקלקל ונעשה כל הפגמים הנ"ל סי' ד' ה' וכמו שיתבאר עוד למטה בעה"י.

דרוש ד ענף כג סימן ח

והנה השגיאה הזו גרמה לו עוד שגיאה גדולה, שכאשר ראה אדה"ר את כל הפגמים שנעשו על ידו, הנה רצה לתקן את מה שקלקל, והכניס את עצמו בנסיון הנורא שבארנו לעיל ענף כ'. והנה אלו ב' הקלקולים היו במחשבה בלבד, שהרי כל מה שבארנו כאן בענף זה היה ע"י כוונות ויחודים בקודש הקדשים אשר לא בסדר הראוי, והיה כוונתו להיטיב להוסיף קדושה על קדושה ואור על אור בקודש הקדשים, הרי הוא באצילות כולה. אך הוא לא הצליח לכוון בהם כראוי, וקלקל, ונעשו עי"כ פגמים רבים וכנו'. ואח"כ עלה בדעתו לתקן את מה שקלקל, וירד ונכנס בכל עמקי מצולות ים ללחום עם הס"מ וחיילותיו להחלישו ולדחותו ולבטלו, ולא עלה בידו ג"כ, ונכשל עוד יותר. והתטא הזה היה אף הוא במחשבה, ע"י שהשכיל והתבונן בכל עמקייא דלהון.

והנה אחר כל הנו' הנה נכשל עוד וחטא במעשה ג"כ, ונתפתה אח"כ עי"ז באכילת עץ הדעת ממש, ואח"כ עי"ז בכיאתו על חוה אחר שבא הנחש עליה, ואלו ב' החטאים היו במעשה ובמזיד.

⁸⁴³ ע"י לעיל הערה 779.

דע"ה ח"ב

והנה אמרו בתיקונים כי חטא אדה"ר היה במחשבה, שהוא לכוש למחשבה סתימא. פירושו: סוד עולם הנקודות ועולם התורה שיצא ממנו, היה יציאתם ממ"ס בוצד"ק בלי הגילוי דב' הרישין עילאין, הרי הם האור הגנוז. אמנם בעת התיקון דמעשה בראשית נתייחדו ג' הרישין עילאין זב"ז, וחזרו ויצאו מהמ"ס בגילוי דהאור הגנוז אשר מרזא דאור א"ס. כל מה שנתקן אז לא נתקן אלא מה שהיה לצורך מציאות ד' העולמות אבי"ע עד סוף בריאת אדם הראשון. אמנם מה שהיה נצרך להם מאדם הראשון והלאה, הרי הם כל המציאות המתחדשות בכל משך ימי עולם, והם נתקנים תמיד באור דשם מ"ה המתחדש בהם בכל יום תמיד מעשה בראשית.

נמצא, כי היחוד דג' הרישין עילאין זב"ז אשר נתקן ונעשה מהמאציל ית"ש בעת התיקון דמע"ב, מאחר בריאת אדה"ר והלאה צריך היה שיתוקן ע"י המעשים טובים של אדה"ר.

אמנם כאשר נתהפך הדבר, שלא כיוון אדה"ר בסדר הראוי ונעשו עי"ז כל הפגמים הנ"ל, שגג עוד יותר ונכשל בנסיון הנ"ל ענף כ', ומזה נמשך במה שנכשל אח"כ בעוד ב' דברים בפועל ממש, ועי"ז נשתרבו הרע ועלה למעלה, ונתחלפו וירדו עולמות בי"ע לגמרי ממדרגתם, ועד"ז היה גם באצילות, וירד ממדרגתו אשר שם.

אמנם כל הפגמים שבארנו הם רק מכת דז"א ולמטה. אך מלבד זה, הנה פגם ג"כ עוד למעלה למעלה, שכן מדרגת אדה"ר היתה אז גבוהה ונעלית מאד מאד, וזכה עי"כ לזיהרא עילאה מהאור הגנוז עצמו, והיה נוגע במעשיו גם ביחוד דכל הרישין עילאין, שכן כל אדם נוגע במעשיו עד שורש נשמתו. והנה כאשר נכשל בכל הנד', ונסתלק ממנו הזיהרא עילאה דהאור הגנוז למעלה למעלה ונעשה חסרון ביחוד דג' הרישין עילאין, שכן זה עצמו הוא ענין גניזת האור שנסתם ונסתלק ע"י החטא. ואם נסתלק מעתה היחוד אשר מהאבא הכללי עם האימא הכללית לצורך המוחין דגדלות שני לז"א, א"כ הרי נשאר ז"א חסר מהמוחין דגדלות שני, שהוא המוחין מצד אבא הכללי הגורם זיווג דפכ"פ העיקרי לזו"ן, והוא מעין מה שהיה בעולם הנקודות, שלא השתמש אז אלא בגילוי דאור המ"ס לבד (וזהו פירוש דברי התיקון ז'). נמצא שהגיע הפגם למעלה למעלה ובכל הפרצופים כולם, אלא שבכל א' היה הדבר לפי ערכו.

והנה השגיאה הזו גרם לו עוד שגיאה גדולה ומכשול גדול עוד יותר מזה הרבה, והוא כל הקלקול העצום אשר בארנו לעיל ענף כ', וכן כל הקלקולים כולם אשר כתבנו בדרוש ע"ן הדעת בשער עקודים פרק ב'. והיינו כי כאשר ראה אדה"ר מה שנעשה על ידו כל הפגמים דלעיל סי' ד' ה', ובפרט מה שגרם עי"ז שניתן כח להחיצונים להתגבר ולינק משפעת הקדושה ולהתקרב למעלה כנ"ל, הנה רצה לתקן מה שקלקל, והכניס את עצמו בהנסיון הנורא הנ"ל ענף כ', כי סמך את עצמו על מדרגתו הגדולה שהיה לו אז כנ"ל דרוש ג', שיעמוד בזה ויוצא לשלום. והיה כוונתו בזה ללחום מלחמת ה', וכדי לתקן מה שעיוות, כי מצא את עצמו כמחוייב בדבר לכנוס בזה, לתקן מה שקלקל, והרי היה כוונתו לשמים, וכמו שכתבנו שם. אמנם לא הצליח בזה ג"כ, ונכשל גם בזה הרבה, וקלקל עוד יותר וכנ"ל ענף כ'.

והנה אלו ב' הקלקולים היו שניהם במחשבה, כי הרי כל מה שבארנו כאן בענף זה הרי היה בכוונות ויחודים בקודש הקדשים אשר לא כוון בהם בסדר הראוי, והיה כוונתו להיטיב להוסיף קדושה על קדושה ואור על אור בקודש הקדשים, שהוא באצילות כולו. אך לא הצליח בהם לכוון בהם כהראוי, וקלקל ונעשה עי"ז פגמים רבים וכנז'. ואח"כ הנה עלה בדעתו לתקן מה שקלקל, וירד ונכנס (צט"ע ע"ד) בכל עמקי מצולות ים ללחום עם הס"מ וחיילותיו להחלישו ולדחותו ולבטלו, ולא עלה בידו ג"כ, ונכשל עוד יותר. והחטא הזה היה ג"כ במחשבה, והוא ע"י שהשכיל והתבונן בכל עמקיא דלהון וכנ"ל ענף כ' בארוכה. והרי היו שניהם במחשבה ובשגיאה ובכוונה לשם שמים, אלא שלא הצליח ונתהפכו כולה לפגמים רבים וקלקולים גדולים רחמ"ל.

והנה אחר כל הנז' הנה נכשל עוד וחטא במעשה ג"כ כי היה (אבות פ"ד מ"ב) עבירה גוררת עבירה, ונתפתה אח"כ עי"ז באכילת ע"ן הדעת ממש, ואח"כ עי"ז בביאתו על חוה אחר שבא הנחש עליה, וכמו שבארנו כ"ז בארוכה בדרוש ע"ן הדעת אשר בחלק הביאורים בשער עקודים פרק ב'. ואלו ב' החטאים היה במעשה ובמזיד. והרי היה ב' חטאים במחשבה ובשונג, אלא שהראשון היה בשונג לגמרי ובכוונה לשמים לגמרי, והשני היה תחילתו בשונג ובכוונה לשמים אבל סופו היה במזיד וכמו שמתבאר לעיל ענף כ'. אבל שניהם היה תחילתם בכוונה לשמים ובשונג, והיו שניהם במחשבה. וב' חטאים היו

דע"ה ח"ב

במעשה ובמזיד, וזהו שאמרו בתיקונים (תיקון סט דף קיה ע"ב קל סע"א) דאדם חב במחשבה ובעובדא, כי היה ב' במחשבה וב' בעובדא.

והנה אמרו שם בתיקונים עוד ע"ש (קלב ע"ב ובכל דף קלג) כי הטא אדה"ר היה במחשבה דאיהי לבושא למחשבה סתימא ובמחשבה סתימא, ואמר שם עוד, וערב תמן השך דאפסיק בין עלת העלות למוחא סתימא, ושם עוד כי פגם באותיות א' י' מן אדני, ואשתאר דן מן אדני, וכן אסתלק יו מן הויה ואשתאר ה' ה', עוד שם א' י' א' אמן מופלא ומכוסה (והם הב' רישין עלאין) י' מחשבה והוא הרישא תליתאה מ"ס.

והענין הוא ע"פ כל דברינו הנ"ל, כי הנה סוד שורש כל עולם הנקודות וכל עולם התווה שיצא ממנו, הרי נודע בדברינו כי סיבתם היה משום שיצאו כולם מסוד המ"ס בוצד"ק בלתי הגילוי דהב' רישין עלאין, שהם האור הגנוז⁸⁴⁴, ויצאו כולם בהעלם גדול דאור א"ס, ולא היו אז בבחי' אלהות כלל, וכן לא נקראו אז בשם אצילות כלל, ובשמות הספי' כלל כתר חכמה בינה חסד כו', וכמ"ש באד"ר (קלה ע"ב) וכלהו אתקרין בשמהן אחרנין מן קדמאין, כי היו נקראו אז בשם המלכי אדום כנודע. אך בעת התיקון דמעשה בראשית נתייחדו הג' רישין עלאין זב"ז, וחזרו ויצאו מהמ"ס בהגילוי דאור הגנוז אשר מרזא דאור א"ס, ועי"ז נתקנו ונעשה עי"ז כל עולם אצילות כולו, וכל מעשה בראשית כולם, שהם הד' עולמות אבי"ע. אמנם כל מה שנתקן אז לא נתקן אלא רק מה שהיה הצורך למציאות הד' עולמות אבי"ע עד סוף בריאת אדם הראשון, אבל כל מה שהיה נצרך להם מאדם הראשון והלאה, והם כל המציאויות המתחדשים בכל משך ימי עולם, וכן כל כח ההתהוות שהם הווים וקיימים בכל עת מציאותם, שהוא תמיד ג"כ רק מאור א"ס ית"ש המאיר ומשפיע בהם תמיד, ומחדש טובו בהם בכל יום תמיד מעשה בראשית (תפילת יוצר), והנה הוא ג"כ ע"י אורות הנקודות, שהם היו השרשים לכל המציאות דהעולמות כולם, ולכל כחות קיומם אשר בכל משך ימי עולם, ומן העולם ועד העולם וכנ"ל ענף י"ח. והנה הם מתתקנים תמיד בהאור דשם מ"ה, שהוא מהאור הגנוז אשר מרזא דאור א"ס, ומתחדש בהם בכל יום תמיד מעשה בראשית.

הנה ראה רצונו ית"ש שמאחר בריאת אדה"ר יתוקן ויעשה כ"ז ע"י האדם דוקא, ולכן נברא אדה"ר כלול מכל העולמות כולם, ואור נשמתו היה מזהירא עלאה⁸⁴⁵ דאור הגנוז ג"כ כדי שיוכל לעורר בהאור הגנוז עצמו, להמשיך גילוינו למטה תמיד ככל הצורך לחידוש מעשה בראשית הנצרך בכל יום שיתוקן כ"ז ע"י האדם עצמו. והרי נמצא כי היחוד דהג' רישין עלאין זב"ז אשר נתקן ונעשה מהמאציל ית"ש בעת התיקון דמע"ב, הנה מאחר בריאת אדה"ר והלאה היה צריך שיתוקן כ"ז ע"י המעשים טובים של אדה"ר, והרי היה תולה כל עמידת העולמות וקיומם ומציאותם אשר נתקנו מהנקודות והניצוצין והשברי כלים מאחר עולם התווה, ונעשה מהם כל הד' עולמות אבי"ע ע"י האור דשם מ"ה, אשר הוא מהאור הגנוז ומרזא דאור א"ס אשר האיר ונתגלה ע"י היחוד דהג' רישין עלאין, ויצא מהם האור דשם מ"ה, ונתקן ונעשה בו כל הד' עולמות אבי"ע בעת התיקון (ק ע"א) דמע"ב.

הנה מאחר בריאת אדה"ר והלאה היה תולה כל תיקונם, וכן גם כל מציאותם גופה, רק בהמעשים טובים של אדה"ר, והרי היה צריך לעורר תמיד בהאור הגנוז וביחוד דהג' רישין עלאין, להמשיך אורו וגילוינו למטה, והיינו להמשיך האור משם לאו"א עלאין שהוא אבא הכללי, אשר שרשו הוא בהאור הגנוז כנ"ל. ולייחדו בישסו"ת שהוא אימא

⁸⁴⁴ ע"י לעיל הערה 733.

⁸⁴⁵ ע"י ז"ח שיה"ש הו"ד לעיל לא ע"ב.

דע"ה ח"ב

הכללי, ר"ל שיכללו זה בזה להעשות לפרצוף אחד ע"י שיתפשת בהם האורות והמוחין דגדלות שני לז"א, ולהמשיך משם לז"א ליחדו בהמלכות בהיחוד דפכ"פ התמיד, שהוא ע"י הגילוי דהאור הגנוז שיתגלה למטה, והיו הזו"ן לתרין ריעין דלא מתפרשין⁸⁴⁶ כמו או"א, והיה נעשה ע"י התיקון הנמור דהעולמות כולם ע"י אדה"ר, וככל מה שכוון המאציל ית"ש בבריאת האדם. כי ע"י הגילוי דהאור הגנוז למטה, היו מתבררים ע"י כל המ"ן דהמלכות מהמלכי יושר ג"כ הנ"ל סי' ב', והיה נשלם ע"י כל התיקון הראוי כמו לעתיד לבוא הכל ע"י האדם.

אמנם כאשר נתהפך הדבר, שלא כוון אדה"ר בהסדר הראוי, והקדים את המאוחר להקודם, ונעשה ע"י כל הפגמים הנ"ל סי' ד' ה', ועי"ז שגג אח"כ עוד יותר ונכשל בהנסיון הנ"ל ענף כ', ומזה נמשך כמה שנכשל אח"כ עוד בב' דברים בפועל ממש, וחטא במחשבה ובעובדא כל א' בב' דברים כנ"ל, ועי"ז הנה נשתרבב הרע ועלה למעלה, ונתחלפו וירדו העולמות ב"ע ממדרגתם לגמרי, ובפרט עולם העשיה ואדם בעצמו, הם נתחלפו מכתנות אור בא' לכתנות עור בע"י⁸⁴⁷, משכא דחויא⁸⁴⁸, ונתערב הרע בטוב הרבה מאד, וכ"ז הוא בעולמות ב"ע, כי נשתרבב הרע ועלה עד ראש הבריאה. ועד"ז היה גם באצילות, כי הגם שאין לשום טמא וזוהמא ורע שום נגיעה שם, כי על אצילות נאמר והור הקרב יומת (במדבר א נא)⁸⁴⁹, אך ירד האצילות ג"כ ממדרגתו הרבה מאד, וירד כמעט בכל מלואו, כי במקום שהיה מתחילה הנוק, הוא עתה אבא עלאה, ע' לעיל דרוש ג' ענף י"ד, וכן הרי נעשה באצילות ג"כ כל הפגמים הנ"ל סי' ד' ה'.

אמנם כל הפגמים שבארנו שם, הרי הם כולם רק מהכתר דז"א ולמטה, כי תשש כח דהכתר, וגרם בו חושך, וגרם ירידת הדעת ממדרגת המוחין והג"ר למדרגת הגוף והז"ת, ופגם בהת"ת בכל מציאות הלב שבו. וכן פגם בלאה, שהורידה מחציו העליון דז"א לחציו התחתון. וכן פגם ברחל שנתמעט מקומה וקומתה מיעוט גדול, וכמו שמתבאר שם כ"ז באר היטיב. אך מלבד זה, הנה פגם ג"כ עוד למעלה למעלה, כי באשר שמדרגת אדה"ר היה אז גבוה נעלה מאד מאד, וזכה לזיהרא עלאה מהאור הגנוז עצמו, והיה נוגע במעשיו גם בהיחוד דכל הרישין עלאין, כי כל אדם נוגע במעשיו עד שורש נשמתו, הנה כאשר נכשל בכל הנז', ונסתלק ממנו הזיהרא עלאה דאור הגנוז, הנה כן נסתלק למעלה למעלה ונעשה חסרון בהיחוד דהג' רישין עלאין, כי זהו עצמו ענין גניזת האור מה שנסתם ונסתלק ע"י החטא כמ"ש בב"ר (פ' יא⁸⁵⁰ יב סי' ו), כי נגנז בקד"א שהוא רישא תניינא ולא נתגלה בהמ"ס.

וזהו שאמר בתיקונים שם (קלג ע"ב), במחשבה דאיהו מוחא אוף הכי חב כו', וערב תמן חושך דאפסיק בין עלת העלות (שהוא קד"א רישא תניינא) למוחא סתימא שהוא רישא תליתאה, כי עיקר הגילוי דא"ס ית"ש המתגלה בהעולמות כולם במציאותם וקיומם ובכל מה שנעשה בהם תמיד, הנה הכל מהמ"ס, כי שם הראשית והתחלת גילוי ית"ש אשר מן העולם ועד העולם, וכמ"ש בכ"מ בזוה"ק, ובפרט בספד"צ (פרק א ד ע"ב) ביה

⁸⁴⁶ ע"י לעיל הערה 779.

⁸⁴⁷ ע"י לעיל הערה 250.

⁸⁴⁸ ע"י תיקו"ז דף נד ע"א ודף קח ע"א, ודף קסא ע"ב.

⁸⁴⁹ תיקו"ז י ע"א.

⁸⁵⁰ עי"ש סי' ב', ז"ל: א"ר יהודה בר רבי סימון אור שברא הקדוש ברוך הוא ביום ראשון אדם צופה ומביט בו מסוף העולם ועד סופו כיון שהסתכל הקדוש ברוך הוא באנשי דור המבול ובאנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין, עמד וגנזה והתקינה לצדיקים לעתיד לבא, ומניין שגנזה שנאמר (שם /איוב/ לח) וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר, ומניין שהתקינה לצדיקים לעתיד לבא שנאמר (משלי ד) וארח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום.

דע"ה ח"ב

סליקו וביה סלקן בו, ע"ש בהגר"א. והאור הגנוז הנה הוא בהרישא תניינא, קד"א, אשר הוא למעלה מן המ"ס, כי שם בקד"א הוא האור דנפיק מאור⁸⁵¹, אורא עלאה, ומה שנסתם האור הגנוז בקד"א ולא נתגלה בהמ"ס, הוא החושך דאפסיק בין עלת העלות למ"ס, והוא חסרון היחוד, ונסתלק עי"ז הגילוי דאור הגנוז מכל המציאות כולו.

והוא ג"כ מ"ש בתיקונים שם (קלז ע"ב), א"י א' אמון מופלא ומכוסה, שהם הב' רישין עלאין, י' מחשבה מ"ס רישא תליתאה דבהאי אתר האבו אדם והבל בו, כי נתעלם היחוד דהג' רישין {ק ע"ב} עלאין, ועי"ז נסתלק הגילוי דאור הגנוז מכל המציאות כולו. והוא הפגם שנעשה בא' י' מן אדני ואשתאר דן שאמרו בתיקונים שם (קלב ע"ב) כנ"ל. כי הנהגת כל העולמות בי"ע הוא ע"י שם אדני, אדון כל הארץ, והא' דאדני הוא מן א' דאהיה, והי' דאדני הוא מהי' דהויה וכמ"ש ברע"מ פנחס (רפא ע"א) וכן בהקדמת תיקונים (ז ע"א), ושורשם הוא בא' י' דהג' רישין עלאין כנוז, וכאשר נתעלם אור הגנוז למעלה ונסתלק מלמטה, הרי נעשה פגם בא' י' למעלה, והוא חסרון היחוד דהג' רישין עלאין, ופגם בא' י' דאדני ואשתאר דן.

וכבר אמרנו כי אבא הכללי שורשו הוא בהרישא תניינא, והנה הוא מקבל אורו ושפעו ע"י המ"ס שהוא א"א (כי הג' רישין הם אפס אין א"א⁸⁵² והוה המ"ס עיקרו דא"א⁸⁵³), כי אבא הכללי מלביש לא"א מהגרונן עד החזה ומקבל כל אורו ושפעו ממנו, וכן מהמזל עליון, ומכל הי"ג ת"ד שהם נביעין מבויעין דמ"ס. וע"י אותו השפע שמקבל משורשו ע"י המ"ס, הנה הוא מתייחד בהאימא הכללי, ונכללים זב"ז לצורך המוחין דגדלות שני לז"א, ועי"ז הנה מתייחדים הזו"ן בהיחוד דפב"פ העיקרי וכנ"ל בכל דברינו. והנה מאחר שנעשה חסרון בהיחוד דהרישין עלאין ופגם בהמ"ס, שהקד"א אינו מתגלה בו, ונתעלם האור הגנוז מהמ"ס, הרי ממילא הוא שנחסר השפע מהאבא הכללי, כי אינו מקבל עתה השפע הראוי לו משורשו מאומה, והרי נעשה פגם וחסרון בהאבא הכללי ג"כ. וזהו שאמרו בתיקונים הנ"ל (קלב ע"ב) כי חטא אדם היה מגיע במחשבה (שהוא חכמה אבא הכללי) דאיהו לבושא למחשבה סתימא ובמחשבה סתימא, וא"כ הרי נסתלק מעתה היחוד אשר מהאבא הכללי עם האימא הכללי לצורך המוחין דגדלות שני לז"א, הנה חסר עתה אותו היחוד לגמרי, כי המוחין הללו הנה הם רק ע"י היחוד דהרישין עלאין שבא"א. ומאחר שנסתלק שם הרי חסר ממילא למטה ג"כ, ואינו מקבל עתה אבא הכללי משורשו לצורך זה מאומה, וא"כ הרי נשאר ז"א חסר מהמוחין דגדלות שני, שהוא המוחין דמצד אבא הכללי הנורם וזוג דפב"פ העיקרי להזו"ן, הנה חסרים מעתה המוחין הללו, והזווגים הללו הן למעלה והן למטה, כי נתעלם היחוד בהרישין עלאין דא"א. והוא מעין שהיה בעולם הנקודות, שלא השתמש אז רק בהגילוי דאור המ"ס לבד, וכן היה חסר היחוד מהאבא הכללי עם האימא הכללי לצורך המוחין דגדלות שני לז"א, וכן נשארים זו"ן חסרים מהיחוד דפב"פ העיקרי שבהם, ונשארו רק אחור באחור, כי בלתי המוחין דגדלות שני, שהם המוחין דמצד אבא המוחין דהיה הוה כל זווגם רק בבחי' אחור באחור⁸⁵⁴. והנה זהו שאמרו בתיקונים הנ"ל (קלב ע"ב) חובא דאדם גרם דאסתלק י"ו מן השם הויה ב"ה ואשתאר ה' ה', כי הי' ו' הם אבא וז"א, וה' ה' הם אימא ומלכות, והרי נעשה חסרון היחוד

⁸⁵¹ ע"י לעיל הערה 733.

⁸⁵² ע"י לעיל הערה 837, וכן ח"א ט ע"ג.

⁸⁵³ ע"י תיקו"ז עו ע"ב, וע"י לעיל הערה 186.

⁸⁵⁴ ע"י עקודים פרק ב.

דע"ה ח"ב

בשניהם, והרי נמצא כי הגיע הפגם למעלה למעלה ובכל הפרצופים כולם, אלא שבכל א' היה לפי ערכו.

והוא ע"ד שהיה בעולם הנקודות שאמרו בספר"צ (פרק א א ע"ב - ג ע"א), שכל מה שלמטה היה יותר בחסרון, כי בא"א לא היה מתקלא, ובאו"א לא היו משניחין אפין באפין, ומלכין קדמאין מיתו, וזיוניהון לא אשתכחו, וארעא אתבטלת, וע"ש בהגר"א. כן היה עד"ז כאן בענין חובא דאדם, כי בהמ"ס נעשה החסרון בהעלם דאור הגנוז, שהוא המתקלא, ובאו"א היה החסרון בענין היחוד אשר לצורך המוחין דגדלות שני לז"א, ובז"א נעשה פגמים רבים בכל הכתר דעת ת"ת שלו כנ"ל, והמלכות נתמעט קומתה הרבה מאד, והוא לבד מה שירד כל האצילות בכל מלואו כנ"ל. ובעולמות בי"ע נשתרבב הרע ועלה עד ראש הבריאה, ונתערב הרע בטוב ביצירה, ונתהפך לכתנות עור משכא דחויא בעשיה, והוא לבד מה שכל העולמות בי"ע יצאו לחוץ מהאצילות וירדו כמעט בכל מלואם, כי במקום שהיה מתחילה הו' תחתונות דהעשיה, הוא עתה הו' ראשונות דהבריאה וכנ"ל דרוש ג'. והנה נעשה כ"ז ע"י כל פרטי החטא דע"ן הדעת שהיה במחשבה ובעובדא, ב' במחשבה וב' בעובדא כנז'. אמנם כבר אמרנו כי תחילת כ"ז היה לו בשונג ובכוונתו לשמים. והעיקר הוא כי כל מה שנעשה הם הכל מנפלאות תמים דעים אל דעות ה' ית"ש נורא עלילה על בני אדם, וכנ"ל ענף י"ז י"ח ע"ש ויונעם לך. (ק ע"ג)

דרוש ד ענף בד סימן א

שלימות התיקון דמעשה בראשית שהיה תלוי בתיקון הזו"ן והבאתם להיות פב"פ במקומם למטה, והוא ע"י המשכת המוחין מצד אבא הכללי שהוא המוחין דגדלות שני. אמנם כאשר לא זכה העולם לזה, הנה נתהפך הדבר, ונתקלקלו ע"י החטא כמעט כל התיקונים דמע"ב כולם.

והנה מאחר החטא והלאה, הגם שעשה אח"כ תשובה גדולה, עכ"ז לא הועילה לו תשובתו להחזיר את התיקון להיות כמקדם, שכן מאחר שנאבדה ממנו הזיהרא עילאה, לא היה נוגע במעשיו עוד באור הגנוז עצמו, ומעתה אין נוגעים מעשי בני האדם אלא עד הבינה, שהוא מידת התשובה, אשר עיקר שליטתה הוא לעתיד. וכן מטעם זה לא הועילה התשובה לדור המדבר. ולא זכה לזה אלא רק כל מה שנעשה ביהודה עם תמר, בער ואונן שנתקנו בפרץ זורח, והיה זה ע"י הקב"ה עצמו. וכן זכה לזה דוד המלך ע"ה ג"כ. אבל זולתם הנה לא זכה לזה שום אדם בעולם. וזאת, מאחר ועיקר תיקוני התשובה לא יתגלו כי אם לעתיד לבא, שהוא בעת שליטת הבינה. אמנם החטא עצמו מתכפר ע"י התשובה תיכף בעולם הזה אמנם מי אשר ירד ממדרגתו על ידי החטא, אין מועילה לו תשובתו עד לעתיד לבא.

אמנם לא כל החטאים ולא לכל אדם גורם החטא ירידת מדרגה ח"ו, כי כ"ז הוא מסוד המחשבה העליונה אשר אין רשות להרהר אחריה, כי לא נתגלה דבר זה לשום בריה. וזהו ענין סוד השבועה הנמצא בתורה על כמה גזירות, והוא להורות שהוא להכרח הנוגע להנהגת הז"ת, ומהתיקון הנצרך לכל ההנהגה כולה, שזהו ענין השבועה היוצאת ונעשית בשיתוף כל הז"ת, ובכל מקום אשר הוא לכאורה שלא כראוי.

והנה נתבאר לנו מכל דברינו שבענף כ"ג כי שלימות התיקון דמעשה בראשית, שהיה תלוי בתיקון הזו"ן לתקנם ולהביאם פב"פ במקומם למטה, והוא ע"י המשכת המוחין דמצד אבא הכללי שהוא המוחין דגדלות שני להמשיך בהם אותן המוחין שיהיו קבועים בהזו"ן לעולם, והיו עומדים ע"ז פב"פ ביחוד תמידי, בבחי' תרין ריעין דלא מתפרשי⁸⁵⁵. הוא ע"י תיקון הגילוי דאור הגנוז, להגדיל גילוי בהמ"ס, שיהא מאיר והולך בכל תוקפו כמו שיהיה לעתיד בהתיקון הנצחי, והיה נמשך מהמ"ס לאבא, ומאבא לאימא, ומאימא לז"א, ומז"א למלכות, והיה מתברר ע"י כל המ"ן דהמלכות כולם בלי חיסור מאומה, ע"ד שנתברר ע"י האור דשם מ"ה כל המ"ן שהיה נצרך לצורך מעשה בראשית, והיה נשלם העולם אז בכל השלימות דהתיקון הנצחי אשר לפי כוונתו ית"ש בכל תכלית בריאת עולמו. והנה היה תלוי כל התיקון הזה באדה"ר ע"י רוממות מעלתו שקודם החטא, ע"י

⁸⁵⁵ ע"י לעיל הערה 779.

דע"ה ח"ב

הזיהרא עלאה דאור נשמתו, שהיה מרום גבוהים נורא מאד, וכמ"ש באד"ר (קמא ע"ב) ויפח באפיו נשמת חיים כו' סתים דסתימא עלאה עד סופא דכל סתימין נשמתא דכל חיי דעילא ותתא תליין מההיא נשמתא ומתקיימי בה כו'⁸⁵⁶ ע"ש. כי ע"ז היה לו כח לעורר למעלה למעלה ולהשלים את המציאות כולו בכל שלימות דתכלית האחרון. אמנם כאשר לא זכה העולם לזה, הנה נתהפך הדבר ונתקלקל ע"י החטא כמעט גם כל התיקונים דמע"ב כולם, ע' פרע"ח ראש השנה (קל ע"א) בענין החטא דאדה"ר בהגהת מהרח"ו שם⁸⁵⁷, וכן הוא בשע"ק (דף עז ע"ב).

והנה מאחר החטא ולהלאה הגם שעשה אח"כ תשובה גדולה כמ"ש בעירובין (יח ע"ב), עכ"ז לא הועיל לו תשובתו להחזיר התיקון כמקדם, כי מאחר שנאבד ממנו הזיהרא עלאה, לא היה נוגע במעשיו עוד בהאור הגנוז עצמו (ע' לעיל ענף יא סי' ב), ואינם נוגעים מעתה מעשה בני אדם אלא רק עד הבינה, שהוא התשובה⁸⁵⁸, אשר עיקר שליטתה הוא רק לעתיד, כי שם ישובו הכל לעתיד לבוא, ושם יתוקן כל הפגמים דזו"ן, כי היא אם הבנים. וכן מטעם זה לא הועיל התשובה ג"כ לדור המדבר, כי גם הם בעת מתן תורה זכו ג"כ לאור הגנוז, והיה מוכן אז שיתוקן העולם למדרגתה שקודם החטא, ומאחר שנסתלק מהם המדרגה הזוה ע"י חטא העגל, לא היה אפשר להחזירו ע"י תשובה, כי הוא רק דרגא דבינה, עלמא דאתי (זחר ז"ב קטו ע"ב), שאז יתוקן הכל ויחזור האור הגנוז, וכמ"ש (מדדש תהלים כז) גנוז לעת"ל, שהוא דרגא דבינה (שער ציור עולמות אבי"ע פרק ג). אבל עתה בעוה"ז, אי אפשר שיתוקן ע"י תשובה, כי אין מעשה בני אדם מתגלים שם עתה עד לעתיד, שהיא דרגא דבינה, שליטת הבינה, ואז יעשה ויתגלה כל תיקוני התשובה בביטול כל הפגמים כמי שלא היו מעולם, להחזיר ולהאיר בכל מדרגות העליונים, כל מה שהיה מוכן קודם החטא. אבל עתה שהוא עד עת התיקון דלעת"ל, שליטת הבינה, שתתחיל אורה מעת ביאת המשיח והלאה, אי אפשר להחזיר את כל מה שנאבד ע"י החטא רח"ל, להחזיר להמדרגה שקודם החטא כמעט בשום אופן, ולא זכה לזה אלא רק כל מה שנעשה ביהודה עם תמר, [ור"ל בער ואונן שהם נתקנו בפרץ זורח, והרי חזרו ונולדו מיהודה עצמו], והיה זה ע"י הקב"ה, וכמ"ש (סוטה י ע"ב) יצתה בת קול ואמרה ממני יצאו הדברים כבושים. וע' בזוה"ק (משפטים דף קד ע"א) בפסוק (בראשית מט ז) יהודה אתה יודוך אחיך⁸⁵⁹. וכן זכה

⁸⁵⁶ תרגום: ויפח באפיו נשמת חיים וכו' הסתום מכל סתום העליון, עד לסוף של כל הסתומים. הנשמה שכל חיי העליונים והתחתונים תלויים מנשמה זו ומתקיימים בה.

⁸⁵⁷ ז"ל, וכפי הנלע"ד, כי אע"פ שבארנו במ"א שלא חזרו להתערב רק מ"ן דבינה ודמלכות, נ"ל כי גם בכל מה שנתברר, אפילו בעתיק וא"א ירדו, כי הרי כולם הם למטה במקומן, כנזכר במקומו, אך אז נתקנו ונשלמו עתיק וא"א של הקליפות, בסוד אמלאה החריבה, ולא נתמלאה צור אלא מחורבן ירושלים. אמנם מה שלא הוזכר במ"א רק בינה ומלכות הוא, כי עד שם יש יכולת ב' הרוגי מלכות לברר, זה ברוחם, וזה בגופם, אך לא משם ולמעלה, לפי שאין בן אדם שזכה עדיין להיות לו יחידה דא"א, וכ"ש מעתיק, עד שיבא משיח, בסוד הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וכו', כנזכר אצלנו, לכן עתה נעשה מעצמו שם למעלה, אך מאמא ולמטה נעשה על ידינו, ועל ידי הרוגי מלכות. אך נשאר לידיע, למה לא הזכיר באותו הדרוש רק הנקבות ולא הזכרים, כי הרי גם בזכרים יש בירורי המלכים וצ"ע.

⁸⁵⁸ ע"י רע"מ נשא קכב ע"א.

⁸⁵⁹ ז"ל: כד תהוון מטאן לגביה אמרו ליה ואדכרו ליה יומא דתלגא כד זרענא פולין לחמשין ותרין גוונין דהא אתה כהן הכא אתקשר כוס דברכה בימינא בלא פרודא כלל ובגין כך אתה כהן לעולם הכא אתקשר כוס בימינא כדקא יאות ועל דא אמר קרא יהודה אתה להאי אתה יודוך אחיך ולא כתיב יהודה יודוך אחיך ולא יתיר אלא על שמא דאת"ה אתה אתר דא אצטריך לשמא דא ולא אחרא יהודה אבא קדמאה ואבא תניינא ולא הוה ביה חלופא לעלמין ובגין כך פרץ אתתקף ביה בתוקפוי מה דלא הוה הכי לכל בני עלמא ועל דא בניינא דדוד שארי חשבונא מפרץ ולא מבעז דהוה ביה שנויא חבריאי אי תשגחון לאו מלין בסתימו קא אמינא ואף על גב דסתימין אינן ועל

דע"ה ח"ב

לזה דוד המלך ע"ה ג"כ, וזהו שנאמר עליו (שמואל ב' נג א) נאום הגבר הוקם על, שהקים עולה של תשובה כמ"ש במו"ק (טז ע"ב). אבל זולתם הנה לא זכה לזה שום אדם בעולם, וכמ"ש כ"ז בארוכה הגר"א בתיקונים (תיקון נח דף קו ע"ד) עש"מ. ולכן לא הועיל לאדה"ר תשובתו להחזירו למדרגתו שקודם החטא הגם שעשה תשובה גדולה, והוא מהטעם הנז', כי עיקר תיקוני התשובה לא תתגלו אלא לעת"ל, שהוא בעת שליטת הבינה, שהיא דרגא דתשובה, והיא המקוה מהרה לישראל, אהיה קנ"א⁸⁶⁰, גימ' מקוה, מ"י מטהר אתכם⁸⁶¹, והיא המים חיים אשר עליה נאמר (זכריה יד ח) והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים ע' זוהר (ח"ג קעא ע"א וח"א רסא ע"ב). וכן היא אשר (ק ע"ד) נאמר עליה (יואל ד יח) ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השיטים, ע' זוהר (ס"פ ואתחנן רע ע"ב) ובתיקונים (תיקון יד ג ע"ב), והיא המקור נפתח דזכריה (יג ע"א) המטהר כל טומאה ומנקה מכל חטא כמ"ש בתרגום יונתן שם⁸⁶² ובגמרא יומא (עח ע"א). וכן היא המים מפכים מי אפסים מים ברכים מי מתנים מי שחו נחל אשר לא יעבר אשר ביחזקאל (מז ה), והוא מרפא הכל, וכמ"ש שם וירפאו וחי כל אשר יבוא שמה (ע' יומא עז ע"ב, סנהדרין ק ע"א, ירושלמי שקלים פ"ו ה"ב, וע' פדר"א ס"פ נא, ושמות רבה פט"ו ס' כא, וע' הגר"א בתיקונים תיקון יט דף לז סע"ב, ובתיקון ע דף קנח ע"א). וכ"ז הוא הכל רק לעת"ל, שהוא עת שליטת הבינה, שבה יטוהר הכל, ויהיו כל החטאים כמי שלא היו, ע' הגר"א בתיקון י"ט (לז ע"ג⁸⁶³) עש"מ, ואז יבוא כל א' למדרגתו הראשונה אשר משורשו ומקורו הנעלם. אבל עד עת התיקון הנה אי אפשר לכל מי שירד ע"י החטא ממדרגתו הקודמת רח"ל לחזור ולבוא למדרגתו הראשונה כמעט בשום אופן, וכמ"ש הגר"א בתיקון נ"ח עש"מ. והטעם הוא ע"פ מה שאמרנו, והבן מאד כי אי אפשר לי לבאר יותר עתה. והכלל הוא כי הגם שהחטא עצמו מתכפר ע"י התשובה תיכף, אבל מי אשר גרם לו החטא לירד ממדרגתו רח"ל, הנה על זה אינו מועיל לו תשובתו עתה עד לעת"ל דוקא.

דא יהודה רווח שמא דאקרי אתה קם על בורייה זמנא קדמאה זמנא תניינא ולא אשתני לעלם ובנוי דיהודה זרעא דיליה אודן ואמרין כי אתה אבינו מה דלית הכי לשאר בני גלגולא לעלמין. תרגום: אבל כשתהיו מגיעים אליו אמרו לו והזכירו לו את יום השלג כשזרענו פולים לחמשים ושנים צבעים שהרי אתה כהן כאן נקשר כוס של ברכה בימין בלי פירוד כלל ומשום כך אתה כהן לעולם כאן נקשר כוס בימין כראוי. ועל זה אמר הכתוב "יהודה אתה" לאתה הזוהר יודוך אחיך, ולא כתוב "יהודה יודוך אחיך" ולא יותר, אלא על שם של את"ה אתה מקום זה הצטרך לשם הזה ולא אחר. יהודה האב הראשון והאב השני ולא היה בו חלוף לעולמים ומשום כך פרץ התגבר בו בגבורתו מה שלא היה כך לכל בני העולם ועל כך בנינו של דוד מתחיל את החשבון מפרץ ולא מבעז שהיה בו שנוי חברים אם תשגיחו לא אמרתי דברים בסתר ואף על גב שהם נסתרים. ועל כך יהודה הרויח את השם הזה שנקרא את"ה עמד על בריו פעם ראשונה ופעם שניה ולא השתנה לעולם ובני יהודה זרעו מודים ואומרים "כי אתה אבינו" מה שאין כן לשאר בני הגלגול לעולמים. ⁸⁶⁰ כלומר אה"ה במילוי הה"ן - אל"ף ה"ה י"ד ה"ה.

⁸⁶¹ היינו לשון של המשנה ביומא פה ע"ב: אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרין מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר זרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם ואומר מקוה ישראל (ה) מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקדוש ברוך הוא מטהר את ישראל. ועי' זהר בראשית א ע"ב שמ"י הוא כינוי לבינה.

⁸⁶² ז"ל: בעדנא ההיא יהי אולפן אורייתא גלי כמבוע דמיין לבית דוד וליתבי ירושלם ואשבוק לחוביהון כמה דמדכן במי אדיותא ובקטם תורתא דחטאתא. תרגום: בזמן ההוא ילמדו תורה בגלוי כמבוע דמיין לבית דוד ולישובי ירושלם ויסלח עוונותיהם כמי שנטהר במי טהורה ועפר תורת החטאת.

⁸⁶³ ז"ל, ומ"ם הזאת מ"ם סתימא דבינה ד"ת דבה שנקרא תבונה שבה עולין ז"נ וז"ש בן ארבעים לבינה ובס' דילה ניתר כל האיסורים בששים וזהו בה' שלה שהן ד"ו מ' וס' (ואלו ב' ו' ד' שהן ד"ו שהן הנהגת עוה"ז אבל י' דילה שהוא עה"ב לכן אין נטהרין עד לע"ל) ועוד י' שבה' מתכשר כל הפסולין והוא לע"ל שעתידין ממזרין להתכשר שנאמר בהם עד דור עשירי כו' והוא שער החמשים שבה חוזר הכל להכשירו שלמטה מתפשטין מ"ט פנים טהור בז"ס תתאין וכנגדן מ"ט פנים טמא.

דע"ה ח"ב

אמנם לא כל החטאים ולא לכל אדם גורם החטא ירידת מדרגה ח"ו, והוא בסוד מאמרם ז"ל (יומא כב ע"ב) שאול באחת ועלתה לו דוד בשתיים ולא עלתה לו, כי כ"ז הוא מסוד המחשבה העליונה אשר אין רשות להרהר אחריה, כי לא נתגלה זה לשום בריה, וכמ"ש הקב"ה למשה רבינו ע"ה (מנחות כט ע"ב) שתוק כך עלה במחשבה לפני, שהוא מסוד עולם הנקודות והתוהו וכנ"ל ענף י"ה. וע"ש בדברינו ותבין כי כל ירידת מדרגה הנעשה ע"י חטא רחמ"ל, אשר אין תקנה להחזירו עתה, הנה הוא בכלל סוד נורא עלילה על בני אדם (תהלים טו ה) ⁸⁶⁴, כי כ"ז הוא צריך להנהגת הז"ת אשר עד עת התיקון, אלא כי מה שניתן בתחילה הנה הוא מרמו רק על לעתיד לבוא, שאז יעלה לאותו המדרגה, ומה שנוטל אח"כ הוא מהכרח להנהגת הז"ת.

וזהו ענין סוד השבועה הנמצא בתורה על כמה גזירות, וכמו במרגלים חי אני כו' (שם במדבר יד פסוק כא ופסוק כח), וכן בפטירת משה רבינו ע"ה (במדבר כ יב) לכן לא תביאו כו', ואמרו בדברים רבה (פ' יא סי' י) אין לכן אלא שבועה, והוא להורות שהוא להכרח הנוגע להנהגת הז"ת ⁸⁶⁵. כי זהו ענין השבועה שהוא יוצא ונעשה מהסכם כל הז"ת, ובכל מקום אשר הוא לכאורה נגד הראוי. כי הרי בחטא המרגלים עשו תשובה וכמו שמפורש שם (בפסוק לט מ), וכן פטירת משה רבינו ע"ה הרי הוא לכאורה נגד הראוי, ולכן בא השבועה על זה להורות שהוא מהסכם כל הז"ת, ומהתיקון הנצרך לכל ההנהגה כולה. ועד"ז הוא כל השבועות כולם, וכמו (שמות יז טז) כי יד על כס יח, כי הרי הוא לכאורה נגד הראוי לעכב שלימות הכסא ושלימות השם ח"ו. וכן אשר נשאתי את ידי בר"פ וארא (שם ו טז), כי הרי הכוונה הוא בין שיהיו כדאי לזה או לא. ועד"ז בפ' האזינו (דברים לב מ) כי אשא אל שמים ידי, הרי הוא הבטחה על התקוה העתידה גם אם לא יהיו כדאי. וכן הוא בסוף דניאל (יב ז) וירם ימינו ושמאלו אל השמים וישבע בחי העולם, וכמ"ש בסנהדרין (צח ע"א) שבוה נצה ר' יהושע לר' אליעזר שתקות חמדת ישראל היא עתידה לבוא עכ"פ. ולכן בא ההבטחה בשבועה על זה, להורות שהוא בהסכם כל השבעה תחתונות אשר בהם נתייסד העולם, והם יסוד העולם תמיד ע' לעיל ענף ט"ו סי' ה'. ור"ל כי כל הענינים וכל המאורעות אשר בא השבועה עליהם, הנה הם מיסוד העולם עצמו אשר רק על זה נתייסד. וכן הוא עד"ז כל המאורעות כולם אשר עם כל אדם בפרט שנפשו משתוממת עליהם, ובפרט מענין ירידת המדרגות אשר ע"י החטא רחמ"ל, שאינו מועיל התשובה עליהם להחזירם הגם שהחטא עצמו הרי הוא מתכפר ע"י התשובה מכל וכל. הנה כ"ז הוא רק מכלל הסוד הנאמר נורא עלילה על בני אדם, ועל זה נאמר (שמואל א' ג א) כי אל דעות ה' ולו נתכנו עלילות, ודי בזה בעת. וכשיהיה ה' עמדי להאיר עיני במאור תורתו ית"ש, נרמוז עוד בזה מה שיש לדבר בזה הרבה. והנה יצאתי מן הענין ומעתה נחזור לענינינו בסימן בפני עצמו. {קא ע"א}

דרוש ד ענף כד סימן ב

והנה אחר כל המאורע דאדה"ר אשר נסבב ונעשה ע"י החטא, שירדו כל העולמות הרבה, הנה עמדו על זה כמה גדולי עולם לתקן את החטא. הראשון היה נח, ואח"כ נדב ואביהוא, ואח"כ שלמה המלך ע"ה, ואח"כ כאשר נתקלקל ונהרס העולם בחורבן בית ראשון ושני, התעוררו לזה הד' שנכנסו לפרדס. והתחכמו לקחת כל א' פרט לעצמו ולתקן את החטא ע"י כולם יחד, וחשבו כי בזה יהיה להם יותר קל, ולקח כל א' את הפרט המיוחד לשורש נשמתו, להשלים את התיקון ע"י כולם יחד, שכן נראה היה להם שיחד המה כעין מרכבה שלימה מבחי' חגת"מ, והרי שאפשר לתקן את כל המציאות כולה ע"י כולם יחד.

⁸⁶⁴ עי' לעיל ל ע"ג.

⁸⁶⁵ עי' ע"ח שער ז"א פרק ד' אות ב', ודרושי הצלם פרק ב' (השני). ועי' תיקו"ז עב ע"א, ועי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ג ד"ה וז"ש זכאה.

דע"ה ח"ב

אמנם הנשמות דחגת"מ, שהם מרכבה שלימה, דהיינו נשמת האבות ומשה ודוד, שהם היו נשמות כוללות דכלל ישראל כולם. אמנם זולתם לא שייך לקראם בשם מרכבה שלימה כלל, על אף שהיא נשמה גבוהה וכוללת ג"כ, שכן כוללת כמה נשמות פרטים, אך מרכבה שלימה, הוא דוקא ע"י כלל ישראל כולם כשהם זכאים, או ע"י נשמות הכוללות את כולם.

והנה הגם שמשה רבינו ע"ה היה שורש נשמת כלל ישראל שכולם היו ענפיו, עכ"ז הרי לא נתקנו על ידו, אך זו היתה הסיבה שקיבל משרע"ה את הערב רב, שכן על ידיהם נכשלו ישראל בכל עשרת הנסיונות שניסו אבותינו את הקב"ה.

והנה אחר כל המאורע דאדה"ר אשר נסבב ונעשה ע"י החטא, שירדו כל העולמות הרבה, ובפרט העוה"ז שהיא נתחלפה כולה מכתנות אור בא' לכתנות עור בע⁸⁶⁶, משכא דחויא, הנה עמדו על זה כמה גדולי עולם לתקן את החטא. והראשון היה נח, והוא מאחר שראה כי נמוחו כל הרשעים, עלה בדעתו שהיא עת מוכשר לבנות ולתקן עולם מחדש ע"ד התיקון דמעשה בראשית. אך לא זכה לזה כלל ונכשל גם הוא וכנ"ל ענף כ"א. ואח"כ אחר כי רבו שנים והלכו דורות, ונעשה ונשלם כלל ישראל, והם כל דור המדבר יוצאי מצרים, אשר בהם נתקן כל דור המבול ודור הפלגה כנודע בדברי האריז"ל בשער חג המצות (פרק א) ובספר הגלגולים (פרק מה) וזכו למתן תורה ולמעשה המשכן, שהניח הקב"ה פמליא של מעלה וירד והשרה שכינתו בתוכם למטה וכמ"ש בשמו"ר (ס"פ תרומה פל"ה ט"ו ו). הנה התעוררו אז נדב ואביהוא ג"כ לתקן את החטא דאדה"ר, באשר שהיו הם גדולי ישראל ושקולין ככל ע' סנהדרין, בית דינו של משה כמ"ש בזוה"ק (פ' אחרי נו ע"ב). אמנם שגו גם הם בזה, וימותו לפני ה' (ויקרא י ב) וכנ"ל ענף כ"א. ואח"כ עד"ז שלמה המלך ע"ה, אחר שזכה לבנין ביהמ"ק, ונאמר עליו (דברי הימים א' כט כג) וישב שלמה על כסא ה', התעורר הוא ג"כ לזה ונכשל גם הוא וכנ"ל שם. וכן אח"כ כאשר רבו שנים עוד הרבה, ונתקלקל ונהרס העולם בחורבן בית ראשון ושני, וראו חכמי ישראל כי אפס עצור ועזוב, הנה התעוררו לזה עוד ודחקו את עצמן כל אלו הד' שנכנסו לפרדס (חגיגה יד ע"ב), ונכנסו הם ג"כ לתקן את החטא דאדה"ר, והתחכמו הם ליקח כל א' פרט לעצמו ולתקן את החטא ע"י כולם יחד. וחשבו כי בזה יהיה להם יותר נקל ולקח כל א' את הפרט המיוחד לשורש נשמתו וכנ"ל ענף כ"ב, כי בזה חשבו שיהיה אפשר לכל א' לעמוד בנסיון ולעלות למעלה למעלה לשורשו בקודש אשר בכל עולם ועולם, להשלים את התיקון ע"י כולם יחד, כי היה נראה להם שהם כולם יחד כעין מרכבה שלימה מבחי' חגת"מ, זה מחסד וזה מגבורה וזה מת"ת וזה ממלכות, והחגת"מ הרי הוא כללות כל היסודין עלאין ותתאין כנודע, והרי הוא אפשר להתתקן ע"י כולם יחד את כל המציאות כולו.

אמנם הוא כי הנה הנשמות דחגת"מ, שהם מרכבה שלימה, הנה הוא רק נשמת האבות ומשה ודוד, שהם היו נשמות כוללות דכלל ישראל כולם. אבל זולתם לא שייך לומר ולקרוא אותם בשם מרכבה שלימה כלל, אף שהיא נשמה גבוהה וכוללת ג"כ, שכוללת כמה נשמות פרטים, אך מרכבה שלימה, שהוראתו הוא שהוא משכן ומעון לאור שכינתו ית"ש, לשכון כבוד בתוכו ולהתגלה על ידו למטה בהתיקון הראוי להמציאות כולו, הנה הוא דוקא, אם ע"י כלל ישראל כולם כשהם זכאים, או ע"י נשמות הכוללות את כולם ממש, וכמ"ש בב"ר (פ' עד סי' יז) שאין שכינה שורה פחות מס' רבוא, וכן הוא בדברים רבה (פ"ו סי' ח) בשם רשב"י, ועד"ז בהאבות ודוד שהם מרכבה שלימה כמ"ש בזוהר (ח"א רמח ע"ב וע"ש עוד רנט ע"א). אמנם הרי לא היו כולם יחד, והרי לא זכה העולם להיות מרכבה שלימה למטה, כי גם האבות לא היו ג"כ כולם יחד במעלתם הגדולה, כי יעקב אבינו ע"ה היה רק ט"ו שנה בעת שמת אברהם, כמ"ש בסדר עולם (פרק א). והרי לא היה מעולם מרכבה שלימה למטה משורש נשמת כלל ישראל כולם. וכן אלו הד' שנכנסו

⁸⁶⁶ ע"י לעיל נב ע"א.

דע"ה ח"ב

לפרדס, הגם שהיו מבחי' הגת"מ כנ"ל ענף כ"ב, עכ"ז הנה לא היו מחגת"מ הכלליים כמו האבות ודוד, אלא רק מהפרטים שבהם. ולכן לא היה אפשר שיושלם התיקון ע"י ארבעתן, מאחר שהם רק פרטיים לבר, והשלמת התיקון הרי הוא מוכרח להיות תיקון כללי דוקא. והגם שמושה רבינו ע"ה הוא היה שורש נשמת כלל ישראל כולם, שכולם היו ענפיו, והוא היה שורשם ופנימיותם, וזהו שאמר (במדבר יא כא) העם אשר אנכי בקרבנו, וכמ"ש הרב בשער הארת המוחין (פרק א) וכן בשער הפסוקים (פ' שמות דף נו). ועכ"ז הרי לא נתקן על ידו, אך שם היה הסיבה במה שקיבל משרע"ה את הערב רב, ועל ידיהם נכשלו ישראל בכל העשרה נסיונות שניסו אבותינו להקב"ה (אבות פ"ה מ"ד), וזה היה הסיבה למניעת התיקון אז, כי אלולא זה היו נתקן באמת כל העולמות כולם כמו קודם החטא, וע' בזהר וקא ע"ב} (בראשית כח ע"ב) ובכ"מ וכנודע.

ועכ"פ הוא כי מניעת התיקון אשר היה בהד' שנכנסו לפרדס משום שלא היו בבחי' מרכבה להחגת"מ הכלליים, אלא רק להפרטים שבהם לבר, אמנם עכ"ז הנה באם שהיה אפשר לכל א' מהם לתקן את כל הד' פרטים כולן, היו יוצאים כולם לשלום כמו ר' עקיבא, והיו גורמים תיקון הרבה. אך מאחר שלקח כל א' רק התיקון דפרט אחד, והרי נשאר לכל א' שאר הג' פרטים בכח הקליפה שבהם, הנה התגבר הקליפה בכח זה להכשיל את כל א' גם במה שנכנס, ואטבעו כלחו ביסודא דיליה כמה דעאלו, בר ההוא שלימא חסידא דאתיא בסטרא דימינא וכנ"ל ענף כ"ב סי' ב' ע"ש.

דרוש ד ענף כד סימן ג

אדה"ר חטא במחשבה, ונכשל בזה בב' ענינים: א) בסדר הכוונה אשר היה מכוון ומייחד להשלים בתיקון האצילות, ולא כיוון בסדר הראוי, ועי"ז ניתן כח עי"ז לחיצונים להתקרב ולינק מן הקדושה, ונעשה פגם גדול בעולמות בי"ע במציאות עץ הדעת. ב) כאשר ראה אדה"ר מה שפגם בכ"ז, הנה עלה בדעתו ללחום מלחמת מצוה עם הס"מ וחיילותיו, לדחותו ולהורידו בכל האפשרי, ונכשל.

והנה באלו ב' הדברים נכנסו אח"כ ג"כ נדב ואביהוא ע"מ לתקן את הפגם דאדה"ר, וכן נכנסו בזה ג"כ כל הד' שנכנסו לפרדס, שהכניסו את עצמם ללחום עם הס"מ, לדחותו ולהורידו, והוא פגם אחד. והשני הוא, כי דחקו את עצמן לתקן את המלכות ולייחדה עם ז"א ביחוד דפב"פ, והוא ענין הקרבת הקטורת שהקריבו נדב ואביהוא. אמנם היחוד העיקרי דפב"פ הוא ע"י המוחין דמצד אבא דוקא אשר הוא בסוד שמן, והקרבת הקטורת היתה ראויה רק לאהרן, שכן הוא היה בסוד דעת דז"א שמצד אבא, והיה גורם עי"ז להמשכת מוחין דמצד אבא (הרי הוא המוחין דגדלות שני) בזו"ן, והיו מתייחדים עי"ז ביחוד העיקרי דפב"פ.

והנה כבר בארנו כי אחד מן הפגמים אשר גרם אדה"ר, הוא שנעשתה אחיזה לחיצונים בכל הארת החו"ג אשר מהחזה ולמטה ונעשו עי"ז למציאות עה"ד טו"ר. וכאשר נמשכו המוחין דמצד אבא הם דחו את החיצונים, ומאז אין להם אחיזה גם בהארת החו"ג אשר מהחזה ולמטה. ונדב ואביהוא, כאשר גרמו ע"י הקרבת הקטורת זיווג דפב"פ לזו"ן בלי המוחין דאבא, הרי גרמו עי"ז פגם גדול רח"ל, שהרי נתקרבו החיצונים לינק מהארת הזיווג הזה רח"ל, והוא ענין האש זרה הנאמרת עליהם.

והנה ע"ד שבארנו באדה"ר בענין החטא דמחשבה, כי נכשל בזה בב' ענינים: אחד, בסדר הכוונה אשר היה מכוון ומייחד להשלים בתיקון האצילות, ולא כיוון בסדר הראוי, ונעשה עי"ז פגמים רבים בכל בנין האצילות כולו, וכן ניתן כח עי"ז להחיצונים להתקרב ולינק מן הקדושה, ונעשה עי"ז פגם גדול בעולמות בי"ע במציאות עץ הדעת. וכאשר ראה אדה"ר מה שפגם בכ"ז, הנה עלה בדעתו ללחום מלחמת מצוה עם הס"מ וחיילותיו, לדחותו ולהורידו בכל האפשרי, ונכשל בזה שנית עוד יותר מהראשון וכנ"ל כ"ז ענף כ"ג בארוכה. והנה באלו ב' הדברים נכנסו אח"כ ג"כ נדב ואביהוא לתקן את הפגם דאדה"ר, וכן נכנסו בזה ג"כ כל הד' שנכנסו לפרדס, והוא במה שבארנו לעיל ענף כ"א כ"ב בענין מה שהכניסו את עצמם ללחום עם הס"מ, לדחותו ולהורידו, והכניסו את עצמן בהנסיון הזה, וכדי לתקן את החטא דאדה"ר, וכמו שבארנו שם, והוא פגם אחד. והשני, הוא כי דחקו את עצמן לתקן את המלכות ולייחדה עם ז"א בהיחוד דפב"פ, והוא ענין

דע"ה ח"ב

הקרבת הקטורת שהקריבו נדב ואביהוא, כי הקטורת הם המוחין דזו"ן דמצד אימא⁸⁶⁷, וכן נדב ואביהוא שרשם היה ג"כ מהנצח הוד דאימא המתלבש בזו"ן, ולכן עלה בדעתם כי להם יאתה להקטיר קטורת ולהמשיך את המוחין דמצד אימא בהזו"ן וכדי לייחדם בהזווג דפב"פ. אבל באמת הרי שגו בזה הרבה, כי היחוד דפב"פ העיקרי הוא ע"י המוחין דמצד אבא דוקא וכנ"ל ענף כ"ג, והמוחין דמצד אבא הם בסוד שמן⁸⁶⁸, והוא סוד הכתוב (משלי כז ט) שמן וקטורת ישמח לב, וצריך לאשתכחא שמן וקטורת כחדא וכמ"ש ברע"מ (פ' צו לג ע"ב). והיה ראוי הקרבת הקטורת רק לאהרן, כי הוא היה שורשו מהפשוט והמילוי דאבא, שהוא ע"ב וקפ"ד⁸⁶⁹ גימ' אהרן⁸⁷⁰, ר"ל מהאחוריים דהפשוט שהוא ע"ב, ומהאחוריים דמילוי ע"ב שהוא קפ"ד, ושניהם גימ' אהרן. והיה ראוי הקטורת אליו שהוא יקריב, ואז היו שמן וקטורת כחדא, וזהו שכתוב (ויקרא י א) אשר לא צוה אותם, אותם לא צוה אבל לאהרן צוה וכמ"ש בזה"ק (פרשת אחרי ס ע"א). וכן אלעזר ואיתמר היו ג"כ שרשם מאבא, ר"ל מהנצח הוד המלוכשים בז"א, אלא אורם היו סתומים מאד, כי נ"ה דאבא הם מלוכש בנ"ה דאימא, ושניהם בתוך קוי ז"א. אך היו ג"כ מצד אבא עכ"פ, ולכן נאמר עליהם (ויקרא י ז) כי שמן משחת ה' עליכם, וכמ"ש בזה"ק פ' שמיני (לח ע"ב⁸⁷¹) ע"ש. אבל הקרבת הקטורת היה ראוי רק לאהרן, כי הוא היה מהדעת דז"א שמצד אבא, שהוא השמן, והיה מתקיים בו שמן וקטורת ישמח לב, והיה גורם עי"ז המשכת המוחין דמצד אבא, שהוא המוחין דגדלות שני בזו"ן, והיו מתייחדים עי"ז בהיחוד דפב"פ העיקרי. אבל נדב ואביהוא לא היו ראויים לזה כלל, וכמ"ש הרב כ"ז בלק"ת (פ' ויקרא) ובשער הפסוקים (פ' שמיני).

והנה כבר בארנו לעיל ענף כ"ג כי אחד מן הפגמים אשר גרם אדה"ר, הנה הוא כי נעשה אחיזה להחיצונים בכל הארת החו"ג אשר מהחזה ולמטה, ונעשו אותן החו"ג עי"ז למציאות עין הדעת טו"ר, וכמו שבארנו שם סי' ד' ה' ע"ש. והנה כאשר נמשכו המוחין דמצד אבא ג"כ בז"א, הנה הם דוחין את כל החיצונים כולם, ואין להם אז אחיזה כלל גם בהארת החו"ג אשר מהחזה ולמטה וכנודע, שהמוחין דאבא הם גורמים הזווג דפב"פ העיקרי, כי אין אז אחיזה להחיצונים אפי' בהאחוריים וכמ"ש בשער עקודים (פרק ב ופרק ח). אבל כאשר אין להזו"ן אלא המוחין דאימא לבד, הנה הגם שגם היא דוחה את החיצונים וכמ"ש הרב בשער יעקב ולאח (סוף פרק ב), והוא מה (קא ע"ג) שנודע שאין להם

⁸⁶⁷ עי' שעה"כ דרושי תפילין דרוש ד'.

⁸⁶⁸ שעה"פ משלי.

⁸⁶⁹ עי' שער א"א פרק יג, והם יר"ד ה"י וי"ו ה"י גימ' ע"ב, יהו"ה בריבוע קפ"ד - יר"ד, יר"ד ה"י, יר"ד ה"י וי"ו, יר"ד ה"י וי"ו ה"י.

⁸⁷⁰ עי' שער תיקון הנוק' פרק ה'.

⁸⁷¹ ויאמר משה אל אלעזר ואל איתמר ראשיכם אל תפרעו וגו' כי שמן משחת יהו"ה עליכם רבי אבא אמר הא תנינן בעובדין דלתתא אתערון עובדין דלעילא ועובדא דלתתא בעי לאתחזאה כגוונא דעובדא דלעילא תא חזי כל חדוותא דלעילא תליא בהווא שמנא קדישא דמתמן נפיק חדוה וברכאן לכלהו בוצינין וכהנא עלאה (מיניה) אתעטר בנגידו דמשחא ובגין כך כהנא דרבו משחא אתנגיד עליה כגוונא דלעילא בעי לאתחזאה חידו ונהירו דאנפין (יתיר מכלא) ולא יתחזי גרעונא ברישיה ולא בלבושיה אלא למהוי כלא שלים כגוונא דלעילא ולא יתחזי ביה פגימו כלל בגין דלא יעביד פגימו באתר אחרא.

תרגום: "ויאמר משה אל אלעזר ואל איתמר ראשיכם אל תפרעו וגו'" כי שמן משחת ה' עליכם. רבי אבא אמר, הרי שנינו, שבמעשים שלמטה מתעוררים מעשים למעלה. והמעשה שלמטה צריך להראות כדוגמא המעשה שלמעלה. בא וראה, כל השמחה שלמעלה תלויה באותו שמן קדוש, שמשם יוצאות שמחה וברכות לכל המאורות. והכהן העליון (ממנו) מתעטר בהמשכה של שמן, ולכן הכהן ששמן משחה נמשך עליו כדוגמא שלמעלה, צריך להראות שמחה והארת פנים (יותר מהכל), ושלא יראה חסרון בראשו ולא בלבושו, אלא להיות הכל שלם כדוגמא שלמעלה, ואל יראה בו פגם כלל, כדי שלא יעשה פגם במקום אחר.

דע"ה ח"ב

אחיזה בהג"ר ח"ו, וכמ"ש הרב בשער הקליפות (ריש פרק א). אך הבינה אינה דוחה אלא מעצמה, ר"ל שלא יהא להם אחיזה ויניקה ממקום ומדרגת הג"ר, אבל אחר שמתפשטת מהחזה ולמטה דז"א, הנה יש להם אחיזה ויניקה משם וכנודע, כי לכך אין להזו"ן או הזווג דפב"פ העיקרי, כדי שלא יינקו החיצונים מאחוריהם. כי ע"י החטא דע"ן הדעת נעשה אחיזה להחיצונים בהארץ החו"ג אשר מהחזה ולמטה, כל זמן שאין להזו"ן המוחין דמצד אבא, וכמ"ש הרב בשער לאה ורחל (פרק ז), ולכן אין לגרום זווג דפב"פ להזו"ן אלא רק ע"י המוחין דאבא דוקא וכנודע וכנז'. וא"כ הרי נדב ואביהו, כאשר גרמו ע"י הקרבת הקטורת זווג דפב"פ להזו"ן בלתי המוחין דאבא, הרי גרמו עי"ז פגם גדול רח"ל, כי הרי נתקרבו החיצונים לינק מהארץ החו"ג הזה רח"ל, והוא ענין האש זרה הנאמר עליהם (ויקרא י א) ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם, אותם לא צוה ולאחר צוה, כי באם שהיה נעשה זה ע"י אהרן היה טוב ותיקון גמור, כי היה נמשך על ידו המוחין דמצד אבא ג"כ, הדוחין את החיצונים וגורמים זווג דפב"פ העיקרי בהזו"ן. אבל כאשר שהקריבו הם, שהיה שרשם רק מאימא, וגרמו זווג בהזו"ן בלתי המוחין דאבא, אז נתקרבו החיצונים שהם האש זרה, אשה זרה וכנ"ל ענף כ"א ס"א א', וע' זוה"ק (אחרי נח ע"ב ובהגהת מהרח"ו שם אות ז ה ושם אות ו⁸⁷²). והרי נתבאר כי החטא דנדב ואביהו הנה היה ג"כ ע"ד החטא

⁸⁷² ז"ל הזהר: רבי שמעון אמר, הא אוקימנא מלה "בעתו" והכי הוא ודאי והכא אתא קודשא בריך הוא לאזהרא לאהרן דלא יטעי בההוא חובא דטעו בנוי דהא האי עת ידיעא בגין כך לא יטעי לחברא עת (הגהה מהרח"ו: עת ג' לילת) אחרא לגבי מלכא דהא הוא דכתיב "ואל יבא בכל עת אל הקדש" כלומר אף על גב דיחמי עידן דאתמסר בידא אחרא לאתנהגא עלמא ויתמסר בידוי לייחד ביה לקרבא ליה לקודשא דהא אנא ושמי חד הוא ובגיני כך (ס"א לקרבא ליה לקודשא בריך הוא דהא האי עת ידיע בגין כך) ואל יבא בכל עת אל הקדש ואי בעי למנדע במה ייעול בזאת בזאת יבא אהרן אל הקדש דהאי זאת היא עת דאחידת בשמי בהאי י' דרשימא בשמי ייעול אל הקדש (אבל) ואל יבא בכל עת תאנא אמר רבי יוסי כתיב "את הכל עשה יפה בעתו" (קהלת ג יא) האי מלה אוקמה בוצינא (ס"א בשמא) קדישא והכי הוא דתנינא את הכל עשה יפה בעתו והכי הוא ודאי את הכל ודאי עשה יפה בעתו דא בדא ולא יתערבון אחרנין בינייהו בעתו ממש ולא באחרא בגיני כך אזהרותא לאהרן "ואל יבא בכל עת אל הקדש" אבל במה ייעול ב"זאת" כמה דאוקימנא דכתיב "בזאת יבא אהרן אל הקדש".

פתח רבי שמעון ודרש (שיר השירים א ג) לריח שמניך טובים וגו' האי קרא אסתכלנא ביה והכי הוא לריח מאי ריח ריח דקטרת דאיהו דקיקא ומעליא ופנימאה מכלא וכד סליק (הגה"ה מהרח"ו: מ"ן) ההוא ריח לאתקשרא בההיא משח (הגה"ה מהרח"ו: מ"ד) רבות דנחלי מבועא אתערו דא בדא ואתקטרו כחדא וכדין אינון משחן טבאן לאנהרא כמה דאת אמר "לריח שמניך טובים" וכדין אתרק משחא מדרגא לדרגא באינון דרגין דאקרון שמא קדישא דהא הוא דכתיב "שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך" מאי עלמות כמה דאוקימנא עולמות עולמות ממש דבר אחר "על כן עלמות אהבוך" כמה דאת אמר "על עלמות שיר" (תהלים מו א) וכלא חד.

תרגום: רבי שמעון אמר, הרי בארנו הדבר בעתו, וכך הוא ודאי. וכאן הקדוש ברוך הוא בא להזהיר את אהרן שלא יטעה באותו חטא שטעו בניו, שהרי העת הזו ידועה, לכן לא יטעה לחבר עת אחרת למלך, זהו שנאמר "ואל יבא בכל עת אל הקודש", כלומר אף על גב שיראה זמן שנמסר ליד אחר להנהיג את העולם, וימסר בידו ליחד בו לקרבו לקודש, שהרי אני ושמי אחד הוא, ולכן (לקרב אותו להקדוש ברוך הוא, שהרי העת הזו ידועה לכן) "ואל יבא בכל עת אל הקודש". ואם רוצה לדעת במה יכנס, "בזאת" בזאת יבא אהרן אל הקדש, ש"הזאת" הזו היא עת שאחזה בשמי, ב' הזו שרשומה בשמי, יכנס אל הקדש, (אבל) ואל יבא בכל עת. שנינו: אמר רבי יוסי נאמר "את הכל עשה יפה בעתו", דבר זה בארו המנורה (בשם) הקדושה, וכך הוא ששנינו, "את הכל עשה יפה בעתו", וכך הוא ודאי, את הכל ודאי, עשה יפה בעתו, זה עם זה, שלא יתערבו אחרים ביניהם בעתו ממש, ולא באחר. לכן אזהרה לאהרן, ואל יבא בכל עת אל הקודש, אבל במה יכנס, בזאת, כמו שבארנו שכתוב "בזאת יבא אהרן אל הקדש".

פתח רבי שמעון ודרש, "לריח שמניך טובים וגו'", בפסוק הזה התבוננתי, וכך הוא לריח. מה זה לריח, ריח הקטורת, שהוא דק ומעולה ופנימי מהכל, וכשעולה אותו הריח להתקשר באותו שמן משחה של הנחלים הנובעים מתעוררים זה עם זה, ונקשרים כאחד, ואז הם שמנים טובים להאיר כמו שנאמר "לריח שמניך טובים", ואז מורק שמן מדרגה לדרגה, באותן הדרגות שנקראות השם הקדוש, זהו שנאמר "שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך". מה זה "עלמות", כמו שבארנו

דע"ה ח"ב

דאדה"ר במה שחטא, ב' דברים במחשבה וכנ"ל ענף כ"ג סי' ח', כן היה עד"ז בנדב ואביהוא, כי אחד הוא מה שנכנסו בהנסיון וכנ"ל ענף כ"א, והשני מה שנכנסו לתקן בקודש שלא כהראוי ולא בעת הראוי, וכמו שבארנו שם. ולכך וימותו לפני ה' (שם ב), והוא ע"ד הנאמר באדה"ר (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות. אמנם הנה נתקנו הם אח"כ בפניחם, וכמ"ש בזה"ק אחרי מות (נו ע"ב) ע"ש כל הענין, וע' ספר הגלגולים (פ' לז ופ' נא נב בארוכה). והוא ע"ד שנתקן גם אדה"ר בהאבות, וכמ"ש בתיקונים תיקון ס"ט (קכו ע"ב) ובכ"מ, וכנודע ומבואר בדברי האר"ז"ל שער הפסוקים (פ' שמיני) וכן בשער הגלגולים (לה ע"ב סה ע"ב), כי נדב ואביהוא הם היו מנפש אדה"ר, ובסוד הכתוב (במדבר ט ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, שהם נדב ואביהוא, וכמ"ש בסוכה (כה רע"ב) והיו הם נפשו של אדה"ר ממש, ולכך הכניסו עצמם בכ"ז כדי לתקן החטא דאדה"ר ועלתה להם מה שעלו לו.

דרוש ד ענף כד סימן ד

עד"ז היה ג"כ בהד' שנכנסו לפרדס, כי גם הם נכנסו לתקן את ב' הדברים דחטא המחשבה של אדה"ר. שכן עיקר הדבר שהיה מוטל על אדה"ר לתקן הוא להמשיך את המוחין (חו"ב וח"ג) דמצד אבא בז"א, שכן הוא מוחין גדולות שני, וכל א' מהד' שנכנסו לפרדס לקח על עצמו לתקן פרט א' מאלו ד' המוחין. בן עזאי היה מיוחד במידת המלכות וביסוד העפר. ולכן היה בכחו להעלות מ"ן ולהוריד מ"ד עד מוח החכמה, כי שם מצוי השורש הפנימי דהמלכות, וזהו ענין מה שקודם החטא היה מקום המלכות במקום האבא של עתה.

בן זומא היה מיוחד במידת התפארת וביסוד הרוח, והיה יכול להעלות מ"ן ולהוריד מ"ד עד מוח הבינה דאבא, כי מהבינה דאבא נמשכת האימא הכללית הרי הוא ישו"ת, ושם הוא שורש הו"ק הרי הוא ז"א. ר' עקיבא היה משורש החסדים וביסוד המים, והוא עלה לעורר מ"ן ומ"ד ולהמשיך את מוח החסדים דאבא, הרי הוא החסדים שבדעת דאבא.

אלישע אחר היה משורש הגבורות וביסוד האש, והוא עלה לעורר מ"ן ומ"ד ולהמשיך את מוח הגבורות שבדעת דאבא.

והנה היה מוטל על כל אלו הד' שנכנסו לפרדס, לתקן ב' מיני תיקונים. שכן אדה"ר היה צריך להמשיך את המוחין דמצד אבא, ומכיוון שלא עשה כך, נעשו כמה פגמים וקלקולים גדולים גם במוחין דמצד אימא שבז"א, והרי ממילא נעשה פגם גם במוחין דחכמה ובינה שמצד אימא, וממילא נפגמו כל המוחין דמצד אמא. והרי היה מוטל מעתה על הד' שנכנסו לפרדס לתקן ב' מיני תיקונים: אחד במוחין דאימא, והשני להמשיך את המוחין דאבא. והנה לא היה כח לאחד מהם לבדו להמשיך את כל ד' המוחין דמצד אבא, לכן עלה בדעתם להשלימם ע"י ארבעתם יחד, וכל א' מהם לקח פרט אחד לתקנו לפי שורשו ויסודו.

והנה בן עזאי כיוון כוונות ויחודים ועלה מלמטה ממלכות דעשיה לברר את הניצוצין השייכים לחלק נשמתו, ולהעלותם למ"ן למלכות דעשיה, ומשם למעלה למעלה. ומאחר שהוא עלה לשורש כל העולמות הוא חשב שזה יתקן את כל הפגמים. כ"ז לענין התיקון הראשון. אמנם לענין התיקון השני, הרי הוא תיקון הפגמים אשר נעשו במוחין דאימא, הנה חשב בן עזאי שכמעט כולם יתקנו על ידו, ולכן עלה בן עזאי ונכנס לפרדס כדי לתקן ולהשלים מה שאפשר לו לפי כחו ודעתו.

ושגג בזה בשתיים: א) לא היה יכול לברר ניצוצין ולהעלות מ"ן כראוי כלל עד לגמר זמן הריגת עשרה הרוגי מלוכה, וממילא כאשר ירד בעמקי הקליפות דיסוד העפר לברר ניצוצין משם, התגברו עליו והמיתוהו. ב) שכיוון להעלות את החכמה דאימא אצל החכמה דאבא וכנ"ל.

ב) שכיוון להעלות את החכמה דאימא אצל החכמה דאבא וכנ"ל.

וביאור מהי הטעות בזה, שכן לא ירדה החכמה דאימא בירידה ממש אלא שע"י ירידת הדעת ונפילתה נעשה פגם בהארתה ושפעה הנמשכים ממנה אליו, אמנם החכמה גופה לא ירדה כלל. והנה כשם שהחכמה הוא שורש לחסדים וקו הימין, כן הוא ג"כ שורש לגבורות וקו השמאל, ולכן נמתקין הגבורות על ידו. לכן גם לאחר שירד הדעת, האירה בו החכמה במקצת כדי להמתיק את הגבורות שבו, כדי שלא יתגברו הדינין יותר מדאי. ממילא, כאשר כיוון בן עזאי כוונות ויחודים להעלות את החכמה דאימא למעלה, הרחיק אותה עוד יותר מן הדעת, ועי"ז נשאר הגבורות בתורת דינים קשים בלי שום מיתוק כלל, והוא ג"כ בכלל קיצץ בנטיעות רחמ"ל, כי הפריד החכמה מהגבורות, ולכן נגזרה עליו מיתה.

עולמות, עולמות ממש. דבר אחר, "על כן עלמות אהבוך", כמו שנאמר "על עלמות שיר", והכל אחד.

דע"ה ח"ב

והנה עד"ז היה ג"כ בהד' שנכנסו לפרדס, כי גם הם נכנסו ג"כ לתקן את הב' דברים דחטא המחשבה של אדה"ר, ונכנסו הם לתקן למעלה למעלה ובעומק הדברים בפרטיות. והיינו כי הרי כבר בארנו כי העיקר מה שהיה מוטל על אדה"ר לתקן הוא להמשיך את המוחין דמצד אבא בז"א, שהוא המוחין דגדלות שני, ועי"ז היו חוזרים חוזין פב"פ שהוא התיקון העיקרי. אך אדה"ר שנג בזה ולא כוון בסדר הראוי, ונסבב עי"ז כל הפגמים וכל הקלקולים הנ"ל ענף כ"ג, ועל זה הנה עלו כל אלו הד' שנכנסו לפרדס לתקן כל מה שפגם אדה"ר, והכניסו את עצמם בזה להמשיך בז"א את המוחין דמצד אבא כהראוי, וממילא שהיה מתתקן עי"ז מכל הפגמים הנז'. והנה המוחין נודע הוא שהם ד' בפרטיות, היינו חכמה בינה חסדים וגבורות הכלולים בדעת, ולקח כל א' לתקן פרט אחד מאלו הד' מוחין, וכדי שיתוקן כל הד' מוחין הפרטיים ע"י כולם יחד, והוא באשר כי אלו הד' היה כל א' משורש מיוחד ומיסוד מיוחד מהד' שרשין וגזעין עלאין הגת"מ, ומחד' יסודין ארמ"ע.

כי בן עזאי היה מיוחד ביותר בהמלכות וביסוד העפר וכנ"ל ענף כ"ב, ולכן היה בכחו להעלות מ"ן ולהוריד מ"ד עד מוח החכמה, כי שורש הפנימי דהמלכות הוא מחכמה אבא, בחכמה יסד ארין (משלי ג יט), אבא יסד ברתא כמ"ש בתיקונים (סח סע"א) ורע"מ (פנחס רנו סע"ב), וכן נקרא המלכות ג"כ בשם חכמה, חכמה זעירא, כמ"ש באד"ז (רצו ע"א) ובכ"מ. וזהו מה שקודם החטא היה מקום המלכות במקום האבא של עתה, וכן עולה פנימיות המלכות גם עתה בכל מנחת שבת כמבואר בכוונות שם (שעה"כ עה ע"ג) בדברי הרב. ואמר שם כי הוא עיקר מקומה, והוא משום ששורש הפנימי של (קא ע"ד) המלכות הוא מחכמה אבא. [והגם שבכ"מ אמרנו כי שורש העיקרי של המלכות הוא עוד יותר למעלה, והוא בהרישא תניינא הנקרא אי"ן⁸⁷³ (אמנם הוא ג"כ שורש האבא כנ"ל ענף כג) אך שם הוא התחלתה בהעלם, ובאבא הוא ההתחלתה בגלוי שהוא הראשית, כמ"ש בפ' בראשית (לא רע"ב) וכן בהקדמת תיקונים (יב סע"ב) ע' שם ושם.] ולכן בן עזאי שהוא ביסוד העפר והמלכות היה יכול הוא לעלות עד החכמה, להעלות מ"ן ולהוריד מ"ד, ולהמשיך את מוח החכמה דאבא בז"א.

ובן זומא הנה הוא היה מיסוד הרוח והת"ת, והיה יכול הוא להעלות מ"ן ולהוריד מ"ד עד מוח הבינה דאבא, כי מהבינה דאבא נמשך האימא הכללי שהוא ישסו"ת, ושם הוא שורש הו"ק שהוא ז"א, וכמו שכתוב (משלי ג יט) כונן שמים בתבונה וכמ"ש ברע"מ (פינחס רמח ע"א) וכן בהקדמת תיקונים (יא ע"א) ובכ"מ, כי אבא יסד ברתא וביה אתבניאת, ואימא ברה דבה אתבני. וכן אמרו בגמרא נדה (לא סע"א) אלה בני לאה כו' ואת דינה בתו, תלה הזכרים בנקבות ונקבות בזכרים. והגם ששורש הפנימי דז"א הנה הוא בא"א, והוא בהמ"ס רישא תליתאה, שהוא עיקר הא"א⁸⁷⁴, כי הג' רישין הם אפס אי"ן א"א⁸⁷⁵, ושורש הפנימי דז"א הוא בא"א שהוא בהמ"ס, ושם היה מדרגת ז"א קודם החטא, והיינו כי כללות המ"ס הוא השם ס"ג כמ"ש בתיקונים תיקון ע' (קמא ע"ב), והוא"ו דשם ס"ג, ור"ל בהא' דמילוי וא"ו, שם הוא שורש ז"א, ושם היה עלייתו ומדרגתו קודם החטא, ור"ל בערב שבת בראשית אחר שעה ה' וכמו שכתבנו לעיל ענף ה' סי' ב' ע"ש. ועכ"פ הוא כי שורש העיקרי דז"א הרי הוא בהמ"ס, אך זהו רק בהעלם, אבל בגילוי הוה התחלתו בהבינה אימא, כונן שמים בתבונה כנו', והוא ג"כ בהשם ס"ג שבה, בהוא"ו שבו, ור"ל

⁸⁷³ עי' אד"ז דף רפח ע"ב - ע"ק נקרא אין דביה תליא אין, ועי' בבהגר"א על תז"ח יח ע"ד.

⁸⁷⁴ עי' תיקו"ז עו ע"ב, ועי' לעיל הערה 186.

⁸⁷⁵ עי' לעיל הערה 837 וכן דע"ה ח"א ט ע"ג.

דע"ה ח"ב

בהא' דמילוי וא"ו, כי מאותו הא' דס"ג נמשך שם מ"ה שהוא ז"א, וכמ"ש בשער רוח הקודש (ביחוד שם שדי דף מח ע"ב) וכן בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ה). ומה שהמלכות הוא ברישא דא"ן ובאבא, וז"א הוא בהמ"ס ובאימא, הוא בסוד (עי' תיקור' ז ע"א) סוף מעשה במחשבה תחילה ויתבאר בעה"י במ"א, ועכ"פ הוא כי בן עזאי עלה לעורר מ"ן ומ"ד עד החכמה דאבא וכן זומא עלה עד הבינה דאבא.

ור' עקיבא הנה אמרנו לעיל ענף כ"ב כי היה ביסוד המים, ומשורש החסדים, והנה עלה הוא לעורר מ"ן ומ"ד ולהמשיך את מוח החסדים דאבא, שהוא החסדים שבהדעת דאבא.

ואלישע אשר היה יסודו מיסוד האש ומשורש הגבורות, הנה עלה הוא לעורר מ"ן ומ"ד ולהמשיך את מוח הגבורות שבהדעת דאבא.

והנה היה מוטל על כל אלו הד' שנכנסו לפרדס לתקן ב' מיני תיקונים, כי הרי אמרנו לעיל ענף כ"ג כי ע"י שלא כוון אדה"ר בהסדר הראוי, הנה לא די שלא תיקן מה שהיה מוטל עליו לתקן, שהוא להמשיך את המוחין דמצד אבא, אלא שנעשה ע"ז כמה פגמים וקלקולים גדולים גם בהמוחין דמצד אימא שבז"א, כי התיש כח הכתר וירד מוח הדעת מהג"ר להו"ת ונעשה לסוד ע"ן הדעת, כי נאחזו החיצונים בהחו"ג שבו וכנ"ל ענף כ"ג סי' ד' ה' ח'. והרי ממילא הוא כי נעשה פגם ג"כ גם בהמוחין דחכמה ובינה שמצד אימא, כי מאחר שנפגם הכתר אשר ממנו הוא החו"ב, ונפגם הדעת שהוא נמשך מהחו"ב, והחו"ב מאירין בו ומשפיעים בו, הרי ממילא הוא שנפגמו החו"ב ג"כ, וכידוע בסוד (ישעיה נז א) הצדיק אבד, שכאשר נעשה פגם למטה נפגם ממילא למעלה ג"כ, וכמ"ש בזה"ק (פ' נח דף סז ע"א ופ' שמות ט ע"ב יא ע"א⁸⁷⁶) ובכ"מ. והרי נמצא כי נפגמו כל המוחין כולם אשר מצד אימא ג"כ. ומה גם לפי מ"ש מהרח"ו ז"ל בשער מ"ן ומ"ד (דרוש א) שע"י החטא דאדה"ר ירדו גם המ"ן דבינה, א"כ הרי נפגמו כל המוחין דמצד אימא, והרי היה מוטל מעתה על הד' שנכנסו לפרדס לתקן ב' מיני תיקונים: אחד בהמוחין דמצד אימא, והשני להמשיך את המוחין דמצד אבא, ועל זה היה כניסתם לפרדס לתקן את הב' מיני תיקונים הללו, אלא שלקח כל א' פרט אחד, וכדי שיתקן כל אלו הב' מיני תיקונים ע"י כולם יחד וכנ"ל.

והנה בן עזאי הנה הוא כוון כוונות ויחודים ועלה מלמטה למעלה מהמלכות דעשיה לברר את כל הניצוצין השייך לחלק נשמתו ולהעלותם למ"ן להמלכות דעשיה, ומשם להיצירה, ומהיצירה לבריאה, (קב ע"א) ומשם להאצילות, וע"פ מ"ש הרב בשער החשמל (פרק ג) ובדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש יא בסימנים שם סי' ג ו ז ה ט יב יד טו טז יט כ). והנה עלה ממדרגה למדרגה ומעולם לעולם בכוונות ויחודים השייך לכל א' מהם, וקישר מדרגה למדרגה ועולם לעולם, וכמו שכתבנו לעיל ענף כ"ב סי' ד' ע"ש. והיה עלייתו בכלם, הכל לפי שורש נשמתו אשר בכל א' מהם, והעלה בכלם מ"ן לעורר מ"ד, עד שעלה לרום גבוהים בכוונתו ויחודיו, לעורר עד מוח החכמה דאבא ולתקן את ז"א בהב' תיקונים הנז', כל מה שנוגע אליו ממוח החכמה. והיינו כי הנה היה מייחד ומכוון להמשיך את מוח החכמה דאבא בז"א, והיה כוונתו שהחכמה דאבא תמשיך ותעלה אצלו את החכמה דאימא כדי לתקן אותה מהפגם והירידה שנעשה בה, וכמו שאמרנו לעיל בסמוך, כי נפגם המוח חכמה דמצד אימא ג"כ, ולכן חשב בן עזאי ורצה וכוון לתקן אותה ע"י עלייתה אצל המוח חכמה דאבא. ועי"ז הנה החכמה דאימא, שהיא שורש דמות החסדים שבדעת, תמשיך ותעלה את החסדים ג"כ למעלה, וכן יעלו עי"ז הגבורות ג"כ, כי הגבורות תשוקתם

⁸⁷⁶ עי' שער מול"מ פרק ד'.

דע"ה ח"ב

הוא לעולם להתחבר עם החסדים, ובסוד הכתוב (בראשית ג טז) ואל אישך תשוקתך. והרי יעלו עי"ז החסדים והגבורות שבדעת למעלה, והרי יתוקן כל הדעת כולו מנפילתו וירידתו למטה, אשר זה היה עיקר הפגם ושורש כל הקלקולים כולם וכנ"ל ענף כ"ג סי' ד' ה'.

והרי נמצא כי ע"י המשכת המוח חכמה דאבא יתוקן הכל, כי החכמה דאבא תעלה אצלה את החכמה דאימא, והחכמה דאימא תעלה היא את החסדים שבדעת כי החכמה הוא שורשם, והחסדים יעלו הם את הגבורות שבדעת, כי טבע החו"ג להתחבר יחד, ותשוקתם הוא תמיד להתחבר זב"ז. והרי יתוקן עי"ז הדעת כולו, כי יתעלה ויעלה למעלה למקומו שהוא בהמוח שבראש, וכן יתוקן עי"ז המוח הבינה דהאימא ג"כ, כי הרי כל הירידה והפגם אשר נעשה בתחילה בהמוחין חו"ב דמצד אימא, הרי היה רק בסיבת ירידת ונפילת הדעת למטה, כי כאשר נפגם הדעת נפגמו המוחין דחו"ב ג"כ וכנ"ל. אך עתה כאשר יתוקן הדעת ויעלה למעלה, הרי ממילא שיתוקנו המוחין חו"ב אשר מצד אימא. ור"ל שגם המוח בינה דמצד אימא יתוקן הוא ע"י כ"ז ממילא ג"כ, וכן הרי יתוקן ע"י עליית הדעת כל הפגמים שנעשו בלאה ורחל אשר כתבנו לעיל ענף כ"ג סי' ד' ה'. הרי יתוקנו ממילא ג"כ, כי יתעלו גם הם למעלה כל א' למקומו, כי לאה תעלה למעלה כנגד מוח הדעת, ורחל תעלה מכנגד החוזה ולמטה, והרי יתוקן כמעט כל הפגמים כולם אשר נפגמו בהמוחין דמצד אימא, והוא תיקון אחד. והמשכת מוח החכמה דמצד אבא בוז"א הוא תיקון השני.

כן היה מחשבת בן עזאי לפי דעתו, והוא באשר שלא היה כח לשום אחד מהם להמשיך את כל הד' מוחין כולם דמצד אבא וכמ"ש הרב בשער מאמרי רו"ל (חגיגה), ולכן עלה בדעתם להשלים כ"ז ע"י ארבעתם יחד, ולקח כל א' פרט אחד לפי שורשו ויסודו. ולקח בן עזאי לעצמו את התיקון דמוח החכמה דמצד אבא, כי הוא אשר ראוי לו לפי שורשו כנ"ל. אך התיקון השני שהוא תיקון הפגמים אשר נעשה בהמוחין דמצד אימא, הנה השב בן עזאי שהם יתוקנו כמעט כולם גם על ידו ג"כ וכנ"ז, ולכן עלה בן עזאי ונכנס לפרדם לכ"ז כדי לתקן ולהשלים מה שאפשר לו לפי כחו ולפי דעתו.

אמנם הנה שנג וטעה בזה בשתיים: אחד, כי לא היה אפשר לו אז לברר ניצוצין ולהעלות מ"ן כהראוי כלל וכמ"ש הרב בפע"ח (שער נפילת אפים פ"ה), כי אז בזמן עשרה הרוגי מלוכה, הנה שמש וירח קדרו בעונות הדור, ולא היה בהם כח להעלות מ"ן עד שנהרגו עשרה הרוגי מלוכה על קידוש השם בפועל ממש, ונעשו עי"ז מרכבה תמיד להעלות מ"ן עד ביאת המשיח וכמ"ש בפע"ח (שם פ"ו) ובמאמרי רשב"י (פ' פקודי דף לד) וכן בע"ח שער מ"ן ומ"ד (דרוש א), ונשלם זה רק ע"י ר' עקיבא במיתתו על קדושת השם. והרי לא היה אפשר לו לבן עזאי לתקן את התיקון דבירור הניצוצין כהראוי כלל, ולכן כאשר ירד בעמקי הקליפות דיסוד העפר כמו שכתבנו לעיל ענף כ"ב ע"ש, לברר ניצוצין ממש, התגברו עליו והמיתוהו, ונתקיים בו מקרא שכתוב (תהלים קטז טו) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, וכמו שיתבאר עוד בסמוך.

וכן טעה עוד שנית במה שכוון להעלות את החכמה דאימא אצל החכמה דאבא וכנ"ל, כי באמת (קב ע"ב) הנה לא ירדה החכמה דאימא בירידה ממש ח"ו כלל, אלא שע"י ירידת ונפילת הדעת נעשה בה פגם בהארחתה ושפעה הנמשך ממנה אליו אבל החכמה גופה לא ירדה כלל. והנה החכמה כבר אמרנו לעיל ענף כ"ב סי' ה' וכן בענף כ"ג סי' א', כי כשם שהוא שורש להחסדים קו ימין, כן הוא באמת שורש ג"כ להגבורות קו שמאל, ולכן על ידו נמתקין כל הגבורות וכמו שכתבנו שם. ולכן הוא כי גם אחר שירד ונפל הדעת למטה, עכ"ז הנה האירה בו החכמה במקצת עכ"פ כדי להמתיק את הגבורות שבו באיזה המתקה בכל האפשרי, וכדי שלא יתגברו הדינין יותר מדאי. ולכן הוא כי כאשר כוון בן

דע"ה ח"ב

עזאי כוונות ויחודים להעלות את החכמה דאימא למעלה, הנה הרחיק אותה עוד ביותר מן הדעת. ולא די שלא היה אפשר לה להחכמה להעלות את הדעת אצלה, כי הרי הרחיק אותה ממנו עוד ביותר ממה שהיה מקודם, אלא שנעשה עוד עי"ז פגם והפסד גם בהארתה ושפעה, כי מתחילה היה נמשך ממנה איזה הארה עכ"פ, והיו נמתקים הגבורות על ידה באיזה המתקה כנו', ועתה ע"י שהעלה את החכמה למעלה והרחיק אותה, הנה נתמעט הארתה ואינה ממתיק אותם כלל, ונשארו עי"ז הגבורות מעתה דינים קשים בלי שום מיתוק כלל, ולכן נגזר עליו מיתה ומת, לפי שהרחיק את החכמה מאת הגבורות, והפרידה מהם ונתגברו הדינים מאד. והוא ג"כ בכלל קיצין בנטיעות⁸⁷⁷ רחמ"ל, כי הפריד החכמה מהגבורות, ולכך נסתלק מן העולם, ובסוד הכתוב (איוב ד כא) ימותו ולא בחכמה, שהרי סילק החכמה מהגבורות. אמנם משום שכל הילוכו וכוונתו הרי היה הכל בקו הימין, שהוא בהחכמה והחסדים ומשם היה כוונתו לתקן וכו"ל, לכן נאמר עליו (תהלים קטז טו) יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, כי היה יקר וחסיד בכוונתו ומחשבתו, שכוון להמשיך מצד הימין, ונשאר דבוק בימין לעולם [וע' עוד מה שנוגע לעיקר הענין בזה למטה בסמוך].

דרוש ד ענף כד סימן ה

ועד"ז היה ג"כ בבן זומא לפי שורשו ויסודו. כי הנה הוא היה מסוד הת"ת וביסוד הרוח, ולכן עלה לתקן ולברר את הניצוצין שהמלכות אשר ביסוד הרוח. וכן עלה בכוונות ויחודים להעלות מ"ן מעולם לעולם, עד שעלה בכוונתו לזו"ן דאצילות, לתקן את הפגמים שנעשו במוחין דאימא ע"י החטא. אמנם מכיוון שלא היה לו כח להמשיך את כל ד' המוחין עלה בן זומא לתקן את זה ע"י כוונותיו ויחודיו מה שנוגע לשורשו הוא בלבד. וחשב בן זומא כי בזה יתוקן הכל, שכן עיקר הפגם היה מצד הגבורות שבדעת, שע"י ירדתו ונפילתו למטה נתאחזו החיצונים בגבורות, ועל ידיהם נאחזו גם בחסדים, ועי"כ נעשה כל הדעת לבחי' עץ הדעת טו"ר. לכן חשב בן זומא שע"י עליית הגבורות שבדעת יתוקן הכל, שמאחר שיעלו הגבורות הרי יעלו אחריהם החסדים ג"כ ממילא. ולענין שאר ג' המוחין דמצד אבא, סמך בן זומא על חבריו, שכן לא היה כח לאף א' מהם להמשיך את כל הד' מוחין דמצד אבא בפני עצמו, אלא רק ע"י צירוף של כולם יחד. אמנם גם בן זומא טעה, וגם הוא בב' דברים:

א) בענין תיקון בירור הניצוצין השייך ליסודו, לא יכול היה לבררם כראוי כלל מחמת קלקול הדור, ממילא כאשר נכנס בקליפין דיסוד הרוח והאור ע"מ לברר את הניצוצין משם, התגברו הם עליו ויצא מדעתו רחמ"ל. וזאת, מכיוון שכאשר לא זכה לתקן כראוי, נענש מיסודו עצמו, שכן התיקון והפגם והשכר והעונש הוא לכל א' לפי שורש נשמתו. ובן זומא שהיה ביסוד הרוח, שהוא מהדעת, ממילא נענש, ויצא מדעתו.

ב) שכיוון להעלות את הגבורות שבדעת אל הבינה, וחשב שהחסדים שבדעת ימשכו אחריהם ממילא, משום שדרכן הוא להתחבר תמיד. אמנם באמת הנה לא היה כן כלל, שכן לא נתחברו עתה החסדים עם הגבורות, ולא עלו עמהם כלל. ועי"ז אדרבא, נעשה פגם גדול אשר הוא תולדת עליית הגבורות אל הבינה. כאשר עלו הגבורות לבדם, ונתרחקו מן החסדים, הרי נעשו עי"ז הגבורות לדינים קשים מאד, ומב' טעמים: אחד ריחוקם מן החסדים, שנית קרבתם אל הבינה גבורה עילאה.

אמנם קשה, הרי לעיל אמרנו שבן עזאי נתכוון להעלות את החכמה דאימא כדי שתעלה את החסדים שבדעת, ואמרנו שם שאדרבא, הוא הרחיק עי"ז את החכמה מהחסדים, שכן לא היה לה כח להעלות אותם כלל, והרי על בן זומא, שנתכוון להעלות את הבינה דאימא, ע"מ שתעלה את הגבורות שבדעת, אמרנו שהעלה אותם ונעשה עי"ז פגם, והרי צריך טעם וביאור לשינוי, מפני מה לא היה כח לחכמה להעלות את החסדים, ואילו לבינה היה כח להעלות את הגבורות.

ועוד קשה, שכן ידוע שכאשר עולים הגבורות לשרשם הרי הם נמתקים, ואילו כאן אמרנו שכאשר עלו הגבורות עד הבינה, אדרבא נתגברו הדינים.

וביותר קשה, מ"ט לא היה תועלת וסיוע לבן עזאי ולבן זומא מזה לזה.

ועוד קשה מה שאמרנו, שכאשר עלו הגבורות שבדעת ע"י בן זומא, הנה לא עלו החסדים עמהם, ומ"ט

לא עלו החסדים עמהם, מאחר שדרכן הוא תמיד להתחבר יחד.

וכן יש להעיר בזה, במה שאמרנו לעיל סי' ד' בענין בן עזאי שהעלה את החכמה דז"א אשר מצד אימא למעלה, משום שחשב שגם היא ירדה, וע"י שהעלה אותה למעלה, הרחיק אותה מהחו"ג שבדעת, ונעשה עי"ז פגם גדול בהמתקת הגבורות וכמו שכתבנו שם (והנה יש להעיר בזה, איך גרם לחכמה עליה, הרי כוונתו היתה רק להעמידה במקומה, הרי הוא מוח חכמה ברישא דז"א. אלא שזו גופא היתה השגגה, שבאמת לא ירד כלל, ולא היה צריך על זה כוונות ויחודים בכדי לתקנו, שכן כבר היה מתוקן ממילא, והיה עומד מוח החכמה דמצד

⁸⁷⁷ עי' תיקו"ז קלה ע"ב ז"ל: כל מאן דנטיל מלכות בלא ט' ספירן איהו מקצץ בנטיעון. ועי' הקדו"ש שער ז פרק ו' אות ד' באריכות.

דע"ה ח"ב

אימא ברישיה דז"א במקומו כראוי. ולא שייך אלא לומר שהיתה טרחתו בתיקון זה בחינם. ואיך נאמר שזה גרם קלקול.

אך הענין בכ"ז הוא, שעיקר תחילת תהלוכות התיקון היה תלוי בבירור הניצוצין, דהיינו שנכנס כל א' ביסודו לברר את הניצוצין שבו. והרי אז עדיין היתה לחיצונים אחיזה בחו"ג שבדעת, וזהו הטעם שלא היה בן עזאי יכול להעלות את הדעת למעלה, מאחר שלא תיקן את הניצוצין כראוי, שכן יש לחיצונים אחיזה בהארץ הדעת, מכיוון שמשום דבר זה הוא שנעשה הדעת לעץ הדעת טו"ר וכנ"ל.

והנה כאשר כיוון בן עזאי כוונות ויחודים להמשיך את המוח חכמה דאבא, הרי נתעלה המוח חכמה דאימא ע"י שנתייחד ונתלבש בה המוח חכמה דמצד אבא, ועי"ז נתעלה מוח חכמה מצד אימא ג"כ. ועי"ז מעתה נתמעטה הארץ ושפעה מהדעת ממה שהיה קודם לכן, שכן מתחילה הרי היתה החכמה מאירה לדעת גם לאחר שנפלה למטה, ואעפ"כ האירה בו. ועי"ז היו נמתקים הגבורות שבו. אמנם עתה, כאשר נתעלה החכמה דאימא ע"י ייחודה בחכמה דאבא שנמשך בה והתלבש בה, לא יכול היה הדעת לקבל את הארץ כלל, מכיוון שהיה הדעת למטה ונעשה לסוד עץ הדעת טו"ר. אמנם החכמה דאימא הוא מעתה מעץ החיים ממש, ע"י ייחודה בחכמה דאבא.

וזהו שאמר הרב, שבן עזאי העלה את החכמה דאימא והרחיק אותה מן הדעת. ואין כוונתו על עליית מקום והרחקת מקום, אלא על עליית מעלה והרחקת מעלה.

צ"ע, מאחר שבין בן עזאי ובן זומא הרי נמשכו היטיב המוחין דחו"ב דמצד אבא, מ"ט לא הועילו זה לזה, ולפי האי דאמרן לעיל יש ליישב, שכן לא תיקנו בבירור הניצוצין אשר ביסוד כל א' מהם כראוי כלל, והנה לא די שלא גרמו תיקון לדעת בהמשכת החו"ב דאבא, אלא אדרבא, גרמו לו עי"ז עודפגם וקלקול גדול. והנה בן עזאי חשב שגם החו"ב דאימא ירדו ג"כ עם הדעת, וסבר וחשב כי בהמשכת המוח חכמה דאבא תעלה אליו המוח חכמה דאימא, ויעלו אחריהם הגבורות שבדעת. וממילא תעלה הבינה דאימא ג"כ. וכ"ז היה טעות, כי החו"ב דאימא לא ירדו כלל, ואם היו יורדים לא היו יכולים לעלות כלל מחמת אחיזת החיצונים. ולא זו בלבד, אלא שע"י המשכת המוח חכמה דאבא נתעלה מוח חכמה דאימא, ומאז אין הדעת יכול לקבל את הארץ כלל, שכן הם רחוקים עתה זה מזה מאוד במדרגם. ונשארת הדעת מעתה בלא המתקה.

וכן היה הדבר בבן זומא: הוא התחיל מצד הגבורות להעלות את הגבורות שבדעת, ולא היתה לו התנגדות מצד מדת הדין, ונתקיימה מחשבתו בזה. אמנם במה שחשב שהגבורות שבדעת יעלו אף את החסדים, ועי"כ יעלה הדעת למעלה במוחין כראוי לו, הנה בזה עמדה מדת הדין כנגדו לעכב את הדבר. שכן בעליית הדעת למקומו תלוי תיקון העולמות, שכן שרשם הוא בדעת, ומעתה אי אפשר שיתוקן ויתעלה ויעלה הדעת למעלה אלא לאחר שתבטל אחיזת החיצונים בעולמות. ולכן, כאשר כיוון בן זומא להעלות את הגבורות שבדעת למעלה אצל הבינה, הרי הוא גבורה עילאה, לא עמדה מדת הדין כנגדו כלל, והניחה לו שתתקיים מחשבתו, כדי שיתגברו הדינים עי"ז וכפי שהיה ראוי אז ע"י עונות הדור. אמנם מה שחשב וכיוון בן זומא, שיעלו עמהם החסדים ג"כ, כדי שיומתקו הגבורות בעלותם למעלה, מדת הדין התנגדה לו, ולא נתקיימה מחשבתו בזה, מחמת שלא היה הדור ראוי לכך.

ועד"ז היה ג"כ בבן זומא לפי שורשו ויסודו, כי הנה הוא היה מסודר הת"ת וביסוד הרוח, ולכן עלה הוא לתקן ולברר את הניצוצין דהמלכות אשר ביסוד הרוח והאוויר, כי יש קליפות השוכנים באוויר ומקומם הוא רק באוויר, והם אינם כ"כ קשים כהשוכנים בארץ, וכמ"ש בפ' ויקרא (כה ע"א) תזריע (מה ע"ב) אחרי (עו ע"ב) ובאדר"ר (קמג ע"ב). והניצוצין הבלועים בהם, הנה להם עלה בן זומא לבררם ולתקנם, והוא מצד יסודו שהוא ביסוד הרוח כנז"ל. וכן עלה למעלה למעלה בכוונות ויחודים להעלות מ"ן מעולם לעולם ע"פ סדר האמור בחשמל (פרק ג) ובדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש יא סי' ז) ובכ"מ, עד שעלה בכוונתו להווי"ן דהאצילות, לתקן בהם כל הפגמים שנעשה בהם בהמוחין דאימא ע"י החטא וכנ"ל ענף כ"ג סי' ד' ה', ולהביאם פב"פ ביחוד תמידי ע"י המשכת מוחין דאבא דגדלות שני. אך באשר כי לא היה לו כח להמשיך את כל הדי' מוחין כולן וכנ"ל בדברינו, לכן עלה בן זומא לתקן בזה בכוונתו ויחודיו רק מה שנוגע לשורשו לבד. והיינו כי הרי שורשו היה בת"ת, אשר בניינו ותיקונו הוא ע"י הבינה אימא, וכמ"ש (משלי ג יט) כונן שמים בתבונה וכנ"ל סי' ד', והאימא הנה היא נמשך ותלוי בהבינה דאבא. והרי הגיע שורשו של בן זומא עד מוח הבינה דאבא. והנה כוון בן זומא כוונות ויחודים השייכים להמות בינה דאבא ודאימא ודו"א, להמשיך את המוח בינה דאבא כדי שהיא תמשיך למעלה את הבינה דאימא, והבינה אשר היא שורש הגבורות שבדעת הנה היא תעלה אותם למעלה בהמוחין אצלה. וחשב בן זומא כי בזה יתוקן הכל, כי הרי עיקר כל הפגם הנה היה מצד הגבורות שבדעת, שע"י ירידתו ונפילתו למטה נתאחזו החיצונים בהגבורות, ועל ידיהם נתאחזו בהחסדים ג"כ, ונעשה כל הדעת עי"ז לבחי' עץ הדעת טו"ר וכנ"ל ענף כ"ג סי' ד' ה', ולכן חשב בן

דע"ה ח"ב

זומא כי ע"י עליית הגבורות שבדעת יתוקן הכל, כי אחר שיעלו הגבורות הרי יעלו ממילא אחריהם החסדים ג"כ. והרי יתעלה כל הדעת כולו בהמוחין, ויתוקן מעץ הדעת לעץ החיים, והרי יתעלה הדעת למעלה, וכן תעלה הבינה למעלה, ר"ל שתעלה הבינה דאימא להתייחד בהבינה דאבא, וממילא הוא שתעלה החכמה (קב ע"ג) דאימא ג"כ. והרי יתוקן כל הפגמים שנעשו בהמוחין דאימא, כי יעלו כל א' למקומן, וממילא שיתוקנו הפגמים שנעשה בלאה ורחל ג"כ, שיעלו גם הם למקומם הראוי להם, כי הרי כל הפגמים כולם שנעשו בהמוחין דמצד אימא אשר בז"א, הנה הם נמשכו כולם זה מזה וכנ"ל ענף כ"ג, וכן יומשך ממילא התיקון שלהם ג"כ לכולם זה מזה, וכ"ז יהיה ע"י תיקון ועליית הגבורות שבדעת וכנ"ז. והרי נמצא כי יתוקן הז"א מכל הפגמים שנעשה בו בהמוחין דמצד אימא שבו, והוא תיקון אחד. וכן יתוקן בו התיקון שני, שיומשך בו המוח בינה דמצד אבא הכללי, שהוא המוח בינה דגדלות שני. ושאר הג' מוחין דמצד אבא, הנה סמך בן זומא על חבריו, כי לא היה כח לכל א' מהם להמשיך את כל הד' מוחין דמצד אבא אלא רק ע"י כולם יחד דוקא וכנ"ל. אבל הפגמים אשר נעשה בז"א בהמוחין שמצד אימא שבו, הנה זה חשב כל א' שיתוקן על ידו ג"כ.

אמנם הנה גם בן זומא טעה בזה, כי בענין התיקון דבירור הניצוצין השייך ליסודו, הנה לא היה אפשר לו לבררם כהראוי כלל מחמת קלקול הדור וכנ"ל סי' ד', ולכן כאשר נכנס בהקליפין דיסוד הרוח והאוויר לברר הניצוצין משם, התגברו הם עליו ויצא מדעתו רחמ"ל, כי הרוח והאוויר הנה הוא נמשך מהת"ת והדעת שהוא יסודו כנ"ז, ולכן כאשר לא זכה לתקן כהראוי, הנה נענש מיסודו עצמו. כי כן הוא לעולם, שהתיקון והפגם והשכר והעונש הוא לכל א' לפי שורש נשמתו. וכן עזאי אשר היה ביסוד העפר נענש במיתה שהוא ביסוד העפר, כי עפר אתה ואל עפר תשוב (בראשית ג יט). ובן זומא שהיה ביסוד הרוח, שהוא מהדעת, נענש ויצא מדעתו, כי ע"י שנכנס במה שלא היה אפשר לו התגברו הם עליו כנ"ז.

וכן טעה עוד שנית במה שכוון להעלות את הגבורות שבדעת אל הבינה, וחשב כי החסדים שבדעת יומשכו אחריהם ממילא ג"כ, משום שדרך הוא להתחבר תמיד וכנ"ל סי' ד'. אך באמת הנה לא היה כן כלל, כי לא נתחברו עתה החסדים עם הגבורות, ולא עלו עמהם כלל, ומהטעם שיתבאר בסמוך. ועי"ז הנה נעשה מעלית הגבורות אל הבינה אדרבא פגם גדול, כי הבינה הרי היא השורש דקו שמאל, והיא גבורה עלאה. וכאשר עלו הגבורות לבדם, ונתרחקו מן החסדים, ונתחברו עם הגבורה עלאה. הרי נעשו הגבורות עי"ז לדינים קשים מאד מבי' סבות: אחד מריחוקם מן החסדים, שנית מקרבתם אל הבינה גבורה עלאה. והרי נמצא כי אדרבא הוא כי במה שהעלה בן זומא את הגבורות שבדעת למעלה אל הבינה, הנה נעשה בזה פגם גדול, כי נתגברו הדינים עי"ז ונתרבה עי"ז היניקה להחיצונים.

אמנם לכאורה יש להקשות בזה הרבה, כי הרי לעיל בבן עזאי אמרנו שכאשר כוון הוא להעלות את החכמה דאימא, וכדי שתעלה היא את החסדים שבדעת, הנה אמרנו שם כי אדרבא הוא שהרחיק עי"ז החכמה מהחסדים, כי לא היה לה כח להעלות אותם כלל וכנ"ל בדברינו, וכאן בבן זומא אשר כוון הוא להעלות את הבינה דאימא, שתעלה היא את הגבורות שבדעת, הרי אמרנו כי העלה אותם ונעשה פגם עי"ז, ושם נתרחקו ונעשה פגם מריחוקם וכנ"ל סי' ד', וכאן נתקרבו ונעשה פגם מקירובם, והרי צריך טעם וביאור על השינוי, כי מפני מה להחכמה לא היה לה כח להעלות את החסדים, ולהבינה היה לה כח להעלות את הגבורות. ועוד קשה שנית כי הרי נודע הוא שכאשר עולים הגבורות בשרשם הם נמתקים, וכאן אמרנו כי כאשר עלו הגבורות עד הבינה, נתגברו הדינים עי"ז. וביותר

דע"ה ח"ב

קשה, כי אלמה באמת לא היה תועלת וסיוע לבן עזאי ולבן זומא מזה לזה, כי הרי בן עזאי המשיך את מוח החכמה דאבא, ובן זומא המשיך את המוח בינה דאבא, והחכמה ובינה דאימא הרי אמרנו לעיל כי הם לא ירדו באמת כלל, וא"כ הרי כאשר נמשך בהם החו"ב דאבא ע"י בן עזאי ובן זומא שניהם יחד, הרי היה צריך באמת שיעלו היטיב החסדים והגבורות שבהדעת למקומן, ויומתקו היטיב הגבורות בעלותם למעלה ע"י החו"ב דאימא אשר הם לא ירדו כלל, ועוד יותר ע"י החו"ב דאבא אשר נמשכו ע"י בן עזאי ובן זומא שניהם יחד, והרי היה צריך באמת שיתוקן על ידיהם הכל כהראוי. ועוד קשה שלישית במה שאמרנו, כי כאשר עלו הגבורות שבדעת ע"י בן זומא, הנה לא עלו החסדים עמהם (קב ע"ד) כלל, ונעשו הגבורות עי"ז לדינין קשים ביותר ע"י עלייתם לבינה לבדן וכנ"ל. והרי קשה על זה, כי אלמה באמת לא עלו החסדים עמהם ג"כ מאחר שדרכן הוא תמיד להתחבר יחד וכנ"ל סי' ד'. ואין לומר שהטעם הוא משום שהחסדים הם דרכן להתפשט למטה וכנודע בסוד מים ואש, אך כאן אשר ירידתם הרי היה רק בסיבת החטא והפגם וכנ"ל ענף כ"ג. הרי פשוט הוא שכאשר אפשר להם להתתקן ולעלות, הרי בודאי הוא שהם עולים תיכף למקומם ולמעלתם בכל האפשרי, ובפרט כי הרי אמרנו שדרכן של החו"ג הוא להתחבר יחד לעולם, וא"כ הרי כאשר נעשה ע"י בן זומא עליית הגבורות למעלה כנוז, אלמה לא עלה עמהם החסדים ג"כ, ואז הרי היה תיקון לשניהם.

וכן יש להעיר בזה עוד מה שצריך ביאור ג"כ, והוא במה שאמרנו לעיל סי' ד' בענין בן עזאי כי העלה את החכמה דז"א אשר מצד אימא למעלה, משום שחשב שגם היא ירדה, וע"י שהעלה אותה למעלה, הרחיק אותה מהחו"ג שבדעת, ונעשה עי"ז פגם גדול בהמתקת הגבורות וכמו שכתבנו שם. והנה יש להעיר בזה, כי הרי איך גרם עלייה להחכמה, הרי כוונתו היה רק להעמידה במקומה, שהוא למוח חכמה ברישא דז"א, ור"ל כי הן אמת שישגג וטעה בזה במה שחשב שגם מוח החכמה דז"א אשר מצד אימא ירד ג"כ ע"י החטא, ולכן היה מיוחד ומכוון להעלותו, וזה היה שגגה וטעות, כי מוחין החו"ב דמצד אימא הם לא ירדו כלל וכנ"ל (וכמ"ש כ"ז האריז"ל בלק"ת בראשית דף י"א, ובספר מאמרי רז"ל חגיגה, ובס' שער הפסוקים, פ' פקודי, וע"ש עוד פ' תצא דף קמז ע"ד), עכ"ז הרי גם לפי השגגה והטעות אשר לפי דעתו, הרי היה מיוחד ומכוון רק שיעלה להיות מוח ברישיה דז"א אבל לא יותר למעלה, אלא שזה גופה היה השגגה, כי באמת לא ירד כלל, והרי לא היה צריך על זה כוונות ויחודים לתקן, כי היה מתוקן ממילא, והיה עומד באמת כל מוח החכמה דמצד אימא ברישיה דז"א במקומו כהראוי. אך עכ"ז הרי גם לפי השגגה והטעות אשר חשב בן עזאי וסבר שירד, וכוון על זה כוונות ויחודים להעלותו, הרי היה כל כוונתו להעמידו במקומו, שהוא ברישא דז"א, ולקשרו ולייחדו עם רישיה דז"א לעולם, שיהא עומד שם למוח החכמה דמצד אימא כהראוי. וא"כ הרי איזה קלקול ופגם גרם בזה, ואיזה עלייה והרחקה נעשה בזה, הלא כוון אלא רק להעמידו במקומו כהראוי לו, ולא שייך אלא לומר שהיה טרחתו בתיקון זה בחינם, כי היה ז"א מתוקן בזה מעצמו וממילא וכנ"ל, אבל לומר שכוונתו ויחודיו בזה גרם פגם והרחקה, הרי נראה לכאורה שאין מקום כלל לומר כן, כי הרי לא עלה כלל ולא נטרחק כלל.

אך הענין בכ"ז הוא, כי הרי אמרנו שהתחלת תהלוכות התיקון היה תלוי עיקרו בדבר אחר, והוא בבירור הניצוצין, שנכנס כל א' ביסודו לברר כל הניצוצין שבו, ואמרנו לעיל כי גם זה לא עלה בידם ולא נתבררו בכל הראוי, והרי היה להחיצונים עדיין אחיזה בהחו"ג שבדעת, וזהו הסיבה מה שלא היה אפשר לבן עזאי להעלות את הדעת למעלה, כי כל הניצוצין שהם מהמ"ן דהמלכות, הנה הם מעיקרם ושורשם ג"כ רק מהדעת, [כי הם מהמ"ן דאו"א שבא"ק וכמו שבארנו לעיל ח"א דרוש ב']. ומאחר שלא תיקן בבירור

דע"ה ח"ב

הניצוצין כהראוי, הרי יש להחיצונים אחיזה בהארץ הדעת, כי הרי משום זה נעשה הדעת לעין הדעת טו"ר וכנ"ל. ובאם שהיה כח לבן עזאי לברר את כל הניצוצין שביסודו כהראוי, הרי היו מתבטלים כל החיצונים כולם דהיסוד הזה, והיה אפשר לבן עזאי להעלות את הדעת מצידו כהראוי ולתקנו מעין הדעת לעין החיים. אבל מאחר שלא נבררו הניצוצין אשר גם מיסודו, הרי לא נתתקן הדעת גם מצידו (ר"ל מה שנוגע אליו) מאומה, וזהו עיקר הטעם והסיבה מה שלא נתעלה הדעת ע"י בן עזאי, משום חסרון דאחיזת החיצונים שבו, והיה עדיין בסוד עין הדעת טו"ר גם מצד הניצוצין אשר מיסודו, ולכן לא היה אפשר להדעת לעלות למעלה מצידו כלל.

והנה כאשר כוון בן עזאי כוונות ויחודים להמשיך את המוח חכמה דאבא, הרי נתעלה ע"י המוח חכמה דמצד אימא ע"י שנתייחד ומתלבש בה המוח חכמה דמצד אבא, ונעשה ע"י עילוי גדול להמוח חכמה דמצד אימא ג"כ, וע"י הנה נתמעט (קג ע"א) מעתה הארץ ושפעה מהדעת ממה שהיה מקודם לזה, כי מתחילה הרי היה מאירה החכמה להדעת גם אחר שנפל למטה, עכ"ז האירה בו עכ"פ, וע"י היה נמתק הגבורות שבו. אבל עתה כאשר נתעלה החכמה דאימא ע"י יחודה בהחכמה דאבא שנמשך בה ומתלבש בה, הנה לא היה אפשר להדעת לקבל מעתה את הארץ כלל, כי הדעת ע"י ירידתו ונפילתו למטה הרי נעשה לסוד עין הדעת טו"ר, אבל החכמה דאימא, הרי היא מעתה מעין החיים ממש, ע"י יחודה בהחכמה דאבא שהוא המוחין דגדלות שני, ולכן לא אפשר מעתה להדעת שיקבל את הארץ מאומה. וזהו שאמר הרב שכן עזאי העלה את החכמה דאימא והרחיק אותה מן הדעת, ואין הכוונה על עליית מקום והרחקת מקום, אלא על עליית מעלה והרחקת מעלה, כי ע"י המשכת המוח החכמה דאבא, נתעלה ע"י החכמה דאימא בעילוי רב, ונתרחק ע"י הדעת ממנה בהרחק גדול, ואי אפשר לו מעתה לקבל את אורה כלל, כי הרי הוא במדרגת עין הדעת טו"ר, והיא במדרגת עין החיים ממש, והרי נתמעט ממנו ע"י המתקת וביסוס הגבורות שבו וכנ"ל סי' ד'.

וזהו עיקר הטעם ג"כ מה שלא הועילו בן עזאי ובן זומא זה לזה, מאחר שבין שניהם הרי נמשכו היטיב המוחין דחו"ב דמצד אבא, אך הטעם הוא כי כאשר שלא תיקנו בבירור הניצוצין אשר בהיסוד דכל א' מהם כהראוי כלל, הנה לא די שלא נרמו תיקון להדעת בהמשכת החו"ב דאבא, אלא אדרבא שנרמו לו עוד ע"י פגם וקלקול גדול. ובבן עזאי הרי בארנו בו כל די הצורך, היינו כי ע"י נתרחק החכמה מן הדעת, ולא די שלא תיקן אותו להעלות אותו למעלה, אלא שנתמעט בו ע"י גם הארץ ושפעו אשר לו מקודם, ונתמעט ממנו המתקה והביסוס וכנ"ל. והנה בן עזאי חשב שגם החו"ב דהאימא ירדו ג"כ עם הדעת, וסבר וחשב כי בהמשכת המוח חכמה דאבא תעלה אליו המוח חכמה דאימא, ותמשיך ותעלה היא את החסדים שבדעת, ויעלו אחריהם הגבורות שבדעת, וממילא תעלה הבינה דהאימא ג"כ. וכ"ז היה טעות, כי החו"ב דהאימא לא ירדו כלל, ובאם שירדו לא היה אפשר להם לעלות כלל ע"י אחיזת החיצונים, כי לא תיקן בבירור הניצוצין דיסודו בכל הראוי כלל, ולכן לא היה אפשר ג"כ להדעת לעלות כלל. ולא עוד כי ע"י המשכת המוח חכמה דאבא, הנה נתעלה המוח חכמה דאימא במדרגת הרבה מאד, ואי אפשר מעתה להדעת לקבל את הארץ כלל, כי הם רחוקים עתה זה מזה במדרגה הרבה. ונשאר הדעת מעתה בלא המתקה וביסוס כלל. ור"ל כי מאחר שלא נטהר הדעת מאחיזת החיצונים, לא היה אפשר לו לקבל מעתה את האור הגדול דחכמה דאימא אשר נמשך בה המוח חכמה דאבא, שהוא המוחין דגדלות שני. וכדי שלא יהנו החיצונים מהאור הגדול הזה ח"ו, ונשאר ע"י הדעת בלא אור כלל, ובלי המתקה וביסוס כלל. והרי לא די שלא תיקן אלא שנעשה ע"י קלקול ופגם.

דע"ה ח"ב

וכן היה הדבר בבן זומא, אלא ששם היה תהלוכות הפנים להיפך, כי בבן עזאי לא הניחה מדת הדין לקיים מחשבתו אשר חשב לטובה, להעלות את החסדים שבדעת, כי לא זכה עדיין ע"י מעשיו לזה משום החסרון דבירור הניצוצין כנוז', והיה מדת הדין מעכב מלהתקיים מחשבתו לטובה בעליית החסדים, כי לא היה העולם עדיין כדאי לזה. אבל בבן זומא, אשר הוא התחיל מצד הגבורות להעלות את הגבורות שבדעת, הנה לא עמדה לו מדת הדין כנגד בזה כלל ונתקיים מחשבתו בזה. אבל במה שחשב שהגבורות שבדעת יעלו הם את החסדים ג"כ, ויעלה עי"ז הדעת כולו למעלה בהמוחין כהראוי לו, הנה בזה עמדה מדת הדין כנגד גם אליו לעכב הדבר. והענין הוא כי כבר מתבאר מדברינו לעיל ענף כ"ג, כי בעליית הדעת למקומו, הנה תלוי בזה התיקון דכל העולמות כולם, כי כולם הם מהדעת, וע"י ירידת ונפילת הדעת למטה, נאחזו החיצונים בהם, ונעשו בסוד עין הדעת טו"ר. ואי אפשר מעתה שיתוקן ויתעלה ויעלה כל עיקרו דהדעת למעלה אלא רק אחר שיתבטל אחיות החיצונים מהעולמות כולם, אבל עתה עומד עדיין עיקרו דהדעת למטה, ועומד הוא עם כל העולמות בי"ע שנעשו בו בסוד עין הדעת טו"ר ע"י אחיות ותערובות הרע בהם, אשר נעשה כ"ז (קג ע"ב) ע"י החטא דעין הדעת, וע"י עונות של כל דור. ולכן כאשר כוון בן זומא להעלות את הגבורות שבדעת למעלה אצל הבינה, גבורה עלאה, הנה לא עמדה לו בזה מדת הדין מכנגד כלל, והניחה לו להתקיים מחשבתו, וכדי שיתגברו הדינין עי"ז, וכמו שהיה ראוי אז ע"י עונות הדור. אבל מה שחשב וכוון בן זומא, שיעלו עמהם החסדים ג"כ, וכדי שיומתקו הגבורות בעלותם למעלה, הנה בזה עמדה לו מדת הדין כנגד, ולא נתקיים מחשבתו בזה כלל, מחמת שלא היה הדור ראוי לכך. וכן ע"י שלא זכה גם הוא עי"ז לברר את הניצוצין דהיסוד שלו כהראוי כלל וכנוז', וכן בסביבת זה היה ג"כ בבן עזאי מה שבו לא נתקיים מחשבתו כנ"ל, כי הוא כוון להעלות את החסדים ואחריהם שיומשכו הגבורות ג"כ וכנ"ל. אמנם מחמת שלא היה הדור ראוי לכך כלל, וכן לא זכה גם הוא עי"ז לברר את הניצוצין אשר בהיסוד שלו כהראוי כלל, לכן עמדה לו מדת הדין כנגד מכל וכל, ולא נתקיים מחשבתו כלל בעליית החו"ג שבדעת. ואדרבא הוא כי ע"י שנתעלה החכמה דאימא על ידו, ע"י שהמשיך בה את החכמה דמצד אבא, הנה נתרחה החכמה דאימא ממדרגת הדעת, ונתמעט שפעה ממנו מלהמתיק את הגבורות שבו, ונתגברו עוד הדינין עי"ז. וכ"ז היה ע"י עונות הדור, וע"י שלא זכו כל א' לברר את הניצוצין דהיסוד שלו כהראוי כלל. ונשאר הדעת עם כל העולמות בי"ע בסוד עין הדעת כמקדם, ולכן עמדה להם מדת הדין כנגד ועיכב עליהם, ולא נתקיימו מחשבתם לטובה כלל, והרי ניחא בזה כל מה שהערינו לעיל והבן כ"ז.

דרוש ד ענף כד סימן ו

וכן היה הדבר באלישע אחר, אף הוא נכנס ביסודו ושורשו לברר ולתקן. ומכיוון שיסודו היה היותר מסוכן והיותר קשה, שכן יסודו היה מיסוד האש, ושורשו היה מהגבורות אשר שם, והוא עיקר אחיות החיצונים, וממילא היה יותר עלול ליכשל מכולם, ואכן לבסוף נכשל. והאמת היא שדבר זה הוא בלתי אפשרי ואין אדם שיעשה כמעשהו ולא ייכשל. והדבר לא ייעשה אלא לעת"ל ע"י הקב"ה בלבד. ממילא כאשר נכנס בזה אלישע בן אבויה, התגברו עליו החיצונים והמשיכוהו אחריהם רח"ל.

והנה כוונת אלישע היתה לעלות בשורשו בקודש עד לשורש הגבורות שבדעת דאבא, להמשיכו כז"א ע"מ לתקנו במוח הגבורות שבדעת דגדלות שני אשר מצד אבא. והנה אלישע התכוין לתיקון הגבורות יותר מבן זומא, וכל שכן יותר מבן עזאי. שכן כוונתם של בן עזאי ובן זומא היתה בעיקר לתיקון חכמה ובינה, אלא שחשבו שממילא יתוקנו גם הגבורות, אמנם כוונתו של אלישע היתה לתקן את הגבורות במכוון, שכן שם היה יסודו ושורשו כנוז'. אמנם תקנתו היתה קלקלתו, כי עי"ז גופא היתה מלאכת תיקונו קשה יותר, עד שלא היה אפשר לו לעמוד בזה כלל, ונכשל ונתקלקל מאד. משא"כ בן עזאי ובן זומא, אשר הם עלו עד החכמה והבינה ונשאו בקדושתם, אלא שנעשו.

על בן עזאי אמרו חז"ל את מאמר הכתוב "יקר בעיני ה' המותה לחסידיו", שכן היה חסיד גדול. ועל בן זומא אמרו את מאמר הכתוב "דבש מצאת אכול דיך פן תשבענו והקאתו", שכן הוא היה חכם גדול, והוא ענין

דע"ה ח"ב

הדבש המרמז על גבורות ממותקין. ואילו על אלישע אמרו שם כי עליו הכתוב אומר "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך", והכוונה היא שגם לאחר שנתקלקל, היה עליו ליתן מעצור לרוחו לשמור את פיו ולשוננו שלא יחטא בפיו, ואז לא היה נטרד כלל, כשם שלא נטרדו אדה"ר ונח, שהרי הם לא חטאו בפיהם כלל, אלא בליבם בלבד. אמנם מאחר שחטא בפיו להחטיא את הרבים לכן נטרד רח"ל.

והנה כ"ז היה הסיבה ג"כ באלישע אחר, כי גם הוא נכנס ביסודו ושורשו לברר ולתקן, ובאשר שיסודו היה היותר מסוכן והיותר קשה, נכשל הוא יותר מכולם. כי יסודו היה מיסוד האש, ושורשו היה מהגבורות אשר שם, הוא עיקר אחיות החיצונים. והנה נכנס הוא בעמקי הדינין אשר שם הוא כל תוקפו של ס"מ וחיילותיו, ונכנס שם לכבוש אותו בביתו, ולהוציא בלעו מפיו, שהוא לברר כל הניצוץ הבלועים שם, שהם כל חיותו וכוחו. ובאמת כי דבר זה הוא קשה מאד, ואי אפשר זאת לשום אדם, ולא יעשה זאת אלא לעת"ל ע"י הקב"ה לבר, וכמ"ש בירמיה (נא מד⁸⁷⁸). ולכן כאשר נכנס הוא בזה, התגברו עליו והמשיכו אותו אחריהם רח"ל.

והנה היה כוונת אלישע לעלות בשורשו בקודש עד שורש הגבורות שבדעת דאבא, להמשיכו בז"א לתקנו במוח הגבורות שבדעת דגדלות שני אשר מצד אבא. וחשב כי ע"ז יעלה הוא את הגבורות שבדעת אשר מצד אימא שירד ונפל למטה, ונעשה בסוד עין הדעת טו"ר ע"י אחיות החיצונים בו. אבל ע"י המשכת אור הגבורות שבדעת אשר מצד אבא, יתוקן ויתעלה כל הגבורות שבדעת אשר מצד אימא, ויתוקן ע"ז ממילא כל הפגמים כולן, כי הרי כולם נעשה רק מצד אחיות החיצונים בהגבורות וכנ"ל, ולכן הרי כאשר יתוקן הוא, הרי יתוקן הכל. והנה כוון אלישע בדקדוק יותר על תיקון הגבורות יותר מבן זומא, ומכל שכן מבן עזאי, כי הם היה כוונתם בעיקר על התיקון דהכמה ובינה, אלא שחשבו כי ממילא יתוקנו הגבורות ע"ז וכנ"ל סי' ד' ה', אבל אלישע הרי היה כוונתו על הגבורות במכוון, כי שם היה יסודו ושורשו כנ"ל. והוא יותר טוב באשר שעיקר כל הפגם הרי הוא מצד הגבורות, ולכן היה עומד באמת שיתוקן על ידו יותר מכולם, כי הרי שורשו היה מהגבורות עצמן, וכן כוון הוא על הגבורות בדקדוק ובמכוון. אמנם תקנתו היה קלקלתו, כי ע"ז גופה היה מלאכת תיקונו יותר קשה, עד שלא היה אפשר לו לעמוד בזה כלל, ונכשל ונתקלקל הוא הרבה מאד. והוא ע"י שבהגבורות שם הוא השורש ואחיות החיצונים והתגברו הם עליו רחמ"ל. משא"כ בן עזאי ובן זומא, אשר הם עלו עד החכמה ובינה, הנה נשארו הם בקדושתם לעולם, אלא שנענשו, אבל נשארו בקדושתם עכ"פ. והגם שהבינה אשר שם עלה בן זומא, הרי הוא ג"כ השורש דקו שמאל, והיא גבורה עלאה, עכ"ז הנה בבינה אין אחיזה להחיצונים כלל ח"ו, והיא יין המשומר בענביו⁸⁷⁹, יין המשמח⁸⁸⁰, הויה בניקוד אלהים, שהניקוד גימ' יין⁸⁸¹, וכמ"ש בפ' תרומה (קמז ע"א) וע' בפ' ויקרא (י סע"ב) ופ' אחרי (קג ע"ג) (סה ע"א) ופ' בשלח (סד סע"א). אבל אלישע הרי עלה בהגבורות עצמן, אשר שם הוא עיקר האחיות, ועלה שם במכוון ובהדיא, ולא היה יכול לעמוד בזה ונתקלקל ונטרד רחמ"ל.

והנה על בן עזאי אמרו בחגיגה (יד ע"ב) כי עליו הכתוב אומר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו, כי היה חסיד גדול, וכמ"ש ברכות (נו ע"ב) הרואה בן עזאי יצפה לחסידות, וכן עלה בימין ובחכמה כנ"ל סי' ד'. וע' שמות רבה (פנ"ב סי' ג) שדורש בן עזאי בפסוק זה

⁸⁷⁸ ופקדתי על כל בבל והצאתי את בלעו מפיו ולא ינהרו אליו עוד גוים גם חומת בבל נפלה.

⁸⁷⁹ ע' ברכות לד ע"ב, וכן מש"כ הגר"א על תיקר"ז דף מ"ז ע"א.

⁸⁸⁰ ע' בהגר"א על תיקר"ז צ"ה ע"ד ז"ל, יין המשמח הו"ה בניקוד אלקים כי טובים דודיך מין

ע' אנפין והוא יין המשומר בענביו, ע"כ.

⁸⁸¹ פ' שוא סגול, חולם וחירק, סה"כ ז' יוד"ן וכל יוד"ה הוא עשרה, סה"כ שבעים.

דע"ה ח"ב

אימתי הקב"ה מודיע לצדיקים היקר שמתוקן להם סמוך למיתתו, וכן נתקיים בו, ובוה נסתלק הוא מן העולם.

ועל בן זומא אמרו בחגיגה שם, כי עליו הכתוב אומר דבש מצאת אכול דיך פן תשבוענו והקאתו, כי הוא היה חכם גדול, וכמ"ש (ברכות נו ע"ב) הרואה בן זומא יצפה לחכמה, והעמיק הרבה ולא עלתה בידו, וכן היה כוונתו להעלות הגבורות למעלה ולהמתקן, והוא ענין דבש שהם גבורות ממותקין כמ"ש בכוונות שופר (דף צח ע"ב). וגם זה לא עלתה בידו כנ"ל סי' ה', ולכך נאמר עליו דבש מצאת כו'.

ועל אלישע אמרו שם כי עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך, והכוונה הוא כי גם אחר שנתקלקל, עכ"ז הנה היה לו ליתן מעצור לרוחו לשמור פיו ולשונו שלא יחטא בפיו, והיה נתקיים בו ע"ד שנאמר באיוב (ב י) בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו, ואמרו רז"ל (ב"ב טז ע"א) בשפתיו לא חטא בלבו חטא, ואז לא היה נטרד כלל, ע"ד שלא נטרדו ח"ו אדה"ר ונה, כי הם לא חטאו בפיהם כלל. והגם דכל מה שהוא מאבזריהו דעבו"ז מצטרף המחשבה למעשה כמ"ש בקידושין (מ ע"א), עכ"ז הנה לא היה נטרד על המחשבה לדחותו מתשובה ג"כ אם היה שומר פיו ולשונו, ולכן אמרו כי עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך כו'. אבל מאחר שחטא בפיו ג"כ, להיות מכשיל את הרבים כמו שמפורש בירושלמי שם (חגיגה פ"ב ה"א⁸⁸²) לכן נטרד רח"ל.

דרוש ד ענף כד סימן ז

איתא בחגיגה שם שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא וכו' בתולה שעבירה מהו לכ"ג וכו'. והנה כוונתם של הד' שנכנסו לפרדס היתה לב' דברים: א) לתקן את הדעת בכדי להעלותו למעלה שלא ינקו ממנו החיצונים, ועי"כ להפכו מעץ הדעת לעץ החיים, ב) לתקן את הזו"ן ולייחדם פב"פ ביחוד תמיד, והוא ע"י בירור כל הניצוצין.

אבל באמת לא היה העת מוכשר לזה כלל, ונמצא שכניסתם לכ"ז היתה שלא כהוגן. ולכן התווכחו חכמי הדור עם בן זומא לאחר שנענש, והוכיחו אותו על הילוכו בגדולות ונפלאות, איך העמיס על עצמו ענין כזה אשר הוא סכנה גדולה, וגם רצו לעמוד על דעתו איך שהוא בדעתו עתה, אם הוא מתחרט על זה או לא. ושאלו אותו את הב' השאלות הללו, שהם רמז לסוד הב' תיקונים הנז'.

השאלה הראשונה היתה "מהו לסרוסי כלבא", והוא סוד התיקון הראשון, להוציא את יניקת הדעת של ס"מ הצורך, שהוא הכלב הרע (והכלב הוא מסוד הדעת דקליפה), ועי"ז יסתרס. והוא ע"פ מאמר הזהר "אל אחר אסתרס כו'", שהרי אל אחר אין לו שייכות עם סוד הדעת כלל, ובלי דעת אי אפשר לעשות פירות. אמנם ע"י החטא נעשה קשר בינו לבין סוד הדעת, והוא הפגם שהדעת מה שנעשה לעץ הדעת טו"ר.

והשאלה השנייה היתה, "בתולה שעבירה, מהו לכה"ג", הנה הוא רמז לסוד התיקון השני לייחד זו"ן פב"פ ביחוד תמיד, כי כהן גדול הוא סוד ז"א, שנכנס לפני ולפנים לקבל הארה מא"ס, ונקרא ז"א כה"ג בעת שמתפשטים בו מוחין דאבא, שהוא המוחין דגדלות שני אשר על ידם הוא היחוד העיקרי דפב"פ דזו"ן. וסוד בתולה הוא מלכות, נוק' דז"א, שהיא בתולת ישראל, והיא בתולה שכן היא בלא זיווג, ובפרט אחרי החורבן והגלות, שאז תרעין דילה סתימין, והיא בתולה ממש, ואיש לא ידעה מפתח החיצונים, שלא יתאחזו בזיווג הזה. והנה מחמת עוונות הדור היא מלאה דינין קשים, והיא אז בסוד בתולה שעבירה, כי אתמלי מן דינא כאשה עוברה.

והנה שם בחגיגה (יד סע"ב) באותו ענין אמרו שם, שאלו את בן זומא מהו לסרוסי כלבא. אמר להם ובארצכם לא תעשו, כל שבארצכם לא תעשו. שאלו את בן זומא, בתולה שעבירה מהו לכ"ג, מי חיישינן לדשמואל כו'. אמר להו דשמואל לא שכחת,

⁸⁸² ז"ל: אחר הציץ וקיצץ בנטיעות, מני אחר, אלישע בן אבויה שהיה הורג רבי תורה. אמרין כל תלמיד דהוה חמי ליה משבח באוריתא הוה קטיל ליה, ולא עוד אלא דהוה עליל לבית וועדא והוה חמי טלייא קומי ספרא, והוה אמר מה אילין יתבין עבדין הכא אומנותיה דהן בנאי אומנותיה דהן נגר אומנותיה דהן צייד אומנותיה דהן חייט, וכיון דהוון שמעין כן הוון שבקין ליה ואזלין לון. עליו הכתוב אומר (קהלת ה) אל תתן את פיך לחטיא את בשרך וגו', שחיבל מעשה ידיו של אותו האיש. אוף בשעת עקתא הוון מטענין לון מטילין והוון מתכוונין מיטעון תרי חד מטול משום שנים שעשו מלאכה אחת אמר אטעונון יחידאין אזלין ואטעונונון יחידאין, והוון מתכוונין מיפרוק בכרמלית שלא להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים אמר אטעונונון צלוחיין אזלין ואטעונונון צלוחיין.

דע"ה ח"ב

וחיישינן שמא באמבטי עיברה כו'. מעשה בר' יהושע בן חנניה שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית, וראהו בן זומא ולא עמד מלפניו. אמר לו מאין ולאין בן זומא. אמר לו צופה היתי בין מים העליונים למים התחתונים ואין בין זה לזה אלא שלש אצבעות בלבד שנאמר כו'. אמר להן ר' יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחזין כו'. והנה הדברים הללו הרי נראה בעליל שאין להם ביאור ע"פ פשוטן, ובפרט אלו ב' השאלות, מהו לסרוסי כלבא, בתולה שעברה מהו לכה"ג, מאי שייכות לאלו ב' השאלות הכא, ומאי שייכות הם זה לזה. ובפרט כי עיקר אלו ב' השאלות הרי אינם צריכים לפנים כלל, כי שאלה הראשונה מהו לסרוסי כלבא, הרי פשוט הוא שאסור, ומהיכי תיתי להתיר, וכמו שטרחו בזה רש"י ותוספות שם. וכן השאלה השניה, בתולה שעברה מהו לכה"ג, הלא כבר נאסר מדרבנן גם לישראל, וכמ"ש (יבמות לו ע"ב) לא ישא אדם מעוברת חבירו, ואם נשא יוציא. גם מה שאמר חיישינן שמא באמבטי עיברה, הוא קשה מאד להקל ולהתיר בשביל זה איסור דאורייתא, הלא עיבור דאמבטי הוא דבר רחוק מאד, והוא קרוב למעשה נסים, ובפרט לבתולה, הרי אי אפשר שתתעבר עד שתעשה כלי, וכמו שהוכיח המשנה למלך בהלכות אישות פ' ט"ו הלכה ד', וע' עוד בדבריו באיסורי ביאה פ' י"ז הלכה י"ג.

אך סוד הענין בכ"ז הוא כי שאלה הראשונה מהו לסרוסי כלבא, הוא ע"פ מאמרם ז"ל בזוה"ק (משפטים קג ע"א) אל אחר אסתרם כו' ולא אפיש ולא עביד פירין⁸⁸³, כי הוא אין לו שייכות עם סוד הדעת כלל, ובלתי דעת אי אפשר למעבד פירין, וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ב). אמנם ע"י החטא, הנה נתקשר הוא עם סוד הדעת ג"כ, והוא הפגם הדעת מה שנעשה לעין הדעת טו"ר וכנ"ל ענף כ"ג, והנה הוא סוד מלך הדר דקליפה הנו' בס"פ וישלח (בראשית לו לט), כי {קג ע"ד} הוא הדעת דקליפה אשר נתקן בו ע"י החטא, וכנ"ל בדברינו דרוש א' ענף ז' אות ג'. [וכ"ז הנה הוא סוד צד איסור אשר ישנו עתה בסוד הליותן וזיו שדי ובהמות בהררי אלף וכנ"ל בארוכה מענף ז' עד סוף ענף י"ב, כי הוא הכל מפגם הדעת אשר ירד ונפל למטה ע"י החטא כנ"ל]. והנה אי אפשר להתקן כ"ז אלא ע"י הקב"ה בעצמו, כי ע"ז נאמר (ירמיה נא מד) והצאתי את בלעו מפיו. והנה הכלב, הנה הוא מסוד הדעת דקליפה, כי הוא נפיק משור וחמור, שהם חו"ג דקליפה, וכמ"ש בזוה"ק (פ' בשלח סה רע"א) ע"ש בהגהות מהרח"ו ז"ל⁸⁸⁴, כי האותיות האמצעים דשור וחמור שהם ו' מ"ו הם גימ' כלב. והנה הוא שורשו של עמלק (גימ' אל אחר) ימ"ש, וכמ"ש ברע"מ (פ' נשא קכד ע"א) ומסמרא דשמאלא דרגיה דעשו סמא"ל אתקרי כלב כו'. וע' מגלה עמוקות אופן רנ"ב, כי קליפת כלב הוא כולל כל המרכבה טמאה, וכן הוא מרכבה טמאה גימ' כלב רע. וע"ש עוד אופן ק"מ ואופן קכ"ד, ובספר דן ידן מאמר ו' ח' י"ב. ועכ"פ הוא כי קליפת כלב הוא תוקפיה דעמלק ימ"ש, והוא כחו של ס"מ, כי הוא מסוד הדעת דקליפה אשר נתקן ונעשה בו ע"י החטא, והוא ענין ירידת ונפילת הדעת למטה, ונעשה בסוד עין הדעת טו"ר כנ"ל ענף כ"ג. ונתקן אז הדעת בהקליפה ג"כ, והוא הכלב דקליפה. אבל מקודם הנה היה הקליפה בלא דעת כלל, ובסוד אל אחר אסתרם ולא עביד פירין.

⁸⁸³ תרגום: אל אחר נסתרם וכו' ולא יוליד ולא יעשה פירות.

⁸⁸⁴ ז"ל: אמר רבי אבא כד מזדווגי כחדא לא יכלי בני עלמא למיקם בהו ועל דא כתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו (דברים כב י) יחדיו דייקא, ותנינן לא יהיב איניש דוכתא לזינין בישין דהא בעובדא דבני נשא (לתתא) אתער מה דלא אצטריך וכד מזדווגי כחדא לא יכלין למיקם בהו (מבין סטרא דלהון נפיק) מתקיפותא דלהון דאקרי כלב ודא חציפא מכלהו.

תרגום: אמר רבי אבא, כשהם מזדווגים כאחד, לא יכולים בני העולם לעמוד בהם, ולכן נאמר "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" יחדו דווקא, ושנינו: לא יתן אדם מקום למינים רעים שהרי במעשה האדם (למטה) מתעורר מה שלא צריך וכשמזדווגים כאחד (לא יכולים לעמד בהם מבין הצד שלהם יוצאת) מהתקיפות שלהם קליפה הנקראת כלב, וזו החצופה מכולם.

דע"ה ח"ב

והנה הד' שנכנסו לפרדס, הרי היה כוונתם לב' דברים: אחד, לתקן את הדעת להעלותו למעלה שלא ינקו ממנו החיצונים, ולהפכו מעין הדעת לעין החיים וכנ"ל בכל דברינו. והשני, לתקן את הזו"ן ולייחדם פב"פ ביחוד תמידי. והוא ע"י בירור כל הניצוצין, שכוונו לבררם ולהעלותם, ועלו כל א' ביסודו בכונות ויחודים לצורך אלו ב' התיקונים. אבל באמת הנה לא היה אז עת מוכשר לזה כלל, ונענשו כולם, ולא יצא מזה בשלום רק ר' עקיבא לבד, וכמו שהארכנו לעיל בכ"ז. והרי נמצא כי היה כניסתם לכ"ז שלא כהוגן כלל. והנה בן עזאי מת ונסתלק, ואלישע נהפך לאיש אחר רחמ"ל, ור' עקיבא הרי יצא בשלום. אך בן זומא אשר הוא נענש ג"כ, ונשאר בחיים של תלאה רחמ"ל, הנה התווכחו עמו חכמי דורו והוכיחו אותו על הילוכו בגדולות ונפלאות, ואיך שהעמים על עצמו ענין כזה אשר הוא סכנה גדולה, וגם רצו לעמוד על דעתו איך שהוא בדעתו עתה, אם שהוא מתחרט על זה או לא. ושאלו לו את הב' השאלות הללו, שהם רמו סוד הב' תיקונים הנז', כי השאלה הראשונה, מהו לסרוסי כלבא, הוא סוד התיקון הראשון, להוציא בלעו מפיו של ס"מ הצורר, שהוא כלב רע כנ"ל, להוציא ממנו את יניקת הדעת, ועי"ז יסתרם, ובסוד אל אחר אסתרם ולא עביד פירין וכנו.

והשאלה השניה, בתולה שעיברה מהו לכה"ג, הנה הוא רמו סוד התיקון השני שהוא ליחד זו"ן פב"פ ביחוד תמידי, כי כהן גדול הוא סוד ז"א המלוּבש בחושן ואפוד שהם לאה ורחל וכמ"ש בזה"ק (פ' שמות טו סע"א) ע"ש בהגהות מהרח"ו ז"ל⁸⁸⁵, ונקרא ז"א כה"ג בעת שמתפשטים בו המוחין דאבא, שהוא המוחין דגדלות שני, אשר על ידם הוא היחוד העיקרי דפב"פ דהזו"ן וכנ"ל, ונקרא אז ז"א כה"ג, והוא ע"י המוחין דמצד אבא, כי עיקר כה"ג הוא אבא, שהוא הנכנס לפני ולפני לפני א"ס ית"ש, ובו משתמש א"ס ית"ש בכל גילוייו אשר באצילות כולו. וכמ"ש הרב בשער השמות (בסופו) כי אי אפשר להתלבש אור הא"ס בשום אחד מי ספי"א אם לא ע"י שיתלבש תחילה אור החכמה בהם, וזה סוד כולם בחכמה עשית (תהלים קד נד). וכן כתב עוד בשער סדר אבי"ע (פרק ב) ובכ"מ, ולכן נקרא החכמה שהוא אבא בשם כה"ג, והוא המלוּבש בחושן ואפוד, שהם זו"ן, וכמ"ש בפר' פקודי (רלא ע"א) ע"ש בהגהות מהרח"ו⁸⁸⁶.

ובתוך החושן הוא האורים והתומים, והוא החו"ג דהדעת עלאה, מהתריץ מולין, אורא דכיא ואשא דכיא ע' שער מ"ן ומ"ד (דרוש י)⁸⁸⁷, והם מתגלים בלבו של ז"א מהיסוד דאימא המסתיים שם, ואותן החו"ג הם האורים והתומים אשר בחושן על לבו, כי החושן שהוא ז"א, הרי הוא מתחיל מלבו של או"א בהיותן לפרצוף אחד עם ישסו"ת, וכן הם מתגלים ג"כ בלבו של ז"א מהיסוד דאימא, שהוא שורש לאה ורחל, שהם חושן ואפוד דז"א כנ"ל בסמוך. ועכ"פ הוא כי סוד האורים והתומים הם החו"ג דהדעת עלאה, (קד ע"א) והם ג' הויות דע"ב, שהוא גימ' חסד, ושלתן הם רי"ו, שהוא גימ' גבורה, וכמ"ש במ"ן ומ"ד (דרוש י), והם סוד אורים ותומים שהם שמות של ע"ב, וכמ"ש בעל הטורים בפר'

⁸⁸⁵ ז"ל הזהר: תא חזי תריסר טורי אפרסמונא (דכיא) עאל ההוא (הגה"ה מהרח"ו: הוא זעיר, שיש בו חשן ואפוד, לאה ורחל, ועלה להתפלל על הגשמים) דלביש חושנא ואפודא ובעא מן קודשא בריך הוא למיחס על עלמא ועד האינדא תלי איהו אי הכי אמאי חלש דעתיה דרבי אליעזר משום בני נשא דלא ידעין בהאי.

תרגום: בא וראה, בשנים עשר הרי אפרסמון (טהור) נכנס אותו שלובש חושן ואפוד ובקש מהקדוש ברוך הוא לחוס על העולם, ועד עכשיו הוא תלוי. אם כך, למה חלשה דעתו של רבי אליעזר, משום בני אדם שלא יודעים בזה.
⁸⁸⁶ ז"ל, חשן הוי"ה ואפוד אדנ"י, וז"ס שכתוב בהם "לכבוד ולתפארת" האפוד לכבוד והחשן לתפארת.

⁸⁸⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג, שאורא דכיא ואשא דכיא הם אורות או"א, משא"כ אורא ואשא הרי הוא חו"ג דדעת המתפשטים בז"א.

דע"ה ח"ב

תצוה (שם כח פסוק ל⁸⁸⁸). ועי' רש"י⁸⁸⁹ ורמב"ן⁸⁹⁰ שם ובזוה"ק (פקודי דף רל ע"א וע"ב). אמנם בלק"ת (פר' תצוה בטע"מ שם) אמר כי השמות של אורים ותומים היו שם של מ"ב (דפשוט ומלא ומלא דמלא) ושל ע"ב, והם ג"כ החו"ג הנז'.

ונהזר להענין, כי עיקר כה"ג הוא באבא, וע"ש שהוא הראשון לקבלת אור א"ס, ועל ידו משתמש אור א"ס בכל גילוייו כולם אשר בכל הד' עולמות אבי"ע. והנה הוא ע"י שהוא מקבל מהמזל עליון, שהוא תיקון ח' דדיקנא, וכלול הוא מכל הח' תיקונים העליונים, והוא מ"ש באד"ר (קלב ע"ב) דיקנא דכהנא רבא בתמניא תיקונין אתתקן⁸⁹⁰, והוא אבא עלאה, שהוא הכהנא רבא, וכלול בו הח' תיקונים אשר מתיקון ראשון עד מזל עליון שהוא תיקון ח', והם סוד השמונה בנדים דכה"ג, וכמ"ש הגר"א כ"ז בספד"צ (פרק ב בד"ה ארבע יח ע"ג ד"ה וידוע ושם בסוף ד"ה בתליסר יח ע"ב).

אמנם האריז"ל בשער א"א (פרק יג) אמר שם כי כהנא רבא הוא תיקון ו' דא"א עצמו, שהוא התיקון "ורב חסד", כי כל חסד הוא כהן כמו שיתבאר למטה בסמוך, והתיקון ו' דא"א שהוא "ורב חסד", הוא נקרא כהנא רבא, והוא אתתקן בתמניא תיקונין, שהם הח' תיקונין האחרונים אשר הוא כולל אותם. אבל הח' תיקונים הראשונים הם בסוד מוחין כח"ב, כי כתר כולל ג', שהם הג' רישין, ונשארו ח' תיקונין מהתיקון "ורב חסד" ולמטה, והוא דיקנא דכהנא רבא, שהוא "ורב חסד", אשר בתמניא תיקונין אתתקן, שהם הח' תיקונים האחרונים דכלילין ביה. אבל הגר"א מפרש כי אבא עלאה הוא כהנא רבא, ומהטעם הנ"ל, והוא כלול במזל עליון, שהוא תיקון ח' "נוצר חסד", אשר הוא כולל כל הח' תיקונים הראשונים, אבל הח' תיקונים האחרונים הם נכללים במזל תחתון, הנכללין באימא, ע"ש בהגר"א.

והנה ע"ד שנקרא אבא עלאה בשם כהנא רבא, משום שבו משתמש א"ס לכל גילוייו שבעשר ספי' וכנו', כן ע"ז הנה נקרא ג"כ ספי' החסד בשם כהנא רבא להו"ק. והוא ג"כ ע"פ מ"ש הרב (בסוף שער השמות), כי אין אחד מהו"ק מקבל אור הא"ס אלא רק ע"י אור החסד, והוא יומא דכולא יומין וכמ"ש בזוה"ק (בראשית מו ע"א ופ' אמור קג ע"ב ופ' בלק קצא ע"ב), והרי משתמש אור א"ס בספי' החסד להתגלה על ידו בכל הו"ק כולן, ולכן נקרא הוא בערכם בשם כהנא רבא. וכן נקרא ז"א שהוא ישראל בשם כה"ג, וכמ"ש הרח"ו ז"ל בפ' שמות (טו ע"א⁸⁹¹) וכנ"ל, וכן הוא ג"כ בלק"ת (פר' תצוה בטע"מ שם), והוא בערך פרצוף יעקב ופרצופי לאה ורחל שהם מקבלים ממנו, ולכן נקרא הוא כה"ג. אך הוא רק כאשר ששלם בהמוחין דמצד אבא, שהוא המוחין דגדלות שני, שהוא הגדלות העיקרי, אשר על ידו הוא הזווג העיקרי דפב"פ, ואז הוא נקרא בשם כה"ג וכנ"ל.

ומעתה נשוב לענינינו, כי זהו סוד מה שרמזו לו לבן זומא בשאלתם, בתולה שעיברה מהו לכה"ג, כי כה"ג הוא ז"א בעת שנשלם בהמוחין דמצד אבא, שהוא המוחין דגדלות שני כנו'. וסוד בתולה הנה הוא מלכות, נוק' דז"א, שהיא בתולת ישראל כמ"ש בזוה"ק (פ' חוקת קפ ע"ב), והנה היא בתולה בעת שהיא בלא זווג, ובפרט אחר החורבן והגלות שאז תרעין דילה סתימין, והיא בתולה ממש ואיש לא ידעה (בראשית כד טז) מפחד החיצונים, שלא יתאחזו בהזווג הזה. והנה מחמת עונות הדור הנה היא אז מלאה דינין

⁸⁸⁸ ז"ל: את האורים ואת התומים. בגימטריא שם של שבעים ושתיים.

⁸⁸⁹ את האורים ואת התומים - הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם את דבריו (יומא עג), ובמקדש שני היה החשן שא"א לכ"ג להיות מחוסר בגדים אבל אותו השם לא היה בתוכו ועל שם אותו הכתב הוא קרוי משפט שנא' "ושאל לו במשפט האורים" (במדבר כז).

⁸⁹⁰ תרגום: הזקן של הכהן הגדול נתקן בשמונה תיקונים.

⁸⁹¹ ז"ל: הוא זעיר שיש בו חשן ואפוד, לאה ורחל, ועלה להתפלל על הגשמים.

דע"ה ח"ב

קשים, והנה היא אז בסוד בתולה שעוברת, כי אתמלי מן דינא כאשה עוברת, וכמ"ש בזוה"ק (ויחי רלב ע"א) והוא ג"כ סוד מאמרם ז"ל (ברכות כט ע"ב) בכל פרשת העיבור כו' אפי' בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברת כו', כי בשעה שהיא מתרחק מז"א ע"י עונות הדור, הרי היא נפרש מדודה⁸⁹², ואתמלי מדינין כאשה עוברת, והוא פרשת העיבור. והנה היא אז בסוד בתולה שעוברת, וכן אמרו רז"ל עד"ז עוד בספרי (ואתחנן ד') ויתעבר ה' בי למענכם נתמלא עלי חמה כאשה עוברת ע"ש, ובפסיקתא זוטרתא (שם). והרי לנו עכ"פ כי סוד בתולה שעוברת הוא בעת שהיא אינה ראויה לזווג, ואתמלי מן דינין, ואז הוא פתחה סתום, ובסוד בתולה ואסור לגרום לה אז (קד ע"ב) זווג כלל, וכמ"ש בפ' נח (סד ע"א) ופ' תשא (קצד ע"ב) ופ' בלק (קצז ע"א) ועוד בכ"מ וכנ"ל ענף כ"ב סי' א'. ולכן אלו הד' שנכנסו לפרדס, והיה כוונתם להמשיך המוחין דמצד אבא בז"א, להיות ז"א בסוד כה"ג, ולגרום אז הזווג דפב"פ העיקרי בעת שאינו ראוי כלל וכנ"ל בדברינו, שלא היה אז העת מוכשר לזה כלל, והיתה המלכות נוק' רק בסוד בתולה שעוברת כנז', והרי היה אסור לגרום אז הזווג דפב"פ העיקרי כלל, וזהו מה שרמזו לו בדבריהם, בתולה שעוברת מהו לכה"ג, וכמו שיתבאר עוד בסמוך בעה"י.

דרוש ד ענף כד סימן ח

ובגמרא שם הנה האריכו בדבריהם עוד ואמרו מי חיישינן לדשמואל, דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דילמא דשמואל לא שכיחא. אמר להו דשמואל לא שכיח, וחיישינן שמא באמבטי עיברה.

הנה סוד הדברים שאמרנו בענין בתולה שעוברת מהו לכה"ג, באמת כבר היה כך בעת גאולת מצרים, כי גם אז היתה המלכות בסוד בתולה שעוברת מחמת עונות הדור, וכדי לגאול את ישראל שהיה ע"י יחוד זו"ן בזיווג דפב"פ העיקרי, והוא ע"י המוחין דגדלות שני, הנה נעשה ז"א בסוד כה"ג ע"י אבא עילאה, ונשלם במוחין דגדלות שני בלי זכות ומעשה התחתונים. וכן נתקנה ונשלמה אז המלכות מבחי' בתולה שעוברת לבחינת אשה יראת ה', אשת חיל עטרת בעלה.

אמנם זה היה רק ביום ראשון של פסח, אמנם תיכף לאחמ"כ חזרו לקטנותן, ועכ"ז נשאר בהם רשימו הגדול מאורות ליל א' של פסח, ונתבטל תוקף אחיות החיצונים מהם. שכן נתחלפה הנוק' ממה שהיתה בתחילה, מסוד בתולה שעוברת המלאה דינין לסוד בתולה שעוברת המלאה רחמים, והיתה בסוד בתולה שעוברת עד יום ז' של פסח, שאז היתה הלידה.

והאמת היא, כי הענין הזה נעשה גם עתה תמיד לצורך הכרח קיום העולם ע"י הקב"ה. בעת שישאל עושים מעשים טובים הראויים לכך שבסיבתם יחזרו זו"ן פנים בפנים ויזדווגו, הרי שיש מ"ן ברחל נוק' דז"א, והיא מעלה אותם עי"ז לגבי מ"ד שבו. אמנם כשאין מעשים טובים וזכויות בתחתונים, הרי שאין כח ברחל נוק' דז"א להעלות את מ"ן שלה לבעלה, כי אין המ"ן עולין אלא ע"י נשמות התחתונים. ולכן, כדי שיהיה זיווג, היא צריכה לעלות עם ז"א למעלה באו"א, ושם היא לוקחת את מ"ן דאימא ואז מזדווגים יחד, ובסוד אימא אוזיפת מאנהא לברתא. שכן נה"י דאימא נעשו לכלים הפנימיים שלהם, ואז נשלמים על ידיהם ומזדווגים פב"פ. וזיווג זה כמעט שאינו נקרא על שם אלא על שם או"א, כי לשם עלו ובכחם, וע"י מ"ן של אימא הם מזדווגים. אמנם אם היו רוצים אז לירד למטה במקומם, לא היה להם יכולת וכח לעמוד פב"פ, אלא אחר באחור. משא"כ הזיווג הראוי אשר ע"י המעשים הטובים וזכויות התחתונים המצוי למטה בביתא דנוק', שהוא בהיכל הנוק', ולשם הוא שירד ז"א להזדווג עמה, והוא הזיווג דפב"פ העיקרי.

⁸⁹² עי' זהר (חלק ג' דף ד ע"א): רבי שמעון אמר כלא שפיר אבל רזא דמלה אכלו רעים לעילא שתו ושכרו דודים לתתא אמר ליה רבי אלעזר מאן אינון לעילא ומאן אינון לתתא אמר ליה יאות שאילתא דא אתר עלאה דאינון באחדותא בחדוותא דלא מתפרשין לעלמין אלין אקרון רעים הדא הוא דכתיב (בראשית ב' י) ונהר יוצא מעדן ועדן והוא נהר לא מתפרשין לעלמין ואשתכחו לעלמין ברעותא באחדותא בחדוותא שתו ושכרו דודים אלין אינון לתתא דאקרון דודים לזמנין ידיען והא אוקימנא.

תרגום: רבי שמעון אמר הכל יפה, אבל סוד הדבר, אכלו רעים למעלה, שתו ושכרו דודים למטה. אמר לו רבי אלעזר מי הם למעלה ומי הם למטה. אמר לו יפה שאלת, זה המקום העליון שהם באחדות ובשמחה שאין נפרדים לעולמים, אלו נקראים רעים, זהו שכתוב (בראשית ב') "ונהר יוצא מעדן", ועדן ואותו נהר אין נפרדים לעולמים, ונמצאים לעולמים ברצון ובאחדות ובשמחה. "שתו ושכרו דודים", אלה הם למטה שנקראים דודים, לזמנים ידועים, והרי בארנו.

דע"ה ח"ב

הזיווג המעולה דפב"פ שנעשה בגאולת מצרים בליל א' של פסח היה אף הוא ע"י עלייתם בחיק או"א, והשתמשו בנה"י דאו"א ובמ"ן שלהם (כנ"ל דרוש ג' ענף ט"ז – מכח כמה מקומות בדברי הרב). אמנם בכל דרושי הרב בכוונות פסח לא משמע כן כלל, אלא בליל א' של פסח נתגדלו הזו"ן במוחין דגדלות שני במקומם, וזה היה נס גדול שדבר זה נעשה בלא זכות ומעשים טובים, וכך נעשה מאיליו תיכף בכל ליל א' של פסח אחרי שנתקדש היום בתפילת ערבית. אך התיקונים שאנו מכוונים בכוונת הכוונות והמצה ובסדר ההגדה, הם כדי להמשיך את אותם התיקונים שיחולו גם עלינו, ולכלול את עצמנו בהם. וכ"ז הוא דלא כבשבת ושאר ימים טובים, שם התיקונים נעשים רק על ידינו ע"י התפילות והמצוות שבהם.

צ"ע פירוש דברי הרב שמזכיר קטנות וגדלות ראשון, וקטנות וגדלות שני בזו"ן, הן במוחין דמצד אימא והן במוחין דמצד אבא. וקשה, שהרי אבא בעצמו הוא גדלות שני, ואיך שייך לכנות בו גדלות ראשון. ואמא בעצמה היא גדלות ראשון, ואיך בה גדלות שני.

אלא הענין הוא, שיש"ס ואימא עילאה מתחלפים, שכן לפעמים נכלל יש"ס עם תבונה והם שניהם האימא הכללית, ואז אימא עילאה נכללת עם אבא עילאה, והם שניהם אבא הכללי. ולפעמים נכלל יש"ס עם אבא עילאה, והם שניהם אבא הכללי, ואימא עילאה נכללת עם תבונה, והם שניהם אימא הכללית.

והנה הקטנות והגדלות ראשון המה באמת רק בישו"ת, והקטנות והגדלות השני המה רק באו"א עילאין. אמנם כאשר נכלל יש"ס עם אבא עילאה לפרצוף אחד, ושניהם נעשים אז לאבא הכללי וכנ"ל, הרי שישנם אז בהזו"ן מאותו האבא הכללי הן המוחין דקטנות והגדלות הראשון, והן המוחין דקטנות והגדלות השני. כי הקטנות וגדלות הראשון המה מיש"ס, והקטנות וגדלות השני המה מאבא עילאה. ועד"ז הוא באימא עילאה עם תבונה.

ומכיוון שלצורך המשכת ולידת המוחין דליל א' של פסח נעשה אבא עילאה לאחד עם יש"ס, ואימא עילאה נעשית לאחד עם תבונה, לכן אמר הרב שהיה קטנות וגדלות ראשון וקטנות וגדלות שני, הן במוחין שמצד אבא והן במוחין שמצד אימא.

וזהו שרמזו חבריו של בן זומא לכן זומא על שדחק את עצמו לכנוס לפרדס, והיה כוונתו להמשיך את המוחין דגדלות שני בזו"א לעשותו בסוד כה"ג, וכן לתקן את המלכות ע"מ שיזדווג בזיווג המעולה דפב"פ, הגם שלא היה אז העת מוכשר לזה כלל. והיתה המלכות אז רק בסוד בתולה שנתעברה מדינין וגבורות, ובסוד פרשת העיבור כנ"ל. והרי אסור אז לגרום להם זיווג כדי שח"ו לא יתאחזו החיצונים באור שפעת הזיווג הזה.

ובגמרא שם בחגיגה (יד סע"ב) בהשאלה הנז' בתולה שעיברה מהו לכה"ג, הנה האריכו שם בדבריהם בזה ואמרו שם עוד מי חיישינן לדשמואל, דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דילמא דשמואל לא שכיחא. אמר להו דשמואל לא שכיח, וחיישינן שמא באמבטי עיברה. והנה סוד הדברים הללו ע"פ דברינו הנ"ל, הוא באמת עמוק עמוק מאד, והוא נוגע לכמה סתרי סתרים אשר קשה מאד להעלותן על הכתב, אך נדבר בהם עתה בקיצור נמרץ מה שנוגע לעניינינו למען שמו יתברך ויתעלה. וזהו כי הנה סוד הדברים שאמרנו בענין בתולה שעיברה מהו לכה"ג, הנה באמת כבר היה לעולמים, והוא בעת גאולת מצרים, כי גם אז היה המלכות רק בסוד בתולה שעיברה מחמת עונות הדור, וכמבואר במדרש (שמות רבה פ"ו ס"ה, ה, ופ' טז סוף ס"ב) וכנודע הללו עובדי עבו"ז והללו כו', וזהו ג"כ ענין מראה הסנה שהיתה בלבת אש, כי הוא רומז על מדת הדין וכמ"ש בזוה"ק (שמות דף כא ע"א), וכדי לגאול את ישראל שהיה רק ע"י יחוד זו"ן בהזווג דפב"פ העיקרי, והוא ע"י המוחין דגדלות שני וכנודע מדברי האריז"ל (בכוונת ליל פסח דרוש ג) הנה נעשה ז"א בסוד כה"ג ע"י אבא עילאה, ונשלם בהמוחין דגדלות שני בלתי זכות ומעשה התחתונים כלל. והיה ז"א אז בקטנות היותר אפשרי, כי היה אז רק במוחין דעיבור לבד, ונשלם בפעם אחד גם בהמוחין דהגדלות שני שנמשך בו מאבא עילאה ונעשה בסוד כה"ג, וכן נתקן ונשלם אז המלכות ג"כ ונתקנת מבחי' בתולה שעיברה, לאשה יראת ה' (משלי לא ל), אשת חיל עמרת בעלה (שם יב ד), ונודווגו אז בזווג דפב"פ העיקרי.

אמנם זה היה רק ביום ראשון של פסח לבד, אבל אח"כ הנה חזרו תיכף לקטנותו כמ"ש בשער הכוונות (שם ריש דרוש ח), ועכ"ז הנה נשאר בהם רשימו גדול מהאורות דליל א' של פסח, ונתבטל תוקף אחיות החיצונים מהם, כי נתחלפה הנוק' ממה שהיתה בתחילה, בסוד בתולה שעיברה מלאה דינין, ונעשית בסוד בתולה שעיברה מלאה רחמים ואורות גדולים מהזווג המעולה שנעשה בהם בליל א' של פסח. ונתעברה מאותן האורות, והיתה בסוד בתולה שעיברה עד יום ז' של פסח, שאז היה הלידה וכנודע בכוונת ליל ז' של

דע"ה ח"ב

פסח (דרוש יב) בסוד קריעת ים סוף, שהמלכות גופה היתה אז בסוד קטנות, ובסוד בתולה, אלא שהיתה מעוברת מהזווג שנעשה בה בליל א' של פסח ע"פ נס, שנתגדלה אז שלא בעונתה, וכן נתגדל אז ז"א ג"כ שלא בעונתו, רק ע"פ נס, ונעשה מהקטנות היותר אפשרי לסוד כה"ג. אמנם הנה משום שהיה כ"ז שלא ע"י זכות ומעשים טובים, אלא רק ע"פ נס ומסוד ברית אבות וכמו שיתבאר כ"ז בעה"י לקמן בארוכה. הנה היה הס"מ הצורר אורב עליהם תמיד להכשילם, והיו עי"ז בסכנה גדולה תמיד, וזה גרם להם כל העשרה נסיונות שניסו אבותינו את הקב"ה (אבות פ"ה מ"ד), ועכ"פ הוא כי סוד הענין דבתולה שעברה לכה"ג כבר היה לעולמים והוא בגאולת מצרים, וזה גרם להם כל המאורע דדור המדבר שמתו כולם במדבר, וגם נסתלק משה רבינו ע"ה ג"כ ולא זכו לגאולה שלימה כלל.

והאמת הוא כי הענין הזה הנה נעשה גם עתה תמיד לצורך הכרח קיום העולם ע"י הקב"ה, והוא כמ"ש הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) וכן בשער הקדמות (דף לו ע"ג), כי בעת שישראל עושים מעשים טובים הראויים שבסיבתם יחזרו ז"ן פנים בפנים, ויזדווגו ואז יש מ"ן ברחל נוק' דז"א ומעלה אותם עי"ז לגבי מ"ד שבו. אבל כשאין מעשים טובים וזכיות בתחתונים, אין כח ברחל נוק' דז"א להעלות מ"ן שלה לגבי בעלה, כי אין המ"ן עולין אלא ע"י נשמת התחתונים, ולכן כדי לזווג הנה (קד ע"ג) היא צריכה שתעלה היא עם ז"א למעלה באו"א, והיא לוקחת מ"ן דאימא ומזדווגים יחד, ובסוד אימא אוזיפת מאנהא לברתא⁸⁹³ בזוה"ק (בראשית ב ע"א), כי נעשו הנה"י דאימא לכלים פנימים שלהם ונשלמים על ידיהם ומזדווגים פב"פ, כמ"ש בשער פנימיות וחיצוניות (סוף דרוש ד ושם דרוש ה). וזווג זה הנה כמעט שאינו נקרא על שמם רק על שם או"א, כי שם עלו ובכחם, וע"י מ"ן שלהם הם מזדווגים, כי או"א מעלים את ז"א בחיקם, ואח"כ מעלים את הנוק', ובסוד (בראשית ב כב) ויבאה אל האדם, ושם מזדווגים פב"פ. אבל אם היו רוצים אז לירד למטה במקומם, לא היה להם יכולת וכה לעמוד פב"פ, אלא אחור באחור. משא"כ הזווג הראוי אשר ע"י המעשים טובים וזכיות התחתונים, הנה הוא למטה בביתא דנוק', שהוא בהיכל הנוק', ושם יורד ז"א להזדווג עמה, והוא הזווג דפב"פ העיקרי והמעולה, כשהוא בביתא דילה של הנוק', והוא רק ע"י זכיות ומעשים טובים של התחתונים, אבל עלייתם בהיכלין דאו"א כנו' היא נקרא רק בשם זווג דאחור באחור, משום שהרי למטה במקומם הוכרחו אז רק לעמוד אב"א.

והנה היא ג"כ אז רק בסוד בתולה שעברה ע"ד שהיה בגאולת מצרים, כי הרי למטה במקומה היא אז רק בסוד בתולה, אלא שהיא מתעברת מהזווג שהיה לה למעלה בעלייתם בהיכלין דאו"א, אבל אח"כ היא יורדת תיכף למטה במקומה ועומדת שם בסוד בתולה שנתעברה, ולכן כאשר שהיא צריכה לילד הוא סאון ורעש גדול מחמת הקטרוג והדינין, ע"י שהוא שלא ע"י זכות ומעשים טובים כלל, וע"ד שהיה בסוד קריעת ים סוף, ולכן נעשה אז הלידה בדינים רבים, והוא ע"ד שאמרו בזוה"ק (תזריע מה רע"ב) שבשעה שנעשה הזווג ע"י התעוררות שלמעלה בלתי התעוררות התחתונים, כדין כלא בסטרא דנוק' אשתכח ושמאלא אתער וכמה אוכלסין קיימי ומתערי בסטרא דשמאלא בכלהו עלמין⁸⁹⁴.

והנה לעיל בדברינו דרוש ג' ענף ט"ז, אמרנו שם כי הזווג המעולה דפב"פ הנעשה בגאולת מצרים בליל א' של פסח היה ג"כ ע"י עלייתם בחיק או"א, ונשתמשו בנה"י דאו"א ובהמ"ן שלהם, וכן משמע ג"כ בדברי הרב בשער מאמרי רשב"י (פ' וילך), שתולה שם סוד

⁸⁹³ תרגום: אימא משאילה בגדיה לבתה.

⁸⁹⁴ תרגום: אז הכל נמצא בצד הנקבה, והשמאל מתעורר וכמה אוכלוסים עומדים ומתעוררים בצד השמאל בכל העולמות.

דע"ה ח"ב

הענין דבאר הפרוה שרים (במדבר כא יח), בדרוש אשר כתב בפ' פקודי (רנד ע"ב) בענין עלייתם בחיק או"א, וכן משמע ג"כ סברת הרב הקדוש מהר"ח דילהרוזה ז"ל בספר תורת חכם (דף טל ע"ב). אמנם הוא כי בכל דרושי הרב בכוננות פסח לא משמע כן כלל, אלא הוא כי בליל א' של פסח נתגדלו הזו"ן בהמוחין דגדלות שני במקומם גופה, כי נמשך להם המוחין מלמעלה במקומם גופה, ונתקנו במקומם ונשלמו בהמוחין דגדלות שני ונזדווגו פב"פ במקומם עצמן בהזווג המעולה. ומה שמבואר שם דרוש ג' כי עלו באו"א עלאין ע"י התלבשות החג"ת דהאו"א בהם, הרי פשוט שהכוונה הוא על עליית מדרגה ומעלה שנעשה בהם ע"י המשכת והתלבשות המוחין דגדלות שני בהם, וכן עלו אז גם או"א וכן כל הפרצופים שלמעלה וכמ"ש (שם דף עז ע"ב ד"ה עוד יש הפרש) וכנודע מכ"מ. ועכ"פ הוא כי הגדלות הזו"ן שנתגדלו בגאולת מצרים, הנה היה במקומן גופה, וזה היה באמת נס גדול להעשות זה בלא זכות ומעשים טובים, וכן נעשה כ"ז גם עתה בכל ליל א' של פסח, ונעשה כ"ז מאליו כמבואר בדרושי פסח (דרוש ג). ונעשה כ"ז מאליו תיכף אחר שנתקדש היום בתפילת ערבית, אך כל התיקונים הללו שאנו מכוונים בכוננת הכוסות והמצה ובכל סדר ההגדה, הנה הם רק כדי להמשיך את אותן התיקונים עלינו ג"כ, ולכלול את עצמינו בהם. אבל למעלה הנה נעשה כל אותן התיקונים מאליו ע"י נס, וכמו שהיה בגאולת מצרים. ונעשה כ"ז גם עתה למעלה מאליו בכל ליל א' של פסח אחר שנתקדש היום בתפילת ערבית תיכף, ועומד כל אותו הגדלות כל יום ראשון של פסח. משא"כ בשבת ושאר ימים טובים, הנה נעשה התיקונים שבכל א' אשר למעלה ג"כ רק על ידינו ע"י התפילות והמצות שבהם, וזהו החילוק אשר בין פסח לבין שבת ושאר ימים טובים, כי בפסח נעשה כל התיקונים למעלה גם עתה מאליו תיכף וע"פ נס, ונעשה באמת כל הגדלות דזו"ן במקומן עצמן, שנמשכו בהם המוחין מלמעלה ומתפשטים בהם במקומן בלא עליית בהיכלין דאו"א. אך הוא רק וקד ע"ד} ביום ראשון של פסח, אבל אח"כ תיכף הנה חזרה לסוד בתולה, והיא בסוד בתולה שנתעברה מהזווג דליל א' של פסח עד יום ז' של פסח כנודע בסוד קריעת ים סוף וכנ"ל.

הנה יצאתי מן הענין אנכי דאתי לידן משום שראיתי לאיזה קדושי עליון שכתבו בדרך אחר, כי יש מי שכתבו שנשלמו כל התיקונים ע"י תפילת ערבית, ואח"כ הם מסתלקים אלא שחוזרים ובאים ע"י כוונת הכוסות והמצה וכל הסדר, וכמ"ש בספר מ"ח ליל פסח פרק א' משנה ב', וכן בספר ח"י פ"ו דף כ"ח רע"ג. והוא קשה מאד לומר כן, שמסתלקים אחר ערבית, כי לא נמצא מזה רמז רמזא בכל דברי האריז"ל. ויש מי שכתבו שבתפילת ערבית שהוא בדיבור נתקן ונשלם כל הפנימיות, ואח"כ בכל מעשה המצות שבהגדה נתקן ונעשה החיצוניות, כי הדיבור הוא בפנימיות וכל מעשה הוא בתיקון החיצוניות כנודע, וכמ"ש כ"ז מהר"ש שרעבי ז"ל בנה"ש (דף לד ע"ד) ע"ש בדפוס ווארשא תרנ"א. וגם בזה אני תמה מאד מהיכן שלקח כ"ז לומר כן, הלא הקידוש וכל ברכת הכוסות והמצה והמרור וההגדה וברכת הגאולה וההלל שבהגדה, הם ג"כ כולם בדיבור, וא"כ מאין לקח לחלק בין זה לזה. אך מה שנראה לי בזה אם יכשר בעיני הקב"ה, הוא כמו שכתבתי לעיל, כי העיקר הוא שבליל א' של פסח הנה נעשה גם עתה כל התיקונים למעלה רק מאליו ע"פ נס שלא על ידינו כלל וכמ"ש האריז"ל שם (שענה"כ דרושי פסח דרוש א בסופו וכן שם דרוש ג), ונעשה כ"ז אחר שנתקדש היום בתפילת ערבית, כי בתפילת ערבית עולה המלכות רק בנה"י לבד, ונתקנת לפרצוף גמור ממה שהיתה מקודם רק נקודה אחת תחת היסוד. וע"י תפילת ערבית נעשית לפרצוף גמור בכל אורך ורוחב נה"י דז"א, ואין לה אז עדיין מוחין ממש אלא רק הארתם לבד [וכמו שמבואר בכוננת ליל שבת (בדף סט ע"ד ובדף ע"א ע"ב ובדף ע"ג וע"ש עוד דף סז ע"ב ע"ד) ועד"ז הוא ג"כ

דע"ה ח"ב

בתפילת ערבית דיו"ט, אלא שביד"ט הוה כל המוחין עיקרם רק מסוד האימא לבד וכמו שמבואר שם (דף עה ע"ג ובכ"מ שם). והנה זהו מה שנעשה על ידינו גם בתפילת ערבית דליל א' של פסח, אלא שאז מאיר הכל בגילוי דאור החסד שבכל א' וכמ"ש שם (בדף עו סע"א ובדף עז רע"א), אבל עכ"פ הוא כי מה שנעשה על ידינו בתפילת ערבית דליל א' של פסח, הנה הוא רק עליית ותיקון המלכות בהנה"י דז"א. אמנם תיכף אחר שנתקדש היום בתפילת ערבית, הנה מתגלים ומאירים מלמעלה למעלה האורות העליונים מאליו ומעצמו, ר"ל שלא על ידינו כלל, אלא בגילוי אור המאציל א"ס ית"ש והוא גם גדול כמו שהיה אז בעת גאולת ישראל ממצרים. והוא מ"ש (הגש"פ) ובמורא גדול זו גילוי שכינה, שנתגלה השכינה הקדושה למטה בעת הגאולה, וכן היה למעלה למעלה עד גילוי אור המלכות דא"ס ית"ש, ונכללו או"א עלאין וישסו"ת בחד, ונתלבשו בהזו"ן, והוא ענין עלייתם בהג"ת שהוא סוד פסח, פה סה כנודע (פנ"ח שער מקרא קודש פרק ד). ומתפשטים ומתלבשים כל המוחין וגדלות א' והב' אשר הן מצד אימא והן מצד אבא, מתפשטים ומתלבשים בהזו"ן תיכף אחר תפילת ערבית ברנע אחד מאליו ומעצמו ע"פ גם, ולכן אומרים הלל גמור תיכף אחר ערבית כמ"ש הטור בס"י תע"ג והש"ע ס"י תפ"ז, שכן היה מנהג קדמונים משום שאז נעשה תשלום כל התיקונים למעלה מאליו ומעצמו בדרך גם. אך כל התיקונים שאנו עושין בכל מצות הכוסות והמצה וכל הסדר כולו, הוא רק לכלול את עצמנו באותן התיקונים ג"כ, ולהמשיך אותם עלינו, אבל למעלה נעשה הכל מעצמו תיכף אחר תפילת ערבית, כן נראה לענ"ד ברור וה"י יכפר.

ומדי עסיקנא באותו ענין הנה אומר עוד כמה שיש להעיר לכאורה בזה בדברי הרב שם (בשער הכוונות ריש דרוש ו דף פב ע"ג, וכן דף פז ע"ב ד"ה דע, ובפרט בפע"ח שם פרק ב) שמבואר שם כי ישנם קטנות וגדלות ראשון, וקטנות וגדלות שני בהזו"ן, הן בהמוחין דמצד אימא והן בהמוחין דמצד אבא שהן מאימא, והן מאבא ישנם כל הד' בחי'. והוא באמת דבר שאינו כלל, כי אין מאימא קטנות וגדלות שני כלל, ואין מאבא קטנות וגדלות ראשון כלל. כי המוחין דמצד אבא הם עצמן הקטנות וגדלות שני, כי כאשר אין להזו"ן אלא המוחין מצד אימא לבד אז אין בהם רק הקטנות וגדלות ראשון. ואח"כ כאשר (קה ע"א) נמשך בהם המוחין הקודמים דמצד אימא שבאו בהם בראשונה, שהם הקטנות והגדלות ראשון. ועכ"פ הוא כי כל המוחין דמצד אבא הם עצמם הקטנות והגדלות שני, כי הם באו בשניה, וכל המוחין דקטנות וגדלות ראשון הם עצמם רק המוחין דמצד אימא, כי הם באו בראשונה. וכ"ז הוא נודע ופשוט מרוב דרושי הרב, וע' בכוונת חג השבועות (דרוש א דף פא ע"ד) ובפסח (ריש דרוש ג דף פא ע"א) וכן בפע"ח (פרק א) בספ"י העומר בסדר הכוונות דכל יום ויום (אמנם נשתבש שם הרבה ותיקנתיו בספר פע"ח אשר לי) ע"ש ותמצא.

אך הענין מ"ש הרב כאן כי הן באבא והן באימא הנה ישנם בכל א' קטנות וגדלות ראשון וקטנות וגדלות שני, הנה הוא ע"פ מה שנודע שיש"ס וכן אימא עלאה הנה הם מתחלפים, כי לפעמים נכלל יש"ס עם תבונה והם שניהם אימא הכללית⁸⁹⁵, אבל אימא עלאה היא נכללת עם אבא עלאה והם שניהם אבא הכללי, ולפעמים הנה נכלל יש"ס עם אבא עלאה והם שניהם אבא הכללי, ואימא עלאה היא נכללת עם תבונה והם שניהם אימא הכללית, והיינו כי כאשר נעשים אבא עלאה עם יש"ס לפרצוף אחד, וכן אימא עלאה עם תבונה לפרצוף אחד, וכמ"ש באו"א (פרק ח) ובכ"מ, אז הוה אבא עלאה עם יש"ס לאבא הכללי, ואימא עלאה עם תבונה לאימא הכללית. אבל כשעומדים אבא עלאה

⁸⁹⁵ עי' אנ"כ ח'.

דע"ה ח"ב

עם יש"ם לב' פרצופים, וכן אימא עלאה עם תבונה כב' פרצופים, אז הנה נחשב ונקרא יש"ם עם תבונה לאימא הכללית, ואימא עלאה עם אבא עלאה לאבא הכללי. והנה הקטנות וגדלות ראשון הוא באמת לעולם רק בישסו"ת, והקטנות וגדלות שני הוא לעולם רק באו"א עלאין וכנ"ל. אמנם כאשר נכלל יש"ם עם אבא עלאה לפרצוף אחד, והם שניהם אז לאבא הכללי וכנ"ל, הרי ישנם אז בהזו"ן מאותו האבא הכללי הן המוחין דקטנות וגדלות ראשון, והן המוחין דקטנות וגדלות שני, כי הקטנות וגדלות ראשון הוא מיש"ם, והקטנות וגדלות שני הוא מאבא עלאה. ועד"ז הוא באימא עלאה עם תבונה, כי כאשר נכללו הם שניהם לפרצוף אחד, והם שניהם אז לאימא הכללית, אז ישנם לזו"ן מאותה האימא הכללית, הן המוחין דקטנות וגדלות ראשון, והן המוחין דקטנות וגדלות שני כי הקטנות וגדלות ראשון הוא מהתבונה, והקטנות וגדלות שני הוא מהאימא עלאה. והרי נמצא כי בעת שנכללים אבא עלאה עם יש"ם לחד, ואימא עלאה עם תבונה לחד, אז ישנם בהזו"ן כל הקטנות והגדלות ראשון וכל הקטנות וגדלות שני, הן מצד אבא הכללי והן מצד אימא הכללי.

ובאשר כי לצורך המשכת ולידת המוחין דליל א' של פסח, הנה נעשו אבא עלאה עם יש"ם לחד, ואימא עלאה עם תבונה לחד, וכמ"ש הרב הכלל בזה בשער ז"א (סוף פרק ב) ע"ש ובאו"א (פרק ח) ובדרושי הצלם (דרוש ח), ולכן אמר הרב בכל דרושי פסח שהיה קטנות וגדלות ראשון וקטנות וגדלות שני, הן בהמוחין שמצד אבא והן בהמוחין שמצד אימא. משא"כ אחר יום א' של פסח, שאז חזרו זו"ן למדרגתם הראשונה, והיה נמשך תיקונם לאט לאט עד הג' השבועות כנודע. וכן חזרו או"א עלאין עם ישסו"ת אחר לידת המוחין דליל א' של פסח ונעשו לפרצופים מיוחדים, או"א עלאין לפרצופים בפנ"ע, וישסו"ת לפרצופים בפנ"ע, ר"ל שנעשו אבא עלאה עם יש"ם לב' פרצופים, וכן אימא עלאה ותבונה לב'. והרי עומדים מאז או"א עלאין לאבא הכללי וישסו"ת לאימא הכללי, לכן אמר הרב בכוננת ספי' העומר בענין סדר הכוונה של כל יום ויום, שכל קטנות ראשון וגדלות ראשון הם רק בישסו"ת, וכל קטנות שני וגדלות שני הוא רק באו"א עלאין, כמבואר בפע"ח שם ע"ש, וכן הוא ג"כ בדרושי מ"ן ומ"ד (סוף דרוש יב).

עד כאן מה שהגיע דברינו כעת בענין השיך לדרושי פסח אנב דאתי לידן. ועכ"פ הרי נתבאר מה שנראה לי כעת, כי הזווג דפב"פ העיקרי דהזו"ן הנעשה בליל א' של פסח ע"י המשכת המוחין דהגדלות שני בהם, הנה לא היה ע"י עלייתם בהיכלין דאו"א, אלא שנמשך ונתפשט המוחין דגדלות שני בהזו"ן במקום הזו"ן עצמן, והיה זה באמת ע"פ נס גדול, כי מדרגת הזו"ן היה אז בהקטנות היותר אפשרי, והיתה המלכות בסוד בתולה, ואיש לא ידעה (בראשית כד טו), אלא {קה ע"ב} שבלייל פסח נתקנה ונעשית לאשה יראת ה' (משלי לא ג). אשת חיל עמרת בעלה (שם יב ד). ונזדווגה אז ונתעברה מאותו הזווג המעולה הנז'. ואחר יום ראשון של פסח, חזרה לסוד בתולה, והיתה בסוד בתולה שנתעברה עד יום ז' של פסח, שאז היה הלידה. ומשום שהיתה בסוד בתולה ופתחה סתום, היה סאון ורעש גדול כי לא היה אפשר לה שתלד מפני פחד החיצונים. והנה היה הלידה אז ג"כ רק בנס גדול כמו שיתבאר בעה"י לקמן בדברינו בארוכה.

וזהו שרמוזו לו חבריו לבן זומא על שדחק את עצמו לכנוס לפרדס, והיה כוונתו להמשיך המוחין דגדלות שני בז"א לעשותו בסוד כה"ג, וכן לתקן את המלכות ג"כ שיזדווגו בהזווג המעולה דפב"פ הגם שלא היה אז העת מוכשר לזה כלל. והיתה המלכות אז רק בסוד בתולה שנתעברה מדינין וגבורות, ובסוד פרישת העיבור כנ"ל. והרי אסור לגרום להם זווג אז, וכדי שלא יתאחזו החיצונים ח"ו באור שפעת הזווג הזה, וכמו שכתוב (ויקרא טו ב) ואל יבא בכל עת אל הקודש וכמ"ש בזוה"ק (ח"ג שם דף נח ע"ב), כי אי אפשר

דע"ה ח"ב

שיונמר הדבר בכי טוב אם לא ע"י נס גדול דוקא, ע"ד שהיה בסוד קריעת ים סוף. והרי הלכה רווחת בישראל שהיבא דקביע היוזיקא לא סמכינן אניסא וכמ"ש קידושין (טל ע"ב), וכאן הרי היה קביע היוזיקא רבתא מס"מ הצורר וכל חיילותיו, ע"י גודל הקטרוג מחמת עונות הדור שהיה אז וכמ"ש הרב בנפילת אפים (דרוש ה) כי בזמן העשרה הרוגי מלוכה שמש וירח קדרו בעון הדור, ולא היה בהם כח להעלות מ"ן עד אשר נהרגו העשרה הרוגי מלוכה על קידוש השם בפועל ממש. וא"כ הרי היה אסור לדחוק את עצמן ולגרום זווג אז מחמת גודל הסכנה, וכמו שאירע ע"י באמת לכולם לבד ר' עקיבא שיצא בשלום.

דרוש ד ענף כד סימן ט

וזהו הסוד שרמזו לו "בתולה שעברה מהו לכה"ג, מי חיישין לדשמואל דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דילמא דשמואל לא שכיחא. אמר להו דשמואל לא שכיח, וחיישין שמא באמבטי עיברה".

סוד דברי שמואל שאמר "יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם", הם עצמן סוד מה שאמר שמואל במסכת ראש השנה, "יכילנא לתקוני לכולא גולה", והוא מה שנקרא שמואל בשם ירחינאה, משום שהיה בקי בסוד העיבור. והוא ג"כ עומק ענין מה שקראו רז"ל לענין השוואת מהלך חמה ולבנה בשם סוד העיבור, והפליגו בסוד הזה הרבה מאד. והענין בכ"ז הוא, כי הנה עומק טעם היות מהלך החמה שונה ממהלך הלבנה, ושנת החמה היא יתר על שנת הלבנה י"א יום, שכן הוא בסוד כלל ניצוצי הקדושה שנפלו וירדו ממלכות דב"ן, והם י"א חלקים, ז' מלכים וד' אחוריים דא"א וישסו"ת. והם נתקנים תמיד מעט מעט עד ביאת המשיח. וזהו ג"כ ענין מה שלא נשתנו המ"ה וב"ן באורותיהם עתה, ולא ישתנו אלא רק בביאת המשיח.

והנה הניצוצין המתבררים בכל עת הם השייכים לאותה העת דוקא, וכשהם מתבררים הם עולים בסוד מ"ן למלכות, ועי"כ נעשה היחוד בזו"ן, ומתעברת המלכות מהם ונתקנים על ידה, ואח"כ יולדות אורות ונשמות עבור כל העולמות. והוא ענין סוד העיבור, הרי הוא בירור הניצוצין שמתעברת המלכות מהם, שע"ז הוא קיום ותיקון דכל העולמות כולם. והנה גמר תיקון הניצוצין הפרטיים המתבררים בכל פרטי רגעי היום הוא בג' התפילות דכל יום, שאז הם נכללים ונתקנים בתיקון השייך לאותו יום.

והנה גמר התיקון הפרטי הימים דכל שבוע הוא בשבת, וגמר תיקון דפרטי השבועות דכל חודש הוא בראש חודש, וכן גמר התיקון דכל פרטי החדשים הוא בניסן, שהוא ראשון לחדשים, ודפרטי השנים הוא באחד בתשרי, שהוא ראש השנה לשנים. ועד"ז יש עיתים מיוחדים לגמר תיקון הניצוצין דכל א' מחלקי הדצ"מ, עת וזמן מיוחד לכל א', חלוק מחבירו, והוא בחי' ד' ראשי השנה: אלול למעשה בהמה, ט"ו בשבט לאילנות, תשרי למעשרות ותבואה וירק. והוא סוד העיבור אשר היו צריכים החכמים המתקבצים לקידוש החודש להיות בקיאים בו.

והיינו כי הניצוצין הם כללות קומת פרצוף אדם בכל פרטי אבריו וגידיו שהיו כלולים באדם הראשון שקודם החטא, וע"י החטא נפלו כולם בקליפות, הרי הם קומת פרצוף אדם בליעל. והנה ע"ד הניצוצין שנפלו הם בבחי' קומת פרצוף אדם, כן הוא הזמן, כי כל הזמן של ששת אלפי השנה הם בבחי' פרצוף אחד. ולכן היו צריכים החכמים המתקבצים לקדש את החודש להיות בקיאים בפרטי הניצוצין השייכים לכל חודש וחודש, לתקן כל יום ביומו, כל א' בזמן הראוי לו, כי הנשמות והזמן הם בבחי' דו"ן.

והוא עיקר סוד השוואת מהלך החמה ומהלך הלבנה להשוותם יחד, שהשבון שאנו מחשבים בכ"ז הוא תיקון השכינה ליחדה עם ז"א, ואי אפשר לדעת במכוון ד"ז אלא ע"פ רוח הקודש.

וזהו סוד שרמזו לו ואמרו, בתולה שעברה מהו לכה"ג, מי חיישין לדשמואל

דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דילמא דשמואל לא שכיחא.

אמר להו דשמואל לא שכיח, וחיישין שמא באמבטי עיברה. והנה סוד דברי שמואל הללו

שאמר יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, הנה הם עצמן סוד מה שאמר שמואל ג"כ

בראש השנה (פרק א דף כ רע"ב) יכילנא לתקוני לכולא גולה, והוא מה שנקרא שמואל

בשם ירחינאה, משום שהיה בקי בסוד העיבור כמ"ש רש"י בפ' השוכר את הפועלים (ב"מ

דף פה ע"ב). והוא ג"כ עומק הענין מה שקראו רז"ל לענין השוואת מהלך חמה ולבנה

להשוות ולכוון הילוכם יחד שיתייחדו זב"ז, הנה קראו רז"ל בשם סוד העיבור כמ"ש בראש

השנה (שם כ ע"ב), והפליגו בסוד הזה הרבה מאד וכמבואר בפדר"א (פרק ה) ע"ש"ד.

והענין בכ"ז הוא כי הנה עומק הסיבה מה שמהלך החמה והלבנה אינם שוות, ושנת החמה

הוא יתר על שנת הלבנה י"א יום, הנה אמר האר"ז'ל בלקוטי ש"ס (ר"ה הובא בספר אור

עינים ערך לבנה) כי הוא בסוד כלל הניצוצי קדושה שנפלו וירדו מהמלכות דב"ן, והם

דע"ה ח"ב

י"א חלקים, הז' מלכים וד' אחוריים דאו"א וישסו"ת כמ"ש בשבירת הכלים (ריש פרק ב) ובמבו"ש שער הקליפות (פרק א), והרי חסרה המלכות י"א אורות כלליים הכלולים מרבוא רבואות ניצוצין דש"ך ופ"ר ורפ"ח, והנה הם מתתקנים תמיד מעט מעט עד ביאת המשיח. ובשביל אלו הי"א אורות אשר חסרה המלכות, הנה חסר י"א יום לשנת הלבנה משנת החמה, וזהו ג"כ הענין מה שלא נשתוו המ"ה וב"ן באורותיהם עתה, ולא ישתוו אלא רק בביאת המשיח, כמ"ש הרב בשבירת הכלים (סוף פרק ו) ע"ש. והוא משום חסרון י"א אורות הכלליים הנז' אשר חסר להמלכות עתה, ולא יוגמר להתתקן ולהתברר אלא בביאת המשיח דוקא, וכמ"ש הרב באנ"כ (פרקים ה ו) ובנסירה (פרק ב) ובכ"מ.

והנה הניצוצין המתבררים בכל עת, הנה הם מה ששייך לאותו העת דוקא, לאותו השנה, ולאותו החודש, ולאותו השבוע, ולאותו יום, ולאותו רגע, וכנודע מדברי הרב בפע"ח (שער התפילה פ"ז). וכשהם מתבררים הנה הם עולים בסוד מ"ן להמלכות, ונעשה עי"ז היחוד בהזו"ן, כי ז"א מוריד מ"ד כנגדם מהאור דשם מ"ה השייך לאותן המ"ן דשם ב"ן, וכמ"ש בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש יא וקה ע"ג) סוף סימן ז), ומתעברת המלכות מהם ומתתקנים בה, ואח"כ יולדות אותן לאורות ולנשמות לכל העולמות כולם. והוא ענין סוד העיבור, שהוא בירור הניצוצין שמתעברת המלכות מהם, שע"ז הוא קיום ותיקון דכל העולמות כולם. והנה גמר תיקון ניצוצין הפרטיים המתבררים בכל פרטי רגעי היום הוא בהג' תפילות דכל יום, שאז הם נכללים ומתתקנים בהתיקון השייך לאותו יום. וגמר תיקון הפרטי הימים דכל שבוע הוא בשבת, שאז הם נכללים ומתתקנים בהתיקון הכללי השייך לאותו השבוע, וגמר תיקון הפרטי השבועות דכל חודש הוא בראש חודש, וכן גמר תיקון דכל פרטי החודשים הוא בניסן, שהוא ראשון לחדשים, ודפרטי השנים הוא באחד בתשרי שהוא ראש השנה לשנים. ועד"ז יש עיתים מיוחדים לגמר תיקון הניצוצין דכל א' מחלקי הדצח"מ, עת וזמן מיוחד לכל א' חלוק מחבירו, וכמ"ש (ר"ה ב ע"א) באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה, שאין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בחברתה, כי נחשב כל א' למין אחר, משום שאין דומים זה לזה, וכמ"ש הרמב"ן בספר יצירה (פרק ג משנה ד). ובט"ו בשבט ראש השנה לאילנות, ובאחד בתשרי למעשרות תבואה וירקות, כי בסוף שנה הקצוב לכל א', אז נגמר גמר תיקונם דכל הפרטים דאותה השנה.

והנה כל עת חידוש הלבנה, הוראתה הוא על בירור הניצוצין השייך לאותו החודש הבא, שהם מתחילים להתתקן ולעלות בה בסוד עיבור, כי בראש חודש הוא היחוד כמבואר בדברי הרב (שע"כ בדרושי ר"ה) וכן הוא ברע"מ (פינחס דף רמח ע"ב) דבראש חודש אתדכיא סיהרא לאתקרבא בבעלה⁸⁹⁶, ומתעברת המלכות מהיחוד הזה, והוא סוד העיבור אשר היו צריכים החכמים המתקבצים לקידוש החודש להיות בקי בזה.

והיינו כי הנה הניצוצין כולם הנה הם כללות קומת פרצוף אדם, בכל פרטי אבריו וגידי, אשר היו כלולים כולם באדם הראשון קודם החטא, וכמו שאמרו רז"ל בשמות רבה (פ"מ סי' ג) כי יש שהוא תלוי בראשו, ויש שהוא תלוי בשער, ויש שהוא תלוי במצחו, ויש בעיניו, ויש בחוטמו, ויש בפיו, ויש באזנו כו'. וע"י החטא נפלו כולם בהקליפות, שהם ג"כ קומת פרצוף אדם האדם בליעל, וכן גם אותן אשר לא נכללו באדה"ר, ונפלו ג"כ בהקליפין כמ"ש הרב בספר הגלגולים (פרק ז), הנה הם ג"כ בבחי' קומת פרצוף אדם, ונפלו בהאדם בליעל אבר בתוך אבר, והוא סוד הכתוב (קהלת ח ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו וכמ"ש בספר הגלגולים (ריש פרק ב).

⁸⁹⁶ תרגום: בראש חדש נטהרת הלבנה להתקרב בבעלה.

דע"ה ח"ב

והנה ע"ד הניצוצין שנפלו הם בבחי' קומת פרצוף אדם, כן הוא הזמן, כי כל הזמן של הששת אלפים שנה הם בבחי' פרצוף אחד, ויוצאים בכל עת הנשמות הראוי לאותו הזמן, ומכוונים הם אברי הפרצוף של הנשמות נגד אברי הפרצוף של הזמן, וכמו שמבואר בתז"ח (מט ע"ג), ובדברי הגר"א בתיקון ס"ט (קטו ע"ד). ובכ"ז, היו צריכים החכמים המתקבצים לקדש את החודש, להיות בקיאים, בכ"ז בפרטי הניצוצין השייך לכל חודש וחודש, לתקן כל יום ביומו, כל א' בזמן הראוי לו, כי הנשמות והזמן הם בבחי' דו"ן⁸⁹⁷, ואם יוצא בשעה המכוונת לו, אז נקרא שזוכה לבת זוגו, ואז קיימא ליה שעתיה בכל ענינו, והוא צדיק וטוב לו⁸⁹⁸. ואם לא יוצא בשעה המכוונת לו, הרי לא זכה לבת זוגו, ואז גם אם הוא צדיק, הנה הוא צדיק ורע לו, כי לא קיימא ליה שעתא, ושעה דוחקתו. והוא הענין בר' אלעזר* בן פדת (תענית כה ע"א) שאמר לו הקב"ה ניהא לך כו' אפשר דמתילדת בשעתא דמזוני⁸⁹⁹, וכמ"ש בתיקונים תיקון ס"ט (קיו ע"ב⁹⁰⁰).

*הגהה בתיקונים תיקון ס"ט (קטז ע"ב וסס קיז רע"ב) אמרו קס ענין זה על כ' פדת ולא על ר"א בן פדת, ונראה כי כן ל"ל בגמרא ג"כ, כי קס בתיקונים מנצרך לשכ"י את סוד הענין בזה לר"א בן פדת, והרי ר' אלעזר בן פדת לפי הנראה הנה ל"א היה הוא צימיהם כלל.

והנה היה צריך שכל המזומנים לקידוש החודש יהיו בקיאים בכ"ז, ולכוון בכ"ז לתקן את אותן הניצוצין הראוי לאותו החודש, ואז היו גורמים בזה יחוד הו"ן כהראוי, וכן יחוד כל הפרצופים אשר למעלה למעלה. והוא עיקר סוד השוואת מהלך החמה ומהלך הלבנה להשוותם יחד, וכמ"ש בתיקונים תיקון כא (סו ע"א) שכינתא אידיה חשבון תקופין ומולדין ומולדין ועיבורין⁹⁰¹, וק"ד ר"ל שהחשבון שאנו מחשבים בכ"ז הוא תיקון השכינה לייחודה עם ז"א. ואמר שם ואם ידע להשוות שנת החמה עם שנת הלבנה ולייחודה לון כו' בדא ישוון או"א וו"ן ומיחד כולא, ע"ש בהגר"א⁹⁰². וע' עוד בספר עבודת הקודש להר"מ גבאי ז"ל בחלק סתרי תורה (פרק ב), ומשום שהידיעה בכל הנו' הרי אי אפשר

⁸⁹⁷ עי' בהגר"א על תיקו"ז הנ"ל.

⁸⁹⁸ כלשון הגמרא בברכות דף ז ע"א.

⁸⁹⁹ ז"ל: רבי אלעזר בן פדת דחיקא ליה מילתא טובא עבד מלתא ולא הוה ליה מידי למטעם שקל ברא דתומא ושדייה בפומיה חלש לביה וניס אזול רבנן לשילוי ביה חזיהו דקא בכי וחייך ונפק צוציתא דנורא מאפותיה כי אתער אמרו ליה מאי טעמא קבכית וחייכת אמר להו דהוה יתיב עמי הקדוש ברוך הוא ואמרי ליה עד מתי אצטער בהאי עלמא ואמר לי אלעזר בני ניהא לך דאפכיה לעלמא מרישא אפשר דמתילדת בשעתא דמזוני אמרי לקמיה כולי האי ואפשר אמרי ליה דחיי טפי או דחיינא אמר לי דחייית אמרי לקמיה אם כן לא בעינא אמר לי בהאי אגרא דאמרת לא בעינא יהינא לך לעלמא דאתי תליסרי נהרוותא דמשחא אפרסמון דכין כפרת ודיגלת דמענגת בהו.

⁹⁰⁰ ז"ל: כל הדוחק את השעה, שעה דוחקתו. והא רבי פדת דדחיקא ליה שעתא, אמר ליה קודשא בריך הוא אי בעית דאחריב עלמא, ואפשר דנפלת בשעתא דמזוני, אמר ליה, בוצינא קדישא, כולי האי אמאי, אמר ליה, דא רזא רברבא שמענא דבר נש דאתי בגלגולא ואתחייב למריה קדם דייתי לעלמא, אף על גב דיעביד כמה זכוון, לאו בזכותיה תליא מלתא דהא מזליה גרים ליה. תרגום: כמו שבארוה כל הדוחק את השעה השעה דוחקתו והרי רבי פדת שדחקה לו השעה אמר לו הקדוש ברוך הוא: האם תרצה שאחריב את העולם ואפשר שתפל בשעה של מזונות, אמר לו המנורה הקדושה: למה כל זה, אמר לו: זה סוד גדול שמעתי שאדם שבא בגלגול והתחייב לרבנו לפני שיבא לעולם אף על גב שיעשה כמה זכיות לא בזכותו הדבר תלוי שהרי מזלו גרם לו.

⁹⁰¹ תרגום: שכינה היא חשבון תקופות ומזלות ומולדות ועיבורים.

⁹⁰² ז"ל: ובמה ישוון כו' - ר"ל הא' שבוא"ו הוא כתר עליון שבו ישוון הכל כי כשיזכו ז"ל לכתר הן שוין כידוע וכל הד' פרצופים שוין במדרגה והוא מייחד כולא ואף שכ' למעלה דהוא בינה היינו לענין ייחוד ז"ל אבל לייחוד כל הד' אתוון דהו"ה הוא כתר וכמ"ש בארוכה דכל ענין בינה שהוא דעת בז"ל כ"ה כתר בכולם.

דע"ה ח"ב

לדעת במכוון אלא רק ע"פ רוח הקודש, לכן אמרו בפדר"א (פרק ה) כי בעת עיבור השנה היו מזכירין את השם, והיו שומעין בת קול שמסכים לדבריהם ע"ש⁹⁰³. ובפסיקתא (פיסקא החדוש) ב' אלפים ותמ"ח שנים עד שלא יצאו ישראל ממצרים היה הקב"ה יושב ומחשב השבונות ומעבר עיבורים ומקדש את השנים ומחדש את החדשים, כיון שיצאו ישראל ממצרים מסרן להם כו', אמר להם הקב"ה מכאן ואילך הרי הם מסורים לכם, שנאמר החדש הזה לכם כו'. ובירושלמי ראש השנה (פרק א הלכה ג) רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו לשעבר רבות עשית, מכאן ואילך נפלאותיך ומחשבותיך אלינו. והרי לנו גודל ההפלגה שהפליגו רז"ל בקידוש חדשים ועיבור שנה. הגם שעצם החכמה הזו הנה הוא רק חושבנא בעלמא ולא נתפעל ר' יוחנן מזה מאומה, כמ"ש בחולין (צה ע"ב) וגם חכמי או"ה הרי הם בקיאים בזה. אך עומק הכוונה בזה הוא כמו שאמרנו, כי היו צריכים לכוון בעת קידוש החדש ועיבור שנה על פרטי הניצוצין השייכים לאותו החדש והשנה, לתקנם ולבררם ולהעלותם והניצוצין, הרי הם השורשים דכל הנשמות הנולדים, וכן הם השורשים והכחות דכל מציאויות הפרטיים שבכל חלקי הדצח"מ כולם המתחדשים בכל עת. ובהם תלוי כל הנהגה כולה, שמתנהג הכל תמיד לפי ערך תיקונם ובירורם דהניצוצין לפי הכמות והאיכות, ובוזה תלוי קיום העולם כולו, וכן כל יחודי ותיקוני האורות והפרצופים, והוא סוד העיבור כנ"ל, אשר היו צריכים הב"ד המקדשים את החדש ומעברים את השנה, לכוון בתיקון הפרטים השייכים לאותו החדש דוקא, ולאותו השנה דוקא. ולכן אמרו בפדר"א (שם פ"ח) אשריהם לאותן העומדים במקום ההוא בשעה ההיא, עליהם הכתוב אומר באור פניך יהליכון, באור פניו של הקב"ה הן מהלכין, ע"ש ובמסכת סופרים (פ' יט הלכה ט'⁹⁰⁴). וזהו עומק הענין מה שנקרא שמואל בשם ירחינאה, ואמר (חגיגה יד ע"ב) יכילנא לתקוני לכולה גולה, וכן מה ששלח לר' יוחנן (שם) עיבורא דשיתין שנין כי היה בקי לכוון בכל סוד העיבור הנז'.

דרוש ד ענף כד סימן י

וזהו סוד מה שאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם. שהרי כבר אמרנו כי בעת שאין זכות ומעשים טובים בתחתונים, הרי שאסור לדחוק את עצמו לגרום את היחוד דזו"ן למעלה, שכן הוא סכנה גדולה. ולכן כל הזיווגים אז היו רק בבחי' אחר באחר. ולכן כאשר ישבו ב"ד לקדש את החדש ולעבר את השנים בעת שהיה הדור מקולקל רח"ל, היו צריכים זהירות יתירה מאד בענין בירור הניצוצין, לברור ולהעלות את הניצוצין היותר מעולים.

והנה כחו של שמואל ירחינאה היה גדול בענין זה, וזהו שאמר יכילנא לתקוני לכולה גולה, ואמר ג"כ יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם. ר"ל שהוא יכול ויודע לייחד יחודים למעלה בלא חשש, ולגרום זיווג בזו"ן והכל בתיקון דסוד העיבור. וזאת, הגם שהוא רק בבחי' הזיווג דאחר באחר, והם בבחי' דינין וגבורות. ועליית מ"ן אז היתה בסוד הכלילות וגורם למעלה ח"ו מציאות דם, שהוא מציאות של דינים קשים בסיגים

⁹⁰³ הובא בהערה כד.

⁹⁰⁴ ז"ל: בר"ח ישבו החבורות של זקנים ושל בלווטין ושל תלמידים (ביום הראשון) מן המנחה ולמעלה עד שישקע החמה, וצריך בברכת היין לומר בא"י אמ"ה בפה"ג, בא"י אמ"ה אשר גידל חורשי הורם ולמדם זמנים חדשים טובים ירח כליל לבנה מינה נבונים סודרי עתים פילס צורינו קיצי רגעים שבם מתקן אותם חדשים ומועדים, דכתיב (תהלים קד) עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו (ואומר (ישעיה סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וחותרם בא"י מקדש ישראל וראשי חדשים וגו' הודו לה' כי טוב ביום הזה בירושלם ששים ושמחים כולנו במקום) אליהו הנביא במהרה יבוא אלינו, המלך המשיח יצמיח בימינו את הימים בשנים בבנין בית המקדש, ירבו שמחות ויענו העם ויאמרו אמן. ירבו בשורות טובות בישראל, ירבו ימים טובים בישראל, ירבו תלמידי תורה בישראל, מקודש החדש, מקודש בראש חודש, מקודש בזמנו, מקודש בעיבורו, מקודש בתורה, מקודש בהלכה, מקודש בעליונים, מקודש בתחתונים, מקודש בא"י, מקודש בציון, מקודש בירושלים, מקודש בכל מקומות ישראל, מקודש בפי רבותינו, מקודש בבית הוועד. הודו לה' כי טוב, ואומר וכלכם ברוכים, ועל כל ברכה וברכה אומר הודו לה' כי טוב חוץ מברכת הלויים.

דע"ה ח"ב

ופסולת. אמנם שמואל ירחינאה היה בקי בתיקון דסוד העיבור בהבחנת בירור הניצוצין ע"מ להעלותם למ"ן בלי שיתערב זר בתוכם.

וזהו מה שרמזו לבן זומא בשאלתם, בתולה שעברה מהו לכה"ג, מי חיישינן לדשמואל כו'. וכוונתם באמרם "מי חיישינן", הוא ע"ד לשון תמיהה, היתכן לסמוך ע"ז, הרי כוונת הד' שנכנסו לפרדס היתה להחזיר את הזו"ן פב"פ, והרי עומדים אז כאשר אחוריהם מגולים ומאירים ומתפשטים כלפי למטה. וא"כ, הרי בעת שהיה הדור מקולקל וגברו העונות בזמן עשרת הרוגי מלוכה, הרי שאסור אז לגרום להם זיווג דפב"פ ושיהיו אחוריהם מגולים, שכן זהו ממש החטא דאדם הראשון, בסוד ביאת נחש על חוה.

והודה בן זומא לדבריהם, ואמר דשמואל לא שכיח, ר"ל שהאמת אַתם, ד"ז אינו יכול ליעשות בזמן הזה ע"י אדם כלל, אלא חיישינן שמא באמבטי עיברה, שהוא מעשה נסים.

וזהו שאמרו שם עוד בחגיגה "מעשה בר' יהושע בן חנניה שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית, וראהו בן זומא ולא עמד מלפניו, אמר לו מאין ולאין בן זומא. אמר לו צופה הייתי בין מים העליונים למים התחתונים ואין בין זה לזה אלא שלש אצבעות בלבד. אמר ר' יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחוץ כו', וכמה אמר רב אחא בר יעקב כמלא נימא. ורבנן אמרי כי גודא דגמלא. מר זוטרא כו' כתרי גלימי דפריסי אהדדי, ואמרי לה כתרי כסי דסחיפי אהדדי."

והנה מ"ש עדיין בן זומא מבחוץ, ואמר בלשון "עדיין", הוא מדוייק ע"פ דברינו, שהרי מתשובותיו בב' השאלות הנז', הרי נראה שהבין כמה שגג, ומעתה הרי שלבו שלם עם האמת, אך מאחר ששמע ר' יהושע שאומר הפסק גדול כ"כ בין מים העליונים למים התחתונים, גם אחרי המעשה של ד' שנכנסו לפרדס, לכך אמר ר' יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחוץ.

והנה סברת בן זומא שאמר שאין בין זה לזה אלא שלש אצבעות, הוא מכיוון שב' מיני המים הם מ"ד ומ"ן. והרי י' האצבעות הם בחי' י' הספי', וא"כ הרי שכוונתו לנה"י שהוא בבחי' ג' אצבעות. ומקומה של הנוק' הוא בנה"י דז"א, וכותלי הנה"י מפסיקים ביניהם.

אמנם האמת הוא כי כל הנה"י הם דידה, כי הם רק לצורך המלכות, ולכן היסוד הוא כולו כליל בה, והיסוד הרי כולל את הנו"ה, ואז אין בין הנוק' לנצח והוד אלא כמלא נימא, שהוא בחי' השערות שע"ג הברית. ובסוד אלו השערות הוא הצמר, צמר כבשים, שכן נה"י המה בסוד בהמה, וכנגדן השערות שבנוק' המה בסוד הפשתן, והוא בסוד איסור שעטנז, משום ששניהם הם מהמותרות היוצאות להיות סיגים, וממילא אסור לחברם יחד. ועכ"פ הוא שאין ההפסק שבין מים למים כשיעור ג' אצבעות ח"ן, אלא רק "כמלא נימא". דהיינו שבעת היחוד, אשר המ"ד ומ"ן מתייחדים יחד, ואין אז שום מחשבה אחרת ביניהם כי אם מזה על זה, עכ"ז היתה תכלית ההתבוננות לשמור את עצמם מכלילות הסיגים. וגם ההתבוננות הזו שבעת היחוד נחשבת להפסק, והוא סוד ההפסק אשר כמלא נימא. והרי אין יחוד שלם עתה עד עת התיקון, אז תבטל הרשעה כולה. והנה בחי' נימא בעובי שיעורו הוא בכל שהוא, אמנם בארכו הוא בעל שיעור גדול, כמש"כ והאי נימא איהי ו', שכן שם מדבר במים העליונים אשר מהבינה, אמא עילאה המכונה ים עילאה, למים התחתונים שהוא בסוד מלכות, המכונה "ים תתאה", ושיעורו ו' ספירות.

והנה הכוונה בענין ההפסק הוא בסוד הדברים שאמרנו לעיל, וכדי שלא נטעה ח"ו שמה שאמר ר' אחא בר יעקב "כמלא נימא", כוונתו לשיעור נימא באורך ח"ן, לכן באו רבנן ואמרו "כי גודא דגמלא" דהיינו שגם באורך הוא בשיעור קטן. ואמרו שם עוד מר זוטרא ואיתימא רב אסי אמר כתרי גלימי דפריסי אהדדי, ר"ל שהרי בדברי רבנן שאמרו כי גודא דגמלא עדיין יש מקום לטעות ולומר שההפסק ניכר והעין שולטת בו, לזה מוסיף מר זוטרא ואמר כתרי גלימי דפריסי אהדדי, דהיינו שלא נראה ההפסק שביניהם כלל, והריוח שביניהם הוא רק בדיעה בלא ראייה.

אמנם גם כתרי גלימי הרי אפשר שיהא ניכר שהם שניים מחמת עוביים, כי אינו דומה עובי האחד לשניים, ולזה אמרו בגמרא עוד שם, ואמרי לה כתרי כסי דסחיפי אהדדי, שהוא כעין כוס קטנה בתוך כוס גדולה אשר פיו למטה ומונח הגדול על הקטן, ואינו ניכר שהם שניים כלל. ההפסק אשר אמרנו שהוא בסוד כמלא נימא (שהוא מחמת החיצונים שסביבם), אינם מגיעים למעלה במקום היחוד עצמו ח"ו. וזהו שהזהיר ר' עקיבא ואמר אל תאמרו מים מים, שכן שם אין את אותו ההפסק הנ"ל. ומה שאמרנו בענין נגיעת החיצונים, הוא קאי רק על שפע דמותי מוחא הנמשך מסוד אלו השערות למטה בעולם הבריאה.

וזהו ג"כ עומק סוד מה שאמר שמואל (חגיגה יד ע"ב) יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, כי הרי כבר אמרנו כי בעת שאין זכות ומעשים טובים בתחתונים, אסור אז לדחוק את עצמו לגרום היחוד דהזו"ן למעלה, כי הוא אז סכנה גדולה עצומה למאד, ובסוד (משלי ל כב) עבד כי ימלוך, שהוא סוד ביאת נחש על חוה (שבת קמו ע"א), ושפחה כי תירש גבירתה (משלי ל כג) רח"ל (ע' זוה"ק בראשית נג ע"א, אחרי עד ע"א עט ע"א, בלק קצו ע"א, תשא קצד ע"ב, ויקהל קצה ע"ב, וע' מאמרי רשב"י בדפוח"ה דף מ ע"ש בארוכה). ולכן כל הזווגים אז הוא רק בבחי' אחור באחור כנודע. ולכן הוא כי כאשר ישנו ב"ד לקדש את החודש ולעבר את השנים, בעת שהיה הדור מקולקל רח"ל, היו צריכים אז לזהירות יתירה מאד בענין בירור הניצוצין, לברור ולהעלות רק את הניצוצין היותר מעולים והיותר גדולים במעלה, כי לא אפשר אז להעלות את כל הניצוצין כולם השייך לאותו החודש ולאותו

דע"ה ח"ב

השנה מחמת גודל הסינים שבהם, ע"י הסרון הזכות ומעשים טובים, כי כשיעלו עם סיניהם, יגרום תולדות רעות ותלאות רבות בהעולם ע"ד התתקע"ד דורות היוצאים בכל דור, ולכן נצרך אז התבוננות יתירה בבירור הניצוצין איזה לברר ואיזה להניח.

והנה שמואל ירחינאה היה כחו גדול בענין זה, וזהו שאמר (חגיגה יד ע"ב) יכולנא לתקוני לכולה גולה, ור"ל כי הגם שבגלות המר והנמחר הזה, הוה כל הזווגים הנעשה ע"י סוד העיבור בקידוש החודש רק בבחי' זיווגי דאחור באחור, וכי לא נמשך להם המוחין רק מישסו"ת לבד וכמ"ש בשער המוחין (פרק ט), והוא רק בחי' המוחין דגדלות ראשון לבד וכמ"ש בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש יב סמוך לסופו) וכן בשער הכוונות (דף פח ע"ד בדרוש א שם) וכל זמן (קו ע"א) שאין להם המוחין מאו"א עלאין, הוה כל זוגם רק בבחי' אחור באחור מפני פחד החיצונים כמ"ש בשער עקודים (פרק ב ופרק ח), כי רק או"א עלאין הם הדוחין את החיצונים וכמ"ש בשער לאה ורחל (פרק ז), ור"ל כי כאשר יש בהזו"ן המוחין מאו"א עלאין שהוא המוחין דגדלות שני, אז נכוו החיצונים מרשפי אש שלהבת יח⁹⁰⁵ שבהם, ומתרחקים גם מאחוריהם דהזו"ן, ויכולים להתייחד היטיב פכ"פ. אבל בראש חודש, שאין מוחין להזו"ן רק מישסו"ת לבד, שהוא המוחין דגדלות ראשון, יש להחיצונים איזה אחיזה עדיין באחוריהם, ועי"ז הרי הוה כל זוגם אז רק בבחי' אחור באחור, ונצרך אז זהירות יתירה בבירור הניצוצין ועלייתם, שלא להעלות אלא רק היותר מתוקנים שבהם, וכדי שלא יתערב זר בתוכם.

אמנם שמואל היה כחו גדול בזה, ולכן אמר יכולנא לתקוני לכולה גולה, ואמר ג"כ יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם. ור"ל שהוא יכול ויודע לייחד יחודים למעלה בלא חשש פחד סכנה כלל, ולגרום זיווג בהזו"ן הכל בתיקון דסוד העיבור כנ"ל, הגם שהוא רק בבחי' הזווג דאחור באחור והם בבחי' דינין וגבורות, והרי יש בהם אחיזה אל החיצונים וכמ"ש הרב בעקודים (פרק ב), וא"כ הרי צריך בהם זהירות יתירה לגרום בהם הזווג אז בתיקון דסוד העיבור, שהוא ע"י העלאת מ"ן בבירור הניצוצין, כי הרי צריך אז הבחנה יתירה ולהכיר ולידע איזה לברר ואיזה להניח מפני חשש סכנה, שלא יתאחו בהם החיצונים ויעלו ח"ו הם ג"כ בסוד הכלילות כמ"ש הרב במאמרי רשב"י (שם דף מ) ע"ש. ועלייתם בסוד הכלילות ח"ו גורם למעלה מציאות דם, וכמ"ש בזה"ק (פ' בלק קצו ע"א) דבשעתא דאיהי סליקת למנקט ענוגין וכיסופין (והוא בעת שהוא מעלה מ"ן אליו) ומומא אשתכח בהו בישראל לתתא, כדין מטי לגבה טפה דחרדל, ומיד אעדיאת (ר"ל הוסרה ונתרחקה) ויתיבת עלה יומין במנין וכדין כו' כדין ותכהין עיניו כו' כדין אתערו דס"מ כו'⁹⁰⁶, ע"ש כל הענין. והרי לנו כי עליית מ"ן בעת שהדור מקולקל גורם מציאות דם ח"ו, שהוא מציאות דינים קשים בסינים ופסולת, וזה נעשה ע"י התדבקות החיצונים בהמ"ן,

⁹⁰⁵ ע"י לעיל הערה 112.

⁹⁰⁶ ז"ל בשלימות: דבשעתא דאיהי סליקת למנקט ענוגין וכסופין ומומא אשתכח בהו בישראל לתתא כדין מטי לגבה טפה דחרדל ומיד אעדיאת ויתיבת עלה יומין במנין וכדין ידעין לעילא דמומא בהו בישראל ואתער שמאלא מיד ומשיך חוטא לתתא ותכהין עיניו מראות מה דהוה מסתכל בעין שפירו בכללא דאברהם בלא דינא כלל כדין ותכהין עיניו מראות מראות ודאי מלאסתכלא בכללא דרחמנו כדין אתערו דסמא"ל בקל תקיף לאתערא על עלמא כד"א "ויקרא את עשו בנו הגדול וגו'".

תרגום: שבשעה שהיא עולה לוקחת ענוגים וכסופים, ונמצא בהם מום בישראל למטה, אז מגיעה אליה טיפת חרדל, ומיד נפרדת ויושבת עליה ימים במנין, ואז יודעים למעלה שהמום בישראל. ומתעורר השמאל מיד, ומושך חוט למטה "ותכהין עיניו מראות" מה שהיה מסתכל בעין יפה בכלל אברהם בלי דין כלל, אז "ותכהין עיניו מראות", "מראות" בודאי. מלהסתכל בכלל של רחמנות, אז התעוררות סמא"ל בקול תקיף להתעורר על העולם, כמו שנאמר "ויקרא את עשו בנו הגדול וגו'".

דע"ה ח"ב

ועולים בסוד הכלילות, והרי סכנה גדולה אז לגרום זווג כלל. אבל שמואל ירחינאה היה רב גובריה, וכמ"ש נדה (כה ע"ב וסד ע"ב) ואמר יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, כי הוא היה בקי בתיקון דסוד העיבור בהבחנת בירור הניצוצין להעלותם למ"ן בל יתערב זר בתוכם. ומ"ש כמה בעילות, ומשמע שהוא רק איזה מספר מהם, אולי הוא שגם הוא ראה בעצמו שאין לו ההבחנה הזוה רק באיזה מספר לבר, אבל לא עד ביאת המשיח, וכמו שראינו ששלח לר' יוחנן רק עיבורא דשיתין שנין וכדאיתא בחולין (צה ע"ב).

וזהו מה שרמזו לו לבן זומא בשאלתם (חגיגה יד ע"ב) בתולה שעברה מהו לכה"ג, מי היישינן לדשמואל כו'. וכוונתם באמרם "מי היישינן", הוא ע"ד לשון תמיהה, וכי היתכן לסמוך ע"ז, הרי גם כל התיקון דסוד העיבור אשר בקידוש החודש ועיבור שנה, הרי הוא רק בהזווגי דאחור באחור כנז', ואז הנה עומדים אורות אחוריהם דהזו"ן דבוקים זב"ז, ואינם מתגלים ומתפשטים למטה כלל, כי אורות אחוריהם הם מעורים אז זב"ז והם נאחדים יחד וכמו שכתבנו בדברינו בעקודים (פרק ב ע"ש אות יז ובכ"מ שם), ועי"ז הרי אי אפשר להחיצונים להאחו אז ולינק מהם כלל. משא"כ בהענין דסוד בתולה שעברה לכה"ג, הרי היה כוונת הד' שנכנסו לפרדס להחזיר את הזו"ן פב"פ וכנ"ל סי' ז' ח', והרי עומדים אז אחוריהם מגולים ומאירים ומתפשטים למטה. וא"כ הרי בעת שהיה הדור מקולקל וגברו מאד מאד העונות בזמן העשרה הרוגי מלוכה וכמ"ש הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א), הרי אסור אז בחומר האיסור היותר גדול לגרום בהם הזווג דפב"פ, ושיהיה אחוריהם מגולים, כי הרי הוא החטא דאדם הראשון ממש, בסוד ביאת נחש על חוה, וכמו שבארנו בדברינו בדרוש ע"ן הדעת סי' ה' ו' בשער עקודים סוף פרק ב, והרי אסור בכל חומר איסור לגרום זווג אז, וכנ"ל מדברי הזוה"ק בכ"מ. ובפרט הזווג דפב"פ, שיעמדו אחוריהם מגולים, וזהו מה שאמרו לו, מי היישינן לדשמואל כו', כי היתכן שיהא אפשר לאיזה איש לתקן ולהכשיר סוד בתולה שעברה לסוד כה"ג, שהוא להחזירם פב"פ בעת שגברו עונות הדור, והיא בסוד בתולה שעברה, ובסוד פרשת העיבור כנ"ל.

והנה הודה בן זומא לדבריהם, ואמר דשמואל לא {קן ע"ב} שכית, ור"ל שהאמת אתם, שאי אפשר להעשות זה עתה ע"י אדם כלל, אלא היישינן שמא באמבטי עברה, שהוא רק מעשה נסים [כי הרי אי אפשר לבתולה שתתעבר כלל כל זמן שלא נעשית כלי⁹⁰⁷], והרי הוא רק מעשה נסים לבר וכנ"ל סי' ז'. והרי הודה בן זומא לדבריהם הן בהשאלה הראשונה לפרוסי כלבא, שהוא דרגא דעשו ס"מ אתקרי כלב וכמ"ש ברע"מ (פ' נשא קכד ע"א), והודה להם ואמר כל שבארצכם לא תעשו וכנ"ל סי' ז', והן בהשאלה השניה בסוד בתולה שעברה כנז', והנה הודה להם שלא יפה עשה כמה שהכנים עצמו בכ"ז.

וזהו שאמרו שם עוד בחגיגה (טו ע"א) מעשה בר' יהושע בן חנניה שהיה עומד על גב מעלה בהר הבית, וראהו בן זומא ולא עמד מלפניו (ע' תוספתא חגיגה (פרק ב) וירושלמי חגיגה (פרק ב הלכה א דף ט ע"א) ובראשית רבה (פ"ב סי' ד נוסחאות שונות בכ"ז)) אמר לו מאין, ולאין בן זומא. אמר לו צופה הייתי בין מים העליונים למים התחתונים ואין בין זה לזה אלא שלש אצבעות בלבד. (בב"ר הנוסח אלא כשתיים ושלוש אצבעות, ובתוספתא הנוסח ואין בין כו' אפי' טפח, וע' עוד ירושלמי שם⁹⁰⁸). אמר ר' יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחזין כו', וכמה אמר רב אחא בר יעקב כמלא נימא.

⁹⁰⁷ ע"י נדה כז ע"א: אין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת.

⁹⁰⁸ ז"ל: שוב מעשה בי ר' יהושע שהיה מהלך בדרך ובן זומא בא כנגדו שאל בשלמו ולא השיבו. אמר לו מאין ולאין בן זומא, אמר לו, מסתכל הייתי במעשה בראשית, ואין בין מים העליונים למים התחתונים אלא כמלא פותח טפח.

דע"ה ח"ב

ורבנן אמרי כי גודא דגמלא. מר זוטרא כו' כתרי גלימי דפריסי אהדדי, ואמרי לה כתרי כסי דסחיפי אהדדי. והנה מ"ש עדיין בן זומא מבחוץ, ואמר לשון "עדיין", הוא מדוייק ע"פ דברינן, כי הרי מתשובותיו בהב' שאלות הנו', הרי נראה שהבין במה ששגג, ומעתה הרי לבו שלם עם האמת, אך מאחר ששמע ר' יהושע שאומר הפסק גדול כ"כ בין מים העליונים להתחתונים, ומה גם כי הרי הזהיר להם ר' עקיבא בזה, ואמר "אל תאמרו מים מים", כי האחדות בהם הוא עצום מאד, וכנ"ל ענף כ"ב סי' ה', ועתה גם אחר כל המאורע הנה שמע ממנו ר' יהושע שאמר שיעור הפסק גמור בין מים למים, ולכך אמר ר' יהושע לתלמידיו עדיין בן זומא מבחוץ.

והנה סברת בן זומא שאמר שיש הפסק ביניהם כשתיים ושלש אצבעות, כי הב' מיני מים הם מ"ד ומ"ן, והי' אצבעות הם בחי' הי' ספי' כמ"ש בספר יצירה (פרק א משנה ג), וא"כ הרי הוה הנה"י בבחי' ג' אצבעות. ונודע כי מקומה של הנוק' היא בנה"י דז"א, וכותלי הנה"י הם מפסיקים ביניהם, והרי הוה הפסק בין מ"ד ומ"ן שיעור ג' אצבעות, כי כל אור היוצא הרי יוצא נרתקו עמו כמ"ש בשער תיקון הנוק' (פרק ה) וע' נסירה (פרק ח). אמנם נצח הוד הנה נודע הוא כי מצד הפנים הם שניים ומצד האחוריים הם אחד ע' שער השמות (פרק ו) ובפע"ח תפילין (פרק א) ושעה"כ (שם דרוש ב ג), וזהו מ"ש בב"ר הנו' כשתיים ושלש אצבעות, כי הרי בבחי' אשר נו"ה הם שניים הרי הוה הנה"י ג' אצבעות, ובבחי' שהם אחד הרי הוה הנה"י ב' אצבעות.

אמנם האמת הוא כי כל הנה"י הם דידה, כי הם רק לצורך המלכות וכמ"ש בשער פרטי עי"מ (פרק ב), ולכן היסוד הוא כולו כליל בה, והיסוד הרי הוא כולל את הנו"ה, כי הוא המכריע הכולל את ב' הקצוות, ואז אין בין הנוק' להנצח הוד אלא כמלא נימא, שהוא סוד השערות אשר ע"ג ברית וכמ"ש הגר"א בתיקונים (ריש תיקון יט דף לו ע"ב ד"ה כמלא נימא), וסוד השערות הללו הם מותרים מוחא⁹⁰⁹ היוצאים לסינים ע' שער מוחין דקטנות (פרק ב) והבן מאד.

ומסוד אלו השערות הוא הצמר, צמר כבשים כמ"ש הרב בהולדת או"א (פרק ה), כי נה"י הם סוד בהמה, שלושה עדרי צאן (בדאשית כט ב) כנודע⁹¹⁰, וכנודן מהשערות שבנוק' הוא סוד הפשתן, ע' תיקונים (קלא סע"א) ואל קין ואל מנחתו לא שעה בגין דקרבנא דיליה הוה מההוא אתר דאקרי ערוה, כי הם ממותרי מוחא אשר שם בהנוק'. והוא סוד איסור שעטנז, כי משום ששניהם הם מהמותרות היוצאים לסינים אסור להכרם יחד, וכמ"ש בזוה"ק (פ' קדושים פו סע"ב) לא תעביד ערבובייה כחדא בגין דאתער לאתחברא סטרא אחרא כחדא לאבאשא עלמא, ומאן דפריש לון אסגי שלמא בעלמא אוף הכא⁹¹¹ כו', ע"ש ופ' בשלח (סד סע"ב). ועכ"פ הוא כי אין ההפסק אשר בין מים למים

⁹⁰⁹ עי' יהל אור ח"ג ל"ז ע"ב בליקוטים וז"ל, והענין כי הן (השערות) מותרים מוחא, וכפי מספר הכחות שבמוח כן מספר השערות, וכן השערות שבראש, אלא שהן מכחות שבאורא משכן הנשמה והן גבוהין יותר וכו', ע"כ. ועי' מים אדירים מג, דהיינו מעכירת ופסולת המוח.

⁹¹⁰ עי' זהר ח"א קנא ע"ב.

⁹¹¹ ז"ל בשלימות: כתיב ומעץ הדעת טוב ורע ומה על דא גרים אדם מיתה בעלמא מאן דאחזי עובדא אחרא דלא אצטריך על אחת כמה וכמה שור וחמור אוכחן מסטרא דא אקרי שור ומסטרא דא אקרי חמור וע"ד כתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדו לא תעביד ערבובייה כחדא בגין דאתער לאתחברא סטרא אחרא כחדא לאבאשא עלמא ומאן דפריש לון אסגי שלמא בעלמא אוף הכא מאן דפריש לון בההוא גוונא כמה דאמרו דלא אשתכח שוע טווי ונוז כחדא האי ב"נ אסגי שלמא עליה ועל כל עלמא.

תרגום: כתוב "ומעץ הדעת טוב ורע", ומה על זה גרם אדם מיתה בעולם, מי שמראה מעשה אחר שלא צריך, על אחת כמה וכמה. שור וחמור יוכחו, מצד זה נקרא שור, ומצד זה נקרא חמור, ועל כן נאמר "לא תחרוש בשור ובחמור יחדו". אל תעשה ערבוביה יחד, משום שמתעורר להתחבר הצד האחר כאחד להרע לעולם, ומי שמפרידם מרבה שלום בעולם. כמו כן כאן, מי

דע"ה ח"ב

כשיעור ב' וג' (קו ע"ג) אצבעות ח"ו אלא רק כמלא נימא. והכוונה הוא כי בעת היחוד אשר המ"ד ומ"ן מתייחדים יחד, ואין אז שום מחשבה אחרת ביניהם רק מזה על זה, אני לדודי ודודי לי (שיה"ש ו ג), עכ"ז הנה הוה ההתבוננות אז ג"כ עכ"פ לשמור את עצמם מכלילות הסיגים אשר הם שוכנים מסביב, ובסוד סביב רשעים יתהלכון (תהלים יב ט), ויונקים מסופן דהשערות הנז', שלא יוכללו גם הם ח"ו. וההתבוננות הוה אשר בעת היחוד הוא נחשב אז להפסק ג"כ, והוא סוד ההפסק אשר כמלא נימא. והרי אין יחוד שלם עתה עד עת התיקון, שאז יתבטל הרשעה כולה, ולא יהיה נצרך אז להסיה דעת מתשוקת היחוד כלל, ואז יתייחדו המ"ד ומ"ן ביחוד שלם, להמשיך בהם הנביעו דאור א"ס, כי הוא אינו נפתח ומתגלה בכל הראוי אלא ביחוד שלם דוקא.

אמנם הנה בחי' נימא הרי נמצא לפעמים שהוא שיעור גדול, כי בעובי שיעורו כל שהוא והוא חוט השערה הנזכר בכל מקום והכוונה הוא על עובי, אבל בארכו הוא שיעור גדול, וכמ"ש בתיקונים (תיקון ע קמא רע"א) ונימא שיעורא דאת ו', וכן בתיקון י"ט באותו הענין עצמו בשיעור אשר בין מים העליונים להתחתונים שהוא כמלא נימא, אמרו שם (דף לז ע"א) והאי נימא איהי ו', כי שם מדבר במים העליונים אשר מהבינה שהיא ים עלאה אימא עלאה, למים התחתונים אשר בהמלכות שהיא ים תתאה, ומתפשטים המים עלאין שמהבינה ונמשכין דרך ה' ספי' חג"ת נ"ה ונחתין ביסוד, וממנו מקבל המלכות שבה המים התחתונים. והרי הוה היסוד בין המים העליונים דהבינה להמים התחתונים דהמלכות, ולכן אמר שם, והאי נימא איהו צדיק, ולא למנא אוקמוהו קדמאין דקב"ה מדקדק עם הצדיקים אפי' כחוט השערה כו'⁹¹² (ור"ל עובי היסוד, כי הוא נהיר לנוק' דרך דופן, וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א דף יט סע"ג ובדפוח"ה הוא דף יב ע"ב סמוך לסופו), ועי' תיקונים בהגר"א (בתיקון מ דף פט ע"ג⁹¹³) ותבין, וכן הוא בדברי הרב בשער הארת המוחין פ"ט ע"ש). והאי נימא איהי ו' שהוא היסוד הכולל ו"ק, והוא ו' זעירא⁹¹⁴, וממנו הוא מקבל המלכות. והרי הוה היסוד שהוא ו' הממוצע בין המים העליונים דהבינה להמים התחתונים דהמלכות, אמנם הוא נכנס כלול בתוך המלכות עצמה, והרי אין הפסק כלל. אך עכ"פ הוא שהרי אמרו בתיקונים שהנימא הוא ו', ור"ל על אורך הנימא.

אך בענינינו שהכוונה הוא על מ"ד ומ"ן דהו"ן, והנימא המפסיק הוא החוט דסחיר לאות ברית שאמרו בתיקונים (שם לו סע"א) והוא השערות שעל הברית, והכוונה בענין ההפסק הוא על סוד הדברים שאמרנו לעיל, וכדי שלא נטעה ח"ו שמה שאמר ר' אחא בר יעקב כמלא נימא, הכוונה הוא על שיעור נימא באורך ח"ו, שהוא ו', לכן באו רבנן ואמרו, כי גודא דגמלא, ור"ל כי הרי גמלא הנה הגם שהרווח אשר בין נסר לנסר באורך הוא רב, כי הרי הוא כשיעור רוחב כל הגמלא, עכ"ז הרי אין הפסק ואין סכנה מהרווח שבאורך כלום, כי הנסרים דבוקים זה לזה בכל האפשרי, ואין ההקפדה שם אלא רק על הרווח שבין זה לזה ברוחב, והוא באמת רק כל שהוא. כן הוא בענינינו, כי אורך הנימא אינו מפסיד

שמפריד אותם באותו אופן כמו שאמרו שלא נמצא שוע טווי ונוז כאחד, זה אדם שמרבה שלום עליו ועל כל העולם.

⁹¹² תרגום: הנימא הזו הוא צדיק, ולא לחינם ביארוהו הקדמונים שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים אפילו כחוט השערה.

⁹¹³ ז"ל: אור ומים הן ב' עיטרין דח"ג והיו ראויין להיות שם ולהזדווג וליתן שניהם לנוק' אבל באמת אינו יוצא אלא מים והאור ההולך בזיווג בכל האברים הוא התענוג בזיווג והולך עד יסוד ושם נגנז ובעטרה אינו בא אלא מים וזהו עטרא דגבורות שהוא בעטרה וניתן לנוק' ושם נעשה רקיע בבינה דבה ששם ויצר כו'.

⁹¹⁴ עי' זהר שמות קטו ע"ב, ועי' ע"ח שער הולדת אר"א וזר"ן פרק ה.

דע"ה ח"ב

ואינו נחשב להפסק בעת היחוד ח"ו אלא רק הרוחב שבכל נימא, והוא רק כל שהוא חוט השערה.

ואמרו שם עוד (חגיגה טו ע"א), מר זוטרא ואיתימא רב אסי אמר כתרי גלימי דפריסי אהרדי, ור"ל כי הרי בדברי רבנן שאמרו כי גודא דגמלא, הנה הגם שכבר נשמע מזה על שיעור ההפסק דכמלא נימא, שהכוונה הוא על הרוחב והעובי, שהוא רק הפסק כל שהוא כנז, עכ"ז הרי עדיין יש למעות ולומר שההפסק הוא ניכר ונגלה והעין שולטת בו, כי הרי גודא דגמלא ניכר ההפסק כל שהוא שבין נסר לנסר לעין כל, והרי אינם מיוחדים אלא רק סמוכים וקרובים זה לזה, וא"כ הרי לא שייך באמת לשון יחוד כלל, ולזה מוסיף מר זוטרא ואמר כתרי גלימי דפריסי אהרדי, שלא נראה ההפסק שביניהם כלל, והריוח כל שהוא שביניהם הוא רק בידיעה בלא ראייה, שאי אפשר שלא תהא ריוח בינתים כמו שפי' רש"י ז"ל שם.

אמנם גם בתרי גלימי הרי אפשר ג"כ שיהא ניכר שהם שניים מחמת עוביים, כי אינו דומה עובי האחד לשניים, וע"י עוביים ניכר שהם שניים, וא"כ נמצא כי גם בתרי גלימי דפריסי (קו ע"ד) אהרדי, הנה הגם שאין הריוח שביניהם נראה, אך ע"י ההיכר שהם שניים הרי אין עדיין יחוד גמור, ולזה אמרו בגמרא עוד שם (חגיגה טו ע"א), ואמרי לה כתרי כסי דסחיפי אהרדי, שהוא כעין כוס קטן בתוך כוס גדול אשר פיו למטה ומונה הגדול על הקטן, והרי אינו ניכר שהם שניים כלל, הגם שהם זה בתוך זה, ואי אפשר שלא תהא ריוח בינתים, עכ"ז הרי אין הריוח וההפסק שיש שם עכ"פ גורם כלל להוכיח שהם שניים, כי לעולם אינו ניכר רק אחד. וכן הוא בענינינו, כי ההפסק אשר בסוד כמלא נימא שאמרנו, שהוא רק כל שהוא וכחוט השערה לבד, הנה גם אותו הכל שהוא אינו נראה לעין כלל, ואינו ניכר בהדיא כלל. [כי במאמרם ז"ל, כי גודא דגמלא, השמיענו על השיעור כמלא נימא שהוא רק כל שהוא וכנ"ל, ובמאמרם כתרי גלימי כו' השמיענו על הפסק אותו הכל שהוא שאינו נראה ההפסק לעין כלל, ובמאמרם כתרי כסי כו' השמיענו שגם אינו ניכר כלל.] והנה מתייחדים זו"ן כתרי כסי דסחיפי אהרדי ונכללים זה בזה ואין ביניהם אלא כמלא נימא, והרי נתבאר דברי הגמרא חגיגה בזה שהוא ע"פ סוד הנז'.

ודע שגם ההפסק אשר אמרנו בסוד כמלא נימא, שהוא מחמת החיצונים השוכבים סביבם, ובסוד סביב רשעים יתהלכון (תהלים יב ט). הנה אינם מגיעים ח"ו למעלה במקום היחוד עצמו ח"ו וח"ו, וזהו שהזהיר להם ר' עקיבא ואמר (חגיגה יד ע"ב) אל תאמרו מים מים, כי שם אין הפסק ח"ו, והיחוד שם הוא עצום למאד, ולכן אל תאמרו מים מים שהם שניים, כי הם שניהם רק אחד וכנ"ל ענף כ"ב סי' ה'. ומה שאמרנו בענין נגיעת החיצונים, הנה הוא רק על שפע דמותרי מוחא⁹¹⁵ הנמשך מסוד אלו השערות למטה בעולם הבריאה, ומזה הוא ההרגש למעלה והוא סוד ההפסק שאמרנו והבן ודע זה.

דרוש ד ענף כד סימן יא

וכן היה בכך עזאי, שהיה מיסוד העפר שבהד' יסודות ארמ"ע, ושרשו במערב אשר שם שולט המלאך רפאל, ומשם הוא הנהר פישון ושרשם הוא בחלק הפשט מפרד"ס, שהוא גילוי אור המלכות. ועלה בן עזאי בכוונות ויחודים בשורשו ושורשו ועלה למעלה, וכיוון להמשיך את המוח חכמה (הרי הוא שורש המלכות), כדי להעלות את הדעת למקומה. אמנם לא היה הילוכו לשם דרך כל המדרגות התחתונות כהוגן, ועי"ז היתה עלייתו שלא כראוי כלל, ואתענש ומית.

ועד"ז היה בבן זומא שהיה מיסוד הרוח, שהוא בת"ת מחגת"מ דאצילות, אשר המה ממוח בינה דאבא עילאה, ועלה מדרגא לדרגא עד המוח בינה כדי להמשיכה בז"א וכדי להעלות את הדעת למקומו. וגם הוא לא הלך כהוגן ולא עלה כראוי ונענש ג"כ, אמנם שניהם נותרו בצדקתם וקדושתם, אלא שנענשו.

⁹¹⁵ ע"י לעיל הערה 909.

דע"ה ח"ב

שורשו של אלישע היה מיסוד האש שהוא בסוד הגבורה, והוא עלה בגבורות שבדעת. ומשום שכל מה שבא מצד הגבורות הוא מסוכן מאד, כי הוא שורש לחיצונים, והוא לא נזהר כראוי בכל הילוכו דרכם, ממילא התגברו הם עליו ונתקלקל ונטרד רח"ל וכנ"ל.

אמנם ר' עקיבא, ע"י גדולת תורתו וקדושתו, שהיה כל ימיו עובד מאהבה, נתעלה ע"י מעשיו עד מוח הדעת עצמו ובחסדים שבדעת, והוא בחלק הסוד מד' חלקי הפרד"ס, כי בחלק הסוד מתגלה האור הגנוז אשר גילוינו נמשך מצד החסד דאצילות הנמשך מהעטרה דחסדים שבדעת, העולה עד החכמה מגילוי דאור א"ס שבו כנז'.

והנה ע"י שהיה ר' עקיבא עובד מאהבה תמיד, הנה אתדבק בימינא, וכשנכנס לפרדס היה כל הילוכו דרך ימין, עאל בשלם ונפק בשלם, כי היסוד מכונה "שלום". ועל שגרם תיאובתא דרחימו דלעילא ותתא כחדא, עאל בשלם ונפק בשלם, שכן ע"י התעוררות החסד העליון נמתקו הגבורות, ועי"ז נדחו החיצונים מכל וכל, ונעשה היחוד בזו"ן. וכן גרם התיקון למעלה למעלה, כי המשיך בז"א את החסדים דאבא מהמוחין דגדלות שני. והרי נתקנו ע"י ר' עקיבא כל הפגמים שאמרנו לעיל ענף כ"ג.

והגם שהמוחין דאבא הרי הם ד', שהם חכמה ובינה, ודעת הכולל ב', שהם עטרא דחסדים ועטרא דגבורות, ור' עקיבא לא תיקנם במכוון אלא רק המשיך את מוח העטרא דחסדים. אמנם האמת היא ששלימות תיקון ר' עקיבא היה בצירוף לתיקוני בן עזאי ובן זומא, עי"כ שהמשיכו את המוחין דחור"ב דאבא, אלא שהם, בהיותם בפני עצמם, לא הצליחו בזה, משום שכוונת תיקונם היה על החור"ב, הרי הם המוחין היותר עליונים, והיתה כוונתם במכוון ובהדיא רק על החור"ב. אמנם בחור"ג שבדעת, לא כיוונו עליהם במכוון ובהדיא, אלא שזה יומשך ע"י ר' עקיבא ואלישע. אמנם כוונת ר' עקיבא היתה רק על הדעת והחסדים שבדעת.

וקשה, הרי עוונות הדור מנעו את התיקון של בן זומא ובן עזאי, וא"כ איך נתקנו ונשלמו ע"י ר' עקיבא. אך האמת היא כי זהו עומק כוונתם ז"ל בחגיגה שם במה שאמרו "ואף ר' עקיבא בקשו מלאכי השרת לדוחפו, והגין הקב"ה בעדרו" עבור שהיה עתיד ועומד להיות לקרבן, שיהא קבוע ועומד תמיד באור"א וזו"ן בכדי לברר ולתקן ולהעלות מ"ן מאז ולהלאה עד ביאת המשיח, והוא ע"י נשמת ר' עקיבא וחביריו שנהרגו שמאז היו מרכבה לזה תמיד.

והנה אפילו ע"י ר' עקיבא וחביריו (י' הרוגי מלוכה) לא נתקן הדבר בתיקון גמור, אלא שעל ידו נתקן ונעשה יסוד ושורש לבירור הניצוצין שיובררו לאט לאט מאז ולהלאה ע"י התורה והמצוה שבכל יום, עד ביאת המשיח. ותחילת התיקון הזה התחיל מכניסתו לפרדס כנז', שהיה בזמן החורבן, וסמוך לאחר החורבן היה העולם מתמוטט ועמד לחזור לתוהו ובוהו. ואח"כ נתקן ונעשה יסוד ושורש לבירור הניצוצין.

זהו רק מה שנוגע לתיקון הכללי העולם כולו, אבל במה שנוגע לשורש נשמתו, הנה בזה היה מתוקן לגמרי, ונשלם תיקונו תיכף מכל וכל. לכן אמרו עליו שיצתה בת קול ואמרה, אשריך ר' עקיבא שאתה מזומן לחיי העוה"ב.

ומעתה נחזור לעניינינו הראשון להשלים הדרוש שהתחלנו לעיל סי' ד' בענין הד' שנכנסו לפרדס, שהיה כוונתם לתקן את אשר פגם אדה"ר בירידת הדעת למטה ובכל הפגמים שנעשה עי"ז וכנ"ל ענף כ"ג סי' ד' ה'. ובארנו לעיל סי' ד' ה' ו' בענין בן עזאי ובן זומא ואלישע אחר כי כל א' כוון לתקן ע"פ שורשו ויסודו. בן עזאי שהיה מיסוד העפר שבהד' יסודות ארמ"ע, ושרשה הוא במערב העולם מד' רוחות העולם, אשר שם שולט המלאך רפאל מד' מחנות השכינה, שסימנם ארנמ"ן⁹¹⁶, ומשם הוא הנהר פישון מהד' נהרות הנמשכים מעדן, ושרשם הוא בהחלק הפשט מהד' חלקי פרד"ס שבתורה, שהוא בגילוי אור המלכות מהד' שרשין ונועין עלאין הגת"מ דאצילות אשר יסודה הוא באבא עלאה, חכמה, ה' בחכמה יסוד ארץ (משלי ג יט). אבא יסוד ברתא (זהר פנחס רנו ע"ב). ועלה בן עזאי בכוונות ויחודים בשורשו ושורש שורשו למעלה למעלה, וכוון להמשיך את המוח חכמה אשר מאבא עלאה בז"א, כדי להעלות את הדעת למקומו. אמנם לא היה הילוכו דרך כל המדרגות התחתונים כהוגן, ועי"ז היה עלייתו שלא כהראוי כלל, ועי"ז נתקיים בו מקרא שכתוב (קהלת ח יד) אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים, ואתענש ומית.

ועד"ז בבן זומא כי הוא היה מיסוד הרוח אשר במזרח העולם, אשר שם שולט אוריאל, ומשם הוא הנהר חדקל, ובחלק הדרש מהד' חלקי פרד"ס, שהוא בהת"ת מהחגת"מ דאצילות, אשר עליו נאמר (משלי ג יט) כונן שמים בתבונה, שהיא ממוח בינה דאבא עלאה, ועלה הוא מדרגא לדרגא עד המוח בינה להמשיכה בז"א, וכדי להעלות את

⁹¹⁶ פי' אוריאל רפאל גבריאל מיכאל נוריאל. והנה אמנם כתב שהם ד' ותוך כדי דיבור מונה ה', אלא עי' תז"ח דף מא ע"ד שאוריאל ונוריאל המה למעשה מלאך אחד.

דע"ה ח"ב

הדעת למקומו. וגם הוא לא הלך כהוגן ולא עלה כהראוי ונענש ג"כ, אמנם הם שניהם הנה נשארו בצדקתם וקדושתם אלא שנענשו.

אך אלישע הנה הוא היה שורשו מיסוד האש שהוא בצפון העולם, ושם שולט גבריאל, ומשם הוא הנהר גיחון, ובחלק הרמו מהר' חלקי פרד"ם שהוא מסוד הגבורה דהחגת"מ, ועלה הוא בהגבורות שבדעת. הנה משום שכל אשר מצד הגבורות הוא מסוכן מאד, כי הוא שורש החיצונים, ומשם הם יונקים, ושם הם נאחזים. וכל הילוכו שם הרי היה להתגרות בהם להכניעם ולכובשם, אך לא היה נזהר כהראוי בכל הילוכו דרך הם, ועי"ז התגברו הם עליו ונתקלקל ונטרד רח"ל וכנ"ל כ"ז בביאור וארוכה לעיל ענף כ"ב ובענף זה לעיל סי' ד' ה' ו'. {קז ע"א}

אמנם ר' עקיבא הנה ע"י גדולת תורתו וקדושתו, שהיה כל ימיו עובד מאהבה, וכמ"ש (ברכות סא ע"ב) כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה בכל נפשך כו', וכן בזוה"ק בהיכלות פקודי (רנד ע"א) נשמתין עלאין דמתערי תיאובתא דרחימו דלעילא ותתא כחדא אינון נשמתין עלאין כגון ר' עקיבא וחברוי כו'⁹¹⁷, הנה נתעלה ע"י מעשיו עד מוח הדעת עצמו ובהחסדים שבדעת, וע' שער המוחין (סוף פרק ט) ובמפרשים שם מה שהעירו בזה, וע' פע"ח (שער ספירת העומר פ"ז) וכן בשער הכוונות (שם דף פו ע"ד ופז ע"א), וע' שם ושם שאמר כי ע"י המעשים טובים נתגדלו ועלו למעלה למעלה ע"ש. וכן היה בר' עקיבא במכל שכן, כי נתגדל ועלה עד מוח הדעת עצמו ובהחסדים שבו, ונעשה שרשו בהחסדים כמ"ש בהיכלות פקודי (רנד ע"ב) ע"ש. ולכן אמר האריז"ל (בלק"ת בראשית ובספר הליקוטין פקודי ובמאמרי רשב"י הגינה) היה תיקונו בהחסדים שבדעת והבן כ"ז. והנה היה כל הילוכו מתתא לעילא הכל בימין, ע"ד שנאמר באברהם אבינו ע"ה (בראשית יב ט) הלוך ונסוע הנגבה וכמ"ש בפרשה לך לך (פ ע"א פג ע"א פד ע"א), כי בצד ימין אין אחיזה כ"כ לס"א אפי' למטה, ושם מתגבר הקדושה ביותר לעולם. והיה הילוכו דרך ימין, שהוא דרך יסוד המים מהר' יסודות ארמ"ע, ומצד דרום העולם שבד' רוחות העולם, אשר משם הוא הנהר פרת מהר' נהרות, דביה פריה ורביה וכמ"ש בפ' בראשית (כו ע"ב) וכן בגמרא בכורות (נה ע"ב) למה נקרא שמו פרת שמימיו פרים ורבים, כי הוא בימינא דעלמא העולה עד מוח החכמה, (ע' בהגר"א בספר יהל אור פ' פקודי כט ע"ב⁹¹⁸), אשר בו מתלבש אור א"ס כמ"ש בסוף שער השמות (פרק ז) וכנודע. ולכן הוא בנביעו תדיר, ומימיו פרים ורבים, כי הוא בימינא דעלמא, מצד הימין של השכינה, ושם עומד מיכאל ומשמש, שהוא הראש והראשון מהר' מחנות המקיפין לשכינה, כמ"ש בברייתא דפרקי מרכבה (פרק ו) ובזוהר חדש (בראשית דף ב ע"ב בסתרי אותיות שם ב ע"א) וע' פדר"א (פרק ד) ובזוהר במדבר (קיה ע"ב), ובימין הנה שם הוא הגילוי דאור הגנוז, והוא בחלק הסוד מהר' חלקי פרד"ם, כי בחלק הסוד מתגלה האור הגנוז הנמשך גילוי מצד החסד דאצילות הנמשך מעטרה דהחסדים שבדעת העולה עד החכמה מהגילוי דאור א"ס שבו כנז'.

והנה ע"י שהיה ר' עקיבא עובד מאהבה תמיד הנה אתדבק בימינא, וכשנכנס לפרדס היה כל הילוכו דרך ימין כנז', עד שנכנס בהיכל אהבה דבריאה, שהוא אהבה

⁹¹⁷ תרגום: הנשמות העליונות שמעוררים תשוקה של אהבה שלמעלה ומטה כאחד אותן נשמות עליונות כמו רבי עקיבא וחבריו.

⁹¹⁸ ז"ל, רביעי עאל בפרת דאיהו מוחא דביה פריה ורביה [שהוא מעין הנובע לאין סוף והוא אור הגנוז ימינא דעלמא ושם נתבקע ימא דאורייתא כמ"ש (בכורות נה ע"ב) לא פרת שמו אל איובל שמו כמ"ש "ועל יובל ישלח שרשיו וכאן לא יראה כי יבא חום" ולכן נכנס ויצא בשלום וז"ס (מנחות כט ע"ב) שאמר משה רע"ה להקב"ה יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י, שהוא נכנס בסוד הלכה למשה מסיני. וז"ס כיון שהגיע לדבר אחד א"ל תלמידיו מנין לך, א"ל הל"מ, נתיישרה דעתו].

דע"ה ח"ב

זומא, והוא ימין של השכינה המתלבשת שם, והיא שם בסוד המאור הקטן, לכי ומעמי את עצמך (חזו"ן ט ע"ב), ולכך נקרא שם אהבה זומא, ומשם עלה למעלה עד החסד דאצילות שהוא אהבה רבה, כי שם הוא המאור הגדול, יהוה, ובבריאה הוא המאור הקטן, אלהים, וכמ"ש בפ' בראשית (כ ע"א). ור"ל כי גילוי ית"ש בבריאה הוא רק בגילוי אלהים, בראשית ברא אלהים (בראשית א א), ושניהם יחד הוא יחוד הויה אלהים, והוא יחוד זו"ן, וזהו שאמרו בהיכלות פקודי (רנד ע"ב) על ר' עקיבא, ואיהו סליק ואשלים אהבה זומא באהבה רבה כדקא חזי. ואמר שם עוד, כדין אשתלים ברזא דמהימנותא שהוא יחוד זו"ן, כמ"ש כ"ז הגר"א שם (יהל אור ח"ב כז ע"ד) ע"ש. ואמרו שם, בגין דר' עקיבא סליק לעילא כדקא יאות, עאל בשלם ונפק בשלם, כי היסוד הוא נקרא שלום, ברית שלום⁹¹⁹, והוא הן דז"א והן דנוק', שניהם נקראו שלום. ועל שגרים תיאובתא דרחימו דלעילא ותתא כחדא, לזה אמרו דעאל בשלם ונפק בשלם, כי ע"י התעוררות דחסד עליון נמתקו הגבורות, ועי"ז נדחו החיצונים מכל וכל, ונעשה היחוד בהזו"ן, וזהו נכנס בשלום ויצא בשלום. וכן גרם התיקון גם למעלה למעלה, כי המשיך בז"א את החסדים דאבא מהמוחין דגדלות שני, והמשיך והוריד את היסוד דאבא עם העטרה דחסד אשר בו, המשיך אותו בראשו דז"א, ועי"ז עלו החסדים דאימא ג"כ, ר"ל העטרה דחסדים מהדעת דאימא שנפל למטה בגופו עלו הם ג"כ למעלה בראשו, וכן עלה העטרה דגבורות עי"ז ג"כ, כי הגבורות נמשכו לעולם אחר החסדים כשאפשר להם, ובסוד (בראשית ג טז) ואל אישך תשוקתך. והרי עלה עי"ז כל הדעת כולו למעלה, והוא משום כי הרי כל ירידת ונפילת הדעת למטה הנה היה הסיבה משום שנתמעט אור הכתר ע"י שהגדיל הכלי שלו קודם זמנו, שהוא כל זמן שהיה חסר מאורות דאבא וכנ"ל ענף כ"ג סי' ד' ה' וסי' ז' ע"ש. וכן ע"ב} אבל עתה ע"י ר' עקיבא שנתקן ז"א באורות דאבא ג"כ, ונשלם בהמוחין דגדלות שני, הרי נתגדל אור הכתר שבו, וחזר והעלה את הדעת למעלה. והרי נתקן ע"י ר' עקיבא כל הפגמים שאמרנו לעיל ענף כ"ג בזה, הנה נתקן עתה כולם.

והגם שהמוחין דאבא הרי הם ד', שהם חכמה ובינה, ודעת הכולל ב' שהם עטרה דחסדים ועטרה דגבורות, ור' עקיבא לא תיקן במכוון ובהדיא אלא רק המשכת מוח העטרה דחסדים לבר. אך האמת הוא כי שלימות תיקון ר' עקיבא היה בצירוף תיקוני בן עזאי ובן זומא ג"כ, ע"י מה שהמשיכו הם את המוחין דהח"ב דאבא וכנ"ל סי' ד' ה', אלא שהם עצמם לא הצליחו בזה, משום שכוונת תיקונם הרי היה על החו"ב, שהם המוחין היותר עליונים, והיה כוונתם במכוון ובהדיא רק על החו"ב. אבל בהח"ג שבדעת, לא כווננו עליהם במכוון ובהדיא, אלא שזה יומשך ע"י ר' עקיבא ואלישע וכנ"ל בדברינו, שכוונת כל א' היה לפי שורשו ויסודו. והרי היה כוונת בן עזאי ובן זומא על המוחין היותר עליונים, ונצרך לזה כשרונות יותר גדולים בתורה ומעשים טובים הרבה מאד, לעורר ברום גבוהים כל כך ולהמשיך אורם למטה, לתקן למטה ג"כ בכל התיקון הנצרך לפי אותו העת. ומחמת שלא היה אז הדור ראוי לכך כלל, לכן לא הצליחו במעשיהם, כי היה מדת הדין מעכב עליהם וכנ"ל סי' ה'. אמנם ר' עקיבא הנה הוא היה כוונתו במכוון ובהדיא רק על הדעת ובהחסדים שבדעת, והיה על זה כשרונותיו בתורה ומעשים טובים ראויים מאד, כי כל ימיו היה עובד מאהבה, ואהבה הוא בחסד, היכל אהבה. והרי היה מתקן מדת החסד הרבה מאוד, ולכן היה ראוי הוא להשתמש בזה, ולעורר למעלה ולהורידה למטה ג"כ, וכמ"ש בחגיגה (טו סע"ב) שעליו הכתוב אומר משכני אחריו נרוצה, והוא ע"י גודל אהבתו להקב"ה, ולכן אמר הקב"ה עליו, הניחו לזקן זה שראוי להשתמש בכבודי. ולכן נשלם על

⁹¹⁹ ע"י זהר בראשית דף לג ע"א.

דע"ה ח"ב

ידו גם תיקוני בן עזאי ובן זומא, ונשלם ז"א בכל המוחין דגדלות שני. והרי נתרבה אור הכתר שבו, וחזר והעלה את אור הדעת למעלה ברישיה ובמוחין, ונתקן מעתה כל הפגמים כולם.

אמנם הוא, הרי לעיל סי' ה' אמרנו כי מחמת עונות הדור בעת ההיא לא היה אפשר לתקן את בירור הניצוצין כהראוי כלל, וזה היה המניעה והחסרון בתיקוני בן עזאי ובן זומא במה שלא הצליחו בתיקונם, והוא משום חסרון בירור הניצוצין, שלא היה אפשר אז להשלים את תיקונם כלל, וכנ"ל בדברינו סי' ה', וא"כ איך נתקן ונשלם ע"י ר' עקיבא. אך האמת הוא כי זהו באמת עומק כוונתם ז"ל בהגיגה שם, במה שאמרו ואף ר' עקיבא בקשו מלאכי השרת לדוחפו, כי הרי לא אפשר לתקן למעלה כהראוי בלתי תשלום בירור הניצוצין, כי ע"ז עומד הדעת עתה בסוד עץ הדעת טו"ר, ואי אפשר להעלותו ולתקנו בסוד עץ החיים, כל זמן שלא נבררו הניצוצין בשלימות וכנ"ל בכל דברינו. אמנם ר' עקיבא הנה הגין הקב"ה בעדו עבור שהיה עתיד ועומד להיות לקרבן, אשה ריח ניחות לה' (ויקרא א' ט). ונעשה ע"ז מרכבה לאור הדעת עם אור הגנוז אשר בפנימיותו, [ע' דרושי נפילת אפים (דרוש ה)] שיהא קבוע ועומד תמיד באו"א וזו"ן לברר ולתקן ולהעלות מ"ן מאז ולהלאה עד ביאת המשיח, והוא ע"י נשמת ר' עקיבא וחבריו שהם מרכבה לזה תמיד. והרי היה עומד ר' עקיבא שיעשה ויושלם סוף כל התיקונים כולם אשר בביאת המשיח רק על ידו, ולכן הקב"ה אשר לפניו נגלו כל תעלומות הגין בעדו ואמר, הניחו לזקן זה כו'.

והרי נמצא כי גם ע"י ר' עקיבא הנה לא נתקן באמת התיקון גמור ממש, אלא רק שעל ידו נתקן ונעשה יסוד ושורש לבירור הניצוצין שיובררו לאט לאט מאז ולהלאה עד ביאת המשיח. וכל התיקונים וכל הזווגים אשר נעשה ע"י התורה והמצוה, וע"י התפילות שבכל יום, וע"י קדושת שבתות וימים טובים, אשר מאותו העת עד ביאת המשיח, הנה הוא הכל רק ע"י התיקון שנעשה בר' עקיבא וחבריו, שהם העשרה הרוגי מלוכה. והתחלת בנין התיקון הזה הוא התחיל ונעשה מכניסתו לפרדס כנו', כי הנה אז שהוא בזמן החורבן, וסמוך אחר החורבן היה העולם מתמוטט, והיה עומד לחזור לתוהו ובוהו, ע' לעיל ענף י"ח סי' ב'. אך ע"י ר' עקיבא (קו ע"ג) מהתיקון שנעשה בכניסתו לפרדס, ואח"כ ע"י המאורע דעשרה הרוגי מלוכה, אשר ר' עקיבא היה העיקר בזה וכמו שאמר לו ר"א (סנהדרין סח ע"א) שלך קשה משלהן, וכן יצא נשמתו באחד, הנה נתבסס העולם ע"ז, ונתייסד ונעשה יסוד שיחזור העולם להתתקן מעתה, והוא מתתקן והולך לפי ערך הזכות והמעשים. ולכן נמשך כ"כ זמן הרבה עד שיושלם התיקון בביאת המשיח. אך עכ"פ הוא, כי כל יסוד התיקון הזה הוא מה שחזר ונתייסד ע"י ר' עקיבא וחבריו, והתחיל להעשות ע"י תיקונו בהכנסו לפרדס, ונגמר בהמאורע דעשרה הרוגי מלוכה, אבל זולת זה היה אז העולם עומד להתחרב, וכמ"ש הרב ז"ל בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) וכן במאמרי רשב"י (פ' פקודי).

והרי נתבאר לנו כי כל התיקון שאמרנו שנעשה ע"י ר' עקיבא, וכמו שאמרו ז"ל (חגיגה טו ע"ב) שהוא עלה בשלום וירד בשלום, הנה הוא רק מה שנתבסס העולם ממה שהיה עומד להתמוטט וחזר ונתבסס ע"י ר' עקיבא, ע"י שנעשה מרכבה לאור הדעת ובאור הגנוז שבו, שעל ידו מתתקן העולם תמיד בכל תיקונו אשר עד ביאת המשיח וכנו'. אמנם דע כי זהו רק מה שנוגע לתיקון הכללי דהעולם כולו, אבל מה שנוגע לשורש נשמתו, הנה בזה היה מתקן לגמרי ונשלם תיקונו תיכף מכל וכל, ולכן אמרו עליו (ברכות סא ע"ב) כי יצתה בת קול ואמרה, אשריך ר' עקיבא שאתה מזומן לחיי העוה"ב. ור"ל שהוא מזומן לאלתר, כי מה שהיה נוגע לשורש נשמתו היה מתתקן תיכף, ונשלם תיקונו לגמרי, והרי הוא מזומן לחיי העולם הבא, כי לא נצרך עוד לתיקונים אחרים, שכבר נשלם לגמרי. וע'

דע"ה ח"ב

בענין מזומן לחיי העוה"ב בשער הגלגולים (הקדמה כד⁹²⁰) ובמאמרי רו"ל (סנהדרין דף ו) ובשער הפסוקים (דף קלט ע"א) וכן בלק"ת (ישעיה דף קכא) ע' שם ושם. ועכ"פ הוא כי מה שאמרנו לעיל שע"י ר' עקיבא נתקן כל הפגמים שבדעת ועאל בשלם ונפק בשלם וכו"ל, הנה הוא רק מה שנוגע לשורש נשמתו, כי זה נתקן על ידו בתיקון גמור. אמנם מה שנוגע לתיקון הכללי דהעולם כולו, הנה נתקן על ידו מה שנתבסס העולם ממה שהיה עומד להתמוטט, והוא במה שנעשה מרכבה לאור הדעת שיהא קבוע ועומד לברר ולהעלות ניצוצין תמיד ולתקנם, והם כל התיקונים כולם הנעשים תמיד לאט לאט מאותו העת דעשרה הרוגי מלוכה עד זמן ביאת המשיח, וע' שער המצות (דף ג ע"א מרפוח"ה תרס"ה) ובדרושי נפילת אפים (דרוש ה⁹²¹).

דרוש ד ענף כה סימן א

אחר שבארנו את הפגמים שנעשו בירידת הדעת ע"י החטא דאדם הראשון, ואיך שעדיין לא נתקן גם ע"י כל הדורות הבאים אחריו, ואמרנו כי ע"י נהרסו סדרי בראשית הכוללים אף את אלו אשר בפרצופי האצילות. א"כ הרי לכאורה יפלא, שכן לפי"ז איה המקום לכל דרושי הרב בענין ג' המוחין חב"ד, ובענין גילוי החו"ג שבחזה דז"א, וכו'. ועוד, שהרי כל הכוונות של התפילות והעבודה כולה וטעמי המצות, המה רק ע"פ הסדר הזה, ומאחר שנהרסו ח"ו וירדו מעת החטא דע"ן הדעת, ואינם עתידים להיות נתקנים אלא בימות המשיח. אמנם הנה הדרוש הזה הוא ענין אחד התלוי בכל עומק הדברים אשר לעיל דרוש ג' בענין ירידת ונפילת העולמות כולם שנתבארו שם, איך שירד כל עולם האצילות באופן בו המלכות של אז נהייתה החכמה של עתה וכו'. והגם שירידת כולם הוא צרה ומצוקה ונפילה גדולה, אעפ"כ היה הדבר רק מגודל חסדו וטובו של המאציל א"ס ית"ש, כדי ליתן להם קיום, שכן אלולא שירדו כ"כ לא היה אפשר להם להתקיים והיו מתבטלים.

אמנם הוא הנה אחר שבארנו כל הפגמים שנעשה בירידת הדעת ע"י החטא דאדם הראשון, ואיך שעדיין לא נתקן גם ע"י כל הדורות הבאים אחריו, ואמרנו כי ע"י נהרסו כל סדרי בראשית אשר גם בפרצופי האצילות, כי בהדעת עצמו נעשה פגם גדול, שירד מהמוחין להגוף, וע"י נעשה פגם גדול ג"כ בת"ת ובבחי' הלב שבו, כי אין מקום וסיבה עתה למציאותו כלל. וכן ירד ע"י פרצוף לאה מחציו העליון דז"א לחציו התחתון שבו. וכן נהרס ע"י פרצוף רחל, כי אין מקום אליה כמעט באצילות כלל, וכמבואר כ"ז בארוכה לעיל ענף כ"ג ע"ש סי' ד' ה'. א"כ הרי לכאורה יפלא, כי לפי"ז הרי איה מקום לכל דרושי הרב בענין הג' מוחין חב"ד, ובענין גילוי החו"ג שבחזה דז"א, אשר מזה הוא מציאות הלב כמ"ש בשער פרצופי זו"ן (פרק ד), ובענין דרושי לאה ורחל בבנינם ומקומם, וכן כל דברי הזוה"ק בכ"ז, ובפרט בהאדרות ובספד"צ, איה מקום לכל הדרושים הללו, הלא כבר נהרסו ונתבטלו ח"ו מעת החטא דאדה"ר דערב שבת בראשית, ולא נתקנו עדיין וכו"ל בכל דברינו בענף כ"ד, שאינם עתידים להתתקן אלא בימות המשיח, א"כ איה מקום לכל הדרושים הללו, וכי כולם הם הלכתא למשיחא ח"ו. ועוד כי הרי כל הכוונות דהתפילות והעבודה כולה וטעמי מצות כולן, הנה כולם הם רק ע"פ סדר הזה, שהמוחין הם חב"ד והחו"ג שבדעת מתגלים {קו ע"ד} במקום החזה, כי שם מסתיים היסוד דאימא, ושם מסתיים פרצוף לאה, שיציאתה הוא בסוד קשר תפילין של ראש, ובמקום החזה מתחיל

⁹²⁰ ז"ל: הכת הג' [חוץ מיש לו חלק לעולם הבא וכן עולם הבא], גדולה משתי הכתות הנז', ועל אלו נאמר מזומן לחיי עה"ב. והענין הוא, כי זה מדבר לעה"ב העיקרי, שאינו אחר פטירת האדם, אלא מדבר לעתיד לבא, שאז כתיב והיה אור הלבנה כאור החמה. והענין הוא, כי אז יחזרו אר"א פעם אחרת לעלות בסוד עבור בתוך א"א, כמו שהיה בעת בריאת העולם.

⁹²¹ ז"ל: עד זמן הי' הרוגי מלוכה היו מאירים ת"ת ומל' והיה די באורם להעלות מ"ן לבינ' ממטה למעלה עם קצת סיוע מהצדיקים אשר מוסרים עצמם עק"ה בכח בעת ק"ש אבל בזמן העשרה הרוגי מלוכה שמש וירח קדרו בעון הדור ולא היה בהם כח להעלות מ"ן לקבל מ"ד מחכמה הנקר' מחשב' עד אשר נהרגו הרוגי מלכות בפועל ואז האירו בנשמותיהם לת"ת ומל' ועצרו כח להעלות מ"ן לקבל מ"ד הבאים מחכמה הנק' מחשבה ועז"א כך עלה במחשב' וזש"ה "ממתים ידך ה' ממתים מחלד".

דע"ה ח"ב

רחל בסוד תפילין של יד וכנודע כ"ז. וא"כ איה מקום לכל הכוונות הללו עתה, מאחר שנהרסו ח"ו וירדו מעת החטא דע"ן הדעת, ואינם עתידים להתתקן אלא בימות המשיח. וכן נשמת האבות והשבטים ונשמת משה רבינו ע"ה וכל התורה כולה שירדה למטה, הנה הוא הכל מסוד הדעת שבמוחין, ומגילוי החו"ג שבמקום החוזה, ומבנין לאה שבחציו ולמעלה, ומבנין רחל שבחציו ולמטה. ובאם שנשתנו ונהרסו ח"ו, איך יסוד לכ"ז, והיה מתבטל המציאות כולו. והמעייין והרגיל קצת בתורת האריז"ל, הנה יראה בעליל שכל הדרוש הנז' הנה רבו התמיהות בו לאין חקר.

אמנם הנה הדרוש הזה הוא ענין אחד ותלוי בכל עומק הדברים אשר לעיל דרוש ג', בענין ירידת ונפילת העולמות כולם שבארנו שם, איך שכל האצילות ירד בכל מלואו, כי בסופו של אז נעשה ראשו של עתה, כי המלכות שהיא סופו דאצילות היתה קודם החטא במקום האבא של עתה, שהוא הראשית. והעולמות בי"ע נתחלפו לגמרי, כי נפרדו מאצילות וירדו בירידה אחר ירידה, עד שעולם העשיה כולה נפלה ונטבעה בעמקי הקליפות והחיצונים, וכמו שמתבאר שם בארוכה. והנה הגם שירידת כולם הנה הוא צרה ומצוקה ונפילה גדולה, עכ"ז הנה היה זה ג"כ רק מגודל חסדו וטובו של המאציל א"ס ית"ש, וכדי ליתן להם קיום והעמדה ואחרית ותקוה, כי אלולא שירדו כ"כ לא היה אפשר להם להתקיים כלל, והיו מתבטלים ממציותם לגמרי. והרי היה נפילתם ע"ד שאמרו (בילקוט תהילים סוף רמז תרכח) אלולא שנפלתי לא קמתי אלולא שישבתי בחשך לא היה אור לי.

והנה כ"ז הוא מסבת הדברים אשר בהדרוש דעניינינו, כי מאחר שירד הדעת ונעשה עי"ז הריסה גדולה בבנין הפרצופים דהזו"ן כולן, הנה היה עומד שיתבטל עי"ז המציאות כולו, כי אין מקום עתה לגילוי החו"ג שבדעת ולבנין פרצופי לאה ורחל במקומם הראוי להם, אשר הם יסוד כל המציאות כולו וכל הנהגה כולה, ולכן מה עשה גדול העצה ורב העלילה ית"ש, הנה הוריד את האצילות כולו במקום ירידת ונפילת הדעת, ועי"ז יהיה מעתה הדעת הראוי לז"א (לפי מדרגתו שהוא עתה אחר ירידתו) במקומו הראוי לו, שהוא למעלה בהמוחין, וכן יתגלו וייצאו החו"ג דהדעת במקום החוזה שבו, כי שם מסתיים עתה היטיב ג"כ היסוד דאימא אחר ירידתה גם היא, וכן יהיו היטיב גם לאה ורחל אשר ירדו הם ג"כ, הנה יהיו היטיב גם הם מסודרים בז"א, זה מחציו ולמעלה וזה מחציו למטה וכהראוי כ"ז עתה לפי מדרגת המציאות והנהגתה אשר ע"י החטא. ונמצא כי כל הדרוש הנז' מענין ירידת הדעת ושינוי סדרי בראשית, שנעשה עי"ז בז"א ובפרצופי לאה ורחל ע"י החטא, הנה הוא מה שהיה כ"ז במצב העולמות והפרצופים במציאותם ומקומם אשר היו קודם החטא. אמנם בסיבת זה הנה הוריד המאציל ית"ש את האצילות כולו ג"כ, כדי שיבוא הדעת על מקומו הראוי לו, וכן לאה ורחל על מקומן הראוי להם, אלא שהם עתה כולם במדרגה למטה מאד ממה שהיו קודם, אבל עכ"פ הוא כי במדרגתם אשר הם עתה, הנה הם באים מסודרים ג"כ הכל כהראוי, וכמו שמבואר בכל תורת האריז"ל. ונמצא כי מה שגרם החטא ירידת הדעת והריסת הסדר בפרצופי לאה ורחל, הנה זה היה הסיבה להוריד עי"ז את כל האצילות כולו, כדי להעמיד את הדעת על מקומו ולאה ורחל על מקומן, אלא שהם כולם עתה במדרגה למטה הרבה ממה שהיו קודם החטא, וכמו שיתבאר כ"ז בסמוך בביאור היטיב בעה"י.

דרוש ד ענף כה סימן ב

בערב שבת בראשית אחר חצות, עלה ז"א במדרגת א"א, שהוא כמ"ס, ובו הוא שם ס"ג. והיתה עליית ז"א באות א' דמילוי וא"ו שבו, שם הוא שורשו ופנימיותו של ז"א לעולם, והיה ז"א בגילוי דאור הדעת עילאה

דע"ה ח"ב

שבא"א, הרי הוא הכתר. והנוק' היתה אז במדרגת אבא, ושם היה מסתיים האצילות. והעולמות בי"ע היו אז בדרגת דאימא וזו"ן של עתה.

א"א מתלבש בכל האצילות שהוא עד סוף הנוק' של עתה, וכן היה מתפשט הז"א שהיה במדרגת אור הדעת עילאה של עתה עד סוף הד' ראשונות דעשיה של אז. דהיינו כי הנוק', שהיתה אז במקום אבא של עתה, ועולם הבריאה, שהיה אז במקום האימא של עתה, היו מלבישים את האצילות מהגרונ עד הטבור. ועולם היצירה עם ד' הראשונות דעשיה, אשר היו אז במקום הזו"ן של עתה, היו מלבישים אותו מהטבור עד סוף רגליו, ע"ד התלבשות אור"א וזו"ן של עתה על א"א של עתה.

חטא אדה"ר פגם גם ביחוד הרישין עילאין שבא"א (אוריא ומ"ס), שכן נסתלק האור הגנוז (הרי הוא האור הדעת עילאה) גם מהמ"ס והיה מגיע הפגם באות א' דמילוי וא"ו דהמ"ס. וזהו עומק הענין של עיקר פגם הדעת שאמרנו לעיל (ענף כ"ג) שנעשה בדעת דז"א שירד ונפל למטה, ונשאר רק במדרגת המ"ס עצמו, דהיינו בלי יחודו הראוי בהאוריא והוא כעין מה שהיה בעולם הנקודות, שאז יצאו רק בדרגת דהמ"ס. אמנם לא נעשה כבעולם הנקודות ממש ח"ו, דא"כ היתה מתבטלת המציאות כולה, שכן בעולם הנקודות עדיין לא היתה מדרגת האצילות, שהרי קודם לכן המלכים לא היו במדרגת אלהות כלל, מאחר ואז טרם נתגלה א"ס ית"ש ברזא דמתקלא. משא"כ לאחר התיקון דמעשה בראשית, אז נתגלה א"ס ית"ש ברזא דמתקלא, ובו נתגלתה ויצאה מעלת מדרגת האצילות.

אחר החטא לא חזר אותו האור למקורו ח"ו, אלא רק נגנז ונתעלם גילוי למטה, אמנם בהעלם הוא משמש לעולם.

והנה נפילת אור הדעת היתה מהטבור שבו ולמטה, ואף הוא היה ע"ד אורות הנקודות שירדו מהטבור דא"ק ולמטה, שהוא למטה מהפרסא, ועי"ז יצאו ממדרגתם הראשונה, שכן מהטבור ולמטה הרי הוא לבר מגופא, וכן היה כאן, שע"י החטא דעץ הדעת ירד אור הדעת עילאה בנביעו דאור א"ס שבו רק מהטבור ולמטה דז"א אשר במדרגתו הקודמת שהיתה אז וכנ"ל, ונגנז ביסוד שלו אשר יחודו הוא רק לפרקים, וגם שם אין האור עצמו יוצא אלא רק תמצית הארה ממנו דרך צדדי דופני העטרה, והוא סוד גניזת האור. משא"כ קודם החטא, אז היה אור הדעת עילאה במוח דז"א, והיה משמש שם לשם זיווג דנשיקין, ואז היה משתמש אור הדעת עלאה בז"א כמו שהוא משתמש עתה בא"א.

והנה מאחר שנעשו כל הפגמים שאמרנו, ונעשה הרס גדול בבנין פרצופי ז"א ולאח ורחל ע"י ירידת הדעת למקום שאינו ראוי לו כלל, ולכן מה עשה גדול העצה ורב העלילה המאציל ית"ש, הוריד את ז"א, ועי"ז את כל הפרצופים. והיה שיעור ירידתם עד שיעור שיבוא הז"א כולו למקום ירידת הדעת שנפל, וכדי להעמיד בו את הדעת במקומו הראוי לו, שכן בזה יתוקן בנינם ומציאותם כראוי.

והנה היתה ירידתם בדרך זה: הא"א של אז ירד למקום הז"א של אז, והאבא ירד במקום הנוק' של אז, וכו'. והיתה ירידת הזו"ן למקום שהיה מתחילה מהטבור ולמטה דז"א, שהוא מקום ירידת הדעת כנ"ל, ועי"ז יהיה הדעת מלובש בו כראוי.

והרי מתבאר לנו כי אין סתירה כלל מכל דרושי הרב הנאמרים בענין מוח הדעת שבראש ומגילוי בחזה, אשר מזה נעשה מציאות הלב, וכן בענין פרצופי לאח ורחל. שכן כל הפגם שנעשה ע"י ירידת הדעת, הוא רק בערך המקום שהיו עומדים בו בתחילה, וכאשר ירד הדעת מאותו המקום ובמקומו הגיע ז"א, נעשו עי"ז כל הפגמים הנז', הן בז"א והן בלאח והן ברחל.

והענין בביאור הוא, כי הנה מתבאר בדרוש ג' ענף ט' ושם ענף י"ד, כי בערב שבת בראשית אחר חצות הנה עלה אז ז"א במדרגת א"א, שהוא בהמ"ס רישא תליתאה והוא עיקר בחי' א"א⁹²² כמו שכתבנו בכ"מ. ובהמ"ס הנה בו הוא שם ס"ג, כמ"ש בתיקונים (קמא ע"ב) מוחא סתימא אתקרי אין סוף דאתפליג לתלת מוחין דאינון י' י' י' דאתרמיזו בהאי שמא יוד הי ואו הי כו' {קח ע"א} ע"ש. והנה היה עלית ז"א בהא' דמילוי וא"ו שבו, כי שם הוא שורשו ופנימיותו של ז"א לעולם, כי באותו הא', שם הוא הרזא דמתקלא, שהוא הדעת עלאה, הנמשך מהאוריא עלאה, אשר שם הוא האור הגנוז, והוא האות א' דמילוי וא"ו⁹²³, אור דנפק מאויר⁹²⁴, ומשם הוא השם מ"ה דמילוי אלפי"ן, שהוא ז"א. והרי הוה שורשו בהאות א' דמילוי וא"ו שבהס"ג דהמ"ס, ושם עלה ז"א קודם החטא, שהוא בערב שבת בראשית אחר שש שעות, והיה אז ז"א בהגילוי דאור הדעת עלאה שבא"א, שהוא הכתר. והוא מה שאמרנו שעלה במדרגת א"א, כי א"א הוא עצמו הגילוי דאור הדעת עלאה, והדעת הוא כולל תלת כי הוא כללות הג"ר, והם הג' יודיין הנ"ל שבהס"ג

⁹²² תיקו"ז עו ע"ב, ועי' לעיל הערה 186.

⁹²³ עי' שער מ"ד ומ"ן פרק ה'.

⁹²⁴ עי' לעיל הערה 851.

דע"ה ח"ב

דהמ"ס, כי אלו הג' יודי"ן הם הגילוי דאור הדעת עלאה שבפנימיותו, שהוא האות א' דמילוי וא"ו שבו, שהוא המוחא חדא דכליל תלת (אד"ד קמ ע"א), והנוק' היה אז במדרגת אבא, ושם היה מסתיים האצילות. והעולמות ב"ע היו אז בדרגא דאימא וזו"ן של עתה ע"ש דברינו בזה ענף י"ד וענף י"ז.

ונודע הוא כי א"א הוא מתלבש בכל האצילות כולו, שהוא עד סוף הנוק' של עתה וכמ"ש במאמרי רשב"י (אד"ז דף נ ע"ד מדפוה"ח תרנ"ח), וע' שער הכללים (פרק ט) ושער א"א (פרק ז). וא"כ עד"ז, או אשר ז"א היה במדרגת א"א, ועולם העשיה היה בדרגא דנוק' של עתה, והיינו כי הד' ראשונות דהעשיה היו עומדים במקום הנוק' דהאצילות של עתה, וכמו שמתבאר לעיל דרוש ג' ענף ט' ושם עוד עד סוף ענף י"ז ע"ש בארוכה. והרי היה מתפשט אז הז"א, שהיה במדרגת אור הדעת עלאה שהוא הא' דמילוי וא"ו שבהס"ג דהמ"ס כנז', היה מתפשט ג"כ עד סוף הד' ראשונות דהעשיה של אז. והיינו כי הנוק', שהיתה אז במקום אבא של עתה, ועולם הבריאה שהיה אז במקום האימא של עתה, הם היו מלבישים אותו מהגרונ עד הטבור. ועולם היצירה עם הד' ראשונות דהעשיה, אשר היו אז במקום הזו"ן של עתה, הם היו מלבישים אותו מהטבור עד סוף רגליו, ע"ד ההתלבשות או"א וזו"ן של עתה להא"א של עתה, כן היה אז הנוק' שהיתה במדרגת אבא והעולמות ב"ע עד סוף הד' ראשונות דהעשיה, שהיו במקום אימא וזו"ן, היו מלבישים הם על ז"א, שהיה במדרגת א"א, והיה קומתו מהמ"ס דא"א של עתה עד סוף האצילות של עתה, שהוא עד סוף ד' ראשונות דהעשיה של אז.

הנה כבר אמרנו לעיל ענף כ"ג סי' ה', כי חובא דאדה"ר היה מגיע גם בהיחוד הרישין עלאין שבא"א, שהם אוירא ומ"ס, כי נסתלק האור הגנוז מהמ"ס ג"כ, והוא מ"ש בתיקונים (קלג ע"ב) דאפסיק השך בין עלת העלות למחשבה סתימא, והיה מגיע הפגם בהאות א' דמילוי וא"ו דהמ"ס, כי נסתלק משם האור הגנוז, שהוא האור הדעת עלאה, והרי נתעלם אור הדעת עלאה מהמ"ס. והנה זהו עומק הענין מעיקר פגם הדעת שאמרנו לעיל ענף כ"ג שנעשה בהדעת דז"א שירד ונפל למטה, כי הרי אמרנו שז"א היה אז במדרגת המ"ס דא"א, ועלה באות א' דמילוי וא"ו שבו, והאיר אז בהאור דהדעת עלאה עצמו בכל העולמות ב"ע ג"כ. אך ע"י החטא אשר היה מגיע הפגם עד אותו האות א' שבהוא"ו דהמ"ס, שהוא היה אז מדרגת הז"א ושם הגיע החטא, ונסתלק משם אור הגנוז שהוא אור הדעת עלאה, שהוא מאוירא, רישא תניינא, והרי נסתלק ממנו הרזא דמתקלא, שהוא אור התיקון העיקרי, ולא נשאר אלא רק במדרגת המ"ס עצמו, בלתי יחודו הראוי בהאורא, והוא כעין שהיה בעולם הנקודות שאז יצאו רק בדרגא דהמ"ס וכנודע בדברינו, ע' לעיל חלק א' דרוש ב' ובספר הכללים כלל י"ח ענף א' ב'.

אמנם הנה לא נעשה כמו בעולם הנקודות לא היה עדיין גם מדרגת האצילות כלל, וכמ"ש באד"ר (קלה ע"ב) וכיון דאתתקן כו' כלהו אתקרון בשמהן אחרנין מן קדמאין⁹²⁵, כי לא היו מקודם במדרגת אלהות כלל, וכמו שכתבנו לעיל דרוש ג' ענף י"ד ובכ"מ. והוא משום כי אז לא נתגלה עדיין א"ס ית"ש ברזא דהמתקלא כלל, וכמ"ש בספד"צ (פרק א א ע"א) דעד דלא הוה מתקלא כו', ולא היה אז האור דהדעת עלאה כלל, ע' דברינו שער העקודים פרק

⁹²⁵ ז"ל: כיון דאתתקן אדם אתקרון בשמהן אחרנין ואתבסמו בקיומא ביה וקיימין בדוכתייהו וכלהו אתקרון בשמהן אחרנין מן קדמאין.
תרגום: וכיון שנתקן האדם, הוא נקרא בשמות אחרים, והם נתמתקו בברית שבו ועומדים במקומם. וכלם נקראים בשמות אחרים מן הראשונים.
מש"כ "שמהן אחרנין" פי' "חסד" "גבורה" "ת"ת" במקום "יובב" "חושם" "הדד".

דע"ה ח"ב

ג' אות מ' סי' ה'. משא"כ לאחר התיקון דמעשה בראשית, אשר אז נתגלה א"ס ית"ש בהרוא דמתקלא, שהוא האור נביעו דהדעת (קח ע"ב) עלאה, אור הננו, ובו נתגלה ויצא כל רוממות מעלת מדרגת האצילות, ונתקנו ונעשו כל מעשה בראשית כולם.

הנה גם אחר החטא לא חזר אותו האור למקורו ח"ו, אלא רק שננגז ונתעלם גילוי מלמטה, אבל בהעלם הנה הוא משמש לעולם וכמ"ש בזה"ק תרומה (קמט רע"א קסו ע"ב) ופ' פקודי (רכ ע"ב). והרי לא ניטל אותו אור הדעת עלאה ח"ו מז"א מכל וכל, אלא שנתעלם ואינו ניכר, ועי"ז הנה ירד בו אותו אור הדעת ונפל מטבורו ולמטה שבו, שהוא למטה מהפרסא שבו ובסוד (תהלים צו יא) אור זרוע לצדיק, וכמ"ש בפ' תרומה (קסו ע"ב) ע"ש. כי התחלת הצדיק שהוא היסוד הוא מהטבור (ע' שער פרצופי זו"ן (פרק ג) במ"ש שם, ולכן היסוד עצמו נחלק לב' חלקים, אחד הוא שורש היסוד המושרש בו, ובהגר"א בתיקונים (דף נ סע"ד) שאמר שם והתחלתו מטבור על ב' הכליות כו' ע"ש), והנה שם נפל וירד אור הדעת ונתעלם שם, והוא סוד אור זרוע לצדיק וכמ"ש בספד"צ (פרק א יא ע"ב) אעבר וזעיר נטיל וגניז, ע"ש בהגר"א⁹²⁶, וכן בתיקונים להגר"א (תיקון מ דף פט ע"ג), ובדברי הרב שער הארת המוחין (פרק ט), ודרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ה), וע' עוד בזה"ק (פ' בא דף לה ע"א).

והנה היה נפילת אור הדעת מהטבור ולמטה שבו, והוא ג"כ ע"ד אורות הנקודות שירדו מהטבור ולמטה דהא"ק שהוא למטה מהפרסא, ועי"ז יצאו ממדרגתם הראשונה, כי מהטבור ולמטה הרי הוא לבר מגופא כנודע (זהר בראשית כא ע"ב), כן היה כאן, כי ע"י החטא דעין הדעת ירד אור הדעת עלאה בנביעו דאור א"ס שבו רק מהטבור ולמטה דז"א אשר במדרגתו הקודמת שהיה אז כנ"ל, ונגזז בהיסוד שלו, אשר יחודו הוא רק לפרקים, וגם אינו יוצא שם האור עצמו אלא רק תמצית הארה ממנו דרך צדדי דופני העטרה, והוא ענין גניזת האור. משא"כ קודם החטא, הרי היה אותו אור הדעת עלאה במוח דז"א שהיה אז בהמ"ס בהא' דמילוי וא"ו שבו כנ"ל, והיה משתמש שם להווג דנשיקין רוחא ברוחא⁹²⁷, שהוא בהאור עצמו, היוצא ונמשך מהב' זווגין עלאין דמניה וביה אשר בפה: אחד, בסוד הדיבור, היך ושניים ולשון, והם בסוד חב"ד המתגלים לחו"ן. ואחד, למעלה ממנו ובסוד כח"ב הפנימים, והוא רוחא דנביע תדיר⁹²⁸, והוא בחשאי תמיד, רוחא דלא שכיך ולא פסק לעלמין, כי הוא נמשך מרדל"א וגלגלתא ומ"ס, ומתפשט בחיך וגרון, ולא שכיך בהם הרוחא מזה לזה תמיד, ובסוד (יחזקאל א יד) והחיות רצוא ושוב, כי הוא ההבל הכלול מתלת, מים רוח אש, הנמשך מהמוחין להגוף, שהוא חיות כל הגוף, ולכן נקרא "והחיות", שהוא חיי האדם, הנמשך לו מהמוחין, וכמ"ש הגר"א כ"ז בספד"צ (פרק א ד"ה והחיות יג ע"ד ד"ה וענין רצוא ע"ש). והרי היה משתמש אז האור דהדעת עלאה בז"א כמו שהוא משתמש עתה בא"א, משא"כ לאחר החטא, הנה נתעלם בו ולא נתגלה בו אלא למטה, וגם זה רק לפרקים, ועיקרו אינו יוצא לחו"ן כלל, ונהיר לנוק' רק דרך דופן וכנ"ז.

והנה עי"ז הנה נעשה אז סוד כל הפגמים אשר אמרנו לעיל ענף כ"ג סי' ה' בענין ירידת הדעת, ואמרנו שם כי היה ירידתו וגילוי אשר מתגלה בז"א בסיום העטרה דאימא המתלבש בו, וע"י אדה"ר אשר לא כוון עליו כהלכתו ובסדר הראוי, הנה ירד העטרה דאימא עד סוף שלישי עליון דהיסוד שבו, ושם נתגלו החו"ג שבדעת, וע"י הירידה הזוה הנה

⁹²⁶ יב ע"א ד"ה וז"ש נטיל וגניז - נטיל בכל הה"ס מחד עד הוד, וגניז ביסוד, והוא החסד דגנוז באמה בפום אמה, ולא אתגליא אלא בפום אמה, כמ"ש בא"ר (דף קמב ע"א) והאי אמה חסד הוא דאתקרי, ותלי בהאי פום אמה, ולא אקרי חסד עד דאתגלי יו"ד דפום אמה כו'.

⁹²⁷ ע"י שער מ"ד ומ"ן פרק ט'
⁹²⁸ ע"י שער מאמרי רשב"י מא ע"א.

דע"ה ח"ב

נעשה כל הפגמים אשר בארנו שם. והנה כ"ז הוא עצמו אותן הדברים שאמרנו כאן בסוד (תהלים צז יא) אור זרוע לצדיק, שהוא ענין גניזת האור הראשון וכמ"ש ב"זוה"ק (פ' בא לה ע"א), ונעשה עי"ז כל סוד הפגמים שאמרנו שם והבן כ"ז מאד.

והנה מאחר שנעשה כל הפגמים שאמרנו, והרי נעשה הריסה גדולה בכל בנין ז"א, וכן בבנין פרצופי לאה ורחל וכנ"ל שם, והוא ע"י ירידת הדעת שלא במקומו הראוי כלל, ולכן מה עשה גדול העצה ורב העלילה המאציל ית"ש, הנה הוריד את ז"א וכן עי"ז כל הפרצופים כולם למטה ג"כ, והיה שיעור ירידתם עד שיעור שיבוא הז"א כולו למקום ירידת הדעת שנפל, וכדי להעמיד בו הדעת במקומו הראוי לו, כי בזה יתוקן בניינם ומציאותם כהראוי. והגם שהרי עי"ז הרי נעשה ירידה גדולה גם לכל מציאותם כולו, אבל עכ"פ הוא כי תהא מציאותם קיימת, ויהיו כולם מסודרים כהראוי, (קח ע"ג) אלא שיהיו במדרגה למטה ממה שהיו מקודם, אבל יהיו מקויימים ומסודרים עכ"פ.

והנה היה ירידתם בדרך זה, כי הא"א של אז ירד במקום הז"א של אז, והאבא ירד במקום הנוק' של אז, והאימא במקום הבריאה של אז, וז"א ירד במקום היצירה של אז, והנוק' במקום הדי' ראשונות דהעשייה של אז. והרי היה ירידת הזו"ן כולם בהמקום שהיה מתחילה מהטבור ולמטה דז"א, שהוא במקום ירידת הדעת כנ"ל, ועי"ז יהיה הדעת מלובש בו כהראוי. שעיקרו הוא במוחו וגילוי הוא בהחזה, וכן עי"ז יתוקנו בו פרצופי לאה ורחל, שיהיו מסודרים בו כהראוי, לאה מחציו ולמעלה, שהוא ממקום קשר של תפילין של ראש עד כנגד החזה, ורחל מחציו ולמטה שהיא תפילין של יד, ומלביש אותה עד סוף הנה"י שלו, אשר שם, ר"ל בסיום רגליו, הוא מסתיים האצילות כולו של עתה. והרי עומדת כל רחל כולו ג"כ באצילות ממש של עתה. והרי מסודר עתה ג"כ הכל כהראוי, וככל סדר עמידת והתלבשות הפרצופים המבואר ונודע בכל דרושי הרב. והרי נמצא כי כל הקלקול וההריסה הנעשה בכל סדר הפרצופים כולם ע"י ירידת ונפילת הדעת וכנ"ל ענף כ"ג סי' ד' ה', הנה חזר ונתקן ע"י שהוריד המאציל ית"ש את הפרצופים כולם, עד שירד הז"א להמקום שנפל שם הדעת, וחזר עי"ז הדעת למקומו הראוי לו בז"א, כי הרי מקומו ירד אצלו.

והרי מתבאר לנו כי אין סתירה כלל מכל דרושי הרב הנאמרים בענין מוח הדעת שבראש ומגילוי בהחזה, אשר מזה נעשה מציאות הלב, וכן בענין פרצופי לאה ורחל, שלא היה בחצי העליון שבו ורחל בכל חצי התחתון שבו, להדרוש דלעיל ענף כ"ג בענין ירידת הדעת מהמוח להגוף, ועי"ז אין לו גילוי כלל במקום החזה, כי הוא מלובש שם בהיסוד דאימא, וכן ירד עי"ז לאה ג"כ, והיא תופס את כל הת"ת עם עוד שליש עליון דהיסוד, ונתמעט עי"ז מאד המקום דרחל, וכ"ז נעשה בהחטא דעי' הדעת, ולא יתוקן אלא רק בביאת המשיח וכנ"ל ענף כ"ג סי' ד' ה'. והרי הוא סותר לכל דרושי הרב המבואר בכל מקום, שגם עתה עומד הדעת למוח ג' שבראש, ומתגלה בהחזה, וכל שיעור זה הוא מקום לאה כנגדו באחוריו, וכנגד החזה ולמטה יוצאת רחל, וכמו שהקשינו לעיל סי' א' ע"ש. אך בדברינו עתה הרי ניחא היטיב ואין סתירה כלל, כי כל הפגם שנעשה ע"י ירידת הדעת, הנה הוא רק בערך המקום שהיו עומדים בתחילה, וכאשר ירד הדעת מאותו המקום והז"א נשאר במקומו, הנה נעשה עי"ז כל הפגמים הנז' הן בז"א והן בלאה והן ברחל. אבל מאחר שהוריד המאציל בסיבת זה את כל הפרצופים כולם עד שירד הז"א להמקום שירד שם הדעת, הרי חזר ונתקן הפגם הנז', כי מעתה הנה חזר הסדר כהראוי, והם מסודרים עתה ג"כ היטיב כמו מקודם. אמנם כל הקלקול והפגם הוא עתה מה שירדו הפרצופים כולם ממקומם הרבה, שהרי נתחלף מדרגת האצילות כולו מראשו לסופו שבמקום שהיה מתחילה סופו שהוא המלכות, שם הוא עתה ראשו שהוא אבא וכנ"ל בדברינו. וכן בכל

דע"ה ח"ב

המקום שהיה מתחילה מהמבור ולמטה דז"א שהוא לבר מגופיה, ושם היו עומדים מתחילה עולם היצירה עם הדי' ראשונות דהעשיה, הנה שם הוא עתה כל עיקר הז"א כולו וכל המציאות העיקרי דהמלכות נוק', כי שם היה עיקר נפילת הדעת שהוא סוד גניזת האור ובסוד (תהלים צז יא) אור זרוע לצדיק וכנ"ל והבן זה מאד.

והרי נעשה ירידה גדולה נוראה הרבה מאד לכל הפרצופים כולם וכן לכל העולמות כולם, וככל מה שבארנו בזה לעיל דרוש ג' בארוכה הרבה. אמנם הנה נתבאר לנו עתה, כי כל אותה הירידה הנוראה אשר לעיל דרוש ג' שנעשה ע"י החטא בכל העולמות כולם, הנה נעשה כ"ז בסיבת ירידת ונפילת דאור הדעת אשר בדברינו עתה, כי ע"י נפילת דאור הדעת היה עומד להתבטל כל המציאות כולו וכנ"ל, והיה ההכרח להוריד ע"י את כל האצילות כולו ג"כ, כי ע"י נתקן קצת ההריסה שנעשה בנפילת אור הדעת וניתן קיום להעולמות עכ"פ. והרי היה ירידת העולמות לתיקון קיומם, כדי ליתן להם קיום והעמדה, ויהיה אפשר להם להתתקן לעתיד לבוא. ובפרט העולמות ב"ע, הנה בהם היה ירידתם למציאותם שהם עתה בסיבת התגברות הדינין שנעשה בירידת הדעת וכמו שמתבאר לעיל ענף כ"ג סי' ד' ה', ואח"כ ע"י הקלקולים אחרים אשר חטא במחשבה וקח ע"דו ובעובדא וכמו שכתבנו שם סי' ה' ע"ש, והיה ירידת כולם כדי ליתן להם קיום והעמדה ואחרית ותקוה לעת"ל.

דרוש ד ענף כה סימן ג

ד"ז שקודם החטא היה ז"א באות א' דמילוי וא"ו שבס"ג דמ"ס, והיו מתייחדים אז ג' רישין זב"ז, והיה נשלם ז"א באור דדעת עילאה, הרי הוא האור הגנוז, רזא דמתקלא, והיה מאיר באור הגנוז בכל העולמות ב"ע. ואעפ"כ עדיין לא היה תיקון גמור, ועדיין חסר היה הרבה, שכן ו' התחתונות דעשיה היו עדיין למטה מהאצילות, ושם הרי לא היה מגיע עדיין עיקר האור הגנוז, וכל שכן משם ולמטה שהיה חלול ואויר פנוי בשיעור מקום י' ספי' (ד' האחרונות דמקום הבריאה של עתה, ו' הראשונות דמקום היצירה של עתה) היה מפסיק בין העולמות לקליפות, שהיו אז במקום ד' האחרונות דיצירה של עתה, ובמקום דכל י' הספי' דהעשיה של עתה. ואם חסר למטה, מוכרח שיהיה חסר כנגדו למעלה.

בעת הקטנות נקרא ז"א בשם יעקב, ובעת הגדלות נקרא בשם ישראל. הקטנות נגרמה ע"י החטא דעץ הדעת, ואלולא החטא היה משתמש האור הגנוז לעולם, ואז היו זו"ן תמיד בסוד הגדלות וביחוד תמידי דפב"פ כמו או"א, והיה ז"א תמיד בסוד ישראל. וכן משה הוא בחי' פנימיות פרצוף יעקב. הרי נמצא כי הגילויים דיעקב וישראל ומשה אשר בז"א, הם בכמה מדרגות נפרדות זה למעלה מזה, והם מתחלפים תמיד לפי ערך מעשה התחתונים, וכן הוא לפי קדושת הזמנים בשבת ור"ח ומועדים. ופשוט הוא, שלכל המדרגות אשר בז"א יש שורש למעלה בג' רישין דא"א, הרי הם מ"ס וקד"א וגלגלתא, הרי הם סוד יעקב ישראל ומשה, ויחודם תמיד מתחלף וגילויים זב"ז הוא לפי מצב אותן ג' הבחי' אשר בז"א.

והנה קודם החטא, אשר אז היה ז"א במדרגת א"א ובא' דמילוי וא"ו שבס"ג שבו כנ"ל, התייחדו ג' הרישין זב"ז ביחודם הראוי, והיה סוד משה ישראל ויעקב כולן חד. שכן משה הוא סוד גולגלתא, והדעת, ישראל הוא רישא תניינא קד"א, ויעקב הוא בסוד המ"ס, הרי הוא סוד הנפש.

אמנם מה שאמרנו שהיה עדיין חסר הרבה, הוא מכיוון שעיקר היחוד הוא ע"י אור הדעת עילאה, והוא אוירא עילאה השורה על הקד"א, והוא סתום מאד, וכל גילוי הוא ע"י הקד"א בלבד, והוא מה שנקרא בשם אור הגנוז, כי הוא נגזר בקד"א ונמשכת דרכו רק תמצית הארה בלבד. והנה ריבוי ומיעוטו תלויים במעשה התחתונים, גם בעת שמזדכך, הרי הוא זמן הגדלות, שאז מתפשט האור דרכו בשפע רב, עכ"ז הרי הוא סתום, שכן הקרומא מפסיק בין האוירא למ"ס.

והנה ענין זה היה נוהג גם קודם החטא, שכן הגם שאז היה משמש האור הגנוז, עכ"ז היה סתום עדיין ע"י הקד"א, ולעולם לא היה מתגלה בכל עיקרו. וזהו מה שאמרנו שגם אז עדיין היה חסר הרבה.

ובזה יתבאר לך מה שנמצא בענין זה סתירה לכאורה בדברינו, שלפעמים תמצא שאנו אומרים שקודם החטא היה הגילוי דאור הגנוז בכל הראוי, ולפעמים תמצא שאנו אומרים שהיה עדיין חסר (מה שאנו אומרים שהיה משמש אז האור הגנוז והיה גילוי כראוי לו, הוא רק לפי כח האוירא המאיר באופן מוגבל דרך הקד"א), ואלולא החטא היה נתקן ע"י קדושת שבת בראשית. וכמו כן היה אפשר לאדה"ר ג"כ לתקן ע"י מעשיו, שיוזכך הקד"א מכל וכל, ויתהפך גם הוא לאוירא ממש, ולא היה נחשב למסך כלל.

וזהו ענין מה שאמרנו, שאז היו זו"ן רק אחור באחור, שכן עדיין לא היה להם אלא המוחין דמצד אימא בלבד, והיה מוטל על אדה"ר לתקנם ע"י המוחין דמצד אבא ולהביאם פב"פ. ולכאורה יפלא, מאחר שהיה אז ז"א במדרגת א"א, והנוק' במדרגת אבא, איך שייך לומר שהיו חסרים להם המוחין דמצד אבא. הרי כבר מתחילה היה עומד אור הדעת עילאה (הרי הוא האור הגנוז) בגלוי בכל קומת זו"ן, ולכן היה זיווגם תמידי,

דע"ה ח"ב

ואח"כ נגנז כחו ביסודות ז"ן, והוא שם רק בכח בלבד, שכן ע"י היסוד הוא מתעורר בעת הזיווג, ועכ"ז גם בעת הזיווג הוא אינו מאיר לנוק' כי אם דרך דופן, ועי"ז זיווגם הוא רק לפרקים, כגון במוסף שבת, ליל א' של פסח, שבועות ושמיני עצרת. והזיווגים דשאר הזמנים (שהם בלי המוחין דחיה) נחשבים רק לבחי' זיווגים דאחור באחור.

אך ע"פ דברינו הנ"ל ניחא היטיב, שכן כל הזיווגים דפכ"פ והגדלות שני דמוחין שמצד אבא וכל העילויים, נידונין בערכין. כלומר, כי הנה התכלית הנעלית יותר והאפשרית יותר של העילויים אשר מאחרי החטא והלאה, אין להם ערך כלל לעומת בחי' העילויים אשר קודם החטא ולחילופין לגבי העילויים אשר יהיו לעתיד בעת התיקון האחרון. והנה ז"ן שהיו קודם החטא, מדרגתם היתה באופן זה, שז"א בהיה במדרגת מ"ס והנוק' באבא, וזיווגם דפכ"פ היה תלוי בקבלת המוחין שמצד אבא של אז, הרי הוא רדל"א של עתה, וזה היה המוחין דגדלות שני שלהם. אמנם לבסוף הללו לא קבלו את המוחין אלא מצד האימא הכללית בלבד, שהוא מכללות הרישא תניינא כנז', ולכן היו אז בלא זיווג, ורק היו בכחינת אחור באחור, שכן זה היה מסור ביד אדה"ר לתקן.

אמנם מה שאמרנו, כי מתחילה ר"ל קודם החטא היה ז"א בהא' דמילוי וא"ו שבהס"ג דהמ"ס, שהוא האור דנפיק מאור⁹²⁹, שהוא אוירא עלאה רישא תניינא, והיו מתייחדים אז הג' רישין זב"ז ביחודם הראוי, והיה נשלם ז"א בהאור דהדעת עלאה, שהוא האור הגנוז רזא דמתקלא, והיה מאיר בהאור הגנוז בכל העולמות בי"ע וכנ"ל ריש סי' ב'. הנה צריכים אנו לדעת כי עכ"ז הנה עדיין לא היה שלימות גמור ותיקון גמור והיה עדיין חסר הרבה, כי הרי הו' תחתונות דהעשיה הנה היו עדיין למטה מהאצילות וכנ"ל דרוש ג' ענף ט'. והרי לא היה מניע שם עדיין האור הגנוז העיקרי עדיין כלל, ומכל שכן משם ולמטה הנה היה חלול ואויר פנוי שיעור מקום די' ספי', הד' אחרונות דמקום הבריאה של עתה והו' ראשונות דמקום היצירה של עתה, ששם היה חלול ואויר פנוי, והיה מפסיק בין העולמות להקליפות, שהיו אז במקום הד' אחרונות דהיצירה של עתה ובמקום דכל הי' ספי' דהעשיה של עתה. והרי לנו כי היה עדיין האור הגנוז מצומצם מאד, כי לא היה מתפשט אלא רק עד סוף האצילות של עתה, שהוא עד סוף הד' ראשונות דהעשיה של אז, והרי מובן ממילא כי לא היה נתגלה עדיין בכל עיקרו למעלה ג"כ, והרי לא היה ממילא היחוד השלם האמיתי והעיקרי בהרישין עלאין ג"כ, כי הרי הכל תלוי זב"ז, שהתפשטותו למטה הוא לפי ערך גילוי למעלה כנודע. ומאחר אשר לא נתפשט למטה מכל וכל ונצטמצם הרבה כנז', הרי מובן ממילא שגם למעלה הוא אינו עדיין בשלימות העיקרי.

והנה עומק הענין בזה הוא באמת סוד נורא, עד שכמעט אי אפשר לדבר בזה מחמת רוממות מעלת המקום, ועכ"ז למען גילוי שמו ותורתו ית"ש נבוא בחזקת היד לדבר בזה ג"כ ככל מה שהערונו מן השמים, והוא רחום יכפר על הכנסי ברום גבוהים כזה. ונתחיל מן המאוחר אל הקודם ונאמר, כי הנה נודע הוא בסוד יעקב וישראל כי בעת הקטנות נקרא ז"א בשם יעקב, ובעת הגדלות נקרא בשם ישראל וכמ"ש בשער הפסוקים (פי' וישלח). והקטנות הנה הוא ע"י החטא דעין הדעת, כי אלולא החטא היה משתמש האור הגנוז לעולם, והיו ז"ן תמיד בסוד הגדלות וביחוד תמידי דפכ"פ כמו או"א, והיה אז ז"א תמיד בסוד ישראל. וכן הוא נודע ג"כ, כי יעקב ומשה, הנה יעקב מלבר ומשה מלגאז וכמ"ש בתיקונים (תיקון יג כט סע"ב) והם ת"ת ודעת, דא גופא ודא נשמתא, ואלולא החטא היו כל אלו הג', שהם יעקב וישראל ומשה כולם חד ממש, יעקב מחציו ולמטה, ישראל מחציו ולמעלה ע' אנ"כ (פרק ט), משה מלגאז. כי אחר החטא הנה לפעמים הוא בגילוי זה, ולפעמים בגילוי זה, ועומד לפעמים בגילוי יעקב לבד ובחי' ישראל הוא נעלם, ומכל שכן בחי' משה שהוא נעלם מאד, כי בקטנות הרי אין מוח הדעת ניכר בו כלל כמ"ש בשער מוחין דקטנות (פרק א). וישנם כמה מיני קטנות, אם קטנות דעיבור, או קטנות דיניקה בחיצוניות, וכן עיבור ויניקה בפנימיות, וכמ"ש בשער סדר אצילות בקיצור (סוף

⁹²⁹ עי' לעיל הערה 733.

דע"ה ח"ב

פרק ג), וגם החיצוניות והפנימיות גופה הרי ישנם כמה מיני חיצוניות וכמה מיני פנימיות כנודע, ובכל א' יש עיבור יניקה ומוחין. וכ"ז הוא הן בהמוחין אשר מצד אימא, והן בהמוחין אשר מצד אבא ע' כוונות פסח (ריש דרוש ו). והרי נמצא כי הגילויים דיעקב וישראל ומשה אשר בז"א, הנה הם בכמה מדרגות זה למעלה מזה, והם מתחלפים תמיד לפי ערך מעשה התחתונים, וכן לפי קדושת הזמנים בשבת ור"ח ומועדים. ופשוט הוא כי לכל המדרגות כולם אשר בז"א, הנה ישנם שורש למעלה למעלה, ושורשם העליון הנה הוא בהג' רישין דא"א, שהם מ"ס וקד"א וגלגלתא, הנה הם סוד יעקב ישראל ומשה, והנה מתחלף תמיד יחודם וגילויים זב"ז לפי מצב אותן הג' בחי' שבז"א.

והנה קודם החטא, אשר אז היה ז"א במדרגת א"א ובהא' דמילוי וא"ו שבהס"ג שבו כנ"ל, הנה התייחדו אז באמת (קט ע"א) הג' רישין זב"ז ביחודם הראוי, והנה היה אז סוד משה וישראל ויעקב כולן חד. כי משה הוא סוד גולגלתא, סוד הדעת, הו"ת דבינה דרדל"א כמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א בהליקוט שם המתחיל בענין ו ע"א ד"ה וכן הוא בג'). וישראל הוא רישא תניינא קד"א, הכולל חכמתא עלאה סתימאה⁹³⁰, והוא סוד ישראל, בחי' הגדלות דז"א. ויעקב הוא סוד המ"ס, שהוא סוד נפש וכמ"ש בשער א"א (פרק ד), והוא סוד יעקב שהוא בחי' נוק' שבז"א גופה. והנה היו כולם כלולים בהמ"ס, ששם היה מדרגת ז"א קודם החטא. אבל הב' רישין עלאין עצמן, הם היו אז מדרגת או"א, אך ע"י יחודם זב"ז כהראוי, נשלם המ"ס בכולן, והיה עומד אז הז"א, שהיה בדרגא דמ"ס, וביחוד כל הג' רישין עלאין, היה עומד תמיד בהגילוי דסוד משה וישראל ויעקב, שהיו כולם תמיד מיוחדים בו ובגילויים תמיד.

אמנם מה שאמרנו שהיה עדיין חסר הרבה, הנה הוא כי הרי עיקר היחוד הוא ע"י אור הדעת עלאה, והוא אורא עלאה השורה על הקד"א, שהוא נהירו דרדל"א דנהיר בא"א, ואחזי נהוריה בהאי אורא⁹³¹ שבין גלגלתא ומ"ס, והוא מ"ש באד"ר (קלה ע"ב) והאי אורא הוא טמיר דטמירין דעתיק יומין ברוחא דגניז בהאי גולגלתא⁹³², והוא אור א"ס השורה בא"א. והנה הוא סתום מאד כמ"ש בשער א"א (פרק ו בסופו), וכל גילוי הוא רק ע"י הקד"א, והוא מה שנקרא בשם אור הגנוז, כי נגזו בקד"א ונמשך דרך בו רק תמצית הארה לבד. והנה ריבוי ומיעוטו הוא תלוי לפי מעשה התחתונים, כי לפעמים מתרבה אורו ולפעמים מתמעט, ובעת הפגם שהוא בזמן הקטנות הנה הוא כמעט נסתם לגמרי רח"ל. וכבר אמרנו כי יש כמה בחי' קטנות, ונעשה עד"ז חילוקים הרבה ג"כ באיכות המשכת ההארה דהאור הגנוז דרך הקד"א, וזהו שאמרו בספד"צ (פרק א ה ע"א) קרומא דאורא אזדכך וסתים, כי לפעמים הוא מזדכך, והוא בעת שמתפשט ההארה דרך בו, והרי מזדכך ע"י הקרומא תמיד, ולפעמים הוא סתים. אך עיקר הכוונה הוא כי גם בעת שמזדכך, שהוא בזמן הגדלות, שאז מתפשט האור דרך בו בשפע רב, עכ"ז הרי הוא סתום, כי הקרומא מפסיק בין האורא להמ"ס, והרי הוא סתום עכ"פ, והרי אינו מתגלה עיקר אורו לעולם, וכמו שאמרנו שזהו גניזתו, כי נגזו בקד"א ונמשך דרך בו רק הארה לבד, וזהו אפי' בזמן הגדלות וכנז'.

והנה ענין הזה היה נוהג גם קודם החטא, כי הגם שאז היה משמש האור הגנוז, עכ"ז היה סתום עדיין ע"י הקד"א, ולא היה מתגלה בכל עיקרו לעולם, וזהו מה שאמרנו כי היה גם אז עדיין חסר הרבה, והיה נצטמצם אורו וכנ"ל, והוא ע"י הקד"א שהיה מפסיק גם אז בין האורא להמ"ס.

⁹³⁰ ע"י אד"ר דף קכח ע"ב, וכן ע"י מבו"ש כג ע"ג ובשער מאמרי רשב"י מא ע"ד.
⁹³¹ לשון ע"ח א"א ו'. וע"י זהר בראשית מ"ב ע"ב.
⁹³² תרגום: ואור זה הוא נסתר שבנסתר של עתיק יומין ברוח שגזו בגולגולת זו.

דע"ה ח"ב

ובזה יתבאר לך מה שנמצא לכאורה בענין זה סתירה בדברינו, כי לפעמים תמצא שאנו אומרים שקודם החטא היה הגילוי דאור הגנוז בכל הראוי וכנ"ל ענף ט"ו סי' ג', וכן היחוד דכל הג' רישין עלאין בכל הראוי, וכמ"ש בדרוש עין הדעת בשער העקודים פרק ב' בריש סי' י"ב שם. ולפעמים תמצא שאנו אומרים שהיה חסר עדיין וכנ"ל דרוש ג' ענף י"ד, וע' עוד בדרוש עין הדעת הנז' סי' י"א וכן בכ"מ מדברינו, כי גם מה שאנו אומרים שהיה משמש אז האור הגנוז והיה גילוי בכל הראוי, עכ"ז הנה הוא הכל רק לפי כח הקד"א, שהרי הקד"א הוא מפסיק לעולם. והרי נמשך האור ע"י בחי' הפסק מסך עכ"פ, והרי נצטמצם ע"י, ואינו מאיר בכל עיקרו. והרי ממילא הוא שהיה חסר עדיין משלימות היחוד העיקרי דהג' רישין עלאין זב"ז ג"כ, כי אלולא החטא היה מתתקן ע"י קדושת שבת בראשית, וכן היה אפשר לאדה"ר ג"כ לתקן ע"י מעשיו שיזדכך הקד"א מכל וכל, ויתהפך גם הוא לאוירא ממש ולא היה נחשב למסך כלל ולהפסק כלל. ואז היה מתקיים מ"ש (ישעיה מא יח) אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות, כי היה נמשך שפע המ"ם ע"י יחודה עם האוירא בלי מסך כלל ובלי הפסק כלל, וכן יהיה לעתיד בתיקון האחרון. וכן היה עומד להתתקן גם ע"י אדה"ר אלולא החטא, כי זהו מה שניתן לאדה"ר לתקן ע"י מעשיו.

וא"כ הרי הוא ניהא בין אם אנו אומרים שקודם החטא היה משמש האור הגנוז בכל תוקפו, ור"ל לפי כח הקד"א בכל האפשרי, והיה אז היחוד דהג' רישין עלאין ג"כ בכל הראוי, ור"ל בכל הראוי למציאות הקד"א (קט ע"ב) שיתפשט דרך בו מהאוירא להמ"ם, והיה מתייחד הגלגלתא והאוירא עם המ"ם דרך הקד"א בכל הראוי והאפשרי. ובין אם אנו אומרים שגם קודם החטא לא היה מתפשט האור הגנוז בכל שלימותו, ולא היה היחוד דהג' רישין זב"ז בכל שלימותו, והוא משום שהרי הקד"א היה מפסיק ביניהם עכ"פ, והרי הוא עדיין אינו בכל שלימותו לפי התיקון הגמור, כי התיקון הגמור הוא לזכך את הקד"א לאיכות האוירא ממש, שלא יהיה עוד למסך ולהפסק כלל, וזהו מה שהיה ניתן לאדה"ר לתקן וכן יהיה בסוף תיקון העתיד וכנ"ז.

והנה זהו הענין ג"כ מה שאמרנו לעיל ענף כ"ג כ"ד, כי גם אז היו זו"ן רק אחר באחור, כי לא היה להם עדיין רק המוחין דמצד אימא לבד, והיה מוטל על אדה"ר לתקנם בהמוחין דמצד אבא ולהביאם פב"פ. ולכאורה יפלא, כי מאחר שהיה אז ז"א במדרגת א"א, והנוק' במדרגת אבא, ואיך שייך לומר שהיה חסר להם המוחין דמצד אבא, הלא הנוק' היה אז במדרגת אבא עצמו, וז"א הרי היה עוד יותר למעלה שהוא במדרגת א"א. וגם אמרנו כי עלה בהא' דמילוי וא"ו שבהס"ג שבו, שהוא האור דהדעת עלאה, אור הגנוז, והיה מתגלה האור הגנוז בז"א, וא"כ הרי איך אפשר לומר שהיו אז הזו"ן רק אחר באחור, הרי אמר האריז"ל במאמרי רשב"י (פ' בראשית דף ט סע"ד מדפוה"ח תרנ"ח), וע"ש דף ג ע"ג ודף ד ע"ג) כי זה עצמו הוא ענין גניזת האור, כי מתחלה היו בזווג תמידי פב"פ, ואח"כ גנוז ונעשה זווגם דפב"פ רק לפרקים. והיינו כי מתחלה היה עומד האור דהדעת עלאה, שהוא האור הגנוז, היה עומד מתחילה בגלוי בכל קומתם דהזו"ן, ולכן היה זווגם תמידי, ואח"כ נגנוז כחו ביסודות דהזו"ן, והוא ג"כ ענין (חגיגה יב ע"א) גנוז לצדיקים, שהוא בצדיק וצדק⁹³³, יסודות דזו"ן, והוא שם רק בכח לבד, שע"י היסוד הוא מתעורר, ע'

⁹³³ עי' זהר בראשית לב ע"א: תנינן, מל ולא פרע את המילה כאילו לא מל, בגין דתרין דרגין אינון, מילה ופריעה, זכור ושמור, צדיק וצדק, דכר ונוקבא, אות ברית דא יוסף, וברית דא רחל, ואצטריך לחברא לון, ע"כ. [תרגום: שנינו, מל ולא פרע את המילה, כאלו לא מל, בגלל ששתי דרגות הן, מילה ופריעה. זכור ושמור, צדיק וצדק, זכר ונקבה. אות ברית זה יוסף, וברית זו רחל, וצריך לחברם, ובמה מחבר אותם.] עי' ב"ע מז ע"א שסוד מימרת חז"ל שהאור "גנוז לצדיקים"

דע"ה ח"ב

שער הנסירה (סוף פרק ג ושם ספ"ח). וישנו בכח היסוד לעוררו בעת הזווג, ועכ"ז גם בעת הזווג אינו יוצא הוא עצמו אלא רק נהיר לנזק' דרך דופן וכנ"ל סי' ב', ועי"ז הנה זווגם עתה רק לפרקים, כגון במוסף שבת, ובליל א' של פסח, ובשבועות, ושמיני עצרת, שאז הוא הזווג המעולה ביותר עיקרי, שהוא ישראל ורחל פב"פ, משא"כ בשאר שום זמן. והוא משום כי אינם נשלמים בהמוחין גדלות שני, שהוא המוחין דאו"א עלאין, שהם המוחין דחיה כהראוי, אשר על ידם הוא הזווג דפב"פ העיקרי דישראל ורחל, אלא רק באלו הזמנים לבד, משא"כ שום זמן וכמ"ש בשער הכוונות (דרושי פסח דרוש ג פא ע"א) כי בליל שבת אין אל ז"א זולתי גדלות הא' כו', וע"ש דף סד עמוד א' ב', וכן דף עג עמוד א' ב'. ונחשב כל הזווגים דכל שאר הזמנים כולם שהם בלתי המוחין דחיה, רק לבחי' זווגים דאחור באחור כנודע משער העקודים (פרק ב ופ"ח). ועכ"פ הוא כי הזווג העיקרי דפב"פ המעולה הוא עתה רק לפרקים, והוא ע"י גניות האור שנתעלם, ואינו מתגלה בפועל אלא שעומד ביסוד רק בכח לבד, ונצרך לסיבובים שונים להוציאו מן הכח אל הפועל, וגם זה רק במיעוט מאד כנז' וכנ"ל סי' ב'. וא"כ הרי קודם החטא, אשר אז היה משמש האור הגנוז בכל תוקפו, וכמ"ש בב"ר (פ' יב סי' ו) אותה האורה שנברא בה העולם אדה"ר עמד והביט בה מסוף העולם ועד סופו. וא"כ הרי איך אפשר לומר שעמדו אז הזווגין רק אחור באחור, הלא הוא עצמו הגורם והמסבב הזווג תמיד דפב"פ העיקרי לעולם.

אך ע"פ דברינו הנ"ל הוא נחא היטיב, כי הנה כל הזווגים דפב"פ והגדלות שני דמוחין אשר מצד אבא, וכן כל העילויים כולם, הנה הם הכל בערכין. והיינו כי הנה תכלית כל העילויים היותר נעלה והיותר אפשרי אשר מאחר החטא ולהלאה, הנה אין ערך להם לבחי' העילויים אשר קודם החטא, וכן אשר לעתיד בעת תיקון האחרון והזווג דפב"פ העיקרי, והיותר מעולה אשר עתה, שהוא מאחר החטא ולהלאה, הוא נחשב לאחור באחור, ולהיותר גרוע לפי מצב ומדרגת העולמות של אז. והוא באשר שהרי נשתנו כל הפרצופים כולם, ונתחלפו במציאותם לגמרי, שהרי ירד כל האצילות מראשו לסופו ממש, ונשתנו כל סדרי בראשית עד שכמעט שכל העולמות כולם אינם אותן העולמות עצמן אשר קודם החטא, שהרי עולם היצירה והד' ראשונות דהעשיה של אז הוא עתה מצב הזווגין (קט ע"ג) דאצילות. והרי הוה כל בחי' זווג היותר מעולה דישראל ורחל של עתה רק בבחי' היחוד דהיצירה והעשיה של אז, וע' דברי הרב בשער סדר אבי"ע (פ' ד ה) בסוד שאר כסות ועונה, כי בעשיה הוא רק בסוד שאר לבד, ואינו נקרא זה זווג כלל וכלל, כי אינה אפי' בסוד כסותה ע"ש, והדברים עמוקים וארוכים בזה מאד מאד.

אמנם גם במצב העולמות של אז, הנה היה ג"כ בחי' פב"פ ואב"א, ובחי' מוחין הגדלות ראשון ושני, שהם המוחין דמצד אימא ומצד אבא, שהיו אז בדרגא דהב' רישין עלאין הכלליים, שהם רדל"א וגלגלתא. ובאמרי גלגלתא, ר"ל עד סוף הקד"א⁹³⁴, והם גלגלתא ואוירא וקרומא דאוירא, וכל אלו הני' הוא כללות הרישא תניינא הנקרא אי"ן⁹³⁵, וכ"ז היה אז דרגא דאימא בינה הכללית, אבל אבא הכללי היה אז בדרגא דרדל"א הכולל עתיק ונוק' כמ"ש הרב בשער עתיק (פרק ב), והוא היה אז דרגא דאבא הכללי הכולל או"א עלאין, כי עכשיו הוה הרדל"א התחלת האצילות בטמירו, והתחלתו בגילוי הוא עתה רק

היינו לצדיק וצדק דהיינו יסוד ועטרת היסוד, ועי' דע"ה ח"א סא ע"א שמפרשו שהיינו יסודות דזו"ן. ועי' ז"ח פח ע"ב: משיח בן יוסף אתי ויפרוק קדמאה, לבתר אתערא ימינא גניזא, דאיהו גנוז לתרין צדיקים הללו, צדיק וצדק. ועל דא תנינן, דאיהו גניז לצדיקים [תרגום: משיח בן יוסף בא וגואל הראשון, לאחר שהתעורר הימין הגנוז, שהוא גנוז לשני הצדיקים האלה, צדיק וצדק, ועל זה למדנו שהוא גנוז לצדיקים], ע"כ.

⁹³⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ ה ע"ג.

⁹³⁵ עי' אד"ז רפ"ח רע"ב.

דע"ה ח"ב

מהחכמה הי' שבשם שהוא אבא, כמ"ש הגר"א בספד"צ בתחילתו (א ע"א), אבל קודם החטא, שהיתה אז הנוק' בדרגא דאבא, היה אז אבא בדרגא דרדל"א, והוא היה הי' של שם התחלת האצילות בגלוי וא"א היה אז בדרגא דא"ק.

והנה הזו"ן שהיו אז, ז"א בהמ"ס והנוק' באבא, הנה היה תולה זווגם דפכ"פ בקבלת המוחין אשר מצד אבא של אז, שהוא רדל"א, וזה היה אז המוחין דהגדלות שני שלהם. אמנם לא קבלו אז המוחין אלא רק מצד האימא הכללית לבד, שהוא מכללות הרישא תניינא כנוז, וזה היה אז רק המוחין דגדלות ראשון, ולכן היו אז בלא זווג, ורק אחור באחור, והוא ע"ד שאמר הרב בשער הכוונות (דף ס ע"א) כי במנחת שבת עולים ז"א ולאה במזל עליון דא"א, ונעשה שם הזווג דישראל ולאה. אבל יעקב ורחל, הם אז באו"א, והם בלא זווג, וע"ש עוד דף עה עמוד א' ב'. וכן עד"ז היה אז, כי ז"א היה בדרגא דא"א, שהוא המ"ס, והנוק' היתה בדרגא דאבא, והיו בלא זווג שהוא רק אחור באחור, כי היה חסר להם המוחין דמצד האבא של אז, שהיה בדרגא דרדל"א, ולכן היו רק אחור באחור, כי זה היה ניתן לאדה"ר לתקן להמשיך בהם המוחין דהגדלות שני של אז, שהוא מרדל"א כנוז, והיה מתגדל ע"ז אור האוירא שבהגלגלתא, שהוא נהירו דרדל"א, היה מתרבה ומתגדל אורו בשפע רב, עד שהיה מזדכך הקד"א מבחי' מסך והפסק כלל בין האוירא להמ"ס וכנ"ל בדברינו, ואז היה מקבל ז"א, שהיה בדרגא דהמ"ס, היה מקבל אור הרדל"א עצמו בלי מסך כלל. וכן היה מקבל הנוק' ג"כ, כי הרי שרשה הוא מאבא, בחכמה יסד ארץ (משלי ג יט) כנודע, והיו מקבלים שניהם אור הרדל"א בשפע רב, והיה עולה ע"ז הנוק' ג"כ בהמ"ס, והיו מזדווגים שניהם בהזווג דפכ"פ העיקרי. אבל כל זמן שלא נתקנו בזה, ולא היה להם רק המוחין דכללות הרישא תניינא לבד, וזה היה נחשב אז רק להמוחין דגדלות ראשון, ולכן לא עלתה הנוק' העיקרית שהיא רחל בהמ"ס עצמו, אלא שהיתה בדרגא דאבא, שהוא מהגרון עד החזה שבו, ולכן היה זווגה עם ז"א, שהיה בדרגא דא"א הרישא תליתאה, רק בבחי' אחור באחור, כי היא אינה פכ"פ עמו רק מהגרון שלו ולמטה, ונחשב זה רק לבחי' אחור באחור, משום שהיה חסר להם המוחין דמצד אבא של אז, שהוא סוד היה וכמ"ש בשער עקודים (פרק ב ופ"ח).

והנה היה אז עמידתם הרבה יותר מבמנחת שבת של עתה, כי אז הרי עלה ז"א בהמ"ס עצמו. משא"כ עתה, הרי הוא רק בהמזל עליון דדיקנא, וכן אז הנה היה עלייתם בחיצוניותם ג"כ ובכל מציאותם, שכל מדרגת ז"א היה אז המ"ס דא"א של עתה, וכל מדרגת נוק' היה אז האבא של עתה, הי' של אדני, חכמה זעירא⁹³⁶, היה אז בדרגא דהי' דהויה. משא"כ עתה, הוה כל עלייתם רק בסוד פנימיות לבד, אבל אין החיצוניות עולה כלל, דאל"כ היינו רואין בעינינו את עילויים איך שנתעלו ונתחלפו ממדרגתם בכל שבת ויו"ט, וכמ"ש הרח"ו ז"ל בכ"מ. אמנם עכ"ז, הנה גם אחר רוממות מעלתם של אז, והיה משמש אז האור הגנוז בכל תוקפו, וכן היה היחוד דהרישין עלאין זב"ז בכל הראוי, ור"ל לפי כח הקד"א בכל האפשרי וכנ"ל, עכ"ז היה נחשב עדיין אז עמידת הזו"ן וזיווגם רק בבחי' אחור באחור, והוא בערך עיקר תיקונם שהיה (קט ע"ד) חסר להם ג"כ לפי המדרגה של אז. והיינו שיומשך להם המוחין דמצד אבא של אז שהיה בדרגא דרדל"א, ואז היה עולה הנוק' ג"כ בהמ"ס עצמו ובהשם אדני דהמ"ס וכמ"ש הגר"א בתיקונים (דף קלח ע"ד) עש"מ⁹³⁷. וע"ז היה נעשה זווגם העיקרי דפכ"פ גם לפי ערך מדרגתם של אז. אבל כל זמן שלא עלה הנוק' ג"כ בהמ"ס עצמו, והיה חסר להם המוחין דהחיה של אז, היה נחשב כל

⁹³⁶ עי' אד"ז רצו ע"א, ועי' בהגר"א על ספד"צ כט ע"ד ד"ה כ"ב.
⁹³⁷ ז"ל, מ"ס כליל שורש דו"נ הו"ה דיודין ואדני.

דע"ה ח"ב

עמידתם וזווגם רק בבחי' אחר באחור לפי ערך מדרגתם של אז, הגם שלפי ערך אשר הם עתה אשר אינם עולים בשום פעם בעלייה כזו, הרי הוא עלייה גדולה ונוראה מאד. וכן אותו הזווג הרי הוא הרבה יותר מעולה מכל הזווגים דפב"פ היותר עליון של עתה, כי זווג כזה אשר הוא בדרגא דמ"ס, והיא בדרגא דאבא אשר מתחת הגרון ולמטה, הרי הוא בבחי' זווג דנשיקין הנעשה בסוד כפיפת ראש, אשר אמר הרב בשער הולדת או"א (פרק ד) ובשער מ"ד ומ"ן (דרוש יד) עש"ה. ועכ"ז הנה לפי מדרגתם של אז, היה נחשב כ"ז רק לבחי' הזווג דאחור באחור וכנז'.

וזהו מה שאמרנו לעיל ענף כ"ג כ"ד, כי גם קודם החטא היו אז הזו"ן רק אחור באחור, ואמרנו כי היה חסר להם המוחין דגדלות שני שהוא המוחין דמצד אבא. הכוונה בכ"ז הוא על ערך רוממות מדרגתם של אז, כי היה חסר להם המוחין אשר מצד רום מעלת אבא של אז, ועי"ז הנה היה חסר להם רום מעלת הזווג דבחי' פב"פ של אז, והיו רק אחור באחור בערך הפב"פ של אז.

וכן הנה נתבאר מדברינו ג"כ כי מה שנוכר בכמה מקומות שקודם החטא היה משמש האור הגנוז בכל תוקפו, הנה הכוונה הוא רק לפי ערך מדרגת העולמות כפי מה שהם עתה, ר"ל מאחר החטא והלאה. אבל לפי ערך רום מעלתם הקודם, לא היה עדיין בכל תוקפו כלל, אלא שהיה עדיין בצמצום גדול והסתר גדול, והוא מה שהיה מאיר אז ג"כ רק ע"י הפסק הקד"א, שהוא מפסיק בין האוירא להמ"ס. וזהו ג"כ אותו הענין עצמו מה שהיה חסר עדיין אז המוחין דמצד אבא, כי כ"ז היה ניתן לאדה"ר לתקן, להמשיך את המוחין אשר מצד רום מעלת האבא של אז ג"כ שהיה אז בדרגא של הרדל"א, ועי"ז היה מתגדל ומתרבה אור האוירא שהוא מנהירו דרדל"א בשפע רב, עד שהיה מזדכך הקד"א מבחי' מסך כלל, ואז היה מאיר האוירא בהמ"ס בלא צמצום כלל ובלא הפסק כלל, והוא עיקר שלימות דאור הגנוז להאיר בכל שלימותו. והוא עצמו המשכת המוחין העקריים דמצד אבא, להשלים את הזו"ן בהיחוד דפב"פ העיקרי, אשר גם לפי רום מעלתם שקודם החטא, וכן יתקנו בכ"ז בהתיקון העתידי וכנ"ל בכל דברינו.

דרוש ד ענף כה סימן ד

לפי הנ"ל יתיישבו מאמרי חז"ל בענין זמן גניזת האור הראשון הנראים כסותרים. שכן במק"א מבואר שהאור הראשון רק ביום הראשון, ואילו במק"א מבארים כי האור שימש עד יום רביעי, ובמק"א מבואר שאדה"ר היה משתמש בה ג"כ, ושימשה לפניו ל"ו שעות, י"ב דערב שבת וכ"ד דשבת. והעניין, שביום א' דמעשה בראשית האיר האור הראשון עד סוף האצילות בלי מסך כלל. ואפילו דרך הקד"א עדיין היה משמש האור בכל תוקפו כל ג' הימים הראשונים, והוא מכיוון שג' הימים הראשונים הם דרגא דחג"ת, שהם למעלה מן הפרסא, וביום הרביעי נסתלק לעילא. אך לצורך בריאת האדם (שהוא תכלית הכוונה בכל הבריאה כולה) ביום הששי, שהוא יסוד (שבכוחה להסתלק למעלה למעלה), חזר האור הגנוז ונתגלה שנית ע"ד שהאיר בג' הימים הראשונים ע"י הקד"א, ובאותו האור נברא אדה"ר. והנה בדברינו הללו יתבאר לנו ג"כ ענין מה שנמצא לכאורה סתירה בדברי חז"ל בענין זמן גניזת האור הראשון, כי בבראשית רבה (פ"ג סי' ו) מבואר ששימש האור הראשון עד יום רביעי שנתלה המאורות, והרי שימש האור הראשון ג' ימים, וכן הוא בתנא דבי אליהו זוטא (פרק בא) אור שברא הקב"ה ביום ראשון שימש בו שלושה ימים קודם שנבראו מאורות ביום רביעי, וכן הוא ג"כ בפסיקתא רבתי (פיסקא ה). אמנם בב"ר (פ' יא סי' ב ופ' יב סי' ו) מבואר שאדה"ר היה משמש בה ג"כ, ושימשה לפניו ל"ו שעות, י"ב דערב שבת וכ"ד דשבת, וכן הוא בפסיקתא רבתי (פיסקא כג), אך שם (פיסקא מו) מבואר כי שימשה ל"ו שעות בתחילה, שהם הג' ימים הראשונים, ואח"כ חזרה לאדה"ר ושימשה לפניו ג"כ ל"ו שעות, שהוא עד סוף שבת בראשית. אמנם בזה"ק (פ' תרומה קמח סע"ב)

דע"ה ח"ב

אמרו ההוא אור לא שימש בעלמא בר יומא קדמאה, ולבתר אתגנזו ולא שמש יתיר⁹³⁸.
וכן משמע פשטות הכתוב (בראשית א ד) וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל, ואמרו (ב"ד
פ"ג סי' ו) הבדילו לצדיקים לעתיד לבא, והיה כ"ז ביום ראשון גופא. אך בזוה"ק בראשית
(לא ע"ב) אמרו נהורא דברא קב"ה בקדמיתא כו' והוא נהורא דאחזי קב"ה לאדם קדמאה,
והוי חזי ביה מסייפי עלמא ועד סייפי עלמא, והוא נהורא דאחזי קב"ה לדוד והוה משבח
ואמר מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, והוא נהורא דאחזי קב"ה למשה כו' כו' ע"ש⁹³⁹. אך
בפ' מקץ (רג ע"ב) אמרו שם ג"כ שנגנזו ביום וקי ע"א ראשון גופא, שאמרו שם, זמין קב"ה
לאנהרא לון לישראל ההוא שמשא דגנזו קב"ה מיומא דאתברי עלמא כו'⁹⁴⁰, וכן בפ'
בראשית (טז ע"ב) נפק ואסתלק ואתגנזו כו' ע"ש, והרי מבואר ג"כ כי נגנזו ביום א' גופא.

אך הענין הוא על פי הדברים שאמרנו, כי בתחילה ביום א' דמעשה בראשית
בתחילתו, הנה האיר והבהיק בהאור הראשון עצמו, והבהיק באורו עד סוף האצילות בלי
מסך כלל, והוא ממ"ש בפ' בראשית (טז ע"ב) אור דא רזא סתימא, אתפשטותא דאתפשט
ואתבקע מרזא דסתרא דאור עלאה סתימא, בקע בקדמיתא ואפיק חד נקודה סתימא
מרזא דיליה, דהא אין סוף בקע מאורא דיליה וגלי האי נקודה י'⁹⁴¹, והוא חכמה אבא
שיצא מהאורא, ע"י שנבקע הקד"א והיה יציאתו בלי מסך כלל. ואמר שם עוד, כיון דהאי
י' אתפשט מה דאשתאר אשתכח אור, מההוא רזא דההוא אור סתימא, כד אשתכח
מניה נקודה קדמאה י' אתגלי לבתר עליה⁹⁴². כי כאשר יצא הי' מאור, הרי נשאר מאור
אור, ור"ל כי מקודם הרי לא היה להאורא שום גילוי כלל, וכמו האור שאינו מושג בחוש
הראיה, אך מאחר שנתפשט ויצא ממנו הי', הרי בו נתגלה מעתה. וכן הוא מתגלה ומשפיע
על הי' תמיד, ועי"ז נקרא מעתה בשם אור, כי הרי מאיר ומתגלה על הי' תמיד.

וכן אמר ג"כ בתיקונים (תיקון ה כ ע"ב) כד איהו אור מעוטף ולא אתפשט ואיהו
סתים (כל זמן שהיה מעוטף בהקד"א והיה סתום בו) אתקרי אור, אור סתים באת יו"ד,
נקודה בהיכליה (שהיה סתום בהקד"א הנקרא ג"כ יו"ד, כמ"ש בספד"צ (פרק ב כא ע"א) י'
עלאה כו' היא קרומא עלאה דאזדכך וסתים), כד אפיק י' מאור אתגלייא אור, ודא איהו
ויאמר אלהים יהי אור⁹⁴³ (ע"כ לשון התיקונים), ונקרא מעתה האורא בשם אור, והוא
האור שנגנזו אח"כ. וכן נקרא הי', שהוא חכמה דאתפשט מניה ג"כ בשם אור, ועליו נאמר
(בראשית א ד) ויאמר אלהים יהי אור, כי האורא משפיע עליו תמיד ומתגלה בו.

⁹³⁸ תרגום: אמרו אותו אור לא שימש בעולם חוץ מהיום הראשון, ואחר כך נגנז ולא שימש
יותר.

⁹³⁹ ז"ל בשלימות: נהורא דברא קב"ה בקדמיתא והוא נהורא דעינא והוא נהורא דאחזי קב"ה
לאדם קדמאה והוי חזי ביה מסייפי עלמא ועד סייפי עלמא והוא נהורא דאחזי קב"ה לדוד והוה
משבח ואמר (תהלים לא כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך והוא נהורא דאחזי קב"ה למשה וחמא
ביה מגלעד ועד דן.

תרגום: האור שברא הקדוש ברוך הוא בתחילה, והוא אור העין, והוא אור שהראה הקדוש ברוך
הוא לאדם הראשון, והיה רואה בו מסוף העולם ועד סוף העולם. והוא אור שהראה הקדוש ברוך
הוא לדוד, והיה משבח ואומר "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך". והוא האור שהראה הקדוש ברוך
הוא למשה וראה בו מגלעד ועד דן.

⁹⁴⁰ תרגום: עתיד הקדוש ברוך הוא להאיר לישראל אותו השמש שגנז הקדוש ברוך הוא מיום
שנברא העולם.

⁹⁴¹ תרגום: אור זה סוד סתום, התפשטות שהתפשטה ונבקעה מסוד של סתר האור העליון
הסתום. בקע בתחילה והוציא נקודה סתומה אחת מסוד שלו, שהרי אין סוף בקע מאור שלו
וגילה נקודה זו י'.

⁹⁴² תרגום: מכיון שי' זו התפשטה, מה שנשאר נמצא אור מאותו סוד של אותו אור סתום.
כשנמצאה ממנו נקודה ראשונה, אחר כך י' נגלתה עליו.

⁹⁴³ תרגום: כשהוא אור מעוטף ולא מתפשט והוא נסתר נקרא אור הנסתר באות יו"ד
נקודה בהיכלו, כשמוציא י' מאור"ר נתגלה אור"ר זהו "ויאמר אלהים יהי אור".

דע"ה ח"ב

[⁹⁴⁴מטי ולא מטי], ר"ל שכל גילויי דהאורא המתגלה ומאיר בהחכמה הנה הוא עתה רק ע"י הקד"א, וע"י החכמה מ"ס שמקבל ממנו מעתה תמיד רק בדרך מטי ולא מטי. [כיון דאתפשט נפק (ר"ל לאחר שמתפשט ויצא הי' שהוא חכמה אבא) ואיהו הוא אור דאשתאר מאויר, והיינו אור דכבר הוה והא קיימא] כי מה שנאמר ויאמר אלהים יהי אור, הוא קאי על הי' חכמה, שיתפשט וייצא מהאורא. והרי היה האור דהאורא מקודם, והוא קיימא לעולם במקומו, שהוא עצמו אינו מתפשט למטה אלא שמאיר ומשפיע. [נפק ואסתלק ואתגניז] לאחר שיצא, ונתפשט להאציל את הי' שהוא אבא, הנה חזר ואסתלק ונגנז ע"י הקד"א, כי הקד"א מלבישו, והוא מעתה לעולם סתום ע"י הקד"א. [ואשתאר חד נקודה מניה למהוי מטי תדיר באורה גניזו בההיא נקודה], האי נקודה שאמר, ר"ל על הקד"א שנקרא ג"כ י' כנז. וכל י' הוא נקודה, ועל זה אמר כי האורא עצמו הנה הוא גנוז מעתה, והוא האור שנגנז, ולא נשאר אלא רק הקד"א, שהוא אשר משמש מעתה במקום האורא, כי הוא מטי תדיר לגביה, כי הרי האורא הוא בפנימיותו, והרי הוא מטי תדיר אצלו, ועל ידו ודרך בו משפיע האור הגנוז למטה, וזהו שאמר כי נשאר ממנו חד נקודה שהוא הקד"א, כדי למהוי מטי תדיר באורה גניזו בההיא נקודה, שבו משפיע האורא תמיד בהעלם. [מטי ולא מטי נהיר ביה בארח נקודה קדמאה דנפק מניה] כי אחר שנעשה הקד"א ונגנז האורא בהקד"א, והוה מעתה כל יחוד המ"ס בהאורא רק ע"י הקד"א, על זה אמר כי היחוד דהמ"ס אשר בהאורא ע"י הקד"א הנה הוא רק בדרך מטי ולא מטי, כי הקד"א עם האורא הנה הוא מטי תדיר וכנ"ל, אבל היחוד דהמ"ס עם האורא הגם שהוא רק ע"י הקד"א עכ"ז הנה הוא אינו מטי תדיר, אלא רק במטי ולא מטי שהוא בדרך רצוא ושוב וכמו שמבואר לקמן (פ' נח דף סה ע"א), אך בדרך מטי ולא מטי הנה מאיר האורא ע"י הקד"א בהמ"ס תמיד, ומאיר בו בבחי' מדרגת חכמה, ור"ל כי הגם שבאמת הנה הוה המ"ס רק בחי' בינה ברישא דא"א, וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א' ו' ע"ב ד"ה וגבורה) כי בה גניז גבורה דרדל"א והיא בוצד"ק שורש הגבורות, אמנם הנה אין שם בחי' נוקבא ניכרת כלל ולכן היא עומד שם בגילוי החכמה, והיא חכמתא סתימאה, וכמ"ש שם הגר"א, וכן האריז"ל במאמרי רשב"י (פ' תרומה דף כ' סע"ד ודף כא רע"א מדפוה"ח תרנ"ח). והנה הוה המ"ס בסוד או"א עלאין (קי ע"ב) שהנקבה נעלמת שם, וזהו שאמר שהוא באורה נקודה קדמאה דנפק מניה, שהוא י', אבא הכולל או"א עלאין. [ובגין כך כלא אחיד דא בדא נהיר בהאי ובהאי] שהאורא ע"י הקד"א נהיר בהמ"ס ונהיר באבא, ואבא מקבל ע"י המ"ס, הגם ששורשו הוא בהאורא אך הם אחודים ומיוחדים זב"ז. [כד סליק כלא סלקין ואתאחדן ביה] כל העליות כולם הנה הם עד הקד"א, שעולים בהמ"ס, ושם הוא הבירור האחרון ומהמ"ס נוטלם הקד"א. [ואיהו מטי ואגניז באתר דאין סוף] שהוא באורא, אשר הוא הוא הנהירו דרדל"א, וכן אמר הספד"צ (פרק א' ד' ע"ב) ביה סליקו וביה סלקן דלא הוו והוו ויהויין ע"ש. [וכלא חד אתעביד] כי על ידי הבירורים המזדככים ועולים באין סוף, מתרבה ומתגדל הגילוי דאור אין סוף בכל אצילות כולו, ומתגלה סוד האחדות בכולם ביותר

⁹⁴⁴ זה המשך זהר בראשית טז ע"ב הנ"ל, וז"ל בשלימות: מטי ולא מטי כיון דאתפשט נפק ואיהו הוא אור דאשתאר מאויר והיינו אור דכבר הוה והא קיימא נפק ואסתלק ואתגניז ואשתאר חד נקודה מניה למהוי מטי תדיר באורה גניזו בההיא נקודה מטי ולא מטי נהיר ביה בארח נקודה קדמאה דנפק מניה ובגין כך כלא אחיד דא בדא נהיר בהאי ובהאי כד סליק כלא סלקין ואתאחדן ביה ואיהו מטי ואגניז באתר דאין סוף וכלא חד אתעביד ההוא נקודה דאור אור איהו.

תרגום: הגיע ולא הגיע. כיון שהתפשט יצא, והוא הוא האור שנשאר מאויר, והיינו אור שכבר היה, וזה עומד. יצא והסתלק ונגנז, ונשארה נקודה אחת ממנו שתהיה מגיעה תמיד בדרך גניזות באותה נקודה, מגיע ולא מגיע, מאיר בו בדרך נקודה ראשונה שיצאה ממנו, ולכן הכל אחוז זה בזה, מאיר בזה ובזה. כשעולה, הכל עולים ונאחזים בו, והוא מגיע ונגנז במקום של אין סוף, והכל נעשה אחד. אותה נקודת אור היא אור.

דע"ה ח"ב

וביותר, והוא תכלית העילוי והשבת והנועם והזוהר שאין למעלה מזה. [ההוא נקודה דאור, אור איהו] ר"ל שעליה נאמר (בראשית א ד) ויאמר אלהים יהי אור, והוא על אותה נקודה שהוא אבא חכמה, והוא האור הנפיק מאויר⁹⁴⁵ וכנ"ל, וכן אמרו בספד"צ פרק א', ע"ש בהגר"א ד"ה ויאמר אלהים יהי אור (יג ע"ב ד"ה ומתחיל).

והרי לנו עכ"פ מדברי הזוה"ק הנז', כי ביום ראשון דמעשה בראשית היה משמש האור הגנוז עצמו בלי מסך כלל, וכמ"ש דאתפשט ואתבקע מרוא דסתרא דאויר עלאה סתימא בקע בקדמיתא ואפיק בו, דהא אין סוף בקע מאוירא דיליה וגלי בו, ור"ל כי בקע את הקד"א והאיר דרך בו בלי מסך כלל וכנ"ל. אמנם שימוש כזה לא היה משמש אלא רק ביום ראשון לבד, וגם נגנו באותו יום עצמו, וכמ"ש שם נפק ואסתלק ואתגניז ואשתאר חד נקודה מניה בו, והוא הקד"א, ומאז ולהלאה אינו משמש עוד אלא דרך הקד"א וכנ"ל. וזהו שאמרה תורה (בראשית א ד) ויברל, והיה זה ביום ראשון עצמו, אמנם דרך הקד"א היה משמש בכל תוקפו כל ג' ימים הראשונים, והוא מ"ש ביום רביעי (שם יד) יהי מארת. וכתוב מארת חסר כי נתעלם אז האור הראשון מכל וכל, והוא כי הג' ימים הראשונים הם דרגא דחג"ת שהם למעלה מן הפרסא, והג' ימים האחרונים הם דרגא דנה"י שהם למטה מן הפרסא (כי הששת ימי בראשית הם הו"ק כמ"ש בפ' בראשית (לא סע"א) ובכ"מ ובדברי האריז"ל בשער רוח הקודש (דף י' ובכ"מ). וכן הנה"י הם לבר מגופא (זהו בראשית כא ע"ב), והם השורש דכל הנהגת עוה"ז, ולכן נתעלם מאז האור הראשון מכל וכל. אך ביום הששי שהוא יסוד, והיסוד הרי הוא סליק לעילא לעילא, וכמ"ש בפ' משפטים (דף קי סע"א ורע"ב) ובו נגנו האור כנ"ל סי' ב' ג', שיש כח להיסוד לעוררו בעת הצורך, לכן לצורך בריאת האדם, שהוא תכלית הכוונה דכל הבריאה כולה, אשר תחילת בריאתה היה באור הגנוז עצמו וכנז', הנה חזר ונתגלה אז האור הגנוז ע"ד שהאיר בהג' ימים הראשונים ע"י הקד"א, ונברא אדה"ר באותו האור ג"כ. והיה הכוונה בו שהוא יתקן בו להסיר את המסך ממנו, ר"ל לזכך את הקד"א מבחי' מסך שבו, ויתוקן גם הקד"א להאירא עצמו וכנ"ל סי' ג', והוא עוד יותר שלימות גם ממה שהיה בתחילת הבריאה, כי תחילת הבריאה הרי היה ג"כ רק ע"י בקיעה שבקע את הקד"א וכנז'. והרי לא נתבטל המסך לגמרי אלא רק שבקע אותו, וכן ע"י בקיעה הנה נחלש ומתמעט האור ג"כ עכ"פ וכמ"ש הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ו), ולכן לא נתפשט גם אז האור בכל עיקרו רק עד סוף האצילות לבד, וזהו מה שנשאר גם אז עדיין איזה מציאות להקליפה ג"כ וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ג). וכ"ז הוא משום שגם אז הנה לא נתבטל עדיין הקד"א מבחי' מסך להאירא, אלא שהתפשט האוירא ע"י בקיעה, וגם משום זה הנה חזר ונסתם בהקד"א באותו יום עצמו, שהוא ביום הראשון גופא וכנ"ל. וכל מה ששימש בהג' ימים הראשונים, הוא הכל רק ע"י הקד"א, וכן מה שחזר ונתגלה ביום ו' לצורך בריאת אדה"ר, הנה היה גילוי או ג"כ רק ע"י הקד"א, וזהו מה שניתן לאדה"ר לתקן ולהשלים, והוא לזכך את הקד"א מבחי' מסך כלל, ושיעשה גם הוא לאוירא ממש וכנ"ל סי' ג'.

והרי נתבאר בזה כי כל מה שנמצא בזה בדברי רז"ל בזה ובמדרשים בענין זמן גניזת האור הראשון, הנה הם כולם אמת ואין שום סתירה מזה לזה, וכן נתבאר בזה ג"כ כי גם כל בחי' העילוי היותר גדול שבו שהיה ביום ראשון, הוא אינו עדיין השלימות העיקרי אשר היה עומד להתקן ע"י אדה"ר אלולא (קי ע"ג) החטא, וכן הוא אשר יתוקן לעתיד לבא ע"י הקב"ה בעצמו. כי הנה ישנם ג' בחי' בענין השימוש דאור הגנוז: אחד, ע"י בקיעת הקד"א, והוא אשר נגנו ביום הראשון גופא וכמ"ש בזוה"ק (בראשית טז ע"ב) הנז' נפק

⁹⁴⁵ ע"י לעיל הערה 733.

דע"ה ח"ב

ואסתלק ואתגניז, לאחר שיצא ובקע את הקד"א חזר ונסתלק ונגנז, כי חזר להיות סתום בהקד"א ונגנז בו. והשני, מה ששימש אח"כ ע"י הקד"א כל ג' ימים הראשונים ונגנז ביום רביעי לאחר שניתלו המאורות, וכן חזר אח"כ ג"כ לאדה"ר ושימש לפניו ג"כ ל"ו שעות, והיה שימושו ג"כ ע"י הקד"א ע"ד שהיה משמש בהג' ימים הראשונים. הג', הוא מה שהיה עומד להתתקן ע"י אדה"ר אילולא החטא, וכן יתוקן לעתיד לבוא ע"י הקב"ה, והוא שיודכך הקד"א מבחי' מסך כלל ויתהפך גם הוא להאזירא ממש, ואז יתגלה ויאר הוא עצמו בלי מסך והפסק כלל. והוא מה שכתוב (ישעיה ס יט) והיה לך ה' לאור עולם כו', לא יבא עוד שמשך כו' כי ה' יהיה לך לאור עולם. והוא ע"י שיתבטלו כל המסכים שיודככו כנו', וזהו ג"כ מ"ש (ישעיה ל כו) והיה אור הלבנה (והוא המ"ס שהיא סוד נפש כמ"ש הרב בשער א"א סוף פרק ד', סוד המלכות) כאור החמה (שהוא הקד"א סוד ת"ת כמ"ש הרב שם פרק ו) ואור החמה יהיה שבעתים (שהוא כאור האזירא עצמו, שהוא הדעת כמ"ש הרב שם פרק ו), והדעת הוא נשמת הו"ת הכלול כל א' מכולם, והוא שבעתים ז' פעמים ז', כמ"ש רש"י בפסחים סח ע"א) כאור שבעת הימים, שהוא הז' תחתונות דמלכות דא"ק כמ"ש הרב בשער סדר אצילות בקיצור (סוף פרק ב), כי הקד"א מאחר שיודכך להיות מהאזירא עצמו יתגדל אורו להיות שבעתים ממה שהוא עתה, ואז יגדל אור האזירא עצמו ג"כ הרבה מאד, כי עתה הרי הוא רק בבחי' נהירו רדל"א שלא יכלה להתלבש בא"א, ואחזי נהוריה בהאי רישא וכמ"ש הרב בא"א (פרק ד), אבל אז יהיה האזירא לאחד ממש עם הרדל"א, ויהיה האזירא ג"כ כאור שבעת הימים שהם ז"ת דמלכות דא"ק, ואז יהיו כל הג' רישין עלאין לאחד ממש, ושם יעלו הזו"ן ויתייחדו ביחוד תמידי דפב"פ היותר מעולה בלי הפסק כלל. וע' עוד דברינו נקודות פרק א' אות י"ט שהעלינו שם כי כל החילוקים שאמרנו בהשימוש דאור הגנוז הנה הוא רק על האור דהאזירא עלאה גופה שהוא אור שנגנז בהקד"א, אבל אור דהשם מ"ה שהוא תולדתו הנה הוא היה משמש כל הששת ימי בראשית כולן ע"ש.

דרוש ד ענף כה סימן ה

לפי הנ"ל יתבאר דברי האריז"ל: מתחילה הוה הזיווג התחתון תמידי כמו הזיווג העליון ולא היה פוסק בו, ואור זה שנברא ביום הראשון הוא חסד עילאה בסוד יהי אור, ואתגלייא בפומא דאמה כו', והיה מאיר בתמידות לזיווג הזו"ן, וכאשר צפה הקב"ה במעשיהן של רשעים שיפגמוהו ע"י מעשיהם וח"ו יכניסו קודש בחול ויוציאו נשמות קדושות לחולין, גנזו לצדיקים לעת"ל, כי ענין גניזתו הוא היותו עומד בפנימיות היסוד, והוא סתום שם ואינו מתגלה אלא לפרקים. עד כאן ביאור דברי האריז"ל.

והאמת היא שגם גילוי אשר מתגלים עתה ביסוד לפרקים, הוא ג"כ רק ע"י תמצית הארה היוצאת ממנו, ואין עיקר אורו יוצא לחוץ כלל, ונהיר לנוק' רק דרך צדדי דופני העטרה. אמנם לעיתים רחוקות יוצא ממנו מעין עיקר האור ג"כ, והוא בסוד נשמת הרשב"י והאריז"ל וכיוצא בהם, והוא גילוי הזוה"ק וכל תורת האריז"ל, שהם מהאור הגנוז. והוא מה שאמרו דכל דבר שעתידי להיות הוא עתה לפרקים. גילוי אלו אשר אמרנו, שהוא עתה ג"כ בסוד דעת המזווג את או"א, הרי הם הב' מזלין, ולכן זווגם תמידי ולא מתפרשין, אמנם אעפ"כ אין כל עיקרו מתגלה, וזהו ענין מה שהמזל העליון אינו מתפשט עתה עד הטבור אלא לפרקים, אם כי בעיקרו אין מקומו כי אם עד הלב בלבד. ולכן הזיווג התמידי של או"א היום אינו אלא רק לשם חיות העולמות בלבד ולא להולדת נשמות, משום שעיקר גניזת האור הראשון הוא למעלה למעלה בקד"א, ואינו מתגלה עוד משם ולמטה בגילוי העיקרי לעולם עד לעת"ל.

אמנם אחרי דברי האריז"ל קשה, שכן מבואר שהאור הראשון היה משמש לפני אדה"ר ג"כ, וא"כ מ"ט אמר האריז"ל בכ"מ שהיה אז הזיווג דזו"ן רק אחור באחור. אך ע"פ דברינו הנ"ל ניתא, שכן הגם שהיה משמש האור הגנוז לפני אדה"ר ג"כ, עכ"ז לא היה הוא אותו האור הראשון דהיום הראשון והיה חילוק גדול ביניהם, שכן ביום ראשון היה שימושו ע"י בקיעת הקד"א והיה מתגלה ומאיר בלי הפסק ומסך כלל, משא"כ לאחר מכן, וכנ"ל.

עוד נראה לומר, שהגם שאמר האריז"ל שהיו אז הזו"ן רק אחור באחור, שכן הזו"א היה אז בדרגא דא"א, ואילו הנוק' היה אז בדרגא דאבא, והיו אז בלא זיווג, וע"ד שהוא במנחת שבת. עכ"ז, היה מעולה ממנחת שבת של עתה הרבה מאד, שכן אז היה משמש האור הגנוז ע"י הקד"א בכל תוקפו כנ"ל, וכן אז היתה עליית החיצוניות דכל העולמות ג"כ, עד שגם ד' הראשונות דעשיה היו בדרגא דאצילות. לכן נראה לי לומר, שבמנחת שבת של עתה הנוק' (דהיינו יעקב ורחל) היא במקום אבא ואימא. ומ"ש שם כי ז"א עולה אז למזל העליון, הרי

דע"ה ח"ב

הוא התיקון הח', כוונתו לישראל ולא. ויעקב שעלה באבא ורחל באימא היו אז בלא זיווג. אבל ישראל ולא, שהם במזל עליון, הם אכן מזדווגים. אמנם במדרגת העולמות שקודם החטא, וכן היה בערב שבת בראשית אחר שעה חמישית, אז עלה ז"א בא"א ממש, דהיינו במ"ס כנז', והיו ישראל ולא במדרגת מ"ס דא"א, והנוק' עלתה באבא ממש, והיו יעקב ורחל באבא, והיה זיווג הן בישראל ולא והן ביעקב ורחל. ומ"ש הרב כי היו אז אחר באחור, כוונתו לזיווג המעולה אשר מישראל ורחל, שזה אכן היה חסר אפילו אז. ומה שאמרנו לעיל סימן ג' שהזיווג דישראל ורחל היה אז בסוד כפיפת הראש, זיווג דאחור באחור, כוונתנו שלזיווגם שהיה בסוד כפיפת הראש מכללות ישראל ולא הכלולים שניהם בז"א ובשם ישראל, לכללות יעקב ורחל הכלולים שניהם בהנוק' ובשם רחל. ועל זה הוא שאנו אומרים שהוא רק בכחי' אחר באחור. אמנם בזיווג ישראל ולא זה עם זו בפ"ע, וכן בזיווג יעקב ורחל מזה עם זו, היו כל א' בזיווג דפכ"פ היטיב.

ומעתה נאמר עוד כי בדברינו הללו הנה יובן לנו ג"כ מ"ש האריז"ל בשער מאמרי רשב"י (דף ט ע"ד סמוך לסופו בהנדמ"ח תרנ"ח) אמר שם זה לשונו: ועוד אני אומר כי מתחילה הוה הזווג התחתון תמידי כזווג העליון ולא היה פוסק בו, ואור זה שנברא ביום ראשון הוא חסד עלאה בסוד יהי אור ואתגלייא בפומא דאמה בו, והיה מאיר בתמידות לזווג הזוין, וכאשר צפה הקב"ה במעשיהן של רשעים שיפגמוהו במעשיהם וח"ו יכניסו קודש בחול ויוציאו נשמות קדושות לחולין גנוז לצדיקים לעת"ל, כי אז תהיה אור הלבנה כאור החמה, ויהיה זווג התחתון כעליון תמידי לא יפסק באחדותא בחדותא. אבל עתה גנוז שלא יאיר אלא בעיתים מזומנות בשבתות וי"ט כי אז הוא הזווג בעוה"ז, אבל בעוה"ב הוא תמידי ודע בו. ע"ש שאמר כי ענין גניזתו הוא שעומד בהיסוד בפנימיותו, והוא סתום שם ואינו מתגלה אלא לפרקים, אבל בהדעת המזווג או"א, שם הוא בגילוי, ולכן הוא זווגם תמידי ולא מתפרשין.

והאמת הוא כי גם גילוי אשר מתגלה עתה בהיסוד לפרקים הנה הוא ג"כ רק בתמצית הארה ממנו, ואין עיקר אורו יוצא לחוץ כלל, ונהיר לנוק' רק דרך צדדי דופני העמרה וכמ"ש בשער הארת המוחין (פרק ט) בסוד אפרים בן יוסף. אמנם לעיתים רחוקים יוצא מעין עיקר האור ג"כ והוא נשמת הרשב"י והאריז"ל וכיוצא, והוא גילוי הזוה"ק וכל תורת האריז"ל שהם מהאור הגנוז. והוא מה שאמרו דכל דבר שעתידי להיות הוא עתה לפרקים, וכמ"ש בתנא דבי אליהו רבה (פרק ג) וכן ויקרא רבה (פ' כז ס"ד) והגר"א בתיקונים (מב סע"ב). וכן גילוי אשר אמרנו, שהוא עתה ג"כ בהדעת המזווג או"א, שהם הב' מזולין, ולכן הוא זווגם תמידי ולא מתפרשין, עכ"ז וקי ע"ד} הנה הוא אינו ג"כ בכל עיקרו, וזהו הענין מה שהמזל עליון אינו מתפשט עתה עד הטבור אלא רק לפרקים, אבל עיקרו הוא רק עד הלב. ואמרו באד"ז (רפט רע"ב) וכד האי מולא תלייא בשקולא עד טבורא (שהוא כאשר יורד ומתפשט עד הטבור), כל קדושי קדושיין דקדושא ביה תליין. והרי מבואר כי אינו מתפשט עד שם אלא רק לפעמים, כי עיקרו הוא רק עד ליבא וכמ"ש האריז"ל (במאמרי רשב"י דף ל סע"ד ושם דף נב ע"א), וכ"ז הוא משום שגם שם אינו עומד עתה האור הגנוז בכל גילוי כהראוי כלל, ולכן אינו מתפשט המזל עליון בתמידות עתה אלא רק עד טבורא דליבא לבד, וע' נפלאות בזה בדברינו בספר הכללים כלל י"ז ענף ד'. ולכן הוא כי כל הזווג התמידי אשר גם לאו"א הנה הוא עתה אינו אלא רק לחיות העולמות לבד ולא לנשמות וכמ"ש בשער או"א (סוף פרק ז) ובזווגים (פרק א) ובכ"מ. וכ"ז הוא משום כי עיקר גניזת האור הראשון הנה הוא באמת למעלה למעלה שהוא בקד"א וכנ"ל בדברינו, ואינו מתגלה עוד משם ולמטה בגילוי העיקרי לעולם עד לעת"ל.

ונחזור להענין כי הרי מבואר מדברי האריז"ל במאמרי רשב"י (דף ט סע"ד) הנו' כי ביום הראשון דמעשה בראשית ע"י הגילוי דאור הגנוז, היה אז הזווג דפכ"פ העיקרי והמעולה גם בהזוין והיה יחודם תמידי כנ"ל. וא"כ יהיה קשה, כי הרי מבואר בזהר ובמדרשים בכ"מ שהאור הראשון היה משמש לפני אדה"ר ג"כ, וא"כ למה אמר האריז"ל שהיה אז הזווג דזוין רק אחר באחור וכמ"ש בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) ובמאמר (פקודי)

דע"ה ח"ב

וכנודע. אך ע"פ דברינו הנ"ל סי' ד' הוא ניהא, כי הגם שהיה משמש האור הגנוז לפני אדה"ר ג"כ, עכ"ז הנה לא היה אותו האור הראשון דיום א' כלל והיה חילוק גדול ביניהם, כי ביום ראשון היה שימוש ע"י בקיעת הקד"א והרי היה מתגלה ומאיר בלי הפסק ומסך כלל, והרי היו מקבלים הזו"ן המוחין דגדלות שני שהם המוחין אשר מצד אבא, כי האוירא שהוא נהירו דרדל"א שם היה אז דרגא דאבא כנ"ל, וכשהיה מאיר הוא עצמו בלי מסך כלל, הרי היו מקבלים הזו"ן גם המוחין דמצד אבא של אז. ולכן היה זוגם אז בזוג תמידי דפב"פ היותר מעולה, ור"ל גם בבחי' פב"פ של אז וכנ"ל בדברינו.

וזהו החידוש אשר משמיענו הארז"ל בדבריו במאמרי רשב"י הנז' במ"ש, ועוד אני אומר כי מתחילה היה הזוג התחתון תמידי בזוג העליון כו', ור"ל כי הגם שמדברי הזוה"ק (בראשית טז ע"ב) הנ"ל סי' ד' הנה משמע שם שגם ביום א' לא היה מאיר האור הראשון ע"י בקיעת הקד"א, אלא רק עד שיצא החכמה שהוא נקודה קדמאה, י' של שם שהוא אבא, אבל תיכף אחר שיצא אבא, הנה חזר ונסתם ונגנז בהקד"א. והרי נעשה גם כל האצילות כולו אשר מאחר אבא ולמטה ג"כ רק ע"י מסך הקד"א, כי אבא אשר שרשו הוא מרדל"א לכן יצא הוא מהאוירא עצמו שלא ע"י מסך, משא"כ מאחר אבא ולמטה, הנה הם כולם יצאו רק ע"י הקד"א דוקא. וכן הרי משמע לכאורה לשון הזוהר הנ"ל, שאמר כד אשתכח מניה נקודה קדמאה י' אתגלי לבתר עליה מטי ולא מטי, והוא כי אחר שיצא הי' הנה נסתם האוירא ע"י הקד"א, ואינו משפיע האוירא מעתה אלא רק בדרך מטי ולא מטי. וכן אמר שם עוד, נפק ואסתלק ואתגניז, שאחר שיצא הי' נסתלק תיכף ונגנז בהקד"א. ועל זה משמיענו הארז"ל שעומק כוונת הזוהר לא בן הוא, אלא שהיה משמש האור הראשון ביום א' שלא ע"י מסך עד סוף האצילות כולו, כי ע"י הי' שהוא חכמה יצא כל האצילות, והוא מה שנאמר (בראשית א א) בראשית ברא כו' ותרגם יונתן בחכמתא וכמ"ש בזוה"ק (שם לא רע"ב), כי ע"י הי' היה משמש אור הראשון בלי מסך עד סוף האצילות כולו, והיה אז ג"כ היחוד תמידי בהזו"ן בהזוג דפב"פ היותר מעולה. ויצא עי"ז ג"כ כל הבריאה כולו, שהוא כל תולדות שמים וארץ שנבראו ביום ראשון, כמ"ש רש"י בפסוק (בראשית א יד) יהי מאורות והוא מבר' (פ' יב סי' ד), והיו מקבלים אז הזו"ן המוחין דמצד אבא ג"כ, שהוא המוחין דגדלות שני ע"י גילוי אור האוירא שהוא שורש אבא. אך כ"ז היה רק ביום ראשון לבד, כי אז היה משמש האור הראשון בלי מסך כלל, שהוא ע"י שבקע את הקד"א כנ"ל. אך בהגיע עת ערב הנה חזר ונגנז בהקד"א, והוא מה שנאמר (בראשית א ט) ויבדל כו' (שם ה) ויקרא (קיא ע"א) כו' ויהי ערב כו'. ועכ"פ הוא כי ביום ראשון היה משמש בלי מסך כלל, והיה אז היחוד תמידי בהזוג דפב"פ היותר מעולה. אך אחר יום ראשון, שנסתם בהקד"א, הנה כל מה ששימש את"כ בהג' ימים הראשונים, וכן מה שחזר ושימש לפני אדה"ר, היה הכל רק ע"י הקד"א. והרי היה נסתם עיקר האור דרדל"א, שהוא היה אז דרגא דאבא כנ"ל, והרי היה חסר להזו"ן המוחין דבחי' גדלות שני של אז, ולכן היו אז רק בבחי' אחור באחור, ור"ל בערך מדרגתם של אז וכנ"ל סי' ג'.

והנה נראה לי לומר עוד אם יכשר בעיני ה', כי הגם שאמר הארז"ל כי היו אז הזו"ן רק אחור באחור, כי הז"א היה אז בדרגא דא"א, והנוק' היה אז בדרגא דאבא, והיו אז בלא זוג, וע"ד שהוא במנחת שבת. עכ"ז הנה נראה לי לומר, כי היה מעולה ממנחת שבת של עתה הרבה מאד, כי הרי אז היה משמש האור הגנוז ע"י הקד"א בכל תוקפו כנ"ל, וכן כי אז הרי היה עליית החיצוניות דכל העולמות ג"כ, עד שגם הדי' ראשונות דהעשיה היו בדרגא דאצילות, וא"כ הרי אין ספק הוא כי היה גדולה מעלת הזו"ן של אז על מדרגת דמנחת שבת של עתה לאין חקר, ולכן אמרנו כי הז"א שהיה בדרגא דא"א, הנה היה אז בא"א עצמו שהוא בהמ"ס שבו, והיה ז"א בבחי' הא"א של עתה ממש. וכן הנוק' שהיתה בדרגא

דע"ה ח"ב

דאבא, הרי היתה עם החיצוניות שבה ג"כ, והוא יותר מעולה הרבה מבמנחת שבת של עתה. ולזאת נראה לי לומר, כי הנה במנחת שבת של עתה, אמר הרב בשער הכוונות (דף עה ע"א) וכן בפע"ח (שבת פרק כג), כי הנוק' הנה היא אז במקום אבא ואימא, והכוונה הוא כי מ"ש הנוק', ר"ל על יעקב ורחל, ומ"ש שם כי ז"א עולה אז במזל עליון, שהוא תיקון ח', הכוונה הוא על ז"א ולאח. והנה יעקב ורחל, שהם באו"א, יעקב באבא ורחל באימא, הנה הם אז בלא זווג. אבל ישראל ולאח, שהם שניהם במזל עליון, הנה הם מזדווגים, וכמ"ש בשער הכוונות (דף ס ע"א) וכן בפע"ח (שער התפילה פ"ז דף ט סע"ב ורע"ג). אמנם במדרגת העולמות שקודם החטא, ובערב שבת בראשית אחר שעה חמישית, שאז עלה ז"א בא"א ממש, שהוא בהמ"ס כנו', והיו ישראל ולאח בהמ"ס דא"א, והנוק' עלתה בהאבא ממש, והיו יעקב ורחל שניהם באבא. הנה נראה לי לומר, כי אז היה הזווג היטיב הן בישראל ולאח, אשר עלו שניהם בהמ"ס, והן ביעקב ורחל אשר עלו שניהם באבא. ומ"ש הרב כי היו אז אחר באחור, הכוונה הוא רק על הזווג המעולה אשר מישראל ורחל, הנה זה היה חסר אז כנ"ל, אבל ישראל ולאח הם שניהם, וכן יעקב ורחל הם שניהם, הנה בהם היה הזווג היטיב בכל א' מהם, כי ישראל ולאח היו מזדווגים למעלה, ויעקב ורחל היו מזדווגים למטה שהוא באבא.

ומה שאמרנו לעיל סימן ג' כי היה אז הזווג דישראל ורחל בסוד כפיפת הראש, וזה היה נקרא אז בשם זווג דאחור באחור וכנ"ל שם. ע' בשער מיעוט הירח (פרק א) בהבחי' הב' של הד' בחי' דפב"פ, הנה הכוונה הוא כי היה הזווג בסוד כפיפת הראש מכללות ישראל ולאח הכלולים שניהם בז"א ובשם ישראל, לכללות יעקב ורחל הכלולים שניהם בהנוק' ובשם רחל. ובאלו ב' הכלליות בענין זווגם זה עם זה, אשר היה רק בסוד כפיפת ראש לבד, על זה אנו אומרים שהוא רק בבחי' אחור באחור. אבל בישראל ולאח מזה עם זה, וכן ביעקב ורחל מזה עם זה, הנה הם היו כל א' בזווג דפב"פ היטיב. כן נראה לי אם יכשר בעיני ה'. והוא ברחמיו יכפר ויאר עינינו במאור תורתו לשמו הגדול יתברך ויתעלה שמו לעולמי עולמים אמן ואמן. ומעתה נחזור לעניינינו הראשון ונשלם דברינו אשר לעיל סי' ב' בענף בפנ"ע.

דרוש ד ענף בו סימן א

ע"י ירידת ונפילת הדעת אשר ע"ז נהרסה המציאות כולה, דהיינו שנהרסו כל תיקוני דסדרי בראשית, עד שהיה עומד שיתבטלו ע"ז כל העולמות ב"ע ממציאותם לגמרי, שכן שורש מציאותם הוא במלכות דאצילות. לכן, כדי להעמיד את האצילות בכל סדר הפרצופים שבה וליתן קיום לעולמות, הוריד המאציל ית"ש את האצילות כולה כשיעור ירידת ונפילת הדעת, כדי להעמיד את סדרי פרצופי האצילות כראוי, וע"ז ניתן קיום אף לעולמות ב"ע. אמנם נתקן בזה רק התיקון דקיום בלבד, ע"מ שיהא אפשר להם להתקיים, אמנם כוונת תכליתם הרי שעדיין לא נתקן בהם כלל. ואדרבא הוא, שהרי הם ירדו ונתלכשו בכתנות עור, משכא דחויא, ונתמלאו זוהמא.

והנה כבר אמרנו שהדעת, הרי הוא ב' עטרין דחו"ג, הוא סוד עץ הדעת ועץ החיים, ומתחלה היו שניהם אחד, והיה מקומם למעלה במוחין דז"א שהיו אז במדרגת מו"ס דא"א של עתה. והיו מוטלים אז על אדה"ר ב' תיקונים: א) לתקנו בסוד עץ הדעת שבו, והוא התיקון דמלכי יושר, לחדש את אורם ע"י הזדווגותם פב"פ. ב) התיקון אשר בסוד עץ החיים שבו, והוא לזכך את הקד"א מהיותו בחי' מסך, דהיינו שיהא האוירא והקד"א אחד, והרדל"א חד עם האוירא. אמנם אחר שירד הדעת ונפל למטה, והיה מן ההכרח שע"כ ירדו העולמות ב"ע למקום שהם בו עתה, עד שירד עולם העשיה כולו עם ד' התחתונות דהיצירה לתוך הקליפות עצמן. כמו כן ירד אדה"ר ממדרגתו הקודמת תיכף עם ירידת הדעת ועמהם ירדו כל העולמות כולם. והרי אף הוא היה אז בתוך העשיה אשר במקום העשייה של עתה, אלא שהיה מקומו בגן עדן כמפורש בתורה, וכן עדיין לא היה מעורב שום רע בטוב בכל הבריאה כולה, והיו זכים מהחומר והפסולת של עתה. והנה אע"פ שירידתם היתה בתוך שיעור מקום הקליפות ושם היו טבועים עכ"ז לא נתערב בהם הקליפה ח"ו, אלא היו עומדים הטוב והרע כ"א בפנ"ע. ועוד, שעדיין היו הקליפות בלי תיקון כש"ה. וכ"ז נעשה ע"י הפגם דירידת ונפילת הדעת אשר גרם אדה"ר בשוגג.

אמנם אח"כ, כאשר הרגיש בשגגתו, ועלה בדעתו לתקן את הדבר, הכניס את עצמו לנסיון כדי לכופף את הקליפה ולבטלה. אמנם הוא נכשל גם בזה ונהפך הדבר, שכן נתגברה הקליפה ונתרכבה ועלתה למעלה עד

דע"ה ח"ב

ראש הבריאה, כאשר מקומה מתחילה היתה בד' תחתונות דיצירה וי' ספירות דעולם העשיה. והנה אעפ"כ עדיין היה הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, אך עי"ז היה כח לס"מ להתלבש בנחש ולפתות את חוה באכילת עץ הדעת, ובכך נכשל אדם ג"כ. והנה ע"י האכילה, ובפרט עי"כ שבא הנחש על חוה ואח"כ בא האדם עליה, הרי שנתערב הרע בכולו ונעשה האדם מלא זוהמא, והרי שהיה הדבר בבחינת עבירה גוררת עבירה עד שנגרם כל מה שנגרם. ועכ"פ נתבאר לנו ג' פרטי החטא היותר גדולים הכלולים בחטא דעץ הדעת: א) איסור ההסתכלות (כדלעיל ענף כ'). ב) איסור האכילה ממש. ג) איסור הזיווג, שהזדווג אדם עם חוה בעוד שטומאתה עליה מביאת הנחש.

וכל ג' חטאים אלו היו רק אחר שירדו האדם והעולמות למקום שהם בו עתה.

הנה אמרנו בענף כ"ה סי' א' ב', כי ע"י הפגם דירידת הדעת ונפילתו למטה, אשר נהרס עי"ז המציאות כולו, ונהרסו כל תיקוני דסדרי בראשית עד שהיה עומד שיתבטלו עי"ז כל העולמות בי"ע ממצויאותם לגמרי, כי כל מציאותם הרי הוא מהמלכות (קיא ע"ב) דאצילות, וכמ"ש (בראשית כב ע"א) **אלהים אומנא לעילא ודא אימא עלאה, אלהים אומנא לתתא ודא שכינתא**⁹⁴⁶. ושם (כט ע"ב) **דאלהים עלאה שהוא בינה, עבד שמים וארץ שהם זו"ן, ואפיק לון כחדא בחילא דלעילא, ראשיתא דכלא שהוא חכמה, כגוונא דא רוא עלאה דעת נחית לתתא ביסוד, ומשם להמלכות, והאי בתראה מלכות עביד שמים וארץ לתתא. ורוא דכלא ב', ר"ל ב' דבראשית, תרין עלמין נינהו, הוא בינה ומלכות, שכל א' נקרא עולם**⁹⁴⁷, ובראו עלמין, שהם בראו הב' עולמות הזו"ן דאצילות והזו"ן דבריאה, דא עלמא עלאה שהם מבינה, ודא עלמא תתאה שהם מהמלכות, דא כגוונא דדא, דא ברא שמים וארץ, ודא ברא שמים וארץ, ועל דא ב', תרין עלמין נינהו, דא אפיק תרין עלמין, ודא אפיק תרין עלמין, וכלא בחילא דראשית עלאה שהוא חכמה. ור"ל וזהו שאמר, בראשית, ב' ראשית⁹⁴⁸, ששניהם הם בכח החכמה שנקרא ראשית, נחית עלאה בתתאה, שפע החכמה ירד להמלכות ע"י יסוד הבינה שמתלבש בז"א, ואתמלייא בארע דחד דרנא שהוא יסוד דז"א דשרי עלה על המלכות, ונתמלא המלכות בשפע העליונה דהחכמה ע"י היסוד דז"א, כגוונא דההוא שביל סתים שהוא יסוד דאבא וטמיר וגניז לעילא בהבינה, בר ר"ל לבד דחד שביל דקיק וחד ארע שהיסוד דאבא נקרא שביל דקיק והיסוד דז"א נקרא ארע, ההוא דלתתא ז"א נקרא ארע, כד"א וארע צדיקים צדיק, וצדק יסודות דזו"ן כאור נוגה, וההוא דלעילא חכמה שביל דקיק כדכתיב נתיב לא ידעו עיט כו'⁹⁴⁹ ע"ש כל הענין.

⁹⁴⁶ תרגום: אלהים אומן למעלה, וזו האם העליונה. אלהים אומן למטה, וזו שכינה.
⁹⁴⁷ עי' זהר בראשית כ"ב ע"א: כמה דאת אמר "עד תאות גבעות עולם" מאן אינון "גבעות עולם", אלן אינון תרין אמהן נוקבי, יובל ושמיטה דאקרון "גבעות עולם" כמה דאת אמר "מן העולם ועד העולם" (תהלים קו מח).
⁹⁴⁸ כנזכר כמה וכמה פעמים בתיקו"ז.

⁹⁴⁹ ז"ל הזהר בשלימות: ורזא דאלהים עלאה עבד שמים וארץ לקימא ואפיק לון כחדא בחילא דלעילא ראשיתא דכלא כגוונא דא רזא עלאה נחית לתתא והאי בתראה עביד שמים וארץ לתתא ורזא דכלא ב' תרין עלמין נינהו ובראו עלמין דא עלמא עלאה ודא עלמא תתאה דא כגוונא דדא דא ברא שמים וארץ ודא ברא שמים וארץ ועל דא ב' תרין עלמין נינהו דא אפיק תרין עלמין ודא אפיק תרין עלמין וכלא בחילא דראשית עלאה נחית בתתאה ואתמלייא בארע דחד דרנא דשרי עלה כגוונא דההוא שביל סתים וטמיר וגניז לעילא בר דחד שביל דקיק וחד ארע ההוא דלתתא ארע כמה דאת אמר "וארע צדיקים כאור נוגה" (משלי ד יח) וההוא דלעילא שביל דקיק כדכתיב "נתיב לא ידעו עיט" (איוב כח ז).

תרגום: וסוד של אלהים עליון עשה שמים וארץ לקיום. והוציא אותם כאחד בכח שלמעלה הראשית של הכל. כדוגמא זו סוד עליון יורד למטה. והאחרון הזה עשה שמים וארץ למטה. וסוד של הכל ב', שני עולמות הם, ובראו עולמות, העולם העליון והעולם התחתון, זה כצורת זה. זה ברא שמים וארץ, וזה ברא שמים וארץ. ועל זה שני עולמות הם, זה הוציא שני עולמות, וזה הוציא שני עולמות. והכל בכח של הראשית העליונה, יורד העליון בתחתון ומתמלא בדרך של דרגה אחת ששורה עליה. כדוגמת אותו שביל סתום ונסתר וגנוז למעלה, פרט לשביל אחד דק ודרך אחת. אותו שלמטה דרך, כמו שנאמר "ואורח צדיקים כאור נוגה". ואותו שלמעלה שביל דקיק, כמו שנאמר "נתיב לא ידעו עיט".

דע"ה ח"ב

והרי לנו עכ"פ כי המלכות, בשפע כל העליונים המתייחדים בה, נבראו ונוצרו ונעשו כל העולמות בי"ע, וכן אמרו בתיקונים (יב סע"ב) שכינתא תתאה דאיהי ראשית לנבראים, שממנה נברא הכל, ואיהי אחרית לחכמה עלאה, ובגינה אתמר מגיד מראשית אחרית. והרי נבראו הכל מהמלכות דאצילות, וא"כ הרי ע"י ירידת ונפילת הדעת שנתמעט עי"ז מקום המלכות ונהרס יסודה רחמ"ל. הרי היה עומד ממילא שיתבטלו עי"ז כל העולמות בי"ע ממציאיותם לגמרי, ולכן כדי להעמיד את האצילות בכל סדר הפרצופים שבה וליתן קיום להעולמות, הוריד המאציל ית"ש את האצילות כולו כשיעור ירידת ונפילת הדעת, כדי להעמיד עי"ז את סדרי פרצופי האצילות כהראוי, ועי"ז ניתן קיום להעולמות בי"ע ג"כ וכנ"ל כ"ז בענף כ"ה סי' א' ב'. אמנם הרי לא נתקן בזה אלא רק התיקון דהקיום לבר, שיהא אפשר להם להתקיים, אבל כוונת תכליתם הרי לא נתקן בהם עדיין כלל. ואדרבא הוא כי הרי ירדו בירידה גדולה נורא מאד, ונתלבשו כולם בכתנות עור⁹⁵⁰, משכא דחויא⁹⁵¹, ונעשית כולה מלא וזהמא חלאה וצחנה, עד שנוח לה שלא נברא יותר משנברא⁹⁵². וכ"ז הוא ע"י הפגם דירידת ונפילת הדעת וכנ"ל ענף כ"ג סי' ד' ה' ושם סי' ח', כי הפגם דנפילת הדעת הרי לא נתקן בזה מאומה.

והנה הדעת, שהוא ב' עטרין דח"ג, כבר אמרנו שהוא סוד עין הדעת ועין החיים, ומתחלה היו שניהם אחד, והיה מקומם למעלה בהמוחין דז"א, אשר היה אז בהמ"ס דא"א, והיה הדעת בהא' דמילוי וא"ו דהס"ג שבו, כי הכתר העלה אותו למעלה וכנ"ל ענף כ"ג וכ"ה ע"ש כל הענין. והיה מוטל אז על אדה"ר ב' תיקונים: אחד, לתקנו בסוד עין הדעת שבו, והוא התיקון דמלכי יושר, לחדש אורם ע"י פב"פ וכנ"ל ענף כ"ג סי' ב'. ואחד, התיקון אשר בסוד עין החיים שבו, והוא לזכך את הקד"א מבחי' מסך, שיהא עם האוירא לחד, והאוירא עם הרדל"א לחד וכנ"ל ענף כ"ה סי' ג' ד'. אמנם אחר שירד הדעת ונפל למטה, וירד אחריו כל האצילות כולו כנ"ל ענף כ"ה סי' א' ב', וירדו הזו"ן דאצילות בהמקום שהיה מתחלה עולם היצירה והעשיה כי שם היה נפילת הדעת, והיה ההכרח שיירדו העולמות בי"ע עי"ז בהמקום שהם עתה, עד שירד העשיה כולה עם הד' תחתונות דהיצירה בתוך הקליפות עצמן, כי מקומם הוא בשיעור המקום די"ד ספי' הנז', ובסוד וד"י זהב (דברים א' א), כי גם זהב הוא גימט' י"ד, ששם הוא עיקרה דהקליפה, מנהי"מ דז"א דיצירה ומהי' דהנוק' דהעשיה. והוא ג"כ סוד שאמר לעולמו די (חגיגה יב ע"א), שלא יתפשטו במקום הד"י ספירין התחתונים, שהוא שיעור {קיא ע"ג} המקום להקליפה וכמ"ש במאמרי רשב"י (פ' קדושים) ובכ"מ. אך ע"י ירידת ונפילת הדעת שירד ונפל במקום היצירה והד' ראשונות דהעשיה של אז והוכרח לירד שם הזו"ן כנ"ל ענף כ"ה סי' ב', עי"ז ירדו העולמות יצירה ועשיה טבועים בתוך הקליפות מהד' תחתונות דהיצירה ולמטה, והרי היה ירידת העולמות כולם להמקום שהם עתה תיכף עם נפילת הדעת. וכן ירד אדה"ר ממדרגתו הקודמת שהיה גדולה ונוראה מאד, הנה ירד הוא ג"כ ממדרגה הזה לגמרי תיכף עם ירידת הדעת והעולמות כולם. והרי היה הוא אז ג"כ בתוך העשיה אשר בהמקום של עתה, אלא שהיה מקומו בגן עדן כמפורש בתורה. וכן לא היה עדיין לא העולם ולא האדם בשום וזהמא כלל, ולא היה עדיין מעורב שום רע בטוב בכל הבריאה כולה, אלא כל מעשה בראשית כולן וכן האדם היו עדיין טהורים מכל וזהמא חלאה וצחנה, וכן היו זכים מחומר ופסולת של

⁹⁵⁰ עי' לעיל הערה 250.

⁹⁵¹ עי' תיקו"ז דף נד ע"א ודף קח ע"א, ודף קסא ע"ב.

⁹⁵² מלשון הגמ' עירובין יג ע"ב: נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא נמנו וגמרו נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא עכשיו שנברא יפשפש במעשיו.

דע"ה ח"ב

עתה, באשר שהיו נקיים משום תערובות רע בהם. והגם כי היה ירידתם בתוך שיעור כל המקום דהקליפות והיו טבועים שם, עכ"ז הנה לא נתערב בהם הקליפה ח"ו, אלא שהיה עומד הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, ולא היו מתערבים זב"ז. ועוד כי הנה היו עדיין כל הקליפות בלא שום תיקון כלל, ולכן לא היה עדיין תערובות הרע בטוב, אלא הרע בפנ"ע והטוב בפנ"ע. וכ"ז היה נעשה ע"י הפגם דירידת ונפילת הדעת אשר גרם אדה"ר, והיה זה אליו בשגנה ממש וכנ"ל ענף כ"ג ריש סי' ד'.

אמנם אח"כ כאשר הרגיש במה ששגה, ועלה בדעתו לתקן והכניס את עצמו בהנסיון אשר לעיל ענף כ' וכדי לכופף את הקליפה ולבטלה. אך נכשל גם בזה ונהפך הדבר, כי נתגבר הקליפה ונשתרבב ועלה למעלה עד ראש הבריאה. כי מתחילה לא היה מקומה אלא רק מהד' תחתונות דהיצירה ולמטה, וע"י שלא עמד בהנסיון ונכשל, נשתרבב הקליפה ועלה למעלה עד ראש הבריאה. ועכ"ז הנה היה עדיין הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, אך ע"י הנה היה כח להס"מ להתלבש בהנחש ולפתות את חוה באכילת עץ הדעת, וכן נכשל אדם ג"כ. והעץ הדעת הנה היה מאותם המינין אשר לא נתבררו עדיין, וכמו שבארנו כבר לעיל ענף ג' ד' וע' עוד לעיל ענף כ"ג סי' ד', והנה ע"י האכילה, הרי נמשך הרע באדם כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו. ובפרט ע"י שבא נחש על חוה (שבת קמו רע"א), ואח"כ בא אדם עליה, הרי נתערב הרע בכלולו ונעשה מלא זוהמא, והרי היה עבירה גוררת עבירה עד שגרם כל מה שגרם.

ועכ"פ הרי נתבאר לנו כי ג' פרטי החטא היותר גדולים הכלולים בהחטא דעץ הדעת, והם: אחד, איסור ההסתכלות אשר לעיל ענף כ'. והשני, איסור האכילה ממש. והשלישי, איסור הזווג, שהזדווג אדם עם חוה בעוד שטומאתה עליה מביאת הנחש. הנה כל אלו הנ' חטאים היו כולם רק אחר שירד אדם והעולמות כולם בהמקום שהם עתה, כי ירידת העולמות והאדם היה תיכף עם נפילת הדעת, וזה היה תחילה לכל. אמנם גם אחר שירדו היו כולם זכים ובהירים בלי שום זוהמא וחומריות סיגים כלל, וכן אדה"ר היה עדיין בהזיהרא עלאה דאור האצילות של עתה אחר שירד, והוא כתנות אור בא', ע' פ' בראשית (לו ע"ב) תולדות (קמב ע"ב) פקודי (רכט ע"ב) ואתחנן (רסא ע"ב), כי לא היה אז עדיין שום תערובות רע בטוב, וכן לא היה אז עדיין כל מציאות הרע, אלא רק מהד' תחתונות דהיצירה ולמטה. אך ע"י איסור ההסתכלות, עלה הרע למעלה עד ראש הבריאה, ואח"כ ע"י ב' החטאים דהאכילה והזווג, נתערב הרע בכלולו ונעשה המציאות כולו בכתנות עור בע', ולא נעשה כ"ז אלא רק אחר ירידת העולמות כולם להמקום שהם עתה, כי גם איסור ההסתכלות היה ג"כ רק אחר הירידה, והירידה היה קודם לכל.

דרוש ד ענף כו סימן ב

והנה אחר שנעשו כל הקלקולים הנז', נפגם הדעת הרבה מאד, ונתחדשו תיקוניו. שכן מקודם לא היו תיקוניו כי אם ע"מ לתקן ולהוסיף ולהשלים את תיקוני מעשה בראשית שהניח הקב"ה לאדה"ר. אמנם לאחר החטא נתחדשו תיקונים אחרים לקלקולים שנעשו ע"י החטא, ולהחזיר את הבריאה למדרגתה כפי שהיתה שקודם החטא. הנה תיקון קלקולים כאלה הוא דבר קשה יותר מלהוסיף תיקונים חדשים בדבר המתוקן כבר. וממילא, אדה"ר קודם החטא עדיין לא היתה בו תערובת של רע כלל, והיה נקל לפניו לברר ולתקן בכחות עצמו את הכל, משא"כ עתה, שכל א' הוא מחולל בעון, ואין כח לשום אדם בעולם להחזיר אפילו את עצמו, וכל שכן את כל העולם למדרגתה בה היה העולם קודם החטא.

אמנם מכיוון שלא חפץ הקב"ה בהשחתת העולם, לא סילק את האור הראשון ולא ביטלו מכל וכל ח"ו, אלא האור ההוא שולט בהעלם תמיד, ועל ידיו מתקיים העולם. וקיומו הוא רק ע"מ שיתוקן לבסוף, וישראל תיקונו רק ע"י הקב"ה בעצמו. אמנם עיקר תיקוני עץ הדעת הנעשים במשך כל ימי העוה"ז עד ימות המשיח נעשו ע"י המאורעות והעונשים, הן אלו שבעוה"ז, והן אלו שבעולם הנפשות לאחר מיתה. ותיקוני עץ החיים נעשים גם עתה, ע"י התורה והמצוה. אמנם ב' התיקונים הנ"ל, הגם שהם באמת נעשים תמיד, אמנם הם נעשים לאט לאט ובהעלם גדול.

דע"ה ח"ב

ע"י כל עניני אדה"ר בסוד עץ הדעת ועץ החיים, וכל עניני רום מעלתו שבתחילה וירידתו שאח"כ, הראה הקב"ה לאדה"ר את כוונתו התכליתית בכל הבריאה כולה, לאיזה תכלית בראה ועד כמה היא עתידה לעלות. וכל זה הראה לאדה"ר דור דור וחכמיו וכו'.

עד"ז היו ג"כ עניני תהלוכות ההנהגה של דור המדבר בגאולתן ממצרים, בקריעת ים סוף, בעניני הכבוד, המן והבאר, ובפרט אח"כ במתן תורה. אז נעשה גופם מצוחצח, והזוהמא והרע נפרדו מהם לגמרי, והיה בהם הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע. וע"י גודל הרע אשר היה במציאותו בכל תוקפו, דהיינו מכח שכל גדולתן ומעלתן היתה שלא ע"י זכות ומעשים טובים רק בסוד ברית אבות, ולכן עדיין היתה לרע מציאות מיוחדת בפ"ע, אלא שהיה עומד עליהם מבחוץ בנפרד מהם כנז', עד שהכשילם ע"י הערב רב בחטא העגל, ואבדו הלוחות הראשונות. ועכ"ז כל זמן שמשה רבינו ע"ה היה קיים, עדיין היתה האפשרות להחזיר את העולם לתיקונו עד המאורע דמי מריבה. אך מאחר שלא זכו גם אז, ממילא ננעל השער לגמרי, ובאו עלינו כל הסיכויים והמאורעות אשר מאז ועד ביאת המשיח דווקא. והרי שכל אשר אירע לכלל ישראל הוא ע"ד המאורע דאדם הראשון. והנה הן המאורע דאדה"ר, והן המאורעות דישראל, הם כולם היו בעצה עמוקה מגדול העצה ורב העלילה ית"ש, מעת אשר עלה במחשבתו הנעלמה מעיני כל חי, והכל גזור מלפניו ית"ש מאז ומקדם. ואע"פ שרובם נראים כאילו באו ע"י סיבות, אמנם גם הסיבות ההם עצמן הם בגזירת נורא עלילה על בני אדם. שכן כולם הם בסוד עולם הנקודות.

והנה אחר שנעשה כל הקלקולים הנז', הרי נפגם הדעת הרבה מאד, ונתחדש תיקונו מעתה מכל וכל. כי מקודם הרי היה כל תיקונו רק לתקן ולהוסיף ולהשלים על תיקוני דמעשה בראשית מה שהניח הקב"ה לאדה"ר, שהוא ישרים הן בתיקוני דעץ הדעת והן בתיקוני דעץ החיים כנ"ל, וזהו שכתוב (בראשית ב ט) אשר ברא אלהים לעשות, (קיא ע"ד) ור"ל לעשות מעתה והלאה ע"י האדם, שהוא יתקן מעתה ע"י התורה והמצוה, וכמ"ש וינחתו בנן ערן לעבדה ולשמרה (בראשית ב טו). והוא להוסיף ולהשלים בתיקוני דעץ הדעת ובתיקוני דעץ החיים כמו שאמרנו לעיל. אך עתה אחר החטא הרי נתחדש תיקונים אחרים, והוא לתקן את כל הקלקולים שנעשה ע"י החטא ולהחזיר את הבריאה על מדרגתה שקודם החטא. אמנם הוא, הנה תיקון קלקולים כאלה הוא דבר קשה יותר הרבה מלהוסיף תיקונים בדבר המתוקן, והוא עתה מלאכה כבדה יותר גדולה הרבה מאד, להחזיר את העולם על מדרגתה שקודם החטא, ממלאכת אדה"ר שהיה מוטל עליו להוסיף שלימות בתיקון דמעשה בראשית. כי הגם שגם עליו היה מוטל לברר ולתקן את כל הניצוץ אשר לא נבררו עדיין וכנ"ל ענף כ"ג סי' ב', וכן בכל דברינו לעיל אשר בענפים הקודמים, אך אדה"ר קודם החטא, הרי לא היה בו עדיין תערובות רע כלל, והיה נקל לפניו לברר ולתקן, כי לא היה לו מפריעים לזה. משא"כ עתה, אשר כל א' הוא מחולל בעון, ומיוחם בחטא, ולוחמיו בקרב, ורק רע כל היום (בראשית ח כא), והרי אין כח לשום אדם בעולם להחזיר גם את עצמו, ומכל שכן להעולם כולו, למדרגתה שקודם החטא.

אמנם באשר שלא יחפוץ הקב"ה בהשחתת העולם, הנה לא לקח את האור הראשון ולא ביטל אותו מכל וכל ח"ו, אלא הוא שולט בהעלם תמיד ובו מתקיים העולם וכמ"ש בפ' תרומה (קמט רע"א ושם קסו ע"ב). אך קיומה, הנה הוא רק כדי שתתוקן לבסוף, ויושלם אז תיקונה רק ע"י הקב"ה בעצמו. אבל כל תהלוכות התיקונים הנעשה בכל משך ימי עוה"ז אשר עד ימות המשיח, הנה נעשה תיקוני דעץ הדעת עיקרם ע"י המאורעות והעונשים אשר בהעוה"ז ובהעולם הנפשות לאחר מיתה, כי ע"ז הולך ומתבטל הרע תמיד. והתיקוני דעץ החיים הם נעשים גם עתה ע"י התורה והמצוה. אמנם אלו ב' התיקונים, הגם שהם באמת נעשים תמיד, אך הם נעשים לאט לאט ובהעלם גדול, וכמו שבארנו כ"ז בארוכה הרבה ובביאור היטיב לעיל מענף ט"ז והלאה.

אמנם דברינו עתה הנה הוא לבאר כי כל עניני דאדה"ר בסוד עץ הדעת ועץ החיים, וכל ענין רום מעלתו שבתחילה וירידתו שאח"כ, הנה הראה לו הקב"ה בכ"ז את כוונתו התכליתית בכל הבריאה כולה לאיזה תכלית שברא אותה, ועד כמה שהיא עתידה לעלות. וכן הראה לו ג"כ את מחשבתו העמוקה בה, את כל אשר עלה במחשבה לפניו ית"ש ובגזירה ממנו, שאי אפשר לה לבוא לתכליתה אלא רק עד שתירד מתחילה מטה

דע"ה ח"ב

מטה, ושתהיה מטרה לחיציים לכל התלאה הנוראה העובר עליה בכל משך ימי עולם. וכ"ז הנה גילה לו הקב"ה במה שהראה לו את מעלת מדרגת כל העולמות שקודם החטא, וכל נפילתם וירידתם אשר אחר החטא, וכן גילה לו עוד שאל יעלה בדעתו ח"ו שכל משך עת ירידתה וכשהיא בזהמתה וטומאתה, הנה היא שולחה מעל פניו והיא נתונה להפקר ועד"ש (איוב ט כד) ארץ נתנה ביד רשע ח"ו, ולזה הראה הקב"ה לאדה"ר ספר כתוב, וגזור מלפניו כל המאורעות כולם דכל ימי עולם בכל דור ודור בכלל ובפרט, אשר יארע לכל אחד ואחד בפרטות ופרטי פרטות וכמ"ש בסדר עולם (סוף פרק ל), והוא מהשנא עדניא וזמניא (דניאל ב כא), עדניא זו עדנא של סדום, וזמניא זמנה של ירושלים ת"ו, מהעדא מלכין זה יהויקים, ומהקם מלכין זה נבוכדנצר, יהב חכמתא לחכמיין זה משה רבינו כו', ומנדעא לידעי בינה זה יהושע כו' כו' והוא גלי עמיקתא, ומסתרתא עמיקתא זה עומק המרכבה, ומסתרתא זה מעשה בראשית, ידע מה בחשוכא זו מתן פורענותן של רשעים בגיהנם, ונהורא עמיה שרא זה מתן שכרן של צדיקים לעתיד לבוא כו' כו', יכול בעתו (ר"ל שכל מה שנעשה הוא נעשה ונתחדש רק באותו העת), תלמוד לומר זה ספר תולדות אדם, מלמד שהראהו הקב"ה לאדה"ר דור דור ומנהיגיו, דור דור ונביאיו, דור דור ודורשיו (ר"ל הדואגים וחוקרים ודורשים על טובת הכלל העיר והמדינה), דור דור וחכמיו, דור דור ופרנסיו, דור דור ושופטיו (ומ"ש פרנסיו נראה לי שהכוונה הוא על המספיקים את צרכי האדם, זה מוכר תבואה, וזה קמח, וזה לחם, זה בשר, וזה יין, וכן שאר כל הצטרבות. ועד"ז כל האומנים שהקב"ה מזמין בכל דור ודור, מי שיהיו השלוחים לכל זה, (קיב ע"א) והם המפרנסים ממש, כן נראה לי, דאל"כ הרי מאחר שאמר דורשיו שופטיו מנהיגיו, הרי אין ביאור כלל מה שאמר עוד פרנסיו). חכמי דור ודור (לעיל אמר וחכמיו, ר"ל המלמדים תורה ברבים, וכאן אמר חכמים סתם), נביאי דור ודור, צדיקי דור ודור, מספר שמותיהן (כי הרי בכל שם ושם יש כמה אנשים שנקראים באותו השם, והכל הוא בהנהגתו ית"ש כמה שיהיו נקראים בכל שם ושם, וכמה שמות יהיו בכל דור ודור, כי הרי בכ"ז אין שוה דור אחד לחבירו, והכל הם בהשגחתו ובכוונה ממנו ית"ש). מנין ימותיהן חשבון שעותיהן סכום פסיעותיהן שנאמר כי אתה צעדי תספור כו' ע"ש. והרי הראה לו הקב"ה הכל גזור מלפניו, כל מה שיארע בכל ימי עולם, וכן אמרו בגמרא (ב"מ דף פה פו) דהראה לו הקב"ה מדרגת כל איש ואיש, שמואל ירחינאה חכים יתקרי ורבי לא יתקרי, ואסו דרבי על ידו תהא, רבי ורבי נתן סוף משנה, רב אשי ורבינא סוף הוראה, ובזוה"ק (פ' לך לך דף צ סע"ב ודף צא ע"א) מבואר שם כי הראה לו הקב"ה מראה ודיוקן ממש של כל איש ואיש בפרט ע"ש, וכן בפ' בראשית (נה ע"א). וע"ש עוד בענין ספרא דאדה"ר (דף לו ע"ב ודף נה ע"ב). ועכ"פ הוא כי הכל הוא גזור מלפניו ובכוונה ממנו ית"ש, ובסוד כך עלה במחשבה לפני (מנחות כט ע"ב) אשר בארנו עניינו לעיל ענף י"ח ע"ש.

והנה עד"ז היה ג"כ כל ענייני תהלוכות ההנהגה של כל דור המדבר, כי בגאולתן ממצרים ובקריעת ים סוף ובענני כבוד ומן ובאר, ובפרט אח"כ במתן תורה, הנה העלה אותם הקב"ה על גפי מרומי קרת (משלי ט ג)⁹⁵³, והגביה אותם למעלה מהטבע לגמרי, וכמ"ש (שמות יט ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי. כי במתן תורה נעשה כל גופם מצוחצחין, כצחצחא דמלאכין עלאין וכמ"ש בסוף פ' יתרו (צד ע"א), וכן אמרו בפדר"א (ס"פ מא) כי נעשו כמלאכי השרת ע"ש. והנה נפרד מהם אז הזוהמא והרע לגמרי, והיה בהם הטוב בפנ"ע והרע בפנ"ע, וע' בפ' שלח (קסב רע"ב) בסוד הכתוב (במדבר יד לב) ופגריכם אתם יפלו במדבר, שהוא על הרע שלהם אשר נפרד מהם, והיה עומד כל היצה"ר

⁹⁵³ עי' זהר משפטים קו ע"א.

דע"ה ח"ב

שלהם רק מבחויץ, וזהו שכתוב (תהלים 99 ו) אני אמרתי אלהים אתם. ואלו שזכו להלחות הראשונות, היה חוזר להם האור הראשון דמעשה בראשית כמו קודם החטא, והיה הולך ומתבטל עי"ז הוזהמא והרע כולו בביטול אחר ביטול, והיה הולך ומתתקן העולם כולו בתיקון אחר תיקון תיכף מאז ע"ד שיהיה בימות המשיח ולחיי העוה"ב. אך ע"י גודל הרע אשר היה במציאותו בכל תוקפו, והוא ע"י שכל גדולתן ומעלתן הרי לא היה בזכות ומעשים טובים אלא רק מסוד ברית אבות וכמו שיתבאר לקמן בעה"י, ולכן היה אז עדיין ג"כ מציאות כל הוזהמא והרע בכל תוקפו, אלא שהיה עומד עליהם מבחויץ נפרד מהם כנז', והיה אורב עליהם הרבה מאד, עד שהכשילם ע"י הערב רב בחטא העגל, ואבדו עי"ז הלחות הראשונות. ועכ"ז הנה כל זמן שמשה רבינו ע"ה היה קיים, היה עדיין האפשרות להחזיר אז העולם על תיקונו, והיה העת מוכשר לכ"ז עד המאורע דמי מריבה. אך מאחר שלא זכו גם, אז הנה ננעל השער לגמרי, והיה עומד מוכן לכל הסיבובים והמאורעות אשר מאז עד ביאת המשיח דוקא. והרי אירע לכלל ישראל במעלתן שבתחילה ובירידתן לבסוף ע"ד כל המאורע דאדם הראשון. וכן אמרו במדרש איכה (בפתיחתא סי' ד) והמה כאדם עברו ברית, זה אדם הראשון. אמר הקב"ה אדם הראשון הכנסתי אותן לגן עדן וציויתיו ועבר על צוויי ודנתי אותו בגירושין ובשילוחין וקוננתי עליו כו' אף בניו כו'.

אמנם כבר אמרנו כי הן כל המאורע דאדה"ר והן כל המאורעות דישאלם הם כולם בעצה העמוקה מגדול העצה ורב העלילה ית"ש, מאת אשר עלה במחשבתו הנעלמה מעיני כל חי, והכל גזור מלפניו ית"ש מאז ומקדם. והגם כי רובם נראים שבאו ע"י סיבות, אך גם הסיבות עצמן הם כולם בגזירת נורא עלילה על בני אדם וכנ"ל ענף י"ח, והוא מה שאנו רואין שאמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים (בראשית 10 יג) ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם כו'. והגם שהרי עדיין {קיב ע"ב} לא נבראו ולא הטאו כלל, והרי גילה לו הקב"ה שהכל גזור מלפניו מאז ומקדם, והכל הוא בהשגחתו והנהגתו ית"ש. וע' פדר"א (פ' כ"ח) והובא ברש"י בחומש (שם) שהראה לו הקב"ה בברית בין הבתרים כל הגלויות עד ביאת המשיח, וכן הראה הקב"ה ג"כ למשה רבינו ע"ה קודם פטירתו כל פרטי המאורעות כולם עד יום שיחיו המתים, כמ"ש רש"י בחומש בסוף וזאת הברכה (ד' ב) והוא מספרי (שם) ע"ש. והרי לנו מכ"ז כי הכל גזור מלפניו ית"ש, כי כולם הם מסוד עולם הנקודות וכנ"ל ענף י"ח, ועל זה נאמר (קהלת ג טו) ואשר להיות (כל מה שעתיד להיות) כבר היה וכמ"ש בזוה"ק פ' אחרי מות (דף סא סע"א) וכן הוא בתיקונים (תיקון סט דף קיח ע"א) ואשר להיות כבר היה, ואשר איהו למהוי בהאי עלמא כבר, הוא מחויב למהוי קדם דייתי לעלמא, כי הכל הוא מסוד עולם הנקודות, שהוא קודם זה העולם, ועליו אמר (מנחות כט ע"ב) כך עלה במחשבה לפני, וכנ"ל בדברינו שם.

והנה היה הנהגתו ית"ש עם ישראל בעת שנשלמו ונעשו לחלקו ונחלתו וכמ"ש (דברים לב ט) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו, ואמר (שם י) ימצאהו בארץ מדבר כו', כל מעלתן וגדולתן של אז, וכמ"ש (שם) יסבבנהו יבוננהו יצרנהו כו'. הנה היה כ"ז ג"כ ע"ד שאמרנו באדה"ר, כי הראה להם הקב"ה בכ"ז את כוונת תכליתן לאיזה תכלית שמכוון בהם, כי כוונתו בהם הוא להוציאם מחוקי הטבע לגמרי, להגביהם למעלה למעלה, ולתקן על ידיהם את כל העולם כולו ג"כ, להוציאה ג"כ מכל חוקי הגבוליים והטבעיים של עתה, אשר הם נעשה בה רק ע"י עביות וחומרית הגוף והגשם אשר בסיבת הוזהמא שע"י החטא, כי מהוזהמא נעשה עבירת החומר והסיגים כולם, וניתן עי"ז גבולים וחוקים נוספים הרבה לכל כחות הבריאה כולה, כי עומדים הסיגים למסך בפניהם מלהוציא כחם לפועל, ולכן ככלות הסיגים שהוא בביטול הוזהמא, הנה אמרו (שבת ל סע"ב) עתידה אשה שתלד בכל

דע"ה ח"ב

יום, עתידים אילנות שמוציאין פירות בכל יום, עתידה א"י שתוציא גלוסקאות וכלי מילת. וכ"ו הרי הוא כוונת תכלית ישראל, לבטל הזוהמא כולה על ידם ולתקן את העולם כולו, וכן היה אם שזכו להלוחות הראשונות, הרי היה נתעלה העולם כולו למדרגתה שקודם החטא, אשר היה אז כל המציאות כולו למעלה למעלה.

והנה הראה הקב"ה לישראל את כ"ז במעלתן וגדולתן שבתחילה את כוונת תכליתן מה שמכוון בהם, ולכן היה הנהגתם אז בשלילות הטבע לגמרי, אלא הכל בנסים גלויים, וכן בגילוי שכינה הרבה מאד, אשר כ"ז הוא מהנהגת דאור הראשון דמעשה בראשית, שהוא סוד העין החיים. ואח"כ כאשר נאבד מהם כ"ז בהסתלקות משה רבינו ע"ה, הנה נגנזו מהם האור ונשארו בסוד עין הדעת ע"ד שאירע לאדה"ר, ולזאת הנה נדבר ג"כ קצת בענין הנהגת דדור המדבר ויתבאר לנו כמה עמוקות נשנבות בעה"י בכמה ענינים.

אמנם עומק הענין דיציאת מצרים, ובפרט הניסים שנעשה אח"כ בקריעת ים סוף, ובהצור, והסלע דבאר של מרים, הנה הם באמת מהסודות נוראים מאד מאד, עד שגם ראשוני ראשונים היו יראים לדבר בזה בהרחבת דברים, ובאו בזה רק ברמז ובהעלם גדול, והם במקומות מפורזים בדברי הזוה"ק. אמנם האר"י הקדוש אשר דרכו לגלות עמוקות מני חושך, הנה הוא ז"ל פתח לנו בזה פתח כמעט, ואחריו הגר"א ז"ל הוא מילא את דבריו להביננו בינה, לעמוד כמעט קט על הענין הנורא הזה ג"כ ולנגוע בקצהו. ולזאת הנני בעה"י למען שמו יתברך ויתעלה לבוא בחזקת היד לדבר בזה ג"כ כל מה שחנני הקב"ה בו. והגם שכל ידיעתי בזה הנה הוא כמר מדלי, אך בענין נעלם ונורא כזה הרי לאיש כמוני גם המעט לרב יחשב, ואין לתמוה איך הרהבתי לדבר בזה, אך דעתי הוא כי כל מה שדברו הראשונים ברמז, הנה הסירו בזה המסכה הנסוכה וגילו פני הלומ, כי קדושת דבריהם הנה הוא לאש לוחט ולרוח בער, להרשעה המהלכת סביבה, וכבר פנו הדרך לפנינו, ולזאת נדבר בזה כיד ה' הטובה עלינו. ובאשר שיתארכו הדברים קצת נייחד לזה דרוש בפנ"ע, והוא ית"ש ברוב רחמיו וחסדיו ינחנו במעגלי צדק למען שמו ויאר פניו אלינו ויגן בעדנו, ויהא עמנו בכל מקום ובכל שעה, ויהא רעוא שתהא כניסתי ויציאתי משלום אל שלום. {קיב ע"ג}

דרוש ה ענף א סימן א

בפע"ח איתא שבגלות מצרים היו הזו"ן בבחי' תלת כלילן בתלת כבזמן היותן בעיבור הראשון, ר"ל שנסתלקו מהם המוחין, והיו רק בבחי' הקטנות היותר אפשרית. שכן אף המוחין דיניקה (שהם בסוד שמות אלהים) לא האירו בזו"ן בשלימות, ונתעלמו האותיות י"ה שבהם, ונתגלו רק האותיות אל"ם בלבד, שהם המוחין דעיבור, בסוד "נאלמתי דומיה" - דום יה. והנה כ"ז היה בסיבת החטא דעין הדעת, שע"י שירד הדעת למטה, וירדו עי"ז כל העולמות כולם למקום שהם בו עתה, כאשר ד' התחתונות דהיצירה וי' דעשיה טבועים בתוך הקליפות. שורש י' דעשיה הם י' הספי' דמלכות דאצילות, והד"ת דיצירה שרשם הוא הנהי"ם דז"א. ועי"ז יש לחיצונים בחי' ניקה ואחיזה מהנהי"ם דז"א ולמטה, והמה עיקר בנין המלכות. לכן לא יכול היה להאיר אליה מה' הראשונות שבו, כדי שח"ו לא יקבלו החיצונים מאותה ההארה ג"כ. וזהו מה שאמר הרב שביום ראשון דחול אשר אחר שבת בראשית, היתה המלכות עם ז"א פרצוף שלם מי' ספי' אב"א עם ז"א מהחזה שבו ולמטה, וה' הראשונות שבו לא היו מאירין בה, ודבר זה נמשך עד לצאת ישראל ממצרים.

המלכות דאצילות נשארה פרצוף שלם אבל לבי"ע ירדו רק המלכיות שבהם י' כלים פנימים עם י' סמכין דאות ה' ראשונה מהי"ה שבה לבחינת נשמה לנוקבא דבריאה, וי' הכלים האמצעיים מאות ו' לבחינת נשמה דנוקבא דיצירה, וי' כלים חיצונים מאות ה' לבחי' נשמה דנוק' דעשיה. וכן עד"ז הוא בז"א, שם ירדו ג' בחי' של כלים (פנימיים אמצעיים חיצוניים) להיות נשמה לז"א דבריאה יצירה ובעשיה. וכן עד"ז ירדו ג' בחי' של כלים (פנימיים אמצעיים חיצוניים) מא"א ואו"א דאצילות לבחי' נשמה דא"א ואו"א דבי"ע.

והירידה הזו נעשתה רק מעת קטרוג הירח, הרי הוא ביום ד' דמעשה בראשית, אמנם קודם הקטרוג לא ירדו המלכיות די' הכלים של ה' הפרצופים הנז', אלא שהנשמה דעולמות בי"ע נאצלה ע"י התנוצצות הארתם בלבד.

דע"ה ח"ב

י' הספי' שבעולמות ביי"ע המתפשטים מהאצילות הם אלהות, שכן הם מאורו עצמו ית"ש, והם כללות הנשמה דעולמות ביי"ע, שהוא אלהות. אמנם הכלים ונפש רוח דעולמות ביי"ע, אע"פ שהם מצד הקדושה (קודם החטא בפרט), עכ"ז הם אינם אלהות כלל ח"ו, אלא רק נבראים נוצרים ונעשים. אמנם הם כולם קדושים, ולכן גם שורש הכלים דבי"ע הוא בצירופי אותיות השמות דיי"ב צירופי הויה ואהיה (חוץ מהצירוף הראשון שבכל אחד משניהם), כ"ד צירופי אדני"י וק"כ צירופי אלהי"ם. והצירופים האלו (חוץ מן הצירוף הראשון דשם הוי"ה ב"ה) יכולים להשתתף להיות מכלל השמות המשותפים.

[הכלים דבי"ע אשר באים מצירופי השמות הנז', הם מזו"ן דבריאה ולמטה. אמנם הכלים דא"א ואו"א דבריאה הם השמות אכתריאל יה יהוה צבאות, וחותמם נעתק ונמשך אף בג"ר דיצירה. וזהו שאמר בכ"מ ג"כ שהם ביצירה. אמנם נודע כי הכתר נעלם, ותחילתם הוא בחכמה, לכן אמר האריז"ל בכ"מ שהם באו"א דבריאה, שכן גילוי הכתר הוא ע"י או"א בלבד.

ונלע"ד כי גם אלו ג' השמות הם אלהות גמורה. והגם שהרב אמר שהם הכלים דג"ר דבריאה, והרי הם אינם אלהות, שכן אפי' הנפש רוח דהבריאה אינם אלהות. אך דע, כי שמות הללו אינם הכלים העיקריים ממש, אלא רק שהם בחי' הצלם, שהם לבושי הנר"נ.

אמנם איתא בזהר שאכתריאל מעטר עטרין למאריה, וידוע שהמלאך הקושר כתרים לקונו הוא סנדלפון, ולכן נראה לי שאין כוונת הזוה"ק שהמלאך הקושר כתרים לקונו הוא אכתריאל"ל עצמו, אלא הכוונה הוא שהוא נמשך ויוצא מניצוצי אורו. כי אכתריאל עצמו הנה הוא כתר דבריאה, ומניצוצי האור דהשם אכתריאל נברא ונעשה המלאך סנדלפון.]

אמנם בספר הליקוטים משמע שהם רק לבוש על האלוהות, וכן משמע ג"כ מדברי הגר"א.

הנה הרב אמר בפע"ח שער חג המצות (פרק א) כי בגלות מצרים היו הזו"ן בבחי' תלת כלילן בתלת כבזמן היותן בעיבור ראשון, ור"ל כי נסתלקו מהם המוחין והיו רק בבחי' הקטנות היותר אפשרי. והיינו כי גם המוחין דיניקה שהם שמות אלהים הנה גם הם לא האירו בשלימות בהזו"ן, ונתעלמו האותיות יה שבהם ולא נתגלו רק האותיות אלם לבד שהם המוחין דעיבור, ונעשו בסוד (תהלים לט ג) נאלמתי דומיה, דים יה⁹⁵⁴. כי האותיות יה שבאלהים נעשו דוממין כי נתעלמו וכמ"ש בזוה"ק (פ' וארא כו ע"א וברע"מ פנחס רכב ע"א), והרי היו אז רק בבחי' המוחין דעיבור לבד וע'י מבו"ש (שער ה"א פט"ו). וזהו שאמרנו שהיו בבחי' תלת כלילן בתלת שהוא בחי' עיבור, ר"ל שלא היה מתגלה בהם רק המוחין דעיבור לבד. והנה היו אז רק אחר באחור, והיתה רק מהחזה ולמטה שבו. וכן לא קבלה אז מהה' ראשונות שבו מאומה, אלא רק מהחזה ולמטה שבו לבד וכמ"ש הרב בשער מיעוט הירח (פרק ב).

והנה כ"ז היה מסיבת החטא דע"ן הדעת, כי הרי אמרנו לעיל ענף כ"ה ס' ב' כי ע"י שירד הדעת למטה, וירדו עי"ז כל העולמות כולם בהמקום שהם עתה, אשר הד' תחתונות דהיצירה וכל הי' דעשיה הנה הם טבועים בתוך הקליפות. ושורש הי' דעשיה הרי נודע הוא שהם הי' ספי' דהמלכות דאצילות, והד"ת דהיצירה שרשם הוא הנהי"ם דז"א. והרי ישנם להחיצונים עי"ז בחי' יניקה ואחיזה מהנהי"ם דז"א ולמטה, אשר מאותן הנהי"ם הוא עיקר בנין המלכות כנודע. ולכן לא היה אפשר אז להאיר לה מהה' ראשונות שבו, כדי שלא יקבלו החיצונים ח"ו מאותו ההארה ג"כ. וזהו שאמר הרב בשער מיעוט הירח (פרק ב) בתחילת דבריו שם, כי ביום ראשון דחול אשר אחר שבת בראשית הנה היתה המלכות עם ז"א בהבחי' הב' מהג' בחי' דאב"א שאמר שם (פרק א), והוא שהיתה פרצוף שלם מי' ספי' באחור ז"א מהחזה שבו ולמטה, והה' ראשונות שבו לא היו מאירין בה. ואמר שם, כי זה היה נמשך מיום ראשון דחול דאחר שבת בראשית עד צאת ישראל ממצרים. ונעשה כ"ז בסיבת נפילת הדעת למטה, אשר עי"ז ירדו העולמות כולם כנ"ל ענף כ"ה ס' ב', והיו מהד' תחתונות דהיצירה ולמטה טבועים בתוך החיצונים כנז'.

אמנם זה היה בהמלכות דאצילות, כי היא נשארת בפרצוף שלם מי' ספי' מהחזה ולמטה דז"א כנז'. אך המלכות היורדים בבי"ע*, כי הרי יורדים הי' כלים פנימים שלה עם

⁹⁵⁴ עי' פע"ח שער הקדישים פרק ב' וליקוטי תורה פרשת ואתחנן.

דע"ה ח"ב

הי' סמכין דאות ה' ראשונה דהויה שבה לבחי' נשמה בעולם הבריאה, וכן יורדים הי' כלים אמצעים שלה עם הי' סמכין דאות ו' מהויה שבה לבחי' נשמה בעולם היצירה, והי' כלים החיצונים שלה עם הי' סמכין דאות ה' אחרונה לבחי' נשמה בעולם העשיה. וכ"ז הם הנשמה הכללי לבחי' הנוק' שבהעולמות בי"ע שהם האלהות שבה, שהוא אורו ית"ש המתפשט בהנוק' שבבי"ע לבחי' נשמה שבה. כי ישנם בחי' נוק' בכל אחד ואחד מהעולמות בי"ע אשר הם ממציאיות דהבי"ע עצמן, וירדו בהם הג' בחי' פנימי תיכון היצון דהכלים דהנוק' דאצילות לבחי' נשמה להם, והם אלהות. וכן ירדו עד"ז הג' בחי' כלים פנימי תיכון היצון דו"א דאצילות שהם אלהות, לבחי' נשמה בהו"א דבי"ע אשר ממציאיות הבי"ע. וכן עד"ז ירדו ג"כ הג' בחי' כלים פנימי תיכון היצון מא"א ואו"א דאצילות לבחי' נשמה לא"א ואו"א דבי"ע, אשר ממציאיות הבי"ע, וכמ"ש בשער השמות (פרקים א ב) ובשער הקדמות (דף עח ע"ג) ע"ש.

*הגהה: הנה מסקנת הדברים בזה מצואר לקמן סי' ז' ג' כי כאן נמסכתי מענין לענין וילאתי מענין הרצון לגמרי.

אמנם כל מה שירדו מכל אלו הג' בחי' שאמרנו, היו רק המלכיות לבד, וכמ"ש בשער מוחין דצלם (סוף פרק ה). וכן ענין הירידה הזה, הנה היה נעשה רק מעת קטרוג הירח, שהוא ביום ד' דמעשה (ק"ב ע"ד) בראשית, אבל קודם הקטרוג הנה לא ירדו כל אלו המלכיות דהי' כלים של הה' פרצופים הנז', אלא היה הנשמה דהעולמות בי"ע רק מהתנוצצות הארתם לבד. והיינו, כי מהתנוצצות הי' ספי' הכלליים דאצילות הכוללים א"א ואו"א זו"ן דאצילות, האיר ונתפשט ונעשה הי' ספי' דבריאה שהם א"א ואו"א זו"ן דבריאה, והם כחותם הנחתם מהי' ספי' דהאצילות⁹⁵⁵. ומהתנוצצות הי' ספי' דבריאה, נתפשט ונעשה הי' ספי' דיצירה, והם חותם ב' הנחתם מהי' ספי' דבריאה. ומהתנוצצות הי' ספי' דיצירה נתפשט ונעשה הי' ספי' דהעשיה, והם חותם ג' הנחתם מהי' ספי' דיצירה. ואלו הג' חותמים, הנה הם ג"כ משורש הג' בחי' כלים, פנימי תיכון היצון דהי' ספי' דהאצילות, אלא שקודם הקטרוג לא ירדו הם עצמם אלא רק מהתנוצצות אורם לבד.

והנה אלו הג' מיני חותמים שאמרנו, הם הי' ספי' שבהעולמות בי"ע המתפשט בהם מהאצילות, והם כולם אלהות כי הם מאורו עצמו ית"ש, והנה הם כללות הנשמה דהעולמות בי"ע שהוא אלהות. אבל הכלים ונפש רוח דהעולמות בי"ע, הנה הגם שהם כולם מצד הקדושה, ובפרט קודם החטא אשר היה הרע בפנ"ע והטוב בפנ"ע והיו כל העולמות בי"ע טוב וקדוש, עכ"ז הנה הם אינם אלהות כלל ח"ו, אלא רק נבראים נוצרים נעשים. אבל הם כולם טוב וקדוש, ולכן הו' גם הכלים דבי"ע כולם ג"כ מצירופי אותיות השמות דהי"ב צירופי דהויה ואהיה (חוץ מהב' צירופים הראשונים שבהם) והכ"ד צירופי אדני והק"כ צירופי אלהים וכמ"ש בשער השמות (פרק ה), והוא משום כי היו כולם טוב וקדוש. וכל אלו הצירופים כולם, חוץ מן הצירוף הראשון דהשם הויה ב"ה, הרי הם כולם אפשר להשתתף להיות מכלל שמות המשותפים⁹⁵⁶, ע"ד שם אלהים וכנודע. ולכן הו' כל הכלים דבי"ע ג"כ מצירופי אותיות השמות קדושים שהשתתפו במציאות הכלים דבי"ע, הגם שהם אינם אלהות כלל, אבל הנשמה שלהם אשר הם מהתנוצצות אור

⁹⁵⁵ עי' ע"ח שער השמות פרק א.

⁹⁵⁶ עי' ביאורים ח"א סא ע"ד, ועי' זו"ח דף ד ע"א וכן דף יז ע"ב ששם אלהים היא שם משותף לעניני חולין, ובדברי הזהר אין נזכר על שם אחר שהוא משותף.

דע"ה ח"ב

הכלים דאצילות הנזכר שם בשער השמות (פרק ג) הם כולם אלהות, והם הי' ספירן דאלהות אשר גם בהעולמות בי"ע, והוא הנשמה שבהם וכמו שיתבאר עוד למטה.

אמנם הנה בשער השמות (פרק ה) אמר שם שהכלים דבי"ע, אשר הם מצירופי שמות הנז' הנה הם רק מהזו"ן דבריאה ולמטה. אבל הכלים דא"א ואו"א דבריאה אינו מבואר שם בשער השמות, אמנם הם מבואר בשער סדר אבי"ע (פרק ו). ואמר שם כי הם שמות אכתריאל יה יהודה צבאות הנזכר בגמרא ברכות (ז ע"א), כי אכתריאל הוא כתר [וכן הוא בני"א בע"ח שם, וכן הוא בפע"ח דפוס דובראוונא] וכן הוא בלק"ת (ישעיה ו) וכן בספר הליקוטים (שם קלו ע"א). הנה בכל אלו המקומות כתוב כי שם אכתריאל הוא כתר הבריאה. אמנם בפע"ח דפוס אחר בכוונת יהי כבוד (שער הזמירות פרק ד) וכן בשער הכוונות שם (דף יז ע"ד) וכן בשער מאמרי רשב"י (פ' תרומה דף יט ע"ד), בכל אלו המקומות אמר שהוא בכתר דיצירה. אך בשער הקדמות (דף עד ע"ג) אמר שם על אלו הנז' שמות, שידוע הוא שהם בג"ר דבריאה, וכן כתוב בכנפי יונה (ח"ב סי' עא) כי כתר הבריאה שמו אכתריאל, וכן אמר הרמ"ק ז"ל (בפרדס שער אבי"ע פרק ב), שאין ספק הוא שאכתריאל הוא שם הבריאה, וכן אמר עוד האריז"ל ג"כ בפנימיות וחיצוניות (סוף דרוש טו), כי שם אכתריאל הוא בבריאה (ומ"ש שם בנוסח אחד בעשיה⁹⁵⁷, פשוט הוא שהוא ט"ס, ואמר שם שניקודו הוא כולו קמציץ, והוא יוצא מפסוק (ישעיה נז ה) אשר לא יכרת), וכן הוא העיקר כי אלו הנז' שמות אכתריאל יה הויה צבאות עיקרם הוא בהג"ר דבריאה, אלא שחותמם נעתק ונמשך בהג"ר דיצירה ג"כ, וזהו שאמר בכ"מ ג"כ שהם ביצירה, כי הרי הם מתפשטים ביצירה ג"כ שנעתקו שם מהבריאה. אבל באמת עיקרם הם בהבריאה, ושם הם בעצם וראשונה. והם בהג"ר דהבריאה, כי אכתריאל הוא כתר שהוא א"א דהבריאה, יה הוא חכמה אבא דהבריאה, הויה צבאות הוא אימא דהבריאה. אמנם נודע הוא כי הכתר הוא נעלם, והתחלתם הוא מחכמה, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית לא רע"ב), לכן אמר האריז"ל בכ"מ כי הם באו"א דבריאה, כי הגילוי דהכתר הוא רק ע"י או"א. והנה הם שלשתן, הג"ר דבריאה אשר בהיכל קה"ק שהוא הכסא, והמלכות דאצילות השוכן שם הוא עתיק דבריאה. וזהו מה שראצה ישעיה ואמר (ישעיה ו א) ואראה את אדני יושב על כסא רם (קיג ע"א) ונישא. והנה אדני במילואו הוא תרע"א, ושם אכתריאל הוא גימ' תרס"ב, פחות ט' מאדני, כי הוא אינו משיג מאדני אלא רק המלכות שבה, אבל לא הט' ראשונים שבה. והנה ראה ישעיה המלכות דאצילות ע"י הבינה דהבריאה^ה, שבה הוא שם הויה צבאות כנוז, וזהו שאמר (שם ה) המלך הויה צבאות ראו עיני. אמנם ר' ישמעאל בן אלישע כהן גדול, הנה הוא לא ראה את אדני שהוא המלכות דאצילות כלל אלא רק את הג"ר דהבריאה לבד ולכן אמר (ברכות ז ע"א) וראיתי אכתריאל כו'.

ונלע"ד כי אלו הנז' שמות הנה הם ג"כ אלהות גמור. והגם שהרב אמר שהם כלים, הכלים דהג"ר דהבריאה, והכלים דהבריאה הרי הם אינם אלהות, כי אפי' הנפש רוח דהבריאה הם ג"כ אינם אלהות כנודע ויתבאר בעה"י למטה, אך דע כי הם אינם הכלים העיקריים ממש אלא רק שהם בחי' הצלם שהם לבושי הנר"ג, והרי ישנם צלם דנפש וצלם דרוח וצלם דנשמה וכמ"ש בשער הצלם (פרק א). והגם שהרב אמר שם כי בבריאה הוה גם כל הצלמים כולם ג"כ אינם אלהות, אמנם הוא רק הצלמים דנר"ג אשר בהז"ת דבריאה, אבל הצלמים דנר"ג אשר בהג"ר דבריאה ששם הוא הכסא עצמו הארת

⁹⁵⁷ עיי"ש בקה"י שכן הוא העיקר.

דע"ה ח"ב

התנהיגים דהמלכות דאצילות, הנה שם הוא הצלמים ג"כ אלהות גמור, והם אלו השמות אכתריאל יה הויה צבאות שבהג"ר אשר ראה ר' ישמעאל בן אלישע כה"ג. ועוד יותר ראה ישעיה, כי הוא ראה המלכות דאדני עצמו, וכמ"ש (ישעיה ו ה) את המל"ך ה' צבאות ראו עיני (וכ"ז הוא ע"פ מ"ש בגמרא יבמות מט סע"ב⁹⁵⁸ וכנודע). ועכ"פ הוא כי אלו השמות אכתריאל"ל כו' שהם בהג"ר דבריאה הנה הם אלהות גמור.

ומ"ש בזה"ק (תרומה קמו ע"ב) כי אכתריאל"ל מעטר עטרין למאריה, ואמר שם זה לשונו: ההוא ממנא איהו מלאכא דשליח מן קדם ה', ודא איהו רב משריין דקשיר כתרין למאריה, רוא אכתריאל"ל מעטר עטרין למאריה בשמא גליפא מחקקא יה יהוה צבאות⁹⁵⁹ עכ"ל. והנה המלאך הקושר כתרים לקונו, הרי נודע הוא שהוא סנדלפון וכמ"ש בגמרא (הגיגה יג ע"ב) וכן בזה"ק וישלח (קסז ע"ב) ופ' בשלח (גה ע"א). והמלאך סנדלפון הנה הוא בא"א דעשיה ובזו"ן דיצירה ובנוק' דבריאה וכמ"ש בשער סדר אבי"ע (פרק ו), אך עכ"פ הוא כי הקושר כתרים לקונו הוא אינו אכתריאל"ל כלל. ובאמת כי הרי בזה"ק תרומה בלשון הנו', הרי אמר מקודם מלאכא כו' דקשיר כתרין למאריה, ואח"כ אמר רוא אכתריאל"ל מעטר עטרין למאריה, והרי צריך להבין מהו מלת "רוא" שאמר כי מה סוד איכא בזה.

ולכן נראה לי שאין כוונת הזוה"ק שהמלאך הקושר כתרים לקונו הוא אכתריאל"ל עצמו, אלא הכוונה הוא שהוא נמשך ויוצא מניצוצי אורו. כי אכתריאל עצמו הנה הוא הכתר דבריאה, והוא בחי' לבוש על המלכות דאצילות השוכן שם בסוד הנשמה דהבריאה, והוה אכתריאל הצלם דהנשמה. והוא נרשם בשמא גליפא יה יהוה צבאות, לומר ששם הוא גילוי אלהות דאצילות השוכן בהבריאה, והוא בהג"ר דבריאה, שעל זה מרמזו הג' שמות הללו כנ"ל, כי בהם מתגלה אור התנהי"ג דהמלכות, נוק'. והם הד' מוחין דהבריאה שהם כתב"ד, והמוחין הרי נודע הוא כי בכללן הם ג' ובפרטן הם ד' ע' שער הכוונות (דרוש א דקדיש דף יד ע"ד), ועל זה הם הג' שמות הללו שהם ג"כ בכללן ג' ובפרטן ד', והם כולן אלהות. והם הכסא השוכן בהכתב"ד דהבריאה עצמה, שהם הד' רגלין דהכסא כנודע בשער כסא הכבוד (פרק א).

ומהניצוצי אור דהשם אכתריאל נברא ונעשה המלאך סנדלפון הקושר כתרים לקונו, וזהו שאמר עליו בזה"ק הנו', רוא אכתריאל, שהוא מסוד אכתריאל, שהוא בכתר דבריאה, האלהות השוכן שם. ומשום שלא ניתן להאמר על מלאך שהוא נמשך מהארת אלהות ממש לכך אמר רוא, שהוא מענין לשון "כביכול". וזהו שאמר רוא אכתריאל, ור"ל שהמלאך סנדל"ל הוא כביכול מהארת אכתריאל, לכן הוא מעטר עטרין למאריה, כי אכתריאל הוא מלשון כתר, והוא מסוד שורש ת"ת דז"א הנעשה כתר להנוק', כמ"ש בשער א"א (פרק ז). ועכ"פ הוא, כי אלו השמות הם כולם אלהות, כן נראה לענ"ד.

אמנם בספר הלקוטים (דף קיא עמוד ג ד טו ע"ד) לא משמע כן כלל, אלא רק שהם לבוש על סוד האלהות אשר שם, וכן משמע ג"כ בדברי הגר"א (באגדות ברכות ז ע"א⁹⁶⁰). ובודאי שדבריי בטלים נגדם, והש"ם יתברך יכפר. {קיג ע"ב} אמנם נראה כי גם

⁹⁵⁸ ז"ל: כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה משה רבינו נסתכל באספקלריא המאירה.

⁹⁵⁹ תרגום: אותו ממונה שהוא המלאך שנשלח מלפני ה', וזהו שר המחנות שקושר כתרים לאדונו, סוד אכתריאל"ל מעטר העטרות לאדונו בשם מגולף ומחוקק, י"ה יהו"ה צבאו"ת.
⁹⁶⁰ ז"ל: וראיתי אכתריאל – הן ד' רגלי הכסא.

דע"ה ח"ב

לדבריהם אינם נקראים הכלים דג"ר דהבריאה באלו השמות רק ע"ש האלהות שבהם, כי הרי הם לבוש על סוד האלהות שבהם כנז⁹⁶¹.

דרוש ה ענף א סימן ב

קודם הקטרוג שהיה ביום ד' דמעשה בראשית, לא ירדו המלכיות עצמם הכלים להיות לנשמה לעולמות ב"ע, אלא רק התנוצצות אורם בלבד היא שירדה, וזו היתה הנשמה לבי"ע, הרי הוא האלהות אשר שם.

אמנם מ"ש האריז"ל שבעולמות ב"ע הוה האלהות אשר שם רק מהנשמה ולמעלה, אמנם הרוח והנפש דבי"ע הם נבראים, נוצרים ונעשים, הרי לכאורה קשה, מאחר שזכו לנשמה מאצילות, הרי כל שכן הוא שיש להם גם רוח ונפש דאצילות, שכן הנרנח"י עולים מלמטה למעלה. ועוד, שאין דבר שאין בו נרנח"י בעצמו גופא ולא מאחרים, כך שכללות העשיה בכל פרטיה הוא כללות הנפש מהנרנח"י שלה, וכללות היצירה בכל פרטיו הוא כללות הרוח מהנרנח"י שבו גופא וכו', וא"כ מהו שאמר שכל האור בבי"ע שמהנשמה ומעלה הוא רק מאצילות, הרי בכל א' יש גם נרנח"י ממדרגת עצמו.

אך הענין בזה הוא, שאין בעולמות ב"ע עצמן נשמה אמיתית כלל, והנבראים, נוצרים ונעשים הם רק כללות הרוח ונפש שכל א' מהם כלול מנרנח"י. והנה צ"ע לכאורה, שכן אם אין למטה מאצילות כי אם נפש ורוח, אם כן היה צריך להיות רק ב' עולמות נפרדים, שהם יצירה ועשיה בלבד. וצ"ל שעולם הבריאה הוא אינו כי אם בחינת ממוצע בין האצילות לבין היצירה והעשיה, שכל מהותו הוא לקבל אור מאצילות ע"מ להיות בחי' שורש ליצירה והעשיה, שכן על ידו שורה שכינתו למטה. והנה עולם הבריאה הוא שורש ליצירה ולעשיה באותה המידה, והוא בחי' הנשמה שברוח ונפש.

ובביאור הקושיא איך יתכן שיש מאצילות נשמה ולא נפש ורוח, הנה יש בבי"ע ב' מיני רוח ונפש שכן ישנן בחינות של רוח ונפש הבאות ממציאות הבי"ע גופה ויש הבאות מהאצילות. כי מהכאת י' כלים דאצילות במסך הבריאה, הנה עי"ז מתנוצצים י' ניצוצות, והם נעשו לבחי' נפש לבריאה, ועד"ז מתנוצץ אורם עוד מהבריאה להיצירה דרך מסך היצירה, והוא הנפש ליצירה, וכן מהיצירה לעשיה דרך מסך העשיה, והוא הנפש דעשיה. וכל בחי' הנפש הזו היא מהתנוצצות הכלים דאצילות אשר עוברים דרך המסכים הנז', והם אלהות גמור. והרוח דבריאה הנה הוא מהמסך עצמו מהחינוניות שבו, ועד"ז הוא ג"כ ביצירה והעשיה. משא"כ הנשמה האמיתית שהיא רק מהאצילות.

וכן אף בבי"ע ישנן בחי' חיה ויחידה מאצילות והם אלקות גמור. והנה הגם שהרח"ו ז"ל כתב שלא קיבל אותם מהאריז"ל, אך כוונתו הוא רק שלא קיבל את פרטי השמות שבהם ע"ד שקיבל את השמות דנשמה, שהם הכלים דאצילות דהזו"ן. אמנם את שמותיהם של בחי' הכלים דהאור"א וא"א דאצילות לא קיבל כלל, וכל שכן הנרנח"י שבהם.

ד"ז שמתלבשים ג' בחי' הכלים פנימי תיכון וחיצון אפילו בא"א ואו"א דאצילות להיות ליחידה וחיה בעולמות ב"ע, הוא רק מאחר הקטרוג דהלבנה והלאה, שכן אז ירדו כל י' המלכיות ד"י הספי' דאצילות לבי"ע, וירדו גם המלכיות דבחי' הכלים פנימי תיכון וחיצון דא"א ואו"א דאצילות לבחי' נשמה ואלהות שבא"א ואו"א דבי"ע. והא"א והאבא דאצילות הם היחידה והחיה דבי"ע. אמנם קודם הקטרוג דהלבנה, לא ירדו עצם המלכיות אלא רק התנוצצות אורות מהם בלבד, והם היו הנשמה, חיה ויחידה הכלליים שבבי"ע והמה גם האלהות שבהם. ואין להרהר ולהקשות שלפי כל הנ"ל נמצא שמקטרוג הלבנה הרויחו העולמות ב"ע הרבה, כי מקודם לא היה להם מהאצילות אלא התנוצצות אור ד"י הספי' בלבד, ואח"כ הרי ירדו בהם המלכיות. אלא הענין הוא שהרי בירידת המלכיות הוא באמת מיעוט גדול לכל אותן המלכיות. וכאשר ירדו נצטמצם אורה לפי יכולת הבי"ע לקבל את אותו האור, והיתה תועלת גדולה גם לעולמות ב"ע יותר ממה שמקבלים ממנה עצמה לאחר המיעוט.

ובאמת ד"ז הוא מפני מיעוט אשר נעשה בה כתוצאה מהקטרוג, וזה היה ביום ד'. והנה אור זה חזר ונתגדל אח"כ ביום ו', ונעשה עיקר הענין דהמיעוט שמעטה ירידתו ועלייתו של האור נהיה תלוי במעשה התחתונים. אך מה שנוגע לענינינו, הוא מכיוון שע"י פגם מעשה התחתונים הוא חוזר להיות כמו המיעוט הראשון ועוד יותר גרוע, שכן ט' העליונים שלה ירדו למטה לקליפה רחמ"ל.

אמנם ירידתה אשר בעת המיעוט וכל מה שנעשה בו ע"י החטא, הוא קאי רק על המלכיות שבה, אמנם עיקרו אשר באצילות נשאר שם לעולם. אמנם נגיעת מעשה בני אדם הוא בענין הריבוי והמיעוט, ודבר זה נוגע למעלה עד עולם העקודים ג"כ.

אמנם הנה מבנין המלכות (נוק' דז"א) אשר בעת התיקון דמעשה בראשית, כ"ז הוא רק י' המלכיות האחרונות שבו, מכיוון שמה שיצא בעולם הנקודות הוא בחי' המלכיות בלבד. והגם שהם השורשים הראשונים לכל, עכ"ז הם נעשים בכל פרצוף ופרצוף לבחי' המלכיות האחרונות שבו בלבד, והם היורדים מטה בעת הפגם, דהיינו ט' האחרונות דכל א', אמנם העליונה, הרי הוא הכתר דכל א' נשאר לעולם למעלה באצילות.

⁹⁶¹ הגה"ה מרבינו: והוא ע"ד הכתוב כי שמי בקרבו ומכריחני לזה כי אין סבה כלל ליחס אותו השמוש לזולתו ח"ו.

דע"ה ח"ב

לפי זה מתורץ השאלה הנ"ל שאותה ההתנוצצות היתה יותר מעולה מבחי' המלכיות עצמן אשר ירדו אחר המיעוט והפגם. שהרי מה שיורד אחר הפגם הוא רק ט' המלכיות דנקודת הכתר אשר יצאו בעולם הנקודות וכנז', אמנם התנוצצות האור אשר היה קודם החטא היה מאור התיקון דהמ"ה שהוא מהאור הגנוז. ונחזור להענין כי קודם הקטרוג שהיה ביום ד' דמעשה בראשית לא ירדו המלכיות עצמם דהכלים פנימי תיכון היצון דכל האצילות להיות לנשמה להעולמות בי"ע שהוא אלהות אשר שם, אלא רק התנוצצות אורם לבר וזה היה הנשמה להבי"ע שהוא האלהות אשר שם. אמנם דע כי מ"ש האריז"ל בשער הצלם ובשער השמות שבהעולמות בי"ע הוה האלהות אשר שם רק מהנשמה ולמעלה אבל הרוח והנפש דבי"ע הנה הם נבראים נוצרים נעשים, והרי לכאורה הנה קשה בזה, כי מאחר שזכו לנשמה מאצילות הרי מכל שכן הוא שיש להם רוח ונפש דאצילות ג"כ, וכמו שמוכח בזה"ק (משפטים צד ע"ב) שאמר שם, בר נש כד אתייליד יהבין ליה כו' זכה יתיר כו' כו',⁹⁶² ומוכח שם כי אי אפשר להשיג נשמה מאצילות עד שיהיה לו מקודם הרוח ונפש דאצילות, כי הנרנח"י הם באים מלמטה למעלה ואין זוכה לנשמה מאצילות עד שיהא לו מקודם הרוח נפש דאצילות, וכל הנרנח"י דהבריאה, וכן הנרנח"י דהיצירה והעשיה. וא"כ הרי מאחר שניתן בהעולמות בי"ע נשמה מאצילות, הרי מכל שכן הוא שיש להם רוח ונפש דהאצילות ג"כ. וכן עד"ז קשה מ"ש שם הרב, כי מהנשמה ולמעלה הוא רק מאצילות והוא מה שירד בהם ונתלבש בהם מהכלים דאצילות, הרי מבואר בדברי הרב בכ"מ (פרקי הצלם (ריש פרק ב) ופנימיות וחיצוניות (דרוש יא) ובריש שער דרושי אבי"ע (פרק א) ובסוף הע"ח (שער נ פרק י ד"ה והנה) ובכ"מ) כי אין דבר שאין בו נרנח"י אשר הם ממדרגתו עצמו, אלא שכללות העשיה בכל פרטיה הוא כללות הנפש מהנרנח"י שבה, וכללות היצירה בכל פרטיו הוא כללות הרוח מהנרנח"י שבו, וכללות הבריאה בכל פרטיה הוא כללות הנשמה מהנרנח"י שבה, וכנודע ופשוט. והרי ישנם בכל אחד נרנח"י ממדרגתו עצמו, וא"כ מהו שאמר כי מהנשמה ולמעלה הוא רק מאצילות, הרי יש בכל א' נרנח"י ממדרגתו עצמו ג"כ.

⁹⁶² ז"ל בשלימות: תא חזי בר נש כד אתייליד יהבין ליה נפשא מסטרא דבעירא מסטרא דדכני מסטרא דאלין דאתקרון אופני הקודש זכה יתיר יהבין ליה רוחא מסטרא דחיות הקודש זכה יתיר יהבין ליה נשמתא מסטרא דכרסייא ותלת אלין אינון אמה עבד ושפחה דברתא דמלכא. זכה יתיר יהבין ליה נפשא בארץ אצילות מסטרא דבת יחידה ואתקריאת איהי בת מלך זכה יתיר יהבין ליה רוחא דאצילות מסטרא דעמודא דאמצעייתא ואקרי בן לקודשא בריך הוא הדא הוא דכתיב בנים אתם ליהו"ה אלהיכם" (דברים יד א) זכה יתיר יהבין ליה נשמתא מסטרא דאבא ואמא הדא הוא דכתיב ויפח באפיו נשמת חיים (בראשית ב ז) מאי חיים אלא אינון י"ה דעלייהו אתמר כל הנשמה תהלל יה (תהלים קנ ו) ואשתלים ביה יהו"ה. זכה יתיר יהבין ליה יהו"ה בשלימו דאתוון יו"ד ה"א וא"ו ה"א דאיהו אדם בארץ אצילות דעילא ואתקרי בדיוקנא דמאריה ועליה אתמר ורדו בדגת הים וגו' (בראשית א כח) והאי איהו שולטנותיה בכל רקיעין ובכל אופנים ושרפים וחיוון ובכל חיילין ותוקפין דלעילא ותתא ובגין דא כד בר נש זכי בנפש מסטרא דבת יחידה אתמר ביה לא תצא כצאת העבדים. תרגום: בא וראה, כשנולד איש, נותנים לו נפש מצד הבהמה מהצד של טוהר מצד אלה שנקראים אופני הקדש. זכה יותר, נותנים לו רוח מצד של חיות הקדש. זכה יותר, נותנים לו נשמה מצד של הכסא. ושלשת אלו הם אמה עבד ושפחה של בת המלך. אם זכה יותר, נותנים לו נפש בדרך אצילות מצד של בת יחידה, ונקראת בת מלך זכה יותר נותנים לו רוח של אצילות מצד העמוד האמצעי, ונקרא בן לקדוש ברוך הוא. זהו שנאמר "בנים אתם לה' אלהיכם" זכה יותר, נותנים לו נשמה מצד של אבא ואמא. זהו שנאמר "ויפח באפיו נשמת חיים". איזה חיים, אלא אותם י"ה שעליהם נאמר "כל הנשמה תהלל יה" (תהלים קנ) ונשלמה בה יהו"ה. זכה יותר, נותנים לו יהו"ה בשלמות האותיות יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא אדם בדרך אצילות למעלה, ונקרא בדמות רבונן, ועליו נאמר "ורדו בדגת הים וגו'". וזהו שלטונו בכל הרקיעים ובכל האופנים והשרפים והחיות ובכל החילות והכחות שלמעלה ולמטה ולכן כשבן אדם זוכה בנפש מהצד של בת יחידה, נאמר בו "לא תצא כצאת העבדים".

דע"ה ח"ב

אך הענין בזה הוא פשוט כי האמת הוא שאין בכל העולמות בי"ע עצמן נשמה אמיתית כלל, וכל הנבראים נוצרים נעשים הם רק כללות הרוח ונפש לבד אלא שכל א' הוא כלול מנרנח"י, אבל אינם נשמה היה יחידה אמיתיים אלא רק דוגמתם ועיקרם הוא רוח ונפש. ומה שהם ג' עולמות⁹⁶³ הלא כללות הרוח ונפש הוא רק היצירה והעשיה לבד כנודע, אך דע כי עולם הבריאה הנה הוא רק בבחי' שורש להם שהיא השורש דרוח ונפש, ומציאותה הוא תכונה יקרה כזו אשר אפשר לה להיות משכן ומעון לשכינת עוזו ית"ש, לשכון כבוד בתוכה, והיא כסא כבודו מקדש אל בית המקדש של מעלה, שעל ידה שורה שכינתו למטה והיא לבושה לשכינתא לבושה לאור, כגוונא דגופא דאיהו לבושה דנשמתא וכמ"ש בזוה"ק (בראשית כב ע"ב). וכשהתחוננים זוכים, מתלבש שם השכינה הקדושה ומתגלה על ידה למטה. ואמרו בזוהר (שם כג רע"ב) ובגין דא כל מאן דחב כאלו אפשיט לשכינתא מלבושהא כו' וכל מאן דמקיים פקודין דאורייתא כאלו הוא לביש לשכינתא בלבושהא⁹⁶⁴, וכמו שהאריך בזה הגר"א בספד"צ רפ"ד (כט ע"ב) ע"ש. והרי הוה כל עולם הבריאה בבחי' ממוצע בין האצילות לבין היצירה והעשיה, שהם כללות הרוח ונפש שהם הנפרדים העיקריים⁹⁶⁵, ובהבריאה הוא שרשם, ששם הוא שורש היצירה שורש הרוח הכללי, וכן שם הוא שורש העשיה שורש הנפש הכללי. ולכן ביום שבת ור"ח, מקבל העשיה שפעת והארת האצילות מעולם הבריאה במכוון בלתי התלבשות בהיצירה וכמ"ש בזוה"ק (פ' נח דף עה ע"ב), ואינו משמש היצירה אז אלא למעבר בלבד, והוא משום כי הבריאה הנה היא שורש להיצירה ולהעשיה לשניהם בשוה ע' פע"ח שער מקראי קודש (פרק ג) וכן בשער הכוונות (דף עו סוף ע"ד). והרי נמצא כי עיקר הנבראים הם באמת רק רוח ונפש, ומה שהם ג' עולמות ולא שניים, הוא משום כי הבריאה הוא שרשם, וצורכו הוא לבחי' ממוצע בין האלהות להנפרדים ע"ד שכתב הרב בשער דרושי אבי"ע (פרק א). (קיג ע"ג) ומתלבש שם השכינה לשכון על ידה בתחוננים, ומחמת גודל השבת והמעלה הזה, שהרי היא בית המקדש של מעלה, מעונה אלהי קדם, לכן נעשית היא נשמה להם. אך באמת הנה היא רק בחי' הנשמה שברוח ונפש עצמן והיא השורש דהרוח ונפש כנו'. והרי היא ג"כ רק מכללות דהרוח ונפש לבד, כי הנשמה האמיתית הוא רק אלהות, ואין עצמותה מהנפרדים כלל וכמ"ש (בראשית ב ז) ויפה באפיו נשמת חיים, והוא כביכול מכחו ועצמותו ית"ש.

אך מה שהערינו לעיל במה שאמר הרב בשער השמות (פרק ב) ובכ"מ כי הרוח ונפש דהבי"ע הם מהנפרדים, הלא מאחר שזכו להנשמה מהאצילות הרי מכל שכן הוא שיש להם רוח ונפש דאצילות ג"כ וכמו שמוכח בזוה"ק (משפטים צד ע"ב) וכנ"ל. אך הענין הוא, כי באמת הנה יש בהבי"ע רוח ונפש מהאצילות ג"כ, ומ"ש בשער השמות כי הרוח ונפש הם מהבי"ע, הכוונה הוא רק כי ישנם רוח ונפש אשר הם ממציאיות הבי"ע גופה ג"כ, אבל משא"כ הנשמה האמיתית הנה היא רק מהאצילות, אבל הרוח ונפש הם בב' בחי', כי ישנם רוח ונפש שהם מהבי"ע עצמן, וישנם רוח ונפש שהם מהאצילות ג"כ, והוא כמו שאמר הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ו) כי מהכאת י' כלים דאצילות במסך הבריאה הנה עי"ז מתנוצץ י' ניצוצות, ומתנוצצים ומאירים דרך המסך והם נעשו ונתהוו בחי' נפש

⁹⁶³ עי' בזה בהקדו"ש שער ג' פרק ו'.

⁹⁶⁴ ז"ל בשלימות: כל מאן דחב כאלו אפשיט לשכינתא מלבושהא והאי איהו עונשא דאדם וכל מאן דמקיים פקודין דאורייתא כאלו הוא לביש לשכינתא בלבושהא.
תרגום: כל מי שחטא, כאלו הפשיט לשכינה את מלבושיה, וזהו עונש האדם. וכל מי שמקיים מצוות התורה, כאלו הלביש לשכינה את מלבושיה.

⁹⁶⁵ עי' לעיל הערה 109.

דע"ה ח"ב

להבריאה, ועד"ו מתנוצץ אורם עוד מהבריאה להיצירה דרך מסך היצירה והוא הנפש להיצירה, וכן מהיצירה להעשיה דרך מסך העשיה והוא הנפש דהעשיה. וכל בחי' הנפש הזה הוא מהתנוצצות הכלים דהאצילות אשר דרך המסכים הנז', והם אלהות גמור כמ"ש בספר הליקוטם (דף קיג סע"ב) אלא שיש שם ט"ם קצת ע"ש.

והרוח דבריאה הנה הוא מהמסך עצמו מההיצונויות שבו וכמ"ש הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ו), ועד"ו הוא ג"כ בהיצירה והעשיה, [וע' כ"ז לקמן סי' י"ג בביאור וארוכה ע"ש]. ועכ"פ הוא כי ישנם בבי"ע בחי' רוח ונפש דאצילות ג"כ שהם אלהות, והם זולת הרוח ונפש אשר ממדרגת הבי"ע עצמן שהם מהנפרדים. משא"כ הנשמה, הנה היא רק מאצילות, ואין ממדרגת הבי"ע עצמן נשמה אמיתית כלל. וכן אמר ג"כ בשער א"א (פרק ד) כי כל נשמה היא הוי"ה דיודי"ן, וכן הוא ג"כ בעקודים (פרק ב) ובשבירת הכלים (פרק ב), וע' דברינו לעיל דרוש ד' ענף כ"ג סי' ז'.

וכן הנה ישנם בבי"ע ג"כ בחי' חיה ויחידה מאצילות, והגם שהרח"ו ז"ל אמר בשער השמות (פרק ב) כי לא קיבל אותם מהאריו"ל, אך כוונתו הוא רק שלא קיבל את פרטי השמות שבהם איזה שמות שהם, ע"ד שקיבל את השמות דנשמה שהם הכלים דאצילות דהזו"ן, וכן הנרנח"י שבהם המבואר בשער השמות (פרקים ג ד). אבל בחי' הכלים דהא"א וא"א דאצילות, הנה לא קיבל בהם את שמותיהם כלל, ומכל שכן הנרנח"י שבהם איזה שמות שהם. אבל בדרך כללות וסתם, הרי אמר שם הרח"ו ז"ל בשער השמות (פרקים א ב) וכן בספר שער הקדמות (דף עח ע"ג), כי גם א"א ואו"א דאצילות הנה מתלבשים בחי' הג' כלים פנימי תיכון היצון שבהם בהא"א ואו"א דבי"ע ע"ש. והנה הם הם החיה והיחידה דבי"ע מהאצילות, כי הא"א ואו"א הרי הם היחידה והחיה עצמן. ועכ"פ הוא כי ישנם בבי"ע כל הה' בחי' נרנח"י מהאצילות שהם כולם אלהות, אלא שהנפש והרוח הנה ישנם שם נפש רוח שהם מבי"ע עצמן ג"כ שהם מהנפרדים. וישנם בבי"ע ב' בחי' נפש רוח: אחד, מאצילות, והם אלהות. ואחד, מהבי"ע עצמן והם מהנפרדים. אך הנשמה חיה יחידה הכלליים שבהם, הם רק מאצילות והם אלהות גמור וכנז'.

אמנם מה שאמרנו כי מתלבשים הג' כלים פנימי תיכון היצון מהא"א ואו"א דהאצילות ג"כ להיות ליחידה וחיה בהעולמות בי"ע, הנה זהו ג"כ רק מאחר הקטרוג דהלבנה והלאה, כי אז ירדו כל הי' מלכיות דכל הי' ספי' דאצילות הם עצמן בבי"ע וכמ"ש בשער מוחין דצלם (סוף פרק ה), וירדו גם המלכיות דבחי' הכלים פנימי תיכון היצון דהא"א ואו"א דאצילות לבחי' נשמה ואלהות בהא"א ואו"א דבי"ע, והא"א והאבא הם היחידה והחיה כנז' וכנודע. אבל קודם הקטרוג דהלבנה, הנה לא ירדו כל אותן המלכיות עצמן אלא רק התנוצצות אורות מהם לבד, והם היו הנשמה הכללית, וכן החיה ויחידה הכלליים בהבי"ע ואלהות וקיג ע"ד) שבהם, וכמ"ש בשער כסא הכבוד (סוף פרק ד בהמ"ב) כי מתנוצצין ג' אורות מכח"ב דאצילות, ומתלבשין בהג"ר שבכל פרצוף ופרצוף מהה' פרצופים דבריאה כו' ע"ש. וע' עוד בשער סדר אבי"ע (פרק ו) כי הנשמה דהבריאה היא מהכאת הי' ספי' פנימיות דהבינה בהמסך כו' ע"ש, והוא עצמו ההתנוצצות אור דהבינה דאצילות שאמר בכסא הכבוד (פ"ד בהמ"ב) והוא הנשמה דהבריאה. וכן החיה ויחידה הוא מהתנוצצות אור דהחכמה והכתר דאצילות שאמר בכסה"כ פ"ד הנז'. ועכ"פ הוא כי ישנם בהעולמות בי"ע כל הה' בחי' נרנח"י מהאצילות שהם כולם אלהות, והוא מהכאת הי' כלים בהמסך, ומההיצונויות דהמסך עצמו שאמר בסדר אבי"ע פ"ו שהם הנפש ורוח בהבי"ע, ומהתנוצצות האורות דכח"ב שאמר בכסה"כ פ"ד בהמ"ב, ומהם הוא הנשמה חיה יחידה בהבי"ע. וכ"ז היה קודם הקטרוג דהלבנה, שאז לא ירד מהאצילות

דע"ה ח"ב

לבי"ע רק התנוצצות אורם לבד כנוז. אבל אחר הקטרוג דהלבנה שאמר לה הקב"ה לבי ומיעטי את עצמך (חולין ס ע"ב), והוא שנגזר עליה שתדד למטה בהבריאה, הנה אז ירדה היא עצמה (ולא היה די בהתנוצצות אורם לבד אשר בתחילה, ע' שער כסה"כ (פרק ה סמוך לסופו) אלא שירדה היא עצמה), ונעשית הנרנח"י דהאלהות אשר בהעולמות בי"ע וכמ"ש הרב במוחין דצלם (סוף פרק ה). כי אחר הקטרוג ירדו המלכיות כולם, המלכות דנוק' ומלכות דז"א ומלכות דאימא ומלכות דאבא ומלכות דא"א, ירדו הם עצמם בבריאה ולא הארתם אלא הם ממש ע"ש. ונעשו הם עצמם לנרנח"י דהאלהות אשר בהעולמות בי"ע, כי הפנימיות שלהם ירדו בבריאה, והתיכונות שלהם ירדו ביצירה, והחיצוניות שלהם בעשיה, וכמ"ש בשער השמות (פרקים א ב) בענין הג' כלים פנימי תיכון היצון מכל הה' פרצופים דהאצילות שירדו בבי"ע, כי אלו הג' כלים הם עצמן המלכיות שאמר במוחין דצלם (סוף פרק ה), כי בירידת הכלים ירדו בחי' האורות שבהם ג"כ עכ"פ. והרי היה הירידה מכל הה' פרצופי דהאצילות כולם, והם הנרנח"י הכלליים דהאלהות אשר בבי"ע. והרי נתבאר ענין הנרנח"י דהאלהות אשר בהעולמות בי"ע, והחילוק שבהם אשר בין קודם הקטרוג דהלבנה לאחר הקטרוג והבן כ"ז היטיב, כי בזה יתבאר לך כמה מרחות אשר מרחו המפרשים בענין זה.

ואין להרהר ולהקשות כי הרי לפי כל הדברים הנז' יהיה נמצא שמהקטרוג דהלבנה הרויחו העולמות בי"ע הרבה, כי מקודם לא היה להם מהאצילות אלא רק התנוצצות אור דהי' ספי' לבד, ואח"כ הרי ירדו בהם כל המלכיות עצמן. אך הענין הוא כי הרי בירידת כל המלכיות עצמן, הנה הוא באמת מיעוט גדול לכל אותן המלכיות, והוא ענין מיעוט הלבנה שאמר לה הקב"ה לבי ומיעטי את עצמך, שהרי בנינה הוא מכל המלכיות כולן כמ"ש בשער מיעוט ירח (ריש פרק א) וכנודע. וכאשר ירדה נצטמצם ונתמעט אורה הרבה לפי כח הבי"ע שיוכלו לקבל אורה, משא"כ קודם הקטרוג שהיתה בכל תוקפה ובכל אורה הראוי לה למעלה, הנה היה תועלת גדול אז גם לכל העולמות בי"ע כשהיו מקבלים מהתנוצצות אורה הרבה יותר ממה שמקבלים אח"כ ממנה עצמה אחר המיעוט.

ובאמת הוא כי מיעוטה אשר נעשה בה מהקטרוג, וזה היה ביום ד', הנה חזרה ונתגדלה אח"כ ביום ו' וכמ"ש בשער מיעוט הירח (פרק ב), ונעשה עיקר הענין דהמיעוט מה שתלוי ירידתה ועלייתה במעשה התחתונים וכמ"ש בשער המלכים (פרק ו), ויתבאר בעה"י במ"א בארוכה. אך מה שנוגע לענינינו, כי ע"י פגם מעשה התחתונים היא חוזרת ומתמעט כמו המיעוט הראשון ובעוד יותר גרוע וכמ"ש הרב במיעוט הירח (פרק ב), כי ע"י הטא אדה"ר חזרה כמו בעת המיעוט ועוד יותר גרוע, כי המ' עליונים שלה ירדו למטה בקליפה רחמ"ל.

ואמנם כל ירידתה אשר בעת המיעוט וכן כל מה שנעשה בה ע"י החטא הנה הוא הכל רק על המלכיות שבה לבד, אבל עיקרה אשר באצילות הנה היא נשאר שם לעולם וכמו שיסדו (עלינו לשבח) ושכינת עוזו בגבהי מרומים, וע"ז אמרו ברע"מ (פינחס רכה ע"א) כי בהשם הויה ב"ה שהוא באצילות לא מטי ביה חובין לאפרשא כו', ועליה אתמר (תהלים ה ה) לא יגורך רע⁹⁶⁶, כי אין הקליפה נוגעת שם חלילה וחלילה, כי שם הוא והזר הקרב

⁹⁶⁶ ז"ל בשלימות: אני יי' לא שניתי לא מטי ביה חובין לאפרשא אתווי י' מה' ו' מה' דלית ביה פרודא ועליה אתמר לא יגורך רע. תרגום: "אני ה' לא שניתי", לא מגיע אליו חטאים להפריד אותיותיו, י' מה' ו' מה', שאין בה פרוד, ועליו נאמר "לא יגורך רע".

דע"ה ח"ב

יומת (במדבר א נא)⁹⁶⁷. אמנם הנה נגיעת מעשה בני אדם שם הוא בענין הריבוי והמיעוט, והוא סוד העבודה (קיד ע"א) צורך גבוה⁹⁶⁸, וזה נוגע למעלה למעלה עד גם בעולם העקודים וכמ"ש בשער מטי ולא מטי (פרק ב), ובענינינו שהוא בהמלכות דאצילות שכינת עוזו ית"ש, הנה נוגע מעשה בני אדם בענין הגדלות והקטנות והריבויים ומיעוטים דכל הז' בחי' שבמלכות המבואר בדברי הרב בשער מיעוט הירח (פרק א), כי לפי ערך הפגם הנעשה בהמלכות שבה היוורדים בבי"ע, כן לפי ערך זה הוא ריבוי ומיעוט הנעשה בהמלכות דאצילות ג"כ, וכמ"ש בזוה"ק (ויצא קנט ע"ב) שכינתא לתתא ושכינתא לעילא, וכשהיא לא אתתקנת לתתא הכי נמי לא אתתקנת לעילא ע"ש⁹⁶⁹. ומתחלפת לעילא תמיד בענין תיקונה בהז' מדרגות שאמר בשער מיעוט הירח (פרק א), ומתחלפות ממדרגה למדרגה לעילא כפי ערך התיקון והפגם הנעשים בהמלכות שבה אשר לתתא. ולכן הוא כי ע"י חטא אדה"ר, אשר חזרה להמיעוט היותר אפשרי, והיינו שהי' מלכות דהי' ספי' שלה ירדו ממנה ונצטמצמו ונעשו כולן לנקודה אחת כלולה מי', ועמדו באחורי היסוד דז"א באחורי העטרה שבו, כי שם הוא שרשם הראשון ולכן ירדו שם להאחו בו. אמנם לא יכלו לעמוד שם ג"כ כמ"ש בשער סדר אבי"ע (פרק ו), וירדו בבי"ע: הפנימיות בבריאה, והתיכוניות ביצירה, והחיצוניות בעשיה. אמנם מה שירדו בבי"ע הוא רק הט' אחרונות דאותה הנקודה, אבל הכתר שבה הוא נשאר באצילות אחוז בעטרה דז"א, אך הט' אחרונות שירדו בבי"ע, ובפרט החיצוניות שלהם שירדו בעשיה, הנה זהו שאמרנו שהט' עליונים ירדו בקליפה, כי בעשיה שם הוא מדור הקליפות והרע, הוא שם מרובה על הטוב⁹⁷⁰, וירידתה שם הוא בסוד (משלי ה ה) ורגליה יורדת מות. והגם שהם רק הט' אחרונות, עכ"ז הם נקראים ג"כ בשם הט' העליונים* משום שהם מנקודת הכתר שבה אשר יצא בה בעולם הנקודות כנודע. ויורדים בבי"ע הט' אחרונים מאותה נקודת הכתר, ומשום שהם מנקודת הכתר נקראים בשם עליונים, אבל באמת הם רק הט' אחרונים דאותה הנקודה, כי הכתר שבה, שהוא הכתר שבכתר, הוא נשאר באצילות אחוז בעטרה דז"א כנז'.

*הגהה עי' עיקר הדברים כזה לקמן סי' ד'.

אמנם הנה מבנין המלכות נוק' דז"א אשר בעת התיקון דמעשה בראשית, הנה הוה כ"ז רק הי' מלכות האחרונים שבה וכנודע, שכל מה שיצא בעולם הנקודות הוא רק בחי' המלכות לבד. והגם שהם השורשים הראשונים לכל, עכ"ז הנה הם נעשים בכל פרצוף ופרצוף רק לבחי' המלכות האחרונות שבו לבד, והם היוורדים למטה בעת הפגם, ור"ל הט' אחרונות דכל א', אבל העליונה שהוא הכתר דכל א', הוא נשאר לעולם למעלה באצילות, ובסוד הכתוב (תהלים קיט טפ) לעולם הי' דברך נצב בשמים ע' (שער מיעוט הירח) (פרק א) ומוחין דצלם (סוף פרק ה). ועכ"פ הוא כי מה שיורדים הוא רק המלכות האחרונות לבד, אבל עיקר בנין הנוק' דז"א הנה היא נשארת לעולם בבניינה למעלה באצילות, והוא מה

⁹⁶⁷ תיקו"ז י ע"א.

⁹⁶⁸ עי' לעיל הערה א.

⁹⁶⁹ ז"ל בשלימות: ותא חזי שכינתא לתתא ושכינתא לעילא שכינתא לעילא בתריסר תחומי רתיכין קדישין ותריסר חיוון עלאין שכינתא לתתא בתריסר שבטין קדישין, וכדין אתכלילת שכינתא לעילא ותתא וכלא בחד זמנא כחדא ואף על גב דבזמנא דישראל בגלותא לתתא לא אתתקנת לעילא הכי נמי לא אתתקנת בגין דלתתא לא אתתקנת ודא הוא בגלותא עמהון דישראל דאיהי בגלותא עמהון.

תרגום: ובא ראה, שכינה למטה ושכינה למעלה, שכינה למעלה בשנים עשר תחומים מרכבות קדושות, ושתיים עשרה חיות עליונות. שכינה למטה בשנים עשר שבטים קדושים, ואז נכללת השכינה למעלה ולמטה והכל בפעם אחת יחד. ואף על גב שבזמן שישראל בגלות למטה לא נתקנת למעלה, כך גם לא נתקנת משום שלמטה לא נתקנת, וזהו בגלות עם ישראל, שהיא בגלות עמהם.

⁹⁷⁰ עי' שער הקלי' פרק ג'.

דע"ה ח"ב

שיסדו (עלינו לשבח) ושכינת עוזו בגבהי מרומים כנ"ל. אמנם הוא כי ע"י ירידת המלכות למטה כאשר ירדו ע"י פגם כנז, הנה היא מחוסר תיקון ג"כ למעלה וכנ"ל, וזהו שאמר הרב במיעוט הירח (פרק ב) כי ע"י חטא אדה"ר אשר חזרה למטה תחת היסוד באחוריו ונשארה שם, ור"ל על הי' מלכות שבה, שהם יורדים למטה בעת הפגם. והכתר שבהם נשאר באצילות תחת היסוד, והט' אחרונים יורדים בבי"ע וכנז. הנה אז עומדת המלכות דאצילות ג"כ רק בהבחי' הב' מהו' בחי' שאמר שם, והיינו שהיא פרצוף שלם מי' ספי' באחור ז"א מהחזה ולמטה שבו, והה' ראשונות שלו אינו מאירין בה, והוא בסיבת הטעם שאמרנו לעיל ריש סי' א' ע"ש.

והנה אמרנו לעיל כי קודם הקטרוג היה מתפשט התנוצצות אור מכל הי' ספי' דהאצילות בהעולמות בי"ע, ואמרנו כי אותה ההתנוצצות היה יותר מעולה מבחי' המלכות עצמן אשר ירדו אחר המיעוט והפגם. והענין הוא כי מה שיורד אחר הפגם, הנה הוא רק הט' מלכות דנקודת הכתר אשר יצא בעולם הנקודות וכנז, אבל התנוצצות אור אשר קודם החטא, הנה היה מאור התיקון דהמ"ה שהוא מהאור הגנוז, והוא אשר בא בסוד תוספת ומסתלק למעלה בעת הפגם, כי הוא הזיהרא עלאה אשר נסתלק ע"י החטא כנודע⁹⁷¹. והנה הגם שהוא גבוה ומעולה מהב"ן דהנקודות לאין קץ, עכ"ז הנה בהנוק' דז"א, אשר בה יצא בעולם הנקודות הכתר שבה, הנה {קיד ע"ב} נקרא כל אור התוספות אשר ניתוסף בה בעת התיקון בשם הט' אחרונים שבה, משום שהוא בא אליה ביחד עם הט' תחתונות דהב"ן הניתוסף בה ג"כ בעת התיקון על הכתר שבה אשר מעולם הנקודות, וזהו שאמר בשער המלכים (פרק ו) שהט' תחתונות שבה מסתלקים בעת הפגם, והכוונה הוא על כל הזיהרא עלאה שהוא כל אור התיקון בכלל אשר ניתוסף בהנוק' בעת התיקון דמעשה בראשית, הנה הם מסתלקים ממנה ועולים למעלה בעת הפגם. אך כל מה שנסתלק הנה הוא רק האור הפנימי לבד, שהוא האור דהדעת עלאה, הזיהרא עלאה, אבל עיקר בניינה הנה היא נשאר באצילות לעולם, כי עומדת במדרגת הבחי' הב' מהו' בחי' שבה כנ"ל, והבן כ"ז היטיב ויתבאר לך בזה כל מה שטרחו המפרשים בשער מיעוט הירח (פרק ב). אמנם מ"ש שם הרב עוד בענין סילוקה למעלה מזו רקיעים, נראה לי לומר אם יבשר בעיני ה', שהכוונה הוא רק על המלכות נוק' אשר בהיכל ק"ק דבריאה, אבל באצילות לא נמצא אלו הבחי' כלל שתוכלל בג"ר שלה ע"י פגם ועון, כי א"כ הרי יש עוד בחי' אחת בענין מיעוטה, והרי שם (פרק א) אינו חושב אלא רק ז' בחי' לבד כן נראה לי לומר, והשם יתברך יכפר. אמנם בענין ירידתה לבי"ע, ובפרט החילוק אשר בין עת המיעוט לעת הפגם, עדיין לא בארנו כל הצורך ולכן נדבר בזה עוד ובסי' בפנ"ע.

דרוש ה ענף א סימן ג

לפני המיעוט דקטרוג הלבנה שהיה ביום ד', אשר אז נגזו האור הראשון היה הנרנח"י דבי"ע מהתנוצצות האור די' הספי' דאצילות, אך לאחר מכן נתמעטו הנפש רוח דהבי"ע ממדרגתם הרבה, שכן מעתה היו חסרים מהאור שנגזו. אמנם הנשמה חיה יחידה דהבי"ע היו אחר המיעוט מהמלכות עצמן דכל הי' הפרצופים דאצילות, והם עצמן היו בחי' הכלים הפנימי תיכון וחיצון דהא"א או"א זר"ן דאצילות שירדו לבי"ע. אמנם ההתנוצצות די' הספי' אשר קודם המיעוט, אשר היו עדיין בגילוי דהאור הראשון, היו משובחים מהמלכות אשר ירדו אחר המיעוט, שכן המלכות שירדו לאחר המיעוט היו נעדרי גילוי האור הראשון. וזאת, מכיוון שההתנוצצות די' הספי' דאצילות שהאירו בבי"ע לנרנח"י שבהם קודם המיעוט, היו מכל י' הספי' בשלימותם, שהוא ע"י אור התיקון דהמ"ה ומשלימות הב"ן אשר נתקנו ונשלמו בעת התיקון דמעשה בראשית. אמנם למלכות שירדו לאחר המיעוט, לא היה משלימותם כי אם מאור הב"ן דעולם הנקודות כלבד. כל מקרה דז' המלכים היה בכל ו' הפרצופים עתיק א"א או"א זר"ן, והיו הג"ר שהם א"א ואו"א, וכל א' מי' הספירות

⁹⁷¹ ע"י לעיל קיא ע"ג.

דע"ה ח"ב

אמנם הז"א שבכל א' מו' הפרצופים הנז' יצא בסוד חג"ת ונה"י בלבד, והנוק' שבכל א' מו' הפרצופים הנזכרים יצאה רק בסוד הכתר שבה בלבד.

היה חסר לנוק' שבכל א' מו' הפרצופים שבנקודות ב' בחי', ואפילו מהב"ן: א) ט' האחרונים הפרטיים (המלכות, ב) ט' העליונים הכלליים של הב"ן. וזה היה חסר לכל פרצוף שבנקודות, שמכל א' יצא רק המלכות בלבד. שתי הבחינות הללו נשלמו ובאו בה בעת התיקון ע"י צירוף השם מ"ה (לכן לפעמים באריז"ל נמצא שנסתלקו הט' עליונים ובמ"א איתא שנסתלקו ט' התחתונים). אמנם בעת המיעוט דקטרוג הלבנה הנ"ל, חזרה ונתמעטה כמו בעולם הנקודות, ונסתלקו ממנה ב' הבחי' של ט' הספירות שאמרנו.

אמנם כבר אמרנו כי אותו הכתר דמלכות (הרי הוא המלך הז') כלול אף הוא מ"י, וכאשר חזרה הלבנה לקדמותה בעת המיעוט דקטרוג הלבנה (דהיינו למלכות דב"ן ולכתר דמלכות כנז' ששורשו בסוף היסוד דז"א הרי הוא סוד העטרה שבו) ירדה ועמדה שם ליאחוז בשרשה, הרי הוא עטרת היסוד שבו. אמנם נטרדה גם משם בגזרת המאציל ית"ש שגזר עליה ליעשות לראש לשועלים, וירדו ט' האחרונים של אותו הכתר שהיה כלול מ"י לבי"ע: הפנימיים בבריאה, והתיכונים ביצירה, והחיצוניים בעשיה, ולא נשאר למעלה באצילות אלא הכתר שבהם, הרי הוא הכתר שבכתר.

הגם שאמרנו שמה שירד בעת המיעוט הוא רק מציאותו הראשונה שבעולם הנקודות שהוא מהב"ן, אמנם אעפ"כ באמת היה גם מאור התיקון דמ"ה, דלאחר התיקון דמעשה בראשית נתערבו המ"ה וב"ן יחד בכל פרצוף ופרצוף ובכל ספי' וספי', ומאז אין אפילו ניצוץ קטן שיהא מב"ן לבד או מ"ה לבד. א"כ נמצא, שמה שאמרנו שנתמעטה בעת המיעוט וחזרה לקדמותה למציאות הב"ן בלבד, אין הכוונה שנסתלק ממנה אור המ"ה לגמרי ח"ו ונשארה כמו בעולם הנקודות ממש, שכן זה אי אפשר ח"ו וח"ו, אלא הכוונה היא רק שנתמעט גילויי בה ונצטמצם, עד שנראה לנקודה אחת כמו בעולם הנקודות.

הירידה הנ"ל היא רק בבחי' פרטי המלכות של הנוק', אמנם עיקר הנוק' עצמה נשארת בבנייה שבאצילות לעולם, הרי הוא היותה פרצוף גמור ב"י ספי' באחורי ז"א מכנגד החזה ולמטה בלי הארת ה' הראשונות שלו.

הנה נתבאר מדברינו כי קודם המיעוט דקטרוג הלבנה שהיה ביום ד', היה הנרנח"י דבי"ע מההתנוצצות אור דכל הי' ספי' דאצילות המבואר בשער סדר אבי"ע (פרק ו ד"ה עולם הבריאה) ובשער כסה"כ (פרק ד בהמ"ב), והרי היה אותן הנרנח"י דהבריאה יצירה עשיה מהארת אור הננוז אשר שימש הג' ימים הראשונים כנ"ל דרוש ד' ענף כ"ה סי' ד'. אך אחר מיעוט הלבנה שהיה ביום ד', אשר אז נגנז האור הראשון, הרי נתמעטו הנפש רוח דהבי"ע ממדרגתם הרבה, כי היו מעתה חסרים מהאור שנגנזו. ואמנם הנשמה היה יחידה דהבי"ע, הנה הם היו אחר המיעוט מהמלכיות עצמן דכל הה' פרצוף דהאצילות כמ"ש במוחין דצלם (סוף פרק ה), והם עצמן בחי' הכלים פנימי תיכון היצוץ דהא"א או"א זו"ן דאצילות שירדו בבי"ע המבואר בשער השמות (פרקים א ב). אמנם ההתנוצצות דה"י ספי' אשר קודם המיעוט, אשר היו אז עדיין בהגילוי דאור הראשון, היו הם יותר משובח מהמלכיות עצמן אשר ירדו אחר המיעוט, שהיו הם בלתי הגילוי דאור הראשון. וכן הוא עוד כי ההתנוצצות דה"י ספי' דאצילות שהאירו בבי"ע לנרנח"י שבהם קודם המיעוט, הנה היו הם מכל הי' ספי' כולם, ר"ל כמו שהם בשלימותם שהוא באור התיקון דהמ"ה ומשלימות הב"ן אשר נתקנו ונשלמו בעת התיקון דמעשה בראשית, אבל המלכיות עצמן אשר ירדו אחר המיעוט, הנה לא היה משלימותם כלל, אלא רק מאור הב"ן לבד דעולם הנקודות.

והיינו כי הרי נודע הוא כי כל מקרה דז' מלכים היה בכל הו' פרצופים, עתיק א"א או"א זו"ן, ויצא בעולם הנקודות הנוק' דכל א', שהיא המלכות הכללי שבו, רק הכתר שבה לבד, אלא שאותו הכתר היה ג"כ כלול מ"י, כי כל מלך מהז' מלכים היה כלול מ"י כמ"ש בשבירת הכלים (פרק ז), אך עכ"פ הוא כי מציאות הנוק', שהיא המלכות הכללי דכל א' מהששה פרצופים, עתיק א"א או"א זו"ן, היה בעולם הנקודות רק הכתר שבה לבד. והגם כי נודע הוא שבעולם הנקודות לא יצאו רק המלכיות לבד מהב"ן וכמ"ש בשבירת הכלים (פרק ח), אבל הט"ר דב"ן הם יצאו ג"כ רק אחר התיקון עם המ"ה ביחד וכנודע בדברינו, אך אותן המלכיות הרי יצאו ב"י ספי', והיו הג"ר שהם א"א ואו"א שבכל א' מהו' פרצופים הנז' כל א' מ"י ספי', אך הז"א שבכל א' מהו' פרצופים הנז' יצא רק בחג"ת נה"י לבד, והנוק'

דע"ה ח"ב

שבכל א' מהו' פרצופים הנז' יצאה רק הכתר שבה לבד. והרי ניתוסף בה אחר התיקון הט' אחרונים הפרטיים שבאותה המלכות דהנקודות, שתהיה שוה כמו הג"ר דהנקודות, וכן ניתוסף בה הט"ר הכללים דהב"ן אשר זה ניתוסף בהג"ר ג"כ, כי הרי לא יצאו כולם רק המלכות לבד דהב"ן כנז'. וכ"ז הוא לבד התוספות דכל המ"ה הכללי אשר בא וניתוסף בהתיקון לכל א'.

והרי נמצא כי היה חסר להנוק' (קיד ע"ג) שבכל א' מהו' פרצופים הנז' ב' בחי', גם מהב"ן עצמו: אחד, הט' אחרונים הפרטיים דהמלכות, שתהיה שוה להג"ר, שהיו כל א' מהי' ספי' שבהמלכות דהנקודות. ושנית, הט' עליונים הכלליים מהב"ן אשר זה היה חסר להג"ר ג"כ, כי הרי לא יצא בהנקודות רק המלכות לבד מהב"ן, והרי היה חסר לכל א' הט' עליונים גם מהב"ן ובהנוק', אשר לא יצא בה גם המלכות בשלימות כלל אלא רק הכתר שבו, והיה חסר בה גם הט' אחרונים דהמלכות. הנה נקראו אותן הט' אחרונים אשר להמלכות עצמו בשם ט' הפרטיים והט' עליונים אשר למעלה מן המלכות, שזה היה חסר בכולם. הרי הם בשם ט' כלליים בערך הט' אחרונים שבהמלכות עצמו. והרי היה חסר להנוק' שבכל א' מהו' פרצופים הנז' שהיא המלכות הכללי שבכל א' מהו' פרצופים דהנקודות, היה חסר בה ב' בחי': ט' אחרונים, וט' עליונים, ונשלמו ובאו בה בעת התיקון עם השם מ"ה ביחד.

אמנם בעת המיעוט דקטרוג הלבנה שהיה ביום ד', הנה חזרה ונתמעטה כמו בעולם הנקודות, ונסתלקו ממנה הב' בחי' ט' שאמרנו, וזהו מה שאמר הרב בשער המלכים (פרק ו) שנסתלקו ממנה הט' אחרונים. ובשער מיעוט הירח (פרק ב) אמר שנסתלקו ממנה הט' עליונים, והוא ע"פ דברינו, כי בעולם הנקודות יצאה חסרה מאלו הב' מיני ט', אלא שבעת התיקון נשלמה בהם. אך בעת המיעוט חזרה לקדמותה כמו בעת אצילות הראשון, ונסתלקו ממנה הן הט' אחרונים הפרטיים, והן הט' עליונים הכלליים. ומה שאמר בשער המלכים (פרק ו) הט' אחרונים הכוונה הוא על הט' אחרונים הפרטיים, ומ"ש בשער מיעוט הירח (פרק ב) הט' עליונים הכוונה הוא על הט' עליונים הכלליים. והרי אין סתירה מזה לזה, ושניהם אמת, כי שניהם נסתלקו בעת המיעוט ונשארת רק בהמלכות דהב"ן, ורק בהכתר דהמלכות וכנז'.

אמנם כבר אמרנו כי גם אותו הכתר הוא כלול ג"כ מי', וכמ"ש הרב בשבירת הכלים (פרק ז סמוך לסופו) שכל מלך מהו' מלכים היה כלול מי', וכן הוא פשוט ונודע מכ"מ. והרי הוה אותו הכתר שהוא המלך הו' כלול ג"כ מי', וכאשר חזרה בעת המיעוט דקטרוג הלבנה לקדמותה, להמלכות דהב"ן ולכתר דהמלכות כנז', והנה השורש דאותו הכתר הוא בסוף היסוד דז"א, כי הוא מסוד העטרה שבו כמ"ש בתיקון נוק' (פרק ב כלל ט). ולכן כאשר חזרה בעת המיעוט לקדמותה, הנה ירדה ועמדה שם להאחו בשרשה שהוא בעטרת היסוד שבו, אך נטרדה גם משם בגזרת המאציל ית"ש שגזר עליה להעשות ראש לשועלים⁹⁷², וירדו הט' אחרונים של אותו הכתר שהיה כלול מי', הנה ירדו הם בבי"ע: הפנימים בבריאה, והתיכונים ביצירה, והחיצונים בעשיה, ולא נשאר למעלה באצילות אלא רק הכתר שבהם, שהוא הכתר שבכתר, הנה הוא לבדו נשאר באצילות בסוף היסוד דז"א כי שם הוא שורשו, אבל הט' אחרונים שבו ירדו בבי"ע. וזהו מה שאמר הרב במוחין דצלם (סוף פרק ה) שהמלכות ירדו בבי"ע, והכוונה הוא על הט' אחרונים דכל מלכות מהו' פרצופים הנ"ל, ויצא כל מלכות בהכתר שבה, ואותו הכתר הרי הוא

⁹⁷² עי' דרושי אבי"ע פרק יב.

דע"ה ח"ב

כלול מ"י, וירדו המ' אחרונים מהם בהעולמות ב"ע, והם הג' בחי' כלים שאמר בשער השמות (פרקים א ב), כי בהמלכות דהנקודות שם הוא כל העביות והכלים. והוא דברי הרב אשר אמר במוחין דצלם (סוף פרק ה) עם דבריו אשר אמר בשער השמות (פרקים א ב) ענין אחד, אלא שבשער השמות מבאר ומפרש את דבריו ביותר, שהם נחלקים בג' בחי': פנימי תיכון חיצון, והם יורדים בב"ע, וכן מצאתי בזהר הרקיע (דף קסז ע"ב) כי כל מה שנזכר בענין מיעוט הלבנה הוא רק בלבושה ולא בה, עכ"ל.

אמנם דע כי הגם שאמרנו כי מה שירד בעת המיעוט הנה הוא רק מציאותה הראשונה אשר בעולם הנקודות שהוא מהב"ן לבד, אך עכ"ז הנה היה באמת מהאור התיקון דהמ"ה ג"כ, וכנודע⁹⁷³ דאחר התיקון דמעשה בראשית הנה נתערבו המ"ה וב"ן יחד בכל מציאות פרצוף ופרצוף וספי' וספי', ואין שום ניצוץ קטן שיהא מב"ן לבד או מ"ה לבד, אלא הם מעורבים ומיוחדים יחד המ"ה עם ב"ן בכל הנאצלים כולם לעולם. וא"כ נמצא כי מה שאמרנו שנתמעטה בעת המיעוט וחזרה לקדמותה למציאות הב"ן לבד, אין הכוונה שנסתלק ממנה אור המ"ה לגמרי ח"ו ונשארה וקיד ע"ד כמו בעולם הנקודות ממש, כי זה אי אפשר ח"ו וח"ו, כי מאחר התיקון דמעשה בראשית, שהתייחד א"ס ית"ש בהם להעשות עמהם אחד ממש, הנה לא נסתלק יחודו מהם לנצח, אלא הכוונה הוא רק שנתמעט גילויי בה, ונצטמצם עד שנראה לנקודה אחת כמו בעולם הנקודות. אבל באמת הנה הוה יחודו ית"ש בה תמיד, והיא לעולם אלהות גמור, מיוחד בא"ס ית"ש אשר בכל האצילות כולו בתכלית האחדות, אלא שנתמעטה וירדה בב"ע. וכן הוא הוראת לשון מיעוט, מיעוט הירח, כי רק נתמעטה ולא נסתלקה ח"ו. וזהו מ"ש הרב בשער השמות (פרק א ב) בענין ירידת הכלים לבי"ע, כי גם הי' סמכין שלה מתפשטים ג"כ ע"ש וזכור ודע זה.

ועכ"פ הוא כי הנה נתבאר לנו כי ירידתה בעת המיעוט, הנה הוא רק המלכות דהב"ן [אלא שהוא ביחוד המ"ה עכ"פ כנז'], ורק הכתר דהמלכות, ונסתלקה ממנה המ' עליונים והמ' אחרונים, והם נסתלקו ועלו למעלה, ור"ל שנסתלקו ממנה ועלו בז"א, והכתר עצמו הרי הוא כלול מ"י, ונשארה הכתר שבו אחוז בעטרת היסוד דז"א, והמ' אחרונים דאותו הכתר ירדו בהעולמות ב"ע, וירדו הם עם התשעה סמכין שלהם (המבואר בזה"ק ריש פ' תצוה קפ ע"א) ג"כ. אמנם אלו המ' נעשו שם ל"י, וירדו הי' פנימים עם הי' סמכין לבריאה, והי' תיכונים ליצירה, והי' חיצונים לעשיה. וכ"ז הנה הוא רק מהמלכות דהנוק' אשר בכל א' מהששה פרצופים הנ"ל. אך עיקר הנוק' עצמה הנה היא נשארת בבניינה באצילות לעולם, וכמו שמבואר במוחין דצלם (סוף פרק ה) כי גם מהנוק' לא ירד בעת המיעוט רק המלכות שבה לבד, וכן הרי מבואר בשער מיעוט הירח (פרק ב) שגם אחר החטא הנה היא עמדה לעולם בבניינה באצילות] בהבחי' הב' מהו' בחי' שאמר שם (פרק א). וע"ש בהגהה הובא מדברי הרח"ו ז"ל בשער הקדמות מה שטרח בזה⁹⁷⁴, אך לפי דברינו הרי הוא ניהא בפשיטות, כי מציאותה באצילות היא לעולם לא פחות מהבחי' הב', והוא היותה פרצוף גמור בי' ספי' באחורי ז"א מכנגד החזה ולמטה בלתי הארת ה' ראשונות שלו, ומציאות הוה לא יחסר ממנה לעולם, והוא מה שיסודו (עלינו לשבח) ושכינת

⁹⁷³ ע"י ע"ח שער טנת"א פרק א' במ"ב.

⁹⁷⁴ דף פה ע"ג ז"ל: אמר הכותב חיים צ"ע במה שאמרנו פה כי כשחטא אדם חזרה הנקבה בבחי' נקודה תחת היסוד שבו. והנה בתחלת דרוש זה כתבנו שבימי אדם היתה הנקבה אחור באחרו בפרצוף גמור בבחינה השניה. והנעל"ד לתרץ הוא כי דבר זה כבר ביארתי בדרושים אחרים כי זה היה בשעה שחטא אבל אחר כך שב בתשובה ועל ידי מעשיו נעשת פרצוף כנזכר.

דע"ה ח"ב

עוּזוּ בַּגְּבְּהֵי מְרוֹמִים וּכְנָ"ל. אִךְ מָה שֶׁאָמַר בְּעֵינֵי הַיּוֹתָה לְמַטָּה מֵהִיסוּד שְׁלוֹ, שֶׁהוּא הַבְּחִי' הַא', הֵנָּה כ"ז הוּא רַק עַל הַמְּלָכוֹת שְׁלֵה, וְעַל הַכְּתָר דֵּה־מְלָכוֹת שֶׁהוּא שְׂרֵשָׁה הַרְאִשׁוֹן, הֵנָּה הוּא הַיּוֹרֵד בַּעַת הַמִּיעוּט לְמַטָּה מֵהִיסוּד, וְהַט' אַחֲרוֹנִים שָׁבוּ יוֹרְדִים אֶז לְבִי"ע כְּנֹז. אֲבָל שְׁלֵא בַּעַת הַמִּיעוּט הֵנָּה הוּא נִכְלָל בַּהֲנוּק', כִּי הוּא הַמְּלָכוֹת שְׁלֵה, וְהוּא רַק חֵלֶק מִמֶּנָּה עֲצֻמָּה, אִךְ עֲצֻמוֹתָהּ גּוֹפָה הִיא לְעוֹלָם אֵינָה חֶסְרָה מֵהַבְּחִי' הַב'. וְכָל הַבְּחִי' הַא' שֶׁאָמַר שָׁם, הוּא רַק עַל הַמְּלָכוֹת שְׁבָה, וְעַל הַכְּתָר דֵּה־מְלָכוֹת שֶׁהוּא שְׂרֵשָׁה הַרְאִשׁוֹן, הֵנָּה הוּא הַיּוֹרֵד בַּעַת הַמִּיעוּט, וְשְׁלֵא בַּעַת הַמִּיעוּט הוּא עוֹלָה וְנִכְלָל בַּה' ג"כ. וְהַטַּעַם מָה שֶׁהַמִּיעוּט דְּבַחִי' הַא', שֶׁהוּא הַמִּיעוּט הַיּוֹתֵר גְּרוּעַ הוּא רַק בּו, הוּא מְשׁוּם שֶׁהָרִי הוּא מְעוֹלָם הַנְּקוּדוֹת אֲשֶׁר חָזְרוּ אַחֲ"כּ לְתוֹהוּ, וּבִסְבִּיבָתָהּ הוּא כָּל הַמִּיעוּט וְהַפְּגָם כְּנוֹדַע. לְכֵן נַעֲשֶׂה הִירִידָה וְהַמִּיעוּט הַיּוֹתֵר גְּרוּעַ רַק בּו, ר"ל בַּהֲמְלָכוֹת דֵּה־ב"ן וּבַהֲכְתָר דֵּה־מְלָכוֹת וּכְנֹז.

דרוש ה ענף א סימן ד

טַעַם הַיּוֹת גַּם גְּנִיזַת הָאוֹר וְגַם מִיעוּט הִירַח בְּיוֹם ד', הוּא מְכִיּוּן שְׁיוּם ד' הוּא יוֹם שְׁלִיטַת סְפִירַת נֶצַח (שֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית הֵם הו"ק), וְאִזּוּ מִתְחִילָה גִּילּוֹי הַמְּלָכוֹת, שְׂכָן כָּל נְה"י הֵם דִּידָה. וּמְשׁוּם שֶׁהַמְּלָכוֹת שְׂרוּיָה בָּה, וְעַל יָדָה נַעֲשׂוּ עוֹלְמוֹת בִּי"ע, שֶׁהֵנָּהגַתָּם עַד בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ הִיא ע"י תְּגַבּוּרוֹת הַדִּינִין אֲשֶׁר מְסוּד עוֹלָם הַנְּקוּדוֹת וְהַתּוֹהוּ. לְכֵן נִגְנָזוּ הָאוֹר בְּיוֹם ד', וְלָכֵן בְּיוֹם ו' חָזַר הָאוֹר הַרְאִשׁוֹן וְשִׁמְשׁ לְצוּרֶךְ בְּרִיאַת הָאָדָם, וְכִמוּ כֵן חָזַר הִירַח לְקִדְמוֹתוֹ וְנִתְגַּדַּל, וּמַעֲתָה כָּל עֵינֵי מִיעוּט הִירַח תְּלוּיָהּ בְּמַעֲשֶׂה בְּנֵי אָדָם, שְׂכָן בַּעַת הַזְּכוּת הִיא מִתְעַלָּה וּמִתְגַּדַּלָּת, וּבַעַת הַפְּגָם הִיא מִתְמַעֲטֶטֶת וְיוֹרֶדֶת רַחמ"ל.

וְהֵנָּה יִרִידָתָהּ אֲשֶׁר ע"י הַפְּגָם הִיא הַרְבֵּה יוֹתֵר גְּדוּלָּה מֵאֲשֶׁר בַּעַת הַמִּיעוּט, שְׂכָן בַּעַת הַמִּיעוּט נִסְתַּלְקוּ הַט' עֲלִיוֹנִים הַכְּלָלִיִּים וְהַט' אַחֲרוֹנִים הַפְּרִטִיִּים מֵהַמְּלָכוֹת שְׁלֵה. אֲמַנָּם בַּעַת הַפְּגָם יוֹרְדִים עִמָּה ט' הַעֲלִיוֹנִים הַכְּלָלִיִּים ג"כ, וְהֵם יוֹרְדִים עִמָּה לְעוֹלְמוֹת בִּי"ע. וְהוּא סוּד גְּאוּוֹתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁנִיטְלָה מֵהֶם וּנִיתְנָה לְאו"ה, וְהוּא סוּד מֶלֶךְ הַדָּר הַנֶּאֱמָר בַּס"פ וַיִּשְׁלַח (וְעַל אִף שֶׁהוּא נֹזֵכַר בְּדַבְרֵי הָאֲרִיז"ל כְּתִיקוֹן, עַכ"ז הִיָּה מֶלֶךְ אָדָם, וּמִמִּילָא אִף הוּא הִיָּה רַשָּׁע).

כָּל הַנֶּ"ל הוּא בַט' הַכְּלָלִיִּים. אֲמַנָּם ט' הַאֲחֲרוֹנִים הַפְּרִטִיִּים דְּאוֹתָהּ הַמְּלָכוֹת אֵינָם יוֹרְדִים אִפְ"י בַּעַת הַפְּגָם, אֲלָא שֶׁהֵם מִסְתַּלְקִים לְמַעְלָה כְּמוֹ בַּעַת הַמִּיעוּט. וְהַטַּעַם, מְכִיּוּן שֶׁאֵם הִיוּ יוֹרְדִים הֵם הִיוּ נִפְגְּמִים יוֹתֵר מִדְּאִי ח"ו, שֶׁהָרִי הֵם לְמַטָּה מֵהַכְּתָר הַנֶּזֶק, וְאִינן חֲשֵׁשׁ בְּהֵם כ"כ, וְאֲדַרְבָּא הוּא, שְׂכָל הַבִּירוּר נַעֲשֶׂה לְעוֹלָם רַק עַל יָדָם, שֶׁהָרִי הֵם יוֹרְדִים עִם אֹר הַמ"ה ג"כ כְּנֹז, וְאוֹר הַמ"ה הוּא הַמְּבַרֵּר לְעוֹלָם.

וְעַכ"ז שֶׁהַכְּתָר דְּכַתֵּר נִשְׁאָר אִף הוּא בְּאֲצִילוֹת, אֲלָא שְׂקִימַת בּו עֲלִיָּה וִירִידָה בְּאֲצִילוֹת גּוֹפָה, וּבַעַת שְׁעוֹלָה הוּא נִכְלָל בְּנוֹק' וְעוֹלָה עִמָּה בְּכָל הַעֲלִיּוֹת כּוֹלָם. אֲמַנָּם בַּעַת הַפְּגָם ח"ו, הוּא יוֹרֵד לְמִקְוָמוֹ הַרְאִשׁוֹן, הָרִי הוּא לְמַטָּה מִסוּד דז"א.

וְהֵנָּה כ"ז שֶׁאֲמַרְנוּ הֵנָּה נַעֲשֶׂה כ"ז בַּעַת הַמִּיעוּט דְּקַטְרוּג הַלְּבָנָה שֶׁהִיָּה בְּיוֹם ד' דְּשֶׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, וְהֵנָּה נַעֲשֶׂה מִיעוּטָהּ אִז כִּי הוּא עֵינֵי אֶחָד עִם גְּנִיזַת אֹר הַרְאִשׁוֹן, שֶׁהִיָּה גְּנִיזָתוֹ ג"כ בְּיוֹם ד', כִּי שִׁמְשׁ ג' יָמִים הַרְאִשׁוֹנִים וְנִגְנָזוּ בְּיוֹם ד' כְּנ"ל, וְהָרִי נַעֲשֶׂה גְּנִיזַת הָאוֹר וּמִיעוּט הִירַח שְׁנִיָּהם בְּיוֹם ד'. וְהַטַּעַם הוּא כִּי יוֹם ד' הוּא שְׁלִיטַת נֶצַח, כִּי הַשֶּׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית הֵם הַזֹּה"ת, וְכַמ"ש בַּפ' בְּרֵאשִׁית (לֹא סַע"א) וְהוּא יוֹם ד' נֶצַח, וּמִתְחִיל אֶז גִּילּוֹי הַמְּלָכוֹת, כִּי כָּל נְה"י הֵם דִּידָה⁹⁷⁵, וְהִיא מִתְחַלֵּת אַחַר יוֹם ג' שֶׁהוּא ת"ת, שֶׁהִיא מֵאֲחֻרוֹי מְכַנְגַּד הַחֻזָּה וְלְמַטָּה, וְלָכֵן תִּיכַף אַחַר יוֹם ג' שֶׁהוּא ת"ת מִתְחִיל גִּילּוֹי הַמְּלָכוֹת, וְהוּא בְּיוֹם ד' וְכַמ"ש בְּמֵאֲמָרֵי רַשְׁב"י (דָּף ה' ע"א מִדְּפוּה"ח תְּרַנ"ח). וּמְשׁוּם שֶׁהַמְּלָכוֹת הֵנָּה בָּה וְעַל יָדָה נַעֲשׂוּ כָּל הַעוֹלְמוֹת בִּי"ע, אֲשֶׁר רָאָה רְצוֹנוֹ ית"ש לְהוֹרִידָם עַל הַמְּדַרְגָּה הַזֹּה שֶׁהֵם עֵתָה, וְלִהְיוֹת הֵנָּהגַתָּם עַד בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ בְּתַגְּבּוּרוֹת הַדִּינִין אֲשֶׁר מְסוּד עוֹלָם הַנְּקוּדוֹת וְהַתּוֹהוּ וּכְנָ"ל דְּרוּשׁ ד' עֵנֶף י"ח בְּאַרְכּוּכָה, {קָטוּ ע"א} וְכָל הֵנָּהגָה הַזֹּה הֵנָּה הוּא מְסוּד הַמְּלָכוֹת, אֲלֵהִי כָּל הָאָרֶץ, אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, וְכַמ"ש בַּפ' תְּצוּהָ {קָפּוּ ע"א ע"ב} וּפ' תְּרוּמָה {קָעָא ע"ב} וְע' פ' בְּשִׁלַּח {נָא ע"א} וּפ' אַחֲרֵי {עַד סַע"א}. וְלָכֵן הֵנָּה נִגְנָזוּ הָאוֹר הַרְאִשׁוֹן בְּיוֹם ד' שֶׁהוּא עַת גִּילּוֹי הַמְּלָכוֹת, וְכֵן נַעֲשֶׂה אֶז מִיעוּטָהּ שֶׁהוּא מִיעוּט הִירַח כְּדִי לִיַּסֵּד אֶת מִצִּיאוֹת דֵּה־עוֹלְמוֹת בִּי"ע וְהֵנָּהגַתָּם שֶׁהֵם מִמֶּנָּה עַל הַמְּדַרְגָּה שֶׁהוּא עֵתָה עַד בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, אֲשֶׁר כ"ז הוּא מְסוּד

⁹⁷⁵ ע"י לעיל כג ע"א מש"כ בענין ג' עדרי צאן.

דע"ה ח"ב

מה שעלה במחשבה לפניו ית"ש וכנ"ל דרוש ד' ענף י"ח. ועכ"פ הוא, כי ענין גניזת אור הראשון וענין מיעוט הירח הם ענין אחד, והם תלויים זה בזה, כי אלמלא שנגנו האור הראשון לא היה מיעוט הירח כלל, והיה המיעוט רק אחר שנגנו האור ראשון. ולכן ביום ו' אשר אז חזר ושימש אור הראשון לצורך בריאת האדם וכנ"ל דרוש ד' ענף כ"ה, הנה חזרה אז הירח ג"כ לקדמותה ונתגדלה וכמ"ש הרב בשער מיעוט הירח (פרק ב), והוה מעתה כל ענין מיעוט הירח במה שהיא תלויה במעשה בני אדם, כי בעת הזכות היא מתעלה ומתגדל, ובעת הפגם היא מתמעט ויורדת רחמ"ל.

והנה נעשה ירידתה אשר ע"י הפגם הרבה יותר מבעת המיעוט, כי בעת המיעוט הרי אמרנו לעיל סי' ג' שנסתלקה מהמלכות שלה, הטי' עליונים הכלליים והטי' אחרונים הפרטיים ע"ש ותבין. וסילוקן של אלו הטי' מיני ט', הנה הוא כי מסתלקים ועולים למעלה בשרשן אשר בז"א, כי אלו הטי' מיני ט' הם באים לה בעת התיקון עם השם מ"ה ביחד ומקבלת אותם מז"א כי ממנו הוא כל תיקונה וגידולה, ולכן בעת המיעוט הנה הם מסתלקים ממנה וחוזרים לשרשם שבז"א. אבל בעת הפגם, הנה יורדים עמה הטי' עליונים הכלליים ג"כ, והם יורדים עמה ג"כ בהעולמות בי"ע, והוא מ"ש הרב במיעוט הירח (פרק ב) כי כאשר חטא אדה"ר, אז אותן הטי' ספי' העליונים לא חזרו לעלות ולהסתלק ולהתעלם בז"א כמו בעת המיעוט, אלא שהם ירדו אז למטה בקליפה רחמ"ל. והוא סוד גאוותן של ישראל שניטלה מהם וניתנה לאו"ה (חגיגה ה ע"ב) שאמר הרב שם, כי אלו הטי' ספי' העליונים הנה הם הטי' רב"ן השייכים לספי' המלכות שבה, אשר באו בה בעת התיקון עם השם מ"ה ביחד, והוא סוד מלך הדר הנאמר בס"פ וישלח (בראשית לו טז). הגם שהרי ע"פ סוד הנה הוה הכוונה בו על החסד עלאה המתגלה ומתפשט מהאור הראשון אשר בא בעת התיקון כנודע. אמנם ע"פ פשט הרי היה הוא ג"כ רק ממלכי אדום ומצד הקליפה, וכמ"ש בנימוקי הרמב"ן הובא בילקוט ראובני פ' וישלח, ע"ש בספי' השמינית מספי' הטומאה.

והוא מובן ע"פ דברינו כי הנה הוא תמצית דתמצית מאור התיקון, שהוא גאוותן של ישראל שניטל מהם ע"י החטא והפגם וניתנה לאו"ה, והוא מלך הדר הטמא אשר מלך בארץ אדום, ובסוד הכתוב (קהלת י ד) גם את זה לעומת זה עשה האלהים וכמ"ש בילקוט ראובני שם, וכבר כתבנו בזה לעיל דרוש א' ענף ז' ע"ש. ועכ"פ כי בעת החטא והפגם הנה יורדים הטי' עליונים בהקליפה, ור"ל על הטי' עליונים הכלליים דהב"ן אשר באו בעת התיקון עם המ"ה יחד, ואותן אשר שייכים להמלכות של הנוק' הנה הם היורדים עם הטי' אחרונים דהכתר דהמלכות שבה כנ"ל סי' ג' ע"ש והבן. אבל הטי' אחרונים הפרטיים דאותה המלכות הנה הם אינם יורדים אפי' בעת הפגם אלא שהם מסתלקים למעלה כמו בעת המיעוט. והטעם הוא כי אם ירדו הם היו נפגמים יותר מדאי ח"ו, כי הרי הם למטה מהכתר הנז', שהרי הם הטי' אחרונים אליו וכנ"ל סי' ג', ולכן מסתלקים הם למעלה גם בעת הפגם כדי שלא יפגמו יותר מדאי וכמ"ש הרב בשער המלכים (פרק ו). ואינם יורדים בעת הפגם אלא רק הטי' עליונים הכלליים הנ"ל סי' ג', כי הרי הם עוד למעלה גם מהכתר הנז' ולכן אין חשש בהם כ"כ, ואדרבא הוא כי כל הבירור נעשה לעולם רק על ידם, כי הרי הם עם אור המ"ה ג"כ כנז' ואור המ"ה הוא המברר לעולם. והגם שאמרנו שירידתו הוא טובה ותועלת להקליפה רח"ל, ובסוד גאוותן של ישראל שניטלה מהם וניתנה לאו"ה וכנז', עכ"ז הנה נעשה לעולם הבירור על ידו ג"כ, וכנודע בסוד הכתוב (קהלת ח ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו (וכמ"ש בפע"ח שער הקריאת שמע (פרק ג) ובספר הגלגולים (פרקים א ב) ובספר הליקוטים (דף מד ע"ג קיא ע"א קכו ע"ב ע"ג)). (קטו ע"ב)

דע"ה ח"ב

והרי נתבאר בזה דברי הרב מ"ש בשער המלכים (פרק ו) שהט' אחרונים עולים ומסתלקים בעת הפגם, ובשער מיעוט הירח (פרק ב) אמר כי הט' עליונים מסתלקים ויורדים בעת הפגם, הנה נתבאר מדברינו מי הם הט' אחרונים שעולים, ומי הם הט' עליונים שיורדים, והטעם שבהם וכ"ז הוא בעת הפגם אשר ע"י החטא, אבל בעת המיעוט דקטרוג הלבנה עלו שניהם למעלה כנ"ל סי' ג'.

וכן כ"ז הוא רק בהמלכות של הנוק' (אשר בכל הו' פרצופים דהאצילות) ובהכתר דהמלכות שבה אשר מעולם הנקודות, הנה יורדים בעת הפגם הט' אחרונים דפרטי פרטים אשר באותו הכתר עצמו (כי הכתר שבו שהוא הכתר דאותו הכתר, הוא נשאר באצילות לעולם אחוז בשורשו למטה מהיסוד דז"א, וזהו הבחי' א' אשר במיעוט הירח (פרק א)). וכן יורדים עמו הט' עליונים הכלליים, שהם הט"ר דב"ן והמ"ה השייכים לאותה המלכות, והם על גבי אותו הכתר, הנה הם יורדים ג"כ בעת הפגם בהעולמות בי"ע עם הט' אחרונים דפרטי פרטים דאותו הכתר עצמו, וזהו שאמר בנסירה (פרק א) דנקודת הכתר יורד כבי"ע, והכוונה הוא על הט' אחרונים הפרטי פרטים דאותו הכתר. וכן הוא הכוונה ג"כ בדברי האריז"ל שאמר הרה"ו ז"ל בשמו בשער הכוונות (דף ט ע"ד וע' עוד שם נד ע"ב ודף צ ע"א וכן צג ע"ג). אך מה שאמר בשער הכוונות (כח ע"ד דרוש ב) כי הכתר נשאר לעולם באצילות, הכוונה הוא על הכתר דכתר הנו', שהוא אינו יורד לעולם, וכן הט' אחרונים הפרטיים דהמלכות אשר מתחת כל הכתר הנו', והם באו ג"כ רק בעת התיקון וכנ"ל סי' ג', הנה הם אינם יורדים ג"כ לעולם כבי"ע, וכמ"ש בשער המלכים (פרק ו) שהם מסתלקים ועולים בעת הפגם.

ונמצא כי היורד ועולה הוא רק הט' עליונים דהמלכות של הנוק' הבאים לה בעת התיקון, כי בעת הפגם הם יורדים, ובעת הזכות הם עולים. אך המלכות דאותה המלכות אשר היא יצא בעולם הנקודות רק הכתר שבה, וניתוסף לה ג"כ בעת התיקון הט' אחרונים שבה, הנה אלו הט' אחרונים הם אינם יורדים לעולם. אך הכתר שבה, אשר הוא יצא בעולם הנקודות, והוא כלול ג"כ מי', הנה הט' אחרונים אשר בו, הם אשר ירדו כבי"ע מעת המיעוט דהירח שהיה ביום ד' דימי בראשית, והם נשארו שם, ועומדים לעולם כבי"ע עד עת התיקון העתיד. אבל הכתר אשר בו, שהוא הכתר דכתר הנו', הנה הוא נשאר ג"כ באצילות לעולם, אלא שיש בו עלייה וירידה באצילות גופה, ובעת שעולה הוא נכלל בהנוק' ועולה עמה בכל העליות כולם, וכנודע מכל עליית הנוק' אשר ע"י התורה והמצוה וקדושת שבת ויו"ט. אך בעת הפגם ח"ו, הנה הוא יורד במקומו הראשון, שהוא למטה מהיסוד דז"א, כמ"ש בתיקון נוק' (פרק ב כלל ט) ובנסירה (פרק א) ובכ"מ, אבל עכ"פ הוא כי הוא נשאר לעולם באצילות עצמו.

אמנם הוא הנה כל דברינו הללו אשר מבחי' המיעוט ומבחי' הפגם שאמרנו, הנה כ"ז הוא רק בבחי' הי' ספי' הכלליים והפרטיים ופרטי פרטים אשר בכללות ספי' המלכות של הנוק', שהוא ספי' העשירית הכללית שבה. אבל עיקר כל פרצוף הנוק' גופה, הנה היא עומדת לעולם באצילות, וכמ"ש הרב במיעוט הירח (פרק ב), שגם אחר החטא היתה המלכות בבחי' הב' שאמר שם, והוא היתה פרצוף גמור מי' ספי' (כי הכתר דכתר של המלכות שבה נשאר לעולם ג"כ באצילות כנו', ולכן אמר שהיא בי' ספי') מאחורי החזה דז"א בלתי הארת ה' ראשונות שלו, כי פחות מזה הבחי' הב' לא נעשה בעיקר הנוק' לעולם.

וע' שער רפ"ח (פרק ב) סמוך לסופו שמבואר שם ג"כ כי מ"ש בכל מקום שהמלכות נשארה באצילות בבחי' נקודה אחת בלבד, וכל השאר נתמעט ממנה וירדו אל

דע"ה ח"ב

הבריאה, הנה הוא רק מהשם ב"ן דהנקודות לבד, שהמדרגה הראשונה שבו הוא נשאר באצילות והוא הנקודה אחת הנשאר, ע"ש. והכוונה הוא ע"פ שאמרנו, כי הרי נודע הוא שבעולם הנקודות לא יצא אלא רק המלכיות דהב"ן, ובהנוק' לא יצא אלא רק הכתר שבאותה המלכות, והכתר דכתר שנשאר לעולם באצילות כנ"ל הוא המדרגה הראשונה שאמר, ושאר המדרגות שירדו הם מהט' אחרונים דאותו הכתר והוא מדרגה הד' (קטו ע"ג) שאמר שם. ומה שאינו חושב שם את מדרגה הב' והג', הטעם הוא כי משום שהם מהכתר, הנה לא נעשה בהם פגם אעפ"י שירדו גם הם, עכ"ז הנה אינם הם מכלל הרפ"ה אשר נפגמו, אלא רק מאחר המדרגה ג' ולמטה, כי כל פחות מג' כלבוד דמי⁹⁷⁶, ואינו מתחיל בהכתר פגם דנפילת הרפ"ה אלא רק ממדרגה הד' שבו ולמטה. אך עכ"פ הוא כי הנה אנו רואין מדברי הרב כי מה שאמר בכל מקום שהיא נשאר בנקודה אחת תחת היסוד, הכוונה הוא רק על המלכות שלה, שהיא מהמלכיות דב"ן, אבל הנוק' העיקרית שהיא מהמ"ה והט"ר דב"ן, הנה היא אינו מתמעט לעולם מהבחי' הב' שאמר במיעוט הירח (פרק א) וכנז'.

דרוש ה ענף א סימן ה

לפני מיעוט הירח היתה התפשטות והתנוצצות האור הנמשכת לבחי' נרנח"י דהאלהות אשר בעולמות ב"ע מכל י' הספי' דאצילות. אמנם לאחר המיעוט ירדו לשם רק המלכיות שבהם. אמנם יש חילוקים בדרך הירידה לכל עולם ועולם על דרך פרט הן לגבי המיעוט ע"י התנוצצות אורם והן ירידת המלכיות: י' הספי' בעולם הבריאה נמשך כ"ז ע"י המסך (ששרשו הוא מבינה) אשר בין האצילות לבריאה (ומשום שכל קבלת הבריאה הוא ע"י הבינה, לכן אינם מתגלים ספי' הכתר וספי' החכמה בעולם הבריאה בבחי' פרצופים שלימים אלא רק בבחי' ו"ק בלבד). בעולם היצירה, הוא יורד מדרגה אחת נוספת, שכן מהבריאה היו נמשכים אל היצירה דרך המסך אשר על היצירה. ומשום שכל קבלת היצירה הוא רק ע"י הז"א דבריאה, לכן אין ביצירה גילוי דפרצוף שלם כלל אלא רק מו"ק ואילך.. וכן עד"ז הוא בעולם העשיה, שהמסך אשר עליו נעשה מהלבוש החיצוני ביותר דמלכות דיצירה ע"י הארת ז"א דיצירה.. ויש חילוק בין הירידות: שכן בבריאה נעשו ספירותיה מחלק הפנימיות שבמלכיות וביצירה נעשו מחלק התיכונות שבהם, ובעשיה הם נעשו מחלק החיצוניות שבהם. והנה כ"ז היה בכל ששת ימי בראשית, עד יום ו' שבו נברא אדה"ר, שכן כל ה' הימים הראשונים, היה מצב העולמות במקום בו הוא נמצא עתה, אלא שהיו בלא זוהמא כלל. ואף מציאות הקליפה אז היתה במיעוט גדול, וגם היתה רק למטה ולא היתה מעורבת עם החלקים היותר עליונים והיתה בפנ"ע. ואילו ביום ו' נתעלו העולמות למקומם ומדרגתם כמו שיהיו בתיקון העתיד. ובאותו יום עצמו חטא, וחזרו וירדו. ועד"ז ומעין זה היתה עליית ישראל בעת מתן תורה.

ומעתה נאמר עוד מה ששייך לביאור הענינים הללו אשר ראינו צורך לבארם אנב דאתי לידן ואח"כ נחזור לעיקר ענינינו בעה"י. ונאמר כי הנה כל מה שבארנו מענין ההתפשטות והתנוצצות אור דהי' ספי' דאצילות הנמשך בעולמות ב"ע לבחי' נרנח"י דהאלהות אשר שם וזה היה קודם המיעוט, אך אחר המיעוט הנה ירדו המלכיות עצמן לבחי' נרנח"י דאלהות אשר בעולמות ב"ע וכנ"ל סי' ב' ג'. הנה כ"ז הוא עצמו מציאות הי' ספי' אשר בעולמות ב"ע שאמר בשער השמות (פרק א בתחילתו) וכן בשער הצלם (פרק א). אלא שבעולם הבריאה הנה נמשך כ"ז ע"י המסך אשר בין האצילות לבריאה, והמסך הזה הוא מהלבוש היותר חיצון של הבינה דאצילות שמתפשט בבחי' נעל מתחת האצילות, והוא מהשם אהיה דמילוי ההי"ן שבה, שהוא נימו' נעל עם הכולל (עי' שער דרוש אבי"ע פרק יג). והנעל הזה הוא קרקע של האצילות והוא נג לעולם הבריאה, והוא המסך אשר בין אצילות לבריאה, ועל ידה מקבל הבריאה את הנרנח"י שבה דהאלהות, שהם הי' ספי' דהאלהות אשר בבריאה. ומשום שכל הקבלה הזה הרי הוא ע"י המסך שהוא

⁹⁷⁶ עי' שער מטי ולא מטי פרק ג'.

דע"ה ח"ב

מהבינה כנוז, לכן אמרו בינה מקננא בכורסייא, ומשום שהבינה הנה יש בה הארת אור דהכתר והחכמה ג"כ, כי הרי הג"ר הם נחשבין לאחד, לכך אמרו בלשון התיקונין שם, והוא בתיקון ו' (כד רע"ב) אימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין. ומשום שכל קבלת הבריאה הוא ע"י הבינה, לכן אינם מתגלים ספ"י הכתר וספ"י החכמה בעולם הבריאה בבחי' פרצופים שלימים אלא רק בבחי' ו"ק לבד, והנה עיקר אורם נעלמים שם, ואינם מתגלים רק ע"י הבינה. וזהו מה שבהשם הו"יה ב"ה הכולל את כל העולמות הנה האצילות אות י', והבריאה אות ה', ראשונה, והוא משום שהרי כל קבלת הבריאה מה שמקבל מהאצילות הוא רק ע"י הבינה דאצילות, וכן בהי' ספ"י דהבריאה עצמה אינם מתגלים שם הכתר והחכמה בכל אורם, ואינם מאירים אלא רק ע"י הבינה.

וכן עד"ז עולם היצירה שהוא הו' דהו"יה הכולל את כל העולמות הנה יורד הוא עוד מדרגה אחת, כי כל הנרנח"י דבחי' אלהות שבו שהם הי' ספ"י דאלהות אשר בהיצירה, הנה קודם המיעוט היו הם ג"כ רק מהתפשטות התנוצצות דהי' ספ"י דהאצילות הנמשכים בהבריאה דרך המסך אשר על הבריאה, ומשם היו נמשכים עוד מהבריאה אל היצירה דרך המסך אשר על היצירה. ואחר המיעוט, הנה נעשה כ"ז ג"כ מהמלכות עצמן דהאצילות אשר ירדו בבריאה דרך המסך אשר על הבריאה, ומשם היו נמשכים עוד מהבריאה אל היצירה דרך המסך אשר על היצירה, אלא שבבריאה נעשו מהפנימיות שבהם ובהיצירה נעשו מהתיכונות שבהם, והמסך אשר על היצירה הנה הוא כי נמשך מלבוש היותר היצון דהז"א דבריאה, אשר בתוכו הוא הארת הו"ק דהבינה דאצילות דבריאה, ומתפשט בבחי' נעל מתחת הבריאה והוא קרקע הבריאה וגג היצירה והוא מסך בין הבריאה להיצירה. ודרך בו מתפשטים הנרנח"י דבחי' אלהות בהיצירה. והנה הם מהתיכונות והאמצעיות דהמלכות דהי' ספ"י דהאצילות אשר ירדו אחר המיעוט הם עצמן בבריאה כנ"ל סי' ג' ד'. ועומד פנימיותם בבריאה, והאמצעית שבהם מתפשטים ביצירה דרך המסך הנז' אשר בין בריאה להיצירה, והם הי' ספ"י דאלהות אשר ביצירה. אך קודם המיעוט, הנה היו רק מההתנוצצות אור לבד, מהאמצעית המלכות דהי' ספ"י דהאצילות (קטו ע"ד) וכנ"ל בכל דברינו. ומשום שכל קבלת היצירה הנה הוא רק ע"י הז"א לבד דהבריאה, לכן אין בהיצירה הגילוי דפרצוף שלם כלל, אלא רק מו"ק לבד. וגם זהו רק בהבינה וזו"ן דהיצירה, שהם בהגילוי דו"ק. אבל א"א ואבא דהיצירה, הם רק בבחי' ג' ג', והיינו שהנה"י שלהם, שהם פנימיות הבינה וזו"ן, שהרי הבינה הכללי שהיא ישסו"ת, היא מהנה"י דהאבא הכללי, שהוא או"א עלאין. וכן הנה"י דא"א דאבא, הם בפנימיות הזו"ן, ומזה הוא המוחין והג"ר שלהם ע' פע"ח שער התפילין (פרק ד) וכן בשער הכוונות (ראש השנה צ"ה ע"א סמוך לסופו), הנה נסתלקו ביצירה הנה"י דא"א ואבא בהחג"ת שלהם כדי להמעיט אורם מהבינה וזו"ן דהיצירה, שלא יתגלו שם אלא רק בבחי' ו"ק לבד. וזהו מה שאמרו בתיקונים (תיקון ו' דף כד רע"ב) עד"א כליל שית ספירן מקננן במט"ט, כי בעולם היצירה אינם מתגלים רק הו"ק לבד, וזהו הענין מה שבהשם הו"יה ב"ה אשר בכללות העולמות, הנה היצירה האות ו' דהשם, כי שם הוא הגילוי רק מהו"ק לבד.

וכן עד"ז הוא בעולם העשיה, אשר שם הוא הה' אחרונה דהשם הו"יה ב"ה הכולל את כל העולמות, הנה ישנם שם ג"כ בחי' נרנח"י דאלהות הנמשך מהי' ספ"י דאצילות, ואותן הנרנח"י הם הי' ספ"י דאלהות שבהעשיה הנמשכים שם דרך המסך אשר בין היצירה להעשיה, ואותו המסך הנה הוא מהלבוש היותר היצון דהמלכות דהיצירה בהארת הז"א דיצירה, ומתפשט אותו הלבוש היותר היצון דהמלכות מתחת היצירה בבחי' נעל,

דע"ה ח"ב

והוא קרקע היצירה ונג העשיה, והוא מסך בין היצירה להעשיה, ודרך אותו המסך מקבל העשיה את הנרנח"י דהאלהות שבה, שהם הי' ספי' דאלהות. ומשום שכל קבלת העשיה הוא רק דרך המלכות, שהיא ה' תתאה, לכן אמרו בתיקונים (תיקון ו דף כד רע"ב) אימא תתאה מקננא באופן. והנה קודם המיעוט, היה כל הנרנח"י דהעשיה אשר בבחי' האלהות שבה, שהם הי' ספי' שבה, הנה היו הם רק מההתנוצצות אור החיצוניות דהמלכיות דהי' ספי' דהאצילות. ואחר המיעוט היו מהחיצוניות דהמלכיות עצמן אשר האירו ונתפשטו דרך כל המסכים הנז'. והנה משום שכל קבלת העשיה הוא מבחי' ה' תתאה כנז', לכן אין גילוי לכל פרצופי דהעשיה יותר מבחי' ג' גו ג'. והיינו כי הא"א דעשיה הוא בבחי' ג' גו ג' נה"י כלילן בחג"ת וכמו שהוא ביצירה וכנ"ל. ואבא הוא עומד בעשיה רק בבחי' נקודה אחת לבד, כי א"א שהוא הכתר, שהוא כלל כל הגי', עומד הוא ג' גו ג' כמו שהוא בכללותו כלול מג'. ואבא שהוא חכמה י' של שם, עומד הוא ג"כ בכללותו, והוא רק בבחי' נקודה אחת. ואימא וזו"ן עומדים הם בעשיה ג"כ בגילוי ג' גו ג', ור"ל חג"ת כלולין בנה"י, ואינם מתגלים רק בבחי' נה"י לבד, כי הנה"י הם שייכים כולם להמלכות, וכנודע בסוד ג' עדרי צאן רובצים עליה⁹⁷⁷ (בראשית כט ב). ומשום שבהעשיה הוא שליטת דהמלכות, כי אימא תתאה מקננא באופן כנז', לכן עומדים כולם בגילוי הנה"י, כי הנה"י הם דידה שהם מתגלים בה ומאירים בה.

והנה כ"ז שאמרנו הנה היה בששת ימי בראשית כולם ר"ל עד יום ו' יום שנברא בו אדה"ר, ולא כמו שראיתי בספר אחד שאמר שכ"ז נעשה אחר החטא, אלא העיקר הוא שהיה כ"ז גם בכל ימי בראשית עד יום ו', כי ביום ו' לצורך בריאת האדם, הנה אז אתתקן כורסייא עלאה שהוא האצילות, כסא לא"ס, וכורסייא תתאה העולמות בי"ע ועלמין כלהו אתיישבו בדוכתייהו, ואתוון כלהו אתתקנו על גלגלוי בפשיטו דטופסירא דקוטרא, ר"ל בהתפשטות והתגלות זוהרי אור מסוד עולם המלבוש⁹⁷⁸, וכמ"ש בזוה"ק בראשית (כ סע"א⁹⁷⁹). והוא כי אז ביום ו' הנה נתעלו העולמות כולם בעילוי נוראה מאד, וכנודע ממדרגת כל העולמות שקודם החטא וכנ"ל דרוש ג'. ונעשה כ"ז ביום ו', כי אז אתתקן דיוקנא דאדם כמ"ש בזוהר שם, וע' ספד"צ (סוף פרק ג'⁹⁸⁰). אמנם כל הה' ימים הראשונים, היה מצב העולמות כולם במקומם שהם עתה, וכמו שמוכח מכל דרושי ע"ח וכן בזוה"ק וספד"צ, אלא שהיו בלא זוהמא כלל וכן בלא עכירת העביות כלל, כי הרי היו עדיין בלא שום תערובות רע. וגם כל מציאות הקליפה שהיה אז עכ"פ ג"כ, הנה היה במיעוט מאד וכמ"ש בשער הקליפות (פרק ג'), וגם היתה רק למטה ובפנ"ע. וא"כ הרי

⁹⁷⁷ עי' זהר ויצא קנא ע"ב.

⁹⁷⁸ עי' שער הפונה קדים פרקים כח וכט ועוד.

⁹⁷⁹ ז"ל: מלכותא דדוד אתתקן ביומא דא רגלא וסמכא רביעאה דכורסייא אתתקנו אתוון ואתיישרו על דוכתייהו ועם כל דא עד יום שתיתאה דאתתקן דיוקנא דאדם תקונא כדקא יאות לא אתיישב בדוכתיה וכדין אתתקן כורסיא עלאה וכורסיא תתאה ועלמין כלהו אתיישבו בדוכתייהו ואתוון כלהו אתתקנו על גלגלוי בפשיטו דטופסירא דקוטרא.

תרגום: מלכות דוד נתקנה ביום זה כרגל ואדן רביעית של הכסא, נתקנו האותיות והתיישרו על מקומן, ועם כל זה, עד היום הששי שנתקנה דמות האדם תיקון כראוי, לא התיישב במקומו, ואז נתקן כסא עליון וכסא תחתון, והעולמות כולם התיישבו במקומם, וכל האותיות נתקנו על גלגליהם בהתפשטות של תפיסת הקשר.

⁹⁸⁰ ז"ל: אתתקן דכר בנוקבא יה"ו י' דכר ה' נוקבא ו' נאמר "זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם" (בראשית ה ב), דיוקנא ופרצופא דאדם יתיב על כרסייא, ונאמר "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה" (יחזקאל א כו).

תרגום: נתקן זכר בנקבה יה"ו י' זכר ה' נקבה, ו' נאמר "זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם" (בראשית ה ב), צורה ופרצוף של אדם יושר על כסא ונאמר "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה" (יחזקאל א כו).

דע"ה ח"ב

בודאי הוא שהיה אז כל המציאות דהעולמות בי"ע בפנים אחר לגמרי ממה {קטז ע"א} שהם עתה, ולכן התם התורה על מעשה כל יום ויום, וירא אלהים כי טוב. אבל מקומם ומצבם בכל העולמות כולם, הנה היו עד יום ו' במקומם שהם עתה, וכמו שמוכח ומבואר בכל דרושי הרב באצילות, ומצב הפרצופים והעולמות בעת שנאצלו ונבראו, וכן מוכח ומבואר בכל דברי זוה"ק וספר"צ וספר יצירה וכל דברי האר"ז"ל בענין עליית העולמות כולם ומדרגתם שקודם החטא, שהיו בעילוי נוראה מאד מאד, וכמ"ש בלק"ת (בראשית) ומאמרי רשב"י (קדושים) ובספר הגלגולים (פרקים טז יז).

הנה כ"ז היה רק ביום ו', כי אז נתעלו העולמות כולם למקומם ומדרגתם, וכמו שיהיו בתיקון העתיד. והוא מה שאמרו בזה"ק הנז' (בראשית כ סע"א) כי ביום שתיתאה עלמין בלהו אתיישבו בדוכתייהו, והיה כ"ז לצורך בריאת האדם וכמ"ש בזה"ק פ' קדושים (דף פג סע"א), ע' מאמרי רשב"י שם, ובדברינו לעיל דרוש ג' ענף י"ג. והיה כל עליית העולמות רק ביום ו' ולצורך בריאת האדם. ובאותו יום עצמו חטא וחזרו וירדו, ועד"ז ומעין זה היה עליית ישראל בעת מתן תורה, שנשמתן היה כזוהרא דרקיעא, וגופן היה כצחצחא דמלאכין עלאין, כמ"ש בזה"ק ס"פ יתרו (דצ ע"א) וכן בפ' משפטים (קיד רע"א) ופ' שלח (קסב ע"ב וקסג ע"א), וע' לעיל דרוש ד' ענף כ"ו.

ועכ"פ כי הנה נתבאר לנו, כי כל מה שאמרנו לעיל בסימן זה מענין הנרנח"י ומציאות הפרצופים דהעולמות בי"ע, ואיך שירדו זה מזה והחילוקים שביניהם, הנה זה היה גם קודם החטא, ור"ל עד יום ו', כי גם אז היו העולמות כולם במקומם למטה, וכל דברינו הרי הם בדברי הרב (בשער דרושי אבי"ע פ' יג יד, ובכל שער סדר אבי"ע). ואינו תולה שם הרב את דבריו כלל בהחטא דאדה"ר, כי כ"ז היה נעשה בהעולמות בי"ע מעת שנבראו ונוצרו ונעשו וכנ"ל. אך מה שחוזר הרב עוד על אותן הדברים בקצרה בשער הקליפות (פרק ג), הנה הוא משום כי שם משמיענו ומלמדנו את תוספת הגירעון מה שניתוסף ונעשה בזה ע"י החטא, כי אז הנה נתקנו הקליפות, וכל ירידה וירידה אשר ירד הבריאה מאצילות, והיצירה מהבריאה, והעשיה מהיצירה, הנה נעשה בערך זה ותיקון בהקליפה ע"י החטא, ונתקן בערך זה הקליפה בכל עולם תחתון יותר מבהעליון, ונתקנה הקליפה ע"י החטא בהעשיה יותר מביצירה, ובהיצירה יותר מבריאה, וכמו שמבואר כ"ז בדברי הרב שם.

והעיקר הוא כי מה שחוזר הרב על הדברים שם, הוא משום כי הרי ביום ו', כאשר נתעלו העולמות, הרי היו מתוקנים גם העולמות בי"ע כל א' בכל הה' פרצופים שבו. ועל זה משמיענו הרב, כי אח"כ ע"י החטא, כשחזרו וירדו הנה חזרו ונתמעטו פרצופיהם ג"כ כבתחילה וכנ"ל. אבל אין כוונתו שנתחדש ענין זה ע"י הפגם דוקא, אלא כוונתו הוא רק להשמיענו שע"י הפגם חזרו ונתמעטו כבתחילה, ולא חידש הפגם בעיקר ענין זה דבר, אלא שחזרו להיות כמו שהיו קודם יום ו', שהוא קודם עליית העולמות דיום ו'. ומה שנתחדש ונעשה ע"י הפגם, הוא תיקון הקליפה ותערובת הרע וריבוי הזוהמא ועכירת העביות, וכל תגבורות הדינין רח"ל עד שהחושך מכסה ארץ, וכן סוד גאוותן של ישראל שניטלה מהם וניתנה כו' (חגיגה ה ע"ב) כנ"ל סי' ד'. אבל בעיקר מציאות הפרצופים וסידרם הנ"ל אשר בעולמות בי"ע, הנה בזה לא חידש הפגם מאומה, אלא שהם עתה בהעלם גדול ע"י תערובת הרע ואינם מאירים כלל. אבל בעיקר מציאותם, הרי הם כבתחילה וכמו שהיו בימי בראשית קודם עליית העולמות דיום ו', ובכל סידרם אשר אמרנו לעיל. והנה הארכתי בזה יותר מדאי משום שראיתי בזה איזה דיבורים במפרשים שלא ירדתי לסוף דעתם.

דרוש ה ענף א סימן ו

דע"ה ח"ב

איתא בתיקו"ז דאימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין. ומבאר הרב ז"ל בכמה פנים, וכפי שיתבאר באותיות הבאות:

א) דהוא קאי על המלכות דאצילות, ונקרא אימא עלאה כי עיקרה הוא באצילות, והיא מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, שכן היא מתפשטת בהג"ר דבריאה לנשמה ומוחין בהם, והוא סוד הכסא למלכות דאצילות, הרי היא עצמה בבחינת האדם היושב על הכסא.

ביאור העניין, שבעולם הבריאה יש י' ספי', וי' הספי' אלו המה ז' ההיכלות דעולם הבריאה שכן ההיכל הא' כולל יסוד ומלכות וההיכל הז' כולל כח"ב. ועולם הבריאה הרי הוא עולם הכסא, ולכסא יש שית דרגין וארבע רגלין, והם י' הספי' שלו. אמנם עליהם יש עוד ג' צחצחות עליונות, אשר עמהם הם י"ג, וכן הוא בכל עולם ועולם ובכל פרצוף ופרצוף. ואלו ג' שבענינינו הם נאצלים מהתנה"י דמלכות דאצילות, והם מתפשטים ויורדים בכחב"ד דבריאה אשר בהיכל הז' העליון, הרי הם הד' רגלין, ונעשים לכחב"ד הפנימיים.

וכ"ז הוא בה' הפרצופים הכלליים דבריאה, אמנם כן הוא בפרטות, שישנם ז' ההיכלות הנז' בכל פרצוף. ומש"כ שאין למלכות היכל בפנ"ע כנ"ל, כוונתו למלכות שבכל פרצוף, לכן בחינת לבנת הספיר כוללת יסוד ומלכות כאחד, אמנם לנוק' הכללית יש את כל ז' ההיכלות.

והנה בענין מה שאמרו בתיקונים (תיקון ו דף כד רע"ב) דאימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, הנה מבאר הרב ז"ל על כמה פנים: א', הוא על המלכות דאצילות שכינת עוזו ית"ש והיא אימא אם ישראל כנסת ישראל, וכמו שאמרו בפ' שמות (יב ע"א) ופ' שלח (קעד ע"ב) ופ' ויקרא (ז ע"א) תוריע (מג ע"ב), ונקרא אימא עלאה כי עיקרה הוא לעולם באצילות וכנ"ל סי' ב' ג', {קמז ע"ב} והיא מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, שהיא מתפשטת בהג"ר דבריאה לנשמה ומוחין בהם, והוא סוד הכסא להמלכות עצמה דאצילות, שהיא האדם היושב על הכסא. והנה סוד הכסא, הנה הוא נעשה ונתהווה מהארת התנה"י שלה אשר באצילות, ומתפשט הארה מהתנה"י שלה שבאצילות, ויורד ההארה בהיכל הז' העליון שהוא היכל ק"ק דהבריאה, ונעשה שם מאותה ההארה ד' מוחין פנימים להכחב"ד דהבריאה, ואותן הד' מוחין הם הכסא ושם מקננא המלכות דאצילות. ונודע כי המוחין הם בפרטן ד', כחב"ד, ובכללן הם ג' כח"ב, כי דעת לא נחשב במקום הכתר, לכן אמר התיקונים שהיא מקננא בתלת ספירן עלאין שהם כח"ב, והם הכסא ושם מקננא אימא עלאה, שהיא המלכות דאצילות. וקודם המיעוט היה ענין המקננא מהתנוצצות אור שלה הכלולה מכל המלכיות דהי' ספי' כולן, ואחר המיעוט נעשה ענין המקננא מהמלכות עצמה שבה הכלולה ג"כ מכולם וכנ"ל סי' ב' ג'.

והענין בביאור הוא, כי הנה עולם הבריאה הרי יש בה י' ספי', ואלו הי' ספי' הם הז' היכלות דעולם הבריאה, כי היכל הא' כולל יסוד ומלכות, כי המלכות אין לה היכל בפנ"ע כמ"ש בשער הכוונות (דף סג ע"א), והיכל הז' כולל כח"ב אשר בפרטות הם כחב"ד כנודע⁹⁸¹. ועולם הבריאה הרי הוא עולם הכסא, וישנם לכסא שית דרגין וארבע רגלין, והם הי' ספי' דהבריאה. והשית דרגין הם הז' היכלות, שהם הג"ת נהי"מ, כי היכל הא' כולל יסוד ומלכות כנז', והד' רגלין הם הכחב"ד דהבריאה, שהם כולם היכל הז', שהוא כולל כל הד'. אמנם על כל אלו הי', שהם הי' ספי' דהבריאה עצמה והם השית דרגין וד' רגלין כמ"ש ברע"מ (פ' בא מג ע"א), הנה ישנם עליהם עוד ג' צחצחות עליונות⁹⁸², אשר עמהם הם י"ג. וכן הוא בכל עולם ועולם ובכל פרצוף ופרצוף. ואלו הג' שבענינינו הנה הם נאצלים מהתנה"י דהמלכות דאצילות, והם מתפשטים ויורדים בהכחב"ד דבריאה אשר בהיכל הז' העליון, שהם הד' רגלין, ונעשים בהם למוחין פנימים כחב"ד הפנימים, והם ג"כ בפרטן ד' ובכללן ג', ואלו המוחין פנימים כחב"ד הפנימים, הם הג' צחצחות העליונות דהבריאה, והם הכסא עצמה העומד על הד' רגלין הנז', והוא הנשמה פנימית להבריאה. ועל אותו הכסא שוכן המלכות דאצילות, והוא מה שראה ישעיה ואמר (ישעיה ו א) וראה את אדני יושב על כסא רם ונישא, וזהו שאמרו אימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין,

⁹⁸¹ עי' ע"ח שער כח פרק ד' אות ו' בסופו.

⁹⁸² עי' תיקו"ז קלג ע"ב.

דע"ה ח"ב

כי התלת ספירן עלאין הם הג' צחצחות העליונות שאמרנו, והם הכסא, ושם מקננא אימא עלאה שהיא המלכות דאצילות.

וכ"ז הוא בהה' פרצופים הכלליים דהבריאה, וכן הוא בפרטות ג"כ, כי הנה ישנם הז' היכלות הנז' בכל פרצוף ופרצוף. היינו כי ישנם ז' היכלין עלאין בא"א דבריאה, והם מתפתחין בברכות ק"ש אשר ביוצר דשחרית יום הכיפורים, וכן עד"ז בברכות ק"ש דערבית יוהכ"פ והם הז' היכלין דבחי' נוקבא דא"א, ובסוד מ"ה זב"ן שהם דו"ן דא"א, ימין ושמאל כנודע (שער א"א פרק ב). כי כל א' הוא בסוד ז', וז' שהם דו"ן, ומתפתחין הדוכרין בשחרית והנוקבין בערבית, ע' שער כסה"כ (פרק ד) ובאוצרות חיים דפוס קארעץ דף קכ"ג ע"ב⁹⁸³. והז' היכלין דא"א דבריאה הם מתפתחין בשחרית וערבית דשבת, והם ההיכלות אשר בזוה"ק (בראשית מדרש מא ע"ב עד מה ע"ב). והז' היכלין דו"ן דבריאה הם מתפתחין בשחרית וערבית דחול (ע' כסה"כ פ' ד ו, ושער הכוונות דף יח ע"ד לב ע"ד נב ע"ב ודף עג סע"א), והם ההיכלות אשר בפ' פקודי (דף רמה וע"ש רס ע"ב). וכן ישנם עוד היכלות נז' בזוה"ק בראשית (דף כג סע"ב), ואמר הרב בכסה"כ (פרק ב) כי הם באצילות, וכן הוא בספר היחודים (דף א ע"ד). (אמנם בענין היכלות נוק' דז"א דבריאה אשר אמרנו מדברי הרב בכסה"כ (פרק ו) שהם ג"כ אותן דפ' פקודי, הנה יש בזה סתירה קצת, כי בשער השמות (פרק ה) אמר הרח"ו ז"ל שהם לא נז' בזוהר כלל ע"ש). ועכ"פ הוא כי הנה ישנם ז' היכלות בכל פרצוף ופרצוף מהה' פרצופים, ומ"ש בשער הכוונות (סג ע"א) שהמלכות אין לה היכל בפנ"ע כנ"ל, ר"ל על המלכות שבכל פרצוף, ולכך אמרנו כי לבנת הספיר כולל יסוד ומלכות כנוז', אבל מלכות נוק' הכללי, היא יש לה ג"כ הז' היכלות כולם ופשוט הוא. והרי ישנם ז' היכלות בכל פרצוף ופרצוף, וההיכל (קמז ע"ג) ק"ק דכל א' הוא כולל הכחב"ד שבו.

והנה מתאצל הארת התנה"י דהמלכות מהפרצוף שכנגדו אשר באצילות, ומתפשט ונעשה הג' צחצחות עליונות שהם כחב"ד הפנימים לכל פרצוף שבבריאה, והם הכסא להמלכות עצמה דכל פרצוף דאצילות שירד אחר המיעוט, ושוכן באותו הכסא אשר בהיכל ק"ק דהפרצוף שכנגדו בבריאה. והוא מה שאמר במוחין דצלם (סוף פרק ה) שאחר הקמרוג דהלבנה ירדו המלכויות כולם למטה, ע"ש. והיתה ירידת כל א' בהכסא אשר בהפרצוף שכנגדו בבריאה.

והרי נתבאר לנו דברי התיקונים שאמרו דאימא עלאה מקננא בכרסיא בתלת ספירן עלאין, שהוא המלכות דאצילות שהיא ירדה אחר המיעוט ושוכן בהכסא שבבריאה, והכסא היא התלת ספירן עלאין, שהם הג' צחצחות העליונות כנ"ל. ונתבאר לנו שהוא הן בכללות והן בפרטות. וכבר אמרנו כי עד"ז הוא ג"כ ביצירה ועשיה בהיכל ק"ק שבהם וכמ"ש בכסה"כ (סוף פרק ה ו), והוא ג"כ הן בכללות והן בפרטות ע"ד שבארנו, אלא שבבריאה ירדו הפנימיות, וביצירה האמצעיות, ובעשיה החיצוניות. וכן הירידה אשר ביצירה ועשיה הוא רק החלק י' שבהם וכמ"ש בכסה"כ (סוף פרק ה) ובכ"מ, וכ"ז הוא פנים אחד מדברי הרב בפ"י התיקונים הנז', והוא בכסה"כ (פרק ה).

דרוש ה ענף א סימן ז

ב) הוא קאי על האימא עלאה ממש, הרי היא בינה דאצילות. אמנם אין הכוונה לבינה עצמה, אלא רק על התבונה, והיא מתפשטת דרך הז"א דאצילות, ונוגעת במסך אשר על הבריאה ומאירה בבריאה דרך מסך.

⁹⁸³ ז"ל: ועוד יש בבריאה עצמה ז' היכלין עלאין דאבא דבריאה והם דכורין והם היכלות דיוצר דשבת דשחרית וז' היכלין נוקבין דאימא דבריאה באופן כי כולם הם כפולים בוסד שבעה ושבעה מוצקות.

דע"ה ח"ב

וכ"ז נעשה בכח והארת כל הכח"ב דאצילות הנכללין בה, ולכן אמרו שהיא מקננא בבריאה בתלת ספירן עלאיין, אמנם רק אורה ניכר ולא אורם.

אמנם הענין הזה אינו תדירי, אלא רק בעת צורך השפע להוליד נשמות דמלאכים. אמנם יש פנים בדבר זה שהם תדיריים והיינו הפן השלישי וכדלהלן:

ג) אחרי שמתלבשת התבונה בז"א דאצילות, היא משתתפת עם המלכות אשר על ידה מתנהגות עולמות ביי"ע, ומאירות בג"ר שלה בבריאה, ובז"ק שלה ביצירה, ובמלכות שלה בעשיה. והנה עוד הבנה איתא בג' ספירן עלאיין, שכן אורות הכח"ב דאצילות מתנוצצים בג"ר דתבונה המשתתפים עם המלכות להאיר בבריאה, ומתלבשים בג"ר שבכל פרצוף מה' הפרצופים דבריאה, אשר שם הוא סוד הכסא. ובסוד הכסא אשר בג"ר דכל א' מהם יורדים המלכיות דכל פרצופי האצילות, בסוד האדם היושב על הכסא.

אע"פ שאמרנו שישנו סוד כסא בכל ג"ר וג"ר דכל פרצוף, עכ"ז הנה אין הכסא שלם בכולם. דהיינו שמתוך ג' צחצחות עליונות, בזו"ן דבריאה מתגלים רק ב' מהם, שכן העליון, הרי הוא הכתר שבהם, אינו ניכר ונגלה עתה כלל. והוא סוד מ"ש רז"ל שאין שמו שלם ואין כסאו שלם כל זמן שזרעו של עמלק בעולם, דכתיב כי יד על כס י"ה, והכוונה הוא לכסא דזו"ן, שאין בהם עתה כי אם גילוי דחו"ב בלבד, הרי הם י"ה, וחסר הגילוי דאור הכתר בכסא שלהם, והיינו האות א' דהכסא.

ומ"ש שאין שמו שלם, פי' שלאותיות י"ה דהשם יש קדושת השם, משא"כ האותיות ו"ה דהשם. וטעם הדבר, שכן האותיות ו"ה הם כנגד ז"א ומלכות, שנתקנו ונעשו מהז"ת דנקודות עם ד' האחוריים דאו"א וישסו"ת שהיו מוחין להם, והם י"א כמספר זה דהשם. והנה ע"י ד"ז שנבררו ונתקנו מהם ועלו באצילות, הם נתקדשו בקדושתו ית"ש, ונתעלו ונעשו לשמו. אמנם באשר שז"ת דנקודות עם ד' האחוריים (הרי הם י"א האורות הנז') עדיין לא נבררו בשלימות, ממילא יש מהם עדיין ניצוצין רבים הטבועים בעמקי הקליפות רח"ל. והנה כל זמן שלא נשלמו להתברר לגמרי, הרי שיש לחיצונים עדיין איזו שייכות של אחיזה ויניקה מהארת האותיות ו"ה דהשם. וכל זמן שיש מציאות של הס"א בעולם, אין א"ס ית"ש מגלה את יחודו בהאותיות ו"ה, אלא כאשר הם בצירוף ל"ה. לעת"ל כשימחה שמו של עמלק ויכלה הס"א, אז יתגלה ויתראה היחוד דא"ס ית"ש ברו"ה כמו ב"ה, והוא רזא דיהי"ה, [דהיינו שיהו"ה יהפך ליהי"ה].

וזהו ג"כ הטעם שאסור להזכיר את השם בגבולין ואפי' לצורך מצוה, כדי שח"ו לא ינקו החיצונים מאור קדושתו ית"ש. והגם שאמרנו שכאשר הוא מצורף לאותיות יה אין חשש מיניקת החיצונים, זהו רק בכתיבה, אבל באמירה אין כח לאדם עתה להמשיך את רשפי האש שלהבת יה בכל קדושתם הראויה לדחות מהם את החיצונים.

וזהו ג"כ ענין דאין כסאו שלם, שכן ע' מלאכים סובבים את הכסא, והם ע' שרי אומות העולם, וכל זמן שיש עדיין איזו מציאות לעמלק ימ"ש, נתעלם אור הכתר מהכסא כדי שלא תהיה לו איזו יניקה ח"ו מאור הצחצוח העליון. אמנם מה שנתעלם, הוא רק מהכסא אשר בז"א דבריאה, וכן מהכסא אשר בנזק' דבריאה. והוא משום שהם מהו"ה דהשם, אשר מהארתם יש שייכות יניקה לחיצונים. אמנם בכסא אשר באו"א דבריאה, וכל שכן בא"א דבריאה אשר שם אין יניקה לחיצונים, בהם מאירים כל ג' הצחצחות העליונות גם עתה, ושם הכסא שלם לעולם. והיינו האופן הרביעי בביאור מה שאמרנו דאימא עילאה מקננא בכורסייא בתלת ספירן עלאיין. ולכן נקרא הכסא של הבינה "כסא רחמים", והכסא אשר במלכות "כסא דין".

הפנים הב' הוא מ"ש בשער סדר אבי"ע (פרק ג), כי מ"ש (ת"ז כד ע"ב) אימא עלאה, ר"ל על האימא עלאה ממש, שהיא הבינה דאצילות. אמנם אין הכוונה על הבינה עצמה, אלא רק על התבונה, והנה היא מתפשטת דרך הזו"א דאצילות, ונוגעת בהמסך אשר על הבריאה ומאירה בהבריאה דרך המסך. וכ"ז נעשה בכח והארת כל הכח"ב דאצילות שהם נכללין בה, ובוזה היא מאירה בבריאה, ולכן אמרו שהיא מקננא בבריאה בתלת ספירן עלאיין. אמנם אינו ניכר אורם שם אלא רק אורה לבד, אבל הכח"ב עצמן דהאצילות הם גנוזים ונעלמים בה, והנה היא מאירה דרך המסך ע"י שהמסך עצמו הרי הוא ג"כ רק מהבינה. לכן היא מאירה דרך בו היטיב, כי המסך עצמה, שהוא ממנה, ממשיך הארתה שם. וזהו שאמרנו כי היא מקננא בבריאה בתלת ספירן עלאיין, שהוא בהארתם ג"כ כנו'. והנה בהארה הזו הנה היא משפיע שפע ומוחין להאו"א והזו"ן דבריאה להוליד נשמות המלאכים דיצירה וכמבואר כ"ז בשער סדר אבי"ע (פרק ג ושם פרק ב).

אמנם הנה הענין הזה הוא אינו תדירי, אלא רק בעת צורך השפע להוליד נשמות דמלאכים. אבל יש עוד פנים אחר בזה, והוא תדירי, והוא מ"ש הרב שם עוד בשער סדר אבי"ע (סוף פרק ה) כי התבונה אחר שמתלבשת בהזו"א דאצילות, הנה היא משתתפת עם המלכות אשר על ידה הוא כל הנהגת דהעולמות ביי"ע, ומאירה בהג"ר שלה בבריאה, ובהו"ק שלה ביצירה, ובהמלכות שלה בעשיה. וזהו שאמרנו אימא עלאה, שהיא תבונה,

דע"ה ח"ב

מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, כי הרי היא משתתפת עם המלכות דאצילות תמיד ומאירה בבריאה בהג"ר שלה.

ולא עוד, כי הנה היא מאירה בהתלת ספירן עלאין דהאצילות ממש, והיינו כי הנה מתנוצצים אורות הכח"ב דאצילות, ומתלבש ההתנוצצות בהג"ר דתבונה המשתתף עם המלכות להאיר בבריאה, ומתלבשים בהג"ר שבכל פרצוף ופרצוף מהה' פרצופים דבריאה, אשר שם הוא סוד הכסא כנ"ל סוף סימן ו'. והנה שם בסוד הכסא אשר בהג"ר דכל א' מהם, הנה שם יורדים המלכיות דכל פרצופי האצילות, ובסוד האדם היושב על הכסא וכנ"ל בדברינו. והנה באותן המלכיות היורדים שם, הנה בהם מאירים הג"ר דתבונה עם התנוצצות אור דכל הג"ר דאצילות המתלבשים בה, וזהו שאמרו כי אימא עלאה, שהוא תבונה, מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, כי הרי היא משתתפת ג"כ עם המלכות להיות יושב על הכסא לצורך הנהגת דכל העולמות ב"ע. והרי לנו פנים ג' בפ"י דברי התיקונים שאמרו, דאימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, והוא מדברי הרב בשער סדר אבי"ע (סוף פרק ה) ובשער כסה"כ (פרק ד בהמ"ב) וע' שם ושם שמבואר כי הכסא אשר בהג"ר דהבינה דבריאה היא נקרא כסא רחמים, והכסא אשר בהג"ר דהמלכות דבריאה היא נקרא כסא דין וכן הוא בשער השמות (פרק ז). (קטז ע"ד)

אמנם הוא כי הגם שאמרנו שישנם סוד הכסא בכל ג"ר וג"ר דכל פרצוף, עכ"ז הנה אין הכסא שלם בכלום. והיינו כי הרי אמרנו שסוד הכסא הוא הג' צחצחות עליונות שבכל א'. שהם הכח"ב הפנימים שבו, אך בהזו"ן דבריאה, הנה אין גילוי בהם עתה לכל הג' צחצחות עליונות כולם אלא רק לב' מהם בלבד, כי העליון שהוא הכתר שבהם, הנה הוא אינו ניכר ונגלה עתה כלל וכמ"ש בשער השמות (פרק ז) ובשער כסה"כ (פרק ד בהמ"ב). והוא סוד מ"ש רז"ל פסיקתא (פיסקא זכור) ומדרש תהלים (מזמור ט) ותנחומא (סוף תצא פרק יא) כי אין שמו שלם ואין כסאו שלם כל זמן שזרעו של עמלק בעולם, ורש"י ז"ל בסו"פ בשלח (יז טז) כתב נשבע הקב"ה שאין כו', הנה זה הלשון שהיה שבועה על זה לא מצאתי בהמדרשים שבידינו, אמנם אמרו שם כי היה השבועה שלא להשאיר מזרעו של עמלק ושלם לקבל ממנו גרים, וע' פדר"א (פרק מד) ובמכילתא (סוף בשלח). אבל אותה השבועה שאמר רש"י ז"ל, לא מצאתי במדרשים שבידינו, אמנם הנה בתיקונים נמצא מעין זה, דאמרו שם (תיקון כב דף עו ע"א, וכן בתיקוני ז"ח לו ע"ב) דאומא אומי דלא יתיב על כרסייא עד דיתמחזן מעלמא. ואולי רש"י ז"ל מדעת עצמו ומרוח קדשו כתב כן, כי בן מורה פשט הכתוב (שמות יז טז) כי יד על כס יה, אמנם הרמב"ן שם אמר שם על דברי רש"י ז"ל שהוא מדרש חכמים. וענין מה שאמרו שאין כסא שלם עתה, הרי הוא מ"ש הכתוב כי יד על כס, חסר א'. והנה אותו הא' שחסר הוא אור הכתר, שאמר האריז"ל (שער טנת"א פרק ז) כי א' הוא כתר, אל"ף פל"א⁹⁸⁴, וכן הג' רישין עלאין כולם הם בא', אפס אין א"א⁹⁸⁵ כמ"ש הגר"א (בריש תיקון ע קלח ע"א⁹⁸⁶), וכן הוא ג"כ בפע"ח (שער העמידה בברכת בונה ירושלים פרק יט⁹⁸⁷) ע"ש. והוא מ"ש הרב ז"ל בענינינו, שהוא בשער כסה"כ (פ"ד בהמ"ב) וכן הוא בשער השמות (פרק ז), כי בהכסא של זו"ן, שהוא הג' צחצחות עליונות, שהם הכח"ב הפנימים שבהם, הנה חסר בהם עתה הגילוי דאור הכתר. והרי אין כסאו שלם, וזהו שאמר הכתוב כי יד על כס יה, והכוונה הוא על הכסא דהזו"ן, שאין בהם

⁹⁸⁴ עי' לעיל צב ע"ד.

⁹⁸⁵ עי' לעיל הערה 837 וכן דע"ה ח"א ט ע"ג.

⁹⁸⁶ נזכר שם רק ענין "אלף-פלא" וצ"ע כוונתו.

⁹⁸⁷ ז"ל: כי אני ראשון ואני אחרון ר"ל אני שהוא מלכות שהיא ה' אחרונה גם הוא ראשון שהוא

אין אותיות אני שהוא כתר.

דע"ה ח"ב

עתה רק הגילוי דהו"ב לבד, שהם יה, וחסר הגילוי דאור הכתר בהכסא שלהם, והוא האות א' דהכסא.

וענין מ"ש שאין שמו שלם, הכוונה הוא כי הרי האותיות יה דהשם הנה יש בהם קדושת השם ג"כ, כי הרי הוא בפנ"ע ג"כ שם קדוש שהוא שם יה, משא"כ האותיות וה דהשם, הנה כשהם בפנ"ע אין בהם קדושת השם, אלא רק ע"י צירוף האותיות יה דוקא. ובאמת הנה מן הראוי הוא שגם הם יהיו בקדושת השם כמו האותיות יה ע' זוה"ק (אמור צב ע"א ושם קו ע"א), אך הסיבה בזה הוא כי האותיות ו"ה הנה הם ז"א ומלכות, אשר הם נתקנו ונעשו מהז"ת דנקודות עם הד' אחוריים דאו"א וישסו"ת שהיו מוחין להם, והם י"א כמספר ו"ה דהשם. והנה מה שנבררו ונתקנו מהם לגמרי ועלו באצילות, הנה הם נתקדשו בקדושתו ית"ש, והתייחד בהם אור א"ס, ונתגלה בהם ונתעלו ונעשו לשמו, והם האותיות ו"ה דהשם. אך באשר כי הז"ת דהנקודות עם הד' אחוריים, שהם הי"א אורות הנו, עדיין לא נבררו בשלימות כלל, ויש מהם עדיין ניצוצין הרבה הטבועים בעמקי הקליפות רח"ל. והנה הם מתבררים ומתתקנים תמיד ע"י התורה ומעש"ט, ובפרט ע"י הי"א סימני הקמורת, שהם סגולה גדולה לתיקונם וכמ"ש בשער הכוונות (דף יג ע"ג וע"ד ודף טו ע"ג). וכשיושלמו כולם להתברר ויוגמר תיקונם, אז יבוא משיח. והנה כל זמן שלא נשלמו להתברר לגמרי, הנה יש להחיצונים עדיין איזה שייכות אחיזה ויניקה מהארת האותיות ו"ה דהשם, ובסוד הכתוב (נחמיה טו ו) ואתה מחיה את כולם, כי מחיה הוא גימ' ס"ג, והוא הז"ת דנקודות עם הד' אחוריים הנו' שהם מהס"ג כנודע. ולכן הוא, כי אין א"ס ית"ש מתגלה ומראה יחודו בהאותיות ו"ה דהשם כשהם בפנ"ע בלתי האותיות יה כדי שלא ינקו החיצונים מהארתם ח"ו, ואינו מתגלה יחודו בהם אלא רק כשהם עם האותיות יה דוקא, כי יה, שהם חו"ב, הנה הם לא היו במיתת המלכים כלל, ולא יצא מהם סיגים, הנה מתפחדים החיצונים מאד ובורחים מהם, כי זוחלים ורועדים מרשפי אש שלהבת יה⁹⁸⁸ השורף ומכלה את כל החיצונים, ולכן כל זמן שיש עדיין מציאות הס"א בעולם, אינו מתגלה א"ס ית"ש את יחודו בהאותיות ו"ה, אלא {קיו ע"א} רק כשהם בצירוף יה דוקא. וזהו מה שאותיות יה לבד יש בהם לבד ג"כ קדושת השם, משא"כ בהאותיות ו"ה לבד, והטעם והסיבה הוא כנו'. וזהו הענין דאין שמו שלם עתה, משא"כ לעת"ל כשימחה שמו של עמלק ימ"ש, ויכלה כל הס"א לגמרי, אז יתגלה ויתראה היחוד דא"ס ית"ש בו"ה כמו ביה, והוא רוא דיהיה שאמרו בזה"ק (ויקהל רטז רע"ב), ויושלם אז שמו ית"ש לגמרי ובשלימות.

וזהו הטעם ג"כ מה שאסור להזכיר את השם בגבולין אפי' לצורך מצוה וכמ"ש בסוטה (ל"ח ע"א), והוא כדי שלא ינקו החיצונים ח"ו מאור קדושתו ית"ש. והגם שאמרנו שכאשר הוא מצורף להאותיות יה אין חשש מיניקת החיצונים כלל, אך זהו רק בכתיבה, אבל באמירה אין כח להאדם עתה להמשיך את רשפי אש שלהבת יה בכל קדושתם הראוי לדרחות את החיצונים מהם, ולכן אמרו (יומא ט"ז ע"ב) משמת שמעון הצדיק נמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם אף במקדש. אך בגבולין הוא אסור לעולם, כי אין כח להאדם לעורר למעלה באמירתו עתה כהראוי כלל, משום שכל אמירה ודיבור הרי הוא בגלוי ולזה אי אפשר עתה, משא"כ בכתיבה הרי הוא רק בהסתר והעלם. וע' בירושלמי (פ' אמר להם

⁹⁸⁸ עי' לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

הממונה הלכה ז) (הובא ברמב"ם עבודת יום הכפורים פרק ב סוף הלכה ו) בראשונה היו אומרים בקול גבוה, משרבו הפרוצין, היה אומרו בקול נמוך. והגם דשם הוא הכוונה על אופן נקודתו ע"ש, אך ע"פ דרכינו הנה ניהא אותן הדברים על עיקר הזכרתו ג"כ.

וזהו הענין ג"כ דאין כסאו שלם, ואמרנו כי חסר בו עתה אור הצחצה העליון שהוא אור הכתר, והטעם הוא ג"כ ע"ד הנ"ל, כי נודע הוא כי ע' מלאכים סובבים הכסא, והם ע' שרי או"ה, וכמ"ש בפדר"א (פרק כד) וע' זוה"ק ויקרא (דף ח ע"א), וכתב בספר קהלת יעקב ערך ס"מ בשם מהר"ח ז"ל, כי כל הע' שרים הם תחת רשות ס"מ ורהב, שהם שרי עשיו וישמעאל וכמ"ש ברע"מ (פנחס רמו ע"ב), כי בן הוא עשו וישמעאל הם השורש של כל הע' כמ"ש הגר"א בתיקונים (תיקון לב דף פד ע"ג), ולכן כל זמן שישנו עדיין איזה מציאות לעמלק ימ"ש (והוא ס"מ, א"ל אחר, גימ' עמלק ימ"ש) נתעלם אור הכתר מהכסא כדי שלא יהא לו איזה יניקה ח"ו מאור הצחצוח העליון.

אמנם כל מה שנתעלם, הנה הוא רק מהכסא אשר בז"א דבריאה וכן מהכסא אשר בהנוק' דבריאה וכמ"ש בשער כסה"כ (פרק ד בהמ"ב) וכן בשמות (פרק ז), והוא משום כי הם מהו"ה דהשם, אשר מהם, ר"ל מהארתם, יש שייכות יניקה להחיצונים וכנ"ל. אך בהכסא אשר באו"א דבריאה, ומכל שכן בא"א דבריאה, אשר שם אין יניקה לחיצונים, הנה בהם מאירים כל הג' צחצחות העליונות גם עתה היטיב, ושם הוא לעולם הכסא שלם, והוא פנים ד' במה שאמרו (תיקו"ז כד ע"ב) דאימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, כי הכסא של א"א ואבא הנה הם נעלמים, וכמו שיתבאר למטה בפנים ה'. ובהכסא של זו"ן, הרי אמרנו כי חסר בהם אור הצחצוח העליון. והרי הוה כל עיקר הכסא רק בהאימא עלאה, שהיא הבינה, כי הנה בה ישנם ומתגלים כל הג' צחצחות העליונות שהם מהתנה"י דהמלכות של הבינה דאצילות, והם הכסא אשר בהבינה דבריאה, בהיכל ק"ק שבה. ובאותה הכסא ירדה אחר המיעוט המלכות עצמה דהבינה דאצילות, ושוכן שם בסוד האדם היושב על הכסא, והיא הכסא העיקרי, כי למטה ממנה הרי חסר א', ואין כסאו שלם. ולמעלה ממנה הרי הוא נעלם, והוה הכסא העיקרי רק הכסא דאימא עלאה, וזהו שאמרו דאימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, כי רק בה הוא כל הג' צחצחות העליונות שלימים ונגלים.

והנה נקרא הכסא של הבינה בשם כסא רחמים (זחר צו לד ע"א), והכסא אשר בהמלכות בשם כסא דין (סו), משום שהכסא אשר בהמלכות הרי חסר הצחצוח העליון, שהוא הא', שאינו נגלה בה עתה. אבל הכסא אשר בהבינה, שהיא שלימה בכל הג' צחצחות העליונות, הנה היא כסא רחמים לעולם, ועליה אנו אומרים (סליחות) אל מלך יושב כו' שהם ר"ת אמ"י וכמ"ש הרב בשער הכוונות (דף מב סע"ב), והוא האימא עלאה, הבינה דאצילות, היושב על כסא רחמים שהוא בהבינה דבריאה. (ק"ו ע"ב)

דרוש ה ענף א סימן ה

אמנם הגם שישנם בחי' כסא בכל פרצוף ופרצוף מה' פרצופי דבריאה, והוא בהיכל ק"ק דכל א' מהם, והאדם היושב על הכסא הוא המלכות דהפרצוף שכנגדו אשר באצילות, עכ"ז האמת היא שבכללות כל הכסאות הם למעשה רק כסא אחד, וכן האדם היושב על הכסא הוא רק אחד. שכן הכסא הוא הארת התנה"י דהמלכות דהאצילות, ונודע שהנוק' דז"א, הרי הוא כללות המלכות דאצילות, הרי הוא כללות המלכות דכל פרצופי האצילות והספי'.

ומה שאמרנו שבינה הוא בחינת כסא רחמים, ומלכות הוא בחינת כסא דין, פי' שכאשר הוא מתגלה באור שכינתו ית"ש אשר בהיכל קה"ק דבינה דבריאה, אזי מכונה הוא אל מלך יושב על כסא רחמים. אמנם כאשר גילוי הוא רק באור שכינתו ית"ש אשר בהיכל קודש הקדשים דנוק' דז"א דבריאה, אז הוא נקרא מלך יושב על כסא דין. אבל שכינתו ית"ש שהוא אורו שהתפשט וירד מאצילות ונמשך ושוכן בכלם, הרי הוא לעולם אחד, אלא שהחילוק תלוי באיזו בחי' הוא יתגלה. והנה אע"ג שבארנו שהכסא הוא בכל פרצוף ופרצוף בפנ"ע,

דע"ה ח"ב

עכ"ז הנה הם כולם אחד, והם רק כסא אחד המתפשט בכולם. וכן סוד האדם היושב על הכסא, שהוא כבודו ומלכותו עצמו, המתפשט ושוכן בכולם.

אמנם דע, כי הגם שאמרנו שישנם בחי' כסא בכל פרצוף ופרצוף מה' פרצופי דבריאה, והוא בהיכל ק"ק דכל א' מהם, והאדם היושב על הכסא הוא המלכות דהפרצוף שכנגדו אשר באצילות וכנ"ל סי' ו' ז'. עכ"ז הנה האמת הוא כי בכללות הנה הם רק אחד, וכן האדם היושב על הכסא הרי הוא רק אחד לבד. והוא כי הרי אמרנו שהכסא הנה הוא הארת התנה"י דהמלכיות דאצילות, וכמ"ש בכס"כ (פ' א ה) וכן בשער או"א (סוף פרק ט). ונודע הוא כי הנוק' דז"א שהיא כללות המלכות דאצילות, הנה היא כללות כל המלכיות דכל פרצופי האצילות והספי' כולם, שכולם הם נמשכים בה ומיוחדים בה ומתגלים בה. וא"כ הרי הארת התנה"י דהמלכות של כל א' המתאצל ונמשך בה' פרצופי הבריאה בהיכל ק"ק דכל א' מהם לבחי' כסא, הרי הם כולם אחד, כי הם כולם מהמלכיות הכלולים ומיוחדים בהנוק' דז"א, מהארת התנה"י דכל מלכות ומלכות הכלולים בה. וכן המלכות עצמה דכל א' אשר ירדה בעת המיעוט, ובסוד האדם היושב על הכסא, הנה הם ג"כ רק מאותן המלכיות הכלולים בהנוק' דז"א, כי כל א' הוא כלול מ' ספי', שהם הי' ספי' דכל פרצוף, המלכיות שבהם, וירדה המלכות עצמה דאותן הי' ספי' אשר היא כלולה מכל הי' ירדה בסוד האדם היושב על הכסא, שהוא מהארת התנה"י דאותן הי'. ועכ"פ הוא כי הם רק מאותן המלכיות הכלולים ומיוחדים לאחד ממש בהנוק' דז"א, וכן הם אחד ממש לעולם גם אחר שירדו בסוד האדם היושב על הכסא שבכל א' מפרצופי הבי"ע. והם הם הי' ספי' שבבי"ע שאמר הרב בשער השמות (פרק א) ובכ"מ, שהם אחד יחיד ומיוחד⁹⁸⁹, כי הרי הם אלהות גמור, אחדות גמור, כי הוא שכינתו ית"ש השוכן בבי"ע.

ומה שאמרנו כי כאן הוא כסא רחמים וכאן הוא כסא דין, הכוונה הוא כי כאשר מתגלה באור שכינתו ית"ש אשר בהיכל ק"ק דהבינה דבריאה, אז נקרא (סליחות) אל מלך יושב על כסא רחמים, והוא בעשרת ימים שמר"ה עד יוהכ"פ, שאז הוא לעולם שלימת הבינה כנודע⁹⁹⁰. אבל כאשר גילוי הוא רק באור שכינתו ית"ש אשר בהיכל קודש קדשים דהנוק' דז"א דבריאה, אז נקרא מלך יושב על כסא דין, וכמ"ש משלי כ פסוק ה⁹⁹¹. אבל שכינתו ית"ש שהוא אורו הנתפשט וירד מאצילות, ונמשך ושוכן בכולם, הרי הוא לעולם אחד, אלא שהחילוק הוא באיזה בחי' שיתגלה וכמ"ש בתז"ח (דף לב ע"ג ע"ד) וכנודע.

והרי נתבאר לנו כי כללות הכסא, שהוא כסא כבודו ית"ש, אשר שם שוכן כבודו ומלכותו ית"ש. הנה הוא כל כללות הכסא רק אחד, ור"ל כי הגם שבארנו אותה שהיא בכל פרצוף ופרצוף בפנ"ע, עכ"ז הנה הם כולם אחד, והם רק כסא אחת המתפשטת בכולם. וכן סוד האדם היושב על הכסא, שהוא כבודו ומלכותו עצמו, המתפשט ושוכן בכולם, הרי הוא כולו אחדות גמור לעולם. וכל מה שבארנו שהוא בפרטיות, הכוונה הוא רק על בחי' סדרי גילוי ית"ש שבכל א' מהם וכנ"ז. והרי נמצא כי מה שאמרנו לעיל שהכסא הוא הן בכללות והן בפרטיות, הנה הכללות והפרטיות הם שניהם אחד, כי מתפשט בכולם, והם כולם רק כללות אחת. וכן כבודו ומלכותו ית"ש שוכן בכולם ומתגלה לפעמים בזה ולפעמים בזה לפי צורך ההנהגה.

דרוש ה ענף א סימן ט

(ה) י' הספי' דבריאה הם י' החלקים הפנימיים דהכלים של המלכיות דכל ה' הפרצופים דאצילות. שכן כל המלכיות דכל הפרצופים נמשכים ונכללים במלכות הכללי דאצילות, ובמלכיות הוא סוד כל העביות והכלים.

⁹⁸⁹ מלשון תפילת ר' נחוניא בן הקנה.

⁹⁹⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ יט ע"ד ד"ה בזמנא.

⁹⁹¹ מלך יושב על כסא דין מזרה בעיניו כל רע.

דע"ה ח"ב

וכאשר ירדה המלכות בעת המיעוט לשכון כבוד בכסא אשר בכל פרצוף ופרצוף שבבריאה, היתה ירידתה בכל אחד ואחד עם אותה המלכות אשר מהפרצוף שכנגדו באצילות, ואותן י' הספירות נתפשטו מסוד האדם היושב על הכסא, הרי הוא המלכות דאצילות אשר ירדה בעת המיעוט עם חלק פנימיות הכלים מהמלכות דא"א דאצילות שבה, להיות יושב על הכסא אשר בא"א דבריאה. שכן כל מה שנזכר בכל מקום מענין מיעוט המלכות וירידתה בבריאה הוא רק בעניין הכלים ולא בה עצמה. אמנם מאחר שכל ירידת המלכות דאצילות בבריאה היה דרך מסך לבד, והמסך הוא מהלבוש היותר חיצון דהבינה. ועוד, שאו"א מלבישים את א"א רק מהגרון ולמטה, והרי עיקר קבלת האימא מא"א הוא מהמזל תחתון, שגילוי הוא רק מהחזה עד הטבור. לכן בבריאה נעלמים הג"ר דא"א, ורק הו"ק שבו מתגלים שם.

מכיוון שכל מה שמתפשט מהאצילות לבריאה הוא רק דרך המסך, ששרשו בבינה הרי הוא אימא הכללית, לכן הג"ר דאבא נעלם ממנה. נמצא, שכל הכסא אשר באבא דבריאה, וכן כל הג"ר דאבא עצמו (הרי הם ה' רגלין דהכסא שבו, הרי הוא כל ההיכל הז' העליון דאבא דבריאה), נעלמים בבריאה, ואין מתגלים שם לא הכסא עצמו, ולא הג"ר עצמן אלא רק דרך הו"ק שבו, שכן הם מתלבישים בבינה ומתגלים בה.

ג"ר דא"א והג"ר דאבא עומדים בעולם הבריאה ע"ד שעומד הרדל"א בעולם האצילות, שכן כשם שהאצילות אינה משיגה את הג"ר דרדל"א, כן הוא בג"ר דא"א ובג"ר דאבא דבריאה, שכן הבריאה אינה משיגה אותם במאומה.

פנים ה' בענין מה שאמרו (ת"ז נד ע"ב) דאימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, הנה הוא מה שאמרנו לעיל סי' ה' בענין חלוקי הבחנות דהי' ספי' אשר מבריאה לאצילות, ומהיצירה לבריאה, ומהעשייה להיצירה, ואמרנו כי הי' ספי' דהבריאה הנה הם הי' חלקי פנימים דהכלים של המלכות דכל הה' פרצופים דהאצילות, וכמו שמבואר בשער השמות (פרקים א ב) ובמוחין דעלם (סוף פרק ה). והיינו כי כל המלכות דכל הפרצופים כולם, הנה הם נמשכים ונכללים בהמלכות הכללי דאצילות, שהיא הנוק' דז"א כמ"ש בשער מיעוט הירח (ריש פרק א) ושער פרטי עי"מ (ריש פרק א) ופרצופים (דרוש ב), ובהמלכות שם הוא סוד כל העביות והכלים. וכאשר ירדה המלכות בעת המיעוט לשכון כבוד בהכסא אשר בכל פרצוף ופרצוף שבבריאה, הנה (ק"ז ע"ג) היה ירידתה בכל אחד ואחד עם אותו המלכות אשר מהפרצוף שכנגדו באצילות, כי ירדה בהכסא שבא"א דבריאה עם חלק פנימיות הכלים מהמלכות דהא"א דאצילות שבה, וכל מלכות היא כלולה מעשר, והם הי' ספי' דהא"א דבריאה, שהם מפנימיות הכלים דהמלכות דהי' ספי' דהא"א דאצילות שאמר בשער השמות (פרקים א ב), ונתפשטו אותן הי' ספי' מסוד האדם היושב על הכסא, שהוא המלכות דאצילות אשר ירדה בעת המיעוט עם חלק פנימיות הכלים מהמלכות דא"א דאצילות שבה, להיות יושב על הכסא אשר בהא"א דבריאה. והוא כמו שכתוב בספר זוהר הרקיע (דף קסז ע"ב) כי כל מה שנזכר בכל מקום מענין מיעוט המלכות וירידתה בבריאה הוא רק בהכלים ולא בה גופה ע"ש, וזכור זה. אמנם הוא, כי משום שהנה כל ירידת המלכות דאצילות אשר ירדה בבריאה הנה היה ירידתה רק דרך המסך אשר בין אצילות לבריאה, והמסך הנה הוא מהלבוש היותר חיצון דהבינה וכנ"ל סי' ה', והרי היה רצונו ית"ש שגילוי בהבריאה לא יהא אלא רק דרך הבינה. ונדע הוא כי או"א הם מלבישים את א"א רק מהגרון ולמטה, ובפרט הבינה אימא, הנה עיקר קבלתה מא"א הוא רק מהמזל תחתון, שגילוי הוא רק מהחזה עד הטבור, ולכן הנה מתעלמים הג"ר דא"א בהבריאה ואינם מתגלים שם אלא רק הו"ק שבו לבד, והרי עומד כל הכסא דהא"א דהבריאה רק בהעלם, וכל השפע הנמשך ממנו הוא רק דרך הו"ק שבו לבד. ולא עוד אלא כי גם הג"ר שלו עצמו, שהם הדי' רגלין דהכסא, והוא כל ההיכל הז' העליון דהא"א דהבריאה, הנה הוא ג"כ נעלם ואינו מתגלה אלא רק ע"י הו' היכלין התחתונים, שהם הו"ק שבו. וזהו מ"ש הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ג) ובכ"מ, כי א"א דבריאה אין בו י"ס שלימות רק ו"ק לבד, ואין הכוונה כי אין בו הג"ר לגמרי, כי זה אי אפשר, שהוא סותר לכמה דרושים ע"ש פרק ו ד"ה עולם הבריאה ושער כסה"כ (פרק ד בהמ"ב) ובכ"מ שם, ושער השמות (פ' ה ו ז) ופנימיות וחיצוניות (דרוש יא) ובכ"מ. אך הכוונה הוא כי הג"ר שבו אינו מתגלה שם רק ע"י הו"ק שבו.

דע"ה ח"ב

וכן הוא עד"ז בהאבא דבריאה, כי הנה ירדה המלכות דאצילות שהיא הנוק' דז"א בהכסא אשר הכין לעצמה לשכון כבוד בהאבא דבריאה. והנה ירדה שם עם הכלים פנימים דהמלכיות דהאבא דאצילות הכלולים בה, והוא סוד האדם היושב על הכסא אשר בהיכל הז' העליון דהאבא דבריאה, ונתפשטו אותן הכלים פנימים בכל האבא כולו דהבריאה, והם הם הז' ספי' שבו, שהם אלהות גמור, כי הם מהמלכות דהאבא דאצילות הכלולה בהנוקבא דז"א דאצילות. ובה, ר"ל עם החלק דהכלי פנימית שבה, ירדה הנוק' להיות בסוד אדם היושב על הכסא שבהיכל ק"ק דהאבא דבריאה. ואותה המלכות אשר ירדה בה, ר"ל עם החלק פנימיות דהכלי שבה כנוז', הנה היא כלולה מו', ונתפשטו לבחי' י' ספי' דהאבא דבריאה, והרי הם אלהות גמור, כי הרי הם מהאצילות עצמו. אמנם הנה ירדת הנוק' אשר ירדה בזה, הנה היה ירדתה דרך המסך הנ"ל, שהוא מהבינה, והרי היה רצון המאציל ית"ש שלא להתגלה בעולם הבריאה אלא רק דרך הבינה. ונודע הוא כי מציאות הבינה, שהיא האימא הכללי דאצילות הכולל ישסו"ת, הנה מציאותה הוא מהחזה ולמטה דהאבא הכולל או"א עלאין, וכמ"ש באח"פ (פרק ג) וכן בדרושי נקודות (פרק ו) סמוך לסופו, וכן הוא [בשענה"כ] בדרושי פסח (דרוש ב).

אמנם עכ"ז, הנה ישנו להאימא הכללי עוד תלייה יותר גדולה בהאבא הכללי, והוא בכל הז' שבו, וע"ד שהוא בכל הפרצופים כל תחתון בהעליון, וכמו שכתבנו לעיל דרוש ד' ענף כ"ג סי' ג' ע"ש. אך עכ"פ הוא כי יותר מהז'ת אין לשום תחתון תלייה בהעליון, וכנודע ג"כ שהג"ר דכל א' הם בכולן מגולין, כי הם אינם מתלבשים בהתחתון, והם נעלם ממנו. וא"כ הרי באשר שכל מה שמתפשט מהאצילות לבריאה הנה הוא רק דרך המסך, שהוא מהבינה אימא הכללי, אשר הג"ר דהאבא הוא נעלם ממנה. הרי נמצא שכל הכסא אשר בהאבא דבריאה, וכן כל הג"ר דהאבא עצמו, שהם הד' רגלין דהכסא שבו, שהוא כל היכל הז' עליון דהאבא דבריאה, הנה הוא נעלם בהבריאה, ואינו מתגלה שם הכסא עצמו, ולא הג"ר עצמן, אלא רק דרך הו"ק שבו, כי הם מתלבשים בהבינה ומתגלים בה. וזהו מ"ש הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ג) כי גם אבא דבריאה הוא רק בו"ק לבד, ואין [קיו ע"ד] הכוונה שאין לו הג"ר כלל, כי זה אי אפשר, אלא הכוונה הוא שהג"ר מתעלמים שם, וכל גילוי הוא רק ע"י הו"ק שבו לבד וכנ"ל בא"א.

והנה עומדים הג"ר דא"א והג"ר דאבא בהבריאה ע"ד הרדל"א בהאצילות, כי כשם שהאצילות אינו משיג את הג"ר דרדל"א הגם שהוא עיקר העצמות דכל האצילות כולו, ועליו הם תלויים ועומדים, וכמ"ש הספד"צ (פרק א ג ע"ב) האי מתקלא תלי באתר דלא הוי, ועכ"ז הנה האצילות אינו משיג אותו כלל, וכמ"ש הרב במלכים (פרק ח) ובא"א (פרק ב). כן הוא עד"ז בבריאה בהג"ר דא"א אשר שם ובהג"ר דאבא אשר שם, כי אינו משיג אותם הבריאה מאומה, וזהו שאמר הרב כי הא"א והאבא דבריאה אינם אלא רק בבחי' ו"ק לבד. וכן הוא מבואר בלשון הרב בשער דרושי אבי"ע (פרק יד) שאמר שם זה לשוננו, כי בבריאה אין יכולת להיות ניכר בו פרצוף שלם לא בא"א שבו ולא באבא שבו. הרי אמר בפירוש לשון ניכר, שהם בהעלם שם, ואינם מושגים וכמו שיתבאר עוד למטה.

דרוש ה ענף א סימן י

אמנם באימא דבריאה מתגלים הג"ר והכסא שבה. ובאימא דבריאה ג"כ ישנם י' הספי' דאלהות, והכסא והאדם היושבים על הכסא, והכל הוא מנוק' דאצילות, וממלכות דאימא דאצילות הכלולה בה. והוא אשר ראה ישעיה.

אמנם בא"א ואבא דבריאה הכסא הוא נעלם. וכן הג"ר שבהם עצמן נעלמים אף הם, וכל גילויים הוא ע"י הבינה המלבישתם, והרי מקנא בבריאה עם התלת ספיין עלאין.

דע"ה ח"ב

אמנם הנה באימא דבריא, הנה בה מתגלה הג"ר שבה היטיב, וכן גם הכסא שבה היטיב. והיינו כי הנה הכסא שבה וכן הי' ספי' שבה, הנה הם ג"כ ע"ד שאמרנו בא"א ואבא שהם כולם רק מהמלכות דאצילות, כי כל עולמות בי"ע הם כולם ממנה שהוא הנוק' דז"א, כי בה ועל ידה נעשו כולם לא זולת כלל. והיינו כי הנה ירדה המלכות דאצילות שהיא הנוק' דז"א בהכסא אשר הכין לעצמה לשכון כבוד בתוכה בהאימא דבריא, וירדה שם בחלק פנימיות הכלים דהמלכות דהאימא דאצילות הכלולים בה. ואותה המלכות הרי היא כלולה מעשר, שהם העשר מלכיות דהי' ספי' דהאימא דאצילות, ומהארת התנה"י שבהם הוא הכסא עצמה ע"ד הנ"ל סי' ו'. והנה ירדה באותה הכסא עם החלק פנימי דהכלי דהמלכות הנז' לשכון כבוד בתוכה, והוא האדם היושב על הכסא שבהאימא דבריא. ואותו האדם הרי הוא המלכות דהאימא דאצילות הכלולה בהנוק' דאצילות, והיורד עמו הוא הנוק' כנו'. והנה ע"י שאותה המלכות אשר ירדה עמה הרי היא כלולה מעשר, הנה נתפשטו ממנה העשר ספי' דאלהות בכל הי' ספי' דהאימא דבריא. והרי ישנם בהאימא דבריא ג"כ הי' ספי' דאלהות, והכסא והאדם היושב על הכסא, והכל הוא מהנוק' דאצילות, ומהמלכות דהאימא דאצילות הכלולה בה.

והנה האימא דבריא הנה בה נתגלה הכסא היטיב, ומכל שכן שיש בה גילוי היטיב לכל הג"ר שבה עצמה אשר בהיכל ק"ק שבה שהם הד' רגלין דהכסא. וזהו שאמר הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ג) וכן בקליפות (פרק ג) ובכ"מ כי האימא דבריא היא שלימה בכל הי' ספי' שבה, ור"ל כי בה יש גילוי להג"ר שבה ג"כ, וכן להכסא שבה ג"כ. והוא אשר ראה ישעיה, וזהו שאמר (ישעיה ו א) ואראה את אדני יושב על כסא רם ונשא, כי רם ונשא הוא בנינה עלמא עלאה כמ"ש בזוה"ק (פ' ויצא קסד ע"א), אבל בא"א ואבא דבריא, הוה הכסא נעלם שם. וכן גם הג"ר שבהם עצמן הוא ג"כ נעלם כנ"ל, וכל גילויים הוא רק ע"י הבינה המלביש אותם. והנה הוא ע"ד שאמר הגר"א בספרד"צ (פרק א א ע"א בתחלתו) כי התחלת האצילות בהעלם הוא מרדל"א, והתחלתו בגלוי הוא מהחכמה אבא, כן הוא עד"ז בבריא, אלא ששם הוא התחלתה בגלוי רק מהבינה אימא, והא"א והאבא הוא ג"כ נעלם שם הג"ר שלהם, שאינם מתגלים בשלימות אלא רק הו"ק שלהם. ואינם מתגלה הג"ר שלהם אלא רק ע"י הבינה דבריא שהיא האימא דבריא, והוא פנים הי' בענין שאמרו (תיקו"ז נד ע"ב) דאימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, כי הרי הג"ר דא"א והאבא דבריא אינם ניכרים ומתגלים אלא רק ע"י האימא שבבריא, כי בה ועל ידה הנה מתגלים ג"כ הג"ר דהאבא דבריא, והג"ר דא"א דבריא, וכן גם הכסא שבהם. והרי מקננא היא בבריא עם התלת ספירן עלאין, דהאבא והא"א, כי בה ועל ידה מתגלה כולם, שהם מאירין ע"י הג"ר דידה. וע' כ"ז בדברי הרב בסדר אבי"ע (פרק ג סמוך לסופו), שאמר שם, לא ניכר בו הראש של אבא רק ו"ק שלו לבד כו', לכן אין להם גילוי רק בסוד ו"ק לבד, אך אימא שנגלית בבריא לכן כו', כי א"א (קיה ע"א) ואבא דבריא הם מכוסים ונעלמים כו' ע"ש. והרי מוכח מכל לשון זה שישנם ג"כ אלא שהם נעלמים שם וככל מה שאמרנו.

דרוש ה ענף א סימן יא

וכן ער"ז הוא בזו"ן דבריא. שכן נוק' דאצילות ירדה לשכון כבוד בכסא אשר הכינה לעצמה בז"א דבריא, והיתה ירידתה עם החלק הפנימי דהכלים של מלכות דז"א דאצילות הכלול בה. ואותה המלכות כלולה מעשר, שכן הם מ"י המלכיות די' הספי' דז"א דאצילות. ומהארת התנה"י שבהם נעשה הכסא דז"א דבריא, ולאותו הכסא ירדה הנוק' עם החלק הפנימי דכלי המלכות דז"א הכלולה בה, והוא האדם היושב על הכסא. ועד"ז ממש הוא גם בנוק' דז"א דבריא.

דע"ה ח"ב

והנה מה שביארנו בה' הפרצופים דבריאה, כן הוא בה' פרצופי היצירה והעשיה, אלא שביצירה עשויה מהחלקים האמצעיים דהכלים, ובעשיה מהחלקים החיצוניים. ויש חילוק בין הכסא אשר בזו"ן לכסא אשר בא"א ואר"א, שבזו"ן אין כסאו שלם, אמנם בא"א ואר"א כסאו שלם גם עתה. אמנם הגם שאין כסאו שלם בזו"ן, אך הג"ר דזו"ן דבריאה שלימים וגלויים שם אפילו עתה. יוצא אם כן, שבא"א ואבא שבהם הכסא היה שלם, והג"ר היו נעלמים, ואילו בזו"ן דבריאה הוא להיפך, שהג"ר שבהם גלויים, אמנם לעת עתה הכסא שבהם אינו שלם. והג"ר דאימא דבריאה גלויים ומאירים, והכסא שבה שלם אף הוא לעולם.

והנה עד"ז הוא ג"כ בהזו"ן דבריאה, כי ירדה הנוק' דאצילות לשכון כבוד בהכסא אשר הכין לעצמה בהז"א דבריאה, והיה ירדתה עם חלק פנימיות דהכלים מהמלכות דז"א דאצילות הכלול בה, ואותה המלכות הרי היא כלולה מעשר, כי הם מהי' מלכות דהי' ספי' דז"א דאצילות. ומהארת התנה"י שבהם נעשה הכסא אשר בז"א דבריאה, ושם באותה הכסא, הנה ירדה הנוק' עם חלק פנימיות דהכלים מהמלכות דז"א הכלול בה לשכון כבוד באותו הכסא, ואותה המלכות אשר ירדה עמה הוא האדם היושב על הכסא. והנה אמרנו שאותה המלכות היא כלולה מעשר, והנה נתפשטו אותן העשר בכל קומת ז"א דבריאה, והם הם הי' ספי' דאלהות שבו, שהם מחלק פנימיות הכלים דז"א דאצילות שאמר הרב בשער השמות (פרקים א ב), והם רק מהמלכות שבו כמו שאמר במוחין דצלם (סוף פרק ה). ונעשה כ"ז רק מהנוק' דאצילות כמו שאמרנו, כי כל מה שבהעולמות ב"ע וכל מה שנעשה בהם, הוא רק ממנה ועל ידה לא זולת כלל וכנ"ל. והרי נתבאר העשר ספי' דז"א דבריאה והכסא שבו וסוד האדם היושב על הכסא.

והנה עד"ז הוא ג"כ בהנוק' דז"א דבריאה, כי ירדה הנוק' דאצילות לשכון כבוד בהכסא אשר הכין לעצמה בהנוק' דז"א דבריאה. והיה ירדתה עם חלק פנימיות דהכלים מהמלכות שבה אשר באצילות, ואותה המלכות הרי היא כלולה מעשר, כי היא מהי' מלכות דכל הי' ספי' שבה, ומהארת התנה"י שבהם נעשה הכסא אשר בהנוק' דז"א דבריאה, ושם באותה הכסא הנה ירדה הנוק' דאצילות עם חלק פנימיות דהכלים מהמלכות שבה לשכון כבוד באותו הכסא. ואותה המלכות אשר ירדה עמה, הוא האדם היושב על הכסא, וע"י שאותה המלכות היא כלולה מעשר, הנה נתפשטו אותן העשר בכל קומת פרצוף הנוק' דבריאה, והם הם הי' ספי' דאלהות אשר בהנוק' דבריאה, שהם מחלק פנימיות דהכלים דהנוק' דאצילות שאמר הרב בשער השמות (פרקים א ב), והם רק מהמלכות שבה וכמ"ש במוחין דצלם (סוף פרק ה) והרי נתבאר העשר ספי' דהנוק' דבריאה והכסא שבה וסוד האדם היושב על הכסא.

וכ"ז שבארנו בהה' פרצופים שבבריאה, הנה כן הוא כ"ז ממש ג"כ בהה' פרצופי היצירה והעשיה, אלא שבהיצירה הוא מחלקי האמצעיים דהכלים, ובהעשיה הוא מחלקי החיצוניות, וכמ"ש בשער השמות (פרקים א ב) וכנודע. וכן הרי כבר אמרנו, כי הנה יש חילוק בין הכסא אשר בזו"ן, להכסא אשר בא"א ואר"א, כי בזו"ן הוא עתה אין כסאו שלם וכנ"ל סי' ז', אבל בא"א ואר"א הוא כסאו שלם גם עתה. אמנם הוא הנה הגם שאין כסאו שלם עתה בהזו"ן, אבל הג"ר דהזו"ן עצמן שבבריאה, הנה הם גם עתה שלימים וגלויים שם, וכמו האימא שבבריאה, וכמו שאמר הרב בסדר אבי"ע (פרק ג) ובשער הקליפות (פרק ג).

ונמצא כי ישנם ג' חלוקים בענין הג"ר והכסא שבהה' פרצופי הבריאה, כי בהא"א והאבא שבהם הוה הכסא שלם, והג"ר שבהם עצמן שהם הדי' רגלין דהכסא, הם נעלמים. ובהזו"ן דהבריאה הוא להיפך, שהג"ר שבהם עצמן הם גלויים שם, אבל הכסא שבהם, הוא אינו שלם עתה. ובהאימא דבריאה הנה בה הוא שניהם לטובה, שהג"ר שבה הם גלויים ומאירים, והכסא שבה הוא ג"כ שלם לעולם, וזהו שאמרו (תיקו"ז כד ע"ב) כי אימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, כי הרי רק בה הוה הכסא שלם והג"ר שלימים.

דע"ה ח"ב

דרוש ה ענף א סימן יב

ו) והנה האריז"ל בשער השמות כתב שג"ר דעולם הבריאה מאירין, ואילו אור הז"ת אינו ניכר. ואומר כי לכן אמרו בתיקונים ג' ספירן עילאין מקננן בבריאה. ואין הכוונה שהם לבדם מאירים, אלא שע"י הארתם אין אור הז"ת ניכר. הג"ר האלה הם הג"ר של י' הספי' דנוק' דז"א שבבריאה. ובעולם היצירה אין מתגלים כי אם אורות ו"ק שלה. ואומר כי זהו שאמרו בתיקונים ו' ספירן מקננן במט"ט. בעולם העשיה אין מתגלה כי אם המלכות דנוק' דז"א. ואומר כי זהו שאמרו בתיקונים שם אימא תתאה מקננא באופן, ע"כ מהרב.

והדברים הללו הם מרפסן איגרי, שכן כ"א מעולמות בי"ע מסודרים בה' פרצופים, וכל פרצוף מהם מתגלה בו ע"ד כל ה' הפרצופים דאצילות. וא"כ איך אמר הרב כאן שמתגלים רק הג"ר דבריאה או ו"ק דיצירה או נוק' דעשיה.

אמנם לפי המבואר מדברינו לעיל ששורש י' הספי' וכן הפרצופים אשר בעולם הבריאה הוא במלכות הכללי דאצילות (הרי הוא כללות הנוק' דז"א דאצילות) נחא הכל, שכן באמרו שהג"ר דנוק' דז"א שבבריאה מתגלים, כוונתו לג"ר דנוק' דז"א דאצילות המתפשטים בבריאה, וכיצירה אין מתגלים הג"ר של נוק' דאצילות המתפשטים ביצירה אלא רק הו"ק שלה, ובעשיה מתגלה רק המלכות דנוק' דז"א דאצילות המתפשט בעשיה.

והגם שבאצילות גופה ניכרו כולם, אמנם עיקר ההסתור של העולמות בי"ע הוא בסיבת המסכים, דהיינו שהבריאה מקבל את אורו ע"י מסך הבינה, ולכן כאשר נמשכת שם הארת כל י' הספירות ע"י הבינה, מתבטל אור הז"ת באור הג"ר. וכמו כן ביצירה מתבטל אור המלכות מכיוון שהוא מקבל ע"י מסך הז"א, שהרי אור המלכות מאיר אף הוא באור הו"ק ע"י ז"א, והוא ע"ד שנקרא האצילות על שם חכמה, משום שא"ס ית"ש מתגלה בו ע"י החכמה דא"ק.

והנה נתבאר מדברינו אשר בסי' ט' י' י"א כי כל הי' ספי' אשר בעולם הבריאה,

וכל בחי' כסא, וכן סוד האדם היושב על הכסא אשר בכל פרצוף ופרצוף מה' פרצופי הבריאה, הנה כולם הם רק מהמלכות הכללי דאצילות, שהיא ג"כ כללות הנוק' דז"א וק"ח ע"ב} דאצילות וכנ"ל סי' ח' ע"ש וזכור זה. והנה בזה יובן לנו דברי הרב בשער השמות (פרק א) וכן בספר שער הקדמות (דף מ ע"ג) שאמר שם זה לשונו, אמנם צריך שתדע כי בעולם הבריאה אור הי' ספי' שבה הם נגלין ומאירין, כי עולם הבריאה הוא יותר עליון מהיצירה והעשיה, לכן הג"ר שבה הם מאירין ואין אור הז"ת ניכר ונחשב, ולכן אמרו בתיקונים ג' ספירן עלאין מקננן בבריאה. ואין הכוונה שהם לבדם מאירים, אלא ע"י שהם מאירים אין אור הז"ת ניכר. ודע כי אלו הג' ראשונות שאמרו, שהם מאירים ומקננים בבריאה, אינו מדבר אלא רק על הג' ראשונות של הי' ספי' דנוק' דז"א שבבריאה, ו[הכוונה הוא לפי דברינו על הג"ר דנוק' דז"א דאצילות המתפשטים בבריאה, וכן כתב הקדוש מהר"ח דילהרוזה בספר תורת חכם דף פב ע"ב ע"ש, כי כל הי' ספי' שבא"א ואו"א דבריאה, וכל סוד הכסא שבהם, וכל סוד האדם היושב על הכסא, הרי הם הכל רק מהג"ר דנוק' דז"א דאצילות אשר ירדה עמהם בעת המיעוט בעולם הבריאה וכנ"ל סי' ט' י'. וזהו שאמר שם הרב עוד] והענין הוא כי כל ג' עולמות בי"ע הם כולם חלקי חיילות המלכות דאצילות. ואעפ"י שאמרו כי ג' ראשונות מקננן בכרסיא, אינו על ג"ר דאצילות [ר"ל אין הכוונה על הא"א והאו"א נופא דהאצילות], אלא רק על הג"ר של הנוק' דז"א של עולם הבריאה עצמה. [הנה מילת "עצמה" קאי על הנוק' דז"א שאמר, וכן הוא הלשון בשעה"ק על ג"ר דמלכות עצמה של בריאה, ור"ל שהוא רק על הג"ר של הנוק' דז"א דאצילות היורדת בבריאה]. ובעולם היצירה אין הג"ר של נוק' דיצירה מתגלה, רק אור ו"ק שלה לבד הם מתגלים ומאירים ביצירה, ולא אור ג"ר שלה. [ומ"ש אין הג"ר של נוק' דיצירה כו', גם כאן הכוונה על הנוק' דאצילות המתפשט בהיצירה עם חלק האמצעית דהכלים שבה וכנ"ל וכנודע]. וזהו שאמרו בתיקונים (כד רע"ב) ו' ספירן מקננן במט"ט [והוא על הו' ספירן דהנוק' דאצילות המאירים ביצירה, ואור המלכות שבה אינו ניכר שם מחמת אור הו"ק ע"ד שרגא בטיהרא, והג"ר שבה הרי אינו מאירים ואינם מתגלים שם כלל, לכך אמרו ו' ספירן מקננן במט"ט]. ובעולם העשיה אין מ' ספי' הראשונים מתגלים שם כלל רק המלכות לבד של הנוק' דז"א, וזהו שאמרו בתיקונים שם אימא תתאה מקננא באופן עכ"ל הרב בשער השמות (פרק א) וכן בספר שער הקדמות (מ ע"א) עם מה שפירשנו בו בהמוסגר, כי

דע"ה ח"ב

כפי פשטות המובן מהלשון שאמר הרי הדברים תמוהים מאד, כי הרי פשטות המובן הוא שבכל העולמות בי"ע אינו מתגלה בהם רק המלכות שבהם לבד. וגם בזה הנה חלוק היצירה מהבריאה, כי ביצירה אין גילוי גם להמלכות אשר בה גופה ג"כ, רק להמלכות אשר בה גופה ג"כ רק להז"ת שבה בלבד. ובעולם העשיה אין גילוי גם להמלכות אשר בה גופה ג"כ רק להמלכות דמלכות שבה.

והדברים הללו הם מרפסן איגרי, כי נודע הוא שגם העולמות בי"ע הנה מסודר כל א' בה' פרצופים, וכל פרצוף מתגלה בו בעניניו ופעולותיו ע"ד כל הה' פרצופים דאצילות, וכן הוא מפורש בדרושי אבי"ע (פרק יד) ובסדר אבי"ע (פרקים ג ד) ובשער הקליפות (סוף פרק ג), כי כל הה' פרצופים כולם מאירים ומתגלים בכל עולם ועולם דהבי"ע ג"כ, אלא שהא"א והאבא דבריאה אינם מתגלים שם רק בהו"ק לבד, והאימא והזו"ן דבריאה מתגלים שם בכל הה' ספי' כולם שבהם. ובו"א דבריאה ניתוסף בו גם מקיף אחד. והנוק' דז"א הנה היא נשלמה בכל הב' מקיפין, וביצירה הוה א"א ואבא אשר שם בבחי' ג' גו ג', ואימא וזו"ן בו"ק, ובעשיה הוה א"א ואימא וזו"ן ג' גו ג', ואבא בבחי' נקודה אחת. והרי עכ"פ הוא כי מאירים ומתגלים כל הה' פרצופים כולם בכל עולם ועולם מהבי"ע ג"כ, אלא שמתמעטים בכל א' לפי ערכו. וא"כ הרי איך אמר הרב כאן שרק הנוק' לבד שבהם היא אשר מתגלה ומתמעט בהם, ולכן אמרנו (וכן הוא ג"כ בספר תו"ה דף פב ע"ב ע"ש), כי כוונת הרב הוא רק על הנוק' דאצילות, כי הרי כל הה' ספי' אשר בכל פרצוף ופרצוף מהה' פרצופי דבי"ע, הנה הם רק מהנוק' דאצילות וכנ"ל בדברינו. וזהו ג"כ מה שהקדים הרב גם כאן גופא ואמר, והענין הוא כי כל הה' עולמות בי"ע הם חלקי אצילות כי הם חיילות המלכות עכ"ל, ועל זה מסיק ואומר אה"כ כי גילוייה דהמלכות דהאצילות בעולם הבריאה הוא בכל הה' ספי' שבה, והי' ספי' (ק"ח ע"ג) דהג"ר דהבריאה הוא מהג"ר שלה, והי' ספי' דהזו"ן דהבריאה הוא מהזו"ן שלה. ומשום שמתגלה שם בהג"ר שלה ג"כ, הנה אינו ניכר אור הז"ת שלה כלל, כי הוא ע"ד שרגא בטיהרא, ומקבלים גם הזו"ן דבריאה ג"כ אור הג"ר שלה, ולכן אמרו ג' ספירן עלאין מקננין בבריאה, כי אין ניכר שם אור הז"ת כלל.

והרי לנו פנים ו' בדברי התיקונים (כד ע"ב) שאמרו דאימא עלאה (שהיא המלכות דאצילות כנ"ל סי' ו) מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, ובעולם היצירה הנה אינו מתגלה שם המלכות דאצילות אלא רק בהז"ת שבה. והנה אינו ניכר שם אור העשירית, שהוא אור המלכות שבה, ע"ד שרגא בטיהרא כנז', והרי אינו ניכר ביצירה רק אור הו"ק שלה לבד. וזהו שאמרו (תיקו"ז כד ע"ב) ו' ספירן מקננין במט"ט, אבל בעולם העשיה אינו מאיר המלכות דאצילות אלא רק בספירה העשירית שבה, שהיא המלכות הפרטי שבה לבד, וזהו שאמרו אימא תתאה מקננא באופן.

אמנם מה שאמרנו כי הג"ר שלה הם מאירים ומתגלים בבריאה, הנה עיקר גילויים הוא רק בהאימא, הבינה הכללי דבריאה, וכנ"ל סי' ט' י' ודע זה. אך עכ"פ הוא כי כל דברי הרב הנו' אשר בשער השמות (פרק א) הוא רק על הנוק' דאצילות, כי כל הה' ספי' דאלהות אשר בהעולמות בי"ע הם רק מהנוק' דאצילות. ועל זה אמר כי בעולם הבריאה מאירים ומתגלים שם גם הג"ר שבה, וביצירה הוא הו"ק שבה, ובהעשיה הוא רק המלכות שבה, והוה כל הה' ספי' דאלהות אשר בהעשיה רק מהמלכות דהנוק' דז"א דאצילות, וכל הה' ספי' דאלהות אשר ביצירה הם מהו"ק שבה, הגם שהמלכות שבה מאיר שם ג"כ, אך אינו ניכר ע"ד שרגא בטיהרא. ובעולם הבריאה מאיר שם גם הג"ר שלה ג"כ, והוה הה' ספי' דאלהות אשר בבריאה מכל הה' ספי' כולם דהנוק' דאצילות, ומחמת הארת אור הג"ר אינו ניכר אור הז"ת ע"ד שרגא בטיהרא. והגם שהרי באצילות גופה הנה ניכרו כולם, אך

דע"ה ח"ב

העיקר הוא בסיבת המסכים, כי משום שהבריאה מקבל ע"י מסך הבינה, לכן כאשר נמשך שם הארת כל הי' כולם ע"י הבינה, הנה מתבטל שם אור הז"ת באור הג"ר, כי גם הז"ת גופה מאירים ע"י הבינה ג"כ רק באור הג"ר. וכן היצירה שמקבל ע"י מסך הז"א, מתבטל שם אור המלכות, כי גם היא מאירה ג"כ באור הו"ק ע"י ז"א, והוא ע"ד שנקרא ג"כ כל האצילות על שם חכמה, משום שא"ס ית"ש מתגלה בהם ע"י החכמה דא"ק, וכמ"ש בסדר אבי"ע (פרק ב) וע"ש כ"ז.

דרוש ה ענף א סימן יג

ז) הנפש של בריאה נמשכת ע"י הכאת י' כלים דאצילות במסך הבריאה, ומהם התנוצצו י' ניצוצות ואורות דרך המסך, ונתהווה הנפש לי' הכלים של הבריאה. וכן הדבר, שכן מהכאת י' הכלים דנוק' דאצילות נעשה הנפש לי' הכלים דנוק' של הבריאה, וכן ע"ד"ז הוא ביצירה ובעשיה, אלא שבבריאה הוא נעשה מהכאת חלקי הפנימיות דהכלים, ביצירה הוא נעשה מהכאת החלקים האמצעיים דהכלים, ובעשיה הוא נעשה מהכאת החלקים החיצוניים דהכלים. ומהכאת י' הכלים דז"א דאצילות נעשה הנפש לי' הכלים דז"א דבי"ע, מהפנימיים לבריאה, מהאמצעיים ליצירה, ומהחיצוניים לעשיה. וכן הוא ע"ד"ז בהנפש דאו"א וא"א של בי"ע, שהוא נעשה מהכאת י' הכלים דאו"א, וא"א של אצילות נעשה מחלקי הפנימיות והאמצעיות והחיצוניות שבהם. אמנם כ"ז נמשך רק מבחי' כל חלקי הכלים דהמלכות דא"א ואו"א וז"א דאצילות הכלולים בנוק' דז"א דאצילות, שכן כל הפרצופים העליונים כלולים בה ע"י המלכות שלהם, וכל מה שנמשך מהם לבי"ע הוא רק מהמלכות שלהם הכלולים בה, ע"י הכאת החלקים הפנימיים במסך אשר על הבריאה לבריאה, ומהכאת חלקי האמצעיות העוברים דרך הבריאה ומכים במסך אשר על היצירה ליצירה, ומהכאת חלקי החיצוניות העוברים דרך הבריאה והיצירה ומכים במסך אשר על העשיה לעשיה. עכ"פ קבלת כולם הוא רק מנוק' דאצילות. אמנם יש לדעת שאימא עילאה, ר"ל התבונה דאצילות המתלבשת בז"א דאצילות יורדת ומתלבשת בכל י' הספי' דבריאה, ומשם מתפשטת ג"כ להאיר מו"ק שלה לביצירה, ומהמלכות שלה לעשיה, הכל דווקא ע"י הנוק'.

והנה כל אור הנפש הנז', הנמשך בכל הבי"ע ע"י הכאת י' הכלים דאצילות שאמרנו, הוא אלהות, והוא בחי' רוח ונפש בבי"ע שאף הם אלהות גמורה. וכן ישנם מהם עוד בחי' נפש, שהם מבי"ע עצמן ואינם אלהות כלל ח"ו, והם חיות הקודש: אריה, שור, נשר ואדם. וקיימות בחינות של ד' החיות האלו בכל עולם ועולם, ואלו ד' החיות הם כלליים, על דרך ד' היסודות, והפרטים והתולדות היוצאים מהם בכל עולם המה הנפשות הפרטיים שבהם. והנה הנפש שהוא אלהות, בעולם הבריאה הוא מהנשמה שבו ולמעלה, ובעולם היצירה הוא רק מהחיה שבו ולמעלה, ובעולם העשיה הוא רק היחידה שבו.

וכן הוא ע"ד"ז ג"כ בבחי' הרוח הכללי. שכן ישנם בכל עולם מעולמות בי"ע בחי' רוח שהוא אלהות, וכן יש בהם בחי' רוח שבאה ממציאיותם עצמן [בתורת נפרדים], המה בחינת ה"רוחין קדישין" הנזכרים בהיכלות, וגם הם כלליים ע"ד יסודות ארמ"ע. ומהם יוצאים תולדות, ומתולדות אלו תולדות נוספות, הרי הם כל רוח פרטי אשר בכל פרצוף פרטי. וכן יש בהם בחי' רוח שהוא אלהות, והוא הנשמה הפנימית דהרוחין קדישין. והיינו, כי בעולם הבריאה הוה האלהות מהנשמה שבהם ולמעלה, ובעולם היצירה הוא מהחיה שבהם ולמעלה, ובעולם העשיה הוא מהיחידה שבהם ולמעלה.

והנה הרוח דאלהות אשר בעולם הבריאה, נמשך ע"י הכאת החיצונית הי"ס דבינה דאצילות במסך הבריאה, ומזה נעשה הרוח דאלהות לכל י' הספי' דבריאה. וכן הוא ביצירה, כי מהכאת החיצונית ד"ה הספי' דז"א דאצילות המתלבש בז"א דבריאה המכים במסך היצירה, נעשה הרוח דאלהות לכל י' הספי' דיצירה. וכן הוא בעשיה, כי מהכאת החיצונית ד"ה הספי' דנוק' דז"א דאצילות המתלבש בהנוק' דבריאה, ומשם בהנוק' דיצירה המכים במסך העשיה, הנה מזה נעשה הרוח דאלהות לכל י' הספי' דעשיה.

בביאור מהו החילוק בין הנפש לרוח, שהנפש נעשה מהכאת הכלים, אך הרוח נעשה מהכאת האורות. ועוד, מכיוון שהנפש נעשה בכל א' מהעולמות בי"ע מהמלכות דכל י' הספי' שבנוק', אלא שעולם הבריאה נעשה מהפנימיות שבהם, והיצירה מהאמצעיות שבהם, והעשיה מהחיצונית שבהם. אמנם הרוח שבהם, הנעשה מהאורות, דהיינו מהאורות דהמלכות הכלולים בנוק', אמנם כל א' מהם נעשה מפרצוף בפ"ע, כך, שהרוח דבריאה נעשה מהאורות דהמלכות ד"ה הספי' דבינה הכלולים בנוק', דהיינו שמהכאת החיצונית שלהם במסך הבריאה, נעשה הרוח לכל י' הספי' דבריאה, והרוח דיצירה נעשה מהז"א, ר"ל מאורות המלכות דז"א הכלולים בנוק', ומהכאת החיצונית שלהם במסך היצירה נעשה הרוח לכל י' הספי' דיצירה. ורוח דעשיה הוא מנוקבא דז"א, דהיינו מאורות המלכות דעצמותה גופה, ומהכאת החיצונית שלהם במסך העשיה נעשה הרוח לכל י' הספי' דעשיה.

אמנם הנשמה דבי"ע נעשית בכל עולם ועולם ע"י הכאת הפנימיות דכל פרצוף, דהיינו שהיא נעשית בכל עולם ועולם מפרצוף מיוחד לעצמו, דהיינו בעולם הבריאה מהבינה, וביצירה מז"א, ובעשיה מהנוק', וע"ד הרוח וככל הנ"ל. ועל הרוח והנשמה אשר נעשו בבריאה מהבינה, שהיא כללות הג' ראשונות והיא האימא עילאה, וביצירה מז"א הרי הוא כללות הו"ק, ובעשיה מהנוק' הרי היא האימא תתאה. ועל זה אמרו בתקונים "אימא עילאה מקנא בכרסייא בתלת ספירין עילאין, עד"א כליל שית ספירין מקננן במט"ט, אימא תתאה מקנא באופן".

דע"ה ח"ב

והאמת היא, שכל הנר"ג הללו דהבי"ע שאמרנו שהם אלהות, ואמרנו שהנפש הוא ככולם מהנוק' בלבד, וביצירה והעשיה היו הרוח והנשמה רק מזו"ן. עכ"ז האמת היא שהבינה משתתפת בכולם, ויחד עם הבינה גם הכתר והחכמה, שהרי הבינה היא כללות הג"ר. שכן התבונה מתפשטת בו"ק שלה ונעשית נשמה אף לכל אור הו"ק הנמשך ביצירה, וכן היא מתפשטת באור המלכות שלה ונעשית נשמה לכל אור הנוק' הנמשך בעשיה. וזו הסיבה לכל בחי' האלהות אשר בנר"ג דבי"ע, והוא ע"י אור הבינה המשתתף בהם. אמנם ההשתתפות בכולם הוא רק בבחי' הנשמה הפנימית שבהם, אך מציאותם וגילויים ביצירה ובעשיה הוא מזו"ן בלבד, וכן הנפש שכולם הוא מהנוק' בלבד, וכנז' והבן כ"ז היטב.

כ"ז שאמרנו, הוא בעצם מציאותם דהנר"ג דאלהות אשר נמשך בעולמות בי"ע כפי שהיו קודם המיעוט, שכן אז נעשה גם הרוח והנשמה שבהם מהכאתם בלבד וככל הנד'. אמנם לאחר מיעוט הירח שהיה ביום ד' דמעשה בראשית ירדו החיצוניות והפנימיות דהמלכות עצמן לבחי' הרוח והנשמה דהאלהות שבהם.

פנים ז' בענין שאמרו (תיקו"ז נד ע"ב) דאימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין הוא מ"ש הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ו בד"ה עולם הבריאה) ואמר שם בענין הנר"ג של בריאה, כי הנפש של בריאה כולה הוא נמשך ע"י הכאת י' כלים דאצילות במסך הבריאה, ומהם נתנוצצו י' ניצוצות ואורות דרך המסך ונתהוו נפש לי' כלים של הבריאה, כי כלים דאצילות מעולים מן נפש דבריאה והאור שלהם העובר דרך מסך מספיק לעשות נפש אל הבריאה. והנה הכוונה הוא ג"כ ע"ד שאמר בשער השמות (פרקים א ב) שהוא מכל פרצוף דאצילות להפרצוף שכנגדו בבריאה, כי מהכאת י' כלים דהנוק' דאצילות הוא הנפש להי' כלים דהנוק' של הבריאה, וכן ע"ד ביצירה ועשיה. אלא שבבריאה הוא מהכאת חלקי פנימיות דהכלים, וביצירה הוא מהכאת חלקי האמצעיים דהכלים, ובהעשיה הוא מהכאת חלקי החיצוניות דהכלים. ומהכאת י' כלים דז"א דאצילות הוא הנפש להי' כלים דז"א דבי"ע, מהפנימיות להבריאה, ומהאמצעיות ליצירה, ומהחיצוניות להעשיה. וכן הוא ע"ד בהנפש דאז"א וא"א של בי"ע, הנה הוא מהכאת הי' כלים דהאז"א וא"א של אצילות מחלקי הפנימיות והאמצעיות והחיצוניות שבהם.

אמנם כ"ז הוא ג"כ רק ע"ד שאמרנו בכל דברינו אשר מסי' ח' והלאה, כי נמשך כ"ז רק מהנוק' דז"א לבד, מבחי' כל חלקי הכלים דהמלכות דא"א ואז"א וז"א דאצילות הכלולים בהנוק' דאצילות, כי כל הפרצופים העליונים כולם כלולים בה ע"י המלכות שלהם, וכל מה שנמשך מהם לבי"ע הוא הכל רק מהמלכות שלהם הכלולים בה, והעולמות בי"ע כל מה שמקבלים ומתהווים הוא רק (קיה ע"ד) ממנה לא זולת כלל וכלל, כי היא כללות כל העליונים, וכולם מיוחדים בה. והרי נמשך הנפש דכל פרצוף ופרצוף דהה' פרצופים שבהעולמות בי"ע מהכאת י' כלים דג' חלקי פנימיות אמצעיות חיצוניות דהמלכות (כי כל עביות וכלים הוא רק בהמלכות כנודע) שבכל פרצוף ופרצוף דאצילות הכלולים בהנוק' דז"א דאצילות, מהכאת חלקי הפנימיות להבריאה במה שמכים בהמסך אשר על הבריאה, ומהכאת חלקי האמצעיות להיצירה שעוברים דרך הבריאה ומכים בהמסך אשר על היצירה, ומהכאת חלקי החיצוניות להעשיה שעוברים דרך הבריאה והיצירה ומכים בהמסך אשר על העשיה וכנ"ל סי' ה' בענין המסכים. אך עכ"פ כי קבלת כולם הוא הכל רק מהנוק' דאצילות, כי כל מה שמשפיעים העליונים הוא הכל רק על ידה, והוא ע"י שהם נכללים בה ומיוחדים בה והיא כלל כולם. ומ"ש הרב בשער סדר אבי"ע (סוף פרק ה) כי אימא עלאה, ר"ל התבונה דאצילות המתלבשת בז"א דאצילות, הנה היא יורדת ומתלבש בכל הי' ספי' דבריאה, ומשם מתפשטת ג"כ להאיר בהו"ק שלה בהיצירה ובהמלכות שלה בעשיה, הנה הוא הכל ג"כ רק ע"י הנוק' דוקא, וכמו שמסיק הרב שם ואומר: כי ו"ק שלה נעשים נשמה אל הו"ק הנמשכים ליצירה מן זווג זוו"ן דאצילות, והמלכות שלה של התבונה מתפשט בעשיה, והיא נשמה אל האור הנמשך אל העשיה מזווג אב"א דזווג זוו"ן דאצילות עכ"ל. והרי לנו כי הכל רק על ידה, וע"י שכולם נכללים ומתייחדים בה, ודי בזה להעיר את כל מעיין שלא יטעה בזה ח"ו.

דע"ה ח"ב

והנה כל אור הנפש הנז' הנמשך בכל הבי"ע כולן מהכאת הי' כלים דאצילות שאמרנו הנה הוא כולו ג"כ רק אלהות, והוא כמו שאמרנו לעיל סי' ב' שישנם בבי"ע גם רוח ונפש שהם אלהות גמור. וכן אמר הרב מפורש במבו"ש (בדרושי פנימי ומקיף דרוש ב והוא בדפוה"ח דף נו ע"א) כי העצמות של נשמה רוח נפש שבבי"ע הם אלהות גמור, וכן אמר ג"כ בספר הליקוטים (דף קיד ע"ג ושם דף קיג סע"ב) כי ישנם רוח ונפש שהם אלהות גם בבי"ע, והוא הנפש דענינינו שהם מהכאת הי' כלים דאצילות כנו'. וכבר אמרנו שהם מהי' כלים דהמלכיות דהנוק', והם מהמלכיות דכל פרצופי העליונים הנכללים בה, וכ"ז הוא הנפש דבחי' אלהות אשר בבי"ע. וכן ישנם מהם עוד בחי' נפש, שהם מבי"ע עצמן ואינם אלהות כלל ח"ו, והנה הם החיות הקודש: אריה שור נשר אדם, כי החיות הם נפש וכמ"ש הרח"ו ז"ל בשער ציור עולמות (בהקדמה שם). וישנם אותן הד' חיות בכל עולם ועולם כמ"ש בשער קיצור אבי"ע (ריש פרק ח), ואלו הד' חיות הם רק כלליים ע"ד הד' יסודות, והפרטים והתולדות היוצאים מהם בכל עולם ועולם הם הנפשות הפרטיים שבהם, וע' עוד שער השמות (פרק ב) ובסדר אבי"ע (פרק ו סמוך לסופו) והבן שם מאד. ועכ"פ הוא כי ישנם בכל עולם ועולם דהבי"ע בחי' נפש שהוא אלהות, ונחמה היחידה דהנפש הכללי שבעולם העשיה, והחיה דהנפש הכללי שבעולם היצירה, והנשמה דהנפש הכללי שבעולם הבריאה, וכמ"ש בספר הקדו"ש שער ג' פרק ג' ע"ש והבן. ועוד ישנם שם מציאות נפש שאינם אלהות, אלא הם מציאות הבי"ע עצמן. והנפש שהוא אלהות, הנה בעולם הבריאה הוא מהנשמה שבה ולמעלה, ובעולם היצירה הוא רק מהחיה שבה ולמעלה, ובעולם העשיה הוא רק היחידה שבה.

וכן הוא ע"ז ג"כ בחי' רוח הכללי, כי ישנם בעולמות בי"ע בכל עולם ועולם בחי' רוח שהוא אלהות, וכן ישנם בהם בחי' רוח שהוא מציאותם עצמן, והרוחין אשר הוא מציאותם עצמן הם הרוחין קדישין הנזכר בהיכלות בראשית (מא ע"ב) ופקודי (דג ע"א), וכמ"ש מהרח"ו ז"ל בשער ציור עולמות (בהקדמה) ובשער השמות (פרק ב), והם ג"כ כלליים ע"ד יסודות ארמ"ע, ומהם יוצא תולדות, ותולדות מתולדות, והם כל רוח פרטי אשר בכל פרצוף פרטי. וכן ישנם בהם בחי' רוח שהוא אלהות, והוא נשמה הפנימית דהרוחין קדישין, והיינו כי בעולם הבריאה הוה אלהות מהנשמה שבהם ולמעלה, ובעולם היצירה הוא רק מהחיה שבהם ולמעלה, ובעולם העשיה הוא רק היחידה שבהם, שהיחידה דהרוחין קדישין שבהעשיה הוא אלהות, והוא הרוח דהאלהות שבהעשיה.

והנה הרוח דאלהות אשר בעולם הבריאה, הנה הוא נמשך ע"י הכאת של בינה דאצילות החיצונית שלה במסך הבריאה (קיט ע"א) ומהי' ספי' שלה, ר"ל מהכאת החיצונית דהי' ספי' דהבינה דאצילות המכים במסך הבריאה, הנה מזה נעשה רוח דהאלהות לכל הי' ספי' דבריאה וכמ"ש הרב בסדר אבי"ע (פרק ו בד"ה עולם הבריאה). וכן הוא ביצירה, כי מהכאת החיצונית דהי' ספי' דז"א דאצילות המתלבש בז"א דבריאה המכים במסך היצירה, הנה מזה נעשה הרוח דאלהות לכל הי' ספי' דהיצירה. וכן הוא בעשיה, כי מהכאת החיצונית דהי' ספי' דהנוק' דז"א דאצילות המתלבש בהנוק' דבריאה, ומשם בהנוק' דיצירה המכים במסך העשיה, הנה מזה נעשה הרוח דאלהות לכל הי' ספי' דהעשיה.

והנה החילוק אשר מהנפש להרוח הוא כי הנפש נעשה מהכאת הכלים, אבל הרוח נעשה מהכאת האורות. וכן הוא חילוק עוד, כי הנפש נעשה בכל א' מהעולמות בי"ע

דע"ה ח"ב

מהמלכיות דכל הי' ספי' כולם שבנוק', אלא שהבריאה מפנימיות שבהם, והיצירה מהאמצעיות שבהם, והעשיה מהחיצוניות שבהם וכנ"ל. אבל הרוח שבהם הנעשה מהאורות, ור"ל מהאורות דהמלכיות כולם הכלולים בהנוק', כי הכל הוא רק מהנוק' ע"י שכל העליונים כלולים בה כנ"ל, הנה נעשה בכל א' מפרצוף מיוחד, כי הרוח דהבריאה נעשה מהי' ספי' דהבינה, ור"ל מהאורות דהמלכיות דהי' ספי' דהבינה הכלולים בהנוק', הנה מהכאת החיצוניות שלהם במסך הבריאה, מזה נעשה הרוח לכל הי' ספי' דהבריאה, והרי נעשה הרוח דבריאה מהחיצוניות דהאורות דהבינה. והרוח דהיצירה הוא נעשה מהז"א, ור"ל מהאורות דהמלכות דהז"א הכלולים בהנוק', הנה מהכאת החיצוניות שלהם במסך היצירה נעשה הרוח לכל הי' ספי' דהיצירה. והרי נעשה הרוח דהיצירה מהי' ספי' דז"א, ור"ל מאורות המלכיות דהי' ספי' דז"א הכלולים בהנוק', אך עכ"פ הוא כי נמשך הרוח דיצירה רק מפרצוף הז"א. והרוח דהעשיה הוא מהנוקבא דז"א, מהאורות דהמלכיות דעצמותה גופה, הנה מהכאת החיצוניות שלהם במסך העשיה נעשה הרוח לכל הי' ספי' דהעשיה. והרי נעשה הרוח דהעולמות בי"ע לכל עולם ועולם מפרצוף מיוחד בפנ"ע. והגם שאמרנו שכולם הם מהנוק' וכנז', אך עכ"ז הנה הרוח דבריאה הוא מכללות פרצוף הבינה הכלולה בהנוק', והרוח דהיצירה הוא מכללות פרצוף הז"א הכלול בהנוק', והרוח דהעשיה הוא מכללותה עצמה. והרי נמשך הרוח שבכל א' מהבי"ע מפרצוף מיוחד, משא"כ הנפש שבהם שהוא מהכאת הכלים, הנה נעשה בכולם מהכלים דכללות הנוק', אלא שזה מהפנימיות וזה מהאמצעיות וזה מהחיצוניות, אבל כולם הוא רק מכללות הנוק', והוא משום כי הרי הנוק' הרי היא הנפש הכללי דאצילות* ולכן נעשה הנפש כולה אשר בכל הבי"ע ג"כ רק ממנה, ור"ל מהכאת הי' כלים שבה. והרי נתבאר לנו כי הנפש נעשה מהכאת הכלים, ורוח נעשה מהכאת החיצוניות דהאורות, וכ"ז הנה הוא בבחי' הנפש והרוח דהאלהות שבהם.

* הגהה והעיקר הוא כי כל סוד העביות והכלים הוא רק בה, וכן הנפש הוא שותפא דגופא (תיקו"ז נה ע"ב), והוא מהנוק' שהיא משתתף עם הבי"ע.

אמנם הנשמה דהבי"ע הנה היא נעשה בכל א' מהכאת הפנימית דכל פרצוף, והיינו כי היא נעשה ג"כ בכל עולם מפרצוף מיוחד בעולם הבריאה מהבינה, ובהיצירה מז"א, ובהעשיה מהנוק', וע"ד הרוח וככל הנ"ל. אלא שהרוח נעשה מהכאת החיצוניות דהאורות, והנשמה נעשה מהכאת הפנימיות, ועל הרוח והנשמה אשר הם שניהם נעשו בהבריאה מהבינה, שהיא כללות הנ' ראשונות והיא האימא עלאה, ובהיצירה מז"א שהוא כללות הו"ק, ובהעשיה מהנוק' שהיא האימא תתאה. הנה על זה אמרו בתיקונים כי אימא עלאה מקננא בכרסיא בתלת ספירין עלאין, עד"א כליל שית ספירין מקננן במט"ט, אימא תתאה מקננא באופן. והנה הוא פנים ז' בדברי התיקונים הנז' (וע' עוד בזה לקמן סס"י יד עש"מ).

והאמת הוא כי כל הנר"נ הללו דהבי"ע אשר אמרנו שהם אלהות, ואמרנו כי הנפש הוא בכולם מהנוק' לבד, ובהיצירה והעשיה הוה הרוח והנשמה ג"כ רק מזו"ן וכנ"ל, עכ"ז הנה האמת הוא שהבינה משתתף בכולם. ולא עוד כי הוא אינו הבינה לבד אלא שהוא גם הכתר והחכמה ג"כ, כי לעולם הוא שהבינה היא כללות הג"ר ומשתתף הבינה שהיא כללות הג"ר בהרוח⁹⁹², והנשמה (ק"ט ע"ב) דהיצירה והעשיה שהם מהזו"ן, ובהנפש שבכולם שהיא מהנוק'. והוא ע"פ מה שאמר הרב בשער סדר אבי"ע (סוף פרק ה) כי התבונה מתפשטת בהו"ק שלה ונעשית נשמה גם לכל אור הו"ק הנמשך בהיצירה, וכן

⁹⁹² עי' ע"ח שער מול"מ ב כחד חשיבן.

דע"ה ח"ב

מתפשטת באור המלכות שלה ונעשית נשמה גם לכל אור הנוק' הנמשך בהעשיה, וזהו הסיבה לכל בחי' אלהות אשר בהנר"נ דבי"ע וכנ"ל, והוא ע"י האור דהבינה המשתתף בהם, כי כל בחי' אלהות הוא לעולם רק ע"י היחוד דאור א"ס ית"ש, והוא נמשך בכולם רק ע"י הבינה שהיא כללות הג"ר. כי לעולם הוא שהגילוי דא"ס ית"ש הוא רק בהנ"ר, ומשתתף הבינה שהיא כללות הג"ר בכולם, ועי"ז הוה כל הנר"נ שבהם לבחי' אלהות. אך השתתפות בכולם הנה הוא רק בבחי' הנשמה פנימית שבהם, אבל מציאותם וגילויים הוא בהיצירה ועשיה רק מזו"ן, וכן הנפש שבכולם רק מהנוק', וכנז' והבן כ"ז היטב.

ודע עוד כי כ"ז שאמרנו הנה הוא בעצם מציאותם דהנר"נ דאלהות אשר נמשך בהעולמות בי"ע כפי מה שהיו קודם המיעוט, כי אז הנה נעשה גם הרוח והנשמה שבהם רק מהכאתם לבד וככל הנז'. אבל לאחר המיעוט דהירח שהיה ביום ד' דמעשה בראשית, הנה אז ירדו החיצוניות והפנימיות דהמלכיות עצמן לבחי' הרוח והנשמה דהאלהות שבהם וכנ"ל סי' ב' ג' ע"ש מאד והבן.

דרוש ה ענף א סימן יד

והנה נתבאר לנו מדברי הרב זל"ה ז' פנים בכוונת התיקונים (כד ע"ב) שאמרו דאימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין.

א, הוא על המלכות דאצילות אשר ירדה אחר המיעוט היא עצמה בעולם הבריאה, והיא מקננא שם ע"ד הכתוב (דברים לב יא) כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף, ור"ל כי הגם שעיקר מקומה הוא באצילות, היא מקננא בבריאה, ומרחף שם בשביל אהבת וחיבת הבנים כדי להיות דבוק עמהם ולצורך הנהגתם. והנה היא מקננא שם בהג' צחצחות העליונות דהבריאה, שהם נאצלות ונמשכות מהתנה"י שלה, והם התלת ספירן עלאין דהבריאה, והם הכסא אשר שם היא מקננא וכנ"ל סי' ו' וסי' ה' ע"ש היטב.

פנים ב', הוא כי הנה הג' עולמות בריאה יצירה עשיה הרי הם נגד בינה וזו"ן כנודע⁹⁹³, ומ"ש אימא עלאה מקננא בכרסייא כו', הכוונה הוא על הבינה, שהיא ה' עלאה, כללות האימא עלאה, שהיא ישסו"ת. והנה היא מתפשטת בהבריאה בב' בחי': אחד, בחיצונית שלה ובלבושה, והיינו כי מתפשטת בהלבוש היותר חיצון שבה ונעשה למסך על הבריאה, אשר כל הארת ושפעת האצילות היורד בבריאה הוא רק דרך המסך הזה, והרי מקבל הבריאה כל מה שמקבל רק ע"י הבינה שהוא ע"י הלבוש היותר חיצון שבה, שנעשה למסך בין אצילות לבריאה. והשנית, כי הנה היא מתפשטת בבריאה בהפנימיות שלה ג"כ, אמנם הוא ע"י התלבשות הזו"ן, כי מתלבשים ישסו"ת בז"א בהנה"י שבהם, ומזדווגים עי"ז הזו"ן ג"כ, כי מתייחדים ישסו"ת זה בזה בהיותם מלובשים תוך ז"א. ומתייחד בזה ז"א עם נוק' ג"כ, כי ע"י ההתלבשות נעשים כולם לאחד, ר"ל שהנה"י דישסו"ת נעשים לאחד עם הנה"י דזו"ן זה בזה, ונחשב זה כמעט לזווג זו"ן עצמם הנוגעים עד מסך הבריאה, וניתן עי"ז מוחין לאו"א דבריאה, והם ממשכים עטרין ומוחין להזו"ן דבריאה, ומולידין הם נשמות להעשות מלאכים דיצירה. והרי הוא כ"ז ע"י האימא הכללי דאצילות שהיא ישסו"ת ה' עלאה בינה הכללי.

ונודע הוא כי הבינה היא לעולם כללית כל הג"ר, כי הג"ר הם לעולם אחד, וא"כ הרי כל מה שאמרנו מהתפשטות התבונה, הן מה שמתפשט בהחיצוניות שלה להיות למסך על הבריאה, והן מה שמתפשט בהפנימיות שלה ע"י התלבשות זו"ן להוליד מלאכים

⁹⁹³ שער פנימיות וחיצוניות פרק ב'.

דע"ה ח"ב

דהיצירה, הנה היא כוללת בתוכה את כל הכח"ב ג"כ, כי כתר דאצילות מתלבש בחכמה, וחכמה מתלבש בבינה, וכולם נכללים בתבונה. אמנם אלו הכח"ב הם נעלמים בה, ואין אורם ניכר, אבל הם גנוזים בה (ק"ט ע"ג) וכלולים בה עכ"פ, וזהו שאמרו כי אימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין.

אמנם הוא כי הנה הגם שההתפשטות דההיצוניות, שהוא המסך שאמרנו, הנה הוא תדירי, כי המסך הרי הוא קבוע ועומד תמיד. אבל התפשטות הפנימיות הנו' אשר מתפשט התבונה בהתלבשות זו"ן כדי להוליד נשמות מלאכים להיצירה וכנו', הנה ההתפשטות הזוהי היא אינו תדירי, וזהו שאמרו לשון "מקננא" כי הוא אינו ישוב קבוע, אלא רק לפרקים, שהוא רק בעת הצורך להמציא נשמות מלאכים להיצירה, וכן הוא מורה לשון קינון שהוא אינו קבוע ואין זה מקומה העיקרי.

פנים ג', הוא כי ההתפשטות הנו' דהתבונה שאמרנו, הנה ישנם כ"ז עוד על הפנים אחר, שהיא כולו פנימיות, והיא כולו תדירי, והיינו כי הנה כל הגילוי דאור א"ס ית"ש אשר נתגלה באצילות לברוא את עולם הבריאה ולהאיר בה בכל הראוי לה, הנה היא גילוי לזה רק ע"י הבינה דאצילות, ולא ע"י יותר למעלה, כי התפשט מהכתר להחכמה, ומהחכמה להבינה, ונתלבש בבינה להתגלה על ידה בכל הבריאה כולה. והרי נעשה הבינה לזה לבחי' מסך לאור א"ס, כי כל מה שמקבל הבריאה מאור א"ס הוא ע"י הבינה דאצילות, ר"ל ע"י התלבשות הבינה שמתלבש אור א"ס בהבינה. והרי נעשית הבינה דאצילות לבחי' מסך ומבדיל לאור א"ס היוורד בבריאה, שאינו יורד שם רק ע"י המסך הזה. והרי הוא אינו תוקף האור כמו באצילות. אמנם הנה לא די בזה לבד, אלא שמתפשט הבינה עוד בהלבוש היותר היצון שבה, ונעשית למסך ממש להפסיק בין אצילות לבריאה, ואינו מקבל הבריאה גם את אותו האור הנמשך ע"י ההתלבשות הבינה דהאצילות עצמו כנו' אלא ג"כ רק ע"י אותו המסך ממש אשר על הבריאה ממש. והרי נעשית הבינה לבחי' מסך הן למעלה הן למטה, כי רק ע"י כ"ז אפשר להבריאה לקבל את האור. אמנם למעלה הנה לא נקרא באמת מסך כלל, אלא רק התלבשות, כי הרי גם הבינה עצמה היא כולה אור גדול והיא כולה פנימיות שהרי היא ג"כ רק מהג"ר.

והנה האור דא"ס אשר נמשך להבריאה ע"י התלבשות הבינה דהאצילות עצמה כנו', הנה הגם שהוא מתלבש אח"כ ג"כ בהזו"ן דאצילות, כי אין הבריאה מקבל אלא מהנוק' המקבלת מז"א, אך עכ"ז הנה לא נקרא זה התלבשות ממש, כי אין משמשים הזו"ן לזה אלא לבחי' מעבר לבד, ומקבלת הבריאה את אור הבינה עצמה דאצילות, אלא שקבלתה הוא ע"י הנוק', אבל הוא ג"כ רק אור הבינה עצמה. ונמצא כי הבינה משתתפת עם הנוק' להאיר בהבריאה, וכשיורדת הנוק' בבריאה בבחי' האדם היושב על הכסא, הנה היא יורדת עם אור הבינה ג"כ. וכן אמר הרב בשער סדר אצילות בקיצור (פרק א) זה לשונו, גם הבינה דאצילות נתלבשה אור ז"ת שלה במלכות דאצילות וירדה דרך המסך ונתלבשה ב' ספי' דבריאה וזה סוד בינה מקננא בכורסייא, ואלו הז"ת דמלכות נתהוו לעתיק יומין דבריאה עכ"ל, ע"ש. הרי לנו כי הבינה נשתתפה עם המלכות לירד בבריאה. ומ"ש כי נתלבשה אור ז"ת שלה במלכות כו', הנה האמת הוא כי מתפשט אור הבינה בהמלכות בכל הי' ספי' שלה כולם, ומאיר בהג"ר שלה בהבריאה, ובהו"ק שלה בהיצירה ג"כ, ובהמלכות שלה גם בהעשיה, וכמ"ש בשער סדר אבי"ע (סוף פרק ה). אלא שההתלבשות הוא לעולם ע"י הז"ת כנודע⁹⁹⁴, אבל ע"י התלבשות הז"ת היא מאירה שם בכל הי' ספי' כולם שבה, ומאירה בהבריאה בהג"ר שלה ג"כ כנו'. ולא עוד אלא שמתפשט

⁹⁹⁴ ע"י אריכות בזה לקמן ב דרוש ה' סימן א' אות י'.

דע"ה ח"ב

בהג"ר דהתבונה גם התנוצצות אור מכל הכח"ב ממש דהאצילות. ועם כל זה משתתף התבונה עם המלכות לירד בבריאה, ומתלבשים בהכסא שבכל פרצוף ופרצוף מה' פרצופי הבריאה. וכל זה הנה הוא עומד בהבריאה תמיד ומאירים שם, ועל זה אמרו כי אימא עלאה מקננא בכרסיא בתלת ספירין עלאין והוא הפנים ג'.

והחילוק אשר בין פנים זה לפנים ב', כי האור דפנים ב' הוא רק ע"י התלבשות הזו"ן, והוא רק לצורך נשמת המלאכים דיצירה, והוא אינו תדירי, וכמבואר בסדר אבי"ע (פרק ג ושם סוף פרק ד וסוף פרק ב). אבל הפנים ג' הוא בענין האור דעיקר הבריאה עצמה, אשר עליה עומד הבריאה תמיד, והוא נמשך מהבינה עצמה. (קט"ע ע"ד) והגם שמתלבש ג"כ בהזו"ן, ואינו מקבל הבריאה אלא רק מהנוק", אך האור אינו מתחלף בהם כלל, ומקבל הבריאה אור הבינה עצמה, והתפשטותה בהזו"ן הוא רק בבחי' מעבר לבד. והאור הזה הוא נשמת הבריאה לעולם. ור"ל הנשמה חיה יחידה שבה המתלבשים בהג"ר דכל פרצוף ופרצוף מהה' פרצופי הבריאה וכמ"ש בכסה"כ (פרק ד בהמ"ב), וע' היטיב בסדר אבי"ע (פרק ב ושם סוף פרק ח).

פנים ד', כי הרי אמרנו לעיל סי' ו' ז' ח' ט' י' י"א כי סוד הכסא הוא הג' צחצחות העליונות אשר על הכתב"ד שבהיכל הז' העליון, שהוא היכל קודש הקדשים שבכל פרצוף ופרצוף מהה' פרצופי הבריאה. והנה אלו הג' צחצחות העליונות שבכל א', שהם הנשמה פנימית להכתב"ד שבו, הם סוד הכסא שבכל א'. אמנם באשר שכל גילוי דאור א"ס ית"ש המתגלה בהבריאה הנה הוא רק ע"י הבינה דאצילות, שהוא מהבינה ולמטה ולא ע"י מה שלמעלה מהבינה וכנ"ל בפנים ג', שהיא בבחי' מסך להבריאה הן למעלה והן למטה, והרי אינו מקבל הבריאה מאור הכתר והחכמה דאצילות שהוא האור דא"א ואבא אלא רק ע"י הבינה, האימא הכללית. ונודע הוא כי הבינה הנה מתעלם ממנה הג"ר דא"א והג"ר דאבא, כי קבלתה מא"א הוא רק מהמזל תחתון. והגם שבו כלול כל הי"ג תיקונים כולם, אך היא אינה מקבל אותם רק ע"י המזל תחתון, תיקון י"ג. והרי הוה הארת הג"ר דא"א נעלם ממנה, שאינו משיג אותם כלל. וכן התלבשות בינה על אבא הוא רק מהז"ת דהאבא ולמטה, והוה גם הג"ר דאבא נעלם ממנה, וא"כ הרי עולם הבריאה אשר כל קבלתו הוא ע"י הבינה שהיא האימא הכללית, הנה הוה שם ג"כ הג"ר דא"א דבריאה והג"ר דאבא דבריאה ג"כ נעלמים שם, באשר ששרשם אשר באצילות הרי הם נעלם מהבינה, אשר כל קבלת הבריאה הוא ממנה. וא"כ הרי נמצא שכל הכסא אשר בהא"א דבריאה, וכן הכסא אשר בהאבא דבריאה, הנה הם נעלמים שם מאד, כי הרי הכסא הוא הג' צחצחות העליונות אשר על הג"ר, ובתוך הג"ר כנו'. ומאחר שהג"ר שבהם הם נעלמים שם, הרי מכל שכן שנעלמים הם הג' צחצחות העליונות אשר עליהם ובפנימיותם. אמנם הכסא אשר בהאימא עצמה דהבריאה, הנה היא גלויה ומאירה שם, וזהו שאמרו דאימא עלאה מקננא בכרסיא בתלת ספירין עלאין, כי רק הכסא שבה, שהם הג' צחצחות העליונות שבהג"ר שבה, הם הנגלים ועומדים שם. אבל הכסא שבהא"א ואבא הוא נעלם כנו', וכן הכסא שבהזו"ן הנה חסר שם הצחצוח העליון, ואין שם רק ב' צחצחות לבד, כי זהו הענין (תנחומא כי תצא פרק יא) דאין כסאו שלם עתה וכנ"ל סי' ז'. והרי הוה עיקר הכסא רק הכסא שבהאימא, וזהו שאמרו דאימא עלאה מקננא בכרסיא בתלת ספירין עלאין, והוא פנים ד' וע' לעיל סס"י י"א.

פנים ה', הנה הוא מעין אותו הענין עצמו דפנים ד', אלא דפנים ד' הוא בענין הכסא שבא"א והאבא דבריאה שהם נעלמים, ולא נתגלה בהבריאה אלא הכסא שבאימא וכנ"ל. והפנים ה' הוא בענין הג"ר עצמן שהם הכתב"ד, והם כללות כל ההיכל הז' העליון שהוא היכל ק"ק, ואותן הכתב"ד הם הד' רגלין דהכסא. והנה בהא"א והאבא דבריאה, הנה נעלם

דע"ה ח"ב

כל הכתב"ד שבהם, שהם הד' רגלין דהכסא ג"כ, ולא נגלה מהם רק הו"ק שבהם לבר, כי זולת מה שנעלם הכסא שבהם וכנ"ל בפנים ד', אלא שגם הד' רגלין דהכסא שבהם הם ג"כ נעלמים בהבריאה, והוה הכתב"ד שהם כללות הג"ר דהא"א דהבריאה, וכן הכתב"ד שהם כללות הג"ר דהאבא שבהבריאה נעלמים שם. ואין כוונתי שאינם שם ח"ו, אלא שישנם והם נעלמים, וכל גילויים הוא רק ע"י הו"ק שבהם, וע"י הג"ר דהבינה. והוה שאמר הרב בדרושי אבי"ע (פרק יד) ובסדר אבי"ע (פרקים ג ד) ובשער הקליפות (פרק ג) וכן הוא ג"כ בזווגים (פרק ב) כי בא"א ואבא דבריאה אין ניכר פרצוף שלם, ואין להם גילוי רק בסוד ו"ק לבר, כי הג"ר שבהם הם מכוסים ונעלמים שם, כי הם גנוזים בהאימא (כן הוא הלשון בסדר אבי"ע (פרק ג) סמוך לסופו). והוה שאמרו דאימא עלאה מקנא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, כי הג"ר דהאימא הם הנגלים שם, וגם בה גנוזים הג"ר דהאבא והג"ר דהא"א ג"כ, והרי רק היא מקנא בכרסייא בתלת ספירן עלאין והוא פנים ה' וכנ"ל סי' ט'. וקב ע"א}

פנים ו', הנה הוא ע"פ כל הדברים אשר אמרנו מסי' ח' והלאה, כי כל סוד הכסא וסוד האדם היושב על הכסא, וכן כל אורות האצילות כולו, שהוא כל אור האלהות המתפשט בהבריאה, וכן כל השפע ר"ל כל בחי' איזה שפע אשר מקבל הבריאה, הנה הוא לעולם רק ע"י המלכות הכללי דאצילות שהיא נוק' דו"א, כי בה כלולים ומתייחדים כל הפרצופים העליונים כולם, וכל קבלת הבריאה הוא רק ממנה לעולם. ומה שאמרנו לעיל שקבלת הבריאה הוא מהבינה, הנה הוא ג"כ רק ע"י כלילותה וגילוייה בהנוק', ע' זוה"ק (בשלה נא ע"א, יתרו סח ע"ב, אחרי עד סע"א, אד"ו רצו ע"א). והרי הוה כל עניני אורו ית"ש המאיר ומתפשט בכל העולמות ב"ע רק מהמלכות הכללי דאצילות, שהיא הנוק' דו"א ע"י כלילות כל העליונים הכלולים בה ומתייחדים בה.

והנה הגילוי אשר מתגלה המלכות דאצילות בעולם הבריאה, הנה הוא בכל הי' ספי' כולם שבה, ומשום שמאירה שם גם בהג"ר שבה, אשר בהם מתגלה הג"ר דהבינה ג"כ כדי להתגלה בהבריאה וכנ"ל בפנים ג' ד' ה', ועי"ז הנה לא ניכר אור הזו"ת דהמלכות כי מתבטלים באור הג"ר ע"ד שרגא בטיהרא, ומאיר בהבריאה הזו"ת דהמלכות ג"כ באור הג"ר ע"י תוקף אור הבינה, שהיא כללות הג"ר הכלליים דאצילות המתגלה בהמלכות לצורך הבריאה. ומאירים עי"ז גם הזו"ת דהמלכות ג"כ באור הג"ר דהמלכות, ולא ניכר בהבריאה אור הזו"ת שבה כלל וכמ"ש הרב בשער השמות (פרק א). והוה שאמרו דאימא עלאה (ר"ל המלכות דאצילות) מקנא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, כי אור הזו"ת שבה אין עולין שם בשם כלל, כי מאירים גם הם באור הג"ר. והרי מאיר הבריאה כולה באור הג"ר דהמלכות הכללי דאצילות, ולכן אמרו דאימא עלאה מקנא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, והוא פנים ו' וכנ"ל סי' י"ב בארוכה כ"ז.

פנים ז', הנה הוא ע"פ דברי הרב בסדר אבי"ע (פ"ו בד"ה עולם הבריאה) שאמר שם כי הרוח והנשמה שבעולם הבריאה הנה הם מהכאת החיצוניות והפנימיות דהי' ספי' דהבינה דאצילות, [ור"ל על אורות המלכות דהי' ספי' שלה הכלולים בהנוק'] המכים בהמסך אשר על הבריאה. הנה מהחיצוניות נעשה הרוח דבריאה, ומהפנימיות נעשה הנשמה דבריאה. והכוונה הוא כי הי' ספי' דהבינה דאצילות הרי הם בחי' ה' פרצופים שבה, אשר כל פרצוף הוא כלול מעשר כנודע. והנה נעשה מהכאת החיצוניות והפנימיות דאורות הי' ספי' שבהא"א דבינה הרוח והנשמה לכל הא"א הכללי דהבריאה, וכן מהכאת החיצוניות והפנימיות דאורות הי' ספי' שבהאבא הפרטי דהבינה, הנה נעשה מזה הרוח והנשמה לכל הי' ספי' דהאבא הכללי שבהבריאה. ומהכאת החיצוניות והפנימיות דאורות הי' ספי' שבהאימא הפרטי דהבינה, הנה נעשה מזה הרוח והנשמה להאימא הכללי

דע"ה ח"ב

דהבריאה. ומהכאת החיצוניות והפנימיות דהאורות הי' ספי' שבז"א הפרטי דהבינה, הנה נעשה מזה הרוח והנשמה לכל הז"א הכללי דהבריאה, ומהכאת החיצוניות והפנימיות דאורות הי' ספי' דהנוק' הפרטי שבבינה, הנה נעשה מזה הרוח והנשמה לכל הנוק' הכללי דהבריאה. והרי נעשה כל הרוח והנשמה דכל הבריאה כולה מהכאת החיצוניות והפנימיות דאורות הי' ספי' דהבינה דאצילות מהה' פרצופים הפרטיים שבה להה' פרצופים הכלליים דכל עולם הבריאה כולה. והנה נודע הוא דהבינה הנה היא כללות כל הג'ר, וזהו שאמרו בתיקונים דאימא עלאה מקנא בכרסייא בתלת ספירן עלאין, והוא הפנים ז' וכנ"ל סי' י"ג.

והנה עד"ז נעשה הרוח והנשמה דכל עולם היצירה מהז"א דאצילות, היינו מהכאת החיצוניות והפנימיות דאורות הי' ספי' שבז"א, שהם הה' פרצופים הפרטיים שבו. הנה נעשה מהכאת החיצוניות והפנימיות דכל פרצוף פרטי שבו המכים בהמסך שעל היצירה, הרוח והנשמה להפרצוף כללי שכנגדו בעולם היצירה, וזהו שאמרו בתיקונים עמודא דאמצעיתא כליל שית ספירן מקננן במט"ט. ועד"ז בעולם העשיה הנה נעשה שם הרוח והנשמה לכל הה' פרצופים הכלליים מהכאת החיצוניות והפנימיות דהי' ספי' דהנוק' דז"א דהאצילות, שהם הה' פרצופים הפרטיים שבה. הנה מהכאת האורות שבהם המכים בהמסך אשר על העשיה, נעשה מזה הרוח והנשמה לכל פרצוף כללי שכנגדו בהעשיה, וזהו שאמרו בתיקונים אימא תתאה {קכ ע"ב} מקנא באופן שהוא העשיה. אמנם כבר אמרנו כי גם מה שנעשה מהבינה והז"א דהבריאה והיצירה, הנה הוא ג"כ רק מאורות המלכויות שבהם הכלולים בהנוק', כי כל מה שנעשה בהבי"ע הנה הוא הכל רק מהנוק' כנ"ל.

והנה זה שאמרנו שבהבריאה נעשה מאורות הה' פרצופים הפרטיים דהבינה דאצילות (ור"ל מאורות המלכויות שבהם הכלולים בהנוק' וכנ"ז), ובהיצירה נעשה מאורות הה' פרצופים הפרטיים דהז"א וככל הנז'. הנה זהו בהרוח והנשמה דבי"ע, אבל הנפש שבהם הנה נעשה באופן אחר, והיינו א', הוא כי נעשה הנפש רק מהכאת הכלים ולא מהאורות. שנית, הוא כי מהכאת י' כלים דכל פרצוף כללי דהאצילות נעשה הנפש לכל פרצוף שכנגדו אשר בכל הבי"ע כולן, והיינו כי מהכאת הי' כלים דהז"א הכללי דאצילות נעשה הנפש לכל פרצופי א"א דהבי"ע כולן, אלא כי הנפש שבא"א דבריאה נעשה מהכאת חלק הפנימיות דהכלים דהז"א דאצילות המכים בהמסך אשר על הבריאה. ומהכאת חלק האמצעיות דהכלים דהז"א דאצילות המכים בהמסך אשר על (קכ ע"ג) היצירה, הנה מזה נעשה הנפש לא"א דיצירה. ומהכאת חלק החיצוניות דהכלים דהז"א דאצילות המכים בהמסך אשר על העשיה, הנה מזה נעשה הנפש להז"א דהעשיה. והרי נעשו הנפשין דהז"א דכל הבי"ע כולן הכל מהז"א הכללי דאצילות, אלא דהבריאה הוא מהפנימיות ודהיצירה הוא מהאמצעיות ודהעשיה הוא מהחיצוניות. וכן עד"ז בהנפשין דהאבא דכל הבי"ע כולן, כי כולם נעשו מהכאת הכלים דהאבא הכללי דאצילות, אלא שהנפש דהאבא דבריאה נעשה מהכאת חלק הפנימי דהכלים דהאבא דאצילות, והנפש דהאבא דהאבא דיצירה נעשה מהכאת חלק האמצעיות דהכלים דהאבא דאצילות, והנפש דהאבא דהעשיה נעשה מהכאת חלק החיצוניות דהכלים דהאבא דאצילות. אבל עכ"פ הוא כי כל הנפשין דהאבא שבכל הבי"ע כולן, הנה כולם נעשו מהכאת הכלים דהאבא הכללי דאצילות, וכן עד"ז בהנפשין שבהאימא שבכל הבי"ע כולן, כי כולם נעשו מהכאת הכלים דהאימא הכללי דאצילות. וכן עד"ז בהנפשין דהאימא הכללי שבאצילות, אלא שבזה הוא מהפנימיות ובזה הוא מהאמצעיות ובזה הוא מהחיצוניות, אבל כולם הם מהכאת הכלים דהאימא הכללי דאצילות. וכן עד"ז בהנפשין שבהז"א דכל הבי"ע כולן, כי כולם נעשו מהכאת הכלים דז"א הכללי דאצילות, אלא שזה

דע"ה ח"ב

מחלק הפנימיות וזה מחלק האמצעיות וזה מחלק החיצוניות. וכן הנפשין דכל פרצופי הנוק' שבכל הבי"ע כולן, הנה כולם נעשו מהכאת הכלים דבחי' הנוק' עצמה דהאצילות, אלא שזה מהפנימיות וזה מהאמצעיות וזה מהחיצוניות. והרי לנו כי הנפשין אשר בכל עולם ועולם מהבי"ע, הנה לא נעשו כולם מפרצוף אחד ומה' פרצופי הפרטים שבו ע"ד שנעשו הרוח והנשמה כנ"ל, אלא שנעשו הה' נפשין שבכל עולם ועולם מהבי"ע מכל הה' פרצופי הכלליים, הנפש דא"א שבכולם מהא"א הכללי, אלא שזה מהפנימיות וזה מהאמצעיות וזה מהחיצוניות וכנ"ל. הנפש שבאבא שבכולם מהאבא הכללי, הנפש דהאימא שבכולם מהאימא הכללי, הנפש דהו"א שבכולם מהו"א הכללי, הנפש דהנוקבין שבכולם מהנוק' הכללי.

והרי לנו חילוק גדול בין הנפש לבין הרוח והנשמה, כי הרי הרוח ונשמה דא"א דבריאה הנה הם נעשים מהא"א הפרטי שבהבינה דאצילות, אבל הנפש דא"א דבריאה הנה היא נעשית מהא"א הכללי דהאצילות. והרוח ונשמה דאבא דבריאה הרי הם נעשים מהאבא הפרטי דהבינה דאצילות, אבל הנפש דהאבא דבריאה הנה היא נעשית מהאבא הכללי דאצילות. והרוח ונשמה דאימא דבריאה הרי הם נעשים מהאימא הפרטי דהבינה דאצילות. אבל הנפש דהאימא דבריאה הנה היא נעשית מהאימא הכללי דאצילות, והרוח ונשמה דהו"א דבריאה הרי הם נעשים מז"א הפרטי שבהבינה דאצילות, אבל הנפש דהו"א דבריאה הנה היא נעשית מהו"א הכללי דאצילות, והרוח ונשמה דהנוק' שבבריאה הרי הם נעשים מהנוק' הפרטי שבהבינה דאצילות. אבל הנפש דהנוק' שבבריאה, הנה היא נעשית מהנוק' הכללי דאצילות.

וכן ע"ד בהיצירה, כי הרוח והנשמה דכל הה' פרצופים דהיצירה, הרי הם נעשים מהה' פרצופים הפרטיים שבז"א דאצילות, כי ע"ז אמרו שז"א מקנן במט"ט. אבל הנפש דכל הה' פרצופים דהיצירה, הנה נעשה בהם מהה' פרצופי הכלליים דהאצילות מהכאת חלקי האמצעיות דהכלים המכים בהמסך אשר על היצירה, כי בבריאה הוא מהפנימיות וביצירה הוא מהאמצעיות וכנ"ל, וכן בהעשיה כי הרוח ונשמה דכל הה' פרצופי דהעשיה הרי הם נעשים מהה' פרצופי הפרטיים שמבחי' הנוק' עצמה דהאצילות, כי על זה אמרו אימא תתאה מקננא באופן (וכמבואר בדברי הרב, כי על הרוח והנשמה הנה ע"ז אמרו בתיקונים אימא מקננא בכורסייא ז"א במט"ט מלכות באופן), אבל הנפש דכל הה' פרצופים דהעשיה, הנה נעשה מכולם מהה' פרצופי הכלליים דהאצילות מהכאת חלקי החיצונות דהכלים שבהם וכנ"ל. אמנם כי הרוח ונשמה שבכל הבי"ע כולן הנעשים מהפרטיים, הנה הם נעשים מהכאת האורות. אבל הנפש שאמרנו שנעשה מהכלליים, הנה הוא רק מהכאת הכלים, אבל עכ"פ כי סדר התהוותם הוא כולם רק ע"ד שאמרנו.

והרי נמצא כי בא"א ואבא דהבי"ע נעשה הנפש שבהם ממדרגה יותר גבוה ממה שנעשה הרוח והנשמה שבהם, כי הם נעשו בבריאה מהא"א ואבא הפרטיים דהבינה. וביצירה מהא"א והאבא הפרטיים דהו"א. ובעשיה מהא"א והאבא הפרטיים דבחי' הנוק' עצמה. אבל הנפש שבהם, הרי נעשה כולם מהא"א ואבא הכלליים דאצילות, וביצירה נעשה גם הנפש שבאימא ממדרגה יותר גבוה, ובהעשיה נעשה גם הנפש דהו"א ממדרגה יותר גבוה. והנה עומק הענין בזה הוא בסוד מ"ש הרב בפנימית וחיצונית (דרוש ד) כי בבחי' אחת הוה החיצוניות גדול מהפנימיות, כי סודו ושורשו הוא מסוד הצמצום שהוא קודם להקו, וחיצוניות להקו, ובסוד (ידמיה לא כא) נקבה תסובב גבר, והוא הב"ן אשר יהיה לעתיד גדול מהמ"ה, וכן הוא קודם להמ"ה, וחיצונית אליו, וכמו שכתבנו עניינו בכ"מ. והחיצוניות והב"ן הרי הם מבחי' הגבורות אשר ירדו ונצטמצמו בעצמם אחר צמצום,

דע"ה ח"ב

וניתן על זה כל התורה והמצוה כדי לתקנם ולהמתיקם, כי אז הנה הנבורות מעולים מהחסדים שבהם, הוא כל טוב הצפון ושכר העתיד וכנ"ל דרוש ד' ענף י"ז ו"ח ובכ"מ. וזהו הענין מה שהנפש הוא בשורשו ממדרגה יותר גבוה, אלא שבירידתו נצטמצם, והוא למטה מכולם, ובו הוא כל אחיות החיצוניים, כי כל החטאים הם בנפש, נפש כי תחטא (ויקרא ד ב), נפש כי תמעול מעל (ויקרא ה טו). וכן כל העונשים הם בנפש, ולכן בו תלוי כל התיקונים כדי לתקנו ולבסמו ולהמתיקו. ואז יוחזר לשורשו למעלה מהכל, ר"ל שיתייחד עם שורשו ויתגלה שורשו בו, שהוא למעלה מכולם ושורש כולם, וכמו שבארנו בזה בכ"מ.

אמנם כ"ז ר"ל מה שהנפש הוא שורשו למעלה מהכל, הוא רק בהעלם גדול, אבל כל מציאותו וגילויי הרי הוא באמת רק למטה מכולם, כי מה שנמשך מהה' פרצופים הכלליים שאמרנו הרי הוא רק מהכלים שלהם וכנ"ל. ונודע הוא שבחי' כל הכלים הוא רק בהמלכות, וגילויים הוא רק בהמלכות הכללי, שהיא נוק' הכללי. והרי נמשך כל הנפש הכל פרצופי הבי"ע, שהם מהתנוצצות הכאת הכלים, רק מהכאת הכלים דהנוק' הכללי דאצילות. וכן הוא נודע ג"כ שהנוק' היא כללות הנפש הכללי דאצילות, ולכן נמשך כל הנפשין דבי"ע רק מהכאת הכלים שבה, שהיא למטה מכולם. והרי נמצא כי כל הנפשין הנמשך לכל פרצוף ופרצוף מפרצופי הבי"ע, הנה הם באמת למטה במדרגה מהרוח והנשמה שבהם. ומה שאמרנו כי הם נלקחו ונמשכו מלמעלה דהרוח והנשמה, הנה הוא רק על שורש הנפש שבהעלם ובסוד הב"ן, שהוא בשורשו גדול מהמ"ה, וכן בכל חיצוניות שהם בבחי' אחת גדול מהפנימיות וכנ"ז והבן מאד. והנה הארכת בזה כאן משום כי לעיל סי' י"ג לא ביארתי בזה כל הצורך, אך עתה הרי נתבאר הכל היטיב בעה"י, ובזה נשלם דברינו בענף זה הגם שהוא כמעט כולו אינו מעיקר יסוד הדרוש שהתחלנו בו, אך נמשך לנו הדברים מענין לענין, ומעתה נחזור לכוונתנו בעיקר הדרוש הזה והקב"ה ברחמינו נחננו במעגלי צדק למען שמו יתברך ויתעלה לעד אמן.

דרוש ה ענף ב סימן א

נתבאר לעיל שע"י ירידת הדעת למטה ירדו כל העולמות ממדרגתם ומקומם שקודם החטא למדרגתם ומקומם שהם עתה. והיו מוכרחים לעמוד אז אחר באחור מאחורי התנהי"מ שלו ולמטה, כדי למעט את יניקתם ככל האפשר. והיה כ"ז מעת החטא דעץ הדעת ועד לזמן גאולת מצרים, שכן כל ימי החול היו עומדים אז במדרגה הזו. ולא עוד, אלא שבעת גלות מצרים (וכן בעת חורבן בית המקדש רח"ל) נתעלמו המוחין דזו"ן, והיו עומדים אז בהארץ המוחין דעיבור בלבד. והגם שהמוחין דיניקה לא נסתלקו לעולם (והם המוחין דאלהים העומדים תמיד), עכ"ז נתעלמו אז אף האורות די"ה שבהם. ובעת שהזו"ן הינם בסוד הקטנות, שולטים הדינין, והקליפות מתגברות.

ובגלות מצרים, כאשר עלתה צעקת בני ישראל למרום, ונתעוררה אז עת זכירת ברית האבות, היה אז הענין עומד בקושי רב, שכן משמעות הדבר הוא לרחם על ישראל בלא זכות ומעשים ולבטל את הקליפה מכל וכל ללא סיבה כלל. ולהניח את הדבר שישאר כך הרי אי אפשר, שכן העולם היה מתמוטט ועומד ליחרב ע"י התגברות הקליפה. אמנם העצה אשר יסד לזה השי"ת הוא הענין אשר הפליגה התורה בענין נס דיציאת מצרים, הוא משום שלא היה אפשר ליגאל מחמת התגברות הקליפה.

והנה העצה העמוקה אשר בזה, הנה הוא באמת נורא מאד, והוא סוד כל הענין הנורא דקריעת ים סוף וכפי שיתבאר.

הנה לעיל תחילת ענף א' אמרנו כי בסיבת ירידת ונפילת הדעת למטה, אשר עי"ז ירדו כל העולמות כולם ממדרגתם ומקומם שקודם החטא למדרגתם ומקומם שהם עתם וכנ"ל דרוש ד' מענף (קב ע"ד) כ"ג והלאה, וירדו עי"ז מהתנהי"מ דיצירה ולמטה טבועים בתוך הקליפות כי שם הוא עיקר מקומם, בשיעור המקום דאותן הי"ד ספי', הד"ת דהיצירה של עתה והי' דהעשיה של עתה, וכמ"ש הרב בספר הגלגולים (פרק מז) ובלק"ת (בראשית) ובמאמרי רשב"י (פ' קדושים), ועי"ז הנה עמדו הזו"ן שהם השורש דהיצירה והעשיה, הנה עמדו הם שניהם אז אחר באחור מהתנהי"מ דז"א ולמטה. וכן הה' ראשונות דז"א לא

דע"ה ח"ב

נמשכו שם, ולא האירו בה, כי מאחר שמהד"ת דהיצירה ולמטה אשר שרשם הוא מהד"ת דז"א ולמטה, הם ירדו במקום הקליפות והחיצונים, הרי יש להם יניקה מרחוק מהארת הד"ת דז"א ולמטה רחמ"ל, ולכן לא נמשך שם האור דה' ראשונות כדי שלא ינקו החיצונים גם מהם ח"ו. וכן עי"ז היו מוכרחים לעמוד אז אחר באחר מאחורי התנהי"מ שלו ולמטה, כדי למעט את יניקתם בכל האפשרי, כי כל יניקתם הרי הוא רק מהאחוריים כנודע. והנה היה כ"ז מעת החטא דע"ז הדעת עד זמן גאולת מצרים, שכל ימי החול היו עומדים אז במדרגה הוה, כמ"ש הרב במיעוט הירח (פרק ב) וכנ"ל בדברינו ענ"א סי' בג"ד. ולא עוד אלא כי בעת גלות מצרים, וכן בעת חורבן בית המקדש רח"ל, הנה נתעלם בהזו"ן המוחין שבהם, והיו עומדים אז רק בהארת המוחין דעיבור לבד. והגם שהמוחין דיניקה הם לא נסתלקו לעולם, והם המוחין דאלהים שהם עומדים תמיד, עכ"ז הנה נתעלמו אז ג"כ האורות דיה שבהם, ובסוד (תהלים לט ג) נאלמתי דומיה, דום יה⁹⁹⁵, שהאורות דיה היו אז דומיין מלהאיר בהזו"ן, וכמ"ש בזוה"ק (פ' וארא כו ע"א, ופ' פנחס רכב ע"א), ולא נתגלה אז בהם אלא רק האותיות אלם מאלהים, שהם מוחין דעיבור וכמ"ש במבו"ש (שער ה' ח"א פרק ט"ו). ונודע הוא כי בעת שהזו"ן הם בסוד הקטנות ובפרט בהקטנות דעיבור שולמים אז הדינין והקליפות מתגברים, וזהו הענין מה שנתראה אז הקב"ה למשה רבינו ע"ה בלבת אש מתוך הסנה, ואמרו בזוה"ק (יתרו סט ע"ב) כי הסנה הוא מרמו על הקליפה שהיה אז דבוק בקדושה רח"ל, ועלה אז הקליפה עד להשחית, וכנודע בסוד שלימת פרעה ומצרים, שעלו למעלה עד הגרון ופרעה עד העורף⁹⁹⁶. ומשה רבינו ע"ה היה ירא לגשת שם, עד שאמר לו הקב"ה (יחזקאל כט ג) הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול, וכמ"ש בזוה"ק (פ' בא לד ע"א) ע"ש כל הענין, וכנודע מדברי האריז"ל בכוונת פסח (דרוש יב) והגר"א ז"ל בספד"צ (פרק א יא ע"ד).

והנה כאשר עלה אז צעקת בני ישראל למרום, ונתעורר אז עת זכירת הברית את אברהם את יצחק ואת יעקב, הנה היה עומד אז הענין בקושי מאד, כי לרחם על ישראל בלא זכות ומעשים ולבטל את הקליפה מכל וכל בלא סיבה כלל, הנה הוא כמעט דבר שאי אפשר, כי קוב"ה לא עביר דינא בלא דינא. ולהניח כך הרי ג"כ לא היה אפשר, כי היה העולם מתמוטט ועומד להתחרב ע"י התגברות הקליפה. ומה גם זכירת הברית והשבועה שהיה עומד לישראל, וכמ"ש (שמות ו ה) ואזכור את בריתי, וכן (שם ח) אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב, והרי היה עומד הדבר בין המצרים ובקושי גדול. אמנם הנה העצה אשר יסד לזה גדול העצה ורב העלילה ית"ש, הוא באמת עמוק נורא מאד, והוא הענין אשר הפליגה התורה כ"כ בהנס דיציאת מצרים, משום שלא היה באפשר להגאל כלל ע"י התגברות הקליפה, וזהו שאמר הכתוב (דברים ד ט) ויוצא אתכם מכור הברזל, והיו עומדים עי"ז בסכנה גדולה ע"י מדת הדין שהיה עומד מנגד. אך בעצתו העמוקה ית"ש היה בהסכם מדת הדין ג"כ.

והנה העצה העמוקה אשר בזה, הנה הוא באמת נורא מאד, והוא סוד כל הענין הנורא דקריעת ים סוף, אשר הפליג והזהיר עליה האר"י זללה"ה הרבה מלדבר בזה, וכמ"ש בכוונת יום ז' של פסח (שעה"כ פסח דרוש יב), וכן בזוה"ק העלימו והסתירו סוד הזה הרבה מאד, עד שאמר ר' שמעון בשלח (דף נב ע"ב) בהאי מלה לא תשאל כו'. הגם שדיברו בזה בכמה מקומות, אך רק ברמו ובהעלם גדול, ע' פ' בשלח שם, ומשפטים (ק"ט

⁹⁹⁵ עי' שעה"כ דרושי הקדיש פרק א', פע"ח שער הקדישים פרק ב' וליקוטי תורה פרשת ואתחנן.
⁹⁹⁶ עי' שעה"כ דרושי פסח פרק א'.

דע"ה ח"ב

ע"ב, ויקהל (ריט ע"ב), אחרי מות (סז ע"ב), פינחס (דף רמט בארוכה), וע' בהגר"א בספר יהל אור (פ' פקודי דף ל"ד). והנה נדבר מזה מעט כל מה שהערני הקב"ה בזה, והוא ית"ש יעזור לנו ויאר עינינו במאור תורתו הקדושה ויהא עמנו בכל מקום למען שמו יתברך ויתעלה. (קבא ע"א)

דרוש ה ענף ב סימן ב

מאחר שרצונו ית' הוא שהביא דבר זה לפועל, שיהיו עיכובים לגאולת כלל ישראל במצרים, והוא המהוה תמיד הכל ברצונו ומנהיג א"כ היאך יתכן שהדברים עלולים להתהוות היפך רצונו ומה צריך ל"עצות" ומחשבות בדבר זה.

תכלית הבריאה מיוסדת על ב' דברים: א) שהבריאה תהנה מנועם זיו אחדותו ית"ש. ב) שהסיבה המביאה לידי כך תהיה ע"י ההתורה והמצוות של הנבראים עצמם, ואם האדם אינו משלים את הסיבה על ידי המעשים והמצוות המוטלים עליו, הרי שנשלמת אותה הסיבה ע"י המאורעות והעונשים העוברים על האדם בעולם הזה ואחרי המיתה. א"כ, אם ישפיע הקב"ה איזו שפעת חסד מצד עצמותו שלא בסיבת הנבראים, הרי שבאותו הזמן לא יבא התיקון על ידי מעשי ישראל, וזה הרי לא יתכן. לכן הוא ית"ש צופה ומביט תמיד לקשר ולייחד את השפע עם הסיבה הנ"ל דוקא, דהיינו שאם כי לפעמים נצרך להשפיע שפעת חסד שלא ע"פ מעשיהם, והוא לכאורה נראה לעין כביטול הסיבה הנ"ל, אמנם אין הדבר כן והוא עצה עמוקה מאיתו ית"ש.

כל שפע היורד למטה הנה הוא ע"י זיווג זו"ן. אמנם כאשר הוא עומד בבחי' גבורות ודינין מחמת עוונות הדור רח"ל, אז מתגברים החיצונים לעלות ולינק מיסוד שבה ח"ו, נעשה פתחה סתום מחמת עביות הגבורות, שסותמים את פתחה כדי שלא ימשול זר במעיין חתום, ואותן הגבורות הסותמות את הפתח המה גבורות טהורים, ואלו הגבורות הטהורים עומדים שם הם סוד דם בתולים, שהם דם טהור. והרי שהיא נעשית אז בבחי' קטנה שלא הגיעה עדיין לפרקה.

והנה ע"ד שנעשית בנוק', כן נעשה לז"א, שכאשר מתגברים הדינין ומשתרבים לעלות ולינק מיסוד ז"א ח"ו, נעשה אז גם הז"א בבחי' קטנות, דהיינו בלי מוחין. והנה אז עומדים הזו"ן אחור באחור כדי שלא ינקו מהם החיצונים, ואין לגרום להם אז שום זיווג, הרי הוא זיווג דקטנות. שכן כאשר יזדווגו אז בעת שהם בתגבורות הדינין, יהיה כל השפע שהוא תולדות הזיווג הזה רק שפעת גבורות ודינין קשים, אשר מהם הוא יניקת החיצונים, ויתגברו הם ע"י הרבה מאד רח"ל, ולכן אין לגרום להם אז שום זיווג כלל.

אמנם כאשר נמשכת עת התגבורות הדינין זמן רב, ונצרך העולם לרחמים, אז נאמר כאיל תערוג על אפיקי מים, שכן באותו הזמן שהוא זמן תגבורת הדינים (הרי הוא זמן הגלות) מכונה השכינה הקדושה בשם אילת השחר, על שם שהיא אילת אהבים ויעלת חן, שכן תרעין דילה סתימין, משום שפתחה סתום ורחמה צר.

ונתחיל ונאמר ונקדים הקדמה אחת, כי הנה פשוט הדבר כי מה שאנו אומרים שהיה עומד הדבר בין המצרים ובקושי גדול והיה עיכובים גדולים לגאולתן, אלא שהמאציל ית"ש יסד עצות עמוקות לזה. הרי מאחר שראה רצונו ית"ש שכן צריך להיות עכ"פ, ומתחילת הבריאה בעת שברא את הטוב ואת הרע הרי היה צופה ומביט עד סוף כל הדורות, ויסד את הבריאה כולה שתהא תלויה ועומד תמיד רק על רצונו, והוא לבדו ית"ש מהוה אותה תמיד ומנהיג אותה תמיד, וכל אשר הפיץ בה הרי הוא עושה תמיד, והיה גלויה לפניו הכל מתחילה, וא"כ הרי מה צריך לעצות ומחשבות בזה, הרי כל מה שרואה רצונו בה שכן צריך להיות בעת מן הזמנים, הנה יסד אותה על זה מתחילה וברצותו חוגג וברצותו ממוגג (פיוט תפילת יוה"כ).

אך הענין בזה הוא ע"פ מה שאמרנו בכ"מ מדברינו בענין תכלית הבריאה, וכוונתו שהוא מיוסד על ב' דברים: א', כדי להנהותם מנועם זיו אחדותו ית"ש, שהוא התכלית האמתית והנועם עליון שאין למעלה מזה, והוא תכלית כל התכליות. ב', שיהא הסיבה המביאה לזה ע"י הנבראים בעצמן, והוא ע"י קיום כל התורה והמצוה שנעשה ע"י האדם בכח האפשרות והבחירה, אשר זה הוא ע"י מציאות הטוב והרע דוקא. ובאם שהאדם אינו משלים את אותו הסיבה ככל המוטל עליו ע"י מעשיו וזכויותיו, הנה נשלם כל אותו הסיבה ג"כ עכ"פ ע"י כל המאורעות והעונשים העובר על האדם בזה ובבא, אשר זה הוא ג"כ רק ע"י מציאות הרע. ומתתקן כל תיקוני האדם ע"י העונשים ג"כ. והרי נעשה התכלית עכ"פ בסיבת עניני האדם עצמו, אם ע"י מעשיו או ע"י מאורעותיו, וכמו שנתבאר עומק כל הדברים בזה לעיל דרוש ד' ענף י"ז י"ח. וא"כ הרי נמצא מזה שצמצם המאציל ית"ש את

דע"ה ח"ב

רצונו ויכולתו בכל ההנהגה כולה, ומנהיג את כל הבריאה כולה תמיד רק לפי מה שמסובב מהנבראים עצמן, כי הרי רק בשביל זה ברא והמציא אותה כנו'.

וא"כ הרי אם שישפיע הקב"ה איזה שפעת חסד מצד עצמותו לא ע"פ סיבת הנבראים, הרי יהיה נמצא שיעמוד העולם ויתנהג איזה זמן בשפע אשר לא בסיבת הנבראים, וא"כ הרי יחסר באותה הזמן הסיבה המכוונת לתכלית האחרון, וזה דבר שאי אפשר. כי הרי ניתן כיל לתולדות הארץ, וקץ לימי הארץ, וכל רגעי העונה דומן קיומה, הנה הם במספר ובמפקד לתכליתה האחרון, ואי אפשר שיחסר הסיבה המביאה לתכליתה אף רגע אחת. ולואת הנה אינו משפיע הקב"ה לעולם שום שפעת חסד או שום שפעת דין ע"פ רצונו ויכולתו העצמותית בו אלא רק לפי סיבת הנבראים, לפי מה שמסובב מהם, אם ע"י זכות ומעשים טובים או ע"פ מאורעותיהם. כי אחרי שרק כ"ז הוא הסיבה המכוונת להביאם לתכליתם האחרון, הנה שומר הקב"ה את אותו הסיבה הרבה מאד שלא להרוס אותה, ושלא להטות ממנה שום נטיה כלל, ומקיים אותה תמיד כמו ששומר ומקיים את עיקר המציאות כולו. כי מאחר שיסד את תכלית כל הבריאה כולו על סיבה זו דוקא, הרי כשיעבור עליה לא תבוא לתכליתה, ויהיה כל הבריאה ללא צורך. וכן גם אין לנטות ממנה שום נטיה כל שהוא, כי כפי השיעור שיטה ממנה יחסר כל השיעור הזה בתכליתה, ולכן הוא כי הן לחסד והן לדין הנה הוא ית"ש צופה ומביט תמיד לקשר ולייחד את אותה השפע עם אותה הסיבה דוקא, ור"ל כי באם שנצרך לפעמים להשפיע שפעת חסד שלא ע"פ מעשיהם, אשר זה הרי הוא הריסה וביטול להסיבה, הנה על זה הנה הוא ית"ש גדול העצה ורב העלילה, ומנהיג אותם בהנהגה כזו אשר כל זמן שמשתמשים בהשפע הזה יתקון במעשיהם או במאורעותיהם את אותו החסרון וההריסה מכל וכל, ובוה נמצא שהמאציל ית"ש אינו נוטה לעולם מאותה הסיבה שום נטיה כלל, ואינו מזיז אותה מיסודה ומקומה מאומה וזכור הקדמה זו מאד.

ומעתה נבוא לעניינינו, כי הנה נודע הוא כי כל שפע היורד למטה הנה הוא ע"י זווג זו"ן. אמנם כאשר שהם עומדים בבחי' גבורות ודינין מחמת עונות הדור רח"ל, שאז מתגברים החיצונים לעלות ולינק מיסוד שבה ח"ו, אז נעשה פתחה סתום מעביות הגבורות, שסותמים פתחה כדי שלא ימשול זר במעין חתום, (קבא ע"א) ואותן הגבורות שסותמים את הפתחה הם גבורות טהורים, ועי"ז הוא הזר הקרב שם יומת⁹⁹⁷. ואלו הגבורות הטהורים עומדים שם הם סוד דם בתולים, שהם דם טהור, והם נמשכים בה מאו"א, כי האותיות יה שהם או"א, הרי היו"ד במילואו הוא כ', וה' יש לו ב' ציורים, ד"ו ד"י, והם גימט' כ"ד, ועם היו"ד במילואו הוא דם, וכמ"ש הרב (בטעמי מצות בראשית) וכן אהיה בריבועו הוא ד"ם, ומשום שנמשך בה מאו"א הם דוחין את החיצונים, והיא נשמר עי"ז משום נגיעת זר. והרי נעשית אז בבחי' קמנה שלא הגיעה עדיין לפרק הנשואין, עד שתרבי ותגדלי ותבוא בעדי עדים כו'⁹⁹⁸, שהוא המוחין דגדלות⁹⁹⁹. ואז נעשית ראויה להנשא ולבוא לרשות בעלה.

והנה ע"ד שנעשית בהנוק' בן נעשה לז"א ג"כ, כי כאשר שמתגברים הדינין הרבה ומשתרבים לעלות ולינק גם מיסוד ז"א ח"ו וכמ"ש בפ' בשלח (דף סא רע"א) (וע' שער קליפת נוגה (סוף פרק ב) ובחשמל (פרק א) ובספר קהלת בן דוד דף כ"ח ע"ד, מ"ש בשם מהר"ח כהן ז"ל בסוד הפסוק (בראשית לט יב) ותתפשהו בבגדו, אמנם ע' מאד בכ"ז בשער

⁹⁹⁷ תיקו"ז י ע"א.

⁹⁹⁸ מתוך מאמה"כ "רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים שדים נכנו ושערך צמח ואת ערם ועריה" (יחזקאל טז ז).
⁹⁹⁹ עי' בהגר"א על ספד"צ ז ע"ד ד"ה וזיוניהון.

דע"ה ח"ב

מאמרי רשב"י (דף מ) ובשער הקדמות (דף לו) עש"מ, והנה נעשה אז גם הז"א בבחי' קטנות שהוא בלתי מוחין, ואין בו שפעת החסדים כדי שלא ינקו החיצונים מאורות החסדים ח"ו. והנה אינו מאיר אז בז"א מאימא אלא רק מאחוריים דאיהיה שבה, שהוא גימ' דם. והיסוד דז"א הוא שם שדי, ועם הארת אחוריים דאיהיה הנז' הוא גימט' נחש, והוא נחש דקדושה כמ"ש בכוונת יום ז' של פסח (דף פו ע"ג), וע' עוד בתיקון נוק' (פרק ב אות טז) ובמב"ש שער הקליפות (פרק ב). והנה הוא אז ג"כ בבחי' דינין וגבורות, והם גבורות טהורים כמו הדם בתולים שבנוק, כי שניהם הם מהדם בריבוע איהיה שבאימא כנז'.

והנה עומדים אז הזו"ן אחור באחור שלא ינקו החיצונים מהם, ואין לגרום להם אז שום זווג, שהוא זווג דקטנות, כי כשיזדווגו אז בעת שהם בתגבורות הדינין, אז יהיה כל השפע שהוא כל תולדות הזווג הזה ג"כ רק שפעת גבורות ודינין קשים, אשר מהם הוא יניקת החיצונים, ויתגברו הם עי"ז הרבה מאד רח"ל, ולכן אין לגרום להם אז שום זווג כלל, וכמ"ש (ויקרא טו ב) ואל יבוא בכל עת אל הקודש, כי אין ראוי לזה אלא רק בעת דרעווא אשתכה, וכמ"ש בפ' אחרי מות (נח ע"ב) וכדי שלא יאחזו החיצונים באותה השפע ח"ו.

אמנם כאשר נמשך עת התגבורות הדינין זמן רב, ונצרך העולם לרחמים, אז נאמר כאיל תערוג על אפיקי מים דא כנסת ישראל, כד"א אילותי לעזרתי חושה תערוג על אפיקי מים לאתשקיא משקיו דמבועי דנחלא ע"י דצדיק כו' כו' כמ"ש בזה"ק אחרי מות (סח רע"א¹⁰⁰⁰), כי השכינה הקדושה אשר היא נקרא אז בעת תגבורות הדינין, והוא כל זמן הגלות בשם אילת השחר, על שם שהיא אילת אהבים ויעלת חן, כי תרעין דילה סתימין משום שפתחה סתום ורחמה צר, כמ"ש בפ' ויקרא (כא ע"ב). הנה היא מצווחת ועורגת להקב"ה לרחם עליה ועל כל צבאיה, והם כל ההיכלות שבבריאה שהם בתולות אחריה רעותיה (כמ"ש בזה"ק ח"ב קה ע"ב, קיב רע"ב, קפט ע"ב, קצז ע"ב), וכן כל המשריין דילה שהם החיות הקודש והאופנים כמ"ש בפ' חקת (קפא ע"א), וכן נשמות הצדיקים ותלמידי חכמים שבדור כאשר שהם מחוסרים שפע ונפשם צמאה ויבשה, כי אזלי מים מני ים ונהר יחרב ויבש, והם בדוחקא וצערא ויגונא כמ"ש ברע"מ (אחרי מות סז ע"ב, ופנחס רמט ע"ב). הנה אז השכינה הקדושה כאיל תערוג על אפיקי מים למשתי ולאחרואה מצחותא, כמ"ש בפ' ויקהל (ריט ע"ב), ואמר ר' שמעון בפ' בשלח (נב ע"ב) חד איילתא אית בארעא (כי מעולם לא זזה שכינה מכותל מערבי) וקב"ה עביד סגיא בנינה, בשעתא דהיא צווחת קב"ה שמע עאקו דילה וקביל קלה, וכד אצטריך עלמא לרחמא למיאי (שהוא שפעת החסדים) היא יהבת קלין וקב"ה שמע קלה וכדין חיים על עלמא, הה"ד כאיל תערוג על

¹⁰⁰⁰ ז"ל בשלימות: תאנא כאיל תערוג על אפיקי מים דא כנסת ישראל כד"א אילותי לעזרתי חושה תערוג על אפיקי מים ודאי לאשתקיא משקיו דמבועי דנחלא על ידי דצדיק תערוג כד"א לערוגות הבושם כן נפשי תערוג אליך אלהים לאשתקיא מנך בעלמא דין ובעלמא דאתי מבועי נחלא מאן אינון מבועא חד לעילא דכתיב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וגו' ומתמן נגיד ונפיק ומשקי גנתא וכל אינון נחלין נגדין ונפקין ומתכנשין בתרי מבועין דאקרון נצח והוד ואלין אקרון אפיקי מים בההוא דרגא דצדיק דמיניה נגיד ונפיק ומשתקיא גנתא בגין כך איל וצבי כחדא משתכחי (נ"א איל וצבי אקרון עטרת ויסוד) צדק וצדיק.

תרגום: למדנו כאיל תערוג על אפיקי מים, זו כנסת ישראל, כמו שנאמר אילותי לעזרתי חושה תערוג על אפיקי מים ודאי, כדי להשקות מהשקיה של מעיינות הנחל, על ידי הצדיק תערוג, כמו שנאמר, לערוגות הבושם כן נפשי תערוג אליך אלהים, לקבל ממך השקאה בעולם הזה ובעולם הבא, מעיינות הנחל. מי הם, מעיין אחד למעלה, שכתוב ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וגו', ומשם נמשך ויוצא ומשקה את הגן, וכל אותם הנחלים נמשכים ויוצאים ומתכנסים לשני מעיינות שנקראים נצח והוד, ואלו נקראים אפיקי מים. באותה דרגה של צדיק, שממנו נמשך ויוצא ונשקה הגן, לכן איל וצבי נמצאים כאחד (איל וצבי נקראים עטרת ויסוד) צדק וצדיק.

דע"ה ח"ב

אפיקי מים. וכד בעיא לאולדא היא סתימא מכל סטריין, כדין אתיא ושויותא רישא בין ברכהא וצווחת ורמת קלין וקב"ה חיים עלה, וזמין לקבלה חד נחש נשיך בערייתא דילה ופתח לה וקרע לה ההוא אחר ואולידת מיד עכ"ל¹⁰⁰¹.

ובפ' ויקהל (ריט ע"ב) אמר בזה, כאיל תערוג כו' חיה חדא אית בעלמא ואיהי שלטא בשלטנא על אלף מפתחן בכל יומא (ומ"ש חיה חדא וכן בפ' בשלח הנז' חד איילתא הוא, ע"ש הכתוב {קבא ע"ג} {שיה"ש ו ט} אחת היא יונתי תמתי, כי היא לעולם ביחודה גם בירידתה למטה והיא מיוחד עם אצילות לעולם. ומ"ש כי איהי שלטא כו' על אלף מפתחן, כי הנהגת הבריאה הוא בגילויי האורות דשם אלהים דההי"ן בריבוע, שהוא גימט' אלף ואחד, וכן בגילויי האורות דשם אל שדי במילואו שהוא גימט' אלף חסר חד, ולכן נקראו הם אלף מפתחן, כי ע"פ גילויים מתנהג כל עולם הבריאה בשולטנא דהמלכות דאצילות היורדת שם). ואיהי נוקבא ותיאובתה תדיר על אפיקי מים (לקבל מנצה הוד שהם נקראים אפיקי מים, וכמ"ש בפ' אחרי מות (סח ע"א) ור"ל על תריין ביעין), למשתי ולא תרוואה מצחותא כו', והאי נוקבא תערוג על אפיקי מים ואיהי מתעברא מן דכורי וקשי עלה דהא על דינא קיימא, וכד אולידת קב"ה זמן לה חד חויה עלאה רברבא ואתי ונשיך לגבי ההוא אתר ואולידת, ורזא דא הרבה ארבה עצבונך והרוגך, בגין דאיהי מתחלחלא בכל יומא ובעציבו על עובדין דעלמא, בעצב תלדי בנים. בעצב דא רזא דחויה דעציב אנפיהון דעלמא כו', ואי תימא אמאי אצטריך חויה לדא, אלא דא פתח ארחא לנחתא כל אינון נשמתין בעלמא דאלמלא לא פתח אורחין לנחתא לתתא לא ישרי בגויה דבר נש. לפתח חטאת רובין לההוא פתח דאתעתדא לאולדא לאפקא נשמתין לעלמא, איהו קאים לגבי ההוא פתח (לינק שיורי הזוחמא) וכל אינון נשמתין דאצטריכו לנחתא בגופין קדישין לא קאים איהו לההוא פתח, ולית ליה רשו בההיא נשמתא. ואי לאו הא חויה נשיך ואסתאב ההוא אתר ולא איהו נשמתא דאתדכיא, בעצב תלדי בנים דא נחש, דהא עמיה אולידת נשמתין בגין דדא איהו על גופא ודא על נשמתא, ותרווייהו דא בדא, דא נקיט נשמתא ודא נקיט גופא כו',¹⁰⁰² ע"כ לענינינו, וע"ש. וע' עוד בפ' פנחס (רמט ע"ב) ויובא בעה"י בדברינו לקמן.

¹⁰⁰¹ תרגום: אמר רבי שמעון יש אילה אחת בארץ, והקדוש ברוך הוא עושה הרבה בשבילה. בשעה שהיא צווחת, הקדוש ברוך הוא שומע את הצרה שלה ומקבל את קולה. וכשהעולם צריך לרחמים, היא נותנת קולות למים והקדוש ברוך הוא שומע את קולה, ואז חס על העולם. זהו שנאמר "כאיל תערוג על אפיקי מים". וכשרוצה להוליד, היא נסתרת מכל הצדדים אז באה ושמה את ראשה בין ברכיה וצווחת ומרימה קולות, והקדוש ברוך הוא חס עליה, ומזמין כנגדה נחש אחד ונושך בערוותה, ופותח אותה וקורע לה אותו מקום ויולדת מיד.

¹⁰⁰² ז"ל בשלימות: פתח רבי שמעון ואמר (תהלים מב ב) כאיל תערג על אפיקי מים האי קרא אוקמוה אבל חיה חדא אית בעלמא ואיהי שלטא בשולטנא על אלף מפתחן בכל יומא, ואיהי נוקבא ותיאובתה (דילה) תדיר על אפיקי מים למשתי ולא תרוואה מצחותא דכתיב "כאיל תערוג וגו'" הכא אית לאסתכלא בקדמיתא כתיב כאיל ולא כתיב כאילת ולבתר תערוג ולא כתיב יערוג אבל רזא דא דכר ונוקבא תרוייהו כחדא והאי נוקבא תערוג על אפיקי מים ואיהי מתעברא מן דכורא וקשי עלה דהא על דינא קיימא וכד אולידת קודשא בריך הוא זמין לה חד חויה עלאה רברבא ואתי ונשיך לגבי ההוא אתר ואולידת ורזא דא הרבה ארבה עצבונך והרוגך בגין דאיהי מתחלחלא בכל יומא ובעציבו על עובדין דעלמא "בעצב תלדי בנים" בעצב דא רזא דחויה דעציב אנפיהון דעלמא ואל אישך תשוקתך כמה דאת אמר תערוג על אפיקי מים והוא ימשל בך הא אוקימנא רזא דאיהו שליט עלה וכל דא למה בגין דאמר סיהרא כמה דתנינן ובגיני כך אזעירת נהוראה ואזעירת שלטנאה ולית לה רשו מגרמה בר כד יהבין לה חילא בעצב תלדי בנים כמה דאוקימנא ואי תימא אמאי אצטריך חויה לדא אלא דא פתח ארחא לנחתא כל אינון נשמתין דעלמא דאלמלא לא פתח אורחין לנחתא לתתא לא ישרי בגויה דבר נש מה כתיב "לפתח חטאת רובין" מאי לפתח לההוא פתח דאתעתדא לאולדא לאפקא נשמתין לעלמא איהו קאים לגבי ההוא פתח וכל אינון נשמתין דאצטריכו לנחתא בגופין קדישין לא קאים איהו לההוא פתח ולית ליה רשו בהאי נשמתא ואי לאו הא חויה נשיך ואסתאב ההוא אתר ולא איהי נשמתא דאתדכיא והכא

דע"ה ח"ב

דרוש ה ענף ב סימן ג

בעת שאין זכות ומעשים בתחתונים לגרום זיווג לזו"ן, והעולם מתמוטט ע"י תוקף הדינים קשים, מתעוררים הרחמים, ועולים הזו"ן למעלה להיכלין עילאין דאו"א ומלבישים על או"א ומזדווגים שם פב"פ. והוא על הדרך שמצאנו דוגמתו למטה ג"כ, שכאשר אנו נצרכים לרחמים ואין אנו ראויים מצד מעשינו, אזי אנו באים לפניו ית"ש מצד זכות אבות וברית אבות, וכן מצד שמו הגדול ית"ש. ועי"כ שאנו מזכירים ומעוררים את הדברים הנ"ל, אנו גורמים עי"ז שיעלו זו"ן בהיכלין דאו"א, ויטייחדו שם פב"פ. אמנם בשעה שנעשה ענין כזה אפילו אחר שעלו זו"ן למעלה וקבלו שם אור וברכה ככל הראוי להם, עכ"ז מאחר שאין התחתונים כדאים לזה, ממילא כאשר יורדים הזו"ן למקומם ע"מ להשפיע למטה, יש עיכובים גדולים בדבר, שכן במקומם הוה אז מדרגת הזו"ן רק אחר באחור, ולא נשתנו עדיין במקומן ממדרגתם כלל, והם בבחי' הקטנות.

והענין הוא כי בעת שאין זכות ומעשים בתחתונים לייחד את הדודים¹⁰³ ולגרום זיווג בהזו"ן, להוליד ולהמשיך שפעת החסדים למטה, ועומדים הזו"ן אחר באחור, והדינים מתנברים, הנה לפעמים כאשר העולם מתמוטט ע"י תוקף הדינים קשים, הנה מתעורר הרחמים ע"ד הכתוב (ישעיה מח יא) למעני למעני אעשה כי איך יחל כו', ועולים הזו"ן למעלה בהיכלין עילאין דאו"א ומלבישים על או"א, ונעשים או"א בבחי' פנימית להזו"ן. והנה משתמש אז הנוק' בנה"י דאימא ובסוד שאמרו בזה"ק (בראשית דף ב ע"א) אימא אוזיפת לברתא מאנהא וקשיטא לה בקישוטה¹⁰⁰³, כי הנה"י דאימא נעשים אז כלים פנימים להנוק', והיא משתמש אז בהמ"ן דאימא ומעלה אותן לז"א המלביש לאבא, ומטייחדים הזו"ן במקום או"א ומזדווגים שם פב"פ, ונקרא הזווג הזה כמעט על שם או"א, כי בכחם ובפנימיותם הם מזדווגים, וממשיכים אז ע"י הזווג הזה שפעת אור וברכה הנצרך לקיום העולם. ונמצא כי גם בעת שהזו"ן הם במקומם רק אחר באחור, ואין להם להעלות מ"ן ומ"ד ממעשי התחתונים, להמשיך אור וברכה למטה, הנה אפשר ג"כ להמשיך איזה ישועה ורחמים הנצרך לקיום העולם ע"י עלייתם למעלה בהיכלין דאו"א, ומזדווגים שם פב"פ.

והנה הוא על דרך שמצאנו דוגמתו למטה ג"כ, כי כאשר אנו נצרכים לרחמים ואין אנו ראויים מצד מעשינו, אז אנו באים לפניו ית"ש מצד זכות אבות ומצד ברית אבות וכן מצד שמו הגדול ית"ש. כי כאשר ששורש ישראל אשר מהאבות ושכינתו יתברך הוא

איהו רזא עלאה בעצב תלדי בנים רזא דא דא נחש דהא עמיה אולידת נשמתין בגין דדא איהו על גופא ודא על נשמתא ותרואיהו דא בדא דא נקיט נשמתא ודא נקיט גופא.
תרגום: פתח רבי שמעון ואמר "כאיל תערג על אפיקי מים וגו'" פסוק זה פרשוהו אבל חיה אחת יש בעולם והיא שולטת בשלטון על אלף מפתחות בכל יום והיא נקבה ותשוקתה תמיד על אפיקי מים לשותות ולהתרוות מצמאונה שכתוב כאיל תערג על אפיקי מים. כאן יש להתבונן בראשונה כתוב "כאיל" ולא כתוב "כאילת" ואחר "תערג" ולא כתוב "יערג" אבל סוד זה זכר ונקבה שניהם כאחד שאין להפרידם ואחד הוא שלא צריך להעלות אותם זה מזה אלא שניהם כאחד והנקבה הזו תערג על אפיקי מים והיא מתעברת מן הזכר וקשה עליה שהרי על דין עומדת. וכשמולידה הקדוש ברוך הוא מזמין לה נחש אחד עליון גדול ובא ונושך באותו מקום ומולידה וסוד זה הרבה ארבה עצבונך והרנך משום שהיא מתחלחלת בכל יום ובעצב על מעשי העולם בעצב תלדי בנים בעצב זה סוד הנחש שמעציב פניהם של העולם. ואל אישך תשוקתך כמו שנאמר תערג על אפיקי מים והוא ימשל בך הרי בארנו הסוד שהוא שולט עליה וכל זה למה משום שאמרה הלבנה כמו ששינוי ומשום כך הקטינה אורה והקטינה שלטונה ואין לה רשות מעצמה פרט לכאשר נותנים לה כח. "בעצב תלדי בנים" כמו שבארנו ואם תאמר למה צריך נחש לזה אלא זה פתח דרך להוריד כל (בכל) אותן נשמות של העולם שאלמלא לא פתח דרכים למטה לא ישרה בגוף האדם מה כתוב לפתח חטאת רבץ מה זה לפתח לאותו פתח שנועד להוליד ולהוציא נשמות לעולם הוא עומד לאותו פתח. וכל אותן נשמות שהצטרפו לרדת בגופים קדושים הוא אינו עומד לאותו פתח ואין לו רשות בנשמה ההיא ואם לא הרי הנחש נושך ונטמא אותו נהר (מקום) ואינה נשמה שנטהרה וכאן הוא סוד עליון בעצב תלדי בנים סוד זה זה נחש שהרי עמו מולידה נשמות משום שזה הוא על הגוף וזה על הנשמה ושניהם זה בזה זה לוקח נשמה וזה לוקח הגוף.
תרגום: ¹⁰⁰³ אמא משאילה לבתה את בגדיה ומקשטת לה בקישוטה.

דע"ה ח"ב

עומד לעולם בישראל תמיד וכמ"ש (דברי הימים ב' ב ג) לעולם זא"ת על ישראל, כי השכינה הקדושה שנקראת זא"ת, בזא"ת אני בומח (תהלים כו ג) כמ"ש בתיקונים (תיקון יט דף מ ע"א¹⁰⁰⁴), ובתז"ח (דף לב ע"ג) היא לעולם על¹⁰⁰⁵ ישראל, וכן ביומא (נו סע"ב) השוכן אתם בתוך טמאותם, אפי' בשעה שהן טמאים שכינה עמהם. וכן בענין ברית אבות אומר רבינו תם (בתוספות שבת נה ע"א ד"ה ושמואל) דאפי' למ"ד הזכות אבות תמה אך ברית אבות לא תמה. ולכן כאשר שאין לנו ראויים מצד מעשינו, אנו כוללים את עצמינו עם האבות ועולים לשמו יתברך שנקרא עלינו ושוכן (קכא ע"ד) בישראל תמיד, להמשיך חסדו עלינו עכ"פ, והוא דוגמת עליית זו"ן למעלה בהיכלין דאז"א כנז. וע"י שאנו מזכירים ומעוררים הזכות אבות וברית אבות ושמו יתברך שנקרא עלינו, אנו גורמים ע"ז למעלה ג"כ שיעלו זו"ן בהיכלין דאז"א, ויטייחדו שם פכ"פ, הגם שבמקומם עצמם הם רק אהור באהור. וכן הוא הענין ג"כ מה שאנו מזכירין תמיד הי"ג מדות הרחמים, שהם בהי"ג ת"ד הנמשכין מן המ"ס¹⁰⁰⁶, אשר שם הוא המתקת כל הדינין גם למי שאינו כדאי והגון לכך¹⁰⁰⁷. כי בשעה שאין לנו ראויים מצד מעשינו אנו מעוררים למעלה במקום שאין קטרוג עולה שם, כדי להמשיך הרחמים משם עכ"פ. והוא ע"פ שאמרו בזוה"ק (פנחס רמט ע"א) בענין אילת השחר הנו' בשעתא דדחיקת לה שעתא ואצטריכת למזונא לה ולכל חיון, איהי אזלת למרחוק לארח רחיקא ואתיאת ואובילת מזונא כו¹⁰⁰⁸. והוא כמ"ש בפ' אחרי (דף ס ע"א) בסוד הכתוב (משלי לא יד) ממרחק תביא לחמה, ממרחק ודאי מרישא דמוחא (שהוא מ"ס רישא תליתאה), ומעילא דרישא, והוא מהקד"א, רישא תניינא, רישא חורא, שורש כל החסדים. והרי מתבאר לנו מכ"ז כי הגם שכל הנהגת הזו"ן הנה הוא ע"פ מעשה התחתונים, אך בשעה שהדינין מתגברין והעולם מתמוטט, הנה עולים הזו"ן למעלה ומתייחדים שם פכ"פ, וממשיכים השפע מלמעלה ממקום שאין הדין שולט שם, ומקבלים שם אור וברכה להשפיע למטה מטוב העליונים.

אמנם הוא הנה בשעה שנעשה ענין כזה, הנה נתקיים מה שנאמר (ישעיה ט ד) כי כל סאון סואן ברעש, וכן (קהלת ז כז) אחת לאחת למצוא חשבון. כי אף על גב דמידה במילה,

¹⁰⁰⁴ נדצ"ל לט ע"ב: "בזאת יבא אהרן אל הקדש" תא חזי אין אדם מפיק רצונו מה' אלא בזאת דעלה אתמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' ודא היא עת לעשות לה' וכמה עתות יש ועלייהו אתמר ואל יבא בכל עת ושלמה אמר עת לשחוק וכו' דאינון כ"ח עת ועל דא קודשא בריך הוא אמר ואל יבא בכל עת אל הקדש דאיהו קדש ישראל לה'

וכד שכינתא דאתקריאת זאת עם ישראל כמה דאת אמר ואף גם זאת בהיותם וכו' מאי אינון אמרין לה "אנה הלך דודך היפה בנשים אנה פנה דודך ונבקשנו עמך" בכמה תחנונים וצלותין בציצית ובתפלין בשבתות וביומין טבין דעלייהו אתמר "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם" (שמות לא יז) אות ברית מילה אות דשבת ויומין טבין ואות דתפלין.

תרגום: "בזאת יבא אהרן אל הקדש" בא וראה אין אדם מפיק רצונו מיהו"ה אלא בזאת שעליה נאמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיהו"ה וזו היא עת לעשות ליהו"ה וכמה עתות יש ועליהם נאמר "ואל יבא בכל עת" ושלמה אמר "עת לשחוק וכו'" שהן כ"ח עת ועל זה הקדוש ברוך הוא אמר ואל יבא בכל עת אל הקדש שהוא קדש ישראל ליהו"ה

וכששכינה שנקראת זאת עם ישראל כמו שנאמר "ואף גם זאת בהיותם וכו'" מה הם אומרים לה, "אנה הלך דודך היפה בנשים אנה פנה דודך ונבקשנו עמך" בכמה תחנונים ותפלות בציצית ובתפלין בשבתות ובימים טובים שעליהם נאמר "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם" אות ברית מילה אות של שבת וימים טובים ואות של תפלין.

¹⁰⁰⁵ יל"ע שהלשון הן בתיקו"ז הנ"ל והן בתז"ח כאן הוא "עם" ישראל ולא "על".

¹⁰⁰⁶ ע"י שער הכוונות שער השופר דרוש ז.

¹⁰⁰⁷ ע"י ברכות ז ע"א.

¹⁰⁰⁸ תרגום: שבשעה שדחוקה לה השעה וצריכה למזון, לה ולכל החיות, היא הולכת למרחוק לדרך רחוקה ומביאה ומובילה מזון.

דע"ה ח"ב

במידה לא בטיל, וכמ"ש בסוטה (ח ע"ב) ע"ש כ"ז¹⁰⁰⁹. והיינו כי גם אחר שעלו ז"וין למעלה וקבלו שם אור וברכה ככל הראוי להם, עכ"ז הנה מאחר שאין התחתונים כדאי לזה, לכן כאשר יורדים הז"וין במקומם להשפיע למטה, הנה יש עיכובים גדולים בדבר, כי במקומם הרי הוה אז מדרגת הז"וין רק אחור באחור, ולא נשתנו עדיין במקומן ממדרגתם כלל והם בבחי' הקטנות. וזהו סוד מה שאמרו בענין הנז' בזה"ק (פנחס רמט ע"ב) בשעתא דאתעברת אסתימת, כי הגם שנתעברה המלכות נוק' דז"א בכל אור וברכה ביחודם פנים בפנים ע"י עלייתם למעלה, עכ"ז כאשר שהיא צריכה לירד למטה במקומה כדי להשפיע להתחתונים, הנה כאשר שאין מעשה התחתונים כדאי לזה כלל, והם בסיבתם רק במדרגת הקטנות במקומם, לכן כאשר חזרה למקומה הרי פתחה סתום ורחמה צר, ואי אפשר לה להוליד ולהוציא את אותו השפע למטה. וזהו ג"כ מה שאמרו בפ' בשלח (דף נב ע"ב) הנ"ל, וכד בעיא לאולדא היא סתימא מכל סטריין, וכן בפ' ויקהל (ריט ע"ב) הנ"ל, ואיהי מתעברא מן דכורא וקשי עלה (למילד), דהא על דינא קיימא. כי למטה הרי היא בסוד הקטנות והדינין, וקשה לה להוליד כדי שלא יתאחוזו החיצונים באותה השפע חלילה וחלילה. והנה היא אז בסוד בתולה שעייברה וכנ"ל דרוש ד' ענף כ"ד סי' ח' ע"ש, וכן היא אז בסוד אילה שרחמה צר ובשעה שכורעת ללדת (כמ"ש ב"ב טז ע"ב, ור"ל שדוחקת ומשפלת את עצמה להוציא שפעה למטה) אני מוזמין לה דרקון שמכישא בבית הרחם ומתרפא ויולדת וכמו שיתבאר סודו למטה בעה"י.

דרוש ה ענף ב סימן ד

והנה מעין ענין זה ועוד היה בהגיע עת גאולת מצרים, שכן אז היו ישראל שקועים בטומאת מצרים, עד שלא היה אפשר יותר להניחם שם, כי לא היתה להם עוד תקנה ח"ו. כמו כן היה גדול העינוי וריבוי הצרות מקושי השיעבוד אשר היה עד להשחית. והיה הענין במיצר גדול, שכן א"א היה לרחם עליהם ולהשפיע להם שפעת חסדים בעודם עומדים בקלקולם, שהרי אם ישפיעו עליהם במציאותם זו אזי ירשיעו עי"ז יותר ויותר, עד אשר יתחייבו כדור המבול וכדור הפלגה וכאנשי סדום. ולהשפיע עליהם שפעת אור קדושה מלמעלה לטהרם ולקדשם, להיות קודש לה', ע"ד שיהיה לעתיד בתקוה האחרונה דימות המשיח ותחיית המתים, ג"כ א"א היה, שכן הוא נגד הסיבה המכוונת, שהתיקון הנצחי יבוא בסיבת מעשה ישראל דוקא, אם ע"י זכות ומעשים טובים או ע"י מאורעות שיקרום. והנה זכיות של מעשים טובים לא יתכן שיהיו, שהרי אז עדיין היו בלא תורה, ולענין תיקון ע"י המאורעות, לא היה די בעינוי דגלות מצרים לשם הסיבה המכוונת לשם ביאת הגאולה, שכן מה שנצרך הוא דוקא העינוי והגליות אשר בכל ד' המלכיות. והעיקר הוא שלא יתכן שיבוא התיקון ע"י מאורעות לבד, אלא בצירוף של תורה ומצות וכנ"ל דרוש ד' ענף י"ח י"ט בארוכה.

אמנם גדול העצה עשה חדשות בארץ, שחזר וחדש בתכונת המציאות שתהיה כמו שהיה בתחילת הבריאה. שהרי תחילת הבריאה נתייסדה בג' מיני הבחנות: א) אור חסדו וטובו ית"ש שגילה בחידוש הבריאה להמציא נבראים ולהיטיב עמהם. ב) אור קדושתו ית"ש, הרי הוא תכלית הבריאה, שיתגלה עליה אור קדושתו עד שתיעשה כולה קודש לה'. ג) הסיבה המכוונת שאמרנו לעיל סי' ב', והוא מה שיסד המאציל ית"ש שהיא תהא הסיבה המביאה את העולם לתכליתו האחרונה ע"י הנבראים עצמן.

בעת יצ"מ ה' חידש את כל אותם ג' הבחנות, והמשיך השי"ת על ישראל שפעת חסד, הרי הם כל הנסים ונפלאות דיציאת מצרים, והמשיך עליהם שפעת קדושה. וכן התחדש תמצית של מקור יניקה חדש לרע, כך שלא יתבטל ע"י האור דשפעת הקדושה שהופיעה אז. והנה הגילוי דאור החסד התחיל מעת תחילת המכות שהיה על פרעה ומצרים. אך עיקר גילוי אור הקדושה על ישראל (הרי הוא הגילוי שכינה שהיה אז בישראל) היה בליל א' של פסח, וכן היה גילוי שכינה והופעה של אור קדושתו ית"ש על ישראל בליל ז' של פסח על הים, ועוד יותר מזה היה אח"כ במתן תורה. אמנם התחדשות כח היניקה החדש אשר נתחדש לצורך הרע כנז' נעשה רק בליל ז' של פסח. והיינו הסוד הגדול דקריעת ים סוף, הרי הוא הסוד הגדול והנורא דנשיכת נחש ודרקון ברחם האילה, וכמו שיתבאר למטה בעה"י.

¹⁰⁰⁹ (משנה) במדה שאדם מודד בה מודדין לו היא קשטה את עצמה לעבירה המקום נוולה היא גלתה את עצמה לעבירה המקום גלה עליה בירך התחילה בעבירה תחילה ואחר כך הבטן לפיכך תלקה הירך תחילה ואחר כך הבטן ושאר כל הגוף לא פלט. (גמרא) אמר רב יוסף אף על גב דמדה בטילה במדה לא בטיל דאמר רב יוסף וכן תני ר' חייא מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלה סנהדרי ארבע מיתות לא בטלו והא בטלו אלא דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו.

דע"ה ח"ב

והנה התחדשות כל אלו ג' הדברים שאמרנו שנתחדשו בעת גאולת מצרים היו ע"ד בריאה חדשה ממש, והיו כולם שלא מן הדין וכולם בחנם. שכן כל אלו ג' הדברים לא היו מחמת מעשיהם של ישראל. והוא כנגד הסיבה המכוונת ולכן היה הצורך לחדש ולהמציא כח יניקה חדשה גם עבור הרע, כדי שיהא הדבר בבחינת זה לעומת זה. והוא ממש ע"ד שהיה בבריאת העולם, שהרי אע"ג שכל הבריאה היתה רק בחסד חנם, אמנם ע"י שנתייחד שיהא כל קיומה בסיבת הנבראים, נחשבים הם לשותפים במעשה בראשית.

כל התחדשות שחידש הקב"ה בעת גאולת מצרים, משום שהיה אז העולם מתמוטט ועומד ליחרב לא היה הדבר בחינם כי אם לאותו הדור, שכן הם מצד עצמם אכן הם לא היו ראויים לכך, אמנם סוכ"ס הדבר בא לנו בזכות האבות והאמהות. הרי שבאמת לאמיתה היה הכל מכח הנבראים עצמם. אם כן, לא יצא לגמרי מהסיבה המכוונת הנ"ל.

והנה מעין ענין זה ועוד יותר מזה היה ג"כ בהגיע עת גאולת מצרים, כי היו אז ישראל משוקעים בחלאת טומאת מצרים הרבה, עד שלא היה אפשר להניחם עוד שם, כי לא היה להם תקנה ח"ו. וכן גודל העינוי ורובו הצרות מקושי השיעבוד אשר היה עד להשחית, והרי היו אז כל ישראל בסכנה גדולה הן בנפשם והן בגופם. והנה היה עומד אז הענין במיצר גדול, כי לרחם עליהם ולהשפיע להם שפעת חסדים בעוד שהם עומדים בקלקולם ובחלאתם ובצחנתם, הרי הוא דבר שאי אפשר, כי אז הרי ירשיעו עי"ז ביותר, ויתחייבו כדור המבול וכדור הפלגה וכאנשי סדום. וכן הרי לא היה אפשר אז ג"כ להוציא חמה מנרתקה¹⁰¹⁰, ולהביא יום בא בו ער כתנור¹⁰¹¹, לבער את כל רוח הטומאה מן הארץ, ולהשפיע עליהם שפעת אור קדושה מלמעלה לטהרם ולקדשם להיות קודש לה', ע"ד שיהיה לעתיד בתקוה {קכב ע"א} האחרונה דימות המשיח ותחיית המתים, כי הרי הוא נגד הסיבה המכוונת הנ"ל סי' ב', שהתיקון הנצחי מוכרח שיסובב בסיבתם עצמן דוקא, אם ע"י זכות ומעשים טובים או ע"י מאורעות, ואז הרי היו עדיין בלא תורה כלל, והיה הדור מקולקל הרבה כנז'. וגם ענין המאורעות, הנה הגם דגלות מצרים היה העינוי והצרות הרבה גדולים מאד, עכ"ז לא היה מספיק עדיין להסיבה המכוונת, ולבער עי"ז את הרוח הטומאה כולה מן הארץ. כי המאורעות המספיק לזה הוא דוקא העינוי והגליות אשר בכל הדי' מלכויות כולם, וכמו שהראה הקב"ה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, כמ"ש בב"ר (פמ"ד סי' יז¹⁰¹²) ועי' ויק"ר (פי"ג סי' ה'¹⁰¹³) ובכ"מ. וזהו מה שאמר אברהם להקב"ה (בראשית טו ז) במה אדע כי אירשנה, ור"ל במה אני בטוח על זה, כי אולי לא יהיו כדאי לזה. והראה

¹⁰¹⁰ ע"פ דברי הגמ' בנדרים דף ח ע"ב: אין גיהנם לעולם הבא אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתקה צדיקים מתרפאין בה ורשעים נידונין בה.

¹⁰¹¹ והוא ע"פ לשון מאמה"כ (מלאכי ג יט): כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר ה' צב-אות אשר לא יעזב להם שרש וענף.

¹⁰¹² ז"ל: "והנה אימה חשיכה גדולה נופלת עליו" "אימה" זו בבל, דכתיב "באדין נבוכדנצר התמלי חמא" (דניאל ג). "חשיכה" זו מדי שהחשיכה עיניהם של ישראל בצום ובתענית. "גדולה" זו יון, ר' סימון ורבנן רבי סימון אמר, מאה ועשרים דוכסים מאה ועשרים אפרכון מאה ועשרים אסטרטליטין, ורבנן אמרי מס' ס' דכתיב "נחש שרף ועקרב" (דברים א) "נחש" זו בבל, "שרף" זו מדי, "עקרב" זה יון. מה עקרב זו יולדת לס' ס', כך העמידה מלכות יון מס' ס'. "נופלת עליו" זו אדום, שנאמר "מקול נפלם רעשה הארץ". ויש שמחלפין: "נופלת עליו" זו בבל דכתיב בה "נפלה נפלה בבל" (ישעיה כא) "גדולה" זו מדי דכתיב "אחר הדברים האלה גדל המלך אחשורוש" (אסתר ג) "חשיכה" זו יון, שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזרותיה, שהיתה אומרת לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל. "אימה" זו אדום, דכתיב "וארו חיוא רביעאה דחילה ואמתני ותקיפא יתירה" (דניאל ו).

¹⁰¹³ ז"ל: "והנה אימה" זו בבל על שם "נבוכדנצר התמלי חמה" "חשיכה" זו מדי שהחשיכה בגזרותיה את ישראל שנאמר "להשמיד להרוג ולאבד" (אסתר ז) "גדולה" זו יון אמר רב נחמן מלמד שהיתה מלכות יון מעמדת מאה ושבעים ואחד אפרכין מאה ועשרים ושבעה אסטרטליטון ורבנן אמרי ששים ששים, ורבי ברכיה ורבי חנין על הדא דרבנן "המוליכך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב" "נחש" זה בבל, "שרף" זה מדי "עקרב" זה יון, מה עקרב זה משרצת ששים ששים, כך היתה מלכות יון מעמדת ששים ששים. "נופלת" זו אדום על שם "מקול נפלם רעשה הארץ" ויש אומרים "אימה" זו אדום על שם "דחילה ואימתני" (דניאל ז) "חשיכה" זו יון "גדולה" זו מדי על שם "גדל המלך אחשורוש" (אסתר ג) "נופלת" זו בבל על שם "נפלה נפלה בבל" (ישעיה כא).

דע"ה ח"ב

לו הקב"ה הגליות של הד' מלכיות, בבל מדי יון אדום, כי אם לא יזכו מצד מעשיהם, הנה יזכו לזה עכ"פ ע"י מאורעותיהם שבכל הד' מלכיות. והרי היה מוכרח לזה הגליות של כל הד' מלכיות כולם. אבל גלות מצרים לבד, הנה לא היה מספיק לזה כלל. והעיקר הוא כי באמת אי אפשר להתיקון לבוא ע"י מאורעות לבד, אלא רק ע"י צירוף תורה ומצות ג"כ עכ"פ וכנ"ל דרוש ד' ענף י"ח י"ט בארוכה. ולכן במצרים אשר היו אז עדיין בלא תורה כלל, לא היה אפשר לסבב אז את התיקון הנצחי ע"י הגלות לבד, הגם שהיה השיעבוד והעינוי גדול מאד. והרי היו עומדים אז בסכנה גדולה הן בגופם והן בנפשם, ולא היה שום דרך במה להביא להם הנאולה והישועה והתיקון לגופם ולנפשם בצירוף קיום הסיבה המכוונת הנ"ל סי' ב' בשום פנים.

אמנם הנה גדול העצה ורב העליליה ית"ש אשר ממנו לא יפלא כל דבר, הפליא עצה בזה ועשה חדשות בארץ, והיינו כי חזר וחדש בתכונת כל המציאות כולו כמו בתחילת הבריאה. כי הרי תחילת הבריאה נתייסד בג' מיני הבחנות: אחד, הוא אור חסדו וטובו ית"ש שגילה טובו בחידוש הבריאה להמציא נבראים ולהיטיב עמם, וכמו שיסדו (ברכת קד"ש) המחדש בטובו כו', ונעשית ונבנה בשפעת החסד עולם חסד יבנה (תהלים 99 ג), והוא הבחנה אחת שהוא גילוי טובו וחסדו. ב', הוא אור קדושתו ית"ש, כי היה כל הבריאה כולו שיתגלה עליהם אור קדושתו עד שתעשה כולה קודש לה', והוא מה שכתוב (משלי טז ד) כל פעל ה' למענהו, וכן יסדו (ברכת נישואין) שהכל ברא לכבודו, שיתגלה כבודו ומלכותו ית"ש בכל העולם כולו, עד שיהיה כל הבריאה כולה קודש לה', וכמ"ש (ישעיה ב יא) ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, והוא עצמו החסד והטוב שאין למעלה מזה שהוא ההבחנה הא' הנז', והוא מה שתעלה לבסוף כל הבריאה כולו אליו, שיהא יחודו ית"ש מלא כל העולם, וכמו שכתבנו בזה בכ"מ בעומק וארוכה. וכן היה ג"כ תחילת כל הבריאה ויסוד כל הבריאה ג"כ רק בזה לבד, והוא האור הגנוז ששימש ביום ראשון וכנ"ל דרוש ד' ענף כ"ה סי' ג' ד', והיה הגילוי דאור הגנוז הסיבה לכל הבריאה כולה, וכן הוא הוא התכלית דכל הבריאה, והוא עצמו אור טובו ואור קדושתו ית"ש, אשר בגילוי נעשה יסוד כל הבריאה, וכן בגילוי יעשה תכליתה האחרון. הבחנה הג', הוא הסיבה המכוונת שאמרנו לעיל סי' ב', והוא מה שיסד המאציל ית"ש שיהא הסיבה המביאה לתכליתה האחרון ע"י הנבראים עצמן, כי רק בסיבתם יסובב הגילוי דאור טובו ואור קדושתו ית"ש, שהוא הגילוי דאור הגנוז אשר הוא כלל ב' הבחנות הראשונים כנז'. הנה נתייסד שיסובב כ"ז ע"י הנבראים בעצמן, והנה הוא ע"י בריאת את המציאות דהרע, כי עי"ז נעשה הבחירה אשר על ידה הוא הזכות דכל התורה ומעשים טובים, וכן עי"ז הוא כל המאורעות דהעונשים, אשר אלו ב' הדברים שהם הזכות והעונש, הוא הסיבה המכוונת הנז'. והרי לנו ג' הבחנות אשר עליהם נתייסד הבריאה: א', אור טובו וחסדו. ב', אור קדושתו ויחודו. ואלו הב' הם סיבת הבריאה ותכליתה, והם באמת שניהם אחד וכנ"ל. ג' בריאת מציאות כל הרע אשר על ידה הוא כל הסיבה המכוונת הנז'. והנה היא נמצאת ועומדת בכל אותו הזמן אשר בין הסיבה להתכלית, כי אח"כ הרי תבטל היא לגמרי כנודע, ועכ"פ הוא כי הרי לנו שהתחלת הבריאה הנה נתייסד על אלו ג' הבחנות הנז'. {קכב ע"ב}

והנה בעת יציאת מצרים עשה הקב"ה חדשות בארץ, וחזר וחדש את כל אותן ג' הבחנות מחדש ע"ד שהיה בתחילת הבריאה. כי הרי המשיך על ישראל שפעת חסד, והם כל הנסים ונפלאות דיציאת מצרים. וכן המשיך עליהם שפעת קדושה, וכמ"ש (הגש"ש 9) ובמורא גדול זה גילוי שכינה, וכנודע מאמרם ז"ל (מכילתא השירה פרק ג) שראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים. וכן היה נתחדש וניתן ג"כ תמצית יניקה חדשה להרע שלא יתבטל גם הוא ע"י האור דשפעת קדושה הגדולה והנוראה שהופיע אז, ולכן נתחדש אז

דע"ה ח"ב

כח חדש להרע ג"כ כשיעור הראוי לצורך הבחירה והעונשים הנעשים על ידו. ונתחדש להרע כח יניקה חדשה לפי ערך שפעת אור קדושה החדשה ושפעת אור החסדים החדשים, וכדי שלא להרס ולקיים את הסיבה המכוונת הנ"ל סי' ב'. והנה הגילוי דאור החסד הנה זה היה מתחיל מעת התחלת המכות על פרעה ומצרים. אך הגילוי דאור הקדושה הגדולה והנוראה, הנה זה היה על ישראל עיקרו בליל א' של פסח, והוא הגילוי שכינה שהיה אז בישראל, ולכן נאמר (שמות יב מב) ליל שימורים הוא לה' להוציאם כו' הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם, וע' בתרגום יונתן שם¹⁰¹⁴ ובזוה"ק (פ' בא לח סע"א¹⁰¹⁵). וכן היה ג"כ הגילוי שכינה והופעת אור קדושתו ית"ש על ישראל הרבה מאד בליל ז' של פסח על הים, ועוד יותר הרבה אח"כ במתן תורה כנודע כ"ו. אך ההתחדשות כח דיניקה החדשה אשר נתחדש ג"כ לצורך הרע כנו', הנה זה נעשה רק בליל ז' של פסח, והוא סוד הגדול דקריעת ים סוף, שהוא סוד הגדול והנורא דנשיכת נחש ודרקון ברחם האילה כמו שיתבאר למטה בעה"י.

והנה היה התחדשות כל אלו הג' דברים שאמרנו שנתחדשו בעת גאולת מצרים ע"ד בריאה חדשה ממש, כי הרי כל אלו הג' דברים לא היו בחיוב כלל, והיו כולם שלא מן הדין, וכולם בחנם. כי הרי שפעת אור החסדים ושפעת אור הקדושה שהשפיע עליהם, הרי היו שלא בגרמת מעשיהם כלל. וכן הכח דיניקה חדשה להרע, הרי הוא אינו ברצונו ית"ש, אלא באשר שהשפיע שפעת חסדים בחינם, ושפעת אור קדושה בחנם, וכדי שלא ירשיעו ביותר ע"י שפעת החסדים, אלא אדרבא שיתוקנו עי"ז, אשר כ"ז היה בחנם, והוא נגד

¹⁰¹⁴ ארבעה לילון כתיבין בספר דוכרניא קדם רבון עלמא ליליא קדמא כד איתגלי למברי עלמא. תנינא כד איתגלי על אברהם. תליתאה כד איתגלי במצרים והות ידיה מקטלא כל בוכרא דמצרים וימניה משיזבא בכוריהן דישראל. רביעאה כד אתגלי למפרוק עמא בית ישראל מביני עממיא וכולהון קרא לילי נטיר בגין כן פריש משה ואמר ליל נטיר לפורקן הוא מן קדם יי למפקא ית עמא בני ישראל מארעא דמצרים הוא ליליא הדין נטיר ממלאכה מחבלא לכל בני ישראל דבמצרים וכן למיפרקהון מגלוותהון לדריהון.

תרגום: ארבע לילות כתובים בספר הזכרונות לפני רבוננו של עולם: לילה הראשונה, כאשר נתגלה לברוא את העולם. שניה, כאשר התגלה לאברהם. שלישית, כאשר נתגלה במצרים והיה בידו להרוג כל בכור מצרים וימינו מציל את בכוריהם של ישראל. רביעית, כאשר נתגלה להוציא את עמו בית ישראל מבין העמים. וכולן נקראות "לילות שמורים", לפיכך פירש משה ואמר ליל שמור לגאול הוא מלפני ה', להוציא את עמו בני ישראל מארץ מצרים הוא הלילה הזה שמור ממלאכה המחבלת את כל בני ישראל שבמצרים, וכן לגאול אותם מגלויותיהם לדורותם.

¹⁰¹⁵ נראה דכוונתו לדף לח ע"ב: ותא הוי כתיב ליל שמורים הוא ליהו"ה להוציאם וגו' הוא הלילה הזה ליהו"ה שמורים לכל בני ישראל וגו' האי פסוקא קשיא כיון דאמר ליל מהו שמורים ולא שמור שמור מבעי ליה וכתוב הוא הלילה הזה ליל קאמר בקדמיתא ובתר לילה אלא הכי תנינן כתיב (דברים כב כג) כי יהיה נערה בתולה נער כתיב מאי טעמא משום דכל זמן דלא קבילת דבר אתקרי נער מדקבילת דבר אתקרי נערה אופ הכא ליל עד לא קבילת דבר ואף על גב דכתיב ביה שמורים דבר הוה זמין לאתחברא עמה ובשעתא דאתחבר עמה דבר כתיב הוא הלילה הזה ליהו"ה שמורים שמורים דבר ונוקבא ובגיני כך כתיב הלילה הזה ובאתר דאשתכחו דבר ונוקבא לית שבחא אלא לדכורא והכי שבחו ישראל בתושבתיהו לדכורא ולא לנוקבא דהא הוא דכתיב (שמות טו ב) זה אלי ואנוהו דלית שבחא באתר דדכורא ונוקבא אשתכחו אלא לדכורא.

תרגום: ובא וראה, כתוב "ליל שמורים הוא לה' להוציאם וגו'" הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל וגו'. פסוק זה קשה, כיון שאמר ליל, מה זה שימורים, ולא שמור. היה צריך (לכתב) שמור, וכתוב הוא הלילה הזה. בהתחלה אמר ליל, ואחר כך לילה. אלא כך שנינו, כתוב "כי יהיה נערה בתולה" למה כתוב נער, משום שכל זמן שלא קבלה זכר נקראת נער, משקבלה זכר נקראת נערה. אף כאן ליל עד שלא קבלה זכר, ואף על גב שכתוב בו שמורים זכר, היה עתיד להתחבר עמה, ובשעה שהתחבר עמה, זכר כתוב. הוא הלילה הזה לה' שימורים, שימורים, זכר ונקבה. ומשום כך כתוב הלילה הזה. ובמקום שנמצאו זכר ונקבה, אין שבח אלא לזכר. וכך שבחו ישראל בתשבחותיהם לזכר ולא לנקבה. זהו שכתוב זה אלי ואנוהו, שאין שבח במקום שזכר ונקבה נמצאים אלא לזכר.

דע"ה ח"ב

הסיבה המכוונת, ולכן היה הצורך להחדש ולהמציא כח יניקה חדשה גם להרע, כדי שיהא זה לעומת זה, ובשביל צורך הכרח הקיום דהסיבה המכוונת הנז', כי ע"ז נמצא שעומד מעתה הבחירה מחדש ע"י השפע החדשה דאור הקדושה, וע"י המצאת כח החדש אשר להרע. והרי נתייסד מעתה העולם מחדש ע"י שפעת החסדים ושפעת דאור הקדושה ובכח בחירה חדשה, וכן היא מעותד לכל ההנהגה דמאורעות חדשות מהעונשים ג"כ ע"י כח החדש הנתחדש להרע ג"כ. והרי יתוקן מעתה כל ההריסה אשר נעשה בזה להסיבה המכוונת, כי ע"י הכח חדש אשר נעשה בזה להרע ג"כ תושלם לבסוף את כל ההריסה שבתחילה. והוא ממש ע"ד שהיה בבריאת העולם, כי הרי הגם שכל הבריאה הרי היה רק בחסד חנם, אך ע"י שנתייסד שיהא כל קיומה בסיבת הנבראים, נחשבים הם לשותפים במעשה בראשית ג"כ, וכמ"ש (סנהדרין צט ע"ב) כל העוסק בתורה לשמה כאלו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה שנאמר ואשים דברי כפיך כו' לנטוע שמים וליסוד ארץ, וכן בשבת (ק"ט ע"ב) כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית. והרי לנו כי קיום הסיבה המתקיים לבסוף היא משלים על בתחילה ג"כ, וכן הוא גם בעניינינו כנז' והבן כ"ז מאד.

ומה גם כי הנה כל החדשות הללו אשר חידש אותם הקב"ה בעת גאולת מצרים, משום שהיה אז העולם מתמוטט ועומד להתחרב, וחידש הקב"ה כל הג' דברים הנז', והיה כ"ז כעין בריאה חדשה ממש וכנ"ל. הנה לא היה באמת בחינם גמור, אלא רק לאותו הדור, כי הם לא היו כדאי לזה, וכמ"ש (יחזקאל טו ז) ואת ערום ועריה. אבל כבר זכו לזה האבות והאמהות בזכותם, וכבר נתחייב לכ"ז בזכות אבות וברית אבות, והרי היה הכל ג"כ מגרמת הנבראים בעצמן עכ"פ. והרי נמצא כי באמת הנה לא יצא לגמרי מהסיבה המכוונת לעולם עכ"פ, כי כל הג' דברים שנתחדשו אז אשר רק ע"ז נעשו ישראל לגוי קדוש, ולחלק ה' עמו ונחלתו, הרי נתחייב מכבר להעשות כן מסוד (קכב ע"ג) ברית אבות וזכותם, והרי הוא עצמו רק הסיבה המכוונת ג"כ והבן כ"ז.

דרוש ה ענף ב סימן ה

ההתחדשות הזו של הכח לטוב ולרע, עיקר עניינה הוא מאחר ונתגלה הקב"ה בכבודו ובעצמו, והיה אז ביטול גדול לסטרא אחרא ונעקר היצר הרע מישראל לגמרי, ולכן היה צורך ליתן כח חדש גם לרע, כדי שלא תבטל הבחירה. והנה מתחילה נצרך היה לבטלה, משום שהיו ישראל אז אחוזים בטומאת חכמת מצרים, אשר קודם שנחרבה מצרים היתה הגדולה ביותר בעולם, והיה בה השורש רכל הקליפות כולם. לפי זה יתבאר מ"ט לא נמנה את מצרים בין הד' גלויות, משום שמצרים היה שורש הגלויות וכללותם. והנה כאשר ירד שם הקב"ה בכבודו ובעצמו כדי להראות לישראל שרק הוא פודם ומצילם בלי אמצעות המלאכים כלל, וכן כדי לקדשם אליו, שיהיו מעתה לגוי קדוש, ע"כ שעקר הוא בעצמו ית"ש את היצה"ר מהם. וזה עומק הכוונת מה שאמר הכתוב כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה כו'. שכן דברי המפרשים האומרים שהיה החיפזון כדי שלא יכנסו בשער החמישים דנ' שערי טומאה, קשים מאוד. שכן אם לא היתה מתחילה גאולה ועדיין היו עבדים למצרים, אזי לא היתה להם תקנה ח"ו, מכיוון שהם נכנסו במ"ט מדרגות הטומאה, אך לאחר שאכן החלה גאולה, הרי שהס"א החלה לירד משליטתה, וא"כ היכן היה מקום לשליטת שער הנ' ח"ו.

כמו כן קשה עיקר הדברים בענין עצם מציאות השער הנ' דטומאה אם בכלל ישנה, שכן הגר"א אמר כי לס"א יש רק מ"ט שערי טומאה, ואין לו שער הנ', וכאשר שוקעים בכל המ"ט, אזי מתבער הוא מן העולם. ממילא אם ישראל היו ממשויכים להיות עבדים לפרעה לא היתה להם תקנה ח"ו והיו נאבדים. והנה אפילו לדעת המפרשים שישנו שער הנ' אף בס"א, עדיין אי אפשר לפרש שכוונת מאמה"כ ולא יכלו להתמהמה, שלא יכנסו לשער הנ' ח"ו. שכן בליל א' של פסח כבר לא היה מקום לשליטת הטומאה כלל כנז'. אלא בע"כ כוונת הכתוב היא משום שהופיע אז הקב"ה באור קדושתו על ישראל, ממילא אם היו מתעכבים עוד רגע אחד במצרים היה מתבטל הס"א. וממילא היתה מתבטלת הבחירה.

בליל א' של פסח נשתנו סדרי בראשית, ונתגדלו הזו"ן בפעם אחת ולא בסדר המדרגות, וממילא נשלמו גם המוחין דגדלות שני, הרי הוא המוחין דאור"א עילאין. ולכן נתעלו ישראל ונעשו כבריה חדשה, והאירו באור פני מלך חיים. והנה מכיוון שהיה כ"ז שלא ע"י מעשיהם, וכן היותו מתוקן היה מונע את הוויית התיקון על ידי ישראל, א"א היה שיתקיימו האורות הללו בישראל באופן קבוע, שכן אם היו מתקיימים הרי שהיתה

דע"ה ח"ב

הבחירה מתבטלת מהם ע"י שפעת האור הגדול. לכן מיד הסתלק מהם ריבוי האור הזה אחרי היום הא' של פסח. והיתה הכוונה שמאז והלאה ימשיכו אור לעולם ע"י מעשיהם בלבד. אמנם אעפ"כ נותר רשימו מהאור ההוא של ליל א' דפסח לעולם ואם היה עיקר הגאולה בזכות עצמם, לא היו מסתלקים מהם האורות הגדולים הנז'. ואדרבא, היו הולכים ומתעלים עד אין קץ. אע"פ שעי"ז היה מתבטל מהם כח הבחירה כנז', אמנם זוהי התכלית העיקרית, והוא מהסיבה המכוונת הנז' של הכרח התיקון על ידי מעשה ישראל.

וזה עומק הטעם חומר איסור חמץ בפסח. שהרי חמץ הוא מבחי' הגבורות הרי הם שורש יניקת הרע ואחיזתו. ומשום שהיתה גאולתם אז שלא בזכות, ואדרבא, שכן הם היו בלועים וטבועים בזוהמת טומאת מצרים. אמנם ע"י זכות ברית אבות הופיע הקב"ה וע"י אור קדושתו החליש את הרע כולו, ונעקר היצה"ר מתוכם, ונתקדשו ישראל בקדושתו ית"ש הרבה מאד, עד שהוצרכו לצאת בחיפזון כדי שלא יתבטל היצה"ר מכל וכל, כדי לתת מקום לבחירה. ומשום שהיה כ"ז שלא בזכותם כלל וכו"ל, ממילא מובן שעומד הרע ואורב עליהם תמיד לנקום את חובתם דאז, לכן בכל שנה ושנה כשמגיעים הימים האלו ונתעורר גילוי ההארה מאותו האור של אז, אסור לנו ליהנות מחמץ אף במשהו.

והנה התחדשות הכח אשר נתחדש אז וניתן אז כח חדש להרע ג"כ, הנה היה באשר שנתגלה אז הקב"ה בכבודו ובעצמו, והיה אז ביטול גדול להסמרא אחרא כולה, ונעקר אז היצר הרע מישראל לגמרי, וכמ"ש בזוה"ק פ' אמור (צה סע"א) ע"ש כל הענין¹⁰¹⁶ ופ' בהעלותך (קמט ע"א) ופ' בא (מרפ לה עד דף מא). לכן היה הצורך ליתן כח חדש להרע ג"כ כדי שלא תתבטל הבחירה, כי מתחילה היה נצרך לבטלה כ"כ הרבה משום שהיו ישראל אז אחידן במסאבותא, כמ"ש בפ' אמור (צו סע"א¹⁰¹⁷) ובזוהר חדש (ריש פ' יתרו כז ע"א) אמר ר' שמעון שם כד הוּו במצרים אסתאבו ואתנפו גרמיהון בכל זיני מסאבא, אדהו שראן תחות ארבעין ותשע חילי דמסאבותא, קב"ה אפיק יתהון מתחות פולחן כל שאר חילין, ועוד דאעיל יתהון בארבעין ותשע תרעי דסוכלתנו כו', ובגין כך תשבח באורייתא חמשיין זמנין יציאת מצרים לאחזאה כו', והיינו חמשיין תרעין דסוכלתנו, ודא

¹⁰¹⁶ ז"ל: ובארבעה (נ"א ובחמשה) עשר הא אתמר דהא כדין מבטלין חמץ ושאר ואסתלקו ישראל מרשותא אחרא ואתעקרו מניה ואתאחדו במצה קשורא קדישא בתר דאתגזרו עאלו בה עד דאתפרעו ואתגלייא רשימא דלהון וכדין יב להון קשורא באתר עלאה בקשורא דמהימנותא באתר דכתיב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים מן השמים דייקא והא אוקמוה ת"ח בארביסר (נ"א בחמיסר) ובשעתא דזווגא דסיהרא אשתכח בשלימו עם שמשא וכתרין תתאין לא משתכחין כל כך בעלמא דהא בחדותי דסיהרא זינין בישין משתכחין ומתערי לאתפשטא בעלמא ובשעתא דזווגא דסיהרא אשתכח בנהירו דשמשא בשלימו מתכנשי כלהו לאתר חד וקדושי מלכא אתערו כדין כתיב ליל שמורים הוא ליי' דהא זווגא קדישא אשתכח והוא שמורים בכלא.

תרגום: "ובארבעה (ובחמשה) עשר", הרי נאמר, שהרי אז מבטלים חמץ ושאר, והתעלו ישראל מרשות האחרת, ונעקרו ממנה, ונאחזו במצה, הקשר הקדוש אחר שנמולו נכנסו בה, עד שנפרעו והתגלה הרושם שלהם, ואז נתן להם קשר במקום עליון, בקשר של האמונה, במקום שכתוב "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים", מן השמים דווקא, והרי פרשוה. בא וראה בארבעה (בחמשה) עשר, ובשעה שזווג הלבנה נמצא בשלמות עם השמש, והכתרים התחתונים לא נמצאים כל כך בעולם, שהרי בחדוש הלבנה נמצאים מינים רעים ומתעוררים להתפשט בעולם, ובשעה שהזיווג של הלבנה נמצא באור השמש בשלמות, כולם מתכנסים למקום אחד, והקדשות של המלך מתעוררות אז נאמר "ליל שימורים הוא לה", שהרי הזיווג הקדוש נמצא והוא שימורים בכל.

¹⁰¹⁷ ז"ל: רבי אבא ורבי חייא הוּו אזלי באורחא א"ר חייא כתיב "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה" מאי קא מיירי א"ל הא אוקמוה חברייא אבל ת"ח ישראל כד הוּו במצרים הוּו ברשותא אחרא והוּו אחידן במסאבותא כאתת דא כד היא יתבא ביומי דמסאבותא בתר דאתגזרו עאלו בחולקא קדישא דאקרי ברית כיון דאתאחדו ביה פסק מסאבותא מנייהו כדא אתתא כד פסקו מנה דמי מסאבותא בתר דאתפסקו מנה מה כתיב "וספרה לה שבעת ימים" אוף הכא כיון דעאלו בחולקא קדישא פסקא מסאבו מנייהו ואמר קב"ה מכאן ולהלאה חושבנא לדכיותא.

תרגום: רבי אבא ורבי חייא היו הולכים בדרך, אמר רבי חייא נאמר "וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה", במה מדובר. אמר לו הרי פרשוה החברים, אבל בא וראה כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת והיו אוחזים בטומאה, כאשה הזו כשהיא יושבת בימי טמאתה. אחר שנמולו נכנסו בחלק הקדוש שנקרא ברית, כיון שנאחזו בו, פסקה מהם הטומאה, כאשה הזו שפוסקים ממנה דמי טומאתה. אחר שפסקו ממנה מה נאמר, "וספרה לה שבעת ימים", אף כאן, כיון שנכנסו בחלק הקדוש, פסקה מהם טומאה, ואמר הקדוש ברוך הוא מכאן ולהלאה חשבון לטהרה.

דע"ה ח"ב

איהו דאנן מנן להו מיומא טבא דפסחא כו¹⁰¹⁸ ע"ש. וע' עוד בזה בזוהר פ' יתרו (דף פג סע"ב ודף פה רע"ב). וכ"ז הוא משום דמצרים הנה היא ערות הארץ וכמ"ש הרב בשער ציור עולמות (פרק א), וקודם שנתחרבה היתה חכמת מצרים יותר מכל העולם כמ"ש במדרש הנעלם (פ' חיי שרה דף קכה סע"א), והיה בה השורש דכל הקליפות כולם, כי נודע הוא דהד' גליות הם הד' קליפין: רוח סערה, ענן גדול, אש, מתלקחת נוגה¹⁰¹⁹ וכמ"ש בזוהר חדש (פ' יתרו דף מב ע"א לב ע"ב), ומצרים הנה היא היה אז השורש לכולם. וזהו הטעם מה שנחשב בכל מקום רק ד' גליות לבד, שהם: בבל מדי יון אדום, וכמ"ש בב"ר (פ"ב ט"ז ס" ד, מ"ד פמ"ד ס" י"ז) ויק"ר (פ"ג סי' טו ס" ה) וכן בכ"מ, ואינו חושב גלות מצרים, והרי הם ה' גליות, משום שמצרים היה השורש לכולם וכלל כולם וכמ"ש הרב בלק"ת (פ' תצא) שהיא נגד קוצו של י', והוא הכתר של הקליפה ע"ש ובספר הגלגולים (ס"פ א). וזהו שאמרו במדרש (ב"ר פמ"ז ס" ד) כל המלכויות נקראו על שם מצרים, כי היא היתה השורש לכולם, והשורש דכל הקליפה כולה, ולכן היה בה מכת בכורות. וכאשר ירד שם הקב"ה בכבודו ובעצמו, והיה זה כדי להראות לישראל שרק הוא פודם ומצילים בלי אמצעות המלאכים כלל, ואין בינו לבין ישראל שום ממוצע כלל, וכמ"ש בשו"ח"ט (מזמור ד) הגיע לאדם עת צרה לא יהי קורא לא למיכאל ולא לגבריאל אלא קורא אותי ואני עונה, ולכך נגלה להם הקב"ה בכבודו ובעצמו, להראותם כי רק הוא המושיעם בעת צרה. וכן הוא מטעם עוד כדי לקדש אותם אליו שיהיו מעתה לגוי קדוש, ועקר הוא בעצמו ית"ש את היצה"ר מהם וקידש אותם אליו, וכמ"ש בפ' אמור (צה סע"א) ואסתלקן ישראל מרשותא אחרא ואתעקרו מניה ואתאחדו במצה קשורה קדישה¹⁰²⁰, שהוא המלכות דאצילות, כמ"ש שם בהנהות מהרח"ו ע"ש¹⁰²¹, ובפ' בא (מ ע"א) לא נפקו ישראל ממצרים עד דאתברו כלהו שלטונין דלעילא משולטניהון ונפקו ישראל מרשותהון, ואעלו לרשותא קדישא עלאה בקב"ה ואתקטירו ביה כו¹⁰²² ע"ש. ונעשה כ"ז ע"י הקב"ה בעצמו מחמת חיבתן של ישראל כנו'. ועכ"פ הוא כי מצרים היתה אז ראש הטומאה וכלל הס"א כולה, וע"י גילוי ית"ש בעת הגאולה היה עומד שיתבטל אז כל הס"א מכל וכל, ולכן היה

¹⁰¹⁸ ז"ל בשלימות: ישראל כד הוו במצרים אסתאבו ואתטנפו גרמיהון בכל זיני מסאבו עד דהוו שראן תחות ארבעים ותשע חילי דמסאבותא וקב"ה אפיק יתהון מתחות פולחן כל שאר חילין ועוד דאעיל יתהון במ"ט תרעי דסוכלתנו לקבליהון מה דלא אתני עם אברהם אלא לאפקותהון ממצרים והוא עביד טיבותיה וחסדיה עמהון ובג"כ תשכח באורייתא חמשין זמנין יציאת מצרים לאחזאה לכל בני עלמא חסדא דעבד קב"ה עם ישראל דאפיק יתהון מאינון חילין דמסאבו ואעיל לון לגו חילין דדכיו דהיינו חמשין תרעין דסוכלתנו ודא איהו דאנן מנן להו מיומא טבא דפסחא ואנן מנן יומי ושבועי.

תרגום: ישראל כשהיו במצרים נטמאו וטנפו עצמם בכל מיני טמאה עד שהיו שרויים תחת ארבעים ותשעה כחות של טמאה והקדוש ברוך הוא הוציא אותם מתחת עבודת כל שאר הכחות. ועוד שהכניס אותם לארבעים ותשעה שערי השכל כנגדם מה שלא התנה עם אברהם אלא להוציאם ממצרים והוא עשה טובו וחסדו עמם. ומשום כך תמצא בתורה חמשים פעמים יציאת מצרים להראות לכל בני העולם החסד שעשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהוציא אותם מאותם כחות הטמאה והכניס אותם לתוך כחות הטהרה שהינו חמשים שערי בינה. וזהו שאנו מונים להם מיום טוב של פסח ואנו מונים ימים ושבועות.

¹⁰¹⁹ עי' לעיל יט ע"ד.

¹⁰²⁰ תרגום: והתעלו ישראל מרשות האחרת, ונעקרו ממנה, ונאחזו במצה, הקשר הקדוש.
¹⁰²¹ ז"ל: המלכות נקרא מצה כי אין לה רק שני מוחין חו"ב, ע"ב וס"ג גי' קל"ה כמנין מצ"ה גם רמז שדעתם קלה, ולכן מצה גי' קל"ה והנה היא סוד קשורה קדישא כי כל קשר האצילות אינו אלא בה.

¹⁰²² תרגום: לא יצאו ישראל ממצרים עד שנשברו כל השליטים שלמעלה (מהשתלשלותם) משליטתם, ויצאו ישראל מרשותם, ונכנסו לרשות הקדושה העליונה של הקדוש ברוך הוא ונקשרו בו.

דע"ה ח"ב

הצורך ליתן כח חדש להרע ג"כ כדי שלא תתבטל הבחירה, ולהחדש את הקיום דהסיבה המכוונת כנ"ל.

והנה זהו עומק הכוונה מה שאמר הכתוב (שמות יב טז) כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה בו. והרי קשה לכאורה מאד, וכי הרי יראו ממצרים או להתעכב שם עוד איזה שעות עד שיכינו להם צידה לדרך, ומה שכתבו המפרשים בזה שהיה החיפזון משום שלא יכנסו בשער החמישים דנ' שערי טומאה הנה לענ"ד אי אפשר לומר כן, כי הרי אדרבה הוא שנתבטל אז כל כחות הטומאה מכל וכל ע"י הגילוי שכינה, וכמ"ש (שמות יא ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. והרי עשה שפטים באלהיהם, והרג את בכוריהם, וא"כ איה היה {קכב ע"ד} מקום אז לשליטת הטומאה ח"ו, ולא שייך הדברים להאמר אלא רק על סוף שיעבודן ותחילת גאולתן. כי באם שלא היה מתחיל הגאולה כלל והיו עוד עבדים למצרים אז לא היה להם תקנה ח"ו, כי נכנסו במ"ט מדרגות הטומאה, וכנ"ל מדברי הזוהר חדש (ריש פ' יתרו כז ע"א), אבל מאחר שהתחיל הגאולה, שהוא מהתחלת המכות שהיו י"ב חדשים*, כמ"ש עדיות (סוף פרק ב מ"י) משפט המצריים י"ב חדש וכן בסדר עולם (פרק ג). הנה מאז הרי היה מתחיל ירידת הס"א משליטתה, וירדה מאז ולהלאה בירידה אחר ירידה, ובפרט אחר שפסקה השיעבוד, שהוא מראש השנה כמ"ש בראש השנה (דף יא רע"א). ומה גם בחודש ניסן ובליל א' של פסח, שהיתה כל הס"א כפופה וכבושה עד שהיה עומד להתבטל לגמרי, וא"כ איה מקום אז לשליטת שער הנ' ח"ו.

* הגהה ע' שמו"ר (פ' ה סי' יט) וברש"ש שם אות י"ד ע"ש¹⁰²³, וכן הוא בדברי הגר"א בסדר עולם (פרק ג¹⁰²⁴), ועי' עוד ברמב"ן ס"פ שמות (ה נב), וביפ"ת שמו"ר ס"פ טי¹⁰²⁵.

גם בעיקר הדברים בענין שער הנ' דשערי טומאה, הנה הגם שהזכיר אותה ג"כ הרמ"ק ז"ל בספר הפרדס שער השערים (פרק א), אמנם הגר"א ז"ל במשלי (טז ד) בפסוק כל פעל ה' למענהו, אמר שם כי להס"א אינו רק מ"ט שערי טומאה, ושער הנ' אין לו, וכאשר נתמלא כל המ"ט שלו, אז יתבער הוא מן העולם כו' ע"ש¹⁰²⁶. וזהו אשר אמרנו כי אם היו עוד עבדים לפרעה לא היה להם תקנה ח"ו והיו נאבדים, כי הרי נכנסו בשער מ"ט ועמדו שם כנ"ל מזו"ח (ריש פ' יתרו כז ע"א), ואם היו נתמלאו כל אותו השער היו נאבדים

¹⁰²³ להלן לשון המדרש: ויצאו נוגשי העם ושוטריו – כיון שגזר כן הלך משה למדין ועשה ו' חדשים ואהרן היה יושב במצרים וכו'.

וז"ל הרש"ש - ועשה ששה חדשים, לכאורה זה סותר להא דאיתא בסדר עולם פ"ג מכות מצרים י"ב חדש וכו' ולפי המבואר בכאן לא התחילו המכות אלא בששה חדשים אח"כ, והוא בתשרי. וכו' ונ"ל דט"ס כאן, וצ"ל ג' חדשים, כדאיתא בבמ"ר פ"א וחזית בפסו' דומה דודי לצבי, ע"כ.

¹⁰²⁴ ז"ל, מכות מצרים י"ב – לאו מכות מצרים היה י"ב חודש, שהם התחילו באייר וג' חדשים נתעכב משה במדין באותה שנה, אלא משעה שנדבר עמו בסנה חשב אותם למכות מצרים, ורש"י ז"ל כתב ש"ב היו המכות ואינו נראה.

¹⁰²⁵ ז"ל: דלכ"ע בכל מכה ומכה הי הנמשך זמן חדש ימים בין התרא הוהמכה והטעם בזה לפי שביאת משה בראשונה היתה באייר שהוא זמן שקוששים קש לתבן כדאיתא ס"ע וס"ל כמ"ד במ"ר פ"א שג' חדשים נכסה מהם ומכיון שט"ו בניסן נגאלו נמצא שנמשך זמן ט' המכות כמו ט' חדשים כי במכת בכורות לא עבר זמן כלל כי התראה היתה בלילה וכדכתיב כה אמר ה' כחצות הלילה ובלילה ההוא יצאו ממצרים אחרי אשר הוכו הבכורים ופליגי אסתם מתניתין בעדיות דאיתא התם משפט המצריים י"ב חדש ולפי זה מחלוקתם הוא בזה חד סובר כי שלשה רבעי חדש נמשכו ימי ההתראה ורבא אחד היה לימי המכה ואידך סובר להיפך ומש, ככד יום פי' שביום הכד חדלה התראה ואז החלה המכה וכו'.

¹⁰²⁶ ז"ל: ואמר כל פעל וגו' וגם רשע וגו' – כי חמשים שערי בינה נבראו בעולם ושער החמשים לא נתגלה עד ביאת הגואל שהוא סוד עלמא דחרות והיינו כי להסטרטא אחרא אינו רק מ"ט שערי טומאה ושער החמישים אין לו וכאשר נמתאל כל המ"ט שלו אז יתבער הוא מן העולם וכי יבער כאשר יבער הגלל עד תומו וכלן יתגלה שער החמישים ויתבער הוא מן העולם. ועי' עוד יהל אור ח"ב ט ע"ד.

דע"ה ח"ב

ח"ו. והרי עכ"פ הוא כי אין להס"א שער הנ' כלל, וגם להמ"ט במילואו אי אפשר לו ג"כ להתקיים כלל. והנה הגם שאיני כדאי להכריע בזה, אך האמת ניתן לכתוב כי נראה עיקר כהגר"א שאין בס"א שער החמישים כלל. והגם כי זה לעומת זה עשה אלהים (קהלת ז יד). אך הוא רק עד מ"ט לבד, והם המ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא וכמ"ש במדרש תהלים (מזמור יב ס' ד) ובכ"מ, אבל שער הנ' הנה הוא בבחי' א"ס, וכמ"ש בתיקונים (תיקון כב דף עו ע"ב סמוך לסופו) ע"ש¹⁰²⁷, ואין בס"א בחי' נגדו כלל ח"ו וכמ"ש הרב בשער הקליפות (פרק ג) וכנודע.

ונחזור להענין, כי גם לדעת המפרשים שישינו שער הנ' בהס"א ג"כ, הנה אי אפשר לומר שזהו הכוונה במ"ש (שמות יב לט) ולא יכלו להתמהמה, שהוא כדי שלא יכנסו לשער הנ' ח"ו, כי אז בליל א' של פסח לא היה מקום עוד לשליטת הטומאה כלל וכלל וכנז. אלא הכוונה הוא להיפך, כי משום שהופיע אז הקב"ה אור קדושתו על ישראל וכמ"ש (בעל הגדה) שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ולכן אלו היו נתעכבו עוד רגע אחד במצרים היה מתבטל כל הס"א כולה מכל וכל. והרי היה נתבטל הבחירה שהוא הסיבה המכוונת הנ"ל, כי מצרים היה אז הראש לכל הקליפה כולה, וכשנתבטלה היא היה מתבטל כל הס"א מכל וכל, והיה ביטול היצירה לגמרי, ולא היה מקום לבחירה כלל, ולכך לא יכלו להתמהמה. והוא מה שכתב (שמות יב לג) ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ כי אמרו כלנו מתים, ולכך הוכרחו לצאת משם בחיפזון כדי ליתן עדיין איזה קיום להרע, וכדי שיהא מקום לבחירה ולהסיבה המכוונת הנז'.

והנה נודע הוא מדברי האריז"ל (בכוונת פסח שע"כ פרק ג) כי בליל א' של פסח הנה נשתנו סדרי בראשית ונתגדלו¹⁰²⁸ הזו"ן בפעם אחד שלא בסדר המדרגות כלל, ונשלמו גם בהמוחין הגדלות שני, שהוא המוחין דא"א עלאין. וכן נתעלו אז כל ישראל ג"כ וכמ"ש (יחזקאל טו ז) ותרבי ותגדלי בו, ונעשו אז כבריה חדשה והאירו כולם באור פני מלך חיים. ונעשה כ"ז הן למעלה והן למטה, ומעין תיקון העתיד, כדי להראות לישראל שהוא ית"ש חפץ בהם להיות לסגולתו, ומרב טוב הצפון להם, וכדי שיקבלו את תורתו ולשמוע בקולו בכל אשר יצוה עליהם, וכמ"ש בפ' יתרו (שמות יט ד-ה) אתם ראיתם כו' ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם אלי, ועתה אם שמעו תשמעו בקולי ושמרתם כו'. ובאשר שהרי היה כ"ז שלא במעשיהם כלל, והוא נגד הסיבה המכוונת, לכן לא היה אפשר לכל אלו האורות הנפלאים להתקיים עליהם כלל, כי היה נתבטל הבחירה מהם ע"י שפעת האור הגדול, ולכן נסתלק מהם תיכף הריבוי (קבג ע"א) דאור הזה אחר יום א' של פסח, כי היה הכוונה שימשכו מאז ולהלאה הכל רק ע"י מעשיהם. אמנם הנה נשאר בהם רושם גדול לעולם, וכנודע מהמשכת המוחין אשר בכל ימי פסח, והיה הכוונה שיחזרו להמשיך מעתה את כל אלו המוחין הגדלות שני למעלה ואור קדושתו ית"ש עליהם למטה, הכל רק במעשיהם ובזכותם.

והנה באם שהיה עיקר הגאולה בזכות עצמם, הרי לא היה נסתלק מהם כל האורות הגדולים הנז', אלא אדרבא שהיו הולכים ומתעלים מעילוי לעילוי עד אין קץ. והגם שע"ז הרי היה נתבטל מהם כח הבחירה כנז', אך הרי זהו באמת רצון המאציל ית"ש וכוונתו

¹⁰²⁷ ז"ל: כתר עליון דא איהו שלימו דחמשין שערי בינה, ודא איהו דלא אתייהיב למשה דעליה אתמר נתיב לא ידעו עיט ועליה אמרו זכרונם לברכה, במופלא ממך אל תדרוש וכו' בגין דאיהו מקור דלית ליה סוף ובמקור דלית ליה סוף מאן יכיל לאשגא ולאשכחא ליה (סיפא).
תרגום: כתר עליון זוהי שלמות של חמשים שערי בינה וזהו שלא נתן למשה שעליו נאמר נתיב לא ידעו עיט ועליו אמרו זכרונם לברכה במפלא ממך אל תדרוש וכו' משום שהוא מקור שאין לו סוף ובמקור שאין לו סוף מי יכול להשיג ולמצוא לו (סוף).
¹⁰²⁸ הגהת המחבר: עי' לעיל קד ע"ג ד"ה והנה.

דע"ה ח"ב

מכלל ישראל, שיגרמו במעשיהם ובזכותם ביטול היצה"ר מהעולם, ושיתקדש כל העולם כולו בקדושת שמו יתברך, וכמו שיהיה בימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה¹⁰²⁹, כי הרי זהו התכלית העיקרי מהסיבה המכוונת הנו'. אבל משום שלא היה בזכותם כלל, לכן הוכרח שיסתלקו כל אלו האורות והמוחין, ולא נשאר מהם רק רושם לבד, וכדי שיתנהג מאז ולהלאה רק ע"י זכותם ומעשיהם שהוא בכח הבחירה כנו'.

והנה זהו עומק הטעם לחומר איסור המין בפסח, כי הרי המין הנה הוא מבחי' הגבורות, אשר מהם הוא יניקת הרע ואחיזתו. ומשום שהיה גאולתם אז שלא בזכות, ואדרבא כי היו בלועים וטבועים בזוהמת וצחנות טומאת מצרים הרבה מאד, אך ע"י הזכות דברית אבות, הופיע אז הקב"ה אור קדושתו להחליש את הרע כולו ולהוציא את בלעו מפיו, ועקר הקב"ה את היצה"ר מתוכם, ונתקדשו ישראל בקדושתו ית"ש הרבה מאד, עד שהוצרכו לצאת בחיפזון כדי שלא יתבטל היצה"ר מכל וכל, וכדי לתת מקום להבחירה. ומשום שהרי היה כ"ז שלא בזכותם כלל וכנ"ל כ"ז, וא"כ הרי מובן ממילא כי עומד הרע ואורב תמיד עליהם לנקום נקמה עבור זה מאד מאד, ולכן בכל שנה ושנה כשמגיע הימים אלו ונתעורר הגילוי הארה מאותו האור של אז, הנה אסור לנו ליהנות מחמין אף במשהו, ובבל יראה ובל ימצא, משום שכל המין הוא נובע מבחי' הגבורות החזקים, שהם שורש להרע כנודע. והרי ישנו להרע שייכות עם כל בחי' המין, ולכך אנו מצווים להרחיק מזה בתכלית הריחוק, כדי שנהיה מרוחק מכל מה שיש לו שייכות אליו, כי בזה נהיה מרוחקים ממנו מכל וכל, וכדי שלא יתאחו בנו לינק ח"ו מאותו ההארה הנתעורר למעלה עלינו בכל שנה ושנה בימים האלו, וכדי שלא יתקנא ושללא יתגרה בנו. וזהו כוונת הכתוב (דברים טז ג) לא תאכל עליו המין שבעת ימים כו' כי בחיפזון יצאת מארץ מצרים, ור"ל כי משום שהרי יצאת שלא בזכות, ולא זכית לבטל אותו מכל וכל, שהרי לכך הוצרכת לצאת בחפזון וכנו', לכן תזהר מחמין אשר יש לה ייחס ושייכות עמו. אבל לעתיד לבוא שיומשך אז עלינו האורות עליונים גדולים, ויתבטל באמת הרע מכל וכל, הנה נאמר אז (ישעיה נב יב) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו, כי הולך לפניכם ה' כו', כי נשאר אז תמיד בצילו של הקב"ה לעולם.

דרוש ה ענף ב סימן ו

כל המשכת המוחין דגדלות שני שנמשכו לזו"ן, וכן הופעת אור הקדושה של מעלה וגילוי ית"ש אשר הופיע ונתגלה אז בישראל בליל א' של פסח, הנה היה כ"ז רק בבחי' הכנה בלבד. דהיינו שהמוחין דגדלות שני אשר נמשך בזו"ן, היה אז לבחי' זיווג ועיבור, שכן ע"י זיווג נזדווגו זו"ן בזיווג המעולה דפ"פ, ונתעברה הנוק' על ידי האורות העליונים אשר בהם תלויה כל חמדת ישראל. אמנם הלידה, הרי הוא גמר יציאתם לחוץ, לא היתה עדיין באותו הלילה כלל, והיה הדבר רק בליל ז' של פסח. ובהיות שאחרי יום א' של פסח חזרו הזו"ן לקטנותן משום שהגאולה היתה שלא בזכות. ממילא תיכף לאחר שנגאלו, חזרו למדרגתן הראשונה כדי שיחזור הכל להיות ניתקן מעתה בזכות מעשיהם בלבד. אמנם נשאר בהם רושם גדול מהאורות דליל א' של פסח, והוא אור הקדושה שנתחדש ונשאר בהם לעולם, כדי שיהא אפשר להם ליתקן ולהתקדש מאז בקדושה של מעלה ע"י זכויות ומעשים טובים.

והנה סדר פרטי האורות והמוחין אשר מתחילת הקטנות עד גמר תשלום הגדלות שני, האורות שבהם תלויה שלימות הז"ת, בהתפשטות הדעת שבהם. והדעת הרי הוא ה"ח וה"ג, וכללותם ביסוד הוא ו', וכללות כללותם במלכות הוא ז', והחסדים נעשים לז"א והגבורות לנוק' שכל א' מהז' כלול מז', וזמן כניסתם בזו"ן הוא במ"ט ימי העומר. אמנם אורות המוחין, הרי הם קטנות ראשון, גדלות ראשון, קטנות שני וגדלות שני, נחלקים לב', דהיינו של או"א ושל ישו"ת (ב' קטנות וב' גדלות בכל א'). הקטנות הראשונה והגדלות הראשונה מכונים נה"י, שכן אז עולים זו"ן בנה"י דכללות בלבד. וקטנות השניה והגדלות השניה מכונים חג"ת, שכן אז עולים זו"ן בחג"ת דכללות.

¹⁰²⁹ עי' גמ' שבת (דף קנא ע"ב) "וזכור את בוראך בימי בחורותיך עד [אשר] (ש)לא יבואו ימי הרעה" אלו ימי הזקנה, "והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ" (שם) אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה.

דע"ה ח"ב

והנה המשכת אלו המוחין בזו"ן הוא ג"כ בז' השבועות דימי העומר [שכן בכל שבוע נתקנת ספי' אחת מהז' הנ"ל], שכן הם נמשכים ומתפשטים בז' הספירות של ז"א, הרי הם חב"ד חג"ת, והדעת כולל שנים דהיינו חו"ג. והגם שהמוחין הם רק בחב"ד, אמנם המשכתם בחג"ת הוא לצורך הנוק', שכן משם היא מתחילה. והנה המוחין עצמן, הרי הם ח' בחי', דהיינו ד' וד' כנ"ל, כאשר ד' דישסו"ת נמשכים בנה"י דישסו"ת, והד' דאו"א עילאין נמשכים בנה"י שלהם, הנקראים בשם חג"ת כנ"ל. ור"ל כי כל א' מד' הנז' מתלבשים בזו"ן ע"י הנה"י הנז', שכן הקטנות הראשונה דיניקה מתלבשים ע"י הנה"י דישסו"ת, והקטנות השנייה דיניקה ע"י הנה"י דאו"א עילאין. וכן עד"ז הוא ב' מיני הגדלות, הראשונה ע"י הנה"י דישסו"ת, והשנייה ע"י הנה"י דאו"א עילאין.

ובז' השבועות מתלבשים כל א' מאלו הנה"י ב' פעמים: פעם אחת לצורך ז"א, והוא בחב"ד דז"א, והוא בד' השבועות הראשונים, מדה אחת בכל שבוע. ואח"כ מתלבשים אותן הנה"י גם בחג"ת דז"א לצורך הנוק', והוא בג' השבועות האחרונים, מדה אחת בכל שבוע.

והנה סדר התיקון של כל שבוע הוא כדלהלן:

בשבוע הראשון - נצח בחכמה דז"א.

בשבוע השני - הוד בכינה דז"א.

בשבועות השלישי והרביעי - יסוד בדעת דז"א, כי הדעת צריך לב' שבועות, אחד לצד החסדים שבו ואחד לצד הגבורות שבו.

בשבוע החמישי - נצח בחסד דז"א לצורך החכמה דנוק'.

בשבוע השישי - הוד בגבורה דז"א לצורך הכינה דנוק'.

בשבוע השביעי - יסוד בת"ת דז"א לצורך הדעת דנוק', ואין צריך כאן ב' שבועות לחו"ג שבדעת, שכן עיקר הדבר המשמש את הנוק' הוא רק עטרה דגבורה.

והנה סדר התיקון של כל יום שבכל שבוע ושבוע הוא כדלהלן:

ביום הראשון דכל שבוע נתקנת הגדלות הראשונה דיש"ס שבמידה של אותו השבוע,

ביום השני - הגדלות הראשונה דתבונה שבאותה המדה,

ביום השלישי - הקטנות השנייה דיניקה דאו"א עילאין, שניהם יחד באותה המדה,

ביום הרביעי - הגדלות השנייה דאימא עילאה שבאותה המדה,

ביום החמישי - הקטנות הראשונה דיניקה דישסו"ת, שניהם יחד באותה המדה,

ביום השישי - הרשימו דגדלות השנייה דאבא עילאה שבאותה המדה,

ביום השביעי - עצמות דגדלות השנייה דאבא עילאה אשר באותה המדה.

וסדר זה, שתיקון הרשימו קודם לתיקון עצמות אבא הוא עומק הטעם שהיום השישי לעומר הוא יום ז' של פסח, שכן אז נכנס רק הרשימו דגדלות השנייה דמוח החכמה דאבא עילאה - הוא יו"ט גמור, ואילו יום ז' לעומר, אשר אז נכנסת העצמות דגדלות השנייה דמוח החכמה דאבא עילאה הוא רק אסרו חג. שכן אין בנו הכח להשיגה, לכן הוא אינו יו"ט אלא רק אסרו חג.

והסיבה בזה הוא שהמשכת המוחין דגדלות השנייה היא שהיתה עיקר עניין ההשתדלות דאדם הראשון, וכאשר לא עלתה בידו, נכשל בחטא דעץ הדעת. וכן אח"כ נכנסו בזה כמה קדושי עליון עד הד' שנכנסו לפרדס, וגם הם לא הצליחו בזה, וכמ"ש לעיל באריכות. למימרא שאין בנו כח להשיג אותם כלל, ולא יתוקן כראוי אלא לעתיד לבוא ע"י הקב"ה בעצמו.

וזהו ג"כ ענין ג"כ מ"ש הרב בכוונת פסח, שהכוסות הם תיקוני מוחין דאימא, והמצות המה תיקוני מוחין דאבא, וכל תיקוני מוחין דאבא שנעשים במצה הם רק רמז קטן בלבד, ואינם נתקנים ממש אלא התיקון שנעשה ממילא ע"ש. אמנם עניין תיקוני הכוסות והמצות שאנו עושין, הוא רק כדי לכלול את עצמנו באותם התיקונים, להמשיך גם את אותם האורות עלינו. ואין בנו כח להשיגם ולכלול עצמינו בהם אלא ברמז קטן שכן הוא רק ברשימו שבהם וכנו.

והנה כל המשכת המוחין דגדלות שני אשר נמשכו אז בזו"ן, וכן כל הופעת אור קדושה של מעלה וגילוי ית"ש אשר הופיע ונתגלה אז בישראל בליל א' של פסח, הנה היה כ"ז רק בבחי' הכנה לבר. והיינו כי המוחין דגדלות שני אשר נמשך בהזו"ן, הנה היה אז לבחי' זווג ועיבור, כי עי"ז נזדווגו אז הזו"ן בהזווג המעולה דפב"פ, ונתעברה אז הנוק' בהאורות עליונים אשר בהם תלוי כל חמדת ישראל. אמנם הלידה, שהוא גמר יציאתם לחו"ן, הנה לא היה עדיין באותו הלילה כלל, וזה היה רק בליל ז' של פסח. והנה בהיות שאחר יום א' של פסח חזרו הזו"ן לקטנותן כנודע (שעה"כ פסח פרק ג), והרי היתה הנוק' אז בסוד בתולה שעיברה¹⁰³⁰, שפתחה סתום, כי בקטנות הנה שולטים הדינין, ולכן פתחה סתום שלא ינקו החיצונים משם. וכ"ז היה משום שהרי כל הגאולה היה שלא בזכות, ולכן תיכף אחר שננאלו חזרו למדרגתן הראשונה כדי שיחזור מעתה להתקן הכל רק ע"י

¹⁰³⁰ עי' לעיל דף קג ע"ג מש"כ בשם הגמ' בחגיגה.

דע"ה ח"ב

מעשיהם. אמנם נשאר בהם רושם גדול מהאורות דליל א' של פסח, והוא אור הקדושה שנתחדש ונשאר בהם לעולם, כדי שיהא אפשר להם להתתקן (קכג ע"ב) ולהתקדש בקדושה של מעלה ע"י הזכות ומעשים טובים מעתה להיות לחלק ה' עמו כרצונו ית"ש מהם. אבל עיקר האורות הנה חזר ונסתלק מהם אחר יום א' של פסח, וכן חזרו גם הזו"ן לקטנותן ובבחי' דינין, ונעשה רחמה צר ופתחה סתום ובסוד בתולה שעברה כנז'.

והנה סדר פרטי האורות והמוחין אשר מתחילת הקטנות עד גמר תשלום הגדלות שני, הנה האורות אשר בהם תלוי שלימות הז"ת, הנה הוא התפשטות הדעת בהם, והדעת הוא ה"ח וה"ג, וכללותם ביסוד הוא ו', וכללות כללותם בהמלכות הוא ז'. והחסדים הוא לז"א והגבורות הם לנוק', והם ז' לכל א', אשר כל א' מהז' הוא כלול מז', והם נכנסים בזו"ן במ"ט ימי העומר, והוא התפשטות הדעת בהז"ת שבהם, שהוא שלימות הגוף באור פנימיותו. והוא ז' אורות הג"ת נהי"מ אשר כל א' כלול מז', והם בפרטות מ"ט בהחסדים לז"א, ופרטות מ"ט בהגבורות לנוק', והם נכנסים במ"ט ימי ספירה וכנז'. אך האורות דהמוחין, הנה הם קטנות ראשון דיסו"ת, וגדלות ראשון דיסו"ת, והם ד' בחי', וכן הם ד' בחי' באו"א עלאין, שהוא קטנות שני וגדלות שני. והקטנות ראשון והגדלות ראשון הוא מכונה בשם נה"י, כי אז עולים זו"ן רק בנה"י דכללות. והקטנות שני והגדלות שני מכונה בשם הג"ת, כי אז עולים זו"ן בחג"ת דכללות וכמ"ש בשעה"כ (דף פ סע"ג) וכנודע.

והנה המשכת אלו המוחין בזו"ן הנה הוא ג"כ בהז' שבועות דימי העומר, כי הם נמשכים ומתפשטים בז"א בז' ספי', שהם חב"ד חג"ת, והדעת הוא כולל שניים שהם חו"ג כנודע. והגם שהמוחין הם רק בחב"ד, אך המשכתם בחג"ת הוא לצורך הנוק', כי משם היא מתחלת, וכמ"ש לעיל דרוש ד' ענף כ"ג סי' ג', כי התחלת הנוק' בהעלם הוא מראשית הז"ת ע"ש. והנה נמשכים המוחין בהז' שבועות כי כל שבוע נתקן ספי' אחת מהז' ספי' הנז'.

והנה המוחין עצמן הרי אמרנו לעיל בסמוך שהם ה' בחי': ד' וד' כנז', והד' דיסו"ת הם בהנה"י דיסו"ת, והד' דאו"א עלאין הם בהנה"י שלהם, אשר הם נקראים בשם חג"ת כנ"ל. ור"ל כי כל א' מהד' הנז' הם מתלבשים בהזו"ן ע"י הנה"י הנז', כי הקטנות א' דיניקה מתלבשים ע"י הנה"י דיסו"ת, והקטנות ב' דיניקה ע"י הנה"י דאו"א עלאין. וכן עד"ז הב' מיני גדלות, הא' ע"י הנה"י דיסו"ת, והב' ע"י הנה"י דאו"א עלאין. והנה מתלבשים בהז' שבועות כל א' מאלו הנה"י ב' פעמים, פעם אחד לצורך ז"א, והוא בחב"ד דז"א, והוא בהז' שבועות הראשונים מדה אחת בכל שבוע, נצח בשבוע א' בחכמה דז"א, הוד בשבוע ב' בכינה דז"א, יסוד בשבוע ג' ד' בדעת דז"א, כי הדעת צריך לב' שבועות, אחד לצד החסדים שבו ואחד לצד הגבורות שבו, והנה הם ד' שבועות הראשונים. ואח"כ מתלבשים עוד אותן הנה"י ג"כ בחג"ת דז"א לצורך הנוק', והוא בג' שבועות האחרונים מדה אחת בכל שבוע, נצח בשבוע ה' בחסד דז"א לצורך החכמה דנוק', הוד בשבוע ו' בגבורה דז"א לצורך הכינה דנוק', יסוד בשבוע ז' בת"ת דז"א לצורך הדעת דנוק', ואין צריך כאן ב' שבועות להדעת להחז"ג שבו, כי עיקר המשמש להנוק' הוא רק עטרה דגבורה לבד, שהיא דעת ק"ל כנודע¹⁰³¹, ומקבלת החסדים רק מז"א בהזווג, וכבר נתגלה בו החסדים היטיב בשבוע בפנ"ע כנז', ולכן הוא להנוק' רק ג' שבועות. והם ז' שבועות דימי העומר אשר בכל שבוע ושבוע מתלבש מדה אחת מהנה"י דיסו"ת ודאו"א עלאין בהח' פרטי אורות המוחין שבהם, כי הם מתתקנים ומתחלקים בהז' ימים דכל שבוע. היינו, כי יום א' דכל שבוע מתתקן הגדלות ראשון דיש"ס שבאותו המדה, יום ב' הגדלות ראשון דתבונה שבאותו המדה, יום ג' הקטנות שני דיניקה דאו"א עלאין שניהם יחד אשר באותו המדה,

¹⁰³¹ ע"י ע"ח שער כה דרוש ב' אות י'.

דע"ה ח"ב

יום ד' הגדלות שני דהאימא עלאה שבאותו המדה, יום ה' הקטנות ראשון דיניקה דיספוט שניהם יחד אשר באותו המדה, יום ו' הרשימו דגדלות ב' דהאבא עלאה שבאותו המדה, יום ז' העצמות דגדלות ב' דהאבא עלאה אשר באותו המדה. והרי נתחלק הח' פרטי מוחין דכל מדה ומדה שהם הנה"י דיספוט ודא"א עלאין, אשר משמש מדה אחת מהם בכל שבוע ושבוע כנ"ל. הנה מתחלקים (קבג ע"ג) הח' פרטי מוחין שבכל א' מהם בז' ימי השבוע, ומתתקן בכל יום פרט אחד. אמנם ביום ג' וכן ביום ה', מתתקן שני פרטים יחד, כי בהם הוא תיקון הקטנות, ומתתקנים יחד כדי שלא יתגברו הדינין ע"י שליטת כל א' בפנ"ע. אמנם הגדלות שני דאבא עלאה, הנה הוא מתחלק לשני ימים: יום ו' לרשימו, יום ז' לעצמותו, והטעם הוא כי המוחין דאבא עלאה אין בנו כח להשיג אותן ולא להמשיך אותן במעשינו, אלא שהם נמשכים ממילא. אמנם אין אנו משיגים אותן עצמן אלא רק הרשימו מהם לבד.

וזהו עומק הטעם מה שיום ו' לעומר שהוא יום ז' של פסח, אשר אז נכנס רק הרשימו דגדלות ב' דמות החכמה דאבא עלאה הוא יו"ט גמור, שהוא יו"ט דז' של פסח. וביום ז' לעומר אשר אז נכנס העצמות דגדלות ב' דמות החכמה דאבא עלאה, הנה הוא רק אסרו חג ואינו יו"ט, וע' דברי הרב בזה בכוונת פסח (סוף דרוש ח) וכן בפע"ח (ספירת העומר פרק א). אך עומק הטעם בזה הוא, כי העצמות דמות החכמה דאבא עלאה אין בנו כח להשיגו כלל, והוא ע"ד שאמר הרב בכוונת ציצית (תחילת דרוש ב) הטעם דאין קדושה בהטלית עצמו ועיקר המצוה הוא הציצית, משום שקדושת הטלית עצמו אין בנו כח להשיגו כלל, ולכן אין הקדושה חלה עליו ע"ש. וכן אמר הרב בשער הכוונות (דף יב ע"א) בסברת האומרים שאין מברכים על תפילין של ראש, כי ע"י הברכה דשל ראש הוא נתקן האור מקיף דהנשמה לנשמה, וזה אין בנו כח לעשותו כי הוא אינו נעשה על ידינו אלא שמעצמו הוא נעשה. וכן מטעם זה כתב הרמ"ז ז"ל באיגרות הרמ"ז סי' ה' שאין לברך על תפילין דרבינו תם, משום שהם מוחין דאבא כמ"ש בדרושי תפילין (דרוש ו), ואין בנו כח לתקן את הענין אשר הברכה מרמז עליו ע"ש. וכן הוא בענינינו כי ביום ז' לעומר, אשר אז נכנס העצמות דגדלות ב' דאבא עלאה, הנה משום שאין בנו כח להשיגו כלל, לכן הוא אינו יו"ט אלא רק אסרו חג, ואין בנו כח להשיג ממנו אלא רק הרשימו שלו לבד, ולכן נתחלק המוחין דגדלות ב' דאבא עלאה לשני ימים, כי ביום ו' דכל שבוע נכנס הרשימו, וביום ז' דכל שבוע נכנס העצמות. וביום ו' לעומר שאז נכנס הרשימו דמות החכמה שלו, שהוא המוח היותר גדול, הוא יו"ט שהוא היו"ט דיום ז' של פסח.

ואולי הוא כי גם התפילין דרבינו תם שאנו מניחין הנה הוא ג"כ רק לרמוז על הרשימו שלו לבד, ומה גם כי הרי עיקר המצוה בתפילין דרבינו תם הנה הוא להניחם עם תפילין של רש"י ביחד, ויהיו הם מבפנים ושל רש"י מבחוץ, כי תפילין של רש"י הם המוחין דאימא, ושל ר"ת הם המוחין דאבא, וכמ"ש שם (דרוש ו) ולא נעשו התיקונים דר"ת אלא רק ע"י דרש"י, כי אינם מתגלים המוחין דאבא אלא ע"י המוחין דהאימא כנודע, אבל דהאבא עצמו אין בנו כח להשיגם ולהמשיכם כלל וכנז'.

והסיבה בזה הוא ע"פ מה שכתבנו לעיל דרוש ד' ענף כ"ג כ"ד, כי להמשיך המוחין דגדלות שני, הנה על זה היה ההשתדלות דאדם הראשון ולא עלתה בידו, ונכשל עי"ז בכל החטא דעין הדעת וכמו שבארנו שם. וכן אח"כ הנה נכנסו בזה כמה קדושי עליון עד הד' שנכנסו לפרדס, ולא עלתה להם ג"כ, וכמ"ש שם בארוכה. ולכן אין בנו כח להשיג אותם כלל, כי לא זכה לזה אדם מעולם, ולא יתוקנו הם בכל הראוי אלא רק לעתיד לבוא ע"י הקב"ה בעצמו.

דע"ה ח"ב

וזהו הענין ג"כ מ"ש הרב בכוונת פסח בתיקוני הכוסות והמצה, שהכוסות הוא בתיקוני המוחין דהאימא, והמצות הוא בתיקוני המוחין דאבא. הנה אמר הרב שם (דרוש ה¹⁰³²) שכל התיקוני מוחין דהאבא אשר נעשים בהמצה הנה הם רק ברמז קטן לבד, ואינם מתתקנים הם ממש ע"ש. והוא ג"כ מהטעם שאמרנו, כי אין בנו כח להמשיכם, ולא זכה לזה, ר"ל לתקנם כהראוי ולהמשיכם בזו"ן בקביעות שיהיו קבועים בהם לעולם, ועי"ז הם ביחוד תדירי דפב"פ העיקרי, הנה לא זכה לזה שום אדם מעולם, ולכן אין בנו כח להשיגם כלל, ולהמשיך אותם ממש אלא רק הרשימו שבהם לבד. והגם כי בליל א' של פסח הנה נתקן אז באמת המוחין דגדלות שני ג"כ בשלימות וכנודע בכוונת פסח (דרוש ג), אך זהו רק מה שנעשה ממילא (קבג ע"ד) ומעצמו, אך תיקוני הכוסות והמצות שאנו עושין, הרי הוא רק כדי לכלול את עצמינו ג"כ באותן התיקונים ולהמשיך אותן האורות עלינו ג"כ, וכמו שאמרנו לעיל דרוש ד' ענף כ"ד סי' ח' ע"ש. הנה עי"ז אנו אומרים כי אין בנו כח להשיגם ולכלול בהם אלא ברמז קטן שהוא ברשימו שבהם לבד וכנז' ודי בזה והבן.

דרוש ה ענף ב סימן ז

בליל א' של פסח נתגדלו הזו"ן גם במוחין דגדלות שני, ונתייחדו ביחוד דפב"פ העיקרי, ונתעברה הנוק' בכל האורות דחמדת ישראל, אך משום שלא היה כ"ז ע"י זכות ומעשים טובים דישאל, והיה צורך שיתקנו ישראל את כל זה בזכות עצמן, לכן לא נעשה אז אלא העיבור בלבד ולא הלידה, שאילו היתה אז גם הלידה, היה היצה"ר מתבטל מכל וכל, וממילא לא היה מאז לא זכות ולא חובה. לכן לא נעשה אז אלא עיבור, ותיכף לאחר יום א' של פסח חזרו הזו"ן לקטנותן, והיתה הנוק' בסוד בתולה שעיברה אשר רחמה צר ופתחה סתום מחמת תוקף הדינין והגבורות דקטנות וכנ"ל.

והנה לומר שהניח השי"ת את הדבר כך והמתין לזכותן של ישראל, אף הוא דבר שלא ניתן להאמר, שכן לזה צריך זכות גדולה, ואפילו אדם הראשון לא עמד בזה כנ"ל, ובפרט שעדיין לא ניתנה להם התורה, ולא היה אפשר להם לעלות למדרגה גבוהה שכזו, לתקן במעשיהם את המוחין דגדלות שני בזו"ן. לכן היה צורך בכך שעדיין הכל יעשה ע"י המאציל ית"ש בעצמו, וגם הלידה היתה על ידו ית"ש בעצמו. אמנם אז בעת הלידה נעשו יחד כל ג' הבחינות שאמרנו לעיל, והוא הענין דקריעת ים סוף, הרי הוא סוד הלידה שהיה בליל ז' של פסח.

בליל ז' של פסח נתחדשו ונעשו ג' ההבחנות שאמרנו לעיל, והיינו שנתחדש גם כח יניקה חדש להרע, כדי שלא יתבטל עי"ז היצה"ר וכח הבחירה, משום שהיתה אז הלידה לכל אותן אורות הגדולים, שנתעברה מהם בליל א' של פסח. וזה נעשה ע"י שהיתה הלידה בהיותה בעת הקטנות עצמה, ר"ל שלפי הנראה היה צורך שיתגדלו גם בעת הלידה, שכן אי אפשר ללדת בעת שרחמה צר ופתחה סתום מהתגברות הדינין שלא יתאחזו החיצונים באותן האורות ח"ו. והרי היה הצורך שיתגדלו אז ג"כ. אמנם כאן לא היה כן, אלא שהיתה הלידה בעת הקטנות גופה. וכדי שלא יתאחזו החיצונים ח"ו באותן האורות הגדולים שנולדו ויצאו לחוץ להתפשט בישראל, עשה המאציל ית"ש ענין אחר אשר עי"ז ניצלו האורות ממגע זר ח"ו.

וענין זה אשר נעשה הוא סוד הכתוב "דרך נחש עלי צור", שכן יסוד דקטנות דז"א הוא הנחש, שבגדלות מכונה לויתן. וכן הוא יסוד דנוק', שבעת הגדלות נקרא בשם סלע.

והנה בזמן הגלות ישנם עדיין כמה וכמה ניצוצי קדושה בתוך הקליפה רח"ל, והשכינה הקדושה יורדת תמיד ומבררת בירורין מתוך הסיגים, והם עולים בסוד מ"ן תוך בטן המלכות, ונתקנים שם בסוד עיבור, ושם נגמר הבירור בסוד דם טהור ודם טמא. ובהגיע עת הלידה, בזמן שיש צדיקים גדולים בדור, נעשית ההולדה בגילוי האורות דחסדים, והוא ע"י שם ע"ב שבחסד שנתגלה ביסוד שבה, ונפתח רחמה. שכמו שהחסד דדכורא גניז בפומא דאמה, ביסוד שבו, כן הוא ביסוד שלה, והוא אשר נתגלה ג"כ בעת קריעת ים סוף שאז היתה הלידה כנז', וכ"ז הוא רק בעת הזכות.

אמנם כאשר אין זכות בתחתונים, ואעפ"כ השכינה הקדושה מבררת בירורים תמיד, הרי שנעשית הלידה רק באור הגבורה, והוא בשם קר"ע שט"ן. אמנם אז נתקיים מה שנאמר "לפתח חטאת רובץ". ביאור הדבר, שהרי ע"י העיבור מתברר סוד י' מיני הדמים, ה' מיני דם טהור וה' מיני דם טמא, וכשמתפשטים בעשיה יונקים הקליפות מהה' מיני דם טמא. בעת שאין זכות בתחתונים, הנחש דקדושה דקטנות קורע את רחם האיילה, ושם קר"ע שט"ן דוחה את החיצונים, ונפתח רחמה של האיילה והיא יולדת. אמנם אעפ"כ מכיוון ששניהם אז בסוד הקטנות, וכל הבירור והעיבור שנעשים בעת שאין זכות בתחתונים הוא בבחי' דינים, לכן מתבררים עי"ז בעיבור י' מיני דמים, דהיינו ה' מיני דם טהור וה' מיני דם טמא. והנה אע"פ שבאותו הרגע נדחים החיצונים לצורך הלידה כנז', עכ"ז נעשה להם מקום יניקה בסוד הדם הטמא המתברר בעיבור הזה, וכשמתפשטים בעשיה הרי שיונקים מהם.

¹⁰³² נדצ"ל דרוש ה'.

דע"ה ח"ב

נמצא, שכאשר נעשית הלידה באור הגבורה דשם קר"ע שט"ן, נעשים שני הפכים יחד. שכן בבחי' אחת הוא דוחה את החיצונים מהיסוד שלה, שכן הוא הנחש דקדושה, אמנם מכיוון שמהנחש דקדושה יונק הנחש הטמא, והוא בסוד הנחש שבא על חוה כנז', הרי שנעשית אז הלידה ע"י שניהם יחד רחמ"ל, שכן הוא נעשה על ידי נשיכת הרחם מהנחש דקדושה ומבחי' הנחש הטמא כאחד, והוא ע"י הכלילות אשר בסיומן דהיינו שני הפכים שנעשו מיסוד דידהו. כמו כן נעשים שני הפכים מהיסוד שלה, שהרי הלידה הנעשית ע"י כל הנז' הוא בירור ותיקון, אמנם מציאות הדם הטמא המתפשט אז ג"כ וכנ"ל, הוא פגם וקלקול. וכ"ז נעשה מהבירורים שנתבררו בכל משך זמן הגלות, כאשר נעשה הבירור בלי זכות ומעשי התחתונים, ונעשה ע"י סוד גלות השכינה בלבד.

ונחזור להענין, כי בליל א' של פסח נתגדלו הזו"ן גם בהמוחין דגדלות שני, ונתייחדו בהיחוד דפב"פ העיקרי, ונתעברה אז הנוק' בכל האורות דחמדת ישראל. אך משום שלא היה כ"ז ע"י זכות ומעשים טובים דישראל, והיה הצורך שיתקנו ישראל את כל זה בזכותם עצמן, לכן לא היה נעשה אז אלא העיבור לבד ולא הלידה, כי אלו שהיה אז הלידה ג"כ, היה מתבטל היצה"ר מכל וכל, ולא היה אז לא זכות ולא חובה מעתה. ולכן לא נעשה אז רק העיבור לבד, ותיכף אחר יום א' של פסח חזרו הזו"ן לקטנותן, והיתה הנוק' בסוד בתולה שעברה אשר רחמה צר ופתחה סתום מחמת תוקף הדינין והגבורות דקטנות וכנ"ל.

והנה להניח כך ולהמתין על זכותן של ישראל, הרי הוא ג"כ דבר שלא ניתן להאמר, כי לזה צריך זכות גדול, כי הרי גם אדם הראשון לא עמד בזה כנ"ל, ובפרט שהרי לא ניתן להם עדיין התורה כלל, ולא היה אפשר להם לעלות למדרגה גבוהה כזו לתקן במעשיהם את המוחין דגדלות שני בהזו"ן, ולכן הנה היה הצורך שיעשה הכל עדיין ע"י המאציל ית"ש בעצמו, והיה הלידה ג"כ על ידו ית"ש בעצמו. אמנם הנה נעשה אז בעת הלידה כל הג' הבחנות שאמרנו לעיל סי' ד' ה' ע"ש, הנה נעשה עתה בעת הלידה כולם יחד, והוא הענין דקריעת ים סוף, שהוא סוד הלידה שהיה בליל ז' של פסח כמ"ש הרב (שעה"כ פסח דרוש יב), והיה נעשה אז כל הג' הבחנות כולם. כי בליל א' של פסח הנה האיר והבירוק אור גדול נפלא ונורא מקדושתו ית"ש על ישראל, ונדרחו כל הקליפות כולם והוסרו ונתעקרו מישראל, וכמעט שהיה נתבטל אז מהם כח הבחירה. ואלו שהיה נתעכב האור בהם עוד איזה זמן, היה נתבטל היצה"ר מהם מכל וכל, כי היה נזדכך גופם ג"כ, וכמ"ש התרגום יונתן בפ' יתרו בפסוק (שמות יט ד) אתם ראיתם כו' ואביא אתכם אלי¹⁰³³, כי באותו הלילה הופיע בהם אור קדושת בית המקדש ונתייחדו בו, ושם אכלו את הפסח. והרי היה עומד להתבטל מהם מאז כל כח הבחירה לגמרי, וכמו שאמרנו לעיל כי אלו שהתעכבו במצרים עוד רגע אחת היה מתבטל היצה"ר מכל וכל, ולכן הנה נסתלק מהם האור הגדול הזה תיכף אחר יום א' של פסח, ולא נשאר בהם רק רושם לבד.

וכן היה למעלה, כי בליל א' של פסח נתגדלו הזו"ן בכל המוחין דגדלות שני ונזדווגו בהזווג דפב"פ העיקרי, ונתעברה הנוק' בהאורות היותר גדולים, אך לא היה ההולדה אז, כי באם שהיו יוצאים אותן האורות למטה ונתפשטו בישראל, היה נתבטל מהם היצה"ר וכח הבחירה לגמרי, לכן לא היה נעשה אז רק הזווג והעיבור לבד. ותיכף אחר יום א' פסח, חזרו לקטנותן ובבחי' גבורות ודינין, והלידה היה רק בליל ז' של פסח. והנה אז נתחדש ונעשה כל אותן הג' הבחנות שאמרנו לעיל סי' ד' ה', והיינו כי נתחדש ונעשה אז כח יניקה חדשה להרע ג"כ, כי משום שהיה אז הלידה לכל אותן אורות

¹⁰³³ ז"ל: אתון חמיתון מה די עבדית למצראי, וטענית יתכון על עננין הי כעל גדפי נשרין מן פילוסין ואובילית יתכון לאתר בית מוקדשא למעבד תמן פסחא ובהווא ליליא אתיבית יתכון לפילוסין ומתמן קריבית יתכון לאולפן אוריית.

תרגום: אתם ראיתם מה שעשיתי למצרים, וטענתי אתכם על עננים כעל כנפי נשרים מן רעמסס ולקחתי אתכם למקום בית המקדש לעשות שם פסח ובאותו לילה הושבתם אתכם ברעמסס ומשם קרבתי אתכם ללימוד תורת.

דע"ה ח"ב

הגדולים, שנתעברה מהם בליל א' של פסח, וכדי שלא יתבטל עי"ז היצה"ר וכח הבחירה לגמרי, הנה היה הצורך לחדש אז כח יניקה חדשה להרע ג"כ. והנה נעשה זה ע"י שהיה כל הלידה בהיותן בעת הקטנות עצמן, ור"ל כי הרי לפי הנראה הנה היה הצורך שיתגדלו אז בעת הלידה ג"כ, כי אי אפשר ללדת בעת שרחמה צר ופתחה סתום מהתגברות הדינין שלא יתאחוזו החיצונים באותן האורות ח"ו. והרי היה הצורך שיתגדלו אז ג"כ, כי המוחין דגדלות דוחין כל החיצונים כנודע¹⁰³⁴, אבל כאן הנה לא היה כן, אלא שהיה ההולדה בעת הקטנות גופה. אך כדי שלא יתאחוזו החיצונים ח"ו באותן האורות הגדולים שנולדו ויצאו לחוץ להתפשט בישראל, הנה עשה המאציל ית"ש ענין אחר אשר עי"ז ניצלו האורות משום מגע זר ח"ו, וכן עי"ז הנה נתחדש ונעשה כח חדש ליניקת הרע ג"כ ונעשה אז שני הפכים יחד. (קכד ע"א)

והנה הענין אשר נעשה הוא סוד הכתוב (משלי ל יט) דרך נחש עלי צור, ואמר הרב בלק"ת (פ' חקת) וכן בשער הפסוקים (שם) שב' יסודות דקטנות הוא הנחש עלי צור, כי היסוד דקטנות דז"א הוא הנחש. כי בגדלות נקרא בשם לויתן, כמ"ש בתיקונים (תיקון כא דף מד רע"ב) לויתן לעילא דא צדיק, וכן בזוהר פ' אחרי מות (נח ע"א) ובכ"מ, והוא על שם כי אז הוא נכנס בתוך כל הים כולו ומבריה מן הקצה אל הקצה. אבל בקטנות נקרא בשם נחש, כי אינו נכנס אלא הוא רק בסוד נשיכה. וכן לויתן הוא על שם היחוד והחיבור, הפעם ילוה אישי אלי (בדאשית כט לד), וכן כמער איש וליות (מלכים א' ז לו), והוא על שם החסדים אשר דרכן הוא להדביק ולייחד, והוא ע"י המוחין דגדלות. אבל נחש הוא על שם הגבורות שדרכן להתפרד¹⁰³⁵, ולכן נקרא היסוד דקטנות בשם נחש, כי אין בו אז רק הגבורות מאחוריים דא"היה, שהוא גימ' ד"ם¹⁰³⁶, והיסוד בו הוא השם שדי ועם ד"ם הוא גימ' נחש. ועכ"פ הוא כי היסוד דז"א דקטנות נקרא בשם נחש.

וכן היסוד דנוק', הנה בעת הגדלות נקרא בשם סלע, כי סלע הוא גימ' יסוד אדני יה, כמ"ש בספר קה"י. כי המלכות שהיא אדני, כאשר שהיא נשלמה בהמוחין דגדלות מאו"א, שהם יה, אז נקרא היסוד שלה בשם סלע, להורות שהוא שלם בהאורות דגדלות. וכן נקרא אז ג"כ בשם באר, והוא באר שבע, יסוד דהמלכות², והוא להורות שהוא נשלם בכל האורות כולם דהאו"א וזו"ן, שהם הויה אלהים (כי הבינה הרי היא אלהים חיים כנודע¹⁰³⁷), הויה אדני גימ' באר, וכן הויה דההי"ן וא"היה דההי"ן הם גימ' באר, ע' שער הכוונות (נז ע"ד) ושער הפסוקים (לד ע"ג) ושעה"ק (מג ע"ד). אך היסוד דקטנות דהנוק' הוא נקרא בשם צור, והוא אלהים דההי"ן עם הכולל גימ' צור, והוא דינין כמ"ש בשער ז"א (ריש פרק ד) וכן בשער הפסוקים (בשלה דף עא ע"א), וכן הוא בזוה"ק (ח"ב דף סד ע"א) בכל אתר צור גבורה כו' ע"ש כל הענין, וכן בהשמטות (דף רעא ודף רעב) ואך שם הוא משובש וחסר, וע' בזוהר חדש (במדרש הנעלם פ' בשלה דף ז).

והנה בכל זמן הגלות אשר ישנם עדיין כמה וכמה ניצוצי קדושה בתוך הקליפה רח"ל, הנה נודע הוא כי השכינה הקדושה היא יורד תמיד ומברר בירורין מתוך הסינים, והם עולות בסוד מ"ן תוך במן המלכות ונתקנים שם בסוד עיבור, ושם נגמר הבירור בסוד דם טוהר ודם טמא. ולכן בהגיע עת הלידה, הנה בזמן שיש צדיקים גדולים בדור, נעשה

¹⁰³⁴ שער לאה ורחל פרק ז'.

¹⁰³⁵ עי' בהגר"א בתיקו"ז קע ע"א וז"ל: מים דרכן להתדבק, וכל דבוק כגון קמח לעשות עיסה מתדבק במים ואש דרכו להתפרד שכל דבר שנשרף מתפרד. וכן כל דבר לח מתדבק ויבש מתפרד.

¹⁰³⁶ שער מ"ד ומ"ן פרק ה'.

¹⁰³⁷ רע"מ פנחס רמה ע"א.

דע"ה ח"ב

ההולדה בגילוי האורות דהחסדים, והוא ע"י שם ע"ב שבחסד שנתגלה בהיסוד שבה ונפתח רחמה, כי כמו שהחסד דרכורא גניז בפומא דאמה, יסוד שבו כמ"ש באד"ר (קמב ע"א)¹⁰³⁸, כן גניז החסד ביסוד שלה ג"כ (ע' שער הכוונות דף קא ע"ג ובמבו"ש יז ע"ד ופע"ח שם שער יוה"כ פרק ג), ובעת הזכות והרצון מתגלה החסד שביסוד שלה הנמשך מהחסד שבה המתפשט בה מהחסד דז"א כמ"ש"כ בשעה"כ (דף קא ע"ב), וכן הוא בזוהר (פ' בא דף לו ע"א) בסוד הכתוב (בראשית יח א) והוא יושב פתח האוהל, שהוא אשרי בגלויא דא חסד בצדק, ודא הוא פתחא דמשכנא עלאה קדישא כו', כד אתגלייא האי יו"ד אתבסם ואתברך בפתח האהל כו', דא הוא פתחא קדישא כתרעא עשיראה ע"ש¹⁰³⁹. ולכן הוא כי בעת הזכות נעשה ההולדה באור החסד, והוא השם ע"ב דויסע ויבא ויט, שבו נולדו נשמות הצדיקים כמ"ש בתיקונים (תיקון נא דף צח ע"ב¹⁰⁴⁰), והוא אשר נתגלה ג"כ בעת קריעת ים סוף שאז היה הלידה כנוז, והנה כ"ז הוא רק בעת הזכות, והוא כאשר נעשה הלידה ע"י מעשה הצדיקים.

אמנם כאשר שאין זכות בתחתונים, והשכינה הקדושה הרי היא מברר בירורים תמיד, הנה נעשה אז הלידה רק באור הגבורה, והוא בשם קר"ע שט"ן. אמנם הנה אז נתקיים מה שנאמר (בראשית ד י) לפתח חטאת רובין, והוא כי הרי ע"י העיבור מתבררים סוד הי' מיני דמים, הי' דם מוהר והי' דם טמא, כמ"ש בכוונת פסח (שעה"כ דרוש ה), וכשמתפשטים בעשיה יונקים הקליפות מדהי' דם טמא וכמ"ש בשער הפסוקים וכן בלק"ת (תהלים מה), והנה הוא סוד הכתוב בעצב תלדי בנים (בראשית ג טז), וכמ"ש בזוה"ק (ויקהל ריט ע"ב). כי בעת שאין זכות בתחתונים ועומד הנוק' בסוד הקטנות ופתחה סתום ורחמה צר, ונעשה אז הלידה באור הגבורה דשם קר"ע שט"ן, שהוא הנחש דקדושה דקטנות הקורע את רחם האילה וכמ"ש במאמרי רשב"י (בריש אד"ר דף לט) (קכד ע"ב) ע"ש, כי נחש עם הכולל גימ' שטן, ונעשה הלידה בשם קר"ע שט"ן וכמ"ש בתיקונים (דף נו ע"א) וכן בתו"ח (לו ע"א). כי בשם קר"ע שט"ן ביה קרע ימא, והוא הנחש דקדושה מבחינת אלהים קדושים דקטנות דיניקה, והוא יסוד דז"א בעת שהוא בהקטנות דיניקה, אשר נקרא אז היסוד שלו בשם נחש. ומתייחד הוא עם הנוק' דיניקה אשר נקרא אז היסוד שלה בשם צור, והוא (משלי ל יט) דרך נחש עלי צור, והוא הנחש הנושך ברחם האילה, כי אז הוה זיווגו רק בסוד נשיכה ובנשיכה הזו קורע את רחם האילה כי היה פתחה סתום מפחד החיצונים שלא ינקו ממנה מאור הקדושה שבה, אבל בשם קר"ע שט"ן מדחה את החיצונים ונפתח רחמה ויולדת. אך עכ"ז הנה כאשר שהם שניהם אז בסוד הקטנות, וכל הבירור והעיבור שנעשה אז בעת שאין זכות בתחתונים הרי הוא הכל בבחי' דינין, ולכן מתבררים ע"ז

¹⁰³⁸ עי' גר"א על ספד"צ ט ע"ד ד"ה ואח"כ יצא.

¹⁰³⁹ ז"ל בשלימות: אמר רבי יצחק דהוא אשרי בגלויא דא חסד בצדק ודא הוא פתחא דמשכנא עלאה קדישא משמע דכתיב האהל האהל הידוע אמר רבי אלעזר כד אתגלייא האי יו"ד אתבשר (נ"א אתבסם) ואתברך בפתח האהל דהיא צדק לאתבסמא בחסד הדא הוא דכתיב "כחום היום" דהוא שעתא דשלטא חסד חולקא דאברהם ומנא לן דהאי פתח האהל אתבסם לקבליה דאברהם דכתיב "ויהו"ה ברך את אברהם בכל" (בראשית כד א) דאתבסם בחס"ד מדאתגלייא יו"ד אמר רבי אבא "והוא יושב פתח האהל", כמה דכתיב "ויהו"ה ברך את אברהם בכל", דדא הוא פתחא קדישא כתרעא עשיראה.

תרגום: אמר רבי יצחק שהוא השרה בגלוי זה חסד בצדק וזהו פתח של משכן העליון הקדוש משמע שכתוב האהל האהל הידוע. אמר רבי אלעזר כשהתגלתה היר"ד הזו התבשר (התבסם) והתברך בפתח האהל שהיא צדק להתבסם בחס"ד זהו שנאמר "כחום היום" שהוא שעה ששולט החסד חלקו של אברהם ומנין לנו שפתח האהל הזה התבשר כנגד אברהם שנאמר "וה' ברך את אברהם בכל" שהתבשר בחס"ד משהתגלתה היר"ד. אמר רבי אבא "והוא יושב פתח האהל" כמו שנאמר "וה' ברך את אברהם בכל" שזהו הפתח הקדוש כתר עשירי.

דע"ה ח"ב

בהעיבור ה' מיני דמים, ה' דם טוהר וה' דם טמא. ומה גם כי הרי היסוד דז"א שפתח את רחמה הרי הוא עתה ג"כ רק מבחי' דינין וגבורות שהם שורש להחיצונים, לכן הוא כי הנה הגם שמדחה אותם באותו הרגע לצורך הלידה כנו', עכ"ז הנה נעשה להם מקום יניקה ג"כ, והוא מסוד הדם טמא הנתברר בהעיבור הזה, וכשמתפשטים בעשיה אז יונקים מהם. ולא עוד כי באשר שיש להם שייכות אז בהיסוד דז"א ג"כ, כי הגבורות ודינין הוא שורשם כנודע, ויונק הנחש הטמא מהנחש דקדושה מרחוק עכ"פ, ולכן כשבא הנחש דקדושה שהוא אלהים קדושים ונושך ברחם האילה, הנה נודע הוא שהשם אלהים הוא מתפשט ומתפלג לכמה ארחין ושבילין וכמ"ש בפ' משפטים (צו ע"א), כי אחר שמתפשט עד ק"כ צרופי אלהים דקדושה שבסוף העשיה, הנה מתחיל שם אלהים אחרים שהם אלילים גימט' קב"א, אשר ע"ז אנו מתפללים (תפילת עלינו לשבח) והאלילים כרות יכרתון. ובעת שליטת הדינין והגבורות, הנה נכללים ח"ו, וכשמתייחד הנחש דקדושה בסוד הנשיכה כנו', ונעשה אז היחוד דאלהים דקדושה אשר ביסוד שלו וביסוד שלה, וכאשר אלו האלהים אחרים שבסיומן עולים ונכללים עמהם, אז אטעמת הנוק' מסטרא אחרא מרירא כמ"ש בפ' אחרי (עד ע"א), כי ע"י הכלילות שבסופן טעמה טעמא מרירא בראשן, והוא סוד נחש שבא על חוה וכמו שהאריך הרב בזה במאמרי רשב"י (דף מ) וכן בשער הקדמות (דף לו), וע' עוד כ"ז בשער החשמל (סוף פרק א) ובמבו"ש שער הקליפות (פרק ב דף נו סע"א).

והרי נמצא כי כאשר נעשה הלידה רק באור הגבורה דשם קר"ע שט"ן הנה נעשה אז שני הפכים יחד, כי בבחי' אחד הוא דוחה את החיצונים מהיסוד שלה כי הרי הוא הנחש דקדושה, אבל כאשר שהרי מהנחש דקדושה הנה ממנו יונק הנחש הטמא כמ"ש בחשמל (סוף פרק א) ובמבו"ש הנו', ועי"ז הרי היא טועמת טעמא מרירא ג"כ והוא סוד נחש שבא על חוה כנו'. והרי נעשה אז הלידה ע"י שניהם יחד רחמ"ל, כי נעשה נשיכת הרחם מהנחש דקדושה וכן מבחי' הנחש הטמא ג"כ, והוא ע"י הכלילות אשר בסיומן דאלהים קדושים וכנו', והוא שני הפכים אשר נעשה מיסוד דידיה. וכן נעשה שני הפכים מיסוד שלה, כי הרי הלידה שנעשה ע"י כל הנו' הרי הוא בירור ותיקון, אבל מציאות הדם טמא שמתפשטים אז ג"כ וכנ"ל הרי הוא פגם וקלקול. והנה כ"ז נעשה מהבירורים שנתבררו בכל משך זמן הגלות כאשר שנעשה הבירור בלתי זכות ומעשי התחתונים, רק ע"י סוד גלות השכינה לבד כמ"ש בשער המלכים (סוף פרק ז) ובספר הגלגולים (פרק א). וזהו הענין מה שאמרו בזוה"ק (ויקהל ריט ע"ב) בסוד הכתוב בעצב תלדי בנים (בראשית ג טז) איך שהוא שייך למעלה, ואמרו שם כי הוא ע"פ דברינו הנ"ל, כי בעת שהם שניהם בקמנות הנה אז הוא (שם ד י) לפתח הטאת רובין, ונעשה אז הלידה בנשיכת הנחש הטמא ג"כ, והוא ע"י כלילות כנ"ל. ואמרו שם כי עי"ז שולט היצה"ר באדם משום שהוא משתתף בפעולת ההולדה, והוא כמ"ש ג"כ בסנהדרין (צא ע"ב) מאימתי יצה"ר שולט באדם משעת יציאה שנאמר לפתח הטאת רובין, והוא ע"פ סוד הדברים שאמרנו. וכח היצה"ר הוא ניתן באמת מקודם, וכמו שכתוב (תהלים נא ז) הן בעון חוללתי כו', והוא השאור שבעיסה וכמו שכתבתי במ"א^כ, אך שליטתו בהאדם, מה שמתחדש ומתגבר עליו בכל יום עד שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו וכמ"ש בקידושין (ל ע"ב), הנה זה נעשה רק משעת יציאה. ועכ"ז הנה אמרו בזוהר שם כי בעת שנולד איזה נשמה עליונה וגבוהה, הנה (קכד ע"ג) נדחה הנחש הטמא משם ולית ליה רשו בהיאי נשמתא, כי נשמה גדולה היורד למטה הנה הוא ע"י הגילוי דאור החסד, ואז נדחו החיצונים מכל וכל. אך הדברים הנאמרים הוא רק

דע"ה ח"ב

בהנשמות דסתם בני אדם, וכ"ז הנה הוא מסוד מחשבתו הנעלמה ית"ש, ע"פ מה שעלה במחשבה לפניו מסוד עולם הנקודות, וכמו שאמרנו לעיל בכ"מ.

דרוש ה ענף ב סימן ח

כל הנ"ל נעשה גם עתה בכל משך ימי הגלות.

אמנם בעת גאולתינו ממצרים היו הזו"ן בקטנות מצד עצמם, משום שהיו ישראל אז בלא זכות ומעשים, ואעפ"כ מחמת סוד ברית אבות נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בליל א' של פסח, ונתגדלו זו"ן למעלה ונתקדשו ישראל למטה, ונדחו החיצונים עד שכמעט ונתבטלה הקליפה. אמנם משום שלא היה הדבר בזכותם, והוא מונע את הוויית התיקון על ידי ישראל, חזרו האורות הגדולים ההם ונעלמו, וחזרו הזו"ן לקטנותן כדי ליתן מקום לדינין. אמנם לא נסתלקו מהם אותן האורות לגמרי ח"ו, אלא שנתעלמו, והיתה הנוק' בסוד עיבור. וזהו ענין הקטרוג שהיה למעלה בליל ז' של פסח. ולכאורה קשה, למה המתינו הדינים מלקטרוג בכל עת המכות, ובפרט בליל א' של פסח. והענין הוא פשוט ע"פ דברינו, שכן בכל עת הגאולה התגלה אור החסד הגדול, ונדחו כל החיצונים ונתחרשו ונתאלמו, אך אחרי יום א' של פסח, נתעלם אור החסד וחזרו הזו"ן לקטנותן ושלטו הדינין וניעורו החיצונים והתחילו לקטרוג.

והנה בהגיע ליל ז' של פסח, הרי הוא יום ו' לעומר, נשלמו הזו"ן בהמוח דחכמה שהוא המוח הראשון והנה גדול. ובהגיע אז עת לידת האורות דגדלות שניה ע"י הנוק' שנתעברה מהם בליל א' של פסח. והגם שבשבוע הראשון לא נשלם במוח החכמה כי אם ז"א, ואילו השלמת הנוק' החלה רק בשבוע החמישי. אמנם מכיוון שהשלמת הזו"ן הוא ע"י התפשטות מוחין בחב"ד חג"ת ומלכות, ונרשמים כל אלו הז' בכל מוח ומוח, וכן כל א' מאלו הז' חב"ד חג"ת ומלכות כלול כל א' מכל הז'. וכשנשלם המוח הראשון בשבוע הראשון, נשלם מה שנוגע אליו בכל הז' כולם, וממילא כבר קנו הזו"ן שלימות על ידו. והרי נותר רשם גדול מהשלימות המעולה דליל א' של פסח בזו"ן, וממילא מכת השלימות הנז' הנעשית אף בנוק' ע"י שלימות מוח ראשון דחכמה בז"א בליל ז' של פסח, נעשית אז הלידה לכל האורות שנתעברה מהם בליל א' של פסח.

והנה מעיקרא היה ראוי יותר שהלידה לא תהיה כי אם בליל מ"ט לעומר, שכן הוא אחר גמר השלמת כל ז' המדות אחר שנשלמו בכל המוחין שלהם, שכן אז הרי נתקנו הזו"ן בגדלות השניה. אמנם אם היתה הלידה רק לאחר שנתקנו בגדלות גמורה, הרי שהיתה מתבטלת הרשעה כולה בביטול גמור, וממילא לא היתה עוד מציאות ליצה"ר בעולם כלל, ולא היה מקום לבחירה.

והנה אז היתה הנוק' בבחי' שני ההפכים יחד, שכן היא היתה מלאה באורות וחסדים הגדולים ביותר, והוא ענין מה שנתעברה בהם בזיווג המעולה דליל א' של פסח. אמנם היא עצמה הרי היתה אז בבחי' קטנות ודינין. וכן פעולת הלידה היתה אף היא ע"י שני ההפכים יחד, אשר כזה לא היה ולא יהיה לעולמים, שכן אז נמשך אור החסד עילאה מעתיקא קדישא והאיר במלכות הרי היא בסוד "ים סוף", ובאור החסד עילאה הזה נעשתה הלידה, הרי הוא סוד קריעת ים סוף.

אמנם הענין השני הוא הפכו ממש. שהרי אמרנו שהזו"ן היו אז רק בסוד הקטנות, והמאציל ית"ש לא שינה אותם ממצבם ע"ד שנשתנו בליל א' של פסח, שאז נתגדלו בפעם אחת בגדלות היותר גדולה, והרי שהיה פתחה של הנוק' סתום ורחמה צר, כך שאי אפשר לה ללדת, וזיווג המאציל ית"ש בסוד "דרך נחש עלי צור" כנ"ל, שנשך את רחמה ונפתח.

הזיווג הזה מכונה "נשיכה" מב' טעמים: א) שכן הוא אינו מגיע אז בפנים, אלא הוא בוקע את המסך הסותם, והוא סוד קריעת ים סוף שקרע ופתח את רחמה, ב) שכן היסוד דקטנות עומד בתוקף הגבורות. והנה הגם שהוא הנחש הקדוש, אמנם ממנו יונק גם הנחש הטמא, והוא אחוז בסיומו ונכלל עמו כנ"ל. והרי הוא כקוץ מכאיב בכל מקום שיש איזה הרגש ממנו, וזה גופא הטעם שהוא אינו נכנס בפנים אלא הוא רק בבחי' נשיכה מבחוץ, משום שהנחש הטמא נכלל בסיומו, וכן כדי שלא יטעום גם הוא מפנימיותה ח"ו.

הקריעה ופתיחת הרחם נעשתה בשם קר"ע שט"ן, שהוא גם אור הגבורה דשם מ"ב. אמנם ההולדה, ר"ל היציאה מהרחם, היתה רק בשם ע"ב, הרי הוא בגימ' חסד.

והנה ע"ז נולדו כל האורות שנתעברה מהם בליל א' של פסח, והיו עומדים מוכן להמשיכם בישראל לירושת עולם, והיינו עדיים וזיווג שניתן להם אח"כ בעת שהקדימו נעשה לנשמע.

והנה כ"ז שאמרנו הנה נעשה גם עתה תמיד בכל משך ימי הגלות, אמנם בעת

גאולתינו ממצרים הנה הגם כי הזו"ן מצד עצמם היו אז באמת רק בהקטנות היותר אפשרי, ומשום שהיו ישראל אז ג"כ בלא זכות ומעשים וכמ"ש (יחזקאל טז ז) ואת ערום ועריה וכנ"ל, עכ"ז הרי גרם הענין דסוד ברית אבות, שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בליל א' של פסח, ונתגדלו הזו"ן למעלה ונתקדשו ישראל למטה, והרי נדחו כל החיצונים עד שהיה עומד שיתבטל הקליפה מכל וכל. אך משום שהיה שלא בזכותם כלל, והוא נגד הסיבה המכוונת הנ"ל סי' ב', הנה חזרו ונתעלמו כל האורות הגדולים ההם, וחזרו הזו"ן לקטנותן כדי ליתן מקום להדינין. אמנם לא נסתלקו מהם אותן האורות לגמרי ח"ו, אלא רק שנתעלמו והיתה הנוק' בסוד עיבור, שאותן האורות היו

דע"ה ח"ב

בקרבה נעלמים כעצמים בבטן המלאה, וע"י הזרתה להקטנות הנה היתה בסוד בתולה שע"יברה. וזהו הענין מה שנודע בדברי רז"ל מהקטרוג והרעש הגדול שהיה למעלה בליל ז' של פסח, וכמו שאמרו בילקוט בשלח (סוף רמז רלד) כי אז קטרוג הס"מ ואמר רבש"ע הרי עבדו ישראל עבודה זרה במצרים ואתה עושה להם נסים. וכן עוד שם (ברמז רמא) כי כאשר יצאו ישראל ממצרים פתח עוזה שר של מצרים לפני הקב"ה ואמר כו' ע"ש. והרי לכאורה קשה למה המתינו מלקטרוג בכל עת המכות כולם, ובפרט בליל א' של פסח אשר לא היה בית שאין שם מת (שמות יב ז), ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (שם יא ז). אך הענין הוא פשוט ע"פ דברינו, כי בכל עת הגאולה נתגלה אור החסד הגדול ונדרחו כל החיצונים ונתחרשו ונתאלמו ולא היה להם פתחון פה כלל. אך אחר יום א' של פסח, נתעלם אור החסד וחזרו הזו"ן לקטנותן ושלטו הדינין וניערו החיצונים והתחילו לקטרוג. ובאמת כי מאז הנה היה להם לישראל זכות גדול, זכות המילה וזכות הקרבן פסח ע' זוה"ק (פ' בא דף לה ע"ב ופ' בהעלותך קמט ע"א), ובפרט זכות האמונה מה שהאמינו בה' והלכו אחריו במדבר בארץ לא זרועה, ע' ילקוט (שם רמז רלג בארוכה¹⁰⁴⁰) והיה נקל הדבר להשתיק הקטגוריא וללמוד עליהם זכות.

והנה בהגיע ליל ז' של פסח שהוא יום ו' לעומר, הנה אז נשלמו הזו"ן בהמות החכמה שהוא המוח הראשון היותר גדול וכנ"ל סי' ו' ע"ש. והנה הגיע אז עת לידת הנוק' את האורות דהגדלות שני שנתעברה מהם בליל א' של פסח, והגם שהרי כפי מה שמתבאר לעיל סי' ו' הנה לא נשלם בשבוע ראשונה במוח החכמה רק ז"א לבד, אבל השלמת הנוק' הרי התחיל רק בשבוע ה'. אך באמת הרי מבואר בפע"ח בספירת העומר (פרק א) וכן בשעה"כ (שם דף פד ע"א בדרוש ה) כי כאשר שהשלמת הזו"ן הוא ע"י התפשטות מוחין בחב"ד חג"ת מלכות, לכן הנה נרשמים כל אלו הז' בכל מוח ומוח, כי מכוון כל מוח ומוח על כל הז' כולם, ונרשם בו בידעתו ובעצמותו כל אחד ואחד מאלו הז' ומכוון על כולם. וכן הוא באמת, כי מתפשט כולם, והוא בהז' ימים דהשבוע שלו. וכן הוא עוד כי כל א' מאלו הז' חב"ד חג"ת מלכות, הנה כלול כל א' ג"כ מכל הז'. וכשנשלם בשבוע ראשונה המוח הראשון, הנה נשלם מה שנוגע ממנו לכל הז' כולם. ונודע הוא כי

¹⁰⁴⁰ ז"ל: דבר אחר דבר אל בני ישראל ויסעו אמש היית אומר ומאז באתי אל פרעה ועכשיו אתה עומד ומרבה בתפלה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו אמור להם שיסיעו דברים מלבן אמש היו אומרים המבלי אין קברים במצרים ועכשיו אתה מרבה בתפלה וחכמים אומרים למען שמו עשה עמהן שנאמר למעני למעני למעני למעני אעשה וגו' מה תלמוד לומר בוקע מים מפניהם מפני מה לעשות לו שם עולם. רבי אומר כדאי היא האמנה שהאמינו בי שאקרע להן את הים שנאמר וישבו ויחנו לפני פי החירות. רבי אלעזר בן עזריה אומר בזכות אברהם אביהם אני קורע להם את הים שנאמר כי זכר את דבר קדשו את אברהם עבדו ואומר ויוציא עמו בששון ברנה את בחיריו. אמר רבי אלעזר בן עזריה איש כפר ביתר בזכות השבטים קרע להן את הים שנאמר נקבת במטיו וגו' ואומר לגוזר ים סוף לגזרים. שמעיה אומר כדאי היא האמנה שהאמינו שאקרע להם את הים שנאמר והאמן בה' ויחשבה לו צדקה. אבטליון אומר כדאי היא האמנה שהאמינו בי שאקרע להן את הים שנאמר ויאמן העם. שמעון איש קטרון אומר בזכות עצמות יוסף אני קורע להם את הים שנאמר וינס החוצה ואומר הים ראה וינס. רבי יונתן אומר משום אבא יוסף המחוזי והלא כבר כתבתי בתורתך בכל ביתי נאמן הוא הים ברשותי ואני עשיתך גזבר עליו. ר' חנניה בן חכנאי אומר והלא כבר כתבתי אח לצרה יולד אח אני לישראל בשעת צרתן אחים אלו ישראל שנאמר למען אחי ורעי. רבי שמעון בן יהודה אומר מה תצעק כבר צעקתם קדמה לצעקתך שנאמר ויצעקו בני ישראל אל ה'. רבי אחא אמר אילולי צעקתך כבר אבדתי אותם מן העולם שנאמר ויאמר להשמידם לולי משה בחירו. רבי אלעזר המודעי אומר מה תצעק על בני אני צריך צווי שנאמר על בני ועל פועל ידי תצוני. והלא כבר מוכנים לפני מששת ימי בראשית שנאמר אם ימושו החקים האלה מלפני נאם ה' גם זרע ישראל ישבות מהיות גוי לפני נאם ה'. אחרים אומרים כדאי הוא האמנה שהאמינו בי שאקרע להם את הים שלא אמרו למשה היאך אנו יוצאין למדבר ואין בידינו מחיה לדרך אלא האמינו והלכו אחרי משה עליהם מפורש בקבלה על ידי ירמיהו הנביא הלך וקראת באזני ירושלים לאמר וגו' מה שכר נטלו על כך קדש ישראל לה' ראשית תבואתה.

דע"ה ח"ב

מות החכמה הנה הוא גדול מכולם והוא עיקר כולם, וכנודע בסוד כולם בחכמה עשית (תהלים קד כד). והוא כללות כולם עוד יותר מהשאר. ולכן כאשר נשלם הוא בשבוע ראשונה, כבר קנו הזו"ן על ידו קנין השלימות. ומה גם כי הרי נשאר רושם גדול בהזו"ן מהשלימות המעולה דליל א' של פסח וכמ"ש כ"ז בשעה"כ (דף פד ע"ג סוף דרוש ה ושם דף פו ע"ב בדרוש יב), ולכן בסיבת השלימות הנז' הנעשה בהנוק' ג"כ ע"י שנשלם המוח ראשון דהחכמה בז"א בליל ז' (קכד ע"ד) של פסח, הנה נעשה אז הלידה לכל האורות שנתעברה מהם בליל א' של פסח.

והאמת הוא כי בודאי יותר טוב ויותר ראוי היה שיהיה הלידה רק בליל מ"ט לעומר, שהוא אחר גמר השלמת כל הז' מדות כולם ממש, ואחר שנשלמו בכל המוחין כולם ממש, כי אז הרי נתקנו הזו"ן שניהם בגדלות גמור, שהוא גם בהגדלות שני. אבל עד יום מ"ט לעומר, הרי היו שניהם רק בקטנות עכ"פ וכמ"ש בשעה"כ (דף פו ע"ד ד"ה ענין כל המ"ט ימים) וכנודע. אך באם שהיה הלידה אחר שנתקנו בהגדלות גמור, הנה אז היה מתבטל הרשעה כולה בביטול גמור מכל וכל, והרי לא היה עוד מציאות היצה"ר בעולם כלל ולא היה מקום לבחירה, והיה מתבטל הסיבה המכוונת הנ"ל סימן ב' וכנ"ל בכל דברינו. ובאשר שהיה כל הגאולה וכל שפעת האורות שלא בזכות, לכן נעשה הלידה בעת היותן עדיין בהקטנות דוקא, כדי ליתן מקום להדינין וכמו שיתבאר.

והנה היתה אז הנוק' בבחי' שני הפכים יחד, כי היתה מלאה אז באורות היותר גדולים והיותר חסדים, והוא מה שנתעברה בהם בהזווג המעולה דליל א' של פסח, אבל היא עצמה הרי היתה אז בבחי' קטנות ודינין, והיתה בסוד בתולה שעברה כנ"ל. וכן פעולת הלידה הנה היה אז ג"כ ע"י שני הפכים יחד, אשר כזה לא היה ולא יהיה לעולמים. והיינו אחד הוא כי נמשך אז אור החסד עלאה מעתיקא קדישא והאיר בהמלכות שהיא סוד הים סוף, סופא דכל דרגין¹⁰⁴¹, ובאור החסד עלאה הוזה נעשה הלידה שהוא סוד קריעת ים סוף, וכמ"ש בזוה"ק בשלח (נב ע"ב) דקריעת ים סוף בעתיקא תלייא, ואמר שם ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאין כדין נהירו דכלא אתנהיר¹⁰⁴². והוא ענין שם ע"ב דויסע ויבא ויט שנתגלה אז, והוא נמשך מעתיקא קדישא ובו נקרע הים וכמ"ש שם (נב ע"א¹⁰⁴³) וכן בפ' בהעלותך (דף קנ ודף קנא). והרי היתה הלידה שהוא קריעת ים סוף באור החסד עלאה דעתיקא קדישא, שהיה נמשך ומתגלה

¹⁰⁴¹ שעה"פ שמות.

¹⁰⁴² תרגום: באותה השעה נגלה העתיק הקדוש ונמצא רצון בכל העולמות העליונים ואז האור של הכל האיר.

¹⁰⁴³ ז"ל: (אמרו המגיהים, כאן מצאנו כתוב פסוק ויסע כסדר כל אות ואות בבית אחד במרובע עם זה הלשון) עד כאן אתתקנו טורין כסדרן ברזא דחסד לא סטאן לימינא ושמאלא (אחר כך מצאנו פסוק ויבא למפרע כמו כן כל אות ואות בבית אחד במרובע עם זה הלשון) עד כאן אתתקנו טורין למפרע ברזא דגבורה כלהו שמאלא כלילן בימינא (אחר כך מצאנו פסוק ויט כסדר כמו כן כל אות ואות בבית אחד במרובע עם זה הלשון) עד כאן כלילן טורין דשמא קדישא בתפארת לבתר מתחברן אבהן ואתעבידו שמא קדישא (ואחר כך מצאנו הע"ב שמות היוצאים משלשה פסוקים אלו במרובע כל שם ושם משלש אותיות היוצאים משלשה פסוקים אלו הפוך ישר והסימן יה"י אור עם זה הלשון) הא כגוונא דא שמא קדישא גליפא באתווי רשימין ברתיקא עלאה קדישא עטורא דאבהן (ולא הדפסנו אותו כאן מפני יקר תפארת גדולתו והודפס בסוף הספר).

תרגום: עד כאן נתקנו ההרים כסדרן בסוד חסד לא סוטים לימין ושמאל, עד כאן נתקנו ההרים למפרע בסוד הגבורה דגבורה כולם שמאל כלולים בימין, עד כאן כלולים ההרים של השם הקדוש בתפארת, אחר כך מתחברים האבות ונעשו שם קדוש. הרי שבצורה זו השם הקדוש מתלבש באותיות הרשומות במרכבה עליונה קדושה, עטרת האבות.

דע"ה ח"ב

בהמלכות ובכל ישראל כולם, ולכן היה אז השנתם גדולה מאד, כי ראתה שפחה על הים
מה שלא ראה יחזקאל וכמ"ש שם (פ' בשלח סד ע"ב) וכנודע¹⁰⁴⁴.

אך ענין השני הוא הפכו ממש, כי הרי אמרנו שהזו"ן הנה היו אז עדיין באמת רק
בסוד הקטנות, והנה לא שינה אותם המאציל ית"ש ממצבם ע"ד שנשתנו בליל א' של פסח
שנתגדלו בפעם אחד בגדלות היותר שלם, אלא כי בליל ז' של פסח נשארו ועמדו על בחי'
הקטנות כמתחילה, והרי היתה הנוק' פתחה סתום ורחמה צר שאי אפשר להוליד, והנה
זווגם המאציל ית"ש בסוד (משלי ז יט) דרך נחש עלי צור כנ"ל סי' ז', ונשך את רחמה
ונפתת. והנה נקרא הזווג הזה בשם נשיכה מב' טעמים: אחד, מטעם שהוא אינו מגיע אז
בפנים אלא רק שהוא קורע ובוקע את מסך הסותם, והוא סוד קריעת ים סוף שקרע ופתח
את רחמה, וטעם השני הוא כי היסוד דקטנות, הנה הוא עומד בתוקף הגבורות. והנה הגם
שהוא הנחש הקדוש, אך ממנו יונק הנחש הטמא ג"כ, ואחוז הוא בסיומו ונכלל עמו כנ"ל.
והרי הוא כקוץ מכאיב וכסילון ממאיר בכל מקום שיש איזה הרגש ממנו, לכן נקרא היחוד
דיסוד דקטנות בלשון נשיכה, הגם שהוא עצמו הנה הוא נחש דקדושה. וזה הוא עצמו
הטעם מה שהוא אינו נכנס בפנים אלא רק בבחי' נשיכה מבחוץ, והוא משום כי הנחש
הטמא הוא נכלל בו בסיומו, וכדי שלא יטעום גם הוא מפנימיותה ח"ו.

ועכ"פ הוא כי הנה הזווג הזה הוא נקרא בלשון נשיכה, והוא סוד קריעת ים סוף,
שהנוק' היתה אז בבחי' הקטנות ובסוד אילה שרחמה צר, והיה היסוד שלה בסוד צור, וכן
היה אז הז"א בבחי' קטנות, אשר היסוד שלו הוא אז בסוד נחש. והנה זווגם המאציל ית"ש
בסוד (משלי ז יט) דרך נחש עלי צור, ונשיך בה וקרע לה באור הגבורה דשם מ"ב, והוא
בשם קר"ע שט"ן וכנ"ל סי' ז', ופתח את רחמה והוא סוד קריעת ים סוף, וכמ"ש בתיקונים
(דף נז ע"א) קר"ע שט"ן דאיהו שמא תניינא ביה קרע ימא. והוא מה שאמר ר' שמעון בפ'
בשלח (נב ע"ב) בסוד קריעת ים סוף קב"ה זמין לקבלה חד נחש ונשיך כו' ופתח לה וקרע
לה ההוא אתר ואולידת מיד. והיה הקריעה והפתיחה בשם קר"ע שט"ן שהוא אור הגבורה
(קבה ע"א) דשם מ"ב, והוא ע"י היסוד דקטנות דרך נחש עלי צור, היסוד שלו שהוא שם
שרי, היה אז בו רק הדינין והגבורות דאיהיה בריבוע שבאימא גימ' ד"ם, ודם עם שרי
הוא נחש¹⁰⁴⁵ וכן היסוד דידה היה אז ג"כ רק הדינין דאלהים דההי"ן בריבוע גימ' צור,
והוא הכל גבורות, ולכן נעשה הקריעה ופתיחת הרחם בשם קר"ע שט"ן, שהוא ג"כ אור
הגבורה דשם מ"ב. אבל ההולדה, ר"ל היציאה מהרחם, הנה זה היה רק בשם ע"ב, שהוא
גימ' חסד, והוא השם ע"ב דויסע ויבא ויט הנאמר שם, כי בו נעשה ההולדה שהוא היציאה
מהרחם, ונמשך אותו החסד מעתיקא קדישא, כי אתגלי עתיקא קדישא על ז"א ואנהיר
ליה ועטר ליה בכתרין קדישין עלאין, ומז"א נמשך להמלכות וכמ"ש ר' שמעון (שם נב
ע"א), ובאותו החסד עלאה נעשה ההולדה שהוא היציאה מהרחם.

והנה נולד ויצא אז עי"ז כל האורות שנתעברה מהם בליל א' של פסח, והיו עומדים
מוכן להמשיכם בישראל לירושת עולם, והוא עדיים וזיונם שניתן להם אח"כ בעת
שהקדימו נעשה לנשמע, וכמ"ש בשבת (דף פח ע"א) בשעה שהקדימו ישראל נעשה
לנשמע באו ששים רבוא של מלאכי השרת לכל אחד ואחד מישראל וקשרו לו שני כתרים
כו', והנה הם עטרין דחו"ג, מרזא דמתקלא שהוא הדעת עלאה שנמשך בהזו"ן בליל א' של
פסח, ע"י שעלו אז באו"א עלאין, ומהם ירתו עטרין דחו"ג שהם אורא ובוצינא¹⁰⁴⁶, ונולדו

¹⁰⁴⁴ מכילתא שירה פרק ג'.

¹⁰⁴⁵ שער נוק' דז"א פרק ב'.

¹⁰⁴⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה והכלל.

דע"ה ח"ב

ונתגלו אלו האורות לחוץ להמשיכם בישראל, והוא עדיים וזיונם אשר זכו לזה במתן תורה, ובהן היו היין לעולם, בסוד חיי המלך, שהם המותין אהיה הויה אהיה גימ' חיים וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א ג ע"א ד"ה וזיוניהון ע"ש בהגהה ג ע"א ד"ה וכמ"ש שבעה), וכן הוא בזוה"ק פקודי (רכז ע"א) כי עדיים הוה רזין דשמא קדישא דאעטר לון קב"ה ובהן היו היין לעולם, כמ"ש בפ' תשא (קצד ע"א) ופ' שלח (קסב ע"א ע"ב), והנה נולדו אלו האורות בליל ז' של פסח ע"י השם ע"ב כנז'.

והרי לנו כי קריעת ים סוף שהוא סוד הלידה היה ע"י שם ע"ב שהוא החסד, וע"י שם קר"ע שט"ן שהוא הגבורה. כי הקריעה שהוא הפתיחה היה באור הגבורה, והיציאה שהוא הלידה היה באור החסד. והאורות שנולדו היו עטרין דחוג' דהדעת עלאה רזא דמתקלא, והוא עדיים וזיונם, שהם השני כתרין שניתן לכל אחד ואחד מישראל שבהן היו היין לעולם, והם עצמן סוד הב' לוחות הראשונות, והוא הב' דבראשית. וכ"ז נולד להם בליל ז' של פסח מהעיבור דליל א' של פסח, והאור דהדעת עלאה עצמו שהוא הרזא דמתקלא הגילוי דאור א"ס ית"ש, הוא נתגלה להם במתן תורה בדיבורו של הקב"ה והוא הא' דאנכי.

דרוש ה ענף ב סימן ט

והנה הטעם שהשתמש אז המאציל ית"ש אף באור הגבורה, אע"ג שנתגלה אז אור החסד עלאה דעתיקא קדישא כנז', שהרי כבר אמרנו שהיה זה בכוונה ורצון ממנו ית"ש, ע"מ ליתן מקום לשליטת הדינין שהם שורש למציאות הרע, וכדי שיהא קיום לבחירה. לכן הניחם המאציל ית"ש במדרגת הקטנות וזיוגם היה בסוד דרך נחש עלי צור, וכן כדי לחדש יניקה גם לרע.

אמנם באותה העת גופא לא היה ח"ו שום שליטה לחיצונים ע"י היניקה שניתנה להם, אדרבא, אז נכנעו כל כחות הטומאה. אמנם מה שאמרנו שניתן להם אז כח יניקה, אף הוא נמצא רק לשם עיקר קיום מציאותם, ולצורך הבחירה כנז'.

והנה הטעם אשר השתמש אז המאציל ית"ש באור הגבורה ג"כ, הגם שהרי נתגלה אז האור דהחסד עלאה דעתיקא קדישא כנז', הרי כבר אמרנו כי היה זה בכוונה ורצון ממנו ית"ש, ליתן מקום לשליטת הדינין שהם שורש למציאות הרע, וכדי שיהא קיום לבחירה, ולכן הניחם המאציל ית"ש על מדרגת הקטנות, וזווגם בסוד דרך נחש עלי צור, וכדי לחדש יניקה להרע ג"כ, כי ע"י גילוי הגדולים דליל א' של פסח, היה עומד שיתבטל הרע מכל וכל, אך ע"י הזווג דסוד דרך נחש עלי צור (משלי ל יט) נעשה ונתחדש מעתה כח חדש ויניקה חדשה להחיצונים ג"כ, והוא מסוד הה' דם טמא שנתבררו בהעיבור וכמ"ש בשעה"כ (דף עט ע"ג סמוך לסופו). ונעשו אלו הדם טמא מתוקף הדינין דהקטנות, וכנ"ל שתיכף אחר יום א' של פסח חזרו לקטנותן ולמדרגתם הראשונה, ועי"ז הנה נתברר בה בהעיבור דינים קשים ממותרות הגבורות. ואחר שיצאו ממנה בהלידה, נעשו סיגים ופסולת. ואחר שירדו ונתפשטו בעשיה נעשו בסוד דם טמא, ויונקים מהם החיצונים. והרי עכ"פ כי ע"י שחזרו להקטנות, הנה חזר ונעשה מקום לשליטת הדינין, וע"י שזווגם אז המאציל ית"ש בסוד דרך נחש עלי צור, הנה חזר ונתחדש יניקה חדשה להחיצונים ג"כ. והרי נעשו אז שני פעולות הפכיים יחד, אחד הגילוי דתריין עטרין דחוג' דהדעת עלאה שהוא שפעת אור החסד וגילוי אור קדושתו ית"ש על ישראל, והם העשרה נסים שנעשו לאבותינו על הים כמ"ש באדר"נ (קכה ע"ב) (פרק לג) וראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים (מכילתא שירה ג), והם ב' עטרין דחוג' שנתגלה אז להם ממלכת כהנים וגוי קדוש

דע"ה ח"ב

(שמות יט ו), ברכה וקדושה¹⁰⁴⁷, כמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א ג ע"א בד"ה וזיוניהון בהנהה שם), והשנית הוא הכח חדש אשר נתחדש או להחיצונים ג"כ כנו', והרי נעשה אז שני הפכים יחד, והם הג' הבחנות שאמרנו לעיל סי' ד' שנתחדש ונעשה אז ע"ד תחילת הבריאה ע"ש.

אמנם הנה באותו העת עצמו לא היה ח"ו שום שליטה להחיצונים ע"י היניקה שניתן להם, אלא אדרבא כי אז גופה הנה אוכפו ונכפפו ונלחצו והיו אסורות בחרצובות ונחושתיים והושם בסוד רגליהם וכמ"ש (שמות טו טו) אז נבהלו אלופי אדום כו' וכמ"ש בזוה"ק (פ' תצוה דף קפד ע"א) ובפע"ח (שער עולם היצירה פ"ו), כי אז נכנעו כל כחות הטומאה כולם. אך מה שאמרנו כי ניתן להם אז כח יניקה, הנה הוא ג"כ רק לעיקר קיום מציאותם, ובשביל צורך הבחירה כנו'. והוא ג"כ רק ע"ד שהיה בתחילת הבריאה, שהוא ע"י אור התיקון דשם מ"ה, שעליו נאמר (בראשית א ד) ויהי אור, והוא מרזא דאור א"ס. ועכ"ז הנה נשאר אז ג"כ מציאות הקליפה, והיה בו נהירו דקיק מהו' נקודות הראשונים דהזו"ן דקדושה, ע' ע"ח שער הקליפה (פרק ג) ושעה"ק (דף ע ע"ד) ומב"ש (שער הקליפה פ"ד), והיה זה בשביל צורך הבחירה כנודע. וכן היה כאן בעת גאולת מצרים, כי נתחדש להם אז כח חדש למציאותם ג"כ, כי מסוד (משלי ז יט) דרך נחש עלי צור הנה יונק הנחש הטמא מהנחש הקדוש, וכמ"ש הרב בחשמל (סוף פרק א) ובמב"ש שער הקליפה (פרק ב), וכן יונקים מסוד הדם טמא הנתכרר בהעיבור דהקטנות כמ"ש הרב בכוננת פסח (דרוש יב), וכ"ז נתחדש להם בליל ז' של פסח. אמנם אז גופה הנה היו עומדים כפופים ונכנעים כל כחות הטומאה הרבה מאד ע"י גילוי אור דהתריץ עטריץ דברכה וקדושה שנתגלה אז על כל ישראל כולם כנו'. אך ממילא מובן כי היה הקליפה אורב על ישראל ג"כ הרבה מאד להכשילם בכל האפשרי, וזהו אשר גרם להם אח"כ כל העשרה נסיונות שניסו אבותינו להקב"ה (אבות פ"ה מ"ד) וכמו שיתבאר כ"ז לקמן בעה"י.

והנה בענין סוד הנשיכה שאמרנו לעיל, הנה אמרו בזוה"ק (פינחס רמט ע"ב) כיון דמטא זמנא למילד כו' קב"ה שמע לה זמין לגבה (והוא ע"ד שכתוב (שמות יז ו) הנני עומד לפניך שם על הצור, וכמו שיתבאר סוד הענין לקמן, וכן הוא בכל לידת הקטנות שהוא התיקון דבירור הניצוצין הנעשה תמיד בסוד גלות השכינה כנ"ל סי' ז', [ובזה מדבר הזוהר דפ' פנחס (רמט ע"א ע"ב) בכל הענין שם וכן בפ' ויקהל (ריט ע"ב) ופ' משפטים (קוט ע"ב) הנה המאמרים הללו הם כולם מדברים על לידת דבירור הניצוצין אשר ע"י סוד גלות השכינה בכל משך זמן הגלות], ונעשה הלידה עתה תמיד בסוד הקטנות. ועל זה אמר שקב"ה, שהוא הבינה¹⁰⁴⁸, אימא עלאה, זמין לגבה, ור"ל שהבינה שכינתא עלאה מתגלה על המלכות שכינתא תתאה היורדת למטה לשמור אותה מהחיצונים שלא יתאחוז בה, ולא ינקו יותר מדאי), כדין אפיק חד חויא רברבא מגו טורי חשוך¹⁰⁴⁹ (ובפ' ויקהל (ריט ע"ב) אמר חד חויא עלאה רברבא, והוא ע"פ מ"ש בפ' תצוה (קפה ע"א ע"ב) דהקליפה עליונה הוא אינו טמא ומזהם כ"כ, והיא גדולה יותר במעלה מהתחתונה ע"ש. ועל זה אמר

¹⁰⁴⁷ עי' תיקו"ז ד ע"א: חכמה נחית בברכה דכהנא בימינא וכו' אימא נחית בקדושה דליואי משמאלא [תרגום: חכמה יורדת בברכה של הכהן בימין וכו' אימא יורדת בקדושה של הלויים משמאל], ע"כ.

¹⁰⁴⁸ עי' שער מאמרי רשב"י ח ע"ג.

¹⁰⁴⁹ ז"ל בשלימות: כיון דמטא זמנא למילד געאת ורמאת קלין קלא בתר קלא עד שבעין קלין כחושבן תיבין ד"ענך יי' ביום צרה" דאיהי שירתא דעוברתא דא וקב"ה שמע לה זמין לגבה כדין אפיק חד חויא רברבא מגו טורי חשוך.

תרגום: כיון שמגיע זמנה לילד, בוכה ומרימה קולות, קול אחר קול, עד שבעים קולות, כחשבון תבות של "ענך ה' ביום צרה", שהיא שירה של המעוברת הזאת, והקדוש ברוך הוא שומע לה ומצוי אצלה, ואז מוציא נחש אחד גדול מתוך הרי החושך.

דע"ה ח"ב

"עלאה רברבא", ואמר "מגו טורי השוך" כי שם הוא המדור דשורש כולם, וכמ"ש בפ' משפטים (ק"ב ע"ב) בלק (רח ע"א ר"ב ע"א) פנחס (ר"ג ע"א). ונראה עוד כי מ"ש "חד חויה עלאה רברבא", הכוונה הוא על בחי' נחש דהבינה דהקליפה, כי הבינה נקרא עלאה, וכן נקרא רברבא כנודע. וכן נחש עם ג' אותיות גימ' קס"א, (אלהים ברבוע ואהיה קס"א), כמ"ש בקה"י ערך נחש. והוא הבינה דקליפה, כי משום שאמר כי קב"ה זמין לגבה, ואמרנו שקב"ה שאמר כאן הכוונה הוא על הבינה, ובאשר שהרי את זה לעומת זה עשה אלהים (קהלת ז ט ד). לכן הוא החויה ג"כ מהבינה דקליפה, ולכן אמר שהוא "מגו טורי השוך", כי חושך הוא מסטרא דבינה כנודע¹⁰⁵⁰ בסוד (ברכת קדיאת שמע) יוצר אור ובורא חושך. וכן הרים, כי כל עטרה דנוק' נקרא הר, ובסוד (תהלים נד ג) מי יעלה בהר ה', כמ"ש בפ' תזריע (מב ע"ב) ופ' אחרי מות (סח ע"ב)).

ואמר שם בזוה"ק עוד, ואתי בין טורין, שהליכתו והמשכתו הוא מתוך הגבורות והדינין שהם נקראו הרים כנודע, פומיה מלחכא בעפרא, בסוד (ישעיה סה כה) ונחש עפר לחמו, והוא מזוהמת העפר הנקרא עפר שריפת החטאת, כמ"ש בפ' פקודי (רסו ע"ב), והוא העפר אשר (קכה ע"ג) מהגבורות דהמלכין קדמאין, ארץ אדום. וכד בר נש עביד הטאת איהו אתקיף להאי עפר, שמוסיף בה כח, ומשם יונק הנחש, והוא מאכלו כמ"ש בפ' פקודי שם (רסו ע"ב ורסח ע"ב), וע' שער קליפת נוגה (פרק ג). וזהו שאמר בפ' פנחס הנז' פומיה מלחכא בעפרא, והוא מזוהמת דהעפר אשר ע"י חטא ועון, ועי"ז נעשה לו כח, והוא אזיל ומטי עד האי איל, ואתי ונשיך לה בההוא אתר תרי זמני, זמנא קדמאה נפיק דמא, ואיהו לחיך. זמנא תניינא נפיק מייא, ושתי כל אינון בעירין די בטורייא, ואתפתחת ואולידת, וסימנך ויך את הסלע במטהו פעמים, וכתוב ותשת העדה ובעירם, בההוא זמנא דקב"ה חס עלה על עוברתא דחיה דא, מה כתיב קול ה' יחולל אילות, אינון חבלין וצירין כו' מיד ויחשוף יערות לאעברא ההוא נחש ולאנתגלייא ההיא חיה בינייהו למיהך¹⁰⁵¹ ע"כ לעניינינו ע"ש בארוכה.

דרוש ה ענף ב סימן י

ענין מאי דאיתא בזהר "ונשיך לה בההוא אתר תרי זמני כו'", הוא שהסתימא היה ע"י תוקף הדינין דקטנות העומדים למסך לפני אורות החסדים שלא יתגלו לחוץ. שכן מדת הדין מעכבת שלא ישפיע אור החסד בלי זכות ומעשים טובים, וכן לא יתכן שיתגלו אורות החסדים עצמן, שאם לא כן יתאחזו בהם החיצונים ח"ו. לכן נעשו ב' נשיכין: בנשיכה הראשונה, הוא יונק מתוקף הדינין עצמן, בסוד דם טמא הרי הוא הזוהמא, ומאז יכולים היו אורות החסדים להתגלות ולצאת לחוץ בלי פחד מהחיצונים, שכן ההחיצונים טרודים לחטוף ולניקן זוהמא ודינין מכל מה שניתן להם מחדש.

אחרי כ"ז, מכיוון שהתחוננים הם בלא זכויות ומעשים, לא יתכן שיתגלו ויצאו אורות החסדים נקיים לגמרי, שכן מדת הדין מעכבתם, ממילא מוכרח הדבר שגם יציאת החסדים לא תהיה כי אם ע"י נשיכה, והוא ענין הנשיכה השניה.

¹⁰⁵⁰ פע"ח ק"ש פרק א'.

¹⁰⁵¹ ז"ל בשלימות: פומיה מלחכא בעפרא מטי עד האי איל ואתי ונשיך לה בההוא אתר תרי זמני זמנא קדמאה נפיק דמא ואיהו לחיך זמנא תניינא נפיק מייא ושתי כל אינון בעירין די בטורייא ואתפתחת ואולידת וסימנך ויך את הסלע במטהו פעמים" וכתוב "ותשת העדה ובעירם" בההוא זמנא דקב"ה חס עלה על (ס"א עובדא) עוברתא דנחש (ס"א דחיה) דא מה כתיב "קול יי' יחולל אילות ויחשוף יערות וגו'" קול יי' יחולל אילות, אינון חבלין וצירין לאתערא אינון שבעין קלין מיד ויחשוף יערות לאעברא (נ"א לאתערא) ההוא נחש ולאנתגלייא ההיא חיה בינייהו למיהך.

תרגום: פיו מלחך בעפר, מגיע עד איל זה, ובא ונושך לה באותו מקום פעמיים. פעם ראשונה יוצא דם, והיא לוחכת, פעם שניה יוצא מים, ושתי כל אותן החיות שבהרים ונפתחת ויולדת, וסימנך ויך את הסלע במטהו פעמיים", וכתוב "ותשת העדה ובעירם". באותו זמן שהקדוש ברוך הוא חס עליה על (מעשה) עובר של נחש (של חיה), זה מה שנאמר "קול ה' יחולל אילות ויחשוף יערות וגו'", "קול ה' יחולל אילות", אלו חבליים וציריים לעורר אלו השבעים קולות, מיד "ויחשוף יערות" להעביר (לעורר) אותו נחש ולהתגלות אותה חיה ביניהם ללכת.

דע"ה ח"ב

אמנם נתבאר בזהר דלעיל שהנשיכה השניה נאמרה דווקא על השפע ולא על הלידה עצמה, למימרא שהשפעתם היא רק על המזון והחיות להגבילם, אמנם את הנשמות עצמן אין להם השפעה לבלעם ולדחותם ח"ו, וזהו הגורם לכל הצער של כלל ישראל ובמיוחד לצרות דתלמידי חכמים וצדיקים.

כן הדבר בכל ימי הגלות, מכיוון שהזו"ן המה תמיד בסוד הקטנות, ועכ"ז הם מזדווגים לצורך החיות והמזון הנצרכים לעולמות לצורך הנשמות הישנות, ע"י הביוררים אשר עושה השכינה הקדושה תמיד, ונעשית הלידה ע"י ענין הנשיכין הנז'. וזה סוד מאמרם ז"ל קשיין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, והוא ע"פ מה שאמרנו, שמאחרי החורבן והלאה שפע המזון נמשך ע"י לידת הקטנות בלבד, והוא סוד קריעת ים סוף ממש, וכל שפע ושפע שאנו מקבלים עתה הוא ע"ד אליה וקוץ בה, שכן היא נמשכת ע"י ב' הנשיכין הנז'.

ד"ז שהוא נוהג תמיד, ואפילו עתה בזמן הגלות וכו', הוא רק שפע החסד ההכרחי לצורך קיום העולם בלבד, שכן הזו"ן מזדווגים גם עתה תמיד לצורך השפע דקיום העולם, והלידה נעשית ע"י ב' הנשיכין הנז', שכן הם בסוד הקטנות, והזיווגים והלידה כאחד המה בסוד דינין וגבורות.

אמנם גאולת ישראל ממצרים, שהיתה ע"י הזיווג דזו"ן בגדלות גמורה ובמוחין היותר שלימים, וכן הלידה אשר היתה בליל ז' של פסח, נהיו ע"י גילוי האור הגדול של עתיקא קדישא הרי הוא שורש אור הגדלות, וכן ע"י באור דשם בן ע"ב אותיות העולה מפסוקי ויסע ויבא ויט שנתגלה אז על זו"ן. והרי התגלות אור החסד ואור שכינתו יתברך דאז היו גדולים מאוד. וא"כ, הרי שלא היה מקום אז לקטנות כלל וכענין הנשיכין הנז', ועכ"ז עיכב המאציל ית"ש את כל הגילויים הגדולים שעד עת הלידה ואחריה. אמנם בתחילה היו עומדים הזו"ן אז רק בקטנות ככל האפשר, ותחילת הלידה, הרי היא קריעת ופתיחת הרחם, היתה דווקא ע"י הנשיכין הנז' בלבד. לכן תחילה היו ישראל עומדים בצרה גדולה ביס, עד אשר באו מים עד נפש, וכ"ז הוא משום ענין הקטנות ותגבורות הדינין שבתחילה.

והיה אז שינוי גדול מכל לידת הקטנות הנוהגת גם עתה כנ"ל, שכן כל לידת הקטנות הנוהגת גם עתה היא לעולם משום שכל הזיווגים של עתה הם רק בבחי' זיווג דאחור באחור, וכן כל העיבורים והלידות של עתה הם רק מסוד הספיחים, והם לצורך קיום העולם בלבד. משא"כ ביציאת מצרים, אז היו הזיווג והעיבור דליל א' של פסח בסוד זיווג דפ"פ העיקרי ובמוחין היותר שלימים. א"כ, הרי שאז לא היה עוד מקום לבחי' הקטנות אע"פ שחזרו לקטנות מכיוון שכל הגדלות דליל א' של פסח היה שלא בהדרגה, אלא בפעם אחת כנודע. הרי שהיה צריך לכל הפחות שתהיה הלידה רק לאחר ז' השבועות דימי העומר, אז נשלמו בכל המוחין מחדש במשך הזמן אשר ע"פ סדר המדרגות, והגיעו אז לגדלות הראויה.

אותן האורות הגדולים שנולדו בליל ז' של פסח בסוד קריעת ים סוף, הם הם עדיינים וזיונים דישאלא שלא זכו לזה בפועל אלא בשעה שהקדימו נעשה לנשמע. יוצא אם כן שהלידה אשר היתה בליל ז' של פסח היתה שלא בזמנה, הן מחמת הנוק' שהיתה אז עדיין בבחי' קטנות, והן מצד ישראל שלא היו ראויים עדיין לאלו האורות. נמצא, שהאורות שנולדו בליל ז' של פסח היו מתעכבים ועומדים להתלבש בישראל עד עת מתן תורה, והרי שהיתה לידתם שבליל ז' של פסח ללא תועלת, והיתה הלידה שלא בזמנו.

והנה כ"ז היה בסיבת הדברים שאמרנו לעיל סי' ד', ע"מ לחדש גם לרע כח ויניקה, משום ההכרח שתהיה בחירה. שכן אם היתה הלידה בעת הגדלות, דהיינו בעת הראויה לנוק' ולישראל, הרי הוא לאחר זמן ימי הספירה, הרי הוא קודם מתן תורה, היה מתבטל אז היצו"ר, ולא היה עוד מקום עוד לבחירה. ואף על פי שנכנעו בכניעה גדולה, ולכן נתחדש אז כח חדש ויניקה חדשה לצורך קיומם, שיהא להם כח לארוב, לפתות ולהחטיא את הנמשך אחריהם. אמנם כחם הוא לעולם רק ע"י החטא, אבל אז ע"י השירה שאמרו על הים, נמחלו ועונתיהם.

והנה ענין מה שאמרו (זהר פנחס רמט ע"ב) ונשיך לה בההוא אתר תרי זמני כו', כי משום שהרי הסתימא הנה היה ע"י תוקף הדינין דהקטנות שעומדים למסך לפני אורות החסדים שלא יתגלו לחוץ, כי הרי מדת הדין מעכב שלא להשפיע אור החסד בלתי זכות ומעשים טובים, וכן אורות החסדים עצמן אי אפשר להם שיתגלו אז כדי שלא יתאחוז בהם החיצונים ח"ו, כי יש להם כח להאחוז אז באורות החסדים ג"כ ע"י שליטת הדינין. ולכן בסיבת זה הנה נעשה תרין נשיכין, ונעשה בכל נשיכה ענין דבר והיפוכו, כי בנשיכה הראשונה הנה הוא יונק מתוקף הדינין עצמן, והוא מסוד דם טמא שהוא הזוהמא, וכן מסוד הדינין דהנחש הקדוש ג"כ וכנ"ל. והוא מה שאמרו, זמנא קדמא נפיק דמא ואיהו לחיך, והרי נתחדש ונעשה בזה יניקה גדולה וכח גדול להחיצונים לענוש ולחבל רחמ"ל. אמנם עכ"ז הנה נסתלק עי"ז ג"כ עכ"פ העיכוב הגדול והקיטרוג על הגילוי אורות דהחסדים ג"כ, מאחר שניתן להם את שלהם די והותר. וכן האורות דהחסדים הנה אפשר להם מעתה שיתגלו וייצאו לחוץ בלתי פחד מהחיצונים, כי הרי הם טרודים לחטוף ולינק כל מה שניתן להם מחדש את כל הזוהמא והדינין, והרי נעשה גם מהנשיכה הראשונה תועלת ג"כ עכ"פ ונעשה בה ענין דבר והיפוכו.

דע"ה ח"ב

אמנם גם אחר כ"ו, הנה באשר שהתחתונים הם בלא זכות ומעשים, הנה אי אפשר שיתגלו ויצאו האורות דהחסדים נקיים לגמרי מכל וכל כי מדת הדין מעכב עליהם כנוז, ולכן מוכרח הוא שגם יציאת החסדים יהיה ג"כ ע"י נשיכה דוקא, והוא ענין הנשיכה תניינא שאמרו, זמנא תניינא נפיק מיא ושתו כל אינון בעירין¹⁰⁵² (הן החיות הקודש וכל משריין וחיילין דאחידן בהו, וכן ישראל לתתא כמ"ש פ' חוקת קפא ע"א ע"ש). די בטוריא (ר"ל שעומדים בגבורות ודינין, כי הגבורות נקרא הרים כנודע¹⁰⁵³, משום שדרכן הוא להסתלק ולעלות. ור"ל כי משום שהם עומדים אז בבחי' גבורות, לכן נמשך להם אז כל שפעת החסדים ג"כ רק ע"י נשיכה דוקא וכנ"ז). ואתפתחת ואולידת (שנולד ויוצא אורות ונשמות, והוא עיקר הלידה, אלא שעם לידת נשמות יוצא שפעת המזון ג"כ, ובסוד החלב המתהווה בלידת הולד, אבל עיקר הלידה הוא מתייחס על הנשמות, וזהו שאמר מקודם נפיק מיא והוא שפעת המזון). ואח"כ אמר "ואתפתחת ואולידת", והוא אורות הנשמות שהוא עיקר הלידה. והנה נעשה זה ג"כ ע"י נשיכה, והוא הנשיכה תניינא. והרי יש להם נגיעה ג"כ גם באורות החסדים רח"ל, וזהו שאמר, וסימנך ויך את הסלע במטה פעמים, כי הסלע הוא יסוד דהנוק' כנ"ל סי' ז', והמטה הוא סוד הנחש, וכתוב (במדבר כ יא) ותשת העדה ובעירם, והרי לא יצא שפעת החסדים ג"כ רק ע"י הנשיכה, והרי נגעו בהחסדים ג"כ, וזהו שמסיק ואומר, בההוא זמנא כו' מה כתיב קול ה' יחולל אילות אינון חבלין וצירין כו', והוא ע"י נגיעתם הוא כל החבלין וצירין דתלמידי חכמים וצדיקים וכמ"ש ברע"מ אחרי מות (סו ע"ב) ע"ש¹⁰⁵⁴.

אמנם הנה נגיעתם הוא רק בשפעת המזון והחיות אבל לא בהנשמות עצמן לבלעם ולדחותם ח"ו, וכמ"ש בפ' ויקהל (ריט ע"ב) כי בלידת נשמה גבוה לא קאים איהו לההוא פתח ולית ליה רשו בההיא נשמתא. וזהו ג"כ הכוונה כאן בזוהר פנחס, כי הרי (קבה ע"ד) לא אמר הנשיכה שניה רק על השפע ולא על הלידה עצמה, שהרי אמר זמנא תניינא נפיק מיא ושתו כו', ואח"כ אמר, ואתפתחת ואולידת, והרי נעשה הנשיכה שניה רק ביציאת השפע. אבל בלידת ויציאת הנשמה עצמה, אין להם נגיעה כלל, ונשארה הנשמה עצמה בקדושתה לעולם, ולכך מחלקם בשני בבות, נפיק מיא כו', ואתפתחת ואולידת. אך עכ"פ

¹⁰⁵² ע' הערה הקודמת.

¹⁰⁵³ שעה"פ ישעיה.

¹⁰⁵⁴ ז"ל: אמר רעיא מהימנא בההוא זמנא אלן מארי מתניתין מארי חכמתא עלאה מארי קבלה

מארי רזי תורה שעתא דחיקת לון והאי איהו דאמר "כאיל תערג על אפיקי מים" דאינון אפיקי מים דאורייתא לגבי שכינתא ולית תורה אלא עמודא דאמצעיתא דיהון אלן אפיקי מים בצערא ביגונא בעניותא ואלן אינון חבלים צירין דיולדה דאיהו שכינתא דאתמר בה "ותגל יולדתך" ובאינון חבלים תהא בצערא דלהון ובאינון חבלים דצווחת בהון אתער' שבעין סנהדרין דלעילא עד דיתער קול דילה עד יה"ה ומיד "קול יי' יחולל אילות" דאינון מארי מתניתין בתולות אחריה רעותיה כלהון יהון לון חיל כיולדה ממש בדחקין דדחקה לון שעתא בכמה נשיכין דיצר הרע דחויא דנשיך לון בכמה דחקין בההוא זמנא אתפתחת לאולדא משיחא בגין חבלים ודוחקין דצדיקין ומארי מדות ומארי רזין דאורייתא מארי בושט וענוה מארי יראה ואהבה מארי חסד אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שונאי בצע דדחקה לון שעתא.

תרגום: אמר הרועה הנאמן, באותו זמן בעלי המשנה הללו בעלי החכמה העליונה בעלי קבלה בעלי סודות התורה, השעה דחוקה להם, וזהו שאמר "כאיל תערוג על אפיקי מים", שאותם אפיקי מים של התורה אל השכינה, ואין תורה אלא עמוד האמצעי, שיהיו אפיקי המים הללו בצער ביגון ובעונו, ואלו הם חבלים צירים של יולדה שהיא השכינה, שבה נאמר "ותגל יולדתך", ובאותם החבלים תהיה בצער שלהם, ובאותם חבלים שצועקת בהם מתעוררים שבעים סנהדרין שלמעלה, עד שיתעורר קולה עד יה"ה, ומיד "קול ה' יחולל אילות", שהם בעלי המשנה, בתולות אחריה רעותיה, כולם יהיו חיל כיולדה ממש, בדוחקים שהשעה דוחקת אותם, בכמה נשיכות של יצר הרע של נחש, שנושך אותם בכמה דחקים, באותו זמן נפתחת להוליד את המשיח, משום החבלים והדחקים של הצדיקים ובעלי מדות ובעלי רזים של התורה, בעלי בושט וענוה, בעלי יראה ואהבה, בעלי חסד אנשי חיל יראי אלהים אנשי אמת שונאי בצע, שדחקה אותם השעה.

דע"ה ח"ב

הוא כי בהשפעת הנה יש להם נגיעה, וזה גורם כל הצער והצרות דתלמידי חכמים וצדיקים כמ"ש ברע"מ אחרי מות הנו, וכן הצרות של כלל ישראל כולם, והוא ע"י הנשיכה השניה אשר ביציאת כל שפע.

והנה כ"ז הנה הוא נעשה תמיד בכל משך ימי הגלות, כי הזו"ן הנה הם תמיד עתה בסוד הקטנות כמ"ש הרב בזווגים (פרק א) ובכ"מ, ועכ"ז הנה הם מזדווגים גם עתה תמיד לצורך חיות ומזון להעולמות ולצורך הנשמות הישנות, והוא ע"י הבירורים אשר השכינה הקדושה מברר תמיד ועי"ז הם מזדווגים ומולידים, והוא עתה רק בבחי' לידת הקטנות, ונעשה הלידה ע"י ענין הנשיכין הנו. והרי נוהג כל הענין הנ"ל עתה תמיד, ובזה מדבר הזוהר הנו' דפ' פנחס (רמט ע"א ע"ב) וכן בפ' אחרי מות (סח ע"א) ופ' ויקהל (ריט ע"ב) ומשפטים (קיט ע"ב) הנה הם כולם מדברים על ענין לידת הקטנות אשר הוא נוהג עתה תמיד.

וזה סוד מאמרם ז"ל (פסחים קיח ע"א) קשיין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף, והוא ע"פ מה שאמרנו, כי כל שפע המזון הרי הוא נמשך מאחר החורבן והלאה רק ע"י לידת הקטנות, שהוא סוד קריעת ים סוף ממש וכנ"ל בכל דברינו. וכל שפע ושפע שאנו מקבלים עתה הנה היא ע"ד אליה וקו"ן בה, כי הנה היא נמשך ובא ע"י ב' הנשיכין הנו'. אמנם הוא כי עכ"ז הנה קול ה' יחולל אילות (תהלים נט ט), ואמרו בפ' אחרי מות (סח ע"א)¹⁰⁵⁵ שהוא כד"א חוללה ידו נחש בריח שהקב"ה גוער בהחיצונים ומרעיָם, ויחשוף יערות לאעברא ההוא נחש ולא תגלייא ההיא חיה שהיא השכינה הקדושה בינייהו, למיחך, שהיא הולכת תמיד בישראל להגן עליהם עכ"פ, וכמ"ש ג"כ בחגיגה (ה ע"ב) שהגם דכתיב ואנכי הסתר אסתיר עכ"ז ידו נמויה עלינו שנאמר ובצל ידי כסיתיך.

והרי נתבאר לנו ענין ב' הנשיכין ענינם וצורכם, והנה הם ממדת הדין ולצורך מדת הרחמים, כי עי"ז הנה מסכים מדת הדין למדת הרחמים, ונמשך שפע החיות והמזון הנצרך לקיום העולם תמיד גם בעת שאין העולם כדאי לזה כלל, כי ע"י שנמשך ע"י ב' הנשיכין הנו' הרי מתקיימים שניהם, ר"ל הן מדת הדין והן מדת הרחמים, כי עי"ז הנה הוא מאריך אפיה וגבי דיליה כמ"ש בב"ר (פס"ז ס' ד) ומתקיים העולם עי"ז.

אמנם כל הענין הזה אשר אמרנו שהוא נוהג תמיד, והוא גם עתה בכל משך ימי הגלות וכנו', הנה הוא רק בשפעת החסד ההכרחי לצורך קיום העולם לבד, כי הנה מזדווגים הזו"ן גם עתה תמיד לצורך השפע דקיום העולם, ונעשה הלידה ע"י ב' הנשיכין הנו', כי הם עתה תמיד בסוד הקטנות. ורוב הזווגים הנעשה עתה הם רק בסוד הספיחים, וכמ"ש הרב בסוף שער דרושי אבי"ע (פרק ו'), וע' במקדש מלך בביאור זוהר בראשית דף ו' רע"א ד"ה לרחוק¹⁰⁵⁶. והוה עתה הן הזווגים והן הלידה בדינין וגבורות, וכמ"ש ר' שמעון

¹⁰⁵⁵ ז"ל: חוללה ידו נחש בריח.

תרגום: "חוללה ידו" נחש בריח. ועי"ש בהגהות מהרח"ו חוללה – הם החיצונים @.

¹⁰⁵⁶ ז"ל, לרחוק דא יעקב וכו', יובן במ"ש הרב בפ' טוב שכן קרוב, שהוא היסוד הנקרא שכן קרוב, מאח רחוק שהוא ז"א. והענין בסוד משחרב הבית, ההוא גננא לא עאל בגנתא, גננא שהוא יסוד דזעיר לא עאל בגנתיה שהיא מלכות. ורוב הזיווגים הנעשים בימי הגלות הם ע"י ההוא רוחא דשבק בה בעלה. והרוח הזה שרשו מהיסוד, והוא זכר ומזדווג בבחי' המלכות היורדת למטה בבריאה. ונמצא שבחינת ההוא רוחא שביסוד שלה הוא מזדווג עם בחינתה היורדת למטה בבריאה, שאותה בחינה שלה נקרא ד', ואז ההוא רוחא נכנס באותה ד' ונעשית ה'. וזה הזיווג הוא מינה ובה, כי ההוא גננא לא עאל בגנתיה, ולפיכך נקרא יעקב רחוק, כי כבר נרחק ממנה בימי הגלות. אבל ההוא רוח דשבק בה, ששרשו מן היסוד דזעיר, הוא המזדווג עם בחינתה התחתונה. ונק' שכן קרוב, והוא טוב מאח רחוק שהוא הזעיר שנתרחק ממנה בגלות. ובזה תבין מ"ש הרב ז"ל שנשמות הצדיקים הם המזדווגים עם המלכות בימי הגלות, כי ההוא רוחא דשבק בה בעלה הוא שרש אל י"ב שבטים ושל כל נשמות הצדיקים, וז"ס יבעלוך בניך, ור"ת י"ב שהם שרש כל נשמות ישראל. ושרש הי"ב הוא ההוא רוחא. וז"ס מחלוקת ר"א ור"י, רא"א אין הארץ שותה אלא ממימי

דע"ה ח"ב

בריש אד"ר (קכו ע"ב) יומין זעירין (שהזו"ן וזווגם הם רק בסוד הקטנות) ומארי דחובא דחיק (ע"י הקטרוג ותגבורות הדינין) ומחצדי חקלא (הגורמים הקצירה והלידה במעשיהם הטובים שיהא בחסד ובסוד הגדלות ע"י הגילוי דשם ע"ב וכנ"ל סי' ה) זעירין אינון¹⁰⁵⁷. והרי נעשה הלידה רק בשם קר"ע שט"ן, שהוא בגבורות ודינין וכמ"ש במאמרי רשב"י (שם לט ע"א), והוא ע"י ב' הנשיכין הנז', ועי"ז הנה נמשך גם שפעת הטוב והחסד הנולד מזה רק בחבלין וצירין, וכמו הרה תקריב ללדת תחיל תזעק בחבליה כן היינו מפניך ה' (ישעיה נז יז), ועל כן נקוה לך ה' אלהינו (תפילת עלינו לשבח) וכמ"ש בזהר משפטים (ק"ט ע"ב).

אמנם בעת גאולת ישראל ממצרים ובליל ז' של פסח, שהיה ע"י הזווג דזו"ן שבליל א' של פסח בגדלות גמור ובהמוחין היותר שלימים. וכן גם בעת הלידה אשר היה בליל ז' של פסח, הנה היה בהגילוי דהאור הגדול של עתיקא קדישא ובהאור דהשם ע"ב דויסע ויבא ויט שנתגלה אז על הזו"ן, ואשתכח רעוא וקכו ע"א} בכלהו עלמין עלאין, וכמ"ש בפ' בשלח (דף נב ע"ב ושם ע"א) וכן בפ' בהעלותך (קנ קנא). והרי היה אז התגלות אור החסד גדול מאד, וכן הגילוי דאור שכינתו יתברך, וכמ"ש (מכילתא שירה ג) ראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים. וכ"ז הוא מהגילוי שורש דאור הגדלות, וא"כ הרי לא היה מקום אז להקטנות כלל ולענין הנשיכין הנז', ועכ"ז הנה עיכב המאציל ית"ש את כל אלו הגילויים הגדולים עד עת הלידה ואחר הלידה, אבל בתחילה היו עומדים הזו"ן גם אז רק בהקטנות האפשרי, והיה התחלת הלידה שהוא קריעת ופתיחת הרהם ג"כ רק ע"י הנשיכין הנז', וכמ"ש ר' שמעון בפ' בשלח (נב ע"ב) ע"ש. ולכן היו עומדים בתחילה כל ישראל אז ג"כ בצרה גדולה, עד כי באו מים עד נפש וכמ"ש בסוטה (לז ע"א¹⁰⁵⁸), וכ"ז הוא משום ענין הקטנות ותגבורות הדינין שבתחילה. ולכן היה הקריעה והפתיחה ראשונה ג"כ רק בשם קר"ע שט"ן, וכמ"ש בתיקונים (נו ע"א) קר"ע שט"ן דאיהו שמא תניינא (דשם מ"ב והוא גבורה שבגבורה) ביה קרע ימא, ואח"כ נתגלה החסד דשם ע"ב עם האור הגדול מהאור הגנוז דעתיקא קדישא, והוא כל העשרה נסים שנעשו לישראל על הים¹⁰⁵⁹.

והרי היה אז שינוי גדול מכל לידת הקטנות הנוהג גם עתה כנ"ל, כי כל לידת הקטנות הנוהג גם עתה תמיד הנה הוא בסיבת משום שכל הזווגים של עתה הם ג"כ רק בבחי' זווגי דאחור באחור, וכמ"ש בשער סדר אבי"ע (פרק ה) ובזווגים (פרק א), וכן כל העיבורים והלידות של עתה הם רק מסוד הספיחים, והם רק לצורך קיום העולם לבד.

אוקינוס שנא' נותן באוצרות תהומות, מי גרם לאצרות להתמלאת תהומות. ר"א אין הארץ שותה אלא מאוצר העליון שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב. ובפרקי ר"א איתא בזמן שישראל עושים רצונו של מקום הארץ שותה מאוצר עליון שנאמר יפתח ה' לך וכו', וכשאינם עושים רצונו של מקום אז הארץ שותה מממי אוקינוס, שנאמר נותן באוצרות תהומות. הרי שבפרקי ר"א פשר בין ב' הסברות ואלו דברי אלהים חיים, כי בזמן שעושים רצונו של מקום גננא עאל בגנתיה וזרע בה שורין. וכשאין עושים רצונו של מקום לא עאל וכו', ושותה מממי אוקינוס. ונודע כי השכינה נקרא ארץ ונקרא ים, ור"ל שותה מינה ובה. וזהו ע"י ההוא רוחא דשבק בה בעלה, שכבר היה בה מימי קדם. ובאלו הוא מינה ובה, ואמר הרב ז"ל כי אי אפשר לחטים ומיני פירות ליגדל במיין נוקבין לבדם, רק שהקב"ה ממשיך טיפה א' של מיין דוכרין תוך העננים ומתמתקים המים המלוחים, והטיפה הזאת היא נמשכת מההוא רוחא דשבק בה בעלה, ששרשו זכר מהיסוד דזעיר. והוא כמו השאור לעיסה, שכל המים נהפכים ונעשים זכרים ע"י אותה הטיפה. וטוב לה שכן קרוב ההוא רוחא שהוא בחי' היסוד הקרוב אליה בגלות מזעיר שנתרחק ממנה.

¹⁰⁵⁷ תרגום: ימים קצרים, בעל החוב דוחק, הכרוז מכריז בכל יום, קוצרי השדה המה מועטים.
¹⁰⁵⁸ ז"ל: אמר לו רבי יהודה לא כך היה מעשה, אלא זה אומר אין אני יורד תחילה לים, וזה אומר אין אני יורד תחילה לים. קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה, שנאמר "סבבוני בכחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עוד רד עם אל" ועליו מפרש בקבלה "הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש טבעתי ביון מצולה ואין מעמד וגו' אל תשטפני שבולת מים ואל תבלעני מצולה וגו'".
¹⁰⁵⁹ עי' אדר"נ פרק לג.

דע"ה ח"ב

משא"כ ביציאת מצרים, אשר אז הרי היה הזווג והעיבור דליל א' של פסח בהזווג דפב"פ העיקרי ובמוחין היותר שלימים. וא"כ הרי לא היה מקום עוד אז לבחי' הקטנות כלל, ובאם שחזרו לקטנות, מטעם שכל הגדלות דליל א' של פסח היה שלא בהדרגה אלא בפעם אחד כנודע, הרי היה צריך לכל הפחות שיהיה הלידה רק אחר ה' שבועות דימי העומר, שאז נשלמו בכל המוחין מחדש במשך זמן אשר ע"פ סדר המדרגות, והניעו אז להגדלות הראוי. והיה הצורך לעכב הלידה עד אז, שהוא בהגיעה לגדלותה האמיתי, ואז היה הלידה ברווח וכהראוי לאותן האורות הגדולים ההם אשר נולדו ויצאו.

ומה גם כי הרי אותן האורות הגדולים שנולדו אז בליל ז' של פסח בסוד קריעת ים סוף, הנה הם עדיים וזיונם דישראל אשר לא זכו לזה באמת אלא רק אח"כ בשעה שהקדימו נעשה לנשמע, כי הם הב' כתרים ב' עטרי' דחוג' מרוא דמתקלא כנ"ל סי' ה' ע"ש. והרי היה כל הלידה אשר היה בליל ז' של פסח שלא בזמנה, הן מטעם הנוק' שהיתה אז עדיין בבחי' קטנות, והן מצד ישראל שלא היו ראויים עדיין לאלו האורות שנולדו להתלבש ולהתעמר בהם ממש, רק אח"כ בעת מתן תורה, אשר אז נתגדלו הזו"ן ג"כ. ונמצא כי האורות שנולדו בליל ז' של פסח היו מתעכבים ועומדים להתלבש בישראל עד עת מתן תורה, והרי היה לידתם אשר נולדו בליל ז' של פסח ללא תועלת אז, והיה הלידה שלא בזמנו, הן מצד הנוק' הן מצד ישראל, והיה רק כעובר הנשמט מרחם בתוך זמנים¹⁰⁶⁰, שהוא בעת שהיו הזו"ן בקטנות, והיתה אז המלכות בסוד אילת השחר, כאילה זו שפתחה סתום ורחמה צר וחביבה על בעלה, אילת אהבים ויעלת חן (עירובין נד ע"ב, זוהר ויקרא כא ע"ב). ונקראת אז אילת השחר ע"ש קדרותא דשחרא, וכמ"ש בפ' בשלח (מו ע"א¹⁰⁶¹) ופ' תרומה (קמ ע"א¹⁰⁶²) ע' שם ושם. והוא בעת הקטנות, ונעשה אז הלידה, ר"ל הקריעה ופתיחת הרחם, ע"י סוד הנחש, ובסוד ב' הנשיכין הנ"ל וכמ"ש בפ' בשלח (נב ע"ב).

¹⁰⁶⁰ נדצ"ל זמנו.

¹⁰⁶¹ ז"ל: וכד אתי צפרא כנסת ישראל, אתת ומשתעשעא ביה בקודשא בריך הוא ואושיט לה לגבה שרביטא דחסד ולא עלה בלחודהא אלא עלה ועל אינון דמשתתפין בהדה והא אתמר דכתיב "יומם יצוה יהוה חסדו ובלילה וגו'" (תהלים מב ט) ועל דא "אילת השחר" אקרי. ואמר רבי שמעון, בשעתא דבעי לאתנהרא צפרא אתחשך ואתקדר נהורא וקדרותא אשתכח כדין אתחברת אתתא בבעלה דתנינן אשה מספרת עם בעלה לאשתעי בהדיה ועאלת להיכליה.

תרגום: וכשבא הבוקר כנסת ישראל באה ומשתעשע בה הקדוש ברוך הוא, ומושיט לה שרביט של חסד. ולא רק עליה לבדה, אלא עליה ועל אלו שמשתתפים עמה. והרי נאמר שכתוב "יומם יצוה ה' חסדו ובלילה וגו'" ועל זה נקראת "אילת השחר". ואמר רבי שמעון, בשעה שרוצה להאיר, הבוקר נחשך והאור נהיה קודר, וקדרות נמצאת אז מתחברת אשה בבעלה. ששינו אשה מספרת עם בעלה לדבר עמו, ונכנסת להיכלו.

¹⁰⁶² ז"ל: ושבחא דיליה מאי איהי "אלהים" אלי אתה אשחרך" (שם סג ב) אלהים סתם, כיון דאמר אלהים, אמאי "אלי", אלא ההוא דרגא דיליה תלת דרגין הכא אלהים אלי אתה ואף על גב דאינון תלת שמהן חד דרגא איהו ברזא דאלהים חיים אלהים לעילא אלהים חיים אלי קצה השמים עד קצה השמים אתה דרגא דיליה ואף על גב דכלא חד ובשמה חד סליק אשחרך אי כמשמעו דיליה שפיר אבל אשחרך אתקין נהורא דנהיר בשחרותא דהא נהורא דקיימא בשחרותא לא נהיר עד דיתתקנון ליה לתתא ומאן דאתקין נהורא שחרא דא אף על גב דאיהו אוכמא זכי לנהורא חוורא דנהיר ודא איהו נהורא אספקלריא דנהיר ודא איהו בר נש דזכי לעלמא דאתי ורזא דא "ומשחרי ימצאנני" (משלי ח יז) ומשחרי דמתקנין נהורא משחרי אוכמא ימצאנני ימצאנני לא כתיב אלא ימצאנני דזכי לתרין נהורין לנהורא דשחרא אוכמא ולנהורא חוורא דנהיר וזכי לאספקלריאה דלא נהיר ולאספקלריאה דנהיר ודא איהו ימצאנני ועל דא אמר דוד אשחרך אתקין נהורא דשחרא אוכמא לנהרא עליה נהורא חוורא דנהירא.

תרגום: והשבח שלו מה הוא, "אלהים אלי אתה אשחרך" אלהים סתם, כיון שאמר אלהים למה אלי, אלא אותה דרגה שלו שלש דרגות כאן אלהים אלי אתה ואף על גב שהם שלשה שמות דרגה אחת היא בסוד של אלהים חיים אלהים למעלה אלהים חיים אלי קצה השמים עד קצה השמים אתה הדרגה שלו ואף על גב שהכל אחד ובשם אחד עולה. "אשחרך" אם כמשמעו שלו יפה, אבל אשחרך התקין האור שמאיר בשחר שהרי האור שעומד בשחר לא מאיר עד שיתקנו אותו למטה ומי שמתקן את אור השחר הזה אף על גב שהוא שחר זוכה לאור לבן שמאיר. וזהו אור אספקלריה

דע"ה ח"ב

והנה כ"ז היה בסיבת הדברים שאמרנו לעיל סי' ד', כדי לחדש כח חדש ויניקה חדשה להרע ג"כ, משום הכרח צורך הבחירה. כי באם שהיה הלידה בעת הגדלות, שהוא בעת הראוי להנוק' ולישראל, שהוא אחר משך זמן דימי הספירה, שהוא קודם מתן תורה, היה מתבטל אז היצה"ר מכל וכל, ולא היה מקום עוד לבחירה כלל, והרי היה מתבטל כל הסיבה המכוונת הנ"ל סי' ב'. ובאשר שהרי כל הגאולה הנה היא שלא בזכות ומעשים טובים כלל, והרי היה הצורך למציאות הרע ג"כ לצורך הבחירה, וכדי ליתן קיום להסיבה המכוונת הנז'. לכן באשר שהרי ע"י הגילוי האורות הגדולים (קכו ע"ב) דליל א' של פסח, אתדחייא ואתכפייא כל הסטרא אחרא כולא, עד שהיה עומד להתבטל לגמרי אילולא שיצאו בחיפזון וכנ"ל סי' ה', היה הצורך לחזור ולחדש כח ויניקה להקליפה ג"כ לצורך קיומה, שהוא בשביל הכרח קיום הבחירה כנודע. ונעשה כ"ז ע"י שהיה תחילת הלידה גם אז רק ע"י סוד הנחש, ובסוד הנשיכין כנז', והוא סוד הענין דקריעת ים סוף.

אמנם הנה אז גופה, הנה ע"י שתיכף אחר קריעת סתימת הפתח, נתגלה האור הגדול דעתיקא קדישא, ונולדו האורות והמוחין מהזווג דליל א' של פסח, שהם ב' עטרין אשר מרזא דמתקלא. הנה ע"י נתרחה אז גופה הקליפה עד מאד, ולא היה לה אז שום הקמת ראש כלל, והיו נכנעים כל כחות הטומאה כולם, וכמ"ש (שמות טו יד) שמעו עמים ירגזון כו' אז נבהלו אלופי אדום כו' וכנ"ל סי' ט'. ואז גופא הנה נהפכו כל הנברות כולם דהקטנות הקודם לעזרת ישראל, כי נעשו לרשפי אש שלהבת יח¹⁰⁶³ שלהובין דרחימו, אשר מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה מישראל לאביהם שבשמים ב"ה. אך מה שאמרנו כי נתחדש להם אז ג"כ כח חדש ויניקה חדשה, הנה הוא רק לצורך קיומם, שיהא להם כח לארוב ולפתות ולהחטיא את הנמשך אחריהם. אך כל כחם הוא לעולם רק ע"י החטא, אבל אז הנה ע"י השירה שאמרו על הים, נמחל להם כל עונותיהם וכמ"ש במדרש תהלים (מזמור יח סי' ו), ואמרו שם כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה בידוע שמוחלין לו עונותיו ונעשה כבריה חדשה, ישראל כשנעשה להם נס אמרו שירה שנאמר אז ישיר כו' ע"ש¹⁰⁶⁴ ובזוה"ק בשלח (דף ס ע"א) אמר ר' שמעון בההיא שעתא דהוו קיימין ישראל על ימא והוו אמרי שירתא, אתגלי קב"ה עלייהו כו', וכל חד וחד ידע ואסתכל מה דלא ידעו ואסתכלו שאר נביאי עלמא כו', אמרו כללו מלין אהדין דלא סמו אלין מאלין, ומה דאמר דא אמר דא, ולא אקדים מלה דא למלה דא, אלא כללו בשיקולא דא, ורוחא דקדושא בפומא דכל חד וחד כאלו נפקין מפומא חד כו', אסתכלו וידעו מילין עלאין ורוחא

המאירה, וזהו האדם שזוכה לעולם הבא. וזה סוד "ומשחרי ימצאנני" (משלי ח יז) ומשחרי שמתקנים האור של משחרי השחר. "ימצאנני" לא כתוב ימצאוני אלא ימצאנני, שזוכים לשני אורות: לאור השחר השחור ולאור הלבן שמאיר וזוכה לאספקלריה שאינה מאירה ולאספקלריה שמאירה. וזהו "ימצאנני", ועל כן אמר דוד "אשחרך" התקין אור של השחר השחור להאיר עליו אור לבן שמאיר.

¹⁰⁶³ עי' לעיל הערה 112.

¹⁰⁶⁴ ז"ל: אלא, כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה, בידוע שמוחלין לו כל עונותיו ונעשה בריה חדשה. וישראל כשנעשה להם נס ואמרו שירה נמחלו כל עונותיהם, שנאמר "ויסע משה את ישראל מים סוף" (שמות טו כב). שהסיען מהחטאים שלהם. מים סוף, שנאמר "וימרו על ים בים סוף" (תהלים קו ז). וכן את מוצא בימי דבורה וברק, שנעשה להם נס ואמרו שירה, שנאמר "ותשר דבורה" (שופטים ה א). ומנין שנמחל להם. דסמך בתר שירתא, "ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה'" (שם ו א). א"ר אבהו בשם רבי אבא, בכל מקום כתיב ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע. ואחר שירת דבורה כתיב עוד, "ויעשו בני ישראל". תחלת עשייה. והיכן הן מה שעשו לשעבר, אלא מחל להן הקב"ה בשעה שאמרו שירה. וכן את מוצא בדוד שנעשה לו נס ואמר שירה. ומנין שנמחל לו עונותיו, דכתיב בתר דא שירתא "ואלה דברי דוד האחרונים" (שמואל ב' כג א). ואלו הן הראשונים, אלא מלמד, שמחל לו הקב"ה לשעבר.

דע"ה ח"ב

דקודשא בפום כל חד וחד, ואפילו אינון דבמעיי אמהון הוו אמרי שירתא כלהו כחדא, והוו חמאן כלהו מה דלא חמא יחזקאל נביאה כו' ע"ש¹⁰⁶⁵.

והרי לנו כי נתקדשו ישראל כולם באותו הלילה הרבה מאד, והרי אתרתיא ואתכפיא או הסטר"א כולא, וכל הכה חדש שנתחדש לה או ג"כ שאמרנו, הוא רק על אח"כ, וכדי ליתן מקום להבחירה כנז' והוא ע"י ב' הנשיכין, כי עי"ז נתחדש להם כח לארוב ולפתות ולהחטיא. ובפרט בהנשיכה השניה הנה יש להם מקום ושייכות עי"ז גם עם אורות החסדים ג"כ לקטרג עליהם ולעכבם, ולגרום ולסבב צער ותלאה על כל שפע ושפע. וכל זה גרם כל העשרה נסיונות שניסו אבותינו להקב"ה (אבות פ"ה מ"ד), וכל הצרות והתלאות שעברו עליהם במדבר, כי הרי תיכף אחר שהסיעם משה מן הים, הלכו במדבר ג' ימים ולא מצאו מים, ואח"כ במרה, ואח"כ כלתה החררה שהוציאו ממצרים, ואח"כ ברפידים ואין מים לשותות העם, ואח"כ מלחמת עמלק ימ"ש. וכן כל הילוכם במדבר, וכמו שהעידה התורה (דברים II ג) ויענך וירעיבך, ע' רמב"ן שם¹⁰⁶⁶ ובפרשת המן¹⁰⁶⁷. וכ"ז היה מסיבת ב' הנשיכין הנז', כי באם שזכו לכל האורות הנפלאים שנמשך עליהם בליל א' של פסח ואח"כ בליל ז' של פסח בלתי הענין דהנשיכין, היו נתקנו בתיקון גמור כמו בתיקון העתיד ובתיקון נצחי, להיות נהנין מזיו השכינה לעולם, ולא היה עוד לא זכות ולא חובה וכמו שיהיה לעתיד. אך מאחר שהיה הצורך שיעשה הכל ע"י ב' הנשיכין דוקא, הנה גרם הנשיכה הראשונה כל מה שנכשלו בעגל ובמרגלים וכל הקלקולים כולם, והנשיכה השניה הוא גרם להם כל הצער והתלאה אשר היה להם בקבלת שפעת החסדים ג"כ, כי ע"י

¹⁰⁶⁵ ז"ל בשלימות: אמר רבי שמעון בההיא שעתא דהוו קיימין ישראל על ימא והוו אמרי שירתא אתגלי קודשא בריך הוא עלייהו וכל רתיכוי וחילוי בגין דינדעון למלכיהון דעבד לון כל אינון נסין וגבוראן וכל חד וחד ידע ואסתכל מה דלא ידעו ואסתכלו שאר נביאי עלמא דאי תימא דלא ידעו ולא אדבקו חכמתא עלאה מן שירתא דא תחמי דכלהו בחכמתא אסתכלו וידעו מלין ואמרו דאי לאו הכי איך אמרו כלהו מלין אחידן דלא סטו אלין מאלין ומה דאמר דא אמר דא ולא אקדים מלה דא למלה דא אלא כלהו בשקולא חדא ורוחא דקדושא בפומא דכל חד וחד ומלין אתמרו כלהו כאלו נפקין מפומא חד אלא ודאי כולהו בחכמתא עלאה אסתכלו וידעו מלין עלאין ורוחא דקודשא בפום כל חד וחד ואפילו אינון דבמעיי אמהון הוו אמרי שירתא כלהו כחדא והוו חמאן כלהו מה דלא חמא יחזקאל נביאה.

תרגום: אמר רבי שמעון, באותה שעה שהיו עומדים ישראל על הים ואומרים שירה, התגלה הקדוש ברוך הוא עליהם וכל מרכבותיו וחילותיו, כדי שיכירו את מלכם שעשה להם כל אותם נסים וגבורות וכל אחד ואחד ידע והתבונן מה שלא ידעו והתבוננו שאר נביאי העולם. שאם תאמר שלא ידעו ולא הדביקו, השיגו חכמה העליונה מן השירה הזו תראה שכלם הסתכלו בחכמה וידעו דברים ואמרו. שאם לא כך, איך אמרו כולם מלים אחידות שלא סטו אלה מאלה, ומה שאמר זה אמר זה ולא הקדים מלה זו למלה זו, אלא כולם במשקל אחד ורוח הקודש בפי כל אחד ואחד, וכל הדברים נאמרו כאלו יצאו מפה אחד, אלא ודאי כולם בחכמה העליונה הסתכלו וידעו דברים עליונים ורוח הקודש בפי כל אחד ואחד. ואפילו אותם שבמעיי אמם היו כולם כאחד אומרים שירה והיו כולם רואים מה שלא ראה יחזקאל הנביא.

¹⁰⁶⁶ ז"ל בפרשת עקב, וזכרת את כל הדרך וגו' - יאמר, כי תוכל לדעת שיש בעשיית המצות טובה שלמה ולא יהיה צדיק נעזב ומבקש לחם, כי השם מפרנס אותך במדבר במעשה נס גדול בעבור לכתך אחר מצותיו. וכבר פירשתיו בפרשת המן (שמות טז ד) טעם למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמר מצותיו אם לא - כי היה נסיון גדול להם, שלא ידעו עצה לנפשם ויכנסו במדבר הגדול לא מקום לחם, ואין בידם כלום מן המן אבל ירד דבר יום ביומו וחם השמש ונמס, וירעבו אליו מאד. וכל זה עשו לשמור מצות השם ללכת כאשר יצוה. והשם היה יכול להוליכם בדרך הערים אשר סביבותיהם, אבל הביאם בנסיון הזה כי ממנו יודע שישמרו מצותיו לעולם.

¹⁰⁶⁷ שמעתי את תלונות בני ישראל דבר אליהם לאמר בין הערבים זה הדבור כבר אמרו משה לישראל (בפסוק ח), אבל נשנה בעבור שאמר שמעתי את תלונות בני ישראל, כי מתחלה אמר (בפסוק ד) הנני ממטיר לכם לחם, כעושה עמהם חסד ברצונו או לזכותם, ועתה הגיד כי נחשב להם לעון, ובעבור התלונה יעשה עמהם כן כדי שידעו בו כי אני ה' אלהיכם, כי עד עתה אינכם מאמינים בה' אלהיכם, על כן אתם מתלוננים על נביאיו ויתכן שמתחלה לא הבטיחם להיות להם המן כל ימי המדבר.

דע"ה ח"ב

אחיזת החיצונים שנתערב באורות החסדים ג"כ, והוא ע"י הנשיכה הב' וכנ"ל, הנה זה גרם אשר כל נס ונס שנעשה עמהם במדבר היה נמשך ובא להם ע"י צער ותלאה, והם החבלין וצירין וחבלי לידה רח"ל, אשר עם כל שפע ושפע כדי לאעברא ההוא נחש ולאנתגלייא ההיא חיה בנייהו למיהך שאמר בוזהר (פנחס רמט ע"ב) הנ"ל, כי בהחבלין וצירין נוטלים את שלהם, ומתפיים הקטרוג ונמתקו הדינין, ועי"ז מתעבר ההוא נחש ומתגלייא השכינה הקדושה בישראל בכל אורה וזיוה, וזכו עכ"פ להיות חלק ה' עמו ונחלתו לעולם. (קבו ע"ג)

דרוש ה ענף ב סימן יא

ענין הליכת ישראל דרך הים והנס שנעשה בו, היה למעלה ולמטה. וזה סוד מ"ש "ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף", שכן כל מקום שנאמר "העם", הוא לשון גנאי, שכן היו ישראל אז בבחי' קטנות בלא זכות ומעשים טובים, ולא היו ראויים מצד מעשיהם לנסים הגדולים שנעשו שם. אמנם בעת הגאולה ביום א' של פסח נתעלו ונתגדלו, ואח"כ חזרו לקטנותן, ובעיקר ירדתם היתה ע"י הערב רב. וכן היה ג"כ בז"א למעלה, כי חזר לקטנות דיניקה הנקראת רק בשם אלהים, וזהו שנאמר "ויסב אלהים את העם", ואמר "דרך המדבר", שכן בעת הקטנות יונקים החיצונים ומתגברים. וכן בליל ז' של פסח, נעשה ג"כ הנס בזו"ן למעלה כמו בישראל למטה.

בליל ז' של פסח, הגם שהשתמשו אז הנשיכין הנז', אמנם זה היה רק בתחילה לצורך קריעה ופתיחת רחם האילה, אמנם תיכף לאחר מכן נפתחו להם שערי אורה, ונמשכו מוחין עילאין הבאים מא"א, והרי שנשלמו אז הזו"ן בגדלות והמוחין היותר שלימים, וכן אירע עם ישראל למטה.

וזכיייתם זו היתה מאוצר מתנת חנם בלא זכות ומעשים טובים, אלא מסוד ברית אבות בלבד. וכן יהיה לעתיד לבא, שכן כבר הוכנו לישראל האורות הראויים לכך בזיווג והעיבור דליל א' של פסח ובלידה דליל ז' של פסח, ונתעברה אז המלכות בהם להיות לירושת עולם בישראל. ובתמצית הארתם אנו חיים וקיימים תמיד. ונראה לי שראוי היה לומר שמראה הסנה היה בפסח, ותחילת הדיבור היה בט"ו בניסן, ובאותו הזמן לשנה הבאה יצאו בני ישראל ממצרים, שכן אז היה העיבור בכינה לכל אותן האורות והמוחין דגדלות ראשונה ושניה שנולדו בליל א' של פסח דשנה הבאה, והיה העיבור הזה י"ב חדשים, וכמו שקודם הבריאה היתה שנה שלימה שהיתה כולה תוהו.

אמנם יותר נראה לומר, שלידת הכינה היתה בעשור לחודש, שכן אז היתה ההתפתחות של יסוד דכינה, ומשם ירית ז"א את ט' התיקונים שנשלמו בט' הימים הראשונים דחודש ניסן, ואח"כ בד' הימים אשר משבת הגדול ועד הפסח, אז נשלמו ד' תיקוני דיקנא דנוק'. ולכן היה פסח מצרים מקחו מבעשור, שכן הפסח הוא בנוקבא, והוא כדי להמשיך בה את ד' התיקונים שלה. ועתה נעשו אותן התיקונים בעשרת ימי תשובה, ואח"כ בד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות. הרי נמצא לפי זה, ששבת הגדול של אז היה אז בסוד יוהכ"פ, ולכך נקרא "שבת הגדול", משום שהוא היה השורש ליום הכיפורים.

כל התיקונים כולם הנעשים עתה בחג הסוכות ושמיני עצרת, נעשה הכל בפעם אחד וברגע אחת בליל א' של פסח, והלידה היה בז' של פסח, וע"ד שהיה נעשה בשבת בראשית אילולא החטא, כי רק ע"י החטא נתארך עד שמיני עצרת, ועתה בכל ליל א' של פסח, אשר מאז ולהלאה עד ביאת המשיח, הנה הוא רק מעין ובדוגמא, שהוא רק תמצית הארה והארה דהארה מעין התיקון העתיד. אמנם מה שאמרנו כי מה שהיה נעשה אלולא החטא בשבת בראשית היה נעשה בליל א' של פסח דיציאת מצרים, כוונתינו הוא רק כי אז נכנס ג"כ הכל ברגע אחת, אז רק המוחין דגדלות שני ועלו באו"א עלאין, משא"כ אלולא החטא, היה עלייתם למעלה למעלה בלי שיעור וערך. אמנם באם שזכינו להלוחות הראשונות, הנה אז היה חוזר העולם לתיקונו הראשון.

והנה נתבאר מדברינו כי כל ענין הליכת ישראל דרך הים והנס שנעשה בו היה הענין למעלה ולמטה. וזה סוד מ"ש (שמות יג יח) ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף, כי נודע הוא כי כל מקום שנאמר "העם", הוא לשון גנאי, וכל מקום שנאמר ישראל הוא לשון שבח כמ"ש הרמב"ן (שם סוף פסוק י), כי היו ישראל אז בבחי' קטנות בלא זכות ומעשים טובים, ולא היו ראויים כלל מצד מעשיהם לכל הנסים הגדולים שנעשו אז, ולכל מעלתם הגדולה שזכו אז. אך בעת הגאולה נתעלו ונתגדלו, והוא ביום א' של פסח, ולכן כתיב (שמות יג יח) וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים, והוא מסטרא דאילנא דחיי, דאינון נ' שנין דיובלא כמ"ש בוזה"ק (פ' נשא קבה ע"א), ולכן נזכרו שם בשם בני ישראל. אבל אח"כ הנה חזרו לקטנותן, ונזכרו רק בשם העם. והעיקר הוא ע"י הערב רב וכמ"ש בפ'

דע"ה ח"ב

בשלה (מה ע"ב¹⁰⁶⁸), כי ע"ז נתקטנו ונתחשכו ביותר וביותר, ולכן נקראו אז בשם "העם".
וכן היה ג"כ בז"א למעלה, כי חזר להקטנות דיניקה הנקרא רק בשם אלהים, וזהו שנאמר
(שמות יג יח) ויסב אלהים את העם (ע' שער החשמל (סוף פרק א) וע' עוד במבו"ש (שער ה
ח"א פרק ט"ו) שהמוחין דקטנות דאלהים הם לא יחסר לעולם, וכן היה ג"כ בגלות מצרים
אלא שהאותיות יה דאלהים היו דוממין בו, בסוד (תהלים טז ג) נאלמתי דומיה דום
יה¹⁰⁶⁹). ואמר דרך המדבר, כי בעת הקטנות יונקים החיצונים ומתגברים, ואמר דרך
המדבר ים סוף, שהוא המלכות, סופא דכל דרגין¹⁰⁷⁰. והיה אז יניקת החיצונים משניהם, כי
היו שניהם בסוד הקטנות הן הו"א והן המלכות, וכן היו ישראל ג"כ למטה. והוא מה
שאמרו בזה"ק (בשלה מה ע"א) ישראל כד נפקו ממצרים כדין טעימו טעמא דמותא, והוא
מחמת התגברות החיצונים ע"י חזרת הקטנות, אלא שהקב"ה עשה עמהם נסים גם אז
וכמ"ש (שמות יג כא) וה' הולך לפניו כו', כי נמשך להם הארה מהבינה להגן עליהם. הגם
שהזו"ן עצמן היו אז בסוד הקטנות, וכמו שאמר ר' שמעון (שם מו רע"א) דההוא יובלא
סליק לון ממצרים בגין כך (כתיב) וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים, ואי לאו לא
סליקו כו', כי הזו"ן הרי היו אז בסוד הקטנות, ועל דא וחמשים חסר דבגין דא עלו בני
ישראל מארץ מצרים¹⁰⁷¹. וכן בליל ז' של פסח, הנה נעשה ג"כ הנס בהזו"ן למעלה כמו
בישראל למטה, כי הרי בכל עת הקטנות אשר נעשה זווגם ג"כ עכ"פ כדי לקיים העולם,
וכן להוליד נשמות אשר בסוד הספחים, ונעשה ההולדה בענין הב' הנשיכין הנ"ל, הנה
עומדים הזו"ן על מדרגתם ובבחי' הקטנות גם בעת הלידה ואחר הלידה.

אבל בליל ז' של פסח, הנה הגם שהשתמשו אז ג"כ הנשיכין הנז', אך זה היה רק
בתחילה לצורך קריעה ופתיחת רחם האילה, אבל תיכף אחר זה הנה נפתח להם שערי
אורה, ונמשך ונתגלה עליהם ובהם כל טוב העליונים האורות ומוחין עלאין מא"א שהוא
עתיקא קדישא¹⁰⁷², וכמ"ש בפ' בשלה (נב ע"א) עתיקא קדישא אנהיר למלכא, אנהיר ליה
ועטר ליה ואחסין ליה בכתרין קדישין עלאין כו', כדין מטרוניתא כו', וכד מתעטרא

¹⁰⁶⁸ ז"ל: "ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף", לתקנא ארחא לאתריה, רבי יהודה אמר,
מאי שנא כד הוו ישראל במצרים, דכתיב "שלח את עמי" (שם ה א), "כי אם מאן אתה לשלח את
עמי" (שם ט ב), "בני בכורי ישראל" (שם ד כב), ובההוא זמנא לא הוו גזירין ולא אתקשרו ביה
כדקא יאות, והכא דהוו גזירין ועבדו פסחא ואתקשרו ביה, קרי לון את העם, אלא בגין ההוא ערב
רב דאתדבקו בהו ואתערבו בהדיהו, קרי לון את העם סתם, כמה דאת אמר "ויגוף יהוה את העם
על אשר עשו את העגל" (שם לב לה), "ויקהל העם על אהרן, וירא העם כי בשש משה" (שם א), וכן
כלהו.

תרגום: "ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף" לתקן דרך למקומה. רבי יהודה אמר, מה
שונה כשהיו ישראל במצרים שנאמר "שלח את עמי" (שם ט) "כי אם מאן אתה לשלח את עמי"
"בני בכורי ישראל" ובאותו זמן לא היו נימולים ולא נקשרו בו כראוי וכאן שהיו נימולים ועשו
פסח ונקשרו בו, קרא להם "את העם", לא, משום ערב רב שנדבקו בהם והתערבו עמהם, קרא
להם את "העם" סתם כמו שנאמר "ויגוף ה' את העם על אשר עשו את העגל ויקהל העם על
אהרן" וירא העם כי בשש משה" וכן כלם.

¹⁰⁶⁹ עי' פע"ח שער הקדישים פרק ב' וליקוטי תורה פרשת ואתחנן.
¹⁰⁷⁰ עי' שעה"פ שמות.

¹⁰⁷¹ ז"ל בשלימות: דההוא יובלא סליק לון ממצרים, בגין כך "וחמשים עלו בני ישראל מארץ
מצרים" ואי לאו לא סליקו, ועל דא אתעכבו חמשים יומין לקבלא אורייתא, ומההוא אתר נפקת
אורייתא ואתיהבת, ועל דא "וחמשים" חסר, דבגין דא "עלו בני ישראל מארץ מצרים".

תרגום: שאותו יובל העלה אותם ממצרים, משום כך "וחמשים עלו בני ישראל מארץ מצרים"
ואם לא לא עלו, ולכן התעכבו חמשים יום לקבל תורה, ומאותו מקום יוצאת תורה ונתנה. ועל
זה "וחמשים" חסר שבגלל זה "עלו בני ישראל מארץ מצרים".
¹⁰⁷² עי' אד"ז רפח ע"ב: ע"ק אקרי אין דביה תלייא אין, ע"כ.

דע"ה ח"ב

מכלהון כדין אתברכא כו'¹⁰⁷³. והרי נשלמו אז הזו"ן בהגדלות והמוחין היותר שלימים, וכן ישראל למטה, כי אז נולד כל האורות דחמדת ישראל שהם עדיים וזיונם אשר זכו אח"כ במתן תורה, ועתיד הקב"ה להחזיר לנו שנאמר (ישעיה לה י) ושמחת עולם על ראשם, שמחה שמעולם על ראשם כמ"ש בשבת (פח ע"א). והנה אלו האורות נולדו להם לישראל אז, והוא הלידה דליל ז' של פסח, כי אז נולדו האורות דתקות כל חמדת ישראל אשר לעתיד לבא, וזהו שנאמר בשירת הים (שמות טו א) ויאמרו לאמר, ואמרו בפ' בשלח (נד ע"ב) לאמר לדרי דרין כו', לשבחה בה ביומוי דמלכא משיחא בחדוותא דכנסת ישראל בקב"ה דכתיב לאמר, לאמר בההוא זמנא, לאמר בארעא קדישא, בזמנא דשרו ישראל בארעא לאמר בגלותא (על הנסים נסתרים שהקב"ה עושה עם ישראל תמיד (ויקרא כו מד) ואף גם זאת כו'), לאמר בפורקנא דלהון דישראל, לאמר לעלמא דאת'¹⁰⁷⁴.

והם האורות והמוחין דגדלות שני אשר מהזווג והעיבור דליל א' של פסח, והם ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט ו), ברכה וקדושה¹⁰⁷⁵, תרין עמרין דהדעת עלאה אשר מרזא דמתקלא. וזכו אז לזה מאוצר מתנת חנם בלא זכות ומעשים טובים, רק מסוד ברית אבות. וכן יהיה לעתיד לבא, חנם נמכרתם ולא בכסף (ישעיה נב ג), תגאלו לא (קבו ע"ד) בתשובה ומעשים טובים (סנהדרין צו ע"ב), כי כבר הוכן להם לישראל כל אותן האורות מאז ומקדם, והוא מהזווג והעיבור דליל א' של פסח, ונולדו בליל ז' של פסח, והוא הנס הגדול וסוד הגדול והנורא דקריעת ים סוף, כי אז יצא ונולד היסוד והשורש דכל נועם זיו תקות חמדת ישראל אשר לעתיד לבא, וכן בו ניתן התורה לישראל. ובתמצית הארתו אנו חיים וקיימים תמיד, שהוא רק בנסים נסתרים בכלל ובפרט כמ"ש הרמב"ן (ס"פ בא ו ב), כי אור הנסיי הוא עומד בישראל תמיד לעולם זאת על ישראל כי הוא ירושת עולם להם. והזווג והעיבור לאותן האורות לייסדם ולייחדם בישראל, הנה זה היה בליל א' של פסח, כי הנה גם אחר כל הגילויים הגדולים שהיה על הזו"ן למעלה ועל ישראל למטה בליל א' של פסח, הנה אילולא שנתעברה המלכות באותן האורות להולידם אח"כ ולייסדם ולייחדם בנשמת ישראל לעולם, הנה היה כל הגילויים הללו רק לפי שעה, ולא היה אורם בישראל ליסוד עולם כלל, ולכן הנה נעשה בהזו"ן זווג ועיבור באותן הגילויים הגדולים מהאורות הגדולים שנמשך אז עליהם, ונתעברה אז המלכות בהם להיות לירושת עולם בישראל. וזהו מה שנאמר (שמות יב מב) הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם, ושימורים הוא הוראת המתנה כמו (בראשית לז יא) ואביו שמר את הדבר, שהיה

¹⁰⁷³ ז"ל בשלימות: כד עתיקא קדישא אנהיר למלכא אנהיר ליה (ס"א ועטר ליה ואחסין ליה בכתרין וכו') ועטרין ליה בכתרין קדישין עלאין. כד מטאן לגביה, מתעטרי אבהתא בשעתא דמתעטרי אבהתא, כדין הוא שלימו דכלא, כדין מטרוניתא נטלא במטלנהא בההוא (נ"א בשולטנותא בהאי) שלימו דאבהתא, וכד מתעטרא מכלהון כדין אתברכא. תרגום: כשהעתיק הקדוש מאיר למלך, מאיר לו (מעטר אותו ומוריש לו בכתרים וכו') ומעטר אותו בכתרים קדושים עליונים, כשמגיעים אליו, מתעטרים האבות. ובשעה שהאבות מתעטרים, אז הוא שלמות הכל, אז המלכה נוסעת במסעיה באותה (בשלטון בזה) שלמות של האבות, וכשמתעטרת מכולם, אז מתברכת.

¹⁰⁷⁴ ז"ל בשלימות: "לאמר" (דא הוא) לדרי דרין בגין דלא יתנשי מנייהו לעלמין, דכל מאן דזכי להאי שירתא בהאי עלמא, זכי לה בעלמא דאתי, וזכי לשבחה בה ביומוי דמלכא משיחא בחדוותא דכנסת ישראל בקודשא בריך הוא, דכתיב "לאמר". "לאמר" בההוא זמנא, "לאמר" בארעא קדישא, בזמנא דשרו ישראל בארעא. "לאמר" בגלותא, "לאמר" בפורקנא דלהון דישראל, "לאמר" לעלמא דאתי.

תרגום: "לאמר" (זהו) לדורי דורות, כדי שלא ישתכח מהם לעולמים שכל מי שזוכה לשירה הזו בעולם הזה זוכה לה בעולם הבא, וזוכה לשבח בה בימות מלך המשיח בשמחת כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא, שנאמר "לאמר": "לאמר" באותו הזמן, "לאמר" בארץ הקדושה בזמן ששכנו ישראל בארץ "לאמר" בגלות "לאמר" בגאולת ישראל "לאמר" לעולם הבא.¹⁰⁷⁵ עי' לעיל הערה 1047.

דע"ה ח"ב

עומד הדבר בלבו עד העתיד שיוצא לפועל, והוא לשון נופל על עיבור שעומד בתוכה עד הלידה. והיה העיבור בליל א' של פסח, והלידה היה בליל ז' של פסח, והיה נעשה כ"ז להאיר בהם לכל בני ישראל לדורותם, כדי לייסד בהם כל האורות הללו לירושת עולם.

ונראה לי לומר עוד אם יכשר בעיני ה', כי הנה מבואר בסדר עולם (פרק ה) שמראה הסנה פרק הפסח היה, והיה התחלת הדיבור במ"ו בניסן, ובאותו הזמן לשנה הבאה יצאו בני ישראל ממצרים. ועל זה נראה לי לומר כי הנה אז היה העיבור בהבינה לכל אותן האורות והמוחין דגדלות ראשון ושני הנולדים בליל א' של פסח דשנה הבאה, והיה העיבור הזה י"ב חדשים, וכמו השנה כולו תהוה שהיה קודם הבריאה כמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק ב יט ע"ד בד"ה בזמנא), והוא סוד י"ב חדשי העיבור שאמר הרב בשער התיקון (פרק א). כן היה כאן י"ב חדשי עיבור קודם שיצאו ישראל ממצרים, והם להמוחין דגדלות ראשון ושני שנולדו לשנה הבאה בליל א' של פסח, וזה סוד הכתוב ליל שמורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים, והוא ליל מ"ו ניסן דשנה הקודם, שאז נעשה העיבור בהבינה לצורך המוחין להזון, וכדי להוציאם מארץ מצרים לשנה הבאה, שהוא בליל א' של פסח דיציאת מצרים, שאז היה הלידה דהבינה.

ויותר נראה, כי לידת הבינה היה בעשור לחודש, כי אז היה התפתחות יסוד דבינה, ומשם ירית ז"א הט' תיקונים¹⁰⁷⁶, שהם נשלמו בהט' ימים הראשונים דחודש ניסן, ואח"כ בהד' ימים אשר משבת הגדול עד הפסח, אז נשלמו הד' תיקוני דיקנא דהנוק¹⁰⁷⁷, ולכן היה פסח מצרים מקחו מבעשור כמ"ש פסחים (צו ע"א), כי הפסח הוא בנוקבא, והוא כדי להמשיך בה הד' תיקונים שלה. ונשלמו בהד' ימים שמאחר שבת הגדול, שהיה אז בעשור לחודש עד ליל א' של פסח, וכמ"ש ברע"מ (פ' בא דף מא ע"א) פסח דא אצטריך למהוי נטיר מעשרה יומין ולהלאה דכתיב בעשור לחודש הזה ויקחו להם וגו' מאי טעמא בגין דהא כדין שריאת סיהרא לאנהרא מעשרה יומין והלאה עד דאשתלים בחמיסר כו' ע"ש¹⁰⁷⁸. והנה היה אלו עשרה ימים אשר עד שבת הגדול, ואח"כ הד' ימים אשר משבת הגדול עד פסח, כי נעשו אז אותן התיקונים עצמן אשר נעשים עתה בעשרת ימי תשובה, ואח"כ בהד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות כנודע בדברי הגר"א בספד"צ פרק ב (דף כ ע"א ד"ה כתיב עד) ע"ש בארוכה, וע"ש פ"ה (בד"ה תליסר מלכי קרבא בשבעה לה ע"ב ד"ה נגדן) שאמר שם שהוא בז' ימי הפסח ע"ש, והוא ע"פ עומק הדברים שאמרנו. והרי נמצא לפי זה כי השבת הגדול של אז היה אז בסוד יוהכ"פ, ולכך נקרא שבת הגדול, משום שהוא היה השורש להיום הקדוש דיום הכיפורים*. והיה כ"ז ג"כ רק ע"י שאירע אז יום העשירי בשבת וכדברי הגמרא שבת (פו ע"ב), כי בשבת מתגלה ג"כ אור הבינה וקבו ע"א וכמ"ש ברע"מ (פ' יתרו צב ע"א) תלת דרגין אינון כו' וכל חד כד איהו שלטא נטיל לחברוי כו'¹⁰⁷⁹, ולכן היה אז התפתחות היסוד דהבינה להט' תיקונים דז"א כנז', וזהו הענין מה שלא קבעו שום רמז להענין הזה גם כשחל בחול, כי רק יום השבת היה הגורם, אך מאז ולהלאה הנה

¹⁰⁷⁶ עי' בהגר"א על ספד"צ ג ע"ג ד"ה ותיקון של ע"ק.

¹⁰⁷⁷ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ג ד"ה ואמר ארבע.

¹⁰⁷⁸ תרגום: פסח זה צריך להיות שמור מעשרה ימים והלאה, שנאמר "בעשור לחדש הזה ויקחו להם וגו'" מה הטעם, משום שהרי אז מתחילה הלבנה להאיר מעשרה ימים והלאה עד שנשלמת בחמשה עשר.

¹⁰⁷⁹ ז"ל בשלימות: תלת דרגין אינון, וכלהו אקרון שבת: שבת עלאה, שבת דיומא, שבת דליליא. וכלהו חד, ואקרי כלא שבת, וכל חד כד איהו שלטא, נטיל לחברוי וזמין לון בהדיה בההוא שולטנו דיליה.

תרגום: שלש דרגות הן, וכלן נקראות שבת: שבת עליונה, שבת של היום, שבת של הלילה. וכלן אחת, והכל נקרא שבת, וכל אחת כשהיא שולטת, לוקחת את חברותיה ומזמינה אותן עמה באותו השלטון שלה. וכשזה בא לעולם, כולם באים ומזמנים עמו.

דע"ה ח"ב

נעשה הענין הזה ביוהכ"פ, והשבת הגדול של אז היה השורש לזה, והיה נעשה אז השורש ליוהכ"פ.

*הגהה: והעיקר הוא כי אז נתגלה אור הצינה עלמה כנז, משא"כ ככל הקצות הוא הגילוי להמלכות, שהיא ה' זעירא. אבל הצינה היא ה' רבנא, כמ"ש צפ' לך לך (דף אג ע"א) לכך נקרא הוא שבת הגדול.

והנה זהו הכוונה בזה"ק (פ' בא דף טל ע"ב) בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה וגו' אמאי בעשור, אמר ר' אבא בזמנא דאנהיר יובלא לסיהרא, דכתיב יובלא בעשור לחודש השביעי הזה יום הכיפורים הוא¹⁰⁸⁰, עכ"ל. וכן הוא שם (מ ע"ב) דברי רשב"י ע"ש¹⁰⁸¹. והוא מובן ע"פ דברינו, כי אז נעשה הענין כל מה שנעשה עתה ביוהכ"פ ממש, ואדרבא הוא כי אז נעשה השורש לזה. ומ"ש דאנהיר יובלא לסיהרא, הוא ע"פ מה שאמר שם ברע"מ (מא ע"א) דהא כדין שריאת סיהרא לאנהרא מעשרה יומין ולהלאה עד דאשתלים בתמיסר¹⁰⁸², וכנ"ל שאותן הד' ימים אשר מהשבת דעשור לחודש של אז עד ליל א' של פסח היה להד' תיקונים דהנוק' כמו שנעשה עתה בהד' ימים שבין יוהכ"פ לסוכות.

והרי היה נעשה בניסן דיציאת מצרים כל מה שנעשה עתה בתשרי, אלא שאז נעשה הכל מאליו ומעצמו שלא בגרמת מעשה התחתונים כלל, ונעשה הכל בחסד גדול ובלא דין כלל. ועי"ז הנה כל התיקונים כולם שנעשה עתה בכל חג הסוכות, והווג העליון שנעשה עתה בשמיני עצרת, היה נעשה אז בליל א' של פסח, הכל בפעם אחד וברגע אחת, וע"ד שהיה נעשה בשבת בראשית אילולא החטא, כי רק ע"י החטא נתארך עד שמיני עצרת וכמ"ש ב[שעה"כ] דרושי ראש השנה (דרוש א), וע"ש עוד בדרושי שמיני עצרת שאמר שם כי העיבור אשר מהווג דשמיני עצרת נמשך עד ליל ז' של פסח, שאז הוא הלידה בסוד קריעת ים סוף ע"ש (שער הכוונות דף קח עמוד ע"א ע"ב ע"ג). אמנם אז בעת יציאת מצרים הנה כל התיקונים כולם הנעשים עתה בחג הסוכות ושמיני עצרת, נעשה הכל בפעם אחד וברגע אחת בליל א' של פסח, והלידה היה בז' של פסח, והיה הכל אורות חדשים חסדים גדולים ואורים גדולים מאור התיקון העתיד כנ"ל. משא"כ בכל ליל א' של פסח עתה, אשר מאז ולהלאה עד ביאת המשיח, הנה הוא רק מעין וברוגמא, שהוא רק תמצית הארה והארה דהארה מעין התיקון העתיד, וניתוסף הוא על האור דווג ועיבור אשר משמיני עצרת, ונעשה הלידה משניהם בליל ז' של פסח.

אמנם מה שאמרנו כי מה שהיה נעשה אילולא החטא בשבת בראשית היה נעשה בליל א' של פסח דיציאת מצרים, כוונתנו הוא רק כי אז נכנס ג"כ הכל ברגע אחת, אבל כל ההכנסה וכל עלייתם של אז הרי היה גם אז רק המוחין דגדלות שני ועלו באו"א עלאין. משא"כ אילולא החטא, היה עלייתם בשבת בראשית בעלייה השלישית אשר לפי מצב העולמות של אז וכנ"ל דרוש ג' מענף ט' ולהלאה, והוא למעלה למעלה בלי שיעור וערך.

¹⁰⁸⁰ תרגום: בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה וגו', למה בעשור. אמר ר' אבא בזמן שמאיר יובל לירח, שכתוב יובל בעשור לחודש השביעי הזה יום הכיפורים הוא.

¹⁰⁸¹ ז"ל: תנא אמר רבי שמעון כתיב בעשור לחודש הזה ויקחו להם וגו' וכתוב (ויקרא כג כז) אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא אשתמע כמה דאתמר דכתיב בעשור לחדש הזה מאי קא מיירי אלא בעשור מלה דא בעשור תליא לחדש הזה בחדש הזה מבעי ליה אלא כד אתא נימוסא להאי דרגא כתיב לחדש הזה דיקא.

תרגום: שנינו, אמר רבי שמעון כתוב בעשור לחודש הזה ויקחו להם וגו' וכתוב אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא נשמע כמו שנאמר שכתוב בעשור לחדש הזה מה זה אומר אלא בעשור דבר זה תלוי בעשור "לחדש הזה" היה צריך (לכתב) בחדש הזה אלא כשבא המנהג לדרגה הזו כתוב לחדש הזה דוקא.

¹⁰⁸² תרגום: שהרי אז מתחיל הירח להאיר מעשרה ימים והלאה עד שנשלם בחמישה עשר.

דע"ה ח"ב

אבל עלייתם בליל א' של פסח, הרי היה רק באו"א עלאין לבד, ובמצב העולמות של עתה כנודע, וכמ"ש בדרושי פסח (דרוש ג).

אמנם באם שזכינו להלוחות הראשונות, הנה אז היה חוזר העולם לתיקונו הראשון וכמו שכתבנו בכ"מ, אבל בליל א' של פסח דיציאת מצרים, היה כל עלייתם רק באו"א עלאין של עתה, אלא שהיה עלייתם בפעם אחד מהמוחין דעיבור ראשון עד סוף הגדלות שני הכל ברנע אחת וכנו'. אמנם המוחין דגדלות שני של אז, היו ג"כ מאור התיקון העתיד, ור"ל כי הנה הגם שהרי גם עתה הנה נעשה עליות הללו ג"כ בכל מוסף שבת ובכל ליל א' של פסח ובשמיני עצרת ועוד יותר בחג השבועות כנודע, אך כל מה שנעשה עתה הנה הוא רק מעין ובדוגמא ורק בתמצית הארה לבד, משא"כ אז הנה זכו לאורם ממש והוא מאור התיקון העתיד וכנ"ל.

ונחזור להענין, כי הנה כל האורות הללו נולדו ויצאו מהבינה אימא עלאה, והיה הלידה בעשור לחודש, שאז היה התפתחות יסוד דבינה להט' תיקונים דז"א, והוא בשבת הגדול של אז. ואח"כ (קבו ע"ב) בהד' ימים שמעשור לחודש עד ליל א' של פסח, נשלמו הד' תיקונים דהנוק', והם נולדו ויצאו מהבינה בליל א' של פסח, והיה אז תשלום הלידה דהבינה, אימא הכללי, לצורך הולדת המוחין דגדלות ראשון ושני דהזו"ן, והוא בסוד דם פסח ודם מילה, כי בדם מילה נתקן ז"א, ובדם פסח נתקן הנוק', וכמ"ש בפ' בא (לה סע"ב) תרין דמי אתחזו לקבל תרין כתרין כו', אמר ר' יוסי חד כתר א דכלילא בתרין¹⁰⁸³. כי בליל א' של פסח נכללו שניהם בה, ונכללו אז כל הי"ג תיקונים בהמלכות, כי הם כולם בשבילה, וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א ט ע"א בד"ה היתה) שכל הי"ג תיקונים שבהמ"ס הם שורש להנוק' ע"ש. ונכללו כולם בה בליל א' של פסח, ועי"ז נעשה אז הגאולה. וכן נתגלה בה אז השורש לכל תקות חמדת ישראל כנ"ל, כי היא א"ם ישראל¹⁰⁸⁴, כנסת ישראל כנודע. וכ"ז הוא מה שיצא ונולד אז מהבינה האימא הכללי דאצילות, שאז היה תשלום הלידה דהבינה להמוחין דגדלות ראשון ושני כנו'. והעיבור אשר לזה הנה היה בליל ט"ו ניסן דשנה העברה, ובאותו יום דט"ו ניסן היה הדיבור הראשון דמראה הסנה וכנ"ל. וזה סוד הכתוב (שמות יב מב) ליל שמורים הוא לה' (והוא על סוד העיבור דהבינה, שנתעברה בהמוחין דגדלות ראשון ושני להזו"ן בליל ט"ו ניסן דשנה הקודם כדי) להוציאם מארץ מצרים (לשנה הבאה, והיה העיבור י"ב חודש כמו השנת תהו מבהר"ד שנה שלפניה¹⁰⁸⁵, שהן י"ב חדשים כמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק ב יט ע"ד ד"ה בזמנא) ואח"כ אמר) הוא הלילה הזה לה' (והוא ליל א' של פסח, שאז היה תשלום לידת המוחין ונודווגו הזו"ן כמ"ש בפ' בא (דף לח ע"ב ודף מא ע"א) ופ' אמור (דף צה ע"ב), ונתעברה אז הנוק' בכל האורות דתקות חמדת ישראל, וזהו שאמר) שמורים לכל בני ישראל לדורותם, כי נתעברה בהם בליל א' של פסח, והלידה היה בליל ז' של פסח. והיה כ"ז כדי לייחדם ולייסדם בישראל לדורות עולם וכנ"ל, שגם אחר כל הגילויים הנוראים שהיה על הזו"ן למעלה ועל ישראל למטה בליל א' של פסח, אילולא שנתעברה הנוק' באותה הלילה עצמה מכל אותן האורות כולם, היה כל אותן הגילויים רק לפי שעה לבד, כי כל אותן הגילויים היה מאו"א וכמו שאמרנו, שאז היה תשלום לידת הבינה. ואו"א הרי הם מהגר

¹⁰⁸³ ז"ל בשלימות: תרין דמי אתחזו לקבל תרי כתרין דאתחזו (נ"א דאתערו) לעילא. בהיהא שעתא אמר רבי יוסי, חד כתר א דכלילא בתרין סטרין טמירין ברחמי ודינא.

תרגום: שני דמים נראו כנגד שני כתרין שנראו (שהתעוררו) למעלה. באותה שעה אמר רבי יוסי כתר אחד שכלול בשני צדדים טמונים ברחמים ודין.

¹⁰⁸⁴ עי' שעה"כ דרושי ק"ש דרוש ה' עה"פ בנים אתם לה' אלקיכם.

¹⁰⁸⁵ עי' מקורו מבהגר"א על תיקו"ז כ ע"ב ד"ה כללי השמות, ועי' תוס' ר"ה ח ע"א ד"ה לתקופות, דהיינו המולד של השנה שלפני בריאת העולם.

דע"ה ח"ב

אשר שליטתם הוא רק לעתיד, אחר הזדככות הכללי והתיקון הכללי, אבל עתה גם כשהם מתגלים לפעמים הרי הוא רק לפי שעה, אך ע"י שנזדווגו הזו"ן ע"י כל הגילויים הללו, ונתעברה הנוק' בהם, וילדה אותם בליל ז' של פסח, הנה נשארו ע"ז מאז בישראל לירושת עולם וכנ"ל מזוה"ק בשלח (נד ע"ב).

דרוש ה ענף ב סימן יב

הלידה דליל ז' של פסח היה בסוד עובר הנשמט מרחם בתוך זמנו, שכן עדיין לא הגיע זמנו, וכל הגילויים של ליל פסח ושל ז' של פסח הם רק לפי שעה, וגם לא זכו עדיין ישראל לאותן האורות עד למתן תורה, שכן המה עדיים וזיונם שניתנו להם בהר חורב. ונעשה כ"ז כדי ליתן מקום לשליטת הדינין, ומשום צורך הבחירה וכנ"ל בכל דברינו.

בשעה שהקדימו נעשה לנשמע, נתעטרו באורות ההם, ואח"כ במתן תורה גופא נמשכו בהם ממש, והיו להם האורות לירושת עולם. ואע"פ שנאמר אחרי חטא העגל "ויתנצלו בני ישראל את עדיים", זה הוא רק בחלקי הגוף והחומר, שכן ע"י מעשה העגל, הוחזר גופם לבחינת עור הנחש. אמנם בנשמה ובפנימיות עומדים אותן הכתרים בישראל לעולם.

נסתמו מהם כל הגילויים דליל א' של פסח וליל ז' של פסח. ממילא ניתן מקום לשליטת הדינין, ונתחדש כח לס"מ ולסיעתו משום צורך הבחירה. לכן תיכף כאשר באו ישראל למדבר, בא עליהם הס"מ לפתותם ולהטעותם. אמנם עכ"ז נשאר בהם רושם גדול, ונתקדשו ע"ז, כדי שיכירו וידעו שהם חלק ה' עמו ונחלתו.

רשימת האור הנ"ל וכן רשימת אור הלוחות הראשונות, (אע"ג שכפי הנראה לא נתקיימו אח"כ) מתנוצצים תמיד על ישראל בבחי' תגין על האותיות, וכל הגילויים שבתחילה הוא ע"ד סוף מעשה במחשבה תחילה, שכן הם אור התכלית האחרונה אשר עליה היתה כוונת הבריאה, והם מהאור הראשון שנגזו. וכן הוא ענין מצב העולמות ומדרגת אדם הראשון קודם החטא. אע"ג שלא נתקיימו, עכ"ז גילויים הראשון אינו לבטלה ח"ו, אלא שנשאר מכולם רושם ושורש נעלם בבריאה כולה לעולם.

גילויי ית"ש הם בבחי' אור וכלי. האורות היינו אור עצמותו ית"ש אשר נתגלה ע"י האור הראשון שנגזו, ובמדרגת אדה"ר שקודם החטא, ובכל הגילויים הנז' דליל א' של פסח ודליל ז' של פסח ובמתן תורה ובלוחות הראשונות. והכלי אשר לכל האורות והגילויים הללו הנה הם ישראל, כי הכלי היא עצמו סיבת הגילוי והאור. ולא עוד, אלא שסידר הוא ית"ש שהם עצמם ימשיכו את אורו וגילוייו ע"י מעשיהם ומאורעותיהם. לכן, בעת אשר לקח אותם לעם, הראה להם את זיו אורו בכל אותן הגילויים דליל א' של פסח וליל ז' של פסח ומתן תורה. ובכל גילוי וגילוי היתה התפשטות והסתלקות, שכן מתחילה היה האור מתפשט ומאיר להם, ואח"כ נסתלק ונתעלם כדי שיכירו את זיו אורו וישכילו ויידעו מה חובתם ופעולתם בעוה"ז, ומכיוון שיעקר תכלית להמשכת אורו הוא כפיית היצר וביטול הזוהמא והרע.

הרי לנו, שכוונת הבריאה היא שיתגלה אורו בישראל בהם ועל ידיהם, ע"י כפיית הרע הרי הוא ע"י מציאותו וביטולו. כ"ז נעשה תמיד ע"י ישראל עצמן, ולעולם. ותחילת דבר זה היה באדם הראשון, הרי הוא כלל הנשמות. ושורש הרע אז היה מהתקע"ד דורות דעולם התוהו. ואח"כ, ע"י המבול ודור הפלגה והפיכת סדום, התחיל התיקון והבריור, ונבררו ע"ז נשמת ישראל לעצמן. ואח"כ בגלות מצרים נצטרפו ונתלבנו ונעשו ראויים להיות בנים למקום.

אמנם כל התיקונים הללו נעשו בשעתו ע"י מאורעות בלבד ולא ע"י מעשים, והתיקונים אשר ע"י אותם המאורעות הם רק בתיקוני סוד עץ הדעת, אמנם התיקונים אשר בסוד עץ החיים הם ע"י תורה ומעשים טובים דוקא, לכן היתה הגאולה ע"י הגילויים הגדולים אשר בליל א' של פסח ודליל ז' של פסח, שהרי הם מהדעת עילאה רזא דמתקלא, הרי הוא סוד עץ החיים. והטעמין הקב"ה מהאור הזה, ואח"כ נסתלק ולא נשאר בהם ממנו כי אם רושם בלבד כדי שיידעו מה מוטל עליהם לתקן. ומאז כל התיקונים המה בסוד עץ החיים בלבד, הרי הוא התורה שניתנה להם, אשר בה תלוי ביטול הזוהמא והרע.

אמנם מכיוון שכל אותן הגילויים היו מתחילה שלא בסיבתם, והוא שלא בזכותם כלל, לכן לא היה אפשר להשלים את כל התיקונים בסוד עץ החיים בלבד, אלא בסוד עץ הדעת ג"כ, והוא ע"י נסיונות ומאורעות. לכן היה נעשה ענין ב' הנשיכין הנ"ל, ודבר זה גרם להם את כל התלאות והכשלונות שבמדבר, וכן כל תהלוכות ההנהגה אשר עד ביאת המשיח. שכן מעתה התיקונים נעשים בסוד עץ החיים ועץ הדעת יחד, והוא ע"י תורה ומעשים טובים, וע"י חבלים וצירין דייסורי העוה"ז.

אמנם גם אחר כל הנז', הרי אמרנו לעיל סי' י' וסי' ה' שכל הלידה דליל ז' של פסח הנה היה בסוד עובר הנשמט מרחם בתוך זמנים¹⁰⁸⁶, כי לא היה עדיין זמנו כלל. וגם לא זכו עדיין ישראל לאותן האורות עד מתן תורה, כי הם עדיים וזיונם שניתן להם בהר חורב, והם השני כתרים שנתעטרו בהם בשעה שהקדימו נעשה לנשמע, ואח"כ מתפשט בהם

¹⁰⁸⁶ נדצ"ל זמנו.

דע"ה ח"ב

בתוכם ממש, ונתייחד בהם בעת מתן תורה. והרי נמצא כי הגם שנולדו להם אותן האורות בליל ז' של פסח, והיה לידתם לצורך ישראל, להמשיך בהם האורות הללו לירושת עולם, אך היו מתעכבים ועומדים, ולא ניתן להם רק בעת מתן תורה. וכל הגילויים הגדולים שהיה להם על הים, היה רק לפי שעה, ע"ד שהיה בליל א' של פסח, והרי היה הלידה שלא בזמנו. והנה נעשה כ"ז כדי ליתן מקום לשליטת הדינין, ומשום צורך הבחירה וכנ"ל בכל דברינו.

וזהו שאמרו בזוה"ק (פ' בשלח דף ס ע"א) כי כשהיו ישראל על הים והיה להם שם כל הגילויים הגדולים, עד שראתה שפחה על הים מה שלא ראו הנביאים, הנה לא רצו ליסע משם, בההיא שעתא אמר משה לקב"ה בניך מסניאות תיאובתא לאסתכלא בך לא בעאן לנטלא מן ימא, מה עביד קב"ה אסתים יקריה (הסתיר את אור כבודו מהים) לבר למדברא (שנראה להם בזיו אורו שהוא מבחוץ בהמדבר), ותמן אתגלי ולא אתגלי כו' כדין מסניאות תיאובתא ורעותא לאסתכלא אנטיל לון משה הה"ד ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור, מאי מדבר שור, מדברא דהו בעאן (קבו ע"ג) לאסתכלא ביה זיוא יקרא דמלכא קדישא, ועל דא אקרי מדבר שור כו' (כי שור הוא לשון הסתכלות). אמר ר' אלעזר כד אינון נפקו למדברא לאסתכלא, קב"ה נטל זיוא יקרא דיליה מתמן ואינון אזלו לאסתכלא ביה ולא אשכחוהו¹⁰⁸⁷. והוא כמו שאמרנו, כי גם כל הגילויים הגדולים שבים היה ג"כ רק לפי שעה, וע"ד שהיה בליל א' של פסח. והיה הלידה שלא בזמנו, כי לא זכו לכל אלו האורות אלא רק אח"כ. והיינו כי בשעה שהקדימו נעשה לנשמע, אז נתעטרו בהם וכמ"ש בנמרא שבת (דף פח ע"א), ואח"כ במתן תורה, נמשך בהם ממש ונתייחד בהם ונתייסד בהם אותן האורות לירושת עולם, כי הגם דכתיב (שמות ג' ו) ויתנצלו בני ישראל את עדיים, הנה הוא רק מהגוף והחומר, כי ע"י מעשה העגל, הוחזר גופם לעור משכא דחויא ע' פ' שלח (קסב ע"ב, קסט ע"ב¹⁰⁸⁸), אבל בהנשמה

¹⁰⁸⁷ ז"ל בשלימות: בההיא שעתא אמר משה לקודשא בריך, הוא בניך מסניאות תיאובתא לאסתכלא בך לא בעאן לנטלא מן ימא. מה עביד קודשא בריך הוא, אסתים יקריה לבר למדברא ותמן אתגלי ולא אתגלי. אמר לון משה לישראל, כמה (ס"א זמנין לנטלא מתמן ולא בעו) זמנין אמינא לנטלא מתמן ולא בעיתון עד די אחזי לון זיו יקרא דקודשא בריך הוא במדברא, ומיד הו תאבין ולא נטלו עד דאחיד בהו משה ואחמי לון זיו יקרא דקודשא בריך הוא במדברא, כדין מסניאות תיאובתא ורעותא לאסתכלא אנטיל לון משה. הדא הוא דכתיב "ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור" מאי מדבר שור, מדברא דהו בעאן לאסתכלא ביה זיו יקרא דמלכא קדישא ועל דא אקרי מדבר שור אסתכלותא שם. "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים" ואין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה א) הוי כל צמא לכו למים אמר רבי ייסא וכי מאן יהב להו אורייתא הכא והא עד כען לא אתיהיבת לון אורייתא אמר רבי אלעזר אינון נפקו למדברא לאסתכלא קודשא בריך הוא נטל זיוא יקרא דיליה מתמן ואינון אזלו לאסתכלא (לקב"ה) ביה ולא אשכחוהו.

תרגום: באותה שעה אמר משה לקדוש ברוך הוא, בניך לא רוצים לסוע מהים מרוב השתוקקות להסתכל בך. מה עשה הקדוש ברוך הוא, הסתיר את כבודו החוצה למדבר, ושם התגלה ולא התגלה. אמר להם משה לישראל, כמה (פעמים לנסע משם ולא רצו) פעמים אמרתי לנסע משם ולא רציתם עד שהראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר, ומיד היו תאבנים ולא נסעו עד שאחז בהם משה והראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר, אז מרב תשווקה ורצון להסתכל הסיע אותם משה. זהו שנאמר "ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור" מה זה "מדבר שור", מנהיג שהיו רוצים להסתכל בו, זיו כבודו של המלך הקדוש. ועל זה נקרא מדבר שור שם, הסתכלות. "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים" ואין מים אלא תורה שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" אמר רבי ייסא, וכי מי נתן להם כאן תורה והרי עד עכשיו לא נתנה להם תורה, אמר רבי אלעזר, הם יצאו למדבר להסתכל, והקדוש ברוך הוא נטל זיו כבודו משם והם הלכו להסתכל (לקדוש ברוך הוא) בו ולא מצאו אותו.

¹⁰⁸⁸ ז"ל בדף קסב: מנהרין באינון גופין קדישין דקיימי על טורא דסיני כגוונא דאתון חמאן קיימו כלהו על טורא דסיני בגופין בלא לכלוכא כלל כיון דאמשיכו עלייהו יצה"ר אתהדרו בגופין אחרנין דגופין קדמאין גופין נוכראין הה"ד ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב.

דע"ה ח"ב

והפנימיות, הרי עומדים אותן הכתרים בישראל לעולם, והם תמיד ממלכת כהנים וגוי קדוש, האמרנוהו והאמירנו כי על דבר זה נכרת ברית, ולעולם זאת על ישראל.

אך עכ"פ הוא כי לא זכו ישראל לאלו האורות רק במתן תורה, אבל הגילויים שבים היה רק לפי שעה. ותכף אחר שעלו מן הים ובאו למדבר, נסתלק מהם אותן הגילויים כולן וכנ"ל מדברי הזוה"ק (בשלה ס ע"א) ואמרו שם עוד, אמר ר' שמעון עד דהוו אזלי במדברא אתגלי עלייהו רשותא אחרא דשאר עמין (שר של או"ה והוא הס"מ, שהוא הראש לכל הע' שרים, ע' פ' בא לג רע"א) ופ' בלק (קצב ע"ב)) ההוא דשליט במדברא (והוא הס"מ כמ"ש בפ' תצוה (קפד רע"א)) ואערעו בהו תמן כו' הה"ד ויבואו מרתה כו' ע"ש¹⁰⁸⁹. והרי לנו כי תיכף כשבאו למדבר בא עליהם הס"מ לפתותם ולהטעותם, כי נסתם מהם כל הגילויים דליל א' של פסח ודליל ז' של פסח, וניתן מקום לשליטת הדינין, ונתחדש כח להס"מ ולסיעתו משום צורך הבחירה כנ"ל. אמנם עכ"ז, הנה נשאר בהם רושם גדול, הן מהגילויים דליל א' של פסח, והן מהגילויים אשר על הים, ונתקדשו עי"ז הרבה כדי שיכירו וידעו שהם חלק ה' עמו ונחלתו, וישתדלו בכל תוקף ועזו ללחום מלחמת ה' עם הס"מ וחיילותיו, שהוא היצר הרע הוא השטן הוא המלאך המות (ב"ב טז ע"א), שלא להמשך אחריו אלא לכפותו ולדחותו ולכלותו, ולכך תיכף כשבאו למרה והרגישו שם טעם מר מהתגברות היצר ומפיתוייו כנז' אשר על כן קרא שמה מרה, הנה נאמר (שמות טו כה) שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו, כי ניתן להם שם כמה פרשיות שבתורה שיתעסקו בהם, והוא ע"ד שאמרו (קדושין ל ע"ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, והוא העיץ אשר על ידו נמתקו המים, כמ"ש בזוהר שם (ח"ב ט ע"ב) ע"ש. והנה הטעימן הקב"ה בליל א' של פסח ובליל ז' של פסח מעין נועם זיו אשר לעתיד לבא, שהוא זיו שכינתו ית"ש, כדי שיהיו דבוקים בו יתברך בכל לבבם ובכל נפשם, בכל תורתו ועבודתו ית"ש. אבל אח"כ נסתלק ונטל זיוא יקרא דיליה, והטעימן טעם מר מהסתת היצר ותחבולותיו, והוא שאמר הכתוב (שמות טו כג) ויבאו מרתה כו' ושם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו, כי כל הנסיונות הרי הם ע"י התגברות היצר, והוא עיקר כל העבודה והמצוה לכבוש אותו ולאכפייא ליה כנודע.

והעיקר הוא כי כל הגילויים הגדולים דליל א' של פסח ודליל ז' של פסח, הגם שהיו רק לפי שעה ואח"כ נסתלק מהם, וכן גם עלייתם ומעלתם במתן תורה והמציאות דהלוחות הראשונות, הגם שכפי הנראה הרי לא נתקיימו כ"ז, אך עכ"ז הנה נשאר מכ"ז רושם נעלם בישראל לעולם, והם מתנוצצים תמיד על ישראל בבחי' תגין על האותיות. וכל גילויים

תרגום: מאירים באותם גופים קדושים שעמדו על הר סיני כדוגמא שאתם רואים עמדו כולם על הר סיני בגופים ללא לכלוך כלל. כיון שהמשיכו עליהם יצר הרע, חזרו בגופים אחרים של גופים ראשונים, גופים נכריים, זהו שכתוב "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב".

ז"ל בדף קסט: א"ל אורא דג"ע נשיבו דרוח קודשא אינון ומתלבשן ביה צדיקיא כגוונא דהוו בהאי עלמא ולבתר רוח קודשא שראת על רישא דכל חד וחד ואתעטר ואתעבידא ליה עטרא וכך הוה למרדכי דכתיב "בלבוש מלכות" דיוקנא דהווא עלמא ולבתר "ועטרת זהב גדולה" דא עטרת דשריאת על רישיהון דצדיקיא בהווא עלמא כד קבילו ישראל אורייתא כגוונא דא הוה להון עד דחבו דכתיב בהו "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב" אתפשטו מהווא לבושא.

תרגום: אמר לו אור גן עדן נשיבת רוח הקודש הם, ובו מתלבשים הצדיקים כעין שהיו בעולם הזה, ואחר כך רוח הקודש שורה על ראש כל אחד ואחד, ומתעטר ונעשית לו עטרה. וכך היה למרדכי, שנאמר "בלבוש מלכות", דמות אותו העולם, אחר כך "ועטרת זהב גדולה" זו עטרת ששורה על ראשי הצדיקים באותו עולם, כשקבלו ישראל תורה כדוגמא זה היה להם, עד שחטאו שכתוב בהם "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב", התפשטו מאותו לבוש.

ז"ל בשלימות: עד דהוו אזלי במדברא אתגלי עלייהו רשותא אחרא דשאר עמין הווא דשליט במדברא ואערעו בהו תמן חמו ישראל דלא הוה הווא זיוא יקרא דמלכיהון הדא הווא דכתיב "ויבאו מרתה".

תרגום: עד שהיו הולכים במדבר התגלה עליהם רשות אחרת של שאר העמים אותו ששולט במדבר ופגש בהם שם ראו ישראל שזה לא היה אותו זיו כבוד מלכם זהו שכתוב "ויבאו מרתה".

דע"ה ח"ב

שבתחילה הנה הוא ע"ד (עי' תיקון ז' ז ע"א) סוף מעשה במחשבה תחילה, כי הם אור תכלית האחרון אשר עליה היה כוונת הבריאה, והם מאור הראשון שנגנו. והרי נתגלה מתחילה ואח"כ גנוז, ועכ"ז הנה נשאר רושם ממנו בהבריאה לעולם, והוא לעולם יסוד כל הבריאה כולו וכמ"ש בפ' תרומה (קמט רע"א) ובכ"מ, והנה הוא סוד התנין אשר על האותיות. וכן הוא ג"כ כל הענין המצב העולמות ומדרגת אדם הראשון שקודם החטא, הגם שלא נתקיימו, עכ"ז הנה גילויים בראשונה הוא אינו לבטלה ח"ו, אלא שנשאר מכולם רושם נעלם ושורש נעלם בהבריאה כולה לעולם, והוא יסודה ותכליתה, וכן רק הוא סיבתה, כי לעולם הוא שסיבת כל דבר הוא תכליתה. (קכו ע"ד)

ונודע הוא שכל גילוייו ית"ש הם לעולם בבחי' אור וכלי, גוף ונשמה, כי ע"י הכלי והגוף מתגלה פעולת האור והנשמה שבו. והנה האורות הוא אור עצמותו ית"ש אשר נתגלה בהאור הראשון שנגנו, ובמדרגת אדה"ר שקודם החטא ובכל הגילויים הגז' דליל א' של פסח ודליל ז' של פסח ובמתן תורה והלוחות הראשונות שהם מעשה אלהים ומכתב אלהים, והכלי אשר לכל האורות והגילויים הללו הנה הם ישראל, שהם בנים למקום וחלקו ונחלתו לעולם, ועל ידם הוא כל הגילויים כולם, ע"ד האור והנשמה המתגלה ע"י הכלי והגוף. והנה מה שסידר הוא ית"ש בכל סדר גילוייו שהם באור וכלי, הנה הוא כי הכלי היא עצמו סיבת הגילוי והאור, כי לכך נתגלה כדי להנהיגה מזיו אורה, וזה סוד הכתוב כל פעל ה' למענהו (משלי טז ד), כי הכל הוא בשביל גילוייו, כדי שיתגלה בהם, וכל הנברא לכבודו ברא, שיתגלה בהם כבודו ומלכותו, כי רק זה הוא הטוב האמיתי שאין למעלה מזה. והוא ישראל סיבת גילוייו, כי בשבילם נתגלה, כדי להנהיגם מזיו אורו, ועיקר גילוייו הוא רק להם ובהם, כי מתייחד אורו בהם. ולא עוד אלא שסידר הוא ית"ש שהם עצמם ימשיכו את אורו וגילוייו ע"י מעשיהם נאו במאורעותיהם כנ"ל דרוש ד' ענף י"ז י"ח י"ט, והרי הם סיבת גילוייו ממש. ולכן בעת אשר לקח אותם לעם, הנה הראה להם את זיו אורו בכל אותן הגילויים דליל א' של פסח ודליל ז' של פסח ובמתן תורה, ובכל גילוי וגיילוי היה התפשטות והסתלקות, כי מתחילה היה מתפשט ומאיר להם, ואח"כ נסתלק ונתעלם כדי שיכירו את זיו אורו וישכילו ויידעו מה חובתם ופעולתם בעוה"ז, ובאשר כי עיקר הסיבה להמשכת אורו הוא ע"י כפיית היצר וביטול הזוהמא והרע. וכמו שבארנו עומק סוד הענין לעיל דרוש ד' מענף י"ז והלאה, וכן בספר הקדו"ש שער ו' מפרק ד' עד סופו, ע' שם ושם ויהיו כבשים ללבושך. ולכן ברא הקב"ה את הרע ונתן כח וממשלה לאדם עליו לכבושו ולכפותו, וכמ"ש (בראשית ד ז) ואתה תמשול בו, כי בזה הרי יסובב ע"י האדם עצמו את כוונת הבריאה בתכלית גילוייו ית"ש. ולא עוד אלא שסידר הקב"ה שגם יציאת הרע מן הכח אל הפועל ותערובתו בהבריאה יהיה ג"כ רק ע"י האדם עצמו, וכמו שבארנו לעיל דרוש ב' ובדרוש ד' בענין החטא של אדה"ר.

והרי לנו שכוונת הבריאה כולה, שהוא למען אורו וגילוייו ית"ש שיתגלה בישראל בהם ועל ידיהם, והנה הוא ע"י כפיית הרע והוא ע"י מציאותו וביטולו, הרי נעשה כ"ז ע"י ישראל עצמן לעולם. וההתחלה לזה היה מתחיל תיכף מאדם הראשון, שהוא כלל כל הנשמות¹⁰⁹⁰, והשורש היה מהתקע"ד דורות דעולם התוהו, שהם יוכללו ויתקנו ג"כ בתיקון כלל ישראל וכנ"ל דרוש ד' ענף י"ח סי' א' בסוד הכתוב (תהלים קה ח) דבר צוה לאלף דור ע"ש, כי ע"י התקע"ד דורות יצא הרע מן הכח אל הפועל, ואח"כ ע"י אדה"ר נשתרבה הרע ועלה עד ראש הבריאה, ונעשה תערובות הרע בטוב. ואח"כ ע"י הריסות הגדולות דהמבול וההפלגה והפיכת סדום, התחיל התיקון והבירור, ונבררו ע"י נשמת

¹⁰⁹⁰ תנחומא פקודי סימן ג'.

דע"ה ח"ב

ישראל לעצמן. ואח"כ בגלות מצרים נצרפו ונתלבנו ונעשו ראויים להיות בנים למקום כנודע בדברי האריז"ל בדרושי פסח (שעה"כ א').

אמנם בשביל שכל התיקונים הללו הרי היו נעשים עדיין רק ע"י מאורעות לבד ולא ע"י מעשים כלל, וכל התיקונים אשר ע"י מאורעות הנה הם רק בתיקוני דסוד עין הדעת, אבל התיקוני אשר בסוד עין החיים הנה הם רק ע"י תורה ומעשים טובים דוקא וכנ"ל דרוש ד' ענף י"ט, לכן היה כל הנאולה ע"י גילויים הגדולים אשר בליל א' של פסח ודליל ז' של פסח, שהם מהדעת עלאה רוא דמתקלא שהוא סוד עין החיים. והטעימן הקב"ה מאור הזה, ואח"כ נסתלק ולא נשאר בהם ממנו רק רושם לבד כדי שידעו מה שמוטל עליהם לתקן מעתה כל התיקונים רק בסוד עין החיים, שהוא התורה שניתן להם אשר בה תלוי ביטול הזוהמא והרע, ועל ידה הוא כל ההתפשטות דאורו וגילוייו ית"ש שהוא עיקר הכוונה בכל הבריאה כולה. וזהו ג"כ כל ענין הליכתם במדבר, כי שם הוא עיקר ממשלת הס"מ ושם הוא מקומו, ולכך הלכו שם. ושם ניתן להם התורה כדי לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה, וע"י הליכתם ועיכובם שם מ' שנה אתבר תוקפיה, וכמ"ש בפ' תצוה (קפד וקבח ע"א) {ע"א¹⁰⁹¹} וכן בפ' תרומה (קנו ע"ב¹⁰⁹²) ע' שם ושם. וזכו משם לכל הריבוא ריבואות בריתות שנכרתו בין הקב"ה לישראל, כמ"ש בסוטה (לו ע"ב¹⁰⁹³).

אמנם באשר שכל אותן הגילויים, הנה הגם שהכוונה בהם היה כדי שיעשה כל התיקונים מעתה על ידיהם, העיקר בתהלוכות סוד העין החיים וכנז', אך באשר שכל אותן הגילויים הרי היה מתחילה שלא בסיבתם והוא שלא בזכותם כלל, והרי הוא נגד הסיבה המכוונת הנ"ל ס' ב'. ולכן לא היה אפשר להשלים כל התיקונים בסוד עין החיים לבד, אלא בסוד עין הדעת ג"כ, והוא ע"י נסיונות ומאורעות. ולכן היה נעשה ענין ב' הנשיכין כנ"ל בכל דברינו, וזה גרם להם כל מה שנכשלו במדבר וכל התלאות שבמדבר, וכן כל תהלוכות ההנהגה אשר עד ביאת המשיח. כי נעשה מעתה התיקונים כולם רק בסוד עין החיים ועין הדעת יחד, והוא ע"י תורה ומעשים טובים וע"י חבלים וצירין. וכל השיעור

¹⁰⁹¹ ומדברא דאיהו תקיף משאר מדברין בעלמא. מאי טעמא, בגין דההוא שעתא דנפקו ישראל ממצרים ואשתלימו לשתיין רבין אתתקף מלכותא קדישא ואסתלק על כלא וסיהרא אתנהירת וכדין אתכפיא מלכו חייבא סטרא אחרא ואפיק לון קודשא בריך הוא למיהך במדברא תקיפא דאיהו אתר ושלטנו דסמא"ל חייבא דאיהו דיליה ממש בגין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה (ס"א ולאחתא ליה) ולאכפיא ליה דלא ישלוט ואלמלא דחאבו ישראל בעא קודשא בריך הוא לאעברא ליה מעלמא.

תרגום: ומדבר שהוא חזק משאר מדבריות בעולם מה הטעם, משום שבשעה ההיא שיצאו ישראל ממצרים, ונשלמו לששים רבוא, התחזקה המלכות הקדושה ועלתה על הכל והאירה הלבנה ואז נכנעה מלכות הרשעה הצד האחר, והוציא אותם הקדוש ברוך הוא ללכת במדבר חזק שהוא מקום ושלטון סמא"ל הרשע שהוא שלו ממש, כדי לשבר חזקו וכחו ולכתת ראשו (ולהוריד אותו) ולהכניע אותו שלא ישלוט, ואלמלא חטאו ישראל רצה הקדוש ברוך הוא להעבירו מן העולם.¹⁰⁹² אזלי ישראל במדברא ביה, אלא כיון דהא אזלו ביה ישראל ארבעין שנין הא אתבר תקפיה ותוקפיה אתתקף באתר דלא עבר ביה גבר תמן לעלמין, ובההוא טורא הא הוה דיוריהון דישראל תמן ארבעין שנין. אבל בהאי שעיר ההוא אתר איהו טינרא תקיפא עלאה ותחות עמקא דההוא טינרא דבר נש לא (ס"א לא יכיל למיעל תמן) עייל תמן איהו שליט יתיר למיכל טרפיה בגין דיתעבר מעלייהו דישראל.

תרגום: שהלכו בו ישראל במדבר, אלא כיון שהרי הלכו בו ישראל ארבעים שנים הרי נשבר תקפו ותקפו התחזק במקום שלא עבר בו איש שם לעולמים ובאותו הר הרי היה דיורם של ישראל שם ארבעים שנים. אבל בשעיר הזה אותו מקום הוא סלע חזק עליון ותחת עמק אותו סלע שאיש לא (אינו יכול להכנס לשם) נכנס שם הוא שולט יותר לאכל טרפו כדי שיעבר מעל ישראל.

¹⁰⁹³ ז"ל: "אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגו'" וכתוב ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו' נמצא מ"ח בריתות על כל מצוה ומצוה ר"ש מוציא הר גריזים והר עיבל ומכניס אהל מועד שבמדבר ובפלוגתא דהני תנאי דתניא רבי ישמעאל אומר כללות נאמרו בסיני ופרטות באהל מועד ר' עקיבא אומר כללות ופרטות נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב. ואין לך כל דבר מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות.

דע"ה ח"ב

שחסר מהזכות ומעשים הנה הוא נשלם ע"י מאורעות ועונשים, ומתעכל וכלה הזוהמא והרע עכ"פ ובסוד הכתוב (קחלת ח ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. ומתבררים ע"י הגבורות כולם, ומתהפכים לרשפי אש שלהבת יד¹⁰⁹⁴, השורף ומכלה כל חלאה צחנה וזוהמא וכנ"ל דרוש ד' ענף י"ז י"ח עומק סוד הענין בזה ע"ש. וכשיושלם כל השיעור הראוי לזה, אז יתהפכו כל הגבורות לשלהובין דרחימו ונוכה לגילת ורנן כבוד הלבנון, ולראות כבוד ה' הדר אלהינו שיהא קדושתו ית"ש מלא כל העולם כולו בב"א.

דרוש ה ענף ג סימן א

הצור והסלע הם בסוד יסוד דנוק', שכן בקטנות מכונה היסוד שלה "צור", אמנם בגדלות לפעמים מכונה היסוד שלה "סלע".

וכן הוא לענין המטה. ישנם ב' מיני מטות, מטה דעץ החיים ומטה דעץ הדעת, ושניהם הם בסוד יסוד דז"א, וכשהוא בגדלות אז הוא בסוד לויתן ונחש בריח, וכשהוא בקטנות אז הוא משתמש ע"י מט"ט. כשהזו"ן בקטנות, המה בסוד דרך נחש עלי צור, ושימושם אז הוא ע"י ב' הנשיכין, והיה ענין הכאת המטה בצור בסוד דרך נחש עלי צור. ולא היה ראוי שייוולד מהזיווג הזה כי אם שפעת דינין וגבורות, אשר בהם נאחזים החיצונים, ועכ"ז הנה נתהפך הדבר ויצאו ממנו מים חיים, שהוא שפע של חסדים בלבד, הרי הוא באר מרים שהיו מימיו קדושים.

הצור הוא סוד יסוד דקטנות, ושם הוא מקום אחיזת החיצונים. ואז נתהפך, ונעשה לנביעו דבאר מים חיים. וכדי שלא יתאחזו החיצונים באותה ההארה ח"ו, אמר הקב"ה "הנני עומד לפניך שם על הצור". והרי נעשה בענין הצור ע"ד ליל ז' של פסח בקריעת ים סוף, ולא עוד, אלא שלא ניתן לחיצונים מזה הצור מאומה, והיינו הבאר של מרים אשר חיצוניותה היא מים, ופנימיותה הוא אורייתא דאצילות, והוא נשמתא דאורייתא אשר לזה זכו ישראל בעת מתן תורה, והוכשרו ישראל לכ"ז ע"י הבאר של מרים.

והנה בינה, ז"א ונוק' נקראים צור, וכשנאמר "והכית בצור", ר"ל שתכוון להמשיך גבורות ממותקים שבז"א, ותמשיך אותו לצור שבמלכות, והצור שבמלכות הוא גבורות בלי מיתוק.

והנה על סוד כל הדברים הללו שאמרנו היה ג"כ כל עומק הענין דהצור והסלע והמטה, כי הצור והסלע שניהם הם על סוד היסוד דהנוק', כי בקטנות נקרא היסוד שלה בשם צור¹⁰⁹⁵, שאז הוא בגילוי אור דאלהים דההי"ן גימ' רצ"ה, ועם הכללות דשם אלהים הוא גימ' צור. אבל בגדלות נקרא לפעמים היסוד שלה בשם סלע (ע' פנחס רכט ע"ב, תצא רעט ע"ב) ע"ש אהיה דיודי"ן עם הכולל שלה¹⁰⁹⁶.

וכן המטה הנה ישנם ב' מיני מטות, מטה דעץ החיים ומטה דעץ הדעת, וכמ"ש בפ' משפטים (קטו ע"א) וע' תיקונים (תי' ס דף קט ע"א ובתיקון כא מדף מג עד דף מו) בהגר"א שם ע"ש כל הענין. וב' המטות, שניהם הם על יסוד דז"א, וכשהוא בגדלות אז הוא בסוד לויתן נחש בריח, שמשמש באור הדעת עלאה המברית מן הקצה אל הקצה¹⁰⁹⁷, אבל כשהוא בקטנות אז הוא משתמש ע"י מט"ט וכמ"ש בתיקון ס' שם, והוא מתהפך ממטה לנחש, שהוא מזכו לחובא, ומנחש למטה, מחובא לזכות, כי הוא (בראשית ג כד) להט החרב המתהפכת, וע"ש עוד בתי' ס"ח (קיד ע"א). וכשהזו"ן הם שניהם בקטנות, הוא סוד (משלי ג יט) דרך נחש עלי צור, ושימושו הוא אז ע"י ב' הנשיכין כנ"ל, וזהו הנס הגדול שנעשה על הצור בחורב, כי הנס שהזו"ן היו אז שניהם בקטנות, וכמו שאמרנו לעיל שאחר יום ז' של פסח נסתלקו האורות וחזרו לקטנותן עד מתן תורה.

והיה הענין דהכאת המטה בצור בסוד דרך נחש עלי צור, והרי היה ראוי שייוולד מהזווג הזה רק שפעת דינין וגבורות אשר בהם נאחזים החיצונים. ועכ"ז הנה נתהפך הדבר ויצא ממנו מים חיים, שהוא רק שפעת חסדים לבר, וזהו שאמר הכתוב (תהלים קיד ח)

¹⁰⁹⁴ עי' לעיל הערה 112.

¹⁰⁹⁵ עי' ליקוטי תורה חוקת.

¹⁰⁹⁶ אל"ף ה"י יו"ד ה"י בגימ' קס"א סל"ע בגימ' ק"ס עם הכולל קס"א.

¹⁰⁹⁷ עי' לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

ההופכי הצור אגם מים, והוא הבאר של מרים שהיה כולו מים קדושים, ע' פ' משפטים (קיד ע"ב) וח"ג [חקת] (קפא ע"ב). ואמרו בפ' בשלח (דף סד ע"ב) כי אותן המים היו נמשך בהו"ן מנהירו דאו"א, וקב"ה בהאי צור אתער לארקא מיא, דהא לא אתחזי (כי אין ראוי המים לבוא מסטרא דגבורה אלא מסטרא דחסד דוקא, וכאן יצאו המים כולן הסדים מסטרא דגבורה ג"כ) ודא הוא אַת וניסא דקב"ה, ועל דא שבח דוד ואמר ההפכי הצור אגם מים. ומשמע ההפכי דהא לאו ארחוי דצור בכך, ועל דא בצור עלאה (שהוא בינה) אפיק מיא מאתר דלתתא (שהוא המלכות). ר' שמעון אמר הצור תמים פעלו כו' דאתהפך הצור למעבד פעלו דתמים, ומאי איהו אברהם (שהוא מדת חסד)¹⁰⁹⁸. ע' ב"מ (פו ע"ב) כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו, עשה הקב"ה לבניו בעצמו כו', והוא עומד עליהם תחת העץ הנני עומד (קכח ע"ב) לפניך שם על הצור כו' יוקח נא מעט מים והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם כו'. בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים. והוא עצמו מה שנאמר (שמות יז ו) והכית בצור מפני רש"י שם. [וכן הסכימו כל המפרשים דהצור הוא עצמו הבאר של מרים, ובו הסתפקו כל המ' שנה, ע' תענית (ט ע"א) וכן בזה"ק פ' חוקת (קפא ע"ב) וכן הוא בסדר עולם (פרק ה), כי ברפידים נתנה להם הבאר, וע' עוד מדרש רבה (פ' חקת פ"ט ס" כה). ומכ"ז קשה לי מאד בזה"ק (משפטים קיג סע"ב בסבא שם) שאמר דעד כאן לא הוה להו בירא עד דאתו למדבר מתנה כו' ע"ש. וקשה לי מאד, כי הרי הצור שהוא הבאר של מרים, כבר זכו לזה ברפידים¹⁰⁹⁹, וראיתי שגם הרב הקדוש בעל מקדש מלך זל"ה העיר בזה ג"כ, אבל תירוצו הנה אני בעניי לא מצאתי בדבריו בזה לא טעם ולא ריח ע' עליו].

ועכ"פ כי ענין הצור הוא היסוד דקטנות, ושם הוא אחיות החיצונים, ואז נתהפך ונעשה לנביעו דבאר מים חיים, מים קדושים, מים מתיקין, ממבוע דאור א"ס וכמ"ש בפ' משפטים (קיד ע"ב), וכדי שלא יתאחוזו החיצונים באותו ההארה ח"ו, לכן אמר הקב"ה (שמות יז ו) הנני עומד לפניך שם על הצור. והרי נעשה בענין דהצור ע"ד ליל ז' של פסח בקריעת ים סוף וכנ"ל ענף ב' ס"י חט"י, ולא עוד כי כאן בהצור הנה לא ניתן להחיצונים מזה מאומה כלל, כי לזה נאמר הנני עומד לפניך שם על הצור כנז', והוא הבאר של מרים אשר חיצוניותה הוא מים, ופנימיותה הוא אורייתא דאצילות¹¹⁰⁰, אורייתא דקב"ה, שהקב"ה עוסק בה בכל יום וכמ"ש בעבו"ז (ג ע"ב וד ע"ב) והוא נשמתא דאורייתא אשר

¹⁰⁹⁸ ז"ל בשלימות: וקודשא בריך הוא בהאי צור אתער לארקא מיא דהא לא אתחזי (אלא מגדולה) ודא הוא את וניסא דקודשא בריך הוא ועל דא שבח דוד ואמר "ההפכי הצור אגם מים וגו'" (תהלים קיד ח) ומשמע ההפכי דהא לאו ארחוי דצור בכך. ועל דא בצור עלאה אפיק מיא מאתר דלתתא ומה שמיה דההוא דלתתא סלע דכתיב "והוצאת להם מים מן הסלע" (במדבר כ ח) ובמה אפיק האי סלע מיא בחילא דצור דלעילא. רבי שמעון אמר "הצור תמים פעלו" (דברים לב ד) מאי משמע הצור תמים פעלו דאתהפך צור למעבד פעלו דתמים ומאי איהו, אברהם.

תרגום: והקדוש ברוך הוא מתעורר בצור הזה להוריק מים שהרי לא ראוי (אלא מגדלה) וזהו אות ונס של הקדוש ברוך הוא. ועל זה שבח דוד ואמר (תהלים קיד) "ההפכי הצור אגם מים וגו'" ומשמע "ההפכי" שהרי אין דרך הצור בכך.

ועל זה בצור העליון הוציא מים ממקום שלמטה ומה שמו של אותו שלמטה, סלע, שנאמר "והוצאת להם מים מן הסלע" ובמה הוציא הסלע הזה מים, בכח הצור שלמעלה.

רבי שמעון אמר "הצור תמים פעלו" מה משמעו של הצור תמים פעלו שהתהפך הצור לעשות פעלו של תמים. ומיהו התמים, אברהם, שנאמר בו "התהלך לפני והיה תמים" וזהו ההפכי הצור אגם מים ומשמע תמים פעלו, וזה אברהם.

¹⁰⁹⁹ הגה"ה מרבינו - אמנם ראיתי בהגר"א באד"ר פ' בלק מהדורא ב' שא' כי כל המ' שנה היה רק כמין סלע ונתגלגל עמהם, ובערבות מואב הנה שם נקבע ונעשה כמו באר עד שנגזז לאחר מיתת משה רבינו ע"ה.

¹¹⁰⁰ עי' הערה 297.

דע"ה ח"ב

זכו ישראל לזה בעת מתן תורה, וכמ"ש בפ' בהעלותך (קנב ע"א) וע' סוף פ' יתרו (צד ע"א). והנה הוכשרו ישראל לכ"ז ע"י באר של מרים, שהוא הצור בחורב אשר נתנה להם ברפידים, כמ"ש בסדר עולם (פרק ה) ובו הסתפקו ישראל כל הארבעים שנה כמ"ש במדרש רבה (פ' חוקת פי"ט סי' כה) וכנ"ל.

והנה אמרו בזה"ק (פ' בשלח סד ע"א¹¹⁰¹ וכן בפ' תזריע מד ע"א¹¹⁰²) אית צור ואית צור כו', ע' שם ושם, כי בינה נקרא צור ע"ש אלהים דההי"ן וכנ"ל, וכן הו"א נקרא צור ע"ש הויה בהכאה¹¹⁰³ וכמ"ש בשער ז"א (ריש פרק ד), וכן המלכות נקרא ג"כ צור וכנ"ל. וזהו שאמר (שמות יז ו) והכית בצור, ור"ל שתכוון להמשיך את השם הויה בהכאה, שהוא גימ' צור, והוא גבורות ממותקים, ותמשיך אותו להצור שבמלכות, שהוא השם אלהים דההי"ן שבה, הנמשך בה מהצור שבבינה מהשם אלהים דההי"ן אשר בה. והצור שבמלכות הוא גבורות בלתי מיתוק, אך ע"י המשכת והיחוד מהצור שבז"א, יומתקו גם הם ויתבסמו, ויתהפך אותו הצור לאגם מים, מייין שלם, מייין צלילן, מייין מתוקים, והוא מה שאמר והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם. וזהו הענין מה שבהצור בחורב כתיב (שם) ויקרא שם המקום מסה ומריבה, וכתוב מסה ומריבה רק על המקום ולא על המים ח"ו, משא"כ בפ' חוקת כתיב (במדבר כ יג) המה מי מריבה, וכתוב שם מריבה על המים גופה, והוא כי בהצור שבחורב, שם יצאו מייין שלם מייין מתוקים כנוז, וע' בפ' נח (דף סו ע"א) עש"מ, והוא הבאר של מרים הניתן להם ברפידים והיו המים אז מהורים וקדושים כנ"ל.

¹¹⁰¹ ז"ל: רבי אבא אמר אית צור ואית צור מסטרא דצור עלאה נפק צור אחרא ומאי צור עלאה צור דכל צורים, ומאי איהו ההוא דאולידת לישראל דכתיב "צור ילדך תש"י" דהא מסטרא דצור עלאה דלעילא נפקא צור אחרא מסטרא דאימא נפקא גבורה ואזלא.

תרגום: רבי אבא אמר יש צור ויש צור. מצד הצור העליון יוצא צור אחר, ומה זה צור העליון צור של כל הצורים, ומהו, אותו שהוליד את ישראל שנאמר "צור ילדך תש"י" שהרי מצד של הצור העליון שלמעלה יוצא צור אחר, מצד האם יוצאת גבורה.

¹¹⁰² ז"ל: "אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'" רבי יהודה פתח (ש"א ב ב) "אין קדוש כיהו"ה כי אין בלתך ואין צור כאלהינו" האי קרא קשיא, אין קדוש כיהו"ה משמע דאיכא קדוש אחרא, בגין דכתיב כיהו"ה, ואין צור כאלהינו משמע דאיכא צור אחרא, אלא ודאי אין קדוש כיהו"ה, דכמה קדישין נינהו קדישין לעילא דכתיב "ובמאמר קדישין שאלתא" ישראל קדישין נינהו דכתיב "קדושים תהיו" (ויקרא יט ב) וכלהו קדישין, ולא קדישין כיהו"ה ומאי טעמא בגין דכתיב "כי אין בלתך", מאי כי אין בלתך, אלא קדושה דקודשא בריך הוא בלתי קדושה דלהון דהוא לא אצטריך לקדושה דלהון אבל אינון לאו אינון קדישין בלתך ודא הוא "כי אין בלתך" אין קדושה דלהון בלתך ואין צור כאלהינו כמה דאוקמוה דקודשא בריך הוא צר צורה בגו צורה ותקין לה ונפח רוחא דחיי ואפיק ליה לאוירא דעלמא. דבר אחר "ואין צור כאלהינו" אית צור דאקרי צור "הביטו אל צור חוצבתם" (ישעיה נא א) "והכית בצור" (שמות יז ו) "הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב" וכלהו אקרון צור, ואין צור בכלהו כאלהינו, דליה שולטנו ומלכותא על כלא.

תרגום: "אשה כי תזריע וילדה זכר וגו'", רבי יהודה פתח, "אין קדוש כה" כי אין בלתך, ואין צור כאלהינו", הפסוק הזה קשה, "אין קדוש כה", משמע שיש קדוש אחר, משום שכתוב "כה". "ואין צור כאלהינו", משמע שיש צור אחר, אלא ודאי אין קדוש כה, שכמה קדושים הם, קדושים למעלה שנאמר "ומאמר קדישין שאלתא", ישראל הם קדושים שנאמר "קדושים תהיו", וכולם קדושים ולא קדושים כה, ולמה, משום שכתוב כי אין בלתך. מה זה כי אין בלתך, אלא קדושת הקדוש ברוך הוא בלתי הקדושה שלהם, שהוא לא צריך את הקדושה שלהם, אבל הם אינם קדושים בלתך, וזהו כי אין בלתך, אין הקדושה שלהם בלתך. "ואין צור כאלהינו", כמו שבארורה, שהקדוש ברוך הוא צר צורה בתוך צורה, ומתקין אותה ונופח רוח חיים ומוציא אותה לאויר העולם. דבר אחר, ואין צור כאלהינו, יש צור שנקרא צור, הביטו אל צור חוצבתם, והכית בצור, הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב, וכולם נקראים צור, ואין צור בכלם כאלהינו, שלו השלטון והמלכות על הכל.

¹¹⁰³ י' פעמים י', י' פעמים ה' ק"ן, ה' פעמים ה' ה' פעמים ו' נ"ה, ו' פעמים ו' ו' פעמים ה' ה' פעמים ה' גי' צ"א, גי' צו"ר.

דע"ה ח"ב

דרוש ה ענף ג סימן ב

ועתה נבוא לבאר את החילוקים שבין המעשה שבצור למעשה שבסלע. דרגא דמשה ע"ה היה ברזא דמתקלא, סוד הדעת עילאה הנמשך מרזא דאור א"ס, והוא סוד עץ החיים. לכן יתכן היה שיתוקנו כל העולמות על ידו למדרגתם שקודם החטא. לכן ניתנה התורה רק על ידו. וכן כל חידושי התורה המתחדשים בכל עת המה לעולם רק על ידו, וכן על ידו שורה השכינה בישראל.

והנה ע"ד שאמרנו במשה רבינו ע"ה, כן הוא במט"ט שר הפנים, כי הוא בפנימיות ג' העולמות בי"ע, כללות הרוח שבהם: ראשו בבריאה, גופו ביצירה, רגליו בעשיה. ונקרא "שר הפנים" ע"ש שהוא מקבל פני שכינה, והשכינה מתלבשת בתוכו, וכל צבא השמים מתנהגים ע"י השכינה המתלבשת בו. על ידו הוא שהשתמש משה רבינו ע"ה בכל אשר עשה, והיינו המטה אשר נמסר בידו, שמסרו הקב"ה לעשות ע"י את כל הניסים. והנה התלבשות השכינה במט"ט, הנה הוא בשני בחי' כלליים: לפעמים הוא בהתגלות אור האצילות, ולפעמים הוא בהסתר ובהעלם לפי מדרגת הבי"ע.

כשהוא בהתגלות אור האצילות, אזי עומדים מט"ט ומטה משה בסוד עץ החיים, ונקראים אז "מייט"ט" ע"ש השכינה הכלולה מ' ספי", וכן המטה נקרא אז בשם "מטה האלהים". אמנם כשהשכינה מסתתרת בו ונעלמת בו רק לפי מדרגת הבי"ע אשר שם, הרי הוא תערוכת הרע בטוב, אזי נקרא "מט"ט" בלא י' ע"ש המ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא הכלולים בו, והוא אז בסוד עץ הדעת טו"ר, וכן המטה נקרא אז ע"ש משה, שכן אף הוא אז רק בסוד עץ הדעת. והנה בכל א' מאלו הב' ישנם כמה בחי', שכן ההסתר וההעלם אינו שוה שכן הוא תלוי במעשה התחתונים.

מטה משה הוא לעולם בסוד מט"ט, אלא שהן המטה והן מט"ט הם לפעמים בסוד עץ החיים ולפעמים בסוד עץ הדעת.

וכן בהיות המטה בסוד עץ החיים, אזי הוא נקרא בשם מטה האלהים, וכן הוא נקרא לפעמים ג"כ בשם "מטה" סתם, והוא עוד יותר נעלה מאשר מטה האלהים. אך כאשר נקרא הוא בשם לואי, כגון הפסוק "ואת המטה הזה תקח בידך" אזי הוא רק המטה אשר בסוד עץ הדעת. (וכן הוא בכל מקום שמייחס אותו למשה רבינו ע"ה בלבד, כמו "מטך" או "מטהו").

ואין הכוונה שהיו שתי מטות, אלא שהמטה עצמו היה כלול משני בחי', והיה עומד לפעמים בבחי' זו ולפעמים בבחי' זו. תחילת מציאותו של המטה היה רק בסוד עץ החיים, ובגלות מצרים ע"י שנטמאו ישראל נשתנה המטה ג"כ ונתגלה למשה רבינו ע"ה בעת מראה הסנה שהוא רמו על גלות השכינה, ואז נתגלה לו שנשתנה גם המטה בסוד עץ הדעת.

מה שאמרנו לעיל שכאשר הוא בסוד עץ הדעת הוא מתייחס על שם משה אין הכוונה שהיה משתנה להיעשות בסוד עץ הדעת מגרמת משה וחלילה, אלא רק ע"ד שנאמר "רד כי שחת עמך", ואמרו רז"ל (ברכות ל"ב א') רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ועכשיו ישראל חטאו, גדולה למה לך. כן היה ע"ד בענין המטה, שכאשר נשתנה המטה ליעשות בסוד עץ הדעת מגרמת מצב ישראל, אזי מייחסו על שם משה, שהרי ירד אז משה רבינו ע"ה ג"כ, אע"פ שמשו רבינו ע"ה היה עומד לעולם בסוד עץ החיים, אך מגרמת ישראל נעשה המטה בסוד עץ הדעת, ונעלם האור ממשה רבינו ע"ה.

והענין מה שנאמר בהצור (שמות יז ו) והכית, ובהסלע (במדבר כ ח) ודברתם. וכן בהצור נאמר (שמות יז ה) וקה אתך מזקני ישראל, ובהסלע נאמר (במדבר שם) והקהל את העדה שהוא כל ישראל כולם. וכן בהצור נאמר (שמות שם) ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך, ובהסלע נאמר (במדבר שם) קח את המטה סתם. וכתוב שם אח"כ (שם שם ט) ויקח משה את המטה מלפני ה', ומייחס את המטה שהיה מלפני ה', משא"כ בהצור שם כתוב ומטך, והיה מיוחס עדיין על שם משה לבד. וכן גם בהסלע, אחר שהכה אותו, הנה כתוב שם ג"כ (במדבר שם יא) ויך את הסלע במטהו, ולא כתיב בהמטה סתם, אלא שכתוב במטהו, והרי חזר לייחסו רק על שם משה.

והענין בכ"ז הוא כי נודע הוא כי דרגא דמשה ע"ה הנה היה ברזא דמתקלא¹¹⁰⁴, סוד הדעת עלאה הנמשך מרזא דאור א"ס, והוא סוד העץ החיים, מקור החיים, חי העולמים, והוא האות ו' דהשם הויה ב"ה, שהוא לוינתן נחש בריה, המברית מן הקצה (קבת ע"ג) אל הקצה¹¹⁰⁵, ומשם היה נשמת משרע"ה, משם מכוון בלתי התלבשות כלל, וכל הדרגין תתאין שנמשך דרך שם היה רק דרך מעבר לבד. והנה היה הוא מהאור הגנוז עצמו ע' פ' שמות (יא ע"ב יב ע"א יט ע"א) ופ' בשלח (נג ע"ב נד ע"א). ולכן היה עלול ואפשר שיתוקנו כל העולמות על ידו למדרגתם שקודם החטא, ושיתפשט ויתגלה האור

¹¹⁰⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ד ד"ה ומלך הראשון.

¹¹⁰⁵ עי' לעיל הערה 57.

דע"ה ח"ב

הגנוז לעילא ולתתא כמו אחר התיקון העתיד, כי הוא היה הצינור להתפשטות האור הדעת עלאה אשר מרזא דאור א"ס, ולכן ניתן התורה רק על ידו. וכן כל חידושי תורה המתחדש בכל עת הוא לעולם רק על ידו, וכמ"ש ברע"מ (תצא דף רפ ע"א) אנת נהיר בכל מארי הלכות וקבלות, ולך אשתקיין בגניזו כמבועא דאשקי לאילנין תחות שרשיהון כו'¹¹⁰⁶. וכן על ידו שורה השכינה בישראל, והוא ממה שכתוב (תהלים קמד טו) אשרי העם שככה לו, שככה גימ' משה, וכן למכון שבתו השגיה (שם לג יד) הוא ר"ת משה, כמ"ש בתיקונים (תיקון סט דף קלא ע"א¹¹⁰⁷ בהגר"א¹¹⁰⁸) ע"ש. וכ"ז הוא כי הוא הצינור לאור הדעת עלאה כנו', והוא העץ החיים דרגא דעד"א, והוא ת"ת דאצילות שבתוכו מתלבש הדעת, כן היה משרע"ה בעוה"ז.

והנה ע"ד שאמרנו במשה רבינו ע"ה, כן הוא במט"ט שר הפנים, כי הוא בפנימיות הג' עולמות בי"ע, כללות הרוח שבהם, ראשו בבריאה, גופו ביצירה, רגליו בעשיה¹¹⁰⁹. ונקרא שר הפנים כי הוא מקבל פני שכינה, והשכינה מתלבשת בתוכו, וכל צבא השמים מתנהגים על ידו ע"י השכינה המתלבש בו, ע' זוהר ויחי (רכג רע"ב¹¹¹⁰) ותיקונים (תיקון סח). והנה על ידו השתמש משה רבינו ע"ה בכל אשר עשה, כי הוא המטה אשר נמסר בידו, כי מסרו אותו הקב"ה ביד משה רבינו ע"ה לעשות עי"ז כל הניסים כולם.

והנה התלבשות השכינה המתלבש במט"ט, הנה הוא בשני בחי' כלליים, כי לפעמים הוא בהתגלות אור האצילות, ולפעמים הוא בהסתר ובהעלם לפי מדרגת הבי"ע. וכשהוא בהתגלות אור האצילות, אז עומד מט"ט וכן המטה משה בסוד העץ החיים, ונקרא אז מט"ט ג"כ בתוספת י', שהוא מיט"ט ע"ש השכינה הכלולה מי' ספי', והוא הי' דאדני המתגלה בו, וכן המטה משה נקרא אז בשם מטה האלהים. אבל כשהשכינה מסתתר בו ומתעלם בו רק לפי מדרגת הבי"ע אשר שם, הוא התערבות רע בטוב, אז נקרא מט"ט בלא י' ע"ש המ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא הכלולים בו, והוא אז בסוד עץ הדעת טו"ר, וכן המטה נקרא אז ע"ש משה, כי הוא ג"כ אז רק בסוד עץ הדעת. והנה יש בכל א' מאלו הב' ג"כ כמה בחי', כי ההסתר וההעלם הוא אינו שוה כי הוא תלוי לפי מעשה התחתונים, וכן הגילוי דאור האצילות אשר בו הנה אמרו בתיקונים (דף סז ע"ב) כי לזמנין אשתכח ביה עד"א ולזמנין צדיק ולזמנין שכינתא עלאה ולזמנין שכינתא תתאה כו' דאיהי שכינתא י' כלילא מעשר ספירן, י' מן מיט"ט כל ספירן פועלים ביה בהאי עלמא כו'¹¹¹¹. אך עכ"פ

¹¹⁰⁶ תרגום: אתה מאיר בכל בעלי הלכות וקבלות ואותך משקים בסתר כמו מעיין שמשקה את האילנות תחת שרשיהם.

¹¹⁰⁷ ז"ל: אמר רבי שמעון חבריא בוודאי קודשא בריך הוא אסתכם עמנא עלאין ותתאין למהוי בהאי חבורא זכאה דרא דהאי אתגליא ביה דעתיד כולי האי לאתחדשא על ידא דמשה בסוף יומיא בדרא בתראה לקיימא קרא "מ"ה ש"היה ה"וא שיהיה" וביה [קיב ע"א] "מ'מכון ש'בתו ה'שגיה" "אשרי העם שככה לו" בגימטריא מש"ה.

¹¹⁰⁸ ז"ל: לקיימא כו' - דהוא בר"ת ור"ל דהוא שהיה נתנה התורה על ידו והוא שיהיה. וביה ממכון כו' - ג"כ בר"ת ור"ל דעל ידו הש"ת ירד והשגיה לישראל כמ"ש אנכי עומד בין ה' וביניכם. שככה כו' - בחושבן ואשרינו שהוא בְּנו ועל ידו הש"ת הוא אלקינו בסיני בחר בנו. שער מאמרי רשב"י לז ע"א ובהגר"א בתיקו"ז קיד ע"ב.

¹¹⁰⁹ עי' לעיל הערה 700.

¹¹¹⁰ ז"ל בשלימות: ועוד "שלף איש נעלו" דא גופא דאיהי אתתא כלי דיליה ודא מטטרו"ן "ונתן לרעהו" דלזמנין אשתכח ביה עמודא דאמצעיתא, ולזמנין צדיק ולזמנין שכינתא עלאה, איהי תעודה ביה ולזמנין שכינתא תתאה איהי תמורה ביה, ודא איהו גן נעול, וביה מעין חתום דאיהי שכינתא י' כלילא מעשר ספירן י' מן מיטטרו"ן.

כל ספירן פועלים ביה בהאי עלמא שפלה וביה יבום וחליצה וגט פטורין וכל אתוון ביה אינן תמורת כגון מצפ"ץ ואיהו נעילת חגין וזמנין ויומין טבין נעילת דלת בפני לוויין ביום הכפורים דאיהי עלמא דאתי לא אתקרי יהו"ה באדנ"י דאיהי דין ואיהו נעל נעילת דלת ואינו נועל הדלת אלא איהי פתיחא לקבל שבים ובגין דא יום הכפורים אסור בנעילת הסנדל דלית יחודא ביה

דע"ה ח"ב

הוא כי כאשר מתגלה בו אור האצילות, נעשה אז גם מט"ט בסוד עץ החיים. וכשמתעלמים בו ואינם פועלים בו רק לפי מדרגת הבי"ע, אז נקרא מט"ט בשם עץ הדעת טו"ר, כי מתגברים בו הדינין אשר משם יונקים החיצונים, ונעשה אז בסוד (בראשית ג נד) להטת החרב המתהפכת מרחמי לדינא ומדינא לרחמי כמ"ש בתיקונים (תיקון סח דף קיד ע"א וריש תיקון ס"ז קיג ע"ב), והוא מטה משה אשר נתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה, כי השתמש משה רבינו ע"ה במט"ט הן בהיות מט"ט בסוד עץ החיים, והן בהיותו בסוד עץ הדעת, כי משום שמשה רבינו ע"ה היה מהדעת עלאה דרגא דעד"א, ולכן משתמש הוא במט"ט למטה, לעשות בו כל הניסים ע"ד העד"א שמשמש בו למעלה, ר"ל שהעד"א מתלבש בו ומנהיג כל צבא השמים על ידו כמ"ש בתיקון ס"ח (קיד ע"א). וכן אמרו בתיקון ס' (קט ע"א) ויורהו ה' עץ דא מטה דמשה דהוה מתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה, כגון להטת החרב המתהפכת, ודא מט"ט דביה הוה משתמש משה רבינו, והוא בהיות מט"ט בסוד עץ הדעת. וכן בהיותו בסוד עץ החיים, ונקרא אז בשם מיט"ט ב' וכנ"ל, הנה אמרו ג"כ בתיקונים (דף מו ע"ב) בענין הכאת הסלע אמרו שם, ובנין דא אסתלק שכינתא מן הסלע דאיהי י' מן מיט"ט ואשתאר מט"ט כו', ואמרו שם עוד ויורהו ה' עץ כו' ודא עץ החיים דאתרבי על ההוא מבוועא דאיהי שכינתא כו'¹¹¹². והרי היה משתמש משה רבינו ע"ה במט"ט הן בהיות מט"ט מדרגא דעץ הדעת, הן בהיותו בדרגא דעץ החיים. וכ"ז הוא משום דמשה רבינו ע"ה הוא בדרגא דעד"א, [קכח ע"ד] וכמ"ש בתיקון ס' (קט ע"א) כגוונא דעד"א דהוה משתמש ביה במט"ט דהכי איהו האי מלאכא לקב"ה כגוונא דנשמתא דרכיב על גופא, והוא מנהיג תתאין ביה אופי הכי משה דהוה כגוונא דיליה הוה משתמש במטה. ואמאי אתקרי מט"ט מטה, דלזמנין מטה כלפי זכו לצדיקים ולזמנין כו' ע"ש¹¹¹³.

ועכ"פ הוא כי המטה משה הוא לעולם בסוד מט"ט, אלא שהן המטה והן מט"ט הם לפעמים בסוד עץ החיים ולפעמים בסוד עץ הדעת, ומט"ט כשהוא בסוד עץ החיים נקרא מיט"ט בתוספת י' וכנ"ל מתיקונים (דף מו ע"ב), [אמנם כי בהקדמת תיקונים (דף טז סע"א) שם משמע להיפך.] וע' בדברי הרב שער סדר אבי"ע (פ"ו). אך מצאתי בספר קהלת יעקב להגאון בעל מלא הרועים ערך מט"ט, שאמר שם כי מיט"ט בתוספת י' הוא לפעמים למעליותא ולפעמים הוא לגרועותא, כ"כ שם בשם עמק המלך¹¹¹⁴.

וכן המטה הנה בהיותו בסוד עץ החיים נקרא בשם מטה האלהים כמו בשמות (ד כ, יז ט), וכן נקרא לפעמים ג"כ בשם מטה סתם וכמ"ש הרב בסוד המטות בשער הארת

לקודשא בריך הוא ושכינתא דלזמנין איהי שכינתא ואסתלק קודשא בריך הוא ולזמנין קודשא בריך הוא ואסתלק שכינתא.

תרגום: ועוד, "שלף איש נעל"ו זהו הגוף שהיא אשה, הכלי שלו, וזה מטטרון" ונתן לרעהו" שלפעמים נמצא בו העמוד האמצעי, ולפעמים צדיק, ולפעמים השכינה העליונה, היא תעודה בו ולפעמים השכינה התחתונה, היא תמורה בו. וזהו "גן נעול" ובו "מעין חתום" שהיא שכינה י' כלולה מעשר ספירות י' מן מיטטרון.

כל הספירות פועלות בעולם השפל הזה ובו יבום וחליצה וגט פטורין וכל האותיות בו הן תמורות כמו מצפ"ץ והוא נעילת חגין זמנים וימים טובים נעילת דלת בפני לוויים ביום הכפורים שהוא העולם הבא, לא נקרא יהו"ה באדנ"י שהוא דין, והוא נעל נעילת דלת ואינו נועל הדלת אלא היא פתוחה לקבל שבים, ומשום זה יום הכפורים אסור בנעילת הסנדל, שאין בו יחוד לקדוש ברוך הוא והשכינה, שלפעמים היא השכינה ומסתלק הקדוש ברוך הוא, ולפעמים הקדוש ברוך הוא, ומסתלקת שכינה.

¹¹¹² תרגום: ויורהו ה' עץ כו' וזהו עץ החיים שגדל על אותו מעיין שהיא שכינה.

¹¹¹³ תרגום: כעין העמוד האמצעי שהוא משתמש בו, והיה מנהיג בו את התחתונים, כמו כן משה, שהיה כמותו, היה משתמש במטה. ולמה נקרא מטטרון" מטה", שלפעמים מטה כלפי זכות לצדיקים ולפעמים [מטה חובה לרשעים].

¹¹¹⁴ עיי"ש שער כסא הכבוד (שער יז) פרק יא.

דע"ה ח"ב

המוחין (פרק ב). ואמר שם כי מטה סתם הוא עוד יותר נעלה ממטה האלהים, כי מטה סתם הוא מצד הימין חסד, ומטה האלהים הוא מצד השמאל גבורה ע"ש, אך שניהם הם מסוד עין החיים. אך כשנקרא בשם לני, כמו בשמות (ד יז) ואת המטה הז"ה תקח בידך, וכן (שם ז טו) והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך, והרי מפורש בכ"ז שהוא רק המטה אשר בסוד עין הדעת. וכן (שם יז ה) ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת, וכן כל מקום שמייחס אותו ע"ש משה רבינו ע"ה לבד, כמו מטך או מטהו, הנה הוא הכל על היותו אז בסוד עין הדעת וכמ"ש בזה"ק בסוף ח"ב (סי' ו דף רעב ע"א) אמר ר' יוסי שני מטות היו אחד של משה ואחד של הקב"ה, דכתיב ומטה האלהים כו' ע"ש¹¹¹⁵.

ואין הכוונה דהיו שני מטות ממש, אלא הכוונה הוא כי היה המטה כלול משני בחי', והיה עומד לפעמים בבחי' זה ולפעמים בבחי' זה, וכמ"ש שם (דף רעא ע"ב) אמר ר' יוסי גליף הוה חוטרא מתרין סטרין משמא קדישא חד סטרא דרחמי ודינא באתוון גליפין (והוא סוד הב' המטות מטה סתם ומטה האלהים שאמר הרב בהארת המוחין (פרק ב), ושניהם הם בסוד העין החיים כנז"ל) וחד סטר דינא בדינא נחש עלי צור, והוא בסוד עין הדעת. ואמר שם עוד, ואי תימא דגליף הוה מקדמת דנא נחש עלי צור אלא באסנא אתגליף דכתיב וישליכהו ארצה ויהי לנחש, בההיא שעתא אתגליף נחש עלי צור¹¹¹⁶. ור"ל שלא תימא דבחי' עין הדעת שבו היה בו מתחילה, על זה אמר כי לא כן הוא, כי תחילת מציאותו של המטה היה רק בסוד עין החיים, ורק בגלות מצרים ע"י שנממא ישראל בטומאת ערות מצרים, נשתנה המטה ג"כ ונתגלה למשה רבינו ע"ה בעת מראה הסנה שהוא היה מרמוז על גלות השכינה, וכמ"ש בפ' ויצא (קנט ע"ב) ופ' יתרו (סט ע"ב), אז נתגלה לו שנשתנה גם המטה אז בסוד עין הדעת. וזהו סוד מאמרם ז"ל בילקוט שמות (רמז קע"א בשם מדרש אבכיר) שהיה המטה מדבר לפני ישראל עם משה, הייתי במדין ונהפכתי לנחש, ואח"כ נעשיתי מטה. ואף היא מרימה קולה טהורה הייתי ונטמאתי, וחזרתי ונטהרתי.

ועכ"פ הוא כי לא היו שני מטות אלא רק אחד, אלא שפעם היה עומד בבחי' זה ופעם בבחי' זה. וכן אמרו עוד בפ' בשלח (דף מו ע"א) אמר ר' אלעזר חמינא דזמנין אתקרי האי מטה מטה האלהים ולזמנין אתקרי מטה דמשה, אמר ר' שמעון בספרא דרב המנונא סבא שפיר קאמר דכלא חד, בין תימא דקודשא בריך הוא ובין תימא דמשה כו'

¹¹¹⁵ ז"ל בשלימות: א"ר יוסי שני מטות היו אחד של משה וא' של הקב"ה מאי משמע דכתיב ומטה האלקים דתנינן בשעה שהיה נוטל משה המטה ברשותו היה כאלו שלו הה"ד ויקח משה את מטה האלקים בידו כיון דאמר ויקח משה איני יודע שלקחו בידו אלא מהו בידו ברשותו ביכלתו ואמר רבי יוסי ברשותו של משה היה עד שהוקם המשכן כיון שהוקם המשכן חזר המטה לפני העדות ומשה היה נוטלו לעשות בו נסים הה"ד ויקח משה את המטה מלפני ה' כיון שלקחו הרי הוא ברשותו וכשלו היה.

¹¹¹⁶ ז"ל בשלימות: תניא, א"ר יוסי, גליף הוה חוטרא מתרין סטרין משמא קדישא, חד סטרא דרחמי ודינא באתוון גליפין, וחד סטר דינא בדינא נחש עלי צור. ת"ח, כתיב "ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים". מאי "ונטה" כלומר נטה בחד גיסא דגליפא ברחמי ודינא, וכתיב (שם) "ויט משה את ידו" ולא כתיב וישלח משה את ידו, כלומר אסטי מחד גיסא. ואי תימא דגליף הוה מקדמת דנא נחש עלי צור, אלא באסנא אתגליף דכתיב "וישליכהו ארצה ויהי לנחש" בההיא שעתא אתגליף נחש עלי צור.

תרגום: שנינו: אמר רבי יוסי, חקוק היה המטה משני צדדים מהשם הקדוש, צד אחד של רחמים ודין באותיות חקוקות, וצד אחד דין בדין נחש עלי צור. בא וראה, כתוב "ואתה הרם את מטך ונטה את ידך על הים" מהו "ונטה", כלומר הטה בצד אחד שחקוק ברחמים ודין וכתוב "ויט משה את ידו" ולא כתוב "וישלח משה את ידו" כלומר הטה מצד אחד, ואם תאמר שחקוק, היה מזמן קדמון נחש עלי צור, אלא בסנה נחקק שנאמר "וישליכהו ארצה ויהי לנחש" בשעה ההיא נחקק נחש עלי צור.

דע"ה ח"ב

ע"ש¹¹¹⁷, כי הרי שורשו הוא למעלה למעלה מהארץ יסוד דאבא המתפשט לימין ושמאל של השורש דדור המדבר כמ"ש הרב בהארץ המוחין (פרק ב), ולכן הוא כלול בחסדים ונבורות, אבל שניהם הם קודש קדשים, והוא בסוד עץ החיים. אלא באשר שהוא מהשורש דדור המדבר, ולכן היה עולה ויורד לפי מעשיהם, ועי"ז היה עומד לפעמים בסוד עץ החיים ולפעמים בסוד עץ הדעת.

ומה שאמרנו לעיל כי כשהוא בסוד עץ הדעת אז הוא מתייחס על שם משה והוא מה שכתוב מט"ז או מטהו, אין הכוונה {קכט ע"א} שהיה נשתנה להעשות בסוד עץ הדעת מגרמת משה ח"ו ומצד מעשיו חלילה וחלילה, אלא הכוונה הוא רק ע"ד שכתוב (שמות לב ז) ד' כי שחת עמך, ואמרו רז"ל (ברכות לב ע"א) רד מגדולתך, כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ועכשיו ישראל חטאו, גדולה למה לך. כן היה ע"ז בענין המטה, כי כאשר נשתנה המטה להעשות בסוד עץ הדעת מגרמת מצב ישראל, אז מייחסו על שם משה ע"ד שכתוב (דברים ג כו) ויתעבר ה' בי למענכם, כי הרי ירד אז משה רבינו ע"ה ג"כ. ולכן בכל זמן שהיה עומד המטה בסוד עץ הדעת, הנה מייחסו לעולם ע"ש משה לבד, הגם שמשה רבינו ע"ה עצמו היה לעולם בסוד עץ החיים, אלא שלפעמים היה מתגלה בו האור דהדעת עלאה ולפעמים נתעלם בו, וכנודע מסוד הא' זעירא דויקרא, שניטל ממנו ע"י מעשה העגל אלף חלקים מהאור שהיה בו, אך אח"כ בלוחות שניות חזר וניתן לו חלק אחד מני אלף מהאור שהיה לו בתחילה, כמ"ש במאמרי רשב"י (דף מד ע"ב) וע' זוה"ק (פ' בשלח דף נח ע"א) ובלק"ת (סוף פ' תשא) ובספר הליקוטים דף (פג ע"א ע"ב) ושם בשער הפסוקים (ר"פ וארא). ועכ"פ הוא כי בכל מקום שמייחס את המטה על שם משה, ואמרנו שהוא להורות על שהיה עומד המטה אז בסוד עץ הדעת. הנה הגם שמשה רבינו ע"ה היה עומד לעולם בסוד עץ החיים, אך מגרמת ישראל היה נעשה המטה בסוד עץ הדעת, והיה נתעלם האור ממשה רבינו ע"ה ג"כ וכמ"ש הרב במאמ"ר הנז', כי חזר אז משה רבינו ע"ה לבחי' הקטנות, ולכן מייחסו אז את המטה אליו, והוא ע"ד שכתוב (דברים ג כו) ויתעבר ה' בי למענכם. והאמת הוא כי גם בעת הרצון אשר היה עומד המטה אז בסוד עץ החיים, הנה היה ג"כ העיקר לעולם רק בסיבת משה רבינו עליו השלום, כי כשהיה נתעלה הוא היה נתעלה על ידו המטה ג"כ.

דרוש ה ענף ג סימן ג

בגלות מצרים היתה השכינה בגלות, ונאחז הרע בטוב, ומט"ט והמטה עמדו בסוד עץ הדעת. ממילא יתבאר מ"ט נהפך המטה לנחש דווקא בעת מראה הסנה והיה ירא משה מפניו, שכן לא רצה להתגרות בו ולהשתמש בו כלל כל עוד היה הרע אחוז בו. ואמר לו הקב"ה "אחוז בזנבו", דהיינו שלא יפחד ממנו, כי יתן אותו בידו. והמטה עמד בסוד עץ הדעת עד לעת גאולת מצרים, שכן בהיותו בסוד עץ החיים הרי הוא קודש הקדשים, לא יתכן חלילה להשתמש בו באיזו מכה כלל.

אמנם מעת גאולת מצרים ואילך, ראוי היה שיאיר המטה באור דעץ החיים, אך מכיוון שקיבל משה רבינו ע"ה את הערב רב, נשאר המטה בינתיים בסוד עץ הדעת, שכן קבלת הערב רב היא שגרמה לכל הגלויות והצרות אשר היו ויהיו עד ביאת המשיח.

והנה ביאור נאמר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך, הרי הוא המטה דסוד עץ הדעת. ואמר "את היאור" ולא "את הים", כי בים לא היתה הכאה. ומ"ט, מכיוון שהיאור הוא בסוד נהר דינור שבעולם הבריאה, והוא מסיטרא דמט"ט ובסוד עץ הדעת, ולכן דווקא שם שייך עניין הכאה כי מט"ט הוא בסוד עבד, ו"כדברים לא יוסר עבד", אמנם בים נתגלתה מלכות דאצילות בליל ז' של פסח, וכל מה שנעשה בים למטה נעשה גם

¹¹¹⁷ זה המשך לשונו: והאי מטה לאתערא סטרא דגבורה, ועל דא "ונטה את ידך" ידא דשמאלא דאיהו בסטרא דגבורה.

תרגום: אמר רבי אלעזר ראיתי שלפעמים המטה הזה נקרא "מטה האלהים" ולפעמים נקרא "מטה משה" אמר רבי שמעון (שנים היו וכך בארנו) בספרו של רב המנונא סבא, יפה אמר שכלם אחד, בין שתאמר של הקדוש ברוך הוא בין שתאמר של משה, והמטה הזה לעורר צד הגבורה ועל זה, ונטה את ידך יד שמאל שהיא מצד הגבורה.

דע"ה ח"ב

במלכות של מעלה, לכן לא היה שייך שם שום הכאה. מ"ש "הרם את מטך" הוא נגד רהב שרו של ים, ע"מ להרחיקו משם. ממילא יתבאר בענין הצור, שהגם שאז הוא שניתן באר מרים ששרשו הוא במלכות דאצילות עצמו, אעפ"כ לא נתגלתה המלכות דאצילות כי אם לאחר ההכאה, שכן הצור והמטה היו אז בדרגא דמט"ט ובסוד עץ הדעת, ועדיין לא נתגלתה בהם השכינה, מאחר והיא עדיין היתה למעלה בסוד קטנות בלבד. ולכן אמר לו הקב"ה "והכית בצור" ע"מ להעבירו דאור א"ס, ויצא ממנו מים, והוא הבאר של מרים שהיה באר מים חיים. נתמלאה המלכות מנהירו דאור א"ס וממבוע דאור א"ס, ויצא ממנו מים, והוא הבאר של מרים שהיה באר מים חיים. כ"ז נעשה מסטרא דצור עילאה הרי הוא בינה, ומנהירו דאבא שהתגלה שם. כ"ז הוא משום שבאותה העת היו קודם מתן תורה, ועוד לא היה לישראל זכות שעל ידיה יועברו כל המסכים הללו. ואע"פ שכבר ניתנו להם במרה מקצת פרשיות של תורה, אך בבואן לרפידים רפו עצמן מדברי תורה, והיו הן הצור והן המטה בדרגא דמט"ט ועץ הדעת, ולכן נצרכו להכאה ע"מ להעביר את המסכים, אמנם תיכף אח"כ נתגלה אור המלכות עצמו במבוע דאור א"ס, ונעשה לבאר מים חיים, הרי הוא הבאר של מרים. וזהו מה שאמר לו הקב"ה "וקח אתך מזקני ישראל", דהיינו רק הזקנים ולא את כל העדה כמו שהיה אח"כ בפ' חוקת. שכן הם עדיין לא היו ראויים להמשיך את גילוי השכינה על הצור שבחורב ולהפכו מעץ הדעת לעץ החיים. ולכן היה הציווי רק על הזקנים, הרי הם הצדיקים והחכמים שבהם כדי שזכותם תסייע לכן.

ובביאור טעם החילוק הזה, יש להקדים ולדייק שנאמר "מזקני ישראל" ולא "את זקני" ומשמע שיברור רק איזה מהם ולא יקח את כולם. שכן דור המדבר היה מלאך היוצאת מהדעת דיעקב, ולכן לא נכנסו לארץ ישראל שהוא מרחל, כי לא היה להם שייכות עמה. וזהו הנס הגדול דהצור, שניתן להם הבאר של מרים שהיה אף הוא מהשפעת רחל, הגם שלא היה להם שייכות עמה, אך עכ"פ הוא ניתן להם בזכות מרים שהיתה מרכבה לשכינה שהיא רחל. אמנם הגם שאמרנו שדור המדבר היו משורש לאה עכ"ז ע"י התערבות האורות דאור א"ס זב"ז בפנימיות ז"א, יצאו בדור המדבר כמה נשמות שהיו מאורות דאימא. ולכל אלו היתה שייכות גדולה גם עם רחל. וזהו שאמר וקח אתך מזקני ישראל, ואמר מזקני ולא כל זקני, דהיינו שיברור את אותן הזקנים אשר הם מאורות דאימא ויש להם שייכות עם רחל.

והנה בגלות מצרים אשר אז היה השכינה בגלות, וכמ"ש במגילה (כט ע"א) גלו למצרים שכינה עמהם, וכן בזהר (פ' ויצא קנט סע"ב ופ' יתרו סט ע"ב), והיה נאחו או הרע בטוב, וכמ"ש בפ' יתרו שם ע"ש, הנה היה עומד אז מט"ט וכן המטה בסוד עץ הדעת. וזהו מה שנהפך אז בעת מראה הסנה המטה לנחש, והיה ירא משה מפניו, כי לא רצה להתנרות בו ולהשתמש בו כלל בעת שהרע אהוז בו. ואמר לו הקב"ה (שמות ד ג) אהוז בזנבו, שאל יפחד ממנו כלל כי יתן אותו בידו. וכן היה (שם ד) ויהי למטה בכפו, שנעשה לעץ יבש, וכן היה עומד המטה בסוד עץ הדעת עד עת הגאולה. וזהו שאמר לו הקב"ה (שמות ד יז) ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות, ואמר לו "הז"ה" דייקא, כי כל המכות הנעשה בהמטה היה הכל בהיותו בסוד עץ הדעת, ולכן אמר לו "הז"ה", ור"ל האמור באותו ענין. וכן נאמר במכת היאור (שם ז טו) והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך, כי בהיותו בסוד עץ החיים שהוא קודש קדשים, חלילה להשתמש בו באיזה מכה כלל, וכי נפגם עי"ז ח"ו, וכמ"ש בזה"ק (פ' פנחס דף רכה ע"ב) דכל מאן דקטיל ענפין דס"א כו' ע"ש¹¹¹⁸. וכן מצינו בדוד המלך ע"ה שנתעכב לו בנין בית המקדש עי"ז כמ"ש בדברי הימים (א' כה ג'¹¹¹⁹), ולא יאות לזה אלא הקב"ה בעצמו וכמ"ש (שמות יב כט) ויהי הכה כל בכור, אבל זולתו ית"ש הנה נעשה בו איזה פגם אפי" במלחמת מצוה. וזהו הענין ג"כ מה שלא נזכר שם משה רבינו ע"ה גם במלחמת סיחון ועוג ס"פ חוקת, אלא כתוב שם (במדבר כא כד) ויכהו ישראל כו', וכן בעוג (שם לה) ויכו אותו ואת בניו כו' ולא נזכר שם משה על זה, והוא מהטעם הנו' כמ"ש בפ' פנחס שם ע"ש. וזהו הענין מה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה אחר מלחמת החמשה מלכים פ' לך לך ואמר לו (בדאשית טו א)

¹¹¹⁸ ז"ל בשלימות: דכל מאן דקטיל ענפין דסטרא אחרא אית ביה, ופנחס הא מתאחיד בימינא ולית ליה חולק בסטרא אחרא כלל, ועל דא לא אדכר הכא מה דאתחזי שבחא איהו גנאי ליה ונחיתו מדרגא עלאה דאתאחיד ביה, וע"ד כתיב המוכה אשר הוכה סתם "ושם האשה המוכה" ולא אדכר על ידא דמאן.

תרגום: שכל מי שהורג, יש בו ענפים של צד האחר, ופנחס הרי נאחז בימין, ואין לו חלק בצד האחר כלל. ולכן לא נזכר כאן מה שנראה שבח, גנאי הוא לו, וירידה ממדרגה עליונה שנאחז בה, ולכן כתוב "המוכה", אשר הוכה סתם, "ושם האשה המוכה" ולא נזכר על ידי מי.
¹¹¹⁹ והאלהים אמר לי לא תבנה בית לשמי כי איש מלחמות אתה ודמים שפכת.

דע"ה ח"ב

אל תירא אברם, כי נתבשר ממנו ית"ש שלא נעשה לו בזה שום פגם כלל, והיה אברהם אבינו ע"ה יחיד בדבר זה. ומה שזכר שם משה רבינו ע"ה בהריגת המצרי (ע' ספר הגלגולים פרק לג) הוא משום כי לא הרגו בידיים אלא בשם כמ"ש בפדר"א (פרק מח) וכנודע, ונחשב כאלו נהרג בגזירת שמים. ועכ"פ הוא כי כל המכות שנעשה ע"י המטה הנה היה רק בהיותו בסוד ע"ן הדעת.

אמנם מעת הנאולה ולהלאה, הנה היה ראוי שיאר המטה תמיד רק בהאור דהע"ן החיים, אך ע"י שקבל משה רבינו ע"ה את {קבט ע"ב} הערב רב, הנה היה נשאר המטה עדיין בסוד הע"ן הדעת, כי קבלת הערב רב זה גרם כל הגליות והצרות אשר עד ביאת המשיח, וכמ"ש בזוהר בראשית (דף כו ע"א ודף כח ע"ב) ע"ש בארוכה מדרש כ"ה ולהלאה, וכן בכ"מ בזוהר ותיקונים, ועי"ז היה נשאר המטה גם אח"כ רק בבחי' ע"ן הדעת וכמ"ש בפ' משפטים (קטו ע"א). וזהו מה שנאמר בסוף פ' בשלח בענין הצור, הנה אמר לו הקב"ה (שמות יז ה) ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך והלכת. ובהיאור הרי נאמר שם בפ' וארא (שם טו) והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך, שהוא המטה דסוד ע"ן הדעת. וזהו שאמר כאן ג"כ ומטך אשר הכית בו את היאור, ואמר "את היאור" דייקא ולא "את הים", כי בים לא היה הכאה ח"ו*, אבל בהיאור נאמר (שם כ) ויך את המים אשר ביאור. כי היאור הנה הוא מסוד נהר דינור שבעולם הבריאה, והוא מסיטרא דמט"ט ובסוד ע"ן הדעת, ע' תיקונים (תיקון ג' דף קא ע"א) ובזוהר שמות (דף יב ע"א בהגהות מהרח"ו שם), ולכן היה שם הכאה דוקא, כי בדברים לא יוסר עבד (משלי כט יט) וכמ"ש ברע"מ (תצא דף רעט ע"ב). אבל הים הנה נתגלה בו בליל ז' של פסח המלכות דאצילות, וכל מה שנעשה בהים למטה נעשה בהמלכות למעלה כנ"ל ענף ב' בארוכה, ולכן לא היה שם שום הכאה ח"ו. ומ"ש (שמות יד טז) הרם את מטך הוא נגד רהב שרו של ים להרחיקו משם כמ"ש בזוהר (ח"ב דף רעב ע"ב), וע' במדרש שמות רבה (פכ"א סי' ט¹¹²⁰). ולכן בענין הצור, הגם שניתן אז הבאר של מרים שהוא מהמלכות דאצילות עצמו וכמ"ש בפ' משפטים (קיד ע"ב) ופ' חוקת (קפא ע"ב), עכ"ז הנה לא נתגלה שם המלכות דאצילות רק אחר ההכאה, כי הנה הצור והמטה שניהם היו אז בדרגא דמט"ט ובסוד ע"ן הדעת, ולא היה נתגלה עדיין השכינה בהם, כי היתה למעלה עדיין ג"כ רק בסוד קטנות, והיתה ג"כ בסוד צור וכנ"ל ענף ב'. אבל הצור שלמטה וכן המטה משה היו אז רק בדרגא דמט"ט ע"ן הדעת, הצור הנוק' דמט"ט והמטה הזכר דמט"ט. ולכן אמר לו הקב"ה (שמות יז ו) והכית בצור להעביר משם סוד הע"ן הדעת, וכן היו אז למעלה הזו"ן בסוד קטנות. אך תיכף הנה נתמלאה המלכות מנהירו דא"א וממבוע דאור א"ס וכנ"ל סי' א', ויצא ממנו מים, מיין דכיון, מיין צלולין, מיין מתוקים, והוא הבאר של מרים שהיה באר מים חיים. והרי נעשה כאן ההכאה, משום שהיו מתחילה הן הצור והן המטה רק בסוד ע"ן הדעת, הדו"ן דמט"ט. וכן למעלה היו אז הזו"ן בסוד הקטנות, ולכן היה ההכאה לקרוע ולהבקיע את המסך דמט"ט, ואח"כ נתגלה שם שפעת באר מים חיים.

*הגהה אמנם בזוהר ח"ב (יב ע"א) אמר קס ומטה לא מחא ללא ימא¹¹²¹, וכן הוא בזוהר ח"ג (קעל ע"ב), אך הכוונה קס ושם הוא רק שהיה ההכאה צקר של ים, וכמ"ס צח"ב (דף רעב ריש ע"ב) ועי"ז אמר (שמות יד טז) הרם את מטך נגד קר של ים.

¹¹²⁰ ז"ל: אמר הקדוש ברוך הוא למשה השלך את מטך שלא יאמרו אילולי המטה לא היה יכול לקרוע את הים שנאמר הרם את מטך.
¹¹²¹ ז"ל: והא כתיב "ומטך אשר הכית בו את היאור" (שמות יז ה) ומשה לא מחא אלא ימא וקרייה "יאור", אלא יאור הוה, דמחא אהרן על ידא דמשה ושוויה קרא, דאיהו עביד.
תרגום: והרי נאמר "ומטך אשר הכית בו את היאור" ומשה לא הכה אלא הים, וקראו לו "יאור", אלא יאור היה, שהכה אהרן על ידי משה, והחשיב אותו הכתוב שהוא עשה.

דע"ה ח"ב

והנה נעשה כ"ז מסטרא דצור עלאה שהוא בינה, ומנהירו דאבא שהיה מתגלה שם, וזהו שנאמר (שם יז ו) הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב, וכמ"ש בפ' בשלח (דף סד ע"א) וכנ"ל סי' א'. והנה היה כ"ז משום שהיה עדיין קודם מתן תורה, ולא היה עדיין זכות בישראל להעביר את כל המסכים הללו. והגם שכבר ניתן להם במרה מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, אך בבואן לרפידים רפו עצמן מדברי תורה כמ"ש בסנהדרין (קו ע"א), ולכן היה אז הן הצור והן המטה בדרגא דמט"ט, עץ הדעת, ולכך היה נצרך להכאה להעביר את המסכים, כי בדברים לא יוסר עבד (משלי כט יט). אך תיכף אח"כ נתגלה שם אור המלכות עצמה במבוע דאור א"ס, ונעשה לבאר מים חיים, שהוא הבאר של מרים. וזהו מה שאמר לו הקב"ה (שמות יז ה) וקח אתך מזקני ישראל, שהוא רק הזקנים לבד ולא את כל העדה כמו בפ' חוקת, כי הם לא היו עדיין כדאי לזה להמשיך אז את גילוי השכינה על הצור שבחורב ולהפכו מעץ הדעת לעץ החיים, ולכן היה הציווי רק על הזקנים לבד, שהם הצדיקים והחכמים שבהם כדי שזכותם יסייע לזה.

אך עיקר הכוונה מה שאמר לו הקב"ה וקח אתך מזקני ישראל ולא את העדה כולו כמו בהסלע דפ' חוקת, וגם נאמר מזקני ישראל ולא את זקני כמו בשמות (ג טז) לך ואספת את זקני ישראל, אלא מזקני שהמשמעות שיברור רק איזה מהם. הנה הענין בזה הוא ע"פ מ"ש האריז"ל בהארת המוחין (פרק א) ובשער הפסוקים (פ' וקבט ע"ג) שמות) וכן בשער ההקדמות (דף לו ודף לח) כי דור המדבר היו מלאה היוצאת מהדעת דיעקב, שהוא מהארת יסוד אבא, ועומדים שניהם¹¹²² מצד הפנים דו"א מתחת החזה ולמטה שבו אחורי לאה בצד הפנים דו"א, ואחורי יעקב לצד הפנים שלה, אבל רחל שהיא סוד ארץ ישראל, וכן ממנה היה הבאר של מרים, הנה היא מהאורות דאימא והיא מאחורי ז"א אחור באחור עמו, ולכן לא נכנסו דור המדבר לארץ ישראל שהוא מרחל, כי לא היה להם שייכות עמה. וזהו הנס הגדול דהצור, שניתן להם אז הבאר של מרים שהיה משפעת רחל, הגם שלא היה להם שייכות עמה, אך ניתן להם בזכות מרים שהיא היתה מרכבה להשכינה שהיא רחל ע' זוהר (פ' חוקת קפא ע"ב). אמנם הנה הגם שאמרנו כי כל דור המדבר הם היו משורש לאה היוצאת מדעת דיעקב שהוא מהארת אבא כנו', עכ"ז הנה אמר הרב בשער הפסוקים (שמות דף נט ע"ג) כי ע"י התערבות האורות דא"א זכ"ז בפנימיות ז"א, הנה יצאו בדור המדבר ג"כ כמה נשמות שהיו מהאורות דאימא, והם נדב ואביהוא ופינחס ונתנאל בן צוער והרבה כיוצא בהם ע"ש. וכל אלו הרי היה להם שייכות גדול עם רחל ג"כ, וע' שער הארת המוחין (פרק ד). וזהו שאמר (שמות יז ה) וקח אתך מזקני ישראל, ואמר מזקני ולא כל זקני, והכוונה הוא שיברור את אותן הזקנים אשר הם מאורות דאימא ויש להם שייכות עם רחל, וכדי שבסיבתם וזכותם יתעורר ברחל אשר בניינה הוא מהאורות דאימא להגדיל אורה ולהרבות שפעה ותעשה לבאר מים חיים, וכנודע שכל א' מעורר בשורשו השייך אליו. ולכן אותן הזקנים אשר שרשם הוא ג"כ מאורות דאימא, הנה הם דוקא אפשר להם לעורר ברחל להעשות לבאר מים חיים, ע"י שנתגלה בה הנביעו דאור א"ס, מרזא דמתקלא, הדעת עלאה. והיה נעשה זה ע"י משה רבינו ע"ה, כי הוא הצינור לכלל אור הדעת ולא נתגלה לעולם רק על ידו, ולכן היה מוכרח שיהיה לעולם יד משה באמצע.

דרוש ה ענף ג סימן ד

כבר נתבאר לעיל שכל זיווג דקטנות מוכרח שיהיה ע"י הנשיכין, שכן אם לא כן הרי הוא מונע את הוויית התיקון על ידי ישראל כאשר ביארנו שם. א"כ, הרי כאן, שהיו הזו"ן במדרגת הקטנות עד מתן תורה, והמטה והצור היו בדרגא דמט"ט ועץ הדעת, איך היה אפשר להפכו מעץ הדעת לעץ החיים בלתי נשיכין כלל.

¹¹²² כלומר דור המדבר ולא.

דע"ה ח"ב

וזה סוד "באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם" כו', קאי על באר מרים הרי הוא הצור שבחורב, וביאר הרב שהוא סוד מש"כ יצק חמיעך באצבע. שכן בינה פשטה ידיה ולקחה את סוד הבתולים דמלכות ופתחה את פתחה ותיקנה לצורך זיווג. והענין, שכן סוד הבתולים דמלכות, נעשים בה מאו"א, משם י"ה דאבא, שכן היו"ד במילוי הוא כ', ולה' הרי יש ב' ציורים ד"ו ד"י, וביחד המה בגימ' ד"ם. וכן ריבוע דשם אהיה דאימא (א אה אהי אהיה), אף הוא בגימ' ד"ם. הנה מאלו ב' מיני דמים דאו"א נעשים הדם בתולים במלכות, והמה דם טהור, משום שהם נמשכים אליה מאו"א הרוחים את החיצונים. ועי"ז נעשית המלכות בסוד מעיין חתום, ונשמרת ממגע זר.

והנה מלבד דם הבתולים יש למלכות ב' חותמות, חותם בתוך חותם, הרי הם היסוד והעטרה שבה, ר"ל סתימת הפתח דהיסוד, ועליה סתימת הפתח דהעטרה, שלא ימשול זר במעיין חתום. ונמשכים בה ב' החותמות האלו מנה"י דאימא.

והנה כל הבתולים והחותמות אשר בנוק' הוא רק בזמן הקטנות, והם בלא זיווג, כדי להרחיק את אחיזת החיצונים וכנו'. אך כשמתגברים הרחמים ועולה ברצון המאציל ית"ש לזווגם (כדי להוציא על ידם את שפע החסדים), ממשיכים או"א את אור החג"ת שלהם ליסוד דנוק', ומתירים ופותחים את החותמות שבה. כי ע"י הגבורות דהנה"י נמשך בה סוד הבתולים, ונסתם פתחה בשני החותמות. אמנם ע"י החסדים דחג"ת נתמעכו הגבורות דסוד דם בתולים ונמתקו.

אף כאן היתה הלידה תיכף, משא"כ בליל א' של פסח, אז היה העיבור באורות הנצרכים לתיקון הנצחי בליל א' של פסח. ואילו היתה הלידה אז, הרי שהיה היצה"ר מתבטל מכל וכל. וזה היה אפשרי רק ע"י מתן תורה, אילו היו זוכים ללוחות הראשונות. לכן היתה הלידה דאותן האורות רק בליל ז' של פסח, והיה נעשה ד"ז ע"י ב' הנשיכין, וגם אז לא ניתנו להם האורות, אלא רק היה עומד מוכן שיקבלו אותו בעת מתן תורה, אילו היו זוכים ללוחות הראשונות. משא"כ כאן שהיתה הלידה תיכף משום צורך השעה, שכן "אין מים לשתות העם". נתבאר שד"י שהלידה דליל ז' של פסח היתה ע"י הנשיכין, נתקן בצור ע"י חג"ת דאימא, ובתוכם היה כולל חג"ת דאבא, ונתקנו זו"ן מקטנות לגדלות ע"י אור חג"ת דאו"א. אמנם בתחילה היו שניהם בקטנות ובדינין, והצור והמטה היו שניהם בתחילה בסוד עץ הדעת. והנה ישנו פסיק בין תיבת "שם" לתיבות "על הצור", שכן לא נתגלה אורו ית"ש בצור כי אם לאחר ההכאה, אז נסתלק ממנו המסך המבדיל אשר ע"י קשיות הדינין, ונתהפך מעץ הדעת לעץ החיים, ע"י שנמשך בו גילוי אורו ית"ש וממילא נתהפך מצור לבאר מים חיים, והוא הבאר של מרים. אמנם קודם ההכאה, היה הצור בסוד עץ הדעת, והיה לחיצונים שייכות בו, לכן אמר הקב"ה הנני עומד לפניך שם לשמרך ולהרחיקו שלא יתאחז באותו השפע ח"ו.

ועתה יתבאר מאחר שהיו הזו"ן בסוד קטנות, איך יתכן להמשיך בהם את המוחין דגדלות בלתי נשיכין בעת שלא היו ישראל ראויים לזה. אך הענין בזה הוא פשוט, שכן היה די בנשיכין אשר היו בליל ז' של פסח בכדי להעמיד שישפיע מעשה ישראל מעתה על כל שפעת החסדים הנעשה בהם אח"כ ע"י הנסים. והוא מכיוון שהגילויים דהאורות שבאו ע"י הנסים שנעשו להם אח"כ, היו כלולים בעיבור דליל א' של פסח ובלילה דליל ז' של פסח, אלא שיצאו ונמשכו לישראל כל א' בעתו וזמנו.

אמנם האמת היא שהיתה כאן נשיכה אחת, שכן ההכאה היא בסוד הנשיכה. ומה שהיה הצורך כאן לנשיכה חדשה, ולא הספיקו תרי הנשיכין הראשונים דליל ז' של פסח, הוא משום דהיתה כאן חפירת הבאר ע"י החג"ת דאו"א, וע"י התבטלה פעולת הנשיכין הראשונים, ממילא היה כאן צורך בנשיכה מחדשת, שכן עומדת היתה נגיעת הס"א באותו השפע להתבטל ע"י חפירת הבאר שהוא מהחג"ת דאו"א, והרי לא היו ישראל אז ראויים לכך כאשר באו לרפידיים, ממילא הוצרכו להעשות אז נשיכה מחדש. אמנם לא היתה כאן כי אם נשיכה אחת, דהיינו בחי' הנשיכה השניה דווקא, אמנם הנשיכה הראשונה נתקנה כאן ע"י חפירה והכרייה דחג"ת דאו"א כנ"ל.

וטעם הדבר הוא, מכיוון שבעת גאולת מצרים לא היו ישראל ראויים לכך, ממילא לא השתמשו אז בזכות אבות אלא רק בכרית אבות, שהרי לא יתכן להשתמש בזכות אבות אלא כשיש קצת זכות בהן עצמן ג"כ. ואם אין להם זכות מצד עצמם, הרי שאדרבה הוא, צדקת האבות הוא קטרוג על הבנים. אמנם ברית אבות לא תופר לעולם, אמנם בצור נתקדשו ישראל הרבה, שכן ע"י השירה שאמרו על הים נמחלו עונותיהם, ואח"כ במרה ניתנו להם כמה פרשיות של תורה, ממילא אע"פ שבאותה העת ריפו עצמן מדברי תורה, עכ"ז היו ראויים להשתמש עתה בזכות אבות, אך משום שכ"ז לא היה אלא ע"י זכות אבות ולא ע"י זכות עצמן, ממילא אף כאן היה ענין הנשיכה השניה עכ"פ, ועי"ז היה כח לס"מ הצורר לארוב עליהם.

ואין להקשות, שהרי בדברי הרב בכ"מ מבואר שענין חפירת הבאר נהוג תמיד. שכן מה שנוהג גם עתה הוא רק מישסו"ת ולא מאו"א עילאין, וגם באו"א עילאין יש כמה בחי', לפעמים ו"ק דג"ר, לפעמים ו"ק דו"ק. וכן מה שנעשה עתה, הוא לפעמים רק לאחר שעולים בהיכלין דאו"א, אך למטה במקומם הם אב"א. וכן כל מה שנעשה עתה הוא רק לצורך העיבור, אמנם אח"כ הם חוזרים לקטנותן, ונעשית הלידה ע"י ב' הנשיכין. וכמו כן כל העיבורים עתה, הנה הם רק מסוד הספיחים. משא"כ הבאר של מרים, שהחפירה היתה ע"י החג"ת דכללות כל או"א, שנתפשט האור דחג"ת דכל או"א הכלליים במקום הזו"ן למטה, ונתהפכו עי"ז מקטנות לגדלות, ונדרווגו פב"פ שוה בשוה בכל קומתם, והלידה היתה מיד לאחר מכן, הרה ויולדת יחדיו, בהיותה בגדלות היותר נעלית, ולכן נעשית לבאר מים חיים.

אמנם הנה עוד יש לאלוה מילין בזה, כי הרי בארנו לעיל ענף ב' בארוכה כי כל זווג דקטנות הנה היא מוכרח שיהיה לעולם רק ע"י הנשיכין דווקא, כי אם לא כן הרי הוא

דע"ה ח"ב

נגד הסיבה המכוונת אשר בארנו שם סי' ב', וכל מה שנעשה ע"י הנשיכין הנה בארנו שם ג"כ כי אי אפשר שיהיה נקי לגמרי משום מגע זר רחמ"ל. א"כ הרי כאן שהיו הזו"ן במדרגת הקטנות עד מתן תורה, והמטה והצור שניהם היו בדרגא דמט"ט ע"ן הדעת, כי הרי בשביל זה היה נצרך כאן להכאה כנ"ל, וא"כ איך היה אפשר להופכי הצור לאגם מים, ר"ל להפכו מע"ן הדעת לע"ן החיים בלתי נשיכין כלל.

אמנם הוא, כי באמת הנה היה בזה ענין אחר עמוק מאד, והוא בסוד הנאמר (במדבר כא יח) באר הפרוה שרים כרוה נדיבי העם כו', והפסוק הזה הוא על באר של מרים שהוא הצור שבחורב, וביאר האריו"ל בהארת המוחין (פרק ז) ובכ"מ כי הוא בסוד מ"ש רז"ל (בפדר"א פרק טז, וע' יבמות לד רע"ב, וכן שם דף עו ע"א בתוס' ד"ה שלא) יצחק מיעך באצבע, וכן היה כאן, כי בינה פשטה ידיה ולקחה את סוד הבתולים דהמלכות ופתחה את פתחה ותיקן אותה לזווג, וזהו סוד הפירת הבאר, וע' הולדת או"א (פרק ה), ובתיקון הירח (פרק ג), ובשער הכוונות (דף כג רע"ג), ובמאמרי רשב"י (דף ח ע"ד, וט ע"א), ובפע"ח ראש השנה (פרק ג).

והענין הוא כי סוד הבתולים דהמלכות הרי כתבנו לעיל ענף ב' סי' ב' כי הם נעשים בה מאו"א משם י"ה דאבא, כי היו"ד במילוי הוא כ', והה' יש לה ב' ציורים ד"ו ד"י ועם הכ' הוא גימ' דם. והשם אהיה דריבוע דהאימא, שהוא גימ' דם. הנה מאלו הב' מיני דמים דהאו"א נעשים הדם בתולים בהמלכות, והם דם טהור, משום שהם נמשכים בה מהאו"א, אשר הם דוחים את החיצונים כנודע. ועי"ז נעשה המלכות בסוד מעיין התום¹¹²³, ונשמרת משום מגע זר ח"ו, כי הם נמשכים בה מאו"א, ובסוד (בראשית ב כב) ויבן ה' אלהים את הצלע כמ"ש בדרושי הצלם (דרוש ב בכללי חו"ג ריש כלל ד), וכן ישנם ג"כ סוד בתולים באימא, והם נמשכים בה מבוצד"ק (קכט ע"ד) דא"א, והם להמתיק את שורש הגבורות שבה, שיתפשטו לעולם בשלהובין דרחימו.

והנה לבד הדם בתולים הנה ישנם להמלכות ב' חותמות, חותם בתוך חותם, כמ"ש בתיקון הירח (פרק ג) ובכוונת נעילה (יזה"כ ג') והושענא רבה (סוכות ו'), והם היסוד והעטרה שבה, ר"ל סתימת הפתח דהיסוד, ועליה סתימת הפתח דהעטרה, והם ב' חותמות שלא ימשול זר במעיין התום. ונמשכים בה אלו הב' חותמות מנה"י דאימא, שהם ג' אהיה קס"א וקנ"א וקמ"ג, שהם גימ' תנ"ה, כמנין חותם עם הכולל, כי הכולל הוא הדם בתולים, [כי הוא גימ' תפ"ח, שהוא תנ"ה הנז' עם הל' אותיות שבהם, והוא תפ"ה. והג' שמות הם תפ"ח כמנין בתולים]. כי הבתולים הוא כלל כולם, והם השורש והם העיקר. ע' ש"ע אבן העזר סי' ס"ה סעי' ג'¹¹²⁴ וסעי' ו'¹¹²⁵. אבל הב' חותמות החיצונים הם מסתלקים לפעמים, ומתהפך החותם שהוא גימ' תנ"ד לנד"ת ח"ו, וכמ"ש בירח (פרק ג), אבל הבתולים הם לעולם דם טהור, כי הם מהתנ"ה עצמן, והם כללות כל התנ"ה, מספרם ואותיותיהם וכללותם כנז'.

¹¹²³ שיה"ש ד יב, ועי' תיקו"ז לז ע"א ועוד הרבה מקומות בתיקונים.

¹¹²⁴ ב' סימנים יש לבתולה, האחד דמים שותתים ממנה בסוף ביאה ראשונה, והשני דוחק שנמצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש טענת דמים, ישנה בין בקטנה בין בגדולה אבל טענת פתח פתוח אינה טענה בבוגרת.

¹¹²⁵ טען טענת פתח פתוח, אומרים לו (שמא) הטית או לא בעלת בנחת ולפיכך לא הרגשת בדוחק אם אמר לא כי אלא פתח פתוח מצאתי הרי זו טענה אם לא בגרה עדיין וי"א שאפילו לא בגרה אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח אם מצאה דם (י"א דטענת פתח פתוח לא יוכל לטעון רק נשוי אבל בחור לא ואדרבה מלקין אותו כשטוען כך דמאחר שלא היה נשוי מתחילה אינו בקי בכך).

דע"ה ח"ב

והנה כל אלו הבתולים והחותמות אשר בהנוק' הנה הוא רק בזמן הקטנות, והם בלא זווג, וכדי להרחיק את אחיזת החיצונים וכנו'. אך כשמתגבר הרחמים ועולה ברצון המאציל ית"ש לזווגם וכדי להוציא שפעת חסדים על ידם, הנה ממשיכים או"א את אור החג"ת שלהם בהיסוד דנוק' ומתירים ופותחים את החותמות שבה. וכן מתקנים ג"כ את סוד הבתולים שבה, כי הרי כל אלו החותמות והבתולים הנה הם נעשים מהנה"י דאו"א, כי ע"י הגבורות דהנה"י נמשך בה סוד הבתולים ונסתם פתחה בשני החותמות. אבל ע"י החסדים דחג"ת נתמעכו הגבורות דסוד דם בתולים ונמתקו, וכן נפתחו החותמות ונשלם הכלי דהיסוד שלה, וזה סוד מקדש אדני (שהוא היסוד דנוק') כוננו ידיך (שמות טו ז), כי הוא נתקן ונתכונן ע"י הידים העליונים שהם החג"ת דאימא. והו סוד מה שאמרו בזה"ק (בהעלותך דף קנ סע"א וכן בס"פ וילך רפ ע"א) באר הפרוה שרים כרוה נדיבי העם, באר דא כנסת ישראל (יסוד דהנוק' שמשם הוא כל נשמות ישראל), הפרוה שרים דא אבא ואמא דאולידו לה, כרוה נדיבי העם אלין אבהן¹¹²⁶, ר"ל החג"ת דאו"א, כי החג"ת נקראים אבות כגודע¹¹²⁷. ומ"ש "חפרוה", ר"ל על פתיחת החותמות, כי עי"ז נתגלה היסוד שבה, כי הפירה הוא לשון גילוי שנתגלה היסוד. ומ"ש "כרוה", הוא על מיעוץ הבתולים, כי ע"י אור החג"ת הנה נתמעכו ונמתקו. ואמרו שם בזה"ק עוד, כרוה נדיבי העם, כרוה אתר לאזדווגא בה מלכא בכרכן, ובמה הוא זווגא במחוקק דא יסוד, במשענותם דא נצח והוד¹¹²⁸, ר"ל תרין ביעין שהם המריקים שפע להיסוד, והוא מה שאמרו, עלי באר ענו לה סק לאתריך לאתאחדא בבעליך¹¹²⁹, שעלתה עמו פב"פ בכל קומתו. והרי נתהפכו אז הזוין מקטנות לגדלות, ונזדווגו בזווג דפב"פ העיקרי, ונתקן כ"ז ע"י החג"ת דאו"א שנתגלו ונתפשטו בהזוין, ונשלמו עי"ז בהמוחין דגדלות שני שהם מחג"ת כמ"ש בכוננת פסח (דרוש ג), והיה אז זווגם כמו בליל א' של פסח. ולא עוד כי כאן היה תיכף הלידה ג"כ הרה ויולדת יחדיו (ידמיה לא ז), והוא הבאר של מרים שניתן להם אז שהיה מנהירו דאו"א מהמוחין דגדלות שני, והיה מנביעו דלית ליה סוף כמ"ש בפ' משפטים (קיד ע"ב), וע' פ' חוקת (קפג ע"ב).

והנה היה כאן הלידה ג"כ תיכף, משא"כ בליל א' של פסח, כי בליל א' של פסח הרי היה העיבור מכל האורות דתקות חמדת ישראל כולו הנוגע להתיקון הנצחי, ולכן אלו שהיה אז הלידה ג"כ היה ביטול יצה"ר מכל וכל, כי היה מאיר ומתגלה האור הגנוז אשר בתיקון העתיד, וזה לא היה אפשר רק ע"י מתן תורה דוקא, אלו שזכו להלוחות הראשונות, ולכן היה הלידה דאותן האורות רק בליל ז' של פסח, והיה נעשה זה ג"כ רק ע"י ב' הנשיכין, וגם אז לא ניתן להם אלא רק שהיה עומד מוכן שיקבלו אותו לעת מתן תורה, אלו שזכו להלוחות הראשונות וכנ"ל ענף ב' בארוכה כ"ז. משא"כ כאן הנה היה הלידה תיכף משום צורך שעה, כי אין מים לשתות העם, וצמאו למים. והעיקר הוא כי הנה כל אותן הג' מתנות שהם מן ובאר וענני כבוד, הנה כולם היו לתקנם ולזכך את (קל ע"א) גופם להכנה למתן תורה ולהיות חלק ה' עמו, וכמו שיתבאר בזה עוד לקמן בעה"י, ולכן ניתן להם כ"ז בהקדם כל א' בעתו וזמנו.

¹¹²⁶ תרגום: "באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם", "באר" זו כנסת ישראל, "חפרוה שרים" זה אבא ואמא שהולידו אותה. "כרוה נדיבי העם", אלו האבות.

¹¹²⁷ ע"ח שער כ פרק ג.

¹¹²⁸ תרגום: "כרוה נדיבי העם" אלו האבות שנקראו "נדיבי עמים", "כרוה" מקום להזדווג בה המלך בברכות, ובמה הוא הזיווג במחוקק זה יסוד במשענותם זה נצח והוד.

¹¹²⁹ תרגום: תעלה למקומך להתאחז בבעליך.

דע"ה ח"ב

ועכ"פ הרי נתבאר לנו כי ענין מה שנעשה הלידה דליל ז' של פסח ע"י הנשיכין, היה נתקן כאן בהצור ע"י חג"ת דאימא, ובתוכם היה כלול גם חג"ת דאבא, ובסוד (במדבר כא יח) באר הפרוה שרים כרוה נדיבי העם וכנ"ל, ונתקנו הזו"ן ע"י אור החג"ת דא"א מקמנות לגדלות. אמנם בתחילה היו שניהם בקמנות ובדינין, והצור והמטה היו שניהם בתחילה בסוד ע"ן הדעת, דינא בדינא¹¹³⁰, נחש עלי צור (משלי ל יט), ולכן אמר הקב"ה (שמות יז ו) הנני עומד לפניך שם על הצור בחורב וכנ"ל סי' א'. והנה ישנו פסיק בין מלת "שם" למלות "על הצור", כי לא נתגלה אורו ית"ש בהצור גופא רק אחר ההכאה, כי אז נתהפך מצור לבאר מים חיים, וכמ"ש (תהלים קיד ח) ההופכי הצור אגם מים, כי ע"י ההכאה נסתלק ממנו המסך המבדיל אשר ע"י קשיות הדינין, ונתהפך מע"ן הדעת לע"ן החיים, ע"י שנמשך בו גופה ג"כ מאז גילוי אורו ית"ש, והוא הבאר של מרים. אבל קודם ההכאה, היה הצור בסוד ע"ן הדעת, והיה להחיצונים שייכות בו, ולכן אמר הקב"ה הנני עומד לפניך שם לשמרך ולהרחיקו שלא יתאחו באותו השפע ח"ו.

אמנם מה שהערינו לעיל בריש דברינו, כי מאחר שהיו הזו"ן אז בסוד קמנות, איך אפשר להמשיך בהם המוחין דגדלות בלתי נשיכין בעת שלא היו ישראל אז כדאי לזה. אך הענין בזה הוא פשוט, כי הנשיכין אשר היו בליל ז' של פסח היה מספיק להעמיד הסיבה המכוונת (אשר אמרנו לעיל ענף ב סי' ב וע"ש מס' ז והלאה) על כל שפעת החסדים הנעשה להם אח"כ בכל הנסים כולם וכנ"ל ענף ב' סי' י'. והוא באשר כי כל הגילויים דכל האורות כולם אשר בכל הנסים שנעשה להם אח"כ, הנה היו כלולים כולם בהעיבור דליל א' של פסח ובהלידה דליל ז' של פסח, אלא שיצאו ונמשכו לישראל כל א' בעתו וזמנו. וכן היה לכל אחד ואחד בפרט, עיבור ולידה מיוחדת להוציאה מן הכה אל הפועל, ומכלל לפרט, והיה העיבור והלידה לכל אחד ואחד בפרט בעתו וזמנו. אבל באמת הנה היו כלולים כולם בהאור אשר בהעיבור דליל א' של פסח ובהלידה דליל ז' של פסח, ולכן היה מספיק הנשיכין דליל ז' של פסח להעמיד את הסיבה המכוונת בכל שיעור הנצרך לכולם. וזהו אשר גרם להם כל העשרה נסיונות שניסו אבותינו להקב"ה (אבות פ"ה מ"ד), וכן כל התלאות שבמדבר, ובפרט מה שכל אותו הדור כולו מיתו במדבר, והאחרון הכביד, החטא דמי מריבה שהיה ע"י הערב רב וכמ"ש בזוה"ק (ח"א כח ע"ב), ועי"ז נסתלק משה רבינו ע"ה ולא נכנס לארץ ישראל, כי אלולא אותו החטא היה נכנס משה לארץ ישראל והיה חוזר העולם לתיקונו מאז ולהלאה כמו בתיקון העתיד (וכמבואר בתיקונים מדף מב עד דף מז בארוכה, וכן בתז"ח דף ז ע"ד ח ע"א י ע"ד, וברע"מ משפטים קטו ע"א, ופ' תצא רעט ע"ב, וע' עוד בהגר"א ביהל אור פקודי דף ל"ד ודף לה). וכ"ז הנה היה מסיבת ב' הנשיכין אשר דליל ז' של פסח. והרי לנו כי אותן הנשיכין היה מספיק להעמיד את הסיבה המכוונת על כל שפעת החסדים אשר נתגלו מאז ולהלאה, והוא מהטעם שאמרנו כי הלידה דליל ז' של פסח היה לידה כללית שהיה כולל בתוכה את כל האורות כולם. והרי היה אותן הנשיכין ג"כ על כולם מאז וכנ"ו.

אמנם העיקר הוא כי היה כאן באמת נשיכה ג"כ, אלא שלא היה כאן שני נשיכות רק נשיכה אחת, אבל נשיכה אחת הנה היה כאן ג"כ, כי כן אמר הגר"א ביהל אור (פ' פקודי ל"ד ע"ג¹¹³¹) שהכאה הוא בסוד נשיכה, וכאן הרי אמר לו הקב"ה (שמות יז ו) והכית

¹¹³⁰ עי' לעיל הערה 1116.

¹¹³¹ ז"ל, וסוד הזה עמוק מאד מאד, והוא נחש עלי צור והכאתו בסוד נשיכה ונאמר קח את המטה כו' ודברתם אל הסלע שהמטה הוא דאתהפך לנחש בחורב ובו הכה את הצור דאסתימת כנ"ל וכמ"ש בז"ח פ' בשלח ע"ש והמטה הוא מט"ט ע"ה טו"ר ששם המשנה והוא אתהפך ממטה לנחש ומנחש למטה כמ"ש בתיק' ובתז"ח דף פ ע"ג דביומי דחול שלטא עה"ד טו"ר דאיהו אדם דויצור ביצה"ט וביצה"ר.

דע"ה ח"ב

בצור. ומה שהיה הצורך כאן לנשיכה מחדש, ולא הספיק הנשיכין הראשונים דליל ז' של פסח וכנ"ל בדברינו, הטעם הוא כי משום דהיה כאן חפירת וכריית הבאר ע"י החג"ת דאו"א, היה מתבטל כאן פעולת הנשיכין הראשונים מכל וכל, ולכן היה צריך כאן לנשיכה מחדש, וזהו הענין מ"ש הרב במאמרי רשב"י (דף ה סע"ד מדפוה"ח בד"ה עאלת אות ש'), כי בחפירת הבאר יצאו טיפי דמים והם טהורים (כי הם סוד הבתולים כנ"ל), ויורדים למטה לסטרא אחרא, ומהם יש קיום להם עכ"ל. והוא ע"י נשיכה הנז' שהוא סוד הכאת הצור, כי ע"י חפירת הבאר שהוא מהחג"ת דאו"א, שהם אורות גדולים, היה עומד להתבטל נגיעת הס"א באותו השפע מכל וכל. (קל ע"ב) ומשום שלא היו ישראל אז כדאי לזה כאשר באו לרפידים, ורפו ופירשו מן התורה כמ"ש בסנהדרין (קו ע"א), לכך הוצרכו להעשות אז נשיכה מחדש וכנ"ל ענף ב' סי' ב'. אמנם לא היה כאן אלא רק נשיכה אחת, היינו בח"י הנשיכה השניה אשר אמרנו לעיל ענף ב' סי' י' ע"ש. אבל ענין הנשיכה הראשונה אשר אמרנו שם סי' ז' ח', הנה זה לא היה כאן, כי זה נתקן כאן ע"י החפירה והכרייה דחג"ת דאו"א כנ"ל בדברינו.

והטעם הוא כי הנה בעת גאולת מצרים, הנה לא היו אז ישראל כדאי לזה כלל, וכמ"ש (יחזקאל יז טו) ואת ערום ועריה וכנודע, ולכן לא נשתמשו אז בזכות אבות אלא רק בברית אבות, וכמ"ש בפ' שמות (ב כד) וישמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב, וכן בריש פ' וארא (ו ה) ואזכור את בריתי, כי לא יתכן להשתמש בזכות אבות אלא רק כשיש קצת זכות בהן עצמן ג"כ, וכמ"ש במדרש (ב"ר פ"ו סי' ד) ביעקב אבינו ע"ה שאמר אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק, הא לעשו לא אלא הבוחר בדרכיהם והעושה כמעשיהם אני מתקיים עליו, מי שאינו בוחר בדרכיהם ואינו עושה כמעשיהם איני מתקיים עליו. כי אז הרי אדרבה הוא שצדקת האבות הוא קמרוג לבנים, וע"ד שכתוב (ירמיה ב כא) ואנכי נמעתך שורק כולו זרע אמת, ואיך נהפכת כו'. ולכן בגאולת מצרים לא השתמשו אז בזכות אבות אלא רק בברית אבות, כי ברית לא תופר, וכמ"ש (ויקרא כו מד) ואף גם זאת בהיותם כו' לא מאסתים כו' להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיכם. אבל כאן בהצור אשר כבר נתקדשו ישראל הרבה, כי ע"י השירה שאמרו על הים נמחל להם כל עונותיהם, כמ"ש במדרש תהלים (יח סי' ו), ואח"כ במרה ניתן להם כמה פרשיות של תורה (ע' רש"י פ' בשלח (טו כה) שגם מצות פרה אדומה ניתן להם במרה ובספר תורה תמימה מגיחה ברש"י שם, אך מדברי רש"י בפ' משפטים (כד ג) מבואר שדבריו ליתא, ומה גם כי גם הקליר בפיוט פ' פרה אמר שם ג"כ, ממרה חוקה נזר, והוא כדברי רש"י ז"ל, ובודאי היה גלוי לפניהם איזה דברי רז"ל בזה). ולכן הגם כי באותו העת ריפו עצמן מדברי תורה, עכ"ז הנה היו כדאי שישתמשו עתה בזכות אבות, וכמ"ש ב"מ (פו ע"ב) בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים, והוא עומד עליהם תחת העיץ הנני עומד לפניך שם על הצור (שמות יז ו). וכן במדרש רבה (פ' חוקת פ"ט סי' כו) באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם, וכי חפירה היתה שם אלא שניתנה בזכות אבות שנקראו שרים שנאמר כו' ע"ש, וע' עוד תדבאר (פרק יב¹¹³²). ולכן משום שניתן להם הבאר בזכות, לכן לא נעשה כאן הענין דהנשיכה ראשונה, אלא שנפתח להם המקור ע"י החג"ת דאו"א וכנ"ל. אך משום שכ"ז לא היה אלא רק ע"י זכות אבות ולא ע"י זכות עצמן, לכן היה גם כאן הענין דהנשיכה שניה עכ"פ, ועי"ז היה כח להס"מ הצורר לארוב עליהם תמיד, גם על השפע הזאת דבאר של מרים, וכן הכשילם אח"כ עי"ז בהמאורע דמי מריבה וכמו שיתבאר לקמן בעה"י. ועכ"פ הרי נתבאר לנו כי ענין מה שנאמר (שמות יז ו) והכית

¹¹³² ז"ל: עלי באר בזכותו של אברהם יצחק ויעקב עלי באר בזכות משה ואהרן ומרים.

דע"ה ח"ב

בצור הוא ענין נשיכה, אלא שלא היה כאן ב' נשיכות ב' הכאות, אלא רק הכאה אחת שהוא נשיכה אחת, והיה כאן הענין דהנשיכה השניה וכנו'. אבל הענין דהנשיכה הראשונה, הנה נשתנה כאן לטובה, כי נתקן ונעשה ע"י חג"ת דאימא (אשר בתוכם כלול גם חג"ת דאבא כנודע), שהם השורש דאברהם יצחק ויעקב, ופשטה אימא את ידיה למטה בהיסוד המלכות, ופתחה ותיקנה את המקור שלה, והוא סוד הפירת וכריית הבאר שנעשה ע"י החסדים שהם הידים דאו"א, כדי לאזדווגא בה מלכא בברכנ כמ"ש בווה"ק (ס"פ וילך 19 ע"א), ומזה יצא ונעשה הבאר של מרים.

ואין להרהר על דברינו, כי הרי בדברי הרב בכ"מ מבואר שענין הפירת הבאר הוא נוהג גם עתה תמיד, ע' הארת המוחין (פרק ז) תיקון הירח (פרק ג) דרושי מ"ן ומ"ד (דרוש יא, סי' יא וסי' טו) וע' מאמרי רשב"י (פ' פקודי ופ' וילך). אך לא קשה כלל, כי מה שנוהג גם עתה תמיד, הנה הוא רק מישסו"ת ולא מאו"א עלאין, וגם באו"א עלאין הרי יש ג"כ כמה בחי', אם ו"ק דג"ר, אם ו"ק דו"ק. וכן מה שנעשה גם עתה, הנה הוא לפעמים רק אחר שעולים בהיכלין דאו"א, אך למטה במקומם הם אב"א וכנודע כ"ז. וכן כל מה שנעשה גם עתה הנה הוא רק לצורך העיבור, אבל אח"כ הם (קל ע"ג) חוזרים לקטנותן, ונעשה הלידה ע"י ב' הנשיכין כנ"ל ענף ב'. וגם כל העיבורים עתה, הנה הם רק מסוד הספיחים כמ"ש בסוף שער דרושי אבי"ע (פרק ד) ובכ"מ, משא"כ הבאר של מרים, הנה היה החפירה והכרייה ע"י החג"ת דכללות כל או"א, שנתפשט האור דחג"ת דכל או"א הכלליים במקום הזו"ן למטה, ונתהפכו עי"ז מקטנות לגדלות, ונזדווגו פב"פ שוה בשוה בכל קומתו, והוא סוד (במדבר נא יז) עלי באר, סק לאתריך לאתאחדא בבעליך¹¹³³, והיה העיבור מהמוחין היותר עליונים מנהירו דאו"א אשר מנביעו דאור א"ס וכן היה אז תיכף הלידה ג"כ, הרה ויולדת יחדיו, בהיותה בגדלות היותר נעלה, ולכן נעשית לבאר מים חיים, מים קדושים מים צלילין מים מתוקין, ומזה הסתפקו כל הארבעים שנה שבמדבר.

דרוש ה ענף ג סימן ה

שורש הצרות באים מהתערבות הרע בטוב אשר ע"י החטא דעץ הדעת, ומאז נעשה העוה"ז מלא כזוהמא, והרע שבה מרובה על הטוב שבה, עד שע"י רשעת הדורות אשר היו עד אברהם אבינו ע"ה נסתלקה השכינה לרקיע השביעי. שכן מתחילת ברייתו של עולם היתה עיקר השכינה בתחתונים, וע"י אברהם אבינו חזרה השכינה לירד עד שבא משה והורידה לארץ. ומאז ולהלאה נהיה אפשרי לטהר את הארץ מזוהמתה, וזה היה ענין הליכת ישראל במדבר.

וזהו הענין הנורא דכל המאורע דמי מריבה, כי הצור שלאחר הכאתו נעשה לבאר מים חיים, נתהפך הצור מבחי' עץ הדעת ובחי' עץ החיים וכן המטה נהפך מבחי' עץ הדעת לבחי' עץ החיים, וע"י מי הבאר שהיה מאור דעץ החיים נתקדשו ישראל ונעשו מוכנים לקבלת התורה והלוחות הראשונות, שהיו מאור דעץ החיים הרי הוא אורייתא דאצילות, והיו זוכים לזה אילולא העגל, ומאז התחיל התיקון לעולם, וכמו שיהיה בתיקון העתיד. והנה בבאר של מרים שניתן להם קודם מתן תורה, וכן מה שנסתפקו ממנו לאחר חטא העגל, היה נס כפול: א) שהישראל היו אז רק בדרגא דעץ הדעת, והבאר היה בדרגא דעץ החיים, הרי שלא היו ישראל ראויים לכך. ב) והוא נס גדול יותר, שהרי הבאר הוא מאור הנוק' דז"א, הרי הוא פרצוף רחל. אמנם דור המדבר הם בסוד לאה אשת יעקב. וזהו הנס הגדול דבאר מרים, שבזכות מרים הרי היא המרכבה לרחל, והיא היתה בדור המדבר.

והנה נס זה אף הוא היה בג' בחינות: א) עיקרה של רחל היה אז רק באחורי ז"א, אמנם במעשה דהצור שלאחר ההכאה, הנה חזרה לפנים ונזדווגה עם ז"א בזיווגא שלים, ועי"ז נולד שפע בארה של מרים. ב) אע"פ שאחרי הזיווג תמיד חוזרת הנוק' תיכף למקומה ולמדוגתה הראשונה להיות עמו אב"א מכנגד החזה ולמטה שבו, עכ"ז כאן נשאר בה הנביעו דאור א"ס מהזיווגא שלים אשר במעשה הצור. ג) ישראל שבאותו הדור לא היו משורשה כלל, ולא היו ראויים לאותו השפע. ועוד הם היו בדרגא דעץ הדעת, והבאר היה בדרגא דעץ החיים. והנה יפלא, מ"ט סידר המאציל ית"ש שורש אחר לאותו הדור, הלא הנשמות שבכל הדורות הם ממלכות רחל. וכן יפלא עוד, מאחר שלפי שורש נשמתם לא היו ראויים ליכנס לארץ ישראל, שכן אין להם שייכות בה, א"כ איך הבטיח הקב"ה להכניסם לארץ. ואין קושייתי על כך שלא נתקיימה ההבטחה, שכן אין הבטחה לצדיקים בעוה"ז, אם יגרום החטא, אלא הקושיא היא על תחילת ההבטחה.

¹¹³³ תרגום: תעלה למקומך להתאחז בבעליך.

דע"ה ח"ב

ומעתה נבאר ענין המאורע דמי מריבה אשר ע"י נחתם גזר דינו של משה רבינו ע"ה, ועי"ז נתעכב כל היעודים דתקות חמדת ישראל עד ביאת המשיח, ונסבב עי"ז כל התלאות והצרות והר' גליות של בבל מדי יון אדום, עם כל המאורעות רעות כולם אשר עד עת התיקון.

והענין הוא כי הרי כל הצרות כולם הרי נודע הוא שהוא מהתערבות רע בטוב אשר ע"י החטא דעין הדעת, ונעשה מאז העוה"ז מלא זוהמא חלאה צחנה, והרע מרובה בה על הטוב שבה¹¹³⁴, עד שע"י רשעת כל הדורות כולם אשר עד אברהם אבינו ע"ה עלה הרע עד להשחית, והטוב והקדושה שבה נתעלם ונסתלק, וכנודע מאמרם ז"ל (פסיקתא רבתי פיסקא ה, וב"ר פי"ט סי' ז ובכ"מ) מתחילת ברייתו של עולם עיקר שכינה בתחתונים היתה, ואח"כ היתה מקפץ ועולה, חטא אדה"ר נסתלקה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, וכן כו' כו' עד שנסתלקה לשביעי. אך אח"כ ע"י אברהם אבינו התחילה לירד עד שבא משה והורידה לארץ. והנה היה אפשר מאז ולהלאה לטהר את הארץ מכל זוהמתה כולה, ולהסיר את כל תערובות הרע שבה אשר מעין הדעת טו"ר, ולהעלותה ולקדשה בקדושת עין החיים, שתהיה כולה קודש לה, וזה היה ג"כ ענין הליכת ישראל במדבר, וכמ"ש בווה"ק (פ' תרומה קנו, ופ' תצוה קפג סע"ב) ובמדבר אשר ראית כו' קודשא בריך הוא דבר לון לישראל במדברא, מדברא תקיפא כמה דכתיב נחש שרף ועקרב כו', מאי טעמא בגין דההיא שעתא דנפקו ישראל ממצרים, ואשתלימו לשתיין רבבן אתתקף מלכותא קדישא ואסתלק על כלא וסיהרא אתנהירת, וכדין אתכפיא מלכו חייבא סטרא אחרא, ואפיק לון קב"ה למיהך במדברא תקיפא דאיהו אתר ושלטנו דס"מ חייבא, דאיהו דיליה ממש בגין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה ולאכפיא ליה דלא ישלוט, ואלמלא דחאבו ישראל בעא קב"ה לאעברא ליה מעלמא, וע"ד אעבר לון באחסנתיה ועדביה כו'¹¹³⁵ ע"ש. וכן בפ' תרומה (קנו ע"א) כי ע"י הליכת ישראל במדבר תברו חיליה ותוקפיה ארבעין שנין ואתבר תקפיה ע"ש.

וזהו הענין הנורא דכל המאורע דמי מריבה, כי הרי אמרנו לעיל סי' ד, כי הצור אחר הכאתו ונעשה לבאר מים חיים, הנה נתהפך הצור מאז מעין הדעת לעין החיים ע' זוה"ק (משפטים קיד ע"ב, ופ' חוקת קפא ע"ב, קפג ע"ב). וכן עד"ו נעשה המטה מאז ג"כ בקדושת עין החיים. ועי"ז ר"ל ע"י המי באר שהיה מאור דעין החיים, הנה נתקדשו ישראל

¹¹³⁴ עי' ע"ח שער מיעוט הירח פרק ד.

¹¹³⁵ ז"ל בשלמות: פתח ההוא סבא ואמר "ובמדבר אשר ראית אשר נשאך יהו"ה אלהיך כאשר ישא איש את בנו וגו'" (דברים א לא) האי קרא הכי מבעי ליה "ובמדבר אשר נשאך" מהו "ראית", אלא קודשא בריך הוא דבר לון לישראל במדברא מדברא תקיפא כמה דכתיב "נחש שרף ועקרב וגו'" (שם ח טו) ומדברא דאיהו תקיף משאר מדברין בעלמא. מאי טעמא, בגין דההוא שעתא דנפקו ישראל ממצרים ואשתלימו לשתיין רבבן, אתתקף מלכותא קדישא ואסתלק על כלא וסיהרא אתנהירת וכדין אתכפיא מלכו חייבא סטרא אחרא ואפיק לון קודשא בריך הוא למיהך במדברא תקיפא דאיהו אתר ושלטנו דסמ"ל חייבא דאיהו דיליה ממש בגין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה (ס"א ולאחתא ליה) ולאכפיא ליה דלא ישלוט ואלמלא דחאבו ישראל בעא קודשא בריך הוא לאעברא ליה מעלמא ועל דא אעבר לון באחסנתיה ועדביה וחולקיה ממש.

תרגום: פתח הזקן ההוא ואמר, "ובמדבר אשר ראית אשר נשאך ה' אלהיך כאשר ישא איש את בנו וגו'" פסוק זה כך היה צריך לומר "ובמדבר אשר נשאך" מהו "ראית", אלא הקדוש ברוך הוא הנהיג את ישראל במדבר מדבר חזק, כמו שנאמר "נחש שרף ועקרב וגו'" (דברים ח) ומדבר שהוא חזק משאר מדבריות בעולם. מה הטעם, משום שבשעה ההיא שיצאו ישראל ממצרים ונשלמו לששים רבוא התחזקה המלכות הקדושה ועלתה על הכל והאירה הלבנה ואז נכנעה מלכות הרשעה הצד האחר והוציא אותם הקדוש ברוך הוא ללכת במדבר חזק שהוא מקום ושלטון סמ"ל הרשע שהוא שלו ממש, כדי לשבר חזקו וכחו ולכתת ראשו (ולהוריד אותו) ולהכניע אותו שלא ישלוט. ואלמלא חטאו ישראל, רצה הקדוש ברוך הוא להעבירו מן העולם ועל זה העביר אותם בנחלתו וגורלו וחלקו ממש.

דע"ה ח"ב

ע"ז ונעשו מוכן לקבלת התורה ולהלוותה הראשונות, שהיו מהאור דהע"ן החיים שהוא אורייתא דאצילות¹¹³⁶, והיו זוכים לזה אילולא העגל, והיה מתחיל מאז התיקון לכל העולם כולו ג"כ, וכמו בתיקון העתיד.

והנה הבאר של מרים אשר ניתן להם קודם מתן תורה, וכן גם מה שנסתפקו ממנו גם אחר חטא העגל, הנה היה הנס בכפליים: א', הוא כי הרי הם היו אז רק בדרגא דע"ן הדעת, והבאר היה בדרגא דע"ן החיים, והרי לא היו כדאי לזה כלל, והוא נס אחד. והב', הוא עוד נס יותר גדול, כי הרי הבאר הנה הוא מהאור הנוק' דז"א, המלכות הכללי, פרצוף רחל ע' פ' חוקת (קפא ע"ב קפג ע"ב), אבל הדור המדבר הנה נודע הוא מדברי הרב שער הארת המוחין (פרק א) שהם מסוד לאה אשת יעקב, העומדת כנגד פני הז"א מהחזה ולמטה שבו, בין ז"א ליעקב, ואותה לאה הנה היא (קל ע"ד) מהדעת דיעקב קשר תפילין של ראש שבו, ע"ד לאה העיקרית שהיא קשר תפילין של ראש דז"א מהדעת דז"א, כן היא לאה אשת יעקב מהדעת דיעקב, ומאותה לאה הוא דור המדבר לכך נקרא דור דעה, ע' כ"ז שער הקדמות (דף לח ע"א).

ומשה רבינו ע"ה הנה הוא מהדעת דז"א עצמו אשר מהיסוד דאבא¹¹³⁷ המתלבש בז"א, ומתפשט בו בה' בחי' א', בהמוחין. ב', בהשליש עליון דת"ת עד החזה. ג', מהחזה ולמטה אחר צאתו וגילויו מהיסוד דאימא, ומתגלה שם בתוך חלל בטן ז"א, ושם הוא בסוד משה מלגאו יעקב מלבר (תיקון"ז כט ע"ב), כי שם כנגדו יוצא ממנו המציאות דיעקב. ד', כשמתפשט תוך יסוד ז"א, ושם הוא שורש שת בן אדה"ר. ה', ההבל היוצא מהיסוד דאבא דרך פי היסוד דז"א, ונכללו זב"ז ההבל דפי היסוד דאבא עם ההבל דפי היסוד דז"א, ושם הוא שורש הבל בן אדה"ר. והוא מה שנודע כי ר"ת מש"ה, הוא משה שת הבל¹¹³⁸, כי הוא כלול גם מהם, והוא עוד יותר למעלה מהם, שהוא מכל הה' בחי' כולם כנו'. ואחר אלו הה' בחי' הוא לאה אשת יעקב היוצא מהדעת דיעקב, ושם הוא השורש דדור המדבר, דור דעה, כי הוא מהדעת דיעקב הנעשה מאור היסוד דאבא, אחר שמתגלה בהחזה דז"א, ושם יוצא משה מלגאו ויעקב מלבר כנ"ל. והרי הוה משה רבינו ע"ה השורש השרשים של הדור המדבר, ולכן היה הוא רועה שלהם ומנהיגם, וזהו הענין מה שלא נכנסו דור המדבר לארץ ישראל, כי א"י הוא בדרגא דנוק' דז"א, מלכות שמים, פרצוף רחל, ור"ל שא"י הוא מאור שלה וכמ"ש בזה"ק (בראשית לג ע"ב) ולכן נקרא א"י ארץ החיים (אבדר"ן פמ"ג מ"י). ואז בזמן דור המדבר היתה רחל בז"א אב"א עמו, כי רחל היא מאורות דאימא, והיתה עומדת אז עם ז"א אב"א, וכל דור המדבר הוא מאורות דאבא, שיציאתם הוא מצד הפנים דז"א, ולכן לא נכנסו הם לא"י, כי הם אינם ממדרגתה, וכמ"ש בזה"ק (בראשית כא סע"ב וכב ע"א), ע"ש כל הענין ובדברי הרב בהארת המוחין (פרק ג).

וא"כ הרי מאחר שהבאר של מרים הוא ג"כ מסיהרא קדישא, פרצוף רחל, הרי כשם שלא נכנסו לארץ משום שהיו הם משורש אחר, כן הרי לא היה אפשר להם ג"כ להשתמש בהבאר, כי הרי הבאר עם ארץ ישראל שניהם הם מסיהרא קדישא, מלכות שמים, פרצוף רחל, ע' פ' בראשית (כב ע"א) ופ' חוקת (קפא ע"ב, קפג ע"ב). אך זהו באמת הנס הגדול דבאר של מרים, כי בזכות מרים שהיא היה מרכבה לרחל, כי צדיקים הן מרכבתו של מקום (ב"ר פמ"ז ס"ו), והיא היה בדור המדבר, שהם היו משורש לאה אשת יעקב, היה נמשך השפע דרחל מאחור לפנים, שהוא מרחל שהיתה עומדת אז באחור

¹¹³⁶ ע"י הערה 297.

¹¹³⁷ ע"י שער הכללים בריש ע"ח פרק י'.

¹¹³⁸ שם.

דע"ה ח"ב

ללאה אשת יעקב, שהיא היתה בפנים דז"א, והיו מקבלים הדור המדבר השפע דרחל דרך לאה אשת יעקב, שהיא שורשם, ומזה היו מסתפקים כל הארבעים שנה.

והנה היה הנס הזה ג"כ בכפליים ושלש: א', הוא כי הרי רחל היתה אז עיקרה רק באחור ז"א, אך באותה המעשה דהצור אחר ההכאה, הנה חזרה לפנים ונודוונה עם ז"א בזווגא שלים, ונולד עי"ז אותה השפע דבאר של מרים, והוא נס אחד. ב', הוא כי הנס שאח"כ שהוא אחר הזווג, הנה חזרה תיכף למקומה ולמדרגתה הראשונה להיות אב"א עמו, ומכנגד החזה ולמטה שבו, והרי אין זווג אז, עכ"ז הנה נשאר בה הנביעו דאור א"ס מהזווגא שלים אשר במעשה הצור, ולא נפסק השפע ממנה, והוא הבאר של מרים אשר הסתפקו ממנו כל הארבעים שנה, והנה הוא ע"ד שאמר הרב בכוננת פורים (שעה"כ קט ע"ב) בסוד (אסתר ח טו) ומרדכי יצא מלפני המלך, כי נשאר בה הארה הגדולה הזאת גם אחר הסתלקות המוחין ע"ש, וכן היה כאן, והוא נס גדול, והוא נס שני. הנס הג', הוא כי הרי ישראל שבאותו הדור לא היו משורשה כלל, ולא היו ראויים לאותה השפע כלל, כי היא אינה משורשם, אך סידר המאציל ית"ש שיסובב השפע מאחור לפנים, שהוא מרחל ללאה אשת יעקב, וקבלו הם את השפע מלאה שהיא שורשם.

והרי לנו ג' נסים בסדר לידת השפע ובעמידתה כל משך אותה הזמן, ובסדר המשכתה לישראל, שהוא ע"י סיבובה והזרתה מאחור לפנים. ועם מה שאמרנו לעיל, כי הם היו בדרגא דעץ הדעת, והבאר היה בדרגא דעץ החיים, הרי הם ד' נסים, וכולם היו בזכות מרים.

וכ"ז הנה היה בהצור שבחורב, אשר ממנו הסתפקו כל הארבעים שנה. אמנם בהמאורע דמי מריבה, שהיה {קלא ע"א} בהמטה והסלע, שם היה כ"ז ע"ד אחר לגמרי וכמו שנבאר בעה"י.

אמנם ראינו לבאר מקודם ענין אחר הנצרך מאד לבארו והוא זה, כי הרי לכאורה יפלא כי למה סידר המאציל ית"ש שורש אחר לאותו הדור, הלא כל הנשמות כולם שבכל הדורות כולם הם כולם מהמלכות רחל, שהיא כנסת ישראל, שורש נשמת כל ישראל ע' זוה"ק (ח"א יג סע"א) ובכ"מ. א"כ למה נשתנה הדור ההוא וניתן להם שורש אחר שהיא לאה אשת יעקב. וכן יפלא עוד כי הרי מאחר שלפי שורש נשמתם לא היו ראויים כלל לכנוס לארץ ישראל כי אין להם שייכות בה וכמ"ש בזוה"ק (בראשית כב ע"א) והרב בהארת המוחין (פרק ג) וכנ"ל, א"כ הרי איך אמר הקב"ה בפ' שמות (ג ז) ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים כו', וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה כו', וכן שם (פסוק יז) ואמר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני כו', וכן בריש פ' וארא (שמות ו ו) והוצאתי אתכם כו' והבאתי אתכם אל הארץ כו', הרי לא היו ראויים הם כלל לכנוס לארץ מצד שורש נשמתם. ואין קושייתי על שלא נתקיים ההבטחה, כי כבר אמרו (ב"ר פע"ו סי' ב) שאין הבטחה לצדיקים בעוה"ז וכמ"ש בברכות (דף ד ע"א), ובפרט כאן שהיה החטא באותה ההבטחה עצמה וכמ"ש (תהלים קו כד) וימאסו בארץ המדה. רק קושייתי הוא על תחילת ההבטחה של הקב"ה לאותו הדור, הרי גם זולת החטא לא היו ראויים לארץ ישראל מצד שורש נשמתם וכנ"ל, אך הענין בכ"ז הוא באמת עמוק מאד ונבארו בסי' בפנ"ע.

דרוש ה ענף ג סימן ו

ד"ז שסידר הקב"ה ששורש הנשמות דאותו הדור הוא בלאה אשת יעקב היה מתוך כוונה עמוקה, בכדי להשלים את אשר לא נתקן בהם עדיין, והוא ע"פ מה שיסד ששורש אותו הדור הוא אור נשמת משה רבינו ע"ה שהיה מכל ה' בחי' דעת דאבא המתלבש בד"א. ועי"ז מעתה היה נשלם תיקון בנין בית ישראל אלולא החטא, שכן עי"ז היה נמשך גילוי דאור הדעת עילאה למטה, והיה מתגלה הרזא דמתקלא שהוא אור היחוד עילאה

דע"ה ח"ב

לעילא ולתתא, ועי"ז היו מתייחדים כל פרצופי לאה עם רחל, והיו כולם בשם רחל, שכן היו כולם כלולים בה, שכן היא המלכות העיקרית עקרת הבית. ואז הרי פשוט שהיתה חוזרת פב"פ עם ז"א בזיווגא שלים, והיו נכנסים אז אותו הדור גופה לארץ ישראל ג"כ, שכן היו מתייחדים בה היטיב גם מצד שורש נשמתן.

בביאור מה שעיקר השבטים נולדו מלאה, הגם שרחל היא עקרת הבית, וממנה לא נולדו כי אם ב' שבטים, וכן ענין הצורך בבלהה וזילפה. טעם הדבר הוא חסרון התיקון שלא התגלה למטה היחוד דשכינתא עילאה בתתאה, ויצאה לאה שהיא מהארת אור דשכינתא תתאה יצאה בגוף בפנ"ע, וכן בלהה וזלפה, שהם מהאחוריים שלהם, יצאו אף הם כל א' בגוף בפנ"ע, והוא שלא כפי הכוונה מאיתו ית"ש, לייסד בנין בית ישראל להיות לגוי אחד, ולהשרות יחודו ית"ש בתוכם. וכ"ז נעשה ע"י החטא דעץ הדעת.

אמנם בעת גאולת מצרים ומתן תורה, כאשר העולם עמד לבוא לידי תיקונו כקודם החטא, ולבוא לתכלית התיקון העתידי (אלו זכינו ללוחות הראשונות), לכן הפליא הקב"ה ועשה חדשות בארץ לייסד הכנה ופעולה לתקן את החיסרון שהיה חסר עדיין בבנין בית ישראל בענין היחוד הנ"ל, ולייחדם ביחוד גמור כדי שיהיו כולם מרכבה שלימה לאור יחודו ית"ש, לשכון בתוכם ממש. וזהו ענין מה שייסד את שורש אותו הדור בהארת אור הדעת דאבא הנמשך מסוד אורא עילאה, הרי הוא האור הגנוז, אשר הוא שורש אבא כנודע. לכן ניתנה להם התורה, שכן התורה היא מיסוד אבא.

נמצא, שההבטחה שהבטיח הקב"ה בביאת הארץ לאותו הדור היה מכוון וביושר, שכן אלולא החטא היה נעשה היחוד על ידם למעלה, והיו מתייחדים גם הם ברחל, הרי היא ארץ החיים ארץ ישראל, ובזה גופא היה נשלם תיקון היחוד אשר היה חסר עדיין בבנין בית ישראל, והרי שהיה נשלם מעתה ע"י יחודם ברחל ועל ידי ביאתם לארץ. וכ"ז היה נעשה על ידיהם עצמן כמעשיהם וזכותם, והוא ממש כוונתו ורצונו ית"ש בכל בריאת עולמו ובכל תיקונו ותכליתו.

הנה הענין מה שסידר הקב"ה שורש הנשמות דאותו הדור מלאה אשת יעקב, אשר המשכתם הוא מהדעת דאבא המתלבש בז"א שורש נשמת משה רבינו ע"ה, הנה היה לכוונה עמוקה כדי להשלים עי"ז שלומי אמוני ישראל את אשר לא נתקן בהם עדיין, כי היה חסר עדיין איזה תיקון ביסוד בנין בית ישראל. ובעת גאולת מצרים כאשר הגיע עת דודים, להיות חלק ה' עמו (דברים לב ט), ממלכת כהנים וגוי קדוש (שמות יט ו), וישראל לסגולתו (תהלים קלח ד), הנה רצה הקב"ה להשלים בהם את אותו החסרון ג"כ, והוא במה שייסד שורש דאותו הדור באור נשמת משה רבינו ע"ה שהיה מכלל הה' בחי' דעת דאבא המתלבש בז"א וכנ"ל סי' ה'. והנה עי"ז היה נשלם מעתה התיקון דבנין בית ישראל מכל וכל אלולא החטא, כי היה נמשך עי"ז הגילוי דאור הדעת עלאה למטה ג"כ, והיה מתגלה הרזא דמתקלא שהוא אור היחוד עלאה לעילא ולתתא, והיה מתייחדים עי"ז כל פרצופי לאה עם רחל לחד, והיו כולם בשם רחל, כי היו כולם כלולים בה, שהיא המלכות העיקרית עקרת הבית כנודע. ואז הרי פשוט הוא שהיתה חוזרת פב"פ עם ז"א בזיווגא שלים, והרי היו נכנסים אז אותו הדור גופה לארץ ישראל ג"כ, כי הרי היו מתייחדים בה היטיב אז גם מצד שורש נשמתן.

והענין בביאור הוא כי כבר בארנו בספר הקדו"ש שער ז' פרק ה' הענין מה שעיקר השבטים נולדו מלאה הגם שרחל היא עיקרת הבית ולא נולד ממנה רק ב' שבטים, וכן ענין צורך דבלהה וזילפה. ואמרנו שם, כי כ"ז היה מסיבת חסרון התיקון שלא היה מתגלה למטה היחוד דשכינתא עלאה בתתאה, ויצאה לאה שהיא מהארת אור דשכינתא עלאה בגוף בפנ"ע, ורחל שהיא מהארת אור דשכינתא תתאה יצאה היא בגוף בפנ"ע, וכן בלהה וזלפה שהם מהאחוריים שלהם כמ"ש בשער הקליפות (פרק ב) יצאו הם ג"כ כל א' בגוף בפנ"ע, והיה עי"ז לידת השבטים מצד האם מופרדים זה מזה, כי הרי נולדו מד' נשים, לאה ורחל בלהה זלפה. והרי הוא שלא כהכוונה המכוון ממנו ית"ש, לייסד בנין בית ישראל לגוי אחד, ולהשרות יחודו ית"ש בתוכם, מאחר שהיה לידתם מצד האם בלתי יחוד, כי הרי יצאו בעוה"ז אותן שהם מהשורש דשכינתא עלאה, והם הח' בני לאה וזלפה מאם בפנ"ע, ואותן שהם מהשורש דשכינתא תתאה, והם הד' בני רחל ובלהה מאם בפנ"ע, וגם בכל אחת הנה נתפרד בה האחוריים מהפנים כנו'. והרי היה חסר עי"ז בעוה"ז מציאות יסוד ובנין להיחוד דשכינתא עלאה ותתאה, כי הרי יצאו כאן מגופות מחולקים. והנה היה

דע"ה ח"ב

כ"ז מחסרון התיקון אשר (קלא ע"ב) מהחטא דע"ז הדעת, כי אלו זכינו שיתוקן העולם בשלימות מתחילה, הנה היה גילוי היחוד דשכינתא עלאה ותתאה הן לעילא הן לתתא, ואז היו הד' נשי יעקב, לאה ורחל בלהה וזלפה, כולם בגוף אחד ואשה אחת, והיו כולם כלולים ברחל, שהיא הפרצוף נוק' העיקרית, ספי' מלכות הכללי. משא"כ לאה, היא רק הארה בעלמא כנודע, והיא רק מעלמא דאתכסייא (זחר בדאשית יח ע"א), אבל רחל היא עלמא דאתגלייא (שם), ולכן היו כולן כלולין ברחל, והיו אז האמהות ג"כ רק ג' כמו האבות. ומאותה הרחל הכלולה מלאה בלהה זלפה היו נולד כל הי"ב שבטים, ובנין כל בית ישראל. והרי היה אז יסוד ובנין למטה להיחוד דשכינתא עלאה ותתאה יחד, והוא בישראל גוי אחד בארץ. משא"כ עתה, שנעשה פירוד ביניהם מצד האם, ויצאו הח' שבטים אשר שרשם הוא מהשכינתא עלאה בפנ"ע והד' שבטים אשר שרשם הוא מהשכינתא תתאה בפנ"ע, והרי חסר עתה בעוה"ז יסוד ובנין להיחוד עלאה ותתאה, והוא חסרון לא יוכל להמנות. ונעשה כ"ז ע"י החטא דע"ז הדעת, כי נעשה למטה פירוד בין הדבקים, וכל זמן שלא יתוקן החסרון הזה אי אפשר לעולם לבוא לתיקונו בשום פנים. ולכן בעת התיקון דלעתיד הנה נאמר (יחזקאל לו טז – כב) קח לך עץ וכתוב עליו ליהודה כו' ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף עץ אפרים כו' וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד כו' כו' ועשיתם לעץ אחד והיו אחד בידי כו' כו' ועשיתי אותם לגוי אחד כו' ולא יחצו עוד כו'. וע' בהגר"א בספד"צ (פרק א בד"ה מלך השמיני י ע"ב ד"ס ו"ס ימות) כי הם בסוד העטרה והמלכות, אשר ביחודם תלוי כל התיקון. ואמנם הגר"א מדבר שם בשרשם שבזו"ן, כי אפרים הוא בעטרת יסוד דו"א, ויהודה הוא במלכות דרחל, ע' דברינו בהקדו"ש שם פ"ה אות ז'. אבל שורש יהודה למעלה הנה הוא בשכינתא עלאה ונולד מלאה, ויוסף בתחילה עד שעמד בנסיון היה בשכינתא תתאה ונולד מרחל¹¹³⁹, והרי היה לידתם מגופות מחולקות, והוא ע"י חסרון היחוד דעלאה בתתאה כנו', ומזה היה נמשך ג"כ חסרון היחוד בהזו"ן שהוא בעטרה ומלכות, ונעשו לשתי ממלכות, יהודה ואפרים. וכ"ז הוא מסיבת החסרון דהעלאה בתתאה, כי בזה תלוי כל התיקון כולו כנז' והבן כ"ז.

אמנם בעת גאולת מצרים ובמתן תורה, אשר היה עומד אז שיתוקן העולם כולו כמו קודם החטא, ולבוא לתכלית תיקון העתיד, אלו שזכינו להלוחות הראשונות ע' זוה"ק (ס"פ יתרו צד ע"א ופ' משפטים קיד רע"א), לכן הפליא הקב"ה ועשה חדשות בארץ לייסד הכנה ופעולה לתקן את החסרון אשר היה חסר עדיין בבנין בית ישראל בענין היחוד הנ"ל, ולייחדם ביחוד גמור כדי שיהיו כולם מרכבה שלימה לאור יחודו ית"ש, לשכון בתוכם ממש. וזהו הענין מה שיסד שורש דאותו הדור בהארת אור הדעת דאבא הנמשך מסוד אוריא עלאה, חכמתא עלאה סתימאה¹¹⁴⁰, שהוא אור הגנוז, אשר הוא שורש אבא כנודע¹¹⁴¹. ולכן ניתן להם התורה, כי התורה הנה היא מיסוד אבא¹¹⁴², הנבקע ויוצא לחוץ כמ"ש בשעה"ק (דף לח ע"א) וכן בשעה"כ (דף מה ע"ד ודף קט ע"ב) כי ספר תורה הוא יסוד דאבא, וע' עוד שער יעקב ולאה (סוף פרק א). והלוחות הנה הם תרין עטרין דדעת הגנוז בתוכו ע' שער המצוות (פ' תרומה יז ע"ב), ולכן אלו שזכו להלוחות הראשונות, היו מעוררים למעלה למעלה להמשיך את אור הגנוז שיתגלה למטה, והוא הרזא דמתקלא המייחד את הכל, והיה נעשה על ידם ישראל ויעקב יחד, וכל בחי' לאה עם רחל יחד.

¹¹³⁹ עי' זהר ויצא קנג ע"ב, והקדו"ש שער ז פרק ה' אות ז'.

¹¹⁴⁰ אין כוונתו לחכמה סתימאה, אלא זהו כינוי לאוריא. ועי' מב"ש כג ע"ג וכן הוא בשער

מאמרי רשב"י מא ע"ד ובהגר"א על ספד"צ ה ע"ב.

¹¹⁴¹ עי' בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג ד"ה ואבא.

¹¹⁴² עי' ע"ח שער הארת מוחין זו"ן פרק ח'.

דע"ה ח"ב

והרי היה נעשה יחוד בשורש נשמתם למעלה, שהיו אחוזים ומיוחדים בכל בחי' לאה ורחל יחד, ואז היה חוזרת רחל הכלולה מכל בחי' לאה להיות פב"פ עם ז"א בזווגא שלים תמיד. וממילא הוא כי היו נכנסים כולם לארץ ישראל היטיב, כי הרי לאה אשת יעקב שהיא שורש נשמתם היתה נכללת היא גופא ברחל שהיא ארץ ישראל ארץ החיים.

והרי נמצא כי ההבטחה שהבטיח הקב"ה בביאת הארץ לאותו הדור ג"כ היה מכוון וביושר, כי אלולא החטא היה נעשה היחוד על ידם למעלה, והיו מתייחדים גם הם עצמם ברחל שהיא ארץ החיים ארץ ישראל, ובזה גופא היה נשלם תיקון היחוד אשר היה חסר עדיין בבנין בית ישראל וכנ"ל, הרי היה נשלם מעתה ע"י יחודם ברחל וביאתם לארץ. וזה עצמו היה כוונתו ית"ש מה שיסד את שורש נשמת דאותו הדור משורש אחר זולת רחל, (קלא ע"ג) והוא בהאררת אור הדעת דאבא, כי עי"ז יהיה אפשר להם לתקן את החסרון מה שנעשה בבנין בית ישראל ע"י החטא דעין הדעת ולהשלים את היחוד כהראוי. כי ע"י שהם בשורש הדעת שהוא מרזא דמתקלא, הרי היה אפשר להם לעורר בהאור הגנוז שנגזו ע"י החטא ע' לעיל דרוש ד' ענף כ"ה, שיחזור ויתגלה ולהמשיכו למטה והוא מרזא דאור א"ס המיוחד את כולם, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקון יט ע"א) ואנת הוא דקשיר לון ומיוחד לון, והרי היו מתייחדים על ידו כל בחי' נוקבין עם רחל לאחד ונכללו כולם בה, כי היא המלכות שהיא כלל כולם כנודע, אלא שע"י החטא נעשה פירוד בין הדבקים. אבל ע"י הגילוי דאור הדעת שהיה מתגלה בזכותם ע"י שאותו הדור היו מושרשים בו, היה נעשה היחוד ככל הראוי, והרי היו נשרשים הם עצמן בארץ החיים שהוא ארץ ישראל, והיו גם הם מבאי הארץ, ובזה גופא היה נשלם כל היחוד כולו. וכ"ז היה נעשה על ידיהם עצמן במעשיהם וזכותם, והוא ממש כוונתו ורצונו ית"ש בכל בריאת עולמו ובכל תיקונו ותכליתו.

והרי נתבאר לנו עכ"פ כי אלולא החטא הנה היה אפשר להם ג"כ לכנוס לארץ היטיב, ואדרבה הוא כי אז היה כניסתם לארץ תיקון גדול, כי בזה היה נעשה היחוד למעלה ולמטה, והיה נשלם בזה החסרון דהיחוד אשר משכינתא עלאה ותתאה שהיה חסר עדיין בבנין בית ישראל, ובזה היה נשלם תיקונם מכל וכל, והיו מוכשרים ומוכנים מעתה לקבל את כל תקות חמדת ישראל מכל היעודים העתידיים אשר לעת"ל בהתיקון הנצחי, כי היה מתתקן והולך מתיקון לתיקון וכמו שיהיה לעתיד לבוא, כי אלולא החטא היו זוכים להלוחות הראשונות שהם מאור הדעת עלאה, והיו זוכים הם לזה משום ששורש נשמתם הוא מהדעת כנז' דור דעה, ועי"ז היה מתייחד שכינתא עלאה ותתאה לעילא, והם עם ארץ ישראל לתתא. והנה אם שהיו זוכים לזה היה כניסתם לארץ אחד עשר יום אחר קבלת הלוחות, שהוא אחר המ' ימים הראשונים, וכמ"ש הכתוב (דברים א ב) אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר. ואמרו בספרי (שם דברים ב), אלו זכו ישראל לי"א יום היו נכנסים לארץ, כי באותן הי"א יום היו מכניעים הי"א קליפות שהם הי"א אלופי עשו (בראשית לו מ), וזהו שאמר דרך הר שעיר, כי היו הולכים דרך הם לכפותם ולהכניעם, ע' שער המלכים (פרק י) ובספר זוהר הרקיע (דף נו ע"ב), ואחר י"א יום היו באים לארץ ואז היה מתקיים (שבודיה א כא) ועלו מושיעים בהר ציון כו' והיתה לה' המלוכה, והיה נעשה כ"ז מאז אם שזכו דור המדבר לביאת הארץ, ודי לפנינו עתה בזה הדרוש ומעתה נחזור לענינינו.

דרוש ה ענף ג סימן ז

ענין מי מריבה אשר היה בסלע היה משונה מענין הצור ככמה דברים שכן זה היה בשנת הארבעים, ואז כבר היה לישראל את זכות התורה בה היו עוסקים, וכן כבר מתו כל דור המדבר אשר היו משורש לאה אשת יעקב, והדור החדש היו משורש רחל, ובמשך זמן הליכת ישראל במדבר ארבעים שנה כבר נשבר כחו של הס"מ, וכן במיתת מרים נתכפר להם הרבה על מעשה העגל, ועכ"ז עדיין לא היה כדאי שינתן להם הבאר בזכותם.

דע"ה ח"ב

ועי' לעיל סי' ה' שם ביארנו שהיה בבאר ד' נסים. אמנם במי מריבה, היה הנס קל יותר, שכן מאחר שהם מרחל, הרי שהם יכולים היו לעורר אותה להתייחד עם ז"א פב"פ לצורך השפע דהבאר, ואז היה נמשך להם השפע ביושר ובמכוון. ועכ"ז לא זכו לכך, וכאשר נסתלקה מרים נסתלק הבאר, ולא חזר אלא בזכות משה ואהרן. ואע"פ שעבור הדור ההוא לא היה צריך מכל ד' הנסים הנז' כי אם נס אחד בלבד, דהיינו להחזירה פב"פ, שכן ע"י מיתת דור המדבר נתבטל אור דלאה והוא נכנס בשורשו, ולא נחשבת חזרת רחל פב"פ לנס כלל, כי הוא דבר הרגיל תמיד.

הבאר שניתן להם בצור שבחורב לא היה אלא לצורך שעה, ולא ניתן להם הבאר לשם גמר תיקונם, אלא שהיה הבאר אז רק לשם הכנה בלבד, אמנם עיקר תיקונם תלוי היה במתן תורה ובקבלת הלוחות הראשונות. אבל הבאר שהיה אמור לינתן להם בזכות משה ואהרן בסוף ארבעים השנה, היה מוכן ועומד שמעתה ינתן להם השפע דהבאר לשם גמר תיקונם שיתקנו על ידו בתיקון הנצחי אשר לעתיד לבא. והגם שהם מצד עצמן עדיין לא היו ראויים לכך אך אעפ"כ היה עומד כ"ז ליעשות ע"י משה ואהרן, ע"ד שיהיה לעתיד ע"י אליהו ומלך המשיח.

וזהו פשר השינויים אשר בין עניין הסלע כאן לבין הצור שבחורב, שמנינו לעיל סי' ב'.

הנה ענין המאורע דמי מריבה אשר בהסלע הרי היה משונה מהצור בכמה פנים, כי הרי זה היה בשנת הארבעים וכמ"ש בסדר עולם (פרק ט), והרי היה להם אז זכות התורה שהיו עוסקים בה כל הארבעים שנה, וכן כבר מיתנו אז כל דור המדבר אשר היו משורש לאה אשת יעקב, אבל הדור הזה הנה הם היו משורש רחל וכמ"ש בהארת המוחין (פרק ג). וכן הרי בכל משך זמן דהליכות ישראל במדבר ארבעים שנה כבר אתבר חיליה ותוקפיה דס"מ כנ"ל סי' ה'. וכן במיתת מרים הנה נתכפר להם הרבה על מעשה העגל וכמ"ש במועד קמץ (דף כח רע"א) ע"ש בתוספות¹¹⁴³. ועכ"ז הנה אחר שנסתלקה מרים נסתלק הבאר אשר בזכותה ולא היה מים לעדה, ואמרו בווה"ק (פ' אמור קג ע"א) ולא היה מים לעדה, ובהיא שעתא בעאת באר אחרא לאסתלקא דהוה שכיח עמהון דישראל¹¹⁴⁴, ור"ל על סיהרא קדישא שהיא השכינה הקדושה וכמ"ש בפ' חוקת (קפא ע"ב), והוא רחל אם ישראל כנסת ישראל, והיא באר מים חיים, כי היא מבוע דאור א"ס, והיה ברצונה להסתלק במיתת מרים. וכן בווה"ק פ' חיי שרה (קכד ע"ב) ותמת שם מרים ותקבר שם בגין לאחזאה סרחנא דישראל קא אתא (ר"ל לכך כתיב מיתת מרים בתורה להראות כמה שגם החטא), דהא מייא לא אזלי להוא בישראל אלא בזכותא דמרים¹¹⁴⁵, וכאשר נסתלקה היא נסתלק הבאר. ור"ל כי הגם שעתה הרי נשתנה לעילויא הרבה, שהרי אותו הדור היו הם מזווג ישראל ורחל, אשר מזה גופה היה הבאר ג"כ, וכן היה להם זכות וקלא ע"ד התורה של כל הארבעים שנה, וגם אתבר הרבה חיליה ותוקפיה דהס"מ ע"י הליכתם מ' שנה בהמדבר וכנ"ל, עכ"ז לא היו עדיין כדאי שיותן להם הבאר בזכותם גופה.

ועי' לעיל סי' ה' שבארנו שם כי היה בבאר ד' נסים: אחד, הוא כי הרי הבאר הוא מזווג ישראל ורחל, ואז היתה רחל רק אחור באחור עמו, וחזרה לפנים כדי להזדווג ולהוליד את השפע דהבאר. שנית, הוא כי אחר הזווג הגם שחזרה תיכף לאחור ונסתלקה ממנה המוחין, עכ"ז הנה לא נפסק ממנה אותה השפע כל הארבעים שנה. שלישית, הוא כי הגם שכל אותו הדור היה כל קבלתם ושפעם מלאה אשת יעקב, שהיא היתה אז מצד הפנים דז"א, והיא היה השורש דאותו הדור, וממנה קבלו כל שפעם ולא מרחל, כי היתה היא אז רק אחור באחור עמו וכנז', עכ"ז הנה היה נמשך השפע וחזרת מאחור לפנים שהיא מרחל ללאה, וקבלו את הבאר שהוא שפע דרחל דרך לאה ועל ידה. רביעית, הוא

¹¹⁴³ ז"ל הגמ': אמר רבי אמי למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת.

וז"ל התוס': מה פרה אדומה מכפרת - פירוש על מעשה העגל וכדאמרין במדרש משל לבן השפחה שטינף פלטירין של מלך אומר המלך תבא אמו וכו'.

¹¹⁴⁴ תרגום: ולא היה מים לעדה, ובאותה שעה באר אחרת רצתה להסתלק, שהיתה מצויה עם ישראל.

¹¹⁴⁵ תרגום: "ותמת שם מרים ותקבר שם", [זה] בא כדי להראות את סרחונם של ישראל, שהרי המים לא הלכו עם ישראל אלא בזכות מרים.

דע"ה ח"ב

כי הבאר הנה הוא מסוד עין החיים והיה כולו קודש, והם היו אז רק בסוד עין הדעת. והגם כי במתן תורה פסקה זוהמתן והיו כולם אז ג"כ בסוד עין החיים וכמ"ש בזוה"ק (ס"פ יתרו צד ע"א), אך עכ"ז הנה אח"כ ע"י הטא העגל חזר הרע להתערב בהם וכמ"ש בפ' תשא (דף קצד ע"א ע"ב), ע"ש¹¹⁴⁶ ופ' שלח (דף קסב רע"ב) בסוד הכתוב (במדבר יד לב) ופגריכם אתם יפלו כו' ע"ש, והרי חזרו ונעשו בסוד עין הדעת. והרי לא היו ראויים כלל להבאר שהוא מהאור דהעין החיים, ועכ"ז הנה הסתפקו ממנו כל הארבעים שנה והוא נס גדול.

והרי לנו ד' נסים בהבאר וכנ"ל סי' ה' כ"ו, אמנם באותה המאורע דמי מריבה שכבר מיתו כל דור המדבר, והדור החדש הרי היו הם מרחל עצמה, אשר ממנה גופה הוא הבאר, הרי להם היה הנס יותר נקל הרבה, כי הרי מאחר שהם מרחל גופה, הרי אפשר להם לעורר בה להתייחד עם ז"א פב"פ לצורך השפע דהבאר, ואז היה נמשך להם השפע ביושר ובמכוון. ועכ"ז הרי לא זכו לזה, אלא כאשר נסתלקה מרים נסתלק הבאר, כי לא היה זכותם גדול כ"כ לעורר בהאור דעין החיים, ולא חזר להם הבאר אלא רק בזכות משה ואהרן. ואח"כ כשנסתלק אהרן ניתן להם בזכות משה כמ"ש בתענית (ט ע"א). והרי נמצא כי הגם שלאותו הדור הרי לא היה צריך להעשות מכל הד' נסים הנז' אלא כמעט רק נס אחד לבד, והיינו להחזירה פב"פ, אשר זה היה נקל מעתה, כי הרי נעשה שם מקום מופנה, כי במיתת דור המדבר נתבטלה ונתעלמה מאז כל אותו אור דלאה אשת יעקב, ונכנסה בשורשה כמ"ש בהארית המוחין (פרק ג), ולא נחשב חזרת רחל פב"פ לנס כלל, כי הוא דבר הרגיל תמיד, ולא היה נצרך מעתה אלא רק לנס אחד לבד, שהוא להמשיך להם את השפע דהבאר, שהוא מהאור דהעין החיים. ועכ"ז הנה לא היה אפשר להעשות זה בזכותם לבד, אלא רק בזכות משה ואהרן, ואח"כ בזכות משה כנז'.

אמנם הוא כי הנה הגם שישראל עצמן לא היו עדיין כדאי ליתן הם הבאר בזכות עצמן, משום שהם גופה היו עומדים עדיין בהתערבות רע בטוב, שהוא בבחי' עין הדעת וכנ"ל, ולא חזר להם אלא רק בזכות משה ואהרן, עכ"ז הנה מאחר שהרי נשתנה כאן מצב ישראל לעילויא הרבה ממה שהיה בהצור וכנז', הנה היה עומד עתה שינתן להם הבאר אשר הוא האור דעין החיים לירושת עולם, ויהיה להם פי הבאר לפתיחת המקור לאור הנצחי אשר בכל תקות חמדת ישראל. ור"ל כי הרי הבאר אשר ניתן להם בהצור שבחורב, הנה הוא לא היה אלא רק לצורך שעה, ולא ניתן להם אז הבאר לגמר תיקונם, שיתוקנו על ידו בגמר תיקון, אלא שהיה כל הבאר אז רק להכנה לבד, אבל עיקר תיקונם היה תלוי במתן תורה ובקבלת הלוחות הראשונות וכנ"ל בכל דברינו. אבל הבאר אשר היה עומד שינתן להם עתה בזכות משה ואהרן בסוף הארבעים שנה, היה מוכן ועומד שיותן להם מעתה השפע דהבאר לגמר תיקונם שיתוקנו על ידו גופה בהתיקון הנצחי אשר לעתיד. והגם שהם בעצמן לא היו עדיין כדאי לזה, ור"ל שלא היה זכותם עדיין גדול כ"כ, אך היה עומד להעשות כ"ז ע"י משה ואהרן, וע"ד שיהיה לעתיד ע"י אליהו ומלך המשיח, וכדעת ר' יהושע (סנהדרין צו ע"ב) שאמר הנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו לא בתשובה ומעשים טובים וכמו שכתבנו בזה בכ"מ, אלא לעתיד הנה יעשה כ"ז בסיבת המאורעות דהד' גליות, וכל התלאות אשר בכל משך הזמן דהגלות המר והנמהר הזה, אשר ע"י עונותינו {קלב ע"א} המרובים. אבל הם הרי היו באמת רובן צדיקים, אלא שלא

¹¹⁴⁶ ז"ל: כיון דקיימו ישראל בטורא דסיני אתעבר ההוא פגימו דסיהרא, וקיימא לאנהרא תדיר. כיון דחבו ישראל בעגלא, תבת סיהרא כמלקדמין לאתפגמא ושלטא חויה בישא ואחיד בה ומשך לה לגביה ואתפגימת.

תרגום: כיון שעמדו ישראל בהר סיני, עבר אותו פגם הלבנה, ועמד להאיר תמיד, כיון שחטאו ישראל בעגל, שבה הלבנה כמקדם להיות פגומה, ושלט הנחש הרע ואחז בה ומשך אותה אליו ונפגמה.

דע"ה ח"ב

היה זכותם כ"כ גדול לבוא לתיקון הנצחי, אבל היו צדיקים עכ"פ, לכן ע"י זכות משה ואהרן היה עומד שינתן להם השפע דהבאר לאור עולם מאוצר חיים דתיקון הנצחי, והיה מתחיל מאז כל התיקונים דלעתיד לבוא.

וזהו ענין השינויים אשר נמצא כאן מהצור שבחורב, כי שם נקרא בשם צור וכאן נקרא בשם סלע. ושם נאמר (שמות יז ה) וקה אתך מזקני ישראל וכאן נאמר (במדבר כ ח) והקהל את העדה, שהוא העדה כולה, ונאמר עוד לעיניהם. ושם היה הצווי למשה לבד, וכאן נאמר אתה ואהרן. ושם נאמר (שמות יז ה) ומטך אשר הכית בו את היאור קח בידך, וכאן נאמר קח את המטה סתם, ומטה סתם הנה הוא יותר נעלה ממה שנאמר מטה האלהים, כי מטה סתם הוא מטה הוי"ה, מסטרא דרחמי כמ"ש בהארת המוחין (פרק ב), וכן כתיב (במדבר כ ט) ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו. וכן שם כתיב (שמות יז ו) והכית בצור, וכאן כתיב (במדבר כ ח) ודיברתם אל הסלע. וכן שם כתיב (שמות יז ו) ויצאו ממנו מים ושתה העם, וכאן כתיב (במדבר כ ח) ונתן מימיו והוצאת להם מים כו' והשקית את העדה ובעירם, והוא בסוד הכתוב (תהלים קד י) המשלח מעינים בנחלים כו' ישקו כל חיתו שדי, שהם חיות הקודש וכל משריין וחיילין עלאין, כמ"ש פ' הוקת (קפא ע"א), כי כאן היה לצורך התיקון הנוגע לכולם ע"ד התיקון דלעתיד וכנו', וזהו מה שכתוב ובעירם, וכמ"ש בפ' פנחס (רמט ע"ב) ע"ש וכמו שיתבאר.

דרוש ה ענף ג סימן ה

הצור שבחורב, היה קודם מתן תורה, ולכן היו המטה והצור בבחי' עץ הדעת אשר הרע כרוך סביבו, ולכן שם היה צריך דווקא הכאה, כדי להסירו ולהרחיקו משם, אמנם כאן היו המטה והסלע בסוד אור דעץ החיים, והוא מפני אור קדושת התורה שהיו עוסקים בה כל הארבעים שנה, ולא היה כאן מקום כלל להכאה ח"ו, אלא בדיבור ופיוסא.

בסלע נאמר "הקהל את העדה", דהיינו העדה כולה, ואילו בצור נאמר רק "וקח אתך מזקני ישראל". שכן זכות התורה וזכות המ' שנה דהליכתם במדבר היה זכות לכל העדה, אמנם במאורע דהצור אשר קדם לתחילת ארבעים השנה, אז היה כמעט כל הדור בבחינת לאה, זולת איזה יחידים, מהזקנים שבדור שהיו בבחינת רחל, ובאומרו בצור "וקח אתך מזקני ישראל" כוונתו לאותם הזקנים אשר שורש נשמתם הוא ברחל, וממנה הוא הבאר.

אמנם מה שאמר "לעיניהם", דהיינו שהקב"ה נתן להם רשות להסתכל בשכינה, מה שלא היה קודם לכן, שבמתן תורה רק הציצו אצילי בני ישראל וכבר נתחייבו מיתה, אמנם כאן, אע"ג דשכינתא הוה נח על טינרא, עכ"ז אמר הקב"ה "הקהל את העדה כו' ודברתם אל הסלע לעיניהם", שכן אילו זכו ישראל וניתן להם הבאר כהוגן בלי הכאה אלא בדיבור ופיוס כראוי, אזי היתה ראייתם והסתכלותם לזכות גדולה ותיקון גדול. שאלולא החטא, היו מתקדשים ישראל בקדושת האור דעץ החיים, וממילא היתה הסתכלותם גורמת ליחוד העליון.

וכמו כן זהו הטעם שכתוב בסלע "וידבר ה' אל משה לאמר" בלשון עזה הבאה לחדש לי דבר שכן השי"ת היה מוכן מצידו לעשות כאן חדשות, דהיינו להביא את העולם לידי תיקונו, ואילו בצור לא נאמר כנאמר "ויאמר ה' אל משה".

משה רבינו ע"ה היה מוכן לקיים את ציוויו של הקב"ה, אמנם אז נעשה שינוי גדול בקהל ישראל, והיו בהם כתות שהתחילו להתלונן, ואמרו שמוליך אותם לסלע שמסתמא יודע שיש מעיין תחתיו ויוצא משם מים. ואמרו לו, הרי הקב"ה, ממשלתו בכל מקום, וא"כ הנס הרי יכול הוא שיפעל בכל סלע שהוא. ובאמת כך היה משה רבינו ע"ה צריך לעשות. ומשה רבינו ע"ה אף הוא ידע זאת, אך כאן היה ענין אחר, שכן משה רבינו ע"ה ראה שנסתלק כבוד השכינה מהסלע, אחרי שבתחילה היתה השכינה שורה שם, ונבהל ונשתומם על המראה ולא ידע מה לעשות. והנה אם היה משה רבינו ע"ה בא להוציא מים מסלע אחר, היה מתגלה אור השכינה על אותו הסלע אחר, אמנם מכיוון שמשה רבינו ע"ה לא ראה את אור הכבוד על הסלע כבתחילה, סבור היה שנסתלקה לגמרי ח"ו ע"י החטא, וסבר שמעתה ימנע הנס ח"ו. אך מאחר שראה נס אחד באותו המעמד עצמו ג"כ, והוא שיש בסלע כמלא פי כברה קטנה וכל ישראל עומדין בה, והחזיק המועט את המרובה, הרי שידע היטב שהשכינה בתוכם, והבין שיעשה הנס מ"מ, אמנם מכיוון שלא ראה את אור הכבוד על הסלע, עלה בדעתו שבודאי נשתנה הענין עכ"פ ע"י החטא, ונתחלף הסלע ונשתנה מאור עץ החיים, וירד למדרגת האור דעץ הדעת. לכן חשב שחלילה לנהוג בבחינה זו בדיבור ופיוסא, כראוי לברתא דמלכא. והיתה כוונתו בזה להסיר ולהעביר את המסך ע"י ההכאה, להמשיך שם את השפע מהאור דעץ החיים, ויתוקן ע"י כוונתו ומחשבתו בהרמת ידו.

דע"ה ח"ב

אמנם מאחר שאמר לו הקב"ה "ודברתם", לא היה לו להתחכם, אלא היה עליו לקיים את ציוויו של הקב"ה בלי התחכמות כלל, שכן באמת לא נשתנה הסלע ולא נסתלק אור השכינה משם, אלא היה ממתין לדיבורו של משה.

אמנם ע"י ההכאה נשתנה הדבר. שכן קודם לכן היו המטה והסלע בסוד אור דעץ החיים, והיו הזו"ן שניהם במוחין גדלות, והיה מוכן שיתייחדו שניהם בהזיווג דפב"פ העיקרי ע"י משה ואהרן, שושבינין דמלכא ומטרוניתא, וע"י עיני כל ישראל שהיה עומד מוכן שיתקדשו אף הם בקדושת האור דעץ החיים. אמנם ע"כ שבא שטן וערבב את העולם והכשיל אותם, ונסבב ע"י הכאת הסלע, נשתנו ע"י הן המטה והן הסלע לסוד עץ הדעת, ובהכאת המטה בסלע נעשה הזיווג דקטנות, וחזר כאן ענין ב' הנשיכין אשר הופיע בליל ז' של פסח. אמנם שם היו הנשיכין בכוונה ורצון ממנו ית"ש, כדי שלא תתבטל הבחירה שלא בעונתה ע"י גילוי אורו הגדול שהיה אז רק בחסד ובחנם, אמנם כאן הגיעה באמת עת דודים לבער את רוח הטומאה מן הארץ, לתקן עולם במלכות שדי, ע"י גילוי האור דתיקון הנצחי. וכאשר נתהפך הדבר ע"י החטא, השתנה הדבר שיהיה כל גילוי קדושת אותו השפע לצורך שעה בלבד, ע"י שנעשית כל גילוייה רק במציאות הב' נשיכין דוקא, א"כ הרי שהיו הנשיכין לקלוקל ופגם גדול.

וזהו ענין מה שלא השתתף משה רבינו ע"ה בשירת הבאר, וכן מה שישראל לא אמרו את אותה השירה אלא בסוף מ' השנה ולאחר המעשה דנחלי ארנון, משום שידעו על פגם הנשיכין שנעשה בה עתה. וכן היה הדבר בצור שבחורב, לכן לא אמרו שירה על הבאר ביחוד אלא לאחר המעשה דנחלי ארנון, אשר שם נתגלה נס הבאר, אז אמרו שירה על הבאר ג"כ בשיתוף הנס דנחלי ארנון. אמנם משה רבינו ע"ה לא השתתף באותה השירה כלל, משום שהנשיכין נעשו ע"י הכאה.

והענין הוא כי בהצור שבחורב אשר היה אז עדיין קודם מתן תורה, הנה היה אז הן המטה והן הצור שניהם בבחי' עץ הדעת, אשר הרע כרוך סביבו, ולכן היה צריך שם להכאה דוקא, כדי להסירו ולהרחיקו משם, כי בדברים לא יוסר עבד (משלי כט יט) וכמ"ש ברע"מ (תצא רעט ע"ב) וכנ"ל סי' ג'. אבל כאן הנה היה הן המטה והן הסלע שניהם בהאור דעץ החיים, ולכן נאמר כאן (במדבר כ ח) קח את המטה סתם, שהוא מטה מהאור דשם הויה ב"ה, וכמ"ש בזוה"ק (ח"א דף ו ע"ב) ודא איהו מטה דאתברי ע"ש בין השמשות וחוקק ביה שמא קדישא גליפא קדישא, (ר"ל שהחקיקה היה מסוד הארחה עלאה דפלגותא דשערי¹¹⁴⁷, רזא דמתקלא, שהוא לויתן נחש בריח, סוד שורש נשמת משה רבינו ע"ה, סוד הדעת, והוא סוד המטה שהוא האות ו' דשם הויה ב"ה, וע' רע"מ (משפטים קטו א')) ובהאי חב בסלע כד"א ויך את הסלע במטהו פעמים. אמר ליה קב"ה, משה לא יהבית לך מטה דילי להאי כו' ע"ש¹¹⁴⁸. וכן היה הסלע ג"כ מהאור דהעץ החיים, וכמ"ש ברע"מ (תצא רעט ע"ב) סלע דמשה עלה אתמר ודברתם אל הסלע לעיניהם כו' ולא תליא בה אלא דבור ופיוסא כו' סלע דילי איהי ברתא דמלכא בנינה אתמר ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו בדבור ופיוס כדברתא דמלכא כו'¹¹⁴⁹, ע"ש וברע"מ פנחס (רמח ע"ב),

¹¹⁴⁷ עי' אד"ז רפח ע"ב.

¹¹⁴⁸ ז"ל בשלימות: וביד המצרי חנית (שמואל ב' כג כא) דא מטה האלהים דהוא אתמסר בידה כמה דאת אמר (שמות יז ח) ומטה האלהים בידי ודא איהו מטה דאתברי ערב שבת בין השמשות וחוקק ביה שמא קדישא גליפא קדישא ובהאי חב בסלע כמה דאת אמר (במדבר כ יג) ויך את הסלע במטהו פעמים א"ל קב"ה משה, לא יהבית לך מטה דילי להאי, חייך לא יהא בידך מכאן ולהלאה. מיד וירד אליו בשבט בדינא קשיא "ויגזול את החנית מיד המצרי" (שמואל ב' כג כא) דמהיא שעתא אתמנע מניה ולא הוה בידה לעלמין "ויהרגהו בחניתו" (שם). על ההוא חובא דמחא בההוא מטה מת ולא עאל לארעא קדישא, ואתמנע נהורא דא מישראל.

תרגום: "וביד המצרי חנית" זה מטה האלהים שנמסר בידו, כמו שנאמר "ומטה האלהים בידו". וזהו המטה שנברא ערב שבת בין השמשות וחוקק בו השם הקדוש החקוק הקדוש, ובזה חטא בסלע, כמו שנאמר "ויך את הסלע במטהו פעמים". אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, לא לזה נתתי לך את המטה שלי, חייך לא יהיה בידך מכאן והלאה. "מיד" "וירד אליו בשבט" בדין הקשה. "ויגזול את החנית מיד המצרי" (שמואל ב' כג כא) שמהשעה היא נמנע ממנו, ולא היה בידו לעולמים. "ויהרגהו בחניתו" (שם) על אותו החטא שהכה במטה ההוא מת, ולא נכנס לארץ הקדושה ונמנע האור הזה מישראל.

¹¹⁴⁹ ז"ל בשלימות: סלע דמשה עלה אתמר "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו" דאיהי בת קול ולא תליא בה אלא דבור ופיוסא, אבל שפחה סלע אחרא דאתקריאת (קליפה) משנה נוקבא דעבד נער עלה אתמר "בדברים לא יוסר עבד", אלא דמחאן ומתברין מינה כמה פסקות ולקטין לון ואתקרון לקוטות ועל דמלקטי לון אתקריאו לקוטות בלא נביעו דחכמה וקבלה אבל סלע דילי

דע"ה ח"ב

כי עליה נאמר (תהלים מה יד) כל כבודה בת מלך פנימה, והיא סיהרא דע"ץ החיים, ההיא נקודה דלגו מנה (ר"ל יסוד שבה) איהי כמבועא דלית ליה פסק דכתיב בה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו, ואתקריאת אילת אהבים מסטרא דחסד כו'¹¹⁵⁰. ובתיקונים (תיקון כא דף מו סע"א) בגין דשכינתא דאתמר בה הלא כה דברי כאש נאם ה', הוה שריא בפומיהון דישראל דאיהי אורייתא דבעל פה, דאיהי סלע על ס', דאינון שתין מסכתות דהכי איהו סלע על ס', נר"ל כי גילוי השכינה בעוה"ז הוא רק ע"י דיבורי התורה, ולכך היא מכונה בשם פה ודיבור, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקון יט ע"א) מלכות פה תורה שבע"פ קרינון לה, כי רק בזה הוא גילוייה. אבל תורה שבכתב הוא ז"א וכמ"ש בשעה"כ (דף מה ע"ד), והנה היא קבוע ועומד, כי התורה והלוחות היו מונחים בארון. וכן הוא מ"ע לכתוב ס"ת כל א' לעצמו, אבל התורה שבע"פ אשר אי אתה רשאי לאומרה בכתב, הרי כל גילוייה הוא רק בשעה שעוסקים בה, ושם נתלבש השכינה והיא שרייא בפומיהון דישראל. דשכינתא הוה נח על טינרא, דבכל אתר דבעי קב"ה למעבד נס שכינתא אקדמת להווא אתר, וכיון דשכינתא הוה תמן לא הוה ליה למחאה בסלע דקלנא הוה לשכינתא דהוה תמן, דלא הוה לה הילא למיהב מיא ודא איהו על אשר לא קדשתם אותי יען לא האמנתם (קלב ע"ב) בי להקדישני, ובגין דא אסתלק שכינתא מן הסלע דאיהי י' מן מיט"ט ואשתאר מט"ט יבשה, ורוא דמלה כו' ועד דנחית לה לא עלה הסלע ולא יהיב מימיו כו'¹¹⁵¹, ע"ש ובהגר"א שם. והרי לנו כי כאן היה הן המטה והן הסלע שניהם מהאור דהע"ץ החיים, והוא בסיבת אור קדושת התורה שהיו עוסקים בה כל הארבעים שנה, וכמ"ש התיקונים הנו' בגין דשכינתא הוה שריא בפומיהון דישראל דאיהי אורייתא כו', וכן הרי אתבר תוקפיה וחיליה דס"מ ע"י הליכתם במדבר, וכן הרי נתכפר להם הרבה הטא העגל במיתת מרים וכנ"ל. ולכן משום כ"ז הנה היה עומד עתה הן המטה והן הסלע בהאור דהע"ץ החיים, ולא היה כאן מקום כלל להכאה ח"ו, אלא בדיבור ופיוסא וכנ"ל מרע"מ ותיקונים.

והנה מה שאמר כאן (במדבר כ ח) הקהל את העדה, שהוא העדה כולו, ובהצור הנה נאמר רק (שמות יז ה) וקח אתך מוקני ישראל, הרי פשוט הוא לפי דברינו, כי הרי זכות התורה וזכות המ' שנה דהליכתם במדבר הרי היה הזכות הזה לכל העדה כולו. והעיקר הוא כמו שאמרנו לעיל סי' ג', כי בהמאורע דהצור אשר זה היה בתחילת הארבעים שנה, שאז היה כל הדור מלאה אשת יעקב, ולא היה להם שייכות ברחל אשר ממנה הוא הבאר

איהי בריתא דמלכא, בגינה אתמר "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו" בדבור ופיוס כברתא דמלכא.

תרגום: סלע של משה, עליה נאמר "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו" שהיא בת קול, ולא תלוי בה אלא דיבור ופיוס אבל שפחה סלע אחר שנקראה (קליפה) משנה נקבה של עבד נער עליה נאמר "בדברים לא יוסר עבד" אלא שמכים ומשברים ממנה כמה פסקות ומלקטים אותם ונקראו לקוטות ועל שמלקטים אותם נקראו "לקוטות" בלי נביעת חכמה וקבלה. אבל סלע שלי היא בת המלך שבבילה נאמר "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו" בדיבור ופיוס כמו בת המלך.¹¹⁵⁰

תרגום: הלבנה של עץ החיים, אותה נקודה שבפנים ממנה, היא כמקור המעיין שאין לו הפסק, שכתוב בה "וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו", ונקראת "אילת אהבים", מצד החסד.¹¹⁵¹
תרגום: משום שבשכינה נאמר "הלא כה דברי כאש נאם יהו"ה" היה שורה בפייהם של ישראל שהיא תורה שבעל פה שהיא סלע ע"ל ס', שהם ששים מסכתות, שכך הוא סלע ע"ל ס' ששכינה היתה נחה על סלע. שבכל מקום שרצה הקדוש ברוך הוא לעשות נס שכינה הקדימה לאותו מקום. וכיון ששכינה היתה שם, לא היה לו להכות בסלע שקלון היה לשכינה שהיתה שם שלא היה לו כח לתת מים. וזהו "על אשר לא קדשתם אותי" יען לא האמנתם בי להקדישני ומשום זה הסתלקה שכינה מן הסלע שהיא י' מן מיטטרון ונשאר מיטטרון יבשה. וסוד הדבר - יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד וגומר אחד היא מלכות וטראה היבשה. זה סלע מיטטרון שבבילו נאמר "ויקח אחת מצלעתיו ויסגר בשר תחתנה" מה זה בשר, אותו שנאמר בו "בשגם הוא בשר" ועד שהוריד אותה לא עלה הסלע ולא נתן מימיו.

דע"ה ח"ב

זולת לאיזה יחידים שבהם מהזקנים שבדור, ולכן אמר שם וקה אתך מזקני ישראל. והכוונה הוא מאותן הזקנים אשר שורש נשמתם הוא מרחל, שממנה הוא הבאר וכנ"ל בדברינו סי' ג'. משא"כ בהמאורע הסלע שהוא בסוף הארבעים שנה, שאז היה כל הדור החדש שורש נשמתם כולם מרחל, לכן נאמר כאן הקהל את העדה, שהוא העדה כולו, כי הרי כולם היו מיוחדים ברחל אשר ממנה הוא הבאר, ויעוררו בה בזכותם לפתוח ולהמשיך את השפע אליהם.

אמנם מה שאמר "לעיניהם", הנה הוא ענין עמוק מאד, כי הנה הודיע להם הקב"ה שהגיע עתה עת דודים, וניתן להם רשות להסתכל בשכינה מה שלא היה להם רשות מקודם. כי הרי מקודם נאמר (משפטים כד י-יא) ויראו את אלהי ישראל כו' ואל אצילי בני ישראל לא שלח ידו כו', ופי' רש"י שם (והוא ממדרש ויק"ר פ"כ סי' י, ובמדב"ר פט"ו סי' כד) נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקב"ה לערבב שמחת התורה והמתין כו', וע' דברינו לעיל דרוש ד' ענף כ"ב סי' א' עש"מ. אבל כאן הנה הגם דשכינתא הוה נח על טינרא וכנ"ל מדברי התיקונים, עכ"ז הנה אמר הקב"ה הקהל את העדה כו' ודברתם אל הסלע לעיניהם, כי אלו שזכו ישראל וניתן להם אז הבאר כהוגן בלתי הכאה אלא כדיבור ופיוס כהראוי וכנ"ל, אז היה ראייתם והסתכלותם לזכות גדול ותיקון גדול, כי אלולא שנתערב כאן בלבולים אחרים כמו שנבאר, הו"1152 עומד הדבר שיתקדשו אז כל ישראל כולם בקדושת האור דהעץ החיים, ואז היה גורם הסתכלותם יחוד עליון, ובסוד (דברים ה ד) פנים בפנים דיבר ה' עמכם, שהוא זווגא שלים בחביבותא באחדותא, וע' בדברי הגר"א בספד"צ (פרק א בד"ה לא הו' משגיחין אפי' באפי' ב ע"ב). וזהו שאמר ודברתם אל הסלע לעיניהם, כי בהסתכלותם בשכינה יגרמו יחוד עליון, ובסוד (בראשית ט טז) וראיתיה לזכור ברית עולם בסגיאנות שלהוביתא דרחימו אשר נעשה ע"י הסתכלותם זב"ו, כמ"ש ב"זוה"ק פ' קדושים (פד ע"א) ע"ש. וזהו ג"כ מ"ש (במדב"ר כ ח) אתה ואהרן, כי משה שושבינא דמלכא אהרן שושבינא דמטרוניתא כמ"ש ברע"מ (סוף פ' שופטים ערה ע"ב) והרי יעשה ע"י כ"ז יחוד עליון בזווגא שלים.

וזהו ענין כל המאורע הזה ע"פ סדר הפרשה וידבר ה' אל משה לאמר (במדב"ר כ ז), הנה בהצור נאמר (שמות יז ה) ויאמר ה' אל משה וכאן נאמר וידבר, ונודע הוא מאמרם ז"ל (מכות יא ע"א) דכל דיבור לשון עז הוא. וענין הלשון עזה כאן הכוונה הוא ע"פ מה שאמרו בירושלמי מכות (פרק ב הלכה ו) בכל מקום שנאמר דיבור חידוש מקרא שם, ולכך נאמר כאן לשון עזה על החידוש הגדול שהיה עומד להעשות כאן חדשות ונצורות אשר לא ידעתם ולא שמעתם, והוא מה שהיה עומד ע"י אותה המאורע להחזיר את העולם כולו על תיקונה, והיה מתחיל כאן הראשית והתחלה לכל תקות חמדת ישראל וכנ"ל סי' ז'. וזהו שאמר כאן וידבר ה' אל משה, וכל דיבור לשון עז הוא, והעזה כאן הוא מצד הענין, כי הוא ענין חידוש ודבר נפלא. ואמר "לאמר" וכל לאמר הוא לזולתו כמ"ש ביומא (דף ד וקלב ע"ג) סע"ב, כי היה הציווי שיאמר לישראל מה שעומד לפנייהם כדי שיכינו את עצמם בהכנה הראויה לזה. ואמר עוד (במדב"ר כ ח) קח את המטה סתם, שהוא מטה ה', אשר היה חקוק עליו שמא קדישא גליפא קדישא כמ"ש ב"זוה"ק (ח"א ו ע"ב) וכנ"ל, והקהל את העדה כולו, כי כל אותו דור החדש היה שורש כולם ברחל, שהיא סיהרא דעץ החיים, וכמבועא דלית ליה פסק כמ"ש ברע"מ (פנחס רמח ע"ב) וכנ"ל. אתה ואהרן אחיך (במדב"ר כ ח), כי משה רבינו ע"ה היה שושבינא דמלכא שהוא עד"א אשר אורו היה מתפשט בהמטה ע' לעיל סי' ב', ואהרן היה שושבינא דמטרוניתא אשר אורה היה מתפשט בהסלע והיא

¹¹⁵² נדצ"ל היה.

דע"ה ח"ב

השורש דכל אותו הדור כנז'. ואמר (שם) ודברתם אל הסלע כו', כי היא הוה שריא בפומיהון דישראל דאיהי אורייתא דבעל פה אשר עסקו בה ישראל כל הארבעים שנה, ולכן ע"י זכות התורה נתפשט אורה על הסלע והיתה שריא שם. והרי היה צריך רק דיבור לבד, דיבורא ופיוסא כהראוי לברתא דמלכא, כמ"ש ברע"מ תצא (רעט ע"ב) ובתיקונים כנ"ל. ובאם שהיה כך, והיו מדברים אל הסלע, היה מתפשט ונתגלה בזכותם, ר"ל בזכות משה ואהרן שהן שושבינן דמלכא ומטרוניתא וע"י המטה באור דהעד"א שהיה ביד משה היה נתפשט ונתגלה עי"ז אור השכינה על כלל ישראל כולם, והיו מאירים כולם בהאור דהע"ז החיים, ואז היה נגמר ונשלם ע"י ראייתם והסתכלותם היחוד העיקרי דפב"פ בזווגא שלים, והיה נפתח להם השפע דהבאר ממבועא דלית ליה פסק, ולא היה נפסק מהם לעלמין. והוא מ"ש ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו, מהאור דהע"ז החיים, וכ"ז היה נעשה העיקר ע"י משה רבינו ע"ה, שהוא היה מאור הגנוז, ולכן היה נעשה על ידו כל ענין התיקון הזה. וזהו שאמר עוד (במדבר כ ז) והוצאת להם מים מן הסלע והשקית את העדה ובעירם, שהוא כל חיילין ומשריין עלאין, שהם האופנים וחיות הקודש, וכמ"ש בפ' חוקת (קפא ע"א) בסוד הכתוב (תהלים קד י) המשלח מעינים בנחלים כו' ישקו כל חיתו שדי ע"ש, כי היה נמשך מאז התיקון לכולם וכנז'.

והנה משה רבינו ע"ה היה מוכן ומזומן לקיים מצידו כל ציוויי של הקב"ה, וזהו שנאמר (במדבר כ ט) ויקח משה את המטה מלפני ה' כאשר צוהו, שלקח את המטה בכוונת מחשבה שיהא קשור ומיוחד בהאור דעד"א בשמא קדישא גליפא קדישא וכנז', וזהו שנאמר כאשר צוהו. אמנם הנה תיכף באותו המעמד, נעשה שינוי גדול בקהל ישראל, כי הס"מ הצורר היה אורב עליהם תמיד (כנ"ל ענף ב) להכשילם בכל רגע, וכן היה כאן, כי הרי הקב"ה אמר (במדבר כ ז) ודברתם אל הסלע שהוא הסלע הידוע, והוא אותו הסלע דבאר של מרים אשר ממנו הסתפקו כל הארבעים שנה, והוליך אותם משה רבינו ע"ה להקהילם אל פני הסלע הזה. אבל היה נמצא בהם כתות שהתחילו להתרעם ולהתלונן בדברי נרגן כמתלהמים, והם ירדו הדרי בטן ואמרו כי מה שמוליך אותם לסלע ידוע הוא מסתמא שיודע אותו הסלע שיש מעיין תחתיו ויוצא משם מים, ואמרו לו הרי הקב"ה הוא בכל מקום א"כ הרי אפשר להעשות הנס מאיזה סלע שהוא. ובאמת הנה כן היה למשה רבינו ע"ה לעשות, ולכן נאמר (בסוף פ' האזינו דברים לב נא) על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל, ור"ל להוציא להם מים מאיזה סלע שהיו מבקשים, וכמבואר כ"ז בילקוט פ' חוקת (רמז תשטז) ע"ש. והגם שהקב"ה הרי אמר לו "אל הסלע", שמשמעותו הוא הסלע הידוע, אמנם משמעותו הוא ג"כ אל הסלע שיבקשו ממנו. ובאמת הנה לא היה נעלם כ"ז ממשה רבינו ע"ה ג"כ, אך כאן היה ענין אחר, אשר עי"ז שגה בזה משה רבינו ע"ה ויצא מזה כל מה שיצא ע"ד שגגה היוצא מלפני השליט (קהלת י ה), והיה כ"ז באמת בגזירת נורא עלילה על בני אדם, שהוא מנפלאות תמים דעים ית"ש כמ"ש בתנחומא (פ' וישב פדק ד) פסוק¹¹⁵³ ויוסף הורד מצרימה ע"ש, וכן הוא ג"כ במדרש (פ' חוקת פ"ט ט"ו ט) על אותה המאורע, כי הקב"ה לוכד חכמים בערמם ומסבב סיבות שונות כדי לקיים גזרתו ית"ש.

והנה עיקר הסיבה מה ששגה בזה משה רבינו ע"ה הנה הוא ע"פ מה שאמר רבינו יהודה חסיד, הובא בספר הציוני פ' חוקת, כי ראה משה רבינו ע"ה שנסתלק כבוד השכינה מהסלע, כי בתחילה היה השכינה שורה שם וכמ"ש בתיקונים הנ"ל דשכינתא הוה נח על מינרא, וראה מרחוק את כבוד השכינה על הסלע, ולכן הקהיל את העדה שם. אבל כשהגיע קרוב להעשות הנס לא וקלב ע"ד ראה עוד שם כבוד השכינה, והנה נבהל

¹¹⁵³ כוונתו בעניין הפסוק.

דע"ה ח"ב

ונשתומם על המראה ולא ידע מה לעשות. ובאמת הנה אפשר הוא כי לכך נסתלק אור השכינה משם, כי היה רצונו ית"ש שיוציא להם מים מאיזה סלע שמבקשים הם. ואם היה מחליט משה רבינו ע"ה בדעתו להוציא מאיזה סלע אחר, היה מתגלה אור השכינה על אותו הסלע אחר וכמ"ש התיקונים הנ"ל, דבכל אתר דבעי קב"ה למעבד נס שכינתא אקדימת לה הוא אתר, ולאיזה סלע שהיה מדבר היה מתגלה שם אור שכינתו ית"ש, והיה נותן מימיו, ולכך נסתלק משם אור הכבוד, כי היה ממתין על דיבורו של משה. והרי לא נסתלק באמת אלא שהיה עומד מוכן עכ"פ, אמנם משה רבינו ע"ה ע"י שלא ראה את אור הכבוד על הסלע כבתחילה, היה סבור כי נסתלקה לגמרי ח"ו ע"י החטא מדברי נרגן הנז', וזהו שאמר (במדבר כ"ו) שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים, ור"ל וכי אפשר לנו להוציא מים מן הסלע בלתי אור שכינתו ית"ש, וזהו שאמר המן הסלע הזה, ר"ל כמו שהוא עתה בלתי אור שכינתו ית"ש.

והנה זהו ג"כ ענין מה שנאמר (שם) ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע. והנה נמצא שינוי כאן, כי מקודם נאמר (שם ח) הקהל את העדה, וקורא אותם בשם "עדה", ואמרו רז"ל במדרש רבה (פ' בהעלותך פ"ט ס"י כ"ד) אין עדה אלא סנהדרין, כי היו אז כולם גדולים וצדיקים. אבל אח"כ עירב השמן ונעשו כיתות כיתות בדברי נרגן כמתהלמים כנ"ל, ולכן שינה הכתוב וקורא אותם תיכף בשם "קהל", שהוא ירידת מדרגה משם עדה, ע' רמ"ל מלבים בתו"כ פ' ויקרא ס"י רמ"א, וזהו שנאמר כאן ויקהילו משה ואהרן את הקהל אל פני הסלע. ולא ראה שם אז את אור הכבוד כבתחילה, ולכך ויאמר להם שמעו נא המורים כו', ור"ל ראו נא מה שגרמתם, המן הסלע הזה נוציא לכם מים, וכי אפשר לנו להוציא לכם מים מן הסלע בלתי אורו ושפעו ית"ש וכנז'.

והנה הלשון הזה הוא מורה כי עלה בדעת משה רבינו ע"ה, ע"י הסתלקות אור השכינה, אשר לפי סברתו שימנע מעתה הנס מכל וכל ח"ו. אמנם הנה הגם שכן עלה בדעתו לכאורה, אך מאחר שראה ענין נס אחד גדול מאד, שהיה עומד לפניו באותו המעמד עצמו ג"כ, והוא כמה שכתוב ויקהילו כו' את הקהל אל פני הסלע, ואמרו על זה במדרש (במדבר רבה כאן פ' חוקת פ"ט ס"י ט, ובב"ר פ"ה ס"י ז) כמלא פי כברה קטנה היתה בה וכל ישראל עומדין בה, אלא מכאן שהחזיק מועט את המרובה, והוא נס נפלא מאד. וכאשר ראה משה את הנס הגדול הזה הנעשה באותו מעמד, הרי ידע היטיב ששכינתו של הקב"ה הוא בתוכם, וכמ"ש בב"ר שם¹¹⁵⁴ ע"ש. והרי ידע והבין שיעשה הנס

¹¹⁵⁴ ז"ל: בנוהג שבעולם, אדם מפנה כלי מלא בתוך כלי ריקן, שמא כלי מלא בתוך כלי מלא, כל העולם כולו מים במים ואת אומר אל מקום אחד, אלא מכאן שהחזיק מועט את המרובה (וכולהו נמי איתנהו במדרש קהלת ובאגדות דויקרא רבה) ודכוותה "ויקהילו משה ואהרן" (במדבר כ) אמר רבי חנינא כמלא פי כברה קטנה היתה בה וכל ישראל עומדין בה אלא מכאן שהחזיק מועט את המרובה. ודכוותה "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם" (שמות ט) א"ר הונא וכי חפנו של משה היתה מחזקת שמנה קמצים, אתמהא, לא דמי ההוא דחפן לההוא דקמץ ההוא דחפן תרי מההוא דקמץ וכתוב וזרקו משה נמצאת חפנו של משה היתה מחזקת שמנה קמצים, אלא מכאן שהחזיק מועט את המרובה. ודכוותה א"ר יוסי ב"ר חלפתא "אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים" (שם טז) וכל ישראל עומדים שם, אתמהא, אלא מכאן שהחזיק מועט את המרובה. ודכוותה "ויאמר יהושע אל בני ישראל גשו הנה וגו'" (יהושע ג) ר' הונא אמר זקפן בין שני בדי הארון, אמר רבי אחא ברבי חנינא, סמכן בין שני בדי הארון, רבנן אמרין צמצמן בין שני בדי הארון. אמר להן יהושע, ממה שהחזיקו שני בדי הארון אתם יודעים ששכינתו של הקב"ה ביניכם. הה"ד "ויאמר יהושע בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם" (שם) ואף בירושלים דתנן עומדים צפופים ומשתחויים רווחים. רבי שמואל ברבי חנא בשם רבי אחא אמר, ארבע אמות לכל אחד, ואמה מכל צד, כדי שלא יהא אדם שומע תפלתו של חבירו. ואף לעתיד לבא כן שנאמר "בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה' וגו'" רבי יוחנן סליק למישאל שלמיה דר' חנינא אשכחיה דיתבי ודריש בהדין פסוק (שם) בעת ההיא יקראו לירושלים כסא ה'. א"ל רבי וכי מחזקת היא ירושלים

דע"ה ח"ב

מ"מ, אך באשר שלא ראה את אור הכבוד על הסלע, הנה עלה בדעתו כי בודאי נשתנה הענין עכ"פ ע"י החטא, אשר מדברי נרגן הנז', ונתחלף הסלע ונשתנה מהאור דהעץ החיים, סיהרא קדישא, מעין גנים דלית לה פסק, וירד למדרגת האור דעץ הדעת שהוא סלע דמט"ט, קשה כאבן, מסטרא דעבד אשר הרע כרוך סביבו, ונעשה מהסלע צור, וכמו הצור שבחורב. ולכן חשב כי חלילה הוא להתנהג בו עתה בדיבור ופיוסא, כהראוי לברתא דמלכא חלילה וחלילה, כי הרי צריך להבדיל בין הקודש ובין החול, ואין חולקין כבוד למי שאינו ראוי. ומה גם כי הרי בדברים לא יוסר עבד (משלי כט יט) וכנ"ל סי' ב' ג', והרי לא יועיל הדיבור כלל, ויתחלל שם שמים ח"ו, אלא שראוי הוא לעשות כמו בהצור שבחורב, ולכן (במדבר כ יא) וירם משה את ידו ויך את הסלע. ואמר וירם משה את ידו, ור"ל כי כוון בזה להמשיך האור ממקור העליון, שהוא חכמה, י' של שם, וכמ"ש בתיקונים (תיקון יט דף טל ע"א) למי נושאין כפים, לרום השמים, שהוא י' של שם, עשר אתון דשמא מפרש, ע"ש בהגר"א¹¹⁵⁵. והיה כוונתו בזה להסיר ולהעביר את המסך ע"י ההכאה, ולהמשיך שם השפע מהאור דהעץ החיים, כי אחר שיוסר ממנו המסך המבדיל סטרא דעבד, שהוא בחי' דעץ הדעת ע"י ההכאה, אז יחזור להאיר בו אור הכבוד, שהיא סיהרא קדישא דעץ החיים, אשר היא מעין גנים דלית ליה פסק, טפה דאתמשכא מן מוחא שהוא חכמה, כמ"ש בתיקונים (מו סע"ב), והיא ברתא דמלכא, אבא יסד ברתא (זחר פנחס דנו ע"ב). ויתוקן להעשות כ"ז ע"י כוונתו ומחשבתו בהרמת ידו כנז' וכמ"ש בזוה"ק (ריש פ' יתרו טו ע"א), כי כל הרמת יד אשר לשם שמים הוא תיקון גדול, וקלג ע"א) לנטלא מאינון ברכאן דלעילא ולארכא לתתא כו' ע"ש¹¹⁵⁶. וכן בתיקונים (תיקון כב דף עו ע"א) בסוד (שמזות יז יא) והיה כאשר ירים משה ידו כו' לסלקא ליה לגבי חכמה כו'. וכן היה כוונת משה רבינו ע"ה כאן, וזהו שאמר וירם משה את ידו ויך את הסלע, להסיר את קליפתו ולהעביר את כל המסכים שבו, וכדי שיומשך שם השפע דאור עץ החיים. והרי כזאת וכזאת התחבט וטרה הרעיא מהימנא משה רבינו ע"ה על תקנתן של ישראל, והיה כל כוונתו וכל מעשיו לשם שמים ולטובה.

אמנם כבר אמרו במדרש רבה (פ' חוקת פ"ט סי' ט) כי בזה נתקיים במשה רבינו ע"ה שהקב"ה לוכד חכמים בערמם. כי באמת הנה שגה בסברתו בזה במה שחשב שנתהפך הסלע מעץ החיים לעץ הדעת, וכן היה שגגה גדולה בידו במה שהכה את הסלע, כי גם לפי סברתו אשר חשב, שנתהפך הסלע לעץ הדעת, עכ"ז מאחר שאמר לו הקב"ה (במדבר כ ח) ודברתם, לא היה לו להתחכם ולחשוב מחשבות כלל, אלא היה לו לעשות ציווי של הקב"ה עכ"פ בלי התחכמות כלל, וזהו שאמר לו הקב"ה אח"כ (שם יב) יען לא האמנתם בי, וכמ"ש רז"ל (בילקוט חוקת רמז תשסד) ארבע חטאות כתובין כאן, לא האמנתם בי, לא קדשתם, מעלתם, מריתם. לא האמנתם, שלא אמרתי לכם להכות והכית אותו. לא קדשתם, להוציא להם מים מכל סלע שרוצים בו, ע' ילקוט שם (ויש שם ט"ס וכצ"ל שם לא האמנת היה לו לומר ואמר לא האמנתם אהרן מה חטא כו') והרי לנו כי מה שאמר לא האמנתם בי הוא על ההכאה, כי גם לפי סברתו של משה רבינו ע"ה, שנשתנה הסלע למדרגת עץ הדעת, היה לו ג"כ לקיים מאמרו של הקב"ה בלי התחכמות כלל וכנז'. ומה גם כי הרי באמת לא היה נשתנה הסלע ח"ו, ולא היה נסתלק אור השכינה משם, אלא

כסא ה', א"ל הקב"ה, אמר לה האריכי הרחיבי קבלי אוכלוסין. הה"ד "הרחיבי מקום אהלך למה כי ימין ושמאל תפרוצי וגו'" (ישעיה נד).

¹¹⁵⁵ ז"ל, וידוע ששם מ"ב דשמא מפרש מתחלק פשוטה בג"ר מלאה בת"ת אדם מ"ה מילוי המילוי במל' והן תגין בהו"ה פשוטה כמש"ל שבע זיינין אינון כגוונא דא כו' ז' תגין יו"ד נקודין ביו"ד אתון דמ"ה כ"ח אתון עד אלף בכ"ח דמ"ה.
¹¹⁵⁶ תרגום: לקחת מאותם ברכות שלמעלה ולהוריק למטה.

דע"ה ח"ב

שהיה ממתין על דיבורו של משה וכנ"ל, וזהו שאמרו בתיקונים הנ"ל (מו ע"ב) וכיון דשכינתא הות תמן לא הוה ליה למחאה בסלע דקלא הות כו', וכן הוא בילקוט הנז'. מעלתם, אמרת המן הסלע הזה, ור"ל הרי עשית קודש חול. מריתם, ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד ועברתם על דברי, ור"ל כי הרי לכאורה היה צ"ל וצוית אל הסלע ונתן מימיו, ואמר ודברתם, הכוונה הוא על איזה דיבור שהוא, כי גם אם שנה עליו פרק אחד היה נותן מימיו, וכ"ו משום ששכינתו ית"ש היה שורה שם, אלא שהיה ממתין על דיבורו של משה באיזה דברי תורה, ואז היתה נתגלה והיה נותן מימיו.

אמנם ע"י ההכאה הנה נשתנה באמת הענין הרבה, כי הרי מקודם היה הן המטה והן הסלע שניהם בהאור דהעץ החיים, והיו הזו"ן שניהם בהמוחין דגדלות, והיה מוכן שיתייחדו שניהם בהווג דפב"פ העיקרי ע"י משה ואהרן, שושבינין דמלכא ומטרוניתא, וע"י עיני כל ישראל שהיה עומד מוכן שיתקדשו הם ג"כ כולם בקדושת האור דעץ החיים, ואז היה גורם הסתכלותם בשכינה יחוד דפב"פ העיקרי ובסוד (בראשית ט טז) וראיתיה לזכור ברית עולם, כי היה נעשה יחודם אז לאור עולם בהתחלת הגילוי דתיקון הנצחי וכנ"ל. אמנם ע"י כי בא שטן וערבב העולם, שהכשיל אותם ונתקלקלו בדברי נרגן כמתלהמים, ונסבב עי"ז הכאת הסלע וכנז', הנה נשתנו עי"ז הן המטה והן הסלע לסוד העץ הדעת, וכמ"ש ברע"מ (משפטים קטו ע"א) בענין המטה אמר שם זה לשוננו, והוא רע שותפא דעבד גרם לך למחטי בסלע בגין דמטה דאתמסר בידך (ר"ל כי ע"י ההכאה נעשה בידו) הוה (ר"ל נעשה) דאילנא דטוב ורע מט"ט טוב ס"מ רע¹¹⁵⁷, ר"ל שהרע כרוך סביבו. וכן בענין הסלע אמר ברע"מ (תצא רע"ב) כי ע"י ההכאה נעשה הסלע, ר"ל שנתחלף ונשתנה לשפחה נוקבא דעבד, אשר עליה נאמר בדברים לא יוסר עבד (משלי כט יט) ע"ש. וכן אמרו בתיקונים (מו ע"ב) ובגין דא (ר"ל ע"י ההכאה) אסתלק שכינתא מן הסלע דאיהי י' מן מיט"ט, ואשתאר מט"ט יבשה כו' ע"ש. והרי לנו עכ"פ כי ע"י ההכאה נשתנו הן המטה והן הסלע למדרגת עץ הדעת, וזהו הענין מה ששינה הכתוב כאן ואמר (במדבר כ יא) ויך את הסלע במטהו, ולא כתיב במטה סתם, אלא במטהו, כי מטה סתם הוא מטה ה' מסטרא דעד"א עץ החיים, אבל מטה משה הוא דינא בדינא, נחש עלי צור וכמ"ש בזוה"ק (ח"ב מח ע"א, ושם בסופו רעא ע"ב ורעב ע"א, ע' שם ושם) וכנ"ל סי' ב' ג'. וכן אמרו בזוה"ק (ח"א דף ו סע"ב) ומטה האלהים בידי כו', וחוקק ביה שמא קדישא כו', ובהאי חב בסלע כד"א ויך את הסלע במטהו פעמים. אמר (קלג ע"ב) ליה קב"ה משה לא יהבית לך מטה דילי להאי, חייך לא יהא בידך מכאן ולהלאה. מיד וירד אליו בשבת בדינא קשיא כו'¹¹⁵⁸, ע"ש כל הענין. והנה חזרו אז הזו"ן תיכף לקטנותן, וזהו שנאמר ויך את הסלע במטהו פעמים, ואמר האריז"ל (בלק"ת וכן בספר הליקוטים פ' חוקת) כי בהכאת המטה בהסלע נעשה אז הזווג דקטנות, כי המטה כאשר שהוא בדרגא דעץ הדעת אז עומד בו הארת היסוד דקטנות הנקרא נחש והוא בבחי' דינין, והנוק' נקרא אז בשם צור שהוא דינא תקיפא, וזהו שאמרו במדרש (שמות רבה פ"ד סי' יג) כי בהכאה ראשונה יצא דם, וכן הוא במדרש

¹¹⁵⁷ תרגום: ואותו הרע השותף של העבד גרם לך לחטוא בסלע משום שהמטה שנמסר לך (בידך) היה של העץ טוב ורע מטטרון טוב סמא"ל רע.
¹¹⁵⁸ ז"ל בשלימות: ומטה האלהים בידי ודא איהו מטה דאתברי ערב שבת בין השמשות וחוקק ביה שמא קדישא גליפא ובהאי חב בסלע כמה דאת אמר "ויך את הסלע במטהו פעמים" (במדבר כ יג) א"ל קב"ה משה לא יהבית לך מטה דילי להאי חייך לא יהא בידך מכאן ולהלאה מיד וירד אליו בשבת בדינא קשיא.

תרגום: "ומטה האלהים בידי". וזהו המטה שנברא ערב שבת בין השמשות וחוקק בו השם הקדוש החוקק הקדוש, ובזה חטא בסלע, כמו שנאמר "ויך את הסלע במטהו פעמיים". אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, לא לזה נתתי לך את המטה שלי, חייך לא יהיה בידך מכאן ולהלאה. מיד וירד אליו בשבת בדין הקשה.

דע"ה ח"ב

תהלים (ע"ה סי' ב, וקה סי' יב) והוא מצד הדינין שבהם. והגם שהם דינין מהורים, אך כשמתפשטים למטה יש מהם יניקה לחיצונים רח"ל, והרי נעשה כאן הזווג בסוד (משלי ל ט) דרך נחש עלי צור, והיה כאן ענין הב' נשיכין וכמבואר כ"ז בזה"ק (פנחס רמט ע"ב), ואמר שם, זמנא קדמאה נפיק דמא, ואיהו לחיך, זמנא תניינא נפיק מייא כו' ואתפתחת ואולידת¹¹⁵⁹. ונעשה כ"ז ע"י ב' הנשיכין, וכמ"ש שם ונשיך לה בהוא אתר תרי זמני, וסימנך ויך את הסלע במטהו פעמים, ויצא בפעם ראשונה דם ובפעם ב' מים.

והנה ע"י אלו ב' הנשיכין נעשה כאן פגם גדול בהמים ג"כ, וז"ש (במדבר כ יג) המה מי מריבה כו'. כי בפעם ראשונה, שהוא בהצור שבחורב, הנה נאמר שם (שמות יז ז) ויקרא שם המקום מסה ומריבה, והרי נאמר שם הפגם רק על המקום, אבל כאן נאמר הפגם על המים גופה, וכמ"ש בזה"ק (פ' נח דף סו ע"א) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל כו', וכי באתר אחר לא רבו כו', מ"ש הכא דקאמר המה מי מריבה ולא אחרנין, אלא הני מי מריבה הוו ודאי דיהבו חילא ותוקפא למאריהון דדינא לאתתקפא, בגין דאית מיין מתוקין ואית מיין מרירן, אית מיין צלילן ואית מיין עכירן, אית מיין שלם ואית מיין קטטו, וע"ד המה מי מריבה כו'¹¹⁶⁰ ע"ש, ופ' לך לך (דף פ ע"א) ופ' ויקרא (יב ע"א). ונעשה כ"ז ע"י ב' הנשיכין, וכמו שכתבנו לעיל ענף ב' בארוכה, ע"ש מסי' ז' עד סוף סי' י', כי ע"י החטא דדברי נרגז הנ"ל, נכללו החיצונים בשרשם, שהוא בהק"כ צירופי אלהים דקדושה. וכשמזדווגים הזו"ן אז בסוד דרך נחש עלי צור (משלי ל ט), שהוא הזווג דקטנות, הנה ע"י כלילותם למטה כנוז, אמעמת טעם מרירא למעלה, כמ"ש בפ' אחרי מות (עד ע"א), והוא סוד ביאת נחש על חוה¹¹⁶¹, והוא סוד הנשיכין, ע' מאמרי רשב"י (דף מ מדפוה"ח) ושעה"ק (דף לו), ועי"ז הנה יש להם אחיזה ויניקה באותה השפע אחר שמתפשט למטה, וזהו ענין דמי מריבה כי נעשה פגם גם בהמים עצמן.

אמנם הוא כי הנה ענין הפגם שנעשה כאן הנה היה באמת ג"כ ע"ד פגם הנשיכין שהיה בליל ז' של פסח אשר אמרנו לעיל ענף ב', והיינו כי הנה באותה העת גופה, והוא כל זמן שמשנה רבינו ע"ה היה קיים, לא היה כח להחיצונים להאחו באותן המים כלל וכלל

¹¹⁵⁹ ז"ל בשלימות: זמנא קדמאה נפיק דמא ואיהו לחיך. זמנא תניינא נפיק מייא ושתו כל אינון בעירן די בטורייא ואתפתחת ואולידת. תרגום: פעם ראשונה יצא דם, והיא לוחכת. פעם שניה יצא מים, ושתו כל אותן החיות שבהרים ונפתחו וילדו.

¹¹⁶⁰ ז"ל בשלימות: "ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ" (בראשית ו יז) רבי יהודה פתח "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את יהו"ה ויקדש בם" (במדבר כ יג) וכי באתר אחר לא רבו בני ישראל את יהו"ה, מאי שנא הכא דקאמר "המה מי מריבה" ולא אחרנין, אלא הני מי מריבה הוו ודאי דיהבו חילא ותוקפא למאריהון דדינא לאתתקפא, בגין דאית מיין מתוקין ואית מיין מרירן, אית מיין צלילן ואית מיין עכירן, אית מיין שלם ואית מיין קטטו. ועל דא "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את יהו"ה" דאמשיכו עלייהו למאן דלא אצטריך, ואסתאיבו ביה. הה"ד "ויקדש בם" (שם). א"ל רבי חזקיה, אי הכי מאי "ויקדש" ויקדש" מבעי ליה, אלא מלה אסתליקת ויקדש אתפגם מאן דלא אצטריך כביכול דאתפגימת סיהרא. ויקדש לאו לשבחא איהו הכא, "ואני הנני מביא את המבול" כמה דאוקימנא לאייתאה מחבלא עלייהו כמה דאינון אסתאבו ביה.

תרגום: "ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ". רבי יהודה פתח, "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם", וכי במקום אחר לא רבו בני ישראל את ה', מה שונה כאן שאמר המה מי מריבה ולא אחרים, אלא מי המריבה הללו היו ודאי, שנתנו כח וחוזק לבעלי הדין להתחזק, משום שיש מים מתוקים ומים מרירים, יש מים צלולים ויש מים עכורים, יש מים שלום ומים קטטה, ועל זה, "המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה'", שהמשיכו עליהם את מי שלא צריך ונטמאו בו, זהו שכתוב "ויקדש בם". אמר לו רבי חזקיה, אם כך, מה זה "ויקדש", היה צריך לכתוב ויקדשו, אלא הדבר עלה, "ויקדש" נפגם מי שלא צריך, כביכול שנפגמה הלבנה, ויקדש כאן אינו לשבח. "ואני הנני מביא את המבול" כמו שבארנו, להביא משחית עליהם כמו שהם נטמאו בו.

¹¹⁶¹ עי' שבת דף קמו ע"א.

דע"ה ח"ב

ח"ו. והוא משום כי הנה הגם שמתחילה, שהוא בעת ההכאה, נסתלקה השכינה מהסלע ונסתם פתחה, וחזרו הזו"ן לקטנותן, ונעשה כל ענין הנשיכין וכנו, אבל אח"כ הנה חזרה תיכף אור השכינה על הסלע, ונתעלו הזו"ן לגדלותן, וזהו מה שאמרו (במדבר כא יז) עלי באר ענו לה, ואמרו בזה"ק (ס"פ וילך פ"א ע"א) עלי באר כלומר סק לאתריך לאתאחדא בבעליך, וחזרו פב"פ בהזווג דגדלות. ואז הרי מסתלקים כל החיצונים משם גם מהאחוריים, כי נכוו מגחלתן דרשפי אש שלהבת יח¹¹⁶² וכנודע. והוא ענין הבאר שניתן עתה בזכות משה רבינו ע"ה, שנעשה ג"כ לבאר מים חיים, מים מתיקין מים צלילין, בלי שום נגיעה ופגם מהחיצונים ח"ו. אך ענין הנשיכין, שהוא אחיזת החיצונים, הנה היה רק בתחילה שהוא בעת ההכאה, אשר נעשו אז זווגם בסוד דרך נחש עלי צור (משלי ז יט), ועי"ז, ר"ל ע"י כלילותם או נעשה להם אחיזה להיות להם יניקה מאותה השפע מרחוק. והגם שבהשפע המגיע לישראל עצמן לא נגעו בה והיה כולו קודש, אך ע"י הנשיכין היה להם ג"כ יניקה ממנו עכ"פ מרחוק. והרי נתחדש להם כח ג"כ עכ"פ ע"ד שאמרנו לעיל ענף ב' בליל ז' של פסח, ועי"ז הנה נתבטל כל ההכנה שהיה עומד מתחילה להעשות זה לראשית ולהתחלת לכל תקות חמדת ישראל ולתיקון נצחי כנ"ל, הנה נתבטל מעתה כל ההכנה הזוה ע"י הכח חדש שנתחדש להם ג"כ, כי אלולא הנשיכין, הרי היה כל השפע והגילוי אור דהבאר של עתה לרוח משפט ולרוח (קלג ע"ג) בער לכל הרע כולו, והיה כל הרשעה כולה כעשן תכלה (תפילת ימים נוראים). אך עתה ע"י הנשיכין הרי אדרבא הוא כי נתחדש להם ג"כ איזה שפע וכה ונתבטל כל ההכנה הנז', והיה להם כל הבאר של עתה אשר ניתן להם בזכות משה ואהרן ג"כ רק לצורך שעה בלבד, ומשום אותו הכח חדש והיניקה אשר נתחדש להם ג"כ מזה, לכך נקראו מי מריבה, כי הרי הוא פגם גדול להמים עכ"פ מה שיונקים מהם מרחוק, וכמ"ש בזה"ק פ' נח (סו ע"א) הנז' דיהבו חילא ותוקפא למאריהון דדינא לאתתקפא כו' כו' עש"מ. הגם שבאמת כי השפע והמים אשר הגיעו אז לישראל עצמן היה כולו קודש.

והרי לנו כי היה כאן תהלוכות ענין הנשיכין והשפע ע"ד ענין הנשיכין וקדושת השפע אשר בליל ז' של פסח וכנ"ל ענף ב' ע"ש. אמנם עכ"ז הנה היה באמת חילוק גדול ביניהם, כי שם היה הנשיכין בכוונה ורצון ממנו ית"ש כדי שלא תתבטל הבחירה שלא בעונתה ע"י גילוי אורו הגדול שהיה אז רק בחסד ובהנחם, ומשום שקב"ה לא עביד דינא בלא דינא, היה הצורך וההכרח להמציא אז את הנשיכין ג"כ כמו שבארנו שם. והרי היה שם כמעט מציאות הנשיכין הסיבה והאפשרות לכל גילוי אורו וטובו ית"ש שנתגלה אז, כי אלולא הנשיכין הרי לא היה אפשר לגלות אורו וטובו כ"כ, דהרי לא עביד דינא בלא דינא כנז'. אבל כאן הנה הגיע באמת עת דודים לבער את רוח הטומאה מן הארץ, ולתקן עולם במלכות שדי, בגילוי האור דתיקון הנצחי וכנ"ל בכל דברינו, וא"כ הרי כאשר נתהפך הדבר ע"י החטא דדברי נרגן כמתלהמים כנ"ל, ונסבב עי"ז שהיה כל גילוי קדושת אותה השפע רק לצורך שעה לבד, והוא ע"י שנעשית כל גילוייה רק במציאות הב' נשיכין דוקא, א"כ הרי היה כאן הנשיכין לקלקול ופגם גדול.

וזהו הענין מה שלא השתתף משה רבינו ע"ה בשירת הבאר, וכן גם ישראל לא אמרו אותה השירה אלא רק בסוף המ' שנה ואחר המעשה דנחלי ארנון כמ"ש בברכות (נד סע"א), והוא משום שידעו והבינו היטיב מפגם הנשיכין שנעשה בה עתה וכן גם בהצור שבחורב כנ"ל סי' ד', ולכן לא אמרו שירה על הבאר ביחוד אלא רק אחר המעשה דנחלי ארנון, אשר נתגלה להם אותו הנס ע"י הבאר, אז אמרו שירה על הבאר ג"כ בשיתוף הנס

¹¹⁶² עי' לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

דנחלי ארנון. אבל מקודם לזה, הנה לא אמרו שירה על הבאר ביחוד משום פגם הנשיבין כנז'. אך משה רבינו ע"ה, הוא לא השתתף באותה השירה כלל, משום שהרי הנשיבין נעשו ע"י ההכאה. וזהו ג"כ מה שנמצא בדברי רז"ל במדרש תהלים (ריש מזמור ה) שדרשו בפסוקי השירה ממתנה נחליאל, שנחלו עבו"ז, ומנחליאל במות משנחלו עבו"ז בא להם מלאך המות, ומבמות הגיא שגרמו לאותו צדיק שיקבר בגיא כו' ע"ש. ולכאורה יפלא מה ראו לדרוש פסוקי השירה לגנאי, אך דבריהם ז"ל הנה הוא על סוד הנשיבין שהיה כאן, כי ע"ז נעשה אח"כ כל הקלקולים כולם, ואין לנו עתה אלא לייחל ולצפות לרחמי שמים, ולהחיש ביאת משיחנו למען שמו יתברך ויתעלה לעד בב"א.

דרוש ה ענף ד' סימן א'

בענין ג' המתנות שהיו לישראל במדבר יש לעיין, שהרי ענני הכבוד באו לישראל בקלות בלא שום תלונה ובקשה כלל, המן בא מתחילה ע"י תלונה כמפורש בתורה, אך לאחר שזכו לו לא עברה עליהם עוד שום תלאה בדבר זה בכל ארבעים השנה. ואילו בבאר עברה עליהם תלאה אחר תלאה, במרה וברפידים ובקדש, ושם נכשלו במי מריבה ונשאר להם הדבר לפגם עולם.

והעניין, שאלו ג' המתנות הרי הם ענני הכבוד, מן ובאר, היה שרשם בחג"ת, שכן ענני כבוד הם מחסד, המן הוא מאור הדעת והת"ת והם גבורות ממותקים, והוא בסוד מ"ן דמנצפ"ך, משום שהוא מבחי' גבורות, ולכן לא באו בנקל כענני הכבוד, שכן הוא בא מתחילה ע"י תלונה, כי עדיין לא היו ישראל ראויים לנס גדול שכזה. אך משום דעיקרו הוא מז"א, הרי הוא חסד, ממילא לאחר שזכו אליו לא היה להם בו שום תלאה כלל, והסתפקו ממנו כל ארבעים השנה. אמנם המים הם מסטרא דגבורה, על אף שגם נזכר שמים הוא בסוד חסד, אמנם הענין בזה הוא שבז"א היה החו"ג אור ומים, אור חסד ומים גבורה ואילו בנוק' הוה החו"ג מים ואש מים חסד אש גבורה, ובעת שהזו"ן הם בגדלות ומוחין שלימים, האור שבז"א (פי' החסדים שבז"א) נמשך לנוק', ואז נעשים המים שבה לחסדים גדולים, וזהו שהיה משה רבינו ע"ה פועל אם היה מדבר אל הסלע. אמנם בעת המאורע דהצור שבחורב היו זו"ן בקטנות ובדינין, ונסתם אז המעיין שבה, ומאז אין מקום להוציא עוד מים הרי הוא שפעת החסדים, שכן היא נאחזו בה אז דינין גדולים. ולכן הנס דהצור הוא גדול יותר מהניסים דמן וענני כבוד, שכן המן וענני הכבוד, אשר הם מהאורות דהחסדים, אין להחיצונים שייכות בהם כלל, מכיוון שאורות דחסדים אינן בני מינן כלל דהחיצונים. משא"כ הגבורות והדינין, שהם עצמם שורש החיצונים, ומשם הוא יניקתם וחיותם. וכאשר נתהפכו אותם הדינים לבאר מים חיים ולשפעת חסדים, הרי נתקיים בזה על הס"מ הצורר מ"ש "והצאתי את בלעז מפיו". ומשום שנעשה כ"ז לא בזכות ובמעשים אלא רק בחסד חנם, לכן היה קטרוג על זה ולכן עברו על הבאר כמה תלאות ולבסוף נכשלו בו במי מריבה.

וזהו ענין מה שאמרנו שאילו זכו במאורע דמי מריבה, שאכן היה דיבור אל הסלע, אז היו ישראל נתקנים מאז והלאה בתיקון נצחי, משום ששורש המים הוא בסוד הגבורות, דהיינו הגבורות שבחסדים, ולכן תלויים בהם מיתוק הדינין לבטל את כל שורש הרע ואחיותו וחיותו וקיומו, שכן כאשר הם נמתקים מהאור שהוא חסד שבחסד, נעשים המים בסוד יין המשמח, יין המשומר, ואז נעשים כל הגבורות לרשפי אש שלהבת יה, השורף ומכלה את כל החיצונים, ונעשים הדינין לשלהובין דרחימו שעל ידיהם יתגלה כל הטוב הצפון.

והנה ראינו לבאר עוד כי הרי יש לחקור ולהתבונן במה שאנו רואין, כי בכל הג' מתנות שזכו ישראל במדבר שהם: מן, ובאר, וענני כבוד, הנה בכלם לא עבר עליהם תלאה כ"כ כמו בהבאר. כי הרי ענני כבוד באו להם בנקל מאד בלא שום תלונה ובקשה כלל, ותיכף* כשבאו למדבר זכו לענני כבוד, כמו שמפורש בתורה בריש פ' בשלח (יג ט) ויסעו מסוכות ויחנו באתם בקצה המדבר, והוא ביום ב' ליציאתם, ע' סדר עולם (פרק ה), וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן כו' (שמות יג כא), וע' במכילתא (שם הק' בשלח) שבעה עננים היו כו' ע"ש. וכן המן הוא ניתן להם באלוש כמ"ש בשמו"ר (פכ"ה ססי' קלג ע"ד ה), וירד להם המן בט"ז אייר חודש ימים אחר יציאתם כמ"ש בקידושין (דף לח ע"א), והוא בא להם מתחילה ג"כ ע"י תלונה כמפורש בתורה, אבל מאחר שזכו לו לא עבר עליהם עוד שום תלאה בזה כל הארבעים שנה, ונסתפקו ממנו ארבעים יום גם אחר שמת משה כמ"ש במכילתא (בשלח טז לה) ע"ש. אבל בבאר הנה עבר עליהם תלאה אחר תלאה במרה וברפידים ובקדש, ושם נכשלו בהמי מריבה ונשאר להם לפגם עולם וכנ"ל. וכן אנו רואין ג"כ כי על המן ועל הענני כבוד לא אמרו שירה, ועל הבאר אמרו שירה, והתפעלו מהבאר

דע"ה ח"ב

יותר מכולם. וכן מצינו ג"כ בישעיה (מח בא) ובתהלים (קיד) הנה לא נזכר שם רק הנם דקריעת ים סוף והנם דהצור, והרי נראה מכ"ז כי הנם דהבאר היה נס גדול יותר מכולם. * הגהה אמנם רבינו הגדול הגר"א זללה"ה יש לו ציה שיטה אחרת כמ"ס צאל"א פ' תשא (לד י¹¹⁶³) וכן הוא בדבריו בתיקונים (דף סז ע"ג ד"ה כגוונא¹¹⁶⁴) ע"ה. אמנם לענ"ד כי צוה"ק פ' בשלח (דף סד ע"ב) א"ר אבא כו' והא חמו כו' ע"ס, הרי מבואר כי זכו לענני כבוד לעיני כל ישראל ובקביעות תיכף, גם מה שמשמע מדברי הגר"א כי בתיקונים שם צענין חג הסוכות שהוא בתקרי, שהוא משום כי רק אז נתרכה הקצ"ה לישראל והיה שריית ענני כבוד לעיני כל ישראל ובקביעות רק מאז ולא קודם, הנה בתרגום יונתן (פ' צא יז לו, וצפ' בשלח יג כ) צענין שם סוכות, וכן במכילתא (שם ושם) לא משמע כן כלל, והמיישג דברי הגר"א כי ציה רוב צרכות ינוח על ראשו.

אך הענין בזה הוא, כי הנה אלו הג' מתנות שהם ענני כבוד והמן והבאר, היה שרשם מחג"ת, כי ענני כבוד הם מחסד וכמבואר בזה"ק (פ' אמור דף קג, ופ' בלק קצא ע"ב) כי הם בסוד הכתוב (תהלים מב ט) יומם יצוה ה' חסדו, והיו הם פריסת אור מהאור קדמאה, אשר עליה נאמר (בראשית א ד) וירא אלהים את האור כי טוב, כמ"ס בזה"ק (פ' בראשית מו ע"א). והיו הו' ענני כבוד מהו' חסדים המקיפים, ובסוד (שיה"ש ב ו) וימינו תחבקני כמ"ס הרב בכוונת סוכות (דף קד ע"ד ע"ש דרוש ד), ומשום שהם מבחי' חסדים גדולים לכן באו הם בנקל ולא עבר עליהם שום תלאה כלל.

אמנם המן הנה הוא היה מאור הדעת והת"ת, דעת מלגאו ת"ת מלבר¹¹⁶⁵, וכמ"ס (שמות טו טז ד) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, והוא מז"א דאקרי שמים (כמ"ס בזה"ק ח"א בהשמטות סי' כח דף רסב ע"ב, ופ' משפטים קמז ע"א, ובח"ג בסופו סי' יב דף שו רע"ב), ומשם היה המן, וכמ"ס בח"א (קנו ע"ב רמו ע"א) ובח"ב (מ ע"א) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים לא מן סיהרא (שהיא מצה לחם עוני) אלא מן השמים ממש שהוא לחם פנו, כמ"ס בפ' ויחי (רמו ע"א) (וכן הוא בפ' בשלח סא ע"ב, ופ' תצוה קפג ע"א, וכן הוא בפ' אמור צה רע"ב, קג רע"א, ובהעלותך קנו ע"א) ובאד"ז (רצב ע"ב), וכן בפ' בשלח (סא ע"ב) אמרו שם כי המן היה מהאי טלא דעתיקא קדישא דנטיף לזעיר אפינ ע"ש. ואמר שם, וההוא טלא אתהו בתרי גווני, כי היא מאוירא דכיא ואשא דכיא, שורש החו"ג, תרינ עטרינ דדעת, דודי צה ואדום (שיה"ש ה י), כי הם גבורות ממותקים, והוא סוד המן, מ"ן דמנצפ"ך כמ"ס הרב בלק"ת (בשלח). ומשום שהוא ג"כ מבחי' גבורות עכ"פ, לכן לא באו גם המן בנקל כ"כ כמו הענני כבוד, אלא שהוא בא מתחילה ג"כ רק ע"י תלונה, כי לא היו ישראל אז באמת עדיין כדאי לנס גדול כזה. אך משום דעיקרו הוא מז"א, שהוא חסד, ושורשו הוא מטלא דעתיקא, שהוא גבורות ממותקים מאד, לכן אחר שזכו אליו לא היה להם בו שום תלאה כלל, והסתפקו ממנו כל הארבעים שנה. והיה טעמו כטעם לשד השמן (במדבר יא ח)

¹¹⁶³ ז"ל: הנה אנכי כרת ברית והוא קיים ההבטחה אשר לא תופר כי בכל הדברים החטא מונע משא"כ בקיום הברית וז"ש נגד כל עמך אעשה נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ והוא שריית הענין על המשכן והכבוד שורה עליהם לעין כל והולך לפניו לעין כל כמ"ס אשר עין בעין נראה אתה וגו' ועננך וכו' עד שתמהו כל האומות עליהם ואמרו מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן וכו' וכמ"ס בסוף פקודי וכבד ה' מלא כו' כי ענן ה' על המשכן כו' ואף שהלך הענין לפניו ביציאתו ממצרים לא היה אלא לשעתו עד הים וגם לא היה לעיני כל ישראל רק לפני הנביאים שבסה משא"כ כאן וז"ש לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהן וזו היא הפלא הגדול וכמ"ס האומות עליהן ואין אלו אלא אלהים וכמ"ס משה ונפלינו אני ועמך מכל העם כו' ונפלינו לשון פלא וכן השיב לו ית"ש נגד כל עמך אעשה כו' כמ"ס "לעיני כל בית ישראל".

¹¹⁶⁴ ז"ל: כגוונא דקדמיתא כו' - כדעת האומר ענני כבוד היו ועמ"ש בא"ח סי' תר"ל ועמ"ש במ"א כי בזמן הסוכות היה אחר שנתרצה להם הקב"ה ואמר למשה נגד כל עמך אעשה נפלאות כו' והוא ענני הכבוד ששרתה עליהם בקביעות.

¹¹⁶⁵ תיקו"ז כט ע"ב.

דע"ה ח"ב

וכצפיהית בדבש (שמות טז לא), ושמן ודבש הם סוד חו"ג ע' פ' שמיני (מל ע"א) ושער המצות (ריש פ' ויקרא). אמנם הם דינין ממותקים כמ"ש בכוונת שופר (דף צח ע"ב), והוא המן אשר ניתן להם בזכות משה רבינו ע"ה, והסתפקו ממנו כל הארבעים שנה בלא תלאה כלל.

אמנם המים שהם מסטרא דגבורה, וכמ"ש בזה"ק פ' בשלח (מח ע"א) אמר ר' שמעון כו' בסטרא דגבורה מתערי מיא בעלמא ונפקי מיא. אמנם שם (דף סד רע"ב) אמרו כי מים הוא בחדס, וכן בספר יצירה (פרק ב) בסוד אמ"ש אויר מים אש, הם כף זכות וכף חובה ולשון חק מכריע בינתיים, וכן בזה"ק (פ' וארא כד רע"א) כי מים הוא בדרום אש בצפון. אך הענין בזה כבר אמר רבינו הגר"א ז"ל בתיקונים (תיקון מ דף פט ע"ג) כי החילוק בזה הוא בין החו"ג דו"א להחו"ג דנוק', כי בו"א הוה החו"ג אור (קלד ע"א) ומים אור חסד מים גבורה, ובהנוק' הוה החו"ג מים ואש, מים חסד אש גבורה, כי הגבורה ידיה הוא החסד ידיה, והאור הוא החסד שבחסד, והאש הוא הגבורה שבגבורה, כי ז"א בערכה הוא כולו חסד, והיא בערכה היא כולה גבורה כנודע. וזהו שאמרו בפ' בשלח (מח ע"א) הנז' כי מים הוא מסטרא דגבורה, כי הרי הם מגבורה שבז"א, וכן הוא למעלה באו"א יח דהשם י' מים ה' אש, הנה שורש המים דאבא הוא ג"כ בסוד ובמים עזים נתיבה (ישעיה מג טז), שהוא המ"ס אשר בה מתלבש גבורה דרדל"א כמ"ש הגר"א בספר יצירה בתחילתו (ב ע"א), ומשם הוא סוד המים שהוא מים עזים, וזהו שאמר כי מים הם מסטרא דגבורה, אלא שכשיורדין בנוק' אשר בה הוא האש שהוא גבורה שבגבורות, נעשה המים להחסדים שבה, וזהו הבאר של מרים שהיה שפעת חסדים דהנוק'.

והנה בעת שהזו"ן הם בגדלות ובמוחין שלימים, הנה אז נמשך בהנוק' מהאור שבו ג"כ, ע' זוה"ק (פ' בא לה ע"א, ופ' תרומה קסו ע"ב) ובדברי הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ה), אמנם הוא רק בסוד נהיר לנוק' דרך דופן כמ"ש בהארת המוחין (פרק ט), אבל הוא נמשך בה עכ"פ והוא החסד שבחסד כנז'. והנה אז נעשים המים שבה חסדים גדולים, וזה היה עומד להעשות ע"י משה רבינו ע"ה אם שהיה מדבר להסלע, ואז היתה נעשית למבוע דלא פסיק לעלמין וכנ"ל ענף ג' ס"י ח'. אבל בעת המאורע דהצור שבחורב הנה היו אז שניהם בקטנות וברינין, ואז היא בסוד (שיה"ש ד יב) גן נעול גל נעול מעין חתום, חותם בתוך חותם וכנ"ל בדברינו ענף ס"י ד'. והרי נסתם אז המעין שבה, ואין מקום אז להוציא מים כלל שהוא שפעת חסדים, שהרי היא עומדת אז בדינין גדולים, וכמ"ש בזה"ק (פ' בשלח סד רע"ב) אמר ר' אבא מים בכל מקום הא ידיעא (ר"ל שהם חסדים דהנוק'), וקב"ה בהאי צור אתער לארקא מיא דהא לא אתחוי (משום יניקת החיצונים שלא ינקו ח"ו), ודא הוא את וניסא דקב"ה, ועל דא שבה דוד ואמר ההפכי הצור אגם מים, ומשמע ההפכי דהא לאו ארחוי דצור בכך כו'¹¹⁶⁶. כי בעת שהיא בקטנות ודינין שוכנים החיצונים סביבה כמ"ש הרב בשער מוחין דקטנות (פרק ב), ואז הוא סכנה גדולה להוציא ממנה איזה שפע, ולכן אמר הקב"ה שם הנני עומד לפניך שם על הצור (שמות יז ו) וכנ"ל ענף ג'. ולכן הנה היה הנס דהצור יותר גדול מהנסים דמן וענני כבוד, כי המן וענני הכבוד אשר הם מאורות דחסדים כנ"ל, הנה אין להחיצונים שייכות בהם כלל, כי האורות דחסדים אינן מהם מעולם. משא"כ הגבורות והדינין, שהם שורש להחיצונים, ומשם הוא יניקתם וחיותם תמיד, הנה כאשר נתהפכו הם לבאר מים חיים ולשפעת חסדים, הרי נתקיים בזה על הס"מ הצורר מ"ש (ירמיה נא מד) והצאתי את בלעו מפיו, וכן (איוב כ טו) חיל בלע ויקאנו

¹¹⁶⁶ תרגום: אמר רבי אבא, מים בכל מקום הרי ידוע, והקדוש ברוך הוא מתעורר בצור הזה להוריק מים שהרי לא ראוי (אלא מגדלה), וזהו אות ונס של הקדוש ברוך הוא. ועל זה שבח דוד ואמר "ההפכי הצור אגם מים וגו'" (תהלים קיד) ומשמע "ההפכי" שהרי אין דרך הצור בכך.

דע"ה ח"ב

מבטנו ירשנו אל, והוא מ"ש (תהלים קיד ח) ההפכי הצור אנם מים וכנז. ומשום שנעשה כ"ז לא בזכות ומעשים אלא רק בחסד חנם, לכן היה הקטרוג על זה תמיד גדול מאד, ולכן עבר על הבאר כמה תלאות ולבסוף נכשלו בו בהמי מריבה.

וזהו הענין ג"כ מה שאמרנו לעיל ענ"ג סי' ה', כי אלו שזכו באותה המאורע דמי מריבה, שיצאו משם בלא תקלה ובדיבור אל הסלע, אז היו מתתקנים מאז ולהלאה בתיקון נצחי, וכמו שבארנו שם. הנה כ"ז הוא משום שהמים שרשם הוא מסוד הגבורות, ור"ל הגבורות שבחסדים, ולכן הנה תלוי בהם כל מיתוק הדינין לבטל כל שורש הרע ואחיותו וחיותו וקיומו, כי כשהם מתמתקין מהאור שהוא חסד שבחסד כנ"ל, נעשה המים בסוד יין המשמח¹¹⁶⁷, יין המשומר¹¹⁶⁸, ע' ירח (פרק ג'¹¹⁶⁹) ושעה"כ (יוהכ"פ קא ע"ד, ושם דף ע"א) ובשעה"מ (פ' עקב). אבל כשהם אינם נמתקים והחיצונים נאחזים בהם, אז נעשה המים בסוד דם, ובסוד שאמרו בזה"ק (סוף ח"א בהשמטות סי' כד דף רנו ע"א) מיא אולידו אשא כו', שהוא דינא תקיפא שהוא כח כל החיצונים. אבל כאשר שהם מתמתקים בכל הראוי, אז עולה המים לרוח, ורוח לרוח, עד רוח אלהים חיים, שהוא אור הגנוז, ע' ספר יצירה (פ"א משנה ט י יא יב)¹¹⁷⁰, ואז נעשים כל הגבורות לרשפי אש שלהבת יח, השורף ומכלה כל החיצונים, ונעשים כל הדינין לשלהובין דרחימו להתגלה על ידיהם כל טוב הצפון, והזיו והזוהר ונועם כל הנועם. וכל זה היה עומד להתקן ולהעשות בהמאורע וקלד ע"ב} דמי מריבה, אלו שזכינו שהיה נעשה כהוגן וכציווי של הקב"ה, ולכן היה אורב הס"מ על זה להכשילם בכל כחו, כי בזה היה תולה כל ביטולו ותיקון כל העולם וכנז.

דרוש ה ענף ד' סימן ב'

ענין הנשיכין היה רק בנס דקריעת ים סוף ובנס דהבאר, והוא משום שאלו ב' הניסים נעשו באורות הגבורות עצמן, שיתהפכו לחסדים. וזהו מה שנאמר בשניהם לשון "הפך" ולשון "בקיעה", שכן אלו היו בבחי' לידת המלכות, שנולדו ממנה שפעת חסדים גדולים, והיתה הלידה בשניהם בעת הקטנות כאשר היה פתחה סתום, ועכ"ז נתהפך אז גופה ונעשה לפתח פתוח ולהוליד ולהוציא שפעת חסדים מרובים, משא"כ בשפע המן והאורות דעניי כבוד, שהם רק מאורות החסדים, אשר אין להם שייכות לחיצונים, לכן לא היה בהם נשיכין כלל ח"ו ולא עברה עליהם תלאה כלל. וזהו ענין השירה אשר אמרוה רק על הים ועל הבאר. וכעת אגב אורחא מסביר רבנו את דברי הזהר בשלח: ואיתא בזהר שנעשו בזה "ניסים וגבורות". "ניסים" פי' הטובות והישועות שנעשו לישראל למעלה מן הטבע, כגון קריעת ים סוף. "וגבורות" פי' הנקמות שנעשו בצוררי ישראל. וכ"ז נקרא גבורות משום שהוא למעלה מהחק והמדה. עוד אמר: "כד אתנהיר נהירו דעתיקא קדישא". והם מעטרין דדעת דרדל"א המתלבש ברישין דא"א. ואמר בזהר אח"כ "גליפין רשימין באז [חקוקות רשומים במילה "אז"]". האות אל"ף מרמזת על ג' הראשים העליונים, הרי הם בחינות אפ"ס אי"ן וא"א, וכן על הג' ראשונות המה א"א אבא ואמא, והאות ד' מרמזת על ז"א, וכן על ז"ן הרי הם הז"ת, דהיינו שהג"ר מתגלים בז"ת. ומ"ש בלשון חקיקה ורשימה, רמז בזה לכל הניסים, שאע"פ שהם מגילוי דאור א"ס אשר פעולתו למעלה מחק הטבע והגבול, אעפ"כ הם אינם מבטלים את הטבע שהוא מכח הצמצום ועביות הדינין המכונים

¹¹⁶⁷ עי' הגהות מהרח"ו תרומה קמז ע"א ובהגר"א על תיקו"ז דף מז ע"א ד"ה על אלין הר"ד לעיל לז ע"ג. וכן עי' שם צ"ה ע"ד ז"ל, יין המשמח הו"ה בניקוד אלקים כי טובים דודיק מיין ע' אנפין והוא יין המשומר בענביו, ע"כ.

¹¹⁶⁸ עי' ברכות לד ע"ב.

¹¹⁶⁹ יין משומר הוא סוד הגבורות הניתנין אל המלכות.

¹¹⁷⁰ וז"ל: (מ"ט) עשר ספירות בלימה, אחת רוח אלקים חיים חי עולמים נכון כסאו מאז, ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד קול רוח ודבור והוא רוח הקדש.

(מ"י) שתים רוח מרוח, חקק וחצב בה עשרים ושתים אותיות יסוד שלש אמות ושבע כפולות ושתים עשרה פשוטות, וחקק וחצב בהן ארבע רוחות מזרח ומערב צפון ודרום, ורוח אחת מהן. (מ"א) שלש, מים מרוח, חקק וחצב בהן כ"ב אותיות מתהו ובהו רפש וטיט, חקקן כמין ערוגה, חצבן כמין חומה, סבבן כמין מעזיבה ויצק עליהן שלג ונעשו עפר שנאמר "כי לשלג יאמר ה' ארץ" (איוב לו ו).

(מ"ב) ארבע אש ממים, חקק וחצב בהן כסא הכבוד שרפים ואופנים וחיות הקדש ומלאכי השרת ומשלשתן יסד מעונו שנאמר "עושה מלאכיו רוחות משרתיו אש ליהט" (תהלים קד ד).

דע"ה ח"ב

"חושך", אלא הם נוקבים ועוברים דרכו לצורך אותו הנס בלבד ובאותו הזמן בלבד (אמנם נשאר ממנו רושם לעולם, וכאשר מגיע אותו היום בכל שנה ושנה מתנוצץ איזה הארה ממנו). וזהו המכונה בזהר "חקיקה", ע"ש שמתפשט האור וחוקק ונוקב בתוך העביות והחושך ומתגלה שם באורו לעשות את פעולתו.

והנה ישנם ב' מיני נסים: א) מה שהוא למעלה מן הטבע ומחוץ לטבע לגמרי, וכאילו הוא טבע חדש שלא היה דוגמתו קודם לכן ואחריו לה יהיה, כגון המן וענני כבוד והאש של מעלה שהיה על המזבח, ב) נסים הסותרים את הטבע הקיים, משנים ושוללים אותו כגון קריעת ים סוף שהפך ים ליבשה, ורוב הנסים הם מזה המין. כל השירים אשר פתחו ב"אז", הנה הם מזה המין, שנתהפכו הגבורות ע"י האור הניסי המאיר בהם לנקום את נקמת בני ישראל מכל צורריהם, וכן היה הן בקריעת ים סוף והן בבאר דמי מריבה.

אמנם משום שהיה כ"ז שלא בזכות ומעשים אלא רק בחסדו וטובו ית"ש, לכן היה בשניהם ענין הנשיכין. אלא בעת קריעת ים סוף היו הנשיכין בכוונה ורצון ממנו ית"ש בלבד, ואילו במאורע דמי מריבה נעשו הנשיכין בגרמת ישראל דווקא, ואילו לא זה היתה אז תחילת התיקון של הגאולה שלימה.

וזהו ג"כ הענין מה שלא נעשה ענין הנשיכין אשר בארנו לעיל ענף ב' וענף ג' אלא

רק בהנס דקריעת ים סוף ובהנס דהבאר, והוא משום שאלו ב' הנסים הרי נעשו באורות הגבורות עצמן, שיתהפכו הם לשפעת חסדים. וזהו מה שנאמר בשניהם לשון הפך, הפך ים ליבשה (תהלים סו ו), ההפכי הצור אגם מים (שם קיד ח). וכן נאמר בשניהם לשון בקיעה, (שם עה) בקע ים ויעבירם, (תהלים עח טו) יבקע צורים במדבר, כי אלו שניהם היו בבחי' לידת המלכות, שנולדו ממנה שפעת חסדים גדולים. והיה הלידה בשניהם בעת הקטנות אשר פתחה סתום בחותם בתוך חותם, והיא אז כדינין גדולים אשר החיצונים יונקים מהם, ועכ"ז הנה נתהפך אז גופה ונעשית לפתח פתוח להוליד ולהוציא שפעת חסדים מרובים אשר היה ראוי להעשות על ידיהם כל תקות חמדת ישראל וכנ"ל בכל דברינו. ולכן היה באלו שניהם ענין הנשיכין בסיבת הטעמים שכתבנו לעיל ענף ב' ג', ומזה נסבב כל התלאות שעבר עליהם במדבר. משא"כ בשפעת המן והאורות דענני כבוד שהם רק מהאורות דחסדים לבד אשר אין שייכות להחיצונים בהם, לכן לא היה בהם נשיכין כלל ה"ו ולא עבר עליהם תלאה כלל.

וזהו ג"כ ענין השירה אשר אמרו ג"כ רק על הים ועל הבאר, ואמרו בזוה"ק (בשלח

נד ע"א) ר' אבא פתח ואמר אסתכלנא בכל תושבחן דשבחו לקב"ה וכולם פתחו באז, אז ישיר משה ובני ישראל, אז אמר שלמה (מלכים א' ח יב), אז ידבר יהושע, אז ישיר ישראל. מאי טעמא, אלא הכי תאנא, כל נסין וכל גבורן דאתעבידו להו לישראל כד אתנהיר נהירו דע"ק בעטרוי גליפין רשימין באז, בא' וא' בז' אנקיב בחשוכי ונהיר לכל עיבר, וכד אתחבר נהירו דאל"ף ומטי לזי"ן, מאן זי"ן דא חרב לה' מלאה דם, כדן עביד נסין וגבוראן בנין דאתחבר א' עם ז', ודא היא שירתא שירתא היא דכל סטרין ודא הוא אז ישיר כו'¹¹⁷¹ ע"ש.

וביאור הדברים הוא מ"ש "כל נסין וכל גבורין", "נסים" הוא הטובות והישועות שנעשו לישראל למעלה מן הטבע, כמו קריעת ים סוף ודומיהם. "וגבורין" הוא כל הנקמות שנעשו בצוררי ישראל, כמו המכות דמצרים וכיוצא, ובפרט בעת שלא היו ישראל כדאי לזה. והרי היה הס"מ וסיעתו מתרעשים בקטרוג גדול, הללו עובדי עבו"ז והללו כו' כמ"ש

¹¹⁷¹ תרגום: "אז ישיר משה ובני ישראל וגו'" רבי אבא פתח ואמר, הסתכלתי בכל התשבחות ששבחו את הקדוש ברוך הוא, וכולם פתחו ב"אז" "אז אמר שלמה" "אז ידבר יהושע" "אז ישיר ישראל". מה הטעם, אלא כך שנינו: כל הנסים והגבורות שנעשו לישראל, כשהאיר אור העתיק הקדוש בעטרוותיו חקוקים רשומים באז, בא', וא' בז' - ניקב בחשכה, והאיר לכל צד. וכשהתחבר האור של אל"ף והגיע לזי"ן, מי זו זי"ן, זו חרב לה' מלאה דם. אז עשה נסים וגבורות משום שהתחברה א' בז' וזו היא השירה שירה היא של כל הצדדים וזהו "אז ישיר". "ישיר" היה צריך להיות "שר" אלא דבר זה תלוי ומשלים את אותו הזמן, ומשלים לעתיד לבא שעתידים ישראל לשבח בשירה הזו "משה ובני ישראל" מכאן למדנו שהצדיקים הראשונים אף על גב שהתעלו לדרגות עליונות שלמעלה ונקשרו בקשר של צרור החיים, עתידים כולם להחיות בגוף ולראות אותות וגבורות שיעשה הקדוש ברוך הוא לישראל, ולומר שירה זו. זהו שנאמר "אז ישיר משה ובני ישראל".

דע"ה ח"ב

בזוה"ק (פ' תרומה קע ע"ב) ועכ"ז הנה נעשה נקמות ופרעות בצבא המרום במרום ובמלכי האדמה באדמה¹¹⁷². הנה כ"ז הוא נקרא גבורות משום שהוא למעלה מהחק ומדה, ועל זה אמר הזוה"ק כי כל נסין וכל גבורין דאתעבידו להו לישראל, הנה הוא כד אתנהיר נהירו דעתיקא קדישא, שהוא א"א, בעטרוי, הם תרין רישין דיליה, שהם אוירא ומ"ס, שהם שורש החו"ג, והם מעטרין דדעת דרדל"א המתלבש ברישין דא"א¹¹⁷³. וכן הוא הכוונה ג"כ על הב' מזלין נוצר ונקה, כי כל הי"ג ת"ד הם הדעת עלאה, הדעת הכללי דהאצילות, כי הם מהמוח הדעת דא"א כמו שבארנו בכ"מ מדברינו, והב' מזלין הם התרין עטרין דהדעת. ועל זה אמר כי כל הנסין וגבורין הנה הם מהגילוי אור דהב' מזלין, וכמ"ש הגר"א בספד"צ (ריש פרק ב' י"ז ע"ד) כי כשמתגלה הדיקנא מתגלה רחמיו ונכפין כל הדינין, והרשעים כלין ושמו מתגדל בעולם כו' כו' ע"ש.

ואמר הזוה"ק עוד, גליפין רשימין באז בא' וא' בוז' כו', הנה פי' "גליפין" הוא נחקקים, ור"ל שהם נחקקים ונרשמים במלת "אז", שהוא אותיות א' ז' כמו שיתבאר. והנה א' הוא מרמוז על הג' רישין עלאין, שהם הג' צחצחות העליונים¹¹⁷⁴, הנקראים כולם בא', שהם אפ"ס אי"ן א"א¹¹⁷⁵, ע' הגר"א בתיקונים (ריש תיקון ע דף קלח ע"א¹¹⁷⁶) ע"ש. וכן הוא מרמוז הא' ג"כ על הג"ר הנקראים כולם בא', והם א"א אבא אימא. ואות ז' הוא מרמוז על ז"א, וכן על ז"ן שהם הז"ת. וכאשר מתיחדים הג' רישין עלאין והג"ר ומתגלים בהז"ת שהם הזו"ן, הנה נעשה ונרשם מלת "אז", שהוא היחוד והגילוי אות א' בוז', הג"ר בהז"ת.

{קלד ע"ג} ומ"ש לשון חקיקה ורשימה, וכן מ"ש "אנקב בחשוכי כו'", הענין הוא כי הנה בכל משך זמן דשית אלפי שנין דהעוה"ז עד שנוכה לאור התיקון העתיד, הנה כל הנסים והנפלאות שנעשה, הגם שהם מאור הג"ר ולמעלה אשר הוא נקרא בשם גילוי אור דא"ס, ע"י שהוא עושה את פעולתו למעלה מחק הטבע והגבול, עכ"ז הרי הוא אינו מבטל את הטבע והגבול מכל וכל, אלא רק שהוא נוקב ועובר בו לצורך אותו הנס לבד ובאותו הזמן לבד. (אמנם הנה נשאר רושם ממנו לעולם, ומתנוצץ איזה הארה כשמגיע אותו היום בכל שנה ושנה עד לעולם, וכנודע כי כל אור עליון שיורד מניח רושם ממנו לעולם.) אבל עיקר כל הטבע והגבול הרי הוא נשאר קיים עתה ואינו מתבטל עד עת התיקון העתיד. והנה הטבע והגבול הנה הוא מכה הצמצום ועביות הדינין שהם מכונה בשם חושך, וכאשר מתגלה ומתפשט אור הנסיי שהוא מאור דבלתי גבול להעשות איזה נס, הנה מכונה זה בשם חקיקה, שמתפשט האור וחוקק ונוקב בתוך העביות והחושך ומתגלה שם באורו לעשות את פעולתו.

¹¹⁷² מטבע לשון זו מיוסדת על לשון מאמה"כ בישיעה כד כא "והיה ביום ההוא יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה".

¹¹⁷³ עי' בהגר"א בסדפ"צ ו ע"א ד"ה והכלל הוא.

¹¹⁷⁴ עי' תיקו"ז קלג ע"ב.

¹¹⁷⁵ עי' לעיל הערה 837.

¹¹⁷⁶ עי' קלז ע"ד ד"ה א' מן כו' - ר"ל ר"ת אמון והוא בכתר שנא' עליו ואהי' אצלו אמון דשם ההוא בכתר ואמרו אמון מופלא אמון מכוסה כו' והכל בכתר דהוא מופלא ומכוסה כמ"ש במופלא ממך כו' ובמכוסה ממך כו' ועבתז"ח ע"ד א' וש"מ והוא אמון אומן של עלת העלות וכמו שמפרש והולך בגין האי א"ק אתמר בעלת העלות ואהיה אצלו אמון ולהוא קדמון אמר נעשה כו' ואמון מופלא ומכוסה הן בג' רישין דביה. מ"ס הוא האמון דביה נעשה הכל כמ"ש בא"ז (רצב ע"ב) בארוכה ועי' בסוף א"ר קמ"ד א' ובא"ז רצ"ב ב' והוא דלא הוה כו' אומנא לאומנתיה כו' ומכוסה הוא ח"ס עלאה אוירא עלאה ומופלא [עי' לש"ו ביאורים ח"א כ ע"ד שמשנה את הגרסא כאן, שמכוסה למעלה ממופלא, ועי' ס"י יד ע"ג שגורס כמו שכתוב בביאורים, וכן בתז"ח ג ע"א ד"ה דעליה] הוא רישא עילאה לכל רישין ואלף מורה על כולם אלף אמון כנ"ל אלף פלא אלף מכוסה דהוא נח נסתר יותר מכל הנסתרים ולכן אמרו במה שהורשית התבונן א"ל עסק בנסתרות שהן חב"ד שהן הנסתרות לה' אלקינו.

דע"ה ח"ב

והנה פעולת הגילוי דאור הנסיי אשר הוא בטובה וישועה לישראל ונקמות ופרעות בצורריהם, הרי אמרנו שהוא בהגילוי דמלת "אז", וזהו שאמר הזוה"ק גלפינ רשימין באו, שהאורות עטרין דחו"ג אשר מהדעת דרדל"א שבהב' רישין דא"א ומהב' מזלינ נוצר ונקת, הם מתפשטין ונמשכים ונוקבים ויורדין בתוך העביות דהדינין, ונעשה בהם כעין חקיקה, ונרשם שם מלת "אז", כי הא' הוא הוראת עטרין דחו"ג הנז', והוא מאיר ומתגלה בהז"ת, שהם הוראת אות ז'. ונעשה ונרשם מלת "אז" בתוך חשכת העביות והדינין בתוכם גופה, וזהו שאמרו אנקיב בחשוכי, כי הוא נוקב ויורד בחשכת מסך העביות ומתגלה שם בהארות מלת אותיות "אז".

ואמר הזוה"ק עוד, ונהיר לכל עיבר, ור"ל לכל הו"ק. ור"ל כי הנה ישנם ב' מיני נסים: אחד, הוא מה שהוא למעלה מן הטבע וחוז' להטבע, והם אורות נוספים המתגלים ובאים מלמעלה מה שלא נמצא בהטבע כלל, וכמו המן וענני כבוד והאש של מעלה שהיה על המזבח, ע' זבחים (סא ע"ב) ובמדבר רבה (פ' ד סי' יז) ובכ"מ, והנסים האלו אין שייך לכנותם בשם סותרים ודוחים את הטבע, אלא שהם למעלה מן הטבע וחוז' להטבע, והם אורות גילויים ממנו ית"ש נוסף על הטבע. אבל יש מיין שני בנסים שהם סותרים את הטבע, ושוללים אותה וכמו קריעת ים סוף, שהרי בקע ים ויעבירם, והפך ים ליבשה, וכן ההפכי הצור אגם מים (תהלים קיד ז), ורוב הנסים הם מזה המין. ועל זה אמרו, ונהיר לכל עיבר, שהוא לכל הו"ק, חגית נה"י, אשר מהם הוא כל הגוף והעביות, כמ"ש בשער טנת"א (ריש פרק ה) וכנודע. אבל האור הנסיי, הנה הוא מאיר בהם כולם, ונוקב ויורד בהעביות שבהם לצורך אותו הנס. וכל השירים אשר פתחו ב"אז", הנה הם מזה המין, כי מזה הצד הנה הם הגבורות, שהם הנקמות ופרעות בצוררי ישראל, והוא מצד עביות הדינין שבהם, ונתהפכו הם ע"י אור הנסיי המאיר בהם לנקום נקמת בני ישראל מכל צורריהם, אשר על זה בא השירה ב"אז". וכמו שאמר הזוה"ק עוד, וכד אתחבר נהירו דאל"ף (שהוא אור הג"ר כנז) ומטי לזי"ן, מאן זי"ן, דא חרב לה' מלאה דם. כי זי"ן הוא מלשון כלי זיין, והוא הדינין אשר הם בהז"ת, כדין עביד נסין וגבוראן, בגין דאתחבר א' עם ז', ודא היא שירתא, שירתא היא דכל סטרין, ודא הוא אז ישיר. ור"ל כי ישנם כמה לשונות של שבת, כגון שיר ושבת הלל והודיה וכיוצא, ועל זה אמר כי לשון שיר הוא כאשר נעשה הנס בכפל, טובה וישועה לישראל ונקמות ופרעות בצורריהם, הנה על זה נופל לשון שירה, וכמו שהיה בהים, וכן השירה דהבאר שהיה בשניהם, הנס בכפל, וזהו שאמר שירתא היא דכל סטרין, שהיה גילוי הנס הן בהחסדים והן בהדינין, החסדים לישראל והדינין לס"מ וסיעתו, ועל זה הוא לשון שירה ובלשון א"ז, וזהו שאמר ודא הוא אז ישיר.

אמנם משום שהיה כ"ז שלא בזכות ומעשים אלא רק בחסדו וטובו ית"ש, לכן היה בשניהם ענין הנשיכין כנ"ל, אלא בעת קריעת ים סוף היה הנשיכין לצורך ובכוונה ורצון ממנו ית"ש וכנ"ל ענף ב', אך בהמאורע דמי מריבה שם נעשו הנשיכין רק בגרמת ישראל, ואילולא זה הנה היה עומד אז באמת להעשות אז התחלה וראשית לכל תקות חמדת ישראל כולו ע"י משה ואהרן, שהיו (קלד ע"ד) נכנסים לארץ ישראל והיה אז גאולה שלימה, וכמו לעתיד ע"י אליהו ומלך המשיח וכנ"ל ענף ג' סי' ח' בארוכה ע"ש.

דרוש ה ענף ד' סימן ג'

פירוש אמירת כלל ישראל "היש ה' בקרבנו אם אין":

יציאת ישראל ממצרים וכל הנסים שנעשו במצרים ובים ובמדבר, היה הכל בגילוי אור דעתיקא קדישא, הרי הוא א"א הנקרא אין, וכ"ז היה שלא באתערותא דלתתא כלל, שכן לא היו אז ישראל ראויים לכך, אלא שהיה כ"ז בסוד ברית אבות, ובגילוי הזה, הוא טוב ומטיב לרעים ולטובים.

דע"ה ח"ב

אמנם פשוט הדבר שהגילוי הזה אינו יכול לעמוד בקביעות עד עת התיקון העתיד. וזה עומק ענין מה שסירב משה רבינו ע"ה כ"כ הרבה לילך בשליחותו של הקב"ה, שכן משה רבינו ע"ה ראה שאין ישראל ראויים לכך, וראה שאין בכחו להחזירם למוטב, ומכיוון שידע שהקב"ה מאריך רוחיה וגבה דיליה, לא רצה להיות שליח לענין זה כלל, שהוא לראות ברעתם ח"ו. וזו היתה טענת משה רבינו ע"ה שאמר לקב"ה למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתי, שכן חשב משה רבינו ע"ה שמה שתכבד העבודה עליהם היה משום שלא שמעו אליו לפרוש מעבדו שבידם, ולכן טען ואמר הלא זה הבנתי מתחילה שכן יהיה, וא"כ מעיקרא "למה שלחתי". ושגה בכ"ז.

והיתה השגיאה בשתיים: (א) לא היה לו להרהר אחר מדותיו של הקב"ה, (ב) שכן על חטא ע"ז שבמצרים לא היה הקב"ה נפרע כלל, שכן טומאת מצרים היא שגרמה להם ואנסתם. והאמת, שעיקר סירובו היה רק לאחר שרמז לו הקב"ה בעצמו שהגאולה עדיין אינה גאולה שלימה.

גם ישראל עצמן היו תמהים על דבר זה, וכמ"ש רז"ל "משה רבינו, היאך אנו נגאלין וכל מצרים מטונפת מעבדו שלנו". הואיל והוא חפץ בגאולתכם, אינו מביט בעבדו שלכם, אלא "מדלג על ההרים", וכ"ז משום שהגאולה היתה באור הגילוי דא"א. והרי נתברר לישראל שהקב"ה מתנהג עמם בסוד הגילוי דאור א"א הנקרא אי"ן, והנהגה הזו היא למעלה מן המדה. ר"ל שהוא אינו תלוי בזכות וחובה כלל. אמנם מכיוון שידעו שבלעדי זכות אי אפשר שהאור הזה יעמוד עליהם בקביעות. ואע"פ שלעת"ל בימות המשיח יתגלה האור הזה, אפילו שיהיה שלא בזכות ומעשים טובים כלל, ויהיה אז הגילוי הזה בקביעות תמיד. אך לעת"ל הרי יתבטל היצירה, וממילא לא יתכן מעתה שיתקיים הגילוי של אור א"א שעל ידיה הוא מעלים עין מסוררים. ולכן, מאחר שהטעים הקב"ה את ישראל מהגילוי של האור הגדול שהוא שבעת הגאולה ובעת קריעת ים סוף, אח"כ בכואם למדבר היו ישראל בפחד שמא נפסק האור הזה מהם, ויהיו נידונים מעתה לפי המעשים.

וזהו שאמרו "היש ה' בקרבנו אם אי"ן", שכן ראו שענני כבוד מקיפים אותם תמיד, ואעפ"כ ע"ז שהתחילו להרגיש מנכלי הס"מ, היו בפחד תמיד שמא נפסק מהם גילוי האור דעתיקא קדישא, וזהו שאמרו היש ה' (הנהגת הז"א) בקרבנו אם אי"ן (הנהגת הא"א). אמנם משה רבינו ע"ה ידע שכ"ז הוא רק לנסותם, ולכן הולכים במדבר שהוא מקום הס"מ וממשלתו. ואילו היו ישראל מחזקים את עצמם תמיד להיות נפשם ולבם אל ה', ולהבטיח כי לא יסיר מהם השי"ת את גילוי האור הגדול דעתיקא קדישא גם בהיותם במדבר, שלא להסתכל על הס"מ ותחבולותיו, שהם רק נסיונות. זה היה ענין האתערותא דלתתא, להמשיך ולהעמיד עליהם את הגילוי של אור הגדול דא"א לעולם.

והיתה השגיאה בשתיים: (א) אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, אלא כל נסיון מיועד לו לבדו, ואפשר לו לעמוד בו. (ב) סברתם בענין הביטחון, שהאמת היא שאין דבר העומד כנגד הביטחון, ובפרט בענינינו בענין דור המדבר אשר כל פחדם היה מפיתוי היצר, שהוא במחשבה ולא במעשה ח"ו, לא היה להם לפחד, שכן זוהי מלאכת האדם בעולמו, לסבול מנכלי היצר ולא לתור אחריו, ואין כפיית היצר גדול מזה.

בזוה"ק (פ' בשלח סד ע"ב) א"ר אבא מאי דכתיב היש ה' בקרבנו אם אי"ן, וכי טפשינו הווי ישראל דלא ידעי מלה דא, והא חמו שכינתא קמיהו וענני כבוד עליהו דסחרין לון, ואינן אמרו היש ה' בקרבנו אם אי"ן. גוברין דחמו זיו יקרא דמלכיהון על ימא ותנינן ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, אינן אשתכחו טפשינו ואמרו היש ה' בקרבנו אם אי"ן. אלא הכי קאמר ר' שמעון (באד"ר קכט ע"א) בעו למנדע בין עתיקא סתימאה דכל סתימין דאקרי אי"ן ובין זעיר אפי"ן דאקרי הויה, ועל דא לא כתיב היש ה' בקרבנו אם לא כמה דכתיב הילך בתורתך אם לא, אלא היש ה' בקרבנו אם אי"ן¹¹⁷⁷. אי הכי אמאי אתענשו אלא על דעבידו פרודא ועבידו בנסינא דכתיב ועל נסותם את ה', אמרו ישראל אי האי נשאל בנונא חד ואי האי נשאל בנונא אחרא. ועל דא מיד ויבא עמלק¹¹⁷⁸ עכ"ל.

¹¹⁷⁷ ז"ל האד"ר: ועל האי תאיבו בני ישראל לצרפא בלבהון דכתיב "היש יי בקרבנו אם אי"ן (שמות יז) בין זעיר אנפין דאקרי יי ובין אריך אנפין דאקרי אל"ן אמאי אתענשו משום דלא עבדו בחביבותא אלא בנסינא דכתיב "ועל נסותם את יי" לאמר היש יי בקרבנו אם אי"ן" (שם).

תרגום: ועל כן חשקו בני ישראל לברר [דבר זה] בלבם, שנאמר "היש יהוה בקרבנו אם אי"ן", בין ז"א הנק' הויה, לבין א"א הנקרא א"ן. למה נענשו, לפי שלא עשו בחשק אלא בנסינא שנאמר "ועל נסותם את יהוה" לאמר היש יהוה בקרבנו אם אי"ן."

¹¹⁷⁸ תרגום: אמר רבי אבא, מה זה שנאמר "היש ה' בקרבנו אם אי"ן" וכי היו ישראל טפשים שלא ידעו דבר זה, והרי ראו שכינה לפנייהם וענני כבוד עליהם שמקיפים אותם, והם אומרים "היש ה' בקרבנו אם אי"ן", אנשים שראו את זיו כבוד מלכם על הים, ולמדנו: שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, הם נמצאו טפשים ואמרו "היש ה' בקרבנו אם אי"ן", אלא כך אמר רבי שמעון, רצו לדעת בין העתיק הנסתר של כל הנסתרים שנקרא אין ובין זעיר אנפין שנקרא ה'. ולכן לא כתוב "היש ה' בקרבנו אם לא" כפי שנאמר "הילך בתורתך אם לא" אלא "היש ה' בקרבנו אם אי"ן". אם כך, למה נענשו, אלא משום שעשו פירוד ועשו בנסינא, שנאמר "ועל נסותם את ה'" אמרו ישראל אם זה, נשאל בגון אחד, ואם זה, נשאל בגון אחר. ולכן מיד "ויבא עמלק".

דע"ה ח"ב

וע' עוד בפ' שלח (קנח ע"ב) היש ה' בקרבנו אם אי"ן בקרבנו דייקא דבמעיון בעיתון למנדע דא¹¹⁷⁹, ר"ל שרצו לדעת ולהרגיש גם מהמאכל הנכנס במעיו, וכמו שיתבאר בעה"י, וע' מאמרי רשב"י (דף כו ע"ד מדפוה"ח תרנ"ח).

והענין בכ"ז הוא, כי הנה יציאת ישראל ממצרים וכל הנסים שנעשה במצרים ובים ובמדבר, הנה היה הכל בגילוי אור דעתיקא קדישא שהוא א"א, וכמ"ש הרב בפע"ח (בשער חג המצות פ"ו) בכוונת הגדה, ואלו לא הוציא הקב"ה, שהוא א"א, את אבותינו שהם או"א, ממצרים ממצר ים שהוא מגרון ע"ש כל הענין. וכן בקריעת ים סוף, הרי אמרו בזוה"ק (בשלח נב ע"ב) ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא כו' ע"ש, וכן בספד"צ (סוף פרק ד לב ע"ב) ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי כו' במזלא תלי כו' ע"ש, וכן אח"כ במדבר וכנ"ל מדברי הזוה"ק על פסוק (שמות יז ז) היש ה' בקרבנו אם אי"ן. ואמרו בפ' שלח (קנח ע"ב) כי משה רבינו ע"ה אמר להם על מה דשאלו בקדמיתא היש ה' בקרבנו כו', תנדעון דהא מעתיקא קדישא קא נגיד כו'¹¹⁸⁰ ע"ש. והרי לנו כי כל הנהגה או הנה היה בגילוי אור דא"א, והיה כ"ז שלא באתערותא דלתתא כלל, כי לא היו אז ישראל כדאי לזה, וכמ"ש (יחזקאל טז ז) ואת עירום ועריה, הללו עובדי עבו"ז והללו כו' וכמ"ש בזוה"ק (פ' תרומה קע ע"ב), אלא שהיה כ"ז רק מסוד ברית אבות, וכמ"ש (שמות ו ה) ואזכור את בריתי, וכמו שאמרנו לעיל בכ"מ. והנה בהגילוי הזה, שהוא הגילוי אור דעתיקא קדישא אשר מסוד ברית אבות, הנה הוא טוב ומטיב לרעים ולטובים (ומ"ש ולטובים ר"ל¹¹⁸¹ הגם כי שבר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט ע"ב), אבל הגילוי הזה הוא מאוצר גדול של מתנת הנם¹¹⁸²) והוא סובל ומעלים עין מסוררים.

אמנם הנה פשוט הדבר כי הגילוי הזה הנה אי אפשר לעמוד בקביעות עתה (ור"ל עד עת התיקון העתיד), וכמ"ש (איוב לד יא) כי פועל אדם ישלם לו וכאורח איש ימציאנו, ואמרו (ב"ק נ סע"א) כל האומר הקב"ה וותרן כו'¹¹⁸³ וכנודע. וזה היה באמת עומק הענין

¹¹⁷⁹ תרגום: "היש ה' בקרבנו", בקרבנו דווקא, שבמעיים שלכם רציתם לדעת את זה.
¹¹⁸⁰ ז"ל בשלימות: אמר רבי שמעון, רמז להם רמיזא דחכמתא על מה דשאלו בקדמיתא, דכתיב "היש יי' בקרבנו אם אין" אמר, תמן תחמון אי היא אתחזיא להאי או להאי. אמר לון אי תחמון דאיבא דארעא כשאר ארעי דעלמא "יש בה עץ" אילנא דחיי ולא מאתר עלאה יתיר. ואי תחמון דאיבא דארעא יתיר ומשנייא מכל אתר דעלמא תנדעון דהא מעתיקא קדישא קא נגיד ואתמשך ההוא שנוייה עלאה מכל אתרי דעלמא.

תרגום: אמר רבי שמעון, רמז להם רמז חכמה על מה ששאלו בתחלה, שנאמר "היש ה' בקרבנו אם אין", אמר שם תראו אם היא ראויה לזה או לזה. אמר להם, אם תראו שפרי הארץ כשאר ארצות העולם, "יש בה עץ" - עץ החיים, ולא ממקום יותר עליון. ואם תראו שפרי הארץ יתר ומשונה מכל מקום בעולם תדעו שהרי מהעתיק הקדוש נמשך ויוצא אותו שינוי עליון מכל מקום בעולם.

¹¹⁸¹ הגה"ת רבינו - העקר הוא ע"פ מאמ' ז"ל קדושין ט"ל ב' כל מי שזכויותיו מרובים וכו' דומה וכו'.

¹¹⁸² עי' שמות רבה פמ"ה סי' ו': "ויאמר ה' הנה מקום אתי ונצבת על הצור" א"ר יוסי בר ר' חנינא הנה אנכי במקום הזה אין כתיב כאן אלא הנה מקום אתי, אתרי טפלה לי, ואין אני טפל לאתרי. והסירותי את כפי, אמר לו הקב"ה, אני מראה לך מתן שכרן של צדיקים שאני עתיד ליתן להם באחרית הימים. א"ר אסי, הסעודה של ג"ע ראו נביאים ומתן שכרן לא ראו שנאמר "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו" (ישעיה סד) וכן דוד אמר "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" (תהלים לא) מה כתיב למעלה, "ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך" מדת הטוב ומדת הפורענות, "וחנותי את אשר אחון" באותה שעה הראה לו הקב"ה את כל האוצרות של מתן שכר שהן מתוקנות לצדיקים, והוא אומר האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר של עושי מצות. והאוצר הזה של מי הוא, של מגדלי יתומים. וכל אוצר ואוצר ואח"כ ראה אוצר גדול אמר האוצר הזה של מי הוא, א"ל מי שיש לו, אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו, אני עושה לו חנם ונותן לו מזה. שנאמר "וחנותי את אשר אחון" "וחנותי את אשר אחון" למי שאני מבקש לחון. וכן ורחמתי את אשר ארחם.

¹¹⁸³ ז"ל: יותרו חייו.

דע"ה ח"ב

מה שסירב משה רבינו ע"ה כ"כ הרבה בשליחותו של הקב"ה, ע' שמו"ר (פ"ג סי' יד) ובכ"מ כי ז' ימים היה הקב"ה מפתה למשה שילך בשליחותו למצרים, והוא משום שמושה רבינו ע"ה ראה שאין ישראל כדאי לזה, וראה עוד שאין בכחו להחזיר אותם למוטב, וכמ"ש ג"כ בשמות רבה (פ"ו סי' ה) ולא שמעו אל משה כו' לפרוש מעבו"ו. ובאשר שידע כי הקב"ה מאריך רוחיה וגבה דיליה, לכן לא היה רוצה להיות בזה שליח כלל לראות ברעתם ח"ו. וזה היה ג"כ טענת משה רבינו ע"ה מה שאמר להקב"ה (שמות ה כב) למה הרעתה לעם הזה למה זה שלחתני, ומאז באתי אל פרעה כו' הרע לעם הזה, כי חשב משה רבינו ע"ה כי מה שתכבד העבודה עליהם היה זה משום שלא שמעו אליו לפרוש מעבו"ו שבידם, ולזה טען ואמר הלא זה הבנתי מתחילה שכן יהיה וא"כ למה שלחתני. ובאמת הרי שגה משה רבינו ע"ה בכ"ז, הן במה שסירב בשליחותו, וכמ"ש (שם ד יד) ויחר אף ה' במשה, והן במה שאמר למה הרעתה, וכנודע במאמרם ז"ל (סנהדרין קיא וקלה ע"א) סע"א, וכן במדרש ס"פ שמות פ"ה סי' כב, ור"פ וארא פ"ו סי' א).

והנה היה השגיאה בשתיים: אחד, הוא כי גם לפי דעתו אשר חשב שהרי לבסוף יפרע הקב"ה מהם על החטא דעבו"ו אשר במצרים, וחשב כי זה היה באמת מה שתכבד העבודה עליהם וכנ"ז, עכ"ז הנה לא היה לו להרהר אחר מדותיו של הקב"ה, כי מה האדם שיבא אחרי המלך, וכמו שתפסו עליו רז"ל בזה בשמו"ר (פ"ו סוף סי' א). ועוד כי הנה באמת על אותו החטא דעבו"ו שבמצרים לא היה הקב"ה נפרע מהם כלל, כי טומאת מצרים גרמה להם. ומה גם כי כבר היה כדאי השיעבוד להיות כפרה עליהם, וכמו שדרשו רז"ל בפסיקתא (פרה סי' יד) וכן במדרש (פ' חוקת פ"ט סי' ג) בני מחול שמחל להם הקב"ה במעשה העגל, והרי לנו כי גם על מעשה העגל אשר היה קרוב למתן תורה נמחל להם ג"כ, ובפרט על עון עבו"ו אשר במצרים, אשר אח"כ חזרו כולם למוטב, והאמינו בה' ובמשה עבדו, ואמרו כולם (שמות טו ב) זה אלי ואנוהו, והלכו אחריו במדבר בארץ לא זרועה. והרי כ"ז הוא תשובה גמורה. ונתקדשו כולם להיות חלק ה' עמו וישראל לסגולתו. ועכ"פ הוא כי סברת משה רבינו ע"ה בתחילה הנה היה שהוא דבר שאי אפשר להתקיים, ולכן היה מסרב בשליחותו.

והאמת הוא כי הנה עיקר סירובו כ"כ הרבה הנה היה רק אחר שרמז לו הקב"ה בעצמו שהגאולה הזוה הוא אינו עדיין גאולה שלימה, והוא במה שאמר לו (שם ג יד) אהיה אשר אהיה, ואמרו רז"ל (ברכות ט ע"ב) שכאן רמז לו כל השעבוד דד' מלכיות, ולכך היה מסרב כ"כ, אבל אלולא זה לא היה מסרב כ"כ. הגם שידע שהגילוי הזה הנדרש לאותו הגאולה, והוא הגילוי אור דא"א, הנה הוא דבר שאי אפשר לעמוד בקביעות בלא אתערותא דלתתא כלל, וכמו שהיו ישראל אז כל זמן היותן תחת שיעבודן של מצרים, שהיו הללו עובדי עבו"ו והללו כו' (זהר תרומה דף קע ע"ב), אך אחר שרמז לו הקב"ה בעצמו ג"כ שהגילוי הזה לא יתקיים עליהם עתה, והם עתידין להיות עוד תחת שעבוד הד' מלכיות, אז היה מסרב בכל האפשרי, והיה כוונתו לטובה, כדי שיבטיח לו הקב"ה שיהיה הגאולה הזוה גופה גאולה שלימה ע"ד שתהיה לעתיד.

והנה מצינו עוד כי גם ישראל עצמן היו מתמיהים על זה מאד, וכמ"ש רז"ל בשהש"ר (פ"ב פסוק ח סי' ב) בשעה שבא משה לישראל ואמר להם בחדש הזה אתם נגאלין, אמרו לו, משה רבינו היאך אנו נגאלין וכל מצרים מטונפת מעבו"ו שלנו. אמר להם הואיל והוא חפץ בגאולתכם אינו מביט בעבו"ו שלכם אלא מודלג על ההרים כו' ע"ש. וכ"ז הנה הוא משום שכל הגאולה הנה היה באור הגילוי דא"א, והרי נתברר לישראל שהקב"ה מתנהג עמהם בהגילוי אור דא"א הנקרא אי"ן, אשר ההנהגה הזוה הוא למעלה מן

דע"ה ח"ב

המדה, ור"ל שהוא אינו תלוי בזכות וחובה כלל. אמנם באשר שידעו גם הם היטיב כי בלתי זכות ומעשים טובים אי אפשר שיעמוד עליהם האור הזה בקביעות, והגם כי לעת"ל שהוא בימות המשיח, הנה יתגלה אז ג"כ האור הזה גם שלא בזכות ומעשים טובים כלל, וכמ"ש (ישעיה נב ג) חנם נמכרתם ולא בכסף, (סנהדרין צז ע"ב) תגאלו לא בתשובה ומעשים טובים, וכמו שכתבנו בכ"מ מדברינו, ויהיה אז הגילוי הזה בקביעות תמיד. אך לעת"ל הרי יתבטל היצה"ר מכל וכל, וכמ"ש (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ולא יהיה אז כח הבחירה כלל, כמ"ש הרמב"ן (דברים ל פסוק ו¹¹⁸⁴). והרי לא שייך אז לא זכות ולא חובה, וכמ"ש רז"ל (שבת קנא ע"ב¹¹⁸⁵) כי יהיה אז כולם צדיקים גמורים, וכמו כל צבאות העליונים משרתיו עושי רצונו, ולכן יתקיים אז הגילוי אור דא"א בקביעות תמיד. משא"כ בגאולת מצרים אשר לא נתבטל אז עדיין היצה"ר והטומאה והזוהמא מהעולם כלל, וקיומו וביטולו היה תלוי ועומד במעשה ישראל וכנ"ל ענף ב' בארוכה, וכל זמן דקיום היצה"ר בעולם הרי יש מקום לזכות וחובה, והוא ית"ש גומל טוב לשומרי מצותיו ומעניש לעוברי על מצותיו, וא"כ הרי אי אפשר להגילוי אור דא"א, שהוא סובל ומעלים עין מסוררים, וטוב ומטיב לרעים ולטובים, שיתקיים גילוי עתה בקביעות תמיד. והנה על זה היו ישראל אז בפחד ובדאגה תמיד, כי אחר שהטעימן הקב"ה מגילוי אור הגדול הזה בעת הגאולה ובעת קריעת ים סוף, הנה אח"כ בבואם למדבר הנה היו תמיד בדאגה ופחד שמא נפסק האור הזה מהם, ויהיה נידונים מעתה לפי המעשים, ומי יכול לעמוד (קלה ע"ב) בדין. וזהו שאמרו (שמות יז ז) היש ה' בקרבנו אם אי"ן וכנ"ל בריש דברינו מדברי הזוה"ק, והוא ע"פ מה שאמרו בזוה"ק (פ' בשלח ס ע"א) כד נפקו למדברא נטל קב"ה זיוא יקרא דיליה מתמן כו' אמר ר' שמעון עד דהוו אזלי במדברא (תיכף כשבאו למדבר) אתגלי עליהו רשותא אחרא דשאר עמין ההוא דשליט במדברא (והוא הס"מ), ואערעו בהו תמן (שבא לעורר עליהם להסיתם ולהדיחם ולהתנכל אותם בתחבולותיו), חמו ישראל דלא הוה ההוא זיוא יקרא דמלכיהון הדא הוא דכתיב ויבאו מרתה כו'¹¹⁸⁶ ע"ש.

¹¹⁸⁴ ז"ל, "ומל ה' אלהיך את לבבך" זהו שאמרו (שבת קד) הבא לטהר מסייעין אותו, מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך ונראה מן הכתובים ענין זה שאומר, כי מזמן הבריאה היתה רשות ביד האדם לעשות כרצונו צדיק או רשע, וכל זמן התורה כן, כדי שיהיה להם זכות בבחירתם בטוב ועונש ברצותם ברע אבל לימות המשיח, תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל והיא המילה הנזכרת כאן כי החמדה והתאוה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה וישוב האדם בזמן ההוא לאשר היה קודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות ולא היה לו ברצונו דבר והפכו, כמו שפירשתי בסדר בראשית (ב ט).

¹¹⁸⁵ ז"ל: והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה.

¹¹⁸⁶ ז"ל בשלימות: בההיא שעתא אמר משה לקודשא בריך הוא בניך מסגיאות תיאובתא לאסתכלא בך לא בעאן לנטלא מן ימא מה עבד קודשא בריך הוא אסתים יקריה לבר למדברא ותמן אתגלי ולא אתגלי אמר לון משה לישראל כמה (ס"א זמנין לנטלא מתמן ולא בעו) זמנין אמינא לנטלא מתמן ולא בעיתון עד די אחזי לון זיו יקרא דקודשא בריך הוא במדברא ומיד הו תאבין ולא נטלו עד דאחיד בהו משה ואחמי לון זיו יקרא דקודשא בריך הוא במדברא כדן מסגיאות תיאובתא ורעותא לאסתכלא אנטיל לון משה הדא הוא דכתיב "ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור" מאי מדבר שור מדברא דהו בעאן לאסתכלא ביה זיו יקרא דמלכא קדישא ועל דא אקרי מדבר שור אסתכלותא שם "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים" ואין מים אלא תורה שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיה נה א) אמר רבי ייסא וכי מאן ייב להו אורייתא הכא, והא עד כען לא אתיהיבת לון אורייתא אמר רבי אלעזר אינון נפקו למדברא לאסתכלא קודשא בריך הוא נטל זיוא יקרא דיליה מתמן ואינון אזלו לאסתכלא (לקב"ה) ביה ולא אשכחוהו ואוליפנא דקודשא בריך הוא תורה אקרי ואין מים אלא תורה ואין תורה אלא קודשא בריך הוא. אמר רבי שמעון עד דהו אזלי במדברא אתגלי עליהו רשותא אחרא דשאר עמין ההוא דשליט במדברא ואערעו בהו תמן חמו ישראל דלא הוה ההוא זיוא יקרא דמלכיהון הדא הוא דכתיב "ויבאו מרתה".

דע"ה ח"ב

ולכן הוא גם שהרי ראו שענני כבוד מקיפים אותם תמיד, עכ"ז הנה ע"י שהתחילו להרגיש מנכלי הס"מ, היו תמיד בפחד שמא נפסק מהם הגילוי אור דעתיקא קדישא, וזהו שאמרו היש ה' בקרבנו אם אי"ן. אמנם משה רבינו ע"ה הנה הוא ידע היטיב שכ"ז הוא רק לנסותם, ולכך הולכים במדבר שהוא מקום הס"מ וממשלתו, וכמ"ש בפ' תצוה (קפד ע"א) דאיהו אתר ושלטנו דס"מ חייבא בו, וכדי להלחם עמו על כל תחבולותיו בנין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה ולאכפיא ליה וכנ"ל בדברינו ענף ג' סי' ה'¹¹⁸⁷. ואלו שהיו ישראל מחזקים את עצמם תמיד להיות נפשם ולבם אל ה', ולהבטיח עליו ית"ש שלא יסיר מהם את הגילוי אור הגדול דעתיקא קדישא גם בהיותם במדבר, ולא להסתכל על הס"מ ותחבולותיו כלל, כי הם כולם רק נסיונות, הנה אז היה זה גופה ענין האתערותא דלתתא, להמשיך ולהעמיד עליהם הגילוי אור הגדול דא"א לעולם. ומשה רבינו ע"ה היה ידע כ"ו, שהדבר תלוי מעתה רק בעצמם, שיחזקו את לבם באמונה ובטחון לה', וזהו מה שגינה אותם הכתוב (תהלים עח כב) כי לא האמינו באלהים ולא בטחו בישועתו, ואמר שם עוד ולא האמינו בנפלאותיו. אמנם כ"ז הנה לא היה מחמת רוע לבבם ח"ו, אלא רק מחמת שלא מצאו את עצמם כדאי לזה, והוא כסברת החסיד בחובות הלבבות שער הביטחון פ"ג הקדמה ד', כי אין להשתמש במדת הביטחון אלא רק מי שעושה רצונו ית"ש בכל התורה והמצוה, והוא עבד נאמן לה'. ולכן הם כאשר באו למדבר ומצאו את עצמם שהם עומדים תמיד בפיתויי הס"מ ותחבולותיו, לא הרהיבו את עצמם לבטוח בה' שיתנהג עמהם למעלה מן המדה ובנסים תמיד, כי אמרו שאינם כדאי לזה, ולכן היו באים בתלונה תמיד למה זה העליטנו ממצרים מאחר שאי אפשר להתקיים באמונתו ית"ש כהראוי ע"י הייצ"ר שמתגבר ומתחדש בכל יום.

אמנם הנה שגו בכ"ז הרבה, והיה השגיאה בשתיים: אחד, הוא כי הרי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו וכמאמרם ז"ל (עבו"ז ג ע"א¹¹⁸⁸), ואין להאדם אלא להתחזק תמיד, והבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד ע"א, יומא ספ"ג לח ע"ב), ואמרו שם, אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה. והרי על זה נברא כל העולם כולו בהרע והטוב, שיתוקן ע"י האדם, ואין האדם בן חורין להבטל מהעבודה הזאת, וכמ"ש (יחזקאל כ לב) והעולה על רוחכם היו לא תהיה בו, ע' סנהדרין (קה ע"א) כי על דבר זה נכרת ברית,

תרגום: באותה שעה אמר משה לקדוש ברוך הוא, בניך לא רוצים לסוע מהים מרוב השתוקקות להסתכל בך. מה עשה הקדוש ברוך הוא, הסתיר את כבודו החוצה למדבר, ושם התגלה ולא התגלה. אמר להם משה לישראל, כמה (פעמים לנסע משם ולא רצו) פעמים אמרתי לנסע משם ולא רציתם עד שהראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר, ומיד היו תאבים ולא נסעו עד שאחז בהם משה והראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר, אז מרב תשוקה ורצון להסתכל הסיע אותם משה. זהו שנאמר "ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור" מה זה "מדבר שור", מנהיג שהיו רוצים להסתכל בו, זיו כבודו של המלך הקדוש. ועל זה נקרא מדבר שור שם, הסתכלות. "וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים" ואין מים אלא תורה שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" אמר רבי ייסא, וכי מי נתן להם כאן תורה והרי עד עכשיו לא נתנה להם תורה, אמר רבי אלעזר, הם יצאו למדבר להסתכל, והקדוש ברוך הוא נטל זיו כבודו משם והם הלכו להסתכל (לקדוש ברוך הוא) בו ולא מצאו אותו. ולמדנו שהקדוש ברוך הוא נקרא תורה, ואין מים אלא תורה ואין תורה אלא הקדוש ברוך הוא. אמר רבי שמעון עד שהיו הולכים במדבר, התגלה עליהם רשות אחרת של שאר העמים, אותו ששולט במדבר ופגש בהם שם. ראו ישראל שזה לא היה אותו זיו כבוד מלכם, זהו שנאמר "ויבאו מרתה".

¹¹⁸⁷ עי' לשון הזהר ה"ד לקמן הערה 1264.

¹¹⁸⁸ ז"ל: אמר רבי יהושע בן לוי מאי דכתיב אשר אנכי מצוך היום היום לעשותם ולא למחר לעשותם היום לעשותם ולא היום ליטול שכר אלא שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו ואמאי קרי ליה מצוה קלה משום דלית ביה חסרון כיס מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו וכו'.

דע"ה ח"ב

כמ"ש בתנחומא (פ' נצבים סי' ג'¹¹⁸⁹) ע"ש, ובספרי (ס"פ שלח ט'¹¹⁹⁰), ע' שם ושם. והשגיאה השנית, הנה היה סברתם בענין הביטחון, כי האמת הוא שאין דבר עומד נגד הביטחון, וכמ"ש במדרש תהלים (מזמור לב) והבוטח בה' חסד יסובבנו, אפי' רשע הבוטח בה' חסד יסובבנהו. ואמרו שם עוד, רבים מכאובים לרשע לפי שאינו תולה בטחונו בהקב"ה, והבוטח בה' אפי' רשע כו' ע"ש. וכן אמר הרמב"ן בספר האמונה והביטחון (פרק א) כי זהו שנאמר בטח בה' ועשה טוב, ולא אמר עשה טוב ובטח בה', כי הביטחון אינו תלוי במעשים טובים כלל אלא בטח בה', בין שתהיה צדיק בין שתהיה רשע, בטח בה', אלא שאח"כ אמר, ועשה טוב כי אל"כ הרי יפרע ממך עכ"פ, כי הקב"ה מאריך רוחיה וגבי דיליה, וימצא עת וזמן לפרע ממך עכ"פ. (ואולי גם דברי חובות הלבבות הוא ג"כ רק עד"ז ע"ש, אבל הביטחון עצמו במה שהוא בוטח אין דבר עומד לנגדו.) ובפרט בענינינו בענין דור המדבר אשר כל פחדם היה מפיתוי הייצ"ר, שהוא רק במחשבה לבד ולא במעשה ח"ו, וכמו שיתבאר עוד לקמן, לא היה להם לפחוד כלל, כי זהו עצמו כל מלאכת האדם בעולמו, לסבול מנכלי הייצ"ר ולא לתור אחריו, ואין כפיית הייצ"ר גדול מזה, ועל זה הוא כל שכר התורה והמצוה. והרי היה בידם (קלה ע"ג) זכות גדול במה לבטוח בה', שיעשה עמהם נסים ונפלאות בנהירו דעתיקא קדישא, שהוא הגילוי אור דא"א תמיד, ואין להם אלא להתחזק בה' תמיד. ולכן כאשר אמרו היש ה' בקרבנו אם אי"ן בדרך נסיונא ותלונה, הנה היה להם לחטא ופגם, ולכך גינה אותם הכתוב ואמר (תהלים עח כב) כי לא האמינו באלהים ולא בטחו בישועתו, כי היה זה מחמת חסרון הביטחון כנז'. וזהו שאמר ג"כ ולא האמינו בנפלאותיו, ור"ל שלא האמינו בעצמם שהם כדאי שיעשה עמהם נפלאות תמיד, והוא הכל ע"י פחיתת הביטחון וככל מה שאמרנו ויתבאר עוד לקמן בעה"י.

דרוש ה ענף ד סימן ד

בד"ז כמעט ונכשלו איזה קדושי עליון, אלא שבהם לא היה כ"ז בתורת נסיון ותלונה ח"ו, אלא בדרך הכנעה ומורא בלבד. מה שאמרו על יעקב אבינו ע"ה "לא האמינ", פי' שהוא לא האמין בעצמו שכדאי הוא שיעשה הקב"ה נפלאות עמו. והנה אע"פ שמדת ירא חטא היא מעלה שאין למעלה הימנה, עכ"ז עיקרה השמירה על עצמו שלא יבוא לידי חטא, אבל להיות ירא שמא יגרום החטא אינו במעלת הצדיקים. ואין להרהר על כמה קדושים מראשוני הראשונים שסבלו צרות, ולמה לא השתמשו במדת הביטחון, ואז היו ניצולים בודאי. אך דע כי מדה אחרת היתה בהם, שכן מהם שקבלו את היסורים באהבה, ומהם שלא רצו להטריח על קונם והשתמשו במדת מסירות נפש. ויש בזה עוד ענין נעלם, שכן לפעמים כאשר ברצונו ית"ש

¹¹⁸⁹ ושם תאמר כל הטורח הזה למה לא מפני שאני צריך לכם אלא מה אעשה לכם שכבר נשבעתי לאבותיכם שלא אשנה בכם ובניכם עד עולם לכך נאמר למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דבר לך וכאשר נשבע לאבותיך ואמר שיה"ש ז) מלך אסור ברהטים ואין אסור אלא שבועה שנאמר (במדבר ל) ואסרה אסר על נפשה לפיכך אינו יכול לעבור שבועתו וכן אתה מוצא כשבקשו לפרוק עול שבועתו בימי יחזקאל מה כתיב שם (יחזקאל כ) באו אנשים מזקני ישראל לדרוש את ה' א"ל בן כהן הקונה את העבד מהו שאוכל בתרומה א"ל אוכל א"ל אם חזר כהן ומכרו לישראל לא יצא מרשותו א"ל הן א"ל אף אנו כבר יצאנו מרשותו נהיה ככל האומות א"ל יחזקאל לישראל והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' ואומ' חי אני נאם אדני ה' אם לא ביד חזקה וגו' (שם).

¹¹⁹⁰ אני ה' אלהיכם עוד למה נאמר והלא כבר נאמר אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים ומה ת"ל אני ה' אלהיכם עוד כדי שלא יהו ישראל אומרים מפני מה צונו המקום לא שנעש' וניטול שכר לא עושי' ולא נוטלים שכר כענין שאמרו ישראל ליחזקאל שנאמ' (יחזקאל יד) יצאו אלי אנשים מזקני ישראל וישבו לפני אמר לו עבד שמכרו רבו לא יצא מרשותו אמר להם הין אמרו לו הואיל שמכרנו המקום יצאנו מרשותו ואומות העולם אמר להם הרי עבד שמכרו רבו על מנת לחזור שמא יצא חוץ לרשותו והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים אשר סביבותינו וכמשפחות האדמה לשרת עץ ואבן. חי אני נאם ה' אם לא ביד חזק' ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלך עליכם.

דע"ה ח"ב

להביא גזרה דוקא ע"פ כבשי דרחמנא, אזי מסלק את הבחירה ומטיל מורך בלבכם עד שרח"ל אי אפשר לאדם להתחזק במדת הביטחון ובכך לקיים את הגזרה, אמנם אין דבר העומד נגד הביטחון. העיקר הוא שכל הבטחה לטובה אינה משתנה אפי' ע"י חטא, חוץ מאשר כשנעשה החטא בסיבת ההבטחה עצמה, שסומכים על ההבטחה ומקילים על עצמם לילך אחר שרירות לבם עבור שהם בטוחים על הטובה, שכן ע"ז לא תתקיים ההבטחה כלל.

וזהו ענין שהתחיל להרוג מהצדיקים, וקשה, מאחר שלא היה בידם רק החטא דמצות תוכחה, א"כ מפני מה יצא עליהם חרון אף כ"כ לומר וממקודשי תחלו. אלא שבע"כ שהיתה הכוונה בזה לטובה, מאחר שזולת אותו החטא הרי היו צדיקים גמורים, כאשר יתחיל הדין מהם בע"כ הוא שלא יהיה בכליון ח"ו, והרי היתה הכוונה בדבר זה רק לטובה, שהוא כדי להמתיק את הדין.

ובאשר נתבונן בזה מצאנו עוד כי מעין ענין הנז' הנה נכשלו בזה כמעט גם איזה קדושי עליון מגיבורי כח עושי דברו, אשר היו כל לבם ונפשם לה' תמיד, הנה גם הם נכשלו במעין זה. אלא שבהם לא היה כ"ו בנסיון ותלונה חלילה וחלילה, אלא רק בדרך הכנעה ומורא ע"י גודל קדושתם וענותנותם, ועכ"ז הנה לפי ערכם היה נחשב גם זה להם לאיזה קלקול ופגם. והיינו כי הנה אמרו רז"ל בפסיקתא דרב כהנא (פיסקא בחדש השביעי) וכן הוא במדרש ויק"ר (פכ"ט סי' ב) ואתה אל תירא עבדי יעקב ואל תחת ישראל כו' כו', כי במראה הסולם הראה הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה שרה של בבל עולה ויורד, ושל מדי עולה ויורד, ושל יון עולה ויורד, ושל אדום עולה ויורד. א"ל הקב"ה יעקב אף אתה עולה. באותה שעה נתיירא יעקב אבינו ואמר שמא ח"ו בשם שיש לאלו ירידה אף לי כן, אמר לו הקב"ה אל תירא עבדי יעקב, אם אתה עולה אין לך ירידה עולמית, ולא האמין ולא עלה. ר' ברכיה כו' בשם ר' מאיר היה דורש בכל זאת חטאו עוד, ולא האמינו בנפלאותיו, זה אבינו יעקב שלא האמין ולא עלה. אמר ליה הקב"ה אלו האמנת ועלית לא היית יורד לעולם. ועכשיו שלא האמנת ולא עלית עתידין בניך שיהיו משתעבדין בד' מלכויות בעוה"ז כו'. באותה שעה נתיירא יעקב, אמר לפני הקב"ה רבש"ע יכול לעולם, אמר ליה ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך כו' כו' ע"ש.

והנה מה שאמרו על יעקב אבינו ע"ה "לא האמינו בנפלאותיו", הכוונה הוא ע"ד שאמרנו בדור המדבר, כי לא האמין בעצמו שכדאי הוא שיעשה הקב"ה נפלאות עמו. והנה הגם שביעקב אבינו ע"ה הנה היה כ"ו במראה הנבואה שבחלום, שהוא במראה הסולם, והיה כ"ו בבחי' מראה הנבואה וע"ד שכתוב (במדבר יב ו) בחלום אדבר בו, עכ"ז הנה הוא תהלוכותיו כעין חלום ע' זוה"ק (פ' ויצא קמט ע"א בס"ת, ופ' משפטים קיט ע"א), וכן אמרו במדרש תהלים (פרק עח) על אותו החלום דיעקב אבינו ע"ה, אין חלום בלא פתרון ע"ש. והוא בענינינו, כי הרי הגם שהקב"ה אמר לו והנה אנכי עמך ושמרתיך כו', וכן אח"כ הרי אמר לו עוד (שם פ' ויצא לא ג) שוב אל ארץ אבותיך כו' ואהיה עמך, ועכ"ז כאשר בא אל המאורע דעשו, היה ירא ממנו וכמו שיתבאר. ועל זה אמרו ולא האמין בנפלאותיו כנז', וזה הוא הפתרון דמראה החלום הנז' וכמו שיתבאר למטה בארוכה.

והענין בזה הוא, כי הנה הגם שנודע הוא שמדת ירא חטא הוא מדה ומעלה שאין למעלה הימנו, ונאמר (משלי כח יד) אשרי אדם מפחד תמיד, עכ"ז הנה עיקרו הוא רק לשמור את עצמו שלא לבוא לידי חטא, אבל להיות ירא שמא יגרום החטא אינו כלל הוא במעלת הצדיקים, וכמ"ש (תהלים קיב ו) משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה', כי ע"י שלבו נכון בטוח בה', ע"ז סמוך לבו לא יירא כמ"ש המפרשים שם, וכנ"ל סי' ג' בענין הביטחון. ובפרט מי שאינו מרגיש בעצמו שום חטא כלל, ומכל שכן כאשר שיש לו הבטחה מהקב"ה.

ואין להרהר על כמה קדושים מראשוני ראשונים שסבלו כמה צרות ורעות, ולמה לא השתמשו הם במדת הביטחון ואז היו ניצולים בודאי. אך דע כי מדה אחרת היתה בהם, כי מהם שקבלו את היסורים באהבה, ע"ד שאמר ר' עקיבא (ברכות סא ע"ב) כל ימי

דע"ה ח"ב

הייתי מצטער כו' מתי יבא לידי ואקיימנו, וכן ע"ד שאמר ר"א בר"ש (ב"מ פד ע"ב) אחי ורעיי בואו. ומהם אשר לא רצו להטריח על קונם והשתמשו במדת מסירת נפש, ר"ל שמסרו את עצמם {קלה ע"ד} להקב"ה שיעשה עמהם הטוב בעיניו ית"ש, ולא רצו להטריח על קונם שיעשה רצונם בדוקא. והוא ע"ד שאמר ר' יהודא בן בבא (סנהדרין יד ע"א) הריני מוטל לפניהם כאבן שאין לו הופכים. וכן הנה יש בזה עוד ענין נעלם, כי לפעמים כאשר שהוא ברצונו ית"ש להביא הגזרה בדוקא ע"פ כבשי דרחמנא¹¹⁹¹ אשר במחשבתו הנעלמה ית"ש, אז מסלק את הבחירה ומטיל מורך בלבבם עד שאי אפשר להאדם אז להתחזק במדת הביטחון וכדי לקיים את הגזרה עכ"פ רח"ל, וע"ד שכתב הגאון ר' יעקב מליסא בשם הרמב"ן בביאורו למגילת אסתר בפסוק (אסתר ג ב) ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה ע"ש. אבל באמת הנה אין דבר עומד נגד הביטחון, ועל זה נאמר (משלי כח א) וצדיקים ככפיר יבטח.

ונחזור להענין כי להסיר את הביטחון מטעם יראת החטא אינו מדה כלל במעלת הצדיקים, ואמרו רז"ל (ב"ר פע"ו סי' א) ראויים היו ישראל כלייה בימי המן (על מה שפחדו כ"כ ולא בטחו בה', ע"ש ופסיקתא רבתי פסקא לג) אלולא שנשמכה דעתן על דעת הזקן אביהם, אמרו מה אבינו יעקב שהבטיחו הקב"ה ואמר לו והנה אנכי עמך נתיירא, אנו על אחת כמה וכמה הוא, שהנביא מקנתר את ישראל ואומר להם מי את ותראי מאנוש ימות כו' ותשכח ה' עושך כו', ע"ש ובפס"ר. וכן גם ביעקב אבינו ע"ה גופה, הנה הגם שיראתו היה שמא יגרום החטא כמ"ש (ברכות דף ד ע"א), עכ"ז הנה תפסו עליו רז"ל בזה הרבה ואמרו (ב"ר פע"ה סי' ג) כי מה ששלח לו יעקב אבינו ע"ה המלאכים והמנחה היה ע"ד מחזיק באזני כלב, שגורם על עצמו שישכנו. אמר לו הקב"ה לדרכו היה מהלך ואתה משלח אצלן, ואומר לו כה אמר עבדך יעקב, ועל זה הכתוב אומר (ירמיה יג כא) מה תאמרי כי יפקוד עליך ואת למדת אותם עליך אלופים לראש, ואמרו בפדר"א (ס"פ לו) בשעה שאמר יעקב אבינו ע"ה כה אמר עבדך יעקב, אמר לו הקב"ה לא דייך שעשית את עצמך קודש חול, אלא שאני אמרתי ורב יעבוד צעיר ואתה אמרת עבדך יעקב, הייך כדבריך יהיה, הוא ימשול עליך בעוה"ז ואתה תהיה מושל עליו בעוה"ב.

וכן מקשים המפרשים עוד בענין היראה שמא יגרום החטא מדברי הירושלמי (סנהדרין פרק יא הלכה ה) וכן הוא במדרש תנחומא (פ' וירא סי' יג) הובא ברמב"ם הלכות יסודי התורה (פ"י הלכה ד) שכל דבר שיצא מפי הקב"ה לטובה אינו חוזר בו אפי' ע"י חטא, ע' תנחומא שם ובגמרא ברכות (ז סע"א) ושבת (נה ע"א), ומקור הדברים בכ"ז הוא בנבואת ירמיה (כח פסוק ז-ח) ע' רש"י שם¹¹⁹². ובאמת הנה ירמיה גופה (קאפיטל יח ז - י) נאמר שם, רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש ולנתוץ כו' ושב הגוי ההוא מרעתו כו' ונחמתי על הרעה כו' ורגע אדבר על גוי ועל ממלכה לבנות ולנטוע ועשה הרע בעיני לבלתי שמוע בקולי ונחמתי על הטובה כו'. והרי מבואר כי גם הבטחה לטובה נשתנה ע"י החטא, וע' על זה במהרש"א בחידושי אגדות (ברכות דף ד) שהביא שם בשם בעל עקידה שער צ"ו והמזרחי פ' וישלח, וע' לחם משנה על הרמב"ם ביסודי התורה ס"פ י'.

¹¹⁹¹ עי' לעיל הערה 436.

¹¹⁹² ז"ל הפסוק: אך שמע נא הדבר הזה אשר אנכי דבר באזניך ובאזני כל העם. הנביאים אשר היו לפני ולפניך מן העולם וינבאו אל ארצות רבות ועל ממלכות גדלות למלחמה ולרעה ולדבר. וז"ל פירוש רש"י, אך שמע נא וגו' עד הנביא אשר ינבא לשלום, אמר אני מתנבא פורעניות אם לא יבא איני שקרן הקב"ה נחם על הרעה אבל הנביא אשר ינבא לשלום וגו' בבא דבר הנביא יודע וגו' אבל אם לא יבא דברו שקרן הוא שנאמר לא איש אל ויכזב וגו' (במדבר כג) כך דרש רבי תנחומא.

דע"ה ח"ב

אך מה שנראה לי בזה הוא כי העיקר הוא שכל הבטחה לטובה אינו משתנה אפי' ע"י חטא, וכמו שמפורש במדרש תנחומא (פ' וירא סי' יג) ע"ש¹¹⁹³, אך מה שנאמר בירמיה (יה פסוק י) שגם הטובה נשתנה ע"י החטא, הכוונה שם הוא רק כשנעשה החטא בסיבת ההבטחה עצמה, שסומכים על ההבטחה ומקילים את עצמם לילך אחר שרירות לבם עבור שהם בטוחים על הטובה, והרי נעשה אצלם ההבטחה סיבה לחטא, הנה בזה נשתנה הבטחה לטובה ג"כ כי הרי עושים את ההבטחה סיבה לחטא, והוא ע"ד שאמרו (יומא פה ע"ב) האומר אחטא ויזה"כ מכפר אין יזה"כ מכפר, והוא מטעם שהרי עושה את יזה"כ סיבה לחטא. כן הוא בענינינו כנז', וכן הוא ג"כ ביעקב אבינו ע"ה מה שהיה ירא שמא יגרום החטא, הכוונה הוא ג"כ כי לא האמין בעצמו אולי ע"י ההבטחה הקיל את עצמו במה, והרי נעשה בו ההבטחה סיבה לחטא ח"ו, ועי"ז לא יתקיים ההבטחה כלל, ולכן אמרו (ב"ר פע"ו סי' ב) כי אין הבטחה לצדיקים בעוה"ז, אבל זולת זה הנה אינו משתנה ההבטחה לטובה ע"י שום חטא מאומה. (קלו ע"א)

ועד"ז הנה אמרתי ג"כ בענין מה שאמרו במדרש שה"ש (פרק א בפסוק לסוסתי סי' ו), שני תמידין היו ישראל מקריבין בכל יום אחד בשחרית ואחד בין הערבים, של שחר היה קרב (ר"ל מכפר וכן הוא במ"ר פ' פינחס פנ"א סי' כא) על עבירות שנעשו בלילה, ושל בין הערבים היה קרב (ר"ל מכפר) על עבירות שנעשו ביום, ולא היה אדם לן בירושלים ובידו עון שנאמר צדק ילין בה. והרי קשה לכאורה כי א"כ הרי היו מנוקים מעון לעולם, ואיך נתגלגל החורבן אח"כ. אך הוא ג"כ ע"ד הנז', שהיו עושים אח"כ את הקרבת התמידים סיבה לחטא, שהיו סומכים על זה לעשות כל שרירות לבם, ובוה ודאי הוא שאינו מכפר כלל, כי לא ניתנו התמידים שיחטאו עי"ז, ולא ניתנו אלא לכפרה ולא לחטא, וכמו שנאמר (שמואל א' טו כב) החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה' הנה שמוע מזבח טוב כו'. ועל כל כגון זה הנה אמרו (ב"ר פל"ג פנ"ג סי' ג) שרשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין, כי הקרבנות שהם לרחמים ולכפרה, אבל כשנעשו הם סיבה לחטא, שסומכים עצמם על כפרת הקרבן וחוטאים עי"ז, הרי אז אינו מכפר הקרבן כלל, והרי נתהפך הרחמים לדין. וכן יום הכיפורים, שהוא לרחמים ולכפרה, אבל האומר אחטא ויזה"כ מכפר, והרי עושה את יזה"כ סיבה לחטא, הנה אז אין יזה"כ מכפר והרי מהפך את הרחמים לדין.

וכן כל דיבור ודיבור שיוצא מפי הקב"ה לטובה, הרי הוא אינו משתנה לעולם אפי' בחטא, אבל כשעושים אותה ההבטחה סיבה לחטא, שסומכים על ההבטחה וחוטאים עי"ז, הנה אז מתהפך הרחמים לדין, ומשתנה ההבטחה ג"כ, והוא מה שנאמר (ירמיה יח ז - ו) ורגע אדבר על גוי ועל ממלכה לבנות ולנטוע ועשה הרע בעיני כו' ונחמתי על הטובה כו', כי ע"י שעושים את אותה ההבטחה סיבה לחטא הרי הם מהפכים את הרחמים לדין, כי הרי הם עצמם עושים את המתוק למר ואת הטובה לרעה. אך כ"ז הוא רק כאשר חטאם הוא בסיבת ההבטחה עצמה, שסומכים על זה כנז', אבל זולת זה הנה אינו משתנה לעולם שום הבטחה לטובה אפי' ע"י חטא כמ"ש בתנחומא (פ' וירא סי' יג), וכן בגמרא שבת (נה ע"א) מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה כו' ע"ש. ובאמת גם שם הנה אינו שייך לכנותה בשם חזרה ממש, כי הרי היה החזרה באותו

¹¹⁹³ ז"ל: "וה' פקד את שרה" זש"ה "לא איש אל ויכזב וכן אדם ויתנחם" (במדבר כג) אמר רבי שמואל בר נחמן סופו של פסוק שובר את ראשו, מי שהוא אומר "לא איש אל ויכזב" חוזר ואומר "ההוא אמר ולא יעשה". ומהו "לא איש אל ויכזב" כשהוא אומר לעשות טובה, כיצד מלך ב"ו אומר ליתן מתנה לבנו, כיון שהכעיסו חוזר במתנתו והקב"ה אומר לעשות טובה. ואע"פ שחוטאין אינו חוזר בו שנא' "ויתן להם נחלת גוים ועמל לאומים ירשו" (תהלים קה) למה, "בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו" אע"פ שלא שמרו חקיו ולא נצרו תורותיו - נתן להם וכו' ע"כ, עי"ש כל העניין.

דע"ה ח"ב

המעמד גופה, ר"ל בעוד שהיה עוסק באותו הענין עצמו, והיה מדת הדין מעכב כמבואר שם ע"ש, והרי לא נקרא זה באמת חזרה כלל.

אמנם הנה יש עוד לאלוה מילין בענין הנמרא שבת שם, שאמרו שם מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בה לרעה חוץ מדבר זה דכתיב (יחזקאל ט ד) ויאמר ה' אליו עבור בתוך העיר בתוך ירושלים והתוית תיו על מצחות האנשים הנאנחים והנאנקים על כל התועבות הנעשות בתוכה וכו', א"ל הקב"ה לגבריא אל לך ורשום על מצחן של צדיקים תיו של דיו שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה, ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהן מלאכי חבלה. אמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע מה נשתנו אלו מאלו כו', היה בידם למחות ולא מיחו כו', וממקדשי תחלו כו'. תני רב יוסף אל תקרי מקדשי אלא ממקדשי, אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מאלף ועד תיו ומיד כו' ע"ש. והנה לכאורה יש להקשות, כי הרי בהג' מלאכים הנשלחו לאברהם אבינו ע"ה בריש פ' וירא, שהם מיכאל וגבריא אל ורפאל (כמ"ש ב"מ פו סע"ב וב"ר פ"ג ס"ב וס"א יא), הנה מבואר שם כי אחד היה להפוך את סדום, ואחד להציל את לוט כי אין מלאך אחד עושה ב' שליחות, וכאן השתמש הקב"ה במלאך אחד שהוא מלאך גבריא אל בב' שליחות יחד, להציל את הצדיקים ע"י שירשום עליהם ת' של תחיה, ועל הרשעים ת' של מיתה כמבואר בגמרא שם. אך הענין הוא כי הקב"ה עשה זה בכוונה כאן כדי להמתיק את הדין, כי ע"י שיַעשה ע"י גבריא אל גופה, שהוא מלאך הדין, ויעשה על ידו עצמו הצלה ג"כ, ע"י יתמתק הדין שבו גם על הרשעים, כי הרי נמשך בו אז גופה שפע להצלה ג"כ.

וזהו שאמרו ביומא (דף עז ע"א) על אותו המאורע ג"כ במה שנאמר שם (יחזקאל י) ויאמר אל האיש לבוש הבדים, ויאמר בא אל בינות לגלגל אל תחת לכרוב ומלא חפנך גחלי אש מבינות לכרובים (קלו ע"ב) וזרוק על העיר כו' וישלח הכרוב את ידו כו' ויתן אל חפני לבוש הבדים כו', אמר רב הנא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא אלמלא לא נצטננו הגחלים מידו של כרוב לידו של גבריא אל לא נשתיירו משונאיהן של ישראל שריד ופליט, וכתיב שם עוד (יחזקאל ט יא) והנה האיש לבוש הבדים אשר הקסת במתניו משיב דבר לאמר עשיתי כאשר (הקרי הוא ככל אשר) צויתני. ואמרו עוד במדרש (ויק"ר פכ"ו ס"ח) כי ו' שנים היו הגחלים עמומות בידו של גבריא אל ע"ש. והנה היה כ"ז ע"י שפע המיתוק אשר נמשך להמלאך גבריא אל ע"י כח ההצלה אשר ניתן לו בתחילה כנ"ל, וע"י הנה נצטננו הגחלים בב' מיני צינון: אחד, בהתחלפם מידו של כרוב לידו, והרי נעשה הוא רק כעין כלי שני להם. והב', מה שנשתחו בידו ו' שנים, וזהו מה שנאמר אח"כ, והנה האיש לבוש הבדים כו' משיב דבר לאמר עשיתי ככל אשר צויתני, ור"ל כי קיימתי את שניהם הן הדין והן המיתוק שבו.

וזהו שאמרו במכילתא (בא פרשה א) כשהקב"ה גוזר גזרות טובות ורעות על ישראל על הטובה מחזירים לפניו (ר"ל שהם חוזרים ובאים לפניו ית"ש לומר עשינו שליחותך), ועל הרעה אין מחזירים לפניו, שנאמר (יחזקאל ט ב) והנה ששה אנשים שהם קצף אף וחימה משחית משבר ומכלה, כמ"ש (שבת נה ע"א) באים מדרך שער העליון כו', ועל אלו לא נאמר שם שחזרו לומר עשינו שליחותך, אבל זה שנצטוה על הטובה למדנו שהחזיר שליחותו, שנאמר והנה איש לבוש הבדים כו' משיב דבר לאמר עשיתי כאשר צויתני ע"כ במכילתא שם ע"ש. והרי לנו שחושב המכילתא את מעשה השליחות דהמלאך גבריא אל אשר באותו המאורע לשליחות לטובה, והוא ע"פ מה שאמרנו, כי על ידו נעשה הדין במיתוק וכנ"ל. והנה הכתיב הוא כאשר צויתני, והקרי הוא ככל אשר צויתני, כי עיקר חזרתו הנה היה רק על הטובה שנעשה בו, שהוא המיתוק וכנ"ל. ויש עוד להאריך קצת בזה בדברי אגדה במה שאמרו שם ביומא (דף עז ע"א) בש"ס חדש דפוס ווילנא ע"ש ובעין

דע"ה ח"ב

יעקב אך קשה לי להאריך כ"כ. והנה נעשה אז כל המיתוק הזה בהמלאך גבריאל ע"י ציווי ההצלה שבתחילה, אשר ציווהו הקב"ה להציל את הצדיקים. והגם שמדת הדין היה מעכב ולא נתקיים וכנ"ל, עכ"ז הרי עשה אותו הדיבור של הקב"ה שבתחילה רושם גדול, כי הרי נעשה המיתוק עכ"פ וככוונתו ית"ש וכנ"ל. וא"כ הרי נמצא כי גם כאן לא היה חזרה גמורה מהמדה טובה שיצא מפיו ית"ש, כי הרי נתקיים המדה טובה שהוא ההצלה עכ"פ, והוא כי הרי נתמתקו הדינים ע"ז במיתוק גדול וככל מה שאמרנו.

וזהו הענין ג"כ מ"ש (יחזקאל ט ו) וממקדשי תחלו, ואמרו (שבת נה ע"א) א"ת מקדשי אלא ממקודשי. ולכאורה יפלא, כי מאחר שלא היה בידם רק החטא דמצות תוכחה, וכמ"ש שם גלוי וידוע לפני כו, וא"כ הרי לא היה בהם רק החטא דמצות תוכחה והבן, וא"כ מפני מה יצא עליהם החרון אף כ"כ לומר וממקודשי תחלו. אך היה הכוונה בזה רק לטובה, כי מאחר שזולת אותו החטא הרי היו צדיקים גמורים כמ"ש בגמרא שם, כאשר יתחיל הדין מהם ע"כ הוא שלא יהיה בכליון ח"ו, והרי היה הכוונה בזה רק לטובה, שהוא כדי להמתיק את הדינים וכמו שאמרנו. והנה יצאנו מן הענין הרבה ומעתה נחזור לענינינו בסי' בפנ"ע.

דרוש ה ענף ד סימן ה

חלילה להאשים את יעקב אבינו ע"ה בזה שלא האמין, אלא שכל מאורעותיו לא היו אלא להשלים את אותה גזרה עמוקה שנתן הקב"ה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים. וממילא היו כל מאורעות יעקב עם עשו ע"ד מעשה אבות סימן לבנים, ובאמת לא היה בכ"ז עליו שום אשמה ח"ו, שכן כ"ז היה בגזרת הקב"ה, וזהו אשר הראה ליעקב במראה הסולם.

כיוצא בזה מצאנו בחזקיה מלך יהודה, שהיה הוא ודורו צדיקים גמורים, וכאשר עלה עליו סנחריב מלך אשור, מחמת גודל צדקתו ויראתו לא האמין בעצמו, והיה ירא שמה יגרום החטא, והפריז על המדה להכניע את עצמו לפני סנחריב. והנה כל השתדלותו בזה הרי לא הועילה לו כלל, כי לבסוף הרי עלה עליו, אלא שהקב"ה הצילו ע"י נס.

כעין זה מצאנו באברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים, כאשר הבטיח לו הקב"ה בירושת הארץ, ואמר במה אדע כי אירשנה. והכוונה במה אני בטוח כי אירשנה, שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה. הרי שהיה מהרהר על ההבטחה, שמא יגרום החטא, והקפיד הקב"ה על זה. כן הוא בענין הסרבנות של משה רבינו ע"ה, במה שסירב בשליחותו של הקב"ה עד ז' ימים. וכן אח"כ לכלל ישראל, אשר כל אלו הרי הם הבטחות מפורשות על הטובה אשר אינם יכולים להשתנות. אמנם על כל הקדושים הנזכרים שנכשלו בזה, יש זכות הרבה וצ"ע מ"ט לא בטחו.

הנה אמרנו ביעקב אבינו ע"ה מה שהיה ירא ופחד מעשו, הגם שהיה כ"ז ע"י גודל קדושתו וענותנותו היתירה, כי לא האמין בעצמו שהוא כדאי להנצל ממנו, והיה חושש שמא נכשל באיזה חטא. אך עכ"ז הנה לא היה כ"ז כהוגן כלל, וכמו שתפסו עליו רז"ל בזה וכנ"ל, כי ע"י המלאכים והמנחה ששלח לפניו הנה גירה ושיסה אותו עליו ע"ד מחזיק באזני כלב, כי עשו לדרכו היה מהלך, אך ע"י המלאכים עיקם עליו את הדרך ובא עליו, וע"י המנחה והכנעתו לפניו עשאו אותו עליו אלוף לראש, והרי הכנים את עצמו ע"י כ"ז בסכנה גדולה, ואמרו בזה"ק (וישלח קסו ע"א) כי ע"י שהכנים את עצמו בסכנה פירשו ממנו כל המלאכי אלהים הבאים לשומרו, וע"י (בראשית לב כד) ויותר יעקב לבדו (ע' מקדש מלך שם¹¹⁹⁴) (קלו ע"ג) ויאבק איש עמו, ויגע בכף ירכו (בראשית לב כה). ואמרו בב"ר (שם בסוף פנ"ו סי' ג) נגע בצדיקים ובצדקניות בנביאים ובנביאות, וזה דורו של שמד. והרי גרם ההשתדלות הזה אשר עשה יעקב אבינו ע"ה למצא חן בעיני עשו כל הרעות והצרות דכל הדי' גליות וכנ"ל מדברי ב"ר (פע"ה סי' ג) ופדר"א (ס"פ לז).

¹¹⁹⁴ ז"ל: וכדין אמר קטונתי וכו' – ולפ"ז פ' זה אמרו יעקב אחר שיותר יעקב לבדו ואין מוקדם ומאוחר בתורה לשני מחנות מחנה שכיני הושל ביתיה פי' מביא ראיה מפסוק קטונתי וכו' שהלכו מלאכי השרת מאצלו ולבסוף חזרו ולכן תחילה כשהלכו אמר קטונתי וכשחזרו אמר ועתה הייתי לב' מחנות מחנה שכינה ושל ביתיה ועם כל דא נטירו דקב"ה גרסינן.

דע"ה ח"ב

אמנם גם אחר כ"ז, הנה האמת הוא כי חלילה וחלילה להאשים את יעקב אבינו ע"ה בכ"ז, כי הרי הוא בחיר שבאבות (ב"ד פנ"ז סי' א), ובכל דרכיו ומעשיו הנה היה תמיד קודש לה'. אלא שכל מאורעותיו כולם, הנה הכל היו מעמק חברון להשלים אותה הגזרה העמוקה שנתן הקב"ה בינו ובין אותו צדיק הקבור בחברון, והוא במחזה בין הבתרים שנאמר שם (בראשית טו יב) והנה אימה השיכה גדולה נופלת עליו, והוא שהראה לו הקב"ה אז הדי' גליות דהדי' מלכיות, כמ"ש במדרש שם (פמ"ד סי' יז). והנה על זה היה כל מאורעות יעקב עם עש"ד מעשה אבות סימן לבנים, וכמ"ש הרמב"ן בפ' לך לך (יב ו) ובפ' וישלח (בראשית לב ד), והיה היראה ופחד אשר נפל בלבו של יעקב ע"ד שכתוב באברהם אבינו ע"ה והנה אימה השיכה גדולה נופלת עליו, כי נרמז לו כל הגלות המר והנמהר שסובלים ישראל מעשו עד ביאת המשיח, וזה שנאמר (שם ז) וירא יעקב מאד ויצר לו. וכתב מהר"מ אלשיך ז"ל כי היה מיצר לו על היראה שנפל בלבו, וחשב והבין כי ודאי עומד לפניו ענין נורא בזה. ואמרו עוד בזוה"ק (פ' תזריע מה ע"א) כי באותה הלילה היה רואה יעקב אבינו ע"ה כעין שלהבת אש לוחט שהיה משוטט בתוך המחנות שלו, והרי ראה והבין מה שעומד לפניו מחמת עכשוב¹¹⁹⁵ אחיו עשו איש חמסים¹¹⁹⁶, ולכן עשה כל מה שעשה בהמנחה וההכנעה לפניו כדי להיות סימן לבנים איך להתנהג בכל משך ימי הגלות, שלא לדחוק את השעה ולהתנהג במנחה והכנעה עד שיעלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו (עובדיה א כא), וכמו שאמר (בראשית לג יד) עד אשר אבא אל אדוני שעירה, וכמאמר ז"ל (ב"ר פנ"ח סי' יד) הובא ברש"י בחומש (שם). והרי עכ"פ הוא כי כל מה שנראה באותה המאורע שהיה כ"ז שלא כהוגן מיעקב אבינו ע"ה, כי הרי הוא נגד מדת הביטחון וכנ"ל. הנה באמת לא היה בכ"ז עליו שום אשמה ח"ו כלל וכלל, כי היה בו כ"ז ע"ד שנאמר (קהלת ח ח) אין אדם שליט ברוח באשר דבר מלך שלטון, כי הכל היה מגזרת מלך מלכי המלכים הקב"ה נורא עלילה על בני אדם, וכ"ז הראה לו הקב"ה במראה הסולם וכנ"ל סי' ד' והבין הדברים.

אך עכ"פ מה שנוגע לענינינו, כי הסיבה לכל הנז' הרי אמרו רז"ל (ברכות ד ע"א) שהיה ירא שמא יגרום החטא, וכן הוא בזוה"ק (וישלח קסח ע"א) דחשיב דלאו איהו כדאי דקב"ה יעביד ליה ניסא כו', ועי"ז נתגלגל כל אותו הענין כולו דהיראה והפחד ושליחות המלאכים והמנחה וההכנעה. והרי לנו כי היראה שמא יגרום החטא אשר הוא סותר למדת הביטחון הוא אינו מעלה כלל במעלת הצדיקים.

וכיוצא בזה מצאנו ג"כ בחזקיה מלך יהודה, שהיה הוא ודורו צדיקים גמורים וכמפורש במלכים (ב' יח) וסנהדרין (צד ע"ב), ואח"כ כאשר עלה עליו סנחריב מלך אשור, הנה מחמת גודל צדקתו ויראתו לא האמין בעצמו, והיה ג"כ ירא שמא יגרום החטא, והפריז על המדה להכניע את עצמו לפני סנחריב הרבה יותר מדאי, עד שנתן לו את כל הכסף הנמצא בית ה', וגם קיצץ את דלתות ההיכל וסתם מי גיחון העליון שלא ברצון חכמים כמ"ש פסחים (נו ע"א), ע"ש ברש"י שהיה לו לבטוח בהקב"ה כו' ע"ש. [אמנם בענין מה שסתם מי גיחון, הנה הגם שאמרו בגמרא כי לא הודו לו חכמים בזה, עכ"ז הנה אמרו באבות דר' נתן (פרק ב) כי הסכימה דעתו בזה לדעת המקום, וכן משמע ג"כ בפדר"א (פרק ט) ע' רד"ל שם אות ל'.] והנה כל השתדלותו בזה הרי לא הועילה לו כלל, כי לבסוף הרי עלה עליו, אלא שהקב"ה הציל אותו ע"י נס. והרי לנו מזה ג"כ כי למנוע מהביטחון ע"י יראה שמא יגרום החטא הנה הוא אינו מעלה כלל במעלת הצדיקים.

¹¹⁹⁵ והוא ע"פ מאמה"כ תהלים קמ ד: שנונו לשונם כמו נחש חמת עכשוב תחת שפתימו סלה. ועי' אדר"נ פרק לט אות ג': ששה שמות נקרא - נחש. [נחש] שרף. תנין. צפעוני. אפעה. עכשוב.
¹¹⁹⁶ והוא ע"פ מאמה"כ תהלים קמ ב.

דע"ה ח"ב

וכעין זה הנה מצאנו ג"כ באברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים, כאשר הבטיח לו הקב"ה בירושת הארץ, ואמר (בראשית טו ח) במה אדע כי אירשנה, והכוונה הוא במה אני בטוח כי אירשנה, כי שמא ח"ו ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה וכמ"ש במגילה (לא ע"ב). והרי היה מהרהר על {קלו ע"ד} ההבטחה מטעם שמא יגרום החטא, והקפיד הקב"ה על זה הרבה, כמ"ש רז"ל (גדרים לב סע"א) מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים כו', מפני שהפריזו על מדותיו של הקב"ה, שנאמר במה אדע כי אירשנה. ואמרו בפדר"א (פרק מה) שאמר לו הקב"ה אברהם, כל העולם כולו בדיבורי הוא עומד (ומתקיים אפי' בדור שכולו חיוב), ואין אתה מאמין בדברי, אלא אתה אומר במה אדע כי אירשנה, חייך ידוע תדע כי גר יהיה זרעך. והרי לנו ג"כ כי היראה שמא יגרום החטא, ובפרט במקום שיש הבטחה, אינו מעלה כלל במעלות הצדיקים.

וכן הוא ג"כ בענין הסרבנות של משה רבינו ע"ה, במה שסירב בשליחותו של הקב"ה עד ז' ימים כמ"ש בסדר עולם (פרק ה). והיה סרבנותו ג"כ משום שראה שלא היה ישראל כדאי לזה וכנ"ל סי' ג', וכן אמרו ברע"מ (תצא רעה ע"ב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש, דכלהון חייבין ולא אשתכח בהון איש זוכה לאפקא מן גלותא, ובג"ד סרב למיזל תמן ואמר שלח נא ביד תשלח כו'¹¹⁹⁷ ע"ש, והיה מסרב כ"כ עד שנאמר (שמות ד יד) ויחר אף ה' במשה. וכן אח"כ במה שאמר (שם ה כב) למה הרעתה לעם הזה כו' (שם כג) ומאז באתי אל פרעה כו', ואמרו על זה בשמו"ר (פ"ו סי' ג) כי טענת משה רבינו ע"ה הנה היה שמא נתהפך ע"י החטא ממדת הרחמים למדת הדין, ועל זה אמר למה זה שלחתני, ור"ל כי הרי גם מתחילה ידעתי כי אפשר שיגרום החטא וסרבתי בשביל זה, ועל זה דיבר הקב"ה אתו משפט ואמר עתה תראה כו', ואמרו במכילתא (פ' וארא בהוספות), אמר הקב"ה למשה בשבועה כגזירה באמירה נשבעתי שלא תכנס לא"י.

והרי לנו מכ"ז כמה שגרים היראה יתירה שמא יגרום החטא במקום שנתגלה הקב"ה באורו וטובו שרצונו הוא להיטיב. והרי ראוי הוא אז לכל מאמין להיות נכון לבו בטוח בה', שיתגלה הטובה עכ"פ ולא ישתנה מפני כל ח"ו, ור"ל כי לא לבד בהבטחה מפורש כמו שהיה ליעקב אבינו ע"ה במראה הסולם ובעת יציאתו מחרן, וכן לאברהם אבינו ע"ה בברית בין הבתרים, ולמשה רבינו ע"ה במראה הסנה, וכן אח"כ לכלל ישראל בריש פ' וארא (שמות ו ו) לכן אמור לבני ישראל כו' והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתני והייתי והבאתי ונתתני, אשר כל אלו הרי הם הבטחות מפורשות על הטובה ואי אפשר שישתנה, אלא גם באין הבטחה מפורש הנה מאחר שישנם כמה פסוקים בתורה שרצונו ית"ש הוא שישים האדם את בטחונו בה' תמיד, ומבטיח הכתוב כי הבטחה בה' הנה ה' מבטחו, הרי הנה כ"ז ג"כ מכלל ההבטחות המפורשות על הטובה, כי הרי הכתוב מבטיח שהבטחה בה' חסד יסובבנו (תהלים לב ו), ואמרו רז"ל (מדרש תהלים לב) אפי' רשע הבוטח בה' חסד יסובבנו וכנ"ל סי' ג', א"כ כאשר מונע את עצמו מהביטחון מחמת יראה שמא יגרום החטא, הוא דבר שאינו טוב ליראי האלהים.

אמנם הנה כל הקדושים הנזכרים אשר נכשלו בזה, הנה יש עליהם זכות הרבה, כי ביעקב אבינו ע"ה הרי אמרנו לעיל שכל הפחד והיראה אשר נפל עליו היה באמת מאת ה' מן השמים, והיה מיצר לו הרבה על זה וכמ"ש (בראשית לב ז) ויירא יעקב מאד ויצר לו, שהיה מיצר לו על פחד שנפל בלבו, וכמ"ש מהר"מ אלשיך שם, וכן כתב ג"כ הרמ"ע

¹¹⁹⁷ תרגום: "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" שכולם רשעים ולא מצאת בהם איש, זוכה להוציאם מהגלות, ולכן סרבת ללכת לשם, ואמרת שלח נא ביד תשלח.

דע"ה ח"ב

מפאנו בעשרה מאמרות (תיקור דין ח"א פרק כד). וכן אברהם אבינו ע"ה שאמר (בראשית טו ח) במה אדע, הרי יש עליו ג"כ זכות גדול, כי הרי לא דאג זאת על עצמו, ולא על בנו, ולא על בן בנו אשר עד כאן רחמי האב על הבן כמ"ש ב"ר (פנ"ד סי' ב), אלא רק על באי הארץ, שהיו דור שמיני אליו: אברהם, יצחק, יעקב, לוי, קהת, עמרם, משה, ובני משה הם באו לארץ, שהם דור ח' לאברהם, ע' ב"ר שם. ומ"ש (בראשית טו טז) ודור רביעי ישובו הנה, הוא רק דור רביעי מהגולים, מהע' נפש הבאה ליעקב מצרימה, אבל מאברהם הרי היו דור ח' בנו'. וא"כ הרי מה שאמר במה אדע כו', הרי דאג רק על דור ח' אליו, והרי הוא רק כדואג ודורש טוב על זולתו. וכן במשה רבינו ע"ה, הרי ג"כ יש עליו זכות גדול עוד ועוד כמו שאמרנו לעיל סי' ג', כי עיקר סרבנותו הנה היה רק אחר שרמז לו הקב"ה בעצמו בשם אהיה אשר אהיה, שגאולת מצרים אינה עדיין גאולה שלימה כלל, לכך היה מסרב כדי שיבטיח לו הקב"ה על גאולה שלימה דוקא, ועכ"פ הוא כי יש ויש על כל אלו הקדושים זכות גדול בכ"ז. (קלו ע"א)

דרוש ה ענף ד סימן ו

אמנם בדור המדבר אשר ראו את נפלאותיו ית' שהיו רק בזכות ברית אבות, ומשה רבינו ע"ה היה מזהירם על זה תמיד שיהיו עומדים ומצפים לישועת ה', כאשר באו בתלונה ונסיון, והיו מסופקים על הנסים, עליהם מתרעם הכתוב לומר שלא האמינו באלהים ולא בטחו בישועתו. והגם שעיקר פחדם היה מחמת שלא האמינו שהם ראויים למדרגה בה נעשים עמהם נסים תמיד, אך זה גופא היה הקלקול והפגם, שלא התחזקו לבטוח בה'. שכן אין דבר העומד נגד הביטחון, וזה גופא היה מסבב שתהיה גאולתם שלימה. והענין בזה הוא, כי הנה כל מציאות ישראל בעוה"ז הוא למעלה מן הטבע לגמרי. ובפרט גאולת ישראל ממצרים, אשר מאז שנעשו לגוי קדוש וחלק ה' עמו, היה עומד מוכן מאז להביא את כל העולם לתיקונו האחרון על ידיהם. הנה כל הגילוי דאור הזה אשר נתגלה בו עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, הוא למעלה מן המדה לגמרי, ולא ע"פ מעשיהם כלל. והוא ע"ד הגילוי אור דביאת המשיח, שיהיה גם בדור שכולו חייב.

וזהו מה שנאמר שם בריש פר' ו' אראו ז' לשונות של הבטחה, והם: והוצאתי והצילתי וגאלתי ולקחתי והייתי והבאתי ונתתי, הרי הם כנגד הז' תחתונות, אשר משם הוא סוד השבועה שבמלכות. שכן כל השינויים הם מהז"ת, ומהם הוא כל השינויים מחסד לדין ומדין לחסד, כפי קבלת המלכות מכל א' מהם. וכאשר מתגלה הרצון מלמעלה, שהוא מג"ר, כקיום ההבטחה דכל הז"ת (ר"ל שלא ישתנה באף אחד מהם), הנה זה נקרא "שבועה". דהיינו שה' הודיעם את כל סוד השבועה שנשבע הקב"ה, כדי שמדת הדין לא תעכב את גאולתו. והנה הן הגאולה לישראל והן המכות דמצרים, היו שניהם למעלה מן המדה, שכן ישראל לא היו ראויים עדיין לגאולה, וכן הוא בענין המכות דמצרים שעדיין לא נתמלאה סאתם. משה רבינו ע"ה הודיע את כ"ז לישראל, להראותם את חיבתם למקום כדי שיהא לבם ונפשם לה' תמיד, שכן הם ידעו שאפשר היה לעשות את הגאולה (וכן הולכתם במדבר) בלי נסים גלויים כ"כ. כל הניסים היו שלא מן ההכרח כלל, ולא היה מן הנמנע היה שיהיה הכל בדרך הטבע. ולא היה הדבר אלא להראותם שהם למעלה מן הטבע וכל תהלוכות העולם, והם מוכנים ועומדים שישתנו עליהם סדרי בראשית, למען ידעו שאין להם אלא להתחזק באמונה ובטחון בה' שיעשה עמהם נסים תמיד, ובוזה היה די לכל צורך הענין דאתערו את דלתתא, להמשיך ולהעמיד עליהם את הגילוי דהאור הניסי, הרי הוא הנהירו דעתיקא קדישא.

וזהו ג"כ ענין מה שציוה הקב"ה למשה רבינו ע"ה בתחילת שליחותו, שילך תחילה לישראל ורק אח"כ אל פרעה, והרי לכאורה יש להקשות, למה היה צורך לילך לזקני ישראל גם בתחילה וגם לבסוף, הרי לבסוף לא נכנסו הזקנים לפרעה. וכן יש להבין מה ענין הויכוח של הקב"ה עם משה, שהקב"ה אמר "ושמעו לקולך", ואילו משה אמר "והן לא יאמינו לי", מאי נפק"מ אם יאמינו תחילה או לא יאמינו. אמנם עיקר הענין בזה הוא, שאע"פ שאמרנו שהאור הניסי (הרי הוא הנהירו דעתיקא קדישא) עומד להאיר על ישראל שלא ע"י מעשים, אמנם ד"ז שיתקיים אורו על ישראל בקביעות ולא יסור מהם, זה לא היה אפשרי אלא ע"י אתערותא דלתתא דוקא. ואע"פ שלעתיד לבוא, הרי הוא מעת ביאת המשיח והלאה, יתקיים אורו על ישראל תמיד, ועצם ביאת המשיח בוודאי תהיה בעת בא זמנו. אמנם זהו רק לאחר שעברו כל ד' הגליות ובצירוף התורה שבידינו. וכל המאורעות הללו, בצירוף התורה העומדת בישראל מיום שניתנה עד אז יספיקו די הצורך לשם אתערותא דלתתא המוכרחת להיות. אמנם בעת גאולת מצרים שהיתה קודם מתן תורה, ועכ"ז נתגלה עליהם הנהירו דעתיקא קדישא, להאיר עליהם למעלה מן הטבע ומן המדה, והיה כ"ז בסוד ברית אבות. וכדי שיתקיים עליהם האור הגדול הזה, שהוא יכול להיות דווקא ע"י אתערותא דלתתא, היה הצורך שישמו את כל לבם ונפשם לה', ויחזקו את עצמם באמונה והביטחון שיעשה השי"ת עמהם נסים ונפלאות תמיד, וזה היה מספיק כדי להמשיך ולהעמיד עליהם את האור הגדול הזה לעולם. לכך נצטווה משה רבינו ע"ה שילך מתחילה לישראל, כדי שזכות האמונה יסבב עליהם כל טוב הזה ע"י אתערותא דלתתא.

דע"ה ח"ב

אמנם בדור המדבר אשר המה ראו מעשה ה' ונפלאותיו וחסדו וטובו ית"ש עמהם מעת התחלת הגאולה עד שיצאו, אשר היה כ"ו לפני ולפנים משורש¹¹⁹⁸ הדין, אלא רק בברית אבות, וכמ"ש בריש פ' וארא (ו ה - ו) ואזכור את בריתי, לכן אמור לבני ישראל כו'. ומשה רבינו ע"ה היה מזהירם על זה תמיד, שיהיו עומדים ומצפים לישועת ה', הנה הם כאשר באו בתלונה ונסיון והיו מסופקים על הנסים, הנה עליהם מתרעם הכתוב (תהלים עח כב) כי לא האמינו באלהים ולא בטחו בישועתו. והגם שעיקר פחדם הנה היה ג"כ מחמת שלא האמינו בעצמם, שהם כדאי לזה, לעשות עמהם נסים תמיד, אך זה גופה הנה היה הקלקול והפגם על מה שלא התחזקו את עצמם לבטוח בה' עכ"פ, כי אין דבר עומד נגד הביטחון, וזה גופה היה מסבב עליהם להיות גאולתם גאולה שלימה, ולהביא עליהם מאז כל טוב העתיד.

והענין בזה הוא, כי הנה כל מציאות ישראל בהעוה"ז, הרי בארנו בספר הקדו"ש שער ו' פ' י"א, כי הוא למעלה מן הטבע לגמרי, וזהו כוונת מאמרם ז"ל (ב"ר פכ"ט סי' ג) שלש מציאות מצא הקב"ה (ר"ל שהמציא אותם בדרך מציאה לא בדרך סיבה ומסובב) אברהם דוד וישראל, כי מלכות בית דוד שהיא התנוצצות אור מהגילוי, אור דמלכות שמים, הוא לא היה לפי הנהגת דעוה"ז כלל, אלא בדרך רמז על לעתיד, ע' דברינו בהקדו"ש שער הפונה קדים פ' מ"א. וכן כלל ישראל, אין להם שורש ויסוד בעוה"ז כלל, ועל זה נאמר (הושע ט י) כענבים במדבר מצאתי ישראל, וכן קיומם ועמידתם והנהגת ישראל בעוה"ז הוא לעולם בהנהגה נסיית, הן למעלה מן הטבע והן למעלה מן המדה, ור"ל שלא לפי המעשים, הן לחסד והן לדין. והוא מה שאמרו במדרש (תדשא פ"כ סמוך לסופו) נסים שלא ראו כל גוי ראו ישראל, צרות גדולות שלא לקו בהן כל גוי לקו בהן ישראל, כי שניהם הן בכבשי דרחמנא¹¹⁹⁹, ובסוד (ברכות ז ע"א) צדיק וטוב לו, צדיק ורע לו, אשר אי אפשר לשום בריה לעמוד עליהם, וכמ"ש הקב"ה למשה רבינו ע"ה (מנחות כט ע"ב) שתוק כך עלה במחשבה לפני, ע' לעיל דרוש ד' מענף י"ז והלאה בארוכה בכ"ז. ובפרט גאולת ישראל ממצרים, אשר מאז נעשו לגוי קדוש וחלק ה' עמו, והיה עומד מוכן מאז להביא על ידיהם כל העולם כולו לתיקונו האחרון. הנה היה כל הגילוי דאור הזה אשר נתגלה בו עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, למעלה מן המדה לגמרי, שהוא שלא ע"פ מעשיהם כלל. והוא ע"ד הגילוי אור דביאת המשיח, שיהיה גם בדור שכולו חיוב, והרי יתקיים כל היעודים וכל תקות חמדת ישראל גם שלא ע"פ המעשים כלל, וכמ"ש בזוה"ק (פ' בשלח נד ע"א) אנקוב בחשוכי ונהיר לכל עיבר וכנ"ל סי' ב'. וכן אמרו בשמות רבה (פ"ו סי' ד) ובויק"ר (פכ"ג סי' ב) שנשבע הקב"ה שינאל את ישראל כדי שמדת הדין לא יעכב את גאולתן, והוא מה שנאמר (תהלים עז טז) גאלת בזרוע עמך, ר"ל בחזקה ובע"כ. והוא מה שנאמר בריש פ' וארא (ו ה) לכן אמור לבני ישראל כו', ואין "לכן" אלא לשון שבועה, כמ"ש בשמו"ר שם.

וזהו מה שנאמר שם בריש פר' וארא ז' לשונות של הבטחה, והם: והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי והייתי והבאתי ונתתי, כי הם נגד הז' תחתונות, שמשם הוא סוד השבועה שבמלכות¹²⁰⁰, [כי כל השינוים כולם הם מהז"ת, בג"ד כפר"ת, שהם בדגש ורפה, כמ"ש הרב בשער שנת"א (פרק ז) ומהם הוא כל השינוים מחסד לדין ומדין לחסד, כפי קבלת המלכות מכל א' מהם. וכאשר מתגלה הרצון מלמעלה, שהוא מהג"ר, בקיום ההבטחה דכל הז"ת, ר"ל שלא ישתנה בשום אחד מהם, הנה זה נקרא בשם שבועה. וענינו הוא

¹¹⁹⁸ נדצ"ל משורת.

¹¹⁹⁹ עי' לעיל הערה 436.

¹²⁰⁰ עי' ע"ח שער ז"א פרק ד' אות ב', דרושי הצלם פרק ב' (השני).

דע"ה ח"ב

שהגילוי רצון דהג"ר מכריח על כל הז"ת שיתקיים הדבר עכ"פ גם בהסכם מדת הדין שבהם, וזהו לשון שבועה. והוראתו הוא כי נגזר הדבר גם בכל השבעה תחתונות כולם, שלא ישתנה בשום אחד מהם. והנה כל הדין דהז"ת הוא בהמלכות כמ"ש הרב בשער טנת"א (פרק ז שם), וזהו שאמרו ברע"מ (פנתס רנה ע"א, ומשפטים קמו ע"ב) כי שבועה הוא במלכות, כי בה הוא מציאות השבועה, שהוא הוראת על הסכם כל הז"ת, ועי' רע"מ (יתרו צא ע"ב) וזהו (קלז ע"ב) הז' לשונות של הבטחה דענינינו, כי הם עצמם ענין השבועה אשר על הגאולה. ונאמר שם עוד "וידעתם", והוא נאמר קודם הששית, והוא הדעת שהוא כללות הג"ר המתגלה בהיסוד כנודע¹²⁰¹. והנה ציוה הקב"ה למשה רבינו ע"ה שיוודיע כ"ז לישראל, וכמ"ש (שמות ו ה) לכן אמור לבני ישראל כו', וכן נאמר שם (שם ט) וידבר משה בן אל בני ישראל, כי הודיעם כל סוד השבועה שנשבע הקב"ה, כדי ששום מדת הדין לא יעכב את גאולתן, וכדי שלא יפחדו ולא ידאגו מאומה, ויהא לבם חזק תמיד באמונה ובטחון לה', שיתנהג עמהם למעלה מן המדה.

והנה הן הגאולה לישראל והן המכות דמצרים היו שניהם למעלה מן המדה, כי הגאולה לישראל הרי נודע הוא שלא היו עדיין כדאי לזה וכנ"ל סי' ג', וכן המכות דמצרים הנה אמרו בזוה"ק (פ' נח סא ע"ב, וכן בפ' חיי שרה קבא ע"ב) כי לא היה עדיין נתמלא סאתם כלל. ומת"ר שם בזה קושיית הגמרא (מגילה י ע"ב, וכן סנהדרין טל ע"ב) ומי הדי קודשא בריך הוא במפלתן של רשעים כו', ומת"ר הזוה"ק, כי החילוק הוא בין נתמלא סאתם אז הוא (משלי יא י) באבוד רשעים רינה, וכשלא נתמלא סאתם אז נאמר (שמות יד כ) ולא קרב זה אל זה כל הלילה. בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב"ה מעשי ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה, והגמרא שמת"ר תירוץ אחר, הוא משום כי הגמרא מדבר ברשעי ישראל בפסוק (דברים כח טג) והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם כן ישיש כו', וברשעי ישראל אין נחת רוח לפניו ית"ש גם בנתמלא סאתם, וכמ"ש (סנהדרין מו ע"א) בזמן שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת כו', המקום מצטער על דמן של רשעים שנשפך כו'. אבל הזוה"ק מדבר ברשעי או"ה, ובהם כאשר נתמלא סאתם אז הוא באבוד רשעים רינה. ועכ"פ הוא כי הנהגתו ית"ש אשר למעלה מן המדה, הנה היה אז הן בגאולתן של ישראל והן בהמכות דמצרים, כי מחמת צרות ישראל שהם בנים למקום עלתה צעקתם למרום, וכמ"ש בשמות (ג פסוק ז-ט) ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים ואת צעקתם שמעתי כו' כי ידעתי את מכאוביו כו', ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי וגם ראיתי את הלחץ כו'. לכן נידונו מצרים כ"כ הרבה הנם שלא נתמלא עדיין סאתם כלל וכמ"ש בזוה"ק פ' נח (סא ע"ב) ע"ש.

והנה כ"ז הודיע משה רבינו ע"ה לישראל את חיבתם למקום כדי שיהא לבם ונפשם לה' תמיד, ואין להם אלא להתחזק באמונה ובטחון לה' שיעשה עמהם נסים תמיד, והוא כי הרי ידעו והבינו היטיב שכל הגאולה הרי היה אפשר להעשות ג"כ בלתי נסים גלויים כ"כ, ועי' שאמר הכתוב (בפ' וארא ט טו) כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר כו', שהוא אינו נס גדול כ"כ. וכן כל הנס דקריעת ים סוף והוליתם במדבר עם כל הנסים שנעשה להם שם, הנה כ"ז היה שלא מן ההכרח כלל, וכמ"ש (שמות יג יח) ויסב אלהים את העם דרך המדבר ים סוף, ופי' רש"י (שם) ויסב הסיבם מדרך הפשוטה לדרך העקומה, והוא כדי לעשות עמהם נסים ונפלאות כמ"ש במכילתא (שם) ע"ש, ועי' רבינו

¹²⁰¹ עי' בבהגר"א על תיקו"ז פא ע"א ד"ה ביה איהו ז"ל, והכל אחד כשזה נפתח זה נפתח, ודעת ויסוד הוא א'.

דע"ה ח"ב

בחיי (פ' בשלח שם יג יז) מ"ש בזה בשם רבינו חננאל בארוכה¹²⁰². והרי מכ"ז הנה הוכיחו כל ישראל לדעת היטיב כי כל הנהגתו ית"ש עמהם הוא למעלה מן הטבע ולמעלה מן המדה, כי הרי נעשה להם כל הנסים הללו שלא בהכרח כלל, אלא להראות להם שהם למעלה מן הטבע ולמעלה מכל תהלוכות העולם, והם מוכנים ועומדים שישתנה עליהם סדרי בראשית מכל וכל, ולא היה להם מעתה אלא להתחזק בהאמונה והביטחון להקב"ה בכל עניניהם, וזה עצמו היה די לכל צורך הענין דאתערותא דלתתא, להמשיך ולהעמיד עליהם את הגילוי דאור הנסיי, שהוא הנהירו דעתיקא קדישא תמיד.

וזהו ג"כ הענין מה שציוה הקב"ה למשה רבינו ע"ה בתחילת שליחותו, שילך מקודם לישראל ואח"כ אל פרעה, וכמו שנאמר בשמות (ג טז יח) לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם כו', ושמעו לקולך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו כו'. והרי לכאורה למה היה הצורך לילך אל ישראל בתחילה וגם לבסוף, הרי לא נכנסו הזקנים לפרעה כלל, וכמ"ש (שם ה א) ואחר באו משה ואהרן, כי הזקנים נשמטו אחד אחד כמ"ש רש"י שם והוא בשמו"ר (פ"ה סי' יד). וכן הוא הצורך להבין מה הוא ענין הויכוח מהקב"ה עם משה, שהקב"ה אמר (שמות ג יח) ושמעו לקולך, ומשה אמר (שם ט ד א) והן לא יאמינו (קלו ע"ג) לי, מאי נפק"מ הוא, אם יאמינו בתחילה או לא יאמינו, וגם לבסוף הרי נתקיים דברי שניהם, כי שם (בשמות ד לא) נאמר ויאמן העם וישמעו כו' ויקדו וישתחוו, אבל אח"כ כאשר תכבד עליהם העבודה הנה נאמר ריש פ' וארא (ו ט) וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה. וגם צורך להבין תשובת משה להקב"ה, שאמר לו (בפ' וארא ו יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה, הלא הקב"ה עצמו אמר לו (שמות ג יט) ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלוך ולא ביד חזקה, ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאותי אשר אעשה בקרבן ואחרי כן ישלח אתכם. אמנם הנה מה שאמר משה רבינו ע"ה (שמות ו יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך כו', הכוונה הוא ע"פ מה שאמרו במכילתא (בא פ"ה) בפסוק והיה לכם למשמרת ולא שמעו אל משה, שהיה קשה בעיניהם לפרוש מעבו"ז, ואמרו בשמות רבה (פמ"ז סס"י ב) כי הקב"ה אמר למשה רבינו ע"ה, כל זמן שישראל עובדים לעבו"ז לא יגאלו, וזהו שאמר משה הן בני ישראל לא שמעו אלי, לפרוש מעבו"ז, ואיך ישמעני פרעה.

אך עיקר הענין בזה הוא כי הגם שאמרנו שאור הנסיי שהוא הנהירו דעתיקא קדישא, הנה הוא עומד להאיר על ישראל שלא ע"פ המעשים כלל אלא הוא מכבשי

¹²⁰² ז"ל: וכתב רבינו חננאל ז"ל שהולכים דרך המדבר לסבה אחרת והיא כדי להרבות להם אותות ומופתים כי אילו הולכים דרך ארץ פלשתים הקרוב ויתן הקב"ה בלבם שיתנו להם רשות לעבור דרך ארצם ושלא יעכבו אותם כלל היה האות קל ועל כן חייבה החכמה להסב אותם דרך המדבר להיות האותות רבים וגדולים בירידת המן ועלית השלו והוצאת מים מן הצור כי כפי מה שנתרחקו מן הישוב יגדל האות והמופת שיעמוד מין האדם במקומות ההם, וכן דרך ה' יתברך בעשותו אותות ומופתים עם הצדיקים שהוא עושה להם נס בתוך נס להגדיל האות והמופת כי כן מצינו בחנניה מישאל ועזריה כשהושלכו לכבשן האש והיה אפשר באות קל בכבוי האש ולהגדיל האות והמופת היה האש בתוקף כחה ולא הזיקה אותם כענין שכתוב (דניאל ג) די לא שלט נורא בגשמיהון ושער ראשהון לא התחרך וריח נור לא עדת בהון, גם דניאל היה אפשר זה באות קל שימית הקב"ה את האריות ולהגדיל האות הניחם חיים ולא הזיקוהו, הוא שכתוב (שם ו) אלהי שלח מלאכיה וסגר פום אריותא ולא חבלוני, גם גדעון שבא להלחם עם מדין היה מחנה מדין כחול אשר על שפת הים והיה אפשר לעשות אות שינצח אותם בעשרת אלפים איש או במחציתם ודי מזה אות גדול וכדי להגדיל האות נצח אותם בשלש מאות איש כי כן כתיב (שופטים ז) רב העם אשר אתך מתתי את מדין בידם פן יתפאר עלי ישראל לאמר ידי הושיעה לי וכתוב (שם) ועתה קרא נא באזני העם לאמר מי ירא וחרד ישוב ויצפור מהר הגלעד וישב מן העם עשרים ושנים אלף ועשרת אלפים נשאר, וכתוב (שם) ויאמר ה' אל גדעון עוד העם רב הורד אותם אל המים ואצרפנו לך שם, וכתוב (שם) ויאמר ה' אל גדעון בשלש מאות האיש המלקקים אושיע אתכם ונתתי את מדין בידך.

דע"ה ח"ב

דרחמנא¹²⁰³ ומסוד ברית אבות. אמנם הנה שיתקיים אורו על ישראל בקביעות ולא יסור מהם לעולם, הנה זה לא היה אפשר להיות אלא רק ע"י אתערותא דלתתא דוקא וע"פ מה שאמרנו לעיל ענף ב' סי' ב' ע"ש. והגם כי לעתיד לבוא, שהוא מעת ביאת המשיח והלאה, הנה יתקיים אורו על ישראל תמיד, וביאת המשיח הוא בטוחה לבוא בעת בא זמנו אפי' בדור שכולו חייב (סנהדרין צח ע"א), אך זהו רק אחר שעברו כל הדי' גליות ובצירוף התורה שבידינו, וגם אחר בוא יום ה' הגדול והנורא, אשר עליו נאמר (מלאכי ג ב-ג) ומי מכלכל את יום בואו כו', וישב מצרף ומטהר כסף כו' וזיקק אותם כזהב כו', וכל המאורעות הללו בצירוף התורה העומדת בישראל מיום שניתנה עד אז, הנה הם יספיקו כל די הצורך לאתערותא דלתתא המוכרת, וכמו שבארנו בספר הקדו"ש שער ו' ע"ש בארוכה. אבל בעת גאולת מצרים, אשר היה עדיין גם קודם מתן תורה, ועכ"ז הנה נתגלה עליהם הנהירו דעתיקא קדישא להאיר עליהם למעלה מן הטבע ולמעלה מן המדה, והיה כ"ז מסוד ברית אבות, והנה כדי להתקיים עליהם האור הגדול הזה תמיד, שהוא ע"י אתערותא דלתתא דוקא כנו', היה הצורך שישומו את כל לבם ונפשם לה', ויתחזקו את עצמם בהאמונה והביטחון שיעשה עמהם נסים ונפלאות תמיד, וזה היה מספיק להמשיך ולהעמיד עליהם את האור הגדול הזה לעולם.

ולכך נצטווה משה רבינו ע"ה שילך מתחילה לישראל, כדי שזכות האמונה יסבב עליהם כל טוב הזה ע"י אתערותא דלתתא, וזהו שאמר לו הקב"ה (שמות ג טז) לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם כו' ושמעו לקולך, כי ע"י האמונה יהיו כדאי להמשיך עליהם כל אור הנסיי דעתיקא קדישא. וכן אמרו במכילתא (בשלה סוף פרשה ו) שלא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה, שנאמר ויאמן העם, וכן אין הגליות מתכנסות אלא בשכר אמונה כו', ע"ש וכן בתנחומא (בשלה סי' 1204) ובשמו"ר (פכ"ג סי' 1205) ע"ש ושם בארוכה. וזהו הענין מה שנצטוו בפסח מצרים (שמות יב יא) וככה תאכלו אותו מתניכם חגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אותו בחיפזון, כי האמונה וההכנה אשר כינו עצמם לזה הוא עצמו יסבב את הגאולה עליהם, וע"י האמונה שבתחילה אשר נאמר (בשמות ד לא) ויאמן העם וישמעו כו', זכו לכל הנסים במצרים. וכן ע"י האמונה וההכנה אשר עשו באכילת הפסח כנו', זכו להגאולה, כי כפי מה שהאדם משים בטחון להקב"ה,

¹²⁰³ ע"י לעיל הערה 436.

¹²⁰⁴ ז"ל: "אז ישיר" ויאמינו בה" לפיכך זכו לירש את הארץ. אתה מוצא בשכר אמונה שהאמין אברהם אבינו בה' ירש העה"ז והעה"ב שנא' "והאמין בה' ויחשבה לו צדקה" וכן "ויאמן העם" (שמות ד) וכתוב "אמונים נוצר ה' ומשלם על יתר עושה גאווה" (תהלים לא) וכן במשה "ויהי ידיו אמונה עד בא השמש" (שמות יז) ואומר "זה השער לה' צדיקים יבואו בו" (תהלים קיח) אלו בעלי אמונה שנא' "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים" (ישעיה כו) "השער הזה בעלי אמונה נכנסין בו" (ישעיה כו) שנאמר "טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון להגיד בבקר חסדך וגו'" (תהלים צב) מה כתיב בתריה "כי שמחתני" מי גרם לנו לשמחה זו אמונה שהאמינו אבותינו בעולם הזה שכולו לילות כדכתיב (שם) "ואמונתך בלילות" וכתוב "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב) וכתוב "חדשים לבקרים רבה אמונתך" (איכה ג) ואין הגליות עתידות להגאל אלא בשכר אמונה שנא' "אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמונה וגו'" (שיר השירים ד) ואומר "וארשתיך לי באמונה" (הושע ב) הא למדת שגדולה אמונה שבשכר אמונה שרתה עליהם שכינה ואמרו שירה שנא' "ויאמינו בה" "אז ישיר משה" ואומר ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו.

¹²⁰⁵ "תשורי מראש אמונה עתידין ישראל לומר שירה לע"ל שנאמר "שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה" (תהלים צח) ובאיזה זכות אומרים ישראל שירה, בזכות אברהם שהאמין בהקב"ה שנאמר "והאמין בה" (בראשית טו) היא האמונה שישראל נוחלין בה ועליו הכתוב אומר "וצדיק באמונתו יחיה" (חבקוק ב) הוי "תשורי מראש אמונה" וכו' ד"א "תשורי מראש אמונה" א"ר נחמיה לא זכו ישראל לומר שירה על הים אלא בזכות אמונה שנאמר "ויאמן העם" וכתוב "ויאמינו בה" א"ר יצחק היו רואין כל אותן נסים שנעשו להם ולא היה להם להאמין אלא א"ר שמעון בר אבא בשביל האמונה שהאמין אברהם להקב"ה, שנאמר "והאמין בה" ממנה זכו ישראל לומר שירה על הים שנאמר "אז ישיר משה" הוי "תשורי מראש אמונה".

דע"ה ח"ב

בן ממושיך כנגד זה השפע מלמעלה. וזהו כי אח"כ אשר נאמר (שם ו ט) ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה, נפחד משה ואמר (שם יב) הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה, ור"ל כי הרי מתחילה אמרת לי (שם ג יח) ושמעו לקולך, שזה יהא סיבה להגאולה וכנ"ל, א"כ הרי עתה שע"י קושי השיעבוד אינם מקבלים תנחומים ולא נכנסו הדברים בלבם, הרי בטל הסיבה מעתה. וזהו אשר נאמר אח"כ (שם ו יג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצונו אל בני ישראל כו', והכוונה הוא כי היה הציווי שילכו שניהם לדבר על לבם ולחזק אותם בכל האפשרי, שיקוו אל ה' ויאמינו שיגאל אותם עכ"פ, (קלו ע"ד) וע' זוה"ק (פ' וארא כו רע"ב). והרי לנו מכ"ז כי האמונה והביטחון היה עיקר הסיבה דכל הגאולה.

דרוש ה ענף ד סימן ז

אם היו להם את האמונה והביטחון כראוי, אזי היו זוכים שיתקיים עליהם הנהירו דעתיקא קדישא לעולם, והיו נתקנים והולכים מעילוי לעילוי עד אין קץ. וכן היה נתקן העולם על ידם, והיה נעשה מאז כל התיקון כמו שיהיה לעתיד לבוא. אמנם הם עצמם היו תמיד מסופקים בד"ז ולא האמינו בעצמם שהם ראויים להתנהג בהנהגה הנ"ל דהאור הניסי. והנה אילו היו רק בפחד ולא היו באים בתלונה על זה בדיבור, לא היה כ"כ פגם בדבר.

ובביאור העניין הזה יש להקדים, שהגם שישנם בחי' אזנים בא"א, עכ"ז אין האזנים בכלל ז' תיקוני גלגלתא ולא מכלל י"ג ת"ד, משום שהאזנים דא"א אינם משמשים לפעולת השמיעה, שהרי אין הקולות והתפילות פועלים שם מאומה, ואין עניינם אלא להמשיך משם את אורות י"ג ת"ד. אמנם איתא עוד כי אזני א"א אכן מקבלים את התפילה דז"א, אך בוודאי שלא את תפילות התחתונים.

אמנם הגם שהתפילה אשר בקול ודיבור אינו מגיע לשם, אך עכ"ז ישנם כוונות ויחודים המגיעים אף לשם. וכמעט כל הדרושים שבשער עתיק וא"א, אפשר לסדרם כייחודים למי שחננו ה' בחכמה בינה ודעת. ועל זה אמרו היש ה' בקרבנו אם אי"ן (כלומר אם צריכים לתקן דרך תפילה או דרך יחודים).

ובביאור הדברים, א"א וז"א הם אחד ממש, שהרי הם בבחי' פנימיות וחיצוניות, ע"ד נשמה וגוף כביכול, ונעשים כל התיקונים בשניהם כאחד, וכן כל הפעולות באים משניהם כאחד. אלא שאחדותם היא בהעלם גדול. והגם שהם אחד באמת, אחדותם נעשית רק ע"י כמה אמצעים, וכפי ההתעוררות שנעשית בז"א ע"י התפילה דקול ודיבור. נמצא, שהגם שהתפילה דקול ודיבור אינם מגיעים לא"א מהאדם עצמו במכוון, עכ"ז הדבר מגיע לשם בסופו של דבר ע"י התעוררות הז"א. וכן הוא לענין התיקונים והיחודים אשר בא"א וכנ"ל, הגעתם בא"א הוא גם ע"י ז"א, אלא שהם מגיעים מהאדם לא"א ע"י ז"א. וא"כ הרי שאסור לכוין באיזה תיקון לזה בלא זה ח"ו. והתפילה אשר בקול ודיבור שמגיעה רק לז"א ע"מ להמשיך את השפע ממנו, כל שפע הז"א הוא רק מה שמקבל מא"א.

אמנם יש חילוק ביניהם. והוא, שבזמן שתיקוני התפלה דקול ודיבור מגיעים לז"א, וע"י התעוררותו משפיע ז"א כלפי מעלה אל א"א, אזי אין נמשך השפע מא"א כי אם לפי מדרגת הז"א בלבד, שכן הוא נמשך רק במיעוט וצמצום לפי מדרגת הז"א. ואילו ע"י תיקוני היחודים המגיעים גם לא"א עצמו, מתגלה האור דמדרגת א"א, ומתגדל הז"א ע"י מוחין דא"א, ומשפיע ז"א באור דא"א להיות בבחינת א"א.

ולפ"ז יתבאר, כאשר אמרו ישראל "היש ה' בקרבנו אם אי"ן", הרי הוא לשון שאינו הגון כלל, שהרי שם הוי"ו ב"ה, אשר כל גילוי הוא בז"א, הוא בוודאי שורה עמם לעולם, שכן אין עוד מלבדו, ולא נמשך השפע למטה כי אם ממנו, ולא שייך להסתפק אלא באיזו מדרגה ממשך אח"כ, אמנם לעולם הוא רק מז"א. וכן הוא לענין גילוי הדינים, שהדינים נעלמים בא"א, וגילוי הדין נעשה רק בז"א. וא"כ כאשר מעשה התחתונים גורם להתגלות הדין, הרי שנראה הדבר כעין שינוי מא"א לז"א, הגם שבאמת הם אחד.

והגם שראו את כל הניסים נגלים לעיניהם, אמנם הספק היה אם זה ישאר עמהם לעולם או לא, וזהו נקטם בלשון "בקרבנו", דהיינו בתוכם ממש ומיוחד עמהם.

והנה אם שהיו להם האמונה והביטחון כהראוי, אז היו זוכים שיתקיים עליהם הנהירו דעתיקא קדישא לעולם, והיו מתתקנים והולכים מעילוי לעילוי עד אין קץ, וכן היה מתתקן העולם כולו על ידם, והיה נעשה מאז כל התיקון כולו כמו לעתיד לבוא. אמנם היו תמיד מסופקים ולא האמינו בעצמם שהם כדאי לזה להתנהג בהנהגת דאור הנסיי לעולם שהוא למעלה מן המדה, אלא היו תמיד בפחד שמא יתנהג הקב"ה עמהם ע"פ מעשיהם, ומי יכול לעמוד בדין. ואלו שהיו רק בפחד לבד ולא היו באים בתלונה על זה לא היה פגם כ"כ, כי היראה שמא יגרום החטא כבר התירו פרושים את הדבר (ברכות ד ע"א), ולא עמדו נגד זה כמה זכאי קשוט עירין קדישין מקדושי עלאין וכנ"ל סי' ד' ה' עש"ה. אך הם

דע"ה ח"ב

באו בתלונה ונסיון וכמ"ש (בשלה יז ז) על ריב בני ישראל ועל נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אי"ן, ואמרו בזוה"ק (בשלה סד ע"ב) דעבידו פרודא ועבידו בנסיונא, אמרו אי האי נשאל בגוונא חד ואי האי נשאל בגוונא אחרא¹²⁰⁶.

ור"ל כי נודע הוא מדברי האריז"ל בשער מאמרי רשב"י (בביאורו לספד"צ דף כד ע"ב ודף כה ע"ד מדפוה"ח תרנ"ח) וכ"ה בהגרא בספד"צ (פרק א ח ע"ב ד"ה דעד) כי הגם שישנם בחי' אזנים בא"א ג"כ, וכמ"ש בספד"צ (ריש פרק ב יח ע"א) מאודנין נפקא, שמשם יוצאים כל הי"ג ת"ד, עכ"ז הנה אין האזנים בו לא מכלל הו' תיקוני דגלגלתא ולא מכלל הי"ג ת"ד, והוא משום כי האזנים דא"א אינם משמשים לפעולת השמיעה, כי אין הקולות והתפילות פועלים שם מאומה, וזהו שכתוב (שמות יד טו) מה תצעק אלי, כי בעתיקא תליא מילתא (ספד"צ לב ע"ב), ושם אין נוגע התפילה כלל כמ"ש בספד"צ (ספד"ש) ובזוה"ק (בשלה מח ע"א) כי ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. ואינם משמשים האזניים בא"א לקבל התפילה מלמטה אלא להמשיך משם האורות דהיי"ג ת"ד, וכמ"ש בספד"צ (ריש פרק ב) מאודנין נפקא וכנוז, ור"ל שהאזניים הם השורש לכל הי"ג ת"ד, ונמצא כי האזנים דא"א אינם משמשים לקבל אלא להשפיע. אמנם במאמרי רשב"י (דף כה ע"ד) הנז' אמר שם כי הם להתפילה דו"א, ובסוד שאמרו (ברכות ז רע"א) שהקב"ה מתפלל, והרי הם משמשים לפעולת השמיעה ג"כ לשמוע התפילה מז"א ע"ש. אך עכ"פ הוא כי אינם לתפילות התחתונים, ר"ל שאין תפילות התחתונים מעוררים באזנים דא"א.

אמנם הוא כי הנה הגם שהתפילה אשר בקול ודיבור אינו מגיע שם, אך עכ"ז הנה ישנם כוונות ויחודים המגיעים שם בא"א ג"כ, וכנודע מהיחוד דיודי"ן ווי"ן בשער רוח הקודש (דף מו), וכן יחוד דפה וחוטם אשר שם (דף מא) ובשער א"א (פרק יב), וכן יחוד הזכירה אשר במבו"ש (שער א"א פרק יז), ועד"ז ישנם כמה יחודים הנוגעים לא"א. וכמעט שכל הדרושים אשר בשער עתיק וא"א, הנה אפשר למי שחננו ה' בחכמה בינה דעת לסדרם ביחודים, ולכוון בהם כאשר שמוציא את עצמו ראוי לזה לעורר למעלה למעלה, ולהמשיך הארת אור קדושתם למטה. וכן הוא באמת כל דרושי הרב הם כולם רק יחודים כמבואר למבין, וזהו שאמרו (זחר בשלה הנ"ל) אי האי נשאל בגוונא חד ואי האי נשאל בגוונא אחרא, ור"ל כי בז"א הרי שם הוא כל תיקוני התפילה ע"י קול ודיבור דוקא, אבל בא"א הרי שם הוא כל התיקונים וההתעוררות רק בכוונה ובמחשבה לבד, וביחודים השייכים לא"א, ועל זה אמרו (שמות יז ז) היש ה' בקרבנו אם אי"ן.

אך באמת כי ענין הזה, לעשות הבדל בין זה לזה לחלקם לשני ענינים נפרדים ח"ו, הוא פגם גדול מאד והוא איסור גדול מאד מאד, וחלילה להעלות זאת על הדעת, כי הרי האמת והעיקר הוא שא"א וז"א הם אחד ממש, כי הם בבחי' פנימיות וחיצוניות ע"ד נשמה וגוף כביכול, ונעשה כל התיקונים בשניהם יחד, וכן כל הפעולות הוא משניהם יחד, אלא שאחדותם הנה הוא רק בהעלם גדול לבד. ור"ל כי מה שאמרנו שהם ע"ד נשמה וגוף, הנה אין הכוונה ע"ד החיות שבגוף האדם אשר ניכר אחדותם וגלוי לעין כל אשר הגוף וקלח ע"א} הוא כולו חי בלי אמצעי ביניהם, אך א"א עם ז"א הנה הוא רק בבחי' נשמה פנימית אליו, ור"ל פנימי ופנימי לפנימי. והגם שהם אחד באמת, אמנם הוא רק ע"י כמה אמצעים, וכנודע שכללות ז"א הוא רוח, וכללות א"א הוא יחידה¹²⁰⁷, וביניהם הרי הוא חיה ונשמה,

¹²⁰⁶ ז"ל: אי הכי, אמאי אתענשו אלא על דעבידו פרודא ועבידו בנסיונא דכתיב "ועל נסותם את ה' אמרו ישראל, אי האי נשאל בגוונא חד, ואי האי נשאל בגוונא אחרא. ועל דא מיד "ויבא עמלק".

תרגום: אם כך, למה נענשו, אלא משום שעשו פירוד ועשו בנסיון, שנאמר "ועל נסתם את ה' אמרו ישראל, אם זה, נשאל בגוון אחד, ואם זה, נשאל בגוון אחר. ולכן מיד "ויבא עמלק".¹²⁰⁷ עי' ע"ח טנת"א פרק ב'.

דע"ה ח"ב

וכל א' הוא כלול מה', והרי כמה אמצעיים ביניהם. ונודע הוא מדברי הרב וכן בדברי הגר"א¹²⁰⁸ כי כל פרצוף תחתון אינו משיג את העליון ממנו, רק מה שנתלבש בו, כי א"א אינו משיג את רדל"א רק מהז"ת שבו ולמטה (ע' לעיל דרוש ד ענף כג סי' ג עש"מ), וכמ"ש בשער המלכים (פרק ה) ושער א"א (פרק ב), וכן אבא אינו משיג את א"א שהוא המ"ס¹²⁰⁹ אלא רק התפשטות אורו אשר בהי"ג ת"ד, וכלול אבא במזל עליון ואימא במזל תחתון כנודע¹²¹⁰, אבל המ"ס עצמו אינו משיג אותו אבא, כמ"ש הגר"א בספד"צ (פרק א בד"ה ולא אתחזי ד ע"ד). וכן ז"א אינו משיג את אימא למעלה מהחצי תחתון דת"ת שבה, כמ"ש הרב (בכוונת סוכות דף קה ע"ב). וכן נוק' אינה משיג את ז"א למעלה מנה"י שבו כמ"ש בשער היחודים (דף א ע"א). והרי עכ"פ הוא כי כמה אמצעיים הם בין א"א ובין ז"א, אלא שהם כלילין זה בזה, ומתלבשים זב"ז בבחי' פנימי ופנימי לפנימי, ותלויים זב"ז לעולם, והם כולם אחד. ואמר ר' שמעון באד"ז (רצ סע"א) כל מה דאמינא דעתיקא קדישא וכל מה דאמינא דזעיר אנפין בלא חד, כלא הוא חד מלה, לא תלייא ביה פירודא¹²¹¹, והוא פשוט ונודע. וא"כ הרי אסור הוא בכל חומר איסור לכיין באיזה תיקון לזה בלא זה ח"ו, והתפילה אשר בקול ודיבור הגם שמגיע רק לז"א, להמשיך השפע ממנו, הנה כל שפעת הז"א הרי הוא רק מה שמקבל מא"א, וכפי ההתעוררות אשר נעשה בו"א ע"י התפילה דקול ודיבור, וע"פ ההכנה אשר מכין הז"א להשפיע למטה, הנה לפי ערך זה משפיע בו הא"א ע"י או"א, ומה שמקבל ז"א מא"א זהו אשר משפיע למטה, כי אין לז"א אלא מה שמקבל מא"א, ור"ל מה שנמשך לו מהאור דא"א שבפנימיותו. ונמצא כי הגם שהתפילה דקול ודיבור אין מגיע לא"א מהאדם עצמו במכוון אך עכ"ז הנה מגיע לו ג"כ עכ"פ, והיינו התעוררות הז"א אשר ע"י, וכן התיקונים והיחודים אשר בא"א וכנ"ל, הנה הנעתם בא"א הוא באמת ג"כ ע"י ז"א, אלא שהם מגיעים לא"א עצמו מהאדם ע"י ז"א. [ובאמרינו ז"א, הכוונה הוא ז"ן, כי בלתי המלכות אי אפשר שהיא פתח השער לה¹²¹², והיא התחלת האצילות ממטה למעלה, וסופו מלמעלה למטה וכנודע ופשוט]. והרי הוה כל התיקונים דהיחודים אשר בא"א ג"כ רק ע"י ז"א, וכן התיקונים דהתפילה אשר בקול ודיבור שבו"א, הנה כל האור והשפע אשר מתחדש בו ע"י הנה הוא ג"כ רק מה שנמשך בו מא"א, כי מה שמשפיע ז"א הוא מה שנמשך בו מא"א, ומה שנמשך מא"א הוא ע"י ז"א, אלא שהחילוק הוא כי התיקוני תפלה דקול ודיבור שהוא מגיע בז"א ומשפיע א"א ע"י התעוררות ז"א וכנ"ל, הנה אז לא נמשך השפע מא"א רק לפי מדרגת הז"א לבד, כי נמשך רק במיעוט ובעצום לפי מדרגת הז"א, אבל תיקוני היחודים אשר מגיע בא"א עצמו ג"כ, הנה אז מתגלה האור דמדרגת א"א עצמו, ומתגדל אז הז"א בהמוחין דא"א ומשפיע ז"א בהאור דא"א. אך עכ"פ הוא כי השפע הוא לעולם משניהם יחד, כי הם שניהם רק אחד, והורדת השפע למטה הוא לעולם רק מז"א, אלא שהחילוק הוא במדרגת השפע, אם שהיא לפי מדרגת ז"א או שהיא לפי מדרגת א"א, אבל קבלת התחתונים הוא לעולם רק ע"י ז"א (ור"ל ע"י ז"ן כנ"ל בסמוך).

וא"כ כאשר אמרו (שמות יז ז) היש ה' בקרבנו אם אי"ן, הרי הוא לשון שאינו הגון כלל, כי הרי ודאי הוא שהשם הויה ב"ה, אשר כל גילויו הוא בז"א, הוא עמהם לעולם, כי אין עוד מלבדו (דברים ד לה), ולא נמשך השפע למטה רק ממנו לעולם, ולא שייך להסתפק תלוי בו פירוד.¹²¹² שימושו של רבינו במטבע לשון זו כאן מבוסס על לשון התיקון יג ע"א.

¹²⁰⁸ עי' בהגר"א על ספד"צ ד ע"ד ד"ה ולא אתחזי.

¹²⁰⁹ עי' תיקון עו ע"ב.

¹²¹⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ג ד"ה וידוע.

¹²¹¹ תרגום: כל מה שאמרתי בע"ק וכל מה שאמרתי בז"א, כולם אחד. הכל הוא דבר אחד, לא

תלוי בו פירוד.

¹²¹² שימושו של רבינו במטבע לשון זו כאן מבוסס על לשון התיקון יג ע"א.

דע"ה ח"ב

אלא רק באיזה מדרגה שממשיך, אבל לעולם הוא רק ממנו. וא"כ הרי כאשר אמרו היש ה' בקרבנו אם אי"ן, הוא לשון שאינו הגון כלל, וזהו שאמרו שם בזה"ק (סד ע"ב) דעבידו פרודא כו' אי האי נשאל בגוונא חד ואי האי נשאל בגוונא אחרא, וכ"ז הוא קלקול ופגם גדול רח"ל, לחלק זה מזה, כי הרי גם התפילה אשר בקול ודיבור, הנה אמרו בהקדמת תיקונים (דף ד ע"א) בין בק"ש בין בצלותא בין בשירות ותשבחות והודאות, בכל אזכרה דיפוק מפומוי בכל אתר ובכל ממלל צריך לכוונא דבור באדני קול בהוי"ה, וליחדא לון (קלח ע"ב) כחדא ביחדא דאיהו יחיד נעלם, דמחבר לון ומייחד לון כחדא, וביה צריך הכוונה דלא תלייא למימר ביה קול ודבור אלא מחשבתא¹²¹³. והרי לנו דגם בתפילה שהוא בקול ודיבור ובזו"ן, צריך לעלות בכוונתו למעלה למעלה עד רום המעלות, כי אין לזו"ן אלא מה שנמשך להם מלמעלה, כי הם כולם אחד. וכן עד"ז הנה הוא כל היחודים הנוגעים לא"א, כמו היחוד דיודי"ן ווי"ן, שהם ביחוד החוורתי והנימין ות"ד, הנה עולה כוונת היחוד מהאדם להתעורר בא"א רק ע"י זו"ן, וכן מתגלה ויורד האור דא"א לזו"ן, ונמשך השפע להאדם המייחד רק מהזו"ן וכמו שמבואר בכוונת היחוד (בשער רוח הקודש דף מו מז), אלא שאותו השפע הנתעורר מהאדם בא"א הוא ממדרגת א"א, ומתגדלים הזו"ן עי"ן, ומהם נמשך להאדם ג"כ. אך עכ"פ הוא כי כל תיקוני א"א הוא נוגע לזו"ן, וכן כל תיקוני זו"ן הוא נוגע לא"א, וכמ"ש באד"ז (רצא ע"ב) וכלהו נהורין אחידן נהורא דא בנהורא דא ונהרין דא בדא, ולא מתפרשן דא מן דא¹²¹⁴. אלא שהחילוק הוא, כי תיקוני זו"ן מעורר את השפע רק ממדרגת זו"ן, אבל גם אותה השפע מקבל זו"ן ג"כ רק מלמעלה למעלה. ותיקוני א"א מעורר את השפע ממדרגת א"א, ונמשך אותה השפע להזו"ן, ומשם נמשך להתחתונים. והוא מה שאמר ר' שמעון באד"ז (רצ סע"א) כל מה דאמינא דעתיקא קדישא וכל מה דאמינא דזעיר אנפין כלא חד כלא הוא חד מלה (ור"ל כי התיקוני דא"א הוא נוגע לז"א ותיקוני דז"א הוא נוגע לא"א), לא תלייא ביה פירודא¹²¹⁵. וכן באד"ר (קמא סע"א) אמר ר' שמעון כו' עתיקא דעתיקין וזעיר אנפין כלא חד כלא הוה כלא הוי כלא יהא (ר"ל בהוה ועבר ועתיד, כי תיקוניהם הוא חד, ור"ל שמגיע תיקוניהם מזה לזה כנו' בהוה ועבר ועתיד), לא ישתני ולא משתני ולא שנא¹²¹⁶, ר"ל ג"כ על העתיד והעבר וההוה. והכוונה הוא כי הנה בענין תיקוניהם אשר אמרנו שמגיע מזה לזה, מו"א לא"א, ומא"א לז"א וכנ"ל, הנה לא נעשה לעולם שינוי בזה ע"י מעשה בני אדם ח"ו, כי גם בעת שהדור הוא כולו חייב רחמ"ל, ואז נעשה דינין בכלא, וכל הדינין הנה הם מו"א, ובסוד (דברים ז ד) וחרה אף ה' כמ"ש באד"ר (שם קלח ע"א) ע"ש, עכ"ז הנה אינו הוא בהנהגת ז"א לבד בלתי הנהגת א"א ח"ו, אלא שהוא בסוד הנהגתו ג"כ כביכול, והוא בסוד שאמרו (ב"ד פנ"ג סי' ג) כי הרשעים מהפכים מדת הרחמים למדת הדין, וכמ"ש שם באד"ר (קלז ע"ב) וכביכול רחמי עביר דינא ההוא עתיקא דכלא עכ"ל ע"ש. והגם שהוא רק בהעלם גדול מאד, אבל בשורש הנעלם הנה הוא נוגע שם ג"כ, כי הכלל הוא כי א"א וז"א הם מיוחדים זב"ז מן העולם ועד העולם, והם לעולם אחד. וזהו שאמרו שם עוד באד"ר (קמא ע"ב) כי שניהם יחד

¹²¹³ תרגום: בין בקריאת שמע בין בתפלה בין בשירות ותשבחות והודאות. שבכל אזכרה שיוציא מפיו בכל מקום ובכל דבור צריך לכוין הדבור באדני וקול ביהו"ה, וליחדם כאחד ביחוד שהוא יחיד נעלם שמחבר אותם ומיחד אותם כאחד, ובו צריכה הכונה שלא תלויה לומר בו קול ודבור, אלא מחשבה.

¹²¹⁴ תרגום: וכל האורות מאוחדים, אור זה באור זה, ואור זה באור זה, מאירים זה בזה אינם נפרדים זה מזה.

¹²¹⁵ תרגום: כל מה שאמרתי בעתיקא קדישא (א"א) וכל מה שאמרתי בזעיר אנפין הכל א' הכל הוא דבר אחד, לא תלוי בו פירוד.

¹²¹⁶ תרגום: אמר ר' שמעון וכו' עתיקא דעתיקים (א"א) וזעיר אנפין הכל א' הכל הוא והכל היה והכל יהיה, לא ישתנה ולא משתנה ולא שינה.

דע"ה ח"ב

כלולים בדיוקנא דאדם, דהאי דיוקנא כליל עלאין ותתאין בו, ואי תימא מה בין האי להאי כלא הוא במתקלא חדא (שכל מה שנעשה בהנהגה הוא מא"א וז"א יחד כי הם אחד כנזו), אבל מכאן אתפשטן רחמי ומכאן אשתכח (ר"ל מתגלה) דינא, ומסטרא דילן הוו שניין דא מן דא¹²¹⁷. כי הדינין נעלמים בא"א מאד וגילויי הדין נעשה רק בז"א, וא"כ הרי כשגורם מעשה התחוננים להתגלות הדין, הרי נראה כעין שינוי מא"א לז"א, הגם שבאמת הם אחד. וזהו שאמרו ומסטרא דילן הוו שניין דא מן דא, כי כל שינויים הוא רק מצד גילויים למטה, וע' עוד כעין לשון זה בפ' תרומה (קעו ע"א). ועכ"פ הוא כי כאשר אמרו היש ה' בקרבנו אם אי"ן, הוא לשון שאינו הגון כלל, כי הוא מורה שהם שני ענינים, וזהו שאמרו דעבידו פרודא, כי לא שייך להסתפק אלא רק באיזה מדרגה שמתגלה להם, אבל ב' המדרגות הם שניהם מהשם הויה ב"ה כי אפס זולתו.

והגם כי הרי ראו את כל הנסים נגלים לעיניהם, אך הספק היה אם שזה ישאר עמהם לעולם או לא, וזהו שאמרו "בקרבנו", שהוא בתוכם ממש ומיוחד עמהם. [וכן הוא כוונת הכתוב בפ' תשא (שמות לד ט) ילך נא אדני בקרבנו, וניתן לו בקשתו, ע' הגר"א באד"א (שם¹²¹⁸), וכמ"ש בפ' שלח (במדבר יד יד) אתה ה' בקרב העם הזה.] ועל זה היה ספיקותם, אם כי הנהירו דעתיקא, אשר אורו הוא למעלה מן הטבע ולמעלה מן המדרה הוא בתוכם ממש בעיקר מציאותם ועצמותם גופה, והרי ישאר עמהם לעולם, כי הם תלויים רק עליו. וכן היה באמת, וכמ"ש בפ' יתרו (שמות יט ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואביא אתכם [קלח ע"ג] אלי בו, והייתם לי סגולה, אך ישראל היו תמיד מסופקים בזה, וכמו שיתבאר עוד למטה בעה"י.

דרוש ה ענף ה סימן א

מה שנאמר כל זה בלשון נסיון, וכמ"ש "ועל נסותם את ה'", וכן כל עשרת הנסיונות שניסו אבותינו את הקב"ה, קשה מאד, איך אפשר להעלות על הדעת, שהיו ישראל מסופקים ביכולתו של הקב"ה אחר שראו את כל הנסים. ועוד קשה, שכן כמעט כל עשרת הנסיונות שהולך ומונה בגמרא, המה חטאים ממש, ואין נופל עליהם לשון נסיון כלל.

אך הענין בזה הוא, שאע"פ שהכשלוך שבעשרת הנסיונות היו חטאים ממש, עכ"ז רק מעטים מ ישראל נכשלו בזה. וכאשר נדקדק בהם נמצא כי בח' מהם אין להאשימם, שכן או שנכשלו בזה רק מקצת מן העם בלבד, או שהיה הדבר מחמת לחץ ודוחק גדול אשר אין אדם נתפס על זה. וממילא מהעשרה לא נותר כי אם חטא העגל וחטא המרגלים בלבד. וא"כ קשה מה שאמר הקב"ה "וינסו אותי זה עשר פעמים".

אמנם עומק הענין הוא ע"פ דברינו לעיל, שאז נעשתה ההכנה באופן שכל הנהגת ישראל תהיה בנהירו דעתיקא קדישא, הרי הוא אור התיקון דלעתידי. וכדי לתקן את העולם מאז והלאה בתיקון הנצחי, והיה צריך לזה אתערותא דלתתא הרי הוא האמונה והביטחון וכנ"ל, אך ישראל היו תמיד בספק על זה אם יתקיים אור הזה אצלם, מחמת שלא מצאו את עצמם ראויים לכך. והנה אע"פ שרובם היו צדיקים, ולא נכשלו בחטאים דעשרת הנסיונות הנז' כי אם המיעוט שבהם, עכ"ז נכשלו כמעט כולם בכך שלא מיחו בעוברי עבירה והעלימו עין מהם, ועשו דבר זה בכוונה ובדרך נסיון, לבדוק אם ימשיך לעמוד עליהם האור הגדול הזה גם בעת חטא ופגם ח"ו, יתברר להם שיתקיים עליהם האור הזה לעולם. ונמצא כי אין הכתוב מתרעם על החוטאים עצמם, כי החוטאים ממש לא היו כי אם קצתם, ואין לענוש בסיבתם את הכלל כולו, אלא שנחתם גזר דינם משום שניסו הכלל את הקב"ה, ובזה נכשלו רובם כנז'.

ובדברינו הללו יהיה ניחא לנו קושיא עצומה אשר יש להקשות על דברי המשנה במסכת אבות "עשרה נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה", ואלו הם העשרה שחשבו בערכין, והם עד חטא המרגלים. וקשה, שהלא יש עוד

¹²¹⁷ תרגום: מפני שצורת אדם היא צורה שהעליונים והתחוננים נכללים בו. וכו'. ואם תאמר, מה הפרש יש בין זה לזה, - הכל הוא במשקל אחד, אבל מכאן מתפשטים רחמים ומכאן נמצא הדין. ומהצד שלהם הם משונים זה מזה.

¹²¹⁸ ז"ל: ויאמר אם נא מצאתי חן וכו' כאן דחה את המלאך הנאמר בפ' מפשטים ובקש, הלוא טוב שתלך אתה בקרבנו בעצמך בלא המלאך ושתשרה בקרבנו במקום שריית המלאך כמ"ש כי שמי בקרבנו ותשרה בקרבנו ואמר הטעם כי עם קשה כ"ו וסלחת' כו' משא"כ עם המלאך, כי בתחילה לא ביקש רק בלכתך עמנו עכשיו בקש בקרבנו כי ידוע כי כבודו שורה בקרב המלאך או ישראל וכאן בקש משה דבר גדול וטוב אשר אין אחריו עוד והבטיח לו ית' גם על זה.

דע"ה ח"ב

חטאים גדולים אשר אירעו לאחר חטא המרגלים: הם מעשה קרח, חטא דמי מריבה, חטא דפעור ובנות מואב ומדין, ולמה לא חשבו גם את אלו. אך ע"פ דבריני ניחא, שהרי בכל אלו החטאים אשר היו אחר חטא המרגלים, הרי לא נמצאת בתורה לשון נסיון כלל, שכן מאחר חטא המרגלים, אז נגזר על אותו הדור שלא יכנסו לארץ, הנה לא היה להם מה לנסות עוד את הקב"ה, שהרי נתברר להם מעתה שלא יתקיים עליהם האור הגדול הזה דנהירו דעתיקא, שכן כבר אבדו אותו ע"י עשר הנסיונות אשר היו עד חטא המרגלים, ואין להם מה לנסות עוד בדבר זה. אמנם מה שנאמר על זה לשון נסיון, וכמ"ש (שמות יז ז) ועל נסותם את ה', ובלשון

זוה"ק הנז' ועבידו בנסיונא, וכן כל העשרה נסיונות שניסו אבותינו להקב"ה (אבות פ"ה מ"ד), וכמ"ש (במדבר יד כב) וינסו אותי זה עשר פעמים, ופי' רש"י (בחומש שם), וינסו כמשמעו, כי כן הוא בתהלים (עח יח - כ) וינסו אל בלבבם כו' היוכל אל לערוך שולחן כו' הגם לחם יוכל תת כו', וכן (שם צה ט) אשר נסוני אבותיכם בחנוני כו'. ומכ"ז מוכח שהיו בגדר נסיון ממש, והרי קשה מאד איך אפשר להעלות זאת על הדעת, שהיו מסופקים על יכולתו של הקב"ה אחר שראו כל הנסים וכנ"ל בלשון זוה"ק (בשלה סד ע"ב) ע"ש. ועוד כי התורה העידה (שמות יד לא) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, וכן משבחם הכתוב (ירמיה ב ב) לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה. ועוד כי הרי כל העשרה נסיונות שחושב הגמרא (ערכין טו ע"א), הנה כמעט כולם הם חטאים ממש, ולא נופל עליהם לשון נסיון כלל, אלא לשון חטא או תלונה, וכמו שהעירו גם המפרשים בזה באבות (פ"ה מ"ד), ע' עליהם. ולא עוד, כי הנה אמרו בפדר"א (פרק מב) וכן הוא במכילתא (בשלה פ' י) בפסוק (שמות טו כ) ותקח מרים כו' ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות, ומנין היה להם תופים במדבר, אלא לעולם הצדיקים יודעים ומובטחים שהמקום עושה להם נסים וגבורות, וביציאתן ממצרים התקינו להם תופים ומחולות. והרי לנו כי היו מצפים ובטוחים על הנסים, ואיך שייך לומר עליהם שניסו להקב"ה.

אך הענין בזה הוא, כי הנה הגם שבכל אלו העשרה נסיונות היה בכלם חטא ממש, עכ"ז הנה החטא ממש אשר היה בהם לא נכשלו בזה רק המיעוט שבהם, וכמו שמצינו על הים, שנאמר שם (שמות יד י) ויצעקו בני ישראל אל ה', ואח"כ נאמר (שם יא - יב) ויאמרו אל משה המבלי אין קברים במצרים כו', הלא זה הדבר אשר דברנו אליך כו', ואמרו במכילתא (שם פ' ב) שהוא מה שנאמר (שמות ה כ) ויפגעו את משה ואת אהרן נצבים לקראתם כו' ויאמרו עליהם ירא ה' עליכם וישפוט, ואמרו (נדרים סד ע"ב) כי הם דתן ואבירים. והרי לנו כי אותן שאמרו המבלי אין קברים במצרים היו רק דתן ואבירים, וכן במן (שמות טז כ) ויותירו אנשים ממנו עד בוקר, היו ג"כ רק דתן ואבירים, כמ"ש בשמות רבה (פ' כה ס"י י) ואמרו שם (פ"א ס"י כט) הם שהותירו מן המן הם היו שאמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה, הם שהמרו על ים סוף. וכ"ז הוא מהעשרה נסיונות שחשבו בערכין (דף טו ע"א), ולא היו אלא רק דתן ואבירים לבד, אבל שאר כל ישראל הרי נאמר על הים ויצעקו בני ישראל אל ה' ולא המרו ח"ו, וכן לא הותירו את המן, וכן אח"כ ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט, הרי כתוב בפירוש "מן העם", שהוא רק מקצת מהעם, ע' תרגום יונתן (שם¹²¹⁹). וכן התלונות כולם אשר היה במן ובמים במרה וברפידים, הנה הגם שהתלונה הוא באמת חטא ממש, עכ"ז הנה אין להאשימם על זה ג"כ, וע"ד שאמרו (ב"ב מז ע"ב) שאין אדם נתפס בשעת צערו. וכאשר נדקדק בכל העשרה נסיונות שחשבו בערכין (דף טו ע"א), הנה נמצא כי ח' מהם, הגם שהיו ג"כ חטא או תלונה, עכ"ז הרי אין להאשימם, כי או שלא נכשלו בזה רק מקצת מן העם לבד, או שהיה מחמת לחץ ודוחק גדול אשר אין אדם נתפס על זה, ולא נשאר מכל העשרה כולם רק חטא העגל וחטא המרגלים, וא"כ הרי קשה מה שאמר הקב"ה (במדבר יד כב) וינסו אותי זה עשר פעמים, וכן

¹²¹⁹ ז"ל הפסוק (שמות טז כז): "ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקט ולא מצאו", וז"ל התרגום: והוה ביומא שביעאה נפקו מן רשיעי עמא למילקוט מנא ולא אשכחו.

דע"ה ח"ב

מה שאמר לשון נסיון על זה וכנז. ובאמת כי גם בחטא העגל הנה אמרו בילקוט (פ' עקב רמז תתנ"ב) דכל חטא העגל היו רק הערב רב לבד, וכן הוא בזוה"ק פנחס (רלו ע"א ע"ב) ע"ש. ואמרו שם, כי מה שנאמר בפ' תשא (לב כח) ויפול מן העם כו' כשלושת אלפי איש, היו כולם מן הערב רב (ע' יומא סו ע"ב), אמנם בזוה"ק פ' תשא (דף קצח סע"ב) אמרו סניאין הוו מישראל דאשתתפו בהדיהו בלבא, ועליהם נאמר שם (פסוק כ) וישק את בני ישראל, ואמרו בזוה"ק (פ' תשא קצג ע"א) (קלח ע"ד) כי על זה נאמר (שם פסוק ה) חג לה' מחר דאשקי לון משה למחר, וביתו בההוא ליליא ולמחר אשתכחו נפיהין, ואינון מיין הוו מכשכשין במעיהון כל ליליא ובצפרא אשתכחו מתין, וע"ד חג לה' מחר¹²²⁰, וכמ"ש בעבו"ז (מד רע"א) כי משה רבינו ע"ה בדק אותן כסוטות. וכ"ז היה לאותן דאשתתפו בהדיהו בלבא וכמ"ש ביומא (סו ע"ב) שמח בלבבו בהדרוקן, ועכ"פ הוא כי גם בעיקר חטא העגל היו רק הערב רב, ולא נכשלו בזה מישראל רק מקצת לבד ובמחשבה לבד, וגם הם הרי קבלו עונשם ומיתו ע"י השקאת המים, והרי נשארו שאר כל ישראל נקיים מזה, וא"כ הרי מהו שאמר הקב"ה (במדבר יד כב) וינסו אותי זה עשר פעמים.

אך עומק הענין בכ"ז הוא ע"פ דברינו לעיל, כי הנה נעשה אז ההכנה שיהא כל הנהגת ישראל בנהירו דעתיקא קדישא, שהוא אור התיקון דלעתיד וכדי לתקן את העולם כולו מאז ולהלאה בהתיקון הנצחי, והיה צריך לזה אתערותא דלתתא והוא האמונה והביטחון וכנ"ל, אך ישראל היו תמיד בספק על זה אם שיתקיים האור הזה אצלם מחמת שלא מצאו את עצמם כדאי לזה. והנה הספק הזה היה גורם להם פגם גדול, והיינו כי הגם שרובם היו צדיקים ולא נכשלו בהחטאים דעשרה נסיונות הנו' רק המיעוט שבהם, עכ"ז הנה בזה נכשלו כמעט כולם במה שלא מיחו בעוברי עבירה והעלימו עין מהם, ועשו זה בכוונה ובדרך נסיון. והיינו כי ע"י יתברר אצלם אם שיעמוד עליהם האור הגדול הזה גם בעת חטא ופגם ח"ו, ואז יתברר להם שיתקיים עליהם האור הזה לעולם, והיה להם העלמת עין מלמחות בעוברי עבירה בכוונה ובדרך נסיון, והתנהגו בכ"ז פעם אחר פעם עד עשרה פעמים, ועל זה מתרעם הכתוב ואמר (שם) וינסו אותי זה עשר פעמים. ונמצא כי אין הכתוב מתרעם על החוטאים עצמם, כי החוטאים ממש היו רק קצתם, ואין לענוש בסיבתם את הכלל כולו, כי העולם נידון אחר רובו, כמ"ש בקידושין (מ ע"ב) אלא שנחתם גזר דינם משום שניסו את הקב"ה ובוזה נכשלו רובם כנז.

ובדברינו הללו יהיה ניחא לנו קושיא עצומה אשר יש להקשות במשנה אבות (פ"ה מ"ד) עשרה נסיונות ניסו אבותינו להקב"ה, והם אלו העשרה שחשבו בערכין (טו ע"א) והם כולם עד חטא המרגלים, והרי קשה מאד, כי הלא יש עוד חטאים גדולים אשר אחר חטא המרגלים, והם מעשה קרח וכמבואר בסדר עולם (פרק ח) וע' ב"ב (דף קי"ט ע"א ברשב"ם) וכן שם (במדבר יז ו) אתם המיתם את עם ה', והחטא דמי מריבה, והחטא דפעור, ובנות מואב, ומדין, ולמה לא חשבו גם את אלו, והכתוב אשר אמר וינסו אותי זה עשר פעמים, הרי לא נאמר זה אלא בחטא המרגלים, אבל כל אלו הנזכר הם היו אחר חטא המרגלים,

¹²²⁰ ז"ל בשלימות: "חג ליהו"ה" מחר נבי נבואה בההוא רוח דמזבח דזמין דינא לשריא עליהו. "חג ליהו"ה" למעבד בכו דינא ותלת דינין הוו חד "ויגוף יהו"ה את העם" וחד בבני לוי וחד דאשקי לבני ישראל, והיינו חג דבני לוי ליהו"ה דויגוף יהו"ה מחר דאשקי לון משה וביתו בההוא ליליא ולמחר אשתכחו נפיהין ומתין, ואינון מיין הוו מכשכשין במעיהון כל ליליא ובצפרא אשתכחו מתין. ועל "דא חג ליהו"ה מחר".

תרגום: "חג לה' מחר" ניבא נבואה באותה רוח של מזבח שעתיד הדין לשרות עליהם "חג לה' לעשות בכם דין. ושלשה דינים היו אחד "ויגוף ה' את העם" ואחד בבני לוי, ואחד שהשקה את בני ישראל. והיינו חג של בני לוי, "לה" שויגוף ה', "מחר" שהשקה אותם משה ולנו באותו לילה ולמחר נמצאו נפוחים ומתים. ואותם המים היו מכשכשים במעיהם כל הלילה ובבקר נמצאו מתים. ולכן "חג לה' מחר".

דע"ה ח"ב

ולמה אמר המשנה רק עשרה נסיונות. אך ע"פ דברינו הוא ניהא, כי הרי בכל אלו החטאים אשר היו אחר חטא המרגלים, הרי לא נמצא בתורה עליהם לשון נסיון כלל, כי מאחר חטא המרגלים אשר נגזר הגזרה על כל אותו הדור כולו שלא יכנסו לארץ, הנה לא היה להם מה לנסות עוד להקב"ה, כי הרי נתברר להם מעתה שלא יתקיים עליהם האור הגדול הזה דנהירו דעתיקא, כי כבר אבדו אותו ע"י העשרה נסיונות אשר עד חטא המרגלים, ואין להם מה לנסות עוד, כי הרי נאבד ונסתלק מהם. וכן אמר להם משה רבינו ע"ה בפ' שלח (יד מא – מב) למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח, אל תעלו כי אין ה' בקרבכם, והרי לא היה להם מה לנסות עוד להקב"ה, כי מקודם היה עומד מוכן שע"י האתערותא דלתתא בהאמונה והביטחון יסבבו עליהם הקיום דאור הגדול דנהירו דעתיקא, שיתגלה ויאר להם מעילוי לעילוי ויתוקנו מתיקון לתיקון ע"ד התיקון הנצחי דלעתיד. אך מאחר שלא עמדו בזה, והיו תמיד מסופקים והלכו בנסיון עד עשרה פעמים, הנה אבדו מעתה הקיום דאור הזה עליהם עד לעתיד לבוא, ולכן לא נזכר עוד בתורה לשון נסיון מהם, כי לא ניסו עוד, כי הרי לא היה להם מעתה מה לנסות. וזהו מה שלא חשב המשנה רק עשרה נסיונות לבד, והם כולם עד החטא דמרגלים, כי כל החטאים אשר אחר החטא דמרגלים לא היה בהם החטא דנסיון כלל, כי אותן שנכשלו בהם הרי הוא חטא ממש, ולא נופל עליהם שם נסיון כלל, ואותן שלא נכשלו הרי היו צדיקים גמורים, וגם אותן שנכשלו הרי היו ג"כ רק קצתם וגם (קלט ע"א) נענשו תיכף, ולכן לא חשב המשנה רק העשרה נסיונות לבד, אשר עליהם נאמר (במדבר יד נב) וינסו אותי זה עשר פעמים, והם כולם רק עד חטא המרגלים. ואין הכוונה על החטאים עצמן, כי הם היו רק קצתם, או מחמת לחץ ודוחק, אשר אין אדם נתפס על זה, אלא הקלקול והפגם אשר מזכיר הכתוב הוא רק את הנסיון לבד אשר היה בזה, והיה הנסיון מרובם ככולם, וכמו שהעידה התורה ואמר וינסו אותי זה עשר פעמים, וכן הרי נגזרה הגזרה בשביל זה על כולם ודי בזה.

והנה ע"פ דרכינו למדנו שגם בחטא המרגלים הנה לא נכשלו בעיקר החטא אלא ג"כ רק קצתם לבד, אבל רובם היה כל החטא בזה ג"כ רק במה שלא מיחו ושתקו, והיה שתיקתם בכוונה ובדרך נסיון וכנ"ל, וזהו מה שאמר הכתוב וינסו אותי זה עשר פעמים, ולא הזכיר את עיקר החטא גופא, משום דבזה לא נכשלו גם בחטא דמרגלים אלא רק קצתם, ולכך לא הזכיר אלא את החטא דנסיון, כי בזה נכשלו כולם, שהרי נגזרה הגזרה בשביל זה על כולם, וכמ"ש (במדבר יד נב – נג) וינסו אותי כו' אם יראו את הארץ כו', אבל בעיקר החטא גופא, הנה לא נכשלו גם בזה רק קצתם לבד. והגם שכתוב (שם יד ע"א ע"ב) ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו כו' וילונו על משה ועל אהרן כל בני ישראל ויאמרו כו', אך הוא ע"פ מה שאמרו (עבו"ז יח ע"א) כל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה נענש עליו. ואמרו בשבת (נד ע"ב) פרתו של ראב"ע היתה יוצאה ברצועה כו', לא שלו היתה אלא של שכנתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו. וע"ש עוד (נה ע"א). ובפרט כאן אשר היה שתיקתם בכוונה ובדרך נסיון כנו', לכן מייחס את החטא על כולם, וכן נענשו כולם. אבל באמת הנה עיקר החטא גופא לא היה אלא רק מקצתם לבד גם בחטא המרגלים, ולכך לא נזכר כולם אלא רק הנסיון, ועל זה נגזרה הגזרה על כולם, משום שלא מיחו והיה שתיקתם בכוונה ובדרך נסיון וכנ"ל בכל דברינו.

דרוש ה ענף ה סימן ב

כבר כתבנו שכל מה שניסו את הקב"ה בכל עשרת הנסיונות הנ"ל, היה משום שלא האמינו בעצמם שהם ראויים לכך, ע"ד שאמר אברהם אבינו ע"ה "במה אדע כי אירשנה", וכן ע"ד יעקב אבינו ע"ה שהיה ירא מפני עשו מטעם שמא יגרום החטא, וע"ד סרבנותו של משה רבינו ע"ה. אמנם בכל אלו הקדושים הרי היה כ"ז קודם שראו את חסדו וטובו של הקב"ה בכל אלו הענינים, והיתה יראתם שמא החטא מעכב. אמנם דור המדבר

דע"ה ח"ב

הרי כבר ראו את חסדו וטובו ית"ש במכות דמצרים ובגאולה, לכן היה בהם קלקול גדול על נסותם את ה', ולא עוד אלא שנסיונם גופה הרי היה ע"י חטא, והוא במה שלא מיחו בעוברי עבירה.

אמנם גם לאחר כ"ז, יש באמת לישראל זכות גדולה מחמת ב' דברים העולים בקנה אחד: א) כי המקום היה גורם להם, ב) שכן ישראל ידעו את הסוד דקריעת ים סוף וב' הנשיכין, וידעו את סוד לידת הדינין אשר נתחדשו אז ג"כ, ולכן היו ישראל בפחד ובדאגה תמיד. ועל זה הוא שאמר הכתוב "כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו"ו. והעיקר הוא, שכל הדינין יתהפכו לעתיד לשלהובין דרחימו, ועל ידיהם גופא יתגלה כל הטוב הצפון.

והנה הלכו בנסיון פעם אחר פעם, עד עשר פעמים, כך שהגיע החטא עד הכתר, וע"ד החטא דאדם הראשון. ומשה רבינו ע"ה הרי היה בסוד הזיהרא עלאה דאדם הראשון אשר נסתלק ממנו ע"י החטא. ואילו לא חטאו ישראל, והיה משה נכנס לארץ, היה עומד מוכן שיחזור העולם לתיקונו כמו קודם החטא. המאורע דאדה"ר והמאורע דמשה רבינו ע"ה עם דור המדבר, הם באמת ענין אחד, אלא שזה בכלל וזה בפרט, שכן אדה"ר היה כלל הנשמות כולם, ואח"כ בעת שנעשו ישראל לחלק ה' עמו בפרט. וכל מה שאירע לאדה"ר וישראל הוא בסוד עומק מחשבתו ית"ש העמוקה והנעלמה, ובסוד מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם, ועל הכל נכרת ברית, הרי הוא ברית בין הבתרים, שם הראה הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה את כל ד' הגליות מד' המלכיות. והרי לנו שהוא גזירה כבושה מאז ומקדם. וכן עד"ז במשה רבינו ע"ה בעת מראה הסנה, שגילה לו הקב"ה כל הגזירה דשעבוד מלכיות.

וסוד הדברים הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל דרוש ד' מענף י"ז והלאה, שכל המאורעות אשר בעוה"ז וכל העונשים כולם אשר בעולם הנפשות שלאחר מיתה, תכליתם להוציא את כל תוקף הדינין מן הכח אל הפועל, וע"י העונשים הם מצטרפים מכל הזוהמא חלאה וצחנה, ויהיו הם עצמן סיבת כל הטוב הצפון. אמנם כל זה הוא אילו זכינו שיעשה כ"ז על ידי תורה ומעשים טובים וכפיית היצר הרע מגיבורי כח, וכן היה צריך להיות בענינינו שבדור המדבר, אילו עמדו ישראל בכל עשרת הנסיונות, שיהיה ליבם ונפשם באמונה וביטחון לה' תמיד.

הנה אז היו מתמתקים כל הדינין שנתחדשו בליל ז' של פסח בסוד קריעת ים סוף, היו מתמתקים מאז להיעשות לדינין דקודשא ולשלהובין דרחימו. אמנם מאחר שלא זכו לכ"ז, ולא עמדו בנסיונם, וע"י נסתלק ונסתם מהם האור דאי"ן, אילמלא החטא דמי מריבה, והיה נכנס משה לארץ, עדיין היתה האפשרות להחזיר את התיקון להיות כמקדם, מאחר שנאבד מהם גם זה, ונסתלק מהם גם משה רבינו, הנה אי אפשר עוד היה להשיב את העולם לתיקונו אלא בצירוף כל המאורעות כולם אשר מאז עד ביאת המשיח.

והנה כבר כתבנו כי כל מה שניסו להקב"ה בכל העשרה נסיונות הנ"ל היה זה משום שלא האמינו בעצמם שהם כדאי לזה, והרי היה כ"ז ע"ד היראה שמא יגרום החטא, וע"ד שאמר אברהם אבינו ע"ה (בראשית טו ז) במה אדע כי אירשנה, ואמרו רז"ל (תענית כז ע"ב) אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע שמא ישראל חוטאין לפניך ואתה עושה להם כו', וכן ע"ד יעקב אבינו ע"ה שהיה ירא מפני עשו מטעם שמא יגרום החטא (ברכות ד ע"א), וע"ד סרבנותו של משה רבינו ע"ה שהיה מסרב ללכת בשליחותו של הקב"ה, והיה סרבנותו ג"כ מחמת יראת החטא, והבין וידע שאינו עדיין גאולה שלימה וכנ"ל ענף ד' סי' ד' ה' בארוכה ע"ש. אמנם בכל אלו הקדושים הרי היה כ"ז רק קודם שראו חסדו וטובו של הקב"ה בכל אלו הענינים, והיה יראתם שמא היה החטא מעכב. אבל דור המדבר הרי כבר ראו חסדו וטובו ית"ש בהמכות דמצרים ובכל עיקר הגאולה, הגם שהיו ערם ועריה, וכן הניסים דקריעת ים סוף. ולכן בהם הנה היה קלקול גדול על נסותם את ה' פעם אחר פעם עד עשרה פעמים, ולא עוד אלא שנסיונם גופה הרי היה ע"י חטא, והוא במה שלא מיחו בעוברי עבירה וכנ"ל, ולכן היה נסיונם חטא גדול ונסתלק ונאבד מהם ע"ז כל טוב שהיה מוכן להם.

אמנם הוא כי הנה גם אחר כ"ז, הנה יש באמת זכות גדול על ישראל ג"כ מטעם ב' דברים העולים שניהם בקנה אחד: א', הוא כי המקום היה גורם להם, והוא ע"ד שאמרו (סנהדרין קו ע"א) וישב ישראל בשטים שנתעסקו בדברי שטות, עוד שם מאי לשון רפידים שריפו עצמן מדברי תורה, וכן הוא ע"ד זה מה שנאמר (שמות יז ז) ויקרא שם המקום מסה ומריבה, וכן (במדבר יא לד) ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה, כי בכל חטא וחטא היה המקום גורם להם, כי הזוהמא והטומאה והרע שהיה שוכן באותן המקומות, זהו אשר גרם להם התגברות היצר רח"ל נגד דעתם ורצונם, והוא כמ"ש ב"ה"ק (בשלה דף ס ע"א) אמר ר' שמעון עד דהוו אזלי במדברא אתגלי עליהו רשותא אחרא דשאר עמין, ההוא

דע"ה ח"ב

דשליט במדברא, ואערעו בהו תמן כו' הה"ד ויבואו מרתה כו' כי מרים הם¹²²¹. והוא {קלט ע"ב} כמ"ש בפ' תצוה (קפד ע"א) דלכך הולכים הקב"ה במדבר דאיהו אתר ושלטנו דס"מ הייבא דאיהו דיליה ממש, בגין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה כו' ע"ש¹²²². ולכן בכמה מקומות אשר היה שם שריית הס"מ גדול מאד הנה נכשלו על ידו, וכן הוא הוראת שמותם כמו מרה רפידים שמים וכנו', כי נקראו בשמות הללו ע"ש הטומאה והזהמא והרע שהיה שורה שם, וזהו אשר גרם להם בכל מה שנכשלו.

ענין השני, הוא כי הנה ידעו ישראל היטיב את הסוד דקריעת ים סוף וב' הנשיכין אשר כתבנו לעיל ענף ב' ג' ע"ש בארוכה, והרי ידעו את סוד לידת הדינין אשר נתחדשו אז ג"כ, ועל זה היו ישראל בפחד ובדאגה תמיד, מאחר שידעו שנתחדש בשבילם דינין חדשים ג"כ, ולכן בכל עת שקרה להם עת לחץ ודוחק הנה באו בתלונה תמיד, וכמו במרה (שמות טו כד) וילונו העם, וכן ברפידים (שם יז ב) וירב העם, וכן קודם שניתן להם המן (שם טז ב) וילונו כל עדת בני ישראל, וכן בעת שחזרו המרגלים והוציאו דבה על הארץ (במדבר יד ב) וילונו על משה ועל אהרן, ונאמר (דברים א כח) אנה אנחנו עולים אחינו המסו את לבבנו, כי כאשר היה קרה להם עת לחץ ודוחק היו סבורים שימוגו בזה, כי הוא מהדינין הנשיכין שיתגבר עליהם עד כליה רחמ"ל. והגם שהרי ראו את כל הגילויים הגדולים דשפעת החסדים ג"כ מכל הזיו והנועם דטוב הצפון שנולדו ונתחדשו בשבילם כליל ז' של פסח בסוד קריעת ים סוף וכנ"ל ענף ב' ס' י"א, כי נולדו ונתגלו אז כל טוב הצפון דתקות חמדת ישראל כולו, אך מאחר שידעו את הענין דב' הנשיכין שהוא לידת דינין חדשים ג"כ, וכדי לחדש עי"ז את כח הבחירה אשר בזה תלוי כל השכר והעונש, וכמו שבארנו כ"ז לעיל ענף ב' ס' בג"ד ע"ש, הנה היו ביראה ופחד תמיד שמא יגרום החטא, וימכו בעונם רח"ל, ולכן בכל עת צער ודוחק היו באים במריבה ותלונה למה זה הוציאנו ממצרים.

אמנם הנה על זה אמר הכתוב (ישעיה נה ח) כי לא מחשבותי מחשבותיכם כו' כי גבהו כו', ובירמיה (כט יא) כי אנכי ידעתי את המחשבות אשר אנכי חושב עליהם נאום ה', מחשבות שלום ולא לרעה (ר"ל שגם לידת הדינין שנתחדש אז הם באמת ג"כ לא לרעה רק) לתת לכם אחרית ותקוה, והוא ע"פ מה שבארנו לעיל ענף ב' ס' ב' ע"ש ותבין. והעיקר הוא כי כל הדינין כולם הם עצמן יתהפכו לעתיד לשלהובין דרחימו, ועל ידיהם גופא יתגלה אז כל טוב הצפון, וכמו שמתבאר סוד הדברים בזה לעיל דרוש ד', וכן בספר הקדו"ש שער ו'. והרי היה כל לידת הדינין ג"כ רק לאחרית ותקוה. והנה על כ"ז מתרעם הכתוב (תהלים קו ז) ואמר אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך, כי לא השכילו לדעת על כל סוד לידת הדינין שהוא רק לטובתם, והיו ביראה ופחד תמיד שמא יגרום החטא, והיו באים בתלונה. וגם הצדיקים שבהם אשר לא באו בתלונה, הנה נכשלו הם ג"כ מה שבאו בנסיון, ועי"ז לא מיחו בעוברי עבירה וכנ"ל ס' א'. (והוא מה שנודע כי גם במעשה העגל הנה לא מיחה אלא חור בלבד, וכמ"ש סנהדרין ז ע"א) וכן הוא בשמו"ר (פמ"א ס' ז) ויק"ר (פ"י ס' ג) ובכ"מ. אמנם במדרש בהעלותך (ט"ז ס' כא) מבואר שגם הע' זקנים מיחו בהם ג"כ, ומשמע כי מדרשים חלוקים הם, וע"ש (ט"ז ס' כד), אבל עכ"פ הוא כי שאר כל ישראל הנה לא מיחו בהם והוא מטעם נסיון וכנ"ל ס' א').

¹²²¹ ז"ל בשלימות: אמר רבי שמעון, עד דהוו אזלי במדברא אתגלי עלייהו רשותא אחרא דשאר עמין, ההוא דשליט במדברא ואערעו בהו תמן. חמו ישראל דלא הוה ההוא זיוא יקרא דמלכיהון, הדא הוא דכתיב "ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה" מאי טעמא, "כי מרים הם". תרגום: אמר רבי שמעון, עד שהיו הולכים במדבר התגלתה עליהם רשות אחרת של שאר העמים, אותו ששולט במדבר ופגש בהם, שם ראו ישראל שזה לא היה אותו זיו כבוד מלכם, זהו שנאמר "ויבאו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה" מה הטעם "כי מרים הם".
¹²²² עי' לעיל הערה 198.

דע"ה ח"ב

והנה הלכו בנסיון פעם אחר פעם עד עשר פעמים, והגיע החטא עד הכתר שהוא מחשבה סתימאה, מוחא סתימאה, שהוא א"א, וע"ד החטא דאדם הראשון, וכמ"ש בתיקונים (תיקון סט דף קיה ע"ב) במחשבה איהי י', עליה אתמר וינסו אותי זה עשר פעמים, ושם בתיקון ס"ד (דף קי סע"ב) דהו ישראל עבדין מעשה אבותיהם בידיהם, ואמרו בזוה"ק (בראשית כח ע"א) אמר ר' אלעזר והא מאן יהיב עובדא דאדם בישראל ובמשה [כי משה רבינו ע"ה היה מסוד הזיהרא עלאה¹²²³ דאדם הראשון אשר נסתלק ממנו ע"י החטא, ואלו שלא חטאו ישראל, והיה נכנס משה לארץ, היה עומד מוכן שיחזור מאז העולם לתיקונו כמו קודם החטא. אבל ע"י העשרה נסיונות שניסו להקב"ה הגיע הפגם עד המחשבה מ"ס, וכמו החטא דאדה"ר כמבואר בתיקונים שם, ונאבד מהם משה רבינו ע"ה, שהוא [קלט ע"ג] הזיהרא עלאה וכמו המאורע דאדה"ר]. והשיב לו ר' שמעון כי הוא בסוד מגיד מראשית אחרית, כי המאורע דאדה"ר והמאורע דמשה רבינו ע"ה עם דור המדבר, הם באמת שניהם ענין אחד, אלא שזהו בכלל וזהו בפרט, כי אדה"ר הרי הוא היה כלל כל הנשמות כולם, והיה תחילת בריאתו ומדרגתו ברום גבוהים, ע"ש סוף מעשה במחשבה תחילה (ע"י תיקון ז ע"א), וכן היה אח"כ בפרט בעת שנעשו ישראל לחלק ה' עמו, הנה העלה אותם על גפי מרומי קרת (משלי ט ג)¹²²⁴, וכמ"ש (שמות יט ד) ואשא אתכם על כנפי נשרים, וכן (דברים לב יג) ירכיבהו על כנפי ארץ, והוא ג"כ בסוד סוף מעשה במחשבה תחילה, וכן ע"ש יסודם ותכליתם, כי יסוד כל הבריאה כולה ויסוד ישראל, הנה הם בהאור הגנוז אשר משם הוא הזיהרא עלאה דאדה"ר ומשה רבינו ע"ה שהוא שורש ישראל וסיבתם, וכן שם הוא תכליתם אשר לעתיד לבוא, ולכן נתגלה להם בתחילה כדי שיידעו מה שהם ומה שהוכן להם. אך לא שמחו בו הרבה ונסתלק מהם תיכף, כי בזה הודיעם ונתברר להם שרצונו ית"ש הוא שיסובב את גילוי עליהם ובהם רק ע"י מעשיהם ומאורעותיהם, וכל מה שאירע לאדה"ר ולישראל הנה הוא הכל מסוד עומק מחשבתו ית"ש העמוקה והנעלמה, והם הכל מסוד (תהלים טו ה) מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם, כמ"ש במדרש תנחומא (פ' וישב פרק ד) פסוק ויוסף הורד מצרימה, ע' לעיל דרוש ד' ענף י"ז י"ח בארוכה, ושם ענף כ"ו סי' ב', כי הכל הוא באמת רק בגזרה ממנו ית"ש, וכמו שאנו רואין שכבר נגזר על כל זה מאז ומקדם. וגם נכרת ברית על כ"ו, והוא ברית בין הבתרים, ששם הראה הקב"ה לאברהם אבינו ע"ה כל הד' גליות מהד' מלכויות וכמבואר בבראשית רבה (פמ"ד סי' טו וסי' יז) (והד' מלכויות הם בפרטות שמונה, והם בבל כשדים, מדי פרס, יון מוקדון, ישמעאל אדום, כמ"ש במדרש תהלים (מזמור ו סי' ב) ע"ש) וכן נרמז אלו הד' גליות גם ביום ראשון דמעשה בראשית, והוא בפסוק (בראשית א ב) והארץ היתה תוהו, וכמ"ש בב"ר (פ"ב סי' ד). והרי לנו שהוא גזירה כבושה מאז ומקדם, והוא מכבשי דרחמנא¹²²⁵, ובסוד (מנחות כט ע"ב) כך עלה במחשבה לפני. וכן אמרו בב"ר (ס"פ עז ט"ג) בפסוק (בראשית לב כה) ויגע בכף ירכו, נגע בצדיקים ובצדיקות בנביאים ובנביאות כו', ואיזה זה דורו של שמד. וכן עדי"ז במשה רבינו ע"ה בעת מראה הסנה, הנה גילה לו הקב"ה כל הגזירה דשעבוד מלכויות, וכמ"ש (ברכות ט ע"ב) אהיה אשר אהיה א"ל

¹²²³ ע"י שער הגלגולים הקדמה ז' וז"ל, כשחטא אדם הראשון, נסתלקה ממנו זיהרא עלאה, כנזכר בזוהר בסתרי תורה פרשת קדושים (פג ע"א), והיא בחי' נרנח"י מעולם האצילות [ע"י לעיל לא ע"א, דהיינו נרנח"י של עכשיו שהוא נר"נ של אז (ע"י שער הגלגולים הקדמה טו שזה נר"נ ולא נרנח"י, וע"י ע"ח שער קל"י נגה פרק ד' דהיינו רוח ונשמה דאצילות)], כי כל זה נקרא זיהרא עלאה.

¹²²⁴ ע"י זהר משפטים קו ע"א.

¹²²⁵ ע"י לעיל הערה 436.

דע"ה ח"ב

הקב"ה למשה לך אמור להם לישראל אני הייתי עמכם בשעבוד זה ואני אהיה עמכם בשעבוד מלכות.

והרי מבואר מכ"ז כי כל הגליות כולם וכל המאורעות כולם אשר עברו על אבותינו ועלינו עד ביאת המשיח, הנה הם כולם בגזרה מאז ומקדם, ומה שנעשה ונתהוה כל מאורע רעה וכל צער ותלאה ע"י איזה חטא ועון רח"ל, ואמרו (שבת נה ע"א) אין מיתה בלא חטא ואין יסורין בלא עון, ע' לעיל דרוש ד' ענף י' סי' ג', הנה הוא הכל בסוד נורא עלילה על בני אדם, וכמ"ש במדרש תנחומא פ' וישב הנז, והם כולם מנפלאות תמים דעים ית"ש אשר לו נתכנו עלילות. ועל כל זה נאמר (תהלים צב ו) מאד עמקו מחשבותיך, ושם (תהלים מ ו) נפלאותיך ומחשבותיך אלינו, וכן ירמיה (כט יא) כי אנכי ידעתי את המחשבות אשר אנכי חושב עליכם כו' וכנ"ל, ואין לידע ערכה ואין להבין דרכה וצדיק באמונתו יחיה.

וסוד הדברים הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל דרוש ד' מענף י"ז והלאה, כי כל המאורעות כולם אשר בעוה"ז וכל העונשים כולם אשר בעולם הנפשות שהוא לאחר מיתה, הנה הם כולם להוציא את כל תוקף הדינין מן הכח אל הפועל, וע"י העונשים הנה הם מתצרפים כולם ומתלבנים מכל הזוהמא חלאה וצחנה, ויעשו הם עצמם לרשפי אש שלהבת יד¹²²⁶, שלהובין דרחימו דינין דקודשא, ויהיו הם עצמן סיבת כל טוב הצפון, יין המשומר בענביו¹²²⁷, ושכר כל עוה"ב. אך אלו שזכינו שיעשה כ"ז ע"י תורה ומעשים טובים וע"י כפיית היצר הרע, מגיבורי כח עושי דברו, וכן בעניינינו בדור המדבר, אלו שעמדו בכל העשרה נסיונות להיות לבם ונפשם בהאמונה והביטחון לה' תמיד וכנ"ל ענף ד', הנה אז היו מתמתקים כל הדינין אשר נולדו ונתחדשו (קלט ע"ד) בליל ז' של פסח בסוד קריעת ים סוף, היו מתמתקים ומתבסמים מאז להעשות לדינין דקודשא ולשלהובין דרחימו, והיה עומד ומתקיים עליהם הגילוי דאור הגנוז, שהוא הנהירו דעתיקא ע"י משה רבינו ע"ה, אשר כבר זכו אליו כברית אבות מעת הגאולה, ואח"כ במתן תורה אם שהיו זוכים להלוחות הראשונות היה נקנה בהם אותו האור לקנין עולם, והיה נעשה עצמותם זך ומצוחצח בדיוקנא דמלאכין עלאין דלעילא וכמ"ש בזוה"ק (משפטים קיד רע"א), כי היה נעשה גופם מאז כמו לאחר התחייה דלעתיד, וכן היה מתתקן על ידיהם העולם כולו מתיקון לתיקון ומעילוי לעילוי, וכמו התיקון דלעתיד. אבל מאחר שלא זכו לכ"ז ולא עמדו בנסיונם, וניסו להקב"ה פעם אחר פעם עד עשרה פעמים, והגיע הפגם עד המחשבה שהיא י', כי כל חטא האדם הוא מגיע לפי מדרגתו ושורשו, ולכן לפי מדרגתם הגיע החטא עד המ"ס, וכמו החטא דאדה"ר, ועי"ז הנה נסתלק ונסתם מהם האור דאי"ן, ור"ל שנתמעט ונצטמצם והיה עומד עליהם מאז ולהלאה רק בהעלם גדול ע' פ' תשא (קצג סע"ב קצד ע"א¹²²⁸). וכל הג'

¹²²⁶ עי' לעיל הערה 112.

¹²²⁷ עי' ברכות לד ע"ב, ועי' גר"א (בתיקונים דף מ"ז ע"א).

¹²²⁸ ז"ל: כגוונא דא, עד לא חאבו ישראל בשעתא דקיימו ישראל על טורא דסיני אתעבר מנייהו וזהמא דהאי חויה, דהא כדין בטול יצר הרע הוה מעלמא ודחו ליה מנייהו, וכדין אתאחידו באילנא דחיי וסליקו לעילא ולא נחתו לתתא, כדין הוו ידעין, והוו חמאן אספקלריאן עלאין ואתנהרן עינייהו וחדאן למנדע ולמשמע, וכדין חגר לון קודשא בריך הוא חגירין דאתון דשמא קדישא דלא יכיל לשלטה עליהו, האי חויה ולא יסאב לון כבקדמיתא, כיון דחטו בעגלא, אתעברו מנייהו כל אינון דרגין ונהורין עלאין, ואתעבר מנייהו חגירו מזיינין דאתעטרו משמא קדישא עלאה ואמשיכו עלייהו חויה בישא כמלקדמין וגרימו מותא לכל עלמא ולבתר מה כתיב, "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו". תא חזי, מה כתיב בקדמיתא "וירא ישראל את היד הגדולה" (שמות יד לא) וכלהו חמאן זהרין עלאין אתנהרין באספקלריאה דנהרא, דכתיב "וכל העם רואים את הקולות" (שם כ טז) ועל ימא הוו חמאן ולא דחלין, דכתיב "זה אלי ואנוהו" לבתר דחבו פני הסרסור לא הוו יכלי למחמי מה כתיב "וייראו מגשת אליו". ותא חזי מה כתיב בהו "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חרב" דאתעברו מנייהו אינון מזיינין דאתחברו בהו סטורא דסיני, בגין דלא ישלוט בהו ההוא חויה בישא. כיון דאתעבר מנייהו, מה כתיב, ומשה יקח

דע"ה ח"ב

מתנות דמן ובאר וענני כבוד שהיה נשאר להם כבתחילה, הרי היו רק בזכות משה אהרן ומרים, אך עכ"ז הנה אילולא החטא דמי מריבה, והיה נכנס משה לארץ, היה עדיין האפשרות להחזיר התיקון כמקדם, והיה מתתקן העולם מתיקון לתיקון מעת ביאת הארץ ולהלאה, אבל מאחר שנאבד מהם גם את זה, ונסתלק מהם משה רבינו ג"כ, הנה אי אפשר עוד להשיב את העולם לתיקונו אלא רק בצירוף כל המאורעות כולם אשר מאז ולהלאה עד ביאת המשיח. וכל הנסים גלויים אשר נעשה אח"כ בביאת הארץ ובבנין בית המקדש היה ג"כ רק באור המצומצם, ולכך לא ניתן להם אלא רק ארץ ז' אומות ולא עשרה אומות כהבטחתו ית"ש בברית בין הבתרים, ע' רש"י (שם פסוק יט) והוא במדרש ב"ר (פמ"ד ס' כג) והם קיני קניזי וקדמוני, שהם אדום עמון ומואב, שלא ניתן להם עד לעתיד לבוא. כי לא היה זה עדיין ירושה שלימה ולא גאולה שלימה משום שנסתם מהם הגילוי דאור הגנוז מעת פטירת משה רבינו ע"ה, ולא יוחזר לנו מעתה אלא רק בביאת המשיח, והוא ג"כ ע"י סוד ברית אבות וישראל, שהוא בתר"ך עמודי אור אשר ברישא חוורתא¹²²⁹, רישא דאי"ן, והוא מה שנאמר (יחזקאל טז ס) וזכרתי אני את בריתי אותך כו' והקימותי לך ברית עולם.

ובזה נשלם דברינו בדרוש זה ונשלם הספר תהלה לאל ית"ש יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים, היום יום ו' עש"ק סדר נצבים וילך כ"ד לחודש אלול דשנת תרס"ט, שנת ששים ושמונה לימי חי, כי נולדתי שנת תר"ב אור ליום שבת קודש, י"ב טבת יאריך השית"ש ימי ושנותי להשלים חפצי ותשוקתי ותקותי ממנו ית"ש למען שמו יתברך ויתעלה אמן ואמן.

ומעתה הנה אומר לפניו ית"ש ברוך שהחיינו וקימנו והגיעני עד הלום להתחיל ולסיים ספר הנורא הזה אשר כמה רזי עולם גלויין בו, ועוד כמה סתרי תורה אשר הבויין בו. ויהי רצון שאזכה להוציאו לאור עולם וכן שאר ספרי קודש שהנני ה', שהם ספר הכללים וחלק הביאורים, והם ג"כ ספרים נוראים גדולים בכמותם ועוד יותר באיכותם, ונזכה להיות דבקים בו ית"ש תמיד בזה ובבא וכמו שכתוב (דברים ד ד) ואתם הדבקים ביהוה אלהיכם חיים כולכם היום.

את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה. אמר רבי אלעזר, מאי האי קרא לגבי האי, אלא כיון דידע משה דאתעברו מנייהו דישראל אינון זיינין עלאין, אמר הא ודאי מכאן ולהלאה חויה בישא ייתי לדיירא בינייהו ואי יקום מקדשא הכא בינייהו יסתאב.

תרגום: כמו זה טרם שחטאו ישראל בשעה שעמדו ישראל על הר סיני הועברה מהם זוהמתו של הנחש הזה, שהרי אז בטול יצר הרע היה בעולם ודחו אותו מהם, ונאחזו בעץ החיים ועלו למעלה ולא ירדו למטה, אז היו מכירים והיו רואים את האספקלריות העליונות ועיניהם הוארו ושמחו להכיר ולשמוע ואז חגר אותם הקדוש ברוך הוא בחגורות של אותיות השם הקדוש שלא יוכל לשלט עליהם הנחש הזה ולא יטמא אותם כבראשונה. כיון שחטאו בעגל הועברו מהם כל אותן הדרגות והאורות העליונים, והועברה מהם חגורת כלי הזין שהתעטרו מהשם הקדוש העליון, והמשיכו עליהם את הנחש הרע כמקדם וגרמו מות לכל העולם. ואחר כך מה כתוב, "וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו" בא וראה מה נאמר, בראשונה "וירא ישראל את היד הגדולה" וכולם ראו את הזהרים העליונים נאורים באספקלריה המאירה, שנאמר "וכל העם רואים את הקולות" (שם כ) ועל הים היו רואים ולא פוחדים שנאמר "זה אלי ואנוהו" אחר שחטאו, פני הסרסור לא היו יכולים לראות, מה נאמר "וייראו מגשת אליו". ובא וראה, מה נאמר בהם "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב" שהועברו מהם אותם כלי זין שהתחברו בהם כדי שלא ישלוט אותו הנחש הרע. כיון שהועברו מהם מה נאמר "ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה" אמר רבי אלעזר, מה הפסוק הזה לזה, אלא כיון שידע משה שהועברו מישראל אותם כלי זין עליונים, אמר הרי ודאי מכאן ולהלאה הנחש הרע יבא לדור ביניהם ואם יעמוד המקדש כאן ביניהם יטמא.

¹²²⁹ עי' הערה 253.

דע"ה ח"ב

התבונן בפסוק זה ותראה כי הוא כולל כל רזא דמהימנותא, כי הר"ת שבו הוא גימט' מ"ז, כמספר הויה אהיה, שהם או"א, והס"ת הם ששה ממי"ן סתומין וה' תתאה, והוא ו"ק ומלכות שהם זו"ן, וכל מ' סתומה הרי הוא ג"כ ו"ק¹²³⁰, והוא כנודע שכל א' מהו"ק הוא כולל כל הו', ובסוד (ישעיה מ כו) מ"י ברא אל"ה. והרי הוה הר"ת והס"ת או"א וזו"ן. וכן הוא עוד כי הס"ת הוא גימט' רמ"ה והוא כמספר ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן אח"ד, כי הם כולם אחד ע"י א"ס המייחדם, וכמ"ש אליהו זל"ט (תיקו"ז יט ע"א) ואנת הוא דקשיר לון ומייחד לון, והוא ע"י יחודו ית"ש בהם תמיד, ובכ"ז הם דבוקים ישראל לעולם, ולכן נאמר (דברים לג כט) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע ביהוה.

¹²³⁰ עי' ע"ח שער הזווגים פרק ד' שמ' סתומה היא רמז לתבונה, וממילא הכוונה כאן הוא לפנימיות הו"ק.

דע"ה ח"ב

{קמ ע"א}

דרושים נוספים לספר הדע"ה

אמר המחבר אחר שסימתי את ספר הדעה, שהוא ספר אחד מחלקי הדרושים שחנני הקב"ה, הנה ראיתי כי היות שחנני הוא ית"ש ברוב חסדו וטובו לחדש איזה דרושים ג"כ בהיותי עוסק בחלק הביאורים (אשר אני עומד בו עתה בנקודות פ"ב), והם ד' דרושים: אחד, הוא דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח שחדשתי אותו בהיותי עוסק בטנת"א פ"ה. ואחד, דרוש ע"ן הדעת בהיותי עוסק בעקודים פ"ב. ואחד, דרוש מיעוט הירח שחדשתי אותו בהיותי עוסק בשער מטי ולא מטי פ"ג. ואחד, דרוש ספיקות עגולים ויושר במה שמסתפק הרח"ו ז"ל בזה הרבה בשער התיקון פ"ד ועוד בכמה מקומות, וקבעתי אותו בחלק הביאורים בסוף שער דרושי עגולים ויושר. אמנם ראיתי כי באשר שהם כולם דרושים מיוחדים בפנ"ע ומסתעף כל א' לכמה סעיפים, ורוב דברים נאמרו בו הנה ראוי הוא לקבוע להם מקום בחלק הדרושים ולא בחלק הביאורים, ולזאת לקחתי אותם משם וקבעתי אותם כאן בסוף ספר הדע"ה ובשם דרושים נוספים, כי אינם מכלל דרושי עולם התורה אלא הם דרושים בפנ"ע הנדרש כל א' על עניינו. אמנם הנה לא סדרתי אותם מחדש כי כשל כחי לזה, והנחתי אותם כמו שהם כתובים לפני זה כמה שנים, ובאותו הלשון אשר הם בחלק הביאורים, ולכן אל תתמה אם תמצא כתוב בהם איזה ציונים אשר אין להם מקום כאן כלל, וכגון כנ"ל בפ' כו' ובאות כו', כי הם מהלשון אשר בחלק הביאורים. וכן אל תתמה ג"כ אם תמצא בהם, ובפרט בדרוש ע"ן הדעת, כמה דברים אשר הם לעיל בספר הדע"ה בפנים חדשות ובתוספות אור וברכה הרבה, כי אותן דרושים הנוספים כאן שהם מחלק הביאורים, הנה כתבתי אותן כמה שנים קודם שכתבתי את המהדורא בתרא של ספר הדע"ה. אמנם עכ"ז הנה ישנם כמה חידושים ודברים נעלמים הנמצא בהם באותן הדרושים הנוספים כאן ואינם בספר הדע"ה, וישנם חידושים בכל א' מהם, ובא זה ולימד על זה, ושניהם כאחד טובים, וע"ד שאמרו בברייתא דל"ב מדות מדה ט"ו, דברי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר, וראיתי צורך להודיע את כ"ז בהקדמת הדברים ומעתה נתחיל בסידורם בעהית"ש.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח

זה לשוני שם בחלק הביאורים שער טנת"א פ"ה אות נ"ד בדברי הרב שאמר שם, ובזה תבין היות גבורות מנצפ"ך נקבות, וגבורות ש"ך ניצוצין שהם הבל דגרמי זכרים עכ"ל. והוא במה שאמר שם הרב לעיל שהגבורות מנצפ"ך הם האימא¹²³¹, והש"ך ניצוצין הם מחכמה אבא. אמנם ראיתי כי דברי הרב ז"ל בזה הם צריכים ביאור מכמה פנים, ובאשר שיתארכו הדברים נחלקהו בסדר סימנים כדי ליתן רווח להמעייין.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח סימן א

מש"כ בע"ח (טנת"א פרק ה') וז"ל, ובזה תבין היות גבורות מנצפ"ך נקבות, וגבורות ש"ך ניצוצין שהם הבל דגרמי דכורין, ע"כ.

וצ"ע בזה ד' ספיקות: א) איזה לימוד חדש יוצא לנו מזה, הרי כבר נתבאר שהש"ך ניצוצין נפקין מחכמה הרי הוא אבא, והמנצפ"ך הכפולים, הרי הם ה"ג, יוצאים מבינה. ואיזו הבנה חדשה נולדה שעל כן נקט בלשון 'ובזה תבין'. ב) קשה מש"כ שהש"ך ניצוצין שרשם בחכמה, הרי נודע שמציאות הניצוצין הם רק מבחי הנוקבין, שכן הם באים מהאורות דמלכין קדמאין שמתו ונשארו ניצוצין מהאורות בשברי הכלים. ג) מש"כ שהש"ך ניצוצין באים מחכמה אבא, הרי יש כמה וכמה ענינים שונים בש"ך, גם בחכמה גם בבינה. ואם כן יש בהם דכורין ונוקבין כאחד. וכן במנצפ"ך יש דכורין ונוקבין, שכן יש מנצפ"ך היוצאים מכל י"ס. ד) קשה, שכן מכמה דרושים משמע שעיקר המנצפ"ך הוא מב' עטרין דדעת וזהו ענין הכפילות שבהם, והם נמשכים דווקא לאחר התיקון ועל ידיהם הוא הויית כל הפרצופים. אמנם הש"ך ניצוצים הם מה שנשארו בשברי הכלים דמלכין

¹²³¹ נדצ"ל מאימא.

דע"ה ח"ב

קדמאין, והם נתקנים על ידי המנצפ"ך. ואם כן, איך אפשר לומר שהם בבחינת זה לעומת זה והם דו"ן. הנה נמצאים בדבר זה סתירות רבות, שכן פעם אמר שהש"ך הם דכורין והמנצפ"ך הם נוקבין, ופעם אמר שהפ"ר הם דכורים והש"ך הם נוקבין.

והנה הרח"ו נשאר בצ"ע על כל הנ"ל, ובמק"א אמר כי לשניהם ענין א', אלא שרפ"ח באים מד' השמות ע"ב דחגת"ם, והם יותר גבורות, ונתחברו בהם ל"ב השמות אלקים שהם ממוח החכמה ונמתקו ע"ז מעט ונתקנו קצת ונעשו לש"ך, ואילו פעם אחרת אמר שהש"ך הם הכלים והרפ"ח המה ניצוצי האורות. וכן יפול ספק בענין הפ"ר, אם הם ענין אחד עם הש"ך ורפ"ח, או שמא הם זולתם. שכן פעם אחת אמר שהש"ך הם דכורין והפ"ר הם נוקבין, ובמקום אחר אמר להיפך. וכן פעם אמר שהפ"ר הם יותר גבורות מהש"ך והם נמתקין ע"י הש"ך, ופעם אמר להיפך.

הנה מה שאמר הרב "ובזה תבין כו" הרי לכאורה איזה לימוד חדש ואיזה ידיעה ותועלת יוצא לנו מהבנה הזאת, ור"ל כי לאיזה צורך כפל לנו הדברים ואמר ובוזה תבין כו' אחרי שהרי כ"ו כבר מבואר בדבריו לעיל, שהש"ך ניצוצין הם נפקין מחכמה שהוא אבא, והמנצפ"ך הכפולים, שהם ה' גבורות, הם יוצאים מהאש דהבינה וכנ"ל אות מ"ל מ', א"כ הרי לאיזה צורך כפל הדברים ואמר לנו "ובזה תבין כו", הרי הם כבר מפורשים לעיל.

ב', גם בעיקר הדברים, הרי לכאורה קשה, כי הגם שהאמת הוא שהש"ך ניצוצין שרשם הוא מחכמה וכנ"ל אות מ"ו, עכ"ז הרי נודע הוא שמציאות כל הניצוצין הנה כולם הם רק מבחי' נוקבין, כי הרי הם מהאורות דהמלכין קדמאין אחר שמיתו ונשברו הכלים ונשארו ניצוצין מהאורות בהשברי כלים כנודע וכנ"ל אות מ"ו בארוכה. וכל המלכין קדמאין הרי הם כולם מהמלכיות דב"ן, שהם כולם נוקבין כנודע. ור"ל כי הגם שהיו ב' מיני מלכים, מלכי עגולים ומלכי יושר¹²³², והם הדו"ן דעולם הנקודות, ובכל א' היה בחי' הש"ך ניצוצין, אך הנה גם המלכי יושר אשר בעולם הנקודות היו נחשבים הם לבחי' דוכרין להמלכי עגולים, עכ"ז הרי היו גם הם רק מהמלכיות דהב"ן, והם ג"כ מכל בחי' הנוקבין לאחר התיקון, וכמו שבארנו כ"ז בספר הדע"ה ח"א דרוש ד' סי' מ"ו ובכ"מ שם בארוכה. וא"כ הרי הוה גם הש"ך ג"כ רק נוקבין לבד.

ג', גם בעיקר הענין אשר אמר לעיל דהש"ך ניצוצין הם מחכמה אבא, הרי נודע הוא כי ענין הש"ך הם נפרטים לכמה בחי', וישנם נ' מיני ש"ך, והנה הם הן בחכמה והן בבינה וכמ"ש בכוונת ספי' העומר (בשעה"כ דף פה ע"ד), וע' עוד שער רפ"ח (פרק ה), וכנודע כ"ז. וא"כ הרי ישנם ג"כ כמה בחי' ש"ך שהם נוקבין ג"כ, כי אלו אשר שרשם מחכמה הוא מל"ב נתיבות חכמה (ס"ו פ"א מ"א) אשר כל א' הוא כלול מ', והם ש"ך. ואלו אשר שרשם מבינה, הם מל"ב שמות אלהים¹²³³. ועכ"פ הוא כי ישנם ש"ך שהם דכורין וישנם ש"ך שהם נוקבין. וכן עד"ז המנצפ"ך, הם ג"כ דכורין ונוקבין, כי המנצפ"ך הם כפולים, והם חו"ג כמ"ש בדרושי הצלם (ריש דרוש ב), ושרשם הוא מג' הויו"ת דמלך מלך ימלך¹²³⁴, שהוא גימ' ר"פ, מנצפ"ך, ואמרו בזה"ק (בראשית לד ע"א) ה' מלך וקמ ע"ב} דא עלמא עלאה (הכולל כל הג"ר), ה' מלך דא ת"ת (הכולל הג"ת), ה' ימלוך דא ארון הברית (הכולל גה"י), ע' הגר"א ספר יצירה (פ"א משנה א אופן ג¹²³⁵), והרי הוה המנצפ"ך

¹²³² עי' אריכות בענין זה בדע"ה ח"א דרוש א' סימן ה' אות א'.

¹²³³ עי' זוהר פקודי דף רנ"ד ע"ב, ותז"ח לה ע"ג, ועי' ביאור הגר"א על ס"י בתחילתו.

¹²³⁴ ועי' בהגר"א על ספד"צ ד ע"ב בהגה"ה וסודן [של "ביה סליקו וביה סלקין דלא הוו והוו ויהוויין"] ז"ל, מְלֶךְ מְלֶךְ יְמֶלֶךְ, דלא הוו מְלֶךְ, והן ג' הויו"ת שבמ"ס, וכן ה"ה והו"ה ויה"ה ג' הויו"ת, והן מנצפ"ך בוצינא, ע"כ. וז"ל גליונות הלש"ו שם: כי מלך מלך ימלוך הוא גי' פ"ר כמנין מנצפ"ך, והוא משום שכל התגלות הוא הכל בבחי' גבורות אשר יעלו כולם בבחי' מ"ן לעילא לעילא, בסוף תיקון האחרון והבן.

¹²³⁵ ג ע"ד, ז"ל: והנה שם י"ב הוא ג' הויות ה' מלך כו' בניקוד מלך כידוע. והנה הם מעידין על אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים (ישעיה מד ו) וכמ"ש בתיקונים, והנה הוה והיה ויהיה הם אותיות ג' הויות, וכן הוה הוה הוה ויהיה נקודתם מְלֶךְ מְלֶךְ יְמֶלֶךְ רק שנתחלף ראשון עם אחרון בסוד (לקמן משנה ז) נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן בסופן. והן עשר אותיות ע"ס, והן י"ב כי

דע"ה ח"ב

ג"כ מכל הי' ספי' שהם דו"ן, שהרי הם חו"ג כנו'. ועכ"פ הוא כי הן הש"ך והן המנצפ"ך הנה ישנם בכל א' הן דכורין והן נוקבין. וע' עוד בענין מנצפ"ך בנסירה (פרק א) ובכוונת ראש השנה (שעה"כ דף צח ע"ד) שמבואר שם כי נמשכין מן אבא ב' מיני מנצפ"ך כו' ע"ש כל הענין. והרי מבואר הוא כי המנצפ"ך נמשכים ג"כ מאבא, ומקבל הבינה כל המנצפ"ך רק מאבא, וא"כ הרי הוה המנצפ"ך ג"כ רק מבחי' זכר.

ד', כי מכמה דרושים הנה משמע שעיקר המנצפ"ך הם ב' עטרין דדעת, וזהו מה שהמנצפ"ך הם כפולים כנו', והם נמשכים לאחר התיקון, כי על ידיהם הוא הויית כל הפרצופים, וכן כל שפע החיות והקיום. אבל הש"ך הם הניצוצין מהמלכין קדמאין שנשארו בהשברי כלים, והם מתתקנים ועולים ע"י המנצפ"ך. וא"כ הרי מה שמגביל הרב כאן את המנצפ"ך לעומת הש"ך ואמר שהם זה כנגד זה, והם דו"ן, הרי אין ענינם דומה, ואין מציאותם שוה, כי מציאות המנצפ"ך הוא מתחדש תמיד והוא נובע מאור הדעת עלאה, רזא דמתקלא, שהוא מבוע דלית ליה פסק (זהר פנחס רמח ע"ב), אבל הש"ך הם רק הניצוצין הראשונים אשר הם נעשו רק ע"י מיתת המלכים ושבירת הכלים. והרי נמצא כי עיקרן דהש"ך ועיקרן דהמנצפ"ך אין ענינם שוה זה לזה כלל להעלות אותם במאזניים יחד, כי זהו מיתת המלכים, וזהו מתיקון המלכים.

ה', כי כאשר נתחקה ונתקור בדברי הרב, הנה נמצא בזה סתירות רבות, וכמו שהעירו בזה המפרשים כולם. כי כאן אמר שהש"ך הם דכורין והמנצפ"ך הם נוקבין, וכן הוא לקמן בשבירת הכלים (סוף פרק ז) שאמר שהפ"ר הם מזהב"ן ונעשים לש"ך ע"י השם מ"ה ע"ש, וכן אמר ג"כ בשעה"כ (בכוונת השיבה שופטינו דף לו ע"ג) וכן הוא בפע"ח (שער השופר פ"א). אבל בשער רפ"ח (פרק ה) ובשעה"כ (דף צ ע"ב) ביחוד נוצר חסד לאלפים ובמבוי"ש (שע"ב ח"ג פ"ח), הנה שם ושם אמר להיפך שהפ"ר הם דכורין והש"ך הם נוקבין.

וכבר עמד הרח"ו ז"ל עצמו בזה בשער המצות (פ' שופטים דף נא ע"א מדפוה"ח תרס"ה) ונשאר שם בצ"ע ע"ש, וכן במאמרי רשב"י (סוף פרשת בא), וע' עוד במבוי"ש (שע"ה ח"א פ"ג) שאמר שם בענין הש"ך ורפ"ח כי שמע פעם אחד מהאריז"ל כי (קמ ע"ג) הם שניהם ענין אחד, אלא שהרפ"ח הנה הם מהד' שמות ע"ב דחגת"מ והם יותר גבורות, ונתחבר בהם הל"ב שמות אלהים שהם ממות החכמה, ונמתקו עי"ז מעט, ונתקנו קצת, ונעשו ש"ך. וע"ש (שע"ב ח"ב פ"ט) ואמר שם כי פעם אחרת שמע שהש"ך הם הכלים, אבל הרפ"ח רוצה הרח"ו לומר שם שהם ניצוצי אורות והם מעולים מן הש"ך, והם אינם ענין אחד. וע"ש שמרח הרח"ו ז"ל הרבה בכ"ז ונשאר בצ"ע.

וכן יפול ספק ג"כ בענין הפ"ר, אם שהם ענין אחד עם הש"ך ורפ"ח, או שהם זולתם ומהו הענין דכל א', ר"ל מהו הענין אשר נחלקו לג', ש"ך ופ"ר ורפ"ח, מהו הענין דכל א'.

המלכות מקומה בג' מקומות בשלש ראשונות ואמצעיות ואחרונות, רביעית לכל תלת (תיקו"ז ה ע"א) כמה שכתוב בתז"ח בסוד יפה כלבנה בג' אחרונות ברה כחמה בג' אמצעיות אימה כנדגלות בג"ר. והן ג' יודין בג"ס ימינים, ג' ההי"ן בג' שמאלים, ג' ווי"ן בג' אמצעיות, ג' ההי"ן במלכות, וכמ"ש בתז"ח דף ע"ח ע"ג (טז ע"ב) כגוונא דא י' י' י' כו' יעו"ש באריכות, וכן הוא מלך מלך ימלוך כמ"ש בפ' בראשית (דף לד ע"א) ר' אחא אמר ה' מלך דא עלמא עילאה דאיהו עלמא דאתי ה' מלך דא תפארת ישראל ה' ימלוך דא ארון הברית. והוא כנ"ל כי עלמא דאתי כוללת ג"ר, ות"ת כולל ג' אמצעיות, ומלכות כוללת נה"י ששם מקומה כידוע. שלכן כל הע"ס מתחלק לתלת שמות אה"ה הו"ה אדנ"י, וכן מתחלק הכל לתלת תלת ומלכות רביעית לכולם, ושורש הכל בכתר כמ"ש בא"ז (דף רפ"ח ע"ב) בתלת עשר מכילין דרחמי אשתכח בגין דהאי חכמתא סתימאה דביה מתפרש תלת זמנין לארבע ארבע כו', והן ג' הו"ה"ת כידוע, ושורשן ג' יודין של שם ס"ג שהוא בכתר, ועם עשר אתוון שלו הם י"ג מכילין והוא שורש י"ג.

דע"ה ח"ב

ובמבוי"ש (שע"ב ח"ג פ"ח) אמר כי הפ"ר הם השרשים של הרפ"ח ומהם יצאו. וע' עוד שער רפ"ח (פרק ה בסופו) שאמר שם כי הפ"ר הם יותר ממותקות מהש"ך, ומתקנים הש"ך ע"י הפ"ר (וכסברתינו לעיל בהערה ד), והוא בהיפך ממה שאמר במבוי"ש (שער ה ח"א פ"ג) וכנ"ל. ועכ"פ הוא כי נמצא בזה סתירות רבות ומבוכה גדולה, וכן גם הרח"ו ז"ל עצמו מרח בזה הרבה למצוא בזה פשר דבר, ולבסוף נשאר בצ"ע.

והרי לנו בזה ד' מבוכות, כי פעם אחד אמר שהש"ך הם דכורין והפ"ר הם נוקבין, ופעם אחד אמר להיפך. ב', כי פעם אמר שהפ"ר הם יותר גבורות מהש"ך והם נמתקין ע"י הש"ך, ופעם אמר להיפך שהש"ך הם מתקנים ע"י הפ"ר. ג', בענין הש"ך ורפ"ח כי פעם אמר שהם ענין אחד, כי הל"ב אלהים שהם ממות החכמה והם יותר מעולות ניתוספים הם על הרפ"ח, שהם הד' שמות ע"ב דחגת"מ ונעשים לש"ך, ופעם אמר שהם אינם ענין אחד, כי הש"ך הם הכלים והרפ"ח הם האורות והם יותר מעולות מן הש"ך. ד', מהו הענין של אלו הג' ש"ך ופ"ר ורפ"ח.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח סימן ב

ישנם ב' מינים בג' הבחי' של ש"ך, פ"ר ורפ"ח, כי עיקרם הוא הניצוצין שירדו עם שברי הכלים שנהיו על ידי מיתת המלכין קדמאין והם מבחי' הב"ן. והמין הב' הוא מהשם מ"ה, ועל ידיהם מתבררים ונתקנים כל הש"ך ופ"ר ורפ"ח דמלכין קדמאין דב"ן. וחילוקם הוא באופן זה, יש ח' מלכים, ובכל א' מהם יש שם הוי"ה ב"ה, וח' פעמים ד' הוא ל"ב, וכאשר כל א' מהם כלול מ' הרי הוא ש"ך. והפ"ר, שכן עיקר המלכים הם ז', וז' פעמים ד', ובכל א' מהם יש י' הרי הם פ"ר. והרפ"ח הוא באופן זה: כלל המלכין קדמאין מהווים שם הוי"ה אחת, ומכל א' מהד' אותיות שבו ירדו ע"ב ניצוצין, וד' פעמים ע"ב עולים רפ"ח.

על הדרך הנ"ל יש ג' מציאויות בשם מ"ה אשר על ידיהם נתקנים הש"ך ופ"ר ורפ"ח דהמלכים קדמאין. הש"ך דשם מ"ה הם מל"ב נתיבות החכמה, אשר כל א' מהם כלול מ', ועם ה' האותיות השרשיות דשם אלקים הרי הוא שכ"ה (וכמש"כ באד"ר קלב ע"ב). הפ"ר דשם מ"ה המה ה' אותיות מנצפ"ך הכפולים, הרי הם ב' עטרין דדעת הנמשכים מרזא דמתקלא, והמה שורש ה' מוצאות הפה הרי הם שורש כל כ"ב האותיות אשר בהם נברא העולם. והרפ"ח דשם מ"ה הם כך: עיקר השם הוא ג' אותיות ראשונות, וכל א' כולל ע"ב, סה"כ ר"יו אותיות, ועוד ע"ב כנגד האות האחרונה, סה"כ רפ"ח. וכל ג' אלה דהיינו ש"ך פ"ר ורפ"ח דמ"ה מושרשים בדיקנא: ש"ך בתיקון ב', פ"ר בתיקון ו' ורפ"ח בתיקון ח'. וכל פרט ופרט מהש"ך דמ"ה מאיר ומתקן לכל פרט ופרט דש"ך במלכים קדמאין, וכן בפ"ר וכן ברפ"ח.

בחי' ש"ך דמ"ה הם זכרים וש"ך דעולם התהו הם נקבות. וכן הוא בפ"ר וכן ברפ"ח. אם כן, יש בכולם בחי' זכרים וכן בכולם בחי' נקבות. אמנם במלכים קדמאין יש ז' מכלים דנוק' וז"מ דז"א וז"מ דאמא וז"מ דאבא וז"מ דעתיק, ובכולם יש ש"ך פ"ר ורפ"ח. אם כן, אפילו בעולם התהו יש בחי' זכרים, שכן ז"מ דאבא ודז"א הם זכרים.

לפי כל הנ"ל יוצא לכאורה שיש בחי' דכר ונוק' בכל הג' ש"ך פ"ר ורפ"ח, גם בנקודות וגם בתיקון. שכן בעולם הנקודות ירדו כל אלו ג' בחי' הניצוצין דש"ך פ"ר ורפ"ח מכל נקודה ונקודה אשר קיימים, הן ממלכי עגולים הן ממלכי יושר, ולאחר התיקון יצאו כנגדם תיקונם מאור התיקון דמ"ה.

והענין בכ"ז הוא כי הנה מציאות הש"ך ופ"ר ורפ"ח הנה הם כל א' בשני מינים, כי עיקרם ותחילתם הוא הניצוצין שירדו ונפלו עם השברי כלים ממייתת המלכים, והם מהב"ן ומהמלכין קדמאין, והוא מין אחד. וכן הנה ישנם ג"כ מין שני דש"ך ופ"ר ורפ"ח, אשר הם מהשם מ"ה דהתיקון, ועל ידיהם מתבררים ומתקנים כל הש"ך ופ"ר ורפ"ח דהמלכין קדמאין דהב"ן. והג' בחי' אשר מהמלכין קדמאין, הנה הם כי הרי הם שמונה מלכים אשר כל א' הוא מסוד י' ספי' הנכללים בד', שהם סוד ד' אותיות דשם הוי"ה ב"ה, כי ממנו הוא הכל, וח' פעמים ד' הוא ל"ב, וכל א' כלול מעשר, הרי הוא ש"ך, וכמ"ש במאמרי רשב"י (דף סב ע"א מדפוה"ח תרנ"ח) וכן כתב הגר"א (ביהל אור פ' פקודי דף ל ע"ב). והפ"ר הם כי הרי הח' מלכים עיקרם הם ז', כי הדעת שהוא המלך הראשון הוא רק

דע"ה ח"ב

בחי' המוחין שלהם¹²³⁶, וז' פעמים ד' הוא כ"ה, וכל א' כלול מי' הוא פ"ר, וכמ"ש בשבירת הכלים (סוף פרק ז). והרפ"ח הם מכל כללותם יחד, שהם ד' מד' אותיות השם כנוז, והד' אותיות השם הרי הם עסמ"ב, ומכל א' ירדו ע"ב ניצוצין, וד' פעמים ע"ב הוא רפ"ח וכנודע מדברי הרב בכל שער רפ"ח, וכ"ז הוא הג' בחי' דש"ך ופ"ר ורפ"ח אשר מהמלכין קדמאין דשם ב"ן.

ועד"ז הנה ישנם ג"כ ג' מציאויות דש"ך ופ"ר ורפ"ח מהשם מ"ה דהתיקון, אשר על ידיהם מתתקנים הש"ך ופ"ר ורפ"ח דהמלכין קדמאין, כי הם מתבררים על ידיהם ונמתקין ומתבסמין. והש"ך דשם מ"ה הנה הם מל"ב נתיבות חכמה (ס"י פ"א מ"א) אשר כל א' הוא כלול מעשר, ונסוד הל"ב נתיבות חכמה הנה הם מהג' רישין דא"א שכל א' הוא כלול מעשר, והם נמשכים ויוצאים מהב' עטרין דדעת דרדל"א, והם ל"ב. ובבינה הנה מתגלים הב' עטרין דאותו הדעת ג"כ, כל א' לעשר, והם נ', והוא סוד הנ' שערי בינה (ר"ה כא ע"ב), אבל בחכמה הם עדיין סתומין, והם רק ל"ב, והוא סוד הל"ב נתיבות חכמה] ומהם נמשכין הכ"ב אותיות והעשרה מאמרות¹²³⁷, שהם סוד האותיות והנקודות הנכללין בהל"ב אלהים דמעשה בראשית¹²³⁸, וכל א' הוא כלול מעשר, והם ש"ך. וכ"ז הוא הש"ך דשם מ"ה דהתיקון, ועם הה' אותיות השרשיים דהשם אלהים, הוא שכ"ה, ועל זה אמרו באד"ר (קלב ע"ב) מסתכל הוינא וארו חמית נהורא יקרא דבוצינא עלאה (כי הוא מעטרה דגבורה דהדעת עלאה רוא דמתקלא) נהיר וסליק לתלת (קמ ע"ד) מאה וחמשה ועשרין עיבור כו'¹²³⁹, אשר כ"ז הנה הם מאור התיקון דשם מ"ה.

והפ"ר דשם מ"ה, הנה הם הה' אותיות מנצפ"ך הכפולים, שהם מב' עטרין דדעת הנמשך מרזא דמתקלא, והם שורש הה' מוצאות הפה (ס"י פ"ב מ"ג), שורש כל הכ"ב אותיות, אשר בהם נברא העולם, ע' מנת"א (פרק ג) ודרושי הצלם (פרק ב) ובמבו"ש (שע"ב ח"ג פ"ח).

והרפ"ח דשם מ"ה הנה הוא השם ע"ב, אשר כל שם הוא מג' אותיות, והם רי"ו אותיות גימ' גבורה, וע"ב הוא גימ' חסד, וע"ב עם רי"ו הוא רפ"ח, וכמ"ש הרב (בדרושי מ"ן ומ"ד דרוש י) בסוד הכתוב (במדבר יז נג) והנה פרח מטה אהרן לבית לוי, והם עטרין דחו"ג דהדעת עלאה אשר מאור התיקון דהמ"ה. והרי לנו כי ישנם ש"ך ופ"ר ורפ"ח דהב"ן שהם מהמלכין קדמאין, וש"ך ופ"ר ורפ"ח דהמ"ה שהם מהאור התיקון, כי הם גבורות נמתקים מרשפי אש שלהבת יה¹²⁴⁰, שלהובין דרחימו, והם מעטרה דגבורה דהדעת עלאה אשר בהי"ג תיקוני דיקנא, כי הש"ך דהמ"ה הנה הם בתיקון ב' נושא עון, כמ"ש באד"ר (קלב ע"ב). והפ"ר דהמ"ה הוא בתיקון ו', ורב חסד, שהוא גימ' פ"ר, כמ"ש בספר קהלת יעקב ערך פ"ר. והרפ"ח דהמ"ה, שהוא ע"ב רי"ו, הוא בתיקון ח' מזל עליון, וכמ"ש בדרושי הצלם (דרוש ב בכללי חו"ג אות טו), וע' מ"ן ומ"ד (דרוש י ושם דרוש יא

¹²³⁶ עי' מבו"ש כח ע"ד.

¹²³⁷ עי' בהגר"א על תז"ח (כ' ע"ד) ז"ל, "ול"ב נתיבות הן עשר נקודות וכל"ב אותיות". וכן הוא בריש ס"י, אמנם יש כזה משמעות בס"י פ"א מ"ב ועיי"ש בבגר"א, ועוד עי' בבהגר"א שם ריש משנה ג'.

¹²³⁸ עי' לעיל הערה 176.

¹²³⁹ תרגום: מסתכל הייתי, והנה ראיתי אור מכובד של הנר העליון, שהאיר ועולה לשכ"ה

צדדים.

¹²⁴⁰ עי' לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

אות יז) ובשער רוח הקודש (דף נ ע"ב). והנה מאיר ומתגלה כל פרט ופרט מהש"ך ופ"ר ורפ"ח מהגבורות קדישין דהשם מ"ה להפרט שכנגדו בהש"ך ופ"ר ורפ"ח דעולם התורה, ומברר אותו ומתקנו ומעליהו לשורשו העליון, ומתייחדים שניהם יחד, ונעשה משניהם יחד אור ונשמה חדשה הכלולה ממ"ה וב"ן וכנודע מכל דרושי הרב מענין תיקון הב"ן אשר ע"י המ"ה.

והנה כל אורות המ"ה הרי הם כולם זכרים, וכל אורות הב"ן הרי הם כולם נוקבין, והרי נמצא כי ישנם באמת ש"ך ופ"ר ורפ"ח כולם זכרים, וש"ך ופ"ר ורפ"ח כולם נוקבין. וכן הוא עוד, כי הרי אמר הרב בשבירת הכלים (פרק ז) כי הנה ישנם בחי' פ"ר בז' מלכים דנוק', ופ"ר בז' מלכים דז"א, ופ"ר בז' מלכים דאימא, ופ"ר בז' מלכים דאבא¹²⁴¹, ופ"ר בז' דעתיק. וכן עד"ז הנה יצאו אח"כ בהתיקון כל אלו הבחי' פ"ר כולם בהגבורות דהמ"ה ג"כ, ע' מבו"ש (שע"ב ח"ג פ"ח) ד"ה ואמנם, והם נתחברו עם כל אלו הפ"ר דהב"ן בכל פרצוף ופרצוף, והרי ישנם דכורין ונוקבין בהפ"ר בכמה פנים, כי המ"ה הוא כולו זכר להב"ן, וכן הפ"ר דאבא וז"א שבכל א' הרי הם דכורין, והפ"ר דהאימא והנוק' שבכל א' הרי הם נוקבין. ועד"ז הנה הוא בהש"כ, שהרי הם ג"כ בכל פרצוף ופרצוף, הן מהב"ן והן מהמ"ה. ואמר הרב בשער רפ"ח (פרק ה) כי ישנם בז"א ב' בחי' ש"ך, שהם גימ' שמ"ש, וכן בנוק' ב' בחי' ש"ך שהם גימט' תמ"ר, וכן עד"ז הנה הוא בהרפ"ח, כי הם ג"כ הן בהז' מלכים דהעתיק, והן בהז' מלכים דאבא, והן בהז' מלכים דהאימא, והן בהז' מלכים דז"א, והן בהז' מלכים דהנוק', בהעסמ"ב שבכל א' מהם, כמו שמבואר בשער רפ"ח. וכ"ז הוא בהמלכין קדמאין דהב"ן, וכן אח"כ בהגבורות קדישין דהמ"ה בהע"ב רי"ז שבכל פרצוף ופרצוף.

והרי לנו עכ"פ כי ישנם ש"ך פ"ר ורפ"ח זכרים וש"ך פ"ר ורפ"ח נוקבין בכמה פנים, הן בעולם הנקודות והן לאחר התיקון. כי בעולם הנקודות ירדו ונפלו כל אלו הג' בחי' ניצוצין דש"ך ופ"ר ורפ"ח מכל נקודה ונקודה, אשר הן ממלכי העגולים והן מהמלכי יושר, ולאחר התיקון יצאו כנגדם אורות גבורות קדושים מרשפי אש שלהבת יה ג"כ בכל אלו הג' בחי' דש"ך ופ"ר ורפ"ח מאור התיקון דשם מ"ה, וכן הם מתחדשים ויוצאים ומתגלים תמיד בכל פרצוף ופרצוף, אשר הן מהדוכרין והן מהנוקבין, מעטרה דגבורה דאור הדעת עלאה, והם מבררים ומעלים ומתקנים את כל אלו הג' בחי' דהמלכין קדמאין שמהב"ן, כי הם מתייחדים זב"ז ונעשים לאחד וכנ"ל.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח סימן ג

שורש אלו הג' ש"ך פ"ר ורפ"ח הוא בג' מוחין חב"ד, שכן כל מוח כלול מחו"ג, שהרי אע"פ שהחכמה היא שורש החסדים, נודע שבשורש החכמה מו"ס גנוזה גבורה דרדל"א, וכמו כן בינה כלולה מחו"ג, שכן היא עצמה רחמי ומסטרהא דינין מתערין, והדעת כלולה משניהם והוא בחי' ב' העטרין אשר הדעת כלולה מהם. חכמה, הרי היא האות י' דשם הוי"ה ב"ה היא עשר, והיא עגולה וכלולים בה ל"ב, וכל א' מל"ב הנתיבות האלו כלולים מ"י והיינו ש"ך. אם כן, צ"ל שש"ך נמשכים ממוח החכמה שבכל פרצוף. והבינה, הרי היא ה' דשם הוי"ה ב"ה, מתפתחת בה' הנקודות דפיתוחי חותם, והמה ה' האורות המתגלים בה' הגבורות הרי הם מנצפ"ך הכפולים, והוא ענין פ"ר. ושורש הרפ"ח הוא מוח הדעת שבכל פרצוף, והדעת כולל את ד' המוחין חו"ב חו"ג, וכל מוח הוא שם ע"ב, וד' פעמים ע"ב הוא רפ"ח.

המוחין חב"ד המה זה לפנים מזה וזה מתגלה על ידי זה. שכן נה"י דא"א מתלבש באבא, ונה"י דאבא בנה"י דאימא. וכן הוא בענין הש"ך פ"ר ורפ"ח ניצוצין: הש"ך דחכמה, הרי הם מל"ב נתיבות החכמה, מתלבשים בכינה, ונעשים בה ל"ב אלקים. והם נפתחים ומתגלים בה' הגבורות שבה, אשר כל א' מהם כלול מ"י

¹²⁴¹ נראה דצריך להוסיף ופ"ר בז' מלכים דא"א.

דע"ה ח"ב

והיינו נ' שערי בינה. והבינה מצד עצמה היא פ"ר, ועומדים בה הש"ך בפנימיותה ובהעלם. שכן החכמה והבינה כלולים זה בזה כמש"כ (ס"י פ"א) "הבן בחכמה וחכם בבינה". ולכן אף להם יש בחי' פ"ר בחכמה אך הם בו רק בכח, ולכן בחכמה הש"ך הוא בגלוי והפ"ר הוא בהעלם. ובבינה הדבר הוא להיפך, שהבינה מתלבשת בדעת, שכן הדעת היא נשמת ו"ק ושורש לז"ת ונעשה עי"ז מציאות הפ"ר בכל ז"ת כולם, וכן נעשים בהם כל בחי' הש"ך בהעלם, והוא ז' ההויות דמ"ה שבז"ת וז' פעמים מ"ה הוא בגימ' שט"ו ועם הה' דבינה הוא ש"ך. וכן בחכמה ובינה יש רפ"ח מצד ז"ת הכלולים בהם. אם כן יוצא כי ישנם כל הש"ך ופ"ר ורפ"ח הן בחכמה והן בבינה והן בדעת. אמנם בחכמה הש"ך הוא העיקר והפ"ר ורפ"ח נעלמים בו, ואילו בבינה הפ"ר עיקר והשאר טפלים, ובדעת רפ"ח הוא העיקר והשאר נעלמים.

והנה שורש דאלו הג' ש"ך ופ"ר ורפ"ח הנה הם מהג' מוחין חב"ד, כי הרי כל מוח הוא כלול מהחסדים וגבורות, (קמא ע"א) כי החכמה הגם שהוא שורש החסדים, אך נודע הוא כי בשורש החכמה מ"ס בו ננוז גבורה דרדל"א ע' שער א"א (פרק ו), והרי ישנם בהחכמה בחי' גבורות ג"כ. וכן בינה כלולה מחו"ג, כי היא עצמה רחמי ומסטרהא דינין מתערין כמ"ש בפ' ויקרא (י סע"ב) וכן בפ' אחרי (סה ע"א). והדעת הרי הוא כלול משניהם, והוא תרין עטרין אשר הדעת כלול מהם ע' דרושי הצלם (דרוש א). והרי כלול כל מוח מחסדים וגבורות. והנה מאלו הג' גבורות שבחב"ד דכל פרצוף, הנה מהם נמשכים ומתגלים אלו הג' בחי' דש"ך ופ"ר ורפ"ח, כי החכמה שהוא י' והוא עשר והוא עגול, הנה הוא בסוד ל"ב, כמ"ש הגר"א בתחילת ספר יצירה (א ע"א) ע"ש, ובדברי תלמידו הרמ"ש ז"ל¹²⁴², ולכן הוא ל"ב נתיבות חכמה, וכל א' הוא כלול מעשר, והוא ש"ך, והרי נמשך הש"ך ממוח החכמה שבכל פרצוף. והבינה שהיא הה' דהשם, הנה היא מתפתחת בהה' נקודות דפתוחי חותם (כמ"ש בתיקונים דף ה סע"א, ודף קס ע"א, ודף כא ע"א, וברישי תיקון יט דף לו ע"א) והם ה' אורות המתגלים מהה' גבורות שבה, שהם מנצפ"ך הכפולים, שהם השורש דה' מוצאות הפה כמ"ש במתנ"א (פרק ג) ובדרושי הצלם (דרוש ב), והוא ענין הפ"ר שהם הגימ' דמנצפ"ך, והם נמשכים ומתגלים ממוח הבינה דכל פרצוף. והרפ"ח הנה הם ממוח הדעת שבכל פרצוף, כי הדעת הוא כולל ד' מוחין חו"ב וחו"ג, וכן הוא כללות כתב"ד, וכל מוח הוא שם ע"ב וכמ"ש בשבירת הכלים (פרק ב) ובא"א (פרק ד), וד' פעמים ע"ב הוא רפ"ח, והוא הרפ"ח ממוח הדעת שבכל פרצוף. וזהו הענין דאלו הג' ש"ך ופ"ר ורפ"ח, אשר ישנם בכל פרצוף ופרצוף כנ"ל, כי הם מאורות הגבורות דהג' מוחין חב"ד שבכל פרצוף, והם הן בכל הדוכריין והן בכל הנוקביין, והן בהנקודות והן בהתיקון וכנ"ל. כי גם הנקודות היה כלול כל א' מחב"ד, וכנודע בסוד הביטול והפגם שהיה גם בהאחוריים דאו"א ובהנה"י דכתר כמ"ש בדרושי נקודות (פ"ב ופ"ו), וע' שבירת הכלים (רפ"ב בהנה"ש). ומאלו החב"ד שבכל מלך, היו הש"ך ופ"ר ורפ"ח בכל מלך ומלך, וכן היה בכל פרצוף ופרצוף אשר לאחר התיקון.

והנה נודע הוא כי המוחין שהם מהג"ר, הא"א ואו"א, המתפשטים בהז"ת שהם הזו"ן, הנה הם זה לפנים מזה, ומתגלים זה עי"ז, כי נה"י דא"א מתלבש באבא, ונה"י דאבא בנה"י דאימא ע' שעה"כ (דף צה ע"א סמוך לסופו) וכן בפע"ח (תפילין פ"ד), ועד"ז הוא הג' מוחין חב"ד, מתלבש החכמה בהבינה, והבינה בהדעת, ומתגלים זה ע"י זה. וכן הוא בענינינו בענין הש"ך ופ"ר ורפ"ח שהם מחב"ד כנז', הנה הם זה לפנים מזה ומתגלים זה ע"י זה, כי הש"ך דהחכמה שהם מל"ב נתיבות חכמה הם מתלבשים בהבינה ונעשים בה הל"ב

¹²⁴² ז"ל הגר"א: בשלשים ושתיים - כמו שמפורש במשנה ב' עשר ספירות וכו' ועשרים ושתיים, והם במספר הקו הסובב לאלכסון עשר, ונחלק לעשר וכ"ב, לפי שמחלק העשר של האלכסון לג' אמות וז' כפולות, ולשבע ההיקף הוא כ"ב, ולג' ההיקף הוא עשר.
ז"ל הרמ"ש: כי תחילת הכל היה הצמצום בסוד עגול לכן אמר בל"ב שהוא במספר הקו הסובב לאלכסון עשר היינו רוחב העיגול נקרא אלכסון וכל שיש ברחבו עשר יש בהיקפו ל"ב כמ"ש הרמב"ם.

דע"ה ח"ב

אלהים, והם נפתחים ומתגלים בהה' גבורות שבה, אשר כל א' הוא כלול מו', והם נ' שהוא הנ' שערים שבה, ומתגלה בה הש"ך דהחכמה לנו' שערים, והם הנ' פעמים ש"ך שאמר הרב בדרושי ספירת העומר (דרוש יא). אך הבינה מצד עצמה הנה היא רק הפ"ר דמנצפ"ך הכפולים, ועומדים בה הש"ך בפנימיותה ובהעלם, כי הם מחכמה המתלבש בה, והפ"ר בחיצוניותה ובגלוי, כי הם מעצמותה גופה. אמנם הוא, הנה נודע שהחכמה ובינה הנה הם כלולים זב"ז בסוד הנאמר בספר יצירה (פ"א מ"ד) הבן בחכמה וחכם בבינה, ועי"ז הנה ישנם באמת בחי' הפ"ר בחכמה ג"כ, אך הם בו רק בכח לבד. ונמצא כי בחכמה הוה הש"ך בגלוי והפ"ר בהעלם, כי הם בחכמה רק מכח הבינה הכלול בו, אבל עצמותו גופה הוא הש"ך.

ובבינה הוא להיפך, כי עצמותה הוא פ"ר, והם בה בגלוי, אבל הש"ך הוא נעלם בה, כי הם רק ע"י אור החכמה המתלבש בה. והנה הבינה הנה היא מתלבש בהדעת (כמ"ש בנסירה רפ"ח) שהוא נשמת הו"ק, והוא שורש כל הז"ת, ונעשה עי"ז מציאות הפ"ר בכל הז"ת כולם, כמ"ש בשבירת הכלים (סוף פרק ז) והוא מכח הבינה המתלבש בהם. וכן נעשה בהם ג"כ בהעלם כל בחי' הש"ך ע"י אור החכמה המתלבש בהבינה, והוא הז' הויות דמ"ה שבהז"ת, וז' פעמים מ"ה הוא גימ' שט"ו, ועם הה' דבינה הוא ש"ך וכמ"ש בשעה"כ (ספירת העומר דף פה ע"ד). אמנם הדעת עצמו שהוא כללות הד' מוחין, שהם ד' שמות ע"ב כנו', הנה ממנו הוא מציאות רפ"ח, והם בהז"ת ממות הדעת שבהם, והוה הרפ"ח בהז"ת (קמא ע"ב) בחיצוניותם שהוא מעצמותם גופה, והפ"ר הוא בפנימיותם שהוא מהבינה, שהוא בפנימיות הדעת, והש"ך הוא בפנימיות פנימיותם שהוא מהחכמה המתלבש בהבינה.

והאמת הוא כי גם בחכמה ובינה יש רפ"ח מצד הז"ת הכלולים בהם, כי בחכמה הם כלילין בו"ד דמילוי יו"ד, וכמ"ש בספד"צ (פ"ד ל ע"א) יו"ד נפקין מניה דכר ונוקבא ו"ד כו', ע"ש ובזוה"ק (ויקרא י ע"ב), וכן בבינה הם כלילין בה' שהוא ד' ו', אמנם כלילותם בחו"ב הוא רק בכח ובהעלם אבל ישנם שם עכ"פ. והרי נמצא כי באמת הנה ישנם כל הש"ך ופ"ר בכלם, ר"ל הן בהחכמה והן בהבינה והן בהדעת, אך בחכמה הוה הש"ך עיקר בו, ופ"ר ורפ"ח הם נעלם בו, כי הם בו מצד הבינה והדעת הכלולים בו. ובבינה הוה הפ"ר עיקר בה, והש"ך והרפ"ח נעלם בה, כי הש"ך הוא מצד אור החכמה המתלבש בה, והרפ"ח הוא מצד הז"ת הכלולים בה. ובהדעת, שהוא כללות הז"ת, הוה הרפ"ח עיקר בהם, כי הם מהד' מוחין שבדעת, וולכן נחלקים ונכללים הז"ת ג"כ בד' שהוא חגת"מ כמבואר בשער רפ"ח (ריש פרק ד) כי הוא בסיבת הד' מוחין שבדעת, שהוא נשמת הז"ת, ויש בו ד' פעמים ע"ב שהם רפ"ח כנ"ל. והפ"ר והש"ך הוא בהז"ת בפנימיות ובפנימיות לפנימיות, כי הם רק מהבינה והחכמה המתלבש בהם, ועכ"פ הרי נתבאר לנו ענין הג' בחי' דש"ך ופ"ר ורפ"ח, כי הם מחב"ד דכל פרצוף. והנה הם הן בכל מלך ומלך מהמלכין קדמאין דמלכי עגולים ויושר שמחב"ן, כי הם היו כלולים כל א' ג"כ מחב"ד כנ"ל, והן בכל פרצוף ופרצוף אשר מאור המ"ה דהתיקון, כי נתקנו הש"ך ופ"ר ורפ"ח דהב"ן ע"י הש"ך ופ"ר ורפ"ח דהמ"ה בכל פרצוף ופרצוף, ונעשה ונבנה מהם שניהם כל האצילות.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח סימן ד

מש"כ שהש"ך פ"ר ורפ"ח דב"ן נתקנים על ידי אותם בחי' דמ"ה הוא רק לעתיד לבא, אמנם לעת עתה אינם משתווים ולכן לא נמשך תיקונם לכל ניצוץ וניצוץ מהש"ך פ"ר ורפ"ח דב"ן משורשו אלא שתיקון הניצוץ נמשך עתה רק על ידי הפ"ר דמ"ה. והנה בתחילה נתקן הש"ך דב"ן ואח"כ על ידיהם עולים גם הפ"ר

דע"ה ח"ב

והרפ"ח דב"ן ונבררים, והש"ך הנתקנים הם הנוקבין שהרי הם מב"ן, ואילו הרפ"ח המתקנים הם ממ"ה והם הנקראים דכורין.

וכל זה מושרש בכך שבתיקון המ"ה וב"ן שבא"א ואבא דאצילות נתקן הב"ן על ידי מ"ה שלמטה ממנו. ד"מ, כאשר א"א לקח את החכמה דמ"ה, הרי שנתקן הכתר דב"ן רק על ידי החכמה דמ"ה, וכנ"ל שזה איננו תיקון גמור.

סיבת הדבר שמתחילה נמשך תיקונם דווקא על יד הפ"ר, הוא משום שהפ"ר הם מאימא כנז', והאימא מתקנת תמיד את זו"ן שכן היא אם הבנים. אמנם הרפ"ח דמ"ה, שהם מהדעת, אינם פועלים בפעולת התיקון העיקרית אלא בצורה ממועטת מאד [והם מהנתקנים] שכן הרפ"ח דמ"ה, שהם בסוד ז"ת, אף הם רק בבחי' דינים קשים, והם קרובים לניצוצין דב"ן, שכן גם בגבורות דמ"ה יש מותרות, והם רפ"ח ניצוצין ואף הם צריכים תיקון.

אמנם הוא כי מה שאמרנו שמתקנים הש"ך ופ"ר והרפ"ח דהב"ן ע"י הש"ך ופ"ר

והרפ"ח דהמ"ה, הנה באשר כי השתוות הי' ספי' דהב"ן עם הי' ספי' דהמ"ה, שישתוו וייתחדו כל אור וניצוץ דהב"ן עם כל אור וניצוץ דהמ"ה אשר כנגדו ומתייחס אליו, הנה זה לא יתקן ולא יושלם אלא רק לעתיד, אבל עתה הנה הם אינם משתווים זב"ז וכמ"ש הרב בשבירת הכלים (סוף פרק ו). ולכן הנה לא נמשך תקונם עתה לכל ניצוץ וניצוץ מהש"ך ופ"ר ורפ"ח דהב"ן משורשו אשר כנגדו בהש"ך ופ"ר והרפ"ח דהמ"ה במכוון ובהדיא, ושיתיחדו זב"ז שוה בשוה כהראוי להם, אלא שנמשך עתה כל תיקון הניצוצין דהש"ך ופ"ר ורפ"ח דהב"ן כולם רק ע"י הפ"ר דהמ"ה, והרי אינם משתווים עתה יחד. ונמשך התיקון גם להש"ך דהב"ן שהם מהחכמה דכל מלך ומלך מהמלכין קדמאין, הנה נמשך עתה סדר תיקונם ג"כ רק ע"י הפ"ר דהמ"ה, שהוא ע"י המנצפ"ך דהבינה דהמ"ה, ומתקנים גם הש"ך רק ע"י הפ"ר. אמנם אח"כ הנה מתקנים הפ"ר דהב"ן ג"כ, וכן הרפ"ח דהב"ן ג"כ. אך הש"ך דהב"ן, שהם מהחכמה והפנימיות כנ"ל, הנה הם מתקנים בתחילה, ואח"כ על ידיהם עולים ונבררים גם הפ"ר והרפ"ח דהב"ן, אבל תיקון כולם הנה הוא עתה רק ע"י הפ"ר, שהוא המנצפ"ך דהבינה דהמ"ה. וזהו שאמר הרב בשער רפ"ח (ספ"ה) וכן במבו"ש (שע"ה ח"א פ"ג) כי מתקנים הש"ך ע"י הפ"ר, ואמר שם כי הש"ך המתקנים הם נוקבין, והפ"ר המתקנים הם דכורין, והוא משום כי המתקנים הם מהמ"ק שהם מהב"ן, והמתקנים הם מהמ"ה. ולכן אמר שם ג"כ כי הפ"ר הם ממותקות, ומלמדינו שם הרב כי לא נמשך התיקון להש"ך דהב"ן מהש"ך דהמ"ה אלא רק מהפ"ר דהמ"ה, כי אין משתווים עתה הב"ן עם המ"ה, הש"ך עם הש"ך, והפ"ר עם הפ"ר, עד עת התיקון דלעתיד דוקא וכמ"ש בשבירת הכלים (סוף פרק ו). ולכן נמשך עתה כל התחלת התיקון אשר גם להש"ך דהב"ן ג"כ רק ע"י הפ"ר דהמ"ה, וזהו מה שמבואר בכמה דרושים, בשער המוחין (פרק ט) ובדרושי הצלם (דרוש ב) ובנסירה (פרק א) ובתיקון הנוק' (פרק ב) ובירח (פרק ג) ובכ"מ, כי תיקון כל הניצוצין הוא ע"י המנצפ"ך, ור"ל ע"י המנצפ"ך שהוא הפ"ר דהמ"ה, כי כן הוא עתה תהלוכות כל התיקוני ניצוצין דהמ"ק הוא התחלתם עתה רק ע"י הפ"ר דהמ"ה. {קמא ע"ג}

וכ"ז הנה הוא ע"פ מה שנודע בענין התחלקות המ"ה וב"ן בהא"א והאבא

דאצילות, הנה עומד בהם הב"ן בכל א' ממדרגה יותר גבוה מהמ"ה, ומתקן בכל א' הב"ן ע"י המ"ה המדרגה יותר גבוה דהב"ן ע"י המדרגה הפחותה ממנו אשר מהמ"ה.

כי הרי א"א לקח החכמה דהמ"ה עם הה' אחרונות דהכתר דהב"ן, והרי מתקן בו אורות הכתר דהב"ן ע"י החכמה דהמ"ה. ואבא לקח החצי בינה דהמ"ה עם הז' תחתונות דהחכמה דהב"ן, והרי מתקן בו אורות החכמה דהב"ן ע"י החצי בינה

דע"ה ח"ב

דהמ"ה, ולכן הנה נמשך מזה ג"כ תמיד שהש"ך דהב"ן אשר הם מבחי' חכמה וכנ"ל סי' ג', הנה נמשך תיקונם רק ע"י הפ"ר דהמ"ה, שהם מבחי' בינה. כי הנה עיקר תיקונם ובירורם דכל הניצוצין כולם הוא לעולם ע"י המחשבה, שהוא מוח החכמה אבא, וע"י מ"ס שהוא א"א¹²⁴³, וכמ"ש בספד"צ (פ"א ד ע"ב) ביה סליקו וביה סלקן כו', וע' שער מ"ן ומ"ד (סוף דרוש ג) ובמבו"ש (שע"ה ח"א פ"ב) כי עולים כל הבירורים עד מחשבת אבא, והוא עולה עד המחשבה מ"ס דא"א, ושם נגמר הבירור. ומשום שבא"א ואבא בהם עצמם הנה עומד הב"ן שבהם ממדרגה יותר גבוה, והוא מתתקן ע"י מדרגת המ"ה הפחותה ממנו, והרי לא זכה העולם עדיין שיתקן הב"ן מהאור שכנגדו בהמ"ה, אלא רק ע"י מדרגה שלמטה הימנו, והוא אינו תיקון גמור. ולכן הנה נמשך כן עד"ז תמיד ג"כ בכל הניצוצין דהב"ן המתתקנים ועולים, הנה מתתקנים הש"ך דהב"ן ג"כ רק ע"י הפ"ר דהמ"ה, ואינם עולים להתייחד בהש"ך דהמ"ה במכוון אלא רק ע"י הפ"ר דהמ"ה, שהוא אינו עדיין תיקון גמור, ונמשך תיקונם רק לאט לאט, וגם לא יושלם להתתקן אלא רק לעתיד.

והנה אחר כל הדברים הללו נקל לנו מעתה ליישב את כל מה שהערינו לעיל סימן א', כי הרי נתבאר לנו מדברינו ד' הקדמות: א', כי הש"ך ופ"ר ורפ"ח הנה שרשם הוא מחב"ד, כי הש"ך הוא מחכמה, והפ"ר הוא מהבינה, והרפ"ח הוא מהדעת, והם בבחי' פנימי תיכון היצון, כי הם זה לפני מזה, ומתגלים זה ע"י זה, וגילוי כולם הוא בהז"ת ע"י הדעת שהוא נשמת הז"ת וכנ"ל סי' ג'. ב', כי ישנם ש"ך ופ"ר ורפ"ח הן בהב"ן והן בהמ"ה, ומתתקנים הש"ך ופ"ר ורפ"ח דהב"ן ע"י הש"ך ופ"ר ורפ"ח דהמ"ה וכנ"ל סי' ב'. ג', כי ישנם ש"ך ופ"ר ורפ"ח שכולם דכורין, וישנם ש"ך ופ"ר ורפ"ח שכולם נוקבין, כי הנה הם בכל מלך ומלך וכן בכל פרצוף ופרצוף, והאבא וז"א הרי הם דכורין, והאימא ונוק' הרי הם נוקבין. וכן המלכי יושר הם דכורין להמלכי עגולים שהם נוקבין, וכן המ"ה הרי הוא כולו זכר לגבי הב"ן שהוא כולו נוקבא להמ"ה. ונעשה בכל א' הש"ך ופ"ר ורפ"ח מהחב"ד דכל א', אשר הן בכללות והן בפרטות, שהוא מהחב"ד הכלליים דהמ"ה וב"ן, וכן מהחב"ד הפרטיים אשר בכל מלך ומלך ופרצוף ופרצוף, הן מהב"ן והן מהמ"ה, הן בהדוכרין והן בהנוקבין. ד', כי התיקון דהב"ן אשר ע"י המ"ה, ומתתקנים הש"ך דהב"ן ע"י הש"ך דהמ"ה, והפ"ר דהב"ן ע"י הפ"ר דהמ"ה, והרפ"ח דהב"ן ע"י הרפ"ח דהמ"ה, הנה כ"ז הנה הוא רק תיקונם האחרון אשר בסוף גמר תיקונם העתיד, שאז יוגמר עליית הניצוצין כולם, כל א' למקומו ולשורשו, ויתייחדו המ"ה וב"ן בכל בחינותיהם, כל ניצוץ וניצוץ מהש"ך ופ"ר ורפ"ח דהב"ן בשורשו אשר כנגדו בהש"ך ופ"ר ורפ"ח דהמ"ה, וישתוו אז ויתייחדו כל בחי' דהב"ן עם הבחי' שכנגדו בהמ"ה. אמנם זה לא יושלם אלא רק לעתיד לבוא, אבל עתה הנה אינו משתווה יחודם וכ"ז כלל וכמ"ש הרב בשבירת הכלים (סוף פרק ו) וכן באנ"כ (סוף פרק ה), וגם נמשך עתה תיקונם רק לאט לאט בכל האפשרי. ומשום כ"ז הנה נמשך עתה כל תיקון הניצוצין דהש"ך ופ"ר ורפ"ח דהב"ן אשר הם מתתקנים ועולים ע"י המ"ה, הנה נמשך עתה סדר התחלת תיקונם של כולם לעולם רק ע"י הפ"ר דהמ"ה. והנה כל פ"ר הרי שורשו הוא בהבינה כנ"ל בהקדמה א', ונמשך התיקון והעליה להניצוצין דהב"ן ע"י הפ"ר דהמ"ה שבהבינה, והם

¹²⁴³ ע"י תיקו"ז עו ע"ב.

דע"ה ח"ב

המנצפ"ך דהאימא שעל ידה נעשה כל התחלת תיקונם דהש"ך ופ"ר ורפ"ח דהמלכין קדמאין שהם מהב"ן דעולם התוהו.

וכן הוא עוד כי הנה נמשך ונעשה התיקון מתחילה להניצוצין דהש"ך דהב"ן שהם הפנימיות כנ"ל, הנה הם מתתקנים (קמא ע"ד) מתחילה וקודם להפ"ר והרפ"ח שהם חיצוניות, כי משום שנמשך התיקון רק לאט לאט, לכן מתתקן הפנימיות דהב"ן מתחילה שהוא הש"ך, והם מתתקנים ע"י הפ"ר דהמ"ה שבאימא, שהוא ע"י המנצפ"ך שבה, וזהו שאמר הרב בשער רפ"ח (פרק ה) וכן במבו"ש (שער ה ח"א פ"ג) כי נתקן הש"ך ע"י המנצפ"ך. ואמר שם שהש"ך הם נוקבין והמנצפ"ך הם דכורין, והוא כי אותן הש"ך הם מהב"ן, והם מתתקנים ע"י הפ"ר שהוא המנצפ"ך דהמ"ה שבהאימא. והרי הנה אותן המנצפ"ך דכורין בודאי כי הם מהמ"ה, והש"ך דהב"ן הם נוקבין בודאי, והטעם מה שנמשך תיקונם מתחילה רק ע"י הפ"ר דוקא, הוא משום שהפ"ר הם מאימא כנו', והאימא הנה היא מתקן תמיד להזו"ן, כי היא אם הבנים, ומיפה ומתקן אותם תמיד, וכמ"ש בזה"ק (ויגש דף רז ע"א) בסוד הכתוב (איוב טו טו) ושמים לא זכו בעיניו, וכן הוא בפרשת פנחס (דף רלט רע"ב) ע"ש. והוא משום שכל מציאותה ונגילוייה דהאימא הוא רק בשביל הזו"ן, כי אין אשה אלא לבנים (כתובות נט ע"ב), ולכן נמשך כל תיקונם מתחילה לעולם רק ע"י הפ"ר שהם מאימא, והוא תיקונם אשר ע"י המנצפ"ך שבה. אמנם אח"כ הנה הם עולים ומתתקנים גם ע"י הש"ך דהמ"ה ג"כ אשר שרשם הוא מהחכמה אבא וכנ"ל, ומתייחדים הש"ך דהב"ן בהש"ך דהמ"ה, וזהו תיקונם העיקרי. אך לא נגמר ולא נשלם התיקון הזה בשלימות אלא רק לעתיד וכנ"ל, אבל התחלת וראשית התיקון אשר מעת התיקון דמעשה בראשית, ובפרט מעת החטא דעץ הדעת עד גמר התיקון דלעתיד, הנה הוא לעולם רק ע"י הפ"ר דהמ"ה שהם מאימא, והוא התיקון אשר ע"י המנצפ"ך שבה וכנו'.

וכן אחר שנתקן הניצוץ דהש"ך שהם הפנימי, הנה נמשך אח"כ התיקון להניצוץ דהפ"ר והרפ"ח דהב"ן, שהם בתיכון חיצוץ אותן הניצוץ דהפ"ר ורפ"ח המתיחס להניצוץ שנתקן מהש"ך, הנה נתקן הוא אח"כ ג"כ. אך הש"ך שהם הפנימי, הם מתתקנים מקודם, אבל פעולת תיקון כולם הוא לעולם מתחילה רק ע"י הפ"ר דהמ"ה שהם מאימא, כי על ידה הוא התחלת התיקון לעולם, ואח"כ הם מתתקנים ע"י הש"ך דהמ"ה ג"כ שהם מהחכמה אבא וכנו'.

אמנם הרפ"ח דהמ"ה שהם מהדעת, והם החיצוניות להפ"ר והש"ך כנ"ל, הנה הם אינם פועלים בפעולת התיקון העיקרי אלא רק במיעוט מאד, ומתתקנים גם הרפ"ח דהב"ן ג"כ רק ע"י הפ"ר דהמ"ה. והטעם הוא כי הרפ"ח דהמ"ה שהם בזה"ת, הנה הם ג"כ רק בבחי' דינים קשים, והם כמעט קרובים להניצוצין דהב"ן וכמ"ש הרב במבו"ש (ש"ב ח"ג פ"ח), כי גם בהגבורות דהמ"ה יש ג"כ מותרות והם רפ"ח ניצוצין וצריכים הם ג"כ תיקון. והנה הם מתחברים עם הרפ"ח דהב"ן ומתתקנים שניהם ע"י הפ"ר דהמ"ה שבאימא כאשר מגיע עת תיקונם דהרפ"ח, וכן עולים אח"כ ג"כ להתיקון דהש"ך שמאבא וכנ"ל ודי בזה כעת ויתבאר עוד למטה בסימן ח' בעה"י.

והרי נתבאר לנו מכל הנז' כי פעולת התיקון הוא נעשה מתחילה ע"י הפ"ר דהמ"ה והוא המנצפ"ך דהאימא, ואח"כ הנה נעשה התיקון גם ע"י הש"ך דהמ"ה שהוא מאבא, והוא עילוי גדול ולא יושלם התיקון הזה בשלימות אלא רק לעתיד, אבל הרפ"ח דהמ"ה

דע"ה ח"ב

שהוא מהדעת הנה הם אינם פועלים בהתיקון כמעט כלל, והם ג"כ רק מהמתקנים ולא מהמתקנים. ומה שמתקן בתחילה הנה הם הש"ך דהב"ן, ואח"כ מתקנים הפ"ר והרפ"ח דהב"ן ג"כ, ומכש"כ שמתקן אז לגמרי הרפ"ח דהמ"ה, וכ"ז הוא ההקדמה הד', והוא כולל ג' ענינים, היינו: א', כי המתקן בתחילה הוא הפ"ר דהמ"ה שהוא מאימא. ב', כי מה שמתקן בתחילה הוא הש"ך דהב"ן שהוא מאבא. ג', כי הרפ"ח דהמ"ה, שהוא מהדעת שבו, הוא ג"כ רק מהמתקנים ולא מהמתקנים, אך בסוף הנה מתקן גם הש"ך דהמ"ה ומתקן גם הפ"ר והרפ"ח דהב"ן.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח סימן ה

ואחר שהקדמנו כל אלו ההקדמות, הנה נקל לנו להבין כל מה שהערינו לעיל בסימן א', והיינו כי מה שהערינו בסימן א' בענין הסתירות הנמצא בזה בדברי הרב, כי בכמה מקומות מבואר בדבריו שהש"ך הם דבורין והפ"ר הם נוקבין ובכ"מ מבואר וקמב ע"א} להיפך. הרי אמרנו כי האמת הוא שישנם ש"ך ופ"ר ורפ"ח שכולם דבורין, וישנם ש"ך ופ"ר ורפ"ח שכולם נוקבין, וא"כ הרי ניחא היטיב ואין כאן סתירה כלל. כי הרב דורש בכל א' לפי עניינו, כי פעם הולך הדרוש בהדבורין דהש"ך ובהנוקבין דהפ"ר, ופעם נמשך הדרוש בהדבורין דהפ"ר ובהנוקבין דהש"ך. ודורש בכל א' לפי ענינו, וכגון בענין היחוד דנוצר חסד לאלפים שאמר בדרושי ראש השנה (הקדמה) שיכוין להמשיך הארה ושפע מן השם ע"ב שבמזל העליון תיקון ה' נוצר חס"ד גימט' ע"ב, יוד הי ויו הי, להשם אהיה דההי"ן, קנ"א אלף הה יוד הה שבתיקון הט' שהוא לאלפים, ועם עשר אותיות המילוי הוא קס"א גימט' אלפיים, ועי"ז יומתק הפ"ר דינים זכרים שבשם אלהים והשכ"ה דינין נוקבין שבשם אדני, שהם (ר"ל הב' שמות אלהים אדני עם הט' אותיות והכולל הם) ג"כ גימט' אלפיים. ועי"ז ותשליך במצולות ים כל הטאתם, שהוא ג"כ תיקון הט' שבמי אל כמוד, ויעלו כל הניצוצי קדושה למעלה ע"י אהיה קס"א אלף הי יוד הי שבתיקון הי"ג ונקא, כן הוא סדר היחוד הזה. ועכ"פ הוא כי הרי מבואר שם שהפ"ר הם זכרים והש"ך נוקבין, והוא היפך מ"ש הרב כאן בטנת"א (פרק ה). והנה הוא מקום אחד מהסתירות שבענין זה אשר עמדו בזה המפרשים.

אך לפי דברינו הנז' לא קשה כלל, כי אין כוונת הרב שם לכלל מונח שהמנצפ"ך הם זכרים והש"ך נוקבין, כי באמת הנה ישנם מנצפ"ך זכרים ונוקבין, וכן ש"ך זכרים ונוקבין, אלא שהרב אמר ברוח ה' אשר דיבר בו, שסדר היחוד הזה הוא דוקא להמתיק את הזכרים דהפ"ר והנוקבין דהש"ך. ואין כוונת הרב לשלול כלל שלא נמצא ש"ך דוכרין ופ"ר נוקבין, אלא כוונתו הוא רק שהיחוד הזה הוא בדרך הזה דוקא, היינו רק לצורך תיקון הדוכרין דהפ"ר והנוקבין דהש"ך. ואולי הוא משום שהרי היחוד הזה הוא להמשיך ולייחד השם ע"ב וקנ"א בהב' שמות אלהים ואדני וכנז', והנה הם רק הדוכרין דהפ"ר והנוקבין דהש"ך, כי הנוקבין דהפ"ר הם אינם בשם אדני כלל, כי הפ"ר הוא הה' אותיות מנצפ"ך, ועיקרן הם רק בהה' אותיות דאלהים, ובפרט הדוכרין דהש"ך, אולי הוא כי הם אינם בשם אדני ולא בשם אלהים אלא רק בשם ס"ג ובשם מ"ה, וכמו שמבואר בכוונת ספי' העומר¹²⁴⁴, ולכן נוגע היחוד הזה שהוא בהשמות דאלהים אדני, ומשום שהם גימט' אלפיים כנז', רק בתיקון הדוכרין דהפ"ר והנוקבין דהש"ך.

¹²⁴⁴ עי' שעה"כ דרוש יא וצ"ע.

דע"ה ח"ב

והעיקר הוא במה שאמרנו לעיל בהקדמה ד', כי כל התיקונים כולם שהוא מהמ"ה להב"ן, והוא מבחי' דכר להנוק, הנה נמשך עתה לעולם רק מהפ"ר דהמ"ה להש"ך דהב"ן, ולכן אמר שהוא מהפ"ר דכורין להש"ך נוקבין, וכל ענין היחוד הזה הוא ע"פ מה שמבואר במבו"ש (ש"ב ח"ג פ"ח) שאמר שם כי הש"ך ניצוצין שהם משם ב"ן והם גבורות נוקבין אשר בפרצוף המלכות נוקבא דז"א, והם בספי' המלכות שבה, הנה הם מתתקנים ע"י הה' גבורות דכורין משם מ"ה, והם מנצפ"ך ובגימט' פ"ר, שהם הגבורות שבז"א. והיינו כי נמשכים וניתנים גם הם בהנוקבא ביסוד שבה, ונעשים בהם ג"כ לש"ך כמו שיתבאר, ועי"ז נתקנו הש"ך ניצוצין העיקריים שהם מהב"ן, והם בהמלכות שבה וכמו שמבואר כ"ז במבו"ש (שם ש"ה ח"א פ"ג). אמנם עיקרם הם נשאר לעולם בו, והוא ג"כ ביסוד שבו וכמ"ש בשער הצלם (סוף פרק ג) (וכן הוא נודע ג"כ הכלל בזה, שלעולם נשאר העיקר למעלה כמ"ש באח"פ (פרק ג סמוך לסופו) וכן בנסירה (פרק ז) ובכ"מ). אך הארתן דהפ"ר הנו' יורד ונמשך בהיסוד דהנוק, ונעשים בהם ג"כ לש"ך, ועל ידיהם הנה נמתק ונתקן הש"ך ניצוצין דהב"ן שבהמלכות שבה. והנה הגבורות בהיותן בזכר נקראו אלהים, שהוא ה' אותיות כנגד הה' אותיות מנצפ"ך, ובירודם בנוקבא הם ה' פעמים דין בגימט' ש"ך. ובהתמתקם ע"י שרשם, שהם המשה אותיות אלהים הנו' הנשאר למעלה ביסוד דז"א, הנה נעשים שכ"ה, כמנין ה' פעמים אדני, ולכן הש"ך הם אדני נוקבין, והפ"ר הם אלהים דכורין עכ"ל (בתוספת ביאור וע"ש).

והנה זהו כל כוונת היחוד הנו', להמשיך הארה ושפע מהע"ב וקנ"א, והוא מבחי' ה' חסדים דאבא אשר מהע"ב שבו, וה' גבורות קדישין דאימא אשר מאהיה דההי"ן שבה להפ"ר גבורות דכורין, שהם מהמ"ה והם ביסוד דז"א והם (קמב ע"ב) נקראו אלהים, ולהגבורות דנוקבא, שהוא אחר שנמשכו בה ביסוד שבה ונתייחדו עם הש"ך ניצוצין הקודמים דהב"ן שבהמלכות שבה, ונתקנו גם הם, ונקראו אז כולם בשם אדני, והם ה' פעמים אדני גימט' שכ"ה. ויומשך הארה ושפע מהע"ב וקנ"א לכללות הב' שמות הללו, אלהים ואדני, שהם הגבורות, דכורין ונוקבין, כי הם מהמ"ה וב"ן, והם בזו"ן, ועי"ז (מיכה ז יט) ותשליך במצולות ים כל הטאתם, כי נמתקים כל הגבורות דהב' שמות אלהים ואדני ויובדל הרע מהקדושה, ויעלו כל הניצוצין קדושה טהורים ונקיים למעלה ע"י האהיה קס"א שבתיקון הי"ג ונקה, כן הוא עיקר כוונת הרב בהיחוד הזה. [ומזה תראה שכל דרושי הרב ז"ל כאשר נכלול אותם בהשמות הראוי להם, הנה הם כולם יחודים ממש, ותבין זה ע"פ דברינו בביאור היחוד הזה]. ונמצא כי מה שאמר שהפ"ר הם דכורין, הוא משום שכוונתו הוא על הפ"ר גבורות דהמ"ה, שהם הה' גבורות שבז"א. ומ"ש שהשכ"ה הם נוקבין, הוא משום שכוונתו הוא על הגבורות שבמלכות, ובתיקון הש"ך דהב"ן והבן כ"ז היטיב.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח סימן ו

והנה כן הוא עד"ז ג"כ מה שאמר הרב עוד בשער מאמרי רשב"י (פ' בא) בענין התיקון דהש"ך ניצוצין, איך שהם מתתקנים ע"י הפ"ר דהמנצפ"ך, ואמר שם בסופו זה לשונו: ודע כי יש הפרש בין אלו השכ"ה לאותם פ"ר של מנצפ"ך, כי אותם הפ"ר של מנצפ"ך הם גבורות הזכר עצמו שאח"כ נתחברו בתוך נקודת ציון שבה, שהוא בחי' היסוד

דע"ה ח"ב

שבה. אבל השכ"ה ניצוצות האלו הם סוד גבורות הנקבה עצמה, והם בסוד המלכות שבה כו', והם שם אדני, כי המשה פעמים אדני הם שכ"ה עכ"ל.

וזה ג"כ אחד ממקומות הסותרים זה את זה בענין הדבורין ונוקבין דש"ך ופ"ר, כי הרי הוא היפך ממ"ש הרב כאן וכן בכ"מ, וכמו שעמדו על זה המפרשים וכנ"ל סימן א'. אמנם ראינו כי הנה כל אותן הדברים אשר במאמרי רשב"י הנז', הוא עצמו אותן הדברים אשר בע"ה בשער רפ"ח (פרק ה) וכן הם במבוי"ש (ש"ה ח"א פ"ג), והוא באמת ענין אחד וכוונה אחת עם כוונת היחוד אשר ביארנו לעיל בסמוך בסימן ה'. ולפי מה שביארנו אותו שם מדברי המבוי"ש (ש"ב ח"ג פ"ח), וא"כ הרי אין כאן מקום סתירה כלל ולא קושיא כלל, כי גם במאמרי רשב"י הנז' וכן בכל המקומות הנזכרים, הנה הוא כוונתו ג"כ רק ע"ד שאמרנו לעיל סימן ה', והיינו כי אין כוונת הרב בזה לשלול כלל שלא יש ש"ך שהם דבורין ג"כ ופ"ר שהם נוקבין ג"כ, אלא כוונתו הוא רק על כללות הש"ך ניצוצין דהב"ן שבפרצוף המלכות, שהם עולים ומתתקנים ע"י הפ"ר דהמ"ה והב"ן, הרי הוא הנוקבא לגבי המ"ה, ולכן אמר שהשכ"ה הם נוקבין והפ"ר הם דבורין, ומתתקנים השכ"ה דהב"ן ע"י הפ"ר דהמ"ה. וכן מתתקנים אח"כ באמת ג"כ גם הפ"ר והרפ"ח דהב"ן ג"כ ע"י הפ"ר דהמ"ה וכנודע בכ"מ מתיקון הניצוצין דפ"ר ורפ"ח, אלא שתחילת התיקון הוא בהש"ך שהם הפנימיות, ואח"כ מתתקן הפ"ר והרפ"ח ג"כ וכנ"ל סימן ד' כ"ז. אבל הפ"ר והש"ך דהמ"ה, הנה הם אינם צריכים תיקון כלל, כי הם רק מהמתקנים ולא מהמתתקנים. אמנם עילויים ועליות הנה ישנם בהם ג"כ וכנודע מעליית דכל הפרצופים. אבל תיקון הפגם אשר מעולם התוהו, הוא רק לאורות הב"ן כנודע, וישנם גם בהב"ן ש"ך ופ"ר ורפ"ח זכרים, והם הש"ך ופ"ר ורפ"ח דהב"ן אשר באבא וז"א, וכן הש"ך ופ"ר ורפ"ח נוקבין, והם הש"ך ופ"ר ורפ"ח דהב"ן אשר באימא ומלכות. אלא שלגבי המ"ה, הוּוּ הם כולם נוקבין כנ"ל וכנודע.

ועכ"פ הוא כי מ"ש גם במאמרי רשב"י הנז' שהש"ך הם נוקבין, הוא משום כי שם מדבר בהש"ך דהב"ן שהם מתתקנים ע"י הפ"ר דהמ"ה, לכך אמר שהש"ך הם נוקבין, כי כל הב"ן הרי הוא כולו נוקבא להמ"ה, אבל באמת הנה ישנו בהב"ן גופה ג"כ ש"ך ופ"ר ורפ"ח דבורין ונוקבין. וכן מ"ש שם שהפ"ר הוא זכר, הוא משום שמדבר שם מהפ"ר דהמ"ה שהוא כולו זכר לגבי הב"ן. אבל באמת הנה יש בהמ"ה עצמו ג"כ ש"ך ופ"ר ורפ"ח דבורין, וכן ש"ך ופ"ר ורפ"ח נוקבין וכנ"ל. והרי נתבאר (קמב ע"ג) כי אין כאן מקום סתירה כלל, גם מדברי מאמרי רשב"י הנז', וכן מכל אותן הדברים אשר בע"ה רפ"ח (פרק ה) ובמבוי"ש (ש"ה ח"א פ"ג) שהם כולם בסגנון אחד, שהש"ך הם הנוקבין והם מתתקנים ע"י הפ"ר שהם דבורין, כי כוונתו הוא בכל אלו המקומות על הש"ך דהב"ן, שהם מתתקנים ע"י הפ"ר דהמ"ה. וא"כ הרי הוּוּ אותן הש"ך נוקבין בודאי, ואותן הפ"ר דבורין בודאי, הגם שבאמת הנה ישנם דבורין ונוקבין בכל א' מהם וכנז'. וכן אמר הרב בפירושו בענין הזה במבוי"ש (ש"ב ח"ג פ"ח), כי הש"ך ניצוצין הם גבורות נוקבין יען הם מבחי' שם ב"ן, שהם הנקודות, ואח"כ נתקנו ע"י ה' גבורות דבורין דשם מ"ה, והם מנצפ"ך, ובגימט' פ"ר עכ"ל. (והוא אותן הדברים הנ"ל סי' ה) והרי מפורש הדברים כמו שאמרנו, וכן הוא הכוונה במאמרי רשב"י הנז' וכן בשער רפ"ח פ"ה.

אמנם כ"ז שאמרנו הנה הוא רק בהמציאות העיקרי דהש"ך ופ"ר ורפ"ח, אשר מקומם וגילויים הוא רק בהז"ת דכל פרצוף ופרצוף וכנ"ל, ובזה הנה יש כמה מיני ש"ך

דע"ה ח"ב

ופ"ר ורפ"ח דכורין ונוקבין בכמה פנים, הן בעולם התווה והן לאחר התיקון וכנ"ל סימן ב'. אבל ביסודן ושורשן הרי אמרנו כי שורש דהש"ך ופ"ר ורפ"ח הנה הם מחב"ד, הן בכללות והן בפרטות. וא"כ הרי הוה כל ש"ך רק בחי' דוכרין משורשן כי הם מהחכמה אבא, וכל בחי' פ"ר הם רק בחי' נוקבין משורשן כי הם מהבינה אימא. וכל בחי' רפ"ח הם זו"ן משורשן, כי הם מהדעת שהוא פנימיות הז"ת¹²⁴⁵. ובוה הנה ניחא לנו ג"כ דברי הרב בשער הכוונות (בברכת השיבה שופטינו דרושי עמידה פרק ו) שאמר שם זה לשונו: השיבה כו' הוא ביסוד שבה כו', ותכוין כי ר"ת השיבה שופטינו כבראשונה הוא שכ"ה, והם בחי' שכ"ה גבורות זכרים כמבואר אצלנו בפ' בא בזוה"ק (לח ע"ב) בפסוק כי יהיה נערה בתולה, כי מנצפ"ך נקבות ושכ"ה זכרים. והנה גם אלו השכ"ה דינים זכרים הם ביסוד שבה, שהוא ענין ברכה זו של השיבה עכ"ל. והנה הדברים הללו שאמר, כמבואר אצלנו בפ' בא בזוה"ק (דף לח ע"ב) בפסוק כי יהיה נערה בתולה כו', הנה הן עצמן אותן הדברים הנ"ל אשר במאמרי רשב"י הנז', וכן בע"ה רפ"ח (פרק ה), ובמב"ש (ש"ה ח"א פ"ג). והרי מביא הרב משם ואמר, כמבואר אצלנו כו', כי מנצפ"ך הם נקבות, ושכ"ה זכרים, ושם ושם עצמו בכל המקומות הנז' הרי אמר בפירושו להיפך, כי מנצפ"ך הם זכרים ושכ"ה הם נקבות וכנ"ל, והוא לכאורה קושיא עצומה למאד. וכבר הרגיש הרח"ו ז"ל בעיקר הקושיא הזה מברכת השיבה שופטינו בשער המצות (פ' שופטים סח רע"א) ונשאר בצ"ע ע"ש.

אמנם הוא כי לענין עיקר הכוונה דברכת השיבה שופטינו, הרי לכאורה אין נפקא מינה כלל בזה, אם שהמנצפ"ך הם נקבות והשכ"ה זכרים, או שהוא להיפך, כי הרי עיקר הכוונה שם הוא רק להעלות את השכ"ה ניצוצין למקומם, ואין נ"מ כלל אם שהם זכרים או שהם נקבות. אמנם לפי דברינו הנ"ל שישנם ב' מיני שכ"ה, אחד דוכרין ואחד נוקבין, הרי הוא באמת נפ"מ גדולה על איזה בחי' שכ"ה שיכוון להעלות, אם על השכ"ה דבחי' זכרים או על השכ"ה דבחי' נוקבין. אך משמע שהכוונה צריך להיות על כל השכ"ה בכללות, וכן משמע נוסח התפילה, השיבה שופטינו כבראשונה, שהוא כל השכ"ה כולם. ומ"ש כבראשונה, ר"ל כמו שהיו במקומן בקודש קודם החטא דעין הדעת, וא"כ מאחר שהכוונה הוא על כל השכ"ה כולם א"כ הרי אין נפ"מ כלל לענין הכוונה אם שהם זכרים או שהם נקבות. אך עכ"ז הרי הקושיא הנז' הנה נשאר במקומה, כי הרי הרב הביא בעצמו ממה שכתב בפ' בא, ושם מבואר להיפך. אמנם בענין השכ"ה אין באמת קושיא כלל, כי הרי הרב אומר שיכוון על השכ"ה אשר ביסוד שבה, ור"ל על אותן הה' גבורות דכורין היורדים וניתנים בהנוק, והם נכנסים בנקודת ציון שבה, שהוא בהיסוד שבה. וביורדם בה הם נעשים שכ"ה, ואלו השכ"ה הם באמת גבורות דכורין, כי הם יורדים מו"א וניתנים בה וכנ"ל מדברי מאמרי רשב"י וכן מדברי המב"ש אשר לעיל סימן ה', ולכן אמר שהשכ"ה הם דכורין, כי הרי הם באמת רק גבורות דכורין, והם זולת השכ"ה העיקרים שהם מהב"ן, והם בהמלכות שבה והם נוקבין בודאי וכנ"ל בכל דברינו. וא"כ הרי אין מהשכ"ה הזה שום קושיא כלל, וכי מ"ש כמבואר אצלנו, ר"ל על מה שמבואר (קמב ע"ד) שם שהניתנין ביסוד שבה הם גבורות זכרים, ונעשים בה לשכ"ה וכנ"ל סימן ה', וז"ש שהשכ"ה הם זכרים.

אמנם הנה יצא לנו מזה שהכוונה בהשיבה שופטינו הוא רק על השכ"ה שביסוד שבה, שהם רק הגבורות אשר מקבלת הנוק' מו"א, ונעשים בה לשכ"ה כנ"ל סימן ה' מדברי המב"ש (ש"ב ח"ג פ"ח) אבל לא על השכ"ה אשר בהמלכות שבה, שהם השכ"ה דהב"ן, והם השכ"ה ניצוצין העיקריים, וזהו אשר כתב הרב שהכוונה בהשיבה שופטינו

¹²⁴⁵ בהגר"א על ספד"צ יד ע"ד ד"ה וכו'.

דע"ה ח"ב

הוא רק ביסוד דהנוק. אך עכ"פ הוא כי אין מהשכ"ה עצמו שום סתירה כלל, כי הכוונה כאן הוא רק על אותן השכ"ה שהם דכורין, והיינו על השכ"ה אשר ביסוד שבה וכנו'. אך במה שאמר שהפ"ר הם נוקבין והשכ"ה דכורין, וקורא את הפ"ר נוקבין לגבי השכ"ה והשכ"ה דכורין לגבי הפ"ר, הנה זה נראה לכאורה קושיא גדולה, כי הרי הוא היפך ממש ממ"ש במאמרי רשב"י הנז'.

אמנם לפי מה שאמרנו לעיל בסמוך אין היפך כלל ואין קושיא כלל, כי מה שאמר בפ' בא הנז', שהשכ"ה הם נוקבין והמנצפ"ך דכורין, הוא משום ששם מדבר בסדר תיקונם איך שמתתקנים, והרי נתקן הש"ך דהב"ן שהוא נוק' ע"י הפ"ר שהוא המנצפ"ך דהמ"ה שהם דוכרין וכנ"ל. אבל בברכת השיבה שופטינו, שאינו מדבר שם בסדר תיקונם כלל אלא רק בכוונת התפילה, שיכוין להעלות את אותן השכ"ה למקורן ולשורשן, הנה אמר היטיב שהשכ"ה הם דכורין והמנצפ"ך הם נוקבין, כי כן הוא שורשן באמת, כי שורש השכ"ה הרי הוא בחכמה אבא, ושורש המנצפ"ך הרי הוא בבינה אימא, ולכך אמר הרב כאן בכוון שהשכ"ה הם דכורין והמנצפ"ך הם נוקבין, כדי לרמוז לנו שצריך שיהא עומק הכוונה להעלות את השכ"ה למקורן ולשורשן העיקרי, שהוא בחכמה אבא. ואחר שיעלו השכ"ה למקורן העיקרי, הנה יומשך ממילא תיקון הזה להמנצפ"ך ג"כ, אם בכולן או לכל הפחות במקצתן, להעלות גם הם למקורן העיקרי, שהוא בהבינה אימא, כי ע"י תיקון השכ"ה דהב"ן הנה מתתקנים אח"כ גם המנצפ"ך דהב"ן וכנ"ל סימן ד', והרי ניחא לנו גם הקושיא הנה היטב.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח סימן ז

מש"כ בשער שנת"א (הו"ד בתחילת הדרוש) 'ובזה תבין היות גבורות מנצפ"ך נקבות וגבורות ש"ך ניצוצין שהם הבל דגרמי דכורין, מלמדנו הרב שאע"פ שבכמה מקומות מבואר שהפ"ר הם דכורין והש"ך נוקבין, בכ"ז עיקרן ושרשן הוא דווקא כנ"ל. ומאחר ששורש הש"ך הוא חכמה, לכן מהש"ך הוא שנעשה ההבל דגרמי שממנו עיקר הבנין של הולד, ותכלית בריאת הולד הוא באמת תיקון ש"ך הניצוצין האלה, ועל ידי תיקון הניצוצין האלה יסובב תכליתו האחרון. אמנם מהאימא נמשך שורש הנפש, והוא הנוק' שבכל פרצוף, והוא למטה ממדרגת האדם, שכן עיקר האדם הוא הרוח אשר שורשו נמשך מאבא.

והנה זהו ג"כ כוונת הרב בעניינינו שהוא בטנת"א (פרק ה) מ"ש 'ובזה תבין היות גבורות מנצפ"ך נקבות וגבורות ש"ך ניצוצין שהם הבל דגרמי דכורין', וע' לעיל סימן א' הערה א', שהערינו שם כי מה מלמדינו בזה אחרי שכבר מבואר אותן הדברים לעיל, וגם מה תועלת יוצא לנו מהבנה הזאת, שאומר לנו הרב 'ובזה תבין כו"'. אך לפי כל דברינו הנז' הרי הוא ניחא מאד, כי זה עצמו משמענו הרב, שהגם כי בכמה מקומות מבואר שהפ"ר הם דכורין והש"ך הם נוקבין, והוא בהיפך ממה שכתב כאן וכנ"ל, עכ"ז הנה נדע ונבין כי עיקרן ושורשן הנה הוא שהש"ך הם דכורין משורשן, כי הם מחכמה אבא, והפ"ר הם נוקבין משורשן כי הם מבינה אימא. ומה שמבואר בכמה מקומות ההיפך, הנה יש הבנה וטעם להדברים, והוא כי הנה חו"ב שהם או"א הנה משפיע כל א' בהו"ן, וישנם הש"ך ופ"ר הן בהז"א, והם בו כולם דכורין, וכן ש"ך ופ"ר בהנוק', והם בה כולם נוקבין. וכן ישנם הש"ך ופ"ר הן בהב"ן, והם שם כולם נוקבין, והן בהמ"ה והם שם כולם דכורין. וזהו מה שנמצא דרושים מחולפים בזה בדברי הרב, כי הוא דורש בכל א' לפי עניינו וכנ"ל בכל דברינו. אבל שורשם ועיקרם, הנה הנה הש"ך רק מבחי' זכר כי הם מאבא, והפ"ר רק מבחי' נוק' כי הם מאימא. וכ"ז הנה מרמז לנו הרב במה שאמר 'ובזה תבין כו"', ומרמז לנו שנתבונן בינה בזה ונבין מהדברים שאמר לעיל, כי מעיקרם ושורשם הנה הש"ך דכורין והפ"ר נוקבין, ולכן נעשה מהש"ך ההבל דגרמי, שהם מאבא אשר ממנו הוא עיקר הבנין והולד וכנ"ל אות מ"ד, והוא מההבל דגרמי שהוא שורש הראשון דכל פרצוף, והוא סיבתו

דע"ה ח"ב

ותכליתו, כי רק בשבילו נברא כדי לתקנו, ועל ידו יסובב ג"כ תכליתו האחרון וכנ"ל אות מ"ו. אבל מהאימא הנה נמשך שורש הנפש, והוא הנוק' שבכל פרצוף, והוא למטה ממדרגת האדם, כי עיקר האדם הוא הרוח¹²⁴⁶ אשר שורשו הוא נמשך מאבא. וכן נמשך מאימא הנשמה שהוא למעלה {קמנ ע"א} ממדרגת האדם וכנ"ל אות כ"ד, והוא כדי להעלותו למעלה, שהוא לבחי' חיה שהוא מאבא, ולבחי' יחידה שהיא מא"א שורש הכל, כי שם מתייחד באור א"ס. ועכ"פ הוא כי עיקר בנין האדם ומדרגתו הוא מאבא, ונעשה ונמשך בנינו מהש"ך ניצוצין, שעיקרו הם ג"כ רק מאבא וכנו', וזהו אשר מלמדינו הרב במ"ש "ובזה תבין כו" וכו' שיתבאר בזה עוד למטה.

ואין להרהר על דברינו ממה שנמצא בדברי הרב בפע"ח (שער ראש השנה פרק ג) בתפילת ברכת אבות בכוונת הויה ראשונה, שאמר שם כי שכ"ה דינין יורדין מחו"ב דז"א, ופ"ר יורדין מדעת דז"א, והרי הוא לכאורה שלא כדברינו, כי אנו אומרים שהשכ"ה שהוא הש"ך עם ה' גבורות, השורש הם בחכמה, והפ"ר הם בבינה, והרפ"ח הוא בדעת. אך כבר אמרנו לעיל, כי הגם שעיקר הש"ך הם מחכמה, עכ"ז הנה גילויים הרי הוא בבינה, והוא ענין הל"ב אלהים שהם בבינה, וכל א' הוא כלול מו', והם ש"ך, ונתגלו בהנ' שערים שבה, לנ' פעמים ש"ך וכנ"ל בדברינו. וכן בענין הפ"ר, הרי אמרנו לעיל ג"כ, כי הגם שעיקרם הם מהבינה, אך גילויים הוא בהדעת, כי כל א' מתגלה ע"י התחתון שלמטה הימנו. והרי אמר הרב בפע"ח הנו' היטיב, כי השכ"ה הם יורדין מהחו"ב, והפ"ר הם יורדין מהדעת כי הם מתגלים רק על ידו, וע"ש שמבואר כי מתחילה במלת "אתה" אנו מעלין את הש"ך, ואח"כ במלת הויה אנו מעלים את הפ"ר. והרי הוא כדברינו שאמרנו לעיל סימן ד', שהש"ך מתתקנים מתחילה וקודם להפ"ר.

ובדברינו הנה ניהא מעתה ג"כ מה שהערינו לעיל סימן א' בהערה ב' ג' שם, והיינו כי הרי איך אמר הרב שהש"ך הם דבורין, הלא עיקרן דהש"ך ניצוצין הם מהאורות דהמלכין קדמאין שהיו כולם רק מהמלכיות דהב"ן והם כולם נוקבין כנודע. וכן הערינו שם עוד בהערה ג', כי הרי בחי' הש"ך הרי הוא הן בהחכמה מהל"ב נתיבות שבה, שכל א' הוא כלול מעשר, והן בהבינה שהוא הל"ב אלהים דמע"ב¹²⁴⁷, שכל א' הוא כלול מעשר, והרי הוה בחי' הש"ך הן בהחכמה והן בהבינה. אך לפי דברינו הנ"ל אין כ"ז שום קושיא כלל, כי אודות ההערה הב' הרי כבר בארנו שגם הש"ך דהנוקבין והב"ן הנה שרשם הוא ג"כ רק מחכמה, כי ע"י הל"ב נתיבות חכמה שכל א' כלול מעשר, הנה ע"ז נעשו לש"ך, ונמצא כי כל בחי' ש"ך הוא רק מהחכמה שהוא זכר גם בהב"ן. וכן הענין מה שהל"ב אלהים הוא בבינה וכל א' הוא כלול מעשר, והם ש"ך, והרי הוה בחי' ש"ך מהבינה ג"כ. הרי כבר אמרנו כ"ז ג"כ לעיל, כי האמת והעיקר הוא שכל בחי' מספר הש"ך הוא נמשך רק מהחכמה, וגם הבינה מקבל הכח והתכונה הזוה ג"כ רק מהחכמה, כי הל"ב נתיבות שבחכמה הם מתלבשים בהבינה בהשם אלהים שבה, וע"ז הם מתפשטים ונעשים גם הם לל"ב אלהים. והרי נמצא כי עיקרם הם רק מחכמה אבא שהוא זכר, וכן הש"ך ניצוצין שנפלו בעולם התוהו, הגם שהם היו באמת רק כולם נוקבין, אך הכח והתכונה מה שנחלקו לש"ך, הנה הוא נמשך בהם משורשם העליון, שהוא המ"ס, חכמתא סתימאה שבא"ק, ומשורש הנעלם דל"ב נתיבות שבה. וכן נמשך משם כל עיקרם ושרשם דהמ"ק וכנ"ל אות מ"ז ומ"ה, וכו' שבארנו בספר הכלליים כלל י"ח ענף א' ב' וכן בדע"ה

¹²⁴⁶ עי' בבהגר"א על ס"י ג ע"א, ובהגר"א על ספד"צ לט ע"א.
¹²⁴⁷ עי' לעיל הערה 176.

דע"ה ח"ב

ח"א דרוש ב' ג', כי המ"ס, שהוא החכמתא סתימאה שבא"ק, הנה משם היה שורש כל המלכין קדמאין שבעולם הנקודות, וכן שם היה השורש דכל הש"ך ניצוצין דעולם התוהו וכנ"ל אות מ"ז מ"ח, ומשם הוא ג"כ שורש דפרצוף אבא חכמה דאצילות, שהוא מהמ"ס חכמה דא"ל, כי הבינה דא"א שהיא שורש האימא בינה דאצילות, הרי היא רק בגרון דא"א"ל כמ"ש בשער א"א (פרק ח) ובכ"מ. וכן כל בחי' הש"ך הנה הוא מהמ"ס, כמ"ש בפ' פקודי (דף רנד ע"ב), והרי לנו עכ"פ כי כל בחי' ש"ך הנה הוא רק משורש החכמה אבא שהוא זכר, ולכן הנה הם עולים ומתבררים תמיד רק ע"י המחשבה שהוא אבא, ומשם הם עולים עוד גם בהמחשבה עלאה שהוא המ"ס כנ"ל אות מ"ח, ושם הוא גמר תיקונם, משום שהוא מקור מחצבתם אשר משם לוקחו בראשונה. ואח"כ הם חוזרים ויורדים באבא בהמוח שלו, ומשם בטפה הזרעית שבו, והרי הם בבחי' דכורין בודאי, ומהם נעשה שורש העיקרי דכל פרצוף, והוא ההבל (קמג ע"ב) דגרמי כנ"ל אות מ"ו, והרי נתבאר לנו עכ"פ גם ההערה הב' והג' ויתבאר עוד בזה למטה בסמוך.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח סימן ה

אמנם עכ"ז עדיין הדבר צריך הבנה. שהרי כבר נתבאר שסדר התיקונים של הש"ך דב"ן הוא על ידי הפ"ר דמ"ה, אם כן לכאורה אין מקום לדברי האריז"ל שהש"ך הם דכורין והפ"ר נוקבין. אלא שדברי הרב הם רק לאחר שכבר עלו ונתקנו ונעשו לטיפת מ"ד ומ"ן דא"א, שכן טיפת אבא הוא בסוד הש"ך וטיפת המ"ן הוא בסוד הפ"ר. ועל אף שעלייתם היא על ידי התיקון שנמשך מהפ"ר דמ"ה לש"ך דב"ן, ומשם לפ"ר דב"ן, ומשם לרפ"ח דב"ן, ואז כל א' עולה למקור הראוי לו. והוא בזיווג השני אשר למוחין דגדלות. אמנם בזיווג הראשון הנעשה לשם עיקר מציאות הולד יוצאת טיפת מ"ן דאמא בבחי' פ"ר בלבד. ואפילו כאשר האבא נותן מבחי' הש"ך שלו זהו רק הפ"ר שבהם, והמ' נשארת למעלה. והוא מחמת חסרון ההשתוות שבין מ"ה לב"ן. ומש"כ שהדבר נמשך מנ' השערים דש"ך, כוונתו יחד עם הפ"ר, שכן אין זיווג פנימי ללא זיווג חיצוני.

ונבאר מעתה גם הערה הד' דלעיל סימן א', ומתוכה יתבאר ג"כ עיקר הענין דהערה הב' הנ"ל בסמוך. והיינו כי הנה הערה הד' הוא מה שמגביל הרב את הש"ך לעומת המנצפ"ך ואמר שהם דו"ן, ש"ך דכורין ומנצפ"ך נוקבין, הלא עיקרן דהש"ך הם הניצוצין שירדו בעולם התוהו, ועיקרן דהמנצפ"ך הם העטרין דהדעת עלאה שנמשכין מלעילא לעילא, ומתתקנים הש"ך דהב"ן ע"י המנצפ"ך דהמ"ה. וא"כ הרי גבוה המנצפ"ך מהש"ך כגבוה שמים על הארץ, ואם באנו להעריך אותם בדו"ן, הרי אדרבה הוא שהש"ך הם נוקבין כי הם מהב"ן וכנ"ל בהערה ב', והמנצפ"ך המתקנים אותם הם דכורין כי הם מהמ"ה. והגם שכבר אמרנו ובארנו כי ישנם ש"ך ופ"ר הן בהב"ן והן בהמ"ה, וכן הם שניהם הן בפרצופי הדוכרין והן בפרצופי הנוקבין, וכן אמרנו ובארנו ג"כ כי שרשם דהש"ך ופ"ר הם מהח"ב, והו"ו הש"ך דוכרין משרשן והפ"ר נוקבין משרשן, ואמרנו לעיל סי' ז' כי זה עצמו הוא מה שמשמיענו הרב בענינינו, מה שאמר "ובזה תבין כו" ששורש הש"ך הוא לעולם מהחכמה אבא, ושורש הפ"ר הוא לעולם מהבינה אימא וכנ"ל כ"ו. וא"כ הרי ממילא מתורץ הערה הד' ג"כ, כי כל דברי הרב כאן הוא רק ללמדנו על שרשן דהש"ך ופ"ר, שהש"ך הם דוכרין משרשן, והפ"ר הם נוקבין משרשן, אמנם עכ"ז עדיין הדבר צריך תבלין, כי הרי כבר אמרנו ג"כ לעיל סי' ד' כי סדר תיקונם דהש"ך והפ"ר הוא לעולם הש"ך דהב"ן ע"י הפ"ר דהמ"ה, ובזה הנה הם גבוהים אותן הפ"ר מהש"ך הרבה מאד, וגם בזה הנה הו"ו הפ"ר דכורין והש"ך נוקבין וכנ"ז, וא"כ הרי כאן בענינינו שהוא בטנת"א (פרק ה) שמדבר הרב ג"כ בסדר תיקונם, הרי אין כאן מקום כלל לומר שהש"ך הם דכורין והפ"ר נוקבין, כי הרי בסדר תיקונם בזה אדרבה הוא שעומדים הפ"ר בבחי' דכורין והש"ך בבחי' נוקבין וכנ"ל סי' ה' ו'.

דע"ה ח"ב

אך האמת הוא כי אין דברי הרב כאן על פרטי סדר תיקונם ע"ד שמדבר בשער רפ"ח (פרק ה) וכן במאמרי רשב"י הנ"ל סי' ו', אלא כל דברי הרב כאן הנה הוא רק אחר שכבר עלו ונתקנו ונעשו למפת מ"ד ומ"ן דאו"א, וכמו שמבואר בכל דבריו לעיל במה שאמר "והנה בתחלה הזריע האב והוא חכמה מפת חומר כו' ואח"כ ניתן בבניה ונצטיירו במעי אימא ע"י חומר שבה ג"כ כו'", והם ה' אותיות מנצפ"ך הכפולים, שהם ה"ג, והם נוקבין. והטפת אבא הוא בסוד הש"ך ניצוצין דנפקין מחכמה, דהיינו אבא, ומהם שניהם נוצר הולד בבטן האשה, וכשנגמר נולד. והרי הולך כל דברי הרב כאן רק אחר שנתבררו הש"ך ופ"ר ניצוצין דהב"ן ועלו למעלה בהמוחין דאו"א, ומהם נעשים טפת המ"ד ומ"ן שלהם אשר לבנין כל פרצוף. והנה סדר בירורם ועלייתם אשר מלמטה למעלה, הנה הוא מתחילה הש"ך דהב"ן ע"י הפ"ר דהמ"ה, ואח"כ הנה מתבררים ועולים גם הפ"ר והרפ"ח דהב"ן ג"כ, וכולם מתבררים מתחילה רק ע"י הפ"ר דהמ"ה וכנ"ל סימן ד'. אמנם אח"כ כאשר עולים, הנה עולים כל א' למקומו, כי הש"ך דהב"ן הוא עולה להחכמה, והפ"ר דהב"ן להבינה, והרפ"ח להדעת ועולים כל א' למקומו הראוי אליו, מה ששייך לאבא בהמוחין דהאבא, ומה ששייך לאימא בהמוחין דהאימא, ומתחברים ומתייחדים שם עם האור דהמ"ה שבאו"א. ומה שעלה לאבא הוא יוצא בבחי' טפת מ"ד שהוא זכר, והוא בבחי' ש"ך דהמ"ה וב"ן, ומה שעלה לאימא הוא יוצא בבחי' טפת מ"ן שהוא נוקב, והוא בבחי' פ"ר דהמ"ה וב"ן. והגם שאמרנו לעיל כי גם באימא שהיא הבינה הנה ישנם בה ג"כ בחי' ש"ך, כי בתוכה מתלבש הל"ב נתיבות חכמה, ומתלבשים בהנ' שערים שבה, ומתגלים לנ' פעמים ש"ך וכמ"ש הרב (בכוונות ספי' העומר פרק יא), אך כ"ז הנה הוא רק אח"כ בהזווג שני אשר להמוחין דגדלות, אבל הזווג ראשון אשר לעיקר מציאות דהולד, שהיא הקטנות שבו, הנה יוצא הטפת מ"ן דאימא רק בבחי' פ"ר לבד והוא בבחי' פ"ר דהמ"ה וב"ן.

וכן היה ג"כ בעולם הנקודות, הנה יצא אז (קמג ע"ג) מהאימא רק הפ"ר דהב"ן וכמ"ש בשבירת הכלים (סוף פרק ז), אבל כוונת ספי' העומר בהגילוי דנ' פעמים ש"ך שבה, הנה הוא רק לצורך המוחין דגדלות והנשמות וכמו שמבואר שם. וכן הוא לעולם שהפ"ר הוא בחיצוניות והש"ך הוא בהפנימיות, ובהזווג ועיבור ראשון הנה נמשך הטפת מ"ן דאימא רק בבחי' הפ"ר דהמ"ה וב"ן ולא בבחי' הש"ך שבה, אבל הטפת מ"ד דהאבא הוא לעולם בבחי' הש"ך דהמ"ה וב"ן, ר"ל שגם הפ"ר אשר ממנו הנה הוא ג"כ רק מהש"ך שבו, אלא שהמ' העליון נשאר למעלה (ע' שבירת הכלים סוף פרק ז) ונמשך למטה רק פ"ר, אבל הם מהש"ך עצמו, ומה שנשאר המ' העליון למעלה הוא משום שלא נשתוו עתה המ"ה וב"ן, ולכן לא נמשך למטה רק פ"ר מהש"ך, אבל הרי הם מהש"ך עכ"פ, והוא המ"ד דאבא. אך המ"ן דאימא, הם רק פ"ר מעיקרון, והנה הם שניהם מתלבשים בבחי' הרפ"ח דהמ"ה והב"ן, שהם מהדעת, והוא החיצוניות לשניהם, כי הרפ"ח הוא בבחי' הבירורי דהולד עצמו, ובהם מתלבש אורות הש"ך והפ"ר שהם מחלקי דאו"א, ומהם כולם נעשה מציאות הולד בבטן האימא. והרי נתבאר לנו כי הנה אחר שנברר הניצוצי דהב"ן דכל הג' בחי' דש"ך ופ"ר ורפ"ח אשר לצורך מציאות כל ולד, ונעשה בירור כולם ע"י הפ"ר דהמ"ה שהוא מאימא, הנה עולה כל א' למקומו שהוא בחב"ד, שהם המוחין דאו"א, ומתחברים ומתייחדים שם באור המ"ה שבכל א'. ואח"כ יוצא ונמשך טפת המ"ד דאבא מהש"ך דהמ"ה וב"ן, וטפת המ"ן דאימא מהפ"ר דהמ"ה

דע"ה ח"ב

וב"ן מלובש בבחי' הרפ"ה דהמ"ה וב"ן, שהוא העטרין דהדעת שבכל א' והוא מבחי' הבריורי דהולד עצמו, כי הם החלקי דהולד עצמו אשר הן בהמ"ה והן בהב"ן. אבל הש"ך והפ"ר דהמ"ה וב"ן, הנה הם מחלקי דהאו"א גופה מגופם ונפשם המשתתפים בבנין הולד וכנודע בדברינו. וכ"ז הוא בהזווג דעיבור ראשון אשר לצורך עיקר בנין הולד ומציאותו, והיא לצורך הרוח והנפש שבו.

אמנם הזווג אשר לצורך עיבור שני דהמוחין והגדלות, הנה נמשך אז גם טפת המ"ן דהאימא מבחי' הש"ך ג"כ, ומהנ' תרעין דהש"ך שאמר הרב בכוננת ספ"י העומר (פדק יא), והוא לבחי' הנשמה דהולד, כל נשמה ונשמה משער מיוחד כמו שאמר הרב שם. והוא ג"כ מבחי' מ"ה וב"ן דהאימא, אלא שהם מהפנימיות שבהם, וכן נמשך אז עד"ז ג"כ מהש"ך הפנימי דהמ"ה וב"ן שבאבא בהטפת מ"ד שבו, והוא לבחי' חיה שהיא נשמה לנשמה. וכן בא גם כל זה מלובש ג"כ בהרפ"ה הפנימי דהמ"ה וב"ן, והוא העטרין דדעת הפנימי, שהוא מהחלק הפנימי דהמ"ה וב"ן השייך להולד עצמו. אמנם הוא, כי מה שאמרנו כי בהזווג אשר לצורך המוחין והגדלות, נמשך גם הטפת מ"ן דאימא מהנ' תרעין דהש"ך שבה, הנה אין הכוונה שהוא רק מהש"ך שבה לבד בלתי הפ"ר, כי זה אי אפשר וכמ"ש הרב בשער פנימית וחיצונית (דרוש י), כי אי אפשר בשום פנים שיזדווג הפנימי בלתי החיצוני, אבל להיפך אפשר, שיזדווג החיצוני בלתי הפנימי. וא"כ הרי מוכרח הוא שגם בזווג הפנימי אשר לצורך המוחין והגדלות, שנמשך אז הטפת מ"ן דאימא מהנ' תרעין דהש"ך דהמ"ה וב"ן שבה כנז', הנה מוכרח הוא שישתמש אז גם הפ"ר שבה ג"כ, כי הפ"ר הוא החיצוניות שבה, והנ' תרעין דהש"ך הוא הפנימיות שבה, ומשתמש הפ"ר שבה בהפנימיות ג"כ, ונמשך אז הטפת מ"ן דהאימא הן מהנ' תרעין דהש"ך שבה שהם הפנימיות, והן מהפ"ר שבה שהם החיצוניות.

אבל הזווג הראשון אשר לצורך עיקר בנין הולד ומציאותו, הנה נמשך אז הטפת מ"ן דהאימא רק מהפ"ר שבה לבד, והוא מהפ"ר דהמ"ה וב"ן שבה אחר שנברר ועלה הפ"ר דהב"ן ע"י הפ"ר דהמ"ה, אבל הטפת מ"ד דהאבא הוא לעולם, ר"ל גם בזווג ראשון, רק מהש"ך דהמ"ה וב"ן, ר"ל שגם הפ"ר הנמשך ממנו הוא רק מהש"ך שבו כנ"ל, כי כל עצמותו דאבא הוא רק בבחי' ש"ך, וכן היה מכחו ועל ידו גם כל הש"ך דהב"ן שבעולם התוהו וכנ"ל בכל דברינו. ומתבררים מתחילה גם הש"ך דב"ן אשר לאבא ג"כ רק ע"י הפ"ר דהמ"ה אשר לאימא וכנ"ל סי' ד', אלא שאח"כ הנה הם עולים גם בהמ"ה שבאבא, ויוצא טפת המ"ד שמאבא גם בהש"ך דהמ"ה, ומתייחדים הש"ך דהב"ן עם הש"ך דהמ"ה, אלא שלא נשתוו לגמרי ולא נשלם יחודם בשלימות עד לעתיד וכנ"ל, אבל הם מתייחדים עכ"פ, ונמשך (קמג ע"ד) טפת המ"ד דאבא מבחי' הש"ך דמ"ה וב"ן הן בהזווג דעיבור ראשון והן בהזווג דעיבור שני, אלא שהזווג הראשון הוא נמשך רק מהש"ך החיצוני דהמ"ה וב"ן, והזווג השני אשר לצורך המוחין הוא נמשך גם מהש"ך הפנימי דהמ"ה וב"ן. אבל עכ"פ הוא כי הטפת מ"ד דאבא הוא לעולם מהש"ך, אבל הטפת מ"ן דהאימא הוא לעולם מהפ"ר, אלא שבזווג ראשון הוא רק מהפ"ר לבד, ובזווג שני אשר לצורך המוחין הוא מהנ' תרעין דהש"ך ג"כ וכנז'.

והנה זהו אשר אמר הרב בענינינו, כי הפ"ר הם נוקבין והש"ך הם דכורין, כי הרי הפ"ר הוא הטפת מ"ן דהאימא והרי הם נוקבין בודאי, אבל הש"ך הרי הם הטפת מ"ד דהאבא והרי הם דכורין בודאי. ומה גם כי הרי כאן בענינינו הנה מיירי הרב רק בהזווג

דע"ה ח"ב

דעיבור ראשון לבד, ובוה הרי נמשך הטפת מ"ן דהאימא רק מהפ"ר לבד וכנו, והרי הוה הפ"ר נוקבין כי הם מאימא, והש"ך הוא דוכרין כי הם רק מהטפת מ"ד דהאבא, ולכן אמר כאן היטיב שהש"ך הם דוכרין והפ"ר הם נוקבין. וכ"ז הנה הוא משום שהש"ך שרשם הוא מאבא והפ"ר שרשם הוא מהאימא וכנ"ל בכל דברינו, וזהו ג"כ מ"ש בפע"ה (שער השופר פ"א) שהש"ך הם דינין דוכרין והפ"ר הם דינין נוקבין, משום שהש"ך הוא מחכמה והפ"ר הוא מבינה, ולכן קורא הרב בפע"ה שם להש"ך בשם דוכרין ולהפ"ר בשם נוקבין, משום שהרי כן הם משרשם. והרי נמצא כי הן מצד שרשם והן לאחר שמתבררים ועולים ומתייחדים ניצוצי הב"ן בהמ"ה ונתקנים ונעשים לטפת מ"ד ומ"ן דהא"א, הנה הוה לעולם הש"ך בבחי' דוכרין והפ"ר בבחי' נוקבין וככל הנו'. אמנם בפרטי מציאותם גופה הנה ישנם באמת כמה בחי' דוכרין ונוקבין הן בהש"ך והן בהפ"ר עצמן, והן בהמ"ה והן בהב"ן עצמן בכמה וכמה בחי' וכנ"ל בכל דברינו. וכן גם בעת שמתקנים והולכים קודם שנשלם תיקונם, והנה נמשך אז פעולת התיקון רק מהפ"ר דהמ"ה להש"ך דהב"ן וכנ"ל, הנה בזה הנה עומד אז הש"ך רק בבחי' נוקבין, משום שהוא אז עדיין רק מהב"ן לבד, והפ"ר הוא אז בבחי' דוכרין משום שהרי הוא מהמ"ה וכנ"ל כ"ז, והרי נתבאר בזה כל הדי' הערות שהערינו לעיל סימן א' תהל"א ית"ש.

דרוש ש"ך ופ"ר ורפ"ח סימן ט

אמרנו ששורש ש"ך הוא בחכמה, פ"ר מבינה ורפ"ח מדעת, ולכן הם שרשים זה לזה, כמו שחכמה הוא שורש לבנה וחוב"ב כאחד המה שורש לדעת. לכן בש"ך יש ל"ב נתיבות חכמה דהוא שורש לל"ב אלקים שבבינה, ומהבינה יצא הדעת שממנו סוד רפ"ח, ולכן מבואר שהל"ב שבש"ך מתקנים את הרפ"ח, להעלותם שיהיו אף הם בבחינת ש"ך. וכן הוא עד"ז גם בענין הפ"ר, כי גם הפ"ר, שהם מהבינה, הנה הם נמשך בה ג"כ רק מהחכמה, שכן הפ"ר והש"ך הנה הם ת"ר, והם ת"ר גבורות המרומוז בהת"ר אותיות דהק"כ צירופי אלהים. וחכמה הוא י' שבשם, הרי הוא כללות כל י"ס וי"ס הם ה"ח וה"ג, ונעשתה כללות הבינה (שהיא כנגד אות ה' שבשם) מה"ג שבחכמה, ויוצאים ומתגלים בה מגילוי לגילוי עד גילוי דה' אותיות מנצפ"ך, הרי הם פ"ר הגבורות שבבינה. והוא בדרך זה: ה"ג דחכמה הוא בסוד ו"ק שבו, הרי הם חג"ת נה"י, וכללותם היא ביסוד. ועי"כ שהם גבורות הם מתנוצצים ומתפשטים מ"י ל"י עד מאה, והם ת"ר גבורות, והם בסוד ו"ק דחכמה. ומהם נמשכים ויוצאים פ"ר הגבורות בבינה ע"י שורש ה' שבה, הרי הוא ה' האותיות מנצפ"ך. וש"ך גבורות, הרי הם הראשונים והעיקריים שבהם, נשאר בחכמה עצמה, והם הש"ך הפנימים הנעלמים אשר בל"ב הנתיבות שבו, עי"כ שכל א' מהם כלול מ"י. הרי נמצא כי פ"ר שבבינה מסתעפים ונמשכים מהש"ך שבחכמה.

ולכן פ"ר הוא ז' פעמים מ', שכן פ"ר הוא מאימא שהיא בינה ותבונה, והם סוד ס' מ' ועיקר הגילוי הוא במ' הרי היא התבונה והיא האות ה' ראשונה שבשם הוי"ה ב"ה (אמנם הבינה היא ו"ד דמילוי יו"ד דחכמה), והוא כפול ז' מכיוון שהז"ת כלולים בה.

חכמה מתלבש בבינה ומשפיע בו את בחי' הש"ך שבו הרי הם הש"ך החיצוניים שבו, וכן הוא משפיע מהש"ך את הפנימיות שבו, והוא מל"ב נתיבות החכמה שבו ומתפשטים ומתלבשים בל"ב שמות אלקים, שכל א' כלול מ' והיינו הש"ך הפנימיים. וכל זה הוא בפנימיות שבה. אמנם בחיצוניות שבה הרי הוא עצמותה היא רק פ"ר, ומבין הש"ך (הפנימיות שבהם) והפ"ר (בחיצוניות שבהם) נולד הדעת, הרי הוא כללות ד' המוחין חו"ב חו"ג, וכל א' כלול מע"ב, ולכן הם רפ"ח, והוא פנימיות הז"ת. והוא נמשך ונולד מהש"ך ופ"ר יחד. לכן מבואר שהרפ"ח יצאו מהפ"ר, על אף שהוא יצא גם מהש"ך, אם כי עיקר הלידה הוא על שם האימא. ובאמת עיקר גילוי דש"ך פ"ר ורפ"ח הוא רק בזו"ן, שכן באו"א ודעת הוא רק השורש ושם המה בבחינת נעלמים.

פ"ר ורפ"ח כלולים ג"כ מש"ך, שכן כל ענף כלול משרשו. לכן, על ידי תוספת מ', הרי היא מוחין דפ"ר, נעשית מדרגת ש"ך, וכן ברפ"ח על ידי תוספת ל"ב הרי הוא מוחין דיליה, נעשה ש"ך.

אם כן, הל"ב הם מוחין והרפ"ח הם ז"ת והם ב' דברים נפרדים. אמנם במה שהם בבחי' שורש עם ענף הם דבר א'.

ג' פעמים ש"ך המבוארים לעיל הם תתק"ס הרי הוא סוד שיעור מקוה דהיינו תתק"ס לוגים הרי הוא מ' סאה. שכן על ידי המקוה נטהרים כל ג' מיני הגבורות הנ"ל, והוא ענין מ' יום שעלה משה למרום, וכל יום הוא כ"ד שעות, סה"כ תתק"ס שעות. לכן זכה בלוחות שהיה משקלם מ' סאה.

ד"ז שכל אחד מהפ"ר ורפ"ח הם בהעלם בבחי' ש"ך, ורק בגילויים הוא שהם עומדים בגילוי פ"ר ורפ"ח, כל זה הוא רק עתה. אמנם לעתיד לבא בגמר התיקון האחרון יתקנו הפ"ר ורפ"ח להיות בבחינת גילוי

דע"ה ח"ב

ש"ך, ואז יאירו כל ג' הבחי' הנ"ל ויעשו כולם לש"ך גם בגילויים, ויטיחו חלקי הש"ך זב"ז, הפנימיים עם האמצעיים והחיצוניים, ויעשו לא'.

המוחין דרפ"ח הנ"ל הם ל"ב, ושל פ"ר הם מ', ויחד הם עולים ע"ב, אמנם כל המוחין אינם יורדים כי אם לאחר תיקון המ"ה. ומה שאמרנו שהמוחין דהפ"ר הנה הם מ', שהם ד' פעמים י', והמוחין דהרפ"ח הם ל"ב, הרי הם רק ד' פעמים ח'. והטעם, שכן המוחין הרי הם ד' חו"ב וחו"ג, ולכן הפ"ר, ששרשם הוא בינה, וכל הג"ר נחשבים לאחד, והרי כלול כל א' מחכמה ולמטה, ולכן כלולים כל אחד מד' המוחין שבהם מ'. אמנם שורש הרפ"ח הוא בדעת, ולכן כלול כל מוח שבהם רק מח', דהיינו מהדעת ולמטה.

והנה נשאר עלינו לבאר מעתה מה שהערינו עוד בזה לעיל סימן א', והוא במה שטרת הרח"ו ז"ל במב"ש (ש"ב ח"ב פ"ט) בענין הש"ך ורפ"ח אם שהם דבר אחד או שהם שני דברים. כי מלשון אחד ששמע מהאריז"ל היה משמע לו שהם שני דברים, שהש"ך הם הכלים והרפ"ח הם הניצוצי אורות שבתוכם, ופעם אחרת שמע ממנו בפירוש שהם דבר אחד, כי הל"ב אלהים עם הרפ"ח הוא ש"ך, וכמ"ש ג"כ שם (ש"ה ח"א פ"ג) כי שמע מהאריז"ל שהש"ך ניצוצין הם עצמן הרפ"ח ניצוצין שנשארו בתוך הכלים כשנשברו, ואמר שם עוד כי הרפ"ח ניצוצין הם נתקנו קצת ע"י הל"ב אלהים, ונעשו עי"ז הרפ"ח ג"כ לש"ך. וכן אמר ג"כ בשער הפסוקים (פ' וירא דף כז ע"ג) כי הרפ"ח הם נתקנים קצת ע"י ל"ב דינים אחרים שהם ל"ב אלהים, כי בראשונה היו הרפ"ח מתים, שהוא סוד (בראשית א ב) ורוח אלהים מרחפת, שהם אותיות מ"ת רפ"ח, ובבא רוח אלהים שהם ל"ב אלהים, אז נתקנו קצת ונעשו הכל ש"ך ניצוצין כו'. וכן אמר ג"כ בע"ח (בשער רפ"ח פ"ה) כי הש"ך ורפ"ח הכל הוא ענין אחד, וכן בענין הפ"ר והרפ"ח הנה אמר ג"כ במב"ש (ש"ב ח"ג פ"ח) כי המנצפ"ך שהם הפ"ר הנה הם השרשים של הרפ"ח.

אמנם לפי כל דברינו אשר בארנו בזה עד כה, הנה אין כאן מעתה מה להסתפק בזה כלל, ואין כאן סתירה וקושיא כלל. כי האמת הוא שהש"ך ופ"ר ורפ"ח הנה בכללותם הם ענין אחד, ובפרטותם הם ג' ענינים. כי הנה הם מציאות הגבורות שבכל פרצוף בחיצון תיכון פנימי שבו, ונמשכים בו מחב"ד דכל פרצוף, וכן היו ג"כ בעולם הנקודות בכל מלך ומלך בבחי' חיצון תיכון פנימי שבו הנמשכים מהחב"ד דהנקודות וכנ"ל סי' ג' ד'. והרי הם בכללותם רק אחת, כי הם כלולים יחד בכל פרצוף ובכל מלך, אך בפרטותם הם ג' וכמו שיתבאר עוד בזה למטה. וכן הוא עדי"ז כי הנה הם ג"כ הן בהכלים והן בהאורות והניצוצין (ע' לעיל אות מז). כי כמו שהיו (קמד ע"א) הניצוצין בבחי' ש"ך ופ"ר ורפ"ח, כן היה בהכלים ג"כ, כי כל ניצוץ וניצוץ הנה הוא עומד בבחי' כלי אחת מהשברי כלים השייך לו ומתייחס אליו, וישנם מספר ש"ך ופ"ר ורפ"ח בהניצוצין, וכן מספר ש"ך ופ"ר ורפ"ח בהשברי כלים, וזהו מה שאמר האריז"ל פעם אחד כי הו' כלים דהו' מלכים הם הש"ך וכמ"ש במב"ש (ש"ב ח"ב פ"ט), ופעם אחד אמר כי הש"ך ניצוצין הם עצמן הרפ"ח ניצוצין שנשארו בתוך הכלים כשנשברו בסוד הבל דגרמי, ונעשו מד' שמות עסמ"ב וכל א' הוא ע"ב אחד, והם רפ"ח, וע"י הל"ב אלהים נעשו ש"ך, והם ג"כ ה' פעמים די"ן וכמ"ש כ"ז במב"ש (ש"ה ח"א פ"ג) ע"ש. והרי אמר כאן שהש"ך הם הניצוצין עצמן, ולעיל אמר כי הו' כלים דהו' מלכים הם הש"ך וכנ"ז, אך שניהם הוא אמת, כי כל ניצוץ הוא מלוכש בכלי אחת מהשברי כלים אחר שנשברו. והרי ישנם ש"ך ופ"ר ורפ"ח בהניצוצין, וש"ך ופ"ר ורפ"ח בהשברי כלים. וכן הוא לאחר התיקון, כי הנה הם מציאות אורות וכחות הגבורות שבכל פרצוף בחיצון תיכון פנימי שבו, ויש לכל אור ואור תפיסת מקום בהגוף, שהוא בחי' כלי אליו הסובלו ומחזיקו. והרי נמצא כי ישנם באמת בחי' ש"ך ופ"ר ורפ"ח הן בהאורות והן בהכלים. והנה כ"ז שאמרנו הנה הוא בהו' מלכים עצמן, וכן לאחר התיקון הנה הם בהו' דכל פרצוף.

דע"ה ח"ב

וכבר אמרנו כי שרשם הוא מחב"ד, הש"ך מהחכמה, והפ"ר מהבינה, והרפ"ח מהדעת, והרי הם ג' שרשים. אך נודע הוא שגם החב"ד עצמן, הנה כל עליון הוא שורש להתחתון ממנו, שהח"ב הם שורש להדעת, והחכמה הוא שורש להבינה, וא"כ נמצא שהל"ב נתיבות שבחכמה שהוא שורש הש"ך, הנה הוא השורש לכל הפ"ר והרפ"ח, והרי הוה רק שורש אחד לכולם, והוא הל"ב נתיבות שבחכמה. וכבר אמרנו כי הל"ב נתיבות שבחכמה הנה הם מתלבשים בהשם אלהים שבבינה, ומתפשטים ע"ז לל"ב אלהים, והם הל"ב אלהים דמעשה בראשית¹²⁴⁸. ומהבינה יצא הדעת שממנו סוד הרפ"ח כנו, והל"ב אלהים הוא שרשם, ועמהם נעשו ש"ך. והנה מתבסמים ונתקנים קצת הרפ"ח ניצוצין ע"י הל"ב אלהים השרשיים שמאירים בהם, כי אין הגבורות נמתקין אלא בשרשן וכנ"ל אות מ"ח, והרי נמצא כי הל"ב אלהים הם נמשכים מהחכמה, והם שורש הרפ"ח, ועמהם הם ש"ך, ונעשו לש"ך בהחיצוניות ג"כ, כמו הש"ך הפנימיים, אשר הם מחכמה עצמו. ומתקנים הרפ"ח ע"י הל"ב שמאירים בהם ונעשו עמהם לאחד, ונעשו לש"ך גם בחיצוניות. וכן הוא עד"ז גם בענין הפ"ר, כי גם הפ"ר, שהם מהבינה, הנה הם נמשך בה ג"כ רק מהחכמה, כי הפ"ר והש"ך הנה הם ת"ר, והם ת"ר גבורות המרומז בהת"ר אותיות דהק"ב צירופי אלהים¹²⁴⁹, ושרשם הוא בחכמה, אלא שמתחלקים ומתפשטים הפ"ר בבינה, והש"ך הם נשאר בחכמה. והיינו כי הנה נודע הוא שהחכמה הוא כללות דכל הי"ס, ולכן הוא הי' שבשם, והי"ס הנה הם הי' חסדים וה' גבורות, ונאצלו ונתפשטו הה"ג שבחכמה ונעשה מהם כללות הבינה שהיא הה' שבשם, והוא הי' אותיות אלהים שבבינה, ויוצאים ומתגלים בה מגילוי לגילוי עד הגילוי דה' אותיות מנצפ"ך שהם הפ"ר גבורות שבבינה. והרי נמשכים ויוצאים הפ"ר גבורות שבבינה מהה"ג שבחכמה, והוא בדרך זה, כי הה"ג דהחכמה הוא בהו"ק שבו שהם הג"ת נה"י, וכללותם ביסוד כנודע, וע"י שהם גבורות הם נוצצים ומתפשטים מי' לי' עד מאה, והם ת"ר גבורות, והם כולם בהו"ק דהחכמה. ונמשכים ויוצאים מהם פ"ר גבורות בהבינה ע"י שורש הה' שבה, שהוא הה' אותיות מנצפ"ך. והש"ך גבורות, שהם הראשונים והעיקריים, הם נשאר בחכמה עצמו, והם הש"ך הפנימים הנעלמים אשר בהל"ב נתיבות שבו, ע"י שכל א' הוא כלול מי'. והרי נמצא כי הפ"ר שבבינה הנה הם מסתעפים ונמשכים מהש"ך שבחכמה, כי הרי הבינה היא נאצל מהחכמה, והרי הוה הש"ך שורש דהפ"ר.

וזהו הענין מה שבחי' הפ"ר הנה הוא ע"י שכל א' מהז' הוא כלול ממ', וכמ"ש בשבירת הכלים (סוף פרק ז), והוא משום שכל בחי' הפ"ר הוא מהאימא הכללית שהיא הבינה והתבונה, והם סוד ס' מ' וכמ"ש בשער הזווגים (פרקים ד ה), ועיקר הגילוי דהפ"ר הוא בהתבונה שהיא סוד מ', והוא האות ה' ראשונה דהשם בכללות הזו"ן, שהם הז"ת הכלולים בה. אבל הבינה עלאה היא הו"ד דמילוי הו"ד {קמד ע"ב} דהחכמה, כי הבינה עצמה היא הו', וכללות התבונה שכלול בה ג"כ היא הד', והם ג"כ בסוד ס' מ'. והנה האות ו', שהוא הבינה עלאה עצמה, הנה היא כולל כל סוד הת"ר גבורות שאמרנו, כי הם כולם בכללות הבינה עלאה שהיא הו', והיא הס'. והפ"ר הם מתגלים בהתבונה שהיא הד', והיא המ', והוא בחי' הפ"ר גבורות שבהז"ת הכלולים בה, שכל א' הוא כלול ממ', וז' פעמים מ' הוא פ"ר, וכן כלולים שם באמת ג"כ כל הת"ר גבורות כולם, והם הת"ר אותיות דהק"ב צירופי אלהים שהם בתבונה, וכמ"ש הרב בזווגים (שם פרק ו) ע"ש והבן כ"ז.

¹²⁴⁸ עי' לעיל הערה 176.

¹²⁴⁹ שער או"א פרק ו'.

דע"ה ח"ב

והרי נתבאר לנו עכ"פ איך שנמשך בחי' הפ"ר מהש"ך, והוא כללות הבינה הנמשך מהגבורות דהחכמה, וכן הוא בחי' התבונה הנמשך מהבינה. אמנם כ"ו הוא מצד העצמות דהבינה והתבונה העיקריים גופה, אבל באמת הנה מתלבש החכמה ג"כ בכל הבינה הכללית כולה, ומשפיע בה כל בחי' הש"ך שבו ג"כ, ור"ל כי זולת בחי' הפ"ר שבה הנמשך בה מהו"ק שבו, שהם הש"ך החיצונית שבו, הנה משפיע בה גם מהש"ך הפנימית שבו, והוא מבחי' הל"ב נתיבות חכמה שבו, שכל א' הוא כלול מ'י, והם הש"ך הפנימית שבו, ומתלבש הל"ב נתיבות שבו בהשם אלהים שבה, ומתפשטים לל"ב אלהים אשר כל א' הוא כלול מ'י, ונעשים בה ג"כ לש"ך, והם הש"ך הפנימים והעיקריים אשר מקבלת אותם הבינה מהחכמה עצמה. ולא עוד אלא שמתפשטים בה בהנ' שערים שבה, ומתפשטים לנ' פעמים ש"ך וכנ"ל בדברינו, אמנם הם עומדים כולם בה רק בבחי' הפנימיות שבה. אבל החיצונית שבה שהוא מעצמותה גופה, הוא רק הפ"ר הנ"ל, ועומדים בה הפ"ר בהחיצונית שבה והש"ך בהפנימיות שבה. ומבין שניהם הנה נולד הדעת שהוא כללות הד' מוחין חו"ב וחו"ג, וכל מוח הוא בבחי' ע"ב וכמ"ש בשער שבירת הכלים (פרק ב), וכן אמר הרב הכלל בזה בשער א"א (פרק ד) שכל בחי' נשמה הוא הויה דיודי"ן, והם ד' פעמים ע"ב, והוא רפ"ח, שהוא מבחי' הדעת, והוא פנימיות הז"ת כנודע¹²⁵⁰. והנה הוא נמשך ונולד מהש"ך ופ"ר דהחו"ב, והוא מ"ש הרב במבו"ש (ש"ב ח"ג פ"ח) שהרפ"ח הוא נולד ויצא מהפ"ר, והגם שהאמת הוא כי הוא נולד ויוצא מהש"ך ג"כ, אך משום שעיקר יציאתו הרי הוא רק מהבינה שהיא האימא, כי ממנה הוא הלידה, וכל גילוי ויציאת הולד הרי הוא רק מהאימא, לכך אמר הרב שם שהרפ"ח הם יצאו מהפ"ר, אבל באמת הנה הם יוצאים מהש"ך ג"כ, כי לידת כל ולד הרי הוא ע"י זווג שהוא מאו"א, והם בענייניו הש"ך ופ"ר, שמהם שניהם יוצא הרפ"ח שהוא הדעת, נשמת פנימיות דהז"ת, והוא כלול בתוכו מהפ"ר דהאימא ומהש"ך דהאבא. ושם ר"ל בהז"ת שהם הזו"ן, הנה שם הוא כל עיקר הגילוי דכל הש"ך ופ"ר ורפ"ח, כי באו"א והדעת הוא רק השורש והם נעלמים. אבל בהז"ת שהם הזו"ן, הם מתגלים ועומדים שם הרפ"ח בהחיצוניתם, והפ"ר באמציעתם, והש"ך בפנימיותם.

והנה מאחר שאמרנו שהש"ך הוא פנימיות כולם, והוא שורש לשניהם, א"כ פשוט הדבר שגם הפ"ר והרפ"ח הנה הם כלולים ג"כ כל א' מש"ך, כי כל ענף הנה כלול בו כל מה שיש בהשורש. והיינו כי הפ"ר שהם ז' פעמים מ' והוא בהז"ת, ע"י שכל א' הוא כלול מחבת"ם, שכל א' הוא כלול מ'י, והם ז' פעמים מ' וכמ"ש בשבירת הכלים (סוף פרק ז), הנה ישנם שם בהעלם עוד מ', והם הד' מוחין חו"ב וחו"ג שכל א' הוא כלול ג"כ מ'י והם מ', ואלו המ' הם המוחין דהפ"ר שהם הז"ת, ונעשה על ידיהם גם הפ"ר לש"ך, אלא שאלו המ' עומדים בהם רק בהעלם, כי הם רק בבחי' מוחין, ולכן הם בגילויים רק פ"ר, ובהעלם הם ג"כ ש"ך, ומתקנים הפ"ר על ידיהם, כי המוחין הוא תיקון דהז"ת כנודע. וזהו אשר אמר הרב בשבירת הכלים (סוף פרק ז), כי נעשים הפ"ר לש"ך ע"י האור דהמ"ה, והוא המ' דהמוחין הנז' שעומדים בהעלם בהז' פעמים מ' דהז"ת, ומתקנים על ידיהם ונעשים ע"י גם הפ"ר לש"ך.

וכן הוא עד"ו גם בהרפ"ח, כי הנה הרפ"ח שהם ד' פעמים ע"ב אשר מחסד ולמטה שהם הז"ת וכמ"ש בשער רפ"ח וכנודע, הנה משום ששורשם הוא מהש"ך שהם הל"ב נתיבות חכמה שבאבא, ומהל"ב אלהים שבבינה, הנה ישנם בהעלם גם בהרפ"ח בחי'

¹²⁵⁰ בהגר"א על ספד"צ יד ע"ד ד"ה וכו'.

דע"ה ח"ב

הל"ב הללו, והם המוחין דהרפ"ח שהם הז"ת, ועמהם הרי {קמד ע"ג} הוּו גם הרפ"ח לש"ך, כי רפ"ח עם ל"ב הוא ש"ך, אלא שאותו הל"ב הוא המוחין שלהם, והם עומדים בהם רק בהעלם. והנה מתקנים הרפ"ח ע"י אלו הל"ב, כי תיקון הז"ת הוא ע"י המוחין כנודע, וזהו שאמר הרב במב"ש ובשער הפסוקים הנ"ל בריש דברינו, כי הרפ"ח הם נתקנים ע"י הל"ב אלהים, ונעשים עי"ז גם הרפ"ח לש"ך. ואמר שם ושם, כי הם שניהם דבר אחד, כי הרפ"ח הם עצמן הש"ך, ועכ"ז הנה קורא שם הרב ג"כ את הל"ב אלהים בשם דינים אחרים וכנ"ל בריש דברינו, והוא משום כי הל"ב הם בעיקרם רק המוחין, אבל הרפ"ח הוה כל עיקרם רק בהז"ת, כי הם מהדעת שהוא פנימיות הז"ת וכנ"ל. וא"כ הרי הוה הל"ב דינים אחרים מהרפ"ח, ועכ"ז הנה הם ג"כ דבר אחד, כי המוחין הרי הם מתפשטים ומתלבשים בכל הז"ת כולן, ונעשים עמהם לחד כנודע, ונעשים עי"ז גם הרפ"ח לש"ך, אלא שבגילויים הם רפ"ח, אך בהעלם הם ש"ך ע"י הל"ב שעומדים בהם בבחי' מוחין. ונמצא כי גם הרפ"ח שהם החיצוניות, הנה בהעלם הם ג"כ בבחי' ש"ך, וכ"ז הוא ע"פ מה שאמרנו, כי גם עיקרן דכל הרפ"ח הנה הם יוצאים ג"כ רק מהש"ך, שהש"ך הוא שורש כולם, ולכן נעשה אח"כ גם הרפ"ח לש"ך ע"י אותן הל"ב אלהים שעומדים שם בהעלם ובבחי' מוחין.

וא"כ נמצא כי הל"ב אלהים הנה הם בחי' דינים אחרים כי הם המוחין, אלא שהם מתחברים עמהם ונעשים לאחד כמו המוחין עם הגוף, שהוא הג"ר עם הז"ת, ומתפשטים הג"ר בכל הז"ת כולן ונעשים לאחד, משום שהג"ר הוא שורשם והז"ת הוא הענפים. ונמצא כי בבחי' אחת הם דבר אחד, ובבחי' אחת הם שני דברים. כי במה שהל"ב הוא המוחין והרפ"ח הם הז"ת, הרי הם שני דברים, אך במה שהם בבחי' שורש עם הענף, הרי הם דבר אחד, ובפרט כי הרי מתלבש הל"ב בהרפ"ח ועומדים בהם בהעלם לעולם, ועי"ז נעשה גם הרפ"ח לש"ך, והנה הם אחד בודאי. והרי נתבאר לנו עכ"פ, כי הן הפ"ר והן הרפ"ח, הנה בהעלם הוה כל א' ג"כ לעולם בבחי' ש"ך, אלא שבגילויים הם פ"ר ורפ"ח, ובהעלם הם ש"ך.

והנה הם ג' פעמים ש"ך, והם תתק"ס, והוא סוד שיעור מקוה, שהוא מ' סאה, שהם תתק"ס לוגין. כי ע"י המקוה, שהוא סוד אהיה קנ"א, הנה נטהרים כל הג' מיני גבורות הללו מכל אחיות החיצוניים בהם, ונטהרים ונעשים כולם קודש לה'. וזהו ג"כ סוד המ' יום שעלה משה למרום, וכל יום הוא כ"ד שעות, והם תתק"ס שעות, וכמ"ש במגלה עמוקות (אופן רמז) ע"ש. והיה זה כדי לתקן את כל אלו התתק"ס גבורות, שיהיו כולן קודש לה', ולכן זכה לקבל הלוחות שהיו ג"כ במשקל מ' סאה וכמ"ש בירושלמי (תענית פ"ד ה"ה), והוא תתק"ס לוגין כי נטהרו ונתקדשו על ידו כל התתק"ס גבורות כולם. אמנם ע"י מעשה העגל הנה חזרו ונפגמו ונשברו הלוחות עי"ז, ולכך חזר משרבע"ה עוד על מ' יום כדי לחזור ולתקנם, ודע כ"ז ודי בזה כעת.

אמנם דע כי כ"ז שאמרנו שגם הפ"ר והרפ"ח, הנה הם בהעלם כל א' ג"כ בבחי' ש"ך, אלא שבגילויים הם עומדים בגילוי פ"ר ורפ"ח עכ"פ, הנה כ"ז הוא רק עתה. אבל לעתיד לבא, שהוא בגמר תיקון האחרון, הנה יתוקנו הפ"ר והרפ"ח להיות בגילויים ג"כ רק בבחי' ש"ך לעולם, וכן היה נעשה ג"כ אלו שזכו ישראל לקבלת הלוחות הראשונות שהיו מ' סאה, שהם תתק"ס לוגין כנ"ל, כי אז היו מתגלים כל הפ"ר והרפ"ח להיות כל א' בבחי' ש"ך גם בגילויים. וכן יהיה לעתיד לבוא, כי יאירו ויתגלו המוחין בהגוף, ויתיחדו הענפים עם השורשים, ויומתקו כל הגבורות, כי מיתוקן ותיקונן דכל הגבורות הוא ע"י שורשן

דע"ה ח"ב

וכנ"ל אות מ"ה וכנודע¹²⁵¹. ולכן כאשר יתייחדו כל הפ"ר והרפ"ח בשורשן שלמעלה, שהוא בהל"ב אלהים שבהבינה ובהל"ב נתיבות שבחכמה, ויתגלו המוחין בהגוף, הנה אז יעמדו ויאירו כולם רק בבחי' ש"ך, ונעשים אז גם הפ"ר האמצעיים לבחי' ש"ך לגמרי, וכן הרפ"ח החיצוניים לבחי' ש"ך לגמרי. והוא ע"י כי תתוקן התבונה בהמוחין הפנימיים מהבינה העליונה, והוא האות ד' דמילוי יו"ד, שיתלבש הוא בהתבונה להתייחד עמה ממש וכמ"ש הרב בזווגים (פרק ד). והנה אותו האות ד' הוא ג"כ בבחי' מ' וכנ"ל, וכשיתלבש הוא בהתבונה, הרי ניתוסף עוד מ' (קמד ע"ד) בהפ"ר שבהתבונה, ונעשים ע"י גם הפ"ר לש"ך ממש, גם בחיצוניותם וגילויים.

וכן ע"ז הנה יתוקנו גם הרפ"ח החיצוניים לבחי' ש"ך גם בגילויים, והיינו כי יתגלו ויאירו הל"ב אלהים שבהבינה הנמשך בה מהחכמה, והם המוחין דהרפ"ח שעומדים בהם עתה בהעלם וכנ"ל, הנה יתגלו הם ויאירו בהרפ"ח בגילוי גמור, וע"י יושלמו ויעשו גם הרפ"ח לש"ך ממש, וכן הוא בהפ"ר כנז', ויעשו כולם לש"ך גם בגילויים. והנה יתייחדו אז הש"ך הפנימים עם האמצעים והחיצונים זב"ז, ונעשים כולם לאחד, ויאירו אז כל הגבורות כולם ברשפי אש שלהבת יד¹²⁵², וזהו התיקון האמיתי דלעתיד, שיתייחדו כל הגבורות האמצעים והחיצונים בהפנימים, וכולם בשרשם שלמעלה, ויומתקו כל הגבורות ויאירו כולם בשלהובין דרחימו, באהבת רעים למעלה, ותשוקת דודים למטה, והם הזווגי דא"א וזו"ן, שיזדווגו כולם זב"ז בזווגא שלים לעילא ותתא. אמנם לא יושלם זה אלא רק לעתיד, כי הוא הטוב הצפון העיקרי אשר יתגלה לעתיד לבוא וכמ"ש בזווגים (פרק ה) ע"ש.

והנה אלו המוחין דהפ"ר והרפ"ח שאמרנו, שהם מ' ול"ב, הנה שניהם יחד הם מספרם ע"ב, ונחלק לשניים מ' בהפ"ר, ול"ב בהרפ"ח, אך שניהם יחד הם ע"ב, כי הם המוחין לאלו ה' מיני גבורות האמצעיים והחיצוניים, והמוחין הם משם ע"ב, וכמ"ש הרב בשבירת הכלים (פרק ב) שכל מוחין הם מבחי' ע"ב. והנה הם באו רק לאחר התיקון ומהאור דשם מ"ה, ולכן נעשו הם למוחין בהפ"ר ורפ"ח, ונתקנו בהם ונשלמו על ידיהם כל א' לש"ך ג"כ, אלא שעתה עומדים בהם רק בהעלם, ולעתיד יתגלו וכנז'. ומה שאמרנו כי המוחין דהפ"ר הנה הם מ', שהם ד' פעמים י', והמוחין דהרפ"ח הם ל"ב, שהם רק ד' פעמים ח'. הטעם הוא כי הנה המוחין הרי הם ד', שהם חו"ב וחו"ג כנודע, ולכן הוא כי הנה הפ"ר אשר שרשם הוא מבינה, וכל הג"ר נחשבים לאחד, ונעשו לפ"ר ע"י שהו' מלכים הם כלולים כל א' מחבת"ם כמ"ש בשבירת הכלים (סוף פרק ז), והרי כלול כל א' מחכמה ולמטה, ולכן הנה כלולים הד' מוחין שבהם כל א' מ', כי חכמה הוא כללות כל ה' כנ"ל, והרי הם מ'. אבל הרפ"ח ששרשם הוא מהדעת, והנה הם רק מבחי' הד' פעמים ע"ב אשר מהדעת ולמטה, שהם חגת"מ, כמ"ש בשער רפ"ח (פרק א), ולכן הנה כלול כל מוח שבהם רק מ', שהוא מהדעת ולמטה, והם ד' פעמים ח', והם ל"ב. אך שניהם יחד הם ע"ב, כי הם המוחין שהוא משם ע"ב לעולם וכנז' והבן כ"ז.

והנה נתבאר לנו מעתה היטיב גם כל מה שהערינו לעיל סי' א' בהערה הה' שם, כי בענין מ"ש הרב פעם אחד שהש"ך הם הכלים, ופעם אחד אמר שהם ניצוצין, הרי אמרנו כי שניהם ישנם וכנ"ל. וכן מ"ש בכ"מ שהש"ך והרפ"ח הם דבר אחד, ופעם משמע מדבריו

¹²⁵¹ עי' לעיל טו ע"ב דמבאר הטעם, שהרי כל טעם היותם דינים, הוא מפאת ריחוקם משרשם, והלוא בשרשם הדינים בוודאי ממותקים. לכן, בהיגלות אותו השורש הם מתמתקים (ועי' ע"ח סוף שער מז בשינויי הנוסחאות וז"ל: כל הדינים כשהם מתפשטים הם רעים וכאשר שורשם מאיר בהם הנה הם מתבטלים). וכן עי' שעה"כ דרושי ר"ה דרוש ז'.
¹²⁵² עי' לעיל הערה 112.

דע"ה ח"ב

שהם שני מיני גבורות מיוחדים, הרי אמרנו ג"כ ששניהם ישנם, כי הש"ך עיקרם הם בפנימיות, והרפ"ח הם בחיצוניות. ועכ"ז הרי בארנו ואמרנו שגם הרפ"ח הם כלולים ג"כ בהעלם מש"ך, ובזה הרי הם דבר אחד לעולם, וכן לעתיד יעמדו כולם רק בש"ך, וייתחדו כולם זב"ז ויעשו כולם לחד ממש. וכן מה שהערנו, כי פעם משמע מדבריו שהל"ב אלהים אשר הם ש"ך ע"י שכל א' הוא כלול מי', הם רק המוחין, ופעם משמע מדבריו שהש"ך הם בהו' מלכים עצמן. הנה בארנו ג"כ כי שניהם אמת, כי הם המוחין והם מתפשטים גם בהז"ת ממש ג"כ בפנימיותם, ושם הוא עיקר המציאות דהש"ך, וכן הם גם בחיצוניותם לעולם ג"כ, אלא ששם הם בהעלם וכנ"ל בארוכה כ"ז. וכן מה שהערנו שם ג"כ בענין הפ"ר, כי בשער רפ"ח (פרק ה) מבואר שהש"ך נתקנים ע"י הפ"ר, והווי הפ"ר מהאורות התיקון, אבל בשבירת הכלים (סוף פרק ז) מבואר להיפך, כי הפ"ר הם בכל המלכין קדמאין עצמן, וע"י האור המ"ה דהתיקון שהוא מלך הדר, על ידו נעשו לש"ך. הנה הענין דתיקון הש"ך ע"י הפ"ר כבר מתבאר כ"ז מדברינו לעיל מסי' ד' והלאה, ובפרט לעיל סי' ח' ע"ש. אך מה שאמר בשבירת הכלים (סוף פרק ז) שנעשו הפ"ר לש"ך ע"י המלך הדר, הרי זה מתבאר לעיל בסמוך, כי הוא המ' דהמוחין שניתוסף להפ"ר, ועומדים בהם בהעלם לעולם, ועי"ז נעשה הפ"ר ג"כ לש"ך וכנ"ל. וכל מוחין הנה הוא רק מהמלך הדר, שהוא אור התיקון דהמ"ה. אבל בעולם הנקודות, לא יצאו עדיין המוחין כלל, וכמ"ש (קמה ע"א) בספד"צ (פ"א ג ע"א) וזיוניהון לא אשתכחו, וע"ש בהגר"א, ולכך לא היו אלא פ"ר לבד וכן רפ"ח לבד. אך לאחר התיקון נשלמו בהמוחין, ונעשו גם הפ"ר והרפ"ח כל א' לש"ך וכנ"ל כ"ז.

והנה מתבאר תהלה (קמה ע"ב) לאל ית"ש כל מה שהערנו לעיל סימן א' הכל באר היטיב, ובזה נשלם כעת הדרוש דש"ך ופ"ר ורפ"ח, ברכות והודאות לשמו הגדול והקדוש יתברך ויתעלה שמו לעד.

(קמה ע"א) ועתה אסדר את דרוש עין הדעת אשר כתבתי בחלק הביאורים שער העקודים פ"ב, ואעתיקנו משם כאשר יעדתי לעיל בהקדמת הדברים, והוא הוא דרוש עין הדעת אשר רמזתי עליו בהמאמר כללי שבהתחלת הספר ח"א דף ד' סע"א. וזה לשוני שם בחלק הביאורים שער עקודים פ"ב אות כ"ג, בדברי הרב שאמר שם ובהיות בו נשמה לנשמה (ר"ל כאשר זוכה האדם לנשמה לנשמה) אז אינו חוטא כלל כו' ע"ש.

והנה ראיתי מקשים, כי א"כ איך חטא אדם הראשון, שהרי כתב הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) שהיה לו נשמה לנשמה מאו"א דאצילות, ובספר הגלגולים (פרק א) וכן בספר שער הגלגולים (מהח' שערים – הקדמה יא), מבואר שם כי היה נכלל באדה"ר כל הה' בחי' נרנח"י אשר בכל הד' עולמות אבי"ע מהנפש דעשיה עד היחידה דאצילות. ומה גם לפי מצב ומדרגת העולמות שקודם החטא, שהיו אז במעלה גבוה מאד מאד, וכמו שמבואר בלק"ת (בראשית) ובמאמרי רשב"י (פ' קדושים) ובספר הגלגולים (פרקים טז, יז). וא"כ איך בא לידי חטא, ואיך היה אפשר להנחש לבא אל הוה¹²⁵³ אחר שעמדו במדרגה גבוהה כזו, כי היה מעלתם אז נורא מאד הרבה יותר מממ"ט שר הפנים של עתה, כמו שבארנו בדע"ה ח"ב דרוש ג'. וגם איך היה אפשר להנחש לכנוס לנך עדין כלל, וכמו שהעירו בזה בספר הגלגולים (פרק יז בהגהה שם) וכן בספר שמן שישון כאן אות ט"ו.

¹²⁵³ עי' גמ' שבת קמ"ו רע"א.

דע"ה ח"ב

אמנם כי כבר העיר בזה האריז"ל עצמו בספר זוהר הרקיע (דף סט ע"ב ודף ע ע"א) ואמר שם שאין רצונו לגלות עומק סוד הדברים הללו.

אמנם עכ"ז הנה ראינו לדבר בזה ע"פ פשוטן של דברים ממה ששאבנו מדבריו ז"ל במקומות מפוזרים, וכמו שכתבנו בזה הרבה בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד', ומשום שיש שייכות כאן לענין הזה, לזאת נדבר גם כאן בקיצור, ואין ביהמ"ד בלא חידוש. ובאשר שבהכרח יתארכו הדברים קצת, לזאת נחלקם לסימנים והוא דרוש בפנ"ע ונקרא שמו בשם.

דרוש עין הדעת

דרוש עין הדעת סימן א

איתא באריז"ל, שמי שזוכה לנשמה דנשמה אינו חוטא כלל. ואם כן, קשה, איך חטא אדה"ר. אלא פירוש דברי הרב הוא, שמי שזוכה לנשמה דנשמה, כלומר על ידי מעשיו, ואז, על ידי הביוררים שנתבררו על ידו כל הניצוצי הקדושה השייכים לנשמתו, נתבררו ונזדככו על ידי מעשיו הטובים, עד שזכה שנכנסו בו ניצוצי הקדושה הנ"ל להיות עמו. שהרי כל נרנח"י הם מהביוררים דניצוצי הקדושה אשר מתבררים ועולים מנפילתם בעולם התהו, וכאשר ניצוץ מתברר, מתבטלת הקלי' השייכת אליו, שכן כל חיותה וקיומה של אותה הקלי' היא אך ורק על ידי ניצוצי הקדושה שהיו טבועים בה, וכאשר הניצוצות עולים ממנה, מתבטלת אותה הקלי' ונעשית כלא היתה. א"כ, הרי האדם הזוכה לנרנח"י ע"י מעשיו, מתבטלים הימנו כל חלקי הרע הנוגעים אליו, ואין לו עוד יצר הרע, לכן בטוח הוא מן החטא. אמנם כאשר נברא אדם הראשון, ניתנו לו כל הנרנח"י מנפש דעשיה עד היחידה דאצילות, וכל מעלתו היתה לו, אמנם כל זה היה רק בחסד ולא על ידי זכות של מעשים, ואפילו הנרנח"י שהיו לו, היו בבחי' שורשים וכלליים בלבד. אך פרטיהם וענפיהם לא נתקנו, שכן כל הנשמות שבכל הדורות נכללו בו, אם כי ענפים ופרטים היו בלועים וטבועים עדיין בעמקי הקלי' דעולם התהו, והוא אשר ניתן לאדה"ר לבררם על ידי מעשיו. אם כן, מובן שהיה אז לרע כח אחיזה גדול בנשמות שהיו כלולים בו, ולכן היה אפשר לו להיות אורב עליו להחטיאו. וזאת, מכיוון שבכל בני האדם זולת אדה"ר, לא יתכן לשום אדם שיזכה למדרגה העליונה מנרנח"י עד שמתקן את כל מה שלמטה הימנה בכל מה שנוגע אליו. לכן מי שזוכה לנשמה דנשמה אחר שתיקן את כל המדרגות אשר למטה בטוח הוא מן החטא, שכן כבר נתקנו על ידו כל סיבות הקלקולים אשר מהם בא אותו החטא.

אמנם אדה"ר היה חסר תיקון רב בכל המדרגות התחתונות, שהרי זו"ן דאצילות היו אב"א במקום האמיתי שלהם, ע"מ שלא יאחזו בהם החיצונים. וזאת, מאחר שכל הנשמות שהיו עתידות לצאת בכל משך ימי העולם, והם מהאורות דעולם הנקודות, הש"כ ופ"ר ורפ"ח ניצוצין שלהם עדיין היו טבועים בעמקי הקליפות, והנשמות שלהן כולן הם המ"ן דמלכות, שכן המה אורותיה ויוצאי חלציה. והרי עדיין לא היה נברר המ"ן שלה, שכן כל זה ניתן לאדה"ר ע"מ שיתקנם, והיה מתקנם בשבת בראשית אלולא החטא.

על דבר הקושיא הראשונה שהקשו כאן, כי הרי מאחר שכתב הרב בענינינו שמי שזוכה לנשמה דנשמה אינו חוטא כלל, א"כ איך חטא אדה"ר וכנ"ל. הענין בזה כי מ"ש הרב שמי שזוכה לנשמה דנשמה הוא בטוח מן החטא, הנה כ"ז הוא רק מי שזכה להשיג את הנשמה לנשמה ע"י מעשיו, והנה נמשך בו אז הנרנח"י מלמטה למעלה ע"י כל הביוררים, שנתברר על ידו כל הניצוצי קדושה השייך לנשמתו, ונתבררו ונזדככו ע"י מעשיו הטובים, עד שזכה שנכנסו בו להיות עמו, וכמו שמבואר בסבא משפטים (צד ע"ב) בר נש כד אתיליד יהבין ליה נפשא כו' זכה יתיר יהבין ליה רוחא מסטרא דחיות הקודש, זכה יתיר יהבין ליה נשמתא מסטרא דכרסייא כו' זכה יתיר יהבין ליה נפשא בארע אצילות כו',¹²⁵⁴ ע"ש שמבואר שאפשר לזכות עד יחידה דאצילות, והוא ע"י זכות ומעשים

¹²⁵⁴ ז"ל בשלימות: תא חזי, בר נש כד אתיליד יהבין ליה נפשא מסטרא דבעירא, מסטרא דדכיו מסטרא דאלין דאתקרון "אופני הקודש". זכה יתיר, יהבין ליה רוחא מסטרא דחיות הקודש. זכה יתיר, יהבין ליה נשמתא מסטרא דכרסייא ותלת אלין אינון אמה עבד ושפחה דברתא דמלכא. זכה יתיר, יהבין ליה נפשא בארע אצילות מסטרא דבת יחידה ואתקריאת איה בת מלך. זכה יתיר, יהבין ליה רוחא דאצילות מסטרא דעמודא דאמצעייתא ואקרי בן לקודשא בריך הוא, הדא הוא דכתיב "בנים אתם ליהו"ה אלהיכם" (דברים יד א) זכה יתיר, יהבין ליה נשמתא מסטרא דאבא ואמא. הדא הוא דכתיב "ויפח באפיו נשמת חיים" (בראשית ב ז). מאי חיים, אלא אינון י"ה דעלייהו אתמר "כל הנשמה תהלל יה" ואשתלים ביה יהו"ה. זכה יתיר, יהבין ליה יהו"ה בשלימו

דע"ה ח"ב

טובים, וכמ"ש בספר הגלגולים (פרק ח) ע"ש. ושורש כל הנרנח"י הנה הם מהבירורים דהניצוצי קדושה, אשר מתבררים ועולים מנפילתם בעולם התוהו, כי שורש כל העולמות וכל הנשמות וכל המציאויות כולם, הנה הם מהניצוצי קדושה שמתבררים מהסיגים והקליפות כנודע בכל דברי האריז"ל. וכל ניצוץ קדושה כשמתברר, הנה מתבטל הקליפה מכל וכל, כי כל חיותה וקיומה היה ע"י הניצוץ שהיה טבועה בה. ואחר שמתברר הניצוץ ועולה ממנה, מתבטלת אותה הקליפה ונעשה כלא היה. וא"כ הרי האדם אשר הוא זוכה להנרנח"י ע"י מעשיו, הנה מתבטל ממנו כל חלקי הרע הנוגע אליו, ואין לו יצר הרע עוד, ולכן הוא בטוח מן החטא. משא"כ אדם הראשון, כשנברא וניתן לו כל הנרנח"י מהנפש דעשיה עד היחידה דאצילות, וכל מעלתו הגדולה והנוראה שהיה לו אז כנ"ל, הרי היה לו כ"ז רק בחסד לבד ולא ע"י זכות ומעשים כלל. וכן כל הנרנח"י שהיה לו, הנה היו רק בחי' שורשים וכלליים לבד, אבל פרטיהם וענפיהם עדיין לא נתקנו כלל, כי היה נכלל בו כל הנשמות כולם שבכל הדורות אשר בכל משך ימי עולם, כמ"ש רז"ל במדרש שמות רבה (פרשה מ סימן ג) וע' ספר הגלגולים (פרק א). אמנם מה שהיה כלול בו היה רק שרשיהם וכללותם, אבל הענפים והפרטים הם היו בלועים וטבועים עדיין בעמקי הקליפות דעולם התוהו, וזה אשר היה ניתן לאדה"ר שהוא יברר אותם ע"י מעשיו ויתקנם. וא"כ הרי וקמה ע"ב} היה עדיין לבח הרע אחיזה גדולה בכל אותן הנשמות שהיו כלולים בו, ולכן היה אפשר לו להיות אורב עליו ולהחטיאו.

והענין ביתר ביאור הוא, כי בכל אנשים כולם זולת אדה"ר, הנה אי אפשר לשום אדם שיזכה למדרגה העליונה מהנרנח"י עד שמתקן את כל מה שלמטה הימנה כל מה שנוגע אליו, וכמ"ש הרב בספר הגלגולים (פרק ו) ע"ש בארוכה. ולכן הוא כי מי שזכה לנשמה דנשמה אחר שתיקן את כל המדרגות אשר למטה, ובפרט את אור הנפש אשר משם הוא כל החטאים, וכמ"ש (ויקרא ד ב) נפש כי תחטא וכנ"ל בסמוך בדברי הרב. ואחר שתיקן אותה וכל המדרגות כולם עד הנשמה לנשמה, וזכה גם אליה, הנה הוא בטוח מן החטא, כי הרי כבר נתקן על ידו כל סיבות הקלקולים אשר החטא בא מהם. אך אדם הראשון, כל המעלות הגבוהים שזכה להם, הרי לא היה ע"י מעשיו כלל, אלא שנברא כך מתחילה, והיה חסר עדיין באמת תיקון הרבה בכל המדרגות התחתונים כולם, וכמו שמבואר בדברי הרב בשער מ"ן ומ"ד (דרוש א) ובכ"מ, שהיו עדיין גם הווי"ן דאצילות במקומם העיקרי שלהם רק אחור באחור, כדי שלא יתאחוז בהם החיצונים כנ"ל בדברינו. וכדי להאציל את נשמת אדה"ר, עלו למעלה בחיק או"א¹²⁵⁵ ושם נודווגו פב"פ, אבל

דאתון יו"ד ה"א וא"ו ה"א, דאיהו אדם בארץ אצילות דעילא, ואתקרי בדיוקנא דמאריה, ועליה אתמר "ורדו בדגת הים וגו'" (בראשית א כח) והאי איהו שולטנותיה בכל רקיעין ובכל אופנים ושרפים וחיוון, ובכל חיילין ותוקפין דלעילא ותתא. ובגין דא כד בר נש זכי בנפש מסטרא דבת יחידה, אתמר ביה "לא תצא כצאת העבדים".

תרגום: בא וראה, כשנולד איש, נותנים לו נפש מצד הבהמה מצד של טוהר מצד אלה שנקראים אופני הקדש. זכה יותר, נותנים לו רוח מצד של חיות הקדש. זכה יותר, נותנים לו נשמה מצד של הכסא, ושלשת אלו הם אמה עבד ושפחה של בת המלך. אם זכה יותר, נותנים לו נפש בדרך אצילות מצד של בת יחידה ונקראת בת מלך. זכה יותר, נותנים לו רוח של אצילות מצד העמוד האמצעי, ונקרא בן לקדוש ברוך הוא. זהו שנאמר "בנים אתם לה' אלהיכם". זכה יותר, נותנים לו נשמה מצד אבא ואמא. זהו שנאמר "ויפח באפיו נשמת חיים" איזה חיים, אלא אותם י"ה שעליהם נאמר "כל הנשמה תהלל יה" (תהלים קנ) ונשלמה בה יה"ה. זכה יותר, נותנים לו יה"ה בשלמות האותיות יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא אדם בארץ אצילות למעלה, ונקרא בדמות רבונו, ועליו נאמר "ורדו בדגת הים וגו'" וזהו שלטונו בכל הרקיעים ובכל האופנים והשרפים והחיות ובכל החילות והכחות שלמעלה ולמטה. ולכן כשבן אדם זוכה בנפש מצד של בת יחידה, נאמר בו "לא תצא כצאת העבדים".

¹²⁵⁵ כנ"ל דרוש ג ענף ט מה שמביא מע"ח מ"ד ומ"ן פרק א'.

דע"ה ח"ב

במקומם גופה הוכרחו לעמוד רק אב"א, והרי היה חסר תיקון הרבה גם בהזו"ן דאצילות ג"כ, והוא משום כי לא היה נברר עדיין המ"ן דהמלכות, כי היו טבועים ובלועים בעמקי הקליפות, ועי"ז היו הקליפות נאחזות בקדושה, וכמ"ש הרב בפע"ח שער ראש השנה (פ"ב ובדפוסים אחרים הוא פ"ג) וכן הוא בזה"ק בראשית (לה רע"א) שהיו אז גם הזו"ן רק אב"א ע"ש. והענין בזה הוא כי כל הנשמות כולם שהיו עתידין לצאת בכל משך ימי עולם, והם מהאורות דהעולם הנקודות, הנה היה הש"כ ופ"ר ורפ"ח ניצוצין שלהם עדיין טבועים בעמקי הקליפות, והנשמות כולן הם המ"ן דהמלכות, כי הם אורותיה ויוצאי חלציה. והרי לא היה נברר עדיין המ"ן שלה, כי כל זה היה ניתן לאדה"ר שהוא יתקן, והיה עומד שיתוקנו כולם על ידו בשבת בראשית אלולא החטא. אבל עכ"פ הוא כי היה חסר עדיין תיקון הרבה, והיה עדיין הקליפה נאחזת בקדושה, ועי"ז היו עומדים הזו"ן אב"א, וכן עדיין היו העולמות דהיצירה ועשיה ג"כ רק אב"א, שלא יתאחוז בהם הקליפות כמו שמבואר בספר הגלגולים (פרק יז). והרי לנו כי גם אחר כל מעלתו (קמה ע"ג) הגדולה דאדם הראשון קודם החטא, וכן כל מדרגתם הגדולה דהעולמות כולם, עכ"ז היה חסר עדיין תיקון הרבה, וכל זה הוא ע"י שכל מעלתו שהיה לו אז לא זכה לכ"ז ע"י מעשיו כלל, אלא שנברא כך וניתן לו נשמה ממדרגה גדולה אשר למעלה, הגם שהיה מחוסר עדיין תיקון הרבה למטה, ולכן היה אפשר להרע לאחוז בו להסיתו ולהחטיאו. אבל אלו שזכה אח"כ להשאר על אותו מדרגה שהיה לו ע"י מעשיו, היה מתקן את הכל ולא היה אפשר לו לבוא לידי שום חטא מעולם, כי היו כל המדרגות התחתונים כולם מתוקנים, והיו הזו"ן וכן היצירה עם העשיה פב"פ לגמרי, ולא היה אפשר לו לבוא לידי שום חטא כלל, וכמ"ש הרב בענינינו¹²⁵⁶, כי ע"י האור דחיה עומדים כל בחי' זו"ן פב"פ, ואין להחיצונים אחיזה בהם כלל, והרי אין שטן ואין יצה"ר כי היה כולו קודש לה'.

דרוש עין הדעת סימן ב

קשה: א) במקום א' איתא שזו"ן היו אב"א ואילו במק"א איתא שזו"ן אז היו בדרגת או"א עד לסוף השעה החמישית דערב שבת, ומאז התחילה ההתנוצצות של שבת, ועלו למדרגת א"א ואבא, שהוא באמת עיקר מקומם, שהז"א יהיה במדרגת א"א, ונוק' במדרגת אבא, ומקום הקלי' היה תחת מקום ו' הראשונות דיצירה. אם כן, צ"ע מ"ט היו אב"א, הרי א"א ואבא היו תמיד כלולים זה בזה וחדד חשיבן. (ב) איך אמר הרב שהיו זו"ן אב"א מפני חשש אחיזת הקלי' שבקדושה, הלא לא יתכן שיעלו הקלי' למעלה לאבא וא"א דאצילות. (ג) איך נכנס הנחש לגן עדן, הרי היה הפסק בשיעור של מקום ד' ספירות בינו לבין ו' תחתונות דעשיה.

אמנם עדיין הדבר תמוה מכמה פנים: א', כי בעיקר דברי הרב אשר אמר במ"ן ובמ"ד (דרוש א) שהזו"ן היו מוכרחים לעמוד במקומם רק אב"א, הרי לפי מ"ש הרב בלק"ת (בראשית) ובמאמרי רשב"י (פ' קדושים) וכן בספ' הגלגולים (פרקים טז, יז) ממדרגת העולמות והפרצופים קודם החטא, ומבואר שם כי היו אז הזו"ן במדרגת או"א, וזה היה עד סוף שעה ה' דערב שבת בראשית, ואח"כ משעה ה' והלאה שאז מתחיל להתנוצץ אור קדושת שבת, עלו הזו"ן עוד למדרגת א"א ואבא, וזוה הוא באמת מדרגת ומקום העיקרי דהזו"ן, הז"א במדרגת א"א, והנוק' במדרגת אבא]. ועולם הבריאה היה אז במדרגת אימא, ועולמות היצירה ועשיה היו אז במדרגת הזו"ן של עתה כשהם אב"א, היינו הד' ראשונות דהעשיה של אז היו במקום הנוק' של עתה כשהיא עם ז"א אחר באחור, והיו הד' ראשונות דהעשיה באחורי הד' תחתונות דהיצירה, שהיו אז במקום הז"א של עתה (הד' תחתונות שבו), והו' תחתונות דהעשיה של אז היו במקום הו' ראשונות דהבריאה של עתה, ושם היו מסתיימים אז כל העולמות כולם בהו' ראשונות דהבריאה. ומשם ולמטה עד סוף העשיה של עתה היה מקום פנוי וחלל, והיה מפסיק בין העולמות להקליפות שיעור מקום די' ספי',

¹²⁵⁶ כלומר בשער העקודים.

דע"ה ח"ב

כי מקום הקליפות היה אז תחת מקום הו' ראשונות דהיצירה של עתה, והרי היה הפסק מקום ביניהם שיעור הד' תחתונות דהבריאה והו' ראשונות דהיצירה, שהם י' ספי' וכמו שמבואר כ"ז בדברי הרב שם ע"ש.

והרי לנו עכ"פ כי מדרגת ומקום של זו"ן היה אז במקום ומדרגת א"א ואבא, שהם לעולם כלולים ומיוחדים זב"ז כנודע, וא"כ איך אמר הרב שבמקומם היו מוכרחים לעמוד אב"א, הלא א"א עם אבא הם רחוקים מלהיות בהבחי' דאב"א ח"ו בתכלית הריחוק, כי הם לעולם כלולים זב"ז, וכחד השיבן (ע"ח שער מול"מ ב ועוד¹²⁵⁷) כנודע לכל טועמי טעם עין החיים, וכמו שמבואר ג"כ בכל דברי הרב שבענינינו, כי אבא שהוא החכמה חיה, הנה על ידו הוא כל הבחי' דפב"פ וכנ"ל בדברינו, ובפרט א"א שהוא היחידה. וא"כ הרי הזו"ן אשר היו אז במדרגת א"א ואבא, איך שייך להזכיר בהם בחי' דאב"א כלל וכלל ח"ו.

ב', איך אמר הרב בפע"ח (שער ראש השנה א) הנ"ל שהיה מוכרח שיעמדו הזו"ן אב"א משום שהיה הקליפה נאחזת עדיין בקדושה, ולכך הוכרחו לעמוד אב"א שלא יהיה בהם אחיזה אל החיצונים וכמ"ש הרב בענינינו, הלא איך אפשר שיעלו הקליפות כ"כ למעלה ח"ו עד הנוק', שהיתה אז במדרגת אבא, והרי אבא הוא דוחה ומרחיק את כל החיצונים כולם כמ"ש הרב בשער לאה ורחל (פרק ז), ובפרט כי הרי היה אז הפסק בין הקליפות להעולמות שיעור מקום די' ספי' וכנ"ז.

ג', הרי מאחר שהיה הפסק בין הקליפות להעולמות שיעור מקום די' ספי', איך היה אפשר להנחש לבא אל חוה, ואיך היה אפשר לו לעלות ולכנס לגן עדן כלל, וכמו שהערינו בזה לעיל בריש דברינו.

אך לבאר הענין בכ"ז נקדים לבאר את הענין דחטא עין הדעת מה שהוא, וע"פ מה שבארנו בזה בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד', ונדבר בזה ג"כ כאן בקיצור נמרץ. (קמה ע"ד)

דרוש עין הדעת סימן ג

בביאור הדברים יש להקדים, שאיסור אכילת עין הדעת כולל ג' דברים: א) אכילה ממש, ב) איסור הזיווג בזמן שחיה איננה בטהרה, ואז היתה חוה עצמה מכונה "עין הדעת טוב ורע", ג) השכלה ודעת נכללים אף הם בלשון "אכילה", והאזהרה היתה שלא יתבונן אדה"ר בשום ענין אשר יש לרע אחיזה בו כדי שלא יתפתה אחריהם. שכן מטבע האדם הוא, שבכל מה שמתבונן הוא נדבק, שהרי השכל והמשכיל והמושכל אחד הוא. ולכן סכנה גדולה להתבונן במה שיש לרע אחיזה בו, וזהו בחי' מות עצמו, והוא עיקר עומק הענין דחטא דעין הדעת אשר הזהיר הקב"ה לאדה"ר.

המכשול הראשון אשר נכשל בו אדה"ר כשנכנס להסתכל בכחות החיצונים, תחילה היתה כוונתו לשם שמים, שכן חשב בדעתו מאחר שלא הזהיר אותו השי"ת כי אם על האכילה ולא על הנגיעה, א"כ אין איסור אלא על הטעם וההנאה, כדי שלא להנות ממחמדיהם, אמנם אין איסור על הקרבה והנגיעה כלל, ובוטח בחכמתו הגדולה שלא יתפתה אחריהם. וזו היא העבודה היותר גדולה שאין למעלה ממנה, דהיינו לעמוד בנסיון, לכנס לשם בשלום ולצאת משם בשלום, וזו היתה עבודתם ומעלתם הגדולה של האבות ומשה רבינו ועוד. אמנם כל אלו הקדושים שנכנסו בזה היה רק לאחר שכבר נתקדשו במצוות ובמעשים טובים ביגיעה בגופם ובנפשם, וגם נכנסו בזה ברשות מהקב"ה ובגזירה ממנו.

והוא ענין הליכת כלל ישראל במדבר מ' שנה, שכן המדבר הוא המקום של הס"מ, ולמעשה המקום ההוא הוא שגרם לכל העוונות שהיו שם. אמנם הליכת בני ישראל במדבר היתה בעל כרחם. וכן בענין זה נכשל שלמה, שהכניס את עצמו בנסיון גדול מדאי, וסמך על חכמתו ונכשל, ואפילו מבואר ששלמה העמיק להסתכל בכל כחות החיצונים יותר מכל הקדושים הנזכרים לעיל, ולכן נכשל. הענין דאכילת עין הדעת אשר הזהיר הקב"ה לאדה"ר הנה הוא כולל ג' דברים:

אחד, אכילה ממש, וכמו שבארנו הענין בזה בארוכה בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף ג' ד' ה', ויובא קצת בדברינו לקמן בסימנים הבאים. ב', הוא איסור הזיווג שלא יזדווג עם חוה בעת שהיא איננה טהורה מאחיזת החיצונים בה, כי עיקר אחיזת החיצונים הוא בהנוק',

¹²⁵⁷ עי' לעיל קטו ע"ג שם מביא רבינו ראיה לכך מתיקו"ז כד ע"ב: אימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין.

דע"ה ח"ב

וכמ"ש הרב בשער מוחין דקטנות (פרק ב), ואז היא מכונה בשם עץ הדעת טוב ורע, כי הזווג הוא מכונה בלשון דעת, כמו (בראשית ד א) והאדם ידע את חוה אשתו, משום שעיקר טפת הזווג הוא נמשך ממות הדעת שהוא המתפשט בכל הגוף דרך חוט השדרה, ומוזה הוא כל הנאת הזווג מהגילוי דאור המוחין בהגוף¹²⁵⁸. ונקרא הזווג בלשון אכילה כמו שדרשו רז"ל בבראשית רבה (ס"פ פו ט"ו ו) בפסוק (בראשית לט ו) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, והיה הציווי שלא יזווג עמה קודם שבת, שאז לא נטהרה עדיין מאחיות החיצונים, והיתה בבחי' עץ הדעת טוב ורע וכמו שיתבאר לקמן בדברינו בעה"י. ג', הוא השכלה והדעת שהוא נכלל ג"כ בלשון אכילה, ע"ד שכתוב ביחזקאל (ג א) אכול את המגלה הזאת כו', (שם ב) ויאכלני את המגלה הזאת כו', (שם ג) במנך תאכל ומעיד תמלא את המגלה הזאת כו', (שם ד) ואוכלה ותהי בפי כדבש למתוק. וכן ישעיה (נה א) לכו שברו ואכולו, ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב. וכן בדברי רז"ל בשהש"ר (פ"א ט"ו יט) נמשלו דברי תורה במים ביין בשמן בדבש. והרי לנו כי השכלה והדעת הוא נכלל ג"כ בלשון אכילה, והיה האזהרה שלא יתבונן ויסתכל בשום ענין אשר יש לו להרע אחיזה בו, וכדי שלא יומשך להסתכל בכוחות החיצונים עצמן, לחקור ולדעת בכחותיהם עד כמה שמגיע, כדי שלא יתפתה אחריהם, כי מטבע האדם הוא שבכל מה שמתבונן הוא מתדבק בו, כי השכל והמשכיל והמושכל אחד הוא כנודע¹²⁵⁹. ולכן הוא סכנה גדולה נוראה מאד מאד להסתכל ולהתבונן בכל מה שיש להרע אחיזה בו, ומכש"כ בכחות החיצונים עצמן, כי עלול הוא מאד לימשך ולילך אחריהם כשה למבח יובל, וכמ"ש הכתוב (משלי ה ג) נופת תטופנה שפתי זרה וחלק משמן חכה, וכן העידה התורה ואמר (בראשית ג ו) כי תאווה הוא לעינים ונחמד העין להשכיל, הגם שאחריתה מרה כלענה (משלי ה ד), וביום אכלך ממנו מות תמות (בראשית ב יז), כי הוא המות עצמו, וכמ"ש רז"ל (ב"ב טז ע"א) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות, והוא עיקר עומק הענין דהחטא דעץ הדעת אשר הזהיר הקב"ה לאדה"ר ועבר עליה ונכשל ונתקלקל, והיה תחלתו בשונג וסופו בפשיעה כמו שיתבאר.

וזהו שאמרו בזוה"ק (פ' נח דף עה סע"ב) להוי שמיה דקוב"ה מברך מן עלמא ועד עלמא, די חכמתא וגבורתא דיליה הוא, דהא בגין דאנחית קוב"ה רזי דחכמתא לעלמא אתקלקלו ביה בני נשא, ובעו לאתגרא ביה יהיב חכמתא עלאה לאדה"ר, ובההיא חכמה דאתגלי ליה ידע דרגין (ר"ל שידע כל מדרגות החיצונים), ואתדבק ביצר הרע עד דאסתלקו מניה מבועי דחכמתא ולבתר תב קמי מאריה ואתגלין ליה מנייהו ולא כקדמיתא כו' ע"ש¹²⁶⁰. ובפ' בראשית (דף נב סע"א) עד לא חטא אדם הוה סליק וקאים בחכמה דנהירו עלאה, ולא הוה מתפרש מאילנא דחיי, כיון דאסגי תיאובתא למינדע ולנחתא לתתא אתמשך אבתרייהו, עד דאתפרש מאילנא דחיי וידע רע ושבק טוב כו' כו'¹²⁶¹, ע"ש כל הענין בארוכה עד דף נ"ו ע"ב. וכן בפ' תולדות (דף קלט סע"ב) תא חזי לא

¹²⁵⁸ עי' בהגר"א על תיקו"ז פט ע"ג.

¹²⁵⁹ לשון זו מקורה במורה נבוכים ח"א פ' ס"ח. ועי' בבהגר"א על ס"י ב' ע"א וז"ל, ובדעת הוא השגת הדבר והוא מתפשט אח"כ בגוף כשעושה אח"כ הדבר, ולכן אמרו דעת המתפשט וכו', והן שקראו שכל ומשכיל ומושכל, ומושכל כלול מן השכל ומשכיל וכו'.

¹²⁶⁰ תרגום: "להוא שמיה די אלהא מברך מן עלמא ועד עלמא די חכמתא וגבורתא די לה היא" [שיהיה שמו שם האלוה [של הקב"ה] מבורך מהעולם ועד העולם, שהחכמה והגבורה שלו היא]. שהרי משום (זה) שהוריד הקדוש ברוך הוא סודות החכמה לעולם, התקלקלו בהן בני אדם ורצו להתגרות בו. נתן חכמה עליונה לאדם הראשון, ובאותה חכמה שהתגלתה לו, ידע דרגות ונדבק ביצר הרע, עד שהסתלקו ממנו מעיינות החכמה, ואחר כך שב לפני רבונו והתגלו לו מהם, ולא כמו מקודם.

¹²⁶¹ תרגום: טרם שאדם חטא היה עולה ועומד בחכמת האור העליון, ולא היה נפרד מעץ החיים. כיון שהגדיל תאותו לדעת ולרדת למטה, נמשך אחריהם עד שנפרד מעץ החיים, וידע רע ועזב הטוב.

דע"ה ח"ב

דן קוב"ה לאדם קדמאה עד דפקיד ליה לתועלתיה דלא יסמי לביה ורעותיה לארה אחרא בגין דלא יסתאב, ואיהו לא אסתמר ועבר על פקודא דמאריה כו¹²⁶². וכן שם (דף קמ ע"ב) כד ברא קוב"ה לאדם פקיד ליה לאוטבא ליה יהיב ליה חכמתא כו' כד נחית לתתא חמא תיאובתא דיצר הרע ואתדבק ביה כו' כו' ע"ש¹²⁶³. ועי' עוד בס"פ אמור וכן בכ"מ.

והרי לנו מכ"ז שאיסור האכילה דעין הדעת היה כולל ג"כ את ההשכלה והדעת שלא יסתכל בכחות החיצונים, כי כל השכלה ודעת הוא מכונה ג"כ בלשון אכילה כנו'. והנה זה היה המכשול הראשון והתקלה הראשונה אשר נכשל אדה"ר, במה שנכנס להסתכל בכחות החיצונים עד כמה שמגיע. וחקר והשכיל בכל שימושיהם ופעולותיהם בכללות ופרשות, והעמיק בזה הרבה בחכמתו הגדולה, עד שנמשך (קמו ע"א) אחריהם ונדבק בהם וכנ"ל מדברי הזוה"ק. והנה כניסתו שם היה בתחילה בכוונה לשם שמים, כי חשב בדעתו הרי מאחר שלא הזהיר הקב"ה אותו רק על האכילה ולא על הנגיעה, א"כ הרי אין איסור עליו אלא רק הטעם וההנאה, שלא להנות ממתמוריהם וללהום במנעימיהם, אבל הקירוב והנגיעה אין איסור עליו כלל. והרי סבר כי מותר להתקרב ולכנוס שם לחקור בהם, כי זהו רק בחי' נגיעה ולא אכילה שהוא הטעם וההנאה דוקא. והיה מבטיח על חכמתו הגדולה שלא יתפתה אחריהם להנות מהם כלל, ובזה נכשל במה שסמך על חכמתו. אבל כוונתו היה לשם שמים, כי זהו באמת העבודה היותר גדולה והנחת רוח לפניו ית"ש שאין למעלה מזה, מי שעומד בנסיון הנורא הזה לכנוס שם בשלום (שהוא לשם שמים והראוי לזה) ולצאת משם לשלום, וכמ"ש בזוה"ק (פ' בא דף לד ע"א) דהכי אתחזי לבר נש למנדע טוב ולמנדע רע ולאהדרא גרמיה לטוב ודא איהו רזא דמהימנותא¹²⁶⁴. ועי' עוד בזה בפ' תצוה (קפג סע"ב), ובפ' ויחי (רכג ע"ב) וכמו שבארנו כ"ז בארוכה בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ע"ש, כי אי אפשר לנו לכפול הדברים כי הם ארוכים הרבה. ומבואר שם בדברינו כי זה היה עבודתם ומעלתם הגדולה של האבות ומשה רבינו ע"ה, ועי"ז זכו לכל מה שזכו.

וכן זהו הענין ג"כ של הנביא הושע מה שאמר לו הקב"ה (הושע א ב) קח לך אשת זנונים וילדי זנונים, כי ציוהו לכנוס ולהסתכל בהיכלין דמסאבותא, משום שישראל שבאותו הדור נכשלו בזה ונמשכו אחריהם, לכך נצטוה לכנוס שם ולעמוד בנסיון, כדי לתקן את הפגם דאותו הדור וכמ"ש בזוה"ק פקודי (רמה ע"א).

וכן יוסף הצדיק בהיותו במצרים נכנס ג"כ בזה ויצא בשלום, וכמ"ש בזוה"ק (פ' בלק דף רז ע"א) יוסף כד אתפרש מאבוי ידע בחכמתא דלעילא ברזא דכתרין קדישין עלאין, כיון דהוה במצרים אוליף בההיא חכמתא דלהון באינן כתרין תתאין, היך אחידן אינן דימינא ואינן דשמאלא עשרה דימינא ועשרה דשמאלא חמרי ואתני ובגין כך רמיז לאבוי ממה דאוליף תמן דכתיב ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים כו¹²⁶⁵ ע"ש. ור"ל דרמיז

¹²⁶² תרגום: לא דן הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון עד שצוה אותו לתועלתו, שלא יסטה לבו ורצונו לדרך אחרת, כדי שלא יטמא. והוא לא נשמר ועבר על מצוות אדונו.

¹²⁶³ ז"ל בשלימות: תא חזי כד ברא קב"ה לאדם פקיד ליה לאוטבא ליה, יהיב ליה חכמתא אסתלק בדרגוי לעילא, כד נחת לתתא חמא תיאובתא דיצר הרע ואתדבק ביה, ואנשי כל מה דאסתלק (ס"א דאסתכל) ביקרא עלאה דמרמה.

תרגום: בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, צוה אותו להיטיב לו, נתן לו חכמה, התעלה בדרגתו למעלה. כשירד למטה ראה תשוקת היצר הרע ונדבק בו, ושכח כל מה שהתעלה (שהסתכל) בכבוד העליון של רבו.

¹²⁶⁴ תרגום: שכן ראוי לאדם לדעת טוב ולדעת רע, ולהחזיר עצמו לטוב וזהו סוד האמונה.
¹²⁶⁵ תרגום: יוסף כשנפרד מאביו ידע בחכמה העליונה בסוד כתרים קדושים עליונים. כיוון שהיה במצרים, למד באותה חכמה שלהם, באותם הכתרים התחתונים איך אחוזים אלה של ימין ואלה של שמאל, עשרה של ימין ועשרה של שמאל, חמורים ואתונות. משום זה רמז לאביו ממה שלמד שם שנאמר "ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים וגו'".

דע"ה ח"ב

ליעקב אבינו ע"ה כי עמד בהנסיון הגדול הזה ונכנס ויצא בשלום, והוא בצדקתו וקדושתו כמקדם, אך כל אלו הקדושים שנכנסו בזה הנה היה רק אחר שכבר נתקדשו במצוות ובמעשים טובים הרבה מאד, ביגיעה רבה בגופם ונפשם כמה וכמה שנים זה אחר זה, וגם כל מה שנכנסו בזה הנה היה רק ברשות ובגזירה מהקב"ה על זה, וכמו שבארנו בספר הדע"ה שם, ולכן יצאו כולם בשלום לנמרי וזכו עי"ז למעלתם הגדולה.

וכן זהו הענין ג"כ דהליכת ישראל במדבר ארבעים שנה, וכמ"ש בזה"ק (פ' תרומה קנז ע"א, ופ' תצוה קפג סע"ב) דההיא שעתא דנפקו ישראל ממצרים ואשתלימו לשתין רבבן אתתקף מלכותא קדישא ואסתלק על כלא, וסיהרא אתנהירת, וכדין אתכפיא מלכו חייבא סטרא אחרא, ואפיק לון קוב"ה למיהך במדברא תקיפא דאיהו אתר ושולטנו דס"מ חייבא, דאיהו דיליה ממש, בגין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה, ולאחתא ליה ולאכפיא ליה דלא ישלוט. ואלמלא דחאבו ישראל, בעא קוב"ה לאעברא ליה מעלמא, ועל דא אעבר לון באחסנתיה ועדביה וחולקיה ממש. כיון דחאבו בכמה זמנין נשיך לון חויא וכדין אתקיים הוא ישופך ראש וגו', ישראל מחו רישיה בקדמיתא ולא ידעי לאסתמרא מיניה, ולבתר איהו מחא בבתרייתא ונפלו כלהו במדברא, ואתקיים ואתה תשופנו עקב. וארבעין שנין לקו מיניה, לקבל מ' מלקיות דבי דינא, ועל דא כתיב ובמדבר אשר ראית, בעינייהו הו חמאן להווא מארי דמדברא אויל כפית קמייהו, ונטלו אחסנתיה ועדביה מנלן מדכתיב אז נבהלו אלופי אדום ואלין אינון נחש שרף ועקרב כו¹²⁶⁶ ע"ש.

וכ"ז היה משום שהדור המדבר הרי לא היו זכאים מתחילה, וכמ"ש (יחזקאל טו ז) ואת ערום ועריה וכנודע, לכן לא עמדו בכל הנסיון הזה בשלימות כלל, וזה גרם להם כל העשרה נסיונות שניסו אבותינו להקב"ה (אבות פ"ה מ"ד), והיה המקום גורם, שהוא המדבר שהוא מקומו של ס"מ, ושם הוא כל שליטת החיצונים, וזה גרם להם כל מה שנכשלו, וכמ"ש בזה"ק (פ' בשלח דף ס סע"א). וזהו מה שכתוב, על כן קרא שמה מרה (שמות טו כג), וכן ויקרא שם המקום מסה ומריבה (שם יז ז), וכן בפ' בהעלותך (במדבר יא ג) ויקרא שם המקום ההוא תבערה, ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאוה (שם לד), כי (קמו ע"ב) היה המקום גורם לכל ענין, וע' סנהדרין (דף קב ע"א ודף קו ע"א). אמנם הוא כי כל הליכת ישראל במדבר הרי היה באמת בעל כרחם, כי הם לא רצו בזה כלל, והרי לא הכניסו את

¹²⁶⁶ ז"ל בשלימות: דההוא שעתא דנפקו ישראל ממצרים ואשתלימו לשתין רבבן, אתתקף מלכותא קדישא ואסתלק על כלא, וסיהרא אתנהירת וכדין אתכפיא מלכו חייבא סטרא אחרא ואפיק לון קודשא בריך הוא למיהך במדברא תקיפא דאיהו אתר ושולטנו דסמא"ל חייבא דאיהו דיליה ממש בגין לתברא תוקפיה וחיליה ולכתתא רישיה (ס"א ולאחתא ליה) ולאכפיא ליה דלא ישלוט, ואלמלא דחאבו ישראל בעא קודשא בריך הוא לאעברא ליה מעלמא, ועל דא אעבר לון באחסנתיה ועדביה וחולקיה ממש כיון דחאבו בכמה זמנין נשיך לון חויא וכדין אתקיים "הוא ישופך ראש וגו'" (בראשית ג טו) ישראל מחו רישיה בקדמיתא ולא ידעי לאסתמרא מיניה ולבתר איהו מחא בבתרייתא ונפלו כלהו במדברא, ואתקיים "ואתה תשופנו עקב" וארבעין שנין לקו מניה לקבל ארבעין מלקות דבי דינא ועל דא כתיב "אשר ראית" בעינייהו הו חמאן להווא מארי דמדברא אזיל כפית קמייהו ונטלי אחסנתיה ועדביה מנלן מדכתיב "אז נבהלו אלופי אדום" (שמות טו טו) ואלין אינון "נחש שרף ועקרב" (דברים ח טו).

תרגום: שבשעה ההיא שיצאו ישראל ממצרים ונשלמו לששים רבוא, התחזקה המלכות הקדושה ועלתה על הכל והאירה הלבנה, ואז נכנעה המלכות הרשעה הצד האחר, והוציא אותם הקדוש ברוך הוא ללכת במדבר החזק שהוא מקום ושלטון סמא"ל הרשע שהוא שלו ממש כדי לשבר חזקו וכחו ולכתת ראשו (ולהוריד אותו) ולהכניע אותו שלא ישלוט, ואלמלא חטאו ישראל רצה הקדוש ברוך הוא להעבירו מן העולם, ועל זה העביר אותם בנחלתו וגורלו וחלקו ממש. בגלל שחטאו בכמה פעמים נשך אותם הנחש ואז התקיים "הוא ישופך ראש וגו'" (בראשית ג) ישראל הכו ראשו בתחלה, ולא ידעו להשמר ממנו, ולבסוף הוא הכה באחרונה ונפלו כולם במדבר והתקיים "ואתה תשופנו עקב" וארבעים שנה לקו ממנו, כנגד ארבעים מלקות של בית דין. ועל זה נאמר "אשר ראית" בעיניהם היו רואים את אדון המדבר הולך קשור לפנייהם ולקחו נחלתו וגורלו. מנין לנו שנאמר "אז נבהלו אלופי אדום" ואלה הם "נחש שרף ועקרב" (דברים ח).

דע"ה ח"ב

עצמם בכל הנסיון הזה מרצונם אלא שהיה בגזרה מהקב"ה, וכמ"ש ע"פ (במדבר ט יח) ה' יחנו, וע"פ (שם) ה' יסעו, וכדי להחליש כח דהס"מ עכ"פ וכנ"ל מדברי הזוה"ק, והוא כי הרי הקב"ה היה עמהם תמיד, וכמ"ש (שמות יג כא) וה' הולך לפניהם. ולכן היה באמת הדור המדבר במעלה גדולה למאד, כמ"ש בפדר"א (סוף פרק מא) ובזוה"ק (בראשית דף כב רע"א), וע' עוד בפ' תרומה (קנז ע"א) ע"ש.

וכן בענין הזה הנה נכשל שלמה המלך ע"ה ג"כ, כי הכניס את עצמו בהנסיון הזה הרבה יותר מדאי, וסמך על חכמתו ונכשל. וזהו מה שכתוב עליו במלכים (א' ה י) ויחכם מכל האדם, מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול, ודרשו רז"ל (במדבר רבה פ' חקת פ"ט סימן ג, ובפסיקתא פ' פרה) מכל האדם זה אדם הראשון, איתן האזרחי זה אברהם, הימן זה משה, וכלכל זה יוסף, ודרדע זה דור המדבר, מחול שנמחל להם על מעשה העגל. והכוונה הוא שהכתוב אומר כי שלמה המלך ע"ה התחכם והעמיק עוד יותר להסתכל ולחקור בכל כחות החיצונים ושימושיהם ופעולותיהם עוד יותר מכל אלו הקדושים הנזכרים, וכמו שמבואר בזוה"ק (פ' חיי שרה קלג סע"ב, ופ' ויחי רכג ע"ש כל הענין, ופ' משפטים קיב ע"ב, ופ' פנחס רלג ע"א, ע' שם ושם ותתפלא). וכ"ז היה משום שסמך עצמו על חכמתו הגדולה, והעמיק בהם הרבה, והכניס את עצמו בהנסיון הזה יותר מדאי, ולכן נכשל. וכן בענין הזה נכשל ג"כ נח, כי גם הוא הכניס את עצמו בהנסיון הזה, ונכנס שלא ברשות, וכוונתו היה ג"כ לשם שמים, כי רצה לתקן את החטא דאדם הראשון ונכשל ונתקל. והוא מה שנאמר בו (בראשית ט כא) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, וכמ"ש בזוה"ק (פ' נח עג סע"א, ע"ש ובפ' פקודי רסז ע"ב).

דרוש עין הדעת סימן ד

אדם הראשון ידע שהוא נסיון נורא, ולכן כשהזהיר את חוה על עץ הדעת, הוסיף סייג לדבר ואסר עליה את הנגיעה. אמנם עכ"ז היתה תועלת גדולה מאותו הסייג, שכן עי"ז לא נכשלה חוה באיסור ההסתכלות, ולכן היה לנשים כח לעמוד בנסיונות דדור המדבר יותר מהאנשים.

חטא זה שנכנס בו אדם הראשון היה החטא הראשון שלו, ולפי מדריגתו העליונה היתה הנגיעה עצמה אסורה כדי שלא להטעים את הקלי' מזיו אורות, ועי"ז ישתרבו לעלות למעלה. והיתה הנגיעה סיבה לאכילה, שהוא המסוכב ממנו. ואדה"ר חשב להפריש בנייהם, ועי"ז יכניעם ויבטלם אח"כ מכל וכל. אבל אם היה זוכה אח"כ לישאר באותה המדרגה על ידי מעשיו, היו החיצונים נכנעים תחתיו ולא היה חשש בכניסתו. ממילא לא עלה הרע למדריגת האדם אשר היה אז למעלה, אלא רק לאחר שירד האדם אצל הרע למטה, ושם נתפתח אחריהם ודבק בהם, ודבק בהם ונתקלקל, אזי תיכף ירד אדה"ר ממדריגתו. וכן ירדו עמו כל העולמות עד שעמדו במדרגתם כפי שהם עתה, וירד הס"מ ונתלבש בנחש, והלך אצל חוה והטעה אותה. ענין מה שנתלבש הס"מ בנחש דווקא, שכן שורש הנחש הוא מהאות נ' פשוטה דמצפ"ך הרי הם ה' הגבורות, והנ' הפשוטה היא הגבורה הקשה מכולם, והיא בצורת נחש דווקא, שכן הוא הכלי המוכשר לקבל מס"מ, ומצא מין את מינו. שכן שניהם שרשם הוא בדינים היותר קשים ומהסיגים והפסולת דעולם התהו. ומכח כל הנ"ל היה מקום לנחש לפתות את חוה באכילת עה"ד, וכמו כן נהיה מקום לחוה לפתות את אדם.

והנה אדם הראשון ידע באמת שהוא נסיון נורא עצום מאד, ולכן כשהזהיר לחוה על האיסור דעין הדעת הוסיף סייג לדבר ואסר לה את הנגיעה ג"כ וכמ"ש באבות דר' נתן (פרק א) ובזוה"ק (בראשית דף לו ע"א), כי משום שנשים דעתן קלה (שבת לג ע"ב) לכן חשש עליה והוסיף מעצמו אליה סייג לדבר. אך הלואי שהוסיף לעצמו ג"כ את אותו הסייג גופה. וכן גם אותו הסייג אשר הוסיף לחוה היה לו לומר לה שהוא רק מפי עצמו. אך הוא אמר לה סתם, וסברה שגם זה הוא מפי הקב"ה, ועי"ז היה מקום להנחש להטעותה וכנודע. אמנם עכ"ז הנה היה תועלת גדול מאותו הסייג, כי עי"ז לא נכשלה חוה באיסור ההסתכלות, ובסיבת זה היה כח להנשים לעמוד בהנסיון דהמדבר יותר מהאנשים, ולא נכשלו הם לא בעגל ולא במרגלים, וכמ"ש במדרש פנחס (פנ"א סימן י) ובפדר"א (פרק מה). וכ"ז הוא משום שחוה לא חטאה באיסור ההסתכלות. ולא נכשל בזה רק אדם לבד, והוא סמך על חכמתו ומעלתו הגדולה שהיה לו אז, ונכנס בזה בכוונה לשם שמים כנז,

דע"ה ח"ב

אבל לא עמד בהנסיגה ונכשל. והגם שמעלתו ומדרגתו קודם החטא הרי היה גדול הרבה מאד יותר מהאבות ומשה רבינו ע"ה, ובפרט מכל שאר הקדושים הנ"ל שעמדו בוה. אך הסיבה בזה הוא כמו שאמרנו לעיל, שהרי כל מעלתו לא זכה לזה ע"י מעשיו אלא רק בחסד לבד, ולא הכניע הוא עדיין את החיצונים מאומה להיות נכונים מגחלתו, ולכן כאשר התקרב אליהם ונגע בהם מדעתו ומרצונו, הוסיף בהם כח על כח לאחוז בו ולינק ממנו מאורו וקדושתו, ועמדו עליו והכשילו, כי מחמת מעלתו הגדולה שהיה לו אז הרבה יותר מכל הקדושים כולם שעמדו אחריו, הנה מחמת זה גופה היה אסור לו להתקרב אליהם כלל. ולהטעימן מזיו אורו ח"ו, וכמו שבארנו הענין בזה בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' סוף ענף כ' ע"ש בטוב טעם ודעת עיקר הענין בזה.

והנה החטא הזה אשר נכנס אדה"ר להסתכל ולחקור בהם, הנה זה היה מקודם לכל, ר"ל קודם שנכשל באיסור האכילה והזווג, וכבר אמרנו כי הכניסה גופה היה לפי דעתו גם אצלו רק נסיון ולא הטא, מאחר שלא הזהיר הקב"ה אותו רק על האכילה וקמו ע"ג ולא על הנגיעה, והיה כוונתו בזה לשם שמים כנ"ל. אך באמת הנה לפי מעלתו הגדולה היה אסור לו הנגיעה ג"כ, כדי שלא להטעימן מזיו אורו, וישתרבבו עי"ז לעלות למעלה, ואז ימשך הוא אחריהם ללחום במנעמיהם, והיה אצלו הנגיעה עם האכילה לסיבה ומסובב שהם תלויים זב"ז. והמסובב הוא תכלית, הסיבה והכוונה ממנו, ולכך הזהיר הקב"ה אותו על האכילה, כי זה הוא הכוונה והתכלית. אבל הנגיעה בעצמה הרי אין איסור כלל, אלא שאצלו לפי מדרגתו הגדולה היו תלויים זב"ז, אמנם אדה"ר סמך על מדרגתו הגדולה שהוא יפריש ביניהם, ר"ל בין הנגיעה להאכילה עכ"פ, ועי"ז יכניעם ויבטלם אח"כ מכל וכל, ושנג בזה והיה כוונתו לשמים. אך כל זה לא היה אלא רק מחמת שלא זכה למעלתו ע"י מעשיו, אבל באם שהיה זוכה אח"כ להשאר על אותה המדרגה ע"י מעשיו ג"כ, אז היו החיצונים נכנעים תחתיו, ולא היה חשש כלל בכניסתו בהם, כי היו נכונים מרשפי אש שלהבת יד¹²⁶⁷ שהיה מאיר ומוזהיר עליו, ואז היה מצוה עליו לכנוס בזה ג"כ ע"ד האבות ומשה רבינו ע"ה וכנ"ל, אבל מכיון שלא זכה למעלתו ע"י מעשיו, לכן נצטוה על אכילתו והיה אסור לכנוס שם כלל וכנ"ז.

והנה אחר שנכנס שם וחקר והתבונן בהם, הנה נמשך תיכף אחריהם ונתדבק בהם, וכמ"ש בזה"ק (בראשית נב ע"א) אדם אתמשך אבתריה לתתא, ונחית למנדע בכל מה דלתתא, כמה דנחית הכי אתמשך רעותיה וארחוי אבתרייהו כו¹²⁶⁸. וכן בזה"ק (פ' תולדות קמ ע"ב) כד ברא קב"ה לאדם פקיד ליה לאוטבא ליה, יהב ליה חכמתא אסתלק בדרגוי לעילא, כד נחית לתתא חמא תיאובתא דיצר הרע ואתדבק ביה כו¹²⁶⁹, וכן בפ' אמור (קז ע"א) ע"ש. והרי לנו מכל זה כי לא עלה הרע אצל אדם למעלה לפתות אותו במקומו ובמדרגתו אשר היה אז למעלה למעלה, כי זה לא היה אפשר להרע לעלות כ"כ בשום פנים ח"ו וח"ו, אלא שירד אדם אצל הרע במקומם אשר למטה ושם נתפתה אחריהם ונדבק בהם. אבל להרע לא היה אז כח כלל לעלות אצל אדם, כי היה אז כל הרע כולו בדיוטא התחתונה, והיה אז הפסק מקום בין הרע להעולמות שיעור די' ספי' כנ"ל סימן ב', ולא היה אפשר אז להרע לעלות למעלה ממקומם כלל.

אמנם אחר שירד אדם אצלם ונכשל ונתקלקל, הנה תיכף ירד אדה"ר ממדרגתו הרבה מאד, וכן ירדו כל העולמות כולם על מדרגתם ובמקומם שהם עתה, ונשתרבב הרע

¹²⁶⁷ עי' לעיל הערה 112.

¹²⁶⁸ תרגום: אדם נמשך אחריו למטה ויורד לדעת בכל מה שלמטה, כמו שיורד, כך נמשך רצונו

ודרכו אחריהם.

¹²⁶⁹ עי' לעיל הערה 1263.

דע"ה ח"ב

ועלה למעלה עד נגד מקום כל העולמות בי"ע של עתה, וירד הס"מ ונתלבש בנחש והלך אצל חוה והטעה אותה, וכמ"ש בזה"ק (בראשית דף לה ע"ב, ודף לו ע"א) ע"ש כל הענין¹²⁷⁰. וכן הוא בפדר"א (פרק יג) שהס"מ ירד ונתלבש בנחש. ואמר שם שכל מעשיו שעשה הנחש וכל דבריו אשר דיבר לא דיבר ולא עשה אלא מדעתו של ס"מ, ע"ד רוח רעה השורה באדם רח"ל, שכל מה שעושה ומדבר הוא הכל מדעת הרוח שבו. כן היה בהנחש שנתלבש בו הס"מ, ועשה הכל מדעת הס"מ.

והענין מה שנתלבש הס"מ בהנחש דוקא, כתב האריז"ל בספר הליקוטנים (דף ח ע"ד), כי שורש הנחש הוא מהאות נ' פשוטה דמנצפ"ך, שהם הה' גבורות כנודע¹²⁷¹. והנ' פשוטה היא הגבורה היותר קשה מכולם, והיא צורת נחש, כי ממנה נתהווה. ולכן נתלבש בו הס"מ, כי הוא הכלי המוכשר אליו ומצא מין את מינו, כי שניהם הם מהדינים היותר

¹²⁷⁰ ז"ל: "והנחש" רבי יצחק אמר דא יצר הרע, רבי יהודה אמר נחש ממש. אתו לקמיה דרבי שמעון, אמר לון ודאי כלא חד וסמא"ל הוה ואתחזי על נחש וצולמיה דנחש דא איהו שטן וכלא חד. תנינא בההיא שעתא נחת סמא"ל מן שמיא רכיב על נחש דא וצולמיה הוה חמאן כל בריין וערקן מניה ומטו לגבי אתתא במלין וגרימו מותא לעלמא ודאי בחכמה אייתי סמאל לווטין על עלמא וחבל אילנא קדמאה דברא קב"ה בעלמא ומלה דא הוי תלי על סמאל עד דאתא אילנא אחרא קדישא דאיהו יעקב ונטל מניה ברכאן דלא יתברך סמא"ל לעילא ועשו לתתא דהא יעקב דוגמא דאדם הראשון הוה (ושופריה) דיעקב שופריה דאדם הראשון הוה, ועל דא כמה דמנע סמאל ברכאן מאילנא קדמאה. הכי נמי מנע יעקב דאיהו אילנא דוגמא דאדם מסמאל ברכאן מלעילא ומתתא ויעקב דידיה נטיל בכלא ועל דא "ויאבק איש עמו" (בראשית לב כד) כתיב "והנחש היה ערום" (שם ג א) דא יצר הרע, דא מלאך המות. ובגין דנחש איהו מלאך המות גרם מותא לכל עלמא, ודא הוא רזא דכתיב "קץ כל בשר בא לפני" (שם ו יג) דא הוא קצא דכל בשרא דנטיל נשמתא לכל בשרא ואקרי הכי.

"ויאמר אל האשה אף". רבי יוסי אמר באף פתח ואף אטיל בעלמא. אמר לה לאתתא באילנא דא ברא קב"ה עלמא ודאי אכלו מניה והייתם כאלה"ם יודעי טוב ורע. דהא איהו הכי הוי אלה"ם שמיה עץ הדעת טוב ורע ועל דא "והייתם כאלה"ם יודעי וגו'" אמר רבי יהודה, לא אמר הכי, דאילו אמר באילנא דא ברא קב"ה עלמא יאות הוה כי הוא כגרזן ביד החוצב בו, אבל לא אמר אלא מאילנא דא אכל קב"ה וכדין ברא עלמא וכל אומן סני לחבריה אכלו מניה ואתון תהון בראן עלמין ועל דא כי יודע אלה"ם כי ביום אכלכם ממנו וגו' ובגין דאיהו ידע דא אפקיד לכו עליה דלא תיכלו מניה אמר רבי יצחק בכלא מלילו שקרא בשירותא דאמרו שקרא הוה דכתיב "אף כי אמר אלה"ם לא תאכלו מכל עץ הגן" ולא הוה הכי דהא כתיב "מכל עץ הגן אכל תאכל" (שם ב טז) וכלהו שרא ליה.

תרגום: "והנחש", רבי יצחק אמר, זה יצר הרע, רבי יהודה אמר, נחש ממש. באו לפני רבי שמעון, אמר להם, ודאי הכל אחד, וסמא"ל היה, ונראה על נחש, וצלמו של הנחש הזה הוא שטן, והכל אחד. שנינו, באותה שעה ירד סמא"ל מהשמים רכוב על נחש זה, וכל הבריות היו רואים צלמו ובורחים ממנו, והגיעו לאשה בדברים וגרמו מות לעולם. ודאי בחכמה הביא סמא"ל קללות על העולם וחיבל את האילן הקדמון שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, ודבר זה היה תלוי על סמא"ל, עד שבא אילן אחר קדוש שהוא יעקב, ונטל ממנו ברכות שלא יתברך סמא"ל למעלה ועשו למטה. שהרי יעקב דוגמת אדם הראשון היה (ויפיו), שיעקב יפיו של אדם הראשון היה. ועל כן, כמו שמנע סמא"ל ברכות מהאילן הראשון, כך גם מנע יעקב שהוא אילן, דוגמת אדם מסמא"ל, ברכות מלמעלה ומלמטה. ויעקב לקח את שלו בכל, ועל זה "ויאבק איש עמו". כתוב "והנחש היה ערום" זה יצר הרע, זה מלאך המות. ומשום שהנחש הוא מלאך המות, גרם מות לכל העולם, וזהו סוד שכתוב "קץ כל בשר בא לפני", זהו קץ של כל בשר שנוטל הנשמה לכל בשר, ונקרא כך.

"ויאמר אל האשה אף". רבי יוסי אמר, באף פתח ואף הטיל בעולם. אמר לה לאשה, באילן זה ברא הקדוש ברוך הוא ודאי את העולם, אכלו ממנו והייתם כאלהים יודעי טוב ורע, שהרי הוא כך נהיה אלהים, שמו עץ הדעת טוב ורע, ועל זה "והייתם כאלהים יודעי וגו'". אמר רבי יהודה, לא אמר כך, שאלו אמר באילן זה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם נאה היה, כי הוא כגרזן ביד החוצב בו, אבל לא אמר אלא מאילן זה אכל הקדוש ברוך הוא ואז ברא את העולם, וכל אומן שונא את חבריו, תאכלו ממנו ואתם תהיו בוראי עולמות. ועל זה, "כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו וגו'". ומשום שהוא ידע את זה, צוה אתכם עליו שלא תאכלו ממנו. אמר רבי יצחק, בכל דיבורו שיקר [הנחש], בתחילה שיקר שכתוב "אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן", ולא כך, שהרי כתוב "מכל עץ הגן אכל תאכל", וכולם התיר לו.

¹²⁷¹ זהו וירא קא ע"א, ושער טנת"א פרק ג'.

דע"ה ח"ב

קשים ומהסינים והפסולת דעולם התוהו, ולכן נתלבש הס"מ בהנחש דוקא, כי רק על ידו היה אפשר לו להוציא כחו לפועל ככל אשר יום לעשות. וכ"ז היה רק אחר שנתקל אדם בחטא ההסתכלות, כי עי"ז הנה נאבד ממנו תיכף את מעלתו הגדולה, וכן ירדו ונשתנו העולמות כולם, כי התחילו תיכף להתעבות ולהתגשם, והס"מ גבר ועלה למעלה, ועי"ז ירד ונתלבש בנחש ופיתה את חוה באכילת עץ הדעת, שהוא האכילה ממש כמו שיתבאר עוד למטה. וחוה פיתה את אדם ג"כ, והרי נתקל מעתה בשתיים, שהוא הן בההסתכלות והן בהאכילה, ונתגשמו עי"ז מעתה העולמות עוד יותר, וכן אדם וחוה גופה, ונתהפכו כולם ממלבושי אור דאור הגנוז, שהוא כתנות אור באל"ף, לכתנות עור משכא דחויא¹²⁷², וכמ"ש בתרגום יונתן בבראשית שם (ג כא), וכן בפדר"א (פרק כ) ובמדרש תהילים (פרשה צב), וע' בזה"ק (בראשית לו ע"ב, וכן בפ' ואתחנן (קמו ע"ד) רסא ע"ב). אמנם עיקר המשכא דחויא¹²⁷³ שנעשה להם, הוא רק אח"כ שהוא אחר פגם הג' כמו שיתבאר לקמן.

דרוש עין הדעת סימן ה

כאשר נתפתחה חוה על ידי הנחש מכת התלבשות הס"מ בו ואכלה מעץ הדעת, אזי המשיך עוד לפתותה עד שגם בא עליה מרצונה והטיל בה זוהמא יתירה, ואח"כ בא עליה גם אדם (וחטא בזה, שכן התייחד עמה בעוד טומאתה עליה הרי הוא הזוהמא), ונתערב זיווגו בזיווג דס"מ ונחש, ונולדו עי"ז קין והבל. ובאלו ב' הדברים, דהיינו האכילה וביאת הנחש, חטאה חוה, אם כי האפשרות לחטוא לא היתה כי אם מכת הסתכלות האדם שקדמה.

אמנם סוד ביאת הנחש על חוה הוא סוד עמוק. שכן שורש הקלי' והחיצונים הוא באורות הגבורות, ושם הם נאחזים ויונקים ומתגברים לעשות רע בכל כחם, והיינו ע"י ק"כ צרופי שם אלקים דקדושה אשר מז"א דבריאה ולמטה, אשר להם שורש גם באצילות. (והנה כל זה הוא כל עוד אין מיתוק בחסדים אמנם כל עוד הגבורות נמתקים בחסדים, אזי אדרבה הוא, שהם שורפים ומכלים את הקליפות כולם). והנה הם מתחילים שם מד' תחתונות דבינה, ובהעלם הם כך בכל האצילות, שכן יש חלל בין כל מקיף דספירה עליונה למקיף דספירה תחתונה, ותחילת ק"כ צרופי אלקים הוא בתוך החלל אשר בין המקיף דספירת החכמה למקיף דספירת כתר. הרי לנו, ששורש הגבורות כלולים ונעלמים באצילות מתחת הכתר ולמטה, וכל הזיווגים הם ע"י הגבורות, שכן מהם הוא כל החימום דהזיווג, וכמו כן על ידיהם הוא כל עליית מ"ן. שהרי האורות דגבורות שורפים כל סיג וכל פסולת, וכל זה נעשה על ידי ק"כ צרופי אלקים דבי"ע, שכן הם נכללים זה בזה ועולים ממש למעלה, מעשיה ליצירה וכו' ונכנסים בנקודת ציון הרי הוא יסוד דנוק' דאצילות עם המ"ן שנתבררו מביורוי המלכים, ובהם היא מעלה מ"ן לז"א, ועל ידם נעשה הזיווג. והנה ההתעוררות דהגבורות שנעשתה ע"י החטא דעץ הדעת עלתה גם עד עתיקא קדישא, ולכן רצה לבחון את אופן מיתוק הדינין עד היכן מגיע, שכן ע"י ההתעוררות שנעשתה בו, עלה ברצונו לזה, וחיבר את הזו"ן יחד. ומשום שלא נתמתקו, נפק מסטרא דנוקבא דינא תקיפא, והוא מחמת שק"כ צירופי אלקים עלו עד היסוד שבה. אמנם הם לא נכנסו שם ממש חלילה, אלא שהם מגיעים עד שם, והוא על ידי כלילותם בשרשם, והיינו עומק ביאת הנחש על חוה.

בעליה זו ישנם ב' בחינות: א) כאשר פגם החטא של ישראל, עלה עד נוק' דז"א, ואז יש בנוק' דקלי' כח לעלות ולידבק וליכלל עד שם אלקים קדוש שיש בנקודת ציון שבנוק' דז"א, ב) אם פגמו יותר ח"ו, עולה עד ז"א דכורא ואז גם הכללות של האלקים הנז' עולה עד למעלה בז"א עצמו, ואז הזכר של הקלי' נדבק ונכלל עד השם אלקים המקיף מחוץ ליסוד של ז"א.

והנה כאשר נתפתחה חוה מהנחש ע"י הס"מ שנתלבש בו ואכלה מעץ הדעת, אז נתפתח ממנו אח"כ עוד, כי בא עליה ג"כ וקבלה אותו, והטיל בה עי"ז זוהמא יתירה, וכמ"ש בפדר"א (פרק כא) וכן הוא בזה"ק (פ' פקודי דף רלא ע"א) אתא נחש על חוה ואטיל בה זוהמא כו', וכן באדר"ר (קמג ע"א) וחויא תקיפא אטיל בה זוהמא דינא קשיא ואח"כ בא עליה אדם ג"כ, וחטא בזה הרבה במה שהתייחד עמה בעוד שטומאתה עליה, שהוא הזוהמא הנז', ונתערב זיווגו בהזווג דס"מ ונחש, ונולדו עי"ז קין והבל וכמ"ש בזה"ק (בראשית נה ע"א), כי לידת קין והבל היה באתדבקותא דזוהמא דנחש והוא דרכיב ביה דאיהו ס"מ, וכן הוא שם (לו ע"א) דהא כד אתא ס"מ על חוה אטיל בה זוהמא ואתעברת ואולידת לקין כו', וכן בפ' אחרי מות (עו ע"ב) בתר דאתא חויא על חוה ואטיל בה זוהמא

¹²⁷² עי' לעיל דרוש ד ענף יא סימן ג.

¹²⁷³ עי' תיקר"ז דפים נד ע"א, קח ע"א, קסא ע"ב.

דע"ה ח"ב

לבתר אלידת קין, וכן הוא ג"כ בפ' תרומה (קסו סע"ב) ע"ש. ובאלו ב' הדברים שהוא בהאכילה ובביאת הנחש, בזה הטא חוה בראשונה, וכמ"ש בפ' בראשית (נד ע"א) אדם אתדבק בהווא רוח מסאב ואתתיה אתדבקא ביה בקדמיתא ונטלת וקבילת הווא וזהמא מיניה כו'.¹²⁷⁴ אמנם כ"ז היה ע"י החטא דההסתכלות דאדם, כי ע"י ירדו העולמות למטה ונשתרבו הרע ועלה למעלה וכנו'. אבל אלולא זה לא היה אפשר להס"מ להתגרה בהם כלל, כי היה אז בדיוטא התחתונה למטה מהכל, והיה הפסק מקום בינו לאדם וחוה שיעור די' ספי' וכנ"ל. אך ע"י החטא דההסתכלות נכשל בכל הג' ענינים, כולם הכלולים בלשון אכילה וכנ"ל בריש דברינו, וזהו ענין החטא דעין הדעת ע"ד הפשוט.

אמנם הגה סוד ביאת נחש על חוה הגה הוא סוד עמוק נורא מאד, והוא בספרד"צ (פ"ג כז ע"א) שאמר שם אי אתבסמו דינין בעא עתיקא, אתא חויה על נוקבא, וקינא דוזהמא אתקנין בגווה למעבד מדורא בישא דכתיב ותהר ותלד את קין קינא דמדורא דרוחין בישין ועלעולין וקטפורין.¹²⁷⁵ והם הג' קליפין: אף, וחמה, ומשחית, כמ"ש הגר"א שם (כו ע"ב ד"ה ואמר ותהר). ואמרו על זה באד"ר (קמג ע"א) תאנא בצניעותא דספרא, בעא עתיקא קדישא למחזי אי אתבסמו דינין ואתדבקו תרין אלין דא בדא (ר"ל שהתחבר את הזו"ן להודווג יחד), ונפק מסטרא דנוקבא דינא תקיפא דכתיב והאדם ידע את חוה אשתו, (ומזה נעשה ג"כ זווג בהזו"ן למעלה) ותהר ותלד את קין ולא הוה יכיל עלמא למסבל משום דלא אתבסמת, וחויא תקיפא אמיל בה וזהמא דדינא קשיא, ובג"כ לא הוה יכיל לאתבסמו, וכד נפיק דא קין מסטרא דנוקבא, נפק תקיף קשיא תקיף בדינוי קשיא בדינוי, כיון דנפק אתחלשת ואתבסמת. בתר דא אפיקת אחרא בסימא יתיר כו'.¹²⁷⁶ וע' עוד בזה בפ' בראשית (נד ע"א) ובפ' ויקהל (דף קצה ע"ב, ודף רג ע"ב) ופ' אחרי (עט ע"א). והענין בזה הוא כי נודע הוא שכל שורש הקליפות והחיצונים הוא באורות הגבורות, ושם הם נאחזים ויונקים. אמנם כשהגבורות הם נמתקים ומתבסמים בחסדים, אז אדרבה הוא שהם שורפים ומכלים את הקליפות כולם. אבל כשהם לא נמתקו בחסדים, אז נאחזים הקליפות בהם ויונקים מהם, ומתגברים לעשות רע בכל כחם.

והנה שורש הגבורות הם ש"ך ופ"ר, שהם דינין דדכורין ודינין דנוקבין, והם ת"ר דינין, והם הת"ר אותיות שבהק"כ צירופי אלהים, והק"כ צרופים הללו הם מתחילים מהז"א דבריאה ולמטה, ומתפשטים עד סוף העשיה, י' צרופים בז"א דבריאה, וי' בנוקבא דבריאה, ונ' צרופים בהה' פרצופים א"א או"א זו"ן דהיצירה, י' בכל א', וכן עד"ז נ' צרופים בהה' פרצופים א"א או"א זו"ן דהעשיה וכמ"ש בשער השמות (פ"ה ושם פ"ז). וכל אלו הק"כ צרופי אלהים הם כולם קדושים, אלא שהם גבורות שורש הקליפות, כי שם הם נאחזים ומשם הם יונקים, היינו מסופם ומאחוריהם, ולכן נקראים הם אלהים אחרים, והם אלילים גימ' קכ"א¹²⁷⁷, כי הם מתחילים אחר הק"כ צרופי אלהים דקדושה, וזהו שאנו

¹²⁷⁴ תרגום: אדם נדבק באותה רוח טמאה, ואשתו נדבקה בו בהתחלה, ולקחה וקבלה אותה זוהמא.

¹²⁷⁵ תרגום: אם במיתוק דינים רוצה העתיק, בא הנחש על הנקבה, וקן של זוהמא נתקן בתוכו ליעשות מדור רע, שנאמר (בראשית ד א) "ותהר ותלד את קין", קן של מדור רוחות רעות, ועלעולין וקטפורין.

¹²⁷⁶ תרגום: ולמדנו בספרא דצניעותא: עתיקא קדישא רצה לראות אם נמתקו הדינים, כשנדבקו שנים אלו זה בזה, יצאה מצד הנקבה הדין הקשה (שהעולם לא יכול לסבול), שנאמר "והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין ותאמר קניתי וגו'" ולא היה העולם יכול לסבול משום שלא נמתקו, והנחש החזק הטיל בה זוהמא של הדין הקשה, ולכן לא היתה יכולה להתמתק. וכאשר יצא קין מצד הנקבה, יצא חזק קשה. חזק בדינוי וקשה בדינוי. כיון שיצא, נחלשו ונמתקו. אחרי זה, הוציאה אחר, ממותק יותר.

¹²⁷⁷ פע"ח ראש השנה פרק ד'.

דע"ה ח"ב

מתפללים (תפילת עלינו לשבח) והאלילים כרות יכרתון, שיכרתו משרשם אשר שם הם נאחזים, שהם הק"כ צרופי אלהים (קמז ע"א) דקדושה אשר מז"א דבריאה ולמטה.

אמנם הוא הנה שורש הק"כ צרופי אלהים הנה הם באצילות ג"כ, והם מתחילים שם מהר' תחתונות דהבינה, וכמ"ש בשער הזווגים (פרק ו), ובהעלם הנה הם בכל האצילות כולו, והם מתחילים מתחת הכתר שהוא א"א, עתיקא קדישא, ממנו ולמטה. והיינו כי לכל ספי' וספי' הרי יש אור מקיף כנודע, ויש חלל בין כל מקיף דספי' עליונה להמקיף דספי' תחתונה, ובתוך החלל אשר בין המקיף דספי' החכמה להמקיף דספי' הכתר, שם הוא התחלת דהק"כ צרופי אלהים, ומגיע הראש שלהם בסיומו דהכתר למטה, ועליו יושב הכתר, וזהו שאמרו באד"ר (דף קכח ע"ב) על עתיקא קדישא שהוא הכתר, יתיב על כרסיי דשביבין לאכפייא לון¹²⁷⁸ (וכמ"ש בספר קול ברמה דף יב ע"א, ובספר זוהר הרקיע סז ע"ב, וכן במאמרי רשב"י באד"ר דף ל ודף לא, וע' במב"ש שער הקליפות פ"ב עש"ה).

והרי לנו כי שורש הגבורות הנה הם כלולים ונעלמים בכל האצילות כולו מתחת הכתר ולמטה, ועתיקא קדישא שהוא הכתר יתיב עליהון לאכפייא לון. והנה כל הזווגים, הנה הם ע"י הגבורות, כי מהם הוא כל החימום דהזווג, וכמ"ש בפ' ויחי (רמה ע"א) בסוד שמאלו תחת לראשי דא אוקיד שלהובא דרחימו דכנסת ישראל לגבי קב"ה. וכן כל עליית המ"ן ומ"ד שהם טיפת הזווג הנעשה מכל הביורורים, הנה הוא ע"י אורות דהגבורות, כי האורות דהגבורות הם שורפים כל סיג וכל פסולת ומבררים את הניצוצי קדושה, ומעלה אותם למעלה בסוד מ"ן ומ"ד. ונעשה כ"ז ע"י הק"כ צרופי אלהים דהבי"ע, כי הם נכללים זב"ן, ועולים ממטה למעלה, מעשיה ליצירה, ומיצירה לבריאה, ומבריאה להאצילות, ונכנסים בנקודת ציון, שהוא היסוד דהנוקבא, עם המ"ן שנתבררו מבירורי דהמלכים, ע"י אותן הגבורות דהק"כ צרופי אלהים שבבי"ע, ובהם היא מעלה מ"ן לגבי ז"א, ועל ידם נעשה הזווג, וזהו שאמר הספד"צ הנז' אי אתבסמו דינין בעא עתיקא. ור"ל כי אחר החטא דהאדה"ר, רצה עתיקא קדישא לראות אם עומדים עדיין הדינין דאצילות כולו מבוסמים או לא. ונהגם דבעתי"ק לא שייך ספק כלל, כי הכל גלוי וידוע שם, אך עומק סוד הדברים הוא ע"פ מה שמבואר בתיקונים (תיקון סט דף קלג) דהחטא של אדה"ר הגיע גם עד שם, והיה הצורך להוציא הדבר לפועל כל מה שרצה המאציל בזה, ובסוד (תהלים טו ה) נורא עלילה על בני אדם שאמרו במדרש תנחומא (פ' וישב פרק ד) בפסוק ויוסף הורד מצרימה, והבן הדברים מאד כי הוא סוד נורא וה"י יכפר.

והנה עלה ההתעוררות דהגבורות שנעשה ע"י החטא דע"ן הדעת גם עד עתיקא קדישא, ולכן רצה להבחין את אופן התבסמות הדינין עד היכן שמגיע, כי ע"י ההתעוררות שנעשה בו, עלה ברצונו לזה, וחיבר את הזו"ן יחד, ומשום שלא נתבסמו, נפק מסטרא דנוקבא דינא תקיפא, דינא קשיא, כנ"ל מדברי האד"ר, כי ע"י החטא אשר ירדו כל העולמות וכל הפרצופים, וירדו הזו"ן במדרגתם שהם עתה, והרע נשתרבב ועלה למעלה עד כנגד כל הבי"ע, ונאחו בהק"כ צרופי אלהים ונכלל עמהם. וכאשר נעשה הזווג דהזו"ן, ונכנסים כל הק"כ צרופי אלהים בנקודת ציון, שהוא היסוד שבה, אז עלו ונכללו גם הם בסיום האלהים דקדושה ומתקשרים עמהם, והם מגיעים ואחוזים עד היסוד שבה. אמנם לא שנכנסו שם ממש חלילה וחלילה, אלא שהם אחוזים ומגיעים עד שם, והוא סוד (תהלים קלז ז) ערו ערו עד היסוד בה. והוא ע"י כלילותם בשרשם שנכללו בהק"כ צרופי אלהים

¹²⁷⁸ תרגום: יושב על כסא של שביבים לכפותם.

דע"ה ח"ב

רח"ל, והוא סוד ביאת נחש על חוה, וכמ"ש הרב במאמרי רשב"י (באדר"ר דף ל סוף ע"ד) זה לשונו: ואם ח"ו ישראל חוטאים למטה, גורמים כי כמו שלצורך הזווג צריך שיתייחדו פנימיות העשיה והיצירה והבריאה והאצילות לצורך הזווג, ואז מתייחדים ג"כ אלו האורות של אלהים הנז', ומתעלים ונכללים דרגין בדרגין עד שנמצא כי גם הקליפות הנקראים אלהים אחרים העומדים בסיום אלהים קדושים הנז' עולין ונכללין גם הם בסיום האלהים קדושים, ומתקשרים שם עמהם, ואז כאשר מזדווגים ז"א ונוק' דאצילות הקדוש, ונכנסים אותן האלהים ביסוד שבה, בסוד החמשה גבורות מנצפ"ך כנו'. וכיון שהקליפות הם מתקשרים ונכללים בסיום אלו האלהים קדושים, נמצא כי ח"ו דומה כאלו הם עצמם נכנסו שם בהיסוד של הנוק', והטילו בה זוהמא. אבל הזהר והשמר בנפשך מאד מאד, אל יעלה (קמו ע"ב) בדעתך שהדברים כפשטן, כמו שאמרו רז"ל (שבת דף קמו רע"א) שבא נחש על חוה והטיל בה זוהמא, כי חלילה להאמין הדברים כפשטן. אמנם רז"ל נתכוונו אל מה שאמרנו, כי בהיותם נקשרים ונכללים ומיוחדים בסיום אלו האלהים קדושים, נחשב כאלו הם עצמם נכנסו אל הקודש פנימה ח"ו, וזכור ואל תשכח עכ"ל.

ושם (דף לא ע"ב) אמר עוד כי הנה יש בעלייתם ב' בחינות: בחי' אחד, הוא כאשר פגם החטא של ישראל עלה עד נוקבא דז"א בלבד, אז הנקבה של הקליפה הטמאה יש בה כח לעלות ולהתדבק ולהכלל עד שם אלהים הקדוש שיש בנקודת ציון שבהנוק' דז"א, ואז אתקיים ושפחה כי תירש גברתה (משלי ז כג). לפי שהיסוד העליון הזכר משפיע, והשפע היורד לוקחת אותה השפחה הנז', וכמ"ש בפ' בשלה (דף סא רע"א) ושפחה כי תירש גברתה דגרים לצדיק דאתרבק בשפחה. בחי' השנית, הוא אם הפגם יותר גדול ועולה עד ז"א דכורא, ואז גם הכללות של האלהים הנז' עולה עד למעלה בז"א עצמו, ואז הזכר של הקליפה נדבק ונכלל עד השם אלהים הקדוש, המקיף מחוץ היסוד של ז"א. ובהכללותו שם אז יונקת הנוק' דז"א טעמא מרירא, והוא סוד נחש בא על חוה הנז' בפ' אחרי מות (בדף עד ע"א) בפסוק (ויקרא יח ז) ערות אביך וערות אמך לא תגלה ע"ש (וע' עוד שם דף עט ע"א).

אבל צריך שתדע כי חלילה וחלילה מלהאמין שהזכר של הקליפה, הנקרא נחש שבא על חוה, שח"ו נכנס תוך פנימיות נקודת ציון שבה. וכן להיפך כאשר שפחה תירש גבירתה, שהיא הבחי' הראשונה הנז'. אלא הענין הוא, כי כיון שהאלהים דקדושה הם שם ביסוד שלו וביסוד שלה, בתוך חמשה גבורות מנצפ"ך דבגו נקודת ציון שבה, לכן כאשר אלו האלהים אחרים עולים ונכללים עמהם כנו', אז אעפ"י שאינן נכנסים ח"ו בתוך נקודת ציון ממש, עכ"ז היותה נכללת באלהים דקדושה אשר שם, ע"ד כללות פנימיות העולמות שנכללים זה בזה בעת התפילה, זה יקרא כאלו ח"ו ממש בא נחש על חוה, וזכור ואל תטעה ח"ו בדבר הזה עכ"ל. וכן האריך הרב ג"כ בזה בשער הקדמות (דף לו) ע"ש. (וע' בזה בשער הארת המוחין פ"ז, ובשער תיקון נוקבא פ"ב כלל י"ז, ובמ"ן ומ"ד דרוש א בהמ"ק שם, ובדרושי אבי"ע פ"ד סוד פולטת ש"ז, ובפע"ח ראש השנה פ"ד בהמ"ק, ובחג המצות פ"ה, ובמאמרי רשב"י פ' ויקהל ופ' אחרי ופ' וילך) וע' עוד למטה בדברינו מה שנוגע לתשלום הענין בזה.

דרוש עין הדעת סימן ו

אחר החטא פרש אדה"ר מאשתו, והוליד רוחין ושידין ולילין על ידי ש"ז דחזי לאונסיה, וכן היה בחוה שהיו רוחות הזכרים מתחממים ממנה והיו מולידים ממנה (וכל זמן שהיתה הזוהמא נאחזת בהם היו אסורים כמו זבה ונדה). והנה על אף שבכל אדם הוצאת ש"ז לאונס הוא פגם גדול, אמנם לאדם וחיה היה הדבר תיקון, שכן

דע"ה ח"ב

על ידי כך נדחה מהם הרע לחוץ והולידו אח"כ את שת. ואילו היו עושים כך מתחילה, שלא היו מזדווגים תיכף אחר החטא וממילא לא היו מולידים את קין והבל.

וכן הוא למעלה, שהרי מדריגת אדה"ר היתה גבוהה מאד, שכן היה נוגע בנרנח"י שלו עד א"א דאצילות, וממילא אף פגם החטא שלו היה נוגע עד שם. לכן, כאשר חטא פגם את כל הגבורות אשר הם מגיעים עד כתר דאצילות, ופירוש הפגם הוא, שנסתלק מהם אור א"ס המתייחד עמהם, ולכן אין להם מיתוק, ונעשו לגבורות קשים במקום גבורות ממותקים ומבוסמים, ואז הם שורש השרשים לאחיזת ויניקת החיצונים. והגם שאין החיצונים נכנסים באצילות, עכ"ז על ידי כלילתם של הגבורות דאצילות בק"כ צרופי אלקים שבכ"ע אזי יונקים משם אחרי החטא, כי ק"כ צירופי שם אלקים שבכ"ע תמיד מאוחדים עם הגבורות שבאצילות, ובתיקון הגבורות שבאצילות ממתיקים את ק"כ צירופי שם אלקים שבכ"ע. אמנם אחרי החטא יש בחי' שהחיצונים אוחדים בה גם למעלה.

זמן תשובתו היתה ק"ל שנה שפגם בגבורות אשר בכללם הם ה' גבורות, הרי הם ה' הוי"ת ובגימ' ק"ל ולכן עשה תשובה כנגדם ק"ל שנה. וכן היה עד"ז ג"כ למעלה, שכן לאחר שנפגמו הגבורות דאצילות ע"י אחיזת ויניקת החיצונים, ראה עתי"ק להוציא ולהפריד את כל סיגיהם באופן שיצאו לחוץ, ועל ידי כך להרחיקם מהקדושה של מעלה.

אם לא היה מזדווג אדם עם חוה לאחר החטא, אזי הדינא תקיפא שיצא מהם לא היה לו גוף להתלבש בו, והיו יוצאים רק רוחין בישין ושדיין שהם ללא גוף, ולא היה להם כח להתערב עם האדם עצמו וליכלל בגופו, והיה היצר הרע תמיד רק מחוץ לאדם, וזה היה בעיקר על ידי קין. ועל אף שקין ותולדותיו מתו בדור המבול, אך מאחר שבא האדם על חוה בעוד שטומאתה עליה, נמשכה אותה הזוהמא גם על האדם ונתלבשו שניהם בכתנות עור ממשכא דחויא, ומזה נמשך הדבר גם בבנו שת וכל הדורות כולם עד התיקון העתיד.

ומעתה נאמר עוד, כי הנה אמרו רז"ל בעירובין (דף יח ע"ב) כי אדה"ר אחר החטא פירש מאשתו ק"ל שנה והוליד רוחין ושדיין ולילין ע"י שכבת זרע דחוי לאונסיה, ומבואר שם דזה היה מכלל תיקוני התשובה שלו. וכן היה עד"ז בחוה ג"כ כמ"ש בבראשית רבה (פרשה כ סימן יא, ופ' כד סימן ו) כל ק"ל שנה שפרשה חוה מאדם היו רוחות הזכרים מתחממים ממנה, והיו מולידים ממנה, ורוחות נקבות מתחממות מאדם ומולידים ממנו. ומבואר הוא בספר זוהר הרקיע (דף לג סע"א ורע"ב) כי הגם שבכל אדם הוה ענין כזה פגם גדול רח"ל, אבל לאדם וחוה היה זה לתיקון ולזכות, כי עי"ז נדחה מהם הרע לחוץ, והולידו אח"כ לשת שהיה בדמותו כצלמו, וכן הוא בזה"ק (בראשית דף נה ע"א) רבי שמעון אמר מאה ותלתין שנין אתפרש אדם מאתתיה, וכל אינון מאה ותלתין שנין הוה אוליד רוחין ושדיין בעלמא בנין ההוא חילא דזוהמא דהוה שאיב ביה, כיון דחסיל מניה (שנגמר לצאת ממנו) ההוא זוהמא, תב וקני לאנתתיה ואוליד בר. כדן כתיב ויולד בדמותו כצלמו¹²⁷⁹. והרי לנו כי היה מוכרח לו לפרוש מחוה ולהוליד רוחין ושדיין ולילין כדי לצאת ממנו ההוא זוהמא דאתדבק ביה ובחוה, ועי"ז נטהרו מזוהמתם, והלואי שעשו כן מתחילה, שלא הזדווגו בלידת קין והבל, שהיה תיכף אחר החטא כנ"ל, ואז היה בזה תיקון גדול, ולכך לא נשאר מקין והבל מאומה, שהבל נהרג וכל תולדות קין נמוחו בדור המבול.

והנה עד"ז היה ג"כ הענין למעלה, כי אדה"ר קודם החטא שהיה אז מדרגתו גבוה נורא מאד, כי היה נוגע בהנרנח"י שלו עד א"א דאצילות, וכן היה נוגע פגם החטא שלו ג"כ עד שם (קמז ע"ג) כמ"ש בתיקונים (תיקון סט דף קלג), והוא כי נפגמו כל הגבורות אשר הם מגיעים עד הכתר כנ"ל, והיינו כי נסתלק מהם האור דא"ס המתייחד עמהם, ונסתלק מהם עי"ז המיתוק הראוי להם, ונעשו לגבורות קשים להיות שורש השרשים לאחיזת ויניקת החיצונים גם מהגבורות דאצילות. והגם שאינם נכנסים באצילות גופה חלילה וחלילה, אמנם ע"י כלילתם בהק"כ צרופי אלהים שבכ"ע, שנכללו החיצונים באחוריהם ויונקים משם ע"י החטא, הנה כאשר נסתלק המיתוק הראוי מהגבורות דאצילות, ונעשו גם הם לגבורות קשים, ואז הנה לא די שאינם ממתיקים הם את הק"כ צירופי אלהים שבכ"ע, להרחיק יניקת החיצונים מהם, אלא אדרבה הוא שנעשו אז הם כולם לאחד, ונחשב כאלו

¹²⁷⁹ תרגום: רבי שמעון אמר, מאה ושלושים שנה נפרד אדם מאשתו, וכל אותם מאה ושלושים השנים היה מוליד רוחות ושדים בעולם, בגלל אותו כח הזוהמא שהיה שאוב בו. כיון שחיסל ממנו אותה הזוהמא, שב וקנא (שעבר) את אשתו והוליד בן, אז כתוב "ויולד בדמותו כצלמו".

דע"ה ח"ב

שהחיצונים אוהזים ויונקים גם מהם, כי הנבורות דאצילות עם הק"כ צירופי אלהים שבבי"ע הם לעולם מיוחדים זב"ז. ובעת הזכות והרצון הנה נמשך המיתוק מהגבורות דהאצילות להק"כ צירופי אלהים שבבי"ע, כי הם לעולם מיוחדים ונכללים זה בזה, ונמשך המיתוק מלמעלה למטה, ונסתלק אחיות החיצונים גם מלמטה. אבל בעת העון והפגם רח"ל הנה נמשך הסתלקות המיתוק מלמעלה למעלה, כי הם מיוחדים ונכללים זה בזה כנז'. וכאשר נאחזו החיצונים בהאחוריים דהק"כ צירופי אלהים אשר למטה ונכללים עמהם, אז נרגש טעם מרור ח"ו למעלה ג"כ, ונחשב כאלו שהם אוהזים ויונקים גם מלמעלה, וזהו שאמר הרב במבוא שערים (שער הקליפות פ"ב סמוך לסופו) כי לפעמים הם עולים לינק עד הכתר, והוא ע"י כלילותם זה בזה כו'. ואמר שם עוד, והענין הוא כי התחתון מתחבר עם מה שלמעלה ממנו, ואותו שלמעלה עולה עד העליון שבכולם, ויונק מזה הנחש העליון דקטנות, שהוא שורש הקליפה, ומזה הנחש העליון, משם יונק הנחש הטמא, וזהו סוד יניקת החיצונים. ולא שח"ו שהחיצונים עצמן יונקים מן הקדושה ממש ח"ו, והשמר אל תפן אל און, עכ"ל במבוא"ש דפוס שאלונקי עש"מ. ובארנו סוד הנחש דקטנות בדברינו בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף ל"א ול"ב ע"ש.

ונחזור להענין, כי הנה ע"י החטא דאדה"ר אשר חטא בהסתכלות, והוא במה שירד ונכנס לחקור בכחות הקליפות והחיצונים, ונמשך אחריהם ונתדבק בהם, ואח"כ כשנכשל באכילת עץ הדעת ממש, ובביאת נחש על חוה, ובא אח"כ תיכף גם אדם עליה, ונתערב זרעו בזוהמת הנחש, ועי"ז נתערב רע בטוב וטוב ברע, כי ירדו כל העולמות כולם ונתעבו ונתגשמו, ונתלבשו במשכא דחויא, והרע נשתרבב ועלה למעלה, ונכנס צלם בהיכל¹²⁸⁰ רח"ל, כי נאחזו החיצונים בכל הנבורות דאצילות כולם ע"י הכלילות, וינקו משם ג"כ וכנז'. ולכן כאשר ראה עתיקא קדישא כל הפגם הגדול הזה שנעשה בכל העולמות כולם, הנה עלה ברצונו לתקן את העולם בכל האפשרי, היינו להוציא סיניהם, ולהסיר מהם קשיות הדינין, להוציא את הפסולת לחוץ, וכדי להבדיל בין הקודש ובין החול ובין הטמא ובין הטהור, שלא יתערבו זב"ז, והוא ע"ד שעשה אדה"ר אח"כ בהק"ל שנה שהוליד רוחין ושדין ולילין הוא וחיה כנ"ל, וכדי להוציא ולהפריד את הזוהמא ממנו ומחיה, שלא יתערב זוהמתם עוד בזרעו אחרי, ע"ד שנתערב בקין והבל. והיה לידתם ברוחין שדין ולילין לתיקנתן וכנ"ל, כי כל זמן שהיה רואה בעצמו שנאחזו הזוהמא בו ובחיה, היה אסור לו להתקרב אליה, כדין שוכב עם טמאה, וכמו שאמרנו לעיל סי' ג', שזה היה ג"כ מכלל איסור אכילת עץ הדעת, שלא להתייחד עמה בעת אחיות החיצונים בה. ולכן פירש ממנה כל אותן השנים אחר החטא, ועשה זה לשם תשובה ותיקון, כי היה רואה את עצמו עמה כדין זב עם הזבה, וע"י שהולידו שניהם רוחין שדין ולילין בכל הזמן דק"ל שנה שפירש ממנה, עי"ז יצא ונפרד זוהמתן ונטהרו שניהם. ואח"כ הולידו את שת שהיה כדמותו כצלמו (בראשית ה' ג), וממנו אתייחסו דרי דצידקיא בעלמא כמ"ש בזה"ק (אחרי מות דף עז ע"א).

והענין דק"ל שנה, כתב הרב בספר הליקוטים (דף ט ע"א) כי משום שפגם בהגבורות אשר בכללם הם ה' גבורות, שהם ה' הויות, גימט' ק"ל, ולכן עשה תשובה כנגדם ק"ל שנה. וכן היה עד"ז ג"כ למעלה ולמעלה, כי אחר שנפגמו הגבורות דאצילות ע"י אחיות ויניקת החיצונים, הנה ראה עתיקא להוציא ולהפריד את כל סיניהם שייצאו לחוץ,

¹²⁸⁰ ע"י תענית כו ע"א: חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל.

דע"ה ח"ב

ולהרחיקם מקדושה שלמעלה, וכדי שישארו כל האורות והגבורות מהורים ונקיים, ויתוקנו ויתבסמו. וזהו שאמרו {קמו ע"ד} באד"ר {קמו ע"א} כי עתיקא קדישא חיבר את הזו"ן יחד, ונפק עי"ז מסטרא דנוקבא דינא תקיפא, ואמר שם, כיון דנפק אתחלשת ואתבסמת, כי יצאו עי"ז הדינים קשים לחוץ ונפרדו לעצמן, ועי"ז נעשה קצת תיקון למעלה. והנה באם שלא היה מזדווג אדם עם חוה תיכף אחר החטא, היה נעשה מחיבור הזו"ן למעלה תיקון גדול, כי כל אותו הדינא תקיפא שיצא מהם לא היה לו גוף להתלבש בו, והיה יוצא ונעשה מאותו הדינא תקיפא רק רוחין בישין ושדין, שהם בלא גופין, ולא היה כח להם להתערב עם האדם עצמו ולהכלל בגופו, אלא שהיה הרע עומד מבחוץ, ולא היה נכלל עם האדם עצמו כלל. והרי היה בזה תיקון גדול גם אחר החטא דע"ן הדעת, כי היה עומד הטוב לעצמו והרע לעצמו, ולא היו מתערבים זב"ז, והיה היצר הרע תמיד רק מחוץ להאדם. אבל מאחר שנזדווג עם חוה בעוד שהיה הזוהמא במעיה, הנה נתערב הרע באותה הזרע ונכלל בגוף, והרי נעשה קן ומדור להרע לשרות בתוך האדם עצמו, ונתערב בו ונכלל עמו. והרי עומד מעתה מהרסיו ומחריביו בתוכו עצמו, והוא עמו מתחילת מציאותו עד יום מותו, והוא היצח"ר המחטיא לאדם תמיד.

והגם שכל תולדות קין הרי נמוחו כולם בדור המבול, אך מאחר שבא על חוה בעוד שטומאתה עליה, הנה נמשך אותה הזוהמא עליו ג"כ, ונתלבשו שניהם בכתנות עור ממשכא דחויא כנ"ל סוף סימן ד', והרי נכלל הרע מעתה גם בגוף אדם וחיה ג"כ, ומזה נמשך אחריו גם בשת וכל הדורות כולם, שנכלל הרע בגוף האדם ונתערב הרע בטוב וטוב ברע, עד התיקון העתיד. ויתבאר הענין הזה בארוכה ובפרטיות למטה בסימן הבא בעה"י. והרי לנו הקלקול הגדול שנעשה ע"י שבא עליה תיכף אחר החטא, כי אלו שעיכב את עצמו מלהזדווג עמה אחר אכילת ע"ן הדעת, וכמו שעשה אח"כ בהק"ל שנים, היה יוצא כל אותה הזוהמא אשר קבלה מביאת הנחש ג"כ רק במציאת רוחין ושדין ולילין בלא גופין כלל, ולא היה נכלל הרע בהאדם עצמו ובתוכו, והיה כל היצח"ר רק מחוץ ממנו. אבל ע"י שנזדווג עמה תיכף אחר החטא, הנה נכלל הרע בהגוף ומעורב עמו בכלו, וכמ"ש הגר"א בספד"צ {פ"ג כו ע"ב ד"ה ואמר וקינא} בשם ז"ח רות {פג ע"ב} דההוא זוהמא דקבילת מנחש הוה מכשכש במעיה ולא אשכח אתר למשרי בגווה עד שבא אדם עליה, ואז באותו זרע אתקנין {לשון קן ומדור} ביה ההוא זוהמא שלא היה לו גוף לההוא זוהמא שקבלה מנחש עד שמצא הזרע דקין ושם נכלל בגוף עכ"ל. וזהו שאמרו בפ' אחרי מות {דף עו ע"ב} בתר דאתא חוויא על חוה ואטיל בה זוהמא, לבתר אולידת קין מתמן נתייחסו כל דריין דחייבין דעלמא¹²⁸¹. וכן בפ' בראשית {דף לו ע"ב} ומקין אתיין כל אינון חציפין ורשעים וחייבי עלמא¹²⁸². וכן הוא בפדר"א {פרקים כא וכב} כי מקין נתייחסו כל דורות הרשעים הפושעים והמורדים, וכמו שיתבאר עיקר ענין זה בפרק הסמוך בעה"י. וזהו שאמרו בתיקונים {תיקון סט דף קלד סע"ב} והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין, ידע ודאי, כגון ומרדכי ידע. אית ידיעה לטב, ואית ידיעה לביש. בזמנא דאולידת לקין ידע את כל אשר נעשה בההוא זוהמא, ועד ההוא אתר דמטי {ר"ל עד היכן שמגיע} ואתפשט ההוא זוהמא בכל דריין¹²⁸³. ר"ל כי ידע והבין מה שגרם בזה דראון לכל בשר ממצוקות היצר, ומצרות ותלאות אשר בכל דורות עולם, כי אלו שעיכב את עצמו מלבוא עליה עד שתכלה

¹²⁸¹ תרגום: לאחר שבא הנחש על חוה והטיל בה זוהמא, אחר כך הולידה את קין, ומשם {נתייחסו} נתייבבו כל דורות הרשעים בעולם.

¹²⁸² תרגום: ומקין באו כל אותם חצופים ורשעים ורשעי העולם.

¹²⁸³ תרגום: והאדם ידע את חוה אשתו ותהר ותלד את קין, ידע ודאי כמו "ומרדכי ידע" יש ידיעה לטוב ויש ידיעה לרע, בזמן שהולידה את קין "ידע את כל אשר נעשה" אותה זהמה ועד אותו מקום שמגיעה ומתפשטת אותה זוהמה בכל הדורות.

דע"ה ח"ב

הזוהמא שבה, וכמו שעשה אח"כ בהק"ל שנים, אז לא היה להיצר הרע מקום ומדור בהאדם גופה כלל, והיה כולו רק חוץ ממנו גם אחר החטא דההסתכלות והאכילה, והוא ע"י התקנה שעשה עתיקא קדישא להוציא את הדינין תקיפין לחוץ ולהפריש אותן בפנ"ע וכנ"ל. אך ע"י שהזדווג עמה בלידת קין והבל, הנה עי"ז חזר הדבר לקלקולו מכל וכל, ואין לנו מעתה אלא להשען על אבינו שבשמים, שהוא יתקן מה שקלקלנו וכמ"ש (יואל ב ב) ואת הצפוני ארחיק מעליכם, ונתתי לכם לב חדש ואת רוחי אתן בקרבכם (יחזקאל לו כו - כז).

דרוש עין הדעת סימן ז

מש"כ שכל דורות הרשעים מתייחסים אחרי קין יש לשאול, הרי כל תולדות קין נמוחו בדור המבול, ושת נולד רק אחר שנטהרו אדם וחיה מזהמתן כלומר אחרי ק"ל שנה הנ"ל וממנו הושתת העולם, אם כן מאין באים הרשעים.

והנה הנשמות הם מהחסדים והגבורות ומכיוון שע"י הפגם דהסתכלות נפגמו הגבורות, הרי שמאז יש אחיזה לחיצונים בנשמות להסית. ודבר זה היה נתקן אם אדם וחיה לא היו מזדווגים עד שבת, שכן קדושת השבת היתה מעלה את כל העולמות ומרחיקה את הקלי' ואז היו מעמידים תולדות צדיקים בלבד. אמנם מאחר שנזדווגו והמשיכו על עצמם את המשכא דחוייא (עור הנחש) הרי שמאז והלאה כל הנשמות שירדות מאצילות לבי"ע בהגיעם לבי"ע מיד מתלבשות בכתנות עור, והם בתערובות של רע בטוב. אם כן, על אף שנימוחו קין וכל תולדותיו במבול, עכ"ז קין הוא עיקר התולדות של זוהמת הנחש שבחיה, ועוד נמשך לאדם וחיה עצמם ונתערב הרע בטוב בכל מציאותם. לכן אף שת יצא ונולד בתערובות של הרע בטוב, ומה שיצא בק"ל שנה הוא רק הזוהמא יתירה הממשית והעיקרית, אם כי נשאר ודבק בהם טומאה הרי הוא זוהמא דשורש נשמת קין אשר נשאר באדם וחיה, ונקרא על שם קין.

אמנם מה שאמרנו כי מקין נתייחסו כל דורות הרשעים, הנה יש להקשות, כי הרי כל תולדות קין נמוחו כולם בדור (קמח ע"א) המבול. וכך מה שאמרנו כי ע"י שנזדווג אדם עם חיה בלידת קין והבל, ונתערב זרעו בזוהמת הנחש, עי"ז נכלל הרע בהגוף בכל דורות עולם, והוא היצה"ר שכלול בתוך כל אדם עצמו. הרי כל תולדות קין נמוחו כולם, ולא נבנה העולם אלא משת, כי רק ממנו הושתת העולם. והוא נולד רק אחר שנטהרו אדם וחיה מזהמתן, שהוא אחר הק"ל שנה וכנ"ל. אמנם לכאורה יש לומר שגם התשעה דורות אשר משת עד נת, הנה איזה מהם נשאו נשים מתולדות קין ג"כ, והרי נתערבו בתולדות שת, ונשאר מהם בנח ובניו. וכך יש דעה במדרש (בראשית רבה פ' כג סימן ג) כי נעמה אחות תובל קין, שהיא מתולדות קין, היא אשתו של נח, וכך כתב רש"י בחומש (בראשית ד כב). אך במדרש שם יש פלוגתא בזה, כי רבנן אמרי שאשתו של נח נעמה אחרת היתה, וכתב הרד"ל בפדר"א (פכ"ב בהגהה שם אות ג) בשם ספר הישר שאשתו של נח היתה נעמה בת מתושלח. וגם בזה"ק (בראשית נה ע"א) אמרו, כי נעמה אחות תובל קין היא אמן של שדים, וכך כתב גם הרמב"ן בחומש (שם). ולא נשאר מקין ותולדותיו שום שריד ופליט, שכולם נמוחו במבול, וכמ"ש במדרש (שם פכ"ד סימן ו), זה ספר תולדות אדם, אלו תולדות ואין הראשונים תולדות, ומה הן רוחות כו' אלו תולדות ואין הראשונים תולדות, שהן בלין במים. וא"כ הרי קשה מה שאמרו כי מקין נתייחסו כל דורות הרשעים, הרי לא נשאר מהם מאומה, וכל באי עולם הם רק משת, שממנו הושתת העולם, ומשת הרי אמרו בפדר"א (פרק כב) ובזה"ק (בראשית נה ע"ב) ובכ"מ דרין דאשתכללו משת כולו צדיקי וחסידים, וא"כ מאין באים כל הרשעים שבכל דור.

אך הענין בכל זה הוא, כי הנה כל הנשמות כולם הנה הם מהחסדים וגבורות, ובאשר שע"י הפגם דההסתכלות נפגמו כל הגבורות כולם וכנ"ל, והרי יש אחיזה להחיצונים בכל הנשמות כולן להסיתם לכל עון ולכל חטאת. אמנם באם שהיה אדם הראשון מעבב את עצמו מלהזדווג עם חיה אחר החטא, היו נתקנים כל הגבורות כולם, כי היו יוצאים כל הסינים וכל הדינין קשים שנעשו ע"י החטא דהסתכלות, היו יוצאים הם ע"י

דע"ה ח"ב

חיבור הזו"ן שחיברם עתי"ק, ויצא מהם הדינא תקיפא בשדין רוחין לילין, והיו נטהרים עי"ז כל הגבורות דאצילות, ואח"כ היה מזדווג אדם עם חוה ג"כ, והיה מוליד מעתה רק צדיקים וחסידים לבד, כי היה אז כל היצירה כולו רק מהו"ן להאדם, והיה נקל להאדם להתגבר עליו. וכ"ז היה מתתקן ונעשה באם שהיה מעכב אדה"ר את עצמו מלהזדווג עם חוה עד שבת בראשית, כי ע"י קדושת שבת, שאז מתעלים כל העולמות ונתרחקו הקליפות, ואז היה מתתקן הכל, והיה מותר מאז ולהלאה שיזדווג עם חוה ג"כ, והיו מעמידים רק תולדות צדיקים לבד. אבל מאחר שנזדווג עם חוה תיכף אחר החטא, ונתערב זרעו בזוהמת הנחש, וכן התדבק הוא עצמו עי"ז בזוהמא ג"כ, והרי נתלבש הזוהמא בהגוף, שהוא בגוף קין, וכן נמשך עליו הזוהמא ג"כ ונעשה גופו ממשכא דחויא, ולכן הגם שפירש ממנה אח"כ ק"ל שנה, ויצא זוהמתו בשדין רוחין וליילין, עכ"ז הרי כל אותן השדין רוחין וליילין הם יצאו ג"כ רק מגופו, והרי יש להם שייכות עם גוף האדם, ולא נתקנו עי"ז מהמשכא דחויא כלל, כי הרי אדרבה הוא שכל מה שהיו מולדין שדין רוחין לילין היו מוסיפין במציאות הטומאה והרע אשר גרמו במעשיהם להמשיך עליהם ולהתדבק בהם, ולכן הגם שמצד אחד היה גם זה לתקנה גדולה להם, כדי שלא להוסיף תולדות רוחין בישין בגופין ע"ד שעשו בקין, עכ"ז הרי גם זה לבד הוא ג"כ קלוקל ופגם גדול, להוסיף ולהוליד שדין רוחין לילין בהעולם ע"י הזוהמא שהמשיכו על עצמן במעשיהם.

ולכן הגם שפירש ממנה אח"כ ק"ל שנה, לא היה אפשר שיתוקן עי"ז מהמשכא דחויא שנעשה להם, מאחר שגם באותן הק"ל שנה הוסיפו להוליד במציאות הטומאה והרע מגודל הזוהמא שהמשיכו על עצמם, ולכך נשארו בהמשכא דחויא לעולם. וא"כ הרי מאחר שגם החטא שנשתרבב הרע עד למעלה, וירדו כל העולמות כולם, ובפרט העולמות בי"ע שנתעבו ונתגשמו, וכן אדם וחוה גופה שנתהפכו מכתנות אור דאור הגנוז, לכתנות עור¹²⁸⁴ משכא דחויא¹²⁸⁵, לכן עי"ז הנה כל הנשמות כולם שיוורדים מאז ולהלאה מאצילות להעולמות בי"ע, הרי תיכף בהגיעם להבי"ע הנה מתלבשים שם בכתנות עור דמשכא דחויא, והם כולם מעתה בתערובות רע בטוב. וא"כ (קמח ע"ב) נמצא כי הגם שהאמת הוא שקין וכל תולדותיו הם נימוחו כולם, אך ע"י ביאת אדם על חוה, שבא עליה אחר ביאת הנחש, ונתערב זרעו בזוהמת הנחש, ומזה נולדו קין והבל, והיה קין מהזוהמא העיקרי דהנחש, וכמ"ש בזוה"ק (בראשית נד ע"א) ובאד"ר (קמג ע"א ע"ב), הנה היה נמשך הזוהמא דקין על אדם וחוה ג"כ, ונתהפך עי"ז גופם עצמן למשכא דחויא. והרי נתערב בהם הרע בטוב בכל מציאותם, ולכן כל מה שהולידו מעתה והלאה היו כולם בתערובות רע בטוב, ועי"ז הנה יצא ונולד גם שתי בתערובות רע בטוב.

והגם שנשמת שתי היה באמת גבוה ונעלה מאד, כי בו היה כלול נשמת משה רבינו ע"ה, ונשמתו של משיח, וכנודע שר"ת משה הוא משה שתי הבל¹²⁸⁶, וכן נשמתו של משיח, כמ"ש בב"ר (פכ"ג ס"ה). אך עכ"ז הנה זוהמת קין אשר נשאר קשור ודבוק באדם וחוה עצמן, הנה זה הורישו לשת ג"כ, והוא נשאר לדראון ולשאת ולספחת לכל באי עולם. ומאותה הזוהמא יצאו אח"כ כל הרשעים שבכל דור, וזהו שאמרו כי מקין נתייחסו כל דורות הרשעים, והכוונה הוא מזוהמת קין הנדבק באדם וחוה והורישו מזה לכל באי עולם, אבל משת עצמו, ממנו נתייחסו כל דורות הצדיקים.

והגם שאמרנו כי בהק"ל שנה שהולידו רוחין שדין לילין יצא זוהמתו ונטהרו, אך זהו רק על הזוהמא יתירה הממשית והעיקרית דביאת נחש עצמו, והם שיורי וניצוצי

¹²⁸⁴ עי' לעיל הערה 250.

¹²⁸⁵ עי' לעיל דרוש ד ענף יא סימן ג.

¹²⁸⁶ תיקו"ז קכט ע"ב.

דע"ה ח"ב

דמיפת הזרע של הנחש שהיה נשאר בחוה אחר לידת קין, וכן נדבקו הם באדם ג"כ כשבא עליה, ונמשכו הם עליו ג"כ ע"י שהיה הוא עיקר המסבב והגורם לזה מחטא ההסתכלות, כי רק עי"ז נשתרבב הרע למעלה וירדו הם למטה, ונכשלו בכל אלה. והרי נעשה כל הקלקול בסיבתו, ולכן נמשך עליו ג"כ כל הזוהמא הממשית דביאת נחש, ואותה הזוהמא הממשית הוא אשר יצא מהם בהק"ל שנה, ונעשה מזה רוחות ממש, שהם הרוחין שדין לילין, ונטהרו עי"ז מאותה הזוהמא הממשית לגמרי. אבל עכ"פ הוא שנטמאו בנגיעה, כי הרי נגעו באבי אבות הטומאה, ואותה טומאת נגיעה שהוא טומאה בחיבורין, הנה זה נשאר ונדבק בהם לעולם, והוא זוהמת דנשמת קין אשר נשאר באדם וחווה גם אחר הק"ל שנה, והורישו ממנו גם לשתי ולכל הדורות אחריו, ומזה הוא כל דורות הרשעים. והוא שאמרו בגמרא (שבת קמו ע"א) בשעה שבא נחש על חוה (וע' רש"י שם דכתיב הנחש השיאני לשון נשואין) הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, או"ה שלא עמדו בו, והוא הכל מזוהמת קין וכנז, אבל משת עצמו ממנו הוא כל דורות הצדיקים.

דרוש עין הדעת סימן ח

סיבת ותכלית החטא דאדה"ר היה בגזירת נורא עלילה על בני אדם הרי הוא המאציל העליון ב"ה, שכן כל אשר חפץ עשה, וכל הדברים אשר נתגלגלו ונעשו על ידי הבחירה הם בגזירה ממנו ית'. על ידי הגזירה הנ"ל יסד את עין הדעת טו"ר בתוך הגן סמוך לעץ חיים, שכן עין הדעת הוא סיבת עץ החיים, ואי אפשר לבוא לעץ החיים אלא על ידי עין הדעת. וכל מה שהזהיר הקב"ה עליה, לא היה אלא כל זמן שהיה עין הדעת טו"ר, ואילו לא נכשלו בו באותו היום, היה נמשך הדבר עד שבת בראשית, והיה נתקן עין הדעת מהרע שבו על ידי קדושת השבת ועל ידי מעשה אדה"ר.

ומעתה נדבר בזכותו של אדה"ר, כי לבד מה שאמרנו לעיל כי בעיקר התחלת קלקולו היה כוונתו לשמים ונכנס לזה בשגגה, אך באמת הנה יש בזה עוד דברים יותר עמוקים, והוא בסוד מאמרם ז"ל (ברכות לב רע"א) אלמלא שלוש מקראות הללו נתמוטטו בו, חד דכתיב ואשר הרעותי, וחד דכתיב כי הנה כחומר ביד היוצר כן אתם בידי בית ישראל, וחד בו, וכן שם (לא סע"ב) במה שאמר אליהו זל"ט ואתה הסבות את לבם אחרונית, והקב"ה הודה לו כמו שמבואר שם. וכן הוא בענינינו, כי גם כל עיקר סיבת ותכלית החטא דאדם הראשון הנה היה בגזירת נורא עלילה על בני אדם, שהוא המאציל עליון ית"ש, כי כל אשר חפץ עשה, והכל הוא רק מרצונו ית"ש, ולא נעשה שום דבר מאליו. וכמו שהאריכו רז"ל בסוד זה בכמה מקומות במדרשים, ובפרט במדרש תנחומא (פ' וישב פרק ד) בפסוק ויוסף הורד מצרימה, זה שאמר הכתוב (תהילים סו ה) לבו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם¹²⁸⁷, אמר ר' יהושע בן קרח, אף הנוראות שאתה מביא עלינו בעלילה את מביאן. בא וראה כשברא הקב"ה את העולם מיום הראשון ברא מלאך המות. מנין, אמר ר' ברכיה משום שנאמר וחושך על פני תהום זה מלאך המות המחשיך פניהם של בריות. ואדם נברא בששי, ועלילה נתלה בו שהוא הביא את המיתה לעולם, שנאמר כי ביום אכלך ממנו מות תמות. משל למה הדבר דומה, למי שמבקש לגרש את אשתו בו, אף כך אמר אדם לפני הקב"ה רבש"ע, עד שלא בראת עולמך קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך אמון, (קמח ע"ג) שכך כתיב ואהיה אצלו אמון, ואהיה שעשועים יום יום, שני אלפים שנה, וכתיב בה זאת התורה אדם כי ימות באהל, אלולא שהתקנת מות לבריות היית כותב בה כך, אלא באת לתלות בי את העלילה, הוי נורא עלילה על בני אדם. וכן אתה מוצא שאמר ליה הקב"ה למשה אם יראה איש בו את הארץ הטובה, איש זה משה בו, וכן הוא אומר עתה תראה אשר אעשה לפרעה, במלחמת פרעה אתה רואה ואין אתה רואה במלחמת ל"א מלכים. וכיון שאמר להם שמעו נא המורים,

¹²⁸⁷ עי' אריכות בענין זה לעיל דרוש ד ענף יח אות ג'.

דע"ה ח"ב

אמר לו הקב"ה לכן לא תביאו את הקהל הזה, הוי נורא עליה. וכן הוא אומר ביוסף, ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם כו', בשביל כתונת פסים גרם לכל השבטים לירד למצרים. ואמר ר' יודן היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידוע תדע, והביא עליה לכל דברים אלו, כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו וימכרוהו לישמעאלים ויורידוהו למצרים, וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים וישתעבדו שם. אמר ר' תנחומא למה הדבר דומה כו' כך הקב"ה היה מבקש לקיים גזירת ידוע תדע, והביא עליה לכל אלו הדברים וירדו למצרים ופרעו את השטר, לכך נאמר ויוסף הורד מצרימה, הוי נורא עליה עכ"ל ע"ש.

וע' עוד בזה בתנחומא (פ' שמות סי' יז) הרבה נתייחדו עד שלא באו לעולם, המות מתוקן היה שיבא לעולם כו', עתיד היה המבול לבא לעולם כו', עתידים היו היסורים לעמוד והיה איוב מתוקן שיבואו על ידו כו', עתידין ישראל לירד להשתעבד במצרים והיה יוסף מתוקן להם, עתידין ישראל להנאל ממצרים והיה משה מתוקן להם כו', עתידין ישראל לימכר בימי המן והיה מתוקן להם מרדכי שינצלו על ידו. וכן הוא בבראשית רבה (פרשה ל סימן ח) ושמות רבה (פרשה ב סימן ד) וכן במדרש אסתר (בפתיחתא סימן י) ר' ברכיה פתח מי פעל ועשה קורא הדורות מראש, מתחילת ברייתו של עולם התקין הקב"ה לכל אחד ואחד מה שראוי לו כו' ע"ש.

והרי לנו מכ"ז שגם כל הדברים אשר נתגלגל ונעשה ע"י בחירה, עכ"ז עיקר הדברים עצמן הם בגזירה. וכל עניני הנחש והזוחמא יתירה שיצא ונעשה בעולם אשר ממנו הוא כל הטומאה והרע וכל התלאות והרעות הגדולות והנוראות שנעשה בעולם מיום ברוא ה' אדם על הארץ עד ביאת המשיח, הנה הגם שכולם נסבבו ונתגלגלו ע"י החטא, שהוא ע"י בחירת האדם ותחבולותיו, עכ"ז הנה עיקר כל הדברים הם בגזירת המאציל עליון ית"ש ומפעולותיו, וכמ"ש (תהלים טו ה) לכו וראו מפעלות אלהים נורא עליה על בני אדם. וכבר ביארנו כמה עמוקות בענינים הללו בדע"ה ח"ב ע"ש דרוש ב' ודרוש ד' ענף י"ח ע"ש, כי כמעט כל הח"ב הוא מיוסד רק על זה, ע"ש סודות עמוקות, ודברינו כאן הוא רק דרך אגב. אמנם כי עיקר הענין הג' אשר נכלל באיסור אכילת עץ הדעת, שהוא ענין הזווג, הנה לא דברנו שם בזה מאומה ולכן בארנו אותו כאן.

ונחזור להענין כי הנה הכל הוא בגזירת נורא עליה על בני אדם, ועל זה יסד כל סוד עץ הדעת מתחילתו, ויסד אותו בתוך הגן עדן סמוך לעץ החיים כמו שכתבו כל מפרשי התורה, וע' ברבינו בחיי (בראשית ב ט) ורקאנטי, שאמרו שהם שניהם בשורש אחד ע"ש. וע"פ עומק הסוד הנה העץ הדעת הוא סיבת עץ החיים, ואי אפשר לבוא לעץ החיים אלא ע"י עץ הדעת, וכל מה שהזוהר אותו הקב"ה לא היה רק אלא כל זמן שהיה עץ הדעת טוב ורע, ואלו שלא היו נכשלו בו באותו היום והיה נמשך עד שבת בראשית, אז היה נתקן ע"י קדושת שבת, וע"י מעשה אדה"ר שהונח בג"ע לעבדה ולשמרה, היה נתקן ע"י כל העץ הדעת כולו מהרע שבו, והיה גם הוא כולו טוב וקדוש ומיוחד עם העץ החיים לגמרי, ואז היה מותר לאכול ממנו וחי לעולם.

ואל יפלא בעיניך על קיצור הזמן דערב שבת, כי לכל הדעות (ע' סדר הדורות בתחילתו) לא היה ו' שעות מעת שנצטווה עד סוף כל המאורע כולו¹²⁸⁸. אך דע כי כל

¹²⁸⁸ ע"י מדרש תהלים צב: שעה ראשונה, עלה במחשבה. שניה, נמלך עם מלאכי השרת. שלישית, כנס עפרו. ברביעית, גבלו. חמישית, עשאו גולם. ששית, רקמו. שביעית, נפח בו נשמה. שמינית, העמידו על רגליו. תשיעית, צוהו. עשירית, חטא. אחת עשרה, נידון. שתים עשרה, נתגרש, עכ"ל. אמנם ע"י גמ' סנהדרין ל"ח ע"ב: אמר רבי יוחנן בר חנינא שתים עשרה שעות הוי היום (של יום הששי של ששת ימי בראשית) שעה ראשונה הוצבר עפרו, שניה נעשה גולם, שלישית נמתחו

דע"ה ח"ב

הששת ימי בראשית, וגם השבת בראשית אשר אז היה משמש ומאיר האור הגנוז עד סוף מוצאי שבת כמ"ש במדרש (ב"ר פי"א סימן ב), הנה היה אז שיעור הזמן ע"ד אחר לגמרי, כי ערך הזמן הוא לפי ערך מצב העולמות, וכמו שבארנו כל הדברים הללו בספר הדע"ה ח"ב דרוש ג' ענף כ"ב ע"ש והבן, כי ישנו גם בזה סודות עמוקים. {קמח ע"ד} וכדי להבין הדברים איך שהיה הכל מנפלאות תמים דעים נורא עלילות ית"ש, נבאר את סוד עין הדעת עצמו איך שהוא היה כלול גם באדם הראשון גופה ג"כ, וזה היה מסבב אותו למשך אחריו, ועי"ז נעשה כל מה שנעשה ונייחד לזה סימן בפנ"ע.

דרוש עין הדעת סימן ט

מעלת העולמות שקודם החטא היתה כמעט רק בתורת התחלה לסוף מדרגתם העתידה להיות, שכן זהו שנשאר לאדה"ר לתקן על ידי מעשיו, אך עיקר מה שהיה אז עדיין בבחי' חסרון ממש, הוא מה שהיו הו' תחתונות דעשה עדיין למטה מחוץ לאצילות, וזה היה השורש לכל חטא ופגם דאדה"ר, והוא השורש למציאות עין הדעת. והנה על אף שכל העולמות היו למעלה והיה הפסק בין מקום העולמות למקום הקלי' בשיעור של מקום י' ספירות, עכ"ז מאחר שהקלי' נמצאו, והרי יש להם שורש למעלה בקדושה אשר משם נתהוו ומשם שואבים את כל שפעת חיותם וקיומם. ואותו השורש הוא באחוריים דגבורות דזו"ן. ואע"פ שהם מצד עצמם קודש, עכ"ז הם היו בבחי' שורש לעץ הדעת טו"ר.

אחרי התיקון מתלבשים הז"ת דאו"א בז' ראשונות דז"א, ואז התנה"י דז"א אשר מהטבור ולמטה נעשים מהארת ז' הראשונות. מתנה"י הזאת נעשה כל בנין הנוק' בי' ספירות שבה, ושם הוא מקומה בהיותה בקטנותה. לכן יניקת החיצונים היא מאותן י"ד ספירות בלבד, הרי הם ד' התחתונות דז"א וי"ס דקטנות דנוק'. והיינו מקומם העיקרי דהקלי'. אמנם כשיש זכות בתחתונים, נמתקים אותם האחוריים ג"כ ונתמעט שפעם, אמנם כשאין זכות, מוכרחים הזו"ן שיעמדו אחר באחור, כדי שיתכסו אחוריהם ע"מ להמעיט מהם את השפע.

והוא סוד האמור שז"א ומלכות הם סוד עין החיים ועין הדעת, שכן עיקר הז"א הוא ו' הראשונות שלו, ואילו התנה"י הם לבר מגופא והם של הנוק'. ומשום שעד סוף החזה מגיעה התלבשות או"א בו, באשר משם ולמעלה אין אחיזה להחיצונים כלל.

כל מעלת העולמות שקודם לחטא היה ממילא, שלא על ידי זכות.

במדרגת העולמות שהיו אז, היה עולם היצירה והעשיה מוכרחים לעמוד אב"א. אמנם מעיקרא צריך היה שיהיו י' הנוק' דאצילות של עתה, והיו היצירה והעשיה מוכרחים לעמוד אב"א. אמנם מעיקרא צריך היה שיהיו י' הספירות דעשיה מצומצמים כנגד ד' התחתונות דיצירה, ועל דרך עמידת אב"א דזו"ן, שהכתר דנוק' יהיה מהטבור עד סוף הגוף. ואז היה כל עולם העשיה בתוך האצילות. אמנם במציאות לא היה כן, אלא שו' התחתונות דעשיה היו מתפשטות ויוצאות מחוץ לאצילות, ואז היה לו ב' חסרונות: א) שנתפשטו למטה ומבחוץ, ב) שע"כ היו אחוריהם מגולים משפיעים לחיצונים. והגם שהרי היה הפסק מקום בינם לקלי', עכ"ז נמשך מהם לקלי' שפע רב, ולכן היו כל ו"ת דעשיה בבחי' עין הדעת טו"ר, והשפע היה ממלא את מקום החלל וההפסק שביניהם, ועי"ז היו מחוברים, ועל אותן ו' תחתונות דעשיה היה מוזהר אדה"ר שלא ליהנות מהם מאומה כדי שלא יתן מקום לחיצונים ליאחו בו.

אמנם כל העולמות שעד ו' התחתונות דעשיה נתקנו בתיקון גמור והיו קודש לה', וו' התחתונות האלה לא היו מתקנים, ולכן נשארו למטה ומבחוץ בו' הראשונות דעולם הבריאה, ולכן נקראים עין הדעת טו"ר. אמנם גם ד' הראשונות דעשיה וד' התחתונות דיצירה (אשר הגבורות דאחוריים שבהם הם השורש לכל מציאות החיצונים) מחוסרים עדיין המתקה וביסוס בגבורות דאחוריים, ולכן היו מוכרחים לעמוד אב"א והיה תיקונם תלוי במעשה אדם הראשון. אם כן, בחי' עין הדעת טו"ר הוא בכלל הי"ס דעשיה כולה, אמנם עיקר האזהרה והאיסור דאכילה היה בו' התחתונות דעשיה בלבד.

הנה כבר אמרנו לעיל סימן ב' כי מדרגת העולמות קודם החטא היה גבוה ונעלה למאד, אמנם עכ"ז עדיין לא הגיעו למדרגת העתיד אשר בתכלית תיקון האחרון, והיה חסר עדיין הרבה. וע' דברינו בספר הכללים כלל י"ז ששם נתבאר אופן עליית העולמות דלעתיד עד התכלית האחרון, ע"ש ותראה שגם כל מעלתם הנבונה שקודם החטא הנה היה כמעט רק בגדר התחלה לסוף מדרגתם העתיד, כי זה היה נשאר לאדה"ר שיתקן הוא ע"י

אבריו, רביעית נזרקה בו נשמה, חמישית עמד על רגליו, ששית קרא שמות, שביעית נזדווגה לו חוה, שמינית עלו למטה שנים וירדו ארבעה, תשיעית נצטווה שלא לאכול מן האילן, עשירית סרח, אחת עשרה נידון, שתים עשרה נטרד והלך לו, עכ"ל. ועי' באדר"נ (פ"א מ"ח) שם מסדר ל"ז באופן אחר: שעה ראשונה הוצבר עפרו, שניה נברא צורתו, שלישית נעשה גולם, רביעית נתקשרו אבריו, חמישית נתפתחו נקביו, ששית נתנה בו נשמה, שביעית עמד על רגליו, שמינית נזדווגה לו חוה, תשיעית הכניסו לגן עדן, עשירית צוהו, אחד עשר סרח, שתים עשר נטרד והלך לו.

דע"ה ח"ב

מעשיו, והוא מה שנאמר (בראשית ב טו) וינחהו בנגן עדן לעבדה ולשמרה. אך עיקר מה שהיה אז עדיין בבחי' חסרון ממש, הנה הוא מה שהיו הו' תחתונות דהעשיה עדיין למטה מבחוץ לקודש הקדשים, כי הם היו עדיין מבחוץ להאצילות וכנ"ל סימן ב'. וזה היה חסרון גדול, עד שזה היה שורש הסיבה לכל החטא והפגם דאדה"ר, כי הוא עצמו סוד שורש דכל המציאות דע"ן הדעת. והוא ע"פ מה שבארנו בדע"ה שם ח"ב דרוש ד', כי הנה הגם שכל העולמות כולם היו למעלה הרבה, והיה הפסק מקום בין העולמות להקליפות שיעור מקום די' ספי', כי מקום העיקרי דהקליפות הוא לעולם רק נגד הד' תחתונות דהיצירה של עתה והי' ספי' דהעשיה של עתה, והעולמות הרי נתעלו אז, ונסתיימו כולם בסוף הו' ראשונות דהבריאה, והרי היה הפסק מקום ביניהם כל הד' תחתונות דהבריאה והו' ראשונות דהיצירה, והוא שיעור די' ספי'. עכ"ז הנה מאחר שכל הקליפות הרי היו במציאותם עכ"פ, ונודע הוא כי יש להם שורש למעלה בקדושה, אשר משם נתהוו, ומשם שואבים כל שפעת חיותם וקיומם, וכמ"ש בזוה"ק (יתרו סט סע"א) דהא לית סמרא אחרא דלית ביה נהירו דקיק מסמרא דקדושה כו'¹²⁸⁹, וכן בפ' פקודי (רכז סע"א) חולקא חדא אית ליה בקדושה מסמרא דשמאלא כו'¹²⁹⁰ (שהוא מסוד הגבורות), וכן שם (רלו ע"ב) דהא מגו קדושה נפיק שלטנו דיליה, וכל אותו השורש אשר להם, הנה הוא בהאחוריים דהגבורות דהזו"ן. והגם שהם בעצמן כולם קודש, עכ"ז הנה הו' אותן הגבורות דהאחוריים בבחי' השורש דע"ן הדעת טוב ורע, משום שמשם הם מתהווים ויונקים.

והענין הוא, כי הנה הזו"ן הם מהו"ת דעולם הנקודות, שהם הו' מלכים דמיתו ונשברו, אשר מהשברי כלים שלהם יצא ונעשה הקליפות כולם. אמנם לאחר התיקון, כאשר עלו ונתקנו ע"י או"א, הנה מתלבשים הו"ת דאו"א בהו' ראשונות דז"א (ע' שער סדר אצילות בקיצור פ"א ושער הולדת או"א רפ"ד), והתנה"י שבו אשר מהטבור ולמטה הם לבר מגופא (זהר בראשית כא ע"ב), והם נעשים מהארת הו' ראשונות, ומאותן התנה"י נעשה כל בנין הנוק' בהי' ספי' שבה, ושם הוא מקומה בהיותה בקטנותה. ולכן הוא יניקת החיצונים רק מאותן הי"ד ספי' מאחוריהם, שהוא מהד' תחתונות דז"א ומהי"ס דהקטנות דהנוק'. ולכך הוה מקומם העיקרי רק בהד' תחתונות דהיצירה, שהם מהד"ת דז"א ובהי"ס דהעשיה, שהם מהי"ס דהקטנות דהנוק'. אמנם כשיש זכות בתחתונים, הנה מתמתקים אותן האחוריים ג"כ ונתמעט שפעם, ונשפע להם מלמעלה למטה רק שפע מעוטה ומברוח וחוץ להם (ע' שער המלכים פ"י). אבל כשאין זכות למטה, הנה אז הם מתקרבים ונכללים וכנ"ל סימן ה', ולכן מוכרחים הזו"ן שיעמדו אז אחור באחור, כדי שיתכסה אחוריהם ולהמעיט השפע מהם בכל האפשרי.

וזה סוד מה שתמצא בדברי מקובלים ראשונים, וכן הוא בעומק דברי זוה"ק והתיקונים, כי ז"א ומלכות הם סוד ע"ן החיים וע"ן הדעת, והוא משום כי הנה עיקר הז"א הוא הו' ראשונות שלו, אבל התנה"י שמטבורו ולמטה הם לבר מגופא, והם דידה וכנודע בסוד (בראשית כט ב) והנה שלשה עדרי צאן רובצים עליה¹²⁹¹. ומשום שעד סוף החוזה מגיע בו התלבשות או"א, אשר אין אחיזה בהם להחיצונים כלל, לכן הוה ז"א סוד ע"ן החיים עד"א אילנא דחיי, כי אין בו אחיזה (קמט ע"א) להחיצונים כלל. אך הד' תחתונות דז"א ומציאות המלכות בקטנותה, שהיא שורש דעולמות בי"ע, ורגליה יורדת מות (משלי ה ה) רח"ל, הנה הוא סוד שורש ע"ן הדעת טו"ר, וזהו מה שעיקר מקום החיצונים הם רק בהד' תחתונות דהיצירה ובהי' ספי' דהעשיה וכנז'.

¹²⁸⁹ תרגום: שהרי אין צד אחר שאין בה הארה דקה מצד הקדושה.

¹²⁹⁰ תרגום: חלק א' יש בה בקדושה מצד השמאל.

¹²⁹¹ זהר ויצא קנא ע"ב.

דע"ה ח"ב

והנה מדרגות העולמות דקודם החטא, אשר היו אז במעלה גבוה למאד, ונסתיים העשיה בסוף הו' ראשונות דהבריאה, והיה כ"ז שלא ע"י זכות אלא שנעשה כ"ז ממילא, שסידרם המאציל כך כדי שיהיו מיוסדים מהתחלת מציאותם על טהרת הקודש, שיהיו כולם קודש לה'. כי כל האצילות הוא כולו אלהות גמור כנודע (ע"ז דרושי אבי"ע פרק ה), ולכך נסדר יסודם הראשון עמידתם באצילות כדי שיהיה בכחם להדבק באלהים חיים ולהתייחד עמו, והוא ע"ד סוף מעשה במחשבה תחילה (עי' תיקו"ז ז ע"א), כי כן יתקנו ויתעלו לבסוף. אמנם היה נשאר עדיין גם אז הו' תחתונות דהעשיה למטה ומבחוץ, שהוא מורה על חסרון התיקון, וכדי לייסד בהם ג"כ כח הבחירה והשלמת תיקונם ע"י מעשה בני אדם. והנה אותן הו' תחתונות דהעשיה הנה היו הם סוד כללות עץ הדעת טוב ורע.

והענין הוא, כי הרי אמרנו כי הקליפות כולם אשר היה מקומם אז בהד"ת דהיצירה ובהי' ספי' דהעשיה של עתה, הרי אמרנו כי שורשם הוא בהגבורות דאחוריים של הד"ת דז"א והי"ם דקטנות הנוק', וכשאינן זכות ומעש, הם מוכרחים לעמוד אחור באחור, ומצטמצמים כל הי' ספי' דהנוק' באחורי הד' התחתונות דז"א, והם אב"א כדי להמעיט יניקת החיצונים מהם בכל האפשרי וכנ"ל. וא"כ הרי במדרגת העולמות שהיו אז, היצירה במקום ז"א של עתה, והעשיה במקום הנוק' של עתה. הרי היו מוכרחים היצירה והעשיה לעמוד ג"כ רק אחור באחור, וכמ"ש הרב במאמרי רשב"י (פרשת קדושים) שהיו אז היצירה עם העשיה רק אב"א. אמנם הרי היה צריך ג"כ שיהיו כל העשר ספי' דהעשיה מצומצמים נגד הד' תחתונות דהיצירה, וע"ד עמידת אב"א דהזו"ן, שהכתר דהנוק' הוא מהחזה והטבור עד סוף הגוף (עתיק דהנוק' מהחזה עד הטבור, וא"א דהנוק' מהטבור ולמטה), והט' ספי' אחרונות דהנוק' בהט' פרקין דהנה"י שלו. כן היה צריך שיהיה עדי"ז כל העשר ספי' דהעשיה כולה אב"א עם הד' תחתונות דהיצירה, והיה אז כל העשיה כולה ג"כ בתוך האצילות. אמנם לא היה כן, אלא שהו' תחתונות דהעשיה היו מתפשטים ויוצאים מחוץ להאצילות, והרי היה בזה ב' חסרונות: אחד, מה שנתפשטו למטה ומבחוץ. והשני, כי עי"ז הרי היה אחוריהם מגולים, והיו משפיעים להחיצונים. והגם שהרי היה הפסק מקום בינם להקליפות שיעור מקום די' ספי' וכנ"ל, עכ"ז היה נמשך מהם להקליפות שפע רב, אלא שהיה מרחוק. ולכן היו כל אלו הו' תחתונות דהעשיה בבחי' עץ הדעת טוב ורע, כי הרי נתפשטו למטה, והיו מגולים כדי להשפיע להקליפות, והיו הקליפות מחוברים עמהם ואחוזים בהם ע"י השפע שהיה נמשך להם מהם, והיה השפע ממלא כל אותו מקום החלל וההפסק שביניהם, והיו מחוברים עי"ז זה עם זה, ולכך היו כל אלו הו' תחתונות דהעשיה בבחי' עץ הדעת טוב ורע. ועל אותן הו' תחתונות דהעשיה, היה מוזהר אדם הראשון שלא ליהנות מהם מאומה, כדי שלא ליתן מקום להחיצונים להאחו בו.

וסיבת הענין מה שהיה עדיין אלו הו' תחתונות דהעשיה למטה ומבחוץ, כי נודע הוא שכל העולמות אשר נבנו ונתקנו בעת התיקון דמעשה בראשית, הנה כולם הם מהניצוצין שנתבררו ונתקנו, וכן מהשברי כלים שנתבררו ונתקנו מנפילתן בעולם התוהו, והיה תיקון כולם ע"י האור דשם מ"ה, כי על ידו עלו ונתבררו מהסיגים והקליפות, ונעשו כולם קודש לה', ומהם נבנה ונעשה כל העולמות כולם כנודע. והנה כל העולמות אשר עד הו' תחתונות דהעשיה הם כולם נתקנו בתיקון גמור והיו קודש לה', ולכן עלו כולם באצילות ממש. אבל הו' תחתונות דהעשיה, הם לא היו עדיין מתוקנים לגמרי, והיה בהם עדיין איזה סיגים ופסולת מתמצית הרע והזוהמא דעולם התוהו, ועי"ז לא היה אפשר להם לעלות בקודש, שהוא בעולם האצילות, ונשארין הם למטה ומבחוץ, שהוא בהו' ראשונות דבריאה. וע"י אותן הסיגים והפסולת שהיה עדיין מעורב בהם, וקמט ע"ב עי"ז יש להם

דע"ה ח"ב

קשר עם החיצונים להשפיע בהם, ולכן הם נקראים עץ הדעת טוב ורע, משום שיש להחיצונים שייכות בהם. ולא עוד אלא שגם הד' ראשונות דהעשיה, וכן הד' תחתונות דהיצירה, אשר הגבורות דאחוריים שבהם הם שורש לכל מציאות החיצונים וכו"ל, ולכן הוא כי הנה הגם שהם נטהרו אז ג"כ לגמרי מכל שמץ דופי דוהמת הרע ממש, ונתקנו הם לעלות בקודש, ועלו באצילות עצמו, עכ"ז הנה היו גם הם מחוסר עדיין המתקה וביסוס בהגבורות דהאחוריים שבהם, ולכן היו מוכרחים הם לעמוד אז ג"כ רק אחור באחור, והיה תולה תיקונם רק במעשה אדם הראשון, שהוא יתקן אותם לבסם הגבורות שבהם. וכל זמן שהיו בלא תיקון, והיו מוכרחים לעמוד רק אב"א, הנה היה בהם ג"כ איזה שייכות שפע ליניקת החיצונים. ויש בהם עי"ז ג"כ בחי' היחס דעץ הדעת טוב ורע, וא"כ נמצא כי הבחי' דעץ הדעת טוב ורע, הנה הוא בכל הי"ס דהעשיה כולה, הן בהד' ראשונות דהעשיה שעלו למעלה ומבפנים, והן בהו' תחתונות דהעשיה שנשארו למטה ומבחוץ. אמנם עיקר אזהרה והאיסור דאכילת עץ הדעת, היה רק על הו' תחתונות דהעשיה לבד, שהם אשר נשארו למטה ובחוץ. אך השורש והתחלת עץ הדעת היו הד' ראשונות דהעשיה ג"כ, הגם שהם היו למעלה ומבפנים, והוא משום חסרון המתקה והביסוס שבהם וכו"ו.

דרוש עץ הדעת סימן י

בחי' עץ הדעת טו"ר אשר היה בכל י"ס דעשיה, היה בכל חלקי הדצח"ם שבהם (ד"מ, הדומם שבהם הוא מקום המדבריות), ואחר החטא נעשו כל חו"ל בסוד עץ הדעת טו"ר. בצומח היה עץ הדעת באותם המינים שאמרו חז"ל (חטה, גפן, אתרוג ותאנה), למימרא שהיו סיגים מעולם התהו באותם המינים. הנה בחלקים מסויימים מכל אותן המינים היו סיגים ופסולת מהזוהמא דעולם התהו, והיינו הפירות דעץ הדעת טוב ורע שנאסרו על אדה"ר באכילה ע"ד כל הטומאות והאיסורים שבתורה, שטעם האיסור הוא משום שיש לרע נגיעה בהם. ובבחי' החי הוא הבהמות בהררי אלף, ליתן, נחש עקלתון וזיז שדי, והם יתקנו לעתיד לבא בסעודת הצדיקים.

ובבחי' מְדַבֵּר היה באדם וחיה גופה. ועיקר בחינת עץ הדעת היה בחוה, ולכן היה אסור להזדווג עמה כל זמן שלא נתקנה.

בנין העולמות אשר נתקנו בו ימי בראשית היו מבירורי המ"ץ דהמלכים, והללו לא נתבררו ולא נתקנו אלא מה שהיה נצרך לצורך שעה בלבד, אמנם מה שהיה עתיד ליעשות מיום ו' ואילך, היה תלוי במעשה אדה"ר ובקדושת שבת. והנה כל אלו הבירורים נקראו בשם המ"ץ של המלכות. ונשמות אדם וחיה, שהנשמות שלהם הם מזו"ן דאצילות (והם היו למטה דוגמת הזו"ן), ולא היו עדיין מתוקנים לגמרי מהסיגים והפסולת דעולם התהו, ובפרט חוה שהיא נקבה וכל מציאותה היתה מהגבורות דהמלכות. ועל כן היו צריכים שלא להזדווג, דוגמת שרשם בזו"ן דאצילות שעמדו אז בבחינת אב"א. אם כן מתבאר שאפילו לולא החטא היה איסור תשמיש קודם שבת אצל אדם וחיה, שכן אף בעליונים אין חיבור. ואח"כ, ע"י קדושת השבת היו עולים העולמות למעלה למעלה, ועי"ז היה נתקן הכל וכו"ל, ואז היה מותר ומצוה להזדווג עמה.

המציאות דעץ הדעת טו"ר היתה אף באדם הראשון, ומשום אותם הסיגים והפסולת שהיו כלולים בו, וזה גרם לו לתשוקה ותאוה להסתכל ולהתבונן בכחות החיצונים.

והנה בחי' עץ הדעת אשר היה בכל הי' ספי' דהעשיה שאמרנו, הנה היה בכל חלקי הדצח"מ שבהם, היינו בהדומם הוא מקום המדבריות, ששם הוא מקום מוכשר להשראת החיצונים, וכמ"ש בזוה"ק (בשלה דף ס סע"א, ופ' תרומה קנו, ופ' תצוה קפד רע"א), וזהו מ"ש בגמרא (ברכות לא ע"א) מאי דכתיב בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם בו, כל ארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב נתיישרה, וכל ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לישוב לא נתיישרה, והוא מקום המדבריות, שהוא מקום החיצונים. והנה אותן המקומות מחלקי עץ הדעת טוב ורע שבהדומם. וע"פ עומק סוד הענין, הנה נעשה לאחר החטא כל הארצות כולן אשר חוץ מארץ ישראל בסוד עץ הדעת טוב ורע, ע' דברינו בדע"ה ח"ב דרוש ג' ענף י"ב. אמנם קודם החטא היה בסוד עץ הדעת טוב ורע רק מקום המדבריות לבד, וע' שער הארת המוחין (פרק ה) בסוד המדבריות, ובשער קיצור אבי"ע (פרק א) בסוד הר שעיר ע"ש. ומעין זה הנה הוא בכל עולם ועולם לפי ערכו. והיה כ"ז גם

דע"ה ח"ב

קודם החטא בהו' תחתונות דהעשיה, הגם שהיו אז בהו' ראשונות דהבריאה של עתה, משום שהוא למטה מהאצילות ומבחוץ, והבן כ"ז וה"י יכפר.

ובהצומח הנה היה העץ הדעת טו"ר באותן המינים שאמרו רז"ל (ברכות דף מ ע"א) ר' מאיר אומר גפן היה, ר' נחמיה אומר תאנה היתה, ר' יהודה אומר חטה היתה, שכל המינים הללו אשר היו בהו' תחתונות דהעשיה, הנה היה באיזה חלקים מכל אותן המינים סיגים ופסולת מהזוהמא דעולם התוהו, ר"ל שאיזה חלקים מכל אותן המינים שהיו בהו' תחתונות דהעשיה, היה חסר בהם עדיין הבירור ביותר, והיו בהם סיגים ופסולת יותר מהשאר, והם הפירות דעץ הדעת טוב ורע שנאסר לאדה"ר לאכול ממנו משום אחיזת הרע שבהם. והוא ע"ד כל הטומאות והאיסורין שבתורה, שטעם האיסור הוא משום שיש לו להרע נגיעה בהם, וע"ד הכתוב (בראשית לב נח) ויגע בכף ירכו על כן לא יאכלו בני ישראל, וכמ"ש ב"ר ב"ר (וישלה קע ע"ב וקעא ע"ב), וע' בהגר"א תיקונים (דף מא סע"א¹²⁹²).

ובהחי, הנה היה העץ הדעת טו"ר בהבהמות בהררי אלף, וכמ"ש הרב בשער קליפת נוגה (פרק ג) שבהמות בהררי אלף לא נגמרו להתברר, והוא עתיד להתברר ויתוקן לסעודת הצדיקים לעתיד לבוא, וכמ"ש בגמרא בבא בתרא (דף עד ע"ב) ובפדר"א (פרק יא) וכן יש בחי' עץ הדעת טו"ר בלוי'תן נחש עקלתון, והוא מ"ש בירושלמי (סוף פרק ט ה"ז דשבת) דלוי'תן דג טמא, אלא שלעתיד יותר, כי יתברר ויתוקן. ומ"ש בחולין (סוף פרק ג טז ע"ב) דלוי'תן דג טהור הוא, הוא בלוי'תן נחש (קמט ע"ג) בריח כי הם דו"ן, והם חו"ג, והבן. וכן יש בחי' עץ הדעת טו"ר בזוי שדי, והוא ג"כ יתברר ויתוקן לעתיד לבוא לסעודת הצדיקים, והם הג' סעודות דלעתיד, לוי'תן, ושור הבר, ותרנגול הבר, וע' במדרש (ויקרא רבה ס"פ כב טו¹²⁹³), וכמו שבארנו כל זה בארוכה בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' מענף י' והלאה, ע"ש סודות עמוקות בכ"ז.

והעץ הדעת טו"ר שהיה בהמדבר, הנה זה היה באדם וחיה גופה. והעיקר היה בחוה, ולכן היה אסור להזדווג עמה כל זמן שלא נתקנה, וכמ"ש ב"ר ב"ר (בראשית לה ע"ב) ומפרי הארץ דא אתתא, לא תאכל ממנו, בנין דכתיב רגליה יורדות מות כו'.

והענין הוא כי כל בנין העולמות אשר נתקנו ונעשו בששת ימי בראשית, הרי נודע הוא שכולם הם מבירורי המין דהמלכים, והנה לא נתברר ולא נתקן אלא כל מה שהיה נצרך לצורך שעה בלבד, אבל כל מה שהיה עתיד להעשות מיום ו' ערב שבת בראשית, שהוא מעת בריאת אדם וחיה עד סוף משך כל ימי עולם, זה היה תלוי במעשה אדה"ר ובקדושת שבת בראשית. והנה כל אלו הבירורים נקראו בשם המין של המלכות, כי כל אלו הניצוצין הם אורותיה, שהם כולם ממנה. כי כן נסדר מהמאציל ית"ש, שכל תולדות העולם כולו, וכל מה שהיה עתיד להעשות בכל העולמות כולם, כל מקריהם וכל מאורעותיהם, יעשה הכל ע"י אורות המלכות ומכחותיה וצאצאיה. וכל אלו האורות כולם לא היו מתקנים עדיין, ע"י שלא נבררו הניצוצין שנפלו מהם בעולם התוהו (ע' ספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף כ"ג סי' ב'). והיה תולה בירורם ותיקונם במעשה אדה"ר ובקדושת שבת בראשית, שע"י היו מתקנים הכל, והיה נעשה התיקון מאז ע"ד שאנו מקוים ומצפים שיחיה בימות המשיח ולעתיד לבוא. וכל אלו הניצוצין כולם הם המין של המלכות שלא

¹²⁹² ז"ל, וזהו טעם גיד הנשה דאתנטיל מהון המן דנגע ההוא שרו של עשו והוא טמא כמו כל דבר שבקדושה דאתנטיל ממנה והוא טעם לכל הטומאות ואסורין שבתורה והכל בחטא האדם כיון דהגיע לכף כו' דרגא דאדם ותקע כו' בנגיעת ע"ה דהוא הוא בעצמו והוא חטא הסלע בשביל ע"ר דהן מע"ה טו"ר והן רע דישאל כי ברע הוא ונשאר מע"ר רד ולכן רד כו' ולכן הם לא בקשו המן וז"ש וע"ר שאילו כו' והוא דרגא דנוק' ששם ע"ה טו"ר וכמ"ש בס"פ בהעלותך ובה סטרא דגבורה והוא בשר כמש"ל קל"ח א' ולכן ואף ה' כו'.
¹²⁹³ ז"ל: תחת מה שאסרתי לך, התרתי לך: תחת איסור דגים - לוי'תן דג טהור.

דע"ה ח"ב

היו מבוררים עדיין, והיו נתונים בין הקליפות, שהיו הקליפות נאחזים בהם, והם מהגבורות דהאחוריים של המלכות. ולכך היה מוכרח שיעמדו אז הזו"ן אחור באחור, שיתכסה אחוריהם, כדי שלא יאחזו החיצונים בהאחוריים דהמלכות. וא"כ נמצא כי אדם וחוה, שהנשמות שלהם הם מהזו"ן דאצילות, והם היו למטה דוגמת הזו"ן, ולא היו עדיין מתוקנים לגמרי מהסיגים ופסולת דעולם התוהו, ובפרט חוה שהיא נקבה, וכל מציאותה הוא מהגבורות דהמלכות, והגבורות הרי לא היו מתוקנים עדיין כנוז, הנה היה אסור לאדם להזדווג עמה כל זמן שלא נתקנה מחמת אחיות החיצונים שהיה בה עדיין. והיה צריך להמתין מלהזדווג עמה עד שבת בראשית, שאז היה נתקן הכל ע"י מעשיו של אדה"ר ביחודים ותפילות, ויראה ואהבה ודביקות שהיה עוסק בזה כל אותו הזמן, וכמו שכתוב (בראשית ב טו) וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. ואח"כ ע"י קדושת שבת היו עולים העולמות למעלה למעלה, כמ"ש בלק"ת (פ' בראשית), ועי"ז היה מתקן הכל וכנ"ל, ואז היה מותר ומצוה להזדווג עמה, כי היה נעשה עי"ז תיקונים גדולים למעלה, וכן היה יוצא מהם עי"ז תולדות נשמות קדושים למטה. והרי לנו כי גם זולת החטא היה אסור לאדם להזדווג עם חוה קודם שבת בראשית, מחמת שלא היו גם הם מתוקנים עדיין, ובפרט חוה, שבה היה חסר עדיין תיקון הרבה, וכן היה חסר עדיין תיקון הרבה גם בהגבורות דהזו"ן למעלה, והיו אז גם הם רק אחור באחור, ולכן היה אסור לאדם להזדווג עם חוה גם זולת החטא עד שבת בראשית דוקא, וכמ"ש הרב כ"ז בשער מאמרי רשב"י (פ' פקודי בדרך כג ע"ג ע"ד) ע"ש בארוכה, וכן הוא בפע"ח (שער ראש השנה פ"ב) ע"ש, וע' עוד בדרושי נקודות (סוף פרק ו) ובמיעוט הירח (סוף פרק ד) ובמ"ז ומ"ד (דרוש א) ובשער סדר אבי"ע (פרק ה). אמנם בכל המקומות הללו אשר בע"ח קיצר הרבה, אך במאמרי הרשב"י ובפע"ח הנז', שם ביאר הרב הענין בארוכה, וכן הוא ג"כ בספר שער הקדמות (דף עז סע"א) ע"ש.

ואמר שם זה לשונו (וכן הוא בפע"ח הנז'): והענין, כי בערב שבת לא היה הוברר עדיין המ"ן של המלכות, ועדיין היו הקליפות נאחזות בקדושה. וכשנזדווג אדם עם חוה בערב שבת, ועדיין היו זו"ן אחור באחור, גרם שגם הזווג העליון דזו"ן יחזרו ג"כ פכ"פ, ועדיין היה הנחש נאחז שם, וזהו עץ הדעת טוב ורע, כי החו"ג שבדעת, שהם היורדין בעת הזווג, עדיין היו טוב ורע ע"י הניצוצין שלהם שהיו למטה במלכים, שעדיין לא הובררו. וכשעלו הניצוצין ע"י (קמט ע"ד) הזווג בערב שבת, היו מורכבים מטוב ורע, כי לא יכלו להתברר לגמרי, וזה סוד נחש דאטיל וזהמא בחוה (כי הרי עלו בה בלתי מבוררים, וכן היה למעלה בסוד הכלילות כנ"ל סי' ה'), ואז שלט הנחש בקדושה, ונתקלקלו אדם וחוה, ואז אף מה שכבר הוברר שהם מיין נוקבין דאימא, שהם בחי' לאה שבאצילות (שהיא מאחוריים דאימא עלאה) כנודע, גם הוא חזר להתקלקל, ונתערב בקליפות, ומכש"כ מ"ן דרחל. ואלו הם סוד הקרי של אדם, וכנגדם למעלה ברא השם יתברך שדין ומזיקים בערב שבת בין השמשות אחר זווג אדה"ר, והבן זה מאד. נר"ל כי מהזוהמא שעלה באדם ע"י הזווג שלא בעתו כנוז, הנה מהם הוא השדין רוחין לילין שהוליד אח"כ בהק"ל שנה מהש"ן דחזי לאונסיה, וכמ"ש בעירובין (יח ע"ב) וכן מהסיגים שעלו למעלה בסוד הכלילות, ונעשה עי"ז פגם בהגבורות דאצילות אחר שנתפשטו למטה, הנה נבראו מהם המזיקים בע"ש בין השמשות כמ"ש באבות (פ"ה מ"ו) שהוא אחר הזווג דאדה"ר שהיה סמוך לבין השמשות. כי אלו הם דוגמת המלכים הראשונים, שכולם בחי' קריין בלי זווג, וזה סוד עץ הדעת טוב ורע על מתכונתו עכ"ל, ע"ש. ור"ל כי כמו שהמלכים הראשונים דעולם הנקודות היה יציאתם שלא ע"י זווג כנודע, ומשום שהיו דינין תקיפין, נעשה מהם כל עולם התוהו, שהוא סוד כל הקליפות והחיצונים, כן היה כאן. כי ע"י פגם הגבורות וכלילות הסיגים

דע"ה ח"ב

הפילתם המלכות, ונברא מהם המזיקים בע"ש בין השמשות, וע' בפע"ח בכוונת שמיני עצרת (שער הגלוב פרק ח) בסוד נפלים.

והנה נתבאר לנו מכ"ז סוד עץ הדעת טו"ר שהיה בחוה, כי מציאותה ובניינה הוא מהגבורות, והם לא היו נתבררו עדיין לגמרי, ועי"ז היה חוה עדיין בבחי' עץ הדעת טו"ר, ולכן היה אסור לאדם להזדווג עמה קודם שבת, כי אז היה מתתקן הכל. ובאמת הנה היה סוד עץ הדעת טוב ורע באדם גופה ג"כ, והוא ע"פ מה שאמר הרב במאמרי רשב"י (פ' קדושים) ובלק"ת (בראשית) כי אדם הראשון היה מציאותו ובניינו מכל העולמות כולם, והיה מהחזה ולמטה שבו מהי' ספי' דהעשיה, היינו מהחזה עד סוף הגוף היה בהד' ראשונות דהעשיה, והרגליים שלו היו בהו' אחרונות דהעשיה. וכבר אמרנו כי כל הי' ספי' דהעשיה לא היו עדיין מתוקנים לגמרי, ובפרט הו' אחרונות, שהם היו למטה ומבחוץ, והיה בהם סיגים ופסולת כנ"ל, והיו הם בבחי' עץ הדעת טוב ורע וכנ"ל. והרי היה המציאות דעץ הדעת טו"ר באדם הראשון עצמו ג"כ, שגם אחר כל מעלתו הגדולה שהיה לו אז, עכ"ז היה מחציו ולמטה שבו כלול מטוב ורע עכ"פ, והיה לו עי"ז כח הבחירה והאפשרות להטות לכאן ולכאן. ומשום אותן הסיגים והפסולת שהיה כלול בו, זה היה גורם לו תשוקה ותאוה להסתכל ולהתבונן בכחות החיצונים, אלא שהיה כוונתו לשמים, ונכשל ונכנס בזה בשגגה וכנ"ל בדברינו, ועי' ההסתכלות נעשה בזה כל מה שנעשה.

דרוש עץ הדעת סימן יא

י"ס דעשיה היו צריכים עדיין תיקון, שהרי על אף שגם ד' הראשונות דעשיה היו במקום האצילות, אעפ"כ היו עומדים אב"א עם ד' התחתונות דיצירה, ושרשם של יצירה ועשיה היה בזו"ן דאצילות. שכן השורש והענף מקרה א' יקרה את שניהם, אלא שבכל א' הוא לפי ערכו ולפי עניינו. שכן החסרון אשר לעולמות יצירה ועשיה של עתה הוא בענין אחיזת החיצונים בהם (אם כי בזו"ן דאצילות נאמר "לא יגורך רע", שכן החסרון שלהם היא רק במיעוט אור א"ס בהם), וזהו על אף שזו"ן דאצילות היו במדרגת א"א ואבא דאצילות דהיום וגם שם שייך בחי' אב"א, ותיקונם תלוי במעשה אדם הראשון, ויש כאן בחי' של חסרון, שכן החזירן פכ"פ שלא בעונתן, בעוד שהיה החסרון גדול, והיו צריכים עוד תיקון נוסף.

מש"כ שהיה ז"א במדרגת א"א, הוא רק בבחי' רישא תליתאה הרי הוא מו"ס שהוא העיקר הנקרא א"א, והיא בינה דא"א ה"ה נשמה. ואז ז"א ונוק' הם בבחי' נשמה ורוח, והיתה חסרה להם: בחי' חיה לז"א, ולנוק' חסרה גם בחי' נשמה, ממילא לא היה אפשרי להזדווג פכ"פ.

סיבת חסרון זיווג פכ"פ בזו"ן דאצילות הוא על דרך סיבת חסרון דזיווג פכ"פ באו"א דא"ק בעולם הנקודות, שכן אז ג' רישין עילאין דא"ק לא התייחדו ביחודם הראוי, אלא יצאו ממו"ס ללא זיווג עם האוריא, והמו"ס היא בחינת בוצד"ק הרי הוא שורש כל הדינים.

ואפילו שכל הנ"ל היה לאחר תיקון המ"ה דמעשה בראשית ונתקנו כל החסרונות דעולם הנקודות, עכ"ז מאחר שבזו"ן הוא בסוד ההנהגה דעולמות בי"ע והם משתתפים עמהם להאיר ולשלוט לפי מעשה התחתונים, לכן נתייסד בהם שיהא תולה את תיקונם ושלמותם במעשה התחתונים בלבד ולכן היו בבחינת אב"א, ותולה את חזרתם פכ"פ במעשה דאדם הראשון.

ונאמר עוד, כי הנה אמרנו שכל הי' ספי' דעשיה היו צריכים עדיין תיקון, כי הרי גם הד' ראשונות דהעשיה אשר הם היו למעלה באצילות היו עומדים אחור באחור עם הד' תחתונות דהיצירה, משום שהיה עדיין בהם תוקף דינים קשים, וממילא מובן שגם הד' תחתונות דהיצירה היו ג"כ כיוצא בהם, כי הם שניהם במדרגה אחת וכמו שכתבנו לעיל סימן ט' הסיבה בזה. ואמרנו שם, כי לכך נתייסד מקום העיקרי דהחיצונים באלו הי"ד ספי', משום שהם דינים קשים, והם שורש להחיצונים. והנה נודע הוא כי השורש דהיצירה והעשיה הם הזו"ן דאצילות, כי שם הם מושרשים לעולם ומשם הם יוצאים, והם לעולם תלויים זכ"ז, הן בבחי' חסרון ופגם, והן בבחי' השלמה והתיקון, וכנודע בסוד העבודה צורך גבוה¹²⁹⁴, כי השורש והענף מקרה אחד לשניהם, אלא שבכל א' הוא לפי ערכו ולפי ענינו המתיהם אליו. והיינו כי החסרון והפגם אשר לעולמות היצירה והעשיה של עתה,

¹²⁹⁴ עי' לעיל הערה א.

דע"ה ח"ב

הוא בענין אחיזת החיצונים בהם ושליטתם שם. אבל בהזו"ן דאצילות אשר שם נאמר (תהלים ה ח) לא יגורך רע¹²⁹⁵, (במדבר א נא) והזר הקרב יומת¹²⁹⁶, הנה הוה שם החסרון והפגם במיעוט והעלם האור דא"ס וכמ"ש הגר"א בספד"צ (פ"א בסוף ד"ה וארעא אתבטלת ג ע"ב¹²⁹⁷), אך עכ"פ (קנ ע"א) הוא כי בכל א' לפי ערכו הוה מקרה אחד לשניהם, והם תלויים זב"ז.

וכן הוא ג"כ בענינינו, כי כאשר היו מוכרחים העולמות דיצירה ועשיה לעמוד אז אהור באהור, ע"י שהיה חסר באחוריהם ביסום והמתקה כנ"ל סימן ט', הנה היה אותו הענין ג"כ למעלה בהפרצופי זו"ן, שהם שרשם. והגם שהזו"ן הרי היו אז במדרגת א"א ואבא, שיחודם הוא עצום, והם כחד חשיבין (ע"ח שער מול"מ ב ועד¹²⁹⁸), עכ"ז הרי יש גם בהם לפי ערכם בחי' הארת פנים מזה לזה, וכן הסתר פנים מזה לזה. והוא ע"ד שבארנו אלו הבחי' בהרישין עלאין שבא"א, איך שהיו בעולם התוהו, וכמו שהארכנו בזה בספר הכללים כלל י"ח ענף ב' ע"ש. כן ער"ז היה כאן בהזו"ן דאצילות, הגם שהיו אז במדרגת א"א ואבא, כמ"ש הרב בלק"ת (בראשית) ובכ"מ, עכ"ז הנה היו בערכם בבחי' הסתר פנים מזה לזה, שהוא ג"כ בערכם בחי' אהור באהור, ע"ד שהיו אז העולמות דיצירה ועשיה שהם ענפיהם. והוא מה שאמר הרב בסוף שער מיעוט הירח (פרק ד), שגם אחר מעלתם הגדולה דהעולמות כולם קודם החטא, עכ"ז הנה היו הזו"ן אז רק אהור באהור, ולא הוהו פב"פ אלא רק ע"י אדה"ר. וגם זה, הנה הגם שבבחי' אחת היה זה תיקון וזכות מה שהחזירם פב"פ וגרם להם יחוד, אך בבחי' אחרת היה זה קלקול ופגם גדול, כי החזירם פב"פ למעלה שלא בעונתן, והוא בעת שהיה חסר עדיין תיקון הרבה למטה, ונעשה עי"ז כח וחיוק גדול להחיצונים ג"כ, והיה לו להמתין עד שבת בראשית, שאז היה נתקן הכל וכנ"ל סימן י'. ובפרט כי היה חזרתן פב"פ אחר החטא, ויצאו עי"ז דינין תקיפין מאד וכנ"ל סי' ה' ו' ז'. וע' בדברי הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) שמבואר שם כי לא היה אפשר אז להזו"ן להתיתחד בהזווג דפב"פ ולהוציא נשמת אדה"ר אלא רק ע"י שעלו למעלה בחיק או"א, וכן הוא ג"כ בדברי הרב בשער העקודים (פרק ח).

והענין בזה הוא, כי מה שאמרנו שהיה הזו"א במדרגת א"א*, הנה הוא רק בבחי' הרישא תליתאה שבו, שהוא המ"ס, כי המ"ס הוא העיקר הנקרא בשם א"א¹²⁹⁹, שהרישא תניינא נקרא בשם אי"ן¹³⁰⁰, והרישא קדמאה נקרא בשם רדל"א¹³⁰¹, ובדברי הרב קורא אותו ג"כ בשם עתיק, וכמו שמבואר בכל שער עתיק, וכן בשער א"א (פרק ב) ובכ"מ. וכן היא נקרא ג"כ בשם אפס¹³⁰², וכמו שכתבנו במ"א, שהב' רישין קדמאין הם נקראים בשם אפ"ס ואי"ן, משום שהם משולל מכל השגה ותפיסה, שגם כל האצילות כולו אינו משיג אותן, וכמ"ש הרב בשער א"א (פרק ב) שגם א"א לא ידע ליה, ואפס ההשגה שם. והרישא תליתאה הוא העיקר הנקרא בשם א"א. ואלו הג' רישין הם הכח"ב, שהם יחידה חיה נשמה

¹²⁹⁵ עי' רע"מ פנחס רכה ע"א ותיקו"ז קכו ע"א.

¹²⁹⁶ תיקו"ז י ע"א.

¹²⁹⁷ ז"ל, א"א ואר"א לעולם הן שלימין שיצאו מתחלתן שלימין, וז"ש שאין פגם מגיע בג"ר, ופעמים הרבה אמרו בזוהר שאפילו בג"ר, היינו בסוד המתקלא ואפין באפין, משא"כ בז"ת שחסרים מוחין אפילו בג"ר של ז"א אין מגיע.

¹²⁹⁸ עי' לעיל קטו ע"ג שם מביא רבינו ראייה לכך מתיקו"ז כד ע"ב: אימא עלאה מקננא בכרסייא בתלת ספירן עלאין.

¹²⁹⁹ עי' תיקו"ז עו ע"ב, ועי' לעיל הערה 186.

¹³⁰⁰ עי' אד"ז דף רפח ע"ב - ע"ק נקרא אין דביה תליא אין, ועי' בבהגר"א על תז"ח יח ע"ד.

¹³⁰¹ עי' אד"ז רפח ע"ב: רישא דלאו רישא ולא ידע ולא אתידע מה דהוי ברישא דא דלא אתדבק

בחכמתא ולא בסוכלתנו.

¹³⁰² עי' שער דרושי אבי"ע פרק א' ושם גם נזכר אין, אם כי הוא מכנה את א"ס "אפס".

דע"ה ח"ב

שבכללות רישא דא"א, כי הגם שבערך כל האצילות הוה המ"ס, שהוא א"א, הכתר הכללי, שהוא היחידה הכללי, אבל בא"א עצמו, הוה המ"ס רק בבחי' הבינה שבו, שהוא רק בחי' נשמה ואו"א שעומדים בו מהגרון עד הטבור, הם בא"א בבחי' רוח ונפש, כי הכל נידון בערכין כנודע. וא"כ נמצא כי הזו"א שהיה אז במדרגת המ"ס רישא תליתאה, והנוקבא שהיתה אז במדרגת אבא, הרי היו רק בבחי' נשמה ורוח לפי ערך מדרגתם ומעלתם שהיו אז, והיה חסר להם עדיין בחי' נשמה לנשמה ובחי' יחידה מאותו רוממות מעלתם שהיה להם. ור"ל כי הגם שהזו"א היה אז במדרגת המ"ס, שהוא א"א, והוא היחידה הכללי דאצילות, והנוק' היתה אז במדרגת אבא, שהוא הנשמה לנשמה הכללי דהאצילות, עכ"ז הרי נודע הוא שגם היחידה והנשמה הכלליים הם צריכים להיות כלול כל א' ג"כ מנרנח"י, וזה היה חסר להם אז, שהיה חסר להזו"א היחידה והחיה, ולהנוק' היה חסר גם הנשמה. ולכן לא היה אפשר להזווג פב"פ כמ"ש הרב לעיל בפרקין (עקודים ב), וכנ"ל אות י"ג י"ד, שאי אפשר להזווג בהזווג דפב"פ אלא רק אחר שנשלמו בהחיה ג"כ. ולכן הגם שהיו הזו"ן במדרגת א"א ואבא, אך גם הא"א והאבא הרי צריכים שיהיה כל א' כלול ג"כ מכל הה' בחי' (קנ ע"ב) נרנח"י אשר בערכם, ולכן הזו"ן שהיו חסרים מזה, כי הוא היה רק בבחי' המ"ס, שהוא נשמה ברישא דא"א, והיא היתה רק בבחי' אבא, שהוא הרוח בא"א, והיה חסר להזו"א מהחיה ולמעלה, ולהנוק' היה חסר מהנשמה ולמעלה, לכך לא היה אפשר להם להזווג בהזווג דפב"פ אשר בערכם.

*הגדה כל מה שכתבתי כאן, ר"ל גם אחר הצות, אשר עלו אז הזו"ן למדרגת א"א ואבא וכנ"ל, עכ"ז היו עדיין רק בבחי' אב"א וכמו שמבואר כאן, אך בעת יצירת אדם וחוה, הנה היו אז הזו"ן רק במדרגת או"א, והיו אז אב"א במכל שכן, והוא ג"כ ע"פ עומק כל הדברים שאמרנו כאן והבין.

וכאשר תתבונן בזה תראה כי היה אז סיבת החסרון דהזווג פב"פ אשר בהזו"ן דאצילות ע"ד סיבת החסרון דהזווג פב"פ באו"א שבא"ק בעולם הנקודות, והוא ע"פ מה שבארנו בספר הכללים כלל י"ח ענף א' ב' וכן בספר הדע"ה ח"א דרוש ב' ג', שכל עולם הנקודות יצא מבחי' אחור באחור שבאו"א שבא"ק. ואמרנו שם כי הסיבה העיקרית להיותם אחור באחור היה ע"י שגם הג' רישין עלאין דהא"ק לא התייחדו אז ביחודם הראוי, והאיר אז המ"ס שהיא רישא תליתאה בלתי היחוד הראוי לה בהב' רישין קדמאין, וקבלו האו"א שבא"ק רק מהמ"ס שבו לחוד, והמ"ס הרי היא בוצד"ק, שורש כל הדינין כנודע, לכך עמדו אז האו"א שבא"ק רק אחור באחור, וכמו שבארנו שם בארוכה בכ"ז ע"ש. וכן היה הדבר הזה בענינינו שהוא בהזו"ן דאצילות, שהיו קודם החטא במדרגת א"א ואבא דאצילות. ואמרנו שהזו"א שהיה במדרגת א"א הוא במדרגת המ"ס, רישא תליתאה, שהיא בחי' נשמה בכללות, הרישא דא"א, ולכך היה רק אחור באחור עם הנוק', משום שלא היה לו רק בחי' נשמה לבד בלתי החיה ויחידה. והרי נמצא כי לא התייחדו אז הג' רישין זב"ז ביחודם הראוי, כי באם שהתייחדו הרי לא היה חסר לו כלל, והיה נשלם בהחיה ויחידה ג"כ. ומאחר שאמרנו שהיה במדרגת המ"ס, והיה רק מבחינתה לבד שהיא בחי' נשמה, הרי מבואר מזה כי לא התייחדה המ"ס עם הב' רישין עלאין ביחודם הראוי, ולכך כשהיה הוא רק במדרגת המ"ס, הנה היה רק בבחי' נשמה לבד, והיה חסר לו החיה והיחידה, ולכך לא היה אפשר להזווג עם הנוק' בהזווג דפב"פ. והרי לנו כי היה החסרון דהזווג פב"פ אשר בהזו"ן דאצילות קודם החטא על אותו הדרך ממש כמו סיבת החסרון דפב"פ דהאו"א שבא"ק אשר בעולם הנקודות והבין זה מאד.

והגם כי בענינינו, שהוא בהזו"ן דאצילות קודם החטא, הרי היה כ"ז לאחר התיקון דמעשה בראשית, ונתקנו אז כל החסרונות דעולם הנקודות וכמו שבארנו בספר הכללים

דע"ה ח"ב

כלל י"ח ענף ה', והיו אז העולמות והפרצופים במדרגה גבוה ונעלה מאד, וכמו שאמרנו בזה גופה, שהיו הזו"ן במדרגת א"א ואבא. אך עכ"ז הנה משום שהזו"ן הנה בהם הוא כל ההנהגה דהעולמות בי"ע, והם משתתפים עמהם להאיר ולשלוט ע"פ מעשה התחתונים, לכן נתייסד בהם שיהא תולה תיקונם ושלמותם רק במעשה התחתונים. ולכך נתייסדו הזו"ן גם במעלתם הגבוה שהיה להם אז, שיהיו רק אחור באחור, והיה תולה חזרתם פב"פ ושלמותם בכל הה' בחי' דנרנח"י אשר לפי ערכם רק במעשה אדם הראשון, שהוא יתקן כל זה ע"י מעלתו הגבוה אשר היה עומד אז גם הוא, וכמו שיתבאר בזה למטה. והרי נתבאר לנו בכ"ז הענין דעמידת זו"ן אחור באחור גם אחר רוממות מעלתם שהיה בהם אז, וכמו שהערינו בזה לעיל סימן ב', כי כל מה שהיה נוגע להזו"ן היה נשאר בהם חסרון אחד מעין עולם הנקודות. אמנם הנה כל החסרון הזה הרי היה רק לפי ערכם ורוממות מעלתם, אך החסרון הזה הרי נשאר והיה בהם עכ"פ, כי היה תולה תיקונם במעשה אדם הראשון, ונתייסדו מתחילה בסדר הזה שיהא תולה תיקונם לעולם במעשה התחתונים וכנ"ו והבן זה.

דרוש עין הדעת סימן יב

אופן תיקונם אשר על ידי אדה"ר הוא כי נשמת אדה"ר יצאה מזו"ן על ידי שעלו הזו"ן בהיכלי או"א והשתמש במ"ן דאימא, ומאו"א לקחו את נשמת אדם וחוה, ובעת יצירת אדה"ר היו הזו"ן במדרגת או"א, ואו"א היו במדרגת רישא תניינא ותליתאה דא"א. ואח"כ, כאשר והכניסו הקב"ה לגן עדן שהוא משעה ו' ולמעלה, נתעלו העולמות והפרצופים עוד יותר, שכן הנוק' עלתה במדרגת אבא וז"א במדרגת א"א, ואו"א עלו בב' רישין עילאין דא"א. אם כן יוצא שנשמת אדם וחוה היו נאחזים באו"א, והגיעו בכל ג' הרישין דא"א של עתה. לכן היה אפשר לאדה"ר לתקן גם את הזו"ן ולהשלימם בכל בחי' הנרנח"י ולהחזירם פב"פ בכל ייחודם היותר אפשרי, שכן שורשו הגיע לכל ג' הרישין. ואלולא חטא, היה עוסק ביחודים ובאהבה ודביקות וביראת ה' כל היום, והיינו בכוונות הפנימיות של כל התורה והמצות, בסוד עבודת הספי', הרי הוא התורה ומצותה דהאצילות.

ולכן חטא אדה"ר הגיע גם לג"ר דא"א. ולא די שלא תיקן את הזו"ן באופן שיתייחדו בב' רישין עילאין, אלא גם האו"א (שהיו אז במדרגת הב' רישין עילאין עצמן) גרם להפריד ביניהם ע"י פגם הגבורות שהגיע עד שם ע"י חטא, ונעשה הפגם בכל שורש נשמתו גם במה שהיה מתוקן מקודם וכנ"ל, וע"ז ירדו או"א וז"א ממדרגת הרישין, וכן הנוק' ירדה ממדרגת אבא, וירדו כולם למקומם שהם בו עתה. ולכן לא הועילה תשובה לאדה"ר, אע"פ שעשה תשובה גדולה, שכן התשובה היא רק בבניה וכאן הוא למעלה מבינה. ומאותה הסיבה לא הועילה התשובה של דור המדבר על חטא העגל וחטא המרגלים, הגם שאין דבר עומד בפני התשובה, שכן כל הנהגה דדור המדבר היתה ניסית בבחינת א"א, ואינו צריך לזה כי אם האמונה והבטחון, וזהו שרצה הקב"ה מהם, שיאמינו בנפלאותיו ויצפו לישועתו תמיד. ואז היתה גאולת מצרים לגאולה שלימה שאין אחריה שיעבוד כלל, ונחלש להם האמונה והביטחון. ועכ"ז, כל זמן שהיה מרע"ה קיים, היתה מתקיימת בהם הנהגת א"א בזכותו, אמנם ע"י עשרת הנסיונות שניסו את הקב"ה, אבדו את משה במדבר וניטלה מהם הנהגת א"א, ומאז ועד לע"ל אינם מתנהגים כי אם בהנהגת ז"א. ומשום שחטאו ופגמו בהנהגת א"א לא הועילה להם התשובה.

וסוד הדבר שלא סידר המאציל ית"ש תיקון לאדה"ר ג"כ להחזירו למעלתו הראשונה, שכן בכל מקום שמגיע חטא, צריך להיות תיקון נגדו. וכל ירידת העולמות שנעשתה ע"י חטא דעין הדעת, וכל המאורעות שנעשו מזה, עד לימות המשיח הוא מנפלאות תמים דעים הנקרא נורא עלילה, ואין דבר שיכול ליעשות נגד כוונתו ית' והם מהיסודות דעולם הנקודות הרי הוא עולם המחשבה שהיה קודם הבריאה דו' ימי בראשית. ולכן הוא נעלם מעין כל, שכן כל מה שהוא מהכבשי דרחמנא שעל ידיו מנהיג את הכל לתכלית האחרון, תועלתם תתגלה רק לעתיד.

אם היה התיקון נעשה על ידי אדה"ר, היתה מתבטלת כל בחי' הרע אשר בעין הדעת, והיה כולו טוב וקדוש כמו עין החיים ממש, והיו מתייחדים, שכן בשרשם הם א', שהרי שניהם בסוד הדעת עילאה שכן שרשם הוא בחו"ג דרדל"א אשר בתרין רישין דא"א דהיינו גלגלתא ומו"ס, ומשם משתלשל הדבר לב' מזלין, ומשם למוחין דאו"א, ומשם לעטרין דאו"א, ומשם לדעת דז"א, ומשם לנוק' ומשם לעין החיים ועין הדעת שבגן עדן, הרי הם החו"ג שבדעת. וכל זמן שלא היו הגבורות מבוררים ומתוקנים, היתה בהם אחיזת הרע, שכן הם יונקים מהגבורות, ולכן הם נפרדים מעה"ח ונעשים ממנו עין הדעת טו"ר. ולא עוד, אלא שעיקר הטוב הצפון תלוי בעין הדעת, שהרי עיקר הפעולות נעשה על ידי הגבורות, שכן חסד לבדו הוא פשוט ואינו פועל מאומה. ולא יתגלה כל סוד עה"ח ואורו וטובו אלא על ידי סוד התיקון דעין הדעת.

אמנם אופן תיקונם אשר ע"י אדה"ר, הנה הוא ע"פ מה שאמר הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש א) וכן בכ"מ, כי נשמת אדה"ר שיצא מהזו"ן, הנה היה ע"י שעלו הזו"ן בהיכלי

דע"ה ח"ב

או"א והשתמשו בהמ"ן דאימא, כי נכללו הזו"ן באו"א, ומשם לקחו את נשמת אדם וחיה, והיה נשמתם כ"כ מעולים ונאחזים עד או"א. והנה בעת יצירת אדה"ר, היו אז הזו"ן במדרגת או"א, והאו"א היו {קנ ע"ג} אז במדרגת הרישא תניינא והרישא תליתאה דהא"א, שהם החו"ב שבו, והיו מיוחדים זב"ז בכל היחוד הראוי להם (ע' דברינו בדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף כ"ה סי' ג'), כי הרי הם תרין ריעין דלא מתפרשין (זהר ויקרא ד ע"א). ואח"כ, אחר שנברא אדה"ר, והכניסו הקב"ה בנן עדן, שהוא משעה ששית ולמעלה, וכמ"ש במדרש תהלים (מזמור צב) בשש שעות בערב שבת נכנס אדם בנן עדן¹³⁰³, הנה נתעלו אז העולמות והפרצופים עוד יותר, כי הנוק' עלתה במדרגת אבא, וז"ל במדרגת א"א, שהוא המ"ס, רישא תליתאה כנ"ל, ואו"א עלו בהב' רישין עלאין דהא"א, שהם כתר וחכמה, יחידה וחיה שבו. וא"כ נמצא כי נשמת אדם וחיה אשר יצאו מזו"ן, והיו נאחזים באו"א, הרי הגיעו אז בכל הג' רישין דהא"א של עתה, ולכן היה אפשר לאדה"ר לתקן את הזו"ן ג"כ, ולהשלימם בכל הה' בחי' נרנח"י, ולהחזירם פב"פ בכל יחודם היותר אפשרי, ע"י שהיה מגיע שורשו בכל הג' רישין כולן, והיו כולם מיוחדים בו. ואלולא החטא, והיה עוסק ביחודים ובאהבה ודביקות וביראת ה' כל היום, והיינו בכוונות הפנימיות של כל התורה והמצוות, שעל זה נאמר (בראשית ב טו) וינחהו בנן עדן לעבדה ולשמרה, והיה עבודתו אז בסוד עבודת הספי', שהוא התורה ומצוות דהאצילות¹³⁰⁴, וכמו שאמר בספר יצירה (פ"א משנה ה) עשר ספי' בלימה כו' אדון יחיד אל מלך נאמן מושל בכלם ממעון קדשו עד עדי עד, ושם (משנה ו) עשר ספי' בלימה צפיתן כמראה הבזק, שצפיתם בהשגת אור המאציל הוא כמראה הבזק, שהוא רק ע"ד ניצוצי זיקין העולין מפיזור גחלים לוחשות, "ותכליתן אין להם קיץ", שעכ"ז אין תכלית לצפייתם, שאין פוסקים מזה אף רגע, "ודברו בהן ברצוא ושוב", שגילוי בהם במצוותיו אליהם הוא ברצוא ושוב תמיד, כי אי אפשר להם לקבל יותר. ואמר "ודברו בהן" ולא אמר "להן", משום שמצוותיו וגילוי הוא דבר אחד בהם, כי הם רואים מה שעושים בפעולת אורו ית"ש, ולמאמרו כסופה ירדופו, שכל דבור שהוא קשה הוא נחשב להם למאמר שהוא רכה, כי ששים ושמהים לעשות רצון קונם, וכסופה ירדופו, ולפני כסאו הם משתחיים. כסאו הוא מלכות דא"ק השוכן ברדל"א, ע"ד מלכות דאצילות השוכן בכסא הכבוד, ושם הם משתחיים ומבטלים תמיד עצמן אליו, כי זה תכלית כל העבודה, להתבטל עצמו אליו ית"ש, וכמ"ש משרע"ה (שמות טו ז) ונחנו מה, וכמו שאמרו בחולין (פט ע"א¹³⁰⁵). וע' עוד בסוד עבודת הספי' בהראב"ד ז"ל בספר יצירה פ"ב משנה א' (ז ע"ד)¹³⁰⁶, ועד"ז היה עבודת אדה"ר קודם החטא, והיה אפשר לו לתקן את הזו"ן על תכלית השלימות, משום ששורש נשמתו היה מגיע ונאחז עד הג' רישין עלאין דהא"א של עתה וכנ"ל.

וזהו מה שמבואר בתיקונים (תיקון סט דף קלב ע"ב ודף קלג) דחטא אדה"ר היה מגיע גם בהג' רישין דא"א, ואמר שם דאפסיק בין העלת העלות למוחא סתימאה, כי הפסיק בהיחוד דג' רישין רח"ל. ולא די שלא תיקן את הזו"ן שיתייחדו בהב' רישין עלאין, אלא גם האו"א אשר הם היו אז במדרגת הב' רישין עלאין עצמן, ומהם יצא נשמת אדם

¹³⁰³ עי' ליעל הערה 1288.

¹³⁰⁴ עי' הערה 297.

¹³⁰⁵ ז"ל: אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני נתתי גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר למשה ואהרן אמר ונחנו מה לדוד אמר ואנכי תולעת ולא איש אבל עובדי כוכבים אינן כן וכו'.

¹³⁰⁶ ז"ל, כשם שאנו מצווים לעבוד יוצרנו בתר"ג מצות כך כל אחת ואחת מה"ס מצווה לעבוד את יוצר הכל ויתנשא המלך לעדי עד. וז"ס שאנו אומרים אשר קדשנו במצותיו כי המצות ניתנו מן העולם ועד העולם וזהו סוד מנין שהקב"ה מניח תפילין.

דע"ה ח"ב

וחוה, ע"י ז"א שהיה במדרגת הרישא תליתאה, והרי נתיחדו בשורש מציאות נשמת אדם וחוה כל הג' רישין ביחודם הראוי וכנז', הנה גרם ע"י החטא להפריד ביניהם ע"י פגם הגבורות שהגיע עד שם, וכמ"ש בתיקונים שם, וערב תמן חושך דאפסיק בין עלת העלות למוחא סתימא כו', ודא איהו רזא כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם, ובגין ההוא חושך לית מחשבה יכילא לאשגא תמן כו' ע"ש¹³⁰⁷. והרי נעשה הפגם בכל שורש נשמתו גם במה שהיה מתוקן מקודם וכנ"ל, ועי"ז ירדו או"א וז"א ממדרגת הרישין, וכן הנוק' ירדה ממדרגת אבא, וירדו כולם למקומם של עתה.

וזה הטעם מה שלא הועיל התשובה לאדה"ר, הגם שעשה תשובה גדולה כמ"ש בעירובין (יח ע"ב), והוא משום כי התשובה הוא רק בבינה, שהיא דרגה דתשובה כנודע¹³⁰⁸, אבל החטא והפגם שלו היה מגיע למעלה מן התשובה הרבה, שהוא בהג' רישין כנז', ושם אין מגיע התשובה כלל וכמ"ש הגר"א בתיקונים (שם קלב ע"ד). וזה הטעם ג"כ מה שלא הועיל התשובה לדור המדבר מחטא העגל והמרגלים, ע' רמב"ן שמות (לג פסוק ו) שעשו תשובה גדולה וחרטה, וכן במרגלים הרי (קנ ע"ד) מפורש בתורה שעשו תשובה וחרטה, וכמו שכתוב בפ' שלח (במדבר יד מ) וישכימו בבוקר ויעלו כו' כי חטאנו, ועכ"ז לא הועיל להם תשובתם כלל, הגם שאין דבר עומד בפני התשובה (ירושלמי פאה ה ע"א). אך הטעם הוא כי כל הנהגה דדור המדבר הנה היה הנהגה ניסית, שהוא הנהגת א"א, והוא סובל הכל, וטוב ומטיב לרעים ולטובים, ואינו צריך לזה אלא רק האמונה והבטחון לבד, וכמ"ש במדרש תהילים (מזמור לב) אפי' רשע הבוטח בה' חסד יסובבנהו, ובוה יצאו ממצרים, בזכות האמונה והבטחון, וכמ"ש (ידמיה ב ב) זכרתי לך חסד נעורך כו', וזה היה רוצה הקב"ה מהם, שיאמינו בנפלאותיו ויצפו לישועתו תמיד, ואז היתה גאולת מצרים לגאולה שלימה שאין אחריה שיעבוד כלל, והיה מתנהג עמהם בהנהגה נסית נסים נגלים תמיד, שהוא הנהגת א"א, ע"ד שיהיה לעתיד. אך מאחר שבאו למדבר, היה המקום גורם להם כנ"ל סימן ג', ונחלש להם האמונה והביטחון, וכמ"ש בתהלים (עח כב) לא האמינו בנפלאותיו¹³⁰⁹ ולא בטחו בישועתו. ועכ"ז כל זמן שהיה משרבע"ה קיים, היה מתקיים בהם הנהגת א"א בזכותו, אבל ע"י העשרה נסיונות שניסו להקב"ה, אבדו את משה במדבר, וכמ"ש (דברים ג כו) ויתעבר ה' בי למענכם, וניטל מהם הנהגת א"א, ואינם מתנהגים מעתה אלא בהנהגת ז"א עד לעתיד לבוא. ומשום שחטאו ופגמו בהנהגת א"א, לכן לא הועיל להם התשובה, כמו שלא הועיל לאדה"ר, כי התשובה אינה מגעת ועולה אלא רק עד הבינה ולא יותר למעלה. והבינה הרי היא ירדה ע"י החטא דע"ז הדעת רק בחג"ת דא"א, שהוא מהחזה עד הטבור, ואינה מגיע התשובה רק עד שם. אבל להחזיר את הבינה למקומה הראשון, הרי צריך לתקן גם למעלה, ושם אינה מגיע תשובה כלל, ועי' עוד בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף כ"ד סי' א' ושם ענף י"א סי' ב'.

וסוד הדבר מה שלא סידר המאציל ית"ש תיקון לאדה"ר ג"כ להחזירו למעלתו הראשונה, כי הרי כן הדעת נותנת להיות זה לעומת זה, ובכל מקום שמגיע החטא והפגם, צריך להיות תיקון נגדו. ומה גם כי הרי מדה טובה הוא מרובה, אך סוד הענין הוא ע"פ מה

¹³⁰⁷ ז"ל בשלימות: וערב תמן חשך דאפסיק בין עלת העלות למוחא סתימא, ובגין דא "כי לא יראני האדם וחי" עד דהוא חשך אתעבר מתמן. ודא איהו רזא כי אם "עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם" ובגין ההוא חשך לית מחשבה יכילא לאשגא תמן.

תרגום: וערב שם חשך שהפסיק בין עלת העלות למח הנסתר, ומשום זה "כי לא יראני האדם וחי" עד שאותו החשך יעבור משם, וזהו הסוד כי אם "עונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין אלהיכם" ומשום אותו חשך אין המחשבה יכולה להשיג שם.

¹³⁰⁸ עי' זהר ח"ג טז ע"א, קכב ע"א, רנה ע"ב.

¹³⁰⁹ לשון הפסוק "באלהים".

דע"ה ח"ב

שאמרנו לעיל סימן ח', כי האמת הוא שכל ירידת העולמות שנעשה ע"י החטא דע"ן הדעת, וכל המאורעות כולם שנעשה מזה, וכן כל תולדותיהם ותולדות תולדותיהם המתילדים מהם בכל ימות עולם, עד ימות המשיח, הן בכלל והן בפרט, הנה הם כולם מנפלאות תמים דעים קורא הדורות מראש, ובגזירת נורא עלילה על בני אדם, ואין שום דבר שהוא נגד כוונתו ית"ש חלילה וחלילה, אלא הכל הוא מרצונו והנהגתו הנעלמה ית"ש. וכל מה שנעשה בסוף מעשה, הוא הכל במחשבה תחילה, כי כולם הם מהיסודות דעולם הנקודות, שהוא עולם המחשבה שהיה קודם הבריאה דששת ימי בראשית, ועליו הוא סוד מה שאמרו (מנחות כט ע"ב) שהיתה תשובת הקב"ה למשרבע"ה, כך עלה במחשבה לפניו. ושם היה היסוד של כל הנהגה כולה אשר מהחטא דע"ן הדעת עם כל התולדות המתילד מזה ומתחלפים ועוברים בכל תהלוכות ההנהגה אשר עד ימות המשיח, הם כולם משם, והם בסוד בונה עולמות ומחריבין (ב"ד פ"ג סימן ז), ואמר דין לא הניין לי¹³¹⁰, והוא עולם התווה אשר שולט ועובר בכל משך ימי הגלות, וכמ"ש בתז"ח (דף כז ע"א ע"ב) ע"ש, ובהגר"א שם¹³¹¹. ומשום שהוא מעולם המחשבה, הרי הוא נעלם מכל בריה. וכן גם אחר התיקון דששת ימי בראשית, הנה הוא ג"כ, שכל מה שהוא מהבינה ולמעלה נקרא הכל מחשבה, וכמ"ש בתיקונים (קלב ע"ב) וע"ש בהגר"א (עמוד ד¹³¹²), ושם הוא הרצון והגזרה על כל מה שנעשה מהפגמים כולם והמאורעות כולם, שצריך להיות כן בדוקא, והרי אי אפשר שישתנה. וכ"ז הוא מכבשי דרחמנא¹³¹³ ומהנהגתו הנעלמה ית"ש, שאי אפשר לעמוד עליו לשום נברא, כי כל אותה ההנהגה הנעלמה הנה הוא מה שמנהיג את הכל תמיד לתכלית תיקון האחרון, אשר עליו נאמר (ישעיה סד ג) עין לא ראתה אלהים זולתך. ויתגלה תועלתם וטובם רק לעתיד, כי אין השגה ותפיסה במחשבתו שהוא זיו אורו עצמו. אמנם לעתיד יתגלה, וכמו שנאמר (במדבר נג כג) כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל, ויתענגו בו כל מי שהוא בכלל הנאמר עליו (חבקוק ב ד) וצדיק באמונתו יחיה ודי בזה. והנה נתבאר לנו עכ"פ כי היה כח לאדה"ר להשלים את הזו"ן בכל הה' בחי' דנרנח"י, כי ע"י מציאות נשמתו שיצא {קנא ע"א} מהזו"ן ע"י שעלו בהיכלי או"א, והרי היו מתיחדים בשורש נשמתו כל הג' רישין עלאין יחד, ועי"ז היה בכחו [ע"י יחודים בשילוב

¹³¹⁰ עי' זהר בראשית רסב ע"ב.

¹³¹¹ ז"ל התז"ח, אמר לה והא בונה עולמות ומחריבין קדם דאתברי עלמא אלא מגיד מראשית אחרית דקודשא בריך הוא חזא במחשבתה כל דרין דהוה בונה ואתחריבו קדם דאתבריו חזא דהוה עבדין עובדין דאתחריבו. וכיון דברא ומנע ברכאן מניה לון, חשיב כאלו הוא חריב לון, ודא ממלל על סוף יומין דאלין תולדין בישין הוו גרמין דנהר יחרב, ויבש נביעו דילה בתרין עלמין, שכינה עלאה ושכינה תתאה. ודא איהו יחרב בבית ראשון ויבש בבית שני.

תרגום: אמר לו, והרי בונה עולמות ומחריבין קודם שנברא העולם, אלא מגיד מראשית אחרית שהקב"ה ראה במחשבתו כל הדורות שהיה בונה ונחרבו קדם שנבראו. ראה שהיו עושים מעשים שמחריבים, וכיון שברא ומנע מהם ברכות נחשב כאילו החריבם, וזה מדבר על אחרית הימים, שאלה התולדות רעים היו גורמים שהנהר יחרב ויבש נביאו שלה בב' עולמות, שכינה עליונה ושכינה תחתונה, וזהו יחרב בבית ראשון ויבש בבית שני.

וז"ל הגר"א ע"ז, דקב"ה חזא כו' ומנע ברכאן כו' - כמ"ש וימנע מרשעים אורם והוא כמ"ש (חגיגה יג ע"ב) תתקע"ד דורות ששתלן בכל דור ובהן בונה עולמות ומחריבין שכל אדם הוא עולם ועליהם נהר יוצק כו' וכן כ"ו דורות עד מתן תורה שבכולן היה תהו וז"ש שני אלפים תהו שני אלפים תורה כו'. ודא ממלל כו' - שרוב מאותן תתקע"ד דורות הוא עכשיו בסוף הימים בעקבות משיחא חוצפא יסגא ואמרו (חגיגה שם) שהן הן עזי פנים שבדור והן הע"ר שאמר בר"מ ועכשיו הוא התהו וז"ש לעיל והכי אחזי ליה כו' עד ורוח אלקים כו'.

¹³¹² ז"ל, ואמר בכל מה דלעילא מן אימא עילאה דאיהו תשובה חב ואסתלקו מיני' ר"ל דכל מה שמעלה מן אימא עילאה נקרא הכל מחשבה ובכלא חב ולכן אסלקו הכל מיני' ולא נשאר אלא באימא

¹³¹³ עי' לעיל הערה 436.

דע"ה ח"ב

האותיות והשמות דעסמ"ב אשר האו"א והזו"ן כלולים בהם, וכן בשילוב האותיות דאחיה הויה אדני וכיוצא בזה בשאר היחודים המרמזים על זה, לייחד עי"ז את הזו"ן באו"א אשר היו אז במדרגת הג' רישין עלאין והאבא עלאה כנ"ל, לייחדם זכ"ו, ועי"ז היו נשלמים בכל הה' בחי' נרנח"י הראוי להם. ועי"ז היו חוזרים פב"פ כהראוי להם, כי היה מתקן עי"ז כל הגבורות שבאחוריהם, וכמ"ש הרב לעיל בפרקין, והיה נתבטל עי"ז כל בחי' עי"ז הדעת טוב ורע אשר בכל חלקי הדצח"מ שאמרנו לעיל סימן י', כי היו מתבררים כל המ"ן דהמלכות שאמרנו שם ע"י ביסוס והמתקת כל הגבורות, שהיו נמתקים מהתפשטות דאורות החסדים אשר מהגילויים דאור א"ס שבהם ע"י יחודם זכ"ו. והיו מתהפכים עי"ז כל הגבורות כולם לשלהובין דרחימו, שהם רשפי אש שלהבת יה¹³¹⁴ השורפים ומכלים כל טומאה וכל רע וכל סיג ופסולת, והיה מתברר הכל ונתקן הכל, כל החסרונות כולם שהיה חסר עדיין להתקן, והם כל החסרונות שבארנו לעיל סימן ט' י"א. ואז הרי היו עולים גם כל הו' תחתונות דהעשיה למעלה באצילות, כי היה אז גם כל העשיה כולו קודש לה', והיה עומד גם כל העשיה עם כל היצירה כולו פב"פ בכל קומתם שוה, ע"ד התיקון היותר נעלה שאמר הרב בשער מיעוט הירח (פ"א ופ"ב) בהזו"ן של עתה, כי אז היה היצירה והעשיה במדרגת הזו"ן של עתה וכנ"ל בדברינו. והרי היה מתקן הכל, והיה נעשה כל התיקונים כולם ע"י אדה"ר, שעל זה נאמר (בראשית ב טו) וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, והנה היה מתבטל אז כל בחי' הרע אשר בעי"ז הדעת, והיה כולו טוב וקדוש כמו עי"ז החיים ממש, והיו מתייחדים יחד, כי הם משרשם אחד, וכנ"ל סימן ח'. והוא כי הם שניהם מסוד הדעת עלאה הכולל בתוכו תרין עטרין, עטרה דחסדים ועטרה דגבורות, והם למעלה אחד, כי הם החו"ג דרדל"א אשר בהתרין רישין דא"א, חסד בגולגלתא, וגבורה במוחא, ואח"כ הם מתפשטים למטה בהב' מזלין, נוצר ונקה המייחדים או"א, ומשם להמוחין דאו"א, ומשם להעטרין שלהם, ומשם להדעת דז"א, ומשם להנוק', ומשם להע"ח ועי"ז הדעת שבגן עדן, שהם החו"ג שבדעת, עי"ז החיים הוא החסד, ועי"ז הדעת הוא הגבורה. אלא שכל זמן שלא היו הגבורות מבוררים ומתוקנים, היה בהם אחיזת הרע, כי הם יונקים מהגבורות, ולכן נתפרד מהעי"ז החיים ונעשה עי"ז הדעת טוב ורע. אבל כאשר נתקנו הגבורות, אז נעשה גם הוא אחד עם העי"ז החיים, כי כן הם אחד משרשן, שהם שניהם מסוד הדעת עלאה כנז'.

ולא עוד אלא דעיקר טוב הצפון הוא תלוי רק בעי"ז הדעת, וכמ"ש בזוה"ק (פ' שלח קעג ע"ב) קב"ה במאי דמחי ביה יהיב אסוותא לעולם, כתיב מצפון תפתח הרעה כו' וביה שרי כל אגר טב וכל טיבו דזמין קב"ה למיהב לישראל כו' ע"ש¹³¹⁵. וזהו שכתוב (תהלים לא

¹³¹⁴ עי' לעיל הערה 112.

¹³¹⁵ ז"ל בשלימות: אלא פוק וחמי עובדין דרחמנו דעבד קב"ה במה דאיהו מחי ביה יהיב אסוותא במה מחי בשמאלא בימינא קריב ובשמאלא מחי במה דמחי ביה יהיב אסוותא לעולם כתיב "מצפון תפתח הרעה" (ירמיה א) ובצפון מחי דמתמן נפקי כל דינין וכל גזירי קשיין וביה שרי כל אגר טב וכל טיבו דזמין קב"ה למיהב לישראל לזמנא דאתי קרי קב"ה לצפון וימא ליה בך יהבית כל טיבו וכל אגר טוב לבני דסבלו כמה בישין בהאי עלמא על קדושת שמי הב אגרין טבין דיהבית בך הה"ד "אומר לצפון תני ולתימן אל תכלאי וגו'".

תרגום: אלא צא וראה מעשי הרחמנות שעושה הקדוש ברוך הוא, במה שהוא מכה, בו נותן רפואה, במה מכה בשמאל, בימין מקרב ובשמאל מכה, במה שמכה בו נותן רפואה לעולם, כתוב "מצפון תפתח הרעה", ובצפון מכה, שמשם יוצאים כל הדינים, וכל הגזרות הקשות, ובו שורה כל שכר טוב וכל טוב שעתידי הקדוש ברוך הוא לתת לישראל. לעתיד לבא יקרא הקדוש ברוך הוא לצפון ויאמר לו, בך נתתי כל טוב, וכל שכר טוב לבני שסבלו כמה רעות בעולם הזה על קדושת שמי, תן שכרים טובים שנתתי בך. זהו שכתוב "אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי וגו'".

דע"ה ח"ב

ס) מה רב טובך אשר צפנת, בצפון¹³¹⁶, וכן (תהלים נג ה) תערוך לפני שולחן, שהוא בצפון¹³¹⁷, וכל התעוררות והשמחה ושכר העוה"ב וכל טובה הוא הכל בהגבורות, שהם השלהובין דרחימו, ושם הוא היין המשומר בענביו, וכמ"ש הגר"א בתיקונים (דף מז ע"א). והוא ע"פ מה שבארנו בספר הדע"ה ח"א דרוש א' כי עיקר כל הפעולות הוא לעולם רק ע"י הגבורות, שהחסד לבד הוא פשוט ואינו פועל מאומה, ונעשה כל גילוי החסד וטובה רק ע"י הגבורה, ולא יתגלה כל סוד ע"י החיים ואורו וטובו אלא רק ע"י סוד התיקון דע"י הדעת ואורו וטובו. וכ"ז היה תלוי ועומד במעשה אדה"ר, כי היה בכחו לתקן הכל בערב שבת עצמו כנ"ל, והיה נעשה אז כמו כל התיקונים דלעתיד אשר אנו מחכים על זה בכל יום, שהם ימות המשיח וחיי העוה"ב, שהוא תכלית כוונתו ית"ש בכל בריאת עולמו.

דרוש ע"י הדעת סימן יג

כל אלו התיקונים יכולים היו ליתקן על ידי אדה"ר בע"ש, אמנם אעפ"כ הם היו נתקנים ממילא גם על ידי קדושת שבת בראשית, שכן כל ששת ימי בראשית יחד עם השבת בראשית הם היסוד והשורש של ההנהגה אשר בעולם המעשה, הרי הוא כל ששת אלפי השנה דהעוה"ז והעולם הנצחי שאחריו. הענין מבואר במדרש שהעולם הזה ימשיך עוד צ"ג שנים בנוסף לששת אלפי השנה. שכן אותן צ"ג שנים המה השיעור דבין השמשות דערב שבת מימיו של הקב"ה, ולכאורה קשה שבין השמשות הוא ק' שנה, והוא לפי חשבון שעה וחומש מתוך י"ב השעות של היום הרי הוא אלף שנה. אמנם ז' שנה קודם, שהם חלק י"ב שבשעה, יהיו בסוד תוספת שבת, והם ג"כ נחשבים בכלל האלף הז', הרי הוא השבת הגמור. ובאלף השביעי יהיה "חד חרוב", אך בכל משך שיעור בין השמשות, שהוא ספק יום ספק לילה, יהיה העולם מתמוטט, והוא מתקיים עדיין עכ"פ.

היום נחלק לי"ב שעות ע"ש י"ב צרופי ההוי"ה השולטים בו, ושרשם הוא בג' ההוי"ת שבה' מלך ה' מלך ה' ימלוך שהוא שם בן י"ב אותיות. והרי מלכות דכל עלין מתלבש בתחתון, וממילא ה' האחרונה דשם בן י"ב הקודם, הכלול בהוי"ה שבשעה העוברת, מתלבשת בשם הוי"ה המאיר בשעה הבאה. נמצא, כי הם מתלבשים זכ"ז בחלק אחד מ"ב, דהיינו שהמלכות דמלכות של המלכות דאצילות מתלבשת בכריאה. וזהו ענין הז' שנים האחרונות מהק' דבין השמשות דערב שבת, שהם חלק הי"ב מהשעה שביומו של הקב"ה הנכללים בשבת שהוא עיקר האלף הז'. ונודע הוא מקבלת הראשונים, שששת אלפי השנה עם החד חרוב שהוא האלף הז' הם בסוד שמיטה. ואכן בשנה הששית בשלשים יום הסמוכים לשנה השביעית נאסרת עבודת הארץ הלכה למשה מסיני, והוא חלק אחד מ"ב שבשנה.

במשך זמן דבין השמשות משמשים שני הימים כאחד, שאין בו שליטה גמורה לאף יום. למימרא שקדושת האלף הז' ופעולותיו אינה מתחילה אלא לאחר שעברו ממנו צ"ג שנים. והנה שיעור זה שכתבתי, שבין השמשות הוא שעה וחומש הוא משך הזמן אשר מהשקיעה עד צאת הכוכבים, הרי הוא ד' מילין, והוא שעה וחומש, כמ"ש המגן אברהם. אמנם לדינא ולמעשה, הוא רק ג' רבעי מיל, משום שפשוט הוא שאין שימוש שוה בכל אותו הזמן, שכן ככל שהוא קרוב יותר ליום משמש ושולט היום יותר, וכל שהוא יותר קרוב ללילה משמש ושולט הלילה יותר.

וזהו ג"כ ביאור מ"ש רז"ל עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות. ולכאורה יפלא למה אין אנו למדין מזה שכל בין השמשות מעיקרו הוא חול גמור, ודי לנו להפסיק ממלאכה רגע אחד בסוף הזמן דג' רבעי מיל שאחר השקיעה. אלא הענין הוא ע"פ מה שאמרנו, שהעיקר הוא שבכל בין השמשות שולטים היום והלילה כאחד. והוא משום שבבין השמשות שולטת גם קדושת שבת, ממילא לא נבראו אז מציאויות ממלאכת טבע העולם שכן כל הדברים שנבראו בכיה"ש הם ענינים ניסיים היוצאים מטבעי העולם. אך משום שעדיין גם יום ו' שולט באותה העת, לכן היה מקום גם אז לבריאת מציאויות, אמנם מדרגתם היתה למעלה ממדרגת מלאכת מציאות העולם, משום שליטת קדושת יום השבת.

והנה בסוד השיעור דשעה וחומש, שד' אותיות דשם הוי"ה ב"ה הוא כללות של קומה אחת הכוללת ה' הפרצופים א"א, או"א, זו"ן. אמנם עיקר ההתחלה הוא מהי' שהוא חכמה אבא, שהרי הכתר, הרי הוא א"א, נכלל במלכות דהעליון. והנה השעה הראשונה דכל המעת לעת משתתפת ונכללת עם השעה האחרונה דהמעת לעת שעבר, ושניהם משמשים יחד וכנ"ל. ומכיוון שהכתר דכל שם הוי"ה כלולה עם המלכות שבהוי"ה הקודמת, נמצא כי עוד חלק חמישי מהשם הוי"ה ב"ה דשעה השניה דמעת לעת, הרי הוא הכתר והא"א שבו, משתתף אף הוא עם שם הוי"ה ב"ה דשעה ראשונה. נמצא, כי הם משתמשים יחד בשיעור שעה וחומש, והוא עד סוף הכתר והא"א דשם הוי"ה השני.

אמנם שיעור אותו החומש שעה הא' מהשעה הב' הוא ט"ז שנים ושמונה חדשים, ואמרנו כי הם משתתפים ג"כ עם השעה האחרונה מהיום שעבר, להיות שניהם שולטים, והוא כל שיעור דבין השמשות

¹³¹⁶ עי' ליקוטי תורה בראשית.

¹³¹⁷ עי' תיקו"ז צד ע"ב.

דע"ה ח"ב

שאמרנו, שהוא ספק יום וספק לילה. א"כ, איך יתכן מה שאמרנו לעיל כי חלק אחד מ"ב שבשעה ראשונה, הרי הוא ז' השנים מהשעות של הקב"ה, הנכללים בשעה השנייה הרי היא לילה ודאי, והוא התוספת שבת שאמרנו לעיל. והרי מכיון שאנו אומרים שגם חומש שעה מהשעה השנייה הוא רק מכלל בין השמשות, ממילא צריכים לחשב את החלק הי"ב מכלל ביה"ש כולו שהוא שעה וחומש, ולא החלק הי"ב מהשעה האחרונה בלבד, והוא לכאורה סתירה מיניה וביה, וצ"ע.

והנה בעניין סדר התלבשות הפרצופים זה בזה, אין מתלבש מהעליון בתחתון אלא הבחי' התחתונה והאחרונה ביותר שבו בלבד, הרי הוא המלכות דמלכות של המלכות דהעליון, דהיינו החלק הי"ב שבו וכנ"ל. אמנם אותו החלק הי"ב לוקח הארה הן מהנה"י דהעליון והן מהחג"ת דהעליון. והנה מה שלוקחת מהנה"י דהעליון, מתלבשת בזה בכל עיקרו דהתחתון כולו. ומה שהיא לוקחת מהחג"ת דהעליון נעשה הכתר דהתחתון. אמנם המלכות האחרונה דהעליון, הרי הוא החלק הי"ב שבו עם הארת הנה"י שהיא לוקחת עמה, הוא המתלבש בכל התחתון ונכלל עמו ממש, כי נעשה בו לעצם מעצמיו ולבשר מבשרו, אך הכתר נשאר לעולם כלול עם העליון.

חומשה של אותה שעה, הרי היא הכתר שבו, נמשכת ג"כ אחר שעה ראשונה הנכללת עם השעה אחרונה מהיום שעבר, שכן אף היא באה רק מהמלכות שלה, אשר ממנה נעשה כל היום הבא, ולכן נמשך גם אותו החומש שעה אחרי השעה הא', ואף הוא מכלל בין השמשות וכנ"ל בדברינו. אמנם עכ"ז, מתפשט ויורד חלק אחד מ"ב מהשעה אחרונה דהיום שעבר דרך אותו החומש ונוסף על היום הבא ונכלל עמו, שכן הוא עיקרו אשר ממנו נתהווה.

אמנם הוא כי כל אלו התיקונים כולם שאמרנו, שהיה אפשר להתתקן ע"י אדה"ר בערב שבת, הנה היו עומדים הם להתתקן ממילא ג"כ ע"י קדושת שבת בראשית, כי כל הששת ימי בראשית עם השבת בראשית הם היסוד והשורש של כל ההנהגה (קנא ע"ב) כולה אשר בעולם המעשה, שהוא כל הששת אלפים שנה דהעוה"ז¹³¹⁸, שהוא תלוי בזמן והוא עולם עובר, ואשר בעולם הנצחי שהוא עולם המנוחה, דכל חיי עולם הבא, כי הששת ימי בראשית הם היסוד דהששת אלפים שנה דהעוה"ז, והשבת בראשית הוא היסוד דהעולם הנצחי שהוא חיי העולם הבא.

וזהו הענין ג"כ מה שנמצא באותיות דר' עקיבא (באות ב) שמוסיף עוד צ"ג שנים על הששת אלפים שנה, כי בגמרא סנהדרין (צז ע"א) אמרו שית אלפי שנים הווי עלמא וחד חרוב, ובאותיות דר' עקיבא מוסיף עוד צ"ג שנים, ואמר שעתידי העולם ליחרב בסוף ששת אלפים ותשעים ושלוש שנים, וע' דברינו בספר הקדו"ש שער ז' פ"ז אות ג' מה שכתבנו בזה. אך לפי ענינינו, הענין הוא כי אותן הצ"ג שנים הוא השיעור דבין השמשות דערב שבת מיומו של הקב"ה, שהוא אלף שנים, די"ב שעות היום, ושיעור שעה הוא פ"ג שנים וד' חדשים כמ"ש בפדר"א (פרק מח), וא"כ שיעור בין השמשות שהוא שעה וחומש שעה, הוא מאה שנה במכוון. וא"כ הרי צריך שיתחיל שליטת אלף הז' העיקרי, שהוא השבת דיום שכולו שבת, רק אחר הק' שנה שאחר הששת אלפים שנה, שאז יהיה החורבן ממש, מה שאמרו וחד חרוב (סנהדרין צז ע"א). אבל כל שיעור בין השמשות, שהוא ספק יום ספק לילה, יהיה העולם מתמוטט, והוא מתקיים עדיין עכ"פ. אמנם הוא הנה ז' שנה קודם, שהם חלק י"ב שבשעה (פחות כ' יום בחשבון כל חודש לל' יום), הנה יהיו הם בסוד תוספת שבת, והם ג"כ מכלל אלף הז' העיקרי, שהוא השבת הגמור. ולכן אמר האותיות דר' עקיבא רק צ"ג שנים, כי הם נחשב לבין השמשות, אבל הז' שנים האחרונים, הם נכללו בהשבת והם ג"כ שבת גמור.

והענין הוא כי מה שנחשב היום לי"ב שעות הוא ע"ש הי"ב צרופי הויה השולטים בו כנודע¹³¹⁹, וכמו שבארנו בכ"מ מדברינו. ואותן הי"ב צרופי הויה הנה הם כלולים זב"ז, וכלול כל הויה מכל הי"ב, ובסוד הי"ב פרצופים שהם כללות כל הויה. וכן הוא נודע, כי הי"ב הויות, שרשם הוא ג', שהם הג' הויות דמלך מלך ימלוך¹³²⁰, וכמו שכתבנו לעיל

¹³¹⁸ עי' ספד"צ ט ע"א: שתא אלפי שנים תליין בשתא קדמאי.

¹³¹⁹ עי' ליקוטי הש"ס יומא.

¹³²⁰ עי' בהגר"א על ספד"צ ד ע"ב בהגה"ה.

דע"ה ח"ב

שער מנת"א פ"ז אות י"א, והוא שם בן י"ב אותיות השולט בכל שעה. ונודע הוא שהמלכות הכל עליון הוא מתלבש בהתחתון, והוא הה' אחרונה דהשם בן י"ב הקודם, הכלול בהויה שבשעה העוברת, והוא מתלבש בהשם הויה המאיר בשעה הבא. ועד"ז הצירוף האחרון מהי"ב צרופי הויה שבשעה העוברת הוא מתלבש בהשם הויה המאיר בשעה הבא. והרי נמצא כי הם מתלבשים זב"ז בחלק אחד מי"ב, והוא מ"ש הרב במוחין דצלם (סוף פרק ד) שהמלכות דמלכות של המלכות דאצילות מתלבש בבריאה, וכן בכל ספ"י וספ"י כן הוא כו' ע"ש, וכן אמר ג"כ בסוף שער פרטי עי"מ (פרק ד) ובשער או"א (סוף פרק ח) ע"ש. והרי לנו כי לעולם מתלבשים זב"ז בחלק הי"ב, וזהו ענין הו' שנים האחרונים מהק' דבין השמשות דערב שבת, שהוא אלף הו', שהם נכללים בהשבת, שהוא באלף הו' עצמו, והוא סוד תוספת שבת ושביעית. כי הרי נודע הוא מקבלת הראשונים¹³²¹, שהששת אלפים שנה עם החד חרוב שהוא אלף הו', הם בסוד שמיטה. והנה נאסר עבודת הארץ בשנה ששית שלשים יום סמוך לשביעית מהלכה למשה מסיני, כמ"ש במועד קמץ (דף ג ע"ב), והרמב"ם ז"ל בהלכות שמיטה ויובל (ריש פרק ג), והוא חלק אחד מי"ב שבשנה. והנה הוא בסוד הו' שנים שאמרנו בכוונת האותיות דר' עקיבא, שהם חלק אחד מי"ב שבשעה מיומו של הקב"ה, שהוא נכלל בקדושת האלף הו'. ולכן לא נשאר לבין השמשות אלא רק צ"ג שנים לבד, והוא מהטעם שאמרנו, כי כן הוא הסדר לעולם בכל פרצופי האצילות, שהם מתלבשים זע"ז בחלק הי"ב.

ואין להרהר על דברינו על מה שאנו חושבין כל בין השמשות כולו ליום הבא, שהרי אנו אומרים שהוא אחר הששת אלפים שנה, שהרי בשביל זה אנו מוסיפים עוד צ"ג שנים על הששת אלפים, והם נוסף וזולת הששת אלפים, והרי אנו חושבים אותם כולן מאלף הו'. והרי קשה לפי זה, כי א"כ הרי הוא ודאי לילה, והוא כולו קודש גמור. אך דע כי העיקר הוא שכל שיעור בין השמשות הנה שניהם משמשים, ומה שאמרו רז"ל (שבת לד {קנא ע"ג} ע"ב) ספק מן היום ומן הלילה, ספק כולו מן היום ספק כולו מן הלילה, הכוונה הוא רק שהספק הוא על כל אותה השעה ששניהם משמשים האיך שאנו חושבים אותו, משום שהרי אין בו שליטה גמורה לכל א', ולכן אמרו שם כי מטילין אותו לחומר שני ימים, כי כל שיעור דבין השמשות הנה שניהם משמשים, והכ"ד שעות דכל מעת לעת, הנה אין בו שליטה גמורה בהשיעור דבין השמשות שבתחילתו, וכן בהשיעור דבין השמשות שבסופו, וכאלו שנאמר שבכל א' אינו שולט רק הציו, ור"ל שבכל השיעור דבין השמשות כולו הוא שולט רק בחצי כחו, וע"י השני בין השמשות שבתחילתו ובסופו נשלם בו הכח דכל הכ"ד שעות שבו, כי החצי כח שחסר לו בהשיעור דבין השמשות שבתחילתו, נשלם לו בהשיעור דבין השמשות שבסופו. ולכן אמרו בשבת (לה ע"ב) העושה מלאכה בשני בין השמשות חייב חטאת, אך אינו חייב אלא חטאת אחת, כי הם שניהם רק כח אחד וקדושה אחת מקדושת היום, ואינו עומד כל מעת לעת בפנ"ע, אלא שהם משתתפים ונכללים ומתאחדים זב"ז בתחילתו ובסופו. וכן הוא עד"ז בהיום עם הלילה, שהוא מעלות השחר עד הנץ, כי אז ג"כ שניהם משמשים וע"ד הנז' ממש, ונשלם הכח דהי"ב שעות היום בהשיעור דבין השמשות אשר מהשקיעה עד צאת הכוכבים, והכח דהי"ב שעות הלילה הוא נשלם מעלות השחר עד הנץ, כי באותן הב' זמנים, שהוא מהשקיעה עד צאת הכוכבים ומעלות השחר עד הנץ, משתמשים היום והלילה כל א' רק בחצי כחו, ומה שחסר לו בזה נשלם לו בזה, והם כלולים ומיוחדים זב"ז, הן בתחילתו והן בסופו.

¹³²¹ עי' לעיל כה ע"ב.

דע"ה ח"ב

והרי לנו עכ"פ מה שנוגע לעניינינו, כי עיקר היום דערב שבת, וכן הערב שבת מיומו של הקב"ה שהוא אלף הו', הנה הוא נשלם בשקיעת החמה, כי תיכף מאחר השקיעה עד עת צאת הכוכבים הנה מתחיל שליטת דאלף הו' ג"כ, ושניהם שולטים כל שיעור הזמן דבין השמשות מיומו של הקב"ה, שהוא ק' שנה, אלא שיעור חלק אחד מי"ב בשעה, שהוא ז' שנים, הוא תוספת שבת, והוא נכלל בקדושת שבת לגמרי, ונשאר לזמן בין השמשות צ"ג שנים, והם צ"ג שנים מהתחלת אלף הו' אשר באותו הזמן שולטים שניהם, והם חול וקודש יחד, והוא ע"ד קדושת חול המועד, וכן קדשים קלים הנאכלים בכל העיר ולכל אדם. והרי אינו מתחיל עיקר קדושת אלף הו' ופעולותיו אלא רק אחר שנכנס בו צ"ג שנים, וזהו שאמר האותיות דר' עקיבא שחורבן העולם יהיה בסוף ששת אלפים ותשעים ושלוש שנים. והעיקר מה שהשמיענו בזה, שלא יתחיל חורבן העולם דחד הרוב אלא רק אחר שיכנס בו מאחר השקיעה צ"ג שנה, והרי נמצא לפי דברינו ג"כ כי הגמרא דסנהדרין (צז ע"ב) עם האותיות דר' עקיבא לא פליגי כלל, כי שניהם ישנם, ושניהם הם מכוונים בעת אחד, כי כל אותה הזמן הם כלולים זה בזה וכנ"ל והבין כל זה.

והנה רמז להו' שנים שאמרנו הוא מה שאמרו רז"ל בבראשית רבה (ספ"ט טו' יד) שהה' דיום הששי שהוא יתירה, הוא לרמז שמוסיפין מחול על הקודש. ואמר האריז"ל בשער הכוונות (דף סב ריש ע"א) וכן בספר שער הגלגולים (מדפוס ירושלים ע"ה ת"ו דף כד סע"א) וכן עוד בכ"מ, שאחר שעה ה' ולמעלה מתחיל תוספת קדושת שבת, וזהו הה' דהששי, כי רק ה' שעות מהיום הוא חול גמור, אבל אח"כ מאיר קדושת שבת. והרי נמצא כי תוספת קדושת שבת הוא מתחיל מז' שעות מהיום. והרי לנו רמז נכון על מה שאמרנו, כי הו' שנים האחרונים מהשעה האחרונה דיומו של הקב"ה, מתחיל תוספת קדושת שבת. וענין הו' הוא כי הבחי' האחרונה, שהיא המלכות האחרונה שאמרנו לעיל, שעל ידה מתלבשים זב"ז, הנה היא כוללת בתוכה הארת הזו"ת דהעליון, וכמו שכתבנו בשער סדר אצילות בקיצור פ"א אות י"ג ובכ"מ. אמנם אותה המלכות האחרונה עצמה היא רק חלק אחד מי"ב, שכן מצינו בתוספת שביעית שהוא ל' יום, חלק אחד מי"ב בשנה, וכן גם בתוספת שבת, הנה כתבו הדרכי משה והב"ח בסימן רס"א, שהוא ב' שעות, חלק אחד מי"ב במעת לעת.

והנה מה שכתבתי, שהבין השמשות הוא שעה וחומש שעה, הגם שבגמרא שבת (לד סע"ב) אמרו שהוא רק ג' רבעי מיל, (קנא ע"ד) וכן הוא בשו"ע (סי' רסא), אלא שמחלוקת הפוסקים אימתי שהוא, אם תיכף לאחר השקיעה או קודם צאת הכוכבים, אבל עכ"פ הוא כי הוא רק ג' רבעי מיל. אך מה שכתבתי הוא ע"פ כל המשך הזמן אשר מהשקיעה עד צאת הכוכבים, שהוא ד' מילין, והוא שעה וחומש, כמ"ש המ"א בסי' רל"ג. ואמרתי כי מהשקיעה עד צאת הכוכבים, שניהם משמשים כנ"ל, ולכן קראתי אותן בשם בין השמשות, משום ששניהם משמשים בכל אותו הזמן. אמנם לדינא ולמעשה, הוא רק ג' רבעי מיל, משום שפשוט הוא שאין שימושם שוה בכל אותו הזמן, כי כל שהוא יותר קרוב ליום משמש ושולט היום ביותר, וכל שהוא יותר קרוב ללילה משמש ושולט הלילה ביותר, אלא שבדרך כלל הוה שימושם שוה, ושניהם משמשים בכל אותו העת עכ"פ. ולכן מה שנוגע לדינא ולמעשה הוא נידון אחר רובו, ומי ששימושם ביותר אנו הולכים אחריו, אם יום יום או לילה לילה, ולכך אמרו שעיקר בין השמשות אשר אנו מסתפקים בו האידך לחשוב אותו הוא רק ג' רבעי מיל, כי כל אותו השיעור בכמות, שהוא הזמן דג' רבעי מיל, אז הוה שימושם שוה ממש באיכות ג"כ, ולכן אנו מסתפקים בו איך לחשוב אותו וכנ"ל. ולכך הוא בין השמשות גמור, אבל למעלה או למטה מזה השיעור הוא נידון אחר רובו, וכל מי שהוא משמש ביותר אנו הולכין אחריו וכנ"ל. אך כ"ז הוא רק מה שנוגע לנו לדינא

דע"ה ח"ב

ולמעשה אחר מי שאנו צריכים לימשך אחריו, ובהו אנו הולכים אחר רובו, אם רובו קודש הוא קודש, ואם רובו חול הוא חול. אך מה שנוגע לפעולות הימים עצמן, הרי פשוט הדבר ג"כ שכל א' פועל כל זמן שליטתו, אם מעט ואם הרבה. וכל זמן ששניהם משמשים, שניהם פועלים, דהרי לזה יסוד המאציל ית"ש את מציאותו וכחו דכל א' לפעול את פעולתו. וכל זמן שנמשך מציאותו ושליטתו הוא אינו עומד במל, אלא שעושה את שלו לפי ערך מציאותו וכחו, אם מעט ואם הרבה. ולכן מאחר שכל שיעור שעה וחומש שעה, הנה שולטים שניהם, הרי הם שניהם משמשים ג"כ, ועושה כל א' את פעולתו לפי ערך מציאותו וכחו בכל אותו השיעור דשעה וחומש שעה, והרי נמצא כי כל מה שהוא נוגע לפעולת הימים עצמן, הוה כל זמן שמשמשים שניהם כולו בין השמשות, והוה בבחי' הוה כל השיעור דשעה וחומש שעה כולו בין השמשות.

וזהו הענין ג"כ מ"ש רז"ל באבות (פ"ה מ"ז) וכן בפסחים (נד ע"א) עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות. ולכאורה יפלא כי למה אין אנו למדין מזה שכל בין השמשות, הוא מעיקרו חול גמור הוא, ודי לנו להפסיק ממלאכה רגע אחת בסוף הזמן דג' רבעי מיל שאחר השקיעה, שהוא הבין השמשות היותר ראשון שאנו נוהגין בו לחומרא, ומה לנו להסתפק עוד בזה, ואלמה אמרו (שבת לד ע"ב) בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה כו', ספק כולו מן הלילה כו', הרי בודאי הוא שהוא כולו מן היום, כי הרי נבראו בו עשרה דברים. אך הענין הוא ע"פ שאמרנו, כי העיקר הוא שכל בין השמשות שולטים שניהם, ושניהם משמשים בו, ומה שאמרו בשבת שם ספק כו', הכוונה הוא כי מאחר ששניהם שולטים בו, הרי הוא ספק אצלנו איך שנחשוב אותו אם לקודש או לחול, מאחר שאין בו שליטה גמורה לכל א' וכנ"ל, וכל אותן העשרה דברים שנבראו בו, הרי ג"כ שליטת שניהם מעיד עליהם כי כולם הם ענינים נסיים יוצאים מטבעי העולם, שהוא למעלה ממציאותו, וכמו שהעירו בזה המפרשים שם, ע' במדרש¹³²², והוא משום שבין השמשות שולט קדושת שבת ג"כ, ולכן לא נבראו אז מציאויות ממלאכת טבע העולם, כי הרי כל שהוא קדושת שבת הוא שבת ונפש, אך משום שעדיין שולט אז יום הששי ג"כ שהוא מששת ימי המעשה, לכן נעשה גם אז מציאויות ג"כ, והיה בריאתם בסיבת פעולת שליטת דיום הששי, שהוא מימי המעשה, אבל היה מדרגתם למעלה ממלאכת מציאות העולם משום שליטת קדושת יום השבת, שבו שבת ונפש. והרי לנו מכ"ז כי כל מה שהוא נוגע לפעולת הימים הנה משמשים שניהם, ומוציא כל א' את כחו לאור, ולכן אמרנו היטיב שכל שיעור השעה והחומש שעה הנה הוא נחשב כולו לבין השמשות בכל מה שנוגע לפעולת הימים, והם הצ"ג שנים שהוסיף האותיות דר' עקיבא על הו' אלפי שנין, כי הם הבין השמשות מהשעה וחומש שעה אשר מיומו של הקב"ה. ובאמת הוא כי גם לדינא ולמעשה נפסק ההלכה (קנב ע"א) מחכמי הדור, וכן נתפשט המנהג, כי מאחר שיש דעות חלוקות על בין השמשות דג' רבעי מיל אימתי שהוא, אם בתחילה שהוא תיכף אחר השקיעה ראשונה, אם בסופה שהוא קודם צאת הכוכבים, נוהגים כב' הדעות לחומרא לענין ע"ש ובמוצ"ש, וחושבים כל השיעור דשעה וחומש שעה כולו לבין השמשות.

והנה סוד שיעור דשעה וחומש שעה על מה שסידר הבורא עולם ית"ש שישתתפו יום אחד עם חבירו בשיעור שעה וחומש שעה, וכמ"ש בפסחים (צד ע"א) שמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים הוא ד' מילין, והוא שעה וחומש שעה ע"פ מ"ש הרמ"א באו"ח (סי' רסא סעיף א) ושיעור מיל כו', הנה סוד הדברים הוא כי נודע שהד' אותיות דהשם הויה ב"ה הוא כללות קומה אחת הכולל ה' פרצופים, שהם א"א או"א זו"ן. אמנם עיקר ההתחלה הוא

¹³²² עי' פרקי דר"א פרק יח.

דע"ה ח"ב

מהי' שהוא חכמה אבא וכמ"ש ב"זוה"ק בראשית (לא רע"ב), כי הכתר שהוא א"א הוא נכלל בהמלכות דהעליון. והנה השעה ראשונה דכל מעת לעת הבא, הנה היא משתתפת ונכללת עם השעה האחרונה דהמעט לעת שעבר, ושניהם משמשים יחד וכנ"ל. ובאשר שהכתר דכל שם הויה הנה היא כלולה עם המלכות שבהויה הקודמת, הרי נמצא כי עוד חלק חמישית מהשם הויה דשעה השניה דמעט לעת, שהוא הכתר והא"א שבו, היא משתתף ג"כ עם השם הויה דשעה הראשונה הכלולה עם השם הויה אחרונה דהמעט לעת שעבר, אשר הם שולטים יחד ומשתמשים כאחת. והרי נמצא כי הם משתמשים יחד שיעור שעה וחומש שעה, והוא עד סוף הכתר והא"א דהשם הויה השנית, כי כל שעה שולט צירוף אחד מהי"ב צרופי הויה כנ"ל, אלא שהכתר דכל א' הוא נכלל עם המלכות שבהויה הקודמת, והרי הוא חומש שעה מכל שעה הבא, שהיא משתתפת עם השעה שעבר, והוא סוד הענין דשעה וחומש שעה הנמשך מהשקיעה עד צאת הכוכבים, כי כל אותנו השיעור משמשים ושולטים יחד סוף היום שעבר עם תחילת הלילה הבאה, והוא הבין השמשות דענינינו וכנ"ל, כי בו משתתפים ונכללים יחד השם הויה האחרונה מהיום שעבר עם השם הויה ראשונה והכתר, שהוא הא"א דהויה השניה מהלילה הבא, והוא שיעור שעה וחומש שעה והוא הבין השמשות.

אמנם מה שיש לעשות בדברינו, כי מאחר שאנו אומרים שגם הכתר דהשם הויה השניה, שהוא החומש שעה הא' מהשעה הב', הנה היא משתתף ג"כ עם השם הויה הראשונה, הנכללת עם השם הויה האחרונה דהיום שעבר, ושיעור חומש שעה מהשעות של הקב"ה, הנה הוא ט"ז שנים ושמונה חדשים, ואמרנו כי הם משתתפים ג"כ עם השעה האחרונה מהיום שעבר להיות שניהם שולטים, והוא כל שיעור דבין השמשות שאמרנו שהוא ספק יום וספק לילה. א"כ האיך אמרנו לעיל כי חלק אחד מי"ב שבשעה ראשונה, שהוא ז' שנים מהשעות של הקב"ה, הנה הם נכללים בהשעה השניה שהיא לילה ודאי והוא התוספת שבת שאמרנו לעיל. הרי אנו אומרים שכל חומש שעה, שהוא שיעור ט"ז שנים ושמונה חדשים מהשעה הב', הם ג"כ עדיין רק בין השמשות, והרי הוא סתירה מניה וביה. כי הרי בתחילה אנו אומרים שהבין השמשות נמשך עד משך שיעור ט"ז שנים וח' חדשים מהשעה הב', ואח"כ אנו אומרים שגם הז' שנים האחרונים מהשעה הא' אשר היא נכללת ומתיחדת עם השעה האחרונה מהיום שעבר הם התוספת שבת ונחשבים לודאי לילה, כי הם נכללים עם עיקר השעה הב' שהיא ודאי לילה ושבת גמור, והרי הוא סתירה מניה וביה.

ור"ל כי בשלמא אם היינו אומרים שחלק י"ב מכל הבין השמשות כולו, שהוא שעה וחומש שעה, והוא ק' שנה מחשבון יומו של הקב"ה כנ"ל, והיה חלק י"ב ממנו, שהוא ח' שנים וד' חדשים לתוספת שבת היה ניהא, אבל מאחר שאנו אומרים שהתוספת שבת הוא רק ז' שנים, שהם חלק י"ב מהשעה אחרונה דהיום שעבר, הנבלע ונכלל בהשעה ראשונה מהלילה הבא, כי הרי לכך אמר האותיות דר' עקיבא התוספת דצ"ג שנים על האלף הו', ולא אמר ק' שנים שלימים, משום שאנו לוקחים ממנו ז' שנים, ר"ל מסוף אלף הו' לתוספת שבת וכנ"ל. והרי אנו לוקחים חשבון הז' שנים אשר מסוף אלף הו' משעה האחרונה שבו הנבלע בשעה (קנב ע"ב) ראשונה דאלף הו', ואמרנו שהוא לתוספת שבת, ונכלל ונחשב לודאי לילה, וא"כ הרי אנו חושבים גם סוף שעה ראשונה שהוא חלק אחד מי"ב שבו ג"כ לודאי לילה, ואח"כ אנו אומרים שגם חומש שעה מהשעה השניה הוא ג"כ

דע"ה ח"ב

רק מכלל בין השמשות, ואנו חושבים הבין השמשות עד צ"ג שנים, שהוא עשר שנים פחות שליש מהשעה השניה ג"כ אחר השעה הראשונה, והוא לכאורה סתירה מיניה וביה. אך הענין הוא, כי שניהם ישנם ושניהם אמת, כי נודע הוא מסדר התלבושות הפרצופים זה בזה הנאמרים בדברי האריו"ל, כי באמת ובדקדוק אינו מתלבש מהעליון בהתחתון אלא רק הבחי' היותר תחתונה והאחרונה שבו לבד, וכמו שבארנו בארוכה בשער עגולים ויושר ענף ד', והוא המלכות דמלכות של המלכות דהעליון, שהיא החלק הי"ב שבו וכנ"ל. אמנם הוא, הנה אותו חלק הי"ב הנה היא לוקחת הארה ג"כ מהנה"י דהעליון, וכך גם מהחג"ת דהעליון, שהוא מהחזה שבו ולמטה. והנה מה שלוקחת מהנה"י דהעליון, הנה מתלבשת בזה בכל עיקרו דהתחתון כולו, ומהם נבנה ונעשה כל המציאות דהפרצוף התחתון העיקרי שבו. אך מה שלוקחת מהחג"ת דהעליון, שהוא מהחזה עד סוף הגוף, הנה מזה נעשה הכתר דהתחתון, כי מה שלוקחת מהחזה עד הטבור נעשה העתיק שבו, ומה שלוקחת מהטבור עד סוף הגוף נעשה הא"א שבו. אמנם עיקר המציאות דהתחתון הוא רק מהחכמה שבו ולמטה, כי מהחכמה הוא התחלת דכל פרצוף, אבל הכתר הוא רק בבחי' שמכתירו מלמעלה ומבחוץ, והוא נכלל ג"כ עם הפרצוף העליון להמלכות דהעליון כנ"ל וכנודע. אך המלכות האחרונה דהעליון, שהוא החלק הי"ב שבו עם הארת הנה"י שלוקחת עמה, הוא אשר מתלבש בכל התחתון כולו בכל עיקרו ונכלל עמו ממש, כי נעשה בו לעצם מעצמיו ובשר מברשו. והרי נמצא כי הגם שבאמת נעשה כל הי' ספי' דהתחתון כולו מאותה המלכות האחרונה דהעליון, שהיא חלק הי"ב שבו, והיא אשר מתלבש בכל עצם התחתון כולו ונכלל עמו. עכ"ז הנה הכתר שבו, הנה הוא נשאר למעלה, כי הוא כלול לעולם עם העליון ג"כ, והוא בחי' הממוצע בין העליון להתחתון, שהוא האמצעי שביניהם, ועל ידו נקשר העליון עם התחתון לעולם. והחלק הי"ב דהעליון המתלבש בהתחתון ונכלל עמו, הנה הוא נכנס ומתפשט דרך הכתר ונשאר הכתר למעלה כלול עם העליון ג"כ, ואותו החלק הי"ב הוא מתפשט דרך בו והוא נכלל עם התחתון לעולם.

ומעתה הרי ניחא קושייתנו היטיב, כי החומש שעה שאמרנו שהוא הכתר דשעה השניה אשר ממנה הוא עיקר התחלת היום הבא, כי השעה ראשונה הרי היא משתתפת ומתייחדת עם השעה האחרונה דהיום שעבר וכנ"ל, והוה התחלת היום הבא רק מהשעה הב'. אך חומשו של אותה שעה, שהיא הכתר שבו, הנה היא נמשך ג"כ אחר שעה ראשונה הנכללת עם השעה האחרונה מהיום שעבר, כי היא ג"כ רק מהמלכות שלה, אשר ממנה נעשה כל היום הבא, ולכן נמשך אותה החומש שעה ג"כ אחר שעה הא', והיא ג"כ רק מכלל בין השמשות וכנ"ל בדברינו. אמנם עכ"ז, הנה מתפשט ויורד חלק י"ב מהשעה האחרונה דהיום שעבר, דרך אותו החומש ג"כ, וניתוסף ליום הבא ונכלל עמו, כי הוא עיקרו אשר ממנו נתהווה. ומאיר אותו התוספות בתוך אותה החומש שעה בסופה בבחי' ראש והתחלה ליום הבא, כי הוא ניתוסף עליו ונכלל עמו, ונגרע מעתה החומש שעה בכל אותו השיעור, כי הוא נכלל להיום הבא. והוא הז' שנים האחרונים דהחומש שעה שאנו מטילין אותן ליום הבא, כי הם מהיום שעבר הניתוסף על הלילה הבא, ומאיר אותו התוספת בקדושת הלילה העיקרי, כי הוא כלול עמה ממש. והרי נמצא כי הגם שאנו חושבים גם החומש הראשון דהשעה השניה ג"כ רק לבין השמשות, ואינו נכלל גם הוא בקדושת היום הבא העיקרי כלל, והוא עדיין רק מכלל האמצעי אשר בין היום שעבר ללילה הבא, עכ"ז הנה משום שכל עיקרו דכל הלילה והיום הבא הוא ג"כ רק מהבחי' האחרונה דהיום שעבר העיקרי, שהוא מהחלק הי"ב דהשעה האחרונה העצמותית שבו, הנה נמשך הכתר והאור דאותו החלק הי"ב דרך כל בין השמשות כולו, ומתגלה שם בכחו ואורו, שהוא השורש

דע"ה ח"ב

דהיום הבא, ולכן מאיר שם באורו, (קנב ע"ג) וניתוסף ונכלל עם היום הבא, והוא התוספות שבת שהוא מהיום שעבר וניתוסף ליום הבא.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי סידר המאציל ית"ש בהשעה האחרונה דהיום ב' בחי': אחד, מה שמשנתתף עם השעה הראשונה דהיום הבא, ושניהם שולטים יחד, ור"ל שאינו שולט אז כל א' רק בחצי כחו וכנ"ל, ובוזה הנה נמשך אחריהם גם החומש הראשון מהשעה השניה, כי הוא מהמלכות של השעה הא', ולכן הוא נמשך ג"כ אחר השעה הא' השולט יחד עם השעה האחרונה מהיום שעבר, והוא הבין השמשות, שהוא שיעור שעה וחומש שעה. והבחי' הב', הוא מה שמתפשט השעה האחרונה דהיום שעבר היא לבד בחלק הי"ב שבה, ומתפשט דרך משך החומש שעה הנז', וניתוסף היא על היום הבא. והוא משום כי אותו החלק י"ב הוא השורש של כל המציאות דהיום הבא, ולכן הוא נכלל עמו וניתוסף עליו. וזהו הו' שנים שאמרנו, שהם חלק י"ב מהשעה האחרונה דאלף הו' משיעור השעות של הקב"ה שניתוסף על האלף הו'. והם מתפשטים דרך החומש שעה המצטרף להבין השמשות, כי אותן הו' שהם הם מאלף הו' עצמו הניתוסף על האלף הו', ועי"ז הנה נגרע הבין השמשות של הקב"ה, שהוא ק' שנה, הנה נגרע ממנו ז' שנים, כי הם התוספות שבת דאלף הו' הניתוסף עליו מאלף הו' עצמו, ומתפשטים דרך החומש שעה המצטרף לבין השמשות, ונגרע עי"ז הבין השמשות בז' שנים. ונשאר מעתה הבין השמשות רק צ"ג שנים, וזהו הצ"ג שנים שאמר האותיות דר' עקיבא, כי הם בין פעולת אלף הו' לפעולתו ית"ש שבאלף הו', כי הם הבין השמשות כנז'.

וסוד הדברים מה שאמרנו שהמלכות האחרונה דהעליון, שהיא החלק י"ב התחתונה שבו, הנה היא מתפשט דרך הכתר דהתחתון ומתגלה שם למטה, וכן היא מתפשט ומתלבש בכל התחתון כולו, הנה הוא סוד הדעת המתגלה תחת הכתר, והוא מלמעלה למעלה, ע' דרושי מ"ן ומ"ד (דרוש י') ובכ"מ וכנודע. והדעת הוא מתפשט בכל הגוף בפנימיותו, והוא עיקרו, והוא מהמלכות דהעליון המתגלה ממנה למטה. והדעת הנה בו הוא שם י"ב, וכן הוא בהמלכות ובכל הקו האמצעי, וכמו שמבואר כ"ז בעומק דברי הגר"א ז"ל (בספר יצירה פרק א משנה א אופן ג, ג ע"ד) ע"ש. וכ"ז הוא משום שהוא מהחלק י"ב דהעליון, והוא כלול מכל הי"ב, לכן הוא כל סוד שם י"ב אשר בהתחתון, ודי בזה והבין כ"ז. והנה יצאנו מן הענין הרבה כי נמשך לנו הדברים בזה, ומעתה נחזור לענינינו הראשון (וע' עוד בזה בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף י"א סימן ב').

דרוש עין הדעת סימן יד

על אף שאמרנו שאדה"ר יכול היה לתקן בע"ש את כל סוד עין הדעת, עכ"ז ביטולו הגמור והשלמת תיקונו יהיה רק על ידי הקב"ה בעצמו, והוא הקץ המכונה 'בעיתה' שאינו תלוי בתשובה כלל, והוא מש"כ שלולא החטא היה נתקן מאליו ע"י קדושת שבת בראשית, והוא עניין זה שעל ידי קדושת השבת ותיקון דלעתיד מתייחדים כל הג' רישין עילאין בעוצם היחוד הראוי להם.

וכ"ז הוא על פי מה שאמרנו לעיל שאפילו לאחר התיקון דמעשה בראשית וקודם החטא היה העולם צריך עוד תיקון הרבה. והוא מחמת סוד עולם התהו שיצא מעולם הנקודות, וכל הרע נעשה אז על ידי תתקע"ד הדורות, שהגם שנחרבו ונתבטלו בעת התיקון, עכ"ז נשאר תמצית מהם גם לאחר התיקון, והם אשר שתלן בכל דור, שכן לא הוברר ולא נתקן בתחילת הבריאה כי אם מה שנוגע לעצם מציאות העולמות, אמנם תולדותיהם היו עומדים לצאת מן הכח אל הפועל מעת ו' ימי בראשית למשך כל זמן קיום העולם. והנה הם לא נבררו אלא תיקונם תלוי במעשה אדה"ר. ואם כן, עדיין היתה לקלי' אחיזה גדולה בקדושה, הרי הם ניצוצי הקדושה ושברי הכלים שלא נתבררו, וממילא היתה לקלי' שייכות גדולה גם בשורש דניצו"ק ושב"כ אשר באצילות עצמו. לכן עמדו זו"ן דאצילות אב"א, ומכש"כ אדם וחיה עצמן, שהיו מוכרחים למנוע מלהזדווג יחד כל זמן שלא נתקנו עדיין כל בירורי המ"ן דהמלכות, וע"י שהזדווגו אדם וחיה קודם השבת גרמו להחזרתם להזדווג פב"פ ועי"כ נעשה זיווג גם בזו"ן ונשפע עי"ז לחיצונים שפע רב והוא השתרכב ועלה למעלה, ואחזו באורות ובנשמות שנולדו מאותו הזיווג, וזה היה קלקול גדול גם בלי החטא דעין הדעת. אמנם מאחר שזה נעשה לאחר החטא, נפל הפגם והקלקול בכפליים.

דע"ה ח"ב

וכאשר הזדווג עמה קודם התיקון, ובפרט לאחר שנכשל בכ' הפגמים הראשונים, גדל החטא והפגם בכפליים ושלש. והיינו: ראשית, שהרי גרם להחזרה לבחינה של פכ"פ למעלה, בעת שעדיין לא נמתקו הדינים. שנית, הרי עתה ירדו כל העולמות, והקליפות עלו למעלה ראש. שלישית, שהרי בא עליה לאחר ביאת הנחש, ונתערב זרעו בזוהמת הנחש, ונדבק בו ונטמא על ידיו בטומאה חמורה שאין למעלה מזה. וממילא נולדו בבריאה ג' פגמים: א) ירדת העולמות ממדריגתם ב) התגברות הדינים למטה ג) התערבות הרע בטוב עד שאי אפשר שיפרדו ללא מיתה. וכאשר האור יורד דרך הקלי' זוהי המציאות של גלות השכינה וגלות התורה וגלות ישראל שהתורה מתלבשת בעניני האי עלמא. ולכן קיימים דברים בפסוקים ובאגדות שקשה לשומעם.

הנה בארנו בסי' י"ב איך שהיה אפשר לאדם הראשון לתקן בערב שבת עצמו את כל סוד העיץ הדעת כולו, אשר יסד המאציל ית"ש שיהא כלול מטוב ורע, והוא סוד שורש כל הקלקולים כולם שיצא מזה ע"י החטא. והרי נתייסד העיץ הדעת טוב ורע בהעולם להיות שורש לכל הקלקולים, אלא שניתן לאדם הראשון כח לתקנו, כי נתייסד מציאות אדם הראשון באופן נעלה כזה, שהיה אפשר לו לתקן את כל שורש סיבת הרע שבהעיץ הדעת, שיתבטל כל הרע שבו, ויתהפך כולו לטוב וקדוש. והרי היה מתבטל כל שורש הקלקולים שבהעולם, ולא היה נעשה שום חטא כלל, כי היה מתהפך העיץ הדעת כולו להעיץ החיים, והיו מתייחדים שניהם להיות לאחד ממש, כמו שהם באמת בשורשם העליון אשר למעלה למעלה, וכנ"ל בכל דברינו מסימן ט' עד סוף סימן י"ב, והרי נתייסד כל סוד עיץ הדעת מתחילה שיתוקן ע"י מעשה התחתונים.

וע' דברינו בספר הדע"ה ח"ב דרוש ב' ושם דרוש ד' ענף י"ז, שמתבאר שם כי באמת הנה מתקיים מחשבתו וכוונתו ית"ש, ולא נשתנה שום דבר ממה שכוון ורצה המאציל ית"ש בבריאת עולמו, ונעשה סיבובי כל ביטול הרע כולו ע"י התחתונים תמיד, והוא ע"י כל המאורעות שעובר על כל באי עולם בעוה"ז וכן בעולם הנפשות. הנה ע"י כ"ז נעשה סיבובי כל ביטול הרע ע"י התחתונים תמיד, אלא שגמר ביטולו והשלמת תיקון הסוד עיץ הדעת, זה יהיה ע"י הקב"ה בעצמו, (קנב ע"ד) והוא הקץ דבעיתה אשר הוא לא תלוי בתשובה כלל, וכדעת ר' יהושע בסנהדרין (צז ע"ב ושם צח ע"א) שהודה לו ר' אליעזר, וע' ירושלמי (תענית פ"א ה"א¹³²³) (כי לפנינו בסנהדרין אשתבש קצת הגירסא שם). ויהיה השלמת גמר תיקון דכל סוד עיץ הדעת לעתיד ע"י הקב"ה בעצמו, וכן יסד גם בתחילה.

כי הגם שאמרנו כי ניתן לאדה"ר כח לתקנו, עכ"ז הנה אילולא החטא היה עומד להתתקן מעצמו בקדושת שבת בראשית וכמו שאמרנו בריש סימן י"ג, כי הששת ימי בראשית עם השבת בראשית הם היסוד דכל הששת אלפים עם האלף הז' שהוא השבת דלעתיד, אשר אז יהיה גמר התיקון לכל. וכשם שהתיקון דלעתיד הוא לא תלוי בתשובה ומעשים טובים כלל וכנוז, כן היה בשבת בראשית, כי הגם שכבר נכשל אדה"ר בהחטא דעיץ הדעת וגורש מגן עדן מבערב שבת, עכ"ז ע"י קדושת שבת היה משתמש בהאור הגנוז דלעתיד עד מוצאי שבת וכמ"ש בבראשית רבה (פרשה יא סימן ב). וכן אילולא החטא היה עומד להתתקן מעצמו ע"י קדושת שבת בראשית כל העיץ הדעת כולו, גם אם לא היה תיקון אותו אדה"ר, וכמ"ש האריז"ל בספר הגלגולים (פרק יז) וכן בפע"ח (שער ראש השנה

¹³²³ ז"ל: רבי אליעזר אומר, אם אין ישראל עושין תשובה, אין נגאלין לעולם. שנאמר, "בשובה ונחת תושעו" אמר לו רבי יהושע, וכי אם יעמדו ישראל ולא יעשו תשובה אין נגאלין לעולם, אמר לו ר"א הקב"ה מעמיד עליהן מלך קשה כהמן ומיד הן עושין תשובה והן נגאלין. מ"ט "ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע" אמר לו רבי יהושע, והא כתיב "חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו", מה עבד לה ר' ליעזר. תשובה כמה דאת אמר "צרור הכסף לקח בידו וגו'" אמר לו ר' יהושע והא כתיב "אני ה' בעתה אחישנה". מה עבד לה ר' ליעזר, תשובה כמה דאת אמר "ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו'". רבי אחא בשם ר"י בן לוי, אם זכיתם "אחישנה" ואם לאו "בעתה".

דע"ה ח"ב

פ"ב) ובכ"מ, כי ע"י קדושת שבת בראשית, אלולא החטא, היה עומד להתקן ולהשתלם הכל, כי היה נתוסף אור וקדושה מלמעלה למעלה ומאור דא"ס, והיו מתייחדים כל הג' רישין עלאין בעוצם היחוד הראוי להם, ועי"ז היו חוזרים חז"ן, שהיו אז במדרגת א"א ואבא כנ"ל סימן י"א, היו חוזרים ג"כ פב"פ, וכן היו עולים ונכנסים כל הו' תחתונות דהעשיה כולו ג"כ באצילות לגמרי, כי היו נטהרים ומתבררים מכל סיג ופסולת, והיו עולים כולם למעלה לעמוד עם היצירה פב"פ בכל קומתם שוה, כי ע"י קדושת שבת היו נמתקים ומתבסמים כל הגבורות דהאחוריים, והרי היה מתבטל עי"ז כל שורש הרע שבהע"ן הדעת, והיה נעשה כולו טוב וקדוש כמו הע"ן החיים ממש, והיו נעשים שניהם לאחד וכנ"ל.

וכ"ז היה נעשה ממילא ע"י קדושת שבת בראשית אלולא החטא, וכן היו נתעלים אז אדם וחיה ג"כ, והיו כולם במדרגת האצילות לגמרי בלי סיג ופסולת כלל, והיו בטוחים מן החטא לעולם, כי היו שניהם על טהרת הקודש דאצילות, ועל האצילות נאמר (תהלים ה ה) לא יגורך רע. וכ"ז היה עומד להתקן אלולא החטא ע"י קדושת שבת בראשית. והרי נמצא כי כשם שכל הענין דאחור באחור ויצאת הו' תחתונות דהעשיה לחו"ן, שהוא כל סוד הע"ן הדעת כולו כנ"ל סימן ט' י', הנה היה כ"ז שלא מגרמת החטא וכמו שכתבנו שם לעיל, כן היה נעשה אח"כ תיקונם ג"כ שלא ע"י מעשים טובים דאדה"ר, אלא שהיה נעשה כ"ז ממילא ע"י קדושת שבת בראשית, כי כן יסד וסידר המאציל ית"ש את סוד התיקון דמעשה בראשית שנעשה ע"י האור דהשם מ"ה, שיתוקן הכל לבסוף ממילא ג"כ, וכן היה נעשה כל התיקון הנז' ע"י קדושת שבת בראשית. אך ע"י המעשים טובים דאדה"ר, היו עולים העולמות בעליות עוד יותר, והיו עולים בעליה אחר עליה עד שורשם הראשון אשר משם נאצלו, וכמ"ש הרב בשער מאמרי רשב"י (פ' קדושים) ובכ"מ.

ודע כי בפע"ה (שער ראש השנה פ"ב) יש שם לשון הגורם לטעות קצת, וזה לשונו שם: ואם היה ממתין אדה"ר מלהזדווג עם חוה עד יום השבת, היה גורם שבאותו יום שבת בראשית יוחזרו זו"ן פב"פ וישארו כן לגמרי, ויבררו אפי' המ"ן של המלכות דבחי' פב"פ כו' ע"ש. והלשון הזה הוא מספר¹³²⁴ עולת תמיד (דף נו ע"א), ומהלשון הזה משמע שגם כל התיקון דהחזרת זו"ן פב"פ ובירור המ"ן דהמלכות דבחי' פב"פ שהיה נעשה בשבת בראשית, הנה היה נעשה כ"ז ג"כ ע"י אדה"ר, וכמו שאמר "היה גורם כו". ובאמת כי בספר שער הקדמות (דף עז סע"א) שם כתוב הלשון בזה בסגנון אחר קצת, וזה לשונו שם: ואם היה ממתין מלהזדווג עד יום שבת בראשית, וחזרו זו"ן פב"פ, וישארו ברורין לגמרי אפי' המ"ן של המלכות דבחי' פב"פ עכ"ל. והרי לא כתוב שם הלשון "היה גורם" כלל. וכן הוא באמת, כי בשבת בראשית היה מתקן הכל אלולא החטא ע"י קדושת השבת גופה, ולא היה צריך לזה להמעשים טובים דאדה"ר כלל, וכמו שמפורש ומבואר בלק"ת (פ' בראשית) ובספר הגלגולים (פרק יז) ובמאמרי רשב"י (פ' קדושים) ע"ש כ"ז. אלא שע"י אדה"ר, ע"י תיקונו ומעשיו, היה נעשה עוד עליות יתירות וגבוהות (קנג ע"א) מאד מאד לכל העולמות כולם, כמו שמבואר שם ושם. אבל כל התיקון דבירורי המ"ן של המלכות, והחזרת פב"פ, וכל התיקון דסוד ע"ן הדעת כולו, הנה אלולא החטא היה מתקן כ"ז ע"י קדושת שבת בראשית גופה, גם זולת המעשים טובים דאדה"ר וכנ"ז. ומ"ש הרב במאמרי רשב"י (פ' פקודי דף כג ע"ד), וכן הוא בדברי הרב בע"ה (בדרושי מ"ן ומ"ד דרוש א), כי ע"י המע"ט דאדה"ר היה מתקן כל בירורי המ"ן דהמלכות לגמרי, וכמו התיקון דלעתיד ע"ש, שם הוא הכוונה שהיה אפשר לאדה"ר לתקן הכל כנ"ל סימן י"ב גם בערב שבת, אבל בשבת לא היה צריך לעיקר התיקונים להמע"ט דאדה"ר כלל, אלא שהיה נתקן אז

¹³²⁴ מקור דברי הפע"ח הוא מעולת תמיד.

דע"ה ח"ב

הכל מאליו וכמו שאמרנו. וכן הוא הכוונה גם בפע"ה הנז', והלשון "היה גורם" שאמר שם, הוא נמשך בו דרך אגב, כי אגב שמבואר שם שע"י שהזדווג בערב שבת, ואחר החטא היה גורם עיקר כל הקלקולים, לכן נמשך בדבריו אחר הכוונה הזו, ואמר ג"כ כי גם אם לא תיקן ע"י מעשיו הטובים, אלא שלא היה חוטא, אך היה מעכב את עצמו מלהזדווג עד שבת, היה נתקן ג"כ כל התיקונים כולם ע"י קדושת שבת לבד בלתי מעשיו. והרי נמצא כי במה שהיה מתעכב את עצמו מלהזדווג עמה עד שבת, היה גורם בזה כל אפשרות התיקונים כולם שהיה נעשה ע"י קדושת שבת, כן הוא הכוונה בפע"ה שם ודי בזה.

וכ"ז הוא ע"פ מה שאמרנו לעיל סימן ט', שגם זולת החטא דאדה"ר היה הסר עדיין תיקון הרבה, והוא סוד כל העץ הדעת טוב ורע אשר יסד אותו המאציל ית"ש, והוא שורש כל הקלקולים כולם שנתייסד ונעשה בגזירת נורא עלילות כנ"ל סי' ח'. ועיקר יסודו ושורשו הנה הוא מסוד עולם התוהו אשר יצא מעולם הנקודות, ונעשה אז כל הרע כולו ע"י התתקע"ד דורות אשר קומטו ולא עת (איזב כב טז) וכמו שבארנו סודם בספר הדע"ה ח"ב דרוש ב', שהגם שנחרבו ונתבטלו בעת התיקון, עכ"ז הנה נשאר תמצית מהם גם אחר התיקון דמעשה בראשית, והם אשר שְׁתַּלְּזוּ בכל דור¹³²⁵. וכן הרע שנעשה על ידיהם, הנה הגם שעיקרו נתבטל ע"י הבירורים שנבררו ע"י האור דהשם מ"ה, עכ"ז הרי נשאר עדיין חלק גדול מהם אשר בהם היו טבועים המ"ן דהמלכות שלא נבררו עדיין, כי לא הוברר ולא נתקן בתחילת הבריאה אלא רק מה שהיה נוגע למציאות העולמות אשר לפי מציאותם דששת ימי בראשית לבד. אבל כל תולדותיהם ותולדות תולדותיהם, וכן כל כחותיהם כולם שהיו עומדים לצאת מן הכח אל הפועל מעת אחר ששת ימי בראשית עד כל זמן קיום העולם, הנה הם לא נתבררו עדיין, והיו עדיין בתוך הקליפות שהוא בבחי' עולם התוהו, כי היה תולה תיקונם במעשה אדה"ר או בקדושת שבת בראשית כנ"ל. וא"כ הרי היה עדיין להקליפה אחיזה גדולה בהקדושה, שהם כל הניצוצי קדושה והשברי כלים שלא נתבררו עדיין. וממילא הוא כי עי"ז היה להקליפה שייכות גדול גם בהשורש דהניצו"ק והשב"כ אשר באצילות ג"כ, שהם האורות דהנקודות שעלו למעלה בעת המיתה והשבירה, אשר מהם ירדו הניצו"ק והשב"כ, והם כל הגבורות כולם. כי הבנים הם חלק מהאבות, ונמשכים מהם כענף מן השורש, ואחיזתם ושליטתם בענף מגיע ועולה עד השורש רח"ל. ולכך היו מוכרחים הזו"ן לעמוד אז אחר באחור, ומכש"כ אדם וחווה עצמן, שהיו מוכרחים למנוע מלהזדווג יחד כל זמן שלא נתקן עדיין כל בירורי המ"ן דהמלכות כדי שלא יהא אחיזה להרע בתולדותיהם. וע"י שהזדווגו אדם וחווה קודם שבת, וכל זמן שלא נתקנו המ"ן כולם, הנה גרמו בזה החזרת פב"פ וזווג בהזו"ן ג"כ, ונשפע עי"ז להחיצונים שפע רב, והשתרבו ועלו למעלה ואחזו בהאורות והנשמות שגולד מאותו הזווג, והיה זה פגם וקלקול גדול גם זולת החטא דעץ הדעת.

אמנם כאשר נעשה כ"ז אחר החטא, ואחר ביאת נחש על חוה, הנה נגדל ונכפל הפגם והקלקול בכפליים וכנ"ל בסימן ה' ו', ולכן מרכיב הרב בפע"ה שם את דבריו בענין פגם הזווג דקודם שבת עם פגם החטא דעץ הדעת ביחד, משום שבאמת הרי היה כן, שהרי הזדווג עם חוה קודם שבת וקודם שניתקן המ"ן דהמלכות, וגם אחר החטא ואחר ביאת הנחש עליה, ועי"ז נגדל הפגם בכפליים ושלוש. אבל באמת גם זולת החטא היה לו ג"כ למנוע ולעכב את עצמו מלהזדווג עד שבת משום תוקף (קנג ע"ב) הדינין שהיה למעלה,

¹³²⁵ והוא מלשון הגמרא חגיגה יג ע"ב: "אשר קומטו" שנאמר "אשר קומטו ולא עת" נהר יוצק יסודם. תניא, אמר רבי שמעון החסיד, אלו תשע מאות ושבעים וארבע דורות שקומטו להיבראות קודם שנברא העולם ולא נבראו. עמד הקדוש ברוך הוא ושתלן בכל דור ודור והן הן עזי פנים שבדור.

דע"ה ח"ב

והיה חסר שם המתקה וביסוס, והיו הזו"ן אחר באחר וכנז', וזה היה ג"כ מכלל איסור אכילת עץ הדעת וכנ"ל בכל דברינו, שנאסר לו הזווג כל הזמן דשליטת הדינין, וכל הזמן שעמדו הזו"ן אב"א. וכן היו ג"כ הד' ראשונות דהעשיה באחורי הד' תחתונות דהיצירה, והו' תחתונות דהעשיה היו עדיין למטה ומבחוץ, שהוא כל המציאות דעץ הדעת שהיה בכל הי' ספי' דהעשיה, ומהם היה כלול גופו דאדה"ר ג"כ מהחזה ולמטה שבו, ולכן היה אסור לו להזדווג עם חוה ולהוציא תולדות, כל זמן שהיה חסר התיקון בכ"ז. והרי היה אסור לו הזווג גם קודם החטא כל זמן שהיה חסר עדיין התיקון בכל הנו'.

וכאשר הזדווג עמה קודם התיקון, ובפרט אחר שנכשל בב' הפגמים הראשונים, שהוא בחטא ההסתכלות ובחטא האכילה, שירדו אז כל העולמות כולם ונשתרבו הרע ועלה למעלה, ובפרט אחר שבא הנחש על חוה והטיל בה זוהמא רבא, הרי נגדל החטא והפגם בכפלים ושלש. והיינו: א', כי הרי גרם החזרת פכ"פ למעלה בעוד שלא נתבסמו הדינין גם במדרגתן הקודמת. ב', כי הרי עתה הנה ירדו כל העולמות כולם, והקליפות עלו למעלה ראש, והיה שליטת הדינין למעלה הרבה מאד. והרי היה אז ההכרח דעמידה אחר באחור בהם במכש"כ וכש"כ. ג', כי הרי בא עליה אחר ביאת הנחש, ונתערב זרעו בזוהמת הנחש, ונדבק בו ונטמא על ידו בטומאה חמורה שאין למעלה מזה. והנה גרם עי"ז ג' פגמים: א', ירדת העולמות שירדו ממדרגתם הרבה מאד, ונתרחקו מאור א"ס ונמנע הטוב מכולם. ב', התגברות הדינין למטה. ג', התערבות רע בטוב, עד שאי אפשר שיתפרדו זה מזה, ורק המות יפריד ביניהם, כי עי"ז מתעכל הזוהמא ומתבטל כנודע. וכן גרם למעלה כי נשתרבו השורש דעץ הדעת לעילא לעילא, והעץ החיים שהוא האור הדעת עלאה העולה עד רזא דאור א"ס, הוא נתעלם ונגנז, והוא האור הגנוז שנגנז במוצאי שבת בראשית וכמ"ש בב"ר (פי"א סימן ב), ומתגלה עתה רק שליטת עץ הדעת, כי נשתרבו ועלה הרע לכלול בשרשו, שהוא בהגבורות שלמעלה, ובסוד (משלי ז נג) ושפחה תירש גברתה,¹³²⁶ וביאת נחש על חוה רח"ל כנ"ל סימן ו'. ונמשך עי"ז השפע העליונה למטה מעורב ומלוכש בהיצוונים והקליפה, והם הע' שרים שנוטלים הם השפע בתחילה וכמ"ש בזוה"ק (פ' תרומה קנב ע"ב), כי בא האור והשפע מלוכש בהם, והוא גלות השכינה וגלות התורה,¹³²⁷ וגלות ישראל רח"ל. והוא כי הרי כבר אמרנו שכל הכחות דהעולמות בי"ע, הן מה שנוגע לעיקר מציאותם, והן מה שנוגע לקיומם ולכל ההנהגה שבהם, הם כולם נמשכים ויוצאים מן המלכות דאצילות, שהיא השכינה הקדושה, ולכן נקראים כל העולמות בי"ע בשם עלמין דנוקבא, כי הם כולם חיילות המלכות וצבאיה, וכמ"ש בשער מ"ן ומ"ד (סוף דרוש יד) ובשער השמות (פרק א), וע' זוה"ק (ויחי רמו סע"א, ופ' בראשית כב ע"א, וכט ע"ב), כי הם כולם מהניצו"ק והשב"כ דהמלכות שנפלו בעולם התוהו, והם המ"ן שלה אשר נתבררו תמיד. ומאחר שהם ממנה, והם טבועים בעמקי מצולות ים רח"ל, הנה מתפשט ויורד תמיד אור השכינה עצמה ג"כ עמהם לשומרם שלא יאבדו ביניהם, והוא גלות השכינה, וכן שליטת עץ הדעת אשר עלה למעלה ראש ע"י כלילותם בשרשם כנ"ל, ושולטים החיצונים בשפעת אור הדעת היורד למטה, והוא גלות התורה, ולכן מתלבש התורה בהאי עלמא בלבושין וקליפין נוכראין שלא תואר להם ולא הדר להם, וכמו הפרשה דסוף פ' וישלח, וכן בפ' דברים (ב נג) והעוים היושבים בחצרים, וכן הרבה מקראות, וכמ"ש בחולין (ס ע"ב). ועד"ז כמה אנדות חז"ל אשר קשה לשומען ולבו של אדם משתוממות עליהם, ובהם

¹³²⁶ עי' זהר חיי שרה קנב ע"ב, וע"ח שער מ"ד ומ"ן פרק א'.
¹³²⁷ שעה"כ תיקון חצות דרוש א'.

דע"ה ח"ב

גנוזים רזי התורה¹³²⁸, והוא הכל מסיבת התלבשות שפעת אור הדעת בהקליפה והחיצונים רח"ל. והרי נעשה ע"י כל הנז' הענין דגלות השכינה וגלות התורה וגלות ישראל עד יערה רוח ממרום, להשיב את שבותו ולרחם על עמו למען תורתו ושמו יתברך ויתעלה ויתברר כל הטוב והקדושה מהרע והקליפה, ואז הרשעה כולה כעשן תכלה ויאיר ויתגלה כבודו וקדושתו ית"ש למעלה ולמטה ונשגב ה' לבדו ביום ההוא בב"א.

עד כאן הגיע דברינו כעת בענין החטא דע"ץ הדעת אנגב דאתא לידינו ענין הזה כנ"ל בהקדמת דברינו, וע' עוד (קנג ע"ג) בדברינו בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' שהארכנו שם בזה. ועכ"ז הנה ישנם עוד בזה דברים עמוקים הרבה ע"פ דברי האריז"ל בלק"ת פ' בראשית ובכ"מ, ויתבאר בעה"י כאשר יגיע דברינו לענינים הללו הנוגע לזה. (קנג ע"ד) [אמנם הנה בארנו אותם תהל"א ית"ש לעיל בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף כ"ג כ"ד ע"ש ותמצא] ובוה נשלם הדרוש שבה ותהילה לאל ית"ש.

(קנג ע"ג) ועתה אסדר את דרוש מיעוט הירח אשר יעדתי לעיל בהקדמת הדברים, וכתבתי אותו בחלק הביאורים בשער מטי ולא מטי פ"ג אות י"ז, ואעתיקנו אותו כולו כאן, והוא כמה שאמר הרב שם, כי אחר התפשטות הב', שנכנס אור החכמה בכלי הכתר, ואור הבינה בכלי החכמה, ואור החסד בכלי הבינה, והנה נעשה מהרשימו דאור הכתר דההתפשטות הראשון בחי' הזכר שבו, ואור החכמה שנכנס בו בההתפשטות השני הוא נעשה להנוקבא שבו, ועד"ז בכלי החכמה שנכנס בתוכו אור הבינה, הנה נעשה אור הזך דהרשימו הנשאר בו מאור החכמה דההתפשטות הראשון לבחי' זכר ואור הבינה שנכנס בו בההתפשטות הב' היא נעשה לנוקבא אליו. אמנם בכלי הבינה הנה נעשה בחי' הזכר אשר בה אור היו"ד שנולד מחדש מזווג הדו"ן שבחכמה והרשימו הנשאר בה, מאור הבינה דההתפשטות הראשון הנה זה נעשה לנוקבא אליו, ואור החסד שנכנס בו בההתפשטות השני הנה זה היה עומד בה לבחי' מ"ן לעורר זווגם, וכדי להמשיך אור וברכה במוחין חדשים תמיד וכמבואר כ"ז בדברי הרב שם, וע"ש בביאורינו עליו ותמצא נפלאות בכ"ז. והנה העלינו שם וכן בדברינו בכל שער העקודים, כי האמת והעיקר הוא שההתפשטות הא' הנה הוא נשאר כולו בכל עיקרו למעלה אחר הסתלקותו בהסתלקות הא', וכל ההתפשטות הב' הנה הוא רק תולדתו, וכמ"ש הרב במטי ול"מ (פרק א) כי הב' התפשטויות הם בסוד י' ו' דהשם. ונודע הוא כי הו' הוא תולדתו דהי'¹³²⁹. ומ"ש הרב כי ההתפשטות הא' הוא הכתר, וההתפשטות הב' הוא מהחכמה ולמטה, הנה יש בזה כמה טעמים נכונים, ואחד מהם הוא ע"פ עומק הדברים שהעלינו בשער העקודים פ"א אות ה', כי כל תולדות התפשטות הב' מהא' הנה הוא רק מהחכמה שבו ולמטה. אך עכ"פ הוא כי הב' מיני התפשטויות הנה הם ב' מיני אורות מיוחדים, וההתפשטות הא' אחר הסתלקותו נשאר כולו למעלה, והוא בבחי' כתר לכל ההתפשטות הב' אשר יצא ונולד מההתפשטות הא' וירד ונתפשט למטה.

והנה אחר כל הדברים הללו כתבנו שם בדברינו בלשון זה, הנה הערני הקב"ה לבאר עתה ענין אחד הנוגע לדרושי מיעוט הירח, כי סודו ושורשו הוא מתחיל כאן בעומק דברי הרב זל"ה אשר בענינינו, ולזאת נדבר בזה כל מה שחנני ה' בו כמה שנוגע לענין

¹³²⁸ עי' יהל אור ח"ב כ"ח ע"ד, ז"ל, סוד משה הוא תורתו הלכה למשה מסיני שהוא הסוד והוא גנוז ברמז, ע"כ. וכן עי' בבהגר"א על תז"ח ח ע"א ז"ל, ספר הזוהר הכל ברמז, ע"כ, ועי' בבהגר"א על תיקו"ז מג ע"ד ד"ה בגין, שהרמז כולל ג"כ את אגדות הש"ס.
¹³²⁹ עי' שער או"א פרק ג ופרק ו.

דע"ה ח"ב

הזה שאנו עומדים בו עתה, ובאשר שיתארכו הדברים קצת לכן נסדרם בסימנים קצרים כדי ליתן ריוח להמעייין וזה החלי בעזר צורי וגואלי.

דרוש מיעוט הירח

דרוש מיעוט הירח סימן א

הקדמה

בדברי הרב מצינו שיש בחי' דו"ן בכח"ב ויסוד דעקודים, אבל הם לא נשתוו זה עם זה בשום פרצוף, שכן אין בחי' הדכר של פרצוף כתר בא מאותו המקור של נוק' של פרצוף כתר וכן כולם.

וכן מצינו באצילות, כי הדו"ן שבאצילות הם מ"ה וב"ן, ולא נשתוו המ"ה והב"ן באף א' מהם עד לביאת המשיח. וכן בעקודים הדבר נעשה באותו האופן, שכל זמן שהאצילות לא נתקנת בשלימות גם העקודים אינם בשלימות שכן כל העולמות תלויים זה בזה.

הנה נתבאר מכל דברי הרב בעניינינו כי ישנם בחי' דו"ן בהכתר ובחי' דו"ן בהחכמה ובחי' דו"ן בהבינה, וכן הוא ג"כ בחי' דו"ן בהיסוד וכמו שמתבאר לקמן רפ"ד¹³³⁰. אמנם ראינו כי לא נשתוו הדו"ן זה עם זה בשום אחד מהם, כי הרי הדו"ן שבכל א' אינם ממקור אחד, והוא כי הרי לפי הנראה, הרי היה צריך שהדו"ן שבכתר דההתפשטות הב' ייצאו שניהם מהכתר דהתפשטות הא', כי הרי לעולם הוא שהכתר הוא שורש המוחין וכמ"ש במוחין דצלם (ריש פרק ז וסוף פרק ח) וכנודע. והרי כלול הכתר מבחי' עטרין דחו"ג שהוא שורש דו"ן, וכבר אמרנו כי כל התפשטות הב' הוא תולדות האור דהתפשטות הא', וא"כ הרי היה צריך שכל מציאות הדו"ן דהכתר דהתפשטות הב' ייצאו שניהם מהכתר דהתפשטות הא', מבחי' שורש הדו"ן שבו. והרי לא היה כן, אלא כי רק הזכר הוא מהכתר דהתפשטות הא', מהרשימו הנשאר ממנו. אבל הנוק' שבו הרי היא רק מהחכמה דהתפשטות הא' וכנ"ל בדברי הרב. והרי לא נשתוו הדו"ן שבכתר בשיווי אחת, כי לא יצאו שניהם ממקור אחד. ועד"ז הדו"ן שבחכמה, וכן הדו"ן שבבינה, והדו"ן שביסוד, הנה בכלם לא יצאו שניהם ממקור אחד. והוא שלא כהראוי, כי הרי כל דו"ן הם בשורשם אחד ואחר שיצאו מתפרדין וכמ"ש בפ' תזריע (מג ע"ב). וכאן הרי לא יצאו משורש אחד כלל, כי הדו"ן שבכתר הוה הזכר מאור הכתר, והנוק' מאור החכמה. והדו"ן שבחכמה הוה הזכר מהחכמה והנוק' מהבינה. והדו"ן שבהבינה הוה הזכר מהאור החדש, והנוק' מהאור הקודם. והדו"ן שבהיסוד הוא ג"כ הזכר מהאור החדש שנולד מאור הבינה, והנוק' מהמלכות.

אמנם הוא, הנה מצינו כיוצא בזה באצילות ג"כ. והיינו כי הרי הדו"ן דאצילות, הרי הם המ"ה וב"ן כנודע, שהם הדו"ן שבכל פרצוף ופרצוף, והנה לא נשתוו המ"ה וב"ן בשום אחד מהם, כמבואר בשער עתיק (פרק א) ובכ"מ. ואמר הרב בשבירת הכלים (סוף פרק ו), כי הטעם שלא נשתוו המ"ה וב"ן הוא בסיבת חסרון התיקון שעדיין (קנג ע"ד) חסר הרבה מתיקון העולמות בשלימות, ולא יתוקנו אלא בביאת המשיח, וע' לעיל¹³³¹ טנת"א פ"א אות ס"ד. והנה כן הוא הענין הזה בעניינינו ג"כ, והוא ע"פ מה שאמרנו לעיל בשער עקודים פ"ג אות מ' סי' ה', שכל זמן שלא נתקן האצילות בשלימות הוה גם העקודים ג"כ עדיין אינו בשלימות הגמור, כי כל העולמות כולם הם תלויים זב"ן, וכן מוכח ג"כ לעיל פ"ב ע"ש אות כ', אלא שבכל עולם הוא לפי ערכו. אבל עכ"פ הוא כי בענין תיקון השלימות הגמור הראוי לכל אחד הנה הם תלויים זב"ן, ולכן לא נמשך בעקודים

¹³³⁰ כלומר דשער מטי ולא מטי.

¹³³¹ כלומר בספר הביאורים.

דע"ה ח"ב

ההתפשטות הב' רק מהחכמה ולמטה, ועי"ז לא נשתוו הדו"ן שבכל ספי' מהם כנוז, והוא הכל משום שלא נשלם עדיין התיקון הגמור גם שם עד ביאת המשיח דוקא, שהוא בתיקון האחרון בב"א.

דרוש מיעוט הירח סימן ב

עכ"ז יש חילוק גדול בין העקודים לאצילות, שבערך האצילות היה העקודים באמת מתוקן לגמרי וכל בחינת חסרון שאנו מונים בשיווי הדו"ן שבעקודים הוא רק בערך עצמו אמנם לא בערך האצילות. שכל פרצופי האצילות נעשו מבחי' מ"ה וב"ן דא"ק, בחי' הזכרים באה מ"ה ובחי' הנוק' מב"ן, ואם כן כל בחי' הדו"ן אינם משם א' ומקום א'. וזה אינו נחשב לחיסרון באצילות, שכן עיקר מ"ה וב"ן הוא ממקור א' דהיינו זיווג דע"ב וס"ג הפנימיים שבמוחין דא"ק, אם כן החסרון שבאצילות הוא עצם דבר זה שבחי' המ"ה אינם משתווים עם בחי' הב"ן.

ונבאר הענין בפרטות קצת ובעומק קצת, ותבין מזה כי הגם שאמרנו שהיה העקודים והאצילות שוין בזה בענין החסרון דשיווי הדו"ן, עכ"ז הנה היה חילוק גדול נעלה מאד בין העקודים להאצילות, עד שבערך האצילות היה העקודים באמת מתוקן לגמרי, וכל החסרון דשיווי הדו"ן שבהעקודים הוא רק בערך עצמו אבל לא בערך האצילות כלל וכלל. והענין הוא כי הרי נודע שכללות הא"ק הוא נבחן בדי' שמות עסמ"ב, והע"ב שבו הוא בקרקפתא דא"ק, והוא נעלם מאד שאין לנו רשות לדבר בו, ובו הוא שורש הנעלם לכל העולמות כולם. והס"ג שבו הנה ממנו הוא כל האורות דאח"פ, שהוא כל העולם דהעקודים. והמ"ה והב"ן שבו הנה הם נעשו לעולם האצילות וכמ"ש בשער עתיק (פרק א), ע"ש במה שאמר "ואל תטעה כו", כי נתחלקו המ"ה וב"ן לכל פרצופי האצילות. והיינו כי עתיק נעשה מכל הכתר דמ"ה ומה' ראשונות דכתר דב"ן ומג' ראשונות דחכמה דב"ן ומד' ראשונות דבינה דב"ן ומז' הכתרים דז"ת דב"ן. וא"א נעשה מכל החכמה כולו דמ"ה ומה' תחתונות דכתר דב"ן. ואבא נעשה מחצי בינה דמ"ה מכל חציו הימיני דהבינה דמ"ה, כמ"ש {קנר ע"א} באנ"כ (פרק ה) ומז' תחתונות דהחכמה דב"ן. והאימא נעשית מחציו השמאלית דהבינה דמ"ה ומהו' תחתונות דהבינה דב"ן. וז"א נעשה מהו"ק דהמ"ה ומהו"ק דהב"ן, אלא שהו"ק דהב"ן לא היה כי אם רק מהחכמה שבו ולמטה, כי הכתרים שבהם הרי לקחם עתיק וכנוז. והנוק' דז"א היא נעשית מהמלכות דהמ"ה ומהמלכות דהב"ן. אך אותה המלכות היה ג"כ רק מהחכמה שבה ולמטה, כי הכתר שבה לקח עתיק כנוז, והרי נעשו כל פרצופי האצילות מהמ"ה וב"ן, כי כל אחד ואחד לקח חלק מהמ"ה וחלק מהב"ן. מהמ"ה נעשה בחי' הזכר שבו, ומהב"ן נעשה בחי' הנוק' שבו, כי כל א' הוא כלול מדו"ן כנודע.

והנה כפי הסדר הראוי הרי היה צריך שיתחלקו המ"ה וב"ן בכל פרצופי האצילות באופן זה: שעתיק וא"א שהם שניהם הכתר הכללי, עתיק למעלה שהוא הג"ר דהכתר, וא"א למטה הז"ת דהכתר¹³³², והם שניהם הכתר הכללי דאצו'. הרי היה ראוי שיקחו בין שניהם הכתר דהמ"ה לבחי' הזכר שבכל א', עתיק הג"ר דהכתר דהמ"ה, וא"א הז"ת דהכתר דהמ"ה, וכן עד"ז מהב"ן. כי כפי הראוי לא היו לשניהם ליקח רק הכתר דהב"ן לבחי' הנוק' שבהם, עתיק הג"ר דהכתר דב"ן, וא"א הז"ת דהכתר דב"ן. ואבא היה ראוי שיקח החכמה כולו דמ"ה, והחכמה כולו דב"ן. ואימא כל הבינה דמ"ה וכל

¹³³² כן הוא בפת"ש נתיב סדר הפרצופים ה' וצ"ע אם מצינו כעין זה בדברי האריז"ל.

דע"ה ח"ב

הבינה דב"ן. וז"א כל הו"ק דמ"ה וב"ן. והנוק' דז"א כל המלכות דמ"ה וב"ן. ובוזה היו נשתוו כל בחי' דו"ן שבכל פרצוף ופרצוף זה בזה. אבל עתה אשר לא היה כן, הרי לא נשתוו הדו"ן בשום אחד מהם וכנ"ל, והוא מסיבת חסרון התיקון וכנ"ל סי' א'.

אמנם הנה הענין מה שכל בחי' הדוכרין הם מהמ"ה וכל בחי' הנוקבין הם מהב"ן, והמ"ה וב"ן הרי הם ב' שמות מיוחדים מהד' שמות הכלליים שבא"ק, והרי נמצא שכל דו"ן הרי הם אינם משם אחד, כי הזכר הרי הוא מהמ"ה והנוק' הרי הוא מהב"ן, והרי הם אינם ממקום אחד, והוא לכאורה שלא כהראוי וכנ"ל. ועכ"ז אין אנו חושבים זה לחסרון באצילות, והוא משום כי כל עיקרן דהמ"ה וב"ן עצמן הרי הם שניהם באמת ממקור אחד ומשורש אחד, כי הם שניהם מהזווג דע"ב וס"ג הפנימיים שבהמוחין דא"ק, כמ"ש בשער טנת"א (פ"א בהמ"ב) [ע"ש דברינו אות מ"ד ואות נ"ט, כי עכ"ז הנה היה באמת חילוק גדול ביניהם ע"ש] והרי הם משורש אחד, כי הם מהח"ג אשר בשורשם הנעלם הם אחד, אלא שמתחילה נתגלו הגבורות ויצאו הם מקודם ונעשו הם ל"שם ב"ן ונוקבין, ואח"כ יצאו החסדים והם המ"ה ודוכרין, ומהם שניהם נבנו כל הפרצופים בבחי' הדו"ן שבכל א' מהם. ועכ"פ הוא כי כל פרצופי האצילות אשר הם כל א' מבחי' דו"ן [וכנודע שהם עתיק ונוקביה, והוא בחי' הפנים ואחור שלו¹³³³, א"א ונוקביה והוא הימין ושמאל שבו, אבא ונוקביה שהם או"א עלאין¹³³⁴, וכן ישסו"ת שהם הדו"ן דכללות האימא, וישראל ולאח שהם הדו"ן שבז"א, ויעקב ורחל שהם הדו"ן שבנוק', וכל זכר הוא מבחי' מ"ה וכל נוק' הוא מבחי' ב"ן]. הנה יצאו כל אותן המ"ה וב"ן משורש אחד. וא"כ הרי לא נמצא באצילות חסרון ביציאתם ממקור אחד, אלא רק החסרון מה שלא נשתוו הדו"ן שבכל א' בלקיחתם מהמ"ה וב"ן וכנ"ל.

דרוש מיעוט הירח סימן ג

העקודים מתעלים על האצילות הרבה מאד, שכן שורש כלל האורות דאח"ף הוא בס"ג הכללי (אח"ף מסמ"ב דס"ג הכללי) ושורש אורות האצילות הוא במ"ה וב"ן. והנה על אף ששורש הנוק' הוא בחכמה דההתפשטות הראשונה, זהו רק לענין שרשה, אבל מציאותה היא מההתפשטות השניה שהוא בכללו הב"ן דב"ן דס"ג, והזכר, הרי הוא הרשימו הנשאר מאור הכתר שנסתלק, הוא מההתפשטות הראשונה ממש, שהוא בכללו הס"ג דב"ן דס"ג. אם כן, הם אינם מיוחדים בגילויים אלא בב' דרכים, הזכר מהס"ג דב"ן דס"ג, והנוק' מהב"ן דב"ן דס"ג. והם מיוחדים בב' דרגין הראשונים שכן בשורש השרשם הם משם א' הרי הוא הס"ג הכללי. וכן הוא בבינה ויסוד.

אמנם באצילות יצאו כל בחי' דו"ן מב' שמות, ולא נחשב זה באצילות לחסרון כלל. וכל זה הוא כדי שעולם האצילות יהיה שורש לעולמות בי"ע בכל הראוי להם, ולכן לא נחשב דבר זה לחסרון באצילות. אמנם בעקודים נתעלתה האחדות מאד כי הוא רק משם א', ולא נתגלו הדו"ן שבו אלא רק בפרט השלישי שבו (כלומר אורות הפה). אם כן מה שנחשב בעקודים לחסרון, הוא גבוה ונעלה מהאצילות בב' מדרגות, ועכ"ז לא נחשב דבר זה באצילות לחסרון כלל. אמנם חסרון שבאצילות לא נמצא בעקודים כלל.

אמנם כאשר נתבונן בזה, הנה אנו רואין שגם בזה הנה נתעלה העקודים על האצילות הרבה מאד, והוא ע"פ מה שביארנו בדברינו בספר הדע"ה ח"א דרוש ד' וכן בספר הכללים כלל י"ח ענף י' (ע' שם ושם ותראה נפלאות), כי שורש כלל האורות דאח"פ שהם מהס"ג הכללי, ושורש הנקודות והאצילות שהם מהמ"ה וב"ן הכלליים, הנה כולם הם מסוד המ"ס דא"ק, שהוא בחי' רישא תליתאה שבו. כי סוד המ"ס נודע הוא שהוא מוחא חדא דכליל תלת (אד"ר קמ ע"א), שהם חב"ד, והם ד' שהם חו"ב וחו"ג, והם עסמ"ב

¹³³³ עי' שער עתיק פרק ב'.

¹³³⁴ שער אנ"כ פרק ח'.

דע"ה ח"ב

כנודע כ"ז. והע"ב שבו הנה הוא מיוחד עם הע"ב הכללי שבקרקפתא, והס"ג שבו שם הוא שורש כל האורות דהאח"פ, והמ"ה וב"ן שבו שם הוא שורש הנקודות והאצילות. והנה לא יצא העקודים מהס"ג שבו להדיא אלא רק מהמערכה השלישית שבו¹³³⁵, כי אורות האוון הם מהעסמ"ב שבס"ג דס"ג, ואורות החוטם הם מהעסמ"ב שבהמ"ה דס"ג, ואורות הפה הם מהעסמ"ב {קנר ע"ב} שבהב"ן דס"ג. והיינו כי מהס"ג והב"ן דס"ג הוא התפשטות הא' והב' דאור האוון. ומהס"ג והב"ן דהמ"ה דס"ג הוא התפשטות הא' והב' דאור החוטם. ומהס"ג והב"ן דהב"ן דס"ג הוא התפשטות הא' והב' דאור הפה. אמנם עיקר העקודים הוא באורות הפה, כי בהם נעשה הכלי כנודע. והרי נמצא כי הדו"ן שבכלי הכתר, אשר הזכר הוא מאור הכתר דהתפשטות הא', ואור הנוק' הוא מאור החכמה דהתפשטות הא' וכנ"ל סי' א', הרי הם שניהם מהס"ג דהב"ן דס"ג, וא"כ הרי הם ממקור אחד בג' דרגין, כי שניהם הם מהס"ג דב"ן דס"ג, ורק בדרגא הד' שם הם מתפרדין, והוא בהעשר ספי' אשר בהס"ג דב"ן דס"ג, שם הם מתפרדין, כי הזכר הוא מהכתר והנוק' הוא מהחכמה. אבל בהג' דרגין הראשונים הם שניהם מיוחדים שם. ואפי' אם נאמר כי הרי הנוק' אשר אמרנו שהיא מהחכמה דהתפשטות הא', הרי הכוונה הוא רק ששם הוא שרשה וכנ"ל אות ד' ובכ"מ. אבל מציאותה הרי היא מההתפשטות הב' שהוא בכללו הב"ן דב"ן דס"ג, והזכר אשר הוא הרשימו הנשאר מאור הכתר שנסתלק, הרי הוא מההתפשטות הראשון ממש, שהוא בכללו הס"ג דב"ן דס"ג. וא"כ הרי הם אינם מיוחדים בגילויים אלא רק בב' דרגין, כי הזכר הוא מהס"ג דב"ן דס"ג, והנוק' הרי היא מהב"ן דב"ן דס"ג. אך עכ"פ הוא כי בב' דרגין הראשונים הרי הם מיוחדים, כי הרי הם משם אחד, הן בשורש השרשים שהוא הס"ג הכללי, ור"ל בהס"ג דהמ"ס, וכן הם ג"כ משם אחד בשורשם שהוא הב"ן דהס"ג, כי הרי שניהם הם מהב"ן דהס"ג שהוא כללות כל אורות הפה כנו', והרי הם מיוחדים שניהם עכ"פ בב' דרגין, כי שורש השרשים של שניהם הוא שם אחד, וכן שורש של שניהם הוא ג"כ שם אחד. ועד"ז הוא ג"כ בהדו"ן שבכלי החכמה אשר הזכר שבו הוא ג"כ מהרשימו דהתפשטות הא', והנוק' שבו הוא החכמה דהתפשטות הב', שהוא מהבינה דהתפשטות הא', והרי הם מיוחדים בשרשם בג' דרגין, ובגילויים הוא בב' דרגין והוא ממש ע"ד הדו"ן שבכתר.

וכן הוא ג"כ בהדו"ן שבכלי הבינה, אשר שם הוה הנוק' מאור הרשימו והזכר מהאור הנולד מחדש, והוא מההתפשטות הב' בודאי. אך עכ"ז הרי הם מיוחדים בב' דרגין עכ"פ, כי התפשטות הא' והב' שניהם הם בהב"ן דהס"ג כנו', והרי הם מיוחדים בב' דרגין. ועוד יותר בהדו"ן שבכלי היסוד, שהזכר הוא מהאור החדש הנולד מהבינה, והוא מההתפשטות הב' בודאי. וכן הנקבה הגם שהיא נמשכת מהמלכות דהתפשטות הא', אך מציאותה וגילוייה הרי היא בההתפשטות הב', והרי הם בגילויים שניהם מההתפשטות הב', שהוא בכללו הב"ן דב"ן דס"ג, והרי הם מיוחדים בגילויים בג' דרגין. [בכתר וחכמה הוה הזכר מההתפשטות הא', ובבינה ששם הנקבה שלטא הוה הנוק' מההתפשטות הא', ובהיסוד שהוא למטה מכולם שם הם שניהם מההתפשטות הב']. ועכ"פ הוא כי כל דו"ן שבהעקודים הנה יש מהם ששה מיוחדים בב' דרגין, היינו הדו"ן שבהבינה, ויש מהם אשר

¹³³⁵ עי' דע"ה ח"א דרוש ד' סימן ג'.

דע"ה ח"ב

בגילויים הם מיוחדים בג' דרגין. ובהעלם הם הב' דרגין, והם הדו"ן שבהיסוד. ויש מהם שהוא להיפך, כי בגילויים הם מיוחדים בב' דרגין ובהעלם הוא בג' דרגין, והם הדו"ן שבהכתר והחכמה. ועכ"פ הוא כי בהיחוד דב' דרגין, הנה בזה הם שוים כולם, כי אין שום אחד מהדו"ן שבהעקודים שלא יהיו מיוחדים במקורם בב' דרגין, כי הם שניהם משם אחד, הן בשורש שרשם שהוא בהס"ג דהמ"ס, והן בשרשם ממש שהוא בהב"ן שבאותו הס"ג וכ"ז הוא בעקודים.

אמנם באצילות, הנה שם יצאו כל בחי' דו"ן משני שמות מיוחדים, הן בשרשם והן בשורש שרשם, כי כל האצילות כולו הוא בשורש השרשים בהמ"ה וב"ן שבהמ"ס, ואותן המ"ה וב"ן הם נמשכין ומתגלין לענפין רבים, ענף מענף ולפרטים רבים, אך כולם הם מהמ"ה וב"ן דהמ"ס, וכמו שבארנו שם. ומהמ"ה הוא שורש כל הזכרים, ומהב"ן שורש כל הנוקבין. והרי הוה באצילות כל בחי' דו"ן אשר שם משני שמות מיוחדים גם בשורש השרשים, ועכ"ז הנה לא נחשב זה באצילות לבחי' חסרון כלל, כי לפי מצב האצילות ולפי גילוי הראוי בו, שנתייסד בבחי' פרצופים שונים ולגילויים רבים (קנד ע"ג) ככל המבואר בהדרושים, וכ"ז הוא כדי להיות שורש להעולמות בי"ע בכל הראוי להם, לכן לא נחשב זה לחסרון באצילות כלל מה שהיה כל גילוי ע"י ב' שמות כלליים, כי אלולא זה לא היה אפשר להעשות שורש להעולמות בי"ע כלל. אך עולם העקודים אשר הוא למעלה מאצילות, הנה נתעלה בו האחדות בעילוי מאד, כי הוא כולו רק משם אחד, ולא נתגלה הדו"ן שבו אלא רק בהפרט השלישי, אבל למעלה הרי הם בשם אחד, כי הרי הם שניהם מיוחדים בהס"ג הכללי, כי כל העקודים הרי הוא רק מהס"ג דהמ"ס כנו', וכן הם מיוחדים שניהם גם בהב"ן דהס"ג, כי הוא רק שרשם, ולא נתגלו לב' אלא רק בהד' שמות עסמ"ב אשר יצאו מאותו הב"ן שהתפשטות הא', הוא הי' ספי' דהס"ג שבאותן העסמ"ב, והתפשטות הב' הוא הי' ספי' דהב"ן שבהם. והרי נמצא כי לא נתגלו הדו"ן אלא רק בהפרט השלישי, משא"כ באצילות שנעשה גילויים לב' גם בהשורש הראשון עצמו, כי הרי הם מהמ"ה וב"ן דהמ"ס כנו'. ועכ"ז הנה לא נחשב זה באצילות לחסרון כלל וכנ"ל. והרי לנו כי גם מה שנחשב בהעקודים לבחי' חסרון, הנה הוא גבוה ונעלה מהאצילות בב' מדרגות, ועכ"ז לא נחשב זה באצילות לחסרון כלל. והחסרון דהאצילות הנה הוא רק מה שלא נשתוו המ"ה וב"ן, שהם בחי' דו"ן בשום אחד מהם וכנ"ל סי' ב', והחסרון הזה הנה לא נמצא באמת בעקודים כלל.

דרוש מיעוט הירח סימן ד

אותו החסרון שנמצא בעקודים ישנו גם באצילות, והוא נחשב שם לחסרון, והוא נמשך באצילות רק מהעקודים, שהרי החסרון שבעקודים הוא מה שלא נמשכו הדו"ן שבו ממקום א', שכן הזכר שבכתר והחכמה באים מההתפשטות הראשונה והנוק' שבהם הוא מהתפשטות השניה. נמצא, שבכל פרצופי העקודים הזכר הוא גבוה מהנוק', וזה גרם שכל הזכרים שבאצילות הם מהמ"ה וכל הנוקבין הן מהב"ן. וכן הוא בכל הפרצופים הפרטיים. אמנם האצילות, שהוא למטה מהעקודים, ואפילו בתיקון המ"ה לא נשלם בירוורו כראוי עד ימות המשיח, לכן ע"ז נתוסף שם חסרון נוסף, שלא נשתוו הדו"ן בענין לקיחתם מהמ"ה וב"ן, משא"כ בעקודים. וכן הוא בשורש האצילות, הרי הוא המו"ס דא"ק, שאף שם נחשב הדבר לחסרון באצילות, שכן לעתיד לבא יתבטלו המ"ה וב"ן ויהיו רק ע"ב וס"ג, ותתייחד כל המציאות בס"ג. אם כן, ישנם באצילות ג' חסרונות. ואלו הם: א) עצם גילויים במ"ה וב"ן שהרי לעתיד יוכלו בס"ג, ב) מה שלא נשתוו בחלוקת מ"ה וב"ן, ג) מה שהזכר הוא גבוה מהנוק' והם אינם משתמשים בכתר א'.

אמנם כאשר נעמיק בזה, הנה אנו רואין שאותו החסרון אשר בהעקודים הוא ישנו באצילות ג"כ, והוא נחשב גם שם לחסרון, והוא נמשך בהאצילות רק מהעקודים. כי הרי אמרנו שהחסרון אשר בהעקודים הוא מה שלא נמשכו הדו"ן שבו ממקום אחד, כי הזכר

דע"ה ח"ב

שבהכתר והחכמה הם מהתפשטות הא', והנוק' שבהם הוא מהתפשטות הב'. וכבר אמרנו כי ההתפשטות הב' הוא תולדות האור מהתפשטות הא', והוא נמשך ממנו רק מהחכמה ולמטה שבו ע' לעיל אות ד' ובכ"מ. והרי הוה הזכר גבוה מהנוק' מדרגה אחת, כי הדו"ן שבכתר הוה הזכר מהכתר והנוק' מהחכמה, והדו"ן שבחכמה הוה הוא מהחכמה והיא מהבינה, וכן הדו"ן שבבינה כמבואר שם בדברי הרב, וכן הדו"ן שבהיסוד כמ"ש למטה רפ"ד, והרי בכלם הוה הזכר יותר גבוה מהנוק', וזה גרם באצילות ג"כ מה שכל הזכרים שם הם מהמ"ה, והנוקבין הם מהב"ן. ונודע הוא כי המ"ה הוא בחי' חג"ת, והב"ן הוא בחי' נה"י¹³³⁶. והרי הוה הזכרים גבוהים מהנוק'. וכן בהפרצופים הפרטיים, הרי הוה האימא הכללי מחציו ולמטה דהאבא הכללי, שהוא מהחזה ולמטה שבו, וכן יעקב ורחל שהם כללות הנוק' הם מהחזה ולמטה דז"א. וכן ישנם להנוק' ז' מדרגות, והמדרגה הז' הוא להיות שוה בשוה אליו, ושישתמשו שניהם בכתר אחד, וזה לא היה מעולם עד לעתיד לבוא וכמ"ש במיעוט הירח (פרקים א ב). והרי לנו כי מעולם הוא שהזכר הוא גבוה למעלה מהנוק', וזה נמשך מחסרון התיקון, כי הרי לעתיד יתוקן כ"ז. ולא עוד אלא שתהיה היא בבחי' עטרת בעלה, וכן הב"ן יהיה לעתיד גדול מהשם מ"ה. והרי הוה כ"ז חסרון גם באצילות, ונמשך שם מאותו החסרון ג"כ אשר בהעקודים, כי לא נשלם גם שם בשלימות הגמור עד לעת"ל וכנ"ל סי' א', שכל העולמות כולם הם תלויים זב"ז. אמנם באצילות שהוא למטה, והוא נעשה מהנקודות, ואחר מיתת המלכים ושבירת הכלים ע"י הבירור דהשם מ"ה, שהיה מברר מהם ומתקן אותם כנודע. הנה באשר שלא נשלם הבירור כהראוי כלל עד ימות המשיח, לכן עי"ז הנה ניתוסף שם חסרון עוד במה שלא נשתוו הדו"ן זב"ז בענין לקיחתם מהמ"ה זב"ן וכנ"ל סי' ב'. והחסרון הזה הוא חסרון נוסף באצילות משא"כ בעקודים. אך החסרון מה שהוא גבוה ממנה, הנה זה נמצא בהעקודים ג"כ, והוא נמשך בהאצילות מעקודים וכנ"ז.

והרי נמצא כי גם מה שנתייחד האצילות שיהיו הדו"ן שבו משני שמות מיוחדים, כל בחי' הדוכרין מהמ"ה וכל בחי' הנוקבין מהב"ן, הנה נמשך זה בהאצילות ג"כ מהחסרון דהעקודים, כי ע"י שבהעקודים הוה כל זכר גבוה מהנוק' שבו, הגם שבמקורם הם מיוחדים בב' או בג' דרגין כנ"ל סי' ג', עכ"ז הנה אחר שנתגלה (קנד ע"ד) שם בחי' דו"ן, הוה הוא גבוה ממנה, ולכן האצילות אשר הוא למטה במדרגה מהעקודים הרבה, הנה נתמעט הגילוי דהיחוד אשר שם עוד, עד שגם בשורש השרשים דהאצילות אשר בהמ"ס דא"ק, נתייחד שם ג"כ שורש מיוחד לכללות הדוכרין בפנ"ע ולכללות הנוק' בפנ"ע, והם המ"ה זב"ן שבהמ"ס דא"ק. והמ"ה הוא גבוה מהב"ן כנודע, וכנ"ז, והוה באצילות הגילוי דהדו"ן והבחי' דהוא גבוה ממנה גם בשורש השרשים דהאצילות אשר בהמ"ס דא"ק. והנה הוא נחשב באמת לחסרון באצילות ג"כ, כי הרי לעתיד יתבטל המ"ה זב"ן ולא יהיה רק ע"ב וס"ג לבד וכמ"ש בשער התיקון (סוף פרק ג), ויתייחד לעתיד כל המציאות כולו הכל רק בהס"ג ובאור התפשטות הא' אשר להעקודים, שהוא התכלית לכל העולמות שלמטה וכנ"ל בשער העקודים פ"ג אות מ' סי' ג' ד' שם. והרי יוכללו לעתיד המ"ה זב"ן בהס"ג עצמו, וא"כ נמצא כי כל הגילוי דהמ"ה זב"ן היא ג"כ רק מחמת חסרון השלימות שעדיין לא נשלמו העולמות עד לעתיד.

¹³³⁶ עי' לעיל כג ע"א מש"כ בענין ג' עדרי צאן.

דע"ה ח"ב

והרי ישנם עתה באצילות ג' חסרונות כלליים מה שהם חסר עתה ולא יתוקנו אלא רק לעתיד, והיינו: א', עיקר הגילוי דהמ"ה וב"ן, כי לעתיד יוכלו בהס"ג כנו'. ב', מה שלא נשתוו בחלוקת המ"ה וב"ן כנ"ל סי' ב', ולא יתוקנו בזה אלא רק לעתיד, כמ"ש בשבירת הכלים (סוף פרק ו) ובאנ"כ (סוף פרק ה). ג', מה שהזכר הוא לעולם גבוה מהנוק' ולא נמצא עתה בשום פנים שיהיו שניהם שוה בשוה משתמשים בכתר אחד עד לעתיד לבוא, וכמ"ש בשער מיעוט הירח (פרקים א ב), והרי הם ג' חסרונות כלליים באצילות והם נמשכים זה מזה, והם כולם משורש החסרון האחד אשר הוא בעקודים ג"כ וכנו'.

דרוש מיעוט הירח סימן ה

כל הנ"ל רמוז בקטרוג ומיעוט הירח. וביאור העניין, כל מה שאנו מכנים חסרונות, הוא רק בערך התיקון העתיד, אבל בכל משך זמן העולם הזה עד עת ביאת המשיח חסרונות אלו המה לצורך ובכוונה מהמאציל, שכן עי"ז יצאה ונעשית מציאות העולמות במדרגתם שהם עתה. שכן כל חיסרון הוא סיבת תיקונו, ועל ידי כך נעשית האפשרות למציאות עולמות בי"ע וכל ענין הבחירה. והרי יסוד הבחירה הוא ע"י המציאות דטוב ורע, ומאחר ששורש מציאות הרע והחיסרון הוא גילוי הגבורות, וכל זה יצא בסיבת ג' החסרונות הנ"ל, לכן הדו"ן (הרי הם בחי' חו"ג) יצאו בבי' שמות מיוחדים, וכאשר הדכורא עומד לעולם גבוה מהנוקבא, ועי"כ נשאר לרע שורש ומקום למציאותו וקיומו בעולם עד ביאת המשיח. שכן הזו"ן לקחו את עטרין דחו"ג ונשארה הנוק' בעטרה דגבורה לצורך הנהגת התחתונים שעל ידה, ומשום שהגבורות הם שורש לחיצונים והמה יונקים מהארסם המתפשטת למטה, ולכן מתפעלת המלכות ממעשה התחתונים.

וזהו סוד קטרוג הלבנה וטענתה לפני המאציל ית', הרי תפקידה של הנוק' הוא להמשיך את אורה ופעולתה למטה בעולמות בי"ע, ועל כן היא יראה פן יתהפכו פעולותיה לדעת אחרת ח"ו, וכן פן יארע לה כמו שאירע לעולם הנקודות, לכן טענה איך אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר א', כלומר, מדוע נתייחד שגם היא וגם ז"א יהיו אחוים בת"ת דתבונה בשוה.

בכל ג' הימים הראשונים של ו' ימי בראשית היה משמש האור הגנוז, והירח שתק, שכן על ידי האור הגנוז היו מתבסמים דיניו ולא היה חשש מהחיצונים. ואחר ג' ימים אלה נגנו האור הראשון, וכשהגיע יום ד' הרי הוא שליטת הנצח, וכל הנה"י הם דינים ובהארסם נאחזו החיצונים, והמלכות מלבשת את הנה"י. לכן מיד כשהגיע יום ד', ראתה המלכות את שעומד לפניה, ולכן בקשה לייסד לה כתר יותר עליון, כדי שימשך אליה אור ממקום עליון יותר בכדי להגן עליה מהחיצונים.

והוא סוד ענין קטרוג הירח שהתרעמה על חלקה, שהוא על מה שנתייחד לה שורש אחד עם ז"א, והם שניהם משמשים בכתר אחד, הרי הוא הת"ת דתבונה. וזאת, מאחר וז"א וכל גילוי הוא רק באצילות עצמו, שכן אין אורו מתגלה באורו אלא בה, הרי היא ההיכל אליו. אמנם גילוייה הוא בעולמות בי"ע, וצריך שיהיה לה יסוד ושורש עליונים יותר, כלומר שצריך לייסד לה כתר בג"ר, ומשם ימשך לה אור תמיד, שכן באור הג"ר אין לחיצונים אחיזה.

ענה המאציל ואמר "לכי ומעטי את עצמך", כלומר, רדי גם את למטה, ועל ידי כך לא יהיה כל חשש שיתהפכו אורותיך לדעת אחרת כמו שאירע בתקע"ד דורות דעולם התהו, שכן על ידי כך שאף את תהיי למטה, תהיינה אורותיך שמורות ובטוחות. כלומר שהמלכות עצמה תצטמצם לפי כח הבי"ע, עד שיהא אפשר להם לקבל אורה, אע"פ שעיקרה עומדת לעולם באצילות עצמו. אם כי שורשה הראשון, דהיינו הבחי' שיצאו בעולם הנקודות, יורדת למטה לפי כח הבי"ע ותרד אף היא בעצמה למטה כדי להגן על כל ניצוצי האור שלה המשתלחים למטה שלא יאבדו ח"ו (והוא סוד תחיית המתים), כך, שכל אורותיה שבבי"ע יתחדשו ויתוקנו בתיקון נצחי אחר שתכלה הזוהמא והרע, והוא סוד גלות השכינה ומיעוט הירח.

ומיעוט זה היה ביום ד' כי אז הוא זמן שליטת הנצח, וכל הנהגת העולם הזה הוא בסוד נה"י, אשר מתגלים ע"י המלכות, ולכן נגנו האור הראשון באותה העת. ולכן כמו כן נצטמצם אור המלכות דאצילות לפי כל ההנהגה הנצרכת ע"מ שהעולם יתנהג על ידה בכל משך זמן העולם הזה. ואפילו מציאותה שבאצילות נמצאת תמיד בעלייה וירידה לפי הנהגת הנבראים.

אמנם הוא כי הנה כ"ז הוא בסוד קטרוג ומיעוט הירח הנודע בדברי רז"ל. והענין

הוא כי הרי פשוט הדבר שכל מה שאנו קוראים אותו בשם חסרונות הנה הוא רק בערך התיקון העתיד, אבל כל משך זמן דהעוה"ז אשר עד ביאת המשיח, הנה היה כל החסרונות הללו לצורך ובכוונה מהמאציל ית"ש, כי עי"ז יצא ונעשה מציאות העולמות על מדרגתם שהם עתה, ובכל ההנהגה שבהם אשר עתה. שכל זה הוא מגזרת מחשבתו הנעלמה ית"ש, ובסוד מה שאמר למשרבע"ה שתוק כך עלה במחשבה לפני (כמ"ש מנחות כט ע"ב) וכמו שהארסנו בזה בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף י"ח. וא"כ הרי לפי האמת אינם חסרונות כלל, אלא כולם הם תיקונים להוציא מחשבתו ית"ש לפועל. וכנודע שהתעלמות האור

דע"ה ח"ב

ומיעוטו הוא סיבת תיקונו¹³³⁷, כי ע"י שנתמעט האור העליון והיה כל החסרונות הנו, הנה עי"ז נעשה האפשרות למציאות העולמות בי"ע על מדרגתם שהם, ולכל ענין הבחירה אשר נתיסד בעולם הזה, והוא ע"י שהסתיר המאציל ית"ש את פניו והמעיש את גילויי בכל החסרונות הנו, עי"ז נעשה רצונו וכוונתו ית"ש בכל מציאות העולמות בי"ע, ויסוד הבחירה כחפצו ורצונו. והיינו כי הרי יסוד הבחירה הנה הוא ע"י המציאות דשוב ורע, ומציאות הרע הנה הוא מגילוי הגבורות, שאחר שנתגלה אורות הגבורות למעלה וירדו ונשתלשלו למטה, ונתפשטו הם לבדן בלתי חסדים, הנה כאשר הגיעו מאחר אצילות ולמטה נברא הרע על ידיהם, וכמו שבארנו עומק הדברים הללו בספר הדע"ה בכ"מ שם, ובפרט שם ח"ב דרוש ב'. והנה נעשה הגילוי דבחי' גבורות לבדן ע"י המציאות דעולם הנקודות, אשר מהם נעשה כל עולם התוהו, שהוא בריאת כל הרע וכמו שבארנו שם. וכן גם אח"כ בעת התיקון דמעשה בראשית, הנה לא נתבטל הרע מכל וכל, ונשאר קיומו ליסוד הבחירה ע"י הגילוי דהגבורות שנשאר אז ג"כ, וכנודע שהשורש דכל מציאות הרע הנה הוא מבחי' הגבורות.

והנה כ"ז יצא בסיבת הג' חסרונות הנו, כי הרי חסרון הא' מה שיצאו הדו"ן שהם בחי' חו"ג בשני שמות מיוחדים, שהם מ"ה וב"ן, הנה זה היה עיקר הסיבה לכל, כי יצא הב"ן מתחילה, והוא כל הגבורות דעולם הנקודות אשר מזה יצא כל עולם התוהו וכנודע. וכן גם אח"כ בעת התיקון, הנה ע"י ב' חסרונות האחרים, והוא מה שלא נשתוו המ"ה וב"ן בכל פרצופיהם, הנה עי"ז אינם מתייחדים שניהם בעוצם היחוד כהראוי (קנה ע"א) ועומד לעולם הוא גבוה ממנה, ועי"ז נשאר גם אחר התיקון גילוי להגבורות בפנ"ע, ונשאר להרע שורש ומקום למציאותו וקיומו בעולם עד ביאת המשיח, והרי ישנם עי"ז יסוד ומקום לבחירה כחפצו ורצונו ית"ש. והרי נמצא כי אלו הג' חסרונות הם כולם בכוונה ורצון ממנו ית"ש, כי הם יסוד כל מדרגת העולמות של עתה וכל ההנהגה של עתה, אשר כ"ז הוא מה שעלה במחשבה לפניו ית"ש מאז ומקדם. ונודע הוא כי הזו"ן הנה שניהם לקחו עמרי' דחו"ג, ונשארה היא בעטרה דגבורה לבד לצורך הנהגת התחתונים שהוא על ידה (כמ"ש בפ' בשלח נא ע"א, יתרו סח ע"ב, אחרי מות עד סע"א, אד"ז רצו ע"א). ומשום שהגבורות הם שורש להחיצונים, ויונקים מהארתם המתפשטים למטה, לכן מתפעלת המלכות ממעשה התחתונים הרבה מאד, וכמ"ש בפ' אחרי מות (עד ע"א) בשעתא דאסניאו זכאי בעלמא כנסת ישראל סלקא ריחין טבין ומתברכא ממלכא קדישא ואנפאה נהירין ובזמנא דאסניאו חייבין בעלמא כביכול כ"י לא סלקא ריחין טבין ואטעמת מסטרא אחרא מרירא כדין כתיב השליך משמים ארץ ואנפאה חשוכין כו¹³³⁸ ע"ש. ועי' עוד שם (עט ע"א) ופ' נח (סד ע"א) ופ' בשלח (ס סע"ב) ופ' תשא (קצד ע"ב) ויקהל (דף קצה רע"ב ודף רג ע"ב) בלק (קצז ע"א) אד"ז (רצ ע"ב).

והנה זהו סוד קטרוג הלבנה וטענתה לפני המאציל ית"ש, כי כאשר ראתה שהיא צריכה להמשיך את אורה ופעולתה למטה בהעולמות בי"ע, עלה דאגה בלבבה ונפל עליה אימה ופחד פן יתהפכו פעולותיה לדעת אחרת ח"ו כאשר שייצאו מהמחיצה ולחוץ, שהוא למטה מאצילות. ומה גם כי כבר ידעה וראתה מכל מה שנעשה בה מקדם, שהוא בעולם

¹³³⁷ עי' ע"ח שער הנסירה פרק ד' ז"ל, ענין התיקון הוא המעטת האור והתעבותו אחר התלבשותו תוך בחי' אחרת.

¹³³⁸ תרגום: בשעה שמתרבים צדיקים בעולם, כנסת ישראל מעלה ריחות טובים ומתברכת מן המלך הקדוש ופניה מאירים, ובזמן שמתרבים הרשעים בעולם כביכול אין כנסת ישראל מעלה ריחות טובים, וטועמת מהצד האחר המר, אז נאמר "השליך משמים ארץ וגו'", ופניה חשוכים.

דע"ה ח"ב

הנקודות, שהיו כולם מהמלכיות דב"ן כנודע. וכאשר יצאו ממחיצתן וירדו למטה, הרי אירע בה כל מקרה דהמלכים ונעשה הארץ תוהו, ולכן כאשר ראתה שנשארה היא לעולם בעטרה דגבורה לבד (ע' הגר"א בספד"צ פ"א ח ע"ד בד"ה והארץ תניינא ושם בדיבור הסמוך ד"ה ומההיא ט ע"ב ד"ה וג' אותיות ע"ש), הנה עלתה בדעתה לדאוג על העתיד, ע"ד שאמרו (תמיד לב ע"א) איזה חכם הרואה את הנולד, ופחדה ורעדה על כל אורותיה אשר היא צריכה לשלחם למטה, ובסוד מ"ש (נחמיה ט ו) ואתה מחיה את כולם, ובסוד (משלי ה ה) ורגליה יורדת מות (ע' שער המלכים פ"ו ובתיקון הירח פ"ג) שלא יפגמו ח"ו. ולכן התחכמה ואמרה לפני המאציל ית"ש (חולין ט ע"ב) רבש"ע איך אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. והכוונה כי הרי נודע שנתייסדו היא וז"א להיות שניהם אחוזים בהת"ת דתבונה, שהת"ת דתבונה נעשה כתר לשניהם, וכמ"ש במוחין דצלם (פרק ד) ודרושי הצלם (דרוש ה). והנה כל התבונה היא בחי' דינין, כי הרי היא רק מהנה"י דבינה אשר דינין מתערין מינה וכמ"ש בשער לאה ורחל (פרק ג סמוך לסופו), ובפרט הכתר דהנוק', אשר עיקרו הוא רק מסוף הנה"י החדשים וכמ"ש בדרושי הצלם (סוף פרק ה). וא"כ הרי הוה תליית כל הנוק' אשר בהכתר שלה ג"כ רק בחי' דינין, שהם שורש ליניקת החיצונים. וא"כ הרי עומדים אורותיה בסכנה גדולה כשיתפשטו למטה מפחד החיצונים שלא יתאחוזו בהם.

והנה כל הנ' ימים הראשונים אשר אז היה משמש עדיין האור הגנוז, כמ"ש בב"ר (פ"ג סי' ו) ובכ"מ וע' דברינו בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף כ"ה סי' ג' ד', הנה שתקה הירח ולא דיברה דבר, כי ע"י האור הגנוז שהיה משמש היו מתבסמין דיניה והיו נמתקין, ולכן לא היה לה פחד כלל מחשש החיצונים, כי הדינין כשהם נמתקין הנה אז אדרבא הוא שהם דוחין ומכלים את החיצונים, כי הם כלין ונשרפים מרשפי אש שלהבת ית"ש¹³³⁹ כנודע, ולכן עד סוף יום ג' הנה שתקה הירח ולא דיברה דבר. אך אחר יום ג', אשר נגזו האור הראשון, וכשהגיע יום ד' שהוא שליטת נצח, וכל נה"י הם דינין, ובהארתם מתאחזים החיצונים, וכמ"ש הרב בלאה ורחל (פרק ג) וכנודע בסוד מאמרם ז"ל (ברכות ו ע"א) הני ברכי דשלהי מנייהו¹³⁴⁰. והמלכות הנה היא מלבשת על הנה"י, ובסוד שלשה עברי צאן רובצים עליה (בראשית כט ב)¹³⁴¹, ולכן תיכף כשהגיע יום ד' ראתה המלכות כל מה שעומד לפניה מסערת ושערורית החיצונים ע"י שליטת הדינין מאחר שנגזו האור הראשון, והתבוננה בעצמה כי לא עת לחשות אלא להקדים תפילה לצרה ולבקש רחמים מהמאציל ית"ש, לייסד לה כתר יותר למעלה כדי שיהיה נמשך לה מעתה תמיד אור ממקום יותר עליון, שתהא (קנה ע"ב) למגן בעדה ובעד כל אורותיה אשר היא עתידה לשלחם למטה שיהיו שמורים משום מגע זר בהם.

והוא סוד ענין קטרוג הירח הנודע בדברי רז"ל (חולין ס ע"ב) שאמרה רבש"ע אי אפשר לשני מלכים להשתמש בכתר אחד. והיינו כי התרעמה על חלקה, על מה שנתייסד לה שורש אחד עם ז"א, והם שניהם בכתר אחד, שהוא הת"ת דתבונה כנוז. והרי ז"א כל גילוי הוא רק באצילות עצמו, כי אינו מתגלה באורו אלא רק בה, שהיא ההיכל אליו, היכל ה', והיא השער אליו, השער לה. והרי הוה כל גילוי רק באצילות עצמו. אבל היא כל גילוייה הוא בהעולמות ב"ע, והוא השם אדני, אדון כל הארץ, אלהי כל הארץ יקרא, וכמ"ש בפ' בראשית (נ ע"ב) משפטים (קו ע"א) תרומה (קעא ע"ב) תצוה (קפו ע"א ע"ב).

¹³³⁹ עי' לעיל הערה 112.

¹³⁴⁰ עי' זהר משפטים קיב ע"ב, ובהגר"א על ספד"צ ט ע"ד ד"ה מלך החמישי.

¹³⁴¹ עי' זהר ויצא קנא ע"ב.

דע"ה ח"ב

וכן היא נקראת ראשית לנבראים כמ"ש בהקדמת תיקונים (יב ע"ב), משום שכל גילוייה הוא בהעולמות ב"ע במציאותם ובהנהגתם. והרי צריכה היא להיות לה יסוד ושורש יותר עליון מהז"א, כדי שתהא לה במה להגן על אורותיה המשתלחים למטה. והיינו לייסד לה כתר בהג"ר ממש, ומשם ימשך לה אור תמיד, כי באור הג"ר אין שום אחיזה ושום יניקה להחיצונים, וכמ"ש בשער לאה ורחל (פרק ז) וכן הוא בשער הקליפות (פרק א¹³⁴²) ובכ"מ, ולכן היה בקשת המלכות ליתן לה כתר יותר גבוה מז"א, והיינו בהג"ר עצמן. וכן אמר הרח"ו ז"ל בדרוש פנימת הלבנה (בפע"ח בסוף שער הפורים) כי קטרוג הירח היה שהיתה רוצה לעלות בהג"ר.

והנה השיב לה המאציל ית"ש ואמר לה, לכי ומעטי את עצמך. והכוונה הוא שתצטמצם ותתמעט ותרד גם אתה גופה ג"כ למטה, ובוה יהיה בטוחים אורותיך משום חשש שלא יתהפכו לדעת אחרת ח"ו, ע"ד שאירע בהתקע"ד דורות דעולם התוהו¹³⁴³. כי ע"י שתהיה אתה ג"כ למטה, יהיו שמורים ובטוחים על ירך, והוא ע"ד שאמרו (מגילה כט ע"א) כל מקום שגלו שכינה עמהם, והוא ענין מיעוט הירח שנגזר עליה שתצטמצם לפי כח הבי"ע, ותתמעט עד שתהא אפשר להם לקבל אורה. והגם שעיקרה היא עומדת לעולם באצילות עצמו, וכמו שיסדו (תפילת עלינו לשבח) ושכינת עוזו בגבהי מרומים. אך שורשה הראשון אשר יצא בעולם הנקודות, היא אשר יורדת למטה, וכמ"ש הרב בשער המלכים (פרק ו), וע' בזה בדברי הרח"ו ז"ל בשער הכוונות (דף כח סע"ד) ובדברינו בספר הדע"ה ח"ב דרוש ה' ענף א' סי' ג' ד' עש"מ. והרי עכ"פ הוא כי נגזר עליה שזולת אורותיה אשר נתיסד בתחילת הבריאה שיתנוצצו ויאירו למטה בפעולת המציאות כולו ובהנהגתה, הנה נגזר עליה ביום ד', שהוא אחר שנגזר האור הראשון שתצטמצם ותתמעט לפי כח הבי"ע, ותרד היא עצמה ג"כ למטה כדי להגן בעד כל ניצוצי אור שלה המשתלחים למטה שלא יאבדו ח"ו, והוא סוד תחיית המתים אשר אמרנו בדע"ה ח"ב דרוש ב' ענף ג', שהוא לכל הכחות דהבריאה כולה אשר בכל משך ימי עולם, שכולם יתחדשו ויתוקנו בתיקון נצחי אחר שתכלה הזוהמא והרע כולו, וכמו שביארנו שם. וכן הוא ג"כ סוד הענין אשר אמרנו בספר הקדו"ש שער ו' מפ"ה עד פ"י ע"ש. הנה כ"ז יעשה ויתוקן ע"י ירידת המלכות למטה, שהוא סוד גלות השכינה וסוד מיעוט הירח כנוז', כי ע"י לא יאבד ח"ו שום כח מטהרת המציאות דכללות ופרטות ופרטי פרטות אשר בכל משך ימי עולם, אשר כולם הם הכחות דהתנוצצות אור המלכות דאצילות. הנה כולם יתחדשו אחר שתכלה הזוהמא מהם בתיקון נצחי, והוא ע"י הענין דמיעוט הירח שאמרנו, שהוא ע"י שירדה גם המלכות עצמה למטה, הנה ע"י הם נשמרים לעולם שלא יתהפכו גם הם לחלאת הזוהמא עצמה אשר תכבול היא לעתיד מכל וכל.

והנה נעשה מיעוט הירח ביום ד', ואחר שנגזר האור הראשון כנוז', כי ביום ד' הוא שליטת הנצח. וכל הנה"י הנה בהם הוא הנהגת העוה"ז, אשר ע"י המלכות, ובסוד (בראשית כט ב) והנה שלשה עדרי צאן רובצים עליה, ולכן נגזר מאז האור הראשון ונעשה אז מיעוט הירח כדי להוציא מחשבתו ית"ש לפועל כל אשר עלה במחשבה לפניו מאז ומקדם בכל הנהגת העוה"ז אשר עד ביאת המשיח, ולכן נצטמצם ונתמעט אור המלכות דאצילות לפי כל ההנהגה הצריך להתנהג על ידה בכל משך זמן דהעוה"ז. ונעשה בה כ"ז (קנה ע"ג) בירידתה למטה בעת מיעוט הירח ביום ד', וכן גם בעיקר מציאותה העומדת באצילות לעולם הנה נתיסד בה אז ג"כ שתהא עולה ויורדת תמיד לפי מעשה בני אדם, והיא מתחלפת בכל הבחי' שאמר הרב בשער מיעוט הירח (פרק א) פעמים בזה ופעמים בזה

¹³⁴² נדצ"ל פ"ב.

¹³⁴³ עי' דע"ה ח"א ב ע"ב.

דע"ה ח"ב

לפי מעשה בני אדם. כי לפי ערך הפגם והזכות הנעשה בשורשה הראשון שירדה למטה, כן היא עולה ויורדת ג"כ בעיקר מציאותה העומד תמיד למעלה.

והנה נעשה בה כ"ז בסיבת הג' חסרונות שאמרנו לעיל בריש דברינו, כי כ"ז היה הכנה לכל סוד מיעוט הירח אשר ראה רצונו ית"ש לייסד בה כדי להוציא עי"ז מחשבתו לפועל, כל מה שעלה במחשבה לפניו ית"ש מאז ומקדם בכל הנהגתו ית"ש אשר בכל משך זמן דהעוה"י, וכן כל התיקון נצחי אשר עתיד להעשות לכל המציאות כולו, שהוא ג"כ ע"י ירידתה למטה במיעוט הירח כנז' והבן כ"ז.

דרוש מיעוט הירח סימן ו

המלכות ראתה שהיא תהיה מוכרחת להיות כשושנה בין החוחים, עד כדי כך שרגליה יורדות מות. והגם שבה עצמה אין לחיצונים נגיעה ח"ו, אך עכ"ז צערה גדול עד אין חקר [על כך שבהארתה הם אכן יונקים]. והשיב לה המאציל לכי ומשלי ביום ובלילה, כלומר לעולם תשאר שרשך באצילות המכונה "יום", ושם תהיה עיקר מציאותה. רק שרשה הראשון אשר יצא בעולם הנקודות ירד למטה במיעוט הירח, ולכן היא שולטת הן באצילות המכונה "יום" והן בעולמות בי"ע המכונים "לילה", ולכן אין גלותה גלות ממש, אלא את מוכרחת לירד למטה כדי ליתן קיום והעמדה למציאות כולה שלא תאבד.

ואז טענה המלכות מאי רבותיה דשוגא בטיהרא, ר"ל מאחר שכל קבלתה באצילות הוא מז"א, הרי שאינה עולה שם בשם ואם כן איזו ממשלה יש לה באצילות.

וענה לה המאציל, לימנו בך ישראל ימים ושנים. פי', הרי גילויי כל אורות האצילות מתחלפים בגילויים תמיד, לפי הזמנים, וכל זה תלוי בלבנה. אם כן, גילויי ושליטת האורות בכל האצילות תלוי רק במלכות, וכל זה נעשה ע"י מיעוטה וירידתה למטה, כי אלולא מיעוטה הרי היתה תמיד במילוייה, והיתה שלימה לעולם, ולא היו מציאותיות חדשות וזמני מועדים כלל. והרי נמצא כי ע"י מיעוטה הנה נעשתה ממשלתה הן באצילות והן בעולמות בי"ע. והוא עומק מש"כ לעיל לכי ומשלי ביום ובלילה, וממילא על ידי זה שהכל תלוי בה כל הטוב צפון בה ומוכן עבורה תמורת דבר זה.

ואז טענה המלכות, יומא נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופות. ואם כן יוצא שיעשו כל התיקונים על ידי ז"א ונוק' יחד וא"כ למה יגרע חלקה שהיא תהיה מוכרחת לירד למטה. אמר לה הקב"ה, זיל ליקרו צדיקים בשמך. פי', הצדיקים אשר למענם נברא העולם הם המפתח דכל העולמות כולם, שכן כולם נפתחים ונסגרים ע"פ תהלוכותיהם, וכל גילויי ית"ש אשר באצילות הנה הוא על ידיהם. גם כל גילויי ית"ש אשר באצילות הוא ג"כ רק ע"י הצדיקים אשר למטה. וכ"ז הוא משום שהם לברושין דשכינתא.

וכל זה נעשה על ידי מיעוט הירח. והנה אפילו אחרי כל הנ"ל דאגתה של הלבנה בלבה על ירידתה ממקום קודש הקדשים, וע"ז אמר הקב"ה "הביאו עלי כפרה שמיעטת את הירח" והוא שעיר של ר"ח. "כפרה" בכל מקום ענינו הניקיון ועניינו להעביר את הסט"א מאור קדושת השכינה שלא תיפגם.

והנה כאשר ראתה המלכות כל מה שנגזר עליה, אמרה לפני המאציל ית"ש (חולין

ט ע"ב) רבש"ע וכי מפני שאמרתי לפניך דבר הגון אמעיט את עצמי. כי לבר מה שירידתה למטה מאצילות הרי הוא ירידה גדולה אצלה, הנה עי"ז תהיה מוכרחת היא עצמה ג"כ להיות כשושנה בין החוחים, עד שרגליה יורדות מות (משלי ה ה) רחמ"ל וכמ"ש בזוה"ק (בשלח דף מח ע"ב). והגם שבה עצמה אין להחיצונים נגיעה בה ח"ו וכן גם אינם מגיעים לינק ממנה ממש ח"ו, וכמ"ש במבו"ש (שער הקליפות פ"ב) ובמאמרי רשב"י (דף מ) ע' שם ושם מאד. אך עכ"ז הנה צערה גדול לאין חקר, ועל זה התרעמה ואמרה, וכי מפני שאמרתי לפניך דבר הגון תדוניני בכ"ז, והשיב לה המאציל ית"ש לכי ומשול ביום ובלילה. והכוונה הוא כי לעולם תשאר שרשך באצילות שהוא נקרא יום, וכמ"ש (בראשית א ה) ויקרא אלהים לאור יום^ל, ותהיה עיקר מציאותך באצילות לעולם וכמו שכתבנו בספר הדע"ה ח"ב דרוש ה' ענף א' סי' ג' ד', כי לעולם אינה מתמעטת מהבחי' הב' מהו' בחי' המבואר במיעוט הירח (פרק א), וזהו מה שיסדו (תפילת עלינו לשבח) ושכינת עוון בגבהי מרומים, ולא נגזר עליה בעת המיעוט לירד למטה אלא רק שרשה הראשון אשר יצא בעולם הנקודות, וכמו שבארנו שם ע"ש. וא"כ הרי תהיה שלימתך הן למעלה והן למטה, והוא הן בעולם האצילות הנקרא יום, והן בעולמות בי"ע הנקרא לילה. וא"כ הרי אין גלותך גלות ממש, מאחר שעיקר מציאותך הוא באצילות לעולם, ושם הוא עיקר מקומך תמיד. אלא שאתה מוכרחת לירד למטה ג"כ כדי ליתן קיום והעמדה לכל העצמות דהמציאות כולו,

דע"ה ח"ב

שלא יאבד ח"ו עם אברון דהזוהמא והקליפה יחד, כי השכינה הקדושה היא שומר תמיד כל ניצוץ טהרה וקדושה ומברר אותן ומתקן אותן כנודע.

והנה אמרה עוד מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני, ור"ל מאחר שכל קבלתה באצילות הרי הוא עתה רק מו"א, הרי היא אינה עולה שם בשם כלל וכמ"ש בזוה"ק תרומה (דף קלח ע"א), וא"כ הרי איזה ממשלה יש לה באצילות עתה, הרי כל קבלתה הוא לעולם מכל העליונים ממנה, והיא בסוף כולם. וכל עניינה בגילוייה למטה, הנה הוא לעולם לפי ערך יהודה למעלה, וזה תלוי לפי מעשה התחתונים, וכמ"ש פ' בראשית (נג ע"א) ופ' נח (סד ע"א) ופ' אחרי (עד ע"א) ובכ"מ. וא"כ מאי תועלת הוא לה לענין דאגתה ובקשתה הנ"ל, מה שעיקר מציאותה הוא נשאר באצילות מאחר שהיא תלויה לעולם במעשה התחתונים.

והנה השיב לה המאציל ית"ש ואמר לה, זיל, ר"ל לך ותרד למטה, לימנו בך ישראל ימים ושנים, שמספר הימים בכל חודש הרי הם לפי מולד הלבנה, ומתחדש כל חודש על ידה דוקא, ואח"כ ע"פ חשבון החדשים נעשה השנה. והרי נעשה החדשים והשנים רק ע"פ הלבנה. ונודע הוא שגילויי כל האורות דהאצילות כולו הם מתחלפים בגילויים תמיד לפי הזמנים, וכמ"ש בזוהר (אחרי מות דף נח סע"א) זמנין אית בשתא דרעווא אשתכח והוא אדר ניסן אייר סיון, וזמנין אית בשתא דדינא אשתכח והוא תמוז אב (קנה ע"ד) טבת ושבת, וזמנין אית בשתא דדינא אשתכח ותלייא והוא אלול תשרי חשוון כסליו, זמנין אית בירחי דרעווא אשתכח בהו והוא במילוי החודש, וזמנין אית בירחי דדינין אשתכחו ותליין והוא בי"ד ימים האחרונים כו' ע"ש, ובהגהות מהרח"ו ז"ל¹³⁴⁴. והרי מתחלף גילויי כל האורות דאצילות לפי החדשים ולפי הימים שבכל חודש, אשר כ"ז הוא ע"פ חשבון הלבנה. והרי הם כולם ע"פ שליטתה דוקא. והרי הוה היא המושל בכולם מלמטה למעלה, שהרי כולם תלויים בה. ומה גם כי הרי קדושת הראשי החדשים והמועדים אשר בכל מועד ומועד, מתגלה אור קדושה מיוחדת ומתעורר בכל מועד ומועד הגילוי הראשון דאור קדושתו מאותו הנס הנעשה בו, ולכן ישנם בכל מועד ומועד תיקונים מיוחדים ומצוות מיוחדים כהראוי לאותן הגילויים. וכל המועדים הרי הם ע"פ חדשי הלבנה, והרי תלוי כל גילויי ושליטת אורות כל האצילות רק בהמלכות, שהם נמשכים כולם אחריה. וכל זה נעשה ע"י מיעוטה וירידתה למטה, כי אלולא מיעוטה הרי היתה תמיד במילוייה, והיתה שלימה לעולם, ולא היה מציאות החדשים וזמני המועדים כלל. והרי נמצא כי ע"י מיעוטה הנה נעשה ממשלתה הן באצילות והן בעולמות בי"ע, וזה היה באמת כוונת המאציל ית"ש בראשונה מה שאמר לה מקודם, לכו ומשול ביום ובלילה כנ"ל. והרי פשוט הוא כי כ"ז הוא שבת וטובה גדולה אליה, אשר כל התיקונים מהגילויי אורות המתחלפים, ונעשים בכל הזמנים והמועדים הוא רק על ידה כנז. כי הרי מה רב

¹³⁴⁴ ז"ל: זמנין אית בשתא דרעווא אשתכח (הגהות מהרח"ו - אדר ניסן אייר סיון) וזמנין אית בשתא דדינא אשתכח (הגהות מהרח"ו - תמוז אב טבת ושבת) וזמנין אית בשתא דדינא אשתכח ותליא (הגהות מהרח"ו - אלול תשרי חשוון וכסלו) וזמנין אית בירחי דרעווא (הגהות מהרח"ו - במילוי החודש) אשתכח בהו וזמנין אית בירחי דדינין אשתכחו (הגהות מהרח"ו - י"ד ימים אחרונים) ותליין על כלא זמנין אית בשבועי דרעוון משתכחן (הגהות מהרח"ו - אבגד"ו) וזמנין אית בשבועי דדינין משתכחן בעלמא (הגהות מהרח"ו - ב"ה) וזמנין אית ביומי דרעווא אשתכח בעלמא ועלמא אתבסמא (הגהות מהרח"ו - עד חצות היום) וזמנין אית ביומי דדינין תליין ומשתכחן (הגהות מהרח"ו - מחצות היום ואילך).

תרגום: בא וראה יש בשנה זמנים שנמצא רצון, ויש זמנים בשנה שהדין נמצא, ויש זמנים בשנה שהדין נמצא ותלוי, ויש זמנים בחדשים שהרצון נמצא בהם, ויש זמנים בחדשים שנמצאים דינים ותלויים על הכל. יש זמנים בשבועות שרצונות נמצאים, ויש זמנים בשבועות שדינים נמצאים בעולם, ויש זמנים בימים שנמצא רצון בעולם והעולם מתבשם. ויש זמנים בימים שהדינים תלויים.

דע"ה ח"ב

טוב צפון אליה ומוכן לה בכ"ו. וא"כ הרי היא צריכה לקבל את ירידתה ומיעוטה ברוב אהבה ושמחה, וכדרכן של הקדושים השמחים ביסורים.

חזרה הירח ואמרה, הרי יומא נמי אי אפשר דלא מנו ביה תקופות, כי הרי רואים תמיד שישתנו תהלוכות חדשי הלבנה לפי תקופות החמה שהוא מז"א. והרי נעשו כל המועדים והילוך החדשים בזמניהם, מה שמניסן עד תשרי הם לעולם בזמן אחד, שהוא בזמן הקיץ, ומתשרי ועד ניסן הם לעולם בזמן החורף, הרי נעשה כ"ז רק ע"י החמה, וא"כ הרי נעשו כל התיקונים מגילויי האורות שאמרנו ע"י שניהם דוקא. ועכ"ז הנה נשאר הוא באצילות לעולם, וא"כ למה יגרע חלקה שהיא מוכרחת לירד למטה. אמר לה הקב"ה, זיל ליקרו צדיקים בשמך. והכונה הוא כי הצדיקים אשר בשבילם נברא העולם, והם המפתח דכל העולמות כולם, שכולם נפתחים ונסגרים ע"פ תהלוכותיהם, וכל גילויי ית"ש אשר באצילות הנה הוא על ידיהם, וכמ"ש ר' אלעזר בזהר (בראשית ב ע"א) שתיקא דילי בנא מקדשא לעילא כו' דאברו ואיבנו תרין עלמין כחדא¹³⁴⁵, כי ע"י דרשת רשב"י נתקן ונעשה הענין למעלה. וכן באד"ר (קלב ע"ב) בענין הת"ד שדרשו כל א' תיקון בפנ"ע, אמר להם ר' שמעון כד אתפרש כל חד מנייהו מפומיכוון אסתליק ואתתקן ואתערט כו' כו'¹³⁴⁶, ע"ש שמבואר שע"י הדרשה למטה נעשה ונתקן ונהיר אותו האור למעלה. והרי לנו כי גם כל גילויי ית"ש אשר באצילות הנה הוא ג"כ רק ע"י הצדיקים אשר למטה. וכ"ז הוא משום שהם לבושין דשכינתא, וכמ"ש בפ' תרומה (קסג ע"ב) דשכינתא אסתתרת בגווייהו איהי בסתימו ואינון באתגלייא. והמסתכל בהם כאלו מסתכל בשכינתא, כי הם אנפי שכינתא¹³⁴⁷, ע"ש, ושם (קמו רע"א) רזא דרזין לידעי חכמתא, כד אסתלק ברעותא דסתרא דכל סתרין למעבד יקרא ליקריה, אנשיב רוחא מנקודה עלאה (הוא מלכות דהיא אתגטלית מחכמה (תיקו"ז יב ע"ב) אבא יסד ברתא (זהר פנחס תנ"ו ע"ב), דנגיד מלעילא לתתא (דהיא אתפשט ונמשך למטה), ושוי תקוניה לאתיישבא בהאי עלמא (שעשה תיקון להמלכות להתיישב בעוה"ז, והם הצדיקים שהם המשכן ומעון אליה, שבתוכם היא שוכן, וכמ"ש (שמות כה ז) ושכנתי בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם¹³⁴⁸ כמו שמפרש והולך)

¹³⁴⁵ ז"ל: א"ר אלעזר שתיקה דילי בנא מקדשא לעילא ובנא מקדשא לתתא ובודאי מלה בסלע משתוקא בתרין מלה בסלע מה דאמרנא ואתערנא ביה משתוקא בשתים מה דשתיקנא דאברו ואיבנו תרין עלמין כחדא.

תרגום: אמר רבי אלעזר, השתיקה שלי בנתה מקדש למעלה ובנתה מקדש למטה, ובודאי דיבור בסלע משתיקה בשתים. דיבור בסלע - מה שאמרתי והתעוררתי בו, שתיקה בשתים - מה ששתקתי שנבראו ונבנו שני עולמות יחד.

¹³⁴⁶ ז"ל בשלימות: וכד אתפריש כל חד מנייהו מפומיכוון אסתליק ואתתקן ואתערט ואתטמר בטמירותא דתיקוני דדיקנא וכל אחרנין אשתארן ובעוד דכל חד מתפרש בפומיכוו נהיר ואתערט ויתיב כמלכא בגו חיליה וכד אסתיים לאתפרשא סליק ואתערט בעטרא קדישא ואתתקן ואתטמר ויתיב בתקונוי דדיקנא קדישא וכן לכל חד וחד אזדרזו חברין קדישין דהא בקיומא דא לא יהא עד דייתי מלכא משיחא.

תרגום: וכאשר מתפרש כל א' מכם מפיכם, עולה נתקן ומתערט ומסתתר בסתר בתיקוני הזקן, וכל השאר נשארו, ובשעה שכל א' מהם מתפרש בפיכם, מאיר ומתערט ויושב כמלך בתוך חייליו, וכשנגמר הביאור להתבאר, עולה ומתערט שם בעטרה קדושה, ונתקן ומסתתר ויושב בתיקוני הזקן הקדוש וכן כל אחד ואחד. הזדרזו חברים קדושים, כי כברית הזו לא יהיה (עוד) עד שיבא המלך המשיח.

¹³⁴⁷ ז"ל: ואמאי אקרון אנפי שכינתא בגין דשכינתא אסתתרת בגווייהו איהו בסתימו ואינון באתגליא בגין דשכינתא אינון דקרבין לה אקרון פנים דילה.

תרגום: ולמה נקראו פני השכינה, משום שהשכינה מסתתרת בתוכם, היא בסתר והם בגלוי משום שהם קרובים של השכינה הם נקראים פנים שלה.

¹³⁴⁸ עי' בהגר"א על תיקו"ז קו ע"ג בשם זהר תרומה קמו ע"א ז"ל, אמר קב"ה רעותי לדיירא בינייהו אבל לא יכלנא עד דתתקון ההוא רוחא דילי דשריא בגווייהו הה"ד ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם כו', ור"ל דושכנתי בתוכם, הכוונה בתוך כל אחד ואחד מישראל.

דע"ה ח"ב

אמאי בגין דאי לא יהא עקרא ושרשא בהאי עלמא לא יהא מאנא לארקא בהאי עלמא כלל, ואי לא יריק להאי עלמא מיד אתאביד ולא יכיל לקיימא אפי' רגעא חדא כו', שלימו דתיקונא דהאי רוחא רוחיהון דצדיקיא בהאי עלמא כו' ע"ש¹³⁴⁹.

והרי לנו מכ"ז כי השכינה היא מתלבש ושוכן בתוך הצדיקים, וזהו שאמר לה הקב"ה ליקרו צדיקים בשמך, וכ"ז נעשה ע"י מיעוט הירח שירדה היא עצמה למטה, ועי"ז היא שוכן בתוך הצדיקים ממש, וכבקשת משה רבינו ע"ה (שם לד ט) ילך נא אדני בקרבנו, וניתן לו בקשתו וכמ"ש ושכנתי בתוכם כנו'. והצדיקים הנה על ידם (קנו ע"א) הוא כל הגילויים למעלה וכנ"ל. והרי נמצא כי ע"י ירידתה במיעוט הירח, הנה היא מושלת למעלה ולמטה, וכמו שאמר לה בראשונה לכי ומשול ביום ובלילה וכנ"ל, חזייה דלא קא מיתבא דעתה, כי היה דאגתה בלבה על ירידתה ממקום קודש קדשים ולהיות גולה בין החיצונים רחמ"ל, וכמו שאמרו (מגילה כט ע"א) גלו למצרים שכינה עמהן גלו לבבל שכינה עמהן כו' כו', וע' ירושלמי (תענית פ"א סוף הלכה א) אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעמתי את הירח, והוא השעיר של ר"ח שנאמר בו (במדבר כז טו) ושעיר עיזים אחד לחמאת לה.

וענין כפרה עניינו הוא העברה וניקוי¹³⁵⁰, והוא להעביר את הסטרא אחרא מאור קדושת השכינה שלא תפגם ח"ו ע"י ירידתה בהם, ותשאר נקיה לעולם בכל אור קדושתה בכל מקום, וכמ"ש בזה"ק (אחרי מות עט ע"ב) אמר ר' שמעון אמר קב"ה הביאו עלי כפרה עלי ודאי (כי הן אחידן ומתקשרן בת, כמ"ש פ' בשלח דף ס סוף ע"א, וע' פ' נח דף סד ע"א, ופ' תשא קצד ע"ב, ופ' אחרי שם עט ע"א, ולכן הוא השעיר כדי להעבירם מעליה), בגין דיתעבר ההוא חויה ויתבסס מאן דבעיא (שיתבסס מאן דצריך להתבסס, והוא השכינה הקדושה, ולא יטעמו הם מהביסוס מאומה), עלי כמה דכתיב שרפים עומדים ממעל לו (והרי הוה שם הכוונה רק על הדביקות וההתקרבות ועיניהם צופיות עליו. כן הוא הכוונה כאן במה שאמר "עלי", אלא ששם הוא עמידתם כדי להפק רצונו במה שיצוה עליהם. וכאן הוא כדי להאחו ולהניק ח"ו, ואמרו הביאו כפרה עלי, ר"ל להסיר ולהדחיק את הס"א העומד עליו להאחו ח"ו), וע"ד כתיב בקרח (במדבר טו יא) הנועדים על ה', דבגיניהון (ר"ל בשביל הרשעים) אתעיר מאן דאתעיר (והוא הס"א דאתעיר להאחו ח"ו), דאתי מסטרייהו. אוף הכא (ר"ל ועוד) הביאו עלי כפרה, עלי ממש, בגין דיתבסס (ר"ל כי מקודם אמר הכוונה במלת "עלי" שהוא בשביל העומדים עליו וכנו', אבל עתה אמר עלי ממש בגין דיתבסס), ויתעבר ולא ישתכח חויה באתר דשאר¹³⁵¹. וכ"כ למה על שמעמתי את הירח

¹³⁴⁹ ז"ל: רזא דרזין לידי חכמתא כד אסתלק ברעותא דסתרא דכל סתרון, למעבד יקרא ליקריה, אנשיב רוחא מנקודה עלאה דנגיד מלעילא לתתא ושוי תקוניה לאתישבא בהאי עלמא אמאי בגין דאי לא יהא עקרא ושרשא בהאי עלמא לא יהא מאנא לארקא בהאי עלמא כלל. ואי לא יריק להאי עלמא מיד אתאביד ולא יכיל לקיימא אפילו רגעא חדא. אבל בגין דתקוניה איהו מהאי עלמא, אתמלי מסטרא חדא לארקא להאי עלמא, ומסטרא אחרא לארקא למלאכי עילאי וכלא אתזנו מניה כחדא שלימו דתיקונא דהאי רוחא רוחיהון דצדיקיא בהאי עלמא.

תרגום: סוד הסודות ליודעי החכמה, כשעלה ברצון סתר כל הסתרים לעשות כבוד לכבודו השיב רוח מנקודה עליונה ששופעת מלמעלה למטה, ושם תקונו להתישב בעולם הזה. למה, בשביל שאם לא יהיה עיקר ושורש בעולם הזה לא יהיה כלי להוריק בעולם הזה כלל ואם לא יריק לעולם הזה מיד נאבד ולא יכול לעמוד אפילו רגע אחד, אבל משום שתיקונו הוא מן העולם הזה מתמלא מצד אחד להוריק לעולם הזה ומצד אחר להוריק למלאכים העליונים והכל ניזונו ממנו כאחד. שלמות התיקון של הרוח הזו רוחות הצדיקים בעולם הזה.

¹³⁵⁰ עי' גמ' גיטין נח ע"א: קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בההוא גברא.
¹³⁵¹ ז"ל: אמר ר' שמעון אמר קב"ה הביאו עלי כפרה בר"ח עלי ודאי בגין דיתעבר ההוא חויה ויתבסס מאן דבעיא עלי כמה דכתיב "שרפים עומדים ממעל לו" וע"ד כתיב בקרח "הנועדים על

דע"ה ח"ב

ושלמא בה מאן דלא אצטריך כו, והוא ע"י ירידתה למטה בסוד גלות השכינה כנ"ל, ועל זה אמר הביאו כפרה עלי. ור"ל להסיר את העומדים עלי ע"ד שכתוב הנועדים על ה', וכן הוא הכוונה עוד במלת "עלי" להאיר עליה, ר"ל על השכינה הקדושה את הנהירו דעתיקא אשר לעילא, בנין דיתבסם כלא וישתכח הדוותא בעלמא. והוא ע"ד שכתוב (שמואל א' ו' ו) ותפלל חנה על ה', וכן ע"ד שכתוב (במדבר כח י) עולת שבת בשבתו על עולת התמיד, שהכוונה הוא כי בשבת צריך לכוונא לבא לעילא לעילא יתיר משאר יומין, וכמ"ש כ"ז בפ' אחרי מות (שם עט ע"ב) ע"ש, וכן הוא הכוונה כאן במלת "עלי" להמשיך עליה הנהירו עלאה אשר לעילא לעילא.

דרוש מיעוט הירח סימן ז

שעיר של ר"ח מיוסד על ב' עניינים: א) מאחר והשעיר הוא מסטרא דדינא, דהיינו שהוא מהמינים הטהורים אשר סודם הוא הגבורות והדינים שהם שורש הקלי' ומשם יניקתם, ועל ידי שמקריבים אותו לקב"ה אתכפיא הסט"א על ידי זה ונחלש כחו, ב) אע"פ שכל קרבן עולה למעלה קודש לה' ומתברר על ידי הקרבתו, עכ"ז נהנים מהם גם החיצונים על ידי אברים ופדרים שמתאכלים כל הלילה.

וקשה, איך יתכן שהסט"א גם נכפה על ידי הקרבן וגם נהנה ממנו באותה המידה. אלא שאחרי התיקון לשם הוי"ה ב"ה, מחלק הקב"ה לכל א' ממשרתיו את הראוי לו, שהרי שורש צבא השמים הוא ד' החיות שבמרכבה המושפעים מד' אותיות שם הוי"ה ב"ה, והסט"א הוא א' מאותם המשרתים. והנה שורש כל הבהמות והעופות וכל החיילים והמדרגות שבכל העולמות בי"ע הוא אותם ד' החיות שבמרכבה. וכל המדרגות שבעולמות בי"ע המתפשטים מד' החיות, הנה חותמם ויסודם הוו הבהמות והעופות דעולם הזה. לכן ע"י כך שהבהמה והעוף הם יסוד דכל הנמצאות שבבי"ע, ממילא כאשר האדם מקריב מהם לה', הרי שהוא מקשרם ומייחדם לשם הוי"ה ב"ה על ידי כוונתו ורצונו העולה אליו. ותיקוני הקרבן עולים ומייחדים את בי"ע ששרשם הוא מלכות דאצילות, והללו מעלים מ"ן, ועי"כ נעשה יחוד בזו"ן. וכן הוא באור"א דאצילות וכן הלאה למעלה למעלה, ודבר זה גורם יחוד בכל הפרצופים שבאצילות וממילא גורם כפייה לכחות הסט"א, וזה עצמו הנאתם בזה שלא יסובב ע"י חסרונו קטרוג וצעה מהחיצונים.

והנה סוד שעיר של ר"ח, הנה הוא על ב' עניינים שהם היפך זה מזה, כי השעיר עצמו הנה הוא מסטרא דדינא, והגם שהוא מהמינים טהורים, אך הוא מצד הגבורות והדינים שהם שורש הקליפות, ומשם הוא יניקתם, וכמ"ש בזוה"ק (פ' תרומה קלט ע"א) ועזים גבורן תתאי דלבר לחפיא כו¹³⁵², [וכן הוא שם (קמו ע"ב וקס ע"א ורלג ע"ב רסט ע"א וקפה סע"א) ובדברי הרב שער קליפת נוגה (פרק ט)]. והנה ע"י שמקריבים אותו להקב"ה, הנה אתכפיא עי"ז הסטרא אחרא ונחלש כחו, כי נלקח בזה בלעו מפיו, וע"ד שאמרו בפ' פקודי (רלז ע"א) בענין הקרבן עגל שהקריב אהרן הנאמר ר"פ שמיני, וכן בענין פרה אדומה ע"ש, כי כשמקריבים לה' איזה דבר אשר יש להס"א שייכות אליו, הנה ניטל ממנו תוקפיה וכחו, ונכנעים בזה כל כחות הטומאה. וזהו הענין דשעיר של ר"ח, וכן כל קרבן שהוא מן העזים, וכן הוא הענין מה שנאמר בקרבן פסח (שמות יב ט) צלי אש ראשו על כרעיו ועל קרבו, הוא הכל כדי לתברא להס"א ולאכפיא ליה, וכמ"ש בפ' פקודי (רלז ע"א) הנז'. והוא מה שאמרו בפ' אחרי מות (עט ע"ב) הנ"ל הביאו עלי כפרה כו' בנין דיתעבר

י"י דביגניהון אתער מאן דאתער דאתי מסטריהו, אוף הכא הביאו עלי כפרה עלי ממש בגין דיתבסם ויתעבר ולא אשתכח חויה באתר דשאר.

תרגום: הביאו עלי כפרה בראש חדש, עלי ודאי, כדי שיעבור אותו הנחש, ויתמתק מי שצריך. עלי, כמו שנאמר "שרפים עומדים ממעל לו", ועל זה נאמר בקרח, "הנועדים על ה'", שבגללם מתעורר מי שמתעורר שבא מצדם, כמו כן כאן הביאו עלי כפרה, עלי ממש, כדי שיתמתק ויעבור ולא ימצא הנחש במקום ששורה.

ז"ל: ¹³⁵² ועזים גבוראן תתאי דלבר לחפיא על פנימאי, וכלא אצטריך ואצטריך למיהב דוכתא לכלא דהא מסטרא דדהבא קאתיין "ועורות אלים מאדמים" משיכו דתרין סטרין דימינא ושמאלא לחפיא בדוכתא אחרא.

תרגום: ועזים גבורות תחתונות שלחוץ לכסות על הפנימיים, והכל צריך וצריך לתת מקום לכל, שהרי מצד הזהב הם באים, "ועורות אלים מאדמים" המשכה של שני צדדים של ימין ושמאל לכסות במקום אחר.

דע"ה ח"ב

ההוא חויה כו' וכנ"ל. והוא ע"י השעיר אשר יש להחיצונים שייכות בו, ונלקח מהם ומקריבים אותו לה', והוא ענין אחד. {קנו ע"ב}

ענין השני הוא, כי הנה הגם שכל הקרבנות כולם הנה הם קודש לה', וכולם הם רק לריח ניחוח לפניו ית"ש לבד, וכולם הם תיקונים לקשר ולייחד את הפרצופים זב"ז עד א"ס, וכמ"ש בפ' פקודי (רכו ע"א) וברזא דקרבנא כד סליק כלא אתקשר דא בדא ונהיר דא בדא, כדין קיימין כלהו בסליקו¹³⁵³, שעומדים כולם ביחודם למעלה עד א"ס, והוא נהיר בכולם ע"ש. ומתבררים עי"ז הניצוצי קדושה שהיו נבלעים בתוך הקליפות, הנה הם מתבררים ע"י הקרבת החלבים, ועולים למעלה בקודש. והרי הוה תיקוני כל הקרבנות כולם רק לתקן בקודש ולשמו יתברך לבד, ואמר ברע"מ פנחס (רכד סע"א) לית קרבנין אלא לרחקא סטרין מסאבין ולקרבא דרגין קדישין¹³⁵⁴.

ועכ"ז הנה אמר שם ג"כ כי מאברין ופדרין דמתאכלין כל הלילה, הנה נהנין מהם החיצונים ג"כ, וכן אמרו בפ' תרומה (קל ע"א) ומכאן אתזנו כמה חבילי טהירין דנפקין ושלמין בלילה כו' ע"ש¹³⁵⁵, וכן שם (קמא ע"א) אמרו ג"כ אברין ופדרין דמתאכלין בלילה לאתזנא זינין אחרנין כו'¹³⁵⁶, וכן הוא בזהר חדש (סוף פ' צו מו ע"ג) וכן הוא מבואר בכמה וכמה מקומות בזה"ק, כי מהקרבנות היו נהנים החיצונים ג"כ [ע' ח"א סד ע"א פט ע"ב וח"ב לד ע"א קפא ע"ב רלה ע"א ושם סע"ב בהגהות מהרח"ו רלט ע"ב רסח ע"ב רסט ע"א ובה"ג דף כו רע"ב כו ע"א כח ע"א רמ ע"ב רמב ע"א רמח ע"ב].

אמנם בכמה וכמה מקומות מבואר ג"כ כי אדרבה הוא, שע"י הקרבנות מתכפייא ואתרדיא הס"א, ואמרו בפ' צו (כו ע"ב) ולא אשתצי ולא אתבטל ההוא רוח מסאבא כו' אלא באשא דמדבחא דההוא אשא מבערא רוח מסאבא וזינין בישין מעלמא כו' ע"ש¹³⁵⁷. וכן בפ' פקודי (רלו ע"א) בענין קרבן אהרן והפסח ופרה אדומה אמרו שם, כי כולן הם

¹³⁵³ תרגום: ובסוד הקרבנות כשעלה הכל מתקשר זה בזה ומאיר זה בזה ואז עומדים כולם בעליה.

¹³⁵⁴ תרגום: אין קרבנות אלא לרחק הצדדים הטמאים ולקרב המדרגות הקדושות.
¹³⁵⁵ ז"ל: ואי תימא, אי הכי הא תנינן דכל אינון מארי סטרא אחרא דרוח מסאבא לא שלטי בארעא קדישא, והא מתערי לון ישראל בהאי ואסיר לאתערא לון לשריא על ארעא קדישא, אלא בליליא ההוא תננא סליק ולא סליק כגוונא דקרבנא אחרא דהוה סליק תננא בארעא מישר, והכא הוה סליק ההוא תננא לחד נוקבא דצפון דתמן כל מדורין דרוחין בישין. וכיון דההוא תננא סליק ועקים ארעא סטרא, כלהו הוה מתזנין וקיימין ועאלין בדוכתייהו ולא הוה נפקין ושלטין בעלמא חד ממנא קיימא לההוא סטרא על ההוא נוקבא דצפון בכל אינון חבילי טהירין סנגיר"א שמיה, ובשעתא דההוא תננא עקים ארעא וסליק האי ממנא ושתי' אלף רבוא משריין אחרנין כלהו מתעתדן לקבלא ליה ולא תזנא מניה, וקיימין בההוא נוקבא ועאלין בחד פתחא דאקרי קרי.
תרגום: ואם תאמר, אם כך הרי שנינו שכל אותם בעלי הצד האחר של רוח הטמאה לא שולטים בארץ הקדושה, והרי מעוררים אותם ישראל בזה ואסור לעוררם לשרות על הארץ הקדושה, אלא בלילה אותו העשן עולה ולא עולה כמו שבקרבן אחר שהיה העשן עולה בדרך ישר וכאן היה עולה אותו עשן לנקב אחד של הצפון ששם כל מדורים של רוחות רעות וכיון שאותו עשן עולה ומעקם דרך לאותו צד כולם היו ניזונים ועומדים ונכנסים למקומם ולא היו יוצאים ושולטים בעולם. ממנה אחד עומד לאותו הצד של אותו נקב שבצפון בכל אותם קבוצות של שרים ושמם סנגיר"א ובשעה שאותו עשן מעקם דרכו ועולה הממונה הזה וששים אלף רבוא מחנות אחרות כולם מתעתדים לקבלו ולהזון ממנו ועומדים באותו נקב ונכנסים בפתח אחד שנקרא קרי. וזהו סוד הכתוב "ואם תלכו עמי קרי וגו'" וכתוב "והלכתי עמכם בחמת קרי" באותו רוגז היוצא מהפתח של קרי.

¹³⁵⁶ תרגום: אברים ופדרים שנאכלים בלילה שניזון ממינים אחרים.
¹³⁵⁷ ז"ל: ולא אשתצי ולא אתבטל ההוא רוח מסאבא בין מבר נש ובין מההוא סטרא דאתי מניה אלא באשא דמדבחא דההוא אשא מבערא רוח מסאבא וזינין בישין מעלמא וכהנא בדא אתכוון לתקנא אשא דיבער זינין בישין מעלמא.

תרגום: ולא מתכלה ולא מתבטלת אותה רוח טמאה, בין מהאדם ובין מאותו הצד שבא ממנו, אלא רק באש של המזבח, שאותה האש מבערת את רוח טמאה ומינים רעים מן העולם.

דע"ה ח"ב

לתברא ליה להס"א ולאכפייא ליה כו' בנין לאכפייא כל אינון סטרי מסאבא כו' ע"ש¹³⁵⁸, וכן שם (רלט סע"א ורע"ב) אמר שם ג"כ בענין הקרבנות ועל דא אתיהיבת האי סטרא אחרא בידא דכהנא כו' והכא אתיהיבת ליה לאתוקדא ההיא מחשבה רעה ולאעברא לה מן קודשא כו' לאפרשא לה מן קודשא מגו האי קורבנא כו' ע"ש¹³⁵⁹. וכן ברע"מ פנחס (רכד סע"א) הנו, הרי אמר שם ג"כ לית קרבנין אלא לרחקא סטרין מסאבין ולקרבא דרגין קדישין, ור"ל לגרום יחוד בכל האורות העליונים, וא"כ הרי קשה איך אמרו בכל המקומות הנ"ל דהחיצונים היו נהנין מהם ג"כ.

אך באמת הנה הקושיא הזאת הקשה שם ברע"מ עצמו, וזה לשונו שם: אמר בוצינא קדישא (הוא הרשב"י שהקשה למשה רבינו ע"ה ואמר לו) רעיא מהימנא והלא אמרת לעיל דקרבנין דקב"ה לאו אינון אלא לקרבא י' בה' ו' בה' (וא"כ איך אמרת דהחיצונים היו נוטלים אברין ואמורין ופדרין דמתאכלין כל הלילה) אלא אע"ג דכל קרבנין צריכין לקרב קמיה (ר"ל להקב"ה) איהו פליג לכל משריין מאכלין דקרבנין לכל חד כדקא חזי ליה כו' ע"ש¹³⁶⁰. וכן אמר ג"כ שם (רנה ע"א) כל קרבנין כו' דאף על גב דבכולהו כתיב קרבן לה', איהו פליג כלא לכל חד וחד כדקא יאות, ורזא דא אשתמודע בפרי החג דהו קריבין לון ישראל קדם ה'¹³⁶¹. עוד שם (רנט ע"א) בענין פרי החג לא מתקרבו כלא אלא לקב"ה בלחודוי ואיהו פליג לון כו' ע"ש¹³⁶². וכן אמרו ג"כ בפ' נח (דף סה טד ע"א) ישראל כד מטו לחג מתערי סטרא דימינא לעילא כו' וכדין פלגת (ר"ל השכינה הקדושה) חולקא דברכאן לכל אינון ממנין דלתתא דיתעסקון בחולקיהון, ולא ייתון לינקא ולקרבא בסטרא דחולקהון דישראל¹³⁶³.

¹³⁵⁸ תרגום: לשבור את הסטרא אחרא ולכפותו וכו', כדי לכפות כל אותם צדדי הטומאה.
¹³⁵⁹ ז"ל בשלימות: ועל דא אתיהיבת האי סטרא אחרא בידא דכהנא, דכתיב "צו את אהרן ואת בניו לאמר" (ויקרא ו ב) רזא הכא דהא אוקימנא לית צו אלא עבודה זרה, והכא אתיהיבת ליה לאתוקדא ההיא מחשבה רעה ולאעברא לה מגו קודשא בהאי רעותא דסלקא לעילא ובהאי תנא ותרבין דאתוקדן, בגין לאתעברא מן קודשא. והאי צו ברשותיהו קיימא, לאפרשא לה מן קודשא מגו האי קרבנא.
תרגום: ועל זה נתן הצד האחר הזה ביד הכהן שנאמר "צו את אהרן ואת בניו לאמר" (ויקרא ו ב) הסוד כאן שהרי ביארנו אין "צו" אלא עבודה זרה, וכאן ניתנה לו לשרוף את המחשבה הרעה ולהעבירה מתוך הקדש ברצון הזה שעולה למעלה בעשן הזה ובחלבים שנשרפים כדי שיעברו מן הקדש והצו הזה עומד ברשותם להפרידה מן הקדש מתוך הקרבן הזה.
¹³⁶⁰ תרגום: אמר הנר הקדוש, רועה הנאמן, הלא אמרת לעיל שהקרבנות של הקדוש ברוך הוא אינם אלא לקרב י' לה' ו' לה', אלא שאף על גב שכל הקרבנות צריכים להקריב לפניו, הוא מחלק לכל המחנות מאכלי הקרבנות לכל אחד כראוי לו.
¹³⁶¹ ז"ל: כל קרבנין לאו אינון שוין, דאף על גב דבכולהו כתיב "קרבן ליי" איהו פליג כלא, כל חד וחד כדקא יאות, ורזא דא אשתמודע בפרי החג דהו קריבין לון ישראל קדם יי'.
תרגום: כל הקרבנות אינם שוים, שאף על גב שבכולם כתוב "קרבן לה", הוא מחלק הכל, כל אחד ואחד כמו שראוי, וסוד זה נודע בפרי החג שהיו מקריבים להם ישראל לפני ה'.
¹³⁶² ז"ל: לית חדווה לכל אינון ממנן בכל אינון תורים אילים ואמרין כהני בשעתא דישראל יהבי לון סעודתין אלין, ועם כל דא לא מתקרבו כלא אלא לקב"ה בלחודוי, ואינון מתקריבין תמן ואיהו פליג לון. ועל דא כתיב "אם רעב שונאך האכילהו לחם" אלין אינון קרבנין דחג "ואם צמא השקהו מים" אלין מים דרשימין הכא ביומי דחג.
תרגום: אין שמחה לכל אלו הממונים בכל אלו התורים האילים והכבשים כאלו, בשעה שישראל נתנו להם סעודות אלו, ועם כל זה לא קרב הכל אלא להקדוש ברוך הוא לבדו, והם מתקריבים שם, והוא מחלק להם, ועל זה נאמר "אם רעב שונאך האכילהו לחם", אלו הם קרבנות החג, "ואם צמא השקהו מים" (שם), אלו מים שרשומים כאן בימי החג.
¹³⁶³ ז"ל: ישראל, כד מטו לחג, מתערי סטרא דימינא לעילא בגין דיתקשר ביה סיהרא ויתנהירו אנפאה כדקא חזי וכדין פלגת (יהב) חולקא דברכאן לכל אינון ממנן דלתתא דיתעסקון בחולקהון ולא ייתון לינקא ולקרבא בסטרא דחולקהון דישראל.

דע"ה ח"ב

והרי מבואר מכל זה דכל הקרבנות כולם הנה הם באמת רק להשם הויה ב"ה לו לבד, אלא שהוא ית"ש נותן חלק מכל קרבן לכל צבא השמים כולם, כי כולם הם יסודין מהד' חיות שבמרכבה המושפעים מהד' אותיות דהשם הויה ב"ה. וכל בהמה ועוף שרשם הוא השור והנשר שבמרכבה, וכאשר הם נקרבים להשם הויה ב"ה, הנה נתעורר עי"ז שיתגלה אורו ושפעו ית"ש על הד' חיות שבמרכבה, ומקבלים משם כל צבא השמים כולן כל א' מיסודו, וכן ניתן להסטרא אחרא חלקה ג"כ ומסתפקי כלא כחדא לעילא ותתא, וכמ"ש בפ' פקודי (רלח ורלט וכן שם רסח ורסט) (קנו ע"ג)

אך מה שעולה להקב"ה עצמו, הנה הוא רק המחשבה והכוונה של האדם המביא את הקרבן, ומעלה את רוחו לה', הנה זה עולה לו ית"ש לבד. והוא כמו שאמרו רז"ל (זבחים מו ע"ב) נוחות לשם הנחת רוח, לה' לשם מי שאמר והיה העולם, נחת רוח לפני הקדוש ברוך הוא שאמר ונעשה רצונו, וכמבואר כ"ז בארוכה בזוה"ק פנחס (רמ ע"ב) ע"ש, ואמר: רוא דקרבנין סתרין סגיאין תמן ולא אתמסרו לגלאה כו', סתרא דקרבנין דא איהו סתרא לאינון חיון קדישין (שסוד הקרבנות עולה להד' חיות הקודש, כי שם הוא השורש דכל בהמה וכל עוף, וכן הם היסודין דכל צבא השמים כולן, וישנם ד' חיות בכל עולם ועולם, והם הד' יסודות שבו ע"ד הד' יסודין ארמ"ע בעוה"ז), ד' דיוקנין חקוקין בכסא ודא איהו כורסייא ופרנסא דמלכא קדישא (שהוא הכסא להמלכות דאצילות, ומשם היא זן ומפרנס לכל העולמות בי"ע, וכן הוא לשון ופרנסא מלשון הנהגה, ששם היא מתגלה ומנהיג אותם, כי ברדתה שם היא נקראת בשם אדני, אדון כל הארץ). פני שור פני נשר פני אריה פני אדם כו', וכל אנפין מסתכלין אלין לאלין, ואתכלילין אלין באלין, ומנייהו מתפשטין לכמה סטרין ורבוון עילא ותתא דלית לון שיעורא ומניינא וחשבון (כי הם הד' יסודין כנו', ומ"ש דלית לון שיעורא, הוא על ריבוי בחי' המדרגות, ומניינא הוא על הפרטים שבכל מדרגה ומדרגה עצמה, וחשבון הוא על התייחסם זב"ז, כי הן בהמדרגות והן בפרטים יש בכל א' כמה וכמה המתייחסים זב"ז, אם בסוגם אם במינם). פני שור אתפשט לבעירי רוחא, מניה לארבעה זינין, ואתכלילין בחד. ואלין אינון פרים וכבשים ועתודים ועזים, ואלין קיימיין לקרבנא. ובגין דמנהון הוון אינון חיילין קדישין דמתפשטיי מההוא פני שור (ר"ל משום שיש להם שייכות עם הד' מיני בהמה הנו', לכן כאשר נקרבין קרבן לה'). מתקרבין ליסודא דלהון ואתהנון מההוא יסודא ולבושא דלהון (כי הבהמות אשר בעוה"ז הם בבחי' לבוש ויסוד לכל חיילין קדישין אשר מתפשטים מהפני שור, לכן כאשר נקרבין הם לה' נהנין מהם אותן החיילין קדישין ג"כ, כי הרי יש להם ייחס ושייכות עמהם. ומה שאמר שהבהמות הוא יסודא דלהון, אין הכוונה שהם השורש שלהם למעלה, כי זה לא ניתן להאמר וחלילה לומר כן, אלא הכוונה הוא כי למטה בעוה"ז הוון הבהמות החותם של אותן החיילין קדישין המתפשטין מן פני שור, והוון הבהמות החותם שלהם והיסוד שלהם אשר למטה בעוה"ז, וכן מוכח הכוונה במלת יסוד שם (דף רמא ע"א) ע"ש). ואי לא דהוי להו יסודא דהאי עלמא, לא מתקרבין תמן, כגוונא דהוי נייחא לשכינתא קדישא מרוחיהון דצדיקיא (משום שהם יסוד להשכינה הקדושה למטה בעוה"ז), ואתקריבת לקבלא רוחא דההוא זכאה ואתהנאת מניה, בגין דמנה הוה ההוא רוח, כך אילין אתהנין מסטרא דיסודא דלהון ואתהנון מההוא לבושא דמתקריבי ליה (שהוא החלב והדם), דהא חלבא ודמא לבושא דרוחא דלהון הוה. ובג"כ אתהנון מנייהו פני נשר

תרגום: אחר כך, כשישראל מגיעים לחג, מעוררים צד ימין למעלה, כדי שתתקשר בו הלבנה ויאורו פניה כראוי. ואז מחלקת (נותנת) חלק הברכות לכל אותם ממונים שלמטה שיתעסקו בחלקם, ולא יבואו לינוק ולהתקרב לצד של חלק ישראל.

דע"ה ח"ב

אתפשט לעופא רוח מניה כו' יונה ותורים כו', וע"ד קרבנא מנייהו ונחתי ומתקרבי אינון רוחין קדישין ואתהניין מיסודא ועקרא דלהון כו', אריה חקוק בכורסייא בשעתא דקרבנא שלים (והוא במקדש ראשון שהיה האש של מעלה בדמות אריה כמ"ש ביומא (ספ"א נא ע"ב)) אריה נחית ועאל באשא ואכיל ואתהני מתמן אדם חקוק בכורסייא אדם עקרא דכלא ומקריב תמן רוחיה ונשמתי, ואדם עלאה אתהני מאדם תתאה וכל זינא אתקריב לזיניה ואתהני מניה מדיליה ממש ומיסודא דיליה. ואי תימא הא אריה דלית ליה יסודא לתתא בההוא קרבנא, אריה כליל בכלהו דהא לימינא הוי, ובג"כ אכיל בכלהו כו' הא כל ד' דיוקנין דחקוקין בכסא מתקרביין לקרבנא כו' כו' אבל לית רשו לחד מנייהו למיכל לא לדרגי עלאי ולא לדרגי תתאי ולמתהני שום הנאה ולא לאושיט ידא בקרבנא עד דמלכא עלאה אכיל ואתהני ויהיב לון כו' ¹³⁶⁴ ע"ש. והנה אמר שם עוד, ואי תימא היך אתפשט

¹³⁶⁴ ז"ל בשלמות: רזא דקרבנין סטרין סגיין תמן ולא אתמסרו לגלאה בר לזכאי קשוט דרזא דמאריהון לא אתכסי מנייהו סטרא דקרבנין דא איהו סטרא לאינון מאנין (ס"א חיון) קדישין ד' דיוקנין חקוקין בכסא ודא איהו כורסייא ופרנסא דמלכא קדישא פני שור פני נשר פני אריה פני אדם. פני אדם דכליל לכלהו וכל אנפין מסתכלין אלין לאלין ואתכלילן אלין באלין ומנייהו מתפשטן לכמה סטרין ורבוון עילא ותתא דלית לון שיעורא ומנינא וחשבון. פני שור אתפשט לבעירי רוחא מניה לארבעה זינין ואתכלילן בחד ואלין אינון פרים וכבשים ועתודים ועזים ואלין קיימין לקרבנא ובגין דמנהון הווי אינון חיילין קדישין דמתפשטי מההוא פני שור מתקרביין ליסודא דלהון ואתהנון מההוא יסודא ולבושא דלהון ואי לא דהוי להו יסודא דהאי עלמא לא מתקרביין תמן כגוונא דהוי נייחא לשכינתא קדישא מרוחיהון דצדיקייא ואתקריבת לקבלא רוחא דההוא זכאה ואתהנאת מניה בגין דמנה הוה ההוא רוח כך אלין אתהנון מסטרא דיסודא דלהון ואתהנון מההוא לבושא דמתקרבי ל' (ס"א דהא) רוח מלבושא (ס"א כך אלין מתהנון מההוא לבושא דמתקרבי מסטרא דיסודא דלהון דהא חלבא ודמא לבושא) דרוחא דלהון הוה ובג"כ אתהנון מנייהו.

פני נשר אתפשט לעופא רוח מניה ונשר בתרין סטרין איהו ורזא דא ועוף יעופף תרין רוחין ובגין כך אתפשט ונחתא (ס"א ונשר בתרין סטרין איהו ימינא ומשמאלא ורזא דא ועוף יעופף ובג"כ תרין רוחי מתפשטי מיניה ונחתי) מימינא ומשמאלא קרבנא דעופי מכל סטר דכיא לא אתקריב אלא יונה ותורים דאינון בקשוט לזווגייהו מכל שאר עופין והם נרדפין ולא רודפין ומימינא דא לדא נוקבא לבר זוגו, וע"ד קרבנא מנייהו ונחתי ומתקרבי אינון רוחין קדישין ואתהניין מיסודא ועקרא דלהון ואי תימא היך אתפשט זעיר מהאי יונה או משפנינא דא לכמה סטרין חיילין דלית לון שיעורא או מן בעירא חדא אופ הכי ת"ח חד שרגא דקיק דליק אתמלייא מניה כל עלמא תו אעא דקיק אדליק לרברבא.

עד הכא קרבנא מתרין סטרין דחקיקין בכסא השתא אית למשאל ד' דיוקנין אינון דחקוקין בכסא מ"ט לית קרבנא מאחרנין אלא ודאי מכלהו אית קרבנא. אריה חקוק בכורסייא בשעתא דקרבנא שלים, אריה נחית ועאל באשא ואכיל ואתהני מתמן. אדם חקוק בכורסייא, אדם עקרא דכלא ומקריב תמן רוחיה ונשמתי ואדם עלאה אתהני מאדם תתאה וכל זינא אתקריב לזיניה ואתהני מניה מדיליה ממש ומיסודא דיליה. ואי תימא הא אריה דלית ליה יסודא לתתא בההוא קרבנא אריה כליל בכלהו דהא לימינא הוי ובג"כ אכיל בכלהו וכל שאר לא אכלין (ס"א מניה) מזיניה בגין דימינא הוא, הא כל ד' דיוקנין דחקוקין בכסא מתקרביין לקרבנא ובג"כ הוי קרבנא שלים וכד אתהנון מעקרא ויסודא דלהון כדן נחת רוח לאדלקא בוצינין עלאין.

כהני וליואי וישראל ייבוי (ס"א אינון) יסודא ועקרא לאינון דרגין עלאין דלהון וכל דרגא ייבוי ליסודיה ד' דיוקנין דכורסייא בקדמיתא כדאמרן זינא לקבל זיניה ומתקרבי אינון בקדמיתא זינא לזיניה. פני שור כלהו פנים דמתפשטן לאינון זיניה כדאמרן כלהו מתקרבי לעקרא ויסודא דלהון: פני נשר כדאמרן, פני אריה כדאמרן, פני אדם דמקריב רוחיה ונשמתי מתקרבי לגבי אדם עלאה. כהנא דמיחד שמא קדישא מתקרבי לגבי כהנא עלאה ההוא דעאל לבית קדש הקדשים ואתקריב דא ואדליק בתקוניה בנהירו דאנפין (ס"א דאתוון) לקדמות כהנא דלתתא, ליואי די מנגני בחודה ההוא סטרא דלהון חדי ואנהיר אנפין דישראל דקריב (ס"א דקיימו) על קרבנא בצלותא דהא צלותא על כלא הוה אתער לגבייהו ישראל סבא (ס"א עלאה) סתמא (ס"א חוטמא) קדישא ואנהיר אנפין כל זינא לזיניה וכל מלה בתר יסודא דיליה אזלא ואתערו דרגין תתאין לדרגין עלאין ואע"ג דכלהו מתערין ואתערו דרגין דחקיקין בכסא לגבי דרגין דארעא יסודא דלהון ואינון דרגין עלאין דמטמרן כלהו מתערי ומתקרבי לסעודתא ומתעדני אבל לית רשו לחד מנייהו למיכל לא לדרגי עלאי ולא לדרגי תתאי ולמתהני שום הנאה ולא לאושיט ידא בקרבנא עד דמלכא עלאה אכיל ואתהני ויהיב לון רשו לבתר דיהב לון רשו כל חד וחד אתהני ואכיל (כדקא יאות) והיינו דכתיב "אריתי מורי עם בשמי" (שיר השירים ה א) אלין אינון דרגין עלאין מורי עם בשמי אכלי ואתהני

דע"ה ח"ב

כדקא יאות (ס"א דא דרועא ימינא בירכא שמאלא) "אכלתי יערי עם דבשי" (שם) דא יעקב ברחל דא אכילה כדקא יאות "שתיתי ייני עם חלב" (שם) דא דרועא שמאלא בירכא ימינא הא כלהו דרגין (ס"א קרבנין) עלאין דאתהני בהו מלכא קדישא בקדמיתא ודא מיכלא דיליה והנאה דיליה עד הכא מיכלא דמלכא עלאה בקדמיתא מכאן ולהלאה יהיב רשו לד' דיוקנין דחקיקין בכורסייא ולכל אינון דמתפשטן מנייהו לאתהני ולמיכל הה"ד "אכלו רעים שתו ושכרו דודים" (שם) "אכלו רעים" אלין אינון ארבע דיוקנין דאמרן "שתו ושכרו דודים" כל אינון דמתפשטי מנייהו וכלהו אכלי ומתפשטי ואתהנון כדקא יאות ואנהירו אנפין ועלמין כלהו בחדוה וכל חד וחד בין דרגין עלאין ובין דרגין תתאין ביסודא דלהון מתקרבין ומתהנין דא איהו רזא וסתרא דקרבנא כדקא חזי.

תרגום: סוד הקרבנות סתרים רבים שם, ולא נמסרו לגלות חוץ מצדיקי אמת, שהסוד של אדונם לא נכסה מהם, סתרי הקרבנות זהו סוד לאותם כלים (חיות) הקדושים, ארבע דמויות חקוקות בכסא, וזהו כסא ופרנס של המלך הקדוש, פני שור פני נשר פני אריה פני אדם. פני אדם שכולל לכלם, וכל הפנים מסתכלים אלו באלו ונכללים אלו באלו, ומהם מתפשטים לכמה צדדים ורבבות למעלה ולמטה שאין להם שיעור ומנין וחשבון. פני השור מתפשטת לבהמות, רוח ממנו לארבעה מינים, ונכללים באחד, ואלו הם: פרים וכבשים ועתודים ועזים, והם עומדים לקרבן, ומשום שמהם היו אלו חיילות קדושים שמתפשטים מאותו פני שור, מתקרבים ליסוד שלהם ונהנים מאותו יסוד ומלבוש שלהם, ואם לא שהיו להם יסודות של עולם הזה לא היו נקרבים שם. כדוגמת שיש נחת לשכינה הקדושה מרוחות הצדיקים ומתקרבת לקבל רוח של אותו צדיק ונהנית ממנו, משום שממנה היתה אותה רוח, כך אלו נהנים מצד היסוד שלהם ונהנים מאותו הלבוש שמתקרבים אליו (שהרי) רוח המלבוש (כך אלו נהנים מאותו הלבוש שמקריבים, שמצד היסוד שלהם, שהרי חלב ודם מלבוש) של רוח שלהם היתה, ומשום זה נהנים מהם.

פני נשר מתפשט לעופות רוח ממנו, ונשר בשני צדדים הוא, וסוד זה "ועוף יעופף", שתי רוחות, ומשום זה מתפשט ויורד (ונשר בשני צדדים הוא, ימין ושמאל, וסוד זה "ועוף יעופף", ומשום זה שתי רוחות מתפשטות ממנו ויורדות) מימין ומשמאל קרבן העוף. מכל הצד הטהור לא מקריבים אלא יונה ותורים, שהם נאמנים לבני זוגם מכל שאר העופות, והם נרדפים ולא רודפים, ונאמנים זה לזה, הנקבה לבן זוגה, ועל זה הקרבן מהם, ויורדות ומתקרבות אלו הרוחות הקדושות ונהנות מיסוד ועיקר שלהם. ואם תאמר, איך מתפשט מעט מיונה זו או מתור זה לכמה צדדים וחיילות שאין להם שיעור, או מן בהמה אחת, כמו כן כאן. בא וראה, נר אחד דק דולק ומתמלא ממנו כל העולם, עוד עץ קטן מדליק לגדול.

עד כאן קרבן משני צדדים שחקוקים בכסא. ועתה יש לשאול, ארבע דמויות הן שחקוקות בכסא, מה טעם אין קרבנות מהאחרונים, אלא ודאי מכולם יש קרבן, אריה חקוק בכסא בשעה שקרבן שלם, אריה יורד ועולה באש ואוכל ונהנה משם. אדם חקוק בכסא, אדם עיקר הכל ומקריב שם רוחו ונשמתו, והאדם העליון נהנה מהאדם התחתון, וכל מין מתקרב למינו ונהנה ממנו, משלו ממש, ומהיסוד שלו. ואם תאמר, הרי אריה שאין לו יסוד למטה, באותו קרבן אריה כלול בכלם, שהרי לימין הוא, ומשום זה אוכל בכולם, וכל השאר לא אוכלים (ממנו) ממינו, משום שימין הוא. הרי כל ארבע הדמויות החקוקות בכסא נקרבות לקרבן, ומשום זה הוא קרבן שלם, וכאשר נהנים מעיקר ויסוד שלהם, אז נחת רוח להדליק נרות העליונים.

כהנים ולוים וישראלים נותנים (הם) יסוד ושורש לאלו המדרגות העליונות שלהם, וכל מדרגה נותנת ליסודה ארבע דמויות של הכסא בראשונה כמו שאמרנו, מין כנגד מינו, ומתקרבים אלו בראשונה מין למינו, פני השור כולם פנים שמתפשטים לאותם מינים כמו שאמרנו, כולם מתקרבים לשרש וליסוד שלהם, פני נשר כמו שאמרנו, פני אריה כמו שאמרנו, פני אדם שמקריב רוחו, ונשמתו מתקרב אצל האדם העליון. כהן שמייחד שם הקדוש, נקרב לגבי הכהן העליון, אותו שנכנס לבית קדש הקדשים ונקרב זה, ומדליק בתקונו בהארת הפנים (של האותיות) לקראת הכהן שלמטה, לויים שמנגנים בשמחה אותו צד שלהם שמח ומאיר פנים, ישראל שמקריב (שעומדים) על הקרבנות בתפלה, שהרי תפלה על הכל היתה מתעורר לעומתם ישראל סבא (העליון), נסתר (חוטם) הקדוש ומאיר פנים. כל מין למינו, וכל דיבור אחר יסוד שלו הולך, ומעוררות מדרגות תחתונות למדרגות עליונות. ואף על גב שכולם מתעוררות ומתעוררות מדרגות שחקוקות בכסא לגבי מדרגות של הארץ יסוד שלהן, והן מדרגות עליונות שנסתרות כולן מתעוררות ומתקרבות לסעודה ומתעדנות, אבל אין רשות לאחת מהן לאכול לא למדרגות עליונות ולא למדרגות תחתונות ולהנות שום הנאה, ולא להושיט ידה לקרבן, עד שהמלך העליון אוכל ונהנה ונותן להן רשות. ואחר שנותן להן רשות, כל אחת ואחת נהנית ואוכלת (כראוי), וזהו שנאמר "אריתי מורי עם בשמי", אלו הן מדרגות עליונות. "מורי עם בשמי" אוכלים ונהנים כראוי, (זו זרוע ימין בירך שמאל) "אכלתי יערי עם דבשי", זה יעקב ברחל, זו אכילה כראוי, "שתיתי ייני עם חלב", זו זרוע שמאל בירך ימין, הרי כולן מדרגות (קרבנות) עליונות שנהנה מהן המלך הקדוש בראשונה, וזו האכילה שלו וההנאה שלו, עד כאן אכילת המלך העליון בראשונה. מכאן ולהלאה נתן רשות לארבע דמויות שחקוקות בכסא, ולכל אותם שמתפשטים ממנו להנאות ולאכול, זהו שכתוב "אכלו רעים שתו ושכרו דודים", "אכלו רעים" אלו הן ארבע דמויות שאמרנו, "שתו ושכרו דודים",

דע"ה ח"ב

מיונה חדא ומשפנינא חדא או מן בעירא חדא לכמה סמרינ חיילין דלית לון שיעורא, תא חזי חד שרגא דקיק דליק אתמלייא מניה כל עלמא תו אעא דקיק אדליק לרברבא עץ קמן מדליק את הגדול. (קנו ע"ד)

והענין בכ"ז הוא ע"פ מה שנודע כי הכל תלוי באתערותא דלתתא¹³⁶⁵, ואמרו בפ' תרומה (דף קמ ע"א) בדוד המלך ע"ה אע"ג דברוח קודשא הוה אמר רוח קודשא לא הוה שארי עלוי עד דאיהו אשתדל למשרי עלוי, וכן בכל אתר לא שריא רוח קודשא דלעילא עד דיתער עליה בר נש מתתא ודוד כו' אי איהו לא הוה מכוין גרמיה בקדמיתא לא שרת עליה רוח קודשא כו' ורזא דא ומשחרי ימצאונני כו', ע"ש¹³⁶⁶.

כל אותם שמתפשטים מהן, וכולם אוכלים ומתפשטים ונהנים כראוי, ומאירים הפנים והעולמות כולם בשמחה, וכל אחד ואחד, בין מדרגות עליונות ובין מדרגות תחתונות בשרש שלהם, מתקרבים ונהנים, זהו סוד וסתר הקרבן כמו שראוי.

¹³⁶⁵ עי' זהר ויצא קסד ע"א.

¹³⁶⁶ ז"ל בשלימות: רבי אבא פתח קרא ואמר "מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה" (תהלים סג א) מאי שנא מכל שאר תושבחן דלא קאמר באן אתר שבח לון דוד מלכא ומאי שנא הכא דקאמר בהיותו במדבר יהודה אלא לא דא בלחודוי דהא אוף הכי נמי "בשנותו את טעמו לפני אבימלך" (שם לד א) "בבא הזיפים" (שם נה א) וכן כלהו לאחזאה לכל בני עלמא שבחיה דדוד, דאף על גב דבצערא הוה והווי רדפי אבתריה הוה משתדל לומר שירין ותושבחן לקודשא בריך הוא. ואף על גב דברוח קודשא הוה אמר רוח קודשא לא הוה שארי עלוי עד דאיהו אשתדל למשרי עלוי וכן בכל אתר לא שריא רוח קודשא דלעילא עד דיתער עליה בר נש מתתא ודוד אף על גב דקא רדפי אבתריה והוה בצעריה לא הוה שביק שירין ותושבחן מפומיה ולשבחא למאריה על כלא. ואי תימא הא דתנינן מזמור לדוד או לדוד מזמור והכא שרת עליה רוח קודשא בקדמיתא בגין דאמר מזמור לדוד אלא אי איהו לא הוה מכוין גרמיה בקדמיתא לא שרת עליה רוח קודשא בקדמיתא בגין דא רוח קודשא אמאי אקרי הכי בגין דאיהו משבחת תדיר למלכא עלאה (ס"א) דבכל זמנא איהו קא משבח ומזמר ולא שכיך) דכל זמנא הוה קא משבחת ומזמרת ולא שכיך כיון דאתא דוד אשכח גופא מתתקנא כדקא יאות ושרת עליה והוה מגלי בהאי עלמא לשבחא ולזמרא למלכא וכלא בגין דיתתקן האי עלמא כגוונא דלעילא.

לדוד גבר שלים בתקונוי גבר מתקנא גבר זכאה דוד ודאי דלא אשתני לעלמין בהיותו במדבר יהודה, דא שבחא דדוד אף על גב דבצעריה הוה אף על גב דהווי רדפי אבתריה ומאי תושבחתא קאמר תושבחתא דאיהו רב ויקירא.

ושבחא דיליה מאי איהי "אלה"ם אלי אתה אשחרך" (שם סג ב) אלה"ם סתם, כיון דאמר אלה"ם אמאי אלי, אלא ההוא דרגא דיליה תלת דרגין, הכא אלה"ם אלי אתה ואף על גב דאינון תלת שמהן חד דרגא איהו ברזא דאלה"ם חיים אלה"ם לעילא אלה"ם חיים אלי קצה השמים עד קצה השמים אתה דרגא דיליה ואף על גב דכלא חד ובשמא חד סליק.

אשחרך אי כמשמעו דיליה שפיר אבל אשחרך אתקין נהורא דנהיר בשחרותא דהא נהורא דקיימא בשחרותא לא נהיר עד דיתתקנון ליה לתתא ומאן דאתקין נהורא שחרא דא אף על גב דאיהו אוכמא זכי לנהורא חוורא דנהיר ודא איהי נהורא אספקלריא דנהרא ודא איהו בר נש דזכי לעלמא דאתי.

ורזא דא "ומשחרי ימצאנני" (משלי ח יז) ומשחרי דמתקנין נהורא משחרי אוכמא ימצאנני ימצאוני לא כתיב אלא ימצאנני דזכי לתרין נהורין לנהורא דשחרא אוכמא ולנהורא חוורא דנהרא וזכי לאספקלריאה דלא נהיר ולאספקלריאה דנהיר ודא איהו ימצאנני ועל דא אמר דוד אשחרך אתקין נהורא דשחרא אוכמא לנהרא עליה נהורא חוורא דנהרא.

תרגום: רבי אבא פתח פסוק ואמר "מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה" (תהלים לד) מה זה שונה מכל שאר התשבחות שלא אמר באיזה מקום שבח אותם דוד המלך ומה שונה כאן שאמר בהיותו במדבר יהודה אלא לא זה לבדו שהרי אף כך גם "בשנותו את טעמו לפני אבימלך" "בבא הזיפים" וכן כולם, להראות לכל בני העולם שבחו של דוד שאף על גב שהיה בצער והיו רודפים אחריו היה משתדל לומר שירות ותשבחות לקדוש ברוך הוא.

ואף על גב דברוח הקודש היה אומר רוח הקודש לא היתה שורה עליו עד שהוא השתדל שתשרה עליו וכך בכל מקום לא שורה רוח הקודש שלמעלה עד שיתעורר עליו האדם מלמטה ודוד אף על גב שרדפו אחריו והיה בצער לא היה עוזב שירות ותשבחות מפיו ולשבח את רבונו על הכל.

ואם תאמר זה ששינו "מזמור לדוד" או "לדוד מזמור" וכאן שרתה עליו רוח הקודש בתחלה משום שאמר מזמור לדוד אלא אם הוא היה מכוון עצמו בתחלה לא היתה שורה עליו רוח הקודש מזמור זה רוח הקודש למה נקרא כך משום שהיא משבחת את המלך העליון תמיד (שכל הזמן הוא

דע"ה ח"ב

והנה כ"ז הוא עומק הענין דכל הקרבנות כולם, כי מאחר ששורש דכל הבהמות ועופות הנה הם הדי' חיות שבמרכבה, וכל חיילין ודרגין שבכל העולמות בי"ע המתפשטים מהדי' חיות, הנה חותמם ויסודן שבהעוה"ז הוו הבהמות והעופות דהעוה"ז וכנ"ל מדברי הזוה"ק. [וע' ברמב"ם ז"ל במורה (ח"א פרק עב) שמבאר שם כי עכ"ז הנה לא נקרא הבהמה ושום בעל חי בשם עולם קטן זולת האדם ע"ש דברי פי חכם חז"ל]. ולכן ע"י שהבהמה והעוף הנה הם חותם דכל הנמצאות שבבי"ע, לכן כאשר האדם מקריב אותן לה', הרי מקשר ומייחד את כל הכחות כולם להשם הוי"ה ב"ה ע"י כוונתו ורעותיה העולה אליו לבר ית"ש שהוא חי העולמים כולם, ועי"ז הנה מעורר שם להאיר ולהתגלה אור שפע ברכה וקדושה לכל דרגין עלאין ותתאין, כי כל א' מקבל משורשו שלמעלה אשר בקודש ובקודש הקדשים לפי ערך השייכות והייחס אשר לו בחותמו שלמטה שהוא הבהמה והעוף שנעשה קרבן לה', וזהו הוראות מלת קרבן לה', לקרב כל הכחות אליו ית"ש, ועי"ז מעורר אורו ונגילוי ית"ש למטה, וזהו שאמר הזוה"ק הנז' חד שרגא דקיק דליק אתמלייא מניה כל עלמא אעא דקיק אדליק לרברבא.

והנה זהו מה שגורם הקרבן תיקון ואור וברכה בהעולמות בי"ע, וכן בעוד יותר הרבה הנה גורם האדם המקריב את הקרבן אור ברכה ויחוד למעלה למעלה שהוא באצילות ג"כ, כי ע"י שמקריב את הקרבן לה' והרי מייחד עי"ז את כל הכחות דהבי"ע אליו ית"ש, שיהיו כולם קודש לה'. וכל הכחות דהבי"ע הנה כולם הם מהמלכות דאצילות, ועי"ז הנה מעלה היא מ"ן למעלה מהבירורין שעלו בה, [ואלו הבירורין שעולין בה הוא בסוד מ"ש ג"כ בזוהר פנחס (רמ ע"ב) הנ"ל דהקרבנות הוא בסוד הבהמה דרביעא על אלף טורין, ואלף טורין אכלית בכל יומא], ועי"ז אלו המ"ן נעשה יחוד בהזו"ן, וכן עולים בירורים מה ששייך לאו"א ונעשה יחוד באו"א, וכן למעלה למעלה וכמ"ש בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש יא) ובחשמל (פרק ג), וגורם עי"ז יחוד בכל הפרצופים. ונוסף ומתחדש עי"ז אור באצילות לאין קץ, כי כל מה שמתגדל היחוד מתגדל הנגילוי דא"ס ית"ש בכל אצילות כולו. והרי נעשה ע"י כל קרבן תוספות אור וקדושה למעלה למעלה, ומתכפייא ומתדחייא הסטרא אחרא עי"ז הרבה מאד, וכמ"ש פ' צו (דף כז ע"ב) ובפ' פנחס (רכד סע"א ברע"מ) ופ' פקודי (רלז ע"א ושם רלז ע"א), ע' במקומות הנז' שמבואר שם כי ע"י הקרבנות מתכפייא הסטרא אחרא ואתבר חילה ותוקפה, ואשא דמדבחה מבערא רוח מסאבא, וזינין בישין

היה משבח ומזמר ולא שוכך) שכל הזמן היתה משבחת ומזמרת ולא שוככת כיון שבא דוד מצא גוף מתקן כראוי ושרתה עליו והיו מגלים בעולם הזה לשבח ולזמר למלך והכל כדי שיתתקן העולם הזה כדוגמא שלמעלה.

לדוד איש שלם בתקונו איש מתקן איש צדיק דוד ודאי שלא השתנה לעולמים בהיותו במדבר יהודה זה שבח של דוד אף על גב שהיה בצערו אף על גב שהיו רודפים אחריו ואיזו שבח אמר שבח גדול ונכבד.

והשבח שלו מה הוא "אלהים אלי אתה אשחרך" אלהים סתם כיון שאמר אלהים למה אלי אלא אותה דרגה שלו שלש דרגות כאן אלהים אלי אתה ואף על גב שהם שלשה שמות דרגה אחת היא בסוד של אלהים חיים אלהים למעלה אלהים חיים אלי קצה השמים עד קצה השמים אתה הדרגה שלו ואף על גב שהכל אחד ובשם אחד עולה.

"אשחרך" אם כמשמעו שלו יפה אבל אשחרך התקין האור שמאיר בשחר שהרי האור שעומד בשחר לא מאיר עד שיתקנו אותו למטה ומי שמתקן את אור השחר הזה אף על גב שהוא שחר זוכה לאור לבן שמאיר וזהו אור אספקלריה המאירה וזהו האדם שזוכה לעולם הבא.

וזה סוד "ומשחרי ימצאנני" (משלי א) ומשחרי, שמתקנים האור של משחרי השחר ימצאנני לא כתוב "ימצאנני" אלא "ימצאנני" שזוכים לשני אורות, לאור השחר השחור ולאור הלבן שמאיר וזוכה לאספקלריה שאינה מאירה ולאספקלריה שמאירה וזהו ימצאנני ועל כן אמר דוד אשחרך התקין אור של השחר השחור להאיר עליו אור לבן שמאיר.

דע"ה ח"ב

מעלמא וסלקא רוח קודשא ואתעטרא לעילא ונהיר דא בדא¹³⁶⁷, עד סוד א"ס ית"ש כמ"ש בפ' פקודי (רכו ע"א ושם רלט ע"א).

אך מה שאמרו בזה"ק בכמה מקומות (מהמקומות שציניתי לעיל ע"ש ותמצא) ג"כ שהקב"ה נותן חלק להחיצונים ג"כ, הנה הוא ג"כ רק מאותו הטעם עצמו, כי ע"י שמתתקן ע"י כל קרבן תיקונים רבים וגדולים למעלה ולמטה ומתכפייא ומתדחייא הסטרא אחרא הרבה מאד וכנו', הנה כדי שלא יסובב עי"ז קטרוג וצעקה מהחיצונים, ובסוד הכתוב (בראשית כו לד) כשמוע עשו את דברי אביו ויצעק צעקה גדולה ומרה עד מאד, וכמ"ש ברע"מ פ' אמור (דף ק ע"א וע"ב) ע"ש, וע' עוד פ' תרומה (קלד ע"א) ובזו"ח שה"ש (בד"ה כתיב והמלך שלמה ברוך בדפוס ישן הוא נג ע"ב, ובדפוח"ה הוא דף עג ע"א וע"ב סו ע"א) וכנודע בדברי הרב בהאר"ת המוחין (פרק ב). לכן הנה נותן הקב"ה להחיצונים ג"כ חלק מכל קרבן באיזה הנאה עכ"פ, וכדי שלא יחרץ כלב לשונו ויהא שלום על ישראל, וכמו שמבואר כ"ז בזה"ק בכמה מקומות ממקומות הנז' באר היטיב. {קנו ע"א}

דרוש מיעוט הירח סימן ח

סוד שעיר של ר"ח, שבעת שהלבנה נמצאת בחסרונה, אז היא עומדת אחורי השמש ואין אור בפניה כלל, והוא בסוד מיעוט הירח העליון, כלומר, מלכות דאצילות בעת שאינה ביחודה עם ז"א, ועי"ז מתגברים החיצונים מאד עד שהחושך מכסה ארץ, ואז מתקרב אליה הס"מ ע"מ לינק ממנה. ולכן אמר הקב"ה להקריב קרבן שעיר עזים, שכן השעיר הוא מסטרא דס"מ, ולכן, כאשר מקריבים אותו לקב"ה נעשים ב' פעולות שהם הפכיים זל"ז: א) שנמתקו הדינים, ב) ניתן להם כח. והנה נתינת הכח להם היא ע"מ שאם לאו, היו זועקים חמס, והיה מתחזק הס"מ בכל תוקף ועוז להלשין ולקטרג ככל האפשר. לכן יש לס"מ הנאה גדולה יותר מקרבן זה, יותר משאר הקרבנות. וכל זה הוא על אף שעל ידי הקרבן נדחק הס"מ מקדושת השכינה. כל התיקונים הנעשים ע"י השעיר של ר"ח, הרי הם ב' הפעולות הנ"ל, נעשים גם ע"י שעירי החטאות של כל המועדים כולם, אמנם החילוק הוא שכל שעירי החטאות אשר זולת ר"ח הם רק בסיבת מעשה התחטונים, שכן הם באים בעקבות החטא בלבד. משא"כ בשעיר של ראש חדש, שעיקרו בסיבת מעשה הקב"ה במיעוט הירח, שכן זהו כל ענין מיעוט הירח, שהיא תהיה ראש לשועלים ותתפעל ממעשה התחטונים. והגם שכל פגם וקלקול הוא על ידי חטא האדם, אמנם הסיבה לכל זה הוא סוד מיעוט הירח.

ביום ד' דמעשה בראשית נעשה מיעוט, אמנם אח"כ ביום ו' חזר הירח ונתגדל לצורך בריאת האדם, ונתלתה גדולתה ומיעוטה בידי האדם. ולכן אחר שנכשל האדם בחטא, הוא השורש לכל הקלקולים (ואי אפשר לתקן חטא זה אלא בביאת המשיח), הוה כל יחודה עם ז"א רק לפרקים, ואילו היא עצמה עולה ויורדת באופן תמידי. והוא ענין חסרון הלבנה ומילואה.

אם כן, יוצא שמצד אחד אכן גרם מיעוט הירח לשליטת החיצונים ולכל חטא ועוון ופגם ולכל הקלקולים הנעשים מזה, וגזר הקב"ה על כל זה כדי שיתוקנו אח"כ על ידי האדם, כדי להרבות לו שכר. וזהו ענין מה שלא נאמר בשעיר דר"ח "לכפר עליכם" כמו בשעיר חטאת של פסח ויה"כ ור"ה, הגם שבאמת הרי מכפר השעיר דר"ח ג"כ. שכן עיקר עניינו הוא לתקן את הפגם הנעשה על ידי מיעוט הירח אשר הוא מהקב"ה עצמו, ולכן לא נאמר שם "לכפר עליכם". אמנם הוא, שמאותו הפגם נמשכו כל קלקולי בני האדם, וממילא ישנם עוונות אשר מתכפרים ע"י שעירי ר"ח.

והנה זהו סוד שעיר של ר"ח, כי הנה בעת שהלבנה היא בחסרונה והוא שעומדת באחוריה נגד השמש מכוון ואין אז אור בפניה כלל, ע' דרוש פגימת הלבנה להרח"ו ז"ל (בפע"ח סוף שער הפורים). והנה כ"ז הוא מסוד מיעוט הירח העליונה, שהוא המלכות דאצילות שאינה ביחודה עם ז"א, ועי"ז מתגברים אז החיצונים מאד, עד שהחושך מכסה ארץ. והנה ביום כ"ט לחודש, שאז היא בחסרונה היותר גדול, הנה מתקרב הס"מ לינק ממנה, כמ"ש הרח"ו ז"ל בפע"ח (בכוונת ראש חודש) וע' בזה"ק (פ' נח דף סד ע"א) וכן הוא עוד בכ"מ, ואמרו בפ' אמור (צה ע"ב) כי בחדותי דסיהרא (שהוא בעת המולד) זינין בישין משתכחין ומתערי לאתפשטא בעלמא¹³⁶⁸, ולכן אמר הקב"ה להקריב אז שעיר עזים אחד לחטאת לה', כי השעיר הנה הוא מסטרא דס"מ וחולקא דיליה, ובסוד (בראשית כו יא)

¹³⁶⁷ תרגום: על ידי הקרבנות נכפה הצד האחר ונשבר כחו ותוקפו, ואש המזבח מבער רוח הטומאה ומינים רעים מהעולם ועולה ורח הקודש ומתעטר למעלה ומאיר זה בזה.
¹³⁶⁸ תרגום: כי בחידוש הלבנה מינים רעים נמצאים ומתעוררים להתפשט בעולם.

דע"ה ח"ב

הן עשו אחי איש שעיר וכמ"ש בפ' תצוה (קפה ע"א) ופקודי (רסט ע"א), ולכן כאשר מקריבין אותו לה' הנה נעשה בזה ב' פעולות שהם הפכים זה מזה וכנ"ל סי' ז': אחד, הוא כי ע"י שמקריבין לה' את השעיר שהוא מסטרא דיליה, הרי מוציאין בזה את בלעו מפיו¹³⁶⁹, ולא עוד אלא שנעשה בו דין ע"י שמקריבין את האימורין ע"ג המזבח, וע"ד שאמרו בפ' פקודי (רלו ע"א) דהא כד אתעביד דינא בסטרא דא אתכפיין כל אינון דשלטין מסטרא כו'¹³⁷⁰ ע"ש, וכן בפ' צו (כו ע"ב) שכל קרבן שהוא מסטרא דיליה כשהוא נקרב על המזבח הנה אשא דמדבחה מבערא רוח מסאבא וזינין בישין מעלמא¹³⁷¹, והרי מתרחק עי"ז הס"מ מהשכינה הקדושה, ונדחה והולך לו. פעולה השנית הוא הפכו ממש, והיינו כי מאחר שע"י הקרבן שעיר הוא נדחה מגשת אל הקודש, הרי יזעק חמס ושוד על שברו, ויתחזק בכל תוקף ועוז להלשין ולקטרג בכל האפשרי. ולזאת הנה משחד אותו הקב"ה וממשיך אליו במקום שנדחה ונתרחק שפע יניקה ג"כ מאותו הקרבן שעיר, ויש לו מהקרבן שעיר חלק והנאה יותר גדול משאר כל הקרבנות שאמרנו לעיל סי' ז', כי ע"י שהשעיר הרי הוא מסטרא דיליה כנ"ל, ולכן כאשר נקרב הוא לה' ומתעורר על ידו התפשטות אור וברכה בכל העולמות כולם כנ"ל סי' ז', הרי נמצא כי יש לו שייכות גדול באותו האור והשפע, כי הרי השעיר שהוא סטרא דיליה הוא עתה הגורם את כל זה, ולכן הוא נוטל חלק בראש מאותו האור והשפע הנמשך ע"י הקרבן שעיר, והוא ע"י שהוא מסטרא דיליה כנז', והרי יש לו בזה שייכות גדול. והגם שאמרנו שאדרבה הוא כי נדחה ונתרחק עי"ז מקדושת השכינה הרבה מאד, אך במקום שעומד אחר שנתרחק, הנה נמשך לו שם גופה שפע יניקה מקרבן שעיר הרבה יותר משאר כל הקרבנות כולם אשר אמרנו לעיל סי' ז', וכמ"ש פ' נח (סה ע"א) וכן בפ' פקודי (רסט ע"א) בכל ריש ירחא וירחא כד סיהרא מתחדשא יהבין ליה כו', חולקא חדא יתיר על קרבנין לאתעסקא ביה וישתמש בחולקיה כו', ודא איהו שעיר בגין דאיהו חולקא דעשו דכתיב ביה שעיר הן עשו אחי איש שעיר, ועל דא איהו אשתמש בחולקיה וישראל אינון משתמשין בחולקיהון בג"כ כתיב כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו¹³⁷².

ושם פ' נח (סד ע"א) וכדין ישראל לתתא מקרבין שעיר, והוא נחש אתמשך אבתריה דההוא שעיר וסיהרא אתדכיאת וסלקת לעילא ואתקשרת לעילא לאתברכא

¹³⁶⁹ עי' לעיל קג ע"ד.

¹³⁷⁰ תרגום: שהרי כאשר נעשה דין מצד זה נכפה כל אותם ששולטים מצד וכו'.

¹³⁷¹ ז"ל הזהר: ולזמנין אשתמודען קרבני דאתיין מהאי סטרא ובעא לקרבא על מדבחה כדדמי ליה ולא אשתצי ולא אתבטל ההוא רוח מסאבא בין מבר נש ובין מההוא סטרא דאתי מניה אלא באשא דמדבחה דההוא אשא מבערא רוח מסאבא וזינין בישין מעלמא.

תרגום: ולפעמים נודעים הקרבנות שבאים מהצד הזה, וצריך להקריב על המזבח את מה שדומה לו ולא מתכלה, ולא מתבטלת אותה רוח הטומאה, בין מהאדם ובין מאותו הצד שבא ממנו, אלא רק באש של המזבח, שאותה האש מבערת את רוח הטומאה ומינים רעים מן העולם.

¹³⁷² ז"ל בשלימות: תא חזי בכל ריש ירחא וירחא כד סיהרא אתחדשא, יהבין ליה להאי "קץ כל בשר" חולקא חדא יתיר על קרבנין לאתעסקא ביה ואשתמש בחולקיה ויהא סטרא לישראל בלחודייהו בגין דיתאחדון במלכיהון ודא איהו שעיר בגין דאיהו חולקא דעשו דכתיב ביה שעיר "הן עשו אחי איש שעיר" (בראשית כז יא) ועל דא איהו אשתמש בחולקיה וישראל אינון משתמשין בחולקיהון בגין כך כתיב "כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו" (תהלים קלה ד).

תרגום: בא וראה, בכל ראש חדש וחדש כשהלבנה מתחדשת נותנים ל"קץ כל בשר" הזה חלק אחד יתר על הקרבנות להתעסק בו ומשתמש בחלקו ויהיה הצד של ישראל לבדם כדי שיתאחדו עם מלכם. וזהו השעיר משום שהוא חלקו של עשו שנאמר בו שעיר "הן עשו אחי איש שעיר" ועל כן הוא משתמש בחלקו וישראל משתמשים בחלקם משום כך נאמר "כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו" (תהלים קלה ד).

דע"ה ח"ב

ונהירין אנפאה כו¹³⁷³, וע' עוד פ' פקודי (רלה ע"א¹³⁷⁴) ופ' פנחס (רמה ע"ב¹³⁷⁵), ואמר שם כי מדכתיב לה', הנה לה' אתקריב ודאי, ומדכתיב לכפר הוא לתברא אנפוי (ע"ש רנה ע"ב¹³⁷⁶), כי לכפר הוא לשון הסרה וניקוי¹³⁷⁷, והוא כדי להרחיקו מגשת אל הקודש כנו',

¹³⁷³ תרגום: ואז ישראל למטה מקריבים שיער, ואותו נחש נמשך אחר אותו השעיר, והלבנה נטהרת ועולה למעלה ומתקשרת למעלה להתברך, ופניה מאירים.

¹³⁷⁴ ז"ל: תא חזי ביומא דראש השנה עלמא אתדן ובי דינא קדישא (וקודשא בריך הוא) יתיב ודן כל עלמא וההוא סטרא אחרא קאים מסטרא דא וכל אינון דאתדנו למותא אשגח עלייהו ואתרשימו קמיה ובשעתא דישראל מתערי רחמי בההוא קול שופר כדין אתערבבא ליה כלא דלא ידע ולא משגח באינון דאתדנו עד (ליליא בתראה דחג) דלבתר כל אינון דלא מהדרי בתיובתא ואיגזר עלייהו מותא ודאי נפקין פתקין ואתמסרו ליה כיון דאתמסרו ליה לא אהדרו פתקין עד דאתעביד דינא.

וישראל כלהו בעיין לאסתמרא מניה כל שכן בר נש בלחודוי (וכל שכן וכל שכן) דהא ברזא עלאה דלעילא בעינן לאסתמרא ולמיהב ליה בכל ירחא וירחא כד סיהרא בעי לאתחדתא חד שיער בגין דלא יקטרג חדותא (ס"א חדותא) ויטול חולקיה כדקא חזי ליה וסיהרא קדישא לינקא בקדושה לחדותי כדקא יאות וכד מתחדשא בכל ירחא וירחא בגין כך אקרי נער והא אוקימנא והאי אחרא דא דאיהו תדיר במסאבו ולא נפיק מניה אקרי "מלך זקן וכסיל" (קהלת ד יג) ובגין כך ישראל קדישין דאינון עמא חד ביחודא קדישא קודשא בריך הוא יהיב לון עיטא לאשתזבא מכלא זכאין אינון בעלמא דין ובעלמא דאתי דכתיב "ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר" (ישעיה ס כא).

תרגום: בא וראה, ביום של ראש השנה העולם נדון ובית הדין הקדוש (הקדוש ברוך הוא) יושב ודן את כל העולם ואותו הצד האחר עומד מצד זה וכל אותם שנדונו למות הוא משגיח עליהם ונרשמים לפניו ובשעה שישראל מעוררים רחמים באותו קול שופר אז מתערבב לו הכל שלא יודע ולא משגיח באותם שנדונו עד שאחר כך כל אלו שלא חזרו בתשובה ונגזר עליהם מות ודאי יוצאים עם פתקים מבית המלך ונמסרים לו כיון שנמסרו לו לא חוזרים הפתקים עד שנעשה הדין. וכל ישראל צריכים להשמר ממנו כל שכן אדם לבדו (וכל שכן וכל שכן) שהרי בסוד עליון שלמעלה צריכים להשמר ולתת לו בכל חדש וחדש כשהלבנה רוצה להתחדש שיער אחד כדי שלא יקטרג על ההתחדשות (השמחה) ויטל את חלקו כראוי והלבנה הקדושה תינק בקדושה להתחדש כראוי. וכשמתחדשת בכל חדש וחדש משום כך נקראת נער והרי בארנו והאחר הזה שהוא תמיד בטמאה ולא יוצא ממנה נקרא מלך זקן וכסיל ומשום כך ישראל הקדושים שהם עם אחד ביחוד קדוש הקדוש ברוך הוא נתן להם עצה להינצל מן הכל אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא שנאמר "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר" (ישעיה ס).

¹³⁷⁵ ז"ל: "ושלשה עשרונים" תלת דרגין קדמאין דילה דכל חד וחד עשר כגוונא דלעילא עשרונים חד מעשרה "ושעיר חטאת אחד" אמאי אקרי חטאת, בגין דאיהו חטאת ומסטרא דחטאת הוא. א"ר אלעזר והא כתיב "ליי", אלא ליי' אתקריב ודאי דכתיב "לכפר" לתברא אנפין וכלא יתקריב למקדשא, אלא יהבי חולקא חדא לסמאל ואכיל ליה ולא אחיד בשאר קרבנין ודא איהו לחודיה דלא אשתתף אחרא עמיה למיכל ביה איהו אתהני בגו סעודתא דמלכא בחולקא דא ועל דא חדי ואתפרש מישראל ולא מקטרגא עלייהו ואי לאו דהוה מיעוטא דסיהרא לא הווי יהבי ליה בסעודתא דמלכא כלום וכי במיעוטא דסיהרא מאי קא עביד אלא בגין דקריב ויניק ונטיל חילא לעמיה מגו סטר שמאלא דסיהרא ואתתקף ביה ובשעיר דא אתפרש מכלא ואתהני בהאי ובגין דקב"ה אזעיר לה לסיהרא מקרבין ליה להאי שעיר בגין דיתפרש מנה ולא יתקריב למקדשא וע"ד תנינן הביאו עלי כפרה עלי בגיני דאזעירת לה בגין סבת דילי אתון צריכין דא.

תרגום: "ושלשה עשרונים" שלש מדרגות ראשונות שלה, שכל אחת ואחת עשר, כדוגמא של מעלה. עשרונים, אחד מעשרה, "ושעיר חטאת אחד", מדוע נקרא חטאת, משום שהוא חטאת, ומצד החטאת הוא. אמר רבי אלעזר והרי כתוב "לה", אלא לשם ה' מקרב בודאי, שכתוב "לכפר", לשבור פנים, והכל יתקרב למקדש, אלא נותנים חלק אחד לסמאל ואוכל אותו ולא אווז בשאר הקרבנות, וזהו לבדו שלא ישתתף אחר עמו לאכול בו. הוא נהנה בתוך סעודת המלך בחלק זה, ועל זה שמח ונפרד מישראל ולא מקטרג עליהם, ואם לא שהיה מעוט הלבנה לא היו נותנים לו בסעודת המלך כלום, וכי במעוט הלבנה מה היה עושה, אלא כדי שיתקרב ויניק ויקח כח לעמו מתוך צד שמאל של הלבנה ויתחזק בו, ובשעיר זה נפרד מהכל ונהנה בזה, ומשום שהקדוש ברוך הוא המעיט לה ללבנה, מקריבים לו לזה השעיר כדי שיפרד ממנו ולא יתקרב למקדש, ועל זה שנינו הביאו עלי כפרה, עלי, בגללי, שהמעטתי אותה, בגלל סיבה שלי אתם צריכים זה.

¹³⁷⁶ ז"ל: איהו יומא דיבבא וקרנא איהו עולה איל אחד כמה דאתמר בגין אילו דיצחק ושעיר עזים אחד לחטאת שוחד לסמאל לכפרה (נ"א לתברא) אנפוי בההוא בכיה דאיהו בכי בהאי יומא. תרגום: הוא יום של יבבה, והקרבתו הוא "עולה איל אחד" כמו שנתבאר, מפני אילו של יצחק, ו"שעיר עזים אחד לחטאת" שוחד לסמאל לכפר (לשבור) פניו באותה בכיה שהוא בוכה בזה היום.

דע"ה ח"ב

[וכלא יתקריב למקדשא] שכל הקרבן שעיר הוא ג"כ רק אליו ית"ש לבד, לקרב ולייחד את כל הכחות אליו ית"ש לבד כנ"ל סי' ז'. [אלא יהבי חולקא חדא לס"מ ואכיל ליה ולא אחיד בשאר קרבנין] ר"ל שמשאר קרבנות אין לו חלק כ"כ. [ודא איהו לחודיה דלא אשתתף אחרא עמיה למיכל ביה] הכוונה הוא ג"כ כי שאר כל צבא השמים אין להם חלק כ"כ בשעיר חטאת כהס"מ, כי הוא נוטל חלק בראש משום שהוא מסמרא דיליה, אבל באמת הנה יש לכולם חלק מכולם כנ"ל סי' ז'. [ועל דא חדי ואתפרש מישראל ולא מקטרגא עלייהו, ואי לאו {קנו ע"ב} דהוה מיעוטא דסיהרא לא הוו יהבי ליה כו' וכי במיעוטא דסיהרא מאי קא עבידן] ר"ל מה שייכות הוא להס"מ למיעוטא דסיהרא לשחדו לו בשביל זה. [אלא בגין דקריב ויניק ונטיל חילא לעמיה מגו סטר שמאלא דסיהרא ואתתקף ביה, ובשעיר דא אתפרש מכלא ואתהני בהאי] כי בעת מיעוטא הרי היא בלא יחוד עם ז"א, ואינה מתבסמת ממנו כי היא בעצמה, הרי היא מעטרה דגבורה לבד כנודע¹³⁷⁸, ולכן אפשר לו אז להתקרב ולינק מגו סטר שמאלא שבה, אך ע"י החלק שניתן לו מהשעיר אתפרש ממנה. [ובגין דקב"ה אזעיר לה לסיהרא] ועומדת ע"י בעטרה דגבורה לבד, ועי"ז נעשה אפשרות להס"מ להתקרב ולינק ממנה. [מקרבין האי שעיר בגין דיתפרש מנה ולא יתקריב למקדשא] כי הוא טרוד בחלקו ויתרחק מגשת אל הקודש מאומה. [וע"ד תנינן הביאו עלי כפרה, עלי בגיני דאזעירת לה, בגין סבת דילי אתון צריכין דא¹³⁷⁹] עכ"ל. ור"ל כי הרי כל התיקונים הנעשה ע"י השעיר של ר"ח והם הב' פעולות הנ"ל, הנה הם נעשים באמת גם ע"י שעירי החטאות של כל המועדים כולם, אך החילוק הוא כי כל שעירי החטאות אשר זולת ר"ח, הנה הם רק בסיבת מעשה התחתונים לבד, כי הם רק בסיבת החטא, ואילו החטא לא היה אותו החסרון כלל. והרי לא היה צריך לתיקון כלל, כי זולת החטא הרי לא היה לו כח להתקרב למעלה, ולא היה לו מה לקטרג. וא"כ הרי לא היה צריך לשעיר, שהוא כדי להרחיקו ולדחותו, ואח"כ לשחדו שלא יקטרג, שהם הב' פעולות התיקונים דהשעיר וכנ"ל. והרי הוה כל שעירי החטאות כולם רק בסיבת התחתונים לבד. משא"כ השעיר של ראש חודש, הנה עיקרו הוא בסיבת הקב"ה. והגם שגם הוא בא לכפרה, כי כל השעירים הם כולם לכפרה וכמבואר בשבועות (פרק א ט ע"א), אך כ"ז גופה הרי הוא רק בסיבת הקב"ה, והוא ע"י מיעוט הירח, כי ע"י מיעוט הירח וירידתה למטה, הנה נשתתפה המלכות עם התחתונים, והיא עולה ויורדת ע"פ מעשיהם, כי זהו

¹³⁷⁷ עי' גמ' גיטין נו ע"א ז"ל: אמר קודשא בריך הוא בעי לחרובי ביתיה ובעי לכפורי ידיה בהווא גברא.

¹³⁷⁸ עי' לעיל דף קכג ע"ב.

¹³⁷⁹ ז"ל בשלימות: וכלא יתקריב למקדשא, אלא יהבי חולקא חדא לסמאל ואכיל ליה ולא אחיד בשאר קרבנין, ודא איהו לחודיה דלא אשתתף אחרא עמיה למיכל ביה איהו אתהני בגו סעודתא דמלכא בחולקא דא ועל דא חדי ואתפרש מישראל ולא מקטרגא עלייהו ואי לאו דהוה מיעוטא דסיהרא לא הוו יהבי ליה בסעודתא דמלכא כלום וכי במיעוטא דסיהרא מאי קא עביד אלא בגין דקריב ויניק ונטיל חילא לעמיה מגו סטר שמאלא דסיהרא ואתתקף ביה ובשעיר דא אתפרש מכלא ואתהני בהאי ובגין דקב"ה אזעיר לה לסיהרא מקרבין ליה להאי שעיר בגין דיתפרש מנה ולא יתקריב למקדשא וע"ד תנינן הביאו עלי כפרה עלי בגיני דאזעירת לה בגין סבת דילי אתון צריכין דא.

תרגום: והכל יתקרב למקדש, אלא נותנים חלק אחד לסמאל ואוכל אותו ולא אוחו בשאר הקרבנות, וזהו לבדו שלא ישתתף אחר עמו לאכול בו. הוא נהנה בתוך סעודת המלך בחלק זה, ועל זה שמח ונפרד מישראל ולא מקטרג עליהם, ואם לא שהיה מעוט הלבנה לא היו נותנים לו בסעודת המלך כלום, וכי במעוט הלבנה מה היה עושה, אלא כדי שיתקרב ויניק ויקח כח לעמו מתוך צד שמאל של הלבנה ויתחזק בו, ובשעיר זה נפרד מהכל ונהנה בזה, ומשום שהקדוש ברוך הוא המעיט לה ללבנה, מקריבים לו לזה השעיר כדי שיפרד ממנו ולא יתקרב למקדש, ועל זה שנינו הביאו עלי כפרה, עלי, בגללי, שהמעטתי אותה, בגלל סיבה שלי אתם צריכים זה.

דע"ה ח"ב

כל ענין מיעוט הירח שתהיה ראש לשועלים¹³⁸⁰ ותתפעל ממעשה התחתונים, אבל זולת המיעוט היתה לעולם במילואה ושלימותה, ולא היה מגיע לה פגם ממעשה התחתונים כלל, ולא היה אפשר להס"מ להתקרב אליה, והרי לא היה צורך לשעיר כלל. ע"פ אחרי (עד ע"א) ופ' נח (סד ע"א) ופ' בראשית (נג ע"א).

ופ' וישלח (קסט רע"ב) אמרו שם ביומא רביעאה עביד נהורין וכדין אתברי סיהרא חסר נהורא דאזעירת גרמה, ובגין דאיהי מארת חסר וא"ו אתיהיב דוכתא לשלטאה כל רוחין ושדין ועלעולין ומזיקין וכל רוחי מסאבי כו' ועל דא יצר הרע שליט בעלמא כו' כו'¹³⁸¹, ע"ש שמבואר דכל שליטת הס"מ והחיצונים וכל הקלקולים כולם הוא הכל בסיבת מיעוט הירח, אשר נתייסד בה המיעוט ביום ד' דמעשה בראשית. והרי היה כ"ז ע"י הקב"ה בעצמו, וזהו שאמרו בפ' אחרי מות (עט ע"ב) ובפ' פנחס (רמח ע"ב) אמר הקב"ה הביאו עלי כפרה עלי בגיני כו' בגין סבת דילי כו', כי הקב"ה בעצמו היה המסבב את כל זה, כי הוא ית"ש יסד את מיעוט הירח אשר עי"ז ניתן מקום לשליטת היצר הרע בהאדם, ולהעשות ע"י חטא האדם כל הפגם והקלקולים כולם אשר למעלה ולמטה רח"ל. והרי נמצא כי הגם שהאמת הוא שכל הפגם והקלקול הוא לעולם רק ע"י חטא האדם דוקא, אך הסיבה לכל זה הרי הוא סוד מיעוט הירח.

והנה נעשה המיעוט ביום ד' דמעשה בראשית, אמנם אח"כ ביום ו' חזרה ונתגדלה לצורך בריאת האדם כמ"ש הרב בשער מיעוט הירח (פרק ב), ונתלה אז גדלותה ומיעוטה, שלימותה וחסרונה, עלייתה וירידתה, שיהיו מיוסדים ותלויים במעשה האדם. ולכן אחר שנכשל האדם בהחטא דעין הדעת, שהוא שורש לכל הקלקולים כולם, ואי אפשר שיתקון החטא הזה אלא בביאת המשיח דוקא כנודע, הנה הוה כל יחודה עם ז"א רק לפרקים, והיא עולה ויורדת תמיד, והוא ענין חסרון הלבנה ומילואה, כמ"ש בפ' אמור (צה ע"ב). והרי גם כשהיא נשלמה ועולה, והיא באמצע חודש במילואה, הנה היא חוזרת ויורדת עד סוף

¹³⁸⁰ ע"י דרושי אב"ע פרק יב.

¹³⁸¹ ז"ל: ביומא רביעאה עבד נהורין וכדין אתברי סיהרא חסר נהורא דאזעירת גרמה ובגין דאיהי מארת חסר וא"ו אתיהיב דוכתא לשלטאה כל רוחין ושדין ועלעולין ומזיקין וכל רוחי מסאבי כלהו סלקין ושטיין בעלמא לאסטאה ואתמנון בדוכתי דאתחריבו ובחקלין תקיפין ובמדברין חריבין וכלהו מסטרי רוח מסאבא והא אתמר דהא רוח מסאבא דאתיא מנחש עקימאה איהו רוח מסאבא ממש ואיהו אתמנא בעלמא לאסטאה בר נש לגביה, ועל דא יצר הרע שליט בעלמא ואיהו אתמני לגביהו דבני נשא ואשתכח עמהון ובעקימו ובתסקופין אתי לגביהו לאסטאה לון מארחוי דקב"ה כמה דאסטי לאדם קדמאה וגרים מותא לכל עלמא הכי נמי אסטי להו לבני נשא וגרים לון לאסתאבא ומאן דאתי לאסתאבא איהו משיך עליה ההוא רוח מסאבא ואתדביק בהדיה וכמה אינון דזמינין לסאבא ליה ומסאבין ליה ואיהו מסאב וסאבין ליה בהאי עלמא ובההוא עלמא והא אתמר ובשעתא דאתי בר נש לאתדכאה ההוא רוח מסאבא אתכפייא קמיה ולא יכיל לשלטאה עלוי וכדין כתיב "לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך" (תהלים צא י) אמר (ס"א כדאמר) רבי יוסי לא תאנה אליך רעה דא לילית "ונגע לא יקרב באהלך" אלין שאר מזיקין והא אוקמוה ואתמר.

תרגום: ביום הרביעי עשה מאורות, ואז נבראה הלבנה חסרה, אור שהקטינה עצמה, ומשום שהיא מארת חסר וא"ו, נתן מקום לשלוט כל הרוחות והשדים ורוחות סערה ומזיקים וכל רוחות הטומאה. כולם עולים ומשוטטים בעולם להסטות, ונתמנו במקומות חרבים ובשדות חזקים ובמדברות חרבים, וכולם מצד רוח הטומאה. והרי נתבאר שהרי רוח הטומאה שבאה מנחש העקלתון, הוא רוח טומאה ממש, והוא התמנה בעולם להסטות בן אדם אליו, ועל זה יצר הרע שולט בעולם. והוא התמנה אצל בני אדם ונמצא עמם, ובעקמומיות ובעלילות בא אליהם להסטותם מדרכי הקדוש ברוך הוא, כמו שהסטה את אדם הראשון וגרם מות לכל העולם, כך גם מסטה בני אדם וגורם להם להטמא. ומי שבא להטמא, מושך עליו אותו רוח טומאה ונדבק עמו. וכמה הם שמזומנים לטמא אותו, ומטמא אותו והוא טמא, ומטמאים אותו בעולם הזה ובאותו עולם, והרי נתבאר. ובשעה שבא בן אדם להטהר, אותו רוח טומאה נכפה לפניו ולא יכול לשלוט עליו, ואז כתוב "לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך". אמר (כשאמר) רבי יוסי, "לא תאנה אליך רעה", זו לילית. "ונגע לא יקרב באהלך", אלו שאר מזיקים, והרי פרשוה ונתבאר.

דע"ה ח"ב

חודש, והיא אז בחסרונה לגמרי, והוא מורה על שליטת החיצונים שעולים ומתקרבים לינק ונורמים פירוד רחמ"ל, וכמ"ש בפ' בראשית (נג ע"א) אית שמאלא לעילא בקדושה עלאה לאתקשרא רחימותא לאתקשרא סיהרא באתר קדישא לעילא לאתנהרא, ואית שמאלא לתתא דאפריש רחימותא דלעילא ואפריש לה (קנו ע"ג) מלאנהרא בשמשא ולא תקרבא בהדיה, ודא היא סטרא דחויא בישא, דכד שמאלא דא דלתתא אתערת כדין משיך לה לסיהרא ואפריש לה מלעילא ואתחשכת נהוראה ואתדבכת כו' ואתרחקת מאילנא דחייא כו' ע"ש כל הענין¹³⁸². ובפ' נח (סד ע"א) האי נחש איהו דרועא שמאלא דרוח מסאבא כו' וקרבא לגבי דסיהרא כו' וכדין ישראל לתתא מקרבין שעיר וההוא נחש אתמשך אבתריה דההוא שעיר, וסיהרא אתדכיאת וסלקאת לעילא ואתקשרת לעילא לאתברכא ונהירין אנפיהא מה דאתחשכת לתתא כו' ע"ש¹³⁸³.

והרי נתבאר כי מיעוט הירח הנה הוא גרם כל שליטת החיצונים, וכל הטא ועון, וכל הפגם והקלקולים הנעשה מזה. והנה גזר הקב"ה כ"ז כדי שיתוקנו אח"כ ע"י האדם ג"כ, כדי להרבות שכרו בעוה"ב, כי לבסוף יתוקנו כולם ע"י האדם עצמו, אם ע"י מעשיהם או ע"י מאורעותיהם, ויוחזרו כל הקלקולים לתיקונים וכמו שבארנו עומק סוד הדברים בזה בספר הקדו"ש שער ו', ובספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף י"ז י"ח. אך עכ"פ הוא כי באשר שהכל הוא מגזרת מיעוט הירח שגזר הקב"ה על זה בששת ימי בראשית, לכן אמר הקב"ה,

¹³⁸² ז"ל בשלימות: אית שמאלא לעילא ואית שמאלא לתתא אית ימינא לעילא בקדושה עלאה ואית ימינא לתתא דאיהו בסטרא אחרא אית שמאלא לעילא בקדושה עלאה לאתקשרא רחימותא לאתקשרא סיהרא באתר קדישא לעילא לאתנהרא ואית שמאלא לתתא דאפריש רחימותא דלעילא ואפריש לה מלאנהרא בשמשא ולא תקרבא בהדיה ודא היא סטרא דחויא בישא דכד שמאלא דא דלתתא אתערת כדין משיך לה לסיהרא ואתחשכת נהוראה ואתדבכת בחויא בישא וכדין שאיבת מותא לתתא לכלא ואתדבכת בחויא ואתרחקת מאילנא דחייא ועל דא גרים מותא לכל עלמא ודא הוא דכדין אסתאבת מקדשא עד זמן קציב דאתקנת סיהרא ותבת לאנהרא ודא הוא אהל מועד, ועל דא יהושע לא מית אלא בעיטא של נחש דא דקריב ופגים משכנא כדקדמיתא, ודא הוא רזא דכתיב "ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל" (שמות לג יא) דאע"ג דאיהו נער לתתא לקבלא נהורא לא ימיש מתוך האהל כמה דאתפגים דא הכי נמי אתפגים דא אע"ג דזיינא קדישא הוה ליה כיון דאתפגים סיהרא הכי הוא ודאי לא אשתזיב בלחודי מניה מההוא גוונא ממש.

תרגום: יש שמאל למעלה בקדושה עליונה לעורר אהבה לקשר את הלבנה במקום קדוש למעלה להאיר, ויש שמאל למטה שמפריד אהבה שלמעלה, ומפריד אותה מלהאיר בשמש ולהתקרב אליו, וזהו צד של הנחש הרע. כאשר שמאל הזה שלמטה מתעורר, אז מושך את הלבנה ומפריד אותה מלמעלה, ונחשך אורה ונדבכת בנחש הרע, ואז שואבת מות למטה לכל, ונדבכת בנחש ומתרחקת מעץ החיים. ועל זה גרם מות לכל העולם, וזהו שאז נטמא המקדש עד זמן קצוב שנתקנה הלבנה ושבה להאיר, וזהו אהל מועד. ועל זה יהושע לא מת אלא בעטיו של הנחש הזה שקרב ופגם את המקדש כמו קודם. וזהו סוד הכתוב "ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל". שאף על גב שהוא נער למטה לקבל אור, לא ימיש מתוך האהל. כמו שנפגם זה, כך גם נפגם זה, אף על גב שכלי זיין קדוש היה לו. כיון שנפגמה הלבנה, כך הוא ודאי לא נצל לבדו ממנו מאותו גוון ממש.

¹³⁸³ ז"ל בשלימות: האי נחש איהו דרועא שמאלא דרוח מסאבא וימינא לעילא בקדושה עלאה וקרבא לגבי דסיהרא ומשיך לה בינייהו (נ"א בדביקו) דקוטפא ואסתאבת וכדין ישראל לתתא מקרבין שעיר וההוא נחש אתמשך אבתריה דההוא שעיר וסיהרא אתדכיאת וסלקאת לעילא ואתקשרת לעילא לאתברכא ונהירין אנפיהא מה דאתחשכת לתתא כדין הכא ביומא דכפורי כיון דההוא חויא בישא אתעסק בההוא שעיר סיהרא אתפרשת מניה ואתעסקת (בישראל) לאולפא עלייהו סניגוריא וסוככת עלייהו כאמא על בנין וקב"ה בריך לון מלעילא ומחיל לון.

תרגום: נחש זה הוא זרוע שמאל של רוח הטומאה, ואוחז בו מי שרוכב עליו, וקרב ללבנה ומושך אותה ביניהם (בדבקות) של דבקות ונטמאת. ואז ישראל למטה מקריבים שעיר, ואותו נחש נמשך אחר אותו השעיר, והלבנה נטהרת ועולה למעלה ומתקשרת למעלה להתברך, ופניה מאירים מה שנחשכה למטה. אז כאן ביום הכפורים, כיון שאותו נחש הרע מתעסק באותו שעיר, הלבנה נפרדת ממנו ומתעסקת (בישראל) ללמד עליהם סניגוריא, וסוככת עליהם כמו אם על הבנים, והקדוש ברוך הוא מברך אותם מלמעלה ומוחל להם.

דע"ה ח"ב

הביאו כפרה עלי, עלי, בגיני דאזעירת לה, בגין סיבת דילי כו' כנ"ל. ולכן כתיב בשעיר של ר"ח "לה", כי הרי נָרַם הכל הוא מיעוט הירח, ויסוד הראשון דמיעוט הירח הרי הוא רק מהקב"ה לבר, וזהו שנאמר (במדבר כח טו) לחטאת לה', ואמרו בזוהר (ח"ב דף רעא ע"ב בסי' ה שם), כי מה שנאמר לחטאת הוא לאעברא וזהמא, כי הוא כפרה לפנאה מקדשא, וזהו שאמר לחטאת הוא כמו שנאמר (בראשית ד י) לפתח חטאת רובץ, שהוא היצה"ר, לאעברא ליה מן מקדשא להרחיקו מגבול ה', מקדושת השכינה ית"ש, כי ההוא שעיר דר"ח אעבר וזהמא וסליק ליה דלא חפי לסיהרא כו', בגין דשעיר מפני וזהמא תדיר ממקדשא וגרם לאמשכא נהירו מעילא לתתא כו', ובג"כ כתיב בו חטאת לה' בגין ההוא וזהמא דחפי לסיהרא ואיהו רזא דכתיב לפתח חטאת רובץ כו', וההוא שעיר מעברא ההוא חטאת וגרים לאמשכא נהירו מעילא ודא איהו כו', לה' לאמשכא נהירו מעילא דכד חטאת אתעבר ההוא נהירו וחדוה נחית מעילא לתתא, וע"ד סליק קרבנא דא לעילא¹³⁸⁴. עוד שם, בכל ירחא וירחא בחדותי דסיהרא לאקרבא קרבנא למקרב חביבותא עילא ותתא ולאעברא וזהמא מבי מקדשא וקרבנא, דראש חודש סליק לעילא בגין לאמשכא נהירו דאנפין ממקורא דלעילא לתתא, דדא אצטריך בגין מיעוטא וזעירו דסיהרא¹³⁸⁵, ע"ש (כי העתקתי המאמר בחילוף לשון וסירוגין).

ומה שאמר דהשעיר הוא מפני וזהמא, הוא ע"פ מה שאמרנו, כי באשר שהשעיר הוא משורש הגבורות, והוא מסטרא וחולקיה דהס"מ, ולכן כאשר נקרב הוא לה', הרי מוציאין בזה כחו ובלעו מפיו, ונחלש כחו ואתכפייא ואתדחייא. ומ"ש כי קרבן שעיר דר"ח הוא סליק לעילא, הוא ג"כ ע"פ מה שאמרנו, כי מאחר שמיעוט הירח הוא סיבת כל שליטת הס"מ וכל הקלקולים כולם, ולכן כאשר ניטל ממנו תוקפיה וחיליה ע"י השעיר בכל עת המיעוט עצמו, שהוא בכל ר"ח ור"ח, הרי נעשה התיקון בעיקר הסיבה גופה, כי ניטל ממנו כחו גם מהיסוד והשורש, שהוא מאותו העת אשר משם נמשך כל ראשית אוננו, ולכן עולה תיקון הקרבן שעיר דר"ח לעילא לעילא.

¹³⁸⁴ ז"ל בשלימות: פקודא לאקרבא קרבנא דאיהו חדותא דסיהרא בכל ירחא וירחא ובחדותי דילה למקרב חביבותא עילא ותתא ולאעברא וזהמא מבי מקדשא וקרבנא דר"ח סליק לעילא בגין לאמשכא נהירו דאנפין ממקורא דלעילא לתתא דדא אצטריך בגין מיעוטא וזעירו דסיהרא וההוא שעיר דר"ח אעבר וזהמא וסליק ליה דלא חפי לסיהרא וכדין אנגיד נגידו לגבה מעילא לתתא ואתנהרת סיהרא כדקא יאות בגין דשעיר מפני וזהמא תדיר ממקדשא וגרם לאמשכא נהירו מעילא לתתא וקרבנא דא סליק לעילא ובג"כ כתיב בו חטאת לה' בגין ההוא וזהמא דחפי לסיהרא ואיהו רזא דכתיב "לפתח חטאת רובץ" ואי תימא אמאי כתיב חטאת לה' אלא ודאי ההוא שעיר מעברא ההוא חטאת וגרים לאמשכא נהירו מעילא ודא איהו "ושעיר עזים אחד לחטאת ליי' לחטאת" לאעברא ליה מן מקדשא ליי' לאמשכא נהירו מעילא דכד חטאת אתעבר ההוא נהירו וחדוה נחית מעילא לתתא, וע"ד סליק קרבנא דא לעילא וקרבנא דא אקרי כפרה לפנאה מקדשא ולאעברא וזהמא ע"כ.

תרגום: מצוה להקריב קרבן שהוא התחדשות של הלבנה בכל חדש וחדש ובהתחדשות שלה לקרב האהבה למעלה ולמטה ולהעביר הזהמא מבית המקדש וקרבן של ראש חדש עולה למעלה כדי להמשיך הארת הפנים ממקור העליון למטה שזה נצרך משום מעוט והקטנת הלבנה והשעיר ההוא של ראש חדש העביר וזהמא והרחיק אותו שלא יכסה את הלבנה ואז המשך המשכות אצלה ממעלה למטה ומאירה הלבנה כמו שנהא מפני שהשעיר מפנה הזהמא תמיד מהמקדש וגורם להמשיך האור מלמעלה למטה וקרבן זה עולה למעלה ומפני כן כתוב בו "חטאת לה" משום הזהמא היא שמכסה את הלבנה והוא סוד שכתוב "לפתח חטאת רובץ" (בראשית ד). ואם תאמר מדוע כתוב חטאת לה' אלא ודאי השעיר ההוא מעביר החטאת היא וגורם להמשיך האור ממעלה וזהו "ושעיר עזים אחד לחטאת לה' לחטאת" להעביר לו מן המקדש לה' להמשיך האור מלמעלה שכאשר החטאת מעברת אותו אור ושמחה יורד ממעלה למטה ועל זה עולה קרבן זה למעלה וקרבן זה נקרא כפרה לפנות המקדש ולהעביר הזהמא.

¹³⁸⁵ תרגום: בכל חודש וחודש, ובהתחדשות שלה לקרב האהבה למעלה ולמטה ולהעביר הזהמא מבית המקדש, וקרבן של ראש חדש עולה למעלה כדי להמשיך את הארת הפנים מהמקור העליון למטה שזה נצרך משום מיעוט והקטנת הלבנה.

דע"ה ח"ב

וזהו הענין ג"כ מה שלא נאמר בשעיר דר"ח "לכפר עליכם", ע"ד שנאמר בשעיר חטאת של פסח ויום הביכורים וראש השנה, הגם שבאמת הרי מכפר השעיר דר"ח ג"כ, והוקשו כל השעירים זה לזה כמ"ש בשבועות (דף ט י), עכ"ז הנה לא נאמר בו בתורה לכפר בפירושו. ומ"ש בזוה"ק פנחס (רמח רע"ב) דכתיב לכפר, הוא ג"כ רק ע"פ מה שאמרו הוקשו כל השעירים זה לזה, ובשעירי פסח ויום הביכורים וראש השנה הרי נאמר בפירושו שהם לכפר. ויותר נראה כי הוא על מה שנאמר בפ' שמיני (ויקרא י יז) ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם לפני ה', וקבלו חז"ל בשבועות (ט ע"ב) ובזבחים (קא ע"ב), שהוא על שעיר דר"ח, והרי כתיב לכפר גם בשעיר דר"ח. [אמנם בתורת כהנים (פ' שמיני שם פרק ב) הנה יש שם שיבוש ולא ראיתי מי שהעיר בזה, כי אמרו שם, ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם, איזה שעיר נושא את עון העדה, זה שעיר של ר"ח, שנאמר ושעיר אחד לחטאת לכפר עליהם, כן הוא הלשון בתו"כ שלפנינו (קנו ע"ד) מדפוס ווארשא תרל"ה אשר עם ביאור מלבים. והוא שיבוש פשוט, כי מקרא זה לא נמצא בתורה בשום מקום, וצ"ל ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם, וכן הוא בפסיקתא זוטרתיא (פ' שמיני שם), והוא בפ' פנחס בשעיר חטאת של פסח, והוא ע"פ מה שאמרו הוקשו כל השעירים זה לזה וכנ"ל. וע' בירושלמי שבועות (פ"א הלכה ד) במראה הפנים שם ד"ה מה אנן קיימין, וע' עוד באד"א (פ' שמיני) גירסת הגר"א שם.]

אך עכ"פ הוא כי בעיקר הענין דשעיר של ר"ח אשר בפ' פנחס, הנה שם לא נאמר לכפר עליכם ע"ד שנאמר בשעירי חטאות דפסח ויום הביכורים וראש השנה. והנה מה שלא נאמר בשעיר עזים דיום הכיפורים הוא ניהא, כי שם הוא כל היום כולו לכפרה, ועצומו של יום מכפר¹³⁸⁶, ושמו מוכיח עליו. וכן מה שלא נאמר בכל שעירי החג לא קשה ג"כ, כי כל חודש השביעי הוא כולו לכפרה, ונמשך כל תיקונו זה אחר זה מתחילת ראש השנה, וכמ"ש בספד"צ (פ"ב יט ע"ב) בזמנא דמטא ירחא שביעאה משתכחו ירחי אלין תליסר בעלמא עלאה ומתפתחי תליסר תרעי דרחמי¹³⁸⁷ כו' ע"ש, והרי הוי כל החודש השביעי כולו לרחמים ולכפרה, ונאמר (במדבר נט ה) לכפר עליכם בראש השנה, והוא נמשך על החודש כולו. אך בשעיר דר"ח, שהוא בפ' הראשונה הנאמר בפ' פנחס שם, והוא ג"כ לכפרה כנ"ל, והרי קשה על מה שלא נאמר שם ג"כ שהוא לכפר ע"ד השעירי דפסח ויום הביכורים וראש השנה.

אך לדברינו הנ"ל הוא ניהא, כי הרי כל ענין הב' פעולות שאמרנו לעיל הנעשה בקרבן שעיר ע"י שהוא משורש הגבורות, הנה הוא ע"י שהגבורות הם שורש החיצונים, ושם הם נאחזים, ומשם הם יונקים. וכ"ז הנה נעשה מסוד מיעוט הירח כנ"ל, והרי נעשה כ"ז מהקב"ה לבד, כי הוא ית"ש ברא את הרע ונתן לו מקום, אשר שם הוא נאחז ושם הוא יונק. וכן יסד תיקון לכלותו ולבטלו, כי הרי זהו כל ענין הזכות מהתורה והמצוה אשר הקב"ה נתן להאדם, כי נתן בידו תיקונים במה להכניע ולבטל את הרע, ורק לצורך זה הנה ברא הקב"ה את הרע, וברא את האדם שיבטל אותו וכנודע. והרי הוא כאלו נאמר שהקב"ה, הנה כשם שברא את כל המציאות כולו, כן ראה רצונו ית"ש לברוא ג"כ קלקולים ותיקונים, והתיקונים הוא לתקן את הקלקולים, ושניהם נתנם ביד האדם. וכן הוא בענינינו בענין השעיר דר"ח, כי עיקרו הוא לתקן את הפגם הנעשה ע"י מיעוט הירח אשר הוא מהקב"ה עצמו כנ"ל, ולכן נאמר בו "לה", ולכך לא נאמר שם "לכפר עליכם", כי הרי עיקרו הוא לתקן את הקלקול אשר נעשה בגזירת רצונו ית"ש עצמו. אמנם הוא כי הנה

¹³⁸⁶ עי' הסוגיא בשבועות יב ע"ב - יג ע"ב.

¹³⁸⁷ תרגום: כאשר הגיע זמן החודש השביעים נמצא חדשים אלה שלש עשר בעולם העליון, ונפתחים י"ג שערי הרחמים.

דע"ה ח"ב

מאותו הפגם הנה נמשך באמת כל קלקולי בני אדם וכמ"ש בזהר וישלח (קסט רע"ב) וכנ"ל. והנה ישנם בהם ג"כ אשר מתכפר בהשעיר דר"ח וכמ"ש בפ' שמיני (ויקרא י יז), ואותה נתן לכם לשאת את עון העדה לכפר עליהם, וכמ"ש בשבועות (דף ט ודף י). אמנם באשר כי עיקרו הוא על שורש הפגם הנעשה מסוד מיעוט הירח, אשר זהו מהקב"ה עצמו, לכך לא נאמר שם רק לה'.

דרוש מיעוט הירח סימן ט

הגם שעיקר מיעוט הירח נעשה רק ביום ד', אמנם ההכנה לזה נתגלה מיד באצילותה הראשונה, ומה שנתחדש ביום ד' הוא רק ירידתו למטה, שכן אז הוא נתמעט ממה שהיה קודם לכן ונעשית המלכות ראש לשועלים וירדה למטה להיות בעולמות בי"ע. אמנם באצילות עצמה היא היתה מעוטה וקטנה מכולם תמיד, שהרי מציאותה העיקרית אשר שרשה במ"ה וב"ן הכלליים היא רק ממלכיות דמ"ה וב"ן. ואפילו הדעת דנוק' היתה רק מעטרה דגבורות וכן הכתר שלה מתחיל רק מסוף הנה"י החדשים דתבונה, משא"כ כתר דז"א הוא לעולם בת"ת עצמו דתבונה, וכן כל תחילת הבניין דנוק' הוא מז"א בלבד, והיא במיעוט גדול ממנו. וכל בחי' נוק' אשר בכל פרצוף ופרצוף היא לעולם במיעוט לגבי הזכר שבו, ועכ"ז נקרא הדבר שהיא אחד מב' המאורות הגדולים, שכן כל עוד שהיא היתה באצילות עם ז"א ביחד הרי שאף היא נקראת "גדול" על שמו, שכן זנב הארי חשוב כחלק בלתי נפרד מהארי. אמנם כל מה שנתייחד, אפילו בעליוני עליונים, שהנקבה היא במיעוט לגבי הזכר, הוא מתוך כוונה והכנה לעיקר מיעוט הירח.

סידר המאציל את מיעוט הירח שירד למטה, כדי שתשתתף המלכות בכל מדרגות התחתונים ע"מ לקשר את הכל בה, וכדי להעלותם לבסוף על ידה. וזאת, מאחר ושורש המלכות הוא באמת למעלה מכולם והיא עולה למעלה מהכל, שכן היא מהמלכות דא"ס אשר בה נעשה הצמצום הראשון.

לעולם מהמלכות הוא שנעשה הכל, מתחילת האצילות עד לסוף כל העולמות בי"ע. אמנם ירידתה ממדרגה למדרגה ממלכות דא"ס עד לסוף האצילות אינו נקרא בשם פגם, אמנם ירידתה בעולמות בי"ע הוא בבחינת פגם וגלות.

ומעתה נאמר עוד כי הנה נתבאר מדברינו לעיל סי' ד' ה', כי הגם שעיקר מיעוט הירח הנה היה נעשה רק ביום ד', אך הכוונה וההכנה לזה הנה נתגלה ונתייחד תיכף באצילות הראשון, ומה שנתחדש בה ביום ד' הוא ירידתה למטה, כי אז ביום ד' נתמעטה ממה שהיתה מקודם, ונעשית ראש לשועלים¹³⁸⁸, וירדה למטה בהעולמות בי"ע. אבל באצילות עצמה הנה היתה לעולם מעוטה וקטנה מכולם, כי הרי מציאותה העיקרית שמהמ"ה וב"ן הכלליים, הנה נעשית היא רק מהמלכות דמ"ה ומהמלכות דב"ן וכנ"ל סי' ב'. וכן בענין המוחין, הנה יש בה ג' מיעוטים מהמוחין דז"א, כמ"ש בשער לידת המוחין (פרק ב). וגם הדעת דהנוק' הוא רק מעטרה דגבורות לבד, וכ"ז הוא מתחילת אצילותה. וכן הכתר שלה הרי היה מתחילה רק מסוף הנה"י החדשים דהתבונה, משא"כ הכתר דז"א הוא לעולם בהת"ת עצמו דהתבונה ע' דרושי הצלם (דרוש ה ושם בסופו), וכן כל בניינה בתחילה הרי היה לעולם רק מז"א וקנח ע"א) ובמיעוט גדול ממנו ע' שער תיקון נוק' (פרק ד) ובכ"מ וכנודע. ולא עוד אלא שכל בחי' נוק' אשר בכל פרצוף ופרצוף היא לעולם במיעוט מהזכר שבו, כי אימא הכללי היא מחציו ולמטה מהאבא הכללי, וכמ"ש בדרושי נקודות (פרק ו סמוך לסופו) ובכ"מ, וכן אבא אחיד ותלייא בחסד ואימא אחיד ותלייא בגבורה¹³⁸⁹, והדו"ן דא"א הם ימין ושמאל, והדו"ן דעתיק הם פנים ואחור¹³⁹⁰, ושורש הנוקבין הם בהמ"ס רישא תליתאה, ושורש הדוכרין הם ברישא תניינא אוירא עלאה האור הגנוז. וכן הוא למעלה למעלה שהוא גם בדו"ן שבעקודים וכנ"ל סי' א' וסי' ג', והרי נתייחד מראשית התחלת יסוד כל הנאצלים כולם אשר מאחר א"ס ולמטה, שכולם הם בבחי' דו"ן, הנה נתייחד בכולם שהנוק' היא למטה מהזכר ובמיעוט ממנו. ומה שנודע כי מיעוט הירח היה ביום ד', הנה הוא רק על ירידתה למטה בעולמות בי"ע, אבל מה שהיא

¹³⁸⁸ עי' דרושי אבי"ע פרק יב.

¹³⁸⁹ עי' זהר במדבר קיח ע"ב.

¹³⁹⁰ שער עתיק פרק ב'.

דע"ה ח"ב

במיעוט מהז"א הנה זה היה גם מתחילה. וכן אמרו בזוה"ק (פ' תרומה דף קמז וקמח) כי מ"ש את שני המארות הגדולים (בראשית א טז), הוא משום כי כל זמן שהיתה היא באצילות עם ז"א ביהוד נקרא היא ג"כ גדול על שמו, כי זנבא דאריא אריא איהו בלא פירודא, ולכן אע"ג דדא זנבא לדא אתקרון שניהם גדולים. אבל מאחר שנגזר עליה לירד למטה למיהוי רישא לשועלים, כדין אקרי קטן ע"ש. אמנם כל מה שנתייחד גם למעלה למעלה שהנקבה היא לעולם במיעוט מהזכר וכנו', הנה כ"ז הוא הכל מהכוונה והכנה לעיקר מיעוט הירח הנעשה בהנוק' דאצילות, במה שנעשית ראש לשועלים בירידתה לעולמות בי"ע, כי הנה כ"ז הוא באמת מעיקר עומק הכוונה דתכלית כל הבריאה כולה.

והענין הוא כי הנה סידר המאציל ית"ש את מיעוט הירח שתדר היא למטה כדי שתשתתף היא עצמה בכל התחתונים, לקשר הכל בה, וכדי להעלותם לבסוף על ידה למעלה למעלה. כי שורש המלכות הנה הוא באמת למעלה מכולם, והיא עולה למעלה מהכל, כי היא מהמלכות דא"ס ית"ש, אשר בה נעשה הצמצום הראשון, והוא בהנקודה האמצעית שבה¹³⁹¹, וסוד הנקודה אמצעית הרי כתב הרב בהארות המוחין (פרק ה) ע"ש, והוא האויר שהיא בהנוק', וכמ"ש בשער הכוונות (דף ד ע"ב) ובמאמרי רשב"י (דף נה רע"א) וע' ספר הבהיר (סי' נה דף י"ז רע"א). והוא סוד מגדל הפורה באויר (חגיגה טו ע"ב)¹³⁹², והוא סוד הצמצום שהוא המקום הנושא את כל העולמות כולם, ונעשה הכל בה ועל ידה, העמוסים מני בטן הנשואים מני רחם¹³⁹³. ולכן כאשר ירדו העולמות ממדרגה למדרגה הנה ירדה היא עמהם, וכן יורדת היא ג"כ עם ירידת המציאות לעולם, ובסוד כל מקום שגלו שכניה עמהם (מגילה כט ע"א), כי היא מתייחדת עמהם תמיד כדי לחזור ולהעלותם לבסוף.

והנה מתנהג בן מראשית התחלת האצילות עד סוף כל העולמות בי"ע, כי לעולם נעשה הכל רק מהמלכות, וכנודע שמהמלכות דהעליון הוא הכתר דהתחתון¹³⁹⁴. וכן בהי' ספי' דכל פרצוף שהם ג' מדרגות חב"ד הג' נה"י, הרי הוה המלכות השורש דכל מדרגה, כי הכתר שהוא מהמלכות דהעליון כנו', היא השורש והראשית להחב"ד, וכן מחב"ד לחג"ת, ומחג"ת לנה"י, הרי היא בכולם רביעית לכל תלת¹³⁹⁵, כי הפה הוא המלכות שבראש, וכמ"ש הרב בטנת"א (פרק ו) וכן אמר אליהו זל"ט (תיקון יט ע"א) מלכות פה, והוא השורש להחג"ת, כי הם מהדעת הגנוז בפה ע' טנת"א (פרק ג), שהיא המלכות שבראש. וכן היא בסוף החג"ת, וכמ"ש באד"ר (קמא ע"ב) שארי מחדוי מביין תריין דרועין¹³⁹⁶ (והוא ענין הגומא שבין צלעות הלב הנקרא בשם טבורא דליבא, כי מציאותה היא לעולם במקום נקב וגומא, כמ"ש הגר"א בתיקונים דף נ' (ע"ג ד"ה איהי הלכה) ונ"א (ע"א ד"ה ועוד)), והנה שם הוא שורש הנה"י, כי הנה"י הם בשבילה, ובסוד (בראשית כט ב) ג' עדרי צאן רובצים עליה¹³⁹⁷. ועכ"פ הוא כי היא רביעית לכל תלת, ובה הוא השורש להתלת דלתתא. וכן בהנה"י הרי היא עטרת היסוד, ששם הוא הכתר להתחתון, והרי יורדת היא

¹³⁹¹ כלומר של האור הא"ס, עי' ע"ח עגו"י פרק ב' ובביאורים שם.

¹³⁹² עי' כללים ח"ב לג ע"ג, שיסוד דז"א ועטרת היסוד יחד המה בסוד מגדל הפורה באויר, שכן הם עומדים בין ז"א לנוק', ואינם סמוכים על שום דבר או מקום וכאלו מצויים "באור". ועי' ע"ח שער דרושי הצלם פרק א', שהוא הנה"י דתבונה השלישית, הרי היא ל' דצלם (ועי' שער הנסירה פרק ה' שהוא הארת יסוד דא"א הנכנס בבניה דז"א, וע"ש עוד שזהו גם כן כינוי לבניה), ועי' זהר יתרו צא ע"א.

¹³⁹³ ע"פ מאמה"כ בישעיהו מו ג.

¹³⁹⁴ עי' לעיל הערה כב.

¹³⁹⁵ זהו לשון של התיקון ז' ה ע"א.

¹³⁹⁶ תרגום: שורה בחזה מביין ב' זרועות.

¹³⁹⁷ עי' זהר ויצא קנא ע"ב.

דע"ה ח"ב

עם כל מדרגה ומדרגה. וכל זה הוא ענין אחד עם סוד מיעוט הירח, אלא שירידתה אשר יורדת ממדרגה למדרגה, מהמלכות דא"ס עד סוף האצילות, הנה לא נקרא בשם פגם ח"ו, כי על שם נאמר (תהלים ה ה) לא יגורך רע¹³⁹⁸, (במדבר א נא) והזר הקרב יומת¹³⁹⁹, אך ירידתה בהעלמות בי"ע הנה הוא גלות ממש רח"ל, ובסוד כל מקום שגלו שכינה עמהם וכנו. אבל עכ"פ הוא כי שורש ענין דמיעוט הירח הנה הוא גם למעלה למעלה, כי לעולם הוה הנוק' במיעוט מהזכר, (קנה ע"ב) ומה שקוראה התורה גדול, וכמו שנאמר (בראשית א טז) את שני המאורות הגדולים, הוא רק כי כל זמן שהיא באצילות הנה נקרא היא ג"כ גדולה כמוהו על שמו וכנ"ל מזוה"ק תרומה (קמח ע"ב). וכל ירידתה בבי"ע בסוד (בראשית א טז) המאור הקטן, שהוא מיעוט הירח העיקרי, הנה הוא באשר שהכל הוא ממנה, ולכן אינה עוזבת אותן ואינה מנחת אותם אף רגע אחת, אלא שיורדת בכל ירידתם וסובלת כל תלאותיהם ופגמם וצערם רח"ל, ולזה אתקריאת אילת השחר¹⁴⁰⁰ על שם קדרותא דצפרא, דחבלים לה כיוולדה, כמו הרה תקריב ללדת, תחיל תזעק בחבליה, והיא תמיד כאיל תערוג להעלות אותה ואת בניה אשר בשבילם ירדה וכמ"ש בזוה"ק (פנחס רמט ע"א, וברע"מ פ' אחרי סז ע"ב וכן בכ"מ). וכ"ז הוא משום שכן היה כוונת הבריאה מתחילה להמציא מציאויות במדרגות רבות אין מספר ולהורידם זה מזה עד תכלית הירידה וכמו שהם עתה, מרום האצילות עד תכלית העשיה, ואח"כ לתקנם ולייחדם זב"ז ולהזור להעלותם עד רום חביון עוזו ית"ש. ויעשה כ"ז ע"י שהמלכות אשר הכל הוא ממנה, הנה ירדה גם היא ומשתתף עם כל מדרגה ומדרגה, ואינה מנחת אותה לעולם כי היא בבחי' נשמה לנשמה לכל מדרגה ומדרגה¹⁴⁰¹, ומתייחדת עם כולם ומנהגת אותם תמיד להכוונה התכליתית, שהוא כדי לחזור ולהעלותם. וכ"ז הוא משום שעצמותה העיקרית הנה היא מלמעלה למעלה ומהמלכות דא"ס, אלא שירדה בשביל המציאות כדי לשומרם תמיד שלא יאבדו בצחנת חלאת הזוהמא ח"ו, ולתת להם תקוה ואחרית שיתוקנו לחזור בשורש הראשון אשר בקודש קודש הקדשים, וזהו כל עיקר עומק הענין דמיעוט הירח, כי רק בזה יושלם כל כוונת הבריאה אשר כוון בה המאציל א"ס ית"ש.

דרוש מיעוט הירח סימן י

למלכות ישנן ב' בחינות, שכן מצד עצמותה ופנימיותה היא למעלה מהכל, שהרי היא שורש כולם וכמו שאמרנו שהיא המלכות דא"ס, שכן הכל הוא ממנה ואפס זולתה. אמנם מגילוי לגילוי ומדרגה למדרגה היא מתחלפת ויורדת בסוף כל מדרגה עליונה להיות שורש למדרגה התחתונה, שכן למעלה היא הכתר שהוא נקרא אי"ן ונעלמת מהשגה, ואילו למטה היא המלכות המכונה אנ"י. והנה בהיותה בבחי' שורש, הרי שהכל הוא ממנה, ואינה אז בבחי' נוקבא כלל. אך בהיותה בסוף (דהיינו בירידתה למטה להיות שורש לתחתון), לית לה מגרמה כלום, ומקבלת רק מהם, ונעשית אז לבחי' נוק', ואז היא גבוה ממנה והיא מקבלת רק ממנו. הנוק' עצמה נמשכת מכל הספירות העליונות, מכיוון שכחה ועצמותה אשר בכל ספי' וספי', וע"י שהיא שורש כולם, הוא יוצא ומתגלה לבסוף. כל בחי' דו"ן המה אחד ממש, והם בבחי' שורש ומציאות, שכן הם שורש המציאות אשר הכל הוא בה בכח, ומשניהם יחד נעשית כל המציאות שיצאה מן הכח אל הפועל. והנה מתבאר מדברינו כי עומד המלכות בשני בחי', כי עצמותה ופנימיותה היא למעלה מהכל כי הרי היא שורש כולם, וכמו שאמרנו שהיא מהמלכות דא"ס, שהכל הוא ממנה ואפס זולתו. אמנם היא מתחלפת מגילוי לגילוי, ומדרגה למדרגה, ויורדת בסוף כל מדרגה עליונה, להיות שורש להמדרגה התחתונה, והרי היא בסוד (ישעיה מד ו) אני

¹³⁹⁸ עי' רע"מ פנחס רכה ע"א ותיקו"ז י ע"א, וקכו ע"א.

¹³⁹⁹ תיקו"ז י ע"א.

¹⁴⁰⁰ עי' שער מ"ד ומ"ן פרק י' שזה בינה ולא מלכות, אמנם מזהר בשלח מו ע"א משמע שזה

מלכות.

¹⁴⁰¹ עי' ח"א דף עח ע"א.

דע"ה ח"ב

ראשון ואני אחרון¹⁴⁰², כתר מלכות¹⁴⁰³, כי למעלה היא הכתר, שהוא נקרא אי"ן, נעלם מהשנה, ולמטה היא מלכות, שנקרא אנ"י¹⁴⁰⁴, והוא אותיות אנ"י מאדני¹⁴⁰⁵, כי הדי הוא על שם שמקומה הוא בהדי' ספי' האחרונים תנהי"מ מהחזה ולמטה, ואנ"י הוא הוראת הגילוי אני אני הוא (דברים לב טז), כי עי"ז היא מתגלה שהיא המלכות, מלך על כל הארץ. והרי יש בה העלם וגילוי, פנימיות וחיצוניות. שבפנימיותה היא למעלה מהכל ושורש הכל והכל הוא ממנה, כי היא השורש והראשית לכל י' ספי' שבכל עולם, אלא שכ"ז הוא נעלם בה. ובחיצוניותה וגילוייה היא בסוף הכל, ולמטה מהכל, שהיא הסוף לכל י' ספי', ומקבלת היא מהם להעשות שורש להתחתון, כי בגילוייה שהיא למטה מהכל, היא לית לה מגרמה כלום כמ"ש בפ' בראשית (דף לג ע"ב) ובכ"מ, וכל ירידתה למטה שהוא בסוף כל הי' ספי', הוא רק כדי להוציא ולהמציא את העולם התחתון וכל אשר בה ולקיימם ולהנהיגם. אמנם כי היא אינה מוציא וממציא למטה, ואינה מתגלה שם כלל, אלא רק בכח ותכונת אותן האורות עצמן אשר למעלה ולא זולת כלל, ולכן בירידתה למטה מכולם הנה היא מקבלת אז אלא רק מהם, ונעשית היא לבחי' נוק', והמדרגה העליונה הוא לה לבחי' זכר, ומקבלת ממנו. וכן היא ממציא למטה את כל המדרגה התחתונה בצלם ודמות כל מדרגה העליונה, ועד"ז ממדרגה למדרגה ומעולם לעולם, והרי היא מתחלפת תמיד משורש הכל לסוף הכל. והנה בהיותה בבחי' שורש, הרי הכל הוא ממנה, ואינה אז בבחי' נוקבא כלל. אך בהיותה בסוף, היא לית לה מגרמה כלום, ומקבלת רק מהם, ונעשית אז לבחי' נוק'. והרי אינה נעשית לבחי' נוק' אלא רק בירידתה למטה להיות שורש להתחתון, והרי ממילא הוא שהזכר הוא אז גבוה ממנה, כי הרי היא אז למטה ממנו ומקבלת רק ממנו, אבל קודם שיורדת למטה, הרי היא אינה אז בבחי' נוקבא כלל, כי הרי אדרבה הוא שהיא שורשו ושורש כולם. וכן הוא עוד, כי בירידתה למטה, שהוא בסוף כל הי' ספי', הנה היא עצמה (קנה ע"ג) נמשכת רק מהם, כי כחה ועצמותה אשר בכל ספי' וספי', ע"י שהיא שורש כולם, הוא יוצא ומתגלה לבסוף, וכנודע שהיא המלכות דכל ספי', והיא שלימו דכלהו וכמ"ש בתיקונים (דף סא ע"ב). והנה נעשית גילוייה למטה ע"י שמצטמצמת להעשות הסוף דכל א', ועי"ז נראה שהיא נמשכת ונבנית רק מהם, הגם שבאמת היא בהעלם שורש כולם והכל הוא ממנה, כי עצמותה הנה הוא עצמות הכתר, אלא דנחית מגילוי לגילוי, שהוא מספי' לספי', ויורדת דרך עליו ועל ידו, ר"ל ע"י כל א' מהם, ועי"ז היא מצטמצם ומתגלה למטה בירידתה בסוף כולם, ונצטמצמה להתפשט מהם ולקבל מהם, ולהיות לבחי' נוקבא להם.

והרי עכ"פ הוא כי בעצמותה ופנימיותה הנה היא למעלה מכולם, ואין אז בחי' דו"ן כלל, ורק בהתפשטותה למטה דרך עליהם, ונמשכה ומתפשטת מהם, הנה אז נעשו לבחי' דו"ן, והוא למעלה והיא למטה, כי הוא אז גבוה ממנה.

והרי מבואר ממילא מכ"ז כי כל בחי' דו"ן הנה הם אחד ממש, והם בבחי' שורש ומציאות, כי היא שורש המציאות אשר הכל הוא בה בכת, והם המציאות שיצא מן הכח אל הפועל, והוא ספי' הכתר, שהוא השורש, והכל הוא בו בהעלם, ושאר הט' ספי' הם המתפשטים ומתגלים ממנו. אלא שאח"כ מתפשט הכתר עצמו באורו ומתפשט אורו דרך הם, להמשיך גילויים למטה, ומצטמצם בכל אחד ואחד מהם לבחי' אחרונה שבו ולקבל

¹⁴⁰² עי' תיקו"ז כב ע"א.

¹⁴⁰³ עי' לעיל הערה כב.

¹⁴⁰⁴ עי' לעיל הערה 130.

¹⁴⁰⁵ עי' זהר פנחס רכג ע"א.

דע"ה ח"ב

מהם, עד שיוורד בדרך זה בסוף כולם, ונעשה להם לנוקבא הכללית לקבל מהם, להמציא ולהוליד את העולם התחתון בכל צלם ודמות דהעליון.

וכן עד"ז מה שאמרנו לעיל סי' ט', שגם בהג' מדרגות כח"ב חג"ת נה"י שבכל עולם, הנה היא השורש דכל תלת, ע"י ירידתה בסוף כל מדרגה ומדרגה הנה הוא ג"כ בדרך זה, כי נעשית לבחי' נוק' לכל תלת דלעילא¹⁴⁰⁶, להוציא על ידה התלת דלתתא, והרי היא נוקבא הפרטית לכל תלת, אלא שאח"כ בסוף כולם היא נוקבא הכללית להם, כי הפרטית הוא בירידתה בסוף כל תלת דכל עולם גופה, והכללית הוא בירידתה בסוף הי' דכל עולם כולו, להוציא את העולם התחתון. אך הן בכללות והן בפרטות הנה לא נבחן בה בחי' נוק' אלא בירידתה לבסוף, ור"ל שלא נעשית לנוק' אלא רק לאותו המדרגה אחר אשר ירדה דרך עליו להיות למטה ממנו. אך לאותו המדרגה עצמה, בעת אשר היא למעלה ממנו, הרי אדרבה הוא שאז היא שורשו, ולא נבחן בהם אז בחי' נוק' כלל וכנ"ל. והרי עכ"פ הוא כי כל מה שנעשית למלכות נוק', הנה הוא רק ע"י ירידתה, אבל מציאותה למעלה הרי היא אינה נוק' כלל, והיא מתחלפת תמיד מכתר להמלכות ע"י ירידתה, ועומדים בה באמת ב' הבחי' יחד לעולם, כי למעלה היא הכתר, ולמטה היא המלכות, והוא בכל מדרגה ומדרגה, וכן בכל עולם ועולם. כי בסיומו ובסופו היא המלכות נוק' אליו, ובהתחלה וראשית היא הכתר שורש אליו, וכן בסיומם וסופם הנה הוה היא גילויים, ובהתחלה וראשית הוה הם גילוייה, ולא נבחן בהם אז בחי' נוק' כלל, אלא רק בחי' שורש ומציאות וכנ"ל והבין כ"ו.

דרוש מיעוט הירח סימן יא

בחי' נוק' היא שורש לכל המציאות שלמטה ממנה, אמנם יציאת המציאות ממנה הוא על ידי שפע אור א"ס המשפיע בה תמיד, שכן התהוות כל מציאות הוא דווקא על ידי אורות החו"ג שניהם כאחד. המלכות דכל עולם ודכל מדרגה, בהיותה למעלה בבחי' שורש הרי הוא הכתר, אורות החו"ג המה מיוחדים בה, ואף הגבורות משמשים שם בתורת שלהובין דרחימו, ונחשבים ג"כ לחסדים ממש, ואין בחי' נוק' נמצאת בה. אמנם בהתפשטותם מהכתר ולמטה, הם נעשו לענפים נפרדים בבחי' דו"ן, כאשר החסדים הם בימין והם תכונת הזכר, והגבורות בשמאל והם תכונת נוק', ועי"ז המלכות היוורת בסוף כולם, ונוטלת עטרה דגבורה ונעשית לבחי' נוק' ממש.

יוצא שיש ב' בחי' הגורמות להבחנת מציאות הנוק': (א) ירידתה למטה, (ב) אורות דגבורות. אלו השניים תלויים זה בזה, שכן אין הגבורות מתגלות אלא לאחר שמתפשטות למטה, שכן הם ב' בחי': (א) בחי' כמות הרי הוא ירידתה למטה, (ב) בחי' איכות, הרי הוא תכונת אורות הגבורות אשר מהם היא נבנית. בבחי' הכמות מוכרח שעי"כ יהא ז"א גבוה מהנוק'. אמנם בבחי' איכות האורות ששניהם מקבלים לצורך בנין מציאותם, אפשר שיהיו שניהם שוים, דהיינו שתקבל הנוק' את האור הנצרך לה מאותו המקור ממנו מקבל ז"א. וכל מה שהוא רק בבחינת דרך מעבר אינו נחשב כאילו היא קבלה ממנו. ובחי' זו ששניהם יקבלו מאותו השורש (הרי הוא בחינת ב' מלכים משתמשים בכתר א') תהיה רק לעתיד לבא.

כל זה נתייסד בכל הנאצלים גם קודם המיעוט דיום ד', שיהיה כל זכר גבוה מהנוק' גם בבחי' הכמות וגם בבחי' האיכות. שכן כל זה נעשה בכוונה והכנה לסוד המיעוט העיקרי דנוק' דז"א שנעשה בה ביום ד', וירידתה עצמה הוא גופא סיבת עלייתה. וכל זה הוא בסוד מיעוט הירח, והוא בסיבת הגבורות והדינים דמלכות דב"ן דעולם הנקודות והתהו, ויוצאים מן הכח אל הפועל בכל משך זמן דהעולם הזה, ולכן כל זמן שלא יצאו כולם הוא עת מיעוטה. אמנם כשיסתיימו כולם לצאת, יהיו אותן הגבורות והדינים עצמן הסיבה שיצא הירח ממיעוטו, ויתגלה יחוד המלכות מעילא לתתא ומתתא לעילא, ותחזור עם כל כוחותיה לעלות ממדרגה למדרגה, ומיחוד ליחוד עד לרום המעלות.

אמנם הנה יש עוד סבה מה שגורם לבחי' נוק', כי מה שאמרנו שהיא שורש לכל מה שלמטה ממנה וכולם יוצאים ומתהווים ממנה כאילו היוצא מן השורש, הנה כל יציאתם ממנה הרי הוא לעולם רק ע"י שפעת אור א"ס המשפיע בה תמיד. וכבר אמרנו בכ"מ כי התהוות כל מציאות הנה הוא ע"י אורות החו"ג שניהם יחד דוקא, כי כל שפע דא"ס הנה הוא נמשך דרך הקו וצמצום, ושם נתגלו לחו"ג, ובהארת ופעולת החו"ג הנה מתהווה ונעשה כל המציאויות כולם אשר הם כולם בבחי' דו"ן, וכמ"ש (ב"ב דף עד ע"ב)

¹⁴⁰⁶ היא בחי' רביעא לכל תלת, ועי' לעיל קנח ע"א.

דע"ה ח"ב

כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם, כי החסדים מוציאים כל תואר ותכונת זכר, ומהגבורות נעשה כל תואר ותכונת נוק', וכמו שבארנו בארוכה בספר הדע"ה ח"א דרוש א', וע' מאמרי רשב"י (דף נה רע"א מדפוה"ח). והנה המלכות דכל עולם ודכל מדרגה בהיותה למעלה בבחי' שורש, שהוא הכתר, אז (קנה ע"ד) מיוחדים בה אורות החו"ג ביחוד עצום מאד, ומשתמשים שם הגבורות ג"כ רק לשלהובין דרחימו, ונחשבים הם ג"כ לחסדים ממש, ואינו נבחן אז בחי' נוק' כלל. אך בהתפשטותם מהכתר ולמטה, נעשו לענפין מתפרדין ונעשו אז לבחי' דו"ן, החסדים בימין והם תכונת זכר, הגבורות בשמאל והם תכונת נוקבא, ועי"ז הנה המלכות אשר יורדת בסוף כולם הנה נוטלת היא עטרה דגבורה לבד, ונעשית היא לבחי' נוק' ממש, כי כל מה שיוורד יותר למטה מתעבה ומתחשך, והוא תכונת גבורות ודינין, הגורמים סילוק, ולכן לית לה מגרמה כלום (זהר בראשית לג ע"ב) אלא מה שמקבלת מלמעלה, והיא נוק' ממש ומקבל ממנו, כי כל שפע ושפע היוורד מלמעלה והיא כלולה מחו"ג כנו', הנה נוטל הוא מתחילה את כל השפע כולה, שהוא עטרה דגבורה ג"כ, ואח"כ נותן הוא לה לבניינה ולמציאותה את העטרה דגבורות לבד¹⁴⁰⁷. אך אח"כ לצורך ההולדה, שהוא לצורך תוצאות המציאות דהתחתון, הנה הוא נותן לה גם את העטרה דחסדים ג"כ, וכנודע כ"ז. אך עכ"פ הוא כי סיבת הגורם לבחי' נוק' הנה הוא האורות דגבורות, אלא כל מה שהוא יותר למעלה כלילין הגבורות בחסדים, ולא נבחן בחי' נוקבא כלל. אך בהתפשטותם למטה, מתגלים הגבורות, ונעשה על ידיהם כל מציאת הנוק' כהראוי.

והרי לנו כי שני בחי' גורם להבחנת מציאות הנוק': אחד, ירידתה למטה וכנ"ל סי' י'. ואחד, האורות דגבורות. אמנם הנה אלו השנים הם תלויים זה בזה, כי אינם מתגלים הגבורות אלא רק אחר שמתפשטים למטה וכנו', אבל עכ"פ הוא כי הם ב' בחי', והנה הם אחד, בחינת כמות, והוא ירידתה למטה. ואחד, הוא בחינת איכות, שהוא תכונת אורות הגבורות אשר מהם היא נבנית. והנה בחי' הכמות שאמרנו הרי מוכרח הוא שיהא עי"ז הוא גבוה ממנה, כי הרי כל מציאותה נעשית ע"י שהיא למטה ממנו וכנ"ל. אמנם בבחי' האיכות, שהוא האורות אשר הם מקבלים, הן לצורך בנין מציאותם שהוא מקבל אורות דחסדים והיא מקבל אורות דגבורות, והן אשר מקבלים לתוספות אור ומוחין לצורך ההולדה, הרי היה אפשר היטיב שיהיו שניהם שוים, שתקבל היא את האור הנצרך לה מאותו המקור עצמו אשר מקבל הוא, והגם שהיא למטה ממנו ומוכרח הוא שתקבל דרך עליו. אך כל מה שהוא דרך מעבר לבד לא נקרא זה בשם מקבל ממנו, וכמ"ש במבוא"ש (שע"ב ח"ג פ"ד) וכן אמר הגר"א בספד"צ (פ"א יא ע"ד בד"ה אעבר וזעיר), ועוד כי הרי המשכת האורות מלמעלה הרי הוא נמשך לשניהם מת"ת דאימא, אשר הוא מתפשט עד רישא דנוקבא. והרי אפשר היטיב שהגם שהוא גבוה ממנה, עכ"ז תקבל היא ג"כ מהת"ת דאימא כמו הוא, ע' דרושי הצלם (דרוש ה' ושם סמוך לסופו במ"ש שם ודע כו') ע"ש, ועכ"ז הנה אמר הרב במיעוט הירח (פרק ב) שהמציאות הוה שתקבל היא את שפעה מהמקור לעצמה זולתו ותהיה שוה בשוה אליו ממש, שהוא ענין ב' מלכים משתמשים בכתר אחד (חולין ס ע"ב), ותקבל היא אורותיה מאימא עצמה שלא ע"י ז"א, שהוא הבחי' ז' אשר אמר שם (פרק א בסופו), הנה זה לא היה עדיין מעולם עד לעת"ל, והיא מקבלת עתה תמיד רק על ידו, כי אפי' בגדולתה היותר אפשרי שבה הוה ג"כ לעולם הכתר שלו יותר גדול וגבוה למעלה מכתרה, והיא רק בבחי' הו' מהו' בחי' המבואר במיעוט הירח (פרק א).

¹⁴⁰⁷ עי' ענין מחצית השקל ברע"מ כי תשא קפז ע"ב.

דע"ה ח"ב

ומ"ש הרב בשער סדר אבי"ע (פרק ו) כי בתחילה היו שניהם שוים זה לזה ע"ש, הכוונה הוא על אחד מב' פנים: או שנאמר שהוא ביום א' דמעשה בראשית קודם שנגנו האור הראשון, ע' מאמרי רשב"י (ט ע"ד סמוך לסופו מדפה"ח תרנ"ח) ובדברינו בספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף כ"ה סי' ה', או שכוונתו הוא כי היו שוים זה לזה בהבחי' הג' דאחור באחור שאמר בשער מיעוט הירח (פרק א), ולצורך בריאת נשמת אדה"ר עלו למעלה בהיכלין דאו"א, והיו שם אז פב"פ, אך תיכף אח"כ ירדו למטה וחזרו אחור באחור ע' זוה"ק בראשית (דף לה רע"א) ופקודי (דף רנה רע"ב) ובכ"מ. אבל שיהיו שניהם פב"פ ושוה בשוה ממש זה אי אפשר בשום פנים עד לעתיד לבא. ולא עוד אלא שגם או"א שהם כחדא נפקין וכחדא שריין וכמ"ש באר"ז (דף רצ ע"ב), עכ"ז הוה אימא למטה מאבא עכ"פ וכנ"ל סי' ט', וכן הוא נודע, כי שורש אבא הוא במזל עליון ואימא במזל תחתון. (קנט ע"א)

ונתייסד כ"ז בכל הנאצלים כולם גם קודם המיעוט דיום ד', שיהיה כל זכר גבוה מהנוק', הן בבחי' הכמות והן בבחי' האיכות, גם באותן אשר זונגם הוא תמידי ולא מתפרשין דא מן דא¹⁴⁰⁸, כי נעשה כ"ז בכוונה והכנה לסוד המיעוט העיקרי דהנוקבא דז"א שנעשה בה ביום ד', כי הוא נוגע לעומק הכוונה התכליתית דהמציאות כולו אשר נסדר ונתייסד כל תהלוכותיו להורידו מתחילה עד מטה מטה, ואח"כ להעלותו כולו ברום גבוהים. ונתייסד באופן כזה, שהירידה עצמה שבתחילה תהיה סיבת עלייתה אשר לבסוף, ונעשה ויעשה כ"ז בכל המציאות כולו ע"י סוד מיעוט הירח, שהיא פנימיות ושורש כל המציאות דעילא ותתא כנ"ל סי' י', וכולם יורדים בירידתה ועולים בעלייתה. וירידתה עצמה הוא סיבת עלייתה, כי ע"י שנצטמצמה להיות לעצמה ולנוקבא לכולם ולמטה מכולם, יצא ממנה עי"ז כל העולמות הנפרדים¹⁴⁰⁹ להתגלה בהם כבודו ומלכותו ית"ש, ולהוציא בהם כל נועמו וזיוו, וכל טוב הצפון מן הכח אל הפועל. ויציאתם הוא ע"י תוקף הגבורות והדינין שנתגלה בהם ועל ידיהם, ע"י צמצומם וירידתם למטה בירידה אחר ירידה, וכמו שביארנו בספר הקדו"ש שער ו' ובספר הדע"ה ח"ב דרוש ד', כי עי"ז גופה יעשה ויתגלה כל הנועם והזיו והזוהר וכל העילויים כולם אשר בתיקון העתיד, והרי סידר המאציל ית"ש שיהא הירידות עצמן סיבת כל העליות. וכ"ז הוא הכל מענין סוד מיעוט הירח אשר נצטמצמה וירדה מראש לסוף ומתגלים בה עי"ז הגבורות והדינין מגילוי לגילוי תמיד עד תכלית גילויים, והוא ענין כל ההנהגה כולה אשר בכל משך ימי עולם עד התיקון העתיד, כל תהלוכותיו וכל (קנט ע"ב) ענייניו הנעשה עתה הן בעוה"ז והן בעולם הנפשות, כי הנה הם כולם מסיבת הגבורות והדינין הנובעים ונמשכים ומתפשטים מגילוי לגילוי ע"י סוד מיעוט הירח, שהוא ירידת המלכות דאצילות המתפשטת ויורדות עם ירידת המציאות, כי כל משך זמן דהעוה"ז הנה היא הכל בסוד המיעוט, והוא בסיבת הגבורות והדינין דהמלכיות דב"ן דעולם הנקודות והתוהו, ויוצאים הם כולם מן הכח אל הפועל בכל משך זמן דהעוה"ז. ולכן כל זמן שלא נסתיימו לצאת כולם, הנה הוא עת מיעוטה, כי הרי עדיין לא נתקנה, אך כשיסתיימו לצאת כולם, כל מה שניתן בה בכח מתחילה מהמחשבה הנעלמה דהמאציל א"ס ית"ש, וכשיוגמרו לצאת כולם מן הכח אל הפועל כל שיעור אשר כוון בהם המאציל ית"ש לצורך התכלית, הנה אז יהיו הם כולם, ר"ל כל אותן הגבורות והדינין כולם, הנה יהיו הם עצמן הסיבה לצאת על ידם ממיעוטה, ויתגלה יחודה מעילא לתתא ומתתא לעילא, ותחזור היא עם כל כחותיה שהוא טוהר המציאות כולו, לחזור ולעלות ממדרגה למדרגה, ומיחוד ליחוד עד רום המעלות, שהוא לסוד האחדות

¹⁴⁰⁸ עי' זהר ויקרא ד ע"א שזה קאי על אר"א.

¹⁴⁰⁹ עי' לעיל הערה 109.

דע"ה ח"ב

הנעלמה אשר עליו נאמר (ישעיה טו ג) עין לא ראתה אלהים זולתך, וכמו שבארנו בכמה מקומות מדברינו. והרי נתבאר לנו מכ"ז כי סוד מיעוט הירח הנה בה תלוי כל תהלכות ההנהגה כולה דהעוה"ז, וכן גם כל התיקונים כולם דלעתיד. והרי נמצא כי סוד מיעוט הירח הוא היסוד דכל כוונתו ית"ש בבריאת עולמו, וככל עומק הכוונה התכליתית שבה, ובוה נשלם דברינו עתה בדרוש הזה יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים אמן ואמן.

{קנט ע"א} דרוש ספיקות עגולים ויושר פתיחה

ועתה נבוא למה שיעדנו לעיל בהקדמת הדברים להעתיק כאן את הדרוש ספיקות דעגולים ויושר אשר כתבנו אותו בדברינו בחלק הביאורים, והוא בביאור דברי הרח"ו זללה"ה וזיע"א מה שמסתפק בעניני דעגולים ויושר בפרטי אורותיהם מה שהם ואיזה אורות שיצא מהם קודם התיקון, ואיזה שהיה חסר מהם קודם ונשלמו רק אח"כ. והנה מסתפק הרח"ו ז"ל בזה בכמה מקומות, ונביא את כל דבריו ונבאר אותם אחת לאחת בסדר סימנים ואותיות כדי ליתן רווח להמעייין.

אמנם דע כי ע"פ הדברים שהעלינו בספר הדע"ה ח"א דרוש ד' וכן בספר הכללים כלל י"ח ענף י', עיין שם ושם בכ"ז דברים נפלאים נוראים בעזרת ישועות הקב"ה, והנה יהיו מתבאר עפ"י רוב ספיקותיו דהרח"ו ז"ל בזה ואולי כולם ע"ש ותמצא בעהית"ש [ויובא קצת מזה ג"כ בדברינו לקמן], אך עכ"ז הנה כדאי וכדאי הם דברי רבינו מאורן של ישראל הרח"ו זללה"ה וזיע"א לייגע עליהם להבין ולבאר את כוונתו כי הם דברי קודש וחיים הם למוצאייהם.

והנה הובא ספיקותיו בזה בכמה מקומות: א) בדרושי עגולים ויושר ענף ד' בהגהת מהרח"ו שם. ב) בשער שנת"א פ"א בד"ה מהרח"ו. ג) בדרושי נקודות ספ"א בד"ה ואני מסופק. ד) בשער התיקון ספ"ד שאמר שם נסתפקו לי ג' ספיקות כו'. ה) בשער הקדמות דף י"א סע"א ודף י"ח סע"ב הובא בע"ה דפוס ירושלים וכן בדפוס ווארשא בדרושי נקודות רפ"א בהגהת שם, וכן הובא עוד ספיקותיו ג"כ בספר מבו"ש, והנה נביא אותם כולם ונבארם אחת לאחת בעה"ש.

דרוש ספיקות עגולים ויושר סימן א

ספיקות עגולים ויושר מכונים "דרוש העולמות", מכיוון שהעגולים הם העולמות עצמן. שכן הם בבחי' הגלגלים, הרי הם היסודות העליונים, והמה מקבילים לד' יסודות ארמ"ע התחתונים. אמנם היושר הוא כלל פרטי המציאויות שבכל עולם ועולם.

הספיקות שמסתפק כאן, הם לא רק על העולמות שקדמו לתיקון אלא גם על כל מציאות העולמות אשר אחר התיקון דמעשה בראשית. שהרי כל העולמות והפרצופים, הן בכללות והן בפרטות, הם מאלו ב' הבחי' דעגולים ויושר. ועל מציאות העגולים דכל א' מסתפק הרח"ו, איזה פרטי אורות המה מהשמות דעסמ"ב שבו. וזהו שאמר "אם יוצאין" בלשון הווה, כי ספיקו הוא גם על כל מציאות העולמות אשר אחרי התיקון מהיכן נמשכו העגולים שבהם.

והנה הגם שאמר האריז"ל שכל העגולים הם בחי' נפש, וכל נפש הוא מהב"ן, וא"כ צ"ע מה יש להסתפק אם יצאו עגולים מעסמ"ב א"ל. אך ספיקו הוא, שהרי כל א' מהנרנח"י הפרטיים של האצילות נעשו רק מהמ"ה וב"ן הכלליים. וכל י' ספי' הם עסמ"ב, והרי בכל פרצוף ישנם את כל ד' שמות עסמ"ב מהמ"ה הכללי, וכן ד' שמות עסמ"ב מהב"ן הכללי. ועל זה מסתפק הרח"ו ז"ל אם כל העסמ"ב דהב"ן הכללי שבכל א' משתמש בעיגולים שבו, ויהיו העיגולים שקולים זה כזה בשוה כמו היושר, שכל העסמ"ב דהמ"ה שבכל א' הם יושר, וכל העסמ"ב דהב"ן שבכל א' הם עיגולים.

והספק הזה הוא בין בכללות בין בפרטות בכל א' מהם, ונקראו "כלליים" משום שכל א' מהם למעשה כלולים מד', וד' מד', עד אין קץ.

דע"ה ח"ב

אמנם ד"ז קשה. מאחר שכל העסמ"ב דב"ן אשר בכל פרצוף הם עיגולים, א"כ מה שאמר "בין בפרטות" הוא מיותר, שכן מכיוון שהם עגולים בכל כללותם, הרי אין מקום לומר שהפרטים שבהם לא יהיו עגולים. אמנם יש ליישב דבריו שהם מכח דבריו הבאים שאומר, "או אם הוא בקצתן לבד כו'".

בכל פרצוף ישנם י' ספי' מהב"ן הכללי דא"ק, הרי הם עסמ"ב דב"ן, וי' ספי' מהמ"ה הכללי דא"ק הרי הם עסמ"ב דמ"ה. ועל זה אמר שהעיגולים הם רק הב"ן הכללי דעסמ"ב דב"ן, וכן הוא לעניין ג' שמות ב"ן הפרטיים אשר בעס"מ דב"ן. אבל הג' שמות עס"מ הפרטיים אשר בעס"מ דב"ן, הם כולם יושר.

ואמר עוד "או אם הוא גם בס"ג דכללות", פ"י שגם השם ס"ג הכללי אשר מד' שמות עסמ"ב דהב"ן הכללי דהא"ק אשר ישנם בכל פרצוף, יהיה בכל הפרטים שבו הכלולים אף הם מד' וכו' עד אין קץ, והם ג"כ עיגולים ע"ד הב"ן דכללות הנ"ל שהו"ד בסמוך.

ואמר עוד "וגם בס"ג דפרטות". ר"ל, שגם ב' שמות ס"ג הפרטיים שבע"ב ומ"ה דב"ן דא"ק, יהיו עיגולים, ולפי זה כל הס"ג וב"ן, הן הכלליים והן הפרטיים אשר מהב"ן דא"ק, יהיו עיגולים אף הם. אמנם הע"ב והמ"ה הפרטיים אשר בהע"ב והמ"ה הכלליים מב"ן דא"ק, יהיו יושר בצירוף המ"ה הכללי. וסברתו בזה, הוא יען כי ס"ג וב"ן הם נקבות, ממילא בע"כ מסתבר לומר שהם עגולים. אמנם הע"ב והמ"ה, שהם זכרים, יהיו ליושר.

העיקר בזה הוא, שב' הסברות הם אמת, שכן גם ענין העגולים וגם ענין היושר נידונים אף הם בערכין, שכן בערך העס"מ הוה הב"ן עגולים, והם יושר, וכן הס"ג בערך הע"ב הוה הע"ב יושר והס"ג עגולים. וישנם לפי זה כמה בחי' עיגולים וכמה בחי' יושר.

(א) בשער עגולים ויושר (ענף ד הנהגת מהרה"ו ז"ל) זה לשונו: צ"ע בדרוש העולמות

אם יוצאין העגולים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן בין בכללות ובין בפרטות כל א' מהם, או אם הוא בקצתן לבד שהוא בב"ן דכללות וכן בב"ן דפרטות כל א' מהם, או אם הוא גם בס"ג דכללות וגם בס"ג דפרטות, יען כי ס"ג וב"ן הם נקבות בסוד (ידמיה לא כא) נקבה תסובב גבר עכ"ל.

(ב) מ"ש "צ"ע בדרוש העולמות", כי העגולים הם העולמות עצמן, כי הנה הם בבחי' הגלגלים שהם היסודות העליונים, וכן הדי' יסודות ארמ"ע שהם היסודות התחתונים, והם כולם עגולים כנודע¹⁴¹⁰. וכ"ז הנה הם העולם עצמו נופה, אבל היושר הנה הוא כללות כל פרטי המציאויות שבכל עולם, וכמו שכתבנו בעגולי ויושר ענף ב' אות ל' ל"ד ל"ו ובכ"מ מדברינו, ובאשר שהספיקות אשר מפרש והולך הם בענין העגולים שהם העולמות עצמן, לכן אמר צ"ע בדרוש העולמות.

(ג) "אם יוצאין העגולים כו'", הנה הספיקות שמסתפק כאן וכמו שיתבאר, הנה הם ג"כ על כל מציאות העולמות אשר אחר (קנט ע"ב) התיקון דמעשה בראשית, כי הרי כל העולמות כולם וכן כל הפרצופים כולם, הן בכללות והן בפרטות, הנה הם כולם מאלו ב' הבחי' שהם העגולים והיושר, וכמבואר כ"ז בדברי הרב בכל שער עגו"י, ועל זה מסתפק הרה"ו ז"ל על מציאות העגולים דכל א' איזה פרטות אורות הם מהשמות דעסמ"ב שבו וכמו שיתבאר למטה. וזהו שאמר "אם יוצאין" בלשון הוה, ולא אמר "אם יצאו" בלשון עבר, שהיה משמע שספיקו הוא רק על עולם הנקודות, לזה אמר אם יוצאין בלשון הוה, כי ספיקו הוא גם על כל מציאות העולמות אשר לאחר התיקון ג"כ מהיכן שנמשכו העגולים שבהם. אמנם ממילא הוא כי נוגע הספק הוה על כלל עולם הנקודות כולו ג"כ, כי הרי הם כולן נעשו לאחר התיקון למציאות העגולים, והרי הוה הספק על כל עיקר המציאות דהנקודות כולם, איזה אורות שהם מהעסמ"ב הכלליים וכמו שיתבאר כ"ז למטה בדברינו בעה"י.

(ד) "אם יוצאין העגולים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן כו'", הגם שהרי בשער עגו"י (ענף ג) מבואר כי כל העגולים הם בחי' נפש, וכל נפש הרי הוא מהב"ן וא"כ מה יש להסתפק בזה, אך ספיקו הוא כי הרי נודע שכל האצילות כולו הנה הוא נעשה ונבנה מהמ"ה וב"ן

¹⁴¹⁰ עי' ביאורים ח"א יא ע"ד שמביאו בשם הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"ג ה"ו.

דע"ה ח"ב

הכלליים, ור"ל שכל המ"ה וב"ן הכלליים נתחלקו בכל פרצופי (קנט ע"ג) האצילות, ונעשו כל הנרנח"י דכל א' רק מהמ"ה וב"ן הכלליים. וע' בעתיק (פרק א) במה שאמר שם, ואל תטעה כו' ע"ש¹⁴¹¹, ואמר בשבירת הכלים (פרק ז) כי אין שום ספי' וספי' אפי' בי' ספי' הפרטית שבכל פרצוף שאין בו מהמ"ה וב"ן. ואמר שם עוד, ויש בכל ספי' י' בחי', וכולם דמ"ה, וכן י' בחי' וכולם דב"ן. וכן אמר כ"ז בכמה מקומות. ונודע הוא כי כל י' ספי' הם עסמ"ב, והרי יש בכל פרצוף כל הדי' שמות עסמ"ב מהמ"ה הכללי, וכן די' שמות עסמ"ב מהב"ן הכללי. ועל זה מסתפק הרח"ו ז"ל אם שכל העסמ"ב דהב"ן הכללי שבכל א' הם משתמשים כולם להעגולים שבו, ויהיו העגולים שקולים שוה כמו היושר, כי כל העסמ"ב דהמ"ה שבכל א' הם כולם יושר, וכל העסמ"ב דהב"ן שבכל א' הם כולם עגולים, והרי הו' שניהם בכל פרצוף ופרצוף בשיעור אחד, ר"ל שכל בחי' המ"ה שבו הם יושר וכל בחי' הב"ן שבו הם עגולים.

וזהו שאמר הרח"ו ז"ל עוד "בין בכללות בין בפרטות כל א' מהם", ור"ל כי הרי ישנם בכל פרצוף די' שמות עסמ"ב כלליים דמ"ה, ודי' שמות עסמ"ב כלליים דב"ן, ונקראו כלליים משום שכל א' הוא כלול מד', ודי' מד', עד אין קץ. והרי מתרבים הפרטים שבהם לאין קץ וכמ"ש בעגו"י (ענף ה) וכןודע, ועל זה אמר כי כל העסמ"ב דהב"ן שבכל פרצוף הן הכלליים והן הפרטיים שבו הם כולם עגולים.

והאמת הוא, כי הרי לכאורה כ"ז שפת יתר הוא, כי מאחר שאמר שכל העסמ"ב

דב"ן אשר בכל פרצוף הם כולם עגולים בכל כללותם, א"כ הרי מיותר הוא מה שאמר בין בפרטות, כי מאחר שהם עגולים בכל כללותם, הרי אין מקום עוד לומר שהפרטים שבהם לא יהיו עגולים. אך דבריו הם משום המסקנא אשר מסיק ואומר, או אם הוא בקצתן לבד כו', כמו שיתבאר למטה בסמוך, לכך אמר כאן בין בכללות בין בפרטות כל א' מהם, לאפוקי מהסברא השנית אשר אמר, "או אם הוא בקצתן לבד שהוא כו'" כמו שיתבאר.

ה) "או אם הוא בקצתן לבד, שהוא בב"ן דכללות וכן בב"ן דפרטות, כל א'

מהם", הכוונה הוא כי הרי אמרנו שישנם בכל פרצוף י' ספי' מהב"ן הכללי דא"ק וי' ספי' מהמ"ה הכללי דא"ק. וכל י' ספי' הנה הם הדי' שמות עסמ"ב, והרי ישנם בכל פרצוף די' שמות עסמ"ב כלליים דב"ן ודי' שמות עסמ"ב כלליים דמ"ה. ואמרנו כלליים כי כל א' הוא כלול מד', וכן די' מד' עד אין קץ וכנ"ל. ועל זה אמר עתה, כי העגולים הם רק כל הב"ן הכללי דעסמ"ב דב"ן, וכן הג' שמות ב"ן הפרטיים אשר בהעס"מ דב"ן. אבל הג' שמות עס"מ פרטיים אשר בהע"ב דב"ן, וכן הג' שמות עס"מ פרטיים אשר בהס"ג דב"ן, וכן הג' שמות עס"מ פרטיים אשר בהמ"ה דב"ן, הנה הם כולם יושר. והרי נמצא כי העגולים הוא רק הב"ן דכללות, ר"ל הב"ן הכללי מהעסמ"ב הכלליים דהב"ן שבכל פרצוף, וכן השמות ב"ן דפרטות כל א' מהם, ר"ל הג' שמות ב"ן הפרטיים מהעס"מ הכלליים דהב"ן שבכל פרצוף. ונמצא כי לסברא זו הנה לא נעשה כל הב"ן הכללי כולו

¹⁴¹¹ ז"ל, ואל תטעה בדברינו לומר שהם בחי' א', ומה שלוקחים הם דבר אחר, אבל כוונתינו הוא כי עתיק יומין דאצילות כל עצמותו נעשה מב' בחי' אלו שהם מ"ה וב"ן, ובחי' המ"ה שבו הוא הנקרא עתיק דכורא, ובחי' הב"ן שבו הוא הנקרא נוקבא דעתיק, וזכור ואל תשכח. כלל העולה כי בעולם אצילות יש בו י"ס, והכתר הוא עתיק וא"א, וחכמה הוא אבא, ובינה היא אמא, ור"ק הם חג"ת נה"י הוא ז"א, ומלכות היא נוקבא דז"א. וכל בחי' אלו נעשה עצמותן מב' בחי' מ"ה וב"ן, וכל בחי' הדכורים הם ממ"ה והנוקבא מב"ן כנ"ל עוד יתבאר כל זה לקמן בע"ה.

דע"ה ח"ב

דהא"ק שבכל פרצוף כולו לעגולים אלא רק הב"ן הכללי מהעסמ"ב הכלליים אשר באותו הב"ן גופה, וכן הב"ן הפרטיים מהעסמ"ב שבו, שהוא הב"ן הפרטי דהע"ב שבו, וכן הב"ן הפרטי דהס"ג שבו, וכן הב"ן הפרטי דהמ"ה שבו, כ"ז הם עגולים. אבל העסמ"ב הפרטיים אשר בכל א' מהעסמ"ב הכלליים מהב"ן הכללי דהא"ק שישנו בכל פרצוף, יהיו ג"כ רק יושר.

ואמר עוד "או אם הוא גם בס"ג דכללות", ר"ל שגם השם ס"ג הכללי אשר מהד' שמות עסמ"ב דהב"ן הכללי דהא"ק אשר ישנם בכל פרצוף, הנה יהיה אותו הס"ג כולו בכל הפרטים שבו, אשר הוא כלול ג"כ מד', וכן מד' לד' עד אין קץ, הנה יהיה הוא כולו ג"כ לעגולים ע"ד הב"ן דכללות הנ"ל בסמוך.

ואמר עוד "וגם בס"ג דפרטות", ור"ל שגם הב' שמות ס"ג הפרטיים אשר בהע"ב והמ"ה הכלליים מהד' שמות עסמ"ב דהב"ן הכללי דהא"ק אשר ישנו בכל פרצוף, יהיו הם ג"כ עגולים, ויהיה לפי זה כל הס"ג והב"ן, הן הכלליים והן הפרטיים אשר מהב"ן הכללי דהא"ק שישנו בכל פרצוף, יהיו הם {קנט ע"ד} כולם עגולים. אך הע"ב והמ"ה הפרטיים אשר בהע"ב והמ"ה הכלליים מהב"ן הכללי דהא"ק שישנו בכל פרצוף, הנה הם יהיו להיושר עם המ"ה הכללי.

ואמר שסברתו בזה הוא יען כי ס"ג וב"ן הם נקבות, ולכן מסתבר לומר שהם כולם עגולים, ובסוד הכתוב (ירמיה לא כא) נקבה תסובב גבר, אבל הע"ב והמ"ה שהם זכרים יהיו הם ליושר.

עד כאן הביאור לדברי הרח"ו ז"ל בהצ"ע אשר בשער עגולים ויושר ענף ד', אך העיקר בזה הוא כי ב' הסברות הם אמת, כי גם ענין העגולים ויושר הנה הם נידון ג"כ בערכין, כי בערך העסמ"ב הוה הב"ן עגולים והם יושר, וכן הס"ג בערך הע"ב הוה הע"ב יושר והס"ג עגולים. וישנם לפי"ז כמה בחי' עגולים וכמה בחי' יושר, הן בהמ"ה הכללי והן בהב"ן הכללי, כי כל א' נפרט לעסמ"ב, ומעסמ"ב לעסמ"ב. וכל ב"ן הוא עגולים לעסמ"ב שלו, וכל ס"ג הוא עגולים להע"ב שלו, וכן כל העסמ"ב דהב"ן הם כולם עגולים להעסמ"ב דהמ"ה. והרי ישנם בזה כמה בחי', כי כל א' הוא כלול משניהם, אלא שנידונים בערכין, וע' דברינו בספר הדע"ה ח"א דרוש ד' סי' ט"ו, וכן יתבאר בארוכה לקמן סי' ג' אות ו' ע"ש.

דרוש ספיקות עגולים ויושר סימן ב

הרח"ו מסתפק אם העגולים דב"ן נעשו מהב"ן דב"ן או לא. בעולם הנקודות יצאו רק הב"ן הכללי, ויצאו כלולים מד' השמות עסמ"ב. אמנם הב"ן הכללי הוא רק המלכות דב"ן, ובתיקון נוספו עליהם ט"ר דב"ן ודמ"ה, ונעשו כולם לפרצוף א'. וכל מה שנוסף בתיקון נקרא תוספת, כי הם אינם קבועים, אלא שהם תלויים במעשי התחתונים. שהרי לפעמים נתרבה אורם עד אין קץ, ולפעמים יחסרו. ועל זה מסתפק הרח"ו ז"ל איזו בחי' שבהם שייכת לנפש ולעגולים, ואיזו שייכת לרוח וליושר. בעולם הנקודות, אז יצאו רק המלכות דב"ן לבדן, הנה עדיין לא היה אז שם ב"ן למציאות בפנ"ע כלל, אלא שהיה כלול עדיין במקורו, הרי הוא בשם ס"ג, ולא יצא הב"ן למציאותו אלא רק לאחר התיקון עם השם מ"ה ביחד. ומאותן המ"ה וב"ן נבנו ונעשו כל ד' העולמות אבי"ע. ורק הבחי' האחרונות דהס"ג הם שיצאו. ולאותן הבחי' אחרונות אנו קוראים בשם ב"ן. ולכן יש מציאות לעתיד שבו הב"ן יהיה יותר גדול מהמ"ה הקשורה בשרשו שבס"ג.

והנה המ"ה וב"ן הם סוד זו"ן, הרי הוא ז"א ומלכות כנודע. והרי נודע ששורש המלכות ועצמותה העיקרית היא למעלה למעלה, דהיינו במלכות דא"ס. אמנם היא נצטמצמה וירדה מעילא לתתא דרך כל הפרצופים וירדה ונתגלתה בסופם, והיא המלכות דכל פרצוף, ושם נעשית ראשית לנבראים, שממנה נברא הכל,

דע"ה ח"ב

היא ראשית לכל ונעשית אחרית לכל. והנה היא בכל פרצוף, בבחי' עטרה שבו, וכן היא עתה בעטרת דז"א, שעטרה דז"א היא כתר דמלכות. אמנם כ"ז הוא עתה בששת אלפים שנה, הרי הוא שליטת הו"ק, בכל הזמן הזה היא עומדת בצמצומה, והיא בסוד עטרה דז"א. אמנם באלף הז', תעלה המלכות באימא, בעטרה שבה, ואז תהיה היא עטרה על ז"א ובסוד אשת חיל עטרת בעלה. ואז יתעלה שם ב"ן למדרגתו הראשונה להיות לבחי' האחרונה דהס"ג, ותתייחד המלכות בכינה.

וכן ע"ד שתתעלה המלכות על הז"א, כן תתעלה אימא על אבא, שכן לעתיד יתעלו הגבורות ביחוד דאור א"ס יותר מהחסדים, משום שע"י הגבורות נעשו ונמשכו כל השלהובין דרחימו וכל הנועם דהזיו והזוהר אשר בטוב הצפון, ולכן הגם שלעתיד יתייחד אפילו שם מ"ה בע"ב כמו שיתייחד שם ב"ן עם ס"ג, עכ"ז יהיה הב"ן גדול מהמ"ה, משום שאז יתעלה גם הס"ג על הע"ב שהרי תחילת מציאותו בעולם הנקודות היה רק בבחי' האחרונות דס"ג, ולכן יהיה לעתיד כלילות ויחוד ב"ן בס"ג יותר עצום מאשר כלילות ויחוד המ"ה בע"ב. שכן כשהגבורות נמתקות הם יותר מעולות מהחסדים. וכן המלכות עתידה לעלות עד הכתר.

וראיתי מקשים איך אמר הרב שלעתיד יהיה הב"ן גדול מהמ"ה, הלא אמר הרב שלעתיד יתבטלו שמות מ"ה וב"ן, ולא יהיו כי אם ע"ב וס"ג בלבד, וא"כ הרי לא יהיה לעתיד לא ב"ן ולא מ"ה כלל. אמנם ד"ז אינו קשה כלל, שכן מ"ש שם שיתבטל השם מ"ה, אין הכוונה בפשטות ע"ד הביטול הנזכר בכל מקום, שהוא בבחי' חסרון והעדר ח"ו, אלא הכוונה היא שהביטול יהיה מחמת עילוי ושבח, שיתעלה להיות נכלל עם השם ע"ב להיות חד עמו, ויעשה המ"ה בבחי' חלק אחד מהע"ב, וכמו כן ייעשה הב"ן לחלק אחד מהס"ג ע"י כלילותו ויחודו בו. וא"כ הרי לא יהיו מעתה לד' מדרגות, אלא לב' המדרגות ע"ב וס"ג בלבד, והרי שישאר כל א' מהם בכל מציאותו עכ"פ, אלא שיאיר באור העליון ויתעלה במעלה יותר גדולה. וא"כ הרי ששייך לומר שיהיה אז הב"ן גדול מהמ"ה. שכן לאחר כל העילוי שיתעלה המ"ה בכלילותו העתיד להיות בע"ב, הנה יתעלה הב"ן בעילוי גדול יותר ע"י כלילותו העתיד להיות בס"ג, שכן אז יתעלה הס"ג על הע"ב ג"כ גם לאחר העילוי של הע"ב אשר אז יתעלה גם הוא.

וזהו עניין מ"ש שלעתיד יתעלה הגילוי אור דשם יהו"ה ב"ה להיות ברזא דיהי"ה. ואין הכוונה שח"ו יתבטל האות ו' דהשם ויעשה ל"י, כי זה אי אפשר, אך הכוונה הוא רק כי יתמלא הו' במוחין שלימים, ויהיה תמיד שלם במוחין דהג"ר, כי עתה הוא עיקרו רק ו"ק ואין המוחין קבועים בו, ולכן זיווגם הוא רק לפרקים. משא"כ לעתיד יהיו המוחין קבועים בו תמיד, ויהיה זיווג תדיר גם בזו"ן.

והענין ביתר ביאור הוא, כי עתה עיקר מציאותם של או"א הוא למעלה מזו"ן, שכן או"א הם בא"א מהגרונ ועד טיבורו, והזו"ן הם בא"א מטיבורו ועד סוף רגליו. ולעתיד יתעלו הזו"ן ויתפשטו למעלה עד לתחילת המקום דאו"א של עתה ויהיו במדרגת י"ה ממש. אמנם התפשטותם למטה כפי שהם עתה לא תתבטל מהם לעולם, א"כ מובן כי יהיו הו"ה במדרגת הי"ה ממש, ועכ"ז לא תתבטל האות ו' ח"ו.

עכ"פ מה שכן ישתנה לעתיד הוא רק הווי"ן שבאותיות ההי"ן, שכן כל ה' שהוא בצורת ד"ו, הוה הו' שבו ו' קטיעה בלי ראש, אמנם לעתיד לבא יושלמו גם הם במוחין גמורים ויהיו גם הם ווי"ן שלמים. גם הטר"ר דב"ן הם בחי' יושר וזכר ותוספת, והם עסמ"ב ובחי' י"ס בלבד על אף שהם רק ט' ספירות בערך המלכות דב"ן דעולם הנקודות.

גם בב"ן הכללי שבכל פרצוף יש בחי' זכר, והוא ג' השמות עס"מ שבטר"ר דב"ן, הרי הם בחי' רוח וזכר. וכן יש במ"ה הכללי שבכל פרצוף גם בחי' נוק', והוא בב"ן הפרטי שבו. נמצא, כי הטר"ר דב"ן והמ"ה הכללי שוים בכל עניניהם.

בענין הספק הזה שבב"ן הכללי נמצא גם בחי' רוח וזכר וכן שבמ"ה הכללי נמצא גם בחי' נפש ונוקבא ג"כ, צ"ל שבי' הסברות אמת, שכן גם הדר"ן נידונים בערכין, שהרי הב"ן הכללי בערך המ"ה הכללי הוה הב"ן כולו נוק' והמ"ה כולו זכר. אמנם בפרטיות הנה יש דו"ן בכל א' מהם, שכן כל ב"ן הוא בחי' נוק' לגבי המ"ה, והמ"ה הוא זכר לגבי.

ודע, שכל הספק הזה אשר בענינינו המבואר בסי' ב' הוא לא כאחד מב' הסברות אשר נמנו לעיל סי' א', אלא הוא עוד סברא שלישית, שהעיוגולים הינם רק הב"ן הפרטי היותר אחרון, הרי הם המלכיות דב"ן שיצאו בעולם הנקודות. ועוד חילוק יש בין המבואר בסימן ב' למבואר בסימן א', שכן בסי' א' ביארנו שכל הנוקבין המה עיוגולים בלבד. אמנם כאן ביארנו שעיקר הנוק' הוא ג"כ יושר, שכן אמר כאן שהעיוגולים הם רק המלכיות דב"ן. ועוד חילוק הוא, שכן לעיל סי' א' ביאר בספק הב', שהס"ג דב"ן וב"ן דב"ן המה העיוגולים והנוקבין, ולפי הספק הזה, אין דכורין מהב"ן אלא ע"ב ומ"ה דע"ב שבו וע"ב ומ"ה דמ"ה שבו. אמנם כאן בסי' ב' בספק הב', יהיה סברתו שכל העס"מ הכלליים דב"ן הם זכרים.

א) ונבאר עתה את דברי הרח"ו ז"ל עוד בזה מה שמסתפק בענין הזה ג"כ בשער טנת"א ספ"א בד"ה מהרח"ו, אמנם הנה יש שם קצת שינוי נוסחאות אך הנוסחא העיקרי הוא כך – ענין מ"ה וב"ן אפשר כי ב"ן דעסמ"ב דב"ן נעשה עגולים לעס"מ דעסמ"ב דב"ן, ועס"מ שיש בכל בחי' מעסמ"ב דב"ן זה נשאר ביושר עם שם מ"ה החדש, וב"ן בא בסוד תוספת, וכ"ז נעשה נקבה דיושר, ומ"ה נעשה זכר. ר"ל כל הנקבות מב"ן דיושר וכל הזכרים ממ"ה דיושר, ולכן יהיה הב"ן לעתיד גדול מהמ"ה, כי הוא מבחי' ס"ג. ואפשר ג"כ להוסיף כי מ"ש דשם מ"ה יושר והוא חדש, והוא מ"ה, קאי גם למ"ה

דע"ה ח"ב

דבכל ד' בחי' ב"ן כנ"ל. וכמו שזה המ"ה יש בו עסמ"ב, כן בזה המ"ה דב"ן יש בו עסמ"ב כנודע, ושניהן נקרא רוח ויושר, והעגולים נקרא נפש לבד. והב"ן שבב"ן ודמ"ה דיושר נקרא נפש דיושר עכ"ל.

(ב) וביאור דבריו הוא כי הרי נודע שבעולם הנקודות יצא רק הב"ן הכללי דהא"ק, והיה כולו רק מהבחי' האחרונה דהס"ג הכללי, ואותו הב"ן יצא כולו מד' שמות עסמ"ב, שהם כל הו' פרצופים עתיק אריך או"א זו"ן דעולם הנקודות, וכל פרצוף מהם היה כל א' ג"כ מי' ספי' הכלולים בד' חבת"מ, שהם העסמ"ב שבכל פרצוף גופה. אמנם כל אותו הב"ן הכללי דעולם הנקודות היה רק המלכיות דב"ן (שהוא הב"ן דב"ן) אשר לאחר התיקון, ואחר התיקון הנה ניתוסף ויצא המ"ה הכללי כולו, וכן יצא עמו ג"כ המ' ראשונים דב"ן הכללי שהוא העס"מ דב"ן, ונתחברו בכל פרצוף עם המלכיות דב"ן דעולם הנקודות, שהוא הב"ן דב"ן, ונעשו כולם אחד בכל פרצוף, ומאלו המ"ה והב"ן דאחר התיקון והנקודות נעשה ונבנה כל האצילות כולו, וכל העולמות כולם. אמנם הנה כל האורות אשר יצאו בעת התיקון, שהם כל המ"ה הכללי והמ' ראשונים דב"ן וכנז', הנה הם נקראים בשם תוספות¹⁴¹², כי הם אינם קבועים אלא שתלויים במעשי התחתונים, כי לפעמים ישנם ונתרבה אורם עד אין קץ, ולפעמים יחסרו, ולא נשאר בכל פרצוף אלא האורות דהנקודות לבד, והנה הן בהמ"ה והן בהב"ן, הנה יש בכל א' בחי' דו"ן, שהם נפש ורוח, וכן עגולים ויושר. ועל זה מסתפק הרח"ו ז"ל איזה בחי' שבהם שהם להנפש והעגולים, ואיזה שהם להיושר והרוח.

ג) וזהו שאמר ענין מ"ה וב"ן אשר מהם נבנה ונעשה כל העולמות כולם וכל הפרצופים שבהם בכל העגולים והיושר וכל הדו"ן שבהם. (קס ע"א)

ד) אפשר כי ב"ן דעסמ"ב דב"ן, ר"ל הב"ן דע"ב דב"ן, והב"ן דס"ג דב"ן, והב"ן דמ"ה דב"ן, והב"ן דב"ן דב"ן, והם כל המלכיות דב"ן אשר יצאו בעולם הנקודות, והוא בכל פרצוף במציאותם שלאחר התיקון, הנה הוא כל חלקי הב"ן מהעסמ"ב דהב"ן שבהם, ומ"ש "אפשר" ע' לקמן אות י"ב.

ה) נעשה עגולים לעס"מ דעסמ"ב דב"ן, שהם הג' שמות עס"מ אשר בכל א' מהד' שמות עסמ"ב שבהב"ן, ור"ל להמ' ראשונים דב"ן אשר בא בעת התיקון עם השם מ"ה, כי כל המ"ה דב"ן, שהם העס"מ, הם נשארו להיושר. והב"ן שבהם שהוא המלכיות דהנקודות, הם נעשו לעגולים.

ו) ועס"מ שיש בכל בחי' מעסמ"ב דב"ן (שהוא המ' ראשונים שבכל א' מהם), זה נשאר ביושר עם שם מ"ה החדש, ור"ל כי בעת עולם הנקודות היו הם עדיין במקורן, ולא יצאו הם אלא רק בעת התיקון, ויצאו הם ביחד עם שם מ"ה החדש, ונקרא החדש משום שבא רק אח"כ שהוא בעת התיקון, והם שניהם ר"ל, הן השם מ"ה והן המ"ה דב"ן, הם בסוד תוספות, כי הם אינם בקביעות כנ"ל אות ב'.

¹⁴¹² עי' בהגר"א על ספד"צ א ע"ב בהגה"ה ז"ל, וסוד זה הדעת לא היה בעולם התהו, ולכן לא נחשב דעת בספירות, כי כל מה שלא היה בתחלה קודם התיקון אינו אלא תוספת ולא נחשב במנין, שלכן ז"א נקרא ו"ק אע"ג שלאחר התיקון יש בו ע"ס שלימות.

דע"ה ח"ב

ז) וכל זה נעשה נקבה דיושר, ומ"ה נעשה זכר, שהט"ר דב"ן הם הנקבה דיושר, והמ"ה הוא הזכר דיושר. וכ"ז הוא בכל פרצוף ופרצוף, כי בכל פרצוף ופרצוף מהו פרצופים, שהם עתיק א"א או"א זו"ן, הנה יש בכל א' עגולים ויושר דזו"ן, והם הב"ן דב"ן, שהוא המלכיות דב"ן, והט"ר דב"ן והמ"ה הכללי, אשר ישנם בכל פרצוף ופרצוף (וכמ"ש בשבירת הכלים רפ"ז פ"ח ובאנ"כ פ"ח ובכ"מ), ויהיה הב"ן דב"ן העגולים שבכל פרצוף, והט"ר דב"ן הנפש דיושר שבכל פרצוף שהוא הנוק' דיושר שבו, והמ"ה הכללי הוא הרוח דיושר שהוא הזכר שבכל פרצוף, זהו שאמר כי כל הנקבות מ"ב"ן דיושר וכל הזכרים מ"מ"ה דיושר, ור"ל על הנקבות והזכרים דיושר שבכל פרצוף ופרצוף. אך העגולים שבכל פרצוף הנה הם כל האורות אשר יצאו בעולם הנקודות שהם המלכיות דב"ן והוא הב"ן דב"ן.

ח) ולכן יהיה לעתיד הב"ן גדול מהמ"ה, כי הוא מבחי' ס"ג, וכן אמר באנ"כ (סוף פרק ז ושם פ"ח) וע' שער התיקון (פרק ג סמוך לסופו בארוכה קצת). והענין הוא כי בעולם הנקודות אשר יצא אז רק המלכיות דהב"ן הם לבדן, הנה לא היה אז באמת השם ב"ן עדיין למציאות בפנ"ע כלל, אלא שהיה כלול עדיין במקורו, שהוא בהשם ס"ג, ולא יצא הב"ן למציאותו אלא רק לאחר התיקון עם השם מ"ה ביהד. ור"ל כי זה גופה הוא ענין התיקון מה שיצאו המציאות דשמות המ"ה והב"ן, ויצאו שם ע"י הזווג דע"ב וס"ג. ומאותן המ"ה וב"ן נבנו ונעשה כל הדי' עולמות אבי"ע. וכל האורות דעולם הנקודות, הנה הם רק המלכיות דהשם ב"ן אשר לאחר התיקון, אבל בעולם הנקודות עצמו לא היה עדיין מציאות הב"ן כלל, והיה כל אותן האורות שיצאו אז רק הבחי' האחרונות דהס"ג, ולאותן הבחי' אחרונות אנו קוראין בשם ב"ן וכמ"ש האריז"ל בספר זוהר הרקיע (דף קנד ע"א).

הנה המ"ה וב"ן הם סוד זו"ן, ז"א ומלכות כנודע. והמלכות הרי נודע הוא ג"כ כי שורשה וכן עצמותה העיקרית הנה היא למעלה למעלה, שהוא בהמלכות דא"ס¹⁴¹³. אמנם היא נצטמצמה וירדה מעילא לתתא דרך כל הפרצופים כולם וירדה ונתגלית בסוף כולם, והיא המלכות דכל פרצוף וכן היא המלכות דכל ספי', כי נצטמצמה ונתעבית בכל א' ונתגלית בסופו, עד שירדה בסוף כולם, ושם נעשית ראשית לנבראים, שממנה נברא הכל כמ"ש בהקדמות תיקונים (יב סע"ב) ובהגר"א שם¹⁴¹⁴. ואמר שם וכן הוא בתפילת אליהו (תיקו"ז יט ע"א) כי עליה נאמר (ישעיהו מו י) מגיד מראשית אחרית, כי היא ראשית לכל ונעשית אחרית לכל. והנה היא בכל פרצוף בבחי' עטרה שבו, וכן היא עתה בעטרת דז"א, שעטרה דז"א הוא כתר המלכות. אך כ"ז הוא עתה בהששת אלפים שנה, שהוא שלימת הו"ק, הנה בכל הזמן הזה עומדת בצמצומה, והיא בהעטרה דז"א. אבל באלף הז', תעלה היא באימא, בעטרת שבה, וכמ"ש בספד"צ בסופו (לו ע"ב) קרן ביובלא (קס ע"ב) אתעטר, ור"ל שמה שהיא עתה בעטרה דז"א, תעלה להיות בעטרה דאימא, ואז תהיה היא עטרה על ז"א, ובסוד (משלי יב ד) אשת חיל עטרת בעלה, וכמ"ש בזה"ק (תרומה דף קנה ע"א) מסטרא דעלמא דאתי לאו איהי מאנא לגביה ולאן משמשא לגביה אלא עטרה על רישיה¹⁴¹⁵. וכן היא באמת גם עתה מסטרא דאימא, ור"ל בבחי' שורשה אשר באימא,

¹⁴¹³ עי' לעיל דרוש מיעוט הירח סימן י.

¹⁴¹⁴ ז"ל: ראשית לנבראים - שממנ' נברא הכל והיא ראש לשועלים כידוע ראש הבריאה.

¹⁴¹⁵ תרגום: מצדו של עולם הבא אינו כלי כלפיו ולא משמש אליו אלא עטרה על ראשו.

דע"ה ח"ב

אלא שלעתיד תתעלה למעלה לגמרי להיות עטרת בעלה מכל וכל, ור"ל גם הבחי' אשר עומד עתה למטה ממנו, שהיא בעטרה שלו, תעלה אותה הבחי' ג"כ למעלה בעטרה דאימא, ותהיה עטרת בעלה מכל וכל. והרי נמצא כי באלף הו' יתעלה השם ב"ן למדרגתו הראשונה להיות להבחי' אחרונה דהס"ג, ותתייחד המלכות בהבינה.

וכן ע"ד שתתעלה המלכות על הז"א, כן תתעלה האימא על האבא, כי לעתיד יתעלו הגבורות בהיחוד דאור א"ס יותר מהחסדים, משום כי ע"י הגבורות נעשה ונמשך כל השלהובין דרחימו וכל הנועם דהזיו והזוהר אשר בכל טוב הצפון, וע' בזה"ק (פ' שלח קעג ע"ב) ובהגר"א בתיקונים (דף מז ע"א). ולכן הוא כי הגם שלעתיד יתייחד השם מ"ה ג"כ עם הע"ב כמו השם ב"ן עם הס"ג ע' שער התיקון (סוף פרק ג), עכ"ז יהיה הב"ן גדול מהמ"ה משום שאז יתעלה ג"כ הס"ג על הע"ב, כי הנוקבין שהם גבורות יתעלו אז על הזכרים שהם חסדים. והוא ענין מעלת הזהב על הכסף¹⁴¹⁶, כי כשהגבורות הם נמתקין הם יותר מעולות מהחסדים, וכן יהיה לעתיד הגבורות כולם. ועוד כי משום שהמלכות דהב"ן היה תחילת יציאתם שהוא בעולם הנקודות רק במציאות הבחי' אחרונות דהס"ג, והיה כ"ז משום שעצמות המלכות היא מלמעלה למעלה עד המלכות דא"ס וכנ"ל, ולכן לעתיד כאשר יתבטלו הצמצומים ויזדכך העביות ויכללו כל א' בשרשו, הנה יהיה כלילות הב"ן בהס"ג יותר עצום ויותר מיוחד מכלילות המ"ה בהע"ב, וזהו שאמר "ולכן יהיה הב"ן לעתיד גדול מהמ"ה" כי הוא מבחי' ס"ג, ור"ל כי הרי תחילת מציאותו בעולם הנקודות היה רק בבחי' האחרונות דהס"ג, ולכן יהיה לעתיד כלילות ויחוד הב"ן בהס"ג יותר עצום מכלילות ויחוד המ"ה בהע"ב, ולכן יהיה לעתיד הב"ן גדול מהמ"ה, ותעלה המלכות להיות עטרת בעלה כנ"ל מזוהר תרומה (קנח ע"א), כי הרי היא מיוחד בהס"ג משרשה. וכן היא עתידה לעלות ג"כ עד הכתר, ובסוד אנ"י ואי"ן¹⁴¹⁷, אני ראשון ואני אחרון (ישעיה מד ו), וכנ"ל בעגו"י ענ"ה אות ב'. ומ"ש הרב "ולכן" ותולה זה במ"ש מקודם, ר"ל כי מאחר שאמר שהנוקבין הם רק מהב"ן לבד, הרי מובן מעתה מה שאמרו בזוהר שלעתיד תהיה הנוק' בבחי' עטרת בעלה, והוא משום כי הרי הב"ן הוא מתחילת מציאותו גדול מהמ"ה וכנ"ז, משא"כ להספק השני וכמו שיתבאר.

וראיתי מקשים איך אמר הרב כאן וכן בכ"מ כי לעתיד יהיה הב"ן גדול מהמ"ה, הלא בשער התיקון (סוף פרק ג) אמר כי לעתיד יתבטל השם מ"ה ולא יהיה רק ע"ב וס"ג לבד, וא"כ הרי לא יהיה לעתיד לא ב"ן ולא מ"ה כלל. אמנם לא קשה כלל, כי מ"ש שם שיתבטל השם מ"ה, אין הכוונה בפשטות ע"ד הביטול המוזכר בכל מקום, שהוא בבחי' חסרון והעדר ח"ו, אלא הכוונה הוא שהביטול תהיה מחמת עילוי ושבת, כי יתעלה להכלל עם השם ע"ב להיות חד עמו, ויעשה המ"ה בבחי' חלק אחד מהע"ב, וכן יעשה הב"ן לחלק אחד מהס"ג ע"י כלילותו ויחודו בו. וא"כ הרי לא יהיו מעתה לד' מדרגות אלא רק לב' מדרגות לבד, שהם ע"ב וס"ג, והרי ישאר כל א' בכל מציאותו עכ"פ, אלא שיאיר באור העליון ויתעלה ביותר מעלה. וא"כ הרי שייך לומר ג"כ היטיב שיהיה אז הב"ן גדול מהמ"ה, כי הנה אחר כל העילוי שיתעלה המ"ה בכלילותו לעתיד בהע"ב, הנה יתעלה

¹⁴¹⁶ עי' תיקו"ז קיח ע"ב: ורזא דמלה מצרף לכסף וכור לזהב, מצרף לכסף דא אברהם, וכור לזהב דא יצחק.
¹⁴¹⁷ עי' לעיל הערה 130.

דע"ה ח"ב

הב"ן בעוד יותר עילוי בכלילותו לעתיד בהס"ג, כי יתעלה אז הס"ג על הע"ב ג"כ גם אחר העילוי של הע"ב אשר יתעלה אז גם הוא.

וזהו הענין ג"כ מ"ש בזוה"ק (ויקהל רטז ע"ב) כי לעתיד יתעלה הגילוי אור דהשם הויה ב"ה להיות ברזא דיהיה, וע"ש במאמרי רשב"י (דף לב ע"ב) שגם האותיות ו"ה דהשם יתעלו למדרגת י"ה ע"ש. ואין הכוונה שיתבטל ח"ו האות ו' דהשם ויעשה ל"י, כי זה אי אפשר, וכמ"ש (מלאכי ג' ו') אני הויה לא שנית, וכן כתיב עוד (שמות טו יח) (קס ע"ג) יהוה ימלוך לעולם ועד, ונאמר (שם ג' טז) זה שמי לעלם וזה זכרי כו'. ואמרו (זהר בראשית כד ע"א) שמי עם יה שס"ה, זכרי עם זה רמ"ח. והרי אי אפשר שישתנה הו' ח"ו. ועוד כי הרי אמרו פסחים (סוף פרק ג') לא כהעולם הזה העולם הבא, העוה"ז נכתב כו' ונקרא כו', אבל לעולם הבא כו'. והרי מבואר שהאות ו' לא ישתנה גם לעתיד, כי השם יה הרי הוא נקרא גם עתה, ומה גם כי הרי אמר האריז"ל שלעתיד יהיה רק הע"ב והס"ג וכנ"ל, ואם נאמר שישתנה האות ו' ל"י, הרי אי אפשר למצוא החשבון דע"ב, ומכש"כ החשבון דס"ג כלל וכלל. אך הכוונה הוא רק כי יתמלא הו' במוחין שלימים, ויהיה תמיד שלם בהמוחין דהג"ר, כי עתה הוא עיקרו רק ו"ק ואין המוחין קבועים בו, ולכן זונגם הוא רק לפרקים. משא"כ לעתיד יהיו המוחין קבועים בו תמיד, ויהיה זונג תדירי גם בזו"ן, וזהו שאמר הזוה"ק כי לעתיד הוא ברזא דיהיה, כי יתמלא הו' במוחין פנימים ויהיו הזו"ן כמו או"א, אמנם התפשטות הו' הנה זה לא יתבטל לעולם.

והענין ביתר ביאור הוא כי נודע הוא שעתה הו' או"א עיקר מציאותם למעלה לגמרי מהזו"ן, כי או"א הם מהגרונ עד הטבור, והזו"ן הם בא"א מהטבור עד סוף רגליו, איהו בנצח ואיהי בהוד^ל, אלא שאו"א מתפשטים בהנה"י שלהם ומתלבשים בהזו"ן, אבל עיקרן הוא למעלה לגמרי, וכמ"ש הרב בענו"י (ענף ד'), וע"ש דברינו אות כ"ז. והנה לעתיד יתעלו הזו"ן ויתפשטו למעלה עד התחלת המקום דהאו"א של עתה ויהיו במדרגת יה ממש. אמנם התפשטותם למטה אשר להם עתה, הנה זה לא יתבטל מהם לעולם. והרי נמצא כי יהיו הו"ה במדרגת הי"ה ממש, ועכ"ז לא יתבטל הו' ח"ו, אלא שיתעלה ויתגדל ויהיה מעילא לתתא.

אמנם מה שישתנה לעתיד עכ"פ הנה הוא רק הזו"ן שבהאותיות ההז"ן, כי עתה כל ה' שהוא בצורת ד"ו, הוה הו' שבו ו' קטיעה בלי ראש, אבל לעתיד יושלמו גם הם במוחין גמורים ויהיו גם הם וזו"ן שלימים וכמ"ש הרב בזווגים (פרקים ג' ד) ע"ש. אבל האות ו' העיקרי הוא לא ישתנה לעולם, אלא שיתעלה גם עד הג"ר ויהיה הן למטה והן למעלה וכנ"ל.

ט) ואפשר ג"כ להוסיף כי מ"ש דשם מ"ה יושר והוא חדש והוא מ"ה (ר"ל שהוא רוח זכר), הנה קאי גם למ"ה דבכל ד' בחי' ב"ן כנ"ל, ר"ל על כל הט"ר דב"ן אשר בכל א' מהד' שמות עסמ"ב דהב"ן הכללי שבכל פרצוף, והרי הם ד' פעמים ט"ר דב"ן בכל פרצוף, וזהו שאמר דבכל ד' בחי' ב"ן. והנה כל אותן הט"ר דב"ן הם יצאו ג"כ רק אחר התיקון, והם נקרא ג"כ בשם חדש וכן בשם תוספות, כי הם יצאו רק מחדש עם השם מ"ה הכללי ביחד, והם אינם בקביעות וכנ"ל אות ב'. והנה אותן הט"ר דב"ן הנה הם כלולים באמת ג"כ מכל הי' ספי', אלא שהם נקראים ט"ר בערך המלכיות דב"ן דעולם הנקודות, אבל הם בעצמם הנה הם כלולים ג"כ מי' ספי', שהם ד' שמות עסמ"ב. ונקראים כל אלו

דע"ה ח"ב

העסמ"ב שבהט"ר דב"ן ג"כ בשם מ"ה כמו המ"ה הכללי, וזהו שאמר כי מ"ש דשם מ"ה יושר כו' קאי גם למ"ה דבכל ד' בחי' ב"ן, ור"ל להד' מיני ט"ר דב"ן שהם נקראים ג"כ בשם מ"ה כמו המ"ה הכללי. והם כלולים ג"כ מעסמ"ב כמו המ"ה הכללי, וזהו שאמר עוד וכמו שזה המ"ה (ר"ל המ"ה הכללי) יש בו עסמ"ב, כן בזה המ"ה דב"ן (ר"ל הט"ר דב"ן) יש בו עסמ"ב, ושניהם נקרא רוח ויושר, ור"ל שהם שניהם בחי' הזכר שבכל פרצוף. והוא לא כהספק הראשון שאמר שכל העסמ"ב דב"ן הוא נקבה, אלא הוא כי מאחר שאמרנו שכל אותן הט"ר דב"ן (הכלולים ג"כ מעסמ"ב כנז') הם נקראים ג"כ בשם מ"ה כמו המ"ה הכללי, וכן הם באים עמו מחדש והם שניהם בתוספת הנה הם רק בחי' רוח וזכר. אמנם הנה יש בהם בחי' נוקבא ג"כ, והוא הב"ן שבהם כמו שיתבאר, אך עכ"פ הוא כי הם שניהם שוים בכל עניניהם, שהם שניהם יושר ורוח וזכר ובחי' תוספת, כי הם שניהם באים רק מחדש שהוא לאחר התיקון, ועי"ז הם אינם בקביעות כנ"ל אות ב'.

י) והעגולים נקרא נפש לבד, ר"ל המלכיות דב"ן אשר יצאו בעולם הנקודות הם נפש לבד, ר"ל שהם כולם (קס ע"ד) רק נוקבין והם העגולים העקריים הנפש העיקרי שבכל פרצוף, והנוק' העיקרית שבכל פרצוף.

יא) והב"ן שבב"ן ודמ"ה דיושר נקרא נפש דיושר, ר"ל הב"ן שבב"ן דיושר, והוא הב"ן הפרטי שבהט"ר דב"ן שאמרנו לעיל שהם כלולים מעסמ"ב, וכן הב"ן שבהמ"ה הכללי וכנ"ל שהוא כלול ג"כ מעסמ"ב, הנה אלו הב' בחי' ב"ן שבכל פרצוף הם הנפש דיושר, ר"ל שהם הנוקבין דיושר שבכל פרצוף. והרי נמצא לפי הספק הזה שגם בהב"ן הכללי שבכל פרצוף יש בו בחי' זכר, והוא הג' שמות עס"מ שבהט"ר דב"ן שהם בחי' רוח וזכר, כי הם כמו המ"ה הכללי כנ"ל אות ט'. וכן יש בהמ"ה הכללי שבכל פרצוף בחי' נוק' ג"כ, והוא בהב"ן הפרטי שבו, והרי נמצא כי הט"ר דב"ן עם המ"ה הכללי הם שוים בכל עניניהם וכנ"ל. וזהו שאמר לעיל בסמוך, ואפשר ג"כ להוסיף כי הרי מוסיף בהספק הזה שהב"ן הכללי יש בחי' רוח וזכר ג"כ ובהמ"ה הכללי יש בחי' נפש ונוקבא ג"כ.

והנה העיקר בזה הוא ג"כ ע"ד שכתבנו לעיל סוף סי' א' שב' הסברות הם אמת, כי גם הדו"ן הם גדונים בערכין, שכל הב"ן הכללי בערך המ"ה הכללי הוה הב"ן כולו נוק' והמ"ה כולו זכר, אבל בפרטיות הנה יש דו"ן בכל א' מהם, כי כל ב"ן הוא בחי' נוק' להמ"ה אשר אליו, והמ"ה הוא זכר נגדו. והרי ישנם כל הבחי' בכל אחד ואחד, אלא שגדונים בערכין. והרי ב' הסברות אמת, וע' דברינו בספר הדע"ה ח"א דרוש ד' סי' ט"ז ע"ש ודי בזה.

יב) ודע כי כל הספק הזה אשר בענינינו סי' ב' הוא לא כאחד מב' הסברות אשר לעיל סי' א', אלא שהוא עוד סברא ג' אשר לא נזכר שם כלל. כי הב' ספיקות אשר שם הוא: א', אם כל העסמ"ב דהב"ן הם כולם עגולים, או שהוא רק הס"ג וב"ן דכללות ופרטות, וכמו שמתבאר שם. אבל כאן תופס כי העגולים הוא רק הב"ן הפרטי היותר אחרון לבד, שהוא המלכיות דהב"ן אשר יצאו בעולם הנקודות וכנ"ל אות ד'. וזהו מה שאמר כאן בתחילת דבריו "אפשר כי ב"ן כו'", ואמר בלשון "אפשר", משום דהרי יש ב' סברות לומר בדרך אחר והם הב' ספיקות אשר לעיל סי' א'.

דע"ה ח"ב

וכן הוא עוד, כי הנה לעיל סי' א' תופס שכל הנוקבין הם רק עגולים וכמ"ש שם להוכיח על סברתו שרק הס"ג וב"ן הם עגולים, יען כי ס"ג וב"ן הם נקבות בסוד (יחזיק לא כא) נקבה תסובב גבר וכנ"ל שם אות ו'. אבל כאן תופס שיעקר הנוק' היא ג"כ יושר, כי הרי אמר כאן שהעגולים הם רק המלכיות דהב"ן לבד אשר יצאו בעולם הנקודות וכנ"ו. ואמר כאן בספק א' כי כל העס"מ דעסמ"ב דב"ן הם כולם נוקבא דיושר, וכן בהספק הב' אמר שגם הב"ן דהמ"ה הכללי הוא ג"כ נוקבא דיושר וכנ"ל בסמוך באות י"א.

וכן הוא עוד, כי לעיל סי' א' בהספק הב', שהס"ג והב"ן דהב"ן הם העגולים והנוקבין ובסוד נקבה תסובב גבר כנ"ל שם אות ו', והרי יהיה נמצא גם להספק הזה שאין דבורין מהב"ן אלא רק הע"ב והמ"ה דהע"ב שבו והע"ב והמ"ה דהמ"ה שבו. אבל כאן בסי' ב' בהספק הב', יהיה סברתו שכל העס"מ הכלליים דהב"ן הם כולם זכרים (ר"ל כל העסמ"ב דהע"ב שבו וכל העסמ"ב דהס"ג שבו וכל העסמ"ב דהמ"ה שבו הם כולם רוח זכר יושר) כמו המ"ה הכללי. ואין גם מהב"ן נוקבא אלא רק הב"ן שבו, כי הב"ן דהמ"ה דב"ן הוא הנוקבא דיושר, והמלכיות דהב"ן אשר יצאו בעולם הנקודות הם נוקבין העגולים וכנ"ל באות י' וי"א.

והרי נמצא כי בג' דברים ישתנה סברת מהרח"ו ז"ל כאן בסי' ב' ממה שמבואר בדבריו ז"ל לעיל סי' א': אחד, כי כאן תופס שהעגולים הוא רק האורות דהנקודות לבד. ב', כי כאן תופס שיש נוקבא דיושר ג"כ. ג', כי כאן מגלה דעתו שאפשר לומר שכל העס"מ הכלליים דהב"ן הם ג"כ כולם זכר. והרי נמצא כי כאשר נרכיב אלו ב' הסימנים יחד הרי יש להוסיף שם עוד ספק ג', כי אולי הם העגולים רק המלכיות דהב"ן לבד, שהם אותן האורות (קסא ע"א) אשר יצאו בעולם הנקודות, אבל שאר כל אורות הב"ן אשר יצאו בעת התיקון, והם המ"ה דב"ן, או שהם כולם נוקבא דיושר או שהם זכר, וכמו שכתב בהב' ספיקות דכאן. וכן יש להוסיף כאן עוד ספק אחד אחר הספק הב' דכאן, כי אולי הוא מה שהוא מהב"ן ג"כ בחי' זכר, הנה הוא רק הע"ב והמ"ה דהע"ב שבו והע"ב והמ"ה דהמ"ה שבו וכמו שמבואר מדברי הספק הב' דלעיל סי' א'. אבל הס"ג והב"ן דהע"ב שבו והס"ג והב"ן דהמ"ה שבו ומכש"כ הס"ג והב"ן הכלליים שבו, הנה לפי סברתו שם הם מכלל העגולים וכמו שכתבנו שם אות ו' ולפי סברתו כאן בהספק הא' הם הנוקבא דיושר.

והרי נמצא כי כאשר נרכיב אלו ב' הסימנים יחד יהיו ו' ספיקות, ג' במציאות העגולים וג' במציאות הדו"ן, וכל אלו הו' ספיקות הם כולם בהב"ן.

ויש עוד ספק אחד בהמ"ה, והם בסך הכל ז' ספיקות ואלו הם: א', אם העגולים הם רק המלכיות דהב"ן שהם אורות הנקודות לבד. ב', כי אולי הם גם הס"ג והב"ן דכללות ופרטות אשר גם בהמ"ה דב"ן. ג', כי אולי הם כל העסמ"ב כולם דהב"ן, שכל הב"ן הכללי כולו דהא"ק שבכל פרצוף הוא כולו עגולים וכנ"ל סי' א' אות ד' ה', והרי הם ג' ספיקות במציאות העגולים. וכן הם ג' ספיקות במציאות הדו"ן ואלו הם: א', אם כל המ"ה דב"ן הם כולם נוקבא דיושר. ב', כי אולי שהם זכר דיושר ג"כ כמו המ"ה. ג', כי אולי הוא שקצתן הם זכר דיושר וקצתן הם נוקבא, והיינו כי הע"ב והמ"ה דהע"ב שבהם והע"ב והמ"ה דהמ"ה שבהם הם זכר, אך הס"ג והב"ן הכלליים שבהם, וכן הס"ג

דע"ה ח"ב

והב"ן הפרטיים אשר גם בהע"ב והמ"ה שבהם, הנה הם בחי' נוקבא, או נוקבא דיושר לפי סברתו בספק א' דסי' ב', או נוקבא דעגולים לפי סברתו בספק ב' דסי' א', והרי הם ג"כ ג' ספיקות במציאות הדו"ן, והם ו' ספיקות באורות הב"ן. ויש עוד ספק אחד והוא בהמ"ה, והוא מה שאמר כאן בסוף סימן ב', כי אולי הוא שגם הב"ן דהמ"ה הוא ג"כ בחי' נוקבא דיושר וכנ"ל אות י"א. והרי מתבאר לנו מאלו הב' סימנים ז' ספיקות והבן כ"ז היטיב, וע' עוד לקמן סי' ג' אות ה' שם יתבאר עוד ג' ספיקות והם עשרה ספיקות וע"ש אות ו' ז'.

דרוש ספיקות עגולים ויושר סימן ג

המהר"ר מסתפק אם שמע ששם ס"ג הם המלכים שמתו והם העגולים ואח"כ בא שם מ"ה, והס"ג נשאר לעגולים, או שמא משם ס"ג נתקנו תחילה העגולים ואח"כ בתיקון יצא יושר דס"ג ודמ"ה והצטרפו שניהם יחד, או שמא משם מ"ה יצאו גם עיגולים וגם יושר. אם כן יש ג' ספיקות: ב' בענין שם ס"ג ואחד בענין שם מ"ה. ובמקום אחר נמצא צד רביעי, אם יצא יושר גם בנקודות, ועוד שלבסוף הכריע שיצאו יושר ועיגולים בכל א' מהם. ורק העיגולים והיושר הנקודות הם בחי' עיגולים לגבי העגור"י דשם מ"ה שיצא בעת התיקון. עוד נסתפק (במבו"ש) ומעלה צד נוסף, שאולי מכל אחד מהשמות מ"ה וב"ן נעשו יושר ועיגולים. ומסיק שכל היושר, הן הזכרים והן הנקבות, שרשם הוא במ"ה, וכל שורשי העגולים נמצאים בשם ב"ן. אמנם בענין הדו"ן, ישנם בכל א' מהם בחי' דו"ן, והיינו שישנם עיגולים שהם מהב"ן גם בזכרים, וישנם יושר שהוא מהמ"ה גם בנוקבין, שכן כל א' מהם לקח ממ"ה וב"ן כאחד, ועי"ז יש יושר ועגולים בכל א' מהם. ומעתה נוספו ב' ספיקות על תחילת הסימן: א) אחרי הספק הא', שאולי היתה מציאות יושר גם באורות הנקודות. ב) אחר הספק הג', שאולי ישנה מציאות של עיגולים במ"ה הכללי ג"כ, והם מעתה ה' ספיקות במציאות העגולים והיושר: ד' בב"ן, ואחד במ"ה.

וכן בב' הספיקות אשר במבו"ש הנז', שמסתפק במ"ה אם ישנם בו גם נוקבין או לא, ואח"כ כתב שהיותר נכון אצלו שהן הדכורין והן הנוקבין לקחו ממ"ה וב"ן. והרי ישנם דכורין גם בב"ן וכמו כן יש נוקבין גם במ"ה, ונשאר על כ"ז בצ"ע. הנה הספיקות הללו הם מכלל הספיקות אשר נתבאר לעיל סימן ב' ובכללם אשר נמנו כאן הרי הם ד' הספיקות אשר במציאות הדו"ן, אשר פרטיהם המה שיש ג' ספיקות בב"ן ואחד במ"ה וכמו שביארנו שם ע"ש.

אמנם במבו"ש מבואר שב"ן הוא רק עגולים, ואעפ"כ אמר שיש בו זכרים ג"כ. והנה הדבר ברור בענין הספיקות הללו הוא, שכולם ישנם, וכולם אמת. שכן היו יושר ועגולים גם באורות הנקודות, אמנם כל היושר ועגולים דהנקודות נחשבים לעיגולים לגבי כל האורות דהתיקון, [והוא בירור הספק הראשון]. הרי נמצא, שעיקר העגולים הוא רק האורות דהנקודות [והוא בירור הספק השני]. ועוד יותר, שהס"ג וב"ן דכללות ופרטות שבט"ר דב"ן הם בבחי' עיגולים לע"ב והמ"ה הפרטיים שבע"ב ומ"ה הכלליים שבהם [והוא בירור הספק השלישי]. אמנם בערך המ"ה הכללי נחשבים כל ט"ר דב"ן לבחי' עגולים בלבד, והוא כל הב"ן הכללי לבחי' עיגולים לגבי המ"ה הכללי [והוא בירור הספק הרביעי]. אמנם המ"ה הכללי עצמו, הגם שהוא באמת היושר העיקרי, עכ"ז כלול אף הוא מכל הבחי', שכן אין שום שם ופרצוף שלא יהא כלול מכל הבחי'. ב"ן היותר אחרון שבו נחשב אף הוא לבחי' עגולים לגבי ט' הספי' הראשונים שבו [והוא בירור הספק החמישי].

ועד"ז הוא ג"כ בכל הספיקות אשר במציאות הדו"ן, שכן הם כולם ישנם וכולם אמת, שהרי האמת והעיקר הוא שהיו בחי' זכרים גם באורות הנקודות [הוא בירור הספק השישי]. אורות הנקודות שהם רק ממלכיות דב"ן, הגם שבהם עצמם היתה גם בחי' יושר וגם בחי' זכר, אך בערך כל אורות התיקון הנה כל הנקודות רק בבחי' עיגולים ורק בבחי' נוק' [הוא בירור הספק הז'].

אמנם כאשר נעריך את ט"ר דב"ן בערך המ"ה, עומדים כל הט"ר דב"ן בערך המ"ה להיות בבחי' עגולים ונוק' בלבד, אך כאשר נסתכל על הט"ר דב"ן ונעריך אותם בערך הנקודות שהם למטה מהם ובערך המ"ה הכללי שהוא למעלה מהם, אזי עומדים הט"ר דב"ן בבחי' נוקבא דיושר [הוא בירור הספק הח']. אמנם כאשר נסתכל בפרטי העסמ"ב שבט"ר דב"ן, ונעריך אותם זה כנגד זה, אזי נבחין בהם עצמם ג"כ בחי' דו"ן, שכן הס"ג וב"ן דהכללות והפרטות שבהם הם בבחי' נוקבין לגבי הע"ב והמ"ה הפרטיים שבע"ב והמ"ה הכלליים שבהם [הוא בירור הספק הט'].

כל הט"ר דב"ן עומדים במציאות אחת עם המ"ה הכללי, והם כולם בבחי' זכר דיושר ביחס לנקודות. עכ"ז הנה הב"ן הפרטי שבשניהם, ר"ל אשר הן בט"ר דב"ן [ט"ר דב"ן כוללים י"ס לעצמם] והן במ"ה הכללי, הוא לעולם בחי' נוקבא, שכן כל ב"ן הוא נוקבא לגבי העס"מ שקדמו לו, אלא שהוא נוקבא דיושר, שכן הוא מאורות התיקון, שהם כולם יושר לגבי אורות הנקודות, אבל עכ"פ עצמו הוא נוקבא [בירור הספק הי']. והנה אמר הרב עוד בענין זה הספק אם העגולים נעשו מב"ן והיושר דמ"ה, או העגולים מאחור דב"ן, והיושר מפנים ואחור דמ"ה ומפנים דב"ן, והספיקות האלו הם תלויים בספיקות שבארנו ברדל"א, ע"כ. והגם שעיקר פנים ואחור לא שייך באורות אלא רק בכלים, אמנם עכ"פ החיצוניות והדינים היותר גדולים שבהם שנקראו אחוריים גם באורות. ועל זה אמר שאולי מה שנעשו עיגולים מב"ן הוא רק מאחוריים

דע"ה ח"ב

דב"ן, שהוא ממלכיות **דב"ן** שיצאו בעולם הנקודות, אמנם הפנים **דב"ן**, הרי הוא הט"ר **דב"ן** שבאו בעת התיקון, מהם נעשה ג"כ בחי' היושר כמו המ"ה הכללי שהוא כולו יושר.

מה שאמר הרב שהספיקות הללו תלויים בספיקות דרדל"א, לכאורה צ"ע, שכן אין שום שייכות לספיקות אלו עם אלו כלל, שכן ספיקות דרדל"א הם ספיקות בעצם שנראים לפעמים כך ולפעמים כך, ור"ל שבכל אופן שמסתכל בהם נראה ההיפך ואי אפשר לעמוד עליהם. משא"כ הספיקות הללו דעגולים ויושר שהם ספיקות דהרח"ו ז"ל, משום שלא קיבל בהם מהאריז"ל איך ליישבם.

אמנם לפי דברינו, שכולם ישנם וכולם אמת, הרי שיוצא שאף הם ע"ד הספיקות דרדל"א, שנראים בהם כל הבחי' כאחד אלא שאינם בקביעות, והם רק בדרך של רצוא ושוב. ובכל אופן שתסתכל עליהם נראה תיכף ההיפך ואי אפשר לעמוד עליהם, והם ממש ע"ד הספיקות דרדל"א. וראיה לדברינו, שהרי לכאורה יש לתמוה מ"ט חזר מהרח"ו ושנה והעיר עליהם כמעט עד עשרה פעמים, ואלולא דבריו כמעט ולא היינו מסתפקים באף ספק, שכן רובם ככולם לכאורה תמוהים מאד.

ונבאר: (בספק א' שבסימן א') אם כל **הב"ן** המה עגולים בלבד. הלא איך אפשר להעלות על הדעת לומר כן, הרי בכל הדרושים מבואר שכל הפרצופים שהם ביושר נעשים **ממ"ה** ו**מב"ן** כאחד. הא קחזינו בהדיא שיש ב"ן שהוא ביושר.

וכן (בספק הא' שבסי' ב') שאולי כל העגולים הם מהאורות שיצאו בעולם הנקודות, וכל היושרים הם מאורות התיקון. הרי גם על זה יש לתמוה הרבה. שהרי העגולים עם היושרים אשר בכל פרצוף עומדים נפרדים זה מזה, ומחוברים רק בראשם. אמנם אורות הנקודות נתייחדו עם אורות התיקון בכל פרצוף ופרצוף.

וכן (בספק הב' אשר לעיל סי' א') שאולי **הס"ג** ו**ב"ן** דכללות ופרטות אשר **בב"ן** הכללי הם העגולים, הנה גם זה אי אפשר לומר, שכן כל **ס"ג** עם **הע"ב** שלו, וכן כל **ב"ן** עם **המ"ה** שלו, לעולם תואר אחד וצורה אחת לשניהם, וממילא בעגולים שניהם עגולים, וביושר שניהם יושרים.

ומטעם זה יש לתמוה מאד על כל הספיקות דלעיל בסי' ב', מה שרוצה לחלק בין אורות הנקודות לאורות התיקון וה**ב"ן** מה**מ"ה**, להגדיר כל א' למציאות בפנ"ע, זה לעגולים וזה ליושר, זה לנוקבין וזה לדכורין. הרי פשוט הוא מכל הדרושים שהנקודות נתייחדו עם אורות התיקון, אשר הן מכל **העסמ"ב** **דב"ן** והן מכל **העסמ"ב** **דמ"ה**.

אמנם ספק אחד אשר העלה מהרח"ו ז"ל הוא אכן ספק ברור, והיינו אם היה היושר בנקודות, דבר זה לא נמצא מבואר כ"כ בדרושים.

אמנם כוונת הרח"ו ז"ל בכל אותן הסברות דהספיקות, הוא רק על מקום שורשם ותלייתם דכל אלו התכונות, וע"ז העיר כי שורש תכונת העגולים היא **בב"ן** הכללי, ועיקרם הוא **הס"ג** ו**ב"ן** דכללות ופרטות שבו, ושורשם הראשון הוא תכונת אורות הנקודות. והגם שהעגולים דכל פרצוף כלולים מהכל, ר"ל שהם נבנים הן מהנקודות והן מכל אורות התיקון. שכן הם מתייחדים בכל מציאות ומציאות כנ"ל, אמנם שורש ותליית תכונת העגולים הוא תכונת הנקודות, ומשם הם נמשכים. והוא ע"ד המציאות והעוה"ז, שהגם שכל א' מהם מורכב מכל ד' היסודות, עכ"ז מתגבר בכל א' יסוד אחד יותר מכל, ועי"ז הוא מובדל מזולתו בכל תכונותיו.

אמנם משום זה לבד לא היה כותב הרח"ו ז"ל את דבריו בלשון ספק, אלא בלשון הערה וידיעה, בכדי להעמידנו על שורש הדברים. אמנם מכיוון שהאמת היא שגם כל א' בפנ"ע כלול מכל אותן הכחות והתכונות, שכן כולם יצאו משורש אחד וממקור אחד, ומיוחדים כולם בשורשם. אמנם מכיוון שיצאו כל א' להיות מציאות בפנ"ע, בהעריך אותם זה מול זה נראה בכל א' תכונה המיוחדת לו, והוא הן בכללות והן בפרטות. והרי נראה לפעמים כך ולפעמים כך, ונופל על זה היטב לשון ספק. וכן עדי"ז הוא בכל בחי' הספיקות אשר בענין הדר"ן, והם עשרת הספיקות שאמרנו לעיל, שהולמם לשון "ספיקות" היטב, מאחר ונראים לפעמים כך ולפעמים כך, הגם שהעיקר הוא שכולם ישנם וכולם אמת.

ואולי אפשר לדייק בדבריו עוד, על מה שאמר שם בשער עתיק לגבי ספיקות דרדל"א שהספק הוא שאולי לא יצא האור המקיף דה' ראשונות דכתר **דב"ן**, שכן הוא אינו צריך לתיקון מה**מ"ה**, ועי"ז יש ספק ג"כ באור המקיף דכתר **דמ"ה**, אם יצא גם הוא. והרי נמצא מזה, שיש סכרא לומר **בב"ן** ו**במ"ה** שלא יצאו בשלימות. וכן מסתפק על הפנים ואחוריים דהכתרים דח"ו **דב"ן**, אם עלו הפנים ברישא דעתיק והאחוריים בגופא, או שעלו האחוריים ברישא והפנים הם באו"א. הרי לנו, שיש בחי' **בהב"ן** שנחלקו בו הפנים מהאחוריים, לכן גרם לו להסתפק ג"כ שאולי לא יצא היושר העיקרי ד**הב"ן** כלל, שאולי אף הוא אינו צריך לתיקון, וכן אולי לא יצאו העגולים מה**מ"ה** כלל, שהרי נתקנו העגולים ד**הב"ן** ע"י היושר ד**המ"ה**. וכן אם נאמר שיצא גם היושר **דב"ן**, יש ספק שכן אולי נחלקו בו הפנים מהאחוריים, שהאחוריים הם לעגולים והפנים הם ליושר.

והנה הרח"ו ז"ל יסבור עתה שמהעגולים דהנקודות יוצאים כל העגולים דכל פרצוף, והיושר דהנקודות הוא המהיטבאל, שממנו הוא היושר **דב"ן** שבכל פרצוף. ויהיה נמצא לפי זה, שכל היושר ד**הב"ן** וכל העגולים שיצאו ונעשו בעת התיקון, הם רק אותן האורות דהנקודות עצמן, ר"ל רק אותו החלק ד**הב"ן** שיצאו בנקודות הוא אשר חזר ויצא בעת התיקון, אלא שנוסף לו אור על אור למעלה. אמנם עכ"פ הוא, שגם בתיקון לא יצא מה**ב"ן** כי אם אותו החלק ד**הב"ן** אשר בנקודות, ולא יצא היושר העיקרי מה**ב"ן** כלל, כי הוא לא נצרך לתיקון, ועי"ד האור המקיף דה"ר **דב"ן** כנ"ל. וזהו שאמר שהספיקות האלו תלויים בספיקות שביארנו ברדל"א. אמנם באמת כ"ז הוא דוחק גדול, והעיקר הוא כמש"כ למעלה.

(א) ונבאר מעתה דברי מהרח"ו ז"ל בזה ג"כ אשר בדרושי נקודות (פרק א) וכן הוא

ג"כ בספר שער הקדמות (דף ט ע"ד) וזה לשונו: ואני מסופק אם שמעתי ממורי זללה"ה אם

דע"ה ח"ב

שם ס"ג הם המלכים שמתו והם העגולים ואח"כ בא שם מ"ה לבד וממנו נעשה היושר [ובשעה"ק הלשון יותר מתוקן: ואח"כ בא שם מ"ה וממנו לבדו נעשה היושר], ושם הס"ג נשאר לעגולים [ובשעה"ק הלשון שם: והויה דס"ג נשארה לבדה לבחי' העגולים גם אחר התיקון], או משם ס"ג נתקן תחילה העגולים ואח"כ בתיקון יצא היושר דס"ג [ובשעה"ק הלשון שם: או אם הוא כי אחר התיקון נתקנו העגולים והיושר שניהם מבחי' ס"ג], ומשם מ"ה היושר לבד, ונצטרף היושר של ס"ג עם היושר של מ"ה [ואז נתחבר היושר דס"ג עם היושר דמ"ה ומהם נעשו פרצופי האצילות דבחי' יושר, כ"ה הלשון בשעה"ק], כמבואר אצלינו שהוא סוד עתיק ונוקביה שם מ"ה וב"ן [כמבואר אצלינו בדרוש עתיק יומין איך נתחברו ס"ג ומ"ה, ומן המ"ה נעשה בחי' הזכר דעתיק יומין, ומן הס"ג נעשית נוקבא דעתיק, ושניהם בחי' יושר, כ"ה הלשון בשעה"ק], או אם נאמר כי משם ס"ג יצאו תחילה עגולים, ואח"כ בעת התיקון יצא היושר דס"ג, וכן משם מ"ה יצאו עגולים ויושר ונתחברו עגולים בעגולים ויושר ביושר [עגולים דס"ג בעגולים דמ"ה, ויושר דס"ג עם יושר דמ"ה, כ"ה הלשון בשעה"ק].

והרי נסתפק כאן ג' ספיקות, ב' בהס"ג ואחד בהמ"ה, אם שמהס"ג הוא לעולם רק העגולים לבד, או שגם בהס"ג נתחדש בו לאחר התיקון מציאות היושר ג"כ, או שגם בהמ"ה אשר הוא כולו רק לאחר התיקון יצא גם בו מציאות העגולים ג"כ. [קסא ע"ב] וכן יוצא מכ"ז הספק ג"כ אם שכל העגולים הם רק האורות דהנקודות לבד, או שגם לאחר התיקון נתחדש וניתוסף עגולים ג"כ, אם בהס"ג או מהמ"ה, או הן בהס"ג והן מהמ"ה, כי להספק הא' ניתוסף עגולים לאחר התיקון בהס"ג, ובהספק הג' ניתוסף עגולים לאחר התיקון מהמ"ה. וכשנרכיב ב' הספיקות הא' והג' יחד, יהיה תוספות העגולים אשר לאחר התיקון הן בהס"ג והן מהמ"ה, אך להספק הב' יהיה כל העגולים האורות דהנקודות לבד, והרי הם ג' ספיקות ויתבאר עוד למטה בעה"י.

ב) והנה הספיקות הללו נשנו עוד פעם בדברי הרח"ו ז"ל בשער התיקון (פרק ד), ונעתיק את לשונו ג"כ: נסתפקו לי ג' ספיקות באחר התיקון, או דשם ס"ג נשאר לעגולים וממ"ה לבדו נעשה יושר לבדו דכל אצילות, או שתחילה יצא ס"ג דעגולים ואח"כ בעת התיקון אז יצא גם היושר דס"ג ויושר דמ"ה, שהוא מהיטבאל מלך החי' הדר כלול זו"ן דמ"ה, ונשארו עגולים מס"ג לבד ויושר ממ"ה ומס"ג, [והוא הדר ומהיטבאל שיצאו בהתיקון, הדר הוא היושר דמ"ה, ומהיטבאל הוא היושר דס"ג], וע"כ הס"ג דיושר נקרא ב"ן כי הס"ג דעגולים לא נשתנה שמו, [משום שהוא מעולם הנקודות והיה אז רק הבחי' אחרונות דהס"ג כנ"ל סי' ב' אות ח'], והוא ס"ג כבראשונה. אך היושר דס"ג נקרא ב"ן, [כי הוא יצא ע"י זווג, ונעשה לפנים חדשות ושם חדש, והוא שם ב"ן]. או שתחילה יצאו עגולים דס"ג, ובתיקון יצאו יושר דס"ג הנקרא ב"ן וגם עגולים ויושר דמ"ה, ונתחברו עגולים דמ"ה ועגולים דס"ג וכן יושר דמ"ה עם יושר דס"ג הנקרא ב"ן. ומהקונטרס הגדול דא"ק משמע בהדיא כי העגולים והיושר דס"ג שניהן יצאו תחילה, אך שהיו בחי' נפש, ואח"כ יצאו בתיקון רוח שהוא עגולים דמ"ה ויושר דמ"ה, והוא פי' ד' קרוב לפי' ג' שנסתפקתי [כי הרי עתה אמר שגם בעולם הנקודות יצא יושר ג"כ, והרי הוא פי' ד']. וכן אמר הרח"ו ג"כ בספר שעה"ק (דף יט ע"ד) כי האורות שיצאו מן העינים הם העגולים

דע"ה ח"ב

דהנקודות, ומה שיצא אז ג"כ מן המבור ויסוד וצפר"ג הם היושר דהנקודות ושניהם נשברו]. והראיה כי בדרוש מיתת המלכים מבואר שהג"ר היו בדרך קוין, וגם מבואר שם שנפלו האחרים דאו"א, וא"כ הרי מוכח מזה שהיה בהנקודות יושר ג"כ, כי ענין פנים ואחור וכן ענין ג' קוין אינם אלא ביושר. וכן מבואר בדרושי נקודות (פרק א בהמ"ב שם) כי באורות הנקודות היה עגולים ויושר, והרי היה גם בהס"ג (שהוא בעולם הנקודות) הן העגולים והן היושר, וכן היה גם בהמ"ה שהוא באורות התיקון הן עגולים והן יושר. ומה שלא נזכר בדרושי התיקון מענין העגולים, הוא משום מה שכתבנו בדרושי עגולים ויושר סוף ענף ה' וכן שם ענף ב' (ע"ש דברינו אות ל), שכל העסק והדיבור של הזוהר והתיקונים הנה הוא רק בהיושר לבד, אבל באמת הנה יצאו מציאות העגולים באורות התיקון ובהשם מ"ה ג"כ, וכן היה מציאות היושר בהס"ג ובאורות הנקודות ג"כ, ע"כ מדברי הרח"ו ז"ל בשער התיקון ספ"ד ע"ש, אלא שהלשון שם מגומגם קצת.

והנה מסתפק כאן הרח"ו ז"ל אותן הג' ספיקות ממש אשר לעיל בסמוך אות א', אלא שכאן הכריע בסופו כי יצאו יושר ועגולים בכל א' מהם וכנו, וכן הוא האמת והעיקר. והנה היושר והעגולים דהנקודות הם בחי' הדו"ן שבעולם הנקודות, אמנם בערך האורות דשם מ"ה אשר יצא בעת התיקון, הנה נחשבו כל האורות דהנקודות כולם רק לבחי' עגולים ונוקבין לבד, וכל אורות התיקון אשר מהמ"ה הגם שגם בו יש בו יושר ועגולים ודו"ן, עכ"ז הנה נחשב הוא כולו בערך הדו"ן ויושר ועגולים דהנקודות רק לבחי' יושר וזכר לבד, כי הכל נידון בערכין, הגם שבכל א' היה כל הבחי' כולם, וע' דברינו בספר הכללים כלל י"ח ענף ב' וענף ה' ובספר הדע"ה ח"א דרוש בנ"ד.

ג) עוד נמצא הספק הזה בספר מבוא שערים (שער ב ח"ג פ"ג בסופו שם) זה לשונו, אמר הצעיר חיים הנה נסתפקתי בזה בענין אחד, והוא כי לעיל בשער א' ח"א פ"ד (הוא לפנינו בע"ח לעיל בשער עגולים ויושר ענף ד) ביארנו כי אחר התיקון יש בחי' עגולים ויושר, בין בעתיק בין בא"א בין באו"א בין בזו"ן, ונסתפקתי איך נתהוו העגולים והיושר אחר התיקון, אם {קסא ע"ג} נאמר כי העגולים נעשו משם ב"ן והיושר משם מ"ה, אי אפשר שהרי לעיל ביארנו דכל הנוקבין דכל פרצופי האצילות נעשו משם ב"ן, והנוקבא האלו מוכרח שהם יושר (כי הרי כל דבריו שם הוא בפרצופי היושרים, כי רק בהם הוא עוסק בכל דרושי הרב וכנ"ל). ואם נאמר כי משם מ"ה נתקנו הזכרים כולם דיושר, ומשם ב"ן נעשו בחי' נוקבין דיושר המתחברים עם יושר דמ"ה, וכן נעשו מהם העגולים (ר"ל שנעשה משם ב"ן יושר ג"כ, והם הנוקבין דיושר, אבל משם מ"ה הוא רק הזכרים לבד).

זה קשה קצת, כי הרי אימא שהיא נוקבא וכן נוק' דו"א, לוקחים ג"כ משם מ"ה (כמ"ש בעתיק פ"א, ובאו"א רפ"א, ובזו"א רפ"א, ובאנ"כ מפ"ה והלאה ועוד בכ"מ), והרי נראה מזה שיש נוקבין מבחי' מ"ה ויש נוקבין מבחי' ב"ן. אלא שאפשר שהם העגולים בחי' נפש, שהם נוקבא בערך הרוח. ולשון זה הוא קשה להולמו, כי הרי אמר לעיל בסמוך שהנוקבין האלו מוכרח שהם יושר. אמנם באוצ"ח דפוס ליוורנו שנת הדר"ת (והוא באמת אינו ספר האוצ"ח אלא רק עד דף ז ע"א, ומשם ואילך הוא הספר מבו"ש דף כ"ח רע"ב), הנוסח שם, אלא שאפשר שהעגולים הם בחי' נפש שהם נוקבא בערך הרוח, ומ"ש "אלא שאפשר כו"ו הוא אינו סברא שלישית אלא הוא מסקנת דברים לכל מה שאמר, כי אחרי שאמר שגם מהב"ן הוא נוקבא דיושר, וכן יש נוקבא דיושר מהמ"ה ג"כ, על זה מסיק ללמדינו על מציאות העגולים שהם רק מהב"ן (לפי סברתו עתה) מה שהם, ואמר כי הם

דע"ה ח"ב

באמת לעולם נוקבא, כי הם בכל פרצוף ופרצוף בחי' הנפש שבו, שהוא נוקבא בערך הרוח שבו, והוא ענין העגולים אשר הם בעתיק וא"א ואו"א וזו"ן שאמר בריש דבריו, והם רק **מהב"ן** לפי סברתו עתה, כי הם בחי' הנפש שבכל א' וכנ"ל בעגולים ויושר ענף ג', והם בחי' נוק' בערך הרוח שבכל א'. אבל לבד העגולים, הנה ישנם נוקבין דיושר **בהב"ן** ג"כ, וכן הם הנוקבין דיושר **מהמ"ה** ג"כ.

ואמר שם הרה"ו ז"ל עוד, אמנם היותר נכון כי **ממ"ה** וב"ן מכל אחד נעשה יושר ועגולים (ר"ל שיצא עגולים **מהמ"ה** ג"כ, וכן יצא היושר **מהב"ן** ג"כ, כן הוא הכוונה לפי הנוסח אשר בדפוס ירושלים ושאלונקי. אמנם לפי"ז הרי אין הבנה כלל למה שמסיק ואומר "ולכן כו' ונמצא כו'", וכמו שיובא לשונו בסמוך, ולכן העיקר הוא כמו שכתוב בדפוס קארעין וקראקא וכן במב"ש כת"י כי **ממ"ה** ומב"ן כל אחד נעשה ביושר ועגולים, ור"ל על כל א' מהה' פרצופים **שמהמ"ה** ו**מהב"ן** נעשה כל א' מהה' פרצופים ביושר ועגולים, שהיושר שבכל פרצוף הוא **מהמ"ה**, והעגולים שבכל פרצוף הוא **מהב"ן**. וסובר עתה כי **מהמ"ה** נעשה רק יושר, ו**מהב"ן** נעשה רק עגולים. אמנם שניהם הם בכל פרצוף, הן בהדוכרין והן בהנוקבין, כי הן הדוכרין והן הנוקבין כלול כל א' מיושר ועגולים, שהוא **ממ"ה** ומב"ן, וזהו שאמר שם הרה"ו ז"ל עוד) ולכן לוקח אבא וז"א שהם זכרים **ממ"ה** ומב"ן, זה ליושר וזה לעגולים, והכל זכרים. ולוקחים אימא ונוקבא דז"א **ממ"ה** ומב"ן, זה ליושר וזה לעגולים, והם נוקבין. ונמצא כי כל היושר הן זכרים והן נקבות הוא **ממ"ה**, וכל העגולים הוא **מב"ן**, הן הזכרים והן הנקבות. ועכ"ז קצת קשה הדבר אצלי, וצ"ע גם במה שלוקחין או"א (וכן זו"ן) כל אחד מב' השמות **מ"ה** וב"ן תימה בעיני, כיון שאימא היא נוקבא אין ראוי לקחת רק **מב"ן** אשר ממנו נעשה הנוקבא, ואבא ג"כ **ממ"ה** לבדו. ואולי נאמר כי הרי יש ג"כ ישראל סבא ותבונה, ולוקחים לצורכם אלא שנכללו בהם. וכן הדבר בזו"ן, שלוקחים לצורך יעקב ולאה, והראיה לזה כי עתיק וא"א לא לקחו הם אלא **ממ"ה** לבד, ונוקביהן **מב"ן** לבד, וצ"ע ע"כ מלשון מהרה"ו ז"ל במב"ש שם.

ד) והנה מסתפק מהרה"ו ז"ל כאן ב' ספיקות **בהב"ן** בענין היושר, אם שיש יושר **בהב"ן** ג"כ או לא. וב' ספיקות **בהמ"ה** בענין הנוקבין, אם שיש נוקבין **בהמ"ה** ג"כ או לא. ואח"כ אמר שהיותר נכון אצלו כי **מהב"ן** הוא רק עגולים לבד, ו**מהמ"ה** הוא רק היושר לבד. אך בענין הדו"ן הנה ישנם בחי' דו"ן בכל א' מהם, והיינו כי ישנם עגולים שהם **מהב"ן** בהזכרים ג"כ, וישנם יושר שהוא **מהמ"ה** בהנוקבין ג"כ, כי כל א' לקח **ממ"ה** וב"ן, ועי"ז יש יושר ועגולים בכל א' מהם, כן הוא היותר נכון אצלו ממשמעות (קסא ע"ד) כל הדרושים. ועכ"ז קשה בעיניו, כי הרי ע"פ הסברא היה נראה שהדוכרין לא היה להם ליקח רק **מהמ"ה** לבד, והנוקבין לא היה להם ליקח רק **מהב"ן** לבד, ולכן אמר כי אולי הוא באמת מה שלקחו או"א **מהב"ן** הוא רק לצורך ישסו"ת, שהם בחי' נוקבין לאו"א עלאין, וכן מה שלקחו הזו"ן **מהב"ן** הוא רק לצורך יעקב ולאה, שהם בחי' נוקבין לישראל ורחל העיקרית, ומה שישנו ב"ן באו"א עלאין ג"כ, וכן בישראל ורחל ג"כ, הוא משום כי הם נכללין זב"ז, כי או"א עלאין עם ישסו"ת נכללין זב"ז, והם לפעמים פרצוף אחד, ולפעמים נחלקין לשניים ע' או"א (פרק ח) וז"א (סוף פרק ב) ובאנ"כ (פרק ח), וכן הוא

דע"ה ח"ב

ביעקב ולאה עם ז"ן, שנכללין זב"ז כי יעקב ולאה האמור כאן הכוונה הוא על הקטנות דז"ן שנקראים אז בשם יעקב ולאה, ע' אנ"כ (פרק ט) (והטעם נראה ל', כי כמו שיצאו בחי' יעקב ולאה מאחוריים דא"א, כן היה בזו"ן מאחוריים דהח"ב שלהם, כי כל הענינים ישנם בכל א' כנודע.) ומביא אח"כ הרח"ו ז"ל ראייה לדבריו שהנוקבין הם רק מהב"ן לבד מעתיק וא"א, וכמ"ש בשער עתיק (פרק ב) כל זה הוא תוכן כוונת דברי הרח"ו ז"ל במב"ש הנז'.

וכבר אמרנו כי העיקר הוא שישנם בחי' עגולים ויושר הן בהב"ן והן בהמ"ה, וכן ישנם בחי' דו"ן בכל א' מהם, כי כל א' הוא כלול מכל הבחי'. וכן הוא ג"כ בפרטות כל ספי' וספי', אלא שהכל נידון בערכין, וע' עוד בדברי הרח"ו ז"ל בזה בשער אנ"כ (מפרק ה עד פרק ט) ובשער התיקון (פרק ד) ובשבירת הכלים (ריש פרק ז) ובספר שער הקדמות (דף כה ע"א).

ה) והנה הב' ספיקות דהמב"ש הנז' שמסתפק בהב"ן אם הוא רק עגולים לבד או שישנו בו יושר ג"כ, הרי הם עצמם הב' ספיקות הנ"ל בסימן זה אות א' ב'. ולא עוד, כי לעיל אות ב' מוסיף הרח"ו ז"ל סברא עוד, כי יצא הב"ן ביושר ג"כ גם בעולם הנקודות, וכן לעיל אות א' ב' מוסיף הרח"ו ז"ל עוד לומר שיצא עגולים בהמ"ה ג"כ, ואלו הב' סברות היינו יציאת היושר בעולם הנקודות ג"כ, ויציאת העגולים בהמ"ה ג"כ הם סברות נוספות על הז' ספיקות דלעיל סי' ב' אות י"ב, ובארנו שם ג' ספיקות במציאות העגולים והיושר, והם: א', אם שהעגולים הם רק האורות דהנקודות לבד אבל כל האורות דהתיקון אשר הן מהמ"ה והן מהב"ן הם כולם יושר. ב', כי אולי הוא שגם הס"ג והב"ן דכללות ופרטות אשר בהט"ר דב"ן שיצאו בעת התיקון הם ג"כ רק עגולים, אך הע"ב והמ"ה הפרטיים שבהע"ב והמ"ה הכלליים אשר בהט"ר דב"ן עם השם מ"ה הכללי כולו הם היושר. ג', כי אולי הוא שכל העסמ"ב כולם דהב"ן הם כולם עגולים, כי כל הב"ן הכללי כולו הוא כולו עגולים, ואין בו יושר כלל, אבל המ"ה הכללי כולו הוא כולו יושר ואין בו עגולים כלל. והם הג' ספיקות במציאות העגולים והיושר מהז' ספיקות דלעיל סי' ב' אות י"ב, אך לפי דברינו עתה הרי יתוסף בזה עוד ב' ספיקות: אחד אחר ספק הא', כי אולי הוא שהיה מציאות היושר באורות הנקודות ג"כ. ואחד אחר הספק הג', כי אולי הוא שישנו מציאות העגולים בהמ"ה הכללי ג"כ, והם מעתה ה' ספיקות במציאות העגולים והיושר, ד' בהב"ן, ואחד בהמ"ה.

וכן בהב' ספיקות אשר במב"ש הנז', שמסתפק בהמ"ה אם שישנם נוקבין בהמ"ה ג"כ או לא, ואח"כ כתב שיותר נכון אצלו שהן הדכורין והן הנוקבין לקחו ממ"ה וב"ן. והרי ישנם דכורין בהב"ן ג"כ, וכן נוקבין בהמ"ה ג"כ, ועכ"ז הנה נשאר על כ"ז בצ"ע. הנה הספיקות הללו הרי הם ג"כ מכלל הז' ספיקות אשר לעיל סימן ב' אות י"ב בהד' ספיקות אשר במציאות הדו"ן, ג' בהב"ן ואחד בהמ"ה כמו שביארנו שם ע"ש.

אמנם עכ"ז הנה מתבאר מדבריו כאן אשר במב"ש דענינינו סברא חדשה אשר לא נמצא שם כלל, והיינו כי הרי שם מבואר בהדיא שכאשר נאמר שיש זכרים בהב"ן ג"כ ונוקבין בהמ"ה ג"כ הוא הכל בבחי' היושר, אלא שכאן בסימן זה לעיל אות א' ב' מוסיף ללמדינו את סברת מציאות העגולים בהמ"ה ג"כ וכנו', אבל לומר שהב"ן הוא באמת רק כולו עגולים ועכ"ז הנה ישנם בו בחי' זכרים ג"כ, הנה זה לא שמענו עד עתה

דע"ה ח"ב

מדבריו בשום מקום, אבל במב"ש דענינינו במה שאמר: אמנם היותר נכון כי (קסב ע"א) **ממ"ה ומב"ן** כל א' נעשה ביושר ועגולים ולכן לוקח אבא וז"א שהם זכרים **ממ"ה ומב"ן** זה ליושר וזה לעגולים והכל זכרים כו' וכל העגולים הוא **מב"ן** בין זכרים בין נקבות עכ"ל, וכנ"ל אות ג'. והרי תופס כאן שכל **הב"ן** כולו הוא רק עגולים ועכ"ז אמר שיש בו זכרים ג"כ, והרי זה סברא חדשה אשר לא שמענו ממנו בספיקותיו עד כה, ואדרבא הוא כי לעיל סי' א' מבואר מדבריו להיפך, שהעגולים הם רק נוק' ובסוד (ידמיה לא נא) נקבה תסובב גבר. והרי מבואר בדבריו כאן סברא חדשה לגמרי, והוא ספק נוסף על הד' ספיקות אשר במציאות הדו"ן דלעיל סי' ב' אות י"ב, והיינו כי אולי הוא שישנו **בהב"ן** זכרים ג"כ, גם אם נאמר שהוא רק כולו עגולים לבר.

והרי נולד לנו מדברינו כאן בסימן זה עוד ג' ספיקות נוסף על הז' ספיקות דלעיל סוף סי' ב', והם ב' **בהב"ן** ואחד **בהמ"ה**, וכן הם ב' במציאות העגולים והיושר ואחד במציאות הדו"ן. והיינו אם שהיה מציאות היושר באורות הנקודות ג"כ, ואם שישנו מציאות העגולים **בהמ"ה** הכללי ג"כ, ואם שישנם מציאות הזכרים **בהב"ן** גם, אם נאמר שהוא רק כולו עגולים. והרי הם ג' ספיקות נוסף על הז' ספיקות דלעיל שהם ו' **בהב"ן** ואחד **בהמ"ה** וכנ"ל ס"י ב', והרי הם בסך הכל עשרה ספיקות, ה' במציאות העגולים ויושר, וה' במציאות הדו"ן, וכן הם ח' **בהב"ן** וב' **בהמ"ה**.

ו) והנה הבירור והפשיטות בהספיקות הללו כבר כתבנו, כי העיקר הוא שכולם ישנם והם כולם אמת. כי הנה יצא והיה יושר ועגולים גם באורות הנקודות ג"כ, והוא בירור ספק אחד, אמנם כל היושר ועגולים דהנקודות הם כולם נחשבים ונעשים לעגולים לכל האורות דהתיקון, אפי' להט"ר דב"ן גופה, כי כל הט"ר דב"ן אשר הם יצאו רק בעת התיקון, הנה נחשבים הם כולם לבחי' יושר לכל האורות דהנקודות, והוא כל האורות דהנקודות לעגולים להם. והרי נמצא כי עיקרן דהעגולים הוא רק האורות דהנקודות לבר [והוא בירור ספק שני], אמנם הרי הט"ר דב"ן גופה הנה הם כלולים ג"כ מד' שמות **עסמ"ב** כלליים, אשר כל א' מהם הוא כלול ג"כ מד' שמות **עסמ"ב** פרטיים, והנה הם נערכים ג"כ זה כנגד זה בבחי' עגולים ויושר, שהם ג' וב"ן דכללות ופרטות שבהם הם בבחי' עגולים להע"ב והמ"ה הפרטיים שבהע"ב והמ"ה הכלליים שבהם, שאותן הע"ב והמ"ה הם היושר שלהם, והרי ישנו בהם ג"כ עגולים ויושר [והוא בירור ספק שלישי]. אמנם בערך המ"ה הכללי, הנה נחשבים ונעשים גם כל הט"ר דב"ן כולן ג"כ רק לבחי' עגולים, והוא כל **הב"ן** הכללי כולו לבחי' עגולים להמ"ה הכללי, שכל המ"ה הכללי כולו הוא היושר להב"ן הכללי, שהוא כולו עגולים להמ"ה הכללי, והוא המ"ה וב"ן הכלליים היושר ועגולים הכלליים [והוא בירור ספק רביעי]. אמנם המ"ה הכללי עצמו הגם שהוא באמת היושר העיקרי, עכ"ז הנה הוא כלול ג"כ מכל הבחי', כי אין שום שם ופרצוף שלא יהא כלול מכל הבחי', ולכן הוא כי באשר שהרי המ"ה הכללי עצמו הוא כלול ג"כ מד' שמות **עסמ"ב** כלליים ופרטיים לאין חקר, הנה נחשב ונעשה **הב"ן** היותר אחרון שבו ג"כ לבחי' עגולים להט"ר ספי' הראשונים שבו, וישנם **בהמ"ה** גופה ג"כ בחי' עגולים בערך עצמו, והוא בירור ספק חמישי מהה' ספיקות אשר במציאות העגולים ויושר הנ"ל].

דע"ה ח"ב

ועד"ז הוא ג"כ כל הה' ספיקות אשר במציאות הדו"ן, כי הם כולם ישנם וכולם אמת, כי האמת והעיקר הוא שהיה בחי' זכרים גם באורות הנקודות ג"כ, וכמו שנודע בכל דרושי הנקודות מענין כל הה' פרצופים ומקרה המלכים שהיה בכל א' מהם וכנודע. והרי היה כל בחי' הזכרים באורות הנקודות ג"כ, הגם שהם כולם עגולים בערך אורות התיקון, והם העגולים העיקריים כנ"ל, והרי לנו מציאות הזכרים בהב"ן גם לפי הסברא שהוא רק כולו עגולים [והרי הוא בירור ספק הששי].

והנה נודע הוא שענין השמות דמ"ה וב"ן הם לגילוי מציאות הדו"ן, מ"ה דכר וב"ן נוקבא, כי מ"ה הוא חסדים אשר מהם הוא שורש הזכר, וב"ן הוא גבורות אשר מהם הוא שורש הנוק' וכמ"ש הרב בשער תיקון נוק' (פרק ג) ובכ"מ וכנודע. (קסב ע"ב) ועכ"ז הרי נודע ג"כ שישנם בהמ"ה עצמו כח דו"ן, כי הוא נמשך מהדעת שהוא כללות דב' עטרין דחו"ג. וכן ישנם בהב"ן עצמו כח דו"ן, כי הרי לכך הוא השם ב"ן, ב' הויו"ת כפולות על שם כללות הדו"ן שבו וכמ"ש הרב בדרושי מ"ן ומ"ד (דרוש ח). ולכן יש כח להזכר להמציא תולדות הנקבה ג"כ, וכן יש כח לנקבה להוליד זכר ג"כ, והוא ע"י שכל א' הוא כלול מדו"ן, אלא שבהמ"ה מתגלה כח הזכר ביותר, ובהב"ן מתגלה כח הנקבה ביותר אבל באמת הנה כלול כל א' משניהם. וכן הרי ישנם בכל א' המוחין דחו"ג שהם דו"ן, וכן בחי' הימין ושמאל שבכל א', וכן הפנים ואחור דכל א', וכנודע כ"ז ופשוט. והוא ג"כ ענין מ"ש (זהר פנחס דנו ע"ב) אבא יסד ברתא ואימא ברא כמ"ש (משלי ג יט) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, כי אבא נותן לה הכח להוליד זכרים, ואימא נותן לו הכח להמציא נקבות. והרי עכ"פ הוא כי כל א' הוא כלול משניהם, וכן הבנין דכל פרצופי האצילות הרי נעשה כולם ממ"ה ומב"ן, כל א' מהם הן הזכרים והן הנקבות והרי כלול כל א' משניהם, אלא שהב"ן בערך המ"ה הוא כולו נוקבא, והמ"ה בערך הב"ן הוא כולו זכר. וכן הוא ג"כ בענין העסמ"ב הפרטיים שישנם בכל א' מהם, הוה ג"כ כל ב"ן בחי' הנוק' בערך המ"ה שכנגדו, וכל ס"ג הוא נוקבא בערך הע"ב שכנגדו. והרי נמצא כי כל בחי' ותכונת דו"ן הם מתחלפים בגילויים תמיד, כי בערך זה עומד בבחי' זכר ובערך זה עומד בבחי' נוק', כי המ"ה אשר יש בהנוק' העיקרית (וכנ"ל שכל א' נבנה ונעשה ממ"ה וב"ן) הנה בערך הב"ן שבה הוא במציאות זכר והוא הזכר שבנוקבא עצמה, אך בערך הזכר העיקרי הוא ג"כ רק נוק' (והטעם הוא כי כל המ"ה שלקח הנוק' הוא ג"כ רק המלכות דמ"ה שהוא ג"כ רק נוק'). וכן הב"ן שבהזכר העיקרי הנה בערך המ"ה שבו הוא בחי' נוק', והוא הנוק' שבהזכר עצמו, אך בערך הנוק' העיקרית הוא ג"כ רק זכר וכ"ז הרי הוא פשוט ונודע.

ומעתה הנה נבא לענינינו, כי הנה כל אורות הנקודות כולם שהם רק מהמלכיות דהב"ן, הנה הגם שבהם עצמם הנה היה בחי' יושר ג"כ ובחי' זכר ג"כ, אך בערך כל אורות התיקון הוה כל הנקודות כולם רק בבחי' עגולים ורק בבחי' נוק', ואורות התיקון כולם שהם המ"ר דב"ן והמ"ה הם כולם להאורות דנקודות לבחי' יושר ולבחי' זכר לבד הב"ן הפרטי האחרון שבהם הוא ג"כ בבחי' נוק' עכ"פ. אמנם הוא ג"כ רק נוק' דיושר וכנ"ל סי' ב' אות י"א, אבל שאר כל אורות התיקון כולם, ר"ל גם המ"ר דב"ן, הנה הם בערך אורות הנקודות ג"כ רק בבחי' זכר דיושר כמו המ"ה הכללי, זולת הב"ן הפרטי שבשניהם כנ"ז [והרי הוא בירור ספק הז'].

דע"ה ח"ב

אמנם הנה אורות התיקון עצמם שהם המ"ה והט"ר דב"ן, כאשר נעריך בהם גופה זה כנגד זה, היינו הט"ר דב"ן בערך המ"ה, הרי אמרנו לעיל כי עומד כל הט"ר דב"ן בערך המ"ה רק בבחי' עגולים לבד, וכן הם בבחי' נוק' לבד, כי כל ב"ן הוא נוק' להמ"ה כנז'. אך כאשר נסתכל על הט"ר דב"ן ונעריך אותם בערך שניהם, היינו בערך הנקודות שהם למטה מהם ובערך המ"ה הכללי שהוא למעלה מהם, אז עומד הט"ר דב"ן בבחי' נוקבא דיושר, כי הם נוקבא בערך המ"ה שהוא הזכר העיקרי, והם יושר בערך הנקודות שהם העגולים העיקרי. והרי עומד אז הט"ר דב"ן בבחי' נוקבא דיושר, והוא כאשר נסתכל עליהם בערך מעלה ומטה כנז' [והרי הוא בירור ספק הח'].

אמנם כאשר נסתכל בהט"ר דב"ן בפרטי העסמ"ב שבהם, ונעריך אותם גופה זה כנגד זה, אז יהיה נבחן בהם עצמם ג"כ בחי' דו"ן, כי הם ג' וב"ן דכללות ופרטות שבהם הם בבחי' נוקבין להע"ב והמ"ה הפרטיים שבהע"ב והמ"ה הכלליים שבהם, כי אותן הע"ב והמ"ה הפרטיים הם הזכרים להס"ג וב"ן דכללות ופרטות, והרי הוה הט"ר דב"ן קצתן זכרים וקצתן נקבות.

ויהיה ההבחנה הזה דקצתן זכרים וקצתן נקבות אשר בהט"ר דב"ן בה' בחי': היינו בהח' בירורי הספיקות דב' ג' ד' ז' ח' הנ"ל בסמוך, כי לבירור הספק הב' שהט"ר דב"ן הם כולם יושר, והוא בהעריך אותם בערך אורות הנקודות, הנה יהיו (קסב ע"ג) קצתן זכרים שהם זכר דיושר כמו המ"ה הכללי, וקצתן נוקבא שהם נוקבא דיושר. ולבירור הספק הד' שהט"ר דב"ן הם כולם עגולים, והוא בהעריך אותם בערך המ"ה, יהיו קצתן זכרים ע"פ בירור הספק הו', שישנם זכרים בהב"ן גם לפי המציאות שהוא כולו עגולים, והרי יהיו הקצתן זכרים, זכרים עגולים, וקצתן נוקבין, נוקבין עגולים, וכמו האורות דהנקודות. ולבירור הספק הג' שהם קצתן יושר וקצתן עגולים, הנה יהיו הם עצמם ג"כ הקצתן זכרים והם יושר, והקצתן נוקבין שהם העגולים. ולבירור הספק הז', שכל הט"ר דב"ן בערך הנקודות הם כולם יושר והם כולם זכר, עכ"ז כאשר נסתכל בפרטי העסמ"ב אשר בהט"ר דב"ן גופה, ונעריך אותם זה כנגד זה, הנה יהיה בהם גופה ג"כ בחי' דו"ן, והם עצמם קצתם זכרים וקצתם נקבות. וכן עד"ז לפי בירור הספק הח', שבהעריך אותם נגד שניהם יהיו כולם בבחי' נוקבא דיושר, עכ"ז כאשר נסתכל עליהם אז ג"כ בפרטי העסמ"ב שבהם גופה זה כנגד זה, הנה יהיו הם עצמם בבחי' דו"ן, שהוא קצתן זכר וקצתן נוקבא, כי הבחי' הזה דקצתם זכר וקצתם נוקבא אשר בהם גופה בחלוקת פרטי העסמ"ב שבהם עצמם, הנה זה עומד ונמצא בהם לעולם בין בבחי' ערכם בערך הנקודות שנחשבים בערכם לזכר דיושר, בין בבחי' ערכם בערך שניהם שנחשבים אז לנוקבא דיושר, ובין בערכם בערך המ"ה הכללי שנחשבים אז לעגולים. כי ישנם בחי' דו"ן בעגולים ג"כ כנ"ל והבן כ"ז היטיב [והרי לנו בירור ספק ט' ובו הוא ג"כ תשלום בירור ספק הו' והבן].

וכבר אמרנו לעיל בסמוך בבירור ספק ז', כי גם בהעריך כל אורות התיקון כולם בערך הנקודות, ואז הנה עומדים כל הט"ר דב"ן במציאות אחד עם המ"ה הכללי, והם כולם בבחי' זכר דיושר, עכ"ז הנה הב"ן הפרטי שבשניהם, ר"ל אשר הן בהט"ר דב"ן והן בהמ"ה הכללי, הוא לעולם בחי' נוקבא, כי כל ב"ן הוא נוקבא לעס"מ אשר אליו, אלא שהוא נוקבא דיושר כי הוא מאורות התיקון, שהם כולם יושר לגבי אורות הנקודות, אבל

דע"ה ח"ב

הוא נוקבא עכ"פ, כי ישנם בחי' נוקבא בהמ"ה ג"כ כנ"ל, כי עיי"ז יש אפשרות להזכרים להמציא תולדות הנקבות ובסוד (זהר פנחס רנו ע"ב) אבא יסד ברתא. ונהרי לנו בירור הספק הי' ג"כ, שגם הב"ן דהמ"ה הוא בבחי' נוקבא, ולא עוד אלא שבערך המ"ה עצמו, הוא ג"כ רק בבחי' עגולים וכנ"ל בבירור ספק ה'. אך בערך אורות הנקודות הוא נוקבא דיושר, והרי לנו בירור ספק הי'.

ובזה נתבאר לנו כל עשרה ספיקות כולם, שכולם ישנם וכולם אמת, והנה הם כולם בכל פרצוף ופרצוף, כי כל א' נעשה ונבנה מהמלכיות דב"ן שהם הנקודות, ומהט"ר דב"ן והמ"ה הכללי אשר באו בעת התיקון, וישנם בכל פרצוף מציאות כל אלו הספיקות כולם, אשר כולם ישנם וכולם אמת כנ"ז.

והרי מבואר ממילא מדברינו ג"כ מה שבכמה מקומות מבואר שכל ב"ן הוא נוקבא וכל מ"ה הוא זכר (ע' שער התיקון תחילת פ"ד, ואו"א רפ"ד, ואנ"כ רפ"ה ובכ"מ), ובכמה מקומות מבואר כי הן הזכרים והן הנקבות נבנה כל א' מ"ה וב"ן, ואין שום ניצוץ קמץ בכל פרצוף ופרצוף הן מהזכרים והן מהנקבות שלא יהא בו מ"ה וב"ן (ע' שבירת הכלים רפ"ז ובעתיק פ"א ובכ"מ). אך הם שניהם אמת ואין סתירה מזה לזה, כי ישנם כח ותכונת דו"ן בכל פרצוף ופרצוף, הן בהזכרים והן בהנקבות, ומעורב וכלול ומיוחד הכח ותכונת דו"ן בכל א' מהם, וכ"ז הוא ג"כ רק עיי' המ"ה וב"ן שבכל א' מהם, שכל תכונת נוק' הוא מהב"ן וכל תכונת זכר הוא מהמ"ה, ועיי' כלילות מ"ה וב"ן בכל א' מהם, עיי"ז יש תכונת דו"ן בכל א' מהם, כי כל מ"ה הוא זכר וכל ב"ן הוא נוק', והמ"ה וב"ן הם עצמן התכונת דו"ן, ועיי' שישנם שניהם הן בהזכרים והן בהנקבות, עיי"ז יש כח בהזכרים להמציא תולדות הנקבות ג"כ ובהנקבות להוליד זכרים ג"כ. ועיקר כ"ז הוא עיי' שהן המ"ה והן הב"ן הנה כלול כל א' מעסמ"ב, והם בחי' החבת"מ שבכל א', ועיקרן הם שנים שהם חו"ג, אלא שיוורד ונתפשט מגילוי לגילוי, מחכמה ובינה לתפארת ומלכות. והם סוד תריץ עטרין הכלולים בדעת, כי שם הם אחד, והוא סוד ב' וא', דהעולם נברא באות ב' (ולכן כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם {קסב ע"ד} {ב"ב דף עד ע"ב}, וכן במדרש ואתחנן {פ"ב סי' ל"א} כל מה שברא הקב"ה ברא זוגות). אבל התורה ניתנה באות א' כי שם הוא היחוד ושם מתייחדים הכל, וכמ"ש בזה"ק (בראשית ג' רע"ב) שאמר הקב"ה לא', אלף אלף אע"ג דאת ב' בה אברי עלמא, לית בי יחודא אלא בך. וע' בהגרא בתחילת ספד"צ (א ע"א) בסוד המתקלא כי למטה מתפרדין ובשורשן מתייחדין, ועיי"ז יש בכל א' כח זולתו, וכלול הזכר מנוקבא ג"כ, והנוק' מזכר ג"כ. והוא המ"ה וב"ן שכלולים בכל א' מהם, ועיי"ז יש להם ג"כ חיבור זה בזה.

ז) והנה אמר הרב עוד בענין זה (באנ"כ פרק ז) זה לשונו: אך הספק שיש לי אם העגולים נעשו מב"ן והיושר דמ"ה (ר"ל שמהב"ן נעשה רק עגולים, ומהמ"ה נעשה רק היושר, והוא כהספק הא' דלעיל אות א'), או העגולים מאחור דב"ן והיושר מפנים ואחור דמ"ה ומפנים דב"ן, והספיקות האלו הם תלויים בספיקות שבארנו ברדל"א, עכ"ל. והנה מ"ש פנים ואחור, הוא כמ"ש בעתיק (פרק ב) כי ודאי שבשם מ"ה יש פנים ואחור (וכן הוא ג"כ באנ"כ פ"ה), וכן בשם ב"ן יש פנים ואחור. והגם שעיקר פנים ואחור לא שייך רק בכלים ולא באורות כמ"ש במטי ולא מטי (פרק ב), אך הכוונה הוא על בחי' החיצוניות והיותר דינין שבהם שהם נקראו אחוריים גם באורות, ועל זה אמר כי אולי הוא כי מה

דע"ה ח"ב

שנעשה מהב"ן העגולים הוא רק מהאחוריים דהב"ן, שהוא מהמלכיות דהב"ן אשר יצאו בעולם הנקודות, אבל הפנים דהב"ן שהוא הט"ר דב"ן אשר באו בעת התיקון, הנה מהם נעשה ג"כ בחי' היושר כמו המ"ה הכללי שהוא כולו יושר, והוא כסברתו לעיל סי' ב'. אמנם מה שאמר כי הספיקות הללו הם תלויים בספיקות דרדל"א, אין לזה הבנה כלל, כי אין שום שייכות לספיקות אלו עם אלו כלל. וראיתי בספר יפה שעה שער עתיק פ"ג, שאמר כי אפשר לדחוק ולזווג את הספיקות אלו עם אלו (אמנם לא אמר היאך). אך אני בעניי לא יכולתי בשום אופן ליתן להם שייכות זה עם זה בשום פנים, ועוד כי הרי הספיקות דרדל"א הרי אמר שם האריז"ל שגם ישעיה הנביא ע"ה היה נסתפק גם הוא באלו הספיקות. והעיקר הוא כי הם ספיקות בעצם, וכמ"ש הרמ"ח לוצאטו ז"ל בקל"ה סי' פ"ו ע"ש, ולכך נקרא רישא דלא אתיידע משום הספיקות הללו אשר הם גם בשרשם בעצם שנראים לפעמים כך ולפעמים כך, ור"ל שבכל אופן שמסתכל בהם נראה ההיפך ואי אפשר לעמוד עליהם, משא"כ הספיקות הללו דעגולים ויושר הם ספקות דהרח"ו ז"ל, משום שלא קיבל בהם מהאריז"ל איך שהוא.

אמנם לפי דברינו לעיל אות ו', שכולם ישנם וכולם אמת הרי הם ג"כ ע"ד הספיקות דרדל"א, שנראים בהם כל הבחי' כולם אלא שאינם בקביעות, ורק בדרך רצוא ושוב, ובכל אופן שתסתכל עליהם נראה תיכף ההיפך ואי אפשר לעמוד עליהם, והם ממש ע"ד הספיקות דרדל"א. וראיה גדולה לדברינו, כי הרי לכאורה יש לתמוה הרבה על רבינו הגדול מהרח"ו ז"ל על מה שהרעיש העולם בספיקות הללו, וחזר ושנה והעיר עליהם כמעט עד עשרה פעמים בעגו"י (ענף ד) במגת"א (פרק א) בנקודות (פרק א) בתיקון (סוף פרק ד ושם בתחילתו העיר שם ג"כ ע"ז בקצרה) באנ"כ (פרק ז) בספר שעה"ק (ט ע"ד, יט ע"ד, כה ע"א) במבו"ש (שע"ב ח"ג ספ"ג), והם בפרטות עשרה ספיקות כנ"ל אות ה'. ובאמת כי אלולא דבריו ז"ל לא היינו מסתפקים בזה כמעט גם על אחד, והם רובם ככולם תמוהים לכאורה מאד. והיינו, בספק א' דלעיל סי' א' אם כל הב"ן בכללות ופרטות הוא כולו רק עגולים (וכנ"ל סימן זה אות א ב)¹⁴¹⁸, הלא איך אפשר להעלות על הדעת לומר כן, הרי מפורסם בכל הדרושים כולם שכל הפרצופים שהם ביושר נבנה ונעשה כל מציאותם ממו"ה ומב"ן, ונעשה מהב"ן כל היושרים ג"כ כמו שנעשו מהמ"ה אלא שלא נשתוו בפרטותיהם בכל א' מהם, והוא ע"י שלא נשלם התיקון עד ביאת המשיח כמ"ש הרב בשבירת הכלים (סוף פרק ו). וכן בספק הא' אשר לעיל סי' ב', כי אולי הוא שכל העגולים הנה הם מהאורות אשר יצאו בעולם הנקודות, וכל היושרים הנה הם מאורות התיקון. הרי גם בזה יש לתמוה הרבה, כי הרי נודע הוא שהעגולים עם היושרים אשר בכל פרצוף הם עומדים מופרדים זה מזה, והם מופסקים זה מזה, ואינם מחוברים אלא רק בראשם, וכמ"ש בעגו"י (ענף ד בסופו) ובמבו"ש (קסג ע"א) (שער ב ח"ג פ"ד), אבל אורות הנקודות כולם, הנה הם נתייחדו עם כל אורות התיקון כולם בכל פרצוף ופרצוף, וכמ"ש בשבירת הכלים (פרק ז) ובכ"מ רבו מלספר, וע' שער המלכים (פרק ו). ואורות הנקודות, הנה הם השרשים דכל העולמות כולם, וכל הפרצופים כולם, וכל המציאויות כולם, ואין שום ניצוץ קטן בשום אחד מהם שלא יהא כלול מהנקודות והתיקון, וחלק הנקודות שבו הוא שורשו ומיוחד בו בכלול, וא"כ איך יעלה על הדעת לומר שהנקודות והתיקון הם העגולים והיושר אשר הם מופסקים זה מזה הרבה, ואינם מיוחדים רק בראשם.

¹⁴¹⁸ [הערת המלהב"ד] היה חסר כאן סוגר, והשלמתיו מסברא.

דע"ה ח"ב

וכן בהספק הב' אשר לעיל סי' א', כי אולי הוא שהס"ג וב"ן דכללות ופרטות אשר בהב"ן הכללי הם העגולים, הנה גם זה אי אפשר לומר כלל, והוא תמוה מאד להעלות זאת על הדעת, כי כל ס"ג עם הע"ב שלו, וכל ב"ן עם המ"ה שלו, הנה הם לעולם בבחי' תואר אחד וצורה אחת לשניהם, ובהעגולים הם שניהם עגולים, ובהיושר הם שניהם יושרים. וענין הכתוב (ידמיה לא כא) נקבה תסובב גבר, סודו הוא על בחי' הזווג, שהוא מסובב ממנה כמ"ש הגר"א בתיקונים (דף ח ע"א¹⁴¹⁹) וכנודע, אבל בשאר בחי' תואר וצורת כל פרצוף הם שוים, משא"כ העגולים עם היושרים, הם בשני צורות לגמרי ע"ד כל קו ועגול. והגם שלמעלה אין שום דמות וציור ותמונה כלל ח"ו, אך עכ"פ הוא כי למעלה הוא שרשם, וכל מה שאי אפשר לומר למטה אי אפשר לומר למעלה, כנודע לכל מבין דבר לאשורו. ומאחר שלמטה הרי הקו ועיגול שני צורות מופרדים הם, אי אפשר ג"כ לייחסם למעלה על הע"ב וס"ג ומ"ה וב"ן, כי הם שוים בבחי' תוארם וצורתם הכללית זה כזה לעולם. ועוד כי הרי נודע הוא שכל הב"ן הכללי בכל הד' שמות עסמ"ב שבו הוא נתחבר ונתייחד עם המ"ה הכללי בכל ד' שמות עסמ"ב שבו בכל פרצוף ופרצוף, הן בהנוקבין הן בהדכורין, אלא שלא נשתוו בפרטותיהם כנ"ל, וכמ"ש בעתיק (פרק א) ובכ"מ רבו מלספר, וכ"ז הוא הן בהנוקבין דיושר והן בהדכורין דיושר. וא"כ איך יעלה על הדעת להסתפק ולומר שהס"ג וב"ן דהב"ן הכללי יצאו לעצמן למציאות העגולים.

ומטעם זה הנה יש לתמוה מאד על כל הספיקות כולם דלעיל סי' זה אות א' ב', וכן דלעיל סי' ב', מה שרוצה לחלק אורות הנקודות מאורות התיקון והב"ן מהמ"ה כל א' למציאות בפנ"ע, זה לעגולים וזה ליושר, זה לנוקבין וזה לדכורין, הרי פשוט הוא מכל הדרושים כי נתייחדו הנקודות כולם עם אורות התיקון כולם, אשר הן מכל העסמ"ב דב"ן והן מכל העסמ"ב דהמ"ה, הנה התייחדו כולם יחד בכל מציאות העגולים כולם, ובכל מציאות היושרים כולם, הן בהנוקבין והן בהדכורין, ואין שום בחי' הן בהעגולים והן בהנוקבין דהיושרים, והן בהדכורין דהיושרים שלא יהא כלול ומיוחד בו מאורות הנקודות כולם, ומכל אורות התיקון כולם דהמ"ה והב"ן. והוא מבואר ופשוט מכל הדרושים, ואין מקום כלל להסתפק בזה מאומה.

זולת סברת ספק אחד אשר העלה מהרח"ו ז"ל, והיינו אם יצא והיה מציאות היושר בהנקודות ג"כ, הנה זה לא נמצא מבואר כ"כ בהדרושים, וזהו אשר העלה הרח"ו ז"ל ללמוד גם זה מדברי האריז"ל וכנ"ל אות ב', וכן כתב עוד בשער הקדמות (יט ע"ד), וכדאי הם הדברים למי שאומרם, כי הוא מרגליות יקרה דלית ליה טימי, וכמו שהעלינו בזה תהלאית"ש זהב ורב פנינים בספר הדע"ה ח"א דרוש בג"ד ובכ"מ. אבל זולת זה אין להסתפק כלל בשום אחד מהם, כי כולם הם ברורים ופשוטים בדברי האריז"ל לכל מי שרגיל בהם.

אמנם כוונת הרח"ו ז"ל בכל אותן הסברות דהספיקות כולם, הנה הוא רק על שורשם ותלייתם דכל אלו התכונות כולם היכן שהם תלויים, וע"ז מעיר לנו כי תכונת העגולים הנה הוא מהב"ן הכללי, ועיקרם הוא בהס"ג וב"ן דכללות ופרטות שבו, ושורשם הראשון הוא מתכונת אורות הנקודות. והגם שכל מציאות העגולים דכל פרצוף, הנה הוא כלול מהכל, ר"ל שנבנה ונעשה הן מהנקודות והן מכל אורות התיקון, כי הם מתייחדים כולם בכל מציאות ומציאות כנ"ל, אך שורש ותליות דתכונת העגולים הוא

¹⁴¹⁹ ז"ל, דאתמר נקבה תסובב גבר - ר"ל שהיא מסובבת היסוד, ולכן נאמר סביב, ר"ל סביב הקשת.

דע"ה ח"ב

מתכונת הנקודות, ומשם הם נמשכים. והוא ע"ד המציאויות דהעוה"ז, הגם שכל א' הוא מורכב מכל הדי' יסודות כולם, עכ"ז הנה מתנבר בכל א' יסוד אחד ביותר, ועי"ז הוא מובדל מזולתו בכל תכונותיו כולם. כן הוא (קסג ע"ב) עד"ז בענינינו, כי תכונת העגולים הוא מהנקודות, ותכונת כל נוק' הוא מהב"ן, ותכונת כל זכר הוא מהמ"ה. הגם שבאמת הנה מיוחדים וכלולים כולם, הן בהעגולים והן בכל נוק' והן בכל הדוכריין, עכ"ז הנה יש לכל א' שורש ותלייה מיוחדת היכן שהוא תלוי ביותר, אשר משם נמשך תכונתו המיוחד בו. ועל הכוונה הנה הולך כל דברי הרח"ו ז"ל בכל מה שהעיר לנו בהספיקות כולם, לדעת ולהבין בכל אחד ואחד היכן שהוא תלוי בתכונותיו המיוחד אליו.

אמנם אם משום זה לבר לא היה כותב הרח"ו ז"ל את דבריו בלשון ספק כלל אלא בלשון הערה וידיעה להעמידנו על שורש הדברים. אך באשר כי האמת הוא שגם כל א' בפנ"ע הנה הוא כלול ג"כ מכל אותן הכחות והתכונות כולם, כי כולם יצאו משורש אחד וממקור אחד ומיוחדים כולם בשורשם. אך כאשר שיצאו כל א' למציאות בפנ"ע, הנה בהעריך אותם זה מול זה, אז נראה בכל א' תכונה מיוחדת אליו, והוא הן בכללות והן בפרטות, כי בפרטות העסמ"ב שבכל א' בהעריך גם אותם זה כנגד זה, יהיה נראה גם בהם תכונה מיוחדת לכל א', והרי הוא בכללותו בכל התכונות כולם ג"כ בערך עצמו, ועי"ז נמצא כי מציאות כל הפרצופים אשר נעשה כל א' בעגולים ויושר, ובתכונות דו"ן בכל א' מהם, ונבנה כל א' מכללות כולם, ר"ל כי הרי ישנו בכל א' חלק אחד מכללות הנקודות, וחלק אחד מאורות התיקון דהב"ן הכללי ודמ"ה הכללי, כי התייחדו כולם בכל פרצוף כנ"ל, הנה יתייחסו כל הספיקות הללו בכל פרצוף ופרצוף על כל פרטי תכונותיו היכן שהם תלויים בו.

וכגון תכונת העגולים שבו, הנה בהסתכל על אור המ"ה הכללי שעיקרו הוא יושר, יהיה נראה שתכונת העגולים הוא מכל הב"ן הכללי כולו. ובהסתכל בתכונות פרטי העסמ"ב שבב"ן עצמו, יהיה נראה שתכונת העגולים הוא מהס"ג וב"ן דכללות ופרטות שבו. ובהסתכל על כללות הב"ן דהתיקון בערך הנקודות, יהיה נראה שכל תכונת העגולים הוא רק מהנקודות לבר. וכן בהסתכל על פרטי התכונות דפרטי העסמ"ב אשר בהמ"ה עצמו, יהיה נראה שתכונת העגולים הוא בהב"ן הפרטי שבהמ"ה ג"כ. והרי מתייחס היטיב הלשון דד' ספיקות על תכונת העגולים מהיכן שהם. ובאמת הנה כולם ישנם וכולם אמת, אלא שהם נידונים בערכין וכנ"ל בכל דברינו. אבל עכ"פ הוא כי נופל עליהם לשון ספיקות, משום שהרי כאשר תסתכל על כל א' בערך העליון ממנו, יהיה נראה שהוא מתכונת העגולים, ובערך התחתון ממנו יהיה נראה שהוא מתכונת היושר. והרי נראה לפעמים כך ולפעמים כך, ונופל על זה היטב לשון ספק. וכן עד"ז הוא כל בחי' הספיקות אשר בענין הדו"ן, והם כל העשרה ספיקות שאמרנו לעיל, כי נופל עליהם היטב לשון ספיקות, כי נראים לפעמים כך ולפעמים כך, הגם שהעיקר הוא שכולם ישנם וכולם אמת.

אמנם כאשר נסתכל בכל פרצוף ופרצוף על כל חלקי המציאויות שבו, מהנקודות ואורות התיקון דהב"ן והמ"ה, על כולם יחד יהיה נראה בו כל א' מאלו הספיקות כולם, כל א' בבחי' רצוא ושוב, כי נראה שהוא ישנו ואינו ברנע אחת. וכגון המ"ר דהב"ן, הרי נראה שהוא עגולים ונראה שהוא יושר הכל ברנע אחת, וכן נראה שהוא נוק' ונראה שהוא זכר, וכן נראין בו קצתן יושר וקצתן עגולים, וכן קצתן זכר וקצתן נוק'. וכל המראות הללו

דע"ה ח"ב

הם רצוא ושוב בו כולם ברנע אחת וכמראה הבזק¹⁴²⁰. ועד"ז בכל הספיקות כולם שבהם, והרי הם ממש ע"ד הספיקות דרדל"א וכנ"ל. וזהו שאמר הרח"ו ז"ל, כי הספיקות האלו הם תלויים בהספיקות דרדל"א ור"ל שהם ע"ד אחד.

ואולי אפשר לכוון בדבריו עוד על מה שאמר שם (שער עתיק פרק ג) שהספק הוא כי אולי לא יצא האור המקיף דה' ראשונות דכתר דב"ן כי הוא אינו צריך לתיקון מהמ"ה, ועי"ז יש ספק ג"כ בהאור המקיף דהכתר דהמ"ה אם יצא גם הוא. והרי נמצא מזה שיש סברא לומר בהב"ן והמ"ה שלא יצאו בשלימות. וכן שם (פרק ד) מסתפק עוד על הפנים ואחוריים דהכתרים דהח"ב דהב"ן, אם שעלו הפנים ברישא דעתיק והאחוריים בגופא, או שעלו האחוריים ברישא והפנים הם באו"א ע"ש. והרי לנו כי יש בחי' בהב"ן שנחלקו בו הפנים מהאחוריים, ולכן גרם לו להסתפק ג"כ כי אולי (קסג ע"ג) לא יצא היושר העיקרי דהב"ן כלל, כי אולי הוא ג"כ שהוא אינו צריך לתיקון, וכן אולי לא יצא העגולים מהמ"ה כלל, כי נתקנו העגולים דהב"ן ע"י היושר דהמ"ה. וכן אם נאמר שיצא היושר דהב"ן ג"כ, הנה יש ספק כי אולי נחלקו בו הפנים מהאחוריים, שהאחוריים הם לעגולים והפנים הם להיושר.

והגם שהה"ר דהכתר דב"ן שעלו ברישא דעתיק, וכן הכתרים דהח"ב דב"ן שעלו אם ברישיה או בגופיה או באו"א, הרי הם כולם בהיושר. וא"כ הרי מה יש להסתפק עוד על יציאת היושר דהב"ן אם יצא או לא. אך אולי הוא כי כל אותו היושר הוא היושר דהנקודות עצמן אשר חזר ונתחדש ויצא עם המ"ה ביחד, כי גם בהנקודות היה ג"כ היושר כנ"ל אות ב', ובמיתת המלכים עלו האורות למעלה, הן דעגולים והן דהיושר, ולא ירדו למטה רק השברי כלים עם הניצוצין דש"כ ופ"ר ורפ"ח, והם אשר נתבררו ע"י אורות התיקון דהב"ן והמ"ה שיצאו אח"כ ע"י הזווג דע"ב וס"ג הפנימים דהא"ק כנודע. והרי חזרו ונתחדשו העגולים והיושר דהנקודות לצאת שנית בעת התיקון עם המ"ה ביחד ע"י הזווג ועי"ז נתקנו.

והנה העגולים דהנקודות, יסבור הרח"ו ז"ל עתה שמהם הוא כל העגולים דכל פרצוף, והיושר דהנקודות הוא המהיטבאל שממנו הוא היושר דב"ן שבכל פרצוף, ויהיה נמצא לפי זה שכל היושר דהב"ן וכל העגולים שיצאו ונעשו בעת התיקון הנה הם רק אותן האורות דהנקודות עצמן, ר"ל שרק אותו החלק דהב"ן אשר יצא בהנקודות הוא אשר חזר ויצא בעת התיקון, אלא שניתוסף לו אור על אור למעלה ע"י שהיה יציאתו בעת התיקון ע"י זווג, אבל עכ"פ הוא כי לא יצא גם בהתיקון מהב"ן רק אותו החלק דהב"ן אשר בהנקודות, ולא יצא היושר העיקרי מהב"ן כלל, כי הוא לא נצרך לתיקון, וע"ד האור המקיף דה"ר דב"ן כנ"ל, וזהו שאמר כי הספיקות האלו הם תלויים בספיקות שביארנו ברדל"א. אמנם באמת הנה כ"ז הוא דוחק גדול, וגם הספק בזה הוא תמוה מאד, כי העיקר הוא שיצא בעת התיקון הב"ן הכללי כולו עם המ"ה הכללי, ע' טנת"א (פ"א בהמ"ב) ושבירת הכלים (פרק ח), והעיקר הוא כי עומק כוונת הרח"ו ז"ל בספיקותיו הוא כמו שאמרנו לעיל ודי בזה.

¹⁴²⁰ עי' לשון הספר יצירה (פ"א מ"ו) עשר ספירות בלי מה, צפייתן כמראה הבזק, ותכליתן אין להם קץ, ודברו בהן ברצוא ושוב.

דע"ה ח"ב

דרוש ספיקות עגולים ויושר סימן ד

[דברי המהרש"א] בתחילה היה הא"ק רק למעלה מהטבור. אח"כ הוריד בחי' למטה מהטבור, ומשם העלה מ"ן, ועי"כ הולידו ז"ן אור חדש, אשר מקומם מהטבור ולמטה, והמה מ"ה וב"ן שבס"ג מבפנים לרגלי א"ק, וכנגד זה מבחוץ ירד גם האור שעלה ויצא מן העינים, וכן אור נוסף היוצא מהאור החדש דרך נקבי העור לז"א ונוקביה שבחוץ. הרי נתבאר בעניין ע"ב, ס"ג, מ"ה וב"ן שבהיות ס"ג הכולל, שהע"ב שבו הוא המ"ס, הס"ג שבו הוא האור דאח"פ, ואח"כ נולדו מהם המ"ה וב"ן מבפנים ומבחוץ, והמה המ"ה וב"ן שבס"ג. וכ"ז הוא כללות הא"ק אשר כולו שם ס"ג מהמ"ס שבו עד סוף רגליו. לשיטה זו עדיין לא יצא מאומה מהב"ן ומהמ"ה הכוללים שבעולם הנקודות, שכן המ"ה וב"ן הנ"ל הם רק המ"ה וב"ן הפרטיים אשר בס"ג עצמו, ואילו מ"ה וב"ן הכוללים יצאו רק בתיקון.

והנה נראה כי לפי שיטה זו אין מ"ה וב"ן כוללים כלל, ועיקרם הם רק ע"ב וס"ג, ובעולם הנקודות יצאו פרטי הס"ג, ואח"כ בעת התיקון יצאו פרטי הע"ב, וכל הדר ומהיטבאל הנזכר בכל מקום, הם המ"ה וב"ן שבע"ב הכולל, ע"ד המ"ה וב"ן דהאור חדש הנקודות שנוצר לעיל והם המ"ה וב"ן דהס"ג הכולל. אמנם סוגיין בכל מקום אינו כן, וישנם ד' כוללים הרי המה ע"ב, ס"ג, מ"ה וב"ן, אלא שע"ב וס"ג הם האו"א, ומ"ה וב"ן הם הזו"ן היוצאים מהם. אמנם לאחר שיצאו הם שמות הכוללים, כגון הע"ב וס"ג. ובמ"ה וב"ן הוא עיקר הגילוי בכל מקום, והם עיקר המציאות, שכן ע"ב וס"ג הם רק המוחין והם נסתרות. מה שהזכרנו שראש א"ק הוא ע"ב חכמה דס"ג, והוא אינו מזכיר כתר, מכיון שכן הוא למעשה בחינת הקד"א שאין רשות לדבר בו. עוד נזכר שם שאור אח"ף הוא בבחינת בינה דס"ג. אמנם בכ"מ מבואר שבחינת אח"ף הוא ע"ב דס"ג, והנקודות הם ס"ג דס"ג. אור אח"ף נמשך ממו"ס ובבחי' י"ג ת"ד שבא"א בא"ק, והוא כולל חכמה ובינה כאחד. אם כן, מש"כ שאח"ף הוא בינה הוא בסוד אמא עלאה הכלולה בחכמה אבא, ואורות הנקודות הם מס"ג הרי הוא ישו"ת (אימא תתאה).

ואמר שם הרח"ו ז"ל דרך נוספת, שהאור שעלה למעלה מן הטבור הוא מ"ה וב"ן דס"ג, [שכן בתחילה, דהיינו בשיטה הא' היה סובר שלא נתגלו בו מתחילה גם המ"ה וב"ן הפרטיים מאומה, וגם מהטבור ולמטה היו מתחילה ג"כ רק ישו"ת]. והאור החדש הוא מ"ה וב"ן [ר"ל הן האורות שירדו מהטבור ולמטה מבפנים, והן האורות שנתפשטו מהם ויצאו דרך נקבי העור דהגוף אשר מהטבור ולמטה ועמדו מבחוץ], וזה יותר נכון, כי נשלמו ארבע היות הכוללות כל אחת מהם עסמ"ב. כל מ"ה וב"ן הכוללים דהיינו אור חדש דנקודות הנקראים בחי' נקודין, יען שכולם טפלים אל נקודות דס"ג דהיינו מלכי העיגולים, ועמהם יצאו נכללים בהם בתחילת יציאתם, שכן לידתן של אותן המ"ה וב"ן שנולדו בעולם הנקודות, היתה באותה העת ממש דיציאת הנקודות מן העינים, והרי שנכלל האור החדש עם הנקודות ונתייחדו זב"א. והנה ישנם מעתה מ"ה וב"ן הפרטיים דס"ג מבפנים, והם האורות שעלו למעלה מהטבור ונשארו שם לעולם, ומ"ה וב"ן הפרטיים דהס"ג הם מבחוץ, והם התפשטות הארה מהם שיצאה מן העינים, ואף הם ירדו מהטבור ולמטה. וכן ישנם מ"ה וב"ן הכוללים מבפנים, והם האורות שנולדו ע"י הסתלקות האור למעלה, ובקעו את הפרסא וירדו מהטבור ולמטה מבפנים, ומ"ה וב"ן הכוללים מבחוץ, והמה כולם התפשטות הארה מהם שיצאו דרך נקבי העור אשר מהטבור ולמטה מבחוץ. וכל אלו ד' מיני האורות נקראו נקודין. אמנם עיקר הנקודין המה ב' מיני אורות אשר מהטבור ולמטה מבחוץ.

נמצא, כי עולם האצילות אינו רק מ"ה וב"ן הרי הם הדר ומהיטבאל, על אף שהמ"ה וב"ן הכוללים נעשו גם בעולם הנקודות. אמנם המ"ה וב"ן הכוללים שנתבטלו בהדר ומהיטבאל אורם גדול. הרי לנו ב' שיטות בדברי רח"ו ז"ל: א) לא היו המ"ה וב"ן הכוללים בעולם הנקודות כלל אלא מה שירד למטה מהטבור דא"ק הוא בחי' ישו"ת דס"ג ב) מתחילה היו המ"ה וב"ן הכוללים החלקים הפרטיים שבס"ג גופה, והיו מהטבור עד סוף הרגליים, והם אשר עלו מהטבור ולמעלה, ומהם אורות הנקודות. אמנם עיקר הענין בזה הוא, שעיקר אדם קדמאה הוא רק ע"ב וס"ג הכוללים, והם מסתיימים במקום טבורו, שכן שם מסתיים עיקר הא"ק, שכן עיקרו הוא הג"ר בלבד, הרי הם א"א ואו"א שבו. והנה נתפשטו או"א במ"ה וב"ן שבהם, ממקום הטבור עד סוף הרגליים ע"מ להמציא עי"ז שורש לנקודות ולאצילות, ואח"כ חזר ועלה אורם למעלה מהטבור לבחי' מ"ן באו"א לקבל תוספות אור ומוחין לצורך הולדת כל המציאות דאצילות. והנה כל עליית מ"ן צריכה ליעשות ע"י זיווג דאו"א, ואז עולים המ"ן עד המו"ס ומקבלים שם תוספות של אור וברכה לצורך העיבור והולד. אמנם כאן לא היה כן, אלא שעלה המ"ן דכל א' לעצמו, והרי שהיו ב' מיני מ"ן, מאבא בפנ"ע ומאימא בפנ"ע.

כאשר המ"ן דאימא עלו עד המ"ס, יצאו הם משם גופה לחוץ, והוא יציאתם דרך העינים, ונעשה מהם הנקודות, והם מלכי העיגולים שהם הנקודות העיקריים, וירדו ונתלבשו מהטבור עד סוף הרגליים. אמנם המ"ן דאבא, כאשר עלו גם הם עד המ"ס, לא יצאו לחוץ, אלא חזרו וירדו דרך אבא עצמו מבפנים, והיתה ירידתם דרכו בבחי' זיווג דהוא מיניה וביה, והם אשר בקעו את הפרסא וירדו בו מהטבור ולמטה מבפנים, ואח"כ נתפשטו מהם הארה נוספת אשר בקעה את כותלי הגוף, ויצאה דרך נקבי העור ע"מ להאיר לנקודות שנתלבשו שם כנ"ל, והם מלכי היושר, שכן הם יצאו מאבא.

והנה אותן בחי' או"א שאמרנו, הם בחי' ישו"ת שבא"ק. שכן או"א עילאין שבו נכללו במ"ס ובאורות אח"פ, הרי הם הע"ב שבס"ג, אמנם ישו"ת הם הס"ג שבס"ג, ומהם יצאו כל אורות הנקודות דעגולים ויושר שאמרנו. וכן הוא שהמ"ן דאו"א, הרי הם ישו"ת שאמרנו שהעלו את אורות המ"ה וב"ן שלהם למ"ן, אותן המ"ן היו רק מהמלכיות שלהם, הרי הוא בחי' ב"ן, אלא שהמלכיות דהו"ק שבהם נקראו בשם מ"ה, והמלכיות דהמלכות נקראו בשם ב"ן. אמנם באמת הם רק המלכיות, והמ"ה העיקרי עדיין לא היה, שכן הוא לא יצא אלא כי אם בעת התיקון. וכן היה הב"ן, שלא היו עדיין ט' הראשונות שבכל א' מהז"ת שבו, אלא המלכיות שבהם

דע"ה ח"ב

בלבד, שכן הט"ר שבהם לא יצאו אף הם אלא בעת התיקון, והיינו המהיטבאל. והיתה אותה המלכות דנקודות דכל א' כלולה מו' פרצופים, עתיק א"א או"א וזו"ן, ויצאו הג"ר דכל פרצוף וכל א' כלול מו', ר"ל מו' מלכיות, והם נתקיימו, והז"ת דכל א' יצאו כאשר כל א' מהם כלול אף הוא מז', ר"ל מז' מלכיות, והמה אשר מיתו ונשברו.

אמנם כל האורות אשר מאימא, הרי הם מלכי העיגולים, משום שהם לא יצאו ע"י זיווג כלל, שכן הם היו רק אותן המ"ן עצמן דאימא שעלו למעלה, והוציאו אותן הע"ב דמ"ס לחוץ דרך העינים כנ"ל. לכן נקראו על שם האימא עצמה, הרי היא ה"ס דס"ג, ונקראו כל נקודות העיגולים בשם הבחי' אחרונות דה"ס ג, שכן הם לא נעשו לשם בפנ"ע ולא נשתנה שמם משם ס"ג לשם ב"ן. משא"כ מלכי היושר, אשר הם מהמ"ן דאבא קורא אותן הרב אור חדש ובשם ב"ן, משום שיציאתם היתה ע"י בחי' הזיווג דמינייה וביה עכ"פ, והם יצאו ממנו בבחי' לידה.

ומה שנמצא בדברי הרב שקורא לנקודות העיגולים בשם ב"ן, הוא על שם העתיד, הרי הוא לאחר התיקון, שכן כאשר יצא אור התיקון דהמ"ה וט"ר דב"ן, ועמהם נכללו הנקודות דמלכי העיגולים והיושר, ויצאו ונולדו כולם יחד ע"י הזיווג דאו"א שבא"ק, ומהם נתקן בנין האצילות בכל המציאות דה' הפרצופים שבו, והיינו מ"ה וב"ן הכלליים. ובתיקון נצטרפו נקודות לט"ר דב"ן, ומהם נעשו הב"ן הכללי כנו'.

הרי נתבאר לנו מכ"ז, כי ישנם באמת מ"ה וב"ן כלליים כמו שיש ע"ב וס"ג כלליים, אלא שהמ"ה וב"ן הכלליים לא נתחדשו כי אם לאחר התיקון, אך בעולם הנקודות היו עיקרן של מלכי העיגולים רק על שם ס"ג, אמנם גם מלכי היושר נקראו אז רק בשם ב"ן. והן העגולים והן היושר, היו מלכיות מלבד הב"ן הכללי אשר לאחר התיקון. אמנם בעולם הנקודות, היו מלכי היושר בבחי' מ"ה לגבי מלכי העיגולים, משום שמלכי היושר שמאבא שבא"ק היו לבחי' מ"ה שהוא זכר לגבי מלכי העיגולים שהם מאימא שבא"ק, הגם שבאמת לא היו מלכי היושר מ"ה ממש, שכן אף הם היו רק המלכיות דב"ן דאבא, שכן הכל נידון בערכין.

והנהגה לאחר התיקון נעשו הן מלכי היושר והן מלכי העיגולים (אשר כולם ממלכיות דב"ן בלבד) לבחי' עגולים לט"ר דב"ן ומ"ה הכללי, והוה הט"ר דב"ן בבחי' יושר. והב"ן הכללי, הרי הוא נוק' לגבי המ"ה הכללי, והט"ר דב"ן נהיה לנוק' דיושר, והנקודות כולם נהיו לנוק' דעגולים, וכ"ז הוא בכל פרצוף ופרצוף.

(א) וראינו להעתיק כאן עוד דיבור אחד מדברי מהר"י ז"ל אשר בספר שער הקדמות (דף יא סע"א ודף חי סע"ב) והובאו בע"ה דפוס ירושלים (בתחילת דרוש נקודות בהגהה שם), והגם שהדיבור הזה אינו מדבר בספיקות דעגולים ויושר כלל, אך בו יתבאר ויתברר מה שכתבנו כי יצא הב"ן הכללי בכל עיקרו שהוא היושר שבו אלא שהוא הנוק' להמ"ה, וישנם עגולים ויושר בכל א' אך עיקר שורש העגולים הוא רק הנקודות, וכן יתבאר בו ג"כ על אורות הנקודות מה שהם והוא תשלום הדברים לכל מה שאמרנו.

וזה לשונו: נראה לע"ד כי אור ראש א"ק הוא ע"ב חכמה דס"ג נור"ל על המ"ס דא"ק, כי המ"ס הוא ס"ג כמ"ש בתיקונים (קמא ע"ב¹⁴²¹) וע"ש בהגר"א (קלח ע"ב ע"ד), והוה המ"ס ס"ג, והוא חכמה דס"ג. אבל מהע"ב הכללי שבא"ק אינו רוצה הרב לדבר בו כמ"ש בטנת"א (ריש פרק א). ואור של און חוטם פה, בינה דס"ג, בנפש רוח נשמה, [כי אורות אח"פ הם נר"נ, והאוזן הוא בינה, כמ"ש בשער אח"פ (פרק א)] וישסו"ת ירדו עד הרגלים, וכי מתחילה היה השם ס"ג מתפשט עד סוף הרגלים וכמ"ש בנקודות (ריש פרק א), ולא היה עדיין מ"ה וב"ן כלל, ואח"כ עלו ועמדו מחצי הטבור ולמעלה, ונהוה הסתלקות האורות שאמר בנקודות (פרק ב) וע' טנת"א (פ"א בהמ"ב), והעלו מ"ן לאו"א והוא המ"ס שהוא חכמה והוא אבא, ואור אח"פ הוא בינה והוא אימא. והאמת הוא כי בפרטות הנה ישנם גם בא"ק בחי' או"א עלאין, אשר הם גם בו מהגרונ' עד החזה וכמו שהוא באצילות, אלא שע"י יחוד העצום אשר בא"ק, הנה נכלל אבא בהמ"ס ונחשב עמו לאחד, ואימא (קסג ע"ד) באור אח"פ שהוא בינה ונחשב עמו לאחד ע' שבירת הכלים (ריש פרק ו). והנה המ"ן שהעלו ישסו"ת לאו"א הוא האורות דהנה"י שלהם, והוא בענינינו עתה אור הנה"י דהא"ק, אשר שם הוא בחי' זו"ן דא"ק, שהם מ"ה וב"ן, כי כל זו"ן קודם שנולדו הם מושרשים וכלולים בהנה"י דיססו"ת, וזהו אשר העלו ישסו"ת למ"ן באו"א, והוא אור

¹⁴²¹ ז"ל: מוחא סתימא אתקרי אין סוף דאתפליג לתלת מוחין דאינון י' י' דאתרמיזו בהאי שמא יוד הי ואו הי כו'.

דע"ה ח"ב

הנה"י שלהם]. והולידו אור חדש ז"א ונוקביה [כי ז"א הוא מהמ"ן דיש"ס, ונוקביה הוא מהמ"ן דתבונה]. וירדו מהטבור ולמטה, והם מ"ה וב"ן שבס"ג לפנים, [והוא מ"ש הרב בנקודות (פרק ב) כי נמשך ונולד מן הזווג הזה אור חדש ובקע וירד דרך הפרסא]. וכנגד זה מבחוץ אור שעלה ויצא מן העינים הן ליססו"ת, [ר"ל שהאור שיצא מן העינים הוא אינו מהאור חדש שנולד ע"י זווג, אלא שהוא התפשטות הארה מיססו"ת עצמן שעלו למעלה מהטבור, והוא כמו שאמר בנקודות (פרק ב) כי האור הראשון שעלה למעלה הנה נשאר שם שורשו תמיד, ומשם נתפשט ויצא דרך העינים, והם הם הנקודות, והם נמשך ונתפשט בחוץ עד סיום רגליו דא"ק]. ואור היוצא מהאור החדש דרך נקבי העור הוא לז"א ונוקביה שבחוץ [ר"ל כי מו"א ונוקביה שנולדו וירדו מהטבור ולמטה מבפנים כנ"ל, הנה נמשך מהם אור ויוצא דרך נקבי העור, ונעשה מהם ג"כ בחי' ז"א ונוקביה, והם הז"א ונוק' שמבחוץ העומדים ג"כ מהטבור ולמטה נגד הז"א ונוקביה שמבפנים].

והרי נתבאר ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן שבהויות ס"ג הכוללת, [כי הע"ב שבו הוא המ"ס, והס"ג שבו הוא האור דאח"פ, והם בחי' או"א עלאין, ומחציים ולמטה הוא יססו"ת כנודע (אנ"כ פרק ח), וכל אלו הדי' שהם או"א עלאין ויססו"ת, הם כללות הע"ב וס"ג שבס"ג ואח"כ נולד מהם המ"ה וב"ן מבפנים ומבחוץ, והם המ"ה וב"ן שבס"ג. וכ"ז הוא כללות הא"ק לבד אשר הוא כולו שם ס"ג מהמ"ס שבו עד סוף רגליו, ומתפשטים ממנו ג' מיני אורות לחוץ, והם אורות האח"פ שהם מהבינה שבו, ואורות הנקודות שיצא מן העינים וירדו מהטבור למטה עד סוף רגליו והם מיססו"ת שבו, ואור היוצא דרך נקבי העור שבגוף מהטבור ולמטה (והם מאירים להנקודות שיצאו מהעינים וירדו ג"כ שם כנז') הם הזו"ן שבו. והרי נתבאר הדי' שמות עסמ"ב שבהס"ג הכולל, כל זה הוא שיטה אחת להרחי"ו ז"ל.

והנה לשיטה זו לא יצא עדיין, שהוא בעולם הנקודות, מהב"ן ומהמ"ה הכוללים מאומה, כי כל המ"ה וב"ן הנ"ל הנה הם רק המ"ה וב"ן הפרטיים אשר בהס"ג עצמו, כי כל א' הוא כלול מעסמ"ב כנודע, והנה הם המ"ה וב"ן שבהס"ג גופה, ולא יצאו המ"ה וב"ן הכוללים אלא רק בהתיקון שהם הדר¹⁴²² ומהיטבאל.

ויותר נראה כי סובר לשיטה זו שאין מ"ה וב"ן כוללים כלל, אלא שעיקרם הם רק ע"ב וס"ג, ובעולם הנקודות יצאו פרטי הס"ג, ואח"כ בעת התיקון יצאו פרטי הע"ב, וכל הדר¹⁴²³ ומהיטבאל הנזכר בכל מקום, הם המ"ה וב"ן שבע"ב הכולל, ע"ד המ"ה וב"ן דהאור חדש שנוצר לעיל שהם המ"ה וב"ן דהס"ג הכולל, ואינם אלא רק ב' כוללים לבד, שהם ע"ב וס"ג, וכל האורות דהנקודות והתיקון הוא פרטיהם. וכן הובא דעת הרחי"ו ז"ל בשער התיקון (פרק ד) שאמר שם, גם נלע"ד כי שרשם אינם זולת ב' בחי' שהם ע"ב וס"ג, והם שורש החסד ודין, ואמנם הע"ב כולל מנת"א וכן הס"ג כו', ע"ש שמרח בזה. אמנם סוגיין בכל מקום היא אינו כן, כי הם ד' כוללים ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, אלא שע"ב וס"ג הם האו"א, והמ"ה וב"ן הם הזו"ן שיוצאים מהם. אבל אחר שיצאו, הנה הם שמות כוללים, כמו הע"ב וס"ג, ובהמ"ה וב"ן הוא עיקר הגילוי בכל מקום, והם עיקר המציאות, כי ע"ב וס"ג הם רק המוחין והם נסתרות. וראיה לדבר שהכוללים הם ד',

¹⁴²² נדצ"ל הדר.

¹⁴²³ נדצ"ל הדר.

דע"ה ח"ב

דאל"כ למה כלול ויצא הע"ב לדי' שהם טנת"א וכן הס"ג לדי', ונפרטו כל א' לארבע, והוא משום שהכללות הם ד', לכן כלול כל א' בפרט ג"כ מד', משום שכל א' הוא כלול מכולם, וכן הם הדי' אותיות דהשם הוי"ה ב"ה, והדי' עולמות אבי"ע, והדי' יסודות ארמ"ע, והוא פשוט ונודע בכל מקום, אלא שהדי' עיקרן הם ג', יהו, כי הה' אחרונה הוא כללותם, וכן הם ע"ב ס"ג מ"ה כי הב"ן הוא כללותם, וכן נכללים בשניים, שהם זו"ן והם חו"ג, וקסד ע"א) וכלולים באחד שהוא הדעת, אבל גילויים הוא ד', וכסוגיין בכל מקום ופשוט הוא.

ודע עוד כי מה שאמר כאן בתחילת דבריו כי אור ראש א"ק הוא ע"ב חכמה דס"ג, ואמרנו שהוא המ"ס שמשם מתחיל הס"ג וכנ"ל, הנה אין להרהר על זה, כי א"כ היכן הוא הכתר דהס"ג. אך דע, כי הכתר שלו הנה הוא הקד"א, שהוא סופו וסיומו של הע"ב הכללי דקרקפתא¹⁴²⁴ שאין רשות לדבר בו, והוא באוירא עלאה, אוירא דלא אתפס (ד"ח דף ע ע"א), נהורא דרדל"א, כמ"ש בשער א"א (פ"ד ופ"ו), והקד"א הוא סיומו, ושם הוא הכתר דהס"ג הכללי, והוא בבחי' הוי"ה פשוט. אך המ"ס הוא חכמה דהס"ג ושם הוא הע"ב דהס"ג.

ומ"ש עוד, כי אור אח"פ הוא בינה דהס"ג בו, הנה אין להרהר ע"ז ג"כ, הלא בדרושי נקודות (סוף פרק א בהמ"ב) שם מבואר כי אור אח"פ הוא ע"ב דס"ג, והנקודות הם הס"ג דס"ג. אך דע כי האמת הוא שאור אח"פ הוא נמשך מהמ"ס עצמו, שהוא הע"ב דס"ג כנוז', כי כל אורות דהאח"פ הם בא"ק בבחי' הי"ג ת"ד שבא"א, שהם מבויעין דנפקין ממ"ס, כמ"ש בשער א"א (פרק ט) ובהגר"א בספד"צ בכ"מ. אמנם המ"ס, שהוא חכמה הנה כלול בו בינה ג"כ, כי הוא השורש דאו"א עלאין¹⁴²⁵, ומתחיל הבינה שבו מהאודנין, ושם הוא התחלת הי"ג ת"ד שבא"א וכן האור דאח"פ שבא"ק. ונמצא כי מ"ש שאור האח"פ הוא בינה, הוא בסוד אימא עלאה הכלולה בחכמה שהוא אבא, והוא ג"כ בינה דחכמה שאמר בשער א"א (פרק י), והרי הוא הבינה הכלולה במ"ס שהוא ע"ב דס"ג, וזהו שאמר בנקודות (פרק א) שאור האח"פ הוא הע"ב דס"ג, כי הם נמשכין ויוצאין מהמ"ס. אבל אורות הנקודות שהם מישסו"ת שבא"ק, וישסו"ת הוא אימא הכללית כנודע שהיא הס"ג, ולכן אמר על הנקודות שהם הס"ג דס"ג, כי מהמ"ס ולמטה הוא כולו ס"ג, והאימא שבו הוא הס"ג דס"ג, וע' עוד למטה בסמוך עיקר הדברים בזה בעה"י.

ב) ואמר שם הרח"ו ז"ל עוד, או אפשר כי האור שעלה למעלה מן הטבור הוא מ"ה וב"ן דס"ג, [כי בתחילה שהוא בהשיטה א' היה סובר שלא היה נתגלה בו מתחילה גם המ"ה וב"ן הפרטיים מאומה, וגם מהטבור ולמטה היה מתחילה ג"כ רק ישסו"ת, והיה מהטבור ולמטה הנה"י שלהם. אבל עתה בשיטה הב' סובר שהיה גם מתחילה הגילוי דהמ"ה וב"ן הפרטיים שבהס"ג עצמו, כי ישסו"ת שבא"ק היו גם מתחילה רק עד מקום הטבור, אבל מהטבור ולמטה היה גם מתחילה המ"ה וב"ן הפרטיים שבו שהם המ"ה וב"ן שבס"ג גופה, והיו מתפשטים הם מהטבור שבו עד סוף הרגליים שבו, והם אשר עלו מלמטה למעלה לצורך הנקודות, כי עלו למעלה מהטבור ונשארו שם, ומשם נתפשט

¹⁴²⁴ עי' בהגר"א על ספד"צ ד ע"ג סיום הגלגלתא בקד"א.
¹⁴²⁵ עי' לעיל הערה ל.

דע"ה ח"ב

הארתם ועלו ויצאו דרך העינים, והם הנקודות, ונעשו הנקודות מהמ"ה וב"ן הפרטיים דהס"ג הכללי, ובעליית המ"ה וב"ן הפרטיים הנז' שנסתלקו ועלו למעלה, הנה בזה נעשה הסתלקות הס"ג הכללי למעלה מהטבור, כי לא ירד עוד הוא עצמו למטה לעולם, וכל מה שנעשה מאז ולהלאה מהטבור ולמטה, הנה הוא רק להמ"ה וב"ן הכלליים וכמו שמפרש והולך.]

ואור החדש הוא מ"ה וב"ן הכוללים בכל פרטיהם, ור"ל הן האורות שירדו ובקעו את הפרסא וירדו מהטבור ולמטה מבפנים, והן האורות שנתפשטו מהם ויצאו דרך נקבי העור דהגוף אשר מהטבור ולמטה ועמדו מבחוץ, הנה כולם הם מהמ"ה וב"ן הכוללים, ומכש"כ כל האורות אשר נתחדשו ונולדו אח"כ בעת התיקון, שהם הדר ומהיטבאל, וזהו שאמר, ואור החדש הוא מ"ה וב"ן הכוללים בכל פרטיהם.] וזה יותר נכון, כי נשלמו ארבע הויות הכוללות כל אחת מהם עסמ"ב, ור"ל שכל שם מהם הוא כלול מד', והע"ב הכולל הוא הע"ב שבקרקפתא שהוא גלגלתא ואוירא וקד"א, כי קד"א הוא סיומו כנ"ל אות א'. והס"ג הכולל הוא עתה (ר"ל אחר שנסתלק ועלה לצורך הנקודות כנז') מהמ"ס עד הטבור, והמ"ה וב"ן הכוללים הם כל האורות שנתחדשו ונולדו ויצאו מהטבור ולמטה עד סוף הרגלים, ונקראו כוללים משום שכל א' הוא כלול ג"כ מד', והאור שיצא מן העינים הוא למ"ה וב"ן דס"ג (קסד ע"ב) מבחוץ, וכמו שאמרנו לעיל בסמוך, שהאורות שיצאו מהעינים שהם הנקודות, הם ההארה שנתפשט מהמ"ה וב"ן הפרטיים שבהס"ג עצמו שעלו למעלה, ואותו ההתפשטות הארה הוא יצא מן העינים וירד מהטבור עד סוף רגליו מבחוץ להאור החדש הנ"ל.]

ואור היוצא דרך נקבי העור מהטבור ולמטה ומשאר הנקבים הוא להוויית מ"ה וב"ן הכוללות [וכנ"ל בסמוך], וכל מ"ה וב"ן הכוללים נקראים בחי' נקודין, ור"ל אותו אור החדש הנ"ל שנולד בעולם הנקודות נקרא גם הוא בשם נקודין הגם שהוא המ"ה וב"ן הכוללים, והנקודין הרי הם רק מהמ"ה וב"ן הפרטיים דהס"ג כנ"ל, עכ"ז הנה נקראו גם הם בשם נקודין.] יען כולם מפילים אל נקודות דס"ג, ועמהם יצאו נכללים בהם בתחילת יציאתם, ור"ל כי אותן המ"ה וב"ן שנולדו בעולם הנקודות, הנה היה לידתם באותו העת ממש דיציאת הנקודות מן העינים, כי כאשר עלו האורות למעלה מהטבור, ונתפשט ההארה מהם לעלות ולצאת דרך העינים, הנה באותו העת ממש נולד האור החדש הנז' ובקע את הפרסא וירד למטה. וכן אח"כ כאשר יצאו האורות דרך העינים וירדו ונתלבשו מהטבור ולמטה, הנה באותו העת ממש נתפשט ויצא מהאור החדש שמבפנים ויצא דרך נקבי העור להאיר להנקודות שנתלבשו שם, והרי נכלל האור החדש עם הנקודות ונתייחדו זב"ז, ומשום כ"ז הנה נקרא כל אותו האור החדש, הגם שהוא מהמ"ה וב"ן הכוללים, הנה נקרא גם הוא בשם נקודין, כי נכללים זב"ז. והנה ישנם מעתה מ"ה וב"ן הפרטיים דהס"ג מבפנים, והם האורות שעלו למעלה מהטבור ונשארו שם לעולם, ומ"ה וב"ן הפרטיים דהס"ג מבחוץ, והם התפשטות הארה מהם שיצאו מן העינים, וירדו ג"כ מהטבור ולמטה. וכן ישנם מ"ה וב"ן הכוללים מבפנים, והם האורות שנולדו ע"י הסתלקות האור למעלה, ובקעו את הפרסא וירדו מהטבור ולמטה מבפנים, ומ"ה וב"ן הכוללים מבחוץ, והם התפשטות הארה מהם שיצאו דרך נקבי העור אשר מהטבור ולמטה

דע"ה ח"ב

מבחוץ. וכל אלו הדי' מיני אורות הם כולם נקראו נקודין, אמנם עיקר הנקודין הם הב' מיני אורות אשר מהטבור ולמטה ומבחוץ.]

ונמצא כי עולם האצילות אינו רק מ"ה וב"ן שהם הדר ומהיטבאל, ור"ל כי אחר שאמרנו שהמ"ה וב"ן הכוללים הם נעשו בעולם הנקודות ג"כ, א"כ הרי נמצא מזה כי מה שנתחדש ונעשה בעולם האצילות הנה הוא רק אורות הדר ומהיטבאל, ועל שמם נתחדש אח"כ להקרא בשם אצילות. אבל המ"ה וב"ן הכוללים הרי הם נעשו והיו בעולם הנקודות ג"כ, אמנם אח"כ שהוא בעת התיקון שיצאו הדר ומהיטבאל, אשר על שמם נתחדש ונעשה השם דאצילות כנוז', הנה נתייחדו המ"ה וב"ן הכוללים דהנקודות הנז' עם הדר ומהיטבאל ונתבטלו בהם, כי הדר ומהיטבאל אורם גדול ורב מהם לאין חקר. ונקודות ס"ג מתלבשת בתוכם, ושהנקודות שהם מהס"ג כנ"ל, הם נתלבשו ונכללו בהדר ומהיטבאל, ונכללו בהם ג"כ כל האורות החדשים שיצאו מהטבור ולמטה הנ"ל, ומהם כולם נעשה ונבנה עולם האצילות בכל הה' פרצופים שבו, עד כאן לשון הרה"ו ז"ל בספר שער הקדמות (דף יא סע"א ודף יח סע"ב), והובא בע"ה תחילת דרוש נקודות בהגהה שם עם תוספת ביאורים שבארתי את דבריו בכל המוקפים בחצי ריבועים.

ג) והרי לנו ב' שימות להרח"ו ז"ל, כי לפי שיטה הא' לא היו המ"ה וב"ן הכוללים בעולם הנקודות כלל, ואורות החדשים שיצאו מהטבור ולמטה, הן מה שבקעו את הפרסא וירדו בו מהטבור ולמטה ומבפנים, והן מה שיצאו דרך נקבי העור ועמדו כנגדם מבחוץ, הנה הם רק מהמ"ה וב"ן הפרטיים שבהס"ג גופה, ואורות הנקודות שיצאו דרך העינים הנה הם ליססות שבס"ג. כי לשיטה זו סובר שקודם שנולדו אורות החדשים, לא היה עדיין גילוי גם להמ"ה וב"ן הפרטיים שבהס"ג עצמו ג"כ, אלא שישראל סבא ותבונה עצמן היו מתפשטים מתחילה עד סוף הרגליים, והם אשר עלו מהטבור ולמעלה, ומהם הוא אורות הנקודות. אבל שיטה הב', הנה חלוק בכ"ז, וסובר כי היו גם מתחילה המ"ה וב"ן הפרטיים שבהס"ג גופה, והיו הם מהטבור עד סוף הרגליים, והם אשר עלו מהטבור ולמעלה, ומהם הוא אורות הנקודות. אבל כל אורות החדשים, הנה הם להמ"ה וב"ן הכוללים, אלא בעולם (קסד ע"ג) הנקודות הנה נכללו הם ג"כ עם הנקודות, ואחר התיקון נכללו כולם בהדר ומהיטבאל, ונעשה מכללות כולם הבנין העיקרי דהמ"ה וב"ן הכוללים, ונשלמו ונתחדשו בשם אצילות.

אמנם עיקר הענין בזה הוא כמו שהעלינו בספר הכללים כלל ה' ו' ושם כלל י"ח ענף א' ב' וענף ח', וכן בספר הדע"ה ח"א דרוש ב' ג', ע' שם ושם בארוכה כ"ז ויאירו פניך באור פני מלך חיים, אך הדברים בקיצור נמרץ הוא, כי הנה עיקר אדם קדמאה הנה הוא רק ע"ב וס"ג הכוללים, ומסתיימים שניהם במקום שנקרא בשם טבורו, כי שם מסתיים עיקר הא"ק, שעיקרו הוא רק הג"ר לבד שהם א"א ואו"א שבו. והנה נתפשטו או"א בהמ"ה וב"ן שבהם ממקום הטבור עד סוף הרגליים להמציא עי"ז שורש להנקודות והאצילות, אשר הם היו עתידים להעשות ולהבנות שם בהמקום הזה אשר מן הטבור עד סוף הרגליים, כי ע"י התפשטותם שם נעשו שורש לזה. ואח"כ חזרו ועלו אורם למעלה מהטבור לבחי' מ"ן באו"א לקבל שם תוספות אור ומוחין לצורך הולדת כל המציאות דאצילות. והנה כל עליית מ"ן צריך להעשות ע"י זווג דאו"א, ואז עולים המ"ן עד המ"ס ומקבלים שם תוספות אור וברכה לצורך העיבור והולד. אמנם כאן לא היה כן, אלא שעלה המ"ן דכל א'

דע"ה ח"ב

לעצמו בלתי זווג (והיה זה מעומק הסיבה שבארנו שם), ועלה המ"ן של שניהם עד המ"ס, כל א' לעצמו.

והרי היה ב' מיני מ"ן, שהוא מאו"א, מאבא בפנ"ע ומאימא בפנ"ע, ונתחלקו למציאות שונות. כי המ"ן דאימא כאשר עלו עד המ"ס, הנה יצאו הם משם גופה לחוץ והוא יציאתם דרך העינים, ונעשה מהם הנקודות והם כל המלכי עגולים שהם הנקודות העיקריים, וירדו ונתלבשו מהטבור עד סוף הרגליים. אמנם המ"ן דאבא, כאשר עלו גם הם עד המ"ס, הנה לא יצאו הם לחוץ, אלא שחזרו וירדו דרך אבא עצמו מבפנים, והיה ירידתם דרך בו בבחי' זווג דמיניה וביה, כי כל א' גופה הרי הוא כלול ג"כ מדו"ן כנודע, ויצאו ממנו ע"י בחי' זווג דהדו"ן שבו גופה, והם אשר בקעו את הפרסא וירדו בו מהטבור ולמטה מבפנים, ואח"כ התפשט הארה מהם עוד ובקעו הם את כותלי הגוף ויצאו דרך נקבי העור להאיר להנקודות שנתלבשו שם כנ"ל. והם ג"כ מכלל הנקודות אלא שהם המלכי יושר כי הם יצאו מאבא. אבל הנקודות שיצאו דרך העינים הם מלכי העגולים כי הם מאימא, והם הנקודות העיקריים שהם העגולים, והמלכי יושר הם מפילים להם ונכללים עמם.

והנה אותן בחי' או"א שאמרנו הנה הם בחי' ישסו"ת שבא"ק, כי או"א עלאין שבו הם נכללו בהמ"ס ובאור אח"פ שהם הע"ב שבס"ג, אך ישסו"ת הם הס"ג שבס"ג, ומהם הוא כל אורות הנקודות דעגולים ויושר שאמרנו. וכן הוא עוד, כי המ"ן דאו"א שהם ישסו"ת שאמרנו שהעלו את האורות דהמ"ה וב"ן שלהם למ"ן, הנה כל אותן המ"ן היה רק מהמלכיות שלהם לבד שהוא בחי' ב"ן, אלא שהמלכיות דהו"ק שבהם נקראו הם בשם מ"ה, והמלכיות דהמלכות נקראו הם בשם ב"ן. אבל באמת הם כולם רק המלכיות לבד, שהם רק בחי' ב"ן, כי המ"ה העיקרי לא היה אז עדיין כלל, כי הוא לא יצא אלא רק בעת התיקון. וכן גם מהב"ן, לא היה אז עדיין הטי' ראשונות שבכל א' מהז"ת שבו אלא רק המלכיות שבהם לבד, כי הטי"ר שבהם הם לא יצאו ג"כ אלא רק בעת התיקון, והם המהיטבאל וכנודע. והרי לא יצא אז אלא רק המלכיות דהב"ן לבד, וזה היה כל המ"ן הן דאבא והן דאימא, ומזה נעשו כל נקודות העגולים שהם מאימא, וכן כל האורות שבקעו את הפרסא וירדו מהטבור ולמטה מבפנים, וכן מהטבור והיסוד ולחוץ, ומהם הוא כל האורות דצפרני רגליים, וכל האורות שיצאו דרך נקבי העור, שהם המלכי יושר דהנקודות אשר הם מאבא. הנה היו כולם באמת רק מהמלכיות דהב"ן לבד, אלא שנקראים בשם מ"ה וב"ן משום שהיו ג"כ בבחי' ז"ת עכ"פ, ונקרא המלכיות דהו"ק בשם מ"ה והמלכות דהמלכות בשם ב"ן, והיה כ"ז הן בהז"ת דהעגולים והן בהז"ת דהיושר שנקרא הו"ק דכל א' בשם מ"ה, והמלכות דכל א' בשם ב"ן. אבל באמת הנה היה כל הז"ת כולם רק מהב"ן דכל א' לבד, וגם לא מהטי"ר דהב"ן, אלא רק מהמלכות דהב"ן הכללי אשר לאחר התיקון, ויצא הן בישראל סבא והן בתבונה רק המלכות (קסד ע"ד) דהב"ן הכללי שבכל א' מהם, והיה אותה המלכות דכל א' כלול מו' פרצופים, עתיק או"א זו"ן, ויצאו הג"ר דכל פרצוף כל א' כלול מי', ר"ל מי' מלכיות, והם נתקיימו והז"ת דכל א' יצא, כל א' כלול מזו, ר"ל מזו מלכיות והם אשר מיתו ונשברו.

אמנם הוא כי הנה כל האורות אשר מאימא שהם המלכי עגולים, הנה משום שהם לא יצאו ע"י זווג כלל, כי הם היו רק אותן המ"ן עצמן דאימא אשר עלו למעלה והוציא אותן הע"ב דהמ"ס לחוץ דרך העינים כנ"ל, לכן הנה נקראו הם על שם האימא עצמה

דע"ה ח"ב

שהיא הס"ג דס"ג, ונקראו כל נקודות העגולים בשם הבחי' אחרונות דהס"ג, כי לא נעשו לשם בפנ"ע ולא נשתנה שמם משם ס"ג לשם ב"ן, כי הרי לא נתחדשו ולא נשתנו אלא שהם אותן המ"ן עצמן דאימא אשר עלו, והנה הם הבחי' אחרונות דהס"ג. משא"כ המלכי יושר, אשר הם מהמ"ן דאבא, הנה משום שיציאתם היה ע"י בחי' הזווג דמיניה וביה עכ"פ, והם יצאו ממנו בבחי' לידה, ולכך קורא אותן הרב בשם אור חדש (ע"ח נקודות 197 א) כי נעשו הם לפנים חדשות, ועי"ז הנה נשתנה שמם ג"כ משם ס"ג לשם ב"ן, ונקראו המלכי יושר בשם ב"ן, משא"כ המלכי עגולים כנז. והוא מה שנמצא בכ"מ מדרושי הרב שקורא את הנקודות בשם ס"ג, והכוונה הוא על מלכי עגולים שהם הנקודות העיקרים, ולא נעשו הם אז לפנים חדשות ולשם בפנ"ע, אלא שמתייחסים על שם ס"ג גופה, ולהבחי' אחרונות שבו.

אמנם עכ"ז הנה נמצא בכ"מ בדרושי הרב ג"כ שקורא גם לנקודות העגולים בשם ב"ן, והנה הוא על שם העתיד שהוא לאחר התיקון, כי כאשר יצא אור התיקון דהמ"ה ובירר מהנקודות כל הצורך להתיקון דמעשה בראשית, הנה היה כל בירורם ותיקונם ע"י זווגים, כי נכללו אז המלכי עגולים עם המלכי יושר זב"ז, ונתבררו ועלו ונכללו הם שניהם עם המ"י ראשונים דהב"ן הנקרא בשם מהיטבאל ועם המ"ה הכללי כולו הנקרא בשם הדר, אשר הם שניהם, ר"ל המ"י דב"ן עם המ"ה הכללי, יצאו ע"י הזווג הפנימי דע"ב וס"ג שבא"ק, ועמהם נכללו הנקודות דמלכי העגולים והיושר, ויצאו ונולדו כולם יחד ע"י הזווג דאו"א שבא"ק, ומהם כולם נתקן ונעשה בנין כל האצילות בכל המציאות דהה' פרצופים שבו, והם הם המ"ה וב"ן הכלליים. כי כל הנקודות כולם עם המהיטבאל, שהיא המ"י דב"ן, הם הב"ן הכללי, כי הרי כולם נתחדשו עתה ויצאו ונולדו ע"י זווג, ונעשו עתה הנקודות כולם ג"כ לפנים חדשות, והם עם המהיטבאל המציאות דהב"ן הכללי, והד"ר¹⁴²⁶ הוא המ"ה הכללי, ולכן נקרא הנקודות ג"כ בכמה מקומות בדברי הרב בשם ב"ן, והוא על שם העתיד, כי לאחר התיקון נצטרפו הם עם המ"י דב"ן ונעשה מהם כולם הב"ן הכללי כנז.

והרי נתבאר לנו מכ"ז כי ישנם באמת מ"ה וב"ן כלליים כמו הע"ב והס"ג הכלליים, אלא שהמ"ה וב"ן הכלליים הם לא נתחדשו ולא נעשו רק לאחר התיקון. אך בעולם הנקודות היו עיקרן דהמלכי עגולים רק על שם ס"ג, אבל המלכי יושר הם נקראו אז ג"כ רק בשם ב"ן. והם שניהם, ר"ל הן העגולים והן היושר, היו רק המלכיות לבד מהב"ן הכללי אשר לאחר התיקון. אמנם הוא כי הנה בעולם הנקודות, הנה השתמשו אז המלכי יושר להמלכי עגולים לבחי' מ"ה, כי משום שהם מהאבא שבא"ק, היו הם לבחי' מ"ה שהוא זכר להמלכי עגולים שהם מהאימא שבהא"ק, והיו המלכי יושר עם המלכי עגולים בבחי' מ"ה וב"ן ובבחי' דו"ן, הגם שבאמת לא היו המלכי יושר המ"ה ממש, כי היו ג"כ רק המלכיות דהב"ן דאבא. וכן העגולים לא היו עדיין הב"ן ממש, כי עדיין לא נשלמו ולא יצאו לשם בפנ"ע, עכ"ז הנה השתמשו הם שניהם בעולם הנקודות למ"ה וב"ן ולדו"ן, כי הכל נידון בערכין.

¹⁴²⁶ נדצ"ל והדר.

דע"ה ח"ב

וכן הוא עוד, כי בפרטות היו גם במלכי העגולים עצמן בחי' מ"ה ודו"ן, וכן יושר ועגולים, כי הרי כל מלך ומלך היה כלול מז"ת שהם ו"ק ומלכות, והיה כל ו"ק בבחי' מ"ה וזכר ויושר בערך המלכות שבו, שהיא ב"ן ונוק' ועגולים בערך הו"ק שבכל מלך. והיה כ"ז ג"כ, הן בהמלכי עגולים בפנ"ע והן בהמלכי יושר בפנ"ע, אלא שבכללות היו כל האורות שיצאו מן העינים בבחי' ב"ן ונוק' ועגולים בערך האורות שיצאו מהמבור והיסוד וצפר"ג, (קסה ע"א) שהם כולם בבחי' מ"ה וזכר ויושר בערך האורות שיצאו מן העינים.

וכן הוא עד"ז עוד, כי לאחר התיקון כאשר יצאו גם כל המ"ר דב"ן עם המ"ה הכללי, הנה נעשו אז כל הנקודות כולם, הן המלכי יושר והן המלכי עגולים, אשר כולם הם רק מהמלכות דב"ן לבד, הנה נעשו הם כולם לבחי' עגולים להמ"ר דב"ן והמ"ה הכללי, והוא המ"ר דב"ן בבחי' יושר, והנקודות כולם לבחי' עגולים, וכל הב"ן הכללי כולו אשר הוא כולו נוק' להמ"ה הכללי, הנה הוא המ"ר דב"ן להנוק' דיושר, והנקודות כולם להנוק' דעגולים, וכ"ז הוא בכל פרצוף ופרצוף, אשר כל א' מהם הוא כלול מהנקודות והמ"ר דב"ן וממ"ה הכללי, הנה ישנם בכל א' מהם בחי' נוק' (קסה ע"ב) דעגולים ונוק' דיושר, ובחי' זכר, כי כל א' הוא כלול מדו"ן ומיושר ועגולים כנודע.

כ"ז הוא עיקרן ובירורן של דברים לכל מה שנוגע להספיקות דהעגולים והיושר והוא תשלום הדברים לכל מה שאמרנו לעיל בכל דברינו הקודמים, ובוה נשלם כוונתינו בהדרוש הזה בישועת הקב"ה. וע' בספר הדע"ה ח"א דרוש ד' מסימן ו' עד סופו, שם תמצא כל מבוקשך בזה בעה"י, יהי שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים אמן ואמן. ע"כ הגיע דברינו בהד' דרושים הנוספים לספר הדע"ה ולקחתי אותם מחלק הביאורים שחנני ה' וקבעתי אותם כאן וכנ"ל בהקדמת הדברים.

^א עי' נפה"ח שער א' פרק ט שמביא ביטוי זה בשם "רז"ל" אמנם הדבר לכאורה צ"ע לי שכן לא מצאתי את הדברים בכל מאמרי חז"ל שהיו תח"י, ואכן עי' הקדו"ש ז' ע"ב שלשונו ע"ז שהוא "כנודע מכמה ספרי קדושי עליון".

^ב בנוי על לשון הזו"ח ח ע"א ליבא לפומא לא גליא. ועי' פת"ש קלי' יג, שפי' ליבא לפומא לא גליא' שהגילוי של עולם א' לא מתגלה בעולם שלמטה ממנה, עי' בהגר"א על ספד"צ ו ע"א ד"ה והכלל.

^ג עי' בהגר"א על ספד"צ ב ע"ג שמביא את כל ג' המקומות הנמצאים באד"ר לגבי המלכים קדמאין דז"א שמתו, ויתכן שזה רמז לדברי הרב.

^ד עי' זהר ח"ג ריג ע"ב וכן סט ע"א שמבינו באופן אחר.

^ה עי' שער המלכים פרק ה' שנשאר לה רק הכתר, ועי' שבירה ח' שהיתה רק המלכות בלבד, ועי' שם בהערות הלש"ו והערות "מאיר העץ" שם מש"כ באריכות שהכוונה היא למלכות דכתר. ועי' לעיל הערה 81.

^ו עי' שער הגלגולים הקדמה ז' וז"ל, כשחטא אדם הראשון, נסתלקה ממנו זיהרא עילאה, כנזכר בזוהר בסתרי תורה פרשת קדושים (פג ע"א), והיא בחי' נרנח"י מעולם האצילות [עי' לקמן דף לא ע"א, דהיינו נרנח"י של עכשיו שהוא נר"נ של אז, אמנם עי' שער הגלגולים הקדמה טו שהוא נר"נ של עכשיו ולא נרנח"י, וכן עי' ע"ח שער קלי' נגה פרק ד' דהיינו רוח ונשמה דאצילות, וצ"ע], כי כל זה נקרא זיהרא עילאה.

^ז עי' שעה"ג לב ורמ"ע מפאנו תקוני תשובה יב. אמנם נ"ל שאין כאן לשון מיוחדת אלא זהו ככל חסרון הצריך תיקון.

^ח והנה עי' ע"ח רפ"ח א' ז"ל, בחי' ז"ת שהם הנקרא ז"נ של עולם האצילות, וכיון שירדו אל הבריאה נקרא אצלם מיתה וכו' והוא אצלם כדמיון אדם התחתון בעה"ז, כשמת שאז נפרדת נפשו מגופו ונפשו מסתלקת, ותשוב למקומה האמיתי אל האלקים אשר נתנה. וגופו, שהוא עפר, ישוב אל הארץ ויורד ממדרגתו שהוא בחי' אדם. וענין זה נקרא מיתה, וכך אירע אל המלכים האלו, כי נשמתן, שהם אורות שלהם, עלו אל מקומם הראשון שהוא אצילות. אמנם גופם, שהם הכלים

דע"ה ח"ב

שלהם ירדו לעולם הבריאה ושם היה קבורתם, עכ"ל. ואתיא כרבינו, שבאורות המלכים היתה עלייה, ואילו לכלים שלהם היתה שבירה וירידה.

אמנם יעויין בע"ח שבירה ג' ז"ל, עכ"ז בהיותם למטה ממקומם נחלש כוחם מעט, ולכן אין להם כח לעלות למעלה, אבל אור הת"ת אשר עמד במקומו ולא נשתנה טעמו וכחו בו חזק, וע"כ בראותו עצמו בלתי כלי אפשר לו שיעלה למקום אשר יצא משם, עכ"ל. משמע שהאורות נשארו באצילות ולא היתה להם עלייה כלל, וצ"ע.

אלא עי' עץ חיים שער התיקון א', ז"ל, אמנם בחי' המ"נ שאמרנו לעיל שעלו לצורך הזווג העליון, הוא עצמו ענין עליית ז' אורות למעלה בבניה, וזכור הקדמה זו מה הוא ענין העלאת מ"נ, והנה בזווג זה צריך שיתקנו כל הי"ס מכתר עד מלכות, כי אפי' ג"ר אינן מתוקנים ולכן בחי' העלאת מ"נ אלו היה למעלה בע"ב ס"ג דא"ק כמ"ש בע"ה, עכ"ל.

והנה לפי זה אפשר ליישב ולומר, שדברי הרב ברפ"ח עולים בקנה אחד עם מש"כ בשער השבירה, ופי' 'העליה למקומם' הוא שהם נותרו באצילות. או כלך לדרך זו, יתכן שיש לחלק בין המבואר בשער רפ"ח לבין מש"כ בשער השבירה.

עי' מבר"ש ו' ע"ג וז"ל, ורוחם "עלה אל האלקים" היא אימא עילאה שממנה יצאו.

^ט עי' פת"ש גדלות דז"א עא, שהטעם הוא מכיוון שאין לתו"מ שלנו גילוי בתורת תיקון בעולם הזה, אלא הכל מסתלק למעלה. והוא מש"כ בספד"צ ח ע"ב ומההיא דאתלטיא נפקא.

^י איתא בספה"ק ברית מנוחה (ג ע"ג) שהאלף השמיני הוא כנגד אבא (וכן הוא בפת"ש אבי"ע י"ג). עי' לש"ו כללים ח"א פב ע"ד, שבאלף הט' יתגלו כל זוהרי האור ד"ג ת"ד הרי הם הדעת העליון, הרי הוא האור המקיף לכל האצילות, והוא שני במעלה לא"א, ואילו האלף העשירי הוא זמן שליטת הא"א. ועי' לקמן כה ע"א.

^{יא} עי' ב"ע רלט ע"א וז"ל, תיבת מהיטבאל הוא לשון הטבה כמ"ש אצל אהרן בהטיבו את הנרות שהוא סוד המלכין דב"ן שהי' מסט' דבוצינא ואתלהטו באשא דדינא נתבסמו והוטבו ע"י חסדים של כהן.

^{יב} עי' ע"ח יא ע"ד שזה כינוי לשורש הגבורות. ועל אף שלשון של בוצד"ק (בוצינא דקרדינותא) הוא באמת בחי' גבורות דדעת דעתיק שמתלבש במו"ס (עי' בהגר"א בספד"צ ו ע"א ד"ה והכלל הוא). והנה על אף שבעצם הבוצד"ק הוא הגילוי הראשון של בחי' הגבורות בעולמות, אמנם הוא שם לכל מקום ומקום בהם מתחילים גילויים של גבורה בכלל.

^{יג} נוסף שם במשנה על ענין היכל הקודש "והוא נושא את כולם", ועי' ביאורים ח"א פו ע"ב, כלומר שהכל הוא בשבילה ע"מ לגלות את כבוד מלכותו. עי' זהר נח עא ע"ב: וממעל לרקייע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר (יחזקאל א כה), האי היא אבן שתיה, דאיהי נקודה חדא דכל עלמא, וקיימא עלה קדש הקדשים. [תרגום: זה הוא אבן שתיה שהיא נקודה אחת של כל העולם, ועומד עליה קדש הקדשים] ע"כ. כלומר ש"היכל הקדש" הוא שורש הת"ת. והנה עי' בהגר"א על תיקור"ז קכח ע"א שאבן השתיה הוא כינוי לחכמה, ואילו בדף קלז ע"ג משמע שהוא כינוי לבניה. ולא פליגי, שכן כל הג"ר מהוים גילוי א' שלם ויחד המה שורש הת"ת.

^{יד} עי' ספד"צ ח ע"ב, והא אתמר ומההיא דאתלטיא נפקא דכתיב (בראשית ה כט) מן האדמה אשר אררה ה', שהוא בחי' הנוק' שנפל לבריאה.

^{טו} עי' בהגר"א על ספד"צ יח ע"ב שמשמע שזה רמז לכך שהיה הכל מחוסר תיקון.

^{טז} עי' דע"ה ח"א דרוש ה' סימן ז' אותיות ד' וה' וז"ל, והרי לנו עכ"פ כי אין שום דבר מראשית עולם הבריאה ולמטה שיהא אלהות גמור בבחי' העבודה אליו והדביקות בו חלילה וחלילה, וכל ענין אלהות אשר אליו הוא כל העבודה והדביקות האמיתית בו, הנה הוא רק בגילוי ואורו ית"ש אשר מסיום האצילות ולמעלה, כי שם הוא אלהות גמור, יחיד ומיוחד.

^{יז} עי' כללים ח"א כג ע"ד מש"כ עוד בענין זה.

^{יח} וכן משמע בפת"ש א"א לה.

^{יט} מכאן משמע שהמוח שבעצמות היינו העצבים, ועי' שער מא פרק א' שם משמע אחרת.

^כ עי' לעיל הערה ח.

^{כא} ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד אינו פסוק, אמנם הוא בנוי מחלקי ג' פסוקים שונים, ונזכר תחילה באופן זה כאחד במסכת סופרים פרק ד (וכן איתא בזהר בראשית לד ע"א וכן תיקור"ז קנח ע"ב) ותקנו לאומרו בפסוקי דזמרא ב"יהי כבוד'.

ועי' פת"ש א"א כב, שהזמן מתחלק לג' בחינות, הרי הם היה הווה ויהיה. טעם הדבר, שכן אף חילוק הזמן הוא בסוד המתקלא, שנותן משקל וגבול לאורות להאיר בהדרגה. שורשו הוא בג' היות של המו"ס, הרי הוא תחילת האצילות (עי' לעיל ג ע"ב). עי' לש"ו כללים ח"ב לה ע"א, שכל השלשה הם למעשה אותו הגילוי, הרי הוא מלכותו ית' (מְלָךְ), ושהוא ית' לבדו סיבת הכל (מְלָךְ), ושרק הוא לבד תכלית הכל (ימלוך).

דע"ה ח"ב

^{כב} הנזכר בתפלת אליהו (תיקו"ז יט ע"א), ור"ל שהכתר הוא המלכות על כל הט', כי הוא מהמלכות דהעליון, וכן הוא בקבלת הראשונים שקורין לכתר בשם מלך עליון (גליונות הלש"ו בספד"צ ב ע"א).

ובאופן אחר, עי' לש"ו כללים ח"ב לב ע"ד, שכאן בחי' 'כתר מלכות' קאי על המזל הי"ג הכולל את כל י"ג התיקונים דנפקין ממ"ס. לומר לך, זהו התיקון האחרון מת"ד, וממילא הוא המייחד את כולם ומקשר אותם למעלה. והוא גופיה א"א דאצילות והוא הכתר הכללי. ובחינה זו של הכתר מכונה 'מלכות', שכן הוא כלול מכולם ושולט על כולם. שכן כל הנהגת האצילות ממנו, והוא סוד אנ"י ואי"ן (עי' בהגר"א על ספד"צ ט' ע"ב ד"ה וז"ס).

והנה עי' ליקוטים בסוף בהגר"א על ספד"צ ליקוט ז' ז"ל, והתליסר, שיקים ברחמים בסוד ונקח [שהוא התיקון האחרון], בסוד (יחזקאל לו כה) וזרקתי עליכם מים טהורים כו', ואז יחזור ההנהגה לא"א לאחר האלף הז' בסוד כתר מלכות, שכן מלכות דמלכות מגיע לכ"ע, בסוד (ס"י פ"א מ"ז) נעוץ כו', עכ"ל. ועי' פת"ש א"א פרק מא ז"ל, [תיקון י"ג] עולה על כולם בסוד עטרת בעלה - הנקבה [והוא עניין] תיבת 'המים' [והוא תיבה הי"ג דהפס' והארץ היתה וגו' ומרמזת לתיקון הי"ג הנ"ל] דכליל הכל.

^{כג} לא הזכיר בה"א הידיעה אחד מכל הכלים שלא נזכרו כבר, אבל אמר "ועשו ארון" (לעיל כה י), "ועשית שולחן" (שם כג), "ועשית מנורת" (שם לא), וכן כלם ובמשכן אמר "ואת המשכן תעשה" (שם כו א), בעבור שכבר הזכירו "ועשו לי מקדש" (שם כה ח) והנה באורים ותומים אמר (כאן) ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים, לא צוה אתו בעשייתם, והזכירם הכתוב בה"א הידיעה, ולא הזכירם הכתוב רק במשה לבדו, שאמר בצוואה "ונתת אל חושן המשפט", ובמעשה "ויתן אל החושן את האורים ואת התומים" (ויקרא ח ח), כי לא היו מעשה אומן ולא היה לאומנים ולא לקהל ישראל בהם מעשה ולא נדבה כלל, אבל הם סוד מסוד למשה מפי הגבורה, והוא כתבם בקדושה, או היו מעשה שמים, ולכן יזכירם סתם ובידיעה, כמו "וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים" (בראשית ג כד).

והנה משה לקח כתב האורים והתומים והניחם שם בחושן המשפט אחרי שהלביש את אהרן האפוד והחשן, כמו שאמר "ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד, וישם עליו את החשן ויתן אל החשן את האורים ואת התומים", כי לאחר כן נתנם בין כפלי החשן.

והענין הוא, כי היו שמות קדושים, מכחם יאירו האותיות מאבני החשן אל עיני הכהן השואל במשפטם - והמשל, כי כאשר שאלו "מי יעלה לנו אל הכנעני בתחלה להלחם" (שופטים א א) היה הכהן מכויץ בשמות שהם האורים, והאירו לעיניו אותיות יהודה, וי"ד מלוי, ועי"ן משמעון, ולמ"ד מלוי, וה"א מאברהם הכתוב שם על דעת רבותינו (יומא עג:) או שהאירה פעם אחרת לנגד עיניו ה"א מיהודה והנה כאשר האותיות מאירות אל עיני הכהן עדין לא ידע סודו, כי מן האותיות אשר סדרו מהן יהודה יעלה היה אפשר להעשות מהם "הוי הד עליה", או "הי על יהודה", ותיבות אחרות רבות מאד, אבל היו שם שמות הקדש אחרים נקראים "תומים", מכחם יהיה לב הכהן תמים בידיעת ענין האותיות שהאירו לעיניו כי כאשר כיון בשמות האורים והאירו, חוזר מיד ומכוון בשמות התומים ועודם האותיות מאירות לעיניו, ויבא בלבו שחבורם יהודה יעלה וזאת מדרגה ממדרגת רוח הקדש, היא למטה מן הנבואה, ולמעלה מבת קול שמשמשים בה בבית שני לאחר שפסקה הנבואה ופסקו אורים ותומים כמו שהזכירו רבותינו (שם כא:).

ואפשר שאחרי שנתן משה בחושן השמות הקדושים של האורים והתומים היו נודעים במסורת ממנו לגדולי חכמי ישראל שמסרם להם עם סתרי תורה, ולפיכך היה ביד דוד אפוד (ש"א כג ו), והיה כדמות אפוד משה, ובו חשן כדמות חשן הקדש, אבל נראה שהיו בד, כאשר נאמר בשמואל "נער חגור אפוד בד" (שם ב יח), ואמר בנוב עיר הכהנים "שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד" (שם כב יח), וילבישו אותו את הכהן שהוא מבני הנביאים ושואלים בו ונענין לפעמים.

^{כד} ז"ל בפרק ז': בשמנה ועשרים באלול נבראו חמה ולבנה, ומניין שנים וחדשים וימים ולילות וקצים ותקופות ומחזורות ועבורים היו לפני ה'ה", והיה מעבר את השנה. ואח"כ מסרם לאדם הראשון בגן עדן, שני' זה ספר תולדות אדם, מנין עולין בו תולדות בני אדם וחיה. מסר לחנוך ונכנס תוך העבור ועבר את השנה, שני' עוד כל ימי הארץ זרע וקציר, זרע זו תקופת תשרי, קציר זו תקופת ניסן, קור זו תקופת טבת, חום זו תקופת תמוז, קיץ בעתו וחורף בעתו, מנין החמה ביום ומנין הלבנה בלילה, לא ישבותו. ונח מסר לשם ונכנס בסוד העבור ועבר את השנה ונקרא כהן, שני' ומלכי צדק מלך שלם. וכי שם בן נח כהן היה, אלא שהיה בכור והיה משרת לאלהיו ביום ובלילה, לפי' נקרא כהן, שני' נשבע ה' ולא ינחם אתה כהן. ומנין שמסר שם לאברהם, שני' על דברתי מלכי צדק, ואברהם מסר ליצחק ונכנס בסוד העבור ועבר את השנה לאחר מיתתו של אברהם אבינו, שני' ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו, ע"י שנכנס בסוד העבור ועבר את השנה, וברכו ברכת עולם. ונתן ליעקב את כל הברכות ומסר לו סוד העבור, וכשיצא יעקב לחוצה לארץ בקש לעבר את השנה בחוצה לארץ. הרי יצחק עבר את השנה, שני' וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם וכו', למה עוד, אלא שפעם ראשונה נגלה עליו ומנעו מלעבר את השנה בחוצה לארץ, וכשבא לארץ אמר לו הקב"ה, יעקב קום עבר את השנה, שני' וירא אלהים אל

דע"ה ח"ב

יעקב. עוד על ידי שנכנס בו סוד העבור, וברכו ברכת עולם. ויעקב מסר ליוסף ולאחיו סוד העבור, והיו מעברין את השנה בארץ. מת יוסף ואחיו ונתמעטו העבורים מישראל במצרים, שנ' וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא. וכשם שנתמעטו העבורים מישראל בארץ מצרים, כך הם עתידים להתמעט בסוף מלכות רביעית, שנ' ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, מהו לאמר, אמור להם עד עכשו היה לי סוד העבור, מכאן ואילך שלהן הוא לעבר את השנה בארץ. גלו לבבל והיו מעברין את השנה ע"י הנשאר בארץ, שגלו כלם ולא נשאר אחד מהם בארץ. היו מעברין את השנה בבבל, עלה עזרא וכל הקהל עמו ובקש יחזקאל לעבר את השנה בחוצה לארץ, אמר לו הקב"ה, יחזקאל אין לך רשות לעבר את השנה בחוצה לארץ, הרי ישראל אחיך יעברו את השנה בארץ. מכאן אמרו צדיקים וחכמים בחוצה לארץ ורועה צאן ובקר בארץ, אפי' נביאים בחוצה לארץ והדיוטות שהן בארץ, שנ' בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם, שלהם היא לעבר את השנה. וכו', מביאין ספר תורה לפניו ונעשין גורן עגולה, ויושבין הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ונותנין את פניהם למטה בארץ ועומדין ופורשין את כפיהן לפני אביהן שבשמים, וראש ישיבה מזכיר את השם, ושומעין בת קול בלשון הזה, וידבר ה' אל משה לאמר. ואם מעון הדור אין שומעין מאומה כביכול אינו יכול לשכון כבודו ושכינתו ביניהם, ואשריהן העומדין במקום ההוא בשעה ההיא, שנ' אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון, באור פניך, פניו של הקב"ה הן מהלכין. בראש חדש ניסן נגלה הקב"ה על משה ועל אהרן בארץ והיה שנת חמש עשרה שנה של מחזור הגדול של לבנה, ושנת שש עשרה שנה של מחזור העבור מכאן ואילך המנה יהיה לכם.

^כ עי' לקוטי תורה ספר ישעיה ז"ל, ואראה את אדני יושב על כסא, הנה ישעיה השיג במלכות דבריא וז"ש את אדני שהוא מלכות.

ועי"ש עוד, @ כי את המלך ה' צבאות ראו עיני, כבר ידעת כי השגת ישעיהו היה בכתר דבריא ושמו אכתריאל וזהו ואראה את אדני היינו כתר דבריא הסמוך למלכות דאצילות בסוד עתיק שבבריא' לכן המלך ה' צבאות גימ' כתר והיינו כתר דבריא ועל המ"ל דאצילות המתלבש תוך כתר דבריא בסוד עתיק כנודע אמר יושב בסת"ר עליון גי' אכתריאל.

^כ עי' זהר ויקרא ד ע"א שמחלק בין רעים שזיווגם תמידי, והוא זיווג אר"א, לבין דודים שזיווגם לפרקים, שהם זרין.

^כ עי' שעה"פ ויצא שבאר שבע היא יסוד דבינה ולא יסוד דמלכות וצ"ע.

^כ עי' @ רבינו בחיי שמות יד כא וז"ל: וצריך אתה לדעת כי שלשה פסוקים אלו יש בכל אחד מהם ע"ב אותיות, שהם בין כלן יר"ו אותיות. ומשלתם יוצא שם בן ע"ב תיבות, כל שם ושם אותיותיו משולשות, ושם בן ע"ב זה נחקר מן הספירה הרביעית שהיא חסד, ויסע כנגד החסד, ויבא כנגד הגבורה, ויט כנגד התפארת. ויש לך להשכיל כי האותיות הראשונות מן הפסוק הראשון גם האחרונות מן הפסוק השלישי שהן יוצאות כסדרן ולצד ימין, אבל האמצעיות שהן יוצאות מן הפסוק השני שהן למדת הגבורה הן הולכות למפרע, ולצד שמאל כי הוא מתחיל מן ה' אחרונה של הלילה, והנה שלשתם נאחזים זה בזה ונעשה מהם שם אחד של שבעים ושתים, וכל אותיותיו נקשרות ומשולכות בשלשת אבות המרכבה העליונה. @

^כ לפי זה יתבאר דברי הגמ': ואמר לו אנטונינוס לרבי, מאימתי יצר הרע שולט באדם משעת יצירה או משעת יציאה, אמר לו משעת יצירה, אמר לו אם כן בועט במעי אמו ויוצא אלא משעת יציאה אמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס ומקרא מסייעו שנאמר לפתח חטאת רובץ, ע"כ (סנהדרין צא ע"ב). ולפי דברי רבינו יוצא כי גם רבינו הקדוש לא טעה.

^ל עי' שער א"א (פרק ו). אמנם עי' בהגרא"א על ספד"צ ו ע"ב ד"ה וגבורה דרדל"א, שזהו בינה דא"א. ועי' פת"ש א"א לב, שמר"ס הוא חכמה דא"א שכן הוא הבחינה העליונה של בינה, הרי היא מצד מה שמקבלת מחכמה (כלומר ולא מבחינת פנותה למטה לז"ת) ואז היא מקבלת שם בינה דא"א (וכן הוא בלש"ו כללים ח"א נט ע"ד). ועי' לש"ו ביאורים ח"א מד ע"א, שמר"ס הוא חכמה בכללות ובינה בפרטות. ועי' לקמן קסד ע"א.

^{לא} עי' ב"ע לג ע"א שהבינה שירדה בגרון עניינה ישס"ת.

^{לב} עי' זהר בראשית לא ע"א שמשמע מפסוק זה שהז"א נקרא "יום". וצ"ע אם לזה כיוון רבינו כאן, וכן עי' בהשמטות בראשית רנא ע"ב, שפסוק זה נאמר כאשר היסוד מתמלא בהארת הדעת.

^{לג} מושג זה של "איהו בנצח ואיהו בהוד" מובא בע"ח אנ"כ ט' ועוד כמה מקומות בשם הזהר, אמנם חפשי בספרי הזהר המצויים בידינו ולא מצאתי. איברא עי' לש"ו כללים ח"ב לב ע"ג, שמביא מקור לזה מתיקו"ז לד ע"א וז"ל התיקו"ז, תא חזי יקו"ק אדנ"י איהו קודשא בריך הוא ושכינתיה בתרין שוקין יקו"ק לימינא אדנ"י לשמאלא ואינון אספקלריא המאירה ואספקלריא שאינה מאירה בצדיק תרוייהו חד יאקדונק"י [תרגום: בא וראה הו"ה אדנ"י הוא הקב"ה ושכינתו בשני שוקים הו"ה בימין ואדנ"י בשמאל, ואלו הן המראה המאירה והמראה שאינה מאירה, בצדיק שניהם יחד יאקדונק"י], עכ"ל. וז"ל רבינו בביאורו שם ד"ה והיא משבחת כו' - ר"ל בהו"ה אק"ק. והענין, כי הו"ה אק"ק שרשם בחו"ב והו"ה אדנ"י שרשם בנו"ה, כי איהו בנצח ואיהו בהוד. וז"ש

דע"ה ח"ב

בפנים ת"ח הוי"ה אדנ"י איהו קב"ה ושכינתיה בתרין שוקין כו', עכ"ל. (הערת העורך - ואולי מכאן: איהו לח מסטרא דחכמה איהו קר מסטרא דאימא איהו בחמימו סגי בגין דאזיר קדמאה נטיל בעמודא דאמצעייתא ונטיל בצדיק, וחכמה, דאיהו קר, נטיל בחסד ונצח, ואימא, דאיהי חמימא, נטילת בגבורה והוד. [תרגום: הוא לח מצד החכמה הוא קר מצד אימא. הוא בחמימות מספיקה, בגלל שהאזיר הקדמון לקח מעמוד האמצעי ולקח בצדיק. וחכמה הוא קר, לקח בחסד ונצח. ואימא שהיא חמה, לקחה גבורה והוד]- תיקו"ז קכד ע"ב)

עיי' יהל אור ח"ב לב ע"ד ז"ל, או"א (דאצילות) הן בב' ידים (דא"א) כידוע, וכמ"ש בתיקונים (ד ע"א) חכמה נחית בימינא ואמא נחית בשמאלא וזו"נ ברגלין איהו בנצח ואיהי בהוד, עכ"ל (עי' לש"ו כללים ח"ב טז ע"א לגבי עניין איהו בנצח ואיהי בהוד, דעיקר יניקת הנוק' לעולם הוא מההוד, ואפילו כשזו"ן נמצא בכל רוחב נה"י דא"א). הנה נתבאר כאן שזו"ן מתלבשים על הרגלין. והנה בבחינה זו אורך הרגלים שווה, ועומדים הם א' מול השני. משמע, ש'איהו בנצח ואיהי בהוד' הוא מציאותם של נו"ה כאשר זו"ן הם פב"פ, וקומת נוק' כקומתו של ז"א. אמנם עיי' בבהגר"א על תיקו"ז (קג ע"ב ד"ה לזמנין), שבחינת "איהו בנצח איהי בהוד" הוא דווקא כאשר ז"א ונוק' עומדים בצורה של המאור הגדול והמאור הקטן (כלומר העמדת זו"ן בצורה בה א' נמצא למעלה מהשני), ולא בבחינת ב' המאורות הגדולים (כלומר כאשר הם עומדים פנים בפנים). ולכאורה הדברים נראים כסותרים זה את זה.

והנראה אולי לחלק, שהיהל אור מדבר בנו"ה דא"א, שם אין בחי' מאור גדול ומאור קטן ממילא הם תמיד עומדים פב"פ ובאותה הקומה, ואילו בביאור התיקו"ז מדבר על נו"ה דאצילות שם יש עליות וירידות. ולכן שם "איהו בנצח ואיהי בהוד" הוא דווקא כאשר הם זה למעלה מזה. אמנם צריך אני לרב בזה וצ"ע.